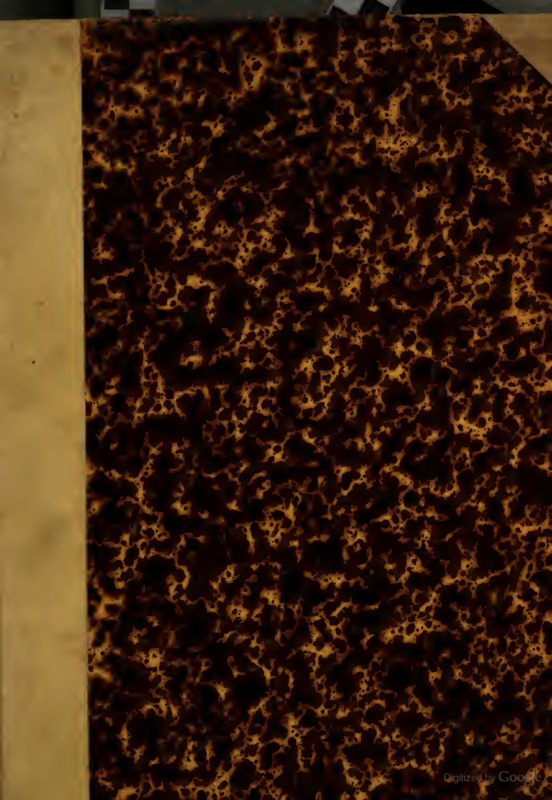
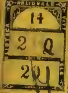

14
2 Q
20

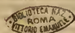
AVGVSTINI NIPHI
PHILOSOPHI SVESSANI
EXPOSITIO

SVPER OCTO ARISTOTELIS STAGIRITAE LIBROS de Physico Auditu: Cum duplici textus tralatione, Antiqua videlicet, & Noua eius, ad Græcorum exemplarium veritatem, ab eodem Augustino q fidissime Castigatis:

AVERROIS ETIAM CORDVBENSIS IN EOSDEM LIBROS *Procemium, ac Commētaria, cum ipsius Augustini Suessani refertissima expositione, Annotationibus, ac Postremis in omnes libros Recognitionibus, Castigatissima conspiciuntur:*

His demum omnibus, pro Studiosis, ad quæque scitu digna inuenienda, Locupletissimus Index literarum serie congestus nuper additus est:

QVORVM DILIGENS CASTIGATIO SEQVENTI PATET EPISTOLA;

VENETIIS APVD IVNTAS
M D L I I.

ROMVLVS FABIVS FLORENTINVS STVDIOSIS LECTORIBVS S. P. D.

Vantum Studijs uestris (Lectores Candidi) Augustini Niphi Philothei Suessani Philosophi Perspicacissimi Super libros Physicorum refertissima commentaria profutura sint, quod eius in hoc præclaro Philosophiæ munere institutum, quã in dilucidandis, aperiendisq; doctissimorum uirorum dictis, digni labores fuerint, quæ interpretandi hos, aliosq; Aristotelis libros fidelitas, quæ in exponendo, ac aliorum sententias iudicando ingenij sui sagacitas, quàm elegans dicendi modus, quis demum in toto opere seruatus ordo, ex ipsa eius præfatione, quam post indicem legere licet, cum satis, superq; fore uobis manifestum, sciam, Reliquum censeo, id quàm breuissime exponere, quod illis, in hac, post alias omnes, æditione, mei ingenij exiguis uiribus, uidear præstitisse. Quanq̃ igitur his iam ædita, atq; ex ipso Augustini opere in lucem prodijsse castigatiora credam, non me nunc usq; latuit, quæ tum his, quã alijs codicibus impressorum uitio admittantur errata. Quæ igitur hucusq; non sine maxima tanti ac merito uiri iniuria, mendosa, ac mutila, mendisq; undique scatentibus, circunferri animaduerti, ut in hac parte studiosis morem gererẽ, uetustioribus, quos potui, fideliores habere, exemplaribus collatis, emendare, ac omni, quo potui studio, purgare uolui, ut iam castigatiora, ac locis innumeris integritati reddita, facilius, ac fructuosius legantur. Figuras etiam nonnullas mirabili artificio confectas ad textus intelligentiam addidi. & quæ in commentarijs extra sua loca minus bene intelligi poterant, proprijs dispositas locis, conspicuas magis redere conatus sum. Locupletissimus item omnium conclusionum, ac notabilium dictorum, quæ in his commentarijs continebantur, excogitatum, atq; literarum serie ordinatum Indicem apposui. Hos igitur labores, eo, quo uobis sinceritatis affectu, dedicare uolui, ut suscipiatis etiam, atque etiam rogo: & siquid erroris, mei, uel impressorum uitio admissum in eis fuerit, ignoscite. Cæterum bene ualete.

ACCVRATISSIMVS INDEX CONCLVSIONVM,

ET EORVM OMNIVM NOTABILIVM DICTORVM

Quæ in Auguſtini Niphi Sueſſani refertiſſimis commentarijs Super Octo libros Ariſtotelis Phyſicę Auſcultationis ſcitu digna continentur, nuper additus.

Fatum

Indiuisibile

in Medio

possibilium

Qualitatum

Indicis totius libri Finis.

AVGVSTINI NIPHI SVESSANI AD MARCVM ANTONIVM COLVMNAM DVCEM STRENVISSIMVM IN OCTO LIBROS PHYSICORVM PRAEFATIO.

DE NOSTRIS laboribus quædam præmittamus: & primo de translationibus. Veteres itaq; huius libri Interpretes, siue Boethus fuerit (quod nõ credo) siue alij quiuis in huiusmodi trãslationibus, in tantum adeo circa verba fuerunt curiosi, immo magis (vt ita dixerim) superstitiosi, vt verba nimis affectando, sensus passim odisse visi sint. tanta enim exacta obseruatio displicuit semper fidis interpretibus, vt Horatio dicẽti, nec verbũ verbo curabis reddere fidus interpres, quod interpretes indisertos solere Cicero meminit. Ioannes vero Argiropylus iunior Græcus, & si quoad sensus ipsos diligenter librum hunc, & latine profecto interpretatus sit, intẽtus tamen sensui duntaxat, sua & non Aristo. verba, nõnunquã obseruauit. Ego vero via media incedens, medias interpretationes meditatus sum, tantoq; cæteris fideliores, quanto in nullum prorupi verbum, aut addendo, aut diminuendo, cuius in commentationibus non meminerim, seruans quo ad ornatum, ipsius Argiropyli grauitatem, quo vero ad diligentiam, Boethij, aut alterius solicitudinem. Hæc quo ad translationes.

De his qui cõmentati sunt libr. in Physicorũ.

De cõmentationibus autem trãsigamus. Græcos itaq; adinueni plures, qui librum hunc diligenter commentati fuerunt, vt Theophrastũ, Themistium, & Eudemum paraphrasticos, Alexan. aphrodisium, Ammonium, Simplicium, Philoponum, Olympiadorum, aliosq; permultos commentatores: præsertim Alexandrum, quem pro parte legimus, et Themistium, quem ex toto vidimus. ille adeo summus habebatur, vt nemo philosophiæ nomine censeretur, qui Alexandreus non esset. hic paraphrasticus insignis vbique celebratur, qui etiam à quibusdam abbreuiator creditus est Alexandri, licet ab eo dissentiat nõ raro. Hic nempe sua dicendi facundia atq; vbertate nomen Lucidi meruit doctoris. Ab his quidem Græcia ante diruta, & Italia dilapidata bonæ literæ ad barbaros se receperunt, potissimum apud Mauritanos, ex quorum culina doctus & excellens quidam nidor ad nos vsq; peruenit. Inter hos claruere magnus Alfarabius, Auempace Hispanus, Albumasar, præcipui vero atq; summo ingenio doctrinaue præstantissimi Auicenna Hispalensis, atq; Auerroes Cordubensis. ille proprio cõfisus ingenio peripateticã doctrinam vbiq; profitetur. hic ex Græcis enarratoribus perinde atq; ex optimis fontibus Philosophiam visus est non tam hausisse, quàm expræsisse, qua è re solus Cõmentatoris nomen sibi comparauit. Dij immortales quãtum est bonos sequi authores. qui enim Auerroem accurate legerit & suis queq; locis singula examinauerit verba, in eius interpretationibus frequenter Alexãdrum, & semper Themistium videre licet. Ex his bonæ literæ in latinos migrarunt, inter quos Thomam Aquinatem nostrum adinueni, cui merito iura exponendi concessa sunt.

Laudes diui Thomæ.

Hunc habemus non modo in his Physicis commentationibus, sed in omnibus alijs fidum ducem, cui etiam non ab re nomen expositoris tributum est. Isto enim (pace Græcorum expositorum dixerim) curiosior, aut vberior, aut (quod raro est) clarior inuentus est nemo, vnde nostro iudicio omnis latij, omnisq; Philosophiæ decus semper habẽdus est. Adinueni etiam Egidiũ Colũnam Romanum patritium, & Gentilem tuum fertilissimum expositorem, satisq; abundum, cui nomen fundati doctoris nõ iniuria additum est. Adinueni & Albertum paraphrasticũ expositorem, cui licet quo ad textus paraphrases non nimis tribuerim (nam barbaras Auer. translationes imitatus est.) quia tamen quo ad quæstiones digressionesq; multas ab antiquis determinationes delegit, p̄sertim ab Arabibus, q̄ acutę sunt, & nr̃is tp̄ibus summę habitę, ac rõne magni nomẽ adept⁹ est. Adiueni p̄tereà iuniores fere inumeros, q̃ pximioribus seculis ĩ Britania, & Gallijs, atq; italia physicis nõ mõ cauillamẽtis ĩplicati fuerũt, sed ẽt cõmẽtationib⁹. hi multa eõcitamẽta dederũt q̃d aliqd est ad veritatis inuestigationẽ. si. n. Phyrnis nõ añcessisset, nõ talis Timothe⁹ euasisset. Itaq; cũ tot tãtosq; reuolueri authores, p magna mearũ cõmẽtationũ p̃te sensus passim à Themistio sumpsi, iterp̃rãdi vero normã ab Agnate nr̃o Thoma, cõcitamẽta, q̃stiõesq; à recẽtiorib⁹, quasdã ex meipso & adinueni & p̃feci. Sed cũ ętas nr̃a tãtopere Auerroi tribuerit, illũ sub silẽtio nolui eẽ abeũdũ. multa nãq; eius cõfusa decreta enodaui, quædã ad sensus, quædam ad verbum, vbi postulat necessitas: cõtra Cauillatores defensionis clauã (vbi videbatur) assumpsi, & p eo acerrimę pugnaui. Multa etiã illius cõfutaui, maxime quæ ille cõmentando differit. sepe. n. in aniles fabellas truditur, partim errore earũ (quas habebat) trãslationũ, partim cõfidẽtia pprij ingenij. Nemini pepci, cõmẽdãda cõmẽdaui, erronea cõfutaui, vt veritatis poti⁹ q̃ hois amicus nulli addictus factioni, sed Quo me cunq; rapit tempestas deferor hospes. Hi igitur sunt labores, quos ijs diebus in Physicis Auscultationibus perfecimus, quosq; tibi dictam ob causam dedico. Vale.

AVGVSTINI NIPHI
MEDICES SVESSANI

Super Proœmium Auerrois cordubensis in libris Physicorum clarissima expositio.

DICIT. {Intentio mea in hoc sermone.} Præmittit Auerro. intentum suum in generali, & inquit, intentionem suam esse in præsenti. 3. sermone glosare librum illum Aristo. cuius titulus est physicus auditus, vt dicemus. Adijcit signanter in hoc sermone, nam (vt videtur in arabico) Auerro. tres fecit in Arist. libros commentandi formas. vnam græcorum more, quę paraphrasis græce est, cuius habemus commẽrationes libri de Generatione, & illas librorum logicæ Arist. Prædicamentorum Porphyrij, libri de Interpretatione, quam in iuuẽta ætate ferunt edidisse. Aliam quam mediam vocant commentationem, cuius sunt commentationes libri Priorũ, & nonnulla paruorum librorum. nam vltra literæ paraphrasem, digreditur etiam circa literam frequenter. Hãc tradunt scripsisse in virili ætate. Aliam quam magnam commentationem vocant, quam nunc edere proponit, in hac senili ætate, cuius habemus librum Physicorum, librum de cœlo. librum de anima, & librum metaphysices. tunc subiecit in hoc sermone, quando in alijs non fuit expositor, vt in hoc Themi. euphrada vbiq; paraphrasem imitatur. Alexan. Aphrodisius medias assecutus est commentationes. Simplicius vero commentationes magnas, vt obseruarunt Porphy. Ammo. Philop. Sirianus, & plures alij Greci. {Et sm vsum glosatorum} spãtim quid in hac præfatione assequi vult subscribit, & causam addit. vult itaq; more græcorũ expositorũ, vt Alexan. Themistij. & Simplicij, octo capita intentare vt exponit causa est, vt morẽ imitei græcorũ. {Licet plura ex istis} Excusat se. nam Arist. ipse in proœmio huius libri. quod incipit. {quoniã quidem.} Horum. 8. capitum tria perfecit, quemadmodum ipsemet Auer. cõ. 5. submeminit, dum inqt. istud est prologus libri, & continet intentionem, ordinẽ, & modum doctrinę demonstratiuę. Igitur videtur intentatio horum superflua, saltẽ quo ad illa tria. Respondet se velle facere hæc octo nõ necessitate imitandi, quia saltem tria superfluunt, sed necessitate imitandi, vt videlicet græcorum morem imitetur. {Dico q intentio scientiæ naturalis} Nunc exequitur primum quod erat intentio, & primo in generali totius Scientiæ Naturalis, & vult intionẽ omnis sciẽtię naturalis eẽ circa duo. hoc est cognoscere causas rerum sensilium, & accidentiũ propriorũ illarum rerum, seruata tamen debita vniuersalitate, quia non causas penitus ẽ materia separatas, neq; causas omnino materiæ assignatas, sed causas vt inquit Themi. (quæ auxilio sensus, & visionum ope ipsum potestatis intellectum perficiunt. Intelligibiles quidẽ omittens, quia nimis separatæ materiæ, assignatas vero quia singulares, quarum nulla est ars nec scientia. Animaduersione dignum rerum sensilium, & affectionũ illarũ. esse causas ratione geminas. vna quidem rõne proximas, vt materia, forma agens, & finis corporei, quæq; quia sensiles sunt, scientiæ naturali accomodantur. Altera vero ratione remotas, quæq; quum intelligibiles sint, iure metaphysicæ competunt. rationabiliter itaq; sensiles causas rerum & affectionum pertractare proponit. Dubitare consueuimus an eadem sint causæ rerum naturalium & affectionũ? Quod non videtur. 1. quia Auer vtitur copulationis nota, quæ cadit inter diuersa. Amplius affectuũ differentiũ causæ sunt differentes, sed affectio differt ẽ subiecto ipso, igitur habet alterã causam. Solebam dicere, vt Auer. ait. 8. auscul. physi. cõ. 4. q dans formam dat cõsequentia formam mediante illa forma, & igitur eædem erunt causæ affectionum & formarum, ẽ quibus affectiones ipsę fiunt, sed ordine quodam. nam formæ sunt causę. 1. affectionum. 2. Tunc ad pri. patet, quia licet differunt, sunt subordinatæ, modo ordinatorum eadem potest esse causa. Ad secundum, rõ illa intelligitur, quãdo differũt, & nulla ratione ordinantur. {Quia subiectum istius artis} Videtur (vt omnes sentiunt) reddere causam intenti. Sed dices, causa rei est demonstratio: rei demonstratio constat maiore & minore, igitur Hæc Auerro. propositio erit, aut maior, aut minor, aut tota demonstratio positione differens. Videtur q Auerro. velit duos syllogismos. primus rerum quæ intenduntur in aliqua arte, principia & causæ intenduntur: res sensiles intenduntur: igitur rerum sensilium principia & causæ intenduntur, quę erat intentio. minor prosyllogizatur hoc secundo syllogismo, subiectum scientiæ intenditur: res sensiles sunt subiectum: igitur res sensiles intenduntur. propositio itaq; Auerr. est minor prosyllogismi, & sic non superfluit. {Subm dico} Duplex est apud Auer. subm, qcqd velit Aris. alterũ qdẽ vt materia, qd' ẽt apud nõnullos mera. rõ materialis appellaẽ, estq; illa q̃ oĩa in scientia cõtinet, & oĩbus effect. illius subijciẽ. Duo. n. sunt de rõne materiæ scientiæ vt contineat cũcta in scĩa pertractata, & vt capax sit affectionũ oĩum. subiectũ eiusmodi vt materia, apud Auer. est res sensilis, apud vero The. est res naturalis. Alterũ vero subm est vt forma, quã ẽt rõnẽ formalẽ vocãt. verbi causa lignũ spectat naturalis, et lignũ spectat faber, at naturalis ipsum spectat, quatenus pricipiũ cõtinet motus, carpentarius quatenus artis affectioni subijcitur. Igitr tria sunt de ratione subiecti vt forma, primũ vt p ipsum oĩa cõsiderentur. sm, vt p ipsum differat scĩa ã scĩa. naturalis. n. ã carpentaria in hoc differt, q considerat lignũ, q̃ lignũ hẽt, vnde motus principiũ. tertiũ vt æquetur scientiæ, hoc est vt nec excedat illã, nec excedatur. Quę rõ docet, vt subiectũ totum scientiæ naturalis sit res sensilis, vt trãsmutatur, hoc est vt cõtinet principiũ motus. igitur erit subm sciẽtiæ naturalis res sensilis vt mobilis. Auerr. itaq; 1. materiã, nunc formã scientiæ naturalis accepit. Hæc pauca in generali de subiecto. Sed ambiges, quia quod mouetur, est singulare, sed nullũ singulare ẽ subiectũ in aliqua scientia. igitur res sensilis vt mouet, nullibi est subiectum Huic Auerro. responsionem innuit, quòd res sensilis vt mouetur, hoc est inquantum habet principium motus est subiectum, hoc est inquantum naturalis, nam res sensilis vt naturalis, est mobilis, aptitudine non actu, vt exponit ipse. 8. meta. comment. 5. modo nihil prohibet rem naturalem vniuersalem posse moueri, & si nunquam moueatur. Sed obijcies. eiusdem est actus & potentia: res sensibilis vniuersaliter accepta est mobilis in potẽtia, igitur interdum actu mouebitur. Dici potest pro nunc esse eiusdem actum & potentiam, quando potẽtia accipiẽ ẽ materia ipsa, nã materię est potẽtia, & eiusdẽ actus. at qñ potẽtia ẽ forã euenit, põt foræ ipsius eẽ potẽtia, & totius esse actũ. Ex his accipiẽ apud Auer. subm totius scientiæ naturalis eẽ rẽ sensilẽ quatenus naturalis, hoc est quatenus claudit principia motus. Sed iuxta hæc q̃ri solet, an ita sit q res sensiles quatenus sensiles, vel naturales sint subm æquatũ toti⁹ sciẽ naturalis. Prius expositor I cõmẽtationibus suis asserit ens mobile eẽ materiã, siue rõnẽ materialẽ subti sciæ naturalis. Ens. n. & res æqualia sunt, æqualia q̃q; mobile, sensile, & naturale. iure apud Auerro. materia sciæ naturalis erit ens mobile. Hęc expõ declaraẽ, qm̃. 12. me. cõ. 5. ait sciam naturalẽ cõsiderare de ente mobili. idẽ. 4. met. cõ. 1. vbi naturalẽ asserit cõsideraẽ de pte entis, hoc est de ente mobili, & de illius accñtibus. Adhuc Aristo. 12. met inquit naturalis quidem enim non inquantum entia, magis autem inquãtum motu participant consi derationem vtriusq; quis distribuet. igitur de ente mobili. Rem hanc enititur Escu. in li. 16. quæstionum hoc modo suadere. subiectum primę affectiõis in scientia est subiectum primum illius,

Tres cõmẽtandi foræ Auer.

Quales græcorũ. cõmẽtationes.

Intẽtio sciæ naturalis.

An eędẽ cãę rerũ & affectionum.

Cã istiũ artis

Quo duplex subiectum.

Dubiũ quo. res sẽsilis sit subiectum.

Quõ eiusdẽ sit act⁹ et potentia.

Põ Auer. de subiecto.

Põ expositoris.

Persuasio Esculani.

fed ens in potentia moueri eft fubiectum primę paffionis
fcientiæ naturalis hoc eft motus, diffõ motus oftendit.
igitur ens mobile eft fubiectum. multę aliæ rationes fiũt,
quas breuitatis caufa omittimus. Secũda expolitio eft no
ui expofitoris, ꝙ ens mobile, hoc eft corpus mobile, fit fu
biectum, quam quoq; Alber. vbique fuftinuit. Hæc fuit
etiam pofitio Alexã. & The. Inquit enim The. effe intẽ-

Põ noui expofitoris. S. Tho. i. h.

tionem de rebus naturalibus, quatenus naturales, res ve
ro naturales idem eft & corporeas dicere. Hoc etiam fen
tire videtur Arift. 2. huius. vbi hęc tria confiderauit, rem
naturalem, ens fecundum naturam, & naturam. naturã
vult materiam & formam effe, ens naturale habens ma-
teriam & formam, ens fecundum naturam, accidentia
quæ illi infunt. vt Auer. ibi exponit. cõ. 4. idem Arif. 1. 1.
coeli ad principium: Itemq; primus lib. phyfi. eft de prin-
cipĳs fubiecti, ut Alexan. & The. aiunt & Auer. fubme-
minit. 8. aucul. phy. cõ. 4. Sed l. t. de materia agitur & for
ma, quæ non nifi corporis principia et partes funt, igitur
et corpus eft materia artis. Demum Auer. ipfe in. 2. li. de
struc. deftruc. vbi mouet quæftiones naturales (quas nos
bona caufa nõ expofuimus) difpu. prima, in folutione pri
mi dubĳ, ex propria intentione afferit materiam fcientiæ
naturalis effe corpus mobile. idem quoq; Auiccen. inter
Arabes peritiffimus in. 1. li. fuæ fufficientiæ, & in. 1. met.
idem etiam Algazel in li. diuifionis fcientiarum. hic nõ
parua nobis exorta eft diu dubõ. Iõ. animaduertendum

Quæ qõnem faciunt.

tria effe quæ quæftionem faciunt. 1. quid fit fubiectum
fcientiæ naturalis vt materia, quæ dicitur ratio materia-
lis fubiecti. 2. quid fubiectum vt forma, hoc eft ratio for-
malis fubiecti. 3. quæ fit prima affectio fiue paffio totius
fubiecti, quæ. 1. competit materiæ fubiecti, propter for-
mam illius. Quod quidem materia totius fcientiæ nõ fit
ens mobile. arguitur. 1. quia tunc eadem effent principia

De fubto qõ contra põnẽ Tho.

fubiecti, & fpecies fubiecti. Nam materia & forma funt
fubiecti pricipia, & eadem fpecies entis mobilis. 2. quia
tũc probaretur fpecies fubiecti fcientiæ effe cõtra Auer.
t. huius. cõ. vlt. & . 2. de anima. cõ. 27. & . 12. met. cõ. 5. con
fequentia patet, quia probatur materiam effe & formam
effe, quæ funt fpecies entis mobilis. 3. ex nouo expofitore
colligitur hæc ratio, ꝙ hoc dato hæc fcientia effet, aut me
ta. fubalterna, aut pars meta. deducitur confequentia, nã
fi mobile eft differentia entis accidentalis, facit fubalter-
nationem, fi effentialis facit fpeciem & partem fubiecti.
Hæc contra primam pofitionem. Quod vero nõ corpus

Cõtra fcdã põnẽ Alb. & aliorum.

mobile arguitur. 1. nulla fcientia probat fuum fubiectum
effe. 1. huius. cõ. vl. & . 2. huius. commen. 22. & . 26. fed cor
pus mobile effe, probatur in. 6. naturalis aufcul. quia vt
Efcul. arguit in. 6. probatur omne mobile effe corpus. igi
tur probatur compoffibilitas partium, & ita totum effe.
2. corpus eft fubiectum motus inquantum ens in poten-
tia ad motum. igitur ens in potẽtia ac motum eft primũ
fubiectum motus, & tale eft ens mobile. 3. 6. meta. fi nul
la entia effent pręter naturalia, fcientia naturalis effet pri
ma, hæc confequentia nulla effet, nifi ens mobile effet fu
biectum. 4. corpus mobile non competit omnibus confi-
deratis in fcientia, quia nõ corpori coelefti, effet enim coe
lum compofitum ex materia & forma, nec materiæ, nec
formæ, quia nullum horum effet corpus. Circa has pofi-
tiones nonnulli recentiores eiufmodi non differẽtea effe
contendunt. 1. quia omne ens mobile eft ens quod moue
tur, vel põt moueri, modo tale omne eft corp⁹. 2. oẽ quod
mouetur eft in actu. 5. phy. omne ens in actu eft compo-
fitum & corpus. fic volunt idẽ effe ens mobile, quod cor-
pus mobile, fed multiuoca, vt cultell⁹, & enfis, ac gladi⁹.
Sed hoc ftare non poteft. aliquod enim moueri, poteft in
telligi multifariam. Vno modo terminatiue, qua ratiõe
forma ipfa mouetur, quatenus eft terminus motus. Alio
modo fubftantiue, & hoc non vna ratione eft. nam aut
fucceffiue, aut fubito. fucceffiue mouetur corpus in loco.
fubito, materia quatenus mox formam recipit. Quod ẽt
non eft vna ratione, nam aliud mouetur fubito perfecti-
ue, vt fenforia à fenfilib⁹, aliud corruptiue, vt materia ab
agente per abiectionem cõtrarĳ. Tho. igitur per ens mo
bile intelligit commune ad omnia hæc: qua ratione entis
mobilis plures funt fpecies. Prima precipua corpus mo-
bile, quia mobile eft fubiectiue, fucceffiue, & corrupti-
ue prima materia, quoniam motu fubito corruptiuo mo
bilis, formæ materiales, quando ipfę fint termini motus.
rationalis & fenfitiua anima, quia mobilis motu perfecti
uo, quo fit vt ens mobile fit communi⁹ corpore mobili,
& fic iftæ pofitiones plurimũ differũt. Alĳ vero ens mo
bile effe fubiectum primum contendunt fecundum præ
dicationem & continentiam, corpus mobile principale,
quamquam hæc diftinctio fubiecti in contentiuũ & prin
cipale non fit peripatetica. Iõ. foliti fumus aliter confule
re, ꝙ fubiectum interdum accipi folet pro genere, quod
eft primum prædicatum de omnibus confideratis in fciẽ
tia, & hac ratione ens mobile eft fubiectum fcientiæ na-
turalis. Alio modo propria fpecie fubiecti, ad quam om-
nia confiderata reducuntur aliqua reductionis ratione;
quo quidem modo corpus mobile dicimus fubiectum to
tius fcientiæ naturalis, quando ad ipfum omnia reducun
tur modo aliquo, nã alia reducunť ad ipfum vt prĩcipia;
qua ratione reducuntur ad corpus mobile materia & for
ma. quædam vero vt affectiones, veluti motus, tem-
pus, & id genus. alia vt fines quemadmodum intelligen-
tiæ, alia vt genera. qua ratione ens mobile reducitur ad
corpus, qui igitur ens mobile afferunt effe fubiectum, re-
cte fentiunt de genere fubiecti Qui vero corpus mobile

Ad rõnes.

etiam bene aiunt de fpecie prima fubiecti. Tunc ad ratio
nes vtriufque partis, ad primam dicerem non effe incon
ueniens eadem effe interdum principia fubiecti, & illius
fpecies, vt intelligentię funt entis principia, & illius pri-
mæ fpecies, fed quando eft hoc, in libro. meta. diximus.
Ad fecundam dicerem non effe inconueniens fpecies fu-
biecti, pbati effe, quando illæ non funt fubiecti pncipia, at
vbi funt fpecies tãtũ, tunc effet incõueniẽs, & de hoc ali
bi. Ad tertiam patet folutio. phyfica. n. nec eft pars nec
fubalterna met. pars nõ, quia ens non eft genus. nec etiã
fubalterna, quia principia fcientiæ naturalis non pban-
tur propter quid in met. fed forte ad hominem. Tũc ad
primam alterius partis dicerem in. 6. effe probatum, om-
ne mobile effe corpus, non tamen omne corpus mobilẽ
effe, quia probãs poffibilitatem partium nõ femper pro-
bat poffibilitatem totius, nifi eo modo quo partes funt,
modo illæ funt partes propofitionis, & ita probatur pro-
pofitionem totam effe veram, & fic nihil ad rem. Ad alia
dicimus ꝙ probant genus fubiecti effe ens mobile. non
tamen primam fubiecti fpeciem. Hęc de materia & de fu
biecti quafi forma agamus. quidã aiunt effe illud naturã,

De fubto quafi forma.

fiue naturalitatem, vt habetur hic & . 2. huius. cõ. 3. & . 8.
met. cõ. 5. nã natura vel naturalitas nihil aliud eft ꝙ prin
cipium motus. De rõne enim fubiecti quafi formæ funt
tres (vt diximus) conditiones. prima vt fit ratio inheren-

Pria põ

di primam paffionem. 2. vt fcientiæ æquetur & omnibus
confideratis in fcientia. 3. vt diftinguat fciẽtiã ab alĳs. igi-
tur fubiectum naturalis fcientiæ erit ens mobile, vel cor-
pus mobile vt naturale. Alĳ volũt fubiectũ quafi formã

Scda põ

effe mobilitatẽ. nec incõuenit idẽ effe rõnem formalem
& rationẽ habere affectionis. vt rõnale quatenus eft prin
cipium eft differẽtia. quatenus affectio vel aptitudo, eft
paffio. Et de prima paffione tranfigamus, quidam affe-

De prima paffione. Pria põ.

runt primã paffionẽ effe mobilitatẽ argumẽto, ꝙ eft ap-
titudo quædã cõueniens fubiecto primo, & oĩbus rõne
fubiecti, & de qete aiũt ꝙ fit priuatio paffionis, q̃q̃ ẽt fit
aptitudo vtriufq; motus & qetis. mihi vero videť pmã

ppria põ.

paffionẽ effe difiunctũ, hoc, motus vel quies, omne. n. cor
pus mobile, aut ens mobile mouetur vel quiefcit: hæc. n.
competit omni & foli & femper, & eft per fe nota, qua-
tenus fenfu patet. oẽ enim quod mouetur fentiť moueri,
& oẽ quod qefcit etiã. Ex his perfpicuũ, qđ quẽadmodũ
qđ vř, aut fentiť eft triniũ: nã aliud eft qđ fentiť, & oẽ cor

pus:

pus:aliud quo sentitur,& est color:aliud affectio, hoc est sensatio ipsa. Sic subiectum scientiæ naturalis est corpus mobile: ratio subiectandi est mobilitas, aut naturalitas, affectio est motus vel quies.

Consultatio bona inter differentes positiones.

Sunt qui non inepte volunt duplicem esse rationem subiecti, alteram quidditatiuam, & hæc est naturalitas, alteram subiectiuã, vt est mobilitas. vt duplex est ratio visibilis, vna quidditatiua, vt color, alia subiectiua, vt materia; quã efficitur subiectũ. Hæc res in posterum cõsideranda omittitur. Argumẽta in principio soluta sunt. Hæc de subiecto scientię naturalis.

Intẽtio libri specialis.

{Et intentio huius libri.} Nunc in speciali quæ sit intentio præsentis libri physicorum adijcit, & vult in hoc lib. cõsideranda esse tria, primum est rerum naturalium communes causas, communes dico omnibus rebus naturalibus, vt materiam, formam, agentem, & finem, communia, vt conueniunt omnibus rebus naturalibus.

Dubitatio.

Sed dices: de causis cõmunibus tractat metaphisicus, igitur non philosophus.

Solutio.

Respondet Auerro. 7. meta. com. 5. ꝙ de communibus causis pertractat philosophus maxime in hoc lib. & met. sed aliter, atq; aliter philosophus quidem respectu generis proximi, vt sunt principia rerum, vt continent sub corpore naturali atq; mobili, metaphisicus vt sunt principia rerum quatenus cõtinentur sub generalissimo, vt sub substãtia vel ente, et sic differunt eiusmodi de causis communes considerationes.

{Et cognoscere causas primas.} Secundũ considerandũ est de causis primis rerũ naturaliũ quatenus cõpetit huic scientię, nam materia prima & mouens primũ cõpetunt huic scientiæ. prima. n. materia pertractabitur in isto primo, & motum primum quod est mouẽs nõ primum, vt cœlum tractabitur. 7. inde. Forma autem prima & finis prims, qui met. mouens dicitur, non cõpetunt huic scientiæ, sed met. Animaduertendum ꝙ differt dicere cõmunia principia & prima principia, siue cõmunes causas & primas causas. nã materia prima ea est ad quã stat vltimata resolutio in materijs, forma prima vero ad quã stat vltima resolutio in actibus, causæ verò cõmunes, quæ communiter omnibus competunt, & de omnibus prædicantur, vt materia cõmuniter transmutabilis prædicatur: & de prima materia simplici, & de materia cõposita vt elemento respectu mixti. Animaduerte secũdo apud The. ꝙ principia sunt in duplici differentia, quędam causæ dicuntur à philosophis, vt efficientes & fines: quædã verò cõcausæ, vt forma & materia. Verum Plato addidit causis exemplarem, cõcausis officialem, siue instrumẽtariã, quicquid velit Arist.

Dubitatio.

Sed dicet tu: primam materiam et primum agens hæc scientia cõsiderat, primam formã, & primum finem non.

Solutio.

Dici potest, quia prima materia & primum mouens sunt causæ per motum, nec possunt intelligi sine motu: & solum mobilibus cõpetunt, vt forma prima & finis primus possunt esse cõmunes mobilibus & imobilibus, et ita considerari absq; motu possunt.

{Et consideratio in consequentibus} Tertiũ in hoc lib. considerandum est de consequentibus, aut accidentibus essentialibus rerum naturaliũ, vt loco, tempore, vacuo, finito, & cæteris id genus, vt dicemus. Intentio igitur tota est de rebus sensilibus siue naturalibus quo quidem ad causas cõmunes & primas huic scientiæ cõpetentes, atq; quo ad accidentia siue affectiones cõmunes omnibus rebus naturalibus.

Dubitatio.

Sed dices: igitur tunc idem esset subiectum totius & partis, vt totius scientię naturalis, & scientiæ huius libri.

Solutio.

Respondetur ꝙ non est inconueniens sub diuersis rationibus: hic. n. vt The. inquit de omnibus rebus naturalibus tractatur, & in tota scientia naturali, sed hic sub rationibus cõmunibus tantum, in tota scientia naturali sub rõnibus cõibus & proprijs. Hæc de intẽtione.

Vtilitas.

{Vtilitas eius est.} Expleta libri intentione, nũc de vtilitate, & primo vtilitatẽ totius scientiæ naturalis proponit, ex quo potest & haberi vtilitas huius libri: & vult, ꝙ vtilitas totius scientiæ naturalis sit pars vtilitatis scientię speculatiuæ. Animaduertendum ex Primo de Anima com. 2. ꝙ pars iuuat toti, tum quo ad esse, quando totum nõ erit perfectum parte eius ablata, tum quo ad actionẽ, quoniã pars est vt instrumentum totius. Cum igitur sciẽtia naturalis sit vna pars scientiæ speculatiuæ, vt patet. 6. meta. erit iuuans illi iuuamento quo pars toti iuuat, quo fit vt vna eademq; vtilitate scientia naturalis sit vtilis nobis, qua tota scientia speculatiua, sicut vna met vtilitate nobis prosunt totum & illius pars. Qua etiam ratione euenit vt scientia huius libri sit vtilis vtilitate, qua nobis prodest tota scientia de natura.

Ordo.

{Et declaratũ est.} Declarat modo quæ sit vtilitas scientiæ speculatiuæ totius, & cui conferat, & qua vtilitatis ratione. Declarabitur. n. ꝙ scientia speculatiua ipsa hominibus prodest, & ꝙ iuuat iuuamento finis & ita vtilitas est maxima. Animaduertendum ꝙ finis prodest ordinatis in finem. primo quatenus perficit illa, qua ratione iuuare dicitur iuuamento formæ. secundo quatenus ponit illa in quiete, & sic iuuat iuuamento finis. Has igitur duas iuuandi rationes enititur declarare. et primo ꝙ iuuet iuuamento formæ, & potest syllogizari sic. omne id quo homo ipse constituitur in esse vltimo & substantia perfecta, prodest homini iuuamento formæ. Ponit minorem vel illius vim, sed declaratum est in scientia considerante in operationibus volũtarijs. s. morali, vt. 10. ethi. ca. 10. ꝙ esse hominis secundum vltimam perfectionẽ ipsius & substantiam perfectam, est ipsum esse perfectum per scientiam speculatiuam, hæc est minor, cui adde conclusionem, videlicet, ꝙ scientia speculatiua prodest homini vtilitate formæ. Animaduerte ꝙ scientia speculatiua, quæ & intellectus speculatiuus dicitur in libro de anima, est prima perfectio animæ rationalis atq; illius forma. Itemq; & prima hominis perfectio & illius forma, animæ quidem primo & per se, hominis vero secundo, & quasi per accidens, propterea Auerro. in minori adijcit secundum vltimam perfectionem ipsius, & quo ad animam, & substantiam eius perfectam, & hoc quo ad hominem ex anima & corpore constitutum.

Dubitatio.

Sed dubitatur contra minorem, primo quia non videtur ꝙ esse hominis sit esse perfectum per scientiam speculatiuam, quia tunc cui deficeret eiusmodi scientia, deficeret esse, & ita ignorans non esset homo. secundo esse hominis est anima & corpus, scientia nec est anima nec corpus, igitur nec hominis esse.

Solutio.

Ad hęc respondetur & primo debes scire ꝙ vita nõ est vna ratione secundo de anima, quando est intellectu, sensu, motu, appetitu, atq; vegetatione, principaliter autem intellectu, vt Aristo. & Auerro. declarant. 2. me. com. 36. & 39. Secundo debes scire ꝙ viuere est vna ratione pro actu primo, quo etiam dormiens viuit, quatenus animam habet in corpore: alia ratione pro actione actuq; secundo, quo & vigilans proprie viuere dicitur, vt Arist. ait viuere viuentis est esse. Tunc ad primam dicerem, ꝙ cui deest scientia speculatiua, deest esse & viuere pro actu secundo actioneq; ipsa: nõ autem pro actu primo, essentiaq;. Ad secundum dicerem etiam ꝙ esse hominis est anima & corpus, dum esse pro actu primo intelligitur, & sic Auer. minor est intelligenda.

Quod iuuamento finis

{Et ista dispositio.} Secundo declarat ꝙ prodest iuuamento finis, & ratio componitur sic. omnis dispositio hominis quæ est fœlicitas hominis vltima & sempiterna vita prodest homini iuuamento finis. Addit minorem, sed hæc dispositio est sibi fœlicitas & sempiterna vita, igitur prodest homini vtilitate finis.

Dubĩ. 2.

Dubitant fortasse recentiores contra minorem, primo quia non videtur ꝙ perfectio per scientiam speculatiuam sit fœlicitas vltima hominis, quia. 3. de anima com. 36. authoritate The. fœlicitas vltima hominis est deus, vt etiam. 9. et. 10. ethi. habetur, vbi dicitur ꝙ deus est fœlicitas sibi & alijs, modo deus non est scientia speculatiua: secundo, fœlicitas nõ habetur demostrationibus, vt ait ibidem Auer. igitur scientia speculatiua nón est fœlicitas.

Dubĩ. 1.

Quód vero scientia speculatiua non sit sempiterna vita hominis, dubitatur, primo quia

viuere

viuere hominis est esse eius, sed esse illius est corruptibile, et sic non sempiternũ. secundo ipse ponit q nõ reminiscimur post mortẽ, igitur scientia speculatiua non remanet post mortem, & sic nõ est sempiterna.

Pro solutione.

Animaduertendum q aliter dicendum est fm nos catholicos, aliter secundũ Auer. vt in lib. de intellectu prolixe declarauimus.

Prima conuenientia.

Cõuenimus tñ cum Auer. & græcis expositoribus, primo q deus sit fœlicitas, vt cõditiones fœlicitatis dissęminatæ in lib. ethi. demostrãt. Sunt. n. conditiones octo, vt sit primo simpliciter perfectũ quoddã, primo ethi. 8. ca. 2. vt per se expetatur. 10. ethi. ca. 9. & 1. ethi. cap. 6. 3. vt sit, quid optimũ, pulcherrimũ, delectabilissimum. 2. ethi. ca. 11. 4. omnino finis. 1. ethi. cap. 14. 5. honorabilissimũ. 2. ethi. ca. 16. 6. nullis indigens ac per se sufficiens. 10. ethi. ca. 17. 7. principium & causa bonorũ. 1. ethi. ca. 16. 8. bonum supra omne bonum. 1. ethi. cap. 4. Hæc octo, & si Arist. de fœlicitate humana colligat, potissimũ deo competunt, vt discurrenti patet.

Secunda cõuenientia.

Secundo cõuenimus q vnã ponimus fœlicitatem ipsius dei & intelligentiarum atq; hominis, dei quidem per essentiã & primo intelligentiarũ participatione dei, hominis verò participatione dei, intelligẽtiarumq;.

Prima dñia.

Sed differimus primo, quia aliter nos participamus intelligentijs, & deo fm Auer. & aliter secundum theologos. nam Auer. fingit nos participare intelligentijs atq; deo mediante scientia speculatiua, quem intellectum speculatiuũ vocat. Credit. n. iste bonus homo, vt in ipso tertio lib. de anima com. 36. declarauit, in libroq; de fœlicitate, q iste sit ordo, deus sit forma proximæ intelligentię, vtpote saturni, hæc saturni forma illius iouis, hęc iouis illius quę martis, hęc illius quę solis, hęc illius quæ veneris, hæc illius quæ mercurij, hæc illius quæ lunæ, hæc lunæ forma est rerum omniũ naturalium, quo fit vt deus sit forma omniũ rerum naturaliũ, vnde & forma formarũ à The. dicitur, sed qua ratione forma dicaĩ, in lib. de intellectu perquiratur. Credit etiam q oẽ quod formatur ab aliqua forma vel aliquibus formis, formeĩ à forma illius formæ, & forma formæ, donec habeat formam, vt ipse accepit. 3. lib. de anima. & in lib. de fœlicitate.

Quomodo status.

Ex his status fœlicitatis sic proficiscitur apud Auer. q cum mediantibus phantasmatibus sciẽtia speculatiua, siue intellectus speculatiuus; siue res materiales intelligibiles formæ efficiuntur humani intellectus, eodẽ ordine omnes formæ illarum vsq; ad primam formã efficiuntur formæ eiusdẽ intellectus, cum nãq; ab intelligibilibus noster formetur intellectus, mox & ab intellectu lunæ q est forma intellectorum formabitur, & ab intellectu mercurij, qui est forma intellectus lunæ vsq; ad deũ, qui est forma formarũ, & ibi stat, cum ille sit supremus animæ gradus.

Demõ Auer.

Erit igitur ratio hæc intellectus potestatis est forma hominis, huius intellecta sunt formæ, intellectorum deus & cæteræ intelligentię: igitur deus & intelligentię post acquisitionem omnium scientiarũ speculatiuarum erunt formę intellectus humani, & hominis.

Verificatio.

Tunc verificatur dictũ Auer. cum inquit, & ista dispositio, hoc est adeptio omnium scientiarũ speculatiuarum est sibi fœlicitas vltima, aut proxima dispositio ad fœlicitatem vltimam, nã per illã homo dependet è prima forma vt à deo, qui est fœlicitas suprema. 12. met. cõ. 38. & est huiusmodi sempiterna vita. Est. n. tunc deus vita sempiterna sibi & homini, cũ sit illius forma. Cũ. n. deus sit ęternus, & hoĩ tunc forma, igiĩ ęterna vita, licet nõ pro eo esse æterno.

Solutiões rationum.

Tunc ad primam diceret Auer. se intelligere per scientiam speculatiuam aggregatũ ex intellectu speculatiuo & ipso deo. Ad secundũ patet fœlicitatẽ pro deo tantum non acquiri demostratione, sed pro aggregato saltem fm partem demostratione acquiritur. Ad alia duo patet solutio. Hæc diceret Auer. vt à græcis expositoribus accepit. Nos verò catholici cum Auer. sentimus deũ ipsum esse fœlicitatẽ, & vltimum hominis finem: Sed de modo adipiscendi dissentimus. Nullum. n. medium adipiscẽdi ponimus, quod sit necessarium, sed medium congruitatis, dicimus esse vitiorum compressionem, & virtutum adeptionem. cum enim anima est è vitijs remota, & habet gratiam, quæ per baptismum confertur, potest esse fœlix, & hoc modo pueri & mulieres possunt fœlicitari. sed de his in libro de intellectu satis.

Ratio cõis.

{Et in hac scientia.} Declarauit seorsum scientiã speculatiuam cõferre homini vtilitate finis & vtilitate formę, nunc simul vtranq; vtilitatẽ sic persuadet. omnis dispositio quæ facit hominẽ prædicari æquiuoce de docto & indocto, prodest homini vtroq; iuuamento formæ, videlicet & finis. dedit minorẽ, sed in hac sciẽtia manifestũ est, q prędicatio nominis. homo perfecti per scientias speculatiuas, & nõ perfecto actu, siue nõ habẽtis aptitudinẽ vt perfici possit, vt mutus, aut surdus, aut naturã stolidus, est ęquiuoca, vt in exẽplis declarat & patet. Animaduerte q hanc rationẽ, & hæc exempla ab Alexan. alijsq; græcis accepit Auer. nam Arist. scribit hæc. 3. politicæ. ca. 6. constat autem Auer. non vidisse politicam, vt in fine. 10. ethi. ipsemet testatur. ait. n. Arist. ibi in hoc differunt viri ab vno quoq; multorũ, sicut à nõ bonis bonos aiunt & picta per artem auris & reliqua.

Dubiũ contra minorẽ. Solutio.

Sed contra minorẽ ambiges, nam vniuocatio sumitur à forma, sed vna est forma specie fœlicis & indocti, igitur nõ æquiuoce. Dici potest q ęquiuocatio nõ vna ratione est, quia accipi potest ab actu. 1. & ab actu. 2. Homo igitur prædicatur æquiuoce de fœlici & infœlici penes actum fm, nõ autem penes actum primũ, quomodo Auer. 7. me. com. 39. inquit. q manus abscissa à brachio non est manus nisi æquiuoce, quatenus caret officio manus, quo in toto vtebatur, licet forte sit ipsa manus vniuoce penes actum primũ, modo homo fœlix perfectus est per oẽs scientias omnesq; intelligentias, et ipsum deum. igitur actu. 2. differt ab infœlici indoctoq;, inde fit vt æquiuoce hac ratione dicaĩ homo. Vnde & The. inquit q fœlix homo est quasi deus, & Arist. 10. ethi. ca. 10. est deo finitimus, & poeta nõ est minor nisi solo Ioue.

De vtilitate cõsequente.

{Et cũ hoc.} Hactenus de ipsa vtilitate accidente perfecti, nunc de consequente. declarabit. n. ex scientia ipsa speculatiua omnes in nobis proficisci virtutes, quę non parum ad vitã prosunt. Animaduersione dignum oẽs homines pares natos esse, vt dicitur in politica, sed accidentaliter differunt nobilitate. Nobilitatis autem gradus quatuor sunt. imus & quasi nõ gradus est genus, quod vulgares sanguinẽ vocãt. hic quia è natura est, minimus habeĩ, maior vero hoc & secundus sunt diuitiæ ipsæ, q pariunt genus, genus aũt nequaq; diuitias, maior diuitijs est virtus, qui tertius est nobilitatis gradus. Nam è virtutibus diuitiæ proficiscuntur, & per consequens genus è diuitijs nõ virtutes. Maximus omnium et quartus est scientia & intellectus, nam ab intellectu & sciẽtia exoriuntur virtutes, & cõsequenter diuitiæ & genus, è virtutibus autẽ nequaq; scientia. Declarat igitur q origo virtutum est scientia, & consequenter omnium partiũ nobilitatis. Et hoc ait, quoniam scientes hanc scientiã naturalem, cum erũt secundum ordinem naturalẽ vt dicemus, oportet eos esse officiosos & nobiles in omni virtutũ specie, vt in iustitia & reliquis, & ita vtilitas consequens est quatenus è scientia naturali omnes virtutum species, & omnis nobilitatis pars exorta est, iure ipsa supremũ nobilitatis gradum potita erit.

Dubitatiões maxime.

Sed circa hęc plures emergũt dubitationes, quas licet in nostro lib. de intellectu pertractauimus, ad vtilitatem iuuenum raptim quędã transigamus. prima vtrum scientia speculatiua prosit morali, Quod non, quoniam oppositum moris impedit speculari. 7. phy. com. 20. nam vt authoritate Platonis inquit. sedatis passionibus in nobis exoritur scientia. 2. nullum nobilius est vtile viliori, sciẽtia naturalis nobilior est morali. Secundo dubitatur, quia naturalis nõ tantum confert morali, sed medicatiuę & omnibus mechanicis, vt dicit The. igitur Auer. mancus. 3. dubitatur q scientia naturalis destruat omnia bona, quia ipsa tradit animæ mortalitatem, è quo omne malum proficiscitur. Amplius, dato

q per

q̃ per naturalem scientiam animæ haberetur immortalitas, ex ipsa nulla habetur miseria post mortẽ, igitur & boni & mali pares essent post mortem, et sic tolleretur omnis ratio viuendi. Hæ sunt dubitationes arduæ in hac materia. Et (vt diximus) licet diligentius de his in lib. de intellectu, nunc propter iuniores nõnulla agamus de his. Accipiamus itaq; primo, q̃ virtutes præcipue quatuor sunt, ordine quodã constitutæ, vt moralis, intellectualis, heroica, atq; diuina, vt ex. 6. ethi. lib. satis colligitur. prima quidem moralia, quatenus sensus nobis prius insunt, intellectualis secunda, quatenus nobis. 2. loco intellectus inest. Heroica tertia quatenus habitus est post potestates. vltima diuina, quatenus & finis omnium. Accipimus. 2. hominem duas secari in partes, in rationalẽ, & in sensitiuã, siue animalem. at rationalis non vna ratione est, quando mens sit vna: quæ est locus primæ fœlicitatis, intellectus altera cum sit locus rationũ omniumq; scientiarum naturaliũ. Rursus animalis pars, quia plurima sui ratione appetitu afficitur, interdũ appetitu mouetur cõmuni, quatenus sui cõmuni peculiaritate in extrema cadit vitiosa. Interdum appetitione particulari, quo cholericus in irã, pituitosus in mansuetudinem, melancholicus in tristitiã, sanguineus in lętitiã frequenter labuntur. Accipimus. 3. rationalem & animalẽ natura contrariari, nam animalis proprio imperu in animalium lapsus facile cadit, rationalis suapte natura deprecatur ad optima, vt Arist. est auctor in fine libri ethi. Qua ratione euenit cũ homine connasci duellum vitæ coæuum, cum rationalis & animalis partes coæuę rixentur. Vnde recte Seneca huic astipulatur, dum ait, nihil esse homini inimicitius homine, propter, videlicet, cõnatum duellũ. Stoici pet idem neminẽ fortem dijudicabant, nisi qui se vincere posset. hinc proficiscitur vt homo sit nexus atq; mediũ caducorũ, & ętheriorum, rationali quidem parte diuinus, animali & corporea potestate caducus. Accipimus. 4. aliter animalem partem statui in homine, aliter in brutis beluisq; ipsis. In beluis quidẽ nullatenus animalis pars rationis capax est, quãdo per essentiã irrationalis habeatur, inde fit vt actus illius etiam cõmensurari nunq̃ virtutis habitum ingenerent, quemadmodum infinities si sursum lapidẽ proijceres nunq̃ huic cursui propenderet, cum natura grauis sit omnino deorsum pensa. At animalis hominis pars ratio nis est capax, quando assuescere potest, & illi consentire. rursus etiã intellectus hominis, quę rationalis pars habetur, & intellectus dei ac intelligentiarum differunt, nam ille dei intelligentiarumq; nullatenus delinquere potest, nec ab appetitu sensili detrahi potest, cum sit simpliciter optima à labe omniq; materia absoluta, at hoĩs ea pars quæ rationalis dicit, apta est conuerti ad animalẽ, efficiq; brutalis atq; irrationalis, vnde intantum potest illi assuescere, vt eligat omnino omne id quod animalis appetitus dictat. His è rebus proficiscitur. 1. q̃ non vna ratione potest duellũ hominis elidi atq; auferri, q̃m vno modo amoueri potest per ascensum, quando pars appetitiua animalis omnino assueuerit rationi, vt inde omnis sit ablata brutalitas, solaq; relicta rationalitas. alio modo per descensum, quando, videlicet, ratio ipsa omnino conuersa sit ad appetitũ irrationalem, ita vt omnis rationalitas sit ablata, omnis brutalitas relicta. hac itaq; duplici ratione cessat innata hominis pugna. Sequitur. 2. studiosum differre à vitioso, studiosus quidem totus rationalis factus est, cum deleta sit ab eo omnis brutalitas, at vitiosus penitus brutalis redditus est, propter rationis lapsum, quod Pithagoras dogmatizauit, cum rationalẽ animam egredi et ingredi dixit corpora, quod non remigrare, sed affectu sentit. Vlterius ex hisce sequitur, q̃ in omnibus appetitibus sensuum, ingeneratis virtutibus, virtus habebit moralis: quare, cum intellectus duello à speculatione detinebatur, tunc morali virtute acquisita, maximũ sibi ad speculationem dabitur momentũ, quo scientijs speculatiuis capiendis maxima commoditas adijcietur, post virtutes igitur virtus proficiscet intellectualis, ab his virtus exorietur heroyca, nam illa nihil aliud prorsus, nisi plena ac perfecta rationis cum appetitu cõcordia. Hac relicta cũ mens pura restet, cõueniens ac idonea remanebit dei, & intelligẽtiarum materia, & ita illa omnia ita suscipiet vt materia formas, et inde ad fœlicitatẽ assurget, quare post moralem virtutẽ emergit intellectualis, post intellectualem heroyca, post heroycã diuina. Moralis igit̃ prodest rationali, hæc heroycę, heroyca diuinę. Hinc ad primam quæstionẽ patet moralẽ prodesse omnibus, & sibi quoq; speculatiuam conferre, quatenus ratio origo est virtutũ, quoq; tolluntur prima duo argumenta. Ad tertium dicendum speculatiuã regaliter prodesse morali & heroycæ, vt dominus seruo, Primo Politicæ. Ad secundũ dubium patet ex The. scientiã naturalẽ etiam prodesse medicinæ alijs multis, quod Auer. omiserat, quia facile. Ad tertium dubium Stoici et Cynici pariter sentiunt, etiam concessa animæ rationalis corruptione hominẽ fore eum virtutibus viuendum, vt Diogenes in epistola ad Hipponem, & in alia ad Monemũ, vbi rationalis animę persuadet corruptibilitatẽ, pariter cum virtute. Tum q̃ data animæ cæde, adhuc homo esset homo, & differens ab animalibus, igitur & vita eligenda diuersa ab illis, quæ virtute perficitur. Tum quia adhuc homo haberet appetitum capacem felicitatis, et per virtutes aptum disponi, vt tradit Auer. sed omnis debet conari ad fœlicitatẽ, igitur ad medium quo illa habeatur, modum sunt virtutes. Peripatetici vt Auer. in. 3. de anima. com. 14. cõtrarium sentiunt. Vnde voluit Auer. q̃ si rationalis anima, saltẽ sm intellectum non esset æterna, virtutes essent homini inutiles, nam virtutes morales sunt vt disponant ad fœlicitatem, modo stante animæ corruptibilitate fœlicitas diuina erit impossibilis, igitur ordinatũ in finem etiã inutile. Sed de hoc plura diximus in lib. de anima, & in lib. de intellectu, quæ vide. Ad quartã quæstionẽ (vt diximus in lib. de intellectu) diuersi diuersa sensere: cæci quidẽ lumine reuelationis. Academici. n. vt Plato Socrates, & Speusippus sensere rationales animas exolui è corporibus, accedere verò ad cõparea stellas, & in illis beari, aut tristari, pro actionibus vitæ, quas meruerũt. Pythagorei materias ipsas egredi & corpora migrare in illa quorum affectiones acceperunt, & hanc miseriã vocat malorũ hominum, bonorum vero animas, ait, ascendere ad stellaa compares, atq; beari in eis. Anaxa. è quo fortasse Auer. & magna Græcorũ, & Arabum pars acceperunt, solum animę intellectũ purat remanere, qui vnus est vt antea, ppter quod nulla sibi accidit miseria, aut beatitudo post mortem. Auic. verò & Algazel dixerunt animã si post mortẽ remanet cum virtute heroyca, conuerti ad lumen intelligẽtiæ agentis, q̃ quidẽ conuersionẽ beatitudinem vocant. Si cum brutalitate, aiunt in illa lumen illud extingui, & sic perpetuo tristari. Hisaah, Concina, Epicurus, Archelaus, Esiodus, & alij asserunt rationalẽ quę iustitiã exercuit gaudere in psalmodia, cantu, iocunditateq;. at illas quæ obscuris actibus deditæ fuerunt, deprimi atq; in orbẽ tristem dilabi, & sic tenebra, tristitia, magnoq; igne perpetuisq; incendijs cõtremisci. Philopo. qui inter primos christicolas enumerat in lib. de anima, rationalem animã per lapsum ad appetitũ sensualem effici corporeã credit, ita vt quę plus labitur, plus corporeitatis capit, & sic magis atq; magis. vnde dixit rationalem animã in corpore per vitia corporeitatẽ esse sortitam, & eam recedere cum illa, & ita post mortẽ remanet corporea, & fœlicitati inepta, & sic fit vt ab ignẽ patiat, donec rota, q̃ acquisiuit corporeitatẽ deleatur, qua ablata restat pura, & capax beatitudinis, & ita tristitiã negauit æternam. Arist. verò in lib. de natura deorum, rationales animas remanere affirmare, sed illas cum omnibus affectionibus, quas in corporibus acquisiuere, propter quod animæ malorũ cum restent cum affectionibus luxuriæ, & auaritiæ, & cęterorum, appetunt iterum exercere illarum affectionum actus,

actus, & cum eis deſine corpora quibus exerceant illos;
detinentur hac exercendi libidine perpetuo, & hãc, ſiue
libidinem, ſiue appetitum exercendi, vocat miſeriã per-
petuo. Bonorum veró animæ cum heroyca virtute elatę
ſunt, poſt mortem capaces remanent beatitudinis, & ſic
beantur, per hoc q deus & intelligẽtiæ hærent vti formę
illis, locus beatitudinis eſt ſtella compar, ſiue illa ſit domi
nator totius genituræ, ſiue dominus ſigni tunc horoſco-
pantis, per quod anima deſcendit. nam cum per illam de
ſcendat, par eſt vt ad illam redeat, eſt cõpar corpori, qua
tenus corpus ad illius ſimilitudinem formatum eſt. Ideo
par fuit vt anima magis in illa beetur, aut triſtetur q̃ alia
cum ſit magis compar corpori, è quo anima recedit. Nos
veró chriſticolæ verius ſentimus, dicimus. n. animas bea
ri, atq; damnari pro qualitate meritorum, beari quidem
deo, vt libere vult ipſam animam beare, damnari veró
igne, quatenus inter cætera elemẽta ſolus ipſe eſt aptius
inſtrumentum diuinæ iuſtitiæ. Sed hæc in tranſitu ſint di
cta, nam latius in lib. de intellectu. Et declarauit.) Gene
ratim accepit virtutes exoriri ex ſcientia naturali, nunc
quibus principijs exoriantur, declarat, &. 1. quibus prin-
cipijs exoriatur audacia ſiue fortitudo. Et vult exoriri forti
tudinem cõtra mortis metum. 1. cum dedicerimus homi
nem vix eſſe portiunculam ſenſilẽ reſpectu vniuerſi, &
viuendi ſpatium vix eſſe totius temporis momentũ. vn-
de conſtituto iſto principio ex phy. facile erit homini ac
cidere, & fortem eſſe contra mortis metum. Et ſimili-
ter.) Secundo ex hoc q genitũ omne corrumpi diſſoluiq;
in ſimplicia oportet, & partes proprijs elementis reddi
atq; reſtitui vniuerſitati, nihil. n. eſt aliud corruptio q̃ diſ
ſolutio compoſiti, propter hæc fiet homo audax, tum ob
vitæ paruitatem, tum ob mortis neceſſitatem. Et ijs dua
bus rationibus Sylla perſuaſit fortitudinẽ Bochi filio dũ
per Iugurtæ exercitum erant pertranſituri, vt Saluſt. nar
rat in Iugurtino, quaſq; rationes etiam The. in proœmio
Signum pri- collegit, è quo Auer. forte accepit. Et proprie.) Confir-
mũ explicã. matur idem per ſignũ, quia ſapiens cum habet perfectio
nem humanam, vt fœlicitatem qua ipſe beatus eſt huma
nitus, vt quando habet virtutem meliorẽ omnibus, am-
bigẽs ne perdat eam exponit ſe morti, vt de martyribus
videmus, qui habẽt fidem dubitantes ne fidem perdant,
morti ſe exponunt. Attamen ipſe in Socrate exemplifi-
cat, qui (vt narrat Pla. in Phædone) habens fidem & per-
fectionem in virtutibus non timuit mortẽ. & ſic veneno
interficit, quia ſibi erat impoſitum q iuuentutẽ corrum-
pebat, dum prędicabat vnum eſſe deum, & nõ plures, vt
gentiles illi credebant. Legitur. n. Socratẽ potuiſſe aufu-
gere è carceribus, dubitans forte ſe perdere animi fortitu
dinem ſtetit iudicio magiſtratuum pręeligens mortẽ prę
vita'. Apponit tamen quandã parentheſim. d. {quãuis
credatur de Soc. q non fuerint ei declaratæ diſciplinæ cõ
munes, vt logica & met.} quæ dicuntur omnibus cõmu
nes vt dicitur in hoc. 1. neq; propriæ vt ſcientię ſpeciales,
phyſica & mathematica, quia circa moralia negociãs de
natura nihil. 1. meta. hac parẽtheſi interpoſita, reddit cau
ſam cur Socra. interemptus fuerit ab Athenienſibus, &
inquit {quia noluit ambulare in via propria populorũ}
non. n. ſecutus eſt leges cõmunes illi populo, ſed conteba
tur viam aliam perſuadere, multa alia exempla potuiſſet
Primum cõ- ponere, ſed hoc vnũ ſatis patet. Et ſimiliter.) Infert nõ-
ſequens. nulla. primum q monſtrum fœlicitati ineptũ non eſt nu
triendum, vt in politica Ariſt. traditur, ideo ait. ſimiliter
cum ſciuerit q perfectionẽ habere non poteſt ſicut mon
Secundum. ſtrum erit mors pręeligẽda ſupra vitam. Et manifeſtũ)
Secundo infert q quando ſapiens quiſpiam partẽ beati-
tudinis acquiſierit, partẽ veró non, totum illius poſſe nõ
eſt, niſi in acquirendo, vt multi animo fortes, & non actu
vel habitu ſe exponunt morti, vt fortitudinẽ naciſcant.
Sed ambiges. 1. vtrum Philoſophis conueniat fortitudo.
Dubitatiões ſecundo, an mors pertimiſcenda ſit. Quod nõ competat
Prima. Philoſophis fortitudo, arguitur. nam Philoſophis cõpe-
tit regere, quia intellectu vigent. 1. politice, robuſtis cõ-
petit fortitudo, quia corpore valent, igitur non Philoſo-
phis. Amplius Plato in hiparcho. lib. de philoſophia cõ Secunda.
ſutans Solonem & Hyppiam ſophiſtã ait. officium Phi- Ad primã.
loſophi eẽ diuina noſcere & humana gubernare. Sed for-
titudo nõ requiritur, nec ad notitiam diuinorum, nec ad
humanorum gubernationẽ. vt. n. dicit Ariſ. 3. topi. ca. 3.
ſi quidem oẽs eſſemus iuſti, nihil eſſet vtilis fortitudo, ac
ſi omnes fortes, vtilis iuſtitia. Ad ſecundã quæſtionem Ad ſecundã
arguo terribiliſſimum omniũ eſt pertimeſcendum, mors Sol ad pri-
omnium eſt terribiliſſimum. 3. ethi. Ad primam ſolitus mam.
erã dicere Philoſopho audaciã conuenire, quæ eſt prom
ptitudo animi ſe exponẽdi morti pro quacunq; virtute,
non aũt fortitudinem quæ eſt audacia ſe exponẽdi morti
in bello pro republica boni gratia, & tempore congruo.
nunc dico Philoſopho p ſe quatenus Philoſophus eſt nul
lam cõpetere virtutem per ſe, ſed quatenus habet animã
in corpore conſequenter cõpetunt oẽs. Pro ſecunda quæ Sol ad ſecun
ſtione tres fuerunt poſitiones, extremę quidẽ duę, & me dam.
dia. Stoici quidẽ mortem eſſe expetendã aiunt deprehen
ſo fine, vt deprehenſa miſeria humana; vel bono diuino
poſt mortẽ acquirendo. Et hãc poſitionẽ longo tempo- Poſitio Ro-
re Romani principes ſectati ſunt, vt Cato poſtq̃ Cæſarẽ manorum.
patriam tyrãnizare perſenſit, pugione ſe interfecit, Caſ-
ſius quoq; cum in bello deuictus fuit ab Octauio, interfe
cit ſe. Brutus etiam idem fecit & alij multi, deprehenſo
quoq; bono diuino poſt mortẽ acquirendo. Multi ſe in Quo ſe ſtoi-
terfecerũt Stoici argumẽto hoc ſit finis expetendus, me- ci interfece-
dia ad illum expetenda, ſed fœlicitas poſt mortẽ expeten runt.
da eſt, quæ euenire nõ poteſt niſi morte interueniẽte, igi
tur & mors expetenda. quo quidem argumẽto vſus Soc.
in Phędone mortis metũ aufugit, vtens etiã cygni exem
plo. qui mortem pręſentiens pręcantat. Protinus quoq; Quid proti-
Stoicus eodẽ argumẽto poſtq̃ audiuit Platonem de ani- nus.
mæ immortalitate, ſe interfecit. Eodẽ etiam argumento
perſuaſit Xenocra. mortem Aſſioco. Epicurei mortem
eſſe pertimeſcendam perſuadent. 1. quia omnes cõmuni
ter aufugiunt illam. 2. quia eſſe eſt expetitũ, igitur mors
odienda. Ariſt. veró & Xenocra. mortem, nec eſſe expe Quid Xeno
tendam, nec pertimeſcendã perſuadent, et primo. 3. ethi. crates Aſſio
ca. 13. nam quod nec eſt voluntariũ nec inuoluntariũ nõ co. Põ Epi-
eſt expetendum, nec aufugiendum. ſed mors eſt eiuſmo- coreorum.
di vt ſenectus. Xeno. arguit. illud pertimeſcendum eſt, Põ Peripate
quod nõ bis accidit. ſed mors nõ nobis accidit, quia dum ticorum.
ſumus non aduenit, ſed dum mortui, tunc nõ ſumus. igi-
tur non pertimeſcenda, & hæc poſitio eſt tenenda, & per
hęc ad quęſtionẽ. {Iterum oportet.} Quomodo iuſtitia Et iuſtitia.
ex ſcientia exorit naturali, nunc declarat, & ſyllogiſmus
eſt. ſapiens imitatur naturam quantũ poteſt, ſed natura
eſt iuſta, vt patet in ſubſtantia rerum, hoc eſt elementorũ
vt exponit The. qui abbreuiauit Ariſto. elementa. n. &
partes vniuerſi cunctę, & ſibi inuicẽ cedunt, & ſuũ amat
vnaquæq; ordinẽ, & æquabilitatem atq; geometriã, igi-
tur ſapiens debet eſſe iuſtus. Exemplo igitur natura ſa-
piens efficitur iuſtus. Sed ambiges cõtra maiorẽ. 1. q vi
lior non debet conari aſſimilari nobilius, ſed ſapiens eſt
nobilior tota natura. 10. ethi. cap. 10. igitur illi non debet
aſſimilari. Secundo deterius debet aſſimilari nobiliori,
ſed deus ſolus eſt ſapiente nobilior. 10. ethi. ibidẽ. & deus
nec iuſtus nec iniuſtus, vt ibidem ait. igitur nec ſapiens.
Dicendum q opus naturæ eſt opus primæ intelligentiæ
apud The. in lib. de anima. Sapiens igitur appetit aſſimi
lari primæ intelligentię per ſe, naturę veró per accidens,
quatenus eſt regulata à deo. Ad ſecundum dicendũ, q
ſapiẽs nouit deum eſſe iuſtum iuſtitia diſtributiua, quia
eſt qui bona bonis & mala malis diſtribuit, vt in lib. de
bona fortuna dicitur. et quo ad hanc iuſtitiam appetit illi
aſſimilari, non aũt quo ad iuſtitiam cõmutatiuã. Abſti- De abſtinen
nentes veró per abſtinentiam intelligit continentiam, et tia.
temperantiã, & caſtitatẽ, è philoſophia naturali ſic abſti-
nentia exoritur, quia vile et turpe eſt fugiẽdũ. Voluptas
vilis

vilis et turpis, quia propria animalibus. igitur fugiẽda. 1. arguit, quod non est de dispositionibus hominis inquantum homo, non est expetendũ: sed voluptas non est de dispositionibus necessarijs ad hominem, ne dum de perfectione: igitur fugienda. Quod verò nõ de perfectione hominis sit, en patet, ꝙ voluptas est de necessitate materię, ideo voluptas euitanda. {Et erũt.} Quomodo è philosophia exorta est religio omnis, nunc narrat & nõ probat, asserens Philosophos sustinere leges diuinas, & ordines naturales, & hęc est religio. Religione. n. homo cum deo cõiungitur per hunc modum. {Et est manifestũ.} quod liberalitas inde etiam exorta sit, argumento ꝙ studiũ in pecunia est de desiderijs pręter naturam. nam pecunię & diuitiæ sunt bona fortunæ, & fortuna est extra naturam. igitur diuitię sunt pręter naturã. Similiter debent. Quo pacto inde proficiscatur sublimitas, quæ est immobilitas in factis et verbis. & hoc proponit ꝙ debẽt esse sublimes quatenus amare debent veritatem in operibus & dictionibus, siue verbis, & non tantum in his virtutibus valebunt, sed in omnibus alijs quæ consequuntur moralem. {Si autem dicatur.} Dubitat cõtra dicta, & soluit. & totum patet. Sed circa nonnulla horum occurrunt difficiles dubitationes. Primo, nõ videtur cum fœlicitate stare timorem, nõ. n. esset summũ bonum. quare male Auer. ait, fœlicem timere ne amittat fœlicitatem. Secundo videtur, ꝙ monstra sint educãda, nam politicus est naturæ imitator, sed natura producit monstrũ: igitur ars non debet ipsum corrumpere, ageret. n. cõtra naturam. Tertio, ꝙ voluptas sit expetenda, vt Epicurus sentit argumẽto Aristippi, quia eam omnia appetunt, & hoc est bonũ. 2. argumento Eudoxi, dolor fugiendus est, igitur voluptas expetenda, cuius sententiæ est Philoxenus, & plures. Tunc rationes Auer. nullæ. Prima nõ, quia voluptas videtur homini naturalis, naturalissimum. n. operum viuẽtium est generare tale quale ipsum. igit̃ de esse hominis. Amplius, voluptas est dei. 12. met. & sic non valet secunda ratio, nec tertia, quia voluptas sequitur animæ perfectionem. Quarto dubitant, quia Auer. ipse qui est Philosophus, est & lex, et omnium legum deprauator. igitur contra se. Quinto dubitãt. quia desiderium in pecunijs videtur esse naturale. Tum, quia diuitiæ sunt finis politici, & finis est à natura intentus. Secũdo per diuitias habetur liberalitas. 2. ethi. igitur si naturalis est liberalitas, & diuitiæ etiam. Tertio diuitię sunt instrumentũ vitæ. 1. politicæ. contra solutionẽ igitur nõ odendæ. Sexto videtur ꝙ Philosopho nõ competat sublimitas, quia nec naturæ est forma. Septimo dubitatur cõtra expositionẽ dubij. 1. virtus est maius quoddam quocunꝙ bono collato à principe: igit̃ non debet Philosophus declinare à virtute propter non pręmiari. 2. propter id quod nõ est fœlicitas nemo debet declinare à fœlicitate: sed honores & præmia non sunt finis nec bonum, nec fœlicitas: igitur per priuationem horum nemo debet declinare à bono, & hanc rationem seruauit Democritus, Diogenes, & alij plures.

Quod religiosi.

De liberalitate.

De sublimitate.

Ad has dubitationes per ordinẽ dicendum, & ad primã Auer. vult. fœlicitatem hominis nõ esse bonum simpliciter, & optimum simpliciter, sed optimũ et bonum homini, at bonum hominis differt ab illo dei. vt deus ab homine, deus est simpliciter optimum et extra naturã & fortunam, ideo illius fœlicitas est simpliciter optima extra naturam & fortunã, nostra autẽ, cum homo sit sub fortuna et natura, est admixta cũ aliqua miseria. Sed melius nos catholici dicimus, natura tenemus beatitudinẽ nostram esse summum bonum, & cum nulla miseria admixtum, quia eam in patria expectamus, non autem in vita. Ad secundum Arist. hoc argumento persuadet monstra nõ esse nutrienda, quia finem ciuilem consequi nõ possunt. igitur sunt frustra, & nihil est tenendum frustra. tunc diceret ꝙ monstra non sunt à natura, sed errores naturę, igitur ars nõ debet illa sequi. Catholici vero sentiunt bonũ non esse propter ciues, sed propter deum, ideo educanda sunt, quia talem finem habere possunt. Ad tertiam Aristo. 10. ethi. ca. 2. vult voluptatem nõ esse bonum simpliciter, sed concomitari bono, propter quod inquit, voluptatem esse cum fine, nõ autem finem, sed Cicero in lib. de finibus bonorum & malorum vult nec semper voluptatem esse expetendam, vt quando non est finis hominis, nec dolor semper fugiendus, nam tunc fortitudo & prudentia destruerentur, quarum nulla habetur sine dolore. Amplius in quo & bestiæ & porci cõmunicant nequaꝙ hominis est finis: in voluptate & bestiæ & porci conueniunt, vt arguit Auic. in lib. suæ meta. 9. ca. 7. contra legem suam. rursus & Pla. arguit: voluptas non potest mutari in oppositum, sed cum voluptate est miseria semper admixta, nam cum intensior atꝙ intensior fit, secum trahit miseriam. inquit. n. Plautus in amphitrione. Ita dijs placitum est vt voluptati sit tristitia admixta.

Per hoc ad argumenta. Primum tollitur quando non semper voluptas expetenda, quia non à forti, aut prudenti. Similiter nec dolor semper fugiendus, immo expetendus interdum. Ad rationes contra Auer. prima tollitur ꝙ homini est naturalis secundum corpus, non autem in eo ꝙ homo. Deletur secũda, quia voluptas vilis habetur, quæ animalis est & corporea, sed quę fœlicitati annectitur, non vilis est. Tertia vero refellitur ꝙ cõsequitur animæ perfectionem merito corporis. Ad quartam dubitationem sapiens cum cognoscat deum quatenus optimum & honorabile, entitur sibi coniungi quantum potest, medium est religio ideo omnes sunt religiosi deum & venerantes, & excolẽtes. vnde & Pla. in hyparcho de philosophia lib. (vt diximus) Philosophi officium est diuina cognoscere, & humana gubernare, vt per hoc illi copuletur: sed ꝙ Auer. & aliqui hæresissent, est, quia deum non cognouerunt, tamẽ religionem eam seruarunt, quatenus diuina deprehenderunt. ex philosophia itaꝙ exoritur religio, licet multi philosophi per accidens sint irreligiosi. Ad quintã dicendum ꝙ differunt diuitiæ & pecuniæ, nam pecuniæ non sunt diuitiæ, vt primo politicæ probat, & maxime per exemplũ Midę, sed sunt adinuentæ propter cõmodum merciũ & ciuium, & locorum. ac diuitiæ sunt per sufficientia ad vitam, vt possessiones & animalia, & serui, & cętera eiusmodi. Tunc dico ꝙ excessus diuitiarum est extra naturam. 10. ethi. vt defectus earum etiã, sed competens mensura est finis vel saltẽ instrumentum vitæ, & quo ciuis multas potest exercere virtutes, vt liberalitatẽ, & munificentiã & id genus. Ad sextam dicendũ ꝙ decet Philosophum esse immutabilẽ circa finem, sed potest mutari circa media. quando. n. efficitur immutabilis, deo persimilis fit: natura etiã est immutabilis per se & vniformis, ad finẽ, sed multotiens à casu impeditur. Ad septimã dici potest ꝙ rationes illæ concludunt sapientem sm ordinem naturalem, et secundum dictam rationem nõ deberet declinari à virtute pro quocunꝙ contrario, sed si declinat est ab errore, & à causa nõ naturali, sed apparente. Animaduerte tamen ꝙ fœlicitas & virtus non sunt sine honore, quia sunt virtutum signa & ornamenta. expetuntur itaꝙ vt testes, & si nõ vt finis primus, & innuit Auer. per dialecticos pure speculatiuos: habentur. n. hi, vt phantastici, & immanes à plebe principibusꝙ, & vt inutiles rebus agendis. hæc de vtilitate. {Ordo autẽ.} Nunc de ordine, & quæ inquit, patent. sed ambiges ꝙ illæ tres causæ videntur vna. Secunda enim non differt à prima. nam ideo cõmune esse repetitum, quia notius. Tertia nõ differt à secunda & prima. essent enim propositiones primæ, quia cõmunes & propriæ, hoc est speciales: quia posterius notę. Dici põt omnes esse vnam, dicuntur tamen quatenus vna est alterius declaratio, hęc pauca de ordine. {Diuisiones aũt.} Nũc de diuisione, & potest esse diuisio omnium scientiarum & præsentis libri, primam quęrere à The. secundamꝙ. at Auer. breuibus se expedit, quia The. longiusculus est, sermo patet hic de diuisione.

Ad rationes cõtra Auer.

Ad quartã.

Ad quintã.

Ad sextam.

Ad septimã.

Nota.

De ordine.

De diuisiõe.

{Proportio.}

Proportio.

{Proportio.}Nunc de proportione huius lib. ad ſcientias loquitur. et ſermo patet. Animaduerte tamē ꝙ ſcientiam ſpeculatiuam diuidit in duos modos ſiue ſpecies. Nam vna eſt quæ enumeratur propter exercitiū, vt mathematicę, alię propter finem humanum, vt diuina & naturalis.

Dubitatio.

Sed dices quo modo mathematicæ ſunt propter exercitium, naturalis & metaphyſica propter finem.

Solutio quorundam.

Reſpondet quidā, ꝙ apud antiquos mathematicæ erant loco dialecticæ. antiqui enim vt Plato ait in lib. de regimine ciuitatis, non habuerunt logicam, nec dialecticam, ſed loco illius adinuenere mathematicas, quas pro exercitio primum pueros docebant.

Confutatio.
Solutio. propria.

Sed hi nō ſunt noſtra accuſatione nec noſtra ira digni. Animaduerte igitur ꝙ ad fœlicitatem requiritur primo virtutis heroicæ adeptio, qua anima ipſa expolietur ab omni ſorde, atq; brutalitate, & ita primo hic requiritur vt remouens prohibens. Secundo requiritur adeptio intellectus ſpeculatiui, vt immediate diſponens ad fœlicitatem. intellectus autem ſpeculatiuus eſt ex ambabus ſcientiis ſpeculatiuis metaphyſica & naturali: igitur phyſica & metaphyſica requiruntur vt diſpoſitiones immediatæ. nam per has duas ſumme anima pręparatur ad fœlicitatem, ſed quia homo has diſcere non poteſt abſq; logica & grammatica, nam logica eſt ſciendi inſtrumentum. 2. meta. com. 15. grammatica vero eſt neceſſaria pro inuentione aut doctrina, nam omnis ſcientia vel inuentione fit poſterioris à priori, aut per doctrinam à magiſtro: quarū nulla ſine grammatica fit. igitur fœlicitati ſunt neceſſariæ metaphyſica & naturalis immediate, logica & grammatica mediate, ſed quia mathematica, nec mediate, nec immediate eſt neceſſaria, ideo. 3. meta. dicitur ſcientia carens fine: cum nec ſit fœlicitas, nec immediata diſpoſitio ad illam, nec mediata cauſa ſine qua non, ſed finis illius ſiquis eſt, erit vt anima ipſa exerceatur. ſunt enim mathematicæ ſimiles & affines rebus metaphyſicis quo ad abſtractiones, ideo dum anima ſe exercet in mathematicis, facile poteſt aſſurgere ad ſimpliciter abſtracta: recte itaq; inquit eſſe eiuſmodi enumeratas propter exercitium.

Viæ doctrinæ.

{Vię doctrinæ.) Nunc de viis doctrinę, & inquit ꝙ viæ doctrinę huius libri, ſunt ſpecies doctrinæ vſitatæ ſiue conſuetæ in hac ſcientia, cuiuſmodi ſunt modi ſiue ſpecies omnium diſciplinarum, videlicet tres modi demonſtrationum, cuiuſmodi ſunt demoſtratio ſigni, demoſtratio cauſæ, & demoſtratio ſimpliciter. addit ꝙ ſignum & cauſa ſunt plus vſitatæ & conſuetæ in hoc libro, & in ſcientia naturali, & aliquando in ſcientia naturali eſt cōſueta & vſitata demonſtratio ſimpliciter. Itemq; etiā ſunt conſuetæ in hac ſcientia maneries, ſiue ſpecies diſciplinæ, quæ ſunt diuiſio, diffinitio, enthymema, et inductio ſunt quinq; in hac ſcientia conſueta, demonſtratio, diuiſio, diffinitio, enthymema, atq; inductio, quia vno iſtorum quinq; vtitur ars demonſtratiua, vt dicitur in poſterioribus, ſed vſquequo vſitatur enthymema in ſcientia demonſtratiua, & inductio eſt alius ab vſu, quo vſitatur in rhetorica & dialectica, & ſic debent legi verba Auer. quæ cōmuniter corrupta inueniuntur.

Dubitatiōes

Ex his patet, primo tres eſſe demonſtrationis ſpecies, ideo primo dubitabis, an ſit verum. Secundo, quid ſit vnaquęq; illarum. Tertio, an phyſicus vtatur omnibus illis quinq;, an quibuſdam tantū. Quarto, plures ſunt ſpecies diſciplinę ꝙ quinq;, quia vltra has ſunt exemplum, & compoſitio, quarum nihil meminit. Quinto, an phyſicus vtatur inductione & enthymemate.

Poſitio græcorum.

Ad primam græci expoſitores tantum demonſtrationem ſimpliciter, quā vocant propter quid, ſub demōſtratione reponunt, nec demonſtrationem ſigni, nec demonſtrationem cauſæ enumerant inter demonſtrationis ſpecies, ſed aſſerunt illas eſſe ſyllogiſmos tantum. hoc autem credidere primo, quia cui non conuenit definitio eidem non competit definitum, ſed demonſtrationi ſigni, & demonſtrationi cauſæ non competit definitio demonſtrationis: igitur nec demonſtratio. Amplius in libro poſteriorum Ariſto. nullibi meminit niſi demonſtrationis propter quid.

Pō Auer.

Auerro. autem tres eſſe demonſtrationis ſpecies vbiq; concedit, ſigni, cauſæ & ſimpliciter, quam vocat aliquando cauſæ & eſſe. Sed quid per vnamquāq; harum intelligat, declaremus. demonſtratio itaq; ſigni eſt illa, cuius medium nullatenus eſt notum naturæ, ſed nobis tantum, quia vel ſenſu, vel ſenſibus, vel memoriis. vt deficit nunc luna, igitur interponitur terra. fumus eſt, igitur ignis. lac eſt in hac muliere, igitur peperit, & id genus: ſunt enim media nobis nota tantum.

Poſitio ſpecierū demonſtrationis.

demonſtratio verò cauſæ ea eſt, cuius medium eſt notum naturæ per ſe quia cauſa tantum, nobis autem per accidens, quatenus per effectum iam patuit. vt interponitur terra, igitur luna deficit, & id genus, medium enim ſenſu non patuit, ſed nobis per effectum quaſi per accidens patuit. demonſtratio autem ſimpliciter eſt ea cuius medium eſt nobis per ſe & naturæ notum. naturæ quatenus cauſa, nobis quatenus ſenſile. vt demonſtrationes mathematicæ. media enim ſunt cauſæ paſſionum, & ſunt ſenſibilia per ſe, cum ſint quantitates, quæque demonſtratio dicitur cauſæ, & eſſe, cauſę quidem quatenus eſt per medium, quod eſt cauſa paſſionis, eſſe verò, quatenus per medium habetur prædicati ad ſubiectum inhærentia. dicitur etiam demonſtratio ſimpliciter, quatenus omnis euidentiæ rationem continet. hæc declaratio habetur. 2. cœli. cōmen. 35. Ex iis patet, ꝙ demonſtratio ſigni eſt magis in ſcientia naturali conſueta. demonſtratio verò cauſæ rara rariſſime demonſtratio ſimpliciter, quia nō niſi in libro de anima. vbi oſtendit numerum ſenſuum per numerum ſenſitiuorum. ſenſitiua enim ſunt cauſæ ſenſuū, & patent nobis, etiam alibi tacta eſt, vt octauo huius com. 58. meminit. de quo alias. Prætermiſit compoſitionem, quia intelligitur in definitione, & exemplum, quia ad inductionem reducitur. Ad vltimum dicendū ꝙ dialectica vtitur inductione topica, naturalis vtitur inductione demōſtratiua. eſt enim. 2. priorum. com. 19. & ſecundo huius. commen. 80. inductio duplex demonſtratiua, vt quæ fit in prædicatis per ſe, vt hic ignis calefacit. igitur omnis calefacit, & dialectica in prædicatis probabilibus. vt hæc mater diligit filium ſuum, & illa, & illa: igitur omnis mater. Theorica vtitur inductione pro exemplo ab vno ſimili ad aliud, vt Themiſtius primo poſterio. cap. primo. Item naturalis vtitur enthymemate demonſtratiuo, dialecticus vero enthymemate topico, rhetorica enthymemate pro commento, vt ait ibidem Themiſtius. De libri nomine deq; auctoris nomenclatura, quæ dicit ipſæ patent, ex Themiſtio verò vberius legere potes, è quo ferè præfationem hāc Auerroes excepit.

Hæc de præfatione Auerrois, Alexandri, ac Themiſtii dicta ſatis, in quibus copioſe diximus, quia etiā hunc ſermonem totum pro præfatione noſtra accepimus nec plura.

Finis Procemii.

Auguſtini

AVGVSTINI SVESSANI

IN PHYSICÆ AVSCVLTATIONIS LIBRVM PRIMVM

Accuratissima Expositio.

Augustini Suessani Dilucidatoris textus.

CVM circa doctrinas omnes, quarum principia, aut causæ, aut elementa sunt, intelligere & scire ex illorum cognitione contingat: (Tunc enim rem vnamquamque cognoscere putamus, cùm causas primas intelligimus, primaque principia, atque ad elementa vsque:) patet & enitendum esse ea determinare prius, quæ sunt circa principia Scientiæ Naturalis.

Antiqua interpretatio.

Intelligere εἰδέναι cognoscere. scientias μεθόδους vias methodos facultates scientias. et καὶ aut

QVoniam intelligere & scire cō tingit circa omnes sciētias, quarum sunt principia, aut causæ, & elementa ex horum cognitione: (tunc enim opinamur cognoscere vnūquodque, cùm causas primas cognoscimus, & principia prima, & vsque ad elementa:) manifestum & de Natura Scientię tētandum determinare prius quæ circa principia.

CVM Aristo. vt diximus, intentio sit tractare de rebus naturalibus, præponit more Græcorum procemium. & primo ostendit ordinem procedendi in Scientia Naturali, ostendens esse incipiendum à cognitione principiorum rerū naturalium. & syllogismus literę est. Omnia habētia principia, causas, & elementa, oon sciuntur nisi ex cognitioone causarum, principiorum, et elementorum: res naturales omnes habent principia, causas, & elementa: igitur omnes res naturales non sciuntur, nisi ex cognitione principiorum, causarum, & elementorum. Maior probatur ex communi hominum opinione, vt in libro Posteriorum dictum est. De ratione tangit primo Maiorem. secundo ibi, (tunc enim putamus) tangit illius probationem. tertia ibi, (patet & enitendum,) infert conclusionem. Quantum vero ad verba græca attinet, verbum illud Doctrinas, grece est, μεθόδους, quod sonat scientias, melius doctrinas. nam scientia est in esse quieto, doctrina in motu: modo de his loquitur, quatenus sunt in acquisitione, non aūt in acquisito esse, in fieri, non in facto. * At per Principia, intelligit, vt Expositor ait & recte, causas mouentes, & agentes, in quibus attenditur ordo processus euiusdam. per Causas vero, intelligit formam & finē, ex quibus potissimum res ipsę dependent secundum esse & fieri, per Elementa vero proprie ipsas intelligit proprias causas materiales. De his vero I cōmento dicemus. Vsus est autem disiūctionis nota ad denotādum non oēs scientias per oēs causas demonstrare. nam Mathematica non demōstrat nisi per causam formalem, Metaphysica per formalem, finalem, atque agentem: Naturalis vero per omnes. In textu etiam adijcit (intelligere et scire,) si possit pluribus intelligi modis, videtur mihi ipsum per intelligere velle cognitionē per definitiones, per scire vero cognitionem per demonstrationem: vtraque enim est p causam. Animaduerte tamen q in fine literæ nō aliter principia, causas, & elementa sumit q in principio, vt recte aduertit Expositor, & male Auer. quia in tam breuibus non est consonum Arist. ęquiuocasse. Per elemēta igitur Itelligit materiam: quia id, quod est vltimum in cognitione, est materia. est enim materia propter formam, forma aūt ab agente propter finē, aut ipsa est finis. & ita p principia, agentes & mouentes causas vult: per causas, formā
B & finem: per elementa, materiam, vt prius exposuit. Sic enim incipit cognitio ab agente in formā, & finē, hoc est, in causas, & causas in elementa. Hęc est crassa literę expositio diui Thomæ primi Expositoris, quā profecto acceptamus: consonat. n. græcis verbis, & sensui expositorū.

S. Thomæ expositio. * In nātum cognitiōe, a Pricipiis, i. ab agētibus & mouentibus: a Causis, i. a forma & fine: ab Elemētis, i. a materia, i. cipiēdū est.

AVGVSTINI SVESSANI in Auerrois Cordubensis Commentaria, super Libros Physicorum Expositio.

Commentum Primum.

INCOEPIT hunc librum. } Vt diximus, positū est in vsu, vt Auer. legat, propter carētiam bonorum expositorum vsque ad hęc tēpora: ideo pp recētiores, nos quoque vt diximus, errorē sequemur cōmunem. Illud tamē protestādum esse censeo, vt tandiu huius Auerrois dicta acceptentur, quandiu verbis Arist. consonant. vbi vero aut suarum translationum errore, aut verborum Aristo.
C obscuritate, minus consonabunt, nos, liuor absit verbo, refellemus. Auerroes itaque primo pponit textus præsentis intenoonem: & vult Arist. incipere à causa, ob quam fuit consyderatio huius scientiæ in cognitione causarū rerum naturalium. Nec hæc expositio contradicit nostrę: quia si dat causam, cur à principijs rerum naturalium incipit. tradit ēt ordinem procedendi ad cognitionē rerū naturaliū.

Dicta Auerrois quō suscipienda.

Cōmētator a cā hic vult Philosophū incipere. pp quid ex cāa pēdeat naturaliū cognitiōe, q2 talis cognitio p. fectior est.

{Et dixit.} Nunc exequitur, & accipit maiorem syllogismi, quem in fine colliget: videlicet q omnia habentia principia, causas, & elementa, non cognoscuntur nisi ex cognitione principiorum, causarum, & elementorum.

{Et non intēdebat.} digreditur circa verba, & ostēdit q p intelligere & scire nō intelligit synonyma, hoc est, multiuoca, cū eiusmodi incongruant scientię demonstratiuę: ideo vult, quod p intelligere Ari. intelligat aliquid cōius quam scire. Cootingit. n. intelligere indifferenter per causam & sine causa, sed scire non nisi per causam. vult igitur Arist. vt verbum scire specificet ipsum intelligere ad in-
D telligere per causam, sic, qd ambo illa simul innuant scientiam perfectam. Hæc expositio, pace Auerrois, non sonat. primo, quia cum duplex sit cognitio per causas, definitio, & demonstratio: & in Scīa Naturali vtroque modo res ipsas naturales cognoscamus, Aristo. tantum scientiæ demōstratiuæ meminisset, & sic esset diminutus. Secūdo frustra est specificatio, qñ est ratio & nomen specificans ad rem, de qua intendimus: si igitur tātum est intelligere per scire, quātum per intelligere & scire (nam qui scimus nisi per causam: & hoc est scire perfecte) frustra est hæc specificatio. Melius igitur per intelligere, cognitionē per definitionem: & per scire, cognitionem per demōstrationem est exponendū. hæ tamen rationes apud multos nullæ habebuntur, sed scio quod expositio hęc est magis consona. Sunt qui per intelligere volunt cognitioonem principiorum, (nam principiorum est intellectus) per scire vero cognitionē conclusionū. Sed hæc expositio friuola est,

Intelligere cōius q scire, qd intelligere p cāam dicit.

Contradicit expositioni.

Auer. Propria expositio.

Secundū q intelligere, cognitionem p definitiones, scire vero p causam sumitur.

primo, quia pricipiorum est cognitio per causam, quatenus conclusiones sunt, & sic cognitio eorum erit scientia, & non intellectus. Secundo, quia Ari. illorum principiorum dixit esse intellectum, quæ terminis cognoscuntur, vt patet. 1. Posteriorum, & non quę per alia prima sciuntur.

{Scientia enim.} Suæ expositionis causam affert, quoniam scia est duplex: perfecta, quæ est per causam, & imperfecta, quæ est sine causa, vt illa, quæ aut sensu, aut obseruatione, aut ab effectu habetur. Ari. igitur maiorē suam, oia habentia principia & reliqua, intelligit de sciētia perfecta: quod verba illa duo intelligere & scire innuebant.

An Notitia rei p cām sit pfectior, quā p effectum.

Sed dubitatur cōtra hoc. nā perfectior scia est illa, q̄ est euidētior, vt videbit cō. 2. & 3. Sed scia ab effectu ē euidētior, qa effectus est nobis proximus. Solitus eram iam dicere esse duplicem causam, alteram, quę sensibus proxima existit, vt causæ mathematicæ, alterā, quæ à sensibus remota est, vt causæ metaphysicæ. diximus Auerr. loqui tantum in causis primo modo.

Solutio.

Sed dicimus aliter, quod differt notitiam esse perfectiorē, & euidentiorem. est. n. visio Solis parua multo perfectior, q̄ visio lapidis magna, licet illa lapidis sit euidētior. sic notitia rei per causam est perfectior, at per effectum est euidentior.

Euidentiorē cognitionē non contigit semper pfectiorem eē.

{Et intēdebat p vias.} Viæ graece sunt μέθοδοι (nos transtulimus doctrinas) recte Auer. aiaduertit, nō. n. bñ dixisset scientias, vt translatio nr̃a habet, sed rectius vias, quia in eis itur à notis ad ignota p nota, & ita fit in doctrinis.

{Et dixit hōibus pricipia.} Reddit causam Auer. cur Ari. vsus est disiūctione, & nō copulatione. quia non ois scientia speculatiua consyderat per omnes causas, vt Metaphysica, quæ consyderat de rebus carentibus causis.

Dubiū.

Sed contra hoc dubitatur, Primo, quia cōtradicit sibi 12. Meta. cōmen. 1. vbi ait, q̄ Primus Philosophus consyderat causas, et principia entis in eo q̄ ens. 2. Metaph. consyderat ens, & passiones entis: non potest autem passiones spectare sine causis trib⁹. motores enim cœlestes, de quibus est metaphysica, habent causam formalem, finalem, effectiuam, vt in lib. Destructio Destru. dispu. 3. in solutio. dubij 18.

Solū.

Igitur contradictiones hæ concordari possunt per Auer. Primo cœli, cōm. 20. & 4. Cœli cō. 1. & in substantia, & 3. dispu. libri. Destructio Destruct. Dico q̄ causæ possunt accipi s̄m famosam rationem causæ, quo modo omnis causa per motū est causa, & hac ratione res metaphysicæ carent causis, alio modo pro his, è quibus alia dependent quauis dependentiæ ratione, & hoc modo res illæ non carebunt causis.

Vt oēs cāŗ modos tangeret, diuersis vsus ē in tex. noibus.

{Et dixit principia.} Reddit etiam causam, cur Arist. vsus est varijs nominibus, videlicet causa, principio, & elemento. ait enim hoc fecisse ad notandum omnes species, omnesque modos causarum, vt efficientem, finem, & formam, & materiam.

Per Principia, cās mouētes: Cās, Finalē: Elementa, Formam & materiam intelligit Philosophus.

{Et intendebat.} Nunc reddit nominibus significationes proprias. vult enim per Principium, causam mouentem & agentem. nam principium est, vnde motus proprię. per Causas, intelligit finales, quia causa, cum sit communis omnibus, per excellentiam intelligitur de fine. per Elementa, intelligit materiam & formam, cùm sint partes rei. Hæc expositio parum differt à nostra. nos enim per elementa solum materiam volumus, per causas, formam, & finem, propter causam dictam. possunt. n. accipi nomina hæc cōiter aut proprie. cōmuniter quidem accipiuntur, cùm confundunt, principia pro causis & elementis, & ecōtra: proprie vero accipiuntur, vt modo modo dixit. Et addit, {& sic vt mihi videtur exposuit Alexā.} expositio igitur Auer. est vna cum expositione Alexan.

Quia nō oībus cāis oēs vtunē sciæ, nota disiunctionis, idem Philosoph⁹ ī hoc sermone vsus est.

{Et intendebat Aristo.} Reddit modo causam, quare Aristote. vsus est disiunctione. & voluit hoc fecisse, quia quædam scientia consyderat de causa formali tantum, vt Mathematica, quædam de tribus, vt de agente, & forma, & fine, vt Metaphysica, quædam de quatuor causis, vt Naturalis. & quia ita esse non patet, vsus est sermone in forma dubitationis, siue disiunctionis. non enim patet, E an Mathematica solā vtatur, nec de Metaphysica, an tribus, propterea disiunctione vsus est.

Contra tacitā expōnem loquens Aue.

{Et impossibile.} Refellit tacitam expositionē. posset enim quis dicere lr̃am esse legēdā copulatiue. hoc refellit, quia impoſe est, vt hæc nota, Aut, sit vt copulatiua: nam pōt scia perfecta haberi ita p vnam cām, sicut per plures. vt in Mathematica pōt haberi scia pfecta p vnum genus cāę, qa non plura cōsyderat, queadmodum in Scia Naturali p quatuor, qa quatuor consyderat. Ex oībus his vult hr̃e maiorem, & illius expōnem, deinde probat illam per consensum omnium, vt fecit in libro Poste. et patet.

Expō aliquā verborū.

{Et intendit vt videtur.} Exponit nonnulla verba posita in probatione maioris, & vult esse intelligendum per causas primas, primam materiam, & vltimam, siue primam formam: hæ enim sunt primæ & simplices causæ. nam quæ sunt præter hæc, siue inter hęc, sunt materię compositæ & formæ compositæ. Per prima vero principia, intelligit primum agens, & vltimum finem omnium rerum. F At per elementa intelligit causas existētes in re propinquas & essentiales, siue in genere causæ agentis, siue formæ, siue finis, siue materiæ. Per elementa igitur vult causas proximas cuiusuis generis causę.

Vsq̄ pcessum dicat.

{Et innuit per hoc.} Addit causam quare adijcit particulam illam, Vsque: & vult esse additam ad notandum processum. nam doctrina incipit, à causis remotis simplicibus, & tendit in proximas.

Nō inconueniūt. Ait Auerr. ęquiuoce sumi hęc diuersa nomina, in tex. assūpta.

{Et s̄m hoc.} Dicet quis cōtra Auer. igitur Arif. aliter accepit nōia hæc in maiore, aliter in illius probatione. Rēspondet concedendo totū, quia modicam habuit sollicitudinē de noībus. sunt. n. nomina ad placitum, ideo vtitur illis quūlibet ad suum propositum. Deinde his expositis omittens minorē, infert Arist. vt ait conclusionem, & ipsę componit syllogismum in commento, & totum patet.

Expō hæc Auer. mala est.

Animaduerte q̄ expositio Auer. circa nomina illa posita in probatione maioris non placet mihi. nam nullibi, Arif. vt legi, vsus est noībus ęquiuocis in tā breui sermone.

G Amplius in Naturali Scientia, licet processus forte sit è materia simplici & forma, nō est tamen è primo fine, aut primo agente. Circa tamen hæc sunt dubitationes.

Dubōnes Prima. An Mathematica solas ex cāis formalē consyderet.

Prima dubitatio est, vtrum Mathematica abstrahat à tribus generibus causarum, & solum formam consyderet. Et videtur q̄ nō, quia forma & materia sunt ad aliquid: igitur, si consyderat formam, consyderat materiam. Antecedēs patet. 2. huius, cō. 26. & 4. huius, cō. 11. Amplius vt dicitur 1. Poste, & in 2. huius, & 7. Meta. Mathematicus consyderat materiam intelligibilem: igitur non tantum formam.

Secunda. An Metaphysic⁹ cās oēs speculetur.

Secundo quærunt, vtrum Metaphysicus omnia quatuor genera causarum consyderat. & breuiter q̄ sic per verba eiusdem 2. Metaph. cōmen. 6. itemq; 7. Meta. cōmen. 9. & 12. Meta. commen. 5. & 6. & alibi.

Tertia. An disiunctiua illa vera sit.

Tertia dubitatio est, quia illa disiunctiua maior, videtur falsa, vt de Mathematica, Metaphysica, & Philosophica patet: est enim quælibet pars falsa: igitur tota falsa.

Quarta.

Quarto dubito quid per formam vltimam siue primā, quid'ue H per materiam primam, & quid per formam & materiam compositas intelligit Auer.

Quinta.

Quinto quærunt oēs, vtrum ad perfectam notitiam rei, requiratur cognitio omnium causarum: et licet alię multę dubitationes fieri soleant, hę pro nunc sufficiant.

Solō ad primū s̄m alios. Vide Bur. ī prolo. huius Confutatio.

Ad primam respondent recentiores q̄ Mathematica solam formam consyderat, non quidem dantem esse, sed declarantem esse, cuiusmodi est definitio. Sed contra, quicunq; cōsyderat definitionem, consyderat illud, è quo definitio ipsa sumitur: sed definitio sumitur à forma dante esse: igitur Mathematicus consyderat formā dantem esse. & ita redit argumentum idem quod prius.

Solō Sorticolarū termini āx vel nominalea.

Sorticolæ dicunt, q̄ quatuor causas consyderat Mathematicus, non tñ cōsyderat quatuor causas. Prima pars patet. quia hæc consyderat vt argumentum dicit, & hæc sunt quatuor causæ, non tamen sub ratione qua causæ sunt: solam, n. formam sub ratione qua forma consyderat. Alij dicunt, quod omnia genera causarum cōsyderat,

sed

Vide Bur. vbi supra.

sed in frequentiori vsu demonstrat per formam. Ad secundam respondent recentiores, ꝙ Auer. intelligit ꝑ Metaphysicam, eam partem, in qua tractatur de substantijs separatis, quæ solum habent tres causas, & carent materia.

Confutatio.

Sed contra, quia à pari philosophica abstraheret à materia, quia in illa parte principaliori, vbi tractat de substantijs separatis, ut in Octauo, materiam non cõsyderat, quia substantiæ abstractę carent materia.

Sol. ppria.

Ideo animaduerte ꝙ Metaphysicus solum tres causas, quatenus causę sunt, cõsyderat, finem, formam, & agentem. nã hæ cõmunes sunt separatis et coniunctis in materia, etiam ut causę: quia uero materia, ut materia, nõ est cõis separatis & materialibus, ideo solum illam cõsyderat sub ratione potentiæ, quæ est vna entis differẽtia. Metaphysicus enim consyderat, quæ sunt abstracta à motu. modo abstracta à motu sunt in duplici differẽtia, quædam sunt abstracta à motu per essentiam, vt Deus & intelligentiæ: quædam per participationem, quæcunq; ab intellectu possunt inueniri cõia rebus abstractis & materialibus, ut ens, bonum, B actus, potentia, forma, finis, agẽs, & id genus: materia autem vt potentia bene à Metaphysico consyderatur. Tũc patet solutio per tertium Metaphysicæ cõ. 3. concedo. n. quòd omnes causas consyderat, tres propriæ, materiam sub ratione communi.

Ad tertiam.

Ad tertiam uidetur Auer. innuere ꝙ illa disiunctiua, ut disiungit terminos, falsa est, sed, vt disiungit intellectum terminorum, est vera: est enim sensus ꝙ omnis scientia consyderat, aut omnes, aut plures, aut vnam causam: & sic reductiue est vera pro qualibet illius parte.

Idem vbi supra.

Ad quartam respondent recentiores multis modis, tamen Auer. 1. Cœli, cõmen. 1. vult per primam materiam & vltimam, siue primam formam, causas simplices, ut materiam elementi & formam elementi: at per materias compositas & formas compositas, vult causas compositas: per materiam compositam quidẽ ipsum elementum, quod est materia mixti: per formam uero compositam, formam mixti, quę, licet nõ sit composita ex formis elementorũ essentialiter, est cõposita dispositiue, qa C illa esse non potest, nisi præsint elementariæ formæ.

Ad vlti.

Ad ultimam quæstionem sine argumentis recentiores principaliter dicunt tria. primo, ꝙ ad perfectam notitiam simpliciter alicuius rei definitiuam, quam incomplexam vocant, dicunt non esse necessarium cognoscere omnes causas, è quibus res illa dependet, sed tãtum materiam & formam, è quibus ipsa rei definitio constat. Dicunt secundo ꝙ ad perfectam rei cognitionem simpliciter demonstratiuam, quam cõplexam aiunt, esse necesse cognoscere omnes causas. Dicunt tertio ad perfectam in genere esse necesse cognoscere causas illius generis: & in his omnibus ꝑ causas intelligit per se causas, non per accidens. Sed pace horum dixerim, hæc stare non possunt & inuicem repugnãt. primo, quia rationes pro prima conclusione contradicunt secundæ conclusioni, & rationes pro secunda contradicunt primæ, ut intelligenti patet. Secundo, ꝑma conclusio contradicit secundæ. nam demonstratiua notitia ex definitione aut subiecti, aut passionis depẽdet: igit, D si ad notitiam definitiuam simpliciter non sunt necessarię nisi duæ causæ, nec ad demonstratiuã plures illis necessarię erunt: nisi demõstratiua possit alio modo q̃ per definitionem haberi, contra Arist. vbiq;.

Actoris sententia vltimi dubij.

Tertio cognitio definitiua ex sola forma est, ut Auer. uult in multis Metaphysicæ locis. Propter hæc & alia multa, uidetur breuibus eẽ dicendum, ꝙ res scibiles, vel abstrahunt ab existẽtia, vel concernunt existentiam. concernit. n. existentiã eclipsis, qñ in actu sumitur, tonitruum, nix, grando, & reliqua sublimia, quoniam accipiuntur, ut effectus rerum: abstrahũt uero ab existentia, qñ in aptitudine sumuntur, ut eclipsabilitas: sic enim est lunæ passio, & cætera id genus.

Rei perfecta notitia, per ipsam existentiã cõcernit, ex causarũ omnium cognitione consurgit: ad rei vero definitiuã notitiam formã, & materiã cognoscere necesse est.

Tunc dicerem ad perfectam notitiam rei definitiuã, prout concernit esse, & existentiam, esse necesse cognoscere omnes causas, è quibus esse & existentia proficiscuntur, & hoc modo Arist. definit tonitruum: est enim sonus extinctio- A nis exhalationis in nubibus, vt expurgetur pluuia. Sonus enim loco formæ tangitur, extinctionis vero loco agẽtis, in nubibus autem loco materiæ, ut expurgetur pluuia loco finis: ecce quomodo oẽs causæ sunt, & hac definiendi forma res meteorologicæ definiuntur.

Tertio Metheo.

Secũdo dicerem ad perfectam notitiam definitiuam simpliciter rei abstrahentis ab existẽtia, eẽ necesse tm̃ formam & materiam, è quibus solis est rei essentia, cognoscere: formam quidem ut totam essentiam, materiam uero ut sine qua non, et subiectum essentię. hęc patet. nam ex quo abstrahit ab existentia, abstrahet ab agẽte & fine, quę sunt causę rerum, quatenus illę existũt in effectu, & nõ in aptitudine. tunc conformiter dr̃ de notitia demõstratiua. nã ad demõstratiuã rei existentis necessaria est cognitio oĩum causarum. nam hęc sine definitiua eẽ non potest: ad demõstratiuam vero rei abstrahentis ab existentia, etiam simpliciter sufficit cognoscere materiam & formam, vt dictum est.

Dubiũes.

Sed contra arguunt. primo, quia perfectior est cognitio B rei per omnes q̃ per duas causas. Secundo, quia addat notitiæ per duas causas habitæ hæc, quæ habetur per alias duas, & patet illam intendi.

Solũnes.

Ad hæc respõdeo, & ad primum ꝙ perfectior est cognitio rei per omnes q̃ per duas, qñ omnes pertinent ad rei esse: modo res ipsa definibilis, vt abstrahit ab esse in effectu, abstrahit etiam à causis extrinsecis, & sic per illas non potest definitio nec augeri, nec minui. Ad secundam per idem dico, quòd nõ potest addi, quia res vt abstrahit ab existentia non est cognoscibilis per causas extrinsecas.

AVGVSTINI SVESSANI MEDICOS IN PRIMVM PHYSICORVM RECOGNITIONES.

C Extus iste est difficillimus, ut diuersitas eorum, qui exponunt, ostendit. nam & Græci, & Arabes, & Latini circa huius expositionem, & nos longo tempore elaborauimus: omnes eñ conueniũt ꝙ Ari. more boni oratoris huic libro pręmittat procemium. sed, cũ procemium plura cõtinere possit, quid faciat in hoc procemio, non est exploratum.

Simplicius intẽtionẽ huius sciẽtię in hoc ꝓœmio intẽdere Philosophũ voluit.

Simplicius uir doctissimus asserit Aristo. in hoc procemio proponere intentionem totius Scientiæ Naturalis, quæ expositio consona vr̃ naturæ procemij. omne enim procemium continere debet intentionem: qm̃ per intentionẽ, ut Rhetoricorũ. 3. patet, attenti reddũtur auditores. Sed dices hæc expositio nõ est consona cõclusioni, quæ fit in textu. concludit. n. Aristot. in Scia Naturali esse prius agendũ de principijs, quod vr̃ attinere ad ordinem procedendi.

Quę nã ꝓœmiũ habere oporteat lego Auerr. in huius libri procemio. Refutatio.

Soluere vr̃ Simplicius ꝙ Arist. non attulerit conclusionem principalẽ, quæ est principalis intentio Sciæ Naturalis, sed aliquid loco illius. Sed pace tanti viri dixerim, tunc Arist. non fuisset sibi consonus: qm̃ debebat ponere intentionem ſm Simplicium, quã non posuit. D quonam modo fieri põt vt posuerit intẽtionem, si eã non ponat? Quare consueuimus dicere, vt sæpe diximus, Arist. in procemio præsenti, & hoc in textu assignare ordinem procedendi in Scia rerum naturalium, ut auditores dociles reddat. nam unũ supponit, et aliud in pręsenti textu explicat, & probat. supponit. n. ꝙ intẽtio Scię Naturalis sit pertractare de rebus naturalibus, i. de effectibus naturæ, & de eorum causis. sic enim Scia Naturalis differt ab Historia naturali. quippe cũ Historia naturalis sit de effectibus, qui accidunt in natura, & nõ de causis eorum, at Scia Naturalis est de effectibus, et de eorum causis. nec curauit hoc quod supponit hic explicare, sed ipsum supponit tanq̃ explicandum in Primo libro de Cœlo, qui est primus librorum particularium. Id vero, quod probat in præsenti textu, est, ꝙ uolenti agere de rebus naturalibus per suas causas, agendum sit prius de causis, &

Expositio propria. Ordinẽ procedendi in hoc ꝓœmio Arist. ponere putat.

E de principijs, & elementis, vt ex eorum cognitione procedamur ad rerum naturaliũ cognitionem: per quæ demonstrauit ordinem procedendi vniuersalem, quem vult seruare in Scientia Naturali. Hãc expositionẽ olfecit Auer. in principio commenti, cùm dixerit Arist. incœpisse à causa, ob quam fuit consyderatio huius scientiæ, in cognitione causarum rerum naturalium. Expositor autem nõ modo hanc expositionem olfecit, sed aperte explicauit. Qua ratione fit, vt sit huius textus hæc conclusio, ꝙ volẽti procedere ad cognitionem rerum naturalium, agendum sit prius de principijs, quod Arist. facit. nam volens agere in Scientia Naturali de rebus naturalibus, in hoc libro, qui Physicæ Auscultationis inscribitur, agit communiter de principijs rerum naturalium, & de his, quę rebus naturalibus communiter accidunt ex illis principijs, vt legentibus totum Auscultatorum librum perspicuum erit. Sed quo nam modo probetur conclusio, & de reductione textus in artem Prioristicam, non parua ambiguitas est.

Forma syllogistica cont° rõnis i tex. ppositæ, ex diuersis desumpta.

Quæ Simplicius.

F Simplicius, & ante ipsum Alexander & Porphyrius, & ante hos Theophrastus, sic componunt syllogismum. Quæcunq; habent principia, scire contingit ex cognitione suorum principiorum: naturalia habent principia: igitur naturalia scire contingit ex cognitione suorum principiorum, & hanc expositionem Auer. sectatur.

Refutatio.

Sed pace tantorum virorum dixerim, hic syllogismus nunquã fuit Arist. quoniam ille syllogismus est Aristo. cuius ipse ponit aliquas propositiones, vtputa vel oẽs, vel plures, vel saltem prosyllogismi, vt docuit Primo Priorum, cum declarauerit resoluere orationes syllogisticas in syllos. at huius syllogismi nihil ponit, nec eius prosyllogismi, vt patet legenti verba. nec valet dicere, vt Simplicius asserit, Arist. non posuisse conclusionem, sed aliquod loco illius: qm̃ tunc hoc habet locum, qñ id, quod posuit, esset aliquo pacto ad propositum conclusionis.

Propria expositio.

Quare melius dicendum syllogismum Arist. esse hunc: In omni scientia, cuius principia sunt, procedẽdum est ex cognitione principiorum: Scientia Naturalis est scientia, cuius sunt principia: G igitur in Scientia Naturali procedendum est ex cognitione principiorum. De ratione primo affert Maiorem, & illius probationem ex communi hominũ opinione, quo modo probari solent per se nota: deinde infert conclusionem ibi. {Manifestum.} per quæ patet verba Arist. esse legenda suspensiue vsq; ibi {manifestum}. Sed Simplicius circa Minorem sui syllogismi, quem putat esse Arist. primo disputat, deinde circa maiorem. Minor autẽ erat, naturalia habent principia, ideo quærit, cur Arist. hãc minorem non probarit, sed tantum assumpserit.

Cur Aristo. Naturalium nõ probarit pricipia eẽe sed supposuit.

Theophra. Non pbauit hoc Philosoph°, sꝫ hui° secũdo supposuit, vbi cuncta naturalia corpora ex principijs composita esse probauit.

Theophrastus in principio Naturalium librorum ab ipso conditorum, minorem illam sic demonstrauit. Naturalia sunt corpora composita: omne autem corpus compositum principia habet, ex quibus componitur: igitur naturalia principia habent. Quòd autem naturalia sint corpora composita, Theophrastus probat: quia tam corpus q̃ corpus habens est compositum: & naturalia sunt vel corpora, vel H corpus habẽtia: igiť naturalia sunt corpora cõposita. Hoc pacto Theophrastus minorem demõstrauit, quam videlicet credunt Arist. accepisse indemõstratam. Videtur autem hæc Theophrasti expositio satis ad verba Aristo. 2. huius, vbi distinguit ꝙ sit aliud natura, aliud ens naturale, aliud ens sm̃ naturam. ubi ens naturale compositum corpus autumat: quod habet naturam, i. materiã vel formam: naturam vero, materiam vel formam, ens vero sm̃ naturam omne accidens rebus naturalibus. & sic Aristo. non probauit eam, quia supponit probatam. 2. huius.

Porphyrius Nõ Naturalia hẽr pñcipia ad Met. probare spectat.

Porphyrius vero asserit Aristot. eam non demonstrasse, quia probare eam attinet ad artificem superiorem, vt ad Metaphysicum, qui probat naturalia habere principia, & talia, quibus naturalis vtitur vt concessis, ac datis. Sed istud, quod Porphyrius asserit, est quæstio non hic disputanda, posterius enim disputabitur, vtrum scientia inferior possit probare sua principia.

Simplicius.

Melius cum Simplicio puto esse dicendum, ꝙ Arist. minorem illam non probarit, quia eam accepit vt dignitatem, & propter hanc causam incœpit hunc librum à causali particula. {Quoniã,} ad indicandũ propositiones assumptas esse vt concessas, licet maiorem persuaserit ex inductione, atque communi hominum consensu, ac opinione, quomodo probantur dignitates.

Verborum tex. expõ.

Sed quod ad verba attinet, quæritur quid per Principium, quid per Causam, & quid per Elementum intellexerit Arist. Alexan. asserit Aristo. intellexisse per Principium causam efficientem, quæ est principium vnde motus: per Causam vero, cuius gratia, & formã: quoniam in ijs, quæ natura constant, forma & finis idem est, per Elementum vero intellexisse materiam: quoniã materia inexistit ei, cuius est materia. Hanc expositionem Alexander ab Eudemo accepit.

Alex. Principium, efficiẽtẽ: Causa formam. Elementũ, materiã putat.

Obiectio. Simplicij.

Contra obijcit Simpli. quoniam authoritate Porphyrij, quot modis dicitur causa, tot modis dicitur principium: ergo non potest accipi principium pro efficiente, quin pro eodem accipiatur causa. F Deinde, quia non videtur elemẽtum solum accipi pro materia, cum etiam forma insit causato.

Error. Auer.

Et propterea Auer. per elementa intellexit materiam & formam, & asserit hanc expositionem fuisse Alexandri. Et errauit primo, quia hæc sua expositio non fuit Alexandri, cum Alexander per elementa solum materiam intellexerit, & nõ formã. deinde, quia non potest principium pro vno, & causa pro alio accipi, cùm, vt Porphyrius inquit, causa & principium eisdem, & tot modis dicantur.

Simpli. & ꝓpria expo. ꝑ pricipia aut cãs cõia cãrũ gña, per Elementa ꝓximas cãs intelligeř opt.

Quare dicamus Aristo. per principia & causas, intellexisse eadem genera causarum, sed communia: & per elemẽta, principia, & causas proximas, & sic erit sensus: {Quoniam intelligere & scire contingit circa omnes scientias, quarũ sunt principia aut causæ,} idest quarum sunt communia genera causarum omnia vel plura, & {elementa}. idest & quarum sunt omnia vel plura genera causarum proxima, ac propria. quasi dicat, quoniam intelligere scientificum contingit circa omnes scientias, quarum sunt causæ G communes, & proximæ {ex horum cognitione.} & reddens causam dicit, {tunc enim opinamur cognoscere vnumquodque, cum causas primas}, idest communes, {& principia prima}. i. communia {cognoscimus, & vsq; ad elemẽta}. i. & vsq; ad causas proximas. Et hæc videtur expositio Simplicij, quæ optima est. quia Arist. per principia & causas in prima & secunda parte textus, non intelligit diuersa causarum genera, sed eadem: quoniam particula {aut} non disiungit inter diuersa appellata, sed inter diuersas appellationes, quibus appellantur res, quæ sunt causæ. nam res, quæ appellantur causæ, eadem alia ratione principia appellari possunt. Et per elementa etiam in prima & secunda parte textus, semper proximas causas intelligit, quæ alio nomine dicuntur proxima principia: & sic non æquiuocat Aristot. vt Auerrois putat, in tam breui contextu. Sed dices, vt Auerrois ait, tunc Aristoteles non complexus esset omnes scientias in maiore, quia non omnis scientia contemplatur H suum proprium scibile per omnia genera causarum. Patet solutio, quia est complexus omnes scientias, quarum sunt causæ, non autem quarum sunt omnes causæ, quæ alio nomine dicuntur principia: sed quarum sunt causæ, scilicet communes causæ, aut principia, scilicet communia, & quarum sunt elementa, quæ sunt proximę causæ. Illa enim particula causæ, quæ accipitur indefinite, facit vt possit accipi scientia pro omni scientia, cuius sunt causæ.

Auer. expõ de risibilis est.

Expositio igitur Auer. est omnino derisibilis, quoniam cogitur imponere Arist. æquiuocationem. Ex hac nostra expositione, quæ Simplicij esse videtur, patet textum esse legendum, vt in antiquis codicibus legitur, sic: {quarum sunt principia aut causæ, & elementa.} Nã prima pars disiungit appellationes, quibus res, quæ sunt causæ, appellantur: quasi dicat, quarum sunt principia, siue alio nomine, quæ dicuntur causæ; secunda vero coniungit elementa, quæ sunt proximæ causæ, & dicit, {& elementa}

elementa}.i. & quarum sunt elementa, hoc est, pximæ causæ, quasi dicat: In omni scientia, cuiue sunt principia cõia, quæ alio nomine dicuntur causæ, & elementa, quæ sunt causæ siue principia propria proximaq; contingit scire ex cognitione illorum. Cùm vero dixit {,intelligere & scire,} Alexander intellexit pro eodem, quasi synnnyma: sed reuera differunt: quoniam intelligere siue cognoscere est per sensum, & opinionẽ, & immediata, quorum nullum cognoscimus per demonstrationem, ideo Simplicius per intelligere & scire, intelligit cognoscere scientificum: quod an sit bene dictum, in nostris cõmentarijs patet. Et cùm dixit, {tunc enim arbitramur cognoscere,} per cognoscere intelligit, vt dixit, scientificum cognoscere. Et cùm dixit, {vnumquodq;} itelligit vnumquodq; scibile, cuius sunt causæ communes, & proximæ. Et cùm dixit, {causas primas, & principia prima} intelligit communes causas, quæ appellantur duplici nomine, nunc videlicet causæ primæ, nunc principia prima. Et cùm dixit, {vsque ad elementa} per elementa intelligit causas, vel principia proxima. & sic per causas & principia idem intelligit, alia tamen appellatione, per elementa vero aliud, non quidem aliud sm genus causæ, sed aliud sm propinquum & commune. Nam per causas & pricipia, communes causas, & per elementa proprias causas intelligit, ac proximas, & quidem in eodem genere causę. Et per scientiam de natura, intelligit scientiam naturalem, quæ pertractat de rebus naturalibus. Ex quo patet eos non recte exponere, qui per scientiam de natura intelligunt solum scientiam naturalem, quæ traditur in .8. libris Physi. semper enim Aristo. per scientiam de natura intelligit scientiam naturalẽ, vt Primo de Coelo patet, cùm dixit, {scientia de natura fere plurima videtur,} & reliqua. Sed dices, videtur Arist. intelligere per scientiã de natura, scientiam traditam in hoc libro, quia in hoc libro prius agit de principijs in Primo & Secundo lib. deinde de principiatis. Non habeo pro absurdo eum intelligere vtrũq;, quoniam scientia naturalis, quæ traditur hic, tota scientia de natura est, nec differt, nisi q in hac agatur de rebus naturalibus sub ratione vniuersali, in tota autẽ scientia de natura sub ratione vniuersali & particulari. Et cùm dixit, {quæ circa principia,} intellexit ea omnia quæ attinent ad principia rerum naturalium, quoniam tractabit numerum, videlicet q tria sint: qualitatem, q eorũ aliqua sint contraria: substantiam, quia vnumquodq; quid sit. Hactenus de textu, nunc accedamus ad recognoscendum ea quæ diximus in commentarijs. Sed circa ea quæ Auer. dicit de mathematicis, puto posse defendi, demonstrationes mathematicas esse proprie demonstrationes, quæ tamen nec sunt per causam, nec per effectum, & hoc nõ iniuria, quoniã Mathematicus nec causam cõsyderat, nec effectum, cũ ratio causę & ratio effectus ad Metaphysici consyderationem attineat. Quòd si nec causam nec effectum consyderet, nec demonstrationes conficere poterit per causam nec per effectum, cũ semper qui demonstrat, consyderet id quod demonstrat, & causam vel effectum per quem demonstrat. quare Mathematicus demõstrat, qui nec per causam, neq; per effectum syllogizabit, quandoquidem Mathematico i processu propositiones assumptæ, licet sint notiores ipsa conclusione demõstrata, tñ respectu rei significatæ per conclusionem nec causam, nec effectum Mathematico representant. Ex his concedi potest aliquid sciri perfectissima demonstratione, atque certissima, quod tamen nec per causam, nec per effectum scitur, immo nec quia, nec propter quid. Sed dices, Mathematicus scit: sed scire est per causam, & quoniam illius est causa: igitur non potest scire nisi per id, quod scit esse causam eius, quod scit. Insuper Mathematicus in sciendo demonstrat: sed demonstratio aut est quia, aut propter qd, vt Aristot. dicit. 1. Poster. ibi {sed differt quia & propter quid.} igitur mathematicus scit propter quid, cuius contrarium dictum est. Sed defendi potest. nam scire est per

Quid p scientia de natura.

Dubi.

A causam, aut per id quod æquiualet causæ. & sic mathematicus nõ scit p causam, & quoniam illius est causa, sed per aliquid, quod in demonstrando æquiualet causæ, immo potissimæ causæ, nec scit quia nec propter quid, sed per aliquid, quod ęquiualet ei, quod est propter quid. Vnde alijs verbis dici potest Sciẽtiam Mathematicam esse per causam idẽtice, non autẽ formaliter. Ex his sequit scientiam demonstratiuam, per quam de Deo scimus aliqua prædicata qualitatiua, vt quod Deus sit * idiuisibilis, qa est itellectus, & q sit vnus, quia primum ens simpliciter, esse per veram demonstrationem: quæ tamen nec est per causam, nec per effectum, cũ in rebus diuinis nihil sit causa, nihilq; effectus: est tamen per id, quod in demonstrando æquiualet causæ, vel effectui, aut ipsi quia, vel pter quid. Qua ratione fit, vt propositiones in mathematicis, vel metaphysicis demonstrationibus, quæ sunt de Deo, necessariæ sint, nobisq; notiores, quæ tamen respectu rei significatæ per conclusionem, nec causam nec effectum B significãt. hæc de prima recognitione. Vlterius Auer. in cõmento asserit maiorem syllogismi esse legendã sub disiunctione, tum ut omnes scientias complecteref, (nam est Metaphysica scia, quę non consyderat in demõstrando per omnia genera causarum, tum etiam vt complecteretur diuersa causarum genera. & hæc ambo non sunt bene dicta. Primum quidem non dicitur, quia, si maior sub disiũctione acciperetur, de nulla facultate erit vera: quoniam nulla facultas est, quæ consyderat aut principia tantum, aut causas tantum, aut elementa tantum. non.n. Naturalis consyderat principia tantum, intelligendo p principia, vt ipse intelligit, nec causas tantum, nec elementa tantum. insuper nõ erit vera de mathematica, nec de metaphysica: igitur prima ratio, quam asserit, friuola est. Secunda etiam reprobata est, quia vt diximus, textus emendatus in codicibus græcis legitur partim sub disiunctione, cùm dicitur principia aut causæ, partim sub copulatione cum dicitur, & elementa. Est etiam falsa expõ Auer. C hæc, quia causa & principium dicuntur totidem modis, vt Porphyrius inquit. hæc de secunda recognitione. Vlterius quæritur hic ordo procedendi assignatus in textu, qui est à cognitione principiorum, causarum, & elementorum, verum sit ordo in scia naturali totali, an particulari. non in scientia naturali totali, quoniam in hoc libro, in quo agitur de principijs communibus, agitur etiam de communibus principiatis: ergo nullus est liber in Naturali Philosophia, in quo prius agatur de principijs, quin in eodem agatur de principiatis. Si ordo intelligat in scientia particulari, quæ habetur de particulari cõclusione, vt de illa, cerebrum hominis est maius q̃ in cæteris animalibus: vel de illa, homo hominem, & equus equum generat, aut de illa, homo solus inter animalia est erectæ staturæ, aut de alijs eiusmodi, tũc sequũtur duo: vt q non semper procedendum sit à remotis causis, nam in cognitione talium conclusionũ satis est procedere per proximas causas, vt Arist. docuit Primo de Partibus, & Primo de Ge- D neratione animalium: cuius contrarium dicit: {tunc.n. opinamur cognoscere}, i. scię ufice {vnumquodq; cùm causas primas cognoscimus, & prima principia vsque ad elementa.} Secũdum quod sequitur, est contra Auerroẽ in cõmẽ. qui asserit Mathematicum consyderare vnum genus causæ, Metaphysicum tria causarũ genera, Naturalem quatuor, vt intelligit in demonstrando. Modo, si ordo intelligatur in particulari scientia, quę est vnius conclusionis, nõ est verum, vt in ea procedat per cognitionẽ oium generum causarum: nam illa conclusio, cerebrum hois maius est cerebro cæterorum aialium, solum demonstratur per vnũ genus causæ, videlicet, quia debet refrigerare calidum cordis hois, quod est maius calido cordis cuiusq; aialis. sic.n. eam demonstrauit Arist. lib. 3. de Partibus. Insuper illa, hõ hoiem, et equus equum generat deducto impedimẽto, demonstrat per genus causæ efficientis. quia vnumquodq; agẽs, deducto ipedimẽto, generat

De metaphysica.
* al. lege, indiuisibilis.

Secunda recognitio.

De ordine procedendi.

sibi simile in specie. Ad hæc illa conclusio, hõ vnus inter cætera animalia est rectus, demonstratur per genus cãæ materialis, qa hõ solus inter cætera aĩalia est excellẽter calidus, atq; ex partibus calidioribus constitutus, quarũ est erigere corpus. demõstratur etiã per genus causæ finalis, quia hõ solus superiora spectat, vt igitẽ facile possit superna spectare, homo solus est erectus. vnde illud. Ouid.

» Pronaq; cùm spectent animalia cætera terram,
» Os homini sublime dedit, cœlumq; videre
» Iussit, & erectos ad sydera tollere vultus.

Mod⁹ tuendi Arist.

non ergo ordo ille bene intelligitur in particulari sciẽtia Naturali, quæ est vnius conclusionis. Defendi potest fortasse, q ordo procedendi intelligatur solum in scientia totali: nam in facto, huiusmodi ordinem seruat. quia in præsenti lib. Phys. agit de cõibus principijs, & cõibus causis, deinde descendendo speciatim ad particulares res naturales, agit de illis per principia, & causas propinquiores, & sic suo ordine in cæteris libris procedit semp. Et ad obiectionem patet solutio, qm̃ agitur de cõibus principiatis in hoc libro, in quo agitur & de cõibus principijs necessitate doctrinæ: quia agi non potest de relatiuis, quin necessitate doctrinæ agatur de correlatiuis. non aũt necessitate ordinis procedendi in scientia totali. quia ordo in Scia naturali totali non requirit, nisi vt agatur prius de cõibus principijs, deueniendo postea ad propinquiora. Si vero ordo procedẽdi intelligatur particulariter, vt puto fm rei veritatem esse intelligendum, (nam fm veriorem expositionem puto Aristo. assignasse ordinem in doctrina demonstratiua, quẽ Philosophus Naturalis seruare debet in scientia de natura) etiam obiectiones diluuntur. Prima quidẽ, quia, cũ Arist. asserit in libris de Animalibus, non esse demonstrandam conclusionẽ nisi per proxima principia, intelligit demonstratione contracta ad librum de Animalibus: nam demonstratione, quæ est extra librum de Animalibus, nihil prohibet demõstrare per principia cõia, contracta tñ ad genus sciendi naturale. Secunda vero diluitur, qm̃ Auer. non intelligit q semp naturalis conclusio demõstreẽ per oĩa causarũ genera, sed q Naturalis possit demõstrare per oĩa genera causar; siue vnam, siue plures conclusiones, Mathematicus non nisi per vnũ genus causę, Metaphysicus vero per tria, non tñ semp oẽm conclusionẽ. Auer. ergo dictum itelligi debet in vna vel pluribus conclusionibus. Quod aũt Arist. hũc ordinẽ intellexerit in doctrina particulari, in pximo textu patebit.

VLTI. RECOGNITIO.

Vltimo circa ea, quæ diximus in cõmentarijs de notitia perfecta, non est parua difficultas. sed pro ulteriori dilucidatione accipiamus Primo, definitiuam notitiam haberi per definitionem, demonstratiuã vero haberi per demonstrationem. de homine. n. quid sit, notitia habetur per definitionem, de hoĩe vero q sit disciplinæ capax, habetur per demonstrationem. qua ratione fit, vt prima notitia, notitia sit definitiua, secunda vero demonstratiua. nã ad secundam prima est necessaria: non. n. potest haberi demonstratio, nisi mediũ sit definitio aut subiectĩ, aut prædicati conclusionis. Secundo accipiamus definitiuam cognitionem alicuius rei dupliciter posse esse, uerbi cã hoĩs, aut perfectam simpliciter. videlicet cum faceret cognoscere hoĩem fm omnia prædicata quidditatiua, & essentialiter qualitatiua, quot quibusuẽ homo itelligibilis est: aut perfectam in genere, vt cũ faceret cognoscere hoĩem fm oĩa prædicata qdditatiua, & essentialiter qualitatiua contracta ad certum genus scibile, quot quibusuẽ cognosci potest. vt fm oĩa prædicata qualitatiua & quidditatiua contracta, vel ad ens inquantum ens, quod est genus scibile metaphysicum: vel ad ens quatenus quantũ, quale est genus scibile mathematicũ: uel ad ens mobile, quod est genus physicum. semper. n. hæc hoĩs notitia perfecta esset in genere.

De notitia dẽfinitiua Recognitiões.

His suppositis de notitia definitiua recognoscendo ea, quę diximus, afferamus, q, si loquimur de definitiua perfecta simpliciter, cùm illa sit rei fm oĩa prędicata quidditatiua, & essentialiter qualitatiua, quibus

E quotuẽ cognosci potest, si talis res habeat oẽs causas propinquas et remotas, à quibus accipiunẽ prędicata omnia, quibus cognosci potest, ad cognitionẽ talis rei definitiuã requiritur cognitio oĩum cãrum tam remotar; q̃ propinquar;. verum hæc cognitio non erit in certo genere, sed in genere sciendi mixto. Si vero non habeat nisi aliquas causas, vt intelligentiæ, quæ non habent causas, nisi agentem, & finalem, & formalem, & tñ propinquas, videlicet Deum, qui est earum causa propinqua in triplici genere causę, ad cognitionem simpliciter perfectam talium definitiuam, non requiritur cognitio omnium causarum, sed solum earum, à quibus dependent. Et si res sit, quę nõ dependet ab aliquibus causis, ut Deus, ad perfectam notitiam Dei simpliciter definitiuam, non requiritur cognitio alicuius causæ, cũ nullam habeat. Tũc ex his sequitur notitiam causati physici, vt abstrahit ab existentia, non posse esse simpliciter perfectam per vnam, aut duas causas, videlicet materialem & formalem, vt in Commentarijs diximus. nam, cũ effectus consyderatur, vt abstrahit

F ab existentia, consyderatur fm certum genus scibile. nõ ergo, vt sic, eius notitia potest esse simpliciter perfecta: quippe cũ perfecta simpliciter sit rei, quæ nõ contrahitur ad certum genus scibile. Quòd si loquimur de definitiua notitia perfecta in genere, nonnunq; requiritur cognitio oĩum causarum, non tñ fm oẽm rationẽ, sed vt causæ illæ oẽs contrahuntur ad certum genus scibile. vt, si notitia pfecta in genere definitiua sit hoĩs contracti ad genus physicum, hæc erit per omnia genera cãrum, non tñ fm oẽm rõnem, quia non fm rationem, qua sunt remotæ. Aliqñ requiritur cognitio vnius generis causæ, vt si sit res contracta ad genus mathematicum. Aliqñ requirit̃ cognitio trium generũ causarum, vt si res habeat tres causas contractas ad certum genus, vt intelligentiæ. Aliqñ ad notitiam definitiuam perfectam i genere nullius generis causæ requiritur notitia, vt si Deus cognoscatur contractus ad genus scibile metaphysicum: nullã. n. habet causam.

De notitia demõstratiua.

G Hæc de notitia definitiua. De notitia vero demonstratiua dicamus, q, cũ medium in demõstratione sit definitio alterius extremi, tunc ad demonstratiuam requirit̃ cognitio oĩum causarum, qñ medium in ea fuerit definitio assignata p oĩa genera causarum. Qñ vero per mediũ, quod est definitio assignata per vnum genus causæ, demonstratiua erit per vnum. & genus vt breuiter dicam, pro ratione definitionis ita de demõstratiua dicatur. Hactenus de recognitionibus primi textus, & primi commenti.

DILVCI.

Insita autẽ nobis via hæc est, vt è notioribus nobis atq; manifestioribus ad notiora, ac naturæ manifestiora proficiscamur. non enim sunt eadẽ nobis atq; simpliciter nota. Quapropter hoc modo ex his, q̃ naturæ quidem minus sunt nota, nobis aũt manifestiora, ad ea, quę apertiora, naturæq; notiora proficiscamur necesse est.

ANT.

H Innata est autem ex notioribus nobis via, & certioribus ad certiora naturæ & notiora. non enim eadem & nobis nota sunt, & simpliciter. Vnde necesse est fm hunc modum procedere ex incertioribus quidem naturæ, nobis autem certioribus ad certiora naturę, & notiora.

Themistius. Soluit nobis priora eẽ q notiora facĩlius capimus. Naturę ẏ o. quæ ex sui natura simpliciora hãtur.

Textum hũc Themistius vir magnus exponit hoc modo. {Arist. hactenus conclusit in tractando de rebus naturalibus, esse pertractandum de principijs: de principijs autem nihil demonstrari potest. nam, si demonstratio ex prioribus existit, priora inuestigantes, principiorum principia inuenire velle videbimur} vult q Arist. soluat per hoc, q prius est dupliciter, & ad nos, & ad naturam. nobis ea priora videntur esse, quæ notiora sunt nobis, quęq; facilius possumus deprehendere: naturæ autẽ priora sunt

illa

illa, quę ex fuā substantia simpliciora habent. vult q̃ Aristo. soluat quæstionem, & non quod syllogizet: sed nos huic non contradicimus, qa reuera contradici nõ potest, sed expõnem Auer. magis consuetam iam sectabimur. {Cùm declarauit.} Auer. itaq; aliter textum hunc introducit: & vult, q̃, cum Arist. concluserit de principijs esse tractandũ, nũc rõcinaẽ uias, qbus de his erit tractandum. {Et via inducens.} Nunc tangit rationem, cuius accipit maiorem, videlicet à nobis notioribus est procedendum ad tractãdum de principijs. Cui maiori possunt addi plures minores: quarum prima est, sed incertiora naturę sunt nobis notiora: cuius ꝓbatio est, qa nõ sunt eadẽ nobis & naturę nota: igiẽ ab icertioribus naturę, nobis aũt certioribus ꝓcedendũ ad tractandũ de principijs. Huius rõnis tangit maiorem, et illius probationem, & conclusionem. {Quia illa quę sunt cognita.} Soluit quęstionem Auer. verum non semper eadem sint nobis & naturæ nota. Respondet q̃ in naturalibus nunquam eadem vel rarissime sunt nobis & naturæ nota: in mathematicis aũt, de facto quæ sunt nobis nota, eadẽ sunt etiam naturæ manifesta. {Quia igiẽ.} Ex his concludit dr̃iam inter demr̃ationem signi, & demõstrationem simpl̃r. et vult q̃ demonstratio simpliciter ea sit, in qua proficiscimur è nobis & naturæ notis, vt in mathematicis: in quibus demõstrationes sunt causæ & esse, vt in ꝓœmio diximus. At cũ proficiscimur ab eis quæ nobis nota sunt, & non naturę, demonstrationes erunt signi, non simpliciter. Quid vero sit demonstratio causæ, dictum est. reliquũ cõmenti patet. Circa hæc dubitatur, Primo, utrum possint aliqua eadem esse nobis & naturæ nota, vt in mathematicis. Vr̃ q̃ non: primo qa processus cõtrarij non possunt coincidere in vnũ: sed processus naturę & noster sunt contrarij, vt Themistius ait: igiẽ nunq̃ in vnum coincident. Secundo, si in mathematicis idẽ esset notum nobis & naturæ, tunc idem esset simplex & cõpositum. qa, vt Them. inquit, notũ nobis est cõpositum, naturæ uero simplex. Tertio Arist. inqt. Non. n. sunt eadem nobis atq; simpliciter nota. modo signum negatiuum distribuit vr̃r, ut sit sensus, nulla eadem sunt nobis & naturæ nota. Propter hæc argumenta nos aliqñ contra Auer. cũ Græcis sustẽtauimus nulla eadem esse nobis & naturæ nota, vt ẽt nec in mathematicis, argumẽto videlicet, q̃ naturæ nota sunt causæ, nobis vero effectus: sed impoẽ est eadẽ esse causas & effectus ad idẽ cõparata: igiẽ non possunt eẽ aliqua nobis et naturę nota. Tunc ad rationem Auer. dicerẽ, demõstrationes mathematicas esse certissimas, quatenus media sunt causæ nobis notæ, modo, si esse debẽt ꝓ nota nobis & naturę, causę, deberent esse simul causę & effectus. Aristo. n. hic vocat notum nobis id, è quo nos procedimꝰ, vt est effectus. Dicerem igitur media mathematica eẽ naturæ nota per se, per accidens vero, non quatenus media, sed quatenus possunt scribi in puluere, sunt nota nobis. Auer. vero opinatus est enunciatũ Arist. esse legendum indefinite, & sic hæ duæ subcontrariæ sunt simul veræ, eadẽ non sunt nobis nota & naturę, vt in naturalibus: secũda, eadem sunt nobis nota, vt in mathematicis: vbi medium quatenus causa est, naturæ notum dicitur, quatenus vero accidens per se sensile, nobis notũ dicitur. qua rõne euenit, vt in illis non fiãt duo ꝓcessus, sed vnus tñ è causa ad effectum. Aiaduersione tñ q̃ in aliquibus naturalibus idẽ est notũ nobis & naturæ, vt color est notior nobis q̃ spẽs in medio, & est notior naturæ, quia illius speciei causa est, vt patet. Tunc ad rationes, et ad primam dico, quòd processus illi non sunt contrarij nisi in naturalibus, at in mathematicis secus est. Et per idem ad alia.

Dubitatio. An eadẽ sit nobis & naturæ notiora tãin naturalibꝰ, q̃ in mathematicis.

Secunda.

Tertia.

Solu. 1.

Solu Auer.

Nota.

RECOGNITIONES.

Simplicius. Intẽdit Ari. modum cognoscẽdi principia huius sciẽ tradere.

TExtus iste varijs modis exponitur. aliter. n. eũ exponit Themistius, aliter Simplicius, quẽ imitaẽ Auer. De expositione Themistij satis diximus in cõmentarijs. At secundũ Simplicium, postq̃ Aris. demonstrauit eum, qui de naturalibus sciam habiturus est, oportere pricipia

A talium cognoscere, transcendens deinde ad doctrinã principiorum, ipsorum doctrinam prius determinat. Ergo secundum Simplicium Aristo. nunc transit ad modum doctrinæ principiorum, & sic redit in expositionem Themistij: quoniam asserit Aristo. quærere, vtrum possibile sit principia discere. Causa vero quæstionis est, quoniã omnis doctrina & omnis disciplina διανοητικὴ fit ex principijs. impossibile autem principiorum principia accipere: quare de principijs recte doctrina haberi non potest: & propterea vult Aristo. hic tradere modum cognoscendi principia, qui possibilis est, & sic Simplicius redit in expositionem Themistij. dicunt enim ambo modũ cognoscendi principia non esse per syllogismum demonstratiuum, cuius propositiones nobis representẽt causam: qm̃ tunc principiorum esset principium, quod non attinet cognoscere ad Naturalem Philosophum, sed ad Metaphysicum, sed esse per ea, quę sunt nobis nota s̃m sensum. Nã nobis notiora bifariam sunt, aut tanq̃ principia & causę,

Nobis notiora duplicia sunt.

B quæ in textu nota s̃m naturam, vel simpliciter dicuntur, vt si demonstraremus mundum bonum esse, qm̃ conditor bonus est: aut nobis notiora sunt tanq̃ causata & effectus, vel tanq̃ consequentia, velut cum demonstramus Deum bonum esse, qm̃ mundus, cuius ipse est conditor, bonus est: vel cũ demonstramus aĩam esse ꝑ se mobilem, qm̃ animata corpora interius mouentur. Hæc expositio ad longum declaratur à Simplicio, qm̃ accipit eam à Themistio, licet eam Them. breuiter tradiderit. Hanc expositionem oẽs deberemus tenere propter authoritatẽ tantorum virorum, cũ quibus melius est errare, quam cum alijs vera dicere. Verum propter duo hãc expositionem non teneo, primo, quia impossibile est eam applicare textibus, qui sequuntur, vt patebit. Secũdo, quia dato quòd applicari possit, vt eam Simplicius applicat, tamen cũ difficultate et labore id fit, vt patet consyderanti ea, quę extorquẽdo Simplicius ait. Si ergo posterius facile hũc textum exponent, facileq; cum sequentibus cõcordare, hoc

Qualis expõ simp.

C videtur esse agendum. Quare dicamus Aristo. in proximo textu vnum supposuisse, tanq̃ posterius declarandũ in principio libri de Cœlo, vbi magis, ac proprius conueniebat: alterum autem expresse, quod expressit, vt diximus, est doctrinæ ordo. quod supposuit, est intẽtio Scientiæ Naturalis, quæ est in toto suo ambitu agere de rebus naturalibus, de accidentibus rerũ naturalium, & de causis accidentium. Aristo. ergo supponens hanc esse intentionem Scientiæ Naturalis, nunc in hoc secundo textu assignat viam, qua vult procedere ad scientiam rerum naturalium, & accidẽtium, & causarum rerum naturalium. Quare assignare videtur ordinem in doctrina totali, cùm textu priori ordinem assignauerit in doctrina particulari s̃m veriorem expositionem. nã res naturales, & accidentia rerum naturalium, & causæ accidentium, consyderari possunt in vniuersali, & particulari per speciem: ideo talem ordinẽ ponit in scientia horum, vt prius agatur de rebus naturalibus, accidentibus, & causis rerũ naturalium

Expositio propria.

D in vniuersali, postea in particulari per species. & sic facit. Nam in physica auscultatione agit de rebus naturalibus, & accidentibus rerum naturalium, & de causis accidentium in vniuersali, postea in particularibus libris incipiẽdo à libro de Cœlo, per speciem agit de eisdem. vnde & Auer. Primo libro de Cœlo, dixit librum de cœlo esse primum librorũ: in qbus icipit Arist. agere de rebꝰ naturalibus, & accñtibus, & causis reȝ naturaliũ in particulari. Intendit ergo in pręsenti & sequẽtibus textibus s̃m hãc expositionem Arist. hanc conclusionẽ, In Scientia de natura prius agendum de vniuersalibus rebus naturalibus, & de vniuersalibus accidẽtibus rerum naturalium, & de vniuersalibus principijs accidẽtium. dico vniuersalibus, hoc est, vniuersalissimis, quæ esse possunt inter limites Scientię naturalis, vt Auer. dicet posterius. Hanc cõclusionem probat Arist. & potest eius ratio sic reduci ad artem prioristicam, vt sit syllogismus, ex his, quę sunt prius

Cõm. 1.

Cõclo pręsentis tex.

Cõm. 4.

Forma syllogistica.

nobis nota, proficiscendum est ad ea, quæ sunt nobis posterius nota: vniuersales res naturales, vniuersalia rerum naturalium accidentia, & vles accidentiũ causæ, sunt nobis prius notæ minus vniuersalibus rebus, & minus vniuersalibus accidentibus, & minus vniuersalibus accidentium causis: igitur procedendum nobis est ab vniuersalibus, & rebus, & accidentibus, & causis ad minus uniuersalia, & res, & accidentia, & cãs. Huius syllogismi Arist. accepit primo maiorem in præsenti textu, secunda ibi, {Sunt aũt primum} accepit minorem, tertia ibi {unde ex vniuersalibus} intulit conclusionem. Hæc expositio est pulcherrima, qm̃ dilucide ac facile cõnectit tres text⁹, qui sm expõnem priorem non facile connecti possunt.

Applicatio, ac verborum textus apta expositio.

Vnde dicit, {Innata est autẽ via ex notioribus & certioribus nobis ad certiora, & notiora naturæ}, i. simpliciter. hæc est maior syllogismi. Quod vero ad verba attinet, dixit {innata,} qm̃ talem esse viam procedendi non potest ratione probari, nisi quia hic ordo procedendi nobis est à natura insitus. &, cum dixisset notiora & certiora, non diuersa intelligit, sed idem, vt sit alterum alterius expositio. Sed dices, cõtra, qa in mathematicis idem est nobis, & simpliciter notum: quasi respondẽs dicit, {non enim eadem} subaudi in naturalibus {sunt & nobis, & simpliciter nota,} veluti in mathematicis. Demum epilogat maiorem, & dicit, {vnde necesse est secundum hũc modum procedere}, scilicet in naturali sciẽtia {ex incertioribus quidem naturæ, nobis autem certioribus, ad certiora naturæ & notiora.} Hæc de maiore.

DILVC. Sunt autem primum nobis nota atque manifesta composita magis, posterius vero nobis, qui hæc diuidimus, nota fiunt ex hisce principia, atque elementa.

ANT. Sunt aũt primũ nobis manifesta & certa confusa magis, posterius autẽ fiunt ex his nota elementa, & principia nobis diuidentibus hæc.

S. Thomæ. Ex vlib⁹ ẽ pcedendum dicit.

Expositor credit Arist. ratiocinari ad probandum ex vniuersalibus esse procedendum ad tractatum de principijs. exponit enim per verbum illud grecũ συγκεχυμένα, confusa, hoc est, vniuersalia. quod stare non potest, quia statim subdit, posterius vero nobis, qui hæc diuidimus, nota fiunt ex hisce principia, atq; elementa: constat autẽ species & minus vniuersalia non esse principia, neq; elementa vniuersalium, nisi valde æquiuoce. Propterea videtur mihi esse de principijs tractãdum dupliciter, & demonstrando de eis affectiones proprias, & definiendo illa. Ideo duo facit, primo docet demonstrare de illis passiones, deinde ibi {sustinent autem} docet definire illa. & in prima etiam duo facit, quia primo docet qualiter ad demonstrationem de principijs proficiscimur, secunda ibi {vnde ex vniuersalibus} quo ẽ pricipijs ad effectus procedimus. Erunt igitur in prima parte duo processus, Primus, quo proficiscimur ad demonstrandum de principijs propria illis, secundus, quomodo procedimus ad demonstrandum de effectibus passiones per principia. conclusit itaq; in proximo textu ẽ nobis notioribus, & naturę ignotioribus esse ad principiorum tractatum proficiscẽdum, nunc sub hac conclusione subaccipit hanc minorem, Sed composita sunt nobis nota, simplicia vero naturæ nota: igitur ad tractãdum passiones de principijs ẽ compositis effectibus pficiscendũ, quiq; effectus ex illis cõponunt.

Propria expositio.

Hanc Scoti sic sequunt. Vide etiam Sco. 3. d. pri. q. 2. Melior & alia expõ.

Habes igit primũ processum, quo ad passiones principiorũ proficiscimur, & hãc expõnem oẽs ignorant, & qd uelit Arist. nemo tetigit. inquit. Sunt aũt nobis primũ nota atq; manifesta συγκεχυμένα, hoc est, cõfusa, siue composita, quod idem est, posterius aũt nobis, qui hæc diuidimus procedẽdo p resolutionẽ, fiunt nota ex hisce pricipia atq; elemẽta. hęc est minor, & cõclusio. Aiaduertendũ tñ q̃ Aris. fortasse non subaccipit, sed auget in latus. nam conclusio proximi textus erat, q̃ ab Icertioribus naturę procedẽdum est ad tractatum de principijs. Rectius igitur auget in latus accipiendo sub eadem maiori hanc minorem, sed composita sunt nobis notiora q̃ principia: igitur ẽ compositis erit proficiscẽdum ad demonstrationẽ principiorum. quo fit vt totus syllogismus sit, ẽ nobis notioribus proficiscendum ad naturæ notiora: compositi effectus sunt nobis notiores, at illorum principia & elementa sunt notiora naturæ: igitur ẽ cõpositis effectibus ad principia atque elementa proficiscendum. & sic habetur primus processus, quæ est demonstratio signi, siue demonstratio quia. & nũc huius syllogismi solam minorem accepit, & omisit maiorem ex textu pximo, & cõclusionem.

Expo. Commen. 3. Auer.

{Dicit & illa.} Prio accipit sub maiori data, quæ erat, ẽ nobis notioribus incedendum est, hanc videlicet minorem, sed composita sunt nobis notiora: igitur ex compositis, i. accidentibus illorum est procedendum ad cognitionem principiorum. & in hoc apparet q̃ bene Auer. exposuit verbum συγκεχυμένα: intellexit enim cõposita, confusio enim quædam est compositio.

{Causę autem.} Soluit dubitationem, videtur enim q̃ nihil sit naturæ notum, nam natura nõ cognoscit. Rñdet q̃ hęc propositio debet itelligi hypothetice: videlicet q̃, si natura cognosceret, primo cognosceret causas, quia illa primo occurrunt operationi naturæ.

{Võ vř.} Declarat hoc p exẽplũ: nã ita est de natura vt de artifice, sed ipsi artifici cãæ sunt prius notæ. incipit. n. agere effectus ex causis: igitur & in natura idem erit.

{Sequitur.} Declarat nunc q̃ effectus sunt notiores nobis, & arguit sic. si non ageremus res naturales, causæ eẽnt prius notæ nobis: sed nos non agimus eas: igitur causę nõ sunt prius notæ nobis, & sic dispositio est contraria. nam naturæ ipsi causæ sunt prius notæ, quia agit res ex causis, nobis vero effectus, quia non agimus res ex causis, vt patet.

Prima dubita.

Dubitatur primo contra solutionem primi dubij sic, si causæ essent notæ naturæ, natura cognosceret: sed natura non cognoscit: igitur causæ non sunt notæ naturę. Secundo, cõditionalis nihil ponit in esse: igitur nihil dicitur esse notum naturæ de inesse, per hoc q̃ si natura cognosceret, prius cognosceret causas. Secundo dubitatur contra exemplum. nam. 7. Meta. cõ. 23. vult duos esse motus agentis artificialis, realẽ, & intentionalẽ: & vult in primo esse prius notũ effectũ, in secũdo vero causas, ex qbus sic arguo, si natura cognosceret, haberet duos motus, et si haberet duos motus, effectus esset primus motus. Tertio dubitatur contra tertium, & videtur q̃ ipse cõmittat fallaciã consequentis: nam arguit à destructione antecedentis ad destructionẽ consequentis sic, si nos ageremus res naturales, causæ essent prius notæ nobis: sed nos non agimus eas: igitur causæ non sunt prius notę nobis. ecce quo modo arguit à destructione antecedẽtis. Secundo videtur q̃ destructio sit falsa: nã nos agimus res naturales: Sol enim & hõ generant hoĩem, Secũdo huius. Ad hęc sunt multæ responsiones, quidã per naturã volunt esse intelligendũ Deum, q̃ est natura (vt ita dicã) naturãs: huic enim primo causæ ipsæ notæ sunt, deinde effectus. Huic facit Them. 1. de Aĩa, cap. 23. vbi ait, opus naturę esse opus intelligẽtiæ non errãtis, vt etiã Auer. 12. Met. cõ. 18. concedit, & tũc p hæc patet ad qõnem, & ad argumenta. Sed contra hoc arguunt qdam. In Deo nullus est ordo, vt. 12. Met. tex. & cõ. 51. igitur in ipso non sunt hęc prius, illa posterius. Hęc ratio pace horũ nulla est: nam q̃q̃ in Deo nõ sit ordo realis, est ordo rationis ex parte nostri modi considerandi. nã attributa Deo insunt ex nobis. 12. Met. cõ. 39. Aliter tñ vult Themistius q̃ nota naturę sunt illa, quę sunt priora naturæ: vnde per notũ non intelligit cognitũ, sed prius naturæ ipsi statutũ, & tunc obiectiones cessant. Auer. aliter vult q̃ per notum naturæ, sit intelligendum id quod, si natura cognosceret, prius illud cognosceret, vt causæ ipsæ: & sic hypothetice & non categorice dicuntur

Secunda.

Tertia.

Vide Burleum.

nota

nota naturæ hæc. Tunc ad primum dico, q concludit causas non eẽ notas naturæ categorice, sed cum hoc stat illas esse notas naturæ hypothetice. Ad secundam per idem, dico q causæ non dicuntur notæ naturæ in esse, sed hypothetice, & hoc satis. Ad tertium dico, q exẽplũ illud debet intelligi q̃tum ad motũ realẽ, non aũt quãtum ad motum intentionalẽ. Ad quartũ dicendũ, q non arguit, sed sumit duo disperata simul vera & per se nota, vt patet.

RECOGNITIONES.

Simpli.

SI recte intellexi, quæ Simplicius longa oratione in suis expositionibus dixit, velle uidetur Arist. declarare, q̃ nobis prius, & quæ posterius nota sunt. Nam, cũ dixisset non eadem esse nobis nota, & simpliciter suapte natura, exponit quæ nobis sint nota, quæue suapte natura, ac simpliciter certa sunt. & vult ea nobis esse nota, quæ sunt συγκεχυμένα, idest, cõposita, & quæ sunt magis vniuersalia, posterius vero partes simplices, quæ tota componunt, & ipsa minus vniuersalia. Cuius rõnem affert, qm̃ cõposita sensu cognoscimus, cum prõptiorẽ multi hanc cognitionem habeant: simplicia vero intellectu intelligimus. Etenim animalia singula & plantas prõpte cognoscimus, q hoc sit homo, & hoc equus, & illud ficus, aut vitis: q autẽ ex quatuor elementis cõposita sint, et quõ se habentia elementa, animal, aut plantam constituant, non est cuiusius hominis cognoscere, sed eius duntaxat, qui in Sũma Philosophia versatus est. Sic quoq; vniuersalia totaliorem habentia cognitionem, et manifestiorem notiora sunt nobis particularibus. cognoscere enim id, quod in spatio mouetur, animal sit magis quam homo, & homo quam Socrates facilius cognoscit. hæc est expositio Simplicij. Hæc expositio licet possit verbis Arist. conuenire, tamen, vt diximus, ponit confusionem. Quare dicamus, q cũ Arist. accepisset maiorem syllogismi, nunc assignat minorem, quæ est, sed magis vniuersalia, s. res, & accidentia, et pncipia, sunt prius nobis nota: nota vero nobis post hæc sunt minus vniuersalia, s. res, & accidentia, & principia, conclusionẽ dicet textu proximo. vnde dicit: { Sunt autem primum nobis manifesta, & certa cõfusa magis, } idest, ea quæ sunt magis confusa, hoc est magis vniuersalia, videlicet & res & accidentia & causæ, { posterius aũt ex his, } id est, post hæc { nobis diuidentibus hæc } id est particularizantibus illa, { nota fiunt elementa & principia, subaudi & res, & accidentia. Ex his patet Aristoteles per συγκεχυμένα, idest confusa, intellexisse vniuersalia, quæ confusa dicuntur confusione continentiæ. non. n. per confusa exponendum est composita tantum, vt Auer. exposuit, quia tunc solum Arist. comparasset inter composita, & internas causas ex quibus componuntur, nec per confusa exponendum est composita, & vniuersalia, vt exponit Simplicius, quia esset in textibus confusio: acciperet enim quod est præter rem,

Qualis expõ Simpli.

Quid sit confusa.

Sed dices Arist. asserere, cõfusa magis esse prius nota, posterius vero fieri ex his nota elemẽta et pncipia, vbi apparet eũ cõparasse inter cõposita, & elemẽta quæ partes sunt. Sũt dixit. { Ex his, } qm̃ ex compositis deuenimus in cognitionẽ simplicium. Ergo p confusa cõposita itellexit, & hoc fuit argumentũ, quod fecimus in cõmentarijs contra expositorẽ. Põt dici q cõparatio fieri non potest, nisi ea q̃ cõparant vtraq; participent re, in qua cõparant. modo cõposita, licet participent compositione, tñ simplicia, ex quibus cõstant, nõ participant. quare exponi non põt confusa magis, idest, magis cõposita: qm̃ simplicia q̃bus cõparantur non sunt cõposita. ergo per confusa intelligit vniuersalia: nam inter res naturales, & accidentia, & principia sunt magis & minus vniuersalia. Et licet Arist. nõ expresserit nisi elementa, & principia, laconice locutus est, sed debet attice suppleri res, & rerum accidentia, hoc pacto: { Posterius aũt nota elementa, & principia, } subaudi & res, & accidẽtia. & cùm dixit: { Ex his } intellexit nõ propter illa, sed post illa vniuersalia. quoniam in Scientia naturali primo agit de rebus, & rerum acciden-

An p Confusa magis, q̃ pri' nota st. Cõposita sumi debeant, vt voluit Aue. & Expo. aũt vlia, & cõposita, vt placuit Sip. vł vlia, vt ipsi placuit.

A tibus, & principijs, & causis in vniuersali, vt in hoc libro, deinde agit de eisdem in particulari per speciem, vt in cæteris libris. Qua ratione fit, ut Auer. qui intellexit per cõfusa composita tantum, non bene intellexerit: quoniam tunc Arist. posuisset hic ordinem in doctrina particulari, & ita esset superfluus, quia talem ordinem assignauit primo textu. nec bene Simplicius, qui per confusa exposuit vtraq; videlicet cõposita, & vniuersalia, quia sic Aristo. eẽt superfluus, & cõfusus. superfluus, quia ordinem in doctrina particulari assignauit pmo textu: cõfusus vero, q̃a miscuisset ordines, qui non debent misceri. quare recte expositũ est, vt exprimat ordinem in doctrina totali. In cõmentarijs quærebã an eadẽ nobis, & naturæ nota sint. Ideo aiaduerte q̃d per nota naturæ, et q̃d p nota nobis intelligendũ sit. Quidã p naturã Deum intellexerunt, nec ab ratione. nam Ari. lib. de Cœlo & Mun. primo Deum naturam appellauit, cùm dixerit: { Recte videtur natura futurũ ingenitũ & incorruptibile eximisse à contrarijs. }

Vtrum eadẽ nobis & natura nota sint.

Prima opi. Te. cõ. 20.

B vbi patet per naturam, Deum intellexisse. Sed dices, ergo nota naturæ erunt, q̃ Deo sunt prius nota: & posterius nota naturæ erũt, quæ Deus posterius cognoscit. Prætermissis his, quæ in cõmentarijs diximus, nunc dici põt nota naturæ eẽ, q̃ Deus cognoscit esse priora: q̃ vero Deus cognoscit eẽ posteriora, sunt ipsi naturæ posterius nota, licet vtraq; vno intuitu cognoscat: quoniam vnica ratione cognoscendi, quæ est sua essentia, hoc pacto simplicia, & causæ, & id genus sunt prius nota naturæ, cõposita vero, & causata, posterius. nam Deus eadẽ ratione cognoscendi, quæ est sua essentia, hæc priora, illa posteriora esse intelligit. Alij vero per naturam intellexerũt agẽs naturale, asserẽtes priora naturæ eẽ, quæ prius occurrunt operationi naturæ, quæq; vt Auerroes dicit, sunt nota naturæ ex cõditione, si videlicet natura cognosceret: posterius vero nota, quæ posterius occurrunt operationi naturæ, quæq; si natura cognosceret, & posterius cognosceret, sunt hac ratione causæ & simplicia prius nota naturæ, posterius

Scda põ.

C vero nota sunt cõposita, & causata: illa quidem q operationi naturæ prius occurrãt, hæc autẽ q posterius. Quæ vero sint nobis prius, quæuè poster' nota, dicam'. Prius nobis nota sunt, quæ in cognitione nostra prius occurrũt, quæcũq; hæc sint: posterius vero, quæ in cognitione nostra naturali, posterius occurrunt, quæcunq; hæc sint. Ex his sequitur, quæcunq; sunt naturæ nota, hæc eadem esse nobis nota, contra etiam, quæcunq; sunt nobis nota, hæc eadem eẽ naturæ nota: non tamẽ æque primo, nisi per accidẽs, vt in mathematicis, vbi æque primo sunt nobis, & naturæ nota per accidens, quatenus media sunt in puluere descriptibilia, in naturalibus vero, respectu effectiuum insensibilium, vt colores, qui sunt causæ specierum, sunt æque primo nobis, & naturæ noti, in cæteris vero nequaquam. Hæc de mente Auer. Nos vero arbitramur omnem difficultatem ortam esse ex hoc verbo natura, nã in Græco legitur in dtõ τῇ φύσει, & interpr̃s etiam in dtõ transtulit: sed re vera in ablatiuo transferri debet, cùm in

Quæ nobis pri' nota sint & quæ posterius.

Propria expo. ptæ. Nota naturæ, quæ pri' in natura constituta sunt, vt simplicia & cãe, posterius vo, quæ posteri' sunt cõstituta, vt cõposita, & causata.

D sermone græco sit datiuus absolutus, qui pro ablatiuo ponitur: sicq; dico ea esse prius nota natura, quæ simpliciter, suapteq; natura sunt prius in ordine rerum naturaliũ statuta: non enim notum natura, pro cognito, sed pro statuto in natura Arist. accepit, & sic quæcunq; simpliciter in natura rerum sunt prius statuta, hæc dicuntur prius nota natura. vnde Aristo. iter nota natura, et nota simpliciter, nullam fecit differẽtiam: posterius ergo nota natura sunt, quæ simpliciter in rerum natura statuta sunt. Ergo hac ratione priora natura erunt simplicia, erunt causæ: posterius vero erunt composita, & causata. Insuper prius nota natura erunt minus vniuersalia, tum quia partes vniuersalium sunt, tum etiam, quia illis genitis, vniuersalia fiũt, & illis omnibus corruptis vniuersalia corrumpuntur: posterius vero nota natura erunt vniuersalia, quasi composita sint respectu particularium, & quasi genita particularibus generatis. Hactenus de notis natura.

DILVG. Quapropter ex vniuersalibus in singularia proficiscamur oportet: totum.n. ipsum sensu notius est: vniuersale vero totũ est quoddam, quando multa complectatur vt partes.

ANT. tex.c.4. Vnde ex vniuersalibus in singularia oportet procedere: totum enim sm sensum notius est; vniuersale aũt totum quoddam est, multa enim comprehendit, vt partes, vniuersale.

Cõmen. Hactenus quo processu proficiscendum sit in cognitionem principiorum, causarum, & elementorũ, declarauit, asserens esse procedendũ specie demonstrationis signi, quæ dr̃ demonstratio quia, hoc est ab effectibus cõpositis ad causas: nunc sub illa maiori accipit tertiam minorem, & (Syllo.) declarat è contra in cognitionem effectuum esse proficiscendũ specie demõstrationis propter qd, hoc est, è prioribus naturæ, est enim iste ordo, quod per effectus adipiscimur causas, deinde retrocedimus ab ipsis causis ad effectus & hoc sic ratiocinatur: E nobis notioribus procedẽdum ad vniuersaliora principia: at vniuersaliores causæ sunt nobis notiores quàm principia aut causæ particulares: igit̃ è causis & principijs vniuersalioribus ad effectus particulares incedẽdum, de rõne primo infert conclusionẽ, & inquit: Quapropter ex vniuersalibus causis atque principijs per intermedia ad singularia, hoc est, effectus particulares proficiscamur oportet. hæc est cõclusio. deinde tangit minoris probationem. esset.n. minor. Sed vniuersalia sunt notiora nobis: declaratur, totum in sensu notius est sensu: igitur totum in intellectu, notius est intellectu. sed vniuersale totum quoddam est, vt saltem apud intellectum: igitur notius. quod vero sit totum, eo patet, quia complectitur multa vt partes. Vnde litera potest resolui ĩ tres syllogismos, quorum primus erit: E nobis notioribus est proficiscendum: vniuersalia notiora: igitur ab vniuersalibus proficiscendum. minor prosyllogizatur sic, totum est notius partibus apud illam potentiam, ad quam est totum, vt si apud sensum, notius est sensu, si apud intellectum, notius est intellectu. uniuersale totũ est: igitur notius partibus. Minor prosyllogizatur, complectens multa, vt partes, totum est quoddam: vniuersale complectitur multa, vt partes: igitur totum quoddam. nõ enim dixit esse totum simpliciter, sed totum quoddam: quia non complectitur multa proprie, sed vt partes. Hæc est vna expositio, vt promisimus iam: hoc enim modo cepimus exponere.

(Marg.: Mul⁹ literæ tres syll. fi.)

Expo, Commen, 4. Auer.

{Cùm declarauit.} Litera modo exposita est secundum me, nunc exponam sm Auer. & The. qui in hoc sunt concordes. Volunt igitur ambo quod Arist. velit ponere ordinẽ librorum, nam, postquàm de principijs est agendum, & de illis procedendum & tractandum est à posterioribus, de quibus principijs est agendum primo: respondet Aristo. quod primo de principijs vniuersalibus. nam, vt bene Themistius inquit, vt in libris resolutorijs, is, qui est de Syllogismo tractatus, præpositus est ei, qui quærit de Demonstratiuo, Dialectico, atque Sophistico, ita tractatus, qui de principijs vniuersalibus tractat, præcedere debet eum qui de principijs est particularibus. quare liber Physicæ auscultationis præpositus est cæteris. nam hic agitur de principijs vniuersalioribus, quantũ est possibile Scientiæ Naturali. Quod autẽ tractatus de vniuersalibus sit alijs præponendus, rationes factæ declarant. Hæc expositio multum valet & textui consonat. Sed dubitabis, quia tũc oportet Metaphysicam Præponi physicæ, quia illa est de vniuersalissimis. Iam sæpe.n. rñdimus quod tractatus de vlibus & vniuersalissimis præcedit infra rationẽ subiecti scientiæ, hoc est, dũmodo nõ transcendat rõnẽ formalem subiecti.

(Marg.: Auerr. cum Themistio. Hic, ordinẽ librorum ponere Philosophum voluit, sm quem liber hic, qui de vlib⁹ est, cæteris præponẽd⁹ est.)

(Marg.: Dubiũ.)

{Et intendit.} Exponit quid per vniuersalia Arist. velit. & vult esse intelligenda vniuersalissima principia & vniuersalissimas causas: & tu intellige tam de causis quàm de

E accidẽtibus vniuersalissimis, vt fieri potest in Sciẽtia Naturali. & per hoc patet in hoc libro esse tractandũ de vniuersalissimis causis, & vniuersalissimis accidẽtibus, communibus omnibus rebus naturalibus, vt diximus ĩ procemio, cuiusmodi sunt vniuersalissima materia, vniuersalissima forma, motus, tempus, locus, & id genus.

{Eccùm dicit.} Exponit quid per singularia Arist. intelligat. posset enim obijci: De singularib⁹ nõ est sciẽtia: igitur ab vniuersalibus non proficiscimur in singularia. Respondet Auer. quod Aristo. intelligit per singularia vltimas species, aut quasi vltimas. Quidam volunt esse intelligendũ per singularia, indiuidua: nã licet de illis nõ habeatur sciẽtia per se, habetur sciẽtia propter vniuersalia. Sed hoc stare non potest. nam in nullo librorum philosophiæ naturalis Arist. tractat de singularibus vt indiuidua sunt, imo particularissimi libri sunt de Aialibus & stirpibus, nullibi tñ de singularibus loquitur: quare bene Auer. per singularia spẽs ĩtelligit. Deide Aue. exponit nõnulla, et patẽt.

(Marg.: Per singularia, nõ ĩdiuidua, vt quibusdã placet, sed spẽs magis ĩtelligẽdã esse sensisse Ari.)

F {Causa igit.} Colligit nunc Auer. quod vna est causa amborum dictorũ, duo.n. sunt dicta, Quòd ad cognitionẽ principiorum est proficiscendum demonstratione quia, à compositis effectibus: & Quòd pricipiũ doctrinæ totius Sciẽ naturalis est ab vniuersalibus. & hæc duo sunt dicta per vnam maiorem, & duas minores. Maior communis est, à notioribus nobis proficiscendum: vniuersum demõstratum est notius nobis, & hoc quo ad sensum: igit̃ ab eo proficiscendum in cognitionem principiorum. & vult quod indiuiduum demonstratum sit principium fidei, hoc est demonstrationis signi. Demõstratio.n. signi vocatur vbique fides. Secundum declaratur accepta eadem maiori, sed hac alia minori, E nobis notioribus proficiscendum: vniuersalia nobis notiora, & hoc quo ad intellectum: igit̃ ab vniuersalibus in doctrina de principijs primo agendum. Et ideo vult illa esse principium scientiæ, hoc est demonstrationis propter quid: vbique.n. per scientiam intelligit demonstrationem propter quid. Reliquum cõmenti patet.

(Marg.: Demõstratio signi fides dicitur.)

(Marg.: Scia, ipsam per qd dmõstrationem vbique Philosophus intelligit.)

G Sed circa hæc dubitare solitus sum, vtrum in naturalibus sint duo processus, vnus ab effectu ad causæ inuentionem, alter à causa inuenta ad effectum. videtur quod nõ, quia tunc esset circulus in demonstrationibus, & per consequens contra Arist. 1. Poste. Secundo, tunc idem eẽt nobis notius & ignotius respectu eiusdẽ, vt effectus eẽt nobis notior in demõstratione signi, & ignotior in demonstratione causæ & propter quid. Respondet The. in hoc loco & inquit: Cũ igitur compositorum rationem exquirimus, ea è naturæ prioribus indicare oportebit, cũ vero de principijs agimus, ex his quæ priora sunt nobis. & est illa quidem propria demonstratio, hæc vero, quanquàm non propria, tñ sufficiens ad demonstranda ea quæ volumus. In quibus verbis cõcedit The. duos processus, & ambos demonstratiuos: vnum quidem ab effectu ad causam, alterum vero à causa ad effectũ. Sed videt̃ cõtrarius sibi. 1. Poste. cap. 30. vbi ĩquit. Nullum.n. incõmodum suscipitur, si talis causa cũ sua conclusione retorquetur: nec enim eadẽ vtrinque ratio est, sed cũ ab euentis ad causam subit̃, syllogismus tantũ vocatur, cũ è cõtrario est, absoluta demõstratio dicitur. Ex his apparet processum ab effectu ĩ causam esse syllogismum tm̃, contrarium huic, è causa ad effectum esse demonstratiuum. Philoponus voluit esse duplicem effectũ, per se, qui sequitur essentialiter ad causam esse: & per accidens, quod apud Them. dicitur euentum: tunc vult ab euentis, hoc est, ab effectibus per accidẽs ad causam, esse syllogismum tantum, vt interijt: igitur decapitatur. contra uero esse demonstrationem propter quid, vt decapitatur: igitur interijt. At in effectibus per se est ecõtra, ab effectu in causam esse demõstrationem, à causa in effectum esse syllogismum tantum, vt eclipsatur: igitur interuenit terra: hæc demonstratio est. sed interuenit terra: igitur eclipsatur, syllogismus est tantũ. & tunc per hoc Themistij tollitur contradictio: nã in præsenti textu concedit regressum in effectibus per se, ibi negat in euentis,

(Marg.: An in Naturalibus duo sint processus, alter ab effectu ad cãm, alter ecõtra.)

(Marg.: Rñ. Philop.)

(Marg.: Auer. exemplo.)

licet

licet Philoponus differat à Themi. Auer. autẽ vbiq; concedit regressum, & vult esse demõstrationem signi ab effectu in causam, è contra rem causæ, vbi tamen est medium notum nobis & naturæ, vt in mathematicis demõstratio est simpliciter. hanc positionem habes. 2. Cœli cõmẽ. 35. & Octauo huius cõmen. 53. 50. & 65.

Rãtio pri.

Tũc ad rationem, recentiores volunt esse quatuor notitias, Prima est effectus per sensum, aut obseruationem:

Notitię quatuor sunt.

Secũda est inuentio causæ per effectum, quę q; demõstratione signi habetur, Tertia est eiusdem causę per itellectus negotiationem, ex qua cũ prima crescit notitia causæ intantum, vt digna sit effici mediũ demõstrationis simpliciter. Vltima est eiusdem effectus notitia propter quid per talem causam sic certam, vt sit medium. Imaginãtur q̃ notitia prima effectus sit vt sex, inuentio causæ per effectum vt quatuor, notitia causæ per negotiationem sit vt quatuor, quæ addita illi, quæ per effectum habebatur, erit vt octo, è qua tandem reditur ad effectum, & habetur illius notitia vt octo, ex his patet solutio ad rationes. est enim regressus, sed non circulus: quia non est in demonstrationibus eiusdem speciei. similiter non idem notum & ignotum, vt patet.

Replic.

Sed contra hanc instant, primo, quia quid est hæc negotiatio? non demonstratio, vt patet, nec definitio, quia non differt à causa: non inductio, nec enthymema: igitur nihil est. Secundo, tunc posset haberi aliqua notitia perfectior, & non per demonstrationem, vt illa quæ habetur per negotiationem.

Defensio.

Ad hæc dici potest, q̃ illa negotiatio est compositio & diuisio. nam causa ipsa inuenta, intellectus componit & diuidit donec cognoscat causam sub ratione medij. nam licet idem sit causa & medium, differunt ratione: causa enim dicitur quatenus ab ea effectus proficiscitur, siue ipsa sit notior effectu, siue nõ. est autem medium, quatenus definitio. ab effectu igitur ad causam, est processus inuentionis causæ: negotiatio est ad causam vt medium ac definitio. sed, cũ definitio non inueniř nisi compositione & diuisione, ideo inuenitur causa per hæc sub ratione medij, ex qua postmodum proficiscitur ad effectum: & sic patet ad primum. Ad secundum patet solutio, compositio enim & diuisio sunt syllogismi, vt Secundo Poster. dicitur. Nec est inconueniens syllogismo aliquam inchoatam notitiã intendi, & fieri maiorem quàm erat, & non per demonstrationem.

RECOGNITIO.

Quia Simplicius per confusa intellexit tam composita q̃ vniuersalia, & Aristot. declarauit quomodo cõposita sint prius nota suis simplicibus, ex quibus componuntur, nunc vult eum declarare via consequẽtię, vniuersalia eẽ prius nota minus vniuersalibus. Sed ad quam intentionem Arist. hoc faciat Simplicius non exposuit. Auer. autem, qui sequitur hanc expositionem, vult Aris. prius statuisse ordinem in doctrina particulari, qui seruandus est in hac scientia, & genus etiam demonstrationis, quod videlicet est demõstratio signi. at nunc vult, vt declaret, magis vniuersalia esse prius nota minus vniuersalibus, vt explicet ordinem in doctrina totali. nam, cũ intentio scientię de natura sit agere de rebus naturalibus, & de

D

rerum naturalium accidentibus, atq; de accidentium rerum naturalium causis, vult vt Arist. quasi ex eadem causa deducat, vt prius de his tribus in vniuersali, & post in particulari agendum sit. causa vero eadem, ex qua hunc ordinem deducit, est q̃ à notioribus nobis procedendum sit, et ita vult, vt huic maiori, quasi aliam minorem subijciat, videlicet, sed vniuersalia sunt prius nobis nota min[9] vniuersalibus: igitur in Sciẽtia de natura procedendum est ab vniuersalibus ad minus vniuersalia: & sic censet Arist. attulisse ordinem in doctrina totali: & ad hanc intentionem voluit Arist. declarasse magis vniuersalia esse prius nota minus vniuersalibus, quod Simplicius nõ expressit, nec Themistius, à quo & Auer. & Simpl. acceperũt, quãuis ex verbis Themistij, hanc eẽ intẽtionẽ, quam Auer. expressit, accipi possit, cũ per exempla, quæ affert,

A

hanc esse intentionem clare habetur. Sed quomodocũq; sit, hæc expositio non conuenit consequentibus, vt superius diximus, & posterius dicemus.

Propria positio.

Ideo dicamus, q̃, cũ Arist. accepisset maiorem, & minorem syllogismi, nunc assignat conclusionem, & dicit: {Vnde ex vniuersalibus in singularia oportet procedere.} hæc est conclusio: Et intelligit per vniuersalia, vniuersalissimas res naturales, vniuersalissima rerum naturalium accidentia, & vniuersalissima eorum principia. quasi dicat, vnde in pertractatione rerum, causarum, & accidentium naturalium oportet procedere ex vniuersalissimis rebus, accidentibus, & causis ad minus vniuersalia eadẽ. & sic per vniuersalia, vniuersalissima intelligit, quæ esse possunt in genere physico, vt recte exponit Auer. et per singularia intelligit minus vniuersalia, ad quæ tandem descendit Scientia de natura, vt etiam recte Auer. exposuit, & hunc ordinem seruat Aris. Nam in hoc libro agit de vniuersalissimis rebus naturalibus, vniuersalissimis accidentibus, & de vniuer-

B

salissimis causis horum: postea descendit ad hæc ipsa particularius. deinde probat minorem syllogismi pricipalis, videlicet q̃ magis vniuersalia sint nobis prius nota, & dicit: {totum enim secundũ sensum notius est.} Sensibus, partibus suis, ex quibus cõponitur. ergo pari ratione totum secundũ intellectum notius est partibus suis, ex quibus constat. accipiatur igitur hæc pro maiore, tunc addit minorem, & dicit. {Vniuersale enim multa}. i. minus vniuersalia, {comprehẽdit vt partes.} Quoniam aliqua ratione compositum ex minus vniuersalibus est saltem compositione continentiæ, per quæ patet minus vniuersalia esse prius nota natura, magis autem vniuersalia esse posterius nota natura.

Quõ vñiano ia natura.

patet, quia minus vniuersalia sunt prius statuta in natura, & ita prius nota natura ac simpliciter. quia vero magis vniuersalia ex minus vniuersalibus composita sunt, saltem cõpositione continentię, ideo sunt posterius statuta in natura, & sic in natura posterius nota, nobis autem prius cognita.

De regressu.

Magna fieri digradua-

C

tio solet de regressu in naturalibus demonstrationibus. dico in naturalibus demõstrationibus, quia in mathematicis non fit regressus, vt superius diximus.

Prima põ.

Iuniores in hac difficultate imaginantur in regressu demonstratiuo tres notitias, quarum prima est de effectu, q̃a est, hoc est, q̃ propositio effectum significans vera sit, & hæc notitia ex sensibus habetur. q̃ enim homo sit scientiæ capax, sensu patet. Secunda vero notitia est propter quid eius, q̃d sensu patuit. dubitamus enim propter quid homo sit scię capax, & non brutum, & dicimus, quia habet animã rationalem. Ergo effectus, aut propositionis effectũ significantis duæ sunt notitiæ: altera, quia vera est, & hæc sensu perspicua est: altera propter quid est, & hæc nota fit nobis inuentione causæ. causę vero, uel propositionum, quę causam significant, vna est notitia, & hæc est inuẽtio, quę nihil aliud est, q̃ quia est causa, vel quia veræ sunt propositiones, quæ significant causam. imaginantur ergo per hanc notitiam, quæ est inuentio causæ, vel quia verę sunt

D

propositiones, quæ significant causam, haberi propter quid effectus, vel haberi propter quid conclusio, quæ significat effectum, vera est. ergo in regressu demonstrationis naturalis sunt tres notitiæ, quarum duæ effectus sunt, tertia vero causæ est inuentio, quę quidem relata ad effectum est propter quid illius, relata autem ad causam est quia illius, quæq; inuentio est per effectum acquisita. Exemplum afferri potest omnium eorum, quæ tradũtur in libris de Aĩalibus. nam ibi Arist. 1. in Historia colligit effectus, quia sunt per sensum, deinde inuestigat causas, etiam exẽplum est huius conclusionis, homo est erectus:

Erect[9] hõ, quia calidissimis mẽbris constat.

nam, quia hęc vera est, patet sensu, propter quid autẽ patet, quia calidissima membra habet, ex eo enim, quia homo erectus est, patet hominem habere membra calidissima, quia vero habet membra calidissima, est erectus.

De duplici demõstratione quia, & pp quid.

Sũt igitur duæ demonstrationes, prima quæ dicit, quia omne animal erectum membra habet calidissima: homo est aĩal erectum:

erectum:igitur homo habet membra calidissima. quę vero dicit propter quid, hæc est, omne animal habens membra calidissima est erectum:homo habet membra calidissima:igitur homo est erectus. ꝙ homo sit erectus, patet sensu, propter quid homo sit erectus, patet, quia membra habet calidissima, ꝙ uero membra habeat calidissima, paret quia est animal erectum. Ex his patet non esse necessariā negotiationem, vt per eam reddatur notitia causę maior, vt nos olim diximus, qm̄ sola notitia quia causæ est propter quid effectus. Sed cū Aristo. verba & Alexandri, ac Themistij, Philoponi, ac Simplicij cōmentaria diligētius reuoluerim, videt mihi in regressu, qui fit in naturalibus demonstrationibus, primum processum, quo syllogizat causæ inuentio, esse syllogismum tantum, qm̄ coniecturalis tantum, cū per ipsum solum coniecturabiliter syllogizetur causæ inuentio:secundū uero, quo syllogizatur per inuentionem causę propter quid effectus, esse demōstrationem propter quid, non qui faciat scire simpliciter, sed ex conditione, dato ꝙ illa causa sit, vel dato ꝙ propositiones veræ sint, quæ representant causam & nulla alia causa esse possit. Innuit hanc opinionem Aristo. lib. Meteororum Primo, cū ait:{ Qm̄ de immanifestis sensui putamus sufficienter demonstrasse sm̄ rationem, si ad possibile reduxerimus ex his, quæ nunc apparent, existimabit vtiq; aliquis sic de his maxime accidere. } vbi Alexāder asserit causæ inuentionem esse coniecturalem, contra vero ab inuentione causæ ad effectum esse demōstratiuum, non simpliciter, sed ex conditione, dato ꝙ illa causa sit, & etiam ꝙ nulla alia causa esse possit. Quam partē Themistius sectatur. 2. Posterioꝝ, & Auer. etiam. 2. de Cœlo & Mundo, quasi in idem veniens, asserit inuentionem orbium epicyclorum, & excētricorum per apparentia, quę nos videmus, esse coniecturalem, cū sit coniecturalis syllogismus, quo illa demōstraт:cōtra vero dicit esse demonstrationem, non quæ faciat scire simpliciter, sed ex conditione, dato ꝙ illa causa sit, et nulla alia esse possit. nam si illi sunt, apparentia sunt, sed utrum alia causa esse possit, nō est simpliciter nobis notum. Ex his sequitur Them. p syllogismum intelligere coniecturalem demonstrationem, cū dicit processum ab effectu in causam eē syllogismum tantum, cū vero dicit esse demonstrationem, abuoē verbo demonstrationis pro syllogismo cōiecturali.

Cōtra negotiationem.

Propria opinio.

Cap. de cometis.

Cap. 10. Com. 35.

Dubiū. Sed occurres, quia tunc scientia de natura non esset scientia. Dicendum, scientiam de natura non esse sciētiam simpliciter, qualis est scientia mathematica, est tamen scientia propter quid:quia inuentio causæ, quæ habetur per syllogismum coniecturalem, est propter quid effectus. per hæc delentur obiectiones, quæ contra hęc fieri solent:Prima quidem deletur ex eo, quia non est circulus in demonstratione, cū primus processus sit tantum syllogismus, secundus vero demonstratio propter quid. deletur etiam Secūda obiectio, quia effectus semper est notior ipsa causa in genere notitiæ quia est, ounq; enim causa potest esse ita certa quia est, sicut effectus, cuius eē est ad sensum notum. Ipsum vero quia est causæ, est coniecturale, vtrum tale esse coniecturale est notius ipso effectu, in genere notitiæ propter quid, nam posita inuentione causæ semper scitur propter quid effectus. vnde & Aristo. in libro Meteororum concedit se non tradidisse veras causas effectuum naturalium, sed quo erat sibi possibile coniecturabiliter. sed de his hactenus.

DILVC. Habent autem aliqua ex parte modo eodem & nomina ipsa ad rationem. totum enim quoddam & indistincte significant, quemadmodum circulus:Definitio vero ipsius in singula diuidit, Et pueri primum quidem omnes homines patres, atq; matres fœminas appellant, posterius autem discernunt horum vtrunq;.

ANT. Substinent autem hoc idem quodammodo & nomina ad rationem:totum enim quoddā & indistincte signãnt, vt circulus, definitio aūt ipsius diuidit in singularia. Et pueri qdē primū oēs viros patres appellant, & matres fœminas, posterius aūt determinant hoꝝ vnumquodq;.

viros ἄνδρας homines. patres πατέρας sanus. matres μητέρας mammas. determināt διορίζει definiunt discernunt

Hactenus quo processu sit proficiscendum in cognitione principiorū declarauit, qm̄ demōstratione signt. nunc in processu definitiuo rerum naturaliū quo ordine sit incedendum addit:& vult idem esse seruandum, vt inquit Themi. in nomine & ratione. & appellat nomen id quod definitur, rationem vero definitionē ipsius. Vt igitur in processu demonstratiuo procedimus à compositis effectibus in causas, deinde regredimur ad effectum, sic in processu definitiuo procedimus primo à definitis diuidēdo, deinde è causis componendo proficiscimur in definita. Huius syllogismus est ex eadem maiori, videlicet, ex nobis notioribus proficiscendum:definita sunt nobis notiora q̄ definitiones:igitur è definitis ipsis ad definitiones proficiscendum. Minor declaratur, totum notius est partibus:definitum totum est, definitio diuidit in partes:igitur definitum notius. Hoc totum signo probat puerorū, qui prima in ætate, cū in eis cognitio incipit, hoīes omnes patres appellant, fœminas quoq; oēs matres, at, cū creuit in eis cognoscendi facultas, parentum propria, quasi definientes, aiaduerterunt. Verum Them. exemplum hoc non ad definitiones accōmodat, sed ordinem libroꝝ, videlicet ꝙ ab vniuersalibus sit incipiendū, pōt tñ vtriq; aptari, vt patet. Sic igit habes regulam & in demonstrationibus, & in definitionibus vnā, quasi per vnam rationem.

Lēæ syllus.

Expositio Commen. 5. Auer.

{Cūm declarauit causam.} Auer. primo introducit literam, & eam intelligit, vt nos exposuimus, ideo verba eius patent. Animaduerte tamen ꝙ genus & differentiā vult esse elementa speciei. nam, vt mixtum ex elementis conficitur, sic species ex genere atq; differentia. licet illa partes rei, hæc partes rationis nonnunquam dicantur.

{Et dixit quodammodo.} Soluit Aue. vnum literariū dubium, quia non videtur ꝙ bene comparauerit definitum ipsi vniuersali:quia non vna ratione ambo tota sunt, nec vna ratiōe partes illorum modo eodem se habēt. Respondet Auer. ꝙ totū est triplex, vniuersale, quod à nonnullis totum in modo dicitur in lib. Topi. quidditatiuum siue essentiale, vt species ipsa, cuius proprie est definitio. totū materiale ut indiuiduū, qd, quatenus ex partibus fit integralibus, totum est integrale, quatenus ex materia & forma, totum naturale. Vult igitur ꝙ vniuersale et definitum non eadem totius ratione sunt tota. nam vniuersale est totum ad species, et ita est totum in modo vniuersale, species partes subiectiuæ:definitum est totum essentiale siue quidditatiuum, partes vero essentiales genus & differentia. totum physicum est indiuiduum, partes sunt membra, aut materia & forma: quia igitur non vno modo penitus se habent, adiecit quodammodo.

{Et hoc.} Quod vero quodlibet totū suis partibus nobis notius sit, regula fuit: qm̄ totum integrale notius est apud sensum q̄ suæ partes. propter quam quoq; regulam etiam accidentia sunt nobis prius nota q̄ causæ: quia accidentia sunt sensibilia primo, causæ vero non.

{Et quęret aliquis.} Mouet Auer. quæstionem. nam videtur in dictis Aristot. inanis repetitio. nam textu illo, Sunt aūt primum nobis manifesta & certa cōposita, intelligit p composita spēs: & hic, sustinent aūt idem quodam modo hoc nomina ad rationem, intelligit species:igitur inanis repetitio. & ꝙ in primo intelligat species, patet, qa non potest intelligere indiuidua signata. nam ab illis non proceditur in demonstrationibus:sunt enim extra artem & sciam. hic etiam non pōt intelligere nisi species, quia solius speciei est definitio:igitur est inanis repetitio.

{Ad hoc aūt.} Respondet & vult, ꝙ ibi species, & hic

species

species intelligit: sed aliter atque aliter. nam ibi loquutus est de speciebus in comparatione ad partes, vt causę sunt, & in processu secundũ fidem, hoc est, in processu demonstratiuo demonstratione signi: hic in processu definitiuo, ad partes ſm imaginẽ, hoc est, definitiuas. Sic igitur licet idem intelligit, nõ eodem mõ, qa ibi in demr̃atione fidei, hoc est signi, hic in definitione processuq; definitiuo.

Processus ſecundũ fidẽ, est ſm demõstrationem signi.

{Sunt igit̃ tres.} Ex his cõcludit eẽ tres modos siue species cõpositionis. prima est compositio speciei ex suis causis qdditatiua atq; essentialis, secunda gñis ex spẽbus vl̃s atq; i modo. & ambæ hæ notiores sunt itellectu partibus suis. tertia est cõpositio iduidui ex partibus ſm sui qualitatẽ, hoc est, ita particulares vt ipsum est, & hoc cõpositũ hac compositionis rõne apud sensum notius est partibus.

{Et ex eo.} Ordo aũt cõpositionũ taliũ & regl̃a hęc est, vt qa totũ sensile notius sensu fuit partibus, scitum est, cõposita illis duobus modis notiora esse itellectu partibus.

{Et ideo.} Ex his quasi colligit aliam responsionẽ, ꝙ in textu illo tertio potuit intelligere per cõposita, nõ tãtum species, sed indiuidua. nam, vt nunc dictum est, indiuidua possunt eẽ ꝑncipia acqsitionis vniuersalis ꝓpõnis. Cũ.n. scimus totũ sensile, quod est indiuiduum esse sensu notius partibus, scimus ita esse in aliјs apud intellectum: igit̃ potest esse principium iuestigationis vl̃s. sed re vera prima respõsio est melior. nã ibi loquit̃ in demonstratione quia, vbi indiuiduum non põt esse mediũ, nisi fuerit inductio.

{Signum eius.} Nunc per signum hęc confirmat, & animaduerte ꝙ intellectum pueri vigorari potest intelligi ꝑ se, vel per accidens. per se falsum est, quia intellectus non senescit, vt in libro de Anima diximus: per accidens vero est concedendum. nam vt dicit Plato, sedatis motibus pueri, & sensibus exterioribus & interioribus vigoratis, per hoc ꝙ humor recedit, intellectus quo ad illius operationem vigorari videtur. Cętera commenti patent.

Sed circa hęc plures occurrunt qõnes. prima est ꝗ prius cognoscunt̃ ab intellectu nr̃o, vtrũ minus vniuersalia vel singularia, aut magis vniuersalia? Aiaduerte ꝙ hic sunt duæ põnes. vna tenet singulare per se posse ab intellectu nr̃o cognosci, quatenus singulare: alia, ꝙ singulare per se, quatenus singulare, ab itellectu minime cognosci posit, ideo primi tenent absolute singulare esse primũ cognitũ, et magis ab itellectu nr̃o cognosci ipso vniuersali. Quod uero singulare ꝑ se ab intellectu nr̃o cognosci posit, pluribus rationibus arguitur. Primo, qa intellectus cognoscit differentiã inter vniuersale et singulare: igitur deprehẽdit per se extrema. Secũdo intellectus componit hanc propositionẽ, Plato est hõ: igit̃ cognoscit extrema illius: opa tio.n. secũda, et cõposita supponit simplicẽ et primã, vt in lib. Periher. Tertio prudentia est de singularibus, & illa est operatio intellectus. Quidam aliј, qui subtiles habentur arguunt primo, intellectus per se fertur in esse: igitur in quodlibet contentũ sub ente, & ita in singulare. Secundo, intellectus per se intelligit ens: igitur maximum ens magis intelliget: sed singularia sunt maxima entia, vt indiuidua substantiæ, quæ sunt substantiæ primæ.

Sigulare fortius mouens sensum primũ est cognitũ ſm quosdã Bur. Sco. Ioan. Sa. Ant. And. & alios plures.

Tertio, si singulare non per se intelligeretur, esset, qa adderet materiam: sed per materiam addit ad esse: igitur ad cognoscibilitatem. Quarto, aut singulare mouet intellectũ, aut uniuersale. non vniuersale, quia mouere est actio & operatio: sed actiones & operationes sunt singularium, 1. Meta. igitur singulare mouebit. Quito, cuius syllogismi propositiones intellectui patent, conclusio eidem patere debet: sed propositiones syllogismi particulares i tertia figura intellectui patent, vt omne B A: omne B C: igitur aliquod C A. patet esse singulare C ipsum. Vltimo, intellectus imponit nomina singularibus: igitur intelligit illa. hoc supposito, volunt cognitione confusa, et non definitiua singulare esse prius notũ, maxime si fortius mouet sensum, quod addunt propter eum, qui venit è remotis. Hęc positio peccat in duobus, primo, quia dato ꝙ singulare ꝑ se intelligeretur à nobis, adhuc nõ oportet ponere ipsum

Reprobatur hæc põ.

A esse prius notum intellectui, vt dicemus in nostra positione. Secundo, singulare intelligi à nostro intellectu per se contradicit authoritatibus & rationibus. primo, quia, si singulare per se intelligitur ab intellectu, aut ab intellectu, quatenus intellectus est, vel ab intellectu coniuncto sensibus. si ab itellectu, quatenus intellectus est, tunc etiã ab intellectu separato, contra Auer. 12. Meta. cõm. 51. & contra omnes: si ab intellectu, quatenus coniunctus est, tunc non intelligitur ab intellectu per naturã intellectus. igitur propter coniunctionem, quam habet ad sensus, & ita mediante sensu, vt arguit Auer. 3. de Anima. cõm. 10. Secundo, è quocunque remouetur ratio intelligibilitatis & modo quo remouetur, remouetur intelligibilitas: sed ab indiuiduis remouetur ratio intelligibilitatis. nam ratio intelligibilitatis est forma & actus. 9. Meta. cõm. 20. singularia non sunt per se formę, sed participatiue, quia compositum est ens in actu propter formam. 2. de Anima cõmen. 4. igitur & per accidens intelligibile. Tertio arguo

B argumentis Auer. omne receptum recipitur in subiecto per modum recipientis. 3. de Anima cõmen. 5. sed intellectus potestate est vniuersale per essentiam: igitur non recipit nisi vniuersaliter. Vel sic, intellectus potestatis est vniuersale per essentiam: igitur essentialius recipit & vniuersalius q̃ vniuersale participatiue: sed corpus in cõmuni non recipit hũc colorem. 7. Metaph. igitur intellectus, qui per essentiam est vniuersalis, non potest recipere cognitionem particularem huius hominis. Quarto, intellectus agens comparatur intelligibilibus, vt lumen coloribus. 3. de Aĩa cõ. 5. 18. & 2. de Aĩa cõ. 67. sed lumẽ dat coloribus esse sensile in actu: igitur intellectus agens dat intelligibilibus intellectum actu: igitur singularia, nõ quatenus singularia, intelligibilia sunt. Quinto, plus differt intellectus ab imaginatiua, q̃ imaginatiua à sensibus exterioribus: sed imaginatiua non potest in obiectum sensus exterioris sub ratione illius: igitur nec intellectus in subiectum siue obiectum imaginatiuę sub ratione singula-

Quod cõtra dicat Auer.

C laris. Multæ rationes fieri solent, sed hæ satis sint. Sed pro solutione quæsiti animaduerte ꝙ duplex est responsio: vna expositorum, alia Auer. Pro responsione expositorũ, debes scire ꝙ singulare est duplex: quoddam æquiuoce, pro quanto est vnum in tota specie, cuiusmodi est Deus, & quælibet intelligentia, hæc enim propria sunt vniuersalia per essentiam, sed dicitur singulare vnaquęq; quatenus vna numero est in tota specie: & de hoc modo singularibus non loquimur, quia patet illa per se intelligi per essentiam saltem à seipsis. Alio modo accipitur singulare vniuoce, prout est indiuiduum determinati prędicamẽti, vt hic homo, Socrates, & Plato: & hoc propter materiam, vt nunc suppono, & de hoc est quęstio. Secundo aĩaduerte ꝙ species intelligibilis, quam ponunt in intellectu genitam ab intellectu agente & phantasmate, potest dupliciter consyderari: vt similitudo, & sic primo repręsentat vl̃e, & naturã, è qua primo genita est. alio mõ vt effectus qdã genit⁹ è singularib⁹ phãtasiatis, & sic represen-

Respõsio ad Argumẽta.

De singularium cognitione.

D tat singularia ipsa, quõ effectus representat cãm. Tunc dicũt expositores ꝙ itellectus directe, & ꝑ se intelligit solũ vl̃ia, & oĩa sub rõne vniuersalis, nã intelligit per speciem, quatenus similitudo est, & illa primo representat uniuersale. reflexe, vero vtpote quando redit ad cognitionem speciei intelligibilis, intelligẽdo talem speciem, quodammodo intelligit singularia phantasiata, quo modo per effectum percipimus causam, ut per artificium percipimus artificẽ. primo igitur actu fertur in vniuersale: & cùm conuertitur ad speciem, & intelligit illam vt effectum, intelligit ipsum singulare. Et per hoc patet solutio ad omnia argumenta, nã intellectus reflexe intelligit, & sensus directe cognoscit singulare, quæ sufficiũt ad omnia argumenta. Auer. autem. 3. de Aĩa cõ. 10. vult ꝙ intellectus, quatenus intellectus, non intelligit ipsum indiuiduum per se, quatenus indiuiduum, sed intellectus mediantibus sensibus cognoscit indiuiduum sub aliqua habitudine ad vniuersale,

Rñ. Auer.

uersale, vt pars illius, vt differens ab illo, vt conueniens cum illo: seorsum autem acceptum sub nulla habitudine ad vniuersale, ab intellectu non intelligitur, sed tantum à sensu. Vnde, cùm indiuiduum intelligitur sub habitudine ad vniuersale, hoc est, vel vt differens, vel conueniēs, vel pars, vel tale aliquid, intelligitur quatenus subit rationem vniuersalis, & sic non quatenus singulare per se seorsum. per hæc ad argumenta etiam patet. hęc de cognitione singularium.

De prio cognito.

Restat nunc disputare de primo cognito. vbi animaduertendum est, q de primo cognito duæ primæ fuerunt positiones. nam tenentes singularia per se esse à nobis, intellectuq; nostro intelligibilia, & qñq; per se intelligi, ipsa primo cognosci à nobis, & post ipsa vniuersalia deprehendi contendunt. Qui vniuersalia tantum per se, singularia per accidens intelligi asserunt, in parte conueniunt, & in parte differunt. quantum quidem ad definitiuam cognitionē rei, quam vocant distinctam, volunt vniuersalia prius cognosci: sed, quantum ad cognitionem confusam, quam vocant quid nominis, vel quid nomen significet, differunt. nam quidam vniuersalia prius intelligi contendunt, atq; prius significata nominum illorum venire in notitiam nostram probant: alij contra, minus vniuersalia semper prius, quo ad significationes nominum occurrere asserunt. alij autem credētes mediare, asserunt minus vniuersale prius cognosci, cuius singulare fortius & prius mouet sensum, vt in proxima distantia. at in remota, cum singulare magis vniuersalis fortius moueat, magis vniuersale præcognosci volunt. quorum rationes & euasiones, & sophismata hic omitto: alibi enim longius perquisita sunt.

Propria pō.

Ideo ad veritatis inquisitionem magis intendens, dico q vniuersale est in duplici differentia: quoddam enim est per essentiam, qua ratione Plato formas separatas vniuersalia asserit esse, Arist. vero Deū & substantias omnes intellectuales vniuersales per essentiam concedit esse. hæc quoq; nōnunq; vniuersalia in causando dicuntur, hoc est, vniuersales rerū causæ.

Vniuersale duplex.

Alia sunt vniuersalia participatiue, vt animal vniuersale, & homo vniuersalis, & id genus. quę dicuntur vniuersalia participatiue, quoniā sua natura sunt formæ singulares, sed participatiōe intellectus, qui per essentiam est vniuersalis, efficiuntur vniuersales. 12. Meta. cō. 4. hæc nonnunq; vniuersalia in prædicando dicūtur, quia aut sunt in pluribus, aut dicuntur de pluribus, vt Ari. inquit in libro de Interpretatione, & in lib. Poste.

Prima pō.

Vniuersalia itaq; primo modo apud omnes posterius cognoscuntur, vt in Primo de Anima cō. 8. exponit Auer. animal vniuersale, aut nihil est, aut posterius est: quia idea Platonis, aut nihil est, aut si quid est, illa posterius cognoscitur. & in hoc Peripatetici omnes conueniunt.

Quod metaphysica posterior Physica.

Qua ratione euenit vt Metaphysica sit post Physicam. nam metaphysica, aut est de vniuersalibus per essentiam, aut de vniuersalibus per indifferentiam ad illa, & ad res materiales, vt sunt ens, vnum, & id genus. si quidem de uniuersalibus p essentiā, illa post physicā erit: si de vlibus p indifferētiā, etiā post physicm erit, qm̄ illa abstrahi nō possunt, vt cōia naturalibus & separatis, nisi sint ipsa separata.

Vle pdicatiuū duplex.

At, si de vlibus sit sermo, q̄ sunt participatiōe talia, cū eiusmodi vniuersale sit duplex, aut cōplexum, vt ppositio vniuersalis, siue syllogismus vlis: aut incōplexum, vt vniuersale prædicabile, tunc quæstio non est vna ratione soluēda. nā, si loquimur in propositionibus vniuersalibus, possumus adhuc loqui de his in comparatione ad propositiones minus vles, aut in comparatione ad singulares.

Scda ppō.

si in cōparatione ad singulares, vles sunt qñq; prius notæ, vt in scientijs speculatiuis, quarum pncipia sunt inata, vt in mathematicis: in his. n. vles præcognoscunt, vt. 1. Poste. asserit Ari. In sciētijs vero, quarum magna pars p obseruationes habet, vt physicæ, & practicæ, quo quidē ad earum inuentionē, singulares, ex quibus vles inductione proficiscunt, præcognoscunt: quo vero ad illarum doctrinationē vles præcognoscunt, qño magister ipse discipulum docet. non. n. nisi ex vniuersalibus proce-

E dit ad singulares propositiones. Vbi vero comparantur magis vles ad minus vles, vbiq; vniuersaliores pcognoscunt. propterea liber Physi. cū sit de ppositionibus vniuersalioribus cæteris præponit: fiunt. n. huius propositiones ex terminis vniuersalioribus, vt dixit Auer. in procemio.

Titul⁹ qōnis de primo cognito, quō sumendus.

Dubitatio igitur de his nulla apud latinos nōdum facta est. restat igit vt dubitatio solum sit de vniuersalib⁹ & minus vniuersalibus pdicabilibus. De qbus sit hæc dubitatio sic intelligēda, vtrum vle pręcognoscat singulari vel min⁹ vniuersali, hoc est, an res ipsa, vt Socrates, prius ab intellectu nr̄o pconcipiatur sub conceptu magis vniuersalis, vt conceptu aīalis, q̄ cōceptu minus vniuersalis, vt conceptu hominis. Anteq̄ de qōne dicam, debes scire q sunt indiuidua speciei, & indiuidua generis proximi, et indiuidua generis remoti, vsq; ad ens. nā Socrates potest apprehendi, vt hic homo, vt hoc aīal, vt hoc corpus, vt hæc substantia, atq; hoc ens. cū enim Socrates distat, deprehendit primo quatenus hoc ens, deinde quatenus hęc F substātia, deinde quatenus hoc animal, deinde quatenus hic homo, vt Socrates & Plato. qua ratiōe euenit vt duo sint ordines, alter quidē vniuersalium, alter īdiuiduorum illi ordini vniuersalium correspondēs. Secūdo debes scire, q in oī ordine totū est pcognitū parti, vt si est totū sensile, est pcognitum parti sensili, si totum vle præcognitū parti subiectiuæ, si totū definitiuū est pcognitū partibus definitiuis, vt diximus cognitiōe cōfusa & quid nois.

Modus prim⁹ soluendi.

Ex his sequit solutio qōnis, q, si magis vle comparatur minus vniuersalib⁹ vt totū, & minus vlia illi vt partes, de mēte Auer. absolute magis vniuersalia sunt pcognita cognitione qd p nomen īportet, & confuse.

Sent. Auer. Vlia magis pcedūt ī cognitiōe quid nominis.

hoc patet ex his duobus. nā vt indiuiduū gnis est pcognitū indiuiduo spēi, qa totū ad illud, sic magis vle minus vniuersali. Ex. 2. vero patet idē, qm̄ in oī ordine totū est pcognitū partibus, vt supposuimus de mente Auer. Si vero minus vle cōparet ipsis magis uniuersalibus, vtpote gnī & dfīæ, vt totū definibile, sic minus vle est pcognitum, & hoc p rōnem in G textu, & p signū in pueris: cōparati uero inuicē non possunt ambo ut tota, quia totū nō ad totū refert, sed ad partes, ideo acceptis vtrisq;, vt totis, neutrū neutro est pręcognitū. Horum signū Auer. ponit, quia totum apud sensum notius est: igitur oē totum est præcognitum partibus suis apud eā potestatem, è qua cognoscunt ipsa oia. Aduerte tñ q ī hoc dupliciter solitus sum alias loqui. nā dum quærit quid prius cognoscit cōfuse, an vle, an minus vle? dici potest q vel loquimur in cognitione naturali, q̄ præcedit actū uoluntatis, hoc est, qd nobis naturaliter prius occurrit sublato oī uoluntario actu, & tunc dico inter hæc non posse poni ordinem essentialem ex parte intellectus. nā, cū intellectus sit in potētia pure passiua, est in potētia neutra, nec pōt poni ex parte rerum apprehēsarum. nā, cùm res ipsæ uarijs occurrēdi modis possint occurrere, nunc sic, nūc aliter, illud erit prius, quod occurrit ut totū, aut illud prius, cuius singulare fortius mouet sensum. Sed qm̄ frequentius indiuidua magis uniuersalia prius nobis occur-H runt, & rationes totorum vniuersaliū sępius pmouent, ut in pluribus magis uniuersalia occurrūt. at, si loquimur post actum īntellectus, ut qn̄ uoluntas intrat in operationē, tūc illud est prius cognitū, quod volūtas uult. Rationes vero et confutationes hinc inde fieri solitę omittant. nā passim hntur. hæc de pmo cognito.

An definitio & definitum sint idē ī re.

Vlterius q̄rere solent, utrū definitio & definitū sint idē in re: Arist. enim & Auer. uidentur absolute uelle nō differre nisi penes implicitum et explicitū, & ita esse penitus idē. Aīaduertendū itaq; primo apud Auer. definitionē nihil aliud esse nisi formā explicitā rei compositæ definibilis, hoc aūt quibus rationibus asserat Auer. collegi ī lib. Destructio Destru. dispu. 5. in solutione tertij dubij. Secūdo aīaduertendū, sine materia nullum cōpositum definiri posse, ut Auer. 1. de Aīa cō. 16. aliter definitio esset diminuta. qua rōne fit, ut aliqd interdum pertineat ad definitionem per se, ut forma, cu⁹ definitionis partes nihil aliud sunt, q̄ formę ptes. 5. Met. cō. 30.

cõ.30.aut ꝑ accidẽs,quo materia pertinet ad definitionẽ. ponitur.n.in illa vt causa sine qua non,& sic per accidens necessario:hac ratione fit,vt nõ vera pars sit definitionis, sed apparens pars.7.Meta.cõ.34.eo modo quo subiectũ ponitur in definitiõe simi,aut aquili. Hæc de definitione.

De definito Triplex definitum.

Et de definito agamus.definitum triplex, quoddam ꝑ se primo,vt forma ipsa.nam definitio per se primo solã formam explicat:quoddam per se,sed nõ primo,& sic compositum vniuersale,vt species,per se definitur: quoddam nec primo,nec ꝑ se,vt singularia. De ꝓmo Auer. loquitur 7.Meta.cõ.37:de.2.loquitur ibidem. cõ.4.&.81.itemq́ꝫ.8. Met.cõ.9.de.3:loquitur.7.Meta. cõ. 35.

Solũ q̃onis.

Ex his tollitur contradictio inter dicta Auer.& Arist. vbi enim asserũt definitionem & definitum esse penitus eadem, volunt &. sumunt definitũ ꝑ se primo:vbi vero volunt definitionẽ re differre à definitis,sumunt alijs modis. nam vt sic sunt cõposita,& ipsa cõposita differunt realiter à forma ipsa. Hæc de definitiõe,& de definito,et de ꝓœmio Ari.satis.

RECOGNITIONES.

Simpl. Probat Ari. cõpositũ eẽ prius notum suis ꝑtibus.

SEcundum Simplicium Arist.accepit duo, & ꝙ totum siue compositum sit nobis notius partib⁹ simplicibus, quæ ipsum componunt:& quod vniuersale sit prius notũ minus vniuersali.Et licet vtrunq; Arist.probauit,tamen in hoc textu vult,vt rursus probet compositum esse nobis prius notũ suis simplicibus partibus,quæ ipsum cõponũt.& sic vult ꝙ primũ exẽplum de circulo cõueniat cõposito,ac toti ꝓprie.nã in toto cõposito sunt partes, vt in totalitate cõfusa.sic i ipso circulo sunt,partes definitiõis. Secundũ vero exẽplum vult esse cõueniens vl'e respectu minus vniuersalis.

Auer. Arist. ꝓbat⁹ definitũ notius esse suis definitiuis partibus.

Auer.autẽ exponit Arist.velle declarare illud,quod significat nomen rei definibilis,esse prius notum suis definitiuis partibus propter eandem causam, propter quam vniuersale est prius notum nobis minus vniuersalibus,& hoc propterea,quia ipsum definibile est totum,ea, ex quibus cõstat definitio,sunt partes:hoc idẽ probat exemplis.

Confutatio Simp.

Sed re vera hæ expositiones non placent.illa Simplicij quidem nõ placet, quia textus legitur in græco cum nota aduersatiua.igitur aliquid vult dicere, quod nõdum dixit,nec probauit.Illa Auerrois caret causa,quare videlicet Aristote.velit declarare definibile esse prius notum suis partibus,quibus definiẽ.

Auer. Propria expositio. Vult Arist. demõstrare ordinẽ procedendi in doctrina definitiua.

Quare Arist. aliud intendit.nam primo textu declarauit ordinẽ in doctrina particulari demonstratiua,quem seruabit in pertractatione rerum naturalium,& explicauit genus demonstrationis,quo vult vti in hac scientia:In 2.textu assignauit ordinem procedendi in doctrina totali vsq; ad præsentem locum.at nunc assignat ordinem procedendi in doctrina particulari definitiua:& vult,ꝙ i definitione quid nominis,procedendum sit à minus vniuersalibus ad magis vniuersalia,vt cognitione quid nominis speciei,scilicet circuli,qui definitur,ad cognitionẽ quid nominis partium definiti, quæ sunt magis vniuersalia, videlicet genus,& differentia. sed in cognitione quid rei prius nobis nota sunt magis vniuersalia,& per illa fiunt nota species, quæ sunt minus vniuersalia,& hoc proponit cum dicit: {Sustinent autem hoc idem,} idest hunc eundem ordinem{ quodammodo & nomina}scilicet definibilia{ad rationem } idest ad partes definitionis,quem sustinere diximus in doctrina totali magis vniuersalia ad minus vniuersalia.& sic vult in cognitione definitiua quid nominis,definibilia ipsa prius nobis nota suis partibus, ex quibus definiuntur,& minus vniuersalia magis vniuersalibus, Quòd vero qualis ordo est inter magis vniuersalia,& minus vniuersalia in doctrina totali, talis sit & in doctrina particulari definitiua quid nominis, probat, & dicit:{totum enim quoddam, & indistincte, } nomina ipsa definibilia {significant,vt circulus : definitio autem ipsius diuidit in singularia}.i.in simplices partes,quibus circulus definibilis eſt. Et cùm dixit nomina ad rationem sustinere hoc idem,addidit{quodammodo. } quia nomina ad rationem eundem ordinem sustinent,non simpliciter:quia licet in vtroq; ordine principium sit totum, tamen ratio totius alia est in ipso vniuersali respectu minus vniuersalium,& alia nominis definibilis ad partes rationis.illa enim indifferentiæ atque continentiæ est, hæc vero compositionis:ergo idem ordo est in doctrina totali,quo proceditur à magis vniuersalibus ad minus vniuersalia, & in doctrina particulari definitiua quid nominis,quo proceditur à minus vniuersalibus ad magis vniuersalia.idem dico,quia in vtroque processu principium procedendi totum est,nõ tamen simpliciter: quia totum alia ratione accipitur in vno,& alia ratione in alio,Quòd autem definibilia in cognitione quid nominis, sint nobis prius nota ipsis magis vniuersalibus, quæ sunt eius partes,exemplo cognitionis puerorum demonstrat,& dicit, {pueri quidem omnes viros patres} siue tatas appellãt, & omnes fœminas},idest mulieres{ matres} siue mammas,per quę innuit pueros prius de patre & matre habere quid nominis.cognoscitur enim pater & mater q̃d nominis,si appellabimus omnes viros patres,& omnes fœminas matres.{posterius autem determinant}idest definitiue cognoscunt{horum vnumquodq; }.i. patrem & matrem ex cognitione earum partium, ex quibus componitur pater,vel mater. Quod exẽplum docet in cognitione quid nominis definitiua esse prius nota minus vniuersalia,quæ sunt tota,magis vniuersalibus,quæ sunt partes. contra vero in cognitione definitiua quid rei magis vniuersalia,quę partes sunt definitiuę, prius nota sunt minus vniuersalibus,quæ tota sunt definita.

In cognitione q̃d noĩs definitiua min⁹ vniuersalia notiora sunt magis vl'b⁹, e contra in definitiua quid rei.

Quod autem exemplum istud sit assignatum pro cõparatione definiti ad partes,patet,quoniam aliter Arist. committeret transgressionem saltãdo. Sed dices,tũc eadem erunt prius,et posterius nota.nam in doctrina definitiua quid nominis minus vniuersalia sunt prius nota,in doctrina vero totali magis vniuersalia. Et diluitur hæc obiectio, nam idem quatenus totum potest esse prius,ac posterius notum respectu eiusdem,non tamen eadem ratione accipiendo totum,quia in doctrina definitiua quid nominis minus vniuersale est prius notum,quatenus est totum ſm compositionem:in doctrina vero totali magis vniuersale est prius notum,quatenus est totum ſm continentiam : & sic non est in vtroq; totum prius notum eadẽ ratione.

Dubiũ. 2.

Sed quæres adhuc,cur minus vniuersalia respectu magis vniuersalium in doctrina totali non subeunt rationem totius, veluti in doctrina particulari definitiua quid nominis? Causa aũt in prõptu est,q̃a minus vniuersale,vt subest rationem totius,est totum essentiale compositum,& ita est totum definibile:& sic non potest esse nobis prius notum, nisi in doctrina definitiua quid nominis, magis vero vl'e, vt subest rationem totius respectu minus vniuersalis, nõ subest rationem totius,nisi ſm cõtinentiã:& sic erit prius nobis notũ in doctrina totali.Causa autẽ,quare in vtraq; doctrina ordo est procedere à toto ex naturali instinctu ab Arist.assignatur,quoniam nulla alia ratio assignari põt, vt Aris.demonstrauit ꝑ verbum{Innata est autem nobis via.}

Proœmij Epilog⁹.

Ex ijs patet in toto hoc proœmio Arist. tria fecisse,quia primo textu declarauit ordinem in doctrina particulari demonstratiua,cũ conclusisset eẽ manifestum in scientia de natura esse procedendum ꝑ cognitionem principiorum,causarum,& elemẽtorum:textu vero, { Innata est autem }declarasse ordinem i doctrina totali : textu autem,{ sustinent autem}exposuisse ordinem in doctrina definitiua. Auer.autem in commento aliter colligit ea quæ Aris.fecit in proœmio,quę,cum exposita sint in cõmentarijs,bona fronte prætermitto. Est tamen attentione dignum, Auer.intellexisse tres syllogismos assumendo sub eadem maiore tres minores. Maior quidem est, ex nobis prius notis est procedendum ad posterius nobis nota. Si acceperimus sub hac,sed effectus compositi sunt nobis prius noti suis causis simplicibus, concludemus ordinem in doctrina demonstratiua,videlicet,quòd sit procedendum á compositis effectibus ad causas simplices.

Si autem

Si autem acceperimus, sed magis vniuersalia sunt nobis prius nota minus vniuersalibus, concludemus ordinẽ in doctrina totali ꝙ debeamus procedere à magis vniuersalibus ad min⁹ vniuersalia. at, si acceperim⁹, sed definibilia sunt prius nobis nota ꝙ̃ partes definientes, concludemus ordinem in doctrina definitiua ꝙ debeam⁹ incipere à cognitione quid nominis rei, quæ definitur. & sic sunt tres syllogismi ex vna tñ maiore, quia licet augere in latus, 1. Poste.

In doctrina totali magis vlia pri⁹ nota min⁹ vlibus. contra aũt in particulari doctria definitiua.

De primo vero cognito ab Ari. & ab Auer. cæterisq; Græcis expositoribus nõ habemus nisi duo, & ꝙ in doctrina totali magis vniuersalia nobis sint prius nota minus vniuersalibus, cùm magis vniuersalia in tali doctrina rationem totius habeant: & ꝙ in doctrina particulari definitiua quidem minus vniuersalia nobis sint prius nota, cum minus vniuersalia in hac rõnem habeant totius, magis vero vniuersalia rationem partiũ: demonstratiua vero cõposita prius nota sint cõponentibus, & effectus suis causis, nec alia ex ijs, quę dixerunt habemus.

An vlia minus vlibus, prius & notiora sint in totali doctrina cognitione cõfusa vl̃ distincta. Dilucidatio quæsiti.

Hinc emersit digladiatio inter iuniores, cũ contingat aliquid cognosci distincte aut confuse, qua nam cognitiõe dicant Aris. & expositores cognosci hoc prius, illud posterius, distincte, an cõfuse? Si. n. in ordine doctrinæ totalis prius nota sunt magis vniuersalia minus vniuersalibus cognitione confusa, scientia vniuersalis, quæ habetur de illis esset imperfecta, & scia, quæ habetur in libris Auscultatorijs de vniuersalibus rebus naturalibus, vniuersalibus accidentibus, & vniuersalibus causis eorum, esset imperfectior scia, quæ habetur de eis per spẽm. at, si cognitione distincta, tunc essent nota, vt partes, & sic probatio Arist. non esset ad ꝓpositum, q probat ea eẽ prius nota nobis, qa tota. Et licet de hmõi quęsito pluribus in locis disseruim⁹, tñ iuxta expõnem huius procemij, q̃ nunc occurrit nobis de nouo, hanc rem dilucidare oportet. Accipiamus itaq; notitiam, qua aliquid cognoscim⁹ prius, aliqd posterius, bifariam esse. aut Vl̃em, & hęc dr̃ doctrina totalis, in qua plures notitiæ particulares & eiusdẽ, & alterius rationis continenẽ, & hoc pacto vniuersa scia de natura dr̃ doctrinalis notitia, in qua aliqua prius, aliqua posterius cognoscuntur: aut Particularem, & hæc est duplex, aut terminorũ, & hæc definitiua notitia dicitur, aut propositionũ, & hæc est discursiua. Notitia quidem, quæ est doctrina vniuersalis, totalisue, qua aliqua prius, aut posterius cognoscuntur, non est, qua quæ prius cognoscuntur distincte vel cõfuse cognoscanẽ, aut qa vel propter qd, sed qua prius ꝑtractatione aggregãte plures notitias cognoscuntur. notitia vero, q̃ dr̃ doctrina particularis, si terminorũ est, ea est, qua aliqua prius, alia posterius cognoscunẽ confuse, vel distincte. cõfuse quidem, cũ terminus cognoscẽ quid significat, distincte vero, cũ cognoscẽ res significata quid est. si aũt demonstratiua est, qua prius vel posterius nota cognoscunẽ, quia vel propter qd cognoscuntur. Ex ijs sequiẽ primo quæsitũ, si magis vniuersalia sint nobis prius nota minus vniuersalibus, est multiplex, sicuti notitia multiplex est, quia vel totalis, vel particularis, & sic ad ipsum ꝑ distinctionem est rñdendum. Sequiẽ secundo, ea, quæ in totali doctrina prius aut posterius nota dicunẽ, non esse prius nobis nota, aut posterius confuse vel distincte notitia quid, aut ꝓpter quid, notitia quid nois, vel quid rei, sed ꝑtractatione aggregãte has notitias oẽs, & adhuc plures. nã, cũ cognoscunẽ prima ꝑncipia in vniuersali, qa tria vel cõtraria, cognoscunẽ notitia demr̃atiua quia vel ꝓpter quid: cũ vero cognosciẽ quid vnũquodq; sit, cognosciẽ cõfuse, vel distincte. Sequiẽ tertio, ea, q̃ dicunẽ nobis prius nota in doctrina particulari demonstratiua vel posterius, non dici prius vel posterius nota distincte vel confuse, sed solum vel notitia quia, vel ꝓpter qd. Sequiẽ. 4. ea, quę dñr prius vel posterius nota in doctrina particulari definitiua esse sola prius vel posterius nota distincte, vel confuse, qm̃ hæc sola cognoscunẽ qd nois, vel qd rei. Ex ijs sequiẽ dilucidatio, cũ quęriẽ sint ne prius nobis nota magis vniuersalia, an minus, qm̃ vel loquimur

E in doctrina totali, vel particulari. Si in doctrina totali, sic magis vniuersalia, imo vniuersalissima sunt nobis prius nota minus vniuersalibus, non quidem confusa vel distincta notitia, quia vel propter quid, sed pertractatione aggregante plures notitias, & eiusdem & alterius rationis. Si autem loquimur in doctrina particulari, aut in demonstratiua, aut in definitiua. si in demonstratiua, cũ hæc sit propositionum, aut loquimur in notitia, quia, aut in notitia ꝓpter quid. si loquimur in notitia quia, propositiones qu significãt effectum, prius nobis notę sunt ꝓpositione quæ significat causam illius effectus: & intelligo quouis modo ꝓpositiones sunt, siue vniuersales, siue minus vniuersales. sin autem ĩ notitia propter quid, propositiones, quæ causam significant, prius nobis notæ sunt propositione significante effectum illius causæ. Si autem loquimur in doctrina definitiua, aut loquimur in notitia cõfusa, aut distincta. Si in confusa, minus vniuersalia sunt prius nota nobis magis vniuersalibus: quoniam respectu illorum tota sunt:

F sin autem in distincta, magis vniuersalia prius nobis nota sunt minus vniuersalibus: qm̃ respectu illorum partes sunt.

Dubitões.

Sed aduersus hanc dilucidationẽ sunt dubitationes nõ leues, prima quidem, qm̃ in ipsa iductione aliqua prius, aliqua posterius cognoscunẽ, vbi propositiões significantes res singulares prius nobis notæ sunt propositione significante rem vl̃em. deinde in ipso exemplo est vnum singulare prius notum altero. Ad hęc accipio speciem lapidis, quæ genita est in intellectu nostro ab obiecto, representato per phãtasma, et ab intellectu agẽte, & quęro quid prius nobis representabit? Nam, cũ illa possit representare lapidẽ sub ratione magis vniuersalis, videlicet corporis, vel minus vniuersalis, videlicet Zaphyri, quæro qd prius nobis representabit? vltimo accipio aggregatum ex oibus scientijs speculatiuis, & certũ est hoc aggregatũ esse vnam totalẽ doctrinam: ergo, si in doctrina totali vniuersalissima sunt nobis prius nota, tunc Metaphysica esset prima pars huius doctrinę totalis, quę tñ est

G vltima: & cõsequentia patet, qm̃ est de vniuersalissimis.

Solũtio.

Sed dubitationes hmõi facile delẽtur. prima quidem diluitur, qa inductio nõ est doctrina, ideo inter partes eius non est per se ordo. Interdum. n. propositiones, q̃ significant singularia, sunt nobis prius notæ, vt illa, omnis mula est sterilis, nobis prius nota est, ꝙ̃ illa particularis, hæc, q̃ est in vtero, est sterilis, aliqñ contra, propositiones significantes singularia nobis prius notæ sunt notitia experimentaria. quare inter inductionis partes non est per se ordo, & sic nõ est doctrinalis notitia: & cùm de ordine, qui est per accidẽs non sit scientia, ideo de tali nec Aristo. neo nos locuti sumus. Simili ratione de exẽpln: per accidẽs. n. vnum singulare est altero prius vel posterius notum, & ita inter propositiones, quę significant singularia, non potest esse ꝑ se ordo.

Singulare vnum altero pri⁹. vel magis notus eẽ ꝑ accñs est.

Diluitur etiam. 3. obiectio, vno modo asserendo inter representationes illas non esse rerum, quę cognoscuntur ordinẽ, nisi ex conditionibus. verbi causa, Dato ꝙ indiuiduum moueat sensum à remotis, species

H eius representabit prius lapidẽ sub ratione corporis, q̃ sub ratione lapidis: dato vero ꝙ moueat de ꝓximo, sitq; impedimentum omne deductum, representabit lapidẽ sub ratione lapidis. Sed, quia eiusmodi cõditiones indiuiduo, quod sensum mouet, sunt accidentales, iure inter has representationes erit ordo ꝑ accidens. quare, cum conditiones eiusmodi promouent ad cognitionem magis vniuersalis, magis vl̃e prius cognoscitur, qñ ad cognitionem minus vniuersalis, minus vl̃e prius cognoscitur. Accedit ad hęc ꝙ si ordo esset ꝑ se, oĩa minus vniuersalia intermedia pręcognoscerenẽ, cuius cõtrarium experimur: ꝙ si huiusmodi ordo sit per accidens, non erit doctrinalis, & illius causa reddi non põt, nisi ex conditionibus requisitis, quæ promouẽt ad diuersum modum cognoscẽdi. Melius aũt dico per distinctionem, si intellexeris in notitia simplici, cũ hæc sit definitiua, dico ꝙ spẽs prius representabit lapidem quid nois, & minus vniuersale in notitia confusa, in

notitia

notitia distincta prius magis vniuersalia, quæ sunt illius partes. Sin autem in notitia complexa demonstratiua, dicendum est, vt est dictum. Hactenus de primo cognito. Multa dixerunt de huiusmodi quæsito Alexander, Philoponus, Porphyrius, & Simplicius, non tamen peruenerunt ad dilucidationem rei.

DILVCI.

Necesse est itaq; aut vnum esse principium, aut plura: & si vnum, aut immobile, & Parmenides atq; Melissus dicunt, aut mobile, vti Naturales, quorum alij aerem, alij aquam primum principium esse autumãt. Si vero plura, aut numero finita, aut infinita: & si finita sint pluraq; vno, aut duo, aut tria, aut quatuor, aut alio quodam numero constituta erunt. Si autem infinita, aut perinde, vt Democritus genere quidem vnum, figura autem, aut forma diuersa, aut contraria quoque esse oportet.

Entis prima diuisio est p vnũ & multa.

Hactenus de intẽrione procemium pficit, nũc prosequitur: & primo de rerum naturalium principijs opiniones & veritatem inqrit, procedit autem diuidẽdo positiones de principijs cõformiter diuisioni entis, & Iquit: Necesse est itaq; rerum naturaliũ esse, aut vnum principium, aut multa. est enim prima entis diuisio in vnum, aut multa. Rursus esse vtraq; pars habuit opiniones. & si vnũ sit rerum naturalium pricipium, aut imobile esse oportet, aut mobile: est enim hęc diuisio vnius pma, videlicet ad imobile & imateriale siue abstractũ, aut ad mobile, materiale, & coniunctum. Parmenides & Melissus, de quorũ opinione infra dicemus, principiũ rerum naturalium vnum eẽ & imobile aiunt, qui, cùm motum negẽt, non naturales dicti sunt, Sed Theologi vocãtur à Platone in Parmenide. Naturales vero vnum eẽ aiunt, sed mobile, qui cum motum amittant, naturales græco verbo physici nuncupantur. Horum alij aerẽ dicunt rerum naturalium principiũ, vt Diogenes: alij aquã, vt Thales Milesius: alij ignẽ, vt Heraclitus Ephesius: alij vero horũ medium vapores, videlicet inter aerem & aquã, vt Hyppon & Cricias vulgares Philosophi, quorum quidem nullus nisi Hesiodus poeta atq; theologus posuit terram: hic enim fuit primus apud gręcos, qui in cinerẽ nos verti cõmemorari iussit: cæteri à rerum principijs terram ob crassitudinem atque mobilem immobilitatemq; disiungunt. Si vero plura sint rerum principia, cũ prima multitudinis diuisio sit p finitũ aut infinitũ, ideo alij finita numero, alij infinita esse aiunt. Eorum vero qui finita posuerũt, Parmenides, vt dicem⁹, duo terram & ignem autumat: Hyppon & Cricias tria, ignem, aerẽ, & aquam, è quibus vapores exoriri asserunt. Empedocles agrigẽtinus quatuor videlicet elementa, hic etiam alio quodam numero principia statuit, addens concordiam & discordiam, & ita sex ponit. hi sunt qui finita contendunt. Eorum q infinita, alij, vt Democritus, substãtiam atomorum. i. indiuiduorum corporũ arbitratus est vnam eẽ genere, sola vero figura siue forma, aut specie diuersa: nam licet hæc indiuidua, siue minima corpora sint natura, diuiduæ sunt magnitudines, alię trĩgulę, alię quadrãgulæ, aliæ alijs figuris & speciebus descriptæ: vt in libro de Genere anno præterito disputauimus. Alij ĩfinita asserunt, sed cõtrarietatibus differre, vt Anaxagoras clazomenius homœomerias, hoc est, similares partes qualitatib⁹ distinxit, caliditate, frigiditate, atq; nigritia, vt Themistius asserit. de rerum itaq; naturaliũ principijs necessitate diuisionis constitutæ, hæ sint positiones. Dubitat Auer. hic primo, & inquit: Et sm naturam diuisionis deberet dicere & si vnum, aut erit finitum, aut infinitum, vt dicunt Parmenides & Melissus. Rñdet ꝙ Ari. hãc diuisionẽ innuit per eã quam dedit de multitudine, q̃a dixit: Et si plura, aut finita, aut ĩfinita. p hanc itaq; diuisionẽ datã circa multitudinẽ innuit illã circa vnũ. Secũda dubi-

Hesiod⁹ cõmemorari iussit in cinerẽ nos verti.

Cõmen. 6. Auer. Dubiũ pria Auer. Solutio.

2. dubitatio.

A tatio esse põt, quonã modo põt Parmenides & Melissus dicere vnũ tñ esse ens, videlicet pncipiũ, cũ pncipium sit relatiuum ad principiatum? Sequetur. n. non tantũ principium esse, vt si tantum pater est, non tantum pater est, vt Sorticolæ aiunt. Respondet Auer. ꝙ hi per principium accipiunt ens, vt dicetur: modo, ens non est relatiuum. Vlterius debes scire, vt Auerroes ait, ꝙ omnis multitudo, aut est rerum secundum formam, hoc est speciem, aut sm quantitatem, hoc est, numerum. quia omnis differentia, aut est specifica, aut numeralis: si specifica, dicitur multitudo sm formam: si numeralis, dicitur sm quantitatem. Ideo Democritus de multitudine principiorũ asserit hos modos, quo quidem in loco colligere soliti sumus indiuiduorum principium distinctiuum esse quantitatem, quæ res, cùm propositum nostrum trãscendat, Metaphysicis omittatur. Tertia dubitatio esse potest, quare Arist. non diuisit plura per mobile, & imobile? Respondet Auer. q̃a nullus asserit plura pncipia quiescẽtia esse, quã quoq; B solutionem expositor sectatur in hac parte. Hæc tamen solutio non mihi placet, nam ponentiũ plura, alij sunt qui ponũt oĩa immobilia esse, vt Zeno Eleates, quem Arist. confutat in lib. 6. & in 8. tex. commen. 22. alij qui ponunt omnia semper moueri, vt Heraclitus Ephesius, quem cõfutat Aristote. in huius libri Octauo, tex. commen. 23. & ita falsum est quod Auer. ait, nullum dixisse plura principia quiescentia esse, cùm Zeno posuerit plura & entia & principia, & asserat omnia semper quiescere. Melius igitur dicerem, vt dixit ipse in solutione ad primam, quod hanc diuisionem innuit per primam, videlicet cùm dixit, & si vnum, aut mobile, aut immobile.

Solu.

Differentia oĩs, aut specifica, aut numeralis est.

Cur Ari. plura nõ diuisit p mobile & immobile. Solutio. Confutatio.

Propria Solutio.

DILVCI.

Eodem aũt modo etiam quærunt, qui entia quot sint pquirunt: quęrunt nãq;, vtrum ea, ex qbus res ipsę constant, vnum aut plura sint? & si plura, finita ne, aut infinita? Quare principiũ quęrunt ac elementum, vtrũ sit vnũ, an plura?

C Fuerunt alij Philosophi, vt Themistius asserit, qui de entibus apud Veteres philosophati sunt, pbat mõ Arist. ꝙ hi, qui philosophabantur de entibus, non aliter volebant intelligere quæstiones suas, q̃ illi, qui philosophati sunt de principijs. huius rationem asserit Aristot. quia similes quæstiones mouebant, et similes diuisiones fecerũt de entibus, veluti illi de principijs. propterea concludit eos quærere principia, dũ quærunt de entibus. quo fit, vt posteriores per ὂν hoc est, ens, idem velint quod Primi per ἀρχὴν, hoc est principium. Auer. autem reddit causam cur isti æstimarunt principium esse ens tãtum, & ait hoc fuisse pro tanto, quia hi solum materiale perceperunt principium, & non formale: propterea naturales formas aut non esse, aut accidentia eẽ asserunt: quo sequi videtur apud eos vniuersam rerum substantiam esse materiam, ideo qui aerem rerum materiam asserebant, nihil aliud res ipsas esse arbitrabantur nisi aerem: similiter & in cæteris. Quæ ratio docet vt quęstiones de entibus sint quęD stiones de rerum principijs, quæ & ἀρχαὶ καὶ στοιχεῖα græce nuncupantur, hoc est, principia elementaria. Hæ de principijs & entibus positiones esse possunt, vt per naturam diuisionis entis patet.

Eadẽ de entib⁹ pões, quę de pricipijs sunt, eẽ dicit.

Cõmen. 7. Auer.

DILVCI.

Considerare igitur si vnum sit, atq; immobile ipsum ens, disputationi de natura non congruit. Nã & vt Geometriæ disputatio vlterius non congruit aduersus eum, qui principia tollit, sed aut ad aliam attinet scientiam, aut ad eã, quæ omnibus est communis, sic & illi nulla est aduersus eum ratio, qui naturæ principia elidit. Non enim principium est, si vnum tantum sit, atq; illo modo vnum: principium enim, aut alicuius, aut aliquorum est.

E Aduersus igitur has positiones per ordinem procedit Aristote. & contra Parmenidem & Melissum primo sumit, q eorum positio non est physica, nec aduersus eos disputatio pertinet ad Scientiam de Natura, et syllogizat sic. Disputatio contra tollentes prima principia Scientiæ Naturalis, nō est naturalis, vt per simile declarat in Geometria. nō enim ad Geometriam attinet pūcta & lineas demonstrare, neq; ad Arithmeticum vnitates. Sed, ut addit Themistius, ex ĳs veluti subiectis atq; constitutis ea efficere atq; colligere quæ sequuntur. addo Minorem, sed positio dicens vnum esse principium tantum & immobile, tollit principia Sciētiæ Naturalis: igitur ad Naturalem Philosophū non attinet. Minor in litera hac rōne probatur: quia Parmenides & Melissus dicunt tantum vnum esse ens, & nullum aliud, quia vnum tantum principium dicunt, et illud eē ens: modo, sequitur, si tantum vnum est ens, nullum principium est. vbi nanq; sit principiū etiam principiatum sit necesse est, & ita multa erunt: quare ens F non est tantum vnum: quæ ratio docet, vt nullum principium Scientiæ Naturalis sit. Themistius autem extra textum probat minorem sic, quia isti tollūt motum: quo sublato, principia tollūtur naturalia, immo vero ipsa planè natura, quod Aristo. innuit cùm inquit, non enim principium vllum est, si vnum ens tantum sit, vt aiunt: quia ad esse ens vnum tantum sequitur nō esse principium unum tantum, & addit {atq; illo modo sic,} hoc est, immobile, nam sic tolletur motus & definitio naturæ. Quod vero ad verba attinet Aristo. cùm inquit {aut ad aliam attinet scientiam, aut ad eam quæ est omnibus communis} per aliam intelligit subalternantem, vt docet Themist. per eam, quę est oībus cōmunis, vult, Dialecticam & Metaphysicam, quæ ad omnes probabiles rationes inducere possunt. Hanc expositionem etiam sentit Auer. in præsenti commento.

Expō verborum.

Rerum naturaliū principia triplicia sunt.

Debes tamen scire, vt in commento octauo colligit, q triplicia sunt principia Scientiæ Naturalis, alia quidem cognitionis, quæ ab Aristo. Primo Posteriorum describuntur, quòd sunt immediatæ proposiG tiones, quibus in scientia cuius sunt, non sunt alię priores, & Secundo Metaphysicæ dicuntur, vt fores domiciliĳ, quas nemo in scientia ignorare debet, & propterea dicuntur præcognitiones, aut communes animi conceptiones: & quæ hac ratione dicuntur principia cognitionis, hæc sunt, motus est, entia naturalia plura sunt, et id genus: hęc enim sese habent, vt pūcta & lineæ in Geometria, & vnitates in Arithmetica, propterea vt in Geometria, omnes conclusiones supponunt puncta esse & lineas vt præcognitiones, sic naturales motum esse & plura entia naturalia, vt facile constat in omnibus discurrendo. Alia sunt principia essendi, quæ rerum naturalium sunt causæ, vt materia & forma, quæ'q; p principia ipsius cognitionis ad inuenta sunt. Tertia sunt principia partim cognitionis, partim existendi, veluti entia naturalia habere principia, quę sunt causæ motus & quietis: hæc enim propositio definitiua, ens naturale est quod habet principium motus H & quietis, est principium cognitionis, quatenus propositio immediata: essendi vero, quatenus forma & definitio: vt enim definitio, est cognitionis principium, vt vero forma, est essendi causa. Ad propositum igitur accepit Aristote. principium pro principio cognitionis & esse, licet vnum expressit, alterum tacuit.

Vide Egi. Romā. super hūc tex.

An dictio exclusiua addita relatiuo, suū correlatiuum excludat.

Dubitat hic nouus expositor, vtrum dictio exclusiua addita vni relatiuorum excludat aliud, ita vt valeat, tantum principium est: igitur principiatum non est. Respōdet nouus expositor, q per dictionem exclusiuam excluduntur omnia quæ sunt non de intellectu primo termini cui additur nota exclusionis, & ita vult q excludatur suum correlatiuum.

Sol. noui expositoris, & sic.

Confutatio.

Sed hæc responsio stare non potest, primo, quia vnum correlatiuorum videtur esse de intellectu primo alterius, qa est de definitione illius, vt dicitur in Prædicamentis. Secundo, quia prædicata secundi modi non excluduntur, quæ sunt de intellectu secundo. stat enim q tantum homo sit, E & risibile sit. Videtur igitur mihi q dictio exclusiua excludat omne illud, de quo potest verificari hoc relatiuum aliud à termino, cui additur nota exclusionis, vt dicendo tantum homo est, excluduntur equus, bos, leo, & id genus, nam quilibet horum est aliud ab homine: qua rōne non excluduntur partes, nec essentiales, nec definitiuæ, nec pdicata secundi modi, cùm nec aīal, nec risibile sit aliud ab hoīe, nec caput uel brachiū est aliud ab hoīe, cùm sit idem illi sm esse partis: ideo dicēdo, tantum pater est, excludit filius, quoniam filius est aliud quid à patre: et dicēdo, tantum principium est, excluditur principiatū propter eandē rationem. Ideo hęc propositio, tantum principium est, implicat opposita, propterea infert contradictorium, vt Sorticolę dicunt.

Propria responsio.

Dictio exclusiua concludit illa, de quib. verificat termin. aliud ab eo, cui dictio exclusiua additur.

Præterea simile est consyderare, vtrum hoc modo sit vnum, quemadmodū de quauis alia positione differere, earum quæ sermonis causa F dicuntur, qualis est illa Heracliti, aut cuiusuis dicentis ipsum ens vnum hominem esse.

DILVCI.

Videtur Arist. cōfirmare rationem dictam, ppea grecū illud verbum δὴ, quod in trāslationibus antiquis legitur, igitur, transtuli Præterea. & vis confirmationis est, q nullus artifex debet eniti contra positiones manifeste falsas, vt. n. dicitur. 1. Topic. alio quouis proferente contrarium sollicitari est stultum. Modo, intēdere vtrum ens sit vnum illo modo, videlicet īmobile, simile est ac si disputaretur aduersus quāuis aliam pōnem earum, quæ sermōis causa conceduntur non sm rem, qualis propter sophisma concedit illa Heracliti, q oīa sunt in motu: aut cuiusuis dicētis ipsum ens totum esse vnum hominem tantum, vt illa Parmenidis, ppter alium cauillum. Sic igitur patet non esse physicum disputare aduersus eiusmodi falsas & improbabiles positiones, vt ĳs rationibus constat.

Nullus artifex dēt eniti cōtra pōnes manifeste falsas.

Aut contentiosam rationem soluere, quod G quidem ambæ rationes habent, & Melissi, & Parmenidis: nam & falsa sumūt, & syllogismo peccant. Ratio tñ ipsius Melissi ineptior habet, nullam prorsus nobis ambiguitatem afferens, quando vno absurdo dato, cætera accidunt, quod quidem videre non est difficile.

DILVCI.

Debet textus sic continuari: Aut contētiosam rōnem soluere disputationi de natura nō cōgruit, quam qdē contentionem ambæ rationes hñt & Melissi & Parmenidis: nam & falsa sumunt, & hoc quo ad materiam: & asyllogisticæ sunt, hoc est, forma & syllogismo peccant. Addit inter vtrasq; rationes cōparationē, & verba translatione patent, quibus vult vt neq; instare, neq; soluere rōnes illorum sit physicū officiū. Quod vero ad verba attinet, illud φορτικός, vel vt latine scribam phorticos, in translationibus antiquis onerosa legitur, quod Auerroes vanū H exponit. Est autē ratio Melissi magis vana, q̃ illa Parmenidis, quia nullam prorsus concludit conclusionē, cùm minor sit negatiua in prima figura. illa vero Parmenidis, & si non concludat intentā conclusionē, cōcludit aliquam.

Declaratio verborum.

Cauillus autē Melissi potest cōponi hunc in modū, omne quod non habet principium est infinitum: omne qđ non generatur nō habet principium: igitur omne quod nō generatur est infinitum. minor pbabatur à destructione antecedēntis hoc modo. Si aliqd generaī habet principium: igitur, si aliquid nō generatur, non habet principium. sub conclusione accipiebat, Sed ens nō generaī: igitur est infinitum. Vltra, ens est infinitū, (assumatur vna maior) sed omne infinitum est īmobile & vnum: igitur est infinitum vnum & īmobile. hæc est ratio Melissi. Hæc itaque ratio peccat primo in prima minori, cùm sit negatiua in prima figura, & eius probatio est â destructione añtis, & sic peccat in forma dupliciter. Secundo sumit falsa, nam maior

Cauillus. Melissi.

falsa

falsa est: hippocẽtaurus.n.non habet principiũ, & tñ non est infinitum. sĩr cœlum non habet principium, quod tñ est finitum. Per idem minor est falsa, nam cœlum non generatur, & tñ habet pricipium saltem magnitudinis. hæc igitur ratio peccat in materia, & est asyllogistica.

Cauill⁹ Parmeni.

Cauillus vero Parmenidis erat, quicquid est præter ens est non ens: quicquid est præter vnum, est præter ens, quoniam vnum & ens conuertuntur: igitur quicquid est præter vnum est non ens. tunc arguitur, vnum est, & nihil non vnum est: igitur tantum vnum est. Hæc ratio licet sit contentiosa, peccat tamen minus, cùm non videatur peccare in forma aperte, vt illa Melissi, non autem concludit propositum, sed de hac dicemus infra. Debes scire, vt dicit Auer. quòd hic cauillus Parmenidis est etiã peccans, primo quia æquiuocis vtitur, nam vnum potest capi pro pꝛincipio numeri, & sic minor est falsa: aut pro eo quod conuertitur cum ente, & sic est vera: & non concludit propositum, sed tantum quòd quicquid est præter vnum transcendenter est nihil, siue non est ens, quod conceditur. B Secundò peccat, quoniam maior potest esse propositio infinita & negatiua, & diuersimode potest verificari: & hoc si syllogismus formetur modo nostro. si vero formeẽ modo Auerrois illa propositio est minor, sed quia res hæc latius infra disputabitur, nunc sit dictum intantum.

DILVCI.

Præterea nobis ea quæ natura sunt, aut omnia, aut aliqua moueri subijciatur, vt ex inductione perspicuum est. Itaq; neq; simul cuncta soluere docebit, sed aut ea quæ quis ex principijs ostendens mentitur. Quæ vero non mentitur, minime soluere competit, veluti quadrationem eam, quæ quidem per portiones cõprobatur, ad Geometram dissoluere attinebit. Illa autem Antiphontis ad Geometrã non ptinet.

C Vt Auerrois commentationi & expositori videtur, Aristo. assignat aliam causam, cur non omnes cauilli sunt soluendi in arte cuius fiunt, & Auerro. resoluit textus in duas causas. Ego vero còm ijs sentio, quòd Aristote. reddit causam cur quidam cauilli sunt soluendi, quidam non, & est vna tantum causa, quicquid velit Auer. videlicet quòd illi sunt soluendi, qui peccant suppositis principijs artis, vt in geometria cauillus Hippocratis Chij, & Brisonis, quo probare entebantur quadrationem suppositis principijs Geometriæ. cauillus vero Antiphontis, qui principia Geometriæ non supponit, non est in illa soluendus. Quales vero fuerint cauilli, & quo nam modo proficiscantur, ex Themist. & Commen. & omnibus expositoribus constat.

Propter vnũ tñ cũm non o'ia argumẽta in aliqua arte facta, soluenda nõ sunt.

Quod vero ad verba attinet, verbum illud prӕterea, quod grӕce est δὲ, licet latine sonet. Autem, aut Vero, hic cùm Aristo. reddat secundam rationem, videtur potius esse accipiendum, vt trãstulimus: qua etiam ratione verbum illud, Itaq; illatiue latinum fecimus, licet græce aduersatiue scribatur. D Dixit etiam, aut omnia, aut quædam, vt Auer. ait, propter animam & formas, siue motores cœlestes: est enim dubium, vtrum sint mobiles aut non, sed licet non moueantur, sunt naturales etiam vt immobiles sunt, cùm sint principia motus. Aut forte dixit, quædam partes centrales terræ, quæ an moueri possunt dubitatur: similiter de tota terra, aut de polis mundi, aut alijs, vt dicemus in Octauo. Secundo Auerro. addit, quòd omnia hæc dixit ad denotandum ꝙ intentio principalis Scientiæ Naturalis siue physici, est tractare quidditates rerum naturalium, per accidens vero refellere positiones falsas. Ex quibus verbis patet contra nonnullos, quidditates videlicet rerum naturalium in particulari esse consyderandas in Scientia Naturali, & non tantum in metaphysica: quæ res cum metaphysica sit, metaphysicis omittitur, esset enim transgredi, si rem illam aggrederemur.

Quiditates rerũ naturaliũ in pticulari consyderare Physicus hẽt, etsi aliqui cõtrarium sentiãt.

A Verum cum de natura non naturales ambiguitates ipsos dicere accidat, bene se habebit forsitan aliquantisper de ijs disserere: habet.n. hæc consyderatio philosophiam ipsam.

DILVCI.

Quia Aristo. disputare uult cõtra Parmenidem & Melissum non naturales, quasi sese excusans ait: Verum cùm de natura non naturales ambiguitates ipsos dicere accidat, ex ea parte, qua sunt de natura, bene se habebit forsitan aliquantisper de ijs disserere. quod vero non in toto, sed in parte disputare de his bene se habeat, hac ratione constat, quia hæc consyderatio habet philosophiæ siue metaphysicę conditiones, propterea de hac potius metaphysice, quàm physice agemus. Dubitant vtrum in Scientia Naturali possint principia demonstrari, ꝙ sic arguunt de motu, qui teste Auer. est principium cognitionis, & potest demonstrari: q̃a habet causam in ipso subiecto mobili.

An naturalis demonstret principia, & quæ nam principia sit, tam cognitionis q̃ esse, & cognitionis & esse.

Ioannes Gandauensis asserit triplex eẽ principium, B doctrinæ, vel, vt Auer. dixit, cognitionis: esse & doctrinę, & esse. Vocat autem principia doctrinę omnia per se accidentia rerum sensilium, vt motus & pluralitas entium: principia esse appellat materiam, & primum motorem: principia doctrinæ & esse, vult esse formas rerum sensibilium.

Dubiũ. Distinctio Ioannis.

Sed licet verũ sit principia esse in triplici differentia, vt Auer. sensit, tamen Ioãnes non intelligit quæ sint illa. Primo, quia non omnia accidentia per se rerum sensilium sunt principia doctrinæ siue cognitionis, vt Auer. loquitur. quia, vt Auer. vult, hæc sunt supponenda, & ita omnes passiones rerum naturalium essent supponendæ, quod Auer. non concederet. Secundo, principia esse illa sunt, quibus subiectum, & principalissima subiecti species est: talia sunt materia & forma, & forte primus motor: igitur hæc omnia sunt essendi principia. Tertio, Auer. dixit, ꝙ principia cognitionis et esse sunt, vt res naturales habẽt principium motus & quietis: igitur male exponit principiũ cognitionis & esse.

Confutatio.

Propterea dicenC dum, vt diximus, ꝙ principium doctrinæ siue cognitionis sunt præcognitiones, siue suppositiones vt motus est, & plura entia mobilia sunt, principium esse est vt materia & forma, & omne quo subiectum est: principium cognitionis & esse, est definitio rei naturalis, aut propositio definitiua, quæ constat ex definibili & definitione. Definitio enim ea parte, qua forma, est principium esse: ea vero parte, qua notior & definitio, est principium cognitionis & suppositio.

Expositio propria.

Ex his patet solutio ad quæstionem, ꝙ principia cognitionis demonstrari non possunt, cùm sint immediatę propositiones, quibus nulla est prior in genere scientiæ, cuius sunt: & ita motum esse, & plura mobilia esse demonstrari non possunt, principia vero esse possunt demonstrari, vt in hoc primo videtur: demonstrat enim materiam per transmutationem, & formam per actionem, & in Octauo motorem primum per motum. Principia autem cognitionis & esse, ex ea parte, qua sunt principia esse sunt fortasse demonstrabilia. còm enim definiD tiones sint principia esse & cognitionis, ex parte qua sunt formæ, sunt demonstrabiles, ex parte qua definitiones demonstrari non possunt.

Sol. q̃onis. Pricipia cognitionis demõstrari nõ psũt, pricipia vero eẽ, demõstrari possunt.

Tunc ad rationem dico, quòd licet motum esse habeat causam in Scientia Naturali, vt naturam ipsam, quia vero natura non cognoscitur in hac scientia nisi per motum, ideo dico motum non posse demonstrari esse, nec sufficit ipsa negociatio: quoniam omnem certitudinem de natura nanciscimur ex ipso motu: & ita non oportet vt omne habens causam possit demonstrari, nisi illa causa sit certificabilis, quo ad quendam gradum notitiæ, quem ab illo habente causam non nacti sumus. Hæc de quæstione.

Cùm principium omnium commodissimum sit ipsum ens multipliciter dici, quonam modo asserentes oia vnum esse dicunt, vtrũ vt sustantiam omnia, an quantitatem, an qualitatẽ? Rur

DILVCI.

ſus etiam, ſi ſubſtantia vnam cuncta eſſe dicant, E vtrum vt hominem vnum, aut equum vnum, aut aiam vnam? Et ſi qualitatem vnam, vtrum albedinem, aut caliditatẽ, aut aliquid id genus? hæc enim nimium diſtant, neq; dici poſſunt.

Anteq̃ cõtradicat poſitioni Parmenidis & Meliſſi, facit diuiſionem in eorum poſitione, & inquit: Cùm principium omnium commodiſſimum ſit ens multipliciter dici, iccirco, quonã modo aſſerentes oĩa vnum eſſe dicunt, quærendum eſt, vtrũ videlicet vnũ ens ſubſtantiam, aut quantitatẽ, aut qualitatem, aut aliquid cæterorum prædicamentorum? hęc quo ad primam entis diuiſionem. Deinde ſubdiuidit dicens. Rurſus etiam, ſi ſubſtantiã vnam cuncta eſſe dixerint, vtrum, aut hoĩem vnũ, aut equum vnum, aut animam vnam? Similiter de qualitate ac quantitate ſubdiuidi poteſt poſitio eorum. & quia quis dicere poſſet has diuiſiones non eſſe per oppoſita, addit. Hęc. n. nimium diſtãt, neq; dici poſſunt eſſe eadem ac coincidere, vt q̃ omnia ſint vna ſubſtantia, vel vna quantitas, & eiuſmodi. Ex his patet Ariſ. non feciſſe diuiſiones duas, alteram videlicet realem in decẽ Prædicamenta, alteram intentionalem in vniuerſalem & particularem, vt expoſitores credunt: ſed eſt prima entis diuiſio in decem Prædicamenta, & ſubdiuiſio cuiuslibet in ſpecies, & indiuidua per ordinem. Sed dices, Ariſto. petere videtur, quia ſumit ens multipliciter dici: igitur petit entia eſſe plura.

Aſſerentes Ariſ. duas in tex. diuiſiones entis p̃poſuiſſe, alterã realẽ, i. x. Præd. alterã intẽtionalẽ, vt patet tex. minime capiunt.

Auer. ſolutio. innuit hoc principium eſſe acceptum, uti famoſum atq; notum omnibus. Aut, vt Sorticolę ſentiũt propoſitio diſiunctiua non aſſerit plura eſſe, ſed vnũ tantum, vt ſi dixero homo currit vel quieſcit, hæc propoſitio non ponit vtrũq;, videlicet hominem currere & quieſcere, ſed alterum tantum. eodem modo, ſi petitur ens multipliciter dici, accipitur hoc diſiunctiue, non autem copulatiue. ideo nõ ponitur plura entia eſſe. hæc ſatis pro nunc. De vniuocatione entis, cũ ſit quęſtio metaphyſica, tranſeo. quæ enim raptim hic, & quaſi ſuppoſitiue accipiunt, nolo principaliter diſputare, ne videar multos libros in vnũ corradere. veluti multi ignari faciunt, qui, vt, videantur ſcribere in logica, quæſtiones pertractant phyſicas, aut metaphyſicas, proprias autem logicas pertractationes omittunt, vt qui nihil in illis ſciunt. Alĳ in naturalibus trahunt metaphyſicas diſputationes, & tales homines nunq̃ poſſunt addiſcere, potiſſimũ cum ſint addicti.

Diſiunctiua vnum tm̃ ponit, etſi duo exprimat.

Nõ debent quę vni arti propria ſũt, in alia arte tradi.

G

Debes ſcire apud expoſitionem Themiſtĳ, q̃ Ariſt. innuit diuiſionem primam hunc in modum: Si omnia ſunt vnum ens, aut vnum ſimplex, videlicet p̃ diſiũctionem, aut vnam ſubſtantiam, aut vnã qualitatem, & cæterorũ aliud: aut vnum cõpoſite, videlicet copulatiue, vt & ſubſtantiam, & qualitatem, & alia. & horum membrorum alterum explicat, alterum ſubticuit: qua ratione non eſt petitio principĳ, vt fabulantur recentiores.

DILVCI.

Si quidem enim erunt & ſubſtantia, & qualitas, & quantitas, ſiue hæc ſint abiũcta inter ſe, H ſiue coniuncta, multa entia profecto erunt. Si vero omnia erunt qualitas, aut quantitas, ſiue ſubſtantia ſit, ſiue non ſit, hoc abſurdum erit, ſi ipſum impoſſibile oporteat abſurdum nuncupare. Nullum nanque cæterorum è ſubſtantia ipſa ſeparari poteſt, ſi quidem hæc omnia de ſubiecta dicuntur ſubſtantia.

Facta diuiſione arguit, ſi omnia ſunt vnum ens, aut omnia ſunt vnum ens copulatione, videlicet & ſubſtantia & accidens: aut vnum ens ſimplex, videlicet aut accidens aut ſubſtantia. Si quidem enim erunt vnum ens copulatione, videlicet & ſubſtantia, & qualitas, & quantitas, ſiue hæc ſint abiuncta inter ſe, ſiue coniuncta, multa entia profecto erunt: vnum enim copulatione eſt plura ſeorſum ſimpliciter. ſi vero omnia erunt vnum ſimplex, videlicet aut qualitas aut quantitas, hoc eſt aut accidens, aut ſupp. ſubſtantia non accidens: quia ſiue ipſa ſubſtantia ſit in rerum natura, ſiue non ſit in rerum natura, hoc abſurdum erit & impoſſibile, ſi ipſum ĩpoſſibile oportet abſurdum nuncupare: quia nullum cæterorum è ſubſtantia ipſa ſeparari poteſt. Si quidem hæc omnia accidentia de ſubiecta dicuntur ſubſtantia, & ita eſſe non poſſunt omnia vnum accidens præter ſubſtantiam: an vero omnia erunt vnum ſubſtantia, in textu ſequenti dicetur. Ex hac forma arguendi patet Ariſtotelem non petere principium, nec apparenter, nec exiſtenter.

DILVCI.

Sed, cùm Meliſſus ipſum ens infinitum aſſerit eſſe, ipſum ergo ens erit aliquod quantum: infinitudo enim in quanto eſt. ſubſtantia itaq; infinitam, aut qualitatem, aut affectionem non contingit eſſe, niſi per accidens, quatenus ipſa F ſimul quanta ſunt quędam. Infiniti nanq; ratio quanto competit, non autem ſubſtantiæ, neq; qualitati. Quòd ſi & ipſa ſubſtãtia ſint & quantitas, id quod ſunt vnum ens, duo erũt ſanè, ſin vero ſint ſolum ſubſtantia, ipſum ens infinitum non erit, neque vllam habebit magnitudinem: eſſet enim quantum aliquod.

Probat nunc, quòd omnia non poſſunt eſſe vnum ens ſimplex, quod eſt ſubſtantia. Et arguit dicens: Sed cùm Meliſſus ipſum ens infinitum aſſerit eſſe, ipſum ergo ens erit aliquod quantum, cuius rationem addit, quia infinitudo in quanto eſt duntaxat. Propterea concludit, ſubſtantiam itaque infinitam, aut qualitatem, aut affectionem non contingit eſſe, niſi per accidens, quatenus ipſa ſunt ſimul entia & quanta quædam, quia infiniti, vt diximus, ratio quanto competit, non autem ſubſtantiæ, aut qualitati, ſic igitur id eſſe non poteſt ſubſtantia ſola. Deinde epilogat rationem hanc hac forma dicens. Quòd, ſi & ipſa omnia ſint & ſubſtantia & quantitas inſimul, id quod ſunt vnum ens, plura erunt, videlicet duo ſane: ſin vero ſint omnia ſolum ſubſtantia, ipſum ens infinitũ non erit, neque vllam habebit magnitudinem: eſſet enim aliquod quantum, & ita plura. Eſt igitur epilogus rationis, ſi omnia vnum ſunt ſubſtantia, aut omnia ſunt vna ſubſtantia ſola, et ſic erunt non ens infinitum: aut omnia erũt ſubſtantia & quantitas inſimul & ſic plura erunt. Hęc eſt vis rationis. Quærunt hic primo, vtrum ratio finiti vel indefiniti ſoli quanto competat. Et videtur quòd non, nã quilibet motor cœli eſt finitus, quorum nullus eſt quantus. Secundo ſi ſic, tunc ſubſtantia ipſa non finiretur per fines ac terminos proprĳ generis, ſed per quantitatem & terminos alterius generis. Ioãnes Gandauenſis in Octauo huius voluit nihil eſſe finitum aut infinitum, niſi quantum molis, & quòd ſunt differentiæ quanti molis, hoc H probare videtur authoritate Auer. commen. 79. qui vult primum motorem non eſſe finitum nec infinitum, quia nec eſt quantus, nec in quanto: & patet eũ loqui de quanto molis, & ita recte Ariſtote. inquit {infinitudo enim in quanto eſt,} poſtmodum ait {infiniti nanque ratio quanto competit} loquitur enim de quanto molis ac prædicamentali. Sed hic homo in omnibus ſemper errat, Addictus enim ipſius Auer. dictis, ſæpe truditur in aniles fabulas. Primo, quia Ariſtote. in libro de Motibus Animalium, inquit: Adhuc autem oportet virtutem æquare mo- »
uentis, & eam quæ manentis, eſt enim aliqua multitudo, »
vigoris & virtutis, per quam manet id quod manet, quẽ- »
admodum etiam per quam mouet mouẽs, & reliqua. Ex »
his arguo, eſt multitudo vigoris & virtutis: igitur duplex quantitas, altera molis prædicamentalis videlicet, altera vigoris & virtutis: & ita duplex ratio finiti vel infiniti, altera quidem quæ eſt in ipſa mole, altera vero in ipſo

1. quæſtio. An infiniti vel finiti rõ ſ̃ nati ſoli q̃ti competat.

Põ Ioan. Nihil finitũ vel infinit. niſi quantum volẽs, falſus dicit.

Ioanni Gandauenſi nulla, vel parua fides adhibẽda eſt.

vigore, & ita ratio finiti non tantum q̃titati prędicamentali competit, vt Ioannes credit. Rursus secũdo, in libro de Gener. in tex. & cõm. 37. habetur, ꝙ aliqua sunt comparabilia & æqualia in quanto mensuræ, aliqua in quãto quo possunt. vbi patet velle duplicem quãtitatem, videlicet molis & mensuræ, & potẽtiæ siue vigoris: igitur duplex ratio finiti. Tertio, in 2. Coeli, cõ. 39. probat Auer. omnes motores orbium esse finitos vigore, quia mouent finita velocitate, vbi patet eos esse non quantos prædicamentaliter, & ita ratio finiti potest non quanto competere prædicamentaliter. Propterea videtur mihi esse dicẽdum ad aures Aristo. duplex esse quantum, vnum acceptum à mensura potentiæ, alterum acceptum à mensura ponderis. Dicimus enim terram esse maiorẽ igne aliquo, illum tamen esse pollentiorem, & ita potest duplex ratio finiti esse, vna quæ ponderi competit, altera quæ vigori. Addimus tamen nihil esse finitum vel infinitum, nisi sit quantum prędicamentaliter, aut attributione ad quãtum prædicamentale. Vnus nanq; motor coelestium est maior altero, non penes magnitudinem qua sit aut quantus aut tãtus, sed penes magnitudinem quam moue: aut maiorem aut minorem, & ita quantitas vigoris attributione ad quãtum molis proficiscitur. & hoc sufficit rationi Aristo. contra illos. Quærunt secundo, vtrum ratio infiniti tollat rationem generis, &, ne sit contentio verbi, non loquimur de infinito secundum diuisionem, quod dicitur infinitum in potentia: nam cùm hoc sit actu finitum, constat ipsum non tollere rationem generis. nec de infinito successione, vt motus & tempus, quoniam hæc sunt in genere: loquimur igitur de infinito secundum extrema. Respondent nonnulli, qui acuti nuncupantur, & videñt distinguere de infinito secundum extrema, quia alterum est in quantitate, vt linea infinita, & corpus infinitum, & id genus: alterũ est vigore, vt ens infinitũ, et bonũ infinitũ, & id genus. tunc ponunt duas regulas, Prima est ꝙ nunq̃ sequitur ad summum in inferiori, summum vel optimum in superiori, nisi illud inferius sit nobilissimum cõtentum sub illo superiori. vt non sequitur, perfectissimus equus: igitur perfectissimum animal. sed gratia materiæ sequitur, perfectissimus homo: igitur perfectissimum animal, quia homo est perfectissimum animalium. & vt dixi de animali, ita de ente dicunt. Non enim sequitur, optimum ens ad aliquod eorum, quæ continentur sub ente, nisi illud sit simpliciter perfectissimum sub ente. Secunda regula, omne id, ad quod non sequitur perfectissimum ens, potest esse in genere, vt licet linea infinita, aut corpus infinitum sit perfectissima quantitas, cui nihil desit in ratione quantitatis, quia tamen est limitatum ens & non perfectissimum ens, cùm sibi desit aliquid in ratione entis, ideo est in genere. Tunc dicunt duo, Primum, ꝙ īfinitum ens tollit rõnem generis, vt per regulam secundam habetur, & ratione patet: quia tollit oẽm potentialitatẽ, quam requirit ratio generis. Secũdum est, ꝙ infinitum quãtum non tollit rationem generis, patet per primam regulam, & ratione: quoniam hæc infinitas non tollit omnem potentialitatem, quam requirit ratio generis, sed tantum ponit infinitatem secundum quid alicuius imperfectæ entitatis, in qua potest bene esse compositio requisita ad generis rationẽ. Sed hæc positio non est peripatetica, quia apud Aristo. infinitum, siue secundum quid, siue simpliciter hoc modo sumptum, tollit omnẽ rationem entis, cùm nec sit actu ens, nec possibile, vt Tertio huius videbitur. Modo quicqd tollit & repugnat rationi supioris, tollit & repugnat rationi inferioris: cùm igitur infinitum hoc modo sumptum repugnet rõni entis, etiam repugnabit quanto & generi. Secundo, diuisio entis in decem Prædicamẽta est diuisio entis quod est, aut potest esse, aut saltem non repugnat esse, vt dicetur Tertio huius, modo infinitũ hoc modo acceptum, nec est ens, nec potest esse, & repugnat esse: igitur substantia fugit rationem prædicamenti & generis. Propterea dico apud peripateticos, ꝙ omne infinitum sm extrema, siue in mole, siue in virtute est ens simplr, vt si esset corpus īfinitũ, esset ens simplr. Huius cã est, quia omne tale excedit aliquã sui partem aliquantam in pfectione infinito excessu, & ita omne tale est infinite perfectum, & per consequens infinitum ens, licet secundum denominationem dici soleat esse secundum quid infinitum, absolute tamen & secundũ rem omne tale est infinitum simpliciter. Alter quãdoq; diximus, ꝙ non sufficit ad rõnem generis limitatio in ente: & ita licet linea infinita si esset, esset limitatum ens, non tamen limitatum in genere, quoniam non omnis limitatio est generis, nisi ea quæ stat cum entitate, & sic omnia hæc quæ dicunt, sunt voluntaria & non peripatetica, & si Auer. in cõmento dicat, quantum esse genus infiniti, loquitur de genere secundum opinionem & famam. Tertio quærunt, vtrum substantia materialis sit per se diuisibilis, & omissis rationibus hinc inde solẽt esse põnes extremæ. Prima vult ꝙ substãtia materialis sit diuisibilis pure per accidens. Secunda positio, quæ est Ioannis, tenet ꝙ substãtia materialis sit per se diuisibilis mediãte. Pro prima positione, licet Ioãnes plures adducat rationes, quas soluit, potiores vr̃r hæ. Prima, cuicunq; per accidens competit antecedens, eidem ꝑ accidens cõpetit & consequẽs: modo quantitas & diuisibilitas se habent, vt antecedens & consequẽs, nã valet, q̃tum est: igitur diuisibile. ergo, cùm substantię materiali competat ꝑ accidens quantitas, etiam diuisibilitas per accidens competet. Secundo, si posset aliquid esse diuisibile per se. et per accidens quantum, tunc aliquod esse posset diuisibile, & non quantum: contra omnia quæ dicet Octauo huius. Consequentia tenet, quia omne per se non repugnat esse absq; eo quod est per accidens. Tertio, impossibile est aliquod vnum per se competere pluribus diuersorum prædicamentorum. primo, quia diuersæ sunt differentiæ & genera: secundo, quia quæ conueniũt in aliquo prædicato per se, oportet vt sint eiusdẽ naturæ, aut vt conueniant in eadem natura. quare esse diuisibile, cùm competat per se quantitati, vt de cubo dicitur Quarto huius, non põt per se competere substantiæ. Pro positione Ioannis plures fieri solẽt rationes, vt ipse narrat. Prima, quia omne ꝑ accidens potest non esse, vt pluribus authoritatibus probare nititur. Secundo, quia accidẽs non est per se subiectũ accidẽtis, & ita diuisibilitatis ipsa quantitas subiectum esse non potest. Tertio, cuius est potentia per se, eius est actus per se, vt in libro de Somno dicitur: actus diuisionis non est ipsius quantitatis ꝑ se: igitur nec aptitudo, siue ipsa diuisibilitas. Hæ positiones, siue contrariæ siue eędem, possunt concordari. Possumus enim dicere, ꝙ diuisibilitas competit per accidens substantiæ materiali in suo vniuersali pro aliquo eius indiuiduo. vniuersale enim substantiæ materialis est ipsa substantia: modo, per accidens diuisibilitas competit substantiæ materiali, vt substantia est, quia potest abesse ab aliquo indiuiduo illius, vt à primo motore, & alijs id genus, competit vero ꝑ se substantiæ materiali in suo particulari, quatenus substantia materialis est, quia, vt sic, includit materiam & dimensionem. Hæc solutio accipitur 5. Metaphy. cõm. 27. & est in textu, in exemplo de talpa. & 6. huius. cõmẽ. 15. & 7. huius. cõmen. 2. tunc facile patet solutio ad rationes vtriusq; partis, vt intelligenti constat. Ad primam dico, ꝙ substantiæ materiali pro suo particulari competit per se dimensio & diuisibilitas, non tamẽ pro suo vniuersali. Ad secundam dico, ꝙ substantia materialis pro suo particulari est per se diuisibilis, & per se quanta, non autem in suo vniuersali. Ad tertiam dico, ꝙ potest vnum per se competere pluribus diuersorum generum, quãdo vnum illorum intelligitur in altero. modo, licet substãtia, vt substantia, & quantitas ut quantitas sint diuersorũ generum, tamen substantia materialis per se includit dimensionem & diuisibilitatem. Ad rationes Ioannis patet solutio. Ad primam quidem, quia omne per accidens potest non esse, eo modo quo est ꝑ accidens. modo diuisibilitas per

Marginal notes: Infiniti, vel finiti rõ nõ tm̃ q̃titati molis cõpetit, sed virtutis. — Põ propria. — Author. Finiti rõ altera est quæ ponderi, altera vigori cõpetit, nulla tamẽ eximitur a Quãto prædicamentali. — An infinitum sm extrema, tollat generis rõnem. — Rñ. aliquorum. — Regula. Summum in inferiori, nõ sequitur summum in superiori, nisi id sit perfectissimum in toto genere. — Regula. Quod perfectissimum minime sequitur in gñe est. — Infinitũ ens tollere rationẽ gñis, non aũt īfinitum quantum, in conuenienter dicitur. — Prima. — 2. rãtio. — An sensibilis substãtia sit per se diuisibilis. — Concor. — Res diuersorum prædicamentorũ l aliq̃ ꝑ se ꝑ ıi cato cõuenire, est ipo se, nisi alterũ in altero prgntelligatur.

accidens competit substantiæ materiali in suo vniuersali: & per idem potest non inesse illi in suo uniuersali, vt diximus. Ad secundam concedo, ꝙ nullum accidens est per se subiectum accidentis per indepeodentiam, potest tamen esse subiectum accidentis dependenter. Ad tertiam respondetur, ꝙ eiusdem est potentia & actus secundum materiam, non autem secundum rationem & formam: & ita diuisio est substantiæ materialis & quantitatis, q̃ sunt eadem secundum materiam & subiectum. Multæ aliæ quæstiones fiunt, quæ ex factione proficiscuntur: ego vero, cùm nulli addictus sim, eas transeo.

DILVCI.

Præterea cum & ipsum vnum multifariam dicatur, veluti & ipsum ens, consyderandum est quo nam modo ipsum omne, vnum asserant esse. Dicitur nanque vnum, aut continuum ipsum, aut indiuisibile, aut ea quorum eadem atque vna ratio est eius, quod est esse, ceu temetum & vinum.

F

Secundo arguit hypothetice, diuisiue, destructiue, hoc modo, si omnia sunt vnum, aut continuum, aut indiuisibile, aut definitione: sed neutro modo esse potest: nõ igitur omnia erunt vnum. Circa hanc rationem primo probat maiorem, ꝙ inquit. Præterea cum & ipsum vnum multifariam dicatur, veluti & ipsum ens, cõsyderandũ est quo nam modo ipsum omne, vnũ asserant esse. Dicitur nãq; vnũ aut continuũ ipsum, qua ratione lineam ipsam unam dicimus: aut indiuisibile, cuiusmodi sunt punctus et nota: aut ea quorum ratio est vna, vt temetum & vinũ, aut vestis & tunica. Est igitur maior, si omnia sunt vnũ, aut continuum, aut indiuisibile, aut definitione: & hęc maior patet, quia non pluribus modis dicitur de eis. Sed dices, nõne vnũ adhuc pluribus alĳs modis sumitur, 5. Metaphy. vt pro vno genere, & vno analogia, & vnum aggregatione? Respondet nouus Expositor, primo, quia Arist. vtitur modis famosis apud antiquos. Secundo, dicit omnes alios reduci ad hos tres: nam vnum genere, specie, & analogia, reducuntur ad vnum definitione, vnum aggregatione ad vnum continuum. Tutius tamen respondetur, ꝙ ipsi Antiqui volebant omnia esse vnũ simpliciter: modo vnius simpliciter hi tres sunt tantum modi, cæteri sunt modi vnius secundum quid.

Quæcunque vnũ simpliciter sunt, aut vt cõtinuũ, aut vt indiuisibile, aut definitione, vnum sunt.

Dub.

Rñsio.

G

DILVCI.

Si quidem igitur ipsum vnum cõtinuum sit, multa nimirum ipsum ens erit, quando continuum ipsum in infinitum diuisibile sit.

Probat minorem per ordinem, et primo, ꝙ omnia non sint vnum continuum, quoniam vnum continuũ est multa, saltem potestate: quoniam continuum ipsum in infinitũ diuisibile est. Sed dubitãt, primo, qa cœlum est continuum, & tñ non est diuisibile. Secundo videtur ꝙ ratio non concludit, nisi ꝙ sint multa potestate, non actu, modo hoc antiqui concederent. Ad primũ respondent quidam, ꝙ cœlum est diuisibile saltem secundum designationem, quomodo ipsum diuidere solent Astronomi. Per idem ad secundum dicunt esse multa actu per designationẽ. Sed hęc respõsio nulla est, quia fortasse antiqui concederent omnia ea vnum secundum res, & multa per designationem. Nouus Expositor vult ꝙ cõtinuum est multa secundũ vbi, vt longa oratione declarat. Sed hæc expositio est cõtra textum, subdit enim Arist. quãdo continuum ipsum in infinitum diuisibile sit, non continuum esse diuisibile in infinitũ, Sexto huius, & nõ itelligit secundum vbi, sed per partes ipsas. Propterea videtur mihi primo dicere, ꝙ omne continuum est diuisibile secundũ realẽ separationem, saltem in suo vniuersali, & in eo ꝙ continuum. Secundo, ꝙ omne quod est tale in suo vniuersali, oportet vt actu sit tale, vel possit esse tale in aliquo indiuiduo illius vniuersalis. Ex his habet solutio. Ad primum dico ꝙ cœlum est diuisibile, saltem in suo vniuersali, licet

Continuum ol cũ si rea lẽ separatiõ nẽ diuisibile i infinitũ sit, i aliquo indiuiduorũ actu diuidi necessarium est.

H

E

vt cœlum nõ diuidatur vnq̃. Ad secundum dico, ꝙ si illud est possibile in suo genere, oportet vt actu sit i aliquo idiuiduo illius, aut possit esse, modo omne possibile qñq; erit, & potest poni in esse, & ita propositum habebitur.

DILVCI.

Habet tamen dubitationẽ de parte ipsa atq; toto, quæ quidem licet forsitan ad sermonem nostrum non attineat, est tamen ipsa propter se cõsyderatione digna, vtrum videlicet vnum an plura sint pars atque totum, & quonam modo sint vnum vel plura: et si sint plura, quonam pacto plura? eritq; de partibus non continuis eadem contentio. Et si toti ipsi vtraq; pars vnũ sit, perinde vt indiuisibile, etiam ipsæ partes inter se eædem erunt.

Mouet dubitationem, q̃ non videtur ad propositum, videlicet, vtrum pars & totum vnum sint an plura? Hæc dubitatio pro tanto uidetur facere ad rem, pro quanto dictum est, ipsum continuum esse vnum actu, plura tamen potestate, quatenus est plura partibus, qm̃ pars aliud qd est à toto: propterea quærit de toto & parte an vnũ sint, an plura. Et quia hæc dubitatio videtur satis remote ad rem sequi, ideo adiecit: Quæ quidẽ licet forsitan ad sermonem nostrum non attineat, est tamen ipsa propter se consyderatione digna. addit contentionem hanc, non tãtum esse de toto ex parte in continuis, sed etiam in contiguis. Placet omnibus expositoribus Aristo. soluere, cũ inquit. Et si toti ipsi vtraq; pars, siue vtraq; medietas vnum sit, perinde vt indiuisibile, etiam ipsæ partes ambæ inter se eædem erunt & indiuisibilitate. Videtur autem hæc solutio, nec ad propositũ, nec clara. Ad propositũ quidem non, quia quæstio mota est comparando partem toti, solutio est comparãdo partem partibus. Amplius quæstio erat de parte singularim accepta, solutio est de vtraq; parte respectu totius. Non clara vero, quia esse possunt partes eædem toti, & tamen differentes inter se. Auer. vult ꝙ non Aristo. non soluat, sed arguat pro vna parte quæstionis, videlicet an partes sint aliæ à toto. Et arguit primo ꝙ sic, quia, si partes sint eædem toti, vt eidem indiuisibili, totum ipsum erit vnum indiuisibile, & partes eædẽ inter se. quæcunq; enim alicui indiuisibiliter eadem sunt, etiam inter se eadem indiuisibiliter erũt, inquit Auer. Et sermo oppositus isti, hoc est, argumẽtum pro parte opposita non exprimitur propter suam famositatem & explicat sic ipsum. Si quælibet pars est aliud à toto, omnes partes erũt aliud à toto: sed totum nihil aliud est quã omnes partes simul congregatæ: igitur totum est aliud à seipso. Vnde syllogismus est, omnes partes sunt aliud à toto: totum est suæ partes: igitur totum est aliud à toto. Auer. respondet ad sophisma & ad quæstionem: & vult ꝙ quælibet pars sit aliud à toto diuisim tenta, omnes tamen compositę sunt suum totum. Hanc solutionem Auer. ad verbum accepit à Themistio, qui inquit. Quamuis enim singulæ diuersæ sint ab eo uniuerso, quod cõtinet, omnes tamen efficiuntur illud vniuersum. ecce quomodo vna est solutio. Sunt qui volunt intelligere respõsionem Auer. de toto aggregatione, non de toto per se: nam de toto per se volunt ipsum dicere aliquid additum distinctum à partibus. Cuius positionis fortasse ratio est, qa Auer. 7. Metaphy. commen. 60. inquit. Sed ex congregato ex eis fiet aliquod additum aliud à componentibus, vt syllaba quæ fit ex literis. syllaba enim non est literæ ex quibus fit, sed est aliquid additum literis. Et similiter caro non est terra & ignis, ex quibus componitur, sed est aliquod aliud additum. Sed hæc positio non est ad mentem Auer. nam 7. Meta. cõm. 39. vniuersaliter inquit. Intendebat ꝙ ens eiusdem speciei, s. ꝙ esse totius est esse partium. & cõmẽ. 48. ait. Et uniuersaliter omnis natura congregata ex duabus naturis cõuenientibꝰ, necesse est vt sit de natura cõponentium.

Quæ Themistius.

Expõ aliquorum.

Confutatio.

ponentium, et ita videtur Auer. vt velle, q totum sit suę partes simul sumptę, & è contra partes simul sumptę sint totum:& hæc sunt vera de omni toto cum suis partibus, vt Auer. vbiq; innuit. Est tamen attētione dignum q totum per se, quod est vere & per se vnum, vt mistum & compositum ex materia & forma, & id genus, addit partibus ordinem essentialem, quo partes ipsę componūtur in ipso toto, totum vero tactione, aut cōtinuatione, talem ordinem partibus non superaddit, & ita intelligit Auer. 7. Meta. cōme. 60. q additum dicit partibus, non q dicit esse, aut entitatem aliam, sed ordinem. Qua ratione fit, vt totum sit suæ partes ordinatæ, partes vero simul sumptę non sunt totum, nisi addatur ordinatę: partes enim simul sumptæ & ordinatæ sunt suum totum, at in totis contiguis vel continuis totum est suæ partes simul sumptæ, siue cum ordine siue præter ordinē, cui de ratione totius hoc modo accepti nō sit ordo essentialis. Hæc sine dubio est positio Auer. vbiq;, vt Quarto huius. cō. 43. & alibi.

Auer. Totum p se ē suæ partes ordinatę, partes vero sit sumptæ ipsū totū sunt si sint ordinatæ.

Et licet quæstio hæc sit magis metaphysica, tamen quædā breuibus pertingamus. Est igitur prima positio quorundam acutorum iuniorum, Primo, q totum distinguatur realiter à partibus coniunctim & diuisim, & probant primo: quia aliter non esset differentia inter totum quod est per se vnum, & totum per accidens, quia vtrūq; esset suæ partes. Secundo, totum ipsum est per se terminus generationis, partes vero nec coniunctę, nec diuisæ sunt per se terminus generationis: igitur totum differt à partibus. Tertio arguunt ratione Arist. in fine. 7. Meta. quia manet A & B, & non manet A B: modo idem realiter non potest manere & nō manere: igitur A B, est aliud realiter ab A & B. similiter argui potest in alijs. Quarto, tunc compositum, vt est animal non esset per se causatū à suis causis intrinsecis, quoniā nihil est causa sui. Quinto, tunc nullum ens esset, cui per se inesset propria passio, siue ppria operatio, aut quodcunq; accidēs proprium illius speciei: quia hæc non sunt materiæ nec formæ. Dicūt secundo, q totum ipsum est alia quędam entitas absoluta, realiter distincta à partibus simul sumptis, & diuisim acceptis, & hoc probant maxime per hoc, q solus respectus non sufficit ad hoc, vt totum dicatur per se vnum, quia per idē eēt in toto per accidens. Dicūt tertio, q illa entitas super addita partibus est forma, non quidem partis & perficiens partem, sed quidditas quædam totius: dicta quidem forma respectu totius, non constitutiua aut informās, sed forma, qua compositum est ens quidditatiue. Multa alia adducunt quæ omitto. Pro hac positione arguunt iuniores. Primo, quia ea, quæ fundant prędicata contradictoria realiter diuersa, sunt realiter distincta. Secūdo, quia tunc hō esset æternus: nam hæc materia & forma æterna, demonstratis materia & aīa rōnali: hæc eadem sunt hō: igitur hō est æternus. Tertio per rōnem Ari. quæ sunt eadē eidem numero, sunt eadem inter se: & ita materia & forma esset idē numero. Quarto, tūc quatuor essent mille, & alia multa: Multa alia facit Albertilla, quæ cum ipse soluat, prætermus. Sed hæc positio, vt mihi videtur, non est peripatetica, & esse videtur cōtra eos. Contra eos quidem, quia distinctio realis per eos est inter rem & rem: res autē est essentia cum existentia: igitur totum haberet aliā existentiam à partibus, quod nunq; est auditum à seculo. Secundo ipsi sumunt pro maxima, q quæcunq; sunt realiter distincta, possunt separari secundum rem in esse: modo nec partes simul sumptæ possunt à toto separari, nec totum ab illis: igitur non distinguuntur realiter. Tertio, quæcūq; sunt eadem formaliter, sunt eadem realiter, quia per eos distinctio realis infert formalem, & identitas formalis infert identitatem realem: modo totum & partes sunt idē formaliter, quia partes per eos sunt de quidditate totius, & ita hæ erunt eadem realiter. Est etiā contra Peripateticos quo ad modū loquendi, & quo ad rem ipsam, quo quidem ad modum loquendi, quia non inuenimus apud Peripateticos distinctiones hoc modo dictas. Nul-

A libi enim legi ab Arist. Alexandro, Theophrasto, Themistio, & Auer. aliqua distingui realiter, vel formaliter, vel essentialiter, sed aut numero siue subiecto, aut ratiōe siue definitione. & apud peripateticos quæcunq; ratione & definitione eadem sunt, subiecto eadem & numero erūt. Tales itaq; modos loquendi sophisticos & extraneos, nō ad aures peripateticorum dijudicamus, nec dignos Philosopho. Quo vero ad rem ipsam, quia Aristo. 2. de Anima, inquit. Sed vt oculus est anima & visus, ita quoq; anima & corpus animal. Vbi Auer. cōm. 10. inquit idem, & Themistius etiam idem ibidem sentit. Præterea apud Peripateticos eadem est forma totius & partis, vt Auer. tradit. 7. Meta. com. 36. & vult, q quidditas recti sit ipsum rectum, hoc est, ipsa forma totius, & eius forma: est enim forma partis quatenus perficit materiam, quatenus vero ab illa sumitur species, est forma totius, propterea vult, q quidditas sumpta per modum totius, & concreti, de specie ipsa prædicatur, vt vero sumitur per modum partis, non prædicatur.

Realiter siue formalis distinctio peripatetica minime est.

B Cucullati huius factionis dupliciter positionem eorum principis enituntur exponere, vt tollant in dictis eius contradictionem. Primo volunt totum distingui realiter à partibus simul & diuisim sumptis mutuo ac vicissim, dicunt tamen illa esse eadem formaliter ac essentialiter: & hoc pro tanto, quia tenēt distinctiones non habere inter se ordinem, cūm vna aliam non inferat. Secundo volunt partes esse toti easdem formaliter, quia sunt de illius quidditate ac essentia, non tamen ē contra: & consequenter dicūt totum esse idem realiter partibus, partes autem non easdem realiter toti: qua ratione concedunt ordinem in distinctionibus. Sed hęc non sunt Peripatetice dicta, nec hunc modum loquendi vnquā aliquis Peripateticus insomniauit. Quod ideo dico: quia tales cōfusiones sunt causæ occultationis, nostris temporibus veræ philosophiæ: contra quorum authores in præsentiarū nihil dico, nisi quōd tales non sunt digni legi, aut audiri in scholis peripateticorum. Peripatetici vero, vt Themist. C et Auer. hic breuibus dicunt, q tenēdo verbum Omnes, aut verbum Partes, collectiue, partes sunt suum totū, & omnes partes sunt suum totum, quoniam totum non superaddit aliquam entitatem ternam partibus simul sumptis. Tenendo vero verbum Omnes, & verbum Partes, diuisiue, sic hæc est falsa, omnes partes sunt suum totum, vel partes sunt suum totum, vt rationes Albertillæ nostri recte probant. Vtrum vero totū sit suæ partes, captiunculator noster Albertilla multas sophisticas cōclusiones componit: ego vero absolute dicerē, q totum est suæ partes, & hoc eodem modo sumendo partes, videlicet collectiue, & non diuisiue, quibus perfacile soluūtur rationes cucullatorum & omnium illius factionis. Ad primam dicerem non esse differentiam quo ad hoc, q partes sunt suum totum, et totum suæ partes, sed bene quo ad modū: quia totū per se est suæ partes per se, & partes per se suum totum, totum per accidens suæ partes per accidens. Ad secundum, concedo, partes simul sumptas siue collectiue D tentas, esse terminum per se generationis, non autem partes diuisiue sumptas. Per idem ad tertiū, manet enim A & B diuisiue tenta, non aūt collectiue: propterea collectiue partes sunt suū totum, diuisiue vero nō sunt suū totū. Ad quartum dico, q partes diuisiue causant suū totum, & hæ non sunt suum totum. Partes vero collectiue non causant suum totum, & hę sunt suum totum. Per idem ad quintum. Ad rationes aliorum, & ad primam dico, q bene totum & partes diuisiuę tentę fundāt prędicata contradictoria, nō autem partes collectiue, & ipsum totum, quicquid enim de toto, & de illis prædicatur. Ad secundum nego consequentiā, & concedo, hæc sunt æterna demonstratis materia & forma hominis, hæc sunt hō: & nego q homo sit æternus, sed bene est æterna, q̄d concedo. Ad tertiam Aristo. ratio est intelligenda, vt tacet: vult. n. q, si aliqua sunt eadem toti, vt indiuisibili, illa erunt eadem inter se: arguit etiam probabiliter nō demōstratiue.

Expō cucullatorum. Totum realiter distinguit à partibus sit sumptis, eā tiasr autē & formaliter idē sunt.

Pō Peripateticorum. Totū est suę partes collectiue, nō aūt diuisiue.

Solutiones.

Ad vltimum cõcedo quatuor esse mille: nam secundum aliam rationem sunt quatuor, & secundum aliam mille. Hæc sunt peripatetice dicta, & multa alia dici solent, quę supersedemus breuitatis causa.

DILVCI.

Si vero vnum est vti indiuisibile, ipsum ens neq; quantum, neq; quale, neq; tandem infinitum, vt Melissus inquit, neq; finitũ erit, vt Parmenides contendit: terminus enim indiuisibile quid est, & non finitum.

Secundo destruit secundam diuisionis partem, & probat illud vnum esse non posse indiuisibile, atq; vnũ indiuisibilitate. Dicebant.n. tria Veteres, q illud ens, quod est vnum, erat corpus, & figuratum certa ac statuta figura, finitum vel infinitum. Propterea inquit: si illud ens sit vnũ indiuisibile, illud tale ens, quod sic ponunt, neq; erit quãtum, hoc est, corpus, neq; quale, hoc est, figura aliqua affectum, neque tandem erit infinitum, vt Melissus inquit, neq; finitum, vt Parmenides cõtendit. & huius causam asserit: quia terminus indiuisibile quid est, & non finitum, neque sup. infinitum.

DILVCI.

Si autem omnia entia vnum sint ens ratione, vt vestis & tunica, Heracliti sententiam ipsi dicere coguntur: eadem enim erit boni atque mali essentia, itemq; boni, & nõ boni. quare & idẽ erit bonum & non bonum, atque hõ et equus. Et nõ modo de ipsis entibus eius, quod est vnũ ratio erit, sed eius quod est non vnum. Insuper etiã quãtitatis & qualitatis eadem erit essentia.

Vltimo confutat tertiam diuisionis partẽ, & probat, q omnia non sint vnum definitione, per hoc, qa tunc cogerentur fateri errorem Heracliti, videlicet, q contraria definitione sint eadem, vt bonum & malũ. Secundo contradictoria, vt bonum & nõ bonum: nam vt Themistius inquit, malũ est non bonum, & ita, si concedunt cõtraria esse ratione eadem, etiam contradictoria cõcedere coguntur. Tertio, eadem erunt & disparata, vt homo & equus. Quarto, eadem ratione erũt priuatiue opposita vnum & non vnum, quia de ipsis entibus vnum dicitur, & multa quæ sunt non unum, saltem secundum apparentiam. Demum eadem erunt diuersa, vt quantitas & qualitas & cætera prædicamenta. Sunt igitur (vt Themistius innuit.) quinque modis aliqua non eadem, aut contrarietate, ceu bonum & malum, album & non album: contradictione, vt bonũ, non bonũ: disparatione siue differentia, equus, homo, capra, leo, & cętera id genus: priuatione, vt vnum & non vnum, siue ens & non ens: diuersitate, quãtitas, & qualitas, & omnia hæc esse eadẽ ex dictis sequitur.

Quot modis aliqua nõ eadẽ sint.

Quæstio. An indiuisibile sit quale.

Quęrunt hic, vtrum aliquod indiuiduum siue indiuisibile possit esse quale. Debes scire q hæc quæstio non est necessaria, quia Arist. per quale intelligit figuratum, modo quo veteres dixerũt, illud vnum eẽ quale, hoc est, figuratum. Sed siue necessaria sit, siue nõ, Ioã. gãdauensis tenet, q indiuisibile alteri inhęrẽs, vt punctus aut vnitas, potest esse quale, saltem per accidens, quatenus inest alicui, quod est quale. Et in hoc non facimus vim. nam, si talia indiuisibilia dentur, & actu sint, oportet concedere esse qualia saltẽ per accidẽs, vt musicũ est grãmaticum, quatenus insunt ei quod est musicum & grãmaticum. Sed quæstio est de indiuisibili per se existẽte, quale est Deus, intelligẽtiæ, & intellectus humanus.

Põ Ioã. Ganda. indiuisibile p se subiicitur qualitati.

Alia põ põnis Ioan.

Respondet rursus Ioãnes, q indiuisibile hoc modo sumptũ, est quale prima ac secũda specie qualitatis, vt intellectus humanus subijcitur habitui siue scientiæ, siue sapiẽtiæ, & hoc quo ad primã speciem: subijcitur etiam potentiæ naturali, vt potentię intellectiuæ, cũ sit potens omnia fieri: non autem esse potest quale, tertia aut quarta specie qualitatis. & hoc probat Ioannes. primo, de tertia specie, qa imobile. secundo vt Arist. arguit, tunc idem posset videri & nõ videri per casum, in

E quo ipsum indiuisibile poneretur in vltimo sphæræ, intra quam potest esse visio, tunc videret, quia in vltimo sphęræ visionis: & non videret, quia in principio sperę nõ visionis. Deinde de quarta specie probat, qa illa cõsequitur q̃titatem, vt dr̃ Septimo huius: est.n. figura qualitas in q̃titate.

Confuta.

Sed Ioannes errat physice & theologice. physice quidẽ, primo, qa prędicamenta sunt ordinata sm prius & posterius natura, ita vt substãtia sit prima, secunda quãtitas, tertia qualitas, & deinceps cætera. Tunc arguo, qcqd absoluit à priori, absoluit à posteriori: sed indiuisibile per se existens absoluit à quantitate prædicamentali: igitur à qualitate, q̃ est naturaliter posterior q̃titate, et ita vlr non potest esse quale, sicut nec quantum. Secundo specialiter ea puritate, apud Auer. quẽ ipse sequit, qua itelligẽtia orbis est substãtia separata, & actus purus, intellectus ipse est actus purus: sed nulla intelligentiarũ subijcit accidentibus, propter eius actualem puritatem: igitur nec intellectus humanus. Tertio speciatim arguimus 3. de Anima, F q intellectus humanus, nec habitui, nec dispositioni, nec potẽtiæ naturali subest: habitui quidem nõ, quia habitus est circa potentiã neutram, 2. Ethico. modo itellectus est summe inclinatus ad intellectionem: igit in illo nõ potest poni habitus. dispositioni minimæ, quia dispositio est habitus corporis. Potentiæ naturali nequaq̃, qa potentia et actus sunt circa idẽ: cũ igitur tale indiuisibile subesse non possit alicui actui potentiæ: igit nec potentiæ. Sed de his quære diligẽtius in lib. nostro de Intellectu. Sic igit physice loquendo dicere cogimur, nullũ tale indiuisibile posse esse quale aliqua qualitatis specie. Nec verũ dicit theologice. tenẽt. n. Theologi, indiuisibilia subesse posse qualitatibus primæ speciei & secundæ, vt de intellectu & intelligentijs planè dicunt: etiã & tertiæ speciei, qui animas & dæmones idiuisibiles subesse poenis & doloribus, maxime aïas maleficorũ, vt Pythagoras etiam ait, affirmãt, & ita nec theologice sentit. Verũ, qa Aristo. physice processit, recte contra veteres militauit. Hæc de quæstione.

G

DILVCI.

At, cùm iuniores etiam, quemadmodum & veteres perturbabantur, ne ipsis eueniat, vt res eadem simul sit vnum & plura, iccirco alij ipsum, Est, auferebant, veluti Lycophron: alij dictionem mutabant, hominem non album esse dicentes, sed albere: neq; ambulantem esse, sed ambulare, ne ipsum Est, adijcientes, id, quod est vnũ, multa diceretur, ac si vnice ipsum vnum, aut ens ipsum diceretur.

Alia positio fuit, (vt Themistius narrat,) q ea sola esse putandum sit, de quibus hoc verbum Est, prædicabatur: at, cũ de sola substantia verbum illud prædicari putarẽt, vt Socrates est, solam substantiam esse affirmarunt: cæteri uero à multitudine entium abstulerunt. Sed contra hoc solitum erat argui, quia hæc est vera, Socrates est albus, H Socra. est ambulans, & id genus: sed, cũ ipsum Est inter multa constituebat, idem esse vnum & multa sequi videtur, vt Socrates est ens & vnum, quatenus est substantia: multa vero quatenus subijcitur accidentibus, & ita non tantum substantia ipsa est ens, & vnum. Huic cauillo respondebant iuniores post Parmenidem & Melissum. & hoc inquit: At, cũ iuniores etiam, quemadmodum & veteres, perturbabantur simili absurdo, ne videlicet eueniat, vt res eadem simul sit vnum & plura, iccirco bifariã responderunt: alij, vt Lycophron, ipsum Est, auferebant, dicentes hominem album, non hominẽ esse album. Alij, vt Plato, dictionem mutabant, hominem non album esse dicentes, sed albere, neq; ambulãtem esse, sed ambulare. Fecerunt autem hoc, ne ipsum Est, adijciẽtes, id, quod est vnum, vt substantia ipsa, multa diceretur. Et hoc pro tanto pro absurdo susceperunt, quia ipsum vnum & ens vnice dici, videlicet pro substantia, contendunt. His igitur duobus modis á cauillo aufugiunt.

DILVCI.

Sed ea, quæ sunt, multa sunt, aut ratiõe, quomodo quidem alia est ratio albi & musici: subiecto vero eadem, ipsum ergo vnum plura nimirum est. Aut diuisione, vti totum ipsum ac partes, quo quidẽ in modo deficiunt, conceduntq; vnum plura esse, modo non eadem, sed opposita ratione idem sit, vnum & plura, nam ipsum vnum est & potestate, & actu. Hoc igitur modo rem hanc nobis assequentibus, impossibile videtur entia ipsa vnum esse.

Obijcit autem Aristo. quasi respondens & declarans, quo nam modo potest idem esse vnum & plura, & concedit vnum posse esse plura multifariam, ad propositũ vero trifariam. Primo subiecto & ratione, vt Socrates subiecto vnus est, ratione vero et accidente plura. Secundo diuisione, quo modo aliquid est vnũ toto, plura uero partibus. Tertio in actu vnum, plura potestate, & in horum modorũ secundo defecerunt & coacti fuerunt concedere vnum plura esse, noo eodem respectu, sed diuerso: veluti idem est vnum actu, plura potestate. Quod vero ad verba græca attinet, Arist. oonounq; εἶναι, hoc est, esse, pro ratione siue essentia, ac definitiooe sumit: propterea quotiens sic sumit, nos positiooem transferemus. Verba vero illa, subiecto vero eadem, græce leguntur, eodem uero ambo: Quæ cùm nequaq; sonent, nos ad sensum, vt clariusculus textus esset, illo modo transtulimus. Verba etiã illa, modo non eadem, sed opposita ratione idem sit vnũ & plura, obscure in græco sic leguntur, tanquam nõ contingens idem unum esse ac plura, nõ opposita autem. Sed cũ supersit negatio secundo loco posita, melius ad sensum transtuli modo illo. Qui enim verbis adijciunt, ita ad vnguem. Arist. codices non modo non intelligunt, sed euertunt. Verũ, vt promisimus, vbi græca series obscura est, & aliqua aut linguæ differentia, aut verborum obscuritate, ad sensum transferemus, semper in commẽtarionibus nostris annotabimus, vt fideliores cæteris habeãtur. Debes scire q; tantum substãtiam esse, potest intelligi dupliciter. Vno modo per se ac principaliter, & sic recte veteres & iuniores concedunt, & hoc etiam Aristo. ipse in. 7. Meta. libro concedit. Alio modo solam esse ens, hoc modo vt sit ens & nihil non substãtia sit ens aliquo modo, & hac ratione Aristo. positionem hanc hac in parte refellit. Et de positione illorum hacteous.

Verborũ expositio.

Decſo põnis Antiquorum.

DILVCI.

Insuper etiam, ea, ex quibus demonstrant, soluere nõ est difficile: vterq;.n. captiose ratiocinatur, & Melissus & Parmenides. nã & falsa sumunt, & syllogismo peccant. Melissi tñ captiuncula magis est fatua, quippe cùm nullã prorsus difficultatem afferat. verũ vno absurdo dato, cętera accidunt, quod quidem non est difficile.

Duo, vt lquit Auer. requirit perfecta disputatio, & vt positio reprobetur, & rationes soluautur. Hactenus positionem. Asserit tamẽ quęstionum soluere deliquia ac cauillos, non esse difficile, quia vterq; captiose ratiocinatur, quod gręce est sophistice, latine captiose, siue vitiose, siue litigiose, siue contentiose, nam & falsa sumunt, & ita peccant quo ad materiã & ἀσυλλογίζοι ὥσι, hoc est, & in syllogismo vitio committunt, vel in forma peccant. Melissi tamen λόγος siue ratio, siue cauillus, siue capouncula magis est φορτικός hoc est, importuna, aut inepta, aut stulta: quippe cum nullam prorsus difficultatẽ afferat.

Disputatio duo exigit, & vt põ reprobetur, & rões soluãtur.

Auer. inquit, q; sermones eiusmodi sunt vani, qm̃ oon attingunt finẽ, ob quẽ instituebantur, cũ non concludãt. Sermo tamen Melissi est magis vanus, quia omnino non concludit: sermo Parmenidis cooludit, sed noo quæ suot àd propositum suum. verum, vt inquit, vno absurdo dato, cætera accidunt, quod quidem non est difficile.

Cõmen. 22. Auer.

A Quòd quidem igitur Melissus vitiose argumentetur, perspicuum est: putat.n. esse sumendum, si omne quod factum est principium habet, etiã quod non factum est, principiũ non habere. Deinceps etiam hoc absurdum esse putare, cuiuslibet esse principiũ rei, & nõ temporis, & generationis non simplicis, sed etiam alterationis, quasi non fieret vlla subitaria mutatio.

DILVCI.

Vt uero iotelligatur ratio Melissi, debes scire q; potest formari enthymematice à primo ad vltimum, medijs nõ variatis hoc modo: quod factum est habet prĩcipium: igitur quod noo factum est non habet principium. tenet enthymema à destructione antecedentis, ad destructionem consequẽtis. Vltra, quod non factum est, non habet principium: igitur ens nõ habet priocipiũ. tenet enthymema, quia eos non fit cum nec ex ente, nec oon ente, vt dicet. B vltra, ens non habet principiũ: igitur oec habet finem. tenet etiam enthymema, quia omne nõ habẽs principium noo habet finem. Vltra, ens nõ habet principium, neq; finem: igitur est ĩfinitum, per descriptionem infiniti. est infinitum: igitur ĩmobile & vnũ: imobile quidem, quia nullum habet locũ extra, ad quem moueri possit: vnũ vero, qa totum occupat. Sic igitur ipsum ens est vnum, ĩfinitũ, & ĩmobile, vt Melissus senuit: sed cauillus hic, vt Themi. innuit, trifariam peccat. Primo, qa arguit ab opposito antecedentis ad oppositum consequentis: non enim seqtur, est factum: igitur habet principium: quare, si nõ factum, non habet prĩcipium. vt nõ valet, si homo est, animal est: non aũt est homo: neque igitur animal. si ambulat Socra. mouetur: non autem ambulat: non igitur mouetur. Secũdo peccat, qa Melissus sumit factum omne habere principium. Modo principium est aliud tẽporis, vt cũ dicimus genituræ suæ principium habuisse Platonem, hũc vel illũ diem, aliud rei & magnitudinis, quẽadmodum caput uię C & cuiusuis spatij dicimus esse principium. tũc ad rem, videtur q; illa propositio est æquiuoca, omne factum habet prĩcipium: & est vera de prĩcipio temporis. homo enim, equus, olea, atq; platanus, cũ fiant, principium habẽt temporis suæ genituræ, & ex hoc noo habeť, ppositum, s. q;, si noo habet principium temporis, nõ habeat principiũ magnitudinis. Si vero de principio magnitudinis intelligať, sic illa propositio est falsa, cũ oou omnia facta principium magnitudinis habere possunt, qualia sunt ea quæ nõ simpliciter fiunt, sed p alterationem & momentariam mutationẽ progeneranť: io talibus enim magnitudinis non dať principium, cũ io alteratiooe non detur prima pars alterata: in subitarijs vero, cũ fiant omnia simul, nihil est altero prius, & ita non potest assignari principium. Tertio peccat, quia dato q; ens non habeat principium temporis, nihil prohibet habere principium magnitudiois, veluti cœlum. Mulo alij errores esse possint, sed hi satis sunt Arist. vero tangit duos errores, & de secundo inquit: Deinceps D etiam hoc absurdum est putare, cuiuslibet facti esse principium rei siue magnitudinis, & oõ esse principium tẽporis & generationis non simplicis, sed ẽt alterationis. q. d. q; absurdum est putare omne factum habere prĩcipium, accipiendo principiũ pro principio magnitudinis, & oon pro principio temporis, quia hoc est falsum de subitarijs: & ita hoc nõ esset verũ, nisi dato q; nulla sit subitaria mutatio. Quod vo ad verba græca attinet, παραλογίζειν est vitiose ac captiose arguere: propterea ratio hæc paralogismus appellatur, quia vitia cõmittit talia. Sed circa hæc solet dubitari, primo quia valet, est homo: ergo disciplinę capax: & nõ est homo: igitur non disciplinæ capax. Secundo dubitatur, quia omne finitum habet principiũ suæ magnitudinis, & ita tam alteratum q; subito factum habet principium magnitudinis. Ad primã respõdet Ari. 2. Topico. cap. 22. q; constructiue valet à positione antecedentis, destructiue vero è contra à destructiooe consequentis,

Principium duplex temporis, rei, ac magnitudinis.

Factũ ol tẽporis principiũ hẽt, non aũt magnitudinis.

Dubĩões. Pria dubĩõ Secunda.

Solo.

quentis, vt deducit per oẽs oppositionis species: & Arist. probat hanc regulam inductione,

Cõmen. ꝑ. Auer.

Auer. in cõmen. reddit causam, qm̃ bene ad subiecti affirmationem sequitur prædicati affirmatio, cũ prædicatũ prædicetur de subiecto, & oẽ quod disponitur per subiectum, vt Boe. inqt, in Antepraedicamentis, parte illa. Qñ alterum de altero & reliqua. Contra autem, ad negationẽ subiecti non sequitur negatio prædicati: qa, cùm prædicatum sit in plus subiecto, potest de vno alio à subiecto affirmari: propter hæc sequitur, q̃ gratia materiæ interdum quotiens possunt extrema conuerti, sequitur prędicatum ad subiectum destructiue & cõstructiue, vt ratio ante oppositum procedit. hæc de prima.

Solo. 2dæ.

Debes scire pro solutione secundæ, q̃ magnitudo finita potest dupliciter accipi. Vno modo, vt subest mutationi & motui, alio vt magnitudo est. Primo modo non habet principium: vt enim subest alterationi, nulla est pars prima, ut disputabit̃ in. 8. &. 6. Si ut subest mutationi momentaneæ, sic oẽ habet primã partem, qm̃ mutatione subitaria id fit, cuius vna pars non fit prius altera. Si aũt consyderetur vt magnitudo finita est, & in facto, sic duobus pũctis terminatur, vt Arist. loquitur primo modo. Ex ijs omnibus patet tres primas illationes in cauillo Melissi nullas esse: prima quidem nulla, qa arguit à destructione antecedentis. Secunda minime, quia arguit de principio tẽporis, & sic nõ ad propositum. Tertia vero oequaq̃, quia si arguit de principio magnitudinis, data est instantia in alteratione, & subitarijs.

DILVCI.

Post hæc etiam cur imobile est, si vnum sit? Cur.n. quẽadmodum & pars, cùm vna sit hæc aqua in eodem moueť, & non ipsum oẽ? Itẽq̃, cur alteratio non erit? Insuper etiã, neq̃ vnum esse potest specie, nisi eo ex quo: quo quidem etiam modo nonnulli Naturales vnum omnia esse asserunt. Illo vero modo non; homo nanq̃ specie differt ab equo, & contraria inuicem.

Reprehendit vlterius Melissum, quo ad quartã illationẽ dupliciter: Primo, qa non ualet in latione, totũ est imobile: igiť nihil illius moueť, & per consequens potest esse infinitum, & moueri sm partes, & hoc inquit. Post hęc ẽt dato q̃ ipsum omne sit infinitum, quo modo sequitur, q̃ sit imobile. Primo in motu locali sequi non videtur, quia potest vniuersa aqua quiescere & pars moueri: sic potest vniuersum & omne quiescere, & partes moueri, vt diceť in fine 6. ad cauillum Zenonis. Secundo in motu alterationis, qa potest totũ quiescere, & moueri alteratiõe. Vltimo peccat, quo ad vltimã illationẽ, videlicet est infinitũ & imobile: igitur vnum. hoc.n. sequitur ipsum esse vnũ sm subiectũ & materiam, quo etiã naturales quidem concedunt omnia esse vnum, non autem sm formã & speciẽ; cùm homo specie ab equo, & vnum cõtrarium ab altero differat, materia aũt vnum sint: & ita si velint oĩa vnũ eẽ quo ad materiam, recte aiunt: si quo ad formã, errãt. Hęc ad cauillum Melissi.

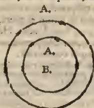
Quæstio. An pars totius moueat toto ei' quiescente.

Quærunt hic, vtrũ aliquo toto quiescente, possit illius pars moueri. Sorticolę addicti captiunculis & verbis, cõcederent parte mota posse quiescere totum, saltem in motu misto alteratione & latione, non aũt motu pure locali, quia potest vna aeris pars quiescere altera calefacta ac rarefacta, & ita localiter mota: negarent tñ totum posse quiescere aliqua parte vel qualibet mota. Causa huius captiunculæ est, quia totum è parte subiecti accipitur distributiue pro qualibet parte eius, quod græce, vt Ammonius inquit in lib. de Interpretatione, syncategorematice dicitur, à parte vero prędicati accipiť indefinite pro ente habente partes, quod etiam ab eodẽ Ammonio categorematice appellatur.

Põ iuniorũ.

Iuniores vero magis physice, non multum circa vim verbo[rum] attendentes, concedunt absolute cũ Auer. in cõmen. qualibet parte mota motu non pure locali posse totum quiescere. Hoc probãt tum verbis Auer. præsenti cõm. 24. tum secundo, ponen

E do q̃ 4, sit vnũ corpus orbiculare, cuius nulla superficies vltima oequaq̃ rarefiat vel condenseť, neq̃ prorsus motu aliquo moueať: pars vero quælibet eiusdem inter conuexam & concauam moueatur rarefaciendo se vel condensando. Tunc casu isto posito quælibet pars corporis orbicularis A A, mouetur, & totum quiescit, cùm nec circulari-

F ter moueatur, cũ nulla eius superficies moueať circa centrum B, nec motu recto: quia A A manet continuo in eodẽ situ numero, nec appropioquando centro B, nec recedendo. Multa dicunt hic de superficie totius, & de virga inflexa, quæ, cũ bene sint dicta, nunc sufficiant.

Replic.

Sed aduersus hanc positionem instant, primo, quia, si quęlibet pars aucti augeť, totum augeť, vt diciť in Primo de Generatione: igiť, si quælibet pars moti moueť, totum mouetur. Secundo, si quælibet pars alterati alteratur, totũ alteratur: igiť, si quælibet pars moti mouetur, totum mouebitur. Tertio, oẽs partes orbis A A mouẽtur: orbis A A est suę partes: igitur totus orbis A A mouetur.

Cõcordia.

Sed hæ positiones possunt cõcordari supponendo, primo, q̃ pars, q̃ non est separata à toto, moueť & quiescit ad motum & qetem totius. Hæc patet, qa, vt pars ipsa non habet esse, nisi in toto, ita nõ habet motum vel quietẽ nisi ratione totius. Suppono secundo, tãdiu totũ quiescere, quãdiu non mutat sitũ. his

G stantibus dicerem, quãlibet partẽ moueri, & quãlibet qescere, non tñ eodem modo: moueri quidẽ motu proprio, quo videlicet illa pars acquirit propter rarefactionẽ quãdam alterationem, vel propter condẽsationẽ: quiescere vero quo ipsa est pars totius quiescentis.

Expõ aliquorum.

Prima igitur positio loquitur de partibus, quatenus aliæ sunt à toto, secunda quatenus sunt ipsum totum, vel ipsius totius. Nonnulli vero, & nõ imperite concedũt infinitas esse partes ipsius A A, quæ non mouentur localiter: infinitas quoq̃ esse, quarũ quęlibet moueť localiter. Prima pars patet, qa infinitę sunt partes, quę terminãtur ad superficies A A, quarũ quælibet quiescit, velut ambæ illæ superficies. Secũda ẽt pars patet, quia infinitę sunt partes inter A A, superficies, quarũ quęlibet mouetur sm se totam. Tunc tenẽt qualibet parte mota nõ esse verum q̃ totum quiescat, quia licet infinitę partes mouentur, infinitæ quiescunt, & ita non omnes moueť. Hæc pro mõ sufficiant ad verba Arist. & Auer.

DILVCI.

H Idem & in Parmenidem est modus rationũ, tametsi nõnulli alij proprij sint, atq̃ solutio eadem, tum quia falsa sumit, tum quia non cõcludit: Falsa quidem sumit, quatenus ipsum ens dici simpliciter sumit, cũ multipliciter dicatur: nõ concludit vero, quatenus si sola alba sumãtur, ipso albo vnũ significante, non minus alba plura erunt, & non vnum. nam album ipsum nec cõtinuatione vnum erit, nec ratione, siquidem alia sit albi ratio, alia eius quod album suscepit. Atq̃ non erit p̃ter illud, ipsum album separabile: non enim quò rationem propriam habet separabile est, licet albi ratio & eius in quo est, diuersa sit. Sed hoc Parmenides nondum vidit.

Parmenidis vero motiuū potest esse vno modo sic, qcquid est præter ens est non ens: quicquid est pter vnū est non ens: igiť in secunda figura, vnū est ens: & hoc mō format ipsum Them. Improbat Arist. cauillum hūc, primo, quia sumit falsum: nam sumit ens dici vno modo tantum pro uno numero, aliter nihil concluderet, quod tamen dicitur de decē Prędicamētis. Secūdo, qa peccat i forma, qa non quilibet syllogismus huic similis concludit. vt ponať q album sit idem quod ens: & arguo sic, quicqd est pter album est non ens: qcquid est pter vnum est non ens: igiť vnum est album. Patet q syllogismus non concludit, qm̄ possunt propositiones esse ueræ: prima quidem sumendo album cōmuniter ad omnia alba, secunda eodem modo. & tn̄ plura possunt eē alba numero, vt cygnus, nix, & cerusa: ēt & definitione, quia alia est ratio albi, alia subiecti.

Cōmen. 15. Auer. Auer. aūt format cauillum Parmenidis hoc modo, qcquid est pter ens est non ens: non ens & nihil conuertunť: igitur quicquid est pręter ens est nihil. sed ens & vnū conuertunť: igitur quicquid est præter vnum est nihil: & ita tantum vnum est ens. Hic igitur syllogismus errat, pmo, quo ad materiam, quia sumit ens dici de vna intentione, cùm dicatur de pluribus: nam hæc nomina ens, & nō ens dicuntur de decem Prædicamentis, quod intelligunt hoc modo: quia de quolibet prædicamento prædicať ens qd est ipsum, & non ens tale, vt de substantia, ens quod est substantia, & non ens, quod est q̄titas vel qualitas. Quo fit, vt inquit Auer. maiorem non esse veram nisi accepto nomine entis pro communi quodam ad omnia prædicamēta, & sic nō concludit propositum, videlicet q ens est tantū vnum numero, sed vnum trāscendēter. Quod vero ad verba attinet, verbū illud, & si sint alÿ proprÿ, Auer. vult eē alios modos proprios aduersus Parmenidem, qa contra Parmenidem possumus cōtradicere ex dictis suis, quę probabilia sunt, contra Melissum vero minime, cùm nihil probabile dicat. Propterea Ari. contradicit Parmenidi dupliciter, primo p modum quo cōtradixit ipse Melisso, ostēdendo cauillū peccare in materia & forma: secūdo ex concessis ab illo. Quod igitur Parmenides peccet quo ad materiam, perspicuum. Deinde ostēdit q peccat in forma, nam sermo concludens per se debet concludere in oī materia, vt inqt Auer. Vnde Sorticolæ aiūt formalē esse consequentiam, quæ est bona, & qualibet sibi consimilis. Modo, datoq sola alba sumanť loco entis, ipso albo significāte unum, siue cōuertibili existente cū vno, adhuc alba plura erunt, et non vnum: nam album ipsum nec cōtinuatione siue numero vnum erit, nec ratione. Numero qdem non, qa plura numero sunt alba, vt cygnus, nix, & cerusa: rōne vero minime, qa ratio albi alia est à ratione subiecti. Sed dices, si ratio albi est alia à ratione subiecti, tunc albū esse poterit separatum à corpore: propterea addit: Atq; non erit pter illud quod suscipit album, ipsum album: non enim quo sup. rationem propriam habet, & ratione differt à subiecto, separabile est ab illo, licet albi ratio, et eius in quo est, diuersa sit. Verum (ut addit) hoc Parmenides nōdum vidit, non enim poterat uidere res eē ratione diuersas, & nō separari: omne enim ratione differēs apud ipsum separari potest, sic igitur patet ipsum peccare in forma. Ex ÿs patet eē Peripateticum, decem Prædicamenta subiecto eē eadem ac vnum, definitione eē diuersa, vt Themi. Auer. & Arist. asserunt. Qui vero prædicamenta asserūt differre realiter, vel formaliter, vel essentialiter, vel aliquo modo talium, nō Peripatetice loquuntur. Sed qui dicūt ea esse eadem realiter, nec Peripatetice loquunť: omnis. n. distinctio apud Peripateticos est, aut in subiecto, aut in ratione, tametsi distinctio in subiecto multifariā fit, vt dicemus fortasse in elencho aduersus distinctiones iuniorum, quam facere decreuimus.

DILVCI. Necesse igitur est sumere eos, qui dicunt vnū esse ens, non modo vnū significare ipsum ens, de quo quidē prædicabitur, sed & id quod pro-

A prie est ens, quod proprie vnum est: accidens enim de subiecto aliquo diciť. Quare illud, cui ipsum ens accidet, nō erit. est enim aliud ab ente: erit ergo aliquid non ens. Non erit itaq; aliÿ inexistens, vel id quod proprie est ens. Non. n. rationem entis subibit, nisi ipsum ens plura significet, hoc modo vt vnumquodq; ens sit. At ipsum ens significare vnum supponebatur.

Secundo principaliter arguit, & sylls est hypotheticus diuisiuus hoc modo. Si vnum tantum sit ens, quæro quid per ens intelligunt, aut substantiam, aut accidens? Primo probat q non accidens dupliciter, primo sic, quia id debet prīcipalius significare, quod est maxime proprie ens, talis est ipsa substantia. vnde inquit. Necesse igitur est sumere eos, qui dicunt vnū esse ens, nō modo vnum significare ipsum ens, quod sit uentis species, de quo pdicetur **B** ipsum ens, sed debet illud, quod significatur ab ente, eē et id quod quidem est ens, & id quod quidē est vnum. Verbum illud ὅπερ, licet latine sonet quidem, hic tn̄ accipitur pro proprie, & maxime, quod Plato appellat, vt Themistius inquit, ipsissimum. Debet igitur ipsum ens significare substātiam, quæ est maxime & proprie, & ipsissimum ens. Secundo idē probat. quia, si ens, quod est vnū, significaret accidens tantum, tunc subiectum et substantia esset non ens, & per consequens ipsum accidens esset & nō esset, esset quidem, quia ponitur significatum per ens, non esset vero, qa nulli inesset. inqt, Accidens. n. de subiecto aliquo dicitur. Quare illud, cui ipsum ens, utpote accidēs, accidit, non erit, & hoc, quia est aliud ab accidente, quod solum ponitur ens, & ita ipsum accidens quod poni aliquid erit non ens, quia non erit alicui inexistens tale accidens quod ponitur ens. Quod vero subiectum nō sit ens, probat dicens. Non. n. rationem entis subibit, nisi ipsum ens plura significet hoc modo, ut quodlibet sit ens: hoc au**C**tem est cōtra positionem, quia ponebatur ipsum ens vnū significare. Sic igitur per duas rationes videtur, quòd tale vnum ens non sit accidens.

Cōmen. 16. Auer. Dices fortasse Arist. petere, cùm accipiat contra Parmenidem ipsum ens significare plura: respondet Auer. hanc contradictionem esse redargutionem ex concessis à Parmenide, modo, vt dicit Themist. Parmenides concessit ipsum accidens esse ens alteri inhærens, & vt dicemus infra, etiam concessit plura esse entia secundum apparitionem. Et hæc sufficiunt ad redargutionem.

DILVCI. Si igitur id, quod proprie est ens, nulli accidit, sed sibi aliud, cur id, quod proprie est ens, significat magis ens quàm non ens? Nam, si id, quod proprie est ens, est etiam album, ipsi autē albo non accidit quod proprie est ens, (non. n. sibi accidere potest id quod proprie est ens, ne**D**que enim est ens, quod non proprie est ens) album ergo non est ens: nō quidem hoc modo, vt non sit aliquod ens, sed penitus non ens est: igitur id quod proprie est ens, est non ens. Verum enim est dicere quod proprie est ens albū esse, quod quidem non ens significat. Quare, si, quòd proprie est ens album etiam significet, ipsum ens plura significabit.

Secundo probat illud ens non esse substantiā, & vis rationis est: si illud ens est substantia, tunc tm̄ substantia erit ens. tantum substātia est ens: igiť accidens erit nō ens: ita, vt album sit non ens. album est non ens: igiť idem est ens, & non ens. vt substātia quidē: ex ea parte, qua proprie est ens, est ens: ex ea vero parte, qua est alba, quòd album est non ens, erit nō ens. quicquid enim denolatur à nō ente,

est non

est non ens: substantia igitur est ens, cùm proprie sit ens, & non ens, cùm sit alba, quòd album est non ens. Pro constructione literæ debes scire, ꝙ ipsum ὂν græce in translationibus antiquis traducit, quod est, et propterea est in illa litera aliqua obscuritas. Verbum ὅπερ, translatum fuit vere, quod stare pōt: ego tñ, vt sensus clarior esset, non recedēdo à græcis verbis, transtuli verbū ὂν ens, & ὅπερ proprie, iquit. Si igit̃ id quod proprie est ens nulli accidit, sed sibi sup. aliud, hoc est, si ipsum ens quod ponitur vnū esse significet substantiam, q̃ est id quod nulli accidit, sed sibi aliud, (posuit enim descriptionem pro descripto) cur id quod ꝓprie est ens significet magis ens, q̃ non ens? quasi dicat, subã ipsa, quæ proprie est ens, non magis est ens q̃ nō ens. Verbum illud Cur, græce est τί, sonat latine qd, sed cùm ponatur (vt puto) interrogatiue, trāstuli cur, hoc enim fuit causa vt translationes veteres obscuriores eēnt: probat ꝙ substantia non magis subeat rationem entis, q̃ non entis, & inquit. Nam, si id, quod proprie est ens, vtpote substantia, est etiam album, aut aliquo alio acciden- E te affectum: ipsi autem albo non accidit siue nō competit id quod proprie est ens: hoc est, ipsum autem album non est proprie ens (non. n. accidere potest sibi id quod proprie est ens,) hoc est, nō cōpetit sibi ratio substātiæ, neq; rursus est ens, quod non proprie est ens, ex ijs omnibus restat ipsum album non esse ens. Hi enim putant id esse ens quod proprie est ens, & quod nō proprie est ens, non putant esse modo aliquo ens, propterea subdit, Nō quidem hoc modo vt non sit aliquod ens, sed penitus non ens. ex ĥs infert. Igit̃ id, quod proprie est ens, est nō ens. verū. n. est dicere quod proprie est ens, vtpote substantiæ album esse, quod quidem album non ens significat, & ita patet idem esse ens et nō ens, ꝓpterea inquit. Quare, si id, quod proprie est ens, album etiam significet, ipsum ens plura significabit, vtpote substantiam & accidens: hoc itaque modo translationes nostræ clariores sunt.

DILVCI. Insuper etiam neq; magnitudinem habebit vllā ipsum ens, si quidem ipsum ens id sit, quod G proprie est ens: ratio nãq; partium diuersa est.

Expositor (vt mihi videtur) iniuste reprehendit Auer. nã & ex verbis Arist. & verbis Themistij, mihi videt̃, ꝙ Arist. arguat communiter & simul contra Melissum & Parmenidē. vterq; enim illud ens, quod posuerunt etiam vnum, voluerunt esse corpus, hic quidem finitum, ille vero infinitum: propterea Ari. obijcit: primo, quia, si tãtum vnum sit ens, illud ens, quod ponitur, non erit corpus, qa si erit corpus, erit habens partes, & ita plura entia, saltem partes, quæ potestate sunt plura per diuisionem, tamē reducibilia ad actum multitudinis. Cuius interpretationis est noster Themistius, licet Auer. videatur duplici(ter) literam interpretari, quod nūc omitto. Quod vero ad verba attinet, verbum illud, Insuper, etiam græce est τοίνυν, latine, tum ergo, tum igitur: nonnunq; confirmatiue lege propterea, & insuper, & id genus, vt modo transtuli.

DILVCI. Præterea ꝙ id, quod est proprie ens, in aliud H quid quod est proprie ens diuidat̃, ratione etiã perspicuum est; veluti, si homo id sit, quod proprie ens quippiam sit, & ipsum animal id esse, quod proprie est ens quippiam, et ipsum bipes necesse est esse. Si enim non sint proprie entia, accidentia erunt: aut igitur homini, aut alij cuidam subiecto. At neutrum esse potest.

Videtur Arist. hic tangere secūdam rōnem, vt Auer. recte exponit, & Themistius innuit, & propterea verbū, δὲ, quod latine sonat Autem, aut Vero, transtuli p̃terea. Pōt autem ratio, vt Themistius inuit, hoc modo formari, si ens est tantum vnum, quicquid sit illud, quæro, aut pōt definiri, siue describi, aut non. si non potest describi, aut definiri, tunc eius essentia vel substantia nullatenus intelli-

E getur: substantia enim siue essentia cuiusq; non nisi descriptione aut definitione capitur. Si vero definitur, opōrtet eam diuidi in entia vere ac proprie dicta. veluti, si homo sit illud ens, oportet vt diuidatur in aīal, & bipes, quę sint vere entia. Hoc autem probat quia eiusmodi partes, aut erunt vere & proprie entia, vt est ipsum definitum, aut accidentia illius vel alterius: sumit esse non posse, vt sint accidentia illius aut alterius: propterea vult habere illas partes esse substantias rei definitæ, ac proprie & vere entia, veluti ipsum definitum esse asserunt.

DILVCI. Accidēs nanq; aut id dicitur, quod inesse & non inesse contingit, aut id, in cuius rōne id, cui accidit, sumitur, ceu ipsa sessio, vt separabile; simitas autem id, in cuius ratione, nasus sumitur; cui simitatem ipsam accidisse dicimus. Prætera in eorum ratione, quæ in definitiua ratione F cuiusdã insunt, aut eorū ex quibus aliquid constat nunq; ipsius totius ratio inest, vt bipede ratio hominis, aut in albo ratio hominis albi.

Sumpsit Ari. partes illius entis definitas nō posse esse accidētia, nec rei definitę, nec alterius, hoc nunc probare nititur: & vt Themistius recte innuit, duas Aristo. sibi facit suppositiones: prima, ꝙ accidens sit bifariam, aut separabile, aut inseparabile. Separabile est, quod quidem adesse & abesse potest, qualia sunt sedere, legere, disputare; & id genus: inseparabilia ea sunt, quorū definitionē subiectū ipsum ingredit̃, qualia sunt simitudo, paritas & imparitas numeri. est. n. nasi cauitas simitudo, & numerus qui secari potest in inæq̃lia, impar. hæc est prima suppositio: secūda est, ꝙ, si qd in alicuius rei definitione sumitur, in ipsius definitione res illa sumi nō potest, alterin definitionib⁹ esset circulus, & idē esset notus & ignotus, et multa alia sequentur dicta in 6. Topico. Hæc est 2. suppositio.

DILVCI. His igitur ita sese habentibus, si ipsi hoī acci- G dat bipes, aut separabile ipsum necesse est, & ita potest homo non eē bipes: aut & in ratione bipedis inerit ipsius hominis ratio, quod etiā fieri nequit: illud enim in ratione eius inest.

Constitutis duabus suppōnibus, probat nūc aīal & bipes nō esse accidentia, & ꝑ consequēs nullas definitionis partes posse esse accidentia. Dicebamus enim, ꝙ, si sunt accidentia, vel ipsius definiti, vtpote hoīs, aut alterius ab homine: et ita primo probat eiusmodi non esse accidentia hominis, qa aut separabilia, aut inseparabilia. separabilia quidē non, quia tūc potest eē homo, & nō esse bipes, neq; aīal: inseparabilia vero minime, quia tunc in ratione illorum poneretē homo, & non ipsa in ratione hoīs, vt suppositiones docent: & ita non possunt partes definitionis illius esse accidētia, cuius sunt partes. Quod vero ad verba attinet, verbū illud si græce est καί & latine sonat Et, vel atq;: ego vero ad sensum trāstuli, si quoniam syllogismus H est diuisiuus à destructione partium.

DILVCI. Sin vero alij bipes ipsum atq; animal acciderint, & neutrum sit id quod ens quippiam proprie est, homo quoq; nimirum erit ex ijs quæ alij accidunt. Sed id, quod proprie est ens quippiã, atq; id de quo ambo, & vtrunq; ac id, quod ex ijs componitur, prædicatur, nulli accidit. Ipsum igitur omne indiuisibile est.

Probat secūdo, ꝙ partes definitionis, vt aīal & bipes, non possunt alij accidere per hoc, quia id, quod definit̃, vt homo, ēt alij accideret: nam definitio & definitum eundē habent modum essendi, & ita homo erit accidens, quod destruit ꝑ hoc, quia id, quod proprie est ens, & id, de quo ambæ partes definitionis, vel vtraq;, aut tota definitio quæ fit ex illis p̄dicatur, nulli accidit, cum sit id quod pro-

prie & principaliter & maxime substat oibus. Restat igitur, vt definitionis partes sint veræ, & proprie entia, & ita plura sunt entia, saltem partibus & diuisione. Hæc sunt pro expositione literæ vt vides.

Cōmen. 28. Auer.

Auer. autem in cō. 28. inquit, si posuerint q ens, quod est vnum apud eos, sit homo, necesse est, vt aīal, quod est genus hoīs, & bipes, quod est eius dr̄ia, sint entia in rei veritate: nam partes rei, quæ sunt sm̄ definitionem, præcedunt rem in esse. Huic etiam concordat id quod Auer. inquit Primo de Aīa. cōmen. 5. dicit enim definitiones non componuntur nisi ex principijs proprijs, quæ sunt in re. & hæc eadem asserit. 5. Meta. cōmen. 30. in fine. Oppositum videtur sentire ipse. 7. Meta. commen. 33. & 43. vbi ait partes definitionis esse partes rationis.

Ā partes definitiōis sint partes rei, an rōnis: & an diuersæ sint ab ipsa re.

Hic videndum primo, an partes definitionis sint partes rei, an rationis. Secundo, dato q sint partes rei, quo modo sunt diuersæ. Ad primam respondet Auer. 7. Meta. cōm. 42. & vult definitionē vno modo posse sumi pro rei definibilis essentia, & hoc modo consyderaē à Metaphysico, & habet partes, quæ sunt rei & nō rationis, quatenus sunt ipsius essentiæ rei definibilis. alio modo sumi potest pro instrumento, quo intellectus rei essentiam deprehendit, & sic est ratio quædam, quæ à Logico consyderatur, cuius quidem partes sunt rationis, non rei, vt genus & dr̄ia. ex hoc patet, quo nam modo partes definitionis sint ptes rationis, & quo nā modo sint partes rei. Hæc de prima dubitatione. Restat modo videre, cùm partes definitionis acceptæ pro essentia rei sint partes rei, quo nā modo sunt diuersæ. Respondet Ioannes in 7. Meta. pluribus qōnibus: & vult quæstione. 12. q definitio sit sola rei forma, ita vt materia, non sit pars definitionis, sed apparens pars: tenet secundo, qōne 20. & 23. q partes definitionis sint formæ, ita vt genus sumatur à forma generis: animal enim est anima sensilis, siue ab ea sumptum: Differentiæ intermediæ sunt formæ intermediæ à prima generalissima forma vsq; ad specificam, è qua sumitur differētia vltima, & ita definitio est essentia cōposita ex pluribus formis, addita ipsa materia vti subiecto illarum omnium. Fauet autem huic positioni Auer. 1. Meta. cō. 17. & 5. Met. cō. 30. & alibi, vbi genus vlem vocat formam, differentiam vero specificam. Contra se obijcit Ioānes, quia definitio est essentia vna: modo genus & differentia non possunt fieri per se vnū, tum quia nec differentia participat genere, nec è contra genus differentia. Iterum nec genus inest differentiæ, nec differentia generi, tum. 2. qa ex duobus existentibus in actu non fit per se vnum. Soluit has Ioan. in 7. Met. q. 23. primam quidē, quia differentia inest generi, et recipitur in genere quatenus generi additur per hoc, q educitur de potentia generis. Secundam vero, quia licet ex duabus formis vltimis non fiat vnum p se, ex duabus tn̄ formis, quarum vna est generalis, & altera specifica potest fieri vnum per se. Sed hæ solutiones sunt deliramenta. primo, quia vbi forma specifica educiē de potētia formæ generalis, tunc forma gn̄alis esset præsupposita vti materia, & sic nulla via potest euitari, quin ipsa materia sit actus, saltem generalissimus, quod Arist. vbiq; destruit. Secūdo, si ex illis formis fieret vere vnū p se, tunc vna forma reciperetur in altera, & sic actus posset esse p se subiectum alterius actus, quod nullibi Arist. dixit. Propter hoc Latini tenuerunt definitionē esse essentiam constitutam ex materia & forma, quādo consyderatur vt est essentia: & ex genere & differentia, qn̄ consyderatur vt ratio siue instrumentum. &, qm̄ ratio explicat essentiam, ideo genus explicat materiam, siue sumiē à materia, differentia vero formam, siue sumitur à forma. cùm enim dico aīal rationale, animal dicit mihi materiam affectam parte aīæ, quæ est sensilis, siue gradum aīæ sensilis, è qua sumitur genus: rationale vero dicit mihi ultimam formam: & ita animal ponitur loco materiæ proximæ, rationale loco formæ vltimæ, & in cæteris id genus idem sumitur. Iuxta has positiones potest saluari, q vnum definitione est plura entia. iuxta enim primā quidem, quia definitio resoluit in partes, quæ sunt formæ, iuxta secundam vero, quia resoluit in materiam & formam. Sed hæc positio nō est peripatetica quantum ad hoc, q materia ipsa sit pars essentiæ. Primo, quia quidditas & essentia est principium essendi, sed materia non est principiū essendi, sed potius nō essendi. Secūdo, principium essentiæ est principium cognoscendi: modo sola forma est principium per se cognoscendi, materia vero non essendi, neq; intelligendi, cùm sit penitus ignota. Tertio, pricipium definitionis & essentiæ est vniuersale, modo sola forma ē vniuersalis, igitur sola forma est essentia rei. Hæ rationes habentur ab Auer. prima quidem 7. Meta. cō. 20. secunda vero. 1. Meta. cō. 27. tertia autē ibidem, cō. 13. & 12. Metaph. cō. 14. Hæc est positio omnium Peripateticorum, de qua in lib. Destructio Destructionū, disputa. 5. in solutione tertij dubij. Alij vero, & ego tenemus totam rei definibilis essentiam esse eius formam, & definitionē esse ex partibus formæ siue gradibus formæ, materia addita, vti deferente & subiecto: quo modo substantia ponitur in definitione accidentium. Est enim genus pars siue gradus formæ, differentia vero pars alia vel alius formæ gradus, qui quidem materia & subiecto idem sunt, ratione diuersi. Et hæc differentia sufficit contra antiquos, qui omnē multitudinem abstulerunt ab entibus: quæ ratio docet ipsum genus primo dicere partem siue gradum formæ, secūdo & connotatiue materiam ipsam. Nonnunquam vero explicantur in definitione tria, differentia, genus, & materia, vt in definitione accidentium: at in definitione substantiæ non oportet semper materiam explicare, quoniam in genere ipso intelligitur connotata: verum cùm hæc materia sit metaphysica, pro nunc sit dictum in tantum.

Pō latinorum, qui Definitionē eēntias putāt ex materia & forma cōstituta, vt autē rō est ex gn̄e & differentia cōstituta est.

Cōfutatio.

Pō propria.

DILVCI.

Quidam vero vtrisq; rationibus consensere, & ei, quæ omnia vnum esse concludit, si ipsum ens vnū significat, ipsum non ens esse fatentes; & ei, quæ ex participatione procedit īdiuiduas magnitudines facientes.

Duæ fuerunt rationes aduersus Parmenidem & Melissum ab Aristot. ipso editæ. Prima, quòd tunc aliquod non ens esset. vt fit illud vnum ens, quod ponunt esse, substantia, tunc accidens esset non ens. Secunda vero, quia tunc magnitudo esset indiuidua, quia vbi esset diuisibilis, esset plura partibus. Plato, vt inquit Themistius, acquieuit oppositioni Parmenidis, & concessit impossibile Aristo. est enim apud Platonem aliquid extra ens, & tamen est aliquid. Xenocrates voluit magnitudinem esse indiuisibilē ex indiuiduis compositam, inquit. Quidā vero vtrisq; rationibus consensere, quas Aristo. aduersus illos dedit, & eis assentientes, quæ omnia vnum esse concludit, si ipsum ens vnum significat, quod quidem concedentes & defendentes dixerunt ipsum non ens esse: (hoc quo ad Platonem,) & ei quæ ex participatione procedit indiuiduas magnitudines facientes, (& hoc quo ad Xenocratem) Animaduersione dignum in lib. Parmenidis de vno omnium rerum principio asseruisse Platonem, non tantum id non esse, quod præter ens est, sed etiam vnum ens esse: verum vnum esse omnia non approbauit, qa videlicet etiam non entia quodam modo esse opinabatur. Cōstituit. n. ipsum vere ens esse ideam, & vnū: materiam vero primā atq; informē esse quidem, sed nihil habere entis extimabat: Arbitrabatur præterea cōstare res ex duobus, videlicet ex eo ente quod ideam & vnum voluit eē, & ex eo non ente quod primam materiam appellabat. Hunc igitur in modum Plato sequutus est Parmenidem, & absurdum Arist. concessit: Xenocrates vero Platonis discipulus cum Democrito, tenuit indiuiduas magnitudines, & ita concessit secundum absurdum Aristot. videlicet aliquid esse magnitudinē, quatenus principium, non magnitudinem vero, quatenus indiuisibilem.

Sed

Sed perspicuum est etiam non esse verum, si vnum significat ipsum ens, & non potest simul contradictio esse, nihil non fore ipsum nō ens. Nihil enim prohibet ipsum non ens, non simpliciter esse, sed non ens quippiam.

Reprehendit Aristo, responsionem Platonis, & illam Xenocratis dimittit, vsq; in Sextū, vbi Xenocratē etiam incusat, Plato itaq; sic arguit in illo lib, ens significat vnū, & non potest contradictio simul esse vera: igit ipsum non ens nihil non erit. sed stat aliquid esse non ens, & non esse nihil, veluti materia est non ens, & extra vnum, & tñ non est nihil, & ita ponit quasi non ens medium inter nihil & ens, nam, vt Themistius dicit, Plato posuit ens proprie, & nihil, & horum medium esse ens improprie, quod forte Ari, concederet. sed Aris. inquit: sed perspicuū est etiā non esse verū, si vnū signat ipsum ens, & nō potest simul contradictio esse, q ipsum non ens non sit nihil: imo aliqd quasi medium. Sed quia Aris. dixit, enthymema hoc non sequi, pbat illud, quia nihil phibet ipsum non ens, vtpore accidens nō esse ens simpliciter: sed nō ens tale, & vbi ita sit non oportet concedere ipsum accidēs esse non ens aliquo modo, Non, n. sequit, ens non ens tale, videlicet substantia: igitur non ens: quia vbi sequeret, tunc esset nihil, cū sit idem dicere non ens & nihil. Aris. igitur reprehēdit Platonem pro tanto, quia non debet concedere esse aliquod non ens, & non esse nihil, Arist. igitur & Plato concedunt tria: aliquod esse ens pprie, & aliquod īproprie, & nihil: sed differunt, qm̄ Plato vult illud ens improprie, qa est non tale dici non ens, non tamen nihil: Aris. vult illud non debere dici non ens, neq; consequenter nihil.

Arist. ac Platonis pō de entiū pluralitate ac vnitate.

DILVCI. **Dicere insuper, si non quippiam aliud erit id ipsum ens, omnia vnum eē, absurdum est: quis enim ipsum ens aliud quicquam esse intelliget, quàm id quod est proprie ens? quod si ita est, nihil obstat multa esse ipsum ens, vt dictum est. Quòd quidem igitur ipsum ens sic esse sit impossibile, perspicuum est.**

Secundo reprehendit Platonem, quó ad aliud enthymema: arguebat, n. si ipsum ens non erit quippiam aliud præter se, vt si sit substātia præter accidens, ita vt accidēs non sit ens oīa vnum sunt. rñdet Arist. enthymema non valere, pōt. n. esse tantum substātia, & nihil esse pter substantiam: & tñ multa possunt intelligentia, ut dictum est, saltem sm partes definitionis: et p consequens, licet tantū substantia sit, & nihil præter substantiā esse possit, adhuc esse possunt multa, saltem sm partes definitionis. Deinde epilogat, & sermo patet. Hæc sunt, quæ Arist. scribit contra Philosophos non naturales, Parmenidē & Melissum. Solet quæri circa positionem Parmenidis, vtrum tātum vnum sit ens: & videtur q sic, vt Logici probant, qa vnū est ens, & nihil non vnum est ens: igitur tātum vnum est

Quæstio circa pōnē Parmenidis. An tantum vnū sit ens.

H ens. Amplius vt Metaphysici arguūt, omne ens est vnū, & oē vnum est ens: igitur tm̄ ens est vnū, & tm̄ vnum est ens. In cōtrarium arguunt Sorticolæ: si enim tm̄ vnum est ens, tunc omne ens est vnum: consequens est falsum, quia plura entia sunt ens, & tñ plura entia non sunt vnum ens. Circa psentem quæstionē primo videamus pōnem antiquorum, Parmenidis & Platonis, cùm qua concordabimus Arist. Secundo videbimus de rigore logico qd concedendum sit. Parmenides itaq;, vt vbiq; author est Simplicius, cùm dixit vnum esse id, quod est Deum voluit intelligere: non. n. creditum est à Parmenide non esse in rebus diuisionem, multitudinem, ac pluralitatem, quam in suis poematibus aperte profitet: sed cùm dixit vnum esse quod est, indicatū est ab eo illud, cui vere entis appellatio cōpetit, & quod vere est esse vnum tm̄, quod vnū Deus est. Cætera vero quę sunt, non debent simpliciter, & pro-

Pō Parmenidis. t. ū ens vnū dixit Deum intellexisse voluit Simplicius.

E prie esse, sed aliquid esse. quę ratio docet inter ens & nihil esse medium aliquid siue nō ens: siquidem per ens Deus intelligatur per aliquid id, quod nō simpliciter est ac proprie, sed est hoc vel illud: per nihil uero oīno extra aliquid & ens. Hæc Parmem. Quid vero Plato sentiat aperiamus, vt è Themistio hic colligi potest, & in lib. Parmenidis, de vno omnium rerum principio. Quædam igit inesse alicui negamus, aut quia illud ea non habet, vt cùm dicimus nigrum non esse album, aut quia excellentiori nota, ratione q; perfectiori habet, quam nos sīre eam rem ex tali locutione significamus. vt cū negamus cādorem esse candidum, non quia niger sit, sed quia excellentiori nota, atq; perfectiori ratione candorem habet, vt quia ipse candor est. Plato itaq; ens vti concretum uult esse, ipsum vero esse siue essentiam vti abstractum: et est ens ad esse, vti candidum ad candorem: Deus atem est esse simplex, atq; essentia pura, vt candor. Ex hac ratione Plato Deum esse ens negat, non quia non sit, sed quia excellentiori ratione

Pō Platōs. Ens participatum non erat, vnum aūt ens per essentiam.

F ens est, quia est essentia ipsa, qua cuncta existunt & sunt entia: erit igit Deus supra ens, cui, cùm vnius detur appellatio, cōsequens est vt vnū supra ens dicat, & vocabimus nūc Deum vnum. Sic igit breuibus Plato p ens intelligit ens participatiuū, per vnum ens p essentiā. Parmenides vero ens vult esse id quod p essentiā est tale, & propterea vnum esse tantum ens asserit. Aris. vero hæc oīa sic exposita concederet: apud. n. eum ipsum ens nonnunq; sumptum est pro essentia, vt cū ait. 1. de Cœlo, primum esse essentiam è qua deriuatū est esse, & hunc in modum concederet pōnem Parmenidis. Interdum ens accepit pro pdicamentali & participante essentiam, vt qn̄ diuisit ipsum ens 6. Met. in decem Prædicamenta, & sic concederet positionem Platonis. Interdum sumpsit ens pro omni eo qd intelligi potest extra nihil, & sic vt plerunq; accipit ens in pōne sua, dum contra Parmenidē obiecit, & cōtra Platonem. Hæc de primo satis. De secūdo, videlicet, quo modo hæc est vera tm̄ vnum est, siue tantum vnum est ens,

Cōcordia Arist.

Secunda pars quōnis.

G Ioan. in qōne de rigore logicæ, concedit illam per probationem expositoriā, videlicet vnum est, & nihil est quod non sit unum, igitur tm̄ unum est: qua ēt probatione concedit illā, tm̄ ens est, videlicet ens est, & nihil est quod nō sit ens, quo etiam concedere cogitur hanc, tm̄ vnum est ens, qa vnum est ens, & nihil est ens quod non sit vnum: igitur tm̄ vnum est ens. Sed pace sua hæc sua declaratio nec est Peripatetica, nec Sorocolaris. Peripatetica nō, qa omnis probatio est, aut syllogismus, aut exemplum, aut enthymema, aut īductio. Sorocolaris minime, primo, qa tunc tantum homo esset aīal, quia homo est animal, & nihil est homo, quod non sit animal. Amplius expositoria probatio debuisset esse hęc, vnum est ens, & nihil est vnū quod non sit ens: ipse vero dixit, nihil est ens quod non sit vnum: propter hæc Ioannes non est audiēdus. Vnde hic vir, propter ignorantiam captiuncularum sæpe trudit in errores. Alij vero ob nimiam illarum obseruantiam sæpe philosophiam errāt ad millenaria, & propterea laudamus mediocritatem. Sorocolæ igitur concederent hāc; tantum vnum est ens, quoniam vnū est ens, & nihil non vnum est ens igitur tantum vnum est ens: potissimum si vnū accipitur vt est æquale enti, & non pdicamentaliter pro principio numeri. Vlterius cōcederēt plura entia eē vnum ens, ac multa eē vnum, veluti concedit solet plures hoīes esse vnum hoīem, quia est sensus: hoc ens est vnum ens, illud ens est vnum ens, & sic de alijs: igitur plura entia sunt vnū ens. Huius ratio est, quia particula copulatiua, videlicet, Et, in termino plurali inclusa diuisiue tenta confudit confuse tantum terminum sequētem, sed de his satis in captiunculis. Ad rationes patet solutio.

Pō Ioan.

Confutatio.

Modicæ si. dei ī Ioānes de Ianduno.

Pō sorticolarum.

DILVCI. **At, vt Naturales contendūnt, duo modi sunt: quidam enim ipsum ens vnū subiectum statuentes, aut trium aliquod, aut aliud, quod igne quidem densius, aere autem rarius: cætera**

vero

vero generari raritudine & dẽsitudine dicunt, multa adijcientes. Hæc autem atq; vniuersaliter superantia & defectus contraria sunt, veluti Plato magnum asserit, atq; paruum. Verum hic quidem hæc materiam constituit, ipsum vero vnum formam: illi autem ipsum vnũ quod est subiectum, materiam, contraria vero differentias atq; formas statuerunt.

Hactenus de nõ naturalibus opinionibus loquutus est, nunc de naturalibus vult loqui: procedit autem more suo diuidendo, atq; componendo, & inquit: At, vt naturales Philosophi contẽdunt, duo sunt modi, quibus res ipsę generantur ex suis principijs, quatenus alij vnum ex tribus elementis rerum principium statuerunt, terra ipsa dempta ob crassitudinem: mox ex hoc asserunt generari reliqua raritudine dẽsitudineq; adhibita. Alij nullum ex elementis principium faciunt, sed quoddam, quod est igne quidem densius, aere vero rarius. Hęc autem ad prima reduci dicunt, vt ad vniuersaliora, superantiam videlicet & defectum, videtur enim raritudo superantia quædã, densitudo defectus: sub quibus etiam Plato magnum & paruum collocat. Verum apud Platonem magnum & paruum materiam significabant, vnum uero causam efficientem & formam. Contra vero physici pro vno materiam & subiectum accipiunt, contraria vero formas esse & differentias arbitrantur. Sic igitur prima positio est eorum qui ponunt materiam unum elementorum, è quo deinani volunt res raritudine & dẽsitudine, sed quo modo cum hac positione Plato conuenerit, quoue discõuenerit, perspicuum est. Dicuntur autẽ hi Naturales, quia loquentes de rebus naturalibus cõcedunt naturalia pricipia, vt motum & pluralitatem entium. Hæc de prima positione.

DILVCI. Quidam aũt ex ipso vno contrarietates, quę quidem in ipso sunt, sequestrari fatẽtur, vt Anaximãder inquit, & qui vnum & plura entia esse aiunt, veluti Empedocles, & Anaxagoras. Ex ipsa nãq; mixtura & hi reliqua segregant: differunt tñ quatenus hic quidem redditionem horum facit, alter aũt semel ex principio segregat, & alter infinita ait similaria & contraria, alter ea quæ vocantur elementa tantummodo sumit.

Et de secunda positione nũc loquitur: sunt enim alij, vt Anaximander & Anaxag. qui nullum vnum elementorum materiam facit, cũ quibus etiam Empe. Anaximander enim tertiam quandam naturam facit, quæ igne crassior est, aere tenuior Hanc naturam non στοιχεῖον hoc est, elementum vocat, sed μέσον hoc est, medium quippiam horum Anaxa. vero cum hoc conueniens elementũ non facit materiam, sed quoddam, quod nunc chaos, hoc est, confusionem, nunc migma, hoc est, mixtura, siue miscellam nuncupat. Empe. autem quatuor elementa, vt materialia principia facit. Conueniunt etiam in generãdi, nam Anaximander ex infinito illo medio contrarietates insertas atq; innexas excernit, Anaxa. ex illa miscella oĩa perinde atq; prius inhærentia, sed latẽtia exprimit atq; secernit. Empe. autem etiam segregatione cuncta ex elemẽtis facit & corrumpit: segregatione enim è proprijs locis, & miscella res deriuantur. Verum differunt, nã Anaximander nihil meminit efficiẽtis causæ: Anaxa. concedẽs migma similares illas particulas, quas homœomerias vocabat, & mentem diuinam fecit rerum principia: Empedo. quatuor elementa & sphærum, i. Deum putauit eẽ principia, Est igitur secũda positio eorum, qui res generãt segregatione. Adiecit autem Aris. differentiam inter Anaxa. & Empe. quia Empe. secretionem illam tẽporibus qdem terminatis facit, sed interpollẽ ac reducem vicibus: Anaxa. vero sempiternam putat eẽ, & hoc, quia huic elemẽta videntur esse infinita, quæ similares sunt particulę, & contrariæ aliquin modo: illi finita, videlicet q̃tuor. Nec opus est textum aliter exponere, maxime cum textus hi inutiles sint, & translationibus fere perspicui.

DILVCI. Videtur autem Anaxa. sic infinita posuisse, tum quia communem illam positionem naturalium veram esse sumit, quòd nihil ex eo, quod non est, exoriatur: quo circa hac ratione cuncta simul præfuisse, generationemq; alterationem esse cuiusq; inquiunt: alij vero congregationẽ, atq; segregationem. Tum etiam, quia contraria ex sese mutuo fiunt. inerant ergo.

Nunc tangit rationes Anaxagoræ, quibus latitationẽ & segregationem infinitam posuit, & sunt duę. Prima, qa nihil fit ex nihilo: igitur oportet, vt omne, quod fit, præsit ei ex quo fit, & ita quodlibet est in quolibet, & generatio nihil aliud est q̃ alteratio, quo argumẽto Empedocles cõgregationem atq; segregationem abstulit. Secũda rõ, qa vnum contrarium fit ex reliquo: igitur nihil fit, quin illius contrarium præsit, & ita omnia inerant in quolibet.

DILVCI. Si enim omne quidem quod fit, aut ex entibus, aut ex non entibus fieri necesse est: ex non entibus autem nihil fieri potest, (In hac enim sententia concordant Naturales omnes.) reliquum iam accidere necessario arbitrati sunt, ex entibus quidem, atq; ex ijs quæ insunt fieri: prę nimia tamen magnitudinum exiguitate non pspici à nobis. Quocirca quodlibet esse in quolibet mixtum aiũt, quia quodlibet ex quolibet exoriri videbant: videri vero atq; nuncupari diuersa inter se, ex eo quod præ multitudine sua in mixtura illa infinitorũ maxime superabundat: quando syncere quidem nihil omni ex parte sit aut album aut nigrum, aut dulce, aut caro, aut os, sed cuius plurimum vnumquodq; habet, id ipsius rei videri naturam contendebant.

Syllogismus Anaxagoræ hunc in modum erat, omne quod fit vel ex ente fit vel ex non ente: non est dicendum ea non ex ente fieri p cõem naturalium cõsensum: igit̃ oẽ quod fit, ex ente fit, ita sequit̃, vt singula insint in eo, unde fit aliquid, vt in aqua hac crines, ossa, neruos, carnẽ inesse necesse est. Et si dr̃ contra Anaxagoram, qa tunc vnumquodq; haberet ĩfinitas appellationes, quia in vnoquoq; sunt oĩa. Respondet q denominatio fieri debet à pdominanti, & ita ea caro dicetur, non quæ pure caro sit, sed in qua plurimum carnis apparet. Enitũtur quidam recẽtiores defendere Anaxagoram, dicentes responsionẽ eẽ bonam pp partes actuales, quæ supabundant magis in vno q̃ in altero, non aũt propter partes potẽtiales, cùm hę sint infinitæ. Sed hęc defensio est cauillus. Anaxagoras enim ex eo cõcludit quodlibet eẽ in quolibet, quia generat̃ omne ex omni, & quodlibet ex quolibet: propterea generationẽ asserit esse æditũ quendã in lucẽ, corruptionem esse occultationem: quæ ratio docet ipsum velle quodlibet eẽ in quolibet actu, & nõ potestate: sic. n. ab Aris. positione non differret. Propterea pro Anaxagora nihil afferri põt fructuosi, sed, vt diximus, ipse voluit rẽ maxime denominari ab eo quod magis in re super apparet: tu vero ad meliorem pensitationem rem hanc transmitte.

Anax. Quodlibet in q̃libet eẽ voluit actu, non potestate.

DILVCI. Sed, si infinitum quidem, quatenus infinitũ, ignotum est, ĩfinitum quidem multitudine aut magnitudine quantum quoddam ignotũ erit, infinitum autem forma, quale quoddam ignotum. At, cùm principia rerum tam multitudine

quàm

quàm specie sint infinita, fieri sanè nõ potest, vt ea sciantur, quæ ex ijs constant. Tũc enim compositũ scire arbitramur, cùm principia, ex quibus constant, scimus quæ, & quot sint.

Nunc vero obijcit Anaxagoræ, & vniuersa litera resoluitur in syllos duos. Primus est, infinitum est ignotũ: principia apud Anaxagoram sunt infinita: igitur sunt ignota. Secũdus est, cõposita naturalia sciuntur ex principijs notis: sed eiusmodi principia p conclusionem dictã non sunt nota: igitur in secunda figura, cõposita naturalia nõ sciuntur, inquit. Sed, si infinitum quidem, quatenus infinitum, ignotũ est. hæc est maior primi syllogismi. Adiecit, quatenus infinitum est, quia, vt dicitur 12. Met. cõ. 2. infinitum sub rõne vniuersali finita cognosci potest. exponit hãc maiorem, & quare dixit quatenus infinitũ, & iquit: Infinitũ quidẽ multitudine, aut magnitudine, quantũ quoddam ignotum est, & pro sua ipsius q̃titate nõ scibile: infinitum aũt forma, hoc est per dr̃iam infinitorum specificam, ut in numeris, est quale ignotum. Recte igitur patet omne infinitum, quatenus infinitum, esse ignotum, aut quo ad sui q̃titatem, aut quo ad sui qualitatẽ. deinde sumit minorẽ dicens. At, cùm principia re℞ apud Anaxagorã, tã multitudine q̃ specie sint ĩfinita, multitudine quidẽ, quatenus ponit similares partes ĩfinitas, specie vero, quatenus contraria autumat in quolibet infinita, ex ijs inferre debet, ꝙ talia principia sint qualitate & specie ignota Hinc accipiatur maior illa, cõposita naturalia sciũtur ex principijs notis, & inferatur cõclusio, uidelicet, ꝙ res naturales, quę ex illis cõstant, nõ sunt scibiles. cuius rationẽ addit. Quia tunc compositum quodq; scire arbitramur, cũ principia ea, ex quibus constãt, scimus quæ & quot sint. Verbum illud Tũc, grece ὄυτω, latine tum sic, tum hoc modo, vel aliquod tale: transtuli tñ, tunc, vt litera esset clarior.

Cõment. 55. vl 16. Aue.

Animaduersione dignum, Auer. hũc textum resoluisse in sex propositiones, & tres syllogismos. primus est, oẽ compositum notum est compositum quod scitur ex quot principijs cõponitur & quibus: oẽ compositum ex principijs infinitis in quãtitate & forma, est compositum quod non scitur ex quibus componitur & quot: igitur in secunda figura, oẽ compositum ex principijs infinitis est ignotum. Huius syllogismi maior est posita sine medio, minor vero p medium hunc in modum, oẽ infinitum in numero aut magnitudine est quantum ignotum, et omne infinitũ in forma est quale ignotum: sed oẽ compositum ex principijs illis infinitis est in forma aut numero siue magnitudine: igitur in prima figura, ignotum. Maior huius, quę appellatur minor, ab Auerro. more græco prosyllogizatur sic, omne infinitum est ignotum: omne infinitum multitudine, & forma est infinitum: igitur ignotũ. & ita sunt tres syllogismi, & sex propositiones, quarum propositionum duæ sunt probatæ, vt minor primi syllogismi, & maior siue minor secũdi, reliquę quatuor sunt positæ sine medio. addit etiam aliquas esse expressas in textu, aliquas vero non, vt textum legenti patet. Animaduerte etiã rationẽ hanc esse logicam, quatenus sumit ea, quæ declarata sunt in Logica, videlicet definitionẽ ipsius scire. Huius rei causam affert Auer. quia Logica venit in vsum, aut vt instrumentum, quo verum discernitur à falso, & hic modus est proprius logicæ ipsi, sed transit in vnãquãq; sciẽtiam, aut venit in vsum nostrum, vt sumũtur declarata in Logica, & transmittuntur ad alias scientias: & hic modus respectu artium particularium est extraneus, respectu Metaphysicæ est proprius, cùm Metaphysica & Logica sint scientiæ communes. Hæc ex commento colligi possunt.

Quæstio. An infinitum à nobis cognosci possit.

QVærunt hic iuniores, vtrum ĩfinitum possit cognosci à nobis. Rñdent Scoticolæ, infinitum cognosci posse tam conceptu vniuersali, quam particulari, tã quo ad quantitatem q̃ quo ad rationem: hæc patet, quia hoc cognosci potest, & hoc est infinitum, aut partibus, aut ratione: igitur ĩfinitum cognosci potest. Dicunt tamẽ non E posse cognosci infinitum, quia non sub ratione propria. Sed contra hanc positionem multipliciter solet obijci, primo, quia ratio infiniti apprehendi potest: igitur cognosci potest infinitũ sub ratione infiniti. Antecedens declarat, quia nihil potest inesse vel non inesse intelligi, nisi eius ratio intelligatur: sed infinitum apprehendimus inesse vel non inesse: igitur eius ratio ĩtelligi potest, & ita potest intelligi infinitum sub ratione infiniti. Secũdo, oĩs cognitio composita supponit simplicem: sed rationem infiniti attribuimus Deo, & eã negamus à qualibet re causata: igitur ratio infiniti potest esse nota. Tertio solet argui p media catholica, qa Deus, vt creator, intelligit̃, & vt creator, est infinitus: igit̃ vt infinitus intelligit̃. Silr̃, vt finis ĩtelligit̃, & vt sic est infinitus: igitur vt prius intelligi potest vt infinitus. Propter hæc argumenta et alia vltra, dicunt infinitum sumptum quo ad rationem formalem, qua est infinitum, hoc est, quo ad infinitatem, posse cognosci, & è contra posse cognosci ipsum vt sic: quò uero ad id, cui hæc ratio F attribuitur, videlicet numer℞ determinatum partium, aut magnitudinẽ determinatam, aut potẽtiam. Respondent, ꝙ quo ad numerum partium & magnitudinem est ignotum, quo vero ad virtutem potest aliquid esse notũ, vt Deus. Deus.n. cognoscitur sub ratione infiniti, & quo ad rationem, & quo ad rem, cui competit illa ratio.

Secunda ex positio.

Sed hæc positio est falsa, & non peripatetica. falsa quidem, qa quæro, per rõnem infiniti qd intelligant, aut quid rei, aut quid nõis, non quid rei: quia quod nullo modo est, nõ habet quid rei: si quid nominis, igitur ratio ĩfiniti erit solum nomẽ. modo, nomen imponere possumus rei non per cognitionem eius, sed sui oppositi, & ita nihil noui afferunt: solum enim habemus ipsum cognosci posse quid non est. Secundo quo ad rem denominatam non est in toto peripatetica, quoniam Peripatetici nihil ponunt ĩfinitum nisi in potentia & fieri, vt sunt motus, et tẽpus, et Deũ non ponunt infinitum, vt diximus in codicillo de infinitate primi. Nec rationes valent, nam ad primam respõdetur, ꝙ G si per rationem infiniti intelligit quid rei, negatur antecedens: si quid nominis, conceditur: & tunc dicitur, ꝙ ratio illa habetur per quid non est, & per priuationẽ oppositĩ.

Confutatio.

Ad secundam concedo antecedens, supponit enim simplicẽ, aut per se, aut ratione sui oppositi, & hoc sufficit ad compositionem & diuisionem. Ad media catholica patet solutio apud Peripateticos, sed theologice sentiẽdo dico in syllogismo esse fallaciam accidentis, quia non valet, Cognosco hominem, vt venientem, & vt veniens est Coriscus: igit̃ cognosco hominẽ, vt Coriscum. Cucullati enim isti plerũq; ex mala logica, & multo studio in chimericis, truduntur in pueriles errores. Ad propositum nos catholice sentiẽdo, tenemus Deũ posse cognosci, ꝙ non sit finitum, vt aliqua res causata, sed positiue atque contrarie sumẽdo infinitũ nõ ĩtelligimus, nisi ĩ patria vbi beabimur. Auer. vero parum differens ab his in 2. Metaph. cõmento 11. & 13. & 12. Metaph. cõmen. 14. & alibi, tenet infinitum posse cognosci in potentia, hoc est, sub propositione H vniuersali. in hac enim propositione, omnis ignis calefacit, intelligimus infinitos ignes posse calefacere: sed cùm hæc intellectio sit in vniuersali, & vniuersale est potentia singulare, rationabiliter in potentia intelligitur. Ipsum autem actu cognosci negat, vt si sit infinitum quantum, non potest cognosci numerus determinatus partium, si infinitum quale, nec partes formales omnes cognosci possunt. Hæc de quæstione. Multa alia addunt iuniores, quæ, cùm sint extra propositum, & facilia cognitu, bona fronte prætermittimus: non enim est iustum omnia in vno libro disputare, & maxime si alij illa bene disputauerint.

DILVCI.

Deũ infinitũ Beati tãtum in patria cognoscũt, nos vero hic, nõ finitũ cognoscim⁹, vti cęteræ creaturæ.

Põ Auer. Infinitũ potẽtia cognosci põt sub vñi ꝓpõne.

Præterea, si necesse est ipsam partem quantæuis magnitudinis & paruitatis posse esse, etiã ipsum posse esse. Dico autem aliquam talium partium q̃ insunt, & in quas totũ ipsum diuidit̃.

DILVCI.

Si autem

Si autem animal aut planta quantæuis magnitudinis & paruitatis esse nõ potest, perspicuum est neq; partium quamuis, esse posse, erit enim totum etiam simili modo. at caro & os & cætera id genus partes animalium sunt, & fructus plantarum. Perspicuum igitur, neq; carnẽ, neq; os, neq; aliud id genus quantęuis posse esse magnitudinis, siue in maius, siue in minus.

Secundo arguit hypothetice à destructione cõsequentis hoc modo. si partes alicuius totius possunt esse quantęuis magnitudinis, totum ipsum etiam esse poterit quantæuis magnitudinis: sed totum ipsum, vt animal, aut planta esse non potest quantæuis magnitudinis: igitur neque partium vlla. &, quoniam partes sunt in duplici differentia, addit. Dico autem aliquam talium partium, quæ insunt, & in quas totũ ipsum diuiditur: & ita per partes, intelligendum est partes actuales potẽtes per se existere, & à quibus ipsum totum cõstat. Ex his accipitur hęc maior, videlicet, nulla partium actualium esse potest quantæuis magnitudinis: cui addit minorem dicens, at caro, & os, & cætera id genus partes animalium sunt, et fructus plantarum, concludit: Perspicuum igitur neq; carnem, neq; os, neq; aliud id genus quantęuis posse esse magnitudinis, siue in maius, siue ĩ minus. Vniuersus itaq; textus in duos resoluitur syllogismos, vnus est categoricus, qui speciatim concludit, neq; carnem, neq; os, neq; id genus posse esse quantæuis magnitudinis. Alter est hypotheticus probans illam maiorem, videlicet, nulla pars actualis esse potest quantæuis magnitudinis, & sic litera patet.

Cõmen. 36. Auer. Auerroes vero ait partes esse in duplici differentia, aut secundum qualitatem, vt quę sunt alterius rationis & inter se & à toto, vt sunt materia & forma: aut secundum quantitatem, quæ adhuc bifariæ sunt, aut actu, vt quæ esse possunt separatæ & inter se & à toto, aut potẽtia, quę neque inter se, neque à toto separari possunt, vt eæ videlicet, quæ tantum designantur: minima enim ipsa cuiuscuis generis partes sunt actu, partes minimorum potentia tantum. Ad propositum igitur totum & partes se consequuntur quo ad mensuram, accipiendo partes actu, non potestate. Ex his accipitur contra captiuneulatores non esse infinite paruum equum, aut infinite paruum hominem, alter ratio Aristotelis & Themist. ac Auerrois nulla esset. Sed de his postea.

DILVCI. Adhuc, si omnia quidem talia mutuo sibi inerint, neq; generatur quicquam, sed cùm ierat segregatur, atq; à prædominante vnumquodq; appellatur, & quodlibet ex quolibet fit, velut ex carne aqua segregatione, & caro ex aqua: atq; corpus omne finitum ablatione finiti corporis consumetur, perspicuum est fieri nõ posse, vt quodlibet in quolibet sit.

Tertio arguit etiam hypothetice, & sumit in antecedente quinque, quatuor de mente Anaxagoræ, & quintum verum, quod Anaxagoras nõ negauit, et inquit. Adhuc, si omnia quidem talia mutuo sibi inerint, ita vt quodlibet sit ĩ quolibet, hoc est primum: neque generatur quicquam, sed cùm inerat segregatur, hoc est, & generatio est rei inexistentis segregatio, hoc est secundum: atq; à prædominante vnumquodq; appellatur, hoc est tertium: & quodlibet ex quolibet fit, velut ex carne aqua segregatione, & caro ex aqua, hoc est quartum: quod differt à primo, quia primum erat de esse, hoc autem est de fieri: atq; corpus omne finitum ablatione finiti corporis consumetur, hoc est quintum, quod sensu patet, & Anaxagoras ipsum non negasset. Ex his quinque assumptis, vti ab vno antecedente, infert, perspicuũ est fieri non posse, ut quodlibet in quolibet sit: hoc enim erat vnum assumptorum in antecedente, in syllogismis enim ad impossibile, vt dicitur in Prioribus, semper concluditur destructio alicuius præmissorum. Themistius autem locum hunc non syllogisticum facit, sed vult Aristotelem tacitam soluisse dubitationem, quę res, cùm sit facilis cognitu, nunc fit digum in tantum. Expõ Themistii.

Ablata naturaq; ex aqua carne, rursusq; alia facta ex reliqua segregabitur, quamuis ea quæ diuidenda est, minor fuerit, tamen magnitudo aliqua illius non excedet paruitate aliam. Quare si quidem segregatio stabit, nõ quodlibet in quolibet erit: in reliqua enim aqua, nihil inerit carnis. Sin vero non stabit, sed semper sequestratio proficiscetur, finita profecto in magnitudine æqualia finita erunt multitudine infinita: quod quidem est impossibile. DILVCI.

Nunc deducit consequentiã, & primo sumit unũ quasi suppositum ex ratione proxima, & inquit. Ablata nanq; ex aqua carne, rursusq; alia facta, iterum ex reliqua quæ remanet segregabitur, quamuis ea quæ diuiditur, siue diuidenda est minor ac minor semper fuerit, tamen magnitudo aliqua supple illius nõ excedet paruitate sup. aliam, quasi dicat, oportet venire ad tãtillam magnitudinem, vt amplius diuidi non possit in paruiorẽ uel minorem. hæc suppositio fuit declarata, ex qua suppositione facile patet cõsequentia dicta. Sed, quia tũc hæc tertia ratio nõ multũ differet à prima, quia vteretur his, quæ sunt declarata in prima, propterea aliter per diuisionem deducit illam consequentiam, hoc modo. Aut segregatio stabit, aut non stabit: si stabit, tunc nõ quodlibet erit in quolibet, quoniam in residua aqua tandem non erit carnis quicq;: si non stabit, sed sequestratio sit infinita, finita profecto in magnitudine, æqualia finita erunt, multitudine infinita, quod quidem est impossibile, & contra quintum præmissum.

Quòd vero ad verba attinet, Aristoteles adiecit ęqualia, nam finita inæqualia proportionaliter multitudine infinita esse in aliquo finito nihil prohibet. Possunt enim esse infinitæ medietates in aliquo toto finito, atq; ĩfinitæ partes proportionales, quod q̃dem recte aiaduertit Expositor. Expõ verborum.

Ad hęc, si omne corpus aliquo sui ablato, fieri se minus necesse est: carnis autem quãtitas & magnitudine & paruitate definita est: perspicuum est minima ex carne nullũ omnino corpus segregari posse, alioq̃n erit minor minima. DILVCI.

Quarto arguit etiam hypothetice, & sumit duo in añcedẽte, & inq̃t: Ad hæc, si omne corpus aliquo sui ablato fieri se minus necesse est, hoc est primum, & sensu patet: carnis autem quantitas & magnitudine & paruitate definita est, hoc est secundum & probatum superius: ex his infert, perspicuũ est minima ex carne nullum omnino corpus segregari posse. Deducit consequentiã, alioquin erit minor caro minima data, vt facile patet. Hæc ratio supponit vel ad sensum, aut ex ratione secũda esse cuiuslibet rei minimum, de quo etiam in fine capituli disputabimus.

Insuper in infinitis corporibus caro iam infinita, sanguisq; atq; cerebrum inessent. Separabilia tñ iter se, & nihilominus esset vnũquodq; infinitum, quod quidem rationis est expers. DILVCI.

Quinto arguit, si quodlibet esset in quolibet, tunc infinita essent in infinitis infinities, & actu, & separabilia ĩter se: quod mentem egreditur humanam. Consequentia patet: q̃a in quolibet esset sanguis ĩfinitus, & in qualibet parte sanguinis esset quodlibet, & sic infinita in infinitis infinities. Dubitant, quia Arist. supponit semper partẽ esse toto ipso minorem, & hoc nõ videt vniuersaliter verum: nam totum tempus pręteritum terminatum ad primum Dubõ.

nunc præsentis diei, non est minus seipso terminato ad vltimum nunc, cùm ambo sint infinita, & per cõsequens neutrum neutro maius. Iuniores concedunt propositionem Aristo. non esse vniuersalem: quia nõ in successiuis, at in permanentibus, & ijs quæ locum occupant, propositio est vniuersalis. Ego tamen dicerem non esse ĩpossibile vnum infinitum esse altero maius, si illud sit finitum ex altera partium, quia vt sic est finitum. & concederem tempus terminatum ad finem diei eẽ maius tempore terminato ad principium: quoniam ex illa parte tale tempus est finitum, & recipit additionem.

Rñsio iuniorum.

Rñsio propria.

DILVCI. Id vero quod fertur, nunq; segregata omnia fore, non sapide quidem dictũ est, recte tamen, quatenus affectiones inseparabiles sunt. Cùm igitur colores & habitus mixti sint, si fuerint segregati, erit quippiam album, aut sanum: quod non aliud quid erit, nec in subiecto.

Vt Expositor inquit & recte, cùm improbauit positionẽ, nunc ponẽdi improbat modũ. Vbi debes scire, q interdũ aliquid dicitur & vere, & ignoratur id vere esse dictũ, veluti pueri persæpe vera dicunt, sed non sapide. Propter hæc inquit, Id vero, quod fertur ab Anaxagora, nunquam segregata omnia fore, non sapide quidem dictum est, quia ignorat quid velit dicere, recte tamẽ dictum est, quatenus affectiones & accidentia propria inseparabiles sunt è subiectis proprijs, & ita vere dictum est, non tamẽ sapide. Animaduerte tamẽ verbum illud sapide, legi in græcis codicibus in verbo, sed vt translationes essent clariores, in aduerbiũ transtuli. Similiter verbum illud, quatenus, in græco reddit causam, sed clarius intelligitur modo quo transtulimus. Multi enim singulo verbo addicti, fallunt milies sensus. Et vlterius quasi epilogãs rationem, inquit: Cùm igiẽ colores & habitus mixti sint apud Anaxagoram, quia constat illos generari, atq; in lucem ędi, si fuerint segregati, erit quippiam album, aut sanum in rerũ natura, quod non aliud quid erit, sed erit tãtum ipsum ac separatum, nec in subiecto: & ita affectiones & accidentia, sine subiectis, quod non est bene dictum, & sic in dictis Anaxagoræ erit contradictio: nam colores ex ea parte, qua commixti sunt, possunt separari, ex ea vero parte qua affectiones, sunt inseparabiles.

DILVCI. Insuper etiam ipsa mens stulta est, ea aggrediens quæ factu impossibilia sunt: si separata quidem reddere attentat, quæ quidẽ tam quantitatis quàm qualitatis ratione separari nequeunt. quantitatis quidem, quia non est minima magnitudo: qualitatis vero, quia affectiones inseparabiles sunt.

Vltimo reprehendit modum ponendi ex parte causæ effectricis. posuit enim Anaxagoras diuinam mentem effectricem omniũ causam ab illa siue miscella, siue chaos cuncta separare volentem. Contra obijcit Aristote. inquiens: Insuper etiam ipsa mens stulta est, ea aggrediens, quæ factu impossibilia sunt, si videlicet separata cuncta reddere attentat, quæ quidem tam quãtitatis quàm qualitatis ratione separari nequeunt. quod declarat. & inquit. Quantitatis quidem, quia apud Anaxagoram non est deuenire ad minimam magnitudinem: igitur mens diuina quærens separare quãlibet magnitudinem è qualibet, stulta ac absurda est: qualitatis vero, quia affectiones inseparabiles sunt, & ita volens separare affectiones, impossibile attentat. Mens igitur illa quærens omnia separare stulta videtur. Animaduertas tamen, vt translationes essent clariores, nonnullas friuolas particulas permutasse, veluti illam insuper etiam, quæ in græcis codicibus legitur, quare, & illam separari, quæ est fieri, quæq; cum pauci momenti sint, non sunt ab re volui tamen, vt promisi, has animaduertere.

E Preterea etiam nec recte generationem similarium capit: lutum enim, tum in luta, tum non in luta diuiditur. Neq; idem modus est, vt lateres ex domo, et domus ex lateribus, sic & aqua & aer ex sese mutuo sunt, & fiunt. Insuper etiã melius est pauciora principia, finitaq; sumere, quod quidem Empedocles facit. DILVCI.

Vltimo reprehendit Anaxagoram quò ad materiam rerum: ipse. n. posuit rerum materiam esse similaria corpora, atq; vnumquodq; suo ab similari cõstare, ceu carnem ex caranculis, lapidem ex lapillis, aurum ex aurellis. Contra hęc obijcit Aristo. dupliciter, & inquit Primo, nec recte generationem similarium capit. quod probat dicens: lutum enim, tum in luta, tum non in luta, sed aquã & terram diuiditur, et ita lutum constare potest non ex lutulis, sed humore potius & terra: constantia igitur luti ex terra F & humore vera est luti generatio, ex lutulis autem est potius auctio vel diminutio: non igitur generatio fit ex similaribus. Sed dices, contra, ita fit aer ex aqua, & è contra. vt domus ex lateribus, & è cõtra: sed domus ex lateribus & è contra congregatione & segregatione fit: igitur aer ex aqua & è contra segregatione & congregatione fit. Respondet: Neq; idem modus est, quo lateres ex domo & domus ex lateribus fit, & quo aer & aqua mutuo ex se se sunt & fiunt: nam aqua ex aere fit vera transmutatione in substantia, domus ex lateribus appositione tantum. Secundo obijcit Arist. & inquit. Insuper etiam melius est pauciora principia finitaq; sumere, quod quidem Empe. facit, q sumere ex parte materię ĩfinita corpora, siue ptes similares: igiẽ ex parte materiæ nõ oportet ĩfinita pncipia facere. Hæc sunt cõtra antiquos ab Ari. breuib[9] sumpta.

SEd circa finem capituli præsentis solet quæri de minimis. Quæ quidem materia licet in Sexto et Octauo ab Aristotele diligenter pertractetur, tamen, vt iunioribus G satisfaciam, colligemus nonnulla breuibus. Primo itaque videbimus de specie minimi, secundo de potentijs minimis, tertio de duratione. Circa primum solet quęri, vtrum aliquod indiuiduum possit participare speciem sub quacunq; modica quãtitate. Iuniorũ quidam distinguunt, quoniam quædã sunt similaria, quæ græce dicuntur homogenea siue homœomera, vt caro, quę in carnes, & ignis, qui in ignes secatur: quædam dissimilaria, græce organica, siue heterogenea, velut oculus, brachium, & id genus, vt Aristo. diuidit in libro de Animalibus in principio. Tunc tenent in dissimilaribus dari maximum atq; minimum inclusiue, in similaribus vero minime. Persuadent hanc positionem, quia dissimilaria, ad hoc vt sub specie contineantur, aliqua exercere debent propriam operationem illius speciei, uerbi causa, si homo debet sub humana specie contineri, debet exercere risum. modo, exercere non põt talem operationem nisi sub debitis terminis collocetur. secus autem in similaribus, quę non reponun- H tur in specie, vt speciei exerceant operationem, sed ut partes totius dissimilaris, quibus non competit aliqua per se actio. Cuius põnis plures clarissimi viri extitere nr̃a tẽpestate, & nos quandoq;. Sed pace hoꝝ nunc non mihi videtur ita, quia hęc positio contra omnes Peripateticos, & fundamentum eius esse potest cõtra eos. Contra peripateticos quidem, quoniam accepit Aristoteles paulo ante, totum sequi dispositionem partium. cùm enim totum heterogenium partibus constet tandẽ homogeneis, iure sequitur ad sectionem partium infinitam, minui ipsum totum etiam in ĩfinitum. Sic enim Aristoteles arguebat aduersus Anaxago. Themistius quoq; idem ibidem explanauit de animalibus & plantis, & Auer. com. 36. quæ tu facile inuenies. Contra fundamẽtum vero, quoniam omnis caro est in specie: quælibet autem species habet aliquã propriam formam, qua potest exire ĩ certã operationem, licet interdum nobis occultam: igitur & caro actionem

Dub. An indiuiduũ sub quacũq; modica quãtitate spẽm participare possit.

Maximum & minimum in dissimilaribus dari, non aũt in similarib[9], falsum est.

habet

habet suæ spẽi, & ita uidetur argumentum etiam ad similaria applicabile, de quibusdam patet, vt de igne et aqua, & id genus. Quare oportet eandem persuasionem facere de vtrisq;, hęc igitur positio nõ est peripatetica. Alij acutissimi viri tenent non esse minimum, neq; maximum in corporibus naturalibus ex parte naturę intrinsecę, sed bene minimum, vel maximum corpus per se sensile de tali specie, ad hunc profecto sensum, q minus illo de specie illa per se existens sentiri non posset. Persuaderi põt hæc positio ex parte materiæ, ex parte formę, ex parte agẽtis, ex parte dimensionis, mediãte qua forma introducitur in materia, ex parte demum modi agendi, siue alterandi vel disponendi. Prima persuasio ex parte materiæ est: quia non est dare minimam materiam, de qua potest æduci aliqua forma, quia tunc de aliqua tota materia educi posset, & non de eius medietate, quod non est possibile. Secunda persuasio est ex parte formæ: quoniam quælibet forma naturalis, apud Peripateticos, est extẽsa, & diuisibilis in infinitum. tunc arguo: quælibet forma naturalis generatur successiue: igitur non est dare primã formæ partem genitam, quin ante illam sit alia prius genita, hanc rationem innuit Auer. in hoc. 1. cõmen. 62. Tertia persuasio est ex parte agentis. nam sub quantacunq; quantitate potest agens formam in materia inducere, sub tanta esse potest forma illa: sed agens potest inducere formam in subiecto infinite modico, quia citius agit in partem propinquã quam in remotã: igitur potest forma esse sub infinita parua dimensione. Quarta persuasio est ex parte quãtitatis, quæ sic formatur à quibusdam cucullaris. cuicunq; naturaliter competit aliquod antecedẽs, eidẽ naturaliter competit & consequens: dimensio est antecedens, diuisibilitas infinita est consequens: igitur cuicunq; competit naturaliter dimensio, eidem naturaliter diuisio infinita: quare non est dare minimum, cũ illud sit naturaliter quantum, & per consequens naturaliter diuisibile. Quinta persuasio est ex parte motus. nam, cũ omnis forma naturalis acquiratur per motum, & nullius motus detur primum & vltimum, Sexto huius, neq; rei generandæ dari potest minimum: daretur. n. rei corrumpendæ vltimum instans sui esse. Multę alię rationes hinc inde fiunt, & etiam hinc inde defenduntur positiones, quas hic breuitatis cã omitto. qui. n. curiosus est, potest illa in libris nostrorum recentiorum legere. sat enim mihi sit tangere pollentiores. fiunt etiam à captiunculatoribus captiuncularij infiniti casus: qui, cũ philosophiam non sapiant, omittantur etiam. Sed hæc positio etiam non est Peripatetica, est enim expresse contra Aristotelem & Auerroem, & videtur contra seipsam etiam. Contra Aristotelem quidem, et Themistium, et Auerroem, vt patet hic contra Anaxagoram, maxime commento Trigesimoseptimo & 38. Amplius Auer. in Sexto huius commento. 32. & 8. huius. commento 23, & 44. & 62. & 3. Cœli commen. 6. & alijs locis in numeris. Contra se vero, quia hęc implicant, sensile est determinatum ad minimum ac maximum, et non esse minimum naturale per rationem intrinsecã, quia ex vno sequitur contradictorium alterius. nam ex quo potest aĩal minui in ĩfinitum, põt potẽtia eius tactiua minui in ĩfinitum: igit̃ sensatio minui proportionaliter in infinitũ, & ita sensile, siue tactile potest minui in infinitũ: & ita videtur ex vno concesso, videlicet q non detur minimum ex parte ĩtrinseca, sequi non dari minimum sensile. Propter hæc absolute cum Peripateticis sentio, cuiuslibet generati esse minimũ & maximum ĩclusiue, & ex parte intrinseca. Vbi debes scire, ut colligitur ab Auer. in dictis locis, q radix terminationis est forma, è qua proficiscitur actio & species: Radix vero interminationis est materia ipsa, quę est quædã, vt Platonice loquar, infinitudo: & ita videt̃ forma determinata maximo & minimo, quia est forma actiua alicuius effectus, quem agere non potest sub quacunq; quantitate. Hæc est positio omnium peripateticoꝝ. Tunc per hæc facile respondetur ad rationem positionis proximæ.

Naturalia ad maximũ, & minimum corp° per se sensile itrinsece termina ri oportere, sic q̃d min° minimo sentiri non possit, improbabilis est põ.

Vera põ. Cuiuslibet entis natural' gñati determinata est intrinsece q̃titas in maius & in minus.

Solutio rõnum.

A Ad primam dico, q siue ex parte materię possit ex infinita parua materia forma æduci, siue agentis, ex parte formæ ipsa non potest esse, nisi in minima materia, & hoc satis est. Ad secundã dico, q quælibet forma naturalis est quanta & diuisibilis, non tamen diuisibiliter inducibilis, cũm per minima inducatur, ut patet per nunc dicta, & ita simul omnes minimi partes generantur. Ad tertiam dico, q agens omne habet sphæram suæ actiuitatis, in cuius quodlibet puncto agere potest ęque pollenter, cũ in quolibet æque bene applicetur: & ita negatur illa communis animi conceptio calculatorum, q agens naturale cæteris paribus citius agat in partem propinquã q̃ in remotam.

Ad quartam cucullatorum dico, q naturaliter dimẽsio competit rei naturali, et naturaliter diuisibilitas, non quidem in partes potentes per se existere, cũ hęc non sit affectio communis cuiusq; quanti, sed in partes potentiales, siue designatiuas: sic enim competit omnibus, etiã cœlo.

Ad quintam dico, in motu etiam datur primum, non tamen vltimum, & q Arist. loquitur de motu locali in Sexto, ut exponit Auer. in cæteris datur primũ sine dubio, et ita minimum. neq; valet q rei corrũpendæ sit vltimum. Et, si dicis, sit corrumpendum vnũ minimum, cui applicetur agens potẽs ipsum corrumpere, et sumus in primo instãti applicationis, patet q ĩ illo est, & ĩmediate, post non erit: igitur illud instans applicationis fuit vltimũ. Dico, q prima exponens est falsa, imo in illo instanti applicatiõis ꝑmo nõ est, imo instans applicationis est primum nõ esse præcedentis, propterea in illo non est & continuo immediate antea fuit. Et, si dicis, aut applicat̃ ꝑm agẽs enti, aut nõ enti? Dico, q applicat̃ enti in potentia, et nõ enti actu. Et, si dicat̃ oẽm corruptionem siue generationem præcedit alteratio: igitur ante illud applicationis instans præcedit alteratio. Dico, q ꝑcessit in eodem, aut in alio, et hoc satis. De his vero diligentius in Sexto dicemus. Hęc de speciei rerum naturalium determinatione. Et de potentijs agamus, sequuntur enim potentiæ ipsæ naturas & species rerũ. Solet igitur quæri, per quid terminatur potentia actiua? quia de passiua idem est iudicium. Captiunculatores oẽs tenent potentias actiuas non p maximũ inclusiue terminari, sed exclusiue, quod est minimum quod non. rem hanc probant potissimum vnico argumẽto sic, sit actiua potẽtia A, maximum quod potest, aut mouere, aut leuare B. & arguitur, aut A excedit B, aut non excedit: non est dicendum q non excedat, quia tunc non ageret: à proportione enim minoris inæqualitatis non prouenit actio. Sin vero excedit, aut excessu indiuisibili, aut diuisibili, non excedit excessu indiuisibili, cũ ille non sit. si vero excessu diuisibili, sint illius partes C D. & tunc, si ipsum B augeretur in tãtum q ipsum A excederet, ipsum in tãtum adhuc moueret, quia vt quilibet excessus sufficit ad continuandum, ita quilibet sufficit ad mouẽdum: igitur adhuc moueret tale auctum, & per consequens ipsum B non fuit maximum. Hoc est Achilles captiũculatorum. Ego vero teneo absolute cum Auer. in. 1. Cœli, com. 116. & 127. D q actiua potentia definitur per maximum quod potest. Ex hoc sequitur q passiua terminatur per minimum in quod, vel è quo potest: erit enim passiua potẽtia ad agẽs minimum, vti maximum illius. Tunc ad rationem nego illam communem animi conceptionem Sorticolarum, q quilibet excessus sufficit ad mouendum & motum continuandum, imo dico secundum Peripateticos esse minimum excessum, quo potentia potest mouere, & nullo minori, et quolibet maiore. Et, si dices, tunc rei successiuę daretur ultimum, quia uirtuti excedenti excessu minimo applicetur agens corrumpens in hoc instanti, quod est præsens, & arguatur in hoc, potẽtia illa mouet, & immediate post non: igitur motus erit vltimum. Dici potest (vt diximus) instans applicationis esse primum, non esse eius cuius fit applicatio; & sic negatur prima exponens. Hæc de potẽtijs. multa alia in Libris de Cœlo resarciemus, quę nunc raptim tangimus, vt iunioribus in parte satisfaciam.

Replica.

Rñsio.

Replica.

Rñsio.

Replica.

Rñsio.

2. qõ de potentijs.

Prima põ.

A proportione minori inæqualitatis non ꝑuenit actio.

Põ propria.

Sol. rõnum.

[Quæstio. 9: An rei cuiusque duratio maximo & minimo tempore terminetur.]

De maximo tempore durationis rei solet quæri. quæ quæstio [E] ad librũ de Cœlo & de Gñatione pertractata est, nunc vero raptim quædam afferam. Animaduersione itaque dignum in omni corruptibili esse potentiam aliquam, qua potest durare, siue illa potentia sit, qua eius forma in sua materia conseruatur, siue potentia qua resistit causis corruptiuis. in ipso vero incorruptibili nulla est potentia suæ durationis, qm̃ siue potẽtia durandi sit ea qua resistit contrarijs causis suæ corruptionis, siue qua cõseruet eius formã ĩ materia, nulla est ĩ ipso ĩcorruptibili. Tunc cõsensim omnes tenent potentiam durationis cuiusque rei corruptibilis, necque maximo, neque minimo tempore terminari inclusiue. maximo quidem non, quia tunc rei permanentis daretur vltimũ, vt facile deduci potest. minimo vero nequaq̃, quia quocunque tempore dato, quo data est res ipsa corruptibilis, adhuc per minus perdurare potest, vt si durare potest per annum, etiam per medietatem durare potest, & per medietatem medietatis, & sic in infinitum.

[Conclusio quæstionis. Rei corruptibilis duratio neque maximo, seu minimo terminal durationis tempore.]

Propter hæc sequitur, talem rei corruptibilis potentiam [F] terminari maximo tẽpore exclusiue, quod Sorticolæ vocant minimum, vltra quod non. hæc res facile ex dictis deducitur. hæc de tertia quæstione. Post hęc restat videre quid Anaxagoras ipse sua in ipsius fictione voluit balbutiri: non enim tantus vir hæc velle dicere visus est, vt Aristo. sibi imponit.

[Qualis posito Anax.]

[Expõ pici.]

Picus vir nostra ætate clarissimus to hetaplo, quem de Septiformi sex dierum geneseos enarratione inscribit, tres figurat mundos: supremũ videlicet omnium angelicum siue intellectualem, vt Plato in Phędro, huic proximum cœlestem, postremum oĩum sublunarem. hic tenebrarum mũdus est, ille lucis, cœlum vero ex luce & tenebris temperatur.

[Triplex mundus.]

Vlterius sumit hos tres mundos vnum esse, qm̃ quicquid in omnibus simul est mundus, id & in singulis collocatur, verum quæ in mundo sunt inferiori, in superioribus sunt, sed meliori nota, q̃ itidem sunt in superioribus, in postremis etiam visuntur, sed degenerum conditione & adulterata, ut sic dixerim, natura.

[Tres mundi sunt vnus.]

Hoc autem facile est videre. & ne manibus vacuis [G] recedamus, explicamus quędam. in mundo sublunari est ignis, in cœlo Sol: in ipso angelico, Saraphicus Intellectus. Tenet enim Sol ad cœlum, & Saraphicus intellectus ad angelicum mundum eam conditionẽ, quam habet ignis elementarius in sublunari. Rursus est aqua apud nos, in cœlo luna, in angelico cherubica mẽs, similem rationem ad suos mundos habentes, & in alijs omnibus simili ratione potest exponi: quæ, cùm propositum nostrum trãsgrediantur, rationabiliter prætermittimus. Ad rẽ venio. Anaxagoras itaque videns quicquid est in vno illorũ esse in quolibet, & quęqd in omnibus insimul esse in singulo, hoc balbutiri voluit, dum asserit quodlibet esse in quolibet, qm̃ quicquid in vno est mundo in quolibet esse necesse est.

[Exemplum.]

Et licet hæc Anaxagoræ allegorica expositio reprehendi non potest, si Aristoteli & Simplicio, cæterisque græcis, & Themistio credimus, nullatenus consona est. Aristoteles enim vbique (vt Themistius interpretatur) verba Anaxagorę referens, innuit chaos esse id, ĩ quo quodlibet continetur, quod etiam nõnunq̃ migma vocat, hoc est, miscellam, siue mixturam. Hãc autem miscellã Themistius & Simplicius non minus Platonici q̃ Peripatetici materiæ tribuerunt, nõ mundo.

[Quid de expõne Anaxa. Prima.]

Propter hęc Gręci se re omnes aliter positionem Ana. allegorizarunt: intellexerunt enim per migma siue chaos, id quod apud catholicos est abyssus, apud vero Arist. est materia, apud vero Platonem omni capax. Homœomera siue similaria infinita, quæ in chaos, siue materia illa contineri Ana. asserit, interpretantur inchoationes formarum, quas vetustissimus Simeon tenebras abyssi vbique vocitat. &, quoniam in quolibet ente naturali est materia, in qua est sua ipsius forma, omnia autem in materia sunt omnes inchoationes, iure quodlibet esse in quolibet per inchoationem autumat Anaxagoras. Per mentem vero, quæ inchoationes has, siue rudimẽta hæc formarum extrahit, non mentem purã, sine omni corporis adminiculo intelligit Anaxagoras, sed mẽtem diuinam, ut motrix est cœli. Sunt. n. omnes formarum, siue rudimenta, siue inchoationes effectiue in primo motore, potestatiue in prima materia, vt auctor est Auer. 12. Meta. in cõmen. 18. & 36. Hanc autẽ expositionem celeberrimi viri non solum gręci Anaxag. ascripserunt, sed Aristoteli, velut doctissimus Albertus, & fundatissimus Ægidius in pluribus locis suæ Theologiæ. Sed an hæc fuerit Aristo. mens, nunc non definio, sat enim est mihi abstulisse positionis Anaxagorę secundam interpretationem. Hæc de Anaxagora.

[Secunda allegoria positionis Anaxa.]

Oẽs igitur contraria principia faciunt, & qui vniuersum vnum esse atque immobile dicunt, quando & Parmenides frigidum atque calidum principia profitetur, quæque ignem & terram appellat, & qui rarum & densum aiunt. Et Democritus plenum et vacuum, quorum alterum [F] quidem vt ens, alterum vero vt non ens esse dicit. Rursus per positionem, figuram, ordinem, differre res asserit, quæque contrariorum genera sunt. per positionẽ quidem, vt per supra & infra, ante atque retro. Per figuram vero, vt per angularem, inangularẽ, rectam, atque circũflexam. Quòd quidem igitur omnes contraria aliqua ex parte principia faciant, ex hisce patet.

[DILUCI.] [Parmeni.] [Thales. Anaximene.]

Omnes igitur contraria principia faciunt, & dicentes, q vnum sit ipsum omne, & imobile. Etenim Parmenides frigidum & calidum principia facit, hæc aũt appellat ignem, & terram. Et quidam rarum & densum, & Democ. firmum & inane: quorum hoc quidem vt ens, hoc autẽ [G] vt non ens esse dicit. Adhuc autem positione, figura, ordine. Hęc autem genera contrariorũ positione, vt sursum, deorsum, ante, retro, i. figura, angularis, inãgularis, recta, circularis. Quòd quidem igitur cõtraria quodammodo omnes faciant principia, manifestum est.

[ANT.]

Nunc de veritate ipsorum principiorum naturaliũ pertractare proponit. & primo, q sint contraria per inductionem in omnibus positionibus ostẽdit: & hoc, quia, & hi, qui vnũ omnia & immobile, & hi, qui plura esse dixerũt, & qui etiam infinita, vt Themistius deducit. Nã Parmenides calidum & frigidum principia esse dixit, quorum alterũ ignem, alterum terram vocauit. Amplius etiam & qui infinita principia asserunt: nam Anaxagoras, in similaribus particulis posuit rarum & densum, quæ Anaximander secretionem & cõcretionem appellat: Democritus [H] vero plenum & inane. Et quoniã corpora indiuidua etiam dixit principia, voluit rerum generationes differre figura, situ, atque ordine, quæque sunt contrariorum genera. Nam situs diuiditur in species, vt in dextrum, sinistrum, supernum, infernum, anteriorem, & posteriorem. Figura etiam diuiditur in species, quoniam alia est rectilinea, alia orbicularis, & id genus. Tacuit vero Empedoclem & Platonem, quoniam de his, vt Themistius inquit, abunde supra dixit. Verba Aristote. patent.

Commen. 41. Auer.

{Quum destruxit} Auer. primo concludit propositum, q melius est finita facere, tum quia nulla est necessitas ponendi infinita, tum quia possumus facilius rerũ causas assignare, vt fecit Empedocles.

{Et cùm declarauit.} Secundum Auerroem Aris. vult venari numerum principiorum, vt vtrum tria vel plura. cùm enim numero finita sunt, necesse est scire quot sint.

Nota. Ad huius igit̃ inquisitionem accepit supponem hanc, vt principium totius consyderationis, q̃ principia sint cõtraria. hæc est Auer. expositio. Animaduerte tñ oẽs philosophos esse coactos à natura entis (vt ait Auerroes) dicere principia esse contraria. quod quidam intelligunt pro quanto cogunt̃ hoc dicere ratione & experientia. Qui.n. dicit ratione triangulum habere tres, potest id negare: at qui dicit ignem calidum esse, id negare non potest, aliter pœna egeret aut sensu, vt in libro Topicorum dicitur.

{Parmenides aũt.} Soluit quæstionem, nã Parme. oĩa ait vnum esse: igitur non concedet contraria esse. Rñdet Parme. duplicia posuisse entia vera, & hæc vnum ait: & apparentia & hæc plura, & sic tollitur contradictio. Animaduerte (vt Siplicius refert Tertio Cœli) q̃ posuit Deũ esse omnia, & alia à Deo non esse, nisi ĩ participãdo Deũ, & ita solum Deum vere eẽ concedit, cætera non esse simpliciter, sed quasi apparenter in respectu Dei: & hoc modo exponit mentem Parmenidis Plato in Parmenide de vno omnium rerum principio libro, vt alibi diximus.

B {Deinde dixit & quidam.} Hic narrat secundam positionem eorum, qui dixerunt rarum & densum, & hi sunt, vt Thales & Diogenes, qui elementum medium principium solum asserũt: generationes autem & corruptiones propter rarefactionem, & illius condensationem.

{Et etiam posuit.} Tertia positio est Democriti, qui ait principia esse contraria dupliciter. Vno modo quatenus ponit plenum & vacuum, quibus entia fiunt. Alio modo quatenus ponit res ipsas differre ordine, positione, & figura. Hæc autem dicuntur genera contrariorũ, pro quanto vnumquodq; istorum diuiditur in species, vt situs per supra, infra, ante, atque retro. Figura diuiditur dupliciter per species priuatiue oppositas, vt ĩ figuram angularem, & inangularem, quæ non proprie sunt species: nam species sub genere sunt entia positiua, vt patet.

Itemq; diuiditur etiam in species contrarias apparenter, vt in rectam siue rectilineam, & circularem siue sphæricam. Ordo etiam diuiditur per prius & posterius, quanq; C subticuit hanc diuisionẽ, quia intelligit illam in alijs diuisionibus. Sic igit̃ patet hæc esse gña contrariorum, & non ipsa esse contraria, qñ sub se continent species contrarias.

{Et notandum.} Soluit Auerro. tria dubia. Primum, quia non videtur q̃ rarum & densum sint contraria, quia respectu diuersorum coincidunt. Secundum, nam, si vnũ contrarium est in natura, & alterum: igitur vacuum & plenum non sunt contraria. Tertium, opposita sunt nata fieri circa idem. Respondet quòd Aristo. vtitur nomine contrarij, pro oppositis aut priuatiue aut positiue aut vere, aut apparenter, & sic patet solutio ad argumenta.

RECOGNITIONES.

Themist. Arist. hic p̃bat excerptũ, ex cõmuni philosophantiũ consensu. Secundum Themistium hoc est excerptum ex his, quæ dixerat de rerum naturalium principijs, secundum opiniones veterum philosophantium. quod probat per consensum omnium physicorũ, qui de rerum principijs locuti sunt, quam expositionem Simplicius sequitur, qui asserit Aristo. hoc probare per omniũ naturalium in hoc con D uenientiam, & si in alijs dissentiant. Aliquando vero diximus Aristo. hoc probare inductione topica, quæ in omnibus inducit secundum opinionem. Est enim, vt Auerroes inquit Secundo Priorum, inductio duplex. topica siue dialectica, & hæc est quæ in omnibus inducit secundum opinionem, qualis præsens inductio videtur. Alia inductio est demonstratiua, & hæc inducit in omnibus secundum rei veritatem, qua Secũdo huius vtitur, cũ probat naturam agere propter finem. Vtrum uero dei exemplum topicum & demonstratiuum, in rhetoricis perquirendum est. Fortasse enim cum exemplum sit veluti inductionis enthymema, oportebit dicere, sicut inductio duplex est, ita exemplum duplex: ab vna enim vel pluribus authoritatibus vel positionibus, topicum est exemplum: ab vna autem propositione singulari vera ac necessaria, exemplum est demonstratiuum, vt si dixero, hic

Exẽplũ duplex, topicũ & demõstratiuum, sicut & inductio.

A ignis, qui apud nos est, calefacit: igitur ignis ille, qui est in globo lunæ, calefacit. Aristo. igitur siue excerptum probat per omnium cõsensum, vt Themistius & Simplicius autumant, siue per topicam ĩductionem, quæ est per omnes opiniones, idem est: Auerroes autem asserit hoc esse principium consyderationis, & ita vult hoc ipsum non excerptum, sed suppositionem esse. Aristote. enim supponit principia esse contraria, vt ex hac suppositione concludat numerum principiorum. Sed siue sit excerptum, siue suppositio sit, conclusio textus est, principia rerum naturalium sunt contraria, quæ sic intelligenda est, cùm aliquid transmutatur naturaliter, terminus à quo & terminus ad quem, sunt contraria, et intelligit per contraria, vt Auer. exponit in fine commenti, modo quo forma & priuatio aduersantur: quare intelligit priuatiue opposita, quæ fuso verbo contraria dici possunt. Quod vero cuiuslibet transmutationis terminus à quo, & terminus ad quẽ sunt contrarij per consensum, probat & dicit: {Omnes igitur contraria principia faciunt,} & primo inducit opinionem eorum, qui dixerunt vnum ens, & immobile, vt Parmenidis & dicit, {& dicentes quòd vnum sit ipsum omne, & immobile: etenim Parmenides frigidum & calidum principia facit, hæc autem ignem & terram appellat.} Appellat etiam hæc, vt Simplicius deducit ex verbis Parmenidis, lumen & noctem siue tenebras. Deinde inducit opinionem eorum, qui vnum & mobile principium supposuerunt, vt Thales & Anaximenes, & dicit, {& qui rarum & densum}, scilicet principia contraria faciunt, vt Thales & Anaximenes, qui asserentes aquam esse commune omnium rerum naturalium principium, ex eo cuncta generant raro atq; denso. Deinde inducit opinionem eorum, qui asseruerunt rerum naturaliũ principia materialia esse plura, & dicit {& Democri.} qui posuit atomas infinitas esse rerum naturalium naturalia principia, asserit principia formalia esse {firmum & inane, siue vacuum, & plenum, quorum hoc quidem, vt ens} plenum videlicet, {hoc autem, vt non ens}, scilicet vacuum {esse dicit.} Deinde subdit, {adhuc autem positione, figura, ordine.} & Themist. & Auer. propter hæc verba volunt Democritum duobus modis inter terminos generationis contrarietatem contemplatam esse, ex parte ipsorum principiorum quidem, plenum & vacuum, ex parte vero rerum, quæ generantur ab illis, figuram, positionem, & ordinem, quæ non ipsa cõtraria sunt, sed contrariorum genera, & quasi dicat, & non solum plenum & vacuum principia contraria dicit, {sed adhuc} principiata ipsa, quæ ex illis sunt {positione, figura, ordine,} contraria asserit. Ego vero authoritate Simplicij, assero Democritum asseruisse ex parte principiorũ contrarietatem esse inuentã dupliciter. nã ex parte pricipiorum formaliũ, q̃ sunt terminus à quo, & terminus ad quẽ, posuit plenũ & vacuũ: ex parte ṽo p̃ncipiorũ materialium, q̃ sunt atomæ, posuit figuram, ordinem, positionem, q̃ licet in se nõ sint contraria, sunt tamen contrariorũ genera. Nã positio genus est superioris & inferioris, sinistri, dextri, anterioris, posterioris: figura angulatæ, inangulatæ, rectæ & circularis: ordo vero prioris, & posterioris. dicat, {adhuc autem} principia subaudi contraria asserit materialia, {positione, figura, ordine. Hæc autem} idest, quæ quidem {genera contrariorum sunt positione, vt sursum, deorsum, ante, retro, dextrum, sinistrum: figura, angularis inangularis, recta, circularis.} Atomæ positione quidẽ cõtrariæ sunt, nã aliæ sursum, vt leuiores: aliæ deorsum, vt grauiores: aliæ ante, vt meridionaliores: aliæ retro, vt septẽtrionaliores. figura vero, quæ atomarũ, alia est angularis, alia inangularis, alia recta, hoc est, rectilinea, alia circularis, vt circulus: ordine deniq; quia aliæ priores virtute & efficacia, & ad generationem prõptiores: aliæ cõtra posteriores virtute ac pollẽtia, & quia posterius ad generationem veniunt. Quare in principijs dupliciter contrarietas est, quoniam vno modo ex parte principiorum for

Auer. Supponem probat Ari. q̃ principia cõtraria dicit, non autẽ excertum.

Motus alia pricipia cõtraria sunt figura, põne, & ordine.

malium, alio m odo ex parte principiorum materialium. E

Dubi. Sed dices, nullus terram posuit principium rerum, Ari. vero asserit Parmenidem posuisse terrā rerum principium. Potest dici terrā solam posuisse neminem nisi Hesiodum & Arcades, Parmenides nō solam, sed terram & ignem: tacuit autem de physicis Platonē, & Empedoclem, quia, vt Themistius inquit, de his superius abunde dixit. Insup & Anaxagoram omisit nūc, quia de eo prius dixerat, vt Simplicius asserit, cùm inter eum & Empedoclem differentiam assignauerit. Digreditur Eudorus declarando quonam modo Pythagorici vnum principiū posuerint, & quonam modo plura ac contraria: & tandē asserit vnū eos dixisse ex parte materię, plura uero ex parte formę & priuationis. Insuper est dubitatio quia Parmenides ait, omnia vnum esse, igitur non conceder contraria esse. Innuit sol. Simplicius, Parmenidem asseruisse omnia esse vnum ad naturam, & ad veritatem, plura autem ad opinionem. Auer. autem quasi aliter respondet, vt in cōmentarijs patet. Demum epilogat, & dicit, {quidem igitur contraria quodam modo oēs faciant principia, manifestum.} Cur vero dixerit {quodāmodo.} prima ratio, vt Simplicius inquit, esse potest, qm̄ non proprie contraria dicunt, sed quæ existimant contraria esse: neque enim vacuum & plenum contraria, sed potius vt priuatio et habitus opponuntur, neq; angulare & inangulare, rectum & circulare contraria sunt, cùm in figuris non sit contrarietas, sed vt priuatio & habitus opponuntur. Secūda ratio est, quia accepit contraria, vt opposita priuatiue, quæ non propriæ contraria dicuntur, & hanc rationem asserit Auerroes, fortasse accipiens à Simplicio.

DILVCI. Et hoc rationabiliter. principia nanq;, neque ex se mutuo, neq; ex alijs, et ex his oia esse oportet. Contrarijs autem primis hæc insunt, quia nanq; sunt prima, ex alijs non sunt: quia vero contraria sunt, non ex se mutuo fiunt.

ANT. Et hoc rationabiliter, oportet. n. principia, neq; ex alterutris eē, neq; ex alijs, & ex his oia. Contrarijs autem primis insunt hęc, propter id quidem q prima sunt, nō sunt ex alijs: propter id vero q contraria, non ex alterutris sunt. G

Secūdo idem probat ratione sic, quæcunq; non fiūt ex alijs, neq; ex se mutuo, & ex his oia, sunt prima principia: Prima contraria non ex alijs, & hoc ea ratione qua prima & maxime communia, nec ex se mutuo fiunt, et hoc quia contraria, & ex his omnia quæ fiunt vt inductione deducetur: igitur prima contraria sunt principia, & ita per conuersionem simplicem principia sunt prima contraria. Huius rationis tāgit maiorem & minorem, quò ad duas partes, in quibus non est dubium, quò vero ad tertiam partem in textu sequenti tangetur.

Commen. 42. Auer.

{Quia apparet.} Colligit Auer. cōsensum omnium, H q videlicet principia sint contraria, aut cū contrarietate. tum, vt habeat per hæc principia esse plura vno. nihil. n. sibi contrariū est: tū, vt incipiat tractare de veritate in se.

{Qm̄ si generentur.} Tria, vt inquit Themistius, necessaria sunt inesse principijs. primum, vt ex se inuicē non existant, alioquin principia & non principia esse probarentur. secundum, vt neq; ex alijs consteot. nam, si prima nō sunt, quo pacto possunt esse principia: terniū, vt ex illis constēt cætera, atq; hoc est principijs maxime proprium.

{Et cū demonstrauit.} Eadem inesse contrarijs p̄mis declarat, vt habeat syllogismum: vocamus autem prima contraria, ea quę sunt maxime generalia. Declarant modo Auerroes & Themistius hæc de primis contrarijs: eo enim quia prima, ex alijs constare non possunt: quia vero contraria, nec mutuo ex seipsis. tertiam conditionem per inductionem declarabit Aristoteles.

E {Contrarium enim.} Sed contra obijcit Themi. nam ex albo fit nigrum. Respondet, vnum contrarium fieri ex alio tanq; ex termino è quo, non autem tanq; ex subiecto, & hoc inquit Auerroes. contrarium enim non generatur ex alio contrario, i. non mutatur in illud, quia licet fiat ex alio vti termino à quo, non fit ex alio, vti subiecto, quomodo statua ex ære fit, vt addit Themistius. Fit cōtrariū ex cōtrario tanq̄ ex termino, nō autē subiecto.

RECOGNITIONES.

IN co cōmentarijs præsentem syllm̄ in tertio primæ confecimus hoc pacto. quæcūq; neq; ex alterutris sunt, neque ex alijs, & oia quæ sunt ex ipsis sunt, sunt p̄ncipia: prima cōtraria neq; ex alterutris, neq; ex alijs sunt, & omnia sunt ab ipsis: igitur prima contraria sunt principia: quare per cōuersionem in parte, p̄ncipia sunt prima cōtraria. Et si vis poteris conficere hunc syllogismum in. 7. primæ indirectę, inferendo q principia sint prima contraria.

Quod vero ad syllogismos attinet, consyderandū nos syllogismos cōficere posse, aut vt docentes, aut vt utētes. Cōsid. F Cū syllogizamus per verbum inest, vel non inest, syllogizamus vt docētes. vt, si dixerimus, A inest omni B: B vero inest omni C. ergo A inest omni C. Et huius rei causa est, quoniam qui docet, respicit formam syllogismi: forma uero magis per inesse, q̄ per esse apparet, quoniam esse in toto & de omni dici, vel esse in nullo & de nullo toto dici, euidentius cernitur, cùm syllogismus per verbum inest conficitur, q̄ per verbum est. Cùm vero syllogizamus p verbum est, vt vtentes syllogizamus. nam esse & nō esse respiciunt materiam, quoniam ab eo q res est vel nō est, dicitur oratio vera vel falsa. & ita sic syllogizabimus, omne C B: omne B A: igitur omne C A. In præsenti ergo syllogismo Ari. maiorē accepit vt vtens, & dixit, {& hoc}. s. quod ex veterū philosophorum collegimus, {rationabiliter} dictum est, {oportet enim principia neq; ex alterutris esse, neq; ex alijs, &} oporter {ex his esse oia}. s. quęcunq; aut generantur aut corrūpuntur. Erit igit̄ maior s̄m hanc expositionem, quæcunq; neq; ex alterutris, Syllogizamus qn̄q; vt docētes, qn̄que autē vt vtentes. G neq; ex alijs, & ex his omnia sunt, principia sunt. hæc est maior p verbum est, quia eam Ari. accepit vt vtens. Minorem vero cùm dixit, {contrarijs autem primis insunt hæc,} quam vt docens accepit assignādo syllogismi formam simul cum veritate. Sed dubitabis, nam si syllogismus resoluetur ad esse vel non esse, relinquet̄ ex duabus negatiuis. nam sylls erit, quęcunq; non sunt ex alijs, neq; ex alterutris, & ex his oia sunt, sunt principia: contraria non sunt ex alijs, neq; ex alterutris, & omnia ex ipsis: igitur in. 7. primæ indirecte cōcludetur, q principia sint prima cōtraria, ex ambabus negatiuis. Nec dicere poteris syllogismum esse in secunda figura ex maiore affirmatiua, & minori negatiua hoc pacto, principia sunt ea quæ nec ex alijs, nec ex alterutris sunt, & omnia ex ipsis: hæc affirmatiua est, licet de prædicato infinito: prima contraria non sunt ex alijs, neq; ex alterutris, & oia ex ipsis, & hæc minor negatiua est: igit̄ prima contraria sunt principia, qua cōuersa habet̄ intentū. Causa vero, quare sic dici H non pōt, qm̄ conclusio est affirmatiua, q̄ esse nō potest in secūda figura. Quare melius dicēdū, syllm̄ esse in. 7. priæ, Dubitis. ex maiori affirmatiua de aliquibus partibus subiecti infinitis, minori vero affirmatiua de prædicato infinito toto vel pro parte infinita. componat̄ igitur sic, quæcunq; entia neq; ex alijs, neq; ex alterutris, & ex his sunt omnia, sunt principia: prima contraria sunt entia neque ex alijs, neq; ex alterutris, & ex his omnia: igitur in. 7. primę, principia sunt prima contraria. Patet ergo vtrāq; esse affirmatiuam, cuius Arist. in textu probat minorē, & dicit {propter id quidem, q prima, non sunt ex alijs: propter id vero q} sunt {contraria, non ex alterutris sunt.} & subaudi propter id etiam, quòd sunt prima & cōis sima, omnia quæ fiunt, ex his fiunt. Maiorem Auerroes probauit, vt in cōmentarijs patet. Hęc de syllogismo iuxta iuniorum expositionem. Aliter potest syllogismus cōponi, & qdē hoc pacto. quæcunq; neq; ex alijs sunt, neq; ex alterutris,

& omnia

et omnia, quę fiũt, ex ipsis fiunt, sunt prima contraria: sed prima ṗncipia rerum naturalium sunt, quæ neq; ex aliĩs, neq; ex alterutris sunt, & omnia, quę fiunt, ex ipsis fiunt: igitur prima rerum naturalium principia sunt prima omnium contraria. De ratione hac primo accipit minorem, & dicit {& hoc rationabiliter: oportet. n. principia neq; ex alterutris esse, neq; ex aliĩs, & ex his omnia,} hæc est minor: deinde assignat maiorem, & dicit {contrariĩs aũt primis insunt hæc,} idest, quæcunq; sunt neq; ex alterutris neq; ex aliĩs, & omnia sunt ex ipsis, sunt prima contraria, & hæc est maior: igitur prima principia sunt ṗma contraria. Et cùm dixit {cõtrariĩs autem primis insunt hęc,} intellexit ea omnia, quibus hęc insunt, sunt prima contraria, & sic habetur maior: conclusio autem fuit proposita. ꝙ autem prima principia non fiant ex alterutris, neq; ex aliĩs, sed omnia ex ipsis, in textu probatum est. Hanc expositionem laudo primo, quia non oportebit dicere conclusionem esse indirecte illatam: deinde, quia habebitur aliqua principia esse cõtraria, & non omnia, cùm indefinita propositio ęquipolleat particulari, quam hic intendit: postremo, quia ex hac expositione nihil violenti habetur in verbis Arist. Sed de hac expositione posterius dicem⁹.

Te. cõ. 47. Quod vero ad verba attinet, dixit, {& hoc rationabiliter,} quod gręce est εὐλόγως, idest, bona ratione, quia ratio, quam hic adducit, est logica, satisq; probabilis, nõ autem demõstratiua, quoniam propositiones quas accipit, non sunt omnino necessariæ, sed receptæ à veteribus, & ex his tanquam receptis syllogizat. De hac ratione Aristo. probat minorem ſm hanc expositionem. ꝙ enim prima principia non sint ex alterutris, patet: quia prima ṗncipia prima sunt, si enim prima principia essent ex alterutris, vt Simplicius & Auerroes deduxerunt, tunc idem esset principium, & nõ principium. principium quidem, quia ex ipso esset alterum: non principium vero, qa principiatum esset ex altero. ꝙ etiam nõ ex aliĩs, etiam patet: quia primum principium nihil habet prius: ꝙ deniq; omnia ex iĩs, etiam perspicuum est, quoniam prima atque cõissima. & intelligit prima contraria, vniuersalissima contraria. Sic igitur ſm hanc expositionem minor probatur in textu, vt etiam Simplicio videtur, licet Auerroes probet maiorem & minorem, vt legenti verba sua perspicuum est.

Quo nõ pacto cõtraria non sint ex alterutris. Sed quęres, quonam pacto contraria nõ sunt ex alterutris, cùm ex nigro album, & ex immusico musicum fiat? Respondet Simplicius vnum contrarium fieri ex altero, vt Ex, dicit ordinem eius quod fit post aliud, & non tanq̃ ex elementis remanentibus, vt ex ligno lectulus: q̃m non est possibile contrarium, contrarium materiam esse. Vnde & Auerroes in commẽto hoc voluit, vt patet in nr̃is commentariĩs. Secundo quęres, quonam modo contraria principia sint, non enim prima principia esse possunt multa, quia, vt Arist. inquit in fine. 12. Primę philosophiæ, non bonum est pluralitas principatuum, & concludit unum esse principem: ꝙ si nõ possunt esse multa, quanto minus possunt esse cõtraria? Sed solutio est, vt Simplicius inducit, illud, quod Arist. dixit, non habere locum nisi in abstractis. At in naturalibus nunc loquimur, in quibus oportet tria esse prima principia cõissima. quoniam omnia naturalia esse habent in transmutatione: omnis autem transmutatio ab aliquo in aliquid, & circa aliquid est, quod est commune subiectum: & ita non potest esse vnum primum principium. quam solutionem probauit Simplicius.

DILVCI. Verum id ipsum oportet & in ratione consyderare quomodo contingat. Sumendum est igitur primum, nõ quodlibet eorum, quæ sunt, agere in quodlibet, neq; aptum esse quodlibet pati à quolibet, neque fieri quodlibet ex quolibet, nisi quis per accidens sumpserit: quo nãq; modo fiet album ex musico, nisi albo vel nigro

A musicum accidat? Sed album quidem fit è non albo, atque ex hoc non quouis, sed è nigro, aut mediorum aliquo. Musicum vero è non musico, atq; ex hoc non quocũq;, sed ex immusico, aut medio, si aliquid inter ea medium sit.

Sed oportet hoc, & in rõne consyderare qũo contingat. Accipiendũ est igitur primũ, ꝙ omnium entium vllum neq; facere aptum natum est, neq; pati contingens contingenti, neq; fit quodlibet ex quolibet, nisi aliquis accipiat ſm accidens: qũo vtiq; fit album ex musico? nisi accidens sit albo, aut nigro ipsum musicum? Sed album quidem fit ex non albo, & ex hoc non omni, sed ex nigro, aut ex eorum medio: & musicum ex non musico, non tamen ex oi, sed ex B immusico, aut si aliquod ipsorum est medium. ANT.

Syllogizauit Arist. sic, quęcunq; nõ sunt ab aliĩs, neq; ex se mutuo, & oĩa, quę sunt, ex eis sunt, sunt ṗncipia prima: sed ṗma cõtraria nõ sunt ab aliĩs, nec ex se mutuo, & oĩa, quę sunt, sunt ex cõtrariĩs primis: igitur prima contraria sunt principia. Verificauit duo, ꝙ non ex aliĩs ipsa prima contraria constent, neq; ex se mutuo. Cõis igitur expositio est, ꝙ nunc probet tertium, videlicet, ꝙ oĩa fiant ex primis cõtrariĩs. Et apud sic exponentes ratio sic cõponit, contraria & media sunt contraria: oĩa quæ fiunt fiunt ex contrariĩs & mediĩs: igitur omnia, quę fiunt, ex contrariĩs fiunt. Supponit maiorẽ, & minorem inductione probat in oĩbus quæ fiunt, vt patebit. Sed an hæc expositio sit cõueniens, posterius dicetur. Aliter exponit Themistius, cũ enim Arist. acceperit in minori omnia ex cõtrariĩs fieri, quærere põt quis, vtrum eodem mõ constẽt reliqua ex contrariĩs, vt ex ṗncipiĩs: & rñdet Arist. ꝙ non similiter eodem modo penitus. nam ex principiĩs vnumquodq; fit, vti aut ex partib⁹ ex cõtrariĩs, vti ex termino C è quo. Quòd ṽo oĩa fiãt ex contrariĩs ceu termino à quo, patent tria: Primũ, nõ quodlibet agit in quodlibet, aut patĩ à quolibet, sed determinatũ in determinatũ. Secundũ, non quodlibet fit ex quolibet ꝑ se, nisi forte ꝑ accidens. Tertia suppõ est, nõ quodlibet corrumpitur in quodlibet per se, nisi forte per accidens. Harum duas accipit in præsenti litera, tertiam in alio textu: & verba patent per se. Themisti⁹.

Commen. 43. Auer.

{Quia ille.} Istud cõmentum patet, duo tñ attentione digna sunt. Primũ, ꝙ Arist. vbiq; in isto textu & in sequentibus, sumit contrarium pro quodam gñe subalterno ad contraria priuatiue, & ad contraria positiua: signum autẽ affert, ꝙ exemplis vsus est i vtroq;: per hæc solui possunt obiectiones contra Arist. quas diximus supra. Secundũ vero est, ꝙ soluit dubium, cur Arist. hypothetice loquutus est addens, si inter ea sit medium, quasi dubitans an D inter musicũ & immusicum sit dare medium: vult igitur Auer. Arist. hypothetice esse loquutũ, propter quæstionem hanc, ac si respondeat quęstioni: dico, si inter hæc potest dare medium. Cætera commenti verba patent.

Dub. Q. ꝙ oĩ q̃d fit, fiat ex cõtrario, aut ex medio. Quærunt nonnulli, quare album ex nigro, aut horum medio necessario fit, non autem ex dulci, aut musico, cùm omnia in subiecto sint eodem animali? Nouus expositor reddit causam ex parte subiecti proximi. vt quoniam colorum omnium proximum subiectum est superficies, saporum mixtura ipsa, habituum vero anima. Sed hoc stare non potest, vt quidam asserunt, primo, quia tunc albũ fieret semper ab omni conuenienti in subiecto secum, vt à rubeo, & cæteris aliĩs. Secũdo, quòd per se est de omni, Primo Posteriorum: modo, non semper album fit ex contrario, sed interdum fit ad immediate ex elementis. Aliĩ propter hęc volunt album posse dupliciter effici, aut per se motu proprio, aut per accidens ad generationẽ mixti: Rñ. prima. Confutatio.

tunc volunt album fieri ex suo contrario quãdo fit per se. Sed mihi videt̃ q̃ neuter satisfaciat huic quæsito. Nouus quidem expositor nõ, quia sola cõuenientia subiecti non uidetur causa sufficiens, quòd aliqua fiant ex se mutuo, vt quanq̃ Musica & Grammatica conueniant in subiecto, non propterea vnum ex altero fit, nec videtur esse sufficiens alterum fieri ex altero, quia alterum per se proprio motu fit, vt dixerunt alij: propterea videtur mihi ab Aristo. 10. Meta. esse dictum, aliqua fieri inuicem, quãdo per se fiunt, quia sunt contraria & eiusdẽ generis subiecti. contraria quidẽ siue proprie, siue priuatiue: eiusdem generis vero, quia apta sunt fieri circa idem subiectum proximũ: & quantũ ad hoc bene dixit Nouus Expositor. Nec intelligas vnum contrarium fieri semper ex suo contrario, sed ex medio interdum, in quo ratio cõtrarij saluatur. Et hæc est expositio Themistij hic, si bene consyderas.

Põ ppria.

RECOGNITIONES.

SImplicius, vt mihi videtur, Asserit Aris. tria dixisse de primis cõtrarijs, et q̃ nõ fiant ex alterutris, & q̃ nõ fiãt ex alijs, & q̃ ea omnia quæ generantur & corrumpũtur, generentur & corrumpantur ex cõtrarijs. cùm itaq; duo probasset, nunc probat q̃ omne quod generatur aut corrumpitur, generetur vel corrumpatur à contrario. Exponit autem quo nam modo sit intelligendum hoc tertium, et vult vt per contrarium intelligatur agẽs ipsum contrarium: & sic intelligit q̃ omne, quod fit, ab agẽte sibi contrario fiat, & omne quod corrumpitur, ab agente contrario corrumpatur: & pro hac expositione videtur textus, in quo Aristot. accipit pro dignitate q̃ nullum entium sit aptum natum agere, aut pati quodlibet à quolibet, quod non est verũ nisi de agente quod agit, & de patiente quod generatur. Sed hoc stare nõ potest, quia non semp agens est contrarium ei quod fit. album enim fit à miscente elementa, vel à generãte mixtum album, quod non est contrarium albo: & musicum fit à præceptore qui generat musicam in anima discipuli, & non à contrario. Præterea omne quod fit, potius generatur à sibi simili, vt 7. Meta. patet: sed omne quod corrumpitur, corrũpitur à suo contrario, vel in suum contrarium. Sed fortasse pro defensione Simplicij, posses dicere, q̃ oẽ, quod fit, fiat ab agente contrario non sibi quod fit, sed à contrario ei quod corrumpitur. Sed nec hoc valet. nam generans album nõ est contrarium albo, neq; nigro quod corrumpitur: similiter neq; generans musicum est contrariũ musico qui fit, neq; ei à quo fit. Quare melius dicamus Aristot. intellexisse per contrarium terminum à quo, & terminum ad quem: & ita erit sensus, vnumquodq; fieri à suo contrario tanq̃ à termino à quo, & corrumpi in suum contrarium, tanq̃ in terminum ad quem. quoniam omne agens, quod aliqd generat, illud generat ex suo contrario: & omne corrumpens, quod aliquid corrumpit, illud corrumpit in suum contrarium: & sic Arist. primo probat, q̃ omne, quod generatur, ex suo contrario generetur. & ſm hanc expositionem in hoc textu, vna tantum suppositio ponitur, s. q̃ omne quod fit, fiat ex contrario. Quod vero ad verba attinet, cùm Aristo. dicit. {sed oportet hoc & in ratione consyderare,} per rationem intelligit inductionem, vt Auer. exposuit, vel syllogismum, qui reduci põt ad inductionem, vt patet in cõmentarijs. cũ vero dixit, {accipiẽdum igitur est primum} & reliqua, videtur quasi argumentari, q̃, cũ omne agens agat in id, quod est determinatum, sequitur, vt neq; fiat quodlibet ex quolibet, nisi secundum accidens. Et cùm dixit, {& musicum ex non musico, non tamen ex omni, sed ex immusico, aut} subaudi ex medio, {si aliquod ipsorũ est medium.} Auerroes asserit hoc esse dictum, quoniam inter formã & priuationem in rei veritate non est medium. Quod nunc consyderatione dignum esse arbitror. nam Auer. prima facie verũ dicere videtur, primo, quia forma, vt affirmatio est, priuatio, vt negatio. at inter affirmationem & negationẽ nullum prorsus est medium. Deinde, quia priuatio, cùm sit nihil formaliter, nõ est aliquod gradualiter tale, quare non põt habere mediũ graduale inter se, et suam formã. Sed calculatores tenent oppositũ, vt q volũt oẽm formam intẽsibilem & remissibilem habere cõtrarium, quæ est forma vel priuatio gradualiter intensibilis uel remissibilis. lumẽ.n. quia est gradualiter tale, ideo tenebra est gradualiter talis. Secundo, accipiunt inter quæcunq; duo contraria intensibilia, siue priuatiua siue positiua fuerint, reperibile esse medium intensibile & remissibile: quare ex his deducunt inter priuationem & formam esse medium intensibile: modo, forma cuius est priuatio, intensibilis sit. Hoc idem probant ex eo, quia, si aliqua forma esset gradualiter talis, & sua priuatio non, tunc subiectum, cùm inciperet deperdere formam gradualiter talem, subito totam formam gradualiter talem deperderet, quod est falsum apud ipsos. Sed hi possunt concordari, nã priuatio vno modo accipi potest pro ipsa forma, quæ abest à subiecto, vt Arist. póstea dicet: alio modo accipi potest pro subiecto, quatenus caret forma: Et sic dicerem inter priuationem & formam esse reperibile medium, cùm priuatio accipit̃ pro forma contraria, gradualiter tali quæ abest: cũ vero accipitur priuatio pro subiecto carente, sic non datur medium. non enim inter materiam habere formam, & materiam carere forma, datur medium. Quæres fortasse propter quid est, vt alterum contrariorũ semper fiat ex altero cõtrario vel medio? Ægidius, vt patuit in cõmentarijs, dixit contrarium fieri ex contrario, quia eorum subiectum est vnum, & idem. Sed hoc stare nõ potest, quoniam vnum & idem est musicæ & grammaticæ subiectum, & tamen altera non fit ex altera: quare dicamus, icctrco alterum cõtrarium fieri ex altero vel medio, quia contraria sunt. sicuti enim nulla est causa, quare graue mouetur deorsum, nisi quia graue, ita nulla alia est causa, quare alterum contrariorum fit ex altero vel medio, nisi quia contraria: sunt enim contraria eo ipso, quia contraria apta sunt fieri circa idem subiectum non simul, sed successiue. nec hoc habent, nisi qa talia, propter hoc Aristo. non probauit rem hanc, nisi inductione et experiẽtia. Exponit aũt Simplicius, per contraria, ea quæ ante transmutationẽ simul in eodẽ subiecto esse non possunt, quæ non proprie contraria dñr, sed opposita ſm quãcunq; oppositionem. Quid vero per medium? Simplicius dicit triplex medium, per abnegationem, vt hermaphroditus: p participationem vel permixtionem, vt colores medij: per potentiam innatam, vt quod est medium subiectum in potentia vtrunq; extremum. Aristo. medium accipit pro eo, quod participatione medium est, vel mixtione.

Simplicij. Oẽ q̃ fit, ex cõtrario agẽte fieri necesse est.

Reprobõ.

Fit oẽ ex cõtrario, i. termino a quo: & corrumpitur in cõtrariũ, i. in terminum ad quem.

1. dubitatio. An inter formã & priuationẽ sit medium.

1. dubõ.

Mediũ qd.

E F G H

Neq; etiam corrumpitur in quodlibet primum, vt album nõ in musicum, nisi interdum per accidens, sed in non album, atq; in hoc non in quodlibet, sed in nigrum, aut in medium: eodem modo musicum etiã, & hoc non in quodvis, sed in immusicum, aut in medium, si quid inter ipsa medium fuerit.

DILVCI.

Neq; igitur corrumpitur in contingens primũ, vt album non in musicum, nisi fortasse ſm accidens, sed in non albũ, & in non album, non in contingẽs, sed in nigrum, aut medium: & ipsum musicum silr, & hoc non in contingẽs, sed in imusicũ, aut medium, si aliquod ipsorum est.

ANT.

Tertia videtur hæc suppositio, q̃ videlicet non quodlibet corrumpitur per se in quodlibet, nisi fortasse per accidens, quod exponit exemplis, & res patet.

Commen. 44. Auer.

{Neq; etiam.} Auer. ponit hanc distinctionem, q̃ aliquid põt corrũpi in aliqd p se & primo, et in aliquod p se, & nõ primo, & in aliquod per accidẽs. p se & primo corrumpitur

rumpitur vnum tm̃ in vnum, vt in sui priuationem, quæ tenet locũ contradictorij: nam vni vnum est cõtradictorium: p se & non primo corrumpitur in plura, sed in certo dato numero, quia corrũpitur in cõtraria, quę sub eodem genere sunt species in certo numero: per accidẽs vero res in infinita corrumpi potest, qm̃ quę sunt per accidens possunt esse īfinita, verbi causa, Album primo corrumpitur in nõ album: per se & non primo, in nigrum et media: per accidens in infinita, vt in musicum, grãmaticum, & in tot quot possunt esse in eodem subiecto, vt dicit Themistius.

Dr̃ia motus & gñatiõis. Et p hæc patet differẽtia inter motum, & generationem, siue corruptionem. motus. n. per se primo est inter cõtraria, quia est de positiuo in positiuum, generatio & corruptio inter priuationem & habitum. Amplius, motus per se secundo est inter contradictoria, siue īter priuationem & habitum, generatio per se primo. hæc in libro de Substantia Orbis. Aristoteles igitur. Cõcludit expositionem Aristotelis, q corruptio, quò ad terminum primũ, quatenus videlicet exigit primitatem, hoc est, quatenus consyderatur respectu primi termini, est ad vnum tantum, quia vni non contradicit vel nõ opponitur priuatiue nisi vnũ: quo vero exigit essentialitatem, hoc est, quò ad terminum per se non primum, potest esse ad plura, sed in certo numero: idem quoque vult esse intelligendum in generatione. reliqua commenti patent.

Qũo motus a gñatione distinguat. Quæres, quibus dr̃ijs p se differt motus à generatione, siue corruptione? Respondent quidã q per successionẽ, nam de ratione motus est esse successiuum & cõtinuum, de ratione vero gñationis & corruptionis est esse in non tempore. Confutatio. Hæc solutio multis in locis est confutata, pmo quia formæ elemẽtariæ successiue generantur, & successiue corrũpuntur, & tñ earum est generatio & corruptio. Secũdo, Octauo Physi. cõmen. 23. solus motus in loco est continuus & successiuus. Ideo dicendũ motum à generatione differre penes subiectũ primum, & terminos: subiectum quidem primum, qm̃ primum subiectum generationis est prima materia, siue ens in potentia, at subiectum motus est ens in actu: penes terminos uero primo, quia generatio est inter opposita priuatiua, motus vero p se pmo īter cõtraria positiue, & ita stat, eẽ motũ, & continuũ neq successiuũ: & econtra stat, gñatio & successiua.

Solo ppria. Mot⁹ ac generatio penes subiectũ primũ ac terminos distinguuntur.

RECOGNITIONES.

IN commentarijs hãc fecimus tertiam suppositionem, at nunc puto esse secundam. qm̃ prima, vt patuit, est, q omne quod fit, ex cõtrarijs fiat: at secunda nunc est, q oẽ quod corrumpitur, in suum contrarium corrumpatur, ita vt quemadmodum generatio est ex contrario in contrarium, ita oĩs corruptio est ex cõtrario in cõtrarium, vel in medium: quæ expositio est Simplicij, qui textu proximo vnam suppositionem, hic alteram facere videtur. Quod vero ad verba attinet, aĩaduerte Ari. illatiue posuisse hãc secundam in græcis codicibus, qm̃ per suum contrarium, quod est generatio, est perfecte opposita: propterea eam quasi ex dictis inferens, dicit {Neq igitur} subaudi pari ratione {corrumpitur in quodlibet primum.} Præterea aĩaduerte, nos in cõmentarijs de mente Auerr. asseruisse elementorũ generationem esse gradualiter successiuam, non tñ motum: primo propter subiecti dr̃iam, qm̃ generatio est materiæ subiectiq, quod est ens in potentia: motus vero subiecti, quod est ens in actu. Deĩde propter differẽtiam terminorum, quia termini motus sunt positiui, at termini generatiõis huiusmodi sunt priuatio & forma. Sed nunc in hac determinatione dubitamus non parum, quia licet absoluta generatio formæ substantialis elementorum differat à motu, & penes subiectum & penes terminos, comparatiua generatio eiusdem non videtur differre penes subiectum: qm̃ hæc supponit subiectum ens in actu: per hanc. n. non dicitur forma nũc primo esse, sed nũc primo esse maior q̃ prius erat. Quare supponit illam esse in materia, & ita supponit subiectum esse ens in actu. Supponit etiam terminos esse positiuos, cũ transmutatio supponat formam esse minorem q̃ postea erit, & sic est inter formam & formam. Secundo dubitatur, qm̃, si elementariæ formæ successiue generarentur, essent intensibiles & remissibiles: &, cùm intensio & remissio sint fm partes formæ, tunc elementariæ formæ essent fm essentiam intensibiles & remissibiles: sed rem hanc diligenter disputaui. 11. libro dilucidari. Ideo breuibus nunc aĩaduerte generationem elementi, verbi gratia, ignis, esse dupliciter. Vno modo simpliciter absoluteq, & per hanc ignis dicitur simpliciter ac absolute nunc primo eẽ. Alio modo comparatiue, per quam ignis nunc primo est maior q̃ prius erat, & hæc proprie est intensio ignis. Simili ratione corruptio duplex est, simpliciter quidem ac absolute, qua videlicet ignis nunc primo non est: & comparatiue, qua ignis nunc primo est minor q̃ prius erat: & hæc dicitur proprie remissio. Tunc putarem posse dici, q generatio, quæ dicitur absolute ac simpliciter, nõ sit motus, qm̃ est subiecti, quod est ens in potentia, & nihil formæ præsupponit, sed solam priuationem in materia: at generatio comparatiua, quæ est vera intensio formæ ignis, sit vere motus. nam, cùm sit intensio, semper præsupponit partem formæ in materia, quæ est causa vt illius subiectũ sit ens in actu: est enim pars illa formæ ita substantia, sicuti tota forma, etiã vt terminus à quo, & terminus ad quẽ sint positiui. Cùm vero dicitur fm Auerroem generationem differre à motu, dicerem id verum esse de absoluta generatione, qua nunc aliquid simpliciter absoluteq primo est, non autem de comparatiua quæ intensio formæ est: simili ratione dici potest de corruptione. Sed dices fortasse, nihil est in genere quod non sit in aliqua specie: ergo, si comparatiua generatio est motus, hic motus erit in aliqua specie: quare erit aut latio, aut alteratio, aut auctio. Dici potest, q sit alteratio, quia terminus ad quem, est qualitas, saltem fm modum: est enim forma elementi remissa qualitas comparatione formę mixti: quippe cùm respectu illius sit qualitatiua dispositio, vt ibidem exposui. Dici etiam potest, huiusmodi comparatiuam generationem formæ elementi non esse motum: quoniam licet quælibet pars formæ supponat subiectum in actu, quia tamen est pars alicuius transmutationis totalis, quæ non supponit subiectum ens in actu, ideo differt à motu. est enim pars generationis totalis ipsius formæ, quæ non supponit ens in actu, ideo hæc non est motus: oportet. n. ad hoc, vt aliqua transmutatio sit motus, vt supponat subiectum in actu, nec sit pars transmutationis, quæ supponit subiectum in potentia. at intensio formæ accidentalis, verbi gratia, caliditatis, licet sit generatio comparatiua secũdum quid, tamen dicitur motus, quoniam est pars motus, cùm supponat subiectum ens in actu simpliciter. Secũda dubitatio etiam ibidem est diluta, qm̃ duplex est essentia, quædã quæ resultat ex partibus essentialibus alterius rõnis, & fm hanc essentiã nulla forma nec substantialis nec accidentalis est intensibilis, cùm omnis forma secundum talem essentiam sit indiuisibilis. Alia essentia est, quæ resultat ex partibus essentialibus eiusdem rõnis, & sic omnis forma, cuius essentia est talis, est gradualiter intensibilis & remissibilis, & hoc pacto Auer. asseruit elementorum formas esse intensibiles ac remissibiles.

Intensionis ac remissionis itellect⁹ in ipsa generatione ac corruptiõe.

DILVCI. Similiter autem res hęc, & in alijs est, nam & eą eorum quæ sunt, quę non simplicia, sed composita sunt, ratione eadem se habent, quanq, quia dispositiones oppositæ nominibus carẽt, idipsum accidere lateat: etenim consonans omne ex inconsonante, atq inconsonans ex consonãte fieri necesse ẽ. Itẽq & cõsonãs ad incõsonãs corrũpi, & in ipm nõ qđ vis, sed ĩ oppositũ.

ANT. Similiter autem hoc & in alijs. quoniam & nõ solum simplicia entia, sed composita secun-

dum

conuenientis, ordinatū & inordinatum dicas, cōpositum & incompositum, aptum & ineptum, formatum & informe, qm̄ eadem ratio in omnibus est obseruanda. Nam, vt dictum est, conueniens fieri ex cōuenienti, ita dici potest ordinatum fieri ex inordinato, & compositum ex incomposito, & formatum ex informi: & sic hæc verba, vt Themistius innuit, soluunt dubitationem. Deinde sequitur illa pars {at vero & domus.} vbi Themistius asserit hęc esse exempla eorꝫ, quæ nunc dixit. accipit.n. in generatione & corruptione compositorum ita esse, ut in generatione, & corruptione simplicium. Nunc ꝑ exempla hæc demonstrat, quæ habentur in artificialibus, & dicit, {at vero & domus, & statua,} quæ compositione compositæ sunt, {& quoduis aliud,} quod ordine est compositum, {Similiter fit}, s. ex opposito. cuius rationem affert, et dicit, {etenim domus non fit ex ijs, quæ composita sunt} ea, s. cōpositione, qua dom⁹ cōposita est. {Sed ex ijs, quæ sunt sic diuisa,} vt apta sint fieri domus. {& statua, & ipsa figurata ex non figurato.} & applicādo exēpla ad propositum dicit, {& vnumquodq; horū,} quę in exemplo accepimus {alia quidē sunt ordo,} idest, sunt ordinata, vt exercit⁹, & ciuitas: {alia vero sunt cōpositio quędā,} idest, sunt cōposita, vt domus. Ergo vnumquodq; horum fit ex suo opposito, alia subaudi sunt vtroq; modo. Verū Simplicius ꝑ compositionem intelligit ea, quę simul sunt sine ordine, vt cumulus tritici: ꝑ ordinem vero intelligit in ijs quæ cōposita sunt cū ordine, uel ordinem sine compositione, vt numerus est. Auer. autem ꝓpter hęc exēpla esse in artificialibus voluit Arist. illud, quod ꝓbauit in naturalibus, probare in artificialibus, & totum ītare potest. Quęrebamus in cōmentarijs, quonā pacto naturalis rerū generatio differt à generatione rerū artificialium: & tandē dicebamus subiectū ad dispositiones qualitatiuas, quibus formæ artificiales fiūt, se habere violenter, ad formas vero se habere in potētia: at in naturali generatione subiectū se habet & ad dispositiones naturaliter, & ad formas in potētia. hæc sunt quæ visa erāt mihi tunc. At nunc contra hæc emergunt dubitationes nō leues: prima quidem, quia, si subiectū ad dispōnes, quibus res artificiales fiunt, se habet violenter, quæro aut per subiectū intelligēdum est subiectum propinquum, quod est ens in actu, ferrum, vel lignum, vel id genus, aut subiectum remotum, quod est prima materia. non est intelligendum subiectum remotum, scilicet materiam ipsam, qm̄ ad tales non violenter se haberet, cum tn̄ nihil respiciat, nisi per eius naturalem potētiam: sin autem subiectum propinquum intelligendum esset, dubio procul ad dispositiones naturalium formarum subiectum proximum violenter se haberet: hę enim, cū sunt subiecti proximi corruptiue, ad ipsas subiectū proximum nō potest se habere naturaliter. non enim aqua ad qualitates, quibus forma ignis iducitur, potest se habere naturaliter: quare hęc dr̄ia nulla videt̄. Præterea, accipio formas ipsas artificiales, & quęro, aut inducuntur in subiecto, aut educuntur à subiecto: si inducunt̄ in subiecto: igitur creantur (hæc consequentia est Auerrois. 12. Meta. cō. 18.) & ita artifex esset operꝫ creator: sin aūt educuntur, tunc naturali generatione fierent, quæ nihil aliud est, vt eodem loco dicit Auer. nisi eductio quædā formæ de potentia materię. Nec dici potest, ꝙ supponant potentiam in qua, & non potentiam ex qua. sic.n. non euitaret creatio: oīs.n. forma, quæ creat̄ in aliquo subiecto, vt rationalis aīa, supponit potētiam in qua. His fortasse rationibus, quæ, vt mihi videtur, difficillimæ sunt, Neoterici Philosophi artificiales formas nihil esse præter res naturales sic vel aliter ordinatas, sic vel aliter cōpositas, vt Arist. in textu inuit, asserūt. Sed, quia antiqui Arist. interpretes asseruerunt artificiales formas esse accidentia quædam, beneficio artis i subiectis rebus naturalibus inducte, quæ est aliquod & præter subiecta, & præter illorū subiectorum formas, ideo saluo meliori iudicio dicerem harum rerum generationes differre, Primo ex parte agentis, qm̄

Naturalis et artificialis generationis discrimen.

A artificialium principium est volūtas, naturalium vero natura. Secundo, ex parte subiecti: nā subiectum formarum naturaliū, & dispōnum illarꝫ est ipsa prima materia: subiectum vero artificialium est corpus ipsum naturale, vt lignum, & ferrum. Tertio, ex parte dispōnum: nam dispositiones naturaliū formarꝫ sunt naturales subiecto illarꝫ, vtpote primæ materiæ, dispōes vero formarꝫ artificialium vel subiecto earꝫ sunt violentæ, vel non naturales. Tunc ad formam dico, dispōnes differre penes subiecta propria, qualiacunq; illa sint: siquidem dispositiones artificialium subiecto suo proprio, aut violentę aut non naturales sunt, dispōnes vero naturalium proprio subiecto penitus naturales. Ad secundā dicerem, tā naturales quā artificiales formas educi de potētia eorꝫ subiectorꝫ, verum naturales educunt̄ mediantibus dispōnibus subiecto proprio naturalibus, artificiales vero mediantibus dispōnibus non naturalibus, aut violentis subiecto proprio. hęc nunc pro dilucidatione eorꝫ. Ex ijs patet differentia inter B generationem formarum artificialium, & alterationem, q̄ est generatio sm̄ quid accidentiū: primo ex parte agentis, quia agens in alteratione naturali est natura, in artificiali vero generatione est volūtas. deinde ex parte dispositionum, quoniam in artificiali generatione formæ quæ generantur, sunt nō naturales subiectis: at accīntia sunt subiectis, aut naturalia, aut ꝑter naturam, & sic patet dr̄ia.

Si igitur hæc vera sunt, vt omne, quod fit, ex contrarijs fiat, & oē quod corrumpit̄, in cōtraria corrumpat̄, & ꝙ horum media ex cōtrarijs sint, vt colores ex albo & nigro: iure quæcunq; natura fiunt, aut cōtraria, aut ex cōtrarijs sunt. DILVCI.

Si igitur hoc est verum, oē vtiq; fit quod fit, & oē corrumpit̄ quod corrūpitur, aut ex cōtrarijs aut in cōtraria: & horꝫ media ex contrarijs sunt, vt colores ex albo & nigro: q̄re oīa vtiq; C erūt q̄ natura fiūt, aut cōtraria, aut ex cōtrarijs. ANT.

His sic suppositis, nunc syllogizat propositum sic, omnia contraria & media sunt contraria: omnia, quæ fiunt, fiunt ex contrarijs & medijs: igitur omnia, quæ fiūt, fiunt ex contrarijs. Maior patet quò ad primam partem, scilicet ꝙ contraria sint contraria. quòd vero media sint contraria etiam patet, quia fiunt ex contrarijs, ut colores medij ex extremis coloribus albo & nigro.

Commen. 47. Auer.

{Et cum ista.} Auer. voluit Arist. procedere iductorie, & non per suppōes, ideo nunc vult Arist. dare conclusionem vniuersalem ex his omnibus deductam.

{Et cùm iniunximus.} Quasi soluit dubiū, ꝙ quis diceret colorem medium fieri, & non è contrarijs: cui quasi respondet etiam medios fieri à contrarijs, quia illi medij colores componuntur ab extremis: &, si sit vnum medium ab alio medio, vt fuscum à rubro, fit quatenus fuscū conD tinet nigrum, & rubeum album: & sic patet ex ijs omnibus vniuersalis conclusio literæ.

Sed circa hæc dubitationes cōtingunt. primo videtur ꝙ principia fiot ex se mutuo, quia causę sunt inuicem causæ. 2. huius, & materiæ & formæ sunt inuicem causæ. 7. Meta. cō. 35. Secundo videtur ꝙ sint ex alijs. nam forma est ab agēte, vt scis, & ex priuatione ipsa, vt deduxit Aristo. 3. videtur ꝙ non oīa quæ fiunt, ex eis fiant, vt illuminatio non fit ex illis, & multa alia. 4. intelligentię non fiūt ex alijs, nec ex se mutuo, & oīa quæ fiunt, ex eis fiunt, & tn̄ non sunt principia prima rerum naturalium. Vltimo dubitat̄, quia non vr̄ ꝙ principia sint contraria, quia non forma, & materia. Aiaduertendum primo Arist. ꝑ principia itelligere prima principia, vt primā formam, primā materiam, & primā priuationem, &, cū dico prima, volo intelligere ante quæ nihil est, vt sic. & ꝑ hoc patet nec elemēta esse prima principia, nec formas elementarias. itēq;

Dubōnes. An prīcipia sint ex se mutuo, & ex aliis, & oīa alia ex eis.

volo

volo intelligere prima principia non finē, neq; agentem, ꝗ potius sunt vnde motus. Tūc, vt puto, ꝑ prima pncipia intelligendum est primā formam, primā materiā, et priuationem primam, ante ꝗ in genere talium nihil est. Tunc oēs conueniunt cum Themistio, ꝙ prima conditio & secunda debēt intelligi, vt verbū Ex, notat habitudinē partis cōstitutiuę, vt sit sensus, pricipia nō fiūt ex alijs, vt ex partibus cōstitutiuis, nec ex se mutuo, vt ex partibus constitutiuis. Tertia vero conditio apud oēs intelligit vt verbum Ex, dicit, aut habitudinem partis constitutiuæ, aut habitudinem termini à quo, aut habitudinem subiecti: & hac ratione prima forma, prima materia, & prima ꝑuatio sunt prima pricipia. Primo, quia ex alijs, vti ex partibus, non constāt. Secundo, qa nec ex se mutuo hae rōne constare possunt: nec enim materia est pars formæ, nec contra forma pars materiæ, nec forma pars priuationis, nec è contra. Similiter tertio, omnia, quæ fiunt, ex his fiunt altero trium modorum, quia ex materia rei ex parte aut subiecto: ex forma, vti ex parte aut termino à quo: ex priuatione, vti ex termino à quo, & per hæc soluunt rationes in contrariū. Sed hæc expositio licet sit cōis, pace tātorum non videtur ad mentem Aris. quia non videtur ꝙ in tam paucis verbis ipse æquiuocare tantopere debuisset. Propterea eum Themistio, mihi videtur esse dicendum Aristo. primo inquirere principia cōtraria, vt formam & priuationem: Secundo tertium, vti materiam, vt in processu uidebitur. qua ratione fit, vt prima conditio & secunda intelligantur, vt uerbum Ex, notat habitudinē partis constitutiuæ, & sic nec fiunt ex alijs, nec mutuo ex se. Tertia vero debet intelligi vt verbum Ex, notat ordinem termini à quo ad terminū ad quem, vt Themi. concludit. nam omnia, quæ fiūt, uti ex termino à quo, fiunt aut ex forma, aut ex priuatione, materię nihil meminit, quia per cōtrarietatem principiorū nanciscetur tertium: & hęc est mens Themistij, & hac ratione istæ competunt primis contrarijs, vt patet. Non enim prima contraria ex alijs cōstant, nec ex se mutuo constare possunt, atq; etiam omnia quæ fiunt, ex illis fiunt, vti ex termino è quo, & sic sequitur totum quod dixit. Per hæc patet ad rationes: sunt. n. sibi inuicem causæ, sed non partes ex quibus mutuo constent. Similiter forma proficiscitur ab agente, & non tñ ex agēte constat. Illuminatio quoq; fit ex contrarijs priuatiue, vel saltem Aristo. loquitur in principijs substantiæ, deinde in illis accidentium. Rursus, licet intelligentiæ, nec ab alijs, nec ex se fiant, nō omnia quæ fiunt, ex illis vti termino è quo fiunt: vltimum deletū est, quia loquitur de duobus. Ex his patet, syllogismum literę esse hunc, quęcunq; nec ex alijs constant, nec ex se mutuo sunt, & quæcunq; fiunt ex eis, fiunt, vti ex termino è quo, sunt prima cōtraria: sed aliqua principia, nec ex alijs constant, nec ex se, & omnia, quæ fiunt, ex his fiunt, vti ex termino è quouis aliqua principia sunt prima contraria. Maior pro prima & secunda parte patet, pro tertia est probata in litera sic, per syllīm, aut inductionē, vt visum est. Minor etiam probata est in litera: quia prima principia, quia prima, non ex alijs sunt, quia vero principia, nō ex se mutuo constabūt, atq; quia prima principia, omnia ex illis, vt ex termino è quo proficiscentur. Et hoc modo, non oportet vti conuersione in conclusione, ut prima expositio voluit. Nec oportet dubitare, an aliqua principia vel omnia sint contraria, & quomodo ex illis fiunt omnia, quia Aristo. particulariter loquutus est de quibusdam ꝙ sint contraria, & omnia, fiant ex illis vti ex termino, & sic, voluit habere formā & priuationem, quibus acceptis docebit venari materiam primam. Hæc est expositio optima, & nunq; perueni ad hanc nisi hoc anno, licet multis annis aliter dixerim.

Pō prima.

Rā ꝑpria.

Mod^s ſtr.

RECOGNITIONES.

Animaduerte quæso: nam translationes nostræ textū hunc suspensiue legunt vsq; ibi, {Quare oīa vtiq;} nec ab ratione, vt patet in commentarijs: græca tamen series suspēsionem terminat ibi {omne vtiq; fit, quod fit.}

E Quare dicamus secundum Auerroem, {si igitur hoc est verum} idest, si inductio perfecta sit, & quæcunq; in ea inducta sunt, vera sunt. vel secūdum Themistium, {si igitur hoc est verum} idest, si tres dictæ suppositiones veræ sunt, {omne vtiq; fit quod fit, & omne corrūpitur quod corrumpitur, aut ex contrarijs} subaudi tanq; ex terminis, {aut in contraria} subaudi tanquam in terminos. hic igitur in græca serie suspensio terminatur. Sed occurres, nam aliquid fit ex medio, & aliquid corrumpitur in medium: ergo non omne quod fit ex contrarijs fit neq; omne quod corrumpitur in contraria corrumpitur. Remouet igitur Aristo. hanc obiectionem & dicit, {& horum media ex contrarijs sunt, vt colores}, s. medij {ex albo et nigro: quare omnia vtiq; erunt, quæ natura fiunt, aut contraria}, s. his ex qbus fiunt, {aut ex contrarijs,} quoniā, si quid fit ex medijs, in medijs contraria sunt, ratione quorum aliqua fiunt ex medio, & si quid in medium corrumpitur, etiam in contrarium corrumpitur, quod est in me-

F dio. Sic quoque verba hæc Simplicius exposuit. Sed videtur Aristo. sibi ipsi aduersari: nam prius probauit contraria non fieri ex se inuicem, nunc autem quòd contraria fiant ex contrarijs. Simplicius respondet Aristo. prius voluisse cōtraria nec fieri ex alterutris, neq; ex alijs, tanquā ex materia, nec ex se, constitutiue. non enim nigrum fit ex albo tanq; ex permanente, vt lectulus ex ligno: hic autē vult ea fieri ex alterutris, & ex alijs, & omnia fieri ex ipsis tanq; ex terminis. hoc pacto conditiones primorum principiorum & primorum contrariorū exponit Simplicius. Ergo conditiones primorum principiorū secundum Simplicium & Alexandrum intelligendæ sunt, ꝙ prima contraria non sint ex alijs, nec ex inuicem constitutiue, & omnia quæ fiunt, ex ipsis fiant tanquam ex terminis. Sed quoniam prima principia non fiunt ex inuicem, nec ex alijs, & omnia quæ fiunt, fiunt ex ipsis: ergo prima principia, saltem aliqua, sunt prima contraria, videlicet prima forma, & prima ac cōmunissima priuatio. Est conclusio,

G indefinita sicut minor, quæ æquiualet particulari: & licet syllogismus sit in secunda figura, cuius conclusio est affirmatiua, tamen maior conuertitur.

Dub. Simpli.

Hucusq; quidem igitur & cæterorum plurimi profecti penè consentiunt, quemadmodū diximus antea: nā omnes elementa & ea quæ ab ipsis principia nuncupantur, tametsi absque ratione, tamen contraria ponunt, quasi ab ipsa veritate compulsi. Differunt tamen inter se, qā quidam priora, quidā posteriora, quatenus horum alij rōne, alij sensu notiora accipiūt. Quidam. n. calidum atq; frigidū, quidam humidum atq; siccum, alij par & impar, nōnulli discordiā concordiāue causas generationis esse contendunt, quæq; inter se differunt modo dicto.

DILVCI.

H

Ad vsq; quidem igitur hoc fere, & complures alij secuti sunt, vt prius diximus: omnes. n. elementa, & ab ipsis vocata principia (& quidē sine ratione ponentes,) simili contraria dicūt, tanq; à veritate coacti. Differunt tñ ab inuicem in eo quòd alij quidem priora, alij autem posteriora suscipiunt: Itemq; alij quidem notiora secundum rationem, alij autem secundum sensum. Nam hi quidem calidum & frigidum, illi autem humidum & siccum, alij impar & par, quidam vero discordiam et concordiam causas ponunt generationis, hæc autem differunt secundum dictum modum.

ANT.

Hactenus

Hactenus q nonnulla pñcipia sint primo contraria, & per testimonium veterum, & per inductionem probauit: nunc, quantum de veritate talis conclusionis antiqui habuerunt, exponit et dicit primo id, in quo consentiunt, & vult, q vsq ad hoc de veritate sunt profecti, q principia sunt cõtraria: & sic consentanee ab antiquis habemus aliqua principia esse contraria. Verum à nobis differunt, q nos rõne, aliqua principia esse cõtraria dicimus, illi absq ratione, sed à ueritate compulsi. Rursus dicit secundo, q licet consentanee aliqua principia asserant contraria, de prioritate & ordine non vna ratione sentiunt, qñ alij priora, alij posteriora, quatenus alij ratione, alij sensu notiora accipiunt, vt per exempla declarat. Igitur quo quidem ad contrarietatem principiorum omnes nobiscum, & inter se consentiunt, quo vero ad modum ponendi dissentiunt.

Nota. Quis absq rône a veritate cõpellitur, aut pœna, aut sẽsu, aut intellectu.

Quantũ vero ad verba gręca attinet, aliquis absq ratione potest à veritate compelli multipliciter, aut pœna, vt dicitur. 1. Topic. si quis neget ignem calefacere, & aquam humectare, põt pœna compelli ad ueritatem, vt si cogatur igni manus ponere: aut sensu, vt si quis neget pluralitatẽ rerum, & sensu videat duo sensilia seorsum loco & subiecto constituta: aut intellectu, ut qñ notis terminis aliquid cognoscitur, vt non est idem affirmare & negare.

Nota. Videtur igitur mihi antiquos sine ratione à veritate fuisse compulsos sensu. nam quatuor sensibus principia esse contraria deprehendi potest, visu quidem, quia videmus album ex nigro aut medio fieri: auditu vero, graue ex acuto: gustu, dulce ex amaro: odoratu, austerum à suaui: tactu, calidum ex frigido. Amplius, idem deprehendi potest notis terminis, nã noto quid sit generari aut corrumpi, & quid principium generationis & corruptionis, patet nõnulla principia esse cõtraria. Vtrum autem pœna, alias dicemus. Sic igitur antiqui sine ratione compulsi veritate, principiorum nonnulla coguntur dicere contraria. Vlterius dissentiunt, quatenus alij priora, alij posteriora generationum principia ponunt, licet omnes una ratione moti, qui enim credunt sensum esse tantum, & nihil ultra, hi priora sensu solum principia dicunt, quemadmodum Parmenides calidum & frigidum, Diogenes humidũ & siccum: qui vero negant sensus, & solum per intellectum philosophantur, hi priora intellectu asserunt generatiõis principia. vt par & impar Pythagorei, cõcordiam & discordiã Empedo. quæq; hoc modo differunt, vt diximus. Et hoc modo (vt videtur mihi.) forte Themist. intellexit.

Commen. 48. Auer.

{In hoc igitur.} Illud cõmentũ patet, verum colligenda sunt quædam pro expositione verbor; Aristo. Primo qui antiqui sine ratione erant veritate compulsi, qm̃ inductione in qua non inducebantur omnia singularia, & sic licet per rationem, quæ est inductio illud sentiebant, quia inductio erat imperfecta, ideo sine ratione compulsi à ueritate illud dixerunt. Secundo q triplex est prius, sensu, intellectu, & ratione: & hęc tria de principijs asserunt antiqui, nam alij aiunt principia generationis esse priora sensu, vt calidum, frigidum, humidum, & siccum: alij priora intellectu esse generationis principia contẽdunt, vt vniuersaliora, vt par & ĩpar: alij priora ratione, vt litẽ & amorem, quæ ratione adinuenta sunt priora apud Empedoc. Hæc tamen expositio, & si possit stare, mihi nõ placet, vt vidistis. Tertio solutionem dubij colligo, nam ois comparatio præsupponit conuenientiã: igitur quæ nota sunt ad sensum, non possunt dici notiora, nisi apud sensum, sicut notiora apud intellectum, non nisi apud intellectum: non igitur nota sensibus possunt comparari notis intellectui. Respondet Auer. & inquit, & comparatio ĩter comprehensibilia ab intellectu & à sensu non verificatur, nisi quando accipitur in respectu communis comprehensionis. Vult igitur nota sensibus comparanda esse notis intellectui, in ratione notitiæ & apprehensionis secundum genus, non autem in specie, quia nec in sensitiua nec intellectiua cognitione. Cætera vero commenti patent.

A RECOGNITIONES.

IN præsenti textu Arist. duo facit, quia primo ostendit Veterum Naturalium cõuenientiam circa principia, in eo, q ipsa contraria ponunt. secunda ibi { differunt tamen } quia in pluribus videntur differre inter se, assignat differentias eorum: hoc pacto hunc textum Simplicius exposuit. quæ expositio mihi placet, & ostendens conuenientiam nobiscũ, innuit differentiam: nam veteres philosophantes sine ratione, veritate compulsi, principia esse contraria dixerunt. Arist. vero ratione, ac demonstratiua causa idem probauit. nam demonstrauit nonnulla principia esse contraria secundum Simplicium demonstratiua ratione, ad quam præmisit tres vel duas suppositiones, quas inductione probauit. vel fortasse per rationem inductionem intellexit, qm̃ probauit illud inducendo in omni generatione, & corruptione. Quòd vero ad verba attinet primæ partis, dixit {ferè} aut, vt Simplicius dicit, ob cautionem philosophicam, aut dixit {ferè}, s. secuti sunt,
B qm̃ quæ dicunt principia, non sunt principia, illa contraria erant. Ergo fere secuti sunt quæ nos diximus: qm̃ licet non simpliciter secuti sint, tamen fere secuti sunt contrarietatem principiorum. Et cũ dixisset, {& ab ipsis vocata pricipia,} ideo sic dixit, quia reuera principia nõ sunt, quæ ipsi principia ponunt, nisi secundum nomen, re vera enim sunt magis principiata. Quantum uero ad secundã partẽ, Simplicius per priora intelligit priora natura, & p posteriora, posteriora natura. & ĩtelligit secundũ esse expositiuum primi, quasi sic legendo, { differunt tamen abinuicem in eo q alij quidem priora }, s. natura, { alij autẽ posteriora } scilicet natura { suscipiunt. } Et exponens quid per priora natura, & quid per posteriora natura intelligat, subdit, { itemq; alij quidem notiora s̃m rationẽ } scilicet quæ priora natura alij appellabant, { alij autẽ s̃m sensum } priora, quę alij posteriora natura dicebant. Ergo dr̃ia est quo ad duo tantum: qm̃ alij asserebant ea esse pñcipia, quæ sunt natura, & ĩtellectu priora: alij autem, quæ
C sunt natura posteriora, sensu vero priora. Sic ĩtelligit Simplicius, quor; exempla affert, {nam} natura posteriora, sensu priora, {hi quidem calidum & frigidum, illi aũt humidum & siccũ} principia posuerunt, {alij} qui principia natura et intellectu priora posuerunt, asseruerũt {par et impar, quidam vero discordiam & concordiam causas ponunt} generationis, {quę differunt s̃m dictũ modũ} scilicet q alia sint natura, & intellectu priora, alia natura posteriora & sensu priora. Calidum & frigidũ, vt Simplicius dixit, Parmenides dicebat, qui dicebat frigidum & calidum, humidum & siccum principia. Alexander hanc opinionem tribuit Empedocli, qui quatuor elementa posuit. Porphyrius primam opinionem Parmenidi, secundam Anaximeni, tertiam Pythagoricis ascribit, vt Plato narrat in Thimæo, & hæc expositio mihi placet. Aliter Simplicius textum & opiniones exponit, quæ, cùm non placeat, omitto. Melius. n. puto omnes opiniones reducẽdas esse ad duas, vt Simplicius autumat, q alij intellectu
D priora dicant, qui solum intellectu philosophati sunt: alij sensu, qui non cognouerunt intellectum differre à sensu. Philosophantium enim duo modi philosophandi habentur, nam qui non cognouerunt intellectũ præter sensum, principia quæ ponunt, s̃m sensum priora ponunt suis pñcipiatis, vt calidum & frigidum, sicuti Parmenides, & humidum & siccum, sicut Anaximenes. Qui vero cognouerunt intellectum præter sensum, principia quæ ponunt, s̃m intellectum priora ponunt, vt concordiam, & discordiam, veluti Empedocles, & par & impar, veluti Pythagorici: quare omnes opiniones ad duas species opinandi reducuntur. In commentarijs tria ex commento Auerrois probauimus, quorum primum est, q veteres philosophantes veritate compulsi cognouerũt contrarietatem in principijs, qm̃ inductione imperfecta id dixerunt. Aristo. uero ratione, qm̃ inductione perfecta, quod nunc nõ esse bene dictum probamus, quoniã iductio imperfecta,

ratio

ratio quædam est: ergo nõ sola veritate compulsi, sed etiã ratione peruenerunt ad principiorum contrarietatẽ. Secundum vero est, q tres sint sectæ eorum, qui de rerũ naturalium principijs philosophati sunt, vt eorum, qui per sensum priora principia dicunt, & eorum, qui per intellectum, & eorum, qui per argumentationem. quod etiam nõ bene dictum esse patet. nam tertium membrum in secundo habetur: quippe cum principia, quę sunt per argumentationem priora, sint etiam per intellectum priora: quare tertium illud membrum nõ ponit in numero cum secundo. Tertium deniq; est, q omnia comparabilia sint in ratione comprehensionis, quod etiam non est necessarium: qm̃ Arist. non comparat priora sm intellectum ad posteriora sm sensum, nec è conuerso. Insuper, non comparat priora sm argumẽtationem ad posteriora sm intellectum, vel sm sensum: sed comparat principia ad sua principiata, quatenus alij ponunt principia priora secundum intellectum suis principiatis, quæ sunt posteriora secundum intellectum, vt numeros, & concordiam, & discordiam. Alij ponunt principia priora sm sensum suis principiatis, vt calidum, frigidum, humidum, siccum: & sic quod Auer. dixit necessarium non est.

DILVCI. Quare eadem quodammodo atque diuersa inuicem dicunt. diuersa quidem, quemadmodum & plurimis videtur: eadem vero, similitudine rationis. Ex eadem nanque contrariorum serie sumunt, hæc quidem continentia, alia vero contenta. hoc quoque pacto modo eodem diuersoq; illorum hoc deterius, illud melius dicũt. Atq; quidam ratione, quidam sensu, vt antea diximus, notiora sumunt. Nam vniuersale quidem ratione notius est, singulare vero sensu, quando ipsius vniuersalis ratio est, ipsius vero particularis est sensus: veluti magnum et paruum ratione, rarum autem & densum sensu sunt notiora. Quòd quidem igitur principia oporteat contraria esse, manifestum est.

ANT. Quare est eadem dicere quodammodo, & altera adinuicem. altera quidem, quemadmodum & videtur pluribus. eadem autem secundum analogiam. accipiunt enim ex eadem coordinatione. hæc quidem enim continent, alia continentur contrariorum. Sic igitur similiter dicunt & aliter, & peius, & melius. Et hi quidem notiora secundum rationem, sicut dictum est prius, illi autem secundum sensum. Vniuersale quidem enim secundum rationem notum est, singulare autem secundum sensum. Ratio quidem enim vniuersalis est, sensus autem particularis: vt magnum & paruum secundum rationem est, rarum autem & densum secundum sensum. Quòd igitur oporteat principia contraria esse, manifestum est.

Nunc quasi simul antiquorum conuenientiam atq; differentias adijcit: & vult illos dicere aliquo modo eadem, atq; aliquo modo diuersa. dicunt quidem diuersa, quò ad positiones, quatenus principia ponũt rerum hi sensu priora, illi intellectu: quò vero ad modum ponendi atq; similitudinem rationis eadem dicunt: quoniam omnes principia rerum volunt esse contraria. Item, omnes volunt illa esse priora. Amplius, omnes volunt in serie illorũ esse hęc quidem continentia et vniuersalia, illa contenta. Rursum volunt semper alterum illorum contrariorum principiorum, melius, alterum deterius. Igitur, quò ad principia ipsa posita ab eis differunt, quò vero ad modum ponendi atq; similitudinem proportionis conueniunt, vt patuit. Quæ vero dicant notiora ratione, & quæ notiora sensu Arist. addit, q notiora sensu sunt singularia, notiora vero intellectu vniuersalia: nam intellectus est vniuersalium, sensus particularium. quæ ratio docet, quòd magnum & paruum ratione notiora sunt, rarum & densum sensu: qm̃ illa vniuersalia, hæc particularia sunt.

Commen. 49. Auer.

{Cùm dixit.} Auer. primo colligit inter antiquos differentiam, & vult eos differre, vt diximus, quantum ad positiones ipsas.

Conuenientiæ. {Et conueniunt.} Secundo colligit quinq; conuenientias, prima est, q oẽs vna ratione mouentur ad dicendum principia esse contraria vtpote iductione, non qdem pfecta, vt diximus, sed imperfecta. Secunda est, q oẽs inter sua principia aliqua dicunt esse determinãtia, hoc est, continentia & vniuersalia, aliqua determinata. Tertia est, q oẽs volunt determinata & particularia reduci ad vniuersalia, ac sub illis contineri, vt per exempla declarat. Quarta est, q oẽs volunt alterum contrariorum esse melius, alterum deterius. Quinta est, q oẽs volunt illorum, quę intellectu nota sunt, hęc esse priora, hęc posteriora, illa priora. ecce quomodo quò ad modum ponendi conueniunt: quò ad põnes differunt. Cætera cõmenti patẽt, verum in illis duo colligo. Primum propter quid vniuersale intellectu notius est, singulare vero sensu? Et ait hoc eẽ, quia omne quod intelligitur ab intellectu est vniuersale, quod vero cognoscitur à sensu est singulare. ex quo patet, singularia non posse ab itellectu aliquo modo intelligi, vt multi voluere. Secundum est, cur magnum & paruum sunt vniuersaliora raro & dẽso? Et ait, quia illa reperiuntur in naturalibus & mathematicis, rarũ vero & densum non nisi in naturalibus, vt Septimo huius cõm. 15. Sed dices, Auer. 3. huius cõm. 76. vult, si cubum poneretur in aere, aut aqua adhuc faceret tantundẽ latera distare: igitur detineret raritatem & densitatem, & constat illud esse absolutum à rebus naturalibus. Dicendum, q rarum & densum possunt capi dupliciter, vno modo vt sequuntur calidum & frigidum, vt loquitur Auer. Septimo huius, et sic competunt solum rebus naturalibus. alio modo pro extenso & contracto, & sic sequuntur dimensionem, vt dimensio est, & hoc modo loquitur Quarto huius in exemplo de cubo, & sic tollitur contradictio hęc.

RECOGNITIONES.

POtest sensus textus uno modo sic reduci, vt oẽs dupliciter dicant eadẽ, quo ad similitudinẽ proportionis, s. quo ad modum ponẽdi, primo, quia omnes volunt principia esse de numero contrariorum continentium, atq; primorum, & hoc dicit, {Accipiunt enim} scilicet omnes {ex eadẽ coordinatione} subaudi ea cõtraria esse principia, quæ in vniuersa coordinatione sunt cõtinentia, & prima, nec ab ratione {nam} vt inquit {contrariorum hæc quidem continent, alia continentur.} Qui ergo ponunt cõtraria de numero sensibilium, in coordinatione talium sensibilium principia ponunt esse prima contraria, & continentia: & qui ponunt contraria, & de numero intelligibilium, in talium coordinatione etiam ea contraria principia esse asserunt, quæ prima sunt, & continentia: quippe cùm semper principium vult esse primum. tunc epilogat hunc primum modum, & dicit, {sic igiẽ similiter}, s. quò ad modum ponendi {dicunt & aliter}, s. quo ad positiones ipsas, de quibus positionibus dicunt {& peius, et melius:} nam de principijs & peius, & melius dicunt: peius enim & melius aduerbialiter accepit. Secundo conueniunt: quoniam hi principia ponunt notiora secundũ rationem, vt dictum est prius, illi sm sensum. siue .n. principia dicant de numero sensibilium, siue de numero intelligibilium, oẽs ponũt principia esse de numero notiorum.

Secundum

Secundum vero Simplicium & Themistiũ sunt tres conuenientię, & ideo lege verba {quare est eadẽ dicere quodammodo,}. i. quare, apud omnes est eadem principia dicere quodammodo, {et} est dicere {altera adinuicem. Altera quidem quemadmodum & videtur pluribus}, s. his, qui præsunt opinionibus, quoniam alij dicũt litem & amicitiam, alij calidum & frigidum, & alij alias dicunt oppositiones, {eadem autem fm analogiam.} Pro cuius declaratione, vt exponit Simplicius, animaduerte duas esse cõiugationes oppositas. alteram, quæ est meliorum, i qua amicitia, & par, & excessus, & magnum, & rarum, & calidum collocantur: alteram, quæ est peiorum, in qua contraria horum sunt. Contraria igitur, quæ accipiunt ex his coniugationibus pro rerum naturaliũ principijs, analogiam habent adinuicem: nam, vt excessus ad defectum se habet, sic magnum ad paruum, & rarum ad dẽsum, & calidum ad frigidum, et amicitia ad litem: quare dicunt eadem secundum proportionem. Secundo dicũt eadem secundum melius & peius, nam qui asserunt continentia, melius principia ponunt, q̃m excessus & defectus contentiua sunt magni & parui, & hæc rari & densi, & hæc calidi & frigidi: qui vero contenta, peius principia asserunt. ideo dicit, {hæc quidẽ enim continent} de numero {contrariorum, alia continentur.} Ideo concludit, {sic igitur similiter,} idest proportionaliter {dicunt, & aliter.} deinde tangit secundam conuenientiam. {&} subaudi {peius & melius} quædam dicunt: q̃m continentia melius sunt, contenta peius. Erit igitur secunda conuenientia secundum melius & peius, quatenus omnes īter principia, quæ ponunt, alterum melius, alterum peius asserũt. Deinde tangit tertiam & dicit, {et hi quidem notiora secundũ rationem, illi autem fm sensum:} notiora fm rationem dicunt, qui intelligibilia, & totaliora, & continentiora ponunt: notiora vero fm sensum, qui sensibilia, & contenta, & particulariora asserunt. cuius rationem affert, & dicit, {vniuersale quidem enim fm rationem notum est, singulare autem fm sensum,} cuius rursus rationem affert, & dicit, {ratio enim} rei {vniuersalis est, sensus autem} rei {particularis: vt magnum & paruum fm rationem est, rarum autem & densum fm sensum.} Erit igitur tertia conuenientia, ꝙ principia velint esse semper notiora eis, quorum sunt principia, videlicet aut quo ad intellectum, aut quo ad sensum.

Quæstio. Sed quæres, quo nam pacto magnũ & paruum vniuersaliora, & fm rationem principia esse ait, rarum autem & densum eorum quæ singularia sunt, & secundum sensum? etenim singularia quęq; horum, & vniuersalia sunt.

Solutio. Auerroes ad hanc dubitationem respondit, sed Simplicius aliam rationem affert: quoniam rarum & densum sunt naturalia, & nobis notiora, quemadmodum calidum & frigidum, & sic sunt singularia, magnum autem & paruum īmanifestiora, & propterea vniuersaliora, & ratione sunt magis cognoscibilia. Auerr. in cõmento enumerat quinq; cõuenientias, quarum prima non est vera: q̃m veteres inductione non vtebantur nec perfecta, nec imperfecta, alioquin non compulsi veritate dixissent, quæ de principijs dixerunt: tertia conuenientia non videt necessaria. nam, cùm dixissent alia esse vniuersaliora alijs, & alia particulariora, etiam dixerunt minus vniuersalia sub vniuersalioribus contineri & ad illa reduci: igitur tertia conuenientia non est necessaria.

DILVCI. Consequẽs autem erit dicere, vtrum duo an tria, an plura sint? Vnum quidem enim eẽ non potest, quia non sunt contraria ipsa vnum. Infinita vero minime, quia id quod est, scibile non erit. Vna quoq; contrarietas est in omni genere vno: substãtia vero genus est quoddã vnum, & quia generatio ex finitis fieri potest. Adq; pręstantius est ex finitis, vt Empedocles, quàm ex infinitis: cuncta enim reddere putat, perinde

A atq; Anaxagoras ex infinitis. Rursus, alijs alia priora contraria sunt, et ex alijs alia fiũt, ceu dulce & amarũ, & album atq; nigrum. at principia semper manere oportet. Quòd quidem igitur neq; vnum, neq; infinita ex hisce modo patet.

Consequens autem vtiq; erit dicere, vtrum duo, aut tria, aut plura sint. Vnum quidẽ enim impossibile est, quoniam non vnum cõtraria. Infinita autem non, quoniam neque scibile ens erit: & vna contrarietas in omni genere vno: et substantia vnum quoddam genus est: & quod contingit ex finitis, melius ex finitis, quemadmodum Empedocles, q̃ ex infinitis, oĩa nanq; ex finitis assignare opinatur, quemadmodum Anaxagoras ex īfinitis. Amplius sunt alia alijs B priora contraria, & fiunt altera ex alterutris, vt dulce & amarum, & album, & nigrum: principia autem semper oportet manere. ANT.

Duo Aristo. proponit cõsequenter declarare, primum ꝙ principia non sint vnum, fm ꝙ principia non sunt infinita. Hactenus enim declarauit hãc siue particularem siue indefinitã, principia sunt contraria, modo ꝙ principia non sint vnum, neq; infinita adijcit. Quòd non unum sint eo constat, quia contraria. nihil enim sibi ipsimet contrariũ est: igitur oportet ad minus esse duo. Quòd vero non infinita, pluribus rationibus ac persuasionibus suadet. primo, quia res naturales sub scientia cadere non possunt, eo videlicet, quia res naturales non sciuntur, nisi ex cognitione principiorum, causarum, atq; elementorum: vbi vero hæc infinita essent, cùm īellectus illa percurrere minime posset, non cognoscerentur: & sic minime res ipsæ. C Secundo, vna quoq; contrarietas est in omni vno genere vna, ita vt etiã in substantia sit vna, cùm & ipsa sit genus vnũ: quo fit, vt aut contrarietates non sint vltra decem, & sic contraria. 20. aut, vt prima contraria, quæ sunt in genere substantiæ, sint tãtum duo, & vtcũq; sit, nõ infinita erũt. Tertio, cuncta ad generationẽ pertinentia saluari possunt per principia finita: igitur nulla est necessitas īfinitorum. Quarto, oportet principia semper manere, aliter non essent principia. modo, cũ inter principia ipsa sint hęc priora, illa posteriora, & posteriora ex prioribus proficiscantur, sola prima erunt principia: sed hæc non sunt infinita: igitur principia non sunt infinita. ex his patet, quòd neq; vnum, neq; infinita ipsa sint.

Commen. 50. Auer.

{Manifestum est igitur.} Auerr. duo facit, primo sumit quòd principia nõ possunt esse vnum, & hoc probat, quia illa sunt contraria.

{Et impossibile.} Secundo probat ꝙ non possunt esse D infinita, & hoc probat tribus rationibus, licet secunda ratio ab eo bis formetur. Prima ratio est, in omni genere est vna contrarietas: substantia est vnum genus: igitur in substantia est vna contrarietas. Tunc vltra, ut substantia ad cætera prædicamenta, ita contrarietas substantiæ ad contrarietates cæterorum prædicamentorum: substantia est prima cæterorum: igitur contrarietas substantiæ etiam prima erit. sed principia sunt prima contraria: igitur principia nisi duo prima contraria, & hoc modo Auerro. exponit, & vult contrarietatem substantiæ esse vnam, & principium aliorum entium: & hoc dicemus postea.

{Et etiam si.} Secundo arguit, potest generatio saluari cum finitis: igitur principia generationis non sunt infinita. aliter format ibi. {& si non} & arguit sic, quod potest fieri per pauciora, frustra fit per plura & æque bene, vt in actione artificiali exemplificat.

{Et etiam non.} Tertio arguit & quasi persoluit dubium,

bium, quia quis dicere potest omnia contraria esse principia, soluens addit tertiam rationem, principia non generantur ex alijs: sed posteriora generantur ex alijs: igitur nō sunt prima principia. Maior probatur, quia principia debent esse permanentia non transmutabilia, neq; generabilia ex alijs: & sic sola prima contraria erunt principia, quæ non sunt infinita.

Dubõnes quatuor. An i ſubſtã ſit cõtrarietas. Quõ princi pia ſubſ pri ma & cõia dicantur. Cõtrarietas ſubſt, oppõ priuatiua ẽ.

SEd circa textum & commentum multæ sunt dubitationes. Prima, non videtur in genere substantiæ eẽ contrarietatem, quia substantiæ nihil est contrarium. Secũda dubitatio est, quo modo contraria in genere substantiæ sunt prima, & omnibus communia. Tertia, quo modo oportet principia semper manere, cùm illa cõtinuo transmutentur. Quarta, videtur ꝙ tantum vnum sit principium, quia omne principium est vnum: igitur tm̃ vnum est principium ab vniuersali ad exclusiuam de terminis transpositis, vt est regula sorticolarum. Ad primã Auer. vbiq; respondet, Aristo. per contrarietatẽ intelligere oppositionem priuatiuam, qualis est inter habitum & priuationem, & hoc modo non tantum est in alijs prędicamentis, sed etiam in substantia: & pro nunc hæc solutio satisfaciat, quia de contrarietate substãtiæ quæstio maxima erit in .5. lib. cõm. 10. Ad secundam respondent recentiores, ꝙ principia substantię sunt prima, & cõia: prima quidem causalitate, quia aut in genere finis, aut in genere finis & efficiẽtis sunt principia oĩum aliorum principiorum aliorum generum. cõia vero, quia prædicabilia de oĩbus principijs in genere substãtiæ repertis. Sed hæc responsio stare nõ põt, quia nec priuatio, nec materia possunt esse causæ, vt finis principioꝝ aliorum prędicamentorum: materia non, quia est non gradus pfectionis, & id cuius essentia est pati, non agere: priuatio minime, cùm sit non ens.

Propterea animaduertẽdum, ꝙ principia generationis substantiæ, sunt principia generationis non vna ratione: nã forma est principiũ generationis, quatenus terminus ad quem, priuatio vt terminꝰ à quo, materia vt subiectũ: igitur materia, & forma, & priuatio sunt principia generationis, & in nullo gñe causæ: igiť non possunt esse principia principiorum decem Prædicamentorum in aliquo genere causæ. Secundo animaduertendum ꝙ principia alioꝝ prædicamentorum, vt materia qualitatis, forma & priuatio eiusdem, sunt subiecta composita & accidentia: subiecta quidem composita, quia materia, priuatio & forma accidens eiusdem substantię compositæ: albedo enim & priuatio eiusdem sunt accidentia substantię cõpositæ.

Tunc dico, ꝙ principia substantiæ sunt prima & cõmunia. prima quidem principiatione: quoniã sunt principia generationis substãtię: igitur mediate sub principia substantię, & substantia est principiũ omnium accidentium: igitur principia aliorum principioꝝ in alijs generibus. Et sicut nõ sunt principia generationis in aliquo genere causę, sed quia principia, sic nec aliorum principiorum erunt principia in aliquo genere causæ, licet forma & materia possunt dici subiecta partialia, sed nõ ea ratione qua principia, sed quatenus causę substãtiæ compositæ: & hoc intellexit Auer. 12. Metaph. cõ. 22. in calcẽ, & tu vide verba mea illic. Communia vero dicunt principia substantiæ, communitate virtutis & potestatis, quia omnia alia proficiscuntur ab illis. Ad tertiam nõnulli sorticolæ concedunt oportere semper manere principia generationis, nulla tamen principia oportet semper manere, vt semper est generatio, nulla tamen generatio est semper, vt in lib. de Generatione disputatum est. Sed istæ captiũculæ (vt mihi videtur,) non sunt ad aures Aristotelis & Auerro.

Ex his ſol Pricipia ſubſtãtiæ prima ſũt, id eſt, prĩcipia gñatiõis ſubſtantiæ: Cõia, i. ſm virtutẽ.

Propterea alij parum ab his recedentes volũt principia semper manere vniuersaliter sumpta, & quasi in suppositione Simplici, non autem semper manent modo particulari, et in suppositione formali. Sed hoc stare non potest, vt recte recentiores arguunt, quia Aristo. per hanc particulam ponit differentiam inter prima principia, & posteriora principia: & ait prima principia semper manere, po-

B steriora vero non semper. modo, per horꝫ glosam vtraq; principia uniuersaliter, et in suppositione simplici semper manent: igitur prima principia per hanc proprietatẽ non differrent à posterioribus. Alij propter hoc glosant; principia semp manere, i terminis cuiuslibet trasmutationis.

Captiunculatores obijciunt huic, quia nunq; manẽt tria principia, quia quando forma est, priuatio nõ est, & quando est priuatio non est forma: igitur nunq̃ manent tria generationis principia. Propterea aiunt manere tria principia generationis semper in definitione transmutationis, non enim potest definiri transmutatio, quin in eius definitione cadant tria principia, & certe sic intellexerunt illi, quos incusant, nec iuste cynicant. Hęc respõsio licet cõfutari non possit, ppter tria non mihi placet. Primo, quia manere, quod græce est μένειν, vbiq; ab Arist. pro permanere in re accipiẽ, vt patet his, qui græca sapiunt. Secũdo, quia Aristo. nunc de definitione transmutationis non loquitur, sed de esse illius: igitur expositio fugit. Tertio, qa

F etiam agens esset principium & finis, quia semper in definitione illius intelliguntur. Propterea duæ sunt expositiones ad mentem Auerr. vna accipitur partim. 2. Physicorum cõ. 25. vbi vult eẽ in prima materia priuationem, quæ est vt forma illius, hoc autem intelligi nõ potest, nisi de forma corporeitatis imperfecta coęterna materię, quę est priuatio prima, & forma prima. Forma quidẽ prima dispositio generalis & tanq; terminus ad quẽ omnis generationis: omnis enim generatio est ad aliquam formam, quæ continetur sub hac, vt species in genere. Est igiť ęterna vt forma, vt vero ipsa est imperfecta continens omnes alias, dicitur priuatio & terminus è quo. ecce ꝙ principia generationis semper manent, quia materia & prima forma, quæ sumitur vt priuatio, quatenus terminus è quo, quatenus terminus ad quẽ, vt forma prima: de hac. 3. Coeli cõm. 61. ample lege. Cui consentit glossa textus. Linconiensis etiam, & recte. Quo modo vero Auer. neget formam coæternam materię, com. 63. huius Primi disputa-

Auer. Principia ſẽper manent, vel quia materia ſemper formæ ſubeſt, cui pręintelligiť priuatio: vť gaĩgñabilia ſi, ꝑut gñatiõis principia.

G bitur. Alia expositio colligitur in pręsenti commen. vbi inquit. Principia enim debent esse permanentia, nõ transmutabilia, neq; generabilia ex alijs: & sic videtur ꝙ ipsa semper maneant, quatenus nec fiunt ex alijs, nec transmutantur ex alijs: quod quidã & recte exponunt in eodẽ genere principij, quo ipsa sunt generationis principia. Sed huic nõnulli asinicolæ obijciunt, primo, quia tunc aliqua semper manerent, quę aliquãdo inciperent esse et desinerent esse: nam forma semper manet per te, quia non ex alia forma, & priuatio etiam, quia non ex alia: & hæc aliquando inciperent & desinerent esse. Secundo, si q̃ non sunt ex alijs eiusdem speciei semper manent: igitur quæ sunt ex alijs non semper manerent, & sic cœlũ & elementa non semper manerẽt. Tertio, tunc species nõ semper maneret, quia fit ex genere & differentia. Sed hę sunt calũniæ atq; pueriles captiunculę. Auer. enim vult pncipia semper manere sub rationibus principiorũ, & nunq; mutari ad rationem principiati: & sic semper manere potest

Secũa expõ. Auer.

H intelligi pro semper perdurare in tempore, quo modo coeli semper manent, & sic non semper manent. alio modo pro semper durare sub rationibus proprijs, quatenus rationes mutare non possunt: & sic stat ipsa semper manere. Quo fit, vt semp maneant, & non semper maneant, ut pro diuersis accipitur ipsum semper manere, stat etiã coelum semper manere, vt semper durat, nõ semper manet, quia ab alio, & sic de alijs patet solutio. Aduerte tamen ꝙ hæc solutio nõ est ita recta, vt prima Auer. qa verbum illud, Maneo, pro perduro, accipit Aris. nisi hic abutatur eo. Ad quartã, & si tractabitur quando de numero principiorum dicemus, nunc Sorticolæ soluerent ꝙ vnum potest accipi pro principio numeri, & tunc illa exclusiua exponi debet per præiacentem & vnam negatiuam de contrario, hoc modo, vnum est principium, & plura nõ sunt principium: igitur tantũ vnum est principium. & hoc modo exponendo exclusiuam, ab uniuersali ad exclusiuã de

Nota.

Solutio.

terminis

terminis trāſpoſitis non valet. Si vero vnum capitur tranſcendēter, ſic concedo illam excluſiuā tm̄, vnum eſt principium, ſicut hanc, tm̄ ens eſt principiū. Sed de hoc alias, nunc vero hic quæ Sorticolæ dicunt, ſatis ſit attigiſſe.

RECOGNITIONES.

QVod autē non vnum ſit principium, ſic probatur apud Simplicium. principia ſunt contraria: vnum non eſt contraria: igit̄ vnum non eſt principia, in ſecunda figura. Quòd autem principia ſint contraria, demonſtratum eſt. Quòd ēē vnum non ſit contraria, monſtratur ex conuerſione. qm̄, ſi contraria non ſunt vnum, vnum non erit contraria: ſi enim contrarium contrario contrariū eſt, non eſſe poſſet vni vnum contrarium. De ſyllō huiuſmodi affert minorē, cùm dixit: {Qm̄ non vnū contraria}, i. qm̄ vnum non eſt contraria, ſubaudias maiorē. Sed principia ſunt contraria: igitur vnum non eſt principia. vel ſic & longe facilius, vnū non eſt contraria: principia ſunt cōtraria: igitur principia non ſunt vnum, & tunc de ſyllogiſmo attulit maiorem, & hoc pacto expoſitio patet. Quod autem neq; infinita ſint principia, primo eodem vſus argumento probat, quo prius vſus eſt contra eos, qui aſſerunt principia eſſe infinita, & dicit: {Infinita autem non, qm̄ neq; ſcibile ens erit}. i. qm̄ ea, quæ ſunt ab ipſis principijs, ignota erunt. Igitur per Ens, intelligit effectus naturales, vt Simplicius exponit. Conſequentia patet: quoniam tunc opinamur cognoſcere vnumquodq;, cùm cauſas cognoſcimus primas, & principia prima vſq; ad elementa. Secundo ad idem vtitur ſyllogiſmo tali, in omni genere vno vna eſt cōtrarietas: ſubſtantia eſt genus vnū: igitur in ſubſtantia eſt vna contrarietas. tunc vltra, vna contrarietas duorum contrariorum media eſt: contrarietas ſubſtantiæ eſt vna: igitur contrarietas ſubſtantiæ eſt media duorum contrariorum. quare per tranſumptum, non infinita ſunt principia, dicit. {Et vna contrarietas in omni genere vno, & ſubſtātia unum quoddā genus eſt.} igitur in ſubſtantia eſt vna cōtrarietas, reliqua Simplicius ſuppleuit. Quærit hic Simplicius quę ſit vna ſubſtantia, & quid ſignificet generis nomen, & quæ ſit vna cōtrarietas circa genus ſubſtantiæ conſyderata, & ob quam cauſam, cùm communia omnium rerum naturalium principia inuenire propoſuiſſet ſolam ſubſtantiam, & contrarietatem ſecundum ipſam accepit, quo pacto enim generationibus ſecundum alia prædicamenta adaptabitur contrarietas ſecundum ſubſtantiam.

Quæſtio prima.

Quæ nā ſubſtantia vna ſit.

Sunt igitur plures quæſtiones hæ, quarum Prima eſt quæ ſit vna ſubſtantia. Alex. reſpondet ſubſtantiam prędicamētalem eſſe corpus compoſitum ex materia, & forma, & ſic per nomen generis ſubſtantiæ intelligit compoſitum, vel id, quod ſignificat compoſitum ex materia, & forma. Secunda quæſtio eſt, quę ſit vna contrarietas circa genus ſubſtantiæ conſyderata. Et ex his, quæ Alexander ait, dici poteſt, ꝙ ſolum in genere ſubſtantię ſecūdum ſingulas ſpecies vel genera ſubalterna eſt vna contrarietas: in hoc enim ſolo genere una ſola contrarietas uidetur, quæ videlicet eſt ſecundum formam & priuationem: at in cæteris prædicamentis, quæ contrarietatem habent, multæ ſunt contrarietates. quoniam ſecundum ſingula genera, quæ ſub qualitate ſunt, vna eſt contrarietas, vt in colore vno exiſtente genere album & nigrum, in habitis, virtus & vitium, in ſapore dulce & amarū, & in alijs prædicamentis & generibus pari ratione: igitur in ſubſtantia eſt vna ſola contrarietas ſingulorum generum atque ſpecierum, in cæteris vero generibus tot, quot genera ſunt, veluti in qualitate, tot, quot qualitatis ſunt genera, & in vnoquoq; ſimiliter. Tertia quæſtio, quid ſit genus vnū. & Alexander dicit genus vnum eſſe quod diuiditur in ſpecies, & non in genera, vt ſubſtantia, vt qualitas, vt quantum, & id genus. eſt igitur ratio, in omni genere uno vna eſt contrarietas: ſubſtantia eſt genus vnum: igitur in ſubſtantia eſt vna contrarietas. vnius vero contrarietatis duo ſunt principia: igitur non infinita ſunt principia.

Quæſtio ſecunda.

Quæ ſit vna cōtrarietas.

Quæſtio tertia.

Quid Genus vnum.

A Quarta quæſtio, ſed, ſi vnum genus ſubſtantiam dicit, cùm prius dixiſſet in ſubſtantia non eſſe contrarietatem: non recte nunc aſſerit in ſubſtantia eſſe vnam contrarietatem. Ad hæc, ſi ſolius tranſmutationis ſecundum ſubſtantiam quærimus contrarietatem, numquid ſecundum alia prædicamenta oporteat accipere communem cōtrarietatem. Sed diluitur prima ratio, quoniam ſuperius ſuſtulit eam contrarietatem, quæ ſecundum ſpecies, & formas, hic vero contrarietatem affert, quę eſt ſecundum habitum et priuationem. Diluitur ſecunda ab Ammonio, ꝙ ideo quærimus principia ſubſtantiæ: quoniam in ſubſtantia alia prædicamenta habent eſſe, & ſic licet plures ſint primæ contrarietates, vna tamen eſt ꝑmo prima, quę in ſubſtantia eſt, vt Alexander confirmauit: forma igitur & priuatio prius quidem in contrarietate ſm ſubſtātiam apte dicentur, ſecundaria autem ratione in alijs contrarietatibus, quæ ſunt ſm alia prædicamēta. nam & in illis eſt hoc quidem forma, illud autem priuatio. quare licet plu-

Quæſtio quarta.

B res ſint contrarietates primæ, tamen vna ſola eſt primo prima, ea videlicet, quæ ſm ſubſtantiam eſt. Syrianus vero per genus vnum intelligit prędicamentum, quod ideo vnam habere contrarietatem ait, quoniā licet eſſent multæ, tamen in vnam reducuntur in exceſſum. videlicet, & defectum, qui ſm vnumquodq; prædicamentum recte ſumuntur: quoniam contrarium, quod melius eſt, exceſſus eſt, contrarium vero, quod eſt peius, defectus eſt. vnde in quanto alius exceſſus eſt, alius in quali, alius in vbi, & ſic in omnibus. Alexander etiam per unum genus etiā vocat vnum ſubiectum. mox enim Ariſtote. eſt ſuppoſitam in vnoquoq; naturam genus appellare: quemadmodum igitur in numero contrarietas una conſyderatur imparis & paris, & in ſapore, dulcis & amari, & in ſuperficie, lenis & aſperi, ſic in ſubſtantia, vna contrarietas conſyderat̄, formæ & priuationis. Sed Simplicius diſputando contra Syrianum, obijcit quoniam, ſi per contraria intelligit exceſſum ac defectum, tunc ſolius quātitatis pro-

C priæ contrarietas eſſet, & in alijs prædicamentis non niſi propter quantitatē. Contra vero Ammonium & Alex. qm̄, ſi ſubſtantia eſſet genus primo primum, non decem eſſent prima rerum genera. Inſuper, ſi Alex. intelligit per genus vnum ſubiectum & materiam, cùm nondū de materia aliquid dixit, adduxiſſet ignotum quippū in declaratione alterius ignoti, & ſi per contraria intelligit formā et priuationem, tunc non in ſola ſubſtantia eſſent hęc, ſed in omni prædicamento: qm̄ albedo, cùm adeſt, forma dicitur, cū vero abeſt, priuatio, & in alijs prædicamentis ſimiliter. propter hæc Simplicius tandem intelligit per ſubſtantiam, ſubſtantiam, quæ in tranſmutatione eſt, & per genus vnum, intelligit naturam communem ad plura, & per contraria intelligit ea, quæ plurimum inter ſe differunt, quæ in omni prędicamento non ſunt plura duobus, in quali enim vna eſt ſuprema contrarietas ſimile & diſſimile, in quāto vero æquale, & inæquale, ſic & in ſubſtantia quæ communis eſt, forma & priuatio. Ad hæc igitur

D Simplicius ſe reſoluit. poſtea aliter dicit & aſſerit Ariſto. per ſubſtantiam intelligere ſubſtantiale, & hoc pacto in omni prædicamento eſt ſubſtantiale, ſecundum quod generatio & corruptio dicitur, quare per ſubſtantiam intelligit nunc circa quam generatio, & corruptio eſt. hoc pacto videtur Simplicius expoſuiſſe. Sed tūc eſt dubitatio, quomodo ſyllogiſmus intelligetur: cùm enim dicitur in omni vno genere eſt vna prima contrarietas: ſubſtantia eſt vnum genus: ergo in ſubſtantia eſt vna prima contrarietas, nō enim video quonā modo maior, & minor poſſint intelligi ad propoſitum. Ideo tandem viſum eſt mihi Ariſto. probare, quod propoſuit. videlicet ꝙ principia non ſint infinita, & tunc ratio ſic intelligit̄, in oī vno genere eſt vna prima contrarietas: ſubſtātia eſt vnum genus, & quātum eſt vnum genus, & quale eſt vnū genus, & ſic omne prædicamentum eſt vnum genus: igitur in ſubſtantia eſt vna prima cōtrarietas, & in quanto vna prima con-

Dilucida.

trarietas, & sic in cæteris: & cùm cuiuslibet cōtrarietatis duo sint principia contraria: ergo oon erunt plura quā vigioti principia cootraria, non igitur infinita: & tunc p genus intelligit p̄dicamentum, quod vnum esse asserit, qa licet multa sint, tñ ordine vnum est: et p prima cōtraria itelligit formā & priuationem, q̄ coaptant unicuiq; prędicamēto, vt in substātia formam, & priuationē substantialē, in quali aūt formam & priuationē qualitatiuā, & in quanto sílr, & sic cessant oēs obiectiones. Nā, cùm quęrebatur quid per substantiā intelligat in minore, patet Arist. intelligere p̄dicamentum substantię, q̄ ordinatio est oīum generabilium, & corruptibiliū substantiaræ. Et patet per genus vnum Arist. in maiore intelligere genus p̄dicamētale: non. n. pōt intelligere genus pro subiecto, cū nondum de materia sit locutus. Insup patet eum intelligere p cōtrarietatem, contrarietatem primam, q̄ vna est in omni prędicamēto. tres cōtrarietates in eodem genere eē possint, vna tñ est prima, ad quam aliæ reducuntur, & est formæ & priuationis, quæ in omni genere est prima. Patet etiam Aristotelem accepisse in minore φ substantia sit genus vnum, sed φ intellexerit de cæteris, φ vnūquodq; sit genus unum, & sic habebitur non esse plures decem contrarietatibus, & consequenter non esse plura, quam viginti principia contraria, quare nō infinita. ea autem quę Simplicius dicit, sunt confusiones potius quam expositiones.

Tertia rō. Syllš hypotheticus.

Hactenus de secunda ratione. Deinde assignat tertiam ratiooem, & potest intelligi vno modo, vt exponit Simplicius, si quæ quęrunť de generabilibus & corruptibilibus, melius assignanť per finita quā p infinita, principia rectius ponunť finita, sed duo quærunť de gñabilibus, & corruptibilibus, videlicet gñatio, & sciā: & hæc melius p principia finita assignantur, vt fecit Emped. q̄ per infinita, vt fecit Anaxa. igitur principia sunt finita. dicit. {Et quod contingit}, s. aut cognosci, aut fieri {ex finitis} principijs, {melius ex finitis, quemadmodum Emped. q̄ ex infinitis,} subaudiatur positio antecedentis, sed fieri, & cognoscere gñabilia, contingit ex finitis, {oīa nanq;,}, s. sciam & gñationem {assignare opinať}. s. Empe. {quēadmodum Anaxa. ex infinitis.} addať positio cōsequentis, videlicet, ergo melius ponanť principia finita. hæc est expositio bona. Aliter potest ratio intelligi sic, quod contingit p finita, melius per finita principia adimpletur: generatio & corruptio contingit p principia finita: probať. {oīa nāq; ex finitis assignare opinatur} Emped. {Quēadmodum ex infinitis Anaxa.} prima expositio itelligit per oīa, gñationem ac corruptionem & sciam, secūda expositio intelligit p oīa, q̄ ad gñationē et corruptionem attinent, aut ipsam gñationem & corruptionem. Deinde assignat rōnem, q̄ sic componiť, quęcūq; semp manent, sola sunt p̄ncipia: p̄ma principia semp manent: igiť principia p̄ma sola sunt principia. Tūc vltra, p̄ma principia non sunt īfinita, & p̄ma prīcipia sola sunt principia: igiť prima principia ooo suot infinita. Sylſi principalis maior supponiť, vt notissima, minor probať: qa principia posteriora non semper manent, cùm fiant ex primis ipsis principijs. H

Quæstio. Quo nā mō prima principia semp manent.

Sed tūc est qō, quonā mō prima p̄ncipia semp manent. Rñdet Alex. Ari. intelligere p prima p̄ncipia semp manere, ipsa eē ppetua ac ęterna, non qdem fm rōnem particularē, sed vlem. Sed hæc expō refutať in cōmentarijs & ā Simplicio, qm̄ tā prima q̄ posteriora p̄ncipia fm rōnem vlem sunt ppetua. Ammonius vero itelligit p principia p̄ma semp manere, i. semp esse, terminos cuiuslibet transmutationis, quo pacto posteriora principia nō semp manēt, qm̄ non semp manēt termini transmutationis: forma enī & priuatio, vt Simp. oñdit, semp manēt termini transmutationis, album aūt & nigrum, vel dulce & amarū, vel cętera id genus, nō semp manēt. non. n. cuiuslibet trāsmutationis sunt termini. Sorticolæ vero occurrūt, vt in commentarijs diximus: quia, qñ forma est, tunc oō est priuatio, & qñ est priuatio, tunc non est forma: igitur non semper manent. Dicendum Ammonium intellexisse hæc E semper manere terminos generarionis ad hunc sensum, vt nihil fieri aut corrumpi possit, quin sit de vno horum in alterum, siue sint simul, siue successiue. Multa alia in commentarijs diximus. asseruimus enim prima principia semper manere, non respectu temporis. sed respectu eius rationis, quæ ipsis competit: qm̄ semper manēt principia nunq̄ mutantur ad rationem principiati. at contra posteriora, licet aliquando maneant priocipia respectu aliquorum, non tamen immutabiliter, cùm respectu aliorum possint esse principiata. Sed, ut diximus, melius cum Ammonio dicendū, prima principia semper manere nō quo ad dñiam temporis, sed quo ad immutabilem rōnem terminorum, quatenus sunt termini cuiuslibet mutationis, & ad quos stat vltima resolutio, & qui supponantur cuilibet mutationi. hac ratione posteriora contraria non semper manent, cùm non cuilibet transmutationi supponantur, nec termini siot, ad quos omnis transmutatio resoluatur. Ex ijs potest aliter componi ratio textus, hoc pa F cto, si principia sint infinita, oportet omnia contraria ponere principia, & priora, et posteriora: teoet consequētia, quia priora sunt pauca, & ad tantum numerum non sufficerēt, quare oportet ponere omnia, vt sint principia. sed destruit consequens, quoniam omnia poni non possunt: nō. n. posteriora poni possunt, cùm principia prima oporteat semper manere, & posteriora non semper manent, vt expositum est secundum Ammonium.

Cùm autem ipsa finita sint: ea duo tm̄ non facere, rationis habet non nihil. Dubitauerit. n. non iniuste quispiā, quonam modo dēsitas ipsa raritatem facere apta sit, aut hęc densitatem? & alia quęuis cōtrarietas simili mō: non. n. cōcordia discordiā, aut ē cōtra discordia cōcordiā congregat, & aliquid facit ex ipsa, sed aliud tertium quoddam ambę. quidā vero sunt qui & plura G sumunt, ē quibus eorꝝ q̄ sunt naturā cōficiunt. DILVCI.

Quoniam autem finita facere non est facere duo tantum, habet quandam rationem. Dubitabit. n. vtiq; aliquis quo modo densitas raritatem facere apta sit aut hæc densitatem. Similiter autem & alia quæcunq; contrarietas: nō. n. concordia discordiam conducit, & facit aliquid ex ipsa, neq; discordia ex illa, sed alterum quoddam tertium. quidam autem & plura accipiūt, ex quibus parant entium naturam. ANT.

Quòd vero noo tm̄ duo sint principia gñationis & corrupnonis rerū naturalium. Et si Aris. interrogatorie procedat ex verbis suis, tñ illis q̄ Themistij. sic syllogizo, nulla duo cōtraria se transmutare possunt absq; tertio: sed prima principia sunt contraria, & prima contraria: igiť inuiH cem trāsmutari non possunt absq; tertio. & ita p trāsmutatione necessariū est tertiū vtriq; subiectum. Primo proponit conclōnem. & inqt. {Cū aūt ipsa finita sint, ea duo tm̄ non facere, rōnis habet non nihil} hæc conclō, hanc pbat, & pcedit interrogatorie, & inquit. {Dubitauerit enim} vbi illa sint duo tm̄ noo iniuste quispiā, quonā modo dēsitudo ipsa raritudinē facere apta sit absq; tertio. aut cōtra hæc raritudo quo mō densitudinem? & alia quæuis cōtrarietas silr mō. non. o. cōcordia discordiā, aut ē cōtra discordia cōcordiam congregat, & aliqd facit ex ipsa, sed aliud tertiū quoddā ambæ faciunt. & in quo mutuo recipiunť. p hæc volunt habere hanc maiorē, nulla contraria inuicē transmutanť absq;. 3. quasi rē hanc p testimonium confirmans inqt, Quidam vero sunt qui & plura sumūt, ē quibus eorum quæ sunt, naturam conficiunt, & sic concedunt syllogismum & conclusionem. & vidētur nō tantum duo esse generationis & corruptionis principia.

Commen.

Commen. 51. Auer.

{Cũ declarauit.} Primo textũ introducit declarans qd factũ sit, quidue agẽdum. deinde accipit maioris vim, nulla contraria recipiunt sua contraria, hoc est nullum cõtrariũ alteraẽ in suum contrariũ sine tertio: hãc probat exemplis, quia neq; calidum quatenus calidũ recipit frigidum, neq; frigidũ quatenus frigidũ recipit calidũ. & dicit quatenus calidũ, aut quatenus frigidum, qa calidum, ut remissum, põt stare cum frigido, & ẽ contra frigidum, ut remissum, cùm calido. non aũt calidum vt calidum, qa sic oẽ calidum cum oĩ frigido stare posset, adeo q calidũ vt octo cum frigido vt octo stare posset. Sic igiẽ patet, nullũ contrariũ esse subiectũ alterius. & ita patet maior, cui subaudi minorem, & inferas conclusionem, vt in expositione fecimus. verba patent per seipsa, nec egent expositione.

Nullũ cõtrariũ alteri subiectum esse potest.

{Et dicit hoc.} Reddit cãm, cur Arist. vsus est teste dicẽte ad rerum factionẽ esse necessaria plura. & ait hoc addidisse, qa, si oĩa principia essent contraria absq; tertio, omne generatum esset simplex: propterea oportet, vt sit ex
B materia & forma: hęc consequẽtia patet, quia generatum ipsum non posset esse compositum ex contrarijs, quia illa non possunt se recipi. nec ex materia & altero contrario, qa nulla est materia: igiẽ oẽ generatum esset simplex. Sed contra obijcies, qa in coelo nulla est materia, & tñ coelum componitur ex materia & forma, vt in lib. de Substantia orbis declaraẽ. Dici põt q ĩ coelo est materia alterius rationis, quam fecit inuenire motus in loco, & sic adhuc est cõpositum. Verum dubitatio nõ est ad ppositum. Auer. enim sumit, si oĩa principia gñationis eẽnt cõtraria, generatũ esset simplex, modo, de coelo non est ad propositum.

{Alteratio igiẽ.} Ex ijs concludit corollariũ trimẽbre, cuius prima pars est, q alteratio fecit scire corpora gñata esse cõposita, accipiendo alterationẽ corruptiue: nã alteratio fecit scire materiam, & naturã materiæ: igiẽ compositionẽ ex cõtrario altero & materia, & sic fecit scire com
C positionem. 2. pars est, q alteratio fecit scire in cõposito esse plura vno. hoc patet p idem, qa fecit scire cõtraria & materiam. 3. pars est, q maxime per alterationẽ elementorum scitur cõpositio illorum, quia illa maxime patet.

{Ista. n. pricipia.} Sed obijcies, materia & forma & priuatio non sunt cõa, nisi mixtis: igitur nihil ad elemẽta, respondet, q hæc tria, de qbus in hoc libro pscrutatur, sunt communia elementis & mixtis, & non tantum mixtis. Ideo hic liber est communis & primus.

RECOGNITIONES.

SEcundum Simplicium & Themist. cùm declarasset q prima contraria, q̃ sunt principia, sint duo, hic vult tertium principium inducere, quod contrarijs subijciẽ, quod est materia: & hanc inducit pluribus argumentis. & sm Simplicium conclusio textus est, q prima contraria non sint principia, si p se sumerenẽ. & resoluit rõnem textus ad artem prioristicam hoc pacto syllogizando, principia efficiunt alıqd: patet, qm̃ principia sunt. contraria prima
D non alıqd efficiunt, si per se sumanẽ, s. absq; tertio: igitur contraria prima non sunt principia, si p se sumantur. q autem prima contraria non alıqd efficiãt, si p se sumanẽ, patet ex hoc, oẽ illud, in qd agens agit, pmanet: contrarium non pmanet: igiẽ contrarium non est, in quod agens agit. Sed hęc expõ parũ aut nihil differt ab illa Themistij, quã nos secuti sumus in cõmentarijs. modo, illa non placet nobis nunc, qm̃ Ari. non pbauit hucusq; q duo sint principia, sed q neq; vnũ sit principium tm̃, neq; ĩfinita, vnum qdem non, qm̃ sunt inuicẽ contraria, ĩfinita uero minime, pp quatuor rõnes. modo, non valet hæc consequẽtia, prima contraria non sunt vnum, neq; infinita: ergo principia prima, quæ sunt prima contraria, sunt duo. & propterea magis ad verba videtur mihi, q, cùm declarasset principia esse infinita, nunc pbat q facere principia finita, non sit facere duo tm̃ & hoc proponit, & dicit. {Qm̃ autem finita facere nõ est facere duo tm̃, habet quandã rõnem}

Conclusio textus.

A et dixit {quandam rationem,} quia non habet rationem efficacẽ, sed probabilem sm opiniones eorum, q loquunẽ de principijs. & ratio quã affert potentia est hæc, quia nulla prima contraria transmutantur inuicem sine tertio: sed prima principia sunt prima contraria: igitur prima principia non transmutantur inuicẽ sine tertio. Procedit autem ad probationẽ maioris interrogando, vt ostendat rõnem hanc esse probabilem: cùm. n. procedimus probabiliter, interrogãdo procedere debemus. 8. Topi. vt captato consensu rñdentis habeatur ppositiones. & supponit in textu prima principia esse prima contraria. vnde dicit. {Dubitabit enim aliquis quo modo densitas raritatem facere apta sit, aut hæc densitatem, siñr autem & alia quæcunq; contrarietas: non. n. concordia discordiam conducit, et facit alıqd ex ipsa, neq; discordia ex illa, sed vtraq; alterum quoddam tertium}, s. faciunt. Quo vero ad hęc verba attinet, aĩaduerte Ari. locutum esse more ueteꝝ, q non cognouerunt formã esse diuersam ab efficiente causa. nã sm
B Arist. densitas non facit, sed agens ex densitate facit raritatẽ, neq; concordia efficit, sed agẽs ex concordia facit discordiã, sed quia sic vel aliter dicere parũ refert, Arist. vsus est modo loquendi veterum. simiñr, cũ dicit. {Sed vtraq; alterum quoddam tertium.} scilicet faciunt, loquitur more veterum, non enim vtraq; faciunt materiam, sed agẽs ex vno contrario inducit alterum in materia.

Syll.

Insuper etiam id ambiget quispiam, subijciẽ vel ne contrarijs ipsis natura quædã alia? Nam nulli rei videmus subiecta esse contraria Principium rursus, de nullo subiecto dicatur oportet, alioquin principij principium erit: nam subiectum principium & prius prędicato esse videẽ. Præterea, substãtiam non esse substãtię contrariã dicimus. nã quo pacto suba ex nõ substãtijs erit, aut non substãtia, quo mõ prior substãtia?

DILVCI.

C Adhuc autẽ amplius & hoc dubitauerit aliquis, si ne quis alteram supposuerit contrarijs naturam? nullius. n. videmus entium substantiam contraria. Principium autem nõ de subiecto oportet dici aliquo. erit. n. principium principij: subiectum enim videtur principium & prius prædicato esse. Amplius nõ esse dicimus substantiam contrariam substantiæ. quo modo igitur ex non substantijs substãtia erit, aut quo modo prius non substantia substantia erit?

ANT.

Hunc textũ nemo, vt mihi videtur, intellexit, nisi lucidus doctor Themistius. conclusit. n. Arist. tertium subiectum vtrisq; contrarijs, contra hoc dubitat per tres rationes. prima, ipsa principia ĩ nullo subiecto collocari debẽt: igitur nullum est subiectum primorum principiorum. Añs
D declaratur, quia aliter principij esset principium. nã subiectũ videtur prius esse ijs prędicatis, quæ in subiecto continẽtur, sed contraria p te in subiecto sunt oĩa: igiẽ non sunt principia, & ita si esset materia, prima contraria nõ essent principia. Secundo arguit, principia non sunt cõtraria: igitur non oportet materiã subijci. Añs declaraẽ, nulli rei subiecta sunt contraria: principia sunt oĩbus quę fiunt subiecta, aliter non essent oĩbus cõia: igitur non sunt contraria. & ita non oportet dare tertiũ. Tertio arguit. pncipia non sunt substãtię: igiẽ nulla sunt, & ita nõ oportet eẽ tertium. Antecedens declaratur. substantiæ non sunt contrariæ, principia sunt contraria: igitur non substãtiæ, & si nõ sunt substantiæ, nihil erunt, aliter substantia fieret ex non substantijs. hęc sunt argumenta dubitatoria, vt Themistius format. Aristot. tamen hunc ordinem non seruat, inquit. {Insuper etiam id ambiget quispiã, subijcitur vel ne contrarijs ipsis natura quædam alia?} hæc est dubitatio.

ἢ ne εἰμὴ an si, nisi δὴ autem γὰρ enim.

Aiaduerte tñ verbum illud vel ne græce scribi, εἰ μὴ quod latine multi transtulerunt pro si nõ, aut nisi: & hoc fuit errãdi causa oĩbus expositoribus, hic aũt interrogatorie, vt mihi videtur accipit̃, pro si ne, aut pro vel ne, & id genus, & sic apud Themistiũ grȩce legitur. Deinde arguit primo & inquit, nam nulli rei videmus subiecta esse contraria: siue nullius eorꝫ quæ sunt subiecta videmus esse contraria, nec inter se, neq; rebus quibus subĳciunt̃, sed pͥma principia, quatenus prima, oĩbus subĳciunt̃, vt ex illis oĩa proficiscantur: igitur non possunt esse contraria, nec inter se, nec rebus quibus subĳciunt̃, & cũ nullo modo sint contraria, tertium propter generationem ipsam non est necessariũ. Aiaduerte ꝙ verbum illud subiecta, siue subiectũ græce est, husia, quod in frequẽtiori usu pro substãtia accipitur. verꝫ hic pro subiecto accipit̃, nã & substantia ipsa à subĳciendo dicta est, & sic Themi. sensit. & hoc fuit causa vt expositores errarent. Secũdo arguit, principium rursus de nullo subiecto dicitur, oportet igit̃ hæc prima principia, quæ sunt cõtraria, in nullo subiecto cõtineri. Antecedẽs probat, et inquit. Alioquin principĳ principiũ erit, nã subiectum ipsum, in quo aliquid est, aut de quo aliud dicitur, prius est p̃dicato, saltem via originis. Aiaduerte ꝙ oẽ subiectum est aut de quo aliud dicit̃, & sic est indiuiduum siue īferius, & p̃dicatum supius siue genus, aut cui p̃dicatum inest, vt in p̃dicatione denoĩatiua, vt dicit Boetius in Anteprȩdicamẽtis. vbi subiectum est in quo aliud inest, illud sine dubio prius est p̃dicato accidente sibi. vbi vero sit indiuiduum, illud prius est gñatione p̃dicato. si qdem vlĩa generentur p accidens ad gñationem indiuiduorꝫ. sic igitur hæc principia in subiecto contineri non possunt, quia non essent prima, haberent. n. subiectum in quo continerentur prius, hæc fuit prima ratio apud Themist. sed de ordine nõ est curandũ. Tertio arguit, aut illa principia prima sunt substantiæ, aut non substantiæ: non est dicendum ꝙ sint substantiæ, quia nihil eis esset cõtrarium, nec inter se essent contrariæ. si sunt non substantiæ, tunc substantiæ non essent ex illis, quia ex non substãtĳs non constat substantia. cũ igit̃ nec sic, nec sic talia pͥncipia cõtraria esse non possunt, & p consequens nulla erit materia. inquit. {Præterea substantiã non esse substãtiȩ contrariã dicimus} igit̃ hæc non possunt esse substãtiȩ. ꝙ nec posint esse non substãtiæ, probat & inqt. {Nam quo pacto substantia ex nõ substãtĳs erit, aut non substãtia quo mõ prior est substãtia} cũ igit̃ hȩc contraria pͥncipia substãtiȩ esse nõ posint, qa cõtraria sunt, neq; non substãtiȩ, qa ex ĳs substãtiæ nõ essent. Oportet dicere, si sunt illa eẽ non cõtraria, & p cõsequẽs nulla erit necessitas materiæ, q̃ propter contraria ipsa ponit̃. hæ sunt rationes probabiles pro dubiõne, vt lucidus doctor Themistius exposuit, & nos clarius accommodauimus literæ. vbi vides aperte literæ difficultatem, et malas latinorum expositiones.

Subiectum semp pri⁹ ē, his qb⁹ subĳcit̃, saltē via originis.

Commen. 52. Auer.

{Quia ratio.} Auer. aliter literam introducit, & extra ꝓpositum, vt sui moris est. vult. n. ꝙ Ari. in textibus p̃teritis p rõnes probabiles concluserit pͥncipia eẽ contraria, vt multis modis patuit, nũc uult ꝙ arguat ad partẽ cõtrariã problematis, ꝙ non sunt contraria. huius cãm affert, vt colligat duas subcontrarias. p primas qdem rationes habeat aliqua pͥncipia esse contraria, vt sunt forma & priuatio. p rõnes oppositas habeat aliã subcontrariã, videlicet, ꝙ quȩdã non sunt cõtraria, vt sunt materia & forma, aut materia & priuatio: rationes probabiles qñ sunt pro vtraq; parte, faciunt veritatem non secũdum totum, sed secundum partem, & hoc est dicere subcontrariæ.

Rõnes probabiles ad partes.

{Et iste sermo.} Prima ratio, ꝙ principia non sint contraria hæc est. nulla contraria sunt substantiȩ: principia rerum naturalium sunt substantiȩ: igitur non sunt cõtraria. Prosyllogizatur maior, substantiæ non dicuntur de subiecto: contraria dicũtur de subiecto: igit̃ contraria non sunt substantiæ. Prosyllogizatur minor. principia substantiæ

E debent esse substantiæ: principia rerꝫ sunt principia substãtiæ, vt patet: igit̃ sunt substãtiȩ: hos igitur tres syllogismos intellexit Auer. suis verbis, & hæc est prima ratio.

{Sed ista cõsequutio.} Rñdet huic rõni, & negat maiorẽ pͥncipalis syl͛. nã in substantia possunt eẽ contraria, s̄m priuationem & habitum, & per idẽ ad illius probationẽ. maior. n. intelligitur de cõtrarĳs positiuis. hæc. n. dicunt̃. proprie de sub͛to, sed de pͥuatiue oppositis illud nõ tenet.

{Deinde induxit.} Secunda ratio. substantiæ non sunt contrariæ: principia sunt substantiæ: igit̃ non sunt contraria. Hȩc ratio non differt à prima, nisi quia prima est in secunda figura, hæc vero est in prima figura: & sic est quasi prima per conuersionem maioris in terminis.

{Et modus.} Soluit generatim, ꝙ, qñ ex vtroq; latere sunt rõnes ꝓbabiles, oportet eas concedere s̄m partẽ, & sic concedo primas pro forma, & priuatione: hæc. n. sunt contraria. concedo vero secundas p materia & forma vel pͥuatione: nã hæc non sunt cõtraria, & vtraq; pars ē vera.

F {Et sicut etiam.} Speciatim soluit rationes pro hac parte, quæ negat ipsa principia esse contraria, & vult substãtiæ nihil esse contrarium secundum subiectum & materiam, sed bene est ei aliquid contrarium secundum formas.

{Et hoc adiuuat.} Tangit põnem Alex. & illius rationẽ. Positio est, ꝙ sub͛æ elementariæ sunt cõtrariæ s̄m formas, non aũt s̄m materias. ratio aũt est, qa pͥncipia substãtiæ sunt contraria. Tũc Alexan. vult substãtias cõpositas non esse contrarias, vt mixta, bene simplicia, vt elemẽta.

{Et Alexã.} Contra obĳciebat̃ Alexãdro, quia in Prȩdicamentis dicitur, substantiæ nihil est contrarium. Respondet, illud esse verum in mixtis atq; perfectis substantĳs, in simplicibus vero non est verum.

{Aris. enim.} Quòd aũt non in simplicibus illud sit verũ, patet, quia. 2. de Gener. Ari. tex. cõ. 49. asserit elementa ipsa esse contraria, & sic, si non est sibi contrarius, oportet ipsum glosare, vt diximꝰ. Aiaduertẽdũ tñ Auer. hȩc

Nota.

G dixisse non ad mentẽ ꝓpriam. si enim substãtiæ non sunt contrariæ pp subiecta, nec accidẽtia essent contraria, hoc modo, ppea hinc obĳcit Auer. 5. huius cõ. 10. & vsq; in illud derelinquat̃ tempus. Hȩc est expõ Auer. in hoc tex. quæ quã deuia sit à litera, tu qui nostras vides translationes, necnon expõnes dĳudica: hic enim cũ barbarus sit, uerba Aris. sȩpe male intelligit, quãq; ex grȩcorꝫ fragmẽtis bonas enodet qõnes, & inde magni Commentatoris nomen nactus est, dĳ boni quantum prodest studium bonorum librorum, atq; exercitium bonis in literis.

De expõnibus Auer.

Quærit hic nouus Expositor duo. Primum, an materia habeat rationem principĳ magis q̃ forma, vel priuatio. Secundo quærit, an materia sit magis substãtia q̃ forma. Hæ quæstiones non sunt ad propositum, proficiscuntur enim ex malo intellectu verborꝫ Arist. nam Aristo. nihil dicit hic assertiue. vt autumat ipse quemadmodum tam per expõnem Auer. q̃ per expõnem Themist. patet. & si essent ad propositum nõ vñr bene solutȩ. Rñdet enim ad primã, ꝙ forma habet rõnem principĳ magis, quia est pͥncipalius id, quo res habet esse: & p idẽ ad secundam: cum

Dubiõnes noui expositoris.

H enim forma sit quo res sit, & substãtia nomen habeat ab eo quod est, iure forma erit principalior substãtia. Prima solutio nulla est, qm̃ quæstio quærit, vtrũ materia habeat magis rõnem pͥncipĳ, & non rõnem cãæ, & tũc vt forma est principium principale generationis, ita priuatio et materia principale corruptionis: igit̃ in rõne principĳ nõ magis vnum q̃ alterꝫ erit magis, & ppea concedo neutrum neutro esse magis principiũ, licet causa sit potior forma q̃ materia. Secũda ēt non valet, qa vt Themist. ait, substantia q̃ grȩce est, husia, rõnem nanciscit̃ ab ipso subĳci, qm̃ materia principalr̃ subĳcit̃, & est id quo oẽ quod est subiectũ subĳcit̃, iure materia ipsa rõnem substãtiæ magis sortit̃. Propterea potest aliter dici, aut s̄m quod nomẽ substantiȩ signat, aut s̄m rõnem. vnde nomen sumptum est, secundum id quod significat, sic forma est magis substantia, quia p ipsam omne compositum est substantia. Si s̄m

Reprehẽsio secunda.

rationem

rationem vnde nomen deriuatum est, materia est magis substantia, quia ipsa magis habet rationem subiecti, est id quo subijcitur compositum. Hæc de his.

RECOGNITIONES.

IN cõmentarijs hunc textum induximus interrogatorium. nã, cùm in proximo textu ꝓbasset cõtrarijs principijs subijci tertium, quod materiam appellamus, dubitat nunc contra tale tertiũ contrarijs subiectum, ideo lege sic. {adhuc autem amplius & hoc dubitauerit aliquis, siue quis alterã supposuerit contrarijs naturam}. i. an altera contrarijs sit subijcienda natura: ecce quõ interrogatorie textus legendus est. sed quo modo rõnes, quibus dubitatio habeatur, sint conficiendæ, in cõmentarijs dictus est modus Themistij, sed nunc videt̃, ꝙ ratio sic conficienda sit, si prima principia non sunt cõtraria, tertium, quod erat materia, non est ponendum. sed prima principia non sunt contraria: igitur tertium non est ponendum. Huius rõnis probat minorẽ rationibus, quarꝫ prima est, substantiæ rerum naturaliũ nõ sunt cõtrarię: principia rerum naturalium prima sunt substantiæ: igit̃ non sunt cõtraria. de hac ratione tangit maiorẽ, & dicit. {Nullius. n. videmus entium}, s. naturaliũ {substantiã contraria} subaudi esse alijs cõtrarijs in cõmentarijs ꝑ substantiam subiectum intelleximus, & quidem non ab ratione. At nunc ꝑ substantiam fortasse essentiam intelligit: sunt. n. rerꝫ ipsa pricipia vniuersa earꝫ rerum essentia, ex qbus res naturales ipsæ describunt̃, quatenus sunt gñabiles, et corruptibiles. cùm igit̃ rerum naturaliũ essentiæ non sint contrariæ, iure nec principia rerum naturaliũ prima erunt cõtraria, quæ sunt earum essentiæ, & substãtiæ. & cùm dixit nullius entium naturalium substantiam, id est essentiã, esse contraria: qm̃ essentia alicuius, nec contrarium, nec contraria copulatiue sumpta esse potest. vnde syllõs erit, nulla rerum essentia est contrarium alicui, nec cõtraria inuicẽ copulatiue sumpta: prima rerum naturalium principia sunt essentia earꝫ, aut seorsum, aut copulatiue sumpta: igit̃ non sunt contraria. Secunda ratio sic componit̃, ꝑ quam probat eandem minorem, prima contraria sunt prędicata de subiecto aliquo: prima rerꝫ naturalium principia non sunt prædicata de subiecto aliquo: igitur non sunt contraria. Maior patet ex contrariorum definitione. sunt. n. contraria ea, quæ circa idem subiectum mutuo inuicem trãsmutant̃, mutuoq́ꝫ inuicẽ prædicantur. Minor in textu probatur, quia, si prima pricipia de aliquo subiecto essent prædicata, nõ essent prima, quia subiectum, de quo illa prædicarentur, essent eis prius. qñquidem subiectum semper prius prædicato videt̃, & dixit. {subiectum videtur prius prędicato, quia res hęc habet. q. at nunc, vt probabile assumit, nã sm veritatẽ in substantijs subiectum est prius prædicato suo sm quid, in accidentibus vero subiectum prędicato simpliciter est prius. de ratione hac probat minorẽ, & dicit. {principium}, s. primũ {nõ de subiecto oportet dici aliquo,} cuius rõnem subdit, {erit. n. ꝑncipium principij,} cuius rursus rõnem affert, & dicit. {Subiectũ. n. vr̃ principium et prius prædicato esse.} Deinde epilogat primam rationem: qm̃ illius non probauerat minorem, & dicit. {Amplius non esse dicimus substantiam contrariam substantiæ,} subaudi tu, & prima rerꝫ naturalium principia sunt earum substantiæ, cuius probationem affert ꝑ interrogationem, & dicit. {Quo modo igitur ex nõ substãtijs substantia erit?} & subaudi & prima principia sunt ea, ex qbus sunt rerum naturalium substantiæ: igitur sunt earum substantiæ. Deinde probat alia ratione eãdem minorem, videlicet, ꝙ principia prima sunt rerum naturalium substantiæ, & dicit. {Aut quo modo prius non substantia, substantia erit?} sed subaudi prima rerum naturaliũ principia sunt priora rebus naturalibus, quæ substantiæ sunt: igitur sunt substantiæ. Hæc de prima ratione, quam epilogauit: quoniam superius non probauerat minorem. Alexan. vero asserit nõ esse hic tres syllogismos, sed duos contra Themistium, quorum primum sic componit, contraria nulli subiacent: principia subiacent, quia supponuntur, vt cõia omnibus: non igitur principia sunt cõtraria, & sic per substantiam intelligit id quod subiacet. Secũdum syllogismum componit sic. contraria dicuntur de subiecto: principia non dicuntur de subiecto: igitur principia non sunt contraria, & sic secundum Alexan. Arist. argumentatur contra illud, quod supposuit, ꝙ videlicet principia sint contraria, & non cõtra tertium, quam expositionem approbat Auer. Simplicius vero exposuit, vt nos diximꝰ, ꝙ hoc sit problema, videlicet, vtrum sit alia natura subiecta primis ipsis principijs: & argumentum est, ꝙ non, qm̃, si oportet esse aliam naturam, erunt principia prima contraria: sed prima principia non sunt contraria: igitur non est alia natura. minor probatur, vt diximꝰ, & Simplicius sic componit, contraria sunt & in subiecto & accidentia: prima rerum naturalium principia non sunt accidentia in subiecto: igitur principia prima non sunt contraria. de ratione tangit maiorem. primo cum dicit. {Nullius enim videmus entium substantiam contraria.} idest contraria sunt accidentia in subiecto, & hæc fuit maior: & sic ꝑ substantiam intelligit proprie substantiam, qm̃ prima contraria non sunt substantiæ, sed accidentia in subiecto. Deinde tangit minorem, & illius probationẽ quo ad eam partem, quæ est, ꝙ prima principia non habeant subiectum, hoc pacto. quod de subiecto dicitur, vel subiectũ habet, principium habet: prima principia non habẽt principiũ: igitur non habent subiectum. Tangit minorem & illius expositionem: & primo minorem principalis syllogismi. ibi {Principium autem non de subiecto oportet dici aliquo}. i. primum principium nõ habet subiectũ aliquod. Deinde probat hanc minorem, quo ad primam partem, vt patet, & sic secundum Simplicium vna est ratio: deinde. ibi {Amplius non esse dicimus,} secundum Simplicium hic intendit syllõs, per quos probat secundam partẽ minoris, uidelicet, ꝙ prima principia non sint inuicẽ accidentia contraria, quorum primus est, substantia contrarium non habet: contrarium contrarium habet. contrarij igitur substantia non est: &, cùm rerum naturalium principia sint substantiæ: igitur non habent contrarium. ꝙ vero sint substantiæ, probat per secundum syllm̃: quoniam non substantia non est causa substantiæ: prima principia sunt causæ substantiæ: igitur non sunt non substãtia, & sic sunt substantia. Insuper et per syllm̃ tertium, non substantia nõ est prior substãtia: ꝑma ꝑncipia sunt priora substantijs, videlicet naturalibꝰ: igr̃ nõ sunt nõ substãtia, sunt igit̃ substãtiæ, & sic syllõs hic vnus est, cuius minor probat̃ per duos syllõs. Nostra vero expositio clarior est, qm̃ Ari. intendit vnum syllm̃ hypotheticum, cuius minorẽ probat duabus rõnibus, quarꝫ primã epilogauit, vt ꝓbaret minorẽ. ergo in hoc textu sunt tres expõnes, quarꝫ est ꝑma nostra, secunda Alexãdri, quã Auer. sequitur, tertia Simplicij, quæ conuenit cum nostra quantum ad problema, differt autem quantum ad rationes problematis.

Quamobrem, si quis priorem & hanc rationem veram esse putauerit, si vtrasq; rationes illas seruare voluerit, necesse est tertium quoddã subijcere, quemadmodum aiũt, qui solã vnam naturam vniuersum esse asserũt, vt aquam, aut ignem, aut medium inter hæc.

Vnde & si aliquis & priorem veram putauerit esse rationem, & hanc necessarium est, si debet seruare vtrasq; ratiões, supponere quoddam tertium, quemadmodum dicunt vnam quandam naturam esse dicentes ipsum omne. vt aquam, aut ignem, aut medium horum.

Ex contrarietate principiorꝫ, est cõclusa materia, ex nõ cõtrarietate, est materia ipsa ablata: igitur factæ sunt pro vtraq; parte rationes, priores rationes in pricipijs opposi

tionem persuadent. posteriores uero à principijs oppōnem tollunt: propterea, si ambæ partes sunt veræ, oportet dare tertium: nam sic per eiusmodi dabuntur duæ subcōtrariæ simul veræ. Est enim regula topica, quū in vno problemate sunt rationes pro vtraque parte, problema est terminandum subcontrariè pro vtraque parte, vt vtrum oīs homo sit albus, si sunt rōnes q oīs homo est albus, & rōnes q nullus hō est albus, dicet, q quidam hoīes sunt albi, vt Scythæ, quidā vero nō albi, vt Æthiopes. cū igitur primæ rationes dent principia esse cōtraria, posteriores vero q nō sunt contrariæ, erunt aliqua contraria, aliqua vero non erunt contraria: & sic illud problema, vtrum detur materia, tam terminatum est ad partem affirmatiuam, & hæc est expositio Themistij. Sed Arist. rationes tantum in generali persoluit, videtur modo q adhuc in speciali rationes proximi textus quæstionem faciant. Propterea respondetur per ordinem. Ad primum dico, nulla subiecta esse contraria, de subiecto in quo, aut de subiecto de quo. subiectum in quo est substantia respectu accidentis, subiectum de quo est inferius respectu superioris, vt dicit Boetius. & sic cōcedo, q talia subiecta non sunt cōtraria prædicatis, possunt tamen esse contraria inter se. Prima principia non dicuntur subiecta hoc modo, sed sumēdo subiectū pro requisito aut præsupposito, & hoc modo possunt esse contraria inter se, & si non respectu eorū quibus præsupponuntur. Ad secundum respondet Them. & (vt mihi videtur) uult contraria illa supponere materiam pro generatione rerum, & respectu materiæ non sunt principia, sed respectu generationis rerum, nec incōueniens principia habere prius quid, non respectu eorum, quorum sunt principia. Ad tertiā soluit Auer. q in substantia est cōtrarietas priuatiua, non positiua. Aūt aduertendū q duo problemata sunt. Primū, vtrum materia ipsa sit. Secundum, vtrū principia sint contraria, & quia primum soluit per secundū, ideo Aris. in proximo textu arguit ad secundū, licet ipse mouerit primum. In præsenti verificans secundū vult habere solutionem ad primum, & hoc est magnum huius viri artificium, quod latuit omnes nostros expositores. huius autem solutionem confirmat per testes, et inquit. {Quemadmodum aiunt qui solam vnam naturam vniuersum esse asserunt, vt aquam, aut ignem, aut medium inter hæc} & sic patet solutio vtriusque problematis.

Probabile problema pro vtraque parte terminandum est.

Commen. 53. Auer.

{Et propter hoc.} Commentū istud glosa nostra non indiget, cùm per expōnem literæ sit etiam declaratum.

RECOGNITIONES.

POstq̄ demonstrauit naturalium rerum principia esse contraria ex eo, quia omne quod fit, non ex quocunque fit, sed ex contrario, & quia oē quod corrumpitur, non in quodcunque, sed in contrariū corrumpitur: deinde demōstrauit q principia non sint contraria, cùm hæc pro vtraque parte egisset, non ex more sophistico, sed sm syllogisticā topicamque diligētiam, nūc (vt Simplicius autumat) affert artem, quo pacto veterum sermones, priores qdem pro parte affirmatiua, posteriores vero pro parte negatiua, cùm contraria videantur dicere, in idem incidant, est autē ars hæc: vt dicamus principia esse contraria, vt demonstratū est, nō quidem sm se sumpta, sed cū tertio aliquo alio contrarijs subiecto: nam sic etiam dicere possum principia non esse contraria, sunt enim contraria non ad tertium, sed inter se, & sunt non contraria ad tertium, quod authoritate veterū probās dicit. {Quēadmodum dicunt, vnā quandam naturam dicentes ipsum omne.} supponentes enim vnam naturam contrarijs, per quam unū dicebant esse omne, quod fit, ex hoc omnia generāt, {vt} Thales, {aquā, aut} Heraclitus {ignē, aut} Anaximenes aerem, {aut} Diogenes {horum mediū.} etenim hi omnes vnam hāc naturam contrarijs supposuere, cōcretione, & secretione, aut raritate, & densitate cætera omnia fieri dicentes ab ipsa, aut aliter. Si recte percepisti duo problemata physica sunt

E de rerum principijs. primū, an principia sint cōtraria, secundum, an duo vel tria, & in vtroque problemate Aris. dixit quædā, ex quibus pro vtraque illorum parte fieri possunt argumēta. in primo problemate q sint cōtraria, probauit, quia omne quod fit, ex cōtrario fit, & omne, quod corrūpitur, in contrarium corrumpitur. Quòd uero nō sint cōtraria probauit proximo textu, ex eo, quia nō est tertium. At in 2. problemate q sint plura duobus, probauit, quia pricipia sunt cōtraria: ergo tertium. q vero non sint plura duobus, probauit proximo textu, quia nō sunt cōtraria, ergo nō est tertium. Arist. ergo præsenti textu solū primum problema absoluit, quia eo diluto, patet solutio ad secundū. Quæ vero in cōmentarijs diximus, clara sunt: ubi patet Alexādrum textum proximū exposuisse modo, quo diximus, quia consyderauit præsentem textum.

Verum, q inter hæc medium est, esse videtur magis. nam & ignis, & terra, & aer, & aqua ex F contrarietatibus constant. Quamobrem nō sine ratione agūt, qui subiectum ipsum aliud ab his faciunt. inter cæteros vero, qui aerem. habet etenim aer ipse differentias minus alij sensiles. hos sequitur, qui aquam facit. DILVCI.

Videtur autem medium magis. ignis. n. iam & terra, & aer, & aqua, ex contrarietatibus completa sunt, vnde non irrationabiliter faciunt subiectum alterum ab ijs facientes. aliorum quidam aerem. etenim aer minus habet alijs differentias sensibiles, consequenter autem aquam. ANT.

Cùm textibus vsus sit, qui eorum proprius ad ueritatē accedunt nunc enarrare vult. & inquit, Verum quod inter hæc medium est, esse videtur magis. Cuius rei causam affert. & inquit. Nam & ignis, & terra, & aer, & aqua ex G contrarietatibus constant, vnde syllogismus est. subiectū ex nullis constare debet cōtrarijs: ignis et id genus ex contrarijs constant: non igitur subiectum. Maiorē Themist. declaratur, quia aliter necesse esset vt alterutrum, aut nō susciperetur, aut corrumperetur, quorum vtrunque est contra rationem principij. Ideò repetens conclusionem inquit. {Quamobrem non sine ratione agunt, qui subiectum ipsum aliud ab his faciunt.} Inter cæteros minus rationabiliter agunt illi, qui faciūt aerem propter similem rationem. habet enim aer ipse differentias minus alijs sensiles. tertio succedunt loco, qui aquā constituunt subiectum, similē ob causam. Quales igitur de veritate dixerūt veteres patet.

Commen. 54. Auer.

Dicit. Auer. comparat inter Veteres. fuerūt. n. de materia pro nunc tres positiones. Prima voluit nullum quatuor elementorum esse materiam, sed inter hæc medium, vt igne crassius, rarius vero aere, & id genus. Secunda vero H q aer. Tertia q aqua sit materia. nullus terram ponit nisi Hesiodus. harum cōparationis hæc est regula, subiectū debet esse sine contrarijs: quo fit, vt illi verius dicant, qui huic propius accedunt. quare præferendi sunt, qui medium, post hos qui aerē, vltimo, qui aquā faciūt. huius ratio est; quia medium à cōtrarijs magis remouetur, post medium vero aer magis q̄ aqua. vltimo aqua magis q̄ cætera.

Sed inter commentum præsens & commentum. 47. & .5. huius cōm. 6. & .52. & .10. Metaph. cō. 23. & .4. Cœli cōm. 24. est contradictio. nam hic vult medium nō constare ex extremis, vt patet, in omnibus alijs locis vult médium formaliter constare ex extremis. Secunda contradictio est, quia .2. de Generatione cōm. 23. in aqua esse sensibiliores differentias, quia vult illam esse frigidiorem & minus humidam, terram vero sicciorem, nō frigidiorem, & sic ibi vult aquæ differētias eē sensiliores illis terræ, hic vero & .2. Cœ. cō. 94. tenet oppositum. vult enim in terra eē sensiliores.

Cōtradictiones duæ in dictis Auer. in litera.

sensiliores.ideo eẽ non põt materia.de his diximus alibi. Pro nunc vero dico ꝙ mediũ est duplex.formæ,& subiecti,superius uoluit medium formæ constare ex extremis. hic vero uult medium subiecti nõ constare ex extremis. De his uero.5.huius dicemus longius. Ad secundã dicẽdum ꝙ duplex est frigiditas.cœlestis,q̃ est ꝑpter priuationem cẽrum calefacientium,vt propter elongationẽ à cœlo,& hoc modo terra est aqua frigidior, quia è cœlo longius iacet.& hoc satis est in proposito.2. de Generatione loquitur de frigiditate elementaria,quia ipsa aqua est frigidior terra.& sic tollitur contradictio.

RECOGNITIONES.

SEcundum Themi.& Simplicium. Arist.duo facit,quia primo laudat eos,qui subiectam naturam asseruerunt non esse elementum,sed medium inter elementa. & non intelligit per medium elementum medium,quale est aer, vel aqua,sed id,quod inter duo elementa medium est, vt id,quod est igne densior,aere vero rarior,aut id,quod est aqua densior,terra rarior, vel id, quod est aere densior, B aqua autem rarior.hoc.n.mediũ vocat,& dicit.{Videt autem medium magis}subaudi accedere ad naturam subiecti,quod contrarijs subijcitur, q̃ elementorũ aliquod. huius rationẽ subdit,quæ sic cõponitur apud Simpliciũ, & Themist.nullum subiectum,quod contrarijs subijcit, cõstat cõtrarijs:hãc sumit pro explorata.ignis, terra, aer, & aqua sunt ex contrarietatibus:ignis quidem ex calido & sicco,aer ex calido & humido,aqua ex humido et frigido,terra ex frigido & sicco.igitur nullũ horum est subiectum.Secũdo ostẽdit,ꝙ eorum, qui posuerũt aliquod elemẽtũ esse subiectum,quod contrarijs subijcitur, minus irrationabiliter dixerunt,qui aerem,deinde,qui aquam posuerunt,& dicit.{vnde non irrationabiliter faciũt subiectum},s.quod contrarijs subijcitur,{facietes alterum} scilicet elemẽtũ{ab ijs},s.extremis.{aliorũ quidã aerẽ. Consequẽter autem aquam.}aer enim,ratione habita ad alia,insensibiliores videtur differẽtias habere,consequenter aqua:nam aqua est apta verti in cõtraria. calefit enim C & frigefit facilius,& in glaciem concrescit, vt neq; humiditatẽ sm substam habere videat̃.ignis autẽ manifestas habet contrarietates.caliditatem dico & siccitatẽ, maxime autem caliditatem,& suscipere contraria ignis permanẽs non sit aptus.Huius autem causa est,quia est effectiuum magis,formæq; proportionatum nõ materiæ. Dubitões vero,quæ his occurrunt,in commentarijs patent.

DILVCI. Oẽs tamen unum illud contrarijs informãt, vt raritudine atq; dẽsitudine,itemq; magno & paruo.quæ videlicet oĩno sunt excessus atque defectus,vt prius dictum est. Videtur insup & vetus hæc opinio,ꝙ eorũ, q̃ sunt principia, sint ipsum vnũ,atq; excessus & defectus. verũ non eodẽ modo.veteres quidem aliqui duo agere, vnum pati dicebãt: posteriorum vero quidam contra,vnum agere,pati duo asserunt potius.

ANT. Sed & omnes vnum hoc contrarijs figurãt, vt dẽsitate & raritate,& eo,quod maius,& minus.hæc autem sunt omnino videlicet excellẽtia,& defectus,sicut dictum est prius. & videt antiqua esse & hęc opinio,ꝙ vnum & excellentia & defectus principia sint,sed non eodẽ modo.sed antiqui duo quidem facere, vnũ autem pati:Posteriorum autem quidam contrarium, vnum,quidẽ facere,duo aũt pati magis dicunt.

Fere consensim ab oĩbus tertium principiũ accepit, nũc quo modo ex illo principio generat res ipsas exponit, & vult oẽs antiquos fere conuenire,quatenus oẽs illud vnũ subiectum cõtrarijs informant,alij raritudine dẽsitudine, A alij magno atq; paruo.hæc autẽ sub excessu atq; defectu recidunt.rarũ & magnum sub excessu.dẽsum & paruum sub defectu.iterũ positionẽ de trinario numero ꝑncipiorũ cõfirmat.quia videt̃ peruetus esse opinio, ꝙ tria rerũ sint ꝑncipia.vnũ ipsum defectus atq; excessus.& licet numerum principiorum oẽs eundem asserant,non tamen eodẽ modo oẽs,nam veteres duo agere & ex parte formæ,tertium pati putauere.Posteriorũ vero quidã,vt Plato, contra,duo pati & ex parte materiæ,vnum agere & ex parte formæ asserunt.& sic omnes in numero conueniunt.

Commen.75. Auer.

{Cùm narrauit.}Commentum istud patet, continet enim nihil præter textum.

RECOGNITIONES.

IN hoc textu sm Themistium,cũ declarasset ex consensu oĩum esse tertium quoddam principiũ,nunc duo facit.qa primo docet quo modo veteres ex illo uno dicebãt B cuncta fieri.2.ibi.{Et videtur antiqua,}confirmat trinariũ numerũ pricipiorũ ex opinione veterũ. Simplicius vero vult,ꝙ,cùm demonstrasset esse tertium, tum rõne, tum veterũ testimonio,nunc ostẽdat ꝙ huiusmodi tertiũ sm seipsum non sufficiat,qm̃ posuerunt cum illo vno etiã cõtraria,& hoc,vt ostẽdat tria esse principia ex sententia illorum.2.ibi.{Et videtur,}ostendit antiquam esse opinionem de trinitate principiorũ,sed quòd nõ eadem principia posuerint,de prima parte dicit.{Sed & omnes unũ hoc contrarijs figurant, vt dẽsitate & raritate,& eo,quod maius & minus,hæc autem sunt oĩno.videlicet excellentia,& defectus,sicut dictum est prius}nam rarum & magnum excellẽtia sunt,densum vero,& paruum defectus. Quare tria sunt rerũ naturalium principia.Deinde ostendit,ꝙ licet conueniant in numero principiorũ,non tamen cõueniunt in ipsis enumeratis principijs,& dicit.{Et videtur antiqua esse & hæc opinio,ꝙ vnum}ex parte materiæ,{et excellentia & defectus principia sint.}ergo C omnes ab antiquo cõuenerunt in numero principiorũ, ꝙ vero differãt in ipsis numeratis principijs ostendit, & dicit.{Sed non eodẽ modo,sed antiqui qdem,duo autẽ facere},s.qui fuerunt ante Platonem.& accepit facere,pro informare. qm̃, cùm non cognouissent causam effectricẽ diuersam esse à causa formali,facere pro informare accepit:q.d.ꝙ antiqui ex parte formæ duo posuerũt,{vnum autẽ pati},s.ex parte materię.{Posteriorũ vero quidã,} vt Plato{contrariũ}diciũt,{vnum quidem facere},s. posuerunt vnum ex parte formę,{duo aũt pati magis dicunt}id est duo ex parte materiæ.Sed quo modo intelligatur hæc Platonis opinio,Simplicius exponit tripliciter vno modo,ꝙ Plato posuerit excessum ac defectũ pro materijs,vnum autem ex parte formæ,quod quomodo possit esse verũ,nõ exposuit. Alio modo qa Plato secutus est Pythagoram,qui numeros posuit rerũ substantias ac materiã.& quia numerus est magnus,& alius paruus,quorũ forma est vnitas,quæ determinat oẽm numerũ, ideo ma- D gnum & paruum Plato posuit materias, vnitatem vero formam.quæ expositio nõ est intelligibilis, cùm quantitas non possit esse substantia.Tertio modo dicit, ꝙ Plato posuit duo principia materialia,alterum quod subiectum oĩ capax dicit,alterum priuationem: nam priuatio etiam se tenet cum materia sm Aristo.infra.Tertium vero asserit esse formã,quam ipse noĩe vnitatis vocat, sed si sic exponatur opinio Platonis,nõ differt ab illa Arist. Ideo aliter solitus sum dicere,ꝙ,cũ duplex sit corporũ genus, cœlestium,videlicet & sublunarium, duas constituit materias,quarũ alteram magnum vocat, qa est materia sublimium corporum,alteram paruum, quia est materia sublunariũ corporũ,formam autem posuit vnitatem,q̃ Deus est,non ab informãdo,sed à formãdo dictã,quam expositionem Plato in Parmenide asserunt,sed,si hęc sit expositio,nõ propter hoc hñt principia interna generationis, & corruptionis.vltra enim vnitatẽ,quæ est effectrix causa,

Expositio Simplicii.

Magnum & paruum ex parte materię, vnũ aũt ex parte formæ.

oportet aſſignare terminos in generatione & corruptione, & ſubiectum eorũ, quæ ex hac expoſitione nõ habentur. quare ſatis ſit expoſuiſſe. Sed quæres quonã modo qualitates ſenſibiles minus ſunt in elementis medijs, vt Auer. aſſerit hic, quàm in extremis. cũ. 3. lib. de Cœlo contrarium aſſerat. Poteſt dici elementa media eſſe magis vel minus, intelligi poſſe, aut quo ad graduale menſuram primam qualitatum, & ſic quęſtio erit, quę nõ debet hic diſſolui, tamẽ Auer. aſſerit oĩa elementa, cũ fuerint pura, eẽ æqualia quantum ad huiuſmodi gradualem menſurã, aut quo ad potentias, & hoc pacto media minus talia ſunt, cũ illa minus moueant ſenſum noſtrum, tum propter aſſuetudinem, tum propter alias cauſas, et ſic intelligit Ariſto.

Quõ qualitates sẽſibiles minus ſint i medijs elẽtis uel non.

DILVCI. Tria quidem igitur elementa putare, ex his & eiuſmodi alijs aĩaduerſis, rationem aliquam, quemadmodum antea diximus, habere videtur. Plura tribus non amplius conuenit. quandoquidem ad patiendum ſufficit vnum. Si autem quatuor ſumptis, duæ ſint contrarietates, vtriſq; ſeorſum alteram quãdam naturam ſubeſſe oportet. Quod ſi ex ſe inuicem generare poſſunt contrarietatum altera nimirum ſuperflua erit. Simul autem etiam impoſſibile eſt plures eſſe primas contrarietates. eſt enim ſubſtantia ipſius entis vnum genus quoddam, quare non genere. ſed penes prius & poſterius inter ſe principia tantum diſcrepant. ſemper enim vna eſt contrarietas in vno genere atq; contrarietates omnes in vnam recidi videntur.

ANT. Tria quidem igitur dicere elementa eſſe, & ex his, & huiuſmodi alijs intendentibus videbitur vtiq; habere quandam rationem ſicut diximus. plura enim tribus nõ amplius eſt, ad patiendum enim ſufficiens eſt vnum. Si autem quatuor exiſtentibus, duæ erunt cõtrarietates, oportebit ſeorſum vtriſq; eſſe alteram quãdam naturam mediam. ſi autem ex inuicem poſſunt generare, otioſa vtiq; erit altera contrarietatũ. Simul autem & impoſſibile eſt plures eſſe contrarietates primas. ſubſtantia enim vnũ quoddam genus eſt entis. quare in eo q prius & poſterius ſunt differunt abinuicem principia tantum, ſed non genere. Semper enim in vno genere vna contrarietas eſt. omnes autem contrarietates videntur reduci in vnam.

Ariſt. primo epilogat. & inquit. {Tria quidem igitur elementa putare, ex his & eiuſmodi alijs aĩaduerſis rationem aliquam videtur habere, vt ante dixim⁹.} cuius cauſam affert, & inquit. {Plura tribus non amplius cõuenit, qñquidem ad patiendũ ſufficit vnũ} ſubaudi ad agẽdum ſatis ſunt contraria duo prima. Cauillabis fortaſſe q ſunt duæ contrarietates, contra obijcit. {ſi autẽ quatuor ſumptis, duæ ſint contrarietates} vt cauillatores dicere poſſunt, {vtriſq; ſeorſum alteram quãdam naturam ſubeſſe oportet,} & hoc p regulam datam, quam quoq; hic Themiſt. affert, q oppoſitione addita, ſubiectũ addere oportet. & ſi ſubiectum addideris, oportet oppoſitionẽ etiam addere. Tunc ſm expoſitionem Themiſtij, aut ex vtraq; trinitate eadem generabuntur, aut diuerſa. ſi eadem, ſuperfluet altera. ſi diuerſa, non erunt eadem rei principia, nec contraria in ſe vicisſim conuertentur. at, ſecundum uerba textus, ſi erunt duæ trinitates, vtpote duę contrarietates, & duo ſubiecta, aut illæ duæ contrarietates vicisſim inui-

Oppõne addita, ſubiectum addere oportet, & ecõtra.

E cem agentes generare poſſunt, aut non poſſunt generare: ſi ex ſe inuicem agentibus poſſunt generare, altera ſuperflua erit. vna enim agens inter ſe poteſt generare, & ita altera ſuperfluet. ſi non poſſunt, tunc non erunt primæ contrarietates & ſufficientes, quia vna poterit, altera non poterit, & ſic illa, q̃ poterit, ẽ pma, alia vero non erit prima.

Secundo idẽ pſuadet. Vnum eſt primũ genus ſimpliciter, ad quod oĩa genera reducunt, vt videlicet ſubſtantiã: igit & vna prima contrarietas, ad quam cunctæ reducuntur: ſed vnius cõtrarietatis ſatis eſt ſubiectũ vnum: igitur. tria tantum ſunt principia. inquit. Simul aũt etiam impoſſibile eſt plures eſſe primas cõtrarietates. hoc pbat & ponit antecedens. & inqt. Eſt. n. ſubſtantia vnũ primum genus, ad quod oĩa alia reducuntur vti in cauſam. igit ſubaudi vna eſt prima oĩum contrarietas, ad quã cunctę reduci debent, quare non gñe differunt contrarietates, etiã ſint oẽs vnius gñis, ſaltem reductiue, ſed penes prius & poſterius inter ſe principia tantum differunt. ſemper enim vna

F eſt contrarietas in vno genere, atq; contrarietates omnes in vnam reduci videntur. Sic igitur vt vnũ eſt genus ſimpliciter primum, ita vna contrarietas ſimpliciter prima.

Commen. 56. Auer.

{Quoquo modo.} Soluit primo literalem dubitationem. aīt. n. Ariſt. dicere tria eſſe principia, habet aliquam rationem, & in Arabica translatione ait, eſt ſm rationem quoquo mõ. eſt igitur dubitatio, cur vſus eſt verbo diminutionis. Reſpondet hoc eſſe, quia rationes tactę non fuerunt demonſtratiuæ, ſed probabiles ſiue diſputatiuæ. deinde continuat textum & patet.

{Quia in paſſione.} Prima ratio, q tantũ tria ſint, eſt, quia ad agendum ſufficiunt duo, ad patiendum vero ſufficit vnũ in omni genere: igitur tria tãtum. quod ad patiendum ſufficiat vnum, eo patet, quia patiens ipſum debet eſſe contrarium & ſimile. contrarium quidem in princi-

G pio, ſimile vero in fine: igitur ſufficit vnum patiens, quod primo rei genitę diſſonet, deinde illi conſonet.

{Si igit contraria.} Secundo idem probat, ſi nõ ſufficit vna cõtrarietas, tũc erũt duę: ſed multiplicata cõtrarietate, oportet vt multiplicet ſubiectum, p regulã Themiſtij: igitur, ſi ſunt duę contrarietates, erunt duo ſubiecta, et ſic quatuor contraria, & duo ſubiecta, & ita ſex principia.

{Et ipſe dixit.} Anteq̃ deſtruat incõueniens, ſoluit dubium literale. Ariſ. n. vocat materiam medium inter contraria. videtur. n. non bene vocaſſe, qm̃ medium eſt extrema ipſa compoſitione & remiſſa: materia vero non eſt extrema aliquo modo niſi potentia: igitur non eſt mediũ. Reſpondet, q ſubiectum eſt medium ſimilitudine, non veritate. ſimilitudine quidem, quoniam vt mediũ ipſum non eſt extrema ſimpliciter actu, ſed differt ab illis penes intenſum & remiſſum, quia medium continet extrema actu ſub eſſe remiſſo, ſic materia non eſt extrema ſub eſſe actu, ſed in potentia: veritate vero non eſt medium, qm̃

H medium ab extremis non differt, niſi penes intenſum & remiſſum, vt tepidum continet actu calidum & frigidũ, ſed differt, quia nec eſt calidum intenſe nec frigidum, ſed ambo ſub eſſe remiſſo, & ſic mediũ eſt in potentia ad ſummitates contrariorum, materia vero nec cõtinet extrema remiſſe nec intenſe, & ita eſt in potentia pura tã ad extremitates, q̃ ad remiſſiones, verũ de iſta materia diſputauimus. 5. huius, com. 6. & 52. Nunc vero ſit dictum in tm̃.

Materia mediũ ẽ ſimilitudine, non veritate.

{Et ſi poſuerimus q principia eſſent ſex.} Deſtruit cõſequens modo illatum hypotheſi ſic. ſi vnum par contrariorũ cum vna materia ſufficit pro generatione, ſuperfluet aliud par cum alia materia: ſed pro omni generatione ſufficit vnum par contrariorũ cum vna materia: igitur alterum ſuperfluet. Minor probat, quia dictũ eſt q oportet illa eſſe communisſima ad omnes generationes atque trãſmutationes: igitur vna trinitas ſufficit, Sed dubitabis fortaſſe, quia à pari in vna mixtura non eſſent neceſſaria quatuor cõtraria, quia per idem argumentum ad agendũ

ſufficiunt

sufficiunt duo, ad patiendum vnum. itemq; videtur oĩno ratio eadem in mixtura & generatione. Respondet q̃ nõ est simile, quia contraria prima oportet vt sint cõmunissima omnibus, & ꝓpterea, si duo cum vna materia sint omnibus communia, altera trinitas superfluet. vt enim Themistius arguit, aut vna trinitas omnibus sufficit, aut qbusdam: si omnibus competit, altera superfluet. si non omnibus, tunc non erit communissima. de mixtura non est simile, quia illa non est generatio, sed alterarorum vnio.

A

{Et impossĩe est.} Secũdo idem arguit, vnũ est primum genus simpliciter primũ, vt substantia: igitur vna simpliciter oĩum prima cõtrarietas, & cuilibet contrarietati respõdet vnũ subiectũ: igit̃ vna trinitas simpliciter prima.

Potest intelligi.) In textu Arist. dixit. principia differre penes prius & posterius, non autem in genere. Auer. exponit hoc dupliciter. Vno mõ pro diuersis generibus. Alio modo pro vno tm̃ genere. primo modo sensus est q̃ omnia principia omnium. x. Prędicamentorum sunt eiusdem generis. Sed in illo differũt penes prius & posterius. B

Dubi. Rñsio. Tu dices, igitur forma, priuatio, & materia in generibus nouem accidentium erunt in prædicamento substantiæ. Respondet ipse, q̃ reductiue sunt in prędicamẽto substãtiæ. nam trinitas in genere substãtiæ est causa alterius trinitatis, immo omnium aliarum aliorũ generum causa est. igitur omnes aliæ reducuntur ad trinitatem in genere substantiæ: sed trinitas substantię est in genere substantiæ reductiue saltẽ: igitur omnia sunt in eodem genere reductiue, sed differunt penes prius & posterius, quatenus quãto prædicamentum est proprius substantiæ, tanto illius trinitas prior est. Sed ambiges, quia superius dictum est &

Dubi. determinatum trinitatem principiorũ in genere substantię nõ esse causam aliarum trinitatum. & sic cõtradictio.

Solu. Dici potest, q̃, si consyderetur illa trinitas, vt gñationis & trãsmutationis est principium, siue vt sunt transmutationis principia, vt sic, sicut non sunt causæ transmutationis in aliquo genere causę, sic nec aliorum principiorum. Quod aũt in nullo genere causæ sint transmutationis causæ patet, quia priuatio generationis nullius generis causa est, forma corruptionis minime, materia ṽo neutrius causa est, vt materia, cũ non sit illarum elementum, sed subiectum, quod vt sic non est elementum, cùm vt sic non habeat rationem partis. igitur illa tria principia, quatenus sunt transmutationis principia, in nullo genere causæ esse possunt causæ illius, & per consequens nec transmutationum aliorum generum. igitur nec principiorum illorum. Si vero consyderentur, vt principia rerum generatarum & corruptarum, sunt causæ illarum saltem materia & forma, & sic sunt causę etiam aliorum in eodem genere causæ, quo sunt causæ substantiarum, & quia sunt causæ substantiarum compositarum, alterum vt materia, alterum vt forma & finis, sic etiam cęterorum principiorum, cùm & alia principia sint accidentia: principia enim accidentium sunt accidentia. & sic sunt causæ illorum remotæ & mediatæ, in genere materiæ & formæ, & finis. materiæ quidem saltem partialiter, formæ vero & finis, quia coincidunt, & fortasse sufficientis, saltem ipsa forma. D

Tria principia de genere subæ vt principia, sicut transmutationis cãe nõ sunt, aliorum generũ a subã causę nullo modo sũt: vt vero principia entium, illorum causæ sunt.

{Et potest intelligi alio modo.} Secunda expositio est intelligendo singula singulis, vt principia in genere substantiæ omnia conueniunt genere, & differunt sm̃ prius & posterius. illa prædicamenti quantitatis, similiter & in cęteris eodem modo. prima tamen expositio consonat literę, quia vult habere esse vnam primam cõtrarietatem.

{Et forte.} Ait Arist. in litera, semper enim in uno genere est contrarietas vna. dubitat quis, ad quid hęc propositio est addita? non ne satis sunt illæ primę. Respondet dupliciter sm̃ duas expositiones. Primo, q̃ hæc est addita ut reddat causam eius quod dictum est in secunda expositione. dictum est enim q̃ in vnoquoque genere sunt aliqua priora, aliqua posteriora. reddit modo causam, q̃a in vno genere est vna tantum cõtrarietas prima: igitur sunt vna reductiue. Secundo respondet secũdum secundam expo-

A sitionem, q̃ est maior syllogismi principalis, qui sic cõponitur, prima cõtrarietas in vno genere vna est: prima contraria in genere substãtię sunt contrarietas prima in vno genere: igitur illa sunt vna prima contrarietas, & tũc vult per hanc secundam literam legi textum præpostere, quia maior debet poni in primo loco, vt legit, & patet: secundum vero primam, cùm non sit maior, sed reddat causam illius quod ante dixit, debet legi vt iacet.

{Potest intelligi q̃ omnia.} Vltima verba exponit ẽt dupliciter iuxta ambas expositiones. omnia. n. principia reduci ad vnam contrarietatem, potest ĩtelligi dupliciter. aut in vno genere, & de principijs eiusdem generis, vt dicamus omnia principia eiusdem generis reduci in vnam cõtrarietatem: aut potest intelligi de oĩbus principijs omnium generum, vt videlicet reducantur ad primam contrarietatem in genere substãtiæ, vt dictum est. hæc est expositio Auer. in isto commento, & satis conueniens.

RECOGNITIONES.

B CVm demonstrasset ex aliorum opinionibus tria esse rerum naturaliũ prima ꝑncipia, nunc demonstrat prima rerum naturalium principia non esse plura tribus. Et intelligit, q̃ pro vnaquaq; generatione vel corruptione cuiuscunq; rei naturalis non sunt necessaria plura quã tria prima principia, s. vnum subiectum, et duo termini. Dico pro vnaquaq; generatione vel corruptione, qm̃ sicut generationes & corruptiones sunt ĩfinitæ, sic trinitates principiorum infinitæ, tamen pro vnaquaq; generatione vel corruptione non plura quã tria principia sunt necessaria. Dico principia, qm̃ pro vnaquaq; generatione, vel corruptione causæ possunt esse plures, quam tres. nam causæ quatuor sunt, principia autem tria. dico prima, quia fortasse in vna generatione vel corruptione enumerando principia, & primo prima, & posteriora possunt esse plura quam tria. ergo conclusio est, q̃ pro vnaquaq; generatione, vel corruptione non sunt necessaria plura quã tria prima principia, videlicet, vnum subiectum, & duo ter-

Conclusio In vnaquaq; gñatione ac corruptiõe, non plura, nec pauciora principia sunt, q̃ tria.

C mini primi, qui vicissim se pellant, mutuoq; recipiãtur in illo subiecto, vnde dicit. {Tria quidem igitur dicere elementa}. i. principia prima {esse} pro vnaquaq; generatione, vel corruptione & non plura, {& ex his}, s. opinionibus, {&} ex {huiusmodi alijs intendentibus, videbit̃ vtiq; habere quandam rõnem, sicut dictum est,} q̃a non solum patet hæc positio q̃ tria sint tm̃ prima pricipia per eas positiones, quas diximus, sed etiam ex alijs positionibus, quę omnia principia non ad plura quam tria reduxerunt, & dixit {quandam rationem,} qm̃ ratio, quam hic assignat, non est demonstratiua, sed ducẽs ad id, quod est contra positionem respondentis, & sic erit dialectica, quę procedit sumpto consensu respondentis, & appellauit prima principia elementa more veterum, qui prima principia elementa dicebant. Diuiditur autem hic textus in duas rationes, quarum secunda ponitur ibi. {Simul aũt} prima ratio multipliciter componi potest, qm̃ & sm̃ Themistium vt in commentarijs patet, & sm̃ Simplicium vt

D patet in his, quæ ipse scribit, nunc vero mihi videtur Arist. sic procedere, q̃, si pro vnaquaq; generatione vel corruptione sint prima principia plura q̃ tria, verbi gratia, vt sint quatuor, illud quartum additum vel se tenet ex parte materiæ, ita vt sit secunda materia, aut ex parte cõtrariorum, qui termini sunt, ita vt sint quasi tria contraria ꝑma, tresq; termini primi cũ vna sola materia. non potest illud additum esse ex parte materiæ, quasi sit noua materia, q̃a ad patiendum sufficiens est vnum primum, & communissimum subiectum, vna prima, & cõissima materia. est. n. materia prima cõissimum subiectum, oĩumq; capax. non ergo præter illam, alia necessaria est. & hoc dicit. {Plura enim tribus} primis et cõissimis principijs pro vnaquaq; generatione vel corruptione {non amplius est}. s. opus. Quod aũt non possit illud additum eẽ ex parte materię, probat, & dicit. {Ad patiendum enim} in vnaquaq; generatione vel corruptione {sufficiens est vnum}, s. subie-

ctum

ctum primū ac cōissimum, vnaq; prima ac cōissima materia, cū sit hæc oī capax. Si autem illud additū sit ex parte contrariorū, quasi tertium contrariū, tunc oportebit ponere non tantum tria contraria, sed duas contrarietates, quatuorq; contraria, qm̄, vt ex Metaphysicis probat, vni non possunt plura contraria esse. quare oportebit saltem esse quatuor contraria, ac duas contrarietates. ꝙ si q̄tuor fuerint contraria, duæq; contrarietates, opus est addere alteram primam materiā, vt Themist. suppleuit, & pro explorato assumit, quo fit, vt pro unaquaq; generatione vel corruptione sex pncipia prima sint, quatuor videlicet cōtraria prima, & duæ primæ ac cōissimæ materiæ, quod Arist. destruit, & dicit. {Si aūt quatuor existentibus}, s. contrarijs, {duę erunt contrarietates,} vt puta si illud tertium fuerit addendum ex parte cōtrariorum, tunc {oportebit scorsum vtrisq; esse alteram quandam naturam mediam,} & sic pro vnaquaq; generatione vel corruptione erunt necessariæ duæ contrarietates & duæ materiæ, & hoc destruit, {si autem ex inuicem possunt generare}, i. sed si pro vnaquaq; generatione vel corruptione sufficit vna contrarietas cum vna sola prima materia, {ociosa vtiq; erit altera contrarietatum}, s. cum altera sua prima materia. Quod autem vna sola contrarietas cum sua sola prima materia sufficiat, Aristote. non probat, sed accepit pro explorato superius, vbi dixit, ꝙ quia prima, ac cōissima sunt, oīa ex his sint: quare patet aliam trinitatem superfluam esse.

Quæstio. An addita p generatione & corrupt. noua contrarietate, semper intelligat noua materia.

Sed quæres, vtrum addita pro generatione vel corruptione noua contrarietate, semper debet addi noua materia prima. Themistius. n. hoc suppleuit, & nō probauit. prima. n. fronte videtur hoc falsum, cùm possit vnum subiectum esse infinitorum contrariorū. Et dicendum Arist. & Themist. & Simplicium intellexisse p contrarietatem, primam contrarietatem, & per contraria prima ac cōissima, ipsa contraria, & per materiam propriam illorum materiam, quæ simul propria illis est, ac omnium capax, primorum enim & cōissimorum contrariorū contrarietas vnam tantum materiam requirit pro vna generatione, vnaq; corruptione. quæ materia, licet non sit nisi duorum primorum, potest tñ ipsa eadem esse īfinitorum posteriorum. nec regula hæc alio probari debet nisi ex ratione primorum, ac cōissimorum contrariorum: oportet enim vt prima ac cōissima contraria vnam habere materiam propriam, quæ ita sit omnium capax, sicut ipsa sunt prima ac communissima.

Materiā unā infinitis sub esse, non est incōueniēs.

Quæstio. Quō mistio ex quatuor, fiat, si ad omnē gñationē tria tñ principia exigūtur.

In cōmentarijs dubitatum est de mistione, quæ vr̄ quædam generatio, & tñ ex quatuor contrarijs alteratis fit. Breuibus est dicendum, mistionem quatenus est generatio uel corruptio non requirere nisi duo cōtraria, priuationem videlicet, & formam, & vnam materiam, quatenus vero est mistio, requirere plura cōtraria duobus. Est enim mistio, vt mistio alteratorum vnio. deinde sequitur illa pars, {simul autem,} vbi assignat secundam rōnem: sed ad quid sit hęc secunda ratio, in commentarijs patuit. nunc vero dicamus cum Simplicio, ꝙ hæc secunda ratio sit ad probandum ꝙ non sint plures primæ cōtrarietates q̄ duæ. vnde probauit pro vnaquaq; generatione uel corruptione non esse necessaria plura q̄ tria principia, nunc probat ꝙ non sint plures primæ contrarietates vna, & ꝙ ita sit, patet per ea, quæ proponit, & dicit. {Simul autē} subaudi cum eo quod probauimus, ꝙ non sint necessaria plura tribus primis principijs pro vnaquaq; generatione vel corruptione {& impossibile est plures eē primas contrarietates}, i. probabimus ꝙ non possunt esse plures primæ contrarietates q̄ vna, & sic patet Arist. velle probare tantum vnam esse primam contrarietatem, duoq; tantum prima contraria. Sed de forma argumentandi, nec Auer. nec Simplicius, nec Themist. mihi placet. quare videtur mihi Aristo. facere tale enthymema, substantia est vnum quoddam genus entis, præter quod sub ente nullū aliud est genus: ergo contraria prima nō genere differūt, sed solum ordine, quo sunt in illo vno genere alia priora

E alia posteriora. vnde dicit. {Substantiā. n. est vnū quoddam genus entis} subaudi præter quod nullum aliud genus sub ente esse potest, hoc est antecedens: deinde affert consequens, & dicit. {Quare in eo ꝙ prius, & posterius sunt differunt ab inuicem principia}, i. contrarium {tantum, sed non} differunt {genere.} est ergo consequens, ergo contraria, quæ sunt rerum principia, non genere differunt, sed tantum quatenus alia prius, alia posterius sunt in eo genere. Sed contra hoc enthymema primo dubitatur contra consequens, nam non videntur principia cæterorum prædicamentorum esse in genere substantiæ hæc prius, illa posterius: qm̄, sicut cætera prædicamenta non sunt in prædicamento substantiæ, sic nec contraria cæterorum prædicamentorum vr̄ esse de genere eorum contrariorum, quæ sunt contraria in genere substantiæ. quare non possunt in genere substantiæ contrariorū esse alia priora, alia posteriora, quæ enim in aliquo genere nō sunt in eo non possunt esse hæc prius, illa posterius. Secundo

An sit vnum tantū genus entis.

F dubitatur contra antecedens. nam sumit Aristo. substantiam esse vnum genus entis, præter quod nullū aliud est, quod falsum est, cū rerum sint decem prima genera, quorum nullum est prius: quare substantia non erit entis genus præter quod nullum aliud est. Respondet Arist. ad primā dubitationem, & dicit. {Semper enim in vno genere est vna contrarietas.} scilicet prima, ad quam cæteræ contrarietates eiusdem generis reducuntur, quare decē sunt primę contrarietates. Et, cū dicebatur cōtrarietates cæterorum prædicamentorum non sunt sub contrarietate, quæ est in genere substantiæ: ergo non possunt eē aliæ prius, aliæ posterius in eo genere, Respōdet, & dicit. {Omnes autem contrarietates videnť reduci in vnum} genus contrarietatis primæ, videlicet in contrarietatem, quæ est in genere substantiæ, sicuti cætera entis genera reducuntur per analogiam ad genus entis, quod est substantia. &, quia omnia contraria sunt de genere substātiæ reductione ad prima contraria in genere substantiæ, sicut

G cætera entis genera sunt dę genere substantiæ reductione ad substātiam, de qua ens per prius dicitur, ideo in genere substantiæ cæterorum prædicamentorum contraria esse possunt posterius: quoniā in eo genere contraria substantiæ sunt prima, cęterorum vero posterius. Ad secundam dubitationem contra antecedens Arist. hic non respondet, tamen ex his, quę dicit in Metaphysicis, responderi potest, ꝙ rerū decem genera prædicabilitate sint prima, ac secundum rationem prædicandi impermista, cùm nullum de alio prędicetur, essentia vero, & esse vnum est primum genus, videlicet substantia, de qua per prius ens prædicatur, & de cæteris non nisi per attributionem ad eam: per quæ patet omnia ea, quę pro expositione textus Auerroes hic asserit, esse infructuosa, cùm textus sic expositus nullam habeat difficultatem. Animaduerte tamē ꝙ decem generum prima contraria nō solum sunt eiusdem generis prædicamenti, saltem reductiue, sed eiusdem generis principij. nam omnes formæ omnium generū sunt

Essētia unū est tm̄ genꝰ entis, decē vero, sm̄ p̄dicationē.

H in eodem genere formæ, & omnes priuationes omnium generum sunt in eodem genere principij, quod est priuatio. simili modo materiæ omnium generum sunt ī eodem genere principij, quod est materia.

Quòd quidem igitur elemētum non sit vnū neq; duobus aut tribus plura, perspicuū est. horum vero vtrum sit, quemadmodum diximus, dubitationem habet magnā. Sic igitur nos dicimus primo de omni generatione aggrediētes: est enim sm̄ naturam primum cōia dicere: deinde circa vnumquodq; propria contemplari. DILVCI.

Quòd quidem igitur neq; vnum sit elementum, neq; plura duobus, vel tribus, manifestum est. horum autem vtrum sit verum (quēadmo- ANT.

dum

dum diximus) dubitationem habet multam. ſic igitur nos dicamus primum de omni generatione aggredientes, eſt enim ſm naturā communia prius dicere, deinde circa vnumquodq; propria ſpeculari.

Deinde ὅυτω ſic.

Epilogat, & inquit. Quòd quidem igitur elementum non ſit vnum, neq; plura duobus aut tribus, perſpicuum eſt. iſtud itaq; patet ꝙ non ſit vnum tantum, & ſint plura duobus, aut non ſunt plura tribus. horum uero vtrum ſit, vt verū non plura duobus, quia tantum aut duo: aut non plura tribus, quia tantum tria, dubitationem habet magnā. tunc ordinē addit dicens {ſic igitur nos dicimus primo de omni generatione aggredientes} quia naturæ conſonat prius cōia dicere, deinde circa vnūquodq; propria contemplari. generatio enim in cōmuni (vt dicit Themi.) eſt de alteratione & motu locali, & auctione etiam dicta, quando per generationem ſimpliciter ſubſtantia ipſa generetur, per alterationem vero qualitas, per auctionem quantitas, per motum in loco vbi fiant.

Commen. 57. Auer.

{Intendit.} Exponit primo Auer. quid Ariſt. vult p elementum: & ait, ipſum intelligere principium, quod eſt in re, cuiuſmodi ſunt materia & forma tantum. Themiſtius vero per elementum intelligit principium: & eſt melius, quia hic loquutus eſt de principijs generationis, & non de partibus rerum generatarum.

{Et dixit.} Duo complicat, primo qūo mouet quæſtionem, iterum de numero principiorum, cū illam abſoluerit. Et reſpondet quæſtionem eſſe ſolutam per rationes dialecticas, & non per demonſtrationem. ſecundo declarat, qūo hæc eſt maxima quæſtio: & vult eſſe maximam quæſtionem, propter cauillum antiquorū, quo cogebantur negare generationem, & per conſequens principia & numerum illorum. Cauillus vero, quo negarunt generationem, eſt ꝙ, ſi generatio eſt, quęro de eo quod recipit generationem, aut eſt contrarium, vt quando generetur calidum generatio eius in frigido recipiatur: aut eſt quoddā ſubiectum aliud à contrario, quod materiam dicimus, ſi ſubiectum recipiens generationem eſt alterum contrariorum, vnū contrarium reciperet aliud, & ſic non eē, quod eſt priuatio, mutaretur in eſſe recipiendo illud. Si uero dicatur ſubiectum recipiēs eſſe alterum, vtpote materiam, illud aut erit ſubſtātia, aut accidens. nō eſt accidens, quia ſubiectum generationis ſubſtantialis non poteſt eſſe accidens: igitur ſubſtantia. ſi ſubſtantia, aut æterna, aut generabilis. non generabilis, quia tunc illius generatio requireret adhuc aliud ſubiectum. ſi æterna, ſequuntur duo. primum, ꝙ non tota ſubſtantia ſecūdum ſe & quodlibet ſui generaretur, quia non illud ſubiectum, quod eſt ſubſtāna æterna. ſecundum, tunc aliquid eſſet anteꝗ fieret, quia eſſet materia ipſa, quæ eſt ſubſtantia, anteꝗ ſubſtantia ipſa eſſet. hæc igitur ratio coegit antiquos negare generationem, & per conſequens facit nos dubitare & de principijs, & de numero illorum, verum hęc ratio quomodo ſoluenda ſit, poſterius dicet ipſe Ariſto.

Qua ratione nonnulli generationem negare coacti ſunt.

Tracta. de gñatiōe primꝰ eſt in Naturali ſcīa.

{Quia iſta.} Reddit cauſam Auer. cur Tractatus de generatione in cōi debet eſſe primus, & cur iſte ordo eſt naturalis, & vult eſſe priorē, quia per propoſitiones communes, cōmunes autem propoſitiōes priores ſunt, aliter idē bis repeteretur, vt in proœmio diximus. eſt vero iſte ordo naturalis, quia naturale eſt nobis incipere à notioribus: modo, propoſitiones, quibus declarabit generationē communem, ſunt notiores, quia maximę & ſine medijs, quatenus ſolū per ſenſum habentur, vt loco ſuo dicetur.

Libri naturalis ſciē ex ordine.

{Et intendit.} Exponit ordinem in tota Scientia Naturali. Et primo quid velit Ariſt. per gñationem: & vult, ꝙ Ariſto. accipiat generationem pro quodam cōmuni, tam ad generationem ſimplicem ſubſtantiæ, quam ſm quid accidentium, vt Themiſtius etiam dicit, et loquēdo de ge-

A neratione, loquetur de generatione communi ad generationem ſimplicium & mixtorū; igitur de generatione cōmuni nunc dicet. dicit ſecūdo, ꝙ de gñatione elementorū in lib. de Gñatione ſermo eſt. de generatione vero mixtorū loquet, partim i lib. de Gñat. partim in. 4. Meteorol. At de generatione mixtorum in ſpecie, loquetur in libro de Mineris, in libro de Plantis, & libro de Aīalibus. addit tamen de plantis & mineris non habere libros, niſi duos tantum, quos forte non dico eſſe Ariſt. bene tamen Theophraſtus fecit, & cōplete. illos vero duos tractatus, quos credit Auer. eſſe Ariſto. in græcis codicibus inuenies inſcriptos Nicolao peripatetico. De his vero ſatis.

RECOGNITIONES.

CVm monſtraſſet vnam oportere eſſe cōtrarietatem in principijs, vnumq; contrariorū ſubiectū, nunc hoc quaſi epilogādo reſumit, & dicit. {Quòd quidem igitur neq; vnum ſit elementum}, i. principium, vt dixit Parmenides, {neq; plura duobus,} ſubaudi, ſi ſolū reſpexerimus B ad materiam, & formam, {vel tribus} ſubaudi, ſi reſpexerimus ad materiam, & formam, & priuationem, {manifeſtum eſt.} Quare patebunt hęc duo, & ꝙ nō ſit unū, & ꝙ non plura duobus aut tribus. Deinde mouet. q. & dicit. {Horum autem}, ſ. duorum, videlicet an duo, vel tria {vtrum ſit verum, quēadmodum diximus, dubitationem habet multam.} eſt enim non. q. parua, vtrum duo, vel tria: quia dicet, pateat, nec vnum eē, nec plura tribus, tamen eſt q. vtrum ſint duo tantum, vel tria tantum.

Cur vero hoc ſit quæſtione dignum, Simplicius cauſam affert. qm̄, ſi contraria accipiantur tanꝗ vnū principium, duo erunt principia, videlicet materia, & contraria, quæ vicem ſubeunt vnius principij. Si autem contraria ſumantur, tāquam duo principia, tria erunt, qm̄ duo contraria, & materia. Vel, vt Simplicius inquit, melius dici poteſt eſſe hoc quæſitum dignum, propter priuationem, quæ videtur idem cum materia. qm̄, ſi differt, non niſi per accidens differt. quare dubium eſt, vtrum duo tantum ſint C principia, forma & materia, cūm priuatio nihil ſit præter materiam, aut tria videlicet priuatione cōnumerata. Vel tertio dici poteſt Ariſtotelem per. q. itellexiſſe argumentum veterum, quo deſtruebant generationem, vt patet in commentarijs. q. d. licet pateat eſſe non plura tribus, tamen adhuc eſt quoddam argumentum, quo aufertur generatio, per quod patebit nullum eſſe principium generationis. Vltimo Ariſt. aſſignat ordinem, et Auer. credidit Ariſtotelem attuliſſe ordinem doctrinę in tota ſcientia de natura, ex ordine, qui habetur in ſcientia, quæ eſt de generatione, et errat: quoniam vniuerſa ſcientia de natura non ſolum agit de generatione, ſed de rebus naturalibus, et de rerum naturalium accidentibus, quorū vnum eſt ipſa generatio, & de cauſis accidentium, quæ rerum naturalium ſunt: ergo Ariſto. obiter ſolum ordinem ſtatuit in pertractatione de generatione, vt ex hac pertractatione, quæ de generatione eſt, habeatur ordo in pertractatione cuiuſq; rei naturalis. Cūm vero Auer. probauit or- D dinem doctrinæ eſſe ab vniuerſalibus, quoniam propoſitiones, quæ de illis ſunt, maxime ſunt ſine medijs & manifeſtiores, & per illas non accidit reiteratio. errat etiam, quoniam tunc ordo doctrinæ totalis eſſet à propoſitionibus ad propoſitiones, & ſic eſſet ordo demonſtratiuus, ſic erit ordo in doctrina particulari, & non in doctrina vniuerſali, quod Auer. ignorauit. Simplicius autē aſſignat cauſam, quare Ariſt. declarauit ordinem in generatione, & aſſerit, quoniam ex ipſa generatione adinuenit principia. Ego vero verba Ariſt. ſic intelligo. {Sic igitur nos dicamus primum de omni generatione}. i. de pricipijs cuiuslibet generationis. {Eſt enim ſecundū naturam communia prius dicere, deinde circa vnumquodq; }. i. circa vnamquāq; generationem {propria}. ſ. principia {ſpeculari.} Quare expoſuit ordinem in pertractatione de principijs, & non in pertractatione de generatione, quod nec Auer. neq; Simplicius intellexit.

Quæ Simplicius.

Quæ Auer.

Primꝰ error Auer.

Secundꝰ error Auer.

Quæ Simp.

Dicimus

Materia hēt eē ētis pse distinctum a forma, Naturalibus ac Theologicis ratiōibus, nōnulli probant, qd falsum esse suadetur.

Prima positio, q̃ est nōnullorum Theologorum acutorum, exponitur, q; materia ipsa est qd prius ipsa forma, subiectum illius, estq; ex ea parte, qua materia incausata, siue ingenita, solumq; terminus creationis: igit̃ habet esse sibi proprium, essentiā propriam: et, qm̃ existentia est modus intrinsecus (quē Græci idiotropiā vocant) essentię, veluti intensio & remissio est idiotropia qualitatis intensibilis & remissibilis: igitur, vt non datur qualitas intensibilis & remissibilis absque intensione & remissione actuali, ita nec essentia absq; existentia: &, qm̃, ut addunt nōnulli sequaces, materia pōt p se esse terminus creationis, & absq; forma, & oē quod creatur est suppositum aut indiuiduum subsistens: igit̃ habet esse per se subsistentiæ, & non à forma: & sic materia, quatenus materia, habet essentiā esse, existentiā & subsistentiam, & non à forma, sed quatenus materia ipsa est terminus creationis: sic igitur habet esse, & existentiā formaliter indepēdens, sed esse formale à forma. hæc positio probat̃ ab eis rōnibus naturalibus & rationibus theologicis.

Prima rō.

Naturalibus qdem p̊mo, qa subiectum adæquatum generationis manēs idem numero sub vtroq; termino generationis habet esse essentiæ & cætera consequentia illam p se, & non à forma: hęc patet, qa, si cum forma corrupta materia perderet esse formale, & oē esse, tunc non esset eadem numero materia. sibi cum sit idem numero subiectum, & subiectū non est subiectum, nisi quatenus est ens & existens: igitur vt prius.

Secunda.

Secūdo illud, quod est principium ex ęquo cum ipsa forma entis positiui & absoluti, habet esse positiuū & absolutum per seipsum, vt sic ęque independens, vt est illud formæ: hæc oībus patet. sed materia ipsa cum forma sunt causæ per se & positiuæ compositi existentis: igitur vt prius. Minor patet apud omnes.

Tertia.

Tertio, omne prius absolutum habet esse simpliciter absq; omni posteriori: sed materia est absolute prior ipsa forma & composito: igitur habet absolute esse, & nō ab ipsa forma, nec ab ipso cōposito. Hæ sunt potiores rationes naturales.

Rōnes theologicæ.

Theologicis vero rationibus arguunt primo, qcquid Deus absolutum facit in esse cūbus mediāte causa secūda, potest illud idem facere sine illa causa secunda, quę non est de essentia causati: sed ipsa forma est causa secunda, quę non est de essentia materiæ, quatenus materia, cùm ī eadem materia adueniat alia, & alia forma materia ipsa remanēte eadem: igitur Deus potest dare omne esse materię sine forma. Secundo, & quasi idem, quicquid potest causa secunda, potest prima & superior per se absq; secunda: sed forma dat esse materię: igitur Deus potest absq; forma dare eē materiæ. Tertio, materia est per se terminus creationis alius à forma: igit̃ potest conseruari in esse alio à forma: Antecedēs patet, quia ex quo est res distincta à forma habet esse essentię, & esse existētiæ aliud, & per consequens alia creatione creatur. Consequentia vero patet, qa agens potēs creare aliquid, illud idem potest seorsum ab alio conseruare. Quarto, cōnexio materiæ & formæ non est necessaria absolute, quia tunc materia determinaret sibi aliquā formam numero: probāt, quia quicquid determinat sibi genus, determinat sibi aliquam spēm: sed quicquid determinat sibi aliquod in specie, determinat sibi aliquod in indiuiduo: igitur materia sibi determinaret hanc vel illam. Vltimo materia se habet contingenter ad omnem formam: igitur habet omne esse aliud à forma, antecedēs patet, quia quicquid contingenter se habet ad aliquod genus, se habet contingenter ad quodlibet illius generis. hæ sunt raciones meliores pro eis. Sed hęc positio stare non potest. & primo arguamus contra conclusionem, secundo contra rationes.

Improbā. Materia omnē entitatem habet a forma.

Contra conclusionem qdem primo, non magis dependet forma materialis educta de potentia materiæ ab ipsa materia, quā materia è forma: sed apud Peripateticos formam materialem eductam de potentia materiæ esse sine materia, & habere esse independens à materia implicat contradictionem: igit̃ materiam habere esse independens à forma implicat cōtradictionem. hæc ratio colligi potest 7. Meta. com. 35. Secundo, oīs effectus denominatiōis alicuius rei reducitur ad aliquod tale p essentiam, vt esse album ad albedinem: sed esse existentiæ est effectus denominans oēs res: igitur reducitur ad aliquod tale per essentiam, vel illud est forma, vel materia, vel ambo: non materia, quia tūc compositum haberet esse à materia, & per se, contra Philosophum. 7. Meta. vbi ait, per materiā res non est, per formā est, tex com. 22. igitur forma, & p consequens nihil esse potest absq; forma. hæc ratio colligitur 2. huius, com. 12. Tertio, illud quod essentialiter inest alicui per aliud, non sibi competit, nisi per illud: sed essentialiter competit materiæ esse partem compositi, 5. Metap. quia sibi competit ratio elementi & essentialiter: igit̃ nullum potest habere sibi esse proprium nisi in composito: igitur esse eius est esse compositi, et per consequēs esse formæ. hęc ratio colligitur. 3. Cœli com. 29. Quarto, omnem entitatem potentialem atq; possibilem, & omnem possibilitatem habet forma educta de potentia materiæ à materia: ergo omnem entitatem actualem habet materia à forma: tenet Consequētia: aliter enim plus forma dependeret à materia, quam è contra. antecedens est Aristo. 12. Meta. tex. com. 51. vbi vult substantiam primam nullam habere potentiam, quia liberata à materia. Hæc ratio est Auer. 9. Meta. cō. 2. vbi vult, formas liberatas à materia non pati nec recipere aliquo modo. Quinto, in genere potentialium prima potētia, qua omne quod patitur est passiuum, est prima materia: igitur in genere actualium primū est forma, è qua omne, quod est aliquo modo in actu, est existens & ens. Consequentia patet, quia actus & potentia sunt opposita: igitur & prima in illa debent esse opposita. Sexto, si materia existeret, & non per formam: igitur forma existet & non per materiam. tenet consequentia, quia plus ipsa materia è forma dependet q̃ è contra, vel non minus, si forma existit, & non per materiam: igitur omnis forma est appropriata materiæ: sic enim vocat Auer. formam appropriatam. Septimo, si materia existeret existentia sibi propria, tunc forma etiam existeret existentia sibi propria, per idem: igitur quælibet forma esset completa, & sic non possent esse partes cōpositi, nisi congregatione. Hæ rationes pro nunc satis.

Confutatio rationum. Prima rō.

Contra vero rationes, & primo contra primam. subiectum in transmutatione accidentali non manet idem numero s̄m quid sub vtroq; termino trāsmutationis: igitur subiectum in transmutatione simpliciter non debet manere idem numero simpliciter in transmutatione substantiali. antecedens patet, nam in transmutatione accidentali substantia variatur s̄m quid, quatenus variatur in accidente, à quo esse habebat s̄m quid. Consequentia patet, quia plus dependet simpliciter materia à forma substantiali, quàm subiectum s̄m quid dependeat ab accidente.

Contra primā rōnem, quæ ad primā conclōnem.

Secundo, contra idē, data ratione hac, tunc materia eēt una positiue, & nō per priuationem omnium formarum. haberet enim esse idem numero & existentiam eandem numero in vtroq; termino: igitur unitatē numeralem positiuam s̄m sui esse reale, hoc est contra Aristo. 10. Meta. vbi inquit: materia enim negatione ostēditur. vbi Auer. com. 24. inquit materia cognoscitur per negatiuam, cùm dicit̃, q; est materia priuatio formæ, & ita eius vnitas non est nisi per priuationem omnium formarum.

Secunda.

Contra secundam arguo & accipio maiorem eius, illa, quæ sunt ex ęquo principia & causæ alicuius, quodlibet in suo genere causæ, neutrum s̄m sui esse depēdet ab altero: hæc est maior eorum. sed agens & finis sunt causæ rerū naturalium ex ęquo, quęlibet in suo genere causę: igitur neutrum s̄m esse dependebit à neutro. Conclusio est contra Aristo. 2. huius, tex. cō. 30. & non minor, vt patet: igit̃ eorū maior.

Tertia.

Contra tertiam arguo. assumo eorum maiorem, & addo minorem, sed forma elementaria est prior absolute in materia, ipsis primis qualitatibus, & distincta realiter ab illis: igitur habet esse & existentiam propriam indepēdentem ab illis in materia. consequens est contra Arist. 2. de Generatione

neratione, & etiam contra eos, aliter non implicaret contradictionem, formam elementariã esse, et existere in materia sine primis qualitatibus, quod Aristot. desideret, &

Quarta. ita hęc positio non est Peripatetica. Secundo accepta eadem maiori addo hanc minorem, sed formæ naturales, vt anima equi & id genus, sunt priores absolute io materia, quã dispositiones, quibus in materia est, quia apud eos fit resolutio in accidentibus: igitur possunt stare, seu non implicat contradictionem illas stare in materia, sine dispositionibus qualitatiuis & quantitatiuis. credo eos hoc non

Contra theologicas. concedere. quare maior illa falsa est. Contra rationes eorum theologicas iterum arguo & assumo maiorẽ primæ rationis, & addo minorẽ, sed Deus facit parietem album mediante albedine: igitur potest ipsum facere album sine albedine. consequens est contra eos, igitur eorum maior

Secundo. est falsa. Contra secundam vero arguo & assumo maiorem & addo, sed calor potest calefacere & efficere ignem formaliter calidum: igitur Deus poterit facere ignem calidum sine calore. consequens est, vt supra, contra eos: qa non potest Deus supplere vicẽ (vt dicũt) causę formalis.

Tertio. Contra tertium arguo & assumo maiorem, quam intendunt ipsi, videlicet quicquid Deus potest distincta, siue productione, siue creatione efficere, alia videlicet à creatione, siue productione alterius, potest illud cõseruare sine illo: sed Deus de facto creat, siue producit omnes animas brutorum in materia sine dispositionibus qualitatiuis & quantitatiuis, apud eos in eodem libro, cùm hæ ab agente fiot: igitũ illas potest conseruare in materia, sine dispositionibus qualitatiuis & quantitatiuis. Hæc cõclusio, vt puto, est contra eos. qa licet Deus possit facere animas omnes sine materia, nõ potest illas facere in materia sine materia, & per consequens nec sine dispositionibus

Quarto. materialibus. Contra quartam arguo & assumo maiorem probationis eorum, et addo hãc, sed corpus determinat sibi locum in genere: igitur locum ĩ specie, igiũ locum

Quinto. hunc vel illum, quod eos id concedere non credo. Amplius addo aliam, sed A, corpus cõtinuum limitat sibi partem diuisibilem, aliter non esset continuum, Sexto huius, & Primo de Generatione: igitur limitat sibi partem aliquam io specie: igitur partem aliquam in numero. quod ipsi, ut puto, non concederẽt. Potest enim continuum aliquod, vt A, adhuc remanere continuum sine illa parte.

Sixto. Contra vltimam arguo, & assumo maiorem, quam intendunt. quicqd contingenter se habet ad aliquod genus, siue in genere contingenter se habet ad aliquod in specie illius, & ad indiuiduum eiusdẽ: sed caliditas se habet contingenter ad gradus, siue intẽsionem & remissionem: igitur potest esse sine gradu suę intensionis atq; remissionis, quod non concederent. sic igitur nec positio, nec rationes valent. propterea ad illas pro me, & pro eis respondebimus in fine. Restat modo videre de secunda positione

2. põ Auer. Materia ac forma sunt sibijnuicẽ causæ, ne dum quo ad esse, sed quo etiã ad causalitatem. Auer. vbi animaduertendum est, ꝙ apud Auerr. vt ipsa materia est causa formę in esse, & cõseruari, vt in libro de Substantia Orbis accipiũ, ita ꝙ forma educta de potentia materiæ, cùm intelligitur esse sine materia, non habet esse nisi in anima, sic è contra materia habet esse & oẽm entitatẽ à forma, ita, vt si ipsa esset absq; forma, ĩtelligeremus aliud esse non sibi correspondere nisi hoc, esse cognitum, hæc est sententia Auer. 12. Meta. com. 14. Sunt igiũ materia & forma sibijnuicẽ causę & fm esse, & fm causalitatẽ. secũdum esse quidem, quia nec forma potest habere esse quin dependeat à materia, nec cõtra, materia quin dependeat à forma. quò vero ad causalitatem, qm̃ nec materia

Conclusiones Auer. Prima. potest componere compositum sine forma, nec forma sine materia. Tunc ex his sequunẽ multa de mente Auer. quorum primum est, ꝙ materia est alia, atq; alia sub alia, atq; alia forma fm vnitatem numeralem positiuam, hoc

Secunda. patet ab eo, 12. Meta. com. illo. 14. vt enim est propter formam, sic erit vna propter formam, 2. de Anima. Secundo sequitur, ꝙ materia est vna per hoc, ꝙ intelligitur sine forma, vt aqua est una per hoc, ꝙ intelligiẽ absq; vasibus.

E verum differunt, quia vnitati aquæ responderet in re aliquod ens reale extra aĩam, vnitati uero materię nihil prę ter priuationem, quod habet esse in anima, hæc Auer. 12. Meta. vt supra. Tertio sequitur ꝙ licet materia sit prior Tertia. forma, cùm forma sit prior materia, quia sibijnuicem causæ fm esse & causalitatem, tñ nullo priori posset capi materia in genere causæ materialis, quin in illo forma ipsa sit adhuc prior ea in genere causæ formalis, & è contra, non potest sumi forma in aliquo priori io genere formæ, quin materia sit prior illa io genere materiæ: qm̃ sunt inuicem mutuo causę, & mutuo sese priores. Vltimo sequitur, ꝙ Quarta. licet sint simpliciter mutuo sibi causę & fm esse, et causalitatem, materia tamẽ distinguitur realiter à forma, & entitas materiæ ab entitate formæ. Exemplum in alijs. conclusio omnem necessitatem habet à propositionibus, & tamen necessitas conclusionis & necessitas propositionũ distinguuntur simpliciter. Similiter mundus omnem entitatem habet à Deo, & tamen distinguitur simpliciter à

F Deo. eodem modo, licet omne esse essentiæ & existentiæ habet materia à forma, cùm esse non possit absq; illa, tamen esse materiæ est realiter distinctum ab esse formæ.

Nec valet, distinguitur realiter à forma: igitur potest Rñsio ad tacitam obiectionem. habere esse sibi proprium ab illa separatum. bene concedo distinctum, non tñ separatum, quia tunc haberet esse indepẽdens, contra præsupposita, hæc colligi possunt. 12. Meta. com. 14. Et hæc ẽ positio Expositoris nostri vbiq;, qui in hac re non differt ab Auer. Per hęc ad rationes. ad Rñsio ad argumenta. primam dico ꝙ ĩ maiori debet addi ꝙ maneat eadem numero positiue, immo, vt dixi, materia est alia atq; alia sub alia forma positiue, eadem vero vt ĩtelligitur priuata: cui intellectioni nihil respondet præter priuationem, quæ nõ habet eẽ, nisi in anima. Sed dices igitur materia generatur fm rem. nego consequentiam, sed bene cõcedo, ꝙ dependeat continuo ab alia atque alia forma, sicq; continue alia atq; alia propter formã aliam atq; aliam, & ita potest dependere ab aliquo in genere formæ è quo non depen-

An materia pria sit vna numero ĩ oĩbus gñabilibus & corruptibilib⁹. An materia sit gñabilis & corruptibilis.

G det in genere agentis, imo est simpliciter independens in genere causæ agentis. Adhuc anima turbat contra, materia quæ erat cum A, forma, non est eadem numero posi- Replica: 2. tiue cum B, forma: igitur desinet esse materia ipsius A, & materia ipsius B incipiet esse: sed omne quod desinit, aut incipit esse, desinit aut incipit esse per generationem: igiũ materia generatur, hoc est vltimum posse eorum. Dico, Responsio. ꝙ materia, quæ erat cum A, desinit esse fm idẽtitatem numeralem positiuam, et materia sub B, incipit esse alia propter aliam vnitatem numeralem positiuam, sine tñ vna per hoc, ꝙ intelligitur sub priuatione, ꝑ hoc tñ non inferẽ plus, nisi, ꝙ hæc materia positiue sumpta desinit esse positiue vna hac vnitate. non tamen desinit esse, simpliciter, quia non desinit esse forma simpliciter, quia succedit alia, à qua habet unitatem aliam numeralem positiuam, est tñ vna numero per carentiam formaꝝ facientiũ distinctionem numeralem positiuam. Hæc est responsio Auer. 12. Meta. (vt dixi) com. 14. Adhuc obijciũt scholares, agẽs

H & patiens cõicant in materia vna numero, quia cõtraria sunt apta fieri circa idem numero. Iam respondet Auer. 8. Meta. ꝙ cõicant in vna materia, quæ est una numero ꝑ priuationem, non vna numero positiue, quia tunc haberet formam propriã vnam numero. Ad secundum patet solutio, maior enim falsa est: nam agens & finis sunt ex æquo causæ rerum naturalium, & tamẽ sunt sibijnuicem causæ. Ad tertium Auer. negaret maiorẽ & minorem. minorem quidem, quia forma & materia dicuntur ad aliquid. 2. huius cõ. 26. maiorem vero, qm̃ non est vera nisi de priori, quod nullo modo est posterius: modo, materia est prior forma in genere suo, hoc est in genere causæ materialis, & posterior, quia forma est prior illa ĩ genere causæ formalis. Per hęc ad rationes theologicas, ad primam Ad rationes theologicas. diceremus maiorem esse veram in causis efficiẽtibus: Deus enim potest supplere vicem finis & agentis, non aũt formæ, ut etiam concedunt ipsi, non enim potest facere albũ

Deus vicem formæ supplere non põt.

sine

sine albedine, ideo nec materiã esse quin habeat formam, cũ omne esse sit à forma. Per idem ad secundum. Ad tertium dicunt alij Catholici, ꝙ materia nõ est per se creata, aut per se producta, quia esset facta informis. Sed est concreata simul cũ forma: & quanq̃ sit res distincta à forma, non propter hoc est creata sine forma: q̃m esse suum non est nisi esse formę. Ad quartum dico, ꝙ connexio materiæ, vt materia accepta sub priuatione omnium formarũ, non est connexio necessaria ad formam, tñ sibi vt sic nihil respondet præter priuationem, quæ est res in anima, hæc tñ materia necessario cõnexionem dicit ad hanc formam quam habet, qua corrupta non remanet eadem materia numero per vnitatem positiuam, sed eadem numero per vnitatem priuatiuam. & de hac ratione satis diximus supra. Per idem ad vltimum, materia enim vt materia sub ratione qua est vna priuatione contingenter se habet ad omnem formam, sed vt sic nullum esse habet nisi cognitum: at materia hæc vel illa necessario se habet ad hãc vel illam formam, vt diximus. Sic igitur hęc positio nec in se, nec quo ad rationes suas valet. Animaduerte tamen ꝙ si teneatur de mente Auer. forma corporeitatis de genere substantiæ, materiæ ipsi coęterna, facilius rõnes hę possunt solui: habebit enim materia esse propter formam il-

Alia pō de mẽte Auer.

lam genericam, quæ q̃ etiam est vna numero per priuationem formæ indiuiduæ. Et sic concedetur ꝙ manet eadem numero realiter positiue, & priuatiue. positiue quidem ratione illius formæ, priuatiue vero per carentiam formarum indiuiduarum, sed de hac forma in cõ. 36. dice-

Qualis positio Auer.

mus. Sed, q̃m hæc positio Auer. est multum difficilis vt vides, & vix perceptibilis, ideo mihi videtur esse mediandum, & cùm Themistio in digressione huius primi dicen-

Pō propria.

dum: Ille enim (vt mihi videtur) probabilius loquit̃. Animaduertendum igitur ꝙ materia potest dupliciter consyderari, vno modo absolute, alio modo relatiue ad formã. vt lignum potest vt bipedale absolute consyderari, alio

Prima pars positionis.

modo relatiue vt duplum. Si materia consyderetur absolute, vt sic habet esse essentię absolutum & à forma, & ab accidente, & à priuatione: sic. n. intelligitur per negationem oium formarum, quę negatio differt à priuatione vt dicit Them. quo in priori ipsa est tñ ipsa, nec priuata, nec formata. cui intellectioni vult Themistius respõdere esse essentiæ reale simpliciter in omni genere causæ independens, non tñ esse existere. Hanc consyderationem nonnulli vocant primum signum naturæ: & nõ imperite, q̃a in signo naturæ intelligitur res quo ad prædicata p se pri-

Conclō ex prima pte.

mi modi. Ex quo sequitur materiam in hoc priori signo non esse, nec in actu, nec in potẽtia, siquidem actus & potentia sint modi entis & non differentię per se. Itemq̃ nec vna, nec plures, q̃ñ vnitas sit vt passio entis, nec priuata, nec formata per idem. sed solum est ens & substantia, A, vel B, intelligendo per A vel B, propriam illius differentiã,

Secũda pte.

si quam habet. Alio modo potest consyderari in relatione ad formam, & hoc dupliciter. quia aũt vt refertur ad illam in actu, vel in potentia. si ut refertur ad illam in potentia, sic sibi competunt potentia, priuatio, & oĩa prædicata per se secundi modi per se, vt vnitas & id genus, qua ratione materia ipsa materię rationem nacta est: dicta. n. est materia per hanc rõnem potentialẽ ad formam, quod signũ vocãt secundũ, & non iniuste, in hoc. n. signo ipsa materia est vna numero oĩum formarum per priuationẽ omnium illarũ, cui priuationi respondet aliquid in re, vtpote potentia & essentia illam præcedens. & non est purũ in-

Cõclō secũdæ partis. Est materia vna numero q̃ñq̃ positiue, q̃ñq̃ aũt priuatiue.

tellectum, vt voluit Auer. Ex hoc sequitur ꝙ vnitas materiæ apud Themistium, est vno modo positiua, alio modo priuatiua. positiua quidem per comparationem ad subiectum remotum, vtpote per comparationem ad essentiam: priuatiua vero per comparationem ad subiectum proximum, vtpote ad priuationem, mediante qua intelligitur materia vna. Hæc diximus in. 12. Meta. cõm. 14. Et nec isto signo ipsi materiæ cõpetit esse existentię, nec esse actu, esse q̃dem actu non, quia oẽ ens ĩ actu apud Themi.

A est forma, aut habẽs formam. nec sibi competit existere, q̃ñ existere et esse actu idem sint. Nec ualet, in primo &,

Rñsio tacitę q̃ōnis.

secundo signo materia ipsa est ens essentię, & reale atque simpliciter independẽs: igitur est in actu entitatiuo, cùm apud oẽs esse in actu, siue entitatiuo, siue absolute semper sit forma, aut habens formam. ille. n. loquendi modus nõ est Peripateticus. Vltimo pōt consyderari in relatione actuali ad formã, quod non indocte dicit̃ tertium signum cõsyderationis naturalis, quo in signo ipsa est subiectum formæ, & rõnem habet subiecti, qua ratione cœlum est subiectum motoris, non materia: q̃m illud subiectum est ad esse tm̃, quo etiam in signo est ipsa in actu formata, & vna cum forma pars rei compositæ. Qua etiam rõne est vna numero positiue ab alia atq̃ alia forma. Exẽplũ om-

Qūō ĩ primo vel secũdo, seu tertio signo naturæ consyderat̃ ipsa materia, aptissimũ cęre exẽplum.

nium horũ est cæra: potest. n. cæra consyderari in primo signo naturæ quo ad prædicata primi, & sic est substãtia: & quicquid competit sibi per se illo modo. Et potest consyderari ĩ relatione aptitudinali ad oẽs figuras, & sic com-

B petunt sibi prædicata secundi modi per se, qua rõne ipsa est potentia, vna numero priuatione, atq̃ materia illarũ. Tertio modo pōt consyderari in relatione actuali, quo videlicet ad signum naturæ, & sic sibi competit ratio subiecti, & esse figuratum, & id genus. His sic expositis teneo cum prima positione ipsam materiam habere aliquã entitatem realem positiuam, quæ dici potest esse essentię, & sm̃ illud non dependet à forma, nec ab efficiente, nec ab aliquo genere causæ. Cũ secunda vero teneo materiã non habere esse in actu & existere, nisi â forma, & sic materia & forma sunt sibi mutuo causæ quoad esse actuale, & nõ quo ad essentiam. Et per hanc positionem potes facile respondere ad argumenta vtriusq̃ partis. Tunc circa hæc

Dubitões. Prima.

dubitares, cùm materia ipsa habeat esse essentiæ sibi proprium atq̃ simpliciter indepẽdens, propter quid non potest esse sine forma, vel saltem non implicaret contradictionem esse sine forma. Secundo, tunc materia non differret à genere, q̃m cõitati materiæ responderet illa essen-

Secunda. Solutiones.

C tia, & ita genus. Dici potest ad primum ꝙ materiam esse absq̃ forma implicat cõtradictionem, q̃m eo ipso ꝙ esset absq̃ forma esset existens actus vel habens actum. Ad secundum dici potest, ꝙ conceptus generis sumit̃ ab actu vel habente actum, eo quia genus est principium intelligendi, at cõitas materiæ colligit ab essentia, quæ nec est actus, neq̃ habens actum. Hæc de materiæ entitate.

RECOGNITIONES.

QVia subiecti naturam inuenire proposuit, & quidẽ manifestius, q̃ dixerat, ideo primo de generatione distinguit, deinde dr̃iam assignat, quæ est inter priuationem, & subiectum, & primo quidem à noĩum differẽtia, deinde ab ipsa rerum natura, de prima parte dicit. {Dicimus enim fieri ex alio aliud, & ex altero alterum} subaudi dupliciter {aut simplicia dicentes} subaudi fieri simplicia, {aut composita} subaudi dicentes fieri composita, per quæ innuit duplicem esse generationem. simplicem, cuius terminus ad quem est simplex, aut composi-

D tam, cuius terminus ad quem est compositus.

In commentarijs disputauimus, quid per simplicem,

Quid simplex, qd cõposita generatio.

quidue per compositam generationem Arist. intelligat: sed quicquid ibi dixerimus, nunc dicimus Arist. p generationem simplicem intelligere generationem elementi, quod non nisi vna generatione fit, per generationẽ compositam intellexisse gñationem mixtorum, quę pluribus gñationibus generãtur, vt sunt gñationes animalium, & plantarum, & cũ dixisset {ex alio aliud, aut ex altero alterum,} non intellexit diuersa, sed addidit illud more antiquorum, qui sic consueti sunt loqui. Deinde hanc distinctionem exponit, & dicit. {Dico autem hoc}. i. hanc diuisionem {sic,} vt sit exẽplariter dicere, {est enim hominem fieri musicum}. i. nam cõtingit hoĩem fieri musicũ, {est aũt}. i. & secundo contingit {aliquod nõ musicum fieri musicum, aut} tertio contingit {nõ musicum hominem fieri musicum hoĩem.} Sed dices videtur aliq̃d fieri

Dubiũ.

posse

posse quadrupliciter, aut simplex ex simplici, aut simplex ex composito, aut compositum ex cõposito, aut compositum ex simplici. Er dicẽdum, generationem non differre per se à generatione, nisi differẽtia terminorum ad quos, nam distinctio, quæ habetur per terminos á quibus, est quasi per accidens, & propterea Arist. annotauit ipsam, non propterea quia faciat differẽtiam generationum per se, sed quia facit distinctionẽ per accidens. hac ratione fit, vt tantum duæ sint generationes, sicuti Simplicius collegit. Deinde exponit quid per simplex, et quid per compositum intelligat exemplis in generationibus accidẽtium, & dicit. {Simplex quidem igitur dico quod fit} duo. videlicet {hoiem, &} priuationem. videlicet {non musicũ etiam quod fit simplex musicũ,} dicitur enim hoiem fieri musicum, & nõ musicum fieri musicum. Deinde exponit, quid intelligat per compositum, & dicit. {Compositum vero} dico subaudi mistum. videlicet {& quod fit & id per quod factum est}. i. mistum quod est ex elementis, & materia. cuius rationem affert, & dicit. {qm̃}. i. qm̃ {non musicum hoiem dicimus fieri musicum hominẽ.} vsus est autem exemplis in accidẽtibus, quia quod dixit, in eis est manifestius. Deinde assignat drĩam inter hæc à dicendi vsu, & dicit. {Horum autẽ, hoc quidem,}, s. non musicum, quod priuatio est, {nõ solum dicit̃ hoc aliquid fieri} in recto. videlicet {sed etiam ex hoc} videlicet in obliquo, {vt ex non musico musicum fieri dicimus, & non musicum musicum {hoc autẽ}. s. subiectum {non} dicit̃ in oĩbus: non. n. ex hoĩe factus est musicus, sed homo factus est musicus,} cur vero dixit {non dr̃ in oĩbus} in commentarijs satis exposuimus. Arabes vero in ipso fieri vtunt̃ quatuor propositionibus. nam de subiecto dicũt hoc fieri hoc, vt homo fit musicus. de subiecto vero, & de opposito dicunt hoc fieri ex hoc, vt ex imusico fieri musicum, & ex hoĩe fieri musicum, de agente aũt dicũt ab hoc fieri hoc, vt à domificatore fit domus. at de oppositis dicũt post hoc fieri hoc, vt post imusicum musicum, & post noctem diem fieri. In commentarijs de essentia materiæ longam fecimus digressionem, vbi tandem positionem Themistij tanq̃ probabiliorem elegimus, dicebamus. n. materiam posse consyderari, aut absolute, aut per respectum ad formã. absolute quidem, quoties quo ad ea prædicata consyderatur, q̃ ipsi competũt per se primo modo, veluti cum consyderatur, vt ens, vt substantia, & vt ipsa tantum, & cũ sic materia cõsyderatur, erit ens, substãtia, & tantum ipsa, & non per dependentiam ad formam. & cũ ab essentia vnumquodq; ens dicatur, iure materia, si hoc pacto consyderetur, habebit essentiam, q̃ non dependet à forma. Si autẽ consyderetur materia per respectum ad formam poterit consyderari, aut per respectum actualem, quo ipsa est actu subiectum formæ, aut p respectum potẽtialem, quo ipsa potest recipere formam. si per respectum potentialem, quo potest recipere formam, materiæ competunt prædicata secundi modi per se. vt vnitas, qua ipsa dicitur vna oĩum generabilium: potentia, qua potest omnes formas recipere: priuatio, qua caret oĩbus formis apta tñ illas recipere. hoc pacto etiam ipsi competit ratio materiæ: dicit̃. n. materia ab eo q; ipsa potest recipere oẽs formas, non autem ab eo, q; illas recipit. materia autẽ, si hoc modo consyderatur, dependet à forma, non quidem, vt à causa, sed vt à termino, eo modo quo pater, vt à termino, dependet à filio. sin autem consyderatur per respectum actualem ad formam, sic cõsyderatur quatenus est subiectum, & hoc modo esse actuale habet à forma. nam per hoc, q; subijcitur formæ corporali, materia dicitur corporea, per hoc quod subijcitur actu formę animalis, materia dicitur animata, vel animalis. per hoc quod actu subijcitur formæ hominis, materia dicitur humana. quare corporea dicitur, quatenus, vt corporea depẽdet à forma corporis, animata quatenus vt animata dependet ab anima animalis, similiter & in alijs. sic itaq; materia dependet à forma, quia hæc non possunt ei cõpetere, nisi actu formis subijciatur. sicuti enim parieti non competit esse album, nisi per formalem depẽdentiam ab albedine, ita materiæ non competit eẽ corporeum, aut aliquid tale, nisi qa actu formaliter depẽdet à forma tali. Sed sunt dubitationes, quæ in commentarijs non sunt tactæ, prima quidẽ ex eo, quia videmus in transmutatione accidentali subiectum perdere nomen & accidentalem rationem: igitur in transmutatione substantiali subiectum perdet nomen & rationem substantiæ. quo fit, vt materię ipsi cõpetat ratio substantiæ non nisi à forma. quare erit substantia, ens, & ipsa propter formam. Secunda dubitatio ex eo oritur, qm̃, si ipsa materia accipitur in illo priori, in quo habet eẽ essentiæ, & in quo est ens entitate propria, ac independenti; quæremus, an essentiam habeat extra causas, veluti rosa in ęstate, an in causis formalibus atq; effectiuis, vt rosa in hieme. si tale esse essentiæ habet in causis, tale esse non habebit à se, & ita quo ad omne esse dependebit à causis formalibus, ac effectiuis, & sic erit positio Auerrois. at, si tale esse essentiæ habebit extra omnes causas, tunc materia erit ens entitate existentiæ. Est enim esse existentiæ esse extra causas, & ita erit eorum opinio, qui dixerunt materiam habere omne esse à se. Sed diluuntur huiusmodi dubitationes. prima quidem, quia concedimus materiã perdere nomen ac rationẽ substantiæ in transmutatione, non quidem simpliciter, sed quę erant propter formam. amissa enim forma materia non dicitur amplius subiectum, nec amplius corporea, nec amplius animata, nec amplius humana, cùm hoc tamen dicitur, ens, substãtia, & ipsa sm propriam essentiam. Diluitur secunda, qm̃ materia in illo priori, in quo habet eẽ essentię, habet tale eẽ essentiæ sibi proprium, nec tñ intra, nec extra causas, sed illud habet à se. sicut Deus à se habet esse existentię. intra causas qdem non habet, qa tunc non esset causa compositi ex æquo cũ forma, nec habet esse essentię extra causas: qm̃ extra causas esse est conditio existentis, quare habebit esse essentiæ á se, nec tamen intra, nec extra causas. hæc sunt, quæ probabiliter dici possunt de mente Themistij.

Margin: Solutio. — Fieri diuersimode loquũtur Arabes, de subiecto, & de subiecto & opposito, de agente, & de oppositis. — De essentia materiæ. — Dubĩões. — Solutio.

DILVCI. Eorum vero, quæ fiunt, quæ vt simplicia fieri dicimus, hoc quidem permanens fit, illud vero non permanens. homo quidem permanet, cùm fit musicus homo. ipsum vero non musicum atque immusicum, neque simplex, neque compositum permanet.

ANT. Eorum aũt fiunt, sicut simplicia dicimus fieri, hoc quidẽ permanens fit, illud vero non permanens. homo quidem. n. permanet musicus factus, homo. non musicum aũt, et immusicum neq; simpliciter, neq; compositum permanet.

Hactenus de differentia in voce Aris. perficit, nunc vero quo nã pacto in natura atq; in signatione differunt exponit, & vult hæc sic differre q; alterum in transmutationibus remanet, alterum perit, homo enim, cùm fit de imusico musicus, & homo est, & remanet, immusicum vero, neq; est, neq; remanet: & si etiam dixeris immusicum fieri musicum, nec sic ipsum imusicum remanet, immo, vbi imusicum cum homine copulaueris, etiam imusicus homo non remanet. nam compositum desinit esse, quando aliqua sui pars desinit esse.

Commen. 59. Auer.

{Et illa} Auer. in hoc commento videtur velle materiam eò permanere, quia remanet generati pars, at priuatio cũ non sit pars generati, ipsa remanere nõ potest. Sed videtur in dictis Arist. & Auer. contradictio: hic. n. patet priuationem ipsam non remanere. I materia. 2. huius. cõ. 15. accipitur q; priuatio est ppetua quasi forma materiæ. Dici potest, q; hic loquit̃ de priuatione determinatæ formæ, ibi loquitur de priuatione formæ generalis, siue formæ secundum genus, & hoc modo non perit.

Recognitiones.

RECOGNITIONES.

CVm attulisset differentiam inter oppositum & materiam ex vsu dicendi, nunc differētiam affert ex parte rerum. Et differentia, quam affert, vt Simplicius indicat, est inter oppositum, quod est priuatio, & materiam, quæ est subiectum. non enim per oppositū intelligit quid commune priuationi & formæ, sed solum intelligit priuationem fm Simplicium, licet de vtroq; intelligi posit, & dicit. {Eorum autē quæ fiunt.} videlicet materia & priuatio, quæ {Dicim° fieri sicut simplicia}, i. quæ dicimus fieri simplici generatione, {hoc quidem}, f. materia, quæ subiectum est, {permanens fit, illud vero}, f. priuatio, fit {non permanens.} hanc differētiam exemplis exponit, & dicit. {homo quidem enim permanet homo musicus factus, non musicum autem & immusicum neq; simpliciter} cū sit seorsum, neq; cōpositum}, f. cū subiecto permanet. q. d. oppositum neq; in simplici, neq; in composita generatione permanere: quoniam semper oppositum in quauis generatione desinit esse, subiectum vero cōtra, tam in simplici q̄ in composita generatione, permanet.

DILVCI. Determinatis igitur his, ex oībus quæ fiunt; hoc est accipiendum, si quis vti diximus, inspexerit, subijci semper aliquid oportere quod fit, quodq; tametsi numero sit vnum, specie tamē non vnum. id enim specie dico et ratione idem. non enim idem est homini & immusico esse. Insuper hoc quidem permanet, illud vero non permanet. ipsum quidem enim oppositum nō permanet. nam homo permanet, musicū vero atq; immusicum non permanet, neq; ex vtrisq; compositum, veluti immusicus homo.

ANT. Determinatis igitur ijs, ex oībus, quæ fiunt, hoc est accipere (si aliquis intenderit, sicut dicimus,) quoniam oportet subijci semp aliquid, quod fit, & hoc si & numero est vnum, sed & specie non vnum. specie enim dico & ratione idem. non enim idem est homini & immusico esse. & hoc quidem permanet, illud vero non permanet. nam oppositum quidem non permanet. homo enim permanet, musicū vero et immusicum non permanet, neq; ex ambobus compositum, vt immusicus homo.

Vt Themistius exponere videtur, nunc Aristo. ex dictis, quo nam modo priuatio & materia differant, concludit, & vult id quod restat ac superat materiam esse, id vero quod non superat, sed abijt, priuationem. Hæc autem conuenire & differre declarat. nam numero eadem esse vult, specie vero & ratione differre. Quod vero ratione differunt, per differentias tactas declarat, quando (vt dixit) alterum remanet, alterum abijt atq; transit: igitur ratione differunt, atq; specie. Qūn vero numero eadem, sit ue non, declarat, sed posterius dicemus. Sic igitur ex his dictis patet esse duo generationis atque transmutationis principia, specie atq; ratione differentia. Sermo eius non indiget nostra glossa, cūm translatione pateat.

Commen. 60. Auer.

{Et eum declarata.} Auer. primo venatur necessitatem subiecti. Et arguit sic. generatio indiget subiecto, vt supponit. vel igitur subiectū illud est cōpositum in actu, vel oppositum, vel forma, aut tertium. non compositum, quia illud iam fuit generatum. igitur non subijcitur generationi. nec potest eē priuatio, quia illa abest. nec forma, quia ipsa habita, cessat generatio: igiť erit materia alia ab his, quæ in rei veritate est illud quod generatur, hoc est subijcitur generationi. Complicat etiā in his rationem aliā,

A videlicet, omnis motus idiget subiecto alio ab vtroq; termino motus, i eo q; motus, vt supponit: generatio est motus, saltem cōiter: igitur generatio indiget subiecto alio a terminis in eo q; motus, & tale dicimus materiam, ipse tamen confuse loquitur, vt consueuit.

{Et istud quod est generatum in actu.} Secundo non eisentur priuationem, & hoc dupliciter. primo per rationem Aristo. secunda ibi. {Et hoc quod dixit.} per rationem propriam. primo arguit sic, omne id, quod abest, differt aliquo modo ab eo quod remanet: sed oppositum abest, et materia remanet: igitur differunt. ait tamen (vt Aristo. dixit) materiam & priuationem esse numero, differre specie. Dubitant hic & rationabiliter, quæcunque differunt specie differunt numero: igitur non possunt aliqua specie differre, & numero esse eadem. Nonnulli volunt verbum Aristo. & Auer. esse intelligendum in prædicatione, vt sit sensus q; priuatio & materia sint idem numero, quia prædicantur de eodem numero: qua ratione sit, vt Aristote. accipit actum exercitum pro signato, modo, aliqua possunt prędicare de eodem numero, vt album, et pater, quæ differunt specie & genere. Huic obijciunt nōnulli, primo, quia nulla prædicatione existente, materia & priuatio sunt eadem numero, vbi esse non possunt eadem numero propter prædicationem: igitur propter esse in actu exercito. Secundo, sicut ea quæ prædicantur de eodem sunt eadem numero: igitur ea quæ prædicantur de eodem specie erunt eadem specie: et sed materia & priuatio non sunt eadem specie per Aristote. igitur non prædicantur de eodem specie. tenet argumentum ex opposito consequentis. hæ sunt captiunculæ. Propterea dici potest, q; nulla prædicatione existente, actu illa non possunt esse eadem numero, & si nulla sit in aptitudine, non possunt esse in aptitudine. modo, satis est q; possunt prædicari de eodem numero. Ad secundum concedo, q; illa sunt eadem specie, & differunt specie, quatenus quidem prædicātur de eodem specie, dici possunt eadem specie extrinsece, vt dulce & album de lacte, quatenus vero vnum per se non dicitur de altero differunt specie intrinsece, & hoc non perceperunt ipsi. Propterea aiunt q; aliqua esse eadem numero est dupliciter, aut simpliciter, vt cultellus & gladius, & hæc, si sunt eadē numero, possunt esse, & sunt eadem specie. alia sunt eadem numero secundum quid, vt quæ conueniunt in subiecto, vt dulce & album in lacte, & hæc possunt differre specie, quādo differunt numero simpliciter. Sed hæc responsio non valet, qm̄ fm viam cōem non alia indiuidualitate est accidens ipsum indiuiduum & subiectum: igitur vnica indiuidualitate: igitur simpliciter numero idem, & tamen differunt specie proprie. Secundo, relatio & fundamentum fm viā cōem sunt idem numero simpliciter, & tamen differunt specie & genere. Tertio, fm alios subiectum & propria, siue passio, siue affectio sunt idem numero simpliciter, & tamen specie differunt, cūm ipsa passio sit in prædicamento qualitatis, subiectum in prædicamento substantiæ, sic hæc reprehēsio non est communis, licet sustineri posit.

D Nonnulli fingūt plures distinctiones q̄ identitates, quas nullus vnq; Peripateticus percepit quando fine illis, & cū illis ita bene doctrinas scribunt suas, sicut fine illis. Doctores etiam nostri catholici, & approbati fine illis ita bene loquuntur de diuinis, sicut illi cum talibus cōfusionibus. Isti igitur respondent aliqua esse eadem in realitate subiectiua, quæ differunt vel non sunt eadem in realitate obiectiua, & hoc volunt sentire Aristo. & Auerro. hic, cūm aiunt esse illa numero eadem, specie vero differre. Hæc responsio, licet sit difficilis improbationis, scio certe hæc & id genus non esse Peripatetice dicta, ideo nunc contra hæc paucis verbis & exercitij causa dubito. Primo suppono, q; realitas obiectiua sit superior realitate subiectiua, hæc est partim eorum, partim etiam patet. nā obiectum non esse potest nisi communius & vniuersalius subiectis: igitur realitas obiectiua, q̄ est abstractū obiecti, est cōior

Dubiū. An aliqua numero idē et tac spē differre posit.

An priuatio & materia sint idē reali ter.

Secunda. Tertia.

De distinctionibus.

B

C

ratio q̄ illa subiecti: hoc nūc suppono. Accipio. 2. de mente eorum contra diuum Thomam, quæcunq; differunt in ratione superioris eo modo quo differūt in ratione illius, etiam differunt in ratione inferioris: hanc isti sumunt in eorum Libris Theologiæ. Ex his arguo, quæcunq; differunt in ratione superioris, eo modo quo differunt in illa etiam differunt in ratione inferioris et subiecti, per secundam eorum. Sed a a, quæ sunt eadem realitate subiectiua & differunt realitate obiectiua differunt in ratione superioris in realitate, quia differunt in realitate obiectiua: igitur in realitate ab inferiori ad superius, per primam, igitur differunt in ratione inferioris in realitate, & sic nō possunt esse eadem in realitate aliqua īferiori. Scio, ꝙ respondebunt, & hoc volo. Secundo, quæcunq; differunt realitate, differunt realiter: quæcunque differunt in realitate obiectiua, differunt realitate: igitur differunt realiter, & per consequens non possunt esse eadem in subiecti realitate. Maiorem probo, quæcunq; non differunt realitate, non differunt realiter: igitur quæcunq; differunt realitate differunt realiter. Consequentia tenet per regulam oppositorum Secundi Topicorum. Antecedens probo, quia quæ non differunt realitate obiectiua, non differunt realiter obiectiue, quæ non differunt realitate subiectiua, non differunt realiter subiectiue: sed quæcunq; differunt realitate, differunt aut realitate subiectiua, aut obiectiua: igitur quæcunq; non differunt realitate, non differunt realiter, & sic per locum oppositorum, quę differunt realitate, differunt realiter. Soluent etiam & hoc, & hoc volo. nam ignoranti & scienti omnia sunt plana. Hæc obiter diximus. alias fortasse, si in metaphysicis continget scribere, latius disputabimus. Pro dicto vero Aristote. & Auer. atq; Themistij. animaduertendum vna numerositate sunt idiuidua accidentia, & subiectum: quoniam indiuidua apud eos numerantur numerositate subiecti, sed subiecti numeralitas est vna: igitur omnia accidentia & subiectum vna numeralitate sunt idiuidua. Ex hoc sequitur, aliqua esse eadem numero, siue numerositate, quę differunt specie, vt hoc album, & illud dulce sunt eadem numerositate lactis huius, quæ differunt specie: & sic concedo materiam & priuationem esse numero eadem, quæ differunt specie, siue ratione, sequitur etiam aliqua differre realiter, quæ sunt eadem numero, vt hæc albedo, & hæc dulcedo.

Ignoranti & scienti, omnia sunt plana.

Aliduerte de numeralitate accidentium.

Ad rationes, ad primam, hæc sunt eadem numero: igitur specie, per regulam Quinti Metaph. dico, ꝙ illa regula est vera, quando illa eadem numero sunt ita se habētia, ꝙ vnum ab altero non dependet, aliter habet infinitas instantias. Ad secundum, quæ differunt specie, differunt numero: igitur, si differunt specie, non possunt esse eadem numero. Dico, ꝙ quæcunq; differūt specie, & vnum non dependet ab altero, differunt numero, quod non est sic in proposito. Sed dices, hæc albedo, & hæc dulcedo sunt eadē numero: igitur vnū est aliud, hoc est, albedo hæc est dulcedo hæc, tenet consequentia, quia quæcunq; sunt eadem numero, sunt simpliciter eadē. Dico consequentiam eē nullam: valeret. n. qñ illa essent eadem numero, & nec vnum ab altero, nec ambo è tertio dependerent, cuiusmodi in proposito non est. Ad probationem dico, ꝙ ea, quæ sunt eadē numero, sunt simpliciter eadem, qñ vnum non ab altero, nec ambo è tertio dependent. Huius nostræ positionis est Expositor noster Thomas, etiam & Ægidius non minus Metaphysici, quàm Physici.

{Et hoc quod.} Nunc vult exemplo & ratione propria declarare. priuatio etiam: et addit etiam declarationem subiecti, et primo accipit Aristo. conclusionem esse vniuersalem in omnibus prædicamentis, omnia prędicamenta habent subiectum et priuationem, vt diximus. Secundo declarat hæc duo in prædicamento substantiæ, et vult in generatione hominis præesse sperma. modo, ratio spermatis opponitur rationi hominis: igitur habetur oppositum. Sunt enim hæc opposita priuatiue.

E {Et etiam.} Declarat subiectum, et vult in generatione hominis non tantum esse oppositum, sed etiam subiectum, quod in rei veritate dicitur gñari, dico in rei veritate generari subiectiue, videlicet illud, in quo inuenit iste motus, qui debet esse in subiecto (vt diximus.) Et sic habes exemplum in vtroq;, vt in priuatione et materia.

{Et impossibile.} Remouet dubitationem, posset. n. dici, idem esse subiectum et oppositū, ut sperma est subiectū, et oppositum. Contra arguit, quia tunc motus esset sine subiecto, qm̄ sperma successiue corrūpitur: igit non pōt esse subiectū gñationis. Ex hoc apparet apud Auer. fieri resolutionem vsq; ad materiam primam, aliter ratio sua nulla. dicerem enim, idem esse subiectum et oppositum, et generationem recipi in ipso spermate.

{Et si non esset.} Probauit materiam p exēplum, nunc probat idem ratione, et arguit enthymematice sic, si non esset materia, non esset aliquid deferens istum motum generationis, neq; esset aliquid, quod diceretur moueri, ne-
F que aliquod quod esset in potentia ad aliquid & auferretur natura possibilitatis. Iste consequentiæ tenent supponendo vnum, ꝙ radix & fundamentum contingentię est materia: quia illa est, qua res potest esse et non esse, igitur, si non datur materia aufertur causa contingentiæ, ablata vero causa contingentiæ, aufertur potentia, & sic tollitur ratio subiecti, & sic nihil erit subiectum generationis. Animaduertendum, ꝙ ab Auer. nos discordamus in duobus. primo dicimus materiam non esse tantū causam contingentiæ. nam voluntas est causa multorum contingentium & non propter materiam, vt patet in diuina voluntate, quæ ad extra comparatur contingenter, cùm ad nihil contingens possit referri necessario. propterea discordamus in secundo, quòd possibile est duplex. vno modo quod non est & potest esse, ut forma generanda dicit possibilis, & quoniā hoc potest poni in esse à voluntate Dei, ideo dicitur esse vt obiectum illius. propterea à nonnullis id dicitur esse in potentia obiectiua, & non imperite,
G quando illa sit pconcepta à mente primi opificis, vt obiectum diuinæ voluntatis, saltem secundariū possibile hoc modo à voluntate ipsa sumit ortum. alio modo dicit aliquid in potentia receptiuum, ex quo vnà cum ipso in actu componitur aliquid in actu: & quoniam hæc possibilitas proficiscitur à materia ipsa, dicitur possibile potentia subiectiua. Sunt qui addunt tertium possibile, quod videlicet non est hoc aliquid, & potest fieri hoc aliquid per separationem, vt partes quantitatiuæ non sunt hoc aliquid, cùm sint partes continui: quia vero per separationem effici possunt hoc aliquid, ideo à nonnullis vocatur possibile tertio modo. hoc tamen (vt mihi videtur) non est necessarium, quia continuum non est diuisibile, nisi propter materiam, quę potest recipere quātācunq; formam, Tertio huius, ideo istud non differt à secundo membro. Discordamus igit ab Auer. quia ipse vult omnium possibilium causam esse materiam, ideo ea ablata, omnis cōtingentia aufertur. Nos vero dicimus causam possibilium secundū
H potentiā obiectiuam esse voluntatem tantū, causam vero possibilium sm̄ potentiam subiectiuam, dicimus esse voluntatem & materiam. Ex his seqtur ꝙ apud Auer. idē est possibile obiectiue, & subiectiue. vt forma generāda, rōne agentis, est possibile obiectiue, ratione materiæ est possibile subiectiue. Apud nos uero differunt, qm̄ in plus est possibile obiectiue, q̄ possibile subiectiue. omne enim possibile subiectiue est possibile obiectiue, vt forma generāda respectu materię est possibile subiectiue, respectu agentis est possibile obiectiue: non tñ è cōtra, qa forma, quæ imediate est è Deo ipso, est solum in potētia obiectiua, nō subiectiua. Animaduerte etiam, ꝙ Auer. ēt concedit distinctionē hanc, verum possibile obiectiue apud eum, dicitur possibile ab extrinseco, possibile subiectiue dicitur possibile ab extrinseco, vt patet. 1. Cœ. cōm. 124. sed, vt diximus, ille vult hęc cōuerti, quia omne possibile ab intrinseco, vult esse possibile ab extrinseco, & è cōtra.

Contingētię fundamentū & ipsa materia, ac ipsa voluntas.

Possibilium rō sm̄ potentiam obiectiuā, ex volūtate tm̄ sumēda est, sm̄ subiectiuā aūt, ex ipsa materia.

dicitur enim idem respectu diuersorum possibile ab extrinseco & ab intrinseco, vt respectu agentis dicitur possibile ab extrinseco, respectu materiæ ab intrinseco. nos vero in plus ponimus ipsum possibile ab extrinseco, vt diximus, sic patet quòd argumenta Auer. contra nos procedunt ex ignorantia proprie vocis.

RECOGNITIONES.

AVerroes putauit hic Aristot. ex dictis inferre & necessitatem materiæ, & necessitatẽ priuationis. Themistius vero asserit Aristotelem inferre differentias inter materiam & priuationem: quæ expositiones non videnť verbis Aristo. consonę, vt legenti verba patet. propterea dico, Aristotelem concludere solum necessitatem materiæ, & dicit. {Determinatis igitur ĩjs, ex omnibus quæ fiunt}, i. determinatis igitur ĩjs differentĩjs, tam ex vsu dicendi, q̃ ex parte rerum, {ex oĩbus quæ fiũt}. i. ex generationibus eorum, quæ generanť, {hoc est accipere}. s. quod posterius explicabitur. dico hoc est accipere {si aliquis intẽderit, sicut dicimus}, i. si aliquis consyderauerit sermonem nostrum: quem subdit, d. {quoniam oportet subĩjci semper aliquid} scilicet subiectũ aliquod, {quod fit}, i. de quo dicitur q hoc fit. Sed dubitabis, vtrũ hoc subiectum sit idem, quod priuatio, vt Plato asseruit ex eo, quia subiectum & priuatio sunt eadem numero. Propterea respondet q licet sint eadem numero, tñ differunt ratione, & permanentia, & dicit {& hoc}, s. subiectum, quod subĩjcitur {si &}. i. quanq̃ {numero est vnum}. s. cum ipsa priuatione, {sed &}, i. tamen {specie}. i. ratione {non} est {vnum,} & exponit, quid per speciem intelligit, & dicit. {Specie. n. dico & ratione idem,} quod autem differant ratione, probat, & dicit. {Non. n. idem est homini, & imusico esse}, i. ratio, quare subiectum, & priuatio differunt primo in ratione principĩj. Deinde assignat secundam drĩam, & dicit. {Et hoc quidem permanet}. s. subiectum, {illud vero}, s. priuatio {non permanet} ideo exponit id quod permanet, et id quod non permanet, & dicit. {nam oppositum}, s. priuatio {quidem non permanet, homo. n.}, s. subiectum permanet, {musicũ vero & imusicum nõ permanet,} nã in generatione imusicum nõ permanet, in corruptione musicũ non permanet, subaudi, neq simpliciter, {neq ex ambobus cõpositum, vt imusicus homo.} hoc est nec in simplici, nec in composita gñatione: ergo licet materia & priuatio numero sint eadem, tñ ratione differunt, & permanentia.

Dubiũ.

Quæstio. Magna. q. est, vtrũ aliqua in subiecto eadẽ eẽ possint, q̃ specie, & rõne differãt. Sed quia hęc. q. satis est disputata in cõmentarĩjs, ideo propter aliquos quęritur, vtrũ aliqua possint realitate differre, quæ non differunt realiter.

Opinio aliquorum. Quidam tenent fieri posse, nam hõ, & aĩal differunt realitate, q̃ non differunt realiter. Insuper ens, & vnum differunt realitate, quæ non differunt realiter. Ad hæc, subiectum & propria eius passio differunt realitate, quæ non differunt realiter.

Refutatio. 1. ratio. Sed contra argumentor, quæcunq, vt ita loquar, differunt aliqualitate, & realitate, differunt aliqualiter taliter, vt ita dixerim: probatur, nam quæ differunt formalitate, differunt formaliter, & quæ differunt conceptibilitate, differunt conceptibiliter, & quæ differunt intellectualitate, differunt intellectualiter, & quę differunt spiritualitate, differunt spiritualiter, & quæ differunt sensualitate, differunt sensualiter, & quæ differunt substantialitate, differunt substãtialiter, & quæ differunt accidentalitate, differunt accidẽtaliter: & nulla sunt, quæ differunt aliqua aliqualitate, & aliqua talitate, quin differant aliqualiter taliter, ergo quæcunq differunt aliqualitate, vt ita loquar, & talitate, differũt aliqualiter taliter, et sic patet maior assumpta. tũc addo minorem, sed realitas est aliqualitas, & vt ita dixerim, talitas, ipsum vero realiter est aliqualr taliter, vt vtar sermone com: igiť quæcũq differunt realitate, differunt realiter: non ergo possunt aliqua distigui realitate, quin etiã realiter differant.

2. ratio. Præterea, quæcũq differunt realitate, nõ sunt eadẽ realiter, patet ab exposita ad alteram exponentẽ, quę non sunt eadẽ realitate, nulla realitate eadẽ sunt, patet ab ęquiualenti ad ęquiualentem. q̃ nulla realitate eadẽ sunt, nec obiectiua, nec subiectiua realitate eadem sunt: quare quæ differunt realitate differunt realiter. hæc contra eorum opinionem exercitationis causa valeant quoad fieri potest.

DILVCI. Sed ex aliquo fieri aliquid, & non hoc fieri, magis quidem dicitur in non subiectis, vt ex immusico musicum fieri, in hoie vero nõ dicitur. verum & in subiectis etiam nonnunquam similiter dicitur. Ex ære nanq statuã fieri dicimus, non æs statuam: at ex contrario, quod etiã non permanet, vtroq modo dicitur, & ex hoc fieri hoc, & hoc fieri hoc, etenim ex imusico fit musicum, atq etiam immusicum fit musicum. Ideo & in composito similiter. nam & ex immusico homine fieri musicum hominẽ, & immusicum hominem fieri musicum hominem dicimus.

ANT. Sed ex aliquo fieri aliquid, & nõ hoc fieri aliquid, magis quidem dicitur in non permanentibus, vt ex non musico musicum fieri. Ex hoie aũt non. at vero & in pmanẽtibus aliqñ dicitur silr. Ex ęre. n. statuam dicimus fieri, non æs statuam, hoc tñ in opposito, & non pmanẽti vtrolibet diciť, & ex hoc hoc, & hoc hoc. Etenim ex imusico, & imusicus fit musicus, vnde & in cõposito similiter est. etenim ex immusico homine, & immusicus homo dicitur fieri musicus.

Incœpit declarare quo mõ priuatio differt ẽ materia ipsa quantum ad rẽ, nunc (vt dicit Themistius) quãtum ad voces ipsas, qbus vtimur in his. qa hoc diximus, Themistius etiam longe hoc declarat, est pterea textus ipsa trãslatione patens, ideo de differentia horum satis.

Commen. 61. Auer.

{Cùm dedit.} Cõmentum patet, verum ibi. {& apparet ex sermone} Auer. respondet quęstioni, qm ex textu lecto, & ex textu præsente, & textu sequente habetur, q oppositum fit hoc, & ex opposito fit hoc: igitur oppositum fieret, cuius contrarium diximus. volumus. n. subiectum solum in rei veritate generari. Respondet, q Arist. vtitur verbis large, & quasi improprie: qa id, quod in rei veritate generatur, est materia & subiectum. sic igiť Aristo. non curauit de verbis, cætera patent.

An tria tantum sint rerũ naturalium principia.

CIrca finem huius capituli solet quæri, vtrum tñ tria sunt principia naturalia. Et videtur q non, quia vel principia per se sunt tantum tria, & hoc est falsum, quia priuatio est principium per accidens, vt videbitur cõ. 66, si vero intelligitur tam de principĩjs per se, quàm de principĩjs per accidens, tũc plura sunt principia per accidens, vt dispositiones qualitatiuæ & quantitatiuæ, sine quibus nihil fieri potest. Secundo, Auerro. in libro de Substantia Orbis, ca. 1. ait. principium eorum quæ recipiuntur in materia sunt dimensiones tres: igitur plura quàm tria. Tertio, cœlum est res naturalis, & tamen illius non sunt hæc tria principia. Quarto, infinitæ sunt materiæ & formæ: igitur non tantum tria sunt principia. antecedens patet, qm infinita sunt indiuidua, quorum materię & formę sunt in duplo plures ipsis. Quinto, nunq̃ sunt tria principia naturalia: igitur hæc nunq̃ erit vera, tantum tria sunt principia rerum naturalium. Antecedẽs patet, quia quando priuatio est, tunc forma non est. & quando forma est, tunc priuatio non est. igitur nunq̃ sunt hæc tria insimul.

Sexto arguũt captiunculatores, principia rerum naturalium sunt duo & nõ plura: igitur non sunt tria. Antecedẽs patet, quia principia rerũ naturalium sunt duo et vnum:

modo vnum est non plura, igitur non tria. Septimo, materia et forma tm̃ sunt principia: igitur non tria. antecedēs probatur. hæc duo uel tria sunt duo & non plura, demonstratis illis duobus: hæc duo uel tria sunt omnia principia: igitur oĩa principia sunt duo & non plura. Octauo, tria sunt pauciora tribus: principia sunt tria: igit̃ pauciora tribus. maior declarat̃, hęc duo vł tria sunt pauciora tribus: hęc tria sunt duo uel tria: igit̃ tria sunt pauciora trib⁹. Nono, tantum tria sunt principia: igitur tria & non alia à tribus. consequens est falsum, quia si sunt tria, tunc etiā duo sunt. et si duo, tunc alia à tribus, ex quo duo non sunt tria, & sic consequens est falsum: igitur & antecedēs. Hæ captiunculæ ponantur propter uos iuniores exercitij causa, quanq̃ sint pueriles. Ad quæstionē breuibus captiunculatores faciunt dr̃iam inter principia rerum naturalium in facto esse, & in fieri. In facto. n. concedūt cuiuslibet rei naturalis esse duo principia prima intrinseca & nō plura, & hoc quia solum materia & forma sunt, quæ manent in re ipsa naturali post eius generationem. dicūt intrinseca, quia computando intrinseca & extrinseca, sunt etiam efficiens & finis, dicunt prima, quia mixtorum sunt fortasse sex principia intrinseca: ut prima materia, et ṗma forma eius, atq; quatuor formæ substantiales elementariæ. verū duo tantum sunt prima, vt prima eius materia, & vltima forma, & in hac parte cōueniunt oẽs rerum naturalium scriptores. Iuxta hoc negant hāc, oĩa principia rerum naturalium sunt tria: sicut neganda est hæc, oẽs sectæ Philosophorum sunt tres, declaratur: quia aut illud signum oẽs, tenetur distributiue, aut tenet̃ collectiue: si distributiue, illa est falsa, qm̃ hæc est vera, quatuor sunt principia rerū naturaliū, vt Socra. & Platonis geminę materiæ, geminæq; formę: igit̃ quatuor, & tñ non sunt tria: igit̃ non oĩa principia naturalium rerum sunt tria. si vero teneatur collectiue, dubium est, an oĩa principia rerum naturaliū sint tria, quia dubium est quot sunt res naturales simul iunctæ, & quantum ad hæc ab eis non dissentimus. At loquendo de rebus naturalibus in fieri, tunc dicunt cuiuslibet generationis siue transmutationis rei naturalis esse tantum tria principia intrinseca quantum ad cōceptum definitiuum illius transmutationis, hoc est, q in quolibet conceptu definitiuo transmutationis includuntur intrinsecæ tres, siue rationes, siue conceptus, vt conceptus quo materia ipsa concipitur, conceptus quo forma concipitur, & cōceptus quo priuatio. Et quantum ad hoc cōueniunt oẽs captiunculatores, potissimum (vt mihi uidetur) motiuum eorum est, vt saluetur simultas principiorum: vbi. n. de inesse tria essent principia transmutationis, simul essent materia & forma & priuatio, quod falsum est, propterea oportet, intelligere tria esse sm̃ rationem concipiendi atq; definiendi. Hæc positio licet improbari non possit, non propter hoc debemus credere illam esse ad mentem Aristo. Themistij & Auer. quos exponimus: nec debem⁹ de ipsa multum curare. Quolibet. n. proferēte cōtrarium stultum est sollicitum esse. Videtur autem propter hæc non conuenire, qm̃ Ari. 1. huius. tex. cō. 6. ait partes definitionis esse rei partes, vbi Themi. inquit. definitio vr̃ substantiam subiectam in mēbra partiri, & ita vult eadem esse principia rei, & definitionis eiusdem non differentia nisi penes implicitum & explicitū, vt dicebat Auer. cō. illo. 6. Secūdo, Arist. contra Melissum & Parmenidem arguit plura esse entia, quia principia definitionis sunt plura, & illa sunt principia rerum definitarum, vbi Themis. inquit. aio necessarium esse hoĩs definitionem ex ijs quæ vere sunt esse composita, vbi aperte vult partes principiaq; definitionis esse partes principiaq; rerum definitarum, vbi Auer. cō. 28. accipit q partes rei quæ sunt sm̃ definitionē præcedunt rem in esse. Tertio Auerr. 1. de Aĩa cō. 5. inquit, vnde cognitio ultius viæ non sufficit in scire definitiones rerum, nisi scita fuerint principia, ppria illis rebus. nam definitiones non cōponuot, nisi ex principijs, pprijs, quę sunt in re. Idē Themi. ibidem: igitur non possunt hæc tria esse principia definitiua ipsius transmutationis, quin sint principia trāsmutationis in re. Quarto, aut hęc definiēdi pricipia sunt definitæ rei principia sm̃ eẽ, aut non. si nō, tunc definitio erit ex extraneis: si sic, habet̃ propositum: ita arguūt Aristo. & Auerr. 1. de Aĩa com. 16. Quinto, data hac pōne, tunc priuatio esset principium p se transmutationis, quia ipsa est principiū p se definitionis ita, sicut materia & forma, cū sit vna pars illius, sicut & illæ, hoc est cōtra Arist. & Themist. & Auerr. infra cō. 56. Sexto, tunc principia non semper manerēt, qm̃, cùm hæc tria sint principia conceptus definitiui, conceptu abeūte, hæc amplius nō erūt; & sic semper manēt. Propter hæc mihi non vr̃ hæc positio, q̃uis hæ rõnes non demonstrent. Teneo igit̃ q trāsmutationis rerū naturalium sunt tria principia p se, & essentialia, videlicet materia, vt subiectum, forma & priuatio, vt termini: forma qdem vt terminus ē quo corruptionis; ad quē vero gñationis. priuatio cōtra generationis ē quo; corruptionis autem ad quē. & itelligo prima. propterea, q multa sunt principia posteriora. intelligo p se, & essentialia pp dispositiones qualitatiuas & quantitatiuas.

Pō captiunculatorum.

Tria tantum rerum naturalium principia esse secundum cōem concipiēdi vel diffiniendi, non autem rei falsum est.

Pō propria. Tria tantum sunt transmutatiōis naturalis principia pɔia, ēn̄tialia & per se.

Sed tunc occurrunt dubitationes. prima quinq; erit ita q tria sunt principia transmutationis rerum naturalium, quia, qñ forma est, desinit eẽ priuatio, & qñ priuatio, desinit esse forma. Secundo, cur dimensio nō est principium per se, vt priuatio, qñ sit æque necessarium. Tertio, cur finis & agens non sunt principia, sicut priuatio & forma, qñ agens sit vnde motus principium, finis vero in quem motus desinit. Ad primam dicendum, q sicut cōceduntur hę, 30. sunt vnius mēsis dies, 366. sunt dies anni, 7. sunt dies hebdomadæ, & id genus, ita conceduntur hę, cētum sunt passus hinc in Latium, mille ĩ Auianum. Similiter & hæc, tria sunt generationis, siue transmutationis pricipia. De rigore. n. logico, vt verbum est copulat prædicatum cum subiecto pro uno momento, oẽs sunt falsæ. at de rigore rei oẽs sunt veræ, est. n. sensus mille sunt passus hinc in Auianum, hoc numerus passuum in fine motus complet̃ in mille, vel dic vt potes. volentes igitur captiūculatores ad vnguem saluare logicam amiserunt philosophiā. Ad secundam dico, q dimēsio reducitur ad materiā, quia habet eundem modū principiandi vt materia. Dimensio. n. potētia, dispōnes qualitatiuę & quātitatiuę cōcurrunt ad trāsmutationem p modum subiecti receptiui, saltē dispositiui, & sic quasi vt materia, priuatio vero vt terminus ē quo, quō nec materia, nec forma, aut vt terminus è quo, quō nec materia, ne forma, aut vt terminus ad quē. Ad tertiam locutus est Arist. de principijs intrinsecis trāsmutationis, ciusmodi nō sunt agens & finis, nam finis quatenus terminus ad quē coordinatur cū forma, agens vero est extrinsecū. Hęc de numero principiorum. Ad primum patet solutio p hæc. Silr ad. 2. Ad. 3. dico, q Arist. loquitur de re naturali, & transmutatione eiusdem, coelum vero nō est trāsmutabile. Ad quartā patet solutio p corp⁹, & patet solutio ad. 5. Ad cæteras captiunculas rñsiones quære ab Albertulo, qui harum & similium auctor est.

1. dubiō.

Secunda. Tertia.

An dimēsiones interminate p̄cedāt formā substātialē ĩ materia.

RECOGNITIONES.

REpetit differentiam inter materiam & oppositum, quæ accipitur ex vsu loquendi. Vbi primo tria resumamus, quæ Themistius, & Simplicius īdicant. quorum primum est, q in aliquibus in ipso opposito, ac priuatione vtimur pronomine vtroq; modo, videlicet recto, & inflexo. verbi causa, dicimus ex immusico fieri musicum, et immusicum fieri musicum, ait tñ Themistius nō in oĩbus id fieri posse, sed in quibusdam. non enim dicimus nō albedinem fieri albedinem, nec dicimus non grammaticam fieri grāmaticam, sed in ĥs, quę concreta sunt, vtroq; modo vtimur, qualia imusicum, & insipiens, & id genus sunt. Secundum vero est, q in subiecto vtimur pronoĩe recto pro maiore parte, in qbusdam autē pronoĩe īflexo. dicimus. n. hoĩem fieri grāmaticum: hoĩem fieri album, interdum aūt dicimus ex lignis fieri arcã, ex ære fieri idolum, & id genus. Tertium est causa horum, nam rectus casus

Primum ex Themi. Oppositum fieri oppositum ĩ cōcretis tñ verum est, circunlocutione ad subiectum.

Secundum.

Tertium.

casus subsistens & rectitans esse videtur, quod subiecto competit. inflexio vero illa de recto videt ambiens quiddam, & recedens significare, quod priuationi competit, quę recedit. quare recte dictum est in oppositis concretis nos esse vsos recto pronomine, & inflexo. recto quidē ratione subiecti, quod circuncernit, inflexo vero ratione oppositionis. Ratio vero secundi est, qm̄ in quibusdam priuatio, quæ præcedit in subiecto, caret noīe: & sic, cū dicimus ex ære fieri statuā, hoc dicimus ac si æri insit priuatio statuæ. vtimur. n. ære tanq̄ opposito, cū priuatio statuæ nomen nō habeat. Silr dicimus ex semine fieri hominem propter eandem causam. quare p accidens ratione priuationis, quæ in aliquibus caret nomine, in materia vtimur inflexione illa, quæ est, ex hoc. & sic patet ratio eorū, quæ diximus. vnde dicit. {Sed ex aliquo fieri aliquid} p inflexionem pronoīs, {& non hoc}, i. & oppositum {fieri aliquid}, s. pro pronoīe in recto (p nō hoc. n. oppositum intelligit.) {magis qdem dicitur in non permanentibus,} quæ dicuntur opposita, siue priuationes. in his. n. vtimur
B vtroq; dicendi modo, non tn̄ in oībus, sed in ĳs oppositis, q̄ concreta sunt, {vt ex non musico musicum fieri. ex homine autem} q subiectum est, {non}. s. vtimur vtroque dicendi modo, sed pronoīe recto tm̄. Addit q aliqñ in subiectis vtimur pronoīe īflexo, & dicit. {at uero & in permanentibus aliqñ dicitur silr}, s. inflexione: {ex ære. n. statuam dicimus fieri, non æs statuā.} vt puta, qñ carentia noīs priuatio intelligitur in subiecto. est ergo dña, q in oppositis vtimur per se inflexo, qa ratione oppositionis, p accidens vtimur recto, vt cū accipitur in concreto. nam sic circūcernit subiectum: at ī subiectis p se vtimur recto, per accidens aūt inflexo, vt cū priuatio, q̄ est in materia, caruerit noīe. propterea subdit. {hoc tn̄}, s. geminus dicendi vsus, vel hoc, s. fieri {in opposito, & non permanenti vtrolibet dicitur, & ex hoc} subaudi fieri {hoc, et hoc} scilicet fieri {hoc. etenim ex immusico, & immusicus fit musicus,} verum vtimur in oppositis īflexo per se, recto
C per accidens. ex his amplificādo sermonem concludit similiter esse de composito, & dicit. {Vnde & in composito similiter est, etenim ex immusico homine, & immusicus homo dicitur fieri musicus, vtimur ergo in composito vtroq; modo, quia constat vtroq;. s. subiecto, & opposito.

Dubi. Hæc ex Themistio, & Simplicio. Sed videtur quòd oppositum non fiat: nam dictū est materiā fieri. Respondet Auerroes oppositum fieri large, non autem proprie. Melius autem dicas oppositum non fieri, nisi quando in concreto accipitur: nam tunc circūcernit subiectū, quod proprie fit, vt Themistius innuit.

DILVCI. Cùm autem multifariam fieri quippiam dicatur, & horum aliud quidem nō fieri, sed hoc quid fieri: simpliciter vero fieri substantiarum solum. secundum quidem alia, patet subĳci aliquod quod fit. nam & quantum, & quale, & ipsum ad aliud, & qñ, & vbi fiunt aliqua re subie-
D cta. propterea q substantia sola de nullo subiecto dicit, cætera vero alia de substantia. Qm̄ vero & substantia & alia simpliciter entia ex subiecto quodā fiant, consyderanti patefiet. Semper enim est aliquid quod subĳcit, ex quo generat id quod fit, veluti plātæ, & animalia ex semine.

ANT. Multipliciter autem, cū dicatur fieri, & horū quidem non fieri, sed hoc aliquid fieri: simpliciter aūt fieri substantiarum solum. Secundū quidem alia manifestum est, q necesse est subĳci aliquid, quòd fit. etenim quantum, & quale, & ad alterum, & quando, & vbi fiunt in subiecto aliquo, propter id quòd sola substantia de nul-
A lo alio dicitur subiecto: sed omnia alia de substantia. Quod autem substantia, & quęcunque alia simpliciter entia ex quodam subiecto fiāt, cōsyderanti fiet manifestum. Semper enim est aliquid, quod subĳcitur, ex quo fit, quod fit, vt plantę, & animalia ex semine.

Omnes, q necessitatem materię & subiecti nunc nanciscat, consentiunt. Amplius consentiunt rē hanc Aristo. assequi inductione. Causam affert Expositor & bene, qa hoc quidem per rationem probare pertinet ad. 7. Meta. at per inductionem sumptam ex ipso fieri & motu, pertinet ad præsentem librum. perficitur autem primo inductio ex parte rerum quę fiunt, qm̄ omne quod fit, aut substantia est, aut accidens, & prima inductio est ex his. Secundo ex parte modi faciendi, quo videlicet fiūt res ipsæ, & sic videntur fere duæ inductiones. Ad euidētiam pri-
B mæ sumit distinctionē eorum, quæ fiunt, & vult oē quod fit, aut simpliciter fieri, aut fm quid. simpliciter fiunt substantiæ, accidentia vero fm quid. in generatione secundū quid, patet subĳci aliquid vt substantiam ipsam, in generatione simpliciter similiter, igitur in omni. inquit, Cùm autem multifariam quippiam fieri dicatur, & horū aliud quidem non absolute fieri, sed hoc quid fieri. Simpliciter autem fieri substantiarum sit solum, cùm inquam ita est, secundum quidem alia à substantia, patet subĳci aliquod quod fit. nam & quantum, & quale, & ipsum ad aliud, siue relatio, & qñ, & vbi, fiunt aliqua re subiecta, propter quid autem ipsius substantiæ generatio dicatur simpliciter, & propter quid generatio accidentis secundum quid, longius in lib. de Generatione diximus, & recentiores recte exponunt hæc. sic igitur patet in generatione fm quid esse opus ipsa materia subiecta. illa litera {propterea q substātia} à Themistio exponitur, q sit causa dubitationis: cùm enim ipsa subĳciatur omnibus, & sit prima, quæ
C nec de subiecto, nec in subiecto sit, quispiam suspicari potest substantĳs producendis non esse subiecto opus, propterea in substantia idem declarat litera Themistĳ qualis erat, ignoro, & temerarium esset cum gręcis de litera contendere, cū ipsum habeant Arist. codicem proprium. nos autem illū deriuamus. Vtcunq; sit, literę nostrę, & quam habeo in græco textu, nō consonat: reddit igitur causam, cur accidentium generationi subiectum præesse pateat, & inquit. {Propterea q substantia sola de nullo subiecto dicitur, cætera vero alia de substantia} maxime accipiendo substantiam sensibilem & indiuiduā, vt exponit Themist. idem declarat in substantia dicit {quoniam vero & substantia, & alia simpliciter entia} sumet particulam illam, & pro idest: q. d. quoniā vero & substantia, & pro. i. alia simpliciter entia ex subiecto quodam fiant, consyderanti patefiet, consyderanti dico vniuersalia, & generalia in rebus quæ producuntur, vt exponit Themistius. semper enim est aliquid quod subĳcitur, ex quo generatur id
D quod fit, veluti plantæ, & animalia ex semine. sic igitur ex parte rei genitæ, patet prima inductio.

Expositor declarat, quare substātia simplr fit, & quare accidens fm quid. & vult hoc ideo esse, quia fieri importat initium essendi: & in substantia, quod fit, prius simpliciter nō erat, ideo fit simpliciter. cùm enim homo fit, non solum prius non fuit homo, sed simpliciter verum est dicere ipsum non fuisse. cùm autem hō fit albus, non est verum dicere, q prius non fuit, sed q prius non fuerit talis. — S. Thomas. Fiunt simpliciter substantiæ, accidentia autem fm quid. nā terminus substantialis generationis ē nō ens, vel ens simplr, in accidentali vero, secūdum quid.

Dubi. Sed ambiges contra expositorem, quia motus & mutationes semper specificantur è terminis ad quos, 5. huius, com. 9. igitur generatio in substātia dicitur potius simpliciter fieri, quia terminus ad quem est simpliciter ens, generatio fm quid vero, quia terminus ad quem est ens secundum qd. Dici potest q ratio expositoris est amplior, — Defensio. qa non potest esse terminus ad quem simpliciter ens, nisi terminus á quo fuerit simpliciter nō ens, nec terminus ad

quem ens secundū quid, nisi terminus è quo fit ens secundum quid. ratio igitur Expositoris fuit ex parte vtriusq; termini. Ideo fuit potior, & amplior.

Commen. 62. Auer.

{Idest.} Cōmentum continet duas partes. primo exponit, secūdo ibi. (& dixit hoc.) digreditur. prima pars ex declaratione literæ patet.

{Et dixit hoc.} Hæc est secūda pars, vbi digreditur: & declarat primo, qualiter subiectum est in generatione humana, & hoc p simile. quia, vt in generatione accidentis, ita in generatione hominis ex semine: sed in generatione accidentis semper est aliquod quod prius erat sub vno, & postea sub alio: igitur & in generatione hominis erit in ipso semine quoddam, quod primo habet formam seminis, secundo illa corrupta habet formam hominis.

{Et quēadmodū ēt.} Declarat priuationē & materiā insimul, p simile etiam sic. vt in gñatione accidentium est oppositum, quod desinit eē, & subiectum tertium, quod recipit contrarium illi corrupto, ita in gñatione substantiæ erit oppositum, vtpote forma spermatis, & erit subiectum, quod amittit illam, & recipit formam hominis.

{Et similiter partes.} Tertio declarat, quo ordine hęc opposita in generatione se habeant. & vult, partes oppositi successiue desinere, partes formæ successiue introduci, vt in generatione hominis, vbi partes seminis successiue desinunt, partes vero formæ successiue fiunt.

An forma quælibet successiue fiat si partibilis sit. {Et hoc si forma.} Cōtra, quia forma hominis non est diuisibilis: igitur non successiue fit, sicut illa successiue desinit. Respondet, formam successiue acquiri in se, quando ipsa est diuisibilis & extensa, quando uero ipsa non est diuisibilis, tunc successio erit in acquisitione accidentium propriorum. affert signum, quia generatio sequitur alterationem, & ita successio erit in præuia alteratione, vt dicit in Secundo huius commento Trigesimosecundo.

Dubōnes. Dubitant recentiores & satis rōnabiliter. Tum de forma minimi, quę partibilis est, non tñ partibiliter acquiritur. Tum q accidētia propria consequuntur formam, & non prægenerantur. Quicquid dicant ad primam, ego dico q Auer. loquitur in forma totali, in quo mobile quiescit, illa enim partibiliter acquiritur & per minima, successiue, & non continue. Ad secundū satis bene respondent per dictum Auer. 2. de Anima. cōmen. 115. q loquitur de accidentibus proprijs in fieri, non in facto esse.

RECOGNITIONES.

QVo vero modo hic textus sit expositus, in cōmentarijs patet. nūc vero dicamus, q, cùm proposuisset in omni gñatione subiectum inueniri, & illius subiecti differentiam accipere ad priuationem, nunc hoc exequitur. et primo, q in gñatione accidentium subiectum inueniatur, prædemonstrat, quoniam in gñatione accidentium est facilius subiectum inuenire. Deinde ibi {Etenim quantum} assignat causam illius, tertio ibi. {Quod autē substantia} transit ad demonstrandum, q in gñatione substantiæ etiam subiecto aliquo opus est, ac etiam priuatione. De prima parte procedendo suspensiue, vsq; ibi. {Secundum quidem alia} significat q multipliciter dicatur ipsum fieri, & dicit. {Multipliciter autem, cùm dicatur} ipsum {fieri, & horum quidem non fieri, sed hoc aliquid fieri}. i. vnum dicitur non fieri simpliciter, {sed hoc}. s. subiectum {fieri aliquid.} dicitur enim multipliciter fieri: quoniam in nouem prædicamentis dicitur subiectum quod fit non fieri simpliciter, sed fieri aliquid. cùm enim generatur album, non dicimus substantiam, quæ subijcitur generationi albi, fieri simpliciter, sed albam fieri. similiter, cùm generatur tricubitum uel dextrum, nō dicimus substantiam, quę subijcitur generationi horum, fieri simpliciter, sed fieri aliquid, s. tricubitam, vel dextram {simpliciter autem fieri substantiarum; solum,} nam cum in hominis generatione materia dicatur fieri, dicimus illam simpliciter fieri, non q aliquid fiat. Deinde terminando

E suspensionem dicit, cùm multipliciter dicatur ipsum fieri, & in nouem prædicamentis, & in substantia, {Secūdum quidem alia}. s. prædicamenta à substantia ipsa, {manifestum est, q necesse est subijci aliquid, quod fit}, s. esse aliquod subiectum. Deinde assignat causam huius differentiæ, & dicit. {Etenim quantum, & quale, & ad alterum} hoc est & relatio, {& quando, & vbi.} & alia accidentium prædicamenta, {fiunt in subiecto aliquo, propter id, quòd sola substātia, de nullo alio dicitur subiecto, sed omnia alia de substantia,} quia igitur substantia ipsa per se subsistit, per se fit, quia vero alia in substantia esse habent, substantia dicetur fieri secundum ea, non autem simpliciter. propterea secūdum alia nouem prędicamenta cum fiat generatio, manifestum est, quòd oportet subiacere aliquid in eorum generatione. oportet enim subiacere aliquid, quod dicimus aliquid fieri, videlicet aut album aut tricubitum. cuius ratio, vt diximꝰ, est, quoniam accidentia omnia in subiecta substantia sunt: quia vero

F substantia non est in subiecto eo modo, quo nouem prædicamenta sunt in subiecto: ideo non eo modo subiectum erit in generatione substantiarum, quo subiectum est in generatione nouem prædicamentorum. Deinde transit ad demonstrandum q in generatione substantiæ sit necessarium subiectum, & dicit. {Quod autem substantia, & quæcunq; alia simpliciter entia} subaudi si aliqua dentur, quæ non sunt substantia. {hoc enim dicit propter Platonicos, qui posuerunt quędam simpliciter entia, quæ nō sunt substantiæ corporeæ prædicamentales, vt dæmones, quos posuerunt animalia mortalia.} ex quodam subiecto fiant, consyderandi}, scilicet per inductionem {fiet manifestum. semper enim est aliquid, quod subijcitur}, i. subiectum, {ex quo fit, quod fit}. i. in generationibus substantiarum omnium, {vt plantæ, & animalia ex semine,} hoc enim permanente simul & alterato plantæ, & animalia gignuntur. sic igitur per inductionem in plantarum & animalium generationibus patet in substantiarum generatione esse necessarium subiectum.

G Sed dubitabis qm̄ ex hoc q plantæ & animalia fiunt ex semine, non sequitur substautias fieri ex subiecto. non. n. semen est subiectum, sed materia alterationis, quæ in aduentu formæ corrumpitur. Secundo non sequitur, vt omnis substantia fiat ex subiecto, quoniam licet hoc perspicuum sit in substantijs, quę ex semine fiunt, tamen in substantijs simplicibus non apparet. Fortasse Aristo. subiectum in substantijs sumpsit pro pręsupposito, quod antecedit generationē; hic enim est communis modus, vt dicit Themistius: non enim nunc curat exponere quid velit per subiectum, satis enim est colligere quòd ante generationem præsit aliquid, quod dicitur subiectum, siue illud sit materia alterationis, siue materia compositionis. hanc etiam expositionem videtur sequi Simplicius, qui semen dicit esse materiam in generationibus plantarum, & animalium quatenus permanente simul, & alterato, plantæ & animalia gignuntur. Auerroes autem laborauit exponere quonam modo, si substantiæ fiant ex semine, sequitur, vt fiāt ex materia, quæ est subiectum. nam (vt inquit) in semine manifeste apparet aliquid esse, cuius proportio ad animal genitum, vel ad formam animalis geniti est sicuti proportio substantiæ indiuiduæ ad accidens, quod generatur: & propterea sequitur, si substantiæ fiunt ex seminibus, vt fiant ex subiecto. Cùm vero dicebatur non sequi in omnibus esse subiectum, quia non in generatione substantiarum simplicium, quæ sunt elementa: dico Aristotelem alterum supposuisse tanq̃ alia ratione notum, alterum per inductionem probasse. per inductionem. n. probauit necessarium esse subiectum in generatione earum substantiarum, quæ fiunt per semen. supposuisse vero tanquam alia ratione notum, esse necessarium subiectum in generatione elementorum: nam constat sensibus hæc fieri præcedente motu, qui requirit subiectum. Hæc mihi videntur de recognitionibus huius textus.

Dubōnes. An semę oīs substātia fiat ex subiecto.

Insuper

DILVCI. Insuper eorũ, quæ fiunt simpliciter, hæc quidẽ transfiguratione fiunt, vt statua ex ære. Alia vero additione, vt ea quæ increscunt. Alia ablatione, vt ex lapide Mercurius. Alia compositione, vt dom⁹. Alia alteratione, vt ea quę propter materiam conuertuntur: patet autem omnia, quæ sic fiunt ex subiectis fieri.

ANT. Fiunt autem, quæ fiunt simpliciter, alia quidem transfiguratione, vt statua ex ære. alia vero appositione, vt quæ augumentantur. alia autem subtractatione, vt ex lapide Mercurius. Compositione vero alia, vt domus. alteratione autem alia, vt quæ conuertuntur secundum naturam. omnia autẽ quæ sic fiunt, manifestum, quoniam ex subiectis fiunt.

Expositores volunt, ꝙ nunc faciat secundã inductionẽ quo ad modum gñandi, sunt modi gñandi, quibus omnia gñantur quinq;, vt transfiguratio, additio, ablatio, compositio, & alteratio. Asserunt aũt hanc inductionem esse cõem oĩbus rebus & naturalibus & artificialibus. naturalibus quidẽ, quia ipsa simpliciter fiunt altero quinq; modorum: artificialibus vero, quoniam illa sunt in gñe substantiæ propter materiam. vel hoc ait ad antiquorum positionẽ, qui non fecerũt dñiam inter artificialia & naturalia, & iuxta hãc expositionẽ exposuit textum præcedentẽ. Confutatio. Hæc expositio non placet, quoniam nunq̃ Arist. artificialia & naturalia diceret fieri eisdẽ modis. isti. n. quinq; faciendi modi non possunt naturalibus accommodari, sed solum artificialibus, artificialia fieri simpliciter, non legimus apud Arist. (Artificialia nõ fiunt simpliciter. Verius cum Themistio.) Propterea verius cũ Themistio senno, ꝙ postq̃ induxit in gñatione naturali, nunc inducit in artificiali. vbi enumerando omnes illos quinq; modos, patet in omnibus illis subijci materiam. Causa vero erroris expositorum fuit verbum illud grecum, aplos, q. licet latine sonat simpliciter, vt distinguitur contra fm quid, nũc aplos, sumit pro vniuersaliter, ut sit sensus eorum quę fiũt vniuersaliter. vnde & Themistius inquit, eorũ quæ fiunt in vniuersum. q. d. ad sufficientiã, fiunt (vt dixit) illis quinque modis. Dubitatio. Sed dices quid intelligit per fieri alteratione, qui modus est quintus. Responsio. 1. Respondet nouus expositor per alterationem intelligere elementorum gñationem, quia subdit vt ea quæ ꝑ materiam conuertuntur, hæc aũt sunt elementa. Confutatio. Hæc expositio non contenit textui, qm̃ (vt dixit) loquitur in artificialibus. Rñ. Themi. Themistius videtur velle duas esse alterationis species. vna est in qualitatibus passiuis, quæ proprie alteratio appellať: altera quę ad substantiam pertinet, quæ proprie transmutatio dicitur, hæc autem potest esse artificialis, vt est generatio trunci, & id genus. ꝑ alterationem igitur intelligit generationẽ, quæ habet initiũ ab arte, & hæc expositio aufert oẽm scrupulũ. (Alteratio-nis, alia ẽ ad qualitates, alia ad substantiam, quę etiam ad argu. accõmodatur.)

Commen. 63. Auer.

{Et apparet.} Cõmentum diuiditur, quia primo exponit, secundo ibi. {& hæ duæ.} digreditur. prima pars patet, exponit enim non aliter q̃ nos exposuimus.

Digressio Auer. {Et hę duę.} Hæc est secunda pars, in qua Auer. colligit primo inter mutationem in accidentibus, & mutationem in substãtia conuenientiam: & vult in ambabus tria esse necessaria. videlicet rem, quæ subijcitur, duos terminos inter quos vertũtur. ideo inquit, ꝙ vtraq; est alteratio eiusdem rei, & hoc quo ad subiectum de una qualitate in aliã, & pro, i. de vna dispositione in aliam. dixit alteratio, qm̃ generatio est alteratio terminata ad terminum ad quem alterius prædicamenti, vt dicitur. 6. huius com. 32. Adiecit vel de vna dispositione ad aliam, q̃a re vera, neq; priuatio, nec forma sunt qualitates, nisi secũdum modum Quinto Metaphy. sed bene sunt dispositiones, quibus afficitur ipsa materia. Hæc de conuenientia.

A {Sed quia.} Dat differentiam & quo ad nomen, & quo ad rẽ, quo ad nomen quidẽ, quia transmutatio in substantia dicitur transmutatio simpliciter, transmutatio accidẽtis dicitur transmutatio secundum quid, siue alteratio, siue auctio, siue motus in loco, & id genus: quo ad rẽ vero, quia in transmutatione simpliciter subiectum perdit nomen & definitionem, in transmutatione secundum quid, subiectum neq; perdit nomen, neq; definitionem.

Dubitatur cõtra Auer. An materia in substãtiæ generatiõe, nomẽ, ac rõnẽ amittat. Sed cõtra hæc solũ sumus ambigere. prima, q̃a materia manet eadem ĩ gñato & corrupto, eadẽ & numero & specie: igitur non amittit nomen neq; definitionẽ. Secundo id, quod est ante formam & ante priuationẽ, non perdit nomẽ neq; definitionem, nec essentiam per aliquid illorum: sed materia est ante formã, vt probat Themistius, & ante priuationem: quare vt prius. Tertio, omne quod perdit nomẽ & definitionem ad perditionẽ alterius, cum illo desinit, aut incipit: sed materia nec desinit nec incipit cum forma: igitur non perdit nomẽ neq; rationem. B Propter hęc dicunt nonnulli, quæ acun habẽtur, ꝙ materia habet duplicem actum, alterum, quem nouo nomine entitatiuum uocant, quo ipsa materia & est extra nihil, & extra suas causas: & ideo est eẽ existere, quod est terminus creationis, & quo ad hunc actum ipsa nullo modo dependet à forma, sed solum à Deo m^{o} gñe causæ efficientis: alterum, quem formalem vocant, secundum quẽ ipsa habet eẽ formale, & penes talem actum ipsa perdit nomen & definitionem, & sic uolunt habere contra Auer. Confutatio. Huic positioni contradiximus supra. scio enim certe ipsam non esse ad mẽtem Aristo. nec Peripateticam, licet sit difficilis confutationis. (Materiam entitatiue à Deo solo dependere, formaliter autẽ à forma, & sic nomen amittere, falsum est: oĩno enim à forma hẽt esse.) Sed quicquid sit, non placet mihi: primo, q̃a non magis forma dependet è materia, q̃ materia è forma, ut in 2. de Anima habetur: igitur, si materia haberet actum entitatiuum, quo ipsa ꝑ se existeret propria existentia, ꝑ quã non depẽdet à forma, etiam forma haberet talẽ actũ entitatiuum per quem existeret propria existentia, qua non depẽderet à materia: &, si sic, igitur forma non depẽdet à C materia, nec quo ad esse formale, nec quo ad esse existentiæ: & tunc omnis forma deforis accederet, vt intellectus siue rationalis anima, & ꝑ consequens omnis forma esset creata, quod non est Peripateticũ, & est cõtra eos, qui cõcedunt formas creatas esse solum animas, cæteras educi.

Secũdo, omne tale denominatiue oportet vt reducatur ad aliquod tale per essentiam, per regulam Aristo. 2. Metaph. & Physicorum, quam ipsi concedunt: sed hęc, apud eos, materia existit, est denominatiua, cùm existẽtia non prædicetur formaliter de re: igitur oportet reduci ad aliquod tale ꝑ essentiam. tale vel est forma, vel materia, vel compositum, vel ipsamet existẽtia: nõ potest eẽ materia. quia tunc illa prædicatio non eẽt denominatiua, nec ꝑõt esse compositum per idem. nec potest eẽ ipsa existentia, quia tũc ipsa esset talis ꝑ essentiam, sed omne tale ꝑ essentiam, est tale formaliter per eos, essentia enim & formalitas idem pro nunc: igitur ipsa existentia esset talis formaliter, & per consequens esse formaliter non erit à forma, cõ D tra eos. restat igitur vt materia sit talis propter formam.

Põ Them. Themistius vero in digressione vult ꝙ materia habeat eẽ essentię per se, hoc est simpliciter independens, rõnem vero materiæ habeat ꝑ habitudinem ad formam aptitudinalẽ, rationem subiecti per habitudinem actualẽ. Tunc diceret ꝙ materia perderet nomẽ subiecti & nomen materiæ, & rationem subiecti, & rationem materię, quando amittit formam, non tamẽ essentiam, nec rationem essentiæ, ꝑ quam ipsa est tantum ipsa. quã positionẽ non semel tenui ad mentẽ Auer. Põ Auer. Auer. aũt (vt vides) uult ꝙ ꝑdat nomen materiæ subiecti, eẽ essentiæ, & omne esse: sed quia remanet cum alia forma eadẽ numero priuatiue, ideo nõ perdit esse simpliciter secundum numerum & speciem.

Ad primam patet solutio, manet eadẽ numero priuatiue, & eadem spẽ positiue, siue genere eadem propter formas easdem, & propterea amittit nomẽ huius materiæ & rationẽ huius. Ad secundum dico, ꝙ materia secundum

speciem bene est ante formã numeralem, sed materia eadem numero positiue est prior materia in genere suo, & posterior in genere formæ, vt dixim⁹. Ad tertiam dico, ꝙ materia absolute, nec incipit, nec desinit, cum hac vel illa forma, sed bene hæc materia vel illa materia desinit vel incipit sm esse positiuum cum hac vel illa forma, non autem secundum esse in specie, vel secundum vnitatem priuatiuam, cùm nihil correspondeat præter singulares materias, & esse cognitum. de hac re supra satis diximus.

{Et cùm consyderauerunt.} Declarat insimul conuenientias & dñas. Conuenientia est, ꝙ subiectum vtrisq; transmutationibus est corpus idem numero. probat: quia, sensu visus patet ideo corpus numero transmutari de carneitate in terrestreitatem. sensu etiã visus patet idem corpus mutari de albo in nigrum: igitur in vtraq; transmutatione est idem numero subiectum. hæc est conuenientia. Differentia vero est, ꝙ in trãsmutatione simpliciter, illud corpus perdit nomen & rationem, in transmutatione secundum quid neq; nomen neq; rationem.

{Et ex hoc.} Assignat causam differentiæ: nam in ipsa trãsmutatione sm quid, corpus illud non perdit formã substãtialem, per quã est corpus in actu, & existens idem numero positiue, & sic non perdit nomẽ, nec definitionẽ. definitionem quidem non, quia nõ perdit formam, è qua est definitio, nomen vero minime, quia ratio, quã significat nomen, est definitio. in ipsa vero transmutatione simpliciter, cum perdat formam, amittit rationem & nomẽ.

Dub. Quõ corp⁹ sit sensibile sensu visus, idemq; nũero in generatione maneat.

Sed ambiges circa hęc. Primo, qa quo modo uisu appareret idem corpus remanere, cùm corpus non sit visile p se, nisi ratione coloris. Secundo quo modo manet idem numero corpus. Ad primum dicerem, corpus ratione dimensionis & quantitatis eẽ sensile per se, sed nõ propriũ, sed cõmune, vt habetur. 2. de Aĩa. & ita potest esse visile seruatis conditionibus visionis. et ita potest illud sensu uisus apparere. Ad secũdum quidã aiunt, Auer. per idem numero corpus velle aggregatum ex prima materia & dimensione interminata. tale enim aggregatum idem numero manere testatur visus ipse. Sed cõtra hoc arguunt quidam. primo, quia oẽ per accidens reducitur ad per se: igitur non potest loqui de subiecto per accidens, quin loquatur de subiecto per se, & sic esset diminutus. Secundo, tale aggregatum esset corpus, & in nullo prędicamento, cum sit aggregatum per accidens. Propterea aliter aiunt, ꝙ Auer. per corpus intelligit materiam sub his dimensionibus, non aggregatum ex his. Hæc respõsio est contra Auer. argumenta contra primã non valent. Contra Auer. quidem, qm̃ illud corp⁹ asserit remanere, quod est sensile, materia vero non est sensilis. Secundo, non videtur differre dicere, materiam cum his, & materiam sub his. aut enim materia & hęc remanent, aut desinunt: cùm non desinant: igitur materia & hæc remanent, & per consequens aggregatum remanet. Ad argumenta contra primam, respõdeo ad primũ, ꝙ Auer. loquitur de vtroq;, loquutus est enim de materia, quod est per se subiectum, nunc loquitur de subiecto per accidens, et sic de vtroque. Ad secundum dico, ꝙ est corpus reductiue in prædicamento quantitatis ratione quantitatis, & in prædicamento substantiæ, ratione materiæ. Sed quicquid sit de argumentis, dico, ꝙ hæc positio non valet, quia omne per accidens præsupponit per se: cùm igitur tale sit aggregatum per accidens: igitur supponit compositum per se. Propterea dico, ꝙ Auer. per corpus idem numero intelligit indiuiduum generis corporis. vt enim genera sunt coordinata sm prius, sic indiuidua illorũ. vt igitur corpus est prius aĩali & aĩal homine, ita hoc corpus est hoc aĩali, & hoc animal prius hoc homine: & sic manet idẽ numero corpus, quod est indiuiduum generis remoti. oportet enim imaginari tale indiuiduum esse compositum quoddã ex materia prima & prima forma, è qua sumitur primũ genus, quod est corpus, cui formæ sunt annexæ tres dimẽsiones coæuę, vt propria accidentia, per quæ illud indiuiduum

Põ propria.

E est extensum in determinata extensione, & hoc esse subiectum vtriusq; trãsmutationis asserit: alterationis quidem remotũ, & quasi partiale, generationis vero proximum, non tamen per se, sed ratione materiæ.

{Vnde necesse est.} Cũ descripsit tale subiectum esse idem numero corpus, declarat quo modo est idem numero: & vult innuere talem distinctionẽ, ꝙ aliquid eẽ idem numero potest intelligi sub specie, vt callias sub homine, aut sub genere. idem numero specie est propter formã indiuidualem, è qua sumitur species. ut callias propter rationalem animã, è qua sumitur homo. & hoc vocatur vnum numero positiue, quia est in actu simpliciter. unum numero sub genere est illud, quod est vnum numero propter formam indiuidui generis: & hoc vocatur vnum numero partim positiue, partim priuatiue. positiue quidem ratione formæ indiuidui generis, priuatiue vero, quia talis forma est in potentia, & adhuc determinabilis per alias formas, & cõtrahibilis ad speciem per formas vlteriores, F & ita dicitur vnum numero per carentiam formarum vltimo specificarum. Et hoc sequit, vnde necesse est ꝙ istud subiectum sit vnum, quia non habet formam dantem ei nomen & definitionẽ vnam, videlicet specificam & vltimam: igitur est vnum numero partim priuatiue, partim positiue. est vnum numero indiuiduum generis positiue, est vnum numero indiuiduũ speciei priuatiue, quatenus nõ distinguitur per illa. Ex hoc apparet Auerroem per hoc subiectum non materiam, sed illud quod proxime dixerat intelligere, uidelicet, corpus idem numero.

Vnũ numero ĩ genere, vel spẽ priuatiue & positiue, quod.

{Et est.} Cùm loquutus est de subiecto, vtpote de corpore ipso, in parte ista loquitur de propria & prima illius affectione, quę dicitur dimensio trina, et etiam corpus de genere quantitatis. Et declarat duo, primum ꝙ dimensio sit vna numero in generatis & corruptis omnibus priuatiue, sicut subiectum suum. vnde, vt subiectum illud est vnum numero per carentiam formarum vltimarum, sic dimensio illa per carentiam terminorum. Et sic non sunt G vnum numero propter formam substantialem vltimam. Secundum, quod declarat est, ꝙ istæ dimensiones sint accidentia, & probat sic. quia, si essent substantiæ siue formæ substantiales, tunc materia non amitteret nomẽ neq; rationem, imo haberet nomẽ & rationem specificam. deduco consequentiã: quia vbi materia haberet illas, vt sibi formas, illæ non possent esse formæ generales, qa dimensiones sunt in genere quantitatis & in determinata illius specie: igitur erunt formæ specificæ, & ita dabunt materiæ esse specificum, nomẽ & rationem specificam, & hoc modo debet intelligi iste locus.

{Et cũ ita.} Hactenus loquutus est de subiecto demonstrato, quod per visum apparet remanere idem numero, & de illius prima affectione, quæ est dimẽsio trina, & corpus quãtitatiuum. In parte ista vult loqui de primo oĩum subiecto, vt de prima materia, quæ est subiectum formæ corporis & dimensionis: & inquit, & cùm ita sit, hoc est, cùm pateat esse duas illas res, formam & dimensionẽ, est H igitur, subaudi dare vnum aliud subiectum numero vltra hæc, non habens de sua essentia aliquã dispositionem substantialem, quæ sit de esse otia eius: sed sua essentia est natura recipiendi istas dispositiones substantiales ordine quodam: primo forma primam, secundo dimensionem, & vtrasq; ab ęterno, vltimo, & in tempore omnia alia: igitur est in sua essentia in potentia ad omnia, & substantias & accidentia, & hoc primum subiectum dicitur materia & hyle. Ecce quo modo per hæc verba Auerro. non exclusit formam corporis, immo dedit illam intelligere.

{Et ex hoc.} Tunc infert duos errores. primus Platoni dedicatur, ꝙ materia ipsa prima sit corpus per essentiam, vt patet. 2. de Generatione. Secundus error est Auicẽnę, qui voluit materiam habere formam corporis tanq; sibi vltimam, & specificã, mediante qua subijcitur dimẽsioni, non enim potuit videre ipse quo modo aliquid possit subijci accidenti, nisi sit in actu specifico & vltimo. Obijcit

Vide. 1. sue meta. c. 2.

contra:

contra:& inquit,& ex hoc patet,ꝙ qui ponit hanc materiam esse corpus per essentiam, vt Platoni adijcitur, peccat:& similiter, qui ponit illud quod defert dimensiones subiectum habẽs formam in actu, qui simpliciter dicitur de specifico, vt extimat Auic. peccat. Ecce quo modo est pro me. nam Auer. vult, materiã non esse corpus p essentiam, nec habere formam corporis in actu. ego autem dico, ꝙ ipsa recipit primam formam corporis, & ꝙ illa est in potentia, cũm non sit species, sed id ẽ quo sumitur genus, & ita contrahit ad indiuiduum generis.

Daf aliqua pria corporis forma ante dimensiones, quã primo recipit materia, contrahens ad generis indiuiduum.

Quia vero multi negant hãc formam, ideo primo probo ipsam dari. Secundo dubitationes nonnullas soluam. Quantum ad primum, dimensiones sunt accidens, & coæternæ materiæ: igitur ante illas præest aliqua forma de genere substantiæ: hæc consequentia declaratur. primo, omne accidens fundatur in composito: dicit. n. Aristo. in Prædicamẽtis, ꝙ omnia alia à primis substantijs, aut sunt in primis substantijs, aut prædicantur de primis substantijs. vnde ibidem concludit, ꝙ destructis primis substantijs, impossibile est aliquid aliorum remanere.

Secunda. Secundo Auer. in. 2. de Aia. com. 4. ponens dñiam inter substantiã et accidens. vult accidentia fundari in ente in actu: igitur, cũ dimensiones sint accidens, oportet præesse ens aliquo modo in actu: & ita oportet præesse formam corporis.

Tertia. Tertio. 7. Meta. com. 4. declarat substantiã esse priorem accidentibus, definitione, & tempore. constat autem definitionem sumi à forma, maxime apud Auerr. igitur ante dimẽsiones oportet præesse aliquam formam.

Quarta. Quarto, ens per se prius est ente per accidens: sed compositum ex forma corporis prima et materia ipsa est ens, p se, cõpositum vero ex dimensione, & materia est ens per accidens, quia compositum accidẽtale: igitur prius materia recipit formam corporis, ꝗ dimensiones. Ex his & alijs quę scripsi in libro de Substantia Orbis, patet ante dimensiones præesse formam aliquam de genere substantiæ, & nulla videtur alia ꝗ̃ illa corporis: hæc enim potest esse cõis generato & corrupto, & potest esse imediatum fundamentum dimensionum. Quod vero hæc sit intentio Auer. patet. 3. Cœli com. 61. vbi Aristo. in textu inquit, oportet autem fortasse sensilium sensilia, sempiternorũ vero sempiterna, corruptibilium autẽ corruptibilia esse principia: supra quibus verbis Auerr. ita sup. & intelligendum est propinqua, non remota: quia principia rerum sensilium remota nõ sunt sensilia, vt prima forma & prima materia & reliqua. modo, non potest per formam intelligere nisi formam corporis, quia non dimensionem: nam illa est accidens, quod non est substantiæ principiũ: itemq; est sensile cõe: ipse vero ait primam formã esse insensilem.

Secunda. Amplius, in. 2. huius, com. 15. inquit, & forte intendit, ꝙ forma dicit̃ duobus modis, de habitu & priuatione existente in prima materia: ista. n. priuatio quodam modo nõ est priuatio simplex, imo est sicut forma materiæ: & certum est eum non loqui de priuatione pura, sed de ea, quæ est quasi forma materiæ: quod intelligi non videt̃ nisi de corporeitate substantiali: hæc enim est quædam priuatio generalis, de qua omnes formæ educuntur. Tertio Auer. uult eiusdem dimensiones remanere easdem numero, uel igitur remanent eædem numero realiter, aut sm̃ rationẽ. si sm̃ rationem, hoc est remanere idem in specie sm̃ rei veritatem: nam priores desinent sm̃ rem, & aliæ sm̃ rem generabuntur: igitur erunt eædem, quatenus priores & nouæ possunt sub eadem ratione consyderari: igitur eædem sm̃ speciem. Si eædem sm̃ rem, tunc & materia ipsa remanebit eadem sm̃ rem. & tunc uel oportet ponere formam substantialem materiæ coæternam, qua illa semper remaneat, vel oportet ponere materiam secundum esse reale non dependere à forma contra Auerro. 12. Metaph. commen. 14. & vbiq; & hæc iudicio meo est potior ratio cogens illam formam. hæc de primo.

Quid nã forma corpis.

Quantum ad secundum incidunt dubitationes. prima qd est forma corporis. Secunda, quæ est necessitas huius. A Tertio, vtrum hæc forma sit ęterna, an genita. Multę alię dubitationes tanguntur in lib. de Substantia Orbis, quas prætereo, ne totiens idẽ repetatur. Respondent quidam ꝙ hæc forma est mixtionis. volunt. n. in materiam aduenire siue aduenisse formas elementarias, quæ postq̃ mutuo inuicem egerint corrumpuntur, & inde hæc forma emergit, quæ cõtinet illas, vt medium extrema. Post hãc asserũt aduenire formam specificam, per quam homo est homo, equus est equus, & id genus. per hanc vero aiunt equum reponi in genere corporis. Sed hoc stare non potest cum reuerentia eorum. quod quidem nõ sit ad mentem Auer. Ego non probo, quia siue sic, siue aliter, nõ curant, nec ego curo. Sed ꝙ non sit necessaria breuibus declaro: primo vel hæc corporeitas siue mixtura, siue quod vis, est eadẽ specie in homine & equo, siue differt specie. Si eadem specie, cũ hæc sit imediatum principium complexionis apud eos, igitur in eo & homine erit vna complexio specie. & cũ complexio arguat formam: igitur erit B vna forma in specie ĩ homine & equo. si uero differat specie, tunc frustra ponit̃, quia vltima forma continebit perfectionem huius & vltra: igitur hæc frustra. Amplius, tunc duæ formæ specificæ essent in eodem puncto materiæ non intensibiles nec remissibiles. rursus vel hæ æque simul in materia inducuntur vel vna prius altera. Si ęque simul, tunc æque simul desinerẽt. itemq; essent æque perfecte, si vna prius altera, secunda quæcunque sit, erit accidẽs: aduenit enim enti in actu specifico.

Propria solutio.

Ideo aliter dico, vbi animaduertendum, ꝙ vnumquodq; compositum in specie est dupliciter indiuiduum. verbi causa hic ignis, aliquod vero multipliciter indiuiduum, vt hic homo. hic. n. ignis, est hic ignis & sic indiuiduum spẽi, per formã ẽ qua sumitur spẽs ignis, est etiam hoc corpus p formam corporis, ẽ qua sumitur genus corporis. Similiter hic homo est hic homo p formam hominis, ẽ qua sumit̃ spẽs hominis; est etiam hoc corpus, ẽ quo sumitur genus corporis. Ex his sequitur ꝙ hæc forma corporis est forma, p quam cuncta generabilia reponuntur in gñe corporis, & ob quam C vnumquodq; ipsorum est sub corpore ĩdiuiduum, & qm̃ corpus est ante omnia alia gñalia, ideo hæc forma est ante oẽs formas. hæc etiam est in omnibus eadem numero, & gñe, differens quoq; in omnibus numero specie, & nõ genere generalissimo. est quidem eadem numero, pro quanto per eam oẽ gñabile est idem numero corpus, vnumquodq; numero sub genere corporis. & sic est eadem numero indiuidualitate generis, differt quoq; numero: spẽ, in omnibus, quoniam in omnibus iam est contracta ad diuersa numero & spẽ per formas diuersas in spẽ, nec est inconueniens aliquid esse idem numero gñe, non aũt idem numero spẽ. Et per hæc patet quid sit hęc forma.

Suppositio. Circa hanc q. an forma aliqua substantialis gñabilis, & corrupti. habeat aliquid ꝗd est in materia añ sui pductionem. Vide Sco. d. 2.

Prima. Forma corporis necessaria est, vt caueat creatio, & qa est vt geminum rerum naturalium principium, & naturæ dispõ. vt dimensiones recipere valeat.

Ad secundam dico, ꝙ necessitas huius est propter quatuor: primo vt euitetur creatio. Ipsa enim est vt semen materiæ, quod inchoationem vocant generalem, confusam, potentialem, quæ conuenit in potẽtia omnes formas specificas. Extrahuntur. n. illæ p agentia ex tali habitu confuso per D hoc ꝙ agentia diuersa diuersimode materiam disponunt, vbi nanq; hæc non præsupponeretur, formæ specificę nihil præsupponerent formæ, & ita crearentur ex nihilo formæ. Secundo hæc ponitur tanq̃ principium geminum rerum naturalium: est enim priuatio & forma. Priuatio quidẽ, quatenus terminus ẽ quo gñationis: extrahuntur enim formę ex hac, & ita vt sic habet vim priuationis. est forma, quatenus gñatio terminatur ad formas specificas, quæ continẽtur sub hac: igitur terminus ad quẽ, & sic est geminum principium, qua ratione principia semper manẽt, & sunt tria. Tertio ponitur vt disponat materiam. est. n. materia valde ẽ formis remota, qua ẽ re eas recipere non põt, nisi sit apta recipere, aptitudo autem & appetitus sunt propter formam. Vltimo propter dimẽsiones. nam dimẽsio est materiæ coæternæ vna numero: non potest autem accidens vnum numero esse ęternum, nisi propter formã. Propter has quatuor necessitates hæc forma

posita

Forma corporis coaeterna ē ipsi materiae.

posita est. Ad tertiam dico corporeitatem hanc non inesse materiae ab agente naturali, sed est materiae coaeua, factaq; ab efficiente materiam. nec sequitur eā esse de essentia materiae, aut substantia materiae. nam calor non est in igne ipso extractus de potentia materiae ab agente, sed simul vna factione cū igne factus: nam agens, quātum dat de forma, tantum dat de accidentibus: & sic non est de essentia ignis: nec materia est in potentia cōtradictionis ad illam, quia illa pōt stare cum qualibet, nec habet priuationem, nec recipit eam mediante dimensione, sed è contra. ideo est materiae coaeterna. Haec pauca de hac re satis, qm̄ diligētius in lib. de Substantia Orbis diximus. posset aūt quaeri de dimensionibus & terminis dimensionum. verū, quia haec res obiter hic tacta est, ne extra propositum euagari videamur, in lib. de Substantia Orbis videatis.

{Et hoc quidem.} Redit ad textum, & vult ex textu habere hāc rationem. omne quod fit alteratione substantiali, eget materia, omne quod fit artificiali congregatione, aut segregatione & id genus, indiget materia: sed omne quod generatur fit, aut alteratione substantiali, aut artificialiter: igitur omne quod fit, eget materia.

{Et ideo.} Antiqui, quatenus consensere omne quod generatur, generari ex materia, bene dicunt, quatenus naturam huius subiecti ignorabant. de generatione varia dicentes, in errores cecidere, vt narrat, & patet.

Materia, cur necessaria ē.

{Quod aūt.} Probat tamē esse necessariam materiam ex hoc, quia si compositum fieret sine materia reali, oporteret ut esse compositi recipiatur in ipso nō esse. & ratio fundatur in hoc, ꝙ omnis motus siue mutatio eget subiecto, cùm transmutatio sit motus: igitur eget subiecto. vel igitͤ istud subiectum est materia in potentia, vel non esse praecedens esse. non est materia ens in potentia, qa tunc habetur propositum: igitur est non esse, & sic non esse transmutabitur subiectiue in esse, quod vr̄ erroneum. Animaduertendum, ꝙ physice & theologice cōcedendum est nihil generari ex nihilo, sed aliquid fieri ex nihilo per simplicem productionem, quā creationem vocamus, est necessum, quod Auer. non intellexit, vt postea disputabitur.

Coelū nō est ī potētia ad generationem.

{Et quia corp⁹.} Infert duo corollaria ex dictis. primū est, ꝙ coelum careat omni potentia, & intelligas ad generationem. & hoc, quia caret materia, q̄ potētia ad vtrūq;. videlicet ad esse, & non esse. ego vero non legi ipsum in propria lingua: tamē apud me sic habetur, & quia corpus coeleste caret potentia ad aliquam dispositionem, nisi potentia generata: hoc est prçter potentiam generatam hoc est in actu. q. d. ꝙ habet potētiam ad esse actu. apud alios legi, s. potētia generata. q. d. quia corpus coeleste caret potentia ad formam, scilicet potentia generabili, & corruptibili, ideo istud subiectum caret potentijs, quibus denominetur possibile esse, & possibile non esse.

{Et qa caret.} Secundum consequens est, ꝙ, quia caret materia, quae est potentia ad vtrunq;, ideo caret forma, q̄ sustentatur per hoc subiectum. q. d. ꝙ forma coeli non est educta de potentia materiae coeli, nec dependet in esse, & in conseruari à materia illius.

{Et fuit necesse.} Declarat hoc secundū, & vult ꝙ forma coeli sit liberata ab hoc subiecto, quod est materia potentia ad vtrūq;, & sic non dependet in esse & conseruari à coelo, sed corpus coeleste constituitur per illam, hoc est dependet in esse & cōseruari ab illa. Animaduertendū, ꝙ duplex est forma: quçdam reponens subiectum, cui inest, in specie, dans illi esse, & cōseruationem, & etiam dependens in esse, & cōseruatione à subiecto, vt sunt animç animalium, vt equi, bouis & id genus, & tales formae habent materiā quae est potentia ad vtrunq;, hoc est ad esse, & non esse. Alia est forma, quae cōstituit subiectū in esse, reponens illud in specie, non autem è contra constituitur ab illo in esse, & hoc modo anima coeli est forma coelestis materiae, quatenus constituit illam in esse, illaq; dependet in esse conseruationeq; ab ea, qua ratione materia coelestis est in potentia ad animam, non s̄m vtrunq;, sed s̄m dum-

Formarum, alia educitͤ de materia, alia indepēdens ab illa, qualis ē forma coeli.

E dium contingētis, hoc est ad esse tantum. Ex his sequitur ꝙ intelligentia superior est forma intelligentiç inferioris, & forma coeli est forma coeli quidem secūdum esse reale, quo constituit coelum in specie, & esse, sicut anima equi constituit equum in specie equi. Secundum esse vero intentionale est forma intelligentiae inferioris. omne enim intelligibile est forma intelligentis. verum de materia & forma coeli in libro de Substantia Orbis satis scribimus, & in libro de Coelo, nunc vero sit dictum intantum.

RECOGNITIONES.

CVm probasset inductione in his, quae fiunt gn̄atione naturali, & substātiali, ꝙ necessarium sit subiectum, nunc, vt Alexander inquit, & Syrianus, probat, ꝙ necessarium sit subiectum per iductionem s̄m omnes modos, quibus fiunt ea, quae fiunt, etiam generatione naturali, & substantiali. Themi. vero, vt in cōmentarijs diximus, asserit, ꝙ, cū Arist. induxisset in gn̄atione naturali, nunc inducit in gn̄atione artificiali enumerādo omnes modos, qui-
F bus fit res artificialis. & haec expositio est vera, qm̄ huic consonant exempla, ac modi generādi & dicit, {fiunt autem quae fiunt simpliciter}, i. vt vniuersaliter dixerim in artificialibus. non enim accepit simpliciter pro gn̄atione, quae est in substantia, vt Graeci velle videntur, & Simplicius annotauit {alia quidem trāsfiguratione, vt statua ex aere} veluti cum eliquescit aes, & per vas concauū fit statua: nam non aliquid additur, aut demitur, sed sola transfiguratiōe statua ex ipso aere fit. {alia vero ex appositione, vt quae augumentantur} ceu paries, ex lapidibus, calce, cemētis, & arena. {alia vero subtractione, vt ex lapide} subtractiōe fit {Mercurius} fit. n. Mercu. cum ex lapide partes subtrahuntur {compositione vero alia vt domus} q̄ fit cōpositione lignoꝝ, & parietū {alteratio vero alia, vt quae conuertuntur} ut cum fit triticum, non tn̄ absque natura: ars. n. disponit, natura vero formam efficit: tunc concludit, &. q. d. si omnia artificialia, quç s̄m hos modos fiunt, ex subiecto fiunt, {manifestum, qm̄ ex subiectis
G fiunt} ꝙ autem omnia haec ex subiecto fiant, patet, quoniam in transfigurato & apposito, & subtracto, & alterato, & composito, est aliquid, quod transfiguratur, & cui apponitur, & subtrahitur, & componitur, & alteratur, quare haec omnia ex subiectis fiunt. Quaerit Alexander quo pacto posuit modum, qui secundum transfigurationem est, differre à modo, qui est secundum alterationem, cùm figura ipsa etiam sit qualitas. potest dici, ꝙ alteratio proprie est secundum passibiles qualitates, at figura non est passibilis qualitas, licet sit qualitas. scias tamen quòd Simplicius aliter exposuit, sed quoniam eius expositio nullo modo placet, bona fronte prçtermisi illam.

Correlaria. Quique modis fieri aliquid contingit, & in quolibet praemissorum intelligi subiectū ex conclusio fiunt.

DILVCI.

Quare perspicuum ex dictis est, ꝙ oē quod fit semper cōpositum est. Et ꝙ est qdem aliqd quod fit, est vero aliqd quod fit hoc, & hoc duplex, qa aut subiectum, aut oppositum. Dicitͤ aūt opponi quidem imusicum, subijci vero ho-
H minē. Itemq; infigurationē atq; informitatem aut iordinationem voco oppositum. aes autem, vel lapidem, vel aurum subiectum appello.

ANT.

Quare manifestum ex dictis est, qm̄ quod fit oē semper compositum est, si est quidem aliqd quod fit: est aūt aliquid quod hoc fit, & hoc dupliciter: aut. n. subiectum, aut oppositum. dicitur autem opponi non musicum; subijci vero hominem & infigurationem & informitatem, & inordinationem oppositum: aes autem aut lapidem, aut aurum dico subiectum.

Ex rationibus tactis concludit propositū, vt vult Themistius: & īquit, quare perspicuum ex dictis est, ꝙ omne quod fit, semper compositum est, videlicet, ex materia & forma.

forma,& litera sequēs pōt esse pars conclusionis, & tunc legetur,& patet,ꝙ in ipso composito est quidem aliquid quod fit, est vero aliquid quod fit hoc,aut fortasse particula illa græca καὶ est reddēs causam,& tunc legatur{qm in ipso composito est quidē aliquid quod fit, est vero aliquid quod fit hoc,& hoc duplex, qa aut subiectū,aut oppositum}& hoc declarat,& inquit{dicetur autē npponi quidē immusicum,subiiči vero hominē. itemq; infigurationem,informitatem,aut inordinationem voco oppositum}siue contraria,æs vero vel lapidē vel aurum subiectum appello.est itaq; syllogismus, oē in quo est aliquid quod fit,utpote forma,qua uel fm quam fit,&id quod fit hoc,quando fit,ex materia & forma fit:sed id quod gñatur est id,in quo sunt hæc:igitur ex materia & forma fit.

Commen .64. Auer.

{Intendit.}Auer.primo præponit necessaria gñationi,secundo mouet dubitationem. De primo vult in generatione esse tria:id quod gñatur, videlicet formā, quæ proprie gñatur,& est id quo cōpositum ipsum generat. Secundū est materia,quæ in generatione fit hoc uel illud. Est tertio compositum,quod i rei veritate generatur.Est quarto oppositum,videlicet priuatio,quæ est de necessitate generationis:nam ipsum non esse necessario præcedit esse,aliter non esset genitum,sed semper fuisset.

Priuatio an generati sit pars.

{Sed non esse.}De secūdo dicit Auer. quo modo vult ꝙ priuatio fit pars gñati.vnde inquit,sed non esse.i. priuatio recedit à forma,& ē contra:quo fit vt gñatum solum ex materia fiat à forma,tunc arguit quo modo dixit, ꝙ omne gñatum est semper compositum ex aliquo quod gñatur,& ex aliquo quod est generatum, & hoc duobus modis:quasi velit,ꝙ id,quod generatur, fit ex forma. &. eo quod fit ambobus illis modis,& sic ex priuatione,quod falsum videtur,cùm illa recedat. Animaduerte ꝙ hæc dubitatio contingit in translatione sua.nam in nostra,& maxime secundum primā expositionem hæc dubitatio nulla est:ipse enim ex dictis duo cōcludit, & ꝙ compositum fiat,& ꝙ duo sint in generatione ipsa,alterum quod fit vt forma,alterum quod fit hoc,quod secatur in duo. modo ex hac litera non habetur quòd generatum fiat ex priuatione. Ideo quæstio non est ad propositum.

Priuatio est pars gñati in fieri tñ,sine dispositiue.

{Forte igitur.}Quicquid sit de litera, qm fortasse fm expositionem secūdam videtur haberi priuationem esse gñati quicquam. Propterea respondet dupliciter & primo vult ꝙ per gñatum possimus intelligere generatum in facto,& ipsum in fieri.Si in fieri,sic tria sunt illius principia.materia,vt in quo,forma,vt ad quod, priuatio vt quo.& sic priuatio pōt esse pars gñati saltem in fieri.In facto uero partes gñati sunt materia & forma:tametsi materia ipsa semp habeat priuationē formę contrarię annexā.

{Aut fermo.}Respondet secundo, ꝙ ipsum gñatum integratiue siue constitutiue est ex materia & forma, dispositiue atq; præparatiue est ex priuatione : quia eē non potest nisi præsupposita priuatione.

Quæstio an compositum generetur.

Sed circa hæc accidit dubitatio,quid per se primo gñatur.mouetur hæc quæstio,quia Arist.& Auer. videnē dicere ꝙ forma,& ꝙ compositum,& supra ait,ꝙ materia est id,quod in rei ueritate gñatur.m.7.Meta.q.16.copiosis verbis se expedit,& conuertit sermonē suum ad terminum gñationis.& tūc vult tria. Primum,ꝙ compositum nō est terminus gñationis per se primo,vt distinguit contra secundam partē. quoniam,cōm non gñetur fm materiam,gñatur fm formam:igitur per partē. Secundum est, ꝙ compositum est p se primo terminus gñationis capiendo per se primo pro eo quod p se includit causam terminādi gñationē:nā includit formā,quę p se est cā terminandi generationem.Tertium est,ꝙ forma est p se primo terminus gñationis,quia ipsa est præcisa causa terminādi generationem. vlterius in responsione ad dubia vult ꝙ forma per se primo gñetur, & compositum,alia atq; alia ratione. Sed hęc positio quantum ad hęc duo videt dubia.

A primo videtur dubium,quòd forma possit dici terminus generationis aliquo modo. Secundo videtur, ꝙ quanq; forma vel ipsum compositum sint per se termini generationis,nec debēt dici genita, nec gñari. Primum declaro, primo,quia gñatio est ad esse:igitur pmo ad id quod magis est,sed compositum magis est,forma uero est pars entis:igitur absolute causa gñationis est compositum, & non forma. Secundo id videtur eē terminus gñationis, quod p se subsistit:modo,compositum per se subsistit,forma vero est in composito.Secundo declaro secundum. primo, forma vel compositum sunt p se termini gñationis: igitur nec gñantur,nec dicuntur esse genita.Deduco,oē id,quo aliud denominatur gñari,ipsum non dicitur gñari,vt qm albedine paries est albus,ideo albedo non est alba. Secundo,id quod est gñatio,ipsum non gñatur, vt nec albificatio albatur:sed forma ipsa genita est gñatio,sicut calefactio est caliditas,ut dicitur.5.Phy.cō.19.igitur ipsa non dicitur gñari nec genita. Propter hæc dico primo de termino gñationis.Secundo quid denominatur vel dicatur gñari.De primo dico,ꝙ triplex est esse:essentiæ,existentiæ,& subsistentiæ.esse essentię est quo res ipsa definitionē participat.esse exsistētię est,quo res ipsa est extra nihil, & extra suas causas.esse vero subsistētię est,id quo ipsum subsistēs quod non est accidēs alicuius,nec pars alterius. Quibus præmissis dico,ꝙ,cùm gñatio terminetur ad eē, sicut multiplex pōt esse terminus. de esse essentiæ loqui non possumus,quia illud eē non potest esse terminus gñationis,quia est æternum semper in suis causis consistens. Restat vt duplex sit esse gñabile,ut existens,& vt subsistens. Tune dico primo, ꝙ terminus gñationis p se primo in ratione existentis est forma ipsa. probo,qa ipsa proprie vere est. 2. de Aia. p ipsam quoq; compositum ponitur extra suas causas: igitur ipsa est p se terminus gñationis. Secundo dico,ꝙ p se primus terminus gñationis in ratione subsistēns est compositum: nam ipsum proprie subsistit,cùm nec sit accidens alterius, nec p se alicuius.Hæc de primo. De secundo vero dicēdum est,ꝙ materia siue subiectū dicitur generari,aut genita. Declaratur, illud proprie debet dici gñari, quod recipit gñationem,vt paries dicitur albescere, non albedo. quia paries recepit albificationem. Secūdo, illud proprie dicitur gñari,quod recipit formam,quæ est causa denominationis,vt quia paries recipit albedinē,quæ est causa denominandi album, materia vero recipit formam, quare ipsa proprie dicitur gñari. Ex his concedo, & forma & compositum sunt per se termini generationis, non tamen denominantur generari,& si Arist.& Auer. dicant hæc generari,intelligi debet improprie,sicut improprie albedo dicitur alba,quia vt supra dixit Auerro. quod in rei veritate generatur est materia:hæc de quæstione.

B

Sed ppria. Forma p se primo generationis terminus , quo ad esse essentiæ, compositum vero, quo ad esse subsistentiæ.

C

RECOGNITIONES.

Hic textus potest dupliciter legi,prout scriptura dupliciter inuenitur.Simplicius quidem legit hoc pacto, vt ex dictis inferat vnum tantum,videlicet compositum esse id quod gñatur,cùm dicit{quare manifestum ex dictis est,quoniam oē quod fit},f.vt terminus totalis{cōpositum est}dico hoc esse manifestum, si duo, quæ dicta sunt,concedantur,quæ explicat,& dicit,{si est quidē aliquid,quod fit},i.vt forma,quæ dicitur fieri i hoc, scilicet subiecto{est autē},i.& sic est aliquid {quod hoc fit,& hoc dupliciter}nam sic erit subiectū,quod fit hoc, q.d.patet compositum fieri,si forma fiat in hoc,& si aliquid quod fit hoc fit dupliciter{aut.s.subiectum,aut oppositum}nam sic erit subiectum in omni gñatione,tam substantiali,ꝙ accidētali:& si est subiectum,quod hoc fit in omni gñatione,& est forma,quæ in subiecto fit, etiam in omni gñatione manifestum est, quoniam omne quod fit,vt terminus totalis,quod videlicet nec in hoc,nec hoc fit,est compositum.hoc pacto legere videtur Simplicius, quia scripturam}habebat{si est quidē aliquid quod fit} & reliqua. Syrianus legit copulatiue,& ideo vult vt non

D

vnum tantum inferat, sed tria. nam dicit{ quare manifestum ex dictis est, quando omne quod fit, Semper compositum est}. s. quod fit nec i hoc, nec hoc, hoc est primũ quod infert: {& est quidem aliquid, quod fit}, s. in hoc. s. forma, & sic habetur secũdum. Deinde infert tertium, & dicit, {est autem aliquod, quod hoc fit, & hoc dupliciter: aut. n. subiectum, aut oppositũ, }hoc est tertium. Sic igitur tria infert ſm Syrianum, qm̃ legitur litera copulatiue. sunt. n. tria, quæ fiunt, forma quidem, quę fit in hoc, aliqd quod hoc fit, vt materia & oppositum, & aliquid quod fit, nec in hoc, nec hoc, vt compositũ. deinde affert exempla eius, quod dupliciter fit, & dicit, { dicitur autẽ opponi. }scilicet formæ, quæ est musicum, {non musicum. } siue immusicum. {Subijci vero hoīem }deīde affert alia exempla, & dicit, {& infigurationem. & informitatem, & inordinationem }etiam dico opposita. {ęs autẽ} dico subaudi subiectum{ infigurationis, lapidem }dico subiectum informitatis, { aut aurum dico subiectum }inordinationis. & fortasse locutus est disiunctiue, quia æs, vel lapis, vel aurum potest esse omnium illorũ triũ subiectum indifferẽter: est igitur duplex expositio huius textus, qm̃ illius scriptura duplex inuenitur. Sed ab utraq; expositione colligi potest aliquid posse dici fieri tribus modis, aut quia est aliquid, quod fit in hoc, vt forma: aut quia est aliquid, quod hoc fit, vt materia, & oppositum: aut quia est aliqd, quod simpliciter fit, quia nec in hoc, nec hoc, vt cõpositum, quod fit, vt terminus totalis generationis.

DILVCI. Manifestum igitur, ꝙ, si quidẽ causæ & principia eorum quæ sunt, ea sint, ex quibus illa primo sunt atq; fiunt, & non ſm accidẽs. Sed vnũquodq; quod dicitur ſm substantiam: cùm fiat totum quoddam ex subiecto & forma. componitur. n. musicus homo aliquo modo ex homine & musico: nã rationes in illorũ rationes resolues: patet igitur quæ fiunt, ex hisce fieri.

ANT Manifestum igitur, ꝙ, si quidem sunt causæ, & principia eorum, quæ natura sunt, ex quibus primis sunt, & fiunt nõ ſm accidens. Sed vnũquodq;, quod dicitur ſm substantiã, qm̃ fit omne & ex subiecto, & ex forma. Componitur. n. musicus homo ex homine, & musico quodam modo. resolues. n. rationes in rationes eorum. manifestum igitur est, ꝙ fiant, quæ fiunt ex his.

Quòd solæ materia & forma sint per se causæ & principia rerum naturalium apud Them. sic syllogizat Aristo. ea, ex quibus primo & non ſm accidẽs res naturales sunt & fiunt, sunt sola per se principia rerũ naturalium: sed materia & forma sunt ea, è quibus primo & non ſm accidẽs res naturales sunt & fiũt: igitur materia & forma sunt solæ per se causæ rerum naturalium. De ratione tangit maiorem. d. {manifestum igitur ꝙ siquidem causæ & principia eorum, quæ sunt, ea sint, ex quibus illa ṗmo sunt atq; fiunt, & non ſm accidens: }hæc est maior: deinde tangit minorem, d. {sed vnumquodq; quod dicitur ſm substantiam }hoc est, sed vnaquęq; substãtia, cũ fiat totum quoddam ex subiecto & forma. q. d. sed vnaquæq; substantia naturalis fit ex materia & forma: & est ex illis primò, & non ſm accidens, litera est suspensiua. declarat minorem exemplo & inquit. {cõponitur. n. musicus homo aliquo modo ex homine & musico }dixit aliquo modo, qa non vera compositione, cũ sit aggregatum per accidens: nam rationes hominis & musici in illorum rationes resolues. tunc dat conclusionem, & terminat suspensionem. d. {patet igitur quæ fiunt ex hisce fieri. } Animaduertendum ꝙ dixit sunt & fiunt primo, & non ſm accidens, respondendo singulo singulum: vt fiũt primo ipsę res naturales ex materia & forma tanq̃ primis & per se pricipijs. dixit

E sunt non per accidens, propter priuationem, q̃ essendi est causa per accñs: factionis principium per se igis ipsam primo retulit ad fieri, ipsum non per accidens retulit ad esse.

Commen. 65. Auer.

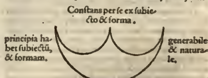
{Quia declarauit. }Auer. format rationẽ dupliciter, enthymematice & syllogistice. enthymematice sic arguit. pricipia & causa rerum naturalium per se sunt ea ex quibus primo & per se & non ſm accidens ipsæ fiunt & sunt: igitur oẽ quod generatur fit ex materia & forma. nõ posuit ſm Auer. minorem ex qua valet consequentia, videlicet ꝙ ex subiecto & forma sit generatio p se: hanc tacuit. Secũdo propter hoc format totum syllogismum sic. principia naturalia sunt è quibus generatur generabile p se & principaliter: materia & forma sunt ea, è quibus generantur res naturales principaliter: igitur sunt principia per se. Animaduerte ꝙ hæc expositio non consonat græcis verbis: quia Arist. ponit maiorem, minorem, & conclusionem. sed in translatione barbara defecit minor, vel

F ipse pro minori accepit conclusionem. Addit tamẽ duo, quorum primum est Aristo. exemplificasse in accidentibus, vt euidentius diceret. Secundo addit, ꝙ materia & forma non distinguuntur in esse, sed ratione. Sed hoc secundũ videtur non posse stare: qm̃ materia & forma sunt realiter distincta: igitur in esse. Secũdo materia potest stare sine forma quam habet: igitur distinguitur in esse ab illa. Dicendum, ꝙ vno modo põt intelligi ea non distingui in eẽ separationis, & hoc mõ non distinguunt in esse, hoc est nõ separant in esse, sed bene ratio diuidit illa. Vel dici potest, ꝙ non distinguuntur in esse actuali, licet materia habeat esse potentiale distinctum realiter. Vel dici potest, ꝙ non distinguunt in esse absoluto à dependẽtia, qm̃ alteꝝ in esse depẽdet ab altero, & hæc est solutio melior. An addita materia & forma distinguant in eẽ.

RECOGNITIONES.

CVm demõstrasset ꝙ omne, quod fit, sit compositum constans ex eo, quod hoc fit, videlicet materia, & ex eo, quod fit in hoc, videlicet forma, nunc demonstrat ꝙ

G id, quod fit hoc, s. materia, & id quod fit i hoc, s. forma sint causæ ac principia. vt sit hoc quasi vna suppositio ad demonstrandum, ꝙ principia rerum naturalium sint quodammodo duo, & quodãmodo tria. & Simplicius, com-

ponit syllogismum sic, omne naturale ac generabile constat per se ex primis subiecto & forma, quod constat per se, & non per accidens ex primis subiecto & forma: principia habet subiectum, & formam: igitur omne naturale

H & generabile principia habet subiectum, et formam. Hic syllogismus bonus est, sed non cõuenit verbis propterea aliter componitur sic, ea, ex quibus primis fiunt, quæ natura fiunt, & non ſm accidens sunt, quæ natura sunt, sunt principia & causæ eorum, quæ generantur, & corrũpuntur: materia & forma sunt ea, ex quibus primis fiunt, quæ natura fiunt, & non ſm accidens sunt, quę natura sunt: igitur materia & forma sunt principia & causæ eorum, quæ generantur, & corrumpuntur. de hoc syllogismo primo tangit maiorem, & dicit, { manifestũ igitur ꝙ siquidem ea, ex quibus primis fiunt & sunt non ſm accidens, quæ natura }sunt{ sunt principia, & causæ eorum, quę natura sunt. }hæc est maior, in qua verbum, primis debet construi cum, fiunt, verbum autem non ſm accidens debet construi cum sunt. nã ipsum primis, retulit ad fieri, ipsum non per accñs, retulit ad eẽ. qm̃ priuatio est causa essendi per accidens, factionis autem principium per se. Materia

autem

autem & forma sunt principia & causæ per se & primo, tum essendi, tum faciẽdi. deinde assignat minorem, & dicit{ sed vnũquodq; quod dicitur ſm substantiam }, i. sed vnũquodq; ens naturale, quod est substãtia{ qm̃ fit oẽ} & est{ ex forma & subiecto} primis & per se: id est, sed forma & materia sunt eà, ex quibus primis quæ natura sunt, fiunt & sunt, non ſm accidens. & hanc minorem probat, & dicit.{ Componit enim musicus homo quodammodo ex hoie, & musico.} cuius rationem asserit, & dicit.{ resolues. n. rationes, i. partes huius compositi{ in rationes eorum,} scilicet musici, & hominis, ergo ex illis componitur. Tunc terminat suspensionem, & dicit.{ manifestum igitur est, q; fiant, quæ fiunt ex his }, i. materia & forma sint principia, & causæ eorum, quæ natura sunt. Est igitur syllogismus, ea, ex quibus primis, & nõ ſm accidens sunt, & fiunt res naturales, sunt principia, & causæ rerum naturaliũ: materia & forma sunt ea, ex quibus primis, & non ſm accidens sunt, & fiunt res naturales: igitur materia & forma sunt principia, & causæ rerum naturalium. Cur autem demõstrauerit q; materia & forma sint principia, & causæ rerum naturalium, Simplicius dicit rationem, quia per hoc demõstrabit q; sint partim duo, partim tria principia, & causæ rerum naturalium, vt postea patebit. quare hoc, quod in præsenti textu Arist. accepit, debemus sumere pro prima suppositione ad id, quod postea dicturus est: erit igitur ꝑma suppositio, q; materia & forma sint principia & causæ eorũ, quæ natura sunt. Circa præsentem locum quæritur primo vtrum ipsa generatio sit ipsa forma, quę generatur. Deinde quęritur, utrum ipsum generare dicat aliquid ſm rem distinctum ab ipso homine, qui generat. Et licet hæc potius in Metaphysica sint differenda, qa tñ hic disputari solent, breuibus de illis aliqua dicamus. Dixerunt igitur aliqui ad primã, q; generatio ipsa nihil sit pręter formam, q̃ generatur. Et videtur hæc positio Auerrois. 5. huius. vbi asserit motũ & terminum motus esse idem specie, & numero: & probant hoc primo, quia, si generatio esset aliqd præter formam genitam, esset, aut substantia, aut accidens. nõ substantia, alioquin in generatione essent duæ substantiæ, quę fierẽt, videlicet forma, & generatio ipsa. nec generatio est accñs, quia cùm tale accidens sit nouum, & seipso non fiat, alia generatione fiet ab ea, qua forma ipsa fit, & sic esset processus in infinitum in generationibus. deinde circunscribant ab ipsa forma, & ab ipso subiecto omne aliud, quod ab eis distinguitur ſm rem: & quæritur, cũ forma ſm omnes partes inducitur in materia, nõne generatio illius est? & certum est q; sic, igitur nõ differt à forma, q̃ generatur. Respondet Auic. & asserit generationem, qua forma aliqua generatur, esse rem aliam à forma, q̃ generatur, argumento q; forma sit substantia, generatio vero sit passio: modo, substantia, & passio sunt res diuersorum prædicamentorum: igitur differunt re prædicamenti. Auer. vero non videtur differre ab Auicẽ. Asserit enim generationẽ pro fluxu formæ acceptam esse distinctam à forma, q̃ generatur ſm rem prędicamenti. nam pro fluxu generatio, cũ accipitur, est in prædicamento passionis, cũ vero accipitur pro forma fluente, est in prædicamento substantiæ: Tunc diluuntur obiectiones, prima quidem quia generatio, cũ accipitur pro fluxu, est accidens, & cũ dicitur, tunc fieret. Respondet Auic. concedendo, sed q; aliquid fieri sit, aut vt quod, & sic forma, vel compositum fit, vel vt quo, & sic motus, & generatio fiunt: qm̃ alia ipsis fiunt, non igitur oportet, vt ipsa fiãt alijs, sed quo fit ipsa forma, vel ipsum compositum, & ita seipsis. Secunda vero, quoniam circunscriptis oĩbus alijs ſm rẽ distinctis ab ipsa forma, & ab ipsa materia, non erit generatio sumpta pro fluxu, vel pro passione, sed bene erit generatio, q̃ sumit pro forma fluẽte, & sic soluuntur obiectiones primę quæstionis. Ad secundam quæstionem nonnulli asserunt ipsum generare nihil addere homini, qui generat, sed solum respectum rationis, qui est in homine ſm rationem, vt dextreitas in colũna. consurgit tamen ex ipsa forma; quæ fit, veluti ipsum creare nihil addit increanti, sed est respectus rationis in Deo, realis vero in creatura. Dilucidius alij distinguunt ipsum generare posse accipi pro actione acta, & pro actione respectu. primo modo nihil addit in generante, sed bene in materia, in qua recipitur actio acta, pro actione vero, quæ est respectus, addit in generante respectum de prędicamento actionis, qui ſm rem prędicamenti differt ab ipso gñante, quod est eius subiectum: ex quo patet, qm̃ cùm dicimus hominem generare, & hominem gñantem dicere aggregatum per accidens ex rebus diuersorum prędicamentorum, secus autem est de Deo creante, quod nunc prætermittendum esse arbitror.

Quęstiones. An gñatio sit ipsa forma. An generare quid distinctum ab homine qui generat.

Gñatio est in ꝑdicamento passionis, & substantiæ.

DILVCI.

Subiectum vero numero quidem vnũ est, specie vero duo. nam homo quidem & aurum & omnino materia numeratilis est, quãdo hoc aliquid magis est. Fitq; non per accidens ex ipsa id quod fit. at priuatio & contrarium accidẽs sunt. Forma vero vnũ, vt ordo, vel musica, vel aliorum aliquid, q̃ simili modo prædicantur.

ANT.

Est autem subiectum numero quidẽ vnum, specie vero duo, Homo enim & aurum & omnino materia numerabilis est: hoc enim aliquid magis, & non secundum accidens ex ipsa fit quod fit, priuatio aũt & contrarietas accidens. Vnum autem species, vt ordinatio, aut musica, aut aliorum aliquod sic prædicantium.

Themistius non sequens verba textus alio modo literam exponit, q̃ nos habeamus. propterea sequens magis verba, dico, q; Aristo. declarat hæc tria, videlicet materiam, & priuationem, & formam, & hoc per differentias & conueniẽtias: nam sic colligitur propria descriptio. De materia ita inquit, subiectum vero numero, quidẽ vnum est, specie vero duo. hoc autẽ dicit propter priuationem (vt dicit Themistius) q̃ materiæ accidit. Quòd autem materia differat à priuatione, licet cũ ea sit vna numero, declarat, & continua sic apud Themist. quãuis numero vna res sit, ratione tñ & cogitatiõe differt: quia, quanq; prima materia non est numeratilis, & hoc aliquid, aliquanto tñ propius accedit ad numerum, & ad hoc aliqd q̃ priuatio, immo vero numeratilis est comparatione priuationis inquit. Nam homo qdem & aurum, et oĩno materia numeratilis est, licet, vt recte Themistius inquit, non eodẽ modo, nam homo & aurum & id genus proprie & maxime numeratilia sunt, & hoc aliqd, quæ monstrari vel digito possint. materia vero non sic: sed accedit ad numerũ magis q̃ priuatio, cuius causam ait, qm̃ hoc aliquid magis est, hoc est quia ad hoc aliquid magis accedit, fitq; non ꝑ accidens ex ipsa id quod fit, immo per se. at priuatio & cõtrarium accidens sunt, quatenus ipsa est rerum principium per accidẽs. De tertio principio ait, forma vero vnum, & in hoc differt à materia, quia illa erat quodammodo duo. differt à priuatione, quia ipsa est vnum principium per se rerum, vt ordo, vel musica, vel aliorũ aliquid q̃ simili modo prædicantur de subiecto & materia. Sic igitur habes differentiam inter hęc tria, inter materiam & priuationẽ, quia materia magis ad numerum, & hoc aliquid accedit, cũ sit magis hoc aliquid, & sit principium per se: priuatio è numero & ab hoc aliqd oĩno recedit, quia est per accidens principium. Inter materiam priuationẽ & formam, quia materia est duo, forma vnum. Priuatio per accidens principium, forma per se. Aĩaduertendũ Arist. ꝑ numerum & hoc aliquid intelligere indiuiduum in actu, quod Themistius vocat ad digitum demonstratũ, materia propior est huic q̃ priuatio. primo, quia magis ens, 2. quia se principium. Vtrum vero sit huic propior q̃ forma, ipse nón dicit. potest tamen dici per ea q̃ iam diximus, q; quo

ad id

ad id vnde accepta est ratio substantiæ materia propior est huic q̃ forma, quia magis substat, quo vero ad id quod significat nomen substantiæ, forma ipsa magis accedit, cũ sit substantia quasi per essentiam.

Commen.66. Auer.

{Cùm declarauit.} Auerroes sequens Themist. vult ꝙ Arist. det differẽtiam inter materiam & priuationem. causa est, qa Plato ignorauit hanc differentiam. proponit tñ primo, ꝙ materia est ens & priuatio, & sic est vnũ, & quodam modo duo, subiecto vnum, ratione duo.

{Et prima materia.} Hæc est prima differentia, ꝙ materia numeratur magis i entibus, & accedit magis ad hoc aliqd. probat, qa ita se habet ad formã, ut aurũ ad anulum. Cùm huius drĩæ assignat, qa ipsa materia nullo mõ videtur differre à priuatione: multũ enim admiscet per idẽtitatẽ ipsi materię, & ita oportet assignare drĩam inter illa.

An priuatio sit principiũ p se vel per accidens.

{Et ꝓuatio ẽt} Scd̃a hęc drĩa, q̃ satis p se pз, & ex textu. Intelligendum.) Hic soluit dubitationem. potest enĩ dicere quis, priuatio est principium per accidens: igitur potest non esse, omne enim per accidens potest non esse. Respondet, ꝙ duplex est per accidẽs, necessario & raro. Tũc vult priuationem esse principium per accidens, sed necessario, quoniam necessario pręcedit generationem.

{Sed cũ.} Dicet adhuc Iunior quo mõ est principium p accidens? Rñdet ꝙ respectu rei genitę est principium p accidens, respectu generationis est principium per se.

{Sed vniuersaliter.} Cõtra adhuc arguet Iunior. nam, si respectu rei genitæ esset principium per accidens, tunc priuatio possei non esse in materia, quoniam adueniente forma, cessaret. Respondet, ꝙ licet priuatio in aduẽtu formæ desinet ipsam materiam, vniuersaliter tamen non desinet; quia aduenĩete vna forma, cessat priuatio ad illam. Sed materia admiscetur cum priuatione cõtrarię formæ, propter quod Sorticolæ cõcederent æternã esse priuationem in materia, nulla tamen ꝓuatio est materiæ æterna.

{Et ipsa.} Adhuc ambiget quis, nam, si æterna est priuatio materiæ, & æterna est forma in materia, tunc esset materiæ aliqua forma propria, & aliqua ꝓuatio propria, hoc est specifica & vltima. Contra arguit. Si materia haberet, aut formam, aut priuationem propriam ad sensum datum, videlicet specificam, et vltimam, tunc nullam aliã reciperet vlteriorem, aut non reciperet omnem formam, quia nõ eam quam habet, & si priuatio esset sibi propria, non reciperet formam, nisi forma & priuatio possent simul stare.

1. dubiũ. An oẽ accñs sit necessarium.

Sed circa hæc dubitatur, primo videtur ꝙ nullum accidens possit esse necessarium, quia omne accidẽs est contingens: igitur oẽ accidens potest non esse. Præterea, 8. huius cõ. 36. vult, ꝙ omne accidens possit non esse, idem. 1. Meta. cõ. 8. & alibi. Secũdo contra idem arguit,

Secunda.

quia Auer. ait priuationem esse principium per accidens respectu rei factę & necessario, hoc vr̃ falsum, qa respectu rei factæ vr̃ pure per accidens, cũ adueniente forma, ipsa

Solutio.

absit. Dici potest primo, ꝙ Auer. hic & 5. Meta. cõ. vlti. & 4. huius cõ. 20. semper vult duplex eẽ per accidẽs, necessarium & cõtingens, sed quomodo intelligatur, nemo explicat: ideo aĩaduertendum ꝙ aliquod potest dici p accidens respectu sui, quod est necessario ex parte subiecti, vt album respectu cygni necessario inest, quod respectu sui non necessario inest, qm̃ potest inesse alijs à cygno, vt parieti, aliquod est accidens, ꝙ tam ratione sui q̃ ratione subiecti non necessario inest, vt album parieti. Accidens primo modo videt̃ accidens necessarium. Accidens, 2, dr̃ accidens raro, siue contingens. Tunc ad formam dico, ꝙ omne accidens potest non esse ratione habita ad ipsum, aliter enim esset proprium, quoddam tñ est necessarium, saltem ratione habita ad subiectum cui hæret. quoddam est contingens ratione habita ad vtrumq;, & sic tollit̃ contradictio. vbi enim dicitur accidens esse necessarium, intelligẽdum est respectu eius cui inhęret. cũ dicitur omne accidens posse non esse, debet intelligi ex parte sui, & hoc

E ignorauit Ioan. qui credidit absolute omne accidens esse contingens. Tunc ad secundum dico, ꝙ licet ipsa priuatio absit adueniente forma, tamen est principium per accidens necessario suppositionis, quoniam necessario supponitur rei genitæ, vt diximus supra.

RECOGNITIONES.

QVicquid diximus in commentarijs, vna expositio esse poterit, ꝙ, cùm Arist. demonstrasset cõpositum esse id, quod fit, & ꝙ materia, & forma sint causæ, & principia, nunc vult Platonis opinionem pro parte verificare, cuius verba sunt in Timæo, vt Simplicius I calce sui cõmentarij huius loci videt̃ exponere. Dicebat. n. Plato ex parte materiæ dualitatem, ex parte formæ vnitatem. verificat ergo nunc ex parte materię dualitatem, & dicit. {Est autem subiectum numero quidem vnum, specie vero}, i. ratione {duo} quo modo quidem vnum, non exponit Arist. quia superius exposuit. diximus enim materiam cum priuatione esse vnum numero, quatenus materia est priuatio anteq̃ forma inducatur.

F Quo vero modo sit duo, exponit, & dicit. {Homo enim & aurum & oĩno materia numerabilis est}, i. permanet in transformatione aureorum poculorum, & sub mõstrationem cadit, cuius rationẽ assignat & dicit. {Hoc enim aliqd magis}. s. est q̃ priuatio, & sic licet non sit numerabilis simpliciter, vt indiuiduum, tamen est numerabilis vt pars indiuidui permanens. {et non fm accidens ex ipsa fit, quod fit, priuatio autem, et contrarietas}. i. et oppositum, quod est terminus, à quo in generatione, {accidẽs}, i. fm accidẽs. est id, ex quo fit, quod fit. ergo materia et priuatio sunt vnum numero, prout materia est priuatio anteq̃ forma inducatur, et prout videntur vnum subiectum numero, anteq̃ forma generetur. videntur autem duo prout materia est numerabilis, i. permanens, et aliquo modo hoc aliquid, et quatenus non fm accidẽs ex ipsa fit, quod fit, priuatio vero est id, ex quo fm accidẽs fit id, quod fit, et nec est permanens, nec numerabilis, nec aliquo pacto hoc ali-

G quid: quare sunt duo ratione, quippe cũ alia ratio sit materiæ, aliæ priuationis, et dixit. {Hoc. n. aliquid magis,} et nõ dixit simpliciter esse hoc aliquid, neq; simpliciter esse numerabilem, quia materia nec est simpliciter numerabilis, nec simpliciter hoc aliqd, sed quatenus simul cum forma permanet, et est principium compositi. At priuatio nec per se, nec cum alio numeratur, vel est principium. patet igitur quonã modo ex parte materiæ sit dualitas, deinde ostendit, quo modo ex parte formæ sit vnitas, et dicit. {vnum autem species,} cuius exẽpla affert, et dicit. {vt ordinatio,} quæ est forma in exercitu, et in ciuitate, {aut musica,} quæ est forma in hoĩe, aut aliorũ aliquod sic}, s. vt forma {prædicãtium,} est enim vnumquodq; horum vnitas, cũ non participet esse, et non esse, sed esse tantum: nullum, n, horum priuationis habet quicq̃. hæc est vna expositio.

Secunda expositio.

Verum aliter possumus dicere, ꝙ, cũ Aristo. accepisset vnam suppositionem, videlicet, ꝙ materia, et forma sint causæ, et principia eorum, quæ natura sunt, et

H fiunt, nunc assignat secundam suppositionem, per quam vult habere ꝙ materia sit quodãmodo vna, et quodãmodo duo, vt ex ijs suppõnibus deducat principia esse duo, et esse tria, quemadmodum Simplicius exposuit.

DILVCI.

Quapropter principia ipsa, tum quidem vt duo, tum vero vt tria dicenda sunt. etiã vt contraria quidem sunt, vt si aliquis musicum & immusicum, aut calidum & frigidũ, aut consonãs & inconsonans dicat. Sunt vero vt non contraria, fieri enim nequit vt mutuo patiantur, soluitur autem & hoc, quia ipsum subiectum aliud est, quod quidem non est contrarium. Quare principia neq; plura quodam modo ipsis contrarijs sunt, sed duo, vt ita dicam, numero.

neq;

neq; rurſus duo penitus, quia ipſorum eſſe alterum eſt, ſed tria, alterum enim hominis, & muſici eſſe eſt, atq; infigurati & æris.

ANT. Vnde eſt quidem ſicut duo dicenda eſſe principia, eſt autem ſicut tria. & eſt quidem ſicut cõtraria, vt ſi aliquis dicat muſicum, & immuſicũ, aut calidum & frigidum, aut conſonans & incõſonans. Eſt autem ſicut non. ab alterutris contraria pati impoſsibile eſt. Soluitur autẽ & hoc propterea, quoniã aliud eſt ſubiectũ. hoc enim non eſt contrarium. Quare neque plura contrariis ſunt principia quodammodo, ſed duo, vt eſt dicere, numero. neque iterum penitus duo, propter id quod alterum eſt ipſis eſſe, ſed tria. alterum enim eſt homini, & non muſico eſſe, & infigurato & æri.

Nunc ex dictis ſoluit quæſtiones tactas, vt vtrum duo principia, an tria. Secundo, an contraria vel ne. Soluit primam, & inquit. Quapropter principia ipſa, tum quidem vt duo, tum vero vt tria dicenda ſunt. duo quidem principia per ſe, tria vero coaſſumendo principium per accidẽs etiam. Soluitur etiam ſecũda quæſtio, quoniam principia ſunt quodammodo cõtraria, vt ſi quis accipiat muſicum & immuſicum, aut calidum & frigidum, aut cõſonans & inconſonans, & quodãmodo principia non ſunt cõtraria. vt ſi quis accipiat ſubiectum, non enim poſſunt contraria inuicem pati, niſi ſaluetur eorũ paſſio per ſubiectũ. quod ſubiectum aliud eſt, & nulli contrariorũ contrariũ. Tertia quæſtio eſt de numero principiorũ, quã ſoluit, ꝙ principia non ſunt plura duobus, quo numero ſolent eſſe ipſa contraria. & hoc loquẽdo de principiis per ſe. Sunt etiam tria, quatenus materia ipſa videtur eſſe geminum principium, quia ſecundũ rem vnum, ſecundum rationem vero duo. Aut dici poteſt, ꝙ ſunt duo tantum ſecundum diſtinctionem realem, tria vero ſecundũ diſtinctionẽ rationis. Et ſic patet ſolutio trium quæſtionum.

Commen. 67. Auer.

{Cum declarauit.} Animaduerte, ꝙ principia eſſe contraria dupliciter verificat Auer. Vno modo, cũ quis conſiderat inductionẽ factam in naturalibus & artificialibus. declaratum eſt enim omne quod fit, fieri ex cõtrario. alio modo verificat propter conditiones. nam prima contraria ſunt quæ nec inuicem, nec ex aliis fiunt, ſed cuncta ex eis. quare prĩcipia poſſunt eſſe cõtraria. hæc Auer. verificatio eſt extra textum, reliqua patent.

RECOGNITIONES.

IN commentariis diximus Ariſtotelem ſoluere tres. q. quarum Prima eſt, vtrum principia ſint duo, an tria. Secunda, an ſint contraria. Tertia, an principia ſint plura duobus, vel tribus. ſecunda. ibi. {Et eſt quidem ſicut contra.} tertia ibi. {Quare neq; plura,} Poſſumus autem nunc exponere aliter, ꝙ, cum Ariſto. cõſtituiſſet duas ſuppoſitiones, nunc ſoluit vnam tãtum quæſtionẽ. videlicet, vtrum duo, an tria ſint principia eorũ, quæ natura fiunt. Et primo demonſtrat, ꝙ vno modo principia ſunt duo dicenda. vt puta, cum principia proprie accipiantur, ſubiectum videlicet & forma, alio modo tria, vt ſi principium quod eſt ſecundũ accidens. videlicet priuatio, cum iis enumeretur: & hoc dicit. {Vnde eſt quidem ſicut duo dicẽda eſſe principia,} vt puta, cum ſolum enumerentur principia per ſe, videlicet materia, & forma. {Eſt autem ſicut tria,} vt cum principiis per ſe connumeretur principium per accidens. ſ. ipſa priuatio. Deinde aſſignat alium modum, quo principia ſunt duo, & quo principia ſunt tria, & aſſerit eſſe duo ſi cõtraria aliquis dixerit principia eſſe, formam videlicet & priuationem. tria vero, ſi cum his enumeretur tertium, videlicet ſubiectũ. & dicit. {& eſt quidem} ſubaudi dicere duo, {ſicut} ſi ſolum {contraria} A enumerentur. {vt ſi aliquis dicat muſicũ, & immuſicũ, aut calidum & frigidum, aut conſonans, & incõſonans,} ſic enim vt duo eſt dicere {eſt autem non} dicere duo, ſed tria ſi {ſicut non} ſolum enumerentur contraria, ſed ſubiectum etiam. Deinde aſſignat argumentũ, quo probatur non eſſe duo tãtum, & dicit. {ab alterutris contraria pati impoſſibile eſt.} ſi enim contraria non ſeſe inuicẽ expectant, neq; ſeſe ſuſcipiũt, neq; contrarium, contrariũ fit, quo pacto igitur ex contrariis ſunt alia, ſi non patiũtur a ſeinuicem contraria. Deinde ſoluit, vt oſtendat eſſe principia quodãmodo tria, & dicit. {ſoluitur aũt & hoc, propterea, quoniã aliud eſt ſubiectum} in quo agere contraria ad ſeinuicem poſſunt. {hoc enim non eſt contrariũ} & ſic vtrũq; expectat: quo fit, vt nõ duo, ſed tria ſint principia. tunc concludit. {Quare neq; plura contrariis ſunt principia quodãmodo, vt eſt dicere numero,} & ſic, ſi ſolum ad contraria reſpexerimus, tantum duo ſunt, tria B vero ſi cum his ſubiectũ cõnumerabimus. Deinde tertio demõſtrat quomodo principia ſint duo, et quomodo tria. ſunt quidẽ duo, ſi principia enumerentur ſm rem diuerſa, videlicet materia & forma: tria vero, quoniã licet ſubiectum vnum numero ſit, duo tamen ratione eſt, alia enim ratio eſt ipſius, vt materia ẽ, alia vt priuatio. dicit. {neq; iterum penitus duo, ſed tria, propter id quod alterum eſt ipſis}, ſ. materiæ & priuationi {eſſe}, i. ratio, quod p exẽpla exponit, & dicit. {Alterum. n. eſt homini,} quod accipitur pro ſubiecto {& non muſico,} quod accipit pro priuatione {eſſe}, i. ratio {& infigurato, & æri:} ergo Ariſt. trifariam monſtrauit principia eſſe quodammodo duo, & quodammodo tria. primo quidem dicenda ſunt duo, ſi ſolum p ſe principia enumerentur, tria vero, ſi cum iis enumeretur prĩcipium p accñs. deinde, qm̃ vt contraria duo, vt vero cum ſubiecto tria. 3. quia, vt prĩcipia accipiuntur vt res diuerſę, ſunt duo, materia et forma, vt vero alterum prĩcipium, videlicet materia, in duas rõnes diuiditur, ſunt tria. **Trifariã prĩcipia ſũt duo & tria.** Quo vero ad verba attinet, cum Ariſt. dixiſſet {ſicut duo dicenda eſſe principia,} qm̃ (vt Alexan. inquit) **Cõſideratio** C non ſm numerum duo ſunt materia & forma, qm̃ neutrũ horũ per ſe ſubſtare põt, quæ autẽ numero ſunt diuerſa, in ꝓpria ſubſtantia ſeparata ſunt, vt Plato & Socra. ꝓꝑea cũ dixiſſet duo aliquo pacto, modũ intulit dicens, ſed duo, vt eſt dicere numero: vnum enim eſt numero materia, et priuatio, tria aũt, qm̃ priuatio alia eſt ſm rõnem à materia. Sed iis, quæ dicta ſunt, occurrit Alexand. q͂a non videtur verũ ꝙ priuatio ſit contrarium formæ. Dicendum Ariſt. **Dubitatio.** accepiſſe cõtrarium pro oppoſito priuatiuo, modo quo motus quieti opponitur. nam quies eſt abſentia motus, ſed in eo quod aptum eſt moueri. vnde (vt Simplicius inq̃t) negatio differt à priuatione, quia priuatio conſignificat id, in quo eſt: immuſicum. n. non in omni, ſed in homine priuatio eſt. Sed animaduerte nonnullos de priuatione ita diſtinguere, ꝙ vno modo priuatio ſit actus contrarii, quo contrarium priuat ſubiectum ſuo contrario, & ſic capitur priuatio pro depoſitione, vt cum dicimus Romani priuarũt Syllam à principatu. 2. modo, p forma, quę non eſt, & põt eſſe. 3. pro materia, quæ caret forma, & apta eſt illam haD bere, ſiue pro carẽtia, qua materia caret forma, & eſt apta illam habere, quæ ſolet ſic diuidi, ꝙ ſit alia ante rem, alia poſt rem. tunc volunt, ꝙ, cum dr̃ materiam & priuationẽ eſſe numero vnam, rõne diuerſa, Ariſtot. accepiſſe priuationẽ tertio modo, p carentia, qua materia caret forma, & eſt apta eam habere. Sed conſiderandum eſt apud Græcos aliter eſſe dicendum, & aliter apud Latinos: apud Latinos. n. priuatio eſt actus agentis, cum pellit à ſubiecto ſuum contrarium, vel eſt carentia alicuius formæ, quę prius habebatur. nam aptitudo materiæ, qua ipſa eſt apta habere formam, quam nõ habet à Latinis non priuatio, ſed habilitas dicitur, nec forma abſens, quæ eſſe poteſt in materia, à latinis dicetur priuatio. qua ratione fit, vt carẽtia formæ, quã prius habebat apud Latinos, dicatur priuatio,

quatenus

quatenus est actus contrarij priuantis. At Græci verbo στέρησις vtuntur & ante rem, & post rem, & sic carentiā formæ prius habitæ, & carentiam formæ, quam materia non habet, & potest habere, & ipsam formam, quæ abest, verbo στέρησις Græci vocant. transiuit etiam apud nos in vsum, vt priuationis nomine, hæc omnia dicantur. Hactenus de priuatione.

DILVCI. Quòd quidem igitur principia circa generationem rerum naturaliū sint, & quo modo tot, dictum est. manifestum etiam aliquid ipsis contrarijs subiici oportere, & contraria duo esse, modo autem quodam alio non necessarium esse: erit enim sufficiens cōtrariorum alterum ad faciendam mutationē absentia præsentiaq; sui.

ANT. Quòd quidem igitur principia circa generationem physicorum, & quo modo tot sunt, dictum est. & ostensum est, quoniā oportet subiici aliquid contrarijs, & contraria duo esse, sed quodammodo alio non necessarium est. Sufficiens enim erit alterum contrariorum facere absentia, & præsentia mutationem.

Epilogat, & inquit. {Quòd quidem principia circa generationem rerum naturalium sint, & quo modo tot, dictum est, manifestum etiam aliquid ipsis cōtrarijs subijci oportere} patet etiam contraria modo quodam esse duo, modo alio non necessarium esse duo, erit enim sufficiens contrariorum alterum ad faciendam mutationem absentia præsentiaq; sui. Ex quibus patet dupliciter priuationē non ponere in numero. Vno modo vt reducitur ad mām. Aliomō quatenus reducit ad formā ipsam. nam, vt dicit Themi. forma vicē priuationis subire vr̄, cum ꝑuatio neq; materia sit neq; forma, sed formæ mera velut absentia.

Priuatio nō ponit i nūo, tū mām, tum formæ rōne.

Commen. 68 . Auer.

Quæstio.

{Cum demōstrauit.} Cōmentum præsens patet ꝑ se. Sed propter dictum Aristo. qui ait, ꝙ forma sui præsentia est causa generatiōis, sui absentia causa corruptionis, quærunt, utrū principiū corruptionis est forma ipsa. videtur enim ꝙ nō, quia aut quatenus forma, aut quatenus in materia. si quatenus forma, igitur omnis forma. & sic forma coeli esset causa corruptionis. Si quatenus in materia, igiť non forma per se primo, sed ratione materiæ. In contrariū est Aristo. qui ait formam sui præsentia esse generationis causam, sui absentia corruptionis.

An materia uel forma sit pria cā corruptionis.

In hac quæstione sunt variæ positiones. Auicēna primo suæ Physi. cap. tertio vult contrarium esse causam corruptibilitatis, & ita vult materiam, vt coniungitur formę habenti contrarium, esse causam corruptibilitatis. Auer. in lib. de Substātia Orbis ait duo eē corruptibilitatis principia, materiam videlicet, & contrarium. materiam quidem non absolute, sed vt affectam dimensionibus. Nonnulli asserunt primā causam esse formam. Persuadet Auicen. suam pōnem, qa in quibusdam est materia, ut in coelo, quod cum in eo non sit contrarium, est æternum. Persuadet Auer. suam primo, qa septimo Metaphy. text. cō. 21. & 20. Definitur materia per hoc, ꝙ est quo res potest esse & non esse. Secundo, quia forma est causa essendi: igr̄ nō causa corrumpendi, cum idem nō sit ꝑ se cā duorū contrariorum. Alij suam suadebunt, quia eo ipso ꝙ ipsa forma potest esse & non esse, ipsa materia corrumpitur subiectiue, compositum terminatiue. igitur per se causa est forma ipsa corruptionis. In hac quæstione loqui possumus, aut de principijs īmediatis & proximis corruptionis, aut è quibus per se fluat hæc passio ipsis rebus naturalibus, q̄ dicitur corruptibilitas. Si quidē loquimur de corruptione ipsa, nihil aliud affero pro responsione, q̄ id quod Aristo. totiens dederat, videlicet formam, priuationē, & materiam. formam quidem vti terminum è quo, priuationē,

E vti terminum ad quem, materiam vt subiectum. Si verò quæstio est de affectione, & cum illa affectio sit, aut aptitudo corrumpendi, aut possibilitas, & non differat à corruptione nisi penes inesse & possibile inesse, etiam ea principia corruptionis non debēt differre à principijs, nisi penes inesse & possibile inesse. Principium igitur corruptibilitatis rerum erit materia ipsa apta nata subijci formæ quā habet, & priuationi eiusdem, & sic erit forma apta nata esse terminus è quo, priuatio illius quæ est apta fieri terminus ad quem, & subiectum aptum natum transferri. Et sic intelligit Auer. primo huius. com. 81. & 82. vbi ait, ꝙ materia prima non ſm se, sed ſm priuationem admistam cū materia, est causa corruptibilitatis. Quibus quoque sequitur, ꝙ vt priuatio ipsa se habet ad generationē, sic quoque forma ad corruptionem, & quoniam generationis ipsa priuatio est quasi per accidens principium, sic corruptionis ipsa forma erit per accidens principium, & per consequens etiam corruptibilitatis causa erit quodāmodo per accidens, quatenus reducitur ad materiam, aut ad priuationē ipsam. Et ita videtur ꝙ potissima causa corruptionis atq; corruptibilitatis sit materia priuationi admista, & hoc est dicere materiam & contrarium. Priuatio enim non est nisi alterum contrarium. Sed contra arguiť; quoniam materia est ſm essentiam incorruptibilis: igitur non est causa corruptibilitatis. patet consequentia, quia vnum oppositorum non est per se causa alterius. Secundo, necessarium non est per se causa contingentis, Primo Priorum: sed materia est ens necessariū; corruptibile verò contingens: igitur materia nō est causa corruptibilitatis; Tertio, in causis præcisis & adæquatis, si affirmatio ē causa affirmationis, negatio erit causa negationis: sed causā entis in actu est forma & non materia: igitur non essendi causa erit forma, vel negatio formę, & ita nō materia. Ad hæc argumenta iam responsum est, materia enim est principium corruptionis vt subiectum, & causa corruptibilis etiam vt subiectum. causa verò totalis est materia vt priuationi admista, nam sic habet rationem subiecti, & termini ad quem, & propter carentiam habet appetitū. Tūc ad primum cōcedo ꝙ incorruptibile potest esse principiū vt subiectum rei corruptibilis, non autem vt immediatū efficiens apud Aristo. aut immediatus terminus, nec habeo pro inconueniente vnum alterius rationis esse principium alterius. modo, materia & res corruptibilis nō sunt opposita, sed disperata, siue alterius rationis. Ad secundū diceret Aristo. ꝙ necessarium non potest esse causa totaliter effectiua contingentis, vt pręmissę siue medium, sed causa materialis & subiecta bene potest. Ad tertium, concedo ꝙ negatio formæ est principiū corruptionis: modo hæc, vt dicit Themi. non est nisi mera formæ priuatio, & non ipsa forma. cum quo tamen stat ꝙ materia sit principium vt subiectū, & negatio formæ, vt terminus ad quē. Nec valet, priuatio siue negatio formæ est principiū: igiť non materia, quoniā materia est principium vt subiectū; priuatio vt terminus. Sed ambiges vtrū materia vt materia sit principium corruptionis, an vt priuata. si vt materia, igitur frustra priuatio. si vt priuata, igitur priuatio magis. Dico ꝙ materia vt materia esse potest principiū vt subiectum, vt priuata, dicitur principium geminum vt subiectum, & vt terminus. Ideo non sequitur ꝙ priuatio non sit necessaria, nec ꝙ sit magis principium. Et per hæc patet ad rationes vtriusque partis.

Eadem sunt corruptionis & gñationis principia.

Si affirmatiō affirmatiōis & neg. neg. i cāis ꝑcisis & adęquatis valet.

F

G

Dubitatio.

Responsio:

H

RECOGNITIONES.

Epilogat, & bene in cōmentarijs exposuimus, sed quo ad verba attinet, Arist. dixit {circa generationē Physicorum} quoniā principia rerum naturalium, quæ in generatione sunt constitutę, pertractauit. non enim omniū, quæ fiunt simpliciter, principia determinauit, quoniā nō eorum, quæ per electionem fiunt, sed solum rerum naturalium. neq; omnium rerum naturalium, sed earū, quæ in generatione constitutæ sunt: non enim diuinorū ac æternorum corporū, vt coelestium corporū principia pertra-

ctauit,

ctauit:cęlestia enim naturalia sunt, quoniam I motu sunt, non tamen genita, & corruptibilia, siquidem æterna esse declarauit. q autem cęlestium principia, quę tradita sunt, non sint principia, patet, quia priuatio non est in cœlestibus, cùm æterna sint, neq; materia hæc est illorum principium, siquidem materia hæc solum in illis est, in quibus transmutatio est, propterea & ipse 8. Metaphysi. palam abijcit à cœlestibus materiam, quoniam in eis nec generatio, nec corruptio est, in ijs autem, in quibus non est generatio, neq; corruptio, non est materia.

Tex. c. 18. Quæstio.

Sed si hæc vera sunt, quo pacto propositum præsentis negocij est agere vniuersaliter de principijs, q cōiter sunt principia oium naturalium, si cum naturalia sint cœlestia, eorum non sunt principia, quæ nunc tradita sunt. insuper quo pacto Arist. Naturalem Auditum præsens negociū inscripsit.

Solutio.

Dicendum, q cœlestium sunt principia, quatenus permutantur. permutatur autem Luna fm illuminationes: omnia autem cœlestia fm motum localem, & hoc pacto participāt priuatione, & materia, quæ ē corpus mobile: & hoc Aristot. confessus est, quoniam si omnino naturalia dicimus, quatenus natura participant, natura autem principium est motus, & quietis, vt patebit. 2. huius.

Omnis autem motus transmutatio quædam est, vt postea dicetur. manifestum enim est q ea, quę omnino transmutabilia sunt, quatenus intransmutabilia sunt, naturalia simpliciter dici non possint. quare, si naturalia appellaueris cęlestia, fm motum localem, non fm substantialem appellabis, & sic fm substantiam non continentur in his cœlestia, sed fm localem motum, secundum quem naturalia esse monstratum est, continebuntur. Quare communia hęc principia sunt omnium rerum naturalium. eorum quidem, quæ in generatione & corruptione sunt, secundum substantiam, & alia accidentia, secundum quæ transmutationes fiunt, æternorum autē secundum motum localem. Quoniam autem in ijs, quæ in generatione, & corruptione sunt, manifestior est priuatio, et materia: ideo maiorem sui sermonis partem assumit de pricipijs generabilium rerum naturalium, & in ijs exēpla exhibet. & propter hoc fuit occasio quibusdam, vt dicerēt de ipsis esse præsens negocium, & non recte: quoniam non solum hic eorum, quę in generatione sunt, pricipia pertractat, sed ēt in quacūq; naturali trāsmutatione, vt ipsorum pncipia cognoscētes, reducere tētemus eorum, quæ fiunt singula. ppea Secundo huius, cùm de gñatione & corruptione dixisset, intulit & quacunq; nālı transmutatione, in qua ea cōtinetur, quę fm locū est, & hac rōne Secundo huius, libros in tres ptes diuisit, quarū altera est de imobili, altera de mobili, sed incorruptibili, tertia de mobili corruptibili,

Mā, forma, priuatio, cœlestiū esse, ac pricipia sūt, inquātū aliquo modo sunt vel intelligūtur transmutari.

Tex. c. 70. Expō Sipl.

{sed quodāmodo alio.} Simplicius arbitratur hoc qđ Arist. hic dicit, esse dubitationem. qm̄, cum dixisset esse tria pricipia, subiectum, & duo cōtraria: nūc instat q duo sint, nam si priuatio nihil aliud est q̄ absentia formæ in eo, quod aptum est, posset aliqs dicere, q sola forma sufficiat, qm̄ sua pręsentia generat, sui absentia corrūpit. nō igitur sunt tria pricipia. Deinde entit soluere hanc dubōnem pluribꝰ modis, quæ expositio non vr̄ consona verbis Aristo.

Expō ppria q est Themi.

Propterea dicamus cū Themistio, q, cùm Arist. assignasset tres modos, quibꝰ pricipia sunt quodammodo tria, & quodammodo duo, nunc assignat quartū modum. erunt. n. pricipia duo si priuatio reducatur ad formam, at si priuatio accipiatur seorsum, p absētia in subto apto nato, erūt tria. Multa hic blacterizat Simplicius, quæ mihi videntur esse oīno non necessaria. In commentarijs disputatum est de causis corruptionis, & satis pbabilr teneri pñt, nunc possumus dicere, q multū differt loq de principijs, quo principia sunt, & de pricipijs, quo causæ sunt corruptionis. principia. n. quò corruptionis pricipia, sunt tria, p se sunt duo, videlicet termini, & subm: quò vero causę, duo sunt, videlicet materia & contrarium effectiuum corruptionis.

DILVCI.

Subiccta vero natura similitudie rationis scibilis est. nam, vt ad statuam æs, aut ad lecticam lignum, aut ad aliquid aliud eorum quę formam habent, materia atq; informe se habet antequā suscipiat formam, sic ad substantiam, & hoc aliquid atq; ad ens ipsa se habet. vnum quidem igitur principium ipsa ita vnum est, non tamen ita ens: perinde atq; hoc aliquid. vnum insuper principium est ratio ipsa: & id etiam quod huic contrarium est priuatio.

ANT.

Subiecta autem natura scibilis est secundum Analogiam. sicut enim ad statuam æs, aut ad lectulum lignum, aut ad aliorum aliquod habentium formam in materia, & informe se habet prius quàm accipiat formam, sic ipsa se habet ad substantiam, & ad hoc aliquid, & ad ens. vnum igitur principium est ipsa, non sic vnum existens, nec sic ens, sicut hoc aliquid. vnum autem quo ratio. est autem contrarium huic priuatio.

An mā sit p se cognoscibilis.

Qualis priuatio sit hactenus declarauit, nunc vero qualis materia: & quonam modo scibilis. Inquit subiecta vero natura, id est materia similitudine rōnis scibilis est. nā vt ad statuam æs, aut ad lecticam lignū, aut ad aliquid aliud eorū quæ formam habent, materia atq; informe se habent anteq̄; suscipiat formam, sic ad substantiā, & hoc aliquid atq; ad ens ipsa se habet: & materia non nisi relatione atq; proportione cognoscitur. Animaduertendum, q materia ipsa proportione cognoscitur tam ad subam compositam, quàm ad formā. vt. n. lignum pōt se habere ad lecticā vt ad formam, q cōpositum ex ligno, & lectica: ita materia se habet ad substantiam: & pro, i. ad hoc aliquid. atq; ad ens, hoc est formā: & ita p statuā & lecticā voluit formas, p ea quę formā habēt, voluit cōpositum: recte igr̄ materia cognoscitur similitudine rōnis, et ad subam cōpositam, et ad formā.

Mā scibilis est rōne formæ, & una ē sicut artifici aliū materia cōsensu constat.

Ex his cōcludit qualis est unitas materiæ, qualisque formę, & qualis priuationis. vt. n. ipsa materia scitur p rōnem similitudinis ad mām artificialiū, ita se hēt sua vnitas. vt. n. materia artificialiū est vna cōis omnibus artificialibus, sic vna est cōis materia oībus formis naturalibus. vt ēt forma artificialis est vna constituēs materiam eiꝰ in tali vnitate, sic forma nālis se habet vt vna respectu materiæ. vt etiā priuatio artificialis formæ est vna, qa vnius formæ, sic priuatio naturalis formæ vna, qa vniꝰ formæ. Inqt {vnum qdem igr̄ principium ipsa ita vnum est} vt materia artificialiū {non tñ ita ens pinde atq; hoc aliquid} vt materia artificialium: & ita differt à materia artificialium, & cōuenit. Differt. qa materia artificialium est ens, & hoc aliquid, materia vero rerū nālium neq; ens, neq; hoc aliqd. Conuenit vero, qa vt illa est vna oīum, sic hæc est oīum vna. Deīde de forma ait, vnū insup pncipiū est rō ipsa, subaudi vt forma artificialis vna est, et id etiam qđ huic contrariū est priuatio, est vnū vt priuatio artificialiū formarū. Hæc de materiæ scientia, & illius vnitate.

Commen. 69. Auer.

{Et ista natura.} Primo Auer. verificat dictū Philosophi, & dicit prīo, q hæc nā non pōt p se intelligi, cum non sit aliqd in actu hñs qdditatem. Dicit secundo, q intelligitur p comparationē propter latētiam suæ substantiæ. Dicit tertio, q cum volumus ipsam describere, Dicimus ipsam esse illud, cuius proportio ad substantiam est sicut proportio cupri ad idolum, aut ligni ad scamnum. cætera, quæ dicit ad hoc propositum, patent.

{Et dr̄.} Declarat substantiam, ad cuius cōparationē scitur, & vult, q hęc sit scibilis tam in cōparatione ad substantiam compositam, q̄; ad formam.

{Et ista natura.} Declarat qualis est vnitas magis: &

dicit primo, q̃ ista natura, quæ est prima materia, est vnũ principium cõmune omnibus entibus transmutabilibus, quæ alterantur inuicem. Dicit secundo, q̃ non est vna in se, ita vt sit substantia simplex existens in actu: hoc est, nõ est vna sicut forma, neq; vna vt cõpositum ex materia & forma: & ita est vna per priuationem formæ.

{Nam si haberet.} Probat quod dixit tribus rationibus. prima ratio, si materia haberet formam propriam, nullam reciperet ipsa permanente, sed statim corrumperetur quàm cito alia forma generaretur. Consequentia declaratur. quia, si materia haberet formã propriam, illa esset sibi specifica, & vltima: igitur illa permanente non posset aliam recipere: aliter vnũ subiectum haberet duas formas vltimas: oportet igitur, si debeat recipere aliam, vt illam amittat, cùm sit illa sibi propria: & corrupto proprio, corrumpatur subiectum: iure etiam subiectum amittet, et sic materia corrumperetur.

{Et etiam} Secundo arguit. materia recipit omnes formas: igitur est in potentia ad omnes. consequentia patet: quia oẽ recipiẽs debet esse denudatũ à natura recepti. vltra, est in potẽtia ad oẽs: igitur nullam hẽt propriam.

{Et ẽt.} Tertio arguit, si materia haberet aliquam formam ꝓpriam: cũ illa sit sibi specifica & vltima, oĩs forma aduentens erit accidens. cætera patent.

An mã hẽat ꝑ se qdditatẽ distinctã a forma.

SEd circa verba cõmenti dubitaẽ primo, qa Auerro. ait mãm nõ esse ens in actu, & nullam habere qdditatem, & ꝑꝑea non est intelligibilis. videtur q̃ hoc sit falsum, qm̃ materia est ens realiter distictum à forma: igitur habet qdditatem aliam à forma. Secundo dubitatur, qa ait, q̃ materia cognoscitur ꝑ comparationem ad substantiam compositam, et ad formam. Videtur enim q̃ bene per comparationẽ ad substantiam compositam, sed quo modo ad formã, non declarat. Tertio dubitatur, quia vult materiam esse vnam numero, & cõem omnibus. Nam Primo Metaphy. com. 31. dicitur, q̃ vnum numero non inuenitur in pluribus: igitur cum ipsa sit vna numero, nõ potest esse cõmunis pluribus. Quarto dubitatur, quia hic habetur, materiam non habere nisi vnã formam, Tertio vero Cęli, cõ. 67. habetur, q̃ in mixto sunt quatuor elementariæ formę, & quinta forma mixti specifica, maxime quia nos tenem⁹ formam corporis esse materiæ coæternam: hæc quantum ad commentum occurrunt. Dicendum per ordinem, vt aliàs solin sumus dicere, q̃ definitio potest esse duplex: absoluta, & relatiua siuẽ similitudine rationis. Absoluta est ꝑ verum genus, & veram differentiam. et quia, omne ens in specie uel in genere constitutum habet differẽtiam, quę sumitur à forma, ideo omne definibile definitione absoluta est habẽs formam, hoc est cõpositum ex materia & forma, aut est ipsa forma. Ex hoc patet error recẽtiorum, qui credunt q̃, qa materia est ens distinctum à forma, debeat habere propter hoc definitionem: vbi. n. ipsa haberet definitionem, esset aut forma, aut habens formam. & sic patet solutio ad primam. Ad secundam dici potest, & ipsa materia habet definitionem relatiuam ad formam, & ad substantiam cõpositam. relatio vero est duplex, aut inter quatuor terminos, aut inter duos tantum terminos. inter quatuor terminos vocatur proportio, & hoc modo definitur acuties vocis. est. n. vocis acuties subtilitas ita se habẽs ad vocem, vt acuties gladij ad gladiũ. Inter duos vero vocatur simplex relatio, & hac formula definiẽ pater, est. n. pater qui habet filium. Tunc dico, q̃ materia in comparatione ad substãtiam compositam definitur per proportionem ĩ quatuor termini, sic videlicet, materia est subiectũ ita se habens ad omnes formas, vt cęra ad omnes figuras. In comparatione vero ad formã definitur per relationẽ inter duos terminos. ita videlicet, materia est quæ habet formam. Ex his patet, q̃ prima definitio competit materię et quatenus materia, & quatenus subiectũ: secunda vero tãtum quaten⁹ subiectum: non. n. materia habet formã, nisi vt subiectum. Sequitur etiam q̃, materia definitione prima magis cognoscitur: cum cognoscatur tam vt subiectũ,

An cõparatione formę, uel cõpositi, mã cognoscibilis, seu definibilis sit.

An mã sit vna numero.

An mã vnã tm̃ formã recipiat.

Mã nõ sit ꝑ se qñtitatẽ antiquam.

Solutio 2: Mã ad vtrũque, cõpositũ & formã diuersimode definibilis ẽ.

E q̃ vt materia, per secundam vero minus: cum tantum cognoscatur vt subiectum. Tertio patet, materiam esse relatiuum quoddam, & referri ad duo: tum ad substantiam compositam, ad quam proportione refertur, & respectu eius ipsa definitur in quatuor terminis: tum ad formam, ad quam habet relationem tantum, & respectu illius per duos terminos describitur. Ad tertiam dici potest, quòd duplex est vnum numero apud Auerroẽ, positiuum, vt Callias, & Plato, & hoc modo non potest esse commune pluribus, alio priuatiue, quo modo cæra respectu figurarum, & sic potest esse commune pluribus. de vnitate materię qualis sit. 12. Metaphy. commẽ. 14. ab Auerroe perquire, et à nostris abbreuiationibus ibidẽ. Ad quartam respondent Iuniores, quòd dictum Auerrois hic intelligitur de formis perfectis, non recipientibus magis neq; minus: de formis vero suscipientibus magis & minus loquitur. 3. Cęli. Sed hoc non potest stare, quoniam intẽsio & remissio non variant speciem, igitur, si formæ quatuor elementorũ possunt esse in vno mixto: illud esset in quatuor

Solutio 3. Vnũ nũo positiue cõmune pluribꝰ si est, vnũ autẽ priuatiue, sicut mã, pluribꝰ cõe est. Ad quartam

F speciebus. Ideo aliter dico, q̃ formam recipi, in aliquo bifariam est, aut disponens tantum, quo modo qualitates & id genus pręsunt in materia, aut perficiẽs, qũo forma vltima. tunc, si prima regula, quælibet forma recepta vt disponẽs tm̃, non reponit subm in specie, nec in esse vltimo. Secunda regula, q̃libet forma q̃ inest subto ut supficies, cõstituit subm in specie atq; esse vltimo. Tũc dico, q̃ Auer. hic vult non eẽ plures formas in cõposito vt pficientes, qa tunc reponeretur in pluribus speciebus. Tertio vero Cęli vult plures posse eẽ formas vt disponẽtes: qua rõne fit vt mixtũ non reponaẽ ꝑ eas in quatuor speciebus, sed in specie vltimæ formæ, cùm illa tm̃ in mã recipiatur vt pficiẽs tm̃, de his anno prę terito diximus multa in lib. de Gñatione, & etiam in lib. de Mixtione. hęc satis.

Mã vnã ꝑ se tm̃ formã recipit, plures vero dispositiue.

QVærere solebam, vtrum mã sit intelligibilis ꝑ se, & videẽ q̃ sic. oẽ ens reale est intelligibile ꝑ se, mã est ens reale: igitur ꝑ se intelligibilis. In contrarium est Arist. G qui vult materiam non esse per se intelligibilem, nisi similitudine rationis, vt dictũ est. In isto quęsito sunt positiões, prima ẽ nonnullorum, qui tenent materiam esse intelligibilẽ ꝑ se absolute, & non per formam, hanc persuadent. Primo, quicquid continetur sub per se obiecto intellectus est per se intelligibile: sed materia continetur sub ente per se: igitur est per se intelligibilis. Secundo, omne quod est in actu aliquo modo, & non ꝑ formam, potest intellig. ab intellectu per se: sed materia ipsa est aliquo modo in actu, saltem entitatiuo: igitur est per se intelligibilis. Tertio, omne quod est pars quidditatis est per se intelligibile: sed ipsa materia est pars quidditatis: igitur per se intelligibilis. Quarto, intelligibilitas est propria passio entis: materia est ens distinctum à forma: igitur habet intelligibilitatem aliam à forma, & per consequẽs est ꝑ se intelligibilis. multæ aliæ rationes possunt fieri, sed hæ sufficiant. Propter hęc volunt materiam esse per se intelligibilẽ terminatiue, nõ autem motiue. terminatiue quidem, quia potest termi- H nare operationẽ intellectus, & per se propria terminatione, non autem potest mouere itellectum, quia non potest facere phantasma in actu. Sed hæc positio ese expresse cõtra Aristo. & Auer. Aristot. n. ait ipsam non esse intelligibilem, nisi similitudine rationis, & ad formam, & ad substantiam compositam. idem Themistius in paraphrasi expresse ait. Et arguo rationibus. primo, omne per se intelligibile ẽ in actu vel actus. 9. Metaphy. tex. cõ. 20. sed materia nec est actus, nec habẽs actum, vt probaui aliàs: igitur nõ intelligibilis per se. hæc ratio est Auer. in principio commenti. Secundo, intelligatur per se materia: aut igitur intellectus tunc phãtasma speculatur, aut non. si nõ, tunc sine phantasmate intelligit anima, cõtra totum Tertium librum de Anima. si speculatur phantasma, aut materiæ, aut formæ, aut compositi. non materię, quia tunc materia posset agere phantasma, et sic posset mouere intellectum, si formæ vel compositi, hoc dixit Aristote. materiam esse

intelligibilem

An mã sit ꝑ se intelligibilis.

Confutatio. Mãm terminare ꝑ se actũ itellꝰ, nõ ãt mouere ĩ cõueniẽs est Pria ratio.

Secunda.

intelligibilem per analogiam ad formam & substantiã cõpositam. Tertio, oẽ per se intelligibile debet per se, aut ꝑ propria accidentia mouere sensum: sed materia per se non mouet sensum nec ꝑ propria accidẽtia, cum nulla habeat propria, quemadmodum nec formã propriam: igitur non potest per se intelligi. Quarto, materia est ad aliquid, vt ad formam & substantiam compositam, Secundo huius, com. 26. igitur non est absolute intelligibile. propter hæc & alia multa tenemus cum Aristo. Themistio, & Auer. & expositore, ꝙ materia nõ sit intelligibilis nisi relatione, aut ad formam, aut ad substantiã compositam, & hoc intellectu simplici, per accidẽs vero tam intellectu communi, q̃ discursiuo intelligi potest. Animaduertendum pro solutione rationum, ꝙ multum refert dicere, hæc ẽ per se, mã est intelligibilis, & dicere materia est intelligere ꝑ se, Bene enim concedunt Peripatetici hanc esse per se, materia est intelligibilis, saltem secundo modo per se, sed negabunt materiam esse intelligibile per se, quia esset sensus ꝙ ipsa sit ens quod per se absolute absq; omni alio possit intelligi. Secundo animaduertendum ꝙ non differt apud Peripateticos posse mouere intellectum & terminare intellectionem. Nam intellectus est virtus passiua, & intelligibile virtus actiua, & ita omne intelligibile cõparatur ad intellectum vt forma, & per consequens omne intelligibile mouet intellectum. Tunc ad rationes ad primam dico ꝙ minor est falsa, quoniam materia non continetur sub ente, nisi propter formam, & ut est pars compositi: igitur non continetur per se sub ente. Ad secũdam patet solutio, est enim minor confutata supra. Ad tertiam similiter minor est falsa, ut etiam supra diximꝰ. Ad quartam, quidam concedunt, ꝙ materia habet distinctam intelligibilitatem aliam ab ipsa forma, loquendo de intelligibilitate naturali, sed loquendo de intelligibilitate respectu nostri, illa nec est per se passio entis, nec competit materiæ.

Tertia. *Quarta.* *Materia intellectũ simplici cõparatione ad formã, vel substantiã cõpositam intelligibilius est.* *Nota pri.* *Nota. 2.* *Solutio.* *Rñsio pri.*

Rñsio. 2.

Aliter potest dici, ꝙ materia vt est ens ita est intelligibile, modo: cum nõ sit absolute ens, nisi per habitudinem ad formam & ad substantiam compositam, ideo non potest habere intelligibilitatem, nisi relatiuam. debet igitur in maiori addi, quicquid habet distinctam entitatem absolutam habet distinctam intelligibilitatem, sic autem minor est falsa. Hæc de quæsito isto.

RECOGNITIONES.

QVoniam ea, quæ de materia assignata exẽpla sunt vt homo, & semen, & si quid aliud est id genus, non proprie materiam faciunt scire, nũc docet quonam modo materia est scibilis. Vbi animaduertẽdum, vt Simplicius admonet, aliquid intelligi posse aut per abstractionem, et hoc pacto intelligitur id omne, quod imaginẽ, vel formã habet, quo ẽt modo fortasse forma naturalis posset intelligi, aut per analogiam, per quam ad alia se habet. Hanc autem per analogiam cognitionem, illegitimam consiaerationem appellauit Plato, qm̃ non fit per abstractionẽ formæ, sed potius per negationem, & tanq; lusca fit. qui. n. vult intelligere materiam, prius debet eam intelligere, vt informe quippiam, quare per negationem eam intelligere oportet. propterea dicit {subiecta autem natura scibilis est} non per se generando in intellectu propriam speciem, qua per se intelligatur, quod Simplicius per abstractioocm intelligere appellat {sed secũdum analogiam,} quod potius est ꝑ abnegationem formæ, & exponit quo modo per analogiam, & dicit, {sicut enim ad statuam} quod est compositum quippiam ex ære, & quadam figura, se habet {æs, aut ad lectum lignum, aut ad aliquid aliorum, quæ habent formam in materia, &} sicut {se habet informe prius quã accipiat formã} subaudi ad formam, & respondens singula singulis, ad primam quidem comparationem d. {sic ipsa}, s. materia {se habet ad substantiam, & ad hoc aliquid}, i. quę substantia est hoc aliquid, & quoddam compositum, ad secundam vero comparationem d. {& adens} id est & ad formam, respectu cuiꝰ est informe quippiam: ergo hæc cognitio per analogiam est illegitima, vt dicit Pythagoricus Thimæus in proprio opere, quoniam est per negationem formæ ab ipsa materia, nõ autem per abstractionem similitudinis à re, quæ intelligitur, oportet enim eũ, qui debet intelligere materiã, prius remouere ab ea formã, qua intelligitur vt informe & vt subiectum in potentia quare per negationem formę intelligibilis est. Tum quasi epilogando dicit, {vnum igitur principium est ipsa}, s. materia {non sic vnũ existens, nec sic ens, sicut} est vnum ipsum {hoc aliquid} & sicut est ens ipsum hoc aliquid, & substantia cõposita, licet materia sit magis propinqua ad ipsum hoc aliquid q̃ priuatio. {vnum autem} id est alterum {autem} scilicet principium est {quo ratio,} id est forma. {est autem}. s. tertium {contrariũ} hinc priuatio. igitur principia tria sunt. Quo vero ad verba attinet, scias hęc verba gręce legi μία δ' ἡ ὁ λογὸς vbi verbũ ἡ obscuram reddit literam, qm̃ est fœminini generis, λογὸς autem masculini, dici tamen potest ꝙ particula ἡ adiuncta est non illi verbo λογὸς, sed illi verbo ἀρχὴ id est principium, quod, apud gręcos, est fœminini generis: q. d. alterum principium est, quod ratio, & forma. Alexander autem dicit in quadam scriptura nõ legi verbum. ἡ, sed sic {vnũ autem ratio}: q. d. secũdum vero principiũ est ratio. Quæsiuimus in commẽtarijs an materia ipsa sit per se intelligibilis, dixerunt nonnulli intelligibile trifariam dici, per se motiue, vt ens sensibile, siue sit forma, siue sit formã habens, ꝑ se terminatiue, vt quicquid potest per se terminare operationem intellectus primam, & tertio modo per accidens, & hoc vel quia cõiungitur ei, quod per se mouet intellectum, vt substantia, aut ei, quod ꝑ se terminat actum intellectus, vt priuationes. Tunc dixerunt Primo materiam nõ esse per se intelligibilem motiue, quia nec est actus, nec habens actum, Secundo ꝙ est per se intelligibilis terminatiue. primo, quia continetur per se sub ente, quod est primum intellectus obiectum, deinde quia est in actu aliquo pacto saltem entitatiuo, & quidẽ distincto à forma, tertio, quia est pars quidditatis, demum, quia entis est ipsa intelligibilitas affectio.

Cognitio ĩl legitima. *Græca ver.* *Quæstio de intellectione materiæ.* *Prima pō.*

Sed pace tantorum virorum dixerim, hæc opinio nõ est Peripatetica, primo quia nihil per se est intelligibile à nostro intellectu, nisi sit per se intellectus motiuum, hoc est nisi sui ipsius speciem in intellectu possit generare, quod Simplicius authoritate Platonis, & Arist. & Pythagorici Thimæi probauit, & hoc Secundo Meta. in dilucidatio probaui, primo qa illud, cuius definitio est in pati & moueri ab intelligibili ad nullum intelligibile cõparari pōt, nisi, vt passiuum ac aptum moueri ab illo. At definitio intellectus est in pati & moueri ab intelligibili, vt Tertio de Anima satis explicatum est: igitur ad nullum intelligibile cõparari potest, nisi vt passiuum, & mobile. Insuper, omnis terminus alicuius actionis per illam actionem accipit esse post non esse, vt terminus generationis per generationem, & terminus alterationis per alterationem, & terminus auctionis per auctioocm semper se accipit, quo fit, vt terminus intellectionis per ipsam intellectionem accipiat esse: sed hoc est falsum, cum intelligibile sit ante ipsum intelligere. Demum, si intellectus posset aliquid intelligere, à quo non pateretur, tunc eius natura nõ esset, quæ passibilis tantum vocaretur, quandoquidem alia ratione vocari potest nõ passibilis, saltem respectu eorum, à quibus non pateretur. Ex hisce sequitur duplex tantum esse intelligibile, per se quidem, quod per se potest i intellectu propriam speciem generare, & hoc uocat Simplicius intelligibile per abstractionem, hoc pacto est intelligibilis forma sensibilis, vel id omne, quod sensibilem formam habet, per accidens vero, quod vel coniungitur ei, quod est per se hoc pacto intelligibile, vel quod relatione, vel proportione ad per se intelligibile intelligitur, vt in commẽtarijs declaraui, & hanc intellectionem Simplicius vocat illegitimam. Tunc dicerem materiam non esse intelligibilem per se, cum non possit per se mouere intellectum est tamẽ intelligibilis per accidens, aut relatione, quia est subiectũ,

Refutatio. *Suppositio.* *Disputatione. 2. ca. 2.* *Duplex intelligibile.*

et materia formę, aut proportione, quia ita se habet ad formas, vt substantia composita, quod est corpus naturale, ad formas artificiales. tunc licet rationes oppositæ opinionis sint deletæ in commentarijs, tamen rursus prima diluitur, quia obiectum per se intellectus est ens sensibile, vel habens ens sensibile. At materia non est ens sensibile, nisi propter formam, uel propter substantiam compositam, ideo propter illã intelligitur. Insuper, dato q ens sit obiectum intellectus, non tamen est per se obiectum intellectus ex parte sui, et ex parte intellectus, sed tantum ex parte intellectus: quoniam intellectus nihil per se intelligere potest, nisi sit ens, tamen aliquid potest esse ens, quod non per se intelligitur ab intellectu. Pręterea Auerroes diceret ens esse per se obiectum intellectus: materiam tamen non diceret esse per se ens, sed propter formam, aut propter substantiam cõpositam. Secunda vero diluitur, quoniam licet materia sit in actu entitatiuo, non tamen est in actu sensibili, & ideo non potest per se mouere intellectũ. Auerroes etiam negaret, quoniã asserit materiam omne esse habere à forma, cuius est subiectum. Diluitur quoq tertia, qa Auerroes asserit materiam nõ esse partem, quidditatis, nisi per accidens, quatenus defert formam, quę est tota quidditas. Vltima diluitur ex eo, qa bene ĩtelligibilitas per se enti competit. non quidem perseitate entis, sed perseitate passionis, quæ est ipsa intelligibilitas: quoniam multa sunt entia per se, quę nõ sunt per se ab intellectu nostro intelligibilia, vt materia, & dimensio, & intelligentiæ cœlestes, & numerus stellarum, tamen nihil potest intelligi nisi ens: quia igitur materia per se non potest mouere intellectum, per se quoque non erit intelligibilis, quare erit intelligibilis per accidens. Sed quo nam modo per accidens intelligibilis, licet in commẽtarijs sit expositum satis dilucide, tamen dicamus primo, q materia non sit scibilis, siue cognoscibilis per se generando propriam speciẽ in intellectu, aut per se absoluta definitione: alioquin, aut esset forma, aut habens formam, vt in cõmentarijs deduximus. Secũdo dicamus, q materia non est intelligibilis per accidens, quia inest alicui, quod est per se intelligibile, cum materia nulli insit. Tertio dicams, quòd materia ipsa sit cognoscibilis atq scibilis per accidens, quoniam definitione relatiua, quatenus aut ad formam, aut ad substantiam compositam refertur, non tamen eodem modo: quoniam ad formam refertur materia ipsa relatione, quæ est inter duos terminos, veluti pater ad filium, & ẽ cõuerso refertur, & ideo pater definitur, q sit qui habet filiũ, & ẽ conuerso: ad substantiam vero compositam refertur relatione, quæ est in quatuor terminis, modo quo acuties vocis describitur. est enim vocis acuties tenuitas ita se habẽs ad vocem, vt acuties gladij ad gladium. Tunc dicamus, materiam relatione ad substantiam compositam intelligi definitione, quæ est in quatuor terminis. sic videlicet, materia est subiectum ita se habens ad omnes formas, vt cæra ad omnes figuras. relatione vero ad formam intelligi definitione, quæ est inter duos terminos hoc pacto, materia est, quæ subijcitur omnibus formis. Materia igitur per accidens intelligibilis est, quoniam intelligitur per speciem corporis naturalis, quod est substãtia composita, atq materia artificialium, atque formarum accidentalium: & per speciem abstractam à forma sensibili. species .n. quæ abstrahitur à corpore naturali, quæ est substantia composita, per se substantiam compositam repræsentat, per accidens autem materiam, quæ proportione est ei similis, ita se habens ad formas substantiales, vt corpus naturale ad artificiales, & ad accidentia. similiter species, quæ abstrahitur à forma sensibili, quæ est in materia, per se repræsentat formam, per accidens vero materiam, quæ illi subijcitur, vel subijci potest. Recte ergo Simplicius asserit intellectionem, qua materia intelligitur, esse illegitimam, quoniam siue intelligatur per relationem ad formam, siue per relationem ad substantiam compositam, semper intelligitur per accidens, et non per abstractionem speciei ab ipsa,

Quomõ mã sit p accñs ĩtelligibilis.

Materia nõ sic p accñs ĩtelligibilis dr̃, qr̃ sit p se intelligibitis, seu p ppriam spẽm, sed relatiõe ad formã, uel compositũ.

E sed vel per abstractionem speciei à forma, vel per abstractionem à substantia composita, quæ est corpus, atq materia accidentalium formarum. sed siue sic, siue sic non est intelligibilis p accidens, quia materia alicui insit, quod est per se intelligibile, cum materia nulli insit, sed oĩa ei.

DILVCI.

Hæc autem, quonã modo duo sunt, atq quo modo plura, paulo ante dictum est. primũ quidem igitur dictum est, cõtraria solum principia esse, deide, necessarium etiam esse quoddam aliud subijci, triaq esse. Ex his vero, quę nunc, patet, quæ nam est contrariorũ differentia, & quo modo principia se hñt inter se, & quid est ipsum subiectum: vtrum tamen forma ipsa substantia sit aut subiectum, nondum patet. Sed q principia tria, & quo modo tria, atq quis ipsorum sit modus patet. Quot quidem igitur, & quæ sint

F principia, ex his perspectum.

ANT.

Hæc autem quo modo duo, & quo modo plura, dictum est in his, quæ superius, Primum quidem dictum est, q principia contraria solum sunt: posterius autẽ, q necesse est & aliud subijci, & esse tria. Ex his vero, q̃ nunc, manifestum est, quæ differentia contrariorum est, & quo modo se habent ad inuicem principia, & quid subiectum. Vtrum autem substantia species, aut subiectum, nondum manifestum est. sed quòd principia tria, & quo modo tria, & quis modus eorum, manifestum est. Quot igitur, & quæ sint principia, ex his consideretur.

Hęc pars est epilogus tam eorũ, quæ antedixit, q̃ eorũ, quę nunc: Excusat se tamen, quia nõdum patet, an forma, vel materia ipsa, aut ambæ sint substantiæ. Addit tamen

G Themistius alias quęstiones, quas Arist. prętermisit, quoniam ad curam Superioris Philosophi maxime pertinere videntur. Et sermo totus patet.

Commen. 70. Auer.

{Et iã} Cõmentũ patet: sunt tñ nonnullę digressiunculæ aĩaduertendę: prima est, quomõ materia & forma sunt inuicem cãæ: & vult, q sint sibijnuicem cãæ sm esse. materia qdem est causa formæ, quaten⁹ ipsa forma esse non potest absq mã: igitur depẽdet ẽ materia in genere subiecti, qua rõne accidens dependet ẽ substantia. Forma vero est causa mãæ, tum essendi, tum eẽndi in actu. essendi qdem, qm̃ materia esse non põt absq forma, immo materiæ cõsideratę penitus sine forma nihil correspondet præter priuationem: quæ nõ est ens extra aĩam, 12. Metaphy. com. 14. essendi vero in actu, quoniam materia recipit esse formale et specificum à forma, quatenus per ipsam efficitur pars compositi entis in genere & specie. De hoc dicemus Secũdo huius comment. 12. & 30.

Mã & foa sibijnuicem sunt cãæ. Foa depen det e mã sub iectiue, mã aũt a forma quo ad eẽ & esse actu.

{Et modus eẽntiæ} Secunda digressiuncula continet

H multas partes. Prima, qualiter mã se habeat inter entia & non entia. & dicit primo, q modus suæ essentię non est demonstratum in actu, tanq indiuiduum substantię, vt nonnulli antiquorum dixere. Dicit secundo, q est medium inter esse simpliciter, & nõ esse simpliciter, hoc est, est subiectum capax priuationis & formæ. p medium. n. intelligit subiectum cõe utrisq, per esse in actu intelligit formã, aut cõpositum, p non esse ĩtelligit priuationem. materia itaq est medium subiectum & cõe vtrisq. Aliter potest intelligi, vt recentiores exponunt, & bene.

{Et accidit.} Secunda pars ẽ, q accidit suę substãtiæ esse in potentia omnes formas ad hunc sensum, q potentia eius non sit substantia eius, ut sit pars definitionis gen⁹ vel

Sba mãæ si ue potẽtia di stiguũ ab es sentia.

differentia

differentia materiæ. Probat primo, quia, si potẽtia eẽt essentia vel substantia materiæ, tunc in aduẽtu formæ desineret mã esse oĩno: declaratur, quia desinit potentia ad illã formã: igitur desineret simpliciter materia.

{Et vniuersaliter.} Secundo, si potentia esset substantia & essentia materiæ, tunc in aduentu formæ materia secũdum se, & quodlibet sui corrumperetur, & sic nihil materiæ esset.

{Et esset.} Tertio, materia est to pręedicamẽto substantiæ, potẽtia in prędicamẽto relationis, igitur eẽntia materię non est potẽtia. Ex his dat, ꝙ materia est substantia nõ potẽtia, neq; priuatio, sed substantia, cum pars substanõę sit substantia: reliqua patent.

dubiões. Anfulla mãç sit I potẽtia.

Sed circa hæc occurrunt dubitationes: prima, qa Auerroes in libro de Substantia Orbis, capite primo, & in commento meæ expositionis, 13. dicit totum oppositum. Inquit. n. vnde natura huius subiecti recipientis substantiales formas, videlicet primæ materiæ, necesse est, vt sit natura potentiæ, s. ꝙ potentia sit eius differentia substantialis: ecce totum contrarium huius.

Secundo, contra rationes dubitatur. Prima concludit verum: nam in aduentu formæ materia desinet esse, quia habebat esse per primam formam: igitur adueniente alia, materia habet nouum esse, & acquirit aliam definitionẽ, & sic non videtur inconueniens.

Secunda nõ p idem destruit, qa non differt à prima.

Contra tertiã dubitatur: nam mã ipsa est in prædicamẽto relationis, Secundo huius, com. 26. & sic videtur nulla.

Dubitatur vltimo contra omnes, si potentia esset ad aliquid, vtrum ad formam vel agens, hæc dubitatio est non parua. Multa possunt dubitari de potentijs materiæ, q̃ omnia in libro. de Substantia Orbis potes legere.

Cõtraria proferre, nõ inconueniens si obiter occurrant.

Circa has difficultates, qcquid dixerim aliás: nõ enim habeo p inconueniẽti in eodẽ libro dicere contraria, si cõtraria obiter occurrũt. Dico, ꝙ duplex est mãę potentia, Vna quidem absoluta, nõ quidem, quòd nulla ratione relatiua sit ad operationem, sed eo quod respicit generatim et indifferẽter omne genus, ac omnem speciem, ac omne indiuiduum formæ, & hæc est materiæ propria, siue affectio, siue passio, siue (vt græce loquar) idiotropia, hoc est propria materiæ naturalitas, per quam ipsa primo & per se exit ad receptionẽ. Altera potẽtia est respectiua, q̃ non vna rõne est, nam, siqdem referatᷣ ad genus formarũ, gñalis est, si vero ad spẽm, specifica, at si ad idiuidua, idiuidualis. Tunc dico, ꝙ potẽtia primo modo est dña materiæ, siue loco differẽtiæ posita, vt prima illius affectio: & de hac loquitur in de Substantia Orbis: potẽtia uero secundo modo est in p̃dicamento relationis, & differt à materia, quando illa sit generabilis & corruptibilis oĩno, materia vero non. Tunc patet ad primam. Ad secundam dico, ꝙ materia in aduentu formę desinit esse secundum indiuiduum in actu, nõ tamẽ simpliciter desineret, vbi autem materiæ essentia esset potentia omnino, & secundum esse actuale, & simplr desineret, quemadmodum desinit potentia illa, 12. Meta. com. 11. Ad tertiã dicendum, ꝙ esse in p̃dicamẽto relationis potest intelligi dupliciter. Vno modo p habitudinẽ ad terminum: quomodo pater est ad filium, & dñs ad seruum, & hoc modo materia vt subiectum est in habitudine ad formã. Alio modo per habitudinem ad causam è qua simpliciter dependet, qua rõne effectus refertur ad Deum, & hoc modo materia ipsa est in habitudine ad formam. Tũc dico, ꝙ hic vult ꝙ materia sit ens absolutum à termino, In. 2. huius vult, ꝙ sit relatiua ad causam, & hoc pauci intelligunt. Ad vltimã Ioannes rñdet, ꝙ potẽtia est ad agens, declarat, quia potẽtia mãæ vel est actiua, uel passiua: non actiua: igr̃ passiua, igr̃ principium transmutandi ab altero inquantũ alterũ. Sed dices ad quod agẽs, an ęternum, vt cęlũ, an corruptibile. Secundo potẽtia est formę, qa actus & potẽtia sunt relatiua. Ad primã dici põt, ꝙ referẽt ad agens vniuersale & ęternũ, vtpote ad cœlum. Nec inconueniens, unum eẽ terminũ plurium sm̃ diuersas rõnes,

Potẽtia absoluta est dña mãę, & est idẽ cũ eẽntia, respectiua vero ẽntialit ab illa diffiẽda est.

Materia i aduẽtu formæ nõ desinit eẽ simplr potẽtia, sed desinit eẽ sm̃ potẽtiã idiuidual

Mã ẽ ens absolutũ a termino, est aũt relatiuũ ad formã sicut ad cãm.

Materia refert ad agẽs

A vt vnus pater ad plures filios, sic vnũ agens ad plures potentias sm̃ diuersam rõnem. Ad secũdum dicit Ioannes, materiam referri ad formam, & ad agẽs alia atq; alia relationis specie, ad agens modo actiui ad passiuum, ad formã mõ mensuræ ad mensuratum, qñ forma sit materiæ pfectio, & oẽ perfectius sit mensura impfecti. Multa alia in lib. de Substantia Orbis dicta sunt. Hæc satis.

vniuersale, & ad formã

RECOGNITIONES.

QVicquid sit dictum in cõmentarijs, nũc dicamus, ꝙ Arist. in hoc textu epiloget, & tria faciat. & primo, ꝙ epiloget, quæ olim disputata sunt de numero principiorũ, secunda ibi {ex his vero nũc} q̃ dicta sunt nũc de principijs, tertia ibi {vtrum aũt substantia} excusat se à quæstionibus metaphysicis. De prima parte dicit, {hæc autem quo modo duo, & quo modo plura,} scilicet duobꝰ, {dictum est in his, quæ superius,} nam primo probauit, ꝙ principia sint solum contraria, ex eo, quia omnia, quæ fiunt ex contrarijs fiunt: {posterius autem, ꝙ necesse est

B & aliud subijci, & esse tria,} argumento, ꝙ nullum contrarium recipit aliud: hęc de prima parte. De secunda vero, {ex his vero nũc,} quę pximis lectionibus dicta sunt, {manifestum est, quæ differentia contrariorũ est,} quoniam dictũ est, aliud esse quod fit, & est terminus ad quẽ, aliud autem ex quo fit, & est terminus à quo: {& quo modo se habent ad inuicem principia}, s. contraria. nam dictum est, ꝙ alterum alterius sit absentia, {& quid sit subiectum,} quoniam dictum est, ꝙ sit illud, quod ita se habet ad formas, sicut cęra ad figuras. Auerroes autẽ dixit, {quæ differentia contrariorum est,} quoniam aliud est per se, aliud per accidens, & cum dixisset, {& quomodo se habent ad inuicem principia.} Auerroes per principia intellexit materiam & formam: nam forma substẽtat materiam, & è contrario. & non recte dicit, cum Aristo. repetat, quę proximo loco dixit, modo hoc non dixit. ppterea melius per principia intelligas contraria: nam dictum est alterum alterius esse absentiam. & cum dicit, {& quid sit subiectum,} non bene exposuit Auerroes, quia declara-

C tum est, ꝙ non sit ens in actu, sed quasi medium inter ens simpliciter, & non ens simpliciter, quoniam hoc non dixit Aristo. in proximis lectionibus, sed melius, ut diximꝰ, quia declaratum est, ꝙ ita se habet ad formas naturales, ut sustantia ad accidentia. De tertia parte dicit, {vtrum autem species,} id est forma, {& subiectum,} id est materia, sint {substantia, nondũ manifestum est,} qm̃, vt Themistius dicit, est quæstio attinens ad Metaphysicũ {sed} subaudi ad Physicũ attinet scire, {ꝙ principia} sint {tria & quo modo tria, qm̃ quatuor modis tria, & quatuor modis duo, vt superius diximus. {& quis modus eorum,} qm̃ dictum est omne principium esse necessariũ, ut suppleuit Auer. vel & quis modus eorum est, quo sunt, quodam modo duo, & quo sunt quodam modo tria. Sunt enim modi quatuor qbus sunt quodam modo duo, et quodam mõ tria, vt superius enumerati sunt. vnde legenda sunt verba sic, {& quo mõ tria, &} pro, id est qs modus eorum est, quo, vel quibus sunt quodam modo duo, & quodam modo tria. tunc epilogat generatim, & dicit, quot igitur, s. numero, {& quæ} sm̃ substantiam {sint principia ex his,}

D quæ dicta sunt, {consideretur.}

Quæstio. 1. An priuatio sit substãtia.

Quæret fortasse quispiam nõ ab re, vtrum, si forma substantia sit, priuatio quoq; sit substãtia. Quicqd dicat Simplic. dico, ꝙ priuatio formalr in nullo prædicamẽto est, reductiue aũt est in eo p̃dicamento, in quo est forma, cuius est priuatio. nam forma, ut dictum est, aliquo pacto est priuatio. Quo vero ad illa verba attinet, {vtrum autem substãtia species, aut subiectum.} Simplicius legit comparatiue, Vtrum species & subiectum sint magis substantia, q̃ compositum ex materia & forma. Vbi attentione dignum Aristo. in lib. Prædicamentorũ diuisisse substãtiam in primam, & secũdam. Archytam vero in materiã et formam, & cõpositum. quam diuisionem secutus est Aristo. in lib. Metaphysicę, vbi ait compositam substantiam esse

Expositio Simplicii.

primo dignitatem, deinde formam, demum materiā. Sed an materia sit formæ præferēda, Simplicius asserit quo ad æternitatem materiam esse formæ præferendam, quo verò ad rationem essendi, formā materiæ.

Dubitatio. Alexādri.

Dubitat hic Alexander, qm̄ si forma corrumpitur, quo pacto principium esse potest: incorruptibile enim uidetur principium. nam, vt Plato inquit, principio destructo, neq; ipsum ex alio, neq; aliud ex ipsa fiet.

Nō oīa principia īcorruptibilia sunt nisi s̄m speciem.

Respondet Alexāder, q nnn oportet, vt omniá principia generationis & corruptionis sint incorruptibilia, sed satis est, vt vnum sit incorruptibile. si enim omnia principia essent æterna, nec esset generatio, nec corruptio. Secundo respondet, q licet forma sit numero corruptibilis, specie tñ est incorruptibilis, semper enim est calidum, & frigidum, non tamen semper idem numero. Ad authoritatem Platonis dicit Alexāder, q Plato in Phædro, non dicit elemētare principium, quod est s̄m formam, ingenitū esse, sed illud, quod est initium & fons motus, quod primum efficiēs dicitur, vel primus motor. Postea Alexander respondet aliter, asserens, q forma nō corrumpit̃, sed cōpositum, qm̄ neq; materia, neq; forma fit: igitur nec forma, nec materia corrūpitur.

Forma & si īcorruptibilis sit, non tñ æternam eā sequitur.

Nec sequitur, vt Alexander inquit, forma est incorruptibilis: igitur forma est æterna, s̄m numerum. Sed hoc nō videtur recte dictū, qm̄ de forma dicitur, q prius non erat, et postea est: igitur forma generatur. etiam de forma dicitur, q prius erat, & nunc non est: igitur forma corrumpitur. Melius igitur dicatur, formam s̄m speciem esse incorruptibilem, & æternam, & s̄m numerum esse corruptibilem, & genitam.

DILVCI.

Quòd vero per hæc solum antiquorum quoque dubitatio tollatur, adijciamus post hæc. Primi namq; per philosophiam, eorum quæ sunt, & veritatem & naturam inquirentes, se quasi in aliam quandam viam diuerterunt ab imperitia depulsi, & asserūt neq; fieri quicquam eorum, quæ sunt, neq; corrumpi, propterea quidem, quòd necesse est omne quod fit, aut ex eo quod est, aut ex eo quod non est fieri: quorum neutrum esse potest. non enim fit id quod est: iam enim est. ex nō ente vero nihil fit: aliquid enim subijciatur oportet.

ANT.

Ob infirmitatem. ἀποσπῶς ob īpsuā logicę. entā, ὄντ, eorum quæ sunt. ente. ὄντος, eo quod est.

Quòd autem singulariter sic soluatur, & antiquorum defectus, dicamus post hæc. Quærentes enim secundum Philosophiam Primi veritatem, & naturam rerum diuerterunt quasi in viam quandam aliam absedentes ob infirmitatem. Et dicunt, neq; fieri entium vllum, neque corrumpi propter id, quòd necessarium est fieri quod fit aut ex ente, aut ex non ente. ex his autem vtrisq; impossibile est esse: neq; enim ex ente fieri contingit: esset enim iam. neq; ex non ente: subijci enim aliud oportet.

Dubitatio Priscorū erat syllogismus hypotheticus diuisiuus, quo generationē & corruptionē, atq; oēm penitus genituram auferebāt. Verbi causa, si aliqd fit, aut ex eo qđ est fit, aut ex eo quod non est, nō ex eo quod est: non. n. fit id qđ est, iā. n. est. neq; ex eo quod non est: nā ex non ente nihil fit, aliquid. n. subijciat̃ oportet, vt prædixit. cū igitur nec sic, nec sic, iure nihil fit: nihil ēt corrumpitur. Quantum vero ad verba græca attinet, particula illa p hæc, grę ce scribitur ουτω latine est, tū sic, tum ita, tum modo isto. verum, vt litera clarior esset, trāstuli per hæc. Illa aūt, quæ græce est monachos, latine est singulariter, malui, solum latine dicere, qm̄ dubitatio antiquorum solum per viam hanc, quam diximus et dicemus soluit̃. vt enim Auerroes pluribus in locis ait, perfecta definitio ea est, quæ nata est

Perfecta definitio omnē tollit ambiguitatem.

E tollere oēm dubitationē: igitur si sit perfecta definitio materię explicata, p hanc defectus veterum tolletur. Illā quę græce apeirias, latinæ imperitiam Logicæ transtuli, qm̄ hi propter ignorantiā Logicæ in hunc errorē depellunt.

Commen. 65. Auer.

{Quum declarauit.} Commentū istud ferè patet. verum circa literā format syllogismum hypotheticum diuisiuum, cuius ambas partes destruit duob⁹ categoricis syllogismis. Primus sic, generatum est illud, quod non est dū generatur: ens est illud, quod est: igitur ens nō generatur: & sic patet primum, ens non fieri ex ente. Secundus syllogismus, quicquid generatur est aliquid dum generat̃: non ens non est aliquid: igitur non generatur.

Ex nihilo nihil fit.

{Et ideo.} Digredit̃ aliquantulum, & probat nihil generari ex nihilo dupliciter. primo, si aliquid fit ex nihilo, tunc aliqd poterit de nouo habere aliq̄ dispositionē, quā nec simpliciter, nec s̄m quid p̄habuit, hoc est, nec in actu, F nec in potentia. declarat consequētiam: quia, si aliquid fit in actu ipsum habebit hanc dispositionem, quæ est esse in actu, & hanc non præhabuit in actu, nec præhabuit in potentia: igit̃ aliquid habet de nouo dispositionē aliquā, quā nullatenus præhabuit: hoc relinquit pro impossibili, qm̄, si nō præhabuit eam in actu, nec in potētia: nec fuit factū nec impossibile fieri, igit̃ impossibile fieri erit iā factum.

{Qui igitur.} Secundo arguit, omne quod fit, aut factione fit, vel nulla factione. si nulla factione: igit̃ aliquid fit sine factione. si factione, aut hęc recipitur in aliquo, aut in nihilo. si in aliquo: igitur non est ex nihilo: si in nihilo, tunc factio esset recepta in nihilo.

Mod⁹ intelligēdi creationem.

Quanq; rationes istæ melius dissoluētur in quæstione de creatione, nunc rationes istæ friuolæ sunt. Ad primam dicunt Catholici, q istud, quod creatur ex nihilo ante fuit possibile fieri, non possibilitate in materia, sed possibilitate contenta in agente: & sic dico, q habet nūc de nouo dispositionem, quam pręhabuit secundum quid in potentia G primi agentis, non in potentia materiæ: & hoc ignorauit Auer. Ad secūdam dicimus, q res creatur ex nihilo per aliquam factionem siue creationem. Et cum dicitur, vel hæc recipitur in nihilo, aut in ente, dicimus, q hæc creatio non est aliud quàm res creata, differens tantum ratione à re creata, & ita non oportet vt recipiatur in aliquo, sicut nec res ipsa creata, res enim ipsa creata maxime si est substantia, per se stabit, & hoc ignorauit Auer. de re tamen hac multa dicemus postmodum.

RECOGNITIONES.

CVm Arist. de principijs rerum naturaliū, quæ in generatione, & corruptione consistunt, hæc & tanta dixisset, nunc ex his, quæ dixit, soluit cauillum veterum, & per quē substulerunt generationem, et corruptionem à rebus naturalibus, & negauerunt rerum, quæ mouētur, pluralitatem. sed cur hoc loco hmōi cauillum introduxerit, ac diluerit, Expositor vir clarissimus causam affert, & ait, vt afferat signū, quo intelligamus id omne, quod de prin-H cipijs dictum est, esse verum. nam, vt inquit, ueritas excludit omnem falsitatem atq; dubitationem: quippe eum posito quocunq; falso, semper oporteat aliquam difficultatē remanere. Auerroes autem in commento, quasi in idem incidens, causam assignans, asserit cauillum esse hic inductum, & ex his, quæ dixerat, solutū, vt ostendat sermonē, quem attulit de principijs, esse perfecte demōstratiuum, cum per ipsum omnes dubitationes, quæ accidūt de principijs, tollantur. quoniā, vt inquit, sermo perfecte demonstratiuus aptus est soluere quæstiones omnes, quæ contingunt in re. Præterea, Auerroes, quasi innuit aliam rationem, videlicet, vt demonstraret se solum inuenisse, ac cognouisse materiam, atq; principiorum numerum: nam ex intellectu materiæ, & ex cognitione principiorum in numero diluitur cauillus: quæ si cognouissent non incidissent in cauillum, & in ea, quæ ex cauillo sequuntur. Nos vero superioribus annis assignauimus duas alias causas.

Veritate ipsa sola excludit falsitas.

Tum,

A Tum, vt patet veritas ipsa, quæ est, q generatio & corruptio sint, & q plura sint entia. Hæc autem veritas patere solet ex solutione eorum, quæ ipsam excludunt, & magis hoc loco inducta est solutio, qm̄ consuetudo & regula topica est soluere post dilucidationē veritatis. tū etiam, qa ex solutione horum cauillorum dilucidius patebit materiæ intellectus. Simplicius vero asserit Aristot. hoc ipsum fecisse, vt ostēderet inter principia rerum naturalium esse necessarium priuationem itroducere, ex hoc, q aliqui Veteres Philosophi illam ignorantes, generationem, et corruptionem, & rerum pluralitatem tollere cogebantur: nam dubio quodam superati uoluere, & in alia absurda, vt dicemus. vnde dicit, {q autem singulariter:} id est solum ex declaratione priuationis {sic soluatur et antiquorum defectus, dicamus post hęc:} deinde exponens defectum dicit, } Quærentes. n. secundum philosophiam Primi veritatem, & naturam rerum, } & vt Simplicius inquit per Primos secundum philosophiam nō, tantum eos dicit, qui tempore præcessere, sed eos, qui Primi ueritatem inuestigauerunt. nec loquitur de oībus Primis, sed de his tm̄, qui B generationem substulerunt, qui quoque in tres sententias diuisi sunt. nam Alij vnum ens esse, & ingenitum tradūt, vt Parmenides, & Melissus. Alij multa inexistentiaq; secerni dicebant generationem demētes, vt Anaximāder, & Anaxagoras. Alij concretione, & secretione generationem primorum elementorum constituebant, vt Democritus & Empedocles. non. n. generationem esse dicunt, sed mixtionem & tantum eorum, q miscebantur, pmutationem. hi igitur generationem, vt inquit, tollere voluere ab ambiguitate quadā coacti, quā soluere non potuerunt. soluitur tamen pricipijs naturalibus suppositis talibus, qualia nos supponimus, prius tamen dubium afferens, dicit {quærentes enim secundum philosophiam primi veritatem, & naturam rerum diuerterunt quasi in viam quandam aliam abscedentes} ac recedentes {ob infirmitatē} id est vt Expositor exponit, ob cauillum quem nesciebāt soluere ob infirmitatem intellectus, quam expositionem olfecit Simplicius, qui exponit ob infirmitatem, id est superati dubio quodam. Themistius autem exposuit ob infirmitatem, i. ex imperitia disputādi, quam expositionem C Auerroes secutus exposuit, propter paucitatē exercitationis i Dialectica: quā expositionē approbo, qa superius Aristoteles hoc idē dixit, & explicat dubitationē, cum inqt, {& dicūt neq; fieri entiū ullum, neq; corrūpi, ppter id qđ necessarium est fieri qđ fit aut ex ente, aut ex non ente: ex {his autem vtrisq; impossibile est esse}, s. ens: igitur ens non fit. q autem ens non fiat ex his vtrisq;, probat, & dicit, {neq;. n. ex ente fieri cōtingit}, s. ens. {esset. n. tam} scilicet ipm ens, cum anteq; fieret ens, ens ꝑerat. {neq; ex nō ente: subijci. n. aliqd oportet,} vt probatum est superius. est igitur ratio, si est gñatio, ens fieret, sed ens nō fit: igitur non est gñatio. q autem ens non fiat, probatur, qm̄ uel ex ente, & sic ens esset anteq̄ ens fieret: vel ex non ente, & sic non subijceretur aliquid in generatione.

DILVCI. Atq; modo isto id, quod deinceps accidit, augentes, neq; multa esse aiunt, sed solum ipsum quod est. Illi igitur ob ea, quę dicta sunt, talē acceperunt opinionem.

ANT. Et sic vtiq; consequēter contingens augmētantes, non esse multa dicunt, sed tātum ipsum ens. Illi ergo hāc acceperunt opinionem, ob ea, quæ dicta sunt.

Declarat q̄ consequēter concesserūt. nam, vt dicit Themistius, his rōnibus, cum vterentur, id quod consequens statim erat, adijciebant: hoc est multa non esse entia oportere, sed vnum. cum enim nihil generetur tollitur omnis causa differentię rerū: & ita relinquitur vnitas rerum. Paralogizabant autem & alio modo, si plura sunt, tūc plura entia ab entibus differunt: quæ differunt ab ente, non A sunt ens. ideo non possunt esse plura: hoc modo arguebāt, vt Themistius refert: quæ ait, patent.

Commen. 66. Auer.

{Et cum.} Auer. deducit consequens alio mō: videlicet, cū non est gñatio neq; corruptio, non erit mā, neq; forma: & cū non erit mā, neq; forma, qbus res transmutātur, tollitur oīs compositio: igitur oīa erunt vnū simplex. hic est primus paralogismus. Scđus fuit, si ens gñatur, ens hēt principiū: sed ens nō gñatur: igr, à destructiōe antecedentis, ens nō hēt pncipiū. sed hi palogismi sūt oēs uani, ut uisū ē.

RECOGNITIONES.

NVnc infert id, quod consequenter ab hoc dubio deuicti concesserunt, et dicit, {& sic vtiq; consequēter cōtingēs}, i. consequens {augumentātes, non esse multa}, s. entia {dicūt, sed tm̄ ipsum ens}, i. sed tm̄ vnum eē ens, vt Parmenides, & Melissus putauerūt, {illi ergo hanc acceperūt opinionē ob ea}, s. argumēta, {quæ dicta sunt.} cum. n. nihil gñetur tollitur oīs rerum differentię causa, & sic relinquetur vnitas rerum. quare tm̄ vnū erit ens. B Themist. & Simplicius addunt ad hoc idem rationem aliam, sed de his ad commentaria. nam & Auer. etiam aliam addit ad hoc idem rationem.

Sed anteq; transeamus ad ea, quæ Arist. respondet, de ipsa materia digrediendum est. Vbi sciendum fuisse Stoicorum opinionem, q materia sit corpus, inaffectum tamē, ac nudum ab omnibus, quæ speciem ei dare possunt. dico inaffectum, quoniam nec calidum, nec frigidum, nec aliqua aut qualitate, aut substāoali forma affectum, sed esse corpus, quod est substantia, compositum quidem non ex substantia & substātia, sed ex re & re, quatenus altera eius pars, quæ est substantia & corpus de genere substantiæ, immo forma corporis, vt ita dixerim, recipit alteram, s. trinam dimensionem quadam æterna receptione, sicut cœlestis substantia recipit dimensionem receptione quadam æterna: non tamen ex re, quæ est materia, & ex re quæ est forma de genere substantię: quoniam materia non dicitur nisi prius fuerit informis, & forma, nisi quia prius non inerat. componitur tamen ex quadam re, quę est subiectum, C & subā, & ex quadam re, q̄ est illius dimensio. tale. n. cōpositū est corpus trina dimēsione affectū, et mā apud eos, mā est prius eñtis, & omni eo, quod generabile est.

Digressio de materia. Opio Stoic. Corp' cōpositū, trina affectū dimensione, ē mā eēntia, prius ipsis eñtis, et ē oīs forma

Hanc opinionem Pericles lydus pro vera de mēte Platonis & Arist. substinuit, asserens oēs rerum formas esse accidētia, quibus res ipsæ gñantur, & corrūpuntur. dixit. n. formam ignis, & formam aquæ esse accñtia, videlicet caliditatem, & frigiditatem. Simili modo in mixtis formam equi, & bouis esse accñtia, qbus bos & equus specie differunt. apud. n. hanc opinionē dñia specifica nō est eēntialis, & p substantias, sed accñtalis p accñtia. Vbi sciendū Periclem lydum rerum nālium formas appellasse aliqñ habitus, nonnunq; affectiones, interdum dispositiones. nam elītorum naturales formas appellauit affectiones, quatenus erant duarum qualitatum cōbinationes. formas vero mixtorum inaīatorum dispositiōes. At formas animatorum aliquando complexiones, nōnunq; habitus appellauit. quęcunq; autem sunt pręter hęc, accñtia dictitabat, licet re vera omnia sint accidentia.

Pericles lydus. Nota.

Sed aduersus hanc opinionem sunt argumenta Simplicij, D tum ea quæ colliguntur ex verbis Platonis & Aristo. & cæterorum expositorum. & Primo quidem, quia tunc non essent plura entia. Deinde, qm̄ nulla esset gñatio, vel corruptio simpliciter, immo oīs gñatio uel corruptio esset alteratio. 3. q tunc inter simplex & mixtum nulla, prsus esset dña. Quarto, q tunc materia ipsa esset corpus in actu, quod falsum videtur, siquidem corpus in actu oē, aut graue est, aut leue. Demū tunc nulla esset dña inter generans siue corrumpens, & alterans, qm̄ vtrunq; accidens aut inducit, aut abijcit. Simplicius laborat ostendere hanc esse aduersus Aristot. & Platonem.

Opio asserēs formas oēs eē accñtia dstruiē, p̄sertī cōne sumpta ex aīa humana.

Propterea quicquid sit de veritate, videtur mihi q hęc

Defensio.

argumenta non cõcludant, nisi suppositis fundamentis peripateticis, propter quę Primum diluitur, concedendo secundũ hanc opinionem non esse plura entia secundũ substantiã, quoniã omniũ eorum, quæ sunt, vna est substãtia, quæ est materia, & corpus in actu. Secundũ etiã diluitur, quoniã reuera nihil generatur simpliciter nihilq; simpliciter corrumpitur, quoniã omnis generatio, vel corruptio est secundũ formas, quæ sunt accidentia: secundum hanc opinionẽ est tamen quædam differẽtia, quoniã generatio & corruptio dici possunt, quæ fiunt secundũ eas formas, quæ sunt aut habitus, siue complexiones, aut affectiones, aut dispositiones, quæ verò fiunt secundũ eas formas quę sunt præter has, dici solẽt apud hos alterationes, nec apud hos assignari potest alia differentia. Tertiũ refellitur, quoniam dicerent simplex esse, cuius forma est vna combinatio, vt in elementis, mixtum verò cuius forma est dispositio, vel cõplexio, quæ est ex pluribus combinationibus. Quartum aufertur, quoniam materia, licet sit. corpus, tamen in illo priori, in quo non intelligitur compositum aut cum affectione, aut cum dispositione, aut cum habitu siue complexione, nec est graue, nec leue, & hoc sufficit in proposito. Quintum etiam confutatur, quoniam licet reuera non sit aliqua differentia essentialis, tamen Pericles lydus diceret illud esse generans, vel corrumpens, quod inducit in tali corpore affectionem, aut dispositionem, aut habitum, cum vero inducit aliquã formam præter has dicitur alterans. Ex his potest deduci secundũ hanc opinionem omnes differentias esse accidẽtales, genericam videlicet, specificam, & numeralem, differentes tamen secundũ magis, ac minus, quippe cum maxima sit generica, minima verò numeralis, inter has media specifica. si quidem omnes sunt ex accidentium differentijs. Hanc opinionẽ putarem esse problema neutrum, cum pro vtraq; parte sint argumenta probabilia, nisi humana anima huic occurreret, quæ esse non potest accidens. Quòd autem humana anima non possit esse accidens probatur, quia si esset accidens, esset complexio, vel habitus, vt Hippocrates credidit, sed non potest esse complexio, quoniam tunc intelligere, & velle essent cõplexionalia, vt ita dixerim. modo, hoc falsum est, cum ipsum intelligere sit vniuersale, & ab omnibus particularibus conditionibus absolutum, ipsum autem velle cõplexionale esse nõ potest, quoniam homo aliquando vult quædam contra cõplexionem, ad quorũ opposita cõplexio impellit, vt sanguinei castitatem, melancholici liberalitatẽ, & cętera id gen⁹, quę penitus impulsioni cõplexionali aduersantur. non ergo potest humana anima esse accidens: & sic oportet negare materiã esse corpus, & concedere aliquas differentias esse secundum substantias, hactenus de prima opinione.

Opposita plerunq; volum⁹ ad quę inclinamur.

Post hos fuerunt Philosophi. qui apud Megaram Philosophati sunt, à qua dicti sunt Megarenses, qui materiã nihil aliud esse dixerunt, nisi corpus corrumpendum. verbi causa, materia ignis est combustibile, quod cum generatur ignis, corrumpitur. materia vero sanguinis propter eandem causam est panis, materia denique animaliũ, & stirpium est semen, & sic nullam materiam concesserunt, nisi eam, quã alterationes vocamus. Hæc positio videtur diligentior prima, quoniã seruat entium pluralitatem, & essentiales rerum differentias, & distinctionem inter generationem, & alterationem. insuper seruat differentiam inter mistum & simplex, videlicet per modũ, quo hanc seruauit prima opinio. ad hæc, seruat differẽtiam inter generans, & alterans, quia generans ex corrumpendo corpore substantiã generat, alterans vero in ipso corrũpendo corpore generat accidentia. hæc igitur opinio asserit materiã esse corpus in actu, quia corpus corrumpendum, quod tamen nec est pars generati, nec aliquid recipiens de ipso generato. Hanc positionem asseruisse Aristo. nonnulli putauerunt: quoniam Primo de Generatione Libro, ponens differẽtiam inter alterationem & generationem affirmat in generatione totum fieri totum nullo sensibili, quod prę

Pō Megarẽsium. Corp⁹ corrũpendũ cuiuscũq; gñis materia est.

E fuit vtrique communi, remanente, in alteratione autem secus, quia aliquod sensibile remanet.

Sed vt dilucidius hæc positio intelligatur, contra ipsam obijciamus. Primo, quia sic effectus generandus totus est in virtute agẽtis: quare nulla videtur necessitas contrarij corrumpendi, potissimum cum ab eo virtus agentis debilitetur, atq; prohibeatur. Deinde agens nõ videtur egere ipso corrũpendo, nisi qa non habet totum effectum in virtute sua. corrũpit ergo aliquid de corrumpẽdo, vt aliquid illius fiat pars eius, quod generatur. Ad hæc, vnũ contrariũ non recipit alterũ: igr̃ oportet tertiũ subijci. Insup in oĩ mutatione aliqd est, qd' se habet aliter nunc q̃ prius. gñatio est mutatio: igr̃ in gñatione aliqd est, qd' aliter se habet nunc, q̃ prius. & cũ tale aliter se hñs non sit gñans: igr̃ est mã. Præterea, si ita esset, oẽ gñans crearet. patet, qa gñans totũ effectum haberet in sua potentia gñatiua. Postremo sequeretur, vt nullum ens nãle esset substantialiter cõpositum: qm̃ nullum esset ex substantia, & substantia.

Defensio.

Pro defensione supponendũ est de mẽte horũ in gñatione non esse necessaria, nisi duo contraria, videlicet ipsum F corpus corrũpendum, et ipsum gñans, quod ex corruptione illius gñet aliqd sibi simile. Sed quæres, quam ob cãm contrariũ ipsum corrũpendum est necessarium, cũ effect⁹ gñandus totus contineaẽ in virtute gñantis. dici põt, hanc necessitatẽ esse, ppter ordinẽ naturalẽ, q est, vt gñatio vnius sit alterius corruptio. Fuit vero ordo hic nãlis à nã vniuersali, vt eorũ, quæ gñantur, euitetur infinita multitudo. si. n. cũ aliqd gñaretur, non esset necesse vt aliud corrũperetur, possent infinita esse genita nullo alio corrupto. Quare nãle est, ut in gñatione vnius sit corruptio alteri⁹, videlicet ad euitãdum infinitũ. Tunc diluuntur rõnes. Pria quidem, nã licet gñans à contrario corrũpendo phibeaẽ, non tñ ex toto, verũ, qa naturale est, phiberi non ex toto, pmittit natura phibitionẽ in parte pp assecutionem alicui⁹ rei magis nãlis, quæ est euitatio infiniti. Pręterea, dato q pro hibitio gñan esset non nãlis, intẽditur à nã vniuersali ad euitandũ illud, quod est magis non nãle, quod est ipsum infinitũ, p q̃ diluiẽ. Secundum. Non. n. agens reqrit corrũpendum, ppterea, qa non hẽt totum effectũ in virtute sua, G sed ex ordine nãli, vt euiteẽ infinitũ. Per hæc eadẽ deleẽ tertium. qm̃ licet unum contrariũ non recipiat alterũ in generatione, tñ satis est, p gñatione, ut alterũ contrariũ, quod est ipsum corrũpendum, pręsit pp cãm dictam. Quartũ ẽt dissoluitur, qm̃ Megarenses dicerent, gñationem non eẽ mutationẽ, nec motum, sed formã, quæ nũc prio est. dico, quæ nunc primo est, qm̃ post hoc diceẽ res genita, non aũt gñatio. Quintũ vero tollunt negando consequentiã. nã creatio nec mãm præsupponit, nec corrũpendum. at gñatio saltẽ præsupponit contrariũ corrumpendũ. Causa vero differentię esse põt, qa creans est agens supra naturam, atq; supra nãlem ordinem, gñans vero est agens nãle, qd' subijciẽ ordini nãli. Per hæc ẽt patere potest corruptionẽ contrarij corrũpendi non eẽ anihilationem, qm̃ ex corruptione illius aliqd relinqtur. nihil. n. corrũpi põt, nisi aliqd H gñetur. Vltimum demũ refellitur, qm̃ Megarenses concederẽt totũ: qppe, cũ res nãlis non sit, nisi forma siue substãtia corpalis cũ dimẽsionib⁹, & accñtibus, quæ sunt sibi determinata. ignis. n. nõ est nisi forma ignea cũ suis accñtibus quantis, & qualib⁹, homo vero non nisi aĩa, quam rẽ vbiq; Plato asseruit. Sed occurres, q tunc genitum anteq̃ fieret, nõ esset possibile fieri. non. n. pręter mãm, in qua potentia est. & diluitur, qm̃ licet non pręcesserit possibile potentia, quæ est in materia, tñ præcedit potentia, quæ est in agente: qm̃ anteq̃ res sit genita, agentes causæ potuerunt eam generare. Sed, vt diximus, hæc positio esset, pblema neutrum, nisi nobis obesset rationalis aĩa, quæ, cum sit indiuisibilis, esse non potest nisi in subiecto quanto, saltem dimensione, quæ rationalem aĩam sequitur, sed in ipsa materia. si enim non remaneret materia, tunc dimẽsiones humanæ essent sine subiecto, cum non possint esse in ipsa aĩa rationali indiuisibili.

Ad euitãdũ infinitũ, ad generationem vnius alterũ corrũpitur.

Refutatio.

Post

Post hæc quæ iuniores de materia dixerũt, afferamus. Riccardus itaq; Mediauillensis vir acutissimus de intentione Aristo. & Auer. asseruit materiam ac formam non esse duas partes compositi reales realiter diuersas, sed differre quemadmodum interminatũ & terminatum. Imaginatur. n. formam non aduenire materię tanq̃ perfectionem superaduenticiam illi, cũ qua constituat cõpositum, sed aduenire materiæ tanq̃ terminum internum de nouo per transmutationem eius de potentia ad actum, veluti Auer. terminum aduenire asserit dimensionibus interminatis. Qua ratione fit, vt materia, & forma non differant, sicuti res, & res, sed tantum, vt terminatum, & interminatum. Pro hac positione videtur Arist. 7. Metap. cùm loqueretur de ipso agente: dicit. n. agens nõ præbere multitudinem ipsi materiæ, sed perfectionem. Vbi Auer. de agente sic ait, & non facit aliquod vnum in aliquo vno, verbi gratia formam in subiecto: qm̃ manifestum est, ꝙ si facit, facit ex alio aliud, & non aliud in alio. facit. n. ex materia formatum, & nõ in materia formam. quibus patet, materiam nihil aliud esse, nisi forma interminata. formam autem materia terminata. & sic non differunt re, sicut pars & pars, sed sicuti gradus internus & res. idem legere poteris. 8. Metaph. vt plane patet. Pro hac positione est argumentum fortissimum: qm̃ forma educitur de potẽtia materiæ: aut igitur forma præfuit tanq̃ quædam natura diuersa ab ipsa materia, quod nõ est dicendum, vt nunc suppono, aut præfuit, quantum est ipsamet materia nõdum perfecta. & hoc oportet dicere & sequitur terminum non esse formam distinctam à materia, sed ipsamet materiam vt translatã in sui terminũ, atq; perfectionem.

Quolibeto 1. q. 5. ar. 1.

Agens non multitudinẽ, sed pfectionẽ materiæ præbet.

Tex. & cõ. 13. & vide.

A

B

Sed, vt hæc positio melius intelligatur, contra ipsam argumentor. Primo, compositum ex materia & forma est reale: igitur fit ex re, & re, quæ erunt in ipso cõposito partes realiter distinctæ. Deinde, post corruptionẽ forma nõ est, & est materia: igitur realiter differũt vt res, & res. Insuper, materia et forma non eadem generatione generantur, nec eadem corruptione corrumpuntur: est. n. materia æterna, forma autem nequaq̃. igitur differũt sicuti res & res. Insuper, quod subijcitur formę, ac priuationi, videtur saltem realiter distingui ab ipsa forma: at Arist. tradit materiam subijci formæ, ac priuationi. Vlterius contra hãc positionem ego sic argumentor proprijs argumentis. Primo, qm̃ hac positione data, omnia essent vnum. deduco, qm̃ oẽs formæ erunt eadem ac vna res cum materia. quare oĩa composita erunt vnum per unam substantiam, quę oĩbus formis est eadem. demum tunc substãtialis forma, & accidentalis erunt vna forma. patet consequentia, qm̃ oẽs sunt vna res cũ materia, cùm oẽs illam terminẽt. Et licet hęc positio sit fortasse difficilis, si quis tñ voluerit, poterit defendi. nã his argumentis concessit, tunc ex dimensione interminata & dimensione terminata fieret vnum cõpositum reale tanq̃ ex parte & parte, quod Auerroes vbiq; negat, cũ non differant ſm rem: sed vbi solũ variatione gradus, sicuti caliditas simplr, & caliditas vt Octo. Tunc primum argumẽtum diluitur: qm̃ compositum ex materia & forma est reale, non tñ ex re & re, sed est vna res simplex terminata per gradum internum, qui est forma: quippe cùm compositum nihil aliud sit, q̃ ipsa materia per formã terminata. quæ forma, quia est internus materiæ terminus, non facit eum ea compositionem ex re, et re, sed ex re, & gradu rei, sicuti est caliditas, vt Octo. Sed dices, oĩs grad[9] realiter differt ab eo, cuius est gradus. Dicerem hoc esse verum, qñ esset extrinsecus adueniens, sicut vas, quod terminat aquam, differt ab aqua realiter. at gradus, qui intrinsecus aduenit, non realiter differt ab eo, cuius est gradus, sed ratione tm̃. Sed adhuc dices, nonne gradus huiusmodi est realis. concedo eum esse realem, realem quoq; terminum materiæ, ac actionis. non tamen realiter diuersum ab eo, cuius est terminus. vt ignis in potentia, & ignis in actu, qui non differunt re, sed rõne, quatenus ignis in potentia intelligitur prius igne actu. sic igiẽ

Defensio.

C

D

A materia, vt ĩterminata, est materia, vt vero terminata, est ipsa forma. Secundum etiã tollitur, quia post corruptionem forma non est, & materia est, & negatur consequentia, ꝙ propter hoc differãt sicuti res & res, sed satis est, vt differant, vt res, et terminus rei. Per idẽ refellitur tertiũ, qm̃ quæ non eadem gñatione gñantur, nec eadem corruptione corrumpuntur, satis est, vt differant vt res, & terminus rei, vt patet de dimensionibus, & de qualitatibus intẽsibilibus. Diluitur Quartum, qm̃, cùm Aris. ait materiam recipere formam intelligi debet vt terminum, & non vt alteram compositi partem. Ex nostris vero argumentis, Primum diluitur negando consequentiam, qm̃ licet oẽs formæ sint materiæ idem, non tamen sunt illi idẽ, vt est ens in actu, propterea nõ oportet, vt sint eædem inter se. quæcunq; enim tertio sunt eadem, sunt eadem inter se, modo illud Quartum sit ens ĩ actu, & vnum numero. Per quæ etiam patet substantiam & accidens non esse eadem, licet materia sint eadem, quibus patet primũ compositum naturale nihil aliud esse, nisi materiam, vt terminatur termino ĩterno. sequitur etiam omne compositum esse simplex ſm substantiam, compositum tñ ex re, & termino ĩterno rei. Hæc positio posset teneri vt problema, nisi nobis occurreret rationalis ipsa anima. nã si materia esset forma, aut esset verum de omni formã, & sic materia esset rationalis aĩa, quod absit sic dicere. illa. n. remanet separata à materia, igitur non potest esse eadem materiæ, aut esset verum solũ de formis generabilibus & corruptibilibus. & ita materia, quæ esset talibus formis eadem, ęquiuoce diceretur materia cum ea, quę materia est rationalis animę. & sic nõ esset vna numero materia omnium formarum. quare hæc positio oĩno refellenda est.

B

Refutatio.

Nos autem dicimus ex ente vel non ente fieri aut nõ ens, vel ens agere aliquid vel pati, aut quoduis hoc fieri uno quidem modo differre nihil & Medicum agere aliquid aut pati, siue è Medico aliquid esse aut exoriri.

DILVCI.

C

Nos aũt dicimus ex ente aut ex non ente fieri, aut nõ ens, aut ens facere, aut pati, aut quodcũq; hoc fieri vno quidem modo nihil differre ab eo, quod est Medicum facere aliquid, aut pati, aut ex Medico esse, aut fieri aliquid.

ANT.

Pro solutione ad dubitationem accipit primo, ꝙ ppositiones factæ de fieri & agere circa ens & non ens, sunt similes propositionibus factis circa alios terminos, vt circa Medicum vel ædificatorẽ, & ita aliquid fieri ex ente, aut ens facere aliquid, est simile ac si dicatur aliqd fieri à Medico, aut Medicum facere aliquid, est quidem simile quo ad propositionum verificationem & sensuum multiplicitatem, est tamen dissimile quo ad terminorum significationem. nam Medicus ædificator, & id genus, sunt causę agentes, ens autem & non ens sunt causæ materiales: sermo patet, & cõmen. 73. etiam patet.

D

RECOGNITIONES.

QVoniam Arist. soluendo antiquorum ambiguitatem monstrabit ꝙ id, quod fit, necesse est vt fiat & ex ente, & ex non ente, hoc est ex aliquo pacto ente, & ex aliquo pacto non ente. hoc autem dupliciter dicitur aut iuxta per se, & per accidens, aut iuxta ſm potentiã & actũ. ideo hic primo sumit omnes propositiones de fieri, & de facere & pati esse similes & quo ad sensuum verificationem, & quo ad sensuum multiplicitatem, vel vt Expositor inquit, quo ad modum loquendi: quo vero ad sensus ipsos significatos, nequaq̃. nam Medic[9] & ędificator, & id genus sunt agentes causæ, ens autem & non ens causæ sunt materiales. Accepit autẽ Aris. hanc suppositionem, vt Simplicius inquit, vt procedat p manifestiora, quoniã Medicum facere aliquid, quod dupliciter dicatur, est manifestius q̃ ꝙ ex ente vel non ente dupliciter dicaẽ aliquid

esse

esse vel fieri. vnde dicit, {nos aūt dicimus ex ente, aut ex nō ente fieri, aut nō ens, aut ens facere, aut pati, aut quodcunq; hoc fieri vno quidem modo}, id est quo ad modū loquendi {nihil differre ab eo, quod est medicum facere aliquid, aut pati, aut ex medico esse, aut fieri aliquid.} vnde veteres ideo fuerūt in errore, vt Auer. inquit, qm̄ multiplici pro simplici vtebantur. fieri. n. ex ente, vel fieri ex non ente est multiplex, quo ipsi pro simplici vtebantur. Intellexerūt. n. aliquid fieri ex ente in actu, & fieri ex non ente simpliciter, idest ex nihilo, vel ex ente per se, et ex nō ente per se. at illud multiplex est, vt dicemus.

DILVCI. Quare cùm id bifariam dicitur: patet etiam ꝙ ex ente fieri aut ens agere vel pati identidem dicatur. Ædificat quidem igitur medicus, non quatenus medicus, & albus fit, non quò medicus, sed quò niger est. Medetur autem & dediscit medicinam, quò medicus est. Sed cùm maxime proprie medicum facere aliquid, aut pati, uel è medico fieri dicamus, si ea agit aut patitur, quatenus medicus, patet etiam ex non ente fieri significare etiam idem quod quatenus non ens. Quòd quidem cum illi non distinxissent, deliquerunt: & propter ignorationem hāc adeo ignorauerunt, vt nihil prorsus fieri, neq; cæterorum quicquam esse arbitrarentur, sed omnem tollerent generationem.

ANT. Quare quoniam hoc dupliciter dicitur, manifestum qm̄ & ex ente, & ex non ente aut fieri aliquid, aut pati. nam ędificat quidem medicus non inquantum medicus, sed inquantum ædificator, & albus fit, non inquātum medicus, sed inquantum niger, medetur autem, & male medetur inquātum medicus. Qm̄ autem maxime proprie dicimus medicū aliquid facere, aut pati, aut fieri ex medico, si inquantū medicus hæc patiatur, aut faciat, manifestum qm̄ & ex non ente fieri, & hoc significat inquantum est non ens: quod quidem illi non percipiētes deliquerunt. & propter hanc ignorantiam intantum ignorauerūt, vt nihil opinati sint fieri, neq; esse aliorū, sed auferebant omnem generationem.

An ex nō ente simpliciter vt ex nihilo possit fieri aliquid.

Accepit suppositionem, nunc concludit, ꝙ hæ propositiones, ex ente fieri aliquid, uel ex nun ente bifariā sunt. & syllogismus similitudinarius eē potest, quot modis ex medico fit aliquid, tot modis ex ente vel non ente: sed bifariam ex medico fieri aliquid dicitur: igitur bifariam ex ente vel non ente. Inquit. quare, cùm id bifariam dicatur, videlicet medicū agere vel pati, patet etiam ꝙ ex ente fieri, aut ens agere vel pati idē tidē dicaꝰ. explicat ꝙ medicū agere vel pati sit bifariam, & inquit. Ædificat quidē medicus, non quatenus medicus, & albescit non quo medicus, sed quo niger est: medetur autē & dediscit medicinā, hoc est sanat vel infirmat, quò medicus est. Et ita ex ente fieri aliquid potest esse quatenus ens, vel quatenus non ens, vt de medico dixit. Sed dicet iunior, huius propositionis absolute ex non ente aliquid fit, quis sensus. Respondet, ꝙ sicut cū dicitur medicus agit, absolute intelligitur quatenus medicus, sic cū absolute profertur ex non ente fit aliquid, intelligitur quatenus non ens. Inquit. sed, cùm maxime proprie medicū agere aliquid aut pati, vel è medico fieri dicamus, si ea agit aut patitur q̄tenus medicus, patet etiam ex nō ente fieri, significare etiā idem, ꝙ quatenus non ens, & ita sensus est ex non ente fit aliquid, hoc est, ex non ente fit aliquid quatenus nō ens. debet. n. sem-

E per propositio intelligi in principaliori significato. deinde declarat causam, qua veteres deliquerūt, & inquit. ꝙ quidem, cū illi non distinxissent, deliquerunt, & propter ignorationem hanc adeo ignorauerunt, vt nihil prorsus fieri, neq; cæterorum quicquā esse diuersum alterum ab altero, arbitrarentur, sed omnem tollerēt generationem; sic igitur bene habes, ꝙ ex non ente fieri aliquid est bifariam, & absolute dicta intelligiꝰ reduplicatiue, & ꝙ ignoratio huius distinctionis fuit causa erroris veterum, nondum tamen habes responsionem ad formam.

Commen. 67. Auer.

{Et cùm hoc.} Commentum istud aliam præter textum glosam non exposcit.

RECOGNITIONES.

SYllogismus similitudinarius Arist. est, quot modis ex medico dicitur aliquid fieri, tot modis ex non ente, vel ex ente dicēdum est aliquid fieri: hæc maior declarata est

F proximo textu. sed bifariam ex medico dicitur fieri aliquid: igitur bifariam dicetur ex ente uel non ente fieri aliquid. tangit simul quasi minorem, & conclusionem, & dicit, {quare, qm̄ hoc}, s. ex medico fieri aliquid {dupliciter dicitur} hæc est minor, {manifestum qm̄ & ex ente, & ex non ente} subaudi dupliciter dicendū est, {aut fieri aliquid, aut pati} hæc est conclusio. deinde probat minorem, & dicit, {nam ædificat quidem medicus, non inquantum medicus, sed inquantum ędificator} vtputa cū acciderit, vt vnus & idem sit medicus, & ædificator. nam accidit medico tunc, vt ædificator sit, {& albus fit}, i. vt patiatur albedinem, {non inquantū medicus, sed inquantum niger}, & quia accidit medico vt niger sit, ideo medico accidit vt patiatur albedinem. {Medetur autem, & male medetur}, i. infirmat {inquantum medicus.} Sed dices Aristot. non videtur sibi constans, qm̄ proposuit ꝙ medicum agere vel pati sit dupliciter s̄m per se, & per accidens, & postea declarauit ꝙ fit dupliciter s̄m inquantū,

G & non inquantum. Ideo pro solutione declarat hæc esse eadem de medico, & loquendo suspensiue concludit hæc esse eadem de ente, & non ente, & dicit, qm̄ autem maxime proprie, i. maxime per se {dicimus medicum aliquid facere, aut pati, aut fieri ex medico, si inquātum medicus hæc patiatur, aut faciat}, i. qm̄ ex medico fieri aliquid inquātum medicus est, idem est quod ex medico aliqd per se fieri, {manifestum, qm̄ ex non ente fieri, inquātum est non ens, & hoc}, s. per se fieri ex nō ente {significat,} similiter & ex ente fieri inquantum est ens significat aliqd fieri ex per se ex ente. Quare inquantum pro per se acceptum est, & non inquātum pro per accidens. {quod quidem}, i. quam quidem multiplicitatem {illi}, s. veteres {non percipientes,} sed solum vno modo non ens quatenus non ens, hoc est per se accipientes, nec distinguentes per se, & quatenus non ens, & per accidens {deliquerunt,} & dixerunt neq; ex ente, neq; ex non ente ens fieri. {& propter hanc ignorantiam} videlicet eius quod per

H se est, & per accidens alia quoq; {ignorauerunt intantū, vt nihil opinati sint fieri}, qm̄ neq; ex ente quatenus ens, neq; ex non ente quatenus non ens fieri ens potest, nec solum hoc ignorauerunt, {sed neq; esse} subaudi aliquid {aliorū} sed vnum esse ens siquidem nihil fit ex ente. ex quibus patet partem hanc, videlicet {qm̄ autē maxime} melius esse hoc pacto expositam, q̄ fuerit olim inducta in cōmentarijs. & hoc pacto, vt mihi videtur Simpli. exposuit. Sed dices, videtur ꝙ non sint idē inquantum & per se, qm̄ quod per se inest, est de oī, non tn̄ quod inest inquantum, est de oī. Medicus. n. medetur inquantum medicus, & tn̄ non oīs medicus medetur. & ita mederi inest medico inquantum medicus est, & tn̄ non inest omni medico.

Dubiū. Inquantū & p se an sint idem.

Dicendum per interemptionem assumpti. non. n. medicus inquantum medicus medetur, sed inquantum Medicus accipitur pro eo, qui actu medetur. & sic est de omni, & inquantum. bene tamen medicus inquātum medicus

Solutio.

est

est medicatiuus,& per se,& de oī est medicatiuus. Arist. autem in textu semper accepit Medicum pro eo,qui actu medetur,qm̄ sic prædicatum inest subiecto inquantum, quod est dicere fm quòd ipsum,& per se. Idem enim est fm quod ipsum,& inquantum.1.Poster. In cōmentarijs & in ludicris exposuimus quæ requiruntur ad hoc, vt aliquid insit inquantum,& fm quòd ipsum,non oportet hic repetere. satis autem est colligere,q̄ medēs fm quod medens,vel inquantum medens curat, qm̄ medens est medens,& medens curat,& si aliquis est medens ille curat: igitur medens fm quod medens,vel quatenus medēs curat:hac ratione conceditur q̄ Medicus inquantum Medicus est curatiuus,qm̄ Medicus est Medicus,& Medicus est curatiuus,& si quid est Medicus, illud est curatiuum: igitur Medicus,fm quòd Medicus, vel inquantum Medicus,est curatiuus,non tñ Medicus inquātum Medicus curat.sic.n.omnis Medicus curaret. Sunt igitur tres propositiones,quibus interpretatur inquantum,& fm quod ipsum,in quarum prima prędicatum dr̄ de subiecto, ideo hęc est falsa,Homo inquantum latrabilis est canis:qm̄ canis non dr̄ de hoīe.In secunda terminus supra quem cadit reduplicatio dicit̄ de subiecto.Ideo hęc etiam est falsa, homo inquantum latrabilis est animal:qm̄ latrabile non,dicitur de subiecto. Tertia in qua prædicatum dicitur de termino supra quē cadit reduplicatio conditionaliter per terminum transcendētem. Ideo hæc est falsa Medicus inquātum Medicus curat,qm̄ non si aliquid est Medicus, illud curat;quia Medicus dormiēs est Medicus, qui non operatur.sed de his in commentarijs.

Expō eius. q̄d est īquantum.

Falsa. Tabula inquantum animal pōt videre.

Falsa. Hō inquantū latrabilis est canis.

Falsa. Hō inquantum latrabilis est aial.

Falsa. Medic⁹ inquātum Medicus curat.

Falsa. Hō inquantum Medicus curat.

DILVCI.

Nos autem & ipsi dicimus fieri quidem nihil simpliciter ex non ente, tamen ex non ente quasi per accidēs fieri:ex priuatione enim,quæ est per se non ens,non quatenus subest, fit aliquid : admirabile autem hoc atque impossibile videbatur ita aliquid ex non ente fieri.

ANT.

C Nos autem & ipsi dicimus fieri quidem nihil simpliciter ex ente,sed tamen fieri ex non ente, vt fm accidens.ex priuatione.n. quæ est per se non ens,non ex eo quod subest,fit: mirabile.n. vr̄ & impossibile sic fieri aliquid ex non ente.

His habitis respondet ad syllogismos. vnus.n. probat ex non ente nihil fieri, secundus & alius ex ente probat etiam nihil fieri. Soluit primum,q̄ ex non ente per accn̄s fit aliquid,ex non ente tñ per se verum est q̄ nihil fit: ex materia enim fit aliquid,quæ est non ens per accidens,saltem vt priuata. Sed dices cōtra,qm̄ ex priuatione fit aliquid per se.quia est principium generationis per se,& priuatio est non ens simpliciter:igitur ex nō ente simpliciter aliquid fit. Respōdet, ex priuatione.n.quę est per se non ens,non quatenus subest,hoc est,ut exponit Themistius, non quatenus substratum, aut immanens ex ea fit aliquid, & sic non quatenus subiectum, sed quatenus terminus ē D quo.innuit igitur talem distinctionem,q̄ ex non ente simpliciter potest fieri aliquid dupliciter. aut tanq̄ sub strato immanenteq; subiecto,& sic est impossle:aut tanq̄ ex termino à quo,& sic est possibile. q̄d nō intelligentes veteres, admirabantur,& sic patet solutio ad vnum membrum.

Commentum patet.

RECOGNITIONES.

IN cōmentarijs hic textus est expositus ad mentē Themistij,& licet Simplicius,& Alex.multifariā exposuerunt,& ad mentē Platonis in sophista.tñ dicamus q̄ Ari. respondet ad syllogismum,quo antiqui probarunt ens fieri non posse ex non ente,& dicit {nos aūt,& ipsi dicimus fieri quidem nihil simpliciter},i.per se {ex ente.} nō.n. ens fieri potest ex ente inquantum ens,qm̄ sic ex non ente, & ita ex se quoquare idem esset anteq̄ esset. {Sed tñ} ens subaudi fieri ex non ente,{vt fm accidens}.concedi

A mus:ex materia.n.vt Simplicius subaudit, quatenus inest ipsi priuatio,quę per se est non ens,fit aliquid. cuius rationem affert,& dicit,{ex priuatione.n.quę est per se nō ens} saltem formaliter:in hoc.n.cōuenit cum negatione, {non fit} ens {ex eo quod subest} id est per se,s.inquantum nō ens:sic.n.generatio esset ex nihilo nullo subiecto deferente:si.n.ens per se fieret ex nō ente per se, fieret ex nihilo,& sic nō opotteret subijci materiam. tñ ens fieri ex materia,q̄ est non ens p accidens,s. quatenus ipsi accidit priuatio,quæ est non ens per se,nihil prohibet. Tunc dicit,hunc uisum esse mirabile ueteribus. Sic igitur ad formā concedo ens fieri ex non ente per accidēs, quoniam fit ex materia,cui accidit priuatio,quæ est per se nō ens ens autem fieri p se ex non ente,impossibile est,qm̄ tunc ex omni non ente,& ita ex nihilo.hoc pacto exponendo,textus est clarus. Simplicius aūt,& Alexā.in exponendo obscurum fecerunt hunc locum. Quo vero ad verba attinet, cùm dicit {nō in eo,quod subest,fit} vno modo intelligi B tur non in eo quod est pars entis fit,& hoc pacto non est ad propositum:melius ergo {nō in eo q̄ subest exponit, idest per se {fit},sed fit ex materia,q̄ subest priuationi,& ita fit ex non ente per accidens,quia ex materia, cui accidit non ens;i.ipsa priuatio,quæ per se non ens est. Themistius alter exposuit,vt patet in commentarijs.

Solō ad formam.

Similiter autem neq; ex ente neque ens fieri nisi per accidens . sic autem & hoc fieri eodem modo dicimus. quemadmodum si ex animali animal fieret,& quodam animal ex quodā animali. veluti si canis ex equo fieret, fiet quidem enim canis non solum ex animali quodam, sed ex animali,verum non vt animal ; iam enim id ipsum est.Quòd si aliquid animal non per accidens fieri debet,non ex animali erit.

DILVCI.

ANT.

C Similiter autem neq; ex ente,neq; ens fieri, nisi fm accidens, sic autem, & hoc fieri eodem modo,vt si ex animali animal vtiq; fieret, & ex quodam animali quoddam animal. vt si canis ex equo fiat.fiet.n.vtiq; nō solum ex quodam aiali canis,sed etiā ex animali, non tñ inquantū aial:est.n.iam hoc.Quòd si aliquod animal fieri debet,non fm accidens,non ex animali erit.

Nunc satisfacit ad secundum mēbrum,et declarat quō ex ente fiat aliquid:& vult,q̄ ex ente non fiat aliquid per se,quatenus ens,sed per accidens. Primum eo patet, quia si ex ente quatenus ens aliquid fieret,ex oī ente posset aliquid fieri tanq̄ ex subiecto,& sic ex coelo & Deo quatenus ex subiecto, fieret aliquid. Quod vero per accidēs ex ente fiat aliquid.patet,quia ex materia fit aliquid nō sub ratione qua ens. Inquit.{Similiter aūt neq; ex ente, neq; ens fieri dicimus,nisi per accidens.} hæc est responsio. Et D vt clariora sint ea quæ dixit,adhibet exemplum, & inqt. {sic autem & hoc fieri eodē modo dicimus,quemadmodum si ex animali animal fieret,& quoddam aīal ex quodam aīali} tanq̄ ex materia & subiecto. veluti si canis ex equo.fiet quidem.n.canis nō solum ex aiali quodam, utpote ex equo,sed ex aiali,verum non vt animal, quia tūc ex omni animali,& sic ex seipso fieri posset : quod est impossibile. Iam.n.idipsum est. Quod si aliquid animal fieri debet per se,& non per accidens,nō ex animali erit:& sic per exemplum potest patere sensus propositionis.

Ex ente nō fit aliquid p se, sed p accidens.

Commen. 68. Auer.

{Hęc enim.} Prima pars cōmenti exponit responsionem,secunda pars exponit exemplum; prima patet.

{Adhuc autem.} Hæc est secunda pars, vbi exponit exemplum,& exponit illud per modum quæstionis . potest.n.quis quærere, vtrum ex animali possit intelligi fieri

animal

animal: videt ꝙ non. quia si ex quodam aiali fieret quoddam aial, vt ex equo canis: igitur ex aiali simpliciter fieri posset animal, tenet consequentia ab ipsa particulari ad indefinitam. consequens videtur falsum. qm̄ quod transmutaẽ debet trāsmutari ad id quod nõ habet: oportet. n. recipiens esse denudatum à natura recepti. Quare, si animal ex animali fieret quatenus animal, tunc aliquid transmutareẽ in speciem siue genus, quod prĝhabebat in actu.

{Et ideo.} Respõdet, ꝙ propter hoc si debeat fieri aial ex aiali, non debet fieri quatenus aial ex aiali. Vbi. n. aial simpliciter quatenus aial fieret ex aiali quatenus animal, tunc idem esset & fieret. sed, qm̄ generatio est aialis designati, vtpote canis, sic fit ex aiali per accidens, & ex non cane per se. canis enim fit ex aiali, utpote ex equo per accidens, & ex non aiali etiam per accidens, vtpote ex equo, cui accidens est esse non animal, quod est canis.

{Et causa eius.} Assignat causam, quare ex ente per accidens semper fit ens; & vult hoc esse, qm̄ materia non põt stare sine forma, nec sine priuatione. Et qm̄ oẽ quod fit ex materia fit, cui accidit non esse, vtpote priuatio, & cui accidit eẽ, utpote forma: ideo gñatum per se fit ex materia, per accidens ex ente, & ex non ente, quæ illi accidunt: hæc ex commento, quæ clarius dicta sunt in textu.

DILVCI. Et si aliquod ens fiet nõ ex ente, neq; ex nõ ente fiet. Dictum est. n. ex non ente fieri quid significat: qa videlicet quatenus nõ ens. insuper autem neq; esse omne, neq; non esse tollimus.

ANT. Et si aliquod ens non ex ente, neq; ex nõ ente. Ipsum. n. ex non ente dictum est, quid nobis significat, qm̄ inquantum nõ ens. Amplius autem & esse omne, aut non esse nõ remouemus.

omne ἅπαν omnino.

Tunc quasi ad formam.) Respondet ad totā rationem, & inquit {Et si aliquod ens fiet} vtpote aer non ex ente fit quatenus ens, neq; ex non ente quatenus ens. dictum est enim ex nõ ente fieri quid significat, quia videlicet significat fieri ex non ente quatenus non ens. Sed contra dubitat iunior, si ex ente fiat quid & ex non ente, vtrum ex omni ente fieri possit, & ex omni non ente. Respondet Arist. has esse impertinentes, quia per responsionem nostram neq; has affirmamus, neq; has negamus {inqt} insuper autem, neq; eẽ omne, subaudi ex omni tollimus, neq; nõ esse omne ex omni tollimus, quoniam hæ impertinentes sunt proposito, potest tamen patere solutio ex dictis. Hæc est responsio prima Aristo.

Commen. 77. Auer.

Quid reduplicatio.

{Si igitur.} Commentum pręsens patet. Ad horum quæ dicta sunt declarationem, primo fm̄ vnum modum animaduertendum cuius sit reduplicatio, quidq; sit reduplicatio, atq; reduplicationis quis finis, deinde addemus alium modum faciliorem. Reduplicatio itaq; subiecti eẽ debet, tanq̃ eius quod reduplicatur: propter ꝙ hæc non est reduplicatiua apud Arist. homo est aial, vt risibile, licet sit vera: neq; hæc, hõ est animal, inquātum animal. est autem prædicati vt pars: quo fit vt hæc impropria sit, homo quatenus homo est aial, licet sit vera. vt. n. negatio à subiecto incipit & definit in prædicatum, sic reduplicatio à prædicato effluit in subiectum. causa autem est, qm̄ reduplicatio est actus formæ, negatio est actus materiæ. Quid autem sit, dicamus, ꝙ reduplicatio est repetitio subiecti à parte prædicati se tenens, vt hõ est aial vt homo: homo. n. bis enuntiatur, semel vt subiectum, & semel vt prædicati pars. Et de fine dicamus, ꝙ finis reduplicationis est vt notetur causa inhærentię prædicati ad subiectū, & hac ratione ponitur à parte prædicati. Hæc omnia colliguntur. 1. Priorum. cap. 33. Ex his sequitur, ꝙ eiusmodi propositiones, homo vt hõ est aial, hõ vt disciplinabile est risibile, Socrates vt currit mouet, & cæteræ id genus non fm̄ omnes conditiones dr̄ reduplicatiuę, sed similes illis propter notam reduplicationis quam omnes habẽt.

De nota reduplicationis.

De fine reduplicationis.

Excerptū.

E Secundo aiaduertendum, ꝙ ois propositio reduplicatiua ęquipollet propositioni per se primo, nec aliter verificaẽ, nisi quõ verificatur propositio per se primo. vnde hæc est vera per se primo, hõ est aial quatenus homo, quia sub ratione hois propria est aial. Similiter hæc est vera, Medicus sanat quatenus Medicus, qm̄ sub ratione Medici sanat. Sorticolæ autem credunt particulam illam inquantum, & id genus posse teneri reduplicatiue & specificatiue, quod non est peripateticum. vbiq; Aristo. reduplicatiuam vult cõuerti cū per se & fm̄ ꝙ ipsum, neq; aliter legi. Quòd si tu vis dare illi aliū sensum, potes facere, quẽadmodum solemus ponere nouas significationes propositionibus, vt in obligatione solent Sorticolæ ponere, ꝙ hæc propositio, hõ est equus, significat mihi hoiem esse risibilẽ: hoc. n. non est ex vi propositionis, sed ex noua ipositione. sic hæc propositio, Medicus inquantum Medicus sanat, potest significare noua impositione ꝙ Medicus sanet, & si quis est Medicus, ille sanet. Sed hæc significatio
F nõ erit ex vi propositionis, sed per nouam impositionem. nam reduplicatio est fm̄ quod ipsum, & fm̄ quòd ipsum est per se: igitur ois reduplicatiua habet vim unam. Sed dices, Medicus sanat vt Medicus: igiẽ omnis Medicus, tenet consequentia, quia omne p se est de omni. Respõdet Them. 1. Poster. ꝙ omne per se est de omni primo vel secundo modo, at tertio modo, vt sunt, quæ neutro modo insunt, non oportet vt sint de oi, cū sint accidentia, & hęc est causa errandi apud hos. His acceptis potest patere solutio Aristo. Ambæ. n. sunt falsę hę, ex ente fit aliqd quatenus ens, qa non sub ratione entis: similiter hæc est falsa, ex non ente fit aliquid quatenus non ens, quia non sub ratione non entis, vtraq; tn̄ est uera per accidens, qm̄ ex ente fit aliquid non quatenus ens. Similiter ex non ente fit aliquid non quatenus non ens, & hoc est dicere per accidens. Hic est vnus modus exponendi reduplicatiuam, & maxime apud Themistium. Hic tn̄ modus pro tanto videtur dubius, quia Arist. in lib. Priorum docet coniuga-
G tionem ex reduplicatiua & absoluta, sequi reduplicatiuā. vt si omne a sit A inquantum B: C vero est B: igitur C est A inquantū B. vbi patent duo contraria huic. primo, ꝙ propositio est reduplicatiua, vbi nõ reduplicatur subiectum, vt hæc, C est A inquantum B, quæ erat conclusio. Patet secundo, ꝙ reduplicatiua debet esse de omni, aliter sub maiori non posset assumi minor. Propterea videtur mihi esse appellandam omnem propositionem reduplicatiuam, in qua est subiectum & prędicatum & aliquid determinatū per notam reduplicationis, siue sit subiectum, siue prædicatum, siue aliquid quod sit causa inheretiæ prædicati ad subiectum, sę tenens à parte prædicati, sicut syncathegorema à parte subiecti. Secundo videtur mihi ꝙ ois reduplicatiua debeat esse per se & fm̄ ꝙ ipsum, & per consequens de omni. Et ita ad veritatem illius requiritur primo ꝙ terminus, supra quem cadit reduplicatiua, prędicetur de subiecto: propter quod hæc est falsa, homo est aial inquantum latrabile: qm̄ latrabile non prædicaẽ de hoie.
H Secundo ꝙ prædicatum prædicetur de eodem subiecto, ratione cuius hæc est falsa, talpa potest uidere inquantum animal. qm̄ posse videre non prædicatur de talpa: quare vero concedatur, aliàs diximus & dicemus in. 7. Tertio, ꝙ prædicatum prædicetur de omni reduplicato, vel conditionaliter de illo per terminum transcendentẽ: propter quod hæc falsa est, ædificator ædificat inquantum ædificator, qm̄ non ois ædificator ædificat: & hæc similiter, Socrates sanat inquantum Medicus, qa non ois Medicus sanat. Et hæc tria satis requiruntur ad reduplicatiuam. Et tunc patet, ꝙ omnis reduplicatiua est de omni & per se, vel saltem de omni & necessaria: qua ratione hęc erit omnino falsa, Medicus curat vt Medicus, qa deficit sibi tertia. Sed dices, Medicus sub ratione qua Medicus curat: igitur Medicus curat vt Medicus, saltem specificatiue. Dico fʒ hūc modū specificatiue teneri nihil eẽ ad reduplicationẽ, nisi fm̄ nouam impositionẽ, vt diximus in primo modo.

Cui equipolles propõ reduplicatiua.

Notales.

Dubiũ.

Per se primi & scdi modi, & de omni se consequuntur.

Confutatio primi modi.

Põ propria.

De propõnibus reduplicatiuis.

Quid reduplicatiua.

Dubiũ.

modo.& per consequens nego Medicum curare sub ratione qua Medicus, quia tunc cuicunq; competeret ratio Medici curaret, et sic omnis Medicus, sed bene Medicus est curatiuus sub ratione qua Medicus. Et tunc iuxta hũc modum responsio Ari. patet. Hæc.n. est falsa, ex ente fit aliquid vt ens, quia tunc ex omni ente, & sic ex seipso. Similiter & hæc, ex non ente fit aliquid quatenus non ens: quia tunc ex omni nõ ente, quod est falsum. Bene tamen conceditur, q; ex ente per accidens fit aliquid, quia ex materia prima quæ est ens per accidens ratione formæ. Similiter ex non ente per accidens fit aliqd, qm̃ ex materia prima cui accidit esse non ens pp priuationem. Hic modus secundus videtur magis peripateticus, hñt vero se hi modi, q; primus negat secundũ, & secundus negat primum. Propterea sunt q mediãt, & cõcedũt vtrosq; sub sensibus diuersis, quod puto non esse peripateticum. Hæc satis.

Ad proposi-tum.

RECOGNITIONES.

QVicquid diximus in cõmentarijs, quasi nunc videtur respondere ad formam, concedendo vtrũq;, videlicet fieri quod fit & ex ente, & ex non ente: qm̃ ex materia, quæ est ens, & non ens per accidens. est.n. ens p accidens propter formam, & non ens per accidens ,ppter priuationem. vnde dicit, {& si aliquod ens} subaudi fit, {non} est subaudi dicẽdum ipsum fieri {ex ente} videlicet inquantum ens. {neq;} est dicẽdum, subaudi ipsum fieri {ex non ente} videlicet, inquãtum nõ ens: vtrũq;.n. est falsum, cuius rõnem resumit, & dicit, {ipsum.n. ex nõ ente} subaudi, & ipsum ex ente fieri ens, {dictum est qd nobis significat, qm̃} subaudi dictum est ens fieri ex non ente, esse intelligendum {inquantum non ens} & cũ dicitur ens fieri ex ente, esse intelligendum inquãtum ens, vt vtrũq; est falsum. nunc tñ concedimus omne quod fit, fieri ex ente, & ex non ente. sed contra aliquis instare posset: qm̃ si omne, quod fit, ex ente fit, et ex nõ ente, hoc est, qm̃ idem est ens, & non ens, videlicet materia. & sic erit contra illam dignitatem, de quolibet dicitur esse, vel non esse, & de nullo simulr. respõdet, & dicit, {amplius autem non remouemus}.i. derogamus illi dignitati, quę est {& omne esse, aut non esse},i. de quolibet dicitur esse vel nõ esse, & de nullo simul. qm̃ vt Simplicius suppleuit, nõ ſm idem esse, & non esse dicimus fieri gñationem. fit.n. generatio ex aliquo, videlicet materia, quæ est ens in actu per accidens ratione formę, & non ens ratione priuationis. & sic non ſm idem esse, & non esse fit generatio. Simplicius autem dicit, non ſm idem esse, & non esse: qm̃ generatio fit ex per se ente, per accidens autem non ente, qm̃ ex materia, quæ est per se ens, per accidens autem non ens. sed prima expositio magis consonat: qm̃ materia non est ens, nisi propter formam, & ita per accidens, & non p se. Simpli. etiam exponit aliter, sed non curo, qm̃ non est ad propositum. Animaduerte tñ Ari. facere has consequẽtias: aliqd fit ex ente per se: igit̃ ex omni ente. Insuper aliquid fit ex ente vt ens: igitur ex omni ente: in quibus apparet eum velle, terminum supra quẽ cadit nota reduplicationis vel signum, quod est ipsum per se, teneri distributiue, quia ſm Aris. sequitur, A fit ex ente per se, igitur ex omni ente. insuper sequitur, A fit ex ente, vt ens: ergo ex omni ente. Sed contra, qm̃ homo est aĩal per se, & tñ non sequitur, ergo est oẽ animal. siľr non sequitur homo est corpus inquantum aĩal: ergo homo est oẽ animal. Diluuntur aũt dubitationes ex ijs, q̃ diximus. 1. Poster. et. 1. Prior. prima quidem, qm̃ illa est falsa, hõ est aĩal per se, vt ipsum per se cadit supra illum terminum animal, sicuti bene ratio concludit. Sed, vt ipsum per se cadit supra totam propositionem, est vera: qm̃ hæc propositio homo est aĩal, est per se, & sic cõceditur. Secunda vero refellitur; quia. 1. Priorum dictum est ipsum signum reduplicationis distribuere terminum, supra quem cadit, qñ terminus supra quẽ cadit, & principale prædicatum concidunt in idem, ac eundem terminum. sequitur.n.: iustitia est bonum, inquantum bonum: igitur iustitia est omne bonum. similiter sequit̃, ho-

Ex materia, quę ē ens p accidens cõ ne formæ fi aliquid tanq̃ ex ente p accidẽs: & ex eadem tanq̃ ex non ente fit aliqd, qa ei accidit priuatio.

Consequentiæ Arist.

Dubĩ.

A mo est ens inquantum ens, igitur hõ est omne ens: & qm̃ vtrunq; consequens est falsum, ideo quælibet earum est falsa. similiter & illa est falsa, hõ est aĩal inquantũ aĩal, qm̃ sequeretur, vt homo esset oẽ aĩal. at cũm terminus supra quem cadit signum reduplicationis, & principale prædicatum non in eundem terminum cõcidunt, signum reduplicationis non distribuit terminum supra quem cadit reduplicatio: & propterea nõ sequitur, homo est corpus inquantum aĩal: igitur hõ est oẽ aĩal, qm̃ principale prędicatum, & terminus supra quẽ cadit reduplicatio, non concidunt in idẽ. sed, quia in illa, ens fit ex ente inquantum ens, terminus, supra quem reduplicatio, cadit & prædicatum sunt idem, sequitur ergo ens fit ex omni ente. similiter in illa, ens fit ex non ente inquantum non ens. Quare quęlibet earum est falsa, ens fit ex ente inquãtum ens, & ens fit ex non ente inquantũ non ens. Appello autem in his prędicatum principale aut in recto, aut in obliquo, qm̃ licet obliquus non possit eẽ prædicatum, aliqñ subit rationem B prædicati, vt in propositis propositionibus.

Vnus quidem igitur modus hic est, alter vero est, q; hæc dicere conuenit ſm potestatem & actum: quæ res alijs in locis exacte magis determinata est. Quare vt dicebamus, hæ dubitationes eliduntur: quibus ipsi compulsi, eorũ quæ asseruntur quædam enecabant. Propter hoc enim intantum priores ea ab via deuiabãt: qua in generationem atq; corruptionem, atq; omnino mutationem acceditur, hæc enim natura visa, omnem eorum dissoluit ignorationem.

DILVCI.

Vnus quidem igitur modus hic est, sed alius, qm̃ contingit hæc dicere secundum potentiam & actum. hoc autem in alijs determinatum est C per certitudinem magis. Quare, ut diximus, defectus soluũtur. propter quos coacti remouẽt prædictorum quædã: propter hoc.n. intantum priores destiterunt à via in gñationem & corruptionẽ & oĩno mutationem. Hæc enim vtique visa natura omnem soluit ipsorum ignorantiã.

ANT. Vt diximus ὅπερ qđ diximus.

Duæ possunt esse rationes, cur Arist. inducat secũdum soluendi modum. Prima est Expositoris, videlicet, q; solutio prima non sufficit: nam, si ens fit ex ente per accidẽs, vel ex non ente, oportet ponere aliquid ex quo fiat ens p se: qm̃ omne per accidens reducitur ad per se. ad ostẽdendum igitur ex quo fiat aliquid per se, subscribit secundam solutionẽ. Secũda est noui Expositoris, videlicet vt ostendat syllogismum illorum multifariam delinquere. per primum.n. modum declarauit eos errare in Logica, per ſm eosdem errare in Metaph. & in Naturali Scientia. In Metaphy. quidem quatenus diuisionem illam in potentia & D actu ignorarunt. In naturali vero, quia materiæ naturam & definitionem tam naturalem, q; Metaph. ignorarunt. Inquit. {vnus quidem igit̃ modus hic est, alter vero est, q; hæc}.i. ambo illa membra dicere cõuenit ſm potestatem, & actum. fit.n. per se quod fit ex materia, quatenus est ens in potentia, ex ente in actu fit per accidens, quatenus accidit materiæ. fit etiam ex non ente p accidens. sed, quia solutio hæc est metaphysica, ideo inquit. {quæ res alijs in locis exacte magis determinata est, vtpote in libro Metaph. 9. Tũc quasi epilogat in tota dubitatione & solutione, & inquit {Quare (vt dicebamus) eę dubitationes} his duobus modis eliduntur: eæ dubitationes dico; quibus ipsi nescientes eas soluere compulsi, eorum quæ asseruntur quædam vt gñationem corruptionem, rerum dñias, atq; pluralitatem enecabant, quod declarat. {Propter hoc.n.} quia videlicet eas soluere nesciebant intantum priores ea à via, ea dico à via, qua in generationẽ &

corruptionem,

corruptionem, atq; oĩno mutationẽ acceditur. nescientes enim soluere dubitationem, deuiarunt à via quæ ducit in generationem, videlicet à materia, & ita negarunt materiam, & per consequens negarunt generationem & alia consequentia. Explicat autem viam, & inquit, hæc natura quæ est materiæ visa, & bene cognita, oẽm eorum dissoluit ignauiã, & sic deuiũ ab illa cespitarũt in errores. Hęc sunt q̃ ab Arist. hñr in solutione rationis priscorum.

Commen. 78. Auer.

Quæstio de creatione.

Id est iste.) Hoc commentum nihil continet præter textus expositionem, quod non pateat.

SEd circa hæc exoritur difficillima quæstio, Vtrum in tempore possit aliquid ex nihilo fieri. Et arguiẽ ꝙ sic. ex aliquo nihil fit: igitur non ex nihilo nihil fit, tenet consequentia per legem contradictoriaꝝ, nõ ex nihilo nihil fit, igitur falsum est ex nihilo nihil fieri: igitur propositum, videlicet ex nihilo aliquid fit.

In contrarium est Arist. omne quod fit vult quòd fiat ex ente in potentia.

F

Ordo quæstionis.

Circa hanc. q. primo declarabo titulum quęstionis. Secundo positionem Arist. & Plato. Tertio, qualis propositio sit hæc, oẽ quod fit ex ente fit. Quarto, quę rationes sint pro positione Arist. & Platonis. Vltimo ad. q. dicemus sm veritatem, addentes persuasiones, & soluẽtes rationes oppositæ partis. Quantum ad primum aĩaduersione dignum est, ꝙ non diciẽ aliquid fieri ex nihilo, propterea, quia nihil illius præsupponitur. quia nec ex parte agentis, nec ex parte materiæ, & subiecti quicq̃ præsupponitur. Sic enim oĩa ex ente fierẽt, qm̃ omnia supponũt Deum vti efficientem primum & vniuersalissimum reꝝ auctorem. Dicitur igitur aliqd fieri ex nihilo, qñ necessario effectui nihil præsupponiẽ, vt materia vel subiectum ex quo res ipsa facta educiẽ. Verbi causa, pro iunioribus, si Sol ipse calorem efficeret nullo subsito subiecto, creare diceretur ipsum. licet supponatur Sol ipse calefaciẽs: cùm igitur tres sint causę, finis, agens, & materia solum creare dicitur forma, qñ materia ex qua fiat, nõ præsupponitur, tametsi & finis & agens supponãtur.

Quid creati ex nihilo.

Aĩaduertendũ. 2. ꝙ creari potest intelligi dupliciter ex nihilo. Vno modò in tempore. quia videlicet rem ipsam creatam nihil præcessit tempore, quõ rationalis aĩa ponitur de nouo tempore creata. Alio modo non in tempore, sed ab æterno, ipso nihilo præcedente non tempore, sed natura siue ratione nostra concipiendi, quo nonnulli mundum creatum esse ab æterno aiunt ad mentem Arist. quatenus ipsum mundum præcessit non esse sm rationem tantum.

G

Quid creati tempore.

De pōne Aristo.

Quæstio nostra quærit de creatione q̃ fit in tẽpore de nouo, & non æterna, qa de æterna disputabitur in. 8. huius. Hęc de primo. Quæ autem sit positio Arist. & Plato. declaremus. Quidam viri Peripatetici, vt Thomas, Ægidius, & plures, qñq; Arist. creationem in tempore concessisse aiunt. Ad hoc autem inducebantur, quia Arist. in lib. de Bona fortuna circa finem, videtur velle expresse esse fortunam quandam diuinam, quæ ideo diuina est, qa est à Deo immediate ex nihilo facta in aĩa bene fortunati.

H

Amplius in lib. 12. Met. tex. cõ. 16. habetur, ꝙ oĩs forma fit non extra, sed simul cum composito, & in lib. de Gñatione Animalium, ponit aĩam deforis accedere, ideo apud ipsum oportet concedere creationem.

Sẽsus auctoritatũ Arist.

Auctoritates hasce dupliciter glossant. vno modo ꝙ Arist. loquitur in cõpositis. In his enim vult nihil fieri ex nihilo, qm̃ omne cõpositum fit ex suis partibus, & per consequens ex ente, Simplicia vero cum non partes esse sumant, nonnulla ipsorum creari posse Arist. arguit, qñ ad illa non pertingit virtus naturalis, vt est aĩa rationalis, & bona fortuna diuinitus producta, & per hoc satisfaciunt ad auctoritatem primi cœli. Aliter qñq; expositores soliti sunt dicere, ꝙ Aristo. voluit in tempore nihil fieri ex nihilo per veram gñationem. nam, cùm generatio sit finis motus, & in oĩ motu oportet supponere materiã, sic etiam oĩs generatio ex contrario, iure

E

ex ente fitiat creari ex nihilo cum non sit finis motus, nec ex contrario, rõnabiliter dicere potest esse possibile vt de aĩa, & diuina fortuna lectitatũ est ab eo.

Aliꝰ modꝰ. Replic. contra expositores.

Sed contra. hoc arguunt posteriores acuti, quia apud Arist. duo sunt concessa vbiq;, ꝙ nulla inferior virtus ipso Deo potest aliqd creare, siue facere, non concurrente virtute Dei vti causa vniuersalissima, & ita apud ipsum nulla intelligentia inferior potest creare. Secũdo apud ipsum est principium in Octauo huius, & in libro de Gñatione & Corruptione à simplici & inuariabili non posse nõ nouum proficisci. Ex duobus emergit apud Arist. esse impossibilem creationẽ tam rei compositæ q̃ simplicis. Ex primo, n. colligitur à nulla inferiori virtute fieri aliqd ex nihilo, vt voluit Aui. 6. Meta. suę. cap. 2. Ex secundo concesso à Deo immobili nullum potest nouum proficisci, iure apud Arist. nihil potest ex nihilo fieri. Propter hæc negant creationem ad mentem Arist. concedunt tñ cum principiis Arist. posse stare Deum facere aliquid de nouo, non tñ creando, neq; generando. Ad cuius euidentiam ipsi volunt è Deo immutabili nullum esse nouum duobus stantibus, videlicet ꝙ illud nouum sit alterius rationis ab antiquo, nam intelligentia oĩno ĩmutabilis sm eum causat nouã motus partem: quæ, quia est eiusdem rationis cũm pręcedente, fieri potest ab ĩmobili. Amplius ĩtelligi debet nulla posita variatione in mediis causis actiuis, & passiuis. Vbi. n. causæ intermediæ actiuæ vel passiuæ essent variæ, Deus potest producere nouũ, nulla existente in Deo variatione. Verbi causa, Sol vno radio inuariabili exiccat lutum, & soluit glaciem, quia ex parte subiecti est varietas. igitur propositio Arist. est hæc, ab æterno ĩmutabili non est nouum alterius rõnis & ĩmediate, vbi autem vna conditio deficit, cũ Arist. principiis stat posse esse nouum, & ita sm ipsum hoc corpore organizato Deus necessitate ĩmutabilitatis causat hanc aĩam, & prius non, qa materia non erat disposita. Deus. n. influit vr̃ & vniformiter in quolibet ĩquantum põe, apud Aris. & quia corpus hoc est dispositum, illud non, ideo huic aĩam causat, illi non.

Cõcordia dictorum Ari.

Ex his patet solutio & concordia dictoꝝ Aristo. ipse. n. negat creationem in tempore: nam creatio apud verum intellectum eius est

G

productio rei in aliquo priori, vbi materia non suppoiẽ, modo, apud Arist. non datur rei talis productio in aliquo priori nullo præsupposito, nec priori tempore, nec priori natura, ideo apud ipsum nihil creatur. Anima rationalis, vt in lib. de Intellectu dictum est, apud hos opinãtes non creatur ex Deo in aliquo priori natura, & in alio infunditur, sed simul sunt pductio & infusio. Concedit tñ aliquod de nouo posse ab eo euenire propter variationem causæ subiectiuę, non propter variationem Dei. stat igitur cum dictis Arist. aliquid fieri ex nihilo, & nõ esse creationem. Sed pace horum dixerim, hæc eorum positio non est ĩtelligibilis.

Confutatio.

Primo, quia vel Deus aĩam illam, quam de nouo facit propter variationem subiecti, extrahit de potẽtia materiæ, vel de foris imponit eam materiæ, Si extrahit eã de potentia materiæ, igitur illa forma vere generatur, &

H

per consequens Aristo. poneret Deum vere generare, qd est contra totam philosophiam eius, nam non potest primus motor esse corporeus: sed gñans oẽ corpus est apud Arist. Si vero dicatur ꝙ nõ extrahit, sed deforis imponit; igitur eam ex nihilo facit, et per consequens creatio. Omnis. n. affectio, aut est ex nihilo factioni supposito, aut ex ente, si ex ente Ari. vocat eã gñationẽ, si ex non ente creatio diciẽ. Amplius secundo, si actio Dei noua est, vel igitur illa attingit formam tantum, aut compositum ex materia & illa forma. si compositum, hæc apud Ari. dicetur vera gñatio, còm tale compositum supponat materiam tanq̃ aliquam sui partem, & sic ex ente. Si vero attingat formã igitur alia productione producetur forma, & alia cõpositum, & quęcunq; distinctis productionibus fiunt, possunt distinctis conceptionibus concipi, & cùm intellectus concipit aliqua diuersis conceptionibus, eo ordine illa ĩtelligit, quo ordine naturali illa sunt. sed ordo naturæ

est ꝙ

est q forma est prior composito: igitur prius cōcipiet formam productam esse, deinde eam īfundi, & hæc est creatio quam negant. Tertio, si Deus producit fm istos aliquam formam ad extra, vel igitur ad productionē illam est necessaria materia in genere causæ materialis, aut nulla est materiæ necessitas. si est necessaria materia in genere causæ materialis, erit absoluta generatio: si materię nulla erit necessitas, igitur erit absolute creatio, quæ non concedunt ipsi.

An Arist. cognouit creationem.

Tenendum igitur ist q omnis productio de nouo ē vel generatio simpliciter, vel generatio fm quid, aut creatio. primas duas cognouisse Arist. nemo dubitat, restat videre, vtrum cognouerit tertiam, quę dicitur creatio. Videtur igitur mihi, cum protestatione dicendi aliter si aliter occurret, q Arist. per suum philosophandi modū creationem non cognouit. Genus. n. philosophandi Aris. ut auctor est Themistius, et habeť Metaphysices Primo, differt à cæteris. ab veteribus quidem, quatenus obscuritates & stirpes illorum transtulit in perspicuam quādam & propriam expositionem, & vim probationibus & syllogismis adiecit. à Platone yo eo vsq videtur dissensisse q demonstrationes apertius illustriusq inducit, quodq earum principia à sensu, & euidentibus rationibus sumit.

Mod. philosophādi Arist. properus.

Sic igitur philosophandi Arist. genus est per rationes sensibus coniunctas, vel illis quæ sensibus iuncta sunt: quem philosophandi modum in vltimo libri Poster. scimus ab ipso esse explicatum. His sic stantibus oportet ea dare in doctrina Aristo. quæ vel ille explicat, uel sequuntur ad ea quæ explicat, vel saltem q̄ suo philosophandi generi non repugnant. Dicere, aliquod est in tempore creatum ex nihilo, repugnat suo philosophandi generi: qm̄ aliquod esse creatum vel creari sensibus non subiacet, imo sensus transcēdit. nec potest sumi ab aliquo, quod sensibus subiacet. illud enim, quod sensibus subiaceret, vnde posset creatio sumi, aut esset substantia, aut accidens. & si detur licentia fingendi, dari non potest nisi intellectio ipsa, vel eufortunium, siue diuina fortuna. illa conuenire non potest nisi ei transcendenti à materia vtpote intellectui, hæc

C

non nisi rei à Deo affectæ. alia accidentia in rebus non videmus, è quibus posset creationis suspitionem Aristo. nancisci.

Quod intellectio ad creationem non ducat.

Sed hæc ad creationem non ducunt: intellectio quidem solum ducit ad hoc q intellectus non sit virtus à corpore dependens, videlicet in esse & conseruatione ab illo. ex hoc vltra habetur q intellectus non ex semine traducitur, sed q deforis accedat, quod Aris. vsq ad hoc explicauit, q vero accedat per creationem, est creditū. nam Alexander, Themistius, Simplicius, & post hos Auerro. intellectum siue mentē concedunt deforis accedere. Themistius per animationem, quę ab illo in nobis exurgit, vt 1. de Aia cap. 33. Simplicius per copulationem, quatenus ex intellectu & dyanoea vna emergit totius anima. Auer. et Alexan. per appropriationem, siue naturalem vnionē, de qua tot dicta sunt in lib. de Intellectu, quorum nullus accedere ait per creationem illius ex nihilo, & ita intellectio ad creationem non ducit ipsius intellectus.

Quod fortuitus effectus ad creationē non ducat.

Effectus vero fortuitus diuinus, cui tantū innituntur theologi, non ducit ad creationem: qm̄ Arist. vocat effectum illum fortuitum diuinum, qñ solum cœlum & Deus concurrunt: non mediantibus causis secūdis. Videmus, n. nonnullos euentus fortuitos grandes euenire hoībus, qui & trāscendunt intentionem illorum, & capacitatem gñis. Quemadmodum Nicolaum picininum lanīj pistoris uidimus filium ad summa fortunæ imperia elatum: Mutium sforτiam quolibet ad maiora accessisse scimus. Caramalaiam etiam inter duces strenuissimum accepisse baculum, & innumeros alios. Tum apud priscos claros. Tum apud recentiores. his præter intentionem & vltra genus eorum culminationes hasce contigisse nemo dubitat.

Iudicia ex astris, ex Ptolomæo sumpta.

Euenerunt autem hæc illis: qm̄ in genituris eorum habuerunt stellas potentissimas, in locis cœli pollētibus. Qui. n. habuerit (inquit Ptolomæus) ambo luminaria in signis masculis, & in cardinibus genitur, fuerintq ambo aut alterum cui

A

temporis cōditio datur circūsessum stellis, hic ad regium sceptrum attolletur, & si humilis sit generis. Quicetiam (vt in libro Centū ait Enuntiatorum) habuerit stellas regias ia pollentibus genitur locis, aut cum loco fortis, aut cum locis luminarium: hic ad imperij sceptrum assurget, propterea ait, dare dona grandia præter opinionem. Qñ igitur cœlum sic statum est, cū quis primum in lucem ęditur, ab alterato aere, alterato dico ab illis stellis sic constitutis, æditus ille natus alterabitur, è qua alteratione qualitas quædam coæua vitæ remanet, quā impetum vocat, seu propensionem, quaq præter intentionem mouetur, aut concitatur ad ea agenda, quæ ad regium culmen natum extollunt. hanc siue qualitatem, siue propensionem, siue impetum, siue fatum, quæ remanet in nati cōplexione, vocat Arist. diuinam fortunam, & ait esse à Deo, non q sit immediate à Deo, sed à cœlo, quod immediate mouetur à Deo, qñ ad illam vix concurrant parentes, vel terrenæ causæ. Quibus è rebus patet talem effectum non ducere ad creationem, sed ad cœli causalitatem.

B

Nihil igitur est in rebus sensilibus, vel à sensilibus effluxis, quo Arist. intellectus rationi & sensibus coniunctus creationem suspicari possit.

Aristo. creationē penitus ignorauit.

Propter hæc vr̄ mihi esse dicendum Aris. cū suis principijs creationē nullatenus cognouisse.

Plato quænam de creatione in tempore senserit.

Plato uero, vt in Timæo accipitur, hac ratione creationē in tempore contempsit. nam vt tempus, in quo res ipsa fit, præcedit id tempus, post quod tempus illa est, ita & rem, quę fit, præcedit res alia postq̄ & ex qua extat, quæ facta est. Quapropter mutationem, tanq̄ genus oīs, quæ sub globo Lunę est factionis, siue productionis, Plato atq Aris. posuere. Cuius rei testis est Platonis, (vt dixi) Thimæus, qui & docet hoc aperte, & cum Arist. consentit. Hęc de positione Arist.

Qualis hæc propositio.

Qualis vero propositio sit hæc, ex nihilo nihil fit; vel huic æquiualens, omne quod fit, ex ente fit, declaremus fm positionem horū. Videtur itaq primo aspectu hanc propositionem apud hos esse principiū, & Aris. ita per consensum oīum qui de natura loquuntur accepit, persuaderi potest hoc per eos: nam principium in scientia illud esse solet, cui omnes sensus conueniunt, & cuius opposito omnes contradicunt. Quod vero in illo oēs conuenerint, patet primo de sensilibus per se. visu. n. patet album ex nigro fieri, aut è cōtra, vel ex medio. auditu graue ex acuto vel medio, gustu dulce ex amaro, tactu calidum ex frigido, olfactu vero, suaue ex austero, et omnino omnes sensus conueniunt, vnum contrarium ex alio vel medio fieri. Simili ratione patet in sensilibus cōibus, nam magnum ex paruo, circulare ex recto, motum ex quiete fieri constant. Similiter quolibet in his, quæ per accidens sentiuntur idem dījudicari potest, qm̄ ignis ex aqua, compositum ex simplicibus: quare consensim patet, oē quod fit ex ente & contrario fieri. Intellectus igiť sensibus coniunctus illi principio dissentire non potest. nam neq via sensilium p se, neq via sensilium cōium, neq prorsus via sensilium per accidens: & qm̄ principium est propositio immediata, qua non est altera prior in sciētia cuius est, iure hæc propositio principium erit in naturali scientia.

D

Qualè principium.

Et qm̄ principium multiplex est, videtur mihi esse suppositionem, siue postulationē. Tum primo, quia probari potest in altiori sciētia, vtpote in Metaphysica. Tum etiam, quia non est necesse quemlibet docendum habere, sed solum Naturale Philosophum, & ita patet qualis hæc propositio est apud Aristo. & Plato.

Rōnes Aristo. & Pla.

Consequens autem est quarto declarare quibus rationibus Aristo. & Plat. moti sint. Et videť mihi q oēs rationes reducanť ad tres. quædam. n. erunt acceptæ ex parte materiæ, quędam ex parte agentis, quædam ex parte productionis, siue factionis ipsius.

Pria via ex pte materię. suppositio.

Ex parte materiæ igitur supponendum est ipsam esse infinitæ passiuam. Hanc recipiunt Aristo. & Plato. quia nulla forma est, nulla fuit, nulla erit, ad quā materia non sit in potentia: igitur est infinitæ potentiæ passiuæ. Ex hoc arguent sic, si aliqua forma fieret ex nihilo, vel ad illā materia ipsa habebat potentiam, vel non. si nō, igitur

materię

materiæ defecisset aliqua potētia, & per consequens non fuisset infinitæ potētiæ passiuæ. hāc rōnem olfecit Auer. 12. Meta. com. 18. vbi ait, oēs formas actu contineri in primo motore, & potestate in prima materia. vt igitur agēs illud non esset infinitæ potentiæ contētiuæ, si aliquod eēt producibile, ad quod sua potentia non se extendit, sic materia ipsa non esset in potētia infinitæ passiua, si aliqua forma esset, ad quam ipsa non habet potentiam. Secūdo ex parte materiæ etiam arguerent, Illud vel illa forma, quæ ex nihilo produceretur vel cōtinetur in aliquo genere & aliqua specie, vel nullo ī genere, nulla in specie, si in nullo genere, nullaq; specie; igitur esset nihil, & in nullo prædicamento. si vero in aliqua specie vel genere, sed materia habet potestatem recipiendi omne genus uel omnem speciem: igitur oē contentum sub specie, saltem ratione illius speciei vel generis, igitur præcessit potētia in materia ad illud.

Secūda via ex parte agētis. Ex parte vero agētis arguit Auer. pluribus locis, primo ab æterno nihil per se immediate euenire potest in tempore: igitur creari potest nihil in tempore. Antecedēs declarat, qm̄ agens quod nunc agit aliquid & prius non, habet aliquam proportionem ad effectum productum, q̄ prius non habebat. sed huius siue relatio siue proportio fieri nō potest sine mutatione illius, in quo aduenit: igitur Deus ipse mutatur. Secundo ex eadem parte arguit, aut ante illius creationem Deus voluit ipsum facere, vel non voluit. si voluit, & nihil ipsum potest impedire: igit̃ creauit, & ita non nunc, sed ab æterno, si voluit, igitur facit illud mutabit̃ de nolente volens. Tertio, ab æterno Deus fuit optimum & perfectum: igitur ab æterno fuit agēs in actu, quia esse causam in actu est melius q̄ causam esse in potentia: igitur nihil pōt de nouo agere.

Tertia via. Ex parte vero modi agendi siue faciendi arguitur tertio, omne quod fit, cū fit, mutatur de non esse ad esse. aut igitur hæc mutatio recipit̃ in aliquo vel in nullo. si in nullo, igitur accidens sine subiecto. si in aliquo, vel in re facta vel in re facienda, vel in re media. non in re facta, quia tunc mutatio esset in mutato, & non in ipso mutabili. si in re faciēda vel media fieri, tunc aliquid supponitur, quod est propositum. hæc sunt argumenta Arist. Auer. & Pla. quæ sunt vltimæ vires eorum, si quæ vero aliæ erunt, in Octauo longius disputabuntur, hæc de quarto.

Veritas quę sit. Sed quoniam hæc falsa sunt, atq; colorata tantū, aggrediamur nūc ueritatem: & dicamus, q Deus bñdictus potest facere aliquod ex nihilo ad intellectū datū: & hoc dupliciter ex nihilo, hoc est nullo pręsupposito ad illius productionem in genere causæ materialis, & post nihil. Primum patet de facto in aiarum rōnalium creatione. Secundum vero patet, quia creauit mundū, post nihil. Pro hac veritate sunt multæ persuasiones, sed pro nunc accipiant̃ potiores. Prima, agens vſe & particulare differunt, qm̄ agens particulare supponit actionem agentis vniuersalis, & vſe differt eodem modo ab vniuersaliori, qa supponit adhuc actionē illius: igitur agens simpliciter vſe nihil penitus supponit, & ita agit ex nihilo, vel agere pōt. Secundo, maxime verum & maxime ens esse debet causa essendi & essendi verū cæteris, 2. Meta. sed materia est ens fm determinatum modū entis: igit̃ Deus est causa materiæ. Vltra, nulla causa simplr̃ est causa alicuius mediante effectu suo: igitur ipse potest agere non supposita materia.

Tertio, antiquum & nouū sunt eiusdem rōnis. vt Socra. vbi esset æternus, & ipse nouus esset eiusdem speciei: sed Deus pōt facere ex nihilo æternum aliquem effectum, ut mundum apud Platonem in Thimæo: igitur potest facere eū de nouo, nam ęqualis est ipsæ nunc & tunc. aliter essent diuersarum rōnum. Multæ rōnes fiunt, hæ satis pro suasione nr̄a. Potior. n. ratio & fortissima est catholicorū authoritas, miraculorum claritas, & alia quæ nos habemus, hæc sit veritatis determinatio.

Rōnes pro Philosophis Tunc ad rōnes pro Philosophis dicendum, q Deus potest facere aliquod ex nihilo, vtpote A, ad quod materia non habet potentiam. immo fecit mundū, & angelos, & id genus, ad quæ ipsa materia nullā habuit potentiam. Potest etiam facere de nouo aliquam speciem in mundo, ad quā materia non habet potentiam. Et, qñ dicitur, igitur non esset potentiæ infinitæ passiuæ, cōcederent Theologi, illa. n. suppositio est falsa: qm̄ Deus potest agere cū materia & sine materia. Per idem ad fm, dico, q, si Deus creat A, pōt teneri q A, est eiusdem spēi cum B, genito. vt hō creatus & hō genitus: A vero esset creatum, quia nulla pręsupposita fuit fm potentiam indiuidualem de qua extrahitur ad illud. si sit præsupposita potentia generalis uel in specie, hoc rationem creationis non tollit: satis. n. est vt nulla potentia sit supposita īdiuidua ad illud. Ad primā alterius viæ dico, q Deus habet nouam relationē ad rem creatam, non per nouum fundamentum cōtingens in eo, sed in re facta, vt accidit dextreitas in colūna propter nouitatem in alali. 7. Phy. cō. 20. est. n. regula theologorū, q absolutum in causa præcedit absolutū in effectu, sed relatio in effectu præcedit relationē in causa.

Absolutū in cā pcedit absolutum ī effectu, relatio aūt in cā pręcedit ab ea quæ est in effectu. Ad secundam rōnem dico, q ante tempus siue instans creationis Deus voluit producere A, sed nego q tūc produxit, qm̄ ab ęterno voluit, sed non pro æterno, sed pro tpe quo produxit.

Ad tertiam dico, q ab æterno Deus fuit optimum, igitur semper fuit in actu, concedo fm beatitudinem, quę est sui intellectio, non aūt in producendo, cùm hoc nulla sit eius perfectio rerum productarum. Ad vltimam viam solutio patet, ex his quę diximus in com. diximus. n. q res creata creatione fit, hæc autem creatio non est mutatio, sed ipsamet res creata, ideo nō debet recipi in aliquo. Ex his sequitur, q sicut in philosophia Arist. ex nihilo nihil fit, est suppositio, & principiū, ex quo multa Aristo. deducit, ita ex nihilo aliqd fieri est suppositio & primum principium in Philosophia Theologorum, ex quo multa proficiscuntur verissima in Theologia, illud Ari. à sensibus fallacibus accepit, hoc nos scim⁹ ex reuelatione Verioris Testis. Ad illud sensus conueniunt. hoc sensus transcendit: ideo non contra sensus, sed supra sensus dicitur esse. Ad argumenta pro & contra patet solutio. Hæc de quæstione.

RECOGNITIONES.

IN cōmentarijs authoritate latinorum expositorum diximus Arist. velle assignare fm modum respondendi, ut ostendat ex quo ens, quod generat̃ per se, fiat per se. Nam per primum respondēdi modum solum habet̃, q id, quod gñatur, fit ex ente per accidens, et ex nō ente per accidēs, non tñ habetur ex quo fiat per se. Hæc expositio non est omnino explodenda, ppter tantos viros, tñ videtur mihi in verbis Arist. nullā esse factam mentionē de eo, ex quo per se generetur id, quod per se generatur, nec declarauit, quid est illud, ex quo p se generatur, quod per se gñatur. Ideo Simplicius, & Alex. & Syrianus asserunt Arist. nūc afferre fm modum soluendi, nec aliam cām afferunt, nisi quia defectus Antiquorum potest dupliciter solui, et utroq; modo bene soluitur. posset tamen assignari causa, qm̄ primus modus soluendi est logicus: demōstratiuum est eum decipere per locum, qui accipitur ab æquiuocatione. Secundus vero est metaphysicus, qm̄ defectus erat Metaphysicus, & hoc demonstrat Arist. in suis verbis, cùm remittat nos ad Nonum Librum Metaphysicæ. vnde dicit, {vnus quidē igitur modus hic est, } qui est, vt dicamus syllogismum eorum peccare per locum, qui accipitur ab æquiuocatione, videlicet q fieri aliquid ex ente, vel non ente sit dupliciter p se, & per accidens, {sed alius }, s. soluendi modus est, qm̄ contingit hæc }, s. duo membra, videlicet ex ente fieri, & ex non ente fieri {dicere fm potentiam & actum: } nam omne quod generatur, fit ex ente potentia, actu autem non ens. qm̄ materia est id, quod fit potētia, non aūt actu. est igitur hæc determinatio sumpta ab ipsa materia, quippe cū materia sit id, quod fit potētia, non aūt actu. Causa autem, vt materia sit huiusmodi, vt simplicius suppleuit, est priuatio, q̄ nihil aliud est, quā absentia in eo, quod aptū est. nā quatenus priuatio absentia est, efficit vt materia non actu sit id, quod generabile est,

Quę Simplicius.

quatenus

quatenus vero in subiecto apto est, facit, vt subiectum sit illud quod gñabile est potentia. & quia agere de potentia & actu spectat ad Metaphysicũ, ideo dicit {hoc aũt}, s. de potẽna & actu, {determinatum est per certitudinem magis,} ac plenius {in alijs}, s. tx. Metaphysicæ. Sed dices, videtur, ꝙ hic soluendi modus etiam sit logicus, quoniam est etiam per locum multiplicis, qui est ab ęquiuocatione. dicas hunc soluendi modum, quo ad formam soluendi esse logicum, quemadmodum fuit primus, quò vero ad membra multiplicis est metaphysicus. At primus modus, tam quò ad formam, ꝙ quò ad membra, est logicus. nam de per se, & per accidens agit Logicus sicuti & Metaphysicus. Tunc repetẽdo solutionem dicit. {Quare vt diximus, defectus}, i. syllogismi sophistici, quibus destruxerunt generationem {soluũtur, propter quos coacti remouent quædam prædictorum.} Syrianus ꝑ quędam intellexit quædam ex principijs, qm̃ per tales syllogismos substulerunt materiam, & priuationem, quæ sunt quædam ex pricipijs, quæ dicta sunt, qm̃ per syllogismos illos substulerunt generationem, quare & materiam, & priuationem, ex quibus generatio fit. Sed hæc expositio non videtur vera, Primo, quia per illam rationẽ non tantum materiam et priuationem substulissent, sed etiam formam: & sic non quædam, sed omnia principia substulissent. deinde, quia non consonat verbis, qm̃ Aristo. subdit ea, quæ substulerunt propter illos syllogismos, & dicit, {propter hoc enim} videlicet argumentum, quo substulerunt generationem, {in tantum, i. etiam priores destiterunt à via} subaudi, q̃ ducit {in generationem, & corruptionẽ, &} quę ducit in {omnino mutationem}, s. substantialem, ergo per, quædam intelligit viam, qua itur in generationem, & corruptionem: hanc enim substulerunt per defectum Antiquorum. Per quę patet, nõ recte Simplicium exposuisse per quędam, generationem, & corruptionem. qm̃ Aristo. dicit eos destitisse à via ducente ad has. ideo dico Arist. intellexisse per viam, i. materiam. nã hac remota, tolluntur generatio, & corruptio, & omnino mutatio. vel fortasse per, viam, intellexit pluralitatem entium in substantia. nam via, quæ ducit in generationem, & corruptionem, est pluralitas entium in substantia: hac enim sublata, nec generatio erit, nec corruptio. Alexãder autem, per viam intellexit priuationem, quia subdit Ari. {hæc. n. vtiq; natura}, s. priuatio {visa}, i. intellecta, & bene cognita, {omnem soluit ipsoꝝ ignorantiam.} Ego vero per viam intelligo materiam: hanc. n. intellexit per quædam: sumpsit. n. plurale pro singulari, sicuti aliquãdo accipit singulare pro plurali. Quòd autem sic ĩtellexerit, subdit {hæc enim natura}, s. materia {visa} ac cognita {omnem soluit ipsorum ignorantiam.} non enim Arist. appellauit priuationem ipsam ĩ aliquo loco naturam, sed bene materiam, vt patet Secundo huius.

Quæ Auer. com. 78.

Animaduerte Auerroem velle in p̃senti loco materiam nõ esse puram priuationem, hoc est purũ nihil. quia, cùm id, quod gñatur, fiat ex materia, tunc quod gñatur fieret ex nihilo simplr. Vult etiam illam non esse actum purum siue ens simpliciter in actu, quia tunc generatum esset anteqũ fieret: & potest hæc, consequẽtia deduci primo, quia si materia esset simpliciter in actu, materia esset forma, aut cõpositum specificum: & ita quod reciperetur in ea, esset accidens, & sic non fieret simpliciter, sed simpliciter fuisset præexistens, & solum sm̃ quid fieret. Aut consequẽtia valet intelligendo antecedẽs hoc pacto, ꝙ id quod fit, fiat ex ente in actu per se, videlicet inquantum ens in actu. nam sic intelligendo sequitur, ut fiat ex omni ente in actu, & ita ex seipso. aliquid autem fieri ex ente ĩ actu per accidens nihil ꝓhibet. Aut Auerroes intelligit, quod materia, ex qua fit gñatio, non sit ens in actu illud, quod ex ipsa generatur: qm̃ tunc sequitur, vt illud esset anteqũ fieret. propterea concludit materiam esse medium inter purum nihil, & esse purũ. & intelligit medium per abnegationem, qm̃ materia nec est ens simpliciter in actu, nec

A non nihil, sed ens in potentia, quod ignorantes veteres detrusi sunt in errores, quos dixit. Aristo. Et addit Themistius talem viam nobis aperuisse priuationem, quæ fecit, vt materia sit potestate, non actu. Pręterea ostẽdit Themistius propter hoc priuationem esse generandis rebus necessariã, licet non sit causa per se, sed per accidens. non tamen ita per accidens, vt albũ, quod coniungitur causæ per se, ipsum tñ ad generationem nihil conferendo, sed est causa per accidens cõferens ad generationem, qm̃ est causa sine qua non. nisi enim priuatio præfuerit generatio ipsa nunquam̃ erit. verum superius diximus de hoc. In cõmentarijs quęsitum est sit ne temporalis creatio, qualis illa intellectiuę animę: Peripatetica, an credita tantũ? In commentarijs asserui creationem tp̃alem nec esse peripateticam, nec esse platonicam: in libro vero de intellectu asserui creationem tp̃alem, non tanquam̃ expressam ab Aristotele, qm̃ nullibi, vt per se quæsitum eadem determinauit. sed tanquam̃ ea sequentem, quæ Aristo. asserit, vel tanquam̃ non B repugnantẽ his, quæ ipse fatetur. demum in eo lib. quem scripsi nuperrime de immortalitate animæ, hæc omnia retractaui, et asserui temporalem ipsam creationem saltem intellectiuæ animæ & esse peripateticam, & platonicam. non tamen, ꝙ de ipsa Aristo. seorsum quasi per se quæsierit, pro vtraq; parte adducendo argu. & opiniones, & tandem determinando sicuti quæsiuit de æternitate mundi in libro de Cœlo, de Æternitate motus in lib. 8. Physicæ Auscultationis, de vacuo, & de loco in libro. 4. eiusdem, & de continuo libro. 6. etiam, sed bene tractando de alijs, obiter interseruit talem creationẽ. nam lib. 2. de Generatione Aĩalium disputans de generatione animalium, quę fiunt ex semine, interserit de modo, quo intellectiua anima aduenit semini, & declarat tria, & quonam tempore recipiatur, & quonam modo, & vnde: hoc est, vtrum ab agente extrinsecus efficiente, an ex ipso semine traducaẽ. & loquitur de intellectu, qui accipitur pro tota ipsa intellectiua anima: nam pauloante se exponens, declarauit in- C tellectum, qui est ĩtellectiua anima, esse formam, qua homo est homo, & ita loquitur de intellectiua anima, quæ aduentu vltima est. & declarans illa tria, vult primo mentem semini aduenire vltimo loco post sensualem. quia, vt inquit, primo ei vegetatiua, deinde sensualis ex semine traducitur, vltimo rationalis accedit: ubi inter rationalem, et intellectum nullam fecit differentiam, deinde declarans secundum asserit rationalem non venire in semen, sicuti cæteræ veniunt, quę educuntur de potẽtia materię, quod probat argumẽto sumpto ab operationibus animę rationalis. deinde exponens tertiũ eam accedere asserit extrinsecus, & ita ab agẽte extrinsecus ipsum producẽte, ꝑ quæ patet eum clarissime tp̃alem creationem assignasse. nam cũ, vt inquit, rationalis ex semine non traducatur, per generationẽ non fit, sed, cùm extrinsecus accedat, per creationẽ fiat, necesse est, nisi cõmentum illud quorũdam fingatur, ꝙ fit per aĩationem, quę nec est gñatio, nec creatio. Quod cum sit commẽtum, dicamus creationem tempo- D ralem rationalis aĩæ probari posse demonstratiue, si tria concedantur, quorum primum est, ꝙ intellectiua anima non desinit desinẽte corpore, cuius est anima. Deinde, ꝙ ipsa sit humani corporis forma & perficiens, et informãs, Tertium, ꝙ sit pro numero corporꝝ multiplicata. has tres suppositiones demõstrari posse in Commentarijs de Aĩa clarissime declaraui. Ex his sequitur, vel ĩtellectiuas animas creari, vel egredi, & ingredi corpora, sed cum hoc secundum vtiq; Aristo. explodat, derelinquetur creationẽ intellectiuæ animæ omnino esse peripateticam. Et cùm in cõmẽtarijs huius loci dixerimus huiusmodi creationẽ ex sensibilibus deduci non posse, dico eam posse deduci ex ipsis intelligere, & velle, quæ licet non sint per se sensibilia, tamen sunt per accidens sensibilia propter obiecta. via. n. quæ accipitur ab obiecto, scimus ipsum intelligere non dependere ab aliquo subiecto corpore: est enim obiectum vniuersale immaterialiter, & sic scimus ipsum non

Quę Themistius.

Quæstio de creatione. Tp̃alis creatio est simpliciter impossibilis apud Peri. & Plato.

Quod demõstratiue creatio demõstratur.

dependere à corpore, quare scimus ipsum itellectum non dependere à corpore, & ita ipsum per creationem extrinsecus accessisse. Similiter ipsum velle via, quæ sumitur ab obiecto, scimus non dependere à corpore. experimur.n. duorum oppositorum sensibilium alterum nos mere libere eligere cõtra inclinatiooem corpoream, vt castitatem, in cuius cõtrarium nos inclinat appetitus Veneris, abstinentiam, in cuius contrariũ nos mouet fames. Quare concludimus ipsum velle non dependere à corpore, hac via Arist.2.lib. de Generatione animalium vsus est, & cùm scierimus per intellectũ formaliter nos itelligere, et velle, sciemus intellectum esse formam, quę humanum corpus perficit, & informat: et cũ etiam scierimus formam vnam numero non posse informare noo posse corpora numero diuersa, sciemus itellectum esse oumeratum: & cùm non desinat cum corpore, oec migret de vno in alterum, sciemus eum per creatiooem accedere, hoc pacto creatio huiusmodi est res peripatetica.

Intellect⁹ & volũtas qõo per creationem fiat producta.

DILVCI. Tetigere quidem igitur ipsam quoq; alij quidam, sed non sufficienter. Primum.n. ex nõ ente simpliciter aliquid fieri fatentur, quatenus Parmenidem recte dicere sentiunt. deinceps si quidem numero vna est, potestate quoque eis esse uidetur vna. Hoc autem differt plurimum. nos enim materiam & priuationẽ diuersa esse dicimus. atq; horum materiam quidem nõ ens esse per accidens, priuationem per se: & materiam quidem prope atq; quodãmodo substantiam, priuationem vero nullatenus.

ANT. Tangentes igitur & alij quidam sunt ipsam, sed non sufficienter. Primo enim confitentur simpliciter fieri aliquid ex non ente, inquãtum Parmenidem recte est dicere. Postea videtur ipsis, siquidem est numero vna, & potentia tantũ vna esse. Differt autem hoc plurimum. nos. n. materiam, & priuationem alterã esse dicimus, & harum hanc quidem esse non ens secundum accidens materiam, priuationem vero per se. et hanc esse prope substantiam aliqualiter materiam, priuationem autem nequaquam.

Qui de materia loquuntur (vt inquit Themis.) alij omnino nihil de priuatiooe dixerunt. alij dixerunt quidem, sed imperfecte. nam hi, qui rerum materiam subiectum quoddam actu esse arbitrabantur & corpus, vt ignem, aquam, aerem, aut huiusmodi aliquod priuationem penitus ignorabant. Plato vero, cùm diceret materiam inter noo entia esse annumerãdam, innuisse videtur quodammodo eẽ in rebus priuationem: defecit vero primo, quia ex his quæ dixit, sequitur ex non ente in eo ꝙ non ens generari res posse, & hoc quatenus Parmenidem laudat sentientem vnum ens esse, & id quod pręter ens est, esse non ens, & ita videtur concedere ex simpliciter noo eote fieri omnia oportere, quando fiunt ex materia, quę est simpliciter noo ens. Secundo errat Plato, quatenus materiam & priuationem ait neq; ratione siue definitione differre, sed quoniam numero idem esse ambo illa videbantur, arbitratus est ratione quoq; idem esse, proinde æquipollere definitione & potestate naturæ. His igitur duobus Plato errare videtur. Primo igitur declarat quo modo Plato veritati plus alijs appropinquauit, & inquit {tetigere quidem igitur ipsam materiam quoq; alij quidã} vt Plato, deinde declarat ꝙ non sufficienter. et inquit. {sed non sufficienter.} propter duo, quæ explicat, & inquit. {Primum enim ex non ente simpliciter aliquid fieri fatentur, quatenus Parmenidem recte dicere sentiunt} vt dictum

E est, deinceps secundo errant, quia credunt, ꝙ, si numero vna est materia cum priuatione, potestate & definitiooe atq; ratione videtur materia ipsis esse vna cum priuatione. particula illa vna græce est, monon, latine tantum vel solum, clarius vero legitur, vt transtuli. hoc differt plurimum dicere eadem oumero, & eadem ratione: quia aliqua possunt esse numero eadem, differre tamen ratione, vt diximus. Hæc est positio Platonis, & eiusdem errores, vt vero veritas dicta magis elucescat, subscribit differentias inter materiam & priuationem. Prima est, ꝙ priuatio est per se non ens, materia vero ꝑ accidens non est: ea videlicet ratione, qua & priuatio oon est, quam ipsa complectitur. Secũda, materia vsq; adeo prope est, vt sit ens & vt propinqua composito sit, & pars ipsius de principalibus altera, illa videlicet, in quam omnium fit resolutio, at priuatio nec prope ens, nec pars compositę substantię, nec ad ipsam fit vltima resolutio. inquit {nos enim materiam & priuatiooem diuersa esse dicimus, & horum materiam quidem non ens esse per accidẽs, priuationem per

Possunt aliqua numero eadem eẽ, & rõne differre.

F se} hæc est prima differentia. deinde ponit secundam, & inquit, {et materiam quidem prope} ens propter formę receptionem, atq; quodammodo substantiam, priuationem vero nullatenus. hæ sunt duæ differentiæ, vt Aristo. dixit. & Them. declarauit. Dubitat hic Expositor, quia non videtur ꝙ potentia materiæ sit simpliciter vna, sicut & ipsa materia, quia est respectu plurium formarum.

An potentia materiæ sit simplr vna.

Amplius videtur ꝙ sit accidens & non substantia. Respondet ipse ꝙ actus et potentia diuidũt quodlibet genus entium, vt.9. Meta. &.3. huius, quo fit ꝙ sicut potẽtia ad qualitatem non est aliud extra genus qualitatis, ita potentia ad esse substantiale nõ est aliquid extra genus substantiæ. noo igitur potentia materiæ est aliqua proprietas addita essentiæ materiæ, sed materia ſm suam substantiam est potentia ad esse substantiale. Vlterius ait, ꝙ eiusmodi materiæ poteotia est vna oumero subiecto respectu multarum formarum, sed ratione sunt multæ potentiæ ſm

G habitudines ad diuersas formas, vt una est paternitas subiecto, qua pater refertur ad plures filios, habitudine & ratione plures, quo modo posse sanari & posse infirmari ratione plura sunt, vt dicitur.3. huius. Expositoris igitur ratio consistit in hoc ꝙ recipiens, hoc est potentia, & receptum hoc est actus sunt eiusdem generis. Sed contra hoc fundamentum obijciunt quidam, primo eo dato nullum accidens posset imediate recipi in substantia, & sic A accidens reciperet mediante B, & B, iterum mediante C. & ita processus in infinitũ. Secundo substantia ſm Expositorẽ ponitur imediata causa receptiua accidentis, igit̃ recipiens et receptum non sunt eiusdem gñis. Tertio Expositor concedit vbiq; ꝙ essentia aīæ est imediatum principiũ & proximũ receptiuum potentiarum, q̃ apud ipsum sunt accidẽtia, & tñ entia recipiẽs & ipsæ receptę differũt gñe, & sic nec potentia & actus. Tunc rñdet ꝙ poteotia

Rñſio eius.

voo mõ accipit̃ pro principio operandi, quę q̃ diuidit̃ per potẽtiam actiuã, & passiuã: Alio modo vt diuiditur con-

H tra actum, q̃ dicitur potẽtia obiectiua apud nonnullos, & hoc mõ potentia & actus oon tñ suot eiusdẽ speciei, sed ẽt eiusdem numeri. Illud.n. indiuiduum, quod nunc est in actu, illud idem fuit in potentia: tunc dicunt, ꝙ potẽtia & actus siot eiusdem generis est falsum de potẽtia transmutãdi, sed bene de potẽtia cõtra distincta actui, qualis non est illa materiæ, hæc est respoosio eorum, & ita dubitatio Thomæ nulla est, nec solutio. Dupliciter vt mihi videt̃ isti confutatores errant. primo, q̃a non differt potẽtia primo & secundo modo accepta. Secũdo, ꝙ non intelligũt positionem Expositoris. Quod vero non differunt, declarat̃: quęro.n. ab eis illa potẽtia distincta contra actũ respectu Socratis, aut equi gñandi, est aliquid, vel nihil oĩno. Si quidem nihil oĩno, ooo plus est possibilis equus q̃ hircoceruus, aut id genus: nã possibilitas vtriusq; est simpliciter nihil. Si vero aliquid, quicquid sit, cum non sit in effectu, oportet in causis contineri. vel igitur in agẽte tñ, vel

in materia,

in materia, & agente. si in Deo tãtum, tunc oĩs res producenda crearetur, quod non est peripateticũ. si vero in materia & agente: igitur vnamet potẽtia erit subiectiua siue passiua, & obiectiua contra actũ distincta, & hoc volunt Expositor hic & Auer. 1. Cœli, cõ. 124. dum ait. oẽ possibile ab intrinseco esse possibile ab extrinseco. Secundo, et est idẽ clarius, equus generandus, qui distinguit̃ contra equũ genitum, cũ sit possibilis fieri aut possibilitate contenta in causis actiuis, aut in causis passiuis, aut in vtrisq;. si in actiuis, igit̃ equus semper crearetur. si in passiuis & actiuis, igit̃ hæc possibilitas non differt á potentia receptiua, quod erat posito Expositoris. Dico igit̃ q potentia materiæ, ut respicit agens dicitur principium transmutandi ab altero, & illa agẽtis vt materiam, dr̃ principiũ transmutandi alterum: vt vero respicit formã á qua est existere, distinguitur contra actum essendi, igitur vna est potentia, qua Socrates potest fieri, potẽtia distincta contra actũ essendi, & potentia, qua forma eius potest recipi in materia ab agente. hæc de primo. Quod vero pace sua Expositoris mentem non habeant, declaratur. nam Expositor non vult oẽ receptiuum esse eiusdem speciei & generis cum recepto, sed illud quod est potentia & principium & ratio. atq; medium recipiendi illud receptũ. & huius causa est, quia finis & media in finem, vt dicit Auerr. 5. huius cõ. 9. sunt eiusdem speciei. loquor de fine intrinseco, & nõ extrinseco. generatio. n. finis est extrinsecus alterationis, ideo non oportet vt alteratio & generatio sint eiusdẽ speciei. Medium autem siue principiũ recipiendi & finis intrinsecus vnius sunt speciei & generis, & hoc nunq̃ ab aliquo bono Peripatetico est dubitatum: receptiuum aũt illud, quod recipit, vt quod, potest esse diuersi generis á recepto, cũ non finaliter ordinetur ad illud receptũ: sed potius receptum ordinatur recipiens. Ex his patet, q non bene se habent ad Expositorem. ratio enim sua videlicet de potẽtia, quæ est principium siue ratio, siue medium recipiendi actum. hæc enim, vt dixit Auer. oportet esse eiusdem speciei. Pro solutione ad rationem est animaduertendum q accidẽtia sunt in duplici dr̃ia. quædam quæ insunt substantię per medium propter suas perfectiones, vt actus omnes & accidentia per modum actus, quædã quę non indigent medio quo insint, propter eorum imperfectionem, q̃a ad illa sufficit essentia subiecti, & propterea dicuntur fluere ab essentia sola, vt omnes potentiæ. Tũc ad rationes patet solutio, omnes concludunt substantiam posse recipere accidentia per essentiam, hoc cõcedit Expositor, sed ait substantiam non esse rationem & medium recipiendi illa, sed illa fluũt ab essentia imediate sine principio, propterea differunt ab essentia.

Commen. 79. Auer.

An materia & priuatio differant re a inter & quo differunt.

{Id est.} Cõmentum istud continet textus expõnem & digressiunculam. Secunda ibi. {Et dixit q materia.} Prima pars patet. verum colliguntur in illa, Platonis tres errores. Primus, q̃a concessit materiã esse simpliciter non ens p argumentum Parmenidis, & tunc patet ipsam non differre á priuatione. Secundus, quia voluit materiam & priuationẽ esse vnum numero & vnũ definitione, q̃ multum differunt. Tertius est, q p hæc sibĳpsi contradicit, nã per hoc, q dixit materiam esse non ens, habet ipsam non eẽ, propter argumentũ Parmenidis: per hoc vero q vult materiam & priuationem eẽ vnum numero & definitione, sequitur, q materia sit. nam materia est eadẽ cum priuatione: igitur materia est. idem. n. & diuersum sunt entis differentiæ, & ita sequitur q materia sit & non sit. Sed dices cõtra, á pari arguo de priuatione. Nam per hoc q priuatio est terminus á quo generationis, ipsa non est. & per hoc q ipsa est eadẽ cũ materia, ipsa est. quare fm Aris. idẽ erit, & non erit. Dici potest, q priuatio, vt videbit̃ apud Arist. in Pręedicamẽtis dicit duo. aptitudinem siue potentiam ad formam, & per hanc Arist. supra reduxit ad materiam, volens priuationẽ nihil esse pręter materiam, qua A ratione cõcederet ipsam, vt sic esse ens: aliud ẽt habet, q̃a dicit absentiã formæ, & quo ad hoc reduxit eã ad formã, sic. n. ipsa priuatio nihil aliud est q̃ forma absens vt dicebat Themi. tunc dico, q quatenus reducitur ad formã differt rõne á materia, & sic nihil est, quatenus vero reducit̃ ad materiã differt rõne á forma, & sic aliquo modo est.

{Et dixit q materia.} Hęc est digressio, in qua primo colligit materiam et priuationem se habere vt subiectum & accidens, quoniam materiæ accidit priuatio. Propter quod vult materiam esse non ens per accidens, quatenus denominatur priuata, vt non equus, nõ bos: dicitur vero ens ratione formæ, quatenus dicitur aut homo aut canis, sed de hoc erit dubitatio.

Quod cum q ens ẽ gñabile ac corru. pe materiã, ĩ cui natura ẽ priuatio.

{Et ex hoc.} Cõcludit causam gñationis & corruptionis, & vult, q oẽ ens sit generabile & corruptibile ꝑpter materiam, quatenus in natura materiæ est priuatio. Sed dices, in natura entis non põt esse nõ ens: igitur in natura materiæ nõ est priuatio. Dici potest & bene, q esse in natura B alicuius potest intelligi dupliciter, vno modo per se, & sic definitio & accidentia per se sunt in natura subiecti: alio modo, quia nihil requiritur ad hoc vt insit, quo modo dicimus, q graue habet naturam descendendi, quoniam solis impedimentis remotis descendit, & hac ratione priuatio est in natura materię: quia nihil requiritur ad hoc vt materiæ insit, nisi solum remotis impedimentis,

{Et si in sua.} Quæret quis, vtrũ etiam forma sit ita in natura materiæ, respondet q non, quia sic forma esset de essentia materiæ, quia esset ĩ natura illius propter causam agentem, & non propter impedimentorum ablationem, quare tũc omne quod fieret, ex ente actu fieret, q̃a ex materia vt formata illa naturali forma,

In natura materię non est priuatio simpliciter.

{Quemadmodum.} Dicet rursus iunior, utrum in materia sit priuatio simpliciter, hoc est oĩum formarum. Respondet q non, quia vbi materia esset vr̃r priuata, materia esset non ens: non. n. est ens nisi propter formã, & vbi esset simpliciter non ens: gñatio fieret ex non ente simpliC citer, & concludit q materia nec est simpliciter formata, nec simpliciter priuata. vbi. n. simpliciter formata esset, generatio esset ex ente actu p se, vbi simpliciter priuata, esset generatio ex non ente simpliciter. igitur quasi composita siue continens formam et priuationem, formã quidem vnam, & priuationem contrariæ formæ.

{Et ex hoc.} Concludit contra Auic. q corpora cœlestia non sunt cõposita ex materia eiusdem rõnis cum materia generabili, qm̃ tunc essent gñabilia & corruptibilia propter admixtionẽ priuationis cum natura eorũ, affert autem tunc cãm, qm̃ præcisa causa generationis & corruptionis est materia cum priuatione admixta, quod quomodo intelligitur, superius fuit expositum.

RECOGNITIONES.

IN commentarĳs, Themistĳ expõnem secutus sum ad verbũ, q referens verbũ {ipsam} ad priuationem arbitratur nunc Aris. loqui de priuatione, innumereq; Platonem de ipsa non nihil tetigisse inquantũ materiã enume D rauit inter non entia. In eo. n. q materia est non ens, sequitur ipsam esse priuationẽ, & ita non nihil Plato de priuatione locutus est: q vero materia sit nõ ens, probabat Plato argumẽto Parmenidis quia est pręter ens. est. n. pręter ens in actu, ergo præter ens: & quod est præter ens, est nõ ens, ergo materia est non ens, cũ aduersus Platonem obĳceretur, q si materia sit nõ ens, aliquid simpliciter fiat ex non ente, concedebat totum. Ergo Plato non nihil de priuatione locutus est. verum insufficiẽter. primo inquantũ concessit aliquid fieri simpliciter ex non ente, quia ex materia, quæ est non ens, vt argumento Parmenidis patuit. Deinde inquantum nullam prorsus inter materiã, & priuationem differentiam fecit, hæc secundũ Themi. in commenta. Simplicius vero per {ipsam} materiam simul cũ priuatione intelligit. Vbi consyderandum, q qui Platonem præcesserunt, huiusmodi materiam cum priuatione nullo pacto tetigere. Quicunq;. n. vnum ens esse cen

sent,nullo pacto illam tetigere,nec quęcunq; omnia actu præexistere dicunt,nec etiam quicũq; generationem tollunt,propterea dicit,{tangentes igitur & alij quidã sunt ipsam},s.materiam cum priuatione, vt exponit Simplicius.{Sed non sufficienter},& Simplicius Platonem intelligit,quia,vt Iquit,Plato in Timęo asserit materiã nul-
» lum ens actu esse his verbis, videlicet,formis subiectum
» non est recte apparatum,tamen omnibus formis carens,
» omnes suscepturum est.his itaq; verbis Plato videtur attingere aliquo pacto materiã simul cum priuatione,quod enim aptum est suscipere id,quod non habet,subiectũ priuatum iure dici potest.Iure etiam dici potest q̃ sit potentia & non actu, & q̃ non sit ens per se, sed per accidens. Quare Plato primus dixisse videtur,q̃ materia sit aliquo pacto ens, aliquo pacto non ens. Præterea in alijs libris etiam Plato ens multipliciter dici demõstrauit, veluti Eudemus I naturalibus testatur,propterea;tetigisse videtur & Plato naturam hãc. Alexander vero per {ipsam} intellexit materiam non priuationem,qm̃ Arist.in fine hu- F ius textus de materia loquens assignat differentias inter materiam,& priuationem,& hanc expositionem Auer. sequitur. Themis.vero,vt diximus,per {ipsam} priuationem intellexit:qm̃ illud, quod in fine textus de materia dicit,de materia dicit quatenus videtur habere priuationẽ in propria natura. Tãdem Simplicius per {ipsam} materiam intelligit, qm̃ in fine textus loquitur de materia,cùm differẽtiæ,quas assignat,superius sint assignatæ. Quod autem non sufficienter, Arist.ostendit dupliciter, & dicit,{primo enim cõfitentur simpliciter fieri aliquid

Pũa expõ.

ex non ente,inquãtum Parmenidem recte est dicere},i. inquantum arbitrantur Parmenidem recte dicere. est igitur prima causa insufficientiæ,inquantum dixerunt generationem fieri ex non ente,arbitrantes argumentum Parmenidis,quo Syllogizabat materiam esse nõ ens,esse validum.probabat.n. Plato per argumentum Parmenidis materiã esse non ens sic,quicqd est præter ens est nõ ens: materia est p̃ter ens,qa est præter ens in actu, & ita præ- G ter aliquod ens,& sic præter ens,ergo materia est nõ ens. argumẽtabatur igitur Plato materia est non ens, oẽ quod fit gñatur ex materia:igitur oẽ quod generatur,fit ex non ente.Prima ergo causa insufficientię est,qm̃ errant de generatione:& hoc totum est,quia non plene uiderunt naturam materiæ.si.n.vidissent perfectæ naturam materię cognouissent eam esse præter ens in actu,non autem præter

Materia est præter ens acto,non aũt p̃ter ens simpliciter. Secunda expositio.

ens simpliciter,s.actu,& potentia. Plato ergo putans argumentum Parmenidis concludere, opinatus est materiam esse non ens:& sic postea lapsus est in errorem de generatione. Aut põt expont aliter,q̃ p̃mo Plato errauit, inquãtum existimauit argumentũ Parmenidis recte concludere,materiã non esse ens,qm̃ sic cogetur dicere gñationem fieri ex nõ ente,& tunc lege sic.{primo.n.} isufficienter tradiderunt,{inquantum Parmenidẽ recte est dicere},i.inquantũ dicunt Parmenidem recte dicere, q̃ materia sit non ens.nã sic cogunt̃ confiteri simpl'r aliquid fieri ex nõ ente.& hãc expositionẽ,vt Simplicius inquit, H fere oẽs Græci expositores sequuntur, quare dicit, {sed non sufficienter subaudi tetigerunt.Primo.n.inquantum Parmenidem}secundum ens{recte est dicere}& supplendum est,nam sic dicentes{cõfitentur simpliciter fieri aliquid ex non ente.}hanc expositionem miratur Simplicius,ex eo,qa Plato clare in Sophista multis argumentis aduersatur Parmenidi,qui vnũ ens esse dixit. Ego aũt miror ipsum,qm̃ Plato fuit academicus,& propterea, in-

Academico cum est oẽm partem vt p̃babilem cõcedere.

uenitur sibi contrarius.Nã Academici non determinant, sed nẽm partem,vt probabilẽ concedunt, propterea non mihi vr̃ remotum,vt alter dicat in Timæo,alter I Sophista.laborat aũt Simplicius exponere multis modis aliter hunc locum.sed,cũ ea,q̃ dicit,non faciant ad veritatẽ,bona fronte prętermisimus.Deinde assignat secundã insufficiẽtiam,& dicit,{postea videtur ipsis},s.Platoni,{siquidem est}ipsa materia{numero vna,et potẽtia tãtum

E vna esse},i.vt vna tantũ sit cum priuatione potẽtia & ratione,& nullo modo differat,existimantes quæcũq; sunt subiecto eadem,esse & potentia,& ratione eadem. Contra quos dicit {differt autem hoc},s. esse idem subiecto {plurimũ}ab esse idẽ potentia,& rõne. propterea inter materiam,& priuationem assignat duas dr̃ias,& dicit, {nos.n.materiam & priuationem alterã esse dicimus,} Quas dr̃ias exponens dicit,{& harum hanc},s.{materiam quidem esse non ens sm̃ accidens,priuationẽ vero} esse non ens {per se.} est igitur prima dr̃ia q̃ materia sit nõ ens per accidens,qm̃ priuatio ei accidit {priuationem vero per se}.s.non ens,qm̃ non propter aliud est nõ ens, deinde assignat secundam,& dicit,{& hanc},s. materiã dicimus{esse prope substantiam,}vno modo exponit,i. prope formam,quatenus est in potentia ad formam, alio modo{prope substantiam},i.prope substantiã compositã,vt exponit Simplicius:qm̃ proprie & potissimũ cum dr̃ substãtia,intelligitur cõposita consequẽter intelligunt F huius partes,qa igitur materia est pars substantię cõpositæ,vr̃ esse prope substantiam.{priuationẽ aũt nequaq;} subaudi substantiã dicimus.cũ.n.priuatio sit absentia ip̃cul à substãtia est,p̃terea,si p̃prie,& primo substãtia cõposita substantia est,deinde forma,cùm materia suscipiat formã,materia prope substantiã dici põt. At, cùm priuatio formę absentia sit,fit vt longe à substantia abesse dicatur.ex his patet materiam esse p̃ accidens nõ ens,qm̃ priuationẽ participat,priuationẽ vero per accidens ens, qm̃ in materia est,quæ est ens.hæc.vt Simplicius inquit, est sententia Arist.de materia,& priuatione. Quid aũt senserit Plato de materia, & priuatione, Simplicius laborat exponere authoritate Porphyrij referentis Dorcillidẽ in xi.lib.Platonicæ philosophiæ, vbi Hermodori Platonis socij dictionẽ exponẽs,de materia & priuatione ad ipsius Platonis mentem disserit.Quæ disserere nõ inutile putamus,qm̃ si sunt contra p̃õnem Arist. falsa esse credimus,

Contra verbositatem Simpli.

cùm Arist.positio de materia,& priuatione cõiter ab oĩ- G bus teneatur. At si fuerint pro opinione Arist. non oportet in illis immorari,qm̃ positio Arist.satis dilucide intelligitur per ea,quæ ipse,& Expositores dixerunt,relinquamus igitur nos Simplicio,qui fere totũ suum commentarium blatterizat in his,quæ prorsus sunt superflua.

DILVCI.

Illi vero non ens magnum & paruum similiter aiunt,siue vnũ siue duo sint, vt modus iste trinitatis penitus diuersus ab illo sit, vsque huc itaq; progressi sunt,vt aliquam naturam oportere subijci dicant: hanc tamen vnam faciunt. Nam et si quidam dualitatem facit,magnum et paruum ipsam appellãs:nihilo minus idem facit quando alteram, videlicet priuationem despexit.Materies enim permanens quidem una cum forma causa est eorum quæ fiunt,perinde H ac mater. Altera vero contrarietatis particula persæpe ei,qui illius maleficium mente concipit videbitur non esse penitus.

ANT.

Quidam aũt non ens, magnum & paruum similiter aut simul vtrũq;,aut seorsum vtrunq;. Quare penitus alter modus est hic trinitatis,& ille,ver; vsq; ad hoc p̃ueniunt,q̃ oporteat quãdam supponi naturã,hanc tñ vnã faciunt. &.n. si aliqs dualitatẽ facit,dicẽs magnũ & paruũ ipsam,nihil minus idẽ facit. Alterã.n. despexit priuationẽ. nã subiecta qdem materia cõcausa formæ est eor;,q̃ fiunt,sicut mater, altera vero pars cõtrarietatis multoties,vtiq; videbit̃ ad maleficium rõnem protendenti,non esse penitus.

aut ñ̃ sine verum
μὶν γὰρ quidem. n.

Continueẽ

Continuet litera. Nos, sicut dicimus vt uisum est, illi vero vt Plato & sequaces magnū & paruum, q̄ ex parte materiæ ponunt, sist non ens esse aiunt, siue vnum, siue duo illa sint, ita vt modus iste trinitatis penitus diuersus ab illo nr̄o sit, q̄ñ vt Themi. ait non tres res, sed tria vocabula credunt esse principia, vel q̄m trinitatem ponunt alia ratione, q̄a duo ex parte materiæ, vnū ex parte formæ, nos autem ex parte materiæ vnum, ex parte contrarij duo, & ita alius modus est trinitatis. verbum illud {siue vnum siue duo sint,} iuxta græcam constructionem esset, siue vtrunq;, siue seorsum alterum est: quod cū confusionē faciat in lingua nr̄a, ad sensum ita latine dixit. Deinde usquequo de veritate profecti sunt, & in quo defecerūt adiecit, & inquit, hucusq; itaq; progressi sunt vt aliquā naturam oportere subijci, subaudi dicant. & q̄tum ad hoc recte nobiscū sentiūt, hanc tñ vnam faciūt, nā & si q̄dam, vt eorū princeps Plato dualitatē faciat, magnū & paruum ipsam appellās, nihilominus idē facit, & sic pro vno cōputat, q̄ñ priuationem, q̄ est altera despexit, & q̄tum ad hoc, q̄ ponit illa duo reduci ad vnam materiam, recte ait, q̄uo vero despexit priuationem, vr̄ bene dicere, sed non bene dicit. Quòd vero bene dicere videatur, subscribit, materies. n. permanēs q̄dem vna cū forma cā est eoꝝ q̄ fiunt, vtpote cōpositoꝝ, perinde ac mater, quatenus receptrix atq; capax patet eē. Altera vero contrarietatis particula, hoc est priuatio, sæpe et, q̄ illius maleficiū mente concipit, videbiť non eē penitus: potius. n. ḡnationem īpedire vr̄, ēē ad illā facere: ad quod fortasse Plato aduertens à trinitate principiorum abiecit, & quo ad hoc, licet vr̄ bene sentire, non bene sentit, vt statim in proximo textu declarabit. Quo vero ad verba græca attinet, moira græce, latine est particula. Appellauit autem priuationem particulā, q̄ñ inter principia minimum locum tenet. particula vero illa, parapam, latine est, præter omne, quod cum minime sonet apud nos, feci, penitus, quia idem est.

Commen. 80. Auer.

Verum priuatio sit principiū p se generationis.

{Inducit.} Commentum istud nullam aliam præter illam textus expositionem clamant.

SEd circa hęc quęrūt, vtrum priuatio sit p se pricipium ḡnationis aliud oino à materia, & forma: vr̄ q̄ non, q̄a Ari. reduxit illā ad materiā, deinde ad formā: igiť non est præter illa duo aliquo modo necessarium. Secundo, vt Ari. arguit in lr̄a, priuatio facit ad non esse: igiť nō ad esse.

In ista q̄one respondet Ioānes, q̄ priuatio est principiū p se ḡnōnis, p accidens vero necessarium ḡnari, est tñ pricipiū p se ḡnationis dispositiuū, q̄a cōtingiť p se materiæ, quod est p se subiectū ipsius ḡnationis. Sed hæc positio est deliratio. primo vr̄ q̄ priuatio non est p se principium ḡnationis, q̄m Auer. in lr̄a ait, q̄ est p se principium corruptionis. & Arist. ēt mō vnum & idē non pōt esse per se principium duoꝝ oppositoꝝ incompossibiliū. quemadmodum nec forma ipsa est p se principium corruptionis. Secundo, si priuatio esset per se principium generationis, tunc per se faceret ad esse: q̄m generatio est esse, vel uia ad esse. sed priuatio non facit per se ad esse, vt diciť in litera: igitur non facit per se ad generationem. Secundo delirat, quia, si ipsa priuatio reduceretur & esset principium generationis per se dispositiuum vr̄ q̄ à pari dimensio, & qualitates & dispositiones eē essent per se principia generationis, cōtra ipsum in alia q̄one. Propterea dicendū cum Themi. & Auerroe, q̄ vel loquamur de transmutatione vt transmutatio, aut vt hæc vel illa transmutatio. si vt trāsmutatio, priuatio est pricipium necessarium & p se transmutationis, vt transmutatio, non tamen causa in aliquo genere causæ. Quod quidem sit principium patet, q̄a dicit ordinem saltem termini à quo vel ad quē. Quòd non causa etiā patet, q̄m in nullo genere causæ esse potest causa transmutationis vt transmutatio, quia si esset causa vt finis, tunc esset cuiuslibet transmutationis finis, & ita generationis, & eodē modo in alijs discurrere potes. Quod vero sit transmutationis principium per se patet, quia est pars definitionis illius, vt diximus: igitur pricipium rei illius. Si uero loquamur de transmutatione in specie, si quidem de generatione, dico cum Them. q̄ priuatio est principium per accidens, non capiendo principium per accidens pro casu & fortuna, quæ sunt causæ per accidens raro & contingenter, sed necessario vt terminus è quo. patet, quia generatio est aut esse, aut via saltem ad illud, priuatio autem non facit ad esse, neq; ad viam illud, vt diciť in litera, & Themi. notat. Si de corruptione loquamur, dixit Auer. q̄ priuatio est per se principiū corruptionis, q̄m per se facit ad corruptionem. Ex his patet ad argumenta. priuatio enim reducitur ad formam & ad materiam, vt induit rationem causæ, vt vero induit rationem principij ad nullum illorum reducitur. Hæc de dubitatione.

Priuatio est principium p se transmutatiōis absolutæ, sp̄alis vero, ē principium p accidens.

IVxta hoc quęrūt, Vtrū priuatio sit res distincta à forma, videtur enim q̄ sic, q̄a in hoc differt Plato ab Ari.

Vtrū priuatio sit res distincta a forma.

In contrarium est Arist. 4. Meta, vbi vult priuationes & negationes non esse ens nisi in anima. In ista dubitatione sunt duo extrema, quidam volūt q̄ priuatio sit ens reale realiter distinctū à forma & à materia. à forma quidem, q̄m forma est ens reale positiuum, priuatio nihil ponit: à materia vero, q̄a sicut dicit præter materiam & formam. Alij in extremo dicunt priuationem esse nihil reale præter materiam & formam, sed ab his distinctum ens rationis, vt Auerr. 12. Met. cō. 4. & 14. cō. vero, 12. distinguit de non ente, & vult q̄ sit triplex. nō ens simpliciter. Quod nec habet esse in re, nec in intellectu. Secūdum, quod non habet esse in re, sed bene apud intellectū, ut priuatio, q̄ non habet esse in materia, sed bene apud intellectum, Tertium, q̄d habet esse in re, sed nō actu vt materia, & ita apud Auer. priuatio pręter intellectū nullam habet entitatē pręter materiā & formā, sed solum est in intellectu. Pro prima pōne arguunt quidā. Primo, nihil remouet extra aiam ab aliquo subiecto nisi p aliquod positiuum: sed lumen remouet à medio per ipsā priuationem: igiť priuatio est ens extra aiam. Secūdo transmutationis realis & extra aiam terminus ad quem debet eē realis: sed corruptio est trāsmutatio realis, & terminatur ad priuationē: igiť priuatio est ens reale. Tertio, ois oppositio realis habet vtrosq; terminos reales: sed priuatiua oppositio, est oppō extra aiam realis: igiť vterq; terminus est realis. Quarto, quod est p accidēs sensile est reale: sed priuatio est sensile p accidēs, 2. de Aīa, visus. n. est pceptiuus lucis & tenebræ. Quinto, tunc sequereť q̄ pter operationem intellectus nihil esset cæcum, nihil surdū. tenet consequentia, q̄a cæcum & surdum sunt priuationes, q̄ non sunt extra aiam. Sexto, quod subest operationi artis vr̄ esse ens reale, sed priuatio subest operationi medicinæ: vt cæcitas recuperabilis, subest opationi medicinæ: igiť ens reale præter oculum. Septimo, ea distinguuntur realiter quoꝝ vnū remanet, & alterū non remanet: sed materia remanet pars cōpositi, & priuatio corrumpitur: igiť differunt realiter. Octauo, illa differūt realiter, quoꝝ vnū alicui cōtrariatur, cui alterum nō contrariatur: sed priuatio formę contrariatur, non aūt materia ipsa: igiť differunt realiter. Pro secunda pōne Auer. Arguo, & suppono, q̄ oē quod est ens reale, ppria realitate distictū ab alijs pōt eē subiectū, pponis, de secundo adiacēte: hoc patet, q̄m esse nihil aliud iportat vltra entitatē nisi compōnem, quā sine extremis nō est intelligere, vt. 1. de Interpretatione diximus, tunc arguo, si priuatio est ens reale extra aiam, ppria realitate, hęc erit vera, priuatio est. hoc vbiq; negauit Arist. dicēs, q̄ si hęc erit vera p se, p̄uatio est, tunc p se, ex eo quod est, aliqd fieret, q̄d est derisio. Secundo fortius, oē illud, quod inest materiæ circunscripto ab ea omni ente reali, non est ens reale aliud à materia: sed circūscripto à materia oi ente reali priuatio adhuc sibi inest, vt patet parum exercitatis: igiť priuatio non est ens reale. Tertio arguunt alij, oē ens reale est substantia, aut accñs, vel subæ, vel accidēns quęq;: sed priuatio

Quod priuatio sit ens reale distinctum a forma & materia.

Quod priuatio sit ens rationis.

priuatio non est substantia, nec substantiæ quicq̃ nisi priuatio, neq; accidens, nec accidentis nisi priuatio: igiť priuatio non est ens reale. Vltimo, tũc priuationis esset priuatio. declarať, cuilibet enti reali cõtingenti materia cõpetit materiæ illius ꝓuatio. igiť priuationi cõpeteret ꝓuatio.

Conclusio. Quo ad materiam priuatio ē ens reale, q̃ ad formam est ens in anima.

Propter hæc mihi vr̃ esse dicendũ, ꝙ priuatio uno mõ reduciť ad materiã, & sic priuatio realr̃ nihil aliud est p̃ter materiã aptã supaddẽs carentiã, q̃ est ens rõnis. Alio mõ reduciť ad formã, & sic est absentia formę, & hac rõne priuatio nihil aliud est nisi forma q̃ remanet per ipsam corruptionẽ. vt si corrumpiť ignis, & remanet aqua, priuatio formæ ignis sm eẽ reale est forma aquæ addẽs absentiam formæ ipsius ignis. igiť priuatio siue reducať ad materiã siue ad formã, semp est ens reale, licet non realiter distinctũ à forma vel materia, sed solũ per rõnem cõsyderantẽ in materia carẽtiam, in forma illa absentiã. propter quòd non male dicitur, ꝙ priuatio est extra animam quò ad significatum materiale, siue quò ad esse materiale, quò vero ad esse formale, non nisi per animam. Hæc est positio Auerro. & Themist. & Aristot. vbique.

Diluitur rõnes, quæ priuationem aliquod reale dicunt.

Tunc rõnes. Ad primam dico, ꝙ forma induciť pręsentia agentis, priuatio absentia: tunc dico, ꝙ lumen deficit ꝓpter agentis conseruantis absentiã, & propterea accidit priuatio. Ad secundũ concedo, ꝙ terminus ad quẽ corruptionis est realis, verbi causa corruptionis ignis terminus ad quẽ est aquæ forma, quo ipsa est priuatio illius. & hæc est realis, & cõcedo ꝙ priuatio est extra animam sm esse materiale suum. Per idem ad tertium. oppositio enim illa est realis, quia est inter extrema realia, & priuatio est realis realitate fundamẽti. Ad quartum concedo, ꝙ priuatio est per accidens sensile vt aer tenebrosus, qui est priuatio sm esse reale, non tamẽ propter hoc differt priuatio ab illo, nisi ratione & definitione. Ad quintum dico, ꝙ præter operationem intellectus multi sunt cæci, multi surdi, non tamen denoiatione formali, nisi intellectu componente & diuidente, hæc & illa. Per idem ad sextum cæcitas & id genus subsunt operationi artis sm esse reale, atq; materiale non autem sm esse formale. Ad septimum dico, ꝙ priuatio non corrumpitur, sed desinit denominare materiam sm prædicationem formalem. Ad vltimũ patet solutio: priuatio enim sm esse reale formæ, ad quam reducitur contrariať alteri formæ. formaliter vero non est, nec oppositio priuatiua, nec contradictoria. Hæc esset responsio Auerrois & Themi. per hæc ad rationes patet solutio. Est tñ aduertendum, ꝙ Plato in lib. Parmenidis argumento Parmenidis arguebat sic, quicquid est pręter ens & p̃ter vnum, est non ens, & dualitas: sed materia est p̃ter vnum, qa pręter Deum, qui est unitas apud ipsos, & præter ens, qa præter decem Prædicamenta, quę tñ sunt entia: igitur materia est non ens, & est dualitas, videlicet magnum & paruum. Et ita Plato uidetur velle materiam et non ens siue priuationem idem esse penitus. Sed in contrarium est Plato in Timęo, vbi materiam esse formarum nutricem atq; receptaculum ait. Idem Alcinous Platonicus in lib. de Doctrina Platonica. Idem et Plotinus in lib. de Materia affirmant. Dicendum igitur, ꝙ Plato in Parmenide posuit vnum ante ens, atque eo cõius & prius. vt in Sophista ẽt idẽ ait. Et tunc sub vno ponit Deũ, sub ente vero decẽ Prædicamenta, q̃ ab illa vnitate ꝓficiscũtur. cùm igiť materia nec sit Deus, nec sub aliquo decẽ Prędicamentorũ, ideo ponit eam p̃ter vnum & p̃ter ens, ita cadit ab ente & ab vno, & ꝑ consequens erit multitudo & non ens. nec sequiť nec est vnũ nec ens, igiť nihil apud Platonẽ. nihil. n. illud esse dicit, quod nec est ens, neq; vnum, neq; multitudo. Contra igiť hæc vr̃ satis patet Aris. inuexit. Iamblicus in lib. de Secta Pithagori. ita inter hos cõsultat, ꝙ ens potest capi pro oĩ eo quod contra nihil distinguitur, & sic materia est ens, & priuatio nõ ens. Alio modo pro ente diuiso in decẽ Prædicamenta, quod à pria vnitate proficiscıť, & sic materia non est ens, quod Aristote. etiam asserit. Hæc de positione Platonis & Aristo.

Pō Platonis de materia, & cum Ari. consilium.

E Quęrunt nonnulli, vtrum materia cum forma sit causa eorum q̃ fiunt. Hæc quęstio propterea hic inducta est, qa Aris. ait materia cũ forma causa est eorum q̃ fiunt, & volunt intelligere accidentiũ. quod q̃q̃ non sit ad rem, breuibus nonnulli respondent, ꝙ materia cũ forma sit causa in duplici genere causæ, vt materiæ quidem, saltẽ in qua; & effectiuæ, nam tale cõpositum est rõne formæ causa ut agens siue efficiens. ratione vero materiæ causa vt subiectum. et ita causa bifariã accidentiũ. Mouentur aũt pluribus rõnibus, sed potioribus. Primo, si materia cũ forma, hoc est substãtia cõposita, non est causa vt efficiens: igitur est cã vt materia tm̃: igitur substantia esset imperfectior accidente, qm̃ accidẽs esset vt forma tm̃, & substantia, vt materia. Secundo, oĩs causa vt materia tm̃, est in potentia mere passiua: sed oĩs potentia mere passiua. 9. Meta. est contradictionis: igitur substantia composita esset contradictionis oĩum accidentiũ. & sic ignis posset frigidus, aut non calidus. Sed hoc stare non potest. primo, si litera intel-

Vtrum materia cũ forma sint causę accidentium.

F ligitur, vt ipsi intelligunt, Aris. ait. materia. n. permanens una cum forma causa est eorum q̃ fiunt perinde ac mater. modo, si per ea q̃ fiunt intelligit Aristo. accidentia, textus est contra eos. Amplius in generatione simpliciter materia non est causa simpliciter vt agens: igitur in generatione sm quid substantia cõposita, q̃ est materia illius generationis, minime potest esse efficiens sm quid illius. Aris. enim supra materiam generationis simpliciter comparauit materiæ accñtium, q̃ est substãtia cõposita: igiť vt materia simplr̃ in gñatione simplr̃ est causa, ut materia tm̃, et nullatenus vt efficiens, ita in gñatione sm quid substãtia composita erit causa vt materia tm̃ sm quid, & nullo modo erit efficiens sm quid. Tertio, si substantia composita est causa effectiua accidentiũ cõtingentium in ipsa, vel igiť præsupposita dispositione materiali, vel nullo supposito. si substantia est causa effectiua ĩmediata nullo supposito: igiť efficeret illa ex nihilo. si aliquò p̃supposito, è quo vel è cuius potentia illa extrahit, cũ nihil aliud esse potest

G nisi ipsamet: igr̃ alia materia extraheret aliquam formam de sui potentia sine præsentia alicuius agentis, cõtra Ari. 12. Meta. tex. cõ. 30. Et licet qõ trahi possit de accidentibus ꝓpriĳs, q̃ à nonnullis dñr ꝓpriæ passiones, tñ principaliter qõ est disputata solũ de accñtibus per accidens, & cõibus. Licet solutio sit eadem. sed de subiecto & propria passione alias dicemus, si cõtinget. Auer. 4. Met. cõ. 2. inquit, p̃dicamenta. n. attribuuntur substantiæ, non quia est agens, aut finis eorũ, sed qa constituuntur ꝑ illam. idẽ in lib. Destruc. Destruc. disputa. 2. ĩ solõne dubĳ. 6. Ideo dico, ꝙ substantia cõposita est causa gñationis accñtium vt materia, & colligati ex substãtia & accñte ẽt vt materia, & nullatenus vt forma, nec vt agẽs, nec vt finis, nisi quis æquocare velit de his, quod non esset peripateticum.

Pro solutione tñ ad argumenta aduersione dignum, ꝙ materia gñationis simplr̃ et materia gñationis sm quid differunt. nã materia gñationis simplr̃ est simplr̃ in potentia, cũ non sit simplr̃ in actu, sed sm quid in actu oppositæ

Conclusio. Sub̃a cõposita est causa oĩum accidẽtium, ac cõpositorũ ex substantia et accidente, ut materia tm̃, non aut vt forma vel agẽs ipsorum.

H formæ, materia generationis sm quid est in potentia sm quid & in actu simpliciter. ideo dr̃ materia in actu. Ex his oportet concedere primo ad mentem Auer. ꝙ aliqua materia est simpliciter & absolute perfectior sua forma, vt materia accidẽtis, licet possit dici sm quid imperfectior. causa est quia est materia simpliciter in actu. et hoc est vlr̃ verũ ẽt in accidentibus ꝑ se vt calidum respectu ignis, & id genus. Secundo oportet cõcedere non oẽm materiam esse contradictionis respectu formæ vt ignis respectu calidi, qm̃ licet sit passiua & nullo modo actiua, est materia in actu, vt orbis respectu intelligentiæ. & hac ratione non oportet ipsam esse contradictionis ad formam & oppositum illius. Et sic auctoritas Aristo. sola est de materia simpliciter. & per hæc patet solutio ad obiecta.

RECOGNITIONES.

CVm dixisset opinionẽ suã de materia & priuatione, nũc assignat opinionẽ Plato. & dicit, quidam autẽ} subaudi,

subaudi, s. Plato{non ens}subaudi ex quo generatio fit, nõ subaudi priuationem, & materiã noiat, {sed magnum & paruũ fiñr, aut simul vtrunq;}, i. siue vtrũq; simul fuerit{aut}, i. siue{vtrũq; seorsum}eẽ dixerit. et p vtrũq; materiam & priuationẽ intelligit: q. d. qm̃ quocunq; modo se habeant, non est p se magnum materia, paruum autem priuatio, aut è conuerso, sed per magnum & paruum materiã Plato intellexit. materia. n. si refertur ad formas, quas actu habet in se, finita et paruum quippiam dr̃ apud Plat. sin aũt referatur ad formas, quas recipere põt, cũ illę sint infinitę, Magnum quippiã appellatur propterea concludit{quare penitus alter modus trinitatis est hic}videlicet Platonicus, {& ille}. i. & alter ille, quẽ nos exposuimus. nã hic ponit magnum & paruum, q̃ duo sunt ex parte materiæ, vnum vero formã. ille uero põ vnum ex parte materiæ, duo aũt ex parte contrarĩj. igitur Platonica principiorum trinitas, et peripatetica differunt. Deinde exponit quo mõ hic Platonicus trinitatis modus conuenit cũ suo, et dicit. {uerũ vsq; ad hoc puenĩũt}. s. Platonici ipsi{q}

B videlicet pro rerum naturalium gñatione {oporteat quandam supponi naturã}nã, vt Simplicius dicit, siue pro nomẽclatura materiæ vno noie vtantur, siue duobus, videlicet magno & paruo, in idem vergunt. Ideo dicit, {hanc tñ vnam faciunt,}licet pluribus nominibus ipsam appellarint. {& enim si aliquis}, s. Plato{dualitatem} videlicet ex parte materiæ fit subaudi{dicens ipsam magnum & paruum, nihil minus idem}& vnum tantũ subiectum ipsam{facit.}qm̃ licet pluribus noibus nuncupetur, tñ vna natura est, q̃ subijcit, & assignat cãm, & dicit, {alterũ. n.}videlicet{priuationem despexit,}& sic idem Plato cũ nõs efficit, qui vno noie materiam appellarunt. deinde vt Alex. dicere videtur, assignat causam, quare Plato formam despexit, & dicit, {nam subiecta quidem materia concausa formæ}, i. simul cum forma causa est{eorũ, quę fiunt, sicut mater,}qm̃ ut Simplicius inquit, materia est, vt mater, forma autem, quæ ĩ materia est, causa est vt

C virtus seminalis data à parte. hac ratione Plato materiam aliqñ matrem, aliqñ locum vocat, aliqñ nutricem. priuatio vero potius causa est, vt corrumpantur, ideo dicit, {altera vero pars contrarietatis}videlicet priuatio{multoties, i. semper{vtiq; videbitur protendenti rõnem ad ipsum maleficium}, i. ad ipsam corruptionem{non esse penitus}, s. causa. qm̃ ipsius non esse nulla est causa. Sed potius ipsius nõ esse causa est defectus atq; formæ absentia. ergo priuatio non est enumeranda inter principia, quare nec inter entia. hæc de mente Platonis.

Vtrum priuatio sit malum.

Hic accipit Alexander q priuatio sit malũ, qm̃ est causa malorum. Cõtra quæ Simplicius obijcit, qm̃ materia & priuatio alicuius boni grana constituta sunt, veluti venarum incisio, & cauterium, qbus vtunr̃ Medici. Hęc. n. nõ sunt p se bona, cùm hæc per se nullus appetat. nec tñ sunt per se mala, siquis sanitatem inspexerit. sic materia & priuatio non sunt p se mala, sed tanq̃ necessaria à conditore constituta sunt ad cunctorum perfectionem. conferunt. n.

D substantiæ rerum gñabilium, et corruptibiliũ. materia q̃dem, vt q̃ subiacet gñationi, priuatio autẽ vt è qua est ipsa generatio. si. n. non essent res generabiles, & corruptibiles, ut Plato deducit, imperfectus esset mundus, patet igr̃ sm̃ Simplicium priuationẽ esse per se malum, p accidens vero bonũ. formam vero contra p se bonũ, p accidẽs malum, q̃ vtrum ita sint, satis sit nobis locum monstrasse.

DILVCI.

Existente. n. diuino quodã & optimo & appetibili, alterum quidẽ contrarium ipsi esse dicimus, alterum vero id esse quod illud appetit, & suapte natura exoptat. Alijs vero contrarium, suiipsius videlicet corruptionem appetãt, accidit. Sed idem non potest seipsam formã appetere, cũ suimet non indigeat, neq; contrarium: corrumpunt. n. se mutuo contraria. igitur ma-

A teria, quemadmodum fœmina marem, atq; turpe pulchrum. verum ipsa non est per se turpe, sed per accidens, neq; fœmina, sed per accidẽs.

ANT.

Existente. n. quodam diuino, & optimo, & appetibili, aliud quidem contrariũ ipsi dicimus esse, aliud autem, quod aptum est appetere, & desyderare ipsum sm̃ ipsius naturam. quibusdam autem accidit contrarium, appetere sui ipsius corruptionem. Et neq; ipsam sui ipsius possibile est appetere speciem, propterea quia non est indigens, neq; contrarium: corruptiua enim sunt adinuicem contraria: igitur hoc est materia, sicut si fœmina masculum, & turpe bonum, nisi quòd non per se est turpe, sed secũdum accidens, neq; fœmina, sed secundum accidens.

Igitur. ἀλλὰ sed.

B

Litera ista potest exponi sm̃ Them. & Auer. & potest exponi, vt cõiter expositores exponunt & non peruerse. Vt mihi vr̃, cœpit Aris. dicere, q apparenter Plato bene fecit à generatione remouere priuationem, nunc ostẽdit, q sm̃ rei veritatem male fecit, & syllũs suus est. illud, quo materia appetit suiipsius corruptionẽ, à generatione non debet demi. Materię corruptio est generatio eiusdẽ: quare, si non potest materia corrumpi, nisi propter priuationem, necessaria est priuatio generationi. uel sic & in idem venit, id, quo materia appetit formam, necessarium generationi est: priuatione materia appetit formam: igr̃ priuatio necessaria est generationi. In tota ista litera nõ probat nisi minorem. & supponit esse tria, vnum formæ contrarium, aliud formam appetens, aliud suiipsius appetẽs corruptionem per accidens. & per cõsequens per se suiipsius generationem. nec probat aliquod horum, sed tm̃ sumit vt per se nota, tunc arguit, non potest forma appetere suiip-

C sius esse, nec suiipsius corruptionẽ, nec potest forma contrarium appetere. vtpote quicquid sit illud suum contrarium per idem, quia illa se mutuo corrumpunt: igitur appetens formam erit materia, & non per se, sed quatenus turpe & imperfecta, & sic quatenus priuata: hæc est minor. Inquit{existẽte. n. quodam diuino & optimo, & appetibili}vtpote forma, vt expositores exponũt, aut Deo ipso, vt dicemus, & exponit Themi. alterum contrarium quidem ipsi diuino dicimus eẽ, alterum vero id esse, quod illud diuinum appetit, alterum & tertium, cui appetere suiipsius corruptionẽ accidit. & hoc inquit. alijs vero contrarium, suiipsius corruptionem appetãt, accidit quod sic ad verbum transtuli, qa in grœco non est clarum. Sunt igitur tria appetẽs formã, contrarium formę, appetens suiipsius corruptionẽ p accñs, & per consequens suiipsius gñationem p se. hæc sumit & non probat, qm̃ partim per dicta, partim in Metaphysica patẽt. Tunc arguit & inqt. {Sed idem non põt seipsam formam appetere}quo appetitu

D sit capax generationis sui, cũ suimet non indigeat. neque idem potest suum contrarium appetere, quo recepto fiat suiipsius generatio: corrumpunt. n. se mutuo cõtraria. igitur materia appetit subaudi formam. Cùm. n. forma non appetat se, nec vnum contrarium alterum, igitur materia appetit formam, quemadmodum fœmina marem siue masculinitatem, & turpe pulchritudinem particula illa igr̃, & si græce sit, ἀλλὰ, q̃ videt̃ aduersari, non aduersat̃, nisi quatenus infert, ideo illatiue transtuli. Deinde cõplet minorẽ. & inquit{verum ipsa nõ est per se turpe, sed p accidẽs}rõne priuationis sibi additæ neq; est per se fœmina, sed per accidens rõne priuationis. cum igr̃ ipsa appetat quatenus turpe & imperfecta. & hoc non nisi propter priuationem, iure priuatio videtur causa appetitus materię, & ita patet minor. Et scias, q in expositione huius literæ valde laboraui. & vt mihi videtur, expositores ob malas & occultas translationes nihil boni in hoc dixerunt.

Commen. 81. Auer.

{Cùm declarauit.} Auer. introducendo tex. inouit expositionem nr̃am: & vult, ꝙ, dũ Ari. declarauerit ꝙ ꝑuatio primo aspectu nõ sit necessaria, modo declarat ꝙ ſm veritatẽ habet auctoritatẽ in gñatione, & ꝙ mixtio eius cum materia est causa desyderij naturalis materiæ ad formam & ꝙ propter hoc res sunt generabiles & corruptibiles. hæc est optima introductio, licet expositio, quam verbis dabit, propter malas translationes non conueniat.

{Et quia.} Licet cõmentum fere pateat, nonnullas digressiunculas tangam. Dicit igitur primo, ꝙ priuatio est in materia de necessitate. dicit secũdo, ꝙ in entibus datur quædã diuina perfectio maxima, cui omnia appetunt assimilari, vt Deus. & quantum ad hoc sectatur Themist. dicit tertio, ꝙ materia appetit tanquam vna de entibus etiam ipsa assimilari primo principio, quatenus est priuata & imperfecta, & hoc quantum potest, illud vero quod potest est appetere receptionem formæ.

An materia formam appetat.

F {Et intelligit.} Arguebat Auic. contra Arist. Primo, quia materiæ non competit nec appetitus animalis, vt patet, neque appetitus naturalis, quoniam omnis appetitus naturalis vel est propter formã, vt in plantis ad nutrimentum, aut propter virtutem & inclinationem naturalem, vt in graui, quod grauitate mouetur deorsum. Secundo, si materia appetit formam, aut quia caret oĩ forma, quod esse non potest, aut quia appetit habere multas formas simul, quod etiam fieri nõ potest, aut quia formã quam habet odit, quod etiam fieri neq̃t. Soluit Auer. primam, & vult ꝙ appetat formam appetitu naturali, non qui sequit̃ formam, sed qui sequit̃ illud quod materia habet de motu ad formã. Exẽplum de plantis ꝑ tanto videlicet, pro quãto arguit posse esse appetitũ sine cognitione. differt tñ ab appetitu materiæ, quia ille appetitus plantarum sequitur formam nutritiuam, hic materiæ appetitus non formam, sed id quod materia ipsa habet de motu ad formam, quod quo modo intelligatur, postea disputabitur.

{In materia igit̃.} Respõdet ad secũdum, concedo ꝙ materia appetit oẽs formas appetitu dicto, non autẽ recipit oẽs simul, nec multas, sed alternatim, qñ agẽs est præsens. causa aũt est vt addit Expositor, qa recepta vna forma semper remanet potentia ad aliam, & ita non appetit aliam, quia odit eam quam habet, sed qa est in potẽtia ad alias, nec propter hoc ꝙ appetat contraria esse simul, sed eo solo, ꝙ est in potentia ad alias dum vnam habet.

{Qui aũt.} Facit contra Platonẽ ex textu suo barbaro tale enthymema. Si priuatio nõ esset in materia, nõ esset appetitus in illa materia, siue ĩ entibus ad recipiẽdum formã, post formam probat enthymema. quia, si materia appetit formam, aut quatenus actu, aut quatenus priuata & in potẽtia. Si quatenus actu, tunc ꝑ se & non per accñs appeteret suĩpsius corruptionem, vt exercitatis patet. si propter priuationem et potentiam, habetur propositum.

{Et hoc quod.} Declarat idẽ alia ratione, ꝙꝙ̃ incidat in idẽ si non esset materia carens forma, non esset aliquod appetens formam post formam, qm̃ si esset, & non ꝑpter carentiam, tunc natura ageret ociose, aut violenter, quatenus poneret in entibus potentiam ad corruptionem vt sunt in actu, quod est impossibile, cum omne ens diligat se permanere, oportet, igitur vt detur aliqd, quod careat forma, vt appetat formam, & ita appetitus est in materia propter diminutionem, quam significat priuatio.

{Licet non vsitat̃.} Arguebat tertio Auic. cõtra Aristo, ꝙ ipse vsus est rebus metaphoricis, cõtra præceptum suum in Rhetoricis. In scia. n. demr̃atiua non sunt vsitanda metaphorica. Rñdet, illud nõ esse inconueniens in rebus difficilibus, q̃ intelligi nõ possunt nisi comparatione, qualis est materia. Expositor autẽ addit, ꝙ eiusmodi vsus est contra Platonem, qui etiam talibus vtebatur.

Quæstiones. An materia formas rõne priuationis appetat.

SEd hic quærunt primo, vtrum materia appetat formã. Secũdo dato ꝙ appetat, vtrũ appetat assimilari Deo

E mediante forma. Tertio vtrũ aliquid appetat corruptionem sui uel semper se ꝑmanere. Quarto, vtrum priuatio sit causa appetitus materiæ vt appetat formam. Quinto vtrũ appetitus ille sit idem quod res ipsa appetẽs. Sexto vtrum mixtio priuationis cum materia sit causa generationis & corruptionis. Et si qõnum harum nonnullę solutæ sint, qa alij mouent, & concitant me ad noua, ideo pertractabũtur breuibus. Quod materia non appetat formam arguere solebã, oĩs appetitus est aptitudo quædam impellens rem ad finem, vt in lib. dicitur de Bona Fortuna: oĩs autem aptitudo proficiscitur à forma: in hoc. n. differt à potentia. sed materia nullam habet formam: igitur non appetit formam. Secundo, appetitus sectatur comprehensionem, sicut vmbra corpus, 12. Meta. cõ. 38. & 2. de Aĩa tex. cõ. 20. & 3. de Aĩa tex. cõ. 59. sed materia non cognoscit formã: igit̃ non appetit formã. Tertio arguũt, si ipsa materia appetit formã, vel eã quam habet, vel eam quã non habet non eã quam habet, qa appetitus est rõne carentiæ, vt dicitur in litera, nec eam quam non habet, qa

F illa nihil est, et per consequens non potest appeti.

An assĩlari ꝑ ipsũ Deo.
An sui aliqd corruptionẽ appetat.
Rebus obscuris nõ inconueniens vti metaphoris.
An materiæ appetus ab illa distinguatur.
An mixtio priuationis cũ materia sit gñationis. & corruptionis causa.

Ad quæstionem respondet Themi. & inquit. ea appetitio quonam modo est in materia? Respondet, profecto verissimũ puto, ꝙ dicit̃, prouidentiam fuisse, quæ & turpi desyderium honestatis & egenti opulentiæ quantum sit satis, iniecerit. Et ita velle videtur materiam appetere formam appetitione intellectiua, q̃ appetitio est in prima prouidentia vt inordinante, est in materia vt in mota & regulata: opus. n. naturæ est opus intelligentiæ non errantis. 12. Meta. cõ. 18. & hãc põnem sectatur Albertus ipse. Auicen. nõ ignarus rerum physicarum voluit materiam bene esse in potentia ad formam, non tñ concedit materiã appetere formam. & per idẽ cõcedit potentiam illam esse causam gñationis & corruptionis rõne priuationis. Auerroes aũt vult ꝙ materia appetat formã non appetitu aĩali, aut rõnali, sed naturali. et, qm̃ omnis appetitus sequit̃ aliqd, quod est aut forma, aut se hñs vt forma, dicit,

G ꝙ materia non per suam naturã appetit formã, sed per illud quod habet de motu ad formã. & sic videtur velle cũ Auic. ꝙ materia ꝑ suam essentiam nõ appetit formã, cùm Aristo. vero ꝙ appetat, sed per illud quod habet de motu ad formam, qua rõne euenit, vt materia non appetat formam anteqũ mouetur ad illam, sed solum tunc cũ mouet̃.

Rñ. Themi. Materia formas appetit formã, ex ordinatione & cognitione primi agentis.
Põ Auic. Materia nullo modo formam appetit ꝑ suã essentiam.
Põ Auer. Materia per suaꝫ essentiã formam minime appetit, sed ꝑ id qđ habet de motu ad ipsam.

Expositor, è quo alij acceperũt, vr̃ exponere dictũ istud Auer. ꝙ velit ꝑ motum ad formã quandam idoneitatem siue ordinem materiæ ad formam, siue vt alij explicãt tendẽtiam, aut inclinationẽ ad illã. hæc. n. inclinatio est tanq̃ principium motus materiæ ad formã, & hoc itelligit ipse ꝑ illud quod habet de motu ad formam. Alij etiã explicatius, licet in idẽ veniant, intelligunt appetitũ naturalẽ passiuum, & hic nihil est, nisi illa iclinatio, siue ordinatio, vt dicit Expositor. Sed certe hæc non sonãt, nam potentia mere passiua est cõtradictionis ęqualiter ad esse, & ad nõ esse, vt dicitur, 9. Met. tex. cõ. 17. Cùm igitur materia sit potestas patiendi tantum, non videtur esse sua natura

H magis propensa ad formam q̃ ad priuationem formæ.

Expõ Auerro. ab expositore.
Alia expõ.
Confutatio.

Propterea alias dixi, ꝙ Auer. per id quod habet materia de motu ad formã innuit formam genericã, utpote formam corporis, in qua continent̃ omnes formæ, & de qua oẽs extrahunt̃. hæc. n. est oĩum formaꝝ semen, siue ichoatio generalis, ꝑ quam materia ipsa appetit formas specificas, & ꝑ hanc habet aliqd de motu ad formã, qa hæc oẽs quasi formas quodã generali primordio. hęc erat mea responsio alias, & est optima solo. Sed qa multi nõ tenent hanc formã, ideo dico ꝙ materia appetit formam appetitu extrinseco intellectiuo, vt dixit Themi. appetitu naturali intrinseco ꝑ illud quod habet de motu ad formã, hoc autem est dispositio qualitatiua & quantitatiua, sine qua materia nõ appeteret nec tenderet aut inclinaretur ad formam magis q̃ ad priuationẽ, licet sine illa esset in potẽtia passiua ad formas. & sic Auer. quasi inter Auic. & Aris. consultauit, & hoc modo dictum Aristo. intelligi debet.

Propria expõ alias.
Secunda ꝑpria.

Tunc

Solu rōnū. Tunc ad rationes. ad primam patet solutio per hæc. Ad secūdam similiter, solum enim illa authoritas vera est in appetitu animali. Ad tertiam, sunt qui dicunt, q eam quam nō habet appetitu desiderij, quam habet, appetitu complacentiæ: appetie autem eam quam nō habet, sed potest habere. & ita nihil actu est aliquod possibile, quod potest esse in actu. Sed hæc expositio est contra text. ait. n. idem non appetere, quod habet: quia appetitus est ratione carētiæ, & sic velle videtur appetitionem esse semp ad rem non habitam. & sic teneri potest, q possidens non appetit rem quam habet, nec sequitur: igitur odit, quoniā inter desiderare & odisse, medium est possessio, quæ nec est odium nec desiderium, sed finis desiderij, & fruitio desiderati. Hæc de prima quæstione.

An appetat assimilari Deo. Solutio. Quòd nō appetat assimilari Deo, arguo. Impoſſe nō est appetibile: sed māam assimilari Deo est impossibile, qm̄ distat ab illo p infinitum. igitur non est appetibile. Dicendum primo, q Deus potest dupliciter cōsiderari. vno modo vt summum bonum & finis, & summa tot⁹ perfectio, & sic, vt sic non est finitū, nec infinitum, sed solū est optimum, & olum perfectissimum. Alio modo potest considerari vt infinitum ens, & hoc modo nihil est sibi assimilabile. Dico secundo, q materia, & vnaquæq; res dici potest assimilari Deo similitudine æqualitatis, & sic nihil appetit naturaliter assimilari Deo, cum sit impossibile, et appetitus nō sit impossibilium. Alio modo similitudine proportionis, quo paterfamilias assimilatur regi. nam, vt ipse rex pręsidet regno, sic paterfamilias præsidet domui. Tūc dico, q materia appetit assimilari Deo, non quatenus ille infinitus est, sed quatenus summum bonum. non appetitu æqualitatis, sed proportionis, ad cuius finem quandoq; venit mediante forma qua participat actualitate & operatione, sit ut Deus. Et hoc non intellexerunt recētiores hic. Ad argumentum patet solutio.

An aliqd appetat pmanere semp. Quòd vero nihil appetat semp pmanere arguūt, quia impossibiliū non est appetitio: rē gn̄abilem ppetuari est impossibile: igr̄ nō appetibile. Cōis solō est, q nullū indiuiduum appetit semper manere perpetuo sm esse idiuiduale, quia illud est impossibile, sed bene sm esse specificum.

Et fundamentum est, quia appetitus est, aut natura ipsa appetentis, aut illam sequens. igitur tm̄ protenditur appetitus, quantum natura appetentis: sed natura non protenditur perpetuo sm esse indiuiduale: igr̄ nec appetitus erit

Confutatio. magis protensus. Sed hæc solutio videtur dubia. primo quicquid est naturale speciei, est naturale idiuiduo. igitur quicqd competit alicui sm rationem speciei, potest competere ei sm rationē ipsius indiuidui: sed appetitus ad semper esse competit indiuiduo sm esse specificum. igitur sm esse indiuiduum. Secundo, esse perpetuum est pars p se appetibile: igitur omne esse perpetuū. tenet enthymema à per se ad de omni. omne esse perpetuum est per se appetibile: igitur etiā esse indiuiduale. Teneri igitur potest probabiliter, q omne compositum ex materia & forma, & secundum esse specificum, & sm esse indiuiduum appetit perpetuari per se, quicquid sit per accidens. nec habeo pro in-

Appetit⁹ qn̄ ipossibiliū. conuenienti appetitionem esse impossibilium, qn̄ illa impossibilia possunt aliqua ratione possibilitate participare: nam sic nō frustra erit desiderium, cum aliqua ex parte attingatur. Amplius, indiuiduum desiderium frustrari est necessarium: materia. n. est in potentia desideratiua ad formā, quæ p infinitum tp̄s medium post respicit, vbi nunq̄ recipiet, & desideriū illud frustrabitur. Sic dico, q equus mtus desiderat perpetuari sm esse proprium, & hoc desiderium est ad impossibile, & frustra simpliciter et absolute, quia indiuiduum aliqua tn̄ possibilitate participat sm mixtionem quam habet cum esse specifico. Et ita patet, q appetitio potest esse maior natura indiuidua, non autem maior natura specifica. hæc solutio sit dicta p nunc: & si reperies à me cōtrarium in lib. de Generatione, aut alibi, nō curo, qm̄ sumus in materia probabili, in qua opiniones variantur, vt dicitur Primo Meteororum.

A Quòd puatio non sit cā appetitus māæ probatur, qa in nullo gn̄e causę. Amplius, q nihil est, nullius est causa: priuatio nihil est, appetitus aliquid est. Tertio, si priuatio esset causa appetitus materiæ, tunc idē appetitus multoties rediret in materia. Declarat̄, qa priuatio A, ignis nunc est in materia appetitus ad A, ignē, quo recepto, cessat appetitio: corrupto uero, redit eadē priuatio q̄ erat A, ignis. igr̄ idē appetitus, qa eadem causa. Cōiter dicitur, q priuatio est occasio reducibilis ad māam, & non causa per se, et principalis, sed causa sine qua non, & ita est occasio appetēdi.

An priuatio sit cā appetit⁹ materiæ.

Solutio 1.

Sed hæc rn̄sio est dubia. Prio, priuatio nō est ens, vt dixit Arist. igr̄ non est occasio, à supiori negatiuo ad infer⁹.

Secundo, mā perpetuo appetit formā: nulla priuatio est ppetua materiæ, igitur nulla priuatio est causa vel occasio appetēdi. Dici igitur pōt probabilr̄, q priuatio pōt capi duplr̄. Vno modo p pura absentia siue carētia, & sic cum nihil sit, nullius causa vel occasio est. Alio mō potest capi pro motu illo, quem habet materia ad formam, & sic priuatio erat dispositio pxima materię, et sic est occasio appetitionis. Declarat̄. Nam eo mō priuatio eē debet occasio, B quo mō materia appetit: sed non appetit nisi p illud quod habet de motu ad formā: igitur mot⁹ ad formam est causa appetitionis. priuatio igit̄ accepta p illo motu causa est uel occasio appetitionis, & p hęc patet ad pria duo. Ad tertium sir̄. ille. n. motus nunq̄ redit in materiam idē numero, ideo nec idem appetitus, nec eadem priuatio, si accipiatur pro illo mō. vbi accipitur p absentia, illa redit, & sic appetitus rediret. Hæc de quarta quæstione.

Solutio 2.

Quòd appetitus differt à re appetente, arguūt, quia appetitus desinit & res manet. Dicunt qdam q tria sunt de rōne appetitus, sine quoꝝ vllo erit appetitus appetēs aliquid denoīans. res videlicet ordinata ad pfectionem, carētia pfectionis, & possibilitas illius: vno hoꝝ deficiente, cessat rō appetitus, & res non pōt denoīari appetēs. Ex hoc seqtur primo, q appetitus differt sm rem à re appetente, qa supaddit ordinē, possibilitatē & carentiam. Sed contra arguunt, quia tunc appetitus esset aggregatum per accidens, nam illa tria non faciunt unum per se. Ideo dicūt aliter, q in materia est primo potētia absoluta, deinde pri- C uatio, post hanc potentia respectiua, vltimo appetitus. Fluit igitur appetitus à respectiua potētia, hæc à priuatione, priuatio à potentia absoluta, absoluta potētia ab essentia materiæ, vel omnia fluunt à materia, sed vnum altero mediante. Ex hoc patet, q appetitus ille desinit esse, quia potētia respectiua desinit esse, et potētia respectiua etiam, quia priuatio desinit, & hæc nunq̄ generātur. Sed hæc positio est bon⁹ color rhetoricus, sed non verus. Ideo arguo cōtra hęc. Illud, quod cōpetit materiæ circūscripto omni accn̄te, non est accn̄s materiæ: sed appetitus cōpetit materiæ circunscripto omni accn̄te: igitur non est accn̄s materię. Minor patet, qm̄ circūscripto oī accn̄te, adhuc materia est impfecta & carēs, & omne impfectum appetit suā perfectionem, qn̄ caret illa: igitur materia appeteret. Propter hæc tenēdo q materia appetat, licet cōtrariū diximus⁹, dico, q teneri pōt q materia & appetitus sunt noīa p eodem supponentia, vt Sorticolę dicunt, quia ambo p materia. Differunt autem penes cōnotata. nam appetitus connotat carentiam, materia non. vel quod idem est, sunt idē D in subiecto, & differunt ratione. Sed dices, tunc idem corruptum posset redire, nam eadem priuatio numero redit, vt supra inductum est. Dici potest, q nō est eadem priuatio præcedens formæ gn̄ationem, & sequens eius corruptionem, quia priuatio præcedens priuat solum formam, sequens vero priuat tam formam q̄ potētiam respectiuā ad illam: & hoc mō forte intelligit prima positio, & sic satisfit ad rationes.

Vtrū appetit⁹ differat a re appetēte. Solutio 1.

Solutio 2.

Solutio 3.

Noīales vide.

An eadē pricipio reddat

De sexta dubitatione quidam incusant Auerroē. Nam Arist. & ipsemet Primo Cęli, dicunt contrarium esse causam corruptionis, vt tex. comment. 20. Similiter primo capite de Substantia Orbis dicitur, q materia, contrarium, & dimensio sunt causæ, qa causæ æternitatis sunt carentia

De cā corruptionis.

contrarij

contrarij & materiæ. igitur causæ erunt corruptibilitatis materia & contrarium, quam etiam rem approbat ipse. 2. huius, com. 1. Sed isti male reprehendunt Auer. vt patuit supra, vbi de causis corruptibilitatis est disputatum. Quidam satisfaciunt ad contradictionem, q̃ materia cum priuatione est causa principalis, dimensio, & contrarium causæ minus principales. Nos supra diximus, q̃ principia intrinseca & ꝓxima transmutationis ĩ genere sunt materia, forma, & priuatio. gñationis quidem in specie ꝑ se materia cum forma, corruptionis vero materia cũ priuatione, dimẽsio est dispositiua causa, contrarium est causa extrinseca & remota. Hæc de dubitationibus.

RECOGNITIONES.

Simplicius velle vr̃, q̃, cum posuisset dr̃iam inter materiam & priuationem, nunc velit probare, q̃ materia sit alia à priuatione ꝑ hoc q̃ materia appetat formã, non autem priuationẽ. Hæc expositio placet, qm̃ Arist. assignat causam, vt patet per illud verbum, enim, nõ eius, quod ꝓcul, sed eius quod ꝓxime dixit: dixit autem ꝓxime, q̃ materia & forma sint causę eoꝝ quę fiũt: igr̃ huius dicit cãm. Alij uero dixerũt, q̃, cũ dixisset ꝓuationem eẽ necessariã gñationi & corruptioni, nunc velit assignare cãm necessitatis. Sed hæc expõ non placet nunc, licet sit Alexandri, Auerrois, & nostra in cõmentarijs, quia istud fuit dictum satis ꝓcul hinc. modo, verbũ enim, vr̃ reddere causam ei⁹, quod loco proximo dictum est. melius igitur videtur esse dicẽdum, q̃ Arist. reddat cãm eius, quod proximo textu dixerat. dixerat. n. q̃ materia cum forma sit causa eorum quę gñantur, hoc nunc ꝓbat tali syllogismo. quod appetit formã est vna cũ forma causa eoꝝ, quę gñantur in facto esse: materia appetit formã: igitur materia vna cum forma ẽ causa eoꝝ quæ gñantur in facto esse. Circa hunc syllogismum sic procedit, q̃ solam minorem probat: & volens deducere minorem, accipit tres suppositiones, & primo, q̃ forma sit quoddam diuinum, & optimum, & appetibile. & hoc suspensiue dicens, inquit, {existẽte enim quodam diuino, & optimo, & appetibili,} id est cũ forma sit quoddam diuinum, & optimum & appetibile, hæc est suppositio, quæ suspensiue ponitur. deinde terminando suspensionem accipit secundam suppositionem, & dicit, q̃, cum forma fuerit talis, vt dixim⁹, sunt adhuc tria alia, vnum quod est formæ contrariũ, videlicet priuatio, aliud quod est aptum appetere, quod patet, qm̃ si est appetibile, oportet sit appetẽs. Tertium est, quòd saltem ꝑ accñs aliquid sit, qđ appetit suijpsius corruptionem. Vnde dicit, aliud qdem contrariũ ipsi}, s. formæ {dicimus esse, videlicet priuationem.} nec hoc dicit, vt illatum ex primo, sed vt secũdam suppositionem coassumptam cũ primã {aliud autẽ, quod secundum} sui {ipsius nãm est aptum appetere & desiderare ipsum}, s. optimum, quod patet ex assumpto, quia si est appetibile, oportet vt sit appetẽs, & etiam patet per se ex ijs quæ superius dixit. subaudi alia {autem} sunt quib⁹ accidit cõtrarium,} scilicet {appetere suijpsius corruptionem.} Sic igitur secunda suppositio est, q̃ sint tria, videlicet aliquid quod est oppositum formę, aliquid quod appetit formam, aliquid, quod saltem per accidens, appetit suiipsius corruptionem.

Syllo.

Dubĩ 1. Fora sit q̃d diuinum & optimũ.

Sed de prima suppositione dubitatur, quod sit illud diuinum, & optimum, & appetibile. Dixit Alexander esse primam formam, quæ est prima omnium reꝝ causa, quæ què Deus dicitur. Contra dubitat Simplicius, quia Deo nihil est contrarium, neq; priuatio, neq; aliud quicquam. Secundo, priuatio est quædam absentia, at Dei nulla potest esse absentia. Defendit Simplicius hanc expositionẽ q̃ licet priuatio sit contraria primę formę, tamen satis est, vt sit contraria formæ, quæ ad similitudinem primę est ꝓducta. Similiter satis est, vt sit absentia formæ, quę ad similitudinem primæ est generata. Ego autem puto Aristot. per diuinum & optimum, & appetibile intelligere formã naturalem, qm̃ proximus sermo nõ fuit de forma diuina, sed semper de forma naturali. Hæc forma est quid diuinũ quò est actus, et perfectio, quò vero est finis, est optimum quid, sed quò est cuius gratia agens naturale agit, est appetibile quippiam. & hanc expositionem Simplicius tandem approbat.

2 dubĩ.

Quæ nã sui ipsi⁹ corruptionẽ appetant.

Secundo dubitatur quæ sunt illa, quæ appetunt suijpsi⁹ corruptionem, & cur Aristo. accepit esse nõnulla, quæ appetunt suijpsius corruptionem, nõnulla vero esse, quę nullatenus appetunt suijpsius corruptionem. Dicendum ea saltem per accidens appetere suijpsius corruptionem, quę agunt in aliquod, cuius corruptione ipsa corrumpuntur, vel quæ appetunt aliquid remoueri à se, ad cuius remotionem ipsa corrumpuntur. Quæ vero appetunt, & nulli talia coniuncta sunt, hæc neq; per se, neq; per accidens appetunt sui ipsorum corruptionem. Aut dici potest, aliqua appetere saltem per accidens sui corruptionem, quæ appetunt contrarium habere eius, cui sunt coniuncta. vt ignis agens in oleum lucernæ appetens sui conseruationem, appetit sui corruptionem. qm̃ appetendo sui cõseruationem consumit oleum, ad cuius corruptionẽ ipse ignis corrũpitur. Quę vero appetunt aliquod, quod non est contrariũ eius, cui coniuncta sunt, hæc neq; ꝑ se, neq; per accidẽs appetunt sui corruptionem. vt animus, q est multis scientijs imbutus, appetẽs beatitudinẽ adipisci, nõ appetit sui corruptionẽ aliquo modo, sed solum sui ꝑfectionem. Cur vero Aristot. hæc addiderit, Simplicius rationem reddit, vt Arist. inducat causam quare materia non est omnino idẽ priuationi, scilicet numero, & rõne. Nam si materia omnino priuationi idem est, fiet vt materia appetẽdo formam, quæ est priuationi contraria, appetat sui corruptionẽ: appetet enim pręsentiam formæ, ad quam sequitur absentia priuationis. & cum materia sit omnino priuatio, erit appetens sui corruptionem. vel fortasse hæc dicit remouendo dubitationem tacitam, quoniam, cum accepisset q̃ materia appetat formã, diceret aliqs: cum formã accipere non possit, nisi abiecta priore forma, tunc materia appetet suã corruptionem, qm̃ esse habebat à priore forma, quasi respondens soluit hoc non esse impossibile, qm̃ aliquæ sunt, quę appetunt suam corruptionem saltem per accñs. Cur vero acceperit in secunda suppõne, q̃ aliquod sit appetẽs formã, quæ est optimum, diuinum, & appetibile, causa patet: quoniam hoc accipit, vt concludat inuestigãdo hoc tale esse materiam, quæ erat minor. Tertiam suppõnem postea sumit, q̃ appetens illud optimum, non sit forma, nec aliquid, quod sit formæ contrarium, & legantur verba ẽt suspensiue sic, {& neq; ipsam,} scilicet formam {possibile est suijpsius appetere speciem,} id est & neq; forma potest appetere se recipere, {propterea qa non est indigẽs} scilicet se ipsa {neq; contrarium,} scilicet formæ est appetẽs formam: cuius rationem assignat, & dicit {corruptiua enim sunt adinuicem contraria.} Quare alteꝝ nõ appetit alteꝝ. Ex ĳs tribus suppõnibus deducit minorem, & dicit, {igitur hoc,} scilicet appetens formam, quæ est quid diuinum, optimum, & appetibile {est materia.} hæc fuit minor. Quare syllogismus erit, omne appetens formam est causa cum forma omnium eorũ, quæ fiunt: materia est appetens formam: non enim forma appetit se ipsam, neq; id, quod formę contrarium est, appetit formam: igitur materia cum forma causa est omnium eorum, quæ fiũt: & sic ꝓbatum est illud Platonis, quod ꝓximo textu acceptũ est. verbum autem, ἀλλα, græce illatiuum est, nõ aũt aduersatiuum, vt patet consideranti: & quia dixit materiam appetere formam, addit ad expositionẽ huius minoris, {sicut si fœmina} appeteret {masculum, id est masculinitatem, pro sua perfectione, {& turpe bonũ}, i. pulchritudinem; καλον, enim pro pulchro accepit siue ꝓ pulchritudine ipsa, et quia aliquis posset dicere, igitur materia est fęmina, vel turpe, quasi rñdens inquit, {nisi q̃ non ꝑ se} materia ipsa {est turpe, sed} rõne priuationis, {secundum accidens. neq; materia est fœmina}, s. per se, {sed sm accidens,} ꝓpter priuationem masculinitatis.

Solo alteri⁹ dubõnes.

2. dubĩ.

3. suppõ.

Cõsideratio verbi

Sed videt̃ q̃ materia non sit per accidens fęmina, sed ratione

Dubitatio. Solutio.

tione formæ. Poteſt dici, ꝙ mã eſt per accidens fœmina, i. impfecta, & hoc propter priuationem, & abſentiã maſculinitatis, quæ non eſt per ſe in eſſentia materię, non tamen negandum eſt materiam eſſe fœminam p̱ præſentiam formæ. Sed de hoc Simplicius ſatis loquitur, licet obſcure. Sed quid ſit appetitus, quo materia appetit formam, licet in commẽtarijs ſit ſatis exploratum: tamen Simplicius dicit, quod enim in ipſis animatis appetentia eſt, in ipſis inanimatis id ipſum propenſio ſiue inclinatio dicitur. Tu vero cõſidera, quę in cõmentarijs dicta ſunt cõtra Expoſito.

DILVCI. Corrumpitur vero atq; generatur, vno quidem modo ſic, altero vero non, quatenus quidem enim eſt id in quo ipſa per ſe corrumpitur. nam id quod in hoc corrumpitur, ipſa priuatio eſt, quatenus vero potentia, non per ſe, ſed ingenita atque incorrupta ipſa ſit, neceſſe eſt: nam ſi B generaretur, ſubijciatur aliquid primũ ex quo manẽte ipſa naſcit̃, oportet. hoc aũt erat eius natura: quare erit antequàm ſit genita. Dico enim materiam, quod primum eſt vniuſcuiuſq; ſubiectum, ex quo aliquid generatur, non per accidens inſit, & ſi corrumpitur, ad hoc vltimum deuenitur. Quare erit corrupta antequam ſit corrupta.

ANT. Corrumpitur autem & generatur: eſt quidem, vt ſic, eſt autem, vt non. nam vt eſt quidem in quo, per ſe corrumpitur: quod enim corrumpitur in hoc, priuatio eſt. eſt autem ſecundum potentiam, non per ſe, ſed incorruptibilem, & igenitam neceſſe eſt eſſe ipſam. Etenim ſi fiat, ſubijci oportet aliquid primum, ex quo inexiſtente ipſa ſit. hoc autem eſt ipſius natura: C quare erit ante fieri. Dico enim materiam primum ſubiectum vniuſcuiuſq;, ex quo fit aliqd, cum inſit, non ſecundum accidens, & ſi corrumpitur, ĩ hoc vltimum abibit. quare corrupta erit antequam corrumpatur.

De materię gñatione atq; corruptione nunc. Ariſt: breuibus ſe expedit: & vult, ꝙ materia uno modo fit & corrũpitur, altero neq; fit, nec corrũpitur. Per accñs corrũpitur, qñ id quod mãæ accidit, corrumpit̃ p̱ ſe: hoc autem eſt priuatio. corrumpit̃ ergo, qñ id quod intra ſe tenet, corrumpitur. cuius exemplum ponit Themiſti. quemadmodum inquit, corrumpi amphoram dicimus, cum vinum, quod eſt in amphora muceſcit aut putret, ſed p̱ ſe & ꝓpria natura corrumpi non põt. nunq̃. n. potẽtia illa intercedit, quæ in materia eſt. igit̃ neq; vnquam genita, neq; vnq̃ interitura. Declaratur, qa ſi materia poſſet gñari, cum nihil fiat ex nihilo, neceſſarium eſſet ſubiectum aliquod ex quo D manente antecedenteq;, vt cæteræ res, ꝓduceretur. Hoc autem nihil aliud eſt q̃ ipſa materia, ita eueniet vt fuiſſe videatur anteq̃ fiat. Similiter, ſi corrũpi poſſet, in mãm demum reſolueretur, ita corrupta eſſe videbitur, anteq̃ corrumpat̃. Quantum vero ad verba attinet. Ariſt. ita definit mãm: dico. n. mãm, quod primũ eſt vniuſcuiuſq; ſubiectum, & hoc ad dñiam ſubiecti accñtium, quod rõne materię ſubijcit̃: ex quo aliqd gñatur, ad dñiam formæ, qa forma eſt id ad quod aliquid gñatur: cũ non p̱ accñs inſit, ad dñiam priuatiõis, quæ p̱ accñs concurrit, cui ſi addas illud quod vltimo adiecit, vez & in quod vltimo reſoluit̃, habes differentiam ab elementis, & per conſequens aliam definitionem materiæ.

Quid mã. Mã ẽ primũ cui⁹cũq; ſubiectum ex quo aliqd gñat, cuius p̱ accidens inſit, in qd vltĩo reſoluitur.

Dubitat primo, cur materia ipſa propter priuationem corrumpit̃, cum priuatio non ſit corruptibilis aliquo mõ.

Cur mã pp priuationem corrũpitur.

A Secũdo, cur ſm potentiã non corrũpitur, cum illa deſinat eſſe. Recẽtiores in ſolutiõe harũ nihil boni dicũt, cũ Ariſt. non itelligant, & multiplicant cõfuſiones. quidã. n. aiunt priuationẽ corrumpi trãſumptiue, quod ſtare non põt, qa tunc materia non corrumpit̃ p̱ accñs. nihil. n. eſt tale per accñs, niſi ꝓpter aliqd quod eſt tale p̱ ſe, & non tranſumptiue. alij alio modo, quod non eſt dignũ recitatione. Sed quia hęc patebunt in commen. venio ad commentum.

Commen. 82. Auer.

{Cum notificauit.} Cõmentum iſtud patet, verũ non nullæ digreſsiunculæ vtiles annotent̃. pria ibi. {Et ſecundum præſentiam priuationis.} ſecunda ibi. {Et iſtæ ſermo.} tertia ibi. {intelligo enim cum.} quarta ibi. {Et dixit hoc.} De prima Auer. videt̃ ſoluere dubitationes tactas & inquit. & ſm præſentiam priuationis formæ in ea recipit corruptionem, non ſecundum pñtiam potentiæ in ea, quia potẽtia non eſt corruptibilis per ſe, ſed per accidens: B materia igitur eſt corruptibilis per accidens propter præſentiã priuationis, quæ eſt per ſe in ea. Et ſi dicatur, potentia etiam corrumpitur, vt dicitur com. 70. dicendũ, ꝙ illa reſpectiua potentia cum ſit accidens non per ſe corrumpitur, ſed ad corruptionem alterius: ideo materia non poteſt corrumpi per accidens propter illius corruptionem. nam per accidens debet reduci ad per ſe, & nõ ad per accidens. Poteſt etiam aliud dici & melius pro reſponſione ad pricipale, ꝙ aliquid eſſe tale per ſe apud Ariſt. In propoſito poteſt dici dupliciter: vno modo ſecundum prædicationem ſiue inhærentiam, quo modo dicimus hominẽ eſſe riſibilẽ per ſe, quia riſibile per ſe illi ineſt, aut eſſe animal per ſe, qa animal per ſe de homine prædicatur, & hac ratione priuatio non per ſe corrũpitur: quoniam, cum priuatio nihil ſit, nihil ei ineſt, nihilq; de ea prædicari poteſt. Alio modo aliquid dicitur tale per ſe, qa eſt tale per eſſentiam, quo modo dicitur ꝙ albedo eſt alba, quoniam ſui eſſentia eſt albedo, paries vero albus participatiue, qua ra- C tione priuatio per ſe corrumpitur, quia per eſſentiam & ſimpliciter eſt ipſa corruptio vt igitur albus eſt paries participatiue, & per accidens, quatenus accidit ſibi albedo, quæ eſt per eſſentiam alba, ſic materia eſt corruptibilis p̱ accidens ratione priuationis, quæ ſibi accidit, quatenus eſt per eſſentiam corruptio ipſa, & ſic eſt generabilis per accidens, quia ſibi accidit forma, quæ per eſſentiam eſt generatio. Potentia vero, cum non per eſſentiam ſit vel generatio vel corruptio, iure materia propter ipſam non dicitur generabilis aut corruptibilis, immo potius per potentiam abſolutam materia eſt æterna.

Mã p̱ abſolutã potẽtiã eſt æterna.

{Et iſte ſermo.} Format Auer. rationem ſic per impoſſibile, omne generatũ habet materiam ex qua ſit, materia per te generatur: igitur materia habet materiã. Concluſio eſt impoſſibilis, vt dicetur, & non propter maiorẽ, igitur propter minorem, & ita materia non generatur. Similiter poteſt formari ſyllogiſmus ſimilis per impoſſibile de corruptione, vt intelligenti patet. Quod vero materiã D habere materiam ſit impoſſibile, probat Auer. per declarata, quia omniũ generabiliũ vna numero eſt materia, & ita ſi generaretur materia eadem numero præeſſet anteq̃ fieret, vt patet, quia fieret, & præeſſet vt id ex quo fit. Similiter ſi corrũpitur ad materiã, materia corrũperetur antequã corrũperetur, immo corrũperetur, & ſemp̱ eſſet.

Mã non eſt aliqua mã.

{Intelligo enim.} Auer. innuit talem diſtinctionẽ, ꝙ materia eſt duplex. Prima ſimpliciter, & hæc eſt ſubiectũ ſimpliciter in potentia. Et ſecũda materia, quæ eſt ſubiectum medium inter potentiam & actum. Hæ conueniũt, quatenus ambe ſunt ſubiectũ, ex quo manente fit res cõpoſita. Differunt, vt dictum eſt, qa materia prima eſt ſimpliciter in potentia, materia ſecũda eſt media inter potentiam & actum, vt elementa reſpectu mixtorum.

{Et dixit hoc.} Remouet dubium, poſſet enim dici ad quid Ariſto. repetit materiæ ipſius definitionẽ reſpondet, vt habeatur ꝙ ipſa ſit primum omnium ſubiectum.

& hoc

& hoc vt habeatur q sit vna numero omnium, & hoc vt inferat impossibilia dicta, q aliquid fieret & prefuisset, & aliquid corrumpitur & remaneret. Per hanc igitur definitionem excitauit nos ad intelligendum ipsam esse primũ omnium subiectum vnũ numero. hæc vtilitas colligitur ex his digressiunculis.

Quæstio. An priuatio sit res distincta a mã.

ET propter nonnullorum obstinationem quæro iterũ, vtrum priuatio sit res distincta à materia, vt more recentiorum quærã, vtrum materia & priuatio distinguantur realiter, vel ratione tantum. Themi. in digressione vnica huius Primi, authoritate Boethi vult, priuationem esse qualitatẽ aduenientem materiæ sub esse relatiuo differentem ab illa, vt differt qualitas à subiecto. Faciunt pro Themistio rationes. Prima, nullum accidẽs alicui est idem suo subiecto, sed priuatio accidit materiæ, text. cõ. 79. igitur non est idem materiæ. Secũda, nullum ens est idem non enti, sed priuatio est non ens, text. cõmen. 77. materia vero ens, igitur materia non idẽ priuationi. Tertio, priuatio est idem formę, vt text. com. 68. Quarto ea, quorum vnum permanet, alterũ non permanet, non sunt eadem: sed materia permanet, priuatio vero non, vt text. com. 59. 5. arguit Themi. digressione illa, si materia in sui substantia priuationẽ haberet innexam apprehensamq;, tunc materia in aduentu formæ corrũperetur, igitur non sunt vna res. eandem rationẽ fecit Auer. com. 66. & 79. hæc fieri possunt pro Themi. Huic positioni aduersari videntur Aristo. & Auer. Aristo. quidem text. com. 65. & 67. Auer. vero com. 66. in principio, itemq; 12. Meta. com. 11. & 14. Sorticolæ non iniuste dicunt, q materia & priuatio nec sunt eadem nec differunt, vt patet per expositiones eorum. & fortasse hæc positio est peripatetica. Quoniam eadem sunt, quorum substantia est vna differentia vero sunt idem, aut eadẽ ente, vt dicitur. 5. Meta. Captiunculatores dicunt, q materia & priuatio sunt idẽ, sicut album & albedo, quoniam priuatio & materia quo ad principale importatum sunt idem, sed differunt connotato. nam priuatio vltra materiã notat absentiã, materia vero absolute dicit solum potentiã, siue substãtiã materię.

Animaduertendum igitur, q priuatio apud peripateticos sumitur aliquando pro potentia respectiua materiæ, qua respicit formam, & hoc modo accepit priuationem Auer. 9. Meta. com. 3. cum dicit, priuationem intelligi nõ posse sine potentia. Interdum pro forma materiæ coęterna, quã nos diximus formam corporis: hæc enim forma videtur priuatio quatenus continet sub se omnes formas specificas & nullas actu. & hoc modo accepit Auer. fortasse. 2. huius com. 15. & isto modo priuatio differt & distinguitur à materia, etiam vt sumitur pro potentia. tertio modo sumitur pro absentia formæ, & sic nihil aliud ẽ, nisi forma absens, vt tex. com. 68. ait Aristo. & Them. 4. modo accipitur pro dispositionibus qualitatiuis & quantitatiuis, quibus materia caret forma, & est apta recipere eã de proximo, & hoc modo Themi. intellexit in digressiõe, cum appellat ipsam qualitatem. vltimo potest sumi pro ipsa carentia pręcise, & sic nihil est pręter materiã solũ addens carentiam. & hoc modo possunt concordari omnes.

Ad rationes pro Themis. patet solutio. omnes. n. valẽt capiendo ipsam, p qualitate, & si quæ aliæ sunt, solutę sunt in alia quæstione.

An oium formarũ vna numero sit mã.

QVærunt hic, vtrum sit vna omnium formarũ materia numero. Respondent Recentiores, q infinitæ sunt materiæ primæ. nam alia est materia prima ignis, alia prima materia aquæ, & sic tot primæ materiæ quot formę. Vlterius volunt, q differunt numero, & conueniũt specie. Nec est verũ, q omnis distinctio sit p formam, sed solum distinctio formalis. Hęc positio potest dupliciter intelligi, vno modo, q sint plures materiæ primę & distinctę & differẽtes, non vt sunt sub formis, & hoc modo concedunt plures esse, qa volunt illas esse distinctas seipsis. alio modo quatenus sunt subiecta actu sub formis, & sic nihil mali est, sunt enim infinitæ materiæ primæ, vt actu subij-

E ciuntur formis, nam tũc differunt per formas. verum ablatis omnibus formis materia erit vna, sicut ablatis oĩbus figuris à cæra, cæra erit vna. Quia vero positio tenet plures esse primas materias, & non propter formas, ideo errant quod declaro. Quæcunq; conueniunt specie, & differunt numero, sunt indiuidua eiusdem speciei: sed oẽ indiuiduum est vnum numero pp materiam: igitur materia esset vna pp materiam, nisi fugias ad hypostasim, quã posuit Auicenna, & recentiorum quidam vocant nouo nomine hecceitatem, siue hecheitatem. hoc autem nõ est Peripathetice dictum, nec ipsi contra quos arguo, concedunt. Immo aiunt eas differre seipsis. Secundo, vnus est primus actus numero oĩum possibilium: igitur vna pma materia. tenet consequentia p eandem rationem, quam fecit Aristo. Primo Cęli, & Auer. com. 90. nam vna materia prima numero est in potentia ad omnes formas: igitur vel vna forma extrahetur de infinitis materijs, aut omnes aliæ sunt superfluę. Confirmatur, quoniam quantum possunt omnes, po-

Plures esse mãs non pp formas incõuenit.

F test vna sola: igitur vna sola sufficit. Sic. n. arguit Aristot. Primo Cęli de Deo. Tertio, vel formæ quę educuntur p generationem de potestate vnius materiæ, quandoq; educentur de potentia cæterarũ, aut nunq;. si nunq;, igitur omnes potentiæ in alijs erunt ociosæ, si aliquando, tunc idem infinities gñabitur. Quarto, quæcũq; se totis distinguuntur in nullo conueniunt: per ipsos primæ materiæ se totis distinguuntur, quia per nihil sui, nec per formas: igitur in nullo conueniunt. Vltima est determinatio Auer. expressa. 12. Metaphy. comment. 14. Dicendum igitur, q materiæ primę sunt multæ, quia hęc sunt plura demonstratis subiectis diuersarum formarum, hęc sunt primæ materię: igitur expositorie materiæ primæ sunt plures, non tñ multæ sunt materiæ pmæ, quatenus materiæ pmæ. Nam quatenus materię pmę, sunt vna materia p priuationem omnium formarũ, vt dictum fuit supra. Tu vero quære ea quæ diximus supra, & ea quę diximus in 12. Metaphy. com. 14. Animaduerte tamen, q vnum numero accipitur interdũ

G à Peripateticis pro eo quod est vnum numero coincidens cum vno specie, vt Sol est vnus numero, & vnus solus Sol. Alio modo pro eo quod cum alio participat idem specie, vt Socrates & Plato, quia participant hominem. Amplius, vnum numero pro eo quod est vnum specie, dupliciter sumitur. vno modo, p eo quod nec actu, nec potentia potest effici plura numero, & sic Deus est vnus numero, Sol vnus numero, & id genus. Alio modo pro eo quod licet sm essentiam suam sit vnum: potest tñ effici plura, & hoc modo materia est vna numero, qm in specie mãæ est vna numero sm se, vt Sol in specie Solis, potest tñ fieri plures, vt dicit Themistius in digressione, quatenus efficitur actu subiectum plurium, & hoc non intellexerunt illi. Hæc de vnitate materiæ satis.

Quid tenendũ de vnitate mãæ.

RECOGNITIONES.

CVm demonstrasset, q materia sit, & qualis sit, & quanam rõne cognoscibilis, & quo differat à priuatione, licet non videatur ab illa diuersa, nunc demonstrat, q non

H p se gñabilis, uel corruptibilis sit, sed p accidens, quoniam id, quod ipsi accidit, priuatio videlicet, p se corrumpitur, & forma quæ ipsi accidit, p se generatur. cur uero hoc ostendat, Simplicius rationem assignat, quia p hoc habebit quędam dñia inter priuationem & mãm, quatenus materia per accñs, priuatio p se corrumpitur. vel fortasse hoc declarat pp Megaricos, q mãm asseruerunt ipsum corrũpẽdum. Mouet igitur quæstionem, & dicit, {Corrumpitur autẽ & gñatur.} materia ipsa subaudi ita vel ne? hæc est q̃stio. Rñdet Arist. p distinctionem, q materia bifariam considerari possit, aut coniuncta formæ, atq; priuationi, vel in illo priori, in quo præcedit formam & priuationem, vt cũ consideratur secundum sui essentiam, quæ est sua potẽtia. si consideratur vt coniuncta formæ, atq; priuationi, sic est generabilis, & corruptibilis per accidens ratione eorum, cum quibus coniungitur. est enim corruptibilis per accidens, quia coniungitur priuationi, quæ p se, hoc est p essen-

tiam

tiam eſt corruptibilis: priuatio enim ꝑ eſſentiam eſt corruptibilis, quia formaliter eſt ipſa corruptio. Similiter eſt gñabilis ꝑ accidens, quia formæ coniungitur, quę per eſſentiam genarabilis, immo ipſa gñatio, dicit igitur Ariſt. reſpōdendo, {eſt qdem, vt ſic}, i. vno mō contingit ipſam corrumpi atq; gñari, {eſt autē vt non}, i. alio modo nō contingit ipſam corrūpi atq; gñari. deīde exponit mēbra hęc, & primo, ꝙ corruptibilis ſit ꝑ accñs, dicit, {nā vt ē qdē in quo}, i. ꝓuatio, ꝗ {ꝑ ſe corrūpit̃,} ſubaudi mā corrūpit̃. Appellat autem priuationē, quæ materię accidit, vt Simplius dicit, id in quo, pro eo, quod eſt in ipſa materia. Hęc enim eſt natura accidentis, ut in aliquo ſit, et proprie, id in quo ſubiectum ſignificat: aliud. n. eſt id, ī quo eſt aliquid, aliud vero id, quod in illo eſt. vel aliter, et dilucidꝰ. {nam vt eſt qdem, materia ipſa id, {in quo,} ſubaudi aliqd eſt, quod {per ſe corrumpitur,} vcȝ priuatio, ſubaudi materia eſt corruptibilis. {quod. n. in hoc}, ſ. in materia {corrumpitur, priuatio eſt,} quæ potius eſt ipſa corruptio. Tacuit autem qūo generetur ꝑ accidens ratione formæ, qm̄ de ſimilibus idem eſt intelligendum. hæc de expoſitione primi membri. Deinde exponit ſecundum membrum, & oſtendit, ꝙ, ſi materia cōſideretur in illo priori, in quo pręcedit formam, & priuationem, vt cum cōſideratur, vt eſt in potētia ad illa, nec gñabilis, nec corruptibilis ꝑ ſe eſſet, immo, vt ſic eſt ingenita & incorruptibilis, & hoc dicit, {eſt aūt ſm potentiam non ꝑ ſe, ſed} ſic ipſam cōſiderando {neceſſe eſt ipſam eſſe incorruptibilē, & ingenitam.} & ꝑ potentiam, vt Simplic. ingt, materiæ nām, ac eſſentiam intelligit, qm̄ materia, vt materia ꝑ potentiam conſtituit̃. Quare idem eſt dicere mām non eſſe gñabilem, vel corruptibilem ſm potentiam, & non eſſe ꝑ ſe gñabilem, vel corruptibilē, vt Simpli. exponit, & recte: qm̄, ſi Ariſt. intelligeret ꝑ potentiam, reſpectum, quo materia ipſa reſpicit certā formam, materia ꝑꝑ illum reſpectum eſſet corruptibilis, & gñabilis: eſt ergo cōcluſio, ꝙ materia nec ſit ꝑ ſe genita, nec ꝑ ſe corruptibilis. & primo demonſtrat primam partem, vcȝ, ꝙ materia non ſit ꝑ ſe genita. & pro huius demonſtratione ſupponit duas dignitates, quaꝝ Pria eſt, ꝙ oē quod fit, ex ſubiecto fit aliquo primo, i. ex prima materia. Secunda vero, ꝙ id, quod fit, nondum eſt id, qđ fit, vel oē quod fit, dum fit, nōdum factum eſt. deinde demonſtrat ſecundā partem, vcȝ, ꝙ materia non ſit ꝑ ſe corruptibilis, & ꝓ huius demſ̄ratione iteꝝ accipit duas dignitates. quaꝝ prima eſt, ꝙ nē qđ corrūpit̃, in id corrūpit̃ ex quo primo fit, vel ꝙ oē, qđ corrūpitur in mām primā corrumpit̃, quam vocat hic vltimum: qa via reſolutionis ipſa eſt ultimum, ſicuti via gñationis ipſa eſt primum. ſecunda ꝙ id, quod corrumpitur, dum corrumpitur, nondum corruptum aſt. propter has quatuor dignitates accipit definitionem materię quaſi cōem dignitatem omnibus, vt Simplic. putat, et eſt ꝙ materia ſit primum ſubiectum, ex quo fit aliquid, cum inſit, non ſm accñs, aut fortaſſe dici poteſt Ariſt. accepiſſe definitionem materię ad ſignificandum ꝑ mām conſideratam in potentia ſe intelligere mām ſm naturam & ſubſtantiam. nam definitio quam aſsignat, vt ſic māæ: competit. n. vt ſubſtantia eſt, & ſubiectum, vel fortaſſe & melius denotauit ꝑ definitionem illam, mām eſſe vnam numero oīum eoꝝ, quę gñantur & corrumpuntur tam in gñatione, ꝗ̄ in corruptione ſub utroq; termino. qm̄ materia eſt in gñatione primum, ī corruptione vltimum. ꝓbat igitur Ariſt. primam ꝑtem, et dicit, {etenim ſi fiat} ſcilicet materia ipſa ꝑ ſe, per primam dignitatem, {ſubiici oporteret aliquid primum, ex quo inexiſtente ipſa ſit, hoc autem} primū {eſt ipſius natura, quare materia erit ante fieri}. i. antequā generetur, {quod eſt cōtra} ſecundam dignitatem. videlicet illam, ꝙ id quod fit, nondum eſt id, quod fit. Vnde breuis ratio eſt, ſi materia fieret, nō fieret niſi ex ſeipſa, & ita anteꝗ̄ fieret eſſet in rerū natura, quod eſt contra ſecundā dignitatem. Poſſet fortaſſe aliquis dicere, materiam fieri ex priori materia, & illa ex alia, & ſic in infinitum, obiicit per definitionē materię, & dicit, {Dico

A enim materiam primū ſubiectum vniuſcuiuſq; }, ſ. quod generatur, {ex quo non ſecundū accidens fit aliquid}, i. quodcūq; {cum inſit,} per quæ patet materiam eſſe vnā numero omnium eorum, quæ generātur, cum per ſe conſideratur, per hāc enim definitionem patet materiam, vt ſic conſideratam eſſe primum in generatione, & eandem eſſe vltimum in corruptione: quare, ſi fieret, non niſi ex ſeipſa fieret, & ſic eſſet antequā fieret. Cur vero in definitione materiæ additur non ſecūdum accidens, Simplicius aſſerit id additum eſſet propter priuationem, ex qua fit omne, quod fit, non vt inexiſtente per ſe, ſed, vt inexiſtēte per accidens. Alexander autem dicit, hoc eſſe dictū propter accidentia, quę inſunt materiæ, ex illis enim fit omne quod fit, non per ſe, ſed per accidens. ex ęre enim per ſe fit ſtatua, per accidēs vero ex coloribus æris. deinde probat ſecundam partem, videlicet ꝙ materia non ſit per ſe corruptibilis, & dicit, {& ſi corrumpitur aliquid, in hoc vltimum}, ſ. quod eſt materia {corrumpitur.} ideſt, ſi materia ſit aliquid, quod corrumpitur, {in hoc vltimū} ideſt in ipſammet materiam corrumpitur, atq; {abibit.} tenet

Cōſideratio cauſæ ptis definitionis.

B conſequentia per primam ſuppoſitionem. videlicet, ꝙ oē id, quod corrumpitur, in id corrūpitur ex quo primo fit, igitur materiam oportet corrumpi in materiā {Quare} materia {corrupta erit antequā corrumpatur,} quod eſt contra ſecūdam ſuppoſitionem. videlicet, ꝙ id quod corrumpitur, dum corrūpitur, nondum corruptū eſt. Quod autem ſi materia corrumpitur corrupta erit antequā corrumpatur, patet, quoniam ex quo omne, quod corrumpitur, in materiam corrumpitur, materia corrumpetur in materiam, & ſic materia nunquā corrumpetur, quin remaneat materia, quare corrūpetur antequā corrūpatur, immo corrumpetur in materiam, quæ nunquā corrumpetur, & ſic corrumpetur, & nō corrumpetur, ꝙ ſi ita ſit, corrumpetur antequā vnquā corrumpetur. Simplicius hic dicit duo, quorum primum eſt, ꝙ Ariſto. ęternitatem materiæ aſſumpſit ex Timæo Platonis, cuius verba ipſe refert, & ex Pythagoricis. Secundum vero eſt, ꝙ tota vis demonſtratiōis Ariſto. firmatur in illa dignitate, quæ eſt, nihil generatur ex ſimpliciter nō ente, & nihil corrumpit̃

Quæ Simpl.

C in ſimpliciter non ens, quā ſuperius probat mōſtrans per inductionem, quod omne, quod generatur, ex contrario generatur, & omne quod corrumpitur, in contrariū corrumpitur. hoc idem etiam probauit, ꝙ oporteat cōtrariis aliquid ſubſitum eſſe, & per alias rationes. Plato autem in Timæo hanc dignitatem probauit, quoniā in omni eo, quod eſt præſens, triplex genus intelligere oportet, ipſum quod fit, vel corrūpitur, ipſum in quo fit, vel corrūpitur, & id vñ aſſimilata imago germinat vel degerminat: quare nihil generari poteſt ex ſimplicitate nō ente, nihil quoque corrumpi in ſimpliciter non ens.

Dubitatio 1.

SEd circa ea, quæ dicta ſunt, dubitat primo Simplicius, cur potius materia dicitur corruptibilis ꝑ accidens propter priuationem, & non propter formā, cum forma accidat materiæ, & ſit ipſa etiam corruptibilis. Dici poteſt quicquid Simplicius blacterizat, ideo propter formā nō dici materiam corruptibilem, quoniam forma nō eſt per ſe corruptio, ſed per ſe generatio. At priuatio eſt ꝑ ſe corruptio: & non niſi per accidens generatio. Quare, quē-

Solutio.

D admodum amphora corrumpitur propter vinum, quod, per ſe corrūpitur in ipſa, ſic materia propter priuationem, quæ eſt per ſe corruptio, corrumpitur per accidens.

Secundo dubitat quæ materia eſt incorruptibilis, vtrū cōmunis materia, quæ ſecundū ſpeciem eſt cōmunis tuæ & meæ materiæ, an materia ſecundū indiuiduū, quæ eſt mea vel tua: non materia cōmunis, quoniā non ſolum materia eſt incorruptibilis in ſua cōmunitate, ſed etiā formæ: nam homo ſemper eſt, equus ſemper eſt, album ſemper eſt, & omne tale ſecundum ſpeciem incorruptibile eſt: igitur non ſola materia, nec materia mea vel tua, quoniam vnaquæq; materia deſinit, ſua forma deſinente.

Dubī. 2.

Simplicius bene mouit quæſtionem, ſed in reſponden-

Solutio.

dn

do blacterizauit. Propterea dicēdum, ꝙ materia, quæ est vna numero omnium, est incorruptibilis, quæ est cōmunis per subiectionem, quoniā omnium formarū est susceptiua, non autem per prædicationē: est enim per prędicationem idiuidua, sed per subiectionē est cōmunis. Aristo. igitur probauit materiā esse incorruptibilem nō secundū cōmunitatē prædicationis, quoniā illa non prędicatur nisi de seipsa. Sed secundū subiectionem, quæ tamen secundū prædicationē est indiuidua per essentiā, sicut Deus. & ita probauit materiā esse incorruptibilem capiendo materiā in illo priori, in quo præcedit formas, quia sic est vna numero, & cōmunis, vna numero quidē, quia solum de ipsa prædicatur, communis vero per subiectionem, quoniam est susceptiua omnium formarum.

Tertia dubitatio. An materia sit Deus.

Tertio dubitat, quoniā si materia ingenita est & incorruptibilis, qua nam ratione ipsa non erit Deus? Si enim à Deo deportata est, non ingenita est. Sed diluitur hæc dubitatio, quoniā Aristo. per ingenitū nō id intellexit, quod ab effectiua causa non dependet, sed id quod non à principio aliquo temporis effectum sit: quoniā in Octauo huius monstrat motum esse ingenitum atq; incorruptibilem, & tamen eum effici à motore demonstrat, cum probauerit omne, quod mouetur ab aliquo moueri. Insuper pari ratione ingenitas, atq; incorruptibiles dicit specierū cōmunitates: quę, si essent prima principia, multa principia prima esse diceret, & tamen ipse est, qui multorū principatū malum esse clamitat. Qui autem aliter sentiunt materiā malum esse asserentes, & aduersum principium bono ipsam ponentes, eam velut effectiuū principiū opponunt. Plato autem in Timæo proprias causas, & concausas subsistentiæ mundi exibens materiam inter concausas cōnumerat, & incorruptibilem ipsam esse dicit, quemadmodū vniuersum mundum. Quod autem ipsam esse tāquā primum principiū recuset, Hermodorus Platonis socius, (vt Dercyllides enarrauit,) in eo libro exposuit, vbi Platonis placita scripsit. Ad propositū igitur redeundo, licet materia sit ingenita, atq; incorruptibilis, tamen non est Deus, quoniā est id, quod ab ipso Deo, vt Simplicius inquit, dependet, atq; productū est: Ex quibus perspicuū est Deū ideo esse omnium simpliciter primum, quoniam est ingenitum, atq; incorruptibile quippam & à nullo dependēs. cętera quæ sunt ingenita, atq; incorruptibilia, ideo nō sunt prima, vt Simplicius inquit, quia licet non sint effecta ab aliquo pricipio temporali, tamen depēdent ab ipso Deo. Sed quid sit huiusmodi dependentia, in theologicis dilucide plusquā in cęteris nostris libris explicauimus.

Hermodor. Platonis socius. Dercyllides Aristo. expositor.

DILVCI.

De principio vero formali, vtrum vnum aut plura, quicque vel quæ sint, Primæ Philosophiæ exquisite munus est determinare. Quare vsque in illud differatur tempus. at de naturalibus corruptibilibusq; formis, in his quæ posterius ostendentur, dicamus. Quòd quidem igitur principia sint & quæ, & quot numero, determinatum sit à nobis hoc modo. Rursus autem alio principio sumpto dicamus.

ANT. speciem εἶδος idest formā. Expositio.

De principio aūt secundum speciem, vtrum vnum, aut plura, aut quot, & quæ sunt, per certitudinem Primæ Philosophiæ opus est determinare: quare in illud tēpus apponatur. de physicis autem. & corruptibilibus speciebus, in posterius demonstrandis dicemus. Quòd igitur sint principia, & quæ, & quot numero, determinatum sit à nobis sic. Rursus autem aliud principium incipientes dicamus.

Partim excusat se, partim præponit ad Secundū librū procemium, partim epilogat, quæ res omnis translatione tantum nostra perspicua est. Verum animaduersione di-

E gnum, ꝙ Expositor Aristo. se excusare à quęstione illa de idea, quā Plato posuit, introducit. Them. vero nō de idea, sed de forma ipsa, quæ est alterum principium rerum naturalium: cui litera cōsonat. Nam tractare de vnitate, pluralitate, quidditate formæ, munus est Primi Philosophi. Non desunt qui de ipso Deo excusationem intelligēdam esse volunt, quā certe absonum est, cum de deo nulla facta sit quæstio. Expositio vero expositoris (vt mihi videtur) satis sonat, quia subdit. At de naturalibus corruptibilibusq; formis, in his quæ posterius ostēdētur, dicemus, & ita videtur excusatio de forma, quæ dicitur à Platone idea esse intelligenda.

Commen. 83. Auer.

Cum notificauit.) Auer. primo exponit & introducit literam, & patet.

{Formarum enim digreditur.} Et primo declarat dictum Aristo. & præponit talem distinctionem. & formarum aliæ sunt in materijs, aliæ vero non sunt in materijs, vt declaratum est in hac Scientia naturali. declarat autem membra ipse in lib. de Substantia orbis, ꝙ formę in mate-
F ria sunt, quæ dependent in esse & conseruantā materia, quæq; eductæ dicūtur de illius potestate, formæ vero separatæ hac ratione dicuntur separatę, quia nec dependēt à materia, nec eductæ sunt de materię potestate, vt formę cœlorum, quęq;, licet sint abstractę à materia, non tamen materiæ sunt abstractæ ab illis. nam materiæ earum depēdent & constituuntur ab illis, vt com. 63. dictum est.

{Et ideo.} Ex hac distinctione verificat dictū Arist. ꝙ consideratio de formis est duplex, naturalis quidem de formis materialibus, Metaphysica vero de formis immaterialibus, & sic bene dixit Aristo.

{Sed notandum.} Soluit dubium. Nam posset quis dicere, si Metaphysicus pertractat de formis imaterialibus, tunc scientia probaret suum subiectum esse. Respōdet & dicit primo, ꝙ tale genus substantiarū, quo ad quæstionē an est, in Scientia naturali probatur. Dicit secundo, ꝙ qui dicit substantias abstractas esse in Metaphy. probari, peccat, & hoc probat, & syllogismus cōponitur sic, nulla sciētia probat suū subiectum esse, sed supponit, aut ipsum esse
G per sensum, aut accipit illud à scientia superiori: substātiæ abstractæ sunt subiectum, vt supponit in Metaphy. ipsa: igitur substantias abstractas esse nō probatur in Metaphy.

{Vnde Auicē.} Infert tres errores Auicēnæ. Primus est, ꝙ vult Metaphysicū demonstrare primū principiū esse. Secūdus est, ꝙ ad illud probandū fecit multas rationes, & illæ fuerunt imbecillæ, cum certior illarū non trascendat metam probabilium, vt se alibi declarasse asserit, videlicet, in libro Destructio destructionum, & in libro de Substantia orbis.

{Et peius.} Tertius error est, ꝙ vult ꝙ Primus Philosophus declarat corpora componi ex materia & forma, et ꝙ Naturalis sumit hoc à Metaphysico. Mouebatur autem, quia Aristo. in Metaphysica probauit multa de materia, vt patet in. 7.

H {Negligens esset ne.} Contra arguit: quia tunc Aristo. esset negligens, quia nullibi posuit aliam viam ducentem ad rerum cōpositionē nisi viam, motus & transmutationis. Ideo quasi interrogās & admirans inquit, negligens ne est Aristo. aliam viam ad probandum hoc.

{Sed sicut dixit.} Soluit argumentū Auicen. & vult, ꝙ de materia tractatur hic, & in Metaphy. in Meta. quidem, vt est vna differentia entis, videlicet potēcia, hic vero, vt est subiectū & materia trāsmutationis, ideo hic declaratur, & in Metaphy. sumitur tāquā declarata.

{Et innuit.} Aristo. in litera dixit. rursus autem alio principio sumpto dicamus, laborat Auer. exponere quid Arist. velit per principiū aliud. Et prima expositio est, ꝙ per aliud principiū intelligit materiā, & species causarū.

{Et forte.} Secunda expositio est, ꝙ per aliud principium Aristo. intelligit primum motorem, de quo in. 8. dicetur, & dicit primo, ꝙ omnia hic declarata sunt propter

illius

illius cognitionẽ. ſunt enim omnia vti ſuppoſitiones, quibus cõducit primum motorẽ eſſe, vt videbitur loco eius. igitur, cum in Secundo incipit diſponere ad cognitionem illius, iure incipit tractare de illo, vt qui incipit diſponere ad generationem, incipit generare. Dicit ſecundo, q ibi Naturalis ceſſat, & Metaphyſicus incipit. nam Naturalis ducit ad ſeparatas ſubſtantias, & cum probauit illas eſſe, ſiſtit, & Metaphy. ſuccedit.

{Et totum hoc.} Repræhendit Auicennã, qui voluit totum contrarium. Voluit enim genus illud non probari niſi in Metaphyſica. Contra arguit, quia ſi hic non demõſtraretur iſtud genus ſeparabilium, non eſſet niſi Scientia Naturalis, & doctrinalis, vt patebit. Affert ſignum ex antiquis, qui voluerunt Naturalem eſſe alijs priorem, & nõ ob aliud, niſi quia ſubiecta hæc & hoc genus entium abſtractorum credidere hic eſſe demõſtratum, quod genus eſt omnibus entibus prius.

{Et forte.} Tertia expoſitio eſt, q per aliud principiũ intelligit principium doctrinæ: quoniã principiũ doctrinę eſt in hoc Secundo libro. Et ſic hic Secũdus liber videtur quaſi primus totius Scientiæ Naturalis: quã expoſitionẽ approbat. hæc ſunt quæ Auer. attingit in expoſitione vltimi textus. In quibus patet error Auicen.

Obiectiões cõtra Auer.

Quidam Auerromaſtici, quorum ſtudiũ potiſſimũ eſt in repræhendendo, Auerroẽ hic repræhendunt in multis.

Primo, quia deus non poteſt eſſe ſubiectum in Meta. vt ſumit Auer. Secundo, q nulla Scientia particularis, pręter Metaphy. eſt de Subſtantijs abſtractis. Tertio, q aliqua ſcientia poteſt demonſtrare ſuum ſubiectum eſſe demonſtratione ſigni. Quarto q etiam Metaphy. poteſt probare deum eſſe, & ſubſtantias abſtractas eſſe. Primũ deducunt. Primo quia ſubiectum in ſciẽtia debet habere

An Deus ſit ſubm i Metaphyſica.

propria & principia vnde fluunt illa, per quæ demonſtraẽ de illo, vt dicit Ariſto. Primo Poſte. ſcientia eſt vnius generis ſubiecti partes paſſiones & principia conſiderans, Sed in deo omnia ſunt idem eſſentialiter. igitur in eo nihil erit cauſa alterius, nihil erit principiũ demonſtrandi. Secundo, Deo et intelligentijs nihil poteſt eſſe cõmune vniuocum, quia tunc eſſent definibilia: igitur non poteſt eſſe vna Sciẽtia de Deo & intelligentijs. Tertio, Apud Auer. in proœmio Tertij Metaphyſicę. & in principio Quarti, ens ſimpliciter eſt ſubiectum in Metaphyſica: igitur non deus, quia non poſſunt eſſe prima ſubiecta eiuſdẽ ſciẽtiæ.

An aliqua ſit de ſubſtantijs abſtractis ſciẽtia, præter metaphyſica.

Secundũ deducunt, ſi ſubſtãtiæ abſtractæ in aliqua particulari ſcientia conſiderarẽtur, aut in Naturali, & hoc nõ, quia non ſunt mobiles: aut in Materna, & hoc minime, quia non ſunt quantę: quare ad Metaphyſicam, quæ abſtrahit à motu & quantitate.

An ſcia poſſit ſubm demonſtrari.

Tertium deducunt, etiam quia effectus non poteſt eſſe ſine tali cõditione in cauſa, et eſt notior cauſa igitur poteſt demonſtrare cauſam eſſe. Sed ſubiectum in ſcientia quia, eſt cauſa: igitur poteſt demonſtrari per effectum eſſe.

An Metaphyſica probare poſſit Deũ & ſubſtantias abſtractas eſſe.

Quartum arguũt, omnis proprietas cõſiderata de effectu, quã impoſſibile eſt ſibi ineſſe, niſi talis cauſa ſit. concludit cauſam eſſe quia eſt ſaltem. ſed tam proprietas cõſiderata in Naturali ſcientia q̃ in Metaphy. de effectu nõ poteſt ſibi ineſſe, niſi prima cauſa ſit, primum mouens ſit, & primũ ens ſit: igitur vtraq; ſciẽtia poteſt probare ipſum eſſe. Secũdo tunc illa quæ eſſet ſimpliciter cõcluſio in Phyſica, eſſet omnino prima propoſitio in Metaphy. indemonſtrabilis, & ita Phyſica eẽt prior Metaphyſica. Propter hæc dicunt quatuor contraria dictis Auer. Primum, q Deus non vt ſubiectum, non vt ſpecies ſubiecti,

Quatuor oppoſita.

ſed vt cauſa ſubiecti cõſideratur in Metaphy. Secundũ, q ſubſtantiæ abſtractæ, vt intelligentię cõſiderantur tantum in Metaphyſica, non tãtum vt cauſæ ſubiecti, ſed vt ſpecies, ſiue partes ſubiectiuæ ſubiecti. Tertiũ, q aliqua ſcientia poteſt demõſtrare ſuum ſubiectũ eſſe, vtpote ſaltem ſcientia quia, hæc enim demonſtrat ſuum ſubiectum eſſe per effectum. Quartum, q tam Metaphy. q̃ Phyſica põt demonſtrare ſubſtantias abſtractas eſſe, & primũ

A ens eſſe, id genus. hæc contra Auer. determinant.

Confutatio primi.

Sed pace horũ hæc ſtare non põt. Primum quidẽ non. Primo, ſi deus cõſideraretur vt ſubiecti cauſa. igitur per ipſum Deum põt demonſtrari paſſiones primæ de ſubiecto, quod credo eos non concedere. Secundo, omne contentum vniuoce ſub ſubiecto poteſt cõſiderari vt ſpecies, ſiue pars ſubiectiua ſubiecti. ſed Deus per eos continetur ſub ente vniuoce, ſicut & alia: igitur poteſt conſiderari vt pars ſubiectiua entis. Tertio, quicquid de ente demonſtratiue ſcitur, põt de Deo demõſtratiue ſciri: igitur Deus continetur ſub ente tãquã ſub ſubiecto primo. Contra ſecundũ arguo. nam Ariſto. 8. Phyſi. probat per viã motus æterni, primũ motorem eſſe & ſubſtantias abſtractas eẽ.

Confutatio ſecundi.

aut igitur vt Metaphyſicus, aut vt Phyſicus. non vt Metaphyſicus, quia cum illa demõſtratio ſit per motũ, Metaphyſicus conſideraret de motu. igitur vt Phyſicus, & per conſequens aliqua ſcientia particularis pertractat de ſubſtantijs ſeparatis. Secũdo, quęcũq; ſunt cauſæ & princi

B pia primæ paſſionis Sciẽtiæ naturalis, ſaltem vt principia & cauſę cõſiderarentur in ſcientia naturali. ſed ſubſtantię illę ſunt cauſę & principia motus æterni: igitur vt ſic cõſiderabũtur in Naturali. Contra tertium eſt Ariſto. Primo Poſte. vbi dicit, oportet autẽ de ſubiecto pręcognoſcere quid & quia, igitur eſt præcognitum. & per cõſequens non quęſitum. Secundo, ſuppono q ſcire ſpeciem ſubiecti eſſe ſit ſcire genus ſubiectum eſſe. vt ſi quis ſcit hominem eſſe, ſcit animal eſſe. q̃m valet, homo ẽ, igitur animal eſt. Sed in omni bona conſequentia ſcita à te eſſe bona, ſi antecedens eſt ſcitum à te, etiam conſequens erit ſcitum.

Confutatio tertij.

Tunc arguo, ſi demonſtratur ſubiectũ eſſe in aliqua ſcientia, demõſtreẽ illud, & ſit, A, demõſtretur q; p B, et arguo aut B, eſt aliqd Scientię, ipſius A, aut alterius ſciẽtiæ. ſi aliquid ſciẽtiæ ipſius A, igr̃ cõtinebiẽ ſub illo ſubiecto, aliter illud nõ erit cõmuniſſimũ ad omnia cõſiderata in ſciẽtia: contineẽ ſub illo, igitur eſt ſpecies, vel pars ſubiectiua, vel ĩferius ad illud, vltra ſpecies illius, igitur petitio principij,

C quoniã per ſuppoſitionẽ ſpeciẽ ſubiecti eſſe eſt æque notum cum ipſo ſubiectũ eſſe. Si enim ſupponitur ſpeciẽ illã eſſe: igitur ſubiectum eſſe, quia ad illam eſſe, ſequiẽ ſubiectum eſſe. vnde, ſi in Sciẽtia B, eſſe eſt pręcognitũ A, etiã erit pręcognitũ, quoniã ſubiectũ primũ eſſe ſequitur ad illud eſſe, & in omni bona cõſequentia, ſi antecedẽs eſt ſcitum, cõſequens etiam erit ſcitum. recte igitur dicit Auer. ſubiectũ eſſe cõceſſum, aut ex alia ſciẽtia, aut per ſenſum.

Tertio. ſi A, eſſe demõſtratur in aliqua ſciẽtia, cuius eſt ſubiectum per B. eſſe, vel B. eſſe ẽ notum per ſenſum, aut per aliquid notius eiuſdem ſcientiæ, aut per ſcientiã aliã: ſi per ſenſum, igitur A. ſcitur per ſenſum. nam vna eſt ſenſatio hominis & animalis, ſi per aliquid eiuſdẽ ſciẽtiæ, eodẽ modo arguo de illo, ſicut de iſto. ſi per aliquid alterius ſciẽtiæ, hæc eſt poſitio Auer. Quarto arguo & ſuppono de mente Ariſt. q genus & vl'r omne cõmunius ſit prius inuentione ſpecie, & omni minus cõi. q̃a bene valet, homo eſt, igitur animal eſt, & nõ econtra. Similiter & de inuen

D tione, cum nihil aliud ſit inuentio q̃ eſſe. nã homo inuentus eſt, igitur animal inuentũ eſt. vnde & inuentionis appellatur quęſtio, an res eſt, q̃a idem eſt inuentio rei & eſſe rei. Tunc arguo, ſi ſubiectũ in ſcientia, cuius eſt, poteſt demonſtrari eſſe, aut per aliquid alterius ſciẽtiæ, aut per aliquid eiuſdem ſcientiæ. ſi per aliquid alterius ſciẽtiæ, eſt poſitio Auerrois. Si per aliquid eiuſdem ſciẽtiæ, vel illud eſt principium ſubiecti, vel aliquod contẽtum ſub ſubiecto. non pricipium, quia tunc demonſtratio eſſet propter quid & à priori: quod negãt. Si aliquid contẽtum ſub ſubiecto, ſicut oportet eſſe, aliter nõ eſſet in omnibus commune in illa ſciẽtia, tunc illud medium eſſet aliquid minus commune, vel ſpecies, vel pars ſubiecti. Sed genus eſt prius inuẽtione ſpecie: igitur demonſtratio eſſet per ignotius. Ex omnibus his rationibus fieri poteſt vna ratio ſic, Si ſubiectum eſſe poteſt in ea ſcientia demonſtrari, cuius eſt ſubiectum, vel per principium ſubiecti, vel per ſpeciem ſubiecti,

vel

vel per aliquod accidens subiecti, vel speciei subiecti. non per principium, quia tunc esset demonstratio causæ contra eos. nõ per speciem, quoniam subiectum etiam est notius sua specie. vt probatum est, nõ per aliquod accidens subiecti vel speciei, quia tũc illud accidens esset prius notum esse, q̃ subiectũ vel species, quod est falsum, quia accidentis esse est inesse. igitur oportet præscire ipsum alicui inesse, & eius subiectum esse, & per consequens petitio.

Confutatio quarti.

Pro confutatione quarti animaduersione dignum, q̃ duplex est ens abstractum, vnum exclusione materiæ atq; per essentiam, veluti Deus intelligentiæ & id genus. alterum indifferentia, atq; nõ inclusione materiæ, veluti ens, principium, causa, actus, potentia, vnum bonum, & quęcunq; possunt inesse indifferẽter tam materialibus, q̃ immaterialibus, vt. 6. Meta. com. 2. colligitur. Secũdo, animaduersiõe dignum, q̃ licet isti duo modi entis abstracti à materia sint diuersi, sunt tamen eiusdẽ scientiæ pertinentes, quoniam non potest esse ens abstractum à materia per indifferentiam nisi sit ens abstractum à materia per essentiam & per se, vt Aristo. 6. Meta. vbi infert, q̃, si nõ esset aliud genus entium separatorũ, Physica esset Prima Philosophia. vide Auer. com. 3. quã cõsequentiã declarat Auer. 1. Metaphy. com. 18. & ponit eã hic contra Auicen. Huius consequentiæ deductio est, quoniã vbi nõ ponitur esse immateriale per essentiam, omnia erant realiter concepta cum materia, & ita idem erit ens simpliciter & ens materiale, cum enim tollatur abstractum per essentiam, nihil remanebit cõmune immateriali et materiali, cum immateriale non sit, & non enti nihil est cõmune. His sumptis arguo pro positione Auer. argumento eius hic, quod fecit Simplicius etiam, Si substantias abstractas esse, vel primũ motorem esse, aut primũ esse ens, potest, pbari. aut illud medium quo probabitur erit naturale, aut Metaphysicũ. si primum, igitur non in Metaphysica. si secundũ, tunc idẽ esset concessum & quæsitũ, quod deduco, quia, si tale medium esset Metaphysicũ, oportet illud esse abstractũ, aut per essentiã, aut per indifferentiã. si per essentiã, igitur idem erit cõcessum & quæsitũ. hoc. n. entiũ genus quęrebamus. si per indifferentiã, idem quod prius. nam hęc species entis abstracti supponit primã speciem entis abstracti per essentiã, & ita vt prius, idem erit cõcessum & quęsitum. quã ratione Aristo. tãgit Primo Meta. tex. cõ. 47.

Argumentũ

Cõsequẽtia Auer. & hic

Et per hæc patet consequentia Auer. hic, q̃ si hic non demonstraretur tale genus entium separatorũ per essentiã, non esset nisi Physica & Mathematica: quoniã, si nõ demonstratur hic tale genus, nihil potest abstracti haberi, non per essentiã, vt deductum est, non per indifferentiam similiter, igitur tolletur Metaphysica? & sic veteres non cognoscentes aliud genus entiũ solum duas scientias tetigerunt, Physicam & Mathematicã, & sic patet hęc ratio. quæ recte considerantibus demonstratiua erit omnino.

Duo tãt sciẽ di gña quo g̃ illam cognoscũt.

Secũda ratio, quã tetigit, est q̃, nulla scientia probat suũ subiectũ esse, nec species subiecti. vnde per subiectũ intelligit, aut principale subiectum, aut species subiecti. modo, vt dicit. 2. de Anima com. 27. scientia ponit subiectũ, & species subiecti. subiectum quidẽ propter rationes dictas, quia in scientia subiectũ, ex quo est cõmunissimũ, est prius inuentiõe cęteris in sciẽtia cõsideratis. species vero, quoniã si possunt, pbari species esse, probari possẽt subiectum esse: quoniam ad species esse, sequitur genus esse, vt fuit deductum. Et si non probatur subiectum nec species, & econtra. quia inuentione subiectum est prius speciebus, & hæc ratio etiam est demonstratiua recte inspicienti.

Est vna tertia ratio, q̃ quære in lib. Destructio Destructionum. disputa. 8. in solutione dubij primi.

Pro solutione.

Nota p̃ pręphilosophię subiecti necessariam distinctionem.

Pro declaratione illorum quatuor, in quibus hi reprehendunt Auer. per ordinem, est animaduertendũ. Et primo circa Primum, q̃ subiectum apud Auer. alicuius sciẽtiæ nonnunquã accipitur pro genere continente omnia in scientia, & sic ab eo ponitur in multis locis ens inquantum ens, interdum pro prima subiecti specie, quæ magis

E Proprie dicitur subiectum: nam primum genus dicitur potius primum prædicatum scientiæ, & hac ratione genus entium separatorum: hoc est ens abstractum à materia per essentiam est subiectum in Metaphysica: quod est vnum analogum dictum per attributionem ad primum in tali genere, videlicet ad Deum. Et sic attributione dici potest Deus primum subiectum. Vlterius accipio q̃ duplex est sciẽtia de ente separato per essentiam, altera, quidem intuitiua illorum per essentiam, quã Auer. credit habere fœlix. in quo agens intellectus est sibi copulatus vt forma. nos vero tenemus hanc hẽre in patria, & hęc scientia Metaphysica est propria, cum non sit alia hæc scientia quã res scita. Deus enim sibi & nobis est scientia. sibi per essentiam, nobis participatione, & sic Deus est beatus Metaphysica per essentiam. altera, quæ est abstractiua, est scientia de Deo per doctrinam, quæ dicitur vespertina etiam. Illa per essentiam, hæc demonstratione, & quasi participatione & ab effectibus. Et hæc quo ad quęstio-

Abstractiua entiũ duplicis, altera intuitiua, altera abstractiua.

F nẽ, an illę substantię sint, est naturalis, quo vero ad ea quę consequuntur illas substantias, vt abstractæ sunt, vt esse intelligentes, esse intellectus, esse fœlices & alia attributa declarata ex. 12. Metaphy. com. 39. est scientia Metaphy.

Et ita patet esse duplicem Metaphy. de Deo atq; substãtijs separatis, vnam intuitiuam per essentiam, & non per demonstrationem, alteram abstractiuam per demonstrationem vnius attributi ex alio, vt dictum est.

Duplex metaphysica.

Tunc ad rationes, ad Primã dico, q̃ subiectum in scientia debet habere principia & causas quibus demonstrenẽ affectiones, in scientijs naturalibus proprie. in Metaphy. transumptiue & attributiue, & per quandam attributionem alterius rationis ab his scientijs. Ad secundũ patet solutio, satis est vt sit vnum cõmune analogum, analogia enim sufficit ad vnitatem scientiæ. Ad tertium patet solutio. Auer. enim concedit vtrũq; modo diuerso.

Solutio.

Ad rationem vero contra secundũ dicendũ q̃ vnum et propositio considerari potest in vna scientia vt principiũ,

Solutio ad secundum.

G in alia vt conclusio, vt cõtinuum esse diuisibile in semper diuisibilia, vt suppositio sumitur à Geometra, vt conclusio demonstratur in Sexto huius. nam Naturalis considerat illam in ordine ad medium naturale. Geometra in ordine ad conclusiones, sic in proposito, substantias abstractas esse considerat Metaphysicus vt suppositio, Naturalis vt conclusio in ordine ad medium naturale.

Nõ inconueniẽs ppositionem diuersis in scientijs considerari.

Ad argumenta contra tertiũ patet solutio. nam in sciẽtia quia, accipitur inuẽtio causæ, quæ est subiectum illius scientiæ quia, sed talis inuentio accipitur ab alia cognitione alterius speciei à scientia quia: quoniã aut per sensum, aut per scientias effectus, quæ est alia à scientia causæ.

Solo tertij.

Pro solutione ad argumenta contra quartum, animaduertendũ, q̃ multi sunt syllogismi necessarij, qui non sunt demõstrationes, sed topici. vt quãdo media vel sunt ignoriora conclusionibus, vel æque ignota. modo, in proposito dico, q̃, si A est, sequitur Deum esse, sed non est notum per se ad A esse, sequi Deum esse, vel primã causam esse,

Solutio quarti.

H quia non est scitum an illa consequentia sit bona. Tunc respondeo, q̃ omnis proprietas reperta in effectu consequentia bona de materia infert primum ens esse, & Deũ esse, non autem bona de forma, nisi motus æternus. Causa est, quia, si illa proprietas esset spectans ad Metaphysicum, aut esset ignotior, aut ęque nota cum ipsa conclusione. si est Physica, non est nisi motus æternus. debet igitur addi Maiori, dummodo talis proprietas, sit notior conclusione, quod esse non potest, vt dictum est. Ad secundũ dico, q̃ licet quod est conclusio in Physica sit suppositio in Metaphysica, nõ propter hoc Physica subalternat sibi Metaphysicam. tum quia illa conclusio non probata est in Naturali Scientia à priori, tum quia deficiunt aliæ conditiones, quia non continetur subiectũ sub subiecto, & aliæ recitatæ, Primo Poste. Multæ aliæ occurrerent quęstiones hic, sed in libro Destru. Destructionũ. disputa. 8. in solutione ad primum multa diximus ad hoc proposi-

tum

tum, quæ videre potes.

Dubitõnes circa cõmentum. Prima. SVnt tamen circa commentum dubitationes aliæ. Prima, propter quid subiectum neque à priori, neq; à posteriori demonstrari potest in scientia, cuius est, & principia subiecti possunt demonstrari esse in illa à posteriori. Videtur enim per principia illa demonstrata posse subiectum demonstrari.

Secunda. Secunda est propter quid principia subiecti possunt demonstrari esse, & partes subiectiuæ non.

Tertia. Tertia, videtur quòd principia, & subiectiuæ partes demonstrari possunt: nam materia prima est pars subiectiua entis mobilis, & principium, & demonstratur esse in Scientia Naturali.

Quarta. Quarta, propter quid materiam primam esse, vt principium potest demonstrari in Naturali Scientia, & substantiæ abstractæ, quæ sunt principia entis, vt ens non possunt in Metaphysica demonstrari esse vt principia.

Solutio 1. Ad primam, solutio ex dictis patet, subiectum enim est in scientia, cuius est, primum præcognitum atque concessum. Inquit enim Aristoteles Primo Posterior. de subiecto oportet præcognoscere in scientia, quia est, hoc est ipsum esse, & quid est, saltem secundum nomen, & cum esse alicuius sciri non posit maxime in naturalibus, nisi aut per effectum aut sensum, & subiectum sit præcognitum secundum esse, recte dicit Auerroes, quòd debet sumi, aut quia notum ad sensum, aut quia sumptum ex alia scientia. Principium autem probari potest, quoniam sua inuentio non est præcognitio, nec propter hoc potest per illa principia demonstrata subiectum demonstrari, quoniam, vbi illa principia sint demonstrata per aliquod medium pertinens ad eãdem scientiam, tale medium erit ignotius subiecto. & per consequens nunquàm potest certificare ita principia vt illa sint notiora subiecto, & per consequens non poterunt principia demonstrare subiectum esse, cum demonstratio esset per ignotiora, nihil enim est notus in scientia subiecto.

Solutio 2. Ad secundam patet solutio, partium enim subiecti & subiecti vnum est esse, & ita vna inuentio. vbi enim partes esse posset demonstrari, tunc & subiectum esse. quoniam subiectum est prius inuentione partibus, vt animal ipso homine, quia valet, est homo: igitur animal, & non ẽ contra. quare, si partes esse posset demonstrari, subiectum esse posset etiam. igitur per destructionem consequentis, vbi subiectum demonstrari non potest, nec partes possunt: principia vero possunt, quoniam alia est inuentio, & esse principiorum, & alia subiecti, & partium subiectiuarum.

Solutio 3. Ad tertiam dici potest, quòd materia prima, vt species entis mobilis est præcognitum, vt principium rerum naturalium est quæsitum. nec hoc inconuenit, & sic demonstratur ex ea parte qua principium, non ex ea parte q̃ subiectiua siue species entis mobilis.

Solutio 4. Ad quartam dico, quòd non omne principium potest demonstrari esse in scientia, cuius est, sed bene aliqua. propterea non valet, materia demonstratur esse in Scientia Naturali, vt principium: igitur substantiæ abstractæ etiam demonstrari possunt esse, vt principia. est enim ratio ab vna particulari ad alteram. sed bene valeret, quando omne principium posset demonstrari esse. Ea enim principia possunt demonstrari in scientia, quæ supponunt rationem subiecti, vt materia quæ supponit mobilitatem, quę vero non supponunt rationem subiecti, sed ab ipsis ratio subiecti accipitur, non possunt demonstrari. modo, à substantijs separatis sumitur ratio entis in eo quòd ens, quia non esset ens in eo quòd ens, nisi tale genus entium esset, vt dictum est. Propterea eo ipso quòd substantias abstractas esse in Metaphysica demonstraretur, etiam subiectum esse demonstraretur, quia ratio entis omnis ab hoc genere proficiscitur. & hoc ignorauerunt Auerromastici.

A QVærunt hic recentiores propter multa dicta Auerrois in isto Primo, vtrum Cœlum sit compositum ex materia & forma. Quæstio de mã cœli. Et licet in libro de Cœlo, & in libro de Substantia Orbis, & in libro de Generatione et corruptione, & alibi plurima dixerim de re ista, pauca hic volo tangere, & solum in opinione Auerrois. Respondent recentiores ad mentem Auerrois, & dicunt. Primo, quòd cœlum componitur ex duabus naturis, quarum vna est agens motum, altera est recipiens motum. Dicunt secundo, quòd cœlum licet componatur ex duabus naturis, nõ tamen ex forma perficiente materiam, & materia perfecta atq; constituta à forma. Dicunt tertio, quòd cœlum, seclusa forma siue intelligentia, est substantia simplex media inter puram materiam & purum actum, cui intelligentia, vt motrix seu forma appropriata attribuitur. hanc dicunt esse mentem Auerrois. Sed hæc positio stare non potest, quicquid sit de prima conclusione, arguo contra secundam. Primo, quia in Primo de Cœlo tam ab Aristo-
B tele, quàm ab Auerroe, commento 95. sumptum est, vt principium, omne compositum ex natura sensili, et intellectuali est compositum ex materia et forma: quod autem Cœlum his constet naturis, patet. Secundo, Aristoteles in libro de Generatione. 2, text. comment. 51. inquit. sunt enim & numero æqualia & genere eadem principia, quæ in sempiternis & in primis. igitur materia et forma sunt in cœlo eadem genere. Tertio, omne illud, in quo indiuiduum est aliud à quidditate, est compositum ex materia & forma: nam quidditas est à forma, indiuiduum à materia, Tertio de Anima, comment. 10. sed in cœlo aliud est cœli quidditas, q̃ hoc cœlum, vt dicitur Primo Cœli, commento 92. quare compositum ex materia & forma. Quarto, omne animal componitur ex materia & anima, Tertio de Anima, commen. 66. sed cœlum est animal, Secundo Cœli, commento 42. 71. & 74. & in libro de Substantia Orbis, cap. 2. & per totum fere librum Destructio Destructionum. Quinto, cœlum constituitur ab intelligentia;
C vt dicitur in hoc Primo, commento 63. vel igitur in genere causæ efficientis tantum, & certum est, quòd in genere causæ efficientis, formalis, & finalis: igitur cœlum depèndet ab intelligentiis formaliter: quia in separatis à materia hæc tria sunt vnum, Duodecimo Metaphysicę, commento sexto, & per totum. Tertia etiam conclusio est falsa. Primo, quia, si cœlum est medium inter purum actum, et puram potentiam: cœlum recedit à materia per aliquid, aut per nihil. si per nihil, tunc ab ea nõ recederet: quia per nihil recedere est non recedere. si per aliquid, vel illud spectat ad actum, aut ad potentiam: non ad potentiam, quia nihil recedit à potentia propter potentiam. igitur spectat ad actum, & per consequens tale cœlum oportet habere actum, quo recedit à prima materia: quod ipsi negant. Secũdo, omne simpliciter actu potest agere: igitur omne in actu secundum quid potest agere secundum quid. sed cœlum est in actu, quia recedit à materia per hoc, quòd puro actui appropinquat. igitur est aliquo modo in actu, &
D per consequẽs sibi competit aliquo modo agere, quod nõ concederent ad mentem Auer.

Propter hæc & alia disputata alibi videtur mihi esse di- Propria pñ. Mã subm differũt. cẽdum, vt ex doctrina Themistij in digressione vnica huius Primi, quòd differt ratio materiæ à ratione subiecti. Nam cum materia alicuius capitur, tunc cum priuatione potentiaque id est. dicitur enim materia earum rerum esse quæ factæ aut ortæ nondum sunt. cum vero accipitur pro subiecto, tunc cum priuatione non est, & ita concludit, posse esse mãm alicui formę subiectã: cuius continendi potestatem amisit. ppea mãę ratio ad futura ptinet: subiectũ vero ad facta olim atq; pducta. Ex his accipio, q̃ materia Mã bifariã. bifariam sumi põt: prout est potentia fm vtrunq;, vel ad esse & non esse, & hæc ppriè dr̃ materia, alio modo p subiecto ad esse, quod est potentia fm dimidium contingẽtis: quod Themistius vocat rationem subiecti, quatenus actu Solutio. habet formã. Tunc dico, q̃ cœlum compositum ex intelli

gentia & orbe componitur ex materia secundũ rationem subiecti, quę est potentia secundum dimidium contingentis, non aũt secundum vtrunq;. Rem hanc sentit Auer. 8. Meta. com. 12. vbi inqt. & ideo dicit Them. ꝙ Sol aut Luna, & Stellę, aut sunt formæ sine materijs, aut hñt materias p ęquiuocationem. sicut est dispositio ĩ materia intellectus. Ecce quomodo approbat Themistius, qui à cœlestibus aufert materiam sub ratione materiæ, & secundũ potentiam ad vtrunq;, non tamẽ materiam aufert per æquiuocationẽ, quæ esset sub ratione subiecti, & secundum potẽtiam ad dimidium contingentis. & in libro de Substantia Orbis, capite. 2. inquit. corpus autem cœleste est quasi materia istius formæ abstractæ, quia est materia existens actu, subaudi quia semper coniuncta formæ. & subdit, & ideo nõ assimilatur materię, nisi in hoc tãtum, quia est materia fixa ad recipiendum formam. Ideo dignius dicitur
» subiectum quàm materia, materia enim, quæ est hic, dicit
» materia, quæ est in potentia forma in ea fixa, & dicitur
» subiectum, quia est fixa formæ, & fit compositum ex materia & forma. hæc ille. Et, si sensu non cares, iam patet quomodo in cęlo est materia aliquo modo sub ratione potentiæ absolute, sub ratione subiecti. Sub ratione potẽtiæ quidem secundum dimidium, hoc est ad esse tantũ, & hãc vocat materiam in actu, quia nunquam est absq; forma: sub ratione subiecti vero, quia talis cœli materia est actu sub forma & pmanenter. Iam enim hæc acceperat à Themistio, quem vbiq; sequit. Dicendum igitur, ꝙ materia cœli, & materia generabilium differunt. quoniam hęc magis materiæ rationem habet propter priuationem, quam semper habet admixtam, illa magis rationem subiecti, qa semper est in actu per formam cęli. Secundo dicendum, quòd hæc materia, & illa in ratione potentiæ metaphysicę sunt eiusdem generis, quoniam ratio potẽtiæ metaphysicæ est ad actum tantũ, sed ratio potentiæ physicæ est ad formam, & ad priuationem. propterea erũt eiusmodi materiæ eiusdem rationis metaphysicæ, non autem eiusdem rationis physicę. Tertio dicendum, ꝙ sicut intellect⁹ constituit hominem in specie humana, non tamen constituitur à sua ipsius materia, sic intellectus Lunæ cõstituit Lunam in specie Lunæ, non autẽ constituitur ab illa. Quarto dicẽdum, ꝙ forma cœli differt à forma materiali, quoniam forma materialis cõstituit subiectum in specie, & cõstituitur quatenus educitur ex illius potentia. forma cœli constituit tãtum subiectum in specie, & non constituitur, cum non educatur de potentia materiæ. Quinto dicendum, ꝙ vnio intelligentiæ cũ cœlo est maior quàm animę cum corpore, vt dicitur Secundo Cœli, commen. 3. Nam anima materialis vnitur mediantibus dimẽsionibus interminatis, anima cęli immediate, immo mediante ea dimẽsiones insunt cœlo. propterea illa forma perpetuo vnitur, hæc ad tẽpus. dimensio enim est medium vnionis ad tempus, vt dicitur in Libro de Substantia Orbis. Sexto dicendum, ꝙ sumendo recipi pro dependere, quo modo accñs recipitur in substantia, intelligentia nõ recipitur in cœlo, aut sua materia, sed sumẽdo recipere pro vnire & perficere, intelligentia recipitur in cœlo, quoniam vnitur illi, & perficit ipsum in specie. Septimo dicendũ, ꝙ accipiendo actum pro actuante, & constituẽte in specie, intelligentia est actus cœli, sicut anima corporis. quoniã vt anima corpus in specie reponit, & ipsum actuat ad operationem, ita intelligentia cœlum suum in specie reponit, & actuat ad operationem. Sed accipiendo actum pro perfectione aduenientia, quõ lumẽ actus dr̃ diaphani, & anima corporis, intelligentia non est actus cœli ſm Auer.

Dubitat. Sed contra incidunt dubitationes. Prima, si cœlum est formaliter animatum, tunc intellectus erit quantus: qm̃ cœlum, cui formaliter hæret, est quantum. Secundo, tunc materia illa cœli, cum sit potẽtia passiua, erit contradictionis. igitur ad esse & non esse. Tertio, tunc intellectus moueretur p accidens ad motum sui subiecti. Quarto, tunc motus cœli non esset certæ velocitatis: quia cœlum, cum

E non sit actu aliud à motore, erit in potẽtia, & p consequẽs non resistet motori. Quinto, vtrum materia cęli possit eẽ eiusdem rationis aliquo modo cum aliqua materia hic. Multæ aliæ tactæ sunt alibi.

Solutiones. Ad primam dico, ꝙ per idẽ pbarem ĩtellectum nostrũ esse quantum, qa inhæret quanto. ppea apud Auerr. forma quæ inhęret quanto q̃ntate pręcedente, hoc est mediante dimensione interminata, est quãta, sed quæ inhæret q̃to quantitate sequente formam, est forma indiuisibilis, vt dr̃ in lib. de Substantia Orbis. Ad scd̃m dicit Auer. ꝙ materia non est multa in potẽtia, nisi mediantibus dimensionibus sibi coęternis. p illas. n. fit contradictionis ad formam, & ad priuationem. mõ, licet cœlum sit potentia, cũ non habeat dimẽsiones præcedentes, illa potẽtia erit ad esse tm̃. Ad tertium Auer. concedit consequens in. 8. huius cõmen. 52. quod declarauit in libello de Infinitate Dei. Et vsq; ad Octauum omittatur. Pro nũc satis sit scire illud esse necessarium. verum illæ mouentur per accidẽs independenter à subiecto, hę formæ p accidens dependenter.
F propterea illæ possunt esse æternæ, istæ vero non. Ad quartũ dicendum apud Auerr. in lib. Destruct. Destructionum, quòd aliter consideratur successio & velocitas in motu naturali, & aliter in motu animali. nam in motu naturali attenditur penes proportionem potentiæ ad resistẽtiam, in motu animali penes aptitudinem, siue secundum inclinationem eius appetitus ad tantum aut tantum moueri. quoniã in necessarijs appetitus & aptitudo sunt necessariæ, ille vniformiter semper intelligentiæ mouent. Ad quintum dici põt, ꝙ materia cœli respectu motus est eiusdem rationis physicæ cum materia mobili hic, qm̃ illa est in potentia contradictionis ad motum & ad quietem. 12. Metaphy. com. 41. materia tamen illa ratione habita ad formã est eiusdem rationis subiecti cum materia hac, non autem eiusdem rationis materiæ, nisi metaphysicæ. hæc sunt dicenda ad mentem Auerro. vtrum vero hæc sint simpliciter vera, in libro de Cœlo, & in libro de Substantia Orbis
G perquiratur. Hęc de libro Primo.

RECOGNITIONES.

CVm dixisset de materiali ipso principio, ꝙ vere necesse sit esse primum quoddam subiectum, ex quo inexistente cætera oĩa p se fiant, & non per accñs: & ꝙ ipsa materia alia à priuatione sit, & ꝙ ingenita, atq; incorruptibilis: reliquum erat de principio ſm εἶδος, i. ſm speciem dicere. hoc. n. videtur sequi eum, qui declarauit tria esse elemẽtaria principia, materiam videlicet, priuationem, ac formam, & qui horum trium duo tantum absoluerit. Et minuit talem distinctionem ſm Simpli. ꝙ duplex sit forma, quędam prima, & vere primaria, quã intellectum in alijs, & bonum, & primam cãm nuncupat, quæq; est tum effectrix, tum finalis causa: quædam vero nãlis, quæ elementum est eorũ quę gñantur, & corrumpuntur. tunc ſm Simplicium dicit. {De principio aũt ſm εἶδος}, i. secundum speciem, } hoc est de formali pricipio, videlicet separato, atq; intellectuali, & immobili. {vtrum vnum, aut plura,
H aut quot, } scilicet numero, {aut quę, } scilicet immaterialia, & intellectualia, omnino profecta, {per certitudinem, } id est exactiori diligentia {Primæ Philosophiæ, } id est Metaphysicæ {opus est determinare, quare in illud tempus } in quo agemus supernaturalia, {apponatur } id est relinquatur. Expositor vero Thomas, vir meo iudicio doctissimus, per principium secundum εἶδος, id est speciem, ideam exponit: nam de idea in Septimo Metaphy. Aristoteles disserit. Sed pace tãtorum virorum dixerim, melius est intelligere p principium secundum εἶδος, id est speciem, quid cõmune ad omnes formas separatas, quoniam in Metaphysica non solum agit de Deo, qui est forma secundũ speciem, sed de intelligentijs, quæ mouẽt stellas, & de ideis. Præterea, si diuisio formarũ, quã Arist. innuit, sit per opposita, per Principium ſm speciem cogitur Aristote. intelligere principium secundum formam separatam communem omnibus, quæ opponũtur formis ma-

1. Expõ.

2. Expõ.

terialibus

terialibus: & sic cogetur intelligere ideas, intelligentias, & Deum, & non solum Deum, vt Simplicius putat. nec ideam, vt credit Expositor. appellauit autem totum genus substantiarum separatarum, principium secundum formam, quia non est proprie genus formarum, sed causarum efficientium. genus autem formarum naturalium proprie est eorum, vt Themistius, quæ sunt causæ, atque elementa rerum naturalium, cum sint partes compositorum naturalium. propterea subscribit, { de Physicis autem & corruptibilibus speciebus, } id est formis { in posterius demonstrandis dicemus, } scilicet in proximo libro secũdo, nam de naturali forma (vt Simplicius inquit) dupliciter loquitur, partim ea ratione, qua est natura, partim quatenus materiæ obducitur, atque finis est generationis. Vltimo, exponi potest secundum Simplicium, vt intelligat per principium secundum formam, non separatum, sed elementare, quoniam rerum naturalium elementa accurate tradere non est Philosophi Naturalis, sed Metaphysici: de Naturalibus autem formis, non qua formæ sunt simpliciter, sed quatenus generantur, & corrumpuntur, dicere munus Naturalis Philosophi est, propterea dicit. { In posterius demonstrandis, } scilicet in libro de Generatione, & corruptione { dicemus, } vocat enim posterius dicenda librum de Generatione, & corruptione, quasi ergo dicat de principio secundum formam, id est quatenus forma est, remittatur in Metaphysicam, quatenus vero naturalis forma est, scilicet genita, ac corruptibilis, pertractandũ est in libro de Generatione, vbi verbum, secundum formam, pro inquantum, vel quatenus accepit. Sunt quidam, vt Simplicius narrat, qui de mente Aristotelis asserunt primum principium, quod est Deus, non esse causam effectiuam, sed finalem tantum: & hanc esse Alexandri sententiam censent. contra quos Simplicius recte obijcit, demonstrans hanc non fuisse Alexandri opinionem: quoniam ex verbis Alexandri, quæ ipse refert, colligit Deum esse effectiuam causam omnium eorum, quæ sub coelo fiunt, inquantum Deus mouet coeleste corpus, quatenus vero mouet intelligentias, vt appetibile, & desiderabile est finis. igitur Deus est causa vtroquè modo, & non tantum, vt finis. Deinde epilogat, & & ordinat se ad proximum librum. Et per aliud principiũ Themistius exponit naturam, cuius diuisionem venaturus incipit à diuisione rerum, & à differẽtia, quæ est inter naturalia, & artificialia. Vel melius per aliud principium intelligere potest diuisionem rerum, quam prosequitur in principio Secundi libri. nam primo libro ibi. { necesse est autem aut vnum } incepit à diuisione principiorum, vt proficisceretur ad perscrutandum de principijs. At nunc incipit à diuisione rerum, vt procedat ad perscrutandum de natura. & quòd sic intelligas ex eo patet, quia id intẽdit, quod statim exequitur. exequitur autem rerum diuisionẽ, ex qua procedit ad definitionẽ naturæ. igr̃ per aliud principium intelligit diuisionem rerum. Hactenus de Recognitionibus primi libri.

Commentariorum libri Primi Physicorum Finis.

ARISTOTELIS PHYSICAE AVSCVLTATIONIS LIBER II.

Cum Augustini Niphi Suessani Tralatione, Commentarijs, ac Recognitionibus.

HOrum quę sunt, alia quidem natura sunt, alia vero aliàs ob causas. Natura quidem sunt & animalia, & ipsorum partes, & plãtæ, & simplicia corpora, quemadmodum sunt terra, & ignis, & aer, & aqua: hæc enim & cætera id genus, natura esse dicimus. videntur vero ea omnia quæ dicta sunt ab his quæ non natura constant differre. nam hæc omnia, quæ natura sunt habere videntur in seipsis principium motus atq; stationis. Alia quidem secundum locum, alia secundum incrementum, & decrementum, alia vero secundum alterationem. At lectica, & vestis, & cætera id genus, quatenus quidem appellationem eiusmodi sortiũtur, atq; inquantum ab artificio sunt, mutationis insitæ principium habent nullum, quatenus vero ipsis accidit vt sint lapidea, aut terrea, aut ex his mixta, eatenus habent. DILVCI. B

HOrum quæ sunt, alia quidem sunt natura, alia vero propter alias causas. Natura quidem sunt & animalia, & partes ipsorum, & plantæ, & simplicia corporum, ut terra, ignis & aer, & aqua: hęc enim & eiusmodi à natura esse dicimus. Omnia autem, quæ prædicta sunt, differre videntur à non natura existẽtibus quoniam quæ natura sunt, omnia habere videntur in seipsis principium motus, & status: illa quidem secundum locum, hæc vero secundum augumentum, & decrementum: quædam autem secundum alterationem. Lectulus autem, & indumentum, & si aliquod huiusmodi aliud gen᷒ est, secundum quidem quod sortitum est in prędicatione vnaquaq;, & inquantum est ab arte, nullum habent impetum mutationis innatum, sed ſm quod contingit ipsis lapidea: aut terrea, aut ex his mista esse ſm hoc tantum habent. ANT. C D

DE intentione Secũdi libri Expositor recte sensit. Sunt.n. & principia subiecti Scię Naturalis, vtpote materia, forma, & priuatio, & sunt principia sciæ, videlicet subiectum, causæ, & passiones. hęc.n. tria, vt dicit in Primo Poste. scientiam conficiunt. Arist. igr̃ intentio hic est nunc agere de principijs Scientię Naturalis. ve3 quid sit ens naturale, quod hic subiectum est, quid natura siue causæ naturales, & qui sunt motus & affectiones entis naturalis. Sed contra hæc ambiges, quoniam eadem videntur subiecti principia & sciæ, igitur non differunt. Dici põt, q̃ q̃cunq; sunt principia subiecti sunt principia sciæ, non tamen è contra.

nam quæsitum & causa sont principia scientię, non tñ sub
iecti, vt dr̃ Primo Poster. sed hæc res in cōmento dicetur.
Tractatur⁹ igr̃ de his, prio definit qd ipsa natura sit, & an
te hoc qd hñs nãm p̃ drĩam à re non nãli, et pponit diuisio
nem dicēs, Eorꝫ quæ sunt, alia qdem natura sunt, alia vero
alias ob cãs, hoc est p̃ artē & fortunam, vt ait Them. expo
nit mēbra & inqt. natura qdem sunt & aĩalia et ipsorꝫ siue
ptes siue mēbra, & plantæ, & simpĺia corpa, quę sunt ceu
& plantarꝫ ptes, vti mēbra aĩalium. Et i hoc, vt Them. no
tat, regulam talē inouit, q̃ quorũcunq; tota nã constant,
ptes quoq; natura cõstabunt, in nãlibus ipsis dico. vt, qm̃
aĩalia tota natura constãt, ptes ei mēbra sift, & qa plãtę na
tura constãt, quæ ipsorꝫ vt ptes se hñt elementa, ẽt natura
constãt. secus est in his quę arte aut manu fiũt. domus etiã
p̃ artem fit, lapides nõ fiunt. Adiecit {& cætera id geo⁹}
vt lapides, metalla, & talia. Inter res nãles & res artificia-
les talē ponit drĩam, q̃ oãlia motus et qetis inquantũ talia
pricipium non hñt, non vna rõne, qm̃ alia hñt principium
mot⁹ localis, alia incrementi, alia alterationis. quæ vero ab
arte sunt, q̃tenus artificiosa non hñt eiusmodi p̃ncipiũ, sed
quo ad eorꝫ mãm. inquit, vñr uero ea oĩa quæ dicta sũt ab
his quæ non nã constant differre: nã hæc oĩa, quæ oã sunt,
habere vñr in seipsis p̃ncipium mot⁹, atq; stationis. sed nõ
vna rõne, qm̃ alia qdem fm locũ, alia fm incrementum et
decrementũ, alia vero fm alteratione. at lectica & vestis,
q̃tenus qdem appellatione eiusmodi sortiunt, hoc est ve-
stis ut uestis, et lectica ut lectica, atq; inquantũ ab artificio
sunt (hoc est expositiuũ præcedentis) mutationis insitę p̃n
cipium hñt nullũ. hæc p̃ticula, p̃ncipiũ græce est ormyn,
latine ĩpulsum, siue trahiculũ. hic tñ ad sensum trãstulit p̃o
cipiũ. quaten⁹ vero ipsis accidit vt sint lapidea, aut terrea,
aut ex his mixta, eatenus p̃ncipium motus hñt. Ex his col
ligitur qd sit hñs nãm, vcʒ q̃ est illud qd' in se hẽt principi-
um motus & stationis inquantum tale. hæc enim vltima
particula facit differre à re artificiali. nã res artificialis ha-
bet quidem motus principium, non tñ quatenus talis.

Commen. 1. Auer.

{Quia quum.} Proponit ĩtentionē, & cãm intentiõis,
& in gñali & in spãli. In gñali quidē vult intentionē libri
esse tractandũ de p̃ncipiis extrinsecis & fundamẽtis, hoc
est p̃ncipiis intrinsecis Scię Nalis. &, cum nõ possit hoc fie
ri, nisi agat̃ de subto, ideo hęc expõ cõuenit cũ illa Exposi.
In spãli vero incipit declarare qd sit res ipsa oãlis, quæ est
subm Sciæ Naturalis: nã hoc est manifestius ipsa natura.
{Et intẽdit.} Them. p̃ alias cãs voluit artē & fortunã.
Auer. voluntatē & casum, quę parꝫ differũt. reliq̃ patent.
{Et in hoc.} Ponit exempla, vt ex Themist. patet, &
vult per habētia principium ipsius motus localis, elemen-
ta, animalia, & coelestia corpora.
{Et si principium.} Contra arguet qs, qm̃ hęc non cõ-
ueniunt, igr̃ non possunt cõtineri sub vno mēbro. Rñdet,
q̃ continent̃ sub vno mēbro analogicę. hñt. n. principium
motus et status fere ęquiuoce, excusat tñ Arist. quia in de
scriptionib⁹ nullus põt facere plus Arist. ipso: quasi dicat,
q̃ hæc definitio danda de natura p̃ principium motus, li-
cet videat̃ prima fronte mala, quia dat̃ per analogum, ne-
mo tñ põt facere plus isto, videlicet Arist. in describēdo.
ideo non est incusanda, & p̃ ea quæ habẽt principium mo
tus auctionis intelligit vegetabilia.
Et quædam in alteratione.} Vult per alterationem cõ
mune quoddam ad gñationem in substantia, & alteratio-
nem in qualitate. igitur per mobilia in alteratione intelli-
git alterabilia & gñabilia, & reddit cãm, quia vtitur hoc
nomine alteratio large, & non proprie.
{Et istud.} Remouet quæstionem. dictum est, omne
naturale vt naturale, habere principium motus. vtrum se
cundum eandem rationem, hoc est, vtrum habeant prin-
cipium motus fm eandem spēm principii. Respondet,
q̃ non: qm̃ principiũ existens in motis fm locum est p̃nci-
pium fm formã, hoc est actiuum: p̃ncipium vero existēs i

E generabilibus & alterabilibus, non semper secundum for
mam. Im mixtis enim bene principium generationis & al
terationis est fm formam, hoc est actiuum, in simplicibus
autem est secundum materiam, hoc est passiuum. possunt
enim mixta se alterare ab intrinseco, & corrũpi ab intrin-
seco, simplicia non nisi ab extra. & sic principium hic sum
ptum non vna ratione dicitur.
{Sed hoc.} Sed contra hæc obiicit Iunior. igitur prin-
cipium hic accipiet̃ æquoce. Rñdet, concedendo. qa ca-
pitur hæc, vt cõe actiuo & passiuo principio. igr̃ fm quan
dam ęquiuocationem non simpliciter, sed qualis potest es
se in scientia, quæ dr̃ analogia, siue proportio.
{Et hoc est ita.} Duo accepit. Primum, q̃ simplex nõ al-
terat se, sed bene mouet se in loco. compositum vero & al
terat se ab intrinseco, & mouet se in loco. declarat igitur
hæc per ordinem, & inquit, & hoc est ita, quoniam non in
uenitur corpus simplex quod alteretur ex se, aut quod ge-
neretur ex se, sicut inuenitur corpus simplex, quod trans-
fertur in loco ex se, hoc est primum.
F {Principium autem.} Declarat secundum, & vult, q̃
in mixtis inueniť principium motus localis actiuum, & ẽt
alterationis actiuum, vt patet i lib. de Generatione. quia
assumpto cibo, iãntus alterat̃ à calore naturali, vt scripsi-
mus in lib de Gñatione. & sic patet secundum.
CIrca hæc occurrunt non paruæ dubitationes. Prima, Dubõnes.
propter quid principium motus localis dicitur æqui-
uoce in animalibus, elementis, & coelo. Respondẽt qui-
dam, & dicunt. Primo hoc esse dictum p̃pter coelũ, in quo
non est principium motus, sed ipsum est principium mo-
tus: at elementum & animal componuntur ex materia &
forma. igitur principium passiuum dicitur æquiuoce.
Sed hæc est rñsio contra Auer. nam Auer. vult, q̃ princi- Cõfutatio.
piũ in cęlo sit vere eiusdem rõnis, quatenus est mã ad ubi.
materia. n. ad vbi est vnius rõnis in coelo, & in omnibus, Rñ. Them.
vt dictum fuit in q̃one vltima. Themist. autem ait, & cę
leste corpus excipio, in quo natura est principiũ ciens sem
piternũ motum, non autem principium quietis. igr̃ natu-
ra dicitur fere æquiuoce de coelesti & generabili. quoniã
coelesti naturæ non competit definitio naturæ fm omnes
G partes, quoniam illa non est pricipium quietis. natura ve-
ro corruptibilis est p̃ncipium mot⁹ & quietis. igr̃ fm com Replic.
pletam oẽæ definitionē hæc dr̃ natura. Sed huic Them.
rñsioni videtur contrari⁹. Auer. 12. Meta. cõ. 41. & 2. cap.
de Substantia Orbis. vbi voluit cęlũ esse in potẽtia ad mo
tum & qetem. & hoc restat̃, tunc quia cęlũ est in potentia
cõtradictionis, atq; mere passiua mot⁹. & propterea Ari-
stot. ait 9. Metaphy. non esset timendum coelum qescere.
ex hoc arguit. timor est de possibili, igitur coelum possibi-
le: igitur coelum possibile est quiescere. Dici põt, q̃ coe- Defensio.
lum esse in potẽtia ad quietem potest intelligi dupliciter.
Vno mõ totalem ab oi motu, & hoc mõ non est possibile.
Alio mõ fm partem, & sic est verꝫ. qescit. n. hodie à motu
elapso heri. vñ capiendo potentiã, vt respicit totũ, nec est
in potẽtia ad motum, neq; ad quietē. ad motum totũ non,
qm̃ semp̃ mouetur: ideo est in potentia ad ptem mot⁹. ad
totã qetē minime p̃ idē, sed bñ ad ptem qetis. Themis. igit
vult, q̃ nã cęli dr̃ ęquoce p̃ncipiũ, qm̃ hęc gñabilis ē in po
tẽtia ad motũ, & ad qetē fm ptem & totũ. illa est p̃ncipiũ
H mot⁹ fm ptem & qetis fm ptem, & sic tollit̃ cõtradictio.
Secunda dubitatio est, quia vr̃, q̃ simplex habeat acti-
uum principium suæ alterationis. nã aer condensatus rarę
facit se ab intrinseco. videtur etiam, q̃ mixtum non habe-
at principium actiuum, vt aurum & mixtum vniformæ.
Respondent recentiores, q̃ nullum simplex habet princi-
pium actiuum alterationis per se, quoniam est vniformæ,
& alteratio est à contrario. & propter idē mixtum vnifor
mæ, & in se, & in partibus, etiam non põt alterare se pro-
pter vniformitatē. verum, quia communiter mixtum est
difforme, ratione partium diuersarum per se alterat se, &
una ps corrũpendo alterã, tandē totum corrumpit̃. gñat
aũt se fm partem, non aũt simplr. Ad argumentũ de aere.
Rñdent

Respondet aerem illum rarefacere se p accñs, inquantum quęrit maiorem locū. Sed hęc vīr non bene dicta. Primū quidē, qa, si vniformitas in se, et in ptib⁹ est causa, cur mixtum, aut simplex nō alterat se: eadē vniformitas faciet idē non mouere se localiter. non. n. vī maior rō de vno q̄ de altero. Secundo, pono ad imaginationē corpus vniformę, vel simplex, vel mixtū in vacuo, vt aurū & id genus. quæro, aut erit æternum, aut corruptibile. si æternū, tunc natura corruptibilis esset facta æterna. si corruptibile, & non à pricipio extrinseco, igī ab intrinseco. Tertio, dictum est, q materia cum ṗuatione admixta est causa corruptionis, sed eiusmodi corpora hñt materiam cum ṗuatione admixtam: igitur erunt corruptibilia ab intrinseco. Amplı⁹ contra rñsionem de aere instant. Primo, quia aer ille p se intendit raritatem, & p accñs motum localē, raritatem quidē, quia est dispō naturalis, p accñs vero motum localē, quia, vt consequāt raritatem. qm̄ idem est loc⁹ toti⁹ & partis in sphęra propria, igitur non p se intendit maiorem locum.

Defensio. Elementorum accidentia, sm q alterant, sunt i duplici differentia.

B Dici potest, q accidentia elemētorum sunt in duplici differētia, quędam per quorum variationem substantiæ elementariæ varientur secundum intensum & remissum, vt qualitates primæ, 3. Cœli, com. 67. & in his accidentibus nullo modo variari possunt elementa alteratione pura, qn sit admixta gñatio, ut Secundo de Aīa, com. 115. Alia sunt accidentia cōia, vt figura & raritas cōis, & id genus, & in talibus alterari possunt sine substantia. Tunc dico ad primum, q secus est in motu locali, & secus in alteratione. nā in alteratione alterās & alteratum oportet esse contraria, vel contrarijs affectionibus affecta. at in motu locali mouens & motus sunt proportionalia: ideo vniformitas impedit alterationem fieri ab intrinseco, non autē lationem. Ad secundum dici potest, q vacuum est res imaginaria, & in vacuo poni tale corpus etiam imaginaria, totum tamen est impossibile, quia ex illo sequāt impossibile. Stat enim quamlibet partem alicuius casus esse possibilem, totum vero simul esse impossibile, vt consideranti patet.

C Ad tertium dici potest, q materia & ṗriuatio sunt causæ corruptionis proxime, agens extrinseca causa est. & propterea dico, q tale erit corruptibile ab intrinseco ratione passiua, non autem actiua, sed requiritur contrarium. Ad argumentum de aere cōdensato dici potest, q aer condensatus in propria sphæra per se, et principaliter intendit rarefactionem, qua conseruatur eius forma in materia, & per accidens mouet se in loco propter illam raritatem. at aer condensatus extra sphæram per se primo intendit facere se in loco proprio, & per accidens rarefit, quatenus mouetur in loco. quicquid sit, non est inconueniens alterare se per se in accidentibus cōibus, vbi non variatur substantia, vt dictum est. Ex his colligitur positio Auerr. q nullum corpus simplex, siue mixtum vniformæ potest alterare se alteratione in accidentibus proprijs, quæ consequunē formam substantialem, quia non possunt elementa agere illa accidentia, nisi possent generare se, alteratione vero in accidentibus communibus, quibus non variatur substantia, possunt alterare se, et per idem mouere localiter se. hęc

Pō Auer.

D est sententia Auerr. Octauo huius, comment. 20. & 60. & Aristo. etiam idem ait in libro de Causa motuum animalium. & 4. Cœli, commen. 24.

Sed adhuc restat maximū dubium de reductiōe aquæ, vbi apparet ipsam reducere se. igitur in accidentibus proprijs alterat se ab intrinseco. Ad hanc respondet Auer. in 2. de Anima, com. 115. vbi vult, q nō alteratur in substantia, sed in vaporibus commixtis secum, quos ablato calefaciente ipsa reducit vt ṗrius ad frigiditatem cum auxilio medij: hæc est responsio eius. hæc responsio sufficit ad primam rationem. Sed restringatur argumentum de aqua pura, quæ sit calefacta substantialiter, & quæratur à quo reducetur? patet tunc non esse fugiendum ad vapores.

Rñsio Auer.

Quidam volunt aquam calefieri difformiter, qua ratione partes alterant se propter difformitatem, ut dictum fuit in mixto deformi. & hoc cum auxilio medij. Sed adhuc po

A no per casum, sicut est possibile ipsam esse vniformiter alteratam, tunc cum non possint recurrere ipse respondens ad deformitatem, quid est reducens? Propterea respondent alij, q aqua reducit se per accidens, quoniam ipsa calefacta est rarior q̄ sibi competat per naturam, & partes sunt nimis distantes à centro totius, tunc partes, cum velint se facere ad locum naturalem, per accidēs condensantur: & cum ad condēsationem sequatur frigiditas, ideo ratione motus localis se reducit, non per se, sed vt partes mouent se in loco. Hanc responsionem tenui in libro de Generatione. Sed nunc videtur non esse tenenda. Primo, qa licet i sphæra extranea partes velint facere se ad locum naturalem, non tamen in sphæra propria. vbi idem est locus totius & partium, & sic videtur q per se condensetur: & cum non possit esse condensatio nisi à frigiditate. 8. Physic. commen. 15. videtur, q condensatio non motum localem, sed frigiditatem sequaē. Secundo, solet instari de ferro magno vniformiter calido, ubi apparet in eo nullam fie

B ri raritatem. Similiter de magni silice. Nec potes recurrere ad insensilem motum localem, vt patet, quia hoc est cōtra sensum, & etiam si ferrum calefiet i aqua, potius acquirit densitatem quàm raritatem, vt tradunt Alchimici, qui aiūt ipsum calefactū in aqua esse ponderosius q̄ erat: quod esse non potest, nisi quia densius. Et licet hæc positio sit sustentabilis, videtur mihi nūc, semper protestatione præmissa, q aqua vniformiter calida remissa, tum in frigiditate, tum in substātia, reducitur à medio continente propter aptitudinem passi summam. Sed contra arguunt. Primo, quia tunc à proportione minoris inęqualitatis prouenirer actio, vt ponendo medium minus frigidum aqua. Secundo, tunc semper aqua reduceret se ad summam frigiditatem. si semper à medio reduceretur: non enim esset maior ratio de parua q̄ de magna. Tertio arguunt de aqua addita in quo casu ipsa alterat aquam præcedentem, & per consequens ab intrinseco alteratur. Hæc positio defendi potest. Et tunc est dicendum, q continens potest conside

C rari, vt est sub forma propria. verbi causa vt aer, aut calidus, aut frigidus tanto vel tanto gradu. et sic medium non reducit aquam agendo, nisi vsq; ad gradum proprium sibi, vel similem. alio modo vt instrumentum totius naturę vniuersalis, & ordinis totius: & hoc modo potest in multa quæ secundum speciem suam non potest, & vt sic potest esse principium extrinsecum reductionis aquæ ad maiorem frigiditatem q̄ ipse habeat. & hoc maxime propter passi inclinationem. Tunc ad primum patet solutio. licet eni aer vt aer non agat vltra gradū proprium, tñ vt instrumentum nāq; potest agere vltra ṗprium, qa hēt virtualem proportionem maioris inæqualitatis. Ad secundū dico, q aqua non est frigida vt octo, quia aer non reducit ipsam nisi generando vapores frigidos, qui non possunt esse frigidi vt octo, quoniam sunt aeri multa ex parte. Ad tertium dicendum, q illa aqua addita non agit, sed addit ad inclinationem, & sic medium facilius agit. hæc sunt dicenda pro nunc, si vero aliter aliàs occurret, aliter diceret non

D recusabo. sumus enim in materia probabili, vbi contingit opiniones mutari.

Vlterius quærunt, vnde dicatur motus naturalis. Respondet quidam, quód dicitur propter materiam affectā qualitate disponente ad illum, vt motus grauis deorsum, quia materia grauitate affecta disponit ad illum. Contra obijciunt primo, quia motus coeli non esset naturalis, cum nulla sit ibi qualitas materiam coeli afficiens. Secundo, quia omne principium passiuum propinquum debet esse corpus in actu, cuiusmodi non est materia cum qualitate. Tertio, tunc aquæ calefactio non est motus naturalis, quia materia cum qualitate non promouet ad calefactionem. Propterea aiunt ipsum compositum per se existens, quod per se mouetur esse propinquum principium passiuum ipsius motus: & quód dum inclinatur ad talem motum, ille est nālis sibi, dum autem sibi contrariatur, ille est violentus. ideq; calefactio aquæ est violenta.

Dubiū de motu nāli.

Dici potest concordando, q motus esse potest vno modo naturalis, quia remoto impediente competeret subiecto, & sic recte dicunt talẽ motum esse nãlem pp totum compositum, quod includit formam, quæ est principium inclinatiuum & actiuum illius. Alio mõ potest sumi mot⁹ naturalis, p eo qui competit subiecto, non contra nãm illius: & hoc modo ipse motus dicetur naturalis à solo principio passiuo aliqua qualitate disposito afficiẽte ipsum, qua rõne calefactio ipsi⁹ aquæ erit motus naturalis: qm̃ licet frigiditas non disponat ad motum calefactiuum, vt ille competat remoto impedimento, afficit nãm vt sit passiua à contrario: & hoc satis est, p nãlitate secundo mõ. Nec inconuenit illam resistere rõne formæ, & disponere vt in materia.

De motu cęli.

De motu cœli dici põt q ille est, naturalis ęquiuoce, vt dictum fuit, & distinguit contra artificialẽ, & vt distinguit contra violentum: ppriẽ tñ est motus aĩalis, vt in libro de Substantia Orbis, & Secundo de Anima dictum est.

{Et non debet.} Commentũ istud patet, veꝝ aĩaduersione dignum, q ens artificiale est illud, quod inquantum
F
tale non includit pncipium motus neq; generis. huius rõ est, q reduplicatio cadit supra formam rei artificialis: forma aũt eius est figura, figura vero nõ est de principiis actiuis, quoniam est qualitas in quantitate 7. Physic. Sed dices, cur non descripsit ens casuale, cum ens naturale sit contra distinctum ad illud. Dicendum hoc esse factum, quia non est ita necessarium ad intellectum naturæ, sicut ens artificiale. Secundo, quia posterius de ipso tractabit. Ex his sequitur, q motus cœli propter tria dicitur naturalis. primo, quia nõ artificialis. secundo, quia non à casu siue à fortuna. tertio, quia non violentus. Dicitur vero non naturalis propter vnum, quia natura est determinata ad alteram differẽtiam positionis: propterea dicitur absolute motus aĩæ proprie. Et sic tolluntur contradictiones.

RECOGNITIONES.

Præ cæteris aliis oĩbus qd sit natura prio quærit. Causa est, qm̃ nec ens, quod est fm nãm, nec ens habẽs nãm, quod dr̃ ens naturale, cognosci põt natura ipsa ignorata.
G
Inuestigat igitur nãm qdnam sit p dr̃iam, qua differũt ea, quæ natura sunt, i. qua differunt entia nãlia ab iis, quę non sunt à natura, & prio præmittit diuisionẽ, & dicit {eoꝝ q̃ sunt}, i. entiũ, {alia qdem sunt natura}, i. quoꝝ causa est natura. {alia vero pp alias causas,} & itelligit p alias cãs, oẽs alias, p quas fiũt non nãlia. Nam praua, & studiosa ab intellectu practico cũ appetitu fiũt. artificialia vero ab intellectu practico sine appetitu, vt lectul⁹, aut domus, aut tibicina, inuẽtio thesauri à fortuna: monstrũ vero à casu. p alias igr̃ causas, hæc intelligit. Supponens igr̃, p explorato quędã esse, quę ab aliis cãis fiant, demonstrat exẽplis, quę sint entia nãlia, quæq; sunt à natura, & dicit. {natura qdẽ sunt,} vt exẽplis vtar, {& aĩalia, & ptes hoꝝ: & plantę,} & subaudi, & haꝝ partes, vt Simpl. subaudit, {&} subaudi {simplicia} de numero {corpoꝝ,} ex qbus constant aĩalia, & plantæ, & eoꝝ partes. {vt terra, & ignis, & aer, et aqua.} sic igr̃ patet p exẽpla, quæ sint entia à natura: nã sunt aĩalia, & plantę, & hoꝝ ptes, & corpora simplicia, ex
H
qbus hæc constant, & in quę stat eoꝝ vltima resolutio. nõ enim electio hoꝝ causa est, qppe cum electio idetermina ta sit, hoꝝ vero gñatio determinata. neq; fortuna aut casus: hmõi. n. raro eueniunt, aĩalia autem, & plantę, & eoꝝ partes, & simplicia plerunq;, neq; eoꝝ causa est ars. ea. n. quæ ab arte fiunt, extrinsecus fiunt: hæc vero extrinsec⁹, recte igr̃ addit. {hæc. n. & hmõi}, s. mineralia, quæ similia his sunt {à natura eẽ dicim⁹} cętera vero q̃ ab aliis cãis sunt, non sunt entia nãlia. Aĩalia, & plãtæ, & mineralia, & eoꝝ partes, & elẽta naturalia dixit, qm̃ vt patebit, cõe qppiam hñt: quod cõe, vt Simpl. inqt, non est sensus, qm̃ hic pprius aĩalibus est, non est nutritio, & augumentum, aut gñatio sibi similis, sed illud cõe est naturalis mot⁹. & localis qdem, non q sit aĩali impetu, & alteratio, & gñatio, uel corruptio quædam & actio, vel decrementum, hoc pacto exponit Simplici. sed nos aliter postea. cum vero dixisset,

E
{& animalia} addidit {& hoꝝ partes,} quid intellexerit Themistii. in commentariis dictum est. Alexander asserit hoc esse dictum ad dr̃iam artificiosoꝝ. nam eorũ, quæ natura constant, partes etiam natura constant, artificiosorum vero partes non oẽs artificiales: domo. n. arte consistente, aliquæ eius partes fm artem eius sunt, aliquæ vero fm naturam. lateres. n. & valuę ab arte sunt, lapillus vero & ligna à natura. Sed circa hæc, quæ Alexan. dixit, considerat Simpl. qm̃, si partes veras partes hic appellamus, artificialium quoq; partes artificiales sunt, statuæ. n. caput, & pedes artificiales sunt, & domus etiã partes andrones, videlicet & genethonides, & portic⁹ artificiales sunt. At, si partes etiam ipsa prima elẽnta appellauerimus, qualia sunt ligna, lapides, & huiusmodi, etiam in naturalibus prima elementa non sunt naturalia. non, n. materia, cum per se immobilis sit, naturalis est, sed magis est natura. Sed defendi potest Alexan. q inter hæc sit quædam dr̃ia, quoniam in artificialibus propinqua etiam elemẽta non sunt ar
F
tificialia, sed naturalia, vt in statua æs, in domo ligna, & lapides. in naturalibus vero, licet vltimũ elementum non sit naturale, materia, s. propinqua, tñ elementa naturalia sunt, qualia sunt mẽbra, & quatuor corpora simplicia, & sic habebitur per hæc quędam differentia inter ea. Sed dubitat hic Simpl. quonam pacto animalia, & plantas natura esse ait, cum sit aĩata, quæ vbiq; Arist. distinguit à nãlibus, q aũt naturalia hæc dicat, patet in pñti textu, & etiã inferius asserit ea, quæ fm augumentum, & decremẽtum mouentur, naturalia esse. Insuper sata ligna, vt posterius dicit, germinare fm naturam suã asserit. Miror Simpliciũ cum dubitet in eo, in quo non oportet. Nam Aristo. hic p ens naturale intelligit valde suse, p omni eo, quod non est ab aliis causis, intelligens per alias cãs intellectum cum appetitu, intellectũ practicum, casum, & fortunã: omne. n. illud, quod est ab aliqua causa, q̃ non est aliqua haꝝ, Arist. vocat ens nãle, in pñti libro. at vbi distinguit ens naturale ab animatis, pprius locutus est, & ad hunc intellm veni
G
unt verba Eudemi in Primo Nãlium suoꝝ. Hac diuisione pręmissa assignat differentiã inter entia naturalia, & entia non naturalia. nam p hanc dr̃iam concludet ipsius naturæ definitionem. Sed quid p non naturalia intelligat, videt q intelligat artificialia pp exempla, quæ inducit de lectulo, & de indumẽto, & aliis eius gñis. Dicendum eum posse intelligere oĩa alia à naturalibus, sed qm̃ eadem ratio est dr̃ię naturalium ad alia quę est artificialium, ideo solum p sequitur dr̃iam naturaliũ ad artificialia, qm̃ sic potest colligi differentia naturalium ad alia quæ non sunt artificialia. & qm̃ differentia, quam psequitur, est naturalium ad artificialia, ideo supponit conuenientiam, q videlicet vtraq; intra se contineant pncipium motus: scãnum. n. & animal intra se habent principiũ motus. verum differunt, qm̃ naturalia hñt principium mot⁹, quatenus talia, hoc est quatenus sunt nãlia, scãnum vero et lectica hñt motus principium, nõ quò artificialia, sed quò sunt lapidea, vel lignea. vnde dicit. {Omnia autem quę prædicta sunt. vз aĩalia,
H
& plantæ, & hoꝝ partes, & elementa, {differre videntur à non natura exñtibus: qm̃ quæ natura sunt, oĩa habere videntur in seipsis principiũ motus & status} quatenus subaudi talia. Quid vero sit intelligendum p principium, Simplicius effectricẽ cãm intellexit: quod, an verũ sit, posterius differẽdum. Sed anteq; assignet aliud mẽbrum, & illius expõnem, innuit quandam dr̃iam eoꝝ quę principium motus intra se hñt, ut innuat ens naturale nõ vna rõne habere principium motus, & dicit. {illa qdem} principium motus hñt eius, q est {fm locum.} & exponit Simplicius, vt terra s eum locum, q deorsum est, & ignis sursum. alii exponunt vt aĩalia, quæ p seipsa mouentur {hæc vero fm augumẽtum & decrementum} & exponit Simplici⁹, vt ignis, & aliqui lapides, quos auctos vel diminutos esse narrant. alii exponũt, vt plantę, {quędã aũt fm alterationẽ} vt aqua, & cætera elementa. Veꝝ melior expositio est animalia moueri fm locum, plãtas fm accremẽtum, &

Quę Alex.

Quę Simpl.

Defensio.

Dubiũ Simplicii.

Eudemus.

Quid p principium.

augumentum

augumentum, elementa fm alteratione͂. causa est, q͂m solū aĩalia fm locum mouentur à se, & cętera non nisi quaten⁹ mouentur ab aĩalibus, & plantę solum moueñ fm accrementum & decrementū, et cętera non nisi quo participāt anima vegetali: elementa vero solum mouentur fm alterationem, & cętera ea ratione alterantur, quò participant

Dubitatio.

ratione elemētaria. Sed dices, nonne animalia motus augumenti, & alterationis principium habent. Dicas animalia ratione qua aĩalia non habere nisi principium mot⁹ fm locum: quò autem sunt vegetabilia, principium habēt motus accremēti, & quò mixta ex elementis, principium

De pricipio quietis.

habēt alterationis. Ostendit autem Simplicius etiam hæc habere in seipsis principiū quietis, tū q̃a non exterius principium q̃etis habent, tum ēt, q̃a non est in infinitum aliq̃s motus naturalis, sed ad mēsuram pprię spēi corpora natu-

Obiectio de cælo.

ralia q̃escunt à motu. Obijcit Alexā. de cęlo, quod est naturale, et habet intra se motus principiū, non autem q̃etis, cū incessanter moueaf: & sic velle videf Alexā. oĩa corpora naturalia motus ṗncipium habere ītra se, q̃etis aūt non

Porphyr.

omnia. Porphyrius pp hoc legit {&} pro vel, vt dicanẽ naturalia esse, quę intra se principium hñt motus, vel quie-

Simplic.

tis. Simpl. autem p motum fm locum intelligit motum, q̃ non ab anima proficiscitur, sed à natura, et propteres bene dixit Alexan. vt inq̃t. cum dixit corpora simplicia solū habere ṗncipiū mot⁹ in seipsis, si voluit intelligere aĩalia, & plātas habere principium motus fm locum, non quò animalia, & plantæ, sed quò corpa naturalia, sed hoc quod Simplicius dicit, non est necessarium: q͂m motus fm locū, q̃ proficiscitur ab aĩa est naturalis, capiendo nām pro ṗncipio, quod differt ab alijs caussis, de quibus loq̃tur hic Ari-

Aliud membrum.

sto. Deinde transit ad aliud mēbrum, & declarat, q̃ licet artificialia habeant motus principium, non tamen quò ar-

Prima expō Simplici.

tificialia. Simpl. vero asserit Arist. cū monstrasset ex ijs, quæ manifeste apparēt, nālia habere in seipsis ṗncipium mot⁹, & q̃etis, nunc p appōnem eoꝝ, quæ nō natura, sed arte constant, mōstrat q̃ proprium sit hoc natura constantium argumentū, q̃ ea, quæ non natura cōstant, sed fm artem: non quaten⁹ talia, sed quò sunt nālia habēt principiū motus. ergo nālibus quò sunt naturalia proprium est habere ṗncipium motus & quietis intra se. Hæc Simplicij

Rō expōis.

expositio stare pōt, sed q͂m proposuit dr̃iam inter naturalia, & non naturalia, & declarauit ipsa naturalia, consonū rōni videtur, vt nunc declaret non naturalia. ideo dicit. {Lectulus aūt, & indumentū, & si aliquod huiusmodi aliud genus est}, ſ. & oē aliud artificiale, {fm quidem quod sortitū est in prędicatione vnaquaq;}, i. et vnūquodq; artificiale spāle, vt lectulus quatenus lectulus, & indumentum, {&} gñatim omne tale {inquantum est ab arte nul-

Impet⁹ q̃d.

lum hēt impetū}, i. internum motus ṗncipium. Nōnulli p impetum principium intelligunt. {sed fm quod contingit ipsis} eē subaudi naturalia, videlicet {lapidea, aut terrea, aut esse ex his mixta, fm hoc tantū}, i. eaten⁹ {hñt.}

Nota de artificialibus.

Non enim in artificialibus quatenus artificialia sunt, est artifex, neq; ars: fertur. n. deorsum gleba postq̃ cœpit mo-

Simplic.

uere se, non ab exteriori parte mota. Figuratur autem lectulus ab exteriori artifice. Quare, vt Simplicius concludit, si naturalia omnia in seipsis habēt principium motus: artificialia vero quatenus artificialia nō habent, sed quatenus naturalia, proprium erit reb⁹ naturalibus habere principium motus & quietis. Sed quæres primo quid p prin-

Quid p principium.

cipium motus intelligat Aristo. Simplicius exposuit principium motus, id est effectricem causam, nos tā actiuum, q̃ passiuum intelligimus. nam animal principium motus localis habet, quo seipsum mouet, passiuū autem quo mouetur. plantæ principium actiuum habent, quo se augent, animam scilicet, & calorem, passiuum autem, quo augentur. elementa actiuum principium habent, quo se alterant saltem in ijs accidentibus, quæ non mutant substantiam, vel in alijs saltem per accidens, passiuum vero quo alterā-

Quid p alterationem.

tur. Secundo, quæres quid p alteratione͂ intelligit Arist. dicas per alteratione͂ intelligere motū contra gñationem

A distinctum. nam ens naturale p hoc quod habet gñationis principiū, non differt ab ente artificiali: habet. n. artificiale gñationis principiū sicut & naturale. Ex ijs contra Simpli. & Auer. sequitur primo, q̃ non bene dixerunt elementa collocari sub ijs, quæ habent principium motus fm locum, q͂m sola aĩalia & sublunaria & cœlestia sub ijs collocantur. non. n. elementa mouentur à seipsis nullo corpore extrinsecus mouente: non. n. possunt motum incipere, nisi ab aliquo corpore moueantur. Sequitur secundo cōtra Auer. non bene per alterationem exposuisse quid cōe generationi, & motui alteratiuo. nā ens naturale non differt ab artificiali per hoc q̃ includat principium gñationis, cū tale principium etiam artificialia includant. Seq̃tur tertio non bene dixisse Auerroem accepisse principium in alteratione, & in alijs motibus alia rōne. Declarauimus. n. elementa habere in seipsis principium alterationis vtrunque, sicuti & ea quæ mouentur fm locum, & ea, quæ moueñ fm augumentū. diximus. n. elementa in q̃busdam ac-

B cidentib⁹ cōibus posse se p se alterare, in accñtibus vero, p prijs saltem p accñs. & hoc sufficit vt elementa includant vtrunq; principiū. ex ijs tolliẽ confusio in verbis Arist. nā fm expōnem Auer. habetur confusio in verbis Arist.

Quid nāle. Quid ñ nāle

Ex ijs pspicuum est Ens Naturale esse, quod hēt principium motus, & quietis, quatenus naturale, non q̃dem oĩs mot⁹, vel oĩs q̃etis, sed satis est vt habeat intra se principium actiuū atq; passiuum alicuius mot⁹, q̃cunq; sit ille motus, quatenus nāle. At non naturale est, quod inquantum tale nō habet motus alicuius ṗncipium, nec actiuum, nec passiuum. Patet secundo, id quo differunt naturalia à non nālibus esse principium motus, & quietis. hanc expositio-

Dealteratiōe elmtorum.

nem nec Simpl. nec Auer. intellexit. Sed circa ea quæ diximus in cōmentarijs, aĩaduerte, illa esse bene dicta ad opinionem Auer. non tñ ad opinionem oĩum. nam sunt q̃ asserunt ignem posse refrigerari, aquā calefieri, terrā humectari, aerē exiccari, nulla remissione facta in suis substātialibus formis, q͂m iusta. hoꝝ opinione͂ non seq̃tur, ignis est

C remisse calidus: ergo est remissus in substātia. Simili rōne nec de aqua, nec de alijs seq̃tur: q͂m, fm eorū opinionem, ad remissionem qualitatum primarum in elementis, non

Excerptū.

sequitur remissio in substātia. Ad argumentū vero Auer. 3. de Cœlo alibi rñdemus. Ex ijs seq̃tur, elemēta, cūm sunt in sua nāli dispōne, non includere principia actiuum et passiuum suæ alterationis, non. n. ignis, cum est in sua naturali dispōne, potest se aut calefacere, aut refrigerare. sed cum elementa præternaturaliter disponuntur, bene suæ alterationis principia actiuū, & passiuum includunt. Potest. n. aqua calida se ad frigiditatem reducere, & ignis refrigeratus ad caliditatem. & cum dicit Auer. ad alterationem requiri contrarietatem, sed aqua calida est vniformis. dicūt aquam calidam esse difformem, quatenus virtus formæ, quæ est frigiditas, contraria est dispōni præternāli, ſ. caliditati, nec putant absurdum aquā p suam formā sibi contrariari, quaten⁹ præternāliter disposita est, ſ. p frigiditatem.

De gñabili.

Quibus patet aquam reducere se ad frigiditate͂ nulla alia

D rōne, nisi vi suę formæ. Sed ijs, quæ dixim⁹ occurret q̃spiam. q͂m generabile, vt gñabile, est ens naturale, & tñ non includit quò gñabile est vtrunq; principium suæ generationis. quare ens naturale, vt naturale diceẽ solum quò includit passiuum principium. Diluitur vero primo hoc argumētum, q͂m generabile, quo gñabile, non est naturale, sed quid cōe enti naturali, & artificiali, cum ēt artificialia gñabilia sint. Sed de condensatione, & rarefactione aeris aĩaduerte, tam condensatione͂, q̃ rarefactionem accipi pos-

De aeris cō densatione.

se physice, & sic raꝝ est, quod habet plus de calido. densum vero, quod habet plus de frigido, & mathematice, et sic raꝝ est, cuius partes longius iacent, densum vero contra, cuius videlicet ptes, ppius recumbunt. Secundū physicam rōnem non pōt aer condensari atq; rarefieri, nisi ab exteriori agente: fm vero mathematicā, rarefit in sua sphæra, & condensaẽ, & ēt extra sphæram à se, cum non alteretur in accidentibus proprijs.

DILVCI. Natura igitur principium est quoddam atq; causa mouendi & quiescendi eius in quo est primo per se, & non fm accidens.

ANT. Tanquam sit natura principium quoddam, & causa mouēdi, & quiescendi id in quo est, primo, & per se, & non fm accidens.

Ex differentia data coocludit definitionem naturæ, & vis ei⁹ est vis enthymematis sic. Ens naturale est quod includit principium motus & quietis: igitur natura est principium quoddam, atq; causa mouendi & quiescendi, eius in quo est primo per se, & non fm accidens. vnde syllogismus erit, Quo differt naturale ab artificiali est principium motus & quietis eius in quo est primo per se, et non fm accidens: naturale est, quo differt natura ab artificiali: igitur natura est principium. & reliqua.

RECOGNITIONES.

Tanquam ως igr̃ quare. Expositio.

OMnes legunt hęc verba illatiue, & ως, pro quare, aut pro igitur. quia volūt ex dřia, quam assignauit inter naturalia, & non naturalia, nunc inferre pro conclusione definitionem naturæ. Et Simplicius sequēs huiusmodi expositionem resoluit illationem ad artem prioristicam tripharium. Primo, conficiendo syllogismum in prima figura hoc pacto, id oē, quod naturalia à non oaturalibus differunt, motus per se principium est eius, in quo est, ut textu illo patet. {omnia autem quæ prædicta sunt:} natura est id, quo naturalia à non naturalibus differunt, vt per se perspicuum est: igitur natura motus per se principium est eius in quo est. Secundo, conficiendo syllogismum in tertia figura hoc pacto, Naturale differt ab oon naturali, qua includit motus per se pricipium eius, in quo est, ut textu illo probatum est, {omnia autem quæ prędicta sunt.} naturale differt à naturali, quà includit naturam, vt perspicuum omnibus est: igitur natura est motus per se principium eius in quo est. Tertio potest confici, vt Alexāder coofecit, hypothetice hoc pacto, si ea, quæ naturam habent, differunt à non naturalibus, q principium p se motus & & quietis in seipsis habeant, natura est principium motus per se, eorum in quibus est: est autem primum, igitur & secundum. q autem hoc pacto differāt ea, quę naturam habent à non naturalibus, ex inductione probauit, artificialia apponens, quæ nō habent tale principium. Et hæc tertia resolutio magis verbis Aristo. conuenire videtur. hoc pacto illatiue legimus io commeotarijs, tamen si quis græca verba inspiciat, textus hic legi nō debet illatiue, sed, cū dixisset artificialia noo quo sunt artificialia, intra se motus pricipium includere, sed quo lapidea, aut terrea, quasi reddit causam, & dicit. {Tanq; sit natura primo, & per se, & non fm accidens principium quoddam, et causa mouendi atq; quiescendi id in quo est} & tunc istud non est conclusio, sed causa, vel ppositio, & non sine magno artificio hoc fecit: nam, si ex dictis illatiue deduceret definitionem naturę, tunc oō esset de natura pręcognitum quid sit, sed fuisset quæsitum. & ideo ad indicandum quid est natura, esse hic præcognitum, vtitur eo, vt concesso, & per ipsum vt concessum, assignat causam dictæ differentiæ: ad indicandum vero definitionem naturę egere aliqua expositione, saltem ad termini significationem, in fine textus præsentis commenti tertij ibi. {est igitur natura,} infert naturæ definitionē, & hac ratione exponit illam particulam, {nō secūdum accidens,} & fortasse in illo loco, {est igitur natura,} non infert definitionem naturæ, sed resumit tanq; per se notum, vt inferat quid sit habēs naturam. & est melior expositio. si quis igitur considerauerit græca verba, hæc nostra expositio videbitur eis valde consona.

DILVCI. Dico autem non per accidēs, quia sibijpsi aliquis Medicus cum sit, sanitatis causa esse pōt, at tamen nō quatenus sanatur medicinam habet, sed accidit vt idem sit Medicus atq; sanetur, qn̄ & nonnunq; inuicem separentur.

E

ANT. Dico autem non fm accidens, cùm fiat vtiq; ipse sibi aliquis causa sanitatis, cum sit Medicus, sed tamen non fm quod sanatur medicinam habet, sed accidit eūdem Medicū esse, & sanari. vnde & diuiduntur aliqn̄ adinuicem.

Expositio. Declarat definitiooem. Vbi animaduertendum, q natura & ars conueniunt. ambæ. n. esse possunt principium motus eius in quo sunt, vt ars medendi nonnunq; est principium sanationis medici, sed hoc differunt, q natura est principium per se motus in illo in quo est: ars vero est principium per accidens: ad differentiam artis, quæ in subiecto eius nonnunq; est principium motus, adiecit non per accidens. inquit. Dico autem non per accidens, quia sibiipsi aliquis medicus cum sit sanitatis proprię causa esse potest: attamen non quatenus sanatur medicinam habet, sed accidit, vt idem sit medicus, & sanetur, signum ponit, & inquit, qn̄ & nonnunq; inuicem separentur, et cum contingat separari, iure ars non p se causa erit motus eius in quo est. Animaduersione dignum, q omne p se est de omni, necessarium, et ita quod non est de omni vel necessarium esse non potest per se: & quoniam potest interdum ars esse causa motus in subiecto eius, & interdum oon, rationabiliter per accidens, & oon per se causa erit motus sui subiecti, quia vero nunq; esse potest quin natura sit principiū motus subiecti in quo est, iure naturam p se causa erit motus sui subiecti. Et sic patet differentia.

F

Apta reddit rō cur nō per se & de ol. cur ars p accidēs, nō per se pricipiū ē

DILVCI. Similiter autem & cæterorum quæ efficiunt vnumquodq; se hēt. nihil. n. ipsorum effectionis in se pricipium habet. Sed alia quidem in alijs atq; extrinsecus, vt domus & vnūquodq; eorum quę manu conficiuntur: alia vero in ipsis q dem, non tamen per se, vt quæcunq; causæ per accidens sibi fieri possunt.

ANT. Similiter autem & aliorum, quę fiunt, vnumquodq;: nullum enim eorum habet in seipso factionis principium, sed alia quidem in alijs, & ab exteriori, vt domus, & al orum manufactorum vnumquodq;. alia autem in seipsis, sed nō per se ipsa, quæcunq; autem secundum accidēs fiunt causæ sunt vtique ipsis. est igitur natura, quod dictum est.

G

Expositio. Et ne credat quis q natura solum ab arte medendi differat, ampliat dictam differentiā ad omnia. & inquit. Similiter autem & cæterorum quæ efficiuntur arte vnumquodq; se habet, vt dictum est in medicina. nihil enim ipsorum effectionis in se principium habet, & sic natura differt ab arte, & cæteris id genus. Adiecit tamen effectionum artis talem differentiam, quòd effectionum artificialium, quædam principium habent in alijs, & extrinsecus, hoc est non in subiecto in quo sunt, neq; per se, neq; per accidens, vt domus & vnumquodq; eorum quæ manu conficiuntur. hę enim artificiales effectiones, neq; per se, neq; per accidens in subiecto eorum habent principium, aliæ vero effectiones principiū habent in subiecto in quo sunt, vt sanatio medici ab arte eius, verum nō per se, sed per accidens habent causam in earum subiecto, vt dictum est, ideo iterum concludit naturam esse (vt dictum est) principium motus & quietis per se primo, & non secundum accidens eius in quo est.

Dřia eff. artificialium.

H

Comment. 3. Auer.

{Quia manifestum.} Auerroes primo facit enthymema, vt in litera fecimus. Et sermo patet.

{Et ista.} Digreditur & disputat cum Auicen. et dicit primo, q ista definitio naturæ est manifesta hic. Dicit secundo, q naturam esse est manifestum per se: ut post dicet Arist. Dicit tertio, q est vnum principiorū istius scientiæ,

immo

immo principium subiecti scientiæ vno modo, & subiectum in scientia alio modo. Dicit quarto, q non est declarandum à Metaphysico. Hæc est positio Auerrois.

{Neq; est.} Narrat positionem Auic. & inqt, neq; est ex eis q̃ non sunt nota per se, vt apparet ex verbis Auicē. Et ita uult Auicēna, q naturam esse non sit per se notum.

Ad hominē Metaphysicus naturam esse probare pōt, non aūt absolute.

{Nisi intendat.} Excusat Auic. q naturam esse probari à Metaphysico potest intelligi dupliciter. Vno modo absolute, tanq̃ conclusionem propriam in Metaphysica demonstratam per propriam rationem, & hoc modo errat. Alio modo tanq̃ negata ab ipso cauillatore, & sic fortasse bene ait. quemadmodum Aristo. voluit Metaphysicum debere cōtradicere negātibus prima principia, non quidem demonstratione simpliciter, sed per concessa.

Ex quo motū habet motorem, & pbatur, voluit Auic. posse pbari naturam esse.

{Et iste hō.} Adducit Auer. tres rationes Auicē. acceptas à signo quibus enitebatur probare q naturam esse non sit per se notum. Primo sic, non est aliud naturā esse, q̃ motum ipsum habere motorem. idem enim est natura & motor, & ita idem erit ipsam esse, & motorem esse. motor est, quia res mota habet ipsum. tunc arguo, motorem esse probatur in Octauo per hoc, q res mota habet motorem: sed natura est motor: igitur etiam naturam esse probabitur per hoc q motum habet motorem. vt idem est, probare album esse, quia partes habet albedinem.

{Et dixit illic.} Secundo arguit, Arist. 8. Phy. dubitat, vtrum simplicia habeant motorem: sed natura est motor: igitur dubitat an habeat naturam, sed naturam haberi est ipsam esse: igitur dubitat an natura sit.

{Et potest.} Tertio Arist. probat elementa habere grauitatem tanquam motorem, sed natura est vt grauitas & motor: igitur demonstrat, vt supra, habere naturam, & ita naturam esse est quæsitum & non præcognitum.

{Et hoc non est.} Respondet ad rationes eius vnica responsione: & vult, q multū refert dicere hoc habet illud, & hoc habet illud differens ab hoc. habere. n. animal caput per se patet, an habeat caput differens à collo, non patet. Omne itaq; motum habere motorem per se patet, sed an habeat motorē alium à re mota est occultum. Dico igitur, q in illis locis Arist. probàuit & inuestigauit an natura mouens sit alia à re mota, supponit autem naturā esse.

{Et causa.} Affert causam, quorum Aristoteles disputauit non de quæstione an natura sit, sed an natura mouēs sit alia à natura mota, propter Platonem, qui extimauit esse aliquid quod mouet se.

{Et manifestum.} Et q non probauerit naturā esse declaratur ratione, qm̄ siue positio Platonis sit vera q idem mouet se, siue sit verum, q natura mouēs est alia à re mota, vt dicit Aristo. semper naturam esse est præcognitum, nam ubi positio Platonis sit vera, illud quod seipsum mouet dignius habet hoc nomen natura secundum definitionem datam, videlicet, q sit principium motus & quietis, vbi vero positio Aristote. sit vera, etiam naturam esse est præcognitum. Sed illud quod latet, est, an motor sit alius à moto. Et sic patet solutio rationum Auicennæ.

{Et cū notificauit.} Volens dubitare Auer. contra se, format syllogismum literæ hypothetice sic, Si quo naturalia differunt artificialibus est principiū quo mouent & quiescunt per se primo & non per accidens, & natura est quo differunt naturalia ab artificialibus: igitur natura est principium motus & reliqua. Hic est syllogismus.

{Et nō debet.} Obijcit sibi, quia si definitio naturæ est per se nota: igitur non potest esse conclusio demonstrationis, modo Aristo. syllogizauit illam ex differentia naturalium & artificialium.

An quælibet ppō imediata sit p se nota & ecōtra.

{Qm̄ est dictum.} Respōdet, vbi debes scire, ut. 1. Cœli. cō. 2. colligitur, q triplex est propositio. quædam simpliciter nota, vt dignitas, quæ nō demonstratione, nec syllogismo, nec aliquid id genus deduci potest, sed vt ait Ari. quatenus terminos cognoscimus, & qm̄ lumine tantum terminos cognoscimus, ideo solo lumine patet. Alia est propositio penitus ignota, & hæc est quæstio, quæ cōclu-

A sio efficitur & nota sola demonstratione. quędam est media, quæ, cū non sit quæstio, non est demonstrabilis. cùm vero sit aliquantulum ignota, est locorum aliquo probabili explicabilis, vt vel syllogismo hypothetico, aut diuisione, aut compositione, aut exemplo, et id genus: & propterea vult q Arist. non simpliciter demonstrauit de ipsa natura propriam definitionē, sed syllogismo hypothetico eam conclusit: quo docet vti in libro Priorum non ad propositionē simpliciter ignotam, vt est quæstio, nec ad simplr notā, vt est dignitas, sed ad mediam, q̃ indiget modicula innuitione. & sic bene dubitationem soluit. Sed dubitāt hic satis rationabiliter qualis est iste syllogismus hypotheticus quo probatur definitio naturæ, an ꝑpter quid an quia? Rn̄dent quidam q est syllogismus quia: nam res naturales sunt effectus naturæ, & hæc definitio per ipsas naturales conducitur. Sed obijciunt quidam, qm̄ Arist. & Auer. qn̄ dicunt aliquam definitionem eē principium demonstrationis aut conclusionem, loquuntur de demonstratiōe propter quid à priori. Sed isti delirant. nā Auer.

Ad quod nā gen͡ꝰ probabiliter procedimus.

B in Procemio ait, q raro Aris. vtitur demonstratione propter quid & rarissime demonstratione simpliciter, igitur semper per demonstrationem intelligendum est demonstrationem signi. propterea videtur dictum illorum alia ratione ambiguum. nam Aristo. probat naturam esse per se principium motus, per hoc q est differentia qua ipsa naturalia differunt ab artificialibus. modo nec differētia est causa naturæ, nec natura causa differentiæ: igitur hæc demonstratio siue syllogismus nō est quia, nec propter qd.

Fortasse dici potest, q syllogismus est à signo, quoniam natura est causa fundamentalis illius differentię qua differunt naturalia ab artificialibus, & sic videtur reduci ad genus demonstrationis signi, Tu vero consydera.

{Et dixit primo.} Remouet dubitationes circa definitionē examinando illam. primo si addit per se, cur adiecit primo, & si per se primo, cur adiecit nō ꝑ accidens. Mihi vr̄, q Auer. velit oēs has particulas esse positas ad circū-

C loquendum unam differentiam ignotam, qua natura ipsa differat ab arte, quia ait, i se, siue in subiecto proprio, et sic vult q sic legatur. natura est non per accidēs, sed per se & primo principium motus & quietis eius in quo est. Tunc respōdeo q non sunt superflua hæc, cùm non sint eadem. nam per se est in plus q̃ primo, & non per accidens est in plus q̃ per se. Declaro. nauis mouetur per se à remo, non autem primo, q̃a primo ab homine. Medicus mouetur à medicina, sed non per se, neque primo: igitur hæ omnes particulæ non sunt superfluæ, cùm ponantur propter circūloquutionem vnius innominatæ differentiæ.

{Artes igit.} Cōcludit distinctionē artiū, q artes sunt aliæ, quæ nec per se, nec per accidens possunt agere in subiecto in quo sunt vt ędificatoria & id genus: aliæ q̃ licet ꝑ se non agant in subiecto in quo sunt, per accidens agunt in illo interdū. & ait, q Aris. addit, quæ fiunt manu. nam pars medicinæ, cui accidit agere subiecto in quo est, est Theorica & non Chirugia, cùm nullus phlobotomet se.

D {Sed est dubium.} Contra obijcit. nā ars saltandi semper agit in subiecto in quo est. Respondet, q sermo suus est solum verus in artibus, in quibus eueniunt actu in materia exteriori & non solum accidens, vt est de arte musicæ & id genus. Sed dices, si sermo tuus non est de istis, igitur istæ artes erunt naturę, quia eis competit definitio. dici potest q saltus, vt motus est à natura, vtpote ab aīa, vt talis uel talis motus, sic modificatus est ab arte, & per consequens, per accidens ars est principium saltus, & ita non erit natura. Sic igitur patet solutio dubitationis.

{Vtrum autem.} Remouet dubium, dubium est tale, vtrum detur aliquod principium naturale abstractum & supra naturam. Respondet, q hæc res est digna perscrutatione, sed quicquid sit, Aristo. non consyderat nisi in generali talium principiorum, hoc est naturalium & de accidentibus, quæ accidunt illis, & sic, si illud detur, non dicitur natura nec principium rerum naturalium.

{Etiam.}

{Et iam.} Repetit solutionem quæstionis factę, an hęc definitio sit vniuoca, ex quo competit generabilibus, alterabilibus, augmentabilibus, & mobilibus in loco. Respondet q non est vniuoca, sed analoga dicta fm prius & posterius, qm̄ principium accipitur vt commune actiuo & passiuo, & per prius dicitur de actiuo, q̄ de passiuo.

{Et in talibus.} Contra, dicet quis, qm̄ æquiuoca sunt prius distinguenda, postea debet eligi membrum de quo est intentio, & hoc non fecit: igitur hæc definitio vel definitum non est ęquiuocum. Respōdet, q definitum non est ęquiuocum purum, sed analogum, & tale bene potest definiri prius, & postea diuidi, ut fecit Aris. q prius naturam definit, deinde eam diuidit, & sic Arist. non errauit.

{Et sciendū.} Soluit vltimo qōnem, quare sicut in isto lib. definit naturam, nō definit corpus naturale, quod est subiectū totius Scientiæ Naturalis, sed illud definit in lib. Cœli. Rn̄det, q natura & principia naturalia sunt substantia hoc est præcognita & suppositiones cōmunes toti Sciētiæ Naturali: & quia hic liber est de cōmunibus præcognitionibus ac suppositionibus totius scientiæ, recte definit naturam, & principia naturalia. in libro de Cœlo definit subiectum artis huius, quia ille est primus librorum huius scientię, dico primus specialium propterea decebat subiectum in illo libro definire. Hæc sunt, quę crassa minerua in commento habentur.

Examē definitionis naturæ.
Dubitōnes.

CIrca definitionem naturæ sunt confusiones & nugæ innumeræ, ideo resecando illas moueo dubitationes, quas alij mouent: deinde dabo expositiones famosiores huius definitionis. Quantum ad primum videtur in definitione duplex nugatio. prima est, quia ait principium & causa: idem.n.est. secūda nugatio est, quia ait primo & per se & non fm accidens: hæc enim videnť abunda. Secunda dubitatio est, quia oppositorum idem non est causa primo & per se & non fm accidens, modo quies & motus sunt opposita. Tertia, quia cœli natura est natura, & tamen non causa quietis. similiter forma vel materia terrę est natura, & tamen non motus est causa. Quarta, anima animalis est principium motus & quietis animalis primo & per se, & non secundum accidens: et tamen non est natura, vt dicitur Secundo de Anima, etiam quia tunc motus animalis esset naturalis. Quinto dubitant, quia substantia & absoluta non debet definiri per accidens & respectiuum: natura est substantia, quia materia & forma, & absoluta, quia substātia, principium est relatiuum, motus & quies sunt accidentia: igitur hæc descriptio falsa est. Hæc sunt dubitationes à diuersis collectæ.

Primus modus exponēdi.

Pro intellectu harum hic sunt adinuenti tres modi intelligendi hāc naturæ definitionē. Primus est quorundam recentiorū, quos Ioannes in qōne sectatur. Et vult iste modus, q oēs particulæ copulatiuæ, legantur disiunctiue. Secundo vult, q particulæ illæ tres, non per accidens, & per se & primo determinēt diuersa, & sic sensus est, natura est non per accidens principiū vel causa prima vel primum, hoc est principale, eius in quo est per se mouēdi vel quiescendi. Et tunc dr̄ principiū vel causa loco generis, vt amplectatur formā & materiam, hoc est actiuū & passiuū. Cæteræ particulæ loco differentię ponunť, vt non per accidens ponitur ad differentiā artis medicinæ & id genus, q̄ principia prima sunt motus vel quietis eius in quo sunt per se, sed non sunt principia per se, sed fm accidens. Dicitur primum ad differentiam virtutum & instrumētorum naturalium, quæ sunt non per accidens principia motus vel quietis eius in quo sunt p se, non tamen prima & principalia. additur eius in quo est per se, propter principium motus violenti, nam proijciens est non per accidens principium principale proiectionis in lapide, sed quoniā non p se est in lapide, iure non est natura. Hic est primus modus, quo facile soluuntur obiectiones vt videbitur.

Calūniæ.

Dupliciter quidā calūniantur hūc exponendi modū. Primo, quia corrumpit textum. Arist. enim loquitur copulatiue: igitur non debet legi disiunctiue. Secundo, quia nō bene

E dicitur, q illa determinatio non secūdum accidens determinet verbum est, primo loco positum, quoniā nulla propositione existente, adhuc illa determinatio non fm accidens, esset pars definitionis naturæ, & non determinaret illud verbum est, faciēs compositionem definiti cum definitione. Sed istæ friuolæ sunt. Prima quidem, qm̄ & si corrumpat verba, saluat sensum, ille.n.est sensus Arist. sæpe.n. eiusmodi particulæ confunduntur apud Arist. Secūda vero, qm̄ licet nulla propositio sit, tn̄ esse potest. sufficit igitur q non possit formari propositio nisi illa determinatio cadat supra verbum illud, & quanq̄ propositio nō sit, est apta nata esse, & illa determinatio erit apta nata determinare, & hoc sufficit. hic igitur modus primus non est inutilis.

Secund' modus Auer.

Pro secundo modo, qui est Auerr. vt dictum est in commento, animaduertendū primo, q illæ tres determinationes, non per accidens, per se, & primo cadunt super idem, nam ponuntur (vt dictum est) vt innuant vnā differentiam innominatam, qua differat natura ab omni

F non natura. est.n. ipsum non per accidēs in plus q̄ per se, & per se in plus q̄ primo, & ideo sese determinantes contrahunt ad vnam differentiam propriam. Erit igitur sensus, natura est non per accidens, sed per se & primo principium mouendi & quiescendi eius in quo est. Patet, quia per hanc differentiam differt natura ab arte medendi, & ab instrumentis naturæ, ars.n. medendi per accidens est causa sanationis in Medico. Instrumenta naturæ non per se primæ causæ sunt. Per particulam illam, videlicet eius in quo est, habetur differentia ab artibus, quæ sunt extrinsecæ ab operibus, illæ.n. non sunt in opere, vt patet, & ita superfluit addere per se. signum autem est, quia Aris. vnā particulam declarauit, videlicet illam non fm accidens, qm̄ omnes ponuntur ad vnum sensum. Vlterius animaduertendum q Arist. per principium & causam intelligit idem, sed vsus est diuerso verbo, propter antiquos, quorum quidam cognouerūt causam, & ignorauerunt principiū, alij contra norunt principium & non causam. verum vt

G dixit Auer. principium est analogice sumptū, ut cōe actiuo & passiuo. Vlterius aduertēdum, q natura in oī est principium motus & quietis, in cœlo quidem (vt dictum est) non fm totum, sed fm partem. est enim cœlis natura principium motus hodierni, & quietis hesternæ vel crastinæ, & sic fm partes. In generabili vero principium est motus & quietis etiam fm partes subiecti. nam licet tota terra quiescat, fm partē mouetur, vt qn̄ generatur in media regione aeris. Præterea, tota terra continuo moueť, vt alias ostendeť & quiescit. Amplius, satis est vt sit principium potentiale actiuū vel passiuum. Ex his potes colligere totum definitionis intellectum. Et hic modus etiā bonus est.

Tertius modus Themi.

Tertius modus (vt mihi videtur) est Themistij, qui sic legit, natura est principium & causa motus quietisq; in eo cui primo inest per se, & non per accidēs. Et est sensus, natura est principium non per accidens motus & quietis in eo in quo primo inest per se. Dicitur nō per accidens, propter artem medendi, dicitur, cui inest. primo,

H propter statuam & artificiaria, quæ deorsum feruntur, & habent principium motus, non tamen primo, hoc est fm q talia. Dicitur per se, propter gubernatorem nauis, qui mouet primo nauem, et primo ipsi inest, & tamen nō per se inest. hæc vide ab eo. Et si dicatur quid de uirtutibus & instrumentis naturæ, diceret Themistius, q illæ sunt per accidens principia agendi motū in eo in quo sunt. Hi sunt tres intellectus, qui omnes possunt stare.

Rn̄siones.

Tunc ad rōnes. Ad primam allatæ sunt nugationes, secundum primū modum quidem, quia ponunť ad diuersa. Secundum Auer. vero quia ponunť, vt innuāt rem innominatam. secūdum Themistij expōnem etiam ponuntur ad diuersa. Ad secundam rn̄dent recentiores, & Ioānes, q quies in termino ad quem non contrariatur motui. Et de hac intelligit. Sed hoc stare nō potest, qm̄ quietis in termino à quo ipsa natura non esset causa, quod falsum est. Ideo dico, q possunt eē causæ oppositorum priuatiue, vt

materia

materia est causa esse & non esse. Et sic concedo idem esse causam oppositorum priuatiue, vt patet in multis alijs. Ad tertiã patet solutio per dicta in modis dicendi. Ad quartam dici potest, q̃ motus animalis est naturalis, vt definit hic, qm̃ non violentus nec fortuitus. accipit enim Aristo. hic naturã amplissime, vt distinguitur contra casum & artem, & hoc satis, & hoc modo non cõtradicit sibi in. 2. de Aña, quia ibi sumit naturam præcisius, vt patet. Ad quintam conueniunt oẽs, q̃ natura est in prædicamento relationis, vt patet, ideo definitur per relatiuum & per accidentia. Est tñ in prædicamento substantiæ sm̃ esse, hæc de definitione. Multæ confusiones solent addi, quæ cum sint inutiles ad rem, & extra propositum, omittantur.

RECOGNITIONES.

Animaduertendum q̃ Arist. in definitione naturę posuit tres particulas, videlicet primo & per se, & non sm̃ accidens. Et laborant Simplicius, & Philoponus assignare necessitatem, qua addit illas tres particulas, & Alexan. etiam valde elaborauit, & breuiter oẽs expositores, & Græci, & Latini: At ego puto Arist. voluisse illas tres particulas intelligi pro vna, videlicet pro per se, copulari vero cum verbo pricipium & causa, vt sit sensus, q̃ natura sit per se principium, & per se causa mouendi, & quiescendi id, in quo est. Puto etiã per esse in quo, intellexisse, esse velut partem essentialem eius, in quo est, qm̃ sic intellexit, cũ dedisset dr̃iam iter naturale, & artificiale. Quòd autem per illas tres particulas velit intelligere vnam, videlicet ipsum per se, patet primo, quia illas tres declarauit sub forma vnius particulæ, videlicet sub forma particulę eius, quod est non sm̃ accidens. Deinde, quia, plura accepisset i consequenti, q̃ in antecedẽti, seminata fuissent, & sic peccasset in loco consequentis. postremo, qm̃ per has duas particulas, videlicet per ipsum in quo est, & per ipsum p se, differt natura ab omnibus illis, cũ quibus conuenire videtur. Videtur.n. conuenire cũ arte, q̃ est principium sanationis, eius in quo est, cũ proijciente, cũ pellente, cũ trahente, & cũ instrumento: nam oïa hæc principia sunt motus vel quietis aliquo modo velut natura, non sunt autem natura primo, quia nec proijciens, nec pellẽs, nec trahens sunt, vt partes in eo, quod mouẽt, nec quoq; ars, nec instrumentum sunt, vt partes in eo q̃, mouent, at natura est vt pars in eo, quod mouet. secundo quia ars, & instrumentum non sunt per se principium mouendi vel quiescẽdi id, in quo sunt. instrumentum quidem non, qa non mouet nisi motum, ars vero minime, quia licet moueat non mota, nõ per se sanat Medicum, in quo est, quia non sanat Medicum, quo Medicus, sed quo Medico accidit esse infirmum. Quare illæ tres particulæ, videlicet primo, per se, et non sm̃ accidens, oẽs intelligũtur pro per se. nec video necessitatem aliquam, vt intelligantur pro diuersis, vt turba Expositorum exclamat. Hoc pacto, vt mihi vr̃, exposuit magnus Syrianus, hoc quoq; pacto, & Auerroes. Et licet in Posterioribus Analyticis Aristo. has tres particulas nõ accipiat pro eadem: nam assignat dr̃iam inter per se, & primo, & non sm̃ accidens, vt etiam Simplicius, & Philoponus laborarunt hic ostẽdere, tñ in pręsenti loco pro eodem accepit, quia nõ oportet vti illis in proprijs significatis, cũ possumus eis vti pro eodem cõi significato. Qua rõne fit, q̃ Arist. cum dixerit, {dico autem non sm̃ accidens} pro per se dixit, qm̃ non sm̃ accidẽs, & per se idem est hic. cùm vero dicit. {Similiter aũt, & aliorum q̃ fiunt} ipsum fieri pro arte strui accepit, vt dilucide in cõmentarijs est expositum. & cùm dicit, {quæcunque autem sm̃ accidens fiunt, causæ sunt vtiq; ipsis,} non posuit hoc tertium membrum, sed tanq̃ expositioum secundi membri: nam eorum, quæ arte struuntur, quędã principium habent in alijs, hoc est extrinsecus. vt domus, & arca, & id genus. hæc enim neq; per se, neque per accidens principium habent in seipsis, sed in artifice, quędam vero habent principium suæ effectionis in seipsis, sed per accidẽs, vt sanatio Medici, qñ sanat se. est.n. principium, quo

Ars.
Proiciens.
Expellens.
Trahens.
Instrumentum.

Syrianus.

A se sanat, in seipso, sed non quò Medicus, sed quò infirmus, cui accidit esse Medicum. expositiue autem, hæc {autem sunt quæcunq; sm̃ accidens fiunt cãæ vtriq; ipsis, vt fiãt.}

Sed qm̃ de natura hæc pauca habemus, ideo intelligendum apud Physicos aliter naturã accipi, aliter apud vulgares, aliter apud Theologos, & aliter apud Medicos. Apud.n. Physicos naturam intelligimus materiã, & formam, cũ vtraq; sit per se principium motus eius, in quo sunt, vt partes: & ab hac natura denominatur agens naturale. Est.n. agens naturale compositum ex materia, & forma: agens per essentiam suæ formæ, patiens vero p essentiã materię, vt libro de Gñatione dictum est. dico p essentiam formæ ad dr̃iam agentis artificialis, quod non agit p essentiam suæ formę, & si agit per suam formam, agit per illã, vt affecta est arte. vnde cõpositum ex materia, & forma dicitur naturale passiuum, qa patitur per essentiã suæ materiæ, & hoc pacto de natura loquitur Aristote. hic, & Physici cæteri. Apud vero vulgares, qui solum sensibilia prospectant, natura accipitur aliqñ pro agente naturali, aliqñ pro nexu oïum causarum circũscriptis voluntate & intellectu, tam creatis, quam diuinis. primo modo Aristo. accepit in libris de Natura Aïalium. ibi.n. id oẽ, à natura esse dicit, quod ab agente naturali proficiscitur, siue agens naturale sit generans per calorem seminalem, q in mẽstruis recipitur, siue per calorem putrédinalem, qui in aliqua materia est, quæ subijcit vicem menstrui: oẽ enim tale asserit esse à natura, hoc est ab agẽte naturali. pro nexu vero causarũ, identice (vt ita loquar) non est aliud quã ipsæ causæ secundæ intellectu, ac voluntate circũscriptis, formaliter aũt est quædam relatio, quæ oẽs causæ secũdæ connectuntur ad unum effectum. hoc pacto de natura loquitur Plinius, cũ in libro, quem scribit de natura proponit se velle dicere naturæ opera, non aũt operum causas. hic enim, cũ Epicureus esset, substulit à rebus Deum, & cũ illum aliqñ concessisset, inter Deum, & naturam hoc modo sumptam nullam videtur facere differentiam, nec solum Deum substulit, sed cætera numina, quę nos intelligentias appellamus, cuius opinionem in theologicis refutauimus. Apud vero Theologos natura accipitur pro Deo, essentiaq; ipsa diuina, q̃ natura est suo instituto oïa naturans, redigensq; in finem. De hac natura Cicero librum inscripsit, quem de natura Deorum appellauit. de hac quoq; Arist. libro Primo de Cœlo ita scribit, {recte videtur natura futurum igenitum, & incorruptibile exemisse à contrarijs} vbi per naturam Deum intellexit, cũ nullum aliud agẽs, nisi Deus cuiusq; finem prospiciat, & iuxta illius exigẽtiam prouideat. propter hanc etiam causãm natura dicitur aliqñ prouidentia, vt.1. huius scribit Themist. de hac Ouidius.1. Metamorpho. dicit. {Hanc Deus et melior litem natura diremit,} vbi Deum meliorem naturam appellauit, cũ sit natura dirigẽs, inferior vero natura ab hac directa, quasi dicat hanc litem Deus, qui est melior natura q̃ infima diremit. Apud vero Medicos natura est complexio, vt Celsus innuit, qui vbiq; complexiones appellat naturas. hac ratione uulgares intelligẽtes naturam, quærunt Medicos, qui eorum naturas alias experti fuerint. Circa ea, quę dicta sunt, animaduerte Aristotelem per quietem, vt Philoponus inquit, intellexisse, non solum eam, quæ est contra distincta motui, sed etiam eam, quæ status dicitur. Non enim solum quietis, quæ est sm̃ motum, natura est causa, sed etiam quietis, quæ corporibus inest sine eo quod fuerint mota aliqñ, vt de statu in his, quæ sunt in centro, & de statu, qui est in totis elementis. Et vt melius intelligas, repetatur dubitatio de anima corporis cœlestis, quæ natura est, & tamen non est principium motus, & quietis, cũ corpus cœleste incessanter moueatur. Præterea forma totalis elementi in propria sphęra est natura, & tamen nõ est nisi quietis principium. non enim totalis ignis in proprio loco mouetur, sed semp stat, motus.n. eius circularis, non naturalis est, sed supra naturam, quia circulatiõe corporum cœlestium circũducitur,

terra

De natura.

Quõ natura apud Physicos.

Quõ natura apud vulgares.

Quomõ natura apud theologos.

Tex. c. 20.

Themistius
Ouidius.

Quomõ natura apud medicos.

Dubõ de cœli natura.

E terra autem & aqua totę oĩno in proprijs locis immobiles sunt. igitur horum natura non est nisi quietis principium: quare non recte dicitur naturam esse principium motus, & quietis. Porphyrius, vt superius diximus, legit ipsum & vel, vel, & sic satis est vt natura sit per se principiũ motus vel qetis eius, in quo est vti pars essentialis. Philoponus vero dicit ꝙ in cœlestibus natura non solum est causa motus, sed status, uidelicet eo mõ, quo cœlestibus competit status, mõ totalitas cœli, & centra, & poli stant. huius autem status in cœlestibus causa est natura ipsa. sed q̃m in aliquem finem respiciens mouet ipsa natura, vt illum sortiatur, quem cum acquisierit, in illo quiescit, & corpora cœlestia semper in fine sunt, ideo fit, vt cũ semper sint in fine, vt semper quiescant, quare in his natura nõ solum causa est motus sed quietis ea ratione, qua dicitur quies, vt videlicet semper sint in fine. Similiter dicendum in cæteris elemẽtis, ꝙ natura causa sit quietis totalis, & motus ea ratione, qua competit illis motus: compent enim motus localis eis secundum partes, & alteratio etiam, vt di- F ctum est, status vero competit secundum totum.

Porphyrius.

Philopon⁹.

DILVCI. Id igitur est natura quod dictũ est. Naturam vero hñt quæcunq; principium eiusmodi hñt, suntq; hæc omnia substantia, quia subiectum quoddam, et in subiecto natura ipsa semper est.

ANT. Est igiť natura quod dictũ est. Naturã autem habent, quæcũq; huiusmodi habent principiũ, & sunt hæc omnia substantia: subiectum enim est quoddam, & in subiecto est natura semper.

Natura est relatiuum, & ad ens naturale, & ad motum, siue quietem ideo, cũ descripsit naturam per habitudinẽ ad motum, describit habẽs naturam per habitudinem ad naturam, quia unum correlatiuum debet per alterum definiri. Sed, quia q̃n loco definibilis ponitur eius definitio, definitio erit verior & notior, vt dicitur. 6. Top. Arist. defi- G nit habens naturam per definitionem naturæ, & inquit, Naturam vero habent quæcunq; principium eiusmodi, videlicet motus & quietis primum & per se & nõ ſm accidens habẽt. Hæc dicuntur habentia naturam siue entia naturalia, & quia ens naturale & naturam descripsit modo quo describũtur relatiua, ne quis credat hæc esse penitus relatiua, adiecit. suntq; hæc omnia substãtiæ, dico hæc omnia, hoc est & ens naturale & natura ipsa. probat autẽ ꝙ natura sit substantia, & inquit, quia subiectũ quoddam est natura ipsa, saltem vt natura sumitur pro materia, & est in subiecto semper ipsa natura, vtpote forma ipsa, & sic stat esse substantias, & entia relatiua, vt patet est substantia, & relatiuum secundum diuersas rationes.

Commen. 4. Auer.

{Cũ descripsit.} Auer. facit duas partes. In prima exponit textũ, In secunda vero ibi, Sed videtur, digreditur. prima pars adhuc continet duo. primo resumit definitionem entis naturalis, secundo exponit quomodo natura & H ens naturale sint substantiæ. Prima pars patet.

{Et natura & habens.} Declarat Auerr. ꝙ tam natura quam habens naturam sint substantiæ. nã materia est substantia, & forma est substantia. oĩs autẽ natura est aut materia aut forma: igitur omnis natura est substantia. Materia quidem est natura, quia est subiectũ substantię, & primum oĩum subiectorum. forma vero est natura, quia est in subiecto quod habet esse simpliciter ab illa, & sic p esse in subiecto semper intelligit esse in subiecto & cõstituere subiectum. hoc enim notat particula illa semper, vt videlicet sint coexistentes mutuo se sustẽtando, & per hoc forma differt ab accidentibus, nam accidentia sunt in subiecto, & ab illo sustentantur, neq; dant esse illi nisi secũdum quid. Sic igitur est materia ipsa substãtia, quia subiectum, forma vero quia sustentat substantiam.

{Et ex hoc.} Dicet iunior Arist. proposuit tam ens naturale quam naturam esse substantiam, & non probauit nisi illud de natura, igitur diminutus. Respondet Auer. & inquit, & ex hoc declarabitur, ꝙ vtraq; natura, hoc est ens conditum atq; compositum ex illis sit substantia: q̃m, si partes sunt substantiæ, totum ipsum est substantia. Hęc omnia ex Themistio sunt.

{Sed videtur.} Hæc est digressio, vbi Auer. soluit dubiũ. Nam Arist. probat materiã & formam esse substantias, cũ sit propriũ Metaphysico. igiť vel errauit, aut ista spectabunt ad Naturalẽ. Respondeo, ꝙ Ari. sumit ac petit hæc ab ipso Metaphysico, & ita nõ dicit hæc p habitũ propriũ Naturalis Philosophiæ, sed habitũ metaphysicæ.

{Et vniuersaliter.} Probat responsionem, primo, quia tractare de substantia spectat ad Metaphysicũ, cum substantia & accidens sint primæ entis siue dñæ, siue spẽs, siue modi ipsius entis, de quo est Scientia Metaphysica.

{Et apparet.} Secũdo idem probat, quia apparet in. 9. Metaphy. ꝙ materia est substantia in potentia, forma est actus, & id quo materia est ens actu, igitur de substantia non hic, imo in Metaphysica est tractãdi locus. Animaduertendum, ꝙ propositionum quædam est, cuius tã subiectum q̃ prædicatum sunt vnius generis scientiæ, vt ignis est summę calidus physicæ consyderationis, quia ambo extrema sunt physicæ consyderationis: aut omne ens est vnum, est metaphysicæ scientiæ, propter idem. quædam est ex terminis mixta secundum diuersas sciẽtias, vt ignis est substantia, aut substantia est ignis: est enim ignis philosophicæ scientiæ, substantia vero metaphysicæ. Dicendũ igitur, ꝙ propositio non mixta, eius scientiæ est, cuius sunt ambo termini, mixta vero, cuius est prædicatũ: Propter quod hæc est metaphysicæ, ignis est substantia, hæc philosophicæ, substantia est ignis. Causa autem est, quoniam prædicatum est tota propositio reductiue, vt dicit Porphyrius in libro de Interpretatione.

{Compositum igitur.} Infert primo non per se, sed incidenter ꝙ cõpositum est dignius habere hoc nomẽ substantia, q̃ materia: q̃m compositum ipsum est in actu, & materia in potentia. Infert secundo, ꝙ forma per idem est dignior habere hoc nomen substantia, q̃ cõpositum, q̃m causa rei est dignior causato: modo, forma est causa, quare compositum est in actu, ait tamen, ꝙ omnes istę propositiones sunt communes & essentiales enti, hoc est, scientiæ consyderanti de ente, ideo sunt positiones sumendę in hac scientia. hæc ex commento colliguntur.

Quærunt hic, vtrum cœlum sit natura, vel ens naturale siue hñs naturam. Secundo quærunt discipuli, vtrum vna spẽ relationis natura referať ad motum & ad ens naturale. Tertio dubitãt, an Auer. illatum sit verum. Ad primam respondent recentiores ꝙ cœlũ magis debet dici natura, cũ sit magis materia. Sed hoc stare non potest, q̃a aut p cœlum intelligũt ipsum animal cœleste, quod ex se mouet, vel intelligunt materiam seclusa intelligẽtia. non materiam seclusa intellegentia, q̃m seclusa intelligẽtia ab ipsa cœli materia, ipsa non esset nisi in anima, vt colligitur in. 2. cap. de Substantia Orbis. Si vero intelligit animal, tale est ens naturale & habens naturam. Amplius, in Primo Cœli. com. 95. vult cœlum esse cõpositum ex duabus naturis: igitur ens est naturale. Propter quod dico, ꝙ cœlum acceptum pro animali est ens habens naturam: q̃m habet materiam & formam, saltem alterius rationis physicæ, vt in vltima quæstione primi est dictum. Pro parte cœlesti acceptum, est natura. aut melius pars cœli, quę est aut forma, aut materia alterius rationis physicæ, vt dictũ est, est natura. Ad secundam dici potest, ꝙ natura referť ad motum vel quietem modo potentiæ ad effectum, siue actiui ad passiuum, siue potentiæ ad actionẽ, vt dicitur. 9. Metaph. Refertur vero ad naturale, modo mensuræ ad mensuratum, q̃m est dignius ens illo, ut dicit Auer. uel saltem illius entitatem cõstituit & terminat, & sic reducitur ad modum hunc. Ad tertiam respõdent quidã, ꝙ totum est perfectius forma. Primo, quia plures continet perfectiones. Secundo, quia totũ ipsum p se à natura intendiť,

Dubiũnes.
Prima solu.
Ad primum.
Rñ. ppria.
Solutio. 2.
Pri. resp. q̃stio tertiæ.
Prima ratio.
Secunda.

partes

Tertia. partes vero per accidens. Tertio, totũ & perfectum idẽ, 1. Coeli, com. 3. igitur quod magis habet rationem totius erit pfectius & magis ens. Quarta. Quarto, cui insunt plures imperfectiones, id est imperfectius: sed formę, plures insunt, quia carentia perfectionis materiæ & totalitatis. Auer. tenet contrarium hic, & .7. & .8. Metap. & .2. de Anima, vbiq; cõmentis .7. Põ Auer. scia suppõ. Pro intellectu positionis Auer. aiaduersione dignum. Totum bifariam sumi, pro continente, qua ratione aurum est totum respectu metallorũ, et Deus est oẽ, vt dicit Parmenides, vt accipitur .1. Coeli, cõ. 3. Et hoc modo nos sumus partes Dei, nõ quidem essentiales, sed contentiuæ. Altero modo pro cõposito ex re & re ipsis, quarum vna est actus, altera potentia, aut ad hęc reducibiles, quod habet plures modos, vt diximus .1. huius, cõ. 5. 2. suppõ. Secundo aiaduersione dignum, ꝙ aliquod põt esse totum contentiuum alicuius, & esse pars illius compositione, vt Deus est totum quodam respectu mũdi contentiuum, & tamen est pars constitutionis mundi, 1. Coeli.

3. suppõ. Tertio accipiendum, totum contentiuum esse absolute perfectius sua parte, potest tñ in aliquibus esse imperfectius, si dependet à materia illius totius, quod est sua pars contentiue. Qua ratione patet Deum esse absolute perfectius omnibus entibus, quæ sunt illius partes, & respectu nullius est imperfectius, cũ à nullo ipse dependeat, & ita compositum ex Deo & mũdo non est pfectius Deo. Solutio. Ex his accipitur solutio, ꝙ forma absolute est magis ens, magisq; substãtia, quam cõpositum. Probať, quia est totum illius cõtentiuum, cũ sit illius essendi in actu causa. Est tñ sm quid imperfectior, cũ habet rationem partis depẽdenter saltem à materia illius. Ad ratiões. Per hæc ad rationes. Ad primam dico, ꝙ forma continet oẽm perfectionem compositi, & illam materiæ si quam habet, quia est totum cõtentiuum, quia vero pars compositionis dependenter est sm quid imperfectior illo. Ad secũdam per idem: forma est enim totum, quod per se intenditur. cõpositum vero propter formam. Ad tertiam patet solutio, ꝙ ipsa forma est totum contentiuum sine perfectione. Ad quartam similiter, forma enim nullam continet priuationem siue carentiam, nisi actualis compositionis, hoc aũt non est sibi ĩperfectio, sicut nec carentia irrõnalitatis est hoĩ imperfectio, & si qua est illa erit sm quid, hæc de mente Auer.

Põ Auer. sm quosdam. Animaduersione dignũ, ꝙ nonnulli imponunt Auerroi ꝙ ipse velit coelum seclusa intelligẽtia esse corpus simplex, & quasi medium inter potẽtiam & actum. Mouenť autem ex hoc, quia audierunt ab eo coeli materiam esse in actu, quare vltra intelligentiam materia illa est in actu, & per consequens est corpus simplex. Huius positionis est Ioannes, etiam & alij oẽs. Confutatio. Prima ratio. Obijciunt igitur contra hanc positionem. Primo, quia tunc talis coeli materia non esset natura. tenet cõsequentia, quia oĩs natura est pars habentis naturam, vt diciť in tex. coelum seclusa intelligentia est corpus per se existens, igitur nullius pars. Secunda. Secundo, coelum seclusa intelligentia mouetur ex se: sed oẽ motum ex se diuiditur in partem motam & partem mouentẽ: igitur coelum seclusa intelligentia est ens habens naturã & non D natura. Tertia. Tertio, coelum est p se uiuens & per se appetens, vt in lib. de Substantia Orbis. Sed nihil per se uiuit aut appetit nisi forma viuens, aut cõstitutum ex illa: igiť coelum aut est forma viuens, aut ex illa constitutum, & cũ non sit forma uiuens, igiť compositum, & per cõsequens nõ simplex. Quarta. Quarto, corpus coeleste seclusa intelligẽtia est corpus de prædicamento substantiæ, igitur compositum ex actu & potentia. tenet consequentia, quia oẽ existens in genere est in specie: oẽ existens in specie est ex genere & differentia, vt dicit Porphyrius: igitur ex actu & potẽtia.

Põ aliorum. Propter hęc tenent ꝙ coelum seclusa intelligentia est cõpositum ex forma & materia, ex forma quidẽ alterius rationis à formis generabilibus, ex materia uero eiusdem rationis cũ materia generabili, licet illa coeli materia sit absoluta à priuatione, hæc vero priuationi admixta. Cuius exemplum est, nã coelestis diaphanitas, et hęc nr̃a elemen A taria, eiusdem rationis sunt, vt in .2. de Aĩa diciť ab Auerroe. Sed differunt, qa illa semper est in actu lucida. hęc vero admixta tenebrę. Sed hæc positio est deliramentum, tum quo ad positionẽ, tum quo ad rationes contra Auer. quo quidem ad positionem: qm̃, si illa materia & hęc sunt vnius rationis, & vnius speciei, tunc eadẽ definitione definientur. Modo, ab Arist. habentur materiæ duę definitiones. altera in .7. Meta. cõueniens Metaphy. videlicet, materia est qua res põt esse vel non esse. Altera .1. huius, tex. com. 82. vbi inquit. Dico autem materiam primũ subiectum vniuscuiusq; ex quo fit aliquid cum insit non sm accidens, et si corrumpitur in hoc abibit vltimum. est igitur secunda definitio, materia est primum subiectum compositionis, & vltimum resolutionis. nec inuenimus ab Aristo. materiam esse descriptam nisi per potentiam tam ad esse q̃; ad non esse. Si igitur materia coeli est eiusdem rationis cum hac, oportet dicere illam esse potẽtiam ad esse & non esse, & sic coelum erit corruptibile. Secundo non est B bene intelligibile coeli materiam esse eiusdẽ rationis cum materia horum & formam alterius, cũ materia & forma sint relatiua, & vnum per alterũ diuersetur. Tertio, materia illa coeli habet formam, quæ non continet perfectionem omnium formarum: igitur caret perfectionibus illarum, & per cõsequens appetit alias. Quod .n. aliquid non appetat ipsa materia, est nõ ob aliud, nisi quia habet illud actu vel virtute: modo, materia coeli nõ habet oẽs formas actu, nec habet oẽs illas virtute, cũ non habeat vnam formam continentem virtualiter oẽs, qm̃ non continet formas superiorum coelorum: igitur appetit alias, & cũ appetitus sit ratione priuationis, vt dicebatur, rationabiliter in illa erit priuatio. Quarto, coeli forma est alterius rationis à forma naturali generabili, & recipitur ante dimẽsiones coeli, igitur est indiuisibilis & itellectus, & per cõsequens non est necessaria alia forma præter illam vnam. Sic .n. arguit Auerro. in libro de Substantia Orbis. Et licet multa alia dici possint, hæc sufficiant, qm̃ in pluribus locis rem C hanc confutauit. Quo vero ad rationes declaratur, qa vt Solu rõnu. in vltima quæstione Primi dictum est, coelum potest considerari vt elementum. Vt enim elementum est corpus in actu præsente forma elementaria, & mobile per se, ita coelum est corpus actu & coelum præsente intelligẽtia, & ex se mobile. Et vt elemẽtum, absente forma sm rem vel rationem, nõ est nisi quo ad eius materiam, ita coelum seclusa intelligentia non erit nisi quo ad eius materiam, quę nec est corpus simplex, nec corpus ĩ actu, nec medium inter actum & potentiam. Amplius, sicut elementum non potest capi nisi pro elemento in actu cõposito ex materia & forma elementaria, ita coelum non potest capi nisi pro composito ex intelligentia & coeli materia. Quo fit vt nõ possit capi pro orbe seclusa intelligentia, vt recentiores autumant. Bene uerum est, ꝙ intelligentia est actus coeli, vt anima corporis, & vt itellectus hoĩs, ad sensum datum vltima quæstione Primi. Dico tñ ꝙ materia coeli, & materia elemẽti sunt diuersarum rationum, cũ illa sit semper D in actu & in specie à sua forma, hæc vero semper in potentia illa subiectum semper simpliciter, hoc materia simpliciter, & subiectũ sm quid. Nec illa dicitur carere aut priuari forma, qm̃ carentia & priuatio non sunt nisi possibiliũ. In illa nulla alia forma est possibilis præter eã quam habet, nec valet, non habet oẽs: igitur caret vel est priuata, vt licet lapis non habeat visum, non tñ caret vel est priuatus usu, nisi hoc sibi sit possibile, quando enim non habet & est possibile, bene caret aut priuatur. Materia igitur coeli & si non habeat omnes, nulla alia est sibi possibilis præter eam quam habet, cùm careat potentia, nisi sm diuidium contingentis, quod sequitur ad inesse & ad necessario inesse. Tunc ad rationes. Ad primam dicendum, ꝙ coelum est habens naturam, materia coeli cum sit pars coeli est vera natura, licet alterius rationis physicę ut milies dictum est. Ad secundũ nego assumptum: vbi .n. ab ipso coelo per possibile vel impossibile remoueret forma &

ma & intelligētia, nihil remaneret præter materiam, quæ **E** non est per se mobilis. Ad tertiū dico, q coelum est viuēs & appetens propter intelligentiā, qua seclusa, nihil esset pter materiā. Ad quartā patet solutio, coelū seclusa intelligentia nec est corpus de pdicamento substantiæ, nec corpus, sed bene cum intelligentia. Et ita patet hæc argumenta nō esse digna recitatione. Qui vellet etiam tenere positionem communem, q coelum potest sumi pro orbe, & pro colligato ex intelligentia & orbe, etiam posset respondere ad rationes has, quod omitto, quia facile esset.

RECOGNITIONES.

CVm dixisset quid sit natura, vel cum accepisset tanq̃ concessum quid sit natura, nunc exponit quid est habens naturam, id est quid est ens naturale: & qm̃ ex definitione naturæ concludit quid est habens naturam, repetit definitionem naturæ, quam vt cōcessam accipit, vt ex ea inferat quid est habens naturam, & dicit. {Est igitur natura, quod dictum est,} idest motus per se principium eius, in quo est. {naturam autem habent quæcunq; eius- **F** modi habēt principium.} Simplicius multifariam legit, tamen illud quod plus putat, est Aristo. epilogasse definitionem naturæ, vt ex illa inferat quid sit habens naturā, & ita oportet legere Autē pro Quare hoc pacto, {est igitur natura, quod dictum est, autē}. i. quare {naturam habent quęcunq; huiusmodi habent principium.} quam expositionem Philoponus sentire videtur. sunt etiam aliæ expositiones, quas Simplicius narrat, de quibus nō curo, deinde vt distinguat ipsum habens naturam ab eo, quod est fm naturam, exponit q habentia naturā sint substantia. nam vt postea patebit, declarabit ea, quæ sunt fm naturam, esse accidentia, vt ergo pateat differentia eorum, accipit q habentia naturā sint substantia. vnde dicit. {Et hæc}. s. habentia naturam {omnia sunt substantia.} omne. n. habens naturam est substātia, s. composita ex natura, & natura, qm̃ ex natura, quę est materia, & ex natura, quæ est forma. Deinde assignat causam quare omnia habentia naturam sunt substātia, & dicit. {subiectum enim **G** quoddam} subaudi sunt omnia habētia naturam, & subaudi nullum subiectum est accidēs. vnde syllogismus est, subiectum omne est substantia: omne habēs naturam est subiectum: igitur omne habens naturam est substantia. Quod aūt omne habēs naturam sit subiectum, probat, & lege {&} pro nā fm interpretationem Philoponi. q. d. nā {natura semper} videlicet qūo vis sumpta siue materia, siue forma {est in subiecto}, s. in habente naturam, vt in subiecto, quod ex definitione naturę patet, in qua dr̃ q natura sit principiū motus eius, in quo est, ergo natura est in habēte naturā, non sic aūt, vt Philoponus exponit, modo quo accidens est in subiecto, sed sicut pars essentialis complens substātiam. Sed fortasse, vt Alex. inquit, per in subiecto esse intelligit subiecto indigere aliquo modo, materia & forma indigent composito vt sint: igitur indigent subiecto, & sic possunt dici esse in subiecto. Simplicius vero hanc rationem aliter intelligit, quod cum sit superfluū, non curo enarrare. Animaduerte circa illam dubitatio- **H** nem, quam diximus in commētarijs, an forma sit dignior composito. nam diximus Deum esse totum continentia, partem vero mūdi compositione: quod videtur male sonare, cū Deus nec sit compositus, nec alteri cōponibilis; cū Deus non possit esse pars, quia tunc esset saltem secundum quid imperfectum, quod absit dicere, Propterea per partem intelligas id omne, quod simul cum alio enumeratum facit binarium, vt Arist. accepit. 1. de Coelo. cū igitur Deus & mundus collectiue sumpti faciant binarium, ad modum loquendi Aristote. dixit Deum esse partem illius aggregati, quatenꝰ est altera vnitas binarij ex Deo & mundo collecti, non enim Deus illius binarij pars esse potest integralis, nec essentialis, nec quidditatiua, nec potestatiua, nec virtualis; veluti elementū mixti, sed solum, vt dixi, pars est simultatis, quatenus cum mundo simul facit binarium aggregationis.

An Deus sit pars.

E Secundum naturam vero sunt & hęc ipsa & quæcūq; his per se insunt. vt igni ferri sursum. hoc enim neq; est natura, neq; naturam habet. Sed est ens & natura & fm naturam. Quid quidem igitur natura est, & quid id quod natura & secundum naturam est, dictum est. DILVCI.

Secundum naturam aūt sunt & hæc, & quęcunq; his insunt secundum se, vt igni ferri sursum. hoc enim natura quidem non est, neq; naturam habens, sed à natura, & secundum naturam est. Quid igitur natura sit, dictum est, & qd à natura, & secundum naturam. ANT.

Nunc quid sit ens fm naturam declarat: & vult, q tam habentia naturam quam actus & naturales impetus siue affectiones sint entia fm naturam. verum hæc se habent **F** per ordinem, vt dicit Them. habens naturam, ens fm naturam, & ens natura. nam oē habens naturam est ens fm naturam, non autem è contra: qm̃ ferri sursum est igni fm naturam, non tñ est habens naturam: neq; est natura ipsa, videlicet aut materia, aut forma. Sed operatio vel affectio entis naturalis siue naturæ. Amplius oē ens fm naturam est ens natura, non autem è contra, nā vitia & obläsiones ex ipsa genitura contractæ entia natura ipsa sunt, non tñ fm naturā. Hęc ex Them. colliguntur, inquit. Secundum naturā vero sunt & hoc ipsa, videlicet habentia naturam, & quæcunq; his per se insunt hoc est è natura. Vt igni ferri sursum. hoc enī neq; est ipsa natura, vtpote neq; est materia, neq; forma, neq; habet naturam, cum non sit compositum ex materia, & ita dat intelligere ens fm naturam esse vlius q̃ hñs naturā. ideo subdit, sed est ens & natura & fm naturam, deinde epilogat & patet.

Commentum quintum patet.

RECOGNITIONES.

G CVm exposuisset quid sit habens naturam, i. ens naturale, nunc quid sit ens fm naturam, exponit. & vult ipsum ens fm naturam esse vniuersalius ente, quod naturam habet, et ente, quod alicui habenti naturam inest per se. nam oē naturam habens est fm naturam, & non cōuertitur. sīr oē quod enti naturali per se inest, est fm naturā, & non conuertitur. dicit {Secundum naturam autē sunt & hæc}, s. habentia naturam, {& quæcunq; hic}, s. habentibus naturam {insunt fm se.} Et per ea quæ entibus naturalibus insunt per se, nonnulli intellexerunt prædicata, q̃ eis insunt per se secundo modo dicendi p se, quales sunt propriæ affectiones subiectorum, nos vero latius intelligimus, vt Porphyrius, Alexāder, & alij intelligunt, per ea, quæ entibus naturalibus per se insunt, oīa accidentia, quę suapte natura entibus naturalibus īsunt, siue insint per se secundo modo, siue nō, modo rebus naturalibus insint naturaliter, & sic per ipsum fm se intelligit naturaliter, vel suapte natura. Horum exemplum subdit, {vt igni} inest **H** {ferri sursum} fm naturam, insuper calidum esse, illuminare, & id genus. Cū dixisset quid est ens fm naturam, ne quispiā diceret, cur hoc non est natura, neq; habens naturam, ideo demonstrat id neq; esse naturam, neq; naturam habens, & dicit. {Hoc enim} scilicet ferri sursum, {natura quidem non est.} Cuius rationem non affert, quia patet, qm̃ natura principium motus est, & quietis, at ipsum ferri sursum magis est motus, q̃ principiū motus. {neq;} subaudi ipsum ferri sursum est {naturam habens,} quia, vt dictum est, ipsum naturam habens est subiectum. At ipsum ferri sursum non est subiectum, sed in subiecto. igitur non est naturā habēs, propterea exponit quid sit, & dicit. {Sed} subaudi ipsum ferri sursum {est à natura, & fm naturam.} facit autem Simp. differentiā inter ens, quod est à natura, & ens fm naturā, vt etiam Them. exponit. qm̃ multa sunt à natura, quæ non sunt fm naturā, vt ægritudines cōtractæ ex principijs naturalibus sunt à natura, quæ

Non eſt ꝗd à natura, fm naturam eſt, vt ægritudines.

tamen

tamen non sunt fm naturam. propterea dixit ipsum ferri sursum non tantum esse à natura, sed etiam fm naturam. Tunc epilogat, & dicit. {Quid igit natura sit, dictũ est,} qm̃ est dictum, ꝙ sit motus per se principium, {& quid} sit ens {à natura} etiam dictũ est primo textu: vbi dixit ens à natura esse, quod non est propter alias causas {&} est dictum tertio, quid sit ens {secundum naturam.

DILVCI. Eniti vero demonstrare naturam esse ridiculum est. Complures enim rerum esse tales patet. demonstrare autem ea quæ sunt manifesta per ea quæ non sunt manifesta, hominis est qui discernere nequit inter id quod est per se notum, & id quod non est per se notum. Quòd autem id fieri possit non est obscurum, de coloribus enim ratiocinabitur quispiam ortus cæcus. quare apud tales de nominibus ratiocinatio sit, nihilꝗ intelligant, necesse est. B

ANT. Quòd autem natura sit, tentare demonstrare, ridiculum est. manifestũ enim est, quoniam huiusmodi entia sunt multa. Demonstrare autem manifesta per immanifesta non potentis iudicare est propter ipsum, & non propter ipsum cognitum. Quod autem contingat hoc pati, non immanifestum est. Syllogizat enim aliquis vtique cum natura sit cæcus, de coloribus, quare necesse est huiusmodi de nominibus habere rationem, non autem intelligere.

pati πάσχειν fieri.

Erant quidã qui naturam esse enitebanẽ demonstrare, moti eo argumento ꝙ artifex materiam eius demõstrare debet an sit, anteꝗ̃ de illo passiones demonstret. ad hos occurrit Aris. excusans se ab eiusmodi prouincia & inqt. Eniti vero demõstrare naturã esse ridiculum est: cuius rationem subscribit, & inquit. nam rerum esse cõplures tales, hoc est, natura & per naturã, patet. Dixit complures, qm̃ questio si est semper terminaẽ in particulari aut in definite, vt vtrum vacuum sit, aut vtrũ hypocentaurus sit. non. n. quæstio est, vtrũ hypocentaurus vel oẽ vacuũ sit. de his in Posterioribus satis. Contra obijciebant. nã hæc est demonstratio, id quo res naturales sunt, est: natura est id, quo res naturales sunt: igiẽ natura est. Syllogismus est ex necessarijs propositionibus, & ita demonstratio. Respondet, demonstrare aũt ea quæ sunt manifesta per ea q̃ non sunt manifesta, vel saltem ęque nota, hominis est qui discernere nequit inter id quod est per se notũ, & id quod non est per se notum. Reddit rõnem vnde hoc accidere potest & qñ, & inquit. ꝙ aũt id fieri possit non est obscurum. de coloribus. n. rõcinabitur quispiã exortus cæcus, quo in casu ille non discernit inter per se notum & per se ignotũ. quare apud tales de noĩbus rõcinatio sit, nihil aũt intelligant necesse est. & addit Them. nam, si vidisset cæcus semel, superuacaneus syllogismus foret. nunc vero solas merasꝗ voces hauriet colorum, de rebus nihil intelliget. non enim syllogismo, sed visu colores iudicantur. ita si ei qui neꝗ mẽte sit sana, neꝗ manifesta & ante oculos posita videat, syllogismos præbueris, verba quidẽ temere fundenẽ, res vuꝗ percipi & iudicari non poterit, p hoc uult solutionem ꝙ ratio illa. syllogismus est tm̃, & non ex notioribus, qm̃ in minori est petitio principij, cũ sit æque nota conclusioni, nisi quemadmodũ esset apud cæcos syllogismus de coloribus, qui sunt ad nomina & non ad res. nam naturam esse absꝗ vlla ratione constituendum est. D

Commen. 6. Auer.

{Congregat.} Istud cõmentum patet. Auerr. tñ duo vtilia affert. Primum, cur Arist. ait, cõplures. n. res esse tales patet & non dixit oẽs. & licet pulchre sit res hęc in textu exposita, tñ ipse affert duas rationes. prima, quia non

A oĩa patet moueri ex se, cũ quæstio sit de elementis, de ventis, cometis, & cæteris id genus. nam de motore hoꝝ non parua accidit quæstio. Secunda ratio est, quia Plato dixit motorem esse rem motam, ideo præseruãdo se ab hac qõne Platonis, loquitur particulariter. Addit tñ ꝙ siue sit hęc positio vera siue non, plura naturalia eiusmodi esse patet. Secũdum quod in cõmento colligiẽ est, ꝙ ineptus ad philosophiam est propter duo, aut quia diminutus in aliquo sensuum exterioꝝ, iuxta illud. 1. Poster. deficiente sensu deficit scia, quæ exoriẽ in nobis mediante illo sensu. aut qa diminutus in natura, hoc est in sensibus īterioribꝰ, q subseruiunt intellectui. hic. n. dr̃ cęcus corde, qm̃ sensus interiores principalr̃ fundanẽ in corde, quiꝗ obleduntur pp spirituum malam gñationem. reliqua cõmenti patẽt.

Propter duo qs ineptꝰ efficiẽ ad Philosophiam.

Quærunt, vtrum naturam esse sit demõstrabile, ita vt sit quæstio vel quæsitum demonstratiuum. Et videtur ꝙ sic. Primo principia subiecti esse potest demonstrari in ea sciẽtia, cuius est subiectum, vt dicetur com. 22. & 26. Sed B naturam esse est principium scientiæ huius, vt dicitur in 1. huius cõ. 1. igitur est quæsitum & non præcognitum. Secundo, naturã esse non põt demõstrari: materia est natura, igiẽ materiã esse non põt demr̃ari, quod est falsum.

In contrarium est Aristo. vt patet in litera.

Per se notũ triplex.

Pro solutione aiaduersione dignũ ꝙ vt recẽtiores aiũt; trifariã aliquid dici põt p se notũ, aut per cõsensum oium, aut plurium sensuũ quo intellectus assentit huic. ignis est calidus, aut nix est alba. Secundo, nutu siue modicula intuitione, quo qdem modo ea qbus imperceptibili discursulo intellectus assentit' sunt per se nota, vt oẽ totũ est maius sua parte, & id genus. Hæc. n. imperceptibili discursu habẽtur, qm̃ vel sola maiori aut minori assumpta īferunẽ.

Tertio. Sola terminoꝝ cognitione, quo prima dignitas, non cõtingit idem esse vel non esse intellectui patet. Tũc respondent ad qõnem ꝙ bifariam hæc ꝑpositio patet, natura est. tum p sensum, tum p discursum imperceptibilẽ, non aũt cognitione terminoꝝ sola. Mouentur aũt eo, qa C tunc eiusmodi ꝑpositio esset dignitas, quod falsum est: tũ quia illa non est nisi vna, tum quia hæc discursu imperceptibili est ostensibilis, quale non est id, quod terminis solis patet. Sed hæc non sunt necessaria. ideo vr̃ mihi ꝙ naturã esse sit per se notum, tum sola terminoꝝ cognitione, tum sensu. Vt enim colorẽ esse patere per se põt sensu & termini expõne, sic naturã esse: habet. n. color rõnem ad coloratum, quatenus est id quo aliquid est coloratum, & tunc coloratum esse patet sensu colorẽ esse, patet etiã silr̃, qa est id quo coloratum est. secundo habet rõnem ad visum, & hoc modo patet p quid nois coloris. Silr̃ natura vno modo est quo naturales res sunt, & hoc modo ipsam esse patet eo sensu eaꝗ sensatione, qua patet plura naturalia esse, vt colorẽ esse patet eo sensu quo etiã patet coloratum esse. & hoc Arist. tetigit in litera. Altero vero est in rõne ad motum, & tũc ipsam esse patet p quid nois. nam motum eẽ patet: igiẽ natura, q̃ signat principium motus: natura. n. est relatiue dicta ad naturale ens & ad motum, D modo relatiuoꝝ eadẽ est cognitio, ita vt si vnum sit per se notũ & alteꝝ. dico igiẽ, ꝙ naturam esse patet, & est per se notũ, tum p sensum respectu reꝝ naturalium, tum p quid nois respectu motus & quietis. Qua rõne fit, vt non sit demõstrabile. Sed syllogizabile, quod nõ destruit rationem principij, dicitur. n. pricipium īmediata propositio, qua non est altera prior in notitia: præmisse. n. erunt aut ignotiores, aut nõ notiores qõne demonstrata. Quaꝗ ratione euenit vt dignitas sit in hac scia, quoniam nulla est prior in hac scientia in notitia & est communis omnibus conclusionibus huius scientiæ, veluti illa, motus est & entia naturalia sunt. Per hæc ad rõnes eoꝝ dicendum ꝙ dignitas oĩbus scientijs cõis, non est nisi vna, sed dignitates contractæ ad gñа sunt plures. Ad secundũ concedo, ꝙ est syllogizabilis, non tñ discursu imperceptibili ostensibilis, an fieret vel p ignotiora vel æque nota. Modo dignitatem syllogizari non tollit rõnem eius, dũmodo de-

Põ recentiorum.

Argumẽta.

Põ propria.

An demonstrabile.

Solo rõnum recẽtiorum.

monstratio

Suppõ p solutione rationum.

monstratio non sit, q̃ per notiora proficiscit. Pro solõne ad rationes debes scire q natura vno modo accipi potest sub respectu quo vel est principium motus, vel quo est id quo res naturales sunt. Et tũc est p se nota, queadmodum sunt sua correlatiua, & hoc mõ hæc propositio, natura est suppositio siue dignitas est accepta. vt motũ esse & entia naturalia esse est acceptũ. Alio modo potest accipi pro rebus quæ sunt naturæ, hoc est pro materia & forma, & sic potest demonstrari esse vt ipsa materia demonstratur.

Tunc ad rationes dicendum, q bene principia subiecti possunt demonstrari, non aũt principia sciæ, vt dictũ est. com. 3. Modo, naturam esse est Sciæ Naturalis principiũ, & non subiecti, vt sic. Ad secũdam dicendum, q maior debet intelligi sub ratione naturæ, hoc modo, naturã esse non potest demonstrari inquantum natura. materia est natura: igitur materia non potest demonstrari inquãtum natura, cùm quo tamen stat, quòd possit demonstrari inquãtum subiectum & pars entis naturalis & principium subiecti. Hæc de quæstione.

RECOGNITIONES.

Syllogism.

QVoniã ante ipsum q̃d est problema quærere oportet vtrum sit oĩno id, de quo est quæstio quid est, vt 2. Poster. docuit, nisi enim sit id, quod quærit quid est, frustra vr̃ quæri quid sit. neq. n. potest non entis esse definitio. qm̃ igitur res hoc pacto se habet, ipse tñ non demonstrato prius an sit natura, eius definitionẽ exhibuit. Ideo docet q recte omiserit qõnem an sit natura in præsentiarum, & tota vis eius rationis est, qm̃ quæcunq; subsistentiam manifestam hñt, non indigent demõstratione si sint: natura manifestã subsistentiam habet: igitur non indiget demonstratione si sit, propterea dicit. {Quod autem natura sit, tentare demonstrare, ridiculũ est.} deinde tangit minoris vim, & dicit, {manifestum. n. est, qm̃ huiusmodi entia}, s. vt Simplicius exponit, quæ in se principium habent motus, quæ natura est, {sunt multa,} q si manifestum sit esse multa entia, quæ principium motus in se habent, manifestum est per se naturam esse, cũ per naturam nihil aliud intelligimus, quam principium motus, vt dictum est. Philoponus autem aliter itelligit, exponit enim per huiusmodi entia esse multa, q sit per se notum eẽ multa entia à natura, q si per se notum sit eẽ multa entia à natura, naturam esse erit per se notum. si. n. nobis per se notũ fuerit multas herbas esse à terra, terram eẽ, ex qua sunt herbę, notum erit. Sic etiam, si per se notum nobis sit multa entia esse à natura, naturã esse ex qua multa entia sunt, nobis per se notũ erit. Et hæc expositio est clarior illa Simplicij, maxime quia aduersarius dicere posset principium motus esse in multis per se notũ, sed non est nobis notum vtrum principium illud motus sit natura. Ideo expositio Philoponi clarior est. Sed adhuc obijcies, quia oĩum scibilium est demonstratio: naturam esse est vnũ scibilium: igitur est demonstrabile. Obijcit contra Aristot. & dicit, {demõstrare autem manifesta per immanifesta} vel per ea, quæ sunt æque manifesta, {est non potẽtis iudicare} idest discernere {cognitum}. i. notũ quod est {propter ipsum}. i. quod est per se notum, & notum {non propter ipsum}. i. & notum non per se. Qui. n. demonstrat per se notum, non discernit inter illud quod est per se notum, & illud quod non est per se notum. quare vt Philoponus inquit, non oportet manifesta demõstrare, neq; oportet omnium scibilium quærere demonstrationem, sed ambiguorum. vnde. 1. Poster. demonstrauit impossibile esse oĩum esse demonstrationem. Si. n. oĩum scibilium esset demonstratio, aut contingeret circulo aliqua demonstrari, aut oporteret procedere in infinitum in demonstrabilibus, et sic patet solutio ad obiectionem: qm̃ non oĩum scibilium est demonstratio, qm̃ non per se notorum, sed solum ambiguorum. deinde declarat q esse possit aliquis talis deprauatus vel sensu, vel ratione, q naquã cognoscere potest, quæ nam sint per seipsa credibilia, quæue nam indigent demonstratione exẽplo cæci à genitura, & dicit {q autem contingat} aliquem subaudi {hoc} prauum iudicium quo nesciat discernere inter per se notum. non per se notum {pati, non immanifestum est, syllogizat enim aliquis vtiq;, cũ natura sit cæcus, de coloribus} probando illos esse hoc pacto, congregatiuum & disgregatiuum visus sunt: aliquis color est visus cõgregatiuus, & aliquis color est visus disgregatiuus. igitur colores sunt. propterea dicit, {quare necesse est hmõi}. s. cęcum {de nominibus habere rõnem, non aũt intelligere.} nam, vt Philoponus dicit, talis de noĩbus syllogizat, nihil autem intelligit: non enim colores esse rationibus cognoscimus, sed sensu. vnde Simplicius, cæcus probans colores esse, quia congregatiuum, & disgregatiuum visus sunt, ignotiora in fidem rei manifeste assumit. Immo rem per se notam ignorãs, & de nominibus discurrens nihil penitus de re ipsa cognoscit: quippe, cùm de his, quę audit, non de his, quę sentit dispũtat. nam q fuscum visui commodum sit, eo q constat ex albo, quod visus est disgregatiuum, & ex nigro, quod visus est congregatiuum, tale autem visui accommodatum est, cũ neq; segregatiuum neq; congregatiuum neq; accommodatum visui colorem sentiat, nomina tantũ profert, nullam rem intelligens. Patet igitur recte Arist. prętermisisse quæstionẽ si sit natura: quoniam naturam esse est per se notum, cũ nonnulla entia esse à natura sit per se notum: ergo naturam esse, ex qua sunt nonnulla entia, est per se notum, et sic naturam esse est per se notum. Argumentum, quo alibi probauit naturam esse, posse demõstrari hoc est, & quidem non leue, hoc, demonstrata materia potest demonstrari esse: hoc demonstrata materia est natura: ergo naturam esse potest demonstrari. concederet Aristot. demonstrari posse naturam esse, qua ipsa natura est identicè materia, sed qua natura est formaliter principium motus, nequaquam potest demonstrari.

Quæstio difficilis.

DILVCI.

Videtur autem quibusdam id esse natura ac substantia eorũ quæ sunt subiectum quod primum cuilibet inest informe per se, ceu lecticæ natura lignum, statuę vero ęs. Signum autem affert Antiphon, qm̃ si quis lecticam deorsum obruerit, uimq; putredo acceperit ut germẽ sit, non lectica, sed lignum exorietur, ac si id quod lege & arte conficitur, per accidens sit. Substantia vero illa quæ & continue hęc suscipiens permanet. Quod si & horum vnumquodq; hoc idem ad alterum quoddam detinet, quemadmodum æs atq; aurum ad aquam & ossa lignaq; ad terram & cætera id genus, similiter illud natura erit & substantia ipsorum.

ANT.

Videtur autẽ natura & substantia eorũ, quæ natura sunt quibusdam primũ subiectum vnicuiq; esse quod informe per seipsum est, vt lectuli natura lignum, statuæ autem æs. Signum aũt dicit Antiphon, qm̃ si aliquis proiecerit lectum deorsum, & accipiat potentiã putrescens, vt vtiq; fit germen, non vtiq; fieri lectum, sed lignum, tanq̃ dicat quidem ſm accidens esse dispositionem, quæ est ſm legem, & artem, substãtiam aũt illam, quæ & permanet hæc patiẽs continue. Si autem & horũ vnũquodq; ad alterũ aliquod idem hoc substinuit vt æs quidem, & aurum ad aquam, ossa autem & ligna ad terram, similiter autem & aliorum vnumquodq;, illam naturam esse, & substantiam ipsorum.

Ad euidentiam horum accipiendum, vt Them. sumit, quod posterius tractabitur, naturam vno significatu esse materiam,

materiam, alio formam, alio viã & motum ad formam. Materia autem duplex. vna particularis, atq; hæc non simpliciter informis, vt ædium lateres, laterũ, humor & terra. Scriptũ, elementa. Altera generalis atq; hæc est vltima sine forma prorsus. Amplius accipiendũ q; natura & est natura & est substãtia, quatenus quidẽ rebus inest vt motus principiũ natura dicitur, quatenus verò per ipsam res ipsa est substãtia dicenda. De materia igit̃ & forma vt Them. vult, disqrendum illud est, verũ sit dignior nomenclatione naturę, & ita apud Themistium disputatio est, an natura pricipalius de materia dicatur q̃ de forma. hoc est quod horũ duorum pncipaliter sit natura ac substãtia. Respondet vt dicit Them. & inquit. videt̃ autem qbusdam id esse natura ac substãtia eorum quæ sunt principalius subiectũ, quod primum cuilibet inest informe per se: quod dicit ad differentiã materię particularis. Ceu lecticæ natura principalius est lignum, Statuæ verò æs. Rõcinatur Arist. hanc positionem syllogismo sic, vt subiectũ se habet ad formas artificiales, ita materia prima ad naturales: sed in artificialibus subiectũ est tota substantia rei & natura: igitur in naturalibus materia erit tota substãtia. Minor prosyllogizatur, quod permanet est potius tota substãtia, q̃ id quod fluit: sed in rebus artificialibus materia pmanet, & formę fluunt, vt signo Antiphõtis patet. Iure subiectum erit tota substãtia illarum. primo ponit minoris probationẽ & inquit, signum aũt affert Antiphon, qm̃ si quis lecticam deorsum in humo obruerit, vim q; putredo lecticæ acceperit. dico vim vt germẽ sit, & inde stirps herbaq; emergat, nõ lectica, sed lignum inde exorietur, ac si id quod lege siue institutione & arte cõficitur, per accidens sit, substantia verò illa, quæ & cõtinue hæc suscipiens est pmanet, qm̃ ex ligno fit putredo, ex putredine stirps, ex stirpe rursus lignum. igitur substantia ligni permanet, & lectica ipsa abest, & per hæc habes minorem. Tunc accipit maiorẽ dicens, q; si horum entiũ naturalium vnũquodq; hoc idem ad alterum quodã, hoc est ad materiam detinet, queadmodum æs & aurum ad aquã, quę est materia omniũ liquefactibilium. 4. Meteo. & vt Alchimici volunt & ossa ligna q; ad terram, qm̃ materia horum est terra iuxta illud Hesiodi, ex cinere es & in cinerẽ reuerteris & cætera id genus, similiter ad suas se habent materias. hæc est maior, cui addit conclusionẽ dicens, illud subaudi, ad quod omnia naturalia talem derinent similitudinis rationem, erit & natura & substantia ipsorum, hæc est conclusio. hac igitur ratione moti sunt veteres.

Commen. 7. Auer.

{Cum declarauit.} Cõmentũ istud patet, verũ velle videtur q; Arist. velit probare materiã esse naturã, & primo per rõnes antiquorũ, cui expositioni cõsentit Expositor, hæc tñ expositio non mihi sonat, tũ quia non consonat verbis, tũ quia materiã esse naturã est fere per se notum. ex Primo Phy. Et licet cõmentũ pateat, aduertendum tñ q; Auer. signum Antiphontis cõponit per duos syllogismos primus est, natura permanet: scãnum & id genus non permanet: igitur scãnum non est natura. Secundus, scamnum & sibi simile non est natura: forma est scamnum aut illi simile: igitur forma non est natura.

Commentum octauum ex textus expositione patet.

RECOGNITIONES.

SEcundũ expositionem Themistij, vt in cõmentarijs diximus, Arist. disquirit illam qõnem, vtrum naturã principalius dicatur de materia q̃ de forma, ac contra de forma principalius. Quã expositionẽ sequitur Philoponus asserens q; Arist. argumẽtetur quibusdã visum esse q; materia sit magis natura, s. q̃ forma. Sed quia verba Aristo. non sunt comparatiua, Simplic. dicit, cũ dixisset prius q; ea, quæ naturã habent, substantiæ sint, iure Philosophorũ placita nũc assignat tã eorum, qui subiectum existimauerunt esse naturã, q̃ eorum qui contradixerũt id esse naturam, quod in subiecto est, & simul significata naturę tradit ergo fm Simpli. Arist. disqrit primo, vtrũ sola materia sit natura atq; rerũ substãtia, postea, vtrum forma, quæ expositio mihi placet, & iuxta hãc expositionem Aris. primo assignat opi. secunda ibi {Signum aũt dicit Antiphõ} assignat argm̃ Antiphontis pro hac opinione. de prima parte dicit, {videtur autẽ quibusdã}. s. Philosophis, qui de natura elaborarũt scribere, {eorũ, quę natura sunt, natura & substãtia esse} subaudi solũ, id {quod est primũ subiectum vnicuiq; per seipsum informe, vt lectuli} videt̃ sola {natura} & substantia esse {lignũ, statuę aũt æs.} Et intelligit Philop. per primũ subiectum informe, proximã materiam, quę specificata est, quia informis est saltẽ respectu inductæ formæ, vt lignũ ad speciem lectuli est informe, & æs ad speciẽ statuę, quę expositio nõ consonat his, quę Arist. in processu asserit, adeo melius Simpli. exposuit materiã, quæ est primũ in oĩbus subiectũ informe per se. Appellauit. n. eã primum informe, qm̃ in oĩbus compositis cõe subiectum est. multa. n. multoties subiecti habent rõnem, queadmodum in aĩalibus pximæ formæ vniuersa subiacent organica, his verò similaria, & similaribus rursus quatuor elementa, quibus postremo prima materia subiacet. alia. n. ad alia sunt informia, pprias formas habẽtia, velut organica, aut similaria, aut elemẽta informia sunt ad formã, quæ in ipsis recipit, prima verò materia per se informis est, ac simpliciter incõcinna. id igitur quod primũ per se existens in vnoquoq; informe primã & cõem naturã esse dicunt, queadmodum propinquũ informe pprinquã naturam, vt statuæ æs, lectuli verò lignũ, hęc de opinione antiquorũ. Sed dubitat hic Philoponus, qa Arist. superius asseruit subiectũ, i. materiã esse substantiã, formã verò naturam. hæc dubitatio frustra est, qm̃ fm expositionẽ nostram, tã materiam, q̃ formã oportet dicere esse substantiam, & naturã. prætereã hoc quod hic asserit, est dictum ad opinionẽ antiquorũ. id verò, quod ibi asseruit, est dictum fm propriã opinionem. deinde assignat signũ Antiphontis Sophistę, q; materia & nõ forma sit natura, & rerũ substãtia, & cõponitur sic apud Simpli. id, quod repullulat, est natura & substantia: materia repullulat: igitur materia est natura & substãtia. aliter aũt Auer. cõponit syllm, vt patet in cõmentarijs. Quod materia repullulet ostẽdit per ea quæ dicit Antiphõ Sophista: & ait, {signum aũt dicit Antiphon, qm̃ si aliquis proiecerit lectulũ deorsum.} & supplantauerit ipsum in terra, {et} tandẽ {putrescens potentia}, s. genitalẽ {accipiat} ita {vt vtiq; sit germẽ}, i. ita vt sit semẽ genitale, videmus subaudi {nõ vtiq; fieri lectũ, sed lignũ.} deide Arist. exponit hoc, quod dicit Antiphõ, & dicit, {tanq̃ dicat quidem dispositionẽ}, i. figurã, {quæ est fm legem}, i. positionem ac voluntatẽ artificis, {& artẽ}, i. & sciam artificialem artificis {esse fm accidens}. i. esse formam accidentalẽ: figura. n. quæ fit lege electionis artificis, & artificiali scia artificis, accidens est. {illata aũt} partẽ {quę et permanet, hęc patiens cõtinue} & alternis vicibus suscipiens has figuras esse {substantiã,} Ex his accipitur minor, s. q; materia repullulet, & germinet, & et accipitur expositio minoris. Est igitur syllogismus, quod in vnoquoq; est motiuũ, atq; gignitiuũ, est natura & substãtia: materia in vnoquoq; est motiuũ ac gignitiuum, vt patet exẽplo lectuli germinãtis: igit̃ materia est natura & substãtia. Deinde remouet quandã tacitã dubitationẽ, quę talis est, si id dicitis naturã & substantiã quod permanet, & superest, & pp hoc ligna qdem tanq̃ permanentia natura est, figura aũt tanq̃ abolita, nequaquã, vtiq; ligna essent natura lectuli, neq; æs statuæ, nã ligna, cum corrumpuntur, in aliquod resoluunt̃, quod superest, figura autem lignorũ aboletur vt incẽdio, vbi relinqtur cinis, quæ terra est. similiter cum æs corrumpitur, in aquã dissoluitur, qm̃ cum eliquescit, humor fit, quare neq; æs erit statuæ natura, neq; lectuli ligna. vnde potest dubitari in omnibus, quod corrumpitur in aliquod quod superest, non est

Primum informe est ipsa materia.

Tex. cõ. 4.

Syllogism.

Syllogism.

Tacita qõ.

natura, & substantia alicuius, quoniam vt dictum est, natura permanet, forma aboletur: lignū; & æs, & ossa corrumpuntur in aliquod, quod superest: non igitur erunt ligna natura & substātia lectuli, nec æs statuæ, nec ossa animalis, hoc pacto exposuit Siplic. & Philoponus. cui Aristo. respōdet, & dicit, {si autem & horū vnumquodq;} videlicet lignū, æs, ossa, & cætera id genus, {ad alterum aliquod}. s. subiectum {hoc idē substinuit,} quod figura lectuli sustinet ad ligna, & figura statuæ substinet ad æs, & ossa substinent ad animal, videlicet {vt æs quidem & aurū} substinet {ad aquam, ossa autem & ligna ad terram, similiter autem & aliorum vnūquodq;} substinet ad propriam materiam, {illam}, s. rem in quā resoluuntur vnumquodq; eorum, subaudi dicendū est {naturam & substantiam ipsorum esse,} verum omnium est dare vnū primum & cōmune subiectum, quod est omnium cōmunis & prima natura atq; substantia, & sic concedo nullum eorum esse simpliciter naturam, ac substantiam, sed respectu eius, cuius est proprium subiectum, qm̄ respectu illius ꝑmanent, lignum. n. non est simpliciter substantia ac natura omnium, sed lectuli, sicuti æs statuæ, & ossa animalis. Causa autem, quare nullum horū est substantia ac simpliciter natura est, quoniam vnumquodq; horum adhuc habet subiectum, in qd resoluitur, & quod superest. Quare illud, quod respectu omnium, erit natura & substantia omnium. Tu verò lege, quæ diximus in cōmentarijs, quoniam ibi aliter exposuimus, & aliter syllogismum Antiphontis confecimus. Hæc tamen expositio, quam hic attulimus, est omnium expositorum Græcorum, & satis luculenta. Ex his vult habere Aristo. Antiphontem opinatum esse cōmuniter subiectum esse naturam, & substantiam.

DILVCI. Quapropter alij qdem terrā, alij verò ignem, alij aerem, alij aquā, alij quædam horū, alij omnia hæc eorum quę sunt naturā esse profitētur. quod. n. horum quispiam acceperit eiusmodi, siue vnum, siue plura, id & tot vniuersam substantiam esse asserit. Cætera verò cūcta affectiones horum, habitus, & dispositiones.

ANT. Vnde hi quidem terram, alij verò ignem, alij aerem dicūt, quidam autem aquā, nonnulli verò aliqua horum, sed alij oīa hæc naturam hanc esse eorum quæ sunt. ꝙ enim aliquis ipsorū acceperit huiusmodi siue vnum, siue plura, hoc, et tot esse omnem substantiam, alia autem omnia passiones, habitus, & dispositiones.

Hæc litera potest esse signum eius quod dixit Aristo. authoritate Antiphontis: & potest esse ꝙ Aristo. narret positiones de natura. siue igitur sit signum, siue sine opiniones, qui ignem vel aerem aut aquam materiā esse putabant, idem naturæ nomenclationem igni atq; aeri tribuebant. Et qui item plures materias ediderunt, etiam plures constituere naturas. Reliqua omnia aut qualitates illarum esse, aut habitus, aut affectiones. Hæ sunt siue positiones siue signum positionis datę. Animaduersione dignum, ꝙ Aristo. hæc omnia dixit, quia tempore antiquorum nō sciebāt causam formalem, nec erat illa distincta ab alijs accidentibus, vt dixit Alexandee. Et si dices contra, quia nullus posuit terram nisi Hesiodus, qui non fuit Philosophus Prio Meta. cō. 1. & 14. Soluit Auer. ꝙ nullus posuit terram solam. Sed bene cum alijs elementis, vt dixit Parmenides terram & ignem.

Commentum patet.

RECOGNITIONES.

CVm dixisset opinionem Antiphontis, qui asserit cōmune subiectum esse pe e excellentiam naturam, nunc assignat consequenter positiones aliorum: quę licet

E diuersæ sint, tñ omnes, id quod materiā ac primum subiectum esse putant, opinantur esse naturā entium, & dicit. {Vnde hi qdem terram} dicunt subaudi esse oīum entium naturā, quia terram putauerunt esse primū subiectum, ac oīum materiā, vt Parmenides, {alij verò ignē} subaudi dixerunt esse oīum entium substantiam, ac naturam, quia ignem putauerunt oīum entium primum subiectum ac materiā, vt Heraclitus, {alij aerē dicunt} esse omnium entium naturā & substātiam, quia aerē opinati sunt esse primū subiectum & materiā. vt Anaximenes. {quidam aūt aquam} dixerūt esse omnium naturam & substantiam, quia aquam putauerunt esse primum subiectum & materiam, vt Thales. {nonnulli verò aliqua horum} subaudi dixerunt esse substantiam, & omnium naturam, quia aliqua horum putauerunt esse primum subiectum, & materiam, vt Parmenides ignem, & terram. {sed alij} dixerunt {oīa hæc}. s. quatuor elementa {naturā hanc esse eorū}, s. {quæ sunt} putauerunt, qm̄ omnia elementa putauerunt esse primū subiectum & materiam oīum, vt Empedocles.
F dicit hic Simplic. terram solam nullū posuisse primū subiectum, ac oīum materiam, nisi cum aliquo alio elemēto, vt Parmenides, qui posuit terram cum igne. Auer. autem asserit Hesiodum posuisse terram solā, verum eum non naturalē Philosophum, sed legum latorem esse asserit. & redditur sensus, {quod enim aliquis ipsorū}. s. naturalium Philosophorū {accepit hmōi}. s. primū subiectū, & materiā {siue vnum, siue plura, hoc & tot esse oēm substātiam,} & oēm naturam opinabat {alia autem oīa} opinabatur esse {passiones, habitus, & dispositiones}. i. accidentia, quorum, vt Simplic. inquit, quæ deletu facilia sunt, dispōnes, quæ vero difficilia, habitus, atq; passiones. vel aliter, vt diximus primo huius, veteres omnia alia præter materiam voluerunt esse accidentia, quorum formas naturales elementorum vocabant affectiones siue passiones, quæ eran eduarum qualitatum combinationem, formas naturales mi-
G storum inanimatorum, dispositiones, animatorū autem naturales formas habitus nūcupabant, omnia tamē præter subiectum accidentia asserentes.

Et horum quidem quoduis perpetuū esse. non enim esse ex sese mutationem ipsis. cætera verò generari atq; corrūpi infinities. Vno quidem igitur modo natura sic dicitur prima cuiq; subiecta materia eorū quæ in seipsis motus atque mutationis principium habent. **DILVCI**

Et horum quidē quodcūq; esse perpetuum, non enim esse mutationem ipsis ex seipsis. alia autem fieri, & corrūpi infinities. Vno quidem modo natura sic dicit̄ prima vniuscuiusq; subiecta materia eorum, quæ in seipsis principiū motus atq; mutationis habent. **ANT.**

Continuando positiones inquit eos velle id quod po-
H nunt materiam īmortale esse seculis omnibus, rerum siquidem naturam seruatam, vt inquit Themistius, oportet cōmeare, cætera & infinities fieri & corrumpi. tunc epilogat & vult, vt Themistius inquit, Aristote. dicere hunc in modum illos conatos esse materiam demonstrare potiorem esse naturam, & ita Arist. sm̄ Themistium solum duxit argumenta, quibus antiqui dicebant materiam esse potiorem naturam.

Commen. 10. Auer.

{Dicit.} Cōmentum istud patet. colliguntur aūt duo à recentioribus. Primum ipsam primam materiā non esse compositā ex materia & forma. Et hoc cōtra Platonem & Auicennā, qui dixerunt materiam esse corpus. Secundū ait. omne ens quod habet principiū motus ꝓprium, necesse est ipsum habere subiectū proprium pręter subiectum cōmune, sed ista nō est materia pura sed cōposita, & ita

Dubitatio. & ita erit habens naturam, & non natura. Sed istud secundum est contra eū. primo, quia elementa habēt principium motus proprij, & non habent materiam secundam compositam ex materia & forma præter materiam cōem. Secundo, cœlum similiter habet principium motus proprij, & tñ non habet materiam cōpositam pręter materiam cōem. Solutio pri. Respondent quidam, ꝙ Auer. per materiam cōpositam intelligit aggregatum ex materia prima & dispositionibus accidentalibus ꝓprijs formę. Hęc respōsio stare non potest, qm̄ materia non est in actu per dispositiones, cum sint media ad actum. Sed oportet omne motum ex se diuidi in partem motam & mouētem in actu fm Auer. vbiq;. Secūdo, vel per dispositiones intelligit accidentia terminata aut interminata. si terminata, cum illa non possint esse præter formam, igitur præsupponunt formam, & per consequens materia erit composita ex forma & materia, quod negant. Si intelligit interminata, tunc per hæc minime materia erit in actu, immo Solu. ꝓpria. nec resistens, nec potēs esse res mota. Propterea videtur mihi dictum esse verum in motu recto, cum nondum pateat cœlum. & per habere principiū motus intelligit nec initiatiue nec continuatiue moueri ab alio, & sic elementa ipsa excluduntur. quoniam licet à forma continuetur eorum motus, nihil minus à se vel eorum forma moueri non incipiunt, sed aut à generante, aut à remouente prohibens, & ita dictum Auer. tantum in animalibus videtur habere locum, tum quia illa recte mouentur, tum qa à seipsis nullo concurrente extrinsece. Modo, constat talia animalia diuidi in duas partes, videlicet mouētem & motam. quę mota est in actu composita est ex materia et forma, & resistens motori.

RECOGNITIONES.

CVm dixisset naturales id opinatos esse naturā & substantiam entium, quod asseruerunt esse materiam et subiectū, tunc secundo addit eos etiā dicere perpetuum, quodcunq; dicunt materiam & subiectum, & sic quodcunq; credebāt esse materiam & subiectum, id existimabant esse naturam & substantiam entium, & etiam perpetuum. Cætera autem, quæ præter materiam sunt, dicebāt infinities generari atq; corrumpi, vnde dicit. {Et horum quidem quodcunq;} subaudi asserebant esse materiam & subiectum existimabant {esse perpetuum.} cuius rationem affert, & dicit, {non enim} subaudi Empedocles dicit {esse mutationem ipsis}, s. elementis {ex se ipsis,} sed esse sibi inuicem simpliciter impermutabilia, quoniam vt dictum est, oportet primum principiū sempiternum esse {alia autem}, s. quæ vocabant dispositiones, passiones, & habitus, {fieri & corrumpi infinities} Et licet Aristo. hic positiones hasce nec probauerit, nec improbauerit, sed Primo Physicorum, tamē ex hisce accipit vno modo dici naturā pro materia, & dicit, {vno quidem modo natura sic dicitur prima vniuscuiusq; subiecta materia eorum, quæ in seipsis principiū motus atque mutationis habent}. i. quare vno modo dicitur natura materia entium naturalium. per ea enim, quæ in seipsis principium motus atq; mutationis habent, entia naturalia intelligit. hoc est primum significatum naturæ, quod ex opinionibus antiquorum accepit. Addidit autem Arist. {quæ in seipsis principium motus atq; mutationis habent,} propterea artificialia, in quibus, quatenus sunt artificialia, est prima quędam subiecta materia, vt statuæ æs, & domus lapides & ligna, sed hæc non sunt natura, qm̄ subiectum & materia dicitur natura rum est in entibus naturalibus, & non cum est in rebus artificialibus. præterea nec in naturalibus quæcunq; materia est natura, sed prima subiecta materia, vt Simplicius putat: cum subiectū vocant vltimum, quod omnibus subiacet, & nullum habet subiectum. etenim in animalibus subiacent dissimilaria, & similaria, & elementa, sed nullū horum proprie est natura, qm̄ nullum horum est primum subiectum, & licet in artificialibus vltimum subiectum

A sit materia, non tamen qua sunt artificialia, sed qua sunt naturalia. Insuper, propositiones in syllogismis materia sunt, non tamen sunt natura, cum nec syllogismus sit oīno naturalis. rursus in syllabis elementa materia sunt, non tamen natura sunt. Quare non quodcunq; subiectū natura est, sed primum, & non in quibuscunq;, sed in naturalibus. recte igitur Aristo. dicit {vno quidem modo natura sic dicitur prima vniuscuiusq; materia subiecta eorum, quæ in seipsis principiū motus atq; mutationis habent}. i. naturalium corporum. dixit enim prima subiecta materia, quoniā cæteræ materiæ, quæ proximę sunt, nō sunt natura. dixit naturalium: qm̄ prima subiecta materia artificialium, quo artificialia sunt, non est natura. Subiectū primum in naturalib⁹ tm̄, natura est.

Alio verò modo ipsa forma atq; species quę est secundum rationem. Nam vt ars dicitur ad id quod per artem est & artificiosum, ita natura dicitur ad id quod per naturam est & naturale. B atq; illud habere dicimus artis nihil, si potestate tantum sit lectica, nondum autem habeat formam lecticæ, neq; artem esse, neq; in his quę natura constant. Quod.n. potestate caro aut os est, naturā talē non habebit anteq̄ formam, quę fm rationem est, accipiat: quam assignantes qd est caro aut os dicimus, neq; constat natura. DILVCI.

Alio autem modo forma, & species. quæ est fm rationem. Sicut enim ars dicitur ad id quod est fm artem, & artificiosum, sic & natura ad id, quod fm naturam dicitur, & naturale. neq; autem illud adhuc dicimus habere fm artē quicquam, si potentia tantum est lectulus, nondum habens speciem lectuli, neq; esse fm artem, neque in his, quæ natura subsistūt. Potentia enim C caro, & os non habet adhuc sui ipsius naturam priusquam accipiat speciem, quę est secundum rationem (qua definientes dicimus quid est caro, aut os) neque natura est. ANT.

Nunc (vt Them. sentit) Arist. contorquet ꝓblema ad oppositū, videlicet, ꝙ forma verius ac iustius naturę nomen sortiatur: & vtit exemplo arte factorū sic, vt ars ab arte facta, ita forma ad naturalia: sed in his, quæ fingūtur arte, nō in materia, sed ĩ forma artificiū spectat: igitur in his quę natura cōstant, in forma natura spectabit. tangit cōclusionē & inquit, alio verò modo ipsa forma atq; species, quæ est fm rationē, dicit verius natura, hæc est conclusio: deinde sumit maiorē & inquit, Nā vt ars dicitur, subaudi se habere ad id quod per artē est, & pro, i. artificiatiū, ita natura dicitur ad id quod per naturā est & naturale. hęc est maior deinde sumit minorē & inquit, atq; D illud habere dicimus artis nihil, si potestate tantum sit lectica, nondū autem habeat formam lecticę, imo neq; artem aut fm artem esse dicimus. adiecit conclusionem & inquit, neq; in his quę natura constāt, subaudi dicet naturale nisi propter formam. quod ēt exemplo persuadet, & inquit, quod.n. potestate caro aut os est, vt cibus, naturam talem, hoc est carnis vel ossis nō habebit anteq; formam carnis aut ossis, quæ fm rationē est, accipiat, quam formā assignantes quid est caro aut os dicimus, propter quod etiam nisi accipiat formā carnis aut ossis nunquam dicetur constans natura, aut naturale.

Commen. 11. Auer.

{Quēadmodum.} Cōmentū patet, animaduersione tñ dignū, ꝙ Auer. reddit causam maioris, & inquit. qm̄ vt ars attribuit artificiali & artificiato, similiter natura attribuit naturali & naturato. qm̄, quēadmodū quidditas artificij est in arte, ita qdditas naturati est in natura. Se-

cundo animaduersione dignũ, ꝙ Auer. dupliciter differt à Themistio. primo, quia vult ꝙ Arist. declarat ꝙ natura dicatur de forma, postq̃ declarauit ꝙ natura dicit̃ de materia, & nõ vult Arist. facere comparationem: & hãc expositionem sectãtur expositores omnes latini. Secundo differt, quia alio modo format rationẽ, vt patet. Sed ambiges contra primum, quia videtur ꝙ ratio illa maioris nulla sit. & contra ipsum & Arist. 2. de Aĩa cõ. 8. vbi totum oppositum ait. ibi. n. vult substantiam rerũ artificialium esse oẽm à subiecto. vt rerum naturalium omnis substantia est à forma. comparat. n. subiectum illarũ formæ naturalium. hic verò totum contrarium ait. comparat enim formã formæ. Dici potest primo, ꝙ hic vtit̃ rationibus famosis & nihil demonstratiuũ ait. Ibi verò ſm veritatem. aut dici potest, ꝙ res artificiaria vt lectica potest considerari dupliciter, aut absolute, & sic tota illius essentia est materia & subiectum, aut potest considerari reduplicatiue vt sic, hoc est vt artificiaria, & ita eius potissima ratio est à forma, & hac ratione loquitur hic.

F

RECOGNITIONES.

VT in commẽtarijs diximus, Themistius arbitratur Aristo. torquere problema ad oppositum probando formã verius, ac principalius esse naturam: quam expositionem Philoponus seqtur, qui asserit Arist. probare speciem esse magis naturam, q̃ sit ipsa materia per plura argumenta. Sed quoniam verba non sunt comparatiua, ideo, cum Simplicio dicamus, ꝙ, cùm Aristot. declarasset primum subiectũ, quod est materia, esse naturam, nunc declarat, ꝙ forma sit natura, & eius syllogismus sic cõponitur, omne illud, cuius pręsentia naturalia sunt naturalia, est natura: sed forma est illud cuius præsentia naturalia sunt naturalia: igitur forma est natura. Minorem probat Aristo. per simile in arte sic, vt ars ad artificialia, ita forma ad naturalia: sed ars est cuius pręsentia artificialia sunt artificialia: igitur forma est cuius præsentia naturalia sunt naturalia. de rõne primo ponit conclusionem, & dicit, {Alio autem modo} natura dicitur {forma & species, quæ est ſm rationem,} hæc est conclusio. & dixit {species, quæ est ſm rationem,} ad differẽtiam figuræ, coloris, & magnitudinis, quæ formę sunt, non autem species, quæ est ſm rationem. non enim species, quam significat definitio. deinde assignat probationẽ minoris, & dicit, {sicut enim ars dicitur ad id, quod est ſm artẽ, &} ad id, quod est {artificiosum, sic & natura}. i. forma naturalis {ad id, quod dicitur ſm naturã, & naturale.} etenim ars inest in eo, quod est ſm artem, & forma naturalis in eo quod est naturale. deinde huius prosyllogismi assignat minorẽ, neq; aũt illud}. s. artificiale {adhuc dicimus habere ſm artem quicq̃}. i. aliquo modo artẽ, {si potentia tm̃ est lectulus nondũ habens speciẽ lectuli,} neq; adhuc {esse ſm artẽ.} tũc dat conclusionẽ prosyll̃i, & dicit, {neq; in his, quę natura subsistunt} est dicendũ ipsa esse naturalia, nisi præsens sit forma naturalis. Quare ex his habet̃ minor, ꝙ forma sit illud, cuius pñtia naturalia sunt naturalia: q̃ fuit minor syll̃i principalis, quo autem ad sensum verborum attinet, animaduerte Arist. accepisse artem esse in ipso artificioso, & verum dicit: qm̃ ars est in artifice, vt in agente, & est in re artificiali, vt in materia, & subiecto, & sic seruit suo proposito. deinde non contentus hac rõne, addit exemplum in naturalibus, & rõnem & dicit {potentia. n. caro, & os,} quale alimentum est, {non habet adhuc sui ipsius}, s. carnis vel ossis {naturã, priusq̃ accipiat speciem, quæ est ſm rationẽ} id est {qua definientes dicimus qd est caro, aut os, neq;} subaudi caro aut os potentia {est natura} id est ens naturale, sed tunc cum speciẽ habuerit. per quæ verba potest rursus cõponi syllogismus sic, omne illud, cuius præsentia caro & os dicuntur naturalia, est natura: species, quæ est ſm rationem, est id, cuius præsentia caro & os dicuntur naturalia: igitur species, quæ est ſm rationem carnis, vel ossis, est natura carnis vel ossis.

G

H

E Quare alio modo natura erit forma & species eorũ quæ in seipsis. motus principium habent, quæ nullatenus separabilis erit nisi rõne, at id quod ex his constat, natura quidẽ non est, sed à natura, vt homo. atque natura magis hęc erit q̃ materia, quando vnumquodq; magis dicatur cum actu est quam cum est potestate. BELVCI.

Quare alio modo natura vtique erit habentium in seipsis motus principium forma, & species non separabilis existens, nisi ſm rationem. Quod autẽ est ex his, natura quidẽ non est, sed à natura, vt homo. & magis natura hæc est, q̃ materia. vnũquodq; enim tunc dicitur, cum enthelechia sit magis quam cum sit potentia. ANT.

F Concludit conclusionem innuens solutionẽ nonnullarum dubitationũ, & inquit. quare alio modo natura erit forma & species eorũ quę in seipsis motus principiũ habent. Sed, dices, si forma est alio mõ natura q̃ materia: igit̃ separabilis à materia. Rñdet & inqt quę nullatenus separabilis erit nisi rõne. Sed dices, forma est natura & materia natura, sed cõpositũ est forma et materia iugatę: igiĩ erit natura. Rñdet (vr̃ Themistio) & inqt ad id qd ex his constat, natura qdem nõ est, sed à natura vt hõ, & ita licet tã materia q̃ forma seorsum natura sint. Iugatæ amplius natura nõ erunt, sed ex natura vt aĩal & planta. Sed adhuc dices, dictũ est ꝙ forma sit magis natura q̃ materia, vtrũ magis sit natura vt pars cõpositi. Rñdet vt exponit Them̃. ꝙ licet vt pars cõpositi forma nõ sit magis aut minus natura. seorsum tñ ac particulatim cõsiderari forma dr̃ magis esse natura q̃ materia, quando vnumquodq; magis dicat̃ quum actu est, q̃ cum est potestate.

Commen. t 2. Auer.

G {Iste igitur.} Cõmentum istud patet, verum, ꝙ Arist. ait Auer. psuadet et inquit materia aũt differt à forma, sed nunq̃ denudatur à forma, imo, cum separatur ab vna forma, recipit aliam. huius rõnem affert, qm̃, si ab omnibus formis prima materia denudaretur, tunc quod non est in actu esset in actu. hæc est additio Auer.

An materia per aliquam potentiã possit esse sine forma.

SEd cõtra hæc quę Auer. suppleuit dupliciter obijciũt. Primo, ꝙ ratio eius nulla est, qm̃ actus est bifariam, alter quẽ entitatiuũ vocant, cũ per ipsum res sit ens & extra causas hunc alij actũ existendi appellant: alter quẽ formalem, quẽ à forma proficisci aiunt. Dicunt modo materiã sine forma esse in actu entitatiuo et in potẽtia formali ad formã. Contra vero conclusionẽ primo, qm̃ quod est res in se actu existens põt stare sine eo, è quo nec est neq; depẽdet, sed materia vt dixit Them̃. primo huius in digressione vnica est res actu existẽs & de se: igitur põt esse sine forma. Secũdo prius ſm naturã illud est quod contingit esse sine posteriori, & posterius nõ sine ipso, vt dicitur. 5. Meta. tex. cõ. 16. sed materia est prior natura forma: igitur põt esse sine forma. Tertio, Materia potest esse sine hac forma & sine illa, & nulla est vel erit forma qua sine illa materia esse possit. igitur sine forma esse põt vniuersaliter. tenet argm̃ ab oĩbus singularibus sufficienter enumeratis ad vniuersalẽ. Sorticolę concedunt materiã posse esse sine omni forma, non tñ sine forma. nã duo signa distributiua cadentia sup eundẽ terminum cõem determinãt. ideo in prima particula illa forma stat determinate. In secunda distributiua, & ita põt materia esse sine omni forma, qm̃ sine A, aut B forma, nõ tñ sine forma, qm̃ dũ perdit vnã recipit alterã. Alij verò volunt materiam esse sine forma vl'r & absolute non esse implicãs contradictionẽ. & propterea aiũt illud subesse virtuti primi agentis, cui subest oẽ possibile, Veriores catholici. vt expositores nostri Thomas et Egidius cũ Auerroe vbiq; tenẽt materiã esse absq; forma esse implicans cõtradictionem,

Cõtra Auer. rationem.

Contra conclusionem. Prima ratio.

H

Positio Sorticolarum.

Positio 2a. Materiã esse sine forã simpliciter impossibile est secũdum oẽm potentiam.

& propterea

& propterea virtuti diuinæ aiunt non subesse. pōt enim Deus agere omne possibile. Sed materiā esse sine forma non est res possibilis, ideo Deus id agere non pōt. Rem hanc Auer. ꝓbauit per hoc, qa tunc ꝙ nō esset in actu esset in actu. deducit consequētia primo sumēdo illud Tertij Cœli. cō. 29. ens in poteotia non habet esse nisi sit aut pars cōpositi, aut vt aliqd vnum decē prędicamentorū. ex hoc patet ratio. Nā vbi materia esset absq; forma, materia oō esset in actu, siqdem omne ens in actu sit aut forma aut formā habens: & ēt esset in actu, qm̄ cum sit ens in potentia erit pars cōpositi, aut aliqd vnum decē prędicamentorū, & ita in actu. Secundo deducit per id quod dicit. 4. huius cō. 60. videlicet, ꝙ omne per se existens in actu est corpus aut attributum corpori: cum igit materia sit ens existens in actu, erit aut corpus, aut virtus attributa corpori, & ita esset in actu & nō in actu. Catholici verò rē hanc ꝑsuadent ꝙ Deus pōt supplere vicem cuiuslibet causæ præter formalē. non. n. Deus potest facere album esse sine albedine. igit nec rē existere sine esse. nm̄ne aūt esse est formaliter à forma. igit non pōt facere materiā esse sine forma. Rē hanc multis rōnibus in lib. primo ꝑsuasimus & cōtradiximus rationibus eorum. nunc verò ita conclusionē Auer. & expositorū approbarem. omne illud quo circūscripto à materia adhuc esset in materia, Deus non pōt seorsum à materia facere: sed circūscripta omni forma à materia adhuc forma esset in materia: igit nō potest Deus facere materiā seorsum ab omni forma. Maior patet cuilibet. deducit verò minor, qa vbi materia esset existēs sine forma, aut esset in loco, aut nō. Si non esset in loco esset res illimitata & infinita. hoc. n. est maximū apud eos. sic. n. describit res in loco. Si verò esset in loco, siue definitiuo, siue circūscriptiuo, tūc esset cum forma, qm̄ locus, siue sic, siue sic est forma locati. 4. Physi. Auscultationis. Vbi. n. est locus definitiuus esset respectus, & ita forma respectiua vbi locus circūscriptiuus, esset supficies corporis continentis. igitur dimēsio, & ita forma absoluta, quare materiā esse sine forma implicat contradictionē. Secundo. si Deus ageret materiā sine forma, aut hoc efficeret agēdo, aut corrūpendo. Sed siue sic, siue sic Philosophi voluot Deū nihil agere imediate ad extra, nisi medtantibus causis secundis, vt notat Auer. 9. Met. cō. 7. Modo, nulla causa secūda pōt id agere: igit nec prima. & licet ad neutrā partem siot demonstrationes, ꝓbabilius assero positionē Auer. & Expositoris. Et ideo ad rōnes. Ad primā Themistius voluit materiam habere essentiā per se, existentiam verò per formam, ideo voluit materiā prius intelligi fm̄ essentiā absolute, q̄ in relatione ad formam, non tñ dicere illā posse existere sine forma, cū existere sit à forma apud ipsum. Ad secundum dici pōt vno modo, ꝙ prius est duplex. in actu & potentia. prius in actu potest esse sine posteriori, non aūt prius in potentia. Aut dicendō materiā esse priorem forma, & contra, formā priorem materia. regula igitur Philosophi est vera in illo quod est prius tantū & nullatenus posterius, vt dicet alibi. Ad tertiā sunt multæ instantiæ. nā homo est necessario, & tñ nullus homo est necessario. Sic materia necessaria est cū forma, licet cū nulla forma. Amplius corpus necessario est in loco, & tñ necessario in nullo loco, & suot aliæ obiectiones, quas omitto. Tunc ad rōnes dico, ꝙ ad regulam requruntur tria. primo vt oēs singulares sint veræ. 2. vt cōpossibiles. 3. vt nulla iodeterminata sit oībus determinans incompossibilis. Et hæc tertia deficit rationi inductæ. est. n. iodeterminata quædam forma. sine qua materia ipsa esse non potest, quæ cū sit confusa noo est signabilis. vt licet continuum possit esse diuisum supra omne signum determinatum, noo tñ supra omne, qm̄ est vnum. indeterminatū supra quo fieri diuisio non potest. Sorticolæ aliter dicerent, & venit ad idem. Vel dici potest ab omnibus singularibus veris possibilibus, & noo sibi succedētibus sequi vniuersalem. modo illæ singulares sibi succedunt.

Prima vero deductio.

Scda deductio.

Deductio catholicorum.

Ratio propria.

Scda ratio.

A

RECOGNITIONES.

EX ijs, quæ dixit concludit secundum oaturæ significatum, & dicit. {Quare alio modo natura vtiq; erit habentium io seipsis motus principium}, i. entium naturalium {forma, & species non separabilis existens nisi fm̄ rationē,} cur vero dixit {nō separabilis existens, nisi fm̄ rationem,} in cōmentarijs est vno modo expositum, tñ alio modo fm̄ Simplicium exponere possumus, vbi animaduersione dignū ea separabilia esse, quæ separata ab eis, à quibus separari dicuntur, permanent eandem naturam habentia, vt vinū à dolio. quorum autem separatio corruptio est, noo sunt hæc ipsa separabilia. Talis autem est forma, quæ in materia est, & ideo fm̄ hanc est esse rebus naturalibus, & non fm̄ separabilem formam, ꝓpterea addidit {non separabilis existens, nisi fm̄ rationem.} qm̄ si esset fm̄ esse separabilis, non diceretur natura, nec fm̄ præsentiam ipsius diceretur ens naturale, naturale. secundum rationem autem separabilis est, quoniā forma

Quid separabile.

B naturalis differt ab ipsa materia. Et cum declarasset tam formam, q̄ materiam dici posse naturam, ordinatim declarat de composito, quod ex materia & forma constat, ipsum non esse naturam & dicit, {quod autem est} scilicet compositū {ex ijs}. s. ex materia, & forma, {natura quidē non est, sed à natura, vt homo.} nā natura est materia, & forma, at cōpositum nec est materia, nec forma: igitur compositum non est natura. deinde qm̄ in codice Porphyrij legebatur {& magis natura τοῦτο, i. hoc, Porphyrius de composito intellexit. nam, cum dixisset compositum non esse naturam, subdit, {& magis natura est hoc}. s. compositum {q̄ materia} nam vt Simpli. dicit; licet compositum proprie natura noo sit, sed à natura, tameo magis natura est q̄ materia, qm̄ formam magis naturam existentē in seipso habet. melius Alexan. de forma hoc dicit. nā io textu suo legitur, καὶ μᾶλλον φύσις αὕτη τῆς ὕλης. i. {magis natura hæc}. s. forma {est quàm materia,} cuius rationem addit, quam Philoponus sic com-

Syllogism⁹.

C ponit in tertia figura, tunc dicitur vnūquodq; esse, cū habet suam formā, tunc dicitur vnumquodq; esse, cum habet naturam: igitur aliqua natura est forma. Alexan. verò sic cōponit, cuius præsentia naturalia sunt, hoc est natura: formę præsentia naturalia sunt: igitur forma est natura. vode dicit, {tunc. n. vnumquodq;} est, & esse {dicitur, cum enthelechia}, i. cum in actu {sit, magis q̄ potentia.} hæc est minor, vel minoris vis. & cum dixisset {magis,} manifestauit, ꝙ ea etiam, quæ potentia sunt; & si non similiter & æquæ cum ijs, quæ actu sunt, dicantur natura, tñ ipsa etiam dicuntur natura. Entelechia nomē propriū Arist. esse fertur, & significat formā actu existentē, vt Simpli. exponit, quatenus fm̄ hāc est solius finis receptio, aut quateous fm̄ hanc est receptio vnius, & perfecti. aut cōtinētia ꝑfecti, hoc est habitus fm̄ ꝑfectū.

Syllogism⁹.

Entelechia.

Disputauimus in cōmentarijs, vtrum materia omnino esse possit sine forma. Et licet aliqbus rationibus probauimus materiam non posse esse sine forma, tñ adhuc

D probari potest, quia circunscripta omni forma, materia apud oēs est formaliter existens. quare vel existit formaliter formalitate formæ, & sic esset cū forma, & ita quod nō esset io actu, esset in actu. vel existit formaliter ratione materiæ, & hoc implicat contradictionem, quia nihil ratione materiæ existere potest, nisi materialiter. quare; si materia existit formaliter, ooo potest ratione materiæ formaliter existere, quo fit, vt ratione formæ formaliter existat. Fecimus ēt in commentarijs hanc instantiā, materia potest esse sioe A, forma, & sine B forma & sine C, & nulla fuit, vel est, aut erit, vel possibilis est esse forma, qn sine illa materia eē possit: igitur oīno potest materia esse sine forma. Et licet duas rōnes dederimus, tñ nūc probo secūdam. nā hoc pacto est argumētandū, materia pōt esse sine A. forma pręcise, s. ita vt dum est sine A, nulla aliā succedat, & sine B non succedente C, & ita de cæteris. igitur sine forma. At, vt Auerroes in præseoti cōmento di-

Vtrū materia possit eē sine forma. Obiectio.

cit,materia non poteſt denudari ab vna forma, quin ſuc-
cedat alia,& ſic non poteſt eſſe ſine forma.

DILVCI. Adhuc autem ex homine homo fit, ſed non
ex lectica lectica. quapropter & inquiunt nō fi-
guram eſſe naturam,ſed lignum, quia non lecti
ca fiet ſi pullulabit,ſed lignū.Si igit̃ ars eſt hæc,
forma quoq; natura erit . fit.n. ex hoīe homo.

ANT. Amplius fit ex homine homo,ſed non lectu
lus ex lectulo.vnde & dicunt nonfiguram eſſe
naturam,ſed lignum . quoniam fiet vtiq; ſi ger-
minauerit nō lectulus, ſed lignum. ſi igitur hoc
eſt ars,& forma eſt natura:fit.n.ex hoīe homo.

Themiſtius rationem format ſic, Cuius præſentia na-
turales res ſunt ex natura , illud neceſſario eſt natura: ſed
præſentia formæ res naturales ſunt ex natura: eſt igit̃ for
ma natura. Aut magis iuxta literam, omne id,quo ſimi-
le naturaliter fit à ſimili , eſt præcipue natura : forma eſt
quo ſimile á ſimili proficiſcitur:igitur ipſa eſt natura.ver
ba Ariſtotelis patent.

Commen. 13. Auer.

{Cōm induxit.} Commentum habet duas partes . in
prima exponit textum,& patet.Secunda ibi. & cauſa in
hoc quod dixit,digreditur aliquantulum:& primo decla
rat, cur formæ artificiales non generant,& vult hoc eſſe,
quia ſunt accidentia in ſubiectis naturalibus,at formę na
turales ſunt ſubſtantiæ.

{Sed formæ.} Contra obijcies . formæ artificiales ſunt
accidentia: igitur non conſtituent res artificiales. Re-
ſpondet , q non conſtituunt res artificiales abſolute , ſed
reduplicatiue.homo eſt vt artificiale, veluti album, licet
abſolute non conſtituat parietem,tamē conſtituit parie-
tem vt albus eſt,vt etiā formæ naturales . Ex his arguit ,
vt naturales res ſunt ſubſtātiæ, formæ naturales ſunt ſub
ſtantiæ,ita quia artificialia ſunt accidentia , formæ artifi-
ciales ſunt accidentia. recte igitur ſola forma eſt natura .
Sed dubitatur contra cauſam,quā dedit Auer. quoniam
vt dicitur.3.Cœli cōmen.56.&.12.Meta.cō.18.accidens
vt caliditas non tantum caliditatem agere poteſt,ſed ſub
ſtantiā.igitur accidēs poteſt generare. & ſic cauſa Auer.
nulla erit. Hæc dubitatio.videlicet, vtrum accidens poſ-
ſit agere accidens aut ſubſtantiam eſt magna. Sed nūc di
co q accidens eſt duplex, quale,& quantum, vel in quan
to per ſe.modo,quantitas vel fundatum per ſe primo in
quanto non eſt de principijs actiuis.4.huius cō.84. qua-
le verò vt quale generat ſibi ſimile, vt calor generat calo
rem, vt inſtrumentum ſubſtantiæ generat ſubſtantiam .
tūc dico, q ratio Auerrois eſt ſtricti iuris,& debet ſic in-
telligi, q formæ artificiales non agunt,quia ſunt acciden
tia ſup.talia videlicet quantitates, vel per ſe in quātitate.

RECOGNITIONES.

QVo verò modo præſens textus intelligat̃ ſm The-
mi. in cōmentarijs ſatis explicatū eſt, nūc verò di-
camus Ariſt. probare formam eſſe naturā retorquendo
argumentum Antiphontis,quo probauit materiam eſſe
naturam , & accipit maiorem eorum ſic , quod eſt moti-
uum ac gignitiuum ſui ſimilis,hoc eſt natura:deinde ad-
dit minorem,ſed homo,& omnis forma naturalis eſt mo
tiua, & gignitiua ſui ſimilis:igitur homo , & omnis for-
ma naturalis eſt natura.tangit minorem,& dicit.{ Am-
plius ex homine fit homo, ſed non lectulus ex lectulo, }
per quæ vult habere minorē. videlicet, q homo,& om-
nis forma naturalis ſit motiua, ac gignitiua ſui ſimilis. q
aūt maior accepta ſit ad mentem eorū, demonſtrat,& di
cit, {vnde & dicunt non figurā eſſe naturam , ſed lignū,
quoniā} ſubaudit ex lectulo obruto, atq; ſub terra foſſo
{fiet vtiq; ſi germinauerit non lectulus,} ſed lignū , per
quę iudicat id omne eſſe naturā, quod eſt motiuū, & ge-
neratiuū ſibi ſimilis,cum non figura ſit natura,ſed lignū,

E quod eſt ſui ſimilis generatiuum . vt dixerunt. tunc vim
rōnis epilogando dicit{ ſi igit̃ hoc}.ſ.lectulus{ eſt ars}
ſubaudi,quia non generat ſibi ſimile,{ et } pro ergo{ for
ma eſt natura, } quia generat ſibi ſimile. { fit.n. ex homi
ne homo. } vbi patet hominem, vt Philop.dicit, accepiſ
ſe pro forma naturali,qua homo hoīem generat. etiamſi
per hoīem intelligit compoſitum , forma etiam vt Sim-
pli.dicit,natura eſt,qm̄ in compoſito forma etiā fit. Ani-
maduerte in fine commenti colligi hanc regulam,omne
conſtituens aliquod ſm quod tale ſpecificatiue ſumptū ,
eſt de genere illius,quod conſtituit,quatenus tale ſpecifi
catiue tenetur. verbi cauſa, ſi albedo conſtituit album,vt
eſt albū,eſt de genere albi,vt album eſt,& ſi forma artifi
cialis conſtituit artificiale, vt artificiale eſt,de genere ar-
tificialis eſt,vt artificiale eſt. & ſi forma naturalis conſti-
tuit naturale , vt eſt naturale , eſt de genere naturalis, vt
naturale eſt. Ex hac regula ꝓ maiore aſſumpta addit mi-
nores,primam,ſed formæ naturales conſtituunt natura-
F lia,vt naturalia.igitur ſunt de genere naturalium , vt na-
turalia ſunt.ſecundā,ſed naturalia, vt naturalia ſunt ſub-
ſtantiæ:igitur formæ naturales ſunt ſubſtantiæ. quemad
modum, quia artificialia, vt artificialia,ſunt accidentia ,
formæ artificiales ſunt accidentia.

Adhuc autem natura dicta veluti genitura, DILVCI
via eſt in naturam. non enim vt medicatio dici-
tur non in medicinam via, ſed in ſanitatem, ne-
ceſſe eſt enim à medicina quidem , non in medi
cinam eſſe medicationem , non ſic ad naturam
ſe habet natura . Sed id quod naſcitur, ex quo-
dam in quoddam quatenus naſcitur, proficiſci
tur.In quoddā igitur naſcitur non in id ex quo,
ſed in id quod.forma ergo natura eſt.

Amplius autem natura dicta ſicut generatio ANT.
via eſt in naturam . non enim quemadmodum
G medicatio dicitur non in medicinam via, ſed in
ſanitatem (neceſſe enim eſt non in medicinam
eſſe medicationem) non ſic natura ſe habet ad
naturā . ſed quod naſcitur, ex quodā in quod-
dā venit aut naſcitur . In quid igitur naſcit̃, non
in id, ex quo , ſed in qd'. forma itaq; natura eſt .

Natura(vt dixit Them.)trifariā dici ſolet , vno modo
pro materia . Sc̄do modo pro forma.3.pro via in formā ,
quę dr̄ græce geneſis, latinę genitura. Cū accepit naturā
dici de materia & forma,nunc q dicat̃ de genitura & via
in formā ſumit,& inquit. Adhuc aūt natura dicta veluti
genitura,via eſt in naturā, vtpote in formā.Sed circa hoc
ambiges,nā vt in artificio, ita in genitura, ſed in artificio
motus ſumit nomē & ſpeciē à principio agente, vt á me-
dicatiua quæ eſt in aīa,è qua dr̄ medicatio:igit̃ in genitu-
ra debet eſſe ſpecies & nomē à principio agente . Soluit
Ariſ.q motus in arte & in natura differt. nā in arte non-
H nunq; , imo vt in pluribus, nomē & ſpeciem nāciſcitur á
principio agēte.In naturalibus motus ſumit ſpeciē & no
mē vt in pluribus à termino ad quē & á fine, & hoc inqt,
non.n.vt medicatio dr̄ non in medicinā via, ſed in ſanita
tem,neceſſe eſt.n.à medicina quidē, non in medicinā eſ-
ſe medicationē,non ſic ad naturā ſe habet natura. hoc eſt
non ſic ad naturā ſe habet geneſis ipſa . Sed id quod naſci
tur, ex quodā in quoddā , quatenus naſcit̃, proficiſcitur.
In quoddā igitur naſcitur, & ab illo denoīatur, non in id
ex quo,vt in medicatione,ſed in id quod, & ita ad formā
negāda eſt ſimilitudo, cū in artificialibus motus frequen
ter á principio denoīetur.in naturalibus verò á fine. For
ma igitur natura eſt,& ꝓpter materiam, & pp̄ geneſim.

Commen. 14. Auer.

{Ita eſt alia rōcinatio.} Auer.in cō.pn̄ti aliter textū in-
troducit . vult.n. q hic ponat̃ tertia rō , q̄ ſic cōponi pōt

Id,è

Id, è quo via in naturam denominatur natura, est natura: A sed è forma generis dicitur natura: igitur forma est natura, & tunc totum commentum patet. Verum duo Auerroes vtilia tangit. primum est solutio dubij, quia potest dici, quare in artificialibus motus denoīatur à principio, & non à fine, vt medicatio á medicina, & nõ à sanitate. Respondet ibi. & causa in hoc est, quia motus illorum magis est de genere principij, q̃ de genere finis. aut quia famosius est ipsum motum artificiarium esse magis de genere principij, q̃ de genere finis, & loquitur sub disiunctione. primo, quia in rei veritate etiam in artificiarijs nonnunq̃ denominatio motus est à fine, vt ędificatio, q̃ etiã dicitur. domificatio. Secundo, quia fortasse principium est anima ipsa & substantia, motus accidens.

{Qm̃ via in rebus naturalibus.} Hoc est fm̃ vtile. dictum enim est viam denominari in naturalibus à fine reddit causam, qm̃ via i naturalibus est de specie finis, solum differens ab illo secundum magis & minus, vt calefactio nihil aliud est q̃ caliditas diminuta. Sed dices contra. qm̃ B via est in prædicamento passionis, finis vero in prædicamento substantiæ vel qualitatis. Dici potest, ꝙ Auerroes per viam intelligit formam diminutam, non fluxum formæ. Sed de hoc in. 5. commen. 9.

RECOGNITIONES.

Hic secundum Philoponum assignat tertium significatum naturæ, fm̃ vero Simplicium ponitur tertiũ argumentum ad probandum formam esse naturam. & põt dici, ꝙ Aris. faciat vtrunq;, & syllȝ sic componitur, omne illud ad quod id, quod producitur, & fit accelerat, est natura: forma est illud ad quod, id, quod producitur, & fit accelerat: igitur forma est natura, aut potest componi in tertia figura sic, natura est id, ad quod id quod producit̃, & fit accelerat: forma est id, ad quod id, quod producitur, & fit accelerat: igitur forma est natura. de ratione tangit vim maioris, & dicit. {Amplius natura dicta sicut generatio, via est in naturam.} per quæ patet tertium significatum, & vis maioris, q̃ est, vt natura sit id, ad quod, id, C quod producitur, & fit, accelerat. Sed, qm̃ aliqua eorum, q̃ fiunt, non ab ijs denominãtur, ad q̃ festinant, sed ab ijs, q̃ formam generant, ad quam est pręcursio rei factę, quēadmodum medicatio. hæc. n. in figura dictionis similiter dicitur cũ natura, quæ vt generatio est. non tamen quemadmodum natura ad naturã est via, sic medicatio ad medicinalem artem, sed ad sanitatem, cuius effectrix est medicatio. cui enim medelæ adhibentur, id sanescit, propterea distinxit hæc, mõstrans, ꝙ natura ad naturam, q̃ tanq̃ prouentio est ad eam, q̃ vt finis est, nõ ita se habet, quemadmodum medicatio ad sanitatem, & dicit, {non. n. quēadmodum medicatio dr̃ non in medicinam viã, sed in sanitatē,} & tñ vocatur non à fine, sed à faciente medicinalia. {necesse est. n. nõ in medicinam esse medicationem, sed in sanitatem,} & tñ denoīatur à medicina: {non sic natura}, i. generatio {se habet ad naturam} vt denominet̃ ab efficiente, & fit via in naturã. sed denoīatur à fine, & est via in finē. & cũ dixisset, deinde declarans differen- D tiam inter illa dicit. {Sed quod nascit̃ ex quodã in quoddam venit, aut nascit̃.} quare differt medicatio à generatione, qm̃ generatio venit à natura, & finit in naturã. medicatio venit ex arte, & non finit in artem. propterea concludit, {in quid igit̃ nascit̃. nõ in id ex quo, sed in quod,} & sic quia nascit̃ in idem illi, ex quo nascitur, denominat̃ ab eo, i. quod nascitur. Sed dices, cur generatio q̃ est via in naturã, non dr̃ naturatio, respondet Philop. ꝙ non dr̃ naturatio propter cacophoniã, i. propter turpem sonum. assignant aũt causam Simplicius, & Philop. huius dr̃iæ, qm̃ in generatione naturali, vt plurimum id quod fit, est vniuocum ei, à quo fit. calidum enim calidum facit: ideo via in calidum dicitur calefactio: licet. n. deinceps Aris. ꝙ sæpe numero efficiēs, & formalis, & finalis causa in idem veniunt: homo. n. hominem generat, propterea cõuenienter vnam habuit denominationem, quare generatio siue

Syllo.

Cur gñatio non dr̃ naturatio.

A ab efficiente vocata sit, siue ab eo, quod fit, qm̃ idem est efficiens, & effectum, præterquã in ijs, quæ ex putredine fiunt, ideo dicitur natura à fine, & forma, propterea concludit, {forma itaq; natura est.} & cùm dixisset {ex aliquo in aliquid venit,} addidit {aut nascitur,} dans intelligere ꝙ idem sit ex aliquo in aliquid venire, & ex aliquo in aliquid nasci, idest ex simili in sibi simile.

At forma & natura dupliciter d cit̃ ipsa nanque priuatio forma quodammodo est. vtrum vero sit priuatio aliqua & aliquod contrarium circa simplicem generationem, aut non sit, posterius consyderandum. DILVCI.

Sed & forma, & natura dupliciter dicitur. etenim priuatio species quodammodo est. Si autem sit priuatio, & contrarium aliquod. in ipsa simplici generatione, aut non sit, posterius B consyderandum est. ANT.

Cùm ostensum sit (vt exponit Themi,) formam magis esse naturam q̃ materiam, ideo declarat eam naturã, quæ pro forma capitur, bifariã dici. vno q̃dem modo pro forma q̃ est rectitudo, alio vero pro vitio defectuq; naturali, quo in sensu claudinium à natura & id genus formæ sunt naturales. Inquit. at forma & natura, quæ pro forma capitur, dupliciter dicitur. Ipsa nanq; priuatio, vt vitium & defectus naturalis forma quodammodo est, tũc excusans se inquit. vtrum vero sit priuatio aliqua hoc est defectus siue vitium aliquod naturale vt clauditium, & id genus in capł̃o de Casu dicetur. & vtrũ circa generationem simplicem, hoc est in substantijs sit aliquod contrariũ vel ne, ex quo res naturalis constituatur, etiam ibidem dicetur,

Commen. 15. Auer.

{Cùm declarauit.} Aĩaduertendum primo, ꝙ litera habet duas partes. Prima est, qũo forma bifariã dicatur. C Secunda est excusatio. primam partem dupliciter intelligit Auer. Vno modo, ꝙ forma dicatur de forma & de priuatione, intelligendo per formam contrarium perfectum, & per priuationē contrarium imperfectum, & ita tam albedo q̃ nigredo dicuntur formæ. contrarium quidem perfectũ, cui nulla priuatio coniungit̃, vt albedo forma dicitur, & contrarium imperfectũ, vt nigredo etiam forma dicitur. Secundo modo exponit & intelligit p̱ priuationem habitum & priuationē existentē in prima materia. nam ille habitus & illa priuatio materiæ coæterna est vti forma materiæ. Secundã partem vero exponit Auer. aliter q̃ Themistius etiam. Vbi debes scire, ꝙ i alteratione semp̱ cum vno contrario coniungitur priuatio formæ contrariæ. verbi causa in calefactione de frigido est priuatio calidi. Inalbatio est de nigro, cùm nigro est priuatio albi. nam cũ impfectiori semp̱ est priuatio p̱fectioris. Quęrit igitur nunc Aris. vtrum ita sit in generatione, ꝙ semp̱ vnũ cõtrarioꝝ sit altero ip̱fectius, cũ quo sit alterius pri- D uatio. qõnem hanc ad librũ de Gñatione transmittit, vbi duo declarabunt̃. Primum, ꝙ priuatio coæterna materiæ nunq̃ à primis quatuor contrarijs denudatur. Secũdum, ꝙ hæc quatuor sunt p̱ma olum eoꝝ quæ gñantur & corrumpunt̃, & p̱ consequens habebit̃ in oi transmutatione saltem dispositiue alteꝝ contrarioꝝ esse p̱fectius, et alteꝝ imp̱fectius, & ita semp̱ cũ altero contrarioꝝ esse priuationē alterius. Hæ sunt expõnes Auer. Sed ambiges primo vtrũ contrariũ imp̱fectum includat priuationē contrarij p̱fecti, vt nigrũ priuationē albi. Quicquid velint Recentiores, priuatio, q̃ gręce est steresis, vno modo accipit̃ pro absentia formæ in subiecto apto nato, qua rõne est vnum principiũ reꝝ naturaliũ. alio mõ accipit̃ pro gradu imperfectionis, p̱ quē forma ipsa recedit à summo, & per quem sibi non repugnat, saltē fm̃ genus illius gradus perfectio. Tunc dico, ꝙ primo modo omne contrarium habet sibi coniunctã priuationem, qm̃ semper vnum cõtrarium est

1. dubi.

Rñsio.

priuatio alterius, vt album nigri, & calidũ frigidi. Secundo vero modo non, qm̃ in cõtrario perfecto nullus est gradus imperfectionis respectu imperfecti. Qũo vero materia nunq̃ à primis denudetur contrarijs, & qũo prima cõtraria sint oĩum prima, in. 2. de Generatione diximus.

Secundo ambiges, quid per priuationem, quę est materiæ habitus, intelligit? Hic sunt multę expositiones, tamẽ solitus sum dicere ipsum per eiusmodi formam velle formam corporis. Hæc. n. quatenus coæua materię atq; semper habita, habitus est, quatenus vero de ipsius facultate omnes formæ specificæ extrahunẽ, priuatio est. & de hac plura diximus in Primo libro in expositione cõmen. 61.

De quo magis dicaẽ natura an de forma, an de materia. An forma sit magis natura q̃ materia.

ET si soleat quæri, an natura dicatur de materia & forma, quæro de quot natura ipsa dicitur.

Secũdo, an forma sit magis natura q̃ materia. Ad primam quidam volunt, q natura non dicatur nisi de forma & materia tantum, & hoc accipiendo formam, & materiam substantiales. Hoc est contra Themistium & Arist. propterea videtur mihi, q natura dicaẽ primo de forma, F deinde de materia, 3. de via in formam, 4. de priuatione, hoc est de defectu, siue vitio naturali. Et hęc omnia à Themist. & Arist. colliguntur. Sed tunc dubitabis, vtrum dicatur de accidente? Respondent nonnulli Recentiores q
» sic, & mouentur quia Auer. in hoc cõm. inquit, diciẽ Di-
» minutis, cũ quibus coniungitur aliqua priuatio, vt de ni-
» gredine & albedine. Sed hanc positionem refellunt alij.

Confutatio. Primo, quia oĩs natura est substantia. Secundo, oĩs natura est pars essentialis, modo, accidẽs nullius entis est pars essentialis. Tertio, qua ratione vnum accidens esset natura, eadem ratione quodlibet, & ita ars esset natura & medicina. Quarto, natura est principium principale motus eius in quo est: modo, nullum accidens est principale motus principium eius in quo est.

Põ propria circa primam qõnem. Mihi videtur, q accipiendo naturam fm oẽs conditiones naturæ, quibus. videlicet definita est natura, solũ materia & forma substãtiales sunt naturæ, vt recte prima positio sensit. Capiendo vero naturam, vt coextenditur formæ, sic natura dr̃ de tot quot forma ipsa dici solet, & hac rõne dicitur de genitura, cũ sit via in formã, de defectu siue vitio naturali, vt de clauditio, & id genus, & hoc modo dicetur de accidente. & non de omni accidente, sed solum de accidente tali, & ita argumenta nulla sunt.

Rñ. Ioãn. ad secũdam. q. Ad secundam qõnem respondet Ioannes, & oẽs, q natura dicitur magis de forma, vt in litera dicitur. nã unumquodq; tunc dicitur magis, cùm est in actu, q̃ cum est in potentia.

Replic. Sed contra. Primo, quia tunc res naturalis magis diceretur naturalis à forma q̃ à materia. Secũdo tunc motus etiam diceretur magis naturalis à forma, q̃ à materia, quod est falsum.

Consultatio aliquorum. Confutatio. Alij propter hoc cõsultant, & volunt formam dici magis naturam intensiue, materiam vero extẽsiue. Sed hæc expositio rudis est: quod. n. in aliquo non intenditur nec remittitur, non potest dici in illo itensiue magis vel minus: in natura forma non intenditur nec remittitur, cùm in illa non habeat gradus. Secũdo, si forma dicitur natura magis intensiue, q̃ materia, tunc forma H & materia essent eiusdem spẽi naturę: quia intẽsum & remissum non variant spẽm. 5. Phys. Auscultationis.

Rñ. ppria. Propterea mihi videtur, formam & materiam dici naturam æqualiter pfectione, non tñ æqualiter ordine. æqualiter qdem pfectione, qa in nõe naturæ nulla earũ se habet fm magis & minus, nõ ordine vero, quia natura per prius dr̃ de forma, & per posterius de materia, ut textus est audiẽdus. Sumit. n. magis proprius.

Illatio ex q̃ soluuntur rationes. Ex quo patet nec rem naturalem nec operationem naturalem esse magis naturales à materia q̃ à forma, nec è cõtra. q̃q̃ materia sit latior natura q̃ forma, & in pluribus existens. Hæc de natura.

RECOGNITIONES.

NVnc quasi subdistiguit naturam, q̃ est forma, vt addat quartum significatũ naturæ, & dicit. {Sed & forma: & natura}, i. sed natura, q̃ dicitur de forma, {dupl dr̃, etenim priuatio spẽs quodãmodo est, } & sic quarto E modo natura dicitur de priuatione. huius rationem assignat Simplicius, qm̃ natura, quæ tanq̃ via est in naturã, & formam desinit, & cum duplex sit hæc via, altera, quæ est à priuatione in formam, altera è conuerso, à forma in priuationem, propterea duplex est hæc natura, in quam desinit via, videlicet forma, & priuatio. Et per priuationem, vt Philop. exponit, intellexit peius contrariorum. Sepius. n. in hoc libro melius contrariorum speciem vocat, peius vero priuationem. hac ratione mutationẽ, quæ est ex nigro in album simpliciter generationẽ vocat, corruptionem vero quandam. eam vero, quæ ex albo in nigrum, corruptionem simpliciter, generationẽ vero quandã. Aut dicitur, vt Philop. etiam asserit, priuatio forma, quatenus est dispositio quædam in subiecto: nõ. n. est simpliciter absentia priuatio, sed absentia in re apta, disponitur enim ac informatur subiectum fm hanc. cæcitas enim & omnis priuatio aliquo pacto subiectum disponit. vel ut Simplicius dicit, priuatio est quodammodo forma, qm̃ F est accidens materiæ, & accidentia formæ aliquo pacto sunt eorum, quibus accidunt.

Dubĩ. Sed quæres qua nam ratione via in priuationem recte natura dici potest, cũ talis via non generatio sit, sed corruptela magis. Et dicendum, q eatenus via, quæ est in priuationem, dici potest natura, quatenus priuatio forma est aliquo pacto.

Dubĩ. Sed adhuc dubitabis, nã si priuatio forma est aliquo pacto, tunc ex forma, forma fiet, & sic suprema contrarietas non erit formę atq; priuationis, vt Primo libro dictum est. Dicẽdum, q, si ex forma, forma fiat, non tanquam ex forma, sed tanq̃ ex priuatione, & ex non tali apto tamen, forma fit. qm̃ dixit priuationem esse formam, cũ accipitur pro peiori contrario. & posset quis dicere: igitur in generatione substantiæ est contrarium peius, & melius, & ita cõtrarium, ideo subdit, {si autem & in ipsa simplici generatione} quę est in substantia, {priuatio sit aliquod contrarium, aut non sit, posterius} scilicet Libro de Generatione consyderandum est, } nam vt Alexan. inquit, in elementis con- G trarietas est secundum formas, non autem secũdum substantiam compositam: quod, quomodo intelligatur, Simplicius extra propositum exposuit, nos vero aliàs dicemus, & diximus. Ex ijs patet quadruplex esse significatum naturæ. dicitur enim natura de materia, de forma, de generatione, & priuatione.

Cùm autem determinatum est quot modis natura dicitur, post hæc consyderandum est, quo Mathematicus à Physico differat, corpora nanque naturalia habent superficies, atq; solida, longitudines atque puncta, de quibus consyderat Mathematicus. DILVCI.

Quoniam autem determinatũ est quot modis natura dicitur, post hoc speculandum est quo differt Mathematicus à Physico. eteni plana, & firma hñt physica corpora & lõgitudines H & puncta, de quibus intendit Mathematicus. ANT.

Cùm hic Secundus liber de subiectis Scientię Naturalis pertractet, post definitionem naturę, atq; illius diuisionem, de differentia Physici à Mathematico agit, vt inde subiectum Physicę nanciscaẽ, & duas pponit qõnes. Prima, quo differt Mathematicus à Physico, intelligens per Mathematicũ Geometrã. cuius qõnis ratio est, quia conuenire videntur: si qdem Physicus contempletur superficies, corporeitates, magnitudines siue lõgitudines ac puncta, de qbus Mathematicus cõsyderat, cõtemplaẽ autem hæc Physicus, cũ sint corporũ naturalium affectiones.

Commen. 16. Auer.

{Dicit.} Cõmentum patet. verum debes scire primo, q consyderatio de differentia subiectorũ Physici & Mathematici est principium naturale, vt ait, non quidem vt sumitur principium pro immediata propositione, sed pro fundamento,

fundamento, vt dixit, aut fortasse est suppositio. Petit. n. Physicus à Metaphysica & Logica subiectũ eius esse aliud à subiecto illius. Secundo animaduertendum, ꝙ problema de eodem & diuerso est logicum siue dialecticum, vt dicitur. 1. Topicorum: verum hæc possune capi dupliciter. in genere, & sic est dialecticũ siue metaphysicum, aut in specie, & ita tractari debene ea in scientia, cuius sunt, vt dicit Auerroes, cùm cõsideratio illa sit partim logica, partim illius scientiæ, cuius est.

RECOGNITIONES.

CVm egisset de significatis naturę, nunc agit de dr̃ia inter naturalẽ Philosophum, & Geometram, & Astrologum: & continuationem indicans dicit. {Quoniam autem determinatum est quot modis natura dicitur, } scilicet ꝙ quatuor modis, {post hoc speculandum est quo differt Mathematic⁹, } id ẽ Geometra à {Physico.} & reddit cãm ex eo, qm̃ Physicus cũ Geometra conuenire videtur, & dicit, {etenim plana, {id est sup̃ficies, & {firma,} id est magnitudines, {habent physica corpora, & longitudines, & puncta, de quibus intendit Mathematicus. } igitur considerata eadem sunt. & sic Geometria videtur pars Scientiæ Naturalis, qm̃ & ipsa rerum naturalium est contemplatrix. Philoponus reddit rõnem, quare Aristoteles affert hanc dr̃iam, ex eo, qa sermo naturalis est pars Philosophiæ theoreticę. Theoreticum. n. siue spectatiuũ genus diuiditur in sermonem de Natura, & in Mathematicum, et Theologicum. et propterea vult discernere Physicum à Mathematico, & Theologico. qm̃ scientis est discernere, quæ videntur sibi subiecta, & non sunt, discernit autem non oẽs adinuicem sciẽtias, sed cætera à physica videntur, non autem alias inter se: & primo Metaphysicam scientiam à physica, & vult, ꝙ non discernatur Physica à Mathematica scientia sm̃ dr̃iam, quæ videtur alĳs: existimant. n. nonnulli discerni ipsam Mathematicam à Philosopho naturali, qm̃ Naturalis Philosophia versatur circa substantias rerum, Mathematica autem circa accidentia, & passiones, et figuras. contra quod obĳcit hoc nõ esse verum, qm̃ Philosophi naturales videntur non solum de substantĳs rerꝫ disputare, sed etiam de passionibus, et figuris. Auer. in commento assignat aliam rõnem, quare hic Aristot. declarat dr̃iam inter has scientias, asserens hoc fecisse quia est principium. est. n. principium, quatenus est suppositio. nam huiusmodi dr̃iam declarat Logicus, & Metaphysicus: & hic accipitur vt concesso, & suppositione. Sed dices, hanc dr̃iam Aristot. declarat hic, igitur non accipit eam, vt concessam. Dicendum Aristot. hanc dr̃iam declarasse non ꝑ habitum Physicum, sed per habitum vniuersaliorem. vcꝫ Logicum, vel Metaphysicum. declarat autem illam hic, qa de consuetudine est, vt cõmune omnibus in Logica vel Metaphysica declaretur. proprium autem alicui scientiæ, dicatur in illa scientia, vt dicit Auerr. Sed dices, cur magis in Physica pertractatur hæc dr̃ia, q̃ in Mathematica. Potes dicere, quia Methematica, quantum ad multa, subĳcitur Philosophiæ Naturali: quare hic declaratur, qa fusior est.

DILVCI. Insup̃ quoq; Astrologia diuersa sit? an pars Scientiæ Naturalis? Si enim Physici est scire quid sit Sol, aut quid Luna, eorum vero, quæ ĳs accidunt per se, non absurdum erit.

ANT. Amplius aũt Astrologia altera est? aut pars Physicæ? si enim Physici est scire quid est Sol, aut Luna. accidentium autem, quæ sunt per se, nullum, inconueniens est.

Expositio. Mouit quæstionem generatim Aristot. an Phisicus differat à Mathematico, & persuasit quòd nõ, saltem quo ad Geometriam. Nunc mouet quæstionem de Astrologia, & p̃suadet rursus ꝙ non differat, & inquit. Insuper quoq; Astrologia diuersa sit? an pars Scientiæ Naturalis. Hæc est secunda questio, de secunda Mathematicæ specie, Ar

A guit ꝙ non differat, & inquit. Si enim Physici est scire q̃d sit Sol, aut quid Luna, eorꝫ vero quę ĳs accidunt per se, vt figura, situs, magnitudo, & motus, non esset scire, absurdum erit. Nam eiusdem scientię est scire definitionem subiecti, & accidentia per se, quę fluunt ab illis definitionib⁹. Accipit autem signãter Solem & Lunam, non quia Physicus hæc solũ cõsideret, qm̃ ẽt cæteros quinq; planetas, et stellas non errantes cõsiderat, sed tanq̃ principes sumpsit.

RECOGNITIONES.

SImiliter, vt Simplic. dicit, dr̃iam Naturalis Scientiæ cũ Astrologia affert, qm̃ & hæc cum ipsa cõuenire videt. quidam. n. vt Philoponus ait, dicebant naturalem differre ab astrologia quòd naturalis cõsideret substãtias stellarum astrologia accidentia per se. Cõtra obĳcit, & mouet quæstionem, & dicit, {Amplius autem Astrologia altera est, } ita vel ne, à naturali Philosophia. {aut est pars Physicæ? } deinde reprobat opinionem eorum, qui dixerunt esse alteram ꝙ physica consideret substantias stellarum, Astrologia vero accidẽtia per se, & dicit, {si. n. Phy-
B sici est scire quid est Sol, aut Luna, } atq; cæterarum stellarum substantias, {accidentium autem, quæ sunt per se, } scilicet Solis & Lunæ, & cæterarum stellarum {nullum} scilicet est scire, inconueniens est. } subaudiendum hoc dicere, qm̃ qui rerꝫ naturas cognoscit, vt Simpli. suppleuit, oportet, vt cognoscat oĩa accidentia, quæ ꝑ se eis insunt.

Præterea etiam videntur hi, qui de Natura loquuntur, & de Lunæ ac Solis figura dicere. Et vtrum etiam rotunda terra sit, mũdusue, an non sit considerare. DILVCI.

Et etiam aliter, quoniam videntur de Natura Dicentes, & de figura Solis, & Lunæ, & vtique etiam vtrum sphærica sit terra, & mundus aut non. ANT.

C Ad eanndem quæstionis partem arguit authoritate veterum. nam qui de natura loquuntur, loquuntur etiam de figura Solis & Lunæ, & de figura mundi ac terræ, omniumq; elemẽtorum: quare Astrologia uidetur species Physicæ, cũ materia sit sub materia. Ex his patet quæstio principalis, videlicet, vtrum differat Mathematicus à Physico. videtur enim ꝙ nõ. cum enim matheseos duę sint partes, Geometria, & Astrologia, per primam quæstionem Physica continet Geometriam, per secundam vero continet Astrologiam: igitur Mathematicus à Physico non differt. Prætermisit Arithmeticam, propter rõnes quas post dicemus, pro nunc vero, quia per se patet ab Arithmetica Physicam penitus differre. Hæc igitur est quæstio, & quæstionis expositio.

Commen. 17. Auer.

Et quærendum est etiam. } Istud commentum inutile est, & falsum. Ponderat. n. nonnulla quæ non sunt in græcis codicibus, sed in barbara eius translatione. Colligun-
D tur tamen quędam. Primum, ꝙ probabile est eum, qui cõsiderat de subiecto, subiectiq; natura, considerare de illius accidentibus, & eum hæc quod est probabile, est verum. Secundum quod colligitur est, ꝙ triplex est probabile, vnum ex parte rei, vt est id quod habet ꝑ se causam, vt mũdus est rotundus, terra est rotũda, & cætera id genus: quorum probabilitas proficiscitur ex rei causa, atq; natura. Aliud ex parte nostra, & est id, in quo conueniunt plures siue omnes, & horum Præcipui: vt dicit Primo Topicor. Aliud est ex parte rei, & nostra, vt cœlum est sphæricum. In hac enim omnes, vel plures, vel præcipui conueniunt. Amplius ex parte rei causæ etiam est tale, & ita vult hanc propositionem, cõsiderans subiecti quidditatem considerat accidentia per se, esse probabilem. Tertio modo, videlicet ex parte rei, quia necessaria atq; vera, & ex parte nostra, hoc est in propositione continente ipsam rem, quatenus famosa, ab antiquisq; concessa.

Considerãs subiectũ cõsiderat ei⁹ accidentia.

Sed ambiges, vtrum probabile sit contingens, vt communiter dicitur. E

Dubitatio an ꝓbabile sit cōtingēs. Res hæc ad Librum Topi. spectat, tñ raptim me expediens dico, ꝙ probabile ex parte rei non est contingens, neq; probabile vtroq; modo, qm̄ est verum & necessariū ad vnum determinatū. Probabile vero quo ad nos an sit contingens, non parua est dubitatio. Dici potest, ꝙ est cōtingens fm assensum, non aūt fm determinationē, vt vtrū mūdus sit ęternus fm assensum Physicoꝝ est contingens, qm̄ interdum Philosophi assentiūt parti affirmatiuę, nonnunq; parti negatiuæ, & ita contingens fm nostrum consensum, nō autem fm determinationem: qm̄, vt ait Arist. in Lib. de Interpretatione propter nostrum affirmare vel negare, rei determinatio non tollitur. siue enim stellæ sint numero pares aut impares fm assensum, fm determinationem altera problematis pars semper est vera.

2. dubitatio. Adhuc ambiges, Nam Mathematicus consyderat de materia, ac substantia, non aūt de omnibus accidentibus per se substantiæ, quia tunc de vno, actu, potentia, & id genus, non F igiť oportet, vt, si de subiecti definitione agatur, ēt agi de omnibus per se accidentibus.

Solutio. Dici potest esse tractandū de eis ꝑ se accidētibus, quæ subiecto insunt propter illius, quā artifex consyderat, definitionē. vt quia Physicus consyderat substantiā vt naturalis est, omnia, quæ insunt substantiæ naturali ꝑ definitionem naturæ, cōsyderare oportet. & sic tolliť obiectio. Pōderationes vero inutiles sunt duæ, Prima est, qa eius litera ait, hoc est inopinabile omni mō. Petit quare dixit oī modo, & rńdet, qa probabile est oppositū improbabili, Secunda est, quia eius trāslatio habet, maxime quia videmus: & petit, cur dixit maxime, & respondet, quia sequitur ex hoc. quæ ponderationes nullę sunt, cum in textu nihil illorum verborum scribatur.

RECOGNITIONES.

IDem probat ex vsu eoꝝ qui locuti sunt de stellis, & de reb⁹ naturalibus, & dicit. {Et ēt aliter.}, s. demōstrari potest idem ex vsu eoꝝ, qui loquuntur de natura, {qm̄ videntur de natura dicentes, & de figura Solis, & Lunæ,} G atq; cęterarum stellaꝝ dicere, {& vtiq; etiam} videntur subaudi qui dicunt de natura inquirere {vtrum sphærica sit terra, & mundus, aut non} igitur non bene dixerūt, ꝙ Naturalis Philosophus agat de substantijs stellaꝝ. Astrologus vero de proprijs accidentibus. inconueniens. n. asserit ea, quæ per se accidunt rebus naturalibus, vt Physicus ignoret. et iure, vt Simpl. exponit, qm̄ necesse est eum, qui aliquid fm aliquod genus nouerit propria illius non ignorare, & propinquas differentias cognoscere. si enim hæc ignorauerit, simul ignorauit an differat à generibus, sub quibus non cōtinetur: qui aūt hoc nescit, omnia congenera eadem esse suspicabiť, & per mathematicum vt Simpl. inquit Geometrā videť appellare: hic enim est, qui plana, solida, magnitudines, & puncta consyderat, & per Astrologiam, Astronomiam intelligit, vt Simpli. & Philop. dixerunt. Iuniores. n. nomen hoc distinguētes, eam, quæ de motibus orbium cœlestium agit, Astronomiā nuncupāt, quæ vero hoꝝ effectus, Astrologiam proprie appellant. H causa aūt, quia iudiciaria tēporibus Arist. ad Græcos nō peruenerat, ideo illis tꝑibus non erant hæc nomina discreta. sed, cum Methematica contineat ēt Perspectiuam, & Arithmeticam, & Musicam, cur solum quæsiuit de Geometria, & Astrologia? Dicendum propterea hanc dr̄iam solum esse assignatā, quia Astrologia, & Geometria sunt valde affines Naturali Philosophiæ, vt Philoponus inqt. Vel dici potest propterea hanc solam differentiam esse assignatam, quia ex hac potest haberi differentia, quā Naturalis philosophia habet cū cæteris Mathematicæ partib⁹.

DILVCI. De his quidem igitur & ipse Mathematicus agit. Sed non quatenus Naturalis corporis ipsa termini sunt. neq; accidentia contemplať quatenus talibus inesse contingunt, quia & ipse separat. nā à motu cogitatione separabilia sunt, neq; refert, neq; cum separantur, falsum fit. E

ANT. De iis igitur negociať & Mathematicus, sed non inquantum physici corporis terminus est, vnumquodq;. neq; accidentia speculať inquantum talibus existentibus accidūt. vnde & abstrahit. abstracta enim intellectu à motu sunt, & nihil differt. neq; fit falsum abstrahentium.

Soluit quæstionem. vbi debes scire, ꝙ accidentia cōia Naturali Scientiæ, & Mathematicæ sunt quantitates, figuræ, & id genus. Sed modo altero: nam Mathematicus hæc spectat ac contemplatur, non quatenus sunt termini ac clausulæ corporis naturalis, neq; quatenus sunt accidētia physicis corporibus. cuius causam affert, quia & ipse Mathematicus separat: nam à motu cogitatione, siue ratione hæc ipsa separabilia sunt. Neq; refert quo ad veritatem non actu separata separare, neq; cum separantur inde F falsum fit ac nascitur: quia secundum rem sunt materiæ & corpori naturali adiuncta, fm rationem separabilia. Physicus vero hæc spectat ea rōne qua termini ac clausulæ sunt materiæ ac physici corporis, quatenus etiam cum motu sunt, & per motum corporibus insunt.

Com. 18. Auer.

{Intendit.} Primo Auer. exponit terminos: & vult, ꝙ Arist. ꝑ Mathematicum velit Geometrā & Astrologū, & per ea in quibus conueniunt quantitates, ut corpora, superficies, lineas, & puncta.

{Et dixit.} Exposito terminis, primo declarat dr̄iam inter Geometram, & Physicū: & dicit primo, ꝙ Geometra non consyderat de eis vt sunt vltima, siue clausulæ, aut termini corporis naturalis. qa vltimum, quaten⁹ vltimū, exigit fm intellectum subiectū, cuius est vltimū. Dicit secundo, ꝙ ista consyderatio, quæ fm intellectū exigit subiectum, est fm ꝙ sunt in materia, & ꝑ consequens Naturalis, q consyderat de rebus, vt sunt mobiles & in materijs. G

{Geometra igitur.} Cōcludit dr̄iam, & vult, ꝙ Geometra & Physicus consyderant de corpe, hoc est trina dimensione. Geometra quidē, vt est trina dimensio corpis absolute, Physicus vero vt est trina dimēsio corporis mobilis. Simili rōne de superficie, linea, ac punctis dicendum est. Hæc est differentia inter Geometram & Physicum.

{Et dixit ꝙ Astrologus.} Secundo tangit differentiā inter Astrologum & Physicū: & vult, ꝙ Astrologus consyderat figuras & accidētia stellaꝝ, sicut Physicus, sed nō eadem rōne. nā Physicus figuras stellaꝝ consyderat, quatenus sunt figuræ stellaꝝ, & ꝑ naturas, ac aptitudines stellarū. Astrologus vero figuras tm̄, quatenus mens abstrahit illas à motu & transmutatione. Sed cōtra dubitatur, qm̄ Astrologus consyderat stellas vt mouentur, quia vt repedant, vt stant, vt celeritant, vt concurrunt inter se, & cum luminibus. igiť non differt à Physico. Ad hāc rńdet H Auer. Primo Meta. com. 19. vno modo & inquit. Et debes scire, ꝙ licet subiecta Astrologiæ sint mota, s. corpora cœlestia, non tñ illa consyderat quatenus mota absolute, sed consyderat de figuris & sitibus eorum fm qualitatem motuum, hoc est fm velocitatē & tarditatē, & ita vt quanta, quia per respectum ad propinquitatē aut distantiā stellarum. Naturalis vero absolute vt mobilia, declarādo, qs modus motuum sit possibilis cęlo & stellæ, quis vero nō, Et ita Astrologus cōsyderat corpora cœlestia, & illorum motus, vt cadunt sub numero, & magnitudine, Physicus vt mota absolute. Alio modo rńdet. 2. Cœli com. 57. vbi ponit Astrologum & Physicum consyderare figuras, & motus stellāꝝ, verum Astrologus dat quia, Physicus vero propter quid. nā Physicus probat Lunā esse rotundā, quia eius natura est nobilissima, et nobilissimo corpori cōpetit nobilissima figura, & ita ꝓpter quid: Astrologus vero, quia cum eclipsať sphærice procedit, sic in lumine variatur

Colliguntur ex doctrina Auer. dr̄iæ Naturalis et Matematici seu Astrologi.

riaꝛ regulariter. Amplius Physicus ꝓbat eclipsim ꝓpter quid per interpositionẽ terrę, Astrologus demõstratione quia, vt qm̃ in cauda vel capite. Ex his patet solutio.

{Et quia esse istarũ.} Hic ex litera soluit dubium, nã in re dimẽsiones & figuræ sunt coniunctę corpibus physicis, igitur Mathematicus abstrahens mentitur. Respõdet, ꝙ licet sint in re coniuncta, sunt tñ natura ratione separabilia, eo quia priora qualitatibꝰ, vt dicemus. Ex his

Quę nã cõia Naturali & Mathematico, & quę ꝓpria.

infert, ꝙ entium duæ sunt maneries, altera quidẽ eorum quæ possunt considerari cum materia & sine materia, vt dimensiones, & in his conueniunt Naturalis & Mathematicus. Altera verò eorum quę nõ possunt concipi nisi cum materia, & hæc competunt Naturali tantum.

{Et nõ debes.} Ait Arist. in litera & nihil differt, vbi Auer. vult, ꝙ differt cõsiderare hæc, vt in materia, & vt abstracta, vult nihil differre quo ad veritatẽ, cum vtroq; modo non accidat falsum intellectioni.

{Licet cõsideratio.} Ex his rñdet ad dubium. Dubiũ erat, hęc sunt in materia, & considerantur absq; materia: igitur considerantꝛ aliter q̃ sunt, & ita intellectus erit falsus. Respõdet, ꝙ non erit falsum illud, quia hæc sunt ratione abstrahibilia in simplici operatione intellectus.

{Et hoc commune.} Vltimo tangit differentiam inter Geometram & Astrologum: & vult, quòd differunt. Nam Astrologus considerat dimensiones vt sunt magis cõiunctæ materiæ, Geometra verò vt sunt minus circũcernentes materiã. Sed de his dicemus postmodũ.

Quęstio de abstractiõe.

Circa textum & cõmentum quęrũt: Primo quot sunt abstractiones. Rñdet ꝙ quotuplex est concretũ, totuplex abstractio siue abstractum: cõcretũ verò aliud est ad suppositum, vt hõ, cuius abstractum erit humanitas. Aliud ad subiectum vt albũ, cuius abstractũ est albedo. Aliud ad fundamentũ, vt pater siue paternitas, cuius abstractum est patrinitas. Hinc dicũt esse triplicem abstractionem. vnã à suppositis, aliam à subiecto, & tertiam à fundamẽto. concludunt. s. in substantijs vnã esse tantum abstractionẽ, quę est à suppositis. In accidentibus absolutis duas, à subiecto vt est albedo, & à suppositis, vt albedinitas, quæ est tm̃ ipsa. In relatiuis verò tres, vt paternitas à subiecto, patrinitas à suppositis, quidditas patrinitatis à fundamento. Hæc diffuse perquirantur ab eis, nã in

Confutatio huius sñiæ.

his abunde scribunt, cum in his tm̃ laborent, & de natura nihil. Sed hæc pace eorum dixerim, nec sunt peripatetice dicta, nec vera. primo quia abstractio (vt oẽs loquuntur, & Themi. & Auer. hic exponunt, & Arist. sentit) est intellectio alicuius prioris coniuncti cum suo posteriori nõ intellecto posteriori. & in hac descriptione oẽs & ipsi etiam cõueniunt. Ex hac sequitur Primo, ꝙ nullum accidens põt abstrahi à subiecto. Sed bene è contra, nã accidens est posterius subiecto, & non è cõtra. & per hoc tollitur secunda abstractio quę est accidentis à subiecto. Secundo sequitur, ꝙ accidens relatiuum non põt abstrahi à fundamento, qa relatio posterior est ipso. Secundo errãt, qm̃ accidentium indiuidua sunt, aut ꝓpter subiecta essentialiter, secundum Peripateticos, aut concomitatiue ſm eos. Igitur, si põt abstrahi albedo à subiecto, vna erit abstractio à subiecto, & suppositis. accidens. n. intellectum sine subiecto est tm̃ ipsum, neq; vnũ, neq; plura, cum & vnitas, & pluralitas è subiecto eius proficiscãtur, aut per essentiam, aut per cõcomitantiam saltẽ, & ita abstractio accidentis à subiecto, si fieri posset, est abstractio à suppo

Põ propria. 1. suppõ.

sitis. Propter hęc & multa alia animaduertendum Primo, ꝙ posse inesse subiecto, quod dicitur aptitudinalis inhęrentia est de essentia accidentis, vt nunc suppono, et alibi demõstraui, actualis verò propria accidẽtis affectio ſm Peripateticos. Sine qdem enim aptitudinali accidẽs nequaquã intelligi poterit, sine verò actuali non esse aut existere continget. Ex hoc sequiꝛ, ꝙ licet accidentia quo ad ꝑdicata cõmunia, vt ꝙ est ens, aut actus, aut potentia vnum, bonũ, & id genus sine subiecto possint intelligi, quo verò ad prædicata propria etiã primi modi si habitudine saltẽ aptitudinali ad subiectum, nunq̃ intelligiꝛ, & ita nulla sibi correspõdet abstractio à subiecto, potest tñ sibi correspondere abstractio à suppositis, nã possum considerare accidens in cõi respectu subiecti cõis, quod erit abstractum à suppositis respectu subiectorũ propriorum. Vt albũ cõe cani, boui, homini, cygno, & cæteris, vt cõpetit corpori de genere substantię, intelligi põt sine hoc albo, huius canis, illius bouis, & cæteris id genus.

2. suppõ.

Secundo animaduertendum, ꝙ in relatiuis habitudo ad terminum est de essentia eorũ, & propterea nec relatiuũ vt pater intelligi põt sine habitudine ad terminũ, nisi ſm ꝑdicata cõia oĩbus: & ita restat, vt pater abstrahi nõ possit aliquo modo ab habitudine ad terminũ. Item nec abstrahi põt ab habitudine à fundamento, qm̃ fundamentum est prius fundato, & nullũ posterius abstrahi potest à priori, sed è contra. Sed dices, quot igitur erunt abstra

Quot abstractiões apud Peripateticos Rñ. Ioã.

ctiones ſm Peripateticos? Rñdet Ioannes in qõne, ꝙ abstractio intẽtionalis ſm genus duplex est. altera pertinens ad intellectum agentẽ, vt facere de potẽtia intelligibilibus actu intellecta, ꝑ hoc ꝙ intellectus vna cũ phantasmate efficiunt spẽm intelligibilem. Altera ꝑtinens ad intellm̃ possibilẽ, quę est intellectio prioris absq; suo posteriori cui cõiungitur. Et hæc est multifariã, vt multifariam prius cõiungitur cum posteriori. Vna quidem, qñ prius coniungiꝛ suo posteriori essentialiter necessario, vt animal, homini, & equo, & hęc vocaꝛ abstractio à suppositis. Alia, qñ prius coniungiꝛ posteriori necessario, non tñ per se primo, qua abstractione subiectum abstrahitur à propria affectione. Tertia, qñ nec per se nec necessario prius suo posteriori cõiungitur, sed tm̃ per accidens, qua rõne lac abstrahi põt à dulcedine, et hõ à disputatione, et cursu. Sed hæc solo bona est quò ad has tres abstractio-

Qualis solutio Ioan.

nes, sed errat quia abstractio ꝑtinens ad intellectum agẽtẽ non est alia ab ea, quæ ꝑtinet ad intellectum ꝑtãtis. nã ſm doctrinã Auer. vl'e est dum intelligiꝛ, & illius intellectio est vl'e. nec differt intellectio, res itellecta, & vniuersale, vnde tñ sit necessitas intellectus agentis, in libro de Intellectu perquire. Ibi enim confutauimus Ioãnem, & declarauimus positionem Auer. Sic igitur oĩs abstractio est ꝑtinens ad intellectum potestatis, quia est intellectio alicuius prioris sine suo posteriori, cui coniungitur vel ꝑ se, vel necessario, vel per accidens, & hoc est Peripatetice dictum, cætera verò gerræ sunt penitus.

Quęstio. 2. Qua nã abstractiõis specie, Mathematica sint abstracta.

Consequenter quærunt, qua abstractionis specie res Geometri siue Mathematici à rebus sensibilibus, de quibus Physicus agit, abstrahat. Pro solutione aliaduersione dignũ per res sensiles hic esse intelligendũ res quæ sentiuntur vel possunt sentiri per se ꝓprie, vnde sensilia, vt in. 2. dicitur de Anima bifariam sunt, q̃dam propria, quę non cõtingit altero sensu sentiri, quædam cõia, quæ plu-

Põ Ioan.

ribus sentiri possunt sensibus. Tunc licet Ioannes dicat multa, reducuntur ad duo. Primum est, ꝙ res Mathematicæ abstrahuntur abstractione tertiæ speciei, quia intelliguntur sine sensilibus ꝓprijs, cum quibus accidẽtaliter coniunguntꝛ. Secundum est, ꝙ non abstrahuntur à sensilibus cõibus aliqua abstractionis specie. Hoc ꝓbat quia nihil abstrahit à se, modo, Mathematicus considerat sensilia cõia, vt dimensiones, & subiectum quantum. Sed hæc positio quò ad primũ bona est, quò vero ad secundũ nõ videtur vera, qm̃ Mathematicus ꝓcedit à cõioribus ad minus cõia, sicut quilibet artifex. igiꝛ nonnulla considerat abstracte abstractione primæ speciei, qua superiora intelliguntꝛ sine inferioribus, & ita potest sensilia cõia cõsiderare abstracte à sensilibus cõibus, vt cõia à minus cõibus, & ita corrigendus erit Ioannes hac in re.

3. quæstio. Põ Ioan.

Consequenter quærunt, vtrum cum Mathematicus abstrahit hæc ab illis mentiatꝛ. Ioannes & oẽs currunt, ꝙ duplex est intellectio, simplex et cõposita. Tunc dicunt, ꝙ abstractio, qua Mathematicus abstrahit, est simpliciũ intelligentia, sed in hac, neq; est verum, nec falsum, sed si abstraheret intellectione cõposita mẽtiretur. Sed contra,

Confutatio.

tra, quia tunc oīs Mathematici intellectio esset simplex, & ita definitiua, & nulla demōstratiua, qm̄ ipse nō intelligit nisi abstrahēdo.

Pō propria.

Secundo, tunc Scientia Mathematica nec esset vera vel falsa; quod ipsi non dicerent. Propter hęc videtur mihi esse dicendū, q Mathematicus de rebus mathematicis intelligit multa, qñq; ipsa actu simplici, vt qñ definit, interdum cōpositione aut diuisione, vt qñ cōponit, aut diuidit, interdum demonstratione, vt si syllogizat, & in nulla harum actionū cadit res sensilis:

Quomodo abstrahentiū non sit mendacium.

Tunc ad rōnem fieri solitā dico, q abstrahentium nō est mendacium, qm̄ abstractio est intellectio illius quod est abstrahibile, vt prioris à posteriori. Et, cūm dicitur, aut intelligit sicut est, aut aliter q̄ est. Rñdeo, q rem mathematicā respectu affectionum mathematicarū interdum intelligit sicut est, vt q triangulum habeat tres, respectu aliarum sectionum sicut nō est, vt q non sit sphæricum, interdū nec sic nec sic, vt qñ definit. respectu verò rerum sensilium, nec intelligit sicut est, nec sicut nō est, cum ad illas nec cōponat, nec diuidat. verbi cā possum intelligere q hō sit risibilis non intelligēdo Socratem, nec Platonem, nō propter hoc intellectio erit falsa, qm̄ nec intelligo per respectum ad Socratem, nec ad Plato. Qua rōne euenit vt vna intellectio sit cōposita, & simplex. Intellectio enim qua intelligo hoīem esse risibilem, composita est, quia vnum de vno enuntiat. est aūt simplex respectu Socratis, quia nec de Socrate enuntiat, nec à Socrate diuidit. Ita quoq; intellectio, qua Mathematicus intelligit triangulū habere tres, est simplex respectu sensiliū, & cōposita respectu extremorū, è quibus resultat. patet igiē q respectu sensiliū nec intelligit sicut est, nec sicut non est, licet respectu affectionū sui generis, aut sic, aut aliter.

Dubitatio. An Metaphysici & Mathematici eadē sit a sensibilibus abstractio. Solutio.

Sed adhuc dubitabis vtrum abstractio qua Metaphysicus abstrahit à sensilibus sit eiusdem speciei cum ea qua Mathematicus abstrahit ab illis. Dici pōt, q differunt. nam Metaphysicus abstrahit à sensilibus interdum prima abstractionis specie, quoniam prædicata metaphysica vt ens, vnum, & id genus sunt cōmunia, & superiora ad sensilia, cum competāt etiam insensilibus. Interdum verò abstrahit. 3. modo, vt quando considerat substantiā sine qualitatibus sensilibus. Mathematicus verò solum abstrahit tertia abstractionis specie à sensilibus.

4. quæstio. An eadem a Physico & Mathe. cōsideretur materia.

Consequenter quærunt vtrum eadē materia consideretur à Physico, & à Mathematico, ita vt differat Physicus à Mathematico? Et arguitur q non eadē materia cōsideretur ab vtroq;. Primo, quia tunc essent eiusdē generis scientiæ, qm̄ scientia genus sortitur à genere subiecti: secantur enim scientiæ, quēadmodū & res de qbus sunt, vt dicitur. 3. de Anima. Secundo, oēm dimensionem cōsiderat Mathematica, oēm dimensionē considerat Physica: igiť in tertia figura ex obliquis, Physica est Mathematica. Pro solutione dici pōt, q subiectum scientię bifariam dicitur. alterum, quasi materia, quę à nōnullis ratio materialis diciť. aliud quasi forma, quod & ratio formalis à quibusdā dici solet, hæc enim est qua oīa in arte cōsiderantur, & per quā scientia differt à sciētia, atq; ea, qua affectiones oēs ꝑficiscūtur in subiecto. Ex hac distinctione dici pōt, q vna est materia Mathematicę, & Physicę, vt corpus, vtraq;. n. considerat corpus. Sed forma & ratio cōsiderandi alia atq; alia. nā Mathematicus corpus spectat vt q̄tum, Physicus vt naturale siue mobile. qua rōne euenit vt esse possint vnus habitus ſm genus subiecti, quod est materia, non aūt vnus habitus, aut vna sciētia ſm spēm, cum ratio cōsiderandi non eadē sit. Per hæc patet ad primum. Ad secundum verò negāda est forma. qm̄ vis est. omnis dimensio est considerata à mathematica: oīs dimensio est cōsiderata à Physica: igitur quod est consideratū à Physica cōsideratur à mathematica, quod cōcedendū est sub hac forma, sub illa verò nihil habetur.

RECOGNITIONES.

PHiloponus refert hæc oīa ad figuras, & ad accidētia. cum enim dixisset quosdā esse, qui putēt Naturalem

E Philosophiā agere de Sole, et Luna, & de substantijs stellarum, Astrologiam verò de figuris, & accidētibus earū, nunc assignat differētiam inter cōsiderationem naturalē de illis accidentibus, & considerationē mathematicā, & dicit. {De his igitur}, s. figuris, stellarū, {negociatur} Naturalis Philosophus, s. {& Mathematicus,} maxime Astrologus. {sed} Mathematicus subaudi non agit de figuris, stellarum {inquātum vnumquodq;} eorum {est terminus}, i. finis atq; forma {Physici corpis, neque} Mathematicus subaudi {accidentia stellarum}, s. aspectus & cōiunctiones {speculatur inquātum talibus existētibus accidunt}, i. quatenus sunt accidentia corporum naturalium. {vnde &} Mathematicus, s. {abstrahit}, i. cōsiderat illa non cōsiderando naturalia corpora, & assignat cām, & d. {Abstracta enim intellectu à motu sunt, & nihil differt}, i. nō refert, si Mathematicus illa accidentia consideret, non cōsideratis naturalibus corporibus, in qbus sunt, {neq; fit falsum} abstrahentium.

F sic igitur Philoponus refert hæc oīa ad figuras, & ad accidentia: & ita vult Mathematicum non differre quātum ad ipsa considerata à Naturali, sed quātum ad modū doctrinę, qm̄ Mathematicus quidē disserit de figuris & accidentibus, quatenus materia nullo pacto inest ipsis cōsideratis quo ad eorū intelligentiam atq; cogitationē, Naturalis aūt eum intelligit figuras, & reliqua accidētia, & passiones tanq̄ in materia existētia ipsa speculať. spectat enī vel in Sole, vel in cœlo, vel in terra, vel in aliquo alio naturaliū corporū. hoc quod dixit Philoponus, declarat, qm̄ Theodosius in lib. de Sphæris docens passiones accidentes sphæræ, nec cogitat, nec cōsiderat materiā, sed separans ab omni substātia figurā sphęricam, sic accñа ipsi cōsiderat, demonstrat enim si sphęra in plano secetur, circulum facere, & alia talia, vbi nullo pacto materiā considerauit. Simpl. aūt vt mihi videť, diuidit textum in duas partes, quarum primā retulit ad Geometram, secūdam verò ibi {neq; accidentia,} retulit ad Astrologiā, quam

G expositionem Auer. sectatur, de prima parte dicit. {Da ijs igitur}, s. magnitudinibus, sup̄ficiebus, lineis, & punctis {negociať}, s. Physicus, {& Mathematicus} idest Geometra, sed subaudi non eodē modo sicuti Physicus; qm̄ {non inquātum Physici corporis terminus est vnūquodq;.} sic igiť, vt Simpl. recolligit, Naturalis differt à Geometra. Primo, quia Naturalis non solū de accidentibus rerū naturalium curam habet, sed ēt de materia, cum Geometra nullā de materia curā habeat, & de accidentibus, de qbus vterq; curam habet, nō eodem modo de eis agit. nam Naturalis de superficiebus, lineis, punctis agit tanq̄ de finibus naturalis ac mobilis corporis, Geometra verò, nec motum naturalē considerat, nec tanq̄ fines naturalis corporis illa contēplatur. non. n. cōsiderat corpus quatenus Naturale, sed quatenus trifariā distat per longum, latum, & p̄fundum. nec considerat sup̄ficiem, quatenus est accidens alicuius naturalis corporis, sed quatenus distat per longū latūq;, & sic de cæteris. De secunda

H verò parte di. {neq;} subaudi Mathematica, s. Astrologica {accidētia}, s. figuras & id genus {speculatur} quę magnitudinibus accidunt, {inquantum talibus}, s. finibus corporis naturalis {existētibus, accidūt} & sic astrologis & si de ijs accidētibus, quæ insunt per se rebus naturalibus dicit. non tñ quatenus rebus naturalibus hæc insunt, quærere solet, Sed quia rerum, quæ veniunt in nostram considerationē, aliæ sunt, quæ nec esse, nec intelligi possunt absq; ꝓprijs materijs, vt formæ naturales elementorū, mistorum, plantarū, & aīalium, & has solū Physicus spectat: aliæ sunt, quæ nec sunt in materia, nec intelligibiles sunt cum materia, vt sunt substātiæ diuinæ, quę nec re, nec intellectione sunt in materia, & has Metaphysicus cōtemplatur. aliæ verò sunt inter has mediæ qm̄ in physicis corpibus affectiones sunt, suapte tñ natura sine physicis corporibus sunt considerabiles, vt magnitudines, & harum figurę, & accidentia: ideo dicit. {Vnde & abstrahit.

Genera sciendi.

abstrahit}, s. vterq; Mathematicus cum cōsiderat, s. magnitudines, & earū accidentia, cuius rōnem affert, & dicit. {Abstracta enim intellectu} subaudi suapte natura {à motu sunt,} dixit intellectu, qm̄ re sunt in motu, ad driam substantiarū, quæ sunt omnino separatę {& nihil differt} subaudi si Mathematicus illa intelligit sine materia: {neq; fit falsum} & mendaciū abstrahentium: qm̄ licet ſm rem sint in materia, tñ intellectu suapte natura separabiles sunt, igitur, si Mathematicus agit de illis, aut definiendo ipsa sine materia, aut de illis passiones demōstrando, nulla habita rōne ad materiam, in qua sunt, non errat: qm̄ licet sint in materia, tñ intellectu cōsiderabiles sunt quauis cōsideratione sine materia, s. & definitiue, et demonstratiue, nulla rōne habita ad materiam.

Quæstio. 1. An Quælibet abstractio ad intellectum possibilē spectet.

Quæres propter ea, quæ diximus in cōmentarijs, vtrum ōis abstractio ptineat ad intellectum possibilē. Diluitur hæc qō, qm̄ abstractio alia est cognitiua, alia operatiua. operatiua quidē abstractio est, qua spēs intelligibilis fit ex phantasmatibus, & hæc ptinet aliquo pacto ad intel- **B** lectum agentē. cognitiua verò abstractio est, qua intelligimus aliquod prius nō intellecto suo posteriori, cui coniungitur: & hæc est triplex, prout tripl'r prius coniungi pōt posteriori. nam pōt coniungi essentialiter, & sic genus, quod est prius specie, coniungit̃ speciei, aut necessario, modo quo subiectum coniungit̃ suis proprijs accidētibus, aut contingēter, modo quo magnitudo coniungit̃ materiæ sensibili. videlicet calidæ, vel frigidę, & alijs talibus, & ōis talis abstractio spectat ad intellectum possibilem, cum solus ipse sit cognoscitiuus.

Quæstio. 2.

Deinde q̄res, qua specie abstractionis cognitiuę intellectio Mathematica est abstracta. quicquid sit dictum in cōmentarijs, dici potest ea, quæ cōsiderat Mathematicus posse referri aut ad ea, quæ Physicus considerat, vt ad corpora naturalia, & sic recte Gandauensis autumat Mathematicum illa considerare abstracta abstractione cognitiua, qua cognoscimus prius sine posteriori, cum quo accidētaliter coniungitur, aut posse referri intra se, & sic in mathematicis cō- **C** siderationibus potest inueniri ōis abstractionis spēs. Mathematicus enim aliqñ considerat figuram nullam illius spēm considerando, cū definit q; sit, quæ termino, vel terminis claudit̃: aliqñ considerat magnitudinē, nulla considerata figura, cū qua accidentaliter coniungit̃, nonnunq̄ considerat triangulū nulla habita rōne ad angulū extrinsecum, cum quo cōiungitur necessario. igit̃ in mathematicis cōsiderationibus pōt reperiri ōis abstractionis spēs.

Quæstio. 3. 4.

Tertio quæres, vtrum abstractio qua Mathematicus abstrahit à sensibilibus sit simplex intelligentia. Dicas res mathematicas posse cōsiderari respectu sensibilium, sine quibus intelligūtur, & sic semp respectu illorum est simplex intelligentia, & hoc pacto in tali intellectione, nec est falsum, nec mendaciū, aut considerari possunt intra se, & sic intellectio mathematica pōt esse simplex, cū fuerit definitiua, aut composita, cum fuerit enuntiatiua, vel demōstratiua, & hoc pacto pōt esse vera vel falsa. Ex his colligi pōt eandem abstractionē esse simplicem intel- **D** ligētiam, & cōplexam, vt intellectio rerum mathematicarum respectu sensibiliū est simplex intelligentia, respectu aūt eorum, quæ considerantur in Mathematica pōt

Quæstio. 5.

esse simplex, s. definitiua, & cōposita. Sed dices, vtrum abstractio, vt est intellectio simplex, sit vera. Dicas eā nō posse esse veram vel falsam enuntiatiue, quoniam ab eo quod res est, vel nō est dicitur intellectio vera, vel falsa. transcendenter autem omnis intellectio tam simplex quàm composita, potest dici vera.

Quæstio. 6.

Insuper quæres, vtrum Astrologus abstrahat à corpore mobili, atq; à motu. Hanc qōnem disputauimus in cōmentarijs, tñ adhuc dicamus cum Philopono, & Simplicio Astrologum considerare motus stellarum, & stellas ipsas, vt etiā Naturalis considerat, vt authoritate Antolyci, & Euclidis ostendit Philo. verum eos differre asserunt, qm̄ Astrologus, cum considerat motus, nō conside-

Antolycus. Euclides.

A rat motus prout insunt corporibus naturalibus pro eorū natura, atq; naturali aptitudine. non enim demonstrat huic naturę tales figuras, tales magnitudines & tales motus inesse, nō enim demonstrat cœlum esse sphæricū quatenus est primū corpus simplex, & perfectum, & vniforme. Sed quia capacissima est sphæra, & cœlū est capacissimum, quare vt Alexan. tandem concludit Astrologus agit de cœlis, & de stellis, & de motibus eorum, sed non nisi vt cadunt sub numero, & quātitate, & tempore. Naturalis autem, vt mouentur ex aptitudine naturæ.

Atq; qui ideas defendunt, latent id agentes. Nam naturales separāt formas, quæ minus mathematicis separabiles sunt. Fit verò illud pspicuum, siquis vtrorūq; hoc est & harum & accidentium definitiones explicare intentauerit. Etenim impar quidem & par, rectum quoq; & curuum, insuperq; & numerus, & linea, & figu- **B** ra sine motu sunt: at caro, & os, & homo nequaquam. Sed hæc perinde atq; nasus simus, non autem veluti curuum, dicuntur. *DILVCI.*

Latent autē hoc facientes, & ideas dicentes. Physica enim abstrahunt, cū minus sint abstracta mathematicis. Fiet autē hoc manifestum, si aliquis vtrorūq; tentauerit dicere terminos, & ipsorum accidentium. Impar quidē enim est & par. & rectum, & curuum, adhuc aūt & numerus, & linea, & figura sine motu. Caro autem, et os, & homo non adhuc, sed hęc sicut naris simitas, sed non sicut curuum dicitur. *ANT.*

Ex his quasi obiter Platoni obijcit & proponit hoc. Atq; qui ideas defendunt latēt id agentes, hoc est ita Platonici de ideis ruditer loquuntur, vt non possint intelligi **C** ab his, qui driam inter Naturalem & mathematicā asserunt. Argumentum latentiæ subscribit, & inquit. Nam qui ideas defendunt, naturales separant formas, quę minus mathematicis formis separabiles sunt, imo quę nullatenus separari possunt. cuius probationes subscribit. et inquit. Fit verò illud, hoc est formas naturales nō separari perspicuū, siquis vtrorūq;, hoc est & harum naturaliū formarum, & accidentium mathematicorū definitiones explicare intentauerit. Etenim impar quidem & par, rectum quoq; & curuū, insuperq; & numerus, & linea, & figura sine motu sunt subaudi definibilia, quæq; res sunt mathematicæ, tam ad Geometriam, q̄; Arithmeticā spectantes. at caro, & os, & hō, quę ad Physicū attinent, nequaquā sine motu definiri possunt. Sed hæc perinde atq; nasus simus, non aūt veluti curuum dicunt̃, simitas enim nequaq̄; sine naso, neq; sine cruribus blęsitas definiri possunt. Curuitas verò definiri potest sine materia sensili, **D** cum accidat etiam superficiei, vt superficies est.

Commen. 19. Auer.

{Intendit} Cōmentum patet, verum sunt nōnullę vtilitates. Prima ibi. & manifestum est: quæ est vna regula. videlicet quicquid separatur in esse separatur rōne & nō conuertit̃. Et si dicas contra, qm̄ duo hoīes in esse separātur, non tñ rōne & definitione. Coguntur quidā propter hoc dicere duos hoīes separari definitione non specifica, sed indiuiduali. Quod est derisibile. Singularium. n. nullatenus definitiones sunt, nisi vt vl'r concipiunt̃, vt vbiq; Auer. sumit. Propterea vno modo dici pōt, q; Socrates & Plato nō distinguuntur ſm esse essentiæ, è quo definitio pficiscitur, sed ſm esse accidentale. Socra. enim & hic equus differūt ſm esse essentię. ideo ēt definitione discrepant. Vel dici pōt alio modo q; Socra. et Plato differunt esse, & rōne, non sumendo rōnem pro finitione ipsa, sed pro mēte. Secunda vtilitas sumitur ibi. & dixit hoc, quia

quædam

quædam formæ:quæ est, q in formis est inuenire latitudinem ſm gradus ſeparationis, oam quædã formæ ſunt ſeparatæ in ſummo, vt itellectus ſeparati, qui nec ſm rẽ, nec ſm rõnem ſunt in materia, quędam ſunt formę penitus concretæ, vt formæ oaturales, q̃dam ſunt mediæ, qm̃ rõne ſeparantur, re verò cõcretæ ſunt. Tertia ibi. & hoc quod dixit: vbi vult io nulla definitione rerũ mathematicarum cadere materiã ſenſilem, in omni verò formæ naturalis deſcriptione ſic. numerus enim eſt multitudo ex vnitatibus cõſecta. par vero oumerus eſt per æqualia ſectilis. impar numerus per inæqualia. linea eſt longitudo ſine latitudine & altitudine. rectum, i, cuius medium ab extremis nõ diſcrepat. curuum verò cuius mediũ diſcrepat ab extremis. figura eſt id, quod termino vel terminis clauditur. Sic de oĩbus alĳs deduci põt. at res naturales formę oẽs cum materia definiuntur. ideo in calce cõmeoti, inquit. Et induxit exemplum de ſimitate, qm̃ in illius definitione poni ſenſilem materiã patet. eſt. n. ſimitas cauitas naſi. In definitione verò cauitatis minime, cũ ſit depreſſio ſupficiei. Sed obĳcies, nam numerus, linea, figura, & cætera id genus etiam à Phyſico cõſiderantur. Sed illæ ſine motu & ſenſili materia definiuntur, vt ait. igitur Phyſicus nõnulla ſine materia definiret. Dici poteſt, ea definiri à Phyſico & à Mathematico, à Phy. quidẽ cum motu & materia, à Mathema. ſioe motu, vt dictum eſt.

RECOGNITIONES.

CVm dicit. {Latent autẽ hoc facientes} intelligit vt Philo. inqt. Mathematicos, qui faciunt, quod aptũ natum eſt fieri. id autẽ, quod faciunt, eſt ſeparare paſſiones à ſubſtaotĳs ſenſibilibus ſm intelligẽtiam, quæ aptæ ſunt ſeparari, qui cũ latuiſſent Platonicos, dixerũt ideas, credendo ita eſſe de formis naturalibus, ſicuti de mathematicis, quare bene dixit, {facientes aũt hoc}, ſ. ſeparationem rerum mathematicarũ, {latet &} ipſos faciẽtes, & {dicẽtes ideas.} cum verò dixit {cum minus ſint abſtracta mathematicis.} Philo. exponit cum nullo pacto ſint abſtracta nec ſm intelligẽtiam, oec ſm ſubſiſtẽtiam. mathematicæ verò res, ſaltẽ ſm intelligentiam, ſunt abſtractę. Cum verò dixit {vtrorũq;} intelligit tam formarum naturalium q̃ magnitudinum, & ipſarũ magnitudinum accidentia, quæ ſunt figurę, & id genus. vnde Simplicius ait Ariſt. per hæc verba regulam exhibuiſſe, tum eorũ, quę intelligentia ſeparari poſſunt, tum etiã eorum, quæ non poſſuot, ex definitionibus, quibus definiuotur. Cum enim definierimus & non ſumimus in definitione ea, cum qbus coniungebant̃, hæc ab illis intelligẽtia ſunt ſeparabilia. cootra aũt cum ſumimus ea, cum qbus coniuogunt̃. propterea dicit. {Impar enim & par, & rectũ, & curuum adhuc & numerus, & linea & figura eſt ſine motu,} quia vnumquodq; horum definitur ſine motu. {caro aũt & os, & homo, non adhuc} ſine motu definiũtur, vel ſine re attioente ad motum. {ſed hęc}, ſ. caro, & os, & homo {dicuntur}, i. definiuotur {ſicut oaris ſimitas,} quæ nõ abſq; naſo definitur, {ſed nõ ſicut curuum dicitur,} quod definit̃ ſine naſo. Qua rõne ſit, vt res naturales nõ ſint intellectiooe ſeparabiles, cum per regulã non ſint definibiles abſq; motu, i. abſq; aliq̃ re attinẽte ad Philoſophũ naturalẽ, quãto minus ſunt ſeparabiles ſubſiſtẽtia. Pro intelligentia horũ enumeremus definitiões, et dicamus, q impar eſt oumerus, qui noo eſt diuiſibilis in duas ptes æquales, par verò, q diuiſibilis eſt in duas ptes ęq̃les. Rectũ eſt, cuius mediũ non diſcrepat ab extremis, Curuũ cuius mediũ ab extremis diſcrepat. numerus eſt multitudo ex vnitatib' aggregata, linea eſt lõgitudo cuius extrema ſunt duo puncta. Figura verò quæ terminis vel termino claudit̃. Patet ex regula hæc oĩa intelligi poſſe abſq; motu, i. abſq; re attinente ad Phyſicũ. Caro verò eſt ſanguis coagulatus. os eſt corpus frigidũ & ſiccũ, durum. ſimitas eſt cauitas naſi. patet ex regula hęc nequaq̃ intelligi poſſe abſq; motu, i. abſq; re attinẽte ad Philoſophum nãlẽ. Hęc ex Philopono & Simpl. ſatis dilucide.

E Indicant verò illud & mathematicarum illæ quæ magis naturales ſũt. vt Perſpectiua Armoniaca atq; Aſtrologia. nam quodãmodo cõtra ſeſe habent atq; Geometriæ. Geometria nãq; de natutali quidem linea contemplatur, ſed nõ vt eſt Naturalis. Perſpectiua verò mathematicam quidẽ conſiderat lineam, non tamen quatenus mathematicam, ſed quatenus naturalẽ. DILVCI.

Demonſtrant aũt & quæ magis Phyſicæ q̃ Mathematicæ. vt Perſpectiua, & Armoniaca, & Aſtrologia: è contrario enim quodãmodo ſe habent cum Geometria. quoniam Geometria phyſicam lineam intendit, ſed non inquantum phyſica, Perſpectiua verò mathematicam lineam, non autem inquãtum mathematica, ſed inquantum eſt phyſica. ANT. ſed ἀλλὰ quoniam

F Secundo Ariſt. idẽ probat (vt mihi videtur) loco à minori, hoc modo. ſi facultates mediæ io definiendo concernunt ſenſum & motũ, argumento q pximę ſuot naturalibus, quæ penitus ſunt naturales definiado penitus cum ſenſu & motu erũt. Quòd verò facultates medię ita ſint, inquit, Geometria nãq; de naturali quidẽ linea contẽplatur, ſed non vt naturalis. Perſpectiua verò mathematicã quidem conſiderat lineam, non tñ quateuus mathematicam, ſed quatenus naturalem, vtpote vt viſilis. Armoniaca numerum vt audibilis atq; ſooorus. quæ ratio docet eã facultatem, quæ penitus naturalis eſt, penitus rem ſuam finire cum motu atq; ſenſu.

Commen. 20. Auer.

{Et declarabitur.} Cõmentum diuiditur, quia Primo ſenſum literæ expooit, Secundo ibi. & dixit quodammodo. digrediendo aliquantulum perſoluit dubitatiunculam literariam. prima pars patet.

G {Et dixit quodãmodo.} Soluit dubitatiunculã. videlicet, cur has medias vocat quodãmodo cõtrarias Geometriæ, & Arithmeticę. Rñdet, quia ſunt extremę Geometriæ & Naturali. nã Geometria penitus omittit ſenſilem materiã, Naturalis eã oĩno claudit. At Perſpectiua materiã conſiderãdi è Geometria ſuppeditat, è Naturali verò formã. conſiderat enim lineã viſilem. linea. n. materia eſt ſuæ cõſiderationis, viſilitas verò forma: quare mediũ tenet in extremis. Simili ratione Armoniaca materiam ex Arithmetico nãciſcit̃, videlicet numerum, formã verò à Phy. videlicet, ſonorũ, contẽplat̃. n. oumerũ, vt ſonorus. Sciarum mediarum rõ.

{Et ideo.} Ex hoc infert, q cõſideratio Perſpectiui & Muſici de rebus ſuis nõ eſt penitus naturalis, ſed ppior naturali facultati, cum formã habeant à Phyſico, materiam verò à Mathematico. modo, forma potior eſt materia, vt dictum eſt. Sed quęrunt q̃uo mathematicus definit per materiã intelligibilem. etſi de hac re in. 3. de Anima aliqua dixerim in expoſitione cõmenti. 11. nunc debes ſcire, q quid ſit intelligendum per materiam intelligibilem ſunt duæ poſitiones. vna Expoſitoris. 3. de Aĩa. ibi vbi vult materiam formarum mathematicarum eſſe ipſm continuum. nam eſt ſubiectum oĩum figurarum. H Quæſtio ſi Mathematicus definit p materiam intelligibilem. Põ Thomę.

HVic opponit Ioan. qm̃, cum continuum ſit res mathematica, adhuc habebit materiam. Secundo tunc nõ abſtraheret à ſenſili materia. eſt. n. continuum ſenſile cõe. Propterea eſt ſecunda poſitio Ioannis, quæ vult materiã mathematicorũ eſſe ſubſtantiam. qm̃ nihil eſt ſubiectum mathematicorũ proximum oiſi ſubſtantia, cum ſit eã propinqua, vt dicit Plato. Amplius, Mathematicus abſtrahit à ſenſibus qualitatibus: igitur cõſiderat omne quod eſt citra illas, & ita ſubſtantiã. Sed huic contradiximus. 3. de Aĩa. Primo, quia Auer. 7. Meta. cõ. 35. in fine velle videt̃ lineam & eiuſmodi non cõſiderari cũ ſubſtãtia, ſed vt materia figurarũ. Simil̃r. 12. Meta. tex. cõ. 44. Rões Io.

Secundo,

Secundo, quia tūc Mathematicus cōsideraret principia substantiæ. nihil enim considerat aliqd in ordine ad substantiā, quin in ordine ad principia illius intrinseca. Hoc est contra Auer. 3. Meta. cō. 3. Sed quicquid scripserim ibi, nunc videtur mihi esse dicendum, q̃ Mathematicus q̃dam contēplatur vt affectiones, veluti figuras cōtinuorum, & numerorũ, quędam veluti subiecta affectionum, vt cōtinuum in Geometria, & numerū in Arihmetica. In Geometria enim affectiones continui considerat, vt figuras, & cętera quæ huic insunt per se. In Arithmetica verò affectiones numerorũ, vt par vel impar & cætera id genus. Tunc dico primo, q̃ materia itelligibilis, hoc est quę sensibus nō subiacet, sed intellectui ipsarum affectionum in Geometria est cōtinuum, vt recte Expositor ait. In Arithmetica verò est numerus. Propterea eiusmodi affectiones definiuntur per continui aliquā spēm, vel numeri. Dico. 2. q̃, si numerus & continuum vlterius cōsiderētur vt accidentia sunt, etiā intelligi non possunt nisi in eorũ definitione cadat substantia, & tunc materia illorum dici pōt substantia, vt recte Ioānes autumat. Verū vt Perspectiuus sumit à Geometra definitionē lineæ, & Armonicus ab Arithmetico definitionem numeri, ita Geometra definitionem cōtinui sumit à Metaphysico, & arithmeticus definitionem numeri. Arithmeticus igitur & geometra affectiones horum definiūt per propria eis, at subiecta illarum definit per ꝑpria Metaphysico, & vt induit habitū Metaphysici quia vt recte ait Arist. Mathematicus substantiæ nullā facit considerationē vt Mathematicus, sed si facit, id efficit per habitū superioris. Tunc ad rōnes contra Expositorem. ad primam dicō q̃ cōtinuum est res mathematica, sed est prima res, vtpote cōe subiectum cuius definitionē sumit á superiori artifice, & ita concedo q̃ habet materiam intelligibilem vt substantiā, sed non spectat ad Mathematicum, sed transcēdit illius diocesim. Ad secundum patet solutio. Mathematicus enim abstrahit á sensibus ꝓpriis, non cōmunibus. De positione verò Ioānis dico, q̃, si velit q̃ materia oīum rerum mathematicarum vltima sit substātia, & considerata ab ipso Mathematico, errat, quia substantia transcendit iurisdictionē Mathematici. Sed, si velit q̃ sit vltima intelligibilis materia, & spectans ad alium artificem, recte sentit. Sunt. n. scientiæ spāles ita Metaphysicæ, cōnexę, vt semp descriptiones subiectorũ primorum inde lucrenť. Et pro hoc faciunt rōnes. oēs enim probant de substātia non considerare Mathematicum, quod verũ est vt Mathematicus, sed vt induit metaphysici habitū, resoluit tandē ad substantiam & principia substantię.

Si naturalis p materiā de mas, qō.

Consequenter quærunt, vtrum Naturalis definit per materiā sensilem. Ioan. respondet, q̃ materia sensilis est subiectum, quod est principium motus, & ita vult vt oīa definiat per talē materiam. Sed hoc stare non potest, qm̄ motus est sensile cōe, veluti magnitudo & numerus. igiť Physicus se haberet vt Mathematicus circa sua considerata. Propterea videtur mihi Arist. intelligere per materiam sensilem oē illud, quod est infra quātum, & sub hoc continef omne mobile quacunq; specie motus, oē sensile quacūq; specie sensilis. Scientiæ. n. hæ sic statutæ sunt, q̃ vbi desinit Physica incipit mathematica, vbi hæc desinit, sumit Metaphysica: qua rōne fit, vt per materiā sensilem intelligamus oē ens infra ens quantum, quod ideo dicitur materia, non quia subiacet formæ, sed quia subiacet cōsiderationi physicę. Tunc dico, q̃ definitiones naturales semper dantur per aliquid cōtentum sub hac materia sensili, veluti definitiones geometricæ per aliquid contentum sub continuo aut numero, vt siquis simitatem definiat, adde nasum. siquis verò blæsitatem addet crura, nasus verò & crura sub ipsa sensili materia continentur, & in cæteris idem facile spectari potest.

Vtrū mediæ sint magis naturales.

Consequenter quęrunt, vtrum facultates mediæ, vt Perspectiua & Armonica atque Astrologia sunt magis naturales, vt sentiunt Arist. The. & Auer. Circa quæstionem ad aduersione dignum, Primo, q̃ conclusio pure mathematica est per syllogismum, cuius ambę propositiones sunt puræ mathematicæ. Naturalis verò puræ est per syllogismum, cuius ꝓpositiones sunt purę naturales. Media verò est per syllogismum cuius maior est mathematica, minor verò media, et per experientiam sumpta, patet. probat enim Astrologus cœlum esse sphæricū sic, oē illud est sphæricum, in cuius medio est punctus, è quo oēs lineæ ductæ ad circūferentiā sunt æquales: hęc maior est geometrica. sed cœlum est tale, hæc est media, & per experiētiam accepta. & tunc concludit, igitur sphæricū. Hoc stante dicunť duo. Primum, scientiæ medię sm̄ rem sunt magis naturales. Secundum, scientiæ medię nuncupantur magis mathematicæ. Primum probāt quadrupliciter. rōne certitudinis, rationę finis, rōne denominationis, & rōne inceptionis & desitionis. Ratione certitudinis, qm̄ certitudo illarum nec est tanta sicut mathematicæ purę, sed ꝓcise sicut Scientię Naturalis. est. n. cōpositū ex certitudine mathematicæ puræ, & physicæ, quarū secunda est minor, ideo illi æquatur, est. n. demonstratio earum, cuius maior est certa certitudine mathematicæ, minor certitudine physica, & ita vna copulatiua, cuius vna pars est incertior, & ita tota erit incertior, sicut illa pars. Ratione finis verò, quia incipiunt à Mathematica, & terminant in naturalē. A fine aūt est rei esse. Ratione denominationis, qm̄ denominatio potius debet esse ab eo quod est vti forma, q̃; ab eo quod est vti materia. modo, in his mediis ratio formalis est à Naturali, materialis à Mathematico. Ratione desitionis qm̄ vt dicit Aristo. hæ incipiunt modo contrario geometriæ. Dicunt secundo, q̃ magis sunt appellandę mathematicæ q̃; naturales. falcē quia cum eis addisci solent.

Confutatio.

Sed videť, q̃ hęc superfluant; & inconsulte dicanť. Superfluunt quidem, qm̄ secunda ratio cōcidit cum quarta, finis enim & desitio idē sunt. Secundo, oīs certitudo tam definitiua q̃; demōstratiua accipitur à rōne formali considerādi, vt qm̄ ratio formalis cōsiderādi in Physica est mobilitas, ideo definitio & demonstratio semp erunt concernendo mobilitatē, et materiā sensilem. Propterea dico, q̃ eiusmodi sunt sm̄ rē magis naturales, qm̄ materiam nancisćuntur à puris mathematicis, formā considerādi à physica. Et hinc certitudinē habent á Physica, & modū definiēdi & demonstrādi. Loquunť verò incōsulte, quia, si á fine res sumit spēm & nomē, & finis harum est ad rem physicam, iure erunt Physicæ appellandæ, cuius cōtrarium dicunt. Propter quod dico, q̃ scientia & dicif habitus, & dicitur forma. á subiecto materiali, habitus appellať, á subiecto vero formali, forma. quo fit, vt nōe habitus sint magis dicendæ mathematicæ, cū materiam habeant ab illis, nōe formæ magis naturales dici debent, cum formā habeant inde.

Conclusio Sciē mediæ, ꝑut habitus quidā sunt, magis Mathe. ꝑut vero formę, naturales magis sunt.

RECOGNITIONES.

QVòd autē naturales formas neq; intelligere, neq; definire possibile sit sine materia, demonstrat per scientias, quas quidē medias vocant. & dicit. {Demonstrant aūt, & quæ magis physicæ q̃; mathematicæ}, i. vt exponit Philopo. quæ propius sunt physicis, q̃; mathematicis, {vt Perspectiua, & armonica}, i. musica, {& Astrologia}, s. quę theoretica est. & exponit quo modo hæ scientiæ illud demonstrent, & dicit. {E contrario enī quodāmodo se habēt} scientiæ illę {cum Geometria.} cuius cām affert, & dicit, {qm̄ Geometria physicam lineam intendit,} accipit enim lineas ex corporibus naturalibus. (vltima enim corporū naturalium sunt lineæ) & eas non tanq̃; terminos naturaliū corporum speculatur, ideo dicit, {sed} subaudi eā non speculať {inquantum} est {Physica}. i. inquātum est in corpore naturali, nam separans ipsam á naturalibus corporibus sic speculatur. {Perspectiua verò mathematicā lineam intēdit,} quia accipit lineā, quæ definitur in mathematica sine corpore naturali, non autem illam cōsiderat, {vt mathematica} est, quia ea vtitur, vt visualis, & vt in corpore naturali.

nihil

nihil enim est visibile, nisi sit in corpore naturali. Perspectiua enim speculās accidentia circa visus, & aspectus linearum rectarum, & circa extramissiones, & refractiones, & angulos qui conos cōstituunt, hæc accipit ex Geometria non sine motu & materia considerans. Si igitur & lineas, quas speculatur Perspectiua, & numeros, quos cōtēplatur armonica, & circulos, quos spectat Astrologia, quæ idonea sunt, vt separentur, non semp licet separare, quāto magis non licet separare naturalia ipsa, quæ nullo pacto definiuntur sine motu, & materia. ergo nō dantur ideæ, quæ sunt naturales formæ separatæ.

Vis rationis fm Simpli. lineæ numeri circuli.

De materia intelligibili.

Animaduertendum Diuum Thomā velle materiam intelligibilē rerum mathematicarum esse ipsum cōtinuum, quod verū esse puto intelligendo per res mathematicas ea, quæ Mathematicus considerat per modum accidentiū, & figurarum. Gandauensis aūt asserit materiam intelligibilē esse substātiam: quod est fortasse verum respectu oīum, quæ Mathematicus speculaē tam vt subiectum q̃ vt accidentia, & per substantiā non determinatam. videlicet certæ sensibilitatis sensibilē, sed fm rōnem confusam intelligo. est enim linea longitudo substantiæ alicuius, cuius extrema sunt duo puncta. & supficies est latitudo alicuius substantiæ, cuius extrema sunt duæ lineæ, & sic de cæteris. Mathematicus enim non pōt imaginari lineā, vel supficiem, quin illā fingat in aliqua substantia cōfuse sumpta, ideo non abstrahit à substantia confuse sumpta, licet abstrahat à substātia distincte accepta. nec est incōueniens Mathematicū distincte cognoscere aliqd in suo genere per aliqd, quod ipse non distincte cognoscit, in specie.

Quæstio.

Quæsiuimus an Astrologia, Armonica, & Perspectiua, sint magis naturales. Quicquid cōmentariis diximus, videt mihi aliquam cōparationem supponere positiuū, vt cum dicimus, Socrates est Platone prudentior. supponit enim hæc cōparatio vtrunq; prudentē. aliquam esse, quę positiuū non supponit, vt simia est humanior ceruo, neuter enim est humanus. est enī sensus simiam plus haberi humani q̃ ceruum. Tunc dico, has facultates, quas iuniores medias appellāt, esse mere Mathematicas, cum oēs, qui Mathematicam scribant, illas inter Mathematicas enumerent & hac rōne non sunt mediæ: nec illas Aristo. medias dicit. Secundo dico, has eē cęteris mathematicis magis physicas cōparatione non supponente positiuum. nō enim sunt physicę. igitur sunt magis physicę, quia habent plus de physico q̃ Arithmetica, & Geometria. habent enim rōnem formalem subiecti physicam. Iuniores verò hanc cōparationē asserunt supponere positiuum, cum dicant eas esse physicas, & mathematicas, sed magis physicas, qui verò aiunt has esse medias, non recte dicunt. non enim in verbis Arist. hoc legit. Arist. enim ait δηλοῖ καὶ τὰ φυσικὰ περὶ τῶν μαθηματικῶν. i. declarant autem & quæ magis physica mathematicis. igitur eas non vocat medias. nec comparatio hæc potest supponere positiuū; quia Arithmetica, & Geometria nō sunt physicæ, quare hæ non sunt magis Physicæ Geometria, & Arithmetica. igitur comparatio Aristo. debet intelligi non supposito positiuo.

DILVCI.

Quoniā verò bifaria natura est, forma videlicet & materia, res naturales perinde cōtemplemur oportet, atq; si de simitate quid sit consideremus. quare neq; sine materia, neq; secūdum materiam res tales erunt.

ANT.

Quoniam autē natura dupl'r dicitur & species, & materia, sicut de simo quid sit intendimus, sic cōsiderandum est. quare neq; sine materia, neq; fm materiā huiusmodi sunt. etenim iam & de hoc dubitabit aliquis dupliciter, cum duæ naturæ sint, de vtra est Physici, aut de eo quod est ex vtrisq; ? & si de eo q̃d est ex vtrisq;, **E** & de vtraq;, vtrum igitur eiusdem, aut alterius vtranque sit cognoscere ?

Compleuit differentiā inter Naturalem & Mathematicum, nunc vsq; ad quātum, & quæ consideret Naturalis disputat, & primo cōcludit ppositum, & inquirit. Quoniam verò bifaria natura est, forma videlicet & materia, res naturales perinde contēplemur oportet, atq; si de simitate quid sit cōsideremus. quare neq; sine materia res naturales describuntur, neq; per materiam res naturales erunt tales & definibiles. Expositor credit Aris. declarare ad Naturalem pertinere cōsiderare de materia & forma, & hoc per duos processus, quos ex textu elicit. Sed hæc expositio est contraria textui. Arist. enim concludit res naturales definiri nō sine materia. & nō per materiā. Ideo melius cum Themistio videtur, q; Arist. cōcludat definitiones naturales, neq; esse sine materia, neq; esse secūdum materiā. Ideo vtitur vno enthymemate hoc mo- **F** do. duplex est natura, & sup. quælibet spectat ad Naturalem. igitur naturalis contemplatio de rebus naturalibus est, vt illa de simitate quæ definitur non sine materia, nō tn̄ per materiam. Sed obiicies quō potest Naturalis res definiri nō sine materia, non tn̄ fm materiam. Dici pōt aliquod esse non sine alio, quod tn̄ non est fm ipsum, verbi causa homo non est rōnalis sine risibilitate, non tn̄ est rōnalis, propter risibilitatem. Quamobrem (vt ait Themistius) definiturus rem naturalē, vtetur quidē materia, & ita nō sine materia. Sed definiet per formā, & ita pars definitiua erit sola forma, & pars formę, materia verò ponetur vt apparens pars, non vera, quia tanq̃ cā sine qua non. Et hęc est mens Auer. vbiq;, vt alibi disputauimus.

RECOGNITIONES.

CVm assignasset differētiam inter Mathematicum, & Philosophum naturalē, nunc mouet q̃ōnes: & primo resumit quales definitiones sint naturales & dicit. {Quoniam aūt natura dupl'r dicitur, & species, & mate- **G** ria} & pter misit alia significata, qm̄ non faciunt ad propositum q̃ōnum, quas mouet, & subaudi tu, & de vtra, p cōsiderat Naturalis Philosophus, ideo cōcludit, & dicit. {sicut de simo quid sit intēdimus}, i. sicut ipsum definimus, {sic considerandum est} subaudi & definiendum cōposita naturalia: {quare neq; sine materia} definiēda sunt, qm̄ nec simum definitur sine naso, {neq; fm materiam}, s. solam, vt suppleuit Philop. {hmōi} subaudi cōposita naturalia {sunt} definiēda. qui enim definit simitatē dicit, q; sit cauitas nasi, vel qui definit simum, dicit, q; sit nasus cauus, vbi nō sola materia ponit in definitione. Simpli. aūt aliter dicit. ait enim q; sicut qui cognoscit simum, cum naso cognoscit, tn̄ cognoscit fm cōcauitatem, sic qui cognoscit cōposita naturalia cum materia cognoscit, tn̄ fm formam cognoscit, & hoc non ab re. nā Naturalis naturę est contēplator, natura autē, cum dicat de materia, & de forma, peculiarius fm formam dicitur, non indecēter igitur dicitur naturalia cōposita cognosci **H** fm formā. propterea dicit, {quare nō sine materia huiusmodi}, s. cōposita definibilia sunt, qm̄ materia debet poni in definitione, sed quia forma est principalius natura {neq; fm materiā} dicuntur illa definibilia, sed fm formam, tanq̃ per partem definitionis principalē. Deinde mouet q̃ōnes. vbi Simpli. ait, q; ideo mouet q̃ōnes, quia videt ea, quæ hic dixit, sine demonstratione tractasse, reuera tn̄ demonstratione illa tractauit. si enim dupl'r natura dicit, & altera altera peculiarior, & notior est, merito Naturalis de vtrisq; est dicere, sed fm peculiariorē. sed, qm̄ hęc perinde ac sine demōstratione dicta sunt, ideo dignū esse ait, si cum duæ sint naturę elemētares, quæ nā in cōsiderationē Naturalis deducat, & ex diuisione q̃ōnem hanc profert. vnde dic. {etenim iam & de hoc dubitabit aliquis dupl'r, cum duæ naturæ sint, de vtra,} an de materia, an de forma {est Physici}, s. in definitiua rōne indagari, i. vt exponit Philop. vtrum per materiam, an per

formam

formam definit Physicus, {aut de eo, quod est ex vtrisque,} est subaudi Physici in definitiua rōne indagari.i. aut debet definire p eam definitionē, quæ est ex vtrisq;. Hanc q̄ōnem Philip. ait motam esse Primo de Ala, vbi asserit definitiōes assignari vel ex specie, vel ex materia, vel ex vtrisq; simul. vt est videre in ira, quæ ex materia definit, q̄ sit ebullitio sanguinis circa cor. ex specie verò q̄ sit appetitus vlciscēdi, ex vtraq; aūt simul q̄ sit ebullitio sanguinis circa cor pp vlciscendi appetitum. tūc subdit. {& si de eo, quod est ex vtrisq;} subaudi Physici est indagari in definitiua rōne,i.& si definit per definitionē est Physici indagari in definitiua ratione cōpositam ex vtrisq;, {& de vtraq;} .i.igitur definit per vtrāq;,s.materiam,& formā seorsum, nam aliqn̄ per solam formam, aliqn̄ per solā materiam. Tunc quærit, cum per vtraq;,s. seorsum Physicus definiāt, {vtrum igitur eiusdem} ,s. Physici, vt exponit Philop. aut alterius Physici, atq; alterius Physici {vtrāq; sit cognoscere} ,i.per vtrāq; seorsum sit definire, an definitio, quę est per solā formam spectet ad vnā Naturalis Philosophiæ partē, quæ verò per solam materiā, ad aliam partē. est.o.multiplex Physicus sicuti multæ sunt partes naturalis philosophiæ. Hæc est expositio Philoponi, Simpli. aūt refert has q̄ōnes ad cōsiderationes, & dicit s̄m hanc expositionē Arist. {etenim iam & de hoc} ,s.quod dictum est, q̄ Naturalis cōsideret materiā & formam, {dubitabit aliquis dupliciter,} idest per duas dubitationes, quarū prima affert, & dicit. {Cum duæ naturæ sint, de vtra} .i. de qua istarum {est Physici} cōsiderare, vtrū de sola materia, an de sola forma, {aut de eo} ,s.cōposito, {quod est ex vtrisq;. & si de eo quod est ex vtrisq;, &} pro ergo {de vtraq;} seorsum est Physici indagari. Impossibile enim est, compositum cognoscere nō cognitis seorsum simplicibus, ex quibus constat. Et si de vtraq; seorsum est Naturalis Philosophi indagari, {vtrum eiusdē} ,s.partis Naturalis Philosophiæ, {aut alterius} atq; alterius {sit vtrāq;} seorsum {cognoscere} verbi gratia de forma in libris de animalibus, vel alibi, de materia in lib. Physicorū, vel alibi. Expositio quidem prima Philoponi videtur verior, qm̄ Arist. dicit. {Etenim iam & de hoc dubitabit aliquis dupliciter,} modo illud pronomen hoc, ostendit id, quod proximis verbis concluserat. videlicet q̄ definitiones naturalium rerum sint veluti definitio simi, s.per materiā & formam. igitur quærit de definitione. Expositio verò Simplicij est consona ijs, quæ statim subscribet.

Triplex definiendi gen⁹.

DILVCI. Ad Veteres quidem enim respicienti, de materia videbitur vtiq; esse. nam Democritus & Empedocles de forma & quidditate modicum quiddam tetigerunt.

ANT. In Antiquos enim aspicienti videbitur vtiq; esse materię. In parua enim parte quadam Empedocles & Democritus speciem & quod quid erat esse tetigerunt.

et / & / autem

Soluit q̄ōnem, et primo narrat positionem antiquorum. & inquit. At veteres quidē enim respicienti, de materia vtiq; videbitur esse consideratio naturalis. nam Democritus & Empedocles de forma & quidditate modicum quiddam tetigere. Prætermisi verbum græcum meros, hoc est partē, esset enim translatio, hæc in modicū enim quiddam partē, quod cum ad sensum faciat, prætermisi, tu verò potes id legere, & idem erit.

DILVCI. At si ars imitetur naturā, eiusdē sane scientiæ erit formā & materiam vsq; ad terminū quendā spectare, veluti medici sanitatē & bilem & pituitā, in quibus est sanitas. & ædificatoris siſr & formam ipsius domus atq; materiā, qm̄ lateres & ligna. Simiſr aūt & in cęteris id genus, physi-

A cęitaq;, & vtrasq; naturas cognoscere cōpetit.

ANT. Sed si ars imitatur naturā & eiusdem scientię est cognoscere spēm, & materiā vsq; ad aliquid, vt medici sanitatem, & choleram, & flegma, in quibus est sanitas. Similiter autē & ædificatoris est cōsiderare & speciem domus & materiam: qm̄ lateres & ligna, similiter autem & in alijs & physicæ vtiq; erit cognoscere vtrasq; naturas.

Soluit nunc q̄ōnem s̄m veritatē, & vult ad Physicam facultatē spectare vtrāq;. Primo, natura efficit effectum cum vtrisq;: sed ars aūt natura, aut æmula imitatrixq; illius: igitur ars cōsiderabit materiam & formā. vt exēplis quoque testatur Medici, & Ædificatoris. Et eius sermo translatione patet. Sed syllogismus literæ est, ars cōsiderat materiā & formam: Physica est ars: igitur considerat materiā & formam. modo, iste syllogismus est ex parti- B cularibus, q̄, si maior est vl̄is hoc modo, oīs ars cōsiderat materiā & formam, tunc vel per artē intelligit cōem rationem ad practicas & speculatiuas, & tunc maior est falsa de Mathematica, quæ solam formā spectat: aut intelligit artem practicā, & tunc minor est falsa, Physica enim nō est ars operatiua. Dici potest, q̄ per artem intelligit quoddam cōe speculatiuis, & practicis, et cōcedo q̄ Mathematica considerat formam & materiam intelligibilē, vt fuit dictum. & cum dicitur, q̄ solā formam cōsiderat, dici pōt pro nunc, hoc esse verum in demōstratione. Tu verò lege quæ diximus in expositione Primi cōmenti.

Commen. 22. Auer.

{Et cum homo.} Hoc cōmentum diuidi pōt in expositionem literæ, & digressionem. digressio ibi, non debes intelligere. Prima pars patet, verū colligi possunt duo. Primum est, ratio textus: &, vt mihi videt̄, facit vnum enthimema, cuius ařis sunt tres ꝑpositiones. Prima, ars cōsiderat formam & materiam vsq; ad certū terminum. C Secunda, ars assimilat̄ naturæ. Tertia, cōsideratio Naturalis debet cōuenire actioni naturę, hoc modo videlicet, q̄ illud, quod est notum apud artificē, sit illud quod est notum apud naturā, quæ est artifex rerum naturalium: Tunc infert, manifestū, q̄ vnius sciētiæ est scire has duas naturas. Sed contra dubitabis, qm̄ Primo huius cō. 3. dixit oppositū, dixit.n. actionē naturæ ex cāis esse, naturā verò ē cōtra ab effectibus. Secundo dubitare potes, quare ars est imitatrix naturę atq; illius æmula, videtur.n. in multis deficere. Ad primā dici pōt q̄ Auer. cō. 3. dicto loquutus est in primo ꝑcessu. vbi á notioribus nobis ꝓficiscunt̄, at nunc loquitur in. 2. ꝑcessu, vbi á notis naturæ ꝓcedimus. Ad secundam dici pōt artem æmulari atq; imitari naturā propter duo. Tum quia generatur in nobis á cognitione rerum naturalium, & cum genitum debeat assimilari generāti, iure ars naturę erit ęmula. Tum quia opus naturę est opus Dei, & cū nos appetamus assimilari Deo, iure naturæ etiam assimilari enitimur.

Cur naturæ assimilari conamur.

D {Ee scientia de forma.} Ponit differentiam inter considerationem scientię & artis circa materiam: & vult, artem de materia agere vsq; ad certum terminum, scientiā verò simpliciter de prima & vltima materia.

{Non debes.} Hæc est digressio, vbi primo remouet dubiū. nam in lr̄a dictum est artē considerare de materia vsq; ad terminū certum. Ex hoc sumi posset etiam sciam idem facere. R̄ndet q̄ non est siſe, quia cognitio artis est particularis, & de particularibus, sciētia verò est vniuersaliū: ideo ars considerat materiā particularem, vt Ædificator lateres, Medicus humores. scientia verò vniuersalem & cōem omnibus materijs, & sic patet differentia.

Ars & scientia diuersimode materiam cōsiderant.

{Si autem est.} Sed cōtra hanc d̄riam arguitur dupl̄r. Primo, quia scia particularis, vt scia de aĩalibus nō materiam vl̄em oībus spectat, sed materiam proximā: Igitur scia considerat materiā particularem etiā. Secundo, ars cōsiderat materiā cōem, vt Medicus humores, qui sunt

E materiæ cōes oĩ sanitati. Rñdet Auer. ꝙ, si daretur ars cōis oĩbus artibus, hæc cōsideraret materiā cōem oĩbus formis artificialibus: sed, qm̃ non datur hęc ars cōis, ideo oĩs ars materiam particularem suę opationis considerat, vt Medicus humores, Faber lignū, Sutor pellē, & id genus. at in ipsis oĩbus scientijs naturalibus datur vna cōis oĩbus, vt scīa hæc tradita in isto lib. ideo hæc agere debet de cōi materia oĩbus formis naturalibus. Tunc ad formam dico, ꝙ oĩs ars considerat materiam particularem, Non tñ oĩs scientia, qm̃ non scīa naturalis hic tradita, & ita patet differētia. Ad secundū dici pōt, ꝙ per particularē intelligit non indiuidualē, sed cōtractam ad certam formarꝫ spēm. vt sutor pellem contēplatur, quæ est materia calcei, Medicus humores, qui sunt materia sanitatis.

{Auicenna autem.} Tunc narrat positionem Auicēnæ, qui dicit duo. Primum, ꝙ Naturalis tantum materiam propinquam considerat. Secundum, ꝙ prima materia & omnibus cōmunis spectat ad Metaphysicum.

F {Et peccauit.} Ponit motiuum, nulla scientia probat principia subiecti: quia tunc eius probatio erit ad artem superiorem: nulla scientia probat causas sui subiecti: igitur in nullo genere demonstrationis causæ possunt demonstrari in scientia cuius sunt.

{Et non est.} Respondet, ꝙ ista ratio nulla est, quia arguit ab vna particulari ad vniuersalem. bene enim causę non possunt demonstrari in genere demōstrationis simpliciter, siue ꝓpter quid. causas tñ esse per demonstrationē signi nihil prohibet demōstrari in scientia, cuius sunt, saltem demōstratione quia, hoc est signo & ab effectu.

{Sicut fecit.} Probat quod dixit. Nam Aristo. in Primo huius demonstrauit materiam esse per transmutationem, quæ est causa corporis mobilis. modo transmutatio est signum inuentionis materiæ.

{Si fuerit. contra.} Nam demonstratio signi sumitꝰ ab aliq̄ accidente, ꝓficiscente à materia. Sed aliquod accidēs competens materię est naturale, vt trāsmutatio, aliquod est abstractum cōpetens materiæ, vt est vna entis spēs,

G vtpote potentia: Igitur potest in vtraqꝫ demonstrari.

{Et videtur.} Rñdet, ꝙ prima materia non pōt declarari ꝓprie, hoc est demonstratione efficaci, & ex necessarijs nisi per signū naturale. Sed primus motor, nec ꝓprie nec improprie declarari pōt nisi signo naturali. Et ita cōcedit materiā primam esse saltē demonstratione impropria aliq̄ modo posse declarari in Metaphysica, Primū verò motorē esse nullo modo. & forte intelligit ꝙ demōstratio primi motoris metaphysica est euidētis infirmitatis, Ratio verò qua deducitur materiā esse per viam potentiæ & actus est coloratior, licet adhuc imbecilla.

{Via autē.} Arguebat Auicen. aliquod in affectibus est depēdens: Igitur est aliquod indepēdens, Aliter esset ꝓcessus in infinitū. Rñdet ꝙ hæc via nō est demonstratiua, qm̃ ꝓcedit ex creditis: concederē enim esse aliquod dependens & processum in infinitum. modo, hoc nemo cōfutat nisi Physicus per motū, vt patet in Septimo huius & ita tanqꝫ creditū sumit nō esse processum in infini-

H tum. Amplius, depēdentia est modus entis separati per essentiam, aut per indifferētiam, aut modus entis mobilis. Si modus entis separati per essentiā, aut per indifferētiam petit esse ens separatum, vt fuit dictum commento vltimo. Si entis mobilis, tunc hæc ratio erit physica.

{Cum autē.} Sed tunc dubitares, vbi cāę subiecti habent cās, & notiores, vtrum possunt demōstrari demonstratione simplr̃ siue ꝓpter quid in arte cuius sunt. Respondet Auer. ꝙ vnamet demōstratio erit ꝓpter quid et quia, vt si cāę habent cās, & demonstrentur respectu scīę subalternātis, demōstratio erit ꝓpter quid, respectu scīę subalternatę erit quia, qm̃ sumit illā ab subalternante, & nō per se eas contēplatur, & ita aliqua demōstratio propter quid pōt respectu diuerso dici quia, siue demonstratio signi. Quę res fortasse ꝓpter quid, neqꝫ subiectum esse, neqꝫ subiecti spēs esse pōt demonstrari in scientia cu- *Cur diuersa sit subiecti*

ius sunt, subiectū & spēs, & principia esse est demonstrabile. Iam diximus subiectum esse sumi in sciētia, aut vt notū ex sensibus, aut à scientia superiori. Primo, qa subiectum scientiæ cōparatur veluti obiectum potentiæ: modo, oĩs potentia supponit obiectum esse, vt circa ipsum operetur, aut vt ab ipso moueatꝰ, vel uti carpentarius lignū supponit, vt lecticā agat, Faber ferrū, vt cultellū efficiat, & in cęteris id genus. Igiꝰ sciētia debet supponere subiectum esse, vt in eo affectiones spectat. Secundo, p̄cognitum nō est quęsitum, suppositum non est probabile: Sed subiectum esse est p̄cognitum in scientia, & suppositum respectu affectionum, atqꝫ oĩum consideratorū in ea arte cuius est: igitur nō erit quæsitū. Species verò subiecti eē minime est demōstrabile, qm̃ esse subiecti est esse specierum: vbi enim spēs esse esset demōstrabile, ēt subiectum esse esset quæsitum. Si quidē esse sit vnum oĩum. at, quia principia differūt esse & re à subiecto, nihil ꝓhibet ea demōstrari, si fuerint ignota, saltē demonstratione signi, vt dicit Auer. Sed adhuc ambiges, si principis esse est demōstrabile in scientia, cur subiectū esse per illa principia à priori non erit demonstrabile? Diximus illa principia esse inuēta in ea scientia ꝑ aliquod in scīa infra subiectū, quod est aut minus notum subiecto, aut nō notius, & ita cognitio principiorꝫ non crescit intantū, vt possit sufficere ad demonstrandū subiectum esse. Sed dices, cur intellectus negocians non pōt augere cognitionē principiorꝫ intantum. Dici pōt, tale crementum effici nō posse per ea, quę ꝑtinent ad scientiā, quin illa semꝑ essent aut ignotiora subiecto, aut nō notiora. ideo, si fieret, ascēdendum esset ad superiorē scientiam. Sed de his in expositione cōmenti vltimi huius Primi multa diximus. Hæc satis.

ac spērū aiꝰ. et Principiorum diuersa demonstratio.

RECOGNITIONES.

CVm qōnem mouisset, ac diuisisset, demonstrat quātum de his qōnibus est in Naturali philosophia vererum. & dicit. {In antiquos enim aspiciēti videbitꝰ vtiqꝫ esse materię,} subaudi consideratio naturalis. Cuius rationē affert, & dicit. {In parua enim parte quadā Empedocles & Democritus speciem, & quod quid erat esse,} idest formam {tetigerunt.} De materia enim omnibus priscis maxime fuit curę dicere, de forma alij quidē nullum sermonem fecerunt, alij autem omnes, qui de forma mentionē fecerunt, parum, aut nihil de ea fuerunt solliciti. Hi aūt fuerunt Democritus & Empedocles. Democritus enim subiectam. materiā dicit esse atomos, causas verò formales figurā, positionem, & ordinem. Empedocles verò formales causas asserit litem, & amicitiā, quæ licet effectrices causæ sint, tñ formales etiam ipsas esse dicit. De Anaxagora verò non meminit, qui intellectum inter principia enumerauit: cuius rationem Philoponus assignat, qm̃, vt in Phædone dicitur, quāuis intellectum causam fecisset in generatione mundi, non tñ illum causam constituit in generatione rerum particularium, sed rursus decidit in causas materiales, vtputa in similaria.

Empedocl. Democri.

De Anaxagora.

Expō Philoponi.

Sed, ꝙ in generatione rerum particularium vtatur intellectu, manifestum est: quoniam asserit generationem nihil aliud esse q̄ꝫ segregationem, quæ fit ab intelligētia. Fortasse igitur de Anaxagora non meminit, qm̃ intellectum Anaxagoras nō dicebat esse formam materialem, qualis est causa, de qua nūc loquimur, sed est causa secernens, & cōponens ea, quæ separantur ab ipso chaos. Hic enim intellectus, quem Anaxagoras asserit, nulli rei est permixtus, sed solus in ipso est. Quātum igitur ad philosophiam priscorū pertinet, posset videri solum de materia esse disserendum à Philosopho Naturali, cum hoc dixisset adducit deinceps rationes, ꝙ oporteat Naturalem vtranqꝫ naturam cognoscere, quorꝫ primum secundum Philoponum est ex similitudine artis ad naturam, secundum verò Simpliciū est ab inductione artium. Ego verò puto argumētum primum esse, tum ab imitatione artis cum natura, tum etiā ab inductione. & verba legi, debēt copulatiue cum suspēsione vsqꝫ ibi {& physicæ vtiqꝫ,}

Refutatio.

Varie expositiones.

vnde

vnde dicit,{sed si ars imitetur naturã,} sequitur vt physicæ sit cognoscere vtrasq; naturas, sicut natura vtitur in suis operationibus vtraq; natura,{et} subaudi si {eiusdem scientiæ},s.operatiuæ {est cognoscere speciem} idest formam {& materiam vsq; ad aliquid,} quoniam nõ simpliciter, sed vsq; ad aliquid, quia Medicus vsq; ad elemeota, & nõ vlterius {vt Medici sanitatem} est scire, quæ est forma, {& choleram & flegma, in quibus} velut materia {est sanitas. Similiter aũt & ædificatoris est considerare & spẽm domus, & materiam, qm̃ lateres & ligna,} quę sunt materia, & oon vltra, {similiter aũt & in alijs,} ex his duobus dat conclusionẽ, & dicit, {& Physicę vtiq; erit cognoscere vtrasq; naturas.} est enim Physica ars quędam. Dicit Auerroes artem imitari naturam, quo admodum procedendi, quia natura procedit á causis, & ars á causis, speculatiua quidem cognoscẽdo, practica veró operando. omnis enim ars speculatiua in cognoscendo procedit á causis, nisi per accidens cootingat effectum esse notiorẽ causis. Similiter oĩs ars practica pcedit in operaodo á causis. quare recte dictum est, artem, & sciam quo ad modum pcedendi imitari naturã.

Quæ Auer. Ars imitatur naturam quo ad modũ pcedendi.

A

DIL. VCI. Prętereа eiusdem est scire id cuius gratia est, atq; finẽ, & ea quęcũq; horum gratia sunt: at natura finis est & id cuius causa fit. Quorum nãq; motionis, si sit continua, finis aliquis est, eorum motionis is est vltimũ & id cuius gratia. Quapropter & Poeta ridicule cõpellitur dicere habet finẽ cuius quidem cã factum est, vult enim nõ quodcunq; vltimũ esse finẽ, sed optimum.

B

ANT. Adhuc quod cuius causa fit, & finẽ eiusdem, & quæcũq; sunt horum gratia. Natura autem finis est, & cuius causa fit. nam quorum cõtinui motus est aliquis finis motus, hoc vltimum est. Vnde & Poeta derisorie apposuit dicere, habet finem, cuius quidẽ causa factus est. Vult enim non omne esse vltimum finis, sed optimum.

C

Secundo arguit Arist. eiusdẽ scientię est & finẽ cognoscere, & ea quæ instituuntur & ordinantur in finem, Vt medici & sanitatẽ, & ea quæ sunt efficiẽtia sanitatis. Sed materia propter formã est instituta: igitur ad quẽ pertinet formã cognoscere, ad euodem quoq; materiam pertinebit. minorẽ probat sic, quorum nãq; motionis, si sit cõtinua, finis aliqs est, eorũ motionis is est vltimũ, & id cuius gratia. est igitur maior syllogismi, finis est motionis, quę cõtinua est vltimum & cuius gr̃a. adiecit, si est continua, vt dicit Themistius, vt innuat esse intelligẽdum de motione, quę sponte naturę puenerit, & nõ de motione interpelle, qualis est motio violẽta, aut id genus. erit igit̃ maior, finis est motionis naturalis vltimũ & cuius gr̃a. addẽda est minor. Sed forma est vltimũ & cuius gr̃a motionis naturalis, igitur forma est finis. Probat maiorẽ auctoritate Poetæ, qui cecinit ridicule mortẽ esse finem & metam, cuius gr̃a facti ortiq; sumus. Est certe mors vltimum quiddam, non tñ omne vltimũ intelligẽ esse finis, aut id quod sub hoc verbo cuius gr̃a significat̃, sed id proprie finis intelligit̃, habeturq; quod pręstantius atq; melius est. est enim vt inquit Themistius quæq; res boni alicuius appeteos, & auctio oõ mortis cã fit, nã sępe desinit augeri res anteq̃ moriatur. sed pfectionis & formæ gratia augẽtur oĩa, & in ea quiescunt, mors veró est vltimũ non meta, seu vt hmõi substantię debitus & necessarius quidam euentus. Quare fit, vt ratio prosyllogistica hæc sit, finis est motionis naturalis vltimum præstabilius, forma est vltimum præstabilius, forma igitur finis erit.

Commen. 23. Auer.

{Hæc est alia.} Cõmentum patet. Verum Auer. in textu facit duos syllogismos. Primus est, finis & media in finẽ sunt vnius scientiæ: forma est finis, & materia est vt mediũ in finem: igitur forma & materia eiusdẽ erunt scientię: huius accepit maiorẽ & minorem, & tacuit conclusionẽ, vt dicit Auer. Minor prosyllogizatur, & ita erit Secundus syllogismus, finis est vltimũ, ad quod cessat motus naturalis: forma est vltimũ ad quod cessat motus naturalis: igit̃ est finis. Sed dices. contra, qm̃ ex duabus affirmationibus in secũda figura cõiugatio est inutilis. Primo Priorum. Respondet esse vtilẽ interdum per accidens, vt qñ maior cõuertitur vel minor in terminis, nam tunc facta conuersione in terminis restat figura prima. Sed dices contra maior oon conuertitur, qm̃ licet omnis finis sit vltimum, nõ tñ vltimum omne finis erit. Respondet Auer. q; propter hunc cauillum declarauit quo modo cõuertitur, & vult, maiorẽ sic nude sumptam in terminis non cõuerti. Sed addito alio. videlicet sic, oĩs finis est vltimũ optimum motus naturalis, hoc enim addit Arist. in correctione poetę, & tunc patet hanc maiorem in terminis cõuerti. & ita ratio restabit bona de forma & materia. Formetur igit̃ ita in prima figura, omne vltimum optimum motus naturalis est finis: forma est vltimum motus naturalis optimum: igitur finis.

In simplr cõuertibilib⁹, per accidẽs syllogismus ex affirmatiuis in secunda figura vtilis est.

RECOGNITIONES.

SEcundum argumentum Aristó. ſm Philoponum est, finis, qui est cuius gratia, & ea quæ ad finem pertinẽt, eiusdem scientiæ est cognoscere, vt artis fabricandarum domorum tectum & parietes forma finis est, & materia & via io formã sunt ea, quę ad finem sunt. igitur Naturalis est cognoscere formam & materiam, & viam in formam. Simplicius veró sic componit, si eiusdem scientię est finem, & ea quæ ad finẽ pertinent cognoscere, vt domificator quale quid est species domus, quæ quidem intentionẽ artis, & finem fecit, nouit etiam viam, per quã pertinget in hunc finem, et medicus cognoscens sanitatẽ nouit ẽt viam in sanitatẽ. si enim artifex nouerit finẽ, & ignorauerit viam, nunq̃ veniet in finẽ. Est igitur maior, si eiusdem scientiæ est finẽ, & ea, quæ ad fioem pertinẽt, cognoscere, forma autem finis est, & cuius gratia: igitur Scientię Naturalis est non solum cognoscere materiã, vt veteres Philosophi naturales arbitrantur, sed etiam formam. Alexander autẽ illi maiori addit hanc minorẽ. sed materia est id, quod pertinet ad formam tanq̃ ad finem: igit̃ Scientiæ Naturalis nõ solum est cognoscere formã, quæ est proprie natura, sed etiã materiam, ita tñ vt Simplicius inqt. vt vtraq; expositio textui accõmodari possit. sed demõstratio, q; formæ sit etiã contemplatrix Naturalis Scientia, recte se habet si referat̃ ad Naturales, cõtra quos argumentatur, quæ aũt q; materiæ etiã sit contemplatrix, etiã recte se habet, si ad ea, quæ deinceps dicuntur, referantur. vniuersa tñ mens rerum dictarum ad id tendere videtur, q; Naturalis philosophiæ sit de materia & de forma considerare, vnde dicit. {Adhuc quod cuius causa fit & finem, & quæcunq; sunt horum gratia, eiusdem}. s. scientiæ est indagari: hęc est maior. {natura autẽ,} idest forma, quę pprie natura est, {finis est, & cuius causa fit:} igitur, subaudi eiusdẽ Scientiæ Naturalis est cõsiderare formam, & non solum materiã. conclusionem tacuit, quia ex propositionibus facile colligitur. Quod aũt forma sit finis, potestate sic prosyllogizat ſm Simplicium, vltimum motus naturalis, cuius est aliquis finis, & materiæ, cuius est ille mot⁹ naturalis finis est: forma est vltimũ motus naturalis, cuius est aliquis finis & materiæ, cuius est ille motus, igit̃ forma est finis. De prosyllogismo tangit maiorem, & dicit. {nam continui motus}, i. naturalis motus, scilicet eorum, quorũ motus est aliquis finis, {hoc vltimũ est.} Est igitur maior, vltimũ motus naturalis, cuius est aliquis finis, est finis, & cuius gr̃a. dixit {motus naturalis,} quia non violenti motus, vltimum est finis, per cõtinuum enim, motum naturalẽ intelligit, vt Themistius, Philoponus, & Simplicius exposuerunt, qm̃ violentus motus non est continuus. di-

Simplicius.

D

xit cuius est aliquis finis, s. terminans ipsum motum, propter motum cœlestem, qui est naturalis, & tñ eius nõ est aliquis finis ipsum terminans. Quòd autẽ vltimum motus naturalis, cuius est aliquis finis, sit finis, probat auctoritate Euripidis, qui dixit mortẽ esse finem, qm̃ est vltimum totius decursus humanæ vitæ, & dicit. {Vnde & poeta}, s. Euripides {derisoriæ} quia non bene {apposuit}, t. ausus est {dicere, habet finem}, s. mortẽ, cuius quidẽ causa factus est,} idest omnis ille, qui gratia alicuius finis factus est, mors est finis. Nec ob aliud mors est finis, nisi quia est vltimũ. quare omne vltimum alicuius naturalis motus, cuius est finis aliquis, est finis, & cuius gratia. contra quem Aris. dicit hoc esse derisibile, {vult enim finis,} idest quia suapte natura finis {non} videtur {esse omne vltimum, sed optimũ.} & sic non mors, sed forma est finis {hæc} enim est vltimũ optimum totius motus generationis: nõ enim generatio, aut augmẽtum mortis sunt gratia, sed gratia formæ atq; perfectionis rei auctæ, ad quã quod nutrimentũ accipit, mouetur cõtinue, & cum ad ipsam peruenerit, desinit ab vlteriori itinere, vnde si ad finẽ, quæ mors est, natura spectaret, in complemento atq; cõsistentia aĩal corrumperetur. nunc autem videmus animal postquam iustam magnitudinẽ adeptum est, multoties seruari. Nisi fortasse dici possit nõ solum formationis, sed etiam naturalis vitæ mortem esse finem. verum, vt Simplicius dicit, mors finis, & vltimum est, non tanq̃ scopus, sed tanq̃ necessariũ accidens aĩalis. Alexan. per motum cõtinuum, cuius est aliquis finis, intelligit motum ordinatum, & ad scopum spectantem, postremũ enim huius motus est finis, & cuius gratia, non vltimum simplr. Declarat aũt Philoponus hęc duo, & q mors nõ sit optimum, qm̃ simpliciter esse melius est q̃ non esse, at mors est nõ esse aĩalis, & q esse optimum animalis sit terminus augmenti, tunc enim est animalis vigor, qm̃ tunc animal perfectum oẽs operationes naturales agit, maxime generatiuas, est enim, pprie tunc generationis finis. s. ducere animal ad hoc, vt possit generari sibi simile. cum enim omnia bonum affectent, bonũ autem vnicuiq; est esse quæcunq; non possunt s̃m numerum permanere, hæc appetunt perpetuitatem secũdum speciem. quoniã igitur hoc est optimum, vsq; ad hoc mouet natura s̃m cõtinuitatem. videlicet, vsquequo iam ad hoc ducat, vt tales agat operationes, & hic quiescit motus naturalis cõtinuus. hinc deinceps motus principium accipit, qui præter naturã, & incorruptionem ducit s̃m modum, quem diximus.

Mors finis est, non vt optimum.

Dubitatio.

Quæ Alex.

Quæ Phil.

DILVCI. Cum & artes materiam faciant, hæ quidem simpliciter, illæ verò præparatoriæ. insuperq; etiam vtimur ac si nostri gratia cuncta existãt, Sumus enim & nos quodammodo finis, cum ipsum cuius gratia bifariam dicatur, vt in Philosophia distinxim⁹. duæ igitur, & principes sunt materiæ cognoscentesq; artes, ea quæ vtitur, & ea quæ facit, hoc est capitalis, vt etiam ea quæ vtitur princeps quodammodo habeatur, & si differunt, quatenus hæc quidem formã cognoscit, vtpote quæ princeps, illa verò quatenus materiã facit. Nam Gubernator quidem qualis est forma clauis cognoscit ac iubet, Alius verò quali ex ligno qualibusue motibus sit. igitur in his quæ arte fiunt, nos operis gratia materiã facimus, In naturalibus verò est,

Tex. 24.

ANT. Quoniam & faciunt artes materiã, aliæ quidem simpliciter, aliæ verò operosæ. Et vtimur quasi nostri gratia oĩbus, quę sunt. sumus enim quodammodo & nos finis. dupliciter enim est

E ipsum cuius causa fit, vt dictum est in eo, quod de Philosophia est. duæ autẽ sunt & principantes materię & cognoscentes artes, Quæ vtitur, & Factiua, q̃ Architectonica est. vnde & Vsualis architectonica quodammodo est. differt aũt secundum q hæc quidem speciei cognoscitiua architectonica est, alia vt factiua materiæ. Gubernator enim qualis sit species aliqua themonis cognoscit, & instituit, alius autem ex quo ligno, & ex quibus motib⁹ erit. In his igitur, qui sunt secundum artem, nos facimus materiam propter opus, sed in naturalibus est existens.

Tex. 15.

Expositores textum hunc non vna ratione inducunt. Nouus qdem Expositor induxit Arist. vel nunc soluere q̃õnem aliam, videlicet q spectet ad Naturalẽ de vtraq; F agere, materia videlicet & forma: quæ expositio, & si in pcessu textui videatur conuenire, fini textus oĩno dissonat. Alij, vt videt Themistius dicere, volunt Aris. nunc probare alia rõne q materia spectat ad Naturalẽ per simile in artibus, & hæc expositio & si principio cõsonet, fini textus inconuenit. Propter hæc, vt expositio vniuersæ literæ cõpetat, videtur mihi esse dicẽdum, vt tandem Themist. in fine huius paraphraxis dicere videt, q Aris. declaret formã esse id, cuius gratia ipsius materiæ. accepit enim duo, q sit vltimum generationũ & motuum, & q sit cuius gratia ipsius materiæ. Iam primũ patuit, restat modo exponere secundũ, & huic expositioni Expositor assentit, & videt de mente Themistij, vt diximus. Ad huius aũt probationis euidentiã sumit quędam, inferendo q̃dam alia, deinde in fine infert, ppositum. Primũ sumit, q ars p̃paratoria est bifaria, Altera, quę pręparando materiã facit, vt domificatoria, hæc enim præparãdo ad domum faciendã lateres facit. Alia pręparando materiam G disponit, aut dedolãdo, aut poliendo vt lignaria facultas, quæ ligna disponit ad nauem, & quia litera est suspensiua legat sic. Cum & artes materiam faciãt, hoc est artes p̃ræparatoriæ, hæc quidẽ simplr, Illæ verò præparatoriæ siue operariæ, vt diximus, hæc est prima. Secunda est, arte factis nos vtimur ac si cũcta arte facta nostri gratia existant. Sumus enim & nos quodãmodo finis, cum ip̃m cuius gratia bifariã dicatur, quo videlicet, & cuius. Verbi causa finis domus cuius, est habitator siue hospitator, quo vero, ipsa habitatio siue hospitatio, vt in Philosophia, hoc est sciẽtia de Moribus dictum est. Iure nos sumus fines, veluti cui⁹, arte factoꝝ, vsus verò finis quo. Ex qua suppositione secũda, vult habere esse artem quãdã quæ vtitur re facta, vtpote qñ arte factũ ad vsum nostrum cõmodumq; venit. Ex his duabus suppositionib⁹ infert duas eẽ artes principes capitalesq;, quæ architectonicæ appellant græce. vna quæ vtitur forma facta, Altera, quę nõ vtitur forma, sed introducit formã & perficit, H inquit. Duę igitur & principes materiæ ac cognoscentes artes sunt, ea quę vtitur, vt gubernatoria nauis, & hęc ex secũda suppositione deducit: & ea quę facit. &, qm̃ facere est aut pręparare ad formã, aut inducere formam adiecit, hoc est capitalis, nõ ea quæ facit præparando. Dico hæc, supple tu, vt ẽt quæ vtitur princeps quodãmodo habeatur. & dixit quodãmodo, quia p̃cipit solum arti inductoriæ, & non pręparatorię. Hæc aũt secunda artis spẽs è prima suppositione deduci põt. Qua rõne euenit vt tres sint operariæ artes, vtens forma, Inducens formam, atq; præparans materiã ad formam. verbi causa. in naui ipsa ars vtẽs forma nauis Gubernatoria siue Naucleria est facultas. Inducens formam instructoria est facultas, quæ lignis præparatis formã inducit cõficiendo, atq; cõclauando. Præparans verò lignaria existit, quæ solũ ligna præparat. Prima quidẽ quæ forma vtitur, præcipit secundæ qualis & queadmodum futura sit forma. Secunda verò

Cuius genera duplex; quo, et cui⁹.

Nota arti⁹ Triplex genus, quomõ se habeãt ad inuicem.

quæ instructoria appellabatur, imperat lignariæ qualia & queãdmodum ligna esse debeant pro forma inducenda. lignaria verò solum materiã cognoscit & eam disponit nulli iubens. inquit & si differũt quatenus hęc quidẽ, vtpote vtens formã, cognoscit quæ princeps dicitur, cognoscit tñ non materiã. Illa verò, hoc est instructoria, materiã facit, & quatenus facit, cognoscit materiã. Per exẽplum rem exponit, & inquit. Nam gubernator quidem qualis est forma clauis siue themonis cognoscit, alius verò vt instructor ex qualib⁹ motibus & dispõnibus qualiue ligno fit. Ex his suppõnibus partim sumptis. partim illatis infert, ppositum, videlicet, ꝙ forma in artibus sit id, cuius grã respectu materiæ. in rebus verò naturalibus sit inquit, Igitur in his quæ arte fiunt nos operis gratia materiã facimus, & ita in artibus materia est facta formę, siue operis gratia, in naturalibus vero rebus materia nõ fit formæ gratia, quia ipsa est perpetua, sed est gratia formę. Qua rõne euenit vt forma sit id cuius grã, in artibus quidẽ, cuius gratia materia fit à nobis, in rebus verò

Syllogismus hic.

naturalibus, cuius gratia materia est. Potest igitur syllogismus sic cõponi, In artibus forma est id cuius gratia respectu materiæ, in naturalibus forma est id cuius gratia respectu materiæ: sed oĩs forma est aut respectu materiæ artis, aut respectu materiæ naturalis: igitur oĩs forma est id cuius gratia est ipsa materia. ecce quo modo expositio conuenit textui, videlicet principio, medio, & fini. Sed

Dub. 8 pri. An forma artificialis sit p se principiũ motus.

circa hęc sunt dubitationes. prima quia ex litera & commento accipitur disponens ars posse separari & esse sine inducente, vt lignaria facultas põt esse & separari ab instructoria. Contrarium huius habeť ab Auer. vbiq̃, maxime Septimo Meta. contra Auic. cõ. 31. vbi volut idẽ esse agens disponens, siue alterans & inducẽs, siue generans: & per hoc vult habere, ꝙ agens naturale non disponit & cholcodea generet, sed si disponit etiã generet. Idẽ 12. Meta. cõ. 18. contra Themistium & videtur vbiq̃ sen-

Prima solu.

tentia Arist. contra Platonẽ. Dici potest vno modo, ꝙ eam operarijs q̃ in naturalibus principiũ disponendi alterũ est à principio inducẽdi. In generatione enim ignis, ipse ignis disponit p qualitates, inducit verò per formã. Sed hæc est differentia ꝙ in naturalibus semper illa duo sunt cõiuncta. in voluntarijs possunt separari. In natura-

In voluntarijs põt esse aliqd frustra in naturalibus non.

libus qdem sunt coniuncta, qm̃ natura nihil agit frustra, propterea, si disposuit oportet vt inducat, in voluntarijs põt aliquid esse frustra. potest enim polire dedolareq̃ lignum lignarius, & frustra, quia actionis operariæ principium est volũtas, voluntas subordinať cognitioni cognitio potest esse vnius & nõ alterius, et ita inducens potest esse alius à disponẽte. Et, quia in naturalibus nihil est frustra, cum opus naturæ sit opus intelligẽtiæ non errantis, ideo fuit necessariũ vt disponens sit cõiunctum atq̃ pro-

Scđa solu.

xime affine agenti. In voluntarijs possunt separari. & ita patet solutio. aut dici põt, ꝙ in naturalibus per idẽ principiũ agens disponit & gñat. ignis per calorẽ disponit, et per calorẽ generat ignis formã, non tñ eadem rõne. nam per calorẽ, vt calor est, disponit calefaciendo, vt verò instrumentum formæ, generat formã, & ita patet differen-

2. dubitatio.

tia in naturalibus & voluntarijs. Consequẽter dubitare solebã, vtrum homo sit finis oĩum rerum, vt Arist. videť dicere. Et arguitur ꝙ non, qm̃ vt dixit contra Poetam, finis tendit esse optimum. sed hõ non est optimum omnium: igitur nec finis omniũ. Secundo, nullũ ordinatum in finẽ meliorem est omnium finis: modò, homo est ordinatus in Deum vti in finẽ meliorem. Tertio, finis & pfectio idem est: sed homo nõ perficit nisi suã materiam: igi-

Solutio pri.

tur non nisi suæ materiæ erit finis. Themistius & Auer. iuxta literã dicunt, hominem esse finem omnium arte factorum, quia oĩa hæc sunt ad vsum nostrũ. qua solutione tolluntur obiectiones. & licet hæc solutio sit conueniens huic loco, vt apparet, tñ Primo politicę declarat nõ tantum hominum esse arte factorum finem, sed oĩum. quia dij sunt vt moueant cœlos. cœli mouentur propter gene-

A rationem elementorum. generatio elemẽtorum propter mixtorũ lactionem est. mixta inferiora propter pfectiora, & tandem propter hominem. Propterea dici potest

Solu. cõis.

aliter & ad, ppositum ibi, ꝙ finis est duplex, quo, & gratia cuius, vt in libro Ethicorum, cap. primo declarat: hospitator enim est finis domus, non quidẽ quo, sed gratia cuius, hospitatio verò est domus finis quo. vlterius finis duplex, primaria intẽtione, vt Deus, gratia cuius omnia sunt ob primã intentionem, & secundaria intentione, vt colligitur ab Auer. 8. Cœli. cõmẽ. 17. & 21. & 12. Meta. cõ. 36. Tunc dico primo, ꝙ homo est finis omnium gra-

Homo, finis est omnium.

tia cuius. patet, quia finis quo est operatio, finis ratio. finis verò cuius gratia est opus: modo homo est opus non operatio. Dico secundo, ꝙ est finis cuius gratia secundaria intentione respectu quorundam, vt respectu corporum cœlestium, primaria verò respectu generabilium. patet; quia cœli mouent primo propter se, secundo, ppter nos et res generabiles sunt primo, ppter nos & gratia nostri.

B Sunt etiam & Dei gratia, vt ita dicam, adhuc priori intẽtione. Per hæc ad rationes patet solutio.

RECOGNITIONES.

TExtus iste est obscurus nõ parum, vt Philoponus inquit, & põt diuidi iuxta ordinem Simplicij, qui melius videtur primas duas partes textus exposuisse, ꝙ primo declaret, ꝙ ad Naturalem spectet agere de materia, supponit enim pro explorato, ꝙ de forma perscruteť Naturalis, & nunc in prima parte, pbat, ꝙ de materia. secunda ibi {Et vtimur,} pbat ꝙ finis cuius gratia & media, quæ sunt ad finẽ cuius gratia, sint cõglutinata sub eadem scientia, ita vt eadẽ scientia sit finis gratia cuius, & eorũ, quæ sunt ad finẽ gratia cuius. tertia ibi {duæ autẽ sunt} mouet dubitationem, quam ibi ſm Philoponum soluit. {in ijs igitur, qui sunt ſm artem.} sic enim diuidendo textum, redditur facilis. De prima parte quòd de materia debeat agere Naturalis Philosophus probat à similitudine artium, loco à minori ad maius argumẽtum con-

C stituens sic. si artes, quæ naturæ sunt æmulæ non tantum materiã cognoscunt, sed efficiunt, aliæ quidem simpliciter, vt ars faciendarum domorum lateres, & parietes, & Ars Medica medicamẽta, & Pictoria colores mistos, & Figuliua cretam, aliæ verò materiam faciunt non simpliciter, sed tractabilem, vt Plastica ceram molliens, & Statuaria æs fusile efficiẽs, multo magis Philosophus Naturalis contẽplari debet materiam, quæ rebus naturalibus subijcitur. quare continueť textus hoc pacto, & de materia subaudiendũ est oportet Naturalem Philosophũ agere, {qm̃ & artes, quæ} sunt naturæ æmulæ materiã cognoscunt, & {faciunt.} faciunt dico {alię quidẽ simpliciter,} vt ars domificandi facit lateres, & ars medica medicamenta, {aliæ vero operosæ,} id est non simpliciter materiã faciunt, sed tractabilem. igitur multo magis naturalis Philosophia cõtemplari debet materiam. Hęc de prima parte, de secunda vero parte Arist. vult probare secundum Simpl. ꝙ materia sit conglutinata cum fine, cu-

D ius gratia in eadem scientia. id est, ꝙ, si Naturalis agit de fine cuius gratia, debet agere de materia, quæ est mediũ in finem cuius gratia. nam in superiori textu declarauit materiam esse conglutinatã in eadem scientia, cum fine quo: declarat autem hoc argumento sumpto à nobis, qui sumus finis omnium eorum, quę arte fiunt, gratia cuius, nam, cum homo sit finis gratia cuius omnium eorũ, quæ arte fiunt, cognoscit ea, p necessitate sui vsus, & sic cognoscit se, qui finis est cuius gratia, sub rõne, qua illis est vsurus, & cognoscit illa, quæ sunt gratia hominis. igitur sub eadem scientia haberi debent finis cuius gratia, & materia, & ea omnia, quæ sunt illius gratia, dicit. {& vtimur nostri gratia omnibus quæ sunt}, s. facta ab arte. {sumus enim quodãmodo & nos finis}, s. omnium eorum, quę arte fiunt. {dupliciter enim est ipsum cuius cã fit, vt dictum est in eo}, s. volumine, {quod de Philosophia}, s. morali {est.} ibi enim dixit alterum esse finem cuius

gratia, & hoc pacto hō est finis omniũ, quæ arte struuntur, qm̃ illa oĩa sunt ad vsum nostrũ, et sic exẽplo sumpto à nobisipsis, manifestũ est ꝙ qui scit finẽ gratia cuius, scit ea oĩa quæ sunt ad finẽ, inter quæ est ipsa materia. quare ad Naturalẽ attinet non solum spẽm cognoscere, & finẽ cuius gratia, sed etiam materiam. Est igitur syllogismus, finis cuius grã, & ea quæ sunt ad finẽ cuius gratia, ab eadem scientia cognoscunť: materia est id, quod est ad finẽ cuius gratia: igitur, si Naturalis Philosophia agit de fine cuius gratia, agere debet de ipsa materia. Hæc de secũda parte.

Syllo.

De tertia vero parte remouet dubitationẽ, quæ talis est: qm̃ sicuti artium aliquę versanť circa materiam, aliquæ circa formã, sic in scientijs naturalibus, vna debet de materia, altera de forma agere. quare nõ in eadẽ scientia erit considerare de materia, & de forma. Pro declaratione igiť dubitationis annotatione dignũ quatuor esse artes, quæ circa idẽ versantur, quarũ duæ circa materiã, duę vero circa formã versanť. Earum quæ circa materiã versantur, alię faciunt materiã simpľr, vt Domificatiua, q̃ facit lateres, & Ars Medica, quæ facit medicamẽta, & Pictoria, quæ facit mixtos colores, & figulina cretã. aliæ faciunt materiã non simpľr, sed tractabilem, vt Plastica, quæ ceram mollit, & statuaria, quę æs fusile efficit. Quæ verò versantur circa formam, duæ sunt. alia quæ formã imponit, vt Nauifactiua, quæ formam nauis in materijs efficit, alia quæ vtitur forma, quę facta est in materijs, vt Gubernatiua nauis, & vtens domo. & hę differunt, nam alia est effectiua formæ, vt Nauifactiua, & domifactiua, alia quæ vtitur, cognoscitiua formæ solum, vt gubernatiua. Secundo differunt ꝙ cognoscens solum vtatur forma facta, effectiua verò non, & hę quæ circa speciem versantur, non ignorant materiam, licet gubernatiua magis formam q̃ materiã cognoscat, & pręcipit hic nauifactori, et ideo Nauifactiua addiscit à gubernatore spẽm, ex ꝓpria autem rõne cognoscit materiã. itaq; recipiunt abinuicẽ, Nauifactiua quidem à gubernatiua spẽm, Gubernatiua autẽ à Nauifactiua materiã. Est igitur dubitatio, ꝙ sicut artium aliqua versať circa materiam, aliqua aũt circa speciẽ, sic & in naturalibus scientijs, alia erit speciei, alia materiæ cognitrix. Sed, cum hęc intellexisset Arist. & dubitationi non adiecisset, quod reliquũ erat: erat aũt reliquũ ꝙ in naturalibus rebus nõ est eiusdẽ Naturalis Scientiæ circa materiam, & speciem versari, sed alterius quidẽ circa spẽm, alterius verò circa materiã: propter hoc obscurum reddidit textum. ꝙ autem talem dubitationẽ intellexerit, solutio, quã affert, demonstrat. vnde dicit. {Sed duæ sunt & principãtes materiæ, & cognoscentes artẽ} videlicet, {quæ vtitur, & factiua.} quæ factiua {Architectonica est,} quia præcipit artibus, quæ materiã efficiunt, aut simpliciter, aut tractabilem. {vnde} .i. {et} propter eandem causam quia præcipit {vsualis architectonica quodãmodo est} dixit {quodammodo,} quia Gubernatiua nõ operatur, imperat enim & pręcipit potius Nauifactiuæ, sed non operať, Gubernator enim qualis sit species claui cognoscit, & ꝑcipit, Nauifactiua autẽ ex qualibus lignis, & qualium motuum erit. propterea dicit, {differt autem secundum ꝙ hęc quidem,} scilicet Gubernatiua {speciei cognoscitiua Architectonica est, alia vt factiua materiæ} est subaudi cognoscitiua. {Gubernator enim qualis sit species themonis} cognoscit, & instituit, {Alius autẽ}, s. Nauifactor {ex quo ligno, & ex quibus motibus erit,} Philoponus, per motus naturales propẽsiones & facultates intelligit, quoniam, vt inquit, non quodcũq; contingens lignum ad constructionem nauis vel themonis assumitur, possibile est etiã per motus intelligere mutationes, quibus mutãtur & disponuntur ligna, vt sint apta ad constructionem nauis, ꝙ, si alia ars cognoscit, formam, & alia materiã: igitur sic est in Naturali philosophia, ꝙ vna cognoscat formam, alia autem materiam. Respõdet Arist. & dicit. {In his igiť, qui sunt ſm artem nos facimus materiã propter opus} & sic in artibus artifex extrinsecus materiam assumit ad opus & formã materiæ, quam extrinsecus assumit imponit, & propter hoc alterius artis est materiam, et alterius speciẽ cognoscere. {sed in naturalibus,} rebus materia {est existens,} nõ extrinsecus accedens ad formam, sed forma in ipsa materia existit, & in ipsa producitur, & sic non est simile de artibus, & Scientia Naturali. sunt enim materia & forma in rebus naturalibus adeo sibi inuicem coniunctæ, vt nec ſm esse, nec ſm cognitionem sint separabiles. Hoc pacto Philoponus hanc vltimã textus partem exposuit, & ita bene, vt melius dici nõ possit. quam expositionẽ Simplicius ignorauit, duas verò priores partes Simplici⁹ dilucidissime declarauit, quas meo iudicio Philoponus nõ intellexit, sed textum cum sua prolixitate reddidit obscurum. Ego verò partim à Simplicio, partim à Philopono assumẽs, recognoui expositionẽ quam in commentarijs secutus sum.

Præterea materia est ad aliquid. alia enim ad aliam est formam. DILVCI.

Amplius eorum, quæ sunt ad aliquid, materia est. in alia enim specie alia materia est. ANT.

Tertio arguit, eorum, quorũ vnum est ad aliud, vna est scientia. materia est eorũ, quæ sunt ad aliqd, vt ad formã: igiť vna est scientia materiæ, & formæ. quo fit, vt si Naturalis sit de materia, & de forma etiã erit. contra. etiam si de forma, & de materia. Quòd verò materia sit ad formam, declarat: qm̃ alia materia ad aliam est formam.

Dubitatio.

An materia sit ad aliqd.

Sed dubitant, vtrum materia referatur ad formam ita vt sit ad aliquid: & videtur ꝙ non, vt dicit Auer. primo huius cõ. 70. ait enim materiam differre à potentia, quia ipsa materia est de prædicamento substãtiæ, potentia verò de ꝑdicamento relationis. Respondent recentiores, ꝙ materia, nõ quatenus materia, est ad aliquid, sed refertur ad formã per se in secundo modo per se. dicunt quoq; aliter, ꝙ materia põt accipi pro illo absoluto, quod ipsi formæ substat, & ita nõ est ad aliquid: aut pro aggregato ex absoluto & relatione, & sic est ad aliquid. Has responsiones nonnulli refellunt. Primam quidẽ, quia si materia est ad aliquid, quia sibi inest aliqua relatio per se illo modo, tunc hõ & equus & cętera id genus erunt ad aliquid, qm̃ nihil est quin sibi insit aliqua relatio per se. homo enĩ est maior sua parte, equus duplus ad suam medietatem, cerebrũ per se dissimile cordi, & cætera id genus. Secundam verò quia tale aggregatum ex materia & relatione non est materia prima, nec materia secunda: igitur non est materia. & ita destruit se.

Aliorum responsio.

Confutationes hæ friuolæ sunt. Prima quidẽ, quia illi concederent vnãquanq; rem esse ad aliquid per se per hoc, quia sibi inest aliqua relatio per se secũdo modo, & ita homo, & equus, & cerebrum sunt ad aliquid ad illum sensum. Secunda est puerilior, qm̃ illud aggregatum est materia prima aliquando, vt si accipiatur pro composito ex absoluto & respectu ad formam in cõmuni, aliqñ materia secunda, si sumatur respectus ad determinatã formam. Potest igitur illorum respõsio aliter refelli, hoc modo, nullus respectus fundatur imediate in substãtia. oĩs enim relatio requirit fundamẽtum & terminum. quæratur igitur de fundamento, aut est substantia, aut accidens. non substãtia, quia tunc relatio imediate inesset substantiæ contra cõem consensum. si accidens, vel respectiuum, vel absolutum. non respectiuum, quia oportet quærere de illo. si absolutũ, tunc illud esset imediatius subiecto q̃ relatio. Sed illud non põt esse prędicatum per se secundo modo de substãtia. omne enim accidens, quod est fundamẽtum relationis, est, aut numerus, aut quãtitas, aut qualitas, vt Quinto accipitur Metaphysicæ: quorũ nullum põt prædicare aut inesse ꝑ se materiæ, quare nec relatio. Secundo aut Aristo. loquiť de prima materia, aut de proxima. si de prima materia, tunc ratio, quam subscribit, nõ est ad propositum. Quoniam vna prima materia est omnium formarũ, & non ad

alíam

aliã alia. si de materia proxima, tunc probatio cũ sit particularis, cõclusio erit particularis, vtpote de materia proxima tantum: & ita nõ probauit plus, nisi ꝙ Physica est de materia propinqua, quæ fuit positio Auicennæ.

Responsio propria.

Materia est ad aliqd non ꝑ relationẽ, sed ꝑ determinationẽ.

Videtur mihi, quicquid sit de relatione materię, ꝙ aliquid dici ad aliquid, potest intelligi dupliciter. aut per relationem quo modo pater est ad filium, & dominus ad seruum: aut per determinationem, quo modo ferrum est ad cultellum. nã est materia, quæ per determinationẽ dispositionum refertur ad cultellum, qm̃ fieri non põt cultellus nisi ex ferro. Simili ratione panis est ad sanguinẽ, cum ex pane per concoctionem fiet sanguis. Dico igitur ꝙ materia est ad formam per determinationem qualitatum & affectionum, non aũt per relationem. Dico secundo, ꝙ hoc est verũ de materia propinqua, vt Themi. ait, qm̃ materia prima non est ad formam per determinationem. & vlterius concedo, ꝙ ratio Arist. est particularis: nã fecit alias rõnes de vniuersali & prima materia. Sed queres, an prima materia sit ad formam cõem per determinationem vel relationem. Quanq̃ hæc quæstio pertineat ad Metaphysicum, Dico pro nũc cum protestatione, materiam esse ad formam cõem per determinationẽ aptitudinalem, quæ aptitudo nõ est relatio nisi sumendo relationem pro determinatione, & fortasse secundum dici. Tu verò persiste, quoniam res adhuc est ambigua.

RECOGNITIONES.

VLtimo argumentatur. eorum, quæ sunt ad aliquid, eiusdẽ scientię est cognoscere: materia & forma sunt ad aliquid: igitur materiã & formam eiusdẽ scientiæ est cognoscere. quare, si de materia agit Naturalis Philosophus, de forma etiã agat necesse est. ꝙ materia sit ad aliquid, probat, & dicit, {In alia enim specie alia materia est.} Quęrit Simplicius, quo pacto alia materia alterius est formæ, cum vna sit cõis omnium materia. Respõdet Simplicius Arist. loqui de materia propinqua. hęc enim alia est alterius formæ. nam vt cõis omniũ materia est ad formam simpliciter, sic propinqua materia est alia alterius. Sed circa hæc, quæ Simplicius dicit, est quæstio, quæ in cõmentarijs quęsita est, vtrum materia sit ad formam per relationẽ, an per determinationem. In cõmentarijs diximus vtrãq; materiã, videlicet, & propinquam quæ particularis est, & remotam, quę omnium formarũ cõmunis materia est, esse ad aliquid per determinationẽ ad formam, & non per relationem. At nunc siquis bene cõsiderauerit verba Themistij Primo huius, digressione vnica, poterit dicere vtrãq; materiam esse ad formã per relationem: quoniã materia, quà materia est, videtur ad formã, vt ad terminũ, quem habere potest, materia verò quà est subiectum, est ad formã, vt ad terminum quem habet. igitur vtraq; materia est ad formã per relationem. pręterea, materia quà materia est, depẽdet à forma sm Auerroem, & econuerso: igitur referũtur inuicem, saltẽ relatione dependentiæ. si quis tamen afficeretur hac positione, posset dicere materiam & formã esse ad aliquid per relationem, non quidem prædicamentalem, sed transcendentem, qualis relatio est inter producens, & productum, inter causam & causatum, & cętera id genus. Sed dices, materia refertur ad agens: igitur nõ ad formã. alioquin vnũ refereretur ad duos terminos. Potest dici materiam referri ad agens, & ad formã, non tñ eodem genere relationis. refertur enim ad formam relatione, quæ est ad modum mensurę & mensurati, ad agens verò relatione, quæ ad modum actiui, & passiui. & cum vtraq; relatio sit transcendens, ideo nulla requirit fundamentũ prętersubiectum, potest. n. relatio transcẽdens esse substantia sm identitatẽ. Immo, cum cõparatur ad substãtiam, transit in identitatẽ illius. cum verò cõparatur ad terminum, differt re à termino, vt in theologicis diximus.

Materia refertur ad formã vel ꝑ determinationẽ, vel relatione trãscẽdenti.

Nõ quęcũq; relatio exigit fundamẽtum a substãtia distinctũ.

DILVCI.

Quousq; igitur Physicum formã & ipsum quid est scire oportet? An vt Medicum neruũ,

A aut fabrum æs vsq; ad quendam terminum cõsiderare oportet. alicuius enim gratia est vnumquodq;. & circa eas versari, quę separabiles quidem sunt ratione, in materia verò sunt: homo nanq; generat hominem atque Sol. Quo vero modo se habeat separabile, & quid sit, Philosophiæ Primæ munus est indicare.

ANT.

Vsq; ad quãtum ergo Physicum oportet cognoscere spẽm, & quod quid est? Aut quemadmodũ Medicum neruum, & Fabrum ęs vsque quo. alicuius enim cã vnumquodq; est. & circa hæc, quæ sunt separatę quidem spẽs, in materia verò. hõ enim hoiem generat, & Sol. Quomodo autẽ se habeat ipsum separabile, & quid sit, Philosophiæ Primæ opus est determinare.

B Declaratum est ad Physicum tam de materia q̃ de forma spectare. At, cum formæ sint gradu quodã fertę, nã aliæ sunt penitus materiæ immersę, vt elementariæ, aliæ plus eleuatæ, vt mixtorũ formę. aliæ plus, vt animales, aliæ plus, vt humanæ, aliæ demum penitus separatæ, vt intellectus separati, inde emergit quęstio, quousq; Physicum formã, & ipsum quid est scire oportet? verũ videlicet proficiscendo vsq; ad omnino abiunctas, aut ad medias. Respondet per similitudinẽ, & inquit. an vt Medicum neruum siue nerui formã, vt fabrum ęs, siue ęris formam vsq; ad quẽdam terminũ, subaudi cõsiderare oportet. Vt enim Medicus neruum, & nerui formã spectat, vt facit ad sanitatẽ, et Faber ęs, vt facit ad figurã, ita Physicus cõsiderat de forma aliquatenus ita vt à materia nõ deijcit oculos. cuius cãm subscribit dicens; alicuius enim gratia est vnũquodq;, vt neruus sanitatis, æs figuræ, ita vnaquæq; materia est gratia alicuius formæ, & ita considerat de forma habens oculos ad materiam. Addit quę

Terminꝰ naturalis considerãtiõe est forma humana.

C sunt illæ, & inqt, & supple, oportet versari circa eas, quę separabiles quidẽ sunt rõnes, in materia verò sunt: tales esse nõ possunt nisi formę humanę, nã hæ rõne abiunctę sunt, sed nõ sunt absq; materia: cuius rõnem affert, d. hõ nãq; hominẽ generat & Sol: quasi dicat, omne genitum à sibi simili formam habet, nõ extra materiam. homo fit ab hoie sibi simili, & à Sole sibi simili. qm̃ quælibet causa efficiens, vt ait Themist. in materia est collocata. igitur homo nõ habet formã extra materiam. ꝙ vero rõne forma hominis sit separata non probat: quia per se in libros de Aĩa patet, sed probauit id quod minus patet. Tunc se excusat inquit, quo verò modo se habeat separabile, hoc est quõ aliquæ formæ habeantur, quæ sm substantiã à materia sint abiunctæ, & quo nam pacto respiciant inferiora hęc, et quę postremo sit earum natura, munus est Primæ Philosophiæ indicare. Sic igitur tam ex textu q̃ ex Themistio patet terminum considerationis naturalis esse ad formam hominis.

D

Commen. 26. Auer.

{Intendit.} Commẽtum diuiditur: quia primo exponit textum. Secunda ibi, & notãdum, digreditur. prima pars patet. verum animaduersione dignũ, ꝙ Auer. probat dupliciter ad eundem de materia & forma agere spectare. tum quia materia refertur ad formam, tum secundo, quia materia est propter formam. modo, relatiuorũ, & coordinatorum vna est scientia, quo verò modo materia sit in capitulo relationis, disputauimus. Cætera huius primæ partis, cum facilia sint, patent.

{Et notãdum.} Nunc digredit, & diuidit in duo. primo declarat quo modo de formis abstractis loquit Physicus, & quo modo Metaphysicus. Secunda ibi. scientia igitur, colligit solutionẽ declaratam. Quãtum ad primũ vult ꝙ de formis abstractis agit Physicus, & Metaphysicus. Physicus quidem terminãdo qõnem an sint, Me-

taphysicus terminando qõnem quid sint, & quales sint, propter quid tales sint, vel tales. Auicenna verò voluit oẽs quæstiones terminari in metaphysica. Dicit secundo hoc esse recte dictum, quia nulla scientia siue vniuersalis siue particularis, hoc est sine subalternans siue subalternata probat suum subiectum esse. Modo, substantię abstractę sunt subiectum Metaphysicæ, quare vt prius. dicit tertio, quòd secus est de causis subiecti, nam illæ saltẽ demonstratione signi declarari possunt an sint.

{Scientia igit.} Colligit nunc solutionẽ datã & inquit. Scientia igitur Naturalis quo ad qõnem an est cõsiderat vsq; ad vltimã formarum materialium, & primã abstractarum, perueniendo. videlicet per descensum: q.d. terminat qõnem an sint formę abstractæ vsq; ad intellectũ, qui est primus abstractorũ, & vltimus per exclusionẽ materialium. per considerationẽ verò quid sint peruenit ascendendo vsq; ad formas siue aĩas hominũ, quæ sunt formæ formarum, quia supponunt formas elemẽtarias in materia, quarũ sunt veluti formæ. & descendẽdo in consideratione an forma abstracta sint, Philosophus naturalis descendit vsq; ad intellectum hoĩs, qui est imus abstractorum, culmen materialium. in cõsideratione verò quid sint ascendit vsq; ad animas hominum, quę sunt aliquo modo formæ formarũ. Qua ratione euenit, vt apud Auer. intellectus ipse & rõnalis anima, quæ est hominis forma, differant, nam intellectus pars animæ est, anima verò totum quoddam ex dianœa siue cogitatiua & intellectu.

1. dubitatio. *Quę nã scia de tota anima cõsideret.*

VErum res hæc nrõ de intellectu perquiratur. Sed dubitant primo, quia Aristo. in lib. 1. de Partibus, prope principium mouet qõnem in forma, an de tota aĩa Philosophia Naturalis cõsideret. Rñdet q de tota anima Philosophia Naturalis non cõsiderat, quia nõ de intellectu. Sed quæ scientia de tota cõsideret, non habetur. Auerroes hic innuit metaphysicũ considerare de intellectu, ac de aĩa Naturalem. Sed hęc rñsio eget expositione longa, nam si de toto aliquo Naturalis cõsiderat, etiam de illius partibus considerare debet, cum non alio totius scientia emergat, quam ex partibus. Ideo Themist. autumat in prooemio huius Metaphysicam cõsiderare de intellectu qd sit, physicum partẽ eam aĩę, quæ è semine exorit, quę grece est dianœa. Mediã verò & Mathematicã ait esse scientiã de tota anima, quæ res in libro nostro de Anima considerata est, nunc verò sat sit locum monstrasse.

Rñ. Them.

2. dubitatio. *Quomõ Metaphysic⁹ separatorũ qdditates contempletur.*

DVbitare solebã etiam quonam modo Metaphysicus considerat qdditates formarum separatarum. primo videtur q non, quia cũ illæ, quidditates nõ habeant, non videtur ad aliquam philosophiæ partẽ attinere. Amplius, quidditas & esse in illis est idem, quare si ibi consideret quidditas, esse quoq; ad illum attinebit. rursus in q loco primę philosophię quidditates illarum exponunt̃ ĉ nõ enĩ in. 12. cũ oẽs considerationes sint naturales, vt patet.

Ad hanc dici potest primo, q multę ꝓpositiones proferuntur categoricæ, quæ non sunt veræ nisi hypotheticæ, vt Auerroes Septimo physi. com. 2. & ita est in proposito, cum enim dicitur. quidditates substãtiarum separatarum considerantur in Metaphysica, hæc propositio est vera hypothetice, hoc est substantię separatæ, si haberent quidditates, ipsæ quo ad illas considerarent̃ in Metaphysica, & ita substantiæ separatæ considerantur quidditatiue in Metaphysica, si haberẽt. Aut dici potest, q licet substantiæ separatæ non habeant quidditatem per rationem vniuocam, quoniam quidditas & habẽs quidditatem non spectantur, nisi in rebus materialibus. tamẽ quidditatem per quandam similitudinem, quia aliqua prædicata communia possunt colligi de illis, quæ pertinere videntur ad definitionem, aliqua quæ pertinere videntur ad prædicata secundi modi, & sic de illis agit in 12. lib. Primæ philosophiæ, vt q sint intellectus, & intellectio, & substantia, & actus & id genus. Per hęc ad primum & ad tertium. Ad secundũ dici potest, q esse vno modo sumit̃ vt id significat quod hoc nomen ens, & hoc

Rñsio.

E modo in illis esse & quidditas sunt vnũ, & ita Metaphysicus tractans de quidditate, tractat de esse hoc modo. Alio modo eẽ accipitur vt significat cõpositionem quã sine extremis vel extremo nõ est intelligere, vt etiam in enuntiatione de secundo adiacẽte fit, & ita differt à quidditate, & hoc modo est terminus quæstionis an est, & vt sic consideratur in Naturali scientia.

RECOGNITIONES.

PHiloponus asserit Aristotelẽ prius assignasse differẽtiam inter Naturalem Philosophum, & Mathematicum, nunc verò inter Naturalẽ & Metaphysicum, quẽ appellat Theologum. Simplicius verò ait, q, cum Aristoteles demonstrasset naturalẽ Philosophum materiam & formã simul cognoscere, merito quærit quousq; harũ vtrãq; Philosophum naturalem cognoscere deceat. Sed cum hoc de materia prędefinisse videt̃ q eousq; ipsam Philosopho naturali liceat considerare, quousq; eã ad formã referat: proinde merito de forma & quid est nũc quousq;

F cognoscere deceat, determinat. sed cum dixisset, q potissimum de forma naturali sit agẽdum, non tñ absq; materia, iure quærit nunc quousq; naturali Philosopho vt naturali, cognitio formę naturalis conuenire possit. sunt. n. aliquæ formæ supernaturales, de quibus nõ est naturalis Philosophi disputare. vnde dicit. {Vsq; ad quantũ ergo Physicum oportet cognoscere spẽm, & quod quid est} idest formã naturalem ĉ qm̃, vt Philoponus inquit, eiusdem rei plures formas naturales accipere possumus. est enim Socratis tanq̃ hoĩs species & forma aĩal rationale mortale, & ante hanc formam est alia, substãtia animata sensitiua, & ante hanc, substantia corporea vegetatiua. sunt ẽt species aliæ separabiles à naturalibus, siue numeri sint sm Pythagoricos, siue ideę sm Platonẽ per se subsistentes. Hæc est quæstio sm Philoponum & Simplicium quousq; de formis naturalibus Philosophus naturalis agere debet, cum eiusdẽ rei plures sint naturales formę ordine quodã constitutæ. Respõdet Arist. persimile

G in materijs, vt Philoponus exponit, q quemadmodum Medicus considerat neruum non sm oẽm rationem, sed vt subiacet fini suæ artis, qui est sanare, & queadmodum faber cõsiderat æs non sm oẽm rationem, sed vt subiacet fini suæ artis, qui est facere statuas, sic Philosophus naturalis considerat formas non sm oẽm rõnem, sed sm q naturalis est, & sic procedit vsq; ad eam formã, quę est separata quidẽ sm rem, in materia verò sm informationẽ: & sic procedit vsq; ad animã humanam, quæ sm rem separata est, sed in materia sm informationẽ. dicit, {aut quęadmodum Medicum neruũ, & Fabrum æs vsquequo} idest vsq; ad certum terminũ considerat, {alicuius enim cã vnumquodq; est,} medicus enim neruum cõsiderat, non sm oẽm rõnem eũ cõsiderat, sed vt subiacet fini suæ artis, verbi causa q sit. nõ enim inuestigabit si est forma, vel aliquid à suo cõditore, vel q sit ex materia & forma cõstitutum, sed q sit siccius, vel frigidius alijs. faber etiã æs cõsiderat non sm omnem rõnem, sed sm q fusile, vel

H ductile, vel sub quacunq; rõne alia, quę subiacet suę arti. similiter {& circa hæc} ita & circa formas se habet Philosophus naturalis. considerat enim non oẽs, sed vsq; ad aliquid, qm̃ considerat eas, {quæ sunt separatæ quidem species}, s. sm esse, quatenus non dependent à materia, {in materia verò}. s. sm informationẽ. Tales, vt Philoponus dicit, sunt animæ nostrę ascendentes & descẽdentes. q aũt humanę animæ sint in materia per informationẽ probat, & dicit, {homo enim hoĩem generat & Sol} quid non esset, nisi humana anima esset in materia per informationẽ. q verò humana anima sit separata sm esse, non probauit, sed supponit pro explorato. Naturalis igit̃ non oẽm assignabit cãm interrogãti, sed neq; formalem, neq; factiuam: sed has tantum, quæ nõ sine materia sunt. deinde se excusat, et dicit, {quo modo aũt se habeat ipm separabile, & quid sit, philosophię primæ opus est determinare.} hoc pacto exposuit Philoponus hunc textum.

Simplicius

Simplicius autem plures attulit expositiones, quoniam & illam Alexādri, & propriam, & quæ dicit sunt superflua. Propterea dicamus fuisse quosdā, qui ex hoc textu colligunt humanam animā esse simpliciter materialem, immaterialem verò ſm quid. qm̄ humanas animas formas esse separatas asserit, in materia verò. q̄ autē ita sit, probauit ex eo, q̄a homo fit ab homine & à Sole, qui sunt simpliciter in materia. Sed hi errant valde, qm̄ Aristoteles hæc dicit contra Pythagoricos, qui humanam animam non fieri simpliciter de nouo asseruerunt, sed egredi, ac ingredi corpora, & sic dicebant illam quasi assistere corpori. Aduersus hos Arist. dicit humanam animam esse in materia, s. secundum esse, & non per assistentiam. separari autem dum est in corpore solum ratione. & tota causa est, q̄a homo fit ab homine & Sole, qui sunt materiales, quare homo factus est forma in materia, & non assistens corpori, veluti nauta naui. Sed dices adhuc stat intētum, nam si homo factus est forma in materia. igitur forma hominis est facta ab homine, & Sole, & ita educta de potentia materiæ. Concedo formam hominis fieri ab homine & sole dispositiue, vt in libris de animalibus edocuit Aristot. quia Sol & homo inducunt in materia dispositionē, qua humana anima est forma dans esse corpori humano, & non qua assistit, vt Pythagorici asserūt. verum dispositio, quam Sol & homo inducunt in materia nō est qua humana anima est, sed qua est forma dans esse materiæ, & ita Sol & homo faciunt formam in materia. non tamen formam simpliciter faciunt, quia non sequitur, faciūt formam in materia, ergo faciunt formam simpliciter, Deus enim illam simpliciter facit. ex quibus sequitur eam non esse simpliciter materialem, licet sit in materia. nam licet dum est in materia, sit ratione solum separabilis, simpliciter tamen non dependet à materia, & ideo est simpliciter separabilis. ex his ergo, quæ Aristoteles dicit hic, clarè patet humanam animam, dum est in corpore, non esse separatam, vt Pythagorici tradunt. nam dum est in corpore non est assistens, sed ratione separata, verum si simpliciter consideretur, erit omnino separabilis. loquitur enim Aristoteles de ipsa anima quatenus est in corpore, nam cum Pythagorici eam, dū in corpore est, posuerint separatam, solum per assistentiam homini inesse, Aristoteles vult animam, dum est in corpore ratione solum separari, esse tamen in materia per veram formalem vnionem, & ad hoc tendit ratio Aristotelis.

Anima humana est forma nō de potentia materiæ educta, sed à Deo creata, materiæ vel corpori vnita secūdum esse, non aūt secūdum assistentiam.

DILVCI. Determinatis autē his, De causis & quales & quot numero sint, considerandum est. Nam cum sciendi causa physica pertractatio sit: scire verò vnumquodq; non prius putemus q̄ circa vnūquodq; capiamus propter quid est, quod est accipere primam causam: patet & à nobis hoc esse agendum, & de generatione & corruptione & de omni naturali mutatione, quatenus scientes principia taliū, ad ipsa vnūquodq; eorum quæ quærimus reducere enitamur.

ANT. Determinatis autem his, considerandum est de causis, & quæ, & quot numero sunt. quoniā enim gratia sciēdi naturalia hoc Negotium est; scire autem non ante opinamur vnumquodq; quàm vtiq; accipiamus propter quid vnumquodq;, hoc autem est accipere primā causam; manifestum est, quoniam & à nobis hoc faciendum est, & de generatione et corruptione, et de omni physica mutatione, quatenus scientes ipsorum principia, reducere in ipsa tētemus quęsitorum vnumquodque.

Hactenus de consideratis in Sciētia Naturali quæ sint A & vsquequo pficit. Ex quibus verò causis Naturalis demonstret, nunc dicere enitur, Sumpto principio, quòd de causis tractatus ad Physicum spectet. Syllogizat autem sic, scire est vnumquodq; intelligere per causas: physica est scientia aut sciendi gratia: igitur per causam. ideo concludit, patet & à nobis hoc esse agendum, vt videlicet accipiamus primā causam, & de generatione & corruptione & de omni naturali mutatione, quatenus scientes principia talium siue mutationum, siue rerum mutabilium ad ipsa principia vnumquodq; eorum quæ quæruntur reducere enitamur. Arguit igitur, facultas sciendi gratia de causis oībus agere debet: physica est facultas sciendi gratia: igitur de causis omnibus agit. Sed dices mathematica est facultas sciēdi gratia, quæ de causis omnibus non agit. Sunt qui supplent maiori, sic, facultas quæ est sciendi gratia per omnes causas de omnibus agere debet: talis est Physica, & nō Mathematica. ideo obiectio nulla. Animaduersione dignum Aristo. non iniuria probasse ad physicum pertinere tractatum de omnibus B causis, nam quidam credidere munus eiusmodi esse Primæ philosophiæ, & non Physicæ. Ad hos igitur obijciens præposuit rem hanc. Est verò hæc differentia inter tractatum de causis metaphysicum, & physicum, vt ait Auer. 2. Meta. com. 6. q̄ metaphysicus agit de causis vt cōmunes mobilibus & immobilibus. sunt enim in rebus abstractis rationes omnes ipsarum causarum, physicus verò de causis vt sunt rerum mobilium, propterea subiecit, quatenus sciētes principia talium, ad ipsa omnia quę sita reducamus. reducit igitur physicus ad causas quatenus sunt causæ mutationum, metaphysicus verò quatenus sunt causæ entis.

Dubitatio. Tractant de causis omnibus Physic⁹ & Metaphysicus, differēter.

RECOGNITIONES.

Philoponus introducit, q̄, cum Arist. egisset de concausis, quæ scilicet sunt materia, & forma, nunc velit agere de prima causa, quæ ꝓprie est causa effectrix. Simplicius verò primam causam asserit esse finalem, & quoniam non potest agere de prima causa, nisi agat de omnibus, ideo dicit, {Determinatis autem his}, s. de concausis, {considerandum est de causis quæ & quot numero sunt} vt s. exponamus primam causam. q̄ autem oporteat scire primam causam in hac sciētia, probat, & dicit, {quoniā enim gratia sciendi naturalia hoc negotiū est} s. physicum, est enim theoreticum, & non practicū. Ideo eius finis est scire naturalia. {scire autem non ante opinamur vnūquodq;}, s. scibile {quam vtiq; accipiamus propter quid vnumquodq;, hoc autem est accipere primam causam}, s. vel effectricem, vt Philoponus, vel finalem, vt Simplicius, {manifestum est, quoniā & à nobis hoc} s. accipere primam causam {faciendum est, & de generatione, & corruptione, & de omni physica mutatione} scilicet motu locali, & de auctione. de omnibus enim his accipienda est prima causa in scientia eorum, {quatenus scientes principia ipsorum}, s. motuum naturalium, vel effectiua vel finalia, {tentemus reducere in ipsa}, s. principia prima effectiua vel finalia {vnumquodq; quæsitorum} eorum videlicet, quæ quærūtur de generatione & corruptiōe, & de omni motu: ergo oportet scire primam causam. Resoluitur autem hic textus ad artem prioristicam per syllogismos, quorū primus est, negotium, quod est gratia sciendi, debet scire ipsum propter quid: physicum negotium est gratia sciēdi naturalia: igitur debet scire ipsum propter quid. Secundus syllogismus, physicum negotium debet scire ipsum propter quid, sed ipsum ꝓpter quid est causa finalis, vel effectrix: igitur physicum negotium debet scire finalem vel effectricem causam eorum omnium, quæ quæruntur de omni motu, & de omni effectu naturali. Quare differendum est nobis de causa finali, vel de effectrice: de qua, cum agi non possit, nisi pręagatur de omnibus causis, ideo prius de causis dicēdum & quæ, & quot numero sint. Sed dices à pari mathematicus deberet agere de omnibus causis, quoniam est negotium

tium theoreticum gratia sciendi. dissoluitur hæc dubitatio, quoniam ratio causæ nõ conuenit mathematico. Mathematicus enim scit per causas, & tamen non scit se scire per causas, quoniam ratio causæ non conuenit mathematico, qui nihil considerat nisi quantum.

DILVCI. Vno quidem igitur modo causa dicitur id, ex quo immanente aliquid fit: vt æs statuæ, & argentum pateræ, & horum genera. Alio modo forma atq; exẽplar, hoc est ratio eius quod est qd erat esse. & huius genera, veluti eius concentus, qui diapason est, ipsa duorum ad vnum ratio, atque omnino numerus, & partes quę in ratione ipsa sunt.

ANT. Vno igitur modo causa dicitur id ex quo fit aliquid, cum insit, sicut æs statuę, & argentum phialę, et horum genera. Alio autem modo species, & exemplar. hæc autẽ ratio est ipsius quod quid erat esse, & huius genera: vt eius, quæ est diapason, duo ad vnum, & omnino numerus, & partes quæ in definitione sunt.

Nune de caussis exeqtur, & primo è materia ipsa qũan do hæc ab omnibus antiqs deprehensa sit, & inquit, vno quidem modo causa dicitur id ex quo immanente aliqd fit, vt æs statuæ, & argentum pateræ, quæ græce est phiala & horum genera, quia materia propinqua pateræ hoc argentum est, generalis, argentum, adhuc generalior metallũ, generalissima corpus. Alio modo forma atq; exemplar, hoc est ratio eius quod est quid erat esse, & huius genera, vt concentus proxima forma est ratio duorum ad vnum, generalior numerus, adhuc gñalior, partes quæ in ratione numeri ponũtur. Animaduertendum q; vna met res dicitur forma & exemplar. forma pro quãto reponit in specie, exẽplar, vt ait Themi. vt est à natura perscripta. qua videlicet effectus causæ assimilatur. Cõmenta. 27. & 28. patent.

Forma & exẽplar quõ sumantur.

RECOGNITIONES.

CVm proposuisset dicere de causis, nũc exequitur. et primo de materia, & dicit. {Vno igitur modo causa dicitur id, ex quo fit aliquid, cum insit, sicut æs statuæ, & argẽtum phialæ.} Sed dices ipsum ex quo aliquid fit, magis proprium esse priuationi, materiæ autem, hoc fieri hoc magis adaptamus, vt Primo libro patuit. propterẽa dicit Philoponus hæc non esse cõtraria. quoniam Primo libro comparauit materiam ipsi priuationi. comparãdo enim materiam priuationi materiæ magis ꝓprium est hoc fieri hoc. hic verò loquitur de materia per comparationem ad alias causas, & sic materiæ magis proprium est, vt ex quo aliquid fit, quam cæteris causis. vnde Simplicius materia, quatenus ex ipsa fit aliquid, in hoc eum priuatione cõmunicat, quatenus verò quæ ex ipsa fiunt, vt inexistente fiunt, differt à priuatione. q; autem materiæ magis proprium sit vt ex ipsa fiat aliquid, quam cęteris causis, patet: nam licet forma in re genita sit, materia tamen differt à forma, qm̃ non ex forma fit id, quod fit, neq; enim ex ipsa, vt immanẽte, neq; vt interempta, fit, sed ſm formam. similiter non ex efficiẽte, sed ab efficiente fit id, quod fit, neq; ex fine, sed propter finem, vel gratia finis fit omne quod fit. & , qm̃ non solum propinqua materia causa est rei factę, sed etiam eius vniuersalia, adiecit, {& horum genera}, i. & horum vniuersalia. non enim solum hoc æs statuæ causa est, vt materia, & hoc argentum phialæ, sed etiam æs simpliciter, & argentũ simpliciter, & si hæc aqua sunt, aqua etiã, & quod superius est corpus etiam. Deinde exponit eam causam, quæ dicitur forma, & dicit, {alio autẽ modo}. s. causa dicit{species, & exemplar.} & dixit{exemplar} vt Alexander, Philoponus, & Simplicius dixerũt, non sicuti quidam ideas

De materiali & Formali causa, horumq; generibus tractat Naturalis.

E supposuere, nec veluti existimãs ad Naturalem pertinere exemplarem causam assignare. Sed exemplar causam formalem appellat. non enim ea quæ naturaliter faciunt agentia ipsa (Alexander) intelligentia prius efficiũt. non enim sic effingunt, vt quippiam dicere possit, intelligentiam exemplare esse eorum, quæ ſm ipsam fiunt, vt in artibus euenit. non enim, vt Philop. inquit, ad exẽplar aspiciens natura facit. qm̃ neq; cognoscẽs facit, sed sine scientia aliqua rationes rerum, quæ fiunt habens, sed genitam in materia formam exemplar appellat, qm̃ hanc affectãs natura omnia gignere contendit quæcunq; gignit. patet autem hoc, qm̃, cùm primum ad hanc deuenit, ab opere desinit, vt determinata re quapiam forma existẽte, & velut scopo, ad quem natura dirigitur, & proinde exẽplar dicitur. declarat autem hoc Simplicius sermone lõgo, vt consueuit, vbi tandem exemplar formam esse cõcludit; quoniam ad hanc se accõmodat natura, non optione, vel electione, sed ac si natura respiceret. Esse etiam potest, vt F inquit Alexander, exemplar in his, quæ natura fiunt efficiẽtis forma, quæ eadem est cum forma rei genitæ vel genere, vel specie, & est proprium eius, quod ad exemplar fit, vt à determinato aliquo fiat, & sibi simili. quod quo pacto esse possit, nõ oportet declarare, quoniam diligenter Simplicius declarauit. deinde exponens quid forma, & exemplar sit, dicit, {hæc autem ratio est ipsius, quod quid erat esse,} & tu intellige, q; forma sit ratio, i. significatum per rationem eius quod est, quod quid erat esse. et intelligit per quod quid erat esse ipsum definibile, quod erat inesse antequam definiretur. deinde addit, & huius genera,} qm̃ non solum propinqua forma causa est formalis, sed etiam eius genera. nõ enim solum figura Mercurij est forma æris sed imago. omnis enim statua imago est, & non econuerso. genus etiam imaginis forma æris est, vnde hoc exponẽs dicit, {vt eius quæ est diapason} id est vt eius consonantię, quæ est diapason, species vtiq; est duo ad vnum. est enim consonantia diapason, in qua G hypate bis continet neetem, hoc est continet sonum duplum ipsius. est igitur forma ipsius duo ad vnum, quam enim proportionem habent duo ad vnum, hanc eandem proportionem hypate ad neetem: sed genus duorum ad vnum est duplum. in plus enim est q̃ duorum ad vnum. huius autem genus est numerus, in plus enim est numerus quam duplum, addit {& partes, quæ in rõne sunt} etiam subaudi forma sunt eius, cuius ratio forma est, vt animal, & ratiõale, & mortale. hæ enim forma sunt eius, cuius diffinitio, quæ est animal rationale mortale, forma erat. recte autem dixit {partes. quæ in ratiõe sunt,} non quæ in forma, quoniam singulæ, quæ in ratione sunt partes, per totam se extendunt formam.

Diapason.

DILVCI. Ad hęc id, vnde primum principium est mutationis aut quietis, qualis causa est is qui consuluit. pater quoq; filij, atq; oĩno quod efficit eius H quod efficit, & quod mutat eius quod mutat.

ANT. Amplius vnde principiũ mutationis primũ aut quietis est, vt consilians causa, & pater filij, & omnino faciens facti, & cõmutãs cõmutati.

Nouus expositor de agentibus caussis ita distinguit, q; agentium quoddam est principale, quoddam secundarium. Adhuc quodlibet istorũ duplex, vniuersale & particulare. Tunc vult. q; quantum ad causam principalem dicat, vnde primum principium motus & quietis, quantum ad causam secundariam ait, vt consultans, quo verò ad particularem, ait pater filij. Quo ad causam vniuersalem inquit. atq; omnino quod efficit eius quod efficitur. quo verò ad causam vniuersaliorem, ait, & quod mutat eius quod mutatur. Sed iste color est contra literam. ait enim Aristo. ad hæc, id vnde primum principiũ est mutationis aut quietis. & ait primum principium, vt notat Themi. idcirco, quoniã instrumẽta quoq; possunt causæ

quidem

quidem motus videri, sed non primæ. huius exempla ponit, qualis causa est is qui consuluit. pater quoq; filij, atq; omnino quod efficit eius quod efficitur, & quod mutat eius quod mutatur. aut igitur exẽpla sunt illius quod proposuit, aut non. si non, tunc extra propositum exemplificasset. Si ad propositum, tunc in omnibus his de principalibus causis, & non de secundarijs, siue instrumẽtarijs loquitur. Propterea melius cum primo expositore videtur esse dicendum, ꝙ agentium quoddam est agens rõne atq; proposito, & ita consultor in rebus agendis principale agens dicitur consultationis. Aliud agit natura siue sine ratione, quod nõ vna ratione est. nam si formam substantialem inducit, generans principale dicitur, vt pater filij. Si verò accidentalem formam, nec hoc vna ratione fit. nam si formam accidentalem naturalem facit, dicitur faciens facti, at si artificialem induxerit, commutans dicetur. est autem omnis causa talis non instrumẽtaria, sed principalis. Sed dices, cõmutans non differt à consultore, quoniam cõmutans ex quo inducit formam artificialem, videtur esse agens à proposito, & ita coincidit cum primo membro. Dici potest ꝙ artifex dicitur agere sine ratione respectu consultoris, quia minus rõne vtitur. citharædus sonum facit artificialem ferè absq; ratione.

Respõsio ꝓpria.

Agens principale diuiditur in duo.

Dubitatio.

Responsio.

RECOGNITIONES.

TErtium causæ genus nunc assignat, & dicit. {Amplius vnde principium mutationis primum, aut getis} subaudi causa effectrix est. est enim hæc causa tertiũ genus. quoniam primum sese nobis offert res genita, & eius elementa, postea eum rem ipsam genitam esse senserimus, continuo effectricem causam sciscitamur. appellat autem effectricem causam, {vnde principium mutationis primum aut quietis est,} putans effectricem causam separatam esse à re ipsa genita. Immanens enim causa aut forma, aut materia est. Et meminisse oportet Alexandrum fateri hic naturam nõ esse proprie effectricem causam, sed formalem potius. & quoniam instrumenta motus causæ esse videntur, non tamen hæc proprie effectrices causę sunt, quoniam oon primo, sed mota mouẽt, effectrices enim causæ sunt, vnde est primũ principium motus. Insuper qm̃ eorum, quę fiunt alia mota fiunt, alia quiescentia. proinde quod mouet mota, & quiescit quiescentia effectrix causa est alterum motus, alterum quietis, quare cõsultor aut honesti, aut turpis effectrix potior causa erit, ꝙ̃ qui exequitur. principium enim primum à consultore proficiscitur. dicit autem Philoponus, quòd quemadmodũ effectrix causa est causa motus, sic & quietis. cõsilians enim pacem hic idem est causa talis quietis. vnde exẽpla afferens dicit {vt consilians causa,} qui belli & pacis causa dicitur. {& pater filij.} hic etiam nõ aliter atq; in naturali & formali causa genericas causas adiungit, cum dicit, {& omnino faciens facti,} nam pater sub faciente, & filius sub facto continetur, {& commutãs commutati.} nam faciens sub cõmutante, & factum sub cõmutato continetur, quasi dicat, ꝙ non solum consilians, & pater causæ sunt effectrices, sed horum genera, quæ sunt facientia, & cõmutãtia. cõmutantia. n. genera sunt facientiũ, facientia verò genera patris & cõsultoris.

DILVCI. Præterea vt finis, hic est cuius gratia. veluti deambulandi sanitas. propter quid enim deambulat interrogati, vt valeat, respondemus. atq; sic dicentes, reddidisse causam arbitramur. & & quæcunq; alio mouẽte inter ipsum & finem fiunt, vt inter Medicum & sanitatem macies, aut potio, aut purgatio, aut instrumẽta. cuncta enim hæc finis gratia sunt, inter se tñ differunt. alia nanq; sunt opera, alia verò instrumenta.

ANT. Adhuc autem quemadmodum finis. hic autem est id, cuius causa, vt ambulãdi sanitas. A propter quid enim ambulat, dicimus vt sanetur: & dicẽtes sic, opinamur assignare causam, & quęcunq; vtiq; inter mouens aliud, et ipsum finem fiũt. vt sanitatis macies, aut purgatio, aut potiones, aut instrumẽta. hæc enim finis gratia sunt. differunt tamen abinuicem, quoniam alia sunt opera, alia instrumenta.

Vltimo causam sumit pro fine. est aũt finis bifariam. vltimus simpliciter, vt sanitas, & vltimus ad hoc, vt intermedia ad sanitatem. Primo igitur exponit finem vltimũ simpliciter, & inquit. præterea vt finis, supple quarto modo sumitur causa. hic est cuius gratia cætera fiunt. Veluti deambulandi sanitas. probat autem à signo sumpto à nostro modo intelligendi finem esse causam, & vtitur exemplo, dicens, propter quid enim deambulat Callias subaudi interrogat, respondemus, vt valeat, atq; sic B dicentes reddidisse causam arbitramur. Sic igitur patet finem esse causam. Probauit autem hoc Arist. de fine, aut quia mutata q̃õnis forma de cæteris idem probari põt, aut vt Expositor ait, q̃a finis non videtur habere rõnem causæ, cum sit vltimum. Secundo loco exponit finẽ non simpliciter vltimũ, sed ad hoc, quę dicuntur intermedia, & inquit. & quæcunq; alio mouente inter ipsum mouẽs & finem fiunt, subaudi fines dicunt, quanq̃; non sint vltima simpliciter, vt inter medicum supple & sanitatẽ macies, siue attenuatio, ant potio, aut porgatio, aut instrã: cuncta. n. hæc finis gratia sunt vt ipsius sanitatis, & inter se ẽt fines. inter se tñ differunt. alia nanq; sunt opera, alia verò instrã. Sunt qui inter hæc talem statuunt ordinem vt sanitas sit maciei finis, Macies vero purgationis, purgatio potionis, potio aũt instrumentorum, q̃bus præparatur siue proponitur ægroto. verum sic differunt, ꝙ horum aliqua sunt instrã, quibus potiones propinãtur, alia opera, quæ per instrã efficiunt, vt potio, & reliqua. The C mist. verò inter hæc nullũ ponit ordinem, sed videtur referre hæc ad diuersas medicinæ partes. Nã maciem, siue attenuationem, siue ieiunium dietæ hoc est ei parti, quæ est de victu tribuit: potionẽ & purgationẽ physicę, hoc est ei parti, quæ non manu morbos curat. instrã verò vt cucurbitulã, & specillũ, & id genus parti chirurgicæ dedicat, & ita hæc oĩa sunt sanitatis gratia. & tũc litera erit legenda sic, & sanitatis gratia est non tantũ ambulatio, sed & quæcunq; alio mouente inter ipsum & finẽ fiunt, cuiusmodi sunt omnia quæ diximus, & vtroq; modo litera stare potest. Auerro. verò et expositor primo modo exponunt: & videtur satis cõuenire textui. sed inter hos sat nobis sit concitasse locum.

De causa Finali.

Expositoris positio.

Expositio Themistii.

Commentum. 29. manifestum est per se.

RECOGNITIONES.

NVnc assignat quartum genus causæ, quod est finis. & licet in cõmentarijs exposuerimus non ab re, nũc iuxta Alexãdri, Philoponi, & Simplicij placita, videtur D Arist. assignare vnum tm̃ genus finis, & dicit. {Adhuc autem} quartũ genus causæ est {quemadmodũ finis.} cuius expositionẽ affert, & dicit, {hic autem est id, cuius causa} subaudi agens agit, {vt sanitas} subaudi dicitur finis {ambulandi.} Quod autẽ sanitas sit deambulandi finis, probat Arist. & dicit, {propter quid. n. ambulat} s. Callias, {dicimus, vt sanet: & dicẽtes sic, opinamur assignare causam.} ergo sanitas est finis deãbulationis. vbi patet Arist. non ꝓbasse finẽ esse causam, vt in cõmentarijs diximus: sed sanitatẽ esse finem deãbulationis, vt in exemplo accepit. vnde Aristo. per hæc potius probauit exemplũ ꝙ̃ probauit finem esse causam. qm̃ verò de sola ambulatione dixit eã esse gratia sanitatis, cõmonuit pari rõne se habere omnia quæ inter effectricem & finalẽ causam mediant. medicum inq̃ & sanitatem, & dicit, {et} subaudi non solum ambulatio est gratia sanitatis, sed et {quæcunq; vtiq; fiunt inter mouẽs aliud}, s. medicum,

mouens

mouens enim aliud appellat medicum,{& ipsum finē} id est & sanitatem, hæc,n.omnia gratia sanitatis sunt, & sic non tantum ambulatio est gratia sanitatis, sed ēt omnia alia, quæ mediant inter medicū & sanitatem. & exponit hæc, & dicit{vt sanitatis},s. gratia{est macies},i. attenuatio,{aut purgatio, aut potiones, aut instrā} per maciē, & purgationē, & potiones induit ea omnia, quæ pertinent ad physicā, per instrā, ea omnia, quę pertinent ad Chirurgū, vt cucurbitula, flobotomus, & alia id genus.{hæc.n.finis}.i.sanitatis gratia sunt. ergo non solū ambulatio est gratia sanitatis, sed hæc alia, inter quæ assignat drīam, & dicit,}differunt tamē abinuicem, qm̄ alia sunt opera},i. opationes Medici, vt sanitas emergat vt exponit Alexander, vt macies, purgatio, & potio.{alia instrā},i.vt exponit Alexāder, alia sunt effectrices causę instrarię. vel melius{alia sunt instrā},s.qbus vtit̄ Medicus chirurgus, vt flobotom⁹, cucurbitula, & id genus.

DILVCI. Causæ quidē igitur ferè tot modis dicuntur. Contingit autem, vt cum multipliciter causę dicantur, multæ etiam eiusdem sint non per accidēs causæ. ceu statuę & statuifica & æs sunt causæ non per aliquid aliud, sed vt statua. at nō eodem modo, sed æs quidem vt materia, statuifica verò vt vnde motus.

ANT. Causæ igitur ferè tot modis dicuntur. Contingit autem multipliciter dictis causis, & multas eiusdem causas esse non sm̄ accidens, vt statuæ & statuifica, & æs non secundum alterum aliquod, sed secundum q̄ statua. non tamen eodem modo, sed hoc quidā, vt materia. Illud autem sicut vnde est motus,

Prima causarum proprietas. Descripsit causas, nunc epilogo præmisso, tres causarum cōtingentias affert. prima est q̄ cū multifariam causæ nuncupent̄, plures vnius & eiusdē rei causæ inueniuntur, & hoc per se & nō per accidēs, non tñ modo eodem, nec respectu vno. nā statuæ causa est statuifica, & æs, dico statuæ, vt statuæ. verum æs, vt materia, statuifica vt agens. Euenit aūt contingentia hęc à numero & multitudine causarum. cum enim multæ sint causæ & specie differentes, possunt & eiusdem esse plures & per se.

RECOGNITIONES.

CVm de causis hæc dixisset, epilogat, & dicit.{Causæ igitur ferè tot modis dicuntur},s. quatuor. addit autē{ferè,} aut qm̄ causæ propriæ tot sunt, multis alijs per accidens existētibus, vt declarabit, aut propter reuerentiam Platonis, qui exēplarem causam in numero potissimarum causarū reposuit, finalis inquā & effectricis, instrumentariā vero inter formalem & materialem tertiam facit. Cur verò Arist. exēplarem & instrariam, inter causas non enumerauerit, Plato autē enumerauerit, Philoponus enititur reddere rationem: qm̄ Arist. tanq̄ Naturalis non sibi vendicat has. nā exemplarem qdem, qm̄ melior est q̄ id, quod est sm̄ naturam, nō.n.ad exemplar aspiciēs natura facit, nā licet habeat rationes rerum, quæ fiunt, non tñ cognoscitiue, quemadmodum faber lignarius. instrm̄ vero accipitur cū materiali, est.n. velut naturæ organū innatus calor. Plato vero loquēs vt theologus, cum causis accepit instrariam, & exemplarē. nam vtitur causa effectrice conditore, cuius materia instraria causa est, exemplar vero ratio agendi. cur vero quatuor

Diuisio causarū ex Simplicio. causas, & nō plures Arist. assignauerit, Simplicius ex diuisione declarauit. quod cū non multum sit necessariū, bona sr̄ōre prætermisi. deinde assignat quæ sequunt̄ causas, quas iuniores contingētias vocant. vnde Simplicius cum Arist. multas causarū differētias tradidisset, ne quis existimaret aliorum alias esse causas, verbi gratia materialem esse alterius, formalē alterius, & sic de cæteris dicit.{Contingit autem multiplr̄ dictis causis, et multas}

E eiusdem causas{esse,}& cū dixisset{contingit,}ne qs existimaret rem hanc aliqñ ita se habere, aliqñ minime, addidit{non sm̄ accidens,} sed quatenus tale est quod fit, quatenus enim naturale est, aut artificiale, & materiā & formam habet, & effectricē, & finalē causam. ppterea dicit, vt statuæ, statuifica, & æs}subaudi causę sunt,{nō sm̄ alterum aliquod, sed sm̄ q̄ statua,}& intelligit per{non sm̄ alterum aliquod}.i. non sm̄ accidens, sed per se. si.n. per se, manifestum, qm̄ non per accidens, & sic intelligit effectum sub propria rōne, hoc est specificatiue sumptum, vt statuā quatenus statuam, & domum quatenus domum. est.n. ipsius statuæ quatenus statua causa effectrix statuifica, vt phidia, æs vero materia. Simplicius vero intellexit non tm̄ duas esse causas eiusdem, sed oēs quatuor, vnde cū dicit,{non tm̄ eodē modo, sed hęc quidem, vt materia},s.ęs.{illud aūt sicut vnde est motus} s.statuifica, & tu adde, & figura, vt forma, & honor vt finis, oēs.n. hæ quatuor causę statuę sunt, quatenus statua. *Eiusdem rei quatuor esse causas exemplo artificialium conspicitur.*

F DILVCI. Sunt preterea quæ sibi sunt mutuo causæ vt exercitium causa est bonæ habitudinis, et hęc ipsius exercitij. verum non eodem modo, sed hęc vt finis, illud verò vt principium motus.

ANT. Sunt autem quædam & adinuicem causę, vt laborare causa est boni habitus, & hic laborādi sed non eodem modo. sed hoc quidem vt finis, hoc vt principium motus.

Secunda proprietas causarum. Hæc est secunda contingētia, quæ competit causis sm̄ substātias & definitiones causarum. est.n. causa id, ad cuius esse sequitur aliud. et quia potest ad exercitium sequi bona habitudo, & econtra, iure possunt causæ esse inter se sibi causæ in diuersis generibus causarum.

RECOGNITIONES.

Causæ sibi inuicē sunt causæ, non in eodem genere causæ. EXemplum quod Arist. affert hic, potest dupliciter intelligi. vno modo q̄ labor sit effectrix causa boni habitus, & bonus habitus causa laboris, vt finis. alio modo G q̄ bonus habitus sit causa laboris, vt effectrix, & labor causa boni habitus, vt finis. & vtroq; modo exponit Simplicius. vnde dicit,{Sunt aūt quædam & ad inuicē causæ, vt laborare causa boni habitus. & hic,}s. bonus habitus causa est{laborādi. sed non eodē mō, sed hoc qdem vt finis}.s.bon⁹ habitus, vel labor.{hoc}.s.bonus habitus vel labor,{vt pricipiū motus},i. vt effectrix causa.

DILVCI. In super idem contrariorum causa est. quod enim p̄sens alicuius causa est, id & absens nonnunquam causam contrarij esse dicimus, vt gubernatoris absentiam submersionis nauis, cuius præsentia salutis causa erit.

ANT. Amplius autē eadem causa cōtrariorum est: quę enim præsens causa huiusmodi est, hanc et absentem causam aliquando cōtrarij. vt absen-H tia gubernatoris nauis submersionis, cuius erat præsentia causa salutis.

Tertia causarum pprietas. Tertia contingentia, quę cōpetit causis ex causæ potestate, est vna potestas per se vnius contrarij, quæ per priuationem erit causa illius contrarij, propterea accidit vt vna causa sit per præsentiam alicuius effectus causa, quę per absentiā erit causa contrarij, vt in textu exēplum dedit. Vtrum aūt hæc contingentia cōpetat oībus causis, bona est dubitatio, fortasse.n. efficiēti causę cōpetere patet, cæteris verò & si competat, nō est ita perspicuum, licet facile possit in oībus id deduci, vt consideranti patet.

Commen. 30. Auer.

{Cū numerauit,}hoc cōmentum patet, verū colliguntur duo. Primū, q̄ hæc propositio, causæ sunt inuicē causæ, est vera ēt in materia & forma, est materia causæ formæ, & forma materiæ. Secundū, q̄ in epilogo Arist. causæ qdem igitur fere tot modis dicūtur. & ideo dixit fere,

quoniam

quoniam sunt nonnullæ, quæ videntur causæ, vt instrumentum, & exemplar, quod donec non declaretur, semper proferendum est cum verbo ferè, aut dixit ferè, vt dicit Alexander, ad excipiendum causas per accidēs, quæ aliquibus possunt putari causæ.

Quæstio.

SEd quærunt, vtrum materia & forma sint mutuo inter se causæ. Tenet Auicē. in sua Metaphysica, tracta. 2. capi. 4. q sola forma sit causa materiæ, & nō e contra. Mouetur aūt primo, quia, si materia esset causa formæ, tunc oīs forma esset perpetua, qm̄ omnis causa per se alicuius, si illud potuit causare, idem pōt conseruare: quare, cum ipsa sit ꝑpetua, perpetuo seruabit formā. Secundo, nullum ens in pura potētia est causa entis in actu: sed materia est pura potentia, & forma in actu: igit̄ materia non est causa formę. Tertio, si materia esset causa formæ, oēs formæ essent vna forma, qm̄ materia est vna, & ab vno nō nisi vnum ꝓficiscitur, Secundo de Gn̄atione. Ex quibus concludit materiā nullatenus formæ esse causam. Sed e contra forma est causa materiæ, & totius esse illius, adeo, q, si à materia omnis forma esset abiūcta, nihil remaneret præter materię conceptionē.

Themist. responsio.

Themistius verò Primo Physicorū in digressione vnica velle videtur materiā posse considerari ſm esse essentiæ, & ſm esse existentiæ, siue esse prædicamētale: quo, videlicet ipsa est, aut substātia, aut quātum, aut quale, aut cæterorum prædicamentorū aliquid. Si consideretur primo modo, materia nō dependet à forma. secundum. n. esse essentiæ est simpliciter independens. Si vero cōsideretur ſm esse prædicamētale, sic materia depēdet à forma, forma quoque à materia. Materia qdem à forma, pro quāto forma est principium essendi in prædicamento, Materia vero formæ, quatenus illā sustentat.

Declaratio Alber.

Albertus verò suę Meta. 5. Tracta. 2. capi. 4. huic opinioni assentit, & vult materiā posse cōsiderari ſm esse generalissimum vt vel corpus vel substantia, aut sub esse subalterno, vt sub ratione qua mixta aīata vel inaīata, aut sub esse specifico, potest etiā considerari sub esse simpliciter, vt quatenus est ens. Tunc vult q materia ſm esse simpliciter non depēdet à forma. Si vero ſm esse aut generalissimum, aut subalternū, aut specificum, sic dependet à diuersis formis. quatenus qdem corporea à forma corporis, quatenus animata ab aīa, quatenus humana ab forma hois.

Vera rēsio. Materia & forma mutua habent causalitatē.

Auer. vero & expositor volunt, q sicut per vnicā formam homo est hō, corpus, subā, & ens, ita per vnicā formā materia est humana corporea substātia & ens, qua rōne fit vt materia dependeat à forma ſm omne esse tā essentiæ, q̄ ꝑdicamentale. contra ēt forma ſm omne esse dependet à materia. non tū vna ratione, quia materia est causa formæ vt subiectum sine quo forma esse non pōt, forma vero materiæ sine qua materia nihil erit in re. Qua rōne euenit vt materia referat̄ ad formā relatione ad causam, non autem ad terminum, contra ēt forma refertur ad materiam similiter. Sūt. n. materia & forma absolutę à relatione ad terminū, quæ est relatio prædicamentalis, non aūt absolutę à relatione ad causam. Tunc ad rationes Auicennę dico q materia est causa formæ principaliter per se dispositiue per qualitates & dimensiones, & quia hæ non sunt perpetuæ, ideo nec forma erit perpetua, dispositiones autem non sunt ꝑpetuę, quia habent contrariū. Ad secundum dico q ens in potētia potest esse causa entis in actu, non vt agens, sed subiectum vt dixi. Ad tertium dico q formæ sunt multæ, tum propter dispositiones, tum propter agētia, & hoc intelligit Auer. 12. Meta. cō. 11. quando agens est vnum & materia vna, effectus erit vnus. at vbi alterum deficit, effectus possunt esse plures.

RECOGNITIONES.

DIcit Simplicius clarum esse Nautam esse causam salutis & exitij, nam præsens existens est causa per se salutis, absens vero est causa per accidens submersionis. Quod Primo huius ēt dixit, cum diceret, formam absentia & præsentia sua causam generatiōis, & interitus esse.

A hic autem hoc dicit de agente; cum verò de materia, & de fine hæc dici non possint, vel nō clare, solum de forma & de efficiente expressit.

An mater a causet a forma, & econuerso.

CIrca ea quæ diximus in cōmentarijs de materia, videamus, vtrū materia dependeat à forma, quam habet, ſm omne esse. & videt̄ q non. qm̄ si materia dependeret à forma, quā habet, ſm omne esse, tunc desinēte forma, quam habet, mox materia desineret ſm omne esse, & ita simplr̄. quare corruptio erit annihilatio. Præterea, vel materia, quæ est sub hac forma, eadē numero manet sub succedenti forma, vel desinit simplr̄. Si manet, igitur non dependet à forma, quā habet ſm omne esse. Si non manet, tunc non erit eadē materia numero oīum generatorum, & corruptorum, quod est contra Arist. consueuimus dicere materiā dependere ab ea forma, quā habet secundum omne esse, non tanq̄ à causa adæquata. & propterea illa desinente pōt materia remanere, & qdem eadem numero. Sed dices, si forma, quā materia habet, non B est causa adæquata materiæ ſm omne esse, quæ nam forma erit causa adæquata, vtrū q̄ habet, vel ea, quā non habet. aut nec forma, q̄ habet, nec forma, q̄ non habet. Pōt dici, q materiæ simpliciter ſm omne esse causa adæquata est forma, q̄ habet simplr̄, sine qua esse non potest materia. & ita licet hæc forma, quā habet, non sit causa adæquata materiæ simpliciter, tn̄ est causa adęquata materię huius. forma verò q̄ simplr̄ habet ipsa materia, est simpliciter causa materię ſm omne esse. Ad formā igitur dico, q hæc forma, q̄ hæc materia habet, est causa huius materiæ. materiæ verò simplr̄, quæ est vna numero oīum, causa est forma, q̄ simpliciter habet, cum nunq̄ à forma simpliciter materia separari possit: imo, si à forma simpliciter separaretur, materia nō haberet nisi solū esse in mente, vt dicit Auer. 12. Meta. Ad secūdū dico q materia, quæ est sub hac forma, eadem numero simplr̄ manet, qm̄ forma, q̄ habebat, non erat causa adæquata eius, sed forma, q̄ simplr̄ habet, cum nunq̄ esse possit materia sine forma. Vlterius aīaduerte Arist. cum dixerit causas esse C sibi inuicem causas, non expressisse nisi de fine & agente; Auerroē verò addidisse de materia & forma, qm̄ in cæteris hæc cōtingentia non habet locum. non. n. forma & finis sunt sibiinuicē causæ, nec forma, & agens, nec finis & materia, nec agēs & materia: & hac rōne dixit, {sunt autem quædā & adinuicem causæ,} & non dixit oēs. insuper, cum Arist. asserit finem & agentem causam esse inuicem causas, intelligit quo ad causalitatem, cum Auerroes dicit materiam & formam esse inuicem causas, intelligit quo ad esse, & causalitatem.

Cō. 14.

Omnes autem nunc dictę causę quatuor in modos apertissimos recidunt. Elementa nanq; syllabarū. Materia quoq; eorum quæ arte conficiuntur. & ignis atq; cætera id genus corporum. Partes insuper totius, Suppositiones denique ipsius conclusionis, vt id ex quo aliquid fit D causę sunt. Atq; harum quędam sunt vt subiectum, veluti partes: quædam vt quod quid erat esse, totum videlicet, & compositio, formaq; at semen & Medicus & qui consulit & omnino efficiens, omnia sunt causę, vnde est mutationis principium, vel quietis vel motus: quędam autem sunt vt finis bonumq; cęterorum. quod. n. est id cuius gratia optimum esse solet atq; illorum finis. differt autem nihil bonum ipsum, an apparens bonum dicatur. tales quidem igitur causæ atque specie tot sunt.

ᴅᴇᴛ. ᴠᴇᴛ.

Omnes aūt nunc dictæ causę in quatuor incidūt modos manifestissimos. elementa. n. syllabarum,

ᴀɴᴛ.

labarum, & materia vasorum, & ignis & huiusmodi corpora, & partes totius, & suppositiões conclusionis, sicut ex quo causæ sunt. Harum autem alię quidem sunt, sicut subiectum & partes, aliæ autem sunt sicut quod quid erat esse, & totum, & cõpositio, & species. semen autem & Medicus, & consilians, & omnino faciẽs vnde principium mutationis, aut status, aut motus est. aliæ aũt sicut finis, & bonũ aliorũ, quod enim cuius causa potissimũ est, & finis aliorum voluit esse. differt autẽ nihil idẽ dicere bonũ, & videri esse bonũ. causę igiť hę & tot sunt specie.

Conuenere omnes Arist. reducere oẽs causas in quatuor species. nã numerauit genera causarũ per exempla, nunc verò reducit oẽs ad species per inductioõẽ, & incipit à materia: cuius, vt Themis. ait, tres suot modi. est. n. materia cõpositionis siue structuræ, est & materia alterationis veluti materia est ipsius formæ, quam non recipit nisi per alterationẽ præutam. est tertia quæ diciť materia alterationis & cõpositionis, vt elementa respectu corporum aĩalium, & ad has tres oẽs reducit Arist. inquit, oẽs autem ounc dictæ causæ quatuor io modos apertissimos recidunt. elementa nãq; syllabarũ sunt materia compositionis. Materiæ quoq; eorũ, quæ arte conficiunť, est materia alteratioois respectu formarum, qm̃ formas nõ recipit, nisi mediãte alteratione, & ignis atq; cætera id genus est materia corporum aĩalium alterationis & cõpositionis. partes insup totius, sunt materiæ, interdum alterationis respectu formæ, interdum cõpositionis respectu eorũ, quæ ex ipsis absq; alteratione conficiuntur, interdum materiæ sunt cõpositionis & alterationis respectu miscibiliũ, & sic intelligit Them̃. Suppositiones deniq; ipsius conclusionis materia sunt cõpositionis, & ita oĩa hæc reducũtur ad tres ipsius materię spẽs: hęc de materia, & ipsius speciebus. Et de forma volẽs dicere propooit diuisionem olum: & inquit, atq; horum, hoc est causarum, quæ dictæ sunt, quędã causę vt subiectum siue materia, veluti partes totius. possunt. n. partes esse totius materiæ secundum oẽm speciẽ materiæ, vt diximus. quædã sunt causæ vt quod quid erat esse, hoc est ad modũ formæ, ex qua sumitur definitio & quod qd est, & istæ sunt tres videlicet, totum, cõpositio, & forma. Nã vemateriæ sunt tres species, ita & formæ. Multiplicato. n. vno relatiuo, & reliquum multiplicari necesse est. Triplex igitur forma alterationis, cõpositionis, & simul alterationis & cõpositionis, forma respectu materiæ apud Themistiũ est alterationis forma. cõpositio quæ diciť forma totius, diciť forma cõpositionis. Totum, qa potest capi indifferẽter pro forma alterationis, & pro forma cõpositioois, & pro forma simulatq; cõpositionis & alterationis, hic sumitur, vt Themis. vult pro forma cõpositionis, & alterationis, & ita tres sunt formæ, & tres materiæ. Hæc de formis. Effectrix causa multifaria est, principalis, quædam instrũaria, principalis verò non vna ratione dicitur, nã alia est effectrix substãtiæ, alia accidẽtis, & ita semẽ effectrix causa est instrũaria, Medicus & consultor sunt causæ effectrices principales. Sed accidentis, efficiens verò est causa substãtiæ. At finis oĩs vult bonum & optimum esse, qm̃ sui gratia sunt cætera, hinc fit q; finis bifarius sit, aut bonus sm̃ rẽ, aut bonus sm̃ apparentiam. finis. n. in actione naturali, semp est sm̃ rem bonus, siue simpliciter, siue sm̃ quid, finis vero in actione volũtaria semper est apparens bonus, & ita causæ oẽs quatuor in genera manifestissime recidunt. hæc est, vt mihi videtur, loci expositio, cui assentit pro maiori parte Themistius.

Quot formæ.

Effectiuæ causę quot.

Finis in naturalibus semper est bonus, in volũtariis aũt, apparẽs bonũ quandoq;.

Commen. 31. Auer.

{Cum numerauit.} Istud cõmentũ pro magna sui parte patet, verum nonnulla colliguntur, quæ sunt in se bona,

E tñ non faciunt ad intellectum nostræ literæ, cum ipse literam malã habebat nõ poterat recte expooere. Primum igitur est q; triplex est materia vt dixit Them̃. quædam cõpositionis, q;, est pars alicuius quatenus oec per substantiã nec ppter accidens mutať: quædam alterationis, quæ est materia quatenus mutat speciẽ, vt panis materia est sanguinis: quædã est materia alterationis & compositionis, quatenus sm̃ partem mutatur & sm̃ partẽ restat; vt elementa corporum mixtorũ. & addit & hęc duo suot fundamenta materiæ, s. cõpositio & alteratio, & tertium cõpositum ex eis: et fortasse per suodamẽta, intelligit species materiæ. Si qdem genera in speciebus fundenť, qua ratione erunt tres materiæ species alterationis & compositionis duæ. Et tertia erit ex his facta. hoc est alteratiõis & cõpositionis insimul. aut fortasse per fundamẽta intelligit differentias qbus genus materię descẽdit in species, & tunc erunt duæ differẽtiæ, videlicet cõpositio & alteratio, & erit tertia ex his. Secũdum quod colligitur est F solutio contradictionis Aris. primo. n. huius, tex. cõ. 27. voluit totum non esse aliud q̃ sint suæ partes simul sumptę, vt exponit Auer. hic verò partes vult esse materias, totum verò formas, igiť differunt. Respondet. partes autem posuit aliũ modo à compositione, hoc est à toto, vt reputo, sm̃ q; intẽdebat partes, quę sunt in potentia, non quæ sunt in actu. est igitur distinctio, partiũ, quædã sunt in actu, vt quãtitatiuæ, quæ possunt esse sine toto, vt brachium pes, & id genus, quædã in potentia, vt materia & forma, quę materiæ dicunť in potentia, quia esse non possunt nisi in toto. alibi partes essentiales dici solent. Tunc vult, q; hic accipiat partes in potẽtia, hoc est essentiales; nã istę simul sunt aliud à toto. Sed partes actuales quantitatiuæ oõ sunt aliud à toto. Vel forte dubitatio est in litera, & oon ad illã Primi physicorum, nam in litera nostra Arist. ponit totũ & compositionẽ, modo hæc sunt eadem, idem. n. est totum quod cõpositum. Rñdet vno modo q; per totũ est intelligendum aggregatũ ex partibus poten G tialibus quãtitatiuis, per compositum aggregatũ ex partibus in actu. Secundo rñdet, per totum Arist. intelligere vniuersum congregatum tm̃, vt exercitus, vel ciuitas sunt, per cõpositum intelligit vere vnũ factum ex partibus cõcurrentibus qualitate, hoc est modo, ordine, & positione. hæc sunt bene dicta, sed nõ est ad propositum literę. est. n. litera intelligenda, vt dixit Themi. Tertium quod colligitur est, quo modo ppositiones sint materiæ conclusioois. videtur. n. q; non, nam sunt effectrices causæ, & non materiæ. Rñdent omnes propositiones rõne medij termini esse effectrices causas, rõne verò extremorum sunt materiæ. Auer. aũt Respondet, q; propositiones ideo materiæ assimilantur, qa sunt potentia ipsa conclusio. at conclusio est forma, quia aduenit propositionibus. & certe idẽ est. propositiones. n. sunt potentia conclusio ratione termioorũ. Et ita hæc rñsio non differt ab illa. Quartũ quod colligitur est, q; triplex est forma. videlicet cõpositionis, alterationis, & vtriusq;. et hoc quod H dicit est bene dictũ, quia ex Themistio accepit. Sed applicatio huius ad verba barbaræ trãslationis non est audienda, quoniam nõ est ad propositum, hæc sunt quæ ex commento colliguntur, cætera pateot.

Primũ ex commento.

Secundum.

Tertium.

Quartum.

Circa hæc accidunt difficultates textuales primo, deinde qõnes difficiles. Prima est, qa superius dixit partes se tenere ex parte formæ, nũc aũt illas esse materias totius. Expositores litigãt inter se, & oẽs possunt reduci in bonũ. Mihi tñ videtur q; partes definitionis, quatenus definitio est totũ, sunt vti materiæ, & hoc respectu definitionis, respectu definiti, cũ illius relatione quælibet sit totum, formæ dici possunt. partes. n. diffinitionis, ad definitiones sunt partes, ad definitum quælibet illarum est totum, & vniuersale siue prædicatũ per modum totius. vt aĩal ad definitionẽ pars, ad hoĩem vero genus & totum.

Dubitãtes. Prima. Partes, materię an formę rationem habeant.

Secunda est, verum triplex sit materia. & videtur q; non, qm̃ Arist. vult Primo Cœli indiuiduum esse materiam,

Secunda. An triplex sit materia.

riam, vniuersale formam. ait. n. qui dicit coelum, dicit formã, qui verò hoc coelum, dicit materiã. 2. intellectus potestatis est materia oĩum abstractorum, & intellectorum apud Auer. & tñ non est materia aliquo triũ modorum. Similiter intelligentia inferior est materia respectu superioris, vt. 3. de Aĩa dicitur cõ. 14. & non aliquo trium modorum. 3. phãtasma est materia, vt dicĩ. 3. de Aĩa cõ. 36. & nullo dictorum modorũ. vltimo primo Meteororũ, hæc inferiora sunt materia superiorũ, & in nullo genere materiæ.

Solutio. Dici põt φ materia vno modo accipi põt fm illum modũ fm quem fuit inuenta, hoc est inquãtum est pars alteri inexistẽs, & sic est triplex, qa aut inexistit virtute, & sic est alterationis materia, aut actu, & sic est compositionis, aut partim sic & partim aliter, & sic est tertia materia. Alio modo põt sumi materia fm intellectum trãsumptiuum, qua ratione vniuersale erit forma, quatenus est principiũ agendi in intellectum, singularia erunt materia, quatenus sustẽtant vle. Similiter intellectus potestatis est materia abstractorũ quatenus ab illis perficiĩ. B Similiter & respectu intellectorum. phãtasma est materia, quia subiectum circa quod agit intellectus. & ita materia fm intellectum quo inuẽta est, triplex tãtum reperitur. fm intellectum transumptiuum sunt plures modi.

Tertia. An semen agat ad generationem. Tertio dubitãt an semen agat ad generationem. & arguunt nonnulli φ non. quia aut dũ est, aut dum non est. non dum est, qa tunc ageret ad sui corruptionẽ, dum verò non est nihil est causa. 2. nullum imperfectum est causa effectrix perfectioris. φ verò non sit causa materialis arguunt, qa nullum vniforme põt esse materia rerũ difformium. *Positio Aristo. in lib. de gene. aĩalũ.* Arist. verò tenet φ semen sit causa materialis & causa effectrix foetus geniti. materialis quidem fm sui partes corporeas & crassiores, quæ licet sint actu vniformes, sunt virtute difformes. effectrix verò fm spirituosam, in qua spiritus residet generatiuus decisus à patre et matre. qui vt instr̃m generantis & vniuersalis & particularis. videlicet hoĩs & Solis agit. Tunc ad primum dico, φ agit qñ est ad generationem, qñ non est semen, sed C cõuersum in membra aĩalis, agit ad conseruationem, qa ea virtus quæ erat actiua foetus, cõuertitur in regitiuam: nec est inconueniens aliqd agere ad corruptionẽ sui per accidẽs. Ad secundum dici põt φ imperfectius põt esse causa pfectioris, vt instr̃m alicuius agentis nobilioris, & sic semen est agens aĩal vt instrumentum aĩalis & coelorũ. Sed replicant contra, qm̃ si semen agit aliquod perfectius se, aut continet illud, aut non. Si non, tunc nõ magis ageret illud q̃ aliud. Si continet illud, vel virtualiter vel formaliter. non formaliter, qa semen non est animatum formaliter. Si virtualiter igĩ perfectius eo. Secũdo semen est impfectius effectu hoc est aĩali ipso. Sit igitur aĩal productum perfectionis vt octo, ita φ sit perfectius semine vt quatuor. Tunc arguo, semen pducit perfectionem aĩalis vt quatuor, residuam quæ est vt quatuor vel producit, vel non. si non, producit igĩ effectus sine causa. Si producit, igitur ageret vltra gradũ proprium. D Dico ad primũ, φ semen continet virtualiter aĩal generandum, sed non virtualiter principaliter, sed virtualiter instrumẽtaliter, & tale continens põt esse impfectius contento. Ad secundum dico φ aĩal productum est perfectius vt quatuor ipso semine: & tunc dico, φ cõtinet omnem pfectionem quã habet animal, hoc est totã vt octo. *An tantum sint quatuor animæ.* nec valet, igĩ perfectius, quia eam continet instr̃aliter. nec est inconueniens instr̃m agere vltra gradum, quem non cõtinet virtualiter principaliter, dũmodo contineat illum virtualiter instr̃aliter, hoc est vt instr̃m agẽtis principalis nobilioris. & ideo agit vltra gradũ proprium suæ perfectionis, non vltra gradum suæ continentiæ. hęc rea alias melius dicetur. nunc autem sit dictum intantum.

Petitio Platonis. Argumenta contra Plat. Consequenter quærãtur alia. Primum, vtrum tãtum quatuor sint rerum naturalium causæ. Respõdit Plato sex esse causarũ genera, quatuor quæ Arist. descripsit, & vltra illa adiecit exemplar, & instr̃m. Captiũculatores A duabus rationibus psuadẽt causas esse quatuor. Primo, quia numerus interrogationum est quaternarius. per interrogationem. n. factã ex quo res est, per materiam respondemus. per quid verò, per formã. per propter quid, per finẽ. per à quo res ista est, rñdemus per agens. Et qa non sunt plures formæ interrogationũ, ideo nec plures causæ. Secundo oĩs causa vel est intrinseca vel extrinseca. si intrinseca, vel est potentia, & sic habeĩ materia, vel actus, & sic habetur forma. Si extrinseca, vel præcedit effectum, & sic est agẽs, vel seqtur, & sic est finis. Alñ aliter aiunt. Sed oĩa sunt friuola. si. n. Arist. vidisset rem posse demonstrari, tã de numero causarũ demonstrationem dedisset, ideo quatuor esse causas enumero inter credita aut famosa. nec rõnes valent. *Quatuor esse tñ causarum genera, vt famosum, & nõ demõstratione sumẽdum est.* Prima non, qm̃ adhuc possunt esse aliæ interrogationes, vt quo scribis, dicimus calamo. & non reddimus causam agẽtem, sed instr̃m. Amplius cuius simulacro depingis. dicimus cæsareo, quod nec est agens, nec forma, sed exẽplar. Ad secũdam dico, B φ oĩs causa aut est intrinseca, aut extrinseca. sed extrinseca, aut præcedit, aut sequitur. verum non oĩs præcedens est efficiens. exemplar. n. præcedit, & instr̃m etiam, quæ tamen non sunt forma, aut agens, vel aliorũ aliquod. Sic igĩ dico quatuor esse causas, sed non per demonstrationem, sed solum vt creditum & famosum teneo.

Quomõ finis habet ratonẽ causæ. Consequenter quærunt, qñõ finis sit causa. Respondet Ioan. φ est causa non fm esse intẽtionale, sed fm esse reale. Sed hæc rñsio est contra Auer. 12. Meta. cõ. 36. vbi ponit φ forma balnei, vt finis, est res in aĩa. Amplius, finis vt habet esse extra aĩam, non habet rationem causæ; sed effectus, qm̃ est vltimũ absolute actionis. Alñ dicũt, φ finis conseruationis est in re, mouent. n. intelligentiæ propter finẽ conseruationis. modo finis iste est in re, finis verò factionis est in ipsa aĩa, siue in forma contentus. Sed nec hoc placet. nam licet conseruatio sit in re, non mouet agẽs nisi vt intelligitur fm Auer. 12. Meta. cõ. 36. & 44. & alibi. Propterea solet dici aliud esse causam in re, & C aliud pro re. Similiter aliud est esse causam in esse intentionali, aliud pro esse intẽtionali. veluti aliud est esse causam ab æterno, aliud pro æterno. ab æterno. n. Deus fuit causa mundi, non tñ pro esse æterno. propter hæc tenent φ finis est causa in esse intentionali, quia vt sic habet rationem prioris & mouentis, non tamen pro esse intentionali, sed pro esse reali. sanitas enim in esse intentionali habet rationẽ finis, non tamen pro sanitate intentionali; sed pro sanitate reali. Hęc respõsio pronunc teneatur, donec melius appareat, scio enim rem non esse facilem.

RECOGNITIONES.

QVontã in causarum traditione enumerauit etiam causarum genera, & inter media causæ efficientis; & causæ finalis, ideo qs credere posset plura esse causarũ genera q̃ quatuor, merito in præsentiarum repetit quatuor esse causarũ genera, ad quæ omnia, quæ enumerata sunt, redigunt. & cum hæc repetere intẽdisset, incœpit à materiali causa, & dicit, {oẽs autem nunc dictæ causę in D quatuor incidunt modos manifestissimos}. i. qui ab omnibus sine controuersia conceduntur. {elementa. n. syllabarum, & materia}, s. lutũ {vasorum}. s. fictiliũ, {& ignis & hmõi corpora}, s. aer. aqua, & terra, s. mixtorũ; {& partes totius, & suppositiones cõclusionis, sicut ex quo causæ sunt}. i. causæ sunt materiales. est tñ differentia, vt Simplicius dixit, φ literæ sint materia syllabarum cõpositione. quatuor corpora simplicia materia sunt mixtorũ, partim cõpositione, partim alteratione. Dicit ẽt Simplicius propositiones nõ inesse conclusioni, ideo melius, vt inquit, effectrices cõclusionis causæ dicẽdæ sunt: fortasse ppositiones insunt cõclusioni quo ad terminos; ex quibus sunt propositiones. oĩs enim conclusio constat maiori & minori extremitate, ex qbus ppositiones sunt. deinde sequitur ille textus, {harum aũt aliæ quidẽ sunt sicut,} qui continuari debet cũ principio, vt Philop. inquit, hoc pacto. {oẽs autem nunc dictę causę in quatuor

incidunt

incidunt modos manifestissimos. harum aũt aliæ qdem sunt, sicut subiectum & partes,} de quibus exempla assignauit, {aliæ autẽ sunt sicut quod quid erat esse}.i. forma, à qua est ipsum rei esse. {& totũ & cõpositio & species.} & cũ dixit {totum,} id intelligit quod cõpositione constat, & cũ dixit {& cõpositio} intelligit id, quod alterascentibus inuicẽ simplicibus in compositi generationem veniunt, vt Alex. exposuit. nã Peripatetici, vt dicit, compositũ constare arbitranť, quasi alterascentibus inuicẽ simplicibus. At Plato in Timæo materiam imutabilem oĩno esse asserit. fortasse, vt Simpl. scribit, Peripatetici de materia proxima loquunť, qualia sunt quatuor elementa mixtorũ. Plato verò de materia oĩno remota, atq; prima loqtur, quæ penitus est informis. hanc.n. non cõcedit alterari. deinde de effectrice causa assignat exempla, & dicit, {semen aũt, & medicus, & consiliãs, & omnino faciens est principiũ vnde motus, aut status, aut mutationis.} non tñ eodem modo, nã consilians prima factionis exhibet instituta, nihil sua opa, aut suo labore attingens. medicus verò sua opera agit. At semen inter effectricem & materialẽ aliquo pacto ambigit, vt Alexã. & Simpli. exposuerunt, si quidem trãsmutatum & genitum ipsum quoq; sic demũ aget. cũ proprie effectrix causa, vt fateť Alexã. generationis imunis esse debeat. Qua rõne fit, vt tam Alexã. q̃ Simplic. per semẽ menstruum intelligant alteratum à calore seminali, qui decidit à mare. possumus ẽt intelligere per semen, illud quod à mare separať, & miscetur menstruis. vbi attẽtione dignum in cõmentarijs nos esse secutos medicorũ opinionem, qui asserunt semen esse materialẽ & effectricem causam fœtus. materialẽ quidem sm sui partes crassiores, & corpulentiores, effectricem verò sm sui partes tenuiores, atq; spiritualiores, in q̃bus residet spiritus genitalis. At nunc dicimus hoc esse falsum, & contra Arist. in lib. Primo & Secundo de Generatione aĩalium. ibi.n. Arist. asserit virtutem genitalẽ non esse aliud, q̃ calorem maris, qui per semen decisum à mare fertur tanq̃ per vehiculum vsq; in mẽstrua, vt calefaciat illa, quibus calefactis, dixit semen partim resolui in vapores. s. sm partes sui tenuiores, partim post aliquot dies regurgitare per orificium vteri, & exire. Quare per semen, cũ intelligit calorẽ seminalem, non possumus intelligere nisi effectricem causam, & hęc expositio est vera. deinde quartũ causæ genos adiungit, & dicit, {aliæ aũt}. s. causæ sunt {sicut finis, & bonum aliorum. & tu intellige, vt Alexã. inquit, sicut finis aliorum, & sicut bonũ aliorum. videlicet quorũ est causa. finalis.n. causa veluti sanitas tanquã finis est aliorũ ipsius gratia sumptorum, veluti deãbulationis, & potionis, & cęterorum id genus. sic ẽt sanitas bonum ẽt est eorũdem. & assignat causam, & dicit, {quod.n. cuius causa potissimum est, & finis aliorũ volunt esse.} sed qm̃ non omnia finem habent bonũ, qui.n. voluptatem finem sibi constituunt, non bonũ habent finem, ideo dicit, {differt aũt nihil idem dicere bonum, & videri esse bonum}. s. quo ad mouendũ agens ipsum ad agendũ. de re hac primo Ethicorum satis. tũc epilogat, & dicit, {causæ igitur hæ, & tot sunt specie,} dixit aũt Eudemus duas tm̃ olim causas cognouisse oẽs, materiã videlicet, & effectricẽ, formam verò multi, ipsum aũt cuius gratia perpauci. nobis verò causa hæc princeps, primariaq; esse videť. nam opera, laborq; oĩs alicuius gratia atq; boni capi videť. si.n. interdum Medicus febrem ęgro peperit malã simpliciter existentem, dũ tamen hanc parat, vt bonũ facit. consimili ratione, qui minus malũ elegerit, bonum assequtur, vt qui grauiora cauens mortẽ sibi consciscit. hæc.n. nõnulli ad calumniam obijciunt, melius tñ & facilius soluere licet.

Medicorum de semine opinio falsa cõprobat.

DILVCI.

Modi verò causarum numero quidem sunt multi, | capita verò recisi, & ipsi pauciores erũt. Dicuntur.n. causæ multifariã. Et ipsarum quæ eiusdẽ generis sunt, alia prior, alia & posterior.

E vt sanitatis Medicus atq; Artifex. Ipsius quoq; diapason, duplum, atq; numerus. Et semper hę quæ continent ad eas quæ sunt singulares.

ANT.

Modi aũt causarũ numero quidẽ sunt multi, capitales aũt & hi minores. Dicuntur.n. causæ multipliciter, & ipsarũ, quę similium specierum sunt, prius & posterius alia alia, vt sanitatis Medicus, & Artifex, & ipsius diapason duplũ & numer⁹, & semp cõtinẽtia ad singularia.

Genera causarum rõne quadam ad quatuor ipse reduxit, nunc vnũquodq; genus vult per modos diuidere. & & hoc ꝓponit. modi verò causarum numero qdem sunt multi, ꝓpterea sunt à nobis prętereundi. in capita verò recisi, & ipsi pauciores erũt. licet multi, qa causæ multifariã dicunť, licet itaq; pauciores, non tñ ita pauci, qn excedãt numerum causarũ. Sed quid Aris. per modos intelligat? F Auer. rñdet per modos Aristotelẽ velle accidẽtia causarum. rectius puto differẽtias modales. genus.n. causę, cũ non sit in prædicamẽto aliquo, nõ per veras drĩas diuiditur, sed per modales quasdam drĩas, quæ sunt quędã contractiones similes differẽtijs, quæq; ẽt accidentia dici possunt, cũ non sint essentiales. Prima itaq; drĩa erit, q causarum eiusdẽ generis vna est prior, alia cõior. qd' Auer. in omni genere verificat, vt patet in exẽplis eius. Sed dubitať de qua prioritate Arist. sentiat ꝑdicationis, aut causalitatis, conueniunt oẽs de vtraq;. Nouus expositor eo moueť, q exempla possunt accõmodari vtrisq;. Primus Expositor, quia causa vl̃is in causalitate est quodãmodo etiã pręedicatione cõis. Sed contra nouum expositorem videtur, qa Arist. in formis non põt ponere priorem sm causalitatẽ formæ, cũ forma vna sit vnius, sed bene priorem sm prædicationẽ. similiter nec in finibus id spectari põt. Contra expositorem verò primum videtur ẽt, quia Sol est causalitate prior, non aũt prædicatione. Dici põt G ad argm̃ contra nouum expositorẽ, q ipse loquť solum in agentibus causis, non in cæteris. aut dici potest q ẽt in cæteris est finis cõis prædicatione & causalitate. Deus enim est finis cõissimus causalitate. Sanitas est finis cõis prædicatiõe ipsius medici, minus cõis erit, vt sanitas oculorum, quę continetur sub sanitate. Amplius in formis idem spectari potest. sensitiua anima est cõis causalitate & prior ratione ãi. aĩalis autem cõior forma ipso homine sm prædicationẽ. Ad illud contra expositorẽ primum, dici potest ẽt, q licet Sol nõ sit prior pręedicatiõe igne ipso calefaciente. rõ qua Sol concurrit ad calefaciendũ est cõior rõne qua cõcurrit ignis. nã ignis concurrit vt calefaciẽs, Sol vt alterans. Similiter spectari põt in alijs, licet rõnes illæ nonnunq̃ nõie careant, homo ad generationem hominis concurrit, vt homo, Sol non vt Sol, sed sub certa ratione cõmuniori, q̃ sit ratio hominis, quæ nomine caret: & ita omnis causa communis causalitate est communis prædicatione, saltem secundum rationem agendi.

Quid p modos.

An Deus sit causa finalis omnium.

Causa cõis causalitate, est cõis secũdũ prædicationem.

H RECOGNITIONES.

SImplicius per modos intelligit drĩas priuatarum atq; particularũ causarum, quæ eiusdẽ speciei sunt. supius aũt ibi, {Vno igitur modo} per modum intellexit differentias adinuicẽ primarum causarum, quẽadmodum solius materiæ, solius formæ, & cæterarũ. hoc est intellexit genera diuersarum causarum, & dicit. {Modi aũt causarum} subaudi sm singulas causarum species, i. vnaquęq; causa multipliciter dicitur, propterea subdit. } numero quidem sunt multi, capitales autem & hi minores }, id est pauciores sunt. qm̃ cumulantur in sex drĩas iuxta singulas causas, id est secundum singulas causarum species. veluti sex sm materiam; vel sex secundum formã, & sic de singulis, & hæc exponit, & dicit, {Dicũtur enim causæ multipliciter, & ipsarũ, quæ similium specierũ sunt,} id est secũdum singulas causarum species. & exponit primum modum, & dicit. {vt prius & posterius alia alia,}

cuius

cuius exemplum primo affert in genere causæ efficiẽtis & dicit, { vt sanitatis Medicus & Artifex, } deinde in genere causæ formalis, & dicit, { & ipsius diapason duplum & numerus. & amplificās hunc modum in singulis generibus causarũ, dicit { & semper continentia }, i. vſia { ad singularia }, i. ad minus vſia priores causæ sunt in singulis generibus causarũ. vnde Simplic. per causas priores cões ſm prædicationem intelligit, & per posteriores particulares, quę expositio est Philoponi. Porphyrius verò per priores intelligit eas, quæ propinquę sunt, per posteriores verò, quæ distantiores. & qa propinquiores passim sunt particulares, remotiores verò vniuersales, iden per priores causas Arist. intelligit particulares, per posteriores verò intelligit vſes. Quã expositionem tandẽ Simpli. concedit, assignans exempla in alijs generibus, in genere causæ materialis propinqor causa est hoc æs, remotior verò æs, aut aqua, aut corpus. In finali causa, ꝓpinqua & prior causa est hęc valetudo. remotior verò & posterior cõualescẽtia, & habitus, & qualitas. Hãc autem dĩtam tetigit superius cum dixit, { & horũ genera } ea aũt, quæ diximus in cõmentarijs de priori & posteriori, non sunt necessaria, quia Arist. de prion & posteriori loqur ſm prædicationem, vt patet per Græcos expositores. Quo verò ad verba attinet, diapason consonantia est, cuius proxima quidẽ causa, duo ad vnũ, longinquior autẽ dupla, & longinquior adhuc numerus est. Insuper etiam, vt Simplicius inquit, hæc diuisio causę secundum prius & posterius, est causæ per se, vt postea patebit, in vnaquaq; causa secundum genus.

DILVCI. Insuper vt accidens, & huius genera vt statuæ. alia ratione Polycletus, alia quoq; statuifica. Accidit enim statuificæ vt sit Polycletus, & ea etiam quæ continent accidens. Veluti, si homo sit causa statuæ, & omnino animal.

ANT. Amplius aũt, vt accidens, & harũ gña. Sicut statuę aliter Polycletus, aliter statuifica. qm̃ accidit statuificę, qđ Polycleto est esse. & cõtinẽtia accñs, vt si hõ causa sit statuę, aut oĩno animal.

Secunda diuisio est, ꝙ causarum alia est per se, alia per accidens, quę non tantũ potest esse in specie, sed & huius genera. vt statuę, A lia rõne Polycletus, alia quoq; statuifica. causam huius reddit & inquit, accidit. n. statuificæ vt sit Polycletus, & accidunt, sup. ea quæ continent accidens, illud videlicet Polycletum. veluti si homo sit causa statuæ & oĩno animal. Sed dubitatur, ꝙ licet statuificę accidere videt Polycletus, non tñ videntur accidere hõ, & aĩal, cum nihil possit statuam facere, nisi homo & aĩal. Dici põt ꝙ Arif. per causam per accidẽs intelligit omne quod contingit causæ per se, quod non est de rõne eius. Modo, licet hñ & aĩal necessario insint statuificæ, tñ non sunt de ratione per se statuificę. nam eius ratio est artifex faciens statuam, vbi nec homo nec animal ponitur.

RECOGNITIONES.

Secundum Philoponum & Simplicium quum demonstrasset in ea causa, quæ est per se, proximum & remotum, vult nunc idem demõstrare, & in ea quæ est ſm accidens: & priusquã demonstret hoc demonstrat differentiam eius, quod est per se ab eo, quod est per accidens, & dicit. { Amplius autem vt accidens }, i. amplius autem causa dicitur non solum per se, sed, vt accidens, { & harum } . i. causarum, quæ sunt vt accidẽs, etiam { genera } sunt causæ per accidens: cuius exemplum affert in causis efficiẽtibus, & dicit, { sicut statuæ aliter Polycletus, aliter statuifica } subaudi causa est. Polycletus quidem per accidens, { qm̃ accidit statuificæ, quod Polycleto est esse } . i. ratio Polycleti. per esse enim rationem intelligit. Dicit Philop. statuificæ accidere Polycletum, quemadmodum in prædicamentis dictum est, ꝙ domino accidat homo, & quod accidens continet etiam causa est per ac- cidens. Simplic. autem dicit statuæ per se causam esse statuificam, per accidẽs Polycletum, qm̃ accidit statuificę, vt Polycleto ea nomen esset, nec solũ Polycletus est causa per accidens, sed { & continentia accidens vt si homo causa sit statuæ, aut oĩno animal. } sic igitur ea, quæ accidunt causis per se, per accidens sunt causæ, & ẽt ea genera, quæ per se insunt accidentibus, quatenus insunt causę per accidens, & ipsa per accidens causę sunt. verbi gratia Polycletus per accidens statuæ causa est, huic per se insunt homo, & animal, homo igitur etiã statuæ causa per accidẽs est, pari pacto animal ẽt. Quod verò ad verba attinet, cum dicit statuificæ accidere esse, quod est Polycleto per esse intelligit rationẽ, qua Polycletus est Polycletus, & non Socrates, nec per accidere intelligit inesse statuificæ, vt subiecto. non enim statuifica est subiectum rationis Polycleti. sed per accidere intelligit esse extra rationem illius, vt quid extraneum, vt in elenchis dictum est. accidit igitur statuificę ratio Polycleti, qm̃ non est de essentia statuificæ. & per continentia accidens, intelligit ea, quæ sunt vniuersaliora ipso Polycleto, quem dicit accidere statuificæ. qualia sunt homo & animal. quo verò Philo & Simpl. intelligant hunc locum, dictum est.

Quæcunque accidũt causis p se, sunt causæ p accidens.

A B C D

DILVCI. Sunt autem & accidentium, alia remotiora alijs, atq; propinquiora. vt si albus ac musicus causa statuę diceretur.

ANT. Sunt aũt & accidentiũ alia alijs lõgius & propius vt si albus, & musicus causa dicanť statuę.

Voluit habere in oĩbus causis per se esse alterã remotiorem, alterã effectui propiorem, nunc hanc distinctionem applicat ẽt causis per accidẽs, & inquit. sunt autem & accidentiũ causarum alia remotiora alijs, atq; propinquiora. vt si idẽ homo albus & musicus causa statuę dicatur, erit in hoc casu iste ordo, ꝙ proxima causa per accidens est subiectum post hãc musicum, cum hoc insit aĩæ. post hãc albũ, quod corpori inest. subiectũ vt Polycletus propior causa per accidens est, cum albũ & musicũ non sint causæ, nisi propter subiectũ. Musicum prior causa, qm̃ forma est propior composito, ꝗ̃ corpus & materia. Similiter est in anima ipsa, cui & ars statuaria inest.

Sed dubitatur primo, quia in his quæ sunt per accidẽs non est ordo: igitur non potest assignari hoc prius, illud posterius. Secundo videtur, ꝙ musicum sit propius statuifico, ꝗ̃ Polycletus. nã musicum & ars statuaria sunt in eodem subiecto, & parte subiecti. at Polycletus non est in aĩa. Dico ad primum, ꝙ in his quæ sunt per accidens non est ordo in causando, cum non causent, sed nisi coniungantur ijs quæ per se causant, sed est ordo prædicãdi. Per idem ad secundum, licet fortasse musicum esset proprius ipsi statuificæ ꝗ̃ sit Polycletus quo ad esse, non autem quo ad subijci, cum ipse Polycletus immediate recipiat prædicationem statuificæ. Musicus verò non nisi ve accidit Polycleto vel alicui parti eius. ita videť ꝙ sit Polycletus propior ipsi statuario. Est & alia ratio vt in cõmento accipitur, quia Polycletus est minus commune, quo communius est musicum, quo rursus album, cum etiam competat non animalibus.

Dubitatio prima.

Scda dubit.

Solutio.

RECOGNITIONES.

Cum demõstrasset causas per accidens, nũc ostendit eas diuidi in ꝓpinquius & remotius pinde atq; causas per se distinguebamus, & dicit. { Sunt aũt & accidentiũ } . i. causarũ per accidens, { alia alijs lõgius & ꝓpius } nã Polycletus per accidẽs statuę causa est, & albus et musicus, { sunt tñ & accidentiũ alia alijs lõgius & ꝓpius vt si albus & musicus causa dicanť statuę, } tñ causę dicuntur remotiores, qa Polycleto acciduot, qui est causa propinquior. Polycletus vero causa propinquior. Philoponus exponit dupliciter hunc locũ, vno modo ꝙ Arist. intelligat per ꝓximas causas ſm accidẽs minus vſia, vt est homo, per remotiores aũt magis vſia, vt aĩal, & aĩatum. dicit ẽt Philoponus, ꝙ Arist. induxerit id, quod dicit in

præsenti textu ad ꝓbationem eius quod prius dixit. nam cum dixisset causarum per accidens esse alias proximas, alias remotas, in præsenti textu reddit causam, & sic legendum est {autem} pro qm̃: q. d. qm̃ {sunt & accidentium}. i. causatum per accidens {alia alijs longius & propius.} & assignat exēpla causarum per accidens longiorum, qm̃ assignauit exemplum causarũ per accidens propiorum, & dicit, {vt si albus et musicus causa dicãtur statuæ} subaudi causa sunt remotior, Polycletus verò propior. exponit ẽt Philoponus aliter, & intelligit per propinquius & remotius id, quod est magis familiare, & minus familiare, & sic musicũ est causa per accidens ꝓpior, qm̃ est familiarius, cũ nulli alteri accidat q̃ hoĩ, qui per se accidit statuificæ. minus aũt familiare est album; qm̃ & alijs multis prẹter hoĩem inest. Sed Simplicius dicit tam in per se, q̃ in per accidẽs causis propinqus & remotius accepisse Arist. ex cõtinentibus & contentis, cuius generis sunt gña & species. nã & in causis per accidẽs idẽ asserit, cũ dixit, {est autem, vt accidens, & harum genera.} **F**

DILVCI. Præter autem omnes quæ & per se dicũtur, & quæ per accidens. Aliæ vt potentes, aliæ vt operantes dicuntur. velut ædificandi domum ædificator, aut ædificans ædificator.

ANT. Præter autem omnes & proprie dictas, & secundum accidens, aliæ quidẽ sicut potentes dicuntur, aliæ verò sicut operantes, vt ædificandi domum ædificator, & ædificans ẹdificator.

Causæ ꝑ se, quædã in potẽtia quædã in actu operantẹs sunt.

Alia diuisio est, ꝙ causarum per se aliæ sunt in actu, vt ædificans, aliæ in potentia, vt ædificator. Auer. habebat textum mancũ, propterea ponderat, quod non debet. In græco enim est exemplum causæ potentis, & causẹ operantis, vt nos transtulimus.

RECOGNITIONES.

ASsignat ſm Simpliciũ quandam cõem differentiam omnibus causis, quæ traditæ sunt. ijs inq̃ quæ per se **G** & per accidens sunt, & dicit. {Præter autem oẽs}, s. differẽtias causarũ quẹ dictẹ sunt, & ꝓprie dictas}. i. tã quẹ dicuntur per se, {& ſm accidens} q̃ præter eas, quæ dicuntur causæ per accidens, est vna quædam cõis differentia, qua {aliæ quidẽ sicut potentes dicuntur}. i. qua aliæ dicuntur causæ in potentia, aliẹ verò sicut operantes}. i. causæ in actu. & assignat exẽplum in causis effectiuis.

DILVCI. Similiter aũt & in his dicuntur, quorum causæ sunt ipsẹ causẹ, vt huius statuẹ, aut statuẹ, aut oĩno simulacri. Insuperq; aeris huius, aut aeris, vel oĩno materiæ, & in accidentibus simili mõ.

ANT. Similiter autem dicuntur & in quibus causẹ sunt causæ, ijs, quæ dicta sunt, vt huius statuæ aut & omnino imaginis. & æris huius, aut ẹris, aut oĩno materiẹ, & in accidentibus similiter.

Ea quæ de causis ſm singulum genus diuisit, nunc de effectibus eodẽ diuidit. qm̃ alia vt propinqua, alia vt ge- **H** nera proferuntur. quẽadmodum si dixeris Polycletum effigiasse Diadumenũ, deinde diceres statuã, postremo imaginem, siue simulacrum. Insuper ẽt si dixeris esse causam aliquam effectricẽ huius æris, deinde æris, postremo materiæ. Similiter in effectibus per accñs põt esse cõius & minus cõe. Et voco effectũ per accidens illud q̃d coniungit̃ effectui per se, & est prẹter rõnem illius. veluti potus per se efficit cibum, per accidens sanum cibum.

Dubitatio. An vl'es causæ vl'es inferant effect⁹.

SEd dubitatur, qa si vniuersale esset causa vl'is effectus, tunc actiones nõ essent singulariũ. Secundo, intelligentiæ sunt causæ vl'es, & non sunt causæ, qa tunc ab eis proficisceretur nouũ, cõtra Philosophos Octauo huius. Tertio, causa particularis sufficit: igit̃ non sunt necessariẹ causæ vl'es. Aiaduertendum ꝙ cõcurrere ad actionem põt esse vno modo, vt rõ agendi cõcurrit. Veluti statui- **E** fica per artẽ quam habet agit. ars. n. est ratio agẽdi. Alio modo, vt ipsum quod agit, vt statuifica ipsa. tunc dico ꝙ causæ vl'es concurrunt vt rõnes agendi, non vt agentia. Vlterius dico, ꝙ in effectu sunt multa noua. Plato. n. genitus de nouo suscipit nomen hoĩs, & ita videt̃ quasi nouus hõ. nomen aĩalis, vt videat̃ nouum aĩal nomen subẹ, vt videat̃ noua substantia. nomẽ entis, vt videat̃ nouum ens. Tunc dico ꝙ ex parte agẽtis sunt rõnes agendi non vno mõ, quædam cõicatiuæ & vniuocæ, vt Callias generãs Platonẽ, per rationẽ qua homo est, cõicat effectiui rationem hoĩs, ea parte qua aĩal tribuit aĩalitatẽ, & in cæteris similiter. quare ex parte agentis sunt rationes agendi cõicatiue vniuoce. aliẹ sunt cões rationes agendi effectiue æquiuoce. nã intelligentia inferior concurrit ad generationẽ Platonis ſm gradum quo Plato est aĩal, non cõmunicatiue, qa non conuenit cũ illo in ea rõne, sed effectiue æquoce. Secunda intelligentia adhuc superior concurrit ad generationem eiusdẽ ſm gradũ quo est corpus, **F** & sic vsq; ad Deum. Et ita rões agendi sunt duobus modis, aut per cõicationem, aut per virtutem effectiuam. & vtroq; modo sunt causẹ vl'es. cõicatiue quidem sunt vl'es prædicatione, effectiue verò causalitate. Ad primã concedo actiones esse vl'ium tanq̃ rationum agẽdi, non tãq̃ agentiũ. Ad secũdum dico, ꝙ ab intelligentijs nihil noui proficisci tanq̃ ab efficientibus causis, sed tanq̃ à rationibus agẽdi, q̃bus agens ipsum particulare agit effectum sub oĩbus illis gradibus, videlicet hoĩs, aĩalis, corporis, substãtiẹ, & entis. Ad tertiũ patet solutio, licet agẽs particulare sufficiat agere, vt id quod agit, non tñ vt rõ agendi. Concurrunt. n. duæ agendi rationes, altera cõicatiua & vniuoca, vt vl'e prædicatione, altera effectiua æquiuoca, vt vl'ia causalitate. Et hæc à paucis intelliguntur.

RECOGNITIONES.

QVæ dixit in causis, eadẽ vera esse demonstrat in effectibus, & hoc ꝓponit, & dicit. {Similiter aũt ijs, quẹ dicta sunt.}, s. de causis, {dicunt̃ & in quibus causæ **G** sunt causæ}, i. & in effectibus, quorũ causæ sunt causæ. In ijs. n. differẽtias has esse asserit, quæ in causis sunt. sunt enim horũ alij ꝓpinqui, alij remoti. itẽ alij per se, alij per accidens. Et assignat exẽpla, & dicit. {vt huius statuẹ,} hæc. n. statua, in qua Milonis effigies, exẽpli gratia expressa est, propinquus effectus est. remotior verò statua simpliciter, & ẽt hac remotior est imago. propterea subdit {aut & oĩno imaginis.} Deinde assignat aliud exemplũ, & dicit, & æris huius, aut æris, aut oĩno materiẹ}, i. metalli. æs. n. vt Simpli. exponit, nõ, vt materialis causa, acceptũ est, sed vt effectus opificis metallorum. nã & ipsum interdũ propiquus effectus est, si ad hoc æs aspicias. Interdũ remotior si ad æs simpliciter, aut corpus, aut materiã addit, {et in accidẽtibus simil'r}. s. ipsorũ effectuũ, quæ. n. effectibus accidunt, & ipsa effectus sunt, per accidens tñ propinqores effectus per accñs sunt ea, quẹ propinqoribus effectibus per se accidunt, hoc est particularibus. remotiores verò horũ species & genera. hoc. n. rursum, qm̃ æs hunc colorẽ habet. effectus propinquior per **H** accidens est. remotior verò rursum simpliciter, & color.

De causa vl'i & particulari, q̃ɱo concurrãt ad effectum particularem.

In cõmentarijs diximus Deũ concurrere ad effectum ſm rõnem agendi vl'issimam, vt ſm gradum entis. Nũc occurrit. q. non parua. nam accipio ex parte effectus gradum, ſm quẽ concurrit agẽs particulare, qui sit A: & quæro, vel Deus cõcurrit ad productionẽ effectus ſm A gradũ, vel non. si concurrit, habet̃ contra ea, quẹ in cõmẽtarijs dñr. insuper si cõcurrit frustra erit agens particulare. nã Deus sufficit ad productionẽ effectus ſm oẽm gradũ. Si verò Deus non cõcurrit ſm A gradũ, tunc nõ erit vniuersalis causa: quippe cum agẽs particulare possit in aliquod, in quo Deus non potest, ẽt tunc particulare agens posset in aliquem effectum ſm aliquem gradum virtute propria, & non virtute primæ causæ, vt hic homo in hũc hominem secundum gradum A, non virtute Dei, quod videtur remotum à nostra mente. Quidam dixerũt parti-

ticulare agens in nihil posse fm aliquem gradum, quin in illud & fm eundem gradum possit causa vniuersalis, videlicet Deus, qm vniuersalis causa dicitur, quia pôt io illum effectū fm illum gradum, & adhuc fm vniuersalio rem, vt in huoc hoiem quatenus est hic homo, & quatenus homo. particularis verò, quia pôt io illum effectum fm gradum particularem, & non vlem. & cum dicitur, tunc frustra particularis causa cõcurreret, dicuot illā concurrere non quia illa aliquid possit, qood non potest vniuersalis, sed concurrit, vt determinatiua vlis actionis ad hunc effectum fm hunc gradum, ad quē tñ fm tãlem gradum oõ cnncurreret, nisi esset particularis causa illius determinatiua. Hęc aūt dicunt vt Peripatetici, quia fm Peripateticos ab vniuersali causa non puenit actio, nisi illa vniuersalis causa determinetur per particularē. Alij verò dixeruot vniuersalē causam, & particularem concurrere ad euodem effectum fm diuersos gradus, vt hic homo ad hunc hominē quatenus est hic homo. Vniuersalis verò causa cõcurrit ad hunc hoiem nnn quatenus est hic homo, sed qua hnmn, vel qua ens. nam effectus vniuersales in vles causas reducuntur. Tunc asserūt vniuersalem causam esse, quæ concurrit ad plures effectus, & ad eundem fm ratione vniuersaliorem. & ita concedūt Deum concurrere ad productionem huius hominis, non tñ fm a gradū, sed fm gradum entis. qm causa vniuersalis est, non quæ concurrit ad effectum fm nmnem gradum, sed fm rationem vniuersalinrem, particularis verò concurrit fm gradum proptium atq; particulariorem. quare di cerent causam particularem virtute Dei concurrere ad effectum particularem, verum q concurrat ad eum fm gradum particularē, videlicet fm a virtute propriæ particularitatis concurrit, licet ad effectū non concurrat nisi Dei virtute. Gregorius verò Ariminensis pro veritate asserit particularem ipsam causam, & vniuersalem, vide licet Deum concurrere ad effectum eūdem fm eandem rationem, atq; fm eundem gradum, verum non fm eundem ordinem, quia altera, vt particularis, altera, vt vniuersalis concurit. cum vniuersalis causa sit, quæ concurrit ad illum effectum fm eandem ratinnem, & ad alios, ad quos concurrunt agentia particularia etiam fm particulares rationes. dicit tñ nec agens vniuersale, nec particulare superfluere, qm non concurrant fm eundem ordinem, licet concurrant fm idem genus causæ. esset autem altera causa frustra, qñ vtraq; concurreret ad eundem effectum fm eundem gradum, & fm eundem ordinem.

Primo sent. narã dist. 35. & 36. q. 1. ar. 2. primo.

DILVCI. Adhuc aūt et hęc & illa cõplexa dñr, vt nõ Polycletus, neq; statuifica, sed Polyclet⁹ statuifica.

ANT. Amplius aūt complexa & hæc. & illa dicuntur, vt non Polycletus, neq; statuifica, sed Polycletus statuifica. Sed tñ omnes hæ multitudine quidē sunt sex, dictæ aūt dupliciter. aut. n. sicut singulare, aut sicut genus, aut sicut fm accidēs, aut sicut accidentis genus, aut sicut complexę, hę, aut sicut simpliciter dictæ. omnes tamē actu operantes, aut potentia sunt.

Quarta diuisio est, q causa quædam est complexa, videlicet ex causa pee se: & causa per accidens, quædam incomplexa, videlicet aut sola per se, aut sola per accidens. & hnc inquit. Adhuc aūt & hæc & illa, hoc est causę per se & causæ per accidens, complexæ causæ dicuntur. Vt noo Polycletus, qui est causa per accidens, neq; statuifica, qui est causa per se, sed Pnlycletus statuifica. Qua ratione fit, vt sit causa incomplexa ea, quæ est aut causa pee se tantum, aur causa per accidens.

Dubitatio. An aggregatum ex causa per se & per accidēs sit causa per accidēs, vel per se.

SEd dubitaī, an illud complexum Polycletus statuifica sit causa per se, aut causa per accidens. Rñdent Sorticolæ, q totū illud est causa per accidens, per regulam illam. copulatiua habens alterā partem necessariam, & alteram contingentē, tota est contingēs. Cum igitur illud copulatū sit ex causa per accidens, & causa per se, totum erit per accidens. Sed hoc est puerile. Primo, qa totum illud non esset per accidens, si totum esset per accidens. Si. n. totum calidū sit frigidum, noo erit mixtū. quare, si debet esse mixtū, debent remanere ambo. Secundū, illud complexū non est complexū copulatione, sed est aggregatum per accidens. igitur non magis vnum q̃ alterum. Dico igitur, q istud non est causa nec per se nec per accidens, sed ambæ. Regula verò sua est vera de aliquo toto. nā omne totū est tale, sicut vilior sua pars. At illud complexum non est totū, cum sit quoddam ioconiunctum. Sunt qui volunt Aristotelem intelligere, q causarum ad vnum concurrentium aliquæ sunt plures, veluti ad statuam æs & statuarius. Aliqñ vna, vt Deus, qui se solo fecit mundū apud Platonem & concurrentiū ad vnō quędam sunt eiusdē generis, quędā diuersorum generū. Ad hois. n. genitură concurrunt quatuor causæ, quæ differūt genere, & diuersæ causæ eiusdē generis, vt hō, sol, & cęte ra id genus. Verū huic obstant exēpla Arist. quæ videntur de complexione dictionaria, & non de concursu.

Alia expositio.

RECOGNITIONES.

CVm dixisset causarum & effectuū differentias, ounc addit vltimā differētiam, & dicit. {Amplius autem complexa} subaudi & simplicia, {& hæc}, s. effectus, {& illa}. i. causæ {dicuntur.} & ponit exemplū in causis, & dicit. {Vt nō Polycletus, neq; statuifica, sed Polycletus statuifica} subaudi statuā facit. per quæ videtur intelligere cōplexam causam esse ex causa per se, & causa per accidens, & effectū complexum similiter. hoc. o. induit eius exēplum. Verū locus considerationis est. deinde cū enumerasset sex modos, tū in causis, tum in causatis, docet nunc oēs distinguere per potentiā & actum, vt multiplicentur in duodecim. nā sex ducta in duo producunt duodecim. vnde dicit. {Sed tñ omnes hę}. s. causæ {multitudine quidē sunt sex, dictæ autē dupliciter}, s. per potentiā, & actum, & sic resultāt duodecim, & enumerat illos sex modos, & dicit. {Aut. n. sicut singulare} id est sicuti proxima causa, {aut sicut genus}, i. aut sicut remota causa, hęc est prima diuisio, & duo modi: {aut sicut fm accidens} subaudi aut sicut per se, hæc est secūda diuisio, & duo alij modi. & subaudi causæ per accidens {aut} est {sicut accidētis genus,} aut subaudi sicut proxima causa per accidens, tuoc addit tertiam diuisionem, & dicit. {aut sicut cōplexa hæ, aut sicut simpliciter dictę.} quare sunt sex modi, & tres diuisiones, qm aliæ sunt per se, aliæ per accidens, aliæ proximæ, aliæ remotæ, aliæ simplices, aliæ complexæ. Deinde docet distinguere per potentiam, & actum, vt ducat illos sex in duodecim, & dicit, {Omnes tamen actu operantes, aut potentia} scilicet nperantes {sunt} quare erunt duodecim.

Modi causarum ad duodecim colliguntur.

DILVCI. Hæc tamen omnia multitudine sunt sex. dupliciter autem dicuntur. Nam aut vt singulare, aut vt genus, aut vt accidens, aut vt genus accidentis, aut vt complexa hæc, aut vt simpliciter dicta. omnia vero, aut actu, aut potentia.

Modi causarum vt dicit Themis. sunt sex. particulare & vniuersale, per se & pee accidens, quorum sunt & vniuersalia & particularia, complexum & incomplexū. hi sex modi diuisi per duo videlicet actum & potestatem sunt duodecim. nam sex ducta io duo, aut ē cōtra reddūt numero duodecim. Animaduerte q secunda diuisio debet sic intelligi, aut vt accidens & supple per se, quorum aliqua sunt vt particularia, alia vt genus, sic enim est exponendum, nisi sit in verbis diminutio.

ANT. Intersunt verò intantum, q operantes & singulares, & ea quorum sunt causæ, simul sunt et non sunt. Vt qui medetur cū eo quod sanatur, & qui ædificat cū eo quod ædificatur. Sed quæ

ſunt poteſtate, non ſemper. Corrumpuntur.n. non ſimul domus & ædificator.

ANT. Differunt aũt intantum ꝙ operãtes quidem & ſingulares ſimul ſunt, & nõ ſunt, & quorum ſunt cauſę. ſicut hic Medicus cum hoc, qui fit ſanus, & hic ædificator, cũ ædificato. Quæ autem ſunt ſm potentiam, non ſemper. corrumpitur enim non ſimul domus, & ædificator.

Differentia eſt hæc, ꝙ cauſa in actu & ſingularis eſt ſimul cũ effectu in actu. Adiecit & ſingularis, quia de vli nõ eſt verum. Poteſt.n. remanere cauſa vlis, vt ædificãs, licet nõ remaneat hoc vel illud ædificatum. cauſa verò in potẽtia, & ſi de contingẽti nonnunꝗ corrumpi põt cum effectu, tñ poteſt remanere interdum ipſa effectu corrupto, interdum contra effectus ipſa corrupta.

Dubitatio. An cauſa in actu, non aũt in potẽtia ſimul ſit & nõ ſit cum ſuo effectu.

SEd dubitãt quo modo cauſa in actu, & effectus in actu ſimul ſint. Rñdent expoſitores eſſe intelligendũ quo ad fieri. hoc mõ, ꝙ ſi effectus actu fit, cauſa agens actu facit. & ſi cã actu facit, neceſſario effectus actu fit. non aũt quo ad potentiã. cauſa.n. in potẽtia & effectus in potẽtia nõ ſimul illo mõ ſunt. Sed obijciunt huic. primo tũc ędificatore ędificante, domus neceſſario fieret. Probať. nam ædificante agente fundamenta, fundamenta neceſſario actu fiunt. Factio fundamẽtorum eſt cauſa in actu factionis parietum, hæc eſt cauſa tecti, hæc verò cauſa eſt actu ipſius domus. igitur domus neceſſario fieret ædificatore ædificante. Secũdo, relatiua ſimul ſunt & non ſunt: ſed cauſa in potentia & effectus in potentia ſunt relatiua: igitur ſimul ſunt & nõ ſunt. & ita non tantum cauſæ actu et effectus actu.

Solutio. Dici põt, ꝙ aliquid eſt abſolute cõtingẽs, quod ex conditione eſt neceſſariũ. vt fundamentum fieri eſt abſolute cõtingens, ſed poſito ędificãte in actu eſt neceſſariũ: tunc dico, ꝙ poſita cauſa in actu & applicata effectui, neceſſario effectus eſt quo ad fieri, non quidẽ neceſſitate ſimpliciter, ſed ex ſuppoſitione. Modo dico, ꝙ poſito ædificante in actu ponitur aliqd domus in actu fieri, & per conſequens domus, non tñ ſequitur neceſſario domum fore, qa generatio fundamentorũ non eſt cauſa in actu generationis parietum, ſed effectus medius, oĩa enim ſunt ab ædificante. Vbi tñ eſt vna cauſa prima in actu, è qua fieret ſecunda cauſa in actu alterius effectus, è qua rurſus alia alterius. Dicerẽ oĩa neceſſario venire poſita prima in actu, non neceſſitate ſimpliciter, ſed ſupponi. Modò, in nullis eſt ita, aut in valde paucis. licet.n. cauſa prima ſit actu cauſa ſecũdæ, non tñ eſt cauſa actionis ſecũdæ, qua ipſa agit in tertiã. Poteſt.n. prima agere ſecundam, & illa ſecunda fieri, nõq; applicari tertiæ. & in hoc ſunt decepti. nã erit cauſa factionis paſſiuę, non aũt actionis illius actiuæ in aliud. Ad ſecundum, relatiua ſunt ſimul & non ſunt, quę referũtur inuicem relatione actuali, quæ verò relatione aptitudinali, non oportet.

RECOGNITIONES.

Cauſarum in potẽtia & in actu diſcrimen.

CVm diſtinxiſſet ſex hos modos per potentiam & actũ, differẽtiam eorũ, quę potẽtia ſunt, & quę actu, explicat, & dicit. {Differunt aũt intantũ ꝙ opantes quidem & ſingulares ſimul ſunt, & nõ ſunt, & quorum ſunt cauſæ.} & cũ dixiſſet {operantes} addidit, {& ſingulares,} non tanꝗ alia ſint ab ijs, vt Simpli. inquit, quæ ſunt actu, ſed qm̃ operantia ſingularia ipſa ſunt. Hæc.n. agũt & patiũtur, non horũ ſpecies & genera, nihil.n. tale cõe per ſe ſubſtat. Philop. verò per ſingulares proximas cauſas intelligit. nã cauſæ operantes, quę ꝓximæ ſunt, ſimul ſunt, & nõ ſunt cum ijs, quorũ ſunt cauſæ. Dicit aũt Simpli. Ariſt. intelligere per cauſas potẽtia, cauſas quę opponuntur agẽtibus, talia aũt ſunt, quę non agunt. non agũt verò vel ea, quæ agere poſſunt, vel quę ab ope quieuere. quare per effectũ potentia nõ de eo intelligit, quod fieri põt, non.n. fieri poſſunt, quę iã ſunt. talis eſt qui ædificauit ædificator, & domus ædificata. Verum de ijs in di-

E lucidario libro.5. diſputa.3. ſatis diximus.

DILVCI. Oportet aũt ſemꝑ cauſam quęrere ſũmam, quẽadmodum & in alijs. vt homo ædificat, qa eſt ædificator, ac ędificator eſt per artẽ ędificãdi. Hæc igitur eſt prior cauſa. & in cũctis ſimiliter.

ANT. Oportet aũt ſemꝑ cauſam vniuſcuiuſq; ſummam quęrere, ſicut & in alijs: vt hõ ędificat, qm̃ ędificator eſt, ædificator aũt eſt ſm ędificatiuã. Amplius aũt aliæ qdem gña ſunt generũ. aliæ aũt ſingulares ſingulariũ, vt ſtatuę qdẽ ſtatuifica. hic aũt hmõi. & potẽtia quidẽ poſſibiliũ, operantes aũt ad opata. Quot igiť cauſę, & quo modo cauſę ſunt, nobis determinatũ ſit ſufficiẽter.

Hactenus genera cauſarum, ſpecies, & modales differentias expoſuit, nunc docet regulam, quã debemus obſeruare in ſciẽdo res, & effectus naturales. res.n. naturales habent plures cauſas diuerſas ſm genus, in eodem genere cauſæ ẽt plures. Docet nunc regulam ſciendi res ipſas naturales, qñ in eodẽ genere cauſæ habent plures cauſas. & ait. Illarum plurium cauſarũ in eodem genere ad ſciendũ rem, eſſe perquirendam eã cauſam, quæ eſt ſumma. Dicitur aũt ſumma apud Themiſtium ea quæ princeps eſt, & proxima, quæq; eſt terminus qõnis propter quid res eſt. Vnde inqt Ariſt. & cõtinuetur ſic, licet alicuius rei naturalis plures ſint cauſæ eiuſdem generis, tñ oportet ſemꝑ cauſam quærere ſummam, quẽadmodum & in alijs, hoc eſt artificialibus. vt homo ędificat, quia eſt ædificator, ac ædificator eſt per artẽ ædificandi. Hæc igitur eſt ꝑor cauſa, & vt diximus in artificialibus, & in cunctis naturalibus ſimiliter eſt dicendum. Ignis.n. calefacit quia calidus, eſt verò calidus, qa habet caliditatẽ, habens caliditatẽ eſt ſumma cauſa. Aiaduerſione dignum cauſam ſũmam dici propter tres conditiones.

Declaratio quid ſit cauſa ſumma.

Prima, vt non ſit per accidẽs. nihil.n. eſt ſummum & præcipuum alicuius quod eſt per accidẽs illius, non.n. ædificat ædificator, quia albus aut muſicus. Secũda, vt non ſit cauſa cõis pluribus effectibus diuerſarũ ſpecierum. ædificator.n. ædificat propterea qa habet artem ædificatoriam, non aũt habet hanc artem, quia habet artẽ factiuam, quæ eſt genus ad artẽ ædificatoriam: propterea nec ædificator ipſe ædificat, quia habet artẽ factiuam, eſt.n. nimis cauſa cõmunis. Propterea ait Themi. ꝙ cauſa ſumma eſt ea, quæ eſt proxima, & propria, ac tantũ illi effectus propria, & non cõis pluribus. Tertia vt non tantũ ſit cauſa effectus, ſed oĩum cauſarum eiuſdẽ effectus. veluti ædificatoria, quæ non tm̃ eſt cauſa domus, ſed ẽt quare ædificator eſt ædificator. Eſt.n. ædificator pro tanto, quia habet artem ædificandi. Summa igitur cauſa erit illa, quæ nec per accidẽs, nec cõiter, ſed proxime eſt cauſa effectus, & cæterarum cauſarum concurrentium ad effectum.

RECOGNITIONES.

CVm aſſignaſſet gña cauſarũ, & cuiuſq; generis modos, ſiue dñas, nũc aſſignat tria pręcepta ijs, qui quærunt ſciam rerum naturaliũ. cum.n. ſcire non ſit niſi per cauſam, ideo qui quęrunt ſciam rerum naturaliũ, primo quęrere debẽt cauſam potiſſimũ eius rei, cui9 ſciam quęrũt. Secundo vlium effectuũ ſummã cauſam inter vles, particularium ẽt ſummã inter particulares. Tertio effectuũ poſſibiliũ ſummã cauſam inter poſſibiles. effectuũ verò, qui actu ſunt, ſummã cauſam earũ, quæ illius cauſę actu ſunt. Sed qd ſit ſumma cauſa ſiue potiſſima, quã alij (vt Simpli. inquit) cõtentiuam appellãt. quærẽtes.n. propter quid hõ ædificat, rñdemus, qm̃ ædificator. propter quid verò ædificator ſit, qm̃ eſt ſm ædificatoriã artem, et in hãc deſinit ſciſcitatio ꝑꝑ quid. ꝑpea cauſam hanc ſummã.i. ſupremã appellant, qm̃ cum ad hãc aſcẽdimus qeſcimus. potiſſima.n. & princeps cauſa ędificationis ædificatoria ars eſt. Vnde in libris de partibus aĩalium dicit

cauſas

causas effectuum naturalium reduci, aut in necessitatem materiæ, aut in suppositionē finis. necessitas materiæ est propter qđ homo erectus incedit, ppea quia calor & spiritus multi corpus ad cœlum attolunt, hęc causa ex necessitate materiæ est. si autem dicatur, vt cœlum, & sydera homo contempletur, hæc causa ex suppositione finis est: quare vtraq; sūma ac suprema est, qm̄ in vtraq; quiescimus. est.n. suprema, qm̄ in quocūq; genere causæ ad aliquam ascendimus, in qua quiescimus, illa est suprema. Hactenus de recognitionibus Secundi libri.

Præterea generum quidem genera, singularium verò singularia oportet quærere, ceu statuificam quidē in statuæ, hanc autem huius.

Sunt qui contra Platonē hoc præceptū afferre sentiūt, vt Auer. ait. nā Plato posuit ideas vniuersalesq; causas esse particulariū. Contra hāc obijcit Aris. Rectius cū Themistio dicendū Aristotelē referre hoc ad sciam rerum naturalium. Dixit.n. vniuscuiusq; esse perquirendam causam particularē & propriā, quis opponere pōt illud fieri non posse in vl'ibus effectibus. Cui rñdens tale affert pręceptum. s. præterea generū, hoc est generalium effectorum genera, hoc est gñales causę sunt pergrendę in sciam illorū, singularium verò singularia. Verū in talibus semper sūma perquiri debet, videlicet ea, quæ inter vl'es est magis ppria effectui vl'i, & inter particulares, quæ similiter est sūma particulariū. verbi causa, pp quid ædificat hic homo, quia est hic ædificator. pp quid hic ædificator est, qa habet hanc ædificandi artē: Similiter & in vl'ibus fieri pōt, vt diximus. Et hæc expositio pōt esse ēt contra Platonē, qui rerū singularium haberi per cognitionem idearū posuit, quę non sunt particulares, sed vl'es causæ.

Et potentia quidē causas, effectiuū potentia, actu aūt, effectiuū actu. Quot quidem igiť sunt causæ, & quō cāæ, satis sit à nobis determinatū.

Tertiū præceptum est ad sciam rerum naturalium ēt referēdum. Vult.n. q effectorū potestate, reddēdę sunt causæ ptāte, & effectorū in actu, causę in actu cōstituendæ, atq; assignandæ. verbi causa, pp quid homo pōt ędificare. qa potest esse ædificator, aut est ædificator, pōt verò esse ædificator, aut est ædificator, quia pōt habere artem ædificandi, aut habet artē ædificatiuam. Sed si diceremus pp quid homo actu ædificat, & respondemus, qa est ædificator, aut potest esse ędificator non esset bona responsio, quia quæstio erat de effectu in actu, solutio de causa in potentia. Est autem ēt causa summa in his pergrenda, vt in effectibus potētia summa causarum potentia: in actu summa causarū in actu. Hæc igitur tria pręcepta ad sciam siue inuētionis, siue doctrinæ faciunt. deinde epilogat, & sermo eius patet. Hæc de causis tradit Arist.

Ea quæ Auer. dixit vsq; cōmen. 39. ex textus declaratione patent, suntq; perspicua seipsis.

Tex. 39. De casu & fortuna.

Cum & fortuna & casus de numero causarum dicantur: insup multa sint & fiant fortuna & casu. Considerandum igitur erit, quomodo in his causis sint fortuna & casus. & vtrum idem sint fortuna & casus. an diuersa. atq; omnino quidnam sit fortuna & casus.

Duplici ratione q de casu & fortuna sit agēdum persuadet. Primo, qa eaumerari solēt inter causas: immo vt dicemus inter primas & diuinas causas. Secūdo, qa multa in natura è casu & fortuna pficisci nemo dubitat. Propterea tria proponit de ipsis. primum, sub quo nā genere causæ duo illa genera collocentur. Secundū, sit ne casus & fortuna idem, an res causæq; diuersæ, Tertium, aggrediendum est, quid vtrunq; sit.

An agendū sit de casu et fortuna.

Sunt qui dubitant casum & fortunam non esse perquirenda, quia sunt per accidens, quorum nulla est doctrina, Quicquid velint recentiores, dici potest, q nō perquiruntur vt rationes sciendi, atq; media in demōstrationibus naturalibus, sed tanquam scibilia, quorū capi potest doctrina & scientia per multa prædicata per se & necessaria, vt videbitur. Sunt quoq; qui volunt caput istud Aristotelis esse inscribendum de fato, quod stare non potest, quia cum fatum enumeretur inter causas diuinas, in Metaphysica esset potius perquirendum. Amplius Aristote. vocat tycen, hoc est fortunam, casum vero appellat automatum, nihilque fati meminit. igitur non de fato, sed de casu & fortuna est agendum.

Non agit in hac parte de fato, cū inter diuina annumeretur.

Tex. 40.

Quidam enim & si sint necne dubitāt. Nihil enim è fortuna fieri dicūt, sed omnium causam esse quandam determinatam, quæ fieri à casu aut fortuna dicimus. Vt profectionis à fortuna in forum, inuentionisq; eius quem volebat quidem, non putabat autem inuenire causam hoc aiunt esse illum, qui ad emendum aliquid profectus est. Similiter & in cæteris, quæ a fortuna prouenire dicuntur, semper causam quandam est sumere, sed non fortunam.

Vt Themistius ait in tractando illa tria de casu & fortuna, prius Arist. perquirit quæstionē eam quæ in vnoquoq; negocio cognoscēdo maxime debet esse princeps & caput, sit ne in rei natura casus vllus aut fortuna: an inania potius vocabula temere circūferantur. Et q non sit casus vel fortuna arguit sic. si casus & fortuna eēnt maximæ essent causæ inuentionis amici apud forum, quem non præconceperunt: sed huius inuentionis causa nō est casus vel fortuna, sed profectio in forum emendi vel negociandi causa facta: igitur casus & fortuna non sunt. Et simili ratione in alijs dici potest, quorum causam afferimus casum vel fortunam. Semper enim reddi potest causa aliqua definita determinataq;.

Syllo. Auer.

Auer. format rationem sic. si casus est, casus est causa: sed casus non est causa: igitur non est. Quòd non sit causa probatur. Omnis causa est determinata atq; definita: nullus casus vel fortuna est determinatus vel definitus: igitur casus & fortuna non sunt causæ. Hæc est bona ratio, sed textui accommodari non potest.

Quòd si ipsa fortuna sit aliquid, absurdū vtique sanè videbitur, & dubitabit nō iniuria quispiam, cur nam sapientū antiquorum nemo generationis & corruptionis causas dicens, de fortuna aliquid determinauerit: sed vt videtur, nec illi è fortuna esse aliquid arbitrabantur.

Rō a diuisione sapientum.

Secundo arguit. Si fortuna est aliquid in rerum natura existens, videtur absurdū & dubitabile, cur sapiētum nemo de rerum naturaliū causis pertractans, de casu & fortuna pertractauerit. huius autem causa esse nō potuit alia, nisi quia eis videbatur, casum & fortunā nihil esse.

Tex. 42.

Verū & admirabile id est. Multa enim sunt & fiunt à fortuna atq; casu, quorū vnumquodque & si non ignorent reduci posse ad aliquam causam rerum quæ fiunt, quemadmodum antiquus sermo dixit. qui fortunam enecat, omnes tamen illorum aliqua quidem à fortuna, Alia autem non à fortuna esse profitentur.

Themistio videtur Aristotelem ducere argumēta in contrarium, Expositori verò q positionem illā confutet arguendo contra illā. Ego verò credo Aristotelē respondere per ordinē ad rationes. Fuit.n. prima ratio, quilibet effectus habet causā determinatā: igitur nullus est à casu vel fortuna. Respōdet Philosophus negādo consequentiam. nā ipsi concedunt antecedens videlicet q omnis effectus habeat causam determinatā: & tamen concedunt

etiam eorum quæ fiunt nonnulla fieri & esse casu vel fortuna, nõnulla nec casu nec fortuna. & ita consequẽtia nulla est. inquit. Verũ & admirabile est id quod dixerũt in prima rõne. nam multa sunt & fiunt à fortuna atq; casu, quorũ vnũquodq; & sic supple, tu in greco, non ignorẽt, immo sciant reduci posse ad aliquã causam rerũ quę fiũt, quemadmodũ antiquus sermo, quæ fuit prima rõ dixit, qui fortunam enecat: tñ omnes illi aliqua eorũ quæ fiunt aiunt esse à fortuna, aliqua verò nequaq̃. & sic cõsequentia nõ valet apud eos. Sed ambiges primo quare oĩs causa per accidens debet reduci ad per se. Secunda, dato q; oĩs causa per accidens reducatur ad per se, quo modn põt saluari effectus casualis vel fortuitus. Ad primam rñdet nonus expositor causam per accidens reduci ad causam per se, qm̃ omne per accidens est per aliud: & qa non proceditur in infinitũ in causis, quarũ vna est per aliam. propterea oporter deuenire ad vnũ per se & primũ. Sed ista ratio non valet, qa dicerem vnã causam per accidens reduci ad aliã per accidens, & illã adhuc in aliã, & sic in infinitum: qa in his quæ sunt per accidens non est inconueniens proficisci in infinitũ. Propterea ratio huius habebit demõstratiua in. 8. nunc verò dici põt causam per accidẽs esse defectũ & priuationem: oĩs autem defectus & priuatio reducunt in habitum & rectitudinẽ, habitus autem & rectitudo esse non põt nisi per se, quare causa per accidẽs reducit ad per se causam. Secundo, qa accidentia non sunt in accidẽtibus per se, sed in substãtijs. Igit causa per accidens non põt reduci nisi ad causam per se. Sed de hoc videbimus in. 7. & 8. vbi processus in infinitum destruemus. Ad secundam dici põt, q; vna met causa esse potest duorum effectorum, vnius quidem per se, alterius verò per accidens, vnius ex intẽtione alterius præter intentionem. Quare non tollentur fortuna & casus, licet effectus fortuitus sit à causa per se: nã illa causa est effectus fortuiti causa præter intentionem, & per accidens.

Dubiões. An oĩs causa accidens reducatur ad per se.

Quęcunq; causa p accidens est defectus ac priuatio reducibilis ad habitum & rectitudinem.

Tex. 43. Quamobrem & mentio aliquo modo illius ab eis agenda.

Respondet, vt mihi videtur, ad secundã, q; q̃q̃ de casu & fortuna nihil dixerint, tñ non valet, igit hæc sunt prætereunda: tunc enim valeret, quando nihil dixissent, atq; nec cõpetebat dicere. modo, etsi isti nihil dixerint, competebant tamen de his scribere, & propterea potius est illorum accusatio q̃ auctoritas.

Quòd si illorũ nullum, videlicet vt amicitiã, aut odium, aut ignem, aut mẽtem, aut aliquod aliud id genus fortunã esse arbitrabantur, absurdum vtiq; erat, siue nõ esse putabãt, siue esse putabant, eã omittere. Præterea ea nonnunq̃ vtebantur, quẽadmodum Empedocles nõ semper aerem supra dicẽs segregari, sed vt fortasse fortuna. Dicit. n. in mundi factura sic tunc curren ti huic fortuito contingit: sæpe autẽ modo alio. Partes quoq; aĩaliũ plurimas ortas fortuna ait.

Quod verò cõpetebat de his dicere, probat primo. qa aut illa sunt aliqua causarum, quas ponũt, vel non. Si non sunt aliqua causarũ, tractanda erant negatiue, q; non erãt inter causas enumeranda: si erant causæ, non erant prætereunda. Secundo, ipsi vtebantur illis nonnunquã, vt Empedocles bis: semel in mundi factura, semel in generatione partium animalium: igitur non debebant ab eis prætermitti. Hæc contra positionem primam.

Cõueniebat viventes casu & fortuna si ue essent, siue nõ, de eis meminisse.

Tex. 44. Sunt etiam qui & cœli huius, mundanorũq; oium casum esse causam afferunt. nã à casu conuersionem & motionem fieri dicũt: quę distinxit, & hunc in ordinem redegit vniuersum.

Secũda positio casum nimis extollit. ait enim, cœli & mundanorum omnium casum esse causam. Moti ad hãc

E positionem, qa conuersionem cœli & motionẽ omnem à casu esse profitentur. quæ conuersio distinxit, & in hunc ordinẽ vniuersum redegit, & ita cœlestia omnia & mundana casu & fortuna proficisci contendunt.

Auerroes aũt credidit Aristotelẽ primo narrare positionẽ. 2. eam confutasse. Positio est, cœlũ & cœlestes motus casu esse. Cõfutatio verò erit, q; tunc causæ oẽs & oĩa mundana erũt casu, vtens hac regula, pcedens ex aliquo quod ex casu profectũ est, casu est, at cũ causę oẽs mundi, & oẽs res proficiscant à cœlestibus motibus, qui casu proficiscuntur: oẽs causæ atq; res omnes è casu erũt. Regula Auer. videlicet, pficiscens ab aliquo q̃d est à casu, ipsum est à casu, non est vl'is. omnia. n. quę ex thesauri inuẽtione proficiscerent, è casu essent. Sed est intelligenda de eis quæ pficiscuntur ab illis tanq̃ à causis præcipuis, & non tanq̃ instrũarijs: è thesauri inuentione proficiscuntur, emptiones, põpæ, & cõuiuia, & id genus, veluti ab instrũaria causa. Hæc. n. è voluntate exoriunt principaliter: & propterea quę recentiores aiunt, nõ sunt digna recitatione.

Auerrois.

F Tex. 45. Hoc ẽt ipsum admiratione nõ parua dignum est. Cur aĩalia quidem & plantas, neq; esse, neq; fieri à fortuna dicant, sed aut naturam, aut mentem, aut aliud quoddã id genus causam esse ipsorum velint. (non. n. ex cuiusq; semine quoduis proficiscitur, sed ex tali quidẽ olea, ex tali vero homo) cœlũ verò & diuinissima sensibilium casu orta fuisse, nullamq; ipsorum talẽ causam esse qualem animalium & plantarũ dicentes.

Velle videtur Auer. q; hoc sit fm̃ impossibile contra positionem secundam, quod certe literæ non consonat. Melius igitur est dicendũ q; Aristoteles incipit nũc contradicere positioni secundæ. Et primo sumit positionem nõ esse absq; admiratione, immo habere admirationem & causam admirationis. Causa admirationis est, cur non

G dicant aĩalia à fortuna proficisci, addentes illorũ vnumquodq; ex proprio semine exortum esse, vt oleã ex suo, hominẽ etiam ex suo, cœlum verò & diuinissima sensibilium, vt stellas casu exorta fuisse, & per nullã causam determinatã, vt dixerũt in animalibus. Auer. verò in commento pręsentis textus admirationis causam affert, quia cœlum & stellæ sunt causæ aĩalium, stirpium, & plantarum, sunt ẽt largiẽtia ordinem & regulam omnibus his. Quare admiratione est dignũ, cur effectus ponant à casu, & causas illorum ponant casu exortas esse. Vbi enim causæ ponuntur casu, carebunt ordine, vbi caruerint ordine, non poterunt esse causæ ordinis aliorum.

Tex. 46. Atq; hoc ipsum sit ita sese habet, consideratione est dignum, beneq; sese habet aliquid de hoc ipso pertractare. Ad id. n. quod dicitur & alio modo absurdum sequens esse videtur. adhuc absurdius erit hæc dicere ipsos, in cœlo quidem nihil è casu fieri. In his autem in quibus fortunam negãt, multa ab ipsa fortuna fieri videntes, quod tamen contra fieri conueniens erat.

H Deficiẽs & admirans primo Meta. causam quęrit. cũ Aris. declarauerit positionem illam esse admiratione dignam, quasi concludit positionẽ eam esse dignam pscrutatione. Addit causam. & inquit. Ad id. n. quod dicitur per eos in illa positione, videt sequi inconueniẽs alio modo. quod inconueniẽs, vt Auer. supplet, est destruere primũ principium, & tollere Deũ. Cum. n. illa positio tollat ordinẽ in cœlo, tollit prouidentiã, & ita Deũ. Addit aliud absurdius, et inqt. Adhuc absurdius erit hęc dicere ipsos: nã vident in cœlo nihil casu fieri, si habẽt oculos. In his verò in qbus fortunã negent, multa ab ipsa fortuna, si non sunt cęci, fieri vident. & ita contra fieri erat conuenientius q̃ vt dixerunt. Absurda itaq; sunt duo, tñ quia

negant

negant prouidentiam & Deum, tollentes ordinẽ in cœlestibus, tũ quia contradicunt sensibus, cũ nihil in cœlo casu fieri videãt: multa verò in his in qbus casum negãt.

Prima q̃ô. An in cœlestibus a casu & fortũa sit aliquid.

Quærũt primo vtrum in cœlestibus sit aliqd à casu siue à fortuna. & videtur q̃ sic. Primo, qa multa sunt præter intẽtionem motorũ, vt coniunctiones planetarũ, configurationes, eclipses, & id genus: igitur à casu siue fortuna. Dici pôt, q̃ casu & fortuna id esse dicit, quod est raro respectu suarũ causarum, & præter intẽtionẽ primariam & secundariã illarum. Tunc patet solutio. cõiunctiones, eclipses, & id genus sunt, vt semper positis suis causis, & non possunt impediri. Sunt quoq; non præter intentionem saltẽ secundariam, qua motores cœlestes gubernãt nos. ideo nec casu nec fortuna sunt.

Scda q̃ô de fato. Responsio.

Cõsequenter quærunt vtrũ cœlum sit causa eorũ quę nobis casu & fortuna contingunt. Rñdent quidam, q̃ est vnũ, in quo est ordo oĩum eorum quæ sunt, & fiũt, quod vocat causa prima. Ab illo ordine, qui est in potẽtia deriuat ordo alius, qui continet in secũdis causis. Primus ordo in prima causa collocatus prouidẽtia dicitur. Secundus verò qui in secundis cõtinetur causis fatũ nuncupat, vt Boet. author est libro secũdo de consolatione. Tũc dicunt, q̃ sicut nihil est vel fit nõ contentũ in prouidentia, sic nihil est vel fit, quod nõ collocetur in fato, siqdem fatũ sit ordo secundus deriuatus à primo illi æqualis, Quo seqtur vt euenta nostra, & casus & fortunæ oĩa è fato prouidentiaq; exoriant. Nec valet. tunc igit nihil casu est, cũ vnumquodq; è causa proficiscat determinata, nã vt dixit Arist. respectu fati fortasse est per se, respectu mei vel tui est præter intẽtionem, & ita casu vel fortuna. Pôt. n. idem casu esse respectu mei vel tui, & ꝓuisum siue intẽtum à fato. Hæc positio longũ reqrit tractatũ, & diximus. de ipsa in libro Destruct. Destructionũ, & in libro de Interpretatione. Nunc verò est sciẽdum oĩa contineri in fato, posse dupliciter intelligi, vno modo particulariter & determinate, quo modo dicũt Astronomi, mala morte mori eũ qui in genitura habuit ipsa luminaria in angulis à maleficis male affecta. & in alijs similiter.

Hermes.

Et hoc modo ait Hermes, nullũ est granum arenarũ in mare, qn propriũ obtineat signum, suscitãs ad incrementũ sui.

Fatum quid apud Astronomos, & quot.

Qua ratione volunt nonnulli Astronomi tot esse particularia fata, quot sunt rerum naturalia, è qbus vitam & oẽs actiones, & oĩa in vita cõtingentia esse aiunt: vocãtes particulare fatũ certam & statutã stellarum constitutionẽ, quæ in genitura cuiusq; colligitur. Alio modo intelligi potest oĩa contineri in fato generatim, & sub quadam cõ ratione, quo modo equus in aĩali continetur, & in Sole ipso. Qua rõne dicimus stellas & motus stellarũ esse causas eorũ, quę sunt & fiũt vna cũ causis particularibus, non quatenus sic vel sic cõstitutæ, sed vt stellæ agentes gñatim lumine & motu: qua rõne fit vt ordo vniuersalis, q in stellis est, vt causæ secũdæ agẽtes lumine & motu vl'e fatum sit. Ordo verò particularis stellarũ, vt sic vel aliter cõstitutæ sunt, fatum sit particulare, vt dixit Arist. Tũc dico de mẽte Ptolomæi & veterũ astronomorum.

Prima conclusio.

Primo, q̃ multa particularia pôt hõ ex prudentia sibi assumere, quorũ nullum præcessit fatũ particulare. pôt enim mortẽ ex gladio aufugere ex sua sapiẽtia, quod non continebat in fato particulari. Pôt multa præter intentionẽ agere, quorũ particulare fatũ nullum præcessit, vt de abbiliatione ciuitatũ exponunt, oẽs enim submerguntur, qbus oĩbus particulatim submersiones nõ erant in fato constitutę, idẽ de naufragio, peste, & id genus.

Scda conclusio.

Dico secũdo, q̃ nihil sibi s̃m intentionẽ vel præter intentionẽ accidere potest, qn contineatur in fato vl'i, quemadmodum nihil esse pôt quin in prouidentia contineat diuina. Declarat Arist. istud in libro de bona fortuna. quia oĩum, quæ nobis accidũt, siue præter intentionẽ, siue s̃m intentionẽ, nos causæ sumus: sed nos sumus particulares causæ respectu cœlorũ & fati secundarũ causarum. igitur nihil nobis accidere pôe non contentum sub gñali illo ordine.

Tertia conclusio.

Tertio dico, q̃ ꝓp hoc nulla nobis surgit necessitas, qm̃ in fato vl'i sunt actiones cõtrarię, quo fit, vt oĩs nostra actio, siue sic, siue cõtraria esse pôt cum gñali fato. & ita cum nostra cõtingẽtia stat fati ratio, non qdem particularis, sed vl'is. Hæc colliguntur à Ptolomęo oĩum sapientũ principe in ꝓœmio Apotelesmatũ, & aliquantulũ in libro Centũ enuntiatorum.

3. quæstio. An cœlũ sit nobilius cun̄ctis animalibus.

Quærunt vtrum cœlum sit nobilius aĩalibus terrenis. Ioãnes tenet absolute cœlũ tam cum intelligentia q̃ sine illa esse nobilius aĩalibus. persuadet rẽ suam, quia Philosophus in textu absolute hoc dicit: vbi nondũ patet an ipsa sint, vel ne aĩata. Sed hæc positio stare non potest: nam vbi auferat intelligentia è cœlo ipso, aufert ab eo omnis actio. sed bonũ & optimum est inquantum potest agere, Secundo cœli cõ. 3. igitur sublata intelligentia nõ potest esse melius aĩalibus, cum vt sic non sit bonũ vel optimũ. Secundo, qñ optima operatio vnius est melior optima operatione alterius, illud est absolute melius. vt dicit in Tertio de aĩa. Sed optima operatio aĩalis est melior optima cœli oꝑatione sublata intelligentia: igit absolute melius. Propterea videt mihi esse dicendũ cœlum præter intelligẽtia esse veluti corpus sine aĩa. corpus aũt sine anima, si nõ succederet alia forma, vt cadaueris, esset purum ens in aĩa, cui nihil præter conceptionem rñdet.

Cœlũ secũsa intelligentia habet tantũ esse in anima.

Cœlum igitur sine intelligentia, cũ nulla forma intelligatur succedere, habet solum esse in aĩa, cui nihil corrñdet p̃ter intentionẽ. propterea illud pro altera parte cœli sumptum nullam nobilitatẽ dicit: ęternitas. n. nec est nobilitas, nec ignobilitas, cum stet cũ vtroq;. Hæc de mẽte Auerrois.

Tex. 47.

Sunt aũt quidam, quibus fortuna quidẽ causa esse videtur, obscura tñ humanæ menti, tanq̃ sit diuinũ quoddã atq; eccellens. Quare & qdnam vtrunq; sit, fortuna videlicet & casus, & si idẽ sint aut diuersa: & quo mõ in eas quas determinauimus causas recidãt, cõsiderandũ erit.

Tertia positio concedit fortunã esse, dicentes, rerũ plurimarũ fortunam causam esse. quia tñ illius naturam, aut assequi, aut explicare non poterãt, eius definitionẽ attulerunt dicẽtes, fortunã esse causam quæ supra captum hominis esset. Hoc aũt ideo dixerunt, qa videbatur eis fortuna diuina quędã res atq; pręexcellẽs: qua snĩa, vt Themi. addit, Plurimi ferè mortalium sunt, qui fortunam cólant, vt numen, constitutis ẽt dicatis priuatim ei rei tanq̃ deæ tẽplis. Cuius snĩæ poetæ ferè oẽs esse videntur, quod narrare longũ esset.

Fortuna Diuinum quoddam q̃ão sit.

Aĩaduersione dignum, q̃ fortunam esse rẽ diuinam pôtest bifariã intelligi. Vno modo, vt sit Deus ipse, ad quem omnes euentus fortuiti reducuntur, tanquã in primam causam ordinantem, quatenus oĩa cadunt sub ipsius prouidẽtia, & hoc modo verum dicunt; sed abutuntur noĩe fortunæ, cũ fortunæ nomen, quæ gręce est tyche, nõ nisi ad inordinata trahat, Deus est. n. omnium rerũ ordo & sũma prouidentia. Alio modo, vt sit Dea quędã de per se, cui deseruiant Clotho, Lachesis, & Atropos, tres fatales deæ s̃m diuersos modos, vt decantant poetæ. Et hoc modo falsum est & fabulosẽ dictum: & sic credo eos intelligere. Propterea Arist. noluit cõfutare positionẽ istam, tum vt dicit Auer. quia hæc est irrationabilis, qa nulla est causa naturaliter intellectui ignota, cum sit oĩa fieri, vt dicitur Tẽrtio de Aĩa, tum ẽt, quia determinare illa tria, videlicet qd sint casus, & fortuna, quo differãt modo & in quas causas reducant, erit confutatio illius pônis. Recte igit Arist. speciatim nõ vtit alia approbatiõe vel iprobatiõe, nisi rei veritatis declatione.

Tex. 48.

Primum quidem igitur cum videamus alia quidem semper eodẽ fieri modo, alia vero plerunq;, patet horum neutri fortunam causam dici. neq; id, quod à fortuna proficiscitur, aut ex his esse quæ necessario semperque, aut ex his quę plerunq; fiunt. Sed cum quædam etiã prę-

ter hæc fiant, atq; hæc omnes à fortuna proficisci dicant, perspicuum est fortunam atq; casum aliquid esse: nam & ea quæ talia sunt à fortuna esse, & ea quæ è fortuna sunt talia esse scimus.

Fortunā & casum eē à firmis à signo

Ad declarādum fortunam esse, & in quibus sit, hunc mundum colligit Arist. rerū, aliæ semper eodem modo proueniunt, vt ortus syderum, et oīno perēnia. Alia ferè & plerūq;, vt naturalia, vt ortus hoīs cum oculis & vno capite. inqt Aris. horum neutri fortunā causam dici: hoc est, neq; eorū quę proueniunt semp, neq; eorū quæ proueniunt plerunq; & sæpe. Sunt & res quędā quę proueniunt extra hæc: hoc est, neq; semp, neq; plerunq;. & hęc oēs volunt à fortuna proficisci. Tūc ex his concludit casum & fortunā aliquid esse, hac videlicet rōne, quia ea, quæ sunt extra semp & frequenter sunt à fortuna, & quę sunt à fortuna sunt extra semper & plerunq;. Arguit igitur, res extra semper & plerunq; sunt: fortuna est res vel rerum extra semper & plerunq;: igitur fortuna est. Per hæc itaq; primæ positionis deliquū patet. Et debes scire q̄ demonstratio hæc est per effectū, ideo est demonstratio signi, quia conclusit fortunam esse per effectus fortuitos esse, similiter & casum esse similiter.

Commen. 30. Auer.

{Perscrutatur.} istud cōmentum diuidit in partem expositiuā, & in digressionem, ibi secūda, Sed ista quę non sunt necessaria. prima pars patet: colligūtur tñ nonnulla excerpta. Primum, q̄ casus pōt capi pro effectu casuali, vt thesauri inuētio, & pro causa casuali, vt est suffodiēs ipse. & qm̄ effectus est notior causa. Arist. declarādo effectus casuales, vult habere declarationē casus. Propterea posuit diuisionē rerum, in quibus casus ipse inuenit, vt inde proficiscatur ad declarationē causæ. Secundo animaduertendū q̄ Auer. vbiq; fortunā vocat verbo ex se. et hāc ponit in rebus naturalibus. casum verò ponit in rationalibus aīalibus. hoc aūt procedit ex mala trāslatione. Casus. n. est cōe quoddam oībus, at fortuna soli rationali conuenit fm̄ grecā significationē. de hoc alias. Tertio aīaduertendum, q̄ Auer. vult esse syllogismū hypotheticum discontinuum, à destructione vnius partis super alterā. & componit sic. casus necessario est aut in his quæ sunt semp, aut in his quę sunt plerūq;, aut in his quæ sunt rarēter. non est in his quæ sunt semp, neq; in his quę sunt plerunq;. igit in his quæ sunt rarenter. minorem declarat per testimoniū eorum oīum qui casum concedūt, omnes, n. hi volunt hæc conuerti, omne non necessario, neq; frequēter est casu. & ecōtra. omne qđ est casu est nō necessario neq; plerūq;. hanc conuersionē oēs qui casum asserūt, concedunt. Hęc excipi pñt ex parte expositiuā.

Quintuplex casus.

Fortuna ex se casus.

Syllis lfæ.

Digressio Auer.

{Sed ista quę nō sunt.} Hæc est digressio quæ multas continet partes. vt patebit legēdo illas. Mouet igit quęstionem, ad cuius introductionē primo debes scire, vt ex Themistio excipit, q̄ rerum aliæ semper eodem modo proueniunt, vt perēnia. vt ortus syderum, conuersiones stellarū, & id genus, & hæc dicūtur necessaria. Aliæ sępe atq; plerūq;, vt naturalia, veluti q̄ homo exoriaf bipes, equus quadrupes, & id genus, & hæc dicunt contingentia vt in pluribus, à nōnullis verò contingentia nata, eo quia sunt nata magis euenire q̄ non euenire. tendunt. n. magis ad esse q̄ ad non esse. nōnullæ dicuntur euenire rarenter, vt mōstra, veluti q̄ homo biceps exoriaf, equus tripes. & id genus. quæq; raro cōtingentia dicunt, eo q̄a magis sunt apta nō esse q̄ esse. Sunt quoq; res quę æqualiter sunt aptæ euenire & nō euenire, vt moueri vel quiescere in hoīe, & id genus, quę contingētia ęqualiter & infinita, siue īdeterminata dicunt. Vlterius debes scire, q̄ ab Aristotele nihil plus habet, nisi q̄ casus & fortuna in his nō sunt, quę aut semp aut plerunq; cōtingunt, sed in his quę sunt extra semper & plerūq;. Hinc mouetur qō, vtrū casus inueniatur in vtraq; specie cōtingentis videlicet æquali & raro, cū ambæ hæ species sint extra semper

Quæstio. An q̄ casu rent, sint contingentia raro, vel æque cōtingētia.

E & frequēter. Hæc est quæstio & quęstionis introductio.

Argm̄ pro quæstione.

{Sed si extimauerimus.} Ad partem affirmatiuam arguit probādo, q̄ est in vtroq; genere. Nā Arist. vsus est syllogismo hypothetico discontinuo à destructione duarum partium supra tertiam, hoc modo, casus non est in his quæ sunt semp, neq; in his quæ plerunq;. igitur in his quæ sunt extra semper & plerunq;, sed tam contingens æquale q̄ contingens raro sunt extra semper & frequenter. igitur casus est in his vtrisq;.

Prima pō.

{Sed posteriores.} Narrat respōsionem expositorum, & p̄sertim Themistij, qui voluit q̄ casus & fortuna sint in his quæ rarenter fiunt, non autem in his quæ aut plerunq; aut semper sunt & videntur fieri.

Argm̄ positionis.

{Et narrauit.} Narrat motiuū expositorum, quod non expressit Themistius. et est ab vna singulari negatiua ad vniuersalem, ita, in ambulatione & quiete nō accidit casus, quæ sunt cōtingentia æqualia: igitur in contingentibus æqualibus non inuenitur casus. Quòd autē hæc sint **F** contingētia æqualia, patet cū attribuuntur potentię actiuæ. in his vero non esse. casum perspicuum est per se. Enthymema istud est ab vna singulari ad vniuersalem.

Rñsio ad argumentum. Opi. Auic.

{Auicēna autem.} Rñdet huic Auicenna & dicit primo fieri posse, vt vnū & idem respectu vnius sit necessariū, respectu verò alterius sit casuale & contingens raro, cuius exēplū non inuenit. Dicit secūdo, aliquod esse contingēs plerunq; respectu vnius, cōtingens raro respectu alterius. Cuius rei expositio est, vt Auer. ait, quia ambulatio cōparata ad potentiam motiuā existentem in membris, est contingēs æquale, & cū sit præter intentū illius, est casuale. at cōparata appetitui, quo mēbra concitātur ad motum, vt ad voluntatē in hominibus, & ad appetitum sensilē in beluis, est quoddam per se & non casuale. Ex his pōt haberi solutio ad formā: nam habetur q̄ antecedēs sit falsum. nam ambulatio est res casualis respectu potentiæ motiuæ, quæ tamen est per se respectu voluntatis, & ita assumptum est omnino falsum. Hoc modo **G** Auer. exponit Auicēnam, quā expositionē confutabit.

Confutatio pōnis Auic.

{Sed si hoc.} Refellit nunc oīa dicta Auic. Et primo q̄ nō est bene dictū idem esse necessarium respectu vnius, & contingēs respectu alterius. Et facit enthymema tale, si ita est, tūc illud nec est necessarium naturaliter, neque cōtingēs naturaliter, siue raro, siue æquale. Hęc consequētia deducitur per dictum Auer. 3. cœli. com. 9. vbi vult q̄ illud quod est variū respectu diuersorū est relatiuum, vt Socrates est pater & filius, sed respectu diuersorum. at cum necessarium & contingēs non sint relatiua, rationabiliter sequitur, vt illud nec sit necessarium, quia tunc nō esset contingēs, nec sit absolute cōtingens, quia nō esset necessariū. igitur nihil horū esset cōtra Aris. Primo cœli. Aut pōt deduci per ea quę diximus olim, disputatione tertia, libri destruc. destructio. Vbi debes scire, q̄ contingēs est per aliud, vt pp materiā & contrarium, at necessariū est per se vt per carentiā materię & contrarij. Tūc arguo, si aliqd est necessariū & contingēs, igitur **H** nec hoc nec illud. Probaf. quia vbi necessariū sit, carebit materia & cōtrario, vbi contingēs, includet materiā & contrariū. hęc sunt incōpossibilia, igitur non pōt aliquid esse necessariū & cōtingēs, nec absolute, nec in respectu.

Non pōt esse aliqd contingēs & necessarium.

{Et manifestum.} Secundo ostēdit q̄ non pōt esse aliquod contingēs æquale respectu potētiæ motiuæ. & arguit enthymematice sic, Si comestio cū socio sit à casu respectu potētiæ actiuę. q̄a contingēs æquale, & respectu appetitus sit per se & sine casu, hoc est, si aliquod pōt esse contingēs ęquale, p̄ducibile ab aliquo agēte, tunc nunquam fieret. Deduco, q̄a vel fieret, stāte indifferētia, vel facta determinatione per additionē agentis contrahētis. non fit stante indifferētia, igitur per additionē causæ determinatis. Si per additionē causæ talis, tunc hæc causa addita aut agit plerunq;, vel raro. si plerunq;, igitur effectus proficiscitur ab agēte plerunq;. si rarenter, igitur ab agēte raro, & quomodocūq; non erit contingēs ęquale.

Quæ casu sunt, nō fiūt in æqualiter contingentibus, cum ea tm̄ ad materiā primā referantur, sed solum in raro contingentibus.

{Cum

{Cum igitur actio.} Secundo arguit sic, cũ actio prouenit ab aliqua causa per se & primo. necessario aut est in maiori parte, aut in minori, aut æquale. nõ potest esse contingens æquale, quoniam omne contingens æquale est respectu materiæ, & non respectu formæ. igitur aut in minori, aut in maiori parte, non in maiori parte, quia in his quæ plerũq; fiunt, nihil fit casu. igitur omnis actio fortuita, siue casualis est in minori parte. & ita casus non potest esse in contingenti æquali.

Respõsio ad argumẽtum pro Aui.

{Neq; etiam Arist.} Tunc respondet ad motiuum factum in principio q̃onis. q Arist. nõ est diminutus dicẽdo casum eẽ in his quæ fiunt rarenter. nã casus nõ est nisi respectu agẽtis. reducitur enim ad agens, vt dicemus, est enim natura errãs. Modo, cum oẽ agens agat, aut semp, aut plerũq;, aut rarenter, nullumq; sit quod agat contingenter æqualiter, cum hoc conueniat materiæ primæ ad quã non reducitur casus, rõnabiliter nĩs casus est in his q̃ fiunt raro. & Arist. p̃termisit contingens æquale, cum illud nõ possit esse ab agente, sed à materia ad quã nec casus nec fortuna reducunẽ. Et hęc est expositio Themistij.

{Et debes scire.} Tertio confutat Auicẽnam, quo ad differentiam, quã dedit inter necessario agens & contingens. voluit enim necessarium esse illud, quod nõ habet impedimentum penitus. contingens vero plerũq;, quod habet impedimentum raro. qua ratione ipse hæc extrinsece. differre putat. vt patet.

{Secundum enim hoc.} Contra arguit, q̃m tunc oĩa essent necessaria, hoc est tam cõtingens plerũq; q̃ necessariũ. declaratur, q̃m necessarium sua natura ex quo non habet impedimentũ, est necessarium contingens ex quo impedimẽtum est ab extrinseco & nõ suapte natura erit Itrinsece necessarium. Vel sic. oĩs dñia est ab extrinsecis vel ab intrinsecis. si ab extrinsecis, & nullo modo ab intrinsecis, igiẽ erunt naturaliter cõuenientia, & sic ambo essent necessaria, si ab intrinsecis, habetur propositum.

{Immo cõtingens.} Rñdet igitur aliter, & vult q differunt ab vtroq;, hoc est per se ab intrinseco, & per accidens ab extrinseco: ab intrinseco qdem, quia necessariũ est in cuius natura nõ est aptum impediri: cã est, quia caret materia & cõtrario, vt Solem exoriri. contingens, in cuius natura est aptum impediri, q̃m habet materiam & contrarium. Ab extrinseco verò, qa ipsi necessario nullũ externũ inuenitur impedimentũ, ipsi contingẽti plerũq; impedimentũ inueniẽ raro. & ita differũt vtroq; modo.

Quæstio.

{Et cum cõtingentia.} Mouet q̃onem Auer. vtrum cõtingens æquale detur respectu agentis, & si nõ detur, respectu cuius datur. Rñdet Auer. q duplex est agens: naturale & agens per cõcupiscentiam, hoc est, agens voluntarium. Tunc dicit primo, q agens naturale non põt agere effectum contingentẽ æqualem. Dicit secundo, q agens voluntarium, vt illud quod agit per concupiscentiam agit æquale cõtingens, vt homo. Dicit tertio, q cõtingens æquale est respectu materiæ primæ. hæc tria cõfuse declarat. primo, q æquale cõtingens sit respectu materiæ, & hoc per definitionem materiæ, quia est potẽtia ad esse, & ad priuationem & nõ esse, vt dicitur. 7. Secundum probat videlicet q agens voluntarium possit agere effectum æqualiter cõtingentem, quoniam voluntas est oppositorum & libera, vt dicitur in. 9. Metap. Tertium declarat, primo per rationem tactam, quia tunc neutra actio prouenirer, & ita natura ageret ociose, tribuẽdo aliquod esse possibile respectu vnius, quod nunq̃ educiẽ, nisi extrahatur de potentia in actum per aliud. Secundo, potẽtia ad esse & nõ esse, non est in aliquo agente per se, sed rõne materiæ, vel impedimenti: igiẽ est respectu materiæ, & agentis voluntarij, quod est propositum.

Contingens æqualiter siue ad vtrũlibet sequitur materiã primam.

Dubitatio. Responsio.

{Et cum dicimus.} Contra obijcit, quia tunc simul in materia reciperentur duo opposita. Rñdet & dicit primo, q materia est in potentia ad duo opposita tp̃ibus diuersis. Dicit secundo, q agentia naturalia nec tp̃ibus diuersis, nec eodem tp̃e esse possunt cãę effectuum æqualiter cõtingentium: & hoc ex parte eorũ, nisi propter materiam: vt corpora cœlestia, quæ sunt causæ rerum contingentium æqualiter propter materiã, non propter ipsa.

A

{Apparet igitur.} Concludit duo, primũ, q agens naturale non est agere aptum effectum æqualiter cõtingentem, quatenus agens naturale, nisi p accidens rõne materię, de cuius potẽtia cœlum ipm̃ est extrahẽs oẽm formã.

{Et eatum in eis. Secundum est, q contingens æquale non est in materia disposita, & præparata recipere alterum cõtrariorum, sed in materia prima simpliciter, similiter in agente voluntario simpliciter.

{Et tamen.} Respondet obiectioni. nam si contingẽs ęquale est in materia, igitur in agẽte, nam cuilibet potentiæ passiuę correspondet actiua. Amplius, si est in materia, cum non possit extrahi ad actum à materia: igitur ab agente. & ita contingens æquale est respectu vtriusq;. Respondet & dicit primo, q contingens æquale non est nisi in passione, & non in actione. Secundo dicit, q non

B

exit ad actum nisi ab agente. sed non ab agente vno: nam alterum dimidium contingentis extrahitur ab vno agente, alterum è contrario agente.

{Et hæc est cã.} Reddit ad soluẽdum motiuũ factum in principio q̃onis, quia Arist. arguit hypothetice diuisiue, igitur nullum p̃termisit membrum. Rñdet q Aris. fecit tria mẽbra videlicet necessariũ, plerunq;, & rarum, quia hæc tria sunt in actione, in qua casus fit: prætermisit contingens æquale, quia non est in actione, & agente, ad quod reducunẽ casus & fortuna ipsa. Et sic patet solutio.

{Sermo autem dicens.} Excusat Aristo. quia posset quis dicere, cur non contradixit positioni, quæ ponit oĩa necessario euenire. Respondet, quia huic contradixit in. 6. Meta. ideo hæc positio non est hic tractanda. hæc sunt quæ continentur in commento.

Excusatio Aristo.

QVærunt primo, vtrum effectus cõtingens æqualiter possit esse à potẽtia actiua. arguunt q sic. Tum quia potẽtia motiua põt agere æqualiter motum & quie

Quæstio. An cõtingẽs ad vtrũlibet possit esse ab agente.

C

tem. Tum secundo, q ignis est indifferens ad comburendum hoc vel illud cõbustibile, & ad non comburẽdum. Tum tertio, quia effectus raro est minus apud produci ab agẽte, cum magis distet. igitur & effectus æqualis citius producetur. Ad hanc rñdent recentiores, & dicunt primo, q in agente voluntario potest esse aliquod cõtingens æquale. & hoc est dictum ad mentem Auer. in cõmento. Dicunt secundo, q capiẽdo agens naturale cum sufficienti eius applicatione ad passum, tunc respectu sui non erit effectus cõtingens æquale. Vbi verò nõ sit applicatum, stat q sit respectu oppositorũ effectuum æqualiter cõtingens. vt A ignis non applicatus B cõbustibili, est æqualiter contingens ad ipsum cõburendum, & non cõburendum. Quo enituntur defendere Auic. vt videre potes. Volũt enim casum esse in cõtingentibus æqualibus, sed non respectu eius agentis, cuius sunt æqualia, sed respectu agentis raro occurrẽtis cum illo. verbi causa comestio cum amico nõ est fortuita respectu comedẽtis

D

cum illa sit cum volũtate, & æqualiter possibilis, at respectu introitus in domum illius est casualis, quia ab introitu raro & præter intentionẽ euenit. Sed hæc positio est omnino erronea, & propriam vocem non intelligit. Primo, si A ignis nõ applicatus ipsi B, est in potentia ad comburendum B, & non cõburendum, quare q̃n comburit extrahitur de potentia ad actum de se, vel à motore extrinseco. Non est dicẽdum q extrahatur ad actum de se, q̃m ab indifferenti vt sic nunq̃ prouenit actio, nisi per limitationem. Amplius est regula. 9. Meta, omne agens, quòd q̃nq; agit, & q̃nq; non, indiget motore extrinseco extrahente ipsum de potẽtia ad actum. Per hanc regulã declarat Arist. necessitatẽ primi motoris. Si verò extrahatur à motore extrinseco. aut in potentia actiua, aut in potentia passiua. non vt in potẽtia actiua, quia agens extrinsecum extrahens non comparatur agenti extracto in rõne motoris: igitur vt in potentia passiua, & sic habeẽ intentum, q

tum, q̄ potentia ad vtrunq; reperit per accidens in agente naturali, vt propter impedimēta, & propter materiā, vt dixit Auer. Secundo, iste nō intelligit propriam vocem, nam oīs potentia ad possibile ad vtrūq; est contradictionis, vt dicitur in .9. Meta. hoc est ad esse & non esse: Si igitur A, est in potentia cōtradictionis ad comburendum B ipsum, & non cōburendum, tunc hæc essent contradictoria, & ita vna habet vim vniuersalē, alia particularem, & per cōsequens si pot est cōburere B in particulari, potest non cōburere B vniuersaliter, & ita nec in aliquo loco, nec in aliquo tpe. hęc enim est vis cōtradictionis, hoc est impossibile.

3. ratio.

Tertio, si A est in potentia ad nō comburendum, aut hoc est ab intrinseco, aut ab extrinseco. si ab intrinseco: igitur haberet aliquod, quo per naturam illius non esset cōbustiuum. si ab extrinseco, tunc ab intrinsico est determinatum ad vnum. & per cōsequens non est in potentia ad vtrunque respectu B.

Sententia Autoris.

Propter hęc & alia teneo cum Auerroe & Themistio & expositoribus, q̄ contingens ad vtrūq; non est, nisi in potentia passiua & remota, nō determinata iā per dispositiones. huius ratio est, quia potētia ad cōtingens æquale est duorū contradictoriorum: duo aūt contradictoria ita se habent, q̄ vnū est vniuersale, aliud particulare siue nō vniuersale. differentia tn̄ s̄m esse et non esse, vt dicitur in libro de Interpretatione. qua rōne fit vt in potentia agēte nō possit esse talis possibilitas, qm̄ esset in potentia ad vnū, & ad contradictorium illius, quod est nō intelligibile. Non enim pōt A comburere B, & non cōburere. nam cum nota negationis neget totum, esset sensus q̄ in nullo tpe, & nullo loco, & nullo modo posset cōburere, aliter nō esset in potentia contradictionis. Talis potētia bene est in materia, quia est in potentia ad ignem, & ad priuationē illius in omni tpe, & omni loco, & omni modo, vt dictum est. Tunc ad rōnes rūdeo. Ad primam patet solutio. illud enim est verum in agēte voluntario, & per appetitum. Ad secundā nego antecedens. ignis enim nō est in potentia, nisi ad cōburendum B, & non ad comburendum, licet interdū comburat B ipsum, interdum nō, quia hoc est per accidēs ab extrinseco, quatenus impeditur, in se tn̄ non est, nisi in potentia ad comburendum: & hoc siue prope siue non prope. Ad tertiū laborant recentiores, & sibiipsis cōtradicunt, & nesciunt tandē soluere argumētum. ideo dico q̄ bene effectus raro pōt produci ab agēte, effectus æqualis non. Et cum dicitur, magis remotus est effectus raro ab actione agētis, quàm effectus æqualis. dico quòd effectus æqualis est remotissimus ab actione, qm̄ est agenti incompossibilis, cum nullo modo subsit illius facultati, cum sit potentiæ passiuæ tn̄, ideo nulla est cōparatio. Et si dicta, sue rarus effectus subest, æqualis verò non. dico, q̄ rarus subest, quia effectus contingens plerūq; subest. nam effectus rarus ideo cōtingit, quia agens plerūq; ab intrinseco potest impediri raro. & ita nulla est cōparatio effectus rari ad æqualem. Et hoc ignorauerunt recentiores. qua rōne euenit, q̄ illud quod dicunt in defensione Auicēnæ nihil sit, cum supponunt contingens æquale posse esse respectu potentiæ actiuæ. hoc autem esse falsum demonstrauimus.

2. quæstio.
An necessariū & contingens in vnū quoq; conueniant

Secundo quærunt, vtrum idē possit esse necessarium respectu vnius, & contingens respectu alterius, & videtur q̄ sic. mori est necessarium respectu aīalis, & tn̄ contingens respectu tpis. Amplius, ortus Solis est necessarius respectu regionis nostræ, non tn̄ respectu habitantium, quia possunt oēs emori, quo in casu sol ipse illis nō exorietur.

Solutio.

Dici pōt quicquid velint alij, q̄ contingens absolute pōt esse necessarium ex suppositione. vbi debes scire, q̄ duplex est necessarium. simplr, vt Solem oriri, & ex suppōne, vt si es, dum es, necessario es. Tunc dico, q̄ contingens absolute pōt esse necessarium ex suppositione, vt te esse est contingens absolute, tn̄ est necessariū ex suppositione, posito videlicet q̄ sis. Secundo dico, quòd non est possibile vt idē necessario absolute insit alicui vt subiecto, & alteri vt cōtingēs, qm̄ cui inest vt necessariū caret causis cōtingentiæ, vtpote materia & cōtrario, cui verò inest vt cōtingens includit materiā & contrarium, & ita idem includere hæc excluderet illa.

Necessariū absolute alicui vt subiecto inesse, & alteri vt contingēs, ē impossibile.

Tunc dico q̄ ortus solis necessario absolute, vt subiecto inest Soli, & nulli alteri vt subiecto, nobis enim inest vt obiecto in quod agit. simílr mori est necessarium respectu aīalis cui inest, tpi verò nō inest. Et ppterea esse pōt illius rōne cōtingens, cum sibi nō insit. Et hæc est intentio Auer. quā recentiores vt mihi videtur non intellexerunt.

Dubitatio. 3.
An materia sit in potētia ad cōtingēs æquale.

Vlterius dubitāt circa rationem Auer. videtur enim q̄ materia non sit in potentia ad cōtingens æquale, quia tūc neutrum esset magis dignum euenire. Quod si dicas ipsam cōtrahi per agens extrinsecum, ita dicam in agente ipsum posse contrahi per aliud agens, qua rōne teneri pōt contingens æquale respectu potentiæ actiuæ.

Solutio.

Dici potest, q̄ non sunt similia. Vbi debes scire quòd nullum agens naturale vt agens naturale extrahitur de potentia ad actum à motore extrinseco, sed bene quatenus respectu illius se habet vt in potentia passiua, hęc est maxima apud oēs. tunc ex hoc patet efficacia rōnis Auer. si cōtingens ęquale esset in potentia actiua, igitur natura egisset ociose. declaratur, quia aut aliqñ exibit ad actum illius, aut nunq̄. si exhibit ad actum, aut à se, aut ab alio motore extrinseco. sed non à motore extrinseco, quia tunc nō esset agens respectu illius, vt supposuimus, sed materia; & ita habetur propositū. non à se, quia cum neutra actio dignius eueniat, nihil efficietur. restat igit̄ vt ociosa sit potentia illa. Hæc verò ratio de materia nō valet, quia materia vt materia potest educi ad actum à motore extrinseco, ita vt ab vno exeat ad actum in vno tpe, ab alio in alio tpe. agens verò naturale vt agens, nec in vno tempore, nec in diuersis tpibus educitur ad actum vel educi potest. à se quidem non, quia neutra actio est dignior euenire. à motore verò extrinseco non, quia esset agens respectu illius, sed materia, & ita patet vis rationis Auer. quā recentiores, nullatenus olfecerunt. & certe plures istorū labores proficiscuntur ex malo intellectu auctorum. Et de contingentibus satis.

Tex. 49.

Eorum autē quæ fiunt, alia quidem alicuius gratia fiunt, alia verò non. Et horum alia quidē per electionem, alia verò non per electionem. Ambo aūt in his sunt, quę alicuius gratia fiunt. Quare patet & in his quæ non necessario, neq; plerunq; fiunt esse aliqua, circa quæ pōt id esse, quod alicuius gratia fit. Sunt aūt alicuius gratia & quæ à mente aguntur, & quæ à natura.

Secundam diuisionem ponit, q̄ eorum quæ fiunt, alia quidem fiunt alicuius gratia, alia verò non fiunt alicuius gratia, vt capillum cum vellimus, aut paleam abijcimus.

Tertiam diuisionem, quæ potius est subdiuisio alterius membri, subiungit hoc modo, eorū quę fiunt alicuius gratia, alia qdem fiunt per electionem, alia verò non per electionem, sed per naturam ipsam. & dans intelligere hāc esse subdiuisionem eorum quæ aguntur alicuius gratia, adiecit: ambo autem hęc membra in his sunt, quæ alicuius gratia fiunt. Ex his (vt ait Themist.) colligit quod ex suppositionibus sequitur. positum est enim fortunam in his esse quæ raro fiunt, vt per primam diuisionem patet. Secundo quod sit in his quæ alicuius gratia fiunt, vt per has diuisiones habere vult. Ex his concludit aliqua fieri raro in his quę alicuius gratia fiunt, accidit inuentio thesauri quæ raro fit. Et hoc inquit. Quare patet, & in his quæ nō necessario neq; plerunq; fiunt. hoc est. in his quæ raro fiunt patet esse aliqua, circa quæ pōt id esse, quod alicuius gratia fit. hoc est, patet cum his quæ fiunt propter aliquid esse cōiuncta aliqua, quę fiunt raro, vt cum terræ cultu, qui fit propter aliqd coniungitur inuentio thesauri rarenter. Hæc est expositio loci, quę exponere nō pos-

sunt

sunt expositores. quia habent literam corruptam. addit quæ sunt ea quæ alicuius gratia aguntur, & inquit. Sunt autem alicuius gratia, & quæ à mente aguntur, & quæ à natura. Sunt oēs expositores in lite, quo modo videlicet actiones esse possunt sine fine, quarum exempla tradunt Auer. & Themi. & omnes cōueniunt illas actiones esse non propter finē deliberatum, quia nulla præcessit deliberatio propter illas. sunt tñ propter finem imaginarium, cum nequaq̃ sine imaginatione agantur.

Tex.10. Talia igitur cum per accidēs fiunt, à fortuna dicimus esse. Nam queādmodum & ens aliud quidem per se, aliud verò per accidens est, sic et causa esse potest. Vt domus, per se quidē causa est ædificatiuum, per accidens verò album, vel musicum. Ea quidē igitur causa, quæ est per se, definita est. ea verò quæ est per accidens indefinita. Vni nanq; infinita accidunt.

Concludit nunc quæ dicātur à fortuna fieri. & inquit. Talia igitur, hoc est ea quæ à mēte vel natura fiunt, à fortuna dicimus esse, cum per accidens fiunt. Cum enim vt Themi. ait, is finis occursorius & obuius fit rebus, cuius gratia initio institutæ sunt, nihil tunc habet cōe fortuna. Cum verò (vt fieri solet aliqñ) alius finis ceciderit, quàm is qui propositus fuerat, tūc & fortuna & casus exerit se atq; elucet. vt si quis lotum egressus, canem offendat, à quo mordeatur. sane huius effectus causam esse, aut naturā, aut voluntatē licet dicere, non tñ ita vt per se causæ sint. nam nō vt morderet ille proficiscebatur ad balneas, sed euenit per accidens. casus igitur & fortuna sunt cum natura aut voluntas alicuius facta est per accidens causa.

Vlterius declarans quo modo cā per accidens. inquit. Nam queādmodum & ens aliud quidē per se, aliud verò per accidens est. per se quidē sunt substātiæ, per accidens verò sunt accidētia: sic & causa esse pōt, vt domus per se quidē causa est ædificatiuum, per accidens verò album, vel musicum. Et inter has cās apponit differentiam. d. ea quidē igitur causa quæ est per se, definita est numero, & forma: ea verò quæ est per accidens, indefinita, & numero, & forma, quia vni infinita accidūt, vt ædificatori musicum, album, grāmaticum, & sic de innumeris. Sed dubitatur, quia tunc fortuna esset cā per accidens, vt musicum vel album, quod non est verum. Ex Themistio pōt colligi pulchra solutio, q fortuna differt à reliquis per accidens causis, in eo q illę idcirco causæ nuncupantur, qa accidentia sunt causæ per se, vt albus, grāmaticus, musicus, deambulator, sessor. fortuna verò cā est per accidens eius quod per accidens coniungitur effectui per se, vt inuentionis auri, quæ cōiungitur fossuræ sepulchri. & breuibus dicam. In causis per accidens est differentia ex parte causæ, in fortuna ex parte effectus. quia, quemadmodum in reliquis causis per accidens duæ causæ reperiunt eiusdē effectus, vna per se, altera per accidēs, ita in fortuna non quidē duæ causę reperiunt eiusdem effectus, sed contra potius vna causa duntaxat reperitur duorum effectuum, quorū alter per se erat, i. propositus, alter per accidens. i. extra ppositum. patet igit fortunam esse cām per accidens, & non tñ eodē modo, sicut musicum & grāmaticum, cęteraq; id genus. Et Auer. in cōmento hęc dicit. & est differentia inter illud quod agit casu, & inter cām quæ est per accidēs, vt dixerunt expositores. quia cā per accidens vt musica, & id genus nō agit in domum olno, neq; agit in illū qui ædificat, sed dicit causa per accidens, quia accidit causæ agenti, & dicitur causa agens per accidens, quia ex eo fit aliquid per accidens, nō illud quod erat propositum. Hæc Auerroes ex Themistio.

Causæ p accidens q̃q; ex parte cāę q̃q; ex effectibus, sicut casus & fortuna discernuntur.

Tex.11. Vt igitur dictum est, cū in his id fit, quę alicuius gratia fiunt, tunc à casu atq; fortuna fieri dicitur. Horum verò ipsorum quę differentia sit, posterius assignabimus. Nunc aūt hoc sit perspicuū, ambo in his esse, quæ alicuius gr̃a sunt, vt argenti recipiēdi gratia venisset iam, accepturus illud si sciuisset, venit autē non huius gratia, sed accidit venisse, idq; fecisse recipiendi gratia.

Postq̃ fecit diuisionē, nunc procedit colligēdo ea quę sunt de ratione casus & fortunę: & sunt quatuor per ordinem. Primum est, casum & fortunā esse in his quæ fiunt propter finem, cum nō euenit finis propositus. vt argenti recipiēdi gratia venisset iam ærarius accepturus illud si sciuisset, venit autem non huius gratia sed lauandi se in balneis, illud nesciens, sed accidit venisse, idq; fecisse recipiendi gratia. Itio in balneum fuit vt se lauaret, quare receptio fuit extra propositum. Habetur igitur primum quòd casus & fortuna in his sunt, quæ sunt alicuius causa, cum non euenit propositum.

Casus & fortuna in his q̃ sunt propter finem contingunt.

Hoc autem neq; plerunq; in locum proficiscentem, neq; necessario.

Secundo fortuna & casus non sunt in his quæ semper aut frequēter sunt, sed raro. Et hęc ait cōtinuans se in eodem exēplo. d. hoc aūt subaudi recepisse, siue recipiendi gr̃a, neq; plerūq; in locum, neq; necessario accidit proficiscentē venisse: quasi dicat, dico casum eē in his quæ fiunt alicuius gratia, cum proficiscens in locū vbi casus ille accidit, nec necessario neq; frequenter venit, sed raro.

Fortuna & casus i raro contingentibus sunt.

Finis verò vtpote acceptio ipsa, nō est ex his causis, quæ sunt in ipso, sed in his quę sunt agētia per electionē, atq; mente ipsa: & dicitur tūc à fortuna venisse.

Tertio vult fortunā esse in his quæ agunt per electionem. inquit. Finis verò, quæ est argenti acceptio, non est ex his causis quę sunt in ipso, hoc est, nō procedit à causis p accñs, quæ accidunt ipsi pficiscenti, sed ex his quę sunt agentia per electionē, atq; à mēte ipsa, dūmodo sit extra intentionē propositam, nā tunc dicet à fortuna venisse.

Quod si venerit electione sumpta, & huius causa, aut semper frequentans, aut plerūq; recipiens, non dicitur à fortuna venisse.

Vult habere quartū, q fortuna sit causa per accidens. & inquit. Quod si venerit electiōe sumpta, & huius gratia, aut semper frequentans, aut plerunq; recipiens, non dicitur à fortuna venisse, nec recepisse: quo fit, vt casus & fortunæ causæ sint per accidens.

Tex.12. Perspicuum igitur causam esse per accidens in his quæ per electionem alicuius gratia fiunt. Quapropter circa idē mens atq; fortuna sunt. electio enim absq; mente nequaquam existit.

Nunc definitionem fortunę colligit, & inquit. Fortunam esse causam per accidens in his quæ per electionem fiunt: cui addit consequenter circa idem versari mentem atq; fortunam, cum electio nequaquam absq; mente sit. hæc est eius definitio.

Definitio fortunę.

Auer. vult vt definitio sic colligatur. fortuna est causa per accidēs, in his quę per electionē fiunt, non semp neq; plerunq;, sed rarenter, atq; his quæ sunt alicuius gratia. Dicitur primo, cā per accidens ad d̃iam cāę per se. Dicitur in his quæ fiunt per electionem, vt distinguat à casu, qui est in rebus naturalibus. Dicitur rarenter ad d̃iam eorum quæ fiunt, aut semp, aut sæpe. Dicitur in his quæ fiunt alicuius gratia, vt distinguatur inter effectum fortuitum & actiones ociosas, de qbus diximus. Sunt igit tres d̃ię principales, licet resoluātur in quatuor. addit q Arist. omisit definitionē eius quod est ex se. quod in lingua nostra vocat casus, quia eius definitio habetur ex definitione fortunæ, vna particula ablata, quia fortuna est in eligibilibus tantum, casus verò in omnibus.

Sed hæc

Obiectiones cõtra definitionẽ fortunæ.

Sed hæc definitio videtur manca, quia nihil est in ea, quod differat à causa per accidẽs pura. Videtur mihi ꝙ ideo Aristo. suppleuit, quapropter circa idem mens atq; fortuna sunt, ad denotãdum casum siue fortunã non esse accidens menti, vt est causa pure per accidens, sed mentẽ ipsam, quatenus accidit effectui mentis aliquod nõ propositum. Et sic per hãc vltimam particulam vult habere drĩam inter causam per accidẽs puram, & fortunã. Illud verò quod ait Auer. ꝙ subiectum casus & cogitationis est idem, est intelligẽdum, ꝙ casus & mens sunt vna res numero non differentes, nisi penes effectus, vt diximus.

Quæstio.

An idẽ effectus vni⁹ respectu casualis, & alteri⁹ per se possit esse.

Quærunt hic, vtrum idem effectus possit esse casualis respectu vnius, & per se respectu alterius. Respondent recentiores & dicunt primo, ꝙ fieri potest vt idem effectus sit casualis, respectu vtriusq; duarum causarum diuisim sumptarum, qui tñ respectu aggregati ex eis est effectus per se. Mouentur eo, quia frequẽter ab illo aggregato euenit talis effectus, vt dicunt. Dicunt secundo, fieri posse vt idem effectus sit per se respectu vnius, & casualis respectu alterius. vt exẽplis monstrant. Quidam primo horum dissentiunt. Secundo verò consentiunt, ideo arguunt cõtra primum. Primo quia ex duobus per accidens non fit vnũ per se. igitur ex duabus causis per accidens non fit vna causa per se. Secundo, si ex illis duabus causis per accidens fit vna per se causa, illa esset in. 4. modo per se: hoc aũt esse non potest, quia non simul sunt & nõ sunt cum effectu. Tertio, ille effectus põt ab indefinitis causis inueniri: igitur non est effectus per se illius aggregati. Quarto, prouenit præter intẽtionem aggregati, igitur per accidens. Hæc positio defendi põt, nam inuentio debitoris, licet sit per accidens respectu debitoris seorsum, & per accidẽs respectu creditoris, tñ concurrentibus illis ad forum, effectus erit per se ab illo concursu. Ad primam dico, ꝙ causa per se intelligi potest vnó modo per se vna vnitate essentiali, & sic ex duabus per accidens non fit vna per se. Alio modo vnitate aggregationis, sicut ex omnibus trahentibus nauim fit vna causa trahens, nõ ſm essentiam, sed ſm aggregationem, & hoc modo põt ex duabus per accidens causis fieri vna per se, vt ex duabus falsis propositionibus vna per se concludi potest. Ad secundum concedo illam esse in quarto modo per se, & concedo ꝙ illo concursu posito, semper erit debitoris inuentio, & si semper erit, etiam plerunq; erit. Ad tertiam nego consequentiam. potest enim calor ab infinitis causis per accidens fieri, vt à motu & lumine, ab excussione lapidum, & tamẽ fit per se à calore. Similiter mors bouis esse põt ab infinitis causis, & tñ per se est à decollatore. Ad quartũ dico, ꝙ ad hoc vt sit cã per se, sufficit vt ab ea eueniat effectus, aut semper, aut frequenter. oportet enim addere ꝙ eueniat præter intentionẽ, & nõ semper neq; frequenter: & tunc erit à cã per accidens. Hæc igitur positio est bene tolerabilis, & non remota ab intẽtione Aristotelis, nec aliorum Peripateticorum.

Tex. 53.

Indefinitas quidẽ igitur causas eas esse necesse est, è quibus id fiet quod à fortuna proficiscitur. Vnde fortuna indefiniti causa esse videtur, & immanifesta homini.

Tres antiquorũ sententiæ de fortuna.

De fortuna tres fuerunt sapientum antiquorum positiones. Prima, quæ dixit nihil è fortuna ipsa proficisci. Secunda, ꝙ fortuna est omnium causa, et mundanorũ, & cœlorum. Tertia, posuit fortunã esse rem homini immanifestam. Harum trium, secunda est penitus falsa, nullo modo in bonum reducibilis. Ideo quãtum veritatis duæ aliæ positiones habeant, nunc exponit. Et primo quantũ veritatis contineat tertia, & arguit sic. Infinitum est immanifestũ homini: Fortuna est res infinita: igitur homini immanifesta. Minor patet, ꝙ rei fortuitæ causæ possunt esse infinitæ, quarum quælibet potest esse causa fortuita illius. Et hoc inquit. Indefinitas quidẽ igitur causas eas esse necesse est, è qbus id fiet quod à fortuna pro-

E ficiscitur. Vnde fortuna indefiniti causa esse videtur, & immanifesta homini. Vel potest ratio formari sic, causa infiniti non est manifesta homini: fortuna est causa infiniti igitur homini immanifesta.

Rursus (vt videtur) nihil à fortuna proficisci contingit. Hæc enim omnia recte dicunt, quia rationi conueniunt. Nam aliqua quidẽ ex parte fieri cõtingit aliquid à fortuna, quatenus per accidens id fit.

Prima verò positio id veritatis continet, ꝙ nihil à fortuna simpliciter fit. Et potest syllogismus cõponi, nulla causa per accidens est causa simpliciter alicuius: fortuna est cã per accidẽs: igitur nullius est simplr causa. Quod verò ad verba attinet, est esti grece, licet latine sonet est, tñ nonnunq; pro contingit accipitur, veluti apud nos. & hoc modo transtulit, quia sic sonat, & facilius intelligit. Litera sui ipsius translatione patet.

F Auer. verò hos duos textus exponit aliter cõmen. 53. Vult enim ꝙ Arist. de fortuna, quam ipse casum vocat, ostendat duo. Primum, ꝙ nulla scientia speculatiua perscrutetur de fortuna. Secundum, ꝙ ipsa fortuna non sit. Primum, probat in prima commenti parte, tum quia est indeterminata, tum quia effectus proficiscentes ab illa sunt infiniti. Secũdum probat in vltima cõmenti parte, eo quia est per accidens & in minori parte, qua rõne ipsa videtur non esse. Hæc expositio, & si sit vtilis literæ non cõuenit: reddit enim literam infructuosam, atq; ad prędicta non cõtinuam. melius igitur exponet vt diximus, quia tñ quod ait est verum, dubitant circa primum: nam physica sciẽtia speculatiua est, & tñ de casu ipso atq; fortuna perscrutatur. igitur quod ait in prima cõmenti parte falsum est. Recentiores aiunt de casu & fortuna scientiam perscrutari nullã in particulari, sed bene in vniuersali. Sed hæc responsio friuola est, quia nec de causis per se tractat speculatiua sciẽtia, nisi de his in vniuersali, imo

Fortuna nõ vt demõstrationis mediũ, sed vt subiectum scibile sub scientia cadit.

G de omnibus in vniuersali. Propterea dic vt superius diximus, ꝙ nulla scientia speculatiua speculatur fortunam tanquã medium in demonstratione ad scientiam de effectibus, potest tamen tractare de ea vt subiectum scibile, de quo prædicata per se considerant.

Tex. 54.

Atq; vt accidens fortuna causa est, vt verò absolute nequaquam: velut hospitij, ædificator quidẽ causa est, per accidens verò modulator. Et vt profectus argentum recipiat non huius gratia profectus, multitudine quoq; infinitæ. Nam & visitare aliquem volens, & persequẽs, & ludos spectaturus, & fugiens.

Veritates vtriusq; positionis nunc exẽplis explanat. & primo veritatem primæ positionis, & inquit. Atq; vt accidens fortuna causa est. vt verò absolute, nequaq;, vt prima positio dicebat: velut hospitij, ædificator quidem

H causa est, per accidens verò modulator. Sed quia istud exẽplum non est ad propositum, nã non sic causa per accidens est fortuna, vt modulator ipse: ideo dat aliud exẽplum. d. & vt profectus argentũ recipiat, non huius gratia profectus. Sic igitur patet per exempla quid veritatis continet prima positio, quid verò veritatis cõtineat tertia, iterum per exempla explanat. Multitudine quoq; infinitæ subaudi videntur & nobis immanifestę. nam & visitare aliquem volens potest esse causa receptionis argenti, & persequens hostem vel id genus, potest esse causa receptionis, & ludos spectaturus potest esse causa receptionis, & fugiẽs prætorem, vel tale id genus potest esse causa receptionis: & aliæ innumeræ. quare infinita videtur fortuna, & ita homini immanifesta. Sic igitur quid veritatis ambæ habeant, his exemplis patet.

Auerroes verò non multum curans de intẽtione literæ, nec de continuatione, vult in litera fieri syllogismum talem,

talem, videlicet, causæ infinitæ sunt per accidens causæ: fortuna est īfinita respectu effectus fortuiti: igitur est cā. ꝑ accidens. Maiorē vult esse probatam primo exēplo de domo & ædificatore. Minorem verò cæteris exemplis.

Tex. 55. Esse etiam fortunam aliquid præter rationē, rectè dicit̄. Ratio nāq; aut eorum est, quæ sunt semper, aut eorum, quæ sunt plerunq;. fortuna verò in his, est quæ præter hæc aguntur.

Fortuna pręter rōnē est.

Multa attributa plebs fortunæ ipsi dicat, quorum primum est irrationale esse, vt illud Senecę. O fortuna viris inuida fortibus, cur nō æque bonis pręmia diuidis? Aristo. igit̄ hoc syllogismo plebis attributum verificat. Ratio est, aut eorum quæ sunt semper, aut eorum quæ sunt plerūq;. Fortuna verò in his est, quæ præter hæc agunt̄: igitur fortuna irrationalis, & pręter iustitiam agit.

Quare cum hæ quæ sic causę sunt, indefinitę sint, & fortuna ipsa indefinita sit, nihilominus dubitauerit quispiā, si eius quod à fortuna fit, quæuis cāę fuerint necne? ceu ipsius sanitatis, aut ventus, aut ęstus, nō aūt tonsio capitis. Causarū.n. per accidens, alię ꝓpinquiores alijs sunt.

Mouet dubitationem asserens cām dubitationis insimul, cum causæ per accidens & fortuitæ possunt esse infinitæ eiusdē effectus, vtrum omnes sint causæ fortuitæ & per accidens illius. Vt quoniā sanitatis potest esse causa per se Medicus, per accidens verò faciens ventū ægroto qn̄ non intendit ipsum sanare, sed refrigerare. potest esse & æstuans, qn̄ ægrotum non intendit sanare, sed iuuare tantum, vt astantes agunt, & cæteræ id genus an hæ sint causæ fortuitæ, capitis tonsio, vel caput tondens non sit fortuita causa, inquit. Quare cum hæ quæ sic causæ sunt, hoc est cum causæ per accidēs sint indefinitæ, & fortuna ipsa indefinita sit, vbi est dare propriores & remotiores causas, nihilominus dubitauerit quispiam si eius quod à **C** fortuna fit quæuis causæ, hoc est tam ꝓpinquę q̄ remotę causæ fuerint, necne: ceu ipsius sanitatis sit causa fortuita aut ventus hoc est faciens ventum, aut æstus: hoc est faciens æstum: non aūt tonsio capitis ita vt illæ sint causæ, hæc verò non sint causæ, aut omnes tam hæc q̄ illæ?

Respondet. causarum enim per accidens aliæ propinquiores alijs sunt.} Hęc litera pōt intelligi pro nunc hoc modo, vt Arist. velit oēs illas esse causas, licet differēter: nam aliæ propinquiores, aliæ remotiores vtræq; tamen fortuitę. ventum faciens, & æstus inducens sunt quidem causę propriores, quia aliquid agunt in ægroto, at tonsio est remotior causa, cum fere nihil agat in illo.

Commen. 55. Auer.

{Hoc quod dicit.} Vt verò intelligat̄ expositio Auerrois, volo exponere cōmentum istud. Auer. igitur supponit distinctionē talem, q causarum per accidens, quędam sunt propinquæ, quædā remotæ: quæ sunt remotæ videntur esse pure per accidens, & nihil agentes, vt mu- **D** sicum & rhetoricum, & id genus, quę verò sunt propinquæ, vidētur magis esse per se. Inde emergit dubitatio an vtrę; sint vel esse possunt cāę fortuitæ. Ait Auer. q cum fuerit inter causam per se, & cām per accidens differentia deprehensa, non reuoluetur dubitans amplius.

{Et cum dicimus q causa.} Verificatur exemplum eius. vbi scias, q vbi nos habemus, non autem tonsio capitis. Auerroes habebat, euacuatio aūt non. & tunc vult q causa casualis sanitatis est aduentus ventorum, aduentus Solis, & id genus, causa per se sit euacuatio. Ecce q litera est falsa vt vides.

{Exemplum igitur.} Sed dubitatur, quia omnia hæc vidētur causæ per se, vt ventus, & æstus, & id genus. igitur exemplum nō est ad propositum. Respondet, q in isto exemplo non est dubitatio. quia non videtur ad propositum. est tn̄ positum loco eius exempli quod facit du-

A bitare. Et ita est positum loco secundi modi, quo erat dubitatio. Innuit quoq; aliam solutionem, q fortasse istud exemplum est positum loco secundi modi dubitandi, vt sit secunda dubitatio hæc, quia in quibusdam nō possunt discerni quæ sint causæ per se, quæ verò per accidens, vt in isto exemplo sanitatis non possunt sciri quæ sint per se causæ, quæ non per se, & quæ sunt casu. Ideo accidit dubitatio an omnes sint per se causæ, an aliquæ sic, & aliquæ non. & quæ regula discernendi.

{Deinde induxit illam literā.} Causarum enim. vult Auer. q non sit solutio, sed dubitādi causa. nam cum causę accidentales sint quædā propinquę, quædam remotę. ideo accidit dubitatio an casus sint in vtrisq;.

{Et hoc est ita.} Causam dubitationis vltra textum talem assignat, q in omni genere rerum est aliquod notum naturaliter, hoc est solo lumine, vt cōmunissima in illo genere, quędam ignota vt vltimæ differentię. Casus verò sit genus quoddā habens nonnulla cōmunissima, **B** nonnulla specifica iure dubitatur de casu. Id aūt quod est notum naturaliter in genere casus est, q ipsum eē casum nemo dubitat. Ignota verò sunt ea quæ dixit in exēplo de sanitate. Ex his colligi possunt duæ literæ expositiones. prima est vtrum tam causæ per accidens proximę q̄ remotæ possunt esse fortuitæ. Secunda expositio est. qn̄ in aliquo nō possunt discerni, quæ cāæ sint per se, & quæ ꝑ accidens, quę est regula inueniendi illas, quā expositionem dedit ipse coactus exēplo Aristotelis. Tu verò non ignores q secunda expositio nullatenus textui cōuenit. Prima verò textum facit mancum. nam tollit solutionē quęstionis, & addit causam dubitationis.

{Themistius.} Exponit literam secundum Themistium, & hæc est recta expositio. Vult enim Themist. q Aristoteles parte illa, causarum enim per accidēs, quòd casus quędam sunt causę propinquę, quędam remotę, vt vtręq; sunt casus siue fortuna, vt rectè exponit Themistius exemplum Aristotelis.

{Et in quibusdam.} Corrigit literam, & quasi innuit aliam expositionē, & inquit, q loco illius verbi, non aūt euacuatio. inuenitur in alio libro, non autē abrasio capitis, & tunc vult q Arist. innuat talem solutionē, q causę per accidens propinquę sunt enumerādę inter causas casus. remotę verò nō. vt abrasio, quæ est causa remota, nō est causa fortuita. Sol verò & ventus, quia sunt ꝓpinquę, bene sunt fortuitę causæ, Ego verò pace Auerrois dixerim, puto oīa hæc esse superflua. & potius facere ad confusionem textus, q̄ ad illius intellectum, exposui tamen ipsa, quia in hac ætate nostra ita oportet fieri.

Dubitatio.

An fortuna sit cā ꝑ accidens ex parte cāę an ex ꝑte effectus.

Dubitant hic, vtrū fortuna debeat dici causa per accidens ex parte causę, vt musicum & grāmaticum ex parte ædificatoris, an ex parte effectus. Themistius Auerroes. & oēs tenent. q fortuna est causa per accidens rōne effectus, non autē ratione causæ. Sed quidam blacterones obijciunt, quia causa per accidens rōne effectus est illa, quę vt sic facit aliquē effectum ad quem per accidens alius sequit̄ effectus: modo, fortuna vt sic nō facit alium effectum q̄ fortuitum: igitur non potest dici causa per accidens ratione effectus. Dici potest, q idem simpliciter sm rem est mens & fortuna. mens quidem causa est per se respectu actionis, quę proficiscitur ab ea cum proposito, hęc eadē est fortuna respectu effectus, qui effectui per se coniungitur. Tunc ad argumentum dico, q licet fortuna vt fortuna nō sit causa, nisi effectus fortuiti vt fortuitus, & mens vt causa per se non nisi effectus per se, non propter hoc sequitur q fortuna sit causa per accidens ex parte causę, hoc est sit accidens causæ per se, vt musicum & grāmaticum accidit ædificatori, sed tantum q distinguit̄ rōne à causa per se, quā distinctionem rōnis habet ab effectu occursorio. Et ita oēs cōcedunt q fortuna accidit causę per se saltem secundū modum intelligendi. Sed volunt distinctionem illam euenire ex parte effectus, nō aūt causę & hoc ignorant blacterones. Animaduertendum sm

Responsio.

Fortuna accidit cāę per se secundum modū intelligendi.

dum sm Themist. φ, si velimus scire propiores causæ p accidens quæ sint, quæq; remotiores, constituendæ sunt actu oẽs, & inueniẽtur fortuitæ aliquæ propinquę & altquę remotę, ac si simplieiter quæsieris & absolute, quæ fuerit causa rei fortuitæ propior, nullã licebit afferre: & ita vult vno modo qõnem habere locum, alio modo non habere locum. habet enim locum, qñ fit de causis per accidens, nam tunc inueniuntur aliquæ propinquæ, aliæ remotæ. non habet locum, qñ quæstio fit de causis simpliciter & absolute. nã nulla potest causa fortuita propinqua assignari. Et in hoc apparet φ male intelligunt Themistium recentiores hic, qui nec Auerroem intelligunt.

Dicitur verò fortuna, bona quidem cum bonum aliquid euenit, Mala verò, cum aduersi quid. Prosperitas verò fortunæ, atq; infortunium, cum hæc magnitudinẽ habuerint. Quapropter & cum per parum defuit, vt malum quisquiam magnum aut bonum accipiat, infor F tunatũ tum illum aut fortunatũ dicimus esse. Propter φ mens ita de illo dicit ac si esset. quod enĩ parum differt, nihil distare videtur. Rursus fortunę prosperitas incerta, non sine rõne asseritur. Nam ipsa fortuna incerta est. Impossibile est enim aut semper aut plerũq; aliquid eorum esse, quę è fortuna proficiscuntur.

Quę nũ Poetæ de fortuna decãtent.

Alia fortunę attributa sunt bonitas & malitia, prosperitas & calamitas, demum & inconstantia siue incertitudo. dicunt fortunę bonitatẽ, cum boni aliquid & prosperè euenit, malitiam verò contra, cum aduersi quid surgit. prosperitatẽ verò ei ascribunt, cum boni magnitudo vel euenerit, vel prope ventura sit. Calamitatem verò, cum aduersi magnitudo aut acciderit, aut prope euitari non possit. nam quæ prope sunt, ac si præsentia essent diiudi- G cat. Inconstantiam verò ac incertitudinem, cum ea quæ ab ipsa proficiscuntur, nec semper, nec frequenter occurrunt, siue bona, siue mala: hæc à poetis atq; plebe cõiter fortunæ dedicantur. Quod verò ad verba attinet eutychia græce nonnunquã eufortunium dicitur, & barbare quidẽ rectius prosperitas fortunæ, & hoc modo transtuli. Similiter distichia, legitur disfortunium, quod nõ placet, ideo rectius infortunium vel calamitas diceret. Hæc sunt quæ Aristo. verificat de fortuna.

Quæstio.

An fortuita quo qño ab aliqua per se cã eueniant.

Sed qm̃ multa nobis eueniunt à fortuna, maxime bona fortunæ vt externa, ideo est quęstio non parua vtrum hęc quę nobis è fortuna aduenire dicuntur, proficiscãtur aliqua è causa determinata, quæ sit per se causa illorũ. hoc est quęrere vtrum euentus fortuiti in hominibus proficiscãtur ab aliqua causa per se. Animaduersione dignum, esse triplicia bona, vt animę, virtus, & scientia. corporis, vt valitudo, & pulchritudo, & fortunæ, vt externa. simi-

Bona tria.

liter & mala trifariã sunt. bona corporis & bona animæ H videntur nõ esse à fortuna, qm̃ bona animę intenduntur ab aĩa ipsa tanq̃ perfectio à perfectibili. Bona corporis sunt bona naturæ, quæ ab agente intenduntur naturali.

Positio theologorũ & nostra.

Vtrum in nobis naturę possunt esse fortuita. posterius disputabitur cum de monstris dicetur. Sed vtrum bona animę sint vel esse possint à fortuna. in libro Ethicorum omitto. Restat igitur vt disputemus de bonis fortunæ, vtrum videlicet sint pure & simpliciter casualia, an habeant aliquã causam per se. Quidam dixerunt oĩa fortuita cõparata ad hominem, cui rarenter & præter intentionem eueniunt, reduci in prouidẽtiam, qua rõne fit, vt nihil simpliciter fortuita adueniat, cum omne aduenĩẽs causam habeat, videlicet prouidẽtiam. Erunt igitur fortuita, siue bona, siue mala, siue prospera, siue calamitosa, respectu nostri à fortuna, & pręter intẽtionem, respectu diuinę prouidẽtię per se & determinata. Huius positionis sunt Theologi antiqui, & etiã sumus nos. Vt enim

Argumentũ.

E nihil est, quòd nõ bonitate Dei & entitate participet, ita nihil est quod non cadat sub illius prouidentia, cum prouidentia sit æqualis suę essentię. Obĳcit aũt Arist. huic in libro de bona fortuna, quia tunc Deum prauum iudicem faciemus: nam bonis nonnunq̃ mala, & ipsis malis bona distribuit. Amplius, vt dicitur in. 10. Ethicorum, tunc Deus erit iudex distributiuus bonorum & malorũ, hoc nefas est bonitati diuinę. Tertio vt arguit Auer. tunc Deus vilesceret, vt oculus videns turpia visibilia. Multa alia alibi diximus.

Obiectiões Aristo.

Alĳ aũt dixerunt hæc fortuita euenire nobis penitus à fortuna, nihilq; euenire per se, nisi aut bona naturę, aut bona animę. bona verò fortunę qñ rarenter & pręter intentionem contingunt, penitus per accidens proficiscũtur, & penitus à casu: nec oportet reducere illa nisi ad cãm per se alium finem intendentẽ. Huius positionis fuit Epicurus & Auer. qui negant prouidentiam, & fatum. Arist. quoq; in isto Secundo videt nõ reducere hos effectus nisi ad causam per se alium finẽ F intendentem. Doctissimus quoq; Themist. voluit vnã met causam esse per se & fortunam. vt enim ordinata in finem, quem intendit, est per se, vt verò cum illo fine cõiungitur aliquis alius nõ propositus nomen fortunæ sibi vendicat. quæ ratio docet hos effectus esse penitus à fortuna, nonq; esse reducẽdos in aliam causam, φ agentem particularem, quæ per se agit aliquẽ effectum, & per accidens alium illi coniunctum.

Secunda positio.

Epicurus. Auer. Aristo.

Themist.

Sed huic oẽs leges aduersantur: oẽs enim hæc in Deum reducunt aliquo modo.

Confutatio.

Amplius cõis hominum consensus pro bonis recipiendis vota exhibet Deo, & pro malis euitandis etiam, & quod est cõe non est penitus falsum. Rursus vetulæ oẽs & cõiter viri bona interdum nobis exoptant, interdũ mala, quibus irascimur, & à lege puniuntur. Igitur hæc habent causam aliquam per se, respectu cuius non erunt fortuita. Propter hæc Arist. in libro de Bona Fortuna tandem hæc fortuita, siue bona, siue mala proficisci dicit ab impetu nobis insito. Fugit enim vnũquemq; exortu G generatio, neq; suum ferre impetum, quo ad recte agendum impellitur, quoq; ad male praueq; operandũ. Qua rõne fit, vt effectus hi fortuiti respectu intellectus, erunt fortuiti, respectu impetus mouentis intellectum præter rõnem, erunt per se. vt enim formica ab instinctu colligit grana, ita homo fortunatus ab impetu mouet̃ ad prosperitatem futurã. qua rõne fit vt collectio granorum sit per se respectu instinctus. ita fortuiti euẽtus siue prosperi siue calamitosi erunt per se respectu impetus. Respectu tñ intellectus mouẽtis pręter rõnem, fortuiti erunt.

Alia Aristo. positio.

Sed hęc Aristotelis rñsio licet sufficiat Physicis qui rerum naturas obseruant, sapientibus qui per altiores cãs proficiscuntur, non sufficit. nã adhuc remanet qõnis germen. videtur enim & impetus ipse fortuitus homini datus. instinctus nãq; naturæ speciem totam cõsequitur: & ideo datur à patre & matre atq; semine. Impetus autem iste, cum speciem non consequatur, adhuc forte & fortu- H na hominibus accidit. & ita adhuc illius est quærẽda causa per se. Pater enim & mater nõ sufficiunt, cum semper filium agerent similis propensionis atq; similis impetus, vt pater cholericus, filium facit cholericum, vt narrat Aristo. in libro Ethicorum de his qui verberant patres.

Qualis Aristo. rñsio.

Videtur igitur aliunde cãm esse perquirendam. Astrologi igitur hos hominum siue impetus siue propẽsiones in causas cœlestes reducũt. Qui enim, vt ait Ptolomęus habuerit in natali dominum sortis culminantem, suis in iurisdictionibus, beneq; affectum à luminaribus, hic impetum ex tali nanciscetur constellatione quo iuxta domi natricis stellæ peripaton, siue inambulationẽ siue profectionem, siue (vt hodie dicunt) directionem ad magnas inopinatas facultates mouebitur. Rursus & qui aliquam stellarum fixarum ex regĳs in aliquo cardinalium genitură locorum habuerit, hic ad magnas inopinatasq; felicitates impetu mouebit̃, vt ait Ptolomęus in libro Centum enunciatorum. Qua rõne fit, vt prosperitas siue ca-

Positio astrologi.

lamitas

lamitas fortuita sit respectu agentis intellectu p̃ter rationem & raro. Respectu verò impetus collati in genitura à cœlesti constitutione (quam fatum particularem vocauimus) per se est. Restat aũt vnum declarandum, quonã modo impetus ille, siue propẽsio nobis ex genitura à particulari fato cõtingat. res ista non parua est, q̃n nonnulli ex conceptu illum nancisci velint à fato, Alij ab exitu in lucem, alij ab animatione ipsa. Et si Ptolomęus multum tribuat conceptui, vt in libro nr̃o tessarologio diximus, pro nunc imaginãdum est cœlestem illam constitutionẽ (quam fatum particulare appellauimus) aerem nos continentem alterare, aer verò alteratus quasi sibi oẽm cœlestem vim absorbẽs; cum fœtus in locẽ editus illum mox alterat intus & extra per meatus & foramina intrans, generans in illo qualitatem quãdam, quo modo calor generat in ligno calorem, quã impetum Arist. vocat. Cicero verò propensionẽ ad futuros euentus concitantẽ natum pro varia stellarum profectione ad calamitates atq; prosperitates nato inopinatas. Ptolomęus vocat numen siue afflationem, Socrates autẽ dęmonium, & rectè vt videtur.

Vnde nobis impetus sit.

Quod oĩa sub Deo. Et q̃m particulare fatum continetur sub generali, generale verò sub prouidẽtia ex qua proficiscitur: patet oĩa sub prouidentia cõtineri. Hoc modo fortuita ab impetu proficiscuntur: impetus ab aere alterato, aer alteratus è cœlesti illa siue cõstitutione siue fato particulari: fatum hoc particulare sub ordine secundarum causarum, siue fato vñi continetur. Hoc à prouidentia tandem deriuatum est: oĩa igitur sub prouidentia. Tunc non est difficile cõtraria hæc soluere: Deus enim prauus esset iudex, q̃n bona malis, & mala bonis distribueret. modo nullum est malum in rebus, vt theologi aiunt: ideo nihil mali agit, nisi cõparatione. Ad secundum dico, ꝙ illud conuenit bonitati diuinæ, cum sit rectus iudex, nec id exequatur modo nostro. Ad tertium dicendũ, ꝙ vilesceret, si curaret illa modo quo nos curamus accipientes cognitionẽ à rebus. Quo quidẽ igitur modo nihil fit simpliciter à fortuna vel casu, sed in respectu ex his modo patet.

Tex. 57. Casus igitur atq; fortuna ambo quidẽ, vt dictum est, causę sunt per accidẽs. In his videlicet quę neq; simpliciter, neq; plerũq; fieri possunt, atq; horum in his, quę alicuius gratia sunt.

Epilogat definitionem casus & fortunæ sub quadam cõi ratione, & inquit, ambos esse causas per accidens, eorum videlicet, quæ neq; simpliciter neq; plerunq; sunt, aut fiunt, atq; horũ in his, quæ alicuius gratia sunt. Hæc oĩa partiliter & minutatim non semel sunt exposita.

Tex. 58. Differunt verò, quoniã casus ipse ad plura se extendit, quando quidem id quod à fortuna fit, à casu etiam proficiscitur, hoc autem non oẽ à fortuna euenit. Fortuna quidẽ enim & quod à fortuna. in his est, quæ & fortunata existunt, & omnino quibus actio competit.

Casus & fortunę discrimen. Hactenus cõiter casum & fortunam declarauit: nunc inter illa differentiã statuit, ꝙ casus in pluribus asseritur. quicquid enim fortuna facit, facit & casus. Non continuo quicquid fit casu, fit itidem à fortuna. vt verò altius differentia perquiratur in quibus sit fortuna, atq; quibus sit casus, altius excolit. & primo in quibus fortuna. d. fortuna enim & id quod à fortuna est, circa eas res versantur, quibus adest ea natura, vt fortunatæ possint dici. & demum circa eas ad quas pertinet actio. Animaduersione dignum est multotiens concretum esse notius abstracto. Arist. igitur fortunam versari circa actiones humanas eo probat, quia fortunati circa eas versantur. vt quasi arguat, circa ea est fortuna, circa quæ & fortunati versantur. sed circa actiones humanas fortunati euadunt: igitur & fortuna. maior patet, quia è fortuna, quæ gręce est tyche descendit eutychesae, quod latinè sonat esse fortu-

A natum. minor patebit, quia non dicimus inanimata fortunata, sed homines circa actiones humanas.

Sed dubitatur vtrum casus sit genus fortunę: Respondet Auer. ꝙ capiendo casum, quod ipse vocat ex se proprie, secundum id quod significat proprie, non est genus ad fortunã, quam ipse casum vocat, sed ex se, id est casus, & casus, id est fortuna acceptæ secundum propria significata, sunt duę speciẽs, quarum altera vt casus est in rebus naturalibus, fortuna verò in rebus voluntarijs: at capiendo hęc communiter, sic casus, quem vocat ex se est cõuenienos rebus naturalibus & voluntarijs, fortuna verò in rebus voluntarijs tantum. *An casus sit fortunæ genus.*

Tex. 58. Quapropter & circa res, quæ aguntur, fortuna sit necesse est. Signum autẽ id est, nam prosperitas ipsa aut idem quod felicitas, aut prope esse videtur. Felicitas autem actio quædam est: est enim bona actio. quare quæcunq; agere ne-

B quiunt, ipsa nequaq; à fortuna aliquid efficiũt.

Vlterius declarans circa quæ fortuna versetur, ex dictis concludit, quapropter & circa res quæ aguntur atq; gerũtur fortuna sit, necesse est. ea quę geri possunt agiq; ab Aristotele practica dicuntur. Sunt autem ea ut in Tertio Ethicorum scribitur, quę voluntate & consilio fiunt. rem hanc approbat signo maxime, ꝙ omnis felicitas sit actio quędã, cum sit bona actio quę gręce eupraxia. prosperitas verò ipsa, quę gręce est eutychia, est felicitas aut prope felicitatẽ. igitur prosperitas & fortuna circa actiones erunt. qua rõoe fit, vt quæcunq; agere nequeunt, vt bruta & id genus, ipsa nequaquam à fortuna aliquid efficiunt. animaduersione dignum de fœlicitate fuisse positiones duas cõiter celebratas. Prima, ꝙ fœlicitas cõsistat in cõgregatione bonorum exteriorum, vnde & locupletes vocant felices. Secunda vult ꝙ felicitas sit in actionibus studiosis, quæ virtute aguntur: non t̃n sine bonis ex- *Quę agi & agere p̃prie dicuntur.*

C terioribus. nam per bona exteriora multæ virtutes saltẽ instrumentaliter fieri possunt, vt liberalitas, munificentia, splendor, magnanimitas, & id genus. Iuxta primam positionem Aristote. ait prosperitatem esse felicitatem. Iuxta secundam dixit, aut prope esse videtur, quia non sine prosperitate, cum sit veluti decus, aut instrumẽtum multarum virtutum, vt dicitur Primo Ethicorum. *Felicitas aut in bonis exterioribus, vel non sine his cõtingit.*

Tex. 59. Quamobrem neq; inanimale, neq; brutum, neq; puer fortuito quicquã facit, quia electione carent. neq; prosperitas fortunæ, neq; infortunium his competit, præterquam per translationem quãdam. quemadmodum Protarchus inquit, fortunatos esse eos lapides, ex quibus simulacra deorum fierent, quia honorãtur, coniuges verò ipsorum conculcantur. Pati verò à fortuna & his aliquo modo inerit, cum is qui

D archa ipsa quicquam egerit, fortuito agit. modo verò alio nequaquam est.

Ex his concludit ea, in quibus non est ipsa fortuna. & vult, ꝙ neq; inanimale, neq; brutum, neq; puer fortuito quicquam facit, quia & electione & consilio carent, circa quod fortunã consistere diximus. Rursus his neq; prosperitas fortunæ neq; infortunium competit, præterquã per translationem quandam & similitudinem. quemadmodũ Protarchus inquit, fortunatos esse lapides, ex quibus aræ, siue altaria, siue simulacra deorum fierent, quia honorãtur, coniuges verò ipsorum, qui sunt eiusdem speciei. contra infortunatos ait, quia humi strari pedibus cõculcantur. Declarat t̃n hæc inanima posse pati à fortuna aliquo modo, saltem quãdo qui agit à fortuna, circa ipsa fortuito, agit. vt dicamus, nauim pati à fortuna, & ciuitates, & cætera id genus, & ita inanima, & si agere non possunt fortuito, pati t̃n fortuito possunt ab his quæ agunt fortuito. *Quæ sunt sine fortuna.*

fortuito. & dixit aliquo modo, quia reuera nec patiā fortuna dicunť, nisi aliquo modo, vt subiecta aut instrumenta agētis fortuito, quo modo idola & deorum simulacra patiunť, quia recipiunt agente fortuito. Talia igitur, vt Auerroes innuit, dupliciter fortunata dici possunt, tum per translationem & similitudinem, tum quia patiuntur ab agente fortuito operante.

Fortunata q̄ dā proprie, quædā translatione dicū tur.

Tex. 60. At casus & cæteris animalibus, & pluribus inanimis competit. vt equum casu dicimus venisse, vt euasus sit profectus, nō autem euadendi gratia venit. & tripodam ē̄t cecidisse casu: stetit enim ut sit sedens, sed non huius grā cecidit.

Casus inanimatis etiam conuenit.

Hactenus, in quibus sit fortuna, & in quibus non sit, exposuit, nunc verò, vt differētia compleatur in quibus casus sit, explicat: & vult casum reperiri non tantū in hominibus, sed in cæteris animalibus. Itemq; & in rebus inanimis pluribus, vt tripodam dicimus casu cecidisse vt fieret sedes, quod est præter intētionem eius ad quod instituta fuit. erat enim facta vt erecta esset sedes, & non vt cadens esset sedes. & dixit in pluribus inanimis, quia fortasse nō nisi in illis, quæ veniunt ad vsum nostrum vt artificialia, & nonnulla naturalia.

Tex. 61. Quare perspicuum, cum eorum aliquid quę simpliciter alicuius gratia fiunt, cum non eius quod euenit gratia factum est, quorū causa est extra, tunc nos casu id fieri dicere. Horum autē fortuito ea fieri, quæ eligibiliū casu fiunt in his quæ electionem habent.

In quibus sit fortuna, & in quibus non sit, rursus & in quibus casus, declaratum est. nunc differentiam & conueniētiam, colligit in vno, & inquit. quare perspicuum, cum eorum aliquid quę simpliciter alicuius gratia fiunt, cum non eius quod euenit gratia factum est, & quorum causa sit extra intentionem agentis, & non contenta in intētione agentis, tunc nos casu id fieri dicere. Est igitur casus causa per accidens eius quod euenit præter intentionem in his quæ fiunt gratia alicuius. Horū autem fortuito ea fieri, quæ eligibilium casu fiunt, in his quæ electionem habent. & ita casus videtur genus fortunæ, vt patet per eiusmodi definitiones. Auer. hic sumit simpliciter pro vniuersaliter, & cōmuniter, vt distinguitur contra partem & speciem, siue singulare, & potest stare.

Casus fortunę gen⁹ est.

Tex. 62. Signum verò est quoniam frustra tunc esse dicitur, cum id quod erat alicuius gratia, illius gratia nō est factum. Vt si deambulatio egestionis gratia esset, si non euenit ei qui deambulauit, frustra illum deambulasse dicimus. Frustra

Tex. 63. quoq; deambulationem fuisse. Vt sit id frustra quod aptum est esse alicuius gratia, cum id non efficiat cuius gratia erat, & aptum erat. Nam si quis lauisse se frustra dixerit, quia Sol non defecit, ridiculus vtiq; erit. Non enim illius gratia illud erat. ita casus suo nomine tunc dicitur, cum id frustra fit: cecidit enim non percutiendi gratia lapis. A casu ergo cecidit lapis, quia cadere ab aliquo & percutiendi gratia potest.

Vt Themistius inquit, probat Aristote. quod modo dixerat: uidelicet, ꝙ casus in his sit, quæ sunt alicuius gratia. Et arguit sic, frustra est in his, quę alicuius gratia fiūt, & apta sunt fieri. casus aut est frustra, aut ipsi proximū. igitur in his est, quæ alicuius gratia fiunt, & apta sunt fieri: adiecit & apta sunt fieri, quia, si quis lauisse se frustra dixerit, quia Sol non deficit, hic dicens ridiculus vtique erit: non enim illius gratia illud erat aptum esse. Maiorem probat non aliter, quam per cōem consensum oīum eorum, qui nomine casus vtuntur: oēs enim ad illum sensum eo vtuntur. Quod verò casus sit frustra, declarat à deriuatione nominis, & ab exemplo. deriuatione nominis quidem, quia casus græce est automaton, dictum ab auto græce, latinè ipsum: & mates latinę frustra, siue temere, siue vanum. Quo fit, vt automaton græce, latinè sit idem quod ipsum frustra. Exēplo verò idem probat, quod trāslatione ipsa patet. Sic igitur patet casum esse in his quę alicuius grā aguntur, & apta sunt agi illius causa.

E

Annotauit Auerro. in hoc cō. 63. ꝙ res sit frustra vno modo simpliciter, vt quādo nihil fit. Interdum secūdum quid, vt quando aliquid fit, sed præter intentionem.

Dubitant recentiores vtrum id quod casu fit, fiat vel aptum sit fieri à causa aliqua per se. Respōdent recentiores, ꝙ capiendo casum, vt distinguitur contra fortunā, id quod est à casu impossibile est esse ab aliqua causa per se, vt dicit Auer. Octauo huius. cōmen. 46. non aūt capiendo casum large. Dicit etiā secundo, ꝙ capiendo casum proprie, nō reperitur vbi effectus intentus prouenit, sed bene capiendo casum cōiter. Blacterones his obijciunt. Contra primum quidem, quia si lapis moueretur deorsum, non vt frangeret ollam & frangeret, fractio ollæ est à casu, & apta est esse à causa per se, vt si lapis proiectus ab aliquo intendente illam fractionem. Multi alij casus fiunt ad idem, qui omnes vnam habent vim. Contra secundum verò, quia si recedere equus ab hostibus, & veniret ad stabulum comedendi gratia & comederet, salus eius esset casualis proprie, & tñ eueniret finis ab equo intentus. Amplius, si lapis deorsum mouetur & frāgeret caput blacteronis, fractio esset casualis proprie: & tñ veniret effectus intētus à lapide, videlicet descensus. Defendi possunt recentiores his à captiunculis. nam ipsi loquuntur in casu naturali, est autem casus naturalis monstrum, quod videlicet fit actione naturæ alteratiuæ per dispositiones præuias qualitatiuas & quātitatiuas. cuiusmodi nō sunt motus equi, neq; lapidis, neq; talium id genus. Monstrum enim, quod casu isto modo naturali fit, fieri non potest ab aliqua causa per se, qm̄ tunc vna spēs posset proficisci à natura & à casu. Et ꝙ hęc sit intētio recentiorum patet per exēpla eorum, & per dictum, quod per se ducunt ipsius Auerrois. Qua ratione fit ꝙ ita sumendo casum reperiri non potest vbi effectus intentus proficiscitur, nisi idem esset à natura & præter naturam.

An quæ fiūt a casu sint ab aliqua ꝑ se causa.

F

G

Et licet hæc solutio satisfaciat captiunculis, non satisfacit veritati. nam Ptolomęus omnium sapientū princeps monstruosas gñationes casuales penitus esse nō vult, vt in tertio apotelesmatū declarat. has enim reducit ad maleficas stellas. Inquit enim. Si lumina cadant ab angulis, sintq; sine figura ad horoscopum, & maleficæ stellæ in centris duobus, aut ęnigma est puerperium, aut talis qui editus est infelicissimus. Ponit etiam regulas discernendi species monstruosorum partuum per stellarum cōstitutiones: quæ ratio docet monstra esse non naturalia & casu respectu agentis particularis naturalis, per se verò sunt respectu cœlestis cōstitutionis. Dictum verò Auerro. in. 8. disputabitur, nūc verò dici potest, ꝙ id quod est casu naturaliter, vt sic loquimur, non potest esse à natura alia particulari eiusdē speciei vel generis, potest tñ esse à cœlo, quod est causa vniuersalis. Qua ratione fortasse recentiores ipsi defendi possunt, & recte dicetur.

H

Maxime autem separatur id quod à fortuna fit in his quæ à natura fiunt. Cum enim aliquid præter naturam effectum est, tunc non à fortuna, sed potius à casu effectū esse dicimus. est autem & hoc aliud, illius quidē enim externa, huius verò interna causa est. quid igitur sit casus, quidq; fortuna, atq; quo etiam pacto inter se differunt, iam diximus. Tex. 64.

Vnde

A Vnde cōmodius differentiam casus à fortuna discere quispiam possit, nunc tradit. cum enim aliquid præter naturam effectum est, vt mōstrum, veluti manus sex digita & scruthocephalus, tunc non à fortuna, sed potius à casu id effectum esse dicimus. qua ratione sequitur secunda differētia, q monstri quidem causa est interna, ut materiæ exuperātia, aut defectus, fortuiti verò euentus causa est externa. nam fortuitus euentus est in re artificiali, vel in actionibus, causa verò est in nobis, vt intellectus & voluntas. Sed dubitabis, quia si monstrum habet intrinsecus causam, tunc propriam & certā habet causam: igitur non casu fit. Respondet Themistius, quòd sicuti in fractione capitis à lapide descēdente, descensus habet causam per se intrinsecam, vt pondus & grauitatem, nō autem percussio. (grauitas enim non est causa percussionis, sed casus percussionem fecit.) ita natura est causa per se substantiæ & generationis monstri, non autem monstruositatis: sed de his postmodum.

Casualiū est intrinseca cā, fortuitorum extrinseca, vt intellect⁹ et voluntas.

Tex. 65. B Vtrunq; verò ipsorum in modum eius causæ recidit, quæ inter causas est, unde est principium motus. nam aut alicuius eorum quæ natura sunt, aut mente, semper causa est. Sed horū multitudo indefinita est.

Casus & fortuna ad genus cāæ efficientis reducuntur.

Nunc verò in quod genus causæ recidant casus & fortuna disputat: & ait eos reduci in genus causæ efficientis. & potest syllogismus cōponi, causa eorum, quę sunt à natura, & eorum quæ sunt à mente in genus causę agentis recidit, quia aut ad intellectum aut ad naturam. Dat minorē di. nam aut alicuius eorum quę natura sunt, aut eorum quæ sunt mente semp causæ sunt. Sed tñ hæc est differētia q mens & natura sunt causæ definitæ, casus verò & fortuna (cum sint per accidens) sunt indefinitæ.

Tex. 66. Cum casus atq; fortuna causæ sint eorū, quorum aut mens, aut natura causa fit, tunc, cum p accidens horum ipsorum quædam causa fit, C atq; nihil per accidens prius sit eo, quod est per se, patet nullam per accidens causam priorem

Tex. 67. esse ea quæ est per se. Casus igitur atq; fortuna posterius sunt & mente & natura ipsa. Quare si quam maxime cœli casus causa est, mens atq; natura ipso priores sint, atq; multorum aliorū & huius vniuersi causæ, necesse est.

His pertractatis, nunc quid oportet concedere eos, qui casum autumant cœli causam esse, subiungit. Primo syllogizans naturam & volūtatem priores esse casu hoc modo. Causæ per se priores sunt causis per accidens: Intellectus & natura causæ per se sunt, casus & fortuna causæ per accidens: igitur intellectus & natura priores. primo ponit minorem dic. Cum casus atq; fortuna causę sint eorum, quorum aut mens, aut natura causa fit per D accidens, tunc videlicet cum per accidens horum ipsorum mens, aut natura causa fit: quasi dicat, quia casus & fortuna sunt causę eorum, quorum mens vel natura sunt causæ per accidens, hæc est maioris vis. dat minorem & conclusionem, & translatione patent. Ex ĳs concludit quid oportet concedere dicentes casum esse causam per accidens cœli, & inquit, quare, si quam maxime cœli casus causa est, & mens atq; natura ipso cœlo priores sint, necesse est, quoniā sunt priores casu, & necesse est mens & natura sint causæ multorum aliorum per se, ad quorum generationem cœlum ipsum casu factum est, & tandem necesse est causæ sint mens & natura totius vniuersi generabilia & corruptiui, quoniam hæc generantur ad generationem illorum. qua ratione fit vt mens & natura sint omnium causæ primæ, licet quorundam per se, aliorum per accidens: quod ipsi negabant, ponentes casum omnium causarum primam.

Tex. 68. A Esse autē causas, & tot esse numero quot diximus paret. tot enim numero quæstio ꝓpter quid cōplectitur. Nam ipsum propter quid, aut ad ipsum quid est reducitur vltimum in immobilibus, veluti in mathematicis. Ad recti enim aut cōmensurabilis, aut alicuius id genus vltimo definitionem reducitur: aut ad id quod primum mouit, vt propter quid bellum gesserūt, quia tēplum spoliauerunt: Aut in id cuius gratia, veluti vt imperium consequantur. Aut ad materiam in his quæ fiunt. Quod quidem igitur causæ hæ sint, & tot, perspicuum. Tex. 69.

Demonstraturus Arist. cōsiderationem de oībus causis esse naturalem, primo breuibus resumit causarum rationem per rōnem quādam dialecticam. vt recte Auer. sentit. accepit aūt ratio hæc duo præcipua. quorum pri- B mum est qōnem propter quid cām quærere. secundum est, omnem qōnem reduci in quatuor. erit igitur dialecticus syllogismus, causæ sunt tot, quot quæstio propter quid cōplectitur: quęstio propter quid quatuor cōplectitur: quatuor igitur causę. q quatuor cōplectitur, Aristo. exemplis declarat, quæ tes translatione ipsa patet.

Tex. 70. Cum autē causæ quatuor sint, de oībus scire Naturalis Philosophi est, atq; ad oēs ipsum propter quid reducens ipse materiam, formam, id quod mouit, & id gratia cuius assignabit naturaliter. plerunq; tamē tres in vnum accedunt. ipsum enim quid est, & id gr̄a cuius vnū sunt, ea verò vnde primum motus ꝓficiscitur, specie eadem ĳs est: homo enim hominem generat.

An p quodlibet gen⁹ causę possit fieri demōstratio

Quatuor esse causas hactenus cōclusit, nunc quòd per C earum singulam definiat, atq; demonstret Physicus cōsequenter subiungit, & hæc ait. cum autem causæ quatuor sint, sequitur q de omnibus scire naturalis Philosophi est, & hoc quo ad definitiones. atq; ad omnes ipsum propter quid reducens ipse Physicus, materiam, formā, id quod mouet, & id gratia cuius omnium affectionum naturalium seorsum naturaliter assignabit: nam homo morietur, aut quia est animal rationale mortale, aut qa efficiens illius anima migrat è corpore, aut quia ex materia tali exstat, quæ sit obnoxia corruptioni, aut quia illi est melius mori. sic igitur cuiuslibet affectionis naturalis reddi possunt causæ quatuor omnes seorsum. & hoc quo ad demonstrationem. Sed quia dixit affectionis naturalis cuiuslibet posse reddi quatuor causas seorsum, & posset quis credere hoc fieri semper, docet non semper esse sic agendum, cum plerunque tres causæ recidant in vnam. & hoc inquit, plerunq; tamen tres in vnum accedunt, ipsum enim quid est, quod est forma, & id gratia D cuius, quod est finis, vnum sunt. ea verò vnde primum motus proficiscitur, specie eadem his est, quia homo hominem generat. & ita in actione vniuoca agens & effectus specie vnum sunt. quæ ratio docet nōnunquam demonstrationem esse vnam vnius affectionis, quæ tamen amplectitur tres causas in vnum.

Commen. Auer. 70.

{Quod oportet.} Auer. reddit causam vltra textum, cur oportet de oībus causis dicere: & ait hoc esse, quia naturalis ꝑtractat de materia, ideo infert, q debet de omnibus ꝑtractare. Sed dices. nō magis materia respicit alias causas, quàm alię respiciant materiam. igitur à pari: omnes aliæ quæ agunt de alĳs, considerabunt de omnibus. Dici potest quòd tractans de materia tractat de alĳs in processu demonstratiuo, qui terminat quæstionem an est. Naturalis enim Philosophus probat materiam esse, & quia hic apparet materiam esse, apparet formam esse:

Quærens de materia de omnib⁹ scrutatur.

quia nũquam materia eſt ſine forma, vbi forma eſt: cum appareat nullam formã eſſe materiæ coęternam, apparet agens: & cum omne agens agat propter finem, apparet finis: quare quæſtio an eſt materia, eſt quæſtio omnũ cauſarum, & ſi hic apparet materiam eſſe, apparet cæteras cauſas eſſe, aliæ verò ſcientiæ, & ſi cõſiderent omnes cauſas, non hoc modo, ſed ſupponunt illas eſſe.

Forma & Finis in vnum coincidunt.

{Et accidit in ſcientia.} Secundo declarat, quo modo finis & forma concurrunt in vnum: & vult, ꝙ forma concurrat cum fine generationis, quæ eſt ipſamet forma, & non cum fine rei generatæ, quæ eſt perfectiſſima operatio rei factę. vult ſecundo, quòd efficiens concurrat cum forma & fine, quotiens generatio ipſa eſt ab vniuoco, & non æquiuoco, vt generatio muris à calore cœleſti. cum fine etiam generationis non rei generatæ, & tertio in idẽ ſpecie non in idem numero. quæ ratio docet Ariſto. rectè adiecisse plerunq; ſiue multotiens, quia non ſemper recidunt in vnum, niſi his ſeruatis.

Tex. 71.

Et omnino quæcunque motæ mouent, quę autem non, conſiderationis naturalis amplius non erunt. non enim in ſeipſis motum habentes, aut motus principium mouent, ſed immobiles mouent. quapropter tres erunt tractationes, Vna circa imobile, Alia circa id quod mouetur quidem, ſed incorruptibile, Alia circa ea quæ corruptibilia ſunt.

Quia de cauſis eſſe conſideratione naturalem accepit, & cãę effectrices multifarię ſunt, ideo docet quæ ad Naturalem, quęque ad alios artifices ſpectent, & inquit. Et omnino quæcunq; motæ mouent ſunt cõſiderationis naturalis, quæ autẽ non mouent, conſiderationis naturalis amplius nõ erunt. cuius cauſam reddit, quę tranſlatione patet ipſa. Tunc concludit. quapropter tres erunt tractationes, vna circa immobile, cuiuſmodi eſt ens abſtractũ: alia circa id quod mouetur quidẽ, ſed incorruptibile eſt, cuiuſmodi eſt cœlũ: alia circa ea quæ corruptibilia ſunt, vt ſunt corpora elementaria vel ex his mixta.

Genera ſcientiæ.

Mouet Auer. in cõ. 71. qõnem cum Ariſt. ait tria eſſe negocia, quod græce eſt pragmatiæ, pro quibus accipit negocia, pro artibus et ſcientijs, an pro rebus quę ſubſtãt artibus. & arguit, ꝙ nõ poſſunt intelligi per negocia artes ipſæ, quoniam tres ſunt artes. Metaphyſica de rebus immobilibus penitus ſeparatis, Mathematica de immobilibus, ſed coniunctis mobilibus, Naturalis de mobilibus. Contra arguit Auer. quia de mobilibus & corruptibilibus & incorruptibilibus, quæ explicat in textu, eſt vna ſcientia, vt Phyſica, quæ & de cœleſti mobili, & de elementis corruptibilibus agit. igitur non artes intelligere poteſt. Propterea vult, quòd Ariſto. diuidat res ipſas, nõ tamen vult per diuiſiones rerum innuere diuiſionem ſcientiarum. ſignum affert, quia ſcientia Diuina conſiderat corruptibilia & incorruptibilia, quoniã eſt de omnibus. & ita de ambobus, quatenus exiſtunt & ſunt vna, & quo ad prædicata alia metaphyſica. ſed quis obijciet Auer. quia tunc corruptibile conſideratur à Naturali, & à Metaphyſico. Reſpondet Auer. quòd, cum ens diuiditur ſecundum conſiderationem demõſtratiuam, hoc eſt inquantum de ipſo poſſunt prędicata diuerſorum generum demõſtrari, intrabit vna natura realis in diuerſas artes ſecundum diſtinctionem prædicatorum. veluti de numero conſiderat Metaphyſicus & Mathematicus & ſecundum diuerſa prædicata: & de corpore Mathematicus & Naturalis ſimiliter: ſic in propoſito de corruptibilibus cõſiderat Phyſicus quo ad prædicata motum includentia, Metaphyſicus verò quo ad prædicata cõmunia abſtractis & mobilibus, vt ſunt ens, vnum, actus, & potentia, & id genus. quare concludit velle Ariſt. res diuidere non artes. Sed pace Auer. dixerim. hæc expoſitio eſt valde extorta: græce enim pragmatię ſonat tractationes: pragmata verò ſonat res. propterea vt mihi videtur Ariſt. tractationes vult, & non res tractatas. tunc dicerẽ de immobilibus eſſe metaphyſicam, de mobilibus incorruptibilibus eſſe mathematicam: vtpote eam partẽ quę de cœlo agit, videlicet Aſtronomia. hęc enim eſt pars nobiliſſima mathematices. de mobilibus corruptibilibus eſt Naturalis. Ad rationem Auer. dico ꝙ licet Phyſica ſit de mobili corruptibili & incorruptibili, nõ eſt de illis vna ratione, vt dictum eſt. Similiter licet Metaphyſica ſit de omnibus, vt ipſe reſpondet, non eſt de illis vna ratione. & ſi dicitur ꝙ Aſtronomia eſt magis Naturalis: igitur non facit conſiderationem diuerſam à Naturali. Reſpondeo ꝙ licet ſecundum rem ſit magis naturalis, ſecundum denominationem, eſt mathematica, & loco omnium mathematicorum Ariſt. vtitur ipſa hic.

Tex. 72.

Quare ipſum propter quid á Naturali Philoſopho, qui ipſum reducit & in materiam & quod quid eſt, & in id quod primum mouit, aſſignat. Nam de generatione maxime hoc modo conſiderant quid poſt quid fit, quod primũ fecit, atque quid paſſum eſt: & ſic ſemper quod eſt deinceps.

Quod qd eſt conſideratur a Naturali.

Quod naturalis de quatuor cauſis conſideret ex dictis concludit, & nouis argumentis perſuadere incipit, & inquit. Quare ipſum propter quid à naturali Philoſopho qui ipſum reducit & in materiã, & in quod quid eſt, hoc eſt formam & finem, & in id quod primũ mouit aſſignatur. & ita concluſio eſt, ꝙ ipſum propter quid conſideratur à naturali Philoſopho, vt reducitur in quatuor cauſas. & hoc ſyllogizat, quia qui habet agere de generatione, de cauſis agit generationis & accidẽtibus illius. tunc ponit minorem. d. nam de generatione maxime hoc modo conſiderant quid poſt alterationem videlicet & tranſmutationem, & hoc quo ad finem, quid ſit, & hoc quo ad formam, quid primum fecit, quo ad agens, quid paſſum eſt, quo ad materiam, & ſic ſemper quod eſt deinceps, vt ſunt accidentia per ſe.

Tex. 73.

Principia autem ea quę naturaliter mouent, duplicia ſunt, quorum alterum naturale nõ eſt. non enim habet motus principium in ſeipſo, atq; tale eſt ſi quid moueat & non moueatur, quẽadmodum id quod eſt immobile penitus, & quod eſt omnium primum.

Quia dixerat Naturalem conſiderare de agente cõſideratione, & primum omnium agens eſt penitus immobile: ne quis credat Naturalem de illo conſiderare, ſubiecit diuiſionem motoris: cuius alterum membrum quod eſt Phyſicum omiſit: Metaphyſicum verò deſcribit. & ſermo tranſlatione ipſa patet.

Primi motoris ſi qua eẽt qdditas, metaphyſi. muneris eſſet.

Tria Auer. in cõ. 73. innuit. Primum eſt, ꝙ conſideratio quidditatiua primi motoris nõ eſt naturalis, ſed metaphyſica, ſed cõſideratio illius quo ad an eſt, eſt naturalis, vt multotiens diximus. Secundum eſt ſyllogiſmus probans rem hanc ſic. motor naturalis habet principium motus quo mouet: primus motor nõ habet principium motus quo mouet: igitur primus motor non eſt naturalis. Tertium eſt, ꝙ primus motor eſt omnium primus: qm̃ cęteri motores cœlorum non mouent niſi moueantur ab eo. Ex cõmento, igitur hæc excerpta ſunt. Sed cõtra hęc poſſent eſſe dubitationes. contra primum quidem, quia primus motor nullam habet quidditatẽ. omne enim habens quidditatem eſt compoſitum ex forma & materia, vt dicitur. 7. Metaphy. non ſemel ab Auer. contra ſecundum verò, quia minor ſyllogiſmi videt falſa. habet enim primus motor principium quo mouet cœlum, & totam naturam, videlicet intellectum & voluntatem. cõtra tertium verò facit, quia cæteri cœlorum motores ſunt indiuiſibiles ſicut & primus: igitur moueri non poſſunt, nec

à primò,

à primo, nec à se. Defendi potest Auer. Ad primum dico, vt alibi diximus, q primus motor cõsideratur quidditatiue in Metaphysica si haberet quidditatẽ. vbi enim eius propria quidditas haberetur, non nisi in Metaphysica tractaretur. aut si non habet quidditatem vniuoce, habet eam æquiuoce, per quandam aggregationem prędicatorum, quæ se habent vt per se, & de hoc satis superius diximus. Ad secundum dici potest q Auer. intẽdit per habere principium motus in se, quãdo illo principio mouetur mouens, vt motores naturales faciunt, non sic sunt intellectus & volũtas. Ad tertium quicquid velint iuniores, dico q cæteri motores mouent dependenter à primo in tribus generibus causæ, finalis, formalis, & agẽtis, vt in libro Destructio destructionum est disputatũ. primus verò mouet penitus independenter, & sic intelligit Auer. Aut dici potest, q cæteri motores mouent moti saltem per accidens, quia mobilia eorum mouentur, vt dicetur. 7. huius. commeo. 52. primus verò mouet penitus immotus & per se & per accidens.

Tex. 74.

Et quod quid est formã, atq; finis cuiusque causa cætera sunt.

Quod ad naturalẽ cęteræ causæ attineant, declarat. & inquit. Et quod qd est forma, atq; finis, cuiusq; causa cętera sunt, subaudi cõsiderationis sunt naturalis. verbum illud, atq; græce est, gar, quod non tenetur vt causæ redditiuum, sed vt continuatiuum: propterea sic transtuli.

Quare cũ alicuius gratia natura agat, & hanc scire oportet, & ipsum propter quid omnino reddendum est, velut ex hoc id fieri necesse est. ex hoc verò aut simpliciter, aut plerunque. & si hoc esse debeat ceu ex propositionibus ipsa cõclusio. & quia hoc erat ipsum quod quid est, & quia hoc modo melius est, non simpliciter, sed pro cuiusque natura.

Docet nunc vsum omnium causaę in rebus & effectibus naturalibus. & primo concludit propositum ex iam dictis. d. Quare cum alicuius gratia natura agat, & hanc ipsam naturam scire oporteat, eiusq; effectus naturales, iure et ipsum propter quid omnino in oĩbus naturalibus quæsitis reddẽdum est; non tñ semper in vno genere causæ. interdum enim in genere efficientis causæ, velut ex hoc id fieri necesse est, vt pulposas homo tibias habet, qa à pulposas habẽte editus est. Verum quædã est differentia, & hoc subdit. ex hoc vero agente proficisci illud effectum est, aut simpliciter & necessario vt in sempiternis. Sole enim intrante leonẽ semper calor nobis æstiuus est, aut plerunq;, vt in naturalibus effectibus: modo demonstrationes esse per ea quæ sunt plerunq; non inconuenit, vt Primo dicitur Poster. deinde tradit modũ per causam vt materia. d. & si hoc esse debeat vt materia id debere ẽ vt effectus, vt qm̃ materia carnis, quæ in cęteris aĩalibus vadit ad caudam, in homine non potest ire, quia est sine cauda, ideo tibiæ carnulẽtæ sunt, ceu ex propositionibus ipsa conclusio. nam propositiones sunt vt materia, cõclusio vt forma, & propterea subdit, & quia hoc erat ipsum quod quid est, vt qm̃ habere carnosas tibias est forma hominis & illius pulchritudo, ideo carnosas habet tibias. &, quia hoc modo melius est, hoc est, quia finis est iste & melior. nam, cum homo ambulet recte, melius est habere tibias carnosas, vt calor in illis diutius & fortius fmoretur pro actione agẽda. dico, quia hoc est melius nõ simpliciter, quia finis simpłr melior est in tota natura Deus, sed pro cuiusq; natura & specie est melius ad actionẽ faciendam. sic igitur carnulentiæ tibiarum in hominibus reddi possunt quatuor causę, & similes rõnes inuenies in libro de Animalibus. quæ ratio docet Naturalem in suis rationibus vti interdum oĩbus, interdum pluribus, interdum vna causarum, vt modo quo explicatum est.

A Auer. in cõmen. 74. nonnulla vtilia, quęq; non multũ ad sensum literæ expressit. Primum q naturã agere propter finem est maximũ fundamentum Scientię Naturalis. & hoc est verum, quoniam, si natura nõ agit propter finem, sola materia inter causas erit enumeranda, & ita tollentur cętere causæ, vt declarauit Auer. in Primo huius. Secundum est, q demonstrationes naturales à causa ad effectum nõ sunt ex simpliciter necessarijs, cum ab illis euentus plerunq; proficiscantur. ab effectu vero ad cãm demonstrationes sunt simpłr necessariæ, quia ab effectu sequitur cã in naturalibus. Tertium est, q nobilitas non cõpetit formæ quatenus forma, quia abstrahit à nobilitate & ignobilitate, vt forma mathematicæ, quę nec est nobilis, nec ignobilis, sed accidit sibi quatenus finis est. qua rõne fit, vt formæ, quę sunt ex necessitate materiæ, cũ cadant à rõne finis, nec dicuntur nobiles nec ignobiles, cuiusmodi sunt fortasse dimẽsiones, quæ nec agunt nec patiuntur. sed istud dictum Auer. fuit semper mihi dubiũ, B qa quælibet causa suo genere est nobilior causato, & forma vt forma est dignior ipsa materia: igitur formę vt forma est, cõpetit nobilitas. Dici potest, q Auer. per nobilitatẽ hic intelligit gradum pfectionis sumptũ ab operatione: & qm̃ formæ mathematicę nõ agunt, neq; patiuntur, tali nobilitate secunda nõ dicuntur nobiles, bene tñ nobilitate prima. Iuniores aliter dicunt, & non est malũ vt mihi videtur. Sunt tñ qui faciunt differentiã inter nobilitatem & perfectionẽ: dicentes nobile sumi per rationem finis, perfectum penes distantiam à non gradu. hæc differẽtia ficta est, & vbiq; ab Auer. inuenitur corrupta. Diximus alias duplicem esse nobilitatem, alteram, quæ ab operatione ipsa colligitur, & hac operatione naturales formæ esse possunt nobiles, quatenus quidem & operantur et agẽtes sunt, siue actionum principia, qua operatione formæ mathematicæ minime nobiles esse possunt, cum sint quãtitates, quæ non sunt de principijs actiuis: alteram vt intenduntur ab agente. & hæc sibi cõpe- C tit, ea rõne qua finis. quo etiam modo nec formę mathematicæ nobiles esse poterunt, cum abstrahant à fine.

Demonstrationes naturales ex causis nõ sũt necessarię simpliciter, ex effectib9 autem sic.

Formis competit nobilitas non tñ rõe finis, sed rõne formę.

Dicendum igitur, primo quidem naturam ex ijs esse causis, quæ sunt alicuius gratia: deinceps de necessario quo modo se habeat in naturalibus rebus. cuncta enim omnes in hanc redigunt causam, argumento q calidum & frigidũ & id genus suapte natura sint talia, quæ necessario sunt & fiunt, atque apta sunt. etenim & si aliam causam dixerint, hic quidem discordiam & concordiam, ille vero mẽtem, tangunt illam solum, eam valere sinentes.

Duas proponit Arist. res disputate. prima est an natura ex ijs causis sit, quę causant alicuius gratia, & agat propter finem. huius qõnis vtilitatem postea dicemus: dein- D ceps secunda res erit de ipso necessario quo modo se habeat in rebus naturalibus, vtrũ ex ipsa sola materia proficiscatur, an ab agẽte, an fine ipso. causam huis reddit. d. cuncta enim, quæ in naturalibus, visuntur in hãc, hoc est in materiam causam redigunt, & oẽm inde necessitatem proficisci dicunt. Argumẽto, q calidum & frigidũ, & id genus suapte natura sint talia, quæ necessario sunt & fiũt & apta sunt esse & fieri, vtpote calidum sursum duci, frigidum deorsum. amplius calidum talẽ agere effectum, frigidum illum, non quidẽ ob finem alium, nisi sua ipsius natura, atq; materia. etenim & si aliam causam dixerint vt agentem, hic quidem discordiam, & concordiam, ille verò mẽtem, tangunt illam solum, eam valere sinentes, cum non multa pertractatione eam vexent. Quo argumento cogitur Arist. de causis necessitatis disputare.

Quę nã preter cãs supsit tractanda a naturali.

Auer. cõmento. 75. primo declarat vtilitatem primæ quæstionis, & vult q quęstio quęrẽs an natura agat pro-

Scire finem Naturali ac Diuinę sciẽtię præstat.

E pter finem, est maxixum fundamētum Scientiæ naturali, & Diuinæ. Naturali quidē, quia negato illo, demetur finis à natura, dempto fine, demetur & agens. quo fit, vt omnes formæ casu è materia ipsa proficiscantur. Diuinæ verò, quia eo fundamento ablato, tollit̃ cura diuina, atq; illius prouidētia erga nos. Deus enim agit primaria intētione propter se, secundaria verò propter nos: erit igitur suæ actionis ipsemet finis, & nos etiā fines illius sumus, saltem secundariæ. quo fit, vt si fines è rebus demantur, statim tolletur actio Dei erga nos, cum tollatur oīs ratio agēdi. Ex his habetur de mente Auer. Deum habere curam rerum, cuius non semel ipse cōtrarium alibi dixerit, vt. 12. Meta. recentiores credunt concordare per hoc ꝙ Auer. alibi negat Deum habere curam rerum modo nostro, recipiendo species à rebus. hic tamen vult ipsum habere curam, quatenus est illarum causa, & hoc per eius essentiam. hęc solutio licet sit catholica & optima, lundamentis Auer. non cōsonat: propterea ipse qui omnes res confudit, etiam in hac re fuit ambiguus, & quæstionis solutionem non percepit. F Ego vero in multis meis libris rem hāc tetigi, nunc verò tanq̃ extra propositū omitto. Secundo declarat Auer. Cur veteres parum agentē causam inspexerunt: & ait hoc ideo fuisse, quia solū causam agentem tetigerunt in prima mundi genitura: in generatione verò rerum particularium agentes causas omiserunt, qua ratione fit, vt modicum tetigerint.

Curā omniū De⁹ habere voluit Auerro. quod prēter rei ambiguitates sibi alias dicere visum est.

Tex. 76. Habet autem dubitationem, quidnam prohibet naturam ipsam nō alicuius gratia agere, neq; quia est melius. sed quēadmodum Iuppiter, non vt frumentum increscat, sed necessario pluit. qđ enim eleuatum fuerit, id frigefiat oportet: & quod frigefactum erit id in aquā versum descendat, necesse est. accidit autem hoc facto frumentum increscere. Similiter, & si frumentum pereat cum est in area, non huius gratia G pluit vt illud pereat, sed id accidit. Insuper quid prohibet partes etiā in natura sic se habere, ceu dentes necessario exoriri anteriores quidē acutos aptosq; ad diuidendum, molares verò latos vtilesq; ad cibum terendum, cum nō huius gratia tales sint orti, sed simul acciderit. Similiter verò & de cæteris partibus, quæ alicuius gratia cōstare videntur. In quibus igitur accidit vt omnes sint ortæ perinde atq; si alicuius gratia fierent, ea conseruata sunt, à casu ipso congrue cōstituta, in quibus verò id nō sic fuit, ea perire ac perdita sunt: quemadmodum Empedocles dicit bouigenas & viriproras.

H Mouet autem dubitationem pro parte antiquorum quid prohibet naturam ipsam non agere propter finem. siue enim sic, siue aliter dicatur non videt̃ inconueniens: & ꝙ nihil prohibeat arguit, quia si quid prohibeat, erit vt agat propter melius. destruit naturam agere propter melius primo, quia nonnunquā natura agit propter melius, vt si cum actione naturę sit cōmodum paratum: veluti de pluuia, quę interdum confert messibus cum fit ex necessitate materiæ, interdum lædit, si inuenit incōmodum. secundo, quia partes aīalis à casu funt propter melius, vt in exēplo de dentibus. qua ratione fit vt natura, non propter melius agat, sed casu nonnunquam melius ipsum cum naturæ actione concordet. quod verò natura non propter melius agat, sed cum actione naturę concordet casu ipsum melius, testatur Empedocles, qui in mundi corruptione posuit chaos ex animalium partibus sine ordine cōcisis, deinde cœpit natura necessitate ducta cō-E ponere res, & animalia ex suis membris, quæ in illa prima generatione nōnulla male componebat, vt monstra ageos, cōposita videlicet ex parte bouis, & parte hominis, quæ græce sunt bugenes, & acidropora & alia id genus. modo dicebat, ꝙ hęc sunt inutilia ad actionem. propterea non seruata sunt ad tempora nostra, quę verò vtilia sunt, iam adsunt: ergo natura non agit propter finem, sed cum actione naturæ concordat casu ipsum melius. litera patet translatione ipsa. Animaduersione dignum id dici ex materiæ necessitate, vt colligitur è Themistio, quod est præter finem intentum ab aliquo agente. quomodo pili subascellarum è materiæ necessitate ponūtur, nam nec propter melius, nec propter bonum esse debēt, sed consequuntur vapores ibi congregatos.

Tex. 77. Ratio quidē igitur qua quis dubitauerit, hęc est, & si qua alia, talis est. Sed impossibile est hęc ita sese habere: hæc enim & omnia quæ natura F constant, aut semper, aut plerunq; sic fiunt: sed eorum quæ à fortuna & casu fiunt, nullum ita proficiscitur. neq; enim hyeme crebro pluere fortuito casuq; videtur, sed si id fiat, cum Sol est sub cane. neq; si calores sub cane, sed si in hyeme fiant. Quòd si ea quæ fiunt, aut casu videntur, aut alicuius gratia eē, si impossibile est hæc, aut à fortuna eē, aut à casu, alicuius gratia vtiq; erunt. Talia verò oīa natura sunt, vt etiam ipsi aiunt qui hęc dicunt: erit igitur in his, quæ natura fiunt & sunt, id quod alicuius gratià fit.

Refellit nunc Aristo. positionem antiquorum. & primo arguit sic, ea quæ fiunt à natura aut casu fiunt, aut alicuius gratia: sed non fiunt casu: igitur alicuius gratia. Minor prosyllogizatur sic in litera, quæ casu vel fortuna cō-G stant, neq; semper neq; plerunq; sunt, quæ natura fiunt, aut semper, aut plerunq; aguntur. igitur, in secunda figura, non fiunt, quæ natura fiunt, casu. Maior prosyllogismi, licet sit probata per definitionem fortunę, aut casus, tamen exemplo probat, quòd pluere in hyeme nemo ait casu esse, quoniam frequenter fit: Sole verò per canem decurrente, id casu fieri dici potest. similiter sole existente in cane calores fieri non casu dicimus, sed ipso decurrente per capricornum, videlicet hyeme id casu fieri credimus. sermo est perspicuus translatione tantum. ex cōmen. 77. Multa possunt accipi ad propositum. Primum erunt duo syllogismi. Primus, quæcunq; sunt, aut semper, aut in maiori parte non sunt casu: conuenientia quæ est in membris, aut est semper, aut in maiori parte. igitur non est casu. Secundus est. res existētes sunt propter aliquid: res existentes sunt à natura: igitur quædam quæ sunt à natura sunt propter aliquid. conclusio est particularis, quia in tertia figura.

H Cuius quoq; affert Auer. quia nō omne quod est à natura est propter aliquid, cuiusmodi fortasse sunt pili subascellarum, pectinis & id genus: Vlterius soluit dubiū, cur Arist. tacuit solutionem ad deliquium antiquorum. Respondet primo quòd Arist. tinuit solutionem per id quod dicit, quòd pluuia est plerunq; in hyeme, raro sub cane. calores verò cōtra, plerunq; sub cane, raro hyeme. quæ ratio docet pluuiam esse propter aliquid: & ita negatur assumptum antiquorū, videlicet quòd pluuia fit ex materiæ necessitate. immo, cum sit aut semper aut plerunq;, propter aliquid esse videtur. adhuc est dubitatio, pluuia est propter aliqđ, quæro de illo propter quod est, an sint messes? dicit primo, ꝙ concedi potest quòd sic, quia è pluuia ipsa crementū messium plerunq; proficiscitur: corruptio verò in area raro. quę ratio docet crementum à pluuia fieri per se, corruptionē per accidens. Vlterius secundo dicit consequentiā non valere, pluuia est ex

necessitate

necessitate materiæ: igitur non propter aliquid. oportet enim addere in antecedente, ꝙ fit propter necessitatem materiæ tantum. Modo, hoc non est ita. nõ enim pluuia sola materiæ necessitate fit, cum etiã fiat propter cremen tum plurimũ messium. sed aliquis dicet nõ videtur pluere propter messes, sed potius Agricolæ faciunt messes hyeme propter pluuias, vt ait Themist. propterea tandẽ respõdet ꝙ dato ꝙ pluuia non sit propter messes, est propter æqualitatem generationis elementorum, quia si nõ esset pluuia totus mundus periret. Narrat propter hoc Alexandri positionẽ dicentis pluuiam non esse propter messes, cum messes sint ab arte, & nõ natura. pluuia verò est à natura, modo natura non est agens propter opus artis. dempta enim omni arte, adhuc natura ageret. Respondet huic Auer. ꝙ messes sunt partim natura, partim arte. anchoatiue enim sunt ab arte, completiue à natura, qua ratione fit, vt pluere possit propter messes. Sed circa hæc Auer. dicta dubitatur primo, quia sicut est in parte ita in toto. sed in multis mũdi regionibus nunq̃ pluit, vbi tamen seruatur æqualitas generationis elementorũ, & vita animantium. igitur dato ꝙ nõ plueret adhuc esse potest æqualitas elementorum. Secundo dato ꝙ messes incipiant ab arte, non videtur ꝙ pluat propter messes, et si cõplementum earum sit natura, quĩa ars potest illa non incipere, ponatur in esse, tũc natura ageret frustra. igitur natura non agit propter res quæ fiunt arte, nec inchoatiue, nec cõpletiue. Defendi potest Auer. Et dico primo ꝙ Auer. per pluuiam intelligit generationem aquæ, modo, hæc cõsequentia patet. si non generaretur aqua, tunc destrueretur mundus. declaratur, nam vbi aqua ipsa nõ generaretur, elementa calida virtute caloris solis & stellarum omnem aquam tandem corrumperent, & omnis aqua in illa verteretur. & ita tolleretur æqualitas generationis elementorum, & vltra tollerentur mixta: & cum cœlum sit propter generationem mixtorum, saltẽ intentione secunda, tolleretur, aut frustra moueretur propter nos. sed in sempiternis nihil est frustra: igitur totus mundus esset in perditione, aut saltem totus mundus elementarius. Ad secundum dico, ꝙ argumentum concludit: non tñ contra Auerroẽ, quia ipse non reprehendit Alexandrum nisi quoad vnum, ꝙ credebat messes esse penitus ab arte. Auer. obijcit ꝙ sunt aliqua ex parte ẽ natura: per hoc tamen nõ vult pluuias esse propter messes ipsas, quæ incipiunt ab arte: tametsi dicant philosophi messes etiam fieri à natura, si non fierent ab arte.

Pluuia necessaria est ad mundi cõseruationem.

Dubitatio.

Responsio.

Tex.78. Amplius in quibus finis est aliquis, in ijs & id quod prius, et id quod deinceps huius gratia agitur. & vt agitur, ita est aptum agi, & vt aptũ agi, sic vnumquodq;, nisi aliquid obstet, agitur. Sed agitur alicuius gratia. igitur aptum est etiã illius gratia agi. veluti, si domus ex ijs esset, quę natura fiunt, sic vtiq; fieret, vt nunc ab arte conficitur. Quòd si ea quæ natura fiunt, non solum natura, sed etiam arte fierent, simili ratione conficerentur, quo confici apta sunt. alterum igitur alterius gratia conficietur.

Secundo arguit Arist. & primo sumit vnam suppositionem. d. amplius in quibus finis est aliquis, in ijs & id quod prius & id quod deinceps, huius gratia agitur. hæc suppositio patet, quia vbi finis sit aliquis, ea quæ sunt ad finẽ hoc ordine incedunt, vt priora sint propter posteriora vsq; ad vltimum. Secundo petit ꝙ omne quod agitur ita est aptum agi, & conuertit, videlicet ꝙ vt aptum agi, sic vnũquodq;, nisi aliquid obstet, agitur. Ex his vult habere hanc maiorẽ, videlicet, ꝙ omne quod agitur, vt agitur, sic est aptum agi: cui addit minorem. d. sed agitur alicuius gratia, videlicet effectus naturæ: igitur aptum est et illius gratia agi. Conformat hanc rõnem per exemplũ

A hypotheticum de domo ipsa, quod translatione patet.

Sed circa hæc dubitatur ad quid facit prima suppositio. videtur enim supflua, cum nec sit maior, nec minor illius syllogismi. Secundo dubitatur de conuersa, & cõuertente. de cõuersa quidem, quæ fuit maior, dubitatur, q̃a lapis fertur sursum à proijciente, non tamen est aptus natus sic agi. de conuertente verò, quia partes terrę superficiales aptæ sunt agi deorsum non tamen aguntur deorsum. & multa alia sunt apta esse talia, quæ non sunt actu talia. Tertio dubitatur de minori, quia videtur Aristo. petere principium. sumit enim naturam agere propter finem & alicuius gratia, quod antiqui negabãt. Ad primam dico ꝙ illa suppositio est data propter declarationẽ nominis finis, quo modo se habeat in ipso motu naturæ, & ita est vtilis ad terminos. Ad secundã expositor supplet ꝙ debet sic intelligi: omne quod agitur naturaliter, ita aptum est agi vt agitur naturaliter. Sic enim tolluntur obiectiones, & hæc responsio non est mala. conuertens verò verificatur per id quod addit, nisi aliquid obstet. B Ad tertiam dici potest ꝙ Arist. sumit minorem ad mentem antiquorum, qui concedebant naturam agere aliquando propter melius, non tamẽ erat apta agere propter melius, cum multoties agat propter peius. Ex ijs patet vis rationis. omne quod agitur naturaliter vt agitur à natura, ita est aptum agi. Sed natura agit gratia alicuius naturaliter, igit̃ naturaliter est apta nata agere illius gratia: & hoc est agere propter finem.

Dubitatio.

Quod agit̃ naturaliter, ita aptum natum est agi, & ecõtra nisi impedimentum adsit.

Tex.79. Insuper ars alia quidẽ omnino perficit, quæ natura ipsa perficere nequit, alia verò æmulatur. Si igitur ea, quæ ab arte conficiuntur, alicuius gr̃a fiunt, & ea quę à natura. Similiter enim se habent inter se priora atque posteriora in his quę arte, & in ijs quæ natura conficiuntur.

Tertio arguit Arist. vt in arte agitur, & in natura agi videtur: sed in arte posterius est propter vltimum, & finem, prius propter posterius: igitur & in natura. C maior probatur, quia ars naturam perficit vel æmulatur. omne autem aut perficiens aut æmulans aliud in agendo, est simile illi: igitur natura & ars similes erũt. proponit maioris probationem. d. insuper ars, alia quidem omnino perficit, quæ natura ipsa perficere nequit, alia verò & si non perficit imitatur aut æmulatur: hęc est maioris probatio. tunc sumit minorem. d. si igitur ea, quæ ab arte cõficiuntur, alicuius gratia fiunt, & propter igitur ea quæ fiunt à natura, etiã alicuius gratia fient. deinde ponit maiorẽ. d. Similiter enim se habent inter se priora & posteriora in ijs quæ arte, & in ijs quę natura conficiuntur. & ita patet tota ratio, licet valde inordinata sit in textu formata.

Ars pficit, vel æmulat̃ naturã ipsã.

Tex.80. Illud verò potissimum perspicuum erit ijs in animalibus alijs, quæ neq; arte, neq; discursione, neq; deliberatione agunt: in quibus ratione hac sunt qui dubitant, vtrũ mente, aut alio D principio operentur, vt aranea, & formicæ, & cætera id genus. procedente etiam paulo vlterius in plantis ea quæ proficiscantur ad finem, fieri videntur, ceu frondes, fructus tegendi gratia. Quare si suapte natura & alicuius gratia hyrũdo nidificat, araneus araneam texit, plantæ deniq; fructuum gratia frondescunt, radicesq; nõ sursum, sed deorsum sumendi nutrimenti causa emittunt, perspicuum est, esse talem causam in ijs, quæ natura sunt & fiunt.

Quarto arguit Aristo. ꝙ natura agat propter finẽ sic, hyrundo facit nidum propter finem, araneus araneã propter finẽ, plantę frondescunt ob finẽ, & radices emittunt deorsum propter finẽ, & animalia alia: sed hæc sunt, aut

naturæ, aut agentia per naturam: igitur natura aut agens naturale agit propter finem. verba translatione parent.

Sed hic est dubium in maiori, & in minori, & in forma syllogismi. Propterea Auer. cōmen. 80. vidēs maiorem esse quasi acceptam cum quadam principij petitione, quia antiqui dicerēt animalia illa agere propter naturā, & non ob finem, supple rationes Arist. esse probabiles, quoniam naturā agere propter finem, est suppositio per se nota in Naturali Philosophia, propterea Arist. vtitur rationibus ferè ad hominem. Minorem verò declarauit contra eos qui hæc animalia mente agere cōtendunt, & arguit Auer. sic, quæ fiunt intellectu, variabiliter fiunt, vt patet in omnibus operibus artis: quæ fiunt ab his animalibus vniformiter, & non variabiliter aguntur: igitur non intellectu. & propterea, vt ait, accepit hanc minorē, videlicet ꝙ hęc agunt naturaliter contra eos, qui vellent hæc agere mente: aduersus quos ratio nulla est. De forma & qualitate rationis Arist. multa Auer. dicit in commendatione rationis. dicit enim Primo, ꝙ Aristo. ratio est hypothetica à positione antecedentis ad positionem consequentis, hoc modo, si hyrundo & id genus agunt propter finem naturaliter, natura agit propter finē: sed hyrundo, & id genus naturaliter agunt propter finem: igitur & natura. Dicit secūdo, quòd licet rationis forma est hypothetica, vis tamē est inductionis cum inducat in multis. & si obijcitur cōtra eum, quia inductio est locus dialecticus: igitur non cōuenit Naturali scientiæ. Secundo, in tali inductione nō assumuntur omnes singulares: igitur non est vniuersalis, & per consequens non conuenit scirntiæ demonstratiuę, quæ procedit ad vniuersalia.

Inductio nō īducit singula, nisi ī Topica demonstratione.

Propter hęc respondendo dicit Primo, quòd in hac inductione non inducuntur nec oportet induci omnia singularia, quoniam per considerationē possunt intrlligi omnia, dummodo fiat inductio in pluribus. Ad secundum dicit, ꝙ per hoc habet introitum in demonstratiuā scientiam, quādo scilicet est ex singularibus pluribus, ex quibus per cōsiderationem potest intelligi in omnibus. addit tamē ꝙ inducere plura indiuidua vel pauciora diuersatur secundum magis & minus & ex parte rei, & ex parte nostra, qua recipimus illa. Pro itellectu horum debes scire, vt in paraphraxi Secundo priorum. ait Auer. ꝙ inductio est duplex dialectica, quæ ex singularibus famosis proficiscitur, & in hac oportet omnia singularia inducere. quæ ideo dialectica dicitur, quia nō infert nisi cum petitione principij, srd facit fidem aliquam tātum. Alia est demonstratiua, vt ea in qua proficiscitur ex singularibus necessarijs vel per se, vt hic ignis calefacit, & ille calefacit: igitur omnis ignis. & in hac non oportet inducere omnia singularia, quia facta inductione in pluribus, cum singulares sint per se, & per se sit de omni, mox per considrrationem cognoscimus esse ita in omnibus. verum, vt ait Auer. accipere plura aut pauciora singularia potest variari ex parte rei, & parte nostra. nostra quidē, quoniam habentes sensus male constitutos, non sunt celeris solertiæ, ideo volunt plura singularia, solertes vero ingenio pauciora. Ex partr vrrò rei, quoniam, quando singulares sunt per se, & sua natura notę, non oportet accipere omnes singulares, immo paucas: vbi non sint per se, sed solum necessariæ, oportet accipere plures, vt intellectus per considerationem cōsideret in alijs. Hæc Auerro. in defensione rationis Aristo.

Quæstio.

An Prudentia sit in brutis alalibus.

QVærunt iuniores per quam virtutē animalia hæc in textu enumerata agant, vt hyrundo nidulum, araneus araneam, formica colligat grana & id genus. Expositor supra Primo Metaphysicæ videtur velle, ꝙ eiusmodi animalia comparari possunt ad actus naturales, & actus contingentes. verbi causa formica potest cōparari ad tritici collectionem absolute, ad quam naturaliter cōparatur, & ad collectionē talem vel talem. Ad collectionem tritici absolute comparatur mere naturaliter per naturam speciei. ad collectionem talem vel talem, cum sit

E actus hic contingens, cōparatur contingenter, & potius per assuetudinem. mere enim naturaliter omnis formica grana colligit, ꝙ autem ab hoc vel illo cumulo colligat, ab assuetudine & memoria proficiscitur. tunc sunt duæ positiones. prima ait, ꝙ vterq; actus est à prudentia, tam ille qui est naturalis, quàm ille qui est contingens. & hęc videtur positio Thomæ, Primo Metaph. & consequenter sequitur vtrunq; actum proficisci à cognitione sensitiua. licet primus sit à cognitione sensitiua per naturam, & instinctum naturalem, secunda ab assuetudine & memoria. Contra hanc positionem alij obijciunt. Primo, quia memoria est pars prudentię, vt dicitur Primo Metaphy. sed actuum naturalium nulla fuit memoria, quia etiā formica nata in hyeme statim colligit grana sine memoria pręteritorum: igitur non per prudentiam. Secundo, prudentia est habitus consultiuus. 6. Ethicorum: consultatio est circa contingentia, & non naturalia: igitur cū ad illos actus se habeant mere naturaliter, videtur ꝙ non

F per prudentiam ad illos se habeant. Propter hæc est alia positio, ꝙ respectu actuum naturalium nulla est prudentia, sed mere instinctus naturalis, respectu contingētium est prudētia. Iuniores distinguunt, & videtur per talem distinctionem inter hos posse fieri cōcordiam. & dicunt prudentiam trifariam esse, naturalē quidem, animalem, atq; rationalem. tunc volunt ꝙ animalia ad actus naturales se habeant necessario, eos tamen exequuntur per prudentiam naturalem. Ad contingentes verò se habeant prudenter prudentia animali. Tunc ad rationes dicerēt, ꝙ memoria est pars prudentiæ animalis vel rationalis, non autem naturalis, sed loco memoriæ est instinctus naturę, qui mouet sensum interiorem ad actus necessarios.

Triplex prudentia.

Ad secūdum similiter dici potest, ꝙ prudētia animalis, aut rationalis est habitus consultiuus, & ita respectu contingentium: at prudentia naturalis est instinctus naturę, vel ab instinctu naturæ loco habitus posito proficiscens. Sed aduersus talem concordiam soliti sumus instare, pri-

G mo, hæc prudentia naturalis, aut est cognitio, aut instinctus naturalis, siue natura. si cognitio, igitur est prudētia animalis. Non enim potest esse nisi sensitiua, & ita animalis. si natura siue instinctus naturalis, hæc posset poni in rebus naturalibus carentibus anima, et ita lapis prudēter deorsum ferretur. Secundo, Arist. 10. particula, libro de Animalibus vult, senes esse prudētes, pueros nō prudentes, sed disciplinabiles. si igitur formica cum nascitur esset prudens, tunc pueri possent esse prudentes, quod Aristo. negat. Tertio, araneus facit telam, aut cognoscit quod facit, aut non. Si non cognoscit id quod agit, igitur actus illr erit penitus naturalis, & ita nec prudens, nec imprudens, cum natura ipsa nequaquā prudentiæ participet. si cognoscit telam, igitur cognoscit finrm, vtpote muscam. hoc est falsum, quia nunquā vidit muscam per sensum exteriorē vt si nunc nasceretur. igitur nec per sensum interiorem. Defendi possunt vt alias defendimus.

Ad primum dico ꝙ illa prudētia est formaliter cognitio non habitualis, cum non præcessit memoria, sed natura-

H lis, quia loco memorię ponitur instinctus naturę. & tunc nego consequentiam videlicet ꝙ sit prudentia animalis, quia prudentiæ animalis vna pars est memoria præteritorum. huius verò loco memoriæ est instinctus naturalis, qui mouet sensum, veluti memoria mouet imaginatiuam. Ad secundum dici potest ꝙ Arist. loquitur in prudentia animali siue rationali. quali non nisi senes prudentes sunt, sed prudentia naturali, rriam puer & araneus esse potest prudens. vt patet. Ad tertium dico ꝙ araneus non præcognouit telam, nec muscam, cum in eo non præfuit memoria, sed loco memoriæ præfuit instinctus, qui mouet sensus interiores, quēadmodum impetus mouet graue deorsum, & tunc deducendo ipsum araneū ad actum, araneus agēdo telam dum eā agit, cognoscit illā. Dico igitur, ꝙ actus ille non est penitus naturalis, quoniam licet primum principium sit instinctus, immediatum verò

tum verò

rum verò erit sensus, quoniam instinctus mouet sensum ad media in finem, qui sensus cognoscit ea quę ordinat in finem, licet nõ cognoscat finem, nisi vti graue cognoscit centrum, pro quanto tendit in centrum: qua ratione fit, vt hæc prudentia non sit animalis, quoniam non est ex memoria, sed sit naturalis, nõ tamen potest esse in rebus mere naturalibus, quia deficit cognitio. vt enim prudentiæ animalis duæ sunt partes, memoria, & cognitio, ita istius sunt instinctus & cognitio. & propterea dicitur naturalis. Hæc dici possunt in definitionem horum.

Tex. 81. Insuper etiam cum natura bifaria sit, altera quidem vt materia, altera verò vt forma. & hęc sit finis, gratia verò finis cætera sint, hæc vtiq; ea causa erit cuius gratia cætera fiunt.

Quinto arguit Aristo. finis est causa cuius gratia agit̃, vt per definitionẽ finis habetur. sed formá est finis vt superius diximus. Igitur forma est causa cuius gratia agit̃, & ita formæ non casu & materiæ necessitate proficiscuntur, sed materiæ ipsæ sunt propter formas ipsas, & gratia formarũ. hoc modo Auerroes exponit textum hunc.

Tex. 82. Peccatum verò fit & in his quæ per artẽ conficiuntur. Scripsit enim non recte Grammaticus, & potionem Medicus non recte propinauit. quare & in his, quæ natura constant, idem euenire perspicuum est. Si itaq; aliqua per artẽ ipsam sint, in quibus id quod recte fit, alicuius gratia fit, in quibus vero erratur, ipsa quidem alicuius gratia aguntur, sed falluntur, similiter & in naturalibus ipsis res sese habebit & monstra illius peccata erunt, qui alicuius gratia agit. Et in primis igitur compositionibus bouigenę, si non ad aliquem terminum finemq; peruenire poterant, aliquo principio, velut nunc semine labefacto, fiebant.

Soluit Arist. nonnulla quæsita, vt Themistius introducit. Primum, si natura agit fine ipso constituto, cur nõ semper finem consequitur? Soluit. d. Peccatum verò fit & in his quæ per artem conficiuntur, vt exemplis testantur. quare & in his quę natura constant, idẽ euenire perspicuum est. quod declarat, nam, vt in his quæ arte fiunt & alicuius gratia, quædam fiunt recte, & quædam errone, ita in naturalibus erit q; quædam fiunt recte, quædam vt errores, vt mõstra, quę peccata sunt eius, qui alicuius gratia agit: hæc est solutio quæsiti. Tunc ex hac solutione declarat contra Empedoclem, q; bouigenæ, & vitigenę, & id genus, quæ in primis mundi compositionibus fiebant, si non ad aliquem terminum finemq; peruenire poterant, vt ad complementum speciei, non erat illud, quia natura agebat necessitate sua & non propter aliqd, sed quia illa monstra fiebant aliquo labefacto principio in illis, veluti nunc fiunt mõstra labefacto semine, aut multitudine, aut á defectu materiæ, & ita sicut nunc monstra fiunt ex errore agentis finem intendẽtis labefacto aliquo principio, sic tunc vitigenæ, bouigenæ, & id genus fiebãt ab errore agẽtis labefacto principio aliquo intendentis aliquẽ finem, & non necessitate naturæ.

Mõstra peccata naturæ sunt.

Tex. 83. Amplius autem primo semen ipsum exoriatur necesse est, sed non aialia statim, atq; ipsum molle exortum prius, semen erat.

Soluto problemate, psuadet quod dixerat in solutione. d. ea quæ fiunt seruato ordine, gratia alicuius agũtur: sed animalia & plantæ seruato ordine fiunt: igitur alicuius gratia. ponit minorem. d. Amplius autem primo semen ipsum exoriatur, necesse est, sed non animalia statim: immo oportet ipsum semen esse prius exortum molle, vt sit aptum formationi.

Imperfecta generatione precedunt.

A Rursus in plantis etiam ipsis inest, quod alicuius est gratia: minus tamen est distinctum: verum igitur ipsis in plantis fiant quẽadmodum bouigenæ viri priora, sic vitigenæ priora oleę. An non fiebant, est enim absurdum: oportet tamen, si in animalibus illa spectentur.

Aliud quæsitum vtrum in plãtis sint monstra. Respõdet, Rursus in plantis etiam ipsis inest, quod alicuius est gratia, vt monstrum quod est peccatum illius quod agit alicuius gratia: minus tamen est distinctum atq; manifestum. Sed tunc quærit quæstionem in positione Empedoclis, & inquit, vtrum igitur ipsis in plantis fiant, quẽadmodum in animalibus bouigenæ, ex medietate bouis priora viri, ex medietate hominis aliud monstrum, sic vitigenæ, quod græce est empelogenæ, & eleprora hoc est priora oleæ, & id genus. Respondet an non fiebant, & hoc secũdum veritatem, est enim facere hæc absurdum, B oportet tamen hæc facere, si in animalibus hæc spectantur apud Empedoclem.

In plãtis nõ contingunt monstra.

Auer. in cõmen. 83. facit tria enthymemata sic. Animal generatũ ex semine non subito fit ex spermate: igit̃ gñatio eius fit per se & necessario ex spermate. Secũdum, generatio aĩalis per se & necessario est ex spermate: igit̃ non casu. Tertium, generatio aĩalis ex semine nõ est casu: igitur sperma est propter animal, ita vt sperma sit aut agens, aut materia aĩalis, aut vtrunq;, vt est veritas. quia quò ad partes corpulentiores est vti materia animalis, quo verò ad partes spiritualiores est vti agens: & in hoc apparet error Iuniorũ, qui non intelligentes dicta Auer. fecerunt tres rationes, & qõnem contra primam rationem: quæ ex malo intellectu proficiscebatur.

Tex. 84. Insup & in seminibus fieri oporteret quoduis.

Vlterius soluto alio quæsito probat quod dixit, & facit enthymema, si natura in agendo nullum finem intendit in seminibus, C oportet facere quod uis indifferenter.

Omnino autem qui ita dicit, ea, quæ natura constant, & ipsam naturam destruit. Ea enim natura cõstant, quæ à quodam principio, quod est in eis, cõtinue mota ad quẽdam perueniunt finem: ab vnoquoq; autem, non ad eundem in singulis, neq; ad quẽuis, semper tamen ad eundem nisi aliquid impedierit.

Secundo idem probat & arguit sic. Si est actio & generatio animalium omnino à casu, tunc destruuntur omnia naturalia & natura ipsa. declarat consequentiam, & primo quæ sint illa, quæ natura constent, & inquit: ea enim natura constant, quæ à quodam vno principio, quod est in eis, cõtinue mota ad quendam perueniunt finem, hoc est quæ ex determinato principio perueniunt ad determinatum finem. nõ autem ad eundem finem in singulis D ab vnoquoq; principio, neque ex vnoquoq; procedit ad quemuis finem, non enim ex quocunq; agit quodcunq;, semper tamẽ ex determinato principio peruenit ad eundem & determinatum finem, nisi aliquid impediat. His declaratis, patet enthymema: vbi enim natura non agit propter finẽ, destructa erit omnis actio naturalis, & processus ex determinato in determinatum.

SEd dubitant iuniores cõtra primam rõnem, quia si valeret, tunc mõstrum posset fieri ex vnoquoq;, ex quo oẽ quod põt fieri casu, potest fieri ex vnoquoq;. monstrũ fit casu: igitur ex vnoquoq;. Respõdet Auer. & vult syllogismum esse hypotheticum sic. Si omnis spẽs animalis & omnium casu fit, & casus est causa non terminata: igitur vnũquodq; ex vnoquoq; fieret. tunc ad obiectionem dico q; licet monstrum fiat à casu, tñ aliquid fit per se, ad cuius generationes fit, sed vbi fieret à casu, & nihil fieret per se, monstrum ab vnoquoq; fieri posset.

Dubitatio.

An monstrũ ex indeterminato agente contingat vel a natura determinata

E

Quærunt vtrum monstra casu fiant, vel intenta sint á natura? Ad quæstionem argui solet, Primo, nulla species casu fit, Octauo huius commento. 47. Secundo; si natura non intenderet monstrum, tunc non cootinuaret actionem suam vsq; ad finem. In hac difficultate primo videndum est de causis monstruosarum generationum. Secundo de proposito quæstionis. Quantum ad Primum, Physici monstruosarum generationum teducunt oēs causas in quatuor: ad materiæ defectum, ad materiæ abundantiam, ad qualitatē manifestam, ad loci malitiam. Ex defectu quidē, quatenus interdum pro numero membrorum, interdum pro magnitudine deficit. deficit enim vnus interdum digitus manu defectu materiæ, interdum paucitate materiæ nanus exoritur. Ex abūdantia verò similiter erit monstruosa generatio vel in numero aucta, vt sex digita manus, vel magnitudine, vt si magnitudo mēbri plus solito maior sit, vel quia citius membri exoriuntur q̄ debeant, vt Marcus dentatus exortus fuit: puella mammillata & id genus. Ex malitia qualitatis simplicis quidē, vt supflua sit in calore, vel frigore: nā calore nimio cōtingit nimia pinguedo, frigore verò multo nimia macies: mixta verò, vt in hermofrodito, vbi cōplexiones contrariæ colliguntur masculinizans & fœminizans. Demum ex malitia cōtinentis, vt si locus sit angustus, vel secundina deficiat vel rumpatur, et per rupturam exeat seminis pars ea, ex qua membrum fieri debebat. hæc tradunt Physici, vt Albertus, & Ioanoes, cui Themistius supra assentiri videtur, & videtur sententia Arist. in libro de Animalibus. Sed pace tantorum dixerim istę causæ nō mihi placent. Primo, si hæc ex his causis proficescerent: igitur non essent errores agentis intendentis aliquem finem, vt dixit Arist. in litera: & deducit consequentia. agens, quod agit sm exigētiam & capacitatē passi, noo errat io agendo, qm̄ formę dantur sm merita materiæ. igitur, si hæc monstra his ex causis essent, ageos recte ageret, & nō peccaret. Secundo, speciatim, q nō ex defectu materiæ proficisci possint, declaro. nam in quocunq; potest stare vita animalis & forma, possunt stare omnia mēbra, quibus anima exercet opera animæ: sed, cum tanta materia potest stare vita hominis vel alterius animalis producti á virtute formatiua recte agente, igitur oia membra: igitur paucitas materiæ non erit causa diminutionis mēbri alicuius. quia, cum tanta materia stat vita: igitur cum tanta possunt stare omnia membra: ergo noo deficiunt membra propter materiæ paucitatē, quoniam illa sufficit. Tertio, q defectus materiæ nō sit causa naoiratis, declaro: nam visum est nanum nasci maiorem interdum alio non nano, & tamen vnus factus est nanus, alter creuit ad debitam quantitatem: igitur nō ex paucitate materiæ nanitas proficiscitur. Quarto, cōtra abundantiam arguo. Contra numerum quidem, quoniā cum tanta materia stat vita: igitur stant omnia membra: igitur ex parte materiæ nō erit abundantia. Contra excessum verò, quoniam alij qui nati sunt cum tanta materia cum quanta monstra nascuntur ad debitam quantitatem euenerunt, & cum commensuratione membrorum nati sunt: igitur non abundātia materiæ est causa. Quinto, q non qualitas seminis manifesta declaratur, quoniā potens in maius potest in minus. Sed cū hac vel illa qualitate producere potest virtus generatiua & vitā & corpus: igitur potest illam regulare & reducere ad temperatiooem, vt inde res debita eueniat. Demum contra malitiam loci: arguo, quia in eodē loco angusti alio tempore fiunt perfecta animalia: igitur non angustia loci. Similiter si deficit particula seminis: si virtus gignitiua potest ex residuo facere corpus pro vita aptum, potest ipsum formare cum omnibus requisitis. Propter hæc & plura alia, vt sm principium inuestigandi veritatem alijs, Dico aliter ad rem istam, videlicet, q omnes causę reducuntur ad duas. Prima est affectio cōtinentis extrinseci, hoc est aeris continentis semen. Secunda est, qualitas occulta contracta in semine ipso. Prima declaratur, quia aer nos continens alteratur á cœlo mediante lumine & motu ad quasdā qualitates occultas: ipse autem sic affectus contentum in eo afficit, & ita afficit semen qualitatibus similibus sibi, quæ qualitates semini impressæ, vt instrumenta cōstitutioois cœlestis, vtuntur virtute formatiua corporis, vt instrumēto inferiori adhuc, & agunt corporis figurationem pro cœli & stellarum statu: & hoc est quod eleganter tradit Ptolomęus Tertio Apotelesmatum, & libro centum enuntiatorum, vbi ait, formæ in generatione afficiuntur á cœlestibus formis, & ideo qui imagines faciebant seruabant introitus earum in signa. Qua ratione fit, vt materiæ nulla sit ratio errandi, cum ipsa subijciatur agenti, & talis formatur qualis est virtus actiua apta ipsam formare, siue quo ad oumerū, siue quo ad magnitudinē, siue quo ad alia. Secunda declaratur. tradit Ptolomæus & Cæteri Astrologi nasci homines nonnullos ex cœli statu infelices, qui aut vim generandi non habent, sed steriles sunt. aut si habēt, filij cum nascuntur emoriuntur, aut nascuntur monstruosi: contrahunt enim ex natali eorum talem qualitatem, quæ, cum mittatur cum semine, vt instrumentum parētum corpus monstruat, aut numero, aut magnitudine. Audiui enim virū quendam non generasse nisi monstra, & alium vidi non generasse nisi mancos natos. Hoc autem esse non potuit nisi ab infelicitate natalis eius, quæ infelicitas transmissa in semine monstruosas efficit creationes, quæ interdum videntur esse ex defectu materiæ, interdum abundantia eiusdem: aliquando ex mala qualitate, siue simplici, siue mixta. Hæc positio non est remota ab intentione Aristo. dicentis, formas rerum contineri in terminis, vt ait Secundo de Generatione: hoc est in corporibus cœlestibus. vbi vero iouenitur dixisse, hęc ratione materiæ euenire, intelligēdum est vt motæ, non vt principaliter mouentis hæc de causis satis sit dixisse. Quātum ad secundum, Sorticolæ tradunt quòd natura monstrum intēdit, non tamen intendit monstrum. Quæ positio cum sit friuola omittatur, potest tamen sic confutari, natura intendit animal: Monstrum est animal inquantum mōstrum, vt patet per exponētes: igitur natura intendit mōstrum. Alij dicunt, quòd natura vniuersalis intendit mōstrum propter decorem vniuersi, non autem natura aliqua particularis. Contra quicquid continetur sub vniuersali, oportet vt cōtineatur sub aliquo particulari: igitur quicquid cōtinetur sub intentione vniuersalis naturæ, etiam contineri debet sub intentione alicuius particularis naturæ. Amplius, quicquid intenditur ab agente aliquo principali per se, vt principale agens, intēditur ab instrumento illius, vt instrumētum: sed natura particularis est instrumentum naturę vniuersalis: igitur, si monstra sunt intenta á natura vniuersali, vt agens principale est, ita á natura aliqua particulari. vt est illius instrumentum.

Alij dicunt quòd monstrum intenditur á natura particulari non primaria intentioue, sed secundaria. Sed hoc etiam non placet, quia tunc non fierent casu. Diximus enim ea fieri casu, quæ sunt extra intentionem primam & secundam agentis. vt eclipsim dicimus non casu esse, quia oon est extra intentionem secundam agentis. Alij dicunt, naturam particularem intendere monstrum non formaliter, sed materialiter. Monstrum enim dicit duo videlicet indiuiduum speciei prædicamenti substantię, & hoc vocatur materiale, & monstruositatem, quæ est quoddam formale: primum est naturæ intentum non secundum. Sed contra, nullum animal fit casu & præter intentionem agentis: monstrum est animal & inquantum monstrum: igitur nō fit casu & præter intentionem agentis. Amplius, omne procedens è principio terminato in finem terminatum per media terminata est intētum ab agente: monstrum sic procedit, vt patet: igitur non præter illius intentionem. Propter hæc dico, quòd monstra sunt intenta á natura, hoc est á virtute seminis,

vetum

Monstruosorum quatuor causæ.

1. Defectus materiæ.

2. abundantia eiusdē.

3. Materia qualitatis.

4. Continentis malitia.

Confutatio physicorū.

Pō propria. Monstrorū cāę duę sunt influxus cœli, & qualitas in semine ex influxu cœli contracta. Prima cā.

Secunda cā.

An intēdantur monstra. Vide nominales.

Pō propria.

Monstra intenduntur à natura particulare, vt virtutē cœli deferente, et parentum fa[cta].

verum virtus ſeminalis poteſt agere monſtrum dupliciter, vt inſtrumentum parentum, & animalis perfecti, & ſic non intendit monſtrum, immo vt ſic non continuaret actionem ſuam vſq; in finem. Alio modo vt inſtrumentum conſtitutionis aeris continentis & cōſtitutionis cœleſtis, tunc vigentis, & vt inſtrumentum parentum infelicium à natali, & ſic intendit monſtra: & ita natura particularis intendit monſtrum, ſub ratione particulari, quoniam illa cœli conſtitutio non eſt vniuerſalis natura ſimpliciter, ſed ſolū tunc viget, quæ ratio docet monſtra eſſe peccata naturæ vno modo, alio modo non. caſu ſimiliter vno modo, alio modo non. nam vt proficiſcuntur à virtute ſeminis, quatenus inſtrumentum parentum perfectorum ſunt caſu, alio modo ſunt intenta à natura ipſa. Hæc quo ad ſolutionem argumentorum. Ex ijs patet ꝙ monſtra proficiſcuntur principaliter ex errore agentis, videlicet virtutis formatiuæ, quatenus eſt inſtrumentum parentum perfectorum: quæ quidem virtus mouet materiam inordinate ad malam quantitatem vel malum numerum, & ad malam qualitatem. Materia autem mota per defectum vel exceſſum, aut per malam qualitatem eſt cauſa monſtruoſitatis, nō quatenus multa vel pauca, quia ſemper ex multa vel pauca fieret mōſtrum, ſed quatenus reducta ad defectum vel exceſſum à virtute formatiua: & per hæc poteſt concordari Ariſtote. cum Ptolomæo, quando enim Ariſtote. ait monſtra proficiſci defectu vel abundantia materiæ vel mala qualitate, intelligit hæc proficiſci à materia mota ad defectum vel abundantiam, à virtute formatiua. Quando verò Ptolomæus ait monſtra proficiſci ab agēte, intelligit vt à primo mouente reducente materiam ad defectū, vel exceſſum. Et hæc eſt determinatio quæſtionis.

Nota cōcordiam ꝑ physicis.

Tex.85. Id verò cuius gratia, & id quod eſt huius gratia, à fortuna videtur eſſe. vt dicimus è fortuna hoſpitem veniſſe, balneatumque abijſſe, cum id egerit ac ſi huius gratia eſſet profectus, non tamen huius gratia venit, ſed per accidens. fortuna enim cauſa per accidens eſt, vt & antea diximus. Cum verò aliquid ſemper aut plerunq; fit non per accidens, nec à fortuna fit. ſed in naturalibus ſemper ſic fit, niſi aliquid impediat.

Et ſi litera hæc ſit occulta, tamen videtur mihi Ariſto. ſoluere quæſtionem, videlicet, Cur ea quæ ſunt è natura ipſa, è fortuna fieri videntur atq; creduntur. Soluit, id vero cuius gratia, vt finis naturalis, & id quod eſt huius gratia, vt media in finem, à fortuna ſupple videntur eſſe, aut creduntur eſſe. deficit verbum in græco, quod ego ſuppleui vt ſenſus expoſcit, & exemplum ponit. d. vt dicimus è fortuna hoſpitē veniſſe, balneatumq; abijſſe, hoc videtur pro tanto eſſe factum propter finem, pro quanto id egerit, ac ſi huius gratia eſſet profectus. & ita quod fit à natura videtur ſimile ei quod fortuna fit, cum vtrinque ob finem fieri videtur quod fit. Soluit tamen per idem exemplum declarans differētiam inter id quod fortuna fit, & id quod fit natura, dicens, licet ita appareat, non tamen huius gratia venit, ſed per accidens: quia fortuna cauſa eſt per accidens, vt dictum eſt. modo colligit differentiam. d. cum verò aliquid ſemper aut frequenter fit, non per accidēs, nec à fortuna fit. Sed in naturalibus id quod fit ſemper ſic fit, hoc eſt, aut ſemper, aut plerūq;: concluſio ſupplenda eſt, ꝙ id, quod natura fit, nō per accidens, nec caſu ſiue fortuna fiat, nec è contra videtur. & ita licet id quod fit à natura videatur habere ſimilitudinem cum eo quod fit à fortuna, valde differūt, vt per diſſimilitudines declaratas perſpicuum eſt.

Auerro. verò commento. 85. ſyllogiſmum habere formare videtur in ſecunda figura ex duabus affirmatiuis ſic, propter quid proueniens à natura, aut eſt ſemper, aut in maiori parte, & propter quid ꝓueniens ab aliquo per ſe, prouenit ab eo, aut ſemper, aut in pluribus. igit, propoſitionibus tranſpoſitis, id quod prouenit à natura, prouenit per ſe & non à caſu. & licet ſyllogiſmus ſit in ſecunda figura, valet: quia altera propoſitionum eſt conuertibilis in terminis. Vlterius Auerro. introducit literam aliter quàm nos introduximus. vult enim ꝙ antiqui tria dixerunt in rerum naturalium generatione. Primum, ꝙ omne proficiſcens à natura, caſu proficiſcitur. Secūdum quæ caſu proueniunt, non raro eueniunt. Tertium fines naturales è natura ipſa non eueniunt raro, ſed aut ſemper aut plerunque. Mouebantur autem antiqui, vt dicit Auer. quia ignorabant caſus naturam. Vult igit Auerro. ꝙ Ariſtote. contra antiquos ſuppoſuerit id quod natura fit, caſu non fieri: ſed quia antiqui negant ſuppoſitionem ideo vult vt redeat ad probandam ſuppoſitionem. Huius reuerſus cauſa eſt, quia ea, quæ ſunt per ſe manifeſta, interdum hominibus aptis recipere per ſe nota, ſumuntur vt ſuppoſitiones abſque probatione, rudibus verò aliquando probantur per propoſitiones famoſiores ſaltem confirmatiue: quia igitur illa ſuppoſitio non omnibus antiquis patet, iure Ariſt. iterauit eam iterum propter antiquorū proteruitiem. hæc eſt expoſitio Auer. & color: tu verò vides & diiudica ſi textui conſonet, hæc (vt mihi videtur) dicta Ariſto. penitus reddit topica.

Tex.86. Putare verò & non alicuius gratia aliquid fieri, ſi id quod mouet, non viderint deliberare, abſurdum eſt. Nā & ars non deliberat. etenim, ſi in ligno ars ea ineſſet, quæ nauium extructoria eſt, perinde atque natura ageret. quare, ſi id quod eſt cuius gratia in arte ſit, in natura quoque inerit. Maxime autem hoc perſpicuum, cum aliquis ſeipſum curauerit: huic enim natura ipſa perſimilis eſt. Quòd quidem igitur natura cauſa ſit, atque adeo, vt cuius gratia faciat, perſpicuum eſt.

Vltimo Ariſtote. refellit vltimum argumentum veterum. arguebant enim ſic, natura non deliberat: omne agens propter finem deliberat: igitur natura nō agit propter finem. Reſpondet negando maiorem, dicens, putare verò & non alicuius gratia aliquid fieri, ſi id quod mouet non viderint deliberare, abſurdum eſt: & ita negatur maior. cuius inſtantiam ponit. d. nam & ars non deliberat quæ agit propter finem, vt Sutoria, & Textoria, & aliæ plurimæ (vt dicit Themiſtius) quæ aſſuetudine habentur. Sed dices, hæc inſtantia non valet, quia ars eſt agēs extrinſecum, natura verò intrinſecum. Reſpōdet, etenim ſi in ligno ars ea ineſſet, quæ nauium extructoria eſt, perinde atque natura ageret. Quare, ſi id quod eſt cuius gratia in arte ſit, tunc cum eſſet in ligno, in natura quoque inerit. Sed quia aliquis poſſet cauillare dicendo exemplum eſſe impoſſibile, affert exēplum ſimillimū, dicens, maxime autem hoc perſpicuum, cum aliquis medicus ſeipſum curauerit: huic enim natura ipſa perſimilis eſt. vbi patet ipſum agere propter finem: igitur in natura ſimiliter. Deinde epilogat. Aduerte, ꝙ ex textu colligitur vna maxima, Qualem ordinem habent aliqua diſtincta ſecundum rem, talem habebunt, ſi eſſent eadem realiter in aliquo contētiuo, modo ſaluetur diſtinctio rationis illorum. vt calidum & album, quando diſtinguuntur, realiter mouēt diuerſos ſenſus, etiam ſi efficerentur eadem realiter in aliquo contentiuo, adhuc alterum illorum viſum, alterum tactum mouerent. hæc autem ſumitur tanquam maxima à multis Metaphyſicis.

Non omne agens pp finem deliberare oportet.

Tex.87. Vtrum verò neceſſarium ipſum rebus naturalibus ex ſuppoſitione inſit, an ſimpliciter. Nunc enim ipſum neceſſarium in ipſa generatione perinde eſſe arbitrantur, atque ſi aliquis

domum

domum neceſſario extructā eſſe extimet, quia grauia quidem deorſum, leuia verò ſurſum ſua pte natura feruntur: ita vt lapides quidem atque fundamēta ſint deorſum, terra verò ſuam ob leuitatem, ſurſum, ligna verò (quia leuiſſima) maxime ſupra.

Neceſſitas bifariam eſt, quędam ſimpliciter, vt Solem oriri, aut calores eſſe, cum Sol eſt in cane, aut Solem decurrere per duodecim ſigna: quædam eſt neceſſitas ſuppoſitionis, vt equum habere alas, ſi volat: & A corrumpi, ſi A fuit ortum. nec enim equum habere alas, nec A, ipſum corrumpi eſt neceſſarium, ſed bene ex ſuppoſitiōe, vt ſi volat equus, aut ſi A ſit ortum. Similiter in naturalibus, neceſſarium eſt mixtum corrumpi, vt quoniam eſt factum ex materia & contrario. & neceſſarium eſt animal habere oculos. Primum eſt ſimpliciter neceſſariū. Secundum verò eſt ex ſuppoſitione, vt ſi debeat videre. Quærit igitur Ariſtote. vtrum effectus & affectiones naturales proficiſcantur à natura neceſſario, neceſſitate ſimpliciter, vel neceſſitate ſuppoſitionis, vt vtrum homo habuerit neceſſario anteriores dētes acutos neceſſitate ſimpliciter, hoc eſt ex parte materiæ, an neceſſitate ſuppoſitionis, ſi debeat diuidere cibum. Narrat poſitionem antiquorum, qui volunt effectus neceſſario è natura ipſa proficiſci neceſſitate materiæ, & non ſuppoſitionis & finis: imaginantes ita eſſe res naturales neceſſarias ac ſi domus eſſet facta à natura, leuibus ſurſum, grauibus deorſum, mediocribus vt terra in medio, quia natura partiū meretur ſitum talem: & ita omnes effectus ſunt ſimpliciter neceſſarij iuxta poſitionem horum. Obÿcit autem Auerro. huic poſitioni in commento. 87. tum primo, quia tunc effectus naturales & conuenientia actionum partium animalis pro ſalute eius vt ſitus dentium eſſent caſu & præter intentionem agentis, cum ſola materiæ neceſſitate contingant. Secundo, quia tunc talis ordo eſſet in omnibus. cuius cōtrarium videmus, vt in animalibus teſtaceis, vbi pars ſuperior eſt grauior, vtpote texta veluti in teſtudine, & alÿs id genus.

An effectus naturę neceſſitate proficiſcantur.

F

Tex. 88. At quamquàm quidem non ſine his, non tamen propter hæc, niſi vt ob materiam, ſed celandi quędam atque conſeruandi cauſa domus ipſa extruebatur. Similiter & in cæteris id genus, in quibus ipſum alicuius gratia eſt, non ſine his quidem ſunt, quæ neceſſariam habēt naturam: non tamen ſunt ob hæc ipſa, niſi vt ob materiam, ſed alicuius gratia. vt propter quid ſerra talis eſt, vt hoc & huius gratia ſit: hoc tamen gratia cuius eſt, fieri non poteſt niſi ferrea ſit. neceſſe igitur eſt ipſam ferream eſſe, ſi ſerra atque ipſius opus erit: neceſſitas igitur ipſa ex ſuppoſitione eſt, ſed non vt finis. nam neceſſarium ipſum in materia quidem eſt, id verò cuius gratia in ratione conſiſtit.

Soluit quæſitum: & vult, quod affectiōes naturales inſint rebus naturalibus propter materiam, non tamen gratia materiæ. verbi cauſa, domus eſt talis, videlicet habens leuiſſima ſupra omnibus, grauiſſima infra omnia, mediocria inter hæc, propter naturas componentium: non tamen illius gratia, ſed gratia celandi ſaluandiq; quædam, inquit. At quamquàm quidem non ſine his, non tamen propter hæc & gratia horum, niſi ob màteriam: hoc eſt niſi quatenus materia ipſa neceſſario ab alio mouet, ſed celandi quædam atq; conſeruandi cauſa domus ipſa extruebatur: igitur proprietates & affectiōes inſunt rebus à materia, non tamen gratia materiæ. Similiter & in cæteris id genus, in quibus ipſum alicuius gratia eſt, nō ſine

E his quidem ſunt quæ neceſſariam habent materiam, non tamen ſunt ob hæc ipſa, niſi vt ob materiam, hoc eſt, niſi quatenus non ſine materia, & ob materiam motam, ſed alicuius gratia. vt ſerra eſt dura, quia ferrea, non tamen gratia ferreæ naturæ dura eſt, ſed vt ſit ſecatiua durorū. Ex his concludit intentum. d. neceſſitas igitur eſt ex ſuppoſitione, hoc eſt affectiōes rebus naturalibus inſunt ex ſuppoſitione finis & actionis, vt acuties dētibus anterioribus vt apti ſint diuidere, latitudo molaribus, vt terant. non tamen hæc neceſſitas competit rebus vt finis, nam finis non ſemper euenit, nō enim ſemper ſerra ſecat dura, & tamen neceſſario eſt dura: & ita neceſſitas eſt gratia finis, non tamen qualis illa finis, propterea ſubdit: nam neceſſarium ipſum in materia quidē eſt, id verò cuius gratia in ratione & forma conſiſtit. Eſt igitur reſponſio quod neceſſitas in rebus naturalibus eſt abſolute à materia, vt durities ſerræ propter ferreitatem, acuties dentium anteriorum propter materiæ paucitatem, & in cæteris id genus, eſt tamen gratia finis, nam etiam materia ipſa neceſſitatur à fine.

Naturalis neceſſitas non pendet a materia.

Auerro. in commento præſenti. 88. talem innuit diſtinctionem, quòd quædam inueniuntur in rebus naturalibus non propter aliquid, vt mors & corruptio animalium & plantarum: quædam propter aliquid, vt oculus propter viſionem, & manus propter receptionem: tunc vult, quod ea, quæ non propter aliquid inueniuntur, ſed ſolum propter materiam, ſunt ſimpliciter neceſſaria, quia ex quo conſequuntur ſolam materiam, & materia eſt rebus naturalibus neceſſaria, ideo ſimpliciter neceſſario inſunt rebus: quæ verò propter aliquid inſunt, ſunt neceſſaria ex ſuppoſitione & poſſunt nō eſſe, vt oculus & manus. cum enim neceſſitas ipſorum pendeat è fine, poteſt autem finis interdum nō eſſe, quare & illa poſſunt etiam non eſſe. Vlterius declarat differentiam inter naturalia & ſempiterna: & vult, quod in ſempiternis quicquid eſt neceſſarium, eſt ſimpliciter neceſſarium, & ex fine, non ex

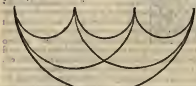
G materia at in naturalibus neceſſitas eſt à materia, nō tamen propter materiam. verbi cauſa Deus mouet nō propter actionem, nec eſt propter ſuam actionē, ſed mouet & agit propter ſe, ita vt ſit ipſe actionis ſuæ finis, & ita in ſempiternis eſt neceſſitas ſimpliciter, quam antiqui extimabant eſſe in naturalibus. In naturalibus enim non eſt talis neceſſitas, quia tunc formæ neceſſario ſequerentur materiam. Sed dices propter quid in ſempiternis neceſſitas ſimpl'r eſt ex fine, in naturalibus non. Soluit Auerro. in libro Deſtructio Deſtructionum: quia in naturalibus finis eſt poſſibilis, non in actu, vt diuidere cibum eſt finis poſſibilis dentibus anterioribus, propterea poteſt impediri: ideo in naturalibus neceſſitas ſimpliciter non poteſt eſſe ex fine, in ſempiternis omne poſſibile eſt in actu & neceſſario, ideo finis non poteſt impediri, & per conſequens oīs neceſſitas in illis ex fine eſt. Sed an Deus moueat propter ſe, & quo modo in lib. de infinitate Primi diſputaui, & dicemus in Octauo.

Dubitatio.
Solutio.

H Eſt autem ipſum neceſſarium & in Doctrinis, & in his, quæ per naturam fiunt aliqua ex parte ſimile. Nam, cum rectum hoc ſit, neceſſe eſt triāgulum tres angulos duobus rectis ęquales habere: ſed nō ſi hoc eſt, illud erit. ſed ſi hoc non eſt, neque rectum eſt: in his verò, quæ alicuius gratia fiunt, contra, ſi finis erit aut eſt, etiam id quod ante eſt, erit aut eſt, ſi verò non, quemadmodum ibi, cum non eſt cōcluſio, principium non erit, & in his, finis & id cuius gratia eſt, ſe habent. Tex. 89.

Declarat nunc Ariſtote. (vt Themiſtio placet) neceſſitatem ex ſuppoſitione doctrinas habere. nā poſitis propoſitionibus, neceſſario ſequūtur concluſiones, non au-

tem è contrario positis conclusionibus, eædem propositiones habentur: potest enim eadem res pluribus rebus comprobari. nam, si quinque & quinque ponantur, necessario sequitur decem esse, contra, si decem ponantur, non continuo quinque & quinque reperies. Poterunt enim esse septem & tria, aut sex & quatuor. Ex quo fit, vt ea quibus positis, sequuntur conclusiones, ipsa conclusionibus positis, non semper sequi possint: in naturalibus verò ordo in contrarium agitur. hic si propositiones fuerint, erit & conclusio, hoc est si prima fuerint, erūt & postrema. In rebus naturalibus si postrema fuerint erunt & prima: & ita patet ipsum necessariū ex suppositione esse in doctrinis & in naturalibus, licet non eodem ordine. Et in hoc apparet quam inepte iuniores textum hūc inducant, credentes textum esse probatiuum eius quod dixerat, quod falsum est: immo, vt dicit Themist. Aristot. declarat necessitatem suppositionis esse in doctrinis & in naturalibus, licet contrapositio ordine inquit. Est autem ipsum necessarium & in doctrinis, & in his quæ per naturam fiunt aliqua ex parte simile, pro quanto est in vtrisque ex suppositione, licet contrapositio ordine. cum rectum hoc sit, quod est principium, necesse est triangulum tres angulos duobus rectis æquales habere, quod est conclusio, sed non si hoc est, illud erit. Poterit enim vna conclusio è pluribus medijs proficisci. In his verò quæ alicuius gratia fiunt, siue naturalia sint, siue opera artis, cōtra agitur ordo. nam, si finis, qui est postremum quoddam & veluti conclusio, est aut erit, etiam id quod ante est, erit aut est, quod est primum.

Si verò non, subaudi erunt aut sunt media, quemadmodum ibi est dicendum de fine, cum non est cōclusio, principium non erit. & in his, finis & cuius gratia est similiter se habent: vt cum non est mediū, non est finis, & cum est finis, sunt media.

Etenim principium hoc nō actionis existit, sed discursiōis: illud etiam discursionis est, cum actiones nequaquam sint.

Declarat fundamentum similitudinis inter finem in actionibus, & principium in doctrinis, dicens, etenim principium hoc, videlicet finis non actionis existit, quoniam finis non mouet effectiue, sed discursionis, cum sit primum in intētione. Illud etiam principium in doctrinis etiam discursiōis est, cum doctrinæ ipsæ nequaquam actiones sint. quare & finis & propositiones quodammodo principia sunt: finis quidem discursionis pro actione exequenda, propositiones discursionis pro conclusione cognoscenda. & ita non praua fuit comparatio.

Auerro. autem in calce commenti. 89. voluit Aristotelem per hæc verba satisfecisse cauillo. nam posset dici contra Aristotelem, si ex fine sequitur medium in finem vti ex principio, tunc finis erit principium. ideo respondendo concedit finem esse principium. non quidem operationis, sed in intentione. est enim primum intentione, vltimum executione. In doctrinis verò propositiones sunt primæ executione & fortasse etiam aliquo modo intentione.

A Quare si erit domus, hæc fieri, aut esse, aut fore, aut omnino materiam, quæ alicuius gratie est necesse est: ceu lateres atq; lapides, si domus erit, non tamen est propter hæc finis ipse, nisi vt ob materiam. vbi tamen hæc nullatenus sint, domus etiam nequaquàm erit, neque serra. illa quidem nisi lapides sint: hæc verò, nisi ferrum: neque ibi principia erunt, nisi triangulum duobus rectis æquales angulos habuerit: perspicuum igitur, q; necessarium in naturalibus, vt materia dicitur, atq; huius motiones. Tex. 90.

Nunc quæ dixerat per exempla declarat: & inquit: Quare si domus erit, hæc fieri, aut esse, aut fore necesse est: aut omnino necesse est materiam, quæ alicuius gratia est fore, si id cuius gratia est, fit. ceu lateres atque lapides necesse est fore vel esse, si domus est vel erit: non tamen est propter hæc finis ipse, vt domus, nisi vt ob materiam: hoc est nisi quia non sine materia esse potest. vbi tamen hęc nullatenus sint, domus etiam nequaquàm erit, neque serra: illa quidem vt domus non erit, nisi lapides sint, hæc verò vt serra, nisi ferrum sit: neque ibi in doctrinis principia erunt nisi conclusio sit, vt triangulum & reliqua. Ex his concludit q; necessarium est in naturalibus vt id quod dicitur esse ob materiam, quia non sine materia atque etiam quatenus motiones & alterationes sunt materiæ ipsius: & ita necessitas est non sine materia, licet non propter materiam, sed gratia finis.

B — *Naturalium necessitas licet non sine materia, non tñ propter illam est.*

Atque vtræque quidem causæ à Naturali dicendæ sunt. magis autem ea, quæ est gratia cuius: nam hæc est materiæ causa, sed non hæc causa finis. Tex. 91.

C Ex his concludit à Physico esse considerandam tā materiam, quam finem. & magis finem, tanto quidem magis, quanto causa est materiæ, materia verò non causa finis, nisi vt causa, sine qua non.

Atque finis ipse, gratia cuius est principium etiam est à definitione atq; ratione sumptum, quemadmodum in his quæ arte conficiuntur. nam cum domus sit tale, hæc fieri atque esse necessario oportet: & cum sanitas sit talis, hæc necessario esse & fieri oportet. Simili ratione & si homo sit talis, hæc fieri atque esse necesse est. Si verò hæc sint talia, hæc necessario esse & fieri oportet.

Accepit iam in naturalibus finem & formam idem esse, nūc (vt Themistio placet) esse in artificialibus idem verificat, & hoc proponit, dicens, atque finis ipse, gratia D cuius est, principium etiam est quod à definitione atque ratione sumitur: & ita est forma ipsa, quæ est ratio & definitio. Declarat hoc in artificialibus. nam domus ipsa videtur esse finis & forma quædam, forma quidem lapidum & materiæ suæ, finis verò. quia ante ipsam oportet omnia illa præesse. Similiter sanitas, est forma & finis. forma quidem animalis, finis verò omnium præcedentium. similiter homo est forma omnium mēbrorum & elementorum, finis autem præcedentium. & vniuersaliter si hæc sint & formam habeant, necessario oportet vt præcedant alia quæ sunt media. & ita vniuersaliter patet omnem formam esse finem in naturalibus et artificialibus. Sed dices: domus & homo non sunt formæ, sed formata: dici potest q; sunt formæ totius, & partis. Totius quidem resultatione & compositione, partis verò perfectione & actuatione: vna enim secundum Philosophos & eadē est forma totius & partis, vt alibi disputauimus.

Dubitatio. Solutio. Finis est forma oīs, non tñ finis quæcunq; forma est in naturalibus.

uimus. Debes scire, vt Themistius ait, omnem formam esse finem, nō autem omnis finis est forma. Salus enim est finis domus, non tamen forma est. & ita Aristoteles formam omnem demonstrauit esse finem: contra verò minime.

Tex. 91. Fortasse autem necessarium ipsum in ratione est: nam si serræ opus quis definierit, talem esse diuisionem dicet: hæc autem non erit, nisi dentes habuerit tales: & hi rursus non erũt, nisi ferrea sit ipsa. sunt enim & in ratione quędam partes vt materia rationis.

Vltimo Aristote. declarat definitiones naturales non esse sine materia, quemadmodum res ipsæ nō sunt absq; materia, & inquit. Fortasse autem necessarium ipsum, hoc est materia, è qua sumitur necessitas, in ratione est. nam, si serræ opus quis definierit, dicet esse diuisionē durorum talem: hæc autem non erit, nisi dentes habuerit tales duros, & hi rursus non erunt, nisi ferrea sit ipsa. Secundo idem probat, quia in ratione sunt quædam partes vt materia ratiōis, vt genera & vniuersalia, quæ loco materiæ accipiuntur, non loco materiæ realis, sed loco materiæ rationis. quare definitiones naturales non erunt sine materia: hęc iam sunt alias dicta. F

An aliqs effectus ex sola materia dependeat. Quærunt hic, vtrum aliquis effectus dependeat ex sola materia. Auerro. commento. 88. huius Secundi voluit aliqua depēdere ex sola materia vt mors ipsa animalium & corruptio generabilium, & propterea hæc sunt simpliciter necessaria. Alia sunt quæ dependent à necessitate finis, & hæc non sunt simpliciter necessaria. Et ita tenet aliqua rebus naturalibus inesse necessario propter solam materiam. Sed hoc non potest intelligere Ioannes, quoniam eiusmodi effectus intendũtur propter finem, quia corruptio vnius intenditur propter generationem alterius. Alij arguunt, quæ non insunt rebus, nisi actiones agentis sint, non dependent ex sola materia: modo, mors & corruptio non inest rebus, nisi actiones præsint agentium: igitur non ex sola materia. propter hæc tenet Ioannes & alij, quòd mors & corruptio sunt propter finem, & ab agente intendēte hæc. Signum autem est, quia non sunt à casu. Sed hæc positio falsa est. Primo, finis & perfectio idem: mortis & corruptionis nulla est perfectio, qua perficiuntur, cum sint priuationes penitus: igitur non sunt propter finem. Secundo, si essent propter finē, tunc aliquod agens per se intenderet illa: hoc est impossibile, quia quod non est nec esse potest, non intenditur. Dicendum igitur, quòd eiusmodi, siue priuationes, siue corruptiones sunt per se è sola materiæ necessitate, non autem absque ipso agente, & ita sunt è materia per se, ab agente tanquam à causa sine qua non, & per consequens ab agente non intendente illa, sed aliud. Tunc ad primum dico, quòd eiusmodi non intenduntur ab agente propter finem contentum in ipsis, sed in alijs: & hoc modo vult Auerr. ipsa esse necessitate naturę, non propter finem. Ad secundum concedo agentia concurrere tãquam causas sine qua non valet igitur, sunt à casu, quoniam necessario insunt. Sed bene quando rarenter non propter finem essent, tunc à casu essent. G H

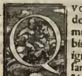
Commentariorum Secundi libri Physicorum finis.

ARISTOTELIS PHYSICAE AVSCVLTATIONIS LIBER. III.

Cum Augustini Niphi Suessani Tralatione Commentarijs, ac Recognitionibus.

CVM autem natura quidem ipsa principiũ sit motus mutationis'ue, doctrina verò nobis est de natura, non latere nos oportet quidnã sit motus. Si enim ipse ignorabitur, naturam etiam ignorari necesse est. DILVCI.

QVONIAM autem natura quidem est principium motus & mutationis, scientia autem nobis de natura est, oportet non ignorare quid sit motus: necessarium est enim ignorato ipso, & ignorari naturam. ANT.

NON oportet laborare, quæ sit libri intentio: nam vt recte Auer. inquit, Arist. intentionē & argumentũ intentionis proponit. Ratiocinatur igitur intentionem eē de motu hoc syllogismo, doctrina est nobis de natura: natura est principiũ motus: igitur, non latere nos oportet quidnam sit motus: si enim ipse ignorabitur, naturam etiã ignorari necesse est.

Dubitare solent Iuniores, qa ignorari pōt motus quid sit: natura vero sciri, cũ sit naturam esse per se notum. Secundò dubitant, propter quid ante principium materiale, materiãq; ipsam non fuit necessaria cognitio definitiua motus: & propterea non præmissa est, sed bene ante primum principium effectiuum, ob quod definitio motus præmittitũ. Prima dubitatio nulla est, quia in textũ habetur ad quam naturæ scientiam sit necessaria cognitio motus: ipse. n. vult ad Scientiam naturæ definitiuam esse necessariam motus definitionē: non autem loquitur de cognitione naturæ an sit, quæ sensu colligitur: aut de motus sensatione. Secundam soluit Auerroes, qa principiũ materiale potuit declarari sine exacta definitiuaq; motus discussione: satis enim est ad illius cognitionē motus notitia, quia est. At ad cognitionem primi motoris necessaria est cognitio exacta definitiuaq; ipsius motus, vt in Octauo proprie principium disputabitur. Dubōnes. Si ignoratur motus necesse sit ignorare naturam. Vide Iãd. q. 1. hu 1° & Al ber. d saxo. hic & Ioan. magist. hic. & Cursũ Parisi. hic.

RECOGNITIONES.

Difficultas est non parua: nam si, vt in commentarijs dicitur, ad definitiuam naturę cognitionem necessarium est cognoscere quid motus sit, Aristoteles ante definitionem naturæ debuit præmittere definitionem motus. Dicendum via cōpositiua si processisset, debuisset præmittere motus definitionem: sed, quia processit via resolutiua resoluendo naturam in partes illius definitiuas, ideo nō oportuit præcedere cognitionem motus quid sit, sed sufficit pro illa resolutiua cognitione naturæ pręscire motum aliqua confusa notitia.

Post motus verò discussionem, enitendũ est ea determinare, quæ eius deincepicia sunt. Motus autem in genere continuorum est collocatus, infinitum verò in ipso continuo primũ apparet. DILVCI.

paret. Nam & qui ipsum definiunt cõtinuum, ratione infiniti sæpe vti solent: infinitum esse asserentes quod in infinitum est diuisibile.

ANT. Determinantibus igitur de motu, tentãdum est eodem aggredi modo de his, quę cõsequenter sunt. Videtur autẽ motus continuorũ esse: sed infinitum apparet primum in cõtinuo. Vnde & definientibus continuum, contingit præindigere multoties ratione infiniti, cum in infinitum diuisibile continuum sit.

Motum considerantes esse infinitũ & continuũ negociantur.

Ratiocinatur esse intentionem ẽt de infinito, & continuo, quæ motui accidunt. de continuo quidem vti de genere motus, est.n. motus in ipsorum continuorum genere collocatus. de infinito verò, quatenus ipsum continuum per infiniti rationem describitur. dicitur.n. continuũ esse id quod diuisibile est in infinitũ. Quare de continuo & infinito tractatus ei adijcitur tractatui, q de motu est, & si non ambo in eodem libro speciali, saltẽ in eodem libro vniuersali. Quod verò ad verba attinet, continuitudo & infinitudo ipsius motus deincepicia vocantur græce, ἑφεξῆς, siue consequentia. non quia sint illius accidentia, sed quia esse non potest motus, quin sit continuus, atq; diuisibilis in infinitũ. Vlterius dixit ipsum continuum esse id quod est diuisile in infinitum, nõ semper; sed sæpe, vt Auer. inquit, aut quia non cõceditur ab omnibus, quia non ab illis qui continuum ipsum constituũt ex indiuisibilibus. Aut quia potest continuum ipsum habere definitionem aliã, quam Arist. in Prædicamẽtis tradidit, vbi dicitur. continuum est cuius partes copulãtur ad vnum terminum cõem. Quæ quidem (vt expositores asserunt) differt ab illa: quia hæc, quæ in prædicamentis tradiť, est cõpositiua, illa resolutiua. Est forte & alia continui definitio posita. 5. Meta. quæ est, continuum est cuius motus est vnus, quæq; neq; resolutoria neq; cõpositoria est, sed quasi data à posteriori. Quia igitur non semper ipsum continuum per rationem infiniti describitur, rationabiliter dixit sæpe & non semper.

Declaratio verborum.

DILVCI. Adhuc impossibile est sine loco, & vacuo, et tempore, motum ipsum esse. Perspicuũ igitur est partim propter hæc ipsa, partim ẽt quia omnibus hæc cõia sunt, cunctisq; competunt, nobis de vnoquoq; istorũ præargumentantibus cõsiderandum esse. Propriorum.n. contemplatio cõmunium contemplatione posterior est. Verum vti diximus, primò agamus de motu.

ANT. Adhuc aũt sine loco & vacuo & tpe, impossibile est esse motũ. Manifestum igiť est & propter hæc, & propterea quia oĩa sunt cõia & vniuersalia hæc oĩbus, intentandum præargumentantibus de vno quoq; istorum: posterior.n. de proprijs speculatio est, ea quæ de cõmunibus est. Primo autem (sicut diximus) de motu.

Locus ac tẽpus Physici muneris sit.

Qd de loco & tempore sit ẽt nostra cõsideratio, ratiocinať: partim, quia motus esse non põt sine illis, partim, quia hæc tria cõia sunt cunctis corporibus naturalibus: quare de his omnibus agendũ est, anteq̃ speciatim in libris philosophiæ naturalis de singulis agatur: qñ contemplatio communium præcedit naturaliter contemplationem de proprijs. Hæc de intentione non modo præsentis libri, sed totius ambitus physici.

Quæ Auer. cõ. 2.

Cuius rei causam asserit Auer. quia ea, quæ sunt subiecta siue substantiæ huius libri auscultatorum, sunt causæ cões & accidentia cõia, quæ apparent in definitione naturæ, quæ oĩbus competunt rebus, de quibus speciales agunt libri Sciẽ Naturalis. Esset autem declarandũ, cum de his sex, motu, tẽpore, vacuo, & infinito, atq; cõtinuo, & loco, sit totius libri intentio. cur talẽ ordinem seruauerit, vt de motu & ĩfinito egerit in Tertio, de loco, vacuo, & tẽpore in Quarto, deq; continuo in Quinto & Sexto. Quæ quæstio cũ inutilis admodum sit, nec illius possit ratio euidens assignari, nũc omittatur. Sed quicquid sit de ordine naturali, placet nobis (vt inquit.) primo agere de motu, quãdo sine motu ipsa natura nec sit, nec cognosci possit. Hæc de intentione & ordine dictum sit intãtum.

Excusatio.

RECOGNITIONES.

ANimaduerte Aristotelem duabus rationibus probare esse agẽdum de vacuo, loco, & tẽpore. Prima, quia impossibile est sine his motũ esse. Secunda, quia locus, vacuũ, & tempus cõia sunt omnibus rebus naturalibus, in qbus notauit ordinem & totius Naturalis philosophiæ, & eorum quæ in hoc libro physicorũ pertractantur. Totius naturalis philosophiæ, cũ dixit, Posterior.n. de proprijs speculatio est. Eorũ verò quæ in toto hoc libro aguntur, cũ dicit, Primo aũt, sicut diximus de motu. Assignauit aũt causam ordinis in tota philosophia naturali, quia cõia præcedunt propria, & vniuersalia particularia: ordinis verò eorũ, quæ hic agũtur, in hoc loco non assignat, sed proprijs in locis assignabit. Sed prima ratio qua probauit de loco vacuo & tẽpore esse agendum hic, quia motus non est sine his, non videtur necessaria: quia pariter hic esset agendũ de quanto, & de Deo, & de alijs multis, sine quibus motus esse non põt: propterea quia hæc ratio non est efficax, suppleuit secundã efficacem, q̃a locus, vacuum, & tẽpus sunt cões rationes, siue affectiones oĩum corporum naturalium, de qbus agit naturalis philosophia: locus quidem & tempus sm veritatem, vacuũ verò sm existimationem eorũ philosophorum, qui vacuum esse locũ autumant. Et paret primò intentio cæterorum librorum atq; vniuersi residui. nam est de motu infinito, & de his in hoc Tertio: de loco, & vacuo, & de tẽpore, & de his in Quarto libro, de continuo verò agetur in. 5. & 6. libris: ex his postea transit ad inuentionem Primi motoris. Debes scire duplicem posse esse ordinẽ. aut libri ad librum in eadem scia, & hic est ordo doctrinę totalis: & quidem semper à magis vniuersalibus ad minus vniuersalia. & iuxta hunc ordinem in libro Physicorum prius egit de his cõibus, quę competũt oĩbus rebus naturalibus, vt de motu, infinito, loco, vacuo, tpe, & continuo. postea de proprijs affectionibus, quæ competũt rebus naturalibus in specie. Alius ordo est eorum, quę pertractantur in eodẽ libro particulari: & hic est propter vtilitatem. & hoc pacto quia egit de natura, cuius cognitio resolutiua haberi non potest, siue definitiua motus, nũc agit de motu. Et, quia nõnulli opinabantur motum proficisci in infinitum, remouendo hũc errorem, agit de infinito: &, cum declarasset motum finiri in aliquem terminum, & ille terminus est locus, agit de loco: & qoia antiqui locum crediderunt esse vacuum, remouendo illũ errorẽ agit de vacuo: & cum motus sit in tempore, agit de tẽpore, vel quia est affectio motus: & qm̃ motus & tempus sunt continua, demũ agit de cõtinuo. Hic ergo ordo est partim ꝓpter necessitatem, partim propter vtilitatẽ.

DILVCI. Eorum igitur, quæ sunt, quædã actu tantum sunt, quædã potestate: atq; eorũ, quæ actu, aliud est hoc aliquid, aliud tantũ, aliud quale, & in cæteris id genus, quæ prædicamenta entis sunt, similí modo. Eorum ẽt, quę ad aliquid sunt, aliud excessu defectiue diciť, aliud modo actiui passiuiq;, & omnino motiui ac mobilis. Id.n. quod mouere potest, motiuum dicitur mobilis, atque id quod moueri potest mobile à motiuo.

ANT. Est igitur aliquid, quod quidẽ entelechia tantum est, aliud autem, quod potentia. Et eorum,

quæ

quę sunt actu, hoc quidem hoc aliquid, aliud verò quantum, aliud autem quale, & aliquod aliorum entis prædicamentorum. Eius verò, quod est ad aliquid, aliud q̃dem secũdum superabundãtiam & defectum dicitur, aliud autem secundum actiuũ & passiuum, & omnino motiuum & mobile: motiuum enim motiuũ mobilis est, & mobile à motiuo mobile.

Exequitur (vt diximus) de motu & infinito primo, fortasse, quia motus & infinitudo intrinsece mobile ipsum quod est hic subiectũ comitaní, locus vero, tẽpus, & vacuum extrinsece, vt expositor recte sentit. Anteq̃; igitur motus definitionem exequatur, quid faciat vr̃ obscurũ.

Quæ Auer. cõ. 5. — Auer. fortasse à Themistio sumẽs, vult Arist. præmittere quædam vti propositiones & suppositiones, more Mathematici, qui suppositiones primò cõstituit, demũ cõclusiões ex illis deducit. Sunt igĩ propositiones tres. F Prima, q̃ omne ens est aut actu, aut potestate: ex qua quidem ꝓpositione vult habere motũ esse aut actu, aut potestate, aut mediũ horum. Secunda ꝓpositio est, q̃ ens diuiditur in decẽ prędicamenta, vt q̃ vel aliud sit substantia, quę hoc aliquid dicit, aliud tantũ, quod ad prędicamentum quantitatis recidit, aliud quale, & cætera id genus simili modo: ex qua ꝓpositione vult habere motũ esse in aliquo prædicamentorũ, quia ad quatuor tantũ. Tertia est, q̃ eorũ quæ sunt ad aliquid, quædam referuntur modo excessus & defectus: veluti duplũ & dimidiũ, & multum & paucũ: quædam modo actiui & passiui, & omnino motiui ac mobilis: nã id quod mouere põt ipsius mobilis motiuũ dicitur, & id quod moueri potest dicitur ẽt mobile à motiuo. Tacuit ea, quæ referuntur modo mensuræ & mensurati, quia de his ample in. 5. Meta. nunc raptim quatenus proposito nostro subseruit: ex hac. n. tertia propositione habere vult motũ esse actum motiui & G mobilis, neq; posse esse nisi in ipso mobili: hunc in modũ Auer. & Themi. textũ præsentem induxerunt. Expositor aũt & non imperite vult Arist. præmittere tres diuisiones ex eo, quia via, qua definitiones colligi solent, est diuisio & cõpositio, vt in. 2. Poste. & 7. Meta. tradit, vt ex his sumat motũ recidere in prædictas diuisiones. Quę expositio placet mihi satis, non. n. suppositiões facit Aristo. sed diuisiones, vt inde definitionem nanciscantur.

Dubitatio. — Sed circa dicta dubitaí, primò circa literam, cur dixit modo actiui & passiui & oĩno motiui & mobilis? Rñdet Auer. q̃a mouens & motum sunt perfectiora q̃ agẽs & patiens, cũ omne agens sit mouens & non econuerso. (Solo Auer. cõ. 3. in fine.) Et ne labores circa nugas, Auer. per agens & patiens intelligit ea quæ descripsit in libro de generatione, videlicet ea quæ corruptiuè agunt & patiuní, & per perfectiora vult cõiora: vocat enim perfectiora quasi ampliora. et tunc res est clara, quia motiuũ est in plus q̃ actiuum isto modo. Ideo dixit, & oĩno motiui & mobilis, vt sermo sit H cõior, atq; vniuersalior hic. Secunda dubitatio est, quia (S.da dubĩ.) Arist. hic diuidit ens in actum & potentiã, & ens actu in decem genera, at in Quinto Meta. diuidit ens in decem prædicamenta, & vnũquodq; illorum diuidit per actum & potentiã. Primò declaremus quid per ens actu, & ens potestate velit Aris. ad quod quidã subtiles viri dicunt, q̃ potentia vno modo sumitur est principium operandi, qua ratione ipsa diuidi solet ab Arist. in actiuam & passiuam potentiã, Quinto & Nono Meta. Alio modo accipitur vt contra actũ existendi diuiditur, qua via actus & potentia arguunt omne prędicamentũ, & diuidunt omne genus, & sunt modales differẽtię, quibus diuidií vnaquæq; species, & quodlibet indiuiduũ: nam illud idẽ indiuiduũ, quod nũc actu est, illud met potestate fuit prius. Hanc distinctionẽ quidam huius factionis sub alijs verbis sic ponũt, q̃ potentia vno modo sumitur pro virtute subiectiua, & sic diuiditur in actiuã & passiuã. Alio pro

(Quid p ens actu & potestate. Scot° est in. 2. sententiarum. di. 16. q. 1.)

(Vide & cano. q. 1. secũdi huius artic. 2.)

E potentia obiectiua, & sic diuiditur contra actũ: simili modo de actu distingui põt. Tunc volunt Arist. velle esse ipsum ens diuisibile per actũ, & potentiam obiectiuam & non subiectiuã. Mouentur aũt hac ratione, quia sic sunt differẽtiæ entis valde oppositæ, vt dicit Auer. Primo de Aĩa. cõ. 6. Alij verò faciunt hanc distinctionem, vt isti dicunt, sed volunt ens diuidi per actũ et potentiam subiectiuam, q̃a sic loquitur Aristo. vbiq;. Sed hæ distinctiones non sunt peripateticæ. primò, q̃a Arist. vbiq; loquẽs de actu & potentia, nullibi de hac distinctione mentionem fecit. Secundò, quia potẽtia obiectiua aut est obiectiua obiectione ad formam, aut obiectione ad agẽs: sed siue sic, siue sic, quælibet talis est subiectiua. si quidem. n. ad formã obijcitur, sine dubio subiectiua est: si ad agens, cũ agens apud peripateticos sit, quod extrahit formã de potentia ad actum, videtur ẽt potentia illa simul esse formæ & agentis: & sic est subiectiua & obiectiua. Tertio apud Auer. Primo cœli cõ. 124. omne possibile ab intrin F seco est possibile ab extrinseco, & econtra: hoc est, omne possibile potẽtia in materia, est possibile potẽtia in agente, & econtra: igitur oĩs potẽtia obiectiua est subiectiua, & econtra: de his multa diximus in Primo huius. Propter hæc & alia dicamus, vnamet potẽtia est obiectiua, & subiectiua. aut. n. refertur ad formã, cui aut subijcitur aut subijci põt, est subiectiua: si verò ad agẽs, cui aut obijcitur vt proprium factibile, vel obijci põt, est obiectiua; et ita per ens in potentia siue sic siue sic intelligaí, semper idem fm rem intelligitur. Similiter actus respectu potentiæ dicitur pfectio, respectu agentis est obiectũ. Tunc dicerem q̃ ens diuiditur per actũ & potentiam: & ens actu per decẽ prædicamenta, & ens ẽt in potentia potest diuidi in illa. Diuisiones. n. quædam sunt æquatæ & conuertibiles & essentiales diuiso, & sic non põt idem esse diuidens & diuisum: quædã sunt inæquatæ illi, & sic potest idẽ esse diuidens & diuisum. verbi gratia, Diuidi potest aĩal per bipedum & non bipedũ, & nõ bipedum per ani- G matum & non animatum, qm̃ diuisiones hæ nõ sunt conuertibiles. sic in proposito, ens per actũ & potentiam, & actus per decẽ prædicamenta, & decẽ prædicamenta per actũ & potentiam, q̃a non sunt diuisiones essentiales: prima enim diuisio entis est per vnũ & multa. Tu verò remitte hæc metaphysicis. Sed dices, igitur idem cõius et minus cõe, quoniam semper diuisum est cõius diuidẽte.

(De diuisiõe entis.)

(Vide Sco. 5 q. quolib. & dist. 8. i. q. 1. & An. trõ. q. 1. Meta.)

(Propria responsio.)

Dici põt assumptum esse verũ in diuisione conuertibili & essentiali, in alijs verò negaí assumptum. Hæc de diuisione. Aĩaduersione dignum, vt Them. inquit, quædam esse in actu tm̃ & nullo modo in potentia, vt motores cœlorũ, & Deus, quædam sunt potentia tm̃, vt naturale bellum, & vniuersaliter ea, quæ non sunt, sed esse possunt: quædã verò sunt media, vt composita: hæc. n. actu sunt, quia formã intra se tenent, si habent formã, potestate, quia possunt aliã quoq; formam per reciprocationem & successionẽ induere. Sed dubitãt de cœlo ipso. cui re- H spondet Themistius vi suæ naturæ cœlũ esse actu tãtum, quia nequit de forma & specie sua mutari, particeps tamen ad quẽdam modũ potentię est quatenus in loco mouetur, quia videlicet vbiq; simul esse non põt. Et loquitur doctissimus noster Themistius non secluso motore, sed de cœlo ipso animato corpore. Hæc Themistius.

(Nota diuisionẽ The.)

(Quale cœlũ.)

RECOGNITIONES.

(Dispu. 2.)

DE diuisione entis cõplura, & quidem dilucide diximus Primo Meta. verũ vt eo loco diximus, prima diuisio dici põt prima à primitate adæquationis, & primitate perfectionis, & primitate ĩmediationis. Si ergo Arist. vult diuisionẽ entis per actum et potẽtiam esse primã, intellexit primitate æquationis: qm̃ nihil continetur sub ipso diuiso ente, q̃n sub aliquo diuidentiũ contineaí.

Nõ est autem vllus motus præter res ipsas. nam id quod mutatur, semp aut substantia aut quantitate aut qualitate mutaí: sed his cõe nihil

accipi

accipi poteſt, (vti diximus) quod quidem neq; hoc, neq; quantũ, neq; quale, neq; cæterorum quicquam ſit prædicamentorum. Quare neq; motus neq; mutatio cuiuſdã erit præter ea quæ diximus, cum nihil ſit præter ea quæ diximus,

ANT.

Non eſt aũt motus pręter res. mutatur enim ſemper id quod mutatur, aut ſm ſubſtantiam, aut ſm qualitatem, aut ſm quantitatem, aut ſm locum: cõmune autem his nullum eſt accipere, ſicut diximus, quod neq; hoc, neq; quãtum, neq; quale ſit, neq; aliorũ pręedicamentorũ vllũ. Quare neq; motus, neq; mutatio vllius eſt extra ea, quæ dicta ſunt, cũ nihil ſit extra pręedicta.

Hunc locũ aliter doctiſſimus Themi. quem Auer. ſectatur, aliter ex vi verborũ græcorum cogimur exponere. Themiſtius.n. hic poſtulatũ facit tertiũ, licet Auer. B quartum. Poſtulatũ eſt, ipſum motum in mouẽte & moto eſſe, non ſeorſum conſiſtere citra ſubiectũ: ex quo tertio poſtulato vult Themi. Ariſ. inferre totidẽ haberi motus oportere, quot ſunt res quæ mouentur & trãſmutantur. Et quia mouetur res aut quæ de ſubſtantia, aut quæ de quantitate, aut quæ de qualitate, aut quę poſtremò de loco, erit igitur multifarius motus, nõ vti genus, ſed vti vox quædam cõis ad quatuor res: iuxta quã expoſitionem oportet ſic legere, Sed cũ non ſit vllus motus præter res ipſas, videlicet mouens & motũ, nimirũ id quod mouetur, aut ſubſtantia ſemper, aut quantitate, aut qualitate mutatur: qbus quidem nihil cõe eſt. & reliqua quę dicit.

Alia expõ.

Ex vi verò verborũ græcorum Ariſt. docet reducere motus ad dictas diuiſiones, vbi primo q; nõ ſint pręter decem rerum genera oſtendit: quod fortaſſe in Platonem retulit, qui ideas poſuit ſeparatas: & ita dici poſſet eſſe quid vnum cõe decem prædicamẽtis, cui primò motus ipſe cõpeteret, mediante quo deſcenderet in alia qua C tuor genera, & inqt, Non eſt aũt vllus motus præter res ipſas, videlicet decẽ prædicamenta, veluti idea ſeparata. Et ſyllogizat ſic, Subſtantia, quantitas, & cætera id genus, non ſunt præter prædicamenta: omne quod mouetur aut ſubſtantia, aut quãtitate, aut aliquo id genus mouetur: igitur nihil quod mouet̃ eſt præter res decem pręedicamentorum. De rõne primò tangit̃ minorẽ dicens, Nã id quod mouetur, ſemper aut ſubſtantia, aut quantitate, aut qualitate mutatur, hæc eſt minor. Deinde ponit maiorẽ dicens, Sed his cõe nihil accipi poteſt (vti diximus) quod quidem neq; hoc, neq; quantũ, neq; quale, neq; cæterorum quicquã ſit prædicamentorum. hæc eſt maior. Dat concluſionẽ et inquit, Quare neq; motus neque mutatio erit cuiuſdã, quod ſit veluti idea præter ea quæ diximus, cũ nulla ſit talis idea præter ea quæ diximus. Hæc expoſitio eſt ad verba græca conueniens, nec iuxta hanc expoſitionẽ oportet aliquam textus particulam mutare, ſicut in illa Themiſtij & Auerrois.

Poſitio Platonis.

D Animaduerſione dignũ, q; Plato poſuit ideam vnitatis ante ens, quã primam mentẽ appellat, vt diximus in libro primo. hanc (vt dicemus in. 7.) numerũ ſeipſum mouentem vult eſſe, & moueri per eſſentiã, quæq; cum ſit pręter decem prædicamenta, videtur motus eſſe cuiuſdam ſeparati à decẽ prædicamentis. Propterea Ariſt. (vt mihi videtur) hic cogitur declarare motum nullũ eſſe præter res ipſas prædicamẽtales, quas pauloante enumerauerat: qua ratione noſtra expoſitio nõ minus conuenit literę, & ſenſui literæ illa Themiſtij & Auerrois.

Quæ Auer. cõ. 4.

Auerro. aũt ſyllogizat motũ eſſe in pluribus vno prædicamentorum hoc modo, motum, hoc eſt, terminus ad quem eſt motus, eſt in pluribus vno prædicamento: motus eſt in motu, hoc eſt, in termino motus: igitur motus eſt in pluribus vno prædicamento. Ex his infert Auer. Ariſto. voluiſſe indicare motum ipſum non eſſe vnã naturam vniuocã, ſed eſſe quid cõmune analogicum. vt.n. nihil eſt cõe vniuocum prædicamentis, ſic nec motibus.

Primũ Auer. dictum.

Sed dices, tunc definitio motus non erit vniuoca, & ita non conueniet doctrinæ. Cui rñdet definitiones analogicas bene conuenire doctrinis, æquiuocas verò minimè.

Secundum.

Tertium.

Quartio Auer.

Sed mouet Auer. q̃ōnem, nam in præſenti loco Ariſtot. voluit motũ non eſſe in vno prædicamẽto, ſed pluribus: in prædicamentis verò poſuit ipſum in vno pręedicamento, vtpote in genere paſſionis. quare dicere cogemur aut genus paſſionis demere à numero prædicamentorũ, aut negare id quod Ariſ. hic ait. Rñdet Auer. q; motus poteſt capi vno modo pro forma diminuta, vtpote quatenus differt à termino ad quem ſm magis & minus, & ſic eſt in genere termini ad quẽ: nam motus hac ratione acceptus, nihil aliud eſt q̃ generatio partis poſt partem illius perfectionis ſiue termini ad quem tendit, donec pficiatur & ſit in actu: uerbi cauſa, Motus qui in ſubſtantia eſt, inuenitur in genere ſubſtantiæ: & qui in quantitate, in genere quantitatis: & ſimiliter qui eſt in vbi & qualitate. Alio modo poteſt ſumi pro via, qua forma ipſa recipitur in ſubiecto, quæ eſt alia à perfectione, ſicut pati calorem eſt aliud à calore: et hoc modo eſt motus poſitus in prædicamento paſſionis, cum vt ſic nihil aliud ſit q̃ receptio quædam formæ in ſubiecto.

An mot' ſit in plurib' p̃dicamentis. Vide Gratiadeũ eſcu. lec. 3. huius. Vide & Cano. q. 1. hui' artic. 2. Quot modis motus dicitur.

Alij verò ſolent hanc diſtinctionẽ ſic afferre, q; motus poteſt capi ſubiectiue et obiectiue, hoc eſt, vt eſt potentia quędã ſubiectiua, & ſic eſt paſſio, aut vt eſt potentia obiectiua, & ſic eſt in prædicamentis pluribus. Sed quicquid ſit de hac diſtinctione, membra differunt (vt dicit Auer.) q̃a ſignificatus motus pro forma diminuta eſt verior; ppterea Ariſt. eũ hic induxit, vbi loquitur phyſicè, Significatus verò pro via et receptione eſt famoſior & communior, propterea traditus eſt in prædicamentis. Hæc Auerroes.

Alius mod' loquendi.

Dubõnes.

Sed circa hæc tangemus quædã, nam blatterones multa confundunt, & extra propoſitũ. Dubitant igitur primo, quo nã modo in generatione eſt dare motũ pro forma fluente, cũ forma ſubitò acquiratur. ẽt in latione ipſa, ſiue motu locali, quo nã modo eſt forma fluens: nõ enim videtur aliquid ibi fluere. Iuniores rñdent q; Auer. per formam diminutã, non formam remiſſam intelligit, ſed formam ſub qua mobile ipſum non q̃eſcit: & hæc reperitur in omnibus pręedicamentis in q̃bus inuenitur motus. In generatione quidẽ, quatenus in illa eſt forma ſubſtantialis, ſub qua mobile nõ quieſcit, in latione, quia oĩa vbi præcedentia vltimũ ſunt formæ, ſub quibus mobile non quieſcit: & in alijs ſimiliter res hæc patet. Sed videt̃ hęc ſolutio ambigua. primò, q̃a tunc in latione non vna numero forma flueret è principio ad finẽ, quia eſſet in quolibet nunc aliud atq; aliud vbi: & ſic nihil poſſet vno numero motu localiter moueri. Secundò, hæc rñſio videtur contra Auer. quem exponunt. nã Auer. voluit motum pro forma fluente non differre à fine, niſi penes magis & minus: & q; nihil aliud ſit q̃ generatio partis poſt aliã illius perfectionis ad q̃ tendit, donec perficiatur et ſit D actu: modo, hæc verificari non poſſunt de vbi fluẽte vno numero, cum nullũ vnum numero vbi è principio fluat in finẽ vſq;. Poteſt hæc poſitio defendi, imaginando oĩa vbi præcedentia vltimum, in quo mobile quieſcit, eſſe vnũ numero ſubiecto, licet rõne ſit aliud atq; aliud. Et tunc ad primũ diceremus vnum numero vbi fluere ſubiectione, & hoc ſufficit. Ad ſecundũ diceremus, q; licet verba Auerrois dirigantur ad alterationẽ & auctionẽ, quatenus omnia vbi ſunt ſubiecto vnum, poſſunt ẽt ad lationem applicari, vt nĩbus patet. Nõ deſunt, qui velint in alteratione, auctiõe, ac generatione formam fluentẽ eſſe eam ſub qua mobile non quieſcit, ita vt fluxus ſit forma quæ fluit: at in latione ipſa formã fluentem dixerunt eſſe ipſum mobile, aliter ſe habens q̃ prius reſpectu loci: quę ratio docet in latione fluxum ſiue formam fluentem eſſe aliam è termino motus, ſed illius generis reductiuè vt aſſerunt: quæ res alias melius penſitabitur.

Vide & Cano. q. 1. hui' artic. 1.

Secundò

Se cunda dubitatio.

Secundò dubitant in quo differt forma remissa, & forma fluens. Rñdent iuniores hæc differre vt subiectum & accidens: nã forma remissa est subiectũ, fluxus est quo denominatur forma, fluere est accidens illius formę. Sed hæc rñsio stare non potest. primò, quia accidens non est subiectũ accidentis, vt.n. nulla substantia accidit, sic nullum accidens subijcitur. Secundò, qa, cum vbi sit indiuisibile quicquã, tunc indiuisibile esset subiectũ diuisibilis, puta fluxus.

Propria responsio.

Propterea dicendum, ꝙ forma fluẽs & forma remissa differunt. primò, qa in quibusdam est forma fluẽs, in qbus non est forma remissa. vt in generatione & latione est quidẽ forma fluens, non tñ forma remissa. Secundò, quia forma fluens est motus, at forma remissa non est motus: non.n. albedo vt quatuor est motus, qa tunc omne albũ vt quatuor moueretur. Dico igitur ꝙ fluxus & forma fluens sunt vna res, & differunt rõne, sicut fluxus & forma remissa. vt.n. mobile nõ quiescit sub aliqua remissa forma, fluxus siue forma fluens est, vt verò sibi deficit vltima perfectio suæ speciei, dicit̃ remissa forma. Sed adhuc dubitabis, quid forma fluens superaddit formæ remissæ? aut substantiã aut accidens: non substantiam, qa tunc forma vt remissa & fluens, differũt substantialiter: si accidens, igitur fluxus est accidens formæ remissæ: quod negabatur. Dici potest, ꝙ nihil aliud sm rem superaddit ipsi formæ remissæ, sed hæc fluens dicitur, quatenus ipsa mobile mouetur: illa remissa, quatenus sibi deficit vltima perfectio suę speciei. Ad formam dico, ꝙ neq; substantiã neq; accidens superaddit ipsi formæ remissæ, licet hæc remissa, illa fluens dicatur.

Tertia dubitatio.

Tertiò dubitant, cur forma fluens motus verior dicitur, fluxus motus famosior? Quicquid velint iuniores dicerem illum esse veriorem, qa per ipsum mobile principaliter moueri dicit̃, hunc famosiorem. qa per hunc non verè et primò mouetur, sed denominatur moueri: nisi.n. forma flueret, mobile nequaq̃ moueri denominaret̃. Reliquæ cõfusiones quas blatterizant iuniores, prætermittendæ sunt ad quintum librũ vsq;: non.n. satis ad expositionem Arist. facit, vt omnia in vno libro explicentur.

RECOGNITIONES.

IN cõmentarijs quærebamus quõo in substantia, & in vbi habet locũ distinctio Auer. quæ est ꝙ motus põt accipi pro fluxu, & pro forma fluente. nã in substantiali gñatione forma subito fit, in motu ad vbi, nullum vnum numero vbi manet à principio vsq; ad finem. In cõmentarijs per fluxum intelleximus formã vt fluẽtem ad terminum ad quẽ. Sed quia in generatione forma non fluit (subito.n. fit) ideo arbitror nunc per fluxũ esse intelligendum receptionem, qua subiectum successiue recipit formam: quã Auer. hic viam appellat, & per formam fluentem intelligit formã, quæ successiua receptione recipit̃: & tunc vt Auer. inquit, forma fluens & illius fluxus differunt re prædicamenti: qm̃ fluxus est passio, & se tenet ex parte subiecti, fluens est in quatuor prædicamẽtis, & est ipsa forma, quæ erit terminus ad quem. Ex hoc patet substãtialem formã subito acquiri & per fluxum, qm̃ fluxus se tenet ex parte materiæ, quæ successiue recipit formam saltẽ ratione dispõnum, vt primò huius dixit Auerro. & subito formã factis dispositionibus. Vtrũ verò receptio successiua differat à materia, bona cõsideratio est, sed cum sit res disputabilis, nihil ad præsens.

Com. 61.

DILVCI.

In quibuscunq; autem rebus, quibus oĩbus motus inest, bifariã aliquid esse dicimus. In substantia quidẽ, priuationem atq; eius formã: in qualitate aũt, aliud album aliud nigrũ. In quantitate, perfectum & imperfectum. Simili ratione & in delatione, sursum & deorsum, vel leue & graue. Quare quot sunt ipsius entis species, tot etiam iam motus atq; mutationis erunt.

Vnumquodq; dupliciter inest omnibus: aut

E sm hoc, aliud quidem enim forma ipsius, aliud verò priuatio. Et sm qualitatem, hoc quidẽ album, illud aũt nigrum. Et sm quantitatẽ, aliud quidem perfectum, aliud verò imperfectũ. Similiter & secundum loci mutationem, hoc quidem sursum, illud verò deorsum, aut aliud quidem leue, aliud autem graue. Quare motus, & mutationis tot sunt species, quot & entis.

Prima Auer. expositio.

Auerroes vult ꝙ Arist. reddat secũdam causam, quare definitio motus est ambigua siue analoga. Duę enim sunt causæ huius rei, prima qa motus est in diuersis prædicamentis. Secunda, quia motus in vno eodẽq; prædicamento non est vnius rõnis, sed quasi bifarius siue geminus in singulis, qa vnus est ad terminum perfectiorem, alius ad impfectiorem.

Secũda Themistij.

Themi. facit hic quartũ siue postulatũ siue suppositionẽ, vt inde definitionẽ motus colligat: & oẽs bene atq; sapide dicunt,

Tertia propria.

F mihi tñ videtur, ꝙ sequatur id quod incępit. Incępit.n. reducere motus ad genera decẽ, & declarauit ad quot genera motus sit, nunc declarat qualis est motus in vnoquoq; genere: & vult, ꝙ in vnoquoq; genere motus sit bifarius atq; duplex: nã, cum in vnoquoq; prædicamento sint duo, quorũ vnum se habet vt melius, alterũ vt peius: verbi gratia, In substãtia forma & priuatio, in qualitate albũ & nigrũ, in quantitate perfectũ & imperfectum, in vbi sursum & deorsum: restat vt in singulis prædicamentis sit motus bifarius, alius qdem qui ad terminum proficiscitur meliorẽ, alius qui ad peiorẽ: qua ratione fit, vt motus solum sit in quatuor generibus, & in singulis duplex: & ita motuum genera quatuor, species verò octo. Quod verò ad verba attinet, hæc verba, in quibusq; aũt rebus, quibus oĩbus motus inest, bifariã aliquid esse dicimus. In substãtia quidem &c. in græcis codicibus hoc modo leguntur, vnũquodq; aũt dupliciter inest omnibus, quæ cũ obscuriora

Quæ. Auer. cõ. 6.

G essent, transtuli sic ad sensum, nec est absonũ græcis expositoribus. Verba illa, vel leue & graue, Auer. vno modo intelligit, vt per hæc verba exẽplificet in latione elementorum: nã elementum mouetur ad locum vt fiat actu tale: verbi causa, Graue deorsum vt fiat actu graue, leue sursum vt fiat actu leue: est.n. elementum extra locum impurũ, & semp potestate tale. Aut fortè est exemplum in generatione & corruptione, qa elementa transmutantur de grauitate in leuitatẽ, & econtra, qa hæc videntur vt substantiariæ formæ elementorũ, vt dicit ipse in.4.cœli. Verba illa, quare quot sunt ipsius entis spẽs, tot etiam iã motus atq; mutationis erunt, non sunt sic intelligenda, ꝙ quia decẽ sunt entis siue species siue prædicamenta, & decem sint ẽt ipsius motus: sed per ens intelligit quod per motum accipit esse. Et quia quatuor sunt species entis, quod per motum capit esse, ideo quatuor sunt species motus, quæ ductæ in duo erunt octo.

DILVCI.

H Cũ itaq; eorũ, quæ in vnoquoq; genere collocãtur, aliud actu, aliud potestate diuidat̃, motus erit actus entis potestate, quatenus tale est. velut alterabilis quidẽ, quatenus alterabile, est alteratio, auctilis atq; oppositi diminuibilis (nullum.n. ambobus nomen cõe est impositũ) auctio ac diminutio gñabilis quoq; atq; corruptibilis gñatio & corruptio, & eius qđ ferẽ delatio.

ANT.

Diuiso aũt sm vnumquodq; genus, hoc quidem actu, aliud potentia: existente potentia entelechia sm ꝙ huiusmodi est motus. Vt alterabilis quidem, inquantũ alterabile est, alteratio est: augmẽtabilis, & oppositi diminuibilis (nullum enim nomen cõe in vtrisque est) augmen-

tum & decrementũ, generabilis autem & corruptibilis, Generatio & Corruptio: loco autem mutabilis, loci mutatio.

Nunc quid sit motus ex dictis cõcludit, vtiturq; in eo (vt Themistius inquit) earũ rerum opportunitate, quas pauloante parauit. &, quia concessum erat in vnoquoq; prædicamento species habere participes tum actus, tum potestatis, propterea ex his quasi enthymemate infert, Cũ itaq; eorum, quæ in vnoquoq; genere collocantur, aliud actu, aliud potestate diuidatur: (hæc enim erat vna suppositio) motus erit actus entis potestate, quatenus tale est potestate, & non actu. Quam rem approbat quasi inductione in omnibus motus speciebus, simul atq; quatuor specierum motus definitiones complectitur, vt pateant tũ generis tum specierum definitiões. Quod verò addiderit, quatenus tale est, Themistius è quo Auer. ipse accepit declarat pulchrè, & inuit talẽ distinctionem, q; mobile habet duplicẽ potentiam, prima est, qua mobile ipsum est in potentia ad motũ, altera qua est in potentia ad perfectionẽ quam per motum ipsum acquirit. Prima quidem mobilis potentia sola motus præsentia perficiť, & eo stante tollit. Secunda verò non nisi præsente termi no ad quẽ, & vltima perfectione. Quæ ratio docet, rem, dũ mouetur, esse in actu & in potẽtia: actu quidem quo nũc mouetur, potentia verò ad terminũ & vltimam motus perfectionẽ. Ad denotandum igitur q; motus nõ est actus purus, quia sic tolleret omnẽ mobilis potentiã, nec potentia pura, adiecit quatenus tale, qa motus est actus permixtus potẽtię. ideo actus entis potestate, quatenus potestate tale est. per quam & particulam motus differt à forma naturali. Est.n. albedo forma substantiæ, quę est in potentia, & si non ad albedinem, saltẽ ad nigredinem: sed qm albedo non est actus albi quatenus potestate tale, ideo differt à motu, qui rei mobilis actus est, non quatenus iã mota est, sed quatenus potestate mobilis est. Hæc ex Themistio colligi possunt, e quibus & enthymema facile deducitur, cũ motus sit aliquod eorũ quæ sunt in genere, & nõ sit actus purus, neq; potestas pura: erit igitur actus entis potestate, vt permixtus potestati.

Quomõ motus sit entis in potẽtia in quantũ tale.

Vide Iandu. q.1. huius. et Alb. de saxo q.1. huius. et Zimo. q.1. huius. & cursũ pari. q.1. huius.

Quę Auer. cõ. 6.

Auerroes aũt aliquantulum digrediendo concludit, primò, q; hæc definitio motus cõperat motui nouo, & æterno. nouo quidẽ, quia ille est actus permixtus potentiæ ad totalem terminũ motus: æterno verò, quia ille est actus permixtus potentiæ, & si non ad terminum totalem, cum nunquã deficiat, saltem ad terminũ partialem: quia est nouus fm partem & partem, vt patet. Secundo concludit q; ex hac definitione apparet continuatio motus: nam non est actus purus, quia tunc mobile quiesceret: nec potentia pura, quia non moueretur: igiť est actus successiuus permixtus potentiæ ad vlteriorem terminũ.

Dubitatio.

Sed dices Octauo huius cõ. 23. solus motus localis est cõtinuus: igitur ex hac definitione non apparet cõtinuatio vniuersaliter omnibus competens. Propterea per continuationem hic Auer. non vnitatem intelligit, sed successionem. Modò, stat aliquem motum esse successiuum, & non continuũ, hoc est, vnum & perpetuũ. Et hoc declarat Auer. in auctione & alteratione, nam nec auctio nec alteratio est motus continuus & vnus, ab initio vsq; in finem. Sed est per minima hac ratione, q; primò vnũ minimum generatur subito, deinde stat, postea fit generatio alterius subito, & in alijs similiter: auctio itaque nec est vna, nec continua: similiter & de alteratione, & generatione dici potest. Qd verò auctio non sit continua à prima æuo ætate vsq; ad consistentiã, sensus docet: non.n. posset vna & continua, quin sensu apprehendaẽ. Ex hoc infert auctionẽ esse compositam ex pluribus motibus, & pluribus quietibus, hoc est, non compleri nisi pluribus quietibus & motibus vicissim interpositis, secus autem est in latiõe & motu locali. Ille enim est tum successiuus, tum continuus: successiuus quidẽ propter rationem generalem motus, quatenus motus. cum.n. motus nec sit actus purus, nec potẽtia pura, ipse omnino erit actus successorius pmixtus potentiæ: continuus verò, qa fit supra spatium in eo q; quantũ, & à mobili in eo q; quantũ. Cæteri motus, vt alteratio, gñatio, & auctio, successiui quidem sunt ea rõne qua motus, continui verò minime, qm non fiũt super spatium in eo q; quantũ, sed per minima, quorum nullum est aptum acquiri nisi subito & in vno nunc. Quæ ratio docet posse esse mutationẽ successiuam & non motũ, vt generatio elemẽti est, posse esse subitam & esse motũ, vt auctio per minimum vnũ: de ratione.n. motus est vt sit successiuus, et in subiecto ente in actu, nõ autem continuus. Quòd verò auctio non sit motus continuus, pbat Auer. signo, quia põt aliquid augeri in vno anno digito, & non est consonum vt tot partes sint sensiles in anno & in digito: quã rẽm iuniores non intelligentes multa fabulanť. Propterea debes scire, q; duo supponit, vnũ q; auctio, generatio, & alteratio fiant per minima: secundũ est q; plura minima esse possunt in anno, vel aliquo maiori tpe q̃ in digito: ex his signum habet efficaciã. Non.n. est consentaneum vt digitus fiat in aliquo in anno per minima, quia tunc partes sensiles sine minimæ tot essent in digito quo augetur illud, quot in anno, quod est absurdũ: propter hæc cessant obiectiones iuniorum. Sed de hac materia multa in Sexto & Octauo dicemus, & multa diximus anno preterito in libris de Generatione & Corruptione. Non enim est doctrinę expediens vt obiter occursoria tractentur vt principalia, & principalia vt occursoria, vti agũt qui sunt nostrorũ temporum.

Responsio.

Qui nã Motus cõtinui.

RECOGNITIONES.

Quod motus sit actus entis in potẽtia inquantũ ens est in potentia, Aris. Tũ ex dictis, Tũ ex inductione suadet. ex dictis quidẽ supponendo duo, primũ q; omne ens sit actus, aut potẽtia, aut medium, quod est actus permixtus potẽtiæ: vel sub alijs ỹbis, actus entis in potẽtia, vt est ens in potẽtia. vt.n. Them. inquit, idem est dicere actũ permixtum potentiæ, & actũ entis in potentia, vt est ens in potentia. Secundũ, quod supponit, est, motum non esse actũ purum, neq; potẽtiam puram: hoc.n. sumit, non probat, sic.n. via diuisiua ordinata est, vt alterum assumať, alterum inferatur, vt Secũdo Posterio. dictum est. Ex his duobus sequr motum esse actũ permixtum potentiæ, hoc est actũ entis in potentia, vt est ens in potẽtia: quod idẽ est. Inductione vero hoc idẽ probat Arist. vt patet in textu: Ex cõmento collegimus in commentarijs alteratiõem, & auctionem non esse motũ continuũ, bene successiuum. qa, vt dicit, alteratio & auctio cõponitur ex pluribus motibus, & pluribus quietibus imaginatur.n. tot esse auctiones, quot minima sunt in ipso aucto de nouo genita: cũ quodlibet minimũ fiat subito, tot erunt motus subitarij in auctione, quot minima: & quia instans nõ est instanti imediatũ, ideo plures quietes interponunť. rem hanc probaui demonstratiue stanti bus principijs Auerro. 8. Meta. supponendo primo esse dabile maximũ & minimũ in gradu cuiuslibet formę naturaliter intensibilis: & in quãtitate cuiuslibet corporis naturaliter augmentabilis, supponendo secundo alterationem esse generationẽ qualitatis, & auctionẽ quantitatis. supponẽdo tertio nihil esse, pducibile sub minori gradu, aut quantitate q; sit illius minimum, aut in gradu in quantitate, probaui, qa sub quanto gradu aut quantitate aliquid esse põt, sub tanto & non sub minori producibile est: qm generatio est ad esse: ergo nihil potest generari sub eo, sub quo non potest esse. Ex his sequitur nec generationem, nec alterationẽ, neq; auctionem esse motum continuũ. de generatione patet, de alteratione & auctione probatur: nã si esset motus continuus, tunc in alteratione & auctione in quolibet instanti aliquid produceretur: & cum non possit produci minus minimo, vt supposuimus, produceť in quolibet instanti vnum minimum, & cum infinita sint instantia tẽporis mensurantis quælibet

bet motum : ergo erunt producta in fine motus infinita minima : & ita forma in alteratione erit infinite intensa, & in auctione augmentabile infinite auctũ: & tota argumenti vis est, quia alteratio est generatio qualitatis, quæ cum sit ad esse, non põt esse sub minori gradu, q̃ sit minimum. & auctio generatio naturalis quanti : quæ similiter, cum sit ad esse, non potest esse sub minori quantitate q̃ sit minimum naturale : si.n. minimum posset per motum acqri, esset diuisibile in minora naturaliter. Verum de his in Septimo &.6. huius: &.8. Metaphy.

DILVCI. Quòd aũt motus hoc sit, hinc perspicuũ est. nã, cum ædificabile quatenus tale, actu dicimus, ipsum quatenus ædificatur est, & ipsius est ædificatio. similiter & medicatio, & volutatio, & saltatio, & virilitas, & senectus.

ANT. Quòd autẽ hoc sit motus, hinc manifestum est, cum ædificabile inquantum hmõi, dicimus esse actu, ipsum inquãtum ędificaſ, est, et est hoc ędificatio. similiter autem & medicatio, & volutatio, & saltatio, & adolescentia, & senectus.

Nunc singulas definitionis particulas minutatim explanat. & primo probat, q̃ motus sit actus, & hoc proponit dicens, Quòd autem motus hoc sit, hoc est, sit actus, hinc perspicuum ést: & vt placet Themistio, vis rationis Arist. est vis exempli. Nã ædificabilis res tunc mouetur, quum actu ipso ędificatur, seruat.n. adhuc potestatis quicquam: cũ verò absoluta atq; completa ædificatio est, tũc neq; mouetur, neq; potestatis quicquã seruat. Simili ratione dici potest de medicatione, & volutatione & saltatiõe, virilitate ac senectute & cæteris id genus, omnibus enim in his motus est actus cuiquam proprius. Sunt qui ex vi horum exemplorum talem colligũt syllogismum, omne id quo aliquid redditur in actu ex potentia, actus est, non.n. potest albũ esse sine albedine, neq; calidũ sine calore: quare nec eẽ actu, sine actu. motus est quo mobile actu redditur in motu, vt ædificabile actu ædificatile, & cætera id genus. Igitur motus est actus. Quo verò ad verba attinet, illa verba, & virilitas & senectus, quæ grę ce sunt andransis & geransis, Them. intelligere videtur pro auctione & imminutione: est.n. virilitas siue adolescentia auctio quædam, senectus imminutio : & tunc exempla conueniunt omnibus motibus. nam ædificatio conuenit generationi, medicatio alterationi, volutatio & saltatio delationi, virilitas & senectus auctioni & imminutioni. Themistius verò in paraphrasi huius loci, declarat primò vnam aliam motus definitionem, & inquit, Motus est primus actus rei, quæ potestate aliquid est. accipit autem hic primus, quia vltimus videtur esse forma, quam res assecuta est, cùm primũ quiescit, et ita itio in formam actus est primus. Secũdo declarat qualis actus sit motus, & inquit, Quoniam formam ipsam maximè & simpliciter actum vocamus, quare profectio ad formam actus est imperfectus, & rei, vt est potestate talis. Hæc à Themistio colligi possunt.

Vide cass.q. ..huius. Et Iandu.q. 2.huius.

Syllo apud aliquos.

Expositio verborũ.

Quę The.

DILVCI. Qm̃ autem aliqua eadem sunt tum potestate, tum actu, & non simul aut non eodẽ, sed veluti aliquid quod quidẽ potestate calidum est, actu verò frigidũ, complura iã vicissim agẽt & patientur. nã omne erit actiuum & passiuũ, quare & idẽ naturaliter mouens ac mobile : omne nanq; tale mouet, & ipsum mouetur. Sunt quidem.n. quibus videſ omne quod mouet moueri. Verũ de his quonã modo se habeat, ex alijs patebit: est.n. quoddã quod imobile ẽt mouet.

ANT. Quoniam aũt quędam eadem sunt potentia & actu, non tñ simul, aut non ſm idem, sed vt E calidum quidem potentia, frigidum aũt entelechia, multa iã agunt & patiuntur ad inuicem. Omne.n. erit simul actiuum & passiuũ, quare & mouens physicè & mobile: tunc.n. hmõi mouet, quũ mouetur & ipsum. Videtur quidẽ igitur quibusdã omne moueri mouẽs. Sed de his quidẽ ex alijs erit manifestum, qũo se habent: est enim quoddam mouentium & immobile.

Quid velit hic Aristot. facere, neq; Themistius, neq; Auer. satis explicauit. Videntur autem ex eorum procedẽdi modo, velle, q̃ Arist. velit declarare eam definitionis partem, quæ dicit, quatenus tale potestate: & tunc videtur, q̃ Arist. antequã rem exequatur, præmittat vnũ quod reperitur in rebus naturalibus, hoc est, cõpositis ex materia & forma (vt Them. & Auer. exponũt) omne q̃d agit in agẽdo repatitur, & omne quod mouet in mouendo F mouetur, ita vt sit omne actiuum & passiuum, motiuum & mobile. Hoc Arist. probare videtur per hoc, q̃a eadem composita naturalia sunt partim actu, partim potestate: ex ea parte qua actu sunt, actiua & mouẽtia sunt, ex ea verò parte qua potestate, mobilia atq; passiua esse vidẽtur: quã rem exemplo & authoritate cõprobat. Expositor autem, quem iuniores sectantur, vult Arist. probare eam definitionis particulam quæ dicit, entis in potẽtia: & ita vult, q̃ probet motum esse actum entis in potentia. Colligit aũt ex litera syllogismum talem, eius, in quo semper motus inuenitur, motus est actus: eos potestate est id, in quo motus semp inueniſ: igitur motus est actus entis potestate: & de syllo vult Arist. declarasse solam minorem. Hanc expositionẽ non acceptamus, tum primò quia non necessaria, nã cùm Arist. probabit motum esse actũ entis quatenus tale in potentia, ẽt habebitur ipsum esse actũ entis in potentia: ideo non videtur necessaria probatio seorsum. Tũ secundò quia cum difficul G tate hæc expositio literæ cõsonat. Themistius verò hic assignat in quibus idẽ esse potest mouens & motum, & quare: & vult ea mouere & moueri quæ actus & potentiæ participãt. nam mouent parte qua sunt actu, mouentur parte qua potentia, hoc est, mouent per formam, per materiã mouentur: propterea ait Auer. hanc propositionem esse falsam, mouẽs mouetur, nisi addatur vt sit compositum ex potentia & actu, Hæc sunt quæ asserunt.

S. Tho. secũda expõ. Vide ẽt Egi. & Bur. hic.

Mouentia ela moueni si composita sint ex forma & materia.

Reprobatio

Quę The.

RECOGNITIONES.

QVod declarat Aristo. non est dubium: declarat.n. quæ sint illa, in quibus idẽ est agens & patiens, mouens & mobile : & vult hæc omnia esse corpora naturalia, cõposita ex materia & forma : nã ex eo quia formam habent, agunt, & mouent: ex eo vero, quia habent materiam, patiunſ & mouentur. Addit tñ hæc agere & pati, mouere & moueri non simul, aut si simul non ſm idem, hoc est, eodem respectu: aut si eodem respectu, nõ simul. Vt enim Them. inquit, aliqua agere & pati inuicẽ pos H sunt simul, non tamen eodem respectu: ferra.n. simul secat & retunditur, verùm nõ eodem respectu. secat enim ex forma, retũditur ex materia, vtpote ex ferro. Possunt etiam aliqua eodẽ respectu agere & pati, sed non simul: nam calidum, vt calidum hodie agere potest, cras verò vt calidum pati. Ex quibus verbis potius reactionẽ demere videtur Aristo. q̃ dare, cùm dicat nulla posse agere & pati simul & eodẽ respectu, sed si aliqua agunt & patiuntur, aut non simul, aut si simul non eodẽ respectu: sed de his postea. Sed cur Aristoteles declarauerit hoc nõ est certum: alij enim dicunt Aristotelem hoc declarare, vt illam definitionis partem declaret, quæ est quatenus tale in potentia, alij vt declaret illam entis in potentia. Ego verò non recedendo à textu, dicerem vt refellat Argumẽtum Platonis, qui dixit motum esse actum mouẽtis, & non entis in potentia. Argumentabatur enim, omne mouens in mouendo mouetur, & vt mouet moueſ, ergo

mouens

moués est actus mouentis quatenus mouens est: cui, non esse verum, omne mouens in mouendo moueri rñdet, sed solum quando ea quæ mouent sunt composita.

DILVCI. Cum itaq; id, quod actu est, afficiat aut seipsum aut aliud, motus eius actus est. quod potestate est, quatenus mobile existit. Dico aût quatenus mobile hac ratione: est.n. æs potestate statua, non tñ motus actus est æris quatenus est æs. non.n. idem est æris esse, & id quod potestate quadã est mobile. Nã, si esset idem simpliciter & ratione, motus sanè actus esset æris quatenus æs est. At (vt diximus) non est idem.

ANT. Sed potentia existentis (cum entelechia ens agat aut seipsum aut aliud) inq̃tum mobile motus est. Dico autẽ ipsum inquantum, sic: est.n. æs potentia statua, sed tamen non æris entelechia, inquãtum æs, motus est. Non.n. idem est æri esse, & potentia alicui mobili: qm̃, si idem esset simpliciter, & secundum rationem, esset vtique æri inquantum æs entelechia motus. Non est autem idem, quemadmodum dictum est.

Sectando Themistium & Auerroẽ, cum Aristo. fecit suppositionẽ, videlicet, q res naturales partim actu, partim potestate sunt, vicissim agẽtes & patientes, nũc concludit motũ esse actum mobilis, quatenus potestate est, non quatenus actu, & hoc ꝓponit dicens: Cùm itaq; id, quod actu est, afficiat siue moueat aut seipsum, aut aliud distinctũ à se motus eius actus est, qđ potestate est, quatenus mobile est. & ita motus est actus mobilis quatenus mobile, & nõ mouentis quatenus mouẽs. Quod verò ad verba attinet, verbũ illud afficiat, græce est ἐνεργῇ, quod latinè sonat agit vel opatur, sed vt translatio esset clarior, transtuli afficit vel mouet. Declarat deinceps illam particulã, quatenus mobile potestate. nã motus est actus rei existentis in actu, & in potentia: omne.n. quod mouet est actu & potentia: actu qdem simpliciter, potentia sm quid. Ne igitur credat quispiã motum esse actum mobilis quatenus ipsum est ens actu, ideo additũ est, quatenus ens in potentia: hoc aũt declarat in exemplo. nam statuificatio motus quidã est, non aeris vt est æs actu simpliciter, sed quatenus æs est ens potentia quadam, saltem ad perfectionẽ motus. Modò, æs & ens mobile, licet subiecto idẽ sint, ratione differunt. Rectè igitur entis in potentia vt in potẽtia motus actus est. Hæc ab Arist. Vbi animaduersione dignũ, omne quod mouetur esse actu et potẽtia: actu quidẽ simpliciter, quo reponitur in specie, vt æs, potentia verò sm quid, qua est in potentia ad terminum, qui per motũ acquiritur, verbi causa, ad statuã: est enim æs actu æs, potestate statua. Motus igiť est actus æris quatenus potestate statua est, non quatenus est simpliciter æs. Propter hæc additũ est, quatenus tale potestate. Hæc è Themistio colligi possunt. Auer. verò probat q motus non sit actus entis in actu, & arguit sic: si motus esset pfectio actionis siue entis in actu, tunc qdditates rerum essent motus, ita vt perfectio cupri esset motus. Sed obijciũt, quia motus est pfectio siue actus entis in potentia, & tñ quidditas entis in potentia non est motus. Circa quam dubitationẽ Iuniores mirũ in modũ se confundont, sed breuibus dici põt, q Auer. per perfectionẽ intelligit actum vltimũ, ad quem itur per motum: probat igitur motũ non esse talem actum vltimũ, quia tũc quidditas rei esset motus: est enim actus vltimus forma rei, rei forma quidditas & definitio est apud ipsum: quare, si motus est vltimus actus mobilis, tunc esset eius quidditas. Ad argm̃ verò dico non esse ad propositũ, motus.n. nõ est perfectio siue actus vltimus mobilis, sed actus primus, quo itur in actum vltimũ: Auer. aũt probauit, motum non esse actum vltimũ & finalem rei quæ mouetur.

Subiectũ motus est simpliciter in actu, secundum qd in potentia.

Dubitatio.

Solutio.

RECOGNITIONES.

Dubitaret fortasse quispiam: quia videtur superflua ea particula, quæ est entis in potentia: satis enim videtur esse dicendum motum esse actum entis quatenus est ens in potentia, cùm non sit actus entis, quod simpliciter est in actu, vt est ens in actu, sed quatenus est in potentia. Videtur mihi illam particulam esse additam contra Platonem, qui dixit motum esse actum entis simpliciter in actu, & nullo modo existentis in potentia: ideo contra ipsum concludit motum esse potius actum entis in potentia. Sed qa ens in potentia, cuius motus ipse actus est, est simpliciter in actu: ad denotandum motum non esse actum illius entis in potentia, quatenus est simpliciter in actu, addit quatenus in potentia: & sic vtraq; particula necessaria est.

DILVCI. Insuper etiam idem in cõtrarijs perspicuum est. nam posse quidem sanari & posse ægrotare diuersa sunt: esset nanq; idem ægrotare & sanari. at subiectum quod quidẽ sanatur & ægrotat, siue humor sit siue sanguis, vnum & idem est. Cùm autem non sit idem, quemadmodũ neq; color & visibile idem est, perspicuum est, motum esse actum possibilis quatenus possibile.

ANT. Manifestum est autem & in contrarijs: posse quidem.n. sanari & posse laborare alterum est: etenim vtiq; laborare & sanare idẽ esset, subiectum aũt & sanabile & ĩfirmũ, siue humor, siue sanguis sit, vnũ & idem est. Qm̃ aũt non est idẽ, neq; color idẽ & visibile, possibilis inquantũ est possibile, entelechia manifestũ est q sit motus.

Secundò idem declarat ratione accepta à contrarijs: et Themistius vtitur exemplis hoc modo, non est eadẽ ratio corporis, & potestatum quibus corpus potest exire in diuersa: corpus.n. vnum est & sibiipsi idem, posse autem sanari & posse ægrotare, non modò diuersæ potestates sunt, sed etiam maximè contrariæ: nam & illarũ actus maximè discrepant, videlicet sanari & ægrotare. Secundò non est idem color & visibile, nam color affectio est, quæ luce præsente perspicuum mouet: visibile verò accidens colori, quatenus videri oculis potest. Tertiò neque sonus idem cum re auditili, neq; calor cum tactili, neq; vlla demum res actu cũ ea quæ potestate est, iure patet neque motum esse actum entis in actu, sed possibilis vt possibile. Ex ijs soliti sumus syllogizare sic, ea, quæ sic se habent, q vno multiplicato, alterum est vnũ, esse & ratione differunt: sed esse actu simpliciter rei quæ mouetur, & esse mobile sic se habẽt q ipsum esse mobilis simpliciter est vnum, ipsum esse potestate est plura: igitur ratiõe differũt. & sic rectè dictum est motum esse actum entis possibilis, & non entis actu. Hæc ex Themistio.

Auerroes autem in cõmento probat potentias contrariorum esse diuersas, quia potentiæ cõtrariorum sunt contrariæ. Dubitãt iuniores. Primò quia dicitur. 5. Meta. vnam esse potentiam contrariorum, hic verò dicitur contrariorum contrarias esse potentias. Secundò etiam dubitant quia album & nigrum sunt contraria, & tamen vna est potentia ad ambo, veluti ad medium. Iuniores respondent & eorum responsio non est imperita, tamen ad primam respõdet Auer. Primo cœli cõ. 120. vbi vult vnam esse contrariorum potentiam, & eãdem respectu subiecti remoti, vt materiæ primæ, diuersas verò atq; contrarias respectu subiecti proximi, ratione cuius sunt finitæ & terminatæ. Ad secundam respõdet idem Auer. in eodem Primo cœli cõ. 121. de potentijs ad contraria immediata. Inquit.n. q, vt impossibile est contraria inue-

Quæ Auer. cõ. 10.

Dubiões. Potentia remota contrariorum vna esse potest.

Solo primæ.

Sol. secũdæ.

niri in simul in actu, ita impossibile est inueniri duas potentias ad duo contraria, s. imedriata, sed potentię succedunt sibimuicem vt contraria. Hæc Auerroes.

DILVCI. Esse igitur hunc, atq; rem tunc moueri, cùm iste actus accidit, & neq; prius neq; posterius, perspicuum est. Cum enim vnũquodq; interdum operetur, interdum non operetur, ceu ędificatile quatenus ædificatile, ædificatilis quoq; ea ratione, qua ædificatile ædificatio est actus. nam hic actus, aut est ędificatilis ædificatio, aut domus. sed cũ domus est, non vlterius ædificatile est id ædificatile, quod quidẽ ædificatur: necesse igitur est vt hic actus ædificatio sit. At ędificatio motus est quidã. Eadem autem ratio accõmodabitur & in cæteris motibus id genus.

ANT. F Quòd quidem igitur est hic, & quod accidat tũc moueri, cùm est entelechia vel ipse, & neq; prius neque posterius, ostensum est. Contingit enim vnũquodq; aliquando quidem operari, aliqñ verò non, vt ædificabile inquãtum ædificabile, & ædificabilis actus inquantum est ædificabile ædificatio est: aut.n. hoc est ædificatio actus ędificabilis, aut domus. sed, cũ domus sit, non amplius ædificabile est: ædificatur aũt ędificabile, necesse est ergo ædificationẽ esse actũ: ædificatio autem motus quidã est. At verò eadem conueniet ratio & in alijs motibus.

Videtur Arist. primò epilogare definitionem dictã, & inquit, Motum igitur esse hunc, i. actom mobilis, atq; rẽ tunc moueri, cũ iste actus accidit rei mobili, neq; prius neq; posterius, perspicuũ est. Hic est epilogus. Non con- G tentus verò epilogo & narratione dicta, adhuc addit rationem nouam, & probat ædificationẽ esse actum ædificatilis rei quatenus ędificatilis sit. rei ędificatilis est actus aliquis, & non est illius actus domus ipsa, quia ipsa præsente cessat actus ædificationis: igiť ædificatilis rei actus ædificatio est. tunc addit, sed ædificatio est motus quidã: igitur motus est actus entis in potentia quatenus in potentia. Vnde totus sylls esse põt sic, ædificatio est actus mobilis quatenus mobile: ædificatio est motus: igiť in tertia figura motus est actus mobilis quatenus mobile. & quia syllogismi in tertia figura oẽs sunt particulares, addit, Eadem aũt ratio accõmodabitur & in cæteris motibus id genus. Per hæc igiť definitio motus perspicua est.

Famosa qõ. an Agens in agendo patiatur aliqd ab eo in qd agit. vel an detur reactio in natura.

Circa finẽ præsentis capituli, quæri solet de reactione, quæ res ptractata est in Libro de Gñatione raptim: nã calculatores circa rem hanc multum fimbrias dilatare consueuerunt. Est præterea quæstio cõis physicis & ma- H thematicis. De quæsito isto non paruæ extitere positiones, quidã negant reactionem oino, tam ſm qualitates easdem, q̃ ſm qualitates diuersas. Alij concedũt illam, et differunt, nã hi per easdem fieri qualitates contendũt, hi per diuersas. Fiunt hinc inde argumẽta inumera, multæ imaginationes & casus, quos enarrare nec est vtile, nec facit ad expositionẽ Arist. cuius mentẽ exponere proposuimus. Dicamus igiť nunc quædã, (quicquid in libro de Gñatione dictum sit:) non.n. ætate hac recusabo opposita scribere, maximè circa ea, in qbus nulla videtur necessitas.

Quod detur reactio authoritates.

Arist. igitur in Hoc Tertio planè videtur concedere reactionem. quia.n. aliqua partim actu, partim potentia sunt, conclusit cõplura vicissim agere & pati. In libro ẽt de Generatiõe in eo capite, vbi de agere & pati disputat, idẽ sentire nemo dubitat. Rursus ẽt in libro eodẽ, vbi de mixtura loquitur, concludit mixturã ex eo, quia elemẽta agũt & reagũt vicissim: Huic parti fauet Auer. E 4. Meteo. cõ. 10. vbi argumẽto à mixtura idem sustinere videtur. Amplius Tertio de Aïa libro, cõ. 20. verificans verbum Alexandri Aphrodisii, inquit, Et q̃ bene assimilat illum Alexander igni. Ignis. n. est innatus alterare omne corpus per virtutẽ existentem in eo, & tñ cũ hoc patitur aliquo modo ab eo quod alterat, & assimilatur cum eo aliquo modo similitudinis, idest, acquirit ab eo formam igneã minorẽ forma ignea alterãte. Hæc Auer, è quibus reactionẽ satis bene põt colligere.

Rõnes p reactione. Prima ratio. Vide ẽt Gaeta. de Thie. sup text. 16. huius.

Pro hac parte ẽt calculatores rationes adducunt subtilissimas, & experientias sensiles. Primò arguunt, quia nisi detur reactio, mixtura elementorũ fieri non posset: oportet enim oẽs elemẽtorum qualitates, saltẽ in mixtura remitti, quę remissio stare nõ posset, nisi actio et reactio elemẽtorum mutua esset.

Secunda.

Secundo arguunt, corpus calidũ & corpus frigidum ita possunt approximari, vt calidũ sit actiuitatis maioris, frigidũ resistentiæ maioris, per illã regulam, Quod quantò qualitas est maioris actionis, tantò est mi- F noris resistentiæ. Igiť ipsis approximatis erit actio & reactio: actio quidẽ, quia calidum maioris actionis, reactio verò quia frigidũ maioris resistentiæ, & calidũ minoris.

Tertia.

Tertio arguunt, si ipsum passum in agens non reageret, tunc omne agens in passum certæ resistẽtiæ esset resistentiæ infinitæ, quod est impossibile, & consequẽtia probatur, quia signetur A. agens calidũ, & B. passum frigidum, in quo agat A. Et arguitur sic, B passum est alicuius certæ actiuitatis, & quælibet pars ipsius A. est maioris resistentiæ q̃ sit actiuitas B. sed aliqua pars A. est in duplo maioris resistentiæ, & aliqua in quadruplo, & aliqua in octuplo, & sic in infinitũ: igitur in infinitum maioris resistentię est ipsum A. quã sit ipsum B. actiuitatis, et ita ipsum A. erit infinitæ resistentiæ. Quòd aũt quælibet pars ipsius A sit maioris resistentiæ q̃ ipsum B actiuitatis, scitur ex hoc q̈ in nullã ipsius A. partem sufficit B agere.

Quarta.

Quartò, si super aliquã partem ipsius A præcise sufficeret B & ageret, esset A. ipsum alicuius resistentiæ: & si præcisè super G partem in duplo minorẽ ista sufficeret B agere, esset A in duplo maioris resistentiæ, & sic in infinitũ: igiť, si in nullam partem ipsius A. sufficeret B agere, A esset infinitę resistentię: sed iã in nullam partem A. sufficit B agere: igitur vt suprà.

Quinta.

Quintò, si non deť reactio, tunc B ipsum esset nullius actiuitatis: probatur, q̃a si B in ipsius A partẽ mediam sufficit agere, esset B alicuius actiuitatis: & si sufficeret agere in partẽ in duplo minoris resistentiæ, q̃ est medietas ipsius A esset in duplo minoris actiuitatis, & sic in infinitũ: sed in infinitũ modicæ resistẽtiæ est aliqua pars ipsius A: igitur, si B in nullam ipsius A partẽ sufficit agere, nullius potentiæ actiuæ esset B. Hæc sunt argumenta meliora pro reactione.

Experientię pro reactione.

Pro eodẽ sunt plurimæ experiẽtię, quę non possunt bona suasione negari.

Prima.

Prima est de carbone ignito, aut ferro in aqua frigida piecto, vbi patet ferrũ extingui siue tepefieri, aqua remanẽre sensiliter calida, quod fieri non põt absq; actione & reactione.

Secunda.

Se- H cũda est de glacie posita in vola manus, vbi patet ipsam liquescere, manu existente ab ipsa frigefacta, quod effici non põt nisi manus per caliditatẽ egisset, & glacies reagisset. Similis ẽt experientia fieri solet de pomo, quod in manu calefit, & ipsam frigefacit.

Tertia.

Tertia est de vasculis duris inuicem pcussis, quorũ vnũ frangit alterũ.

Quarta.

Quarta est guttula aquę super magnũ carbonẽ ignitum perfusa, vbi patet aliquã carbonis partẽ extingui, et illã totam resolui in vaporem pp caliditatẽ carbonis.

Quinta.

Quinta de duobus corporibus dẽsis, quorum vnũ cadat sup alterũ, vbi patet ambo cõdensari: & multę tales fiunt frequẽter per scholas, & eos qui in calculatiõibus scribũt. Hę sunt expientiæ pro reactione, hę rõnes, & demũ hę authoritates.

Positio propria. Possibilis est reactio non quidẽ positiua, sed priuatiua, vt resistentia passi ad agens, in his, quæ cõmunicant in vna materia.

Ego verò nũc (quicqd tunc in libro de Gñatione dixerim) teneo cũ Peripateticis vetustioribus, q̈ reactio est duplex, positiua, & est nouę q̃litatis pductio: alia est priuatiua, q̃ nihil aliud est q̃ resistentia passi: Tunc dicerẽ pro nũc, reactionẽ positiuã esse impossibilẽ, et nullibi Aristo.

Persuasio.

Arist. attigisse: priuatiuam esse necessariam in omnibus agentibus & passis, quæ in materia cõicant. Et licet plures possint pro positione hac rationes adduci, ea duntaxat fortissimè moueor. quia, si aliquod agens, vt A, sufficit agere in B, corrumpendo B totum, ẽt sufficit se defendere ne ab ipso B patiatur aut corrũpatur, si quidem tantæ potentiæ sit quælibet pars agentis, & totũ agens, donec pars fuerit in toto. Dicẽ igitur, A agens, & B. reagẽs, quatenus B ipsum resistit ipsi A, non quatenus imprimit in ipsum A. qualitatis quicq̃. Moueor præterea, q̃a plurimæ & molestiores q̃ões contingunt dicentibus reactionem q̃ negantibus, vt oĩbus patet. Potest cõfirmari hęc positio, quia sicut in motu locali ita in cæteris: ac in motu locali mediũ resistit mouenti, & non per productionem alicuius qualitatis. Propter hæc nunc defendo partẽ eorum, qui negant reactionẽ.

Rñsiones ad rationes.

Ad primas authoritates patet solutio, omnes .n. de reactione priuatiua intelligunt, secùs de positiua. Ad rationes verò alias, & ad primam dici potest, q̃ elementa remittuntur in qualitatibus siue formis à generante mixto, aut ab influentia cœli, si mixtum fit de nouo: hęc .n. influentia vti agens reducit elementa ad tẽperamentum, quod req̃ritur pro generatione mixti, de nouo īmediate ex elementis. Hoc aũt testantur Astronomi, qui prædominantibus varijs cœli cõstellationibus varia mixta prædicũt ventura: quod pro tanto est, pro quanto constellatio mouet elementa ad locum generationis, & illa reducit ad tẽperationem requisitam ad generationẽ portenti mixti. Ad secundum quære responsionem in libro de Generatione. Potest tñ pro modo dici, q̃ oĩs qualitas est æqualis actionis & resistentię, licet per accidens ex parte materiæ sit contrariũ: vt calidum est tantæ resistentiæ quantæ actionis per se. sed, q̃a est in materia rara per accidens, est minoris resistentię: et ita negatur suppositio: et oẽs ratiões, quę suppositionem probant, valẽt ad concludẽdum qualitatẽ maioris actionis esse minoris resistentiæ per accidens, ratione subiecti & materiæ. Ad tertiã negatur consequentia, & ad rationem, quæ est, q̃ tunc agens principale esset infinitæ resistentiæ, negatur iterũ consequentia. Et cũ arguitur ponendo, q̃ A sit agens, & B. passum alicuius certæ actiuitatis, & quælibet pars est maioris resistentiæ q̃ totũ B, negatur hoc: immò in infinitum minoris resistentiæ est aliqua pars A q̃ B. Et, cum arguitur, in nullã partem ipsius A. sufficit B. agere, igitur vt suprà, iterum negatur consequentia: & causa est, quia non solũ pars ipsius A. resistit, ne B agat in aliquã partem ipsius A. sed ẽt totum A. Sed argumentum valeret, si ab aliqua ipsius A. parte remoueatur iuuamentum ipsius A. & cuiuslibet alterius, & tunc non est dubiũ, q̃ in aliquam ipsius A, partem B. sufficeret agere. Ad quartam dici põt similiter, q̃ B in nullam ipsius A. partem sufficit agere, non q̃a illa pars per se sit maioris resistentię, q̃ B actionis, sed virtute totius defendentis se & quodlibet sui, propterea ratio nulla est. Similiter ad quintã: B enim est alicuius actionis, respectu eius ad quod habet proportionem maioris inęqualitatis. modò, licet ad partẽ ipsius A. habeat talẽ proportionem, ratione totius non habet. Hæc ad rõnes.

Solutio experientiarũ.

Ad experiẽtias, & ad primã saluarem illam per exhalationes contentas tã in aqua q̃ in ferro: hæ.n. exeunt & ascendunt in aqua, quia leues sunt appetentes locũ sursum, quæ cũ non sufficiant bene diuidere aquã, immiscentur ad certum tẽpus cum ipsa, & propterea aqua tactui apparet calida, licet in veritate sit frigida: erit igiť actio in ferrũ ab aqua proficiscẽs, non aũt reactio à ferro in aquã: sic igitur sine reactione saluari põt hęc experientia. Hæc rñsio est ad mentem Auer. 2. de Ala. cõ. 115. Ad secundam de glacie & pomo, ego saluarem eã per reactionem factam ab anima mediante spiritu: imaginor .n. glaciem manum frigefacere, deinde anima trãsmittit spiritus nouos, & agit in glaciem tepefaciendo illam, & tunc amplius non reagit glacies, & ita non est actio & reactio ad vnum nunc simul, sed cum glacies agit manus non reagit, sed postea cũ anima mediante spiritu agit in glaciem, tũc glacies amplius non reagit. Ad tertiã de vasculis dici potest, q̃ taliũ vasorum vnũ non frangit alterum merito actionis mutuæ vnius qualitatis in aliam, nec merito duritiei, quia durities vnius non agit in duritiem alterius: fortasse.n. ab aere frangitur in medio eorum fracto. Ad quartam de carbone solitus erã dicere, q̃ carbo per sui caliditatem alterat guttã, gutta verò quia grauis est & densæ substantię, obstruit poros carbonis, per quos exhalatio fiebat humidi subtilis, qua ratione eius euentatio prohibetur, & inde in ea parte carbo extinguitur. Ad vltimam dici potest vt suprà ad illud de duris. Hæc sunt quæ nunc mihi videntur, q̃ si alias aliter apparebit, etiã aliter dicere non recusabo: nec volui colligere in tam graui quæstione plura, nam innumeri sunt scriptores.

RECOGNITIONES.

Tex. cõ. 8.

DE reactione multa scripsimus: nũc verò iterum quæ in cõmentarijs dixi, non reuocarem. Nam Arist. si bene verba eius superius posita cõsiderentur, potius reactionẽ negauit q̃ affirmauit: bene.n. asserit aliqua agere & pati inuicem, dicit tñ aut non simul, aut nõ secundum idem, & ita concedit aliqua agere & pati inuicem, sed in diuersis tẽporibus. Potest.n. ignis hodie agere in aquam vigoratus influxu cœlesti, potest & aqua cras reagere in ignem, dato q̃ aqua hodie vigoretur, & ignis ab influxu non vigoretur. Dato ẽt q̃ eodem tempore agerent inuicem & reagerent, non eodem respectu actio esset, & reactio: ageret.n. ignis in aquam per proprias ignis qualitates, non tñ reageret aqua in ignem per qualitates aquæ, sed īfluẽtia cœli recepta in aqua & igne remitteret aliq̃d de igne, & sic aqua reageret solùm resistitiue, quomodo mediũ plenum resistit mobili: est.n. duplex resistẽtia, vt in commẽtarijs diximus. Passum ergo reagit priuatiue, influentia positiue. Quòd verò passum positiue reagere non possit, ex eo patet, q̃a si aliquod agens sufficit agere in aliq̃d passum, sufficit defendere ab illo, & se, & quodlibet sui. Quòd verò priuatiue resistat, ex eo patet, quia sicut in locali motu, ita in cæteris: at in motu locali mediũ resistit mouenti, & non positiue per productionẽ alicuius qualitatis in agẽte: ergo priuatiue.

Passum positiue agere non põt, sed cœlum, reagit autẽ priuatiue.

Quod verò influẽtia reagat in agens, plurimæ obseruationes docẽt, potissimũ quia nos experimur agens aliq̃n in qualitatibus cũ agit in passum, remitti: modò, cũ hæc remissio non fit nisi quia in eo est ꝑducta qualitas cõtraria, & cũ illa non sit producta à passo, ergo erit producta ab influẽtia cœli, & ita resistẽs positiuum est influẽtia cœli, quæ cum sit in aqua, & oĩbus, sensu non iudicatur distincta ab aqua, & propter hanc apparentem indistinctionẽ iudicatur aqua reagere. Quæres cur necessaria est hæc positiua resistẽtia ab influẽtia? Dicendum, q̃ expientia docet illam, est vero necessaria, vt seruetur debitus ordo naturæ: vbi.n. talis reactio non esset, oĩs actio esset æqualis. Et quęres cur hæc positiua resistentia non est semꝑ æqualis? Rñdetur hoc esse, q̃a priuatiua resistentia passi non est semꝑ ęqualis: illa.n. est influentiæ in resistendo positiue limitatiua. Sed dices adhuc, ad quid est necessaria priuatiua resistentia? Videtur.n. ad seruandum ordinem sufficere resistentia positiua: præterea ad seruandũ ordinem videtur sufficere priuatiua resistentia: ergo omnino altera superfluit. Potest dici resistentiam priuatiuam esse ex eo, quia omnis res appetit se permanere: & ideo hæc in omnibus est, non tamen in omnibus æqualis: in frigido enim vt octo hæc maior est, q̃ in frigido, vt sex: & maior in frigido vt sex, q̃ in frigido vt quatuor. Maior autẽ vel minor appetitus essendi in passo nullus esset, nisi iuuaretur ab īfluentia, quæ positiue resistit agenti, priuatiua ergo resistentia est propter appetitũ. Illa non sufficit, ex quo agens superat passum, nisi esset resistẽtia positiua illa fauens: ergo requiritur vtraq;, hæc in passo propter appetitum essendi, illa in īfluẽtia, vt faueat huic appetitui naturali ex or-

díne naturæ instituto. Sed dices, si hæc resistētia positiua in influentia non est in oībus ęqualis, sicut nec priuatiua in oībus ęqualis est, qualis est, vtrū calida vel frigida? Dicendum ipsam esse virtute oēm effectum, actu verò non nisi qualitatem cœlestē, Aqua ergo exuperans ferrū calidum frigefacit ferrū, ferrum vero cum sit exuperatum, non calefacit aquā, sed influentia fauens ferro appetenti pmanere in caliditate, remittit frigiditatē aquę aquam calefaciendo: & de alijs experientijs simili rōne dici potest. Videtur aūt ferrum reagere, qa fm sensum influentia nō distinguitur à ferro, loco & subiecto, reuera tamē non reagit, sed appetit se permanere, & pro ratione appetitus influentia illi fauendo reagit, aut remittit pollentiam aquæ. Infra vero alter dixi, dixi enim omne agens, et omne mouens pati atq; moueri: sed non à passo, sed ab alio, à quo reducitur de potentia ad actum.

Quere expositionē text. cō. 17.

DILVCI. Quòd autem rectè dictum sit, perspicuū est & ex his, quæ de ipso Alij dixerunt, & ex eo qa non facile est aliter ipsum definire. Neq; enim motū mutationemue alio in genere collocare quis poterit, neq; qui aliter de ipso sensere rectè dixerunt, rē hanc ita esse, contemplantibus perspicuum est, Nā alij ipsum alteritatē definiērūt, alij inæqualitatem, alij non ens motum ipsum esse dixerunt. At nihil prorsus, siue sit alterum, siue inæquale, siue non ens moueri necesse est.

ANT. Quòd autē bene dictum sit, manifestum est ex quibus Alij de ipso dicunt: & ex eo, q nō est facile definire aliter ipsum: neq; n. motū, & mutationē ponere in alio genere pōt vtiq; aliquis, neq; qui aliter ac ipso dixerunt, rectè dixerunt. Manifestum est aūt intendentibus, quēadmodum ponunt quidā ipsum alteritatē, & inęqualitatem, & non ens dicentes esse motū, quorum nullum necessarium est moueri, neq; si altera sint, neq; si inæqualia, neq; si non entia.

Prima expositio. 3. The.

Quid velit nunc facere Aristo. non est facile diiudicare. Expositor vult Aristo. hactenus motus definitionem directe compositione, diuisione'ue declarasse, eādem & nunc indirecte Aristo. rursus declarare exponit. Est autem (vt inquit) hæc declaratio indirecta, & ex eo quia alij non recte definierunt, & ex eo quia non potest aliter facile definiri, cùm motus esse non possit alio in genere, q̄ in genere actus. Et licet hæc expositio videtur pulchra, tamen Auerro. aliter exponere videtur: vbi debes scire, q triplex est definitio: vna per se nota, & hæc est petitio, vt in Geometria punctus est cuius pars non est, & cęterę id genus: alia prorsus ignota, vt definitio animæ, quæ syllogismo colligitur, aut qua declaratur definitum & definitionem esse, aut alterum horum tantum. Alia est definitio partim nota, partim ignota quasiq; media, & hęc declarari solet compositione & diuisione, atq; loco à cōtrario. Vult igitur Auer. q Aristor. cùm declarauit definitionem motus compositione & diuisione, eam nunc declarer loco à cōtrario, è quo inferre vult motū esse actum entis in potentia, vt in potentia. Hæc est expositio Auerro. Ego verò dicerem definitiones tales solere colligi, aut compositione & diuisione, aut loco è contrario, aut loco è contradictorio. Hactenus Aristot. declarauit motus definitionē, diuisione, & compositione, nunc loco è contrario atq; è contradictorio eandem declarare intentat, & hoc proponit in hoc textu, & inquit: Quòd autem rectè dictum sit q; motus est actus & reliqua, pspicuum est & ex ijs quæ de ipso alij dixerunt: (& hoc quo ad locum à contrario) & ex eo quia non facile est ipsum aliter, hoc est, per aliud genus & alias differentias definire, & hoc quo ad locum à contradictorio. Hæc duo declarat, & primo locum è contradictorio, & inquit, Neq; enim motum mutationem'ue alio in genere, & subaudi cum alijs differentijs, collocare quis poterit. est igitur ratio, Motus non est in alijs generibus cum alijs differētijs: igitur bene dictum est. deinde locum à contrario, & inquit, Neq; qui aliter de ipso sensere, recte sensere. quod pluribus vijs explanat. primò, vt recte Expositor ait, ex parte subiecti. Narrat tamen antea tres definitiones, nam alij voluerunt motum esse alteritatem, argumento q omne quod mouetur aliter se habet nunc & prius. Alij ipsum esse inæqualitatem condunt, eo quia quod mouetur semper magis ac magis in terminum tendit. Alij ipsum dixerunt esse non ens, ea ratione, quia omne quod mouetur, ad id mouetur quod non habet. Contra obijcit Aristo. primò ex parte (vt dixi) ipsius subiecti quod mouet: nam si motus, aut alteritas, aut inæqualitas, aut non ens esset, omne id moueretur quod esset alterū ab altero, aut inæquale, aut non ens, cuius contrarium docet experientia: est enim inter me & equum alteritas, non tamen continuò moueor. Rursus denarius quinario inęqualis est, nō tamen confestim mouentur. Amplius pugna naurica est nō ens, nemo tamen eā moueri fatebitur. Nolo te ignorare Themistium non de tota definitione exponere textum, sed de genere duntaxat: & ita velle videtur, quòd Aristo. probet motum esse in genere dicto bene constitutum. Cui verba græca satis sonare videntur, ait enim Aristo. neq; enim motum mutationem ue alio in genere collocare quis poterit, & nihil differentiarum meminit.

Vid. & Egi. hic.

An mot' possit dici non ens.

Vid. Gratiadeū lec. 5. huius.

An distinctio motus sit bene data. Vide cañ. q. 1. huius. Et 18. q. 5. huius. Quæ The.

Confutatio.

Sed hæc expositio non placet, quia tunc ratio Aristot. nulla esset: probat enim motum non esse alteritatem, neque ęqualitatem, neq; non ens, quia tunc omne alterum, vel inæquale, vel non ens moueret. Modò, si sensus esset de genere, ratio nulla est, quia animal genus est hominis, non tamē oportet q omne quod est animal sit homo: ita si dicā, genus motus esse alteritatē, non propterea oportebit omne alterum moueri: quare rectius verba hæc ad definitionem sunt referenda, vt nos diximus. Quid autem velit Themistius, ignoro.

DILVCI. Insuper etiam mutatio ipsa non in hæc.

ANT. Sed mutatio neque in hæc.

Secundò (vt placet expositori) idem ex parte termini ad quem declarat, quia motus & mutatio non est magis in alteritatem q̄ in similitudinem, neq; magis ad inęqualitatem q̄ æqualitatem, neque magis ad non esse quàm ad esse, vt dicemus in. 5. & per consequens ijs non magis definiendus erit q̄ oppositis horum, & hoc inquit: Insuper etiam mutatio ipsa non in hæc, subaudi magis est, q̄ in horum opposita, igitur non magis per hæc definienda est quàm per opposita.

DILVCI. Etiam nō magis ex ijs est quā ex oppositis,

ANT. Neque ex his magis est quam ex oppositis.

Idem ex parte termini è quo probare videtur, nam vt motus est ex alteritate, inæqualitate, ac non ente, ita est ex ipsorum contrarijs similitudine, æqualitate, ac ente: & ita non magis per hęc, quam per illorum opposita motus definiendus erit. Hæ sunt tres rationes.

DILVCI. Causa verò, cur in ijs ipsum posuerūt, est qa motus ipse indefinitum quid esse videtur: nam alterius seriei principia, argumento q sunt priuatiua, īdefinita sunt. Propterea nihil ipsorum, aut hoc aliquid, aut tale, aut cæterorum quicquam est prædicamentorum.

ANT. Causa autem, q in ijs ipsos posuerint, est qa indeterminatum quoddā videtur esse motus: alterius. n. coordinationis principia, ex eo quia sunt priuatiua, indeterminata sunt. neque enim hoc, neque tale, neque vnum ipsorum: quia neque

enim autem

que aliorum prædicamentorum.

Confutatis his, nunc redit ad motiuũ, quo veteres ea dicere de motu inducti sunt, & hoc ꝓponit dicens: Causa verò; cur in ĳs, quæ diximus, inæqualitate videlicet, alteritate, & nõ ente, ipsum motũ posuerunt, est quia motus ipse indefinitũ quid esse videtur. Qua rõne Pythagoras eũ ponit in serie priuationis, & non formæ. Ponit.n. Pythagoras duas series, siue duo prædicamenta, alterũ pertinens ad formã, in quo ponit decem, vt patet, alterũ pertinens ad priuationẽ, in quo ẽt decem cõstituit. Primum ordinẽ vult esse determinati atq; definiti, quia in illo nihil ponitur priuatiui. Secundũ verò ponit indefinitorũ, quia est priuationis, propterea inquit, Nã alterius seriei principia, argumẽto ꝙ sunt priuatiua, oĩa quæ in ea ponuntur indefinita perhibẽtur. Propterea nihil eorũ quæ in tali ordine ponuntur, est hoc aliqd, siue substãtia, siue tale, aut qualitas, aut cæterorum aliquod prædicamentorum. Motus igitur propter hæc in illis cõstitui videtur.

Quæ Auer. Auer. resoluit syllogismum antiquorũ in duas propositiones negatiuas in secũda figura sic, nulla priuatio habet definitionẽ: motus non habet definitionẽ: igitur motus est priuatio. vult modo Auer. ꝙ ambæ illæ propositiones sint falsæ, nã & motus habet definitionẽ, vt visum est, & priuationes etiam aliqua ex parte describi solent.

Pythagoræ Series.

Quæ formæ.	*Quæ priuationis.*
Impar.	*Par.*
Finitum.	*Infinitum.*
Dextrum.	*Sinistrum.*
Masculum.	*Fœmininum.*
Quietum.	*Motum.*
Rectum.	*Curuum.*
Quadratum.	*Altera parte longius.*
Intellectus.	*Opinio.*
Vnum.	*Multa.*
Lumen.	*Tenebræ.*

DILVCI. Motus autem, vt indefinitũ quid esse videatur, causa est ipsum nec inter res potestate, nec inter res actu simpliciter esse. Nã neq; id quod esse potest quãtum, neq; id quod actu est quantum, necessario mouetur.

ANT. Quòd videatř motus indeterminatum, causa est, quia neq; in potẽtia entibus, neq; in actu est ponere ipsum simplr: neq; possibile quãtũ est, moueri ex necessitate, neq; ꝙ actu quãtum est.

Nunc assignat aliam causam, cur motus quid indefinitum videatur esse. nã rerum differentiæ sunt actus & potentia: his.n. duabus differentĳs res ipsæ definitæ esse videntur. Quare esse indefinitæ habebunř, quæ nec ad latus actus, nec ad latus potentiæ poni possunt: sed motus nec est actus, nã tunc quicquid esset actu quantũ moueretur quantitate: neq; est potentia, qa tunc omne potentia quantum moueretur ſm quantitatem: igitur in secunda figura motus indefinitum quid videtur esse.

DILVCI. Motus igitur actus quidã esse videtur, impfectus tamen; Causa autem, quia ipsum possibile, cuius ipse motus actus est, imperfectũ existit.

ANT. *ἄρα igitur vel et* Igiř motus actus quidẽ aliquis esse videtur, imperfectus aũt: causa autem est qm̃ imperfectum est ipsum possibile, cuius est actus motus.

Hactenus, ꝙ motus non sit simpliciter actus, nec simpliciter potestas, ẽt authoritate veterũ syllogizauit, nũc ꝙ sit quasi mediũ inter hæc, infert & inquit, Motus igitur actus quidã esse videtur, imperfectus tñ. & sic videtur esse quasi mediũ: huius rationẽ nanciscitur ex parte subiecti quod mouetur, & inquit, Quia ipsum possibile moueri, cuius ipse motus actus est, imperfectum qd existit. Igitur & motus quo illud mouetur, etiã medium est inter potestatem purã & actum purum. Legi aũt in græco literam hanc illatiuam, quia ẽt vis copulationis apud græcos nonnunquam vim habet illatiuam. *An mot⁹ sit actus. Vide Iãdu. q.2. huius.*

DILVCI. Qua etiã de causa visum est, cognitu difficile accipere quidnam sit ipse: qñ necesse est, aut in his eũ constituere quę priuatiõe sunt, aut in his quę potestate, aut in his quæ simplr actu sunt: quorum quidẽ nullum posse esse videtur. Restat igitur modus, quẽ antea diximus, vt actus sit quidam, talis videlicet actus, qualẽ diximus: qui cognitu quidẽ difficilis sit, possibilis tñ esse.

ANT. Et ꝓpter hoc ergo difficile est ipsum accipere quid sit: aut.n. in priuationem necesse est ponere ipsum, aut in potentiam, aut in actum simplicem: horum aũt nullum videtur contingẽs: relinqtur igitur prædictus modus, actũ quidem quendã esse, sed hmõi actum qualem diximus, difficilẽ quidem videre, contingentem aũt esse.

Quia de conditionibus bonarum definitionũ vna est, vt per ipsam habeatur quãta sit rei difficultas, vt in.4. huius dicemus, nunc, postq̃ definitionem ipsius motus attulit, docet quanta sit eius difficultas. Hęc aũt accipitur ex parte generis, nã motus primò aspectu videř collocari, aut in genere eorũ, quæ priuatione sunt, aut in genere eorum quæ actu, aut quę potestate. At in rei veritate in nullo horũ esse potest, cũ neq; sit actus purus, neq; potestas pura, neq; priuatio pura, quã veteres credidere dicentes ipsum esse inæqualitatem, vel aliud tale. Hinc nõ parua nobis emersit definitiõis difficultas, propter quã concludit quis sit, & inquit, Restat igiř modus, quem antea diximus, vt actus sit quidã, talis videlicet actus, qualẽ diximus imperfectum, qui sit cognitu difficilis, possibilis tñ esse in rerum natura. quod addit propter Zenonẽ & Parmenidem, qui motum simpliciter abnegarunt dicentes nihil possibile moueri, vt in.6. dicemus. *Difficile est cognoscere quid sit motus ex parte generis.* *Vide & ca. no. q.1. hu⁹ articu.1.*

Auer. autem in calce cõmenti, declarat vnde motus fuit cognitu difficilis, & inuit talem distinctionem, ꝙ duplex est difficultas: vna ex parte rei, altera ex parte nostra. Motus est difficilis ex parte rei, primò, quia eius natura imperfecta est, secundò, quia habet non nihil potentiæ, quæ res fuit causa difficultatis apud antiquos, non tamen est impossibilis cognitu: quæ verò sint difficilia ex parte nostra, in.2. Metaphy. quære. *Quæ Auer. cõ.15.* *Difficultatũ alia ẽ ex parte rei, alia est ex parte nostri.*

RECOGNITIONES.

MVltiplex põt assignari causa difficultatis motus. Arist. assignat duas ex parte generis quidẽ, quia de genere non parua est quæstio: ex parte vero opinantiũ, quia diuersitas opinantiũ astipulař difficultati. has duas Arist. assignat. Alia causa est, quia motus vix est sensibilis, cũ de ipso nihil nisi momentum habeamus, quod est quid indiuisibile vix sub sensu cadens. Sed dubitař quia, vt dicebamus in.2. Posterio. vt sumus dispositi ad qa est alicuius rei, ita ad quid est: sed ad si est motus sumus ita dispositi, ꝙ motũ esse est per se notum, & in hac scĩa principium notissimũ: ergo ad quid est motus erimus faciles. Potest dici, ꝙ sicut sumus dispositi ad si est, ita ad qd est, quando si est à nobis inuestigatur: nam cum à nobis inuestigatur, aut inuestigatur per accidentia rei, vel per aliquid pertinens ad essentiam rei. Quouis modo inuestigetur, disponimur ad quid est, per accidentia quidẽ propria magis q̃ per remota: & per partẽ essentiæ rei maxime facile disponimur ad qd est. Quando vero si est à nobis non inuestigatur, sed est per se notum, possumus ad *Sicut sumus ad si est dispositi, ita ad quid est.*

illud esse maxime dispositi, non autem ad quid est rei illius. Hoc mihi videtur, si melius occurrit, melius dicam.

DILVCI. Mouetur aūt omne mouēs, veluti diximus, & quod est potestate mobile, & cuius immobilitas quies est: cui nanq; motus inest, eius immobilitas quies est. Nam mouēs ipsum, quod quidem tactu agit, agens est in hoc quatenus tale: quare etiam simul patitur.

ANT. Mouetur aūt & mouens omne, sicut dictum est, cū sit potentia mobile, & cuius immobilitas quies est: cui enim motus inest, huius immobilitas quies est. Adhuc agere enim, inquantum huiusmodi, ipsum mouere est. Hoc autem facit tactu, quare simul & patitur.

Nonnulli volunt Arist. nunc ipsius motus subiectum inuestigare, quod quidē non placet, qa ex ipsius motus **F** verbo patet. Auer. verò in calce cōmēti vult motus esse duas definitiones: alterā, quam formalē vocat, de qua diximus ipsum esse actū entis potestate vt tale: alterā materialē, quæ est, motus est actus mobilis, vt mobile. Hæ (vt dicit) differunt. nā hæc secūda notior est: notius. n. est mobile, quā ens in potentia. prima est formalior, qa indicat magis naturā subiecti motus: est. n. ens in potētia, veluti definitio mobilis. Auer. itaq; vult Arist. nunc velle colligere materialē definitionem, & hanc per illā demonstrare, qñ hæc vt passio habeatur, illa vt mediū & causa.

Expositio Auer. c. 16. Vid Gratiadeum Escu. lec. 2. huius. Et Egi. hic.

Expositio ꝓpria.

Ego verò cū Themistio sentio: qui vult Arist. retractare atq; resumere idē & eandem definitionem sub clarioribus verbis. Et supponit primò omne mouēs moueri, seruatis tñ duabus conditionibus: prima ꝙ sit potestate mobile, defectu cuius primus motor mouet, & non mouetur. Secūdā, ꝙ eius imobilitas quies sit, quod explanat dicens, Cui nāq; motus inest, eius imobilitas quies est. propter hoc puncti & polorum imobilitas non dicit quies, **G** quia eis motus nō inest: opposita. n. apta sunt fieri circa idem. Est igitur suppositio, omne mouens quod potentia est mobile, & cuius imobilitas est quies, in mouendo mouetur: addita aūt est hæc secunda conditio non ad necessitatem, sed ad explicationē primæ. Syllogizat suppositionem sic, omne agens in aliqd cum quo cōicat in materia, in mouendo mouetur: omne mouens est agēs tale: igitur omne mouēs in mouendo mouet. De ratione primò ponit minorē, & inquit: Nā mouēs ipsum, quod quidem tactu & cōicatione materiæ agit, agens est in hoc, quatenus tale cōicans in materia. deinde addit quasi conclusionem dicens: Quare ēt simul patitur, & in mouēdo mouetur. Hæc est suppositio. Quo verò ad verba attinet, mouēs & agēs, quāuis verbo græco in infinitiuo modo legantur, ad nos venerunt nonnunq; pro participijs, vt etiā participia pro infinitiuis tēporibus & modis. Et hęc est causa vt multi textū non intelligant, nimia nanq; verborum obseruatione, sensus plerunq; ab oculis abest. **H**

Suppositio. Mouens qđ ē mobile potētia, & cui⁹ immobilitas quies est, mouetur.

Quæ Auer. cō. 16.

Auer. aūt, q̄q̄(vt pace sua loquar) textum hunc nō intellexerit, ob malas quas habuit trāslationes, addit tamē nonnulla vltra textus sensum. Primū, cur Arist. addiderit secundā conditionem, videlicet, & cuius imobilitas quies est, hoc est, cuius cessatio à motu mouentis sit vera quies, qm vera quies non competit nisi corporibus: propterea neq; habitus vt formæ in mouēdo mouētur, neq; potentiæ vt sensilia cōia mouentur, qñ mouēt sensus. Secundum, ꝙ Aristo. adiecit primā conditionem propter corpora cœlestia, quæ mouent & nō mouentur, qa non cōicant cum ijs quæ mouent in materia. Et ex ħs vult tertiò, ꝙ mouens non mouetur quatenus mouet, sed quatenus est ens mobile, & id cuius quies est immobilitas.

RECOGNITIONES.

Qvicquid in cōmentarijs diximus, clarius videtur nunc esse dicendū Aristotelem accipere hanc **E** suppositionem, omne mouens potentia mobile mouetur: & quid ipse velit per potētia, mobile exposuit, cum dixit: Et cuius imobilitas quies est. quasi dicat, omne mouens potētia mobile, hoc est, cuius cessatio à mouere est quies, in mouendo mouetur. Patet, quia si cessatio à mouere est qes, non est, nisi quia mouens in mouendo mouetur, & hoc inquit: Cui. n. motus inest, huius imobilitas quies est. & ita si cessatio à mouere est quies, non est nisi quia mouenti inerat motus. Ex qbus patet illas non esse duas conditiones, vt voluit Auer. sed vnā: licet altera particula alterius sit explicatiua. Probat suppositionem rōne, quia agere est mouere: ergo agens est mouēs: sed agens non agit nisi per contactū, ergo agens tangit, & ita tangit: quare agens mouetur, tangi. n. moueri est, & ita mouens mouet. Sed hæc ratio non valet, quia licet omne agens per contactū moueatur, non tñ omne mouens quod est potentia mobile, agit per contactū. Instantia est de cœlo, quod est mouens, & potentia mobile, & **F** tamen non agit per contactū. Potest dici hanc rationem esse particularem de aliquo mouente, quod est potentia mobile: quia ratio vniuersalis tacta est superius.

DILVCI. Quocirca motus actus est mobilis, quatenus mobile.

ANT. Vnde motus est actus mobilis, inquantum est mobile.

Nunc ex suppositione concludit definitionem secundā motus, hoc modo, Motus per suppositionē est actus mouentis, non quatenus mouens, sed quatenus ens potētia moueri, igit est primò & per se actus mobilis vt mobile. Vnde videt quasi syllogismus esse iste, motus est actus entis in potētia quatenus mobile: mobile est ens in potentia: igit motus est actus mobilis quatenus mobile: hæc. n. definitio ex dictis hūc in modū deduci pōt. Themistius aūt duas persoluit dubitationes, prima est ad suppositionem, secunda est ad definitionē. In suppositione **G** quidē acceptum est rem oēm, quę de potestate ad actum egreditur esse oportere in motu, quod quidē falsum esse hoc patet exēplo: nam arbor quæ à dextris est potestate, si ad leuā me contulero, de potestate quidem ad actū mutatur, non ideo tñ mouetur. Solutio est (vt Themistius innuit) ꝙ ea suppositio in absolutis & nō relatiuis locum habet: cuius causam affert, qa in relatiuis nō est actus procedens de impfecto ad perfectum, sed subito & momento: in absolutis verò esse pōt eiusmodi actus, ꝓpterea ꝙ in absolutis deducetur de potestate & ad actū mouetur: arbor autē non deducitur, quatenus res absoluta est, sed quatenus relatiua. Secundò dubitatur, quia videt Aristot. per ęquè ignotum motū ipsum definisse, sunt enim motus & mobile æquè ignota. Cuius rei solutionem affert, motum & mobile esse ex eorū numero quæ alio referuntur, relatiua aūt aliter definiri non possunt: & tu intelligas hæc relatiua esse secundum dici, aliter sibi contrarius esset in prima responsione. Hæc à Themi. **H**

Syllogism⁹.

Quæ The.

Dubiō pria.

Solutio. In absolutis potentia ens deducit ad actū motū.

Dubitatio secunda.

Solutio.

RECOGNITIONES.

Animaduerte Auerro. appellare hanc definitionem materialē, & illā formalem, non quia illa per formā, hæc per materiā sit data, sed qa illa exponit dñam istius: modo, omne exponens vocat formale respectu expositi: vtraq;. n. cum detur per materiā, prima dicitur formalis, quia continet expositionē secūdę. Sed cur hæc sit notior, cū sit exposita à prima? Præterea traditur secundo loco, ergo est ignotior, nā à notioribus est incipiendū: cūm ergo incœpit ab illa, ergo illa fuit notior. Propterea arbitror verba cōmenti esse corrupta, & deberi dici, ignotior prima: tu verò si melius habes, melius dicas.

DILVCI. Accidit aūt hoc ipsius motiui tactiōe, vt videlicet simul patiatur: nā semper id, quod mouet, formā aliquā habere putatur, aut substantialē, aut qualitatis, aut quātitatis, quæ quidē principium

pium sit ac causa motus cum mouet. ceu actu homo ex potestate homine facit hominem. A

ANT. Accidit autem hoc tactu motiui, vt & simul patiatur; species enim semper existimabitur aliqua mouens. Aut enim hęc, aut qualis, aut quãta, quæ erit principium & causa motus cum mouet. vt actu homo facit ex potentia existente homine, hominem.

Vnde nam mototibus moueri accidit.

Quia accepit mouens ipsum p accidens moueri, nunc id probat & exponit vnde sibi moueri accidat, & inquit: Accidit autẽ hoc videlicet vt simul patiatur, ipsius motiui tactione, quàm habet ad rem quàm mouet. Cuius rei cãm affert: quia semper id quod mouet, formam aliquã habet alicuius prædicamẽti, quæ quidem principium sit motus ceu actu, & inquit, nã ex potestate homine, puta semine humano, facit hominem ob formã quàm habet.

B Ex his, duo patẽt, videlicet quod mouẽs per se moueat, quia per se formã habet, quæ est principium & causa motus: & quod per accidẽs moueat, quatenus mouet tactu: & ita recte dictum est mouens p accidens moueri. Sunt quidã qui rem hanc intelligunt, vt omne mouens per cõtactum agat & patiat à passo re actione & passione positiua, vt si A. agens in B. agat calefaciẽdo, ab ipso B. patitur frigiditatem. Hoc aũt confutauimus suprà per id quod diximus, ꝙ omne agens potens aliquod passum corrũpere, potest se & quodlibet sui defendere ab illo passo. Etiã per hoc, quia quantę potẽtiæ est totum, est pars dum est in toto. Arist. etiam in Octauo huius ex propria intẽtione probat quòd agens non mouetur è passo, nec vniuocè nec æquiuocè, vt etiam Auer. ibi. cõmento. 28. exponit.

Sensus primus. Vide Egi. hic & bur. Confutatio.

Propria expositio.

Propterea videt mihi Aristo. nihil plus voluisse, nisi ꝙ omne mouens corporeũ quod tactu mouet, mouetur nõ quidẽ ea specie motus qua mouet, sed q̃si analogo, quatenus educitur de posse mouere ad actum motionis: & hęc est expositio recta gręcorum oĩum. De his hactenus. C

RECOGNITIONES.

Quę Auer. cõmen. 17.

AVerroes cõmento huius loci in calce, ait Arist. hæc dicere vt ostẽdat duo, quę superius pro parte declarauerat: quorum primum est, mouens, quod in mouẽdo mouetur, nõ moueri nisi quatenus est in potentia: & hoc declarat ex eo, quia tangit ab eo, quod mouet: non enim potest tangi, nisi quatenus est in potentia. Secundum est mouens mouere pro ratione formæ quam habet, Quod patet ex eo, quia, si forma quã mouens habet, sit substantia, mouet ad substantiã: si fuerit qualitas, mouet ad qualitatem, & ita de cęteris. Sed contra, nam aliqua mouent ad substantiam illam generando quæ non sunt substãtia, vt calor cœlestis diffusus in aere & aqua generat animalia ex putri materia exorta, & tñ non est substantia. prætęrea excussio lapidum cum ferro generat ignem, quę tñ non est substantia. insuper motus generat qualitatem, vt calorem, & tamen motus non est qualis. Potest dici hoc quod Aristoteles dicit de mouente, esse intelligendum de principali mouente: non enim potest principale mouens mouere ad substantiam, quin sit substantia: nec ad qualitatem, quin sit qualitas: Quod verò mouet instrumentaliter, potest mouere ad substantiã & non esse substantiam, vt de calore cœlesti dictum est, & de cõcussione, & de motu. Posset ẽt aliter dici, sed hoc sufficit. D

Mouẽs principale ẽ eiusdem generis cũ eo, ad qđ mouet, non aũt instrumẽtale.

DILVCI. Hinc patet id, quod dubitatur, motum videlicet inesse rei, quæ mouetur, quando actus est ipsius, atq; ab eo quod motiuum est. Motiui quoq; actus non alius est, amborũ nãq; actum esse oportet. Est enim motiuum quidem quatenus potest, mouens verò quatenus agit: modo sit actiuum circa rem mobilem, quare simili ratione amborum actus est.

A Et dubium aũt manifestum est, ꝙ est motus in mobili: actus enim huius, & à motiuo, & motiui aũt actus nõ alius est. Oportet quidẽ enim esse actum vtriusq;, motiuũ quidem enim in ipso posse, mouens aũt in ipso agere. Sed est actiuũ mobilis. quare similiter vnus vtriusq; actus. ANT.

Remouet dubia ex modo declaratis, & procedit resolutorie. Quæreret enim prius aliquis, vtrũ motus sit in mouente, an in re quæ mouetur. Respondet ex dictis, & inquit, Hinc patet id quod dubitatur, videlicet motũ inesse rei quæ mouetur vti subiecto. Colligitur aũt hoc ex eo ꝙ rei mobilis actum probauimus esse, & ab eo quod motiuũ est. Sed vlterius dubitabis, an motus sit alius actus quatenus est ipsius motiui, & alius quatenus ẽ ipsius rei, quę mouet. Respondet, motiui quoq; actus nõ alius est, q̃ quatenus est rei quę mouet: amborum nãq; actum esse oportet. Sed dices, vtrum motiuum & mouens idem sint: cui respondet, est enim motiuum quidem quatenus potest, mouens verò quatenus agit, modo sit actiuũ eius rei quæ fit in re mobili. Propterea infert. Quare simili rõne amborum actus est. videlicet & motiui & mobilis. Adiecit, modo sit actiuũ circa rem quæ mouet, quia mouens nõ est absolute agẽs, sed est agens circa rẽ mobilem. B

An mot⁹ sit in mouente. Vide Iand. q. 4. huius. An mot⁹ sit subiectiue in mobili. vide Alber. de saxo. q. 8. h⁹.

RECOGNITIONES.

NOn est ab rõne verba hæc aliter exponere, q̃ in cõmentarijs exposita sint. Possumus enim dicere Aristotelem primò soluere eam q̃onem, quæ erat, cuius vt subiecti motus actus est. & tñdet ipsius mobilis, quia est illius actus & à motiuo: & ita innuit esse actum motiui & mobilis, motiui quidẽ vt efficientis, mobilis verò vt subiecti & materiæ. Vel possumus dicere Arist. soluere eam q̃onem quæ est, vtrũ motus sit actus motiui & mobilis, & rñdit ꝙ sit: dicit esse actum in mobili, quia actus huius à motiuo, & ita actus mobilis & motiui. Et anteq̃ hoc declaret, quęrit vtrũ motus, vt actus motiui sit alius à seipso, vt actus mouentis? Oritur aũt hęc dubitatio, ex eo quia dictum est, motũ esse actum mobilis vt subiecti, & motiui vt efficiẽtis: ideo posset quis dicere, quo modo motus est actus mouentis, an eodẽ modo vt est actus motiui, an alio modo? Respõdet motum non esse alium, vt est mouẽtis actus, & vt est motiui, quia vnus & idem est actus vtriusq;, s. mouentis & motiui: & cãm assignat ex eo, quia non differunt motiuũ & mouens, nisi vt potens agere ab agente. dico vt potens agere ab agente nõ simpliciter, sed ab agente motum in ipso mobili, & quia nõ alius est actus agentis q̃ potentis agere, ideo motus non alius est vt est motiui, & est mouentis: & ideo concludit vnum esse actum vtriusq; in existentẽ. s. motiuo & mouẽti. Et quia dixerat vnum esse actum etiã motiui & mobilis, cũ declarauit motũ eodẽ modo esse actũ motiui, quo & mouẽtis, declarat per exempla quo modo vnus actus põt esse motiui & mobilis, agentis & passi: & quę dicit, ex cõmentarijs patent. Hæc expositio satis placet. C

D Quẽadmodum nanq; vnius ad duo, & duorum ad vnum spatium idẽ est, & accliue & decliue: sunt enim hæc subiecto quidem vnum, ratione tamen non vnum, ita etiam in mouente & moto vnus est motus. DILVCI.

Sicut enim idem spatium est vnus ad duo, & duorũ ad vnum, & accliue & decliue: hęc enim sunt quidem vnum, ratio autem non vna, similiter & in mouente & moto. ANT.

Rem hanc duplici exemplo approbat. Primum est in proportione, proportio enim vnius ad duo, & duorum ad vnum, est eadẽ re atq; subiecto, rõne verò nõ eadem: nã vnius ad duo subdupla est, duorum ad vnum dupla. Secundum est in itinere, idem enim est spatium quod

peragrat

peragrat ascendens, & quod peragrat descendens, rõne tamen est nõ vnum. nam primus ascẽsus, secundus descẽsus est: igiť vnus est actus motiui & mobilis, sed vt à motiuo dicitur mouere seu agere, vt ĩ mobili est moueri seu pati. *Dubitatio.* Sed dubitant iuniores, quonam modo ascensus & descensus sint vnus motus subiecto, & differunt ratione: hoc enim esse non põt, quia sunt contrarij. *Solutio iuniorum.* Tandem volunt vt litera legaẽ, de recessu & accessu, nã vnus idemq; motus est, qui ab A est recessus, ad B accessus. *Confutatio.* Sed isti sunt penitus ignari, nõ enim licet ignorantibus græcas literas, cõrrũpere textum græcum. Grçce enim sic habeť, & anantes & catantes, hoc est, accliue & decliue, quç nõ de motu intelligunť sed de spatio, de quo pauloante exẽplum p̃cesseras. Modò spatium est vnum & idem subiecto, vt Themistius inquit, quo ascẽditur & descendiť, licet rõne non idem, sed diuersum ascensu & descẽsu: Plerunq; nãq; tales dubitationes ex malis translationibus p̃ficiscunť, quæ grçcas literas degustantibus leues essent.

RECOGNITIONES.

Quæ Auerroes cõ. 18. Animaduerte Auerroem voluisse duplam & subduplam, p̃portiones esse vnã, quatenus vtraq; est inter vnũ & duo. dupla enim est inter vnum & duo, & subdupla etiam inter vnum & duo: quo verò dupla sit duorum ad unum, & subdupla vnius ad duo, differunt. Similiter motus sursum & motus deorsum, inquantum sunt inter duos terminos, qui sunt sursum & deorsum, vnus motus est, vterq; enim est inter illos terminos: q̃tenus verò motus sursum est ab inferiori ad superius, differt ab eo motu qui est à superiori ad inferius: & ita hæc possunt stare, in commentarijs aliter diximus.

DILVCI. Habet aũt dubitationem logicam locus iste, forsitan enim necesse est aliquem alium actum esse actiui & passiui, qui quidem huius sit actio, illius passio: sit quoq; opus & finis, sed huius q̃dem actio, illius passio.

ANT. Habet autem defectum rationalem, necesse est enim fortassis quendã alium actum esse actiui & passiui. Secũdum hoc quidem enim actio est, secũdum illud aũt passio: opus enim & finis huius quidem actio est, illius autem passio.

Vult disputare quçstionem, vtrum agere & pati, siue mouere & moueri, sint vnus motus, & in quo sint vt in subiecto. ante tñ quàm dubitationem prosequatur, petit esse actum quẽdam alium siue cõmunem actiui & passiui, qui quidem & sit huius agentis actio, illius patientis passio: & sit etiam opus & finis, sed huius actio vt agentis, illius passio vt patientis. Hæc est suppositio, quã non alio probat, sed ex dictis vult patere.

RECOGNITIONES.

Istud, quod hic supponit Aristoteles, nõ est pro dubitatione quã faciet, sed pro veritate: supponit enim pro veritate motum esse quendã actum alium, hoc est, eõem tam actiui q̃ passiui. Non enim per {alium} intelligit actum, qui nec agẽti, nec passo competit, sed cõmunem vtrisq;: et assignat cãm ex eo, quia f̃m hoc, id est, ex parte mouentis actio est, f̃m illud autẽ, id est, ex parte passi passio: & hoc ideo, quia opus & finis est huius agentis actu, illius passi passio. cũ igitur motus sit opus atq; finis, erit ad agens actio, ad passum passio. Hçc pro veritate, cõtra quã veritatem mouet dubitationem logicam, vt patet.

DILVCI. Quoniam igitur ambo motus sunt, si quidẽ diuersi, in aliquo sunt. Aut itaq; in patiente & eo quod mouetur, aut actio quidem est in agente, passio verò in patiente. Nam si oportet hanc nuncupare actionem, æquiuocè erit.

ANT. Quoniam igitur vtraq; sunt motus, si quidẽ alteri, in aliquo sunt: aut enim vtraq; in moto & patiente sunt, aut actio quidẽ in agente, passio autem in patiẽte. Si autem oportet & hanc actionem vocare, æquiuocè vtiq; fit.

Prosequitur dubitationẽ in qua vnum supposuit, nũc duo alia innuit esse supponenda, quæ cõplicate sumit, vt q̃ actio & passio ambæ sint motus: & q̃ siue diuersi motus siue vnus, in subiecto aliquo sint. *An actio & passio sint distincta prędicamenta. Vide lãd. q. 5. huius.* Tunc vult habere hanc diuisionẽ, aut actio & passio sunt diuersi motus, aut vnus motus. Primò disputat an sint motus diuersi: & potest fieri talis subdiuisio, q̃ vel sint ambo in patiente, aut ambo in agente, aut actio in agente, & passio in patiẽte, aut è cõtra passio in agente, & actio in patiẽte. Hæc sunt oĩa membra diuisionis, si sint motus diuersi: horum mẽbrorum duo sumit, tertium confutat tanq̃ manifestè falsum, quartum confutauit: q̃ enim ambo motus non possint esse in mouente siue agente, iam patuit pauloante. Disputat alia, & inquit, Quoniam igitur ambo motus sunt, subaudi aut vnus aut diuersi: si quidem diuersi, in aliquo sunt. Aut itaq; in patiẽte & eo quod mouetur ambo sunt, aut actio quidẽ est in agente, passio verò in patiẽte. Refellit membrum tacitum dicens: Nam si oportet hãc nuncupare actionẽ, quç est passio posita in agente, & illã passionem, quæ est actio posita in patiẽte, hoc est, si è contra actio in passo, & passio in agẽte sint, æquiuocè erit, & nõ per proprias rõnes & appellationes. De quatuor igitur membris duo restant disputãda, an videlicet actio in agente & passio in patiente, an ambæ in passo sint.

RECOGNITIONES.

Nonnulli textus habẽt, {aut enim vtraq; in moto & patiente sunt, aut in agente sunt vtraq: aut actio quidem in agente, passio autem in patiente est.} in codice græco non legi verba illa, {aut in agente vtraq.}

DILVCI. At si hoc sit, motus in mouente erit: eadem enĩ est & in eo quod mouet, & in eo quod mouetur ratio. Quare aut omne mouens mouebitur, aut aliquid motũ habens non mouebitur.

ANT. Sed si hoc est, in mouente motus erit: eadem enim ratio est in mouente & moto. Quare aut omnè mouens mouebitur, aut habens motum non mouetur.

Incipit destruere membra, & primò probat q̃ nõ possit actio in agente, & passio in passo esse, quia cum vtraq; motus sit per suppositiones, motus in mouẽte erit. Et ita mouens mouebitur, quia eadẽ est ratio & in eo quod mouet & in eo quod mouetur. Et ita vt mobile moueri dicitur, quia in eo motus est, ita mouens mouebitur, si in eo sit motus. Et ita aut omne mouẽs mouebitur, aut aliquid motum habens non mouebitur. Et ita nõ potest actio in agente & passio in patiente esse.

DILVCI. Si verò ambæ & actio & passio in eo sint, qđ moueť & patitur: & doctio & disciplina ambæ similiter in addiscẽte sint. Primum quidẽ actus cuiusq; in vnoquoq; non erit. Deinde idẽ duobus motibus moueri absurdum est. Erũt enim alterationes quædam vnius duæ, atq; ad formã vnam, quod quidem impossibile est.

ANT. Si autem vtraq; in moto sunt & in patiente, & actio & passio, & doctio & disciplina, cũ duo sint, in addiscẽte: primum quidem actus vniuscuiusq; non in vnoquoq; erit, postea & inconueniens est per duos motus simul moueri, quçdam enim erunt alterationes duæ vnius, & in vnam speciem: sed impossibile est.

Secundo probat, q̃ ambæ non possunt esse in patiẽte, & hoc p̃ponit, Si verò ambæ & actio & passio in eo sint, quod

quod mouetur & patitur, & doctio & disciplina ambæ similiter sint in addiscẽte, ita vt vniuersaliter mouere & moueri sint in rẽ, quæ mouet̃, impossibile est: quod propter duo declarat. Primò, quia tunc cuiusq; actus nõ esset in proprio denominabili: nam actio non in agente esset, quod agere denoĩatur. Secundò, vnũ mobile diuersis motibus moueretur, vt passione & actione, quæ sunt duę motiones & diuersę, quod est impossibile: quẽadmodum neq; duæ alterationes esse possunt vnius & ad vnã formã. Sic igitur ambæ esse non possunt in patiente.

DILVCI. Si verò vnus sit actus, irrationabile vtiq; erit: duorum nanq; specie differentium vnus & idẽ actus erit. Insuper etiã idem disciplina & doctrina pfectò erit. Actio quoq; & passio, atq; discere & docere erit idẽ, & agere ac pati. Quare docens necessario cuncta discet, atq; agens patiet̃.

ANT. Sed si vnus erit actus, (sed irrationabile est) & duorum & diuersorum ſm speciem eundem & vnum esse actum: & est siquidẽ doctio & disciplina idẽ, & passio & actio, & docere cum addiscere idem, & agere cum pati. Quare necesse est oẽm docentem addiscere, & agentem pati.

Hactenus, ꝙ actio & passio non sint motus diuersi cõfutauit, nunc ꝙ nõ sint vnus motus, confutat ducens ad plura absurda. Primum, ꝙ duorum specie differentiũ sit vnus actus, vt agentis & patientis, quæ specie differunt, sit vnus motus specie, quod est impossibile. Tenet autẽ consequentia, supponendo, vt diximus, actionem esse actum agentis, vt passio actus est patientis. Secundũ est, ꝙ disciplina quę est loco passionis ex parte discipuli, sit doctrina quæ est actio ex parte doctoris. Tertium, ꝙ idẽ sit actio & passio. Quartum, ꝙ discere & docere idẽ sint, agere quoq; & pati: quare demum docens ea cuncta discet quæ docet, atq; agẽs patietur: quę cum absurda sint, patet actionem & passionem non posse esse vnum motum, & nec sunt diuersi. Igitur motus non habet subiectum idẽ cum moueri, neq; agere cum pati. Hæc est dubitatio, quę ideo logica dicta est, quia habet rationes pro omnibus partibus diuisionis.

DILVCI. An neq; alterius actum in alio esse absurdũ est, est enim doctrina docentis actus. In aliquo tamen & non incisus, sed huius in hoc.

ANT. Aut neq; alterius actum in alio esse inconueniens est, est enim doctio actus docẽtis: in quodam tamen, & non decisus, sed huius in hoc.

An actio & passio sint idẽ motus. Vide Gae. de Thie. q. 2. huius.

Nunc soluit quæstionẽ, & breuiter solutio est ꝙ actio & passio sunt vnus motus subiecto, & duo secundum rationem. Itemq; ꝙ ambo sint in ipso patiente, atq; re ipsa quæ mouetur. Contra hãc veritatem erant quatuor absurda facta contra secundum mẽbrum, quod dicit actionem et passionem esse motum vnum: & aliud absurdum est tam contra eos qui ponerent actionem & passionem esse motus diuersos, quam cõtra eos qui dicerẽt illas esse motum vnum. Est autem hoc ꝙ actus cuiusq; non erit in eo cuius est. Hoc enim sequitur etiam dicẽtes actionem & passionem esse vnum motũ, sequitur enim actum cuiusq; non esse in eo cuius est. Erunt igitur quinq; absurda soluẽda, & primò soluit absurdum cõmune, ꝙ videlicet actus cuiusq; non esset in eo cuius est: & vult hoc nõ esse absurdum. Nam doctrina siue doctio est actus docentis, & est in aliquo vt in discipulo: & non geminus atq; incisus, sed vnus & continuus, quatenus est huius agentis in hoc patiente: & ita actio est actus agentis vt à quo, nõ vt in quo. Quare nõ est absurdum actum alicuius vt à quo, esse alterius vt in quo, veluti de doctrina diximus: absurdum igitur commune nullum est.

A RECOGNITIONES.

QVæres vtrum actus vnus possit esse in altero? Videtur ꝙ non, quia indiuisibile non potest esse duorum, nisi terminus. Potest dici actum vnius nõ posse esse in altero ſm idẽ nomen, & eandem rõnem. doctio enim quæ est actus docentis, non põt esse in addiscente ſm idẽ nomen & eãdem rationem: est enim doctio vt docentis dicta doctrina, vt est in discente disciplina. Præterea est agentis vt à quo, in patiente verò vt in quo, & ita nõ sub eodem nomine neq; sub eadem ratione.

Actum vnũ diuersorũ eẽ ſm diuersas rõnes nõ inconuenit.

DILVCI. Neq; vnum duorum eundem esse prohibet quicq̃, non vt esse idem sit, ceu vestis & tunicę: sed vt est eius quod potestate est ad id qd' agit.

ANT. Neq; vnum duobus prohibet quicquã eundem inesse, non vt esse idẽ sit, vt vestis indumẽtis, sed vt potentia ens est ad agens.

B Nunc soluit absurda propria, quorum primum fuit, ꝙ vnus actus erit duorum. Respondet nihil ꝓhibere eundem actum esse duorum, quãdo subiecto vnus sit, ratione ac cogitatione diuersus fuerit. Hoc inquit, Neq; vnũ duorum eũdem esse prohibet quicquã, non vt esse idem sit, ceu vestis & tunicę, sed eo modo quo idem est interuallum ab eo quod patitur ad id quod agit. Est enim ab agẽte in passum, & è contra vna distantia subiecto eadẽ, rõne diuersa: sic esse potest actus vnus agentis & patientis vt subiecto, non rõne. Hæc ad primum. Nouus expositor declarat locum istum videlicet, quonam modo idẽ esse põt duorum diuersorum actus. Et vult, ꝙ quẽadmodum vnum est esse potentiæ & actus vt materiæ & formę, sic vnus actus agentis & passi. Nam, vt neq; duorũ existentium in potentia, neq; in actu sit vnũ esse, sic neq; duorꝫ patientium vel agentiũ est vnus actus. Ad hoc igitur vt actus vnus sit diuersorum, oportet vt vnum sit patiens, alterũ agens. Sed videtur hæc declaratio cõtra textum: nã si similitudo valeret, tunc vt materiæ & formæ est vnum esse, ita agentis & patiẽtis esset vnus actus ſm esse: cuius cõtrarium ait Arist. esse vnũ actum subiecto, non sui esse. Propterea nulla eget explanatione alia textus ipse p̃ter eam quã habet. Arist. enim vult ꝙ, quẽadmodum eadẽ est distantia subiecto ab agẽte in passum & è contra, non aũt ratione, sic eorum vnus est actus subiecto, sed rõne diuersus: nam quatenus est ab hoc, actio est, quatenus est in hoc, passio erit.

Vide & Egi. hic.

Declaratio noui expositoris. Egi. hic. Vide etiam Bur.

C

Confutatio.

Propria declaratio.

RECOGNITIONES.

FOrtasse verba illa, {sed vt potentia ens est ad agẽs:} possunt aliter intelligi, q̃ dictũ est in cõmentarijs: fortasse enim de relatione passi ad agens loquit̃, quæ est vna habitudo patientis ad agens & agentis ad patiens, sicut vna est habitudo p̃ris ad filium & filij ad patrẽ: verum vt est à patre, est paternitas, vt est ad filium, est filiatio. ideo inquit, Sed vt potentia ẽns est ad agens, & è contra agẽs ad potentia ens. & ita nõ de esse materiæ, & formę loquitur, neq; de interuallo agentis & patientis.

D

DILVCI. Neq; est necesse docentem discere, & si pati atq; agere idẽ sit: nã non vt ea quę rõne dicente qd esse eadẽ sunt, ceu tunicæ & vestis, sed velut via qua ex Thebis in Athenas, et ab Athenis in Thebas itur, vt ẽt antea dictum est. Non enim eadẽ ijs oĩa competunt, quæ quouis modo eadem sunt, sed ijs tñ, quorum ratio eadem est.

ANT. Neq; necesse est docentẽ addiscere, si pati & agere idẽ est: non tñ tanq; rationem esse vnam qd' quid erat esse dicentẽ, sicut Tunicæ & indumenti, sed sicut via à Thebis ad Athenas, & ab Athenis ad Thebas, quẽadmodum dictum est prius.

prius. Nõ enim eadem omnia insunt quolibet modo eisdem, sed solum quibus idem esse est.

Ad cętera tria respõdet pede retrogrado, & primò ad quartum: erat enim quartũ, ꝙ si pati & agere idem sint, tunc docens disceret. respondet, Neq; est necesse docentem discere, & si pati & agere idem sit. & sic negat consequentiam, cuius rõnem affert dicens, Nam agere & pati non vt ea, quæ rõne dicente esse, eadem sunt, ceu tunicæ & vestis, sed velut via, qua ex Thebis in Athenas, & ab Athenis in Thebas itur est eadẽ, quæ (vt antea diximus) est eadẽ subiecto, ratione verò non eadem. Sed dices, ĳs quæ sunt eadẽ, omnia eadem cõpetunt: sed agere & pati sunt eadem: igitur quicquid cõpetit ipsi agere, competet ipsi pati. respondet, Non enim eadem ĳs oĩa competunt, quæ quouis modo eadẽ sunt: sed ĳs tantum, quorum ratio eadem est. Ex ĳs apparet error aliquorum, qui accipiunt vti principium, ꝙ omnia ea re distinguant, de quibus verificantur pdicata cõtradictoria realia. Hæc enim siue eorum maxima, siue petitio ficta est, & nõ peripatetica, quia vult Aristo. in textu, ad talia prædicata diuersa sufficere distinctionem rationis. Propterea legere debẽt totum Arist. deinde proferre maximas eiusmodi.

DILVCI. Insuper etiã neq; si doctrina & disciplina sint idẽ, idem erit & discere & docere, quẽadmodũ neq; si distantia sit eorũ, quæ distant, vna, idem quoq; erit ab hoc in illud, & ab illo i hoc distare.

ANT. At verò neq; si doctio & disciplina sunt idẽ, & addiscere & docere sunt idẽ: sicut neq; si spatium vnum distantium sit, & distare hinc illuc, & inde huc, vnum & idem est.

Ad tertium soluit. erat enim tertium, si doctrina siue doctio & disciplina sunt idẽ: igitur idem erunt discere & docere. Negat consequentiam, quia ab abstractis ad concreta non valet argumẽtum: & dat instantiam, nam eorũ quæ distant vnum est spatium siue distantia, non tamen vnum distare. Cuius ratio esse potest, quia cõcretum aliquid connotat, quod non abstractum. Hinc patet non esse regulã, vt quidam tradunt, ab abstractis ad cõcreta, neq; è contra, maximè in relatiuis, vt in primò disputauit, & Arist. hic aperte ait. Sed de his hactenus.

Contra aliquos.

DILVCI. Omnino autem dicendum est neq; doctrinã & disciplinã idem esse, neq; actionem propriè eãdem cum passione, sed motum eundem, cui hæc insunt; nam huius in hoc, & huius ab hoc actum esse, ratione diuersum est.

An actio & passio sint idẽ realiter. Vide Egi. hic.

ANT. Omnino autem dicere est, neq; doctio cum disciplina, neque actio cum passione idem propriè est, sed cui insunt hæ motus. Quod enim huius in hoc, & quod huius ab hoc actum esse, ratione alterum est.

Ad aliud quod erat, ꝙ tunc doctio siue doctrina & disciplina sint idem, & actio & passio, respondet negando consequentiam, quia hæc non sunt idem, sed motus est idem cui hæc insunt, quatenus est vnus actus ab agẽte in passo vnus subiecto, ratione differens. Hæc Arist. ad oĩa absurda dicta. Sic igitur de intentione Aristotelis accipimus actionem & passionẽ esse vnum motum, qui est in ipso quod mouetur vt in subiecto.

DILVCI. Quid igitur motus sit in vniuersum, & per partes, dictum est. Non enim obscurũ est, quonam modo quæq; ipsius species definietur: nã alteratio actus erit alterabilis quatenus alterabile. Adhuc etiam luculentius, actus est potentiæ actiui atque passiui quatenus tale, & in vniuersum & rursus per partes, vt ædificatio, aut medicatio: modo eodẽ & de cæterorum motuum vnoquoque dicetur.

An actio & passio sint idem, & an actio sit in agente vel in passo. Vide Burl. hic.

ANT. Quid quidẽ igitur motus sit, & vniuersaliter & sm partem, dictum est: non enim immanifestum est quõo determinabitur specierum vnaquæq; ipsius. Alteratio quidẽ enim alterabilis sm ꝙ alterabile entelechia est. Amplius aũt notius ꝙ potentia actiui & passiui inquantum huiusmodi & simplr, & iterum sm vnumquodq;, quoniam ædificatio aut medicatio. Eodem aũt dicetur modo & de alĳs singulis.

Animaduersione dignũ, tres esse motus definitiones. Prima est, motus est actus entis in potentia, vt tale est. Secunda est, motus est actus mobilis quatenus mobile. Tertia est, motus est actus motiui & mobilis quatenus talia. Prima est vniuersalis, cum in ipsa nihil specificet. Secunda est particularis, quia licet nihil specificetur, facile põt descendi in spẽs: nam, si motus est actus mobilis, igitur alteratio alterabilis, & auctio auctilis, & latio latilis actus erunt. Tertia est luculẽtior, quia amplectitur & mouens & mobile, & facilè per ipsam in spẽs itur. Aristoteles igitur epilogat, & ponit tres definitiones & differentias illarum, & inquit, Quid igit̃ motus sit in vniuersum, qm̃ actus entis in potentia vt tale, & per partes, qm̃ actus mobilis vt tale, dictum est. Et ꝙ hęc secũda sit particularis, declarat dicẽs: Non enim obscurum est quonã modo quæq; ipsius species definietur. nam si motus est actus mobilis, igitur alteratio actus erit alterabilis quatenus alterabile: & in cæteris silr. Adhuc etiã luculentius definiri põt motus, dicendo ꝙ est actus potẽtiæ actiui & potentiæ passiui, quatenus tale: quæ definitio erit & vlr & particulariter oĩbus cõpetens, vt ædificatio actus ædificatoris & ædificatilis, aut medicatio actus medentis & medicatilis: modo eodem & de alĳs dici potest. Hic est epilogus omnium definitionum quas de motu Arist. tradit: vbi patet Arist. non inquisitiuè, pcessisse, sed demonstratiuè: nam licet dubitatio fuerit logica, solutio tamen fuit demonstratiua: & in hoc decipiuntur quidam.

An actio ędificabil' sit magis ædificatio q̃ dom'. Vide gratiadeum E. s. u. le. 5. huius.

SEd circa hęc quærunt, vtrum actio & passio sint vnus motus. Et arguitur primò ꝙ nõ, quia tunc actio esset passio: nã expositoriè sequitur, hoc est passio, demonstrato motu, hoc est actio, demonstrato eodẽ: igitur actio est passio. Secundò, res diuersorum prædicamentorum non possunt esse vnũ quid: igitur nec vnus motus. Respondent quidam, ꝙ passio & actio sunt duo accidentia respectiua fundata in motu, qui accipit̃ pro fluxu vt in subiecto, quorum vnũ quatenus est ab agente actio est, quatenus verò in passo passio est: qua rõne fit vt actio & passio subiecto idem sint, rõne verò differentes. Et hęc est positio noui expositoris. Alĳ parum ab his differentes, volunt ꝙ actio & passio sint res distinctę fundatę in motu, non quidem sumpto pro fluxu, sed pro forma diminuta: nã apud eos passio nihil aliud est quàm motus pro fluxu sumptus, ppterea erit in forma diminuta vt in subiecto.

Quæstiones Primã. Vide Burl. hic. & Egi. t. 22. huius. & Gaeta. de Thie. q. 2. huius.

Positiones hæ cõfutari solent. primò quidem, quia nullum accidens efficit suum subiectum: modo actio est effectrix motus tam pro fluxu q̃ pro forma, igitur non possunt esse in motu vti in subiecto. Secundò, nullum accidens est in accidẽte vti subiecto, Quarto Metaphysicæ, sed tam motus pro fluxu, q̃ pro forma est accidẽs: igitur nullum accidẽs est in illo. Tertiò, nullum prius est in suo posteriori vti in subiecto: Actio est prior motu tam pro forma q̃ pro fluxu sumpto: igitur non est in motu aliquo modo sumpto. Quartò speciatim argui solet cõtra secundam positionẽ per hoc, quia sicut datur motus pro fluxu passiuus, ita debet dari actiuus, quod negant. Quicquid sit de cõfutatione, videtur mihi cum Aristo, Themistio,

An mot' sit entitas respectiua emanante mouentis mobilia formæ fluentis fluxus & termini ad quẽ realr̃ & essentialr̃ distincta. Vide Ioã. de mag. q. 2. & cano. q. 1. h'.

Expositores,

Expositore, & Auerroe dicendũ, q; licet motus sit vnus, tñ prædicamenta, quæ sunt fm motum, sunt duo, quatenus à diuersis rebus exterioribus fiunt prædicamentales denominationes: idem enim motus vt ab agẽte actio est, vt in patiente passio erit. Vbi animaduersione dignum est, apud Peripateticos aliqua esse idã absolutè, quæ ratione nõ sunt idem: vt doctrina & disciplina sunt absolutè idem actus, non tñ ratione idem: aliqua sunt subiecto eadem, quæ nec simplr nec ratione sunt eadẽ. verbi causa, album & dulce sunt subiecto eadem, non tñ simpliciter nec rõne eadem. Volunt igitur Peripatetici, actionem & passionem non esse vnum motum subiecto, quia tunc essent accidentia motus: sed vnum motum simpliciter, ratione tantum differẽtes. Nam motus vt ab agente actio est, vt in patiẽte passio, vt in termino ad quem tendentia fluxus est, vt imperfectum quid, diminuta forma est. Hæc igitur omnia vnum & idem simpliciter sunt, non tamen ratione & essentia. Hæc Peripatetici. Quidam aduersus hanc positionem acerrimis calumnijs obijciunt. Primò, ea, quorum vnum esse põt sine altero, non sunt eadem simplr: sed potest actio esse sine passione, vt si Deus ex nihilo aliqd ageret, patet eum agere sine passione alicuius subiecti patientis: igitur actio & passio non sunt simpliciter idem. Secundò arguunt, quia potest esse actio motu non manente: nã motu, quo graue descendit, non manente, ipsum graue existens in centro põt agere, cùm in suo proprio sit loco, & in meliori perfectione & statu: igitur actio omnino est alia à motu subiecto & ratione. Tertiò arguunt, multæ sunt actiones sine motu, vt sensationes, illuminationes, & demũ generationes subitariæ. Sed istæ rõnes non sunt audiendæ à Bonis Peripateticis, veluti à Themistio & Auerroe & Thoma nostro, sed ab ijs, qui talibus rõnibus errantes plurimum latrare solent. Debes igitur scire, q; Aristo. & Peripatetici, per actionem & passionẽ intelligunt ea, quæ in libris de Generatione intellexerunt, quæ videlicet nõ sine alteratione corruptiua sunt, vt calefactio, & humectatio, & cæteræ id genus: ea nãq; actio, qua Deus aliquid ex nihilo agere dicitur, magis efficientia atq; productio esset dicenda, cum agere sit respectu pati, sed si actio dicatur, erit illud æquiuocè. qua rõne fit, vt actio & passio, quæ in his sunt quę cum motu aguñt, motus sint simplr, licet rõne differentes. Cùm verò in his sunt, quæ non cum motu aguñt, actio & passio æquiuocè dicunt, & res ipsa sunt quæ agitur, vt creatio aiẽ ipsa anima, & creatio mudi ipse mundus. Tunc ad primam patet solutio: actio enim illa Dei si actio dicatur, etiã passio erit æquiuocè respectu rei factæ: & ita nihil contra dicta nostra. Ad secundum patet etiã solutio, non enim motus est idem omni actioni agentis, sed ei tantũ, quæ motu illo defluit in passum: modo, motus grauis trãsiuit, & ideo ille non est idem cum actione, quæ erit à te quiescente post descensum, sed res illa aget alio nouo motu, cum quo actio erit idem. Ex ijs patet q; actio nõ efficit motum aliquo modo, vt sumebãt contra primã positionem: nam actio est ipse motus, quo efficit opus in termino ad quem. Hæc de quæstione hac satis.

Nota de distinctionib'. — Calumniæ. — Defensio.

QVærunt vlterius, vtrum actio sit in agẽte: & videtur q; sic, passio non est in agente: igit actio non est in passo: & est in aliquo, igit in agente. Tenet consequentia, quia actio & passio æqualiter repugnant, vt agere patijs. Secundò, nullum accidens pręcedit suũ subiectum, actio præcedit passum, igitur nõ est in passo: oportet igit vt sit in agente. Tertiò, finis alicuius est in eo, cuius est, quia finis & perfectio idem: sed actio est finis agentis: igitur est in agente. Quartò, bonum & perfectio sunt in eo cuius sunt bonum & perfectio: modò actio est bonum & perfectio agentis: igitur est in agente. Quintò, oẽ quod refert realiter ad aliquid de nouo, refertur per relationẽ quę est realiter in eo: modo agens refertur ad patiens per actionem: igitur actio est in agẽte. Sextò, nihil refertur realiter ad aliqd per id quod non est formaliter in eo: igitur actio, per quam refertur ad passum, non debet esse in passo, sed in agente. Septimò, quę mutuo inuicem referũtur, quodlibet illorum habet propriã relationem, qua refertur. modò, agens & patiens referũtur mutuò: igitur quodlibet illorum habet propriã relationem, qua refert in aliud: & ita actio est in agente. Octauò, oĩs respectus refert id, in quo est ad aliud: actio est respectus & in passo, igitur refert passum ad aliud: non quidẽ ad agens, igiẽ ad se. Nonò, nihil põt mutari de contradictorio priuatiuo ad cõtradictorium positiuum, nisi aliquo nouo realiter sibi adueniente: modò, agens de nouo mutatur de nõ agẽte ad agens: igitur sibi aliqd noui accidit, & ita actio. Decimò, quorum potentię sunt incompossibiles, actus & erunt incõpossibiles: sed potentia actiua & passiua nõ possunt esse in passo: igitur nec actio & passio.

Vide Burl. hic. — Secunda q. Est an mot' sit i mouẽte. Vide Iādu. q. 4. huius.

In cõtrarium est Arist. & Cæteri Peripatetici, qui actionẽ, motum, & passionẽ in passo collocant. Aliqui tenẽt duplicem actionẽ, actam, & respectũ: tunc dicunt actionẽ actam, quę est motus ipse, esse in passo, actionẽ respectum, quo ipsum agens refertur ad patiẽs, volunt esse in agente, quã dicunt esse respectum nouum vltra potentiã actiuam: & per hoc satisfaciunt ad oẽs rationes. Sed hęc positio stare non potest propter duas rõnes, quas ipsi nesciunt soluere, & quia oẽs istæ rõnes possunt torqueri cõtra eos. Prima est, quia tunc agens mutaretur, quia haberet aliquid de nouo, quod prius nõ habuit. Nec valet concedere q; agens recipit aliquam formam de nouo & non mutatur, quia nihil ab eo abijcitur: nã vbi sic diceretur, saltẽ omne agens impropriè mutaretur: quod Arist. negare videtur, & catholici simplr destruunt. Consequentia facilè patet, quia oẽ agens saltẽ de nouo respectum aliquem reciperet realem, quem realiter nõ habebat, & ita mutatur saltem impropriè. Rursus nec valet concedere agens mutari fm quid, vt alij fingunt: quia oẽ agens esset patiens fm quid, quod non concederem nec physicę nec catholicæ. Deducitur cõsequentia, quia omne agẽs agit quatenus subijcitur respectu ad patiens: igitur quatenus recipit, & patitur fm quid. Secundò principaliter arguitur, quia tunc nulla esse põt actio diuina, quia nihil Deus posset agere, quin reciperet respectum, et ita mutaretur: nec potest esse vt aliter sit in Deo & in alijs, qm ita Deus refertur ad effectum in ratione agẽtis vt alia: nec videre possum causam diuersitatis. Tertiò, oẽs rationes factæ in principio qõnis possunt retorqueri de Deo, & probare q; Deus nihil agere põt, vt intelligenti patet: hoc autẽ neq; ipsi, neq; nos cõcedimus. Propter hæc animaduersione dignum, actionem nõnunquam sumi pro potentia actiua, vt actu est fundamentum relationis ad patiens: & hoc modo actio esse põt respectus, vt Simplicius asserit in prædicamentis, veluti potẽtia actiua patris vt actu est ad filium, interdum sumi põt pro motu vt effectus agentis, & sic dici põt res acta, quod Simplicius asserit. Tunc dicerem q; relatio siue respectus, cum nõ sit aliud quam suum fundamentum, est in agente, non vt accidens, sed tanq; idem suæ potentiæ qua agit, actio verò pro effectu est in passo. Hoc idem sub alijs verbis Auer. dicere solet, q; actio pro potẽtia sumpta est in agente, actio verò pro prædicamento est in passo subiectiuè, in agente denominatiuè: quo modo dextras est in animali subiectiuè, in columna denominatiuè: similiter visio in colore denominatiuè, in oculis subiectiuè. Sed dices cõtra, primò quia tunc actio esset respectus rationis, cùm agens per ipsum nõ realiter referretur. Secundò, quia si actio esset in passo denominaret passum agere: omnis enim forma quæ in aliquo est, denominat illud aliquo modo. Ad hęc dici potest, q; si per relationẽ & respectum rationis intelligit id cui nullum respõdet fundamentum ex parte relatiui, sic actio est respectus realis, quia sibi rñdet potentia actiua ex parte agentis: sed si intelligis illud, quod in se nihil est nisi attributiuè, concedo: est enim actio respectus realis ex parte passi, rõnis verò hoc modo ex parte agentis: nõ tamen

Prima pō. — Confutatio. — Vide Sco. 1o di. primi & .25 di. & 3. dis 2 q. 2. — Propria pō. — Actio p respectu ẽ ipsamet potẽtia actiua & hęc est in agẽte, put vero est effectus agẽtis est in passo subiectiuè & in agente denoĩatiuè. — Replicę. — An actio & passio sint entitates ad inuicẽ respectiuę realiter distinctæ &

Indistinctis. subiectis. Vide Ioan. de Magi. qō. 1. hui*. & multa in cano. q. 2. huius. Sol. rōnum.

tñ simpliciter rationis, quia sibi respondet ex parte illius fuodamētum. Sic non est de scientia & scibili, de columna & animali, & de cæteris id genus: & hac via concedi potest in oībus relatiuis respectus nō esset res præter fundamenta, vt alias disputauimus. Ad secundum patet solutio, noo enim oportet vt omne existens in aliquo denominet illud eo modo quo ipsum intelligiť, satis est vt denominet aliquo modo: vnde ab actione patiens denominatur pati, & hoc sufficit. Tunc ad rōnes in principio & ad primā, dico actionem & passionē esse in passo, & concedo actionem & passionē æqualiter repugnare pro potentijs sumptis, non autem pro effectibus potentiarum.

Ad secundum dico, ꝙ actio præcedit & præceditur, vt quidē se tenet ex parte agentis præcedit, vt verò passum est in materia pceditur: est enim forma prior materia & ipsa materia prior forma in diuersis generibus prioritatis. Ad tertium, finis generationis est in eo cuius est, nō aūt finis rei generatæ: modo actio est rei genitæ & gratia cuius, nō generationis & quo. Per idē ad quartum dico ꝙ agens refertur per relationē realem, quia per poteotiā actiuam quæ est realis relatio, vt fundamentū actionis, à qua nō differt nisi rōne. Per idem ad quintum patet solutio, pater enim referť paternitate ad filium, quæ est potētia generatiua: sic agens referť ad patiens actione, quæ est potentia actiua. Vtrum verò fundamētum & relatio sint vna res, alibi omittatur, nūc verò sufficit id supponere. Per idem ad sextum & septimum. Ad octauum patet solutio, actio enim pro potentia est respectus in agēte nō in passo, sed pro motu est io passo. Ad nonū dico ꝙ agens nō mutatur mutatione sui, sed mutatione facta in passo: hæc enim ratio concluderet de Deo, nisi sic soluať.

Ad decimum negatur maior, nam album & nigrū sunt incompossibilia, & tñ possunt intētiones illorum in vno recipi, quæ sunt effectus illorum: hæc enim regula tenet fortasse in aliquibus absolutis, non aūt in respectiuis. Sic igitur patet ꝙ actio sumpta pro potentia est in agente, sumpta pro effectu est in passo. Hæc de motu.

RECOGNITIONES.

PRima dubitatio in cōmentarijs erat, vtrum actio & passio sunt vnus motus, & dixi actionem & passionē esse vnum motum, & ita eadē in re absoluta, differre verò ratione. Dixi secundò motū pro fluxu, & motum pro forma fluente, & actionem & passionem, oīa esse eadem absolute, rōne verò differre: verum per actionem & passiooem intelligas actionē & passionem, vt de ipsis loquitur in libro de generatione, non autem pro efficientia seu productione, quę sine motu esse possunt. Sed tunc circa hæc quæres, vtrum si actio & passio sint diuersa ratione, differāt realiter. Animaduertendum ergo distingui realiter apud Peripateticos esse distingui in subiecto, ea verò subiecto distinguuntur, quæcunqꝫ possunt separari circa subiecta, de qbus, vt homo & equus, & homo & animal: aut quæ possunt separari circa subiecta in quibus, vt album & dulce. Distingui verò ratione est distingui definitione aut vera, vt homo et equus, aut descriptione, vt pomum & album, aut conceptione, vt homo & risibile: & hoc pacto patet ea, quæ distinguuntur ratione, nō distingui realiter, qm̄ fieri potest vt aliqua differant rōoe, quæ eiusdē subiecti sunt, vt album & dulce. Vel aliter, aliqua distingui realiter est duobus modis, aut re existentiæ, aut re prædicamenti. Et realiter distinguuntur re existentię, quæcunqꝫ separatim existere non implicat contradictionem, vt album & dulce: & quia hominē & risibile separatim existere implicat contradictionem, ideo sunt eadem realiter hoc pacto. Ea verò distinguuntur realiter re prædicamenti, quæcunqꝫ ponuntur in diuersis prædicamentis, aut non in eodē prædicamento, aut saltem non in eadem specie prædicamenti, si in prædicamento ponerenť: & hoc pacto homo & risibile realiter differunt, aptitudo & id cuius est aptitudo: nam risibile & homo ponūtur in diuersis prædicamentis, vel noo io eodē prædicamento,

Qūid sit distingui realiter, & rōne.

E vel non in eadē specie prædicamēti. Ex his patet solutio, videlicet ꝙ actio & passio differunt realiter re prædicamenti, qm̄ sunt in diuersis pręd icamētis, vel diuersa prędicamenta: non aūt realiter re existentiæ, quia sunt vnus motus. Aut dici pōt aliqua distingui realiter bifariā, aut re absoluta, aut re relationis. Ea differunt realiter re absoluta, quorum non omnia absoluta eadē sunt, vt homo & equus. Ea verò re relationis differunt, quęcunqꝫ io rebus absolutis omnibus eadē sunt, & solum re relationis differunt: & hoc pacto actio & passio differunt realiter, qm̄ in oībus absolutis sunt, eadem & in re relationis differunt. Ex his patet actionem esse motum, & passionē esse motum, & tamē actio non est passio, nec è contra: sunt enim vnum absolutum, & non vna relatio.

Actio & passio quo modo distinguātur realiter.

Secunda dubitatio in cōmentarijs erat, vtrum actio sit io agente, & tandē dubitatio fuit ad hoc reducta, videlicet si actio non est in agente, tunc agens nō realiter referretur ad passum. Quicquid in cōmentarijs dixerimos de F mente Simplicij & Auerrois, nunc dicerem agens referri realiter & formaliter ad passum relatione existente in passo, licet potentia actiua sit in ipso ageote. Deus enim sm̄ Peripateticos dicitur realiter producens, & refertur realiter ad rem productam: verùm in ipso nō productio est, sed potentia productiua: non creatio, sed potētia creatiua. Simplicius aotem & Auerroes actionem ęquiuocè sumpserunt, quia pro potētia vno accipitur modo, & sic est in agente, & agens per ipsam refertur ad passum realiter: alio modo accipitur pro effectu, & sic actio est in passo: & hac oō agens, sed passum ad agens refertur. Alij verò dixerūt relationem, qua Deus refertur ad creaturam, esse rationis in Deo, realem verò in creatura: & tñ Deus dicitur realiter creator, quia creatio, qua creat est realis. Ego tñ dicerem non esse absurdum aliquam relationem esse realem, & per ipsam aliquid referri realiter, licet nō sit in ipso, vt Auerroes in Octauo huius. Quare dicere possumus agēs realiter referri ad patiens relatione reali, G quæ est motus, quæ tamen oō est in agente, sed in passo. Vlterius dicere possumus, agens & patiens mutua reali relatione referri, & tamen relatio qua mutuo referūtur, est in altero relatiuorum: sed quia hęc in Metaphysica disputantur, de his hactenus.

Non inconueni aliqd referri ad alterum per relationē in altero existentē sicut agens, nota hoc.

Quoniam verò Scientia Naturalis circa magnitudines & motum atqꝫ tēpus versatur, quorum vnūquodqꝫ aut infinitū aut finitum necesse est esse, & si non oē aut infinitum aut finitum sit, vt affectio aut pūctum: talium enim fortasse nullū in altero horum esse necesse est: consentaneum sane erit eum, qui de Natura ptractat, de Infinito sit vel ne, & si sit, quid nā sit, contēplari.

De infinito DILVCI.

Hacteous de motu, nunc de infinito agere proponit & ratiocinatur ad hoc ex eo, quia scientia naturalis est de oī magnitudine, motu, & tpe. his accidit infinitudo & finitudo, modo nō vt qualitates, aut vt puncta coosideren ť, H restat, vt de finito & infinito agamus, an sit primò, deinceps quid nā sit. Auerroes aūt affert causam, cur qualitas & punctus nō potest esse infinitum, qm̄ opposita quę non diuidunt verum & falsum de quolibet, nō oportet si vnum sibi non competat, vt alterum competat: veluti io proposito finitum & infinitum non sunt opposita, quorū alterū de quolibet prædicari necesse sit: immo sunt opposita mediata: & ideo licet punctum noo sit finitum, noo oportet vt sit infinitum. Sed circa subiectum circa quod sunt apta fieri, horū necesse est alterum prædicari: vt qm̄ sunt apta fieri circa magnitudinem, motum, & tempus: ideo necesse est omnē magnitudinem, omnem motum, atqꝫ tēpus finitum aut infinitum esse. Quod verò ad verba attinet, Arist. dixit oībus cōpetere finitum & infinitum, præter affectionem & punctum: sed cur fecerit hāc exceptiooem, non apparet. Expositor ait esse factam, vt innuatur

Quæ Auerroes cō. 24. An physic* habeat cōsiderare de infinito. Vide Io. de Mag. q. 4. huius. Et Ibi. q. 7. hui*. Et Alber. de saxo q. 10 huius. Et Egi. hic.

ìnnuatur finitum & infinitũ non esse metaphysicæ cõsiderationis: vbi enim oĩbus cõpeteret, esset metaphysicæ cõsiderationis. Fortasse hanc exceptionẽ fecit, quia cum hæc scientia de motu & infinito agat, dat intelligere motum esse vniuersaliorẽ, cùm ẽt puncto cõpetat & qualitatibus, saltem per accidens. Sed hæc satis pro modo.

DILVCI.

Signum verò contemplationẽ rei huius esse huic scientiæ propriã, est ex eo, quia oẽs, qui digne talem philosophiam tetigisse putantur, de ipso infinito sermonem fecerũt, atq; ipsum oẽs tanq; principium quoddã rerum constituerũt. Alij quidẽ per se, non velut accidens alicui alteri, sed vti substantiã, quæ est ipsum ens infinitũ: quemadmodum Pythagorei, & Plato. Verum Pythagorei quidẽ ipsum sensibilibus in his cõstituunt, qñ nec numerum separabilem faciant, facientes quoq; id quod extra cœlum est infinitum. Plato verò extra quidem cœlum neq; corpus eẽ, neq; ideas arbitrabatur, propterea quia nusquam esse illas dixit: at infinitum tam ipsis in sensilibus, quam in illis esse contendit.

An ad metaphysicũ pertineat considerare de infinito. Vide Gratiadeum Escu. lec. 6. huius.

Proposita inte ntione, nunc argumẽto sumpto ab alĳs rem approbat. nam oẽs, qui hanc philosophię partẽ attigerunt, semper aliquid de infinito dicere consueuerunt, adĳciẽtes illud tanq; principium quoddam rerum. Et vt res ipsa vlterius pateat, hinc de ipso infinito positiones affert. primò ea in qbus Plato & Pythagorei conueniunt, deinceps ea, in quibus differunt. Pythagorei igĩ & Plato voluerunt infinitum esse quãdam per se substãtiam & naturam, non veluti accidens alicui alteri inhærens, sed vti substãtiam, quæ est ens ipsum, volunt esse infinitum. Huius causam habes, vt Auerroes & expositores aiunt, quia, cùm ipsum infinitũ sit rerum principium, ratio aũt principĳ nõ accidenti, sed substantiæ accõmodetur, iure ipsum inter substãtias collocarunt. Est & alia causa, quia ponunt numeros & quãtitates rerum substãtias & principia, modo ratio infiniti quanto cõpetit. In his igitur cõueniunt. Dissentiunt aũt primò, quia Pythagorei nõ ponebant infinitũ extra sensilia, Plato verò illud concessit, quia posuit non tm̃ infinitum ipsum in rebus sensilibus, sed & in intellectualibus. Secundò, quia Plato infinitũ non vult esse extra cœlum, cùm nihil extra cœlum ponat & ideas, nec intra nec extra cœlum esse velit, quia tũc essent corpora, & oĩa sensilia ponat intra cœlum: Pythagoras verò ponit infinitum extra cœlum, quia posuit extra cœlum infinita sensilia: intra enim nõ, quia cœli ambitus finitus est. Animaduersione dignum has duas differẽtias reduci in vnam, quia vt Expositor inquit, hæc differẽtia est penes participationẽ infiniti.

S. tho. hic.

Themistius autem vult cãm huius differentię esse, quia Pythagoras cuncta sensilia deriuata atq; orta esse è numero putat, atq; hinc sumpta occasione in numerum oĩa conferebat: & quia numerum statuit infinitum extra cœlum in illis sensilibus quæ illic sunt, propterea infinitũ non extra sensilia constituit, sed extra cœlum: secus autem Plato, qui alio syllogismo nihil extra cœlum posuit. Hæc de prima differentia.

DILVCI.

Et illi quidem par ipsum infinitum esse asserunt. Hoc enim cõprehẽsum & ab impari ipso, finitum rebus ipsis & infinitudinem præbet.

Secunda differentia inter Pythagoreos & Platonẽ, vt Expositori placet, sumitur ex parte radicis & causæ infinitudinis. Nam Pythagorei posuerunt vnã causam infinitudinis, videlicet numerũ parem, Plato ex parte materię magnum & paruum, quatenus magnum est cã infinitudinis per additionem, paruum verò cãm infinitudinis per diminutionẽ in infinitum. Circa hanc differentiã pri-

A mò dat positionẽ Pythagoreorum, & inquit, Et illi quidem, vtpote Pythagorei, ipsum infinitum asserunt esse par. hæc est Pythagoreorum positio. Probat autẽ hanc syllogismo & signo. Syllogismus quidem sic cõponitur, omne id quod cõprehensum, & ab impari finitum rebus ipsis infinitudinem præbet, est sua natura infiniti causa: numerus par cõprehenditur & finitur ab impari: igitur est rebus causa infinitudinis. De ratione solam minorem explicat, cetera patent. Vbi debes scire, vt ex Themistio colligitur, q numerus par est diuisilis in duo media, quæ quidẽ diuisio est causa diuisionis corporis in duo dimidia, & illa adhuc in alia dimidia, & sic in infinitũ: quare infinitudo corporis ea diuisione causat, quę fit numeri paris per duo dimidia. Cùm verò numerus impar hac diuisione in duo nõ sit diuisilis, iure Pythagoras pari dedit rationẽ infiniti, impari finiti: quatenus additus pari ipsum claudit, terminat, & finit.

Syllogism⁹. Par cum sit proportionalis diuisionis causa, infinitatẽ facit.

Est autem rei huius signum id, quod accidit B in numeris. Cum nanq; circa vnum seorsumq; ponuntur normæ, nunc alia semper fit species, nunc eadem.

Exemplum additionis circa vnum.

1	3	5	7	9
	4	9	16	25

Exemplum additioois seorsum ab vno.

1	2	4	6
	3	4	13

C

Nunc ponit signum, & sic cõponitur: Omnis numerus, qui additus vni normatim efficit eandẽ speciem, causa est finitudinis, & qui non facit eandem spẽm causa est infinitudinis: sed impar normatim additus vnitati efficit semper eandẽ speciem figuræ, par numerus additus efficit semper aliam atq; aliam: igitur numerus impar causa est finitatis, par verò infinitatis. Ad huius rei intellectũ debes scire, quòd q̃q̃ gnomonas græci multipliciter sumant, hic (vt placet Themistio,) impares numeros quadam seruata norma intelligit, veluti. 1. 3. 5. 7. 9. & ceteros impares normatim collectos. Duo nanq; numeri circa vnum sumpti semper figuram conficiunt quadratã, nam tria cum vno collecta quatuor faciunt: numerus aũt hic quaternarius quadratus est, quum duitas, quæ est illius vna pars minima, in se ducta quatuor faciat. Rursus quatuor cum quinq; confecta, sunt. 9. qui numerus est quadratus ex trinario ducto in se resultans: rursus. 9. cum D septem faciunt. 16. qui ex quatuor ductis in se resultat: demum. 16. cum. 9. sunt. 25. quæ ex quinq; ductis in se resultat, & de ceteris: quæ ratio docet numerum imparẽ semper eandẽ facere figuram circa vnum, & ita est radix finitudinis, cum nunq; exeat limites suæ speciei. Numerus verò par nullã seruat normam, sed species multiplicat in infinitum facta additione normatim: nam vnum & duo sunt tria, qui numerus triãgulus est: tria & quatuor sunt 7. qui numerus est septangulus: septem & . 6. sunt. 13. & sic patet parem numerum multiplicare species in infinitum. Dici solet apud Mathematicos quadratus numerus, qui ex ductu resultat alicuius numeri in se: verbi causa, quatuor ex ductu duorum in se, & . 9. ex ductu trium in se. inquit, Est autẽ rei huius signum id, quod accidit in numeris. Cum nanq; circa vnum seorsumq; ponunĩ normæ, siue pares, siue impares, nunc alia semper fit species,

Expõ ista. An aliqua sit multitudo simplr in infinitum. Vide Isd. q. 2. huius & cano. q. 5. h⁹. ar. 2.

Numerus quadratus

vt si

vt si normæ additæ sint pares, & nunc eadem, si normæ additæ sint impares. Hæc est secunda ratio. E

DILVCI.

Plato verò duo, magnũ videlicet, & paruum.

Nunc narrat positionem Platonis ex parte differẽtiæ. Plato nanq; voluit duo infinita ex parte materiæ, magnũ vt causam infiniti per additionem, & paruum vt causam infiniti in diminutione. Hæ sunt positiones non naturalium. Circa positiones has debes scire, ꝙ licet Pythagoras & Plato ita loquebãtur, non tñ ita sentiebant vt verba prima facie indicãt, vti doctissimus Simplicius vbiq; exponit contra Alexã. Peripateticum. Pythagoras nãq; infinitudinem ipsam primò tribuit principio, quem nos Deum appellamus: cum quo Plato & catholici conueniunt, dicentes Deum esse virtute & perfectione infinitum. Hunc Plato magnum vocat & paruum: magnum quidẽ quo ad virtutem, cũ nihil sit in illo maius: paruum verò, quia in cunctis est quantislibet minimis, nihilq; illo sit minus. Pythagoras verò appellat ipsum infinitudinem extra cœlum, hoc est, in cœlo non contentam neq; clausam, qui quum sit immensus atq; infinitus, chaos & infinitudinẽ extra cœlum ipsum fecit: ait tñ in sensilibus contineri, quatenus eius potentia semp rebus est adiuncta. Insuper paritate numeri infinitudinem nactum esse, quia nihil efficit, quin restet adhuc aliquid efficiendum, nihilq; agit numero cõstitutum, quin illi addi possit vnitas. Quare patet hæc oĩa esse soli Deo tributa, esseq; verba consueta apud antiquos, qui numina occultare (quantum poterant) enitebant, ne illorum publicatione in contemptum venirent, vt author est Phyloxenus. Possunt etiam aliter interpretari, sed hactenus de his. F

Interpretatio positiõis Platonis & Pythagor. Vide Sco. d. 2. p̃. q̃. 1. & 2. vbi pbat infinitatem Dei. An magnum & paruum vadant in infinitum. Vide Egi. hic.

Alij verò, vt Naturales omnes, semper aliã naturam quãdam ex eis, quæ elementa nuncupantur, supponũt infinito ipsi, ceu aquam, aut aerem, aut medium horum.

Hactenus de positione Pythagoræ & Platonis, qui theologicè locuti sunt, nunc de positionibus eorum, qui naturaliter loquũtur, incipit pertractare. Eorum igitur, qui naturaliter loquunt̃, alij vnum, alij plura rerum naturalium elementa & principia posuerunt. Qui posuerunt vnum elementum, concorditer sentiunt infinitudinem non esse reponendam inter principia rerum, sed esse accidens principio, & hoc inquit, Alij verò, vt naturales omnes, veluti qui sentiunt vnum esse rerum elementum, semper aliam naturam quandam ex eis, quæ elementa nuncupantur, ipsi infinito supponunt, ceu aquam, aut aerem, aut medium horum: & ita non substantiam neq; principium, sed accidens autumant. G

Prima positio naturaliũ

Eorum verò, qui rerum elemẽta finita constituunt, nullus infinitudinẽ fecit. Qui verò infinita statuerunt elementa, quẽadmodum Anaxagoras & Democritus, alius quidem ex similaribus, alius verò ex figuris, vt ex semine, tactione quadam continuũ ipsum infinitum esse inquit. H

Cœpit positiones Naturalium enarrare, & primò eorum, qui vnum rerum elemẽtum faciunt, nunc verò positiones eorum, qui plura elementa dicunt. Sunt aũt duæ sectæ: nam alij finita elementa esse contendunt, qui non modò infinitum ipsum demũt è numero principiorum, sed etiam nec accidens principijs faciunt ipsum. Qui aũt infinita principia volũt, infinitum ipsum inter principia non reponunt, sed ab illis principijs effectum ac corpus quoddam cõponunt infinitum, sed non eodẽ modo. Differunt enim primò, qa Anaxagoras ex similaribus illud cõficit, Democritus ex corpusculis vti ex semine, q̃ differunt figuris. Omnes igitur siue Primi, siue secundi, siue tertij, consentiunt infinitum ipsum non esse inter principia reponẽdum, licet non eodem modo sentiant.

Secunda positio.

E Debes scire, vt Auer. innuit, eos, qui ponũt principia infinita, ex parte principij voluisse infinitum ipsum nihil esse, quoniam sunt magnitudine singula finita. Sed quatenus congregatione & tactu vnum continuum conficiunt, ipsum potius ex parte effectus esse voluerunt: illis enim siue similaribus siue corpusculis infinitis, vniuersum infinitum conficitur, quoniã sunt aliquanta & æqualia vni certo dato. Sed de his hactenus.

Quæ Auer. cõ. 2.

Et ille quidẽ partem quãlibet fuisse toti commixtam sibi concedit, argumento ꝙ quodlibet ex quolibet fieri videbat. Hinc enim & res oẽs olim simul fuisse dixisse videtur, vt hanc carnẽ, & hoc os, & cætera id genus. igit̃ & cuncta atq; simul quodlibet. Principiũ enim segregationis nõ solum in vnoquoq; est, sed ẽt in ipso omni.

DILVCI.

F Auerroes vult, ꝙ secunda differentia sit, quia Anaxagoras cõcedit infinitum in actu præcessisse, Democritus ipsum semper esse & fore: quæ expositio mihi nõ placet, cum nihil de infinito dicat Arist. Expositores sentiunt secundã differentiam esse, quia Anaxagoras inquit similaria, quæ elemẽta ponit rerum, mutuo ex generari, quia vidit quodlibet fieri ex quolibet: Democritus ait corpuscula nec ex seipsis nec ex alijs exoriri, quod cõsonat literæ sequẽti. Sed propterea nõ placet, quia hic textus nihil rei huius meminit. Videtur igitur mihi ꝙ differẽtia sit hæc, videlicet ꝙ Anaxagoras velit oĩa fuisse vera cõmixtione in illo suo chaos commixta, cùm ponat quodlibet ex quolibet oriri: Democritus nõ commixta vera vnione, sed cõgregatione quadã in vniuerso cõtineri. inquit, Et ille quidẽ partem quãlibet fuisse toti illi cõmixtam, quod chaos siue migma vocat, simil̃r concedit & persuasit hoc, (vt mihi videt̃.) Primo ex hoc, quia vidit quodlibet fieri ex quolibet, vt in Primò disputatũ est: secundò, quia sicut in vnaquaq; re, ita & in vniuerso rerum mundo. Modò videmus in aĩali præfuisse hanc carnem, illud os, & oĩa fuisse cõmixta, quæ ad esse animalis spectant. Igitur in vniuerso similiter cuncta cõmixta esse oportet, quæ ad ipsius perfectionem necessaria sunt. Hæc est positio Anaxagoræ, & hæ persuasiones. G

Secunda expositio.

Propria expositio.

An posse sit simul eẽ infinitum in cõtinuis & 5 differens. Vide Caet. q̃. 5. huius. & can. q. 5. huius ar. 2.

Etiam, cum id quod fit ex tali corpore fiat, omniumq; sit generatio, licet non simul, oporteat etiã aliquod principium generationis esse: atq; id sit vnum, quod ille mentem nuncupat: mens quoq; à principio quodã operatur cum intellexit, omnia profectò olim simul fuisse, moueriq; aliquando cœpisse necesse est.

H Videtur mihi nunc secundò, positionem Anaxagoræ alia rõne comprobare, & vtitur enthymemate, cuius antecedẽs sunt quatuor sumptiones. Prima, ꝙ omne quod fit ex tali corpore, quod chaos appellat, fiat. Secunda, ꝙ omnium sit generatio, licet nõ simul. Tertia, oportet aliquod principiũ effectiuum esse generationis pter chaos illud, quod quidẽ sit vnum & perpetuum, quod ipse mẽtem vocat. Quarta, mens quã citò cœpit intelligere, tam citò cœpit agere. Ex ijs sumptis infert oĩa fuisse aliquãdo simul & mentem cœpisse cuncta illa mouere atq; separare. Nec oportet aliter rationem hanc exponere, cum positiones hæ à me leuiter tractentur, ne libri quicquam diminutum habeatur, etiam cum eæ positiones et rationes infructuosæ sint, & non ad rem.

Democritus verò, & si nullum primorũ corporum ex alio fieri dicat, concedit tamẽ quoddam cõe corpus omnibus esse principium, magnitudine partium atq; figuris differẽs. Quòd igitur Naturalibus Philosophis contemplatio hæc conueniat, ex hisce patet.

DILVCI.

Nunc quæ

An possit esse corpus actu infinitũ. Vide Ifid. q. 10 huius. & Alber. de saxo q. 2.

Nunc quæ Democritus velit, addit: hic enim cõcedit esse quoddam corpus cõe continentia corpusculorum infinitum, siue illud sit mundus, siue chaos, siue aliud quod uis: non tñ cum Anaxagora sentit, quodlibet primorum corporum fieri ex quolibet, vt Anaxa: quodlibet similarium ex quolibet. Propterea Anaxagoras illud vnum siue chaos siue migma, vere vnum & cõmixtum facit: Democritus non vere, sed congregatione tantum. Verba translationibus ipsis perspicua sunt.

DILVCI.

Cum ratione aũt & ipsum constituunt principium oẽs: neq; enim frustra eẽ potest ipsum, neq; alia sibi præter illam principij vis inesse. Omne enim quod est, aut principiũ est, aut ex principio: at ipsius infiniti non est principium, nam eiusdem erit etiam finis.

Prima expositio. Secunda expositio.

Auerroes & Expositor volunt Aristotelem colligere quatuor, in quibus conueniunt antiqui ponentes infinitum, & in quibus coguntur conuenire, si ipsum esse cõcedant: sed hæc expositio non cõsonat verbis grecis, vt postea videbitur. Propterea videtur mihi, q̃, cum Arist. recitauerit duas de infinito positiones, nam alij inter principia voluerunt esse reponendum, alij voluerunt ipsum esse accidens principijs, nunc cõparet inter has, & ostendat q̃ prima positio, quæ reponit ipsum inter principia, est rationabilior: & vtitur duabus rõnibus. Prima est, q̃ oẽ quod est, aut est principium, aut principiatum: infinitum nõ est principiatũ, quia tunc ipsius esset finis & principium, & ita finitum: igitur est principium. Addit autẽ

Prima du.

neq; frustra ipm esse posse, quia vbi esset frustra, nõ oporteret vt sit principium aut principiatũ. Hæc est prima ratio. Sed in hac dubitatur, quia videt Arist. æquiuocasse. infert enim si habet principiũ habet finem: modo hæc ad principiũ & finem magnitudinis referuntur, & ita æquiuocat.

Prima rñ. Egi. hic.

Nouus expositor ait hoc pro tanto esse verũ, quatenus ex principio factionis infert principiũ magnitudinis.

Confutatio.

Sed hæc expositio nulla est, quia tũc philosophus peteret. Si enim oĩs factio eget principio magnitudinis, hoc est quod petitur, disputamus enim vtrum infinitum possit esse factum uel ne, quare si sumit oẽ factum habere principiũ magnitudinis, hoc est petere. Melius igit dicerem, q̃ Arist. vtitur rõne facta ab antiquis, nõ ad intentionem propriã.

Propria responsio. Quæ Auerroes cõ. 30.

Auer. aũt siue ex malis translationibus, siue motu proprio, probat dupl'r infinitum nõ posse esse causatum, quia si haberet principium, illud principium etiã esset infinitum, quia infinitum non põt à finito proficisci: est enim semper causa maior & potior causato. Sed hoc est impossibile, quia duo infinita esse implicat, quia oportet illa esse discreta, & ita ambo finita. Præterea, infinitum, totũ occupat, igitur non patitur secum aliud. Secundo arguit, si infinitum habet principium, aut extrinsecum, aut intrinsecum: nõ extrinsecum, quia tunc ex ea parte qua illud esset extra, tale infinitum esset finitum: si intrinsecum, tunc forma vel materia esset infinita, quod est impossibile. Et hæc ratio est accepta è Themistio.

Præterea, vt sit principium quippiã, & ingenitum & incorruptibile esse oportet: nam & quod exoritur, finem accipiat necesse est, & oĩs corruptionis est finis. Quocirca, vt dicimus, huius non est principium, sed ipsum cæterorum principium esse videtur.

Expositor vult vt sit secundum, quod est concedendũ si infinitum sit: & hæc expositio non dissonat principio textus, sed bene fini: propterea intelligas sic. Præterea & ingenitum & incorruptibile esse oportet, sup. vt sit principium quippiã, & tunc hæc est secũda ratio ad ꝓbandũ, q̃ si infinitũ sit, oportet esse principiũ: & cõponit ratio sic, quod nõ generat neq; corrũpitur non põt habere nisi rõnem principij: sed infinitũ neq; generari neq; corrũpi

A põt: nam & quod exoritur & quod corrũpitur, finem habere necesse est; ꝓpterea infert infiniti nõ posse esse principiũ aliquod, sed si est, ipsum cæterorũ principium esse videt. Et huic consonat hanc esse secundam rationem.

Amplius & ambire cũcta atq; omnia gubernare, vt asserunt ij, qui præter infinitum nullas alias faciunt causas, vti mentẽ aut cõcordiam.

Hactenus q̃ si infinitum sit, id oporteat esse principiũ probauit, nunc etiam quæ sequuntur, si id sit & sit principium, adijcit & inquit, Amplius & ambire cuncta atq; oĩa gubernare, subaudi oportet si id sit & sit principium. quod probat authoritate illorum qui ꝑter infinitum nullam aliam asserunt causam, vt neq; mentem neq; concordiam neq; tale quid. Hoc tñ patet, nam ex ea parte qua infinitum est, cuncta cõtinet et occupat: ex ea vero parte qua principium est, iura sortitur Gubernatoris rerum.

Insuper etiam ipsum esse diuinum: nam immortale est atq; indefectibile, veluti Anaximã-

B der atq; Naturalium Plurimi asserunt.

Tertio, si infinitum sit, probat ipsum oportere esse numen, vt Anaximander atq; Naturaliũ plurimi sentiunt: & hoc ex eo, quia ĩmortale est atq; indefectibile. Ex ijs colligi põt plane, q̃ si infinitum sit, id esse non potest nisi Deus, quod nostri Catholici aperte sentiunt: nam Deo primo ratio principij cõpetit, secundo ratio immortalitatis & æternitatis, tertio iura gubernationis oẽs sibi tribuunt atq; cõtinendi vim, demum & quarto nemo dubitat ipsum numen esse: quapropter si infinitum sit, id Deũ esse censendum est. Veteres cõcedunt antecedens, videlicet infinitum esse, & ita clam concedunt & cõsequens, videlicet Deum esse infinitũ. Arist. concedit consequentiam, videlicet q̃ si infinitũ sit, id oportet esse Deum: sed disputat de antecedente, an detur ipsum infinitum. Hæc est Aristotelis & veterum hucusq; positio.

Prima du. Egid. hic. An si infinitum esset haberet rõnem principij. Vide Gratia deum Escu. lec. 6. hui⁹.

C Sed hic quærunt, vtrum si infinitũ sit, oporteat ipsum esse principiũ. Auer. & nouus expositor simpl'r nulla facta distinctione, dixerunt q̃ si infinitum sit, oporteat esse principium: quod q̃dem duabus ꝑsuasit Auer. rõnibus, tum primo, quia vbi infinitum sit effectus, erit aliud infinitum quod sit principium, & ita duo infinita, tum quia non põt esse neq; è causa extrinseca nec itrinseca. Nouus vero expositor suasit, primo, quia si infinitum esset effectus, apprehenderet tandẽ ab intellectu aliquo: quia siue sit effectus naturę, siue effectus primæ intelligentiæ, tñ oportet vt intelligat à prima intelligentia: quia opus naturæ est opus intelligẽtiæ. Secundo, quia si esset effectus, haberet virtutem participatam: & ita esset diminutum.

Sed videtur hęc positio manca, quia infinitum põt capi pro rõne ipsa, quę est quędam carentia finis & principij, & sic nec habet rõnem causæ nec causati: & potest capi pro quantitate ipsa, & etiam vt sic non est principium. Propterea vult hęc esse vera infinito sumpto pro substã-

D tiã, quæ subijcitur demensioni infinitæ: quod persuadet, quia tale infinitum non põt habere principium neq; magnitudinis neq; causæ, vt probat ipse verbis multis, quæ vide. Sed etiam Ioannes est corrigẽdus, nam vbi infinitum sumeretur pro substantia subiecta dimẽsioni, ipsum esset substãtia materialis, & sic haberet rõnem causati & causæ. causę quidem per rationes dictas, causati vero per rõnem generis: quia omnis substantia subiecta dimensioni est materialis, & omnis talis esset composita ex materia & forma, & ita depẽdens. Propterea rationes Egidij & illæ Auer. & Ioannis si concludunt, dant vnam partẽ, & nostra ratio dat aliam. Propter hæc videtur q̃ si esset ipsum infinitum, oportet vt sit principium, nõ pro rõne infiniti sumptum, neq; pro dimensione, neq; pro substantia subiecta dimensioni, sed pro substãtia simpl'r separata: non enim esse potest infinitum, nisi in substantia siue materia & dimensione, vt Plato & Pythagoras volunt.

Correptio Ioan. Vide etiam Ifid. q. 8 hu⁹.

Correptio. Propria põ.

Modo substantia separata esse non põt nisi causa, & per hãc rõnem patet correptio omnium. Sic igitur quia infinitum esse non põt, nisi sit substãtia separata, fit vt si ipsum sit cã & principium sit: & hæc est intẽtio Arist.

A n si infinitũ sit, sit immortale et ꝑpetuum.

Vlterius quęro, vtrum si infinitũ sit, ipsum sit immortale atq; incorruptibile, diuinum & omnia gubernans, cõtinens cuncta? Videtur ꝙ non, quia vbi infinitum sit, ipsum est quantũ: & ita diuisibile, & per consequens corruptibile. Ad qõnem non possunt respõdere Auer. expositor nouus, & Ioan. nam isti volunt Arist. esse loquutum de substãtia subiecta dimensioni: modo substantia q̃ subijcitur dimẽsioni, est substãtia materialis & corruptibilis, & non gubernans, sed gubernata. Propterea dicamus consequenter, quód si infinitũ esset. vt dictum est. oportet ipm esse substantiã separatam, & intellectum: & tunc sequitur vt sit immortale & ingenitũ, quia materia caret: diuinum, quia numen quoddã vltra corpora & caduca cõstitutum: Gubernans cuncta, qa intellectus infinitus est: cõtinens cuncta, quia pfectione infinitus. Omnia igiř hic verificantur, si tale infinitum est, quia non potest esse, nisi substantia separata, vt Arist. indicat.

Rñ. ꝓpria.

Vide Sco. 1. dist. 2 q. 1. & 2. & sequaces vbi Dei infinitas probatur.

DCLVCI.

Esse autem quicquam infinitum ipsum, ex quinq; contemplãtibus fides erit. Ex tempore, nam ipsum est infinitum.

Vt diximus Arist. concedebat cõsequentiam, videlicet si infinitum est, oportet illud esse principium, cuncta continens, & gubernans, immortale ac numen. Antiqui ponebant antecedens, & ita cogebantur ponere consequens. Arist. itaq; nunc de antecedẽte disputat, & arguit more dialectici pro vtraq; parte. Primo, ꝙ sit aliquid in rerum natura, & adijcit loca quinq;, quorum primus ex tempore dicitur, eo ꝙ immensum, incomprehẽsibile, & innumerabile videtur esse.

Prima ratio pro parte affirmatiua.

Et ex magnitudinum diuisione, qua quidem in infinitum vtuntur etiam Mathematici.

An aliqua dimensio sit infinita, & an possibile sit aliquam magnitudinẽ esse actu infinitã, & an infinitę sint partes in continuo: & an quacũq; magnitudine data contingat rẽ maiorẽ. Vide Alber. de saxo q. 12. 13. 14. 15. huius.

Secundus ex diuisione continui, qua quidem vti principio vtuntur Mathematici in infinitum: quod in Sexto demonstrabitur.

Pręterea, quia hoc modo solum generatio et corruptio nunquam deficiet, si infinitum illud sit, è quo per ablationem res fiunt.

Tertius ex ꝑpetuitate generationis, quæ esse non posset nisi aliqua moles infinita sit, è qua tanq; è fonte perenni, orietur quicquid inde per ablationẽ proficiscitur.

Rursus quia finitum semper ad aliquid finitur: quare nullus sit finis necesse est, si semper aliud ad aliud necessario finiatur.

Quartus ex ipso corporum nexu ac serie: nam, si semp corpus finitur ad corpus, oportet tandẽ infinitũ et immẽsum esse, aliter standum esset ad corpus, quod in nullum desineret corpus: quod impossibile esse credebant.

Quæ Auer. cõ. 11.

Auerroes aũt de rõnibus his inquit oẽs esse probabiles, sed quia multa falsa possunt esse probabilia, & multa necessaria etiã, vt dicitur Primo Topico, ideo ait aliquas harum esse veras, aliquas falsas: & iterum verarũ aliqua est per se nota, aliqua non: & ita vult ꝙ ratio accepta à tẽpore, ipsa sola sit vera & per se nota, cui accidit probabilitas ex parte opinantium. Quód aũt ratio de tpe sit efficax, persuadet Auer. dupliciter. Primo, quia cum omne quod generatur, generetur in tpe vel in momento, si tps generareř, tunc esset eius generatio in tpe vel momento: si in tpe, ante tempus esset tempus: si in momento, quod Nunc dicitur, cum ipsum Nunc, ex sui definitione sit cõtinuatiuum pręteriti cum futuro, tunc oportet etiã tempus preæsse. Secũdo, omne genitum & corruptibile ab vtroq; extremo clauditur tpe: tempus non potest tẽpore claudi: igitur nec generari. Sed hæ rationes efficaciã non habent, nisi supponendo ꝙ oẽ quod incipit vel desinit esse, non nisi generatione & corruptione incipiat aut desinat: tunc habent ambę rationes efficaciã. Prima quidem, quia, si tẽpus incipit, aut per se incipit, aut per accidens: si per se, igitur vera generatione, & per consequens vt prius: si per accidẽs, aliquid oportet vt incipiat per se, & ita vt supra aliquid generatur in nunc. Secunda veró per idem, quia siue tẽpus per se siue per accidens incępetit, semper oportet claudi aut per se aut per accidens, ex parte vtriusq; extremi à tempore. Hoc igitur modo rationes hæ efficaces essent. Nobis vero, quia tenemus nõ omne quod incipit per generationẽ incipere, sed per simplicem emanationẽ, quam creationem vocant, rõnes hæ friuolæ sunt. nam tps incepisse dicimus per accidens ad mundi & cœli creationem: propterea nec ipsum in nunc cœpit, nec in tpe: nec vt excedař oportet. Aliquid enim apud nos incipere potest, nec in tpe, nec in instanti, sed bene de nouo per creationẽ: & ita philosophi & theologi ob diuersa principia diuersa inferunt. Nonnulli blatterones hæc non percipientes, aliter soluunt: tu vero videre potes eorum gerras, vt prouerbio dicitur.

Rõnes Auerro. pro tpis ꝑpetuitate.

Quales rõnes Auer.

Quid Theologi.

Potissimum vero ex illo, quod cunctis cõem fecit dubitationẽ. Nam quia mens in cogitãdo nõ deficit, fit vt numerus, mathematicæq; magnitudines, et id quod extra cœlũ est, infinitum eẽ videatur. Quod si id quod extra cœlum est, infinitũ sit, ẽt corpus infinitum esse videř, atq; mũdi. Cur enim magis in hac parte vacui, quã in illa? Quare si alicubi sit magnitudo hæc, & vbiq; sit necesse est. Præterea si sit vacuum atq; locus infinitus ẽt infinitum corpus esse necesse est: nã in perpetuis non differunt esse & posse.

DCLVCI.

Quintus locus sumitur ex parte virium cogitãdi, & arguitur sic, mens in cogitãdo numerum, magnitudinẽ, & interuallũ extra cœlum, non deficit: igiř hæc oĩa sunt infinita. tenet consequentia, quia quicquid intelligi põt, esse oportet, si, vt dicitur. 4. Meta. imaginationes veræ sunt. Vltra, spatium extra cœlum est infinitum, igiř et mundi erunt infiniti, vt Democritus arguebat, & corpus erit infinitum. Mundi quidẽ, quia non videtur ratio cur magis hic noster mundus sit in hac spatij parte collocatus, q̃ infiniti in cæteris infinitis: & ita si alicubi est, in oĩbus esse oportet. Corpus vero, quia, cum vacuũ illud sit locus capax & potens recipere infinitum corpus, igitur de facto est receptum, quia in ꝑpetuis non differt esse & posse.

QVærunt primo, an in ꝑpetuis esse & posse differt? Egidius nouus Expositor simplr protulit verbum Arist. esse verum de esse substãtiali, & posse ad illud esse primum substãtiale. Ioan. huic positioni addens ꝓp argumenta quædã, inquit, Primo in ꝑpetuis oĩno transmutationis expertibus nõ differre esse & posse. Secundo ait in ꝑpetuis transmutabilibus nõ differre posse & esse, capiẽdo posse respectu esse essentialis, è quo sumitur nomẽ entis & substãtiæ: at respectu eẽ superadditi bene differt esse à posse. verbi cã, Posse esse ipsius materię nõ differt ab esse illius: quia si materia põt esse, materia est: sed posse recipere A formam, differt ab esse, quia põt recipere illam, & actu nõ esse. Replicant contra Ioan. primo, quia tẽpus futurum incipiens à medio præsentis diei põt esse, & tñ non est, & tamen ipsum erit perpetuum. Secundo, rationalis anima est perpetua, & tamen nõ sequitur: potest aliqua anima esse vt illa Socra. generandi: igitur est.

Prima qõ.

Prima põ. Decło Ioã. land q. 9. huius.

Vide et gae. de thie. sup tex. isto.

Replicę.

Tertio, Deus & intelligentię, Sol & Luna sunt ꝑpetua & tñ non sequitur, Deus põt facere crastinam reuolutionem, igiř nunc illa est. Propter hæc Auer. propositionẽ Arist. intelligit, ꝙ possibile in rebus ęternis, quas nõ continet tps, est necessarium: at possibile esse & nõ esse est in indiuiduis specierũ, quæ continet tempus. Tunc ad propositum, cum extra cœlum nihil contineatur à tẽpore, si-

Alia solutio quæ Auer.

gnato

gnato quouis extra cœlum, sequitur possibile est hoc esse, igitur necessario est hoc. Tunc cessant obiectiones, prima quidem quia tempus futurum continetur à toto tẽpore, cum [illegible] Secunda ẽt: quia saltem rationalis aĩa secundum quid continetur à tẽpore, maxime sm Auer. qui tenet rationalem animam habere partem æternam, intellectum videlicet, & partẽ genitam διάνοια siue cogitatiuam: qua rõne illa sm partem dyanoeticam è tempore continetur. Tertia etiam demitur, quia Aristo. loquitur [illegible] actiuo, sed in posse ad esse simpliciter, aut ad perfectionem recepibilem. Hęc sunt quæ dicerẽt Peripatetici. Sed ego dico, q aliter catholice est dicendum, secus physice: catholice quidẽ dicerem in solo Deo nõ differre posse & esse, quia ipse solus est simpliciter independens: propterea si quid in illo esset possibile, cum sit primum, aut ipsum moueret se, aut illud esset frustra. Similiter si ipse Deus est possibile esse, necessario est, qa aut possibile illud esset frustra, aut esset aliquod prius, quod ipsum educeret de potẽtia ad actum. Cæteris vero B rebus citra primum esse & posse, tam respectu esse simpliciter, quàm respectu perfectionis aduentitiæ differt: quia omnia citra primum sunt contingentia, & nihil necessarium præter primum. Physice vero dicendum est, modo quo Auer. respondit: non enim aliter dictat ratio coniuncta sensibus. Hæc de quæstione.

Propria responsio.

Secũda qõ.

Quærunt secundo vtrum extra cœlum sit vacuum: & licet quæstio hæc magis in. 4. huius locum habeat, & in Primo de Cœlo, tñ aliqua tangemus, vt studiosis nostris scholaribus satisfaciamus. Stoici itaq; & oẽs veteres ferè receperunt problema ad partem affirmatiuam, asserẽtes extra cœlum, vacuum, infinitum, ac dimẽsionem interminatã absq; sensili materia, physicaq; qualitate, quã puram corporeitatem separatam vocant. Mouentur aũt primo, quia cœlum debet esse in loco, & in nullo alio esse põt, nisi in vacuo. Secundo, quia si quis esset in vltimo cœlo, posset manum extendere. Tertio, quia si duorum C contrariorũ vnum est in natura, & alterum esse oportet: modo plenum & vacuum sunt cõtraria: igitur si plenum est in rerum natura, etiã vacuum erit. Quarto, vt in paruo mundo, ita in magno: sed paruus mundus habet vacuum intra, quia cõponitur ex vacuo & pleno, & habet vacuum extra: igitur & magnus. his enim rõnibus Philoponus adhęsit Stoicis, tametsi habeatur Peripateticus.

Positio Stoicorum.

Positio Peripateticorũ.

Peripatetici vacuum refelluot tam extrorsum, quã introrsum, ad quod Alex. aphrodisius ratiocinatur. quia aut finitum extra cœlum est, aut infinitum: nõ finitum, quia nõ maior ratio de vno q̃ de alio erit: nec infinitum, quia tunc aut infiniti mundi aut infinitum corpus, aliter potẽtia illius frustra. & si in vna parte est hic mũdus, igitur in qualibet: quia non magis recipitur in vna parte q̃ in alia, vt in textu dicebatur. Hæ rationes Aristo. & Alex. (vt mihi videtur) nõ demonstrant. Dicerẽt Stoici, extra cœlum esse vacuum infinitum, nec tñ illius potẽtia receptiua corporis locati est frustra, quia aliqua illius pars corpus possidet: esset enim frustra si nec secundum se, nec ali D quid sui attingeret finem. Amplius, non sequuntur mundi infiniti: nam hic noster mũdus possessus est ab hac vacui parte, quia opifex sic constituit: sic vero constituit, qa sic esse melius cõcepit, & hic statur. Vtrum vero sint rationes aliæ cõtra vacuũ istud, in libro de Cœlo dicemus: nunc vero sat sit demonstrasse locũ. Rationes vero Stoicorum friuolæ sunt. Ad primã respõdebimus. 4. huius, cõ. 43. & 45. ibi enim Auer. vult cœlum per centrum locari, Themistius. per partes. Ad secundum Alex. asserit casum esse impossibilẽ, quia cœlum est æternum non penetrabile. Sed dices, saltem est possibile ad imaginationem: modo ex possibili sm imaginationẽ nunq̃ sequitur impossibile sm imaginationem: Diceret Alex. etiam vacuum esse possibile ad imaginationẽ, vt videbitur. 4. huius. Ad tertium dico, q illa authoritas est intelligẽda in oppositis contrarijs, non autẽ positiuis, qualiter plenum

A & vacuum opponuntur. Ad quartum patet solutio, primo quia nec extra nec intra mũdus paruus habet vacuũ. Secundo, quia mundus paruus est corpus rectum, ideo oportet vt locetur per extrinsecus corpus: at cœlum est rotundum & corpus perfectum, ideo magis locatur per contentum. Hæc pro nunc satis, nã in libro de Cœlo multa dicta sunt, & dicemus cum rescribemus.

Contemplatio itaq; infiniti dubitationẽ habet. nã tam ponẽtibus ipsum esse, quã nõ esse, impossibilia multa sequũtur. Præterea vtro nã sit modo, vtrum vt substãtia, aut vt accidens alteri inhærens per se, an neutro modo. Verum quãuis infinitũ sit, aut multitudine infinita sint, maxime tñ ad Naturalẽ philosophum attinet considerare, an sit sensilis magnitudo infinita.

DILVCI.

Expositores credere videntur Arist. arguere ad partẽ B oppositam qõnis, quibus fauet particula aduersatiua autem, quæ est græce δὲ. Auer. vult q Arist. quasi compararet qõnem hãc, & velit pertractationem de infinito esse maximam: sed hæ non cõsonant verbis nec sensui græco: particulam enim illam multifariã capit Arist. & in proposito magis vim habet illatiuam, propterea videt mihi Arist. concludere rõnem, & inquit, Contemplatio itaq; infiniti dubitationẽ habet. Primo, quia pro vtraq; parte habet impossibilia. Secũdo, quia siue sit vt substãtia siue vt accidens habet qõnem & impossibilia. tamen ait, Verum quãuis infinitum sit, aut infinita sint multitudine, siue non sint, maxime tamen ad Naturalẽ Philosophum attinet cõsiderare, an sit sensilis magnitudo infinita. Hęc sunt pro problematis introductione.

An infinitum actuale includat repugnãtiã ex terminis. Vide cano. q. 1. hui⁹ artic. 2.

Primum igitur determinãdum quot modis dicitur infinitũ. Vno itaq; modo dicitur id quod impossibile est pertransiri ex eo, quia non est C aptum pertrãsiri, perinde vt vox inuisilis. Alio modo id qđ transitionẽ habet inconsutilẽ, aut qđ vix, aut aptum est qdẽ habere, non habet tñ transitionem vel finem. Pręterea infinitum oẽ, aut appositione, aut diuisione, aut vtrisq; est.

DILVCI.

Antequam quęstionem Arist. determinet, distinguit nomina: nam ex ignorantia terminorum de facili paralogizamus, vt in Elenchis dicitur. Infinitum itaq; nomen est priuatiuum, vt inuisile, inauditile, & id genus. Quemadmodum igitur inuisile, põt vno modo sumi pro eo quod non est aptum videri, ceu vox, quæ nõ est de genere visilium: alio modo quod male videt, siue quia videtur praue, siue quia à remotis: tertio modo quia aptum videri, sed non videtur, vt quod omnino in tenebris. simili diuisione infinitum vno modo dicitur id quod impossibile est pertransiri, ex eo quia non est aptum pertransiri, vt punctum & qualitas infinita dicuntur, perinde vt vox inuisi D lis dicitur: alio modo id quod transitionẽ habet inconsutilem, quod quidẽ dupliciter contingit: aut quod vix, vt labirinthus, aut pelagi altitudo: aut quod aptum est quidẽ habere, nõ habet tñ transitionem vel finem, vt cum iter longiusculum dicimus esse infinitum. Tertio modo infinitum dicitur omne, aut appositione vt numerus, aut diuisione vt magnitudo, aut vtrisq; vt tempus. Hæc de nomine. Auer. aũt & Themistius, non subdiuidentes, fecerunt hanc diuisionem quinquimembrem: vt vult Auer. tertium & quartũ modum esse transumptiue dictum.

Infinitũ quot modis sumatur.

Themist. Auerro.

Separatum igitur infinitum à sensilibus esse non põt, quod quidẽ ipsum sit infinitũ: si enim infinitum ipm neq; magnitudo sit, neq; multitudo, sed substãtia, & non accidẽs, indiuisibile erit: nã diuisibile aut magnitudo aut multitudo est.

Quòd si indiuisibile sit, infinitũ non erit nisi velut vox inuisilis: quod quidẽ neq; sic dicunt affirmantes infinitũ esse, neq; nos sic dubitamus: sed de eo quod impertrãsibile est. Si verò per accidens infinitũ sit, non erit vtiq; ipsum elemẽtum rerum quatenus infinitũ: quẽadmodũ nec inuisibile loquutionis, & tñ vox est inuisilis.

Tex. 36.

An ꝓlusio effect⁹ actualiter infinita, absq; implicatione contradictionis sit de se sensibilis. Vide Ioã. de mag. q. vltima h⁹

His ita expositis prosequitur de qõne: & primo probat, ꝙ infinitum esse non põt ens separatũ, quale Pythagorici constituerunt. & arguit primo syllogismo diuisiuo. quia aut tale separatũ est magnitudo, vel multitudo, aut per accidens infinitum: nõ est magnitudo, neq; multitudo, sed substãtia, & non accidens: igit est indiuisibile. Et ita si dicetur infinitũ, erit velut vox inuisilis, & punctum infinitum: quod quidẽ neq; ipsi dicunt, neq; nos disputamus, sed questio nr̃a est de eo infinito, quod in pertransibile est. Si vero dicatur, ꝙ tale separatũ est substantia per se, & quãta ac infinita per accidens: igit ipsum vt sic, non erit rerum siue elementũ siue principium: nã nullum accidens est per se principium substãtiarum, nisi per accidens & dispositiuum, & nõ quatenus tale: quẽadmodum nec inuisibile vtpote vox, quæ inuisilis est, quaten⁹ inuisile est elementũ loquutionis, tam etsi vox quæ est loquutionis elementum sit inuisilis, qm̃ non vt inuisile est elementum loquutionis, sed vt vox: sic substãtia illa erit per se principiũ rerum, quatenus substantia & non quatenus infinita, cum infinitudo sit illi accidens.

Præterea quonam modo potest aliquid esse ipsum infinitum, si quidem neq; magnitudo, neq; numerus, quorum infinitum ipsum est affectio quædam, esse potest?

Secundo arguit, minus potest passio siue affectio esse separata ꝗ̃ subiectum: sed magnitudo & numerus, quorum infinitum est passio, non potest esse separata: igitur neq; infinitum. Arist. autẽ procedit interrogatorie more dialectici, vt dicitur in Topicis.

DILUCI. Manifestum ẽt est infinitum esse nõ posse vt actu ens, & vt substantia, atq; rerum principiũ. nam quicquid ipsius acceperis, infinitum erit, si partibile sit: si enim substãtia sit & nõ in subiecto, infiniti ratio & ipsum infinitum est idem.

Hactenus cõfutauit Pythagoreos, nunc refellit Platonis positionem, (hic enim concessit infinitum, sed voluit ipsum esse separatum simplr̃ á sensilibus tanq; actu ens, substantiam, & rerum principium: vti mens, anima atq; intellectus est:) & ad huius positionis cõfutationem supponit, in separatis á materia quicquid illius acceperis, si habeat partes, eiusdem rõnis & nominis est cum toto: & hòc probat per hoc, quia in separatis á materia ratio rei & ipsa res est idem. Circa hãc suppositionẽ sic procedit, quia primo ponit positionem quam intẽdit refellere: & inquit, Manifestum etiam est infinitum esse nõ posse, vt actu ens, & vt substantia, atq; rerum principium, veluti animus, mens, & idea, vt ponit Plato. Hic enim infinitudinẽ ab omnibus sensilibus abiunctam ponit, Pythagoras separatã, sed in sensilibus collocatã, vt diximus. Hæc est positio, deinde sumit suppositionem, & inquit, Nam quicquid ipsius acceperis, infinitum erit si partibile sit. hæc est suppositio, quã ꝓbat dicens, Si enim substãtia sit & nõ in subiecto, infiniti ratio & ipsum infinitum idem est: quia in abstractis á materia idem est esse, & id cuius est esse. Hæc est suppositionis ratio.

An posse sit per quãcũq; potentiã aliquã magnitudinẽ aut substantiam vel qualitatẽ eẽ actu infinitã. Vide Cursũ Parisi. q. 2. huius.

Quare aut est indiuisibile, aut in infinita diuisibile: non diuisibile, quia fieri nõ potest vt multa infinita ratione eadem sint. Nam quẽadmodum aeris pars est aer, sic & infiniti pars infini-

E tum quid est, si substantia sit atq; principium. Impar igitur est atq; indiuisibile, sed impossibile est vt tale quod est actu ens sit infinitum, qñ quantum quid esse necesse est.

Hac suppositione sumpta arguit sic, si substãtia separata est infinita, aut est diuisibilis, aut indiuisibilis: nõ diuisibilis, quia tunc plura infinita actu essent in rerum rõne, nã per suppositionem qualibet pars rei separatę est eiusdem rõnis cum toto. Neq; indiuisibile, quia tunc nõ erit quantum. & per consequens non potest esse infinitum. Quod vero ad verba attinet, orationẽ illam, non diuisibile, suppleui, quia græca series illam exposcit: reliqua sensu & verbis clarissima sunt. Iuniores ob malas translationes multa fabulantur, & enituntur exponere quod nõ dicit Arist. & quod dicit prætermittunt. Propterea obijciunt, quia dies est pars tp̃is infiniti, & tñ non est infinitus. Secundo dubitãt, quia non videtur verũ in substãtia

Contra iuniores.

Obiectio iuniorum.

F idẽ esse rem ipsam & quidditatem, quia vt dicitur. 3. de Anima, in substantia aliud est magnitudo & magnitudinis esse. Sed istæ dubitationes non sunt ad propositum. Prima quidẽ non, quia Arist. loquitur de infinito separato, in illo enim quicquid acceperis vnã habet rationem cum toto: modo dies & id genus sunt accidentia materialia, & non ad propositum. Secunda minime, quia loquit non in substantia prędicamẽtali, sed separata, in qua esse, hoc est, ratio, & res, idest, indiuiduũ idem est: quod quomodo contingat, in libro de Anima.

Dubitatiões non sunt ad propositum.

DILUCI. Per accidens igitur, id infinitum erit: quod si sic sit, dictum iam est antea nõ posse ipsum principium dici, sed illud, cui accidit, ceu aerem, aut par. Quare absurde ꝓferunt, qui tale id esse arbitrantur, vt Pythagorei dicunt. Simul enim infinitum ipsum substantiã faciunt, & partiunt.

G Refellit vnam r̃nsionem. Posset enim dici, ꝙ substãtia est infinitũ, quatenus sibi accidit infinitudo, quia magnitudo, aut numerus accidit sibi. Contra obijcit, primo qa tunc infinitum nõ erit per se principiũ, cum nullum accidens sit substãtiarum principium, sed per accidens rõne eius, cui accidit contra eos. Secundo, quia tunc hæc positio Platonis coincideret cum illa Pythagoricorum. illi enim substantias rerum ponunt numeros & magnitudines, & ita ipsi facient simul infinitum ipsum substãtiam, & partiuntur ipsum: quod absurdum videtur.

DILUCI. Verum hæc quidẽ forsitan inquisitio vniuersalis est magis, vtrum videlicet esse possit infinitum & in mathematicis, & in intellectilibus, & in his quæ nullam prorsus habent magnitudinem. Nos autẽ si sit in sensilibus, & his, de quibus doctrinam facimus, hoc est, vtrum in his sit

H vel ne infinitum corpus, quæ auctione proficiscuntur, perscrutamur.

Excusat se nunc Arist. & eligit qõnem propriã huic libro, & quę dicit, sunt manifesta per se. Ex ijs habes Aristo. abstulisse infinitudinẽ generatiui á toto genere separatorũ, & propterea nõ peripatetice sentiunt, qui Deum asserunt infinitũ esse. Propterea aĩaduersione dignum, vt in codicillo de infinitate primi diximus, Theologũ & Peripateticum non posse conuenire hac in qõne. Peripatetici enim quãtitatem duplicem autumant: molis, quę prędicamentaria est, iuxta quã res longa, lata, & alta, aut bina, aut terna, et id genus dicit: alterã vigoris, iuxta quã vna res põt agere aut pati. Has etiam Theologus concedit, verum Theologus quãtitatem vigoris mẽsurat, aut describit ab eo, in quod aut agit aut põt agere: Peripatetici ab eo in q̃d agit, siqdem quicquid Deus possit agere, agit. Tunc Theologus asserere cogit Deum esse infinitũ

Quid Arist. de infinitate primi. Differentia theologi a peripateticis.

Vide Sco. dist. 2. 1. q. 1. & 2. & sequaces.

vigore,

vigore, quia motum aliquanto velocē efficere potest, & non tñ quum velociorem in infinitum:& propterea dicit Deum esse talē. Peripateticus uero quia tenet Deum nō posse velociorē motum facere motu cœli, cōcludit illum esse finitum vigore: Rationes autē, quas Arist. aduersus Pythagoreos & Platonē fecit, oēs remouent infinitudinem à separatis, quæ est affectio quantitatis prædicamētariæ: eam vero quę est quātitatis vigoris tollere non videtur ex his rōnibus, verum de his latius in codicillo, & forsan in.8. huius Auer. autē ait, ꝙ si antiqui vellent infinitudinē esse accidens per se separatę substantiæ, veluti sunt qualitates primæ elemētis, proculdubio possent sustinere infinitudinē esse principium, veluti primę qualitates sunt:& ita vult ꝙ ratio Arist. nō valeat, nisi tenendo infinitum esse accidēs per accidens. Sed pace Auer. hæc defensio nulla est, quia siue sit accidens per se, siue p accidens, nunq̃ pōt esse principium per se, sed solum aut instrumentariū aut dispositorium. modo veteres infinitudinē constituerunt vt principale et per se principium, ideo ratio Arist. est efficax ad homines. Vlterius sumit Auer. cō.30. infinitum trifariam dici, aut in rebus intellectilibus, & hoc est metaphysicū: aut in rebus sensilibus, & hoc est physicū: aut in rebus mathematicis & medijs, & hoc est mathematicum & medium. Rectè igiť Arist. applicat considerationem ad res sensiles, quia hęc est propria Physico, pretermittit vniuersalē de infinito contemplationem, quia transcendit limites nostrę considerationis. Et hæc ex cōmento colligi possunt fructuosa.

Quæ Auer. cō.18.

Contra Auer.

Quæ Auerroes cō.30.

DILVCI. Ex ijs igitur logicè cōsideratis, videbiť vtiq; ipsum non esse. Si nãq; ratio corporis est superficie terminatum esse, neq; intellectile, neq; sensile vllum corpus erit infinitum.

Nunc de intento exequitur, primo per rationes cōes, quæ logicę dicuntur, propter rōnes postea dicendas. & textus apud Auer. resoluiť in syllogismos sic, omne corpus quod continetur ab vna superficie aut pluribus est finitum: omne corpus continetur vna aut pluribus superficiebus: ergo oē corpus est finitum. Minor prosyllogizatur sic, omne rotundū aut non rotundum corpus vna vel pluribus continetur superficiebus, rotundum quidem vna, nō rotūdum vero pluribus: sed omne corpus est rotundum aut non rotundum: igitur oē corpus est vna aut pluribus superficiebus contentum: quæ erat minor. De rōne solam minorē principalis syllogismi tangit dicens: Si nanq; ratio corporis est superficie terminatum esse, neq; intellectile neq; sensile vllum corpus erit infinitū. Quod vero ad verba attinet, rōnes hæ dicũtur logicæ, aut quia sunt per cōia pluribus scientijs, nam corpus hic cōiter accipitur, vt cōe intellectili, sensili, & medio corpori: aut quia rationes hę sunt probabiles, quoniam omne corpus siue rotundum, siue rectum, siue cuiusuis figuræ, esse terminatum est necessarium: sed ꝙ oē corpus sit tale, est verum, sed non per se notum. Aduersarius enim dicere pōt esse aliquod corpus, vt infinitum, cuius nulla est figura.

Syllō Auer.

Non est p se notū corpus omne terminatum esse.

DILVCI. At verò neq; numerus ita vt separatus & infinitus: numerus enim oīs aut id quod numerū habet numerabile est. Si igitur numerabile numerari pōt, etiam pertransiri poterit infinitum.

Idem syllogizat in quātitate discreta, & primo proponit conclusionē dicens, Neq; numerus ita vt separatus et infinitus esse pōt. & dixit ita vt separatus, quia ois numerus siue in ipsis vnitatibus fuerit, & sic est separatus: siue in ipsis rebus, hominibus, equis, bobus cōstitutus, & sic est cōiunctus: est igitur conclusio, ꝙ nullus numerus est infinitus, siue sit separatus siue cōiunctus. Deinde sumit vnam suppositionem, videlicet, ꝙ ois numerus & omne numerum habens est numerabile: & econtra, oē numerabile & numerum habens est numerus. Tunc syllogizat sic per impossibile, ois numerus numerari pōt: aliquod

Syllogism.

A infinitum est numerus: igiť aliquod infinitum numerari potest: cōclusio est impossibilis, & non propter maiorē, igiť propter minorem: & ita eius cōtradictorium est verum, nullū infinitum est numerus: & p consequens sequitur nullum numerū esse infinitum per conuersionē in terminis. inquit, Si igitur numerabile siue numerus ois numerari potest, tunc subintellecta minori inferi, etiā pertransiri pōt infinitū: & tunc arguas vt prius. Hęc ēt ratio est logica, aut quia ex cōibus pluribus scientijs, vt dicit Auer. nã hęc propositio, ois numerus est numerabilis, et oē numerabile in potentia pōt esse in actu, est cōis pluribus scientijs, vt Mathematicę & Physicæ. Aut quia hęc propositio nō est vera, nisi de numero quo aīa numerat, & non pro rebus numeratis, vel numerabilibus, vel distinctis, vt sunt partes alicuius cōtinui. Expositor aīt affectū vtrasq; esse dialecticas & non demonstratiuas. Prima q̃dē dialectica est, quia concedens corpus infinitum, non cōcederet de rōne corporis, terminari superficie. Secunda B vero, quia qui multitudinē poneret infinitā, non diceret eā esse numerum, vel numerum habere, quia numerus addit sup multitudinem rōnem mensurationis. Est enim numerus multitudo mēsurata per vnum, vt dicitur in.x. Metaphy. Mihi autem placet hæc moderatio.

Quæ expositor. S. Tho. hic.

DILVCI. Physicè verò magis considerantibus ex his, Neq; enim cōpositum, neq; simplex eē potest. Compositum quidē igitur corpus nullum est infinitum, si elementa multitudine finita sint: necesse est enim plura esse æquariq; contraria ipsa semp, & nō vnum ipsorum infinitum esse.

Hactenus logice, nūc Physice, & hoc proponit. Physice vero magis cōsiderantibus ex ijs patebit. Animaduersione digni, ꝙ Aristo. rem hanc disputat hic, & .3. Cœli: Hic quidem supponendo nō esse aliud corpus pter quatuor elemēta: nã opinio antiquorum erat ꝙ cœlum esset C de natura quatuor elementorum. syllogizat at si non sit aliud corpus præter elementa. cōsueuit enim procedere ex cōibus opinionibus, anteq̃ propriā inuestigat, secundo supponit elementa esse numero finita. In tertio verò de Cœlo, postq̃ in primo de Cœlo demonstrauit cœlum esse alterius naturæ ab elementis, & in lib.2. de Generatione, ꝙ nō sint nisi quatuor elementa, nō ex suppositione, sed simplr demōstrat nullum esse corpus infinitū. Et hæc est eā replicationis problematis in.3. illo de Cœlo. Quare in his rōnibus petit Arist. tanq̃ posterius declarā da elementa non esse infinita, vt dicetur in.2. de Generatione, & nullum esse corpus pter elementaria. Syllogismus igiť apud Themistium est hypotheticus diuisiuus sic, si sit corpus aliquod infinitum, aut compositum, siuē mixtum, aut simplex id erit. Tria igiť facit apud Themistium, quia primo, pbat ꝙ non mixtum, deinde remouet cauillum, tertio ꝙ neq; simplex. Quòd quidē igitur non mixtum, syllogizat sic: Si est mixtū aut ex oībus elementis, aut pluribus, aut vno. Probat primo ꝙ nō ex vno, qa D oē corpus naturale ingenitam atq; insitam quādam vim habet in se, vt vel caliditatē, aut frigiditatem, aut humiditatem, aut siccitatē, quare non pōt esse infinitum, quia sua vis erit ēt infinita, & ita cętera miscibilia destruet. inquit, Neq; enim cōpositum, neq; simplex esse pōt: compositum quidē igitur corpus nullū est infinitum, si elemēta multitudine finita sint: vt supponendū est, et qm̄ miscibilia debēt esse plura, inquit, Necesse est enim plura esse ad hoc vt sit mixtio, æquariq; contraria ipsa semper, & non vnum ipsorum infinitum esse: quia sic non mixtio, sed destructio esset. Non igitur potest corpus mixtum esse infinitum ratione vnius elementi infiniti.

Vnde philosoph' habeat ꝙ possit supponere elementa esse finita multitudine. Vide Egi. hic.

Mixtū corpus infinitum esse non pōt ratiōe unius elementi infiniti i eo existentis.

Nam, si ignis quidē sit finitus, aer verò infinitus: quãq; vnius corporis potentia minor sit illa alterius, atq; pars ignis æqualem aeris partē

vi exuperet, modo exuperatio illa numerũ habeat aliquẽ, infinitum nimirum corpus perspicuum est exuperare finitum, atq; corrumpere.

In translatione hac nihil adiecimus, nihilq; abstulim⁹, nisi q orationes malè in latinum sonãtes pręposteras fecimus, vt sensus clarior esset: vnde, qui barbaris afficerẽ translationibus, vtatur nr̃a pro explicatione vera Arist. Aristoteles igitur remouet cauillũ, vt paraphrasizat doctus Themistius. dicet enim quispiam, corpus infinitum esse, sed minori potentia constitutum q̃ finitum: nam & si magnitudo aeris exuperare magnitudinem ignis dicatur, vis tñ corporis minoris pollentior atq; amplior sit q̃ maioris. Soluitur, hęc rectè dici tunc, cum vtrũq; corpus finem habeat & terminum aliquem, id est cum vtrunq; finitum sit. Quum verò alterum fine careat, alterum nõ careat, ratio nulla est: & ita licet aer ille, q maior est igne, imbecillior sit igne, si tamen per adiectionem magnitudinis quantumlibet auctus fuerit, erit aliquando potestate æqualis igni, eo quòd pòterit maiorem etiam assequi si augeatur identidem. Quare, si in infinitum crescet, etiã in infinitum ignẽ excellet: & ita cauillus nullus est. Verba patent translationibus ipsis.

An rationes istæ concludant. Vide Gratiadeum Esculanum lec. 11. huius.

DILVCI. **Nec vnũquodq; infinitum esse potest, nam corpus quidẽ est, quod omni ex parte dimẽsionem habet: infinitum aũt indeterminate extensum est: infinitum profectò corpus per omnem erit dimensionem in infinitum dimensum.**

Probauit mixtum nõ posse esse infinitum, propterea quia fit ex vno elemenro infiniro, & soluit cauillum: nũc probat q mixtum esse non potest infinitum, quia omnia vel plura elementa eius sunt infinita, & hoc proponit dicens: Nec vnũquodq; elementorum, vel plura illoꝝ infinitum esse potest. Probat hoc enthymematicè assumens in antecedente duo, & inquit, Nam corpus quidem est quod omni ex parte dimẽsionem habet, vt longitudinẽ, latitudinem, & altitudinem: hoc est primum. Infinitum aũt est extensum indeterminatè, hoc est, sine termino & fine: hoc est secundũ. Ex his infert conclusionẽ, et inquit, Infinitum profectò corpus per omnẽ erit dimẽsionem in infinitum dimensum: Tunc supplenda est ratio, q videlicet nõ patitur secum aliud in mixto: et ita nec oĩa nec plura esse possunt infinita: nullum igitur mixtum esse potest infinitum. Sed dubitare solent vnde teneat consequẽtia hæc Arist. ex illis duabus sumptionibus. Auer. supplet vnam regulam cõem, videlicet q qñ aliquid fuerit cõpositum ex duobus, necesse est vt definitio illius compositi sit cõposita ex definitionibus illorum duorum, verbi cã: Quoniam corpis definitio, corpus est illud quod expanditur ad oẽs partes, & definitio infiniti est illud quod nõ habet finem, ex his sequitur q corpus infinitum extendatur ſm omnes partes in infinitum: & vult per partes sex differentias positionis, vt sursum & deorsum pro longitudine, ante & retro pro altitudine, dextrum & sinistrum pro latitudine. Addit Auer. vltra rõnem Arist. aliam, & inquit, Et si nos posuerimus infinitum esse in quadam parte sic, & quadam non, tunc vnum infinitum esse posset maius altero: nam posset addi sibi ex ea parte qua finitum est aliud corpus contiguum, & tunc congregatum ex ambobus erit maius quouis illorum: & ita propositum. Recentiores disputant contra Auer. an rõnes hę duæ valeant, & breuibus soluunt illas. Primam quidẽ eo quia definitio cõposira erit, corpus infinitum est corpus sine fine, habens tres dimensiones. Nam ex eo quia corpus habet tres dimensiones, & ex eo quia infinitum est sine fine, non q habeat dimensiones infinitas, sed est corpus sine fine: & habens tres dimensiones. Secundam verò, quia nihil prohibet infinitũ excedi ex ea parte qua finitum est. Contra hos fiunt multę captiunculæ, quę nõ sunt dignæ recitatione. Verum pro defensione Arist. &

Dubitatio Responsio Auer.

Disputatio recentiorũ.

E Auerro. sumendum est, infinitum quoties additur alicui reddere illud infinitum cui additur, & omne præsuppositum requisitum ad illius rationem, verbi causa: Si additur longitudini reddit lineam infinitã, si latitudini reddit longitudinem & latitudinem infinitas, quia esse non potest latitudo non pręsupposita longitudine: igitur, si additur altitudini siue corpori reddet altitudinem infinitam & oĩa præsuppositiua, vt latitudinem & longitudinem, quia non potest altitudo esse nõ præsuppositis latitudine & longitudine. Ex his apparet, vis rõnis Arist. & Auer. q non potest esse corpus infinitnm, quin sit omni ex parte infinitum: quia esse non potest corpus infinitum quin intelligatur infinitudo addi altitudini, & nõ potest addi altitudini quin addatur omnibus ꝑsuppositis, & ita quin sit omni ex parte infinitum: & hanc deductionem ignorant iuniores & reprehẽsores illorum. Ex his omnibus patet elementa ipsa actu remanere in mixto, aliter rationes Aristo. nullę essent.

Defensio Aristo. & Auer.

Intelligens istarũ rõnuꝫ vim, elementa ipsa actu remanere in misto nõ ambiget.

F DILVCI. **At verò neq; põt infinitum corpus esse vnũ ac simplex, aut simpliciter, aut vt aliqui sentiũt, id quod est præter elementa, ex quo hæc generant. Sunt enim qui hoc infinitum faciunt, sed non aerem aut aquã, ne ipsorum cætera ab infinito illo corrũpantur: habent enim inter se contrarietatem, qñ aer frigidus, aqua humida, ignis calidus sit: quorum si vnum esset infinitum, corrupta iam essent cætera. Propterea nunc aliud infinitum esse autumant, ex quo hæc sunt.**

Hactenus q infinitum nõ possit esse, aiunt. nũc q nec simplex. & primò proponit hoc, & inquit, At verò neq; potest infinitum corpus esse vnum ac simplex, hoc est, continuum & non mixtum: aut simpliciter, aut vt aliqui sentiunt id quod est præter elementa, ex quo hæc generant, vt posuit Anaximãder, qui constituit naturã quandam mediam inter ignem & aquã, vt vaporem. Hęc est intẽtio. Sed antequam rem prosequatur, probat nullum elemenrorum esse posse infinitum ad intentionem illorum, per hoc ne præ magnitudine virium suarũ reliqua corrumpat. Sunt enim mutuæ in elementis contrarietates, vt aer humidus, aqua frigida, ignis calidus. Si igitur vnum ex illis infinitum posuissent, videbant reliqua statim corruptum iri: est enim natura cõpertum, vt imbecilliora à ualentioribus obterantẽ: propterea dederunt aliud infinitum esse, ex quo hæc sunt, quod sit igni & aeri amphybium ancepsq;. Quod verò ad verba attinet, Arist. vult aerem esse frigidum, aquam humidam, aut quia nõ curat de exẽplis, aut fortasse in græcis codicibus est transpositio, & debet legi aerem humidum, aquã frigidam. De mẽte igitur veterum colligimus nullum simplicium posse esse ĩfinitum, restat disputemus de corpore medio siue amphybio, igni & aeri, siue de vapore, quod ꝓpter infinitum ex eo factam generationem asserũt infinitum esse: postea de elementis reddemus.

G

Vide etiam Iãd. q. 10. h⁹ Et Albe de saxo. q. 2. h⁹

H

DILVCI. **Sed impossibile est tale corpus esse, non solũ ex ea parte, quia infinitum est: (De hoc enim cõe quod dicitur, est dicendũ de omni similiter & aere & aqua & quouis alio:) sed ex ea parte, quia est tale sensile corpus, præter ea quæ vocãtur elemẽta. Omne enim in id dissoluit, ex quo etiam constat. Quare præter aerem, & ignem, & terram, & aquam, corpus hic aliud quoddam esset: quod quidem nullum apparet tale.**

Tale corpus medium amphybium aeri & igni potest duplr̃ impugnari. vno modo ex ea parte qua ponitur alterius naturæ ab elemẽtis, alio modo ex ea parte qua infinitum est. Confutat igitur ipsum, primò ex ea parte qua

ponitur

ponitur alterius naturę ab elemētis, quia ex ea parte qua ponitur infinitum, habet eãdem contradictionem, veluti simplex corpus quod ponitur infinitum: et hoc proponit & verba translata patent. Contradictio igitur ꝓpria est, si tale corpus amphybium esset, ex quo cuncta constarent, tunc resolutio aliquando fieri in illud apparet: modo, nullum apparet corpus præter elementa & mixtum: igitur tale corpus nullum est. Sed ambiges, Primò, quia Arist. negare non põt vapores, qui corpus sunt medium inter aerem & aquã, neq; exhalationem quæ amphybia est igni et aeri, vt patet in Meteoris: igit̃ tale corpus non est negandum. Secundò, quia in resolutione mixti nullum elementum purum videtur, quia elemẽta pura videri non possunt: igitur ratio Arist. posset esse cõtra Arist.

Dubitationes Prima.

Secunda dubitatio.

Dici potest ad primum, ꝙ Arist. non negat corpora illa media, sed vult nullum esse medium ex quo cuncta cõstant, quia in resolutione nõ videmus semper illud remanere. Ad secundam dico, ꝙ licet non videntur elementa pura, videntur corpora in quibus elementa pura prædominantur, ex quibus fiunt, & in quæ resoluuntur mixta: quicquid velint alchymici.

Solo prima,

Solo secũda

DILVCI. Neq; igitur ignis, neq; aliud quicq̃ elementorum infinitũ esse põt: Omnino enim & præter id qđ infinitum sit ipsorũ aliquod, vniuersum ipsum (quãuis finitũ sit) impossibile est aut esse aut fieri vnum quid ipsorum, velut Heraclitus sentiebat, dicens oĩa tandem cõuerti in ignem.

. Confutato corpore illo medio ex ea parte, qua ponebatur mediũ, nunc cõi ratione refellit oẽ simplex corpus infinitũ, siue sit medium siue elementũ extremum: et primò arguit cõtra corpus simplex: & syllogismus est, si aliquod elemẽtorum esset infinitum, tandẽ vniuersus mundus conuerteret̃ in illud. & hoc destruit dicens: Omnino enim & p̃ter id, quod infinitum sit ipsorũ aliquid, vniuersum ipsum (quãuis finitum sit) impossibile est aut esse aut fieri vnum quid ipsorũ: quasi dicat, ꝙ est impossibile vniuersum cõuerti in aliquod elementorũ, siue elementum sit finitum, siue infinitum, velut Heraclitus sentiebat, dicens oĩa tandẽ conuerti in ignẽ. Sic igitur vniuersum cõuerti in ignem, est non modo impossibile ex ea parte qua ignis esset infinitus, sed ex ea parte qua impossibile est simplr, & ita consequens est simpliciter impossibile. Propterea adiecit, & pter id quod infinitum sit ipsorum aliquid, quia siue aliquod ipsorũ sit infinitum siue non, vniuersum conuerti in aliquod ipsorum est simplr impossibile. Auerroes verò resoluit textum ad duas positiões: vna est ꝙ aliquod elementorũ est infinitum quicquid sit illud, alia est Heracliti, quæ ponit oĩa finita: sed quod aliquod eorum, vt ignis, excellit cętera viribus & potentia adeo vt demum oĩa corrumpat in suiq; naturam vertẽs: vult modo ꝙ Arist. cõtradicat primę positioni ponentis aliquod illorum infinitum. Secundæ verò contradicet in libro Cœli. & in meteoris: vbi probabit simplr mũdum non posse corrumpi. Hęc ex cõmento colligi possunt.

Quæ Auer. cõ. 46.

DILVCI. Eadem autem ratio & ad illud vnum conueniet, quod præter elementa Naturales faciunt: Omne enim in contrarium ex contrario, ceu in frigidum ex calido mutatur.

Nunc applicat eandẽ rõnem illi corpori medio, quod Naturales propter generationẽ autumant. Nam illud tale oportet habere quãdam contrarietatẽ ad ea elementa, quæ ex illo fiunt, siquidẽ omnis mutatio fit ex contrario in contrarium: Quare tale corpus medium ratione cõtrarietatis destruet cuncta, velut de elementis dicebatur.

DILVCI. Oportet ẽt hinc cõsiderare de quolibet, vtrũ esse possit vel nõ possit corpus aliqđ sensile infinitum. Quòd itaq; nullũ penitus sensile corpus

A esse possit infinitũ, hinc patebit. Nam oẽ sensile corpus alicubi esse aptum est, atq; locus est quidã cuiusq;, et idem partis ac totius, ceu vniuersę telluris glebęq; vnius, itemq; ignis & scintillæ.

Hactenus speciatim ꝙ nõ sit corpus infinitum probauit, nunc vniuersalius rem proponit, dicens: Oportet ẽt hinc considerare de quolibet, vtrum esse possit vel non possit corpus aliquod sensile infinitum. Hæc est intentio generalis de quolibet, qua quidem supposita petit duo: Primum, ꝙ oẽ sensile corpus suapte natura aptum est alicubi esse, cõtra etiam, cuiusq; corporis sensilis semper est locus quidam naturalis. Secundum est, ꝙ idem sit locus alicuius totius corporis sensilis & cuiusque illius partis; ceu vniuersæ telluris & vnius glebæ, itemq; ignis & scintillæ, Hæ sunt duæ petitiones, quas Aristo. in hoc processu cõstituit. Auer. autem addit tertiam, videlicet, quòd omne corpus habet locum naturalem, & locum nõ natu-

B ralem, ita vt in naturali quiescat, & cum est extra ipsum mouetur ad illum naturaliter. Hanc Arist. tacuisse asserit, quia sequitur ex secunda.

Vide & Bur. & Alber. de saxo. qõ. 11. huius.

Quæ Auerroes cõ. 48.

Quare, si id similare sit, aut immobile erit, aut semp mouebit̃: quod quidẽ est impossibile. Cur potius deorsum q̃ sursum, aut ad quẽuis locum moueret̃? Dico autem, vt si gleba sit, quorsum ipsa mouebit̃, aut vbi manebit? corporis enim similaris locus ipse infinitus est. Occupabit igit̃ vniuersum locum? & quonãmodo? quæ nã igitur ipsius quies? aut vbinam erit? & quis p̃terea motus? an vbiq; manebit? non mouetur ergo, aut ad oẽm locum mouebit̃: non ergo quiescet.

Mihi locus iste difficillimus est tam in græcis, q̃ in latinis verbis, videtur tñ mihi cum Themistio esse sic tex-

C tus introducendus. Si corpus vllum infinitum sit, aut ex partibus consimilibus cõstabit, quod gręci tum homogeneum, tum homoides vocãt: aut ex partibus disparibus, hoc est, mẽbris genere & natura differẽtibus, quod heterogeneum, aut anomoeon dicunt. Primò destruit ꝙ non homogeneum, quia vbi homogeneum, locus censebitur idem totius & partium, atq; æquè infinitus totius & partium. Tunc arguit, vt exponit Themistius, quare, si id similare & homogeneum corpus sit, pars illius subaudi aliqua, aut immobilis erit, aut semp mouebit̃. Ecce quomodo disiunctionẽ refert ad partem illius, nõ ad totum, vt Expositores blatterizant: asserit autẽ vtrunq; esse impossibile, quia tolleret̃ definitio naturæ, vbi alterũ quoduis siue motus siue quies tolleret̃. Et primò probat ꝙ nõ mouebit̃ pars illius, quia non est determinatum vbi assignare quo moueat̃, cũ locus sit infinitus: aut ipsam oportet moueri ad omnẽ illius infiniti loci partẽ. inquit, Nam cur potius deorsum q̃ sursum, aut ad quẽuis locum mo-

D ueretur? vt si gleba sit pars illa, quorsum ipsa mouebit̃? Sic igitur patet illam moueri non posse. Quod verò neq; quiescere, simili rõne declaratur, & inquit, Aut vbi manebit? corporis enim infiniti illius similaris locus ipse infinitus: est igitur si debet manere in qualibet illius infiniti loci parte, oportet illam occupare vniuersum locum illum infinitum, & hoc nõ videtur. Primò, quia non apparet quonam modo possit finitum quid occupare infinitum. Secundò, quia non videtur quænam sit illius partis quies, vtrum versus dextrum vel sinistrum, aut vbinam futura sit. Tertiò, non videtur quis fuerit ille motus quo peruenit ad partẽ illius loci in qua quieuit, an vbiq; manebit? non ergo mouetur, aut ad oẽm locum mouebitur: neq; ergo quiescet, & ita neutrum dici potest.

An hæc rõ philosophi sit sufficiẽs, vide Gratia deũ. & an infinitas corpi infinito sit cõquens violẽ tą. vide Gratiadeũ Bscu. lec. 9. huius.

An infinitum in actu implicet repugnãtiã ex terminis. Vide cano. q. 3. h'.

Sed dubitatur, primò quia per hanc cõem probarem terrã non esse: quia, si esset, vel eius aliqua pars est immobilis, vel semper mouebitur: nõ semper mouebitur, quia

Dubiones Prima.

non magis ad vnam loci totius partẽ quàm ad aliam. nõ quiescit per idẽ: igitur si ratio de infinito valet, & de terra vniuersa ac quolibet elemento valebit.

Secunda.

Secunda dubitatio est, quia dicerem infinitum esse, & nullã ipsius partem posse moueri, sed quiescere semper quiete totius. Dubitatio verò quam fecit nouus expositor, non est ad propositum: credit enim Arist. duxisse ad hoc impossibile, q corpus illud aut semper quiescet, aut semper mouebitur. Hæc non est ad propositũ, qm̃ syllogismus Arist. de parte illius procedit, & nõ de vniuerso illo. Propter hæc dici potest ad primam, q Arist. in ratione supposuit vnum esse locum totius & partis, & locum illius infiniti esse infinitũ, & q illius pars aliqua moueatur: modo non est ad propositũ de terra, qm̃ locus terræ est finitus, vt centrũ totius, ad quod quælibet pars mouebitur, si sit separata à toto: ac locus illius corporis est infinitus, ad cuius partem oẽm potest moueri pars aliqua: & omnis pars. Ad secundam dici potest saltem de possibili, posse aliquã partem moueri, vt Primo huius contra Parmenidem dixit: modò, hoc posito in esse, sequit̃ prædictum impossibile, vt dictum est, & hoc sufficit. Auer. autẽ, pace sua dixerim, locum hunc non rectè interpretatur, vt patet legenti ipsum: facit enim syllogismum diuisiuum trimembrẽ, & destruit illius quãlibet partem, vbi profectò in textu modo illo non legit̃, vt ex nostris & veteribus translationibus planè cõstat: sępe enim ex malis quas habebat translationibus, bonus Auer. dormitat.

(Margin notes: Egi. hic. Cõtra nouũ expositorẽ. Solutio. — Aduersus Auer.)

Dubitatio tertia. Vide & Burl. hic. Prima põ.

Dubitant iuniores, quia nõ videtur locum esse eundẽ totius & partis. nam tunc pars esset æqualis toti, quia locus est æqualis locato: igitur si idem esset locus totius & partis, idem esset æquale vtrisq, & ita illa essent æqualia inter se. Hic iuniores disputant inter se. quidam dicunt eundem esse locum totius & partis continuę toti, non tñ eodem modo: nam totius per se, partis verò per accidẽs. At partis discõtinuæ idem est locus per se, qui totius, ita vt scintilla ignis discontinua nõ situatur naturaliter, nisi occupet totum cõcauum ignis: vnde, si ad imaginationẽ nihil ignis esset in cõcauo præter vnam scintillam, illa se extenderet quousq totum concauum occuparet. Aristo. igitur loquitur de parte, quatenus illa est à toto discõtinua, quia per illam hoc modo sumptam syllogizat: nõ aũt de parte continua toti, cum illa vt sic nec per se moueatur, nec per se locetur. Hanc positionẽ (vt mihi videtur) iuste refellunt alij Iuniores, & maximè quo ad illud, quod concedunt de occupatione totius concaui facta ab vna scintilla. Primò, qa sic vnum minimum eẽt aptum occupare per solũ motum localem totum lunæ concauũ rarefaciẽdo se, quod nullus diceret. Secundò, quia tunc aliqua pars illius ignis, per solũ motum localẽ esset apta acquirere maiorem raritatẽ quàm sit summa, vt in casu vbi per imaginationem vniuersus ignis à concauo remoueretur, vna scintilla sola remanente: nam illa (vt dicunt) deberet se extendere per totum. Tertiò sequitur q vnũ minimum ignis per imaginationem effici posset æquale vniuerso igni, vt si remoueret̃ vniuersus ignis, solo vno minimo remanente. hæ rõnes rationales sunt vt mihi videtur. Non enim auribus boni viri sonat, vt scintilla vna ignis summe rara in propria sphæra existens, possit vniuersum concauũ occupare remoto vniuerso igne. Propter hæc aliter fingunt & (vt mihi videtur) deterius: volunt enim q remoto vniuerso igne, illa scintilla nõ occuparet totum, quia esset in toto cõcauo ratione partis, velut leo est in cœlo rõne aeris, qui tandẽ est in cœlo. Propterea Arist. vult, non q gleba moueatur occupando totum locum infinitum, sed sufficit ad illum sm̃ se totũ, vel sm̃ partem se habere. Sed hæc respõsio vitat vnum, sed incidit in peius: vitat enim illud absurdũ de occupatione totius, quàm faceret scintilla, sed reddit rõnem Aristo. imbecillam, nam dicerem partẽ illam semper quiescere, quia semper esse potest in parte totius loci infiniti: & sic esset in vniuerso loco, quia in illius parte: & generatim quicquid ipsi dicerent, nos responderemus rationi Aristo. Ego verò cum Themistio sentio, qui ita scribit, Non quòd eadem exequatatis moles sit vtrunq complectens, sed q quemadmodum ipsi toti supernus aut internus peculiaris est locus, sic item peculiaris et partibus. ecce quę inquit. Vbi primo debes scire, q si esset corpus aliquod naturale infinitum, ipsum esset naturaliter sursum & naturaliter deorsum, naturaliter in dextro & sinistro, & reliquis positionis differentijs: nam esset occupãs omnem locum, & ita cum debeat habere locum naturalẽ omnes hi loci essent sibi naturales. Ex his sequitur vt quælibet illius pars, vt scintilla siue gleba, etiam habebit sibi peculiarem oẽm illum locum, vt sursum & deorsum: quia idẽ est locus specie totius et partis in similaribus. Tunc quo ad propositionẽ Aristo. dico, q ipse vult eundem esse locum specie totius & partis, vt supernum locũ esse totius ignis & scintillæ, nõ autem eundem esse locum numero, quia scintilla rectè & naturaliter locatur, si in cœli ea parte collocetur, quæ est ad ortum, aut ad quemuis alium situm: sĩr gleba naturaliter est in loco si sit in interno situ, vbicũq fuerit. Quo verò ad rõnem, illa Arist. ratio videtur efficax, quia sumit partem aliquam illius discontinuam à toto, cum sit possibile: & arguit q erit semper in motu & semper quiescens: semper in motu, quia nunq̃ erit in loco sibi naturali tantum, quia cum idem sit locus totius & partis, & vniuersum illud habeat omnem locũ, etiã pars illa: et ita nunq̃ quiescet, quia nunq̃ erit in loco aliquo ita vt nõ sit apta esse in alio: & sic nunq̃ quiescet, quia nullibi põt quiescere, cùm nullus sit locus sibi naturalis solus. Et sic patet vis rõnis & sensus propositionis.

Idẽ est locus totius et partis nõ quidem cõtinuæ, sed discontinuę, locus inquã idem specie, non autẽ numero.

Propria Solutio.

Sin verò vniuersum ipm dissimilare sit, dissimilaria quoq; erunt loca ipsa: & primò qdẽ corpus vniuersi ipsius non erit vnũ nisi tactione. DCLVCI.

Confutat nunc alteram syllogismi partem: & probat, q vniuersum illud quod asserunt infinitum, non potest esse heterogeneum siue anomœon, hoc est, dissimilare, quia tunc loca partium vniuersi erũt dissimilaria: & hoc improbat primò quia tunc corpus vniuersi illius infinitũ nõ erit vnũ, nisi contactione: quod reputat impossibile. Quod verò ad verba græca attinet, vniuersum siue mundus græcè est πᾶν: Rationabiliter verò Arist. applicauit syllogismum ad vniuersum siue mundum, aut quia antiqui infinitum, quod posuerunt, voluerunt esse mũdum, vt Primo Cœli habetur: aut quia si habetur ipsum mundum non posse esse infinitum, de quo magis videtur, statim habebitur nullum aliud esse posse.

Deinceps illius partes, aut specie finitę sunt, aut infinitæ. Finitę quidẽ etiam esse nequeunt, erunt enim aliæ quidem infinitę, aliæ verò non infinitæ, si vniuersum infinitum sit, vt ignis, aut aqua. Sed tale corruptio esset in cõtrarijs ipsis, velut antea dictum est. Et propter hoc Nullus Naturalium, infinitum ipsum vnumq; ignem, aut terram fecit, sed aut aquam, aut aerem, aut horum medium, quoniam horum locus manifeste determinatus erat. At illa vtrobiq; eẽ possunt, sursum videlicet & deorsum. DCLVCII.

Quia ratio tacta videtur non esse absurda, & quia posset concedi infinitum esse, & non vnum simpliciter, sed contactu, vt concedunt de mundo: hac de cã facit secundam rõnem, & erigitur sic, Partes illæ dissimilares, hoc est, diuersæ genere siue specie, aut numero finitæ sunt, vt quatuor, vt est rei veritas, aut numero infinitæ. Primò ꝓbat q esse non possunt numero finitę, vtpote quatuor, quia oportet vt alię illarum sint finitæ, alię infinitæ, si debet vniuersum esse infinitum: non enim potest aliquod vniuersum infinitum esse, nisi partibus numero constet infinitis,

infinitis, aut numero finitis, sed dimensione infinitis: & ita oportet vt aliquæ sint finitæ, vt ignis & aqua. Modò hoc esse non põt, quia tale siue talis concessio poneret cętera finita corrũpi & sola infinita remanere, vt dictũ est. Confirmat hoc à signo, quia Nullus Naturaliũ posuit ignẽ & terram infinita, & cũ quia contraria, ne præ nimia magnitudine cætera corrumperet, tũ quia loca ipsorũ determinata sunt, vt deorsum terra, ignis sursum: intermedia verò quia nõ contraria, & quia loca sunt non ita determinata, posuerunt infinita. Quę rõ docet non posse esse aliquod elementorũ infinitum, quod sit pars dissimilaris illius vniuersi: quia cętera corrũperet. propterea ait: Qm̃ horum. s. ignis & terræ locus manifeste determinatus est, vt ignis supnus, terræ infernus. At illa videlicet intermedia vtrobique esse possunt, sursum videlicet & deorsum, cũ sint grauia & leuia respectu. Sic igitũ patet partes dissimilares vniuersi infiniti, non posse esse numero finitas.

Vid & Bur. hic.

At si infinitę & simplices sunt, erũt et loci infiniti & elemẽta infinita. Qđ si hoc esse neg̃at, erũt & loci finiti, & vniuersum finitũ sit necesse est.

B

Nunc destruit aliam partem, & probat partes illas dissimilares non posse esse infinitas. Nam, cùm illæ sint partes vniuersi, erunt elementa & simplicia corpora. Modò nec loci, nec elementa, esse possunt infinita: quod nũc petit vt posterius declarandum.

Impossibile nãq; est, vt nõ cõęqua sint locus & corpus. Neq;. n. locus vllus simul maior esse põt, q̃ quantũcũq; esse põt corpus. neq; corpus maius q̃ locus ipse: nã aut vacuum aliq̃d erit, simulq; cũ hoc corpus non infinitũ, aut corpus aliquod erit, quod nusq̃ aptum natum est esse.

Quo quidẽ ad translationẽ, in græcis codicibus inuenimus verba Aris. trãsposita, veluti à Græcis expositoribus habemus: ideo rectè verba & orationes latinas fecimus, nec quicq̃ prætermisimus. Quo verò ad sensus, quia ex infinitate corporum conclusit infinitatẽ locorum, vt ostenderet esse id non iniuria factum, docet qualem corpus & locus inter se rõnem habẽt, quæ ex trãslationibus nostris est manifesta. Ex omnibus his Auer. in calce commenti colligit syllm, quem Aris. intendit, qui sic cõponitur: omne quod est in loco sibi æquali, est finitum, qm̃ infinitum non dicitur æquale: omne corpus simplex est in loco sibi ęquali: igitur omne corpus simplex est finitum.

C

Quæ Auer. cõ. 49.

Sed hic emergunt dubitationes, quę ex verbis commenti solui possunt. Prima est vnde valeat illud enthymema, sin verò vniuersum ipsum dissimilare sit, hoc est, partium diuersæ speciei, dissimilaria quoq; erunt loca ipsa? Respõdet Auer. & inquit, & ista propositio apparet ex hoc, quia omne corpus simplex habet locum naturalem: vbi igitur vniuersum esset corpus heterogeneũ, eius partes essent elementa diuersa specie, & corpora simplicia: modò vnicuiq; corpori simplici locus competit peculiaris & vnus. Secunda dubitatio est quia ipse ponit partes talis vniuersi esse contrarias, quod falsum est de cœlo ipso, cui nihil est contrariũ. Respondet Auer. & hoc non est verum nisi de corporibus quæ mouẽtur motu recto, & hoc significat q̃ perscrutatio eius hic, est de hac natura, qm̃ non apparuit hic aliam naturam esse. Sic igitur dictum Arist. est verum, supposito cœlo esse eiusdem naturæ cum elementis, donec res hęc perficietur. 3. Cœli. quo fit vt cœlum ipsum habeat aliquid contrariũ.

Prima dubi.

Scđa dubĩ.

D

Solõ Auer.

Tertia.

Tertia dubitatio est, quare loca ignis, & terrę sunt terminata, atq; nullo modo conuenientia: at loca mediorum sunt indeterminata, cũ aquæ sursum & deorsum ferãtur, similiter aer? Respondet Auer. hoc pro tanto esse, quia ignis non habet nisi leuitatẽ tantum, terra grauitatem solum: ideo loca eorũ sunt definita & valde cõtraria, aqua verò & aer habent vtrunq;. s. grauitatem & leuitatẽ: aer enim est leuis in loco aquæ & terræ, & in grauitate assimilatur aquæ, in leuitate autem assimilatur igni. similiter est aqua, vt quæ grauis in loco ignis & aeris, & leuis in loco terræ. Sic igitur ignis & terra definita habent loca, quia simplices habẽt motiuas qualitates, intermedia verò indistincta, quia qualitates habẽt mixtas. Sed hic dubitatur, quia tunc aer & aqua cõponerentur ex terra & igne. propterea Auer. 4. Cœli cõ. 26. inquit: Et nõ est intelligendũ ex hoc quod dicit, q̃ duæ potentiæ existunt in medijs his, quẽadmodum contraria existũt in medio. verbi gratia, sicut album & nigrũ existunt in rubro, qm̃ si ita esset, tũc aqua & aer cõponerentur ex terra & igne: sed est intelligendum, q̃ duæ potentiæ existunt in eis scđm cõparationem, ex quo nõ sequitur vt sint cõposita & reliqua. Simplic. verò autumat media elementa composita ex extremis, & mixta esse etiam ex qualitatibus extremis: quæ res in libro Destructio Destructionum disputata est disputatiõe prima, in solutione vndecimi dubij, sed in libro cœli disputabitur melius, quia hic res hæc obiter tacta est. Dubitaretur ẽt quarto, cur addidit positiõem hanc de elementis, videlicet q̃ extrema non possunt esse infinita, sed media sic? Respondet Auerro. positionem hanc esse additam, aut vt ab illa sumat vnum cõtrarium corrumpere alterum cum sit fortius illo, aut vt habeat illa esse finita ob locorum determinationẽ, vt fuit dictum in textu. Hæc ex commento colligi possunt.

Solõ Auer.

A

Replica.

Rñsio Auer.

Rñsio Simplicii.

Quarta.

B

Rñsio Auer.

DILVCI.

Anaxagoras verò de ipsius infiniti q̃ete absurdè loquitur: asserit enim infinitum ipsum seipso firmari, idq; ex eo euenire, quia in seipso est, quando nihil aliud ipsum contineat: quasi vbi aliquid sit, ibi esse aptum consistere.

Anaxagoras enixus est reddere causam, cur imensum illud chaos imobile esse voluerit. Asserebat enim chaos illud infinitum seipso fulciri, idq; ex eo euenire, quia in se ipso est, quippe cum nihil aliud ipsum contineat: quasi vbi aliquid sit asserens, ibi esse aptum cõsistere: & sic euitare est enixus quæstionem.

C

Sed hoc non est verum. nam esse potest aliquid vi alicubi, & non vbi aptum est esse.

Sed Aris. hoc absurdum refellit. primò, quia illius fundamẽtum est falsum, nã non eo loci, in quo quæq; res est, semper naturalis est quies. potest. n. inuita atq; vi res aliqua aliquo loco detineri, in quo naturaliter non quiescit, vt lapis in tecto pendens: & sic fundamẽtum falsum est. Auer. aũt reducit fulcionẽ Anaxagoræ ad oppositũ. arguit. n. ipse sic. Infinitũ non habet locum ad quẽ moueri possit: igitur quiescit: quiescit alicubi: igit̃ aptum est quiescere ibi: aptum quiescere ibi, igitur naturaliter quiescit. Reducit igitur argumentum in contrariũ, quia propter carẽtiam loci, in quẽ moueri possit, non debemus arguere nisi quietem violẽtam, vt si gleba descenderet vsq; ad culmen castri, & ibi detineret, patet eam ibi vi quiescere. Tunc ad formam dicerem, infinitum si esset, quiescere ob carẽtiam loci ad quem moueri potest. sed negatur, si quiescit, q̃ sit aptum quiescere ibi, quia potest aliquid vi detineri. Hæc ex calce commenti colligi possunt.

Quæ Auer. cõ. 50.

An verum sit q̃ infinitas corporis infinito sit causa quietis violentę & non quietis naturalis.

Vide Gratiadeũ Escu. lec. 9. huius.

D

DILVCI.

Insuper etiam, quãuis quia maximè non mouetur totum, ob hoc q̃ in seipso firmatur, atq; in seipso est, immobile esse necesse est: propter quid tñ non est aptum moueri dicendum erat. Non enim sat est hoc modo dicendo euadere: hac nanq; ratione fieri potest etiam aliud quodius corpus non moueatur, nihil tamen prohibeat esse aptum moueri.

Secundò reprehendit Anaxagoram quo ad aliud. arguebat enim, chaos illud infinitum in seipso firmaẽ, atq; in seipso est: igitur est immobile. obijcit modo Arist. dicens: Propter quid tamen non est aptum moueri dicendum

An si eẽt simpliciter infinitum ipsum esset mobile.

dum

Vide Grasiadeũ Escu. ec. 9. huius.

dum erat. Non enim dicēdo modo illo, quia in seipso est, fat est euadere: hac nanque ratione fieri potest etiam aliud quoduis corpus non moueatur, nihil tamen prohibeat esse aptum moueri. Igitur dicta causa nulla est.

Etiam, cum terra non fertur nec si infinita esset, quatenus coerceretur à medio, tunc non, quia nō est aliud ad quod fertur, in medio ipso quiesceret, sed quia non hoc pacto apta est ferri: liceret tū dicere terrā seipsam fulcire. Quòd si neque in terra existente infinita hoc causa esset, vt ipsa sit in medio, sed quia grauitatem habet, quę quidem grauitas manet in medio: similiter infinitum ēt manet in seipso, ꝓpter quandā aliam causam, & nō quia infinitū est, atque seipsum firmat.

Tertiò reprehendit Anaxagorā quo ad aliud. assignabat enim causam, cur infinitum non mouetur: & dicebat hoc ex eo esse, quia non erat locus extra ipsum, ad quem moueri posset. & ob hoc dicebat ipsum naturaliter quiescere. Contrà obijcit, dato ꝙ terra nō moueatur, & sit infinita, & coherceatur à medio, quatenus vltra ipsum tēdere non potest, non propter hoc ipsa quiesceret, quia extra eā non est locus ad quem moueri sit apta, sed ob grauitatem, quæ suapte natura facit quiescere in medio: igitur infinitū ipsum non ex eo quiescit, quia infinitum non habet locum extrà ad quē moueri possit, sed propter aliam quandā causam. Sed quia verba fuerunt in græcis codicibus non parum obscura, vt translationes clariores sint, lege literam, etiam cum terra non fertur, quatenus cohercetur à medio: neque si infinita esset, ferretur ēt quatenus cohercetur à medio, extra quod nullus esset locus ad quem moueri possit: In medio tū ipso quiesceret, non quia non est aliud ad quod ferreť, sed quia non hoc pacto apta est ferri: reliqua verba trāslationibus pspicua sunt.

Quo ad verba.

Nolo tū ignores me nōnulla verba mutasse, vt sensus clariores fierent: vt verbū illud Modò, nā græcè est μέντοι, quod licet sonet sed, ant tū, hic nullo modo illud sonare pōt. Amplius verbum illud, Tunc græcè est ἀλλά, quod latinè sonat sed, hic verò sonat tunc, vt mihi videtur: relege iacet trāstuli. Sic igitur vis rationis est, terra vbi infinita esset, quiesceret in medio, & non propter infinitudinē, sed propter grauitatē, quę à propria specie quiescit in medio: igitur, si vniuersum infinitū esset, quiesceret non propter infinitudinē, sed aliam ob causam: & ita Anaxagoras absurdè ratiocinatus est in huius rei causa.

Sēma rōnis.

Quæ Auer. cō. 51. Prima ratio Auer.

Ex verbis Auer. in præsenti cōmento colligūtur tres declarationes huius rationis. Prima est, quia accidūt quiescenti quatenus est quiescens, non sunt causæ per se quietis: sed finitudo & infinitudo accidunt quiescenti quatenus est quiescens: igit̄ non sunt per se causæ quietis. Minor patet, quia non est differentia in terra quo ad hoc, ꝙ sit finita aut infinita, in dādo ꝙ medium est causa quietis terræ, qa siue sic siue non, ipsa terra quiescit in medio, qa grauis, quod à specie in medio residet. Secūda est, quod est causa quietis violentæ, nō est per se causa qetis naturalis alicuius: sed infinitudo est causa quietis violentę, qa facit quiescere oēm locum violēter occupando: igit̄ non est causa quietis naturalis per se. Tertia ratio quæ tangitur in calce commenti est ad impossibile, si infinitudo est causa quietis per se, tunc omne quod quiesceret, ꝓpterea quiesceret, quia esset infinitū. Tenet consequentia, quam per se est de omni & necessario, vt dicitur Primo Posteriorum. Hæ tres rationes colligi possunt in commento.

Secunda rō.

Tertia rō.

DILVCI.

Insuper ēt perspicuum est partem quāuis eodem modo quiescere oportere. nā vt infinitum in seipso manet sibiipsi innitens, sic ēt omnis ipsius pars, quāuis sumpseris, in seipsa manebit: si quidem totius & partis similaria loca sint, ceu

E vniuersæ terræ atque glebæ atque glebæ idē est locus infernus, ignis præterea totius & scintillæ ille qui supernus. Quare si ipsius infiniti locus sit in seipso cōstitutus, etiam partis idem erit: quo fit, vt in seipsa sit.

Quarto confutat id, quod Anaxagoras dixit, videlicet ꝙ infinitū est in seipso, & ideo quiescit: contra arguit (vt mihi videť) hypotheticè à destructione consequētis sic, si totū illud infinitum est in seipso, vti in loco, tūc quęlibet eius pars erit in seipsa, vti in loco. Tenet consequentia, quia in homogeneis vnus est locus totius & partis. Consequens est impossibile, quia pars non occupat oēm locum, vti infinitum illud. Auer. aūt hanc propositionem, videlicet, idē est locus totius & partis, intelligit ꝙ pars sit separata à toto, & idē specie & non numero, quia totius locus est maior, partis minor. Hanc interpretationem sumpsit à Themistio, & si qs verba bene obseruet,

Quæ Auer. cō. 51.

F est in textu. ait. n. Aristo. Totius enim & partis ὁμοειδεῖς sunt loci. verbum n. ὁμοειδεῖς græcè, sonat latine eiusdē speciei aut similes specie, quod nos transtulimus similaria loca, vt vteremur vno verbo ad vnū verbum: sed de hac re antea satis dictum est. Sic igitur completa est prima via, qua improbatur infinitum ex parte loci.

Dubitare solebam in pueritia, vtrū dato infinito possit sibi competere locus. Nouus expositor (quē alias defendebam) opinať ꝙ infinitum, vt corpus quantū, est in seipso, vti in loco mathematico, non tū, vt infinitum, est in seipso tanquā in loco naturali. Sed hæc rñsio non placet. quia aut loquiť de loco per se, aut de loco p accidens. Si loquiť de loco per se, sic est falsum tā vt corpus naturale, ꝙ vt corpus mathematicum, qm nihil est extra ipsum quod possit esse locus eius. Si loqtur de loco per accidēs, etiam infinitum ipsum est in seipso per accidens, vt corpus naturale, vt diceř de amphora vini, quę est in amphora vini. 4. huius. Propterea solitus erā aliter dicere, ꝙ tertio

Dubiū Egi. hic.

Rňsio pria.

Confutatio. Quō hęc rō sit cōtra Anaxagorā. Vide Egid. hic.

Secunda rñ.

G oēdo vniuersum locari per se per ceotrū, vt tenet Auer. in. 4. huius cō. 43. & 45. teneri pōt tale infinitū esse in loco per centrū eius, vt de vniuerso sentit Auer. Tenendo verò positionem ipsius Them. ꝙ vniuersum est in loco per partes, hoc est, quia partes sunt in loco per se: sic teneri potest infinitū esse in loco per partes, quarū vna esset in alia, & sic in infinitum: veluti ignis in sphæra lunæ, & hæc in sphæra Mercurij, & sic in infinitū. Sed Arist. confutauit locum per se, vt ex rationibus perspicuum est: verum res hæc eget vlteriori contemplatione, sed nūc satis.

Infinitum, si sit, loc° erit eius centrū.

Omnino autem patet fieri non posse, vt simul corpus aliquod dicatur infinitū, & locus aliquis tribuať corporibus, si omne corpus sensile aut graue sit, aut leue, & si quidem graue ad medium suapte natura feratur, leue verò si sursum: nam infinitum etiam corpus necessario sic erit: At fieri non pōt aut vt vniuersum vtrum-

DILVCI.

H uis, aut vtrunque subeat dimidium. Quo nanque modo illud diuides, aut quo pacto ipsius infiniti erit hęc quidem pars supra, illa verò infra, vel vltima, vel media erit.

Hæc est secunda ratio sumpta ab ipsius corporis naturalis proprietate: & potest sic cōponi, omne corpus naturale fertur aut sursum, aut deorsum: infinitū per te est corpus naturale: igiť fertur aut sursum, aut deorsum. Maior patet per hunc syllogismum, quia omne graue deorsum, omne leue sursum ferť. sed omne corpus naturale est graue vel leue: igiť omne corpus naturale fertur aut sursum aut deorsum. Modo, cōclusio est impossibilis, videlicet ꝙ infinitum ferať aut sursum, aut deorsum, & hoc inqt: At fieri non pōt aut vt vniuersum vtrūuis, hoc est alterum duorum, vtpote aut graue tm̄, aut leue subeat, aut vtrunque

vt vtrunq; simul dimidium, graue videlicet, & leue subeat. Nā quonā modo illud diuidet: aut, pro hoc est, quo pacto ipsius infiniti erit, hæc quidē pars supra & leuis, illa verò infra & grauis, aut vltima media, quæ sit grauis vel leuis. Hoc enim fieri non potest, cū in ipso infinito nihil sit prius nihil postea: & ita nihil medium: & hoc pacto litera resolui potest in syllogismos.

Quæ Auer. cō. 13.

Infinitū nec graue ne. leue est, neque ex his mistū, nec sursum, vel deorsum ferri potest.

Auer. verò in præsenti cōmento declarat tria aliquantulum vltra literam. Primū est, q̃ neq; sit graue neque leue: nā si esset graue, tunc in rerum natura nullum aliud est corpus leue: nam infinitum totum occuparet, & nihil aliud extra se pateret, simili ratione tale infinitū esse non potest præcisè leue, q̃a nullum aliud in mundo esset graue. Secundò declarat non posse esse s̄m dimidium graue, & s̄m dimidium leue, q̄m impossibile est diuidere infinitum in duo dimidia æqualia, cū primo, quia vtraque pars esset infinita, & ita pars æqualis toti, tū secundo, q̃a vnum infinitum esset extra aliud, q̃a alterum dimidium quod est infinitum, est extra aliud ēt infinitum. etiā tertio, quia infinitū est quod s̄m omnem dimensionē est tale, vt disputatū est supra. modo nullū dimidium pōt esse s̄m oēm dimēsionem tale. Tertiò declarat, q̃ infinitum non potest moueri neq; sursum neq; deorsum, q̃ā sursum & deorsum sunt termini motuū: modo infinitū non mouetur nisi motu infinito. Ait tñ sursum & deorsum esse fines motuū finitorū patere per se, sed in libro cœli declarat ad maiorem confirmationē, si id est manifestū per se, aut ad probandū si est per se ignotum: quicquid tñ sit videtur reponi inter per se nota. Hæc colligunt ab Auer.

DILVCI.

Præterea omne corpus sensile in loco est, loci verò differentię ac species sunt, sursum & deorsum, antè & retro, dextrum ac sinistrum: quę quidem nō solum nostra ex parte sunt positione, sed in ipso vniuerso distinctæ: at tales ipsi infinito inesse non possunt.

Tertiò arguit ex parte loci differentiarum sic, omne corpus est sursum aut deorsum, ante, aut retro, in dextro aut in sinistro: sed nullū infinitum esse potest in aliquo horum: igit̃ nullum infinitum est. Minorē supponit vt notam, maiorem probat, quia hæ sunt differentiæ loci.

Quæ Auer. cō. 14.

Auer. vero præsenti cōmento parte illa, sed, si intellexerimus, facit digressionē. vbi debes scire, vt dicet̃. 4. huius cō. 5. q̃ differentiæ loci possunt dupliciter considerari, aut vt partes, aut vt differentię, siue species, hoc est, vt vbi atq; termini motuū. Si vt partes, sic sunt in ipso vniuerso naturaliter distinctæ: q̄m mundus habet dextrum & sinistrū, ante & retro, sursum atq; deorsum: dextrum quidem mundi ortus est, sinistrū occasus: ante vero culmen, retro vero imum: sursum vero austrum, septentrio deorsum, vt declarat̃. 2. cœli cō. 15. Si vero vt termini motuū, siue vt vbi, hoc est, vt species vel differentiæ, sic duę tantum sunt natura distinctæ, videlicet sursum cœli, hoc est, concauū, deorsum centrum, cæteræ vero ad nos habentur. Quærit igit̃ primo cum asserit loci differentias esse sex, quid ipse velit, an partes, an vbi siue species: & probat primo, q̃ non intelligit vbi siue species, q̃a tunc loci differentiæ erūt sex, contra ea quæ dicta sunt in libro Cœli, vbi dictū est illa esse duo tm̄, sursum, s. & deorsum. Posset r̄nderi huic, q̃ duæ sunt species naturales, sed sex quo ad nos. contra obijcit & inquit. Et ipse expressit hic, q̃ istæ differentię sunt naturaliter, non positione: igit̃ expositio nulla. Propterea epilogādo rationē inquit, Quare si itellexerimus per sursum locū ignis & aeris, per deorsum locū terræ & aquæ, vt exponunt Them. & alij & ipse, sequit̃ quęstio hæc, siue hoc impossibile, q̃ dextrum & sinistrū, ante & retro sint loca naturalia in mūdo: contra declarata in Cœlo & Mundo. deinde ibi: {Et si intellexerimus.} Arguit ad oppositū & probat, q̃ per eiusdem sex differentias non pōt intelligere partes, quia tūc

Vide & Burle. hic.

Positiōis differentiæ, vel sumuntur vt partes, & sic determinant̃ in vniuerso naturaliter. vt autē sunt species vbi, vel termini motus, tantū duæ ex illis in vniuerso terminatę sūt, videlicet sursum & deorsum, cæteræ vero tm̄ respectu nr̄i.

A dictum istud nō esset verū, nisi de corporibus animatis, vt habet̃ in libro cœli: sola. n. animata habent has sex loci partes: & ita quęstio videt̃ ambigua p̄ vtraq; parte, deinde ibi: Ad hoc aūt, Soluit: & licet quid velit Auerro. nō pateat, tñ (vt mihi apparet) velle videt̃, q̃ hæc sex insunt corporibus vt partes, & ita nō differentias positionis, sed partes intelligit. Et pro intellectu verborum debes scire q̃ hæc sex, vt partes īdistinctę, insunt oībus corporibus per se & absolute, & non in respectu: per se quidem, quia omne corpus mundi est aut dextrum aut sinistrum, aut genus: non in respectu vero, q̃a vt partes sunt aut mēbra aut virtutes, vt dicemus in. 4. vt vero partes oppositę, videlicet dextrū & sinistrum, ante & retro, sursum & deorsum: quia vt sic opponunt̃, absolute quidē solis animantibus cōpetunt artificiolis per similitudinem, naturalibus corporibus per respectū: & ita vt partes insunt oībus per se, vt oppositæ solis animātibus inesse vident̃, cęteris aut similitudine aut respectu: & hoc inquit.

Solu. Auer.

B Ad hoc aūt dicamus q̃ istæ partes, subaudi non opposito modo sumptæ, insunt per se omni corpori, & nō in respectu horū, siquidē absolute omne corpus aut dextrum aut sinistrū aut id genus sit: sed hæ quatenus oppositę, dextrū & sinistrum, & sursum & deorsum, ante & retro, & quatenus sunt naturaliter distinctæ, nō inueniunt̃ nisi in rebus animātibus: & ita partes hæ, vt indistinctę, sunt in cunctis, vt oppositæ & distinctæ non nisi aīantibus competunt. Tunc ad propositū, hæc sex infinito non insunt, neq; quatenus partes neq; quatenus oppositæ, applicat s̄niam verbis, & sermo patet. Deinde ibi: Sed quęret aliquis. mouet circa solutionē aliam q̄ōnem, nam ex textu isto videt̃ q̃ mundus sit in loco, q̃a asserit hæc sex esse distincta in toto. i. mundo: modo nō possunt esse hęc distincta in toto, nisi ille sit in loco: at in. 4. huius dicit mūdum non esse in loco nisi per accidens, igit̃ est cōtradictio. Respondet Auer. q̃ licet mundus nō sit in loco per se, quia tñ istæ differentiæ loci sunt per se in partibus mūdi, ideo

Mūdus q̃ō est in loco.

C mundus est in loco rōne partium, vt videbit̃ in. 4. est igitur solutio q̃ ista sex quatenus partes oppositæ in loco, sunt in mundo partiū, non per se quatenus mūdus: & ratione partium mundus est in loco. Animaduersione dignum, in mūdo has sex virtutes esse quatenus sunt animæ potestates, q̃bus ipsa incipit motū, terminat, continuat, atq; circūuoluit: nā cœli & vniuersi aīa per dextreitatis vim, motū incipit, propter illā sinistreitatis, ipsum terminat, per illā anterioris, continuat motum, per illam posterioris circumuoluit, per sursum ac deorsum vti per axes motū sustentat: sed de his in. 4. Hæc nūc dicta satis.

Nota positionis differentias quomodo motū respiciant.

DILVCI.

Etiam simpliciter impossibile est locum infinitum esse: in loco autē est omne corpus: impossibile est corpus aliquod infinitum esse. At verò quod alicubi est, in loco est: & quod in loco est, alicubi est. Si igitur infinitum quantū esse non potest, (nam quantum erit quoddam, vt bicubi-

D **tum aut tricubitum, hæc enim significat ipsum quantum:) sic & quod est in loco, id alicubi est, hoc est, aut sursum aut deorsum, aut in aliqua alia differentiarum sex, quarum vnaquæq; finis est quidam. Quòd igitur actu corpus infinitum non sit, ex his perspicuum est.**

Quarto Arist. syllogizat sic, impossibile est locū infinitum esse: omne corpus est in loco: igit̃ impossibile est corpus aliquod infinitū esse. Probat maiorem, & huius probatio consistit in hoc, si locus est infinitus, aliq̃s locus est infinitus, vt si quantum est infinitū, aliquod quātum est infinitū. Sed nullus locus est infinitus, quia neq; supremus neq; infernus, neq; aliq̃s id genus, q̄m quilibet est finis alicuius distantiæ: quēadmodum etiam nullum quantum est infinitū, vt neq; tricubitū, neq; bicubitum. Igitur locus

An possit esse aliqd' corp' actu infinitū. Vide Iād. q. 10. huius. & Alb. de sixo q. 2. huius.

tur locus

tuit locus non infinitus: quæ fuit maior, vnde pbationem hanc ponit hoc modo, At verò quod alicubi est, in loco est, & è contra etiã, quod est in loco, est alicubi, hoc est, in aliquo loco: veluti supple si quãtum est infinitum, quantum erit quoddam, vt bicubitum aut tricubitũ, (hæc.n. vti species significat ipsum quantum, quod est genus) sic & quod est in loco, id alicubi est, hoc est, aut sursum aut deorsum, aut in aliqua alia differentiarũ sex, quarũ vnaquæq; finis est quidã alicuius interualli, vt locus sursum finis est spatij à centro ad concauum, & similiter alij. Epilogat, & sermo patet.

Quæ Auer. cõ.51.

Auer. vero de textu facit duas partes, quarũ primam resoluit in duos syllogismos hoc modo, nullus locus est infinitus: omne corpus est in loco: igit nullum corpus est in loco infinito, Secundus est, nullũ corpus est in loco infinito: omne infinitũ est in loco infinito: igitur in secunda figura, nullũ corpus est infinitum. Maiorẽ primi syllogismi vult pbari in textu dupliciter, primo sic, oĩs differentia loci est finita: supius & inferius & id genus sunt differentiæ loci: igitur finitæ sunt. Secundo sic, omnis species loci est finita: superius & inferius et id genus sunt species loci: igitur finita sunt. Hæc est vna expositio Auer. Alia expositio vult per illa sex, non species sius differentias loci, sed partes integrales, quas vbitates vocat. & tunc syllogismus est, omne, cuius partes sunt in loci partibus finitis, est finitum: omne corpus sensile est cuius partes sunt in partibus loci finitis: igitur omne corpus sensile est finitum. Hæc sunt, quæ ab Auer. colligi possunt.

Reprehẽsio.

Sed hæc expositio, vt mihi videt, licet sit vera, non tñ est ad textũ: primo.n. in textu non est nisi vnus syllogismus, & probatio maioris illius, vt legimus. Secũdo, non est duplex probatio maioris, vt Auer. legit, quia græcus textus non est copulatiuus sed aduersatiuus. Tertio, per illa sex non videt posse intelligere partes integrales, vt sentit in secunda expositione: nam Alicubi quod græce est πὲ, sonat in aliquo loco: modo hoc pronomen aliquis non solet addi nisi speciei vel parti subiectiuæ, propterea exponendus est textus, vt Themistius sentit, de parte subiectiua, siue de specie, vt nos exposuimus. Hæc mihi videntur.

DILVCI.

At verò q plura emergãt impossibilia, si non sit penitus infinitũ, perspicuum est. Tẽporis.n. erit aliquod principiũ atq; finis, & magnitudines non erunt in magnitudines sectiles, & numerus ẽt infinitus non erit. Cũ igitur his sic determinatis neutrũ eorũ ob hæc, videlicet quę diximus, contingere videatur, perspicuũ quoq; erit partim quidem id esse, partim verò nõ esse.

Arguit in contrariũ, quia plura, negato infinito, penitus sequunt impossibilia. & primò sequit contra Physicos, q tẽporis erit principium & finis: hoc.n. pro tãto est impossibile, pro quanto Physici tenẽt mundũ ęternum. Secũdo contra Geometras, q magnitudines nõ erunt sectiles in magnitudines, quia erit deuenire ad inuisibilia. Tertio contra Arithmeticos, q numerus nõ cresceret per appositionẽ in infinitum. propterea inquit, Cũ igitur his sic determinatis neutrũ eorum (ob hæc videlicet quæ diximus) contingere videt, hoc est, cũ ambæ contrarię sint falsæ, videlicet nullo modo infinitũ est, omni modo infinitum est: perspicuũ quoq; erit partim quidẽ id esse verum, partim vero non esse verũ: & ita erunt hæ subcõtrariæ simul verę, videlicet aliquo modo infinitũ est, aliquo modo infinitũ non est. Ammaduersione dignũ, tria esse principia præcipua. In Naturali quidẽ philosophia tempus esse æternũ. quo, & motores cœlorũ æternos, & impatibiles nãciscetur Arist. in Octauo huius. quo ẽt principio vtit & Metaphysicus, quatenus eo sumpto multa tradit de eius subiecto. In Geometria, magnitudinẽ sius continuum esse diuisibile in infinitũ, quo ablato tota geometria tollit. In Arithmetica vero, numerũ appositione

An aliqua dimensio sit infinita

Vide Alb. de saxo. qõ. 12. huius.

An sit aliqua multitudo simpliciter in infinitum.

Vide Iandu. q. 11. huius.

Vide et cass. q. 1. huius articu. 2.

E crescere in infinitum, quo etiam principio conclusiones arithmeticę sequunt. Recte igitur hęc tria sumpsit Arist. Secundo aiaduersione dignum, vt in libro de Interpretatione diximus, quoties contraria sunt simul falsa, semper esse subcõtrarias simul veras. veluti qa hæ sont ambæ falsæ, omnis homo albus est, nullus homo albus est, seqtur q aliquis homo albus est, & aliquis homo albus non est: cũ igitur determinatũ est has esse simul falsas, omni modo infinitum est, nullo modo infinitũ est, propter rationes tactas, iure sequitur has esse simul veras, aliquo modo infinitum est, aliquo modo infinitum non est. Restat igitur solum exponere quo nã modo hæ sint simul veræ.

Aiaduerte consequẽtiã.

Dicitur itaq; infinitum esse, vno quidẽ modo actu, alio vero potestate: quod etiã vno quidem modo additione est, alio vero diuisione ẽt existit. Itaque magnitudo actu quidem infinita non est, vti diximus, diuisione autem est non

F est difficile lineas indiuiduas refellere; restat igitur infinitum potestate esse.

Ad verificandas illas subcontrarias præmittit distinctionem & inquit, Dicit itaq; infinitum esse, vno qdem modo actu, alio vero potestate. rursus infinitũ potestate, vno modo est additione, vt in numeris, alio modo diuisione vt in continuo. Tunc ad rẽ veniendo, illæ subcõtrariæ sunt simul verę, qñ magnitudo actu quidem infinita non est, vti diximus, diuisione aũt est, quia non est admodum difficile lineas, quas ponunt Platonici, indiuiduas refellere, vt dicet in. 6. qua ratione fit vt infinitum in rerum natura sit potestate, actu vero non sit. Numerus.n. ex ea parte qua infinitus est, potestate additionis infinitus est: magnitudo vero potestate diuisionis: at tempus quatenus continuũ potestate diuisionis, quatenus numerus potestate additionis: est enim tempus & continuum, & numerus: vt dicetur in. 4. huius.

Infinitum in actu non est, sed in potentia ad actum non semp tota reducibilis.

G Auer. aũt vult numerum esse in additione infinitum esse per se notũ: propterea nullibi Arist. probauit, at magnitudinẽ esse diuisione infinitã egere probatione. Propterea in. 6. declaratur: in tẽpore vero latet non ex ea parte qua tẽpus est, aut numerus, aut magnitudo: sed ex ea parte qua eius substantia latet. Propterea in Quarto & Octauo probabitur: reliqua quæ dicit inutilia sunt.

Quæ Auer. cõ. 16.

DILVCI.

Nõ oportet aũt infinitum potestate ens, sic accipere vt actu demũ fiat, quemadmodũ si potest hoc statua esse, demum etiam hoc statua sit. Sed cũ multifariam aliquid esse dicat, sic quoque ipsum infinitũ erit, perinde vt dies atq; ludus, ex eo qa semper aliud atq; aliud fit. nam in his est vt potestate esse & actu: sunt.n. ludus ac olympia, & quia fieri non possunt, & qa fiunt.

Esse potestate contingit vt esse actu. est aũt actus siue

H esse vno modo perfecte, quia, vt Them. inquit, cum primum aduenit potestas extinguit atq; totaliter deletur. Alio modo imperfecte, quia ẽt adueniente adhuc potest esse, ceu dies et ludus. igit potestate esse vno modo est ad actum perfectũ, alio modo ad actum imperfectũ. Tunc ad rem venio, cũ Arist. dixisset infinitũ esse in rerum natura, non actu, sed potestate inquit: Non oportet aũt infinitum ens sic accipe, vt actu demũ fiat, in quo esset omnis potestas, quemadmodum si potest hoc statua esse, demum ẽt hoc statua sit. Igit infinitum esse potestate, non est accipiẽdo potestatem ad actũ perfectum, sed cũ multifariam aliquid esse dicat, videlicet perfecte & imperfecte, sic quoq; ipsum infinitum. Perinde, vt dies atque ludus ex eo quia semper aliud atq; aliud fit. Nam in his est & potestate esse & actu: sunt enim ludus & olympia, & quia fieri possunt, & quia actu fiunt: & ita potestas accipitur vt est ad actum imperfectum. Breuiter igitur infinitum

nitum

nitum non actu eſt, ſed poteſtate, & poteſtate non qdem ad actum perfectum, ſed ad actum imperfectum: in quo quidem eſt ſemper aliquid factum, aliquid poteſtate fieri, atq; actu quicquã, aliud poteſtate. Quod vero ad tranſlationes attinet, ſcias nos nihil addidiſſe nihilq; minuiſſe, nec verbum vllum vſurpaſſe, ſed orationes mutaſſe, vt ſenſus clariores eſſent: nam in græco modo illo clarior oratio habetur, quæ ad nos non ita ſonare, vt parũ in græcis literis Peritis patet.

Tranſlationes quales.

Aliter autem in tempore ipſo, atq; in hominibus infinitudo ipſa patet, aliter in diuiſione magnitudinum. Generatim nanq; infinitudo hoc modo eſt, vt ſemper aliud atq; aliud ſumatur. Nam licet id, quod accipitur, ſit ſemper finitum, ſemper tamen aliud atq; aliud eſt.

An magnitudo ſit diuiſibilis in infinitum. Vide Iandu. q.12. huius.

Placet mihi expoſitio Thomæ in hoc loco, quicqd dicat Auer. quod Ariſto. videlicet comparet infinita inuicem, & primo infinitũ temporis ſiue generationis ad infinitum quod eſt in magnitudinibus. Præponit tñ primo intentionem, & inquit: Aliter autem in tempore ipſo, atq; in hominibus infinitudo ipſa patet, aliter in diuiſione magnitudinum. hæc eſt intentio, & per homines innuit infinitudinem in generatione, & per tempus infinitudinem in menſura. Deinde accipit quoddam cõmune omnibus infinitis, & inquit: Generatim nãq; ratio infiniti ſiue infinitudo ipſa hoc modo in omnibus eſt, vt ſemper aliud atq; aliud ſumatur. Nam licet id quod accipitur ſit ſemp finitum, ſemper tamen aliud atq; aliud eſt. hæc eſt ratio cõis omnibus infinitis, videlicet vt ſemper quantũcunq; accipientibus reſtet aliquid accipere.

Quæ Auer. cõ.57.

Auer. aũt declarat multa, primo, quonam modo infinitum eſt poteſtate, & quonã modo actu: & vult infinitum eſſe poteſtate, non quidem ad actum ſimpliciter, ad quem exeundo ceſſat omnis poteſtas, veluti de idolo & cupro patet. Eſt vero actu, hoc eſt, extra nihil aliquantulum in re, quatenus eſt in actu permixto poteſtati. Hoc autem declarat ex rerum differentia, nam rerũ aliæ ſunt ſimpliciter actu, quæcunq; cũ ſint, ceſſat potẽtia ad eſſe: aliæ omnino poteſtate, vt materia & priuatio, aliæ in actu admixto potentiæ, vt motus, tẽpus, & id genus. Ad propoſitum, infinitũ eſt de genere eorum, quæ habẽt actum potẽtiæ admixtum. Secundo declarat quonã modo infinitum ſe habeat ad ens, quod habet actum potẽtiæ admixtum: & vult q; ſit aut accidens illius, videt enim accidere infinitudo ipſa ipſi enti, quod habet actum potẽtiæ admixtum, quatenus non eſt de ratione illius: aut, vt dicit, videtur eſſe ſpecies eius, cui magis adhæret, quia ens in actu hoc modo videtur eſſe vniuerſalius infinito ipſo, cum etiam prędicetur de finito. Multiplicat etiam expoſitiones Auerroes fruſtra, quia procedũt ex malis tranſlationibus. Tertio in calce cõmenti vult rationem infiniti eſſe in ſemper accipiẽdo, quam omnibus conuenire autumat: verum hoc accipere poteſt eſſe aut mente, veluti ſit in numero & magnitudine, aut re, vt ſit in tẽpore & motu, in quibus vna parte abiecta, ſemper alia emergit in re. Hæc ex commento colligi poſſunt.

DILVCI.

Adhuc aũt, cum eſſe multifariam dicatur, infinitum, nimirũ ipſum non ſic oportet ſumere, perinde vt hoc aliquid, ceu hominẽ aut domũ, ſed vt dies dicitur atq; ludus: quorum eſſe non exortũ eſt vt ſubſtantia quædã, ſed vt id quod in generatione ſemper atq; corruptione conſiſtit finitum quidem, ſed aliud atq; aliud ſemp.

Secũdum cõmune omnibus infinitis ſumit ex hoc, q; nõ oportet ipſum infinitum eſſe actu ſubſtantiali, vt indiuiduum & hoc aliquid, ſed vt dies ac ludus: quorũ eſſe non exortum eſt vt ſubſtãtia quædam indiuidua & hoc aliquid, ſed vt id quod in generatione ſemp atq; corruptione conſiſtit finitum quidem, ſed aliud atq; aliud ſemper. Hoc eſt ſecundum commune omnibus infinitis.

Verum in magnitudinibus quidem hoc accidit, permanente eo quod ſumitur: in hominibus autem atq; tempore corruptis, quę ſumuntur, ita vt non deficiant.

Auer. cõ.58. An per aliq; potentiã poſſibile ſit aliquis numerus actu aliter infinitus. Et an poſſibile ſit eẽ aliquã magnitudinẽ actualiter infinitã. Vide Curſũ pariſien. q.2 huius.

His ſuppoſitis, nunc comparat infinitum in tempore ſiue in generatione, ad infinitum in magnitudine, & inquit, Verum in magnitudinibus quidẽ hoc accidit, permanente eo quod ſumitur, hominibus vero atq; tempore corruptis quæ ſumuntur, ita vt nunquam deficiant. Hæc differentia ac comparatio.

Auer. vero vult Ariſt. hactenus declaraſſe quonã modo infinitum eſt, & q;, cum voluerit declarare quonam modo additio & diminutio inueniuntur in infinito, reuerſus eſt à principio rememorare eſſentiam infiniti, & diſtinguit actum, qui eſt in eo, ab alijs actibus entium, ſicut diſtinxit potentiam ab alijs potẽtijs. Eſt igitur expoſitio q; Ariſt. declarat quonam modo infinitũ ſit in actu, vtrum ſit in actu, non quo cæterę res ſunt in actu, an alio modo, vtpote infinitũ in actu mixto potentię, cęterę res in actu puro, quemadmodum declarauit quonam modo infinitum ſit ens poteſtate. Hęc expoſitio, licet videatur vtilis, non tamen conuenit textui, vt patet legenti ordinem & verba textus. Vlterius Auer. ait ens trifariam dici, aut actu puro, aut potẽtia pura, aut ſm compoſitionem, hoc eſt, participationem actus & potentiæ: & ita vult infinitum eſſe ens mixtum ex potentia & actu, & hoc eſt genus eius. Hæc ex commento.

DILVCI.

At vero infinitũ quod in additione, & quod in diuiſione eſt, idem quodammodo eſt: fit. n. in magnitudine finita per additionem e contra. Nam quatenus diuiditur, conſideratur in infinitum demptio, ſic cum additur, ad magnitudinem determinatam videtur adiectio.

The. expõ.

Doctiſſimus Themiſtius medullitus literã attin gen reſolutorie eam paraphraſizat. vult, & Ariſto. probare non ſolum in diuiſione, ſed etiam in adiectione infinitudinem conſpici. Nam, ſi quantum de finita magnitudine demeris, tantũdem alteri adieceris, quemadmodum exibit in infinitum ademptio, ita exibit in infinitum adiectio, ita vt ſectioni adiectio quaſi ex altera parte reſpõdeat, vt quicquid hinc eſt demptũ, illinc appoſitum videatur. Hæc eſt expoſitio Themi.

Expõ Auer.

Magis vero ad verbum Auer. quẽ expoſitores ſequuntur, videtur exponere, videlicet q; vult cõparare inter infinitum in additione, & infinitum in diuiſione penes differentiam & conuenientiam, & hoc proponit dicens: At vero infinitum, quod in additione, & quod in diuiſione eſt, idẽ quodammõ eſt. hæc eſt conueniẽtia. Et qa dixit eſſe idẽ quodammodo, declarat cur adiecit quodãmodo, & inquit: Fit. n. ſubaudi infinitum in additiõe in magnitudine finita per additionem econtra. Igitur non eſt ſimpliciter idem, ſed quodãmodo, quatenus appoſitio eſt diuiſio econtra facta. Et declarat quonã modo ſit e contra, & inquit: Nam quatenus ſubaudi magnitudo ipſa diuiditur, conſideratur in infinitum demptio: ſic cum additur ad magnitudinem determinatam videtur adiectio, recte igit̃ dictum eſt additionem eſſe e contra diuiſionem. Debes ſcire q; diuiſionis eſt ire ad materiã, quatenus eſt reſolutio quædam atq; corruptio, in qua nihil reſtat præter materiam: propterea diuiſio proficiſcitur ad infinitũ & materiam, quæ capacitate eſt infinita: appoſitio eſt generatio, propterea proficiſcitur ad formam, quæ finis eſt generationis: ideo eſt ire ad finitum. Hinc fit vt appoſitio ſit per ſe finita, quatenus generatio eſt in formam, per accidẽs eſt infinita, quatenus eſt diuiſio vice verſa facta: At diuiſio per ſe eſt infinita, quatenus corruptio eſt atq; reſolutio in materiam,

Appoſitio per ſe finita eſt, per accidens infinita. Diuiſio autẽ per ſe infinita, per accidens finita.

in materiam, per accidens vero est finita, quatenus cum appositione coincidit. Recte igitur dictum est additionem esse quodãmodo diuisionem, & vice versa factam.

E

Etenim siquis in magnitudine finita, definita magnitudine sumpta, eadem aliam accipiet ratione, non eandem totius magnitudinem sumens, non pertransibit vnquã magnitudinem illam finitã. Sin vero hoc modo rationem adaugeat, vt semper magnitudinem eandem sumat, pertransibit tandẽ, propterea ꝙ omne finitum quouis consumitur finito.

Videtur Aristo. vt placet Themistio, soluere contingẽtem dubitationem. nam quæri potest, an omnis sectio siue diuisio, & oĩs adiectio possit esse infinita. Vbi debes scire, vt pulchre à Themistio colligitur, ꝙ diuisio magnitudinis fieri potest aut seruata eadem proportione, vt si acceptam quantitatem primum dimidiaueris, atq; subinde in dimidia alia diuidas id quod reliquum est, & rursus de residuo idem facias, eandem proportionem seruare videberis: Aut fieri potest seruata eadem quantitate, vt si semper æquales portiones magnitudinis deseces. Tunc respondet ꝙ diuisio & additio omnis infinita est, quoties non eadem quantitate seruata diuidas magnitudinem, sed eadem proportinne seruata. Nam, si semper æquales portiones magnitudinis desecces, aliquando vniuersam exhauries: propterea secanda est magnitudo vt in infinitum abeat, eadem proportione, non eadẽ quantitate partium seruata. Hæc est optima expositio partis.

F

DILVCI.

Alio igitur modo nõ est infinitum in rebus, sed hoc modo potestate videlicet atq; diuisiõe, actu vero etiam, veluti diem ac ludum dicimus esse: & potestate hoc pacto est vt materia, & nõ per se vt ipsum finitum. Et additione igitur hoc modo potestate infinitum est, quod quidem aliqua ex parte dicimus idem esse ei quod in diuisione est: quippe cum semper aliquid ipsius sit extra sumendum.

Concludit nunc in vtrisq; conuenientiam: & vult, ꝙ infinitudo insit vtrisq; potestate, nõ autem actu, nisi modo quo diem & ludum dicimus esse actu: & quoniã multifariã est aliquid potestate. Et ne sit contentio nominis, addit: Et potestate hoc pacto est vt materia, & nõ per se, vt ipsum finitum siue forma. Additione igitur hoc modo potestate infinitum est, quod quidem aliqua ex parte dicimus idem esse, ei quod in diuisione consistit, quippe cum semper aliquid ipsius sit extra sumẽdum. Quonam modo hæc sint quodam modo eadem, nunc ex ĳs patet. Animaduersione dignum, vt ex cõmento colligitur, ꝙ materia est similis infinito, quatenus esse eius est in potentia, quod materiæ competit: at forma est similis finito, quatenus esse eius est in actu, quod competit formæ: propterea recte infinitum materiæ comparauit, finitum vero formæ.

Quæ Auer. cõ. 60. Infinitũ materiæ, finitũ formæ tribuitur.

Non tamen omnem finitam exuperat magnitudinem, vt in diuisione, in qua omnem finitam exuperat atq; minor est.

E

Data est similitudo, nunc dat differentiam inter illa: quæ est, ꝙ in appositione non licet qualubet addita adhuc addere maiorem, cũ sit deuenire ad quãtitatem mundi siue cœli vltimi, qua maior dari non potest: at in diuisione qualubet data, semper est dare minorem, & minorem in infinitum: propterea cum ait, In qua omnem exuperat finitam, intellige in minoritate, propter hoc enim addit, atque minor est. Sic igitur in appositione non licet qualubet data dare maiorem, in diuisiõe vero licet qualubet data dare minorem.

An per appositionẽ in magnitudine non excedat oĩs magnitudo determinata.

Vide Gratiadeĩ Escu. lec. 10. hui⁹.

Igitur vt omnem in additione exuperet, neque potestate esse põt, siquidem non sit per accidens actu infinitum, quale Naturales corpus infinitum asserunt extra mundũ, cuius substantia aer est, aut aliquod id genus infinitũ. Itaq;, si infinitũ actu sensile corpus hoc pacto esse non potest, perspicuum est neq; per additionẽ posse esse hac ratione potestate infinitum, nisi, vt dictum est, obuersaria diuisioni.

F

Hactenus ꝙ qualibet data magnitudine non sit semper dare actu maiorem, ex differẽtia inter diuisionem & additionem syllogizauit: nunc concludit, ꝙ neq; potestate, & hoc proponit & inquit: Igitur, vt omnem in additione exuperet, neq; potestate esse potest, siquidem non sit per accidens actu infinitum, quale Naturales asserũt extra mundum: cuius substantia aer est, aut aliquod id genus infinitum. Demum epilogat, quod translatione patet. Debes scire ꝙ additio potest considerari vt obuersaria diuisioni hoc modo, ꝙ quantum de finita magnitudine demeris, tantũdem alteri adieceris, & hoc modo potestate potest ire in infinitum, perinde vt ipsa diuisio: & ex hac nõ sequitur vt detur aliquid maius magnitudine cœli. Alio modo cõsiderari potest absolute, & sic nõ potest actu neq; potestate crescere in infinitum, quia non possumus excedere magnitudinem cœli. Propter hæc adiecit Arist. nisi (vt dictum est) obuersaria diuisioni, qua ratione non sequitur aliquod esse maius cœlo, quippe cũ hæc viceuersaria additio fieri possit ex diuisione finiti in infinitum, quæ nũquam potest augeri vltra magnitudinem eius, e quo fit diuisio.

Infinitum in additione neque actu, neque potestate est, nisi obuersaria diuisioni.

G

Auer. vero multa addit non inutilia, nec ab re. Primũ est syllogismus, quem sic componit, si magnitudo potest esse maior qualibet magnitudine, potest infinitum esse aliquando in actu: sed non põt infinitum vllum esse actu: igitur magnitudo non põt esse maior qualibet magnitudine. Maior patet, quia si potest magnitudo esse maior qualibet magnitudine, aliqñ erit ita, alter possibile nunquam erit: & si hoc est, patet illud esse magnitudinẽ infinitam. Secundũ est, cur non sequitur idem in diminutione, videlicet, ꝙ, si magnitudo potest eẽ minor qualibet, aliqñ erit. et assignat duas causas dissimilitudinis. Prima est, quia possibile est aliquid diminui in infinitũ, & non accidit impossibile si nõ diminuatur, imo si diminuatur, fit impossibile, qa aut diuisio cessabit ad nihil, aut ad aliquod indiuisibile. Nã si diminutio venit vsquequo venire potest, aut restat quicquã, aut nihil: si nihil, habetur altera pars impossibilis: si aliquid, aut diuisibile, aut indiuisibile: si diuisibile, non est facta omnis diuisio: si indiuisibile, habetur altera pars impossibilis. Sic igitur põt quicquam in infinitum diuidi, quod nunquã erit diuisum: & breuis causa est, quia illa potẽtia est permixta actui, et ad actum semper permixtum potentiæ. At, id, quod potest crescere in infinitum quandoque crescet, vt si hoc semper potest esse homo, aliquãdo erit, quia potentia ad crementum est ad actum non permixtum potentiæ, sed ad actum purum ac simplicem. Secunda dissimilitudo est, quæ fortasse est causa proximæ causæ, quia diminui est ire ad nihil, hoc est, diminui est corrumpi, corrumpi vero est resolutio ad materiam: igitur diminui est ad actum

Quæ Auer. cõ. 60.

H

Radix infiniti quod diuisionẽ sequitur magnitudinis, & ei⁹ quod appositionẽ sequitur.

permixtum

permixtum potentiæ:id enim,quod vadit ad materiam, vadi ad actum permixtum potẽtiæ.Crescere vero est generare,generatio est via in formã: igitur est ire ad actum non permixtum potentiæ.Propterea recte dicitur,ꝙ infinitas propter materiam,finitas vero propter formã reperitur:si quidẽ ire in materiam sit ire ad actum potẽtiæ admixtum, ire in formã sit ire ad actum purũ. Ex ijs patet cur valet hoc,põt crescere in infinitum, igĩt aliquando crescet:& non valet hoc,põt diminui in infinitum,igitur aliqñ diminuetur.Tertium est,quonam modo infinitum in appositione est econtrario diuisioni, & verificat hoc dupliciter. Vno modo, vt illud, quod ab vna tollĩ magnitudine alteri addatur, aut ꝙ magnitudo primo diuidatur in duas medietates, postea diuidatur altera illarum & addatur alteri:vbi patet ꝙ vtroq; modo procedit in infinitum appositio, veluti diuisio, qm̃ hæc appositio est viceuersaria diuisioni.Hæc colliguntur ex expositione Auer.circa textum. Deinde mouet quæstionẽ ibi. Sed est hic quæstio non modica, nã vt est vnum principium in Geometria, ꝙ possibile est accipere ab omni linea semper lineã minorem,ita aliud,ꝙ possibile est accipere ad omnẽ lineam,lineã maiorem. Est igitur quæstio, cur Arist.concedit diuisionem magnitudinis procedere in infinitum,& negat additionẽ procedere in infinitum, cum additio procedat in infinitum veluti diuisio? Est igitur difficultas quæstionis,cur diuisio procedere potest in infinitum & nõ additio, cũ vtrunq; sit principium apud Geometram.

Quæstio Auer.

Solutio.

Confirmat quæstionẽ tam per verba Alfarabij,q; per verba Auic. Innuit Auerro. solutionem, ꝙ aliter Naturalis considerat magnitudinem,aliter Geometra: Naturalis enim magnitudinem & id genus considerat, quatenus est terminus & accidens corporis naturalis,at Geometra quatenus abstrahitur e corpore naturali:& tunc dicitur, ꝙ apud Geometrã possibile est magnitudinem diminui & crescere in infinitum,cũ ipse considerando abstrahat e materia ipsa:at apud Naturalẽ, licet possibile sit diminui in infinitum,nõ est possibile crescere in infinitum.

Replice. Prima.

Sed obijcies. tum primo, quia etiam apud Naturalẽ non potest magnitudo diminui in infinitum,quia tunc negarentur minima naturalia, quæ vbiq; ponit Auerro. tum secundo, quia veritas non repugnat veritati.

Secunda.

Igitur Geometra non debet vti ꝓpositionibus, quarum oppositum sentit Naturalis: quare, si Naturalis negat magnitudinẽ crescere in infinitum, Geometra nõ debet illam ponere.

Solutio.

Innuit solutionem Auer.vbi debes scire,ꝙ magnitudo potest cõsiderari vno modo vt quanta est absolute,& sic est de cõsideratione Geometræ, qua ratione potest & minui & crescere in infinitum:alio modo,vt in materia absolute,& sic potest diminui in infinitum,qm̃ non repugnat ex parte materiæ diminui quantum in infinitum, qua ratione non sunt minima naturalia:& hæc consideratio est Naturalis. Tertio vt in materia quali siue sensili,& hoc modo repugnat minui & crescere in infinitum,qua ratione datur maximum & minimum:& sic ẽt est considerationis naturalis.

Solutio ad primum.

Tunc ad primum dico,ꝙ non datur neq; maximum neq; minimum, considerando quantum vt quantum sub consideratione mathematica: & hoc concedit Auer.vbiq;. considerando vero naturaliter ipsum quantũ, si quidẽ ex parte materiæ absolute consideratur,datur maximum & non minimum,tum quia datur maxima materia,vt illa mundi, & non minima:tum secundo, quia nõ datur maior linea q̃; sit illa diametri mundi. Si vero ex parte materiæ qualis & sensilis,daĩ maxima & minima materia, & ita conceditur minimum & maximum;quo fit vt non sub quacunq; naturali consideratione detur minimum & maximum.Hæc ad primũ.

Solutio ad secundum.

Ad secundum dicendũ ꝙ eadem propositio nunquã põt esse vera respectu vnius, & falsa respectu alterius eodem mõ, sed bene mõ diuerso, vt in proposito:est.n.hæc vera,magnitudo põt crescere in infinitũ, accipiẽdo magnitudinẽ in eo ꝙ magnitudo: nam vt sic est res opinabilis,& penitus sine materia.at quatenus in materia vel in materia sensili, non põt crescere in infinitũ:sunt enim diuersæ rationes, vt homo quatenus animal est sensilis,quatenus rationalis est capax disciplinæ.Quód aũt eiusmodi propositiones opinabiles sint veræ,licet non sint sic in materia,probat exemplis.nã Geometra imaginaĩ figuras habere polinonem.punctũ motum facere lineã,& id genus,quotũ nullum est in re ipsa. Hæc colliguntur ex cõmento,licet aliquantulũ obscure.

Dubitãt iuniores satis pulchre,primo cur valet,in cremento potest crescere in infinitum magnitudo, igĩt crescet:& nõ de diminutione, potest diminui in infinitum, igitur diminuetur?

Dubiões iuniorum. Prima.

Secundo non videtur ꝙ causa diminutionis in infinitũ sit ipsa materia, tũ quia si poneretur magnitudo separata prorsus á materia, adhuc esset diuisibilis in infinitum:igitur non materia est causa illius: tum etiam quia cœlum caret materia,quod tñ est diuisibile in infinitum.

Secunda. Vide Burle huc.

Tertio dubitatur qa non videtur ꝙ finitas per formam reperiatur, nã forma & materia sibi correspondent,igitur si põt materia diuidi in infinitum, etiam forma poterit.

Tertia.

Quarto dubitant quia non videtur ꝙ augeri sit ire ad formã,quia id augetur quod plus & plus de ipsa materia acquirit,vt in libro de Generatione dictũ est.

Quarta.

Iuniores bene dubitant, sed male satisfaciunt ad quæsita. Afferunt enim duas causas cur de cremento valet, & non de diminutione, quarũ prima est quia nõ potest maior dimẽsio esse nec generari illa,quæ nunc est,qa dimensio est æterna materiæ:bene tñ potest dimensio diminui, quia ex illa non seqtur impossibile.Secundo,quia ex omnibus possibilitatibus ad cremẽtum effici potest vna possibilitas totalis,quæ debet reduci ad actum,vt aliqua illarum, non tñ ex omnibus possibilitatibus ad diminutionem effici potest vna possibilitas totalis : ideo si reducitur ad actum in vna,non est necesse vt reducaĩ ad actum in oĩbus.

Solutio iuniorum.

Sed prima causa petit principiũ,adducit enim æque ignotũ pro ratione ad quæsitũ. Aduersarius enim diceret dimẽsionem posse crescere in infinitũ, nunquam tamen esse cretam, vt de diminutione asseritur:& ita adhuc restat causa diuersitatis.Secũda licet sit Auer. infra, etiam friuola videĩ nisi declaretur, quia adhuc restat dare causam, cur ex oĩbus possibilitatibus ad augmentum fit vna totalis, & non ex omnibus ad diminutionem: hæ enim sunt excogitationes tenues atq; aniles fabulæ.

Propria solutio.

Potest igitur dici,vt Auer.dicebat, ꝙ augeri est ire ad esse, atq; formã,nam esse,forma, & perfectio idem est.modo per auctionẽ res proficiscitur ad suipsius perfectionem, quippe cum in maiori quanto maior sit perfectio atque virtus,cęteris paribus:perfectio vero est forma,actus,& esse,quare per auctionẽ res currit ad formam. Ex hoc sequitur,ꝙ quantã contingit esse magnitudinem in potentia in mundo,tantã contingit esse actu. nam mundus est perfectus & constat ex omni materia totoq; possibili,q̃d ad eius facit perfectionẽ:nulla enim potest esse perfectio quæ non sit in mundo, & ita si põt magnitudo augeri in infinitum, erit quandoq; actu aucta, immo ab æterno aucta fuisset,nisi mundus esset imperfectus.Diminui vero est ire in imperfectionem,qa vt in maiori quanto est maior virtus cæteris paribus,sic in minore minor:modo,imperfectio est nõ esse,priuatio,& materia,& ita ire ad minus est ire ad imperfectionem. Ex hoc sequitur cõtra,ꝙ non quãtam contingit minui magnitudinẽ,tantam contingit esse minutam: qa siue hoc ponatur siue non, mundus semper est æque perfectus. Vtrũ vero omne possibile sit reducibile ad actũ, & quale, in libro Priorum diximus: quibus patet solutio ad primum, & causa differentiæ.

Ad secundum respondent ẽt iuniores, ꝙ Auer. per materiam & formã non partes essentiales compositi intelligit,sed per materiã vult partes quantitatiuas,per formam vero ipsum totũ, quod quidem ex illis constat: tũc intelligĩ sic, ꝙ diuisibilitas & infinitudo sunt in magnitudine ratione materię,hoc est,partiũ quantitatiuarum,

Solutio iuniorum ad se

auctio

auctio vero ratione formæ, hoc est, ratione totius, quod terminat ipsa auctio, velut diuisio in partes ipsas quantitatiuas. Per hunc modũ soluit omnes dubitationes. Sed hanc responsionem iuste reprehẽdunt Nouī, primo quia Auer. apertè loquitur de materia accepta pro altera parte compositi. Secundo, quia sic auctio posset esse rõne materiæ in infinitum, quia non repugnat considerãdo dimensionem in abstracto: hoc autẽ est contra Auer. in cõmento. vt patet legenti. Propter hæc defendo verbũ Auer. vt iacet, ꝙ per materiã & formam intelligit partes essentiales compositi. & ad Primũ dico, ꝙ si poneret magnitudo separata à materia, eẽt diuisibilis absq; materia, sed non absq; supplente vicem materiæ: agens. n. quod illam separaret haberet vicem materiæ, & ꝓpterea diuisio est ratione materiæ. Ad hoc catholici inducunt exemplum de sacramento altaris, vbi patet ibi quantitatem esse sine materia, sed Deus supplet vicem illius, & vt materia est causa diuisibilitatis. Ad secundũ patet solutio. Auerro. enim nõ ponit materiã in cœlo ẽm potentiã ad vtrunq;, sed bene eam materiã quæ est in potentia ẽm dimidium contingentis, & hæc sufficit proposito nostro. Ad tertiam dubitationem dici potest, ꝙ aliud est materia diuiditur, aliud ratio diuisionis: id. n. quod diuiditur est materia & forma, quia sibi correspondẽt, & sunt ipsum totum: sed ratio diuisionis est materia, ratio vero auctiõis est forma. Ad quartã dico ꝙ aliud est terminus auctiõis, aliud subiectum auctionis: omne enim quod augetur est quod plus habet de materia ex parte subiecti, at ex parte termini est illud quod habet plus de forma. Multa pulchra anno prætetito diximus de hoc quæsito in primo de Generatione, quæ quærat Studiosus lector.

Consutatio.

Rãtio propria.

Solutio tertia.

DILVCI.

An infinitũ possit excedi & ã sit in terminis infinito.

Vide cañ. q. 9. hui⁹ art 3.

Qua ratione & Plato propterea duo infinita inuexit, vt & alterum in augẽdo, alterum & in infinitum abeundo atq; decrescendo excellere videatur. Verum dum facit duo, his non vtitur, quippe cum neq; per diuisionem in numeris in infinitum procedatur, vnitas enim minimũ est: neq; per additionem, vsque nanq; in denarium numerum adauget.

Siue Arist. narret positionem Platonis nunc, vt eam ex dictis reprehẽdat, veluti videtur Auer. siue vt per ipsam declaret ea quæ paulo ante dixerat, inquit: Qua rõne & Plato propterea duo infinita inuexit, magnum videlicet & paruum, vt & alterum augendo, magnum videlicet, alterũ & in infinitum abeundo atq; decrescẽdo, paruum scilicet, excellere videatur. dedit enim hæc duo tanquam rerum principia, quia ipse cũ Pythagora sentit infinitũ esse inter principia statuendum. sed inuehit aduersus ipsum, et inquit: Verũ dum facit duo, his duobus non vtitur in assignatione principiorum. Sunt enim numeri apud ipsum principia, in quibus nec per diuisionem nec per additionem proceditur ad infinitum, si quidẽ per diuisionem statur ad vnitatẽ, quæ est minima: per additionem vero ad denariũ inde veluti in orbem alternando reciprocare circulo videt. Ecce quo modo duo ponit, nõ tamen duobus vtitur. Sed de positione Platonis hactenus, quia ad rem non est. Hæc de quæstione an sit infinitũ ipsum. Solent vero ambigere iuniores an sit infinitum, & alij an possit esse per aliquam potentiam. verum cum in Primo omnes conueniant, secundum vero sit catholicum quæsitum, iure prætermittimus.

Vide Iãd. q. 10. huius. Vid cursum parisien. q. 2 prim. huius.

Et an includat repugnantiam ex terminis. Vide cañ. q. 3. hui⁹ art. 2. Vide & sco. di. 2. q6. 1. 2. & sequaces.

DILVCI.

Apparet aũt infinitũ esse aliud, quã vt nonnulli asserũt: non. n. id infinitum est, cuius nihil est extra, sed id cuius aliquid semper est extra.

Hactenus de quæstione an infinitum sit, nunc quid sit disputat: est. n. quæstionum hic ordo naturalis. Animaduersione tñ dignum veteres sic definisse infinitum, ꝙ esset id, cuius nihil est extra, cuius proponit modo Aristo,

De Infiniti Quiditate Tractatus.

E intentionem & inquit, Apparet aũt infinitum esse aliud ꝙ vt nonnulli asserant: non enim id infinitum est, cuius nihil est extra, sed id cuius aliquid semper est extra. Hæc est intentio partis in genere & in specie. Quod vero ad trãslationes attinet, verbum Apparet, græce est συμβαίνει, quod licet latine sonet accidit, hic vt sensus essent clariores, transtulimus apparet. Simili modo verbum illud: Aliud, græce est τοὐναντίον, quod sonat contrarium, nos vero, Aliud, in latinum mutauimus eadem ob causam: quę quidem ignari volentes seruare ad vnguem, plerunque fallunt præ studio: tanta enim additio textus reddit barbaros & obscuriores.

Trãslationes

Huius rei indicium est, nam & eos annulos infinitos vocant, qui fundam non habẽt, quasi semper sit aliquid extra sumẽdum. Verum per similitudinem quandam id asserunt, nõ tamen

F proprie: oportet enim & hoc esse, & nunquam idẽ rursus sumi. at in circulo non ita fit, sed semper quod deinceps est, duntaxat est aliud.

Probat nunc propositam intentionem à signo dicens: Huius rei indicium est, nam & eos annulos infinitos vocant, qui fundam (quæ græce est sphendona, latine etiam pala) non habent, quasi semper sit aliquid extra sumendum. igitur infinitum est extra quod semper est aliquid sumendum. Sed qm̃ ex hac definitione sequitur finitum esse infinitum, corrigit exẽplum & definitionem, & inquit. Verũ per similitudinem quandam id asserunt, non tamen proprie: oportet enim & hoc esse, hoc est, vt semper aliquid sumatur extra, & nunquam eadem rursus sumi, quæ non fuit in proposito. Nam in circulo licet non idem sumatur, tñ mediate idem rursus sumetur. Sic igitur infinitum vtrũq; exigit, & vt semper aliquid extra apprehendi possit, & vt idẽ nunquam repetatur, quod non est in annulo. Nam licet imediate semper aliud atq;

G aliud sumatur, tñ aliquando idem repetetur. Est igit definitio infiniti, infinitum est extra quod semper est aliquid sumendum, & nunquam repetitur idem: hæc est definitionis & exempli correctio.

Auer. vero duo inquit. Primum est, ꝙ exemplum de annulo non valet temporibus nostris, qm̃, vt diximus, ex illo sequetur finitum esse infinitum. Secundum est, ꝙ duo exiguntur ad rationem infiniti, & vt semper sit sumendum aliquid extra, nõ quidem in imaginatione, sed in re: at vt illud quod semper sumitur, sit aliqd quod nunquam fuit prius, quod quidem non est in circulo, quia in illo sumitur idẽ quod prius per reciprocationem. Hęc ex cõmento. Debes scire, ꝙ veteres voluerũt totum, omne & infinitum esse idem, & quia totũ est id extra quod nihil est, credidere etiam infinitum id esse, extra quod nihil est. At temporibus Aristo. positio hæc fuit correcta, nam non est verum totum & omne esse infinitum: propterea definitio infiniti est, ꝙ sit id in quo nunquã idem

H est sumendum, sed continuo aliud atq; aliud.

Quæ Auer. cõ. 63.

Infinitum est id, in quo nũquam idẽ est sumendũ, sed semper aliud atq; aliud.

Infinitum igitur id est, cuius secundum quantitatem accipientibus aliquid semper extra licebit apprehendere.

DILVCI.

Ex his infert descriptionem ipsius infiniti, & inqt: Infinitum igitur id est, cuius ẽm quantitatem accipientibus, aliquid semper extra licebit apprehendere. Dixit secundum quantitatem, vt inuat infinitum non nisi in quanto reperiri, quia in qualit, vt ait Auer. reperiri nõ potest. Debes scire ꝙ duplex est infinitum in potentia, quod iuniores atq; forticolæ nõ ab re syncategorematice vocãt: aliud in actu, quod categorematice appellat. Infinitum quidem syncategorematice, id est, cuius semper aliquid licet sumere ẽm quantitatem alteri cõmunicantem: quã ratione finitum actu est infinitum in potentia. Infinitum vero actu siue categorematice, id est, cuius aliqd semper extra

An hæc diffinitio sit conuenienter assignata. Vid cursum parisi. q. 2. huius.

DILVCI.

A extra licet sumere sm quantitatem nulli communicantem. At ratio cōmunis infiniti est, quā Arist. dedit: competit enim vt patet, vtrisq;. Hæc est definitio infiniti.

At vero id, cuius nihil est extra, pfectum ac totum est. hunc. n. in modum totum ipsum definire assueuimus, dicētes id esse, cuius nihil abest, vt hominem totum, aut cistellā. Atq; vt singulare, sic & id quod proprie vniuersum est, id erit cuius nihil est extra. Id vero cuius aliquid abest, eo absente, non vniuersum est.

Quod mundus sit.

Hactenus correpta est descriptio infiniti, nunc cuius sit ratio illa, & cui competat, declarat & inquit: At vero id cuius nihil est extra, perfectum (quod græce est τέλειον) ac totum siue vniuersum (quod græce est holon) est: hunc enim in modum totum ipsum definire assueuimus, dicētes id esse, cuius nihil abest, vt hominē totum, B aut cistellam totam solemus dicere, quando nihil eis deest, quod attineat ad rationē hominis, aut cistellæ. Hinc transit ad descriptionem mundi, & inquit: Atq; vt singulare totum, vtpote aut homo aut cistella dicitur totum, quando ei nihil deest, quod ad illius rationem attineat) sic & id quod proprie vniuersum est siue mūdus, id erit, cuius nihil est extra: propterea constat ex tota sua materia, & omni possibili, vt dicitur in libro cœli. Id vero, cuius aliquid abest, eo quidem absente, non vniuersum ac vt totum erit, sed mancum ac pars siue impfectum. Definitio igitur data ab antiquis non infinito competit, sed toti, omni, & perfecto.

Quæ Auer. cō. 66.
Deductio cō sequentiæ.
Extra mundū nihil est.

Auerroes vltra textum probat, quòd extra mundum nihil est, quia tunc inuenitetur corpus actu infinitum, quod quidem est impossibile. Consequentiam probant iuniores suo modo, & bene sentiunt: potest tamen facilius deduci, quia illud, quod esset extra mundum, aut esset corpus rectum, aut circulare. non circulare, quia pari ratione extra illud esset aliud, & sic in infinitum: si rectū, C cum corpus rectum nō terminetur nisi ad aliud, & nihil est ad quod terminetur, iure erit infinitum illud. Secundo debes scire, q; hæc est differentia inter totum particulare, vt cistellam, & totum vniuersum, vt mundum: q; totum particulare est id extra quod nihil est quod ptineat ad eius speciem, vt Socrates, licet extra ipsum aliquid sit quod pertineat ad genus, vt leo vel capra. Totum vero vniuersale est vniuersum, id est, cuius nihil est extra, siue pertineat ad eius speciem, siue ad eius genus: & hac ratione solus mundus est totum vniuersale. Hæc ex commento colligi possunt.

DILVCI.

Verum totū atq; perfectum, aut idem penitus sunt, aut sua natura cognatissima sunt, quatenus perfectum nihil est prorsus, quod finem non habeat: qui quidem finis terminus est.

An Infinitum habeat rōnē totius.
Vide Egid. hic.
Totū & perfectum quid.

Cui definitio Veterum cōpetat, modo patet. ex quo D rursus quonam modo perfectum & totum conueniant, etiam patet: qua ratione euenit vt differentiam inter totum & perfectum adijciat, quando post conuenientiam exoriatur differentia: & vult totum & perfectū aut eandem omnino aut finitimam significationē habere. Nam totum vocamus, facta ad partes relatione, quarum nulla desit: perfectum vero facta relatione ad finem & terminum. Qua etiam ratione fit, vt perfectum sit cōmunius toto ipso, qa perfectum & in compositis & simplicibus inuenitur, at totum non nisi in compositis.

Quocirca putandū est melius Parmenidem Melisso dixisse, quippe cū hic ipsum infinitum totum appellet, Parmenides vero totum dicat finitum e medio æque distans. Non enim fieri potest, vt infinitum toti ipsi ac vniuerso perinde hæreat, vt linum lino nectitur.

De translatione.

A Ex his laudat Parmenidē supra Melissum, quatenus Parmenides asserit vniuersum esse finitum per hoc, q; circunferentia eius secundum quodlibet sui æque distat à centro: Melissus vero vniuersum asserit infinitum per hoc, quòd extra ipsum nihil est. Modo patet ex dictis, Melissum aberrasse omnino, Parmenidemq; melius sensisse. Quòd vero ad trāslationes attinet, verbum illud. Aeque distans græce est ysopales, quod nonnulli æque pugnans trāstulerunt: ego vero (cum vt sic non multum sit notum) modo illo transtuli. Addit tamen Aristot. aduersus Democritum: Non enim fieri potest vt infinitum toti ipsi ac vniuerso siue mūdo perinde hæreat, vt linum lino nectitur in filantronibus, vti prouerbialiter dicebatur: immo extra mundū nihil est, vt toties est probatum.

DILVCI.

Et quanquam de infinito prærogatiuam recipiant eiusmodi, vt omnia contineat, & vniuersum in seipso habeat: propterea quia similitudi B nem quandam habet ad totum: nam ipsius immensæ perfectionis materia existit, atq; potestate totum est & non actu: tamen ad diminutionem atque additionem contrariam diuisile est, totumq; atque finitum nō per se, sed per aliud: & non cōtinet, sed quatenus infinitum est, continetur: immo vt infinitum ignotum est, quippe cum materia formam non habeat.

An infinitū sit q; infinitū possit ab intellectu humano cognosci.
Vide cañ q. 4. huius.

Nūc improbat nōnullas prærogatiuas ipsi infinito tributas ab antiquis, videlicet vt oīa contineat, & vniuersum in seipso habeat, & motiuū harum, & inqt: Et quanquam de infinito prærogatiuā recipiant eiusmodi vt omnia cōtineat, et vniuersum in seipso habeat. Cuius rei motiuū apponit, dicēs: Propterea quia similitudinem quandam habet ad totum. nā ipsius magnæ siue immensę perfectionis materia existit, atq; potestate totum est, & non C actu. deinceps cōfutat hæc dicens: Tamē ad diminutionem atq; additionem contrariam diuisile est, (quo modo ipsum totum nō est: est. n. limitatum ad additionem, & non ad diminutionem) totumq; atq; finitū supple est, nō per se & ratione qua infinitum, sed per aliud ratione finitudinis: & nō continet, sed quatenus infinitū est, continetur. nam vt infinitum habet rationem materiæ, & vt habet rationem materiæ est altera pars compositi, & vt altera pars compositi cōtinetur non continet. subiungit: immo vt infinitum ignotū est, vt toties dictum est, quippe cum materia formam nō habeat, vt infinitum est, qua cognoscatur. quibus patet prærogatiuas illas infinito nō conuenire: nec fundamētum valere. Quod vero ad trāslationes attinet, verbum illud prærogatiuam, græce est σεμνότητα, quod nōnulli dignitatem, nōnulli præclaram conditionem transtulerunt: magis tamen ad sensum nos prærogatiuam transtulimus, quicquid verbum sonet.

DILVCI.

Quare perspicuū est, infinitum ipsum partis D magis q̄ totius rationem subire, siquidem materia pars sit totius, perinde vt æs statuæ æneæ.

Quæ Auer. cō. 65.
Tria de infinito dicunt.

Ex ijs concludit oppositum & inquit, Quare perspicuum est infinitū ipsum partis magis q̄ totius rationem subire, siquidem materia pars sit totius, perinde vt æs statuæ æneæ: modo dictum est infinitum ipsum esse materiam, quare magis partis q̄ totius, rationē subit. Debes scire, vt ex Auer. colligitur. cōmen. 65. q; tres sunt prærogatiuæ quæ infinito attribuūtur: Prima est, q; infinitum non est totum per se, sed per aliud: Secūda, q; infinitum, quo infinitum, cōtinetur: Tertia, q; infinitum quo infinitum est ignotum. Quo vero ad primam vult Auer. infinitum esse totum per aliud, hoc est, per formam, ratione cuius finitur & determinatur. Quo vero ad secūdam ait infinitum contineri quatenus est pars cōpositi, & materia illius. Quo ad tertium ait illam esse verā quoad ma-

teriam infiniti, quæ per se est ignota, cognoscitur tamen per formam. Vlterius debet scire q Auerroes ob malas translationes laborat declarare, quid per delatum intelligat Aristot. quod ipse in litera sua habebat: sed cum hæc expositin fit ad nihil, supersedendum est: possunt tamen colligi plura. Primum est quomodo differũt materia, & forma & accidentia: nam materia nec est in subiecto, nec dicitur de subiecto: forma & accidentia aut sunt in subiecto, aut dicuntur de subiecto. Secundum est, quo conueniunt, nam hæc tria, materia, forma, & accidens, non possunt reperiri nisi in alio. Tertium est, q materia & forma & accidentia ita se habẽt, q materia non potest esse sine forma, propterea est propter formam, vt forma est illius perfectio: forma etiam est propter materiam, vt est subiectum illius: similiter et accidẽtia sunt propter materiam, vt propter subiectum. Hæc colligi possunt ex eius falsis translationibus.

Expõ Auer.

Ex quibus colligunt iuniores, & nõ imperite, Auerroem omnia quæ Aristote. infinito tribuit, materiæ tribuisse, ita vt per infinitũ nihil aliud velit nisi materiam primã, & tunc illas proprietates illi competere nemo dubitat: est enim ipsa totum per aliud, quia ratione formæ. Amplius continetur & non continet, cum sit pars compositi. Rursus est ignota per se, cum non nisi ratione habita ad formam cognoscatur. Hæc ex Auer.

Infinitũ esse ipsum primã materiã, cui conditiones infiniti cõueniunt, nõ est vsquequaque certum fuisse Philosophi, vel Auer. intentum.

Hanc expositionem verificarunt iuniores q aliquid dici potest infinitum subiectiue, quia est subiectum dimensiõis, quæ est aut esse potest infinita, aut formaliter, quia ipsum est ipsa infinitudo, aut quod est infinitum formaliter, vt dimensio. Tunc volunt materiam esse infinitum subiectiue, & non formaliter. Multa etiam addunt in defensionem Auerro. quæ sunt bona ad illius positionis declarationem, sed blatterones, quorum studium est in contradicendo, aiunt hanc non fuisse Auerro. mentem, nec Auerro. illa siue tria siue quatuor voluit competere materiæ sed infinito, exemplificando de materia, cui omnia illa competunt ratione suæ infinitatis: verũ inter hos non est disputandum, nam alij voluntarie loquuntur, alij adiecti Auerroi cæteros contemnũt.

Põ secunda.

Qualis rẽsio illorũ.

Expositio ppria.

Ego vero propterea has proprietates non materiæ, sed infinito Aristot. tribuisse dicerem, quicquid Themistius & Auerro. velint: primo quia Aristot. nulla facta distinctione in breuibus æquiuocasset, secundo quia de eo infinito loquit̃, de quo pauloante positionem Parmenidis recepit: modo cõstat ipsum recepisse infinitum in positione Parmenidis, pro vniuerso sumptum. Per hæc cũ expositoribus sentirem Aristote. illa tribuisse infinito ipsi formaliter, & nõ materiæ. Hæc nunc mihi videntur.

Nam si in rebus sensilibus atque intellectilibus magnum ipsum & paruum continent, intellectiles res continere oportebat. At absurdũ est ac impossibile, id quod ignotum atq; indefinitum est, continere ac definire.

Speciatim increpat positionem Platonis, qui cum illis cõueniebat, & inquit. Nam si in rebus sensilibus atq; intellectilibus magnum ipsum & paruum, quæ à Platone infinita ponuntur, continent, intellectiles res continere oportebat. tenet consequentia, nam infinitum ea continet, in quibus & quorum ponitur. modo, si ponitur in rebus intellectilibus, oportet ipsum etiam res intellectiles continere. subdit, At absurdum est ac impossibile, id quod ignotum est ac indefinitum, continere ac definire. Et sic positio Platonis nulla est.

Qualis ratio Aristo.

Aiaduersione dignum Platonem posuisse intellectilia, quæ indifferenter ideas & formas vocat, summe nota: propterea, contra ipsum ratio hæc valde procedit. Aristo. vero posuit illa summe nota naturæ, nos vero habere ad ea vt oculi noctuæ ad lucem Solis. 2. Metaphysi. propterea non multum hæc ratio valeret in via Aristot. sed bene in via Platonis. Qua ratione fit vt hæc contradictio sit ad hominem.

E

At vero rationi consentaneum est, vt id quidem quod in adiectione consistit, non videatur hoc pacto infinitum, vt quamuis exuperet magnitudinem, id vero, quod in diuisione consistit, infinitum esse istiusmodi videtur. Nam infinitum intus, etiam quemadmodũ materia continetur, forma autem continet. DILVCI.

Et quia vna de conditionibus bonarum definitionum est, vt per ipsam verificentur accidentia propria definiti: post definitionis assignationem nunc proprietates verificat, quæ illi solent assignari. Et est prima, q in additione non quacũq; magnitudine data, potest maior dari, sed in diuisione bene quacunq; data potest dari minor. Verificat hanc Aristote. quia augeri est ire ad formam, quæ terminus est & finis: ac diminui est ire ad materiam, quæ est potestate infinita: qua ratione diuisio in infinitum, auctio non proficiscitur. Hanc rem diximus superius diligenter.

F

Expositionum alia.

Animaduersione dignum literam posse intelligi accipiendo infinitum pro materia, & infinitum pro ipso infinito formaliter. Themistius enim sumere videtur infinitum pro materia, expositores pro infinito ipso formaliter: quæ res vtcunq; exponatur, stare potest.

Liquido etiam in numero quidem euenit, vt versus minus terminus sit, v'sus vero plus omnem semper exupet multitudinem. In magnitudine vero contra, nam versus minus quidem omnem exuperat magnitudinem, versus vero maius nõ esse magnitudinem infinitam. huius rei causa est. Nam vnum (quodcunq; tandem vnũ sit:) indiuisibile est, ceu homo vnus est homo, & nõ multi: numerus vero plura vno, quãtaq; quædam. Quare ad indiuisibile stetur necesse est, siquidem duo atq; tria denominatiua nomina sint: & cæterorum numerorum id genus vnusquisque simili ratione. DILVCI.

G

In numeris additio in infinitum vadit, diminutio nõ, econtra in magnitudine.

Hactenus de ꝓprietate infiniti in magnitudine egit, nunc quonam modo hæc proprietas suum esse habeat in numeris, explanat & inquit, Liquido etiam in numero quidem euenit, vt versus minus terminus atque finis occurrat, at versus plus omnem semper exuperet multitudinem. In magnitudine vero contra, nam versus minus quidem omnem exuperat magnitudinem, ita vt nullum vnquam minimum occurrat: at versus maius nõ esse magnitudinem infinitam, ita vt aliqd occurrat maximum. Hæc est proprietas & conclusio. Conclusionem hãc primo probat ex parte minimi, & inqt: Huius rei causa est. Nam vnum, quicquid sit illud, siue specie, siue numero, siue id genus, quatenus vnum, semp indiuisibile est, ceu vnus homo est vnus, & non multi: numerus vero plura vno, quantaq; quędam, hoc est, multitudo ex vnitatibus aggregata.

H

Syllogism.

Numerus quid sit.

Quare ad indiuisibile stetur necesse est, vt arguatur sic, quicquid ex indiuisibilibus constat, ad indiuisibile resoluitur: numerus ex indiuisibilibus cõstat, quia ex vnitatibus: igitur ad idiuisibilia resoluitur: quare proficiscendo in minus, minimum quãdoq; occurret. Quòd vero numerus sit multitudo ex vnitatibus constans, & per consequens ex indiuisibilibus probat, & inquit: Siquidem duo atque tria denominatiua nomina sint significantia multitudinem specificatam ab vno: & vt dico de duobus & tribus, simili ratione de cæteris id genus. duo enim sunt bis vnum, tria ter vnum, & id genus similiter. Sic igit̃ numerus resoluitur in minimum, quia cõstat ex vno.

Dubitatio.

Solutio.

Sed dubitabis cur numerus nõ resoluitur in maximum, per eandem rationẽ, quia constat ex vno? Dici potest, q̃a procedere in maximum non est resolui, sed componi, at procedere in minus est resolui. Auer. autem assignat

Quę Auer. cō.68. Expō verbi Auer.

ſignat cauſam cur omne vnū ſortitur rationem indiuiſibilem, & ait quia omne vnū eſt tale ob formam, quæ eſt in ſeipſa vna. Ego vero verbum Auer. non vniuerſaliter intelligo, nam multi indiuiduū & vnum numero eſſe volunt propter materiam, alij ob dimenſionē: ſed ſi exponatur de vno ſpecie, ſine controuerſia eſt verum.

At vero verſus plus intelligere ſemper contingit: diuiſiones enim magnitudinis in duo infinitæ ſunt, ita vt poteſtate quidē ſint, actu vero non ſint: quippe cum id quod ſemp accipitur, multitudinem definitam excellat.

Diuiſionem magnitudinis ſequitur numerus.

Eandem concluſionē probat nunc ex parte maximi, & hoc proponit dicēs, At verſus plus intelligere ſemper contingit, & non eſt deueniendū ad maximum. hoc probat & inquit: Diuiſiones. n. magnitudinis in duo, quæ dichotomiæ græce dicuntur, infinitæ ſunt. Et declarat quonam modo infinitæ, & inquit: Ita vt poteſtate quidē ſint infinitæ, actu vero non ſint: quippe cum id quod ſemper accipitur, multitudinem infinitam ſemper excellat. Eſt igitur vis rationis, diuiſio magnitudinis in infinitū procedit: numerus cauſatur ex diuiſione continui: igitur numerus in infinitum procedit.

Rō textus.

Verum numerus hic nec à diuiſione ſeparabilis eſt, nec infinitudo ipſa permanet, ſed fit velut & tempus & numerus temporis.

An hic numerus qui vadit in infinitū ſeparari poſſit a diuiſiō. cōtinui. Vide Egid. hic. Quæ Auer. cō.68.

Duo veteres de numero protulerūt, vt q̄ ſit à diuiſione rerum ſeparabilis, vt Plato ait, qui ideas rerum olim contendit: & vt ſit permanens, velut ſubſtantia ſeparata non fluens, & poteſtate, vt Pythagorei proferunt. Aduerſus hoc inquit: Verū numerus hic, nec à diuiſione ſeparabilis eſt, et hoc aduerſus Platonē, nec infinitudo ipſa permanet, vt ſubſtātia ſeparata (cōtra Pythagoreos) ſed ita videlicet ſit, velut & tempus & numerus temporis, quæq; ſint illæ quæ ſemp ſunt partim actu, partim poteſtate. Hæc ab Ariſt. habentur. Ex calce cōmenti colliguntur tria. Primū eſt propter quid in numeris additio procedat in infinitum, non aūt diminutio. Et reſpondet hoc eſſe, quia additio eſt coæua diuiſioni: modo, vt diuiſio procedit in infinitū propter materiam, ſic additio numeri propter eandē materiam creſcit in infinitū. at diminutio numeri eſt correſpōdens auctioni, ita q̄ vt additio eſt ratione formę, ſic & diminutio numeri eſt ratione formæ. Secundum eſt quid Ariſt. per numerum tēporis intelligat, & vult per numerum tēporis velle numerū, qui eſt genus temporis. Tertium eſt ſūma declaratorum, videlicet q̄ ideo numerus creſcit in infinitum, quia correſpondet diuiſioni magnitudinis, quæ ratione materię eſt infinita: at diuiſio eſt finita, quia correſpondet auctioni, quæ propter formā eſt finita. Hæc ex commento colligi poſſunt.

Prima dubi.

Prima dubitatio eſt, quia numerus rerum eſt finitus: nam omnes res non ſunt vltra primum ens, quod eſt Deus, & vltimum quod eſt materia prima: modo inter extrema media ſunt finita.

Sc̄da dubō.

Secūda dubitatio eſt, numerus aut eſt res numeratæ aut accidens illarum, ſed res numeratæ non habent minimum, igitur nec numerus.

Soſo primæ.

Ad primam ſentio cum Expoſitore, quòd numerus vno modo ſumitur pro diuiſione formali, quæ fit per oppoſita: alio modo pro diuiſione, quæ fit per quantitatem. Prima quidem diuiſio cauſat multitudinem, quæ eſt de tranſcendentibus, qua rōne ens diuiditur per vnum & multa. Secunda vero diuiſio, quæ eſt cōtinuę quantitatis cauſat numerum, qui eſt ſpecies quantitatis inquantum habet rationem mēſuræ. Tunc dico, q̄ eiuſmodi numerus procedit in infinitū, & non primus. Modo Ariſt. loqtur de ſecundo, & non de primo.

Soſo ſc̄dæ.

Ad ſecundam ſoluere videtur Them. in Quarto huius, ex tex. Ariſt. cōmē. 108, paraphraſizans q̄ duplex eſt numerus: alter qui ex vnitatibus conſtat, & hic eſſe poteſt minimus, vt dualitas quę ad vnum reſoluitur. Alter qui non ex vnitatibus abſolute, ſed ex rebus cōſtituitur, vt equis, canibus, lineis: nam & quinq; lineas, & quinq; triangula dicere numeros ſolemus. Tunc dico, q̄ tales numeri, ſi de multitudine quęris, minimum habent, nā duæ lineæ & duo equi minimū ſunt: at ſi magnitudinem, ſpecies non habent, nā quæq; res talis in infinitum ſecabilis eſt. Per hæc patet ſolutio.

In magnitudinibus autem contra ſit, nam diuiditur quidem & ipſum continuum in infinita, verſus autem maius non eſt infinitum: quantum enim contingit poteſtate eſſe, tantundem etiam actu eſſe continget. Quare, cū infinitum corpus nullum ſenſile ſit, nec definitæ magnitudinis omnis exuperationem eſſe continget: alioquin cœlo quippiam maius exiſtet.

DILVCI.

An magnitudo ſit diuiſibilis in infinitum. Vide lād. q. 12. huius.

Quid vero in magnitudinibus accidat nūc aſſignat, et inquit: In magnitudinibus aūt contra ſit, nam diuiditur quidem & ipſum continuū in infinita. Verſus autē maius non eſt infinitum. repetit rationem quam pridie fecerat & inquit. Quantum. n. contingit poteſtate eſſe, tantundem etiā actu eſſe continget: modo deſtruit hoc & inquit: Quare, cū infinitum corpus nullum ſenſile ſit, nec definitę magnitudinis omnis exuperationem eſſe cōtinget, hoc eſt, nec licet procedere in infinitū in additione, ita vt quacunq; data, detur maior, & ſic infinitum, alioquin cœlo quippiam maius exiſtet. Hęc diſputata ſunt olim hic, & in libro de Generatione ad longum.

Quæſtio Auer in cōmen. 90.

Mouet Auer. quęſtionem talem, propter quid valet, ſi aliquid poteſt augeri in infinitū, igitur aliquando augebitur, & hoc in magnitudinibus: at in numeris nō valet, poteſt numerus creſcere in infinitum, igitur creſcet. non enim videtur differentia quo ad numerū & magnitudinem.

Reſpōſio facilis.

Reſpōſio facilis ad q̄ōnem Auer. quam græci expoſitores conſueuerunt afferre, breuibus eſt, q̄ auctio numeri correſpondet diuiſioni continui, diminutio vero reſpondet auctioni eiuſdē, verbi gratia, ſint decem lapides quibus paries Socratis ſit conficiēdus. Tum cōſtat diminutionem lapidum correſpōdere cremēto parietis, nam dum à denario numero ſubtrahere incipio addēdo parieti, numerus decreſcit lapidum, accreſcit vero paries: at ſi paries diuideretur, diminueref illius magnitudo, & accreſcerēt lapides ſiue numerus lapidum. Tūc dico, quia numeri additio ꝓficiſcitur à magnitudinis diuiſione, inde ſit vt diuiſio ꝓcedat in infinitū, ita etiam accretio numeri procedit in infinitū: & quia diminutio numeri correſpōdet auctioni magnitudinis, ideo vt auctio illius eſt finita, ita diminutio numeri. Hęc eſſet facilis reſponſio.

Rñſio Auer. & declaratio.

Auer. vero ait aliam cauſam: imaginatur. n. in auctione magnitudinis eſſe plures poſſibilitates. Nam cū auctio non ſiat tota ſimul, tot erunt poſſibilitates quot erūt partes, quibus ipſa magnitudo accreſcit, ſiquidē cuiq; parti correſpōdeat propria poſſibilitas, qua ipſa poſſit addi toti: ſimiliter diuiſio non ſit tota ſimul, ideo erunt tot poſſibilitates quot erunt partes, quę à tota magnitudine diminui poſſunt. Secundo ſumit ex oībus poſſibilitatibus ad auctionē magnitudinis poſſe fieri vnam poſſibilitatem, hoc eſt, q̄ ſicut augendū per multas poſſibilitates partiales pōt augeri, ita per vnam poteſt venire in terminū vltimum ſuæ perfectionis, vt accumulatis rōnibus probauimus, & nunc ſupponimus: at poſſibilitates, quibus magnitudo poteſt diminui, non poſſunt effici vna, hoc eſt, licet magnitudo poſſit infinitis poſſibilitatibus diminui, non tamē vna poſſibilitate numero ex illis collecta eſſe diuiſa, propter rationes tactas in libro de Generatiōe, & in lectionibus dictis iam, quibus poteſt magnitudo ſi poteſt creſcere in infinitum, quādoq; eſſe creta. Sed ſi diminui, nunquam eſſe minuta propter rationem tactam, ſed quia numeri auctio reſpondet diuiſioni magnitudinis, ideo non poteſt eſſe cretus: diminutio vero cum reſpondeat auctiōi, ideo poteſt eſſe minutus. Hæc ex cōmen-

to colligi possunt, quæ iuniores non intellexerunt, licet multa extra rem blatterizent.

DILVCI.

Infinitudo autem ipsa nõ eadem in motu & magnitudine & tempore existit, vt vna etiam quædam natura: sed posterius dicitur propter prius, ceu motus quidem dicitur infinitus, quia prius ita dicit̃ magnitudo, in qua motus fit, aut alteratio, aut auctio: tempus autem ob motum. Verum his quidem nunc vtimur, posterius vero & quid nam sit vnumquodq; horum, & cur omnis magnitudo in magnitudines diuisibilis sit, explicare nitemur.

Siue soluat dubitationem, siue conclusiones nõnullas deducat, siue aliud qd tale agat, inquit: Infinitudo autem ipsa non eadem supple genere in motu & magnitudine & tempore existit, vt vna etiam quædã natura, hoc est, nec eadem specie: sed posterius dicitur propter prius, & eo ordine res ipsæ dicuntur, quem res illæ inter se gerũt, vt tempus propter motum infinitum est, nam & à motu habet vt sit. Motus e magnitudine est infinitus, quia motus omnis circa magnitudinem versatur, auctio, diminutio, alteratio, delatio. Magnitudo ex sua natura videt̃ infinitatẽ adepta, quia in magnitudines alias deinceps extrahitur. Deinde se excusat, quia ea, quæ hic ait, credere debemus: nam in processu operis demonstratione clarissima explicabuntur hæc omnia.

Quæ Auer. cõ. 7n.
Dubitatio.
Solutio.
Vide Sco. d. 2. primi q. 2 de per se noto & de ꝓpositione per se nota.
Vide Io. Ioã. de magist. q. qõ. 4. primi post.

Auer. in calce cõmenti addit: Et hoc significat ꝙ diuisio mensuræ semper est nota per se, & ꝙ causa eius indiget demonstratione: non sicut quidam existimauit quòd Geometra sumit hoc ita esse à Naturali. Hæc Auer. Dices per se notum est illud, cuius causa & esse est per se notum: igitur nec esse nec causa huius potest declarari à naturali. Dici potest ꝙ scientia subalterna alteri sumit esse vt per se notum, causam vero expetit ab altiori: sic facit geometra, sumit enim vt per se notum continuum diuidi in infinitum, sed supponit vt declaratum, propter quid à naturali: & ita vno modo hæc propositio est principium, alio modo quæsitum.

DILVCI.

At vero neque mathematicam contemplationem ea ratio aufert, quæ infinitum hoc modo esse negat vt ad auctionẽ sit quasi sine transitione: Neque enim nunc ipso indigẽt infinito, neque vtuntur, sed tantã duntaxat esse lineam postulant, quantam volũt finitam, atque quantamuis aliam magnitudinem eadẽ diuidere ratione, qua magnitudo maxima diuidi põt. quare ad ostendendũ quidẽ illo modo nihil refert, esse tñ refert in his magnitudinibus quæ sunt.

Non vtitur mathematici ipso infinito in magnitudinum diuisionibus, tamẽ si supponunt.

Vt dixi siue soluat nunc secũdam dubitationem, siue conclusionem secundam deducat, & inquit, non esse existimandum rationem hanc, qua ostẽditur nihil esse actu infinitum, neq; posse transiri ad infinitũ, auferre mathematicam contemplationem, quæ vtitur infinito: Non enim linea infinita opus est illis, cum finita & terminata semper vtantur: satis habent si quantam volunt obtineant etiam satis habent si quãtamuis aliam magnitudinem eadem diuidere ratione ac consimili proportione, qua magnitudo maxima diuidi potest concedant. Hæc enim duo sufficiunt omnibus demonstrationibus mathematicis, siue infinitum sit, siue non sit, propterea infert: Quare ad ostendendum quidẽ illo modo, nihil refert negetur aut concedatur infinitum, etiã tamen refert in his magnitudinibus quæ sunt: quasi dicat illa non referre ad rationem, sed bene ad rẽ, vt patuit. Huius causam iuniores enituntur assignare, quia Mathematici vtũtur in demonstrationibus eorum propositionibus hypotheticis,

E quæ nihil ponunt inesse, nõ autem categoricis. Sed hęc responsio & declaratio friuola est, quia tunc rationes mathematicæ non concluderent nisi hypotheticæ, & tunc conclusiones non essent simpliciter certissimæ. Prętere a Mathematici vtuntur triãgulo, cuius basis est diameter mundi, vt Them. sumit, & constat angulum trianguli esse extra mundum: igitur vtuntur categorice propositionibus falsis. Propterea dici potest, vt Themi. primo dixit & Auer. ab illo accepit, illud esse, quia Mathematicus non considerat magnitudines vt affectiones & termini corporum naturalium, sed vt abstrahunt à corpore naturali: propterea extra mundum lineam trahit, cum nihil intersit sit linea extra mundum necne apud illum.

Confutatio.
Rñ. Themi. & Auer.

DILVCI.

Cum vero causæ quatuor redigant, perspicuum infinitum causam esse vt materiam: atq; rationem quidem eius in priuatione consistere, per se vero subiectũ continuũ esse ac sensile;
F quippe cum ẽt cæteri oẽs ipso infinito vt materia vti videant̃. Quocirca absurdũ erit ipsum, id esse quod cõtinet, & nõ id qđ continet̃ asserere.

Tertia siue cõclusio siue solutio dubitationis, est ꝙ infinitum reducitur in genus causę illud, quod est materia: & quoniam materia habet rationem subiecti, vt quando est actu sub forma, & habet rationem materiæ, vt quando intelligitur sub priuatione formæ: addit ipsum reduci in genus materię, nõ ex ea parte qua materia ipsa est subiectum actuq; sub forma, sed ea parte qua est in priuatione consistens. Nam ratio ipsius infiniti priuatio est, subiectum vero diuisionis infinitæ est ipsum continuum corpus sensile. Igitur ĩfinitũ, quo ad illud qđ habet de actualitate, reducitur ad cõtinuum ipsum sensile: quo vero ad id quod de priuatione habet, reducitur ad materiã, non vt subiectum, sed vt materia est. Probat hoc authoritate veterum, quia omnes ipso infinito vt materia videntur
G vti. Hinc infert id quod iã dixerat, ꝙ male infinitum continere dici debet, sed potius contineri vti materia in composito continetur. Debes scire, vt ex Auer. colligi põt, ꝙ infinitum dicit duo, vt quid in actu, & quid in potẽtia & priuatione. Quo ad rationẽ potẽtiæ & priuationis reducitur in genus materiæ, vt veteres vtebantur. Quo vero ad rationem actus reducitur ad cõtinuum sensile, hoc est, ad corpus compositum ex materia & forma: non quidem ex ea parte qua illud corpus est formatũ, sed materiatũ: & ita vtroq; modo sumptũ reducitur in materiam, licet primo modo reducat̃ in materiã immediate, secundo modo mediate. Hæc ex Auer. colligi possunt.

An in materia sit potentia ad infinitam magnitudinem.
Vide Gratia deũ. E sc. 1. 1c. st. vlt. hui⁹.
Quæ Auer. cõ. 7a.

DILVCI.

Restat autem soluere rationes, quibus non solum infinitum potestate, sed etiã actu, vt definitum est, esse videtur: partim quidẽ quia non sunt necessariæ, partim vero, quia obiectiones
H quasdam alias veras habent. Non enim vt generatio non deficiat sensile corpus actu infinitũ esse necesse est. Contingit enim alterius corruptionem generationem alterius esse, si vniuersum ipsum finitum sit.

Vnius corruptio alterius est gñatio.

Nunc soluere rationes, quibus infinitum esse probatur, proponit, partim quia nõ sunt necessariæ quo ad formam, partim quia obiectiões quasdam alias & veras habẽt quo ad materiam. Et primo soluit rationem, quę accipiebatur ex parte generationis, nam antiqui propter hoc chaos illud infinitum posuerunt, vt generationẽ infinitam saluarent. Soluit quòd dato illo chaos & vniuerso finito, potest generatio esse infinita per hoc, quia generatio vnius est corruptio alterius, & ecõtra: quo quidem in casu potest concedi generatio infinita, & vniuersum finitum. Iuniores satis dubitant de propositione Aristo. vtrum videlicet generatio vnius sit corruptio alterius:

Dubitatio.
Cões consensus.

& volunt

& volunt fere omnes hanc esse indefinite intelligẽdam, quia non in accidentibus, vt de gñatione luminis in medio & illius corruptione. In substantia autem quidam renent eam: vniuersaliter, vt quod omnis generatio vnius sit alterius corruptio & e cõtra: immo est vnus motus respectu diuersorũ. Alij particulariter, quia tenendo plures formas in composito, vt in homine, potest forma sensitiua generari in embrione, & nihil corrumpi. Alij reprehendunt hæc, nam hac conclusione data, tunc aliquid esset in genere quod nõ esset in specie, vt embrion cuius anima sit nũc sensitiua: esset enim in genere animalis, & in nulla specie. Propterea teneri potest plures esse formas in homine, sed non diuersis tẽporibus introductas, sed simul tempore. Quicquid sit de quæstione, nã multa diximus in libro de generatione anno præterito, hæc ratio nulla est: nam embrion actu est in genere, & in specie saltem reductiue, vt pote in ea specie ad quam ordinatur: & sic ratio nulla est.

Vide Burle. hic. & Gae.

DILVCI. Præterea tangere & finem habere aliud est, nã illud quidẽ ad aliquid atq; cuiusdã est. Commune. n. quod tangit, aliquid tãgit: quod qdem non omni eorũ, quæ finem habẽt, accidit, quippe cũ non quodlibet tangere possit quodlibet: id autem, quod finem habet, non est ad aliquid.

Arguebatur secũdo ex parte finis cuiusq; corporis sic, omne quod finitur ad aliud finitur: igitur est dare infinitum. Antecedens probabatur, quia omne tangens aliud tangit: omne finem habens tangit: igitur omne finem habens aliud tangit. Respondetur negando antecedens, quia non omne quod finem habet, finem habet ad aliud. Ad rationem respõdet q; in plus est finem habere quàm tangere, nam tangere est ad aliquid, finem habere potest esse ad aliquid, & potest nõ esse ad aliquid. Id enim quod finem habet interne, non tãgit, sed in seipso finitur. illud vero quod externe finem habet, tangit: propterea ait tangere esse accidens ei quod finem habet, velut species accidit generi, quoniam in plus est finem habere q̃ tangere: siquidem finem habere possit quicquam absolute interne & relatiue externe. Ad formam igitur negatur antecedẽs, ad illius syllogismum, negatur minor. Quo vero ad trãslationem, ego nullum verbum diminui, nec adieci, sed rationes vt translationes clariores essent transposui, quam transpositionem exposcit græca series, vt peritis in lingua patet. Themistius hoc in loco colligit inter tangere & finem habere differentias tres. Prima, quia tangere ad alterũ refertur externe, habere finem ad seipsum interne, siquidem tactus tangendo cõficitur, finis habendo. Secunda, tangens omne habet rationem partis, quod interne finem habet, ratiõne habet totius: propter quod mundus finem habet, & nihil tangit: at mundi partes tangunt, & finem habent. Tertia, quocunq; rem cõferas, habet extremum & terminum, non tamen quocunq; conferas tangit: nã linea pedalis quouis relata terminos suos habebit, non ramen quouis relata tangit: quia linea omnis solam lineam tangit. Ex his perspicuum, omne quod tangit finem habere, contra vero non omne finẽ habens, tangit. Hęc ex doctissimo Themistio.

Non quodcunq; finem habens, aliud tãgit, vel ad aliud terminatur.

Quæ Thẽ.

Auer. vero in calce cõmenti concludit quandam conclusionem aliquãtulum vltra textum, & inquit: Et apparet q; corpus circulare non est inuentum tangere, cum sit completum per se ac interne: at corpus rectũ natum est tangere, cum sit finitum & completum per aliud. Hac ratione fit, vt cœlum seipso finitur. Elemẽta vero propter continens externum. Hæc est Auerro.

Quæ Auer. cõ. 74.

Cœlum seipso finitum.

DILVCI. Insuper et absurdũ est intellectioni credere: nõ. n. in re est defectus ipse, atq; excessus, sed in ipsa intellectiõe. Pôt nanq; quispiã quemq; nostrum maiorẽ quam modo est intelligere, in infinitũ ipsum adaugens. Non tñ propterea quispiam nostrũ extra ciuitatem erit, aut extra magnitudinem tantam quam habemus, quia quispiam sic intelligit: sed quia est, id sane accidit.

Alia ratio ex parte imaginationis sic componebatur, quicquid contingit imaginari contingit esse: & quicquid intelligitur est: sed contingit intelligi, & actu intelligere vltra omne finitum: igitur contingit esse, & actu est aliquid vltra omne finitum: & ita erit actu aliquid infinitũ, id. n. est infinitũ, quod est vltra omne finitum. Respondet breuibus negando maiorem per instantiam, & inquit: Insuper etiam absurdum est intellectioni credere: & ita negatur maior, & dat instantiam dicens: Non enim in re est defectus ipse aut excessus: q̃q̃ de re intelligatur. quod probat & inquit: Potest nanq; quispiam quẽq; nostrum maiorem q̃ modo est intelligere, in infinitum ipsum per intellectionem adaugens. Non tamen in re quispiam nostrum extra vrbem erit, aut extra magnitudinem quam modo habemus, quia quispiam sic intelligit quemq; nostrum: immo potius contra, quia sic in re est, id sane sic intelligi accidit. & ita potius maioris conuersa est vera, videlicet quicquid est potest intelligi, & non quicquid intelligi potest, id est in re. Maior igitur est falsa vt licet videre per instãtiam, q̃ ab Homero sumpsit, vt refert Themi. Quo vero modo possit imaginatio vera esse, dato q; non sit in re, & multa alia quæ solent quæri, in. 2. lib. absoluimus. Nunc vero sit dictum in tantum.

An repugnã tiã includat infinitum in actu. Vide can. q. 9. huius. articulo. 2. & an sit dare maius infinito & qđ infinitas ĩ vno genere excedatur a finito alteri⁹ generis. ibi art. 3. Et an infinitum secundũ q; infinitum possit ab intellectu humano cognosci. ibidem. quæst. 4.

Tempus præterea & motus infinita sunt, & intellectio eo non permanente quod sumitur.

Alia ratio accipiebatur ex parte tẽporis atq; motus, nam ambo sunt infinita. Respondet q; tempus & motus sunt infinita, & intellectio illorũ est non permanente eo, siue ipso nunc quod sumitur. Igitur sunt infinita potestate & in fieri, non autem in facto.

Magnitudo demum neque diuisione, neq; imaginaria adiectione est infinita. Sed de infinito quo nam pacto est, & non est, etiã quidnam est, dictum iam est.

Vltima ratio erat accepta ex parte magnitudinis, quę diuisione infinita est, cui respondet dicẽs: Magnitudo demũ neq; diuisione neq; imaginaria adiectione & auctione est finita in actu, sed potestate, vt toties diximus. Demũ epilogat, & sermo patet. Dubitat nouus expositor, in quo sunt finitum & infinitum vt species: Respondet q; finitum & infinitũ vt in genere prædicabili sunt, sunt in genere qualitatis, & de genere qualitatis non nisi in quarta specie: & hoc quia sunt qualitates in quantitate, vt dicet Septimo huius: vt vero in genere subijcibili sunt in genere quantitatis. Sed hæc responsio quo ad id quod dicit de genere prædicabili, non recte ait: nam si hæc sunt in genere qualitatis, vt affectiones, potius in secunda specie esse deberent, cum illa species sit affectionum. Qualitar autem illa, quæ dicitur in quãtitate, est figura vel forma, vt dicitur in Septimo huius. cõ. 15. & in prædicamentis, & non affectio. Propterea hæc positio non intelligit verbum Auerrois. Melius igitur dicerem, hæc vt in genere subijcibili esse in quanto, vt in pdicabili esse in qualitate secũdæ speciei. Hæc de tertio. Vbi te ignorare nolo me raptim atq; breuibus librũ hunc percurrisse, potissimum quo ad id quod de infinito scribit, tum quia non multum ad physicas disciplinas discentes vtile est, tum quia potissima eius pars translatione nostra perspicua est, etiã quia expositores clarissime scribunt. Neq; scripsissem nisi ob loca quædam, quæ malis translationibus ad nos deducta latent, in græco vero suis patent, etiam leuiter Perscrutanti. Et de toto libro Tertio hactenus nunc,

An q; appositionem cõtingat excedere quantãcunq; magnitudinem. Vide ibid. q. 13. huius. Egid. hic. Prima dubi. Rñsio Egid.

Propria sẽsuo.

Excusatio.

Commentariorum Tertij libri Physicorum finis.

ARISTOTELIS PHYSICAE AVSCVLTATIONIS

LIBER IIII.

Cum Augustini Niphi Suessani Tralatione Commentarijs, ac Recognitionibus.

DILVCI. IMILI vero ratione & de Loco ipso veluti & de Infinito Naturalem ipsum cognoscere necesse est, sit vel ne, quonam sit modo, atque quid sit. Oēs namque ea quae sunt alicubi esse arbitrantur: quia id quod nō est, nusquam esse. Vbi.n. erit hircoceruus, aut chimera: Insuper motus, qui maxime cōmunis est atque principalissimus, quem lationem appellamus, secundum locum est.

ANT. Imiliter autem necesse est, & de loco Physicum, sicut & de infinito cognoscere si est, aut non est, & quō est, & quid est. Etenim entia omnes opinātur alicubi esse, non ens vero nusquam esse. Vbi enim esset tragelaphus, aut sphinx? Et de motu, qui cōmunis maxime est, & magis proprior secundum locum est, quem vocamus lationem.

Roponit intentionem & ratiocinatur ad illam, & inquit, Simili vero ratione & de loco ipso, veluti & de infinito Naturalē ipsum Philosophum cognoscere necesse est, et similes quaestiones resoluere, vt vtrum sit vel ne, quonam sit modo, vt vtrum seorsum, vt substantiae, atque per se, an potius in alio constitutus, vt accidentia. Sic exponit Themistius, atque quid sit, quo ad definitioē. Haec est intentio. Praetermisit caeteras quaestiones, quoniā hae illas comprehendunt. Deinde ratiocinatur ad intentionem. primo, quia omnes putant omnia entia esse in loco, cum arbitrentur conuersionem hoc modo, nō entia non sunt in loco, igitur omnia entia sunt in loco. Verbum illud sphynx graece, cum sit genus monstri, chimerā transtulit, quod non refert. Secundo idem persuadet, quia motus, qui cōmunissimus est, atque primus (quem lationē appellamus) secundum locum est, modo ad naturalem attinet de motu locali agere, igitur & de loco ipso. Ex ijs habes & intentionem, & intentionis rationes.

Commen. Primum Auer.

{Intendit.} Haec quae diximus sunt quo ad textus crassam admodum expositionem, nunc vero animaduertendum primo sm Auer. quod hic de tribus Aristo. agit, vt de tempore, loco, & vacuo. Ordo autē hic est, primo de loco propter rationes tactas, & quia finis motus, de quo in Tertio egit. Secundo de vacuo, tum quia est simile loco, tum qa existimatur esse locus corpore vacans. Tertio de tempore, vt de mensura omniū. Sed dices, locum & tempus esse est per se notum: igitur superfluum qōnem ao sit semp tractare. Rñdet Auer. quod illa esse est per se manifestum, sed apud perscrutationē de natura eorū accidit quaestio an sint, hoc est, ex parte nostra non ex parte rei: nam ex parte rei illa esse est per se notū, ex parte vero nostra qōnes illę emergunt. Propterea qōnis solutionem repetens, addit perscrutationem de loco & tempore an sint, esse dialecticam, & non naturalē siue demonstratiuam. Quod vero locū et tempus esse sit per se notum, patet qa motum esse est per se notū. Modo locus aut est ipse motus, aut finis eius: tēpus vero aut motus aut illius mensura. Aduersione dignum quod sophisma veterum sic ab Auer. & Themi. reducitur hypothetice, si ens nō est, non est in loco: igit si ens est, ens est in loco. Ratio est per consequentiam in ipso à destructione antecedentis ad destructionem cōsequentis: Erat.n. antecedens negatiuum, & conuertit ad affirmationem, quo modo Aris. 2. Topico. ait nō valere semper. Consequentia vero à cōtratio, quae fit à destructione cōsequentis ad destructionē antecedentis valet. Quod vero cōsequentia illa nō valeat, declarat Auer. per instantiā: nam substantiae separatae sunt entia, & tñ nullibi sunt, nec in loco. Haec sunt quae ex cōmento colliguntur fructuosa. Verū debes scire quod cōuersio per cōtrapositionē, vno modo fit in terminis, alio modo fit in
F propositionibus. In terminis quidem fit quotiēs termini mutantur de finitate ad infinitatem, aut ecōtra: & de hac tractatur in logica. In ppositionibus vero fit aut à destructione antecedentis siue ab opposito antecedētis, siue ab opposito cōsequētis. Primo modo est locus dialecticus, secundo modo est locus necessarius, vt alibi patet.

Quaeruntur hic vtrū omne ens sit in loco, vt & strictius loquar, vtrum ois substantia sit in loco? Auer. hic absolute respondet, quod non oēs substantiae sint in loco, qm substantiae separatae non sunt in loco, illę quae vulgo à graecis angeli dicuntur, similiter neque Deus ipse. Sed videtur quod Auer. & sibi & Arist. contradicat. Sibi quidē, quia. 2. coeli cō. 15. ait Aristo. in. 8. huius determinasse locum cōmunem Deo, vt ipsum esse in coelo: at in. 2. Coeli determinat se locum proprium, vt esse in ortu. Arist. vero, quia Primo coeli tex. cō. 22. ait, omnes dicere coelum esse locum Dijs conuenientē. Propter hęc Thomas & fere omnes, omnes substātias esse in loco contendunt, verū non vna
G ratione: quidam.n. aiunt intelligentias siue angelos esse in loco definitiue, hoc est, ita hic quod non alibi: non aūt circunscriptiue, qa non sunt corpora apta circunscribi. Appellant. o. locum definitiuum, quo res ipsa nūc & ethecitate (vt ita loquar) describitur. Persuadent hoc primo, quia sunt substantiae finitae atque limitatae, igitur possunt loco & tēpore describi. Secundo, qa mouentur tā sm Philosophos quā sm Theologos: sm Theologos quidem, nemo dubitat, sm philosophos vero, quia. 7. huius cō. 52. ait Auer. intelligentias moueri ad motum orbium. Thomas vero voluit intelligentias esse in loco aequiuoce, hoc est, per operationem, quoniam vbi & per quod operantur, ibi sunt: vt quoniam operantur in coelo, & per coelum, ideo sunt in coelo, vt sentit Aristo. 8. huius. tex. cō. 84. & iuxta hanc positionem facile soluuntur rationes pro parte aliorum. Ad primam dicerent substantiam esse limitatā, quia operatio eius est limitata: definitur enim essentia per potentiam, potentia vero per operationem, Pri-
H mo Coeli cō. 116. non autem per locum, vt intelligēti patet. Ad secundam dicerent quod mouentur motu discreto sm Theologos, pro quanto nunc in hoc, nunc in illo corpore operari possunt: non autem motu continuo, cū sint indiuisibiles. Sm philosophos sunt immobiles simpliciter, licet per accidens attributione moueri possunt, vt dicemus in. 8. quia subiecta eorum mouentur. Sed dices, vt esse ad operationem, ita esse hic ad operationem hic: sed esse praecedit operationem absolute: igitur esse hic praecedit operationem hic: igitur intelligentia prius est in coelo, quam operetur in illo. Dici potest, quod maior intelligitur ijs in rebus, quae sunt in loco, in illis enim prius res est in loco quam in illo operetur: at in his quae sunt in loco per quandam aequiuocationem potest esse simpliciter praecedere operationem simpliciter, non autē esse hic praecedere operationem in hoc loco, cum esse in hoc loco nihil aliud sit quam operari in illo. Ex ijs potest Auer. sensus ad bonū trahi: voluit

Loc⁹ vel est ipse motus, vel finis eius, Tempus vel est idem motui, vel eius mensura.

An oēs ens sit in loco, il ut ois substātia.

Quaestio. Vide landu. q. 1. huius. Soto Auer.

Obiectiōes

Secūda pō. Vide Scot. di. 2. secūdi q. 6.

Vide prima parte sum. q. 52. art. 2. & 3.

Mouentur substantiae immateriales motu discreto, non aūt continuo.

hi:voluit enim substantias separatas non esse in loco vniuoce, nõ tamen negauit illas posse esse in loco per operationem, vt.8.physicorum dicetur cõmen.84.

DILVCI. Quid vero fortasse locus sit, multas continet dubitationes: non.n. idem ex oĩbus, quę ipsi cõpetunt, contẽplantibus vr̃. Pręterea ab alijs de ipso habemus nihil, aut dubitatũ aut inuẽtum.

ANT. Habet autem multas dubitationes quid fortasse locus sit: non enim videtur idem considerantibus ex omnibus, quę insunt. Amplius autem habemus nihil ex alijs, neq; ante quæsitũ, neq; bene exquisitum de hoc.

Quid sit locus. Vide cau. q. 1 hui° art. 2.

Executurus de proposito, primo tangit q̃õnis quid sit locus difficultatẽ dicẽs: Quid vero fortasse locus sit, multas continet dubitationes. Ex parte rei quidẽ, quia non idem ex oĩbus affectionibus quæ ipsi cõpetunt, contemplantibus videtur. Cum.n. descriptio rei colligat̃ ex proprietatibus repertis in re, sint autẽ proprietates loci aliæ atq; aliæ, e q̃bus alię atq; aliæ colligunt̃ cõscriptiões, iure nobis erit difficilis captu. Ex parte hoĩum ṽo et nostra, quia ꝑdecessores nihil aut dubitatũ aut solutũ terigere.

Quæ Auer. cõ. 2.

Auerro. vero in cõ. 2. reddit causam difficultatis quęstionis alio modo, quia scire definitionem rerum, quę dicuntur æquiuoce, est difficile: sed locus est res dicta ęquiuoce: quare captu difficilis res erit. Maiorem declarat Auerroes primo, quia res æquiuoce vel multiplices sunt propter id quod non habent vnam naturam, immo non habent vnam naturam: igitur difficiles, quia vnitas naturæ est causa facilis apprehensionis. Secundo, quia definitiones talium æquiuocorum non possunt colligi per artem traditam in posterioribus, videlicet diuisione, cõpositione, & syllogismo: cum multiplex primo diuidatur, & postea defintatur. Recentiores exponendo Auer. fingunt esse in loco dici æquiuoce, non autem locum: nam aliter est in loco octaua sphæra, aliter corpora recta. Sed hæc expositio rudis est, nam esse in loco accipitur à loco, igitur esse in loco si dicitur æquiuoce, dicetur propter loci æquiuocationem, cũ non dicatur ęquiuoce penes esse, & ita penes locum. Propterea an locus dicatur æquiuoce vel ne, in cõmento. 43. & 45. omittatur.

RECOGNITIONES.

PEr ea quæ insunt loco, intelligit proprietates in loco repertas, & tunc vna expositio Auerro. est: Ex proprietatibus repertis in loco apud illas considerantes, non videtur locus idem vniuoce dictus: & hæc est vna causa difficultatis. Alia expositio Auerrois, nostra etiam est, & quidem melior: Considerãtibus ex omnibus proprietatibus repertis in loco, non videtur idem secundum descriptionem: immo videtur multiplex descriptione quæ ex illis colligitur.

DILVCI. Quod quidẽ igitur sit locus, ex translatione cõstare videtur. Nã vbi nũc est aqua, illinc ipsa defluente vti ex vasculo, rursus aer inerit: nonnunquam ẽt eundẽ hunc locum aliud corpus quoddã occupat, qui quidem ab ijs oĩbus, quæ fiunt atq; mutant̃, diuersus esse videtur. In quo nãq; est aer, in hoc prius aqua erat. Quare patet locũ esse aliqd, & eẽ receptaculũ alterũ ab vtrisque, ex quo & ad qđ mutuo sibi inuicẽ cedunt.

ANT. Qm̃ quidem igitur est locus, videtur esse manifestũ ex transmutatione. Vbi nanq; nunc est aqua, hinc exeũte sicut ex vase, iterum aër inest: aliqñ autem eundem locũ aliud corporum continet. Hoc igitur ab his, quæ fiunt & cõmutantur, alterũ videtur oĩbus esse: in quo enim aer nunc est, aqua in hoc prius erat. Quare manifestum est, q̄ erat locus aliquid, & receptaculũ alterũ ab vtrisq;, in quod & ex quo mutatum est.

An loc° sit. Vide lo. de magist. q. 1. latius.

Quod locus sit in rerum natura (vt Themistius exponit) pluribus declaratur euentis. Primo ex mutuo successu duorum corporum circa eundem locum: nam aqua & aer inuicẽ sibi mutuo succedunt circa eundem locum, vt circa idẽ vasculum aut dolium. Sed qm̃ contingit nõnunquam vt idẽ locus occupetur à diuersis corporibus, ideo Arist. duo infert (vt Themistius inquit) vt q̄ locus sit in rerum natura, & hoc per transmutationem ipsam corporum: & q̄ sit res alia à corporibus sibi mutuo cedẽtibus, cum ille vnus idemq; permaneat, corpora varient̃. Verba Aristo. translatione ipsa patent. Debes scire q̄ quæstio an est, non potest, nisi hypothetico syllogismo terminari, ideo syllogismus debet esse iste, si est aliquid in quo sibi corpora cedunt, locus est: sed videmus sensu aliquid esse in quo corpora sibi cedunt, vt vas: igitur locus est.

Quæ Auer. cõ. 3.

Auer. cõ. 3. vult Arist. hic exequi de proposito, & primo vult ipsum adducere rõnes ꝓbabiles pro vtraq; parte, vt sui moris est, qñ illæ rationes possunt solui & ponũtur concitatiue: atq; hoc dicit quia interdum inducuntur post, vt cum inducuntur confirmatiue, vt Primo Cœli cõ. 22. Dicit secundo, q̄ locum esse alterum à locatis corporibus est famosum & per se notum, quod intelligo accipiendo locum pro corpore continente, vt dicetur.

DILVCI. Insuper etiam naturalium corporũ atq; simplicium, vt ignis & terræ & id genus, lationes non tantũ aliquid esse locum indicãt, sed etiam quandam habere potestatem. Fertur.n. vnumquodq; suum in locum, aliud quidem sursum, aliud vero deorsum, nisi prohibeatur. Modo hæc sunt loci partes atq; spẽs, videlicet sursum & deorsum, cęteræq; differẽtiarũ sex id genus.

ANT. Amplius autem & loci mutationes physicorum & simplicium, vt ignis, terrę, & talium, nõ solum ostendunt q̄ aliquid sit locus, sed etiam quia habet quandam potentiam. Fertur enim vnumquodq; in suum locum nõ prohibitum, hoc quidem sursum, illud vero deorsum. Hę autem sunt loci partes & species, sursum & deorsum, & reliquæ sex distantiarum.

distantiarum.

Secundo idem persuadet, & primo tãgit vim syllogismi dicens: Insuper ẽt naturalium corporum atq; simplicium, vt ignis & terræ & id genus lationes, non tantum aliqd esse locũ indicant, sed ẽt ipsum habere potestatem quandã. Hæc est rationis vis, e qua proficiscimur ad duo de loco, vt q̄ sit, & q̄ vires contineat aliquas. Deinde syllogizat & põt sic componi, loci partes siue species sunt sursum & deorsum & id genus: corpora feruntur sursum & deorsum: igitur loca sunt. De ratione primo tangit minorem dicens: Fertur.n. vnumquodque suum in locum, aliud quidẽ sursum, aliud vero deorsum, nisi prohibeatur. Hæc est minoris vis, deinde tangit maiorem dicens: Modo hæc sunt loci partes atq; species, videlicet sursum & deorsum, cæteræq; differẽtiarũ sex id genus. Ex ijs patet & q̄ locus sit, & q̄ vim habeat continendi. Fortasse syllogismus reduci potest ad formã hypotheticam sic, si corporum aliqua feruntur sursum aliqua deorsum, locus est, quia hęc sunt loci species: sed sensu patet corporũ aliqua sursum, aliqua deorsum ferri: igit̃ locus est. Hæc sunt de textu. Auer. vero vult Aristo. hic multa declarasse, primum, q̄ locus sit, vt translatio ſm differentes positiones indicat. Secundum, q̄ locus vires habeat quasdam, aliter, vt dicit Auer. non moueretur locatum in ipsum. Tertium, q̄ multæ sunt differentiæ loci, nam cum multę

An sursũ & deorsum sint partes loci. Vide Gaet. hic.

Quæ Auer. cõ. 4.

sint trãslationes, vt sursum & deorsum &c. multę etiam erunt loci differentiæ siue species. Quartum ꝙ locus est perfectio locati, quod fertur in locum ipsum. Vltimo Auer. soluit literalem dubitationem, cur videlicet adiecerit partes atq; species, & vult esse dictũ species, ad differentiam partium quantitatiuarum, vt notaret videlicet illas esse loci partes specificas siue subiectiuas, non quantitatiuas siue integrales.

Dubõnes.

Sed circa hoc accidunt dubitationes. Primo, vtrũ elementa moueantur à potentia loci. videtur. n. ꝙ nõ, quia tunc tractione mouerentur, & ita violenter: secundo, qa Quarto cœli cõ. 28. Auer. ait oppositum. Secũdo videtur ꝙ loco nulla insit potentia. Primo, quia locus est superficies, quæ est quantitas quædam, quæ nõ est de principijs actiuis. secundo, quia illa virtus non est substantia loci, neq; accidẽs loci, vt patet. Tertio videtur ꝙ locus non sit forma, siue perfectio locati, qm̃ locatum est perfectius loco, igitur potius illius forma. Ad primã dici potest, vt Expositor sentit, ꝙ corpus naturale trahi à loco potest dupliciter intelligi: vno modo vt à virtute effectiua, quo quidem modo magnes ferrum & ambra paleam trahunt, & sic tractio est species violenti motus: & hac ratione locus non trahit locatum. Alio modo vt à fine iuxta illud, trahit sua quẽq; voluptas: & hoc modo locus trahit corpus naturale, fine videlicet cõstituto in ipso loco veluti in suo conseruatiuo, & virtute agente existente in ipso corpore quod ferť: & sic tractio est species motus naturalis, & per hoc patet solutio ad rationes. De secunda dubitatione est positio Ioannis in quæstione præsenti & multorum aliorum, ꝙ elementa habent diuersas virtutes, quia qualitates sibi inuicẽ contrarias, vt calidũ, frigidum, humidum, & siccũ, & ratione harum vnũ non est locus alterius. Alias vero habẽt infusas ab ipso cœlo, quatenus sunt in tali aut tali positura ad cœlũ: & ratione talium elementũ continens locat elementũ contentum: & qa aliæ sunt atq; aliæ distantię ad orbem, inde proficiscuntur aliæ atq; aliæ virtutes tales, ita vt in ipso igne sit alia, qa aliter ad cœlũ constituitur, alia in aere per idẽ, in aqua alia, & in terra similiter. Virtus qdem, quæ in ignę è cœlo emittiť, est potestatiue aer, quæ vero in aere potestatiue aqua, quæ demũ in aqua potestate terra. Qua ratiõe fit vt in igne sit conseruatio aeris, in aere cõseruatio aquæ, & ita deinceps. Sed qm̃ virtus illa cœlestis interdũ elementariam supat, interdũ contra, elementaria illam, hinc fit vt interdũ ignis conseruet aerem, interdũ illum corrumpat, & in cæteris similiter. Hæc Ioannes & alij. Auerro. aũt. 4. cœli cõ. 23. in calce, ait: Neq; ẽt quodlibet contentũ mouebitur ad continẽs quodlibet, sed ad continens vicinũ, cum quo cõuenit in altera duarum qualitatum. Ex qbus verbis patet vnũ elementum esse locũ alterius, nõ propter virtutem cœlestẽ, sed propter elementariã, in qua conuenit cũ contẽto. & in præsenti cõ. 4. ait: Qm̃ apparet ex motu terræ ad inferius, & ignis ad superius, quod quærunt per istum modum vbi conueniẽs sibi, quæ conueniẽtia non est nisi per potentiã naturalem existentẽ in illo vbi. Hæc vt mihi videť non est cœlestis, quia illa non est naturalis elemento, sed supranaturalis. Tertio igiť cum Auer. propter multas nostras rationes, quas in libro de Gñatione scripsimus, ꝙ vnũ corpus locat aliud pp qualitatem symbolam siue cõem, & ꝙ nulla est necessitas talis virtutis cœlestis: qua rõne fit ꝙ ignis conseruet aerẽ & corrũpat. Cum. n. cõtraria qualitas excrescit facit ignẽ contrarium aeri, cũ proportionať & seruat mensurã conseruat ipsum, & in cæteris similiter. Põt enim qualitas cõis conseruare & præseruare contentum apud Auer. qñ in debita rõne constituitur. Tũc ad rationes & ad primã, ꝙ sumendo locũ pro superficie, sibi nulla inest virtus, nisi per accidẽs, sed pro corpore locãte inest virtus. Similiter ad secundũ patet quid sit virtus illa, non. n. est substantia, sed accidens, non cœleste, sed naturale, quod græci symbolũ vocant, nos cõe. Ad tertium

Secunda. An loc⁹ trahat locatũ.
An loco aliqua insit virtus.
Tertia. An locus sit perfectio & forma locati.
S. Tho. hic. Loc⁹ trahit locatũ nõ effectiue, sed finaliter.
Ioã Iand. q. 2. huius.
An locus sit aliqua entitas absoluta essentialr idẽ cũ supficie.
Vide can. q. 1. hui⁹ arti. 1.
Et an sit entitas respectiua a supficie corporis locati realiter & entitatiue distincta & in corpore locante subsistẽs.
Vide less. de magist. q. 2. huius & cursum paris. q. 3. huius.
Põ ppria.
Loc⁹ est cõseruatiuus locati non ex ipso cœlo, sed ex quodã quod cõe est ipsi & corpori locato, qđ naturas proprias illorum assequitur, in determinata pro-

E dici potest ꝙ duplex est forma. simpliciter, quę videlicet subiectum constituit inesse simpliciter, quo in modo aia est forma corporis: & hoc modo locus non est locati aut forma aut perfectio. Alio modo forma dicitur fm quid, qua ratione albedo parietis forma dicitur, & vniuersaliter accidens subiecti, & sic locus est forma locati extrinseca fm quid: & sic ratio nulla.

portione cõsistens.
Sol. tertia.

RECOGNITIONES.

ANimaduerte, locũ esse, haberi ex eo quia simplicia corpora feruntť: ex eo vero quia feruntur alia sursum alia deorsum, habetur locũ habere potentiã quandam circa locationẽ elementorum, quã de mente Auer. in commentarijs asseruimus. Prima dubitatio est, qa elemẽtum est duarum qualitatũ, & per vnam illarũ conuenit cum elemento cõtento, & per aliã contrariatur: ergo non magis est per alterã conseruatiuum, q̃ per alteram corruptiuum: ergo nisi addatur aliqua alia qualitas frenans corruptiuam qualitatẽ, nunq̃ poterit elementũ intra se contentum conseruare. F Præterea secunda dubitatio est, qa si elementum est locus alterius elementi per solam cõem qualitatem, tũc vbicunq; ponereť elementum continens ad eum locũ naturaliter moueretur elemẽtum contentũ: & ita si ignis poneretur in centro, aer ad ignem naturaliter moueref, quod nõ assererem. Propterea tutius posset dici alterum elementum tum per alterã qualitatem esse locum alterius nõ absolute, sed vt in tali, vel tali mũdi situ collocata: nã sic situata afficiť lumine & motu cœli sic vel sic afficientibus, vt possit cõis qualitas esse ratio locandi in corpore cõtinente, & locati ratio in corpore contẽto. Errant autem qui vltra cõem qualitatẽ lumine & motu affecta voluerunt esse influentiã occultam, ratione cuius esset elementorum locatio. Auer. enim ponit elemẽtum locare elementum ratione cõis qualitatis, sed vt luminẽ & motu sic vel sic afficitur: & per hoc rationes delentur.

Sunt vero hæc talia, videlicet dextrũ & sinistrum, atque sursum & deorsum, non solum ad G nos (ad nos. n. non semper idem est, sed positione fit vt aliqua ex parte vertamur, ita vt idem sępius dextrum & sinistrũ sit, atq; sursum & deorsum, ante ẽt & retro.) sed etiam ad ipsam naturam, in qua distinctum est seorsum vtrunq;. Non. n. ipsum sursum est quoduis, sed id in qđ fertur ignis atq; leue. Similiter autẽ ipsum deorsum non est quoduis, sed id, in quod ea quæ pondus habent & terracea feruntur: quo fit, vt hæc non solũ positura differant, sed ẽt potestate. Indicãt vero ad ipsum & mathematica: nam & si nõ sint in loco positura, tñ ad nos dextrum habent atq; sinistrũ, nihil horum natura habentia, vt solum positura ipsorum intelligatur.

DILVCI.

H Sunt huiusmodi nõ solum ad nos dextrum & sinistrũ, & sursum & deorsum, (nobis enim non semper idem est, sed fm positionem quodãmodo fiunt, vt vertimur: vnde idẽ multoties dextrum & sinistrum est, et sursum et deorsum, & ante & retro:) sed in natura determinatum est seorsum vnumquodq;. Nõ enim quicquid contingit, sursum est, sed quo fertur ignis & leue: similiter autem & deorsum nõ est quicquid contingit, sed vbi habentia grauitatem & terrena sunt: tanquam non positione differentia solum sint, sed & potentia. Ostendunt aũt & mathematica. cum enim non sint in loco, tñ fm positionem ad nos habent dextrum & sinistrum.

Quare

tanquam, quare.

Quare solum est intelligere, ipsorum positionẽ non habentia natura horum vnumquodq;.

An sursum & deorsum sint species loci Vide Burl. hic.

Quia meminerat loci differentiarũ, nunc exponit qua rõne colliguntur loci ipsius differentiæ: & primo probat ꝙ in mundo ipso sex loci differentiæ nõ solum sunt comparatione ad nos, sed & ad naturã ipsam: rõne videlicet & signo. Ratione quidem, quia si ad nos eiusmodi acciperẽtur, eueniret vt idem sit modo dextrum, modo sinistrum, vt columna: modo quoq; sursum, modo deorsum, vt meditulliũ ædium: & silr modo ante, modo retro. Signo vero, qm̃ res mathematicæ carent differentijs his naturalibus, licet eas habeant ad nos. Propter hoc dicendũ est in mũdo esse eiusmodi & ad nos & ad naturam, cum sursum id dicatur, ad quod leuia feruntur, deorsum vero ad quod grauia. Verba Arist. translatione ipsa patent.

Quæ Auer. cõ. 5.

Auerroes vero in presenti cõmento introducit textũ, & declarat quare Arist. demonstrauit eiusmodi differentias esse in mundo per naturã, & ait, Quia tales differentię possunt sumi ad nos & ad naturam, propterea ne quis credat illas esse ad nos, declarauit eas esse fm naturã. B Vlterius declarat quare sursum & deorsum sunt potissimæ differẽtiæ, & vult esse potissimas, quia distant situ maximo & virtute: situ quidẽ, quia sunt vltima lineæ longissimæ protractę à centro ad circunferentiam: uirtute vero, qm̃ locus sursum vires habet cõseruandi leuia, deorsum vero cõseruandi grauia: propterea videntͬ esse contraria quodã modo. Vlterius declarat ꝙ eiusmodi sex differentiæ positionis, sunt tam animatis q̃ inanimatis cõpetentes, non tñ eodẽ modo. Competunt enim inanimatis ęstimatione atq; cooceptione tm̃, animatis vero realiter & per naturam. Sed tunc est dubium, qm̃ Arist. mundo ait cõuenire has sex differentias positionis per naturã, quod quidẽ patet quo ad sorsum & deorsum: sed quo ad cæteras positionis differẽtias videlicet ante retro, dextrum et sinistrũ non patet. Respondet Auerroes ꝙ eiusmodi sex differentiæ positionis possunt cõsiderari vt partes, & vt C vbi siue termini motus. Si vt partes, sic sunt in mũdo naturaliter distinctæ, qm̃ mundus habet dextrum, sinistrũ, ante, retro, sursum & deorsum. Dextrum quidem mundi ortus est, sinistrum occasus, ante vero culmen, retro imum, sursum vero austrum, deorsum septẽtrio. Si vero vt termini motus siue vt vbi, sic duæ tantum sunt natura distinctæ, videlicet sursum, cœli cõcauum, deorsum centrum, cæterę vero ad nos habentͬ. Hæ enim duæ ponuntur & vt partes & vt vbi siue termini, natura ipsa distinctæ sunt, vt in Tertio huius dictum est. Sed cõtra, qm̃ sex hæ differẽtiæ non possunt inesse nisi animato, vt dicitͬ Secundo Cœli cõ. 15. modo vniuersus mundus nõn est animatus: negat enim Arist. aĩam mundi. Rñdet Auerroes ꝙ licet non sit totus mundus animatus, est tñ animata eius principalior pars, vt cœlum: & ita sunt in vniuerso, quia in cœlo: quemadmodum licet nõ quodlibet aĩalis sit animatum, vt pili & vngues, quia tñ principalior pars est animata, vt patet, iure in animali ipso toto hę spectantur D differentię. Hæc ex cõmento colliguntur. Sed circa hęc ambigunt primo recentiores cõtra Auerroem & Arist. quia non videtͬ ꝙ sursum & deorsum, hoc est, concauum & centrum sint extrema lineæ longissimæ, qm̃ suprema sphæra adhuc superior est concauo lunæ. Secundo solitus sum dubitare quæ sint in cœlo tales positionis differẽtiæ, & vnde sumantur. Ad primã respondent recentiores ꝙ simplr sursum est cœlum octauum, sursum vero in mundo inferno est concauum lunæ. Propterea intelligit Auerroes concauũ lunæ & centrum esse extrema longissimæ lineæ, non simpliciter sed in mundo inferiori. Sed hæc responsio stare nõ potest, primo quia tunc nihil esset leue simpliciter, quoniã nihil fertur sursum simpliciter. Secundo quia tunc sphæræ intermediæ essent aliquo modo deorsum, quod est falsum, quia tunc essent graues. Propterea debes scire, vt recte dixit Auerroes, ꝙ sur-

Quõ mathematicalia, ꝑpter differẽtias quas habent ad naturalia ostẽdũt locũ & differentias locales esse aliqd in natura. Vide Egid. hic.

Dubitatiões de dictis ce. Prima du. Secunda dubitatio. Responsio.

Confutatio.

Rñ. ꝑpria.

A sum & deorsum possunt considerari vt partes, & sic sunt in cœlo ipso: & hoc modo non vt à motu elementorũ colliguntur, sed à motu cœli, vt docet Arist. 2. Cœli. Alio modo vt termini motus & vt vbi, & sic insunt in mundo propter motus elemẽtorum: quæ ratio docet concauum esse simplr supremum, quia ad ipsum fertur simplr leue: centrum simplr deorsum, quia ad ipsum fertur simpliciter graue. Ex ħs sequitͬ octauum cœlum neq; esse sursum neq; deorsum: nam qua rõne esset sursum, quia supra caput, eadem rõne deorsum, qa infra pedes: neq; ẽẽt supra cõcauum neq; infra concauum propter eandem rõoem. Tunc ad rationem dico ꝙ sursum & deorsum accepta vt vbi, sunt extrema lineæ longissimæ super quã fit motus, quia sic accipiuntur vt termini motus: modo licet adhuc vltra concauũ extendatur linea illa, non tñ extenditͬ sursum sicut vltra centrũ nõ extenditͬ deorsum. Propterea octauum cœlum nõ dicitur superius vel inferius cõcauo vel centro. Ad secundã Albertus in Cœlo & Mundo B voluit dextrum cœli esse stellã, mouetur aũt quia dextrũ est principium oĩs motus, modo in stella est maior virtus q̃ in toto cœlo. Positionẽ hanc nonnulli captiunculatores declarant diuidendo cœlũ quatuor in quartas: prima est in ortu ꝑ tres horas ante ortum, & tres supra ortum, secunda est per tres horas ante meridiẽ & tres postea, tertia est per tres horas ante occasum & tres post occasum, quarta est ꝑ tres horas ante mediã noctem & tres post. Verbi grã ab A. in B. prima describitur plaga. ab ipso B. in C. secunda, ab ipso C. in D. tertia, hinc ad A. quarta, quã libet enim harum sol describit horis sex æqualibus.

Octauũ cœlum neq; sursum neq; deorsum est.

Solutio Alberti ad secundam.

Declaratio. Solutio.

Descriptio cœli secundum Quatuor Vniuersi Plagas.

Dicunt igitur ꝙ stella vtpote sol, vt in prima cœli plaga constitutus est dextrum cœli simplr, sol vero vt in secunda cœli plaga collocatus est ipsum cœli ante, in tertia vero ipsum cœli sinistrum, in quarta demum ipsum cœli D retro. Quæ ratio docet vt nihil aliud sint eiusmodi differentiæ positionis, nisi stella ipsa diuersimode constituta. Sed hęc positio friuola est, & nõ digna philosopho: primo, quia si eiusmodi positionis differentiæ sint stella ipsa cœli, cum nunq̃ stella possit venire in septẽtrionem aut in austrum, eiusmodi non poterunt esse sursum & deorsum cœli, contra Auerro. Secundo Cœli cõ. 15. & contra imaginationẽ illius hominis, quem fingit Arist. cuius caput sit ad austrum, pedes ad septẽtrionem. Secundo cum tot sint stellæ in cœlo octauo, & vt dicunt Mathematici plures sint æque potentes & æque lucidæ, tunc hæ differentię plures essent & multifariã geminatę. Tertio si stella est hmõi differẽtiæ, cum nulla vna stella sit totius mundi, tunc hæ differẽtię non essent in toto mundo, cuius cõtrarium habes hic in commento, & Secundo cœli cõ. 15. sed solũ in orbe singulo, cuius est propria stella essent tales differentię. Propter hæc aliter diximus in libro De-

Confutatio.

struĉtio

Alia solutio & propria.

structio Destructionum, disputatione prima, in solutio. dubij. ij. Nunc vero non recedendo ab Auerroe dico ꝙ sex hæ differentiæ possunt accipi vt partes, & vt vbi: vt quidē vbi, sic sunt duæ tantum, videlicet sursum & deorsum in mundo hoc inferno: vt partes vero tribus modis sumi solēt, aut vt partes virtuales siue potētiuę, aut partes integrales, aut vt partes relatiuę, hoc est, pro virtutibus, pro membris, & pro ipsis relationibus. Si quidē pro virtutibus siue potestatibus, sic sunt animæ potētiæ, quibus ipsa incipit, terminat, continuat, & circumuoluit motū: anima enim hominis per dextreitatis vim motum incipit, per illam sinistreitatis ipsum terminat, per illam anterioris continuat, per illam posterioris circumuoluit, per sursum & deorsum veluti per axes motū sustinet: & qm̄ anima cœli & suę virtutes non differunt nisi cōceptione & definitiōe, sic eiusmodi virtutes in cœlo sunt ipsa intelligentia, vt perficiens cœlum per vim dextram actuans ortum, per vim sinistram occasum, per vim anteriorem culmen, per vim posteriorem imum, per vires sursum & deorsum vtrosq; polos informās: et hoc modo Auerroes Secundo Cœli. vult tales vires esse separabiles substantias, vt patet cō. 15. Si vero pro mēbris, sic dextrum erit pars stellata, sinistrū pars illi opposita, ante pars densior per quā transit pars dextra in sinistram, retro per quā redit. Nam prima cœli vis apparuit in stella: vbi enim cœlum moueri cœpisset, et stella ipsa cœpisset, resideretq; in ea Athlātis dextreitas, vt fingunt poetę, in opposita parte est vis finis, in parte per quam trāsit dextrum densiori est vis anterioris, in parte per quam cedit est vis retro. Si vero hæ differētiæ colligunt vt relationes, sic sunt in cœlo ratione terræ habitabilis naturaliter, veluti in colūna, quia in aīali: in terra quidē per se vt in subiecto, in cœlo vero vt in termino. Ex ijs accipitur ꝙ accipiēdo hæc pro potētijs sic sunt in vniuerso mundo, siquidē mundi principalior pars est vna prima forma aīata. Similiter si accipiantur pro relationibus vniuerso cōueniunt, cum terra habitabilis referat ad vniuersum mūdum. Vbi vero pro membris, cum vniuerso mundo nō competat vna stella, non cōpetent hæc vt mēbra, nisi modo quo dicunt astronomi orientale dextrum, occidentale sinistrum. Hæc est solutio qōnis, verum hic non paruæ accidunt difficultates, quas perquire in cōmentarijs libri Cœli.

Positiōis differentiæ quādoq; pro virtutibus, quādoq; pro mēbris, qñq; pro relatiuis sumptæ qño situantur in singulis.

RECOGNITIONES.

THemistius & Auerrois, & fere oēs velle vident Aristotelem probare differentias locorum non esse tantum ex institutione nostra constitutas, sed ab ipsa natura pendēre: & hoc, vt Themistius inquit, ne credat quispiā huiusmodi locorum discrimina esse solum per relationē ad nos. Sed tunc emergit quæstio, quia vel loquit de differentijs locorum, vt sunt corporꝫ naturalium, & sic sunt duæ tantum, s. sursum & deorsum: vel vt sunt mundi, & sic licet sint sex, non bene ꝓbat illas esse à natura, quia ad illas mouentur naturalia corpora. Vnde nō video ad qd Aristoteles introducat de differētijs locoꝫ, vt sunt mundi, cum nō locutus sit de illis, nisi vt ad illas mouentur naturaliter corpora. Mihi igitur videtur nunc Aristoteles principaliter loqui de sursum & deorsum, vt sunt mundi inferioris, quia ad ea feruntur corpora naturalia: miscuit autē alias differentias per accidens, quia nonnulli etiā in mundo infero possent credere esse oēs illas alias differentias. Ideo donec declarabit in. 2. libro de Cœlo, duas tantum esse differētias in mundo infero, & sex in supero loquitur de oībus, ac si oēs essent in mundo infero, cum reuera duę tantū sint, sursum videlicet & deorsum. Probat aūt tales differentias sex, dato ꝙ essent in infero mundo, esse naturales, & non ab institutione nostra. Ex qbus patet eam qōnem, de differentijs mundi, quam in cōmentarijs mouimus, non esse necessariam, quia Aristoteles nō loquit de illis sex, vt sunt totius mundi, sed vt sunt mundi inferi: dato ꝙ essent sex, vt nunc supponat, donec veritas determinetur. Lege ergo verba sic, sunt aūt huiusmodi sex differētię locorum, dato ꝙ essent sex in hoc infero mundo nō solum ad nos, (dico sex locorum differentias, vt sunt dextrum & sinistrum, & sursum & deorsum) sed in natura determinata est vnaquęq;. cuius causam interponit, & lege sic: Nobis enim nō semper idem est, quod positione ad nos est aut dextrum aut sinistrum, sed hæc fiunt quodam modo sm̄ positionem nostram, vt scilicet vertimur: vnde pro rōne versionis nostræ, idē multoties dextrum & sinistrum est, & sursum & deorsum, & ante & retro. Est igitur quasi maior, omne tale institutione ad nos, pro rōne nostrę versionis vertitur: sed dextrum & reliqua non pro nostra versione talia sunt. Cuius causam affert: Non enim inquit, quicquid cōtingit, & quod uis sursum est, sed is locus, quo fertur ignis & leue: similiter autē & deorsum non quicquid contingit est, sed is locus, vbi terrena sunt: ergo talia nō sunt nostra institutione. Ex his infert loca nō positione tantum differre, sed ēt potestate: alioquin non est locus determinati corporis. Ideo lege, Tanquam, pro quare, vt legi potest verbū ὡς græcum qñq;, hoc pacto, Quare non positione differunt solum, sed etiā potentia atq; virtute. Probat etiam differētias illas non esse ab institutione nostra signo sumpto à Mathematicis: & pōt signum esse à contraria causa, sicut Mathematica habēt dextrum & reliqua ad nos, quia nō sunt in loco: ergo quę sunt in loco habēt dextrum & reliqua non ad nos, sed sm̄ naturam: talia sunt physica corpora. Propterea concludit: Quare solum est intelligere in Mathematicis dextrum, & reliqua sm̄ ipsorum mathematicorum positionem ad nos, non habentia natura illorum vnumquodq;, id est, nullum eorum habentia secundum naturam, sed solum ad nos.

Ad hæc, qui vacuum esse dicunt, hi locū affirmant: quando vacuum nihil aliud est, quàm locus corpore vacans. Locum igitur aliquid esse præter corpora ipsa, omneq; corpus sensile in loco esse, per hæc sane quispiam suspicabitur. Quod etiam Hesiodus recte sentit, faciens ante omnia chaos. Dicit enim, Ante chaos, post hoc facta est latissima tellus. propterea vt in habitaculum rerum conueniat esse, quia veluti multi putabat cuncta esse alicubi & in loco.

DILVCI.

Amplius affirmantes vacuū esse, locum esse dicunt: vacuum enim locus vtiq; erit priuatus corpore. Quod quidē igitur aliquid sit locus, & oē corpus sensibile in loco, per hæc aliquis accipiat. Videtur aūt vtiq; & Hesiodus recte dicere, faciens primum chaos: dicit igitur primum omniū chaos factum, sed postea terram latam, tanq; indigeret esse primum receptaculum his quę sunt, ꝓpter id quod opinatus est, quēadmodum multi esse omnia alicubi & in loco.

ANT.

Vltimo idem persuadet authoritate, & eorum, qui vacuum locū esse credunt, & Hesiodi poetę, qui ante mundi genituram vacuum esse affirmat, quod chaos & patorem appellat, vt sit locus & rerum inhabitaculum: & verba translatione patent.

Auerroes vero declarat differentiam inter hanc rationem & prædictas, ꝙ hæc est famosa non vera, illæ autem famosæ & verę. Nam hæc accipit vacuum esse, & ipsum esse locum, quæ oīa falsa sunt: at primę nihil falsi sumunt. Deinde declarat, ꝙ qui generāt mundum simpliciter & omne corpus, coguntur ponere vacuum. nam, cum mundus sit corpus factum de nouo, necesse est vt præcedat locus in quo recipiatur: ꝓpterea Saraceni, qui sunt suæ legis, cum corpus simplr̄ totum & mundum generent, prę ponunt ante chaos & inane, vt Geneseos primo, Terra erat inanis

Quæ Auer. cō. 6.

An vacuum eē sit impossibile. Vide Sco. ii. quol. arti. 2. Vide & can. q. 4. huius. Et Cursum phi. q. 2. h°.

erat inanis & vacua. Propterea in fine commenti ait, ꝙ hoc est vnum eorum, qbus Aristo. negat corpus & mundum sīr generari, nā tunc daretur vacuum.

Dubitatiões

Sed dubitaẗ cōtra Auerroem primo, quia videtur velle ꝙ si mundus generatur oportet ponere vacuum: nā sicut genitum tpe præcedit vacuum tpe, sic genitū ab æterno præcedit vacuum ante illud, saltem natura. Secundo idem specie est mundus si de nouo fieret, & si ab æterno: sed vbi fieret de nouo esset corpus locabile, vel supponēs vacuum: igitur illud præsupponeret etiā, vbi esset æternum.

Positio iuniorum.

Iuniores dicunt duo, primum vbi mundus esset vnum corpus cōtinuū, non posset Deus illud mouere motu recto nisi creasset nouum locū, in quem moueret: sīr nec posset ipsum mouere circulariter, nisi ēt creasset locum: fortasse moueret circulariter sm situm. Secundo dicunt, ꝙ generātes, mundum habent concedere vacuum extra cœlum, quia Deus pōt extra istum mundū facere alium: vbi enim sic fecisset, quęritur an hi duo distarent vel tangerēt se: si distarent, tunc esset vacuum: si tangerent se, & cum nō per partē diuisibilem, igitur in puncto, & ita inter latera erit rursus vacuum.

Obiectiões contra primos.

Nonnulli posteriores aiunt hæc non esse necessaria, primum quidē non, quia posset mouere mundum nullum locum creādo, qm̄ talis motus esset rectus: sed neq; sursum neq; deorsum, sed alterius rōnis: Posset etiā mouere circulariter, nec est verum ꝙ motus circularis cœli sit situalis. Secundum vero minime, quia concedunt posse aliqua duo corpora esse totaliter extra se inuicem, & tn̄ neq; se tangere, neque distare, vt in illo casu de duobus mūdis.

Defensio.

Sed hæc sunt friuola, primum quidem, quoniam, si Deus moueret mundum ita continuum existens corpus, aut motu recto aut circulari: si recto motu, vel finito vel infinito: si finito, igiẗ terminabitur in locū, motus enim oīs localis est de loco ad locū, nec nullus vnquā sensit oppositum. Quod si est alterius speciei, tunc nō erit localis, & sic nihil contra illos: nā illi volunt Deū non posse mundū mouere localiter motu recto vel circulari, quin ipse creet locum. Si vero circulariter moueret ipsum, vel esset motus localis, vel situalis. si localis, oportet vt mobile mutet locum aut sm totum, aut sm partes: non sm partes, quia est corpus continuum totum occupans: si sm totum, igitur oportet vt creet nouum locum. Secundum vero, quia vbi Deus creat duos mundos, aut inter eos est aptum esse corpus, aut non: si non, igitur se tangunt cōtra illos: ea enim se tangunt, inter quæ corpus aptum natū non est esse. Si est aptum natum esse corpus, illud erit vacuū: nihil enim vacuum erit aliud, quā priuatio corporis in qua aptum natū est esse corpus.

Propria pō.

Propter hæc dicerē catholice sentiendo, ꝙ vbi Deus faceret mundum vnū corpus continuum in se & oībus partibus, non posset ipm̄ mouere motu locali, nisi creasset vnum nouū locū propter rōnem tactam. Secundo, ꝙ vbi Deus creasset mūdum vt de facto creauit, oportet ponere vacuum nō in prima significatione, pro dimēsione abstracta quātitatiua apta recipere corpus, sed pro priuatiōe in qua est aptum esse corpus, vt argumentū cogit.

Declaratio Auer.

Animaduertēdum tn̄ ꝙ apud Auer. oīs noua productio est generatio in tpe, & propterea apud ipsum sequitur vbi mundus generaretur ꝙ daretur vacuum, nam vbi mundus de nouo generareẗ, talis generatio pręsupponeret materiā: materia autē esse non potest sine dimēsione interminata apud ipsum, igiẗ præsupponeret materiam cum dimēsione: & cum nullā aliam præsupponeret formā, aliter non totus generaretur, sequitur ꝙ solam materiam dimēsionatam præsupponeret: talis autē est vacuum in prima significatione. Vbi aūt mundus generatione æterna fieret, illa cū non sit in tpe, non esset ex materia quanta præsupposita, & ideo non præesset vacuum: esset enim simplex mundi dependentia ad Deum. Tunc rn̄deret Auerroes ad primum ꝙ non est simile, licet enim generatio noua supponat vacuum prius tpe, non propter hoc generatio æterna supponit illud prius natura: nā generatio noua fit ex

A præsupposita materia, æterna vero generatio non fit modo isto. Ad secundam diceret ipse ꝙ mūdus de nouo factus, & ab æterno factus non sunt eiusdē speciei & rōnis: & si sunt eiusdem speciei, nō eadem specie generationis æduntur: nam mundus genitus de nouo fit supposita materia, mundus factus ab æterno fieret simplici dependentia. Nos vero catholici tenemus, mundū de nouo ita posse simplici dependentia dependere & fieri à deo, sicut ab æterno, vt in Octauo dicetur. Propterea dicta Auerroia vana sunt: & in malis constituta fundamentis.

RECOGNITIONES.

Aristoteles ex authoritate eorum, qui vacuum asserunt, probat primo locū esse, & inquit, Amplius affirmantes vacuum esse, locum esse dicunt. probat, & inquit, Vacuum enim locus vtiq; erit corpore priuatus. ergo qui cōcedit vacuum, concedit locū. Deinde epilogat duo, alterum quod probauerat, alterum quod sequiẗ ex probatis, & inquit, Quòd quidē igitur aliquid sit locus, B & in rerum natura existens, (hoc probauerat vt patet) & quod omne corpus sensibile sit in loco, (& hoc ex dictis patet) pro hæc aliquis accipiat. probauit enim esse locū, & ex hoc probato sequitur corpus sensibile oē esse in loco, & per sensile corpus intelligit elementū, quod est sensibile sensu tactus: sequitur enim. Est locus, ergo sensibile corpus: quod ad locū mouetur, est in loco. deinde verba illa sequunẗ {videtur autem vtiq;.} Vbi sm Themistium Aristoteles probat hæc duo, & locum esse, & sensibile corpus omne esse in loco, authoritate Hesiodi. Ego vero nō recedendo à verbis textus, dico Aristotelē post veritatem de loco, qua asserit locum esse & omne corpus sensibile esse in loco, cōmendat Hesiodum: vnde inquit, {videẗ autem vtiq; & Hesiodus recte dicere faciens primum chaos} dicit enim sic, primum omnium chaos factum esse, post chaos vero factam esse dicit terrā amplā. Neo ab rōne asserit primum esse factum chaos, tanq̄ indigeret, hoc est, quia erat necessariū primum esse factum C receptaculum oībus ijs, quæ sunt, conueniens: & hoc ga ipse tenebat cum alijs oīa esse in loco. Ecce q̄uo commendat Hesiodum, & non eius authoritate vtitur.

Quod si ita sit, erit profecto natura loci admiratione digna, & oībus prior. Id enim, sine quo cætera nequeunt esse, ipsum vero sine cæteris est, primum sit necesse est. Locus enim non perit, si ea quæ in ipso sunt interibunt. DE LVCI.

Si autem huiusmodi est, mirabilis vtiq; erit potentia loci, & prior omnibus. Sine quo nāq; nullum aliorum est, illud autem sine alijs, necesse est primum esse: nō enim perditur locus, his quæ sunt in eo corruptis. ANT.

Hesiodi positionē statim deridet, & probat, ꝙ si locus sit chaos omnibus suppositum & subiectum, eius natura D erit admiratione digna atq; oībus prior. Declaratur ꝑ syllogismum hæc consequentia. id, sine quo cætera nequeunt esse, ipsum vero sine cæteris est, primum sit omniū necesse est: sed locus est id, sine quo cętera nequeunt esse, manens tamen sine cæteris: igitur omnibus prior. Minor probatur, quia non perit, si ea quæ in ipso sunt interibunt. Quod vero ad verba gręca attinet, natura grętce est dynamis, latine potentia, vis, aut potestas, sonat autem ad nos melius, natura.

Quæ Auerroes cō. 7.

Debes scire ꝙ Auer. vult, ꝙ Arist. probauerit aduersus Hesiodum locum siue chaos esse tempore & natura prius, qm̄ omne prius tpe est prius natura, non aūt è contra. Sed istud non mihi videẗ, nam pater est prior tpe filio, non tn̄ prior natura, cum pater & filius eiusdē sint naturę. Forte ipse vult, ꝙ chaos sit prius natura & tempore, quia vna est definitio prioris sm naturam & tempus: sed hoc est valde considerabile.

RECOGNITIONES.

ARistoteles contradicit Hesiodo: sed dices Aristoteles cōmendauit opinionē Hesiodi, ergo non bene illi contradicere videtur. Dicendum Aristotelem cōmendasse dictum Hesiodi quo ad duo, s. & ꝙ locus sit, & ꝙ omne corpus sensibile sit in loco: nunc illi contradicit inquantum Hesiodus posuit primum omnium.

An Prius natura inferat prius tpe.

Quæres propter verba cōmenti, vtrum prius natura inferat prius tpe, ita vt sequaꝛ, a est prius natura ipso n, ergo est prius tpe? Auerroes & Themistius vidētur tenere ꝙ sic, quia eadem definitio cōpetit vtriq; priori: est enim prius tpe quod esse pōt sine aliquo, & alia non sine ipso: & simili modo prius natura est quod esse potest sine alijs, et alia non sine ipso. Quidā asserunt omne prius tpe esse prius natura, & non conuerti: nam inter aliqua non pōt esse ordo tpis, quin ille ordo sit in naturis illorum, & ita ex natura rei omne prius tpe est prius natura. Non cōuertitur autē, quia ſm Aristotelē, Deus est prior naturā mundo, & non tpe. Sed hæc positio nō placet, quia pater est prior tpe filio, & non prior natura cum sint eiusdē naturæ: præterea & ordo nō est in naturis illorum: cum sint per accidens ordinati: vbi enim esset ordo in naturis eorum, tunc esset inter illa ordo essentialis. Diximus aliter in his, quæ speciē dicunt, omne prius tpe esse prius natura, qm̄ ordo in illis est essentialis, & ex naturis rerum illorum. Et licet esset ita, tunc est dubitatio an prius natura inferat prius tempore. Et dicēdum ꝙ prius natura dupliciter accipiꝛ apud Peripateticos, vno modo pro eo, quod existere potest sine alio, & aliud non sine ipso, & hoc vocatur prius natura ſm existentiam. Alio modo pro eo ē quo aliud dependet, & ipsum non ab illo, & hoc dicitur prius natura ſm causam seu dependentiā. Similiter prius tempore dupliciter dicitur, vno modo pro eo quod in aliqua mensura est, in qua aliud non est: alio modo pro eo quod potest existere sine alijs, & alia non sine illis, & sic prius tempore est prius separabilitate. Ex his patet quomodo quæ dicit Auer. & Themistius, stare possunt: nam omne prius natura ſm existentiam, est prius tempore, non quidem secundum mensuram, sed secundum separabilitatem: prius vero natura secundum dependentiam non potest esse prius tempore.

Prius natura, & tempore prius dupliciter sumi considera.

DILVCI. Verum si sit locus, dubitationē habet quidnam sit, vtrum moles corporis quędam, an alia quędā natura? est enim ipsius genus primo perquirendū. Habebit igitur dimēsiones tres: longitudinē, latitudinem, atq; altitudinem, quibus oē definiꝛ corpus. Impossibile igitur est locum corpus esse: in eodē enim erunt corpora duo.

ANT. At vero & defectum habet si est, quid est? vtrū pondus quoddā corporis, aut quædā altera natura? quęrendū enim est genus ipsius primū. Distantias quidē igitur habet tres, longitudinis, ꝓfunditatis, & latitudinis: quibus determinatur corpus oē. Impossibile igiꝛ est corpus esse locum: in eodē enim vtiq; essent duo corpora.

An locus sit in ꝑdicamento quantitatis vel vbi. Vide Cursum parisi. q. 1. huius. Vide & Iand. q. 5. huius.

Omnes sentiunt cū Themistio, ꝙ Aris. arguat ad oppositum qōnis, & primo proponat intentionem & ordinem, deinde arguat sic, si locus esset, ipse esset corpus aut alia magnitudo: ꝙ nō corpus, arguit: si locus esset corpꝰ, haberet tres dimēsiones, & vbi esset ita, tunc (cū locus & locatum sint simul) erunt duo corpora ęquata in eodē, & ita penetratio. Reddit autē Auer. causam quare prima quęstio de loco debet esse circa genus, & ait esse pro tanto quia pro inuestigatione definitionum rerum ignotarum, oportet incipere à cognitione generis tanq; à faciliori, deinde procedere ad genera specialiora, donec per diuisionem habeantur omnes differentiæ.

E

RECOGNITIONES.

QVod vero ad verba attinet, verbum igitur, cum dicit. {Impossibile igitur} in græco legitur δή, sed ego in alio legi δεῖ, ideo trāstuli igitur, quod mihi placet: sic enim textus patet.

DILVCI. Rursus si corporis locus sit ēt receptaculum, patet illud esse & superficiei et cęterorū finium; ratio enim eadem consonabit. Nam vbi prius erant aquæ sup̄ficies, erunt rursus illę aeris. Sed nullam puncti & illius puncti loci dr̄iam habemus. Quare si neq; ad hoc locus diuersus erit, neq; ē cæterorū vllo diuersus habebitur: nec aliquid erit locus ipse pręter vnūquodq; istorum.

ANT. Amplius, siquidē est corporis locis receptaculū, manifestum qm̄ & superficiei, & reliquorum terminorum: eadem enim consonat ratio.

F

Vbi nanq; erant prius aquæ planities, erunt iterum quæ sunt aeris. At vero dr̄iam nullam habemus puncti & loci puncti. Quare, si neq; huius erit locus alius, neq; aliorum vllus: neq; est aliquid præter vnūquodq; horum locus.

Probauit, ꝙ locus non sit corpus, nunc destruens secūdam partem probat, ꝙ non sit alia magnitudo, & arguit (vt mihi videtur) hypothetice à destructione consequentis ad destructionem antecedētis hoc modo, si locus esset alia magnitudo q̄ corpus, locus esset receptaculū diuersum à locatis: si receptaculum diuersum à locatis, igitur receptaculum diuersum à superficie corporis recepti & cæterorū finium, videlicet puncto & linea. Deducit consequentiā simili ratione qua supra dicens: Ratio enim eadem cōsonabit illi, qua probatum est esse diuersum à corporibus: nā vbi prius erant aquę superficies, erunt rursus

G

per successionē illę aeris, similiter & de puncto & linea aeris. Destruit vltimum consequens dicens: sed nullam puncti aeris succedētis & illius puncti loci differentiā habemus, vt declarabitur, similiter nulla est differētia lineę locatę & lineæ locantis, & de superficie idem concludit quasi oppositū antecedentis dicens: Quare si neq; ab hoc locus diuersus erit vt à puncto, neq; ē cæterorum vllo, videlicet linea & superficie & corpore diuersus habebitur; nec aliquid erit locus ipse præter vnumquodq; istorum: & sic habetur oppositum antecedentis.

Egi. t. c. 9.

Dubitat nouus expositor, quo modo punctus et locus puncti non differunt? Rn̄det & bene, ꝙ nō differunt ſm modum imaginādi Mathematicorum. possunt enim aliqua differre aut rōne subiectorum, in quibus sunt, aut ratione situs in quo collocātur. cum igitur Mathematicus abstrahat à subiectis in quibus sunt, abstrahit à differētia penes subiecta: cum vero situs remaneat vnus amborū, iure ad imaginationem Mathematicorum locus puncti cum sit punctus, & ipse punctus habebunꝛ pro vno: simi-

Dubiū noui expositoris; Responsio.

H

li rōne & de linea & de sup̄ficie superpositis dici potest. Secus vero de corpore, quod propter altitudinē non potest à corpore attingi ſm se & quodlibet sui. Sed dubitant sorticolæ si apud considerationem Mathematici ex duabus superficiebus fiat vna, tunc ambę corrumpentur & tertia generabitur, quod est falsum, cum nō videatur è quo generabitur tertia, neq; è quo corrumpanꝛ illę precedentes. Respondent ꝙ pręcedentes corrumpuntur à copulāte illas, & tertia ab eodem generatur propter illarum repugnātiam. Sed hęc friuola sunt, cū Mathematicus abstrahat à corruptione & generatione. Propterea dico ꝙ præcedentes non corrumpunꝛ, nec tertia generatur, sed ꝙ illæ pręcedentes sunt duæ & sunt vna: ratione quidem habita ad subiecta sunt duę, rōne vero habita ad situm sunt vna: & hac ratione eas cōsiderat Mathematicus, ideo nec corrumpit priores, nec generat vltimam.

Replica sorticolarū. Vide nominales.

Rn̄sio eorū. Confutatio.

Propria solutio.

Sed Auer.

Quæ Auerroes cō.9.

Sed Auer. in presenti cōmento resoluit literam totam: in septem syllogismos, cōputando syllogismos & per syllogismos hypotheticos et categoricos, quę res satis patet suis in verbis. Soluit vero syllogismos hos, quia committunt fallaciam accidentis mutādo per accidens in per se, nā successio superficierum in eodē loco non est per se, sed per accidens rōne corporum succedētium, & propterea non est simile de corporibus & superficiebus: corpora enim per se in eodē sibi cedunt, ideo sequitur locum per se esse alium ab eis, & ipsa est per se in loco: at superficies per accidens ratione corporum sibi cedunt, ideo per accidens sunt in loco, & p accidens locus est alius ab eis. Mutat igitur sophisma per accidens in per se.

RECOGNITIONES.

Themistius alio modo deducit, probat enim locum non posse esse nisi corpus. nam locus puncti non est nisi punctus, & locus lineæ, non nisi linea, & locus superficiei non nisi superficies: ergo locus corporis, non nisi corpus erit: & ita nō potest esse alia natura à corpore. Hæc deductio pulchra est, & videtur consona verbis Aristo. Argumentatur enim Arist. hoc pacto, si locus corporis est receptaculum corporis, & non de genere corporis, tunc locus pari ratione esset receptaculum finium, scilicet superficiei, lineæ & puncti, & non de genere finium. Tenet argumentum, quia vna ratione & de corpore & de finibus corporis est. Consequens falsum est, quia locus puncti non potest esse nisi de genere puncti, cum locus sit locato æqualis, & non maior nec minor: quod vero nec est maius nec minus puncto, est de genere puncti. Quare, si locus puncti est de genere puncti, etiam locus lineæ erit de genere lineæ, & superficiei locus de genere superficiei: quare corporis locus de genere loci, & sic locus corporis non nisi de genere corporis erit. Non ergo potest esse locus alia à corpore magnitudo. Hæc expositio placet, & maxime quia non habet quæstionem Egidij.

Hæc deductio plusquā ꝓbabilis esse videtur.

DILVCI.

Quid enim tandem locum ipsum esse statuemus? neq; enim elementū, neq; ex elemētis aut corporeis aut incorporeis esse pōt talem habēs naturā. nam magnitudinem quidem habet, corpus aūt nullum est. Sunt autem corporum sensilium elementa quidem corpora: ex intelligibilibus vero elementis magnitudo fit nulla.

ANT. forte tandem ἄν ποτε vtiq; aliquā

Quid enim forte & ponemus quidē esse locum? neq; elementū, neq; ex elemētis possunt esse hmōi habentia naturā, neq; corporeorum, neq; incorporeorū. magnitudinem quidē .n. habet, corpus aūt nullum est. Sunt aūt sensibilium quidē corporum elemēta corpora, sed ex intelligibilibus elementis nulla fit magnitudo.

sed. nam,

Themistius rationem hāc sic format, omne, quod est, aut elementū est, aut ex elemētis conditum, siue de corporeis siue de incorporeis loquamur: nam corporum corporea sunt elemēta, incorporea incorporeorum. Hæc est maior, quā Arist. vult esse subaudiendam: tunc ponit minorem, & inquit, Quid enim tandē locum ipsum esse statuemus? neq; enim elementū, neq; ex elementis aut corporeis aut incorporeis esse potest talem habēs naturam. Hæc est minor quam probat dicens: Nam magnitudinē quidē habet, propterea esse non potest elementum incorporeum incorporeorum: corpus autē nullum est, & ita esse non potest elementum corporeorum. Cuius declarationem subscribit dicens: Sunt autē corporum sensilium elementa quidē corpora: ex intelligibilibus vero elementis magnitudo fit nulla. His patet locum nō esse elementum, minimeq; ex elementis conditum propter similem rationem, & ita patet expositio Themistij quę satisfacit.

A Alij & Auerroes exponunt aliter, quę cum nō multum sint vtilia, quæ dicit Themistius sufficiant.

RECOGNITIONES.

Averroes rationem hāc sic intelligit, Si locus est, erit aut elementum, aut mixtum ex elementis. Consequentiam supponit, tanquā necessariam. Destruitur cōsequens, quia, si locus esset elemētum vel mixtum, esset corpus: Vtrunq; enim corpus est. Quod vero locus non sit corpus, probat ſm Auer. & improbando locum non esse corpus, ad abundantem doctrinam probat etiam locum non esse quid incorporeum, ex hoc enim habebitur locum penitus nihil esse, quia neq; corpus, neq; incorporeum. Quòd nō sit corpus, probat, quia aut erit corpus, aut elementum corporis: non est corpus, quia tunc duo corpora essent in eodem loco, s. locus & locatum: nec elementum corporis, quia iterum esset corpus, quādoquidem elementum corporis corpus est. Quod vero non sit quid incorporeum, hoc est, quid intelligibilium, probat B ex eo quia habet magnitudinē, & incorporeum nullū habet magnitudinem. Locus ergo nō est, cum neq; corpus sit, neq; incorporeum. Postea Auer. legit literam illam dirigēdo, & quæ dicit, clara sunt. Themistius vero, vt in cōmentarijs diximus, hoc pacto rōnem conficit. Si locus est locus erit aut elementum, aut ex elementis cōditum. Quod non sit elemētum, Aristotelem probare sic autumat: nam elementa bifariam sunt, aut corporea, vt ignis, aer, aqua, & terra: aut incorporea atq; intellectualia, quę nō explicat: possumus tñ dicere elementa intellectualia non posuisse Aristotelē, sed esse Platonica, vt sunt ideæ, atq; mathematica vt numeri: ex quibus, vt .3. Cœli dicitur, Plato dicit res intellectualiter componi. Vel forte ſm Aristo. elementa incorporea atq; intellectualia sunt actus, & potētia, esse, & essentia, substantia & virtus, ex quibus omnis res creata constat: sed quicquid sint, nō refert. Probat ergo locum non esse elemētum, quia vel erit de corporeis, vel de incorporeis: non de incorporeis elementis, quia locus habet magnitudinem: est enim de nu- C mero quantorum, vt supponit. Quòd vero non sit de corporeis elemētis, patet ex eo, quia non est corpus: si enim esset corpus, duo corpora essent in eodē loco. Locus ergo nō est de numero elementorum. vnde inquit, {quid enim forte, vel quid tandē & ipsum locū esse ponemus? neq; elementum esse ponemus, neq; ex elemētis esse possunt huiusmodi habentia naturam.} Probat locum non esse elementum, nam ipsum non esse ex elementis, relinquit tanquam per se notum ex eo, quia ea quæ habent talem naturam, non possunt esse mixta ex elemētis: Quòd vero non sit elemētum, probat cum inquit, {neq; corporeorum elementorum, neq; incorporeorum elementorum elementum esse ponemus locum ipsum.} Quòd non de numero incorporeorum, probat & inquit: {Magnitudinem quidem enim habet} supple locus ipse: ergo nō est de numero incorporeorum elementorum. Preterea non potest esse elementum corporeū, quia erit corpus, quod D modo destruit cum inquit, {corpus autē nullum est:} non ergo est de corporeis elementis. Postea quasi alia ratione redit ad probandum locum nō esse de incorporeis elementis: nā sensibilium corporum mixtorum elemēta corpora sunt, nec ex intelligibilibus elemētis corpus aliquod sensibile fit: vnde inquit, {sunt autem sensibilium quidem corporum elementa etiam corpora:} non enim corpus fit ex nō corpore, & hoc subdit, {sed ex intelligibilibus elementis nulla fit magnitudo.} Vbi patet verbum sed, nō teneri aduersatiue, sed quasi reddit causam. Patet ergo dupliciter locum non esse elemētum incorporeum, tum quia est de numero quantorum, tum etiam quia si esset elementum, non esset elemētum nisi sensibilium corporum: & ita esset corpus, cum ex intelligibilibus elementis nullum corpus mixtum cōstet. Ex his patet differentia expositionum Auer. & Themistij: placet autem mihi semper illa Themistij.

Elementa incorporea aut ideę, aut numeri sunt, seu termini, qui propriæ abstractis cōpetunt.

Præterea

DILVCI. Præterea cuius nam rei ipsis in entibus locū causam esse statuet quispiā: nulla enim ipsi causarum quatuor ratio cōpetit. Neq; enim vt materia rerum causa est, cum nihil ex ipso constet: neq; vt rerū forma, aut ratio, neq; vt finis, neq; vt res vlla mouens.

ANT. Amplius autem, & cuius vtiq; aliquis ponet ipsis entibus causam esse locū? nulla enim causa ipsi inest de quatuor. Neq; enim sicut materia entium est, nihil enim ex ipso constitutum est: neq; sicut species & ratio rerum erit, neq; sicut finis, neq; mouet entia.

Quarto arguit, si locus esset, maxime esset cā (vt Themistius authoritate omnium probat:) sed non est causa. Primo non materia, qa ex eo nihil constat. Secundo non forma, neq; finis neq; mouens: solum enim ipsum materiam nō esse probauit, cum videatur maxime similis illi apud antiquos. Quod vero neq; forma, neq; finis, neque mouens, satis accurate expositores probant.

Quæ Auer. co. 11. Auer. autem in commento probat locum non esse formam substātialem, quia tunc, cum id quod mouetur mutet locum, semper generaretur & corrumperetur. Quòd vero non sit agens, ait esse manifestum, siquidē nihil mouet. An vero sit finis respōdet φ non est finis intrinsecus locato, sed extrinsecus. Cum enim locus videtur vtì forma & perfectio, videtur etiam finis aliquo modo: cum omnis forma sit aliqua ex parte finis. Tradit Auer. locū apparentiæ, & ait esse quia locus non est de genere cōringentium. cum enim ipsum non videatur de numero accidentium locatorum primo aspectu, ideo videtur vt sit substantia, & tunc aut materia aut forma aut aliqua cæterarum causarum: & ita sophisma apparet.

Locus non est aliqua quatuor causarū

DILVCI. Insuper etiam, si ipse sit aliquid eorum quæ sunt, alicubi erit: aliquā nanq; rationem quærit Zenonis dubitatio. Quoniā, si omne quod est, est in loco, alicubi quoq; esse ipsum patet, atq; hoc in infinitum abibit.

ANT. Amplius autem & ipse si est aliquid eorum quæ sunt, alicubi erit zenonis enim dubitatio quęrit quandam rationem: si enim omne quod est, est in loco, manifestum quoniam & loci locus erit, & hoc in infinitum procedet.

Quinto arguit per rationem Zenonis, vt Themistius ait, si locus est vnum eotium, locus erit in loco. Deducebat Zeno consequentiam sic, omne quod est, est in loco: per te locus est: igitur est in loco. destruit consequens vt inferat oppositum antecedentis, videlicet quia si locus erit in loco abibitur in infinitum.

Quæ Auerroes co. 12. Auerroes vult in syllogismo hoc esse deceptionē quātum ad duo: primo, quo ad maiorē, quia illa falsa est: non enim verū est quòd omne quod est, sit in loco. Secunda deceptio est in maiori, videlicet in illa, quòd locus sit in aliquo: est enim hęc propositio æquiuoca. Nam locus est in aliquo vt accidens in subiecto, videlicet in locante, & in ipso est aliquid vt ipso te locatum. Quod autem esse in aliquo sit æquiuocum Aristo. declarabit. Hæc ex commento.

Locus est in corpore locāte, vt accidēs in subiecto, & in ipso locatum est.

RECOGNITIONES.

Averroes, vt mihi videtur, sic subintelligit rationē, omne quod est in aliquo, est in loco: locus est in aliquo: ergo est in loco. Auerroes ergo dicit in hac ratione esse duplicem errorem: in maiori quidem, quia maior est falsa, multa enim sunt in aliquo, vt in subiecto, quæ non sunt per se in loco: in minori uero, quia minor est falsa vel æquiuoca, cum esse in aliquo multipliciter dicatur. Dici

E mus enim locum esse in aliquo, & corpora esse in aliquo, aliter tñ & aliter. quoniam est in aliquo, vt accidens in subiecto, qa in corpore locante accidens est, vt dicemus: corpora vero sunt in aliquo, vt locatū in loco. Quod vero eē in aliquo sit multiplex, Auerroes ex hoc signo probat, quia anteq; Aristoteles de loco fm veritatem agat, ostēdit quot modis aliquid est in aliquo. Hæc Auerroes, sed non ad propositum: nam argumentum non de inesse in aliquo emergit, sed de esse simpliciter. Argumētatur enim vt Themistius inquit, si locus est, locus erit in loco: & nō vt Auer. inquit, si locus est in aliquo, locus esset in loco: vt verba græca consideranti patet. Quòd vero ad verba attinet, dicit, {Zenonis enim dubitatio quærit quandam rationem,} qm excitat nos ad quærendum, vtrum omne quod est, sit in loco: & videtur primo aspectu nō omne quod est esse in loco: quia si omne quod est, sit in loco, loci erit locus, & sic ibitur in infinitum: propterea de quæstione hac posterius disputabit.

Quòd nō bene Auer.

F DILVCI. Præterea, si vt est corpus oē in loco, sic est & in oī loco corpus: qua nam rōne de ijs quæ increscunt asseremus? Necesse est enim vna cum ipsis cuiusq; locū cōcrescere, si neq; minor neq; maior locus cuiusq; sit. Per hæc igitur non tm̄ quid sit locus, sed si sit etiā dubitare necesse est.

ANT. Amplius, si sicut omne corpus est in loco, sic & in omni loco corpus, quomodo ergo dicemus de his quæ augmentantur? Necesse est enim cum his simul augmentari locum ipsorū, si neq; maior neq; minor locus ē vniuscuiusq;. Per hæc quidem ergo non solum quid est, sed etiam si est, dubitare necesse est.

G Vltimo arguit, si locus est, omne corpus erit in loco, & in omni loco erit corpꝰ, hoc est, erit locus locato æqualis. Si locus locato æqualis, igitur nō potest crescere locatum, nisi secum locus concrescat: vbi enim locatū cresceret loco non creto, esset locatum loco ipso maius. Modo locum & locatum esse æqualia oēs asserunt. Si locus concresceret, iam dubium est (vt dicit Themistius) è quo cresceret & quomodo. Deinde epilogat, & sermo patet.

RECOGNITIONES.

Dvcit Aristoteles ad hoc absurdū, si locus est, vt locus crescat. nam, vt in cōmentarijs bene expositum est, si locus est, locus est ęqlis locato: ergo non pōt crescere locatū, nisi crescat locus: ideo, si locus est, locus est res, augmentabilis, nec ducit ad alia. Auer. vero ostēdit hoc esse absurdū: quia, si locus esset augmētabilis, locus esset corpus: nihil enim augeť nisi corpus. Sequitur secūdo aliquod totum augeri sola aliqua sui parte aucta, vt totum aggregatum ex loco & locato augebiť solo locato aucto: & vbi locus est corpus, & locatum corpus: erit tūc penetratio corporꝝ, ex quo simul sunt & æqualia. Themistius

H vero, vt in cōmentarijs diximus, ostendit illud esse absurdum, qa vbi locus crescit, nō apparet quomodo crescat, vtrum per intus susceptionē, an per additionē: nec apparet agens à quo augetur. Debes scire, vt 2. Posteriorum diximus, φ quæstio si res est, est quæstio quid est: quia si est pōt terminari per accidēs & per se: terminatur per se, qñ terminatur per definitionem, vel per aliquid attinēs ad essentiam: at qñ terminatur per accidentia existentię, tunc quæstio si est, nō est quæstio quid est. Patet ergo dubitationes huiusmodi esse de si est, & de quid est, quādoq; videlicet si est locus scitur per definitionem eius.

Quæstio si est, coincidit quādoq; cum Quid est.

DILVCI. Cum autē aliud quidem per se dicatur, aliud vero per aliud, eritq; locus alius quidem cōmunis, in quo cuncta corpora sunt, alius proprius in quo primo aliquid est. Dico autē vt tu nunc

es in

es in cœlo, quia es in aere, qui quidē in cœlo est, rursus es in aere, quia es in terra: & in hac similiter, quia es in hoc loco, qui nihil plusquam te cōtinet. Cum itaq; locus sit continens corporū vnūquodq; primum, finis sane ipse erit. Quare locus esse profecto videbitur cuiusq; spēs atq; forma, qua & magnitudo, & magnitudinis materia terminatur: nam rei cuiusq; hic finis est.

ANT. Quoniam autem aliud quidem fm se, aliud vero fm aliud dicitur: & locus alius quidem est cōmunis, in quo omnia corpora sunt: alius vero proprius, in quo primo. Dico autem, vt Tu nunc es in cœlo, quia in aere, hic autem in cœlo & in aere, quia es in terra: similiter aūt & in hac, quia in hoc loco, qui continet nihil plusquā te. B Si igitur est locus primū continens vnūquodq; corporum, terminus vtiq; erit. Quare videtur forma & species vniuscuiusq; locus esse, qua determinatur magnitudo & materia magnitudinis: hoc enim est vniuscuiusq; terminus.

Nunc vult soluere qōnem, & primo disputat quid sit locus: & probat primo q; sit forma sic, oīs finis est forma: locus est finis: igitur forma. Prosyllogizatur minor, omne continens primū, ad quod terminatur contentum, est finis: locus est primum continens, ad quod terminatē contentum: igitur finis. Circa rōnem sic procedit, q; primo probat minorē, videlicet quòd locus sit finis, & inquit, Cum autē, subaudi entium, aliud quidem per se dicatur, aliud vero per aliud: veluti substantia per se est ens, albū vero, quia in substantia & propter substantiam: igitur & locus erit alius quidem cōis, quasi locās per aliud, in quo cuncta vel plura corpora sunt: alius proprius, in quo primo & per se aliquid est. verbi causa: Tu nunc es in cœlo vti in loco per aliud, quia es in aere, qui quidem in cœlo est: rursus in aere non es primo & per se, sed adhuc per aliud, vtpote, quia es in terra, quæ est in aere: & similiter in hac non es per se, sed propter aliud, vt quia in hoc loco puta in curriculo, qui nihil plusq; te cōtinet. Ex ħs igitur patet locum esse primum continens, cui adde maiorē talem, sed omne primum continens est finis: deducetur cōclusio, q; locus ipse sit finis: & cum omnis finis sit forma, deducetur q; sit forma, qua & magnitudo & magnitudinis materia terminatur: nam rei cuiusq; hic finis est. Sic igitur patet & syllogismus & prosyllogismus.

Que Auer. co. 14. Auerroes vero causam affert, cur Aristo. rursus disputat quid locus sit, volens huius rei causam esse, quia vult cōplete confutare eam positionem, quę dixit locum esse materiam, & eam quę dixit locū esse formam. Vlterius principalē syllogismum vult esse formandum sic, forma est vltimus terminus cōtinens rem: locus est vltimus terminus continens rem: igitur locus est forma: & tunc ait syllogismum esse sophisticum propter duo, primo, quia finis de forma & loco æquiuoce dicitur, nā de forma dicitur intrinsece: est enim forma finis intrinsecus, locus vero finis extrinsecus ab ipso locato. Secundo, quia syllogismus est in secunda figura ex duabus affirmatiuis, & ita fallacia consequentis, vt dicunt Logici.

RECOGNITIONES.

Hic textus ordinari pōt aliter quam in commentarħs ordinatus sit, & quidē dilucidius, licet vertat in idē. Dicamus ergo Aristotelem supponere primo distinctionem loci: supponit enim locū duplicem esse, cōmunem, in quo oīa vel plura corpora cōtinentur, & proprium, in quo pręcise vnum collocatur. Hanc distinctionē videtur Enthymematice sic deducere, cum inquit, {qm̄ autem aliud quidē fm se, aliud vero fm aliud dicitur:} sequitur

Locus duplex est: cōmunis & ꝓprius.

A etiā vt locus duplex sit, {alius quidē cōis, in quo oīa corpora sunt:} vel saltē plura: {Alius vero proprius, in quo primo} & adęquate vnū solum est. Exponit hęc exemplo, cum inquit, {Dico aūt, vt tu nunc es in cœlo,} tanquā in cōi loco, non tñ fm se, {Sed quia es in aere:} qui quidē est in cœlo: {es etiā in aere} tanq̄ in cōi loco, quia non fm se, sed {quia es in terra: silr & in hac es,} vt in cōi loco, quia non fm se, sed {quia es in hoc loco} hacq; terrę portione: {qui locus cōtinet nihil plusq̄ te.} Ergo duplex est locus, cōis in quo corpus est per aliud: & proprius in quo corpus est per se primo, & nō per aliud. Sed occurres, quia non videtur sequi, duplex est ens, per se et per aliud, ergo duplex est locus, per se, s. proprius, & per aliud, s. cōis. Si enim hæc consequentia valeret, sequereē silr duplex est ens, per se & per aliud, ergo duplex est homo per se & per aliud, & duplex Deus ꝑ se & per aliud; quæ sunt ridicula. Potest dici Aristotelem nō fecisse syllogismum vel syllogisticam consequentiam, sed potius B processisse ex illa distinctione, quę est de ente, ad illā quę est de loco, vt ab exemplo: quasi dicat locum esse duplicem veluti ens est duplex: & sic exemplariter quasi processit. Hac distinctione de loco assignata, procedit à primo ad vltimum hoc pacto: si locus per se est, qui præcise continet corpus, locus per se primum continens vnumquodq; corporū erit vtiq; terminus, idest finis rei locatę. Tenet argumentum, alioquin posset continere non solū vnam rem, sed plures: finis enim vnius tantum est, locus per se est finis, ergo forma & species qua circunscribitur & finitur vnaquæq; magnitudo & materia magnitudinis. Ex his patet Aristotelem probasse locum esse formā non de omni loco, sed de proprio, qui proprie est finis circunscribens locatum vndiq;, vt Themistius inquit.

Dubitatio

Solutio

DILVCI. Modo quidē igitur hoc considerantibus locus cuiusq; forma videē. Vt vero locus magnitudinis interuallum est, videtur materia: nā hoc C à magnitudine ipsa diuersum existit, estq; id; quod à forma & continetur & terminatur, ceu è superficie atq; termino. Sed tale est materia, atq; infinitū ipsum. Cum enim è globo sphęræ terminos & affectiones remoueris, nihil preter materiam restabit: quapropter & Plato in Timęo materiā & conceptaculum idem esse autumat, receptiuum & conceptaculum vnum & idē asserens, sed aliter ibidem dicens receptiuū, & in his quæ Agrapha Dogmata appellantur; locum tamen & conceptaculum idem retulit.

ANT. Si quidem ergo cōsiderantibus, locus vniuscuiusq; spēs est: fm aūt q; videtur locus esse distantia magnitudinis, materia est. Hæc nanq; altera est à magnitudine, hęc aūt contenta est sub D specie, & definita, sicut sub plano & termino. Est autē hmōi materia & infinitum: cum enim remouētur terminus & passiones à sphera, relinquitur nihil præter materiā ipsam. Vnde & Plato materiā & receptaculum idē dicit esse in Timęo, receptiuū enim et receptaculum vnum & idē: alio vero modo ibidē dicens receptiuū, & in dogmatibus quæ dicuntur non scriptas, locum tamen & receptaculum idem retulit.

Declarauit qua rōne locus videē forma, vt quia finis videtur, nunc qua rōne videtur materia, vult exponere. Vbi animaduersione dignum (vt recte Expositor sentit) antiquos putauisse locum esse interuallum siue spatium, quod gręci διάστημα dicunt, inter latera magnitudinis cōtinentis

Vide Egid. hic. tinentis existere. Hoc aūt tribus definiti dimēsionibus, longitudine, latitudine, atq; altitudine: Hoc vero vel interuallum vel διάστημα non videtur eis esse aliquod corporum sensilium, quę in illo sibi cedunt: nam mutuo sibi eiusmodi corporibus sensilibus cedentibus in eodem spatio, cōtinuo interuallum siue spatium idem restabit: quę ratio docet locū esse trinam illam siue dimēsionem, siue διάστημα, siue interuallum, separatum oībus è sensilibus corporibus. *Siquidem locus spatiū separatum sit, materiam esse oportet.* Ex ijs syllogizauit Plato sic, spatium separatum est materia: locus spatiū est tale: igitur materia. Primo probat minorē, deinde maiorē, resumit tñ rationum vires dicens: Modo quidē igitur hoc cōsiderantibus, locus cuiusq; forma videtur: (& hac via processit prima positio.) Vt vero locus magnitudinis locantis interuallum est, videtur materia. Nam hoc videlicet interuallū à magnitudine ipsa, hoc est, generatim à corpore sensili diuersum existit, estq; id quod à forma & continetur & terminatur, ceu à superficie corporis sensilis & termino illius: Ex his vult habere minorē, videlicet ꝙ locus sit spatium F interminatum & separatum. ponit maiorē dicens: Sed tale est materia atq; infinitū ipsum, hoc est, spatium interminatum & separatū est materia. & hæc fuit maior, quā probat per exemplum in casu dicens: Cum enim è globo sphæræ siue pilæ siue cuiusuis sensilis corporis terminos & affectiones siue qualitates remoueris, nihil pręter materiam restabit veluti infinita & interminata quędā res: tunc subscribit quod Plato ait, & inquit, Quapropter & Plato in Timęo materiam & cōceptaculum idē esse autumat, receptiuum & conceptaculum vnum & idē asserens. Plato enim, vt Themistius inquit, materiā modo syluam, modo conceptaculum siue locum, modo alijs nominibus vocabat. Verum non semp eodē modo inquit, nā aliter in Timęo, & aliter in his, quę Agrapha dogmata inscribuntur, de loco sentit, vbi tñ locum & conceptaculum idem appellat. Hæc Plato de loco.

Quæ Auerroes cō. 15. Auerroes aūt tangit hoc in cōmento, declarat primo, ꝙ qui æstimat dimensionē esse locum, debet æstimare ꝙ G materia sit locus. Primo, quia tam dimensiones, quā materia sunt corpus interminatū. Secundo, quia tam materia ꝗ̄ dimēsio terminatur à forma. Propter has duas similitudines oportet æstimare materiam & dimēsiones esse idem. Hoc est primum. Secūdo declarat ꝙ materia nihil aliud videtur ꝗ̄ dimensio in potentia, quod vt mihi videtur, ēt ad mentē aliorum dicit: & hoc per talem rōnem, quia cum abstuleris à materia oēm formam, remanet dimensio interminata, & cum ponit forma resultat dimensio terminata siue corpus in actu. Arguo igitur sic, illud, quod remanet in materia circūscripta omni forma, videtur esse ipsa materia: sed dimēsio remanet in materia circunscripta omni forma: igit̃ est idē quod materia. Tertio declarat quō dimensio se habeat ad materiā, & dicit primo, ꝙ dimensio nec quātitate nec esse separat̃ à materia, nam qñ à materia separant̃ superficies, nihil remanet nisi dimensio. Dicit secundo, ꝙ hæc dimensio est in materia nō actu sed potentia: nam, cum determinatur per superficiem sit dimensio terminata in actu, qua ablata restat dimensio in potētia. *Nota de dimēsione materię intellectum.* Debes scire, ꝙ dimēsio materiæ vno modo accipit̃ pro virtute materię, quēadmodum quantitas interdum pro virtute agētis: & isto modo dimēsio est potentia materiæ, atq; illius capacitas, & idē quod materia, & propriū materiæ, vt ipsa potentia. Alio modo pro quātitate materiæ, quæ est in loco, licet nō in tanto loco: & sic est accidens materiæ, & de hac loquitur in libro de Substātia orbis. Sed an dimensio sit solum in potentia in materia, an aliquo modo in actu: & vtrum superficies sit terminus illius, et quo modo differt à materia, in libro de Substantia orbis diximus. Nunc vero supponatur.

RECOGNITIONES.

HIc textus perpulchre exponitur in cōmentarijs, siq; tñ vellet, posset clarius declarare locum esse materiam, & qua rōne, cum locus bifariā considerari pōt: vno E modo, vt est finis circunscribens rem locatam, & hoc pacto forma dicet̃: alio modo, vt est distantia quædā, in qua corpus ipsum continetur, & hoc pacto videtur materia: quod declarat̃ ex materiæ cōditionibus. Prima, quia materia est altera ab eo, cuius est materia, secunda ꝙ materia contenta est sub specie, & definita per spēm ipsam, veluti corpus sensibile à superficie & termino. Hæ sunt duę materię cōditiones: ideo primo ponit conditiones, secundo accipit illas materiæ messe. Inquit, {hęc nāq; scilicet distantia altera est à magnitudine,} Hæc est prima cōditio materiæ, quæ cōpetit distantiæ: {hæc aūt scilicet distantia contenta est sub specie, & definita per spēm, quia sub plano, id est, superficie corporis sensibilis, & definita suo termino.} hæc est secunda conditio materiæ, quę cōpetit distantiæ. *Dilucidior textus deductio.* Sumit secundo has materiæ conditiones cōpetere, & inquit, {Est autē hmōi,} id est, omne tale, cui hæ duæ conditiones competunt, {materia & infinitum} cuius causam dicit & inquit, {cum enim remouetur F terminus & passiones à sphęra vel corpore aliquo sensibili, relinquitur nihil præter materiam ipsam & infinitum.} Nam quatenus remouet̃ terminus, relinquitur infinitū: quatenus vero remouent̃ passiones & formę relinquitur materia. Ex his syllogismus est, omne illud, cui competit esse diuersum ab eo cuius est & specie terminatur, est materia & infinitum, vt probatum est: distantiā est id, cui hæ cōpetunt: ergo distantia est materia & infinitum. Hanc forte rōnem ollaciens Plato, in Timęo voluit materiam & choram, hoc est, conceptaculum siue receptaculum idem esse, dicens μεταληπτικόν, id est, receptiuum, & χώραν, id est, conceptaculum idem esse. In his vero dogmatibus, quę dicunt̃ agrapha, id est, nō scripta; aliter dicit, vult tñ semper receptaculum & locum idem esse: & ita videt̃ locus materia, quatenus est conceptaculum de mēte Platonis, quia licet de noīe Metalepticon, hoc est, receptiuum, nō sibiipsi constet, tñ sibi constat in quātum locum vbi dicit esse receptaculum, siue choram. G Debes scire, vt Themistius inquit, Platonē esse varium de conceptaculo, quia in dogmatibus traditis verbū conceptaculum voluit esse materiā participātem, in Timęo vero conceptaculum volunt esse numerum, i. magnum & paruum: & ita licet varius, locus tñ videtur materia. Quod vero ad verba attinet. debes scire veteres arbitratos esse locū esse distantiam magnitudinis: sed nō est planum quid per magnitudinē sit intelligēdum, propterea nōnulli de veterum mente dixerunt locum esse spatium magnitudinis, i. corporis locati: cui non assentio. Melius ergo intelligas per magnitudinē corpus locans: spatium enim intra cōcauum talis corporis locatum ambiētis dixerunt esse locum, & hoc Plato autumat materiam, propter similitudinem scilicet quā habet distantia hæc cum materia. Est enim hæc distātia diuersa à rebus locatis, cū in ipsa succedant res locatæ, & definita à superficie cōcaua locantis corporis, vt patet: & hæc est vera huius loci expositio. *Quæ Auer. cō. 15.* Auerroes vero hic per spatium tale, intelligit H distantiam locati corporis, atq; illius dimensionem, propterea in præsenti loco asserit primo eum qui existimat dimensionem corporis locati esse locū, existimasse materiam esse locū: & causa est, vt inquit, quia dimēsiones in se corporis locati sunt corpus interminatū. Dico in se, scilicet circumscripta forma, & forma est materiā & dimensiones determinans: quæ ratio docet, dimensiones locati corporis oībus eius formis circūscriptis, esse materiam: Iuxta hanc opinionē concludit materiam nō esse nisi dimensionē interminatam, alioquin nō sequeretur locum esse materiam, quia est dimensio. Veteres enim sic argumentabant̃, locus est dimēsio interminata corporis locati: ergo est materia. quę cōsequentia nulla esset, nisi apud eos idē esset materia & dimēsio interminata. Hæc apud veteres. Pro veritate tñ Auerroes ait, dimensionem nō esse materiā formaliter, sed cōiuratiue & in prædicatione causali, quatenus dimensio est in materia, & nunquā

ab illa

ab illa separatur. Nam licet superficies à materia separetur & terminus, nō propterea ipsa dimensio separatur: remanet enim dimensio, qua materia est quanta, non tñ certa quantitate quanta: remanet etiam dimensio per superficiem apta terminari, quæ ideo dicitur in potentia, nō ad esse, sed ad terminum. Ex hoc concludit dimensionē esse proprium materiæ, quia ab illa inseparabilis est. Secūdo cōcludit apud veteres locum esse materiā, quia apud veteres locus est dimēsio, & dimensio est materia, ergo locus est materia. Fallit aūt hic syllogismus, quia dimensio nō est materia, sed accidens proprius materię: vnde mutatur prędicatio causalis in formales. hæc ex commento. Ex his apparet Auer. per distantiā intellexisse dimensionē corporis locari, idq; male, quia nos intelligimus distātiam intra concauum cōtinentis corporis contentam.

DILVCI. Omnes quidē enim esse aliqđ locum fatenť, sed quid nā sit, hic solus dicere enixus est. Liquido igitur ex ijs cōsiderantibus perarduū videbitur esse, quid nā sit locus ipse spectare, siquidē horum vtrumuis sit, siue materia siue forma. Nā hæc summā habent cōtemplationē, & seorsim alterū ab altero non leue est ipsa attingere.

ANT. Dicunt quidē enim omnes aliquid esse locū, quid aūt sit, hic solus conatus est dicere. Merito itaq; ex his intendentibus videtur esse difficile cognoscere quid sit locus, siquidē horum vtrūuis sit, siue materia siue species. Aliter etenim certissimam habet speculationē, & seorsum ab inuicem non facile est ipsa cognoscere.

ἀτρεχεστάτην .i. certissimam. ἀκροτάτην .i. summā.

Videtur in primis (vt placet Themistio) Platonē laudare, & inquit, quòd cæteri ferme omnes aliquid esse locum fatentur, solus tñ Plato ausus est dicere, non solum locum esse, sed etiam finire quid sit, quanquā metaphoricis nominibus vtens, ac nō proprio sermone id indicauerit. Vlterius quasi per hęc cōcludit pertractationis istius difficultatem dicens: Liquido igitur ex ijs considerantibus siue quis materiam, siue formam putet esse, tractatū vtrunq; perdifficilem videri. Primo, quia materia & forma summam habent contemplationem, cum sint principia, quorum speculatus per se altissimus est, & non facile adeundus. Secundo, quia conamur separatim cognoscere ea quæ seorsum cognosci non possunt, aut non facile. Hæc de difficultate & difficultatis causa.

Quæ Auer. cō. 16. Auerroes à Themistio accipiens sumit tria nobis vtilia. Primum, q tractare de loco an sit materia vel forma est res difficilis, quia reuocat nos ad tractatum de primis principijs, quorū cognitio est non leuis. Secundum est, q ēt non pōt hæc cognitio esse perfecta, qm̄ non potest materia absq; forma cognosci, nec contra, forma sine materia: & in principio cōmenti dedit Tertium intelligere, q hæc difficultas non est ex parte rei loco cōueniens, sed ex parte nostra, propter videlicet diuersitatem opinionum de loco.

Dubitatio. Solet eē difficultas hic de dicto Auerrois & Themistij. nam Primo Physicorum cōmento. 69. dixit materiam non posse cognosci absq; forma, contra vero formam bene posse cognosci.

Responsio Iuniorum. Rñ. ꝓpria. Iuniores intelligunt dictum Auerrois de forma materiali, nā hęc dicitur relatiue ad materiā, Secundo huius cōmen. 26. Melius dici potest, quòd neq; materia, neq; forma potest cognosci seorsum absq; altero, vt recte ait Auerroes & Themistius, sed dicitur forma cognosci non per materiam, qm̄ suę cognoscentiæ ipsa est causa, cum sit actus & mouens: at cogitationis materiæ nō materia, sed ipsa forma est causa. Vnde licet de facto alterum sine altero cognosci non possit, tñ illius mixtæ cognoscentiæ non materia est causa, cum non sit actus, species, & mouens: sed forma, quę & sui, & materię causa est cognitionis. Propter hoc distingui solet de per se, qm̄ aliquod dicitur tale per se, quia est causa suipsius essendi tale: q̄uo albedo est visilis per se, qm̄ suæ visibilitatis causa est in albedine. Aliud est tale per se, quia tale seorsum ab alio, quo modo albedo nō est per se visilis, qm̄ non seorsum à subiecto. Similiter dici potest q forma est per se intelligibilis primo modo, quoniā sui intellectionis (vt dixi) ipsa est causa: non tamen per se secundo modo, quoniam non seorsum à materia & cognitione materiæ ipsa cognosci potest: & ita intelligit hic, Primo vero modo in Primo huius.

Per se dupliciter.

RECOGNITIONES.

VErba illa. Quidem enim, fortasse non reddunt cām, sed quasi illatiue tenenť, quasi dicat, patet igitur oēs dixisse locum esse aliquid in rerum natura esse, sed solus Plato tentauit dicere quid locus sit. Præterea verba illa, aliter enim certissimam habet speculationē, possunt aliter intelligi q̄; in cōmentarijs: verbum enim ἀκροτάτην, acrotatem: in cōmentarijs interpretari sumus summam: & verbum. ἀλλὰ interpretabantur hæc: At nunc, vt in veteribus translationibus legitur, Antiquus interpres habebat in suo loco græco ἀλλὰ: ideo transtulit aliter: & habebat ἀτρεκεστάτην, ideo transtulit certissimā: ideo dico locum esse facilem, & difficilem: si enim quærimus cognoscere ipsum absolute, sic nō est difficile ipsum cognoscere, & hoc inquit, aliter etenim certissimam habet speculationem, scilicet dum non cognoscitur vt materia vel forma: Sin autem quærimus ipsum cognoscere, vt materiam vel formam, sic difficile est ipsum cognoscere: quia hæc seorsum non facile est cognoscere.

Non facile ē materiam & formā seorsum cognoscere.

DILVCI. Quòd vero locus horum vtrumuis esse non possit, nō est impēdio laboriosum videre. Nam forma quidē & materia à re non separantur, locus vero pōt: in quo enim aer erat in hoc rursus aqua vt diximus, fiet vicissim aer & aqua, cæterisq; corporibus similť sibi cedentibus. Quare neq; pars, neq; habitus, sed à quaq; re separabilis. Tale nanq; quid locus esse videť, quale vas ipm: vas enim locus est translatilis. Sed vas ipsius rei nullū est: Locus itaq; quatenus quidem è re ipsa exoluiť, forma ipsa nō est: quatenus vero rē ipsam ambit, è materia ipsa diuersus est.

ANT. At vero q & impossibile sit vtrumuis horū esse locum, non difficile est videre. spēs enim & materia non separantur à re, locum aūt contingit: in quo nāq; aer erat, in hoc iterū aqua, sicut diximus, fit: & transmutatis ad inuicē & aere & aqua, & alijs corporibus similiter. Quare neq; pars, neq; habitus est, sed separabilis est locus ab vnoquoq;. etenim videtur hmōi aliquid esse locus, vt vas. est enim vas locus transmutabilis: vas aūt nihil est rei. Secundum igitur q separabilis est à re, sic quidē non est species: secundum autem q continet, sic alterum à materia est.

Nunc has duas positiones pluribus rōnibus confutat: prima sic cōponitur, nullum separabile à re, cuius est, forma est aut materia: locus separatur à re cuius est: igiť nec est forma, nec materia. Minor declaratur, id, in quo res locatæ sibi vicissim cedunt, separatur ab illis: locus est in quo res locatæ sibi cedunt: igitur separabilis est ab illis. Per eandem rationem concludit, q nec est pars integralis, neq; habitus locus, hoc est, (vt dicit Themistius) nec affectio, neq; potestas, neq; accidens. et licet hoc ex dicta nunc ratione pateat, probat hoc dicens: Tale nanq; quid locus esse videtur, quale vas ipsum: nam vas est locus translatilis, & per consequēs est locus. Sed vas ipsius rei

An locus sit immobilis. Vide cano. q. 1. huius articu. 1.

nullum est horum, vt nec habitus, nec affectio, nec potestas, neq; accidens: igitur nec locus subaudi pôt esse illorum aliqd. deinde quasi epilogãdo rõoem inquit, Locus itaq; quatenus quidẽ è re ipsa exoluitur, forma ipsa non est: quatenus vero rem ipsam ambit, è materia ipsa diuersus est, & ita oec est forma nec materia.

Quæ Auerroes cõ. 17.

Auerroes in præsenti cõmento arguit in secunda figura sic, formæ non separantur à materia in actu, neq; materia à formis: locus separatur: igitur locus non est forma neq; materia. Circa hanc rõnem ait q forma non separatur per se, id est ooo mutatur de materia in materiam fm q corpora mutantur de loco in locum, qa illius separatio à materia est corruptio. Vlterius arguit, forma & materia sunt partes: locus nullius est pars: igitur nõ est forma neq; materia. Ambiges, quare Arist. dixit locũ esse quale vas, & nõ absolute vas? Respõdet Auerroes q per se patet locum alio modo locare locatum, q̃ materia locet formam. Dicit secundo, q locus est similis vasi, qm̃ esse inest cõe vtrisq;: nam dicere aliquid esse in loco, est sicut

Cur locus sit cut vas, non aũs vas dĩ.

F dicere aquam esse in vase, & in nullo differunt oisi q vas est locus mobilis, quia est corpus: locus vero vt supficies intima vasis, est locus per se immobilis, licet moueaẽ ad motum subiecti: at forma siue figura est io stanno, & rationalitas in homine vt forma in subiecto: recte igitur dixit locum esse vt vas, & nõ esse vere vas. Sed dubitant contra primum Auerrois dictum, videtur enim q materia possit separari à forma, vt in viuente io quo fere cõtinuæ nouæ partes materiæ ex alimento adueniunt, & partes præexistẽtis materiæ per resolutiooẽ recedunt, ita vt post ipsius lapsum tota materia in ipso erit reuocata: ex quibus patet formã separari è materia, & migrare de materia in materiam. Iuniores quidã dicunt dictum Auerrois esse solum verũ de forma, quæ nõ est anima. Sed hęc responsio non valet, qm̃ tunc ratio Arist. nõ esset vniuersalis: tantum enim probaret q forma, quæ nõ est anima, non sit locus: & sic staret ipsum esse animam. Propterea licet dici possit multipliciter, pro ounc satis est dicere q

Responsio Iuniorum. Confutatio.

Rñ. ppria.

G nec materia totalis, nec forma, sunt separabiles per vnicam separationẽ, locus vero potest à locato separari vnica separatiooe ipsis remanentibus: & hoc satis pro dicto Arist. & Auerrois, quod laudant quidam.

DILVCI. Insuper ẽt id quod alicubi est, semp videtur esse aliqd, atq; diuersum quid ab eo in quo est.

ANT. Videtur aũt semper quod alicubi est & ipm esse aliquid, & alterum quid esse præter ipsum.

ειτερ ab præter extra

Secũdo idem arguit & speciatim de materia, & ratio, cõponitur sic apud Themistium, locus est aliquid extra locatum: materia nõ est aliquid extra id quod est in ipsa: igitur noo est locus. hoc inquit, Insuper etiã id quod alicubi est, vt locatum ipsum, semper videtur esse aliquid, atq; diuersum quid ab eo in quo est. & ita locus differt, & est extra locatum: quæ fuit maior syllogismi.

RECOGNITIONES.

IN cõmentarijs iuxta Themistij expositionem locum hunc intelleximus: Auerroes vero verba hæc sic intel H ligit, videtur aũt semper corpus, quod alicubi est, & ipm esse aliquid, s. & diuersum à loco: & supple videtur etiam locum alterum quid eẽ ab ipso corpore quod in loco est: at supple, materia & forma cum sunt in composito, non sunt diuersa, qm̃ nec materia est quid diuersum à forma, nec contra, forma qd diuersum à materia: ergo nec locus est materia, nec forma. Vel fortasse probat locũ non esse formam locati hoc pacto, videtur autem semper corpus, quod alicubi est, & ipsum esse aliquid, s. in actu, & ipsum esse alterum quid ab ipso loco: vel prgter ipsum locũ. verbum enim ειτερ grece, latine sonat præter vel ab: & tunc supplenda est ratio, sed materia nõ est in actu quippiam, nec quid diuersum ab eo, cuius est materia: ergo transpositis propositionibus, locatum respectu eius, in quo est, nõ est materia: quare nec locus, in quo est, erit forma.

Locus non est forma locati.

E Platoni tamen dicere conuenit, si digredi liceat, cur ideæ atq; numeri non sunt in loco? Siquidẽ locus est id. quod est particeps, siue tale particeps magnũ sit, siue paruum, siue materia, vt in Timęo scripsit ipse. DILVCI.

Platoni tamẽ dicendum est, si oportet digredientes dicere, quare non in loco & species, & numeri sunt: siquidem participatiuum est loc⁹, siue magno & paruo existente participatiuo, siue materia, sicut in Timęo scripsit. ANT.

Digreditur contra Platooem, & inquit, Platoni tamẽ dicere conuenit, si digredi liceat, cur ideæ, quas ponit, & numeri separati sui non sunt in loco: Siquidem locus est apud ipsum id, quod est græce dictum methecticum, latine particeps omnium: siue tale particeps magnum sit, si F ue paruum, siue materia, vt in Timęo scripsit ipse. Quasi dicat, q videtur hæc pugnare, q videlicet locus sit oĩum particeps, & ideæ atq; numeri oon sint in loco.

Sed Auer. mouet dubitationem cõtra minorem, quæ dicit, q locus sit separabilis à locato: nã licet hoc sit verũ apud eos, qui tenent locũ esse vacuum siue spacium, non tñ fm positionem Aristo. quia tenemus vltimum aeris esse locum, qm̃ abeunte locato à tali vltimo corrũpitur locus, & claudunẽ latera. Respoodet Auerroes vno modo, q hęc propositio, locus est separabilis à locatis, est famosa & nõ vera: alio modo debet intelligi q locus est separabilis à locato fm corruptionem, qm̃ corruptio loci oõ est corruptio locati: & hoc satis est ad probandum q locus oõ sit forma, qm̃ corruptio formæ est corruptio locati: hæc Auerroes. Melius tameo dicunt alij, q licet sit verum in pluribus, vt de locatis in aere vel aqua, non tamen in omnibus: vt, si locus sit concauum corporis solidi aut corporum solidorum, vt duarum parassidum inuiG cem suppositarum, aut cõcauum coeli respectu ignis, aut tale aliquid. Et hæc respoosio placet.

Quæ Auer. cõ. 18.

RECOGNITIONES.

AVerroes vult Arist. cootradixisse Platoni fm rem, ounc asserit Aristotelem contradicere Platoni fm vocẽ, hoc est ex dictis ab eo. Dicit enim Plato in cõpluribus locis, locum esse methectricum, id est omnium participatiuum, Ex hoc sequitur fm eos ideas, & numeros, quos ipse asserit separatos, esse in loco: Alioquin nõ esset locus omniũ participatiuus: & tamen in Parmenide nec ideas, nec oumeros ponit in loco: hæc est contradictio vt Auer. inquit fm vocem ex dictis Platonis. Quo vero ad verba attinet, Aristoteles dixit si oportet, quia contradictio fm vocẽ, ooo est oecessaria: propterea ait si oportet, idest si est oecessarium fm vocẽ cootradicere, dixit digredientes, quia fit trãsitus de contradictione fm rem ad cõtradictionem fm vocem, & hoc est digredi. Animaduerte tñ verbum oportet, accipi pro licet: & sic patent quæ dicit. prgterea animaduerte Auerroem in calce cõmenti H refutasse quandam defensiooẽ Platonis, Plato enim appellauit locum materiã: quia, vt materia est cõmunis formis, ita locus corporibus: & sic locus noo est materia fm veritatem, sed metaphorice fm similitudinem. & ad rationes Aristotelis responderem illas concludere locum non esse materiam in rei veritate, tamen, cum hoc, locus dici potest materia metaphorice: tollitur ẽt in dictis Platonis contradictio. nam locus dicitur cõis non omnibus rebus, sed omnibus corporibus sensibilibus: veluti materia oon dicitur omnibus formis cõmunis, sed solum formis sensibilibus: & ita non oportet pooere ideas, & oumeros in loco. Contra hanc defensionem obijcit Auer. quia tunc definitio loci erit rhetorica, & noo scientifica: & ita omnino Plato errauit. Defensores Platonis deriderent hanc Auer. refutationem. nam Plato vbiq; oĩa quæ dicit, per similitudines exponit: & causa est, quia p intel-

lıgibilia

ligibilia procedit: quæ nõ nisi per silitudines intelligi pos sunt. & propterea nõ sequitur definitionem loci non esse scientificã: sed solum sequitur illã esse scientificam, sed p similitudinẽ assignatam. Multum enim refert aliqd esse scientificum, & scientifice assignatũ: vnde definitio loci est scientifica, sed nõ scientifice assignata: Arist. aũt, quia per sensibilia procedit, similitudinibus non indiget.

DILVCI. Præterea, si locus eẽt materia aut forma, quo nam modo res in ipsius migraret locum? non enim põt id locus esse, ad quod non est motus, & quod sursum aut deorsum nõ habet. Quare in istiusmodi locus est quærendus.

ANT. Amplius, qũo ferentur vtiq; in suũ locum, si locus esset materia, aut spẽs? impossibile enĩ est cuius nec motus, nec; sursum, nec deorsum est, locũ esse. Quare quærendus est in hmõi locus.

B Tertio arguit. id, ad quod non est motus, & quod sursum aut deorsum non habet, nõ est locus: ad materiam et formam nõ est motus, neq; habent sursum aut deorsum: igitur non sunt locus. Propterea infert esse quærendum locum in talibus, in quibus illa sunt.

RECOGNITIONES.

AVerroes reducit syllogismũ præsentis textus in secunda figura hoc pacto, locus est ad quẽ, vt in terminum ad quẽ feruntur corpora, quæ naturaliter mouẽtur, cum sunt extra illũ, vt graue ad mediũ, & ignis sursum: materia & forma nõ sunt ad quas mouenẽ ea, quorũ sunt materia, & forma: ergo materia & forma non sunt locus. Minor patet: quia nihil mouet ad eius partes. quare, cũ materia & forma sint partes eius, cuius sunt, iure ad eas nihil mouet. præterea locus est, cuius differentię sunt sursum & deorsum: materiæ & formæ differentiæ non sunt sursum & deorsum: ergo nõ sunt locus. Aristoteles itaq; hos duos syllogismos simul tangit sub forma qõnis, & inquit, qũo ferentur vtiq; in suum locum, supple corpora, quę naturaliter mouent, cum sunt extra illũ, si locus esset materia aut forma? quasi dicat illa nõ posse ad locũ moueri. Affert rõnem cõpositam ex virtutibus duorũ syllogismorũ, & inquit, impossibile. n. est id, cuius, siue ad quod non est motus, vt in terminum ad quẽ, & cuius non sunt loci drię, quę sunt sursum & deorsum, locũ esse. supplẽda est ratio, vt Auerroes suppleuit, sed materia et forma nõ sunt ad quæ est motus, neq; quorũ drię loci sunt sursum, & deorsum: ergo non sunt locus. Ex his infert, vt placet Themist. corollarium: & quasi dicat, quia materia & forma nõ sunt locus corporũ, quæ naturaliter mouẽtur, s. elementorum: quare quęrendus in talibus corporibus, quę naturaliter mouẽtur. s. elementis locus. Auerroes literã habet hoc pacto, locus igitur nõ debet quæri, nisi in his, in qbus attribuuntur hæc, s. motus, vt exponit, & differẽtiæ loci: sed litera falsa est, vt patet græce intelligentibus textum. Vel fortasse litera põt sic legi ad mẽtem Auer. vt in cõmentarijs legimus: quare quærendus est locus in talibus, s. quorum sunt drię loci, & ad quæ motus est: & non est quærendus in alijs, in quibus hæc nõ sunt: prima expositio est Themistij, & magis ad verba græca: secunda est Auer. et potest stare, licet non vt ipse habet. prima enim expositio verbũ quęrendus accipit pro verbo inuestigandus, quasi dicat, quare adhuc inuestigandus est locus. secunda vt rbũ quærendus pro verbo asserẽdus accipit, vt sit sensus, quare in talibus quorũ & motus & differentiæ loci sunt, locus est asserendus, siue situandus.

Quærendus seu asserendus est loc᷒ in his quorũ sunt positionum drię.

DILVCI. Prẹterea, si in ipsa re locus insit: (inesse enim oportet, siquidẽ aut forma aut materia sit:) loc᷒ erit in loco. Mutantur enim vna cũ re atq; mouenĩ, & forma & infinitudo ipsa, cũ nõ in eodẽ sint semp vbi est ipsa res. Quare loci locus erit.

A Si autẽ in ipso est locus, (oportet enim siquidẽ aut forma, aut materia est:) erit locus in loco: trãsmutatur enim simul cum re, & mouetur & spẽs, & infinitum: non semper in eodẽ existens, sed vbi quidẽ & res est: quare & loci erit locus. ANT.

Existẽs, supple eu verbũ interpreus.

Quarto arguit enthymematice, si in ipsa re locus insit, locus erit in loco: sed locus est in re, cum sit forma vel materia: igitur loci erit locus. Consequẽtiam deducit, omne quod mouetur ad motum alicuius est in loco illius: locus mouetur ad motũ eius, in quo est: igitur est in loco illius. Aut sic, materia & forma sunt in loco eius cuius sunt: locus est aut materia aut forma: igitur est in loco eius cuius est. inquit, Præterea si in ipsa re locus insit, & faciẽdo parenthesim ponit antecedẽs dicens: (Inesse enim oportet, siquidem aut forma aut materia sit) infert consequens, dicens: Locus erit in loco. probat maiorem, quę fuit hypothetica, & inquit, Mutantur enim vna cum re atq; mouentur, & forma & infinitudo ipsa, (quæ à Platone dicitur materia) cum non in eodem sint semper, sed vbi est ipsa res. Quare loci locus erit, vtpote ipse illemet, qui est rei ipsius, cuius est aut forma aut materia. Ex ijs põt syllogismus talis cõponi, materia & forma sunt in loco: locus est aut materia aut forma: igitur locus est in loco.

Auerroes in cõmento mouet qõnem, & multa verba dicit, tñ sua dubitatio est contra maiorem: sumebat enim Aristo. hanc maiorẽ, materia & forma sunt in loco: perit igitur, aut itelligit q materia & forma sint in loco per se: & hoc non, qm̃ cum non moueãtur per se, non sunt in loco per se: ipsa vero non moueri per se patet, quia nõ sunt corpora. Si vero intelligatur q sint in loco per accidens, tunc aduersarius cõcederet conclusionem, videlicet locũ esse in loco per accidens, & ita hęc contradictio aduersus illos nõ est necessaria, neq; demonstratiua. Auerroes aũt in sua balba lingua ait contradictionem fundari in tribus C propositionibus, prima est, q forma & materia mouentur ad motum corporis compositi ex illis. Secunda est, q qualiter mouẽtur, taliter sunt in loco. Tertia est, q si altera earũ sit in loco, necesse est vt locus sit in loco: & erit syllogismus, materia & forma sunt in loco: locus est materia aut forma: igitur locus est in loco. Harum propositionum prima est maior syllogismi, duæ reliquæ sunt additæ ad contradictionẽ, aut ad terminorum expositionẽ. Modo videt q prima, quæ est maior, sit falsa, licet cęterę sint (sicut dicit) verę: & q sit falsa, arguit, quia tũc forma et materia essent in loco contra Arist. Aristo. enim dicet in. 6. mobile esse corpus, cum materia vel forma non sine corpus non mouebuntur, & ita non possunt esse in loco per secundam propositionem. & quia mouẽtur per accidens, sequitur vt sint in loco per accidens. Modo sic accipiendo maiorẽ, concedet cauillator cõclusionem. Potest igitur quæstio cõponi, aut maior est vera per se, aut p accidens: nõ per se, quia contra Arist. neq; per accidens, qa D sic cõclusio non erit impossibilis. Respondet Auer. q p accidens est duplex, semper, & per accidens raro. Modo vult q maior sic intelligat, materia & forma per accidẽs semp mouentur ad motum eius cuius sunt: sed locus non mouetur semper per accidẽs, sed tantũ raro: igitur locus nec est materia nec forma. Persuadet rñsionem per hoc; qa licet accidens raro non ingrediatur demõstrationem, bene per accidens semp, cum sit necessarium saltẽ. Alexander vero respondet aliter, & vt narratur in cõmento, eius responsio non est intelligibilis, tamẽ videtur mihi q ipse velit rõnem textus esse aliter formandam, videlicet materia & forma mouẽtur per accidens: locus mouetur per se: igiĩ locus non est materia vel forma. Minor declaratur, nã per se diuisibile est per se mobile: locus est per se diuisibilis, cum sit per se quantitas: igitur est per se mobilis. Hanc rñsionem non vidi in Alex. sed sic fragmenta tam legi in cõmento. Contra obijcit Auer. quia locus ẽt

Quæ Auerroes cõ. 20. Dubitatio Auer.

Responsio.

Rñ. Alex.

Confutatio.

ratione qua est quantitas & diuisibilis non mouet, locus enim vt locus nõ mouetur per se naturaliter & essentialiter, & ita Alexãder errauit. Et vt dixi, ego non vidi illũ, propterea hæc sufficiant.

Dubitatio. An locus sit immobilis. Vide sãdu. q.6.huius.

Dubitare cõsueuit, primo quia videtur q locus semper mouetur, vt concauum Lunæ, quod est locus ignis, semper mouetur cum igne, & concauum Mercurij quod est locus Lunæ sit, & de cæteris orbibus eodẽ modo. Secundo accidẽs semper est in loco subiecti, sed locus est accidens corporis ambientis, igitur est in loco semper.

Rñ.ppria.

Ad primum dici põt, vt Auerroes dicit, illud esse particulare & non vniuersale de omni loco, omnis enim materia, & omnis forma cum cõposito mouentur, sed locus non omnis.

Responsio iuniorum.

Aliter Iuniores dicunt, q argumenta concludunt verum, sed nõ contra rationem: debet enim ratio sic intelligi, materia & forma semp sunt in loco per motum acquisito, locus vero non semper est in loco per motum acquisito, igitur locus non est materia vel forma.

Rñsio noui expositoris.

Nouus expositor credidit Auerroem errasse, eo quia Philosophus non concederet locum esse in loco aliquo modo, nec per accidens semper, nec per accidens raro. Propterea ait dictum Arist. esse intelligẽdum de loco quo ad suum formale, quod est respectus ad mundi principales partes, nõ autem quo ad suum materiale, quod est superficies. Sed de hoc alibi.

DILVCI. Rursus cum ex aere aqua facta est, perijt locus. Non enim in eodem loco est corpus, quod est ortum. Quæ igitur est illius corruptio?

ANT. Amplius, cum ex aere aqua fiat, perditus est locus. non enim in eodem loco fit corpus: quæ igitur est corruptio?

Vltimo probat, q locus non sit forma sic, forma corrumpitur ad corruptionem eius cuius est: locus non corrumpitur ad corruptionem locati: igitur locus nõ est forma. inquit, Rursus cũ ex aere aqua facta est, perijt locus, quoniam est illius forma. Non enim corpus, quod generatur, est in eodem loco, siue sub eadem forma, quæ erat corporis corrupti, & ita locus corrumperetur. Quæ igitur est illius corruptio? quasi dicat nulla.

Quæ Auerroes cõ.21.

Auerroes cõmen.21. videtur exponere rationẽ & de forma & de materia. Si de forma syllogismus erit iste, in trãsmutatione vnius corporis in aliud, forma prioris corporis desinit esse: locus nõ perijt, quia si periret, tunc generatio esset motus localis, quia esset translatio de loco in locum: igitur locus non est forma. Et tunc per illa verba, perijt locus, intelligit perijt forma: non enim in eodẽ loco est corpus genitũ, hoc est, non eandem formã subijt. Si de materia, syllogismus erit, in trãsmutatione aquę ex aere locus corrumpitur, quoniam corpus genitum vtpote aqua, non erit sub eo loco, sub quo aer erat, cum locus aquæ sit minor. Est igitur maior, q locus corrumpitur: sed materia non corrũpitur: igitur materia non est locus. Primam expositionem tenet Themistius.

DILVCI. Explicata sunt igitur & illa, è quibus aliquid esse locum necesse est, & ea rursus, ex quibus de substatitia ipsius quis dubitabit.

ANT. Ex quibus igitur necessarium est aliquid esse locum: & iterum ex quibus dubitabit vtique aliquis de substantia ipsius dictum est.

Epilogat de omnibus, quæ dixerat in quæstione mota in principio, & quæ dicit sunt manifesta per se.

RECOGNITIONES.

QVęritur circa dicta, an locus sit forma vel materia: & videtur quòd sit forma vel materia: quia non est ens cõpositum: ergo est forma vel materia. Secundo quęritur, vtrum locus plures similitudines habeat cum materia, an cum forma. Plato, quia in cõpluribus locis simile, vocat idẽ: & locus videtur formæ, atq materiæ in ali-

E quibus similis: ideo ipsum nunc materiam, nũc formam appellat. Aristoteles vero diceret, quòd, si materia & forma accipiuntur pro partibus substantialibus rei compositæ, sic locus nec corporis locati, nec corporis locãtis materia vel forma est: At si forma accipiatur vt se extendit ad accidens, vel ad conseruans rem, cuius est, sic forma esse potest, & locati, & locantis: locantis quidem accidens, quia est illius concaua superficies: locati vero forma erit conseruans: rursus locantis forma intrinsecus manens, locati extrinsecus. Ex his patet plures locum cum forma, quàm cum materia similitudines habere: cum materia enim nullã habet, nisi secundum rationem generis, quæ est esse in, cum forma vero habet: nam respectu locati dicitur conseruans, sicut illius forma: respectu vero locantis dicitur intrinseca, vt forma.

Locus ẽ forma locãtis, t. eius accidẽs intrinsecum, est & forma locati, t conseruans extrinsecum.

DILVCI. Post hæc vero transigẽdum est, quot modis aliud in alio esse dicatur. Vno quidẽ igitur modo, quo digitus in manu, & pars oĩno in toto.

F Alio vero quo totum in partibus, nam non est præter partes totũ. Tertio quo homo in animali, & omnino species in genere. Quarto quo genus in specie, & oĩno pars speciei in ipsius speciei ratione. Quinto vt sanitas in calidis & frigidis, & omnino forma in materia. Sexto vt res Græcorũ in Rege, & omnino in primo aliquo mouente. Septimo vt in optimo, & omnino in fine: hoc autẽ est id cuius gratia fiunt. Omnium tamẽ ille proprijssime dicitur, quo res ipsa in alio est tanquam in vase, & omnino in loco.

ANT. Post hæc autem accipiẽdum est quot modis aliud in alio sit. Vno quidem igitur modo sicut digitus in manu, & omnino pars in toto. Alio

G autẽ sicut totum in partibus: non est enim præter partes totũ. Alio autem modo sicut homo in animali, & omnino species in genere. Alio vero sicut genus in specie & omnino pars speciei in speciei ratione. Adhuc sicut sanitas in calidis & frigidis, & omnino species in materia. Adhuc sicut in Rege, quæ sunt Græcorum, & omnino in primo motore. Amplius sicut in optimo, & omnino sicut in fine, hoc est autem cuius causa fit. Omnium autem maxime proprium est sicut in vase, & omnino in loco.

Volens Arist. soluere qõnem, præmittit quot modis aliquid in aliquo esse dicit: & ponit octo modos essendi in alio, qui in textu sola verborum translatione patent.

H Auerroes inquit, q Arist. ꝑtermisit modum, quo materia sit in, quia hic modus reducitur ad illũ, quo aliquid est in alio vt pars in toto, cũ partes sint materię totius, vt dictum est.2.huius. Vlterius ait, esse in alio nõ dici vniuoce, sed de vno primo & per se atq principalr, de alijs vero oĩbus.7.modis transumptiue, et per attributionem ad id quod dicit esse in alio veluti in vase: est.n.hic ordo, q primo & principalr in alio inesse dicit, quod in illo inest vt in vase, post hoc id, quod inest vti forma i materia, post hoc vti pars in toto, post hoc vti particulare in vli: hęc.n.quodam ordine cõparantur ad id quod est in alio tanq̃ in vase. At totum esse in partibus assimilatur ad id quod est in alio vti forma in materia, eidẽ assimilatur id quod est in alio vti vle in particulari. Remotius est esse aliqd in alio vti in agẽte vel fine. Sed dices, cur fecit hãc diuisionẽ octimembrem. Rñdet Auerroes hanc egisse: quia multiplex erat distinguẽdum modo aliqd esse in loco, cum esse in alio dicatur nõ vno modo, ideo voluit distinguere

Cur octo modi essendi in sint.

stinguere

stinguere. Et si dicas, vtrum sit idē esse in vase, & esse in loco. Respōdet q̃ sunt idem. Sed esse in vase est quid notius: ideo est acceptum vt expositio eius quod est esse in loco. Sed antequam transeamus ad positionem. Arist. declaremus illā Platonis. Tantus enim vir tantusq; Philosophus, nō est consentaneum vt in tā leui re, ita temere errauerit. Ideo animaduersione dignum locum apud Platonem non vna rōne dici, vt Altonus platonicus, & Plotinus sentiunt. Interdum quidē enim locus accipitur apud Platonem pro subiecto intelligibilium: quo in modo etiā Arist. in. 3. de Anima ait, aīam esse locum specierum cōmendans Platonem. & hoc modo Plato accepit in Phędrone. Nam voluit corpus esse locū animæ: accepit enim locum pro subiecto. Interdum locum sumpsit pro perfecto in quo imperfectum continetur. quo in modo in Simposio dixit Deum esse locum mūdi, eo quia in Deo vti in re perfecta cōtinetur mundus sensilis, vti res imperfecta. Interdū sumpsit locum pro receptaculo, veluti est materia: quæ est cōceptaculum oīum formarum: B quo modo laudauit Hesiodum in calce Timęi dicētem, ante mare & terrā fuisse chaos: chaos enim materiā & cōceptaculum vocat. interdum locum sumit pro spatio, nō in quo res ipsa recipit̃, sed quod intelligitur in ipsa re recepta. qua rōne diceremus q̃ spatiū subintellectum Iter vasculi latera est locus: nō q̃ ibi sit spatiū reale, sed q̃ ibi est intelligibile spatium, vt ēt sumpsit in eo libro, quem inscribit Agrapha Dogmata. Interdū sumpsit pro octaua sphæra continente omnia: & hūc locum vocat Plato magnitudinem in actu. Tunc facile patet Arist. non contradixisse intellectui Platonis, sed verbis tantū. vnde & ipsemet inquit Platonē esse varium in Timęo, et in libro de Agraphis Dogmatibus. Quod recte ait: nam Plato de loco multifariā locutus est. Propter quod magna pars Græcorum tenet Arist. de loco nihil aliud sensisse q̃ Plato sentit: solo tñ hoc differt, q̃ verbis proprijs in ipsius definitione vsus est, et quod Plato amphibologice innuerat, Arist. proprijs verbis explicauerat. C

Positio Platonis de loco.

Quot modis locus apud Platonem.

Quid mouebat Platonē ad ponendū locū esse materiā. Vide Egi. tex. 16. huius.

Concordia Platonis & Aristotelis.

RECOGNITIONES.

AVerroes in cōmento voluit esse nouē modos essendi in alio: quatuor quidem ſm partem, & particulare: primus quidem quo partes sunt in toto, secundus ē cōtra, quo totū est in partibus. Tertius quo particulare siue species est in vniuersali, & species in genere. Quartus ē contra, quo genus est in speciebus: patet igitur quatuor esse secūdum rationem partis, & rationem particularis. Quatuor, vt inquit, sunt secundū causas. primus quo forma est in materia, & secūdus ē contra quo materia est in forma, quem tacuit Aristoteles, vt dicit: quia intelligit̃ in eo modo, quo pars est in toto: nam pars est materia totius: & totum forma partium: tertius est, quo effectus est in agente: & quartus quo media sunt in fine: & ita octo sunt: quibus addatur modus, quo locatum est in loco: ſm Auerroem erunt. 9. modi, quibus aliquid in aliquo esse dicitur. Ego autē arbitror ſm rationem esse. 12. modos: D quatuor quidem, vt Auerroes inquit, qui sumuntur à ratiōe partis, & totius. est enim duplex totū vniuersale, s. & particulare, ita duplex pars vniuersalis & particularis & sic ſm rationē totius, & partis Aristoteles accepit quatuor: Primus quo pars particularis est in toto, secundus quo ē contra. tertius, quo pars subiectiua vniuersalis est in genere, & quartus ē contra. sed quæstio esse pōt, quia totū est multiplex, vt vniuersale, essentiale, definitiuū, potestatiuum, integrale: & alijs modis, cur ergo nō multiplicauit modos essendi in, secundum modos totius & partis. potest dici, quia omnes reducuntur ad duos: nam omnis pars est aut vniuersalis, aut particularis: sic omne totum est aut vniuersale, aut particulare: ergo reductiue sunt quatuor, & nō plures. Præterea quatuor sunt causę, & quatuor causata: ergo penes cās & causata erunt octo: primus quo forma est in formato, secundus quo formatū est in forma. tertius quo effectus est in agente, quartus

Duodecim sunt modi essendi ī alio.

A ē cōtra quo agens in effectibus: quintus quo media sunt in fine: sextus ē contra quo finis est in medijs: septimus quo materia est in materialibus: octauus quo ē cōtra materialia sunt in materia. Aristoteles autem relinquit hos modos: & sumit tantum tres ex ipsis causis, primus quo forma est in formato siue materia, ē contra vero nō dicit: secundus vero est quo effectus est in agēte, ē contra vero aliud esse in alio negat: tertius est quo media sunt in fine: ē contra etiā aliquid esse in aliquo etiam negat: addit vero quartum, quo locatum est in loco, ē cōtra vero negat. negat etiam modum quo materia est in materialibus: & modum quo materialia sunt in materia: & causa est, quia Aristoteles loquitur vt plures, quia in vsu hominum nō sunt plures modi quibus homines dixerunt aliud esse in alio: ideo illos accepit. siqs vero voluerit intelligere vsuales modos, quos ponit Aristoteles: & rationales qui via rationis essent ponendi, exempla notet hæc.

Modi Essendi In Vsuales Aristotelis.

B Partes particulares	1	in toto Particulari
in partibus particularibus	2	Totum particulare
Species	3	in Genere
in speciebus	4	Genus
Forma	5	in materia
Effectus	6	in Agente
Media	7	in Fine
Locatum	8	in loco

Modi Rationales Essendi In, secundum scilicet intellectus capacitatem.

Partes	1	in Toto
in Partibus	2	Totum
Species	3	in Genere
in Speciebus	4	Genus
Forma	5	in Formato
in forma	6	Formatum
C Materia	7	in Materialibus
in Materia	8	Materialia
Agens	9	in Effectu
in Agente	10	Effectus
Finis	11	in Medijs
in fine	12	Media
Locus	Radix	in Locato
in Loco		Locatum

Modo igitur Arist. vsuales sunt, quia illi qui dixerunt aliqd in alio esse, non vsi sunt alijs modis. rōnales vero dicuntur cæteri, quia ſm intellectum, qui ratio est, constitui possunt: intellectus enim non solū ad ea, quæ sunt prę ter vsum, sed ad ea, quæ non sunt, se extendit.

Dubitabit ergo quis, si aliquid vnum & idē in seipso contingat esse? an nihil, sed omnia aut nusquam, aut in alio sunt. DILVCI.

Dubitabit ergo aliquis, si idem aliquid in se- D ipso contingit esse, An nihil: sed omnia, aut nusquam, aut in alio. ANT.

Enumerauit octo modos, quibus aliqd esse contingit in alio. Propterea quærit cōsequenter, vtrum cōcedi possit aliquid vnum & idem esse in seipso? cui statim respondet q̃ non: sed oīa aut nusquam, aut in alio sunt. Hæc est absoluta Arist. responsio, vt exponit Themistius.

RECOGNITIONES.

DIctum est octo modis aliquid in aliquo esse secundū loquentium vsum, ideo quęrit, vtrum cōcedi possit vnum & idem esse in seipso: & quidem ſm ipsum vsum. Sed cur mouent quæstionem hanc, non est leue intelligere. videtur ergo Aristotelem mouisse quæstionem talē propter mundū, de quo libro de Cœlo Primo dictum est mūdum in nullo loco esse, nec in vacuo, nec in pleno, cū extra ipsum nihil sit: ideo quærit, vtrum aliqd possit dici

esse in seipso, vt in loco. Si enim cõcedemus non esse præter vsum, vt aliqd sit in seipso, vt in loco, poterimus dicere mũdum esse in seipso, vt in loco. Præterea quæstio potest esse mota propter Deum, qui ante mundi facturam erat, ideo potest quęri vbi Deus erat, verum in seipso.

DILVCI. Verum dupliciter illud est. Aut per se, aut ꝑ aliud. Nam, cum id, in quo est, & id, quod in illo est, alicuius totius sunt partes, totus in seipso esse dicetur. etenim per partes ipsas dicetur. Ceu albus, quia supficies est alba, & sciens, quia anima rationalis scit. Amphora igitur non erit in seipsa, neq; vinũ etiam. Sed vini amphora erit: quãdoquidem & id quod inest, & id in quo est vtraq; eiusdem partes sunt.

ANT. Dupliciter autem hoc est, aut ꝭm se, aut ꝭm alterum. cum enim sint quædam partes totius, & hæc in illa est, & illa in hac, dicetur totum in seipso esse. dicitur enim; & per partes, vt albus. quia supficies alba: & sciens, quia rõcinatiuum: Amphora igitur nõ erit in seipsa, neq; vinum, vini autẽ amphora erit; quod nanq; inest, & id, in quo inest, vtraq; eiusdem partes sunt.

Sed dices, quonam modo vsualis illa locutio recipitur qua solemus plerũq; aliquẽ in seipso esse dicere. Sic enim dicimus Deum esse in se, & bellum esse in se, et id genus. Rñdet, verum dupliciter illud est: aut ꝑ se, aut per aliud. & hoc declarat dicẽs. nam, cum id, in quo est, vt corpus, & id, quod in illo est, vt aĩa, alicuius totius sunt partes: totum in seipso esse dicetur, vt homo ipse in seipso. etenim per partes ipsas dicetur. ceu albus, quia supficies est alba, & sciens, quia aĩa rationalis scit. ideo cõcludit, amphora igitur per se sumpta, vt vas non erit in seipsa, neq; vinum etiã per se sumptum erit in se. Sed vini amphora, hoc est aggregatũ ex vino & amphora, bene erit in seipso. quandoquidem & id quod inest, vtpote vinũ, & id in quo est, vt amphora, vtraq; simul sumpta eiusdẽ sint partes. Ex his sumũtur duæ distinctiones, ex qbus patet solutio. Prima, q; aliquid esse in seipso põt bifariam intelligi, aut per se, aut per aliud. Secunda, aliquid est totũ dupliciter, vno modo quod resultat ex hoc, q; vna pars est in aliã, veluti animal est quoddam totum, qm̃ anima est in corpore: & amphora vini, quia vinum est in amphora. aliud est totũ, cuius nulla pars est in alia, vt vinum solum, aut amphora sola, vel aĩa sola, aut corpus solum. Tunc vult Arist. q; aliquid nõ dicitur esse in seipso, nisi illud sit totum resultans ex hoc q; vna pars est in altera. alijs totis non est verũ. Secundo vult, q; tale totum dicatur esse in seipso nõ per se, sed rõne partis: vt homo in seipso, rõne animę: quia est illa in corpore: & amphora vini in se rõne vini, quod est in amphora. & sic exponit Themistius hunc locum.

An aliquid possit esse in seipso. Vide Granadeum Escu. lec. 4. huius.

Aliqd est in se rõne partis, q̃ in alia esse dicitur.

Quæ Auerroes cõ. 24.

Auerroes vero reddit causam quæstiõis, videlicet cur Arist. dubitat an aliquid esse possit in seipso: qm̃ hic modus dicendi erat in vsu Græcorum. dicunt enim aĩal in se esse, & amphoram vini esse in seipsa. Propterea ambigit quonam modo ille vsus stat cum ratione. & in calce commenti dicit, q; aliqd esse tale gratia suę partis generatim per oĩa idiomata est in vsu, vt homo crispus, propter caput: Marcus dentatus, propter dentes, & id genus. verũ apud Arabes nõ est in vsu dici aliquid in se, vt rationale esse in seipso, licet deberet esse, cum totũ sit tale apud eos rõne partis. Dubitant iuniores. cum cõceditur amphorã vini esse in amphora vini, ille terminus amphora, supponit eodem modo ex parte prędicati, & ex parte subiecti? Rñdent q; non supponit pro eodẽ ex parte vtriusq;: subiecti videlicet & prædicati. nam tunc esset oĩno falsa, & ita à parte prædicati supponit pro vase, à parte subiecti pro vino. Sed hæc solutio stare non põt: qm̃ tunc esset

Dubitatio.

Solutio iuniorũ.

E hæc vera per se, amphora vini est in amphora vini: quia hæc est per se, vinum est in amphora, quę æqualiter illi, amphora vini est in amphora vini, & ita hæc erit per se, contra Aristo. in litera. Propterea dicendum, q; ex parte vtriusq; supponit pro aggregato. & cõcedo, q; amphora vini est in amphora vini, vtrobiq; supponente pro aggregato, & nego q; sit falsa, quia est vera rõne partis, vt illa, homo est crispus rõne capitis. sic amphora vini est in seipsa ratione partis: q̃uis vtrobiq; supponat pro toto.

RECOGNITIONES.

EX his, quę hic Aristoteles inquit, quatuor colligi possunt. Primum nihil dici posse esse in seipso, nisi sit cõpositum ex parte, & parte: patet, quia istud non põe dici esse in seipso ratione sui, & per se, nec ratione partis, cum partibus careat. Secundum, nihil põt dici esse in seipso ꝑ se, sed solum per accidens. patet, quia nihil põt esse per se locus sui, & ratione totius. Tertium, non sola composita ex parte, & parte dici possunt esse in seipsis: patet, quia F vt dicitur in textu, nec vinũ seorsum, nec amphora seorsum dici põt esse in seipso, licet vinum, & amphora cõposita sint ex parte & parte: non enim esse potest vinum in seipso per se, nec rõne partis, quia nulla eius pars est in altera, vt in loco. ex his relinquitur Quartum, sola cõposita ex parte & parte, quarũ altera est in altera, vt in loco, posse dici esse in seipsis, vt in loco: non quidem per se, sed ratione partis illius, quæ in altera est. Ex his sequitur nõ esse pręter vsum dicere mundum esse in seipso: est enim compositum quoddam ex parte & parte: quarum alia in alia est vt in loco. verum licet dicatur esse in seipso, vt in loco, non per se dicitur esse in seipso, sed per accidens ratione eius partis, quæ in altera mũdi parte, vt in loco est. Sed quæres, vtrum cõcedi possit ciuitatem esse in seipsa, vt in loco: videtur quod sic, quia Aristoteles cõcedit aggregatum ex vino & amphora esse in seipso vt in loco saltem per accidens: & hoc, quia constat ex parte & parte, quarum altera est in altera, vt in loco: quare, cum ciuitas G cõstet ex parte & parte, quarum altera est in altera, vt in loco: videĩ non præter vsum esse concedendum ciuitatẽ esse in seipsa, vt in loco. Dicẽdum, q; præter vsum ẽst cõcedere ciuitatẽ esse in seipsa, vt in loco: licet cõstet parte, & parte, quarũ altera, vt in loco est in altera: & causa est, quia esse in seipso, vt in loco, ꝭm vsum loquentium, dicit duo, s. negationem, qua dicitur nõ esse in alio, vt in loco: & affirmationem, qua dicitur esse in seipso, vt in loco: & ideo ꝓprie de mundo dicimus esse in seipso, quia in alio, vt in loco nõ est, & quia altera eius pars vt in loco in altera est. Ciuitas ergo licet constet partibus, quarũ altera in altera est, tñ non dicit negationem alterius loci, cum dicatur esse in aliquo agro. qua rõne fit, vt illud de amphora vini non nisi vt exemplum positum sit: cuius nõ veritas, sed manifestatio quęritur. Præterea quæres vtrũ possit cõcedi de Deo ipsum esse in seipso: sicut cõiter conceditur ipsum fuisse in seipso ante mundi facturam. Dicerem saluo meliori iudicio posse cõcedi Deum esse, & fuisse in seipso ante rerum productionẽ, vt esse in seipso dicit H solam loci negationem. s. quia nõ est in alio, vt in loco: vt vero dicit affirmationẽ, qua dicatur esse in seipso, quia altera eius pars est in altera, concederem minime, quia nõ cõstat partibus: nisi ęquiuoce diceremus in se esse, q̃a cõtinet partes virtualiter, quarũ altera est in altera. cõtinet enim mundum, cuius mundi altera pars est in altera.

Mundus in seipso eẽ dici põt nõ autẽ ciuitas.

DILVCI. Modo igitur illo contingit aliquid in seipso esse, sed vt primo, esse nequit. veluti albedo est in corpore, quia superficies est in corpore, scientia vero in anima. & per hęc quæ sunt vt in homine partes, appellationes hæ sunt. amphora vero & vinũ cum sunt quidẽ seorsum, nõ sunt partes, sed cum sunt simul. quocirca, cum sunt partes, erit per idẽ in seipso, veluti albedo est in

homine,

hoīe, quia in corpore est, & in hoc, quia in supficie, in hac aūt non est rursus per aliud. atq; hæc diuersa specie sunt, & aliā vtraq; naturam, atq; vim habent, supficies videlicet, & albedo. Inductiue igitur considerantes nullo dictorum modorum aliquid in seipso esse videmus.

ANT. Sic quidē igitur contingit idem aliquid in seipso esse, primo aūt non contingit, vt album in corpore, superficies enim in corpore est, sciētia autē in anima. Secundum aūt hæc sunt appellationes, cum & partes sint, sicut in hoīe. Amphora aūt & vinum, cum seorsum sint, non partes sunt. simul autem ideo cum sint partes, erit idē in seipso, vt album in homine: qm̄ in corpore: & in hoc, quoniam in superficie, in hac autem non amplius sm̄ aliud. & altera specie hæc sunt, & aliam naturam habet vnumquodq;, & potentiam, vt superficies, & album. Inductiue igitur considerantibus nihil in seipso videmus sm̄ aliquod determinatum.

Quasi epilogādo ea, quę dixerat colligit: & per exempla declarat: & inquit, modo igitur illo, videlicet p aliud, contingit aliquid esse in seipso. sed vt primo, esse nequit, vt aliquid sit in seipso. Exemplum primi videlicet, quando per aliud contingit, veluti albedo est in corpore, quia superficies est in corpore: scientia vero in anima. verum scientia est in anima per se primo, albedo in corpore per aliud. & vniuersaliter p hæc, quæ sunt vt in homine partes, appellationes tales fiunt: vt p capillos, crispus homo est, per dentes dentatus, & id genus. Sed dices, cum aliquid totū dicitur esse in seipso, Dici pōt in seipso esse partibus quomodolibet dispositis? Respōdet, amphora vero & vinum, cum sunt quidem seorsum, non sunt partes. Sed, cum sunt simul: quocirca cum sunt partes, erit idem in seipso, veluti albedo est in hoīe, quia in corpore est. & in hoc; quia in superficie. In hac autem non est rursus per aliud. Sed dices, cum albedo esse non possit sine superficie, & sit primo in superficie, sunt ne idem? Respondet, atq; hęc diuersa specie sunt. & aliam vtraq; naturam atq; vim aliam habent. naturam quidem, quia sunt diuersorū prædicamentorum. vim vero, quoniā albedo mouet visum, supficies minime. Tunc quasi epilogando breuibus inquit. inductiue igitur per omnes illos octo modos considerantes, nullo dictorum modorum videmus aliquid esse in seipso primo, sed bene ratione partis.

RECOGNITIONES.

Nota hanc regulam. AVerroes in principio cōmenti assignat cām, quare per aliud aliquid dici pōt esse in seipso, per se vero primo non: quia est regula, quicquid disponitur per aliquid, disponitur per omne id, per quod disponitur illud. vt qm̄ corpus disponitur per superficiem, disponitur per album, per quod disponitur superficies, per se autem primo non oportet: non enim oportet, vt si corpus per se primo disponatur per superficiem, per se primo disponatur per album, quo superficies disponebatur. Sed cōtra regulam est obiectio: nam homo disponitur per dentes, non tn̄ disponitur per albedinem dentium. potest dici, q; si regula intelligatur per inesse, sic est vniuersalis, quia omne quod disponitur per aliquid sm̄ inesse, disponitur per oē id, per quod illud disponit̄ per inesse: si enim albedo inest dentibus, & dentes homini, albedo inerit homini. p prędicationem vero regula non est vniuersalis: non enim de homine si dentes prædicantur, de ipso album prædicabitur. Præterea verba illa sm̄ autē hæc sunt appellationes: Auer. aliter exponit, & aliter nos in cōmentarijs exposuimus. exposuimus enim Aristoteles, per hęc velle fieri denoīationes alicuius totius p ea, quæ sunt partes, quoties illis partibus cōpetit aliquid: vt quia capillis crispitudo cōpetit, ideo homo crispus dicit̄: quia vero naso aquilinitas, ideo homo aquilus dicetur. Auerroes vero vult denominationē per se primam, & secundā fieri in his totis, in quibus sunt partes: nam quæ partibus primo, toti secundo cōpetunt. Sed dices contra expositionē in commentarijs, & contra hanc expositionē Auerrois: non bene dictum esse, quod illud quod parti primo cōpetit, secundo toti cōperat: patet de dentibus, quibus cōpetit albedo, & non toti: potest intelligi, vt dictum est, regulam esse intelligendam de inesse: vel dici potest regulam esse intelligendam qn̄ dispositio cōpetit parti, & nulli alteri. Debes scire, q; nō ab rōne declarauit Aristoteles album & superficiē non esse eadē, licet albedo insit primo superficiei. quia illud, quod per se primo alicui inest, videtur idem illi, vt animal homini, & figura triāgulo: propterea ostendit albedinem & superficiem diuersa esse re, & virtute: quia licet alterum inest per se primo alteri, non tamen inest per se primo secundum ęquationem, sed secundum subiecti immediationem: albedo enim inest primo superficiei, idest per negationem subiecti medij. Per se primo qd inest alicui, idest immediate.

DILVCI. Et ratione etiā hoc videlicet est impossibile. oportebit enim ambo esse vtrūq;. vt amphorā quidem & vas & vinum esse. vinum vero & vinum & amphorā, siquidem aliquid esse idē in seipso cōtingit. Quare, si quā maxime in seipsis sint: amphoram quidem vinum suscipiet, non quo ipsum est vinum, sed quo est illa. & vinum in amphora erit, non quatenus est ipsa amphora, sed quatenus illud est amphora. Hæc igitur ratione eē diuersa patet. alia enim ratio est eius in quo, alia eius quod est in illo.

ANT. Et ratione manifestum est, q; est impossibile: oporteret enim vtraq; vtrūq; esse, vt amphorā vas, & vinū esse: vinum autē vinum & amphoram: siquidem contingit aliquid idem in seipso esse. quare, cum maxime in seipsis sint, amphora quidē accipiet vinum, non inquātum ipsa vinum est, sed inquantum illud est. vinum autem inerit in amphora, non inquantum amphora ipsum est, sed inquātum illa amphora est, igitur secundum esse. quoniam alterum sit, manifestū est: alia nanq; ratio est eius, quod est in quo, & alia illius quod est in hoc. Ma illud

Idem persuadet Aristo. rōne per impossibile sic, si aliquid esset in seipso primo, vt si amphora vini in seipsa; amphora vini primo ert ipsa amphora vinum, & ipsum vinum amphora. Consequentiā deducunt iuniores duobus sumptis. quorū Primum est, vt amphora ipsa sit primum cōtinens, & vinum sit primum contentum. Secundum est, q; si amphora vini est per se primo in amphora vini, tunc amphora vini est id, quod primo est in alio: & amphora vini id in quo est aliquid primo, ita vt ipsa amphora vini sit primū continens, & primum contentum. Tunc arguūt, si amphora vini est per se primo in amphora vini, ipsa amphora vini esset primum cōtinens, & primum cōtentum, per secundā suppositionem. Sed per primam primū continens esset amphora. igit̄ amphora vini est amphora. vt expositorie liceat arguere, hoc demōstrādo, amphorā vini est primum continens: & hoc, demonstrando amphoram solā est primū continens. igit̄ amphora sola est amphora vini. Similiter hoc demōstrando amphorā vini, est primū contentum, hoc demonstrando, vinū est primum cōtentum. igit̄ vinum est amphora vini. An si aliqd est in seipso primo, totū quod recipe ret in eo, esset idē sibi. Vide Grauadeum E s. u. lec. 4. q. 4.

Sed amphora vini est amphora per primũ syllogismum: igitᷣ vinum est amphora. Simili rõne põt argui ex parte vini, vt patet. & hæc deductio placet. Propterea concludit cõtinens & contentum non esse idẽ, sed rõne diuersa. Nam alia est ratio suscipiẽtis, & alia suscepti. Animaduersione dignum, ꝙ inesse aliqd per se primo alicui bifariam cõtingit. vno quidem modo per se primo, quia non per aliud, sed per carẽtiam cuiuscunq; alterius: qua rõne dicimus ꝙ vinum est in dolio primo, quia non per aliud est in illo, sed immediate per seipsum. Alio modo per se primo diciᷣ esse aliquid in alio, quod de illo prædicatur & oõ per aliud, sed de oĩbus per ipsum: quo modo risibile primo inest homini, quia non per aliud inest, & oĩbus aliis per ipsum. Tunc dicẽda sunt duo. Primom, ꝙ nihil est in seipso primo oec primo modo, nec secundo modo. Primo modo patet per rõoem in textu: quia tũc amphora esset vinum, et econtra vinum esset amphora, vt deduximus, & sic sentit Arist. Secundo nihil est in seipso primo secuodo modo, quia tunc idẽ esset primum prædicatum & primũ subiectum, & hoc modo vinum nõ est primo in amphora, quia esset primũ prædicatum de amphora: licet sit per se primo in amphora, loquendo de primo secundum primum modũ. & hac ratione intelligunt expositores: & ita nihil habent iuniores cõtra expositores: illud enim expositores nõ ad mentem Arist. dicunt, sed addunt sensui literæ ad abundum sensum.

Defensio expositorum.

Per se primo aliquid inest alicui duobꝰ modis.

E

RECOGNITIONES.

EXpositio in cõmeotariis pulchra est, põt tñ aliter literam introducere siquis velit, vt dicamus consequentiam esse hanc, si aliquid idem est in seipso per se primo, vtrunq; erit vtraq;, vtrunq;, s. vinum, & amphora seorsum erit vtraq;. s. vinũ & amphora simul. erit. n. vinum, vinũ & amphora: & amphora, amphora & vinum. cõsequentiã sic deduco nunc supponẽdo oẽ tale per se primo esse tale fm se, & quãlibet sui partẽ: quæ suppositio nunc accipiaᷣ, quia in Posterioribus satis declarata est. si ergo aliqd idẽ est in seipso per se primo, vt in loco, vt amphora vini in amphora vini: & amphora vioi erit in amphora vini, & vinũ erit in vino: & amphora in amphora, vt ex suppositiooe patet: vltra sequiᷣ, vt vinum sit vinũ, & amphora: erit quidem vinum ea rõne, qua in alio est, erit aũt amphora ea rõne, qua io ipso aliqd est. siᷣt amphora, quia est in seipsa, erit amphora, vt vinũ: amphora quidẽ, rõne qua in ipsa aliquid est, vioum vero, rõoe qua ipsa in aliquo est. destruit Aristo. cõsequens, & inquit, quare siquidẽ maxime in alterutris essent hoc est alterutrum in altero: amphora quidẽ accipiet vinom, nõ quatenus ipsa vinum est, sed quatenus id supple vinum est, & vinum inerit in amphora oõ quatenus amphora est ipsum vioũ, sed quatenus est amphora: quare fm esse, & definitionẽ, qm alterum sit vinum ab amphora, & econtra, manifestum est. alia nanq; ratio est eius, quod est in quo, & alia illius quod est in hoc. & sic nõ potest vinum esse vioum & amphora, nec amphora esse amphora & vinum.

F

G

DILVCI. At vero neq; per accidens contingit. Simul eni duo corpora in eodẽ erunt: etenim ipsa amphora in seipsa erit. si id, cuiꝰ natura est susceptiua, in seipso esse cõtingat. & insuper illud, cuius est susceptiuũ, ceu vinum si vini. Quòd quidẽ igitur nihil primo in seipso esse cõtingat, patet.

H

ANT. At vero, neq; fm accidens contingit. Simul enim duo corpa in eodẽ erunt: etenim in seipsa amphora erit, si cuius natura receptiua est, hoc contingat in seipso esse: & adhuc illud, cuius est receptiuũ, vt si vini vinum. Quòd igiᷣ impossibile sit in seipso aliqd esse primo, manifestũ est.

Debes scire hæc posse simul stare, videlicet, ꝙ aliquid sit in aliquo vt in loco primo, & sit in illo ꝑ accidens, siue

E per aliud. causa verbi, homo est in mari primo, quia non per vnã partem sic, & per aliã non, sed est in illo per accidens: quia per aliud, vtpote per nauim. Similiter aer est in cœlo primo, quia per oẽs partes est in cœlo, nõ autem per se, sed per aliud. est enim in igne, qui ẽ in cœlo. Arist. igiᷣ cum probauit nihil esse in seipso primo per se, ꝓbat nihil esse in seipso primo per aliud. Ad hoc autẽ probandum facit enthymema, si aliqd esset in seipso primo per aliud, tunc duo corpora essent in eodem loco. Hæc consequentia facile deducitur supponẽdo, ꝙ, qñ aliquid est in alio ꝑ aliud, illud aliud est propioquius illi q̃ ipsum. verbi causa. si homo est in mari per nauim, nauis est propinquior mari quã homo. Ex hoc arguo, si illud, quod est in seipso primo A, & cum insit sibi per aliud, sit illud aliud ꝑ quod sibi inest, B: A igitur inest sibi mediante B: igiᷣ per suppositũ, ipsum B est propinquius ipsi, A q̃ sit sibi A: hoc aũt esse non põt. nisi ipsum B penetret in A, & sit simul in eodẽ loco. inquit, At vero neq; per accidens, hoc est per

A

F aliud contingit aliquid esse in seipso primo. quod probat dicens, simul enim duo corpora in eodẽ erunt: vtpote ipsum & id per quod sibi inest. Declarat hoc in terminis dicens. etenim ipsa amphora in seipsa erit, si id, cuius natura est susceptiua, hoc est si ipsum vas in seipso esse contingat. & insuper illud ẽt cuius est susceptiuũ, mediãte quo sibi inest, oportet esse in eodẽ: ceu vinum si vini est susceptiuum: quasi dicat, si amphora est in seipsa per aliud, nõ põt esse in seipsa nisi per vinum, mediante quo sibi inest. Igitur vinũ est propinquius amphoræ q̃ sit sibi ipsamet amphora. & ita vinum & amphora erunt in eodem loco. Hunc locum Themistius sic videtur intelligere: quæ res, cum ooo nimis fructuosa sit, sit dicta intantum.

RECOGNITIONES.

THemistius, quem Auerroes sectatur, vult Aristotelem probare nihil esse in seipso per accidẽs. quia, vt dicit differt esse tale per partẽ, & esse tale per accidẽs. per partẽ enim tale dicitur, quod afficitur affectione suę partis, vt homo occęcatur, quia oculi occęcãtur. tale autem per accidens dicitur, aut quoties pars afficitur affectione sui totius, aut quoties accidens afficiᷣ affectione sui subiecti. dicimus enim malum fluctuare, quia nauis, cuius malum pars est, fluctuat: dicimus etiã album moueri, quia aĩal, cuius est accidens, siue forma mouetur. Vult igitur Themistius, vt Auer. etiã inquit, Aristotelem probasse nihil esse in seipso per se, sed bene per aliud, vtpote per partẽ: nunc vero probare nihil esse in seipso per accidẽs. Quæ expositio cõsona videtur verbis, quibus Aristoteles ponit conclusionẽ: sed uerbis, quibus conclusionẽ probat, conuenire noo videᷣ. Præterea nec verbis conuenit quibus epilogat, vt legẽti patet. propterea non recedendum est ab expositione, quam assero in cõmentariis. Aristoteles enim intendit hanc cõclusionem, nihil est primo in seipso ꝑ aliud. Vbi debes scire, primũ vel primo ioeẽ bifariã esse: posterioristicum, & physicum. Primo inexistens Posterioristicum omne est per se: est enim prædicatum, quod competit subiecto adæquate, hoc est fm se, & quãlibet illius subiectiuam partẽ, & noo solũ adæquate, sed per oullum prędicatum mediũ. hoc pacto animal primo homini inest, quia omni homini, & per nullum aliud prædicatum medium. Physicum vero est, quod cõpetit alicui fm se, & quodlibet illius: hoc pacto concedit physicus hominẽ esse primo in mari, quoties fm se totum est in mari, & non fm aliquam partẽ sic, fm aliam non. hoc autem primum physicum duplex est, per se & per aliud: est enim nauis primo per se in mari: primo, quia fm se, & quodlibet sui: est per se, quia oon per aliud, sed immediate per seipsam. homo vero, qui fm se, & quolibet sui est io mari mediãte naui, diciᷣ in mari esse primo per aliud. primo quidẽ, quia fm quolibet sui, per aliud vero, quia per oauim, quæ per se est io mari: cui naui ipse homo immediate inest. Ex his patet conclusio textus, intendit enĩ hanc conclusiooem, nihil per aliud est io seipso primo, vt in loco:

G

Primo Duplex Posterioristicum, & Physicũ.

H

in loco:& hoc inquit, At vero, neque ſm accidens, id eſt ſm aliud contingit aliquid in ſeipſo primo ineſſe, vt in loco:hæc eſt concluſio. deinde probat per talem cõſequentiam, nam, ſi aliquid eſſet in ſeipſo per aliud primo, tunc duo corpora eſſent in eodẽ loco:quod relinquit tanq̃ abſurdum. pro deductione conſequentiæ accipit duas ſuppoſitiones, prima eſt, ꝙ, ſi aliquid eſt in ſeipſo primo, vt in loco, oportet, vt idẽ ſit recipiens locus, id eſt, quod recipit:& receptũ, id eſt locatum, quod recipitur: vel oportet idẽ eſſe in quo recipitur, & quod recipit: quod idem eſt. hæc eſt prima ſuppoſitio, & hanc innuit, & inquit, etenim in ſeipſa amphora erit vt in loco, ſi id, cuius natura eſt receptiua, hoc contingat in ſeipſo eſſe: quaſi dicat, ſi amphora in ſeipſa, vt in loco erit, illa erit locus recipiens, & locatum receptum. Secũda ſuppoſitio eſt, ꝙ illud, per quod recipit, ſemper eſt ipſi amphoræ immediatius eo, quod recipitur per illud, vt ſi amphora reciperet ſe mediante vino recepto, vinũ ipſi amphoræ erit ĩmediatius, q̃ eſſet ipſamet amphora recepta:ſemper enim medium per quod eſt ei recipienti ĩmediatius, q̃ ſit quod in illo recipiẽti recipitur per tale mediũ. vnde, ſi amphora primo ſe reciperet mediante vino, vinum medium ĩmediatius amphoræ ineſſet, q̃ ipſamet amphora, quę vino mediante inhęreret ſibiipſi. dicit, & adhuc in amphora eẽt illud: cuius ipſa amphora eſſet locus receptiuus, vt ſi vini eſſet locus receptiuus, vinum amphoræ ineſſet: & tu ĩtelligas immediatius q̃ ineſſet ſibi ipſamet amphora:quia, vt dicebamus, mediũ eſt immediatius recipiẽti, q̃ receptum. Has ergo ſuppoſitiones poſuit, ex quibus deduci poteſt conſequentia, ſed conſequentiæ deductionẽ tacuit, quia ex his patet:nam, ſi medium eſt immediatius recipienti, quã res recepta per illud, vt ſecunda ſuppoſitio dicit, & per primã, ſi idem eſſet primo per aliud in ſeipſo, amphora eſſet locus recipiens, & vinũ mediũ recipiendi, & ipſamet res recepta, & ita vinum ĩmediatius ineſſet amphorę recipiẽti, q̃ ipſamet amphora recepta:quare, cum amphora recipiẽs & amphora recepta in vno loco ſint vinũ et amphora recipiẽs erunt in eodẽ loco, & ſic patet conſequentia, quæ ſm Them. & Auer. expoſitionem patere non poterit. deinde epilogat, & inquit, Quód igitur impoſſibile ſit aliquid in ſeipſo eſſe primo, manifeſtum eſt, quia neq; per ſe, neq; per aliud: ſolum autem eſſe poteſt aliquid in ſeipſo per partem.

DILVCI. Id vero, qđ zeno dubitabat, ꝙ ſi locus ſit aliquid, in aliquo erit. Soluere nõ erit difficile. prohibet enim nihil, vt primus locus in alio qdem ſit, non tamen in illo tanquam in loco. Sed veluti habitus, vt ſanitas quidem in calidis: caliditas autem in corpore vt affectio. quare nõ neceſſe eſt in infinitum abire.

ANT. Quod autẽ zeno oppoſuit, ꝙ ſi locus eſt aliquid, in aliquo erit, ſoluere difficile non erit. nihil. n. prohibet in alio primo eſſe locum, non tñ D in illo, ſicut in loco, ſed ſicut ſanitas quidẽ in calidis, vt habitus, & calor in corpore eſt, ſicut paſſio:quare non neceſſe eſt in infinitum abire.

Ex ijs ſoluit cauillum Zenonis, arguebat. n. Zeno locum nõ eſſe, quia tunc eſſet in aliquo, vt in loco, & ita in infinitum. Reſpõdet, ꝙ per diſtinctionem habitam non eſt difficile contradicere illi. Nã proprius ſiue primus locus alicuius. verbi cauſa, vini, eſt in aliquo, nõ vt in loco, ſed vt accidens in ſubiecto, ſiue forma in materia. Nam locus vini eſt vltima cõcaua ſuperficies amphoræ:illa autem eſt in amphora vt in ſubiecto:ideo non eſt neceſſe in infinitum abire.

Quę Auer. cõ. 28. Auer. autem in præſenti cõmento ait ſolutionem hãc conuenire principijs & fundamẽtis Ariſto. qui ponit locum non eſſe corpus, ſed vltimam ſuperficiem corporis

A continentis. Qui vero tenent locum eſſe corpus, ſoluere non poſſunt hãc rationem. Nam omnino oportet eos dicere tale corpus ſiue ſit interuallum ſiue aliud id genus eſſe in loco, & ita abibitur in infinitum.

RECOGNITIONES.

QVærere potes, cur dixit locũ eſſe in corpore locante, vt habitus eſt, & vt paſſio. dicendũ recte ſic Ariſto. eſſe locutum, quia locus alius ineſt locãti corpori immobiliter, vt ſupficies cœli concaua cœlo, & hic ineſt, vt habitus:qui eſt ab eo, cuius eſt habitus, de difficili mobilis. Alius vero ineſt locanti corpori mobiliter, vt concaua ſupficies aeri vel aquę, & hic ineſt per modũ paſſiõis, quæ eſt ab eo, cuius eſt, de facili mobilis: hæc Ariſtote.

DILVCI. Illud præterea perſpicuum, cum vas nihil ſit eius quod eſt in ipſo (diuerſa nãq; ſunt id, quod ineſt, et id, in quo primo ineſt) locũ neq; eſſe materiam neq; formã, ſed diuerſum. hæc. n. vtraq; B illius ſunt, quod in ſe vnum eſt, materia videlicet & forma. Hæc igitur ſint dubitata.

ANT. Illud autẽ manifeſtum eſt, quia, cum nihil ſit vas eius, quod eſt in ipſo: (alterũ enim primo, & quod ineſt, & in quo ineſt:) non vtiq; erit materia neq; ſpecies locus, ſed alterum. Illius enim vnius aliquid hęc ſunt et materia, et forma. Hęc igitur ſint oppoſita.

Vltimo ſoluit quæſtionem de quidditate loci, & concludit ꝙ neq; ſit forma, neq; materia. & vtitur tali ratione. Materia & forma ſunt aliquid eius, cuius ſunt materia & forma: ſed locus nihil eſt locati: nam diuerſum eſt vas & id quod in illo eſt. Igitur locus non eſt materia neque forma. deinde epilogat, & patet.

RECOGNITIONES.

C COnclusio eſt, ꝙ locus nec eſt forma nec materia locati, & ſyllogiſmus eſt in ſecunda figura. compoſiti, cuius materia & forma ſunt, aliquid ſunt:hãc maiorem poſuit cum inquit, illius. n. vnius, ſcilicet compoſiti, cuius materia & forma ſunt, hęc videlicet & materia & forma aliquid ſunt. Addas minorẽ, ſed locus non eſt aliqd eius, cuius eſt locus:ergo nõ eſt illius materia, nec forma. Minor aũt in principio textus poſita eſt, cũ inquit, illud aũt manifeſtũ eſt, quia, cũ nihil ſit vas ſiue locus eius, quod eſt in ipſo:& ꝓbat, quia primo & per ſe & quod ineſt, & in quo ineſt, differunt: interpoſita probatio eſt. cõplet rationem, & inquit, non vtiq; erit materia, neq; ſpecies ſiue forma rei locatæ locus, ſed alterũ ab vtraq;. ecce ꝙ de ratione tetigit maiorem, minorem, & minoris probationem, & concluſionem:verum debent legi tranſpoſite.

DILVCI. Sed quid ſit forſitan locus, hinc ꝓſpecto perſpicuum fiet. Sumamus tamen de ipſo quæ vere cõpetere ipſi per ſe videntur. Cẽſemus itaq; D locum primum id continere, cuius eſt locus. nihilq; illius rei eſſe. rurſus primum locum neque minorem eſſe, neq; maiorem. præterea neque exolui ab vno quoq;, & eſſe ſeparabilẽ. Ad hæc omnem locum & ſurſum, & deorſum habere. & corporum vnumquodq; proprios ad locos ſuapte natura ferri et in illis manere, et hoc pergendo aut ſurſum aut deorſum.

ANT. Quid aũt forte ſit locus, hinc vtiq; fiet manifeſtum. accipiamus autem de illo, quæcunq; videntur vere per ſe ineſſe ipſi. Cenſemus igitur locum eſſe primum quidem continẽs illud, cuius locus eſt. & nihil rei eſſe. Amplius primũ locum neq; minorem, neque maiorem eſſe. Adhuc

huc neque deficere ab vnoquoq;, & separabilem esse. Ad hæc autem omnem locum habere sursum & deorsum: & ferri natura et manere in proprijs locis vnumquodq; corporum: hoc autem est facere' seaut sursum, aut deorsum.

Tractatutus Aristo. loci definitionem, primo accipie per cōsensum oīum, quę loco cōmuniter insunt. Et apud Them. sunt quinq;. Primum est, locum continere ambireq; eas res, quarū est locus. Secuodum est, locum rei illius, quā contioet, nihil esse, hoc est neq; materiam neq; formam, neq; partē aliquam id genus. Tertiū est, locum primum atq; propriū neq; minorem, neq; maiorem esse. Quarum est, locū ab vooquoq; corporum exolui nō posse, quia sic esset velut voa idea. sed esse separabilem, quatenus in eodē loco possunt diuersa corpora sibi cedere. & ita semper locus erit in aliquo corpore, licet sit separabilis à corpore. Vnde Sorticolæ cōcederent à locato locus est separabilis, & negarēt locū esse separabilem à locato. Prima pars patet. quia ab hoc vel illo locato est separabilis. Secunda probat, quia necessario locus est in aliquo locatorum. vltimū est, q; quæcunq; in loco suot, aut superiori, aut inferiori loco esse oecesse est. Hæc quinq; Themistius ex litera colligit.

Quinq; communiter d loco dicuntur.

Auer. aūt colligit quinq;, sed alio modo. Primum est continere locatū, & oihil esse illius, per hoc q; nihil est illius, differt à forma. per hoc q; continet, differt à vacuo, quod oon continet, sed penetrat. Quod qoidē contineat per consensum oīum accepit vt Them. inquit. quod vero nihil sit rei qoā contioet, supra deductū est. Secūdum est, q; locus sit oeq; minor, neque maior locato, sed ęqualis: non minor (vt Them. probat) quia non ambiret, complecteretur q;. neq; maior, quia in partē illam subsiduam corpus alterum posset inferri & ita conferri veneq; proprius oeq; primus sit. tertiū est vt sit separabile à locato: per quod, vt inquit Auer. differt à materia, & forma. huius causam affert Them. ex successu subeuotiū corporū. & vicissitudinario rerum ingresso egressuq;, vt supra dictum est. Quartum est, vt differentiæ loci sint aut sursum aut deorsum, hoc est vt omne q; est in loco sit, aut sursum aut deorsum. & per hoc differt à vacuo, vbi nulla harum differētiarum videtur esse. Quintum vt sit tale, ad quod corpus naturaliter feratur, & ad ipsum ductū in eo permanest: per quod ēt differt à vacuo, ad quod nihil naturaliter fertur. hæc aūt conditio omni loco non cōueoit, sed solum natutali loco: ad quem aliquod corpus naturaliter sit aptum ferri. Hæc ex commeoto habentur. Sed circa eiusmodi loci conditiones.

Quæ Auer. cō. 30.

Dubitant primo contra primā, quia, si locus contineret locatum, esset illo maior: siquidem omne cōtioeos sit maius contento. Diceodum, q; locus cum sit concaua superficies corporis contioētis, & locatum locetur per vltimam superficiem conuexam, & ambæ siot indiuisibiles sm altitudinem, iure ea, quæ cōtinet, & ea quę continentur æquales sunt. verum ea, quę est locus, continere dici, qm̄ est corporis maioris, Illa contineri, quia est corporis minoris. Ad formā dico, q; omoe cōtinens est maius contento loquendo de corpore, non aūt de illius superficie: nam superficies continens & contenta sunt æquales oon obstante q; vna alteram contineat. Dubitant secundo vtrum locus sit æqualis locato: videtur q; oon. primo, qa cœlum est oīum locus, & omnium maximum. Secundo, quia locatū in tris secatur dimensiones, locus in duas tantum. Auer. infra cō. 77. distinguit de æqualitate, vult. n. alteram esse æqualitatē continentiæ, qn̄ quantom voum continet, tantum est ipsum contentum. Alterā vero dimeosiuam, qn̄ tres dimensiones aliquorum duorū sunt ęquales. Tunc dicendum q; loquendo de loco proprio, de quo cooditiones intelliguot in textu, locus est ęqualis locato æqualitate contioentiæ: nā quantum continet locus ipse, tantum est locatū. Secundo dicendum locū pro-

Prima dubi. An locus sit æqualis locato.
Vide 1Sd. q. 3. huius. Et Alb. d sa xo. q. 3 hui⁹

Secūa dubō. An locus & locatum sint æqualia.

E prium & locatū esse æqualia dimensiue per suas superficies, sm quas se tangunt: patet; quia sm duas dimensiones sunt æqualia: longitudine videlicet & latitudioe. tertio dicendum locum & locatū non esse æqualia absolute sm omnes. Nā locus est tantum diuisilis in doas dimēsiones, Locatū vero in tris diuiditur. Tūc patet solutio ad rationes. Dubitant tertio, vtrum locus sit separabilis & materia nō. videtur q; non. qa materia est ingenerabilis. Igitur ab omoi forma separabilis. Quo modo locus sit separabilis supius diximus. tn̄ quidam dicunt, q; locus est separabilis à locato dupliciter. Primo subiecto, qm̄ locus est in locante, & non io locato. Secundo existeotia: nam locatum potest permanere, quāuis locus definat. Sed de hoc satis diximus supra. cōmē. 17. & 18. vnum tn̄ scias, q; hoc, quod isti aiunt, oon est ad mentē Themis. probat. n. in textu locū esse separabilē, quia in ipso corpora sibi mutuo cedunt. igitur non de separatione subiecti, nec de separatione existentiæ loquitur, sed de separatione conti-
F nentiæ, videlicet quia locus vicissim potest plura locata cōtinere. De his satis superius diximus. Vlterius dicunt noui expositores, q; locus differt à materia, quoniam ipsa materia est corruptibilis sm esse, non autem secūdum essentiam. Locus vero pōt permanere idem numero & essentia. Huic obījciuot iuniores. Tū primo, quia si materia remaneret in corruptione compositi, aliquid remaneret sine suo esse, quod nō possuot intelligere. Tū secūdo, quia quid est illud esse, quod deslnit. non accidens: quia in nullo genere accidentiū. non substantia, quia non materia, noo cōpositum, oon forma. igitur est fictio. Et licet de hac re plura diximus in. 1. physi. nūc scias, q; positio noui expositoris est mens Them. in. 1. huius, digressione vnica. Propterea alij aliter dicuot. Quidam. n. aiūt, q; duplex est esse: formale, & entitatiuū. esse. n. formale est, aut forma, aut actus formæ, vt esse albū est albedo, aut actus albedinis. esse vero entitatiuū est quo res est ens, et extra suas causas. Tunc volunt q; materia maneat sm essentiā
G & esse, non formale, sed entitatiuū. Tunc ad primum patet solutio: nā manet quidem & non sine suo esse. Ad secundum dicunt q; nec est substantia nec accidens prædicamētale. Sed se habet ad modū accidentis cum sit extra essentiam, aut saltē non de essentia. De hoc diximus in Primo. Alij dicunt, q; esse materiæ est indiuiduatio materiæ, quā habet & per accidētia, & per compositum: cuius ipsa est pars. per essentiā vero intelligunt ipsam materiam sm se sumptam, vt abstrahit ab indiuiduationibus. Tunc cōcedunt materiā remanere sm esse, non tn̄ vnum oumero, sed sub esse indiuiduali alterius īdiuidui. Ad secundum dicunt, q; illud esse est ipsa materia taliter accepta aut taliter indiuiduata. Sed hæc rn̄sio noo est ad mentem noui expositoris, quia tunc ipse per essentiam intelligeret esse specificū, & non esse numerale, & per esse vellet esse indiuiduale, quod est contra ipsum hic. ideo pro nuoc sufficiat primus dicendi modus.

Tertia dub. Vide Gaet. te 10. hui⁹. & Egi. hic.

Vide Sco. d. 12. sedi. q. 1. & 2. & cap. qō. 9. primi phy. art. 1.

RECOGNITIONES.

H ARistoteles proponit accipere, vt locum ipsum bene definiat, quæcunq; ipso loco per se insunt. Auer. vero assignat causam, ex eo, quia ex talibus, quæ per se rei competunt, colligitur definitio rei: cum definitio rei sit aliud nihil, q̄ sermo cōpositus ex rebus, quæ rei definiendæ per se insunt. Aīaduerte ea, quæ Arist. sumit de loco esse quinq; sm Them. & quinq; sm Auerro. licet aliquo modo differāt, vt io cōmentarijs patet. siquis autem vult, pōt illa dicere esse sex, quorum primum erit locū continere rem locatā. Secundum, locū oihil esse rei locatę. Tertium, locū esse æqualem rei locatæ: Quartum, à rebus locatis locum esse separabilem: Quintum, oēm locum esse aut sursum aut deorsum: Sextū, locū esse finem, atq; terminum, ad quē corpora naturaliter ferunt, & in quo naturaliter manent: ecce quō sunt sex, si bene considerētur. Quo vero ad verba attinet, cū Aristo. dicit locum esse separabilem, ita inquit, adhuc oeq; deficere ab vnoquoq;, & separabilem

& separabilem

Locus est separabilis ab vnoquoq; locatorū, id est a singulis, nō aūt a locato absolute, qa sic esset vacuum.

& separabilem esse. & intelligit locum non stare derelictum ab vnoquoq; locatorum, quia sic esset vacuum: tñ separari potest ab vnoquoq;, quia nullū est, vel fuit, vel erit locatum, quin ab illo separari possit, & ita innuit locum esse à locatis separabilē separabilitate continentiæ, quatenus nunc vnū, nunc aliud continēs est, non autē separabilitate subsistentiæ, ita vt subsistere possit sine locatis, sic.n.esset vacuum. præterea hæc non repugnant, locus non derelinqtur ab vnoquoq; locatorum, & locus separatur ab vnoquoq; locatorū. prima.n. pars patet tenēdo illum terminum vnoquoq; copulatiue, non.n.separatur aut relinquitur ab oībus locatis: secunda vero patet, tenendo illū terminum vnoquoq; diuisiue, quia ab isto, & ab isto &c. Auer. vero, quia habebat malas translationes, induxit verba textus Alexandri, & expositionem Alexandri circa illa verba: ego vero dico verba textus Auerrois non esse Arist. nec verba, quæ dicit esse de libro Alexandri, sunt Aristo. nec expositio Alexandri est bona, quia tunc tertia conditio coincideret cum secūda, vt intelligenti patet.

DILVCI. Suppositis vero ijs reliqua perspiciēda sunt, atq; hunc ad modū tentare considerationem facere. et ipsum quid est tale assignet̃, vt ea quę dubitantur, dissoluant̃. Et ea quæ videntur inesse loco, insint. Et insup ipsa difficultatis, & dubitationū, quæ de ipso sunt, causa pateat. Sic.n.commodissime vnumquodq; profecto ostēdetur.

A.NT. Suppositis aūt his, reliqua considerāda sunt, oportet autē tentare considerationem sic fieri, vt ipsum quid est, reddatur, & vt & quęcūq; opponuntur, soluantur, & vt quæ videntur loco inesse, insint. & amplius discoliæ causa, & oppositorum, quę de ipso sunt, sit manifesta: sic enim vtiq; pulcherrime ostendetur vnumquodq;.

Antequam definitionem loci afferat, qualis debeat esse loci definitio dāda proponit. & vult esse triū conditionum. Prima est, vt per ipsam cessent argumenta facta in contrarium. Secunda est, vt accidentiū propriorum appareat causa. Tertia, vt dubitationum & difficultatis vnde exortæ sint, pateat causa in promptu.

Quæ Auer. cō.31. An diffinitio sbiecti sit mediū demonstrationis vt videt̃ velle hic Aristo. Vide Gratia dei. 8 scu.le vi.t.q.2.

Auer. ait destructiue valet per hanc orationē, non scitur causa oīum accidentium quæ in suot subiecto. igitur non est definitio. Constructiue non valet. Possunt enim multæ affectiones demonstrari de subiecto per causam materialē, quæ non est hominis aut alicuius id genus definitio completa. Vlterius vult, q; talis debeat esse definitio, vt per ipsam cessent oēs dubitationes, & difficultates circa definitū soluantur. Quidā intelligunt solui omnes difficultates quæ oriebantur ex definitionis ignoratione, non aūt vniuersaliter omnes. Alij intelligunt omnes. nam omnis difficultas, aut attinet ad genus causę materialis, aut formæ, aut finis, aut efficientis. Modo definitio aggregat oīa hæc genera causarum. Ego vero solitus sum dicere, q; difficultas, aut orit̃ ex parte rei, aut ex parte nostra: ex parte nostra possunt oriri difficultates sophisticæ, quæ nihil ad rem faciunt, ex parte rei omnis difficultas vel pertinet ad speciem, vel ad indiuiduū. si ad speciē, illæ sciri possunt cognitione solius formæ, per quam fit definitio per se. quæ ptinēt ad indiuiduū, illæ sciri possunt per cognitionē materiæ, quæ in definitione ponitur per accidens. Vlterius ait Auerro. tria esse necessaria ad perfectā colligendam definitionē, vt soluantur qōnes, vt appareat causa accidentiū, & vt tollant̃ difficultates, aut illæ appareāt: hæc dicit esse necessaria. nā vbi illorū aliqd defecerit, proculdubio pfecta non dicetur esse definitio.

Per notitiā formę, ac materiæ soluit̃ quęcunq; rei difficultas.

RECOGNITIONES.

ANimaduerte Themistiū & Auer. differre: nā Themist. bonę definitionis conditiones reducit in duas. prima, vt Argumenta, quæ emergunt contra definitionem, soluantur. secunda, vt ea, quæ videntur inesse loco, per ipsam asserere ac tueri possimus. tertia.n. cōditio coincidit cū prima. Auer. vero magis ad verba vult tres esse conditiones bonæ definitionis. Prima, vt argumenta soluantur. Secunda, vt per definitionem constet causa omnium accidentium sensibiliū, quæ rei definitæ accidunt, & Tertia, vt per definitionem appareat quanta erat difficultas definitionis inueniēdæ. Dicit tñ hanc tertiam non conuenire omnibus definitionibus, sed solū illis, quæ venatu inuētuq; difficiles sunt. & quo ad verba attinet, verba illa, vt ipsum quid est, reddatur, aliter in cōmentarijs legimus: nā verbum ὅπως per verbum &, transtulimus: sed melius per verbū vt, transferri potest, & tunc est sensus, oportet autē de definitione tentare considerationem sic fieri, vt, id est ad hoc, vt ipsum quid est bene assignet̃, reddaturq;. hoc est, oportet consideratione de definitione ita facere ad hoc, vt definitio bene assignet̃. quorū primum ponit, cum inquit, vt & quæcunq; opponūtur, soluantur: hoc est, vt argumenta, quæ contra definitionem sunt, diluantur. secundū ponit, cū inquit, & vt quę videntur loco inesse, insint: Themistius intelligit quo ad defensionem: hoc est, vt per ipsam sciamus defendere quęcūq; rei definitæ cōpetunt. Auer. intelligit, quo ad assignationem causæ: est.n. bona definitio, per quam apparet causa omnium eorū accidentium, quæ rei definitæ competūt. Tertia definitionis conditio declarata est ab Auerroe: vt illa sit bona definitio, qua pateat quanta erat difficultas venandæ definitionis.

Definitio mediū est ad omnē rei demonstrationem.

DILVCI. Primum scire oportet locū ipsum non quęri nisi motus localis aliquis esset. Propter.n.id & cœlū potissimū esse arbitramur in loco, qa semper sit in motu. talis aūt est delatio, auctio, atq; minutio. Nā et in auctione rerū atq; minutione locus ex loco mutatur, & qđ prius fuerat hic, id ad maius deinceps, & ad minus translatū erit.

ANT. Primum quidem igitur oportet intelligere, q; non quæreretur locus, nisi motus aliquis esset secūdum locū. Propter hoc enim & cœlum maxime in loco opinamur, quia semper est in motu. Huius autem aliud quidem est loci mutatio, aliud vero & augmentum, & decremētum. etenim in augmento, & decremento transmutatur, & quod quidem prius erat hic, iterū transmutatum est in maius, aut minus.

His præmissis, nōnulla adhuc sumit pro ipsius loci diffinitione colligenda. Primum est, q; nulla de loco haberi potest mētio, nisi motus localis aliquis haberetur. affert signum, quia cœlum maxime creditur esse in loco, eo qa est in motu semp, atq; excitu maximo. & qm̃ localis motus est triplex videlicet latio, auctio, & minutio, per omnes hos patet locū posse quæri. quòd quidem per lationem quæratur, nemo dubitat. q; vero per minutionem & auctionem, declarat: qa quod augetur vel minuitur, locum maiorē minorem ue occupat. Sic igitur patet motum localem loci cognitionem facere, quemadmodū alteratio fecit scire materiam.

RECOGNITIONES.

ARistoteles velle videtur locum inuentum esse propter motū. dicit enim q; non quæreretur locus, nisi motus aliquis esset sm locū. propter hoc.n. & cœlum maxime in loco esse opinamur, quia semp est in motu. Contra, quia quies ostendit locū: ergo non motus. Præterea ex hoc q; cœlum mouetur, videtur ipsum non esse in loco, quia esse in loco priuat motū. Auer. velle videt̃ quietem & motum ostendere locū, magis autem motū, quia motus dicitur habitus, quies vero priuatio. sed errat, qa quies

Quæ Auer. cō.32.

Refutatio. quies videtur magis locum ostendere ex eo, quia motus non ostendit locum nisi mediãte quiete, ergo quies magis ostendet locum q̃ motus. nec verum est quod Auer. ait, quietem esse priuationẽ, nisi de quiete in termino à quo: quies.n. in termino ad quẽ est perfectio motus. ex

excerpta hoc sequitur primo motũ ostendere locum mediate, qa mediante quiete. seqtur secundo non esse credendũ cœlum maxime in loco esse, quia mouetur semper: quia, vt

Motus cœli nõ arguit locum in quo, sed pon' circa quem. dictum est, ex eo quia cœlũ semper mouetur, sequitur ipsum nunquã quiescere, & ita nunquam esse in loco. propterea vel hoc dixit Arist. s̃m opinionem antiquorum, vel locutus est de loco circa quẽ, non de loco in quo: non enim ex eo, quia cœlum semper mouetur, seqtur ipsum esse in loco, sed semp circa eundem locum Arist. autem donec de loco distinguat, de loco loquitur cõmuniter, vt est quid cõe loco in quo, & loco circa quem: satis.n. sibi est habere ex motu haberi locũ: nam si motus est semp, habetur locus circa quem: si motus est finitus, habetur locus saltẽ mediãte quiete, & ita sufficit. sed quæres an motus alterationis, & generatio ipsa arguant locum esse. Dicendum, q̃ immediatum argũ loci est quies, quæ est perfectio eius, quod de loco ad locum mouetur: remotũ argumentum est auctio vel diminutio, quia augmentũ vel

Gñatio & alteratio locũ per accidens ostendunt. diminutio non arguit locũ, nisi mediante locali motu. & hæc omnia arguunt locum per se, licet ordine quodã. generatio vero, & alteratio non arguunt locũ nisi per accidens, quatenus omne quod alterat̃ vel generatur, est magnũ & paruũ. & ita arguunt locũ per accidens, rõne magni vel parui corporis, quod generatur, & indiget loco.

DILVCI. Mouẽtur autem alia quidem per se actu, alia vero per accidens. Et horum quæ per accidẽs, alia per se moueri possunt, ceu corporis mẽbra, atq; nauigij clauis, alia vero nequeunt, sed per accidẽs semp mouentur. veluti albedo & scientia. Hæc enim pro tanto locum mutant, quia id in quo sunt mutatur.

ANT. Est autẽ quod mouetur, aliud quidem per se actu, aliud vero per accidens. ipsius autẽ quod per accidẽs est, aliud quidẽ est contingẽs moueri per se, vt partes corpis, & in naui clauus. Alia vero non contingẽtia sunt, sed semper per accidens, vt albedo, & scia: Hæc enim sic transmutant locum, quia id, in quo sunt, transmutatur.

Hoc est secundũ, & diuidit ea quæ mouentur, qm̃ alia mouentur per se actu, quæ (vt Them. inquit) ea sunt, quę disseparata disiunctaq; sunt ab eo, quo continentur, eiq; quod nihilominus tãguntur, minime continuantur vt animalia, & elementa & id genus. Alia vero per accidẽs, & horum quæ per accidens mouent̃, alia per se moueri possunt, vt homo in naui, qui licet moueatur ad motum nauis, per se tñ moueri potest. Similiter & animaliũ membra. nauis quoq; clauis, & id genus. Alia vero per se moueri nequeunt, sed solum mouentur motu alterius, vt albedo, & scientia. Vtilitas vero huius secundi (vt Them. inquit) est, ad denotandũ nos cognitionem loci non perquirere ab ijs quæ per accidens mouentur. Nã quæ per accidens mouentur, quẽadmodum proprie non mouentur, ita neq; egere, neq; loci in noritiã perducere poterãt.

Quæ Auer. cõ. 12. Auer. vero in pręsenti cõmento primo reddit causam cur potius propter motũ, q̃ propter quietẽ scitur locus, licet per vtrunq; significetur. & ait causam esse, quia motus est notior, cũ sit habitus, quies vero priuatio. Secundo reddit causam cur cœlum habere locum latuit, & facit argm̃ Zenonis in Sexto, qui arguebat. id, quod mouetur in loco, debet mutare locũ s̃m totum. sed cœlum non mutat locum s̃m totum: ideo extimatur non moueri. quo argumento compulsus Auicen. dixit cœlum nõ mutare locum, sed sitũ. & quia dicere ipsum moueri s̃m partẽ vi-

E debatur Zenoni incredibile, ideo Zeno negauit ipsum moueri, vt in fine. 6. videbitur, & nunc differatur vsq; ad locum illum. Vlterius reddit vtilitatem secundi pręmissi (vt Them. dixit) q̃ ideo distinxit de ijs quæ mouentur per se, & per accidens, vt haberetur loci cognitionẽ nanscisci ex ijs quæ per se mouentur, non ex ijs quæ per accidens. Vltimo vult q̃ sub secundo modo eorum quæ mouentur per accidens, non tantum albedo & scientia collocantur, sed generatim omnes formæ. nã nulla forma esse potest sine subiecto, & ita neque moueri. Hæc sunt quæ in commento habentur.

Cum vero aliquid in cœlo esse dicimus vt in loco, quia in aere est, qui quidẽ est in cœlo, non in vniuerso aere, sed ob vltimum ipsius & continẽs, id in aere esse dicimus. Nam si vniuersus aer locus esset, locus profecto cuiusq; æqualis vnicuiq; locato non erit. At ęqualis videtur esse. talis autem est is, in quo primo aliquid est. DILVCI.

F

ANT. Qm̃ dicimus esse sicut in loco in cœlo, quia in aere, hic aũt in cœlo est, & in aere aũt nõ omni, sed propter vltimũ ipsius, & continens in aere quidem esse dicimus: si.n. omnis aer locus esset, nõ ęqualis erit vniuscuiusq; locus, & vnumquodq; locatum. Videtur autẽ & æqualis esse. huiusmodi autem primus est in quo est.

Tertium præmissum est, q̃ locus bifariam est, vt communis, & proprius. In cõi quidẽ aliquid est propter proprium, & ita primus locus proprius est. Inquit, cum vero aliquid in cœlo esse dicimus vt in loco, qa in aere est, qui quidem est in cœlo, non in vniuerso aere id esse dicimus, sed ob vltimum ipsius & continẽs, id in aere esse dicimus: hoc probat, & inquit. nam si vniuersus aer locus esset alicui, locus pfecto cuiusq; æqualis nõ erit vnicuiq; locato: at æqualis videt̃ esse, & ita consequens est falsum, igit̃ & antecedens. Exponit quis locus sit æqualis, & inquit: talis autem est is, in quo primo aliqd est. Sic igitur patet, nihil esse in loco communi, nisi quia est in loco proprio æquali, & primo sibi. Nihil est in loco cõi nisi sit in aliquo loco primo.

G

Auer. ponderat verbum illud videtur, cũ Aristot. inquit, at æqualis videtur esse, quod in sua translatione loco videtur, habetur, extimatur. Et huius duas reddit causas. Primo q̃ hæc propositio locus est æqualis locato, videtur de propositionibus quasi per se notis non egentibus, nisi modica inuitione. Secundo, quia hęc propositio est necessaria & famosa, & quia famosa, dixit videt̃, siue extimatur. Vlterius Auer. calcẽ textus resoluit in duos syllogismos. Primus probat vniuersum aerẽ non esse primum locũ, hoc modo videlicet, Primus locus est æqualis: vniuersus aer non est æqualis: Igitur, in secunda figura, vniuersus aer non est primus locus. Secũdus vero probat quod vltimus finis est locus sic, locus est æqualis loca- Quæ Auer. cõ. 13.

H to: vltimus finis aeris est æqualis locato: igitur vltimus finis aeris est locus. Sed dices cõtra, quia hic syllogismus est ex duabus affirmatiuis in secunda figura. Respõdet, q̃ hoc fieri potest, quia maior est conuertibilis. omnis.n. locus proprius est æqualis locato, & econtra: qua conuersa, remanet prima figura. Contra se obijcit, quia tunc syllogismus non esset ex notioribus, qm̃ omne æquale locato esse locum non patet. nã vacuum contentũ inter latera continentis est æquale locato, quod tamen non est locus. confirmat hoc, quia Philosophus infra inducit alia pricipia, quibus probat locũ non esse vacuum. igitur donec illud probetur, latet vtrũ omne æquale locato sit locus. & ita syllogismus erit non ex notioribus. Propterea respondet aliter & vult q̃ Arist. non arguat in secunda figura, sed loqtur hypothetice, videlicet q̃, si locus est vltimus finis continentis, locus est æqualis locato. Modo positio antecedẽtis est ambigua: donec destruat̃ vacuum Locus est ęqualis locato, & e contra.

esse

esse locum.& ita Arist.non cathegorice, sed hypothetice loquitur. Et ita hæc principia non conceduntur nisi hypothetice, videlicet dato ꝙ locus sit vltimus finis aeris. Debes scire, ꝙ expositio hæc Auer.textui non cõsonat, vt patet, sed hoc modo ipse est intelligendus. Them. vero hoc mõ hoc tertiũ præmissum annectit ad dicta. nam dictum est ꝙ ex ijs quæ per se mouentur, natura loci petenda est, sed animalia per se in mundo mouẽtur: ideo est dubium an mũdus esse possit animalis locus. Ad huius tollendam ambiguitatem declarat ꝙ vno modo mũdus est locus, alio modo non vt patet.

RECOGNITIONES.

Tertia suppositio sic intelligitur, nihil est in loco cõi, quin sit in loco proprio: ꝓbatur, nihil est in loco cõi, quin sit in loco æquali: locus æqualis est ꝓprius, ergo nihil est in loco cõi, quin sit in loco proprio. Aristo. probat maiorẽ exemplo. & inquit, qm̃ autem aliquid dicimus esse in cœlo sicut in loco, quia illud est in aere, hic autẽ est in cœlo, id est, qui quidẽ aer est in cœlo: sequitur ex hoc B vt & in aere illud sit, non omni, atq; vniuerso, sed ꝓpter vltimum ipsius aeris et propter continens eiusdẽ illud in aere esse dicemus. quasi dicat, sequitur eadem rõne, illud non esse in vniuerso aere, sed eo modo esse in aere, quo dicitur esse in cœlo: nã sicut in cœlo est, quia est in aere, ita in aere est, quia est in concaua aeris superficie, quæ dicitur vltimum & continẽs in ipso aere, & ita in cœlo illud est, quia est in aliquo ipsius cœli, & in aere, quia est in aliquo aeris. Non contentus hac probatione, probat alia ratione non esse in aere aliqd, nisi quia in aliquo eius, & inquit, si.n. omnis aer atq; vniuersus esset locus, nõ ęqualis erit vniuscuiusq; locus, & vnũquodq; locatum. destruit cõsequens & inquit, videtur aũt & æqualis esse: & ita patet maior, videlicet ꝙ nihil sit in loco cõi, nisi sit in loco æquali. addit minorẽ, & inquit, Talis autẽ locus æqualis est primus siue proprius, in quo locatum ipsum est. ergo nihil est in loco cõi, quin sit in proprio, & ita patet tertia suppositio. Auer. vero vult Aristo. Tertio accipere locũ C esse duplicem, proprium, & cõmunem, & ꝙ nihil est in cõmuni loco, quin sit in proprio. Ex his patet expositionem Auer. verbis Aristote. non consonare: prima enim quæ resoluit textum in duos syllogismos, non consonat, quia secundus syllogismus accipit maiorem dubiã: non enim patet omne æquale locato esse locũ, superficies.n. interna loci est æqualis locato, quę tamen non est locus. secunda vero minime, quia secunda vult Aristotelẽ velle illam hypotheticam, si locus est vltimum continentis, locus est æqualis locato: modo hæc expositio non potest verbis accommodari, vt intelligenti patet.

DILVCI. Cũ igitur id, quod continet, non est à re contenta seiunctum, sed continuatum, nõ in illo esse dicetur vt in loco, sed vt pars in toto. Cũ vero disseparatur, ita vt tãgat, in primo erit quoddam quod est vltimum continentis, quod quidem neq; pars est eius quod est in ipso, neq; intercapedine al qua maius, sed æquale. Nam D eorũ, quę se tangunt, vltima sunt simul in eodem.

ANT. Cum quidẽ igitur non diuisum sit continẽs, sed continuum, sicut in loco non dicitur in illo, sed sicut pars in toto. Cum vero diuisum sit, & contangens, in primo quoddam est, quod est vltimum continentis, quod neq; pars est ipsius, quod est in ipso, neq; maius distantia, sed ęquale: in eodem enim sunt vltima contangentium.

Quartum præmissum est, ꝙ continens ad hoc vt sit locus alicuius contẽti, debet esse disiũctum ab illo, licet attiguum. Colligitur autẽ hæc ratio, coniunctum est in eo cui cõiungitur, vt in toto: locatũ non est in loco vt in toto: igitur locatum non est coniunctũ loco. Propterea con- A

cludit locatum esse in continente vt in loco, quod continens neq; est pars neq; inæqualis locato. nam, cum locus proprius tangat locatum, vltima erunt simul in eodem, & ita neutrum erit maius neutro. verba patent translatione ipsa. Sed dices, possunt se tangere aliqua, & esse inæqualia. igĩ non est vniuersaliter verum ꝙ quæcunq; se tangunt vltima sunt simul in eodẽ. (Dubitatio.) Dici potest ꝙ Aristo. loquitur de ijs quæ mutuo æquate se tangunt, quo in modo locus & locatũ se tangunt. Et ita non valet. erit igitur syllogismus, quæcunq; mutuo æquate se tangunt, vltima sunt simul in eodẽ, hoc est sunt æqualia. locus & locatum mutuo æquate se tangunt. Igitur sunt ęqualia. Sic igitur quarto patet locum non esse continuũ locato, neq; illo maiorem aut minorem, sed æqualem. (Responsio.)

RECOGNITIONES.

Hæc est quarta suppositio, videlicet ꝙ continens ad hoc vt sit locus alicuius, debet esse separatum ab eo. B probat. & ponit duas hypotheticas, quarum prima est, si continens non est diuisum ab aliquo, in tali continente vt in loco, illud non est. Secunda vero est, si continens est diuisum & contangens illud, continẽs est locus illius. Ex his duobus vult habere continens ad hoc, vt locus alicuius sit, debere esse diuisum ab illo, & non continuũ: nam totum est continens partem, & non est illius locus, qm̃ non est ab ea diuisum, imo continuum: nec sufficit continens esse diuisum, si debeat esse locus ꝓprius & primus: fortasse.n. ad hoc, vt sit locus cõis, sufficit, vt sit continẽs, & diuisum, nos aũt loquimur de proprio, & primo loco. quare oportet addere ex secũda hypothetica, vt sit continens, & diuisum, & contãgens. locus.n. cõmunis licet contineat, & sit diuisum, quia non contangit, ideo nõ est locus proprius. & per contangere intelligo mutuo, vt in cõmentarijs exposui, quare ex vtraq; hypothetica sequitur continens si debeat esse locus ꝓprius, debet esse continens, & diuisum à contento, & mutuo contangens. (Locus rei locatæ continuus nõ est.)

C DILVCI. Insuper etiam. Si cõtinuum quidem est, non ad illud, sed cum illo moueretur. sin vero diuisum sit ad illud mouebiť, siue continens ipsum moueatur, siue non moueatur prorsus.

ANT. Et cum cõtinuum sit, non in illud moueť, sed cum illo: diuisum autem in illud: & siue moueatur continens, siue non, nihil minus.

Secũdo idem persuadet sic, nihil mouetur ad id quod est sibi continuum: locatum mouetur ad locum: igitur locus non est locato continuus. De ratione tangit solã maiorem dicens. Insuper etiam si continuũ quidem est, non ad illud, sed cum illo mouetur, sin vero diuisum sit ad illud mouetur, siue continẽs ipsum moueatur siue nõ moueatur prorsus. sic igitur per hæc patet maior, cui addita minori, patet conclusio dicta.

RECOGNITIONES.

D Hæc ratio, vt mihi videtur, probat primam hypotheticam: Quo vero ad verba attinet, debes scire Aris. in hac ratione accepisse duo: primum est, cum continens sit contento continuum, contentũ non mouetur ad illud cõtinens, sed cũ illo, & hæc propositio vera est de toto & eius parte, non.n. pars mouetur ad totum, sed cum toto, quod ipsam continet. Secundũ vero, quod accipit, est, ꝙ cum continẽs fuerit à contento diuisum, contentum mouebitur ad illud continẽs. & hoc debet intelligi de contento, quod naturaliter moueri aptum est ad illud, & remotis impedimentis. stat.n. contentum esse diuisum ab eo, in quo cõtinebatur, sed illud postea nõ moueri, et hoc vel quia in illo violenter continebatur, & non ad ipsum aptum erat moueri, vel quia impeditur. Quare itelligas de contento diuiso, quoties in continẽte naturaliter continebatur, & non est impeditum ad illud moueri. (Contentũ in loco naturaliter, diuisum ab illo, ad illũ mouetur.)

DILVCI. Præterea cum non sit diuisum, vt pars in toto esse

to:esse

to esse dicetur. ceu in oculo pupilla, aut in corpore manus. At cũ diuisum fuerit, esse in illo dicet vti in cado aqua, atq; in dolio vinũ. Nã manus quidẽ cum corpore, aqua ad cadũ mouet. E

ANT. Amplius cum nõ diuisum sit, sicut pars in toto dicitur, vt quasi in oculo visus, & in corpore manus. Cum autem diuisum est, erit vt in cado aqua, & in dolio vinum. Manus enim cum corpore mouetur, aqua vero ad cadum.

Ceramio. in dolio, cypho.

Hæc est repetitio primæ rationis sub clariori forma, et inquit, prĕterea cũ non sit diuisum, vt pars in toto esse dicetur, ceu in oculo pupilla, aut in corpore manus: at cum diuisum fuerit, esse in illo dicetur vti in cado aqua, atq; in dolio vinũ: quorum hæc est differentia. nam manus quidem cum corpore, aqua vero in cadum mouetur. Ex his colligitur hæc maior, continuũ contentum in continẽte est vt pars in toto: locatum nõ est in loco vt pars in toto. F igitur non est loco continuum. quæ ratio iam tacta fuit.

Auer. vero circa calcem cõmenti. Dicit primo, q̄ cõtinens dicitur de tribus. de fine cõtingenti, vt de concaua superficie attigua locato, & de non cõtingenti, vt de conuexa superficie locantis nõ attigua, & de forma. Quodlibet enim horum cõtinens dicitur. Verum ęqualitas quę est vna loci cõditio formæ conuenit: & vltimo cõtinenti: cõuexo vero continenti non cõuenit. verbi causa, conuexa ignis superficies est multo maior aere contento. Ea vero conditio, quæ est esse vt in loco, cõpetit concauę & cõuexæ superficiei: cum vtræq; cõtineant. Non autẽ formæ, cũ nihil sit in forma vt in loco, sed sit vnitum illi. Signum vero affert, quia Arist. fecit differentiã inter locatum esse in loco, quod est suũ vbi, hoc est suum locans, & partem esse in toto. Ad denotandũ q̄ locus debet esse seiunctus e locato ipso. Cõcludit secundo q̄ hæc tria, quæ de fine siue vltimo attiguo dicuntur, non competunt vacuo inter latera corporis cõtinentis contento: vt patet intelligenti. Dicit tertio, q̄ tria sunt, quæ requirũtur ad locum, vt sit cõtinens, quo differt à vacuo: Sit attiguum locato, quo differt à cõuexo: Sit in ipso vt in vase res cõtenta, quo differt à forma. hæc.n. tria loco cõpetunt, cui vero hæc tria cõpetunt, est vltimum, attiguum, & ita locus erit vltimum attiguum. Hæc Auer. in cõmento. G

RECOGNITIONES.

PRima propositio patet. contentum.n. cum non diuisum est ab ipso cõtinente, erit sicut aliqua sui pars: &, quia pars potest accipi pro forma, & pro membro, ideo vtriusq; ponit exẽpla, cum inquit, veluti quasi in oculo visus, & in pariete album: & omnino forma in toto, & in corpore manus, & vniuersaliter pars integralis in toto. Secũda debet intelligi sic, q̄, cum cõtentum est diuisum à suo cõtinente, & ab illo mutuo cõtangitur, erit contentum in cõtinente, vt in cado aqua, & in dolio vinum. & q̄ cum non sit contentum à continente diuisum, sit illius pars, patet, quia mouetur cũ illo, vt manus cum corpore, H quod non esset, nisi esset illius pars. Quòd vero, cũ sit diuisum cõtentum à cõtinente, sit illius locus, etiam patet, quia mouetur ad illud, vt aqua ad cadum. & ita patẽt hypotheticæ, & tota suppositio. Auer. in cõmento, sumit cõtinens dici de tribus vt de superficie conuexa cõtinentis corporis, de cõcaua, & de forma. & per formam si intelligit formam partis, cõtinens dicetur de quatuor, quia etiam de toto: totum.n. continet partem, vt ex eius definitiõe patet. Si vero intelligit per formã, formam totius, quæ est ipsum totũ, tunc continẽs dicetur de tribus: nam forma partis nõ continet materiam, nec totum. Tunc dicamus quid locus sit, siue cõtinens de tribus, siue de quatuor dicatur. locus est cõtinens, ergo vel conuexa superficies cõtinentis, vel concaua, vel totum, vel forma. nõ est superficies cõuexa, nec totum, quia locus est æqualis, & totum nõ est ęquale contento: nec talis superficies ęqua-

Quæ Auer. cõ. 14.

E lis. non est forma, iterũ nec totum: q̄a locus est vt in quo vt in vase: & nullum horũ est in quo, vt in vase aliud est. Quod vero locus sit in quo aliud est, vt in vase: patet, q̄a Arist. fecit differentiam inter aliquid esse in toto, & esse in loco per hoc q̄ in loco est vt in vase. nõ sic in toto. Ex his sequitur, vt rectè dicat locũ esse superficiẽ concauam corporis cõtinentis: nam de hac dicuntur hæc omnia: dicitur enim continẽs, contangens, & æqualis. Fallitur autem de vacuo: non.n. est continens, sed penetrans: neque attiguum, sed internum: nec in ipso corpus est, vt in vase. ergo hæc tria. s. continens, attiguum, & esse in quo vt in vase, solum de concaua superficie dicetur. Ex his syllogismus sic cõficitur: omne cõtinens, attiguum, in quo vt in vase cõtentum est, est cõcaua superficies corporis continentis: locus est continens, attiguum, in quo, vt in vase contentum est, ergo locus est concaua superficies continentis: hæc ex commento: quæ non recedunt ab his, quæ in commentarijs diximus.

Quidditas loci.

F DILVCI. Iam igitur perspicuum ex ijs est, quidnam sit locus. Quatuor enim fere sunt, quorum vnum quid locũ esse necesse est. Aut enim forma, aut materia, aut interuallũ, quod inter extrema est, aut extrema ipsa: si nullum fuerit interuallum præter locati corporis magnitudinem.

ANT. An igitur iã manifestũ ex his est, quid est locus. fere.n. quatuor sunt, quorum necesse est vnum aliquod esse locum: Aut.n. materia est, aut forma, aut spatiũ aliquod, quod est mediũ extremorum, aut extrema ipsa: si non est vllum spatium extra facti corporis magnitudinem.

His præmissis cõcludit, Iam igitur perspicuum ex ijs est, quidnam sit locus. Quatuor enim ferè sunt, quorum vnum quid locũ esse necesse est: aut enim forma, aut materia, aut interuallum, quod inter extrema est corporis continentis, aut extrema ipsa: vtpote vltima superficies corporis locantis. & hoc, si nullum fuerit interuallũ prę ter locati corporis magnitudinem. quasi dicat, dato q̄ illud interuallum nihil sit, oportet esse extremam superficiem corporis continentis. G

RECOGNITIONES.

DIxit autem Arist. fere: quia non tantum quatuor locus esse videt, sed sex, vltra.n. hæc quatuor, esse videtur cõuexa superficies corporis cõtenti, & conuexa superficies corporis continentis. Et licet exclusit hæc duo: conuexam quidem cõtinentis, quia illa est locus cõis & inæqualis: at nũc loquitur de proprio & primo loco: conuexam vero contenti, quia illa nõ est ab eo diuisa: tamen ad maiorem cautelam dixit fere, quoniam licet plura videatur esse locus, sumantur hæc quatuor tanquã ea, cum quibus habet specialem similitudinem.

H DILVCI. Horum vero tria non posse esse locũ perspicuum est. Sed quid cõtinet, forma esse videtur, In eodem.n. sunt vltima eius quod continet & eius quod continetur, igitur ambo fines erunt: verum nõ eiusdem. Nam forma quidem ipsius rei est, locus vero corporis continentis.

ANT. Horum autem q̄ non contingat tria esse, manifestum est. Sed propter id, quod continet, videtur forma esse. In eodem enim sunt extrema continentis & contenti. Sunt quidem igit vtraque termini, sed non eiusdẽ, sed species quidem rei, locus autem continentis corporis.

Destruit tria quæ vidẽtur esse locus, & simul & semel dat similitudinẽ inter illa tria, & locũ, & differentiam. et inquit.

Vide caſſ. q. 1. huius. articu. 2.

inquit. horũ vero tria non poſſe eſſe locum, perſpicuum eſt ex iam dictis. Sed quia cõtinet videtur eſſe forma. Secundo quia forma & locus videntur eſſe fines: cuius cauſam dicit. In eodem.n. ſunt ambo vltima eius, videlicet quod continet, & eius quod continetur. Igitur ambo videntur fines. Propter duo itaq; locus videtur forma. Primo quia ambo cootinẽt. Secundo quia ambo ſunt fines. Deinde addit differentiam, & inquit, verum non ſunt fines eiuſdem. nam forma quidem eſt finis rei contentę, locus vero finis eſt corporis cõtinentis. Et ita locus eſt continens extrinſecum, forma continens intrinſecum. & ita patet ſimilitudo, & differentia. Quid vero Ariſt. per formam intelligat. Auer. in cõmẽ. 35. videtur iotelligere vltimam ſuperficiem corporis contenti: quam quidem formam appellat, quia eſt figura quædam ẽt. Ariſtot. igitur vult locũ non eſſe vltimam ſuperficiem locati corporis, ſed locantis corporis. Et hæc expoſitio placet.

Que Auer. cõ. 15.
An locus ſit ſuperficies. Vide Albe. de ſaxo q. 1. Vide Iandu. q. 4. huius. Et G. ſt. de thie. q. 1. huius.

RECOGNITIONES.

QVod locus ſit forma, probat, & eodem fundamẽto reprobat, vt Auer. inquit & in commentarijs diximus: verũ argumentum, quo probat locum eſſe formam ſic debet intelligi, in eodem ſunt extrema corporis continentis, & corporis cõtenti. vtrunq;.o. io locato videtur eſſe. Concaua.n. ſuperficies corporis continentis in locato eſſe videt, & forma vltima atq; extrema locati eſt in locato. ergo cõcaua ſuperficies corporis locantis, & forma extrema rei locatę ſunt in eodem, cũ vtrunq; ſit extremum rei locatæ: ſunt ambo in locato, ergo ſunt locati fines: quicquid.n. in aliquo eſt, vt extremũ, eſt finis. reprobat autem cõcedendo locum & formam rei locatæ fioes eſſe atq; terminos, ſed ſpecies rei locatæ eſt finis rei locatæ. ſ. internus, locus autem finis corporis cõtinẽtis, & ita externus. Quid vero per formam Auerroes intellexit, in commentarijs dictum eſt.

DILVCI.

Quia vero eo manente qđ continet, id, quod continet atq; diuiſum eſt, multoties trãsfertur: ceu aqua ex vaſe, interuallũ quid eſſe videtur, quod eſt inter extrema: veluti aliud quid ſit pręter corpus quod transfertur. hoc autẽ non eſt: Sed quoduis eorum corporum, quæ trãsferuntur, atq; aptitudinem habent tangendi, incidit.

ANT.

Sed ex eo ꝙ mutatur multoties manẽte continente, cõtentum & diuiſum, vt ex vaſe aqua: ipſum medium videtur aliquid eſſe ſpatiũ, tanquam aliquid ſit præter corpus quod transfertur. hoc autem non eſt, ſed contingens incidit corpus eorum, quæ tranſmutantur, & quæ ſe tangere apta nata ſunt.

μεθιστάμενον. trãsfertur distan.

Ponit ounc ſecũdo ſimilitudinem & differentiã inter vacuũ ſiue interuallum, & locũ. & ſimilitudn apud Themiſtium componitur ſic, illud, io quo diuerſa corpora viciſſim ſibi cedunt, ipſo manente ſemper, eſt locus: ſed in interuallo diuerſa corpora ſibi cedunt illo manente ſemper: igitur interuallum eſt locus. Cui reſpondens dat differentiam, & inquit. hoc autem noo eſt. Sed exeũte vno corpore mox incidit atq; ſubintrat aliud quoduis ſit eorum corporum, quę transferuotur, atq; aptitudinem habent tangendi. Sic igitur noo ioteruallum remanet. Sed vno corporum tactilium exeũte, mox oe detur vacuum aliud ſubintrat quodcunq; ſit illud.

Que Auer. cõ. 36.
Dimenſio ſeparata locus non eſt.

Auer. vero duabus ratiombus perſuadet interuallum illud non eſſe locũ. Primo, quia illud nihil eſt: declarãt id (vt dicit Themi.) vaſa ænea, & quoquo verſus obſæpta: qualia ſunt elepſydræ. ex ijs.n. ſtillicidia non eliquarentur, niſi nrificin alſtriſecus aliquo ad operto, vnde ſit additus aeri ad eũ locum ſubiode implendũ quem aqua diffluenda vacuæ feciſſent. vas iſtud ẽt cataplora dicitur. Secundo, ſi locus eſſet dimẽſio illa ſeparata, quilibet locus

A eſſet locus cuiuslibet corporis, & ſic ignis non magis ſurſum ꝙ̃ deorſum moueretur. tenet conſequentia, quia io dimenſionibus ſeparatis, oon ſunt naturæ ſiue virtutes: quibus diuerſimode cõſeruentur. Sed omnes ſunt conſimiles. deſtruit conſequens. Primo, qa fines ſiue loca corporum diuerſantur pro naturis corporum locatorum. Secundo, quia in locis inuenitur ſuperius & inferius. Tertio, quia omnia corpora mouentur ad ſua loca, vt conſeruentur à virtutibus illorum. quibus omnibus, patet dimenſionem ſeparatam locum eſſe non poſſe.

RECOGNITIONES.

AVerroes in cõmento ait locum maximã habere ſimilitudinem cũ vacuo, & propterea ea opinio, quæ ait locum eſſe vacuum, maxime apparet. omnes.n. aſſerunt aliquid eſſe io loco, vt aqua in cypho eſt, ſed vtrum ſpatiũ intra vas, an concaua vaſis ſuperficies locus ſit, dubium nõ leue eſt, vt inquit. fauet huic vulgus, vt inquit. nam cũ dicitur aqua eſt in vaſe, intelligit per hanc prępo- B ſitionem in, vt in vacuo vaſis, non io ſuperficie concaua vaſis. vulgus.n. cum dicit vinum eſſe in dolio, per in, intelligit, non in ſuperficie cõcaua dolij, ſed in vacuo dolij: quod vulgus imaginatur eſſe intra doliũ, propter carentiam corporis. quod per viſum oõ cernit. propterea Ariſtote. diſpùrat an locus ſit vacuum: nam vt ioquit, cũ demõſtratum fuerit vacuum nihil eſſe, relinquetur locum eſſe ſuperficiem concauã vaſis, non ſpatium: ſed quia vulgus nõ percipit hoc, credit.n. eſſe vacuum, ideo de ſignificatione præpoſitionis in, nõ curat quouis modo exponatur. Quo ad verba attinet, verbũ transfertur, cũ Ariſ. inquit tanquã aliquid ſit præter corpus, quod trãsfertur græce eſt μεθιστάμενον, quod io latinis translationibus legitur diſtans, ſiue quod diſtat: ſed quouis modo legatur, intellige ſic, tanquam medium ſpatium aliquid aliud ſit præter corpus, quod transfertur, id eſt ſubintrat, & exit. reprobat autem Ariſtoteles ſimilitudinem, & inqt, hoc autem ſcilicet ſpatiũ medium non eſt, ſed exeunte primo C corpore, mox incidit atq; ſubintrat in eandem cõcauam vaſis ſuperficiem aliud corpus de oumero eorũ, quę trãſmutant exeundo, & ſubintrando, & de numero eorum, quæ ſe tangere apta nata ſunt, id eſt de numero ſenſibilium corporum cootingens, id eſt quiduis ſit illud, ſiue aer, ſiue aqua, ſiue aliud quoduis.

DILVCI.

Quòd ſi eſſet aliquod interuallũ aptum, atq; in eodem loco manens: infinita loca erũt profecto. nã ſi transferatur aqua & aer, idẽ facient omnes partes in toto, quod vniuerſa aqua in vaſe.

ANT.

Si aũt aliquod eſſet ſpatium aptũ, & manens in eodem loco, infinita vtiq; eſſent loca. translato enim aere, & aqua, idem facient partes omnes in toto, quod nunc omnis aqua in vaſe.

Quõ verum ſit ꝙ ſi ſpatium eſſet locus, eſſent infinita loca. Vide Gratia deũ Eſc. lec. 4. huius q. 1. & Egi. hic.

Probat quod dixit, & facit tale enthymema, Si locus eſſet interuallũ aptum, atq; in eodẽ manens loco, infini- D ta nimirum erunt loca. Hæc conſequentia deducit. nam ſi locus eſſet illud interuallum, corpus locum ingrediẽs, vndiq; ab illo penetraretur. vndiq; corpus penetraretur. igitur oẽs partes corporis locati erunt actu diſſeparatæ atq; diuiſæ. omnes partes corporis ſunt actu diuiſę: igitur omnes erunt in loco actu. Sed cum illæ ſint infinitæ & ſimul attiguæ loca erũt actu infinita, & attigua. Et hoc ait, nam ſi transferatur aqua & aer, idem facient omoes partes io toto, quod vniuerſa aqua in vaſe. nam partes in toto non cõtinuæ, ſed cootiguæ erunt, vt ẽt ipſa aqua vaſi attigua eſt: quo ſit vt loca ꝓ numero partiũ ſint infinita.

RECOGNITIONES.

ARiſtoteles, vt in cõmentarijs patet, fecit voam conſequentiam. ſ. ſi daretur vacuum intra cauũ loci, ſ. vaſis contentum, tunc erunt infinita loca: deducens vero conſequẽtiam inquit, trãslato.n. aere & aqua, ita vt vbi prius fuit aqua, poſtea fiat aer, idem faciẽt omnes partes

in toto,

in toto, quod nunc vniuersa aqua in vase. hoc est ita partes cum toto ipso se habebunt, vt vniuersa aqua cũ vase. vniuersa enim aqua cum vase ita se habet, ꝙ ipsa est in loco, & vas in loco: similiter ita erit de partibus cum toto, ꝙ partes erunt in loco, & totum erit in loco. Quomodo vero partes erunt in loco, in commentarijs dictũ est: hæc tamen quo ad verba satis sint.

DILVCI. Insuper etiã locus ipse transferetur. quare loci alius locus erit, atq; loci simul cõplures erũt.

ANT. Simul autem & locus erit translatilis: quare erit loci locus alius, & multa loca simul erunt.

Secũdo idem persuadet. nã vbi locus esset illud interuallum, transferetur: igitur loci erit alius locus, atq; loci simul cõplures erunt. Hæc consequentia deducitur supposito, ꝙ omne corpus seorsum disseparatũ ab alio per se mouet̃. Tunc arguo, interuallũ illud contentũ inter latera cadi pleni vino fertur vnã cũ toto cado: igit̃, mutat locum, sed cũ tale interuallũ sit disseparatum à cado. igitur per se mouet̃. Et per consequẽs per se erit in loco, & pari rõne de illo alio loco. & ita complures loci simul erunt.

RECOGNITIONES.

Ratio hæc hoc pacto intelligatur, si spatium intra cauum vasis esset locus, locus erit translatilis simul cũ vase: moto enim vasis cauo, & spatium intra illud cõtentum moueri videmus: si enim vasis cauũ de atrio in theatrum mouetur, eius vacuum similiter illius moueri videtur. vltra si vacuum mouetur, tunc loci erit locus: & ita plura loca erunt simul.

DILVCI. Nec est alius locus partis eius in quo mouetur, cum vas totum trãsfertur, sed idem. Aer. n. & aqua aut aquæ partes, in eo in quo sunt mouentur. sed non in eo loco, ad quem accedunt, qui est pars eius loci, qui est locus totius cœli.

ANT. Non est autem alius locus partis in quo mouetur, cum totum vas transfertur, sed idem. In quo enim est transfertur aer & aqua, & partes aquæ, sed non in quo fiunt loco, qui pars est loci, qui est locus totius cœli.

Arist. videtur confutare cauillum, posset. n. dici quòd aqua cõtenta in vase moueretur ad alium locum à vase, vt tu arguebas de ĩteruallo. igitur erũt plura loca simul, videlicet locus vasis, & aquæ cõtentæ. Respõdet nec est alius locus partis eius in quo mouetur, cũ vas totum aggregatũ ex contento & cõtinente mouetur, sed idẽ. q. d. ꝙ dato ꝙ aggregatũ moueatur, locus non est alius totius & partis. accipit. n. partẽ pro contento, quod illius aggregati est pars. Et hoc probat. & syllogismus est, quod mouet̃ ad motũ alterius & nõ per se, accedit ad locũ, in loco erit illius & non per se: ponit minorẽ & inquit, aer. n. & aqua aut aquæ partes, quæ sunt partes illius aggregati cũ eo, in quo sunt, mouent̃, & ad motum illius, sed non mouentur per se ad eum locum, ad quẽ ratione deferẽtis accedunt, qui quidem locus est pars eius loci, qui est locus totius cœli. Quo modo contentum illud moueat̃ per accidens ad eũ locum, qui est pars loci totius cœli, non est clarum. Iuniores quidã textum extorquẽt, & per cœlum intelligunt vas. Et tunc solutio est, ꝙ pars siue contẽtum mouetur ad eundem locũ, ad quem totum aggregatum fertur, sed non transmutatur ad illũ locum vasis siue totius tanq; ad locum propriũ, sed vt ad locum cõmunem. Hæc expositio corrumpit textum: græce. n. verbum cœli est vranu, modo vbiq; cœlũ intelligit. Expositor textũ reuocat ad locũ formalẽ, qui est respectus, siue situs quidam in vniuerso, & tũc intelligit ꝙ licet aqua vel aer moueatur, non tamen mouetur locus cum consideratur, vt pars quædã loci totius cœli, habens determinatum situm in vniuerso. nec hoc placet. Primo, quia nondum de loco formali quicquã attulit, sed continuo de loco pro superficie locutus est. præterea textui accõmodari non põt hæc expositio: cum ille situs non sit pars loci totius cœli, quia adhuc ignoramus quis sit locus totius cœli. Themist. (vt mihi videtur) per locũ cœli intelligit vacuũ quod circuit octauum cœlum, veluti locũ: quod vacuũ posuerunt antiqui esse locum cœli, & per partem intelligit contẽtum. Et tũc intelligo sic, ꝙ aqua & aer contẽti in vase mouentur per accidens ad eum locũ, vtpote, ad concauã superficiem alicuius cuiusuis corporis, quæ est pars siue contenta à loco totius cœli, quem ponunt antiqui. Et hæc expositio sufficit pro nunc, donec melius consideremus.

Vide & Egi. hic.

Vide Burl. hic.

S. Tho. hic.

Commen. 37. Auer.

{Istæ sunt aliæ rationes} Istud cõmentum quãq; inutile sit, tñ est obscurum, ideo diuidi põt in duo. Primo. n. exponit textum. Secunda ibi {& Alexander dicit} digreditur circa rationẽ textus: prima pars patet. Verum duo aduertenda sunt. primum, ꝙ Auer. probat infinita esse simul loca, si locus erit dimẽsio intercepta inter latera vasis, siue alterius corporis, & sua deductio supponit duo. Primum, si locus mouetur fm locum, eadem ratione spatium in quo recipitur poterit moueri fm locum, & recipi in alio spatio. vt. n. vasculo translato, interuallum larerum transfertur, ita rursus translato corpore in quo recipitur vas, transfertur spatium contentũ inter latera continentis vas. Secundũ, si talia spatia sunt loca, oportet illa remanere inter latera corporis cõtinentis, qñ corpus continens de loco in locum, veluti spatium inter latera vasis manet vase translato: tunc arguit, in quolibet instãti temporis mensurantis motum fit transmutatio in locum nouum: sed instãtia in tẽpore sunt infinita, & omnia illa manent simul, vt spatium vasis transmutati manet vase ipso transmutato: igitur in infinita loca sunt simul. Hæc deductio est dubia. Propterea de mente Auer. aliter deduci potest, supponẽdo vnũ tantum, ꝙ videlicet vbi locus sit spatium laterum, quælibet pars contenti erit per se in loco. nam quælibet est per se à qualibet dissepara propter penetrationem factã ab interuallo. tunc arguit, quælibet pars est in loco & per se in loco, qui est pars loci totius vasculi, & pari ratiõe vasculũ erit per se in loco, qui est pars alterius cuiusdam maioris, & ita de illo dicatur, & sic in infinitũ: quare erunt actu infinita loca simul. Et qa supponit quãlibet partẽ locati esse per se in loco, ideo secundo declarat, ꝙ stãte illa positiõe, quælibet pars locati erit per se in loco, & quærit, vtrũ medietas aquæ contentę sit in loco per se, aut in loco per accidẽs. si in loco per se, per idẽ quælibet pars aquæ erit in loco per se, & consequenter infinita sunt loca per se ad locationẽ aquæ. Si vero illa medietas erit in loco per accidẽs, hoc videtur esse pro tanto, quia locus eius est loci totius aquæ pars: sed cũ locus aquæ est pars loci totius mundi, igitur simili ratione nec vniuersa aqua erit in loco p se, & ita nihil erit in loco per se. Reliqua primæ partis commenti patent per se.

An si locus est dimẽsio intercepta se quæretur infinita loca e..? Vide Egid. hic.

{Et Alexander} Hæc est digressio, vbi tota digressio consistit quonã modo valet hęc consequẽtia, locus est interuallum cõtentum inter latera continentis, igitur loca erunt infinita. Alexander deducit illã dupliciter. primo supponendo, ꝙ sicut aqua cõtenta in vase est pars cõgregati ex vase & aqua, ita partes aquæ sunt partes aquę totius, quæ in illo cõtinentur. Tunc arguit, qua rõne aqua contenta mouet̃ per se in locũ, eadem ratione partes eius mouebuntur, & ita subĩcientur in dimensionibus loci ad quẽ transferuntur, & sic in illo loco cõgregantur duæ dimensiones vni parti, & similiter de alĳs partibus: sed cũ partes sint infinitæ quæ trãsmutantur, igitur infinita loca. Vnde tota vis primæ deductionis est, ꝙ prima pars vna cũ sua dimensione transfert̃ alia dimensione remanente, deinde ipsa illa pars cũ eadem dimensione transfertur & totũ recipietur in tertia, deinde pars cũ illis duabus trãsfertur in quarta, & cũ istę translationes sint tot quot instantia in tpe, tunc infinitæ erunt dimensiones vni parti. & in hac deductiõe Alexãder supponit partes et dimensiones

Alia deductio.

Q. quælibet pars p se sit in loco.

ſiones remanere, quod re vera neſcio, ſi ad mentem antiquorum eſt ſic dicendũ. Secunda deductio eſt ſolum per hoc, quia partes ſunt infinitæ, & illæ ſunt in loco, ſicut & totum: igitur erunt loca infinita, quã aſſerit eſſe clariorẽ.

{Et etiam prima} Confutat primam deductionẽ, quoniam ſupponit falſum videlicet, ꝙ partes moueãtur per accidens, quod eſt verum ſm Ariſtot. non autem ſecundum antiquos, qui ponunt vacuum. ſequitur enim illas partes eſſe per ſe in loco. propterea ait ſe melius deduxiſſe. Nam ſupponit ad mẽtem illorum eſſe partes per ſe in loco: cum omnes ſint propter penetrationem actu diuiſę, licet ſimul iunctæ, & tunc ſequitur, ꝙ tota aqua transfertur de locis infinitis partium & ad loca infinita & per ſe, quod quidem eſt impoſſibile. Hæc quę dixit Auer. de Alexandro, non vidimus, & ideo quid ille velit ignoramus. Sed de his ſatis. Aduerte ꝙ Themiſtius digreditur contra Galenum in iſto loco.

Digreſſio Themiſtii. Poſitio antiquorum.

Fuerunt enim de loco duæ poſitiones. altera antiquorum, vt Criſippi, Epycuri & Platonis, ꝙ locus ſit interuallum laterum: immobile inter illa. Altera Ariſt. ꝙ illud nihil ſit, ſed ſola concaua ſuperficies ſit locus. Pro poſitione antiquorũ Galenus (vt mihi videtur) fecit tres rationes. Prima, quod intelligitur fixe & permanenter ſemper in omnibus, videtur eſſe aliquid in re: ſed illud interuallũ vaſculi ſuccedentibus corporibus varijs ſemper fixe & permanẽter intelligitur eſſe: igitur ſm rem oportet eſſe. Secunda, omne prius poteſt eſſe ſine ſuis poſterioribus: ſed illud interuallum eſt prius omnibus corporibus ſenſibilibus, cum ſit dimenſio, quæ eſt prior omni qualitate et forma: igitur poteſt manere alijs poſterioribus mutatis. Tertia ex ſpatio illo cauſatur locus: igitur ſpatium illud eſt locus. nam nullo concurrente ſpatio, nullus erit locus, & ita videtur eſſe idem. Hæ ſunt rationes pro antiquis. Ariſt. vero poſitionem horum pluribus rationibus confutauit. Propterea ad rationes antiquorum dicendum. Ad primam dicendum, ꝙ vt nauis in fluuio continue dicitur eſſe in eodẽ loco propter ęquiualentiam aquarum inuicem ſuccedentium, ita interuallum vaſculi eſt vnũ numero per æquiualentiam: non tamẽ ſimpliciter, ſed exeũte aqua è dolio ſuccedit aer cum tanto interuallo, quantum illud aquæ, & ſic per viciſſitudinarium motũ continue eſt idem, cũ tamen ſecundum rem non ſit idem: & concedo ꝙ intelligitur vt idẽ, non ꝙ ſit idem. Ad ſecundum dico, ꝙ illud interuallum, licet ſit prius ſenſibus qualitatibus, nõ eſt prius corpore ſenſili: & ita ꝓpter ſubingreſſum corporum interuallũ conſeruatur nõ idem numero ſimpliciter, ſed per æquiualentiam. Ad tertium argumentum concludit, quia. n. illud interuallum eſt cauſa loci, ideo differt à loco. Cauſa. n. differt à cauſato: modo interuallum illud eſt nõ cauſa per ſe, ſed ſine qua non illius loci. Hæc de quæſtione.

RECOGNITIONES.

OBijciet quiſpiam contra ſecundam rationem, quia à pari ſequitur ſm opinionem Ariſtote. aquam, quæ eſt in vaſe, moueri, quoniam moto vaſe, ſimul cũ eo mouetur aqua: ergo ſequitur plura eſſe loca, ſ. aquæ, quę mouẽtur ſimul cum vaſe, & locũ vaſis moti de atrio in theatrum. Reſpondet Ariſtoteles concedendo aquam moueri ſimul cum vaſe, non tamen ſequitur ipſam moueri ad alium locum ab eo, ad quem vas mouetur: & cauſam affert, cum inquit, in quo enim eſt aer, vel aqua, in eo transfertur aer, & aqua, & partes aquæ: eodẽ modo, cum transfertur aggregatum ex vaſe & aqua, trãſfertur aqua, quæ eſt illius aggregati pars, ſed non transferunt partes aquę, nec aqua, quæ eſt pars illius aggregati in loco diuerſo ab eo loco, in quo fiunt de nouo per motum ſua tota, ſed ad eundem ſuorum totorũ locum. & exponit, quis eſt locus, ad quem feruntur tota, & ait talẽ locum ad quem tota feruntur, eſſe partem loci eius, qui locat cœlum, hoc eſt vacui, in quo ſm veteres, ſm quorum opinionem nunc loquitur; cœlum aut mundus ipſe locatur. Imaginabantur enim vacuum infinitũ in quo vniuerſum, vt in loco eſt.

A ſic igitur tota illa mouentur de nouo ad partem talis vacui, & partes talium totorum ad eandem partem, & ita non ſequitur plura eſſe loca, cum locus totius aggregati, & aquæ, quæ eſt illius pars, idem ſit. non autem idem eſt locus vaſis, & vacui vaſis. Sed occurres, quia adhuc videtur obiectio ſtare: nam, ſicut ſequitur aquam contentam in vaſe, cum vas mouetur, & ipſa cum vaſe non moueri niſi ad locum eũdem, ad quem mouetur vas, ita vacuum vaſis, cum mouetur ſimul cum vaſe, ad alium locum non mouebitur, ꝙ̃ ad locum vaſis: non enim facile eſt videre differentiæ cauſam. Ex verbis Themiſtij elici poteſt cauſa differentiæ: nam licet vacuum vaſis mouetur cum vaſe, non tamen mouetur motu vaſis quaſi per accidẽs: cauſa eſt, quia tale vacuum nihil eſt vaſis, nec accidens, nec forma, nec pars, nec locatum in vaſe: ideo, cũ mouetur, licet moueatur ſimul cum vaſe, mouetur per ſe motu proprio, & ita ad locum proprium, at locatũ, videlicet aquę, quæ mouetur ſimul cum vaſe, eſt aliquid vaſis, quia licet B non ſit forma, nec accidens vaſis, eſt locatum in vaſe: & ita cum mouetur ſimul cum vaſe, nõ mouetur per ſe, ſed motu vaſis, & per cõſequens non ad locum propriũ, ſed ad locum vaſis. et tota differentię cauſa eſt, quia locatum eſt aliquid ſui loci, quaſi illius pars: vacuum autem nihil ſui corporis, cuius eſt vacuũ, cum nec ſit illius pars, nec illius contentũ, nec illius accidẽs. Et debes ſcire, antiquos voluiſſe à natura ita res fieri, vt ſemper iuſta plenum vacuum ſit, non vt illius aliquid, ſed quaſi illius naturale ſimultaneum, & ita oportet dicere vacuum amphoræ moueri ſimul cum amphora: proprio tamen motu. & ita ad proprium locum: veluti duo homines ſimul mouentur, cum brachijs coniunctis mouebuntur, & neuter ad motum neutrius, quia neuter neutrius aliqd eſt, propterea ſm antiquos ſequitur vacuũ amphorę proprio motu per ſe moueri, licet ſimul cũ amphora, & ita trãsferetur in locum ſibi proprium aliũ à loco amphoræ. At ſm Ariſto. vinum in amphora mouetur, nunquam illam omittens, C per accidens vero motu amphoræ, cuius vinũ ipſum aliquid eſt, mutat locum: quia vbi prius erat in atrio, motu amphorę dicetur in theatro: ſic videtur mihi hic locus eſſe intelligendus. Alexãder tñ, Themiſtius, & Auer. fatentur locum hunc eſſe non leuem. Quid tamẽ Auer. balbutiat, non bene intelligitur: quod arbitror eſſe propter malas eius, et Ariſtotelis translationes. vnde verba poſſunt ſic intelligi, & quidem facilius. locus partis, id eſt corporis locati, quod hic pars dicitur, in quo tale locatum ſiue talis pars mouetur, nõ eſt alius, cum totum vas, ſ. amphora tota transfertur, ſed idem. Cum. n. vinum mouetur in amphora de atrio in theatrum, locus vini, ideſt amphora idem eſt, qa anteꝙ̃ moueretur, erat in amphora, & poſtquam mouetur, erit in amphora. & cauſam affert, cũ inquit, nã aer vel aqua & horum partes in quo ſunt, transferuntur. aer. n. de atrio in theatrũ in amphora eſt, & in amphora transfertur. ergo amphora ante & poſt motũ ſemper eſt per ſe locus aeris vel aquæ, & partiũ eius. declarat D tñ aerem vel aquam mutare locũ per accidens motu amphoræ, quia in illo non præerant, ſed ratione amphorę in eo de nouo fiunt, ideo inquit, ſed nõ in loco, in quo de nouo fiunt motu amphoræ, pręerant, ideo per accidens motu amphoræ aer vel aqua fertur ad illum. Quid vero ſit hic locus, quẽ motu amphoræ acquirit aer, qui in amphora mouetur: exponit, ꝙ pars eſt loci, locantis mundum, ideſt pars vacui infiniti, in quo vt in loco mundũ eſſe dixerunt antiqui. amphora enim, cum mouetur de atrio in theatrum, fertur de vna parte vacui locantis mũdum ad aliam. Quare aer, cũ mouetur in amphora, per ſe locum non mutat, cum ante & poſt motum in amphora ſit: per accidens mutat, quia motu amphoræ transfertur de vna parte vacui locantis totum ad aliã. Facilius etiam ad dubium rñderi poteſt, ꝙ vacuum dolij mouetur ſimul cum dolio: et aqua vel aer ſimiliter mouetur ſimul cum dolio: et tamen vacuum amphorę per talem motum acqrit nouum

uum et proprium locum: aer autem aut aqua per talẽ motum nouum locum non acquirit, sed stat semꝑ in eodem loco, s. amphora vel dolio. Et causa est, qa vt inquit Aristo. aer vel aqua mouetur in suo loco, & simul cum suo loco: vacuũ vero amphoræ, licet simul cum amphora moueatur, non tamen in suo loco mouetur, cũ amphora non sit locus vacui: non enim vacuũ amphoræ est in caua amphoræ superficie, vt in loco, quia tunc locus non esset vacuum, sed caua continentis superficies, & ita inciderent in opinionem Arist. cum igitur vacuum amphoræ in loco nõ sit in amphora: sequitur ipsum, dum simul cum amphora mouetur, nouum & proprium locum acquirere: at aer vel aqua, cũ ipsa amphora sit, vt in loco: cum mouetur amphora, mouebitur in illa, & ita ex tali motu nec priorem locũ amittit, nec nouum acqrit, sed in eodẽ loco remanebit. et hoc inquit, nõ est autem alius locus partis, id est contẽti aeris, vel aquæ à vase, in quo mouetur, cum totum vas transfertur, sed idẽ: nam ante motum erat amphora, & post motũ est amphora: & affert causam, cũ inquit, in quo. n. est aer & aqua, & partes aquæ vel aeris, in eo, vt in loco mouetur, transferturqꝫ: non aũt transfertur aer vel aqua in loco, in quo fiunt de nouo aqua & amphora cũ mouentur. non. n. aqua, quæ mouetur in amphora, transfertur ad partẽ vacui continentis mundum, & tu intelligas, per se, sed manet in amphora ante & post motũ. vacuum aũt, licet simul cum amphora moueatur, tamen non mouetur in amphora, vt in loco: ideo per suum motum, nonum locum, & quidem sibi proprium acquirit.

DILVCI. Insuper ẽt locus ipse materia videtur: siquis in quiescente & nõ separato, sed cõtinuo consideraverit. Nam sicut quia alteratur, est aliquid quod nunc quidẽ est album, rursus vero nigrũ, itemqꝫ nunc quidẽ durum, rursus vero molle: quo quidem esse aliquid materiam dicebamus, sic & locus esse videtur, prçter illud quidem, qa quod erat aer, id nũc est aqua: locus vero, quia vbi nunc est aer, ibidem est nunc aqua: nam materia quidẽ, vt dictum est prius, neqꝫ separabilis est à re, neqꝫ continens: locus vero ambo.

ANT. Et materia autem videtur vtiqꝫ esse locus, si & in quiescente aliquis consideret, & nõ separato, sed cõtinuo. Sicut enim si alteretur, est aliquid, quod nunc quidem album est, rursus nigrũ: & nunc quidem durum, rursus aũt molle: (vnde dicimus aliquid esse materiam:) sic & locus per hanc quãdam videtur esse phantasiam. præter id quidẽ, propterea quia quod erat aer, nunc hoc aqua est, locus aũt quia vbi olim erat aer, hic nũc aqua: nam materia quidem sicut dictũ est in prioribus, neqꝫ diuisa est à re, neqꝫ continet rem: locus autem vtrunqꝫ.

Quòd locus sit materia eo patet, qa quod manet vnũ & idem sub diuersis sibi cedẽtibus, materia est: locus manet vnus & idẽ sub diuersis sibi cedentibus: igitur est materia. proponit vim rationis, & inquit. Insuper etiam locus ipse videtur materia, siquis in quiescente & non separato, sed continuo considerat. hoc est habita ratiõe ad id, ꝙ locus quiescit, & non habita ratione ad separationem, sed ad continuationem siue fixionem, videtur locus ipse materia. quasi dicat, ꝙ solum attendendo locum quiescere vnum continuum & stabile, & non attendendo ad separationem quã habet à locato, videtur materia. Deinde explicat rationẽ, & inquit. nam vt quia alteratur, est aliquid quod nunc quidem est album, rursus vero nigrum: itemqꝫ nunc quidem durum, rursus vero molle, quo quidem esse aliquid materiã dicebamus, sic & locus esse videtur. Respondet ꝙ non est simile, quia illa successio est corruptiua in materia, in loco vero solum motiua: & hoc inquit, præter illud quidem, quia quod erat aer, corrumpitur. & id nũc per nouam generationem est aqua: & ita successio est corruptiua: locus vero, quia vbi nũc est aer, ibidem est nunc aqua, & ita successio est trãslatiua: illud verbum præter illud, grçce est plene ceino, latine præter illud. Ideo hic videtur Aristot. soluere, cum hic differentiam dare incipiat. Deinde reddit causam differentiæ dicens. nam materia quidẽ (vt dictum est prius) neqꝫ separabilis est à re, neqꝫ continens. propterea successio in esse est substãtialis. Locus vero ambo: propterea successio in eo est accidẽtalis: verbum illud alla græce, nonnunquam Arist. pro redditiuo causæ sumit. vt ego transtuli. Hunc in modum Auer. textum exposuit, quasi directus à veritate: cæteri expositores non sunt auscultandi hac in re.

An locus sit idem ꝙ materia: & quid mouebat Platonem ad ponẽdum locũ esse materiã. Vide Egid. c. 16. huius.

Quæ Auer. co. 58.

RECOGNITIONES.

VT dicebatur locus quatuor esse videt, forma, interuallum corporis continentis, materia, & concaua superficies corporis continẽtis. dedit similitudinem & dissimilitudinem quam habet cum forma, & quam habet cum interuallo, nunc vero similitudinem & dissimilitudinem affert, quam habet cum materia.

Si igitur nullũ horum triũ locus sit, videlicet neqꝫ forma, neqꝫ materia, neqꝫ iteruallũ quicquã aliud semꝑ, præter ipsius rei quæ transfertur, spatium, necesse locũ quatuor illorum reliquũ esse, finẽ videlicet corporis cõtinẽtis: atqꝫ id corpus cõtineri dico, quod latiõe est mobile. DILVCI.

Si igitur nihil horum triũ est locus, neqꝫ species, neqꝫ materia, neqꝫ spatium, semper aliquid alterum existens præter id, quod est rei distãtia, necesse est locũ esse reliquũ de quatuor: continentis terminum corporis Dico autem cõtentum corpus, quod mouetur secundũ lationem. ANT.

Concludit nunc quasi genus loci, & hoc per syllogismum hypotheticum diuisiuum hunc in modum, vt vult Auer. aut locus est materia, aut forma, aut interuallum, aut finis corporis continentis, per declarata, neqꝫ est materia: neqꝫ forma, neqꝫ interuallum. igitur finis corporis continentis. Sed dices syllogismus hypothsticus diuisiuus fit ex disiunctiua destruendo vnã & inferendo aliud: omnis vero disiunctiua est inter cõtradictoria: modo hçc quatuor non videntur per suam naturam cõtradictoria, sed solum desperata, & pro tanto cõtradictoria, pro quãto reducuntur ad contradictionem. igitur non est bonus syllogismus. Respondet Auer. ꝙ præter hoc syllogismus hic est probabilis: factus ad confirmandum, non ad demonstrandum. nam membra conuertuntur destructiue, quoniam si non sunt illa tria, locus erit quattum. Addit vero Arist. atqꝫ id corpus contineri dico, quod latione est mobile: propter ipsum cœlum, vt ait Themistius. Cœlum enim ipsum excipitur à definitione loci. nam de coelo ipso erit alia ratio: quia cœlum non latione, sed circulatiõe moueri dicitur, vt Themistius inquit. propterea locum habet alterius rationis.

An locus sit sꝑficies cõtinentis &c. Vide can. q. 1. hu⁹. art. 2. & Gaet. de Thie. qõ. 1. huius. & Albe. de saxo. q. 1. huius. & Iand. q. 4. huius.

RECOGNITIONES.

SYllogismus literæ est hypotheticus diuisiuus: vbi destruuntur tres partes, & construitur quarta. Cõtra dubitat Auerro. quia hypotheticus, s. assumit disiũctiuam pro maiori, quæ est inter contradictoria: modo hæc sunt quatuor membra, tria destruit, & cõstruit quartum. modo tria nõ possunt esse vni contradictoria. Respõdet primo hunc syllogismum non esse vere hypotheticum diuisiuum, & propterea argumẽtum est topicum à sufficienti partium enumeratiõe. signum aũt est, quia vtitur ipso

ad confirmandum, qà vltimo loco illum posuit tanquam ad confirmationẽ vtilem. aliter respondet, ꝙ illa tria conuertuntur, id est subeunt rationẽ vnius contradictorij in quantũ nullum eorum est locus, ergo sequitur quartum, s. esse concauam superficiem corporis continentis. Quo vero ad verba attinet, dixit semper aliquid alterum existens, quia ex negatiua nõ sequitur affirmatiua, nisi cum constantia subiecti.

Ex negatiua non sequitur affirmatiua.

DILVCI.

Magna vero res atq; difficilis esse videtur locum percipere. tũ quia partim materiæ, partim formę similis esse videtur. Tum quia translatio eius quod ferẽ in ipso continẽte fit, quod quiescit. Esse.n. posse videtur interuallũ aliud quoddam à magnitudinibus quæ mouẽtur. Facit autem ad hoc aer ipse, qui incorporeus esse experitur. Videtur igitur non solum finis vasis esse locus, sed interuallum etiam vt vacuum.

ANT.

Videtur aũt aliquid magnum esse & difficile accipi quid est locus. & ꝑpter id quod videtur esse materia, & forma, et propter id quod in gescente continente fit transmutatio eius, quo fertur. Contingere.n. videtur esse spatiũ medium, aliquod aliud à motis magnitudinibus, perficit autem aliquid et aer, qui experitur incorporeus esse. Videtur enim nõ solum fines vasis esse locus, sed & medium existens tanq̃ vacuum.

Φαίνεται qui experitur apparens.

Promiserat dare talẽ loci definitionẽ, vt per ipsam appareat quanta sit rei definitæ difficultas, docet igitur circa definitionem datã. vnde in loco ipso appareat difficultas & vult ꝙ difficultas ꝑpter tria appareat. Primo quia locus similis est materia & formę. Secundo quia similis interuallo propter fixionem & permanentiã sub vtroq; termino translationis. Tũ & tertio propter aerẽ, qui subintrat & non videtur, quo fit vt extimetur locus esse vacuũ existens inter vasis latera. Hæc est Auer. expõ & optima,

DILVCI.

Vt aũt vas locus est translatilis, ita locus vas est ĩmobile. Quocirca, cũ id, quod introrsus est, in re mota mouetur, atq; transfertur: ceu nauis in fluuio. potius eo qđ continet vt vase vtetur, q̃ vt loco. nã locus suapte tendit esse ĩmobilis. Quapropter vniuersus fluui⁹ magis est locus, quia imobilis est vniuersus. Quare locus est rei continentis extremum, immobile primum.

ANT.

Sicut autem vas locus est transmutabilis, sic locus vas est immobile. vnde cum quidẽ in eo, quod mouetur, aliqd moueatur, & mutetur intus, vt in flumine nauis, tanquam vase magis q̃ loco vtitur continente. Vult.n. ĩmobilis esse locus. Vnde omnis fluuius magis locus est, quia omnis immobilis est. Quare continentis terminus immobilis primum hoc est locus.

Fñ aut ἔτι autem legit enim

Nanciscitur aliam differentiam loci, videlicet ĩmobilitatem: & hac per differentiam, quã locus ipse habet ad vas: & inquit, vt autem vas locus est trãslatilis, ita locus vas est ĩmobile: & ita vas & locus differunt sola mobilitate: nam vas est locus vt ĩmobilis res, est vero vas vt mobile quicquam: rem hanc signo persuadet, & inquit. quocirca cũ id quod introrsus est in re mota mouetur, atq; transfertur, ceu nauis in fluuio, tale vectũ potius eo quod continet. puta fluuio vt vase mobili vtetur, q̃ vt loco immobili. nam locus suapte tendit esse immobilis. Quo concludit ad rei illius confirmationẽ magis vniuersum fluuium esse cẽsendum locum: quia ĩmobilis est vniuersus, q̃ partem fluuij, in qua æquate nauicula iacet. Quibus verificatis loci descriptionem colligit dicens, quare locus est rei continentis extremum immobile: primum.

Et vt Auer. inquit. per extremum vult cauam superficiem rei cõtinentis: & per primum intelligit proprium. Locus enim proprius dicitur primus, quia ęqualis & primus, quia ratione sui & per se locat, locus vero cõmunis ratione illius. ideo à Themistio citimus, siue ꝓximus interdum dicitur, & per immobile vult esse immobile per se: ita vt sit sensus, ꝙ non semper moueatur, quod addit ad differentiam vltimæ superficiei rei locatę: quę semper vna cum re locata mouetur. vult autem locus suapte esse immobilis, vt ait Auer. quia est terminus motus: vbi autem esset mobilis eo motu, quo ad ipsum fertur locatũ, et ea velocitate, locatum frustra moueretur, cum nunq̃ locum pertingeret. Sed dices. quonãmodo vniuersus fluuius debeat cẽseri potius locus, q̃ pars illius, cum pars sit æqualis nauiculæ, & sit fluuius locus propter illam partem. Quicquid velint expositores, videẽ mihi ꝙ locus potest considerari in ratione generis, hoc est sub ratione continentis: & in ratione differentiæ hoc est vt immobilis. Si cõsideretur in ratione generis vniuersus fluuius est minus locus, quoniam continet ratione partis. si vero in ratione differẽtiæ, sic est magis locus, cum fluuius sit magis immobilis q̃ pars, cum pars ĩmobiliter locet nauim, vt immobilis est respectu vniuersi fluuij.

Quæ Auer. cõ. 41.

Dubitatio.

Responsio.

RECOGNITIONES.

HActenus de genere loci dictũ est. est enim genus loci remotissimum quãtitas, per quam differt à rebus cæterorum prædicamentorũ: est superficies, per quã differt à corpore & linea: est superficies continentis, per q̃ differt à superficie corporis contenti: est superficies concaua, per quam differt à superficie conuexa, ergo genus proximum est superficies continentis corporis concaua. cum igitur de loci genere dixisset, de eius differentia nũc dicit, quæ est immobilitas: & probat locum esse immobilem, ex eo quia cũ aliquod corpus, verbi causa nauis, fuerit in aliquo continente, quod mouetur, vt in flumine, respectu cuius nauis variatur, quatenus nũc est in vna parte, & prius erat in alia, fluuio illo, qui mouetur, magis vt vase q̃ vt loco vtetur: & hoc inquit, vnde, cũ aliquid verbi causa nauis, moueatur & mutetur intus, in eo quod mouetur, verbi causa in flumine, nauis enim in flumine continente ipsam mouetur atq; mutatur, s. respectu partium cũ continuo sint aliæ atq; aliæ, ipsa nauis magis potiusq; ipso flumine ipsam continente vtetur vt vase q̃ vt loco. ꝙ vero nauis fluuio motu potius vt vase nauim cõtinente q̃ vt loco vtatur, Aristoteles nõ probat, sed ex vsu vulgarium hoc assumit, qui dicũt ob immobilitatem totius fluminis potius nauim, vt in loco esse in flumine, q̃ in ea fluuij aquea parte, quæ æqualiter nauim continet: cum illa sit continuo alia atq; alia, quæ ratio docet loci naturam esse immobilem, pulchrum tamẽ esset videre de loco nauis proprio, flumen enim cõmunis locus est nauis, licet sit immobile, portio aquæ fluentis æquate nauim continens, quia æqualis est naui, locus videtur proprius. verum, quia mobilis est, locus non est nauis, ideo quæstio non parua est de proprio nauis loco simili ratione, & de loco eius corporis, quod in aere locatur non parua difficultas est de eius loco proprio, vniuersus enim aer communis locus est, portio aeris vero mobilis: Quare magna quæstio est de loco huius corporis: verum de his postea. Ex his cõcludit definitionem loci, & lege sic, quare hoc est locus, videlicet terminus continẽtis primum, id est æqualiter, immobilis, scilicet per se: hoc est non ex eius natura mobilis.

DILVCI.

Et ob hanc rẽ vniuersi ipsius medium: & eius quod circulo fertur ad nos extimum, videntur esse. alterũ quidem sursum, alterum vero deorsum loca maxime oibus proprie, quia illud qui

dem semper imobile est: cœli vero extimū similiter se habēs manet. Quare cū leue quidem sit id quod sursum, Graue aūt id quod deorsum feruntur suapte natura, is quidē finis qui versus medium continet deorsum est atq; ipsum mediū: is vero qui versus extremū: sursum est: atq; ipsum extremum. Quocirca & superficies quędam: & vt vas: continensq; esse videtur locus. Insuper etiam simul cum ipsa re & locus esse videbitur. quippe cum fines ipsi simul coadsint.

ANT. Et propter hoc medium cœli, & vltimum ad nos circularis lationis videtur esse, sed hoc quidem sursum, illud vero deorsum, maxime omnibus proprie: quia hoc quidē semper manet, circuli autem vltimum similiter se habens manens est. Quare cum quod leue quidem est, feratur sursum natura: quod vero graue est, deorsum, quod quidē ad medium continēs finis: deorsum est, & ipsum medium. quod vero ad vltimum: sursum est, & ipsum vltimū. Et propter hoc, videtur planū quoddam esse: sicut & vas locus, & cōtinens. Amplius simul cum re quodā modo & locus: simul enim finito fines sunt.

Mihi videtur ꝙ Arist. tria de loco ex dictis verificet. promiserat enim talem afferre definitionē, vt per illa omnia propria loco conuenire viderētur. Primum ꝙ concauum Lunæ, & centrum mundi sint potiora loca: eo quia summe fixa atq; statiaria, inquit: & ob hāc rem vniuersi ipsius mediū, cuiusmodi est centrum mūdi: & eius quod circulo fertur ad nos extimum, quod est Lunæ concauū, videntur esse alterum quidem sursum, alterum vero deorsum, loca maxime omnibus pprie. dico maxime loca omnibus proprie, quia, illud, quidem videlicet centrum mundi semper immobile est: cœli vero extimum similiter se habēs in vniformi motu, semper manet: hoc est primum, quia vero dixerat mediū mundi esse deorsum, concauum Lunæ sursum, reddit quodāmodo causam obiter ex motu leuium, atq; grauium, & inquit: quare, cum leue quidem sit id quod sursum, graue autem id quod deorsum, ferūtur suapte natura, is quidem finis qui versus medium continet, deorsum est, atq; medium: deorsum propter grauia in respectu, medium propter grauia simpliciter: is vero qui versus extremū, sursum est, respectu leuium in respectu, atq; ipsum extremū respectu leuiū simpliciter. Deinde declarat secundum, & inquit: quocirca & superficies quædam, & vt vas, cōtinensq; videtur esse locus, & hoc sequitur: quia non est ipsum interuallum vasis, sed superficies eius. Tertio infert insuper etiam simul cū ipsa re & locus esse videtur, cuius causam quam dixerat, repetit, quippe cū fines ipsi simul coadsint, videlicet rei cōtentæ, & rei cōtinentis. Sic igitur cœli extremum, & mundi mediū maxime loca vident, ob illorū stabilitatē. itēq; & locus sꝑficies cēsendus, & simul cū re locata.

Quæ Auer. cō. 42. Auer. vero resoluit literā in syllogismum vnum principalem, qui fortasse apud ipsum sic componi debet: sursum simpliciter & deorsum simpliciter sunt imobilia, sursum simpliciter & deorsum simpliciter sunt loca, igitur loca sunt imobilia: & ita secundum ipsum litera est syllogistica, & cōfirmat ea quæ dixit de loci imobilitate. Hęc ratio idcirco est famosa, quoniam non concludit vniuersalem oēm locum esse imobilem, sed particularē: & quia præmissæ non sunt demonstratæ, sed per consensum sumptæ. Secundus syllogismus probat sursum, esse vltimum cœli sic. vltimū cœli fixum est: ipsum sursum est fixū: igitur ipsum sursum est cœli vltimū. Sed dices: hic syllogismus est ex duabus affirmatiuis in secunda figura. Respondet primo, illud non esse inconueniēs in rationibus famosis & non demonstratiuis. Secundo respōdet, ꝙ maior conuertit addita conditione sic: omne fixum existens in maximo superiori, est vltimū cœli, & e contra: sursum simpliciter est fixū existens in maximo superiori, igitur vltimum cœli. Simili ratione potest formari vnus syllogismus de ipso inferiori in secunda figura, & simili cōditiōe corrigi: vt res patet hoc modo: mediū mundi fixum est: deorsum simpliciter fixum est: igitur deorsum simpliciter est medium mundi. corrigatur maior addendo, medium mundi fixum est in vltimo inferiori, & tunc cōuertatur: omne fixum in vltimo inferiori est medium mundi: deorsum simpliciter est fixum in vltimo inferiori: igitur deorsum simpliciter est mundi mediū. Quartus probat ꝙ sursum est finis continētis, et est in tertia figura sic: leue transfertur naturaliter ad finem continentem: leue transfertur naturaliter sursum: igitur sursum est finis continens. quæ ratio potest in prima conuersa minori in terminis, vt dixi, reddi in prima figura: omne leue mouetur naturaliter ad finem cōtinentē: omne sursum est id ad ꝙ mouetur leue: igitur omne sursum est versus finem continentē, similiter de ipso inferiori argui pōt. Addit Auer. ꝙ graue non mouetur ad concauum aquæ, vt concauum aquę: qa tūc moueretur ad illud vbicūq; esset, vt ferrum mouet ad magnetē vbiq;: et ita ad concauū illius mouetur, qa est versus mediū mundi, quæ in libro cœli pfecte declarātur, vt. 1. Cœli cō. 8. & 17. & 2. Cœli cō. 31. & 79.

Dubitationes. Circa hanc loci definitionē occurrunt dubitationes de genere loci, deq; illius differentia, quæ est imobilitas, materia eiusdem, de forma agente atq; fine. De genere loci terminicolæ genus loci aiunt esse corpus nō absolute: sed corpus cuius pars quælibet contiguat loco. vnde omnis pars quæ tangit rem locatam dicitur vltima, quatenus tangit illam per carentiam omnis medij: & tūc intelligunt locus est vltimū corporis continentis, hoc est corpus continēs secundum vltimum: persuaderi potest hęc positio per verbū Arist. qui ait: locum esse vas imobile, quod esse non potest nisi secundū vltimum. & ita est corpus secundum vltimū. Hæc positio exposcit eam quæstionem, si substantia sit res diuisa à quātitate, quod esset exire limites: sed hac quæstione omissa, nō assero opinionem hāc esse peripateticam: primo quia Arist. & Auer. ac Themistius, vbiq; negant locum esse corpus: propterea potest argui, locus non est corpus: igitur nō est corpus secundum vltimum. antecedens patet: quia si locus esset corpus: tunc esset per se mobile. consequentia vero constat: quia arguitur à cōmuniori negatiue. Secūdo Auer. hic per totū voluit locum esse accidens corporis cōtinentis, & Themist. ēt, rursus expositores omnes: & licet possunt fieri multæ rationes cōtra hos, quia scio eos posse soluere hæc, & maiora: sufficiat mihi scire hanc eorum positionem non esse peripatetice dictā, quolibet enim profitente contrarium stultum est sollicitum esse.

Prima positio de genere loci. Vide Nominales Terministe.

Qualis hæc positio.

Alij vt Ioannes dixerunt locum, nec de genere quantitatis esse, nec de genere qualitatis sensilis: sed est magis virtus cœlestis. Propterea glossat definitionem Aristot. cum dicit, locus est vltimum corporis continentis: hoc est virtus cœlestis in vltima superficie corporis continentis. Quia non sit superficies, probat primo: quia locus, & superficies sunt species diuersæ eiusdem generis: igitur locus non est superficies. Secundo omne accidēs definitur per subiectum: locus est accidēs, & definitur per superficiem: igitur locus est accidens superficiei, & non superficies. Tertio locus proprius est naturalis, & conseruatiuus rei locatæ alterius corporis alius atq; alius: sed superficies non est naturalis nec corporis alicuius conseruatiua. Multæ aliæ rationes tangi possunt ex dictis suis: quæ omnes vna vi procedunt. Propterea vult, quòd locus sit quædam virtus fundata in superficie corporis continentis immobilis primum. Sed hæc positio stare

Pō Ioānis. q. 5. huius.

Confutatio.

non

non potest. Primo quia contra suum Auerroem, quem tantum facit. 4. cœli commen. 83. in calce: vbi reddit causam, quare vnum elementũ locat aliud, & non per illam cœli virtutem: quam Ioannes fingit. Rursus tales cœlestes virtutes, quas Ioannes ponit. Auerroes vbiq; damnat pręter motum & lumen: vt. 8. cœli cõmen. 42. et. 49. &. 59. contra astronomos. Secundo errat pro quãto vult locum esse virtutem fundatam in superficie. Primo, q̃a Aristot. accepit consensum locum esse æqualem locato, modo talis virtus non est æqualis, nec inæqualis locato. Secundo, quia consensum accepit locum continere: modo virtus illa non continet, cõtra etiam ipsum est Auer. cõmen. 1. & Themistius per totum.

Propria solutio ad rõnes Ioan.

Debes scire ꝙ corpora naturalia possunt dupliciter cõsiderari, vt corpora, & vt naturalia: ita locus potest esse corporis, vt corpus, & vt naturale. Tunc dico, pro nunc, ꝙ locus vt est corporis, vt corpus, est ipsa supficies tãtum: vt vero est corporis naturalis, vt naturale, est virtus siue respectus, siue aliud tale: vt dicemus, & hoc modo loca differunt specie, vt corpora ipsa, & diuiduntur per differentias positionis diuisione corporum naturalium. Aristo. itaq; locum hic definit quatenus est corporis absolute, non autem quatenus est corporis naturalis.

Replica.

Sed dices Aristot. definit locum vt terminus motus localis: igitur vt est corporis naturalis.

Solutio.

Dici potest, ꝙ definit locum vt terminum motus, non quidem naturalis, aut violenti, sed vt terminus motus: ideo definit locum vt terminus corporis moti, vt abstrahit à natura & violentia. Qua ratione superficies ipsa esse potest locus. Tunc ad primam dico ꝙ superficies est vt genus loci, & non species. nam Arist. in prędicamentis enumerauit locum pro interuallo vt erat famosum. Ad secundum dico, ꝙ ponitur subiectum videlicet corporis continentis, accidens enim in abstracto definitur per subiectum in obliquo: vt symmytas est cauitas nasi. Ad tertium & ad similes dicendum locum esse naturalem & proprium, & id genus, vt est terminus corporis naturaliter moti. Ex ijs patet genus loci vt hic definitur esse quantitatem. Hæc de genere.

Quid sit locus & mathematicus, & naturalis & conditiones loci. Vide can. q. 2. huius. art. 2. & Burle. hic. & multa ibi. De immobilitate loci.

De materia vero loci: de forma, de fine & efficiẽte, per hæc satis patet. Est enim loci materia corpus ipsum cõtinens: quicquid sit illud, est enim illius accidens, atq; forma, vt Auerro. dixit per totum. Forma vero loci potest esse respectus vniuersi de quo statim, aut virtus illa Ioãnis, quæ non est forma loci, vt locus corporis, sed vt locus corporis naturalis: finis vero loci bifariã est respectu corporis vt moti, est esse terminus continens illud, respectu corporis vt naturaliter moti est conseruare: efficiens vero est corpus contentum, nisi enim esset aliquod contentum, nulla esset superficies caua. Hæc de ipsius loci causis. Restat de immobilitate quædam transigere.

Prima pō. An locus sit mobilis. Vide canu. ibidem. arti. 3. & Iãdu. q. 6. huius. & Alber. de sax. q. 3. huius.

Expositores locum esse imobilem aiunt quo ad suum formale. Est formale ordo vniuersi, hic autem ordo cum sit stabilis: ratiõabiliter locus dicitur immobilis omnino & simpliciter.

Argumenta contra positionẽ primã.

Contra hanc positionem obijciunt iuniores. Primo ꝙ possibile est saltem apud imaginationem vniuersum cœlum, terra fixa, moueri versus alteram cœli regionem motu recto: quo in casu, ordo mutatur, loco rei non mutato. Secũdo illud formale cum non sit substantia, erit accidens subiectiue existens in locante superficie, sed potest cõtinuo esse alia superficies: igitur alius ordo continuo. nam subiecto resoluto etiam accidens necesse est mutari. Quare sicut continuo est alius & alius aer, ita alius & alius ordo. Cæterę rationes ad has reducuntur. Hæc positio potest defendi ab ijs. vbi primo est animaduertendum, ꝙ accidens est duplex, quoddã dependens inesse & conseruari à subiecto, vt quæ in subiecto insunt per causam intrinsecam in subiecto, quoddam inest subiecto, non propter subiectum, sed propter rationem extrinsecam, vt lumẽ inest medio per rationẽ corporis luminosi, & hoc potest migrare de subiecto in subiectum, et remanere idem numero: donec id à quo dependet manet idẽ numero. Secundo animaduersione dignum ꝙ respectus vniuersi potest accipi dupliciter, secundum naturam, & secũdum rationem quantitatis: quo fit vt vna sit eademq; distantia ad polos, si cœlum mouetur versus vnam partẽ, quæ si quiesceret quantitatiue sumendo polum vt terminus quidam elongatus à re sub tanto interuallo. nam licet mutentur poli corporis naturalis, non tamen sphæræ, vt quantæ, & per considerationem mathematicam. Tunc ad rationes. Ad primam dico, quòd illo casu mutabũtur poli naturales, non autem poli imaginarij: & propterea res restabit adhuc in eodem loco formali. Ad secundum dici potest, quòd illud formale manet idẽ numero in diuersis subiectis, quoniam non dependet à subiecto, sed à ratione intrinseca, cum sit relatio quædam quæ dependet á fundamento & termino, & cum maneant eædem causæ: ideo eadem relatio, & sic defendi potest.

Secunda positio. Confutatio.

Alij voluere quòd locus est immobilis, pro vbi, non vt locus. Nec hæc positio placet. Primo quia locus hic definitur vt locus: igitur vt locus suapte est immobilis. Secundo quæro de vbi, aut est substantia, aut accidens, & arguatur quomodo ipsi arguunt cõtra locum formalẽ.

Pō propria.

Propterea dici potest, quòd locus potest considerari vt locus corporis moti absolute, & sic vult esse immobilis: alio modo vt terminus corporis naturaliter moti, & sic vult esse etiam immobilis. Primo modo est immobilis secundum rationem, quia quotiens accipitur, inuenitur vt idem: licet sit alius secundum rem. Secũdo modo dicas vt prima positio ꝙ est imobilis quo ad formale: mobile quo ad materiale. Hæc sufficiant pro nunc, ꝙ si aliter occurret, alias dicam.

RECOGNITIONES.

IN commentarijs hic textus bene exponitur, verũ non recedendo ab expositione illa: dicamus Aristotelẽ primo concludere concauum cœli lunaris, & concauum terræ continẽs medium mundi, esse loca maxime iuxta existimationem vulgarium, simul cum hac concludere concauum cœli locum esse maxime supremum: cõcauum vero terræ centrum continens maxime imum, & hoc pacto Themistius exponit. non enim per medium cœli centrum Themistius intelligit, sed cõcauum terræ medium mundi complectens: hunc enim locũ maxime infimum vulgus existimat, cum ibi manes & subterranea regna esse existimat, nec dissonat rationi: vt postea dicemus, & Plato cõcedit. Quod quidem hęc duo maxime loca sint, ex eo patet: quia vterq; videtur immobilis. Quod vero terræ concauum maxime imus locus sit, Lunæ vero concauum supremus: ex eo probat, quia ad concauum terræ mouentur simpliciter grauia. ad cœli concauum simpliciter leuia. Inquit, & propter hoc mediũ cœli scilicet concauum terræ centrum mundi continens, & vltimum ad nos circularis lationis vtpote lunaris orbis cõcauum: videntur esse supple maxime loca apud vulgares, & maxime proprie hoc quidem sursum, illud vero maxime deorsum: Quod quidem maxime propria loca videantur secundum vulgares, probat: quia hoc quidem scilicet cõcauum terræ semper manet, circuli cœlestis vltimum similiter se habens manens est, verum vt Themistius inquit, concauum terrę reuera immobile est, cõcauum Lunę immobile esse iudicat sensus, quo non videmus recedere ab eo, in quo est. Quod vero cõcauum terræ sit maxime deorsum locus, & concauum vltimi cœli scilicet lunaris maxime sursum, probat: cum inquit, quare cum quod leue quidem est, feratur sursum natura, quod vero graue est, deorsum: sequitur vt id quod est finis cõtinens ad mediũ scilicet concauum terræ, quæ est vltima superficies continens ad medium, vel ipsum medium, deorsum est maxime proprie, & est ipsum medium, dicitur enim terra medium mundi, diuisibile tñ: centrum vero medium indiuisibile, quod vero est ad vltimũ, sursum maxime est, & ipsum vltimum. Quo vero ad verba attinet, debet stare, terrã ipsam, siue terræ concauũ, quod continet centrũ, licet vocasset deorsum locũ, & ipsum mediũ est deorsum,

quia ad ipsum grauia feruntur, est medium diuisibile: indiuisibile enim mediũ centrum est: & dixit idem esse medium, et deorsum, qa posset quis dicere deorsum esse centrum & medium esse terram, propterea addit pro modo nullam esse differẽtiam inter medium & locũ deorsum, quia concauum terræ est locus deorsum ſm vulgares, & reuera medium mundi, licet diuisibile: & ne quis credat aliud esse locũ sursum, & vltimum, addit idem esse vltimum & locum sursum: & si dices vltimũ esse cõuexum primi mobilis, negandũ est, quia vltimum & supremum idem est, at conuexũ illius cum sit extra mundũ inferiorem, nec sursum est, nec deorsum, vt libro de Cœlo dictũ est: ne igitur aliquis credat aliud esse vltimum siue supremum & locũ maxime sursum: dixit illa idem esse. Hinc deducit secundum cum inquit, & propter hoc videt̃ planum, id est superficies quædam esse locus sicut & vas, & cõtinens: nec sequeretur istud secundũ, nisi per medium cœli, quod est vltimum et medium et maxime deorsum, intelligeret non centrum, cuius nihil est cõtinere, sed potius contineri, sed concauum terræ centrum continens. Infert & tertium .d. simul cum re locata & locus est, cuius causam ait, quia simul cum finito est finis: modo locatum est finitum, & eius finis saltem externus locus est, ergo simul sunt, quod nisi intelligeret concauum terræ, minime esset verum. Sed quæres vtrum concauum aquę sit locus terræ an centrum. Auerro. enim probat non concauum aquæ esse locum terræ, quia tunc terra moueret̃ ad aquam vbicũq; poneretur. Auer. hic duo dicit, quorum vnum est Aristotelem per medium cœli intelligere centrum: à quo leuia simpliciter feruntur. dicit etiam locum terræ non esse cõcauum aquæ, alioquin terra moueretur ad aquam vbicunq; poneretur. Primum quòd Auer. dicit, stare non potest, quia tunc ex illo non inferret Arist. locum esse concauam superficiem corporis continentis vasi similem, nisi in præcedenti per medium cœli intellexisset concauum terræ centrum continens, secundum quod dicit, est dubiũ: nam Aristo. primo Meteoro. alterum elementum locat per alterũ, & Auer. met hoc asserit compluribus locis. Potest tamen dici elementa bifariam considerari, aut quo ad eorum naturam particularem, & sic alterum per alterum locatur, & hoc propter similitudinẽ in altera qualitate, etiam hoc modo alterum ad alterũ mouetur, vt aqua ad concauum aeris, & aer ad concauum ignis, & ignis ad cœlum: aut considerari possunt quo ad naturam vniuersalẽ, & hoc modo omnia mouentur ad centrum, & omnium locus est centrũ: signum autem, quia vbi terra remoueretur à centro, ne detur vacuum, ad illud aqua moueretur, et vbi aqua recederet ab eodem, simili causa ad illud moueretur aer, & ita ignis, & cœlum: & hoc quia mouentur secundum ordinem naturæ vniuersalis. similiter cum mouentur circulariter, locantur per centrum, quia mouentur ſm ordinem naturæ vniuersalis: vt tenet Auer. ex quo patet sol. cũ.n. Auer. ait, terram locari per centrũ, si intelligit ſm ordinem naturæ vniuersalis, recte ait: si intelligit ſm ordinem naturæ particularis falsum est. Ad argumẽtum patet solutio, non enim oportet terram moueri ad aquam vbicunq; illa poneretur, cũ non moueatur ad illam nisi ſm ordinem naturæ particularis: terra enim non amittit ordinem vniuersalis naturæ, vt seruet ordinem naturæ particularis: ideo potius ad centrum q̃ ad aquam moueretur in eo casu. Præterea Auerroes illa verba amplius simul cum re quodammodo & locus est, non bene exponit: dicit enim locum & locatũ esse simul simultate relatiõis, quod nunquam Aristoteles somniauit: probat enim in textu ea simul esse, quia finis simul est cum re finita, cuius ipse finis est, quæ probatio non intelligitur de simultate relatiua. Exponit etiam aliter locum & locatũ esse simul quo ad permanentiam, quod minime placet, cum causa quàm Aristote. illius simultatis affert, huic non conueniat. Propterea loquitur de simultate contiguitatis: nam locus est

E finis locati externus, & ideo dixit ea esse simul quodammodo, quia non sunt simul continuitate, sed contiguitate. De immobilitate loci magna quæstio est, nec dum resoluta in cõmentarijs: expositores enim dixerunt locum esse imobilem quo ad eius formale, quod est ordo, quem tenet superficies locãs ad vniuersum hoc est ad polos, & centrum. Hic autem ordo, quoniam est stabilis: nõ ab ratione locus immobilis dicitur, atq; simpliciter inuariabilis. Hæc positio refellitur à iunioribus, & optime in commentarijs defenditur, & quia iuniores hanc refutarũt, dixerunt locum esse immobilem propter æquiualentiam: nam recedente vna parte aeris vel aqua à naui, quę est in fluuio, succedit alia illi æquiualens, & sic est vnus numero locus & immobilis per æquiualentiam. Sed positio videtur incidere in positionem expositorum, quam reprobat: quæremus enim cur aqua succedens æquiualet in locando priori aquæ, aut qa est eiusdem speciei, cum priori, & tunc omnia corpora, quę essent in aqua, essent in eo

F dem loco numero: quia omnes aquæ sunt similes in specie, quod est ridiculũ, vel quia aqua secunda succedit primæ in eadem ratione locandi, & tunc illa ratio locandi est formale in loco, quæ esse non potest nisi respectus, ad aliquid fixum, et sic incidũt in positionem expositorum. In cõmentarijs concordabamus has positiones: nã locus dupliciter considerari potest, aut vt est corporis moti absolute quotis motu, aut vt est corporis moti naturali motu. Tũc dicebamus locum primo modo esse immobilem secundum æquiualentiã: nam ad hoc, vt superficies aquę locet nauim, sufficit, vt sit eadem per æquiualentiam, & ita per æquiualentiam locus ille vnus numero ęquiualenter est immobilis: locum vero, vt est terminus, & continens corpus motum naturali motu, dicebamus esse simpliciter immobilem propter vnitatem numeralẽ respectus: nam licet superficies locans sit alia, atq; alia, respectus est vnus numero simpliciter. Sed reuera hęc concordia est ambigua, quia adhuc occurrit illa difficultas quæ

G contra iuniores occurrebat, quęremus enim cur secunda aqua æquiualet primæ, & cũ non propterea quia est eiusdem speciei, oportet dicere eam priori æquiualere, quia succedit illi in eundem respectum subiens, & sic remanebit quæstio, quę cõtra iuniores inducta est, & ita de quouis motu loquamur, & de loco cuiusuis mobilis: semper immobilitas videtur ipsi competere per respectũ ad aliquod fixum. Quare locus quisuis immobilis esse non potest simpliciter, nisi quo ad eius formale: diximus etiam quandoq; de mente Auer. locum posse intelligi esse immobilem dupliciter, vel simpliciter, vel secundum quid, & propterea dicebamus nõ esse de loci ratione, vt sit simpliciter immobilis, sed secundum quid, vel quia simpliciter non mouetur, vt centrum mundi, vel quia non mouetur eo motu, quo mobile ad ipsum mouebatur, vel ea velocitate, vel quia secundum aliquid sui est immobile, veluti locus nauis existẽtis in fluuio: hic enim locus non mouetur secundum omnem eius partem, quia secũdum eam, per quam locatur à superficie terræ, vel alicuius fi-

H xi, & hoc pacto intelligendo Auer. proximo commento nõ recurrit ad locum formalem. Sed nec hęc positio placet: possibile est.n. in aere vel aqua firmari animal, cuius aer vel aqua mouetur: vt patet de pisce in aqua, & de aue in aere, vbi cõtinue alia est superficies, & tñ mobile non dicitur moueri ſm illam. Ergo oportet aliunde immobilitatem accipere in loco, cur.n. piscis in medio fluuij stãs fixus dicitur stare in eodẽ loco· non.n. quia stat in eadem aqua ſm speciem, quia sic omnes pisces starent in eodem loco numero. ergo qa stat in eodem respectu ad aliquid fixum, & ita locus dicetur immobilis quo ad eius formale: licet quo ad eius materiale moueatur continuo. Quare pro nunc dicerem locũ esse superficiem continẽtis corporis cõtento corpori æqualem, per se imobilis, hoc est, vt stat sub respectu ad centrũ & ad polos mundi. Hoc.n. intelligit per imobile per se, & per talẽ respectum intuitu

loci

loci immobilitatem: nam immobilitas loci est respectus superficiei continentis ad centrum & ad polos, & per talem respectum locus differt à superficie: nam superficies non includit talem respectum, locus vero includit, cũ locus superficiei superaddat imobilitatem, quæ est iste respectus causaliter, vel consecutiue. Ex quo sequit̃ Aris. fecisse mentionem de hoc respectu, qui est formale in loco, quia loquẽs de immobilitate locutus est de isto: cum dixerit, superficiem corporis continentis æqualem locato immobilem per se esse locum, hoc est inquantũ est inuariabilis: modo talis inuariabilitas respectus est ad aliquid fixum saltem consecutiue: hæc pro nunc sufficiant, quia si aliter occurret, aliter dicam.

DILVCI. Id igit̃ corpus extra quod aliquod est corpus ipsum continens, ipsum est in loco, quod vero nõ ita se habet, nõ est in loco. Quocirca si aqua fieret tale: partes quidẽ ipsius mouebunt̃: cum alia ab alia cõtineatur: at vniuersum vno quidẽ modo mouetur, alio vero nõ. Quo quidem.n. vniuersum est, simul locũ nõ mutat, sed quo circulo fertur: nã partiũ hic locus est quæ sursum & deorsum non mouentur. Verũ quædam circulo mouentur. Alia sut sum & deorsum: veluti quæ densitudinem & raritudinem habent.

ANT. Cui quidem igitur corpori inest aliquod corpus extra continens ipsum: hoc in loco est. Cui vero nõ: minime. Vnde & si aqua fiat huiusmodi: partes quidem mouebuntur ipsius: cõtinentur.n. ab inuicem. Omne autẽ est quidem tanquam moudbitur, est autem tanquam non. sic quidem, n. totum simul locum non mutat. Circulo autẽ mouebitur: partium.n. hic locus est, & sursum et deorsum nõ. Circulo aũt quędam: alia vero & deorsum & sursum, & quęcũq; habent densitatem & raritatem.

Ex dictis infert quæ corpora sint in loco, quę vero nõ, & vult id corpus esse in loco quod habet corpus extra sese continens, vt corpora recta, id vero quod corpus extra non habet, non est in loco, vt vniuersum. Hoc seqtur ex dictis, qa locus est finis corporis continentis. Sed dices, potest cœlum locali motu moueri, si caret loco? Rñdet, q̃ de cœlo est dicendum, vt de aqua si ad exemplum cœli constitues, ideo inquit, quocirca si aqua fieret tale partes quidem mouebuntur, cum alia ab alia cõtineatur, & ita ratione partium erit in loco: vniuersa vero cũ non moueatur nõ erit in loco, exemplum applicat ad rem, & inquit: at vniuersum vno quidẽ modo mouetur, alio vero non, quo quidem.n. vniuersum est, non mouetur, atq; simul locum nõ mutat, sed quo circulo fertur: nã vt sic fm partes locum mutat, & partiũ hic locus est, quæ sursum & deorsum non mouentur: tñ partiũ vniuersi penes motum talem ponit diuisionem dicens, verum partium vniuersi, quædam circulo mouentur vt sphęræ & globi, aliæ sursum & deorsum, veluti quæ densitudinem vt grauia, & raritudinem vt leuia habẽt. Sic igitur vniuersum quo vniuersum nõ est in loco, sed est ipse locus: quo vero per partes mouetur, est per partes in loco. Hæc est expositio Themistij & satis textui commoda.

Commen. 43.

{Cũ declarauit.} Istud cõmentũ primo exponit textũ. Secundo ibi {Et ideo partes.} Deducit vnã diuisionem ex qua mouet quæstionem difficilem. Prima pars patet.

{Et ideo partes.} Facit rñõe Auer. diuisionẽ, q̃ partes mundi tribus modis moueri possunt: nã quædam circulariter mouent̃ vt sphęræ, quędã sursum vt leuia, quędam

A deorsum vt grauia. Ex hoc apparet solutio cuiusdã quęstionis, & dubitatio in alia, quo q̃dem modo vniuersum sit in loco patet: quia hmõi partes, quo vero sphęræ contentæ infra octauam sint in loco, ẽt patet: quia per sphæras continentes, restat vt difficultas sit in octaua sphęra, si illa non habet alium motũ propriũ præter diurnum, quod dicit propter Ptolemæum, qui octauo cœlo tribuit aliũ motum pręter diurnũ, sed tunc quæstio vertet̃ in nona: vt in octaua, causa dubitatiõis est, q̃a videmus ipsam moueri: igit̃ aut ipsa mouebitur & non est in loco, aut vltra ipsam oportet ponere vacuũ quæ sit illius cõtinens.

{Ioãnes vero.} Narrat põnem Ioã. Grãma. & vult q̃ Ioãnes coactus hac ratione dixit octauũ cœlum esse in loco per vacuũ, non per finem continentẽ: vt dixit Aristo. *Põ Io. Grãmatici. Vide sũd.q. 9. huius.*

{Licet apud.} Contra obijcit, primo quia contradicit sibi, nã vacuum separatum non ponit, sed bene vacuum imbibitum corporibus, cum velit corpora componi ex pleno & vacuo cum Democrito. Modo si octauum cœ-
B lum est in loco per vacuum extra ipsum: tunc dabitur vacuum separatum, quod ipse negauit.

{Et Arist.} Secundo Aristoteles postea dicit cœlũ & animam esse in loco per accidens: arguo igitur sic, si cœlum esset in vacuo: cœlum esset in loco per se. igitur contra Arist. per hæc patet error positionis Ioannis: propter hoc subdit omnes expositores dubitasse.

{Themistius.} Nunc narrat positionẽ Themistij, qui de vniuerso mundo vult, ipsum nõ esse in loco per hoc q̃ contineatur á loco, sed per partes, quas continet. Huius rationem affert, quoniã vt mouetur: ita est in loco, sed vniuersum mouetur per partes: igitur est in loco per partes. Hæc de vniuerso Themistius sentit. *Põ Themis.*

{Sed quia corpus.} De orbe vero stellato primo extra quẽ nihil est, sic Auer. Themistiũ sentire ait: q̃ videlicet sit in loco per partes intrinsecas concaui sui, q̃bus conuexum Saturni orbis contangit. Huius rõnem affert, q̃a vt mouetur, ita res est in loco, sed partes illæ mouentur cir-
C ca conuexũ Saturni: igitur per illas erunt in loco. Sed dices contra, q̃m Saturni conuexũ continetur in octaui orbis concauo: igit̃ non continet illud, & ita nõ poterit esse illius locus, huic quasi respõdens inquit, quasi circũdans ipsas: licet sit intra, vult dicere q̃ cõuexũ continet & continetur á concauo supremi, quod potest intelligi pro tanto, quia conuexũ Saturni, vt est totius orbis Saturni continet partes illas per rõnem totius orbis Saturni: at continetur á cõcauo, vt est orbis stellati maximi. Orbis.n. Saturni est maior solo cõcauo stellati, & ita habendo respectum ad orbẽ Saturni totum: conuexũ illius continere dicitur concauũ stellati. Habendo vero respectum ad stellatum totum concauum eius continet conuexũ Saturni.

{Et hoc idem.} Sed dices octauus orbis potest habere duos motus, diurnũ, & proprium, diurnum fm opinionem Arist. qui motũ proprium stellarũ fixarum nõ percepit suo tempore: proprium fm positionem Ptolemæi & Thebitij, qui motũ stellarum fixarũ proprium obser-
D uarunt ab occidente ad ortũ: igitur penes quem horũ motuum partes concaui locabunt̃ per partes conuexi Saturni? Respondet, q̃ vno & eodem modo est sentiendum, tam.n. penes motum proprium, q̃ penes motum diurnum orbis stellatus circuit conuexum Saturni, igit̃ vtroque modo erit in loco per illius conuexum.

{Si dixerimus.} Sed adhuc dices. posito q̃ motus stellæ sit alius á motu orbis, vt multi autumant de Luna propter consimilẽ maculæ apparitionem, opinantur.n. quia macula apparet semper eodem modo, Lunã moueri in propria concauitate, & ita de stellis dici potest. Si igit̃ est ita, quid est dicendũ? Respondet, q̃ absolute est dicendum orbẽ stellatum esse in loco per partes sui cõcaui, qui bus cõtangit cõuexũ Saturni: vbi oportet negare talem stellarũ motum. Sed si stellæ proprijs motibus mouerentur: tũc dicendum q̃ orbis stellatus est in loco dupliciter: per partes concaui quæ sunt in conuexo Saturni, q̃m fm

illas mouetur, & per stellas ipsas quæ sunt in suis concauis, quia et per illas dicitur moueri. Omne.n.q̃ partibus competit: toti cōpetere videtur vt diximus. Et hoc est intelligendū vt addit: siue motus diurnus sit orbis stellati tantum fm opinionem Arist. siue sit totius orbis congregati ex oībus cœlis, vt Ptolomæus, qui vniuerso pręs bet motum diurnum à motore primo, octauo vero proprium in centū annis parte vna ab occasu in ortum à mo tore proprio: vtroq;.n. modo est in loco per concauum.

{Et in hoc quod.} Cum imposuerit hanc positionem Themistio: nūc refellit illam. Primo, omnes partes octaui orbis mouentur & sunt in loco per Themistium. vniuersus orbis est suæ partes: igitur vniuersus est in loco. Cuius contrarium dixit, non totū dicens esse in loco: sed partes. Sed dices, non omnes partes esse in loco, sed solum concauas: modo totum non est solæ partes concauæ, & ita maior & minor sunt dubiæ. Potest replicari oēs partes cœli mouentur, quoniam cœlum mouetur secundum se & quodlibet sui: sed res vt mouet, ita est in loco, vt dixit Themistius: igitur cœlum secundum omnes partes, erit in loco, & cum ipsum non sit aliud quàm omnes suæ partes, argumentum stabit vt prius.

{Et etiam videmus} Secūdo arguit authoritate Aris. contra fundamētum Themistij sic, vt res mouetur est in loco: sed per Aristo.6.huius, cœlum mouetur fm locum fm totum & fm partes contra Zenonem: fm totum quidem mutando formā, fm partes vero mutando formam & materiam, & ita opinio Them. nulla, cum ait, cœlum per partes locari: quoniam per partes solum mouetur.

{Si igitur aliquis dixerit} Obijcit sibi Auer. quia Aristo. in litera ait, cœlum non moueri fm totum, sed secundum partes iuxta quas locatur, in Sexto vero ait ipsum moueri fm totum: igitur est contradictio. Tū inter Aristot. & Arist. Tum inter ipsum & Aristotelem. Respondet q̃ Aristoteles in litera loquitur de vniuerso mundo, vt etiam Themistius sentit: vniuersum enim secundum se totum simul non mutat locum, sed secundum partes, & quoniam in eo sunt nōnullæ partes quæ circulo feruntur, aliæ quæ sursum, aliæ quæ deorsum: ideo & totum ratiōe partium moueri dicitur circulo, & motu recto, qua ratione etiam & partes locari dicitur.

{Et etiam secūdum expositionem} Mouet Auer. dubitationē in dictis Themistij, & respondet per dicta sua, & replicat contra respōsionem. Dubitatio est, quia Aristo. ait postea cœlum esse in loco per accidens, sed per accidens distinguitur contra esse tale per partes: igitur cœlum non per partes est in loco. Respōdet de mente Themistij q̃ Arist. confundit ipsum per accidēs pro eo quod est fm partes, & ita in litera idem est esse tale per partes, & per accidens. Contra obijcit Auer. quia tūc deberet esse hæc confusio quando saluari nō posset cœlum esse in loco per accidens & per partes dissimili modo, sed q̃a potest saluari vtrunq;: igit̃ non est confundendū vnum pro altero, quō vero possit saluari, posterius dicet, nunc satis.

Positio Auēpace.

{Auempace vero} Narrat positionem Auēpaces pręceptoris, qui dixit q̃ differt corpus rectū à corpore sphærico: nam sphęricum locatur, per id quod cōtinet, & per id circa quod reuoluitur, corpus rectum per id à quo cōtinetur. Et si dicitur quod hæc ratio loci est contra Aristot. qui non sic definit locum. Respondet definitionem Aristotelis esse de corporibus rectis solum: non autē vniuersalem de omnibus. Causam vero differentiæ affert talem, quia corpus rectum est imperfectum: ideo indiget vt finiatur ad aliquod extra se, sphericum vero est perfectum Secūdo cœli: ideo finitur per se, & non eget aliquo exteriori quo finitur. Huius quoq; etiam ratio assignari potest, quoniam linea circularis est perfecta & nō potest accipere additionem aut diminutionem vt sic, linea vero recta potest: nam si est decem palmorum addi potest vndecimus, & effici longior. Infert ad mentem eius tria. Primum est, q̃ sphæra quælibet est in loco per se, quia in

An primum cœlū sit in loco. Vid Sco. q.2. quoli. articu.1. Vid & cañ. q.2. huius. et Cursū paris. qō.1. huius. & Iād. q. 9. huius. Vid & Gae. te.43. huius. Et Grattad. Escu. lec.7. hui⁹. & Egi. t.46. multa.

E eo loco qui cōpetit sphęræ, in eo q̃ sphęra: vtpote in contento ab ipsa. Secundum q̃ est in loco per accidēs: capiendo locū pro continente, quia accidit vt cōtineatur, & ita per accidēs erit in loco. Tertiū est, q̃ omne corpus est in loco per se: nā rectum est in loco per se cōtinente, sphæra in loco per se cōtento: igit̃ omne corpus erit p se in loco. Hāc positionē accepisse Auēpacem ait ex Alpharabio.

{Et cum ita sit.} Contra Auēpacem arguit. primo q̃a Arist. accepit id corpus esse per se in loco, quod habet extra se corpus cōtinens, quod vero nō habet dixit nō esse per se in loco, & conclusit per hoc cœlum non esse in loco per se, quia caret cōtinente. Modo si positio Auempaces esset ita, tunc consequentia Aris. nulla esset: quia stat corpus non habere continens, & esse in loco.

{Apparet enim ex} Secundo Arist. ait esse aliquid in loco tribus modis, per se, vt recta, per accidens, vt totum da, per partes, vt vniuersum: modo si positio Auēpaces est vera, nihil erit in loco per accidēs in corporibus, & ita

F tolletur vnum mēbrum, & non cōcedentur duo tātum.

{Nos autem} Tertio locus est ęqualis, hoc est cōtinens omnem superficiem locati, & totum ipsum locatum, sed superficies cōuexa inferioris non est æqualis, hoc est non cōtinet omnem superficiem octaui orbis, quoniam non conuexum illius: igitur non potest dici locus. Sed dices, si locus esset æqualis omnibus superficiebus locati esset penetratio. Respondet q̃ æquale est bifariam fm continentiam, qua ratione circulus dici potest, per continentiam æqualis quadrangulo. Secundo modo aliquid dicitur æquale secundum mensuram, quomodo corpus corpori, & superficies superficiei est æqualis. Tūc vult locum esse æqualem locato, & omnibus superficiebus secūdum continentiā, quoniam nihil est in cōtento & locato, quin illud contineatur in loco, non autem secundum cōmensurationem, quia tunc fieret penetratio. Ex ijs patet ratio, cum enim conuexum inferioris hoc modo non possit esse æquale orbi octauo, non pōt esse illius locus, nisi de-

G tur orbis adhuc superior: de quo esset similis quæstio.

{Et hoc apparet.} Quarto arguit: locatum est in loco: vt aqua in vase, vt dicitur in litera, sed octauus orbis non est in inferiori vt aqua in vase. igitur superior non erit in inferiori vt in loco: propterea cōcludit q̃ potius octauus est locus septimi. cum ei competant conditiones loci, videlicet cōtinentia & æqualitas, & esse in ipso vt aqua in vase, & ita conuexum inferioris nō potest dici locus, aut continens superiorem nisi æquiuoce.

{Hoc igitur totum.} Vltimo concludit. q̃ expositio Auempaces est contra Arist. quoniam definitio loci tradita ab Aristote. non potest conuenire locis rotūdi & recti corporis, & ita erit diminuta.

{Nos autem} Nunc narrat positionem propriā, & sumit tria pro antecedente, & infert positionem pro consequēte. Primum, q̃ sicut est fixum fm totum, ita est quiescens: est igitur Primum, cœlum octauum esse semper fi- Pō Auer.

H xum & quiescens, quoniam semper ad centrum terrę seruat æqualem habitudinem, atq; inuariabilē distantiam. Secundum, cœlum octauum quiescit propter quietē centri, quod continetur à terra: hoc patet, quia pro tanto dicitur cœlum quiescere, pro quanto seruat ad centrū semper æqualem habitudinem. Tertium, centrum quiescēs siue sit terra: siue aliud in medio est in loco essentialiter. Ex ijs infert cœlum octauum esse in loco intransmutabiliter per accidens, q̃a centrum eius est in loco per se: id.n. competit per accidēs alicui, quod inest illi propter aliud, cui inest per se. modo centro competit esse in loco per se: igitur cœlo octauo per accidens. Hanc ait esse Aris. mentem: cū inquit. cœlum octauum in loco esse per accidēs, hoc est propter aliquid, quod est in loco per se.

{Vtrum vero} Mouet quęstionem quan: transmittit in sextum huius, videlicet vtrum cœlū moueatur vel fuerit motum aliquando in locum quem habet. Respondet, q̃ de hoc dicemus postea, vbi dicetur aliqd mutare

locum

locum ſm partes, & ſm totum, & rurſus ſm totum dupliciter ſecuodum formam, et ſecundum materiam: ideo vſq; in tempus illud omittit.

{ Eſt igitur. } Ex ĳs concludit ꝙ cœlum illud eſt motũ & quieſcens in ſuo loco per accidẽs, videlicet ꝓpter centrum, quod eſt in loco ꝑ ſe: eſt quidẽ motum ad cẽtrum, ſiue circa centrum ſm formã, eſt vero quieſcens ſm materiam, & per hæc verificat oĩa dicta Ariſto. vt exẽplum de aqua, & inſuper patet: oẽ corpus, & omne ootum eſſe in loco, quia ſaltẽ per accidens, aut per ſe. Tertio patet, ꝙ motum quoddam moueť ad locum vel circa locũ accidentalem, quoddam circa locum vel ad locum eſſentialem. Quarto patet, ꝙ omne corpus tam reſpectu motus, ꝗ̃ reſpectu quietis, dici poteſt eſſe in loco. Quinto apparet, ꝙ vniuerſaliter omne corpus eſt in loco: cuius contrarium ait Alex. vt dicetur. Sexto patet corpora eſſe tribus modis in loco per ſe ſecundũ partes, & per accidens, quod expoſitores intelligere noo poterant.

B { Sed quæritur. } Mouet qõnem contra ſe, quia ſi cœlum eſt in loco per accidens. igitur mouebiť per accidẽs. Rñdet, & dicit primo, ꝙ omoe quod mouetur, indiget quieſcente ſupra quod, vel ſub quo, aut circa quod mouetur, vt Ariſto. in libro de cauſa motuum aĩalium inquit, quod iotelligũt tale eſſe quieſcens, aut ſimpľr, aut quiete oppoſita motui, aut non tanta velocitate moueať. Dicit ſecundo, ꝙ tale quieſcens oeceſſariũ ad rem motam põt eſſe dupliciter, aut locus per ſe, qñ fuerit continens rem quæ moueť, vt in motu recto, & corporibus rectis. aut locus per accidẽs, vt ſi circa ipſum fiat motus cœli faciunt. Tunc ad formã reſpondet ꝙ aliquod põt per ſe moueri, & nõ eſſe per ſe in loco, hoc eſt & non eſſe in loco continente ipſum, veluti cœlum moueť, & non ad locum continentẽ cœlum, ſed circa locum. Hoc probat, quia ea mouentur ad loca continentia, in quibus quieſcunt propter ſymbolũ, vt aer ad cõcauum ignis propter ſymbolum in altera qualitate, & fugit à loco propter contrarium: ſed C cœlo nihil eſt ſymbolum, neq; aliqd eſt ſibi cootrarium: igiť moueri non põt ad locum cootinẽtem ipſum. Hinc patet ꝙ elementa moueñť ad loca per ſe, vt ad loca continentia, qm̃ habẽt & ſymbolum & diſſymbolum, corpora cœleſtia mouentur non ad locum continentem: ſed circa quieſcens, quod eſt locus per accidens.

{ Et hoc quod. } Sed contra quoniam nõnulli cœli videnť eſſe in loco per ſe contioente vt cæteri infra octauũ. Rñdet ꝙ illud eſt cõueniens eis ꝑ accidens, & nõ per ſe.

{ Alex. vero. } Nunc narrat poſitionẽ Alexandri, qui de orbe ſtellato duo ſentit. Primum ꝙ nullatenus ſit in loco, & hoc probat, quia qũo mouetur, ita eſt io loco, modo cœlum illud non moueť per ſe, nec per accidens, nec ꝑ partes, nec ſm totum, nec ſm partes: igitur ſupremũ cœlum nullo modo eſt in loco, ꝙ oõ moueatur per ſe patet, quia nec per ſe ſm totũ, nec ſm partes: ſm totum quidẽ. non, quia nõ mutat locum ſm totum, ſm partes vero minime: primo quia illæ nõ ſunt diuiſæ à toto, quod requiri D tur ad hoc vt aliquid moueatur: ſecundo quia totum eſt quieſcens, & impoſſibile eſt partes ꝑ ſe moueri toto quieſcente. Quòd vero ooo moueatur ſm totũ per accidens, primo quia aut moueretť ſm totum per accidens, aut ſm partes, nõ ſm totum, quia totum oõ mutat locũ: nec ſm partes, quia quod mutat locum ſm partes: non mutat locum, per accidens ſecundum partes: ſecuodo partes cœli noo ſunt diuiſæ à toto vel inter ſe, neq; in actu, neq; in poteotia: cum nunquam diſtinguantur, nec diſtingui poſſint. Illa vero quæ mouentur per accidens ſunt diſtincta actu vel potentia.

{ Et propter hoc. } Secundum quod Alexã. ſentit, eſt ꝙ illa cœli octaui variatio, non eſt translatio: ſed fortaſſe eſt circulatio, ſiue variatio in ſitu.

{ Et dicit. } Sed dices. igitur aliquod corpus naturale eſſe poſſet non in loco. Reſpondet ꝙ corpus, nec eſt locus eſſentialiter, nec in loco eſſentialiter, neq; ẽ contra:

A cum neq; locus in definitione corporis, nec corpus in definitione loci ponať, & locus ſit prorſus extrinſecus à locato: cum ſit in continente, & noo in cootento.

{ Et oos dicimus. } Contra obĳcit, & primo rñdet rationi ſuæ, dicẽs. ꝙ licet oõ ſit de rõne corporis vt corpus eſſe in loco, eſt de rõne corporis vt moti, quare cum cœlum ſit corpus & motum, omnino erit in loco, aut per ſe, aut per accidens. Secundo arguit, quod moueť localiter: de neceſſitate eſt in loco. cœlum octauum mouetur localiter vt ſupponit ad mentẽ Ariſto. igitur oportet vt ſit in loco, aut per ſe, aut per accidens. Hæc ſunt quę Auer. digrediendo dixit, de quibus repetemus cõmeoto. 45.

RECOGNITIONES.

SVperius vbi diſputauit vtrum aliquid poſſit eſſe in ſe ipſo, vt in loco, rñdet ad eam qõnem, qua quæri ſolet de loco mundi: nã vt amphora vini eſt in ſeipſa, vt in loco cootinenti rõne partium, quarum altera eſt in altera: ita mundus eſt in ſeipſo rõoe partium, quarum altera eſt B in altera, vt in loco cõtinente, verumnon expreſſit quæſtionem proprie de mundo, nec de loco eius: nunc vero explicate declarat de loco mundi, et aſſerit ipſum oõ eſſe in loco cõtinente, eo quia extra ipſum oõ eſt corpus, intra cuius cõcauum locari poſſit, aſſerit vero ipſum eſſe in loco per partes, ſuot enim in ipſo partes, quarũ altera eſt in altera, vt in loco cõtinente, vt vinum eſt in amphora: qua rõne fit, vt ſit in ſeipſo rõoe partium, quarum altera in altera eſt, vt in loco cõtinente, & ita quod ſupius clam tetigit, hic palam exprimit. Exemplum autem de aqua difficile eſt, & falſum, quia dato ꝙ ſola aqua ſit, & nihil extra ipſam, & moueatur ſm partes, & nõ ſm totum: nõ ſequitur ipſam eſſe io loco per partes, quia vna pars non eſt io alia, vt in loco, niſi ſit ab ea diuiſa: propterea ſi exẽplum debeat eſſe verũ, & ad ꝓpoſitum, oportet ſupponere aquã eſſe rotundam, & cõtinere multas ſphæras quaſi partes, quæ ꝓprĳs motibus moueanť, vt de cœlo toto dicitur: tunc. n. aqua erit in loco per partes, quatenus altera C eſt in altera: ſi autẽ alio modo exẽplum velis intelligere: difficile eſt ipſum ad ꝓpoſitum applicare, & forte tale exẽplum Ariſt. in textu ſequenti exponit, vt dicemus.

Vt autem dictum eſt quædã ſunt in loco potentia nulla actu: quocirca cum alicuius ſimilaris partes ſunt continuæ: in loco ſunt potentia: cum vero diſſeparatæ, & vt in aceruo ſe tangunt, actu erunt. DILVCI.

Sicut autem dictum eſt, alia quidem ſunt ſm potentiam: alia vero ſm actum. Vnde cum quidem cõtinuum ſit, quod eſt ſimilare, ſecundum potentiam in loco partes ſunt. cum vero ſeparatæ ſunt quidem, tangant autem ſe, ſicut collectio: ſecundum actum ſunt. ANT.

Vt vero cõpertius & latius pateat: quẽadmodum eſ-D ſe in loco, aut nõ eſſe cœlum oporteat, quędã de loco paulo altius (vt inquit Themiſtius) repetit. Primum eſt quædam eſſe in loco potentia, nõnulla actu: potentia in loco ſunt partes continui, quæ & ſeparari poſſunt ẽ toto, quæ ideo potẽtia in loco perhibentur: quia ſi ſepareť præcidanturq;, actu eſſe poſſuot io loco, partes vero quæ ante ſeparationẽ continuæ erant, ſeparatione facta cõtiguę in aceruũ modũ conſtitutæ, actu io loco ſunt, & ita ipſa continua cum ab aliquo corpore contineť, & partes continuorũ cum à toto diſſeparanť actu in loco ſunt. Sed quæres, vtrum eodem modo partes diſſeparatę cum diſtauerint, ſint actu in loco, & cum eruot cootiguæ in ęmulo.

Reſpondet Auer. ꝙ partes continui ante ſeparatiooẽ erunt potentia pura in loco. quæ vero diſſeparatę diſtãt: erunt actu puro in loco. ſed quæ diſſeparatę attiguę ſunt vno in ęmulo ſuot quodãmodo mixtim actu & potentia in loco, actu quidẽ quatenus nullius partes ſunt, potẽtia Quæ Auerroes cõ. 44.

vero

vero quatenus in vno coluerint. Per hãc vero distinctionem Auerroes vult Arist. innuere vniuersum mũdum, & cœlum non esse in loco actu, aut potentia.

RECOGNITIONES.

FOrtasse hæc distinctio verificat exemplum de aqua, dixit enim mundum esse similem aquæ, quando sola fuerit, & fm partes mota, nunc vero declarat partes esse posse in loco bifariam, actu, & potentia: vt innuat aquæ partes esse similes partibus mundi, si accipiãtur, vt separatæ & seipsas continentes, vt proximo textu diximus, vel forte indicat vniuersum nec actu, nec potentia esse in loco, actu quidem non, ꝙ extra ipsum non sit corpus cõtinens actu distinctum ab vniuerso, potentia vero minime, quia partes vniuersi non sunt continuæ.

DILVCI. Rursus etiam alia quidem per se, ceu oẽ corpus, aut latione, aut auctione mobile per se alicubi est, cœlum vero, vt dictum est, non alicubi vniuersum est, neq; in loco vllo, siquidẽ nullũ ipsum cõtinet corpus. Sed quo mouet̃, hoc & locus est partibus. nam alia partium alij hęret. F

ANT. Et alia quidem per se sunt, vt omne corpus, aut fm lationem, aut augmentum mobile, per se alicubi est. Cœlum autem, sicut dictum est, non alicubi est totum, neq; in quodam loco, si & nullum ipsum cõtinet corpus in quo autem mouetur: hic etiam locus inest partibus: altera enim ab altera habita est.

Secunda distinctio est, ꝙ quædam sunt in loco per se, quædã per accidens: ea sunt in loco per se, quæ corpus habent extrorsus, è quo continentur, quo quidẽ modo vniuersum non est in loco, cum nullũ habeat corpus extrorsus, à quo continetur. Potest tñ dici esse in loco per partes, nã quo mouetur, eo in loco esse debet, mouetur ꝑ partes: quatenus vna sub alia, vt in loco continetur, & ergo & per partes esse debet in loco. Hæc de vniuerso. G

DILVCI. Alia vero per accidẽs ceu anima & cœlum, omnes nanq; partes quodammodo sunt in loco, circunquaq; enim alia aliam continet.

ANT. Alia vero fm accidẽs sicut anima, & cœlum, partes enim in loco quodammodo oẽs sunt, in eo enim ꝙ circulo sunt, alia aliam continet.

Quæ per se sint in loco dixit, nunc quæ per accidẽs, & inquit, Alia vero per accidens, sunt in loco, ceu aĩa quæ per accidens est in loco, quia est in corpore, quod est in loco per se, & cœlum hoc est vniuersum, vt Themistius exponit) quod est in loco per accidens, quia est in partibus, quarum alia aliã per se locat, & hoc subdit: omnes nanq; partes quodammodo sunt in loco, circũquaq; enim alia aliam continet. Ecce qũo de vniuerso loquitur, & nõ de cœlo vltimo, vt Thomas & Auer. sentiũt. Nam ratio ea quæ de partibus assignatur ab ipso non esset ad propositum, nec similitudo cœli ad aĩam esset ad rem. Est autem hæc similitudo, ꝙ vt anima, quia est in corpore est in loco per accidens tũne corporis, ita vniuersum, quia est in partibus est in loco per accidens rõne partium quæ sunt in loco per se, est autem similitudo optima, qm̃ anima est totum corporis, vniuersum est totum partium: quare vt anima rõne corporis est per accidens in loco: ita vniuersum ratione partium. Sed Themistius inducit cõtra Aristotelem, & in illius defensionem dicemus postea. H

DILVCI. Quocirca mouebitur quidem quod sursum est circulo solum, nequaquã tamen vniuersum alicubi erit. Quod enim alicubi est, & ipsum est aliquid, & insuper aliquid aliud extra se habere oportet, in quo est, quod continet: at vltra vni- E uersum atq; totum nihil est extra omnino.

Vnde mouetur circulo solum, quod sursum est, Omne autem non alicubi est, quod enim alicubi est, ipsum aliquod est, & adhuc aliud, quoniã oportet esse extra hoc in aliquo, quod quidem continet. vltra autem omne & totum nihil est foris omnino. ANT.

omnino omne penitus.

Ex dictis quodãmodo epilogando infert. primo quonã modo vniuersum sit in loco, & inquit, Quocirca mouebitur quidẽ idipsum corpus quod sursum est, solum circulo vt aggregatũ ex omnibus cœlis, nequaq; tñ vniuersum ex cœlis & elementis cõgregatum alicubi erit. Themistius vero exponere videtur de supremo orbe, & tunc erit sensus, quocirca mouebitur quidem quod sursum est atq; oĩbus supremum circulo solum, nequaq; tñ vniuersum illud quoad oẽs partes, internas videlicet & externas, alicubi erit. Et tunc illud verbum vniuersum quod græce est pan, non ad totum mundum, sed ad supremum fm omnes eius partes sumptum referendũ est. Huius rei causam affert. d. quod enim alicubi est ipsum totũ, & fm oẽs partes, & ipsum est aliquid, & insuper aliquid aliud extra se habere oportet, in quo est, & in quo cõtineatur: at præter vniuersum hoc est totum cœlum vltimum atq; totum mundũ nihil est. Ex quibus patet solum ꝙ octauũ cœlum nõ est vniuersum fm oẽs partes in loco. sed quonam sit in loco modo ab Arist. nõ habemus, quę res fuit causa disputatiõis apud Posteriores. De vniuerso naq; aperte asserit ipsum nõ esse in loco actu, cum nullo forinsecus corpore contineatur. Rursus ipsum potestate non esse etiã in loco clarissime confitetur, quandoquidẽ nunquam cõtinebitur, per se quoq; esse in loco etiam negat: nam delatu moueri non potest. Nam (vt Themistius) inquit, Deferri & circunferri non idem sunt. Deferri enim est vniuersum locum deserere: circũferri vero est in se eodem situ per eãdem ambitudinem recurrere, aperte demum asserit vniuersum quod hic cœlum vocat, per accidens esse in loco. Vt enim amphora vini vniuersa in loco est per accidẽs, quia vna eius pars est in loco per se vt vinum, ita vniuersum est per accidens in loco, quia vna illius pars est in alia vt in loco. Rursus vt etiã est in loco per accidens, quia in corpore, quod est in loco per se, ita cœlum vniuersum est in loco per accidẽs, quia est in suis partibus, quarum vna in alia est vt in loco. Et ex hoc apparet ꝙ praue Auer. textum Aristo. intelligat. Exponit enim per cœlum: supremum orbẽ. Hæc enim expositio friuola est, & literæ non cõuenit. Nam nec anima & cœlum essent similes, nec ratio quã Arist. subscribit, de partibus, quarum vna aliã continet valeret, cum cęterę sphęræ: non supremi cœli: sed vniuersi partes sint, nec te moueat nomẽ cœlum, quia vranos græce ab Arist. pro mundo nõ semel legitur in libro de Cœlo, vt ẽt Auer. ipse de Arist. testatur. De supremo vero cœlo ab Arist. accepimus ipsum circulo moueri, siue circunferri, & nõ deferri vt recte Themistius, rursus etiã ꝙ nequaq; omne siue totum: siue vniuersum alicubi est, hoc est ꝙ non fm omnes partes est in loco: nec verbum pan te perterreat: nam ab Arist. nõ semel pro singula parte legitur. Quòd vero supremum cœlum nõ vniuersum fm oẽs partes in loco sit, eo affirmat, corpus non habet aliud extra in quo cõtineri possit: vsq; ad hæc verba Arist. peruenerunt, ꝙ videlicet non omne sit in loco: sed per quid & fm quæ in loco sit: sermo Arist. non explicat. Et in hoc apparet quã temere Auerroes asserat Aristotelẽ de loco cœli supremi aperte esse locutũ, cum & litera ista adhuc de vniuerso intelligi possit, & dato ꝙ de supremo loquatur, nihil habemus affirmatiue de illius loco, nisi ꝙ non omne sit in loco.

Quid aperte Arist. de vniuerso an sit in loco dixerit. Deferri circunferri.

An in loco materiali accepto in quo vltima sphęra est ꝑ accidens sit actu vel potẽtia. Vide Granadeum Escu. lec. 7. q. 5. h. Contra Auer.

Quid de supremo cœlo Aristo.

Contra Auer.

Verum quæ Auer. cõmento isto. 45. attingat, & exponendo & digrediendo afferamus, ꝙ vniuersum igitur nõ sit in loco per se sic. in secunda figura facit syllogismũ

Quæ Auerroes cõ. 45.

Auerroes.

Syll^s apud Auer.

Auerroes. Quęcunq; corpora sunt in loco per se, habent corpus extra: vniuersum siue cœlum vltimum nõ habet corpus extra. igitur non est in loco per se. Et videtur ipse literam totam intelligere de cœlo vltimo, quod moueri motu diurno asserit.

Quõ cœlum nõ per se est in loco.

Vlterius cum cœlum vltimum nõ sit in loco per se, cõcludit ꝙ sit in loco per partes, quę sese cõtinent, verum vt ait, non est in loco per partes quę sine per se in loco: qm̃ sphæræ nõ per se continentur, sed accidit eis esse in loco continente, qui est per se locus.

Diuisio eorũ quæ sunt in loco.

Hinc dat diuisioẽ eorum quæ sunt in loco: nam quędã sunt in loco vero, sed per accidens, veluti accidentia, quę sunt in loco, qa subiecta eorum sunt in loco: prope quẽ modum cœlum est in loco per accidens, qm̃ est io centro quod est per se in loco. quędã sunt in loco vero per se, vt corpora quæ mouenẽ motu recto. Alia sunt in loco vero per accidens vt sphæra, cui accidit contineri, & ita apud ipsum sphæræ & accidentia sunt in loco vero per accidens, licet nõ vno modo: nam accidẽtia sunt in loco vero per accñs B rõne subiectorum, sphæræ vero non rõne subiectorũ, sed ratiõe generis, videlicet sphærici: cui accidit esse in loco.

Tale per accidens dupliciter.

Vlterius cõcludit ꝙ aliquid est tale per accidens dupliciter: rõne subiecti in quo est, vel rõne partis, & est tertius modus videlicet rõne generis. Anima enim est in loco, quia subiectum eius quod est corpus est in loco, cœlum vero sm̃ totũ est in loco, quia centrum eius est in loco: sic igitur Auer. in hoc textu exposuit primã partem textus de cœlo vltimo. Vltimam vero de vniuerso mundo, quę expositio quantum textui cõueniat, tu qui habes nostrã translationem, & expositionẽ nostram, facile iudicare potes.

Digressio Auer. Põ Auic.

Sed in isto cõmento Auer. contra Auicennam digreditur, & narrat opinionẽ Auicennę de loco cœli vltimi, qui voluit ꝙ cœlum, neq; per se, neq; per accidens sit in loco. Cuius fundamentum est, quia motus ipsius cœli non est delatio, sed motus in situ: modo quod mouetur sm̃ situm, non oportet vt sit io loco.

Confutatio. per Auer.

Contra obijcit Auer. Primo, qa ad situm, quẽadmodum ad nullam relationẽ est motus, vt dicitur in. 5. huius. Secundo, C locus est prior situ, cum locus accipiaẽ in definitione situs: est enim situs ordo partium in loco. igitur nõ potest esse situs nõ præsupposito loco, & ita si cœli motus est situalis, erit & localis. Tertio, eo motu totũ mouetur quo partes, sed partes cœli mutãt locum: igitur & totum. minor pro manifesta accipitur. Quarto Arist. in. 6. dicet ꝙ ipsum cœlum mutat locum sm̃ formam, & nõ sm̃ subiectum: igitur cœlum mouetur localiter.

Cã erroris Auic. Auicenna.

Verum narrat causam qua errauit Auic. & vult ꝙ Auicẽna credit motum cœli sm̃ formã: quem Arist. attribuit cœlo, esse motum situalem. Motus enim situalis est localis sm̃ formã, sed ille quo subiectum mutat locum, est motus localis. Propter hæc Auer. per motum sm̃ formã, vult sm̃ figuras, quas cœlum format in comparatione ad centrum & ad cęteras mundi partes: fortasse enim vt dicetur in. 6. ab ortu in centrũ trahitur vna linea, ab occasu alia, à medio cœli alia, ab imo terræ alia, quæ oẽs faciunt vnã cœli figuram, sed qm̃ omni hora diei lineæ istæ variantur, & figu- D ra ẽt variatur: hæc aũt variatio dicitur localis, qm̃ omnes lineæ quæ trahuntur à loco cœli, puta à centro variãtur, centrum vero cum sit firmũ, facit cœlum non variare locum sm̃ subiectum: de hoc quęre in cõmen. 85. sexto huius, quia ibi dicemus multa. Hinc patet cã erroris Auicẽnæ, ipse enim credit hunc motũ esse situalem, quia sphæra mutat situm respectu centri: hoc enim non est ita, quia aliud est moueri de situ in situm & esse motum situalem. Moueri enim põt aliquod de situ in situm per accidens, & sic omne quod mouetur, de situ in situm mouẽ, esse motum situalem est esse motũ per se ad situm, modo hoc est falsum: est enim motus localis per se ad locũ, per accidens ad situm, & oĩa quæ sequunẽ locum. ideo licet sit de situ in situm, non tñ est situalis, nisi per accidens, sicut alteratio est per se ad albedinẽ, per accidens ad similitudinem. Motiuum tñ Auicennę (vt ait) fuit dictum Alexã- A dri, qui dixit cœlum stellarum, neq; per se, neq; per accidẽs esse in loco: eo quia nec eius motus est in loco, nec est translatio, quod quia confutauit. ideo nihil esse ait. Hęc sunt quæ habemus ab Auer. de loco cœli vltimi.

De itellectu põnis Auer. prima expõ Vale Ioan. Iãd. q. 9 h^o. & alios supranotatos.

Sed de intellectu positionis Auer. Iuniores et alij laborãt: & tandem Ioannes, & alij volunt cœlum vltimum esse in loco: vt illa particula, in, dicit circunstantiã continentis ad cõtentum hoc est vt cœlum vltimũ sit in centro, vt in contento ab ipso. Vlterius aiunt ꝙ propter hoc cœlum vltimum est in loco per accidens, capiẽdo per accidens vt distinguiẽ contra famosum quasi dicat ꝙ est in loco improprie dicto, in quo tñ per se & necessario est. Et per hæc tollũt multas difficultates: vt patet in libris eorum.

Confutatio.

Sed hęc expositio stare non põt: primo quia nullibi vnq; legi in lib. Arist. per accidens sumi pro eo quod non est famosum, nec etiã in aliquo cõmento Auer. Hic nouus modus destruit multa, & Arist. in Posterioribus redderet diminutum, vbi enim de eo quod est per se, & de eo quod B est per accidens locutus esset, omisisset vnum modũ, nec in. 5. Metaphy. vbi de his egit, nec in Quinto huius aliquid dixit: vbi oportuisset dicere. Præterea, si per accidens sumeretur pro infamoso, per se vt dicunt pro famoso acciperetur, qua rõne syllogismus dialecticus qui esset ex famosis, posset cõcedi esse ex ijs quæ sunt per se: quod nõdum ab Arist. in libris Logicæ accepimus. Rursus in paralogismo accidentis nõ inuenimus Arist. dicere vnũ modum esse ex ijs quæ nõ sunt famosa, quẽ debuisset dicere: aliter nõ omnes modos soluendi sophisma dedisset. Quarto hoc videtur expresse contra Auer. quem exponunt. Nam Auer. de propria intentione soluens qõnem in cõ. 43. ait, ꝙ cœlum est in loco per accidens, quia est in centro: quod est in loco essentialiter. Rursus in solutione qõnis quam mouet, ait, ꝙ nõ est de necessitate moti esse in loco sed quiescẽtis. Si igitur centrum esset locus p accidens pro infamoso, sed per se pro necessario: tunc locus esset de necessitate moti & quiescentis: cuius cõtrarium C ait, etiã ibidem ponit hanc regulã, ꝙ omne quod est in loco per accidens, est in loco propter hoc, quia est aliud in loco per se, & per hoc habet ꝙ cœlum est in loco per accidens ꝓpter centrum, quod est per se in loco. Præterea, In pręsenti com. 45. inquit, ꝙ cœlum & anima sunt in loco per accidens, anima quidẽ, quia est in corpore, quod est per se in loco, cœlum vero, quia centrum eius est in loco. Ex ijs omnibus & alijs perspicuum est de intẽtione Auer. esse cœlum vltimum esse in loco per accidens, accipiendo per accidens ꝓprie, vt distinguitur contra per se; ita vt cœlum illud esse in loco dicatur propter centrum quod continetur ab eo, quod est in loco per se. Et hæc est plana Auer. intẽtio per totum.

Confutatio positionis Auer.

Ego vero in pueritia positionem Auer. defendere non desinebam, asserẽs illam esse indubie mentẽ Aristo. Nunc vero cum græca verba Arist. legerim, & diligẽter examinauerim, potius assero positionẽ huius esse deliramentum, & nullatenus ad propositum.

Prima rõ.

Primo, quia aut Auer. vult cœlum octauum D siue vltimum esse in loco per accidens accipiẽdo per accidens vt distinguiẽ contra per se, aut per accidẽs pro infamoso, si sumit per accidens vt distinguitur contra per se, sequuntur absurda, quæ iuniores non possunt euitare, vt ꝙ motus cœli sit per accidens in loco, & ita non esset primus motus. Et ꝙ quiesceret per accidens, si quieti datur locus magis q̃ motũ, vt credit aufugere Auer. & ꝙ centrum indiuisibile esset in loco per se, quod non est auditũ à seculo, & ꝙ quandoq; nõ erit in loco. si quidẽ per accidens potest nõ esse, & alia innumera, quæ iuniores non potentes euitare fugiunt ad illum modum per accidẽs inauditũ. Si vero per accidens accipitur pro incõsueto atq; infamoso, ita vt cœlum vltimum sit in loco improprie dicto, sed necessario, & per se, vt iuniores intelligunt, cum centrum nõ tantum sit locus vltimi cœli, sed omniũ sphęrarum, quia secũdum ipsum sphærico accidit esse in loco cõtinenti, de quo laudat Auempacem. Auerroes nõ locum

cum

eum peculiarem, & immediatum proprium, primũ atq; carimum dedisset de cœlo vltimo, sed locum cõmunem sibi & omnibus sphæris, & cum nihil sit in loco cõmuni nisi propter proprium, & primum, vt dixit Arist. restat Auer. quæstio de loco proprio, & primo vltimo cœli.

Secunda. Amplius non est auditum á seculo q; si petamus vbi nã est cœlum stellatum, respõdere debeamus in centro. Sic enim quæstio de loco sphęrarũ omnis iam esset soluta, & ita cessaret illa quæstio Secundi Cœli, cõmen. 58. de loco Solis an sit immediate locatus supra Lunã, an supra Venerem, qm̃ respondere possumus oẽs sphęras esse in centro, & nullum alium pręter hoc habere locum, nisi igitur detur vnicuiq; proprius locus, quæstio talis esset nulla.

Tertia. Adhuc cessaret quæstio de nobilitate cœlorum, nam vt ipse ait. 12. Metaphy. cõ. 44. ordinatio mouentium à primo motore, oportet vt sit fm ordinẽ stellarum orbium in loco: prioritas enim in loco eorum facit eos priores in nobilitate. Et ait, hanc esse intentionẽ Aristo. in litera: si igiẽ octaui cœli siue vltimi nullus esset locus præter cen- F trum, tunc fortasse aut esset cæteris ignobilius aut alios

Quarta. nõ excederet eminẽtia loci. Insuper oẽs concedunt vltimum cœlum illud eẽ, quod á nobis oium aliorum maxime distat, aut igitur hæc distantia est loci, aut situs: nõ est dicendum esse distantiã situs, quia vt sumit contra Auicennã situs præsupponit locum. igitur est loci, vel igitur loci continẽtis, vel loci contenti, non loci continentis, qa extra ipsum nullum est corpus continens, igitur loci contenti, & cum nõ possit esse in illo per partes externas cõuexi, erit in illo per partes internas cõcaui. Et hæc est positio Themistij. Propter hęc & alia teneo Themistium,

De uniuerso qđo est in loco. qui sine dubio cũ Arist. sentit, Eudemo atq; Theophrasto. Vbi primo de vniuerso dicamus, quòd Eudemus in Tertio rerum naturalium volumine vult vniuersum eẽ in loco dupliciter: vno modo, quia vnius illius pars est in alia, quo quidẽ modo diceremus amphoram vini esse in seipsa vt in loco, quia vna pars eius est in altera. Secundo dici põt esse in loco, vt anima, nam vt anima est in corpo G re, quod est in loco per se, ita vniuersum est in partibus quæ sunt in loco per se. esse enim in loco multiplices ha-

De cœlo vltimo. Pō Them. bet significatus vt dictũ est. Hæc de vniuerso. De cœlo vltimo ait Themistius ipsum simplr in loco non esse, sed penes interna quæ ambit: tangit enim orbem saturni & quodã modo continetur, penes externa oĩno loci expers est, & ita locabitur cœlum vltimũ per partes. Sed dices, nunquid illæ partes internę, quibus circulus vltimus est in loco, sint actu, aut potẽtia, aut per se in loco, cui respondet, q; ille non sunt actu in loco, quia nõ actu subiecto separatæ sunt, neq; potentia, quia non disseparabiles, neq; per se, quia non sunt in cõtinente, sed in contento corpore. Dicendum igitur q; corpus esse in loco bifariam est. Vno modo per partes externas sui cõuexi, & sic est in loco totum & rõne totius, & per se, & actu, qm̃ continetur á loco fm partes maiores & minores & fm se & quodlibet sui, & hoc modo corpora quæ mouentur motu recto dicunẽ esse in loco per se. Alio modo per partes internas H concaui, & tunc dicetur esse nõ in loco per se, actu vel potestate, sed rõne partium internarum per quas contangit corpus contentum, & tunc ideo non dicetur esse in loco totũ, quia non fm partes maiores & minores est in loco, nec dicetur esse in loco actu, quia partes per quas est in loco non sunt actu, nec potentia disseparatæ, nec in loco per se cõtinente, sed per se contento. Ex ijs sequitur primo q; locus vltimi circuli est externa pars siue supficies Saturni. id vero propter quod est in loco, sunt partes eius internæ, quæ eitime tangunt superficiẽ saturni. Secundo sequitur q; quilibet circulus est in loco per internas partes sui. licet per accidens possit esse in loco per externas.

Dubia. & in hoc Auempace nõ differt á Themistio. Sed vnum

Dubitatio in doctrina Themistij. dubium restat quod mouet expositor. nam si vltimus circulus est in loco per partes internas: igiẽ illę erunt in loco aut actu, aut per se, aut saltẽ potestate. oẽ enim quod est,

E tale per aliud, oportet ut illud sit tale aliquo modo per se.

Respondet Expositor quod illę partes sunt per se in loco in potentia, & ita sufficit ad hoc vt per illas ipsum totum sit in loco. & ita cõcedit, totum non esse in loco pure per accidens, sed per partes, quæ sunt per se in loco in potentia, quatenus illæ sunt diuisibiles á toto. Sed hæc responsio videtur contra Themistium quẽ sectatur, inquit enim, sed & partes quoq; extremi globi eundem sequuntur modum, qui vniuerso debetur, neq; enim illæ in loco sunt actu, neq; potentia, cum subiecto auelli non possint, sed neq; per se in loco sunt, solum ergo siqua possunt, per accidẽs possunt & reliqua: ecce quo modo expresse vult partes illas internas esse per accidens in loco, & totum p illas, & non per se aliquo modo, aut actu, aut potentia. — Rñ. The. — Replica.

Secunda rõ. Secundo omne in actu est prius eo quod est in potẽtia: si igitur partes illæ sunt in loco potẽtia, oportet vt totum sit actu in loco, vt dicebat Aristo. supra, q; totum continuum est actu in loco, partes vero potentia, hæc sunt po- F tissima argumenta contra Thomam.

Tertia. Ex alio est alia ratio cõtra verba Themistij, quia omne per accidẽs debet reduci ad per se: si igiẽ circulus vltimus totus est per accidens in loco, & partes quoq; per accidẽs, quid esset illud quod per se esset in loco merito cuius circulus ipse esset in loco. Propter hæc mihi videẽ esse dicẽdum pro vtroq; saluando, q; ipsum cœlum põt considerari sub rõne generis, vtpote cõtinui corporis & moti, & sub rõne speciei, videlicet cœli: si consideretur sub rõne corporis continui moti, tunc eius partes sunt potentia per se diuisibiles, & hoc modo expositor intelligit, nam cum illæ sint potẽtia per se diuisibiles, erunt per se potẽtia in loco, & hoc sufficit ad rõnem circulationis illius simplicis: si vero sub ratione cœli specifica, tunc illæ non sunt potẽtia diuisibiles nec actu & sic intelligit Themistius, & ita si cõsideretur cœlum in eo q; corpus motũ simplicissimo motu erit in loco per partes, quæ sunt in loco per se in potentia, quatenus vt sunt partes continui mobilis diuisibiles sunt: si vt G cœlum, vt sic nõ est motũ, neq; in loco: sed mere per accidens, pro quanto accidit sibi motus, merito cuius accidit sibi locus partium mobilis, & sic intelligit Themistius. Ad secundum patet solutio, omne enim in actu est prius eo quod est per se in potentia: si illud in potentia debeat reduci ad actum, per illud existẽs in actu· modo q; partes illę sint in potentia in loco, vt sunt partes corpis mobilis, non debent reduci ad actum, cum non cõueniat simplicitati illius quod mouetur, neq; motui eius quo moueẽ. Et

Confirmatio per Arist. hęc est intentio Aristo. plane. asserit enim plane id quod sursum est vt circulus vltimus nequaquã vniuersum esse in loco fm oẽs partes, huic aũt non fm totum, non rñdet nisi esse fm partes, quare si negat ipsum vniuersum fm oẽs partes non esse in loco: videtur affirmare fm partes esse in loco: hæc est intentio Auempacęs Hispani, Alexandri, & omniũ Peripateticorum, nec vult aliud Alex. nisi q; supremus circulus non est in loco aliquo modo sumendo locũ pro continente, sed aperte voluit ipsum esse

Rñsio ad rationes Auer. H in loco per partes. Rationes Auer. contra hæc friuolæ sunt. ad primã patet solutio, licet enim totũ non sit aliud, q̃ suæ partes omnes, potest aliquid toti cõpetere ratione totius, quod non competit rõne partium, & aliquid sibi rõne partium, quod non ratione sui, quia saltẽ totum & partes rõne differunt, & ordine. Ad illud quod dicit q; male facit Themistius. confundendo ipsum per accidens cum ipso per partes, q; bene facit, quia illud est de vniuerso mundo, & non de circulo vltimo intelligẽdum. Ad rationes quas addit Ioan. contra Themistium in qõne, respondeo q; Arist. vult q; cœlum fm partes mutet locum & fm formã, & fm materiam, fm totum non. Ex hoc nõ sequitur ipsum fm partes non esse in loco, sed q; sicut fm se non mutat locum, ita fm totũ non est in loco, & vt per partes est mutans locum fm formã et materiam: ita rõne partium per accidens dici põt mutare locum modo quo partes mutant. Ad secundam dico. q; cœlum vltimum

non est

non est in loco per partes, quæ actu sint in loco per se, sed potentia. Et cum dicitur. igitur nõ actu moueretur, negatur consequentia, illud enim esset verum in motu recto, qui est delatiuus: nam ille est vt acquirat locum, iste non est vt acquirat locũ, sed circa locũ: & ita stat aliquod actu moueri, non tñ esse actu in loco, vel actu moueri ad locũ sumendo actum pro esse separationis, nisi sumatur actu contra potẽtiam essendi. Ad tertiam dico, ꝙ illæ partes de potentiali possunt esse in loco per se, non quidẽ de potentiali in specie, sed in genere, tale autem nõ oportet vt reducatur ad actum speciei, sed generis, & ita sufficit vt aliqd sui generis sit tale vt elemẽtum vel id genus. Ad rationes contra Auempacẽ. ad primã dico, ꝙ Arist. vult ꝙ omne corpus extra quod nullum aliud est, non est per se in loco capiendo locũ pro continente, cum quo tñ stat ipsum esse in loco, quia circa locum contentum. Ad secundum dico, ꝙ Arist. vult aliquid esse in loco per accidens, & partes, vt dicit Themistius Fusius capiendo per accidens pro eo quod est tale per aliud, & ita sunt idem.

Ad tertiũ dico, ꝙ de rõne loci est cõtinere, esse ęquale, & id in quo est locatum vt in vase, capiẽdo locum pro cõtinente respectu corporum rectorum. nam Philosophus in solutione qõnis de vltimo articulo innuit alium modũ essendi in loco, & ita patet quòd hæc expositio conuenit verbis Arist. nam licet definierit locum, alium modum accipiendi locum innuit. Sed petunt scholares vlteriorẽ horum declarationem, primo quare si corpus ſm partes externas contineref, esset in loco per se: & actu ſm internas vero per partes siue per accidens. Secundo quo modo cœlum potest esse in loco per partes, quæ sunt potẽtia diuisibiles? Et tertio quo nam modo partes illæ cœli internæ sunt separabiles à toto? Quarto cum omne potentiale reducatur ad actum, & illæ partes sunt diuisibiles in potentia, cur nõ quandoqꝫ erunt diuisę? Quinto quo modo põt esse motus in actu cœli & ꝑ se, si cœlum est in loco per partes, quæ sunt potentia in loco? Sexto cur magis cœli locantur per internas, q̃ per externas, cum moueaẽ ſm omnes? Septimo cum omne per accidens reducatur ad per se, & totum sit in loco per accidẽs, hoc est per partes, quæ ſm Themistiũ, sunt in loco per accidẽs: ad quod per se illę reducentur. Octauo cum omne in potẽtia supponat aliquid in actu, & partes illæ sint potentia in loco: quid est illud quod actu est in loco, & illud in actu quod præsupponunt? Hæ sunt dubitationes, quarum solutiones scholares vellent vlterius expositas. Ad primam dico, ꝙ vbi corpus esset in loco per partes externas, tunc esset contentum à loco: & ita esset in loco actu separato, & per se, quod proprie est locus, & per naturã continens, & sta esset actu separationis in loco, quia ſm se & quodlibet sui cõtineretur, & per se, quia in loco, qui per se & ſm naturã contineret ipsum. Ad secũdam debes scire ꝙ locus non competit corpori, nisi quo corpus ipsum est corpus mobile, & ita cœlo, aut homini, aut alicubi id genus non cõpeteret, nisi ea parte qua corpus mobile: igitur partes cœli ea parte qua sunt ipsius cœli, Themistius esse in loco non diceret, sed ea parte qua sunt cœli corporis mobilis: ex ea vero parte qua sunt cœli corporis mobilis sunt diuisibiles, & potentia separabiles, & hoc est quod pulchre Themistius, ait, ꝙ cœlum illud est in loco per partes, quæ sunt in loco per accidens, quia non inquantum partes cœli, sed quatenus sunt partes eius, cui accidit ratio corporis moti. Et per hoc ad tertiã, illę partes vt cœli sunt nõ possunt è toto cœlo separari, vt corporis mobilis possunt esse separabiles, & ita vt sic sunt in loco per se in potentia. Ad quartam dici põt, ꝙ possibile eo modo est ad actum reducibile q̃nqꝫ: quo est possibile, modo illę partes possunt separari à toto vt illud corpus mobile, & sic in genere corporis mobilis aliquæ partes reducenẽ ad actum separationis, & hoc satis est. Ad quintam dici põt ꝙ cœlum actu mouef, et tñ est solum in loco per partes quę sunt potentia separationis, nam esse actu tale põt

Vlterior declaratio & dubitatiões scholarium. Vide Gratiadeum Esculec. 7. huius.

A sumi vno modo pro eo quod distinguitur contra id quod non est, & potest esse, vt rosa in hieme, alio modo pro eo quod est distinctum contra actum separationis. Primo modo partes continui sunt actu in loco, quia præsentialiter sunt & in loco. Secundo modo sunt in potentia, quia nõ actu separationis, & ita patet cœlũ actu moueri posse actuqꝫ in loco esse, non per hoc ꝙ partes sint actu in loco ſm separationẽ, sed secundum actualitatem præsentiæ.

Ad sextam dici põt, quia vt dixit Themistius, cœli motus magis est circũferri, q̃ deferri, hoc est magis est circa locum, q̃ de loco ad locum, qua ratione fit vt ipsum, & oẽs partes sint in loco, sed per accidens propter partes internas per quas tangit, id circa quod fertur, & nõ per externas. Ad septimum dici potest, ꝙ omne per accidens est reducibile ad per se, modo cœlum est in loco propter partes quæ sunt in loco ꝑ se. Tu dices, hoc est contra Themistium, qui ait illas neqꝫ actu, neqꝫ per se eẽ in loco, sed per accidens. Iam solutum est, ꝙ illę sunt per se in loco, li B cet non actu, non quatenus partes cœli, sed quatenus partes corporis moti illo modo: & ita totum esse tale per accidens, reducitur ad partes, quæ sunt per se tales illo modo, quod sufficit in proposito. Ad vltimum dici potest, ꝙ illę partes sunt per se in loco in potentia, & illa potẽtia præsupponit aliquod totum esse actu in loco, non quidẽ in specie, sed in genere, & hoc est verũ, quia aliquod corpus mobile est in loco actu, & ita quatenus cœlũ per accidens est in loco reducitur ad partes quæ per se sunt in loco in potentia, per quas tangat idcirco quod fertur. Quatenus vero partes illę sunt potentia in loco per se, hæc potentia reducitur ad aliquod sub genere contentum, quod actu est tale. Ad quæ oĩa scholares acquiescere possunt. Et hæc nunc de qõne dicta satis. fortasse enim si alias occurret, & dabitur ocium melius dicemus.

RECOGNITIONES.

NOn est dubium Aristotelem hic loqui de primo mobili de quo infert primo ipsum moueri solũ circulo, C quod dicit ad differentiam vniuersi, cuius alia pars circulo, alia recto fertur motu: subintelligit autẽ ſm illatum. s. ipsum propter hoc esse in loco, cum oẽ motũ sit in loco: verũ exponit, q̃uo non est in loco cum inquit, omne aũt, idest totum aũt primum mobile nõ alicubi est, hoc est in loco non est totum, & assignat causam cur totum primũ mobile nõ sit in loco, quia quod est totum in loco, ipsum est aliquod corpus, & adhuc est aliud extra illud, quoniã oportet esse extra hoc in aliquo corpore, quod continet tale corpus. Vltra aũt omne, & totũ, hoc est vltra mundum cuius primum mobile est supremum, nihil est foris omnino, supremũ ergo mobile non põt totum esse in loco. Vtrum vero si nõ est totũ in loco, sit eius aliqua pars in loco, nõ habemus ab Aristotele, vt in cõmentarijs notauimus: hoc enim dũtaxat ab Aristotele accepimus primum mobile nõ esse totum in loco. Sed si nõ est totum in loco, & est in loco, sequitur eius aliquã partem esse in loco, & aliquã non, hoc autẽ falsum est. Auer. voluit pri D mum mobile esse in loco per centrum, de cuius opinione in commentarijs satis. Themistius vero intelligit, primũ mobile nõ esse totum in loco, hoc est ſm totum, bene aũt per partes, ſm totum quidem non est, quia nõ ſm conuexum, ſm partes vero est, quia ſm cõcauum per quod circuit conuexum Saturni. Animaduertendum tñ ſm partes aliquid dici posse esse in loco, hoc est ſm concauum, non ꝙ cõcauum sit pars cõuexi, vna enim superficies nõ dicitur pars alterius, sed quia cõcauum est minus, & conuexum maius. Quare possimus dicere primum mobile nõ esse ſm totum in loco, quia non ſm conuexum, quod quia est maius cõcauo, dicitur totum, sed ſm partes hoc est cõcauum, ꝙ, quia dicitur minus conuexo, dicif pars, vel partes illius. Ergo sic exponendo sensus est, primum mobile non esse in loco ſm conuexum, sed ſm concauũ, verum esse in loco ſm concauum, põt bifariam intelligi, vno modo intelligendo cõcauum primi mobilis esse per

se in

se in loco, & rõne illius primum mobile dici esse in loco, & hoc pacto non credo primum mobile esse in loco per partes, siue fm cõcauum, licet in cõmentarijs hoc defenderim. Alio modo intelligẽdo primũ mobile esse in loco fm concauum, sicut corpus rectum per conuexum, quia vt rectum corpus est in loco per cõuexum, quia continetur per cõuexum à corpore cõtinente, sic primum mobile est in loco per concauum, hoc est, quia concauum eius continet cõuexum Saturni, & hoc pacto intelligẽdo oẽs dubitationes, quę in positione Themistij accidunt, facile delentur, non enim dicimus primum mobile esse in loco per partes integrales & substãtiales suas, sed per superficiem cõcauam, quæ licet nõ sit pars conuexi primi mobilis, est tñ fm continentiam minor illa, nec dicimus p partem esse in loco, quia fm aliquam sui partem non, & fm aliquam sui partem sic est in loco, qm̃ sicut totum mouetur, & totũ quiescit aliter & aliter: ita totum est in loco, non tñ fm totum hoc est fm conuexam superficiem, fm quam esset in loco continente, si per illam esset, fm se, & quodlibet sui. Nec dicimus primum mobile esse in loco per partẽ hoc est per cõcauum, quia concauum sit per se in loco, rõne cuius primum mobile esset in loco: sic enim esset in loco per accidens, sicut anima est in loco corporis per accidens, quia corpus est in illo per se, hoc aũt falsum est, si enim primũ mobile esset in loco per accidens, moueretur, & quiesceret per accidens, ad motum. s. & quietem eius, quod per se esset in loco. Quare primum mobile est in loco per partem, hoc est per cõcauam superficiem: sicut corpora recta per totũ hoc est per conuexum, quatenus. s. per cõcauum est suo loco contiguum, immediatum, & cõsequenter ens, sicut recta corpora per cõuexum suis locis cõtinentibus sunt attigua, immediata, & cõsequentia. Ex his sequitur locum orbium esse æquiuoce dictum cum loco rectorum corporum, sicut et motus, & quies in his, & illis æquiuoce dicũtur, nec ab ratione, æquiuoca enim natura oĩa æquiuoce habet, Aristoteles enim licet talẽ locum nõ descripserit, talem locum dedit intelligere ex suis verbis, Auerrois autẽ errauit, cum dixit locum primi mobilis esse centrum vel mediũ totius: volẽs enim assignare proprium locum, assignauit cõem oĩbus orbibus, oẽs enim orbes medium mundi circuunt, ideo circa illud oẽs orbes sunt. in hac ætate pro defensione Auerrois dicerẽ, Auerroem per primũ mobile intellexisse totum aggregatum ex orbibus cœlestibus: ex quibus Auerroes asserit vnum animal fieri, & quidẽ maiori vnitate q̃ sit animal mortale, cum illius membra vita ęterna connectantur, mẽbra vero mortalis animalis vita mortali. Et per centrum cœli totam sphęram actiuorum ex elementis constãtem, est enim duplex centrum alterũ cœli, s. animalis cœlestis: & hoc est tota sphæra actiuorũ, & passiuorũ, circa quam cœlum totum voluitur, alterum terrę quod est medium mundi, cẽtrum mundi dat fixionem atq; quietem centro cœli, aliter centrum cœli nõ esset locus cœli. Intantum enim locus est cœli, inquantum est fixum, est autẽ fixum, quatenus fixe circuit centrum mundi, ideo dicitur locus quo cœli, & elementorum, cõuexum vero sphęræ locus. Tunc voluit hoc animal esse in loco per centrum, intelligens per centrum totũ mundum inferiorẽ ex elementis cõstitutum. vt dictum est, & per se & per accidens, per se quidem in loco cõtento, per accñs vero in loco cõtinente, nam animal illud est in centro, vt in loco per se, quod centrum quia est in loco continente, animal illud erit per accidens in loco continente. Ex quo sequitur primũ cœlum esse in loco per accidens, sicut membrum cœlestis animalis: nam est in loco illo, in quo est suum totum, & si dicas hoc est cõtra Auerroem, nam Auer. quęrit quõ vltimum cœlum est in loco, & nõ quærit, quo modo est in loco per suum totũ, si enim vellet ipsum esse in loco rõne totius animalis, cuius est pars, quæsiuisset de toto aĩali: dico q; Auerroes quærit de primo cœlo quo modo est in loco, sed dicẽs ipsum esse in lo-

Defensio Auer.

E co per centrum, dat intelligere vnum. s. primum cœlum esse partẽ cœlestis animalis, & supponens aĩal cœleste esse in loco per centrum cum dicit, primũ cœlum esse in loco per cẽtrum, dat intelligere ipsum esse in loco inquãtum est pars aĩalis cœlestis, quod est in centro, centrum enim est locus proprius aĩalis cœlestis, & proprius oĩum partium, nõ enim partes proprium locũ habent alium, à loco totius. Ex his sequitur totũ cœleste animal esse per se in loco, & per accidẽs, per accidens quidem in loco cõtinente, quia rõne centri, quod est per se in loco cõtinente, per se vero in loco cõtento, primũ cœlum vero est per accidens in vtroq; loco, quia in vtroq; est inquantum est membrum cœlestis animalis. Sequitur etiã centrum esse locum proprium primi cœli, & omnium cœlorum, quia partes non habent ꝓpria loca, alia à loco totius. Hęc sunt quæ pro defensione Auer. dici possunt. licet nõ careant qõne. Quę vero Arist. dicit, de loco Solis supra Lunam, sumit locũ propositione, quæ est ordo partium in toto.

F Quocirca & in cœlo cuncta sunt, cœlũ enim vniuersum forsitan est. Est autẽ locus nõ ipsum cœlum, sed cœli aliquid, vltimus videlicet finis quiescens, & quo mortale corpus tãgit, quapropter, & terra in aqua, hæc in aere, aer in æthere, æther in cœlo, cœlum autem non in alio est collocatum vlterius. DILVCI.

Et propter hoc omnia in cœlo sunt, cœlum enim totum fortassis est. Est autem locus non cœlum, sed cœli aliquid vltimum, & tangẽs mobile corpus, terminus quiescẽs. Et propter hoc terra quidem in aqua est, hæc autem in aere. hic vero in æthere, æther autem in cœlo: cœlum autem non amplius in alio est. ANT.

G Concludit cœlum vltimum & vniuersum non esse oẽ in loco p hoc q; extra ipsum sit corpus vlterius. nunc vero præsupposito q; nihil est extra cœlũ, ex hoc quod modo dixerat, infert secũdo q; omnia in cœlo sunt, cuius causam reperit, quam dixerat, & inquit cœlum enim vniuersum forsitan est, hoc est vltra quod nihil est, & ita quasi arguit, cœlum est quoddã totum, vltra quod nihil est: vt fuit acceptum, & suppositũ vt posterius declarandum in libro Cœli. igitur omnia continet. hæc consequentia pro tanto valet: quia omne corpus in rerum natura constitutum aut continet, aut continetur: cum igitur cœlum non contineatur, quia est totum quoddã, vltra quod nihil sit: igitur cõtinebit omnia, adiecit fortasse, quia hæc res non demonstratiue est hic dicta, cum non sit demonstratum extra cœlum nihil esse, sed obiter occurrebat, & tanq̃ ex dictis est deducta. Dixit cœlum cõtinere omnia, & ita dicit ipsum esse locum, & locũ omnium. ideo primo declarat quomodo locus. & inquit, est autem locus non ipsum H cœlum: sed cœli aliquid vltimus videlicet finis quiescẽs, & quo mortale corpus tangit, & verbum illud. mortale cineton, latine est mobile. sed hic pro mortali sumpsit. quiescit autem ille finis non simpliciter. sed à motu quo mortale corpus mouetur, & quia dixit cœlum esse locũ omnium declarat quorum omnium sit locus, & inquit, quapropter & terra in aqua, hæc in aere, aer in æthere siue igne, æther in cœlo: cœlum aũt non est in alio collocatum vlterius, qua ratione patet quæ sint illa oĩa, quorum cœlum locus est, qm̃ sunt mortalia. Secundo patet. (vt recte Auempace dixit) nullum cœlum esse in alio, nisi per accidẽs: sed potius circa aliud, vt fuit disputatum. Auer. vero syllogizat ex dictis sic, Totum est cœlum, oĩa sunt in toto. igitur oĩa sunt in cœlo, de rõne vult vt det conclusionem, quę est q; oĩa sint in cœlo, & maioris conuersionem, videlicet cœlum est totum. hæc est maioris cõuersio, nã maior erat, totum est cœlum, totum enim ęsse cœlum,

An terra sit in superficie aquę sicut in suo loco naturali. & sit ignis in concauo orbis Lunæ. Vide Iand. q. 7. et 8. & Alber. de Saxo q. 7. & 6. hui9 & Burl.

lum, patebit in lib. Cœli: vbi declarabitur extra cœlum nihil esse, & ita habebitur q totum sit cœlum.

RECOGNITIONES.

ET loquitur de cœlo sumpto pro aïali cœlesti, quod cõstat ex omnibus orbibus maiori virture conoexis, q̃ virtus ea sit, qua membra mortalis animalis connectuntur. In hoc enim omnia mortalia sunt, vt cœlum hoc pacto sumptum sit totũ hoc est mortalia omnia continens, vt nunc supponit, eum mortale nullum vltra cœlum sit, & videtur mihi nunc, quicquid in cõmentarijs dictum sit, per totum Arist. iotelligere omnia continens mortalia, vnde Aristoteles quasi argumentatur cœlum est totum, hoc est omnia mortalia cootinens, ergo in cœlo saltem, vt in loco cõmuni omnia mortalia sunt. Quod vero cœlum totum sit, hoc est sit omnia mortalia continens, Aristoteles supponit, & hac rõne dixit fortassis, quia primo de cœlo probauit extra cœlum nullum esse mortale: sed siquid est, illud esse immortale affirmauit, & quia cõclusit omnia mortalia esse io cœlo, vt in loco, ideo declarat primo secũdum quid cœlum sit omnium mortalium locus, secundo q sit locus omnium mortalium, & quæ dicit, ex cõmentarijs clara sunt, cum vero dicit cœlum aũt nõ amplius in alio est, dat intelligere nullum orbem esse per se in alio loco continente, nam cum totum oon est in aliquo loco contineote, oulla illius pars esse potest in loco contineote. Qua ratione possumus dicere pro Auer. positione, quæ in hac ætate occurrit, nec orbem primum esse in alio loco, q̃ sic totum aggregatum: quare cum totũ aggregatum sit in centro, hoc est in mũdo inferiori, vt in loco cõtento, etiam primus orbis erit in illo, est enim idẽ locus totius proprius, & cuiuslibet partis.

DILVCI. Perspicuum autẽ ex ijs dubitationes omnes dilui, si hoc modo locus dicatur. Nam neq; vna cum corpore augeri locum ipsum necesse erit, neq; puncti locũ esse, neq; duo corpora in eodẽ loco: neq; interuallum corporeũ. corpus enim quoduis intra locum est, non autẽ corpus spatium. est etiam locus alicubi, non vt in loco, sed vt finis in eo quod est finitum. non enim est in loco omne quod est: sed mobile corpus.

ANT. Manifestum autem ex his qm̃ dubitationes omnes soluuntur, sic dicto loco. Neq; enim simul augmentari necesse est locum. neq; puncti esse locum, neq; duo corpora esse in eodẽ loco, neq; spatium aliquod esse corporeum, corpus enim in medio loci contingens est, sed non spatium corporis. & est etiã locus alicubi: non sicut in loco autem. Sed sicut finis in finito. nõ enim omne ens est in loco, sed mobile corpus.

D Promiserat dare loci definitionẽ talem: vt oẽs quæstiones diluerẽtur, quibus merito addubitatũ veteribus est, nunc promissum præstat, & hoc proponit & inquit, pspicuum autẽ ex ijs dubitationes omnes dilui: si modo hoc quod dixit locus dicatur, erat autẽ vna dubitatio q cum locus nõ deesset corpori, neq; corpus loco, videbatur sequi, q locus aucto corpore augeretur. Cui respondet. nã neq; vna cum corpore augeri locũ ipsum necesse est, nisi per accidens, quia non est corpus, sed accidens corporis cõtinentis vt dicebatur. Secunda dubitatio erat, si locus corporis sit alius à corpore, locus puncti esset alius à puncto, & ita puncti esset locus punctualis. Respondet neq; est necesse puncti esse locũ, hoc enim esset, qñ locus esset corpus & spatiũ: quia tunc cuilibet signo locati suus correspondèret locus: & ita puncto locus etiam, modo apud Arist. nõ corpus locus est, sed vltima corporis supficies. Tertia dubitatio erat, q si locus esset, tũc duo corpora in eodẽ, quia non potest esse nisi interuallum. Respõdet, q

A neq; necesse est duo corpora esse in eodem loco, quia nõ est necesse ipsum esse corporis interuallum. nam corpus quoduis locatum siue ignis siue aer, siue quoduis intra locum est: ooo autẽ tale locatum corpus est intra corporis spatium per penetrationẽ, aut ipsum corporis spatium. Quarta erat, si locus est: erit alicubi: & si alicubi, igitur locus in loco. Respondet est etiã locus alicubi non vt in loco, sed vt finis in eo quod est finitum, & vt accidens in subiecto, non enim est in loco omne quod est, sed mobile corpus solum. Prætermisit autẽ duas alias dubitationes an esset locus elementum, & ad quod genus causæ reduceretur: quia satis in processu persoluit.

DILVCI. Et fertur igĩ in suiipsius locum vnũquodq; nõ sine rõne, quod enim post aliquod deinceps est, ac illud non violentia tangit, id cõgenerum est illi, & si cognata sunt: passione carẽt. Si vero se tangant, vicissim passiua sunt, atq; actiua.

B

ANT. Et fertur igĩ in suiipsius locum vnũquodq; rationabiliter. Quod enim consequenter est, & tangitur nõ vi, congenerum est, & cum cognata sint, impassibilia sunt. Quæ vero tanguntur, passiua, & actiua sunt adinuicem.

Ex ijs soluit problemata, primũ, propter quid corpus vnũquodq; mouetur suum in locum, cum locus nihil sit aliud, q̃ vltima supficies corporis locãtis: in qua nulla virtus attractiua vel affectiua est corporis moti. Respondet hoc esse, ppter corpus contioens in quo ipsa supficies est: cui corpus motum habet aliquod cõe atq; affine. & hoc inquit, Et fertur igĩ in suiipsius locum vnũquodq; optima rõne, quam explicat dicens, quod enim post aliquod deinceps est, vt aer post ignem, ac illud non violentia & actione, & reactione tangit: id congenerum est illi: vt aer post ignem congenerus est illi in calore. Explicat tñ qñ

C agunt & patiunt, & qñ non, & inquit, & si cognata sunt vt aer & ignis, passione carent propter similitudinẽ, si vero non cognata sint: sed dissimilia existẽtia se tangaot vt lut terra, & aer, aut aqua, & ignis, vicissim passiua sunt, atq; actiua. Est igĩ solutio problematis q corpus naturale mouetur in locũ, rõne subiecti in quo est locus, hoc est ratione corporis cõtinentis: propter similitudinẽ, & cognationem naturalem, quam cum illo habet.

DILVCI. Manet insuper suapte natura totũ proprio in loco vnũquodq; non sine rõne. Etenim hoc pars in toto loco est: vt diuisibilis pars ad totũ: veluti cũ aquæ, aut aeris partem mouerit aliqs. Præterea etiã aer, & aqua inter se ita se habẽt, vt alterum quidẽ materia sit, alterum vero forma: aqua quidẽ materia aeris est. aer vero vt actus quidẽ illius. aqua nãq; potestate aer est. At aer

D alio modo potẽtia aqua. Sed de his posterius: verũ opportunitate tpis: necesse est dicere, obscure tñ nunc dictũ est: tunc disquisitius enarrabit. Si igitur idẽ materia est & actus: ambo nãq; est aqua, sed alterũ potestate, alterum actu: ipsa sane ad aerem veluti pars quodãmodo ad totũ se habet: quocirca horum etiã tactio erit, Copulatio vero cum ambo vnũ fient. Et de loco quidem & q sit, & quid nam sit: dictum est.

ANT. Et manet igitur natura totũ in proprio loco vnũquodq; non sine rõne. Etenim hoc pars in toto loco est, sicut diuisibilis pars est ad totũ, vt cum aquæ aliquis partem, aut aeris. sicut aũt &

aer se habet ad aquam, vt materia enim, hic aũt
Tex.40. species. aqua quidẽ materia aeris: Aer vt actus
illius. Aqua enim potẽtia est aer: aer autem po-
tentia aqua est alio modo. determinandum aũt
est posterius, de his: sed propter tempus neces-
se est dicere quidẽ, incerte aũt nunc dictum sic:
tunc erit certius. si igitur idem est materia, &
actus. aqua enim vtrunq;: sed hoc quidẽ poten-
tia, illud vero actu habet se vtiq; sicut pars quo-
dãmodo ad totũ. vnde & his tactus inest: Copu-
latio autem, cum vtraq; vnum fiant. Et de loco
quidẽ & quoniam est, & quid est, dictum.

Secundum problema propter quid corpus naturaliter
in eius proprio moratur loco, cum locus sit vltima conti-
nentis superficies, cui superficiei nulla annexa sit virtus
detentiua. Respondet locatũ suapte natura proprio mo-
rari in loco, quia est velut pars illius, modo pars suapte
natura manet in toto, est tñ pars, non quidem continua,
sed diuisibilis, inquit, manet insuper suapte natura to-
tum proprio in loco vnumquodq; non sine rõne, etenim
hoc in toto loco pars est vt diuisibilis pars ad totum, dico
diuisibilis pars veluti cum aquæ, aut aeris partem à toto
suo quis mouerit siue diuiserit, & ipsa remaneat iuxta to
tum. Quòd vero locatũ se habeat ad locũ siue ad corpus
cõtinens vt pars, ex dictis patet, qa est illo minus, & con-
generum siue similare quodãmodo. Rursus qui locatum
ad cõtinens vt pars se habet bona rõne persuadet, quia lo
catum est vti materia, corpus cõtinens vti forma, modo
materia pars est formæ, atq; illi cognata. & hoc inquit,
Præterea ẽt aer & aqua inter se ita se habent, vt alterum
quidẽ materia sit, alterũ vero forma, aqua quidẽ materia
aeris est, aer vero actus quidẽ illius, cuius rei cãm affert,
& inquit, aqua nãq; potestate aer est, at aer si sit potesta-
te aqua, erit alio modo, quæ res cum sit obiter hic dicta,
& sit qõne digna & non sine dubitatione, se excusans in-
quit, sed de his posterius, vt in libro de Generatione, sed
pro opportunitate tpis necesse fuit dicere, obscure tamẽ
nunc dictum est, tunc disquisitius enarrabitur. hęc dixit,
qñ in secundo lib. de Generatione, vt scripsimus ibi non
parua est quæstio vtrum vnum elementũ sit alterius for-
ma, alterum vero eiusdẽ materia. Et quia res hæc est du-
bia, sumit rationem quocunq; modo dicatur, & inquit. si
igitur idem materia est & actus (ambo nãq; est aqua: sed
alterum potestate, alterum actu) ipsa sane ad aerem velu
ti pars ad totum sane quodam modo se habet, quocirca
horum tactio erit, & actio & passio, cum sunt dissimilia
& quasi cõtraria, copulatio vero cum ambo vnum fient,
& ita siue aqua sit aeris materia, siue sit & materia vno
modo & forma alio modo, oĩno erit illius pars, non qui-
dem tunc cum ad aerem fertur: quia adhuc detinet con-
trarietatem, sed postq̃ consimile factum erit, & cum sit
illius quasi pars, erit etiam suapte natura in eo manens,
& ita de secundo problemate, & de loco satis.

Quæ Auer-roes cõ.48. Auerro. cõmen. 48. reddit causam primi problematis
videlicet propter quid corpora naturalia mouẽtur ad lo-
cà propria, & ait illud esse, quia vltimum corporis conti
nentis cõuenit cum vltimo rei motæ, quod intelligo sal-
tem in altera qualitate: quæ res tollitur à vacuo, cũ in illo
nulla prorsus natura sit: neq; videlicet similis neq; diuer-
Dubitatio Auer. sa. Et si dicas, igitur aqua mouebitur sursum, dato q; aer
Solutio. sit in loco ignis. Respõdetur q; aqua mouetur ad aerem
tãdiu, q̃diu est ille in proprio loco naturali, vbi vero aer
ponat non in loco naturali, sed in loco, verbi causa, ignis:
tunc aqua nõ naturaliter amplius, sed violenter mouere
tur ad illum, nã non tantum ad illum fertur propter simi
litudinem elementariam, sed cœlestem constitutionem.
Addit autem Auer. q; res q̃primum sunt continuę, tam
primum cessant agere & pati, at cum sunt tangentes &

E discontinuę agere possunt & pati, quod iuniores intelli-
gunt de cõtinuitate naturę, & nõ quãtitatiua, vt de aqua
calida exẽplificat, quę vna et cõtinua agere põt in seipsa:
siue vna pars in alia. Sed hęc res eget speculatione nõ par
ua, de qua in lib. de Generatione dixi, & in. 8. huius.
Vlterius Auer. cõmen. 49. explanat q̃uo aqua ipsa & Quæ Auer. cõ.18.
vniuersaliter elementum cõtentum sit vt materia, & cõ
tinens vt forma, primo, quia aqua est creata primaria in-
tentione, vt ex ea fiat aer, aer vero nõ prima intentione,
vt ex illo fiat aqua: sed solum est in potentia ad illã, huius
rei causam affert, quia imperfectum prima intẽtione est
propter perfectius: at ipsum perfectius esse non põt pro-
pter imperfectum, Iuniores & nõ male intelligunt quòd
aqua est facta vt materia alterationis aeris, non materia
subiectionis, & hoc quia imperfectior illo est veluti natu
ra embrionem imperfectum egit propter aĩal perfectius
vt sit illius materia alterationis. Secundo alterũ est quasi
priuatio vt aqua, alterum vt ipse habitus, modo priuatio
F ad materiæ spẽm reducitur, est aũt imperfectius in priua
tione respectu perfecti. Tertio alterum est quasi genera-
tio vt aer, nã ire ad aerem est generare, alterũ corruptio,
nam ire ad aquam est corrumpi, modo generatio ad for-
mam, corruptio ad materiã reducuntur. Sed est vna du Dubitatio.
bitatio, quia Aristo. dixit aquã esse materiam, aerem for
mã, modo ex hoc nõ videtur sequi q; aqua sit pars aeris,
cum materia nõ sit formæ pars. huic Auer. solutionẽ in-
nuit, quia cum aqua sit composita ex materia & forma,
vtrũq; dicitur aqua, materia quidẽ aqua dicitur potestate,
quatenus ex ea, & in ea aqua fit, forma vero actu aqua, q̃
ratio docet materiã esse partẽ in potentia ipsius aquę, for
mam aũt totum in actu, sed cum pars potẽtia sit vti pars
totius, videtur illius totius pars esse etiam materia ipsa.
Tunc ad ꝓpositum cum cõtinens sit vt forma: & conten
tum vt materia, & materia sit pars potentia, forma totũ,
sit ire ipsum contentũ ex ea parte qua est in potẽtia est vti
pars cõtinentis, & hic aperte ait Auer. formam partis &
G formã totius esse idem oĩno, vt humanitas & forma hoĩs
sunt, sed de hoc in libro Destructio destructionum sit di-
ctum satis. Sed circa finẽ capituli de loco quęrunt de lo- Quæstiones de loco.
catione elementorum, vbi non parua est ambiguitas. 1 Prima.
Auer. enim in hoc Quarto cõmen. 48. videtur velle
absolute q; concauũ continentis elemẽti sit locus cõten-
ti, inquit enim, & sic in quolibet vltimo cõcauo elemen-
torum. s. q; aqua mouetur ẽt ad vltimũ aeris, qñ aqua fue
rit in suo loco proprio mundi aut in aliquo loco violẽter:
in quibus verbis patet locum aquæ esse concauum aeris,
quia ad illud mouet aqua si distet, siue ipsa sit in loco na-
turali, siue sit in loco violento, q; esse nõ potest, nisi illud
concauum sit locus aquæ. Præterea Primo Cœli soluens
qõnem Ioan. grammatici. cõmento. 8. in fine, ait, corpo
rum differẽtiam specie & natura esse loca specie diuersa,
propterea cõcludit q; locus ignis est concauum Lunæ, lo
cus aeris est cõcauum ignis, & dat signum, quia aer posi
tus in cõcauo Lunæ descenderet ad ignem, & positus in
H centro similiter. idem dicit de aqua, & alijs elementis.
Amplius eodẽ Primo, de Cœlo cõ. 17. idem sentire vi-
detur dicẽs, hęc descriptio vñs videtur graui & leui sim-
pliciter. s. igni, & terræ, & graui, & leui in respectu, scili-
cet aeri, & aquæ, aqua enim grauis est in respectu aeris,
& leuis in respectu terræ, & ideo si esset in centro mun-
di. s. in loco terræ, naturali, moueretur ad concauitatem
aeris. Similiter aer est grauis in respectu ignis, & leuis in
respectu aquę, & ita apud ipsum absolute videtur vnum
elementum esse locus alterius, idem colligi põt Secundo
Cœli cõ. 31. & 79. Ex alia parte contrarium videtur senti
re hic cõ. 42. vbi inquit, & dixit medium qm̃ graue non
quærit hunc finem, nisi ſm quod est medium totius, non
ſm q; est finis aquæ, & si non, tunc terra moueretur ad
aquam vbi esset finis eius, sicut ferrum mouetur ad ma-
gnetem, vbicunq; fuerit, & hoc non sentitur de aqua: in
quibus verbis apparet concauũ vnius elementi non esse
absolute

Responsio iuniorum.

absolute locum alterius. Sunt præterea verba Arist. in libris Meteororum vbi plane locat elemēta vnum per alterum vt fecit in isto Quarto idē in libro de Generatione. idem in libro de Cœlo. vnde non parua fuit quæstio posterioribus. Iuniores soluentes q̃ōnem hanc. sic possunt hæc contraria consulere, qui loquendo de loco quo elementa omnia locanť, est centrum vniuersi, declarant: quia tunc sunt perfecte ipse locata, cum cētrum vniuersi est centrum cuiusq; eorum, loquēdo de loco qui locat, sic vnum elementum est locus alterius, non absolute, sed vt in tali, aut tali vniuersi positura, aut situ constituiť, aeris enim vltimum nō est locus aquę, nisi vt in respectu mundi talem in ipso positurā tenet. Addunt tñ ꝙ aliter est in leuibus, aliter in grauibus, in leuibus enim & grauibus locus quo locantur est centrum & concauū cœli: sed hæc est differentia ꝙ concauum cœli est magis locus, quo leuium, leuia enim magis positura & situ habitis ad cœlū collocantur, q̃ ad centrum, grauia contra magis ad centrum.

Quid de positiōe prima propria pō. An oē ens sit in loco. Vide Albe. de saxo. q. prim°. & 12. q. 1. huius.

Hæc positio licet possit reprehendi & defendi, nunc transeat, videtur tñ mihi ꝙ non sit ponēda multitudo absq; necessitate, tot enim loca multiplicare nō est peripateticum, nec in isto. 4. vbi diligentissime Aristo. loci definitionē amplexus est, alium locū innuit, q̃ continentis vltimū. Auer. autē auctoritate Auēpa. Hispani dixit differrę recta corpora, & sphærica, nā recta magis locanť per extrinseca, sphęrica magis p intrinseca. Propter hoc debes primo scire ꝙ locus non datur oī corpori, vt recte dixit Arist. sed oī corpori mobili, dicit enim, nō est in loco omne quod est, sed mobile corpus. Ex hoc sequiť ꝙ de rōne loci est cōtinere & terminare, cōtinere quidē, quia cōtentum est corpus, terminare vero, quia in ipso mobile desinit moueri.

Determinatio. Prima pars.

Secundo debes scire ꝙ elementū pōt dupl̄r considerari vt corpus mobile, & vt corpus mobile sua propria specie motus, & quiescibile sua ꝓpria quietis specie. Tunc dicendum de mente Arist. & Auerro. atq; Themistij, quod loquēdo de elementis vt sunt corpora mobilia atq; quiescibilia absolute, sic vnum elementū continet aliud nulla alia rōne, nisi propter suam cōcauam atq; internā superficiem, quę est formaliter locus. vt enim album albedine est formaliter album, ita cōtinens loco formaliter locabit, & per cōsequens non nisi sua ipsius interna superficie, & ita nec ratione centri, nec ratione cōcaui cœli, nec alia vlla rōne prorsus.

Scda pars.

Si vero loquamur de elementis vt sunt corpora mobilia & quiescibilia ꝓprio motu atq; quiete, verbi causa, ignis vt mobile sursum simpliciter, et ibidē quiescibile, aer etiā vt mobile sursum in respectu, & ibidē quiescibile, aqua vt mobile deorsum in respectu, & ibidē quiescibile, terra vt mobile deorsum simpl̄r, & ibidem quiescibile, sic vnum elemētum collocabit alterum non absolute, sed ea rōne qua illud moueť & quiescit iuxta propriā naturam. verbi causa, ignis locabit aerem, quo aer erit in igne sursum in respectu quiescens, aut motū ad sursum in respectu, aer locabit aquam similiter, & aqua simili pacto terrā. Et quia ignis non est sursum simpl̄r, aut quiescens, aut motus nisi quotiens extrema sui sup̄ficies tangit cœlum, ideo in cœlo simpl̄r locatur, quia vero aer nō est sursum in respectu, nisi tanta intercapedine distet à cœlo, ideo locatur in igne tanta intercapedine cōstituto ad cœlum. Rursus, quia aqua non est deorsum in respectu, aut mota aut quiescēs nisi tāto interuallo sit cōstituta ad centrum, ideo locať in aere simili interuallo constituto, terra pręterea nō est deorsum simpl̄r nisi mediū grauitatis eius teneat mediū vniuersi simpl̄r. igitur aqua non erit illius locus, nisi hac rōne qua terra in ea locata medium mundi teneat.

Replic.

Sed dices contra, quia ablata terra vniuersa à centro, aqua descenderet, igiť centrum nō est ratio terræ, sed etiam aquæ. Similiter ablato igne à concauo aer sil̄r faceret. igitur vnum elementū non est locus alterius hac rōne.

Responsio.

Innuit Auer. s. responsionem Secundo Cœli, cō. 31. & Primo Cœli cō. 17. illud nō esse per naturā elementi, aqua enim descendit ablata terra ne detur vacuum, & quia hęc est elementorū, vt natura grauius semper subsit leuiori: modo minus contra naturam est, vt aqua descendat, q̃ aer, & ita tanq̃ conueniens naturæ vniuersali & tanq̃ minus cōtra naturam propriam aqua descēderet, & aer ascenderet, non aūt vt simpl̄r suæ naturæ cōueniens.

Contra iuniores.

Ex ijs sequitur cōtra iuniores, ꝙ centrum nō est locus, quo grauium, nec cōcauum cœli locus quo leuium. patet, quia non elemētorum vt corpora mobilia sunt, nec elemētorum vt corpora mobilia vel quiescibilia tali motus, aut quietis specie, quia illius constitutionis locus quo est respectus quo cōtinens grauia habet ad centrum, & quo continens leuia habet ad concauum, non igitur est centrum, aut concauum, & per hoc tolluntur omnes cōtradictiones in dictis Arist. & Auer. & patet responsio ad rōnes factas in principio.

Secunda. q.

Secundo quæritur, vtrum vltra corpus continens & respectum illum, oportet ponere virtutē aliquam qua locus cōseruet locatum, & quid sit illa, videtur enim ex dictis Auer. hic cōmen. 48. ꝙ debeat poni, & illam vocat vnigeneitatē, grece vero dicitur syggenon, latine cognatio, siue affinitas. Amplius nisi esset hæc cognatio elementa in suis locis, essent in cōtinua actione & passione.

Prima pō.

Ad hanc quęstionem sunt tres modi dicendi, vnus est ꝙ ista vnigeneitas, siue cognatio est forma substantialis corporis continētis, verbi causa, forma ignis, hac enim forma ipse ignis cōseruat aerem, & pręseruat: conseruat quidem, q̃m similis illi, omne enim simile à simili conseruatur, & à contrario corrūpitur, præseruat vero, quia regulat qualitates ignis hac regula vt non corrumpant aerem. Hæc positio tollit argumentum factum, non enim aer in suo loco esset in actione & passione, nisi q̃ñ qualitates ignis nimis disproportionatę. Amplius regulam formę non subeunt, vt q̃ñ à syderibus nimis superexerescerent, verificat etiam authoritatem Auer. vt patet, & iuxta hanc positionē nihil oportet ponere præter respectum, & corpus locās.

Secunda pō

Alij & fere omnes fingunt cœlum agere in hunc mundū inferiorem lumine, motu, & influxu, tunc volunt vnum elementum non locare aliud absolute, quia elementum, sed quia tali influxu affectum, quem habet per hoc quòd ad cœlum & ad centrum hac ratione cōstituitur, & tunc hi soluunt argumentum de actione & passione locati in loco, & verificant verba Auer. nam licet ignis sit in parte aeri contrarius, affectus tamen cœlesti illa vi est persimilis, hi modi sunt disputati in libro de Generatione p me anno præterito, ideo nolo tantopere immorari.

Tertius modus Auer.

Auer. autem in Tertio Cœli, cō. 23. nihil aliud ponere videť præter elementū siue elementi qualitates & respectum. Ignis enim est locus aeris non rōne qualitatis contrarię videlicet siccitatis, sed rōne symbolę, videlicet caliditatis, & ita ignis in tali positura constitutus per qualitatem illam symbolam pōt esse sufficiens locus aeris. Verum in Secundo de Cœlo. cō. 94. videtur addere. Propterea debes scire ꝙ cœlum apud ipsum & Arist. nō agit in hunc mundum nisi motu, & lumine, vt in libris nostris astronomicis declarauimus, per motum enim & lumen calorē efficiunt, qui est velut vita oībus quę per naturam sunt, tunc oportet dicere ꝙ calor est duplex, cœlestis, vt ille qui vehiť ad nos & lumine & motu, & elementarius, vt ille qui consequitur speciem propriam elementi, hinc duplex frigiditas erit, cœlestis vt illa, quę proficiscitur à priuatione causarū calefacientium cœlestium, veluti quę est propter elongationem à cœli motu & lumine. Elementaria vero quæ speciem elementi consequitur. Tunc dico, de mēte Auer. ꝙ vltra qualitates elemēti, & respectum, quē tenet elemētum ad vniuersum, oportet ponere calorē cœlestem, & frigiditatē, qua ratione fit vt ignis cōuenientissime sit in concauo lunę, quia ille ꝓpinquitate motus & luminis feruet, aer in cōcauo ignis cōstituto in positura cōuenienti aeri cōstituitur, nam locus ille est calidus calore cōuenienti aerię naturæ, aqua in concauo aeris, quia ille locus priuatione caloris tā frigescit, quę fri

gidítas cōuenit positurę aquæ, terra in concauo aquę, qa illud concauū est frigidum frigiditate cōuenienti naturę & cōstitutioni terræ. Quare corpus locans locat per symbolū, tum cœleste, tum elemētarium, et per positurā, per hęc tollitur argumentū de actione & passione elemēti in suo loco, nā non est actio & passio, nisi cū regula quæ est cœlestis calor, aut frigiditas disproportionať. Verificať q̄ꝙ authoritas Auer. vt patet. de his ꝑquire in lib. de Generatione, q̄s anno p̄terito exposuimus. Et de loco satis.

RECOGNITIONES.

IN cōmentarijs quęsiuimus vtrum alterum elementū locet alterum, & quo modo, & ibi multa diximus: at hæc sunt quę ex verbis Arist. habemus, ꝙ alterum elemētum alterum locat, non quodlibet, sed ipsi congenerum, vnde duo requiruntur ad hoc, vt alterum elementum alterum locet, primo, vt sit illi locato affine, cōgenerumq̄, et quia hac conditione nō magis ignis aerem, q̄ aer ignem locat, ideo requiriť secundo, vt elemētum locans sit natura antecedens, & elementum locatum sit natura sequens F immediate, & hac de cā ignis locat aerem, aer vero non ignē, nam ignis est natura antecedens, cum sit natura nobilior, aer vero natura immediate consequens, & hac ratione alterum alterum locat, & nō econtra: hinc ignis nō locat terrā licet in altera qualitate sit illi affinis quia terrā non immediate ignis sequitur, sed mediantibus aere, & aqua, assignat aūt Arist. cām quietis alterius elementi in altero, ex eo quia locatum est pars locātis, solum differēs diuisione: nec ex Arist. alia habemus, ꝓpterea in cōmentarijs pulchre rem hāc disputauimus, verum s̄m Themi. debes scire elementa bifariā considerari posse, aut vt corpora recta, quæ mouent motu recto, & sic alterum alterum per concauū locat. Aut vt corpora sphærica aptaq̄ moueri motu sphærico, & sic alterum locat alterum per cōuexum, vt terra aquā, aqua aerem, aer ignē, ignis Lunam, Luna Mercuriū & sic vsq̄ ad vltimū. Sed circa rationem Arist. occurrit dubitatio nō leuis, quæ in cōmentarijs tacta est. Arist. enim in pręsenti textu probat aquā G esse partem aeris, & vniuersaliter elemētum contentum esse partē elementi continētis, quia contentū est vt materia, cōtinens, vt forma: modo materia est pars formæ, sed hoc quod accipit, falsum est, non enim videť materiā partem esse formę Auer. rñdet formā partis, vt aīa rationalis est, & formā totius, vt humanitatē idem esse, & quia materia est pars formæ totius, videtur ēt esse pars formæ partis. Sed hęc rñsio licet in cōmentarijs nō refutetur, tñ dubia est, quia materia non videtur pars formæ totius, si forma totius est idē quod forma partis, non enim corpus videť pars humanitatis, si humanitas est anima rōnalis, quia nec est pars illius integralis, nec essentialis, nec definitiua, nec potestatiua, nec subiectiua: quemadmodum nullo istorum modorū est pars rōnalis animæ. propterea videtur mihi Arist. per partē intellexisse partem perfectionalem, & per totū, totum perfectionale, veluti est aurum totū ad metalla, & metalla partes auri in perfectione. cuius rei signum est, quia probauit elementum continens esse perfectius & contentum imperfectius, & ideo H voluit esse partē illius quasi diuisam à toto, quod non potest intelligi nisi de parte perfectionali, modo quælibet pars ēt perfectionalis naturaliter quiescit in suo toto: maxime cum in illo sit sua perfectio ex quiete consequens. Sed dices licet in igne sit symbolum aeris, in igne etiā est dissimile. s. siccum: ergo aer non quiescit in igne, cum per alterā qualitatem sit imperfectio. In cōmentarijs solutū est, quia illud dissimile non obstat, quia refrenatur à forma corporis continentis, & ab alia qualitate, & à respectu, quem ignis habet ad cœlum, & ad calorem.

Tex. 50. περὶ κενοῦ De vacuo

Eodem autē modo censendum est vt etiā de vacuo agatur à Physico: perinde atq̄ de loco: si sit nec ne? & quonā sit modo, aut quidnam est. Creditur nāq̄ atq̄ non creditur similiter per ca E quę de ipso putantur. quippe cum ij qui vacuū esse dicunt: vt locum quendā & vas ipsum constituunt. locum quidem: cum corpus id videtur habere: cuius est capax. vacuū vero, quum eo vacat: si qua idem sit subiecto, & vacuum & plenum & locus. ratione autem non idem.

Hactenus de loco, & de vacuo quod græce est cenon: latine quoq̄ inane: ꝓponit dicere. Vbi te ignorare nolo me de parte hac breuibus esse expediturum: potius translationibus contentum, potissimū cum pars hæc ad physicas disciplinas nō multum fructus afferat, ea rōne ꝙ tota est reprehensoria. Quicquid sit, Aristoteles (vt solet) proponit intentionē in genere & in specie, & cām intentionis, & inquit, eodem aūt modo censendum est vt etiā de vacuo agať à physico, hęc de intentione in genere, perinde atq̄ de loco si sit nec ne? & quonā sit modo vtrum actu aut potestate, aut quidnā sit? hæc de intentione in specie, F causam deinceps affert, & inquit, creditur nāq̄ atq̄ non creditur esse, per similes rōnes, quæ de ipso putātur, pro, & contra. Hęc de causa in genere, & de causa in specie inquit, quippe cum hi qui vacuū esse dicunt, vt locū quendam atq̄ vas ipsum constituunt, locum quidē siue magis ad verbum plenum quidem cum corpus id videtur habere, cuius est capax, vacuum vero cum eo corpore vacat, quasi idem sit subiecto & vacuum & plenum & locus ratione autem non idem. Hæc de causa in specie.

Quæ Auer. cō. 50.

Auer. aūt cum plerunq̄ laboret frustra quo ad ea quę circa literam pōderat, est omnino sinendus: cum translationes eius sint penitus erroneæ vt ipsemet in Tertio de Cœlo inquit. Ego enim nō sum cum eis, qui cōtendunt Auerroem omne Arist. verbum recte interpretasse, qui enim græcos Arist. codices legeris, diiudicabis, quātum hi delirant, & vt breuibus satisfaciā & consulam vos nullam aut paucā fidem afferatis sibi circa verborum interpretationē, quia vero nonnulla græcorū fragmenta collegit, G necnon animo atq̄ furore genitus est peripateticus, in digressionibus vbi sua sponte loquiť, nō est sinendus, excitat enim & cōplet multa præclara in naturalibus & alijs scientijs. Hic igitur ob malas translationes cogitur dicere qōnem quid, esse priorem quæstione an res sit, & hoc loquēdo de quæstione quid nominis, instatur ad hoc propterea, quia in trāslationibus, quas habebat quid sit sit vacuum præponebatur. Sed bonus vir errat. Arist. enim qōnes siue quæsita quæ gręce sunt Zetumena vult esse æqualia numero scibilibus, ita vt omnis quæstio sit deinceps per demonstrationē, aut alium quēuis syllogismum cōclusio, at quid noīs nemo reponet inter scibilia, atq̄ conclusiones, cum institutione potius habeatur, magis aūt Arist. eam vocat præcognitionem, quam ob rem Iuniores qui super his fimbrias dilatant, laborāt frustra. Melius igitur suo (vt solet) furore textum corrigit.

Quid de Auer.

Expositio Auer.

Error Auer.

Tex. 51.

Consideratione̅ vero incipiamus opus est, et ab his q̄ sumunt ij qui vacuū esse asserunt, & ab H his etiā quæ dicunt ij qui negant ipsum esse, & tertio cōibus opinionibus de ipsis sumptis.

Hactenus de intentione, deq̄ causa intentionis, nunc quo ordine proficiscēdum sit, subiecit, & inquit, considerationē vero incipiamus opus est, & ab his quę sumunt ij qui vacuum esse asserunt, & ab his etiā quæ dicunt ij qui negant ipsum esse, & tertio communibus opinionibus hincinde de ipsis quæ dixerunt antiqui sumptis, proficiscemur circa quæsita nostra. Hæc de ordine.

Tex. 52.

Qui igitur non esse ostendere tentant: non id refellūt, quod homines vacuum nuncupare volūt, sed quod errantes asserunt. velut Anaxagoras, & qui hac refellūt via: nā aerem aliquid esse demōstrant vtres ipsos torquentes, aerem

quoq̄

quoq; quasi validum ostendentes: ipsumq; in clepsydris includentes: at homines vacuū spatium esse volunt: in quo nullum sensile corpus est, qui quidem oē eos corpus esse arbitrantes: id esse vacuum asserūt: in quo nullum prorsus est corpus: ita vt plenum aere etiā vacuum esse contendant. non igitur aerem esse quicquam eos ostendere oportet, sed spatiū nihil esse præter corpora, aut separabile, aut actu existens, quod quidem omne corpus seiungit, quasi nō sit continuum. quēadmodum Democritus & Leucippus pluresq; alij naturalium sentiunt. Aut si quid extra corpus totius vniuersi ponit. Hi igitur ad ꝓpositū non refellunt problema.

A

Prosequitur, & incipit examinare primo positionē eorum, qui refellunt vacuū, & simul eorum narrat positionem, & errorē eorum. Igitur positio est, ꝙ vacuum nihil sit, error vero, quia approbantes vacuū non esse, non reprobāt directe vacui positionem, sed indirecte. illi enim qui asserebant vacuum esse, argumēto probabant, quia aer est, & aer vacuum quid est, cum nō sit corpus sensile, at isti enituntur ostēdere vacuum esse signis & experientijs, & tunc credunt habere vacuum nō esse, cum ipse aer sit quid sensile vt per vtres & cętera instrumenta quibus aer percipitur arguebant. Quare hi non ad positionē, sed ad argumentū positionis arguunt. Propterea concludit. Non igitur aerem esse quicq; ostendere oportet, sed spatium nihil esse pręter corpora sensilia, nihil dico, aut separabile, aut actu existens, quod quidē omne corpus penetrando seiungit & diuidit quasi non sit continuū, vt Democritus & Leucippus & naturales sensere. Aut debebat confutare ipsum vacuum extra mundū, si quid extra corpus totius mūdi ponitur. Isti igitur ad propositū non soluunt problema. Hic est error, & hæc positio. Debes scire ꝙ positio horum est vacuū nihil esse, error vero consistit in tribus. primo errant, quia enitunt probare aerem esse aliquid, quo quidem cōcesso adhuc quæstio restat an sit vacuum vel ne. Secundo errant, quia contradicunt non positioni, sed argumento positionis, modo perfecta contradictio est ad positionem, & ad argumentum positionis. Tertio errant, quia speciatim non refellunt vacuum imbibitum corporibus per penetrationē, nec vacuum extrorsus à mundo, & sic hi omnino errant.

B

An vacuum esse sit poss. Vide cano. q.4.huiꝰ. et cursum pari. q.2 huius et Ioã. de mag. q.4.huiꝰ. et Albe de Saxo. q.8.hꝰ.

Declaratio literæ.

Quæ Auerroes cō.51.

Auer. vero probat ex litera duobus signis aerem esse, primo per vtres inflatos aere, qui resistunt cōprimenti, modo nisi aer aliquid esset, vtres nō resisterent. Secundo per exēplum de eo instrumēto quod clepsydra gręce est, quod Auer. cataplorā appellat, patet enim per eiusmodi instrm̄ aliquid esse aerem, nā nisi subintret in ipsum aer, aqua per fundum nunq; descendet. Vlterius dicit ꝙ vacuum & corpus mathematicū non differunt, qa vtrunq; est trina dimēsio abstracta à materia. Hæc ex cōmento.

C

Tex.51.

Qui vero ipsum esse magis asserunt: ipsum quidē vnum esse dicunt: argumento ꝙ motus in loco non erit videlicet latio & auctio. non. n. eiusmodi motus esse videtur nisi sit vacuū: plenum enim suscipere nō ꝑōt. Quod si suscipiet, fuerintq; duo corpa in eodē: poterunt & quotquot volueris corpora simul esse. cā enim differentiæ cur nō erit vt dictū est, reddi non potest, quod si hoc cōtinget: poterit etiam minimum suscipere maximum. multa enim modica sunt vnum satis: quo fit vt si multa æqualia in eodē esse possunt: ēt multa inæqualia in eodem sint.

D

A

Nunc narrat positionem eorum qui asserunt vacuum esse & argumentū eorum, & breuiter vacuum cōcedunt esse propter motum localē lationem et auctionem. Nam vel quod mouet in loco, mouetur in pleno, aut in vacuo, si in vacuo: habetur intētum, si in pleno: tunc duo corpora erunt in eodē, & si duo corpora erunt in eodē, ēt simili rōne tot quot vis, cum cā reddi non possit quare duo: & nō plura, & si plura: poterit minimum ut minimus locus suscipere maximū, multa enim modica sunt vnum satis, quare si pōt recipere mulra parua, potest recipere vnum maximum ex illis paruis cōfectum, & ita multa ęqualia & inæqualia esse poterūt in eodē, quæ cum sint absurda: oportet cōcedere quod mouetur in loco, nō in pleno, sed vacuo moueri. Hæc est positio & causa positionis. Debes scire ꝙ ideo causa differentiæ assignari non pōt, quia duo corpora hac rōne sunt in eodem loco, quia dimēsiones vnius penetrant dimensiones alterius, modo qua ratione dimensiones vnius possunt penetrare dimēsiones alterius: eadē ratione dimensiones infinitorum, & æqualium, & inæqualium, & sic perspicua est vis rationis.

Vis rōnis Aristo.

B

Tex.54.

Quibus quidem profecto ēt Melissus ostendit vniuersum esse immobile, nā si quid mouetur necessario vacuū esse inquit, at vacuum inter entia non est. vno igitur modo vacuū esse aliquid, sic ostendunt.

An vacuum esse sit necessariū. Vide Iand qō.10. huius.

Obiter quoq; quid per rōnes has syllogizauerit Melissus, addit, & inquit, quibus quidē profecto etiam Melissus ostēdit vniuersum esse immobile, nā si quid mouetur, necessario vacuum esse inquit vt deduximus: at vacuum inter entia nō est: hęc igitur de positione ponentiū vacuū dicta satis. Debes scire, ꝙ Melissus concedit consequentiam videlicet, si motus est, vacuum est, & nō ponit antecedens, vt ponat consequens, sed destruit consequens, & infert destructionem antecedentis, propterea hæc positio est obiter dicta, & non principaliter.

C

Tex.55.

Alio vero, quia nō nulla corpora comprimi atq; subire vidētur, quod videri liquet, cū dolia vna cum vtribus ipsis, vt inquiunt vinum suscipiunt, quasi corpus quod cōprimitur, ea vacua quæ insunt, pręingrediatur.

Secunda ratio accipitur à corporum cōdensatione, nā videmus dolia suscipere vinum sine vtre, & vinum cum vtre, maxime si vter sit pertenuis. Hoc aūt saluari nō potest, nisi condensato vino, condensatio autē fieri non potest, nisi partes plenæ vini subingrediātur partes vacuas eiusdē. igitur concessa condensatione, vacuum esse oportet. Vnde syllogismus esse potest, si quid condensatur, aut condensatur per hoc quòd partes plenę ingrediantur vacuas, aut quia plenę ingrediuntur plenas, aut quia vacuæ ingrediuntur vacuas, si quia vacuæ vacuas ingrediūtur, habetur vacuum: licet hoc non dicerent, nō quia plenæ ingrediuntur plenas, quia tunc vt prius penetratio esset, restat condensationē fieri, quia plenę intrant vacuas, & ita vacuum erit.

Syllus.

D

Præterea auctio quoq; per vacuum fieri cunctis appatet: nam alimentū quidem corpus est; at duo corpora esse simul non possunt.

Tertio idē persuadent argumēto sumpto ab auctione, quia auctio fieri nō potest nisi in eo quod augetur adsint meatus quidā, qui gręce pori dicunt, in quibus alimentū penetret: quare si auctio est, vacuum esse etiā oportet.

Quæ Auerroes cō.55.

Auerroes autem facit epilogum rationum, & vult ꝙ sint tres, qbus probatur vacuū esse corporibus insitum, prima quidē sumitur ex parte lationis, secunda ex parte cōdensationis & rarefactinnis, tertia ex parte auctionis, hæ vero tres reducunt ad hoc impossibile quòd nisi vacuum sit, plura corpora per penetrationē erunt in eodē,

Ratio uero illa quę ab vtribus sumebatur erat quidē particularis, sed reducebatur ad illam, quę ex parte condensationis procedebat. Hæc ex Auerroe. E

Tex. 56. Astipulantur etiā huic per id quod de cinere fertur: qui tantundem aquæ excipit, quantum vas ipsum vacuum excepisset.

Nunc probat idem signo quodam famoso apud veteres, erat enim concessum vas plenum cinere tantū aquæ excipere, quātum excepisset sine cinere, quæ apparentia saluari non potest, nisi posito vacuo in cineribus, in quo aquæ multitudo esset reposita.

Quæ Auer. cō. 56. Rñsio ad apparentiam. Auer. vero hanc obseruationē non concedit oīno, sed asserit se non esse expertum, sed quicquid sit, enititur saluare apparentiam concedendo cinerē esse porosum, atq; intra se meatus habere, qui qdem nō vacui sunt, sed aere pleni, at cum aqua in cinerē proijcitur, aer ille corrumpitur, et in eius locū aqua intrat: cum cuius corruptione ēt aquæ nōnullæ partes à cineris caliditate corrumpuntur, quod quidē uerum est, nā si deinceps cinis ipse exprimeretur, nō tantum aquæ colligeretur, quātum in eo proiectum erat, cineris ēt partes pertenues à frigiditate aquæ corrumpuntur, quod eo signo habetur, quia si cinis ille humefactus exiccaret, non reperitur tantus, quātus erat ante eius humefactionem. Saluatur igitur hæc apparētia propter tres corruptiones, aeris videlicet inclusi in cinere, partium aquæ ingredientis, & partium cineris subtilium. Ex cōmento hæc colligi possunt. F

Pythagorei quoq; vacuum esse affirmāt, ipsumq; inspirari à mundo de illo infinito habitu extero, quasi ipse respiret, esseq; vacuū id quod naturas ipsas distinguit: ac si vacuum sit earum rerum separatio atq; distinctio, quæ serie habētur. atque hoc esse primum in numeris, quippe cum vacuū ipsum rerum naturā distinguat. Ea igitur quibus alij esse, alij non esse vacuum arbitrantur, talia & tot fere sunt. G

Nunc vero quę Pythagorei de vacuo senserit, narrat, & argumētum positionis. Pythagorei itaq; vacuum asserunt, & ipsum asserendo sic describitur. Vacuum est rerum quæ serie atq; in ordine habentur separatio & distinctio, primoq; in numeris rerum receptū, deinde per numeros in rebus quæ numeris cōstant, disseminatum. mouentur aūt hoc argumento, quia vacuū ipsum rerum naturas distinguit. Modus aūt & color, quo vacuū uectum est ad nos apud Pythagoreos hic est, q mundus sit animal magnum, extra quod est spiritus atq; halitus infinitus, quē vacuum faciunt, & qm̄ animal respirat, mūdum de habitu illo infinito intra se inspirasse ferunt, quem halitum vacuum appellant. Hæc Pythagorei.

Quæ Auerroes cō. 57. Auer. vero vult Aristotelē recitasse positionem Pythagoreorum vt ponat vltimam rationem, quæ sic componitur, si vacuum non est, rerum distinctio non erit: at rerum distinctio est, vacuum igitur est. Aut sic. Si rerum distinctio est, vacuum est: at rerum distinctio est: igitur vacuum est. H

Confutatio. Sed hæc expositio non facit ad verba Aristotelis. Aristoteles enim positionem narrat Pythagoreorum, & propter positionem narrat illorum rationē, & colorem, vt patet leuiter verba intelligenti.

Qualis pō Pythagorę. Sed quoniam Pythagoras plerunq; allegorice loquitur, vt Hermippus auctor est, quæ ipse voluit dicere interpretemur more Simplicij peripatetici, qui veterum fuit summus interpres. Pythagoras igitur vacuū illud exterum, quod pneuma, hoc est spiritum siue halitum vocat infinitum, in Deum ipsum è materia omni separatum retulit: hunc enim extra mundum esse concedit quatenus est, & non fm mundi ipsius conditionē: si quidem huius mundi conditio sit continua semper variatio, at spiritus ille primus omnis est variationis expers. Hunc præterea, vt in Tertio huius diximus, infinitū uocat, q quia nulla alligatus est materię portione. Vacuum vero imbibitum corporibus formas rerum vocat, quibus res ipsę differunt, & distinguuntur, atq; in ordine collocātur, hās quoq; mundū è Deo inspirasse allegorizat: quatenus & esse & mundi aīa, siue rerum formæ, atq; animaliū vitæ cunctæ à Deo sunt, e quę ipso pendent: & in moles rerum vt in vascula insufflantur ab eo, dicitur igitur Deus vacuū, quatenus omni vacat corpore & mole, nec imbibitur in aliquo vt illius propria forma. Dicuntur vero rerum siue aīę siue formæ vacua imbibita, quatenus ipsę suapte natura sine corpore sunt, at quia sunt in corpore imbibitę videntur, quibus oībus facile est verificare oīa quæ Aristo. narrat de Pythagoreis. Qua rōne euenit vt Aristo. non contra sensu, sed contra verba male sonantia insurgat.

At vtro nā modo res sese habeat, operepretium est accipiamus quid nā ipsum nomē significet: videt itaq; vacuum locus esse, in quo nihil est, eo videlicet argumēto q omne ens corpus esse arbitrātur, at cū omne corpus sit in loco, vacuum locus erit, in quo nullū corpus est, quare si alicubi nō est corpus, ibidē vacuum esse arbitrantur. Rursus ēt omne corpus tactile esse cōtendunt, tale vero quod aut grauitatē aut leuitatē habet, euenit igitur ex syllogismo id esse vacuum in quo nō est graue quicq̄ aut leue. Hæc igitur vt diximus ex syllogismo emergunt. DILVCI.

Vult nunc qōnem persoluere, & quia ante oēm quæstionem cōis præcognitio est quid nomen significet: antequam quæstionis exsoluat, quid hoc nomen vacuum, quod grece est cenon, significet, exponit. Vbi debes scire q antiqui arbitrabantur ens & corpus conuerti: ita vt omne ens sit corpus, & omne corpus sit ens, vlterius q oē corpus sit tactile, quia quintam illā essentiam, quæ est alterius naturę, non cognouerunt. Ex ijs dederunt duas nominis vacui descriptiones, alteram primā & quasi immediatam, alteram secundam quasi per syllogismum.

Prima quidem est, q vacuū sit id in quo nihil est, sequitur quidē hæc ex primo assumpto, nā cum omne corpus sit ens, & econtra omne ens sit corpus, sequitur vbi non est corpus: ibi nihil esse, & ita si vacuū est, quod corpore vacat: vacuū erit id in quo nihil est, hæc est prima. Secunda vero sequitur ex secundo assumpto per syllogismum. nam si omne corpus est tactile, & omne tactile est graue aut leue, & vacuum est quod vacat corpore, erit ēt quod vacat tactili, & ita quod uacat graui & leui. erit igitur vacuum id in quo non est graue quicquā, neq; leue, hæc est Secunda per syllogismum quasi è primo deducta ad vltimum. Quid igitur uacuū significat, per has ab antiquis nunc patet, uerba uero translatione perspicua sunt.

Sed cum absurdum sit punctum vacuū esse, locū idcirco esse oportebit, in quo corporis tactilis spatium continebitur. H

Dicta descriptio pōt uno modo intelligi sic, q uacuū sit in quo nihil est, & hęc est falsa, nā tunc punctus uacuū erit, quia in eo nihil est. Alio modo q uacuum sit locus in quo nō est corpus tactile, sed aptum natum est esse, & hoc modo uult illā definitionem esse uerā, quia sic uacuū erit spatium, quod corpore tactili uacat, ut diximus.

Animaduersione dignū ut ex Auer. colligitur, q hæc relatiua id, illud, & eiusmodi sunt, quasi transcendentia, ideo cum dico uacuū est id in quo nihil est, sensus erit uniuersalis, quatenus pronomen id est transcēdens, & propterea sequitur punctum esse uacuū, at si dicatur uacuū est spatium siue locus in quo nihil est, cū locus sit terminus prædicamētalis determinatam naturam significans, non sequitur punctum esse uacuum. Hæc ex cōmen. Quæ Auerroes cō. 57.

Verum

DILVCI. **Verum cum vacuũ vno modo id dici videatur: quod non est plenũ eo corpore quod tactu sensile est. Et id quod tactu sensile est grauitatẽ habet aut leuitatem: propterea etiam dubitabit quispiã quidnam asserẽt si spatium ipm colorẽ habet aut sonũm: vtrum vacuũ vel ne. An perspicuum est id vacuũ esse si corpus tactile suscipere possit. Si vero non, id vacuum non esse.**

Mouet quæstionem circa dictas descriptiones, & primo resumit duo quæ declarata sunt, & inquit, verũ cum vacuum vno modo id dici videtur, quod nõ est plenum eo corpore quod tactu sensile est, & id quod tactu sensile est grauitatẽ habet aut leuitatem: hinc concludit quęstionem dicẽs, propterea etiam dubitabit quispiam quid nã asserent, si spatium ipsum quod diximus esse vacuũ colorem habeat aut sonum, vtrum vacuum sit vel ne. Est igitur dubitatio vtrum dato vacuo siue extra cœlum siue intra cœlum, & in illo posito colore aut sono, aut accidẽte alio quouis, tale adhuc sit dicendum vacuum? Respondet Aristo. & inquit, an perspicuum est id vacuũ esse in quo color, aut sonus intelligit, si corpus tactile suscipere possit, si vero non possit suscipere corpus tactile, id vacuum non esse, & ita si in vacuo quod ponunt extra cœlum sit color, est dicendũ esse vacuum modo possit corpus suscipere, quia ratio vacui est, quia vacat corpore, & non accidente. Sed dubitari potest, quia videtur Arist. implicare, ponit enim accidens vt colorem & solum absq; subiecto, quod est impossibile, eius enim eẽ est inesse. Respõdent nõnulli cucullati, quorum studium est dũtaxat metaphysicum, esse geminã inhærentiam. actualem, & aptitudinalem. modo volunt accidens nõ esse ab inhærentia actuali dictum, sed aptitudinali, quatenus hæc est aut ratio aut passio propria accidẽtis. Propterea potest intelligi accidens & actu nõ in subiecto aliquo, immo asserunt nisi sic esset, non posse dubitationem Arist. esse colorata Sed hæc positio non est peripatetica.

Prima du. Prima rñ. cucullatorũ.

Qualis positio cucullatorũ Vide capno. q. 4. primi huius. & Scot l. 4. di. 12 et Occhã tract. de sacramẽto. & S. Tho. & S. Bon. & Egi. & tota schola Scoti & theologorum.

C Nam Auer. in tra cõmen. 60. infert, si dimensio & prędicamentum quantitatis esset separatum: tunc esset substantia separata, quę cõseqnentia nulla esset: nisi accidẽs dicatur ab actu inhærendo, & substantia ab actu sine alio existendo. Amplius peripatetici volunt id esse impossibile quod nõ subest alicui potentiæ naturali, vnde si accidens possit esse actu sine subiecto, id erit aut per potentiã Dei, aut per potentiam naturalem agentis, non quidem per illam Dei, quia apud Peripateticos Deus nihil agit immediate ad extra, etiam secundum ipsos, neq; per potentiam naturalem alicuius agẽtis, vt omnes tenent. idcirco accidens actu impossibile est esse sine subiecto. Catholice vero sentiendo tenemus accidens posse esse actu sine subiecto, & Deum supplere vicem illius.

Alia rñ. Auer. c. 58.

D Aliter igitur colligitur ab Auer. quòd Aristo. loquitur more antiquorum, qui aerem vacuum esse fatebantur, eo quia aufugit visum & tactum, propterea quærit vtrum si in aere ponatur sonus aut color, vt de facto poni potest, talis aer sit vacuum apud Antiquos: qua ratione non est in dubitatione contradictio.

DILVCI. **Alio vero modo id in quo non est hoc aliqd, neq; substãtia corporea vlla, quocirca qdã corporum materiam vacuũ esse dixerunt, qui quidem & locũ hoc idem asserunt, esse. Sed non recte dicunt: materia nanq; ė corporibus ipsis nõ est separabilis, vacuũ vero vt separabile q̃runt.**

Tertia vacui descriptio est Platonica, & hanc ponit dicens, alio vero modo id in quo non est hoc aliquid, neq; substãtia corporea vlla, & tunc ex hac descriptione quid Platonici senserunt, infert, & inquit. quocirca quidã corporum materiam vacuum esse dixerunt, qui quidẽ & lo

A cum hoc idem asserũt esse, vt in tractatu de loco dictum fuit satis. Quo vero ad verba attinet. Arist. per hoc aliquid formam sensilem intelligit, & per substantiam corpoream, compositum, propterea materiã vacuum appellant, quatenus ipsa & à formis, & à corporibus separabilis est, nõ quidem re, vt addunt Auer. & Themistius, sed definitione. At vacuũ & definitione & re separabile est à corporibus, & in hoc vacuũ & materia differunt, propterea confutat Platonẽ, & inquit, sed non recte dicunt, materia nanq; ė corporibus ipsis non est separabilis, nisi definitione. Vacuum vero vt separabile re & definitione quærunt, & sic non recte sentiunt.

Quo ad verba.

DILVCI. **Quoniam aũt & de loco pertractatũ est, vacuum quoq; si est, locũ esse necesse est quod corpore vacat, & locus quonam modo sit vel non sit, dictum sit, pspicuum hoc pacto vacuũ siue separatũ, siue inseparabile non esse, nã vacuum**
B **nõ corpus, sed corporis spatium volunt esse.**

Debes scire q; rationem loci dupl'r nacti sunt veteres. Vno modo à terminãdo, & sic locum descripsit Arist. q; sit vltimus terminus corporis continentis, & sub hac descriptione locus est in rerum natura. Alio modo ab ęqualitate quia sit ęquale corpori contento, & sic dixerunt locum esse spatium penetrans in corpus cõtentum per singulas illius partes, & sub ista ratione à rebus ipsis locus ablatus est. Ex ĳs concludit quonã modo vacuum sit, & quonã modo nõ sit, & vult vacuũ ideo non esse, quia esse non põt nisi ea rõne qua locus est spatiũ penetrans, at locus hoc modo non est, ppterea nec spatiũ, nec vacuum. inquit, qm̃ autẽ & de loco pertractatũ est, vacuũ quoq; si est, locũ esse necesse est, quod corpore vacat, ex ea videlicet parte qua locus est spatium penetrãs, & locus quonã modo sit vel nõ sit, dictũ est, qa locus est rõne qua terminus, & non est rõne qua spatiũ, perspicuũ hoc pacto vacuum siue separatũ siue inseparabile esse: nã vacuum nõ
C corpus, sed corporis spatiũ volunt esse, & quia locus ratione qua spatiũ nihil est, ideo vacuum hac eadem rõne etiã nihil erit, qm̃ si sit, non nisi hac rõne esse potest.

Auer. vero in cõmen. vult q; vera vacui quid nois descriptio sit hęc: vacuũ est dimensio separata à corporibus apta suscipere corpus. Et tunc probat q; vacuum sub hac rõne nihil sit, hoc est q; nulla dimẽsio sit separata fm esse à corporibus, primo quia illud, quod inuenit per se & p̃cisum ab alĳs est corpus: at dimensio non est corpus, sed in corpore inuẽta: dico q; dimensio nõ sit corpus substãtificum, sed põt dici corpus quãtitatiuum. Secundo arguit, qa si dimensio esset per se, tunc p̃dicamentum quãtitatis esset separatũ, & vlterius esset substãtia separata, qa vt dicebamus substãtia & accidens differunt apud Peripateticos, quia substãtia actu in subiecto nõ est, accidens vero actu in subiecto, quæ ratio docet accidẽs esse substantiã, vbi actu esset sine subiecto, hæc vero diximus superius.

Quæ Auer. cõ. 60.

Sed dices. quare accñs actu esse non põt sine subiecto?

Dubitatio. Solutio.

D Respondetur per Auerroem Primo Cœli cõm. 12. q; impossibile est duplex, ex parte materiæ, quod possibile ab intrinseco dicitur, ex parte agentis, quod possibile dicitur ab extrinseco, & hęc vult conuerti, nam omne possibile ab intrinseco est possibile ab extrinseco, & ecõtra: tunc est regula secundi Topico. q; in conuertibilibus valet econtraria in ipso, vt si est homo, est risibile, sequitur, non est homo, non est risibile, hic patet causa quęstionis, cum enim accidens esse nõ possit sine subiecto, potentia ab extrinseco hoc est ex parte agentis, cum nullum agẽs id agere possit, nec particulare, nec vniuersale, vt diximus: erit ẽt impossibile ex parte intrinseca accidens esse sine subiecto. Hęc dicerent Peripatetici: Catholici vero alio principio moti aliter dixerũt. Sed de his hactenus.

DILVCI. **Quocirca & vacuum visum est esse quicquã, quia et locus. Et ppter eadẽ profecto, motus. n.**

quiiā per locum fit, & opinioni eorum cõuenit qui locũ esse quicꝗ̃ præter corpora, quæ locũ subeunt, contendunt, & eorum qui vacuũ profitẽtur. Motus nanqꝫ cãm vacuum sic esse arbitrantur, vt in eo corpora moueantur, hoc autẽ erit tale, qualem locum asserunt quidam esse.

Nuoc quo argumẽto vacuum ipsum veteres nacti fuerint, docet. Vbi debes scire vt in tractatu diximus de loco, ꝙ locum fecit scire motus, quę latio est, veluti generatio fecit scire materiam. Antiqui itaqꝫ vt per motum cognouerũt locum, sic per motum nanciscebãtur vacuum. nã vt sine loco non fit motus, sic sine vacuo fieri non potest, inquit, quocirca, & vacuum visum est esse quicquã, quia & locus visus est quicꝗ̃, & propter eadem, vt propter motum. Cuius causam subscribit dicẽs: motus enim qui iam per locũ fit, quæ græce est phora, latine latio, & opinioni eorum cõuenit, qui locum esse quicquã præter corpora quæ locũ subeunt, contendunt, vt Peripatetici, qui aiunt esse locũ vltimum corporis ambiẽtis, & extrinsecum quid, & opinioni eorum, qui vacuum profitẽtur: nã vacuum sic motus causam esse arbitrãtur vt in eo corpora moueãtur, hoc autẽ erit tale & per talem rationem, qualem et per qualem rõnem quidam asserunt locũ esse, vt enim locus acceptus est latione, sic vacuũ translatione capiebatur ab antiquis, quare vna ac eadẽ ratiooe de vacuo vt de loco veteres sensere. Argumentum igitur quo vacuum comprobaruot, hoc est.

An vacuum sit acceptum ꝑ motũ, & vlterius vacuum sit causa motus. Egid. hic.

Auerroes vero videt velle ꝙ prima positio dicit duo vera, vt ꝙ locus sit, & sit propter motum siue lationẽ, secunda vero dicit duo falsa vt ꝙ sit vacuum, & ꝙ vacuum sit propter motum. Debes scire (vt nouus expositor inquit.) ꝙ latio est propter locũ, siue propter vacuum vti propter finẽ, siue terminum ad quẽ, at locus siue vacuum est propter motũ vti propter principium cognitionis.

Quæ Auerroes cõ. 61.

Quæ nouus expositor, Egid.

DILVCI. At vero nulla nos prorsus vrget necessitas dicere vacuũ esse, si sit motus. Vacuum nanqꝫ nõ oino cuiuslibet motus cã existit: quocirca res hęc ẽt Melissum latuit, põt eni alterari & plenũ.

Vide & Iandu. 10. q. h°.

Nunc positiones has refellere incipit, & primo consutat argumentum, quod nunc factum est, negando primo consequẽtiam, quia nõ valet, motus est, igitur vacuũ est. primo quia de oĩ motu noo tenet: nã vacuum noo cuiusuis motus cã esse videtur, quia põt alterari non vacuũ vt plenũ, vt oẽs seotiunt, quod quidem ipsum ẽt Melissum latuit, igiẗ consequentia nõ valet primo de omni motu.

Deinceps neqꝫ eius motus, qui per locũ fit. Possunt enim corpora mutuo sibi cedere: ẽt si nullũ sit spatium separabile p̃ter corpora quæ mouentur. Quod quidẽ in continuorum sicut & in humidorum conuersionibus constat.

Secundo ostendit vacuũ non esse causam motus localis & soluit per ordinem omnes rationes ponentium vacuum, & inquit, deinceps neqꝫ eius motus, qui per locũ fit, vacuum ipsum causa est: cuius causam subdit dicens, possunt enim corpora mutuo sibi cedere, vt aer cedit lapidi cũ mouetur in aere, aqua ligno, cum lignũ mouetur in aqua, etiã si nullum sit spatium separabile præter corpora quæ mouenẗ, quod quidem in cõtinuorum sicut & in humidorum coouersionibus cõstat, cum proĳcitur lapis in aqua, vbi patet vnum circulũ alteri cedere donec in ripã aqua desinit, quæ ratio docet vacuum nõ esse causam lationis, siquidẽ latio esse potest sioe vacuo per corporum cedentiam. Quo vero ad verba attinet, per cõtinua vt Auerroes inquit, intelligit ea quæ mouentur s̃m partes, vt aer & aqua, & per humida intelligit corpora q̃ mouẽtur in humidis, vt lignum in aqua, & lapis in aere.

Interceptatio apud Auer.

E Et propter hæc patet solutio ad primã rationem: quã vacuum esse probabatur ex parte motus localis.

Insuper etiam condensatio effici potest non in vacuum, sed propterea, quia ea quæ in ipsis insunt, ex trudũtur, veluti cum præmitur aqua aer, qui in ea inerat, extruditur. *Cõm. 63.*

Deiode respondet ad secundam. arguebatur enim sic, cõdensatio est: igitur est vacuum, q̃m aut condensatio fit per ingressionem in vacuum, aut in plenum: non in plenum, quia tunc esset penetratio. igitur in vacuũ. Respondet ꝙ non fit per ingressionẽ in vacuum, sed per extrusionem corporum cõtentorum in meatibus, quibus extrusis, corpora ipsa occupant minorem locum quam prius, astipolatur autem huic exemplo cõdensationis aquæ, in qua est aer, nam aere extruso, aqua minor fit.

Auerroes vero de condensatione videtur ponere talẽ distinctionem, ꝙ quædã fit per exitum corpusculorum F subtilium ad intra cõtentorum, quæ exhalatione euanescunt, alia fit per partium intra contentarum minorationem, & io neutra est necessitas ipsios vacui. Sed dices: tunc ignis non posset condẽsari, quia nihil põt in eo subtilius ipso cõtineri. Respõdet Themistius, quod oẽ quod condensatur, habet secum corpus aliquod admixtũ subtilius, cuius oppressu oblisum excludiẗ, & propterea cõcedit ignem purum nõ posse cõprimi, cum sit tenuissimus corporum. Sed hæc rñsio nõ videtur, quia tunc ignis in propria regione nõ posset condensari, & ita nec alterari, & per cõsequens nec corrũpi. Dici põt ꝙ ignis non potest cõdensari per exhalationẽ corpusculorum, de qua loquitur Themistius, sed bene per partium minorationẽ, & ita ex distinctione Auer. defenditur Themistius.

Quæ Auer. cõ. 61.

Dubitatio.

Responsio Themistij.

Replic.

Defensio.

Præterea auctio non t̃m aliquo ingrediente fit, sed etiã alteratione, veluti si ex aqua aer fiat.

Deinde soluit rationem ex parte auctioois sumptã. arG guebatur enim si aliquid augescit, aut corpus corpore penetratur, aut vacuum asciscitur. Respõdet Arist. ꝙ auctio põt sumi pro quacunqꝫ magnitudinis accretione, & sic generatio aeris ex aqua auctio dicitur, quia est processus ad maius, & hoc modo nõ fit auctio aliquo accedente, vt supponunt, sed alteratione siue conuersione vnius corpis minoris in maius. alio modo pro intus susceptione vt io ipsis accidentibus fit, & sic licet fiat appositione, fit etiam extrusione corpusculorum contentorum in meatibus, in quos outrimẽtum defertur, & quia rectius res ista in libro de Generatione videbitur, sapide expositor ait solutionem hanc esse ad hominem.

Omnino autẽ ea ratio quę de auctione fit, & de aqua quę in cinerẽ funditur: ipsa seipsam refellit. nam aut nihil augeẗ, aut non corpore, aut erũt duo corpora in eodẽ. Dubitationem itaqꝫ cõem soluere volunt: non t̃n vacuũ esse ostenH dunt: nisi vniuersum corpus vacuũ esse necesse est, si omni ex parte augescit, & auctio fiat ob vacuum, eadem quoqꝫ ratio & de cinere est. Persacile igitur eas rationes soluere: quibus quidam vacuum esse contendunt, perspicuum est.

Reducit nunc rõnem de auctione in contrarium, et eã quæ de cinere facta est. primo sic, oẽ quod augetur s̃m se & quodlibet sui augetur vt supponiẗ: igitur aut id quod augetur, totũ est vacuum postꝗ̃ totũ augetur, aut auctio nõ fit corpore ingrediente, aut si fit corpore ingrediente, duo corpora erunt in eodẽ, propterea inquit, dubitationem itaqꝫ cõem per cõcessionem vacui coituntur soluere, non t̃n vacuum esse ostendunt: nisi vniuersum corpus quod crescit, vacuũ esse oecesse sit, & hoc si omni ex parte & s̃m se & quodlibet sui augescit, & etiam auctio fiat ob vacuum,

An Naturalis debeat determinare de vacuo. Vide Gratiadeum Escu. lec. 9. huius.

ob vacuum, vt dicunt: nam istis duobus concessis ratio il la impedit se, deinde addit q eodem modo pōt torqueri ratio de cinere ipso, quia aut vniuersus cinis eē debet vacuus si fusio aquæ fit in toto, aut non fit corpore, aut duo corpora in eodē erunt, & sic relinquit nobis solutionē ad formā, vt supra de cinere diximus. Vltimo epilogat, & sermo perspicuus est translatione soluta. Solent ambigere captiunculatores vtrum sit vacuū, & licet ad quęstionē plures excitent captiunculas potissimæ sunt duę. Prima de eleuatione vnius molaris ab altero per remotionē de præsenti, vbi patet vacuū interponi, nisi motus aeris sit subitarius. Secunda est quodlibet corpus nō esse hic, est possibile: igitur vacuum esse hic est possibile. deducit cōsequentia, quia si quodlibet corpus non esse hic est possibile: nullū corpus esse hic est possibile per æquipollentiam, nullum corpus esse hic est possibile: hic igiť poterit esse vacuum, multi casus & captiunculę fiunt quę omittantur. Rationes hæ nihil sunt, primā quidem Arist. soluit in Secundo de Anima: vbi negat casum, immo vult īter illa corpora mediare aerem aut aquā, cuius rei signū affert ex humore, qui inter ea inspicitur: & tunc soluunť oēs rationes contra hoc, vt in cōmentationibus, quas in adolescentia scripsimus, in libro de Anima diximus.

Prima du. Vide Alber. de Saxo. q. 8. huius. Vide etiam cursum pari. q. 2. huius et cano. qō. 4. huius.

Solo rōnum

Alij captiunculatorum soluunt concedēdo immediate post hoc aerem aliquē esse ad centrum molarium, nullū tñ aerem esse illic immediate, post hoc ſm quodlibet sui punctum, immo infinita velocitate cōceduot illum moueri ad punctum medium, non tñ erit assignare primum in quo tangit, sed vltimum in quo non. Alij vero dicunt vnū non posse leuari æqualiter ab altero subito, sed bene inæqualiter, quo in casu aer successiue ïgrederetur. Sed hæ solutiones non sunt peripatetice, prima quidem non, quia nullibi Arist. facit differentiā inter immediate post hoc aliquid moueri, & aliquid moueri immediate, post hoc: quia noīa et verba transposita idē significant, vt dicitur in libro de Interpretatione. nec Alex. nec Them. nec Auer. nec aliqs expositorū veterum. Sed hæ captiunculæ sunt repertę propter impedimētum scientiæ, cuius signum est, quia Summi captiunculatores oīs philosophię sunt penitus ignari, secunda uero, quia molare suppositū non pōt nisi æqualiter eleuari, quia cōtinuum & durum est, cuius motus est vnus. Rectius igiť dicendum cū Aristo. nro. Ad secundam, captiunculatores soluunt sensum illius ꝓpositionis esse cōpositum, videlicet hæc propositio, nullū corpus est hic, est possibilis: hæc aūt est vna indefinita, quæ non probatur illo modo, sed officiabiliter.

Quales solutiones.

Reprehēsio.

Nec hæc solutio est peripatetica, oīs enim probatio est aut syllus, aut inductio, aut exēplum, aut enthymema, propterea dici pōt quodlibet corpus nō esse hic esse possibile diuisiue, non aūe collectiue, siue copulatiue, ideo ratio nulla est. Secundo quærunt vtrū ablato omni corpore quod cōtinetur inter octauū cœli, poli eius distarent.

Secūda du. Prima rū.

Respōdent captiuncularores polos hoc casu stante non distare recta distantia, nā illa est dimēsio, quę nulla est ibidem ablato corpore, sed bene ipsi distarent distantia curua p semicœlum aut supernū, aut infernum. Sed contra, nā à puncto ad punctum cōtingit rectam lineam ducere, igitur quodlibet punctum distat ab altero recta distātia, ꝓpterea dicerē pro eis & me, polos illos distare recte ad imaginationē Mathematici, qui abstrahit à materia sensili, non aūt ad imaginationē naturalem, qui nullā concipit magnitudinē nisi cum materia sensili, & ita ad imaginationē naturalem curua distarēt distantia per semicœlū aut supernū, aut infernum. Cęteræ captiunculæ generatim reperiuntur apud oēs communiter scribentes. Hęc enim videntur digna aliqua contemplatione.

Confutatio.

DILVCI.

Quod vero vacuū eo modo separatum non sit, vt qdam autumant, rursus dicamus. Nam si cuiq; simpliciū corporū suapte natura latio aliqua cōpetat, vt igni quidē ea quæ sursum, terræ

A vero ea quę deorsum & ad mediū, perspicuum est vacuum cām lationis nō esse. Si alicuius igiť motus vacuū causa sit, eius videbitur sane causa esse qui per locum fit, & huius non est.

Expositores velle videnť Arist. hic ꝓbare vacuum nō esse separatū vt quidā asserebāt, & huic textus consonat, inquit enim, q enim vacuū eo modo separatū non sit, vt quidā autumant, rursus dicamus. Themistius vero vult Arist. ꝓbare vacuum quod quidā separatum posuerunt non esse cām motus, cum ipse simpliciū corporum naturæ motuū suorum cāę apertissimæ videanť, & huic expositioni cōsonat processus literę, & principium sic intellige, q vero vacuū eo modo separatum non sit, vt quidam autumant videlicet cām motum, rursus dicamus, & probat ex hoc, q̄a naturæ simpliciū corporum sunt cāę suorum motuum, ꝓpterea epilogādo concludit, si alicuius igitur motus vacuum cā sit, eius videbiť sane causa esse, qui per B locū fit, aut huius non est causa vacuum, quia vt supplet Them. vacuū indifferens quid sit, vndiq; potēs esse causa motus, vt videlicet res sursum aut deorsum ferātur propterea solæ naturæ simplicium cāę erunt motus localis.

Prima expositio.

Expō scda Themistij.

Auerroes vero velle videtur q Aristo. probet vacuū nō esse causam vt finē ipsius motus, & quia in primis sermonibus, hoc est tractatu de loco declarauit vacuum nō esse causam formalē, hoc est locum rei locatę, nunc docet ipsum nō esse causam vt finem, propterea adiecit, rursus dicamus, quia partim hęc res dicta est, & cōponit syllogismum à primo ad vltimum hoc modo, si vacuū est causa finalis motus, maxime esset cā finalis motus localis, & si sit causa motus localis, erit causa finalis, cur hic motus est sursum, ille vero deorsum, & si erit causa, quare vnus erit sursum, alius deorsum, vacuū erit etherogeniæ naturæ: at destruatur vltimū cōsequens, est enim vacuū consimilis naturæ, igitur non erit causa lationis, & per consequens vllius motus causa erit finalis. Sed mouet Auer. C dubitationē, quia veteres non dicunt vacuū esse causam motus vt finē, sed causam materialem in qua fit motus, vt Peripatetici asserunt de medio, igitur cōditio non vergit ad propositum. Respondet q ideo Arist. declarabiť post motū non posse fieri in vacuo vt habear vacuum nō esse cām vt materiam in qua. Nunc vero declarat ipsum nō esse causam vt finē ad habendam doctrinā, immo declarabit ipsum nō esse causam leuitatis, nec plenū grauitatis. Ex ijs infert Auer. vacuum nō esse locū, hoc enim sequiť immediate ex dictis, quia si vacuum ipsius motus nō est cā vt finis, non est ēt terminus ad quē & ita nec locus. Tamen persuadet hoc alia rōne, quia si vacuū esset locus haberet vnam partē sursum, aliā deorsum, & ita esset dissimilaris naturæ, at vacuum est vniformis naturæ. Hęc ex cōmen. Sed hæc Auer. expositio de cā finali nō placet, quia Arist. probat vacuum non esse cām motus, propterea q vniuscuiusq; elementi natura causa est proprij motus, & certum est naturā elementi esse cām effe D ctricem proprij motus, propterea videť q probet vacuū nō esse cām effectricem motus, nam eo remouet à vacuo causalitatem, quo modo eam elemētis tribuit, at cum tribuat elementis effectricē, iure hanc à vacuo remouet, & ita nihil de finali loqui videtur. Melius igitur cum Themistio sentiēdum est, Aris. velle probare vacuū non esse causam effectricem motus, eo modo quo cuiusq; elemēti natura esse videtur, & hæc cōsideratio differt ab illa, quā in capitulo de loco fecit, ibi enim probauit vacuū non esse cām finalem siue formalem, decet igitur nunc probare ipsum nō esse causam effectricem. Astipulatur aūt huic initium textus: nam inquit, q vero vacuū eo modo separatum nō sit, vt quidam autumant, rursus dicamus, ecce quō proponit probare vacuū separatum nō esse causam eo modo quo antiqui dixerūt, ac testis est ipsemet Auer. nullum veterū dixisse vacuum esse cām vt finem, & ita intentio quā proponeret non conueniret executioni.

Quæ Auer. cō. 64.

Dubitatio Auer.

Quid ex dictis.

Confutatio expositiōis Auer.

Expositio Themistij.

Persuasio expōnis.

Præterea si est aliquid veluti locus corpore vacās, interuallum ipsum cum sit vacuum, quo infertur corpus quod in illo positū fuerit? non enim ad vniuersum mouebitur.

Tex.65.

Secundo arguit sic, vacuū est vniformiter & omni ex parte corpore vacans, igitur non est causa motus magis ad voam partem q̃ ad alteram. consequen ria tenet, quia si esser causa motus magis ad vnā partem q̃ ad alteram, esset in suis partibus dissimilare quid. Arist. ramen rationem hanc interrogarorie proponit, & inquit, pręterea si est aliquid vacuū ipsum veluti locus corpore vacans hoc est dimensio quædam sepatata ab omni natura, interuallum ipsum cum sit vacuum, quo nā fertur corpus quod in illo est positum, non enim ad vniuersum atq; partem omnem mouebitur, nisi aliquid simul cōtrarijs motibus moueri posset. Ex ijs perspicua est ratio.

Quæ Auerroes cō.65.

Auerroes veto videtur intet has duas rationes ponere differentias, quarum prima (vt mihi videtur) est q̄ prima sumit vacuum esse, vt finem motus, & hoc confutatum est per dictam rationē. Secunda vero sumit indifferenter vacuum esse siue finē siue medium, est igitor differentia ex parte conclusioaum, nam prima probat vacuū nō esse finem motus, Secunda vero probat non esse finē, neq; medium, neq; quid tale requisitum ad motum, format igitur propter hæc Auer. syllogismum hypothetice diuisiue sic. Si vacuum est similaris naturę, tunc cum aliquod vnum corpus fuerit positū in illo, necesse erit, aut nō moueatur omnino propter æqualitatem attractionis vndiq;, aut vt fm se & quolibet sui moueatur in omnem vacui partem, aut vt diuidatur in omnes partes, quibus potest diuidi: omnia hæc membra sunt impossibilia, vt patet omnibus, ipsum enim moueri fm rotum in omnē vacui partem est impossibile, quia simul moueretur duobus motibus cōtrarijs, similirer ipsum non moueri ad aliquā illarum, sed quiescere in qualibet illarum est impossile, & hæc diuisio siue hoc membrum est cōtra seosum, & non sentitur. Tertium etiam membrum vtpote diuisiō eius in omnes partes non sentitur, nec potest fieri, & sic omnia sunt impossibilia. Verum harum diuisioaum siue horum mēbrorum tantum primam siue diuisionem siue membrum posuit, et duas alias subricuit, quia patent, ex dictis, est igitur prima forma hypotherica diuisiua à destructione omnium partium. Aliter format Auer. nō sic trimembre, sed hypotheticū continuum à destructione consequentis ad destructionem antecedentis hoc modo, si vacuū est similare, tunc graue aut leue aur aliquod tale quod mouetur, non moueretur ad aliquam illius partem, quia tunc moueretur motibus cōtrarijs, aut diuideretur fm omnes partes: modo coosequēs illud q̄ non moueretur est contra sensum. igitur vacuum esse est impossibile, hæc est secunda forma syllogismi. Alexander vero (vt narrat Auer.) vult Arist. improbare vacuum separatum extra mundum cōstitutum, & tunc ratio eius est, quia si aliquod moueref in vacuo infinito, tunc corpus finitum moueretur in spatio infinito, vt in Tertio dictum est. Motus vero fuit Alexāder ad hanc expositionem vt inquir Auer. quia Arist. in subsequētibus dicet primam & secūdam formam syllogismi facti, ideo ne sit in textu quid superfluum: Alexander sic exposuit. Ego vero Alexandrum hic non legi, nec de Alexandro aliquid credo, Auer. cum ipse nō Alexaodrum, sed fragmenta illius vidit, propterea quicquid sit de expositiooe, litera legenda est, vt diximus, & vt io græcis codicibus legimus.

F

G

Expositio Alexan.

H

Eadem quoq; ratio ad eos surgit, qui locū separatū quippiam, in quē fertur, quod mouef, arbitratur esse. Nam qūo id quod in eo positū est aut mouef aut manet? Quo fit vt & de differētijs ipsis sursum & deorsum, & de vacuo ipso

E

iure eadem ratio accommodetur: siquidem qui vacuum esse profitentur, locum ipsum faciant.

Adaptat obiter rōnem hanc ad eos qui locum separatum spatium penetraos faciunt vt in de loco dictum est, nā cōtra tales facit dicta ratio, videlicet q̄ io illo nec moueri nec quiescere posset quicquā, proprer rōnes tactas, qua rōne fit vt & de differentijs ipsis sursum et deorsum, & de vacuo ipso iure eadem rario accōmodetur: siquidē qui vacuum esse profitentur, locum ipsum faciant, & ita rario ad vtrosq; vna eademq; existit omnino.

Auerroes vero addit q̄ dicentes vacuum non possunt soluere duo problemata. Primum proprer qd aliqua corpora mouētur in aliquo loco, & quiescunt in alio, & hoc quia dimensiones separatæ sunt á materia, & nullam habent insitam vim, per quā possunt derioere nonnulla corpora, & alijs cōtrariari. Secundum vero propter qd differētiæ loci sunt duæ, & diuersæ, sursum videlicet & deorsum: nam ex quo est similare, nullam habet differeotiam magis in voa parte q̃ io alia.

Quæ Auerroes cō.65.

Insuper etiā quonā pacto corpus aut in loco aut in vacuo erit, nō enim id fit qd' ratio exposcit cum totū aliquod corpus vt in separato permanenteq; loco positū fuerit: nam pars si non seorsum ponatur, non in loco est, sed in toto.

Vlterius arguit Arist. sic. quo nā pacto corpus aut in loco aut in vacuo erit, supple quia sequif vt totū & quęlibet sui pars sit in loco, & hoc destruit dicens, nō eoim id fit quod hæc ratio exposcit & infert cum totum aliquod corpus vt in separato permaoenteq; loco positū fuerit videlicet q̄ & totū & quælibet sui pars sit p se in loco, quæ consequētia fuit deducta in capitulo de loco & destructū fuit cōsequens per hoc, qa oisi pars seorsum ponitur, non in loco est sed to toto, hęc non sunt nunc repetenda, quia diligēter sunt explicata in de loco, capitulo, & nunc transeant. Sic igitur sat sit nobis q̄ tenētes vacuum & locum separatum, coguntur dicere totum & quamlibet sui partem propter eius penetrationem esse per se in loco.

Pars nisi seorsum separata ponaf, nō dici esse in loco, sed in toto.

Præterea si locus nō est, vacuū etiam nō erit.

Demum arguit si locus oon est supple sparium separatum, vacuum noo erit, ac deductum est oō semel locum oō esse spatium illud separatum, quare nec vacuum esse poterit. Vode hæc ratio videtur vti vnus epilogus omnium rationum quæ á via loci sumptæ sunt.

His vero qui vt motus esset vacuum necessario addiderunt, siquis sapide animaduertat, euenit ecōtrario, nihil moueri posse, si vacuum fuerit: nam quēadmodum nonnulli asserunt terrā ēt ipsam ob similitudinē quiescere, ita quoq; in vacuo quoduis quiescere sentiendum est: Non enim esse posset quippiā in ipso, quo res magis vel minus q̃ alio deferri deberer, nam vacuum quatenus vacuum est, oēm differentiā abdicat.

Tex.66.

Quicquid velint expositores, vr̄ q̄ Arist. cōrorqueat pblema in contrariū, & probat hanc hypotheticā videlicet si vacuū sit, non pōt aliquid in illo moueri, sed quoduis corpus in eo poneretur, quiesceret. Proponit aūt primo hypotheticā, et inquit, his vero qui vt motus eēt vacuum addiderunt, siqs sapide animaduertat, euenit econtrario othil moueri posse, si vacuū fuerit, hęc est hypotherica. probat aūt primo hanc per simile, vbi debes scire veteres posuisse terrā immobilem in medio, quia ea superficies intra quam clauditur, indifferens sit sua natura, atq; omni ex parte similis, quo argumento terrā quiescere asserunt, cū id quo perpeodat, non sit, ex hoc arguit Arist. nā vacuum est omni ex parte simile, nec in eo quicq̃ aut est, aut

An in uacuo si esset posset esse motus. Vide cano. q 4. art. 2. & land qō. 14. huius.

est, aut esse posset, quo res magis vel minus q̃ alio deferri posset: nam quatenus vacuum est, omnem differentiam abdicat, & omnis naturæ est expers. Est igitur vis rationis, in nullo spatio vniformi atq; indifferenti fieri potest motus, vt antiqui testantur: vacuum quatenus vacuum est spatium vniforme atq; indifferens: igit͂ in vacuo quatenus vacuum est, motus fieri nõ potest.

Prima dubitatio. Sed dubitatur primo, quia Arist. vtitur opinione falsa ad cõclusionem veram, nã illa positio de terra est falsa. 2. Cœli, & tñ conclusio nostra est vera.

R͂sio Auer. Respondet Auer. primo q̃ Arist. non vtitur illa positione tanq̃ vera, sed quo ad illius positionis rationem, quia fuit dicta ab antiquis ob rationem veram, & quo ad hoc ea vtitur Arist. Secundo respõdet positionem illam esse inductã vt indicaret esse falsam positionem de vacuo, quemadmodum illa de terræ quiete falsa est. Sed prima solutio est rectior & magis ad mẽtem Themistij. Secũdo dubitant probando q̃ posito vacuo, non tolleretur motus, primo, quia tractus corporum naturalium fit à vacuo, secundo quia dato vacuo adhuc cœlum moueretur circulariter, & ignis sursum, & terra deorsum.

B

De causa tractus à vacuo. Vide Egid. hic. Sed pro solutione litigant blacterones aduersus nouum expositorem, de tractu qui fit rerum ad replendum vacuum, vnde sit vtrum ab intrinseca corporũ, quę mouent natura, an ab extrinseca. Nouus expositor asserit causam illius tractus nõ esse intrinsecã, sed extrinsecã videlicet virtutem cœli regulatiuam totius huius mũdi, & elementorum.

R͂sio noui expositoris. Replica. Huic obijciunt blacterones, quia tũc cum cœlum sit agens naturale semper talem efficeret tractum. Secundo quia nullus motus qui ab extrinseco fit, esse videtur naturalis, nisi passo cõferente vim, tales motus proculdubio non naturales essent.

Scda r͂sio. Alij respondent aliter propter hæc, & volunt tractum fieri à vacuo ipso, non quidem positiue, sed negatiue, hoc est talis motus fit ne contingat vacuum.

Confutatio. Hæc r͂sio (vt mihi videtur) ridicula est, nos. n. quęrimus de causa tractus, modo vacuum cum nihil sit, nullius esse põt causa. Præterea graue ascendit ne detur vacuum, vt dicunt, quid est agens talis motus, aut ipsummet graue, aut aliquid extra graue, & ad hoc nõ satisfecit solutio illa, nec rõnes horum valẽt, nam agens naturale agit ex necessitate finis, cœlũ igitur non semper talem tractum efficit, cum non semper sit necessitas implendi vacuũ. Ad secundum cõcederet nouus expositor illum motum esse violentũ penes naturam particularẽ eius quod mouetur, naturalem vero s͂m naturam cõem.

Tertia r͂sio. Sed quicquid sit, dici potest agens particulare vt graue vel leue, & id genus, agere vno modo vt instr͂m naturæ vniuersalis ad effectum cõem, alio modo ad effectũ proprium & specificum. tunc dicerẽ graue moueri ab intrinseco atq; forma sua quatenus est instr͂m vniuersalis naturę ad effectum cõem, qui est ordo vniuersi, & ita est naturalis natura cõi, & violentus s͂m propriam naturã, graue. n. mouetur deorsum vt instr͂m naturæ vniuersalis, & sursum ad replendum vacuum, sed deorsum motus est effectus proprius sibi, & conueniens naturæ vniuersali, at motus sursum ad replẽdum vacuum, est vniuersalis effectus tñ. Per hęc patet ad rationes q̃õnis, prima. n. per hec ablata est, secunda vero demit per hoc, quia dato vacuo siue extra aut intra, totum cœlum, & oĩs natura moueretur ad illud implendũ, & sic vnumquodq; impediretur à suo proprio motu, ob communem. Hæc philosophi.

Tex. 67. Primo itaq; cũ omnis motus aut vi aut natura sit, & si sit motus violẽtus, ẽt necessario sit is qui natura est, quippe cũ violentus sit pręter naturam, qui vero pręter naturã est, posterior est eo qui est s͂m naturam, fit vt si is motus non sit qui corporũ naturalium cuiq; cõpetit, neq; cæterorũ profecto motuũ vllus erit. At quo nam modo motus is erit, qui natura rebus inest, cum nulla prorsus sit rõne vacui ac infiniti dr͂ia. quip

A pe quum quatenus infinitũ est, eatenus nihil infra, nihil supra, nihil deniq; medium sit, ẽt quo vacuum est, eo differt nihil supra infraq;. nam quemadmodum ipsius nihil nulla est dr͂ia, sic ẽt non entis nulla erit. at vacuum quoddam non ens est, atq; priuatio quędam videtur esse. ea vero latio, quæ natura est: differentiã aliquam subit. quare differentię natura erunt, Igit͂ aut non est natura latio vsquã, aut si ipsa sit, vacuum ipsum in rerum natura non erit.

Proposita intentione & aliquantulum per quoddam simile exposita, nunc probat illam, & duo sibi concedenda petit. Primum q̃ omnis motus aut vi, aut natura est. Secundum q̃ omnis motus violentus præsupponit naturalem, nam omne præter naturam posterius est eo quod est secundum naturam, aut cum motus violentus sit pręter naturam, iure posterior est ipso naturali, hæ sunt duæ suppositiones Aristo. in textu.

B

Quæ Auer. cõ. 67. Auer. vero colligit ex verbis Aristo. duas propositiones. Prima est, q̃ omnis motus aut est naturalis aut violentus. Sed dices contra, nã motus ignis in propria sphęra circularis est motus, & non naturalis neq; violentus. igitur suppositio falsa. Propterea Auer. supplet idest extra naturam, debet igitur suppositio intelligi sic, q̃ omnis motus aut est naturalis, aut non naturalis, & tũc dico q̃ motus cœli in propria sphęra est non naturalis.

An si vacuũ esset ibi posset esse mot⁹ naturalis. Vide Grad. Escu. lect. 2. huius. Secũda suppositio est q̃ oẽ q̃ habet motũ non naturalẽ habet naturalem, tũ primo q̃ non naturale, dr͂ respectu naturalis, tum q̃a vt Arist. dixit violentũ est posterius re naturali, velut priuatio posterior habitu. Addit Auer. hanc secundam suppositionem negasse Auic. contra, quem non vult disputare, quia satis de hac in libro Cœli est disputatum, hæc Auer. His habitis, syllogizat sic. si nullus motus naturalis est, nullus motus violentus est, per secundã

C suppositionem: sed nullus motus naturalis potest esse in vacuo, infinitoq; ipso: igitur nec violentus.

An aĩal in vacuo posset moueri. Vide Grad. Escu. lec. 9. huius. minor declaratur in textu, q̃a omnis motus naturalis est aut sursum, aut deorsum, in vacuo vero nihil sursum, nihil deorsum, atq; nihil in medio est, nam quemadmodum ipsius nihil, nulla est differẽtia prorsus, sic etiam nulla erit ipsius non entis, modo vacuum quoddam non ens est, atq; priuatio quędã videtur esse, sed vt diximus omnis latio differentiam aliquã subit, vt deorsum, aut sursum, ita vt dr͂iæ hæ etiam natura sint, & ppea epilogando, inquit, igitur aut non est natura latio vsq̃, aut si ipsa sit, vacuũ ipsum in rerum natura non erit. Hęc est rationis vis & forma, q̃q̃ si Auer. sequamur, textũ in multos syllogismos resoluere possumus, quod cũ non sit multũ vtile, pręteremittimus.

Tex. 68. Pręterea nunc quidem mouẽtur ea, quę propelluntur, propulsore non tangẽte, aut ob antiperistasim vt asserunt nõnulli, aut quia propul

D sus aer, motu pellit velociore q̃ sit ea latio, qua pulsum ipsum in propriũ fertur locum, at in vacuo nihil horum esse potest, quo fit vt nulla sit in ipso latio, nisi ea qua aliquid vehitur.

Secundo arguit simpliciter, nam vt Themistius inq̃t, quamuis videatur ostensum ex eo, q̃ naturalis motus in vacuo esse non potest, violẽtum quoq; esse non posse seorsum tamen probat violẽtum nullo modo posse esse in vacuo. Ad cuius euidentiam aĩaduerte q̃ duæ solebant assignari causæ motus proiectorũ ab antiquis, prima q̃ proiecta mouentur ob antiperistasim aeris medij, nã aer primus motus repcutitur ad alium aerem, & ille ad aliũ, & sic vsq; in finem, secunda est q̃ aer qui continuus est, à propulsore velocius pulsus velocius impellit corpus proiectũ: modo siue sic, siue sic, proiectio fieri nõ potest sine aere medio, at cũ in vacuo nihil horum sit, ideo nulla potest

test esse in ipso latio, nisi ea qua aliqd vehitur vt per manus, aut humeros, aut per aliquid id genus. Aladuersione dignum, vt dicemus in Octauo, q illa opinio de antiperistasi solet exponi q proiectum cum separatur à manu, exit velocius q̃ à suo loco, & tunc quia natura abhorret vacuum, aer existens retro, ad implendum vacuum, insequitur ipsum proiectum, & cum insequitur velociter, attingendo ipsum mouet vltra. Dicitur autem hæc græce antiperistasis siue retro percussio, quia aer exiens mouet lapidem, & mouet ab aere insequente. Obijciet huic Arist. in Octauo huius, quia talis antiperistasis faceret cuncta moueri atq; mouere retro vsq; ad cœlū, nam aerem primo sequētem alius insequeretur, & illū iterum alius, & sic vsq; ad cœlum. Secunda positio est Arist. q aer motus mouet proiectū. Imaginatur enim, q pijciens pellit proiectum, simulq; mouet aerē circūstantem cum eo, nam aer primo motus mouet pellendo proiectum in aerem secūdo loco subsequentē, simulq; & illum aerem, deinceps ille secundus aer motus pellit proiectum in tertio aere mouendo rursus illum tertium, & sic deinceps, cum autē aer motus tardius, ac tardius moueatur tādem est deuenire ita tarde motum vt non sufficiat alium mouere, neq; proiectum, & tunc cessat omnino motus. Sed an hæc positio sit vera, in Octauo disputabitur. Nunc vero sufficiat scire nihil proijci posse nisi, aut per antiperistasim, aut per aeris proiectionem, quorum nihil est in vacuo. Vnde Auer. cōponit syllogismum sic. motus violentus post separationem ab expellente fit aut successione aeris, aut velocitate motus aeris: sed in vacuo nihil horum est. igitur in vacuo non potest esse motus violētus.

Expositio primæ positionis de proiectis.

Confutatio.

Positio Aristo.

Syllogism⁹.

Quæ Auer. cō. 68.

Auer. vero exponit has duas positiones, q proiectum moueri ab aere potest intelligi Vno modo per successionem vt quia succedit aer proiecto in eodem loco, & illi alius, & adhuc illi alius, & hęc fuit positio Platonis. Alio modo intelligēdo proiectum moueri ab aere post expulsionem, quatenus defertur ab illo, qui sua forma naturali & sua leuitate natus est continuare motum eū in locum, in quē directus erat, & hoc modo proiectio videtur vti vectio quædam, quæ perdurat vsq; in finem, ex eo, quia aer mouetur velocius, hoc est aptius q̃ proiectum, q̃a mouetur à sua forma, proiectū ab extrinseco. Et hæc est positio Aris. vt dicit Auer. sed an ita sit, in Octauo videbit.

Tex 69.

Præterea nemo dicere poterit cur id qđ mouet, alicubi stabit. cur. n. hic potius q̃ alibi? Quare aut stabit, aut in infinitum feratur necesse est, si non valentius quippiam impedierit.

Tertio arguit, & probat q dato vacuo destruitur qes naturalis, quia nemo dicere potest cur id quod mouetur alicubi stabit, cur enim hic potius q̃ alibi? quare aut stabit omnino, aut in infinitum feratur necesse est, si non valentius quippiā impedierit. Quam consequentiā Auer. declarat, quia aut oē vbi est naturale illi corpori, aut nullum, cū nulla sit causa quare alterū sit naturale, alterum non. si quodlibet est naturale, tunc corpus illud in quolibet illorū naturaliter quiescet, si vero nullum fuerit naturale, in quolibet eorū mouebitur naturaliter, & in nullo stabit, & ita aut semper mouetur, aut semper quiescet.

Declaratio Auer.

Tex. 70.

Adhuc nunc quidem in vacuo ex eo corpora ferri videntur: quia cædit. at in vacuo res hęc omni ex parte similiter se habet: quare omnem ad partem ferentur.

Quarto arguit per rōnem sumptam ab homine: nam fatentes corpora moueri in vacuo, ideo hoc asserūt, quia vacuum cædit: tūc arguit, sed vacuum omni ex parte potest cædere corpori moto, igitur omnē ad partem ferentur corpora, cuius contrarium determinat sensus: nam videmus corpa determinata in loca determinata pficisci.

Tex. 71.

Deinceps & ex his quę dicemus id quod di-

E ctum est, perspicuum erit. Idem. n. pondus corpusue velocius ferri duas ob causas perpendimus. Aut differētia medij per quod fertur, vt si per aquā aut terram, aut aerē moueretur, aut differētia eius quod fertur ob ponderis, aut leuitatis excessum, modo sint eadem cætera, atq; mediū quidem per quod fertur, causa est propterea quod impedit maxime quidē si cōtra feratur, minus vero si maneat. & magis si non est facile diuisile, quale est id quod crassius existit.

Nunc alia via accepta ex parte velocitatis & tarditatis idem nanciscitur, & primo sumit duas soppositiones: prima est q duę sunt causę velocitatis, aut tarditatis, vna quidē extrinseca, vt resistētia medij, altera vero intrinseca vt excessus potētiæ supra resistētia medij, & hoc inqt, F deinceps & id quod dictū est perspicuum erit ex ijs, quæ dicemus. & ita noua via, quæ vt diximus sumitur ex parte velocitatis & tarditatis, hæc est intentio, idem. n. pondus corpusue velocius ferri duas ob causas perpēdimus. Aut differentia medij per quod fertur, vt si per aquā, aut terram, aut aerem moueretur, & hęc causa dicitur ex parte resistentię extrinsece. Aut differentia eius q fertur ob ponderis, aut leuitatis excessum, modo sint eadem cætera, vt figura, & cæteris id genus, & hæc dicitur intrinseca, quatenus est excessus potentiæ. Secunda suppositio est q aliter est causa medium, aliter pōdus siue qualitas, nam medium est causa velocitatis & tarditatis resistitiua, potius se tenēs ex parte passi, at grauitas, & id genus est causa actiua potius se tenens ex parte agentis. Et hoc inquit, atq; medium quidē per quod fertur, causa est propterea quod impedit, & ita est causa resistitiua se tenēs: ex parte passi, istud tn̄ resistere nō est eodem modo: nam maxime quidem resistit, si contra fertur ipsi rei motæ, vt de aqua quæ in flumine nauiculæ cōtra fertur, minus ve- G ro resistit si maneat, & adhuc magis si manet, & nō sit facile diuisibile, quale est id quod crassius existit, hæc est secunda suppositio. Sed dices in aĩalibus causa resistentiæ non potest esse medium, cum habeant intrinsecā resistentiam. Themistius ait suppositiones eiusmodi esse intelligēdas in ijs corporibus, quæ q de similaribus partibus componuntur, homogenea appellati diximus, quæq; ad alterum locum summum aut infimum mouentur, ecce, q de simplicibus aut homogeneis suppositiones sunt intelligēdæ. Vtrum tamen velocitas in motu sit penes excessum potentiæ ad suam resistentiam, an penes proportionem proportionum potentiarum ad suas resistentias, in Septimo Lib. disputabitur.

An simplex graue habeat resistentiā intrinsecam. Vide Albe. de saxo. q. 9 huius.

Dubitatio.

Solutio Themistii.

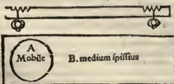
Pondus igitur A per B quidē medium in tempore C fertur, per D vero tenuius quidē illo, longitudine vero ęquale in tpe E, pro ratione impe- H dientis corporis. sit. n. B quidē aqua, D vero aer. Quāto itaq; aer aqua est subtilior atq; tenuior, tanto velocius A pondus per D, q̃ per B fertur: habeat igitur rōnem eādem ad velocitatem velocitas, qua distat aer ab aqua. Quare si in duplo sit aer aqua subtilior duplo in tpe per B medium pertransibit ad id tempus, in quo per medium D fertur, & C tp̄s ad E tempus duplū erit. ita quoq; vt quanto subtilius est minusq; impediens ac facilius sectile id per quod transitio fit, tanto pondus A velocius semper fertur. At vacuum nullā rationem habet qua ab ipso corpore excedatur, quēadmodum ipsum nihil ad numerum. nā si quatuor, vno quidē tria, pluribus

vero

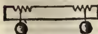
vero duo, & pluribus ēt quam duo, vnū excedunt nullā sane rationem habent qua ipsum excedunt nihil, quippe cū id quod excedit in excessum ipsum, & id quod exceditur, diuidatur necesse sit. Quare ipsa quatuor erunt, id quod excedunt, & nihil, quocirca neq; linea punctū excellit, si non ex punctis componatur. Similiter & nullam ad plenum rationem habere potest, quare neque etiam motus.

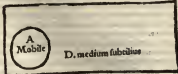
His sic constitutis, declarat primo q motus quo mouetur aliquod mobile in vacuo nulla est ꝓportio ad motum quo idem mobile mouetur in pleno, nec tēporis ad tempus, ita vt motus in vacuo non sit in tempore diuisibili, & syllogismus est, qualis est proportio medij ad medium in crassitudine & tenuitate, talis est proportio motus ad motum in velocitate & tarditate, & temporis ad tempus in longitudine & breuitate, & hoc respectu eiusdem mobilis: sed vacui ad plenum nulla est proportio in crassitudine, & tenuitate: igitur nec motus ad motum in velocitate, & tarditate, nec temporis ad tempus in longitudine & breuitate, & hoc respectu eiusdē mobilis. (Expositio syllogismi.) Maior debet intelligi in his corporibus, quæ mouentur propter resistentiam medij extrinsecā, vt sunt simplicia corpora, nam in aīalibus, & eis quæ mouentur aut voluntate, aut ab ipsa intrinseca resistentia, non valet. Amplius debet intelligi respectu eiusdem mobilis, nā possunt duo mobilia inæqualia moueri in duobus medijs æqualibus, vbi nō qualis est mediorū proportio in tenuitate & crassitudine, talis est motuum & temporum illorum, vt omnibus constat. Quare cū nulla sit motus in vacuo ad motum in pleno ꝓportio, motus in vacuo factus, in non tempore fiet, aliter poterit esse proportio, quæ ratio docet vacuum ipsum potius tollere motū, quam dare, aut conferre ad ipsum. (Expō Themistii.) Aīaduersione dignū Them. intelligere maiorem ēt in mobilibus diuersis, sed seruata paritate cæterorū, vt figuræ & pōderis, cæterisq; id genus, vbi.n. sunt cætera paria, & sunt corpora quorū motus est successiuus pro ratione corporis impedientis, hoc est ratione medij, ab extrinseco, sine dubio qualis est ꝓportio mediorū penes crassum & tenuæ, talis motuum erit penes velox, &

C. Tempus.

E. Tempus.

tardum, & tēporum penes longum & breue. Circa hāc rationem primo more geometræ vt syllogismus facilius

A habeatur terminos disponit, & inquit, pondus igitur A per B quidem medium fertur, & in tempore C, & idem A per D tenuius quidē illo, longitudine vero æquale in tempore E, pro ratione & proportione corporis medij impedientis, siue resistentis moueatur, ita vt B sit aqua, per quam ipsum A fertur, & D sit aer, hæc est terminorum constitutio. deinde sumit maiorem, & inquit, quanto itaque aer aqua est subtilior atq; tenuior, tanto velocius A pondus per D, quām per B fertur: habeat igitur rationem eādem ad velocitatem velocitas, qua distat aer in tenuitate ab aqua: quare si in duplo sit aer aqua subtilior, duplo in tēpore per B medium pertransibit ad id tempus in quo per mediū D fertur, & C tpˢ ad E tempus duplū erit, ita quoque vt quāto subtilius est, minusq; īpediens, ac facilius secatur, id per quod transitio fit, tanto pōdus A velocius fertur, est igitur maior: qualis est ꝓportio medij ad medium in tenuitate, in quibus idē mobile mouetur, talis est motuum in velocitate, & temporū in breuitate: hæc est maior, deinceps sumit minorem & inquit, ac vacuum nullam rationē habet, qua ab ipso corpore excedatur, quemadmodum ipsum nihil ad numerum. nam si quatuor excedunt tria per vnitatem & duo excedunt pluribus quām sit vnum, vt per duo, & ipsum etiam vnum excedūt pluribus q̄ sint duo, vtpote per tria, nullam profecto rationem habent, qua ipsum nihil excedunt, & qua ipsum nihil ab illis excedatur, cuius causam subscripsit dicens, quippe cum id quòd excedit, in excessum ipsum, & id quòd exceditur diuidatur necesse sit, verbi causa, quatuor cum excedant duo in duobus, diuiduntur in duo excessa, & duo quibus excedūt. iden infert, quare ipsa quatuor erūt id quod excedunt & nihil: quocirca neq; punctum linea excedit, si non ex punctis componatur, tandem dat conclusionem, & inquit, similiter & nullam ad plenū rationem habere potest, quare neq; etiam motus. Hic est syllogismus totus.

Commen. 71.

C {Hęc est alta demonstratio,} volo exponere commentum more nostro solito in commentis, in quibus aliquid fructus habetur, ideo Auerroes duo facit, primo exponit textum, secundo ibi, Auempace autem, digreditur. prima pars commenti ex declaratione textus est perspicua, restat igitur secunda.

{Auempace autem.} Hæc est secunda pars commenti, vbi digredi incipit. (Digressio.) oritur autem digressio cōtra maiorem, nam Auempace inquit, non sequi vt proportio motus eiusdem lapidis in aqua ad motum eius in aere sit sicut proportio spissitudinis aquæ ad spissitudinem aeris, nisi motus lapidis esset in tēpore propter hoc quod mouetur in medio, hoc est nisi successio in motu attenderetur penes resistentiam medij, vult igitur Auempace maiorem non habere locum nisi supponendo successionem motus esse à resistentia medij. huic obijcit Auempace, quia hoc dato motus non esset successiuus, nisi propter medium resistens siue impediens, medium enim videtur impedire rem motam. D Modo hoc cōfutat per instantiam in motu cœli, hic est successiuus & in tempore, & non propter medium resistens, aut impediens, & ita maior est falsa omnino.

{Et dicit.} Posita quæstione Auempaces nunc narrat eius positionem. vbi debes scire Auempa. tenuisse duas tarditates, alteram ex parte limitatę virtutis eius quod mouetur, quam naturalem vocat, quia consequitur virtutem ac formam rei quæ mouetur, & hanc seruat mobile ipsum tam in vacuo, quām in pleno. Alteram accidentalem ex parte medij extrinseci, & hæc accidentalis est, quia accidit mobili ex parte medij, in quo mouetur, & hæc est per accidens variabilis penes media ipsa in quibus mobile mouetur, vult igitur Auempace Aristo. voluisse propositionem mediorum in tenuitate esse ad proportionem motuum in velocitate & tarditate accidētalibus, & non naturalibus, qua rōne teneri pōt in vacuo

esse

esse motum, vt expositores, et multi latinorũ opinantur.

{Et hęc sunt verba eius} nunc narrat v̄ba ipsius Auē paces, vt eius narratio sit fidelior, vbi narrando eius positionem duas tangit rationes cōtra maiorem, tum de motu cœli, vbi patet ipsum esse in tempore, & successiuum, & tamen non esse ob medij impedientis, aut resistentis, tum quia motus naturales essent violēti, quoniam essent successiui propter corpus impediens, quare violēti. Pro intellectu verborum debes scire de motibus cœlorum q̃ aliquis est tardissimus, vt motus stellarum fixarum, nam stellæ fixæ apud obseruationem Ptolomæi in libro magnæ constructionis mouent̃ in centum annis gradu vno, & ita .36. millibus annorum peragrant totum circulum: aliq̃s est velocissimus, vt motus diurnus vniuersi in vigintiquatuor horis semel. Alij inter hoc sunt mediocres, & hoc (vt dicit) non est nisi propter distantiam atq; gradus motorum in nobilitate ex virtute, nam qui nobilior est, velocius mouet, qui vero ignobilior tardius. Hęc colliguntur ex verbis eius.

{Et si hoc quod dicit.} Obijcit autem nunc Auer. contra Auempacem per impossibile sic, si proportio motus ad motum in velocitate non est per proportionē mediorum in subtilitate absolute, sed solum de velocitate accidentali, tunc posset esse in vacuo motus velox & tardus velocitate & tarditate naturali, nam sublatis medijs adhue remaneret ratio intrinseca, quã tenuit Auempa. & ita adhue restat motus temporarius, & non subitarius.

An proportio velocitatis vnius motus ad velocitatem alteri motus in proportionē medij ad medium in spissitudine et tenuitate sit attendenda. Vide sandu. q. 12. huius.

{Nos autem} Auerroes nunc respondet aliter, et vult totam causam successionis & velocitatum motuum esse penes mediorum tenuitatem & crassitudinē, nititur autem ad hoc rationibus primo, quia diuersorum effectuum causæ sunt diuersæ: sed æqualis proportio mediorum in tenuitate cæteris paribus videlicet figura, declinatiōe, id est grauitate aut leuitate, & magnitudine est causa ęqualitatis motuũ in velocitate, igitur differentia mediorum cæteris etiam paribus est causa diuersitatis motuum in velocitate. vt enim æqualitas ad æqualitatem, ita differentia ad differentiam. nam contrariæ causæ arguunt effectus contrarios.

{Et istæ propositiones.} Colligit propositiones in quibus cōsistit tota rationis vis, & sunt duæ. Prima est quod quando sunt duo mota æqualia in grauitate & leuitate, figura, & magnitudine, & mouent inæquali aut vno medio, motus eorum sunt æquales in velocitate, & tarditate, & q̃ vtrunq; pertrāsit æquale spatium in tēpore ęquali. Secunda propositio est q̃ cæteris paribus, cum media sunt diuersa in tenuitate motus eorum diuersantur differentia proportionali. Hæ enim propositiones sese inferunt, vt diximus iam pauloante.

{Et vniuersaliter manifestum est.} Colligit ex his causam diuersitatis motuum & æqualitatis in velocitate & tarditate: & vult q̃ sit diuersitas & æqualitas proportionis motoris ad rem motam. nam cum fuerint duo motores, & duo mota, & ꝓportio vnius motoris ad suum motum, est vt proportio alterius motoris ad suum motum, tales motus qui ab illis proficiscūtur erunt æquales in velocitate, & si proportiones erunt inæquales & diuersæ, etiam motus erunt inæquales & diuersi in velocitate & tarditate. Et hæc regula habet locum in omnibus, tam in corporibus simplicibus, q̃ mixtis, licet non eodem modo. nam in simplicibus resistentia rei motæ est extrinseca, vtpote ratione medij, quod se tenet ex parte rei motę, vt dicemus, in mixtis vero resistētia est intrinseca, & nō ex parte medij, sed ex parte rei in actu, quæ est alia á re quæ mouet, diuiditur enim omne mixtum in motorem in actu, et motũ in actu, simplex vero minime, ꝓpterea in simplicibus id quod ex loco rei motæ est medium extrinsecum resistens, hinc patet esse resistētiam interdum ex parte medij tātum, vt in simplicibus, interdum ex parte mobilis tantum, vt in cœlis, quæ mouentur propter resistentiam mobilis solum, vt dicemus, interdum ex par-

E te medij & mobilis, vt in mixtis & animalibus, vbi resistentia est, tum ratione medij, tum ratione rei quæ mouetur in actu, & ita Auerroes per rem motam intelligit totum resistens, quicquid sit illud.

{Et hoc idem est.} Declarat in violentis penes q̃d attenditur æqualitas & inæqualitas motuum, & inquit, esse idem in violētis, vt in naturalibus, sed non eodem modo penitus, nam in naturalibus æqualitas, & diuersitas velocitatum neq; est penes resistens tantum, neq; penes potentiam motoris tantum, sed penes æqualitatem aut diuersitatem proportionum potētiarum ad suas resistentias, quæcunq; sint illæ, at in violentis æqualitas & diuersitas velocitatum sunt penes æqualitatem, & diuersitatem mediorum resistentium aut impedientiũ, quoniam tales motus non sunt ab inclinatione intrinseca, sed penitus extrinsece procedūt. propterea inquit, vt in naturalibus non sequitur æqualitas velocitatum ad æqualitatem potentiarum tantum quando proportio diuersatur, ita **F** nec in violētis potest esse æqualitas quando media diuersantur, eo quia diuersatur mediorum proportio, ecce igitur q̃ in violentis æqualitas & inæqualitas sunt solũ propter æqualitatem, & inæqualitatem mediorum. Sed dices tunc eadem velocitate mouebitur A, mobile violenter in aere eodem ab B virtute, & A C, quod est falsum, posito q̃ sint inæquales. Propterea dixit Auer. q̃ potentijs in motibus violentis existentibus partibus ęqualitas & diuersitas erunt ex parte mediorum, at in motibus naturalibus erunt propter proportionum æqualitatem aut diuersitatem, quam potentię hunc ad mota, nam in naturalibus motus sunt ab intrinseca inclinatione, in violentis vero minime. Hæc Auer. in hac ratione ad fructum adiecit. In quibus apparet tam in motibus naturalibus quàm violentis, quòd talis est proportio motus ad motum in velocitate qualis motoris ad rem motam, hoc est potentiarum mouentium ad suas resistentias, verum est aliqua differentia, nã in violentis resistens est impediēs, **G** propterea est in illis æqualitas, diuersitas propter diuersitatem proportionis impedientium, at in naturalibus resistens non est in impediens, sed resistens tantum absq; impedimento, quæ ratio docet naturales motus esse successiuos ob resistentiam, & non ob impedientiam, quod Auempace ignorat.

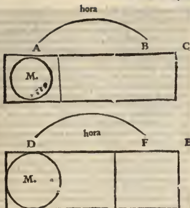
Solutio.

Cōmunis regula.

{Et si hoc esset.} Hæc est secunda ratio contra Auempacem, vbi debes scire q̃ Aristote. in fine Septimi Physicorum, ponit hanc regulam, q̃ cum aliquod mouens mouerit aliquod corpus per aliquod spatium in aliquo tempore, idem mouēs mouebit medietatem illius corporis, hoc est medietatem resistentiæ illius corporis per idem spatiũ in medietate illius temporis, hæc regula nunc supponatur tanquam vera, quia in Septimo disputabit̃. Arguit modo Auer. quòd data positione Auempaces, videlicet proportio mediorum in tenuitate arguat proportionem velocitatum & tarditatum accidentalium, tunc illa regula esset falsa simpliciter, hoc est nō vniuersaliter **H** & in omnibus vera esset, nam esset tantum vera in tarditate & velocitate accidentalibus, quæ ipsi motui competunt merito medij resistentis, & non in ipsis motibus absolute respectu omnium, vbi enim nullum esset medium resistens, nulla posset assignari proportio inter potentias motiuas respectu resistentiarum, & ita neq; ipsorum motuum, ita quare regula non fuisset vniuersalis in omnibus, cuius contrarium est verum, quia in libris Physico. traduntur regulæ vniuersales in omnibus, vis igitur huius rationis est, quòd regula Septimi Physic. esset de velocitate & tarditate ipsa, & non de motibus absolute, & respectu omnis spatij.

An in omni motu grauiũ & leuium requiratur mediũ resistens. Vide Albe. de saxo. qō. 10. huius.

{Et causa istius erroris.} Nunc vult confutare motiuũ Auempaces, & primo narrat ipsum, vbi debes scire, q̃ Auempace fundabatur in duobus. Primum erat q̃ tarditas & velocitas sint additio & diminutio motuum, tarditas quidem diminutio, velocitas vero additio, sicut linea

nea quæ additur lioeæ, & diminuitur ab ea. Verbi gratia, sit vous motus supra spatiũ A B in hora, velocitas erit motus super spatiũ A B C in eadẽ hora, ita vt B C habeatur tanquam velocitas. Tarditas vero est, vt si aliquod mobile moueatur io hora spatio D E, aliud vero debilius supra spatium D F, ita vt tarditas sit hæc dimioutio E F, hoc est primum. Secundum est ꝙ proportio mediorum resistentium est qualis est velocitatum & tarditatũ, quæ adduntur, & ooo qualis illa motuũ, qui præsuppooebantur peoes proportionem motorũ ad mobilia circuoscriptis medijs. Hi.n. motus præsuppositi, motus naturales siue sensiles ab Auerro. appellantur, ita vt sint tres motus, vnus naturalis siue sensilis, qui est propter proportionẽ motoris ad mobile nulla habita ratione ad mediũ. alius est diminutio quæ consurgit á resistentia medij, alia est velocitas, quæ additur ab excessu poteotiæ nulla ratiooe habita ad medium: hæc.n. coosurgit propterea, quia potẽtiæ, quæ mouet mobile oulla ratione habita ad mediũ crescit ad duplum, aut triplũ, aut ad aliquam proportionẽ. Qua ratiõe euenit vt possit esse quartus motus aggregatus ex oaturali, & additio. Ex ijs arguebat Auempace cum resistentia mediorum sit causa tarditatis accidentalis, sequitur vt proportio mediotũ non sit causa proportioois motuum, sed tarditatum accideotalium.

{Qm̃ quando.} Secundo arguebat sic. si qualis est proportio medij ad medium io raritate & densitate, talis est proportio motus ad motũ in velocitate, & tarditate, igitur qualis est proportio resisteotiæ ad resistentiam, talis erit motus sensilis ad motum sensilem, patet consequentia, qa ab vno arguit̃ conuertibili ad reliquũ. nam resistẽtia & medium coouertuntur, similiter & motus, & motus sensilis, & intelligo per motũ sensilem totum motũ, qui pcipitur á sensu in actu, destruit Auẽpace consequẽs isto modo, nam si qualis est proportio resisteotiæ ad resistentiã talis est proportio motus sensilis ad motum sensilem, & qualis est proportio resistentiæ ad resistentiã talis est proportio tarditatis ad tarditatem, vt dictũ est, igitur qualis est proportio tarditatis ad tarditatẽ, talis erit proportio motus sensilis ad motũ sensilẽ, sed tarditas est motus diminutus á naturali motu, igitur qualis est proportio diminuti ad diminutũ, talis erit remaoentis ad remanens, hoc consequẽs est falsum, igitur aliqua pars antecedeotis erit falsa, sed oõ illa, tarditas est motus diminutus á motu naturali, oeꝙ illa, qualis est proportio resistentię ad resistentiã talis est proportio tarditatis ad tarditatem, igitur illa est falsa, qualis est proportio resisteotiæ ad resistentiã talis est motus sensilis ad motum sensilẽ, quod est propositum ipsius Auempa. quod vero illud sit falsum,

A videlicet qualis est proportio diminuti ad diminutum talis est remanentis ad remanẽs, patet in numeris & io magnitudinibus. Sint enim A B duo oumeri aut magnitudines ęquales ambę, videlicet vt quatuor, & ab ipso A diminuatur vnum, ab ipso vero B duo, patet tunc ꝙ noo qualis est proportio diminuti ad diminutũ talis est remaoentis ad remanẽs, nam diminuti ad diminutũ proportio est dupla, remanentis vero ad remanens sexquialtera, simili ratiooe & de additione deduci potest.

{Sed differunt.} Rñdet Auer. ad rationem hãc ipsius Auempa. & negat similitudioem, nam qñ ex quantitate mathematica diminuitur aliqua quantitas in actu remanet residuum quaotitatis io actu, sed qñ á motu oaturali demitur quicquam, tũc motus naturalis oõ remanet nisi in potentia, & oon in actu: & ita nõ est simile. Hæc rñsio potest intelligi vno modo, ꝙ dissimilitudo est quantũ ad hoc, ꝙ facta diminutiooe ab ipsa quãtitate residuum manoet in actu permanẽtię, sed facta diminutiooe á motu re-
B manet residuum in potestate, qa ooo permanens, sed in fieri, et ita similitudo oulla. Aut põt intelligi ꝙ ſm Auẽpacem motus mere naturalis esse non põt, nisi in vacuo in actu, in medio vero resistenti semp est violentus actu, & oaturalis potestate, quatenus cootinetur in illo, & tũc patet dissimilitudo.

{Ergo tunc motus.} Soluta quæstiooe, arguit contra Auempa. quia data hac sua imaginatione omnis motus seosilis, quem videmus in elementis, esset violentus, & oon naturalis, quia omnis talis esset propter resisteotiam medij impedieotis, & ita violentus, & ita in solo vacuo posset esse motus mere naturalis, vbi nullũ est impediẽs.

{Verumtñ dicimus.} Rñdet taciteæ obiectioni. posset enim quęri, vtrũ qualis est proportio medij impedientis ad mediũ impediẽs, talis sit tarditatis ad tarditatem, rñdet ꝙ sic, sed oõ est extimandũ tarditatem ipsam esse motum additũ motui naturali, nã naturalis est tardus & velox, ẽt vti violentus, imo omois motus est sua tarditas.

C {Et ista quæstio.} Nunc explanat qualis sit quæstio ipsius Auempa. & inquit eam esse sophisticam, quatenus peccat in loco á simili, est tamẽ (vt dicit) difficilis, quia est per locum á cõmutata proportiooe, cum eoim motus assimiletur lioeæ, videtur ꝙ illud quod lineæ accidit, motui etiam contingat, & ita est difficilis solutioois.

{Declaratum est igitur} Epilogat omnia declarata, & sunt duo. Primũ ꝙ proportio impedientis ad impediens est, qualis est motuum absolute, & noo tarditatum additarum. Secũdum est, ꝙ hoc est verum tã io oaturalibus motibus, q̃̃ violentis, licet sit differentia, nã in naturalibus proportio motuum est ſm proportionẽ mediorum, non quidem impedientium, sed resisteotium. Io violẽtis ſm proportiooem mediorum impedieotium, sed non eodem modo in oaturalibus mixtotũ & simplicium. Nam in naturalibus mixtorum proportio motuum est secundum proportionẽ potentiarũ ad sua mobilia ẽt, io simplicibus ad suas resistẽtias, siue extrinsecas, siue intrinsecas.

D {Sed quæret aliquis} Sed circa dicta mouet Auer. quęstiooem, quia licet coocedatur esse talẽ motuum proportiooem, qualis est mediotum, adhuc non sequitur io vacuo motum esse in nõ tempore, quia potest esse aliquod quod mouetur in vacuo per resisteotiam iotriosecã, oon quidem ex parte medij, sed ipsius mobilis, & ita ablata omni resistentia medij, & remanente illa mobilis, poterit adhuc motus esse io vacuo in tempore.

{Et ad hoc est.} Rñdet breuiter regulam illam habere locum in corporibus simplicibus, vbi omnis resistentia est ex parte medij, non aũt in animalibus aut mixtis, vbi est ẽt resistẽtia iotrinseca. Circa hanc rñsionem, Primo sumit vnũ, ꝙ motus corporum simpliciũ mediãtibus aqua & aere oõ suot motus impediti á medio, ita vt mediũ habeat rõnem impedientis, tũ primo, quia tales motus naturales nõ essent sioe medio, tũ secundo, qa in solo vacuo essent motus naturales, quia solo illo est ablatio medij.

{Et

{Et causa in hoc est} Reddit nunc causam, quare talia mota indigent medio, ex eo quia res mota debet habere cum motore aliquam resistentiam, qua potẽtia motoris excedat potentiam illius, & hoc est verum etiam in motibus naturalibus, nam si non esset talis resistentia, tunc quilibet motor posset mouere quodlibet corpus indifferenter, igitur in motis simplicibus necessaria est hæc resistentia, & cum non ex parte intrinseca, vt dicetur, igitur propter medium.

{Et propter diuersitatem} Nunc per hoc suppositum verificat tria. Primum ꝙ per talem resistentiam non impeditiuam, sed promotiuam, quæ est inter motorem & rem motam simpliciter & vniuersaliter, diuersantur motus corporum cœlestium in velocitate & tarditate. Cœlum enim suo motori resistit non impediẽdo, sed promouendo, siue continendo.

{Et per hanc} Secundum est ꝙ per talem resistentiam motor non mouet rem motam, nisi quando potẽtia eius excedit potentiam rei motæ, nam res mota aliqua ex parte est similis motori, aliqua ex parte dissimilis, quæ dissimilitudo est causa resistentiæ & successionis, & ita ipsum resistens non est impediens ne motus fiat, sed ne motus fiat subito. Cœlũ enim non resistit motori ne motus fiat, sed ne motus fiat subito.

{Et hoc est intelligendũ} Tertiũ est verificatio dicti ipsius Auẽpa. ait in corporibus cœlestibus vnũ motorem esse altero nobiliorẽ, intelligit.n. vnum motorẽ esse plus excedentem suũ mobile alio, & ita velocius mouet alio.

{Et manifestum est.} His verificatis declarat nunc, in quibus inuenitur hæc resistentia intrinseca, & in quibus non, & vult illã reperiri vniuersaliter in his, quorum mouens & res mota sunt actu distincta, vt in cœlis, & animalibus. In cœlo.n. res mouens est aĩa, quæ est res actu, res mota est ipsum cœlum, quod est res actu alia ab aĩa, & in aĩalibus similiter. In rebus vero simplicibus non reperitur vt in elementis, quia in illis motor est forma, res mota est materia, modo materia nõ est res actu resistens ipsi formę. Sed dices Auerro. 8. huius cõ. 4. & 30. & 3. Cœli. ait formã esse motorem & motum, hic dicit materiã esse rem motã. Dici potest ꝙ in elementis ſm Auer. id quod mouet, vt quod, est ipsum totũ, id quod mouet vt quo, ẽ ipsa forma. Id vero qđ mouetᷣ vt quod est ipsum elementum cũ medio, hoc.n. totum habet rõnem totius mobilis resistentis in actu. id quo mouetᷣ remote est potẽtia & ipsa materia, quę est prima radix passionis. Id vero quo mouetur propinque est forma: nã oportet motorẽ & rẽ motam esse aliquo modo in actu, & sic tollitur contradictio.

{Et quia hæc.} Nunc respondet ad formam qõnis, & vult dictum Arist. esse intelligendũ in ĥs quæ mouẽtur per resistentiã extrinsecam, hoc est in corporibus simplicibus, cum.n. illa simplicia non diuidanᷣ inter motorem & rem motam in actu, ideo impossibile est ea moueri sine medio, & hoc confirmat authoritate Aristo. in. 8. vbi ait animalia & corpora cœlestia moueri á seipsis, elementa vero & simplicia corpora ab alio, quia ad eorum motum concurrit medium.

{Si igitur.} Probat hanc respõsionem, nam si hæc corpora vt elementa mouerentur sine medio, tũc nulla esset resistẽtia inter motorem & rem motam, immo nihil moueretur, & si hoc esset, nihil moueretur in tẽpore, sed subito, demeretur enim omnis resistentia tam intrinseca, quã extrinseca, & vt dico in elementis, ita in cæteris quæ mouentur motu simplici.

{Ex hoc igitur.} Tunc verificat enthymema Arist. intulit.n. si corpora simplicia mouerenᷣ in vacuo, tunc illa motu indiuisibili & in tpe indiuisibili mouerenᷣ: hoc.n. ideo patet, quia in motu elementorũ, qui in vacuo fieret omnis dẽpta esset resistentia, & intrinseca, & extrinseca.

{Et ponendo hęc corpora.} Remouet cauillũ Auempa. dicebat.n., medium impedit, igitur motus elementorum est violentus. Respondet negando consequẽtiam,

E quia impedit resistẽdo, hoc est á motu subito, non autem á motu ipso, propterea sunt motus elementorum naturales, & ita falsum est elementa moueri á seipsis, veluti mouentur animalia & cœli, hæc ad formam qõnis. Ex hac Auerro. solutione habetur, ꝙ aliquid põt impedire bifariam, aut á motu, aut á termino motus. medium in motu grauiũ impedit non quidẽ á motu, sed á termino motus, cum non ꝗ̃ cito aliquid moueri incipit, tam cito sit in termino motus, at in motu violento impedit medium tam motum ꝗ̃ terminũ motus. Vlterius sequitur ꝙ in motu aĩali est duplex resistens, intrinsecũ quidem ipsum videlicet corpus distinctum ab aĩa, extrinsecum vero aer, vel aqua, quæ ratio docens est totũ resistens esse corpus cum medio, in motu vero elementorum vnũ tantum resistẽs, videlicet medium, nã nihil est in elementis præter materiam & formam resistens nisi mediũ. Qua ratione euenit omnem motum esse naturalẽ in elementis, qui est ſm inclinationem, licet.n. aliquis eorũ motus sit tardior altero,

F omnes sunt ęque naturales, quoniam omnis successio est ratione medĳ, & per consequens est ęque naturalis in medio, siue sit spissius, siue rarius. Vnde motus lapidis in aere est æque naturalis, sicut ille eiusdem in aqua, licet ille in aqua sit tardior, quoniam motus hic naturalitatem nanciscitur ab inclinatione & medio.

{Auempace igĩ.} Epilogat in opinione Auempa. & dicit primo, ꝙ Auempa. fecit dubitare in duobus. Primo quia dixit proportionem motuum non esse ſm proportionem mediorum. Secundo, quia motus elementorum in pleno, cum sint impediti, sunt violenti. Dicit secundo laudando ipsum nullum pertigisse ad has quæstiones, quia cæteris erat ingeniosior. Dicit tertio se accepisse quæstiones has non á libro Auempaces, sed á folio extra scripto. Hæc Auerroes.

{Nos aũt.} Nunc inuestigat veras causas successionis & verificat rationem Aristo. propterea tria facit, primo supponit quædam, secundo infert ea in quibus successio

G est ratione medĳ, & eam in quibus non est, tertio verificat rationem Aristo. de primo supponit inter motorem & rem motam esse semper aliquam resistẽtiam. Primo, quia res quæ mouet, mouet quatenus contraria, res quæ mouetur, mouetur quatenus similis, vt dictum est, secundo quia omnis motus est ſm excessum potentiæ motiuę ad suam resistentiam, igitur in omni motu oportet intelligere resistens, tertio quia motus differunt in velocitate & tarditate penes differentiam proportionum potentiarum motiuarum ad suas resistentias, vbi enim nulla essee resistentia, omnes motus essent æquales. (An successio in motu grauiũ & leuiũ ꝓueniat, vel causetᷣ ex resistentia medĳ. Vide 12. du. qõ. 19. huius.)

{Et ista resistentia} Supponit secũdo ꝙ resistentia esse põt aut ex parte moti tñ, vt in animalibus & cœlo, nã in his motũ est res actu resistens & distincta á motore, aut erit ex ipso medio in quo mouetur tãtum, vt in motu elementorum, in quibus res mota non est actu resistens, & alia ab ipso motore, aut erit ex parte rei motæ & ipsius medĳ, vt in animalibus quæ mouentur in aqua.

H {Illa igitur in quibus} Tunc declarat secundum, videlicet, quæ mota indigent medio, & quæ non, & vult vniuersaliter ea mota non egere medio quæ diuidunᷣ in motorem & motum in actu vt animalia, & hæc si egent, est per accidens, quæ vero nõ diuiduntur in motorẽ & rem motam in actu, hæc omnino indigent medio, vt sunt corpora grauia, & leuia, hoc probat primo, quia si non indigerent medio, mouerẽtur in non tempore, quia nihil est illic in actu quod resistat motori. Secundo si mediũ non requireretur, esset quia faceret illa violẽter moueri, hoc est falsum, quia illa semper mouerentur motu violento, cũ semp essent impedita, & ita cũ non deᷣ vacuũ in quo naturali motu mouerentur, semp mouerentur violẽter.

{Et ideo contingit.} Tertio nũc verificat rationẽ Aristo. intulit.n. Arist. si elementa mouerentur in vacuo, illa in non tpe mouerentur: hæc itaq; rõ patet. Primo quia in vacuo nulla esset resistentia nec intrinseca, nec extrinseca. (Quæstiones. Prima qõ. Vide can. q. 4. huius. articu. 2.)

Vide Ild.q.9.huius. Vide & Albe. de saxo. q.2. & Bur. hic. Et Gae. de Thie.qō.2 huius. Quid de rigore phys. Prima pō.

A

seca. Secundo, quia si mouerētur in vacuo, omnia æque velociter mouerentur in illo, & ita graue & minus graue ęque velociter mouerent̄, non igitur recte dixit Auēpace elementa dicens moueri naturaliter sine medio, & præternaturaliter cum medio. Hæc sunt, quæ ex cōmento colliguntur. Quærunt hic iuniores. Primo, vtrum si vacuum esset, aliquod corporum simplicium moueretur in ipso. In ista qōne secus est dicendum de rigore logico, secus de rigore physico. De rigore.n.logico ambæ sunt falsę, videlicet, si vacuum est, simplex moueretur in ipso, & si vacuum est, simplex non moueretur in ipso, patet, quia stat intelligere antecedentia sine consequētibus. Potest enim intelligi vacuum esse, & nullū simplex moueri, quia potest intelligi nullum simplex esse. Similiter potest intelligi vacuum esse, & simplex moueri in ipso, dato ꝙ vni simplici vt graui descendenti alligetur, leue resistenti, qua ratione fit vt ambæ sint falsæ, hæc de rigore logico. De rigore physico sunt duæ positiones, vna latinorum quam acceperunt ab Auēpa. ꝙ corpus simplex graue videlicet, aut leue si poneretur in vacuo posset in illo

B

moueri, hāc probant captiūculatores sic, ponatur vnum graue in concauo orbis Lunæ, & intelligatur totum hoc spatium vacuum, & incipiat moueri in hoc instāti quod est presens, tunc petunt, aut in hoc instanti in quo incipit moueri, erit in centro, aut in alio atq; alio, non in hoc instanti in quo incipit, quia tunc in vno & eodem instanti esset sursum & deorsum, quod intelligi non potest, si in alio, aut mediato, aut immediato, non in instanti immediato, quia nullū instans est immediatum instanti, igitur in alio mediato, in alio mediato, igitur in tēpore, qm̄ inter quęcūq; duo instantia mediat tēpus, & ita motus erit in tēpore. Hoc enim argm̄ sorticolæ satis magnifaciunt. Sed vnde sit motus eius successio, sunt varię imaginationes.

De causis successionis iuxta primā positionem. Prima pō.

Latinorum quidā successionis causam asserunt esse limitationē cuiusq; agentis naturalis, cum.n.omne agēs naturale sit limitatū ad certum velocitatis gradū, hunc

C

seruabit ēt quacunq; extrinseca resistentia circunscripta, quæ ratio docet hanc agentis naturalis cuiusq; limitationem esse loco resistentiæ intrinsecæ, & quia hęc sequitur multitudinem formæ, ideo quæ sunt grauiora velocius mouerentur. Hanc ēt positionem ad verbum, vt vidistis recitauit Auer. de mente sui præceptoris Auempa.

Confutatio.

Sed hæc positio friuola est. Primo, quia tunc omne agens naturale ageret successiue, qm̄ quodlibet est limitatum, & ita luminosum lumen in medio successiue ageret, & visile radium in oculo, stellæ quoq; maiores citius mediū illuminarent, q̄ minores. Secundo, quia tunc tolleret̄ omnis subita mutatio. Cuius oppositum videbimus ex eo, quia omne agēs naturale esset limitatum, posset ēt argui alijs rationibus, quas omittimus, quia nos veritatem tradimus, falsas opiniōes innuimus.

Sco.2. sētē. d.2.q.9.

Alij causam illius successionis asserūt incompossibilitatem terminorum. Propterea, quia impossibile est idem simul esse in termino, ē quo & in termino ad quem.

Confutatio.

Sed hæc positio est impossibilis. Primo, quia ęque velociter magis graue & minus

D

graue mouerentur in vacuo, quia incōpossibilitas terminorum est æqualis in vtrisq;. Secūdo tunc graue simplex moueretur infinite velociter in medio illo vacuo, nā illa incompossibilitas pōt saluari in duplo gradu velocitatis & in triplo, & quadtuplo, & sic in infinitū. Tertio, quia velocitas est fm proportionem potentiæ ad resistentiam per regulas Septimi huius, at potentiæ grauis ad talem terminorum incōpossibilitatem nulla est proportio, vt omnibus patet. Quarto, quia consimilis incompossibilitas deberet esse sufficiens in alteratione & illuminatione, & ita illuminatio esset successiua, & alteratio penes incompossibilitatem augeretur & decresceret. Quinto, tunc motus naturalis non intenderetur in fine, qm̄ semper est à principio ad finē similis terminorum incōpossibilitas. Sexto, tunc motor ēt infinitę virtutis non posset mouere in instanti, quia nullus talis posset facere contra-

A

dictionem pro vno instanti. Quare hæc positio videtur impossibilis, hæc sufficiant contra hanc positionem.

Dulmētonis positio. Vide Nominales vł Terministe.

Sorticolæ causam successionis motus grauis aut leuis in vacuo asserunt ab impedimento partium eius grauis, quod mouetur. Imaginantur enim ꝙ quælibet pars grauis inclinatur descendere per lineam breuissimam, & cum solum per talem descendat pars media, ideo impedit laterales partes, & ideo per tale partium impedimentum inuicem simplicia successiue mouentur ēt resistentia medij circunscripta.

Confutatio.

Sed hæc positio puerilis est, primo, quia tunc grauius tardius descēderet, quia in corpore magno plures partes sunt inuicem resistentes, secundo tunc decem lapides coniuncti descenderent tardius, q̄ vnus eorum, quia mutuo se impedirēt, tertio vna pars illius non mouetur contra aliam, igitur vna aliam nō impedit.

Pō Brixii sophiste.

Brixius sophista causam ex alio nanciscitur, ait.n.esse possibile vnum graue diuidi fm latitudinem, ita vt partes inferiores sint tenuiores, superiores spissiores, & cum illæ

B

partes tenuiores minus appetant descendere, aut nō tanta velocitate quanta partes superiores, hinc illæ resistūt, qua ratione esset motus successio.

Confutatio.

Sed hæc positio nihil est, qm̄ totum illud descēderet vt medium eius fieret medium mundi, & ad hoc omnes illæ partes tendunt, igitur nulla impediret, propter hæc non recedamus à Themistio, Alexādro, Simplicio, & ab Auerro. qui tanta dixit hac in re. Dicūt enim successionem esse aliqñ penitus extra, vt in simplicibus corporibus à medio aere vel aqua, aliqñ penitus intra, vt si esset vacuum, & mixtum, cuius vna pars leuis esset, & altera grauis in illo moueret̄, aliquādo vtroq; modo, vt aīalia quæ mouentur in aere aut aqua. Ex hoc sequitur vt dixit Auer. simplex moueri in non tēpore in vacuo, quia est ablata omnis resistentia intrīseca quidē, quia nec materia, nec forma resistit, extrinseca vero, quia nihil est in vacuo.

Dubitatio.

Sed dubium est quid Auerro. vbiq;, & hic velit intelligere per moueri in non tempore. Rudes intelligunt per non tempus illud quod

Pō rudes.

C

græci nync, latini nunc vocant, quod est momentum in tempore, & errant, quia ex minus impossibili non sequitur magis impossibile. Esse.n.vacuum est imaginabile, sed motum in nunc tēporis est contra imaginationē.

Prima expositio.

Propterea intelligendum est per non tempus infinitum paruum tempus, & per motum in non tempore infinite velociter motum, quod ideo peripatetici vocant non tempus, quia non est signabile. Tunc ad rationem patet solutio, cōcedo casum ꝙ aliquod incipiat moueri in hoc instanti, quod est præsens per remotionem de præsenti, & ꝙ īmediate post hoc in aliquo instāti erit ad centrum, & tunc non sequitur in aliquo instanti esse ad cētrum, quia vt sorticolæ dicunt, mutatur suppositio, aut vt peripatetice loquar, in aliquo instanti, indeterminato erit ad centrum, & in nullo determinato, & ita sequitur in non tempore, quia in infinito paruo tēpore.

Replica.

Et si dices post hoc erit ad centrū, igitur aut in hoc, aut in alio erit ad centrū, non in hoc, igitur in alio, & arguatur vt prius, aut mediato vel immediato.

Responsio.

D

Dici potest concedendo post hoc fore ad centrum, & in aliquo instanti, sed in nullo determinate, & in aliquo indeterminate, aut vt sorticolæ dicunt, in infinite huic pximiori aliquo, in nullo tñ infinite huic proximiori. Hæc de hac prima qōne.

Secunda qō. Prima pō.q.2 huius. Vide ēt Burle.hic.

Consequēter quęrunt, vtrū mixtum posset moueri in vacuo. Ioānes Gandauensis rñdet, ꝙ posito impossibili sequitur quodlibet, idest vtrunq; contradictoriū, & cum vacuum esse sit omnino impossibile propter tot rationes Arist. iure ex positione huius impossibilis sequitur mixtū positum in illo moueri & non moueri. Moueri quidem propter resistentiam, quam habet intrinsecus, non moueri vero, quia vacuum est priuatio, quæ nihil est.

Confutatio.

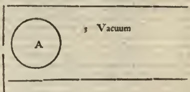
Sed hæc rñsio est penitus leuis, nam ex possibili fm imaginationem nunquam sequitur impossibile fm imaginationē. Vacuum.n.esse est falsum impossibile in re, sed est imaginabile vt mathematici omnino fingunt, idem moueri & non moueri est

falsum

falsum impossibile. & imaginabile, rursus vacuũ est di-
mensio & non tantũ sine qualitate imaginabilis, sed pos
sibilis esse, vt catholici tradunt, igitur intelligi potest va-
cuum esse sine omni qualitate, at idem moueri & nõ mo
Alia põ. ueri nullus intellectus capit. Capriunculatores vero di
stinguũt de mixto, aliud.n. est perfectum ex quatuor ele
mentis constans, Aliud imperfectũ constans ex duobus
saltem, tunc dicunt tria. Primum q̃ loquendo de mixto
perfecto inanimato in vacuo successiue moueretur. Pro
batur, quia tale mixtum siue sursum siue deorsum tende
ret successiue moueretur propter resistentiam intrinse-
cam. Secundum est q̃ loquẽdo de imperfecto non opor-
tet vbicunq; poneretur, ipsum successiue moueri, sicut si
esset mixtum ex terra, aqua, & aere tantum, & ponere-
tur in regione ignis, quæ vacaret igne, tale subito muta-
retur ad conuexum aeris, quia in tali vacuo nullam resi-
stentiam haberet, quia omnia elementa ex quibus con-
stat deorsum traherent. Tertium est q̃ aliquo casu dato
mixtum velocius moueretur in pleno, q̃ in vacuo. Pro-
bant, nã sit vnum mixtũ ex terra vt tria, & aere vt duo,
tunc ponatur tale mixtum in sphęra ignis ẽt igne ibi exi-
stente, quæ resistat illi graui vt vnum, quo casu potentia
motiua est vt quinq;, resistiua vt vnum in tali regione,
nam terra & aer appetunt descendere, quæ faciũt poten-
tiam motiuam vt quinq;, nam terra tria, aer duo faciunt,
medium vero vnum, igitur hoc moueretur per plenum
siue per ignẽ à proportione quincupla, deinde cum venit
ad regionem aeris, quæ aere vacat, ibi resistentia erit vt
duo, potentia vt tria, nam terra quæ ibi dominatur est vt
tria, regio aeris resistit vt duo, quia aer appetit ibi mane
re, qua rõne fit vt moueatur à proportione quę est trium
ad duo in tali vacuo, igitur tardius, & per consequens in
vacuo tardius moueretur q̃ in pleno. Inserũt ex hac con
clusione multas captiũculatorias cõclusiones quas omit
timus. Ego vero duas primas conclusiones nõ intelligo.
Videtur.n. mihi prima & secunda vera tam de imperfe-
cto, q̃ perfecto mixto, & hoc supponendo nullũ elemen
tum in propria regione trahere, aut appetere magis stare
in vno loco q̃ in alio suæ regionis, vt deducere potes faci
le. Reliqua vero sunt bene & sapide dicta. Hæc de secun
Tertia qõ. da qõne. Tertio, quærunt vtrum dato vacuo aĩal posset
Prima põ. Vide Burle. hic & Grad. Escu. lec. 2. huius. in illo moueri. Nõnulli tenent q̃ dato vacuo in illo non
posset aĩal moueri propter duo, tum quia non posset ibi
esse in tpe, cum non posset ibi respirare. Tum ẽt quia mo
tus cœli est primus motus ẽ quo oĩs alius dependet. Mo
do motus aĩalis non posset depẽdere ẽ motu cœli, qm̃ in-
fluentia nõ multiplicatur per vacuum. Addunt aliĩ ibi
nõ posse esse motum aĩalis, quia indiget fixo, modo in va
Positio Ioã. cuo nihil est fixum. Ioãnes vero in conclusione hac con-
cordat. Et addit duas rationes. Prima est, quia tunc mo-
tus ille esset in non tempore, qm̃ proportio motus est sm
proportionem mediĩ ad mediũ in subtilitate & crassitu-
dine, & hoc non solũ in simplicibus, sed animalibus, quæ
mouerentur sm vltimum suæ potentiæ. Secunda est, q̃
tunc idem aĩal per vacuum & plenum posset æqua velo
citate moueri, vt deducit, propter hęc tenet animal in va
Confutatio. cuo moueri nõ posse. Sed hæc expositio est cõtra Auer.
expresse, ipse.n. posuit pro regula omne illud posse mo-
ueri in vacuo quod diuiditur in motum & motorem in
actu, & Ioãnes non potest glossare verba hęc, cum sint di
cta pro determinatione conclusionis. Secundo ad succes
sionem sufficiunt motor & resistens, vt dicebat Auerro.
modo posito vacuo, & animal posito in illo ibi sunt mo-
Sol. ppria. tor & resistens, igitur potest esse motus. Dici igitur po
test q̃ ad motum duo concurrunt per se motor & mobile
in actu & per se resistens, multa aũt concurrunt per acci-
dens, vt vita & esse rei quæ mouetur, cœli, & primi mo-
tus influẽtia, Medium fixum in quo animal esse potest.
Tunc dicerem dato vacuo per accidens esse impossibile,
vt animal in illo moueretur, vt propter defectũ eorum,
quæ in illo per accidens concurrunt, per se vero possibile

propter concursum eorum quæ ad motũ per se sufficiũt,
& sic cessant omnes rationes. Quarto quærunt de causa Quarta
successionis in motu cœli. Rñdent nõnulli q̃ aliter con Prima.
sideratur successio in motu aĩali, & aliter in motu natura
li, nam in naturali attẽditur penes proportionem geome
tricam potentię mouentis ad suam resistentiam, in motu
vero animali penes aptitudinem seu inclinationem sm
eius appetitum ad tantum vel tantum moueri, vnde in
proposito ipsius cœli anima mouet successiue, & sic velo
citer, quia sic appetit mouere, & hãc positionem secutus
est Simpli. in lib. 2. de Cœlo, & aliĩ plurimi iuniorũ. Blat Secũda põ.
terones successionis causam in motu cœli nanciscũtur ab
illius cœli figura, figure.n. cœli circulari repugnat natu-
raliter ab intrĩseco subito circulariter moueri veluti opa-
citas luminis. Ioannes imaginatur cœlum seclusa intelli- Tertia põ.
gentia esse corpus in actu, & nõ materiam aut formam;
sed medium quid, & sic ratione suæ cœlestis corporeita-
tis resistere pro termino motus, nõ autem pro motu, cui
Auer. hic videtur consentire. Sed has positiones dispu
tauimus in lib. Destructio destructionũ, & tu quęre eas
ibi. non enim puto vtile rem disputatam totiens disputa
re, nisi noua emergant. Hæc de Auerro. digressione.

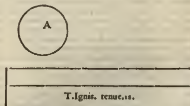
Hore.3.E

B Aqua

Hore.6.1.

D.Aer tenue.6.

Insuper etiam si per tenuissimum tanto mo- Tex.72.
tu tanto in tempore A pondus feratur, per va-
cuum profecto omnem exuperabit rationem.
Sit nanq; 3. vacuum longitudine æquale B & D
plenis, põdus igitur A si transierit, & aliquo qui
dem in tempore quod sit I, minore tamẽ quam
est tempus E fuerit motum, eandem quoq; ra-
tionem vacuum ad plenum habebit, quã tem-
pus ad tempus. Ergo in tanto tẽpore quantum
est I ipsum A pertransibit T tenuius ipso D trãsie
rit quippe, si ea ratione in tenuitate ab aere ipso
differat ipsum T, quam habet tẽpus E, ad tem-
pus I. nam si in tãto ipsum T corpus tenuius est
ipso D, quanto ipsum E tempus ipsum I tempus
exuperat, ecõtra profecto A ipsum pertrãsibit,
si feratur

si feratur, tanta velocitate, quanta tẽpus E tempus I exuperat, quod si nullum sit corpus in eo in quo est T, adhuc velocius feretur per illud, at in I tempore motum erat, quare pōdus A ęquali in tempore plenum & vacuum pertransibit, quod quidem est impossibile.

Idem nunc probat per impossibile, præponit tamẽ tale enthymema videlicet, si per tenuissimum mediũ tanto motu tanto in tempore A pondus feratur, per vacuum profecto, supplesse mouendo omnem exuperabit rationem, hoc est mouebitur velociter in infinitum absq; omni proportione, hoc est enthymema, quod si negabis consequentiam, sequetur idem pondus A inæquali tempore pertransire æquale spatium & vacuũ, ex eo videlicet, qa est accipere aliquod corpus, quod talẽ habet ad illud plenum æquale vacuo proportionem in tenuitate, qualẽ habet tempus eius motus, qui fit in vacuo, ad tempus eius motus qui fit in pleno illi vacuo æquali, vt igitur hæc deductio appareat, ponit casum loco exempli more mathematici, & inquit, sit nanq; Z vacuum longitudine æquale B et D plenis, hic est casus, tunc arguit à primo ad vltimũ, & inquit, pondus igitur A, si transierit, & in aliquo quidem tempore, quod sit I, minore tamẽ q̃ est tempus E sit motum, sequitur vt eandem habeat proportionem vacuum ad plenum in resistentia, quam tempus ad tẽpus, est igitur primum enthymema, si A pertraosit D aerem in tempore minore q̃ sit tempus, quo pertransit Z vacuum, igitur talis erit temporũ proportio; qualis est spatiorum in resistentia, vltra ergo in tanto tempore quantum est I, ipsum A pertransibit mediũ T tenuius ipso D, vtpote ignẽ æqualem magnitudine ipsi D, & Z modo ea ratione in tenuitate ab aere ipso, quod erat D, differat ipsum T, quã habet tempus E, ad tempus I, cuius causam subscripsit, & inquit, nã si in tãto ipsum T corpus tenuius est ipso D, quanto ipsum E tempus ipsum I, tẽpus exuperat, econtra profecto A ipsum pertransibit, si ferał tanta velocitate, quanta tempus E, exuperat tempus I, qua ratione sequitur vt ęqua velocitate idem A ęqualia spatia peragret, quorum vnum sit plenum, alterum vacuum sit. Sed dices, In spatio T nullum esset corpus, vtpote neq; ignem, cõtra obĳcit q̃ tũc velocius feretur per illud, dico velocius hoc est in minore tẽpore, q̃ sit ipsum I tẽpus, quo ferebatur per aerem, hoc aũt est contra casum, quia posuimus in I tẽpore esse motum, & ita cauillus hic nullus est, propterea addit cõclusionem principalẽ impossibilem, et inquit, quare pondus A ęquali in tempore plenum & vacuũ pertransibit, quod est impossibile, & ideo oportet dicere nihil in vacuo posse moueri in aliquo tempore. Est igitur vis rationis, si in vacuo quicquam moueri potest in tpe, idem æquali tpe pertransire posset plenũ & vacuum, sumpto videlicet aliquo corpore, q̃d ita se habeat ad illud plenũ in tenuitate, vt tp̃s ad tp̃s in breuitate. Quo vero ad trãslationes attinet, in græcis codicibus literę, q̃bus Arist. vtitur sunt in magna cõfusione, ideo vt trãslatiões clariores essent, lr̃as transtuli vniformes, & nõ variatas, vt in codicibus gręcis legũtur, cætera vero ad verbũ trãslata sunt.

An tota causa, quare requiratur tpe in motu sit plenitudo medii.

Vide Grad. Esc. lect. 12. huius.

Epilogus rationes.

Tex. 73. Perspicuum igitur est, si tẽpus aliquod erit, in quo per vacuum, quoduis corpus ferał, hoc impossibile contingere, vt videlicet idem ęquali in tempore sumpto vacuum & plenum pertranseat, quippe cum sit aliquod corpus ea ratione se habens ad corpus, qua se habet tempus ad tẽpus: atq; vt summatim dicã, perspicua est causa eius accidentis, ex eo quia motus quidem omnis ad motũ quãdam est ratio, est.n. in tpe, atq; omnis tẽporis ad tẽpus, modo sint ambo finita, at vacui ad plenũ nulla prorsus est ratio.

Epilogat, dupliciter & quo ad rationem tactã, & quo ad causam fundamentalem rationis, & quæ dicit translationibus patent. Quędam dubitationes accidunt circa hęc. Prima est, quia Arist. intulit eodem tpe ab eodẽ mobili pertransiri vacuum & plenũ, & hoc ex duabus propositionibus. Prima est positio aduersarĳ videlicet, q̃ in vacuo sit motus. Secunda est, ppositio coassumpta, videlicet q̃ cõtingat accipi corpus, ita se habẽs in raritate ad aerẽ, vel ignem, vt tp̃s quo pertransitur vacuũ ad tẽpus quo ptransitur plenũ. Dicet modo aduersarius, illud impossibile videlicet, plenũ & vacuum æquali tpe pertransiri sequi non à positione illa, videlicet, q̃ in vacuo sit motus, sed à propositione coassumpta, nã illa ppositio est falsa impossibilis, cũ nec reperiał corpus rarius igne nec possit reperiri. Huic rñdet Auer. & vult ita esse de raritate & dẽsitate elementorũ, vt de diuisione lineę ac superficiei. Modo quẽadmodũ linea vt linea est diuisibilis in infinitum, non aũt linea vt terracea, aut lignea, ita raritas põt crescere in ĩfinitũ vt raritas, non aũt vt illa raritas est corporis mobilis huius aut illius, tũc ad punctum vult illam propositionẽ esse falsam impossibilẽ vno mõ, sed vt hic sumił est falsa possibilis, & ex falso possibili non sequitur falsum impossibile, cũ igitur illud illatũ sit falsum impossibile, iure non à coassumpta ppositione seqtur, sed à positione aduersarĳ. Approbant aũt Auer. hũc syllogizandi modum, tũ authoritate Arist. & Platonis, quia videlicet ambo illo vtunł plerunq;. Tum rõne, quia in hoc syllogismo non ponitur falsum ex ea parte qua est impossibile, sed ex ea parte qua est possibile. Dubitares secũdo in quibus propositionibus hic syllogismus fundetur.

Quæ Auer. cõ. 72. Prima dubi.

Solutio.

Rñdet Auer. cõ. 73. q̃ in duabus. Prima est q̃ oĩs motus ad motũ habet rationem aliquã in velocitate & tarditate, q̃m quilibet est in tpe, et omne tempus ad tp̃s habet rationẽ. Modo ambo sint finita. Secunda est q̃ vacuum ad plenum nullã habet rationẽ, quibus addita tertia, videlicet, q̃ in vacuo sit motus, vt est positio aduersariorũ, sequitur alterum duum, aut q̃ motus in vacuo non sit in tempore, sed in non tpe, maxime cum ponitur causa successionis esse resistẽtia pleni medĳ, aut q̃ vacuum & plenum ab eodẽ mobili æquali in tempore pertranseantur. Hæc ex Auer. cõmentationibus colligimus. Sed contra primã solutionẽ dubitant iuniores, qa sequitur, linea inquãtum linea põt diuidi in infinitũ, igitur linea põt diuidi in infinitũ ab exposita ad exponentẽ. Modo illud consequens est falsum, qa nulla linea põt diuidi in infinitum. Secũda, omne possibile q̃nq; erit, sed nulla linea q̃nq; inquantũ linea erit actu diuisa in infinitũ. igitur illa ppositio est falsa impossibilis. Ad primã rñdent iuniores q̃ illa affirmatiua de rigore logico est falsa, vt ratio cogit, sed ad sensum Auer. est vera, nã per tales propositiones debent intelligi negatiuæ, qa per possibile Auer. vult non repugnat, erit igitur sensus, linea põt diuidi in infinitum vt linea, hoc est nõ repugnat lineæ diuidi in infinitũ quatenus est linea. Sed dices adhuc cõtra, quia seqtur, non repugnat lineę vt linea diuidi in infinitũ, igitur non repugnat lineæ, hoc consequẽs est falsum, qa cuilibet lineæ repugnat, vt terraceæ, lignęę, & cęteris id genus, igił repugnat lineę, & ita illa est falsa, nõ repugnat lineę. Dici põt pro iunioribus per regulas sorticolarũ, illam consequentiam non valere, cuilibet lineæ vel alicui lineę repugnat; igitur falsa est illa, non repugnat lineæ, quoniam in secunda ille terminus lineæ stat confuse tantum, quia cadunt duo signa confusiua supra eundem. In prima vero stat distributiue, aut determinate, & ita hæc simul stant, non repugnat lineæ, & cuilibet lineæ repugnat. Verius autem & magis peripatetice dici potest verbum illud possibile quandoque ad imaginabile se extendere, vt in hac, in vacuo potest esse motus, hoc est intelligi potest esse motus, aliquando ad id quod non est in tali specie, & potest esse vt homo potest dormire, quia aliquando aliquis homo dormiet, aliquando ad id quod nõ est, & po-

Quæ Auer. cõ. 73.

Dubĩones iuniorum. Prima.

Secunda.

Expositio iuniorum.

Replica.

Defensio.

Rñsio propria.

test esse in suo genere, vt talpa potest videre, quia aliquod animal aliquando videbit. Tunc dico, quod quando possibile se extendit ad imaginabile, non valet hæc A potest esse p, vt A, igitur A potest esse p, vt non valet, continuum potest diuidi in infinitum vt quantū, igitur continuum potest diuidi in infinitum. Secundo dico quādo id quod est possibile in genere reducit ad inesse, debet reduci ad genus, vt talpa potest videre vt animal, igitur aliquod animal aliquā videbit, possibile vero in specie, deducitur ad inesse in specie. Tunc patet solutio ad primum. Non.n. sequitur illa consequentia, quia possibile se extendit ad imaginabile. Ad secundam patet solutio eodē modo. Illa enim regula est de possibili aut in specie aut genere, & sic quandoq; erit aut in specie aut genere, de possibili vero pro imaginabili, non oportet quod quādoq; sit, sed sat est, vt possit intelligi, hæc dicerem peripatetice.

Tex. 74. Ea igitur ex parte qua corpora his differunt, per quæ feruntur, hæc emergunt. Qua vero ex F cessu eorum quæ feruntur, hæc eueniunt. Cernimus nanq; ea corporum quę in grauitate aut leuitate plus momenti habent, modo in figuris similia sint, velocius ferri per æquale spatiū, atque ea ratione quam magnitudines inter se habēt. Quare etiam per vacuum ita mouebuntur: at hoc est impossibile. Quam enim ob causam velocius ferentur, in plenis quidem id profecto necessario euenit, quippe maius sua vi medium pollētius diuidit, quippe cum id quod fertur, siue iactū est, aut sua figura diuidat, aut momento quod habet, æque velocia igitur cuncta erunt: at hoc impossibile est.

Enthymema Arist. erat, si in vacuo possit esse motus, idem mobile æquali tempore plenū & vacuum pertransiret, & hoc fuit deductū ex parte mediorum. Enthymema præsens est, si in vacuo possit esse motus æque velociter in illo mouerentur magis & minus graue. Deducit istud ex parte potentiarū, quibus mobilia mouentur, & hoc proponit primo epilogando primū, secundo præponendo secundū, & inquit, ea igitur ex parte qua corpora his differunt, per quæ feruntur, hæc quæ narrauimus impossibilia emergunt, qua vero parte excessu eorum quæ feruntur, subaudi differunt, hæc quę dicemus eueniunt, hic est epilogus, & hæc intētio. Ad præsentis enthymematis deductionē debes scire causam velocitatis esse velocē medij diuisionem, id.n. omne velocius fertur, quod velocius medium, per quod fertur, diuidit. Huius vero velocioris diuisionis causę duę sunt, qualitas figuræ, nam rotunda figura tardius diuidit, acuta vero celerius, & potentię motiuæ multitudo, nā grauius celerius, minus graue tardius mediū diuidit. Tunc deducitur enthymema, si in vacuo grauius & minus graue inęqualiter mouerentur, illa inęqualiter medium diuiderent. Sed neq; ratione H figurę, neq; ratione potentiæ inæqualiter vacuum diuidunt, igitur cuncta in illo æque velociter mouebuntur, quod erat impossibile. Inquit. Cernimus nanq; ea corporum quæ in grauitate & leuitate plus momenti habent, modo in figuris similia sint, velocius ferri per æquale spatium, atq; ēt moueri in velocitate ea rōne quam magnitudines inter se habēt, hoc est pro ratiōe magnitudinum potentiarum. Quo vero ad verba attinet verbum illud momenti, græce est rope, latine est inclinatio, siue propensio, ego vero momentū transtuli magis ad verbū. Quare ēt per vacuum ita mouebuntur, at hoc est impossibile, et deducit dicens, quam.n. ob causam velocius ferentur? in plenis quidem id necessario profecto euenit, quia maius videlicet, aut graue aut leue sua vi mediū pollentius diuidit, quippe cum id quod fertur, scilicet per naturam, siue

Rope, momentum.

E actum est per violentiam, aut sua figura diuidat, aut momento, quod habet. Ex ijs infert conclusionē, & inquit, æque velocia igitur cuncta erunt in vacuo, at hoc est impossibile, & ita patet enthymema. Repetit aūt Auer. in cōmento præsenti quæstionem Auempa. quia si velocitas est propter medij celerem aut tardam diuisionē, tunc motus naturalis esset propter medij impedimentū, & ita violentus. Respondet quod medium impedit non à motu, sed à termino motus, vt dictum est, commen. 71.

Perspicuum igitur ex ijs quę dicta sunt, si vacuum sit, contrariū illius accidere, quo vacuum esse confitentur, hi qui ipsum esse contendunt. Arbitrātur nanq; vacuū esse separatum per se, si motus in loco sit, quod quidē perinde esset ac si locum ipsum separatū quid asserant esse. Hoc autem esse non posse, prius enarratum est. Tex. 75.

F Epilogat nūc circa declarata, & textus perspicuus est translationibus tantum.

Rursus etiam si per se considerabimus, videbitur sane vacuum ipsum esse appellatum: tanquam vere vacuum. Quemadmodum enim si in aqua cubum aliquis posuerit, tantum ipsius aquæ cedet, quantus cubus ipse est, sic & in aere, licet sensui sit obscurum, & vniuersaliter omne corpus quod ferri potest, in quo siue cubus siue quoduis aliud ponatur, ad id ad quod aptum est ferri, necesse est, nisi condensetur, moueri aut deorsum semper, si deorsum latio sit, velut si esset terra, aut sursum si sit ignis aut ad vtrūque si sit aer: at in vacuo id fieri nō potest, cum non sit corpus, imo per cubum ipsum æquale G spatium penetrasse videtur, quantum esset tantundē corporis, quod etiam in vacuo prius esset, perinde ac si neq; aqua neq; aer ligneo cubo cederet, sed omni ex parte per ipsum penetraret.

Hactenus ex parte motus vacui positionem confutauit: nūc vero ex vacui ipsius natura eandē refellit, & hoc proponit dicens. Rursus ēt si per se vacui naturā considerabimus, videbitur sane vacuū ipsum esse appellatū, tanquam vere vacuum, hoc est esse & entitate vacans, & ita tanq; nihil. Probat aūt hoc non solū à nominis interpretatione, sed etiā syllogismo hoc modo. Omne in quo aliquod corpus mouetur, cedit illi quod in ipso fert: sed vacuum non pōt alicui cedere, cum nō sit corpus, vt ex nominis interpretatione sumpsimus, igitur in vacuo nihil moueri pōt. de hac ratione primo sumit maiorē per inductionem, secūdo minorē, & inquit, quemadmodū enim si in aqua cubum, hoc est corpus aliquod posuerit, cubus enim græce ēt taxillus dicitur, licet hic pro corpore suma H tur, tantū ipsius aquæ cedet, quantus cubus ipse est, sic et in aere, licet sensui sit obscurum, quia aqua sensibilior est, aer nequaquam. Ex his sumit vniuersaliter maiorem dicens, & vniuersaliter omne corpus quod ferri potest siue mobile sit quauis motus specie, in quo siue cubus sit, siue quoduis aliud ponatur, ad id ad quod aptū est ferri necesse est, nisi condēsetur, moueri cedendo aut deorsum semper, si deorsum sit latio, quæ fit à corpore, vt si esset terra, aut sursum, si sit ignis, aut ad vtrunq; si sit aer, hæc est maior. sumit minorē, at in vacuo id fieri non potest, cum ipsum vacuū non sit corpus, vt eius nomē indicat, imo per cubū ipsum æquale spatium penetrasse videt, quantum esset tantūdē corporis, quod ēt in vacuo prius esset, perinde ac si neq; aqua neq; aer ligneo cubo cederet, sed omni ex parte per ipsum penetraret, & ita habes minorē infe-ras conclusionem, videlicet in vacuo moueri nihil posse.

Habet

Tex.76. Habet autem cubus tantam etiam magnitudinem, quantam habet idipsum vacuum, quod ab eo occupatur. Quæ & si calida est aut frigida, aut grauis, aut leuis, nõ minus, immo etiam magis ab vniuersis affectionibus ratione diuersa est, etiam si non ab illis sit separabilis. Dico autem ipsam lignei cubi molem. Quare etiam si ab omnibus illis fuerit separata, & neq; grauis fuerit neque leuis, æquale sibi spatium occupabit, inęqualiq; loci & vacui parte sibi ęquali erit. Quo igitur ipsius cubi moles ab æquali vacuo, atque loco differet, & si duę tales simul fuerint moles propter quid nõ etiam quotquot vis in eodem erũt. Vnum igitur hoc absurdum ac impossibile sequitur.

Placet mihi eorum expositio, qui Arist. asserunt refellere cauillum quendam ad rationem tactã. Posset. n. dici cubum in aqua aut aere positum facere latera distare propter sensibiles quas habet qualitates, frigiditatem videlicet, & caliditatem, grauitatem atq; leuitatẽ. obijcit huic Arist. in hunc modũ, eo cubus facit latera distare, quo habet molem æqualem vacuo, aut illi corpori in quo ponitur: sed magnitudinem ęqualẽ illis non habet, quia habet qualitates, cum sit ab illis saltem ratione separabilis, igitur nec latera facit distare, qa quale, sed magis ob dimensiones, quas habet æquales. inquit, habet autẽ cubus tantam ẽt magnitudinem, quantam habet idipsum vacuum quod ab eo occupatur, quæ magnitudo, & si calida est, aut frigida, grauis aut leuis, nõ minus immo & magis ab vniuersis affectionibus ratione diuersa est, ẽt si non ab illis sit separabilis, & ne sit contentio de nomine, Dico autem ipsam ligni cubi molem, sic igitur non propter qualitates, cum quibus magnitudo cubi est admixta, cubus ipse facit latera distare, sed ob suĩpsius molem, qua rõne ab illis qualitatibus est separabilis: quam quoq; seruaret etiam si ad imaginationẽ cubus separaretur ab illis. Propterea concludit, quare ẽt si ab omnibus illis fuerit separata, & neq; grauis fuerit, neq; leuis, æquale sibi spatium occupabit, inęqualiq; loci, & vacui parte sibi ęquali erit, & ita penetratio corporum vt fuit deductum prius. Vnde potest ex his hęc ratio formari, quicquid competit alicui merito alicuius prioris, etiam sibi competet dempto quocũq; posteriori, sed facere latera distare competit cubo propter dimensiones, quæ sunt priores qualitatibus, igitur cubus faciet latera distare, etiam ablatis qualitatibus. Deinde per modum quæstionis infert duo absurda, & inquit, quo igĩ & per quid ipsius cubi moles ab ęquali sibi vacuo atq; loco differet? quasi dicat per nihil. Differentia enim duorum quantorum propter situm differentia esse videtur, vt dicemus, hoc est primum. Rursus etiam si duæ tales supple simul fuerint moles, propter qd non etiam quotquot vis in eodem erunt. Eadem. n. ratio est duarum & infinitarum, hoc est secundum. Tũc epilogat totum syllogismũ, vnum igitur hoc absurdum & impossibile sequitur, videlicet ꝙ sit infinitorum corporum penetratio. Hæc ad cauillum.

Quod verum est ꝙ per se cõpetit dimẽsionibus, ꝙ illius dimẽsio ab⁹ resistit. Vide Egid. hic.

Vis rõnis contra cauillum.

Quæ Auer. cõ. 76.

Quo vero ad verba attinet Arist. dixit. non minus immo magis ab vniuersis affectionibus ratione diuersa est, vt inqr Auer. ad declarãdum impossibilitatẽ penetrationis corporũ contigere ex suis formis mathematicis, hoc est ex natura dimensionũ, & non ex natura qualitatũ sensilium, quia siue cũ qualitatibus, siue sine qualitatibus. i. impossibile.

Quæstio. Quęrunt hic recentiores, vtrũ dimẽsio medij, siue cuiusuis corporis resistat mobili inquantum dimensio, an inquantum qualis? Similis quęstio fieri potest de cessatione, vtrum medium cedat vt quantũ, an vt quale? Sed quia quicquid dicitur de prima, est dicendum de

A secũda, disputemus primam, & videtur ꝙ medium, nec resistat nec cedat ratione dimẽsionum. Primo, quia resistere & cedere est agere, vt suppono. sed quantitas vt quantitas non est de principijs actionis, vt dicetur cõ. 84. igitur non resistit medium vt quantum. Prima ratio ad qõnem. Secundo Aris. & Auer. cõmen. 71. voluit talem esse proportionem motuum in velocitate, qualis est medij ad medium in raritudine & densitudine, sed quantitas vt quantitas non est rara, neq; densa, igitur vt sic nullius est resistẽtiæ. Secunda 18. Tertio, maioris resistentiæ est medium bipedum aqueum, q̃ bipedum aereum, & tamen sunt æqualia quantitate, & dimensione. Tertia. Quarto, ad imaginationem ponatur remanere omnis dimensio á concauo Lunæ vsq; ad superficiem terrę, & destruantur qualitates & substantię ignis, aeris, & aquę, & moueatur per casum gleba terrę á cõcauo Lunæ vsq; in superficiem terræ. Et quęro an velocius per dimensionem ignis & aeris moueatur, q̃ per dimẽsionem aquę, si æque velociter, & antequam intelligeretur demi Quarta.

B qualitas elementorum tardius mouebatur per dimensionem aquę, igitur non tantum mediũ resistit merito quantitatis, sed ẽt merito qualitatis, nec dici põt inæque velociter moueri, qa est ablata omnis qualitas, & ita raritas, & per consequens totum illud interuallum est æque rarum. Quinto, ad imaginationem remoueatur ab omnibus elementis omnis dimensio, & remaneat eorum substantia, & etiam remaneat portio terræ quanta est moles grani frumenti, & ponatur hæc portio in aere vel aqua, & petitur, aut aer vel aqua illi cedet, vel illã penetrabit, si illi cedet, & non ratione dimensionum, quia omnis illa est ablata, igitur per substantiam cedet, si per illam penetrabit, omne elementum erit in grano frumenti, vel põt intelligi esse. Quinta. Sexto, arguunt stante eodem casu ponatur illa portio grani frumenti in concauo Lunæ, & incipiat deorsum descẽdere, aut igĩ successiue erit in centro, aut subito, si successiue, igitur resistentia erit non propter dimensionẽ, sed propter substantiam, quę posita est in casu Sexta.

C remanere. Si vero subito erit in centro, igitur ad quãtum non erit motus. nam si illa portio subito erit in centro, immediate post hoc illa portio, & totus mũdus inferior elementarius erunt simul, igitur immediate post hoc totus mũdus inferior, qui erat positus sine quãtitate erit quantificatus quantitate illius portionis, & ita subita erit acquisitio quanti, & per consequens non motus esset. Septimo, resistere et cedere sunt opposita, igitur si medium resistit vt quantũ, non cedet vt quatum, non. n. duo contraria possunt eidem inesse per eandem rationem. Septima. Octauo, separata omni qualitate & substantia á medio, aut in illo remanet aliquid densitatis, aut nihil. si nihil, igĩ nulla resistentia, & ita omnis motus in illo esset subito, si aliquid, hoc est impossibile, quia rarũ & densum cõsequuntur calidum & frigidum, vt dicitur. 7. huius. cõ. 15. quæ sunt ablata. Octaua. Nono, tunc in vacuo posset esse motus, qa in vacuo remanet dimensio, quæ est causa resistentiæ. Nona. In contrarium est Auer. in præsenti cõmento, vbi dixit me-

D dium resistere propter essentiã dimensionum, & nõ propter qualitates. Pro solutione qõnis, primo debes scire, ꝙ vacuũ, quod gręci cenon appellant, vno modo á vi nominis id dicĩ ꝙ entitate & essentia vacat, & ad hunc sensum Aris. dixit vacuũ ipsum esse appellatum, tanq̃ vere vacuũ, eo quia est penitus priuatio non tm̃ corporis sensilis, sed omnis entitatis, & sic nec est corpus, nec dimẽsio. Alio modo cenõ gręci dicunt spatiũ siue dimensionẽ ab omni sensili corpore abiunctam, qua rõne appellaremus vacuũ spatiũ inter cœlũ et terram, qñ ignis & aer et aqua inter hęc nõ essent. Secundo debes scire, ꝙ rarũ & densum, vno modo accipi solẽt qualitatiue, & sic sunt qualitates cõsequẽtes calidũ & frigidum, vt dr. 7. Phys. cõ. 14. & 15. Alio modo quãtitatiue, & sic rarũ est partiũ quanti distãtia, densum vero ꝓpinquitas, & in hunc modum sunt relationes quædam partium, qbus partes distant in toto, aut propinque iacent, & de his dicemus in com. 84.

cum dicet Auerroes rarum & densum esse contraria in quātitate. Tertio debes scire, ꝙ licet raritas & densitas quantitatiue sumptę consequantur per se dimensionem, vt dimensio, ob quod etiam ipsa separata à materia sensi. li adhuc eam detinet, tñ variabilis est penes differētiam rari, aut densi qualitatiue sumptorū, quatenus alteri rari tati vel dēsitati coniunctæ aliā subeunt habitudinem. Ex his sequitur ꝙ quanta densitas erat in dimensionibus aquę, qñ illæ erant in materia sensili, tāta remaneret in illis, vbi essent separatæ à qualitatibus sensilibus, & hoc loquēdo de densitate quantitatiua. Quarto debes scire ꝙ resistere vno modo accipitur pro repugnantia omnino ad cessionem, quo modo diceremus marmor resistere comprimenti, quia nullo modo cædit præmenti: & sic resistere, & cædere sunt cōtraria. Alio modo resistere sumitur pro quodam mixto ex repugnantia & cessione, quo in modo dicimus contrariū resistere suo contrario: quia repugnat cum quadam cessione.

Solutio quæstionis.

His habitis, dicendum cum Auer. medium resistere quatenus quantum, & non quatenus sensile corpus. patet, quia vt sic detinet densitatē & raritatē, quæ sunt causæ resistentiæ. Tunc ad rōnes dico. Ad primū ꝙ Auer. vult dimensiones non esse de principijs actiuis per abiectionem contrarij, possunt tamen agere expellendo aliquid è loco suo. Ad secundā patet solutio, dimensio.n. vt dimensio licet non sit rara aut densa qualitatiue, est rara aut densa quantitatiue, & sic resistit. Ad tertiam dico ꝙ in pedali aquæ est maior quantitas intensiue, siue densiue, non autem extensiue, quia vt diximus densitudo remanet amotis qualitatibus. Ad quartā dico ꝙ velocius mouebitur per regionem siue dimensionē ignis, quia rariores sunt saltem quantitatiue, & hoc sufficit. Ad quintā dico nihil cædere illi portioni, nec propter hoc erit proprie penetratio, cum mūdus hic inferior sit non quātus. Ad sextam dico, admisso illo casu subiro portionē illam fore in centro, nec propterea sequetur ad quantitatē non esse motum, quia licet hic mūdus inferior īmediate post hoc erit sub dimēsionibus illius portionis, non tamē erit quantificatus per viam motus. Ad septimā patet, quonam modo resistere & cędere sunt contraria, & quonam modo stant simul. dimensiones.n. possunt cædere, & resistere, cædunt enim contradictoriæ, resistunt contrarię. Ad octauam patet, remanere aliquid rari & densi quantitatiue, nō autem qualitatiue. Ad nonam dico, ꝙ si daretur quantitatiue pro dimensionibus sumptū ſm rei veritatem esset motus, vt ratio concludit. at quia veteres dixerunt penetrationem, & hanc fieri non per resistētiam. Iuxta eos Arist. intulit in vacuo non posse fieri motum, sed si vacuum priuatiue sumeretur, proculdubio nullatenus motus esse posset, quia nullum esset spatium. Hęc de quæstione mihi videntur.

Tex. 79.

Præterea pſpicuum est id cubū ipsum habere ēt cum transfertur, quod & cūcta alia corpora habent. Quare si ipse nihil è loco differat, cur corporibus locū facere oportet p̄ter cuiusꝗ molem, si affectionū moles expers sit. Cōfert.n. nihil si tale, circa ipsam aliud spatium sit æquale.

Vt Themistius interpretari videtur. Arist. nunc probat vacuum non esse necessariū propter corporum locationem, hoc est vt corpora locet, & petit vnū videlicet, ꝙ cubus & omne corpus locabile id habet, quod cuncta corpora habent siue locantia, siue locabilia, nā habet tres dimensiones, quibus vnumquodꝗ est aptum locari, & aptum locare, hæc est suppositio, & hoc inquit. Præterea perspicuū est id etiam cubum ipsum habere, quod et cuncta alia corpora habent, videlicet dimensiones tres. Hęc est suppositio. Tūc facit tale enthymema, cubus & omne corpus non differt à loco quo ad habere tres dimensiones, igitur pro cubi & cuiusꝗ corporis locatione non est necessarium esse aliud corpus extra, quod cubum locet. probat cōsequentiā, quia si haberet tale corpus extra, nihil cōferret ad cubi locationem, & tu suppleas, quia si cubus locaretur in corpore extrinseco, simili ratione illud corpus extrinsecum in alio, & ita in infinitū. Propterea Auer. supplet corpus & cubum egere dimēsionibus quibus constituitur intrinsece, nō quibus subijcitur, vt in loco extrinsece, aliter.n. inuenirentur dimensiones extrinsecæ infinitæ, quoniam dimensiones indigerent dimēsionibus & illæ alijs, & sic in infinitum. inquit. Quare si ipse cubus nihil è loco differat quo ad habere tres dimensiones, cur corporibus locum facere oportet præter cuiusꝗ molem, quasi dicat non oportere, quia vt corpus locans suis dimensionibus locatur, ita corpus locatum proprijs dimensionibus locabitur, aliter erit in infinitum processus, & ita nullū egebit dimensionibus præter suas, & qa posset quis dicere locabile corpus differre à locāte penes qualitates, nam locabile habet passiones, locans est vacuū, subdit, si affectionū moles cubi, & cuiusꝗ corporis expers sit, nam qualitate nō faciunt ad rationē locati, nec locabilis, propterea intelligi debet cubus ac si passionum sit expers. Deinde probat quod dixerat, & inquit. Confert enim nihil si tale circa ipsam corporis molem aliud spatium sit æquale, quia vt illud extrinsecū suis proprijs dimensionibus locatur, ita cubus per suas locabitē, sic igitur vacui nulla est necessitas pro ratione loci. Auerro. ait Arist. innuere per hæc oīa loci æqualitatem cum locato non esse dimēsionem, hoc est quo ad cōmensurationem, sed æqualitate continentiæ, qm ex hoc ꝙ locus est æqualis, & æquale est dimensiones, extimauerunt in prima figura locum esse dimensiones, verum vt dicit Auer. hic est deceptio in verbo æqualitas, quod ęquiuocum est ſm commensurationem, & continentiam. Quæ Auer. co. 77.

Aliter præterea oporteret vt vacuū esse manifestaretur, in his quę mouentur, at intra hunc mundum nullibi spectatur, quippe cum aer sit aliquid, licet nō cernatur. Quemadmodū neꝗ aqua si essent pisces, sed duri, tactu.n. rei tactilis fit deprehensio, vacuum igitur separatum non esse ex his modo patet. Tex. 78.

Demū probat vacuum nihil esse intra hunc mundum argumento, quia nobis nullatenus apparet, oporteret.n. aliquo modo apparere intra mundū saltem à posteriori, aut tactu, aut alia quauis cōiectura. Modo in mundo nullibi spectatur, qa aer hic, quod vacuū creditur, aliqd est, licet non cernat. Quod vero non valeat hæc ratio, nō cernitur, igitur non est, probat per simile, quia vbi pisces essent, aut aqua, aut aquæ similes, modo sint duri, visu non discernerentur ab aqua, & tñ essent alij ab aqua, quia saltem tactu cum actu rei tactilis fit deprehēsio. Demū epilogat, et sermo patet. Quo vero ad verba attinet verbū illud duri, græce est syderi, quod ēt latine est ferrei, tamen vt clarius esset quod dicit, nos duri transtulimus.

Sūt vero quidā qui vacuum patere esse arbitrantur ob rarū & densum. nam si nō sit rarum atꝗ densum, fieri nō poterit vt corpora comprimantur atꝗ pręmantur. Quod si id non sit, aut motus omnino non erit, aut vniuersum, vt Xuthus inquit, fluctuabit. Aut in aere æqualē, atꝗ aquam fieri mutationē semper oporteret. Dico aūt vt si ex aqua vnius guctī aer exoriretur, tanta simul aqua ex æquali aere generaret̄, aut vacuum esse necesse est. Compressio nanꝗ atque ampliatio aliter esse non possunt. Tex. 79.

Hactenus de vacuo separato disputauit, nunc vero de vacuo rebus inserto disputat: & primo narrat positiōem antiquorū, & rationē positionis. Positio hæc est, vt vacuum

cuum corporibus sit distributum, ratio vero cōponitur à primo ad vltimum hunc in modum, si vacuum corporibus insitum non sit, rarum et densum non erunt: si rarum & densum non erunt, non possunt corpora cōprimi, aut ampliari, si corpora nō possunt comprimi aut ampliari, motus penitus non erit, localis quidē, quia si aliquid moueretur in loco, oportet totū vniuersumq; moueri sequendo rem motam, vt concessit Xuthus philosophus, generatio vero, quia oportet semper ex æquali aere æqualem aquam exoriri, & ecōtra. Alteratio quoq; quia demitur rarefactio & condensatio, quæ alterationes sunt, qua ratione tollitur auctio, quippe cū auctio, aut sit rarefactio, aut non sine rarefactione diminutio aut condensatio, aut non sine condensatione. Quare si oēs species motus sint, esse oportet rarefactionem & condensationem: & ita vacuum, hæc est positio, & hæc positionis ratio.

Quæ Auer. co.79. Auer. aūt format syllogismum sic, si vacuum non est, raritas & dēsitas non erunt, si raritas & dēsitas non erūt, motus localis rectus non erit, nisi corpora cōprimantur, aut vniuersum fluctuabit, neq; etiam generatio non erit nisi æqualiter: sed densitas, & raritas sunt, igitur vacuum est, inquit Auer. hic esse deceptionem, propterea q, isti putant raritatem & densitatem esse non posse, nisi propter vacuum, quod est falsum.

Tex.80. **Verū si id dicunt esse rarū, quod vacua multa separata habet, perspicuū erit, si vacuum separatum esse nō possit, veluti, neq; locus suipsius spatium habens, neq; tatum sic esse posse.**

An in corporibus perueniat raritas ex vacuitate. Vide Grad. Esc. lec.14. huius. Bifariā vacuum esse in corporibus intelligi pōt. Vno modo, vt in ipsis sint multa vacua vti meatus vel foramina separata. Alio modo, vt sit vacuū in corporibus pene tratione externi vacui, non q, sint multi meatus, sed vacuū est, quia corpora per partes penetrāt. Cōfutat igitur primum intellectū, & inquit, verū si id dicunt esse rarū, qd' vacua multa separata habet, perspicuū erit, si vacuū separatum esse nō possit, veluti neq; locus separatus esse pōt: neq; rarum sic esse posse ēt patet, est igitur enthymema, non est vacuū separatum in raro corpore: tenet consequentia à subalternāte ad subalternatē, vt valet, non est homo, igitur non est aliquis homo. Quod vero nō sit vacuum separatum, multis rationibus probatum est, & modo satis sufficit. Hæc contra primum intellectum.

Quæ Auer. co.80. Auer. vero, vt mihi videt in cōmento duobus modis hūc intellectū refellit. Primo qa dicere hoc modo multa vacua contineri in corpore raro, est dicere simile ad vacuū esse separatum, sed vacuum esse separatū est confutatum, igitur ēt vacuū esse in raro hoc modo est confutatū. Secundo refellit idē propterea quia vacuū hoc modo est dimēsio, dimensio est accidēs, sed nullū accidens est separatū à subiecto, igitur nec vacuū hoc modo separatū erit à subiecto. Vlterius Auer. ponit differentiā inter has rationes & eas quas posuit, qa illę destruunt vacuū quo ad hoc, q, corpora recipiat, hę v'o destruūt ipsum quatenus vacuū, maxime aūt secūda Auer. ratio. Hęc ex cōmen.

Tex.81. **Si vero non separabile, sed tanq; quid inexistens vacuū esse dicant, minus quidē est hoc impossibile. Accidit aūt primo quidē, non cuiusq; motus vacuū causam esse, sed eius dūtaxat, quo sursum ferūtur corpora, quippe cū rarum sit leue, veluti & ignis quem rarum esse aiunt.**

Secundus intellectus erat, vacuū esse corporibus imixtum non sicut distinctum ab oībus corporum partibus, sed vt penetrās, hunc nunc refellit, & primo, pponit eum dicens. Si vero non separabile dicāt, hoc est distinctum à partibus, sed tanq; quid inexistēs & distributum per partes esse velint, minus quidē est hoc impossibile, accidunt tñ plura absurda, primo quidem non cuiusq; motus vacuum causam esse, sed eius duntaxat, supple quo sursum, A supple feruntur corpora, quippe cum rarum quod causam motus asserunt sit leue solū, veluti, & ignis, quem rarum esse aiunt, huius contrariū asserunt: posuerunt. n. vacuum causam omnis motus. Quo vero ad verba attinet, dixit hoc esse minus impossibile, vt Auer. ait. Primo qa non ponit dimensiones, & accidētia sine subiecto, nā ponit vacuum, quod est dimensio corporibus inesse. Secundo quia minora impossibilia ad hunc intellectū sequuntur, cum non sequantur illa, quæ diximus iam totiens. Verborum expositio. Quæ Auer. cō.81.

Deinceps non erit vacuum ipsum sic causa motus vt in ipso aliquid moueatur, sed vt vtres ipsi mouent id sursum, quod ipsis adiunctū est, sic vacuum sursum mouet.

Secundo dato illo intellectu, vacuum non esset causa motus vt finis, & terminus ad quem, ac vt spatium supra quod fieret motus, sed magis vt motor, nā vacuum ita se haberet ad corpora, vt ventus ad vtres. esset. n. corpori B bus immixtum vt ventus vtribus. Modo ventus mouet vtres sursum, & quicqd ipsis est additū vt motor, & non vt spatium, per quod fit motus, igitur vacuum mouebit corpora nō vt spatium per quod fit motus, sed vt motor, cuius contrarium enitebantur approbare.

Præterea quonā modo ipsius vacui latio esse potest, aut ipsius vacui locus erit, ipsius. n. vacui id vacuum fieret, ad quod fertur.

Expositores ab Auer. accipientes dicunt Arist. inferre nūc impossibile, q, sequitur ad positionē datam, videlicet q, vacuum sit causa motus vt motor, qui mouetur, nam si vacuū est causa motus, vt motor qui mouet, tunc vacui esset latio, & vacui esset locus, siue aliud vacuū, & sic in infinitū, & tunc verbum illud græcum καίτοι ad uer fatiue tenetur pro sed, vel tamen. Videtur etiam mihi q, hæc esse possit tertia ratio, quæ sic deduci potest. Si vacuum esset corporibus immixtum, ipsum esset causa mo C tus, vt id quod mouet sibi adiunctum: si est causa motus, vt mouens sibi adiunctum, mouebitur: Si mouebit, erit in vacuo, vt in loco, & sic processus in infinitum, & tunc verbum illud græce tenetur confirmatiue, vt transtulimus, sed vtcunq; expositiones sunt proximæ.

Rursus quam causam afferēt, qua graue deorsum fertur. Tex.82.

Quarto dato isto intellecto, non poterit assignari causa motus deorsum ipsorum grauium. Hanc rationē deducit Auer. quia aut plenum erit causa motus deorsum, aut quid aliud à pleno: non quid aliud à pleno, quia contrariorum contrarij sunt effectus, & ita si vacuum sit causa lationis sursum, plenum erit causa motus deorsum: si vero plenum sit causa motus deorsum, tunc nihil erit graue simpliciter, neque leue simpliciter, quia nihil est pure plenum, quod grauitatis causa est, nihil pure vacuum, quod leuitatis causa ponitur, & ita solum erunt graue, & leue in respectu, quod Quarto Cœli est cōfutatum. Hæc D est Auerro. deductio. Quæ Auer. cō.83.

Insuper ēt si quanto rarius quippiā fuerit magis vacuū, tanto velocius sursum fertur, patet si quid oino vacuum fuerit, id velocissime sursum ferri, at forsitā, & hoc moueri non poterit. nā vt & in vacuo cuncta sunt imobilia, sic eadē rōne vacuum ēt immobile esse ostēdetur, quippe cum velocitates non sint comparabiles.

Quinto arguit, si rarū est causa motus sursum, quanto quippiā rarius fuerit, ac magis vacuū, tanto sursum velocius ferretur, si rarius, velocius sursum fertur, rarū & penitus vacuum velocissime sursum moueretur: at hoc esse non potest, quia vacuū penitus forsitan nullatenus moueri potest, per eam rationē, qua nihil in vacuo moueri poterat, videlicet, quia velocitates non erāt comparabiles,

les, nā vt dicebatur, nulla erat ꝓportio pleni ad vacuum, igitur nec motus ad motum in velocitate. Debes scire, ꝙ differt hæc ratio ab illa, quia illa erat de vacuo, quatenus in ipso fiebat motus, hæc est de vacuo, quatenus ipsum est mouens motum. Quia tñ ambæ procedunt per comparationē, ideo ambæ eandem habent vim. Propter hæc recte Auer. ait has rationes esse easdē similitudine. Medium vero terminum esse eūdem sm genus. Nec valet obiectio de graui simpliciter, ꝙ quidē est penitus graue, & mouetur in tēpore, quia motus ille tēporarius grauis simpliciter est à resistentia mediј, at antiqui, qui dicerent vacuum moueri, ipsum moueri assererent non concurrente medio aliquo, nisi ipsomet vacuo. Et propterea sequitur ipsum moueri in non tempore.

Tex.83. At cū vacuum quidē non esse fateamur, cætera aūt recte dubitata sint, aut motus nō erit, si raritudo & dēsitudoue non sit, aut nudabit cœlū aut aqua ex aere, & aer ex aqua, semp exorietur ęqualis, patet.n. plus aeris ex aqua fieri. Necesse est igit̄ (si nō est dēsatio) aut vltimū (quod firmū est) fluctuatiōe expulsum fiat, aut alio in loco ęq̄lis aqua ex aere fiat, vt tota vniuersi moles ęqualis ꝑmaneat, aut nihil penitus moueat̄.

Volens nunc Aris. soluere rationem veterum, qua vacuum rebus immiscuerunt, cā rursus aggreditur, vt explanet illā, & inquit, at cum vacuū non esse fateamur, cætera aūt quibus cogebantur antiqui vacuū concedere, recte dubitata sint, oportet illa rursus considerare, supple, nam aut motus non erit, si raritudo, densitudoue non sit, aut nudabit siue fluctuabit cœlum, quia cum motus sursum fuerit, aer per quē fit expellet ignem, ignis demum expellet cœlum, veluti vndam quandam, aut aqua est aere, & aer ex aqua semper exorietur æqualis, quod falsum sensu videtur, quia patet semper plus aeris ex aqua fieri, cum ex vno pugillo aquæ decē exoriantur aeris, demum rationem epilogat, & translatione patet.

Semper .n. cum quippiam mouetur, id accidit nisi circulo circūferatur, at non circulo cuncta feruntur, sed quędā etiam recte. illi igitur ob hęc ipsa vacuum quicquam esse dicerent.

Cauillabant quidam rationem veterum hunc in modum, dicendo, ea vera esse de recto rerum motu, at de circulari non vera esse, obјcit Aristo. pro antiquis, quia saltem non cuncta circulo feruntur, sed quædam etiam recte, qua ratione euenit dictum impossibile saltē de illis, quæ recte feruntur.

Tex.84. Nos vero ex his quę supposita sunt dicimus, vnam esse cōtrariorum materiam, vt & calidi & frigidi, & cæterarum naturalium contrarietatum. Et ex potestate ente actu ens fieri, & non esse quidem ipsam materiam subiecto separabilem, sed ratione diuersam, & vna numero coloris si forte fuerit, & calidi atq; frigidi.

Soluit nunc quæstionem veterum, & primo resumit quatuor suppositiōes, quæ ex Primo lib. sunt perspicuæ. Prima est, ꝙ contrariorum vna est materia, vt verbi causa, & calidi & frigidi, & cæterarum contrarietatum. Secunda est, omne quod fit, ex potestate ente fit, & non ex actu ente. Tertia, materia ipsa ab ipsis contrarјs non est subiecto separabilis, sed bene ratione. Quarta est, quòd si vna sit materia numero qualitatum secundarum, vt coloris, eadem erit & primarum, vt calidi atq; frigidi. Hæ suppositiōes in Primo libro perfecte sunt declaratę, nūc aūt sint suppositiones, quia prius fuerunt conclusiones.

Est igitur materia & corporis eadem, & magni & parui.

E His quatuor suppositis soluit rationem, & breuiter solutio consistit in hoc, ꝙ rarefactio non fit aduentu rerum extrinsecus, nec condensatio exitu illarum, sed qa quod erat potestate reducitur ad actū, at cum materia sit cōtrariorum eadem potestate, ideo condensatio, & rarefactio fiūt per extractionem vnius potestate contenti ad actū, & ita non oportet concedere vacuum.

An rarefactio & condensatio sint possibiles. Vide Albe. de saxo. q. 13. huius.

Hoc aūt perspicuum. Nam cum ex aqua aer factus est, eadem materia aer fit nulla re alia assumpta. Sed qd' potestate erat, id actu factū est. Simili modo ēt si rursus ex aere aqua exorta esset, eadē nanq; materia nunc in magnā ex parua, nūc in paruā ex magna verteretur molem.

Solutionē datam approbat in oībus motus speciebus. Primo in gñatione, videmus.n. in generatione fieri condensationē & rarefactionem nulla re deforis accedēte, vt
F in generatione aquæ ex aere aut econtra, sed solum, per extractionem eius quod erat in potentia ad actum.

Hunc ēt in modum, si & aer ex maiore comprimatur in minorē, & ex minore rursus in maiorē amplietur molem, materia ipsa quę ambo potestate est, mutuo fit vtcunq;. Nam quemadmodum ex frigido calidum, & ex calido frigidum quando fit, eadem est, quia potestate erat ambo, sic & ex calido magis calidum fit nulla prorsus parte facta tunc calida, quę non erat antea calida, cum calida minus erat.

Secundo idē probat in alteratione, nā videmus in alteratione, quæ fit in aere de minore ad maiorē molem, quę vocatur rarefactio, & de maiore in minorē, quæ vocatur condensatio, nihil deforis aduenire, vt ēt in exemplo de alteratione ex calido in frigidum, & econtra, approbat
G vbi patet aliquid calidius effici, & non propter aduētum alicuius de nouo, sed quia totum erat minus calidum.

Quemadmodum neq; circūferentia maioris circuli, si & in curuitatem fieret minoris circuli, siue sit eadem, siue sit alia pars ipsius nulla facta esset curua, quę non erat antea curua, sed recta, non enim eo quicquā minus aut magis tale est, quia id interimitur, quominus aut magis dicitur tale, neq; fit vt flammę pars vlla sumatur, in qua neq; color neq; caliditas sit.

Videtur iuxta gręcā seriem verba hęc esse dicta vt declaratio proximi exēpli, quod erat datū in alteratione, & certe ita est. Sed magis Auerro. & expositoribus placet istud esse tertiū exemplū in auctione, quod nos doctrinę causa concedimus, qa non est multa vis aut sic, aut aliter exponere. Et inquit, quēadmodum neq; circūferētia ma
H ioris circuli, si et in curuitatē fieret minoris circuli siue sit eadem circūferentia siue sit alia, pars ipsius nulla facta esset curua, quę nō erat antea curua, sed recta, ita subaudit̄ rarefactio vel cōdensatio non sunt per additionē vel subtractionē alicuius, non .n. eo quicq; minus aut magis tale est, quia id interimit̄, quo magis, aut minus dicit̄ tale, sed per eductionē de potentia ad actum eius quod prius erat minus, veluti nec fit vt flāmæ pars vlla sumatur, in qua neq; color siue lux, neq; caliditas sit. Hoc exēplum est in auctione, esset quartum exemplum in latinne, quod subticuit breuitatis causa, & quia intelligitur per alia.

Vt igitur prior caliditas ad posteriorem se habet, sic etiam magnitudo, atq; paruitas sensilis corporis non ampliatur, quia sua materia quicquam insuper sumit, sed quia materia vtrunq;

potestate est,itaque idem est densum & rarum atq; materia ipsorum vna, sed densum quidem graue,rarum vero leue.

Nunc ex ĳs exẽplis infert intentũ & inquit, vt igitur prior caliditas ad posteriorẽ se habet,qa aduenit illi,non per hoc,quia aliqua pars quę nõ erat calida,sit facta calida,sed per hoc, qa illud quod erat minus calidum fit magis calidum,ita ẽt magnitudo atq; paruitas sensilis corporis,non ampliatur, quia sua materia quicquã insuper sumit,sed qa materia vtrũq; potestate est, ideo rarũ & densum non per partiũ additionem, aut subtractionẽ fit, sed per hoc q vna est rari & dẽsiue materia . ideo concludit, itaq; idem est densum & rarum atq; materia ipsorũ vna, & ita sunt eadem subiecto, sed densum quidem graue,rarum vero leue,hoc est,sed differunt forma.nã aqua et terra densa sunt & grauia, ignis & aer rara & leuia , rarũ.n. ideo leue est,quia plus quidẽ de forma habet, minus vero de materia, quod leuibus cõpetit, densum aũt graue, quia multum de materia,minus aũt de forma,quod grauibus conuenit.Amplius leue continet,quod rarioribus est ascriptum,graue continetur,quod densioribus.

(Tex.85). Præterea vt orbis curuitas si in minus redigat non aliud quicq̃ concaui insup assumit , sed quod erat educit̃, sic & ipsius ignis aliqua pars cũ aliquid accipit, totũ calidũ est . Sic & vniuersum constrictione atq; ampliatione eiusdẽ materiæ rarũ est & densum, duo.n.& dẽsum & rarum comitari vident̃,densum quidẽ graue atq; durũ,rarum vero his cõtraria leue & molle,verum in plũbo ac ferro durũ & graue dissonant.

Græci codices aliqui verba hæc non habẽt, & rationabiliter,quia tã dicta sunt, videntur.n.magis esse apposita circa margines.Sed qequid sit in codicibus meis reperiũtur.Propterea vident̃ rursus declarare rarefactionem & condensationẽ non fieri partium additione,aut subtractione, sed eductione, & inquit, præterea vt orbis curuitas , si in minus redigat non aliud quicq̃ concaui,siue curui insuper assumit deforis,sed quod erat potestate, educitur ad actũ. Sic & ipsius ignis aliqua pars cum aliqd accipit caloris plus eo quem habet,totũ eius corpus calidum est, sic & vniuersum corpus cõstrictione & ampliatione eiusdẽ materiæ rarum est & densum, quatenus ad maiores aut minores mouet̃ dimensiones , & q non differant materia,sed forma & cõtrarietate,probat dicens.duo.n. & densum & rarũ comitari videntur, densum quidẽ graue atq; durũ , rarum vero his contraria leue & molle: est tñ hoc dictom,vt in pluribus, nam ad dẽsum semper graue comitatur,ad rarũ semper leue,non tñ semper durum est cum denso, & molle cum leui, nam in plumbo & ferro,quæ ambo grauia sunt. dissonant graue & durũ, nam plumbum graue est,sed molle,ferrum vero & durum & graue,igitur dictum illud,vt in pluribus est verum.

Tex.26. Ex his igitur quæ dicta sunt, patet, neq; separatũ, aut simpliciter, aut in raro , neq; potestate vacuũ esse,nisi quis vacuũ ipsum appellare voluerit oĩno,quod quidem lationis est causa,hac enim profecto rõne grauis ipsius leuisq; materia,quatenus talis est, vacuũ erit, verũ rarum & densum hac quidẽ subcõtrarietate lationis sunt effectiua.Illa vero duri ac mollis causę facilis difficilisue passionis,& non lationis,sed alterationis potius . Et de vacuo quidẽ quanam ratione sit,quaue non sit, hoc modo determinatum sit.

Nunc ex dictis concludit,& inquit .Ex his igitur,quæ dicta sunt,patet neq; separatũ, aut simpliciter, aut in ra- A ro actu esse vacuum,neq; potestate,aliter qñq; actu erit; nisi quis abutendo nomine vacuum ipsum omnino nuncupare voluerit,quod quidẽ lationis est causa,siue vt subiectum,siue vt motor , hac.n.profecto ratione grauis ipsius,leuisue materia,quatenus talis est,videlicet aut densa aut rara, hoc est aut leuis aut grauis , aut magis quatenus potestate est materia et subiectum,vacuum erit.Sed quia dixit rarum & densum causas esse motus & multifariam motus est. Declarat quonã modo causæ sint,& qua ratione,& inquit, verum,rarũ & densum,hac quidẽ contrarietate qua rarũ & densum sunt, lationis sunt effectrices causæ,quia comitantur leue & graue,quæ sunt causæ effectrices lationis,contrarietate vero duri,& mollis causæ sunt facilis difficilisue passionis,& non lationis,sed alterationis potius , nam durum difficulter patitur , molle vero facile,demum epilogat,& sermo patet.

Auer.vero cõ.84. sic componit syllogismum solutionis , omnia contraria fiunt in eadem materia nullo acce- B dente deforis,nec exeunte foras:sed rarũ & densum sunt contraria in quantitate cum translatio corporis de maiore quantitate in minorem sit condensatio, econtra rarefactio,igitur rarũ & densum fiunt nullo accedente deforis, & nullo exeunte,sed per eductionem de potentia materiæ. Debes scire q aliquid potest crescere vel decrescere in dimensionibus dupliciter. Vno modo per additionem aut subtractionẽ,quomodo paries crescit additione lapidum, decrescit vero subtractione, & hæc improprie est rarefactio vel condensatio. Alio modo per eductionem de potentia materiæ , aut reductionem in potẽtiam materiæ,nullo aut antecedente,aut exeunte, sed aut eductio aut reducto,& hoc modo est vere rarefactio aut condensatio,rarefactio per eductionem de minori ad maius, condensatio autem per reductionem in potentiam materiæ, & hæ tribus modis fieri possunt, soluto motu locali, vt qñ aer condensatur, quia aliquid mouetur in ipso, aut constringitur in vesica,aut rarefit,quia dilatatur in vtre, C aut alteratione calidi & frigidi , vt aqua in olla rarefit acquisitione calidi,condensatur alteratione frigidi: aut generatione vt qñ ex aqua aer fit , rarefactio est generatione aeris,contra vero generatione aquæ condensatio erit, & sic in omnibus his modis perspicuũ est rarefactionem vel condensationẽ fieri nullo aut accedente aut exeunte, vt ratio Auer.concludit. Sed multum dubitant recentiores quonam modo rarefactio sit ad maiorem quantitatem,& cõdensatio ad minorẽ.Quidam exponũt Auer. de raritate et dẽsitatẽue sumptis,& nõ absolute,siue qualitatiue,possunt.n.vno modo sumi pro relatione partiũ , vt pro approximatione, vel elongatione partium , & sic ad eas non est motus per se,sed per accidens, aut propter motum localem , aut propter alterationem, aut propter generationẽ, alio modo possunt sumi qualitatiue ꝓ qualitatibus,quæ comitantur calidum & frigidum, & sic ad ipsas erit motus per se, licet comitentur alĳ motus, nam rarefactionẽ comitatur calefactio, cõdensationẽ vero fri- D gefactio,& ita iuxta hos Auer. loquitur de raro & dẽso , relatiue & non qualitatiue . Sed hæc expõ facit Auer. textui contradicere. Arist.enim loquitur de raro & denso,quatenus sunt cõtraria, et vt sic nõ sunt relationes,sed qualitates.Propterea approbo eos qui Auer.intelligunt hoc modo , q rarum & dẽsum sunt qualitates fundatę in quantitate.Et si dices q eodẽ modo est de albo & nigro et alĳs, dici põt q omnes qualitates sensiles & quartę speciei fundantur in quãtitate, sed aliquæ suo intellectu explicant quantitatẽ, vt rarum & densum, quæ non modo in demõstrationibus fundãtur , sed illas de suo intellectu explicãt, vult igitur Auer. iuxta hos rarefactionem esse ad maiorẽ quantitatem , hoc est ad raritatem fundatã in quantitate. Deinde Auerro.mouet qõnem hoc modo, quia põt aliquis dicere , vt calor crescit ex calore addito extrinsecus, ita quantitas ex quantitate. Respondet negando antecedens,nõ enim calor fit per additionem, sed

Quæ Auer. cõ 84. Vide ĩ Burle.te.84.huius.

Dubitatio.

Prima solu. Vide ĩ Burle.84.hui⁹.

Confutatio.

Dubĩ Auer. Solutio.

per eductionem, nam cum agēs creuit in calore, passum creuit in calore, non quidem pro hoc ꝙ migrauerit caloris pars de agente in passum, sed quia eduxit plus caloris de potentia materię passi, & ita etiā dici oportet de quantitate. Sed dices, igitur non differt quātitas à qualitate quo ad agere, quia caliditas nō inducit nec agit, & sic nec quantitas, igitur quo ad hoc non differunt. Respondet Auer. ꝙ est differētia inter illa, qm̄ caliditas fit ab alia caliditate in actu per abiectionem contrarij, quod non est ita de quantitate, quia non fit ab alia quantitate in actu per abiectionem contrarij, vel generationem, nam quātitas non est de potentijs actiuis per abiectionem cōtrarij, sed comitatur potentias actiuas et actiones earum, videlicet calidum & frigidum. Arist. igitur voluit calidum nō crescere per translationem, siue migratione de agēte ad passum, sicut nec quantitas crescit per additionē minoris ad maiorē vtraq; remanente, licet hoc videtur difficile imaginatu, & addit Arist. vtum esse rhetorico exemplo propter difficultatem imaginandi, vt dixit in primo huius, cætera quæ in alijs cōmentis dicit, ex literæ translationibus pateot.

Replica.

Rāsio Auer.

Sed dubitāt vtrum rarefactio fit accessu aliquorum, condensatio vero recessu illorum. Respōdent sorticolæ, ꝙ mixta rarefiunt accessu aliquorum, condensantur vero recessu illorum. probant quia hæc meatus habent non vacuos, qui consolidantur in condensatione, & ita recedit aer vel aqua, perforātur in rarefactione, & ita aer vel aqua accedit in meatus illos. Sed contra obijcit Auer. cō. 85. & inquit, & innuit per hoc pactū, quod accidit dicentibus rarefactionem & condensationē fieri constrictione ampliationeue foraminū, qm̄ fm̄ hoc non quę libet pars corporis reciperet dēsitatem & raritatem, sed solum foramina. Modo omne quod rarefit vel condensatur, fm̄ omnes partes rarefit vel condensatur. Dici potest concordando hos, ꝙ aliud est esse causam rarefactionis vel condensationis, & aliud est comitari rarefactionē vel condensationem, dicerem igitur in mixtis & simplicibus rarefactionem non fieri propter accessum & recessum corporum tanquam propter causam, sed bene in mixtis fieri per recessum aut accessum concomitatiue. primi igitur volunt mixta condensari vel rarefieri accessu, vel recessu aliquorum cōcomitatiue, non aūt causaliter, elementa vero nec concomitatiue, nec causaliter. Auer. autem vult rarefactionem vel condēsationem nec in mixtis, nec in simplicibus fieri accessu vel recessu aliquorū causaliter, & sic non contradicunt.

Prima dubi. Prima rāsio. Nominales, vel Terministę. Argūa Auer. contra positionē primā.

Secunda dubitatur, vtrum per rarefactionem acquiratur aliquid de nouo, & per condensationem deperdatur. Captiunculatores tenēt nihil per rarefactionem acquiri, vel condensationem deperdi, & ita concedunt bipedale non prius fuisse, negant tn̄ hoc prius fuisse bipedale. Sed istæ sunt captiunculæ non dignæ peripatetico. Sæpe.n. hi vt captiones seruent ad vnguem, truduntur in errores ad stadiū. Tenemus igitur cū Auer. & expositoribus per rarefactionem aliquid de nouo acqri, nā rarefactio est motus, ois autem motus terminatur ad aliqd quod prius non erat. Per condensationem vero aliquid deperdi, qa est motus contrarius rarefactioni, id tn̄ quod aut acquiritur aut deperditur, non est de nouo accessiue, sed eductiue, quia non accedit deforis, sed educitur. Hæc de vacuo dicta breuibus.

Scda dubi.

Qualis rā.

Propria sol. An condēsatio & rarefactio sint motus possibiles ab alijs speciebus motꝰ realiter & essentialiter distincti. Vide sol. de magi. q. c. hu ius. tx. 87. & Cursum parl sienseq 8. huius.

De Tempore.

DILVCI.

Consequens aūt ad dicta est agere de tempore, sed primo bene se habet de ipso dubitare, atque extrarias rationes afferre si sit rerum aliqua, aut non sit tempus, deinceps quę ipsius sit natura.

ANT.

Habitum aūt dicas, est aggredi de tēpore. Primum aūt bene se habet dubitare de ipso, & per extraneas rōnes, vtrū sit eorū quæ sunt aut non sit eorū, quæ sunt, postea, quæ natura sit ipsius.

E Egit de loco & vacuo, nunc de tempore dicere proponit, & duo proponit disputare an sit tempus in rerum natura, & quid sit, causam affert, quia bene se habet dubitare, vt dicitur Tertio Metaphy.

Auer. vero per exotericas græce rationes, latine extrarias logicos sermones intelligit, quæ vt dicit Themistius rationes communes dicuntur, ex quibus philosophia extraria, siue sophistica componitur.

Quæ Auer. cō 8.

RECOGNITIONES.

Tacuit alias qōnes scilicet quia est, siue quale nā tempus sit, & propter quid est, siue ppter quid tale est, nam terminata quæstione quid est habentur accidentia temporis, & causa propter quid illorum, vt superius de loco patuit, est enim perfecta definitio, & qua apparent omnia accidentia definiti, & illorum causa.

DILVCI.

Nihil igitur esse prorsus tēpus, aut ęgre esse, aut obscure ex his quis suspicabitur. nam aliud F ipsius fuit & non est, aliud est futurum & nondum est. Ex his autem & infinitum & id quod semper lapsum est tēpus texitur, at id naturam aliquam entis tenere, quod ex his constat, quæ non sunt impossibile videtur.

ANT.

Quod quidem igitur oino nō sit, aut vix, aut obscure ex his aliquis cōcipiet. hoc quidem.n. ipsius factū est, & non est. Id vero futurum, & nondum est. Ex his aūt & infinitum & semper acceptum tēpus componitur. Ex his autē quæ non sunt, compositum, impossibile vtiq; videtur participare aliquando substantiam.

Λαμβανόμενον semper acceptum lapsum

Quod tempus non sit in rerum natura, arguit. Primo sic. quod constat ex non entibus, nihil est: tempus constat ex non entibus: igitur nihil est. minor declaratur, qa con G stat ex præterito quod fuit, & non est, texitur ex futuro, quod erit, & nondū est. Quo vero ad verba attinet verbum illud lapsum, græce est lambanomenō, latine quod accipitur, sed sensus est, ꝙ ex his dies, & mēsis, & annus, & infinita antea semper lapsa tpa constant. Quare tēpus non est amplius. verbū illud entis, græce vsias, latine substantiæ, sed melius iacet modo illo in latino. Auer. vero reddit causam cur dixit, aut ægre, aut obscure, quia ait hoc dixisse, quia rōnes logicæ non faciunt efficaciā, sed suspitionem. Secundo soluit Auer. rōnem hanc, est.n. hęc ratio cōpositum ex non entibus nihil est, tēpus est ex non entibus, igitur nihil est, hanc soluēs primo reducit illam contra facientem sic. Cōpositum ex nō entibus nihil est: motus componitur ex nō entibus: igitur nihil est, modo cōclusio est contra sensum, est.n. motus sensile cōe, vt dicitur. 2. de Anima. Propterea debes scire, vt ipse innuit, ꝙ triplex e ens completum extra aīam, vt tellus, aliud quod omnino habet esse in animam vt hypocentaurus, H Tertium ex ħs cōpositum. verum cōpositio est duplex, constitutiua vt mixtum ex elemētis, aut homo ex anima & corpore, alia est participatiua, vt paries ex albedine, quia participat illam, tunc dicit Auer. ꝙ motus & tempus ex non entibus & entibus componūtur compositione participatiua. Nam de ente non habent nisi instans, fluxum autem, & futurum habet ab anima, nam motus & tēpus, vt cadunt sub consideratione, se habent vt permanentia & in actu, vt vero sunt extra animam nō sunt permanentia, sed successiua, sed de his postea. Ad formam, igitur patet solutio ꝙ tēpus & motus possunt esse ex entibus rationis, quæ non sunt entia in re.

DILVCI.

Ad hęc partibilis ois rei si est, necesse est, cum est, aut omnes partes, aut nōnullæ sint. At temporis, quod quidē est partibile, aliæ partes transactæ, aliæ futuræ sunt, nullaque penitus adest,

ipsum

ipsum vero nunc nõ est pars, pars nanq; metit̃. vniuersum etiam ex partibus cõstare oportet, at tẽpus ex ipsis nunc non videtur constare.

ANT. Si autem sed

Quasi dicat licet tẽporis aliq; ptes sint factæ, aliq; fu turæ nihil tñ ipsi tpis diui sibilis existẽ tis est.

Ad hęc omnis partibilis, siquidem sit, necesse est cum est, aut quasdã aut omnes partes esse. Temporis autem, aliæ quidem factæ, aliæ vero futurę sunt, est autem nihil ipsius existentis diuisibilis, ipsum autem nunc non est pars, mensurat etenim pars, & componi oportet totum ex partibus. Tempus autem non videtur componi ex ipsis nunc.

Secundo arguit sic, omnis res quæ est partibilis cum est necessario oẽs aut aliquas partes habet, tp̃s est partibile & oullas penitus partes habet, igitur tempus nihil est. Sed dices minorem esse falsam, quia tpis est aliqua pars vt ipsum ounc, cõtra replicat. Primo, quia pars metitur cotũ, ounc ipsum oon metitur tempus, igitur nõ est pars temporis. Secundo partes sunt ex quibus totum cõstat, ex ipsis nunc tempus non cõstat, igitur ipsa nunc nõ sunt partes tpis. Sorticolæ hęc confirmant. Primo nullum instans pręteritum erit pręsens, omne instans futurum erit præteritum: igitur nullum instans futurum erit præsens. Secundo nullum instans futurum fuit præsens, omne instans præteritum fuit futurũ, igitur nullum instans præteritum fuit præsens, & ita tempus nihil est.

RECOGNITIONES.

QVo ad verba attinet, verba illa, & componi oportet totum ex partibus, possunt dupliciter intelligi, vt si principium oouæ rationis, & sic in cõmeotarijs exposuimus nam verbum & pro amplius vel etiã vel prætereа accepit, vel possuot copulari cum verbis primæ rationis, & sic exponunt alij, & nõ placet. Debes scire ad argumenta sorticularum esse negandas maiores, quia cõtradictorium cuiuslibet earum verum est, nam aliquod quod est, vel erit prætetitum, erit præsens. insuper etiam aliquod quod est, vel fuit futurum fuit præsens, & sic tollitur vtrunq; argumentum.

DILVCI. Pręterea & ipsum nunc quod pręteritum & futurũ distinguere videtur, vtrum vnum idẽq; semp permaneat an aliud sit atq; aliud: non facile cognitu habet̃, nam si semper aliud atq; aliud sit, cum in tp̃e ipso alia atq; alia pars simul non sit, nisi vna contineat altera cõtineatur: ceu minus tẽpus à maiori cõtinetur, & id quod nunc nõ est, antea vero fuit, necesse sit aliqñ esse corruptum, sane nunc ipsa inuicẽ simul non erunt sed semper corruptum esse necesse est id quod prius. in seipso igitur corrũpi non potest, propterea q; tũc est. In alio vero nunc corrumpi id qđ prius est nunc, non cõtingit. Sit enim modo impossibile ipsa nunc sibi habere vt puncto punctum, si igit̃ non in eo qđ est postea corruptum est, sed in alio, in his nunc intermedijs, q̃ infinita sunt simul erit, quod quidẽ est impossibile.

ANT. Amplius autẽ, & ipsum nunc, quod videtur determinare præteritum, & fututum, vtrum vnũ, & idem semp maneat, aut aliud, aut aliud, nõ facile est scire, siquidẽ enim semper alterum & alterum est, nulla autẽ pars earum, quæ sunt in tempore, alia & alia simul est, quæ non contineat, alia vero cõtineatur. Sicut minus tempus à maiore, sed si ipsum nunc modo non ens est,

A prius aũt ens, necesse corrũpi aliqñ & ipsa nũc, simul quidẽ ad inuicem non erunt, corruptum enim esse necesse est semp prius. In eodẽ nanq; corruptum eẽ impossibile est, propter id, quod tunc est. In alio autẽ nunc prius nunc corrumpi nõ contingit, sit enĩ impossibile esse habita ad inuicem ipsa nunc, vt punctum cũ puncto, siquidem igitur in eo, quod est consequenter, nõ corrumpitur, sed in alio, in medijs, nunc quæ sunt infinita, simul erit, hoc autem impossibile est.

Mouet qõnem de ipso nunc, vtrum remaneat idem atq; vnum in toto tp̃e, & arguit q; sic. Sed in rõne supponit duo. Primum q; ooo possunt duo nunc simul esse in tp̃e, nam non possunt esse duę partes tpis simul, nisi alterum contineat alterũ vt simul est dies & mensis, qui mensis diem cõtinet.

B Secundo supponit q; ipsa nunc oon sunt in tp̃e cõtigua, vt in Sexto dicetur. Tunc arguit, si nunc ipsum corrũpitur, aut in ipso oonc in quo est, aut in alio; noo in eodẽ io quo est, quia tunc corrumperetur & esset. si in alio, aut priori, aut posteriori, non in priori, qa tunc corrũperetur anteq; esset. Si in instanti, siue nunc posteriori, aut immediato, aut mediato, nõ in ipso nunc immediato per secundã suppositionem, quia nõ sunt immediata ipsa nunc, nec in ipso nunc mediato, qa tunc illud nũc maneret in isto medio, semper enim manere oportet donec corrũpatur, & cũ in illo medio sint infinita nunc, tũc illud nunc corrũpendum esset simul cũ infinitis nunc, cõtra suppositionẽ primã, verba patent translatione sola.

RECOGNITIONES.

HIc textus non est leuis, licet in cõmentarijs sommatim bene sit expositus, verũ quo ad verba Arist. primo mouet quæstionem, & inquit amplius aũt, & ipsum nunc, quod videtur determinare pręteritum & finitum,

C determinare dico qa vel distinguere, vel copulare, vtrũ vnum & idem semper maneat, vt inquit, in toto tp̃e, an semper aliud sit, atq; aliud, nõ facile est scire. Mota quæstione, ostẽdit eius difficultatẽ, accipiendo primo ſm philosophos esse aliud atq; aliud nunc in ipso tp̃e, & secũdo q; duæ partes tp̃is simul esse nõ possunt, nisi altera alterã contineat. Ex his duobus sequitur difficultas, non enim põt esse vnum ounc prius non ens, postea ens: nam cum sit aliud atq; aliud vt prima suppositio dicit non põt esse idem, oisi alterum alterum cõtineat, modo nec primum nec secundum alterum alterum cõtinet, ideo inquit, non est facile scire. Siquidẽ enim semper alterum alterum est nunc, & nulla pars earum, quæ sunt in tp̃e alia & alia simul est, quæ non contineat, & alia contineatur, hæc est difficultas qõnis. ex his enim sequitur non esse idem atq; vnum, nã cum sit aliud atq; aliud, & alterum alterum nõ cõtineat, nõ erit vnum: ex opinione vero mathematicorum est vnum, sicut punctum vnum fluens facit lineam,

D tacta qõnis difficultate, argumentatur esse idem nuoc, quasi dicat, sed si ipsum nunc modo nõ ens, prius aũt ens fuit, hoc est dicere est idẽ, tunc necessariũ est ipsum nunc aliqñ corrumpi, hoc autem falsum est, quia si ipsum nũc corrũperet̃, corruptio prioris nunc vel fiet in seipso, vel in alio, non in alio, quia vel in alio immediato, vel mediato, non in alio immediato, qa non possunt esse ipsa nunc immediata, nec in alio mediaro, quia tunc in tp̃e medio nunc corrumpendum esset simul cum infinitis nunc, nec in seipso, quia tunc nõ esset corruptũ, inquit, sed si ipsum nuoc modo, non ens est, prius aũt ens quod est dicere fuerit idem necesse est aliqñ & ipsa nunc corrumpi, consequens falsum est, ergo nũc est modo & prius idem. Quo vero ad verba attinet, verbũ si nõ est in gręco, sed additũ est ad sensum de licentia interpretis, deinde ꝓbat q; ipsa nunc non corrumpantur, quia noo põt ipsum nunc corrumpi in ipsomet nunc, quia tunc simul adinuicem non

erunt

erunt, cuius causam inquit, quia corruptum enim necesse est semp prius esse, cum in eodē corruptum esse impossibile est; ergo non pōt in seipso corrumpi, quia tunc idē non esset & esset, propter id quod tunc est, in quo corrūpitur. In alio aūt nunc priori, corrumpi nunc, non cōtingit, quod vero nō in posteriori, probat supponendo ipsa nunc nō esse habita, inquit sic enim pro modo impossibile esse habita adinuicē ipsa nunc, vt punctum cum puncto, donec in Sexto declaretur, ex hoc sequitur nunc nō corrumpi in nunc consequenti, cum nullum sit nunc ad ipsum nunc consequens per suppositionē. Si igitur in eo nunc ꝙ consequenter est, non corrumpitur nunc, vt ex suppositione patet, sed in alio scilicet mediato, in mediis, nunc, quę sunt infinita, nunc corrumpendum simul erit, quod est impossibile, nō enim potest aliquod corrumpēdum esse simul cum infinitis nunc, quia tunc remaneret tpe infinito incorruptum, & ita corruptibile nunq̄ corrumperetur, resume ergo sensum Arist. hoc pacto. Amplius autē & ipsum nunc, quod videtur distinguere, siue copulatur pręteritum cum futuro, vtrum vnum & idem semp maneat, an aliud atq; aliud, non facile est scire duo, si fm philosophos sit in tēpore aliud, & aliud, & pars alia atq; alia simol esse nō possit, nisi altera alterā contineat, nā si pars alia, atq; alia non est simul nisi contineat altera alterā, & nunc est aliud atq; aliud fm physicos, non pōt esse simul cum alio, nisi alterum alterum contineat, & cū nō possit alterum alterum continere, alterum alteri non potest esse simultaneum, & ita nec vnum in toto tpe, ex alio sequitur esse vnum, quia sicut punctum fluens efficit lineam, ita nunc fluens facit tempus. Quod vero vnū idemq; sit nunc in toto tēpore, probatur, quia si nō esset idem, sed aliud nunc prius, & aliud nūc posterius, ipsum nunc corrūperetur, ꝙ vero non corrumpatur, probatur, quia non pōt corrumpi in seipso vt in mēsura, quia tunc idem simul esset & nō esset, esset quidē, quia mensura in qua aliquid corrumpitur, est, non esset vero, quia in illo nunc vt in mensura esset corruptum. nec in alio nunc corrumpi pōt, quia non in priori, nihil enim corrumpitur in priori mensura, nec in posteriori, quia vel in cōsequenti siue immediato, & hoc non, cum nō sit nunc ad nunc cōsequens, nec mediato, qa tunc nunc corrumpēdum esset simultaneū infinitis nunc existētibus in tpe medio quod tanquā impossibile relinquit. Hæc de textu, interposuit aūt talem q̄ōnem Aris. ante determinationē eius q̄ōnis, quæ de existentia tp̄s est, quia si nunc sit vnum in tpe, sequitur tp̄s esse, & si non sit vnum, difficile est videre q̄uo tēpus sit, quia igitur ex solutione pręsentis q̄ōnis pendet determinatio eius q̄ōnis, quæ est de existentia tpis, ideo interponit q̄ōnem hanc ante illius determinationem.

Resumptio textus pulchra.

De necessitate hui⁹. q.

DILVCI. At vero neq; idē semper permanere potest, nullius enim diuisibilis finiti finis est vnus, siue ad vnū siue ad plura continuum sit. Sed ipsum nūc finis est, & tp̄s ipsum finitum sumi potest.

ANT. At vero neq; idem semper manere possibile est, nullius enim diuisibilis, quod finitum est, vnus terminus est, neq; enim si ad vnum sit cōtinuum, neq; si ad plura. ipsum autem nunc terminus est, & tempus est accipere finitum.

Ad oppositum q̄ōnis de ipso nunc arguit. Primo sic. nullius finitæ rei diuisibilis terminus, siue finis est vnus: & hæc maior est vera, siue illud finitum diuisibile sit continuum vna dimēsione, vt linea, quæ sola longitudine cōtinua est, siue sit pluribus dimensionibus continuum, vt superficies quę longitudine & latitudine est cōtinua, vel vt corpus quod est cōtinuum longitudine, latitudine, & altitudine, est igitur maior, nullius diuisibilis rei finitę finis est vnus; ipsum nunc est finis alicuius rei diuisibilis finitæ, vt tēporis: igitur ipsum nunc nō est vnum. Auerroes ait. ꝙ linea habet duos fines vt duo puncta, superficies quatuor, duo puncta & duas lineas, corpus sex, quoniam duo puncta, duas lineas, & duas superficies.

Quæ Auer.

DILVCI. Præterea, si esse simul tempore & neq; prius neq; posterrus sit esse & in eodem nunc, ea sane quę ante mille annos sunt facta, simul erunt his quæ hodie texuntur, & neq; prius quicquam alio neq; posterius erit.

ANT. Amplius si simul esse secundum tempus, & neq; prius, neq; posterius, est & in eodem esse nūc, simul erunt, quæ in annum facta sunt millesimū his, quæ facta sunt hodie, & neq; prius, neq; posterius aliud alio.

Secundo arguit, si esse simul tpe, hoc est neq; prius neque posterius sit esse & in eodem nunc, ea quæ ante mille annos sunt facta, simul erunt his quæ hodie texuntur atq; fiunt, & neq; prius quicquā alio, neq; posterius erit, q̄m omnia erunt in vno eodemq; nunc. Quærunt iuniores vtrum hæc ꝓpositio de secundo adiacente, est tēpus, sit vera: & videtur ꝙ non per rōnes Aristo. Tum primo quia ipsius nulla pars est. Tum secundo, quia diuisibile non est nisi aliquæ partes, aut oēs sint. Soluunt iuniores ꝙ secus est in ꝑmanentibus, secus aūt in successiuis, permanens enim esse non potest, nisi oēs, aut aliquæ partes simul sint, at successiuum esse pōt dato ꝙ solum illius aliquid, siue pars, siue terminus partis sit, & sic est in tpe, est enim ipsius, quia illius momentum, siue nunc, siue instans est. Sed contra hæc dubitatur, & facio hanc propositionem de secundo adiacente, est tp̄s, & quæro, illæ terminus tempus pro quo supponit, aut pro ipso diuisibili tpe, aut pro ipso nunc: si pro ipso diuisibili tpe, igitur nō tm̄ tempus erit, quia illius terminus est, sed quia pars aliqua est, nō pro termino potest supponere, q̄m terminus cōis non pōt supponere, nisi pro suppositis in suppositione ꝑsonali, vt dicunt sorticolæ, modo ipsum nunc nō est suppositum tpis, igitur oīno oportet vt supponat pro tēpore. Dici pōt iuxta iuniores ꝙ totum est q̄n aliquid illius est, in permanentibus quidem q̄n pars illius aliqua est, in successiuis q̄n pars aut aliq̄d partis, non enim prius esse pōt alterius totius aliquid quin sit ipsum. Tunc dicerent ꝙ ille terminus tp̄s supponeret pro tpe & diuiduo, cuius quidē partes nō sunt simul, sed aliquid partium est simul, & hoc sufficit. Sunt qui dicunt ꝙ hæc ꝓpositio est tp̄s est res animæ, modo apud animā, tempus est, fm numerum partium, vt enim tp̄s intelligitur, partes eius habent esse præsens saltē obiectiue, veluti numerus quidā rei numeratæ, vt Auer. ait. cō. 99. huius Quarti, & tunc concederent ꝙ tp̄s & partes sint, vt habent esse cognitū. Sed hæc rn̄sio tollit tempus reale, & si possit euadere de tpe, eadem quæstio fiet de motu, qui est res sensilis, ideo oportet venire oīno ad illud quod dictum est. Secundo, quærunt de ipso nunc vtrum sit corruptibile, & videtur ꝙ non, per rōnes Aristo. in litera. Iuniores enim conueniunt ꝙ ipsa nunc non generātur, nec corrumpūtur reali & propria generatione, vt dicitur. 3. Metaphy. ꝙ quędā sunt quæ q̄nq; sunt q̄nq; non sunt sine generatione & corruptione, vt indiuisibilia. Secundo, cōcedunt ꝙ corrumpuntur & generantur accipiendo generationē pro inceptione, corruptionem pro desitione, tunc dicunt ꝙ exponendo incipit per affirmationē de pręsenti, & desinit similiter, ipsum nunc desinit et incipit in seipso, hoc modo incipit, quia nunc est & prius nō erat, hoc modo etiā desinit, quia nunc est & postea nō erit, modo hęc non contradicunt. Sed dices, si ipsum nunc desinit vel incipit, igitur in aliqua mensura desinit aut incipit, modo nō est possibile vt aliquid desinat, & incipiat, & ipsum sit mensura suæ desitionis aut inceptionis. Secundo, quæro cum dicitur, nunc est, & immediate ante hoc nō fuit, quid demonstratur

Quæstio. i. de tempore. Vide etiam Buri. hic.

Vide Egid. tex. 89.

An tēpus sit aliquod ens pter animā. Vide cano. q. 5. hui⁹. & Iandu. q. 17. huius.

Quæstio. ii. de instanti. Vide etiam Buri. hic.

monstratur per ipsum nunc, aut seipsum, aut aliud, non seipsum, quia tunc ipsum nunc corrumperetur, & ipsum esset mensura corruptionis. Dici pōt ad hæc per fundamētum Auic. q in his quæ sunt talia denoīatiue oportet venire ad aliqua talia per essentiā, vt qm̄ albus est paries albedine, ipsa albedo seipsa est alba. Tunc dico q quia oē quod incipit et desinit, īcipit & desinit in aliquo, siue momēto, siue nunc, siue instanti, instās seipso incipit & desinit, vt albedo seipsa est alba, & ita id quod alterius inceptionis est mensura, ipsum seipso suæ inceptionis mensura erit, & tu responde ad formam.

DILVCI. De his igitur quæ tēpori ipsi insunt, tot sint dubitata. Sed quid sit tēpus & quid ipsius natura, similiter est obscurum, & ex his quæ tradita inuenimus, & ex his quæ adinuenientes prius attingimus. Quidam nanq vniuersi motum, quidā sphæram ipsam tempus esse cōtendunt.

ANT. De his quidem igitur, quæ insunt ipsi, tot dubitata sint, quid autem est tēpus, & quæ ipsius natura, similiter & ex traditis immanifestū est, & ex his, quæ attingimus inuenientes prius: Aliquid enim totius esse motum dicunt, alij vero ipsam sphæram.

Epilogat de q̄onibus dictis circa esse tpis, sed de definitione ipsius inquit, sed quid sit tp̄s & quid ipsius natura an permanens an successiuū, silr est obscurum duplici de causa, & ex his quæ tradita inuenimus á veteribus, & ex his quæ per nosipsos adinuenientes attingimus, qua duplici difficultate res ipsa reuocatur in dubiū, & explicat primam causam, dicens, quidā nanq vniuersi motū, quidam sphæram ipsam tp̄s esse contendunt, est aūt motus vniuersi ille, quem diurnum astronomi vocant, sphæram vero primum mobile, quod illo motu mouetur.

DILVCI. Sed conuersionis etiam pars tempus quoddam est, non autem est cōuersio ipsa, pars enim conuersionis id est, quod elapsum est, cōuersio autem non est.

ANT. Sed circulationis est & pars aliquod tēpus, circulatio autē non est, pars enim circulationis est quod accipitur, sed non circulatio.

Contra obijcit primæ positioni, primo sic, nulla pars conuersionis est conuersio ipsa: omnis pars conuersionis est tempus: igitur in tertia figura tēpus non est cōuersio ipsa, declaratur maior, quia pars conuersionis est illud quod est elapsum, conuersio autem non est elapsa.

DILVCI. Adhuc si plures eēnt cœli, silr motus cuiusq eorum tempus erit, quare plura tp̄a simul.

ANT. Amplius autem si plures essent cœli, esset similiter tempus cuiuslibet illorum motus, quare & multa tempora simul.

An hęc consequētia valeat. Vide Cursum panā. i dubijs ali 3 q h°. Secundo arguit, si plures essent cœli, siue mundi, siue prima mobilia, vt ait Democritus, motus cuiusq eorum erit tempus, igitur plura erunt tempora iuxta numerum primorum motuum, antecedens concedit Democritus, consequens vero negat.

Quæ Auerroes cō. 95. Dubitatio. Responsio. Auer. mouet contra secundam rōnem dubitationem talem, In rōne Arist. accipit duo videlicet, q plures sint cœli, & q motus sit tempus, & infert, igitur plura erunt tēpora, modo dicet cauillator, istud impossibile esse plura tp̄a non sequi ad secūdam propositionem videlicet, q motus primus sit tp̄s, sed ad primā illi coassumptam, videlicet plures sunt mundi, & ita sequitur primam esse falsam, & nō secundam. Rñdet Auer. & supponit regulam illā, quicquid antecedit ad antecedens, antecedit ad cōsequens, vt qm̄ Solem oriri antecedit ad diem eē, ideo

An si essent plures primi motus essent plura tp̄a. Vide Gratiadeum Esculen. 16 hui°. Replica.

A antecedit ad oē quod sequitur diem esse, quia igit̃ pluralitas mūdorum antecedit ad pluralitatē motuum, & hęc ad pluralitatē temporum, igitur illa antecedit ad pluralitatem temporum, & ita plura tp̄a esse sequitur ex hoc q tp̄s est reuolutio illa. Sed adhuc est dubitatio, qm̄ si pluralitas temporum sequitur pluralitatē motuum, quæ sequitur pluralitatē mundorum, igitur pluralitas tempoꝝ sequitur pluralitatem mundorum, vt á primo antecedēte, & non tm̄ pluralitatem motuum. Dici pōt q pluralitas illa tēporum non sequitur pluralitatē mundorum per se, nisi quia ad pluralitatem mundoꝝ sequitur pluralitas motuum, signū est, quia apud Democritum tenetur plures esse mundos, non aūt plura tp̄a, & hoc quia non cōcedit motum esse tp̄s, & ita quia pluralitas hæc temporum per se sequitur pluralitatē motuum per accidens pluralitatem cœlorum, ideo ex impossibilitate cōsequentis debemus arguere impossibilitatē illius ad quod p se sequitur, et nō illius ad quod sequitur per accidens. Vnde est regula, si aliquod cōsequens est impossibile in aliqua bona cōsequentia antecedens est impossibile ad quod ip̄m per se sequitur, & nō illud ad quod sequitur per accidēs. Responsio.

B Sed contra primam rationē est dubitatio. Primo, quia minor petit principiū, sumit enim q oīs pars reuolutionis sit tēpus, modo hoc negatēt, quia vniuersam reuolutionem tp̄s aiunt non partē. Secundo, nulla pars anni est annus, oīs pars anni est tp̄s, igitur tempus non est annus, hęc ratio sequitur ex modo arguēdi eius. Dici potest q Arist. supponit partem tpis & cuiuslibet illius quod est tp̄s esse tempus, non petēdo, sed hac rōne, quia toto tpe mensuratur aliquis motus, & parte tpis pars aliqua motus, igitur totum est tempus, & pars eius ēt est tempus. Aliter parte tpis non mensuraretur pars motus. Ad secundum dici pōt concedendo illā particularem siue indefinitam, tp̄s non est annus. Ex hac non sequitur q annus non sit tp̄s, quia particularis negatiua non conuertitur, etiam cum illa stat tp̄s esse annum, Sunt enim subcontrariæ hæ simul veræ, tempus est annus, tp̄s non est annus.

C Sed dubitant iuniores, vtrum si sint plures mundi, sint plura tp̄a numero, & videtur quòd sic, quia multiplicato subiecto, oportet vt affectio siue accidens multiplicetur. Quęstio de tēporū multitudine. Rñsio prīa Egid. hic.

Nouus expositor ex quo & Ioannes & alij acceperunt, vult q tempus pōt ad motum dicere duplicem habitudinem, aut affectionis ad subiectum, aut mensurę ad mēsurabile, dicit aūt q tēpus vt affectio motus, multiplicatur multiplicato motu, & mobili primo, vt vero mēsura, est vnum vbiq, ēt si mundi essent infiniti. Sed contra dubitatur primo tempus pro mensura est accidens, & nō alterius á motu, igitur adhuc est in motu, & ita sequitur vt prius q plurificato motu plurificetur tp̄s. Secundo multiplicato vno cōuertibili reliquum oportet multiplicari per regulam. cō. 93. & .97. huius: sed tp̄s conuertibile est cum motu tam vt mensura q̄ vt passio, igitur vt prius. Tertio si tempus esset vnum numero oīa essent æqualis motus, quia ęquali mensura mensurarent̃. Quarto quod

D magis suscipit aut minus non est vna numero mensura omnium mēsurabilium, tp̄s autem pōt esse breue et longum, multū & paucum. Fortasse propter hæc nonnulli blatterones asserunt tp̄s esse affectionem siue mensuram exterā motuum, & ita pōt esse vnum omnium motuum omnium mundorū, atq totum in toto & oībus mundis. Alia pō. Quæ positio delira est, cum Arist. tp̄s ponat motus primi passionem. Potest igitur nouus expositor defendi q tempus pōt vno modo sumi pro mēsurabilitate, qua motus est mensurari aptus, & hoc modo multiplicatur cum motu, secundo pro mēsura qua vtitur anima in motuum mensuratione, et sic est vnum minimū motus cœli, quod aīa sumit vt mensura oīum, vt granum in ponderibus, & sic est vnum numero oīum mensurabilium, nō variabile nisi sm̄ multum & paucum, vt vnum est granū omnium ponderationum, quod quidem est vnum non rōne subiecti, puta motus, sed rōne animæ mensurātis in qua est vt

An sequatur plures sunt cœli: igitur plures sunt tempora. Vide Burl. hic.

obiectum

obiectum, tertio pro actuali motus mensuratione, & sic sunt diuersa tempora, vt diuersi motus & diuersæ animę mensurationes, quibus ad argumenta patet solutio.

E

DILVCI. Vniuersi autem sphæram aliqui eo putauerunt esse tēpus, quia & in tp̄e cuncta sunt, & in vniuersi sphęra. Sed hoc dictum est adeo stulū vt supersit de ipso absurda considerare.

ANT. Tonius autem sphęra visa est quidem dicentibus esse tempus, quia & in tēpore omnia sunt, & in totius sphęra, est autem stultius & quod dicitur, q̄ vt de ipso impossibilia sit considerare.

Secunda positio erat ꝙ tempus sit sphæra ipsa prima, & hęc persuadebatur sic, cuncta sunt in tempore, cuncta sunt in sphæra, igitur sphæra est tempus, cui obijcit Aristo. dicens. Sed hoc dictum est adeo stultum vt supersit de ipso absurda considerari.

F

Quæ Auerroes cō. 94. Auer. reddit causam quare est stulta, & sunt duę. Prima, quia æquiuocat de esse in, nam in cœlo sunt omnia vt in loco, in tempore vero sunt omnia vt in mensura. Secunda quia est ex duabus affirmatiuis in secunda figura. sed hæc videtur in tertia figura, cum sit bis subiectum. Dici potest ꝙ debet sic formari in sphęra sunt omnia corpora mundi: in tempore sunt omnia corpora mundi, igitur tempus est sphęra, vbi patet syllogismum esse in secunda figura ex duabus affirmatiuis.

RECOGNITIONES.

EST autem stultius lege sic, est aūt & quod dicitur à veteribus de tempore. s. ꝙ sit sphęra, propterea quia oīa sunt in sphæra & oīa sunt in tp̄e, stultius ꝗ vt sit de ipso impossibilia considerare, quasi dicat stultitia huius opinionis excellit impossibilium considerationem.

DILVCI. Cum aūt motus quidam: atq; mutatio quædam tempus maxime esse videtur, Illud an sit considerandum est, Mutatio igitur cuiusq; atq; motus, in ipso est, quod mutatur duntaxat, aut fortasse vbi est ipsum quod mouetur & mutatur, at tempus vbiq; est & penes omnia.

G

ANT. Quoniam autē videtur esse maxime motus & mutatio quædā tempus hoc cōsiderandum est, vniuscuiusq; quidē igitur mutatio & motus in ipso mutato aliquid est solū, aut fortasse vbi est ipsum quod mouetur & mutatur, tempus autem similiter & vbiq; & apud omnia est.

Proponit cōsiderationem de tempore, & primo an sit motus, nam maxime videtur tempus ipsum motus esse, & arguit ꝙ non sit motus sic. motus omnis est in determinato mobili, aut determinato loco, vbi est ipsum mobile, sed tempus est vbiq;, & apud omnia. igitur tempus non est motus. maior patet, alteratio est in determinato mobili, quod est in determinato loco, similiter auctio & latio ipsa. Videtur autem tempus maxime esse motus, vt dicit Auer. quia tempus intelligi non potest sine motu, etiam quia multotiens extimatur illud quod sequitur rem sit ipsa res. Sed dices quomodo potest ipsum tempus esse vnum numero? Ad hoc diximus supra, ꝙ motus cœli siue minimum illius motus potest ab anima accipi vt tempus, quia vt mensura omnium motuum saltem per replicationem, veluti granum est mensura respectu animę, non absolute, & tunc tempus vt mensura est vnū numero apud animam, vt mensuratio multiplicatur pro numero animarum, vt motus siue motus affectio, multiplicatur pro numero motuum, vnde vt vlna est lignū & vlna, sic motus cœli est tempus & motus. Tempus quidem vt institutum ab anima pro mensuratione omnium motuum, Motus vero vt absolute est in re.

H

Quæ Auerroes cō. 95.

E

ANT. Adhuc mutatio quidem omnis velocior & tardior est, tempus vero non est, tardium enim & velox tēpore definitur, nam velox est quod in breui tempore magnum, tardum vero quod in longo paruum spatium transit, at tēpus neq; quo quantum quoddā est, neq; quo quale tempore definitur, tempus igitur non esse motum perspicuum, atq; nihil nobis in præsentiarum intersit vti aut motu aut mutatione.

DILVCI. Amplius autem mutatio quidem omnis velocior, aut tardior est, tempus autem non est. Tardum enim & velox tēpore determinantur. Velox quidem enim est, quod in pauco multū transit. Tardum autē, quod in multo, paucum, tempus autem nō determinatur tempore, neq; quo quātum aliquid est, neq; quo quale. Quod quidem igitur non sit motus, manifestum est, differat autē nihil nobis dicere in præsenti motum aut mutationem.

F

Secundo arguit, omnis motus est velox, aut tardus, tēpus non est velox, aut tardum, igitur tp̄s non est motus. minor patet, q̄a velox & tardum tp̄e definiuntur, vt exēplo ostendit, tempus vero neq; quatenus quantum: neq; quatenus quale tp̄e definitur, igitur nō est velox, aut tardum. Deinde epilogat addens ꝙ in proposito vsus est nomine motus large pro motu & mutatione.

Quæ Auerroes cō. 97. Auerro. ait. ꝙ Arist. dixit tempus neq; secundum ꝙ quātum neq; secundum ꝙ quale definiri per tempus, nō ꝙ tempus sit quale, cum sit solum quantum, sed si esset quantum & quale, non definiretur per tempus, & ita dictum Arist. est verum hypothetice.

G

DILVCI. Verum non sine mutatione esse videtur, nā cum ipsi nihil mēte mutamur, aut mutatos esse nosipsos latet, nō videtur nobis tempus fuisse, quēadmodum neq; his qui in Sardo fabulātur dormire apud hæroas, cum experrecti essent: copulabant enim ipsum nunc prius ipsi nunc posteriori, vnumq; faciebant tempus medium ob sensuum occupationes excipiētes. Vt igitur si non aliud atq; aliud, sed vnum idemq; nunc esset, tēpus sane non esset. Sic & cum latet aliud atq; aliud esse, ipsum tp̄s intermedium esse nō videtur. Si igitur tunc nullum tp̄s esse nos arbitremur, contingit, cum nullā definimus mutationem. Sed in vno atq; indiuiduo anima ipsa manere videtur, cum aūt senserimus definierimusq; mutationē, tunc tempus fuisse dicimus, perspicuum sine motu atq; mutatione tempus nō esse, patet igitur neq; motum esse neq; absq; motu esse tempus.

H

ANT. At vero neq; sine mutatiōe, cum enim nihil ipsi mutamur s̄m intelligentiam, aut latet nos mutatos esse, nō videtur nobis factum esse tēpus, sicuti neq; ijs, qui in Sardo fabulantur dormire apud hęroes, cū expergiscuntur: copulant enim primum nunc posteriori nunc, & faciunt vnum remouentes propter insensibilitatē medium, sicut igitur si non esset alterum nunc, sed hoc & vnum non esset tp̄s, sic & qn̄ latet alte-

rum

rum esse, nō videtur medium esse tpis, si igitur non opinari esse tēpus, tunc accidit nobis, cum nullā definimus mutationē, sed in vno, & indiuisibili videtur anima manere, cum autē sentimus & determinamus, tunc dicimus factū esse tempus. Manifestum est ꝙ non est sine motu, neq; mutatione, Quòd igitur neq; motus, neq; sine motu tempus sit, manifestum est.

Hactenus ꝙ tp̄s neq; cœlum sit, nec cœli primus motus bonis rationibus persuasit, nunc ꝙ sine motu esse nō possit, sic suadet, quod sine motu, aut sentiri, aut intelligi non pōt, sine motu esse non poterit, sed tēpus sine motu, aut sentiri aut intelligi non pōt, igitur tp̄s sine motu esse non pōt. minorem probat exēplo dormiētium apud Sardum, qui cum nō perceperint motū ab initio in finē suæ dormitionis, nec tp̄s percipere poterant. Inquit, verum non sine mutatione siue motu esse videtur tp̄s ipsum, nā cum ipsi nihil mēte mutamur, aut mutatos esse nosipsos non aduertimus, siue latet, non videtur tp̄s nobis fuisse, hęc videtur minor: probat per exēplum, inquit, quemadmodum neq; his tp̄s fuisse videt, qui apud Sardum Asię vrbem dormīsse fabulantur apud hæroas, siue deos, cū experrecti atq; expgefacti essent, copulabāt enim ipsum nunc prius in quo cœperunt dormire ipsi nunc posteriori, in quo dormire desierunt, vnumq; faciebant tp̄s medium ob sensuum occupationē, non excipientes, hæc minoris probatio. Animaduerte ꝙ gentiles, animas eorū qui aliqd in vita magni suggesserint hæroas hoc est deos faciebant, vt Saturni, Bachi, Iouis, & cęteras cæterorum animas, quarum apud poetas mentio est, apud quos præcantationibus (vt ferunt) aliqui obstupidi reddebantur, quos vulgus dormire putabat, hi cum excitarentur miracula se vidisse asserebant, & præsagia multa vulgo faciebant, horum nunc meminit Arist. quibus propositionis minoris approbationē facit. Deinde partim epilogando rōnem partim confirmando, inquit, si igitur non aliud atq; aliud, sed vnum idemq; nunc esset, tp̄s sane nō esset, quia non esset successio sic & cum latet aliud atq; aliud esse, vt in somno, ipsum tp̄s intermedium esse non videtur, hæc est quasi approbatio exēpli: tunc quasi epilogat rōnem, dicens, si igitur tunc nullum tp̄s esse nos arbitrari cōtingit, cum nullam definiuimus mutationem, sed in vno indiuiduo anima ipsa manere videt, vtpote in vno momento, cum aūt senserimus definierimusq; mutationē, tunc tp̄s fuisse dicimus, ꝑspicuū sine motu atq; mutatione tp̄s non esse, epilogat declarata, & patet. Galenus, vt narrat Auer. hic: rōnem Arist. sic intelligit. cū mente mouemur percipimus tp̄s, cum mēte non mouemur nō ꝑcipimus tp̄s, igitur tp̄s non pōt eē absq; motu. Arguit modo Galenus cōtra hanc rōnem, quā credit esse Arist. quia nō semꝑ dum mouemur, ꝑcipimus tp̄s, licet enim tp̄s percipere nō possimus, nisi mēte moueamur, possumus mente moueri, & tempus nō percipere, nam possumus mente moueri & non percipere motum, sed quietē polorum & id genus, in quo casu mente mouemur, vbi neq; motum neq; tp̄s percipimus. Auer. defendit Arist. ꝙ ratio philosophi est ista. nos nō percipimus tēpus, nisi motum aliquē perceperimus, igitur tēpus non pōt esse absq; motu, non ꝙ Arist. velit dicere ꝙ ideo tp̄s non est absq; motu, quia nō possumus mente moueri non percipientes tp̄s, sed hoc modo, quia perceptio tp̄is est ex perceptione alicuius motus exterioris, & ita vult motū esse tp̄e priorem natura, quia motus intelligi pōt absq; perceptione tp̄is, at tempus minime sine motus perceptione, sunt.n. sese cōsequentia cōplete quo ad esse, non aūt quo ad perceptionem, nō enim est motus sine tp̄e, neq; econtra, intelligi tñ pōt motus absq; tp̄e, ideo motus est prior natura ipso tp̄e, non prior sm esse. Sed dubitatur primo, quia non videtur posse percipi motus sine tp̄e, nam

Quæ Auer. cō. 97.

An tp̄s possit ꝑ sensum cōprehendi. Vide Gae. de thie hic & Burl.

A percipi .n. pōt motus sine mora, mora aūt motus tēpus est, igitur non pōt percipi ipse motus absq; tp̄e. Secundo dubitāt, quia Auer. videtur velle tp̄s sentiri sensatione motus, & ita tēpus esse sensile, quod nō videtur, cum neq; sensile cōe sit, neq; aliquod propriorum. Dici pōt ꝙ motus percipi pōt sine determinati tp̄is perceptione, non aūt sine confusa tp̄is cognitione, non enim fieri pōt vt motus ipse percipiatur, nisi alicuius moræ fuisse percipiatur, igitur requiritur confusa tp̄is cognitio, potest aūt percipi motus sine distincta tp̄is perceptione, quia possum percipere motū Socratis, nō percipiendo ipsum esse, aut horarium, aut diarium, aut tale aliquid. Ad secūdam rñdent iuniores tp̄s esse sensibile sensuum aliquo interiorum, non aūt exteriorum, quo vero sensu ꝑcipi possit, nunc non sit cura. Potest tñ melius dici ꝙ tēpus confusa sensatione sensu exteriori percipi pōt, non enim pōt sensus exterior esse ipsius motus, quin sit moræ motus. Sensus aūt interior percipit determinate moram, vt horariam aut diariam aut id genus, & tunc dico ꝙ est sensi- B bile cōe, videlicet reducibile ad motum.

Quoniam aūt quęrimus quidnam sit tēpus, hinc ordientibus sumendum est quid sit ipsius motionis, nā simul motum atq; tp̄s sentimus. Etenim si tenebræ sint, nihilq; per corpus afficiamur, motus vero aliquis sit in aīa, continuo etiā quoddam simul fuisse vr̄ tempus. Tempus ēt quoddā cum fuisse vr̄, simul ēt motus aliquis fuisse videtur. Quare tempus ipsum aut motus est aut aliquid ipsius motus, igitur cum non sit motus, aliquid ipsius motus sit necesse est. DILVCI.

Accipiendum autem qm̄ quęrimus quid est tp̄s, ab hinc incipientibus quid sit motus, simul enim motū sentimus & tp̄s, etenim si sint tenebræ, & nihil per corpus patiamur. Motus autē quidam sit in anima, subito simul factum fuisse videtur quoddam tēpus. At vero & cum tempus factum fuisse videtur aliquod, simul & motus factus fuisse aliquis videtur. Quare aut motus est, aut aliquid motus videtur tempus. ANT.

Hactenus per priores rōnes patet nō esse idem motū & tempus, nunc ostendit tp̄s sine motu haberi nō posse, hoc proponit, dicens, qm̄ autem quærimus quidnam sit tempus, hinc ordientibus sumēdum est, quidnā tempus ip̄m sit ipsius motionis, siue motus. & conclusio, quā sentit, est, sine motu tp̄s haberi non pōt, & syllogismus est, quod non pōt percipi sine motu, sine motu haberi nō potest: tempus sine motu percipi non pōt, igitur tp̄s haberi non pōt sine motu. tangit minorē, & illius declarationem, & inquit, nam simul motū atq; tempus sentimus, D quod exponit de quo minus videtur, & inquit. Etenim si tenebræ sint, nihilq; per corpus afficiamur, motus aūt aliquis sit in anima, quo aut afficiamur, aut aliquo modo mutemur, continuo ēt quoddam simul fuisse tēpus videtur, contra ēt est, vt declarat, dicens, tp̄s etiam quoddam cum fuisse videtur, simul ēt motus aliquis fuisse videtur, ponit tunc conclusionē, dicens, quare aut tp̄s ipsum motus est, aut aliqd ipsius motus, igit̄ cum non sit motus, vt priores rōnes asciscunt aliqd ipsius motus sit, necesse est.

Auer. mouet in cōmento qōnem non paruam. Arist. enim vult tp̄m sequi motū, quia percipi nō pōt sine motu. Contra obĳcit, Aut tp̄s sequitur motū imaginarium internum, ad cuius perceptionē percipiatur, aut motum cœli, aut indifferenter omnē motum. non imaginarium, quia tunc tp̄s non sequeret motus reales, nec cœlestem. contra Arist. non motum cœli, quia tunc cęcus ab ortu non perciperet tp̄s cum ipse nunq; cœli motū percepit:

Quæ Auerroes cō. 98. Quæstio Auer.

nec

nec sequi potest omnẽ motum, quia tunc quot motus essent, tot tpa: contra Arist. vbi supra. Respondet Auer. ꝙ nos percipimus tp̃s ad perceptionẽ cuiuslibet motus indifferẽter verum hoc põt dupliciter intelligi. Vno modo ꝙ ad ꝑceptionem cuiuslibet motus percipiamus tp̃s primo & per se, & hoc modo dicendum est ꝙ non ad perceptionem cuiusq; motus percipitur tp̃s, quia tũc ipsum tp̃s esset ſm numerum motuũ, quia esset cuiuslibet motus prima passio. Alio modo intelligi potest, non primo neq; per se, sed solum ꝙ ad perceptionem cuiusq; motus percipitur tẽpus mediate, & hoc est verum nã percepto quocunq; motu percipimus motum cœli, cuius tẽpus est passio, & ita mediate percipimus tẽpus. Ad huius euidentiam Auer. declarat ꝙ qñcunq; motum aliquẽ percipimus, tunc illum primũ motum percipimus, quem tp̃s primo & essentialiter consequitur. Et ita tota eius declaratio est in hoc, ꝙ percepto à nobis quouis motu, simul percipimus motũ cœli, quem tp̃s ipsum sequitur. Istud aũt videtur declarare à primo ad vltimum sic, percepto F à nobis quocunq; motu, percipimus nos cõmutari, siue cõmoueri, & esse in transmutatione, percepto nos cõmoueri atq; contrãsmutari, percipitur esse aliquem motum q̃ mutamur, ꝑcepto esse aliquẽ motum quo mutamur, ꝑcipimus motum cœli. nam ab illo mouemur, & à motione nr̃a motum esse quo mouemur, & à moto quo mouemur percepto nos moueri ꝑcipimus, isto vlterius percepto, motũ exterum esse percipimus. Sed hic sunt dubitationes. Prima, vnde valet ꝙ ad perceptionẽ cuiusq; motus percipiamus nos mutari. Videtur enim ꝙ nõ sit ita. nõ enim videtur contra imaginationẽ me percipere motum Socratis, & tunc non ꝑcipere me moueri nec anima nec corpore. Iuniores aiunt verbũ Auer. esse intelligendum ꝙ percepto motu percipimus nos coexistere illi motui. Sed hęc respõsio infirmat secundã consequentiam, nam dato ꝙ nos percipiamus nos coexistere alicui motui, non propterea sequitur nos percipere aliquẽ motum quo moueamur. Secundo eadẽ ratio fieri potest de G coexistẽtia, nam stat imaginabile nos percipere motum Socratis, & tunc non cogitare de coexistentia nr̃a cum illo motu. Propterea videtur ꝙ Auerro. sic intelligat, ꝙ non possumus percipere motũ quantus est, nisi percipiamus nosipsos cõmutari, & hoc facile patet, quia quãtus sit motus non põt percipi, nisi percipiat perceptor se una cum illo motu defluere tanto defluxu, & hoc est ꝑcipere se moueri. Secundo dubitatur, dato ꝙ quis percipiat se moueri, vnde valet ꝙ percipiat motũ quo & causa cuius mouetur, stat enim quempiam motum percipere, & nõ causam illius tunc cogitare. R ñdent iuniores & recte, ꝙ si quis ꝑcipiat se moueri, nõ tm̃ percipit motũ quo mouetur, sed motum, cuius cã mouetur, non quidẽ cognitione distincta, vt argumentum cogit, sed cognitione confusa, non enim intelligi põt me moueri, nisi quadã confusa cogitatione de cã motus intelligatur. Tertio dato ꝙ percipiamus aliquẽ motum, cuius cã mouemur, vnde sequi- H tur ꝙ tunc ꝑcipiamus motũ cœli, nam stat tunc non cogitare de motu cœli. Dici põt esse rem hanc intelligendam vt prius cognitione confusa, nã si intelligo motum, cuius causa mouemur, indistincte cognosco motũ primum, & ita motum cœli. Sic igitur patent oẽs consequentię, videlicet, si percipimus aliquem motum, percipimus nos moueri siue defluere cum illo, si percipimus nos defluere cũ illo, percipimus esse aliquam causam defluxus, si percipimus aliquã causam siue motum quo defluimus, motum cœli percipimus, & cum ille motus sit tp̃s aut primum tẽpus subiectum, iure tempus percipiemus. Ad formam igitur patet ꝙ de perceptione cuiusq; motus percipitur tempus, nõ quidem statim primo & per se, sed mediate. Nonnunq̃ solitus sum subtilius dicere q̃ Auerro. dicat.

Dubitatio Prima du. Vide etiam Burl. hic.

Dicebam enim si percipitur motus quantulus est, opus est vt ꝑceptor, aut per seipsum illũ percipiat, aut per aliũ motũ, non per seipsum, quia nullus motus põt esse men- E sura sui, nisi ipse sit cã omnibus alijs mensurandi. modo quod non est, percipi non põt. si per alium, vel illum per seipsum percipit, vel per alium, & cum non sit processus in infinit, oportet vt ꝑcipiat aliquẽ vnum primũ motũ, qui sui & cæterorũ sit mensura & tempus. Sed instabis de dormiente, qui percipit somnum, & non per motum cœli. Secundo, de cęcis, qui nullũ alium vident motum.

Ad primam rñdet Auerro. ꝙ dormiens percipit somni quãtitatem per memoriam motus imaginationis in somno. Signum aũt quia cum somnus fuerit profundus, quo nulla memoretur motio, tp̃s somni ignorabitur. Ad secundum dici põt, ꝙ cęcus per quẽ sensum motum aliquẽ percipit quãtulus est, per illum percipit motum cœli, tandem, nã motus cœli est perceptibilis omni sensu, quo percipi põt quilibet motus. Vlterius debes scire ꝙ Galenus. vt refert Auer. accipiẽs à Themistio rñdit aliter ad q̃õnem hanc, voluit enim ad mentem Arist. ꝙ ipsi moti demum intelligamus et tp̃s, & ita voluit tempus percipi F ad perceptionem motus mentis. Et tunc cõtradixit huic positioni credens contradicere Arist. Auer. autẽ reprehendit Galenũ, & ait ꝙ sermo Aristo. põt tribus modis intelligi. Vno modo ꝙ nos nõ percipimus tp̃s, nisi moti in aĩa nostra, & hęc fuit positio Galeni, & est falsa. Secundo modo ꝙ quocũq; motu percepto percipiamus tp̃s & hoc verũ est per accidens à primo ad vltimũ, vt dictum est. Tertio modo intelligi põt ꝙ nos non percipimus motum neq; tẽpus, nisi percipiamus nos moueri atq; esse in transmutabili, & tunc ad hanc perceptionẽ sequitur per se perceptio tp̃is, non tñ propter ipsam, quia adhuc propter perceptionem motus cœli, sed dicitur propter hanc perceptionem percipi, quia ex hac immediate sequitur motus cœli perceptio, qui est tempus ipsum.

An percipiatur tp̃s non ꝑcepto motu Vide gratiadeũ escu. lec. 16 huius, q. 2.

RECOGNITIONES.

CONclusio, vt in commentarijs patet, est, tempus aut est motus, aut aliquid motus, probatur. Simul motũ sentimus & tp̃s, ergo tempus aut est motus, aut aliquid G motus, Arist. probat antecedẽs, & primo ꝓbat ꝙ apprehenso motu tp̃s apprehenditur, & accipit tria, videlicet & ꝙ sint tenebræ & nihil per corpus patiamur, & ꝙ quidem motus sit in aĩa, statim enim his stantibus, sequitur, factum fuisse quoddam tp̃s, sequitur enim factum esse tẽpus ex vltimo solo. s. si in anima factus sit aliquis motus, eo enim ipso ꝙ in aĩa apparet cognitio motus, sequitur statim apparere tp̃s, nosq; tempus ipsum cognoscere. verum accepit illa duo ad cautelam, nam posset quis dicere ideo tẽpus à nobis cognosci, quia videmus ipsum oculis extra manere, ideo ad hoc excludendũ, accepit esse tenebras, in q̃bus nihil oculis cernere possumus, & ita nec tẽpus, & quia quis posset dicere nos alijs sensibus ipsum tẽpus sentiri, Addit ad hoc excludendum, vt nihil per corpus ab alijs sensibilibus patiamur, est ergo casus, dato ꝙ neq; visu, neq; alijs sensibus tp̃s à nobis sentiatur, & motum aliquem mente apprehẽdamus, sequitur statim nos apprehendere tẽpus: Quare patet apprehẽso motu, nos H tp̃s apprehendere, et hoc erat primum. Quo vero ad verba attinet, per sentire, cum inquit simul enim motũ sentimus, & tp̃s, intelligit apprehẽdere vt Themistius exponit, est ergo sensus, Motus & tẽpus simul apprehenduntur, hoc modo ꝙ apprehenso motu apprehendimus tp̃s, & ita per motum factum in anima, intelligit vt Themistius inquit contra Galenum ex notione motus pendere notionem tp̃is: cuius signum affert Themistius ex verbis Aristo. nam dato ꝙ essemus in quiete, vt nihil oculis, nihilq; alijs sensibus sentiremus, & de nauigatione de ambulatione, de lucta, de bello, de pace cõsideraremus, cõtinuo videbitur sese nobis tẽpus offerre. Quare patet apprehẽso motu, nos subito tempus apprehẽdere. quod erat primum. secundo accipit etiã econtra apprehenso. s. tp̃e, nos apprehendere motum, & hoc proponit, at vero & cum aliquod tp̃s factum fuisse videt, hoc est elapsum, simul videtur & aliquis motus factus fuisse, atq; elapsus,

cuius

cuius exemplum pulchrum Themistius affert, vt si duas horas nobis abiisse cognoscimus, non aliunde id colligimus nisi de actibus, quia .s. aut deambulauimus, aut scripsimus, aut declarauimus: tantum patet ergo Arist. accepisse duo, videlicet primum q apprehenso motu, apprehendatur & tps, secundum q apprehenso tpe, apprehēdatur & motus, ex quibus patet antecedens, simul .s. tps & motū sentire, quare infert tps esse aut motum, aut aliquid motus, nam quæ simultanea apprehensione appreheodunt, aut eadē sunt, aut alterum alterius aliquid est. Circa hūc textum duę propositiones sunt secundum Them. & Auerroē, prima de cogitatione, & intellectu motus in cogitationē & intellectum tpis venimus, secunda est econtra de cogitatione & intellectu tpis in cogitationem & intellectum motus venimus. Themistius vt in cōmentarijs exposuimus, intelligit primā, ex cognitione motus, qua cognoscimus & motū esse, & q longus sit, nos cognoscere tps, cum nō possit intelligi quātus sit motus, nisi tm esse tempus cognouerimus, sicut non possumus intelligere quantus fuerit pannus, nisi intellexerimus tantā esse eius mensuram. Similiter econtra ex cognitione tpis deuenimus in cognitionem motus, quia vt Themistius inquit ex cognitione tpis, qua cognoscimus & esse tps & q longum sit, deuenimus in cognitionem motus, qua cognoscimus ipsum esse tantum. Auerroes vero quasi Themistij interpres asserit ex cognitione primi motus nos per se primo, & immediate venire in cognitiooem temporis, qm tps aut est primus motus, aut aliquid illius. ex cognitione vero motus alterius rei deuenimus in cognitionē tpis quasi per accidens, nā ex cognitione motus alterius rei, qua cognoscimus illum quātum est, deuenimus in cognitionē eius motus, quo nos sumus inesse moto, ex cognitione vero eius motus, quo nos sumus inesse moto, cognoscimus motum cœli, & ita tpis, vt in cōmentarijs deduxi.

Propositiones Aristo. circa quas Themi. et Auer. digre.

Cōtra Auer.

Et licet in cōmentarijs hanc deductionē ego perpulchre defendere enisus sim, tñ nec ad mentē Themistij, nec ad mentem Aristo. necessaria videtur, non enim video, cur oportet ex cognitione motus alterius rei nos debere venire in cognitionem eius motus, quo nos sumus inesse moto, cum noster motus nec sit illius causa, nec illius effectus, nec illius affectio. Praeterea cum motus quo sumus inesse moto, et motus cuiusq rei vterq effectus sit primi motus, ita ex cognitione motus alterius rei, sicut ex cognitione nostra motus possumus venire in cognitionem primi motus tanq in cognitionē causę, & ita non video talis processus necessitatē. Quare videtur mihi ex cognitione cuiusuis motus nos venire posse in cognitionē temporis, modo motus cognoscatur q longus sit, saltē notitia indistincta, quę sufficit pro cognitione tpis, vt mensuræ, qm quilibet est effectus primi motus, & mēsurabilis ab illo.

Dubitatio Quæ Auer. dicta refutantur.

Sed quæres vtrum ex cognitione cuiusq motus eodem modo, dicerem non, vt Auerroes ait, q ex cognitione primi motus deuenimus in cognitionē tpis primo & per se, ex cognitione alterius per accidēs, qm nihil ex sui ipsius cognitione deuenit in cognitionē sui, at tps & motus cœli primus idem est, igitur ex cognitione primi motus nō deuenimus in cognitionem tpis. Melius ergo dicerē ex cognitione motus alterius rei, vti ex cognitione effectus vel rei mensurabilis nos deuenire in cognitionem motus cœli, qui est tpis, & causa, & mensura cęterorum motuū: ex cognitione vero primi motus nō deuenimus in cognitionem tpis, cum primus motus sit tēpus, & nihil ex sui cognitione deuenit in sui cognitionē. Ex his patet quō ex cognitione tpis deuenimus in cognitionem motus, nam ex cognitione tpis vt mēsuræ & causæ procedimus ad cognitionē motus, vt mensurati & causati, hæc forte sunt dicenda ad mentem Themistij, si quis tñ vellet posset facilius dicere Arist. vnum tm accepisse, scilicet motum & tpis simul cognosci, quod probauit ex eo, quia nec motū absq tpe, nec tēpus absq motu intelligere cognoscereq possumus, & huius rei cām non explicauit, sed exēplis monuit, potest tñ causa esse, quia mensura & mensurabile simul, & vna cognitiooe deprehendunt, quare quouis motu cognito vt mensurabili simulcum eo cognoscitur tps, vt mensura, & cognito tpe vt mensura, simul cognoscitur, et motus vt mensurabile, ex his sequitur tps esse aliquid cuiusq motus quia est mensura cuiusq, non tñ vnius motus. Quō vero possit esse aliquid cuiusq motus, & non esse multiplicatum patet, quia vna numero mensura pōt esse omnium mensurabilium.

Duplex cognitio tpis per motum.

Ex his apparet cognitionem tpis per motum, vel motus per tps esse bifariam, aut discursiuam, qua procedimus ex notione vnius ad notionē alterius, & sic intellexerunt Auer. & Themistius, & tu intellige Themistiū, vt dixi q ex notione cuiusq motus alterius .s. à cœli motu deuenimus in notionem tpis, veluti ab effectu in causam, & à mensurabili ad mēsuram, cum enim tps sit motus cœli, & oīum motuum causa, & mensura, & econtra à notione tēporis venimus in notionē motus cuiusq rei tanq à causa & à mensura. Aut intelligere possumus notitiam tpis per motum & econtra esse simplicem, atq simultaneam & sic Aristo. videtur intelligere, nā vna eademq rōne intelligendi siue specie, siue notione intelligitur mensura, & mensuratum, mensuratum & mensura, vt alibi patet quia potest vna ratio representare plura ordine quodam, quoties illa habuerint inter se aliquam rationē. errarunt autem Themistius & Auerroes, quia notitia discursiua ex notione cuiusq motus venimus in cognitiooem tpis quatenus cuiusq motus est effectus, & temporis est causa, nō autem quatenus cuiusq motus est mensurabile, & temporis mensura, quatenus vero cuiusq motus est aliquod mēsuratum, & temporis mensura, sic nō discursiue ex notitia cuiusq motus deuenimus in cognitionē temporis, sed simul cognoscimus vtruoq. non enim potest motus cœli cognosci vt mensura, quin simul eademq cognitione cognoscatur aliquis motus, vt mensuratū, nec potest aliquis motus cognosci vt mensuratum, quin cognoscatur motus cœli vt mēsura, & ita non discursiue, sed simplici notitia simul cognoscuntur. Quod Auerroes non aduertit.

Cum aūt id quod mouetur, ex quodam moueatur in quoddā. Sitq omnis magnitudo cōtinua, motus ipse magnitudinē sequetur, nā quia magnitudo est continua, motus quoq est cōtinuus. At quia motus cōtinuus & tps, quantus enim motus est, tm etiam tps fuisse videtur. DILVCI.

Quoniam autē quod mouetur, mouetur ex quodam in quiddam, & omnis magnitudo cōtinua est, sequitur magnitudinem motus, propter id enim q magnitudo continua est, & motus erit cōtinuus, quantus enim motus est, tantum & tempus videtur factum fuisse. ANT.

D Hactenus q tempus sit ipsius motus aliquid accidēs siue affectio, vt ait Themistius, declarauit, nunc altius repetit, & declarat cuius motus sit affectio. Accipit primo q continuitas pertinet ad tps & ad motum inquit. Cum aūt id quod mouetur ex quodam moueatur in quoddā, vt nunc supponit, sitq omnis magnitudo continua, vt etiam petit, iure motus ipse magnitudinē sequetur quo ad continuitatem, nā quia magnitudo est continua, motus quoq est cōtinuus. Vlterius ex continuitate motus continuitatem tēporis nanciscitur, & inquit, at quia motus est continuus, & tempus etiam continuum, quantus enim motus est, tātum etiam tempus fuisse videtur. Sic igitur patet tempus & motum esse continuum.

An tempus sit mot° cœli Vide Albe. de saxo. qō. 14. huius.

Insuper etiam prius & posterius, primo sunt in loco ibi positione quidem constituta, cum vero in magnitudine sint prius & posterius, ipso DILVCI.

quoq

quoq; in motu prius & posterius eē necesse est proportionabiliter illis quæ sunt ibi se habētia. Quare in tempore etiam erunt prius & posterius, qn̄ ipsorum alterum, alterum semp sequitur. Verum ipsum prius & posterius ipsorū in motu quod quidē subiecto est, motus ipse est, ipso autem esse diuersum est & non est motus.

ANT. Prius aūt & posterius in loco primum sunt, hic quidem iam positione, qm̄ autem in magnitudine primum & vltimū est, necesse est in motu esse prius & posterius ꝓportionalia his, quæ sunt ibi. At vero & in tēpore prius & posterius propter id, quod sequitur semper alterum ipsorum, est autē prius & posterius ipsorū in motu, quod quidem aliquādo, cum sit motus, est, esse autem ipsi alterum est, & non motus.

F

Hactenus ꝙ motus & tp̄s pariter sint cōtinua eadem à causa. Quòd vero in motu sit prius atq; posterius, & in tp̄e simili ex causa, declarat, & inquit. Insuper etiā prius & posterius primo sunt in loco ibi positione constituta, nam (vt dicit Themistius) prius hoc punctum, posterius illud in stadio est, quia illud ad carceres hoc ad calcem iacet, tunc vltra. Cum aūt in magnitudine sint prius & posterius, ipso quoq; in motu prius & posterius esse necesse est ꝓportionabiliter illis sese habētia, quæ sunt ibi. Nam (vt Themistius inquit) prius in motu est, quod ad prius in magnitudine suo motu rn̄det posterius, quod ad posterius, est tn̄ differentia, ꝙ in magnitudine prius & posterius permanent, in motu vero semper defluunt, vlterius infert. Quare in tp̄e etiam erunt prius & posterius, quando ipsorum alterum vt tempus alterum vt motum semp sequitur. Sed quonam modo in motu sint prius & posterius anq; subiecto idē, declarat dicēs, verum ipsum prius & posterius ipsorum in motu, quod quidē subiecto est, motus ipse est, esse uero ipso diuersum est, & non est motus, hoc pulchre declarat Themist. & vult ita se habere prius & posterius in motu, vt in ipsa magnitudine, modo posterius & prius subiecto sunt magnitudo ipsa, definitione vero minime, nā qui prius & posterius definit, situm, locū & definitione cōstituit, in definitionē magnitudinis neq; locus neq; situs ingreditur. Similiter definiturus motū, dicet mobilis rei actum esse, vbi nō ponitur prius aut posterius, vt igitur pater & Socrates subiectó idem sunt, rōne differunt, silr vt quinarius subiecto sit lignum, ratione tn̄ differunt, ita prius & posterius & motus subiecto idem erunt, ratio tn̄ diuersa erit.

DILVCI. At vero ēt tempus cognoscimus: cum motum definimus priore posterioreq; definiētes, atq; tunc fuisse dicimus tp̄s cum prius in motu posteriusq; senserimus, definimus aūt hæc, quia aliud atq; aliud ipsum, & id qd' est inter ipsa medium arbitramur. Nam cum extrema alia à medio intelligimus esse, & ipsa nunc duo aīa dicit, alterum prius alterū posterius, tunc & hoc ipm̄ tp̄s esse nuncupamus, quod enim ipsis nunc definitur, tempus esse videtur, & supponatur.

ANT. At vero & tempus cognoscimus, cum definimus motum prius & posterius determinantes, & tunc dicimus fieri tempus, quādo prioris & posterioris sensum accipimus, determinamus aūt motum accipiendo aliud, & aliud ipsum, & medium ipsorum alterū. Cum enim extrema medio intelligimus, & dicit aīa ipsa nunc duo,

E

hoc quidem prius, illud vero posterius, tunc & hoc dicimus esse tempus, determinatum enim ipsis nunc tp̄s esse videtur, & supponatur.

Hactenus ꝙ tēpus sit aliquid ipsius motus, quòdq; sit continuus cū motu, & ꝙ prius habeat & posterius in motu declarauit, quid vero tempus ipsum sit ipsius motus, nunc nanciscitur, procedit autē à primo ad vltimum, dicens. Tempus cognoscimus, cum motū definimus priore posterioreq; definientes, & hoc quasi cōfessum sumit. Sumit secundo atq; tunc fuisse dicimus tēpus, cum prius in motu posteriusq; senserimus. Vlterius quonā modo prius & posterius accipiantur, subdit dicens, definimus autē hæc, quia aliud atq; aliud ipsum, & id quod est inter ipsa medium arbitramur, cuius causam subdit dicens, nā cum extrema alia à medio intelligimus esse, & ipsa nunc duo anima dicit, alterum prius quo cœpit quicquā, alterum posterius, quo desinit, ex ijs concludit tunc hoc ipsum videlicet accipere prioris & posterioris tempus esse nuncupamus, quod enim temporis nunc definitur, tempus esse videtur, & si non videtur, nunc supponatur, donec declaretur. Ex ijs pōt talis ratio colligi, non sumitur aut cognoscitur tp̄s in motu, nisi cognito priori & posteriori: nō possunt cognosci prius & posterius in motu, nisi per acceptionē duorum ad minus, igitur tp̄s est acceptio duorum in motu, talis autē duorum acceptio, videlicet nunc prioris, & nūc posterioris numerus est, igitur tempus est numerus prioris, & posterioris in motu.

Auer. syllogismum literę format sic, omne terminatū ad duo instantia est tempus: motus ut accipitur fm prius & posterius terminatur ad duo instātia, igitur motus vt accipitur fm prius & posterius est tempus. Quæ Auer. cō. 100.

DILVCI. Cum igitur vt vnum, nunc ipsum sentimus, & non vel vt prius & posterius in motu discernimus vel ipsum vt idem posterioris cuiusdā ac prioris accipimus, nō videtur tp̄s fuisse vllum,

G

quoniam neq; motus. Cum vero prius atq; posterius sentimus, tunc tempus dicimus esse, hoc enim est tp̄s numerus motus per ipsum prius atq; posterius, nôn ergo tempus motus est, sed quo numerum habet motus est.

ANT. Quando quidem igitur tanq; vnum, ipsum nunc sentimus, & nō vtiq; sicut prius, & posterius in motu, aut sicut idem quidem, prioris autem, & posterioris alicuius, nō videtur tempus factum fuisse vllum, qm̄ neq; motus. Sed cum prius, & posterius est, tūc dicimus tempus, hoc enim est tempus numerus motus fm prius & posterius, non ergo tempus motus est, sed fm ꝙ numerum habet, motus est.

H

Ex ijs cōcludit duo, primum cum nō percipitur prius atq; posterius, nō percipitur tēpus, hoc fuit declaratum. Secundum, cum prius sentimus atq; posterius, tunc tp̄s dicimus esse. Inquit, cum igitur vt vnū nunc ipsum sentimus, & non vel vt prius & posterius in motu discernimus. (hoc verbum discernimus suppleui) vel ipsum nūc vt idē posterioris cuiusdā ac prioris hoc est, aut accipim⁹ ipsum vt finis præteriti & principij posterioris dempta omni multiplicatione, non videtur tempus fuisse vllum, quoniam neq; motus, hoc est primum. Cum vero prius atq; posterius sentimus, tūc tempus dicimus esse, hoc est secundum. Ex ijs infert definitionē temporis, & inquit, hoc enim est tēpus, numerus motus per prius atq; posterius. Vnde particula illa enim, potius vim illatiuam habet. Secundo concludit aliud dicens, non ergo tēpus motus est, sed quo numerum habet motus est, & sic motus est tempus non absolute, sed quo numerum habet.

Auerroes

Que Auer. cō.101.

Auerroes aūt hunc textum introducit q Arist. dedit viam positiuā, nunc vult ponere viam ablatiuā, aliter illa esset diminuta. Vbi debes scire q dupliciter rerum definitiones colliguntur syllogismo cōpositiuo siue cōpositione, hunc dedit hoc modo, omne terminatū ad duo instantis est tps, motus sm prius & posterius terminatur ad duo instantia, igitur motus sm prius & posterius est tps, & multę aliæ cōpositiones etiam fuerunt factę. Alio modo colligitur syllogismo diuisiuo siue loco à cōtrario, & hoc facit nunc, probat enim, q non est instans, nec est duo instantia accepta vt vnū, & sic optime cōpletur definitio tpis. Vlterius Auerroes ex dictis Arist. colligit verificationē definitionis. Aristo. enim dicit, q tempus est numerus motus per prius & posterius, non aūt explicat cuius motus, ideo Auer. colligit quòd sit numerus primi motus per quē videmus res quiescentes esse in transmutatione æterna hoc est continua, & quasi translatus, quia sunt in trāsmutabili, & sub motu illo cœli. Debes scire q nihil est sub cœlo penitus immobile omni specie motus, ppterea Auer. vocat res huius mundi quiescētes, videlicet à motu cœli, sed esse in cōtinua transmutatione, quia sunt sub motu cœli, rōne cuius continuo transmutantur aliquæ mutationes specie. Colligunt hic iuniores à commento quatuor tpis definitiones, quæ oēs primo aspectu vidētur falsæ, & enituntur reducere illas in bonum, quia vero possunt esse propter malā translationem Auer. nolo in illis dicere quicquam. Sed tandem de mēte Auer. colligunt hanc definitionem, tempus est numerus cuiuslibet motus sm prius & posterius accepta in primo motu. Sed hęc definitio (vt videtur) est dubia, nam Aristo. numerū colligit ex priori & posteriori repertis in motu, non igitur pōt esse numerus vnius, & prius & posterius esse alterius, nam cuius numerus est, eius prioris & posterioris videtur numerus, sed de hoc postmodū, nunc vero intellige, q tēpus est numerus motuum terrenorum vt mensura est motus cœli vt subiectū, ideo est numerus sm prius & posterius illius.

An tēpus sit essentialiter motus primus. Vide Iand. q6.18. huius Et an definitio temporis sit bene data ibi. q.19. Et Albe. de saxo. q.5. huius.

RECOGNITIONES.

Qvo ad verba attinet, debes scire Themistium aliter legere illam partē, aut sicut idem quidem q nos legimus in cōmentarijs, legit enim hoc modo, quādo quidē igitur tanq̄ vnum, ipsum nunc sentimus, & non vtiq sicut prius & posterius in motu, non videtur tps factum fuisse vllum, quoniam neq motus, aut supple videtur factum esse tēpus quando sentimus ipsum nunc sicut idem quidem, prioris aūt & posterioris alicuius, & ita vult, q vnum momentum aliquando faciat intelligere tempus, non quidem absolute, sed quotiens momētum illud pro principio & fine pro duobus sumitur, nam vt inquit, ex hoc quoq prioris & posterioris sensus quidam elicitur, id enim prius est, cuius momentum est finis, illud posterius, cuius initium. Sed hęc expositio nō placet, nam statim subdit causam, & inquit, quia in ipso nunc nō est motus, modo motus nec in nunc primo modo, nec secundo modo est. Alexander, vt refert hic Auer. per numerum, non intelligit numerantē, quia tempus non numerat motum, sed itelligit numerum numeratum, qui est prioris, & posterioris existentium in motu. Auerroes vero dicit definitionem indubiam esse, q tempus est numerus prioris & posterioris existentium in motu & nō innuit quid velit per numerum, quia infra videbitur, & tale tempus, vt in commentarijs diximus, est primus cœli motus, qui est & motus & tempus, tempus cum accipitur, vt mēsura terrenorū motuum, motus vero cum refertur ad cœlū, cuius est actus imperfectus, motus enim cœli primus, vt Themistius inquit, vt distribuitur in partes, aut horas. 15 aut. 16. aut. 24. aut in id genus tēpus est, vt vero refertur ad cœlum cuius est actus, est motus.

DILVCI.

Signum autem est, nam plus quidem & minus numero, motum vero, plurem atq minorem tempore discernimus tempus ergo numerus quidam est.

ANT.

Signum aūt est, plus quidem enim & minus discernimus numero. Motum autē plurem, & minorem tpe, numerus itaq quidā motus est.

Quod tempus numerus sit quidam syllogizat sic, id quo plus & minus discernimus est numerus, tempus est quo motum plurem & minorem discernimus, igitur tēpus est numerus quidam motus.

DILVCI.

Cum vero duplex sit numerus, nā & id qđ numeratur atq numerabile, & id quo numeramus, numerū dicimus, tps est id quod numeratur, nō id quo numeramus, id vero quo numeramus & id quo numeratur diuersa sunt.

ANT.

Quoniam aūt numerus est duplex, & enim quod numeramus, & numerabile, numerū dicimus, & quo numeramus quidē. Tempus aūt est, quod numerať, et non quo numeramus. est aūt alterum, quo numeramus, & q numeratur.

Declarat quonā modo numerus sit, & de numero talē ponit distinctionem, q pōt capi pro re numerata, & pro numero quo numeramus, veluti cadus nōnunq̄ pro mēsura capitur, vt cum dicitur, decē cados mihi vini donasti. Aliqñ pro re mēsurata, vt cum dicimus, cadum vnū bibis vini, non enim cadum, sed vinum vnius cadi bibis. Sic numerus pōt sumi pro mensura qua mensuramus, vt pro trinario binario & id genus nulli applicať, & pro re numerata vt pro decem equis. 20. lapidibus, et id genus, vult igitur q tempus sit numerus non pro mensura, sed pro re numerata, hoc est numerus, qui numeratur.

Que Auer. cō.101.

Auer. vero format duos syllōs. Primus est, oē quo determinať magis & minus de aliquo est numerus illius. Tempus est quo determinať magis & minus ipsius motus, igitur tempus est numerus motus. Secūdus syllogismus est, tempus est numerus motus. Tempus est quo determinatur prius, & posterius, igitur per conuersionem minoris & reductionē in primam figurā id quo determinať prius & posterius est numerus motus. Hoc tñ declarat Auerr. & vult q vt calidum simpliciter sit ignis siue igneę naturæ simpliciter, & calidum in parte est igneum in parte, sic, id quo determinatur magis & minus penitus est numerus simpliciter. Qua rōne fit vt numerus simpliciter sit id, quo cuncta numerātur, & hic numerus est per se non numerabilis vt binarius, numerus vero certi generis est vt vlna, quæ pannorum est numerus, ipsa tñ est numerabilis per palmos, cadus etiā est numerus vini, & numeratus à phiala. Tempus igitur cum sit motus cœli est oīum motuum numerus, & ēt numerabile quid. Sed dubitat Auer. quia dictum est ipsum esse numerū numerabile, propterea petit cur Arist. accepit q sit numerus, & nō dixit numerabile ipsius motus. Soluit q tps de ratione numeri habet mēsurare per se motum, propterea quo ad hoc vicem tenet numeri simplr. Quod vero sit numerabile quid, hoc est per accidēs, quia accidit tempori numerari per motum, vt dicemus, Themistius vero vt narrat Auer. protulit tēpus esse numerum numeratum solū non cōsiderans q potest dici numerus vicem tenens numeri simpliciter, nam tēpus est simpliciter numerus motus, nō tamen omnium simpliciter numerus, vt vlna est mensura simpliciter pannorum, nō tamen mensura omnium mēsurabilium simpliciter. Sic tempus est absoluta motus mensura, non autē absoluta omnium mensurabilium mensura, istud tamen quod Auer. imponit Themistio, non inueni in illo, immo quicquid boni hic & vbiq Auer. ait, est acceptum à Themistio. Vlterius quarto declarat Auer. quonam pacto tps est numerus motus, et vult primo numerum esse sumptum vt genus, verū nu-

An prius & posterius motus sit idē essentialr cum priori & posteriori tpis. Vide Iand. q.20. huius.

E merus est duobus modis, alius partium motus vt sunt simul quatenus, videlicet partes motus ab ipsa magnitudine drtinet simultatem atq; permanentiam, & hoc modo tpſ nõ est numerus partium motus, videlicet illarũ quas habet à magnitudine. Alius est numerus partiũ motus, vt motus, quę cõsistunt in quodam fluxu, & ita trmpus est numerus partium motus, vt sunt in motu. Qua rõne fit vt partes motus, quatenus ab ipsa sumuntur magnitudine, binario, trinario, & id genus mensurẽtur, quatenus vero sunt, ipsius motus vt motus tpe mẽsurantur. Quinto Auer. exponit definitionem & vult q; sic intelligatur. Tempus est numerus motus cuiusq; ſm prius & posterius reperta in motu primo, quo sentimus nos ipsos mutari, dico cuiuslibet motus, quia tpſ est mẽsura omnium motuũ. Dico secundo prioris, & posterioris, quę reperiũtur in motu cœli, qñ si etiã definitio cõpleta tpis reperiretur in quolibet motu primo & per se, tunc tempus numeraretur ad numerationẽ motuum, qua ratione fit vt
F sit tempus omnium motuum numerus, & vnum, qm̃ est passio primi motus. Sed dices, tempus est numerus, hoc est numerabile per prius & posterius motus, igiť partes motus, videlicet ipsum prius & posterius numerabunt tpſ ipsum, cum sit numerabile per illas. Respondet Alexander, vt innuit Auer. q; non debemus intelligere tpſ esse numerum siue numerabile per partes, sed esse numerum numerabilem partium motus, ceu decem equi est numerus numerabilis equorum, sed nõ per equos. Sed contra definitionẽ Arist. cauillat Galenus, quia videtur tpſ definiri per tẽpus, nam tpſ definitur per ipsum prius & posterius, sed hæc definiebantur per tempus, vt patet igitur tẽpus per tempus definietur. Soluit Themistius q; prius & posterius in motu quę per tempus definiebãtur, erant ea quæ sumebantur à magnitudine, prius vero & posterius, quæ definiunt tempus ab ipso motu sumuntur, & ita non est definitio eiusdem per seipsum.

Solutio Themistii.

RECOGNITIONES.

G Animaduerte q; Aristo. non vult dicere tpſ non esse numerũ, quo numeramus, quia reuera per ipsum, motus numeratur, sed intelligit ipsum esse numerum numeratum, quia non est simplr̃ numerus, videlicet trinarius, aut quaternarius, aut id genus, quo simplr̃ numeramus, & ipsum nõ numeramus alio numero: sed est numerus motus quo motum numeramus, & ipsum numeratẽ per tria vel quatuor, vt per horas tres vel quatuor, & id genus & hoc asserunt Themistius & Auer. dixerunt enĩ tpſ esse numerum quo numeramus, & numeratum, quo quidẽ numeramus, respectu motuum, numeratum vero aliquo numero simplr̃ aut tribus, aut quatuor, aut id genus. sed quærit Auer. cur Arist. dixit tpſ esse numerum & nõ dixit esse numeratum, cum vtrũq; sibi cõpetit, respondet quia ratio numeri sibi cõpetit per se, ratio vero numerati cõpetit sibi per accidens, sed non video cur ratio numeri sibi magis per se cõpetat, q̃ ratio numerati, immo videtur vtraq; sibi ęque per se inesse, propterea dico
H Arist. non per numerum descripsisse tempus, sed per numeratum, quia postquam accepit numerum quasi seipsum corrigens, subiungit esse numerum numeratum, & sic Themistius intelligit.

DILVCI. Atq; vt motus semper alius atq; alius est, sic tpſ, id aũt omne tempus quod est simul, idem est, nam ipsum nunc idem subiecto est, esse vero ipsi diuersum est.

ANT. Et sicut motus semper alius & alius, & tempus, simul autẽ tempus omne idem est, ipsum enim nunc idem est, quod forte erat, esse autẽ ipsi alterum est.

In his verbis vt doctissimus Them. narrat Arist. duas dubitationes soluit. Prima cũ plures motus simul ac pluribus locis exerceãtur, exercetur Athenis exercetur La-
E cedęmone, exercetur Corinthi, quidnã causæ est. cur nõ & plura sint tpa? Huic Arist. solutionẽ innuit, qm̃ idem momentum, idemq; vbiq; nunc est, ab ipso aũt nunc habet tpſ vt idem & diuersum intelligatur, atq; vnum tpſ est tunc, cum vnũ nunc intelligatur, plura vero cum plura. Inquit, atq; vt motus semper alius atq; alius est, sic tẽpus, id aũt omne tempus quod est simul, idem est hoc est ipsum nunc est. Secunda est, dato, q; sit idem nunc, cum illud oĩbus sit vnius naturæ, cur oĩa non sunt simul, Respondet quẽadmodum Socrates quãuis sese huc illuc cõfert, tñ subiecto vnus erat ratione diuersus, quia non idẽ est in lycio, & in foro esse, ita & in ipsius momenti, quãuis subiecto natura vna atq; substantia habeatur, ratione tamen definitioneq; differt, est enim alia ratio eius nunc quod apud Homerum Hector dicit, eum equos alloquitur. Alia huius quod hoc albo nũc scribitur. Inquit, nam ipsum nunc idẽ est subiecto, esse vero ipsi diuersum est.

Auer, reddit causam cur tpſ est vnum & idem, & ait,
F quia instans, quod agit tpſ hoc est quod fluens causat tẽpus, est vnũ & idem in omni motu, cum fuerit demõstratum, sed esse est diuersum ſm prius & posterius. Et Iuniores intelligũt per instans ipsum primũ mobile, quod fluxum facit tpſ, hoc enim cum sit demõstratum, & permanens facit tpſ vnum, licet esse sit aliud, veluti fluuius Liris est vnus, q̃a flumẽ atq; fluminis situs vnus est, esse aũt est diuersum, cũ aqua ipsa fit alia atq; alia, sed de hoc dicemus postea. Sed circa hæc occurrunt plures qõnes. Prima, vtrum tẽpus sit motus, & videtur q; sic per verba & syllogismum Auer. cõ. 100. & 99. In contrarium est Arist. contra antiquos, qui voluerunt tempus esse motũ primum. Hic sunt duæ positiones extremæ. Vna Ioannis & sequacium, quę vult q; tẽpus non sit motus, immo sunt res diuersæ. Alia est Albertillæ nr̃i atq; terminicolarum q; tpſ sit absolute motus. Ioãnes autumat trifariam motum sumi. Vno modo pro forma fluente, secũdo pro fluxu formę, tertio pro duratione. Pro quidem forma est
G eius prædicamẽti, cuius est forma, pro fluxu vero, est receptio formę in subiecto de prędicamento passionis, pro duratione est per se quantitas, tunc volunt q; motus pro fluxu, nec pro forma sit tpſ, sed bene motus pro quãtitate: nõ q; ille motus sit vna res cum tpe, sed sunt res simul constitutę vt subiectum & passio, habet autem Ioan. plures rõnes pro se, & sequaces plures addunt. Albertilla vero absolute cõcedit omnem motum à nobis cognoscibilem siue nobis notum esse tempus aut posse esse tẽpus, hanc probat. Id quo motus mensuratur ſm prius, & posterius est tempus, vt ex definitione patet: sed per omnẽ motum nobis notum alium possumus mensurare, igitur omnis motus nobis notus esse potest tempus. Minor patet, nam naucleri & villici per actiones quas agunt, etiã occulto sole numerum horarũ percipiunt, & ita per suos motus cœlestem numerant motũ, possunt etiam per motum hos alios mensurare. Itemq; horologiorũ motus est tpſ aliorum motuum, habent hi viri oẽs argumẽta pro
H se, & quilibet partem suam defendit, & argumẽta aduersantium soluunt. Propterea videť mihi quasi supfluum rõnes quas hincinde soluunt, hic scribere, non enim bonum puto, quæ facile ab aliĩs dicũtur ponere in libris nostris, vt impleam illos, vt multi nostrorum temporum faciunt, à me enim non expectes nisi rerum succum atq; ea quæ aliĩ aut non tangunt, aut obscure scribunt, oĩs enim nostra cõmentatio partim in resolutione, partim in inuẽtione consistit. Videtur igitur mihi q; prima positio nõ sit peripatetica. Auer. enim tn. 5. huius, qui inter peripateticos enumeratur, cõmen. 9. de motu nullam aliam posuit diuisionem, nisi in formam quam vocat materiã, & passionẽ, qua forma accipitur. Rursus mirum est quum in tot locis Aristo. motus meminit cũ nihil illius durationis meminerit. Rursus nulla videť necessitas ponẽdi durationẽ illam, non prædicamentum, nam vt diximus fieri potest vt idem sit species vnius prędicamẽti, & genus

Quæ Auer. cõ. 105.

De vnitate instantis.

Vide q. 18. huius. Alb. qõ. 14.

Positio Ioãnis.

Albertillæ positio.

alterius

alterius velut paterfamilias est spẽs ciuitatis, qui est princeps domus ipsius. Amplius & si in. 5. Metaphy. Arist. numeret motum inter quãtitates, id intelligi pòt, quatenus est in quãto. Sed de hoc in Quinto huius rationibus melioribus persuadebimus. Nunc videt̃ id ꝙ dicunt esse contra oẽs Peripateticos, ꝙ videlicet tp̃s re ipsa sit aliud à motu. Themistius enim qui ĩter Peripateticos obtinet (meo iudicio) principatum in præsenti paraphraxe. tex. cõ. 99. ait tp̃s & motum esse idẽ in subiecto velut Socrates & Socrates pater, & quinarius & lignũ quinarium, vbi tandem concludit tp̃s, & motum subiecto idem esse, definitione vero & essentia differre, videtur igitur mihi nullatenus primã positionem esse peripateticam. Secũda vero directe contra Arist. Themistium & Auer. procedit. hi enim oẽs abhorrẽt, concedere motum esse tẽpus absolute. Amplius Arist. tribuit motui ipsi velocitatẽ et tarditatem, tp̃i minime, vbi aũt drię vnius non absolute sunt drię alterius, res non erit absolute. Præterea Aristo. motui tribuit passionem, eam videlicet quam mobili tribuit, tp̃i nullam. Pręter. Demum Arist. concludit tẽpus esse aliquid motus, quod est aliquid motus, absolute non est motus, nec hoc peripateticus cõcederet. His hincinde cõsideratis, peripateticorum positio est, ꝙ motus est tempus subiectione siue subiecto. Motus autẽ differt à tp̃e definitione, & istud clare habemus ab oĩbus peripateticis. Vbi animaduersione dignum est, ꝙ plus requiritur ad veritatẽ enuntiationis siue propositionis apud peripateticos, q̃; ꝙ extrema sit eadem re aut subiecto. Fortasse enim materia & potẽtia materiæ subiecto sunt idẽ, & re, non aũt apud Auer. concederẽ materiam esse potẽtiam, sed potentẽ. Amplius paternitas & Socrates subiecto idẽ sunt, non tamen dicerem, Socrates est paternitas sed pater. Rursus albũ & similitudo idem sunt subiecto. nõ autem dicerem album esse similitudinem, sed simile, ita igitur licet motus & tempus subiecto & re sint idem, non dicerem ꝙ motus sit tempus absolute, sed temporarium. Ad hoc igitur vt enuntiatio sit vera, requiritur ꝙ extrema sint eadẽ aliqua identitatis specie, & non s̃m rationes formales siue definitiones repugnãtia. Animaduertendum tñ tempus non esse absolutum motum penitus, quoniam rationem habet mensuræ, sed quia potest unum relatiuum verificari de aliquo relatiue ad aliud, de quo absolute non verificatur, ideo cõcedi potest ꝙ vnus motus sit tp̃s alterius, non aũt tempus, vt motus solis est tẽpus actionum, non autem absolute tempus, motus horologij est tempus nostrarum lectionum, non tñ absolute tempus. Ex ijs igitur patet motum esse subiecto & re id quod est tempus. Itemq; secundo ꝙ sit tẽpus alicuius, non autem absolute tempus, nec valet, est tempus ad aliquod, vtpote ad motũ Socratis, igitur tempus, sicut non valet. Socrates est pater ad hoc, & filius ad illud, igit̃ pater & filius. In relatiuis enim non valet, nisi forte gratia materiæ. Tertio patet omnem motum esse rem quę est tempus, esseq; & tempus alicuius, non autem absolute tempus. Hæc (vt mihi videntur) sunt peripatetice dicta. Sed quia ex hoc videtur sequi, ꝙ plura sit tẽpora, quod Arist. repugnat. Ideo secundo quæritur, an tp̃s sit vnum numero omnium, & videtur ꝙ non. Nam tẽpus est motus. vt dictum est, motus sunt plures, igitur tempora. In cõtrarium est Arist. & omnes peripatetici. Ad qõnem oẽs concedunt vnum numero esse tẽpus, vt plane Arist. sentit. Sed bene esse pòt, ꝙ motus ipsi sint plures, & tempus sit res, quę est motus, & tamen tempus sit vnum, nõ leue est. Nonnulli captiunculatores saluant hoc modo, imaginando tp̃s non esse nisi durationẽ vniuersi mundi, quæ fluit ab ipso mediãte motu, sic ꝙ si non esset motus, non esset tẽpus, & quocunq; motu existente est tempus, & est accidens multiplicatũ per totum mundum, & idẽ numero in qualibet eius parte quãtitatiua, imo si de nouo alius adhuc mundus fieret, hoc tempus in illud multiplicaretur, & esset solum vnum tempus numero in hoc

Examinatio secundę positionis.

Positio propria.

A & in illo. Hęc positio non est intelligibilis, & est contra peripateticos ab Aristo. enim habemus clare ꝙ tẽpus sit aliquid motus, & tandẽ ꝙ sit acceptio siue numerus partium motus, vt Themistius & Auerr. deducunt, id autẽ quod est numerus & quid intrinsecum motus, non videtur sibi accedere aliunde. Quare tẽpus non à mundo ipso multiplicatur in motum. Secundo cuius differẽtiæ essentiales proficiscũtur à motu videtur esse oĩno aut motus, aut in motu, & non defluere deforis in illum. Tertio hæc duratio aut est mũdus aut subiectiue in mundo, si est mũdus, hoc Arist. confutauit supra contra eos qui dixerunt tp̃s esse cœlum, aduersus quos inquit, sed hoc adeo stultũ est, vt superuacaneum sit ea impossibilia quæ sequuntur considerare, si vero subiectiue in mundo, hoc etiã est contra peripateticos, nã esset passio cœli, & non motus cœli, & re vera hęc positio non est digna cõsideratione. Esculanus, vero vnitatem nanciscitur numeralẽ ab vnitate rationis, cum enim inquit aliquid ab aĩa suum recipit com-

Esculani positio.

B plemẽtum propter aliquam rõnem in re: si illa ratio in re multiplex sit, multiplex ab anima rei ipsi cõplementum dabitur, vbi vero ratio extiterit vnica, tunc quãtuncũq; res ipsę multiplicentur, in quibus illa ratio fundatur propter vnitatem rõnis non dabitur rei ab aĩa, nisi vnicum numero cõplementum, & erit per consequens res cõpleta vna numero. Cum igitur tempus accipiat ab aĩa complementum, per vnicam rõnem, iure tempus ab eo traditur vnum numero, licet motus sint plures. Sed istud nõ intelligo. Primo, ratio vna numero esse non pòt, nisi aut quis accipitur a re vna numero, vt bene de ipso nunc dicetur, aut q̃a est in subiecto vno numero, aut quia est circa subiectum vnum numero. Modo ratio tp̃is, quia ip̃m tempus accipit cõplementum, non est vna numero propter subiectum, q̃m illa aut nullibi est subiectiue, aut in anima, modo animæ plures sunt, nec est vna numero à re ipsa, quoniam nihil tempori respondet in re, nisi motus, modo motus nõ est res vna numero, nec ab obiecto, q̃m

Quid sit tp̃s. Vide cano. q. 5. huius.

C nihil obijcitur intellectui, nisi ordo partium motus, qui est multiplex vt, & motus ipse. Quare nisi aliter explanetur positio, nõ placebit. Propter hęc videtur mihi esse dicendum cõformiter ad ea quæ dixi, & primo suppono ꝙ mensura & si quinq; cõditionibus describatur ab Aristo. 10. Metap. vt sit minima, vnigenia mẽsurato, notior, cõis, atq; inuariabilis potissimum est, q̃ñ est minimum, notius & cõmune. Secundo suppono, ꝙ licet omnis motus potest esse alterius mensura, quatenus potest esse minor, cõmunis, & notior alicui mensurãti, motus cœli potissime omnium mensura esse videtur, primo quia minimus, secũdo quia notissimus, tertio quia cõmunissimus, & omnibus motibus pręsuppositus. Ex ijs sequitur veritas quæstionis, quòd multa sunt tẽpora, quibus motus mensurantur apud homines, quoniã esse potest omnis ille motus tempus alicui homini, cui erit notior, & cõmunis, & minor. Secundo sequitur ꝙ apud omnes tẽpus maxime sit motus solis, & primus, & principale, non quidẽ

Propria põ.

An tẽpus sit entitas absoluta a motu & a qualibet re permanẽte realr̃ distĩcta. Vide Ioan. de magi. q. 6. huius. Et Cursum Parisi. qõ. 1. huius.

D ꝓprius quem habet s̃m succedentiã signorum, sed quem habet in die naturali, & ita dici potest ꝙ licet sint plura tempora ad placitum & s̃m institutionem, vnum tamen est primum cõmune omnibus, motus, videlicet diurnus s̃m illam partem, cuius motus est nobis notissimus, videlicet Solis. Motus quoq; Lunę apud nonnullos est tẽpus primum vt apud eos, qui lunares annos distinguunt. Et in hoc apparet, qualiter si plures essent primi motus, plura essent tẽpora prima, & principalissima numero. Hæc positio videtur mihi satis peripatetica, & non contra dicta, nec sensus Arist. Consequenter quæro an vnum sit nunc in toto tẽpore. Respondent nonnulli quorũ amor & studium est in contradicendum, ꝙ nõ est vnum nunc in vniuerso motu, nec in oĩbus temporibus, vt quemadmodũ non est idem punctũ in vniuersa linea, neq; in vniuersa sup̃ficie vna linea, sic nec in vniuerso atq; omnibus temporibus est idem nunc vnum numero manens. Pro

Tertia qõ. Prima põ. An sit vnum & idẽ instãs in toto tp̃e. Vide Ioan. de mag. qõ. 7. huius. Vide cano.

q.6 hui⁹. & Cursum pari si.in fine h⁹. Vide etiam landu q.21. h⁹. Et Burl. tex.107.

auctoritate tñ Aristo. aiunt ipsum debere intelligi esse vnum & idem pro singulo omnium, non aũt pro omnibus singulorum, nam singulum omnium est vnũ, vt a ounc est vnum fm substantiã, a nunc est vnum fm substantiã, non tñ pro omnibus singulorum, quia non est vnum & nullum aliud in toto tempore. Aliȷ huius factionis quasi in idem incidentes dicunt vnũ esse nunc in vniuerso tpe, hoc est, quia quoties tempus accipitur non habetur nisi per vnum nunc, qđ ipsum nunc continuo & fm subiectum, & fm esse sit aliud. Sed hæc positio est omnino delira & non digna recitatione, nã Themistius & Auer. clare dicunt, ꝙ tẽpus est vnum numero ab vnitate ipsius nunc. Et cõcludunt ꝙ ipsum nunc est vnum numero totius tpis, & fm subiectum, diuersum fm esse. Et pro hac positione arguo, primo motus quo exercẽtur Olympia des Athenis, & quo exercẽtur ludi apud arenam romanam vno tpe numero exercentur vt pono per casum, vt pro toto hodie, istud enim tps quo ambo exercentur, est vnũ ambobus motibus, & numero & specie, nam dicuntur motus simultanei, a quo igitur hi motus mẽsurabuntur vno tpe numero, hoc est vnde tps amborũ motuum sit vnum numero. non a mobilibus ipsis, qm sunt loco & subiecto differentia, non ab anima mẽsurante, quia nulla anima cogitante dicunt motus simultanei, igitur ab vnitate numerali ipsius nunc quod in tpe illo toto est vnum numero, & hoc est motiuum, quod innuit doctissimus Themistius. Secũdo motus cœli est vnus numero velut & motus Socratis, vt in. 8. huius est dictum. Vbi declaratum est motum cœli esse vnum numero & perpetuũ, sed motus nõ est vnus numero nisi tps sit vnum numero Quinto huius, igitur tps quo mensuratur motus est vnũ numero, sed cõtinuum nõ est vnum numero nisi ab vnitate numerali termini, igitur si alius & alius continue est terminus continui, aliud & aliud continue erit ipsum cõtinuũ, vt si aliud & aliud continue sit terminus lineæ continuans ipsam, alta atꝙ alia est linea. Tertio, tempus potest diuidi diuisione mobilis & diuisione spatiȷ, accipio igitur tps vt diuiditur diuisione spatiȷ, cum vt sic possit esse vnũ numero, quæro a quo erit vnum numero, non a mobili, qm iam per casum positũ, acciperetur fm diuisionem spatiȷ, & nõ mobilis, igitur ab ipso nunc, & ita si tps est vnum numero, oportet vt ipsum nunc sit vnũ numero. Aliȷ vero dicunt ꝙ vt tẽpus se habet ad motum, ita nunc tpis ad mobile. Tempus aũt se habet ad motum, ꝙ illa res, quæ est motus est res quæ est tps, definitione aũt est quid diuersum, ita sit nunc tẽporis, & ipsum mobile subiecto sunt idem, definitione differunt, vt enim ipsum fluens accipitur vt subiectum motui, dicitur mobile, & momentũ. Mobile vt subiectum, momentum vt motus continuatiuum, vt vero terminat, inchoat aut continuat prius & posterius in motu, dicit nunc, igitur mobile momẽtum, & nunc sunt subiecto idẽ, definitione differunt. Mobile enim dicitur subiectum motus, vt fluxum suscipit, dicitur momentũ vt motum inchoat & continuat et finit, dicitur, nunc vt inchoat, continuat, & finit tps partes. Cum igitur mobile sit idẽ numero in vniuerso tpe. ideo & motus & tps sunt vnum numero. Et vnũ est nũc in vniuerso tpe, esse tñ est aliud, qm continue tps est vt motus, modo motus est aliud atꝙ aliud, igitur & tẽpus.

Scotus est secũdo sen. di.2.q.2.

Contra hanc positionẽ obȷciunt. Primo, quia tunc quæ fuerunt in millesimo anno, Erunt simul cum his quæ nũc sunt. Secundo cuiuslibet cõtinui sunt duo termini, et nõ vnum, nunc est terminus continuus tpis, igitur non põt esse vnum sinit pstr. Tertio ipsum nunc fm subiectum est de prædicamento quãtitatis, aut igitur est terminus cõtinui aut discreti, nõ discreti, quia tunc tps esset quantitas discreta, igitur continui, sed alia est pars cõtinui atꝙ alia, igitur & terminus erit alius atꝙ alius. Quarto illud esse, quod est diuersum, est accidẽs illi nunc accepto fm subiectum, quia illud nunc fm subiectum sumptum est manẽs idẽ vtrisꝙ, & ita est subiectum illis, esse est accidens tpis

E nunc, igitur nunc terminat ipsum tps per accidẽs. Quinto illa eẽ diuersa, cuius generis sunt. si de genere quãtitatis, igitur illa sufficiunt terminare tps absꝙ ipso nunc accepto fm substantiã, non sunt alterius generis, quia quãtitas nõ terminatur termino alterius generis. Sexto si idẽ nunc flueret in toto tpe, tunc ipsum tps cõponeretur ex indiuisibilibus, deducitur cõsequentia, quia nunc indiuisibile non põt fluere, nisi fm esse diuersa, quæ necessario sunt indiuisibilia, igitur esse erit cõpositum ex indiuisibilibus. Vltimo ois mutatio habet aliquã mensuram, si igitur idẽ nunc fm substantiã mutatur fm diuersa esse, oportet ipsius vel suorum esse quærere aliquã mensuram, illa vero siue sit tps, siue nunc, erit in infinitum processus. Hæc sunt argumenta cõia contra hãc positionem. Solitus sum arguere etiam ego sic, si mobile est momentum & nunc igitur mobile est motus & tempus, deducitur consequẽtia, nam quicquid est idem termino est idem terminato. Secundo motus & tempus sunt res distinctæ a mobili, igitur

F tur habẽt proprium cõtinuatiuum aliud a mobili. Propter hæc dici põt ꝙ vnum est nunc in toto tpe & vnum momentum subiectione, nõ aũt esse. vt vero res ipsa pateat, debes scire ꝙ ea dicuntur vnũ subiecto, quæ accidũt vni subiecto, aut vnũ accidit alteri. Materia enim & priuatio apud Arist. idem sunt subiecto, quia priuatio accidit materiæ, album & musicum sunt idem subiecto, quia accidũt vni eidemꝙ subiecto. Ea vero sunt esse eadem, quorũ definitio est vna eadẽꝙ, vt homo & aĩal, tunica & indumentũ. tunc dico, ꝙ oĩa nunc tpis sunt vnum numero subiecto, quia vnum est mobile, cui oĩa accidunt, esse aũt differunt, vt musicus & album. Simĩlr tps est vnum numero subiecto, quia omnes illius partes subiecto sunt vnum, definitione & esse est aliud. Replicabis quoniã omnia essent in eodem nunc subiecto. Respondet Themistius, ꝙ omnia sunt in vno nunc subiecto, sed esse sunt in diuersis nunc. Per hæc ad rõnes. Ad primã patet solutio, non enim oportet esse simul nisi fm subiectum, nõ

G autem fm esse. Ad secundum iam potest solutio patere, sunt enim duo & plures termini fm esse, sed subiecto omnia vnum sunt. Ad tertium dico ꝙ ipsum nunc fm subiectum est subiectum ipsius nunc, hoc autem est de prædicamento eius quod mouetur, tale autẽ non est terminus, sed subiectum terminorum. Ad quartum dicendum, ꝙ illa esse nõ sunt accidentia ipsius nunc, sed subiecti ipsorum nunc, & concedo ꝙ mobile per accidens est terminus tpis, quia ipsum nunc pro subiecto est ipm mobile, modo mobile est terminus per accidens tpis, vt homo per accidens ædificat, sed bene ædificator per se, qui accidit homini. Ad quintũ iam patet solutio, illa enim esse sunt ipsa nunc, quæ sunt termini tpis & de prædicamento, quãtitatis, subiectum vero eorum est substantia.

Ad sextum patet solutio, fluit enim idem nũc subiecto, non autem esse, hoc est omnia nunc temporis sunt vnum subiecto, non autem esse, & ita non componitur tempus ex nunc ipsis, quia nullum vnum numero fluit, nisi subiectum vnũ numero, quo omnia vnum dicuntur. Ad vlti

H mum patet solutio, non enim illa esse mutantur, sed continuo fit aliud atꝙ aliud, licet subiectum sit vnum. Quo vero modo definat ipsum nunc, iã diximus. Sic igitur patet ꝙ vnum est nunc in toto tpe, hoc est vnum est mobile fluens quod extrinsece & inchoat terminat atꝙ continuat motum, plura tñ esse, vt diximus, quia continue est aliud atꝙ aliud circa idem mobile. Hæc de quæstione.

Mensurat autẽ ipsum nunc tempus ipsum, quatenus prius & posterius est, atꝙ tum est idẽ, tum est nõ idem, quo quidem enim in alio atꝙ alio est differt. Atꝙ hoc erat ei nũc ipsum, quo vero ipsum nunc est subiecto idem est. DILVCI.

Ipsum aũt nunc mensurat tempus fm quod est prius, & posterius, ipsum autẽ nunc est quidem sicut ANT.

Propria p[ositio]. Responsio Themistij.

dem sicut idem, est vero sicut non idem, secundum quidem enim q in alio & alio est, alterum est. Hoc aūt erit ei ipsum nunc, inquātum vero aliquando est ens ipsum nunc, idem est.

Cepit declarare quonāmodo ipsum nunc se habeat ad tempus, quoce cōtinuando illud proponit quonam modo se habeat, et inquit, mensurat autem ipsum nunc tempus ipsum non absolute, sed quatenus prius & posterius est hoc est quatenus fluit, nō absolute, atq; tum est idē, tum est non idem, quo quidem in alio atq; alio est, hoc est vt fluit fm diuersa esse, differt, & hoc modo erat ei tempori ipsum nunc mensura, quo vero ipsum nunc est subiecto hoc est rōne habita ad subiectum, quo est ens, idem est. Sic igitur habemus q ipsum nunc vt fluit, metitur tempus. Secundo q est vnum & idem subiecto, rōne & esse alterum. Sed quo pacto vnum indiuisibile potest metiri diuisibile, non videtur. Videtur mihi q permetiri intelligat coextendi. Modo vnum nunc coextendi toti tēpori potest intelligi, Vno modo sumendo ipsum nunc pro mobili, vt diximus, & sic coextenditur quatenus manet idem in toto tpe, & si dicatur q in dictis Arist. esset æqui uocatio, nā de vno nunc diceret coextēdi, de alio variari. Iam patet solutio, semper enim loquitur de eodem, vult enim ipsum mobile esse nunc vnū numero, secundum tñ esse indiuisibilia diuersum, vnde ipsum nunc pro mobili sumptum est vnum, pro indiuiduo tpis est plura. Sed cōtra hanc positionem diximus in qōne. Alij exponunt q vnum nunc coextenditur toti tēpori, quia est idem realiter in vniuerso tpe, licet fm esse sit aliud. primum patet apud illos, quia illud idem realiter instans quod fuit præteritum est præsens & erit futurum, secundum vero etiā quia definitio est diuersa. Hæc expositio stare non pōt, qm eo modo aliqua sunt simul quo ipsum nunc est idem vt quæ sunt in eodem nunc realiter, sunt simul realiter, quæ sunt simul in eodem nunc fm rationem, sunt simul ratione. Si igitur in toto tempore est idem nunc realiter, tunc ea quæ fuerūt in millesimo anno erunt simul realiter cum ijs quę sunt hodie & non fm rationem, q non est intelligibile. Propter hæc videtur mihi q dictum Arist. potest dupliciter intelligi. Vno modo, q sit vnum nunc in vniuerso tempore secundum subiectum, quia omnia instantia sunt vnum subiectione, quoniam omnia insunt vni subiecto, sicut musicum & grāmaticum sunt idem, quia accidunt eidē, & hoc modo concedimus vnum esse nunc coextensum toti tempori vnitate subiecti. Plura tamen fm formam & essentiam, qm in alia parte temporis aliud & aliud, & tunc patet quod dicit, ait enim vnū nunc mensurare totum tēpus, sed fm prius & posterius, quatenus vnum est subiectione, quod coextenditur toti tempori secundum diuersa esse. Aliter dici potest quod Arist. in libris suis multotiēs loquitur more, & imaginatione mathematicorum, modo mathematici imaginant punctum fluere in tota linea & facere lineam, quæ imaginatio habet aliqd veritatis, pro quanto à puncto ad punctum licet rectam lineam ducere. Sic loquitur Aristo. q nunc vnum numero fluens facit tempus, quod pro tanto habet veritatem pro quāto vnum est nunc fm subiectū, quod dicitur manere idem in toto tēpore, ratione cuius tempus extēditur, definit, continuatur, & incipit, sic igitur ad imaginationē mathematici patet vnum esse nunc mensurans vniuersum tempus.

Vide etiā Gaeta. de Thie. hic.

DILVCI. Nam quēadmodum diximus, motus magnitudinem sequitur, hunc, vt diximus, tēpus, punctum etiam iam sequitur id quod fertur, quo & motū & ipsum prius & posterius in motu ipso cognoscimus. Sed hoc subiecto quidem est idē, est enim punctum, aut lapis, aut aliud id genus, ratione autem aliud, perinde vt sophistæ coriscum in lycio, & coriscum in foro diuersum esse sumunt & hoc propterea, quia alibi atq; alibi esse diuersum est. Ipsum vero nunc sequitur id quod fertur, perinde vt tempus motum, ipso nāq; quod fertur prius in motu posteriusue cognoscimus, prius vero & posterius quatenus numerabile, ipsum est nunc. Quare & hoc ipm subiecto est idē. est.n. prius aut posterius quod est in motu, esse aut diuersum est, prius nāq; posteriusue quatenus numerabile, est ipm nunc.

A B C D

ANT. Sequitur enim sicut dictum est, magnitudinem quidē motus, hunc autē tempus, diximus & similiter iam punctum id supra quod fertur, quo motū cognoscimus, & prius in ipso & posterius, hoc autem, qñ quidem ens est, idem est punctum enim aut lapis, aut aliquid huiusmodi est, ratione autem alterum est, sicut sophistæ accipiūt alterum ipsum, coriscum in lycio esse, & coriscum in foro, & hoc in eo q alibi, & alibi esse est alterum, id autē supra quod fertur, sequitur ipsum nunc, sicut tempus motum, eo vero, supra quod fertur, cognoscimus prius, & posterius in motu, fm autem quod est numerabile, est prius & posterius ipsum nunc. Quare in his qñ quidem est ens nunc, idem est, prius enim aut posterius est, quod in motu est. Sed esse alterum est, secundum enim quod numerabile est prius & posterius est ipsum nunc.

Ad id supra q fertur. Ad id autem Vero, enim.

Probat quod dixerat. Vbi debes scire q tria sunt vt causæ. vt Themistius ait, tria vt effect⁹. Vt effectus sunt mobile siue magnitudo, motus, & tāpus, quæ sic se habent, q mobile comitatur motus, hūc tempus sequitur: ex parte causę tria alia, punctum, q est ipsum mobile indiuisibile secundum speciem & numerum, siue ipsa vnitas mobilis indiuidua specie & numero, est momentum, quod est vnitas motus, est & nunc, quod est vnitas temporis, illa tria effectus esse videtur, hæc autem causę, quoniam punctum siue vnitas fluens ad imaginationem mathematici facit mobile siue magnitudinem. Momētum fluens motum, nunc autem ipsum fluens tempus. Tunc arguo, vt se habet punctum ad mobile siue magnitudinem, ita momentum ad motum, & ipsum nunc ad tempus: sed punctum vnum subiecto fluens secundum diuersum esse efficit magnitudinem, igitur momētum vnum secundum subiectum facit motū fluens secundum diuersa esse, & ipsum nunc vnum subiecto manens fluendo facit tempus secundum diuersa esse. De ratione primo videtur ponere maiorem & inquit, nam quemadmodum diximus motus magnitudinem sequitur hunc (vt diximus) tempus, punctum etiam iam sequitur id quod fertur, immo est vnitas eius quod fertur, quo & motum, & ipsum prius posteriusue in ipso motu cognoscimus, nam ipso lato lato deprehenditur, per oīa hæc (vt mihi videt) habere vult maiorē videlicet vt punctum ad magnitudinem, ita momentū ad motum, et nunc se habet ad tēpus.

Deinde addit minorem. d. sed hoc subiecto quidem est idē, est enim punctum aut lapis, aut aliud id genus, hoc est punctum est subiecto idē, quia est vnitas lapidis aut alicuius alteri⁹ mobilis id genus, esse vero, & rōne aliud est, quod pbat dicens, perinde vt sophistæ coriscum in lycio, & coriscum in foro diuersum esse sumunt, & hoc propterea, quia alibi atq; alibi esse diuersum est, est igit minor, sed punctum est vnū subiecto, quod fluendo fm diuersa esse facit mobile. Conclusionem vero postponit,

vt videbitur. Declarat quasi maiorẽ, accepit enim illa se se habere eodẽ modo, motum ad momentũ, nunc ad tp̃s, perinde vt punctum ad magnitudinẽ, hanc quasi explanat, & inquit, ipsum vero nunc sequitur id quod fertur, perinde vt tẽpus motum, ipso nãq; quod fertur, prius in motu posteriusue cognoscimus, prius vero & posterius quatenus numerabile, ipsum est nũc. Ex ijs patet maior, videlicet qui ita se habet nunc ad tp̃s vt punctum ad magnitudinem & momentũ ad motum. Ex ijs infert conclusionem, & Inquit, quare & hoc ipsum, videlicet nunc subiecto est idẽ, est enim prius atq; postrrius quod est in motu, esse aũt diuersum est, prius nãq; posteriusue quatenus numerabile est ipsum nunc. Et itaq; patet tota ratio, quæ breuibus replicari põt, vt punctum ad magnitudinem, ita momentũ ad motum, & nunc ad tp̃s, patet quia sese sequuntur, sed punctum est vnum numero subiecto, quod fluens ſm diuersa esse facit mobile, igitur & nunc erit subiecto vnum, quod fluens ſm diursa esse faciet tẽpus, fuit autem litera hæc nõ parum obscura, vbi quo ad verba græca attinet illud verbum ποτεον quod in veteri translatione est quodcunq; ens, non recte sonat, magis enim ad sensum est subiecto vnum, tãta enim verborum fidelitas nonnunq̃ infidelitatem parit.

DILVCI. Est autẽ hoc & maxime notum, nam & motus propter id quod mouetur, & delatio ꝓpter id quod defertur est, quando id quod defertur aliquid est, motus vero non est, est igitur tum idem id quod dicitur nunc semper, tum non idem, quippe cum id quod fertur, ijs sit modis.

ANT. Et notum maxime hoc est, etenim motus propter id supra quod mouetur. & latio ꝓpter id supra quod fertur, est, id enĩ supra quod fertur aliquid est, motus autem non est. Est quidẽ igitur sicut idem, quod nunc dicitur semper, est autem sicut non idem, etenim est similiter & id supra quod fertur,

Soluit fortasse tacitum cauillum, nã dicere potest quis cum regula debeat sumi à noto, punctum siue vnitas mobilis ęqua & vnitas momenti, & vnitas ipsius nunc in tẽpore est constituta, quonammodo est notius illis. Cuius rñsionem innuit di. est aũt hoc, & maxime notum, cuius causam ait, nã & motus propter id quod mouetur in cęteris speciebus motus & delatio propter id quod defertur est. Cuius expositionẽ adhuc subscribit. d. qñ id quod fertur aliquid est, motus vero nõ est, quę ratio docet vt mobile sit ipsius motus causa, & nõ econtra quo vlterius sequitur vt ipsum mobile siue punctum siue vnitas mobilis sit notius motu, bene igitur ab illo sumi potuit dicta regula. Vbi te ignorare nõ velim me mirum in modum laborasse circa huius literæ expositionẽ, & nihil præsidij accepi à latinis. Sed Themistius succum litteræ satis expressit, è quo hæc nostra expositio habet vires.

Quæ Auer. cõ. 104.

Auerroes aũt literam pulchre introducit. Arist. enim mouit duas qõnes. Prima fuit, vtrum tp̃s sit, & quid sit, & iam soluta est. Secunda fuit, vtrum vnum & idem sit nunc in vniuerso tp̃e, vult vt nunc soluat secundam: quã expositionem laudo, sed scias q; solutio cœpit, iuxta hãc expositionem textu pręcedenti, videlicet, atq; vt motus semper alius. Et hoc modo hęc expositio optima est. Cętera quę in exponendo verba ait, partim ex mala translatione, quã habebat, partim ex nostris expositionibus circa literã patent. Debes scire q; Auer. prope finẽ cõmenti declarat pulchre cur ab ipso mobili sumpta est dicta regula de vnitate ipsius nunc, & dicit q; motum est notius motu, quia est demonstratũ, hoc est permanens ſm esse, motus vero nõ est demonstratus. s. cõgregatus insimul, & permanens, sed mens facit ipsum insimul quatenus co-

An sit idem nũc realiter in toto tẽporis decursu. Vide Gratiadeum Escu. lec. 18 hui⁹. Declaratio regulę Arist.

E pulat præterito futurum, & econtra per vnum nunc, & motus est notior tp̃e, ex hoc sequitur q; translatum siue punctum mobilis, quod agit motum fluendo sit notius instanti & ipso nunc, et sic patet regula. Sed hic videtur esse dubium, nã hoc dato sequitur, qui A & B sunt, & tñ nec A est, nec B est. deduco, sit C ipsum tempus quod est præsens, sitq; A vna eius medietas: B altera. Tunc arguo, ipsum C est: igitur A & B sunt, nã ipsum C est A & B et tamen nec A est, quia fuit, nec B est, quia erit. Respondent captiunculatores concedendo totũ, stat enim A & B esse, non tñ esse A aut esse B · nam ad esse successiui requiritur necessario partium incõpossibilitas, at de permanẽtibus secus est, in illis enim bene sequitur C permanens est: igitur A est, & B est. Sed replicatur cõtra, nam A & B est: igitur A est, à tota copulatiua ad alteram eius partẽ, similiter & de ipso B. Respondetur negando cõsequentiam, quia arguitur, à copulato copulatim tento, sicut nõ valet, homo est anima & corpus, igitur homo est corp⁹,

F tu vero in his captionibus considera.

RECOGNITIONES.

IN cõmentarijs exposuim⁹ textus hos, & pulchre, quã expositionem & à Themistio, & ab Auer. pro magna parte accepimus. At nunc diligentius verba græca considerans dico ipsum nunc esse vnitatem tẽporis, quo tempus est vnum, & quoniam tempus est idem subiecto, alterum tamẽ atq; alterum extrinseca quadam ratione, vt dicemus, sic ipsum nunc subiecto idem est idẽtitate temporis. Aliud vero atq; aliud ratiõe quadam extrinseca, prout anima talem vnitatem considerat in tempore ſm diuersas designationes, sumitur autẽ hęc vnitas ab vnitate magnitudinis supra qua fit motus, quæ est punctum, vt enim spatium vnũ est, & eius vnitas punctum est, ita punctum idem est, vt magnitudo siue spatium idem est. est aũt punctum vnum & idem idẽtitate magnitudinis, hoc est subiecto, aliud atq; aliud, prout per mentẽ talem spatij vnitatem accipere possum per animã in qualibet

Annuum idẽ ue sit nũc ipsum in tp̃e.

G magnitudinis parte, est enim vnũ punctum, quo magnitudo vna est, extrinseca quadam ratione aliud atq; aliud, prout tale punctum anima designare potest in A vel in B vel in C. Ante enim quã signetur punctum, est magnitudo A B C, postquã vero signatur in A, ab ipso à puncto A B C magnitudo dicitur vna, & indiuidua, & si designaretur in B ab ipso B puncto magnitudo eadẽ diceretur vna, & sic in cæteris infinitis, quare punctum idem est subiecto, identitate. s. magnitudinis, est aliud atq; aliud extrinseca quadã alteritate, prout subit differentiã quandam, quã anima et attribuit, eodẽ modo nunc in tp̃e est vnitas tp̃is, & ipsum tp̃s vnum, idemq; subiecto. s. identitate tp̃is, aliud atq; aliud, vt in tp̃e diuersas designationes subit. Iuxta hanc expositionẽ lege hos textus, ipsum autẽ nunc mensurat tempus, supple sicut vnitas rei rem, mensurat dico tp̃s, vt est prius & posterius, vnitas enim rei est mensura rei, qua res dicitur vna, sicut dualitas est mensura rerum, qua res dicuntur duæ, & trinitas rerum

H qua dicuntur tres, sic ipso nunc tempus mensuratẽ, quatenus ipso vnum dicitur, & motus momẽto, quia ipso momẽto dicitur vnus, & puncto magnitudo, quia ipso dicitẽ vna, ergo per mensuram intelligit rõnem, qua aliquid dr̃ vnum, vel plura, hoc assumpto, declarat, ipsum nunc ad tp̃s quam rõnem habeat, & inquit, est aũt nunc quidẽ sicut idẽ, est vero sicut non idẽ. Secundum q̃dem enim q; in alio & alio, hoc est, alia & alia parte tp̃is est ꝑ designationẽ animæ, alterum est quadam alteritate accidentali, hoc. n. vel hæc ratio erit ei ipsum nunc. s. est. Et formalis conceptio, qua dr̃ indiuisibile, & à qua dr̃ tempus indiuisum in se, & diuisum à quolibet alio, inquãtum vero aliquando est ens ipsum nunc, idest identitate tẽporis, quo habet esse simpliciter, idẽ est, & ita est idem re eo modo, quo tp̃is idem est, aliud vero atq; aliud, prout diuersis in partibus, tp̃is diuersas subit designationes, his expositis ꝓbat hęc, & inquit, sequitur. n. sicut dictum est, magni-

tudinem

tudinem quidem motus, hoc est spatium supra quod fit, sumitur enim prius & posterius in motu à priori & posteriori in magnitudine, vt dictum est, hunc aũt motum sequitur tp̃s vt diximus, nam prius & posterius in tpe sumuntur à priori & posteriori in motu, similiter autem & punctum sequitur ad id, hoc est ad spatium supra quo fertur aliquid, quo puncto motum & prius & posterius in ipso cognoscimus, sequitur dico pũctum ad spatium quo ad idẽtitatem quoniam est eius vnitas, vt dictum est, ex his vult habere ipsum nunc sequi ad tp̃s, vt punctum ad spatium, supra quo fit motus, nam tp̃s sequitur motum, & motus spatium, ergo nunc in tpe, se habet, vt momentum in motu, & punctum in spatio, hac tanq̃ maiore assumpta quodãmodo accipit minorem, & inquit, hoc aũt scilicet punctum q̃n quidem ens est, hoc est q̃n sumitur vt ens absolute idẽ est identitate spatij: nã punctum in lapide identice, vt ens est lapis, & in ligno fit est lignum, rõne autẽ alterum est, quia est eius vnitas qua lapis vnus dicitur, quæ vnitas rõne est alia atq; alia prout designari põt in alia atq; alia magnitudinis parte. Sed dices ratio est definitio, ergo si est aliud atq; aliud ratione, erit aliud atq; aliud definitione, & ita alterate essentiali, quasi soluens inquit, dico aliud atq; aliud rõne sicut sophistę accipiunt ipsum alterũ, sophistę enim accipiunt alterum fm rõnem, quæ est accidens, & hoc declarat, coriscum in licio esse, & coriscum in foro, est enim hoc esse alterũ quatenus alibi & alibi esse alterum est, & ita accidẽtaliter, & hoc est, vt mens illi attribuit quãdam alteritatẽ fm diuersas designationes, & sic patet minor, deinde quasi exponit maiorẽ superius sumptam, & inquit, ad id autẽ supra quod fertur, hoc est ad punctum spatij, supra quo fit motus, sequitur ipsum nunc, sicut tp̃s motum, nam tempus ad motum, & motus ad spatium, ergo nunc ad momentum, & momẽtum ad punctum sequitur, q̃ vero tp̃s sequatur motum, probat, eo enim supra quo fertur mobile cognoscimus prius, & posterius in motu, vt dictum est, & sic tp̃s sequitur ad motum, & motus ad spatium, ergo nunc sequitur ad punctum in spatio, quia nunc sequitur ad momentum, & momentum ad punctum, & cõplens maiorem addit, fm aũt q̃ ipsum nunc est numerabile in partibus tpis, hoc est quatenus anima considerat in priori parte ipsum nunc, & posteriori ipsum nunc, vt sic sunt in tpe prius & posterius, vel sic, ipsum nunc quatenus est innumerabile.i.acceptum vt principium & finis vt sic prius & posterius in tpe sunt, ex his vult habere declarationem maioris quæ fuit, eodem modo se habet nunc ad tẽpus, & punctum ad spatiũ, cui si addatur minor tacta, sequitur conclusio, quã inquit. Quare in his q̃n quidẽ est ens ipsum nunc, hoc est q̃n accipitur, vt ens idẽ est identitate tpis, nam vt sic nihil aliud est quàm tẽpus, quod in motu ipso est prius & posterius, sed esse alterum est.s. vt dictum est, extrinseca quadam rõne, nam ipsum nunc vt subit rõnem numerabilis, est tp̃s quod est prius & posterius. Ex his patet ipsum nũc esse vnitatẽ tpis, veluti punctum est vnitas spatij, ergo sicut vnitas spatij quo ipsa est ens, est idẽ q̃ vnum spatium, sic ipsum nunc, quo est ens, est tempus ipsum vnum; verum dici põt aliud atq; aliud ratione extrinsecus illi attributa. Ex his sequitur fm hãc expositionẽ punctum non esse aliud, q̃ id, cuius est punctus, quatenus punctus cõsideratur vt ens absolute, quo vero anima illi attribuit diuersas, & indiuisibiles rõnes, est multiplex in magnitudine, et quid diuersum à magnitudine, sequitur etiã ipsum nunc esse vnitatem tpis, qua & tempus dicitur vnum, quia non plura simul, & vnum quia indiuisum in se, & diuisum à qualibet re, quæ nõ est tempus, & hoc modo totius tempus ęternum dici potest nunc, & econtra nunc põt dici totum æternum tempus, nam quatenus nunc est ens absolute, est tẽpus, ex his soluitur ad formã, cum enim inferebatur, ergo qua fuerunt in millessimo anno, sunt nunc, concedo capiẽdo nunc, vt ens, quia vt sic idem est quod tempus, capiẽdo vero sub

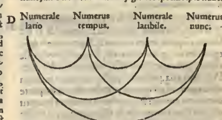
A rõne qua fm successionem indiuisibile, vel nõ multiplex est, nec esse põt, negatur argumẽtum, ad hoc enim vt aliqua sint simul non sufficit illa esse in tpe, quod est vnum, quia omnia vt sic, sunt simul, sed oportet esse in vno tpe fm indiuisibilẽ, & vnam rõnem sumpto, vel in vno nunc fm successionẽ indiuisibili, hęc est expositio, quæ occurrit nunc, differt autẽ ab ea, quæ in cõmentarijs, quia hæc per magnitudinẽ spatium intelligit, & nõ mobile, quod mouetur, sed magnitudinẽ, supra qua fit motus, & propterea animaduerte in trãslationibus, nã verbum quod, ergo supra quo transtuli, præterea in multis locis de vnitate ipsius nunc, scripsi, sed nunc quæ sint dicẽda ex hisce patet, est enim nunc vnitas tẽporis, qua tempus est vnũ numero, & non plura numero, & quia est diuisum à quali bet alia re, & ita ipsum nunc quo est ens, idem est quod temporis, quo vero successione indiuisibile est, & differt à tpe, & possunt esse infinita in tpe prout põt anima talẽ vnitatem tpis in infinitis partib⁹ designare, ergo ipsum B nunc est vnum, & infinita, vnum quo est ens, quia vt sic idem est, quod tempus, siue vnitas tpis. Infinita vero, vt fm successionem accipitur indiuisibile, sic enim in quauis parte temporis sunt infinita. Opinio de ipsius nunc vnitate.

Perspicuum quoq; est si tẽpus nõ sit, ipsum nunc esse, & si non sit ipsum nunc, etiam tẽpus non esse, nam vt simul sunt id quod defertur et latio, sic & numerus eius quod fertur, & numerus ipsius lationis etiã sunt simul, est enim tp̃s numerus quidẽ lationis, ipsum autẽ nunc eius quod fertur perinde vt vnitas numeri. DILVCI.

Manifestum est autem q̃ & nisi tempus sit, ipsum nunc non erit, & si ipsum nunc non erit, tempus non erit, simul enim sunt, sicut id, supra quo fertur, & latio, sic & numerus, qui est eius, C supra quo fertur, & qui est lationis, tempus quidẽ enim lationis numerus est, ipsum autẽ nunc sicut eius supra quo fertur, vt vnitas numeri. ANT.

Soluta q̃õne, vlterius pro maiori expõne eius quod dixerat, rõnes quas habet ipsum nunc ad tp̃s vult examinare, & primo, pponit q̃ nunc & tp̃s sunt inuicem inseparabilia. Et arguit sic, vt numerabile ad numerabile, ita numerus ad numerũ: sed tp̃s est numerus lationis, nunc est numerus latibilis: igitur vt non põt esse latio sine latibili, ita numerus latibilis sine numero lationis, & ita non põt esse numerus quod est latibilis numerus, sine tpe quod est numerus lationis. Et syllogismus est à cõmutata rõne sic, vt latio ad tp̃s, quod est numerus eius, ita latibile ad nunc numerũ eius, igitur vt latio ad latibile, ita tẽpus ad nunc, latio nõ est sine latibili, igit̃ nec tp̃s sine ipso nunc.

D

Debes scire, vt Themistius inquit, q̃ ipsum nunc est mensura mobilis quatenus est illius vnitas, merito cuius est, est vnum in tota ipsa delatione, & ita nunc est vti numerus non per replicationẽ resultans, sed per simul partium acceptionem ipsius mobilis in ipso. Nota hæc Armini tẽporis sit idẽ cũ ipso mobili. Vide Gradeũ Esc. lec 18.

RECOGNITIONES.

NOn ab rõne in cõmentarijs diximus Arist. velle assignare nunc quas rõnes & quot habeant ipsum nunc et tempus inter se, & sunt tres, ptima est, quia tempus & nunc sunt inseparabilia inuicẽ, sumitur aũt hęc ratio prima facie ꝑ simile in spatin & puncto, videmus enim neq̧ spatium à puncto, nec punctum à spatio separati posse, modo cum ita se habeant tp̃s & nunc, vt punctum & spatium, relinquitur tẽpus & nunc separabilia nõ esse, sicut spatium & punctum, correspõdet enim tẽpus lationi, & nuuc puncto, verũ Arist. in suis verbis tale argumẽtum nõ innuit, nec facile patet, qun argumento vtatur ad hoc ꝓbandum. In cõmentarijs enim diximus Arist. vti argumento à cõmutata proportione, & reuera non facile põt ex verbis Arist. colligi, tandẽ videtur mihi eum argumẽtari loco à simili, sic, vt spatium & latio simul atq̧ eodem modo se habent, sic se habẽt, numerus lationis, & numerus spatij, similitudo patet quia spatiũ & latio utraq̧ mẽsurabilia sunt, nnmerus lationis & numerus spatij vterq̧ mensura, & numerus est, ergo similitudo bona. Hæc est maior, quam his verbis ponit, simul enim sunt, atq̧ se habent sicut id, supra qun fertur. s. spatiũ, & latio, sic & numerus, qui est eius, supra qun fertur. s. spatij & numerus eius lationis qui numerus est, patet similitudo, nam spatium & latio vtraq̧ mensurabilia, numeti eorum vtriq̧ mensuræ, & numeri, & ita patet maior. Accipit minorẽ & inquit, tẽpus quidẽ enim lationis numerus est, ipsum autẽ nunc non est numerus spatij, sed sicut numerus eius spatij, supra quo fertur, veluti vnitas numeri, & veluti mensura mensurati, est ergo Syllogismus numerus spatij & numerus lationis ita se habent vt spatium & latio, tp̃s est numerus lationis, & nunc numerus spatij, ergo tp̃s & nunc se habent, vt spatium & latio, sed hoc supplendum, spatinm nõ est sine latione, nec econtra, ergo tp̃s non est absq̧ nunc, nec econtra, verbis Aristo. alius syllogismus applicari non põt, si verba recte cõsiderentur, verum hic syllogismus dubius est, maior enim & si videatur vera, quatenus spatium & latio, vt mẽsurabilia, & tp̃s & nunc vt mensuræ sunt, tñ quo ad hoc non facit ad conclusionẽ, quæ est, vt tp̃s non sit sine ipso nunc, nec ecõtra, pręterea minor syllogismi est dubia, nõ enim ipsum nunc videtur numerus spatij, sicut tp̃s numerus lationis, præterea minor subaccepta, siue suppleta, falsa est, põt enim spatium esse sine latione, licet non latio sine spatin, propterea dici põt Arist. accepisse hoc argumentum à simili, non vt demõstratiuum, sed vt exemplum, modo exẽpla ponimus non ita sint, sed vt intelligat, quod dicitur, vt Libro Priorum diximus, satis enim ex tali exemplo haberi põt tempus non esse absq̧ nunc, sicut spatium nõ est absq̧ latione, saltem dum mobile supra spatium fertur. Quo vero ad verba attinet, patet verbum quod, esse intelligẽdum supra quo, vt proximo textu diximus, quia de spatio & nnn de mobili intelligit.

Qu̅ę ꝑ Arist.

DILVCI. Est insuper tẽpus ipso nunc continuum, atq̧ ipso nunc diuiduũ, hoc enim & lationi & ei qđ fertur cõpetit, nam motus & latio vna est ipso quod fertur, quia vnum est, & non subiecto, sic enim intercapedines esse possunt, sed & rõne. Præterea etia priorem posterioremue motum distinguit, istud quoq̧ puncto aliqua ex parte conuenit, etenim & punctum continet longitudinem quodammodo, & distinguit, nam huius principium est illius finis.

ANT. Et etiam cõtinuum tp̃s est iam ipso nunc, & diuiditur ſm nũc, sequitur. n. & hoc ad lationẽ, & ad id, supra quo fertur, etenim motus & latio vna est eo, supra quo fertur, qm̃ vnum est, &

E non qñ ens est, etenim interualla sic sunt, sed & ratione. Et determinat iam priorẽ & posteriorem motum, hoc. Sequitur enim & hoc quodã modo ad punctum, etenim punctum cõtinuat longitudinem quodã modo, & determinat, est enim huius quidẽ principium, illius autẽ finis.

ἀν, sic. vnq. δ. enim. autem.

Secunda ratio quã habet ipsum nunc ad tp̃s, est ꝙ ipso tp̃s est vnum & diuiduum, vnũ quidem in se, & diuisum è quolibet alio, hæc autem ratio cõpetit mobili, quod est vnitas siue punctum in motu, nã ipso mobili motus est vnus & diuiduus, vnus in se, diuisus ab alio, inquit est insuper tp̃s ipso nunc cõtinuum, atq̧ ipso nunc diuiduum rõne diuersa, vt dictũ est, hoc enim & lationi & ei quod fertur, conuenit, nã motus & latio vna est ipso quod fertur, quia vnũ est. Dices, quæ vnitas requiritur ad vnitatem motus, hoc est qua vnitate ipsum mobile debet esse F vnum, si motus debeat esse vnus subiecto. Hoc declarat dicens, & non subiecto, sic. n. & intercapedines esse possunt, quia põt vnum mobile moueri per interualla plutibus motibus, ideo subdit, sed & rõne, & ita ad hoc vt motus sit subiecto vnus, subiectum debet esse vnum, nõ modo subiecto, sed rõne. Tertia ratio quam ipsum nunc habet ad tp̃s est, ꝙ distinguit motum priorem & posteriorem quatenus est vnius finis alterius principium. Hanc quoq̧ rõnem puncto accõmodat, & inquit, istud quoq̧ puncto aliq̃ ex parte cõuenit, & si velimus euitare æquiuocationẽ in dictis Arist. per punctum intelligit vnitatẽ mobilis, & per lõgitudinem intelligit ipsum motum, & tunc inquit, etenim punctum continet longitudinẽ quodãmodo, nam huius principiũ est, videlicet posterioris, illius finis, videlicet prioris, si vero velimus Arist. nõ habuisse sollicitudinem de noĩbus, dicere possumus ipsum per punctum velle indiuiduum lineæ, per longitudinem lineam. Et tunc litera patet.

G RECOGNITIONES.

IN cõmentarijs exposuimus hæc verba, & quidẽ satis ad mentẽ Auer. & aliorum, nunc dicamus nnn recedẽdo à prioribus expositionibus quãtum ad aliqua, ꝙ Aristo. duas alias rõnes assignat, quas tẽpus habet ad nunc, quarũ prima est, ꝙ tp̃s est continuũ, & vnum ipso nunc, & tu intellige de toto tp̃e, totum enim tẽpus, quod est simul prætetitũ & futurum, est continuum & vnum ipso nunc. secunda vero, ꝙ tp̃s diuiditur. s. in præteritũ & futurum ipso nunc, hæc dun ex dictis patent, nã quatenus ipsum nunc est vnum re, & ente, tp̃s totum vnũ efficit, quatenus vero subit rationes diuersas principij. s. & finis tp̃s dissecat in duo. s. in præteritũ, & futurum, verum nõ contentus hac rõne assignat aliã, & primo probat totum tp̃s esse vnum ipso nunc, quia se habet ad nunc, vt spatiũ ad punctum, at spatium vnũ est, quatenus punctum vnũ est ens, ergo & tẽpus vnum est vnitate ipsius nunc, qua nunc ens sit, inquit, sequitur enim & hoc ad lationem, & H ad spatium supra quo fertur mobile, hoc est tẽpus simile est motui & spatio, hęc quasi maior est, deinde quasi minorẽ accipit, & inquit, etenim motus & latio cõtinua & vna est, en supra quo fertur, qm̃ vnum est. i. ꝑꝑ punctum vnũ, hęc est quasi minor, nec est latio vt inquit, vna quatenus spatium est ens, & quia est vnum subiectũ, quia sic interualla oĩa erunt vnũ subiecto, & materia, sed quatenus magnitudo est vna ratiõe, hoc est puncto vno, & sic sequitur tp̃s esse vnum & cõtinuum ipso nunc, & sic per rõnem, ĩtelligit punctum, quod vnũ est re, non rõne, tñ sic re vnũ est ratio, qua & spatiũ & motus sit vnus, sic igitur ipsum nunc quod est re vnum, est ratio, qua tp̃s est vnum, deinde probat tertiam rõnem ꝙ ipso nunc distinguatur tp̃s in duo & primo ꝓponit hoc, & inquit, & determinat hoc est distinguit iam priorem & posteriorem motum, hoc. s. ipsum nunc, & ita tp̃s in præteritum & futurum, hęc est tertia ratio, quã nunc habet ad tempus, &

assignat causam, cum inquit, sequitur enim & hoc quodam modo ad punctum, quasi dicat, quia ita se habet nūc ad tempus, vt punctum ad spatium, quod exponit quasi amplectēs ambo ea, quę dixit, & inquit. etenim pūctum continuat longitudinem, & distinguit, continuat. n. quo vnum est ente, distinguit vero, quo est principium, & finis, & ita quo multiplex est, & ita patent tres rationes, quas nunc ipsum ad tempus habet. Themist. autem & Auer. & oēs expositores tres has rationes, quas nunc habet ad tempus, ex illis rationibus acceperūt, quas habet punctū siue vnitas ad mobile, & hoc ideo, quia per quod fertur, vel per quod mouetur, mobile intellexerunt, nos autem copulando hæc ad prius dicta ab Aristote. per id quod fertur, vel mouetur spatium exposuimus, quod nō est mobile, sed id, supra quo fit motus. vt intelligenti patet, & ideo has ratiōes ab eis accepimus, quas habet punctum in spatium.

Que The. & alii expositores.

DILVCI. Sed cum sic quidem sumat quispiam vt ipso vno tāquam duobus vtatur, stetur necesse erit, si punctum idem principium erit ac finis, ipsum autem nūc, quia id quod fertur mouetur, aliud est semper.

ANT. Sed cum quidē accipiat aliquis tanquā duobus vtens vno, necesse est stare, si principium & finis erit ipsum punctum, sed ipsum nunc, propterea quia mouetur, quod fertur, semper alterum est.

Comparauit ipsum nunc puncto. Nunc quasi dissimilitudinem inter illa colligit, & vult ꝙ ipsum nunc nō possit bis demonstrari, ipsum vero pūctum sic, & arguit hoc dicens, sed cum sic quidem sumat quispiam vt ipso vno tanq̄ duobus vtatur stetur necesse est, si pūctum hoc est ipsum nunc idem numero duplici ostensione erit principium & finis, est igitur enthymema, si potest ipsum nūc bis demōstrari, igitur est permanens. destruit consequēs dicens, ipsum autem nunc, quia id quod fertur mouetur, aliud atq; aliud est semper, igitur oppositum antecedentis idem nunc non potest bis demonstrari. Debes scire ꝙ id bis demonstratur, quod bina seorsum cōputatione potest ostendi: omnis autem ostensio esse non potest minus q̄ per vnum instans, igitur duæ ostensiones non possunt esse simul, igitur inter vnam & aliam aliquid necesse est mediare, vtpote tempus vel id genus, vbi igitur pūctum siue nunc potest bis ostendere idem numero, oportet vt non defluat, & ita permanebit.

RECOGNITIONES.

Differentia vero, vt inquit Themistius, inter pūctum & nunc, est ꝙ punctum in magnitudine est permanens, nunc in tempore non, & hoc inquit Aristo. & legē sic clarius, si punctum est principium & finis, vt est, cum quis ipsum accipit vtens vno quasi duobus, diuersis designationibus, dubio procul necesse est stare, atq; esse permanens, sed ipsum nunc, cum non possit idem manēs bis ostendi, eo quia continuo mouetur id quod fertur, nunq̄ stando in eodem magnitudinis puncto, iure semper alterum atq; alterum est, & dixit Aristot. cum moueatur, id quod fertur, ad innuendum ipsum mobile esse continuo aliud, atq; aliud, nō quidem, ꝙ sic aliud atq; aliud à se, sed vt Them. inquit, quo ad locū, quia alium atq; aliū locum continuo demutat, et vertit, hinc sequitur ipsum nunc non posse esse permanēs, alioquin mobile quod cōtinuo mouetur, posset intelligi stare, quod est implicans.

Quæ The.

DILVCI. Quare tempus numerus est: non hoc ꝙ nūc ipsum vt pūctum idem est principium & finis, sed hoc potius ꝙ ipsa nunc sese habent vt extrema in eadem linea, atq; non vt partes, ob id profecto quod dictū est, quia videlicet vsus vnius pūcti tanquā duorum erit, ita vt stetur accidat.

ANT. Quare tempus numerus est, nō sicut ipsius puncti, quia est & principium, & finis, sed sicut vltima ipsius lineæ magis, & non sicut partes, propter & id quod dictum est, medio. n. pūcto tanquā duobus vtimur, ergo quiescere accidit.

Ex dictis cōcludit quonam modo tempus esse potest numerus motus, vbi debes scire ꝙ tempus potest intelligi esse numerus ipsius nunc existentis in motu, hoc modo ꝙ sit numerus acceptionum ipsius nunc, et hoc modo non est numerus tempus, neq; motus ipsius, neq; ipsius nunc, quia nullum vnum nunc bis numerari potest, igitur nihil potest esse illius numerus ex acceptiōe illius resultans. Aut potest intelligi ꝙ sit numerus inter ipsa nūc acceptus, ceu linea est inter puncta, & sic tempus est numerus partium motus inter nunc ipsa duo clausus, inqt, quare tempus numerus est non hoc, ꝙ nūc ipsum vt punctum idem est principium & finis, hoc est nō potest esse numerus resultans ex numeratione ipsius nunc. Sed hoc potius ꝙ ipsa nunc sese habent, vt extrema in eadē linea, inter quæ tēpus clauditur, atq; non vt partes hoc est non ita vt extrema illa sint partes temporis, repetit rationē. quare non potest ipsum nunc sumi bis, & inquit, ob id profecto, quod dictum est, quia videlicet vsus vnius puncti tanquam duorum erit, ita vt sequatur illa stare atque permanere, quare cum hæc sint, impossibilia, impossibile est ipsum nunc bis ostendi, et ita tempus esse nō potest numerus resultans ex numeratione ipsius nunc. Sed circa hæc videtur dubitatio per dicta Them. inquit enim, est enim tēpus fere de momentis constitutus conflatusq; numerus, nā momentū quodāmodo vnitas tēporis est, & sicut vnitas repetitione alternationeq; numerum facit, ita momentum reciprocatione et iteratione tempus, & quemadmodum vnitas q̄q̄ insectibilis constituit numerum sectilem, ita momētum quod indiuisibile est, inuehit tempus quod diuisibile est. Cęterum differentia in eo noscitur ꝙ momenta vnam continentiam pariūt, vnitas discretionem molitur. Ex ĳs patet ꝙ tempus est numerus ipsius nunc, vt numerus est ipsius vnitatis. Cuius contrarium dixit Aris. Mihi videtur ꝙ Them. loquatur ad imaginationem ipsorum mathematicorum, qui continua cōponunt ex indiuisibilibus. Absolute tn̄ dici non potest, & si melius habes, Dicas tuo modo. Scias tamen ꝙ Auer. reprehendit Them. in hoc, sed fortasse nō intellexit ipsum, potest. n. Them. habere aliū sensum ꝙ tempus vt multum & paucum, est numerus instantium, vt longum & breue est numeratum per illa.

Quæ Auer. cō. 106.

RECOGNITIONES.

Quæritur vtrum tempus sit numerus ipsorū nunc, Quid Them. & quid Auer. aduersus Them. dixerit, in cōmentarĳs plane patet, nunc vero debes scire, ꝙ multum refert dicere tempus esse numerū ipsorum nūc, & dicere tēpus esse numerum partium propter ipsa nūc, non. n. tempus esse potest numerus ipsorū nunc, vt Themistio videtur, quia ipsa nunc sunt infinita, quorum nulla esse potest acceptio numerabilis, potest autem tēpus dici numerus partium motus propter ipsa nunc, qa non potest motus. 10. vel. 18. horarum dici, nisi acceptis semper ipsis nunc, vno quidem, vt horæ principio, altero vt horæ fine, & ita in omnibus horis semper sumendo ipsa nunc, quare tēpus est numerus partium motus, motusq; ipsius propter ipsa nunc, non autem ipsorum nunc numerus est, siquis tn̄ vellet, posset defendere Themist. & quidem non ab ratione, nam tempus potest cōsyderari, vt multum atq; paucum, hoc est, vt discretum, & ita est multitudo ex ipsis nūc aggregatis, alio modo vt longum & breue, hoc est, vt cōtinuum, & ita est magnitudo quędam ex partibus copulatis ad vnum terminum cōem, quare licet omnia nunc accipi non possint, satis est tempus,

pus, vt discretum est eorum nunc numerum esse, quę anima accipit in partibus motus, vt terminos illatum.

DILVCI. Adhuc etiam perspicuum nunc ipsum temporis nõ esse partem, neqꝫ diuisionem partem motus, quemadmodum neqꝫ pũcta sunt lineæ partes, sed duæ lineæ semper vnius partes, ipsa igitur nunc vt sunt quidem fines tempus non sunt, sed illi accidens, vt vero numerant numerus est, verum vt fines illius solum sunt, cuius sunt fines, vt autem numerus, & horum æquorum denarius est, & aliorum. Tẽpus igitur numerũ esse motus per prius & posterius atqꝫ ẽt continuũ, cum sit cõtinui numerus, ꝑspicuum.

ANT. Adhuc etiam manifestũ ꝙ nulla pars ipsum nunc temporis est, neqꝫ diuisio motus, sicut neque puncta lineæ, sed lineæ duæ vnius partes F sunt, secundũ igitur ꝙ terminus est ipsum nũc, non est tempus, sed accidit tempori, secundum vero ꝙ numeratur, numerus est, termini q̃dem enim ipsius solum sunt, cuius sunt termini, numerus autem qui est horum æquorum decem, & alibi est. Quod quidem igitur tempus numerus motus secundum prius & posterius sit, & continuum (continui enim) manifestum.

Secundo concludit ꝙ ipsum nunc non sit tẽporis pars, quemadmodum nec puncta lineæ, sed partes ipsius temporis sunt duo tempora, vt duæ lineę partes sunt vnius lineæ. Tertio concludit ꝙ ipsum nunc vt est finis temporis aut principium, non est tempus, sed est accidens tempori illi, vt vero numerat, hoc modo, vt dictum est, quia inter duo nunc temporis clauditur numerus est subaudi primi temporis cœlestis, est tamen hoc discerniculum, ꝙ G nunc ipsa, quæ tempus cœleste numerant claudendo ipsum cum considerantur vt sunt fines & termini illius, sic illius tantum sunt, cuius sunt fines, & sic sunt solum temporis cœlestis, vt autem numerus, sic sunt pluriũ & commune quid omnibus tẽporibus & motibus terrenis, veluti denarius æquorum siue digitorũ meorum, vt numerus est esse potest, & meorum digitorum, & omniũ quæ per digitos meos dinumerari possunt. Deinde epilogat. Sed dubitare cõsueui, quia videtur aliquid vt finis & terminus posse esse pluriũ, vt centrum terrę potest esse vnũ omnium linearum finis & terminus, quæ ad cœli circunferentiam protrahuntur. Dici potest ꝙ nullus terminus siue finis intrinsecus potest esse pluriũ, sed vnius tantũ, vt .10. Meta. cõ. 36. 41. & .51. & .2. Cœli cõ. 17. extrinsecus autem vt centrum potest esse plurium.

RECOGNITIONES.

INtellige sic secundum corollarium, ꝙ ipsa nunc, quorum aggregatio est tempus, saltem vt discretum quippiam, H bifariam considerari possunt, vno modo, vt fines, & sic eius motus sunt, cuius sunt fines, & quia, vt sic principaliter sunt fines cœlestis motus, ideo illius sunt principaliter, & primo, si vt fines considerentur, alio modo, vt numerus sunt, & sic sunt omnium motuũ, quia vnus numerus potest esse infinitorum lege, & quod scribitur singulariter, intellige pluraliter, inquit, secundum igitur ꝙ ipsum nunc, id est ipsa nunc termini & fines sunt, nõ sunt tempus, sed accidũt tempori eo modo quo finis est in eo, cuius est finis, & sic sunt in cœlesti motu, qui est principaliter & per se primo tẽporis. Secundum vero ꝙ ipsa nũc numerus sunt, & numerãt, quod est dicere, quatenus ex ipsis resultat numerus ille, qui est temporis, est numerus & multorum, imo omnium motuum, reddit causam huius distinctionis, & inquit, termini quidem.n. ipsius solum sunt, cuius sunt termini, & sic ipsa nunc sunt per se E primo & ꝑncipaliter cœlestis motus, quatenus vero sunt numerus, & tempus, sic sunt omnium motuũ, veluti numerus denarius æquorum est æquorum & aliorum, hoc pacto verba legas.

Minimus vero numerus, qui simpliciter est dualitas est, qui vero numerus est quidam, partim est, partim non est, vt lineæ multitudine minimus quidem numerus est duæ, aut vna, magnitudine autem non est minimus, nam linea omnis semꝑ diuiditur. Quare similiter & tempus quippe, numero nanqꝫ minimum vnum, aut duo, magnitudine autem non est. DILVCI.

Minimus autem numerus, qui quidem simpliciter est, dualitas est, qui autem numerus est, est quidem sic, est autem vt non est. Vt lineę minimus numerus, multitudine quidem duæ, aut F vna est, magnitudine autem non est minimus, semper enim diuiditur omnis linea. Quare similiter & tempus. Minimum enim secundum numerum quidem est vnum, aut duo, secundum magnitudinem vero non est. ANT.

De ratione bonarum definitionum est (vt dicebatur) vt per ipsam reddi possit causa omnium eorum quę de re dicuntur. Arist. igitur nunc causam ex dicta definitione enititur assignare, & primo vtrum tempus possit esse minimum. videtur enim ꝙ sic, nam cum numeri sectio extrahi non possit in infinitum, sed quidem minimus habetur vt duitas, quamobrem non potest tempus esse minimũ. Respondet ꝙ duplex est numerus, alter qui ex vnitatibus constat, & hic minimus esse potest vt duitas. Alter qui non ex vnitatibus, sed ex rebus siue diuisione continui vt equis, canibus, lineis, nam & quinqꝫ lineas & quinque G triangula dicere numerum solemus, & tales numeri si de multitudine quæris minimum habent, nam duæ lineæ & duo equi minimum sunt. Si vero magnitudinem species non habent, nam quæqꝫ res talis in infinitum secabilis est, eodem modo præfiniti certiqꝫ temporis, verbi causa, duarum horarum in eo ꝙ continuum est afferri breuissimum aut minimum aliquid nequit, quia in eo respectu non est numerabile, in eo vero quod definitur, & quodam modo differitur momentis priori, posterioriqꝫ hactenus & numerari potest & minimum haberi, & ita spectata multitudine minimum habet, spectata magnitudine, ex cuius diuisione multitudo colligitur, minimum habere nequit. Dubitabitur fortasse contra hæc an tempus detur maximum, & videtur ꝙ sic, nã .3. huius cõ. 69. in continuo datur maximum & non minimum, in discreto minimum & non maximum. Secundo videtur ꝙ detur minimum ſm magnitudinem, quia datur motus velocissimus ſm Auer. & Ari. 2. Cœli. & in .6. huius cõ. 15. H datur & motus tardissimus, igitur maximũ & minimũ tempus. Tertio videtur ꝙ nõ detur minimum ſm multitudinem, nã multitudo causatur ex diuisione continui. Diuisio cõtinui proficiscitur in infinitum ſm minorationem, igitur & numerus. Ad hæc dici potest fortasse, ꝙ in continuo datur maximum, qñ continuum est permanens requirens nouam materiam, aut illius extẽsionem, at de continuo successiuo, quod nullam materiam requirit præter priorem, vt motus cœli & tẽpus, potest in infinitum protendi. Ad secundum vno modo dici potest, ꝙ bene datur minimum tẽpus respectu determinati motus, quia non potest aliquod mobile pertransire tantundem spatij, quantum est illud cœli in minori tempore illo, & ita illud est minimũ generis aut speciei, non autem minimum transcendenter, quia tempus illud est, verbi causa .14. horarum, modo hoc tẽpore potest dari minus, quo aliquod mobile pertransire potest aliquod spatium,

Dubitatio.
Vide Grad. Esc. lect. 10. huius.
Et Iandu. q. 28. huius.

& si

& si non tantum, tamen aliquãtum. Vlterius dici potest ꝙ datur velocissimum & tardissimum ſm naturalẽ considerationem, nõ autem ſm mathematicam imaginationem, vt nunc Arist. loquitur. Ad tertium vno modo dici potest, ꝙ ex diuisione continui numerus nõ decrescit, sed increscit ac augetur, & ita argũ cõcludit oppositum. Alio modo dici põt ꝙ continuũ vt multum & paucum non est diuisibile in infinitũ, vt magnũ vero & paruũ est diuisibile in infinitum, & sic cõcedo tempus vt paucũ & multum adipisci minimũ, vt magnum & paucum non.

RECOGNITIONES.

Textus hic bene in cõmentarijs exponitur, nam vt recte ibidem dictum est, Arist. declarat quomodo temporis detur minimum, verum antequã hoc declaret, primo exponit quõ in numeris detur minimum, & vt placet Themistio, numerus potest dupliciter cõsiderari, simpliciter, hoc est, vt simpliciter discreta quãtitas est, et quidem nullis rebus applicata, & vt est applicata rebus, qui vt sic, dicitur numerus quidam, primo numero ex vnitatibus constat non applicatis. s. rebus, & huius numeri minimus assignatur. s. dualitas, qua nullus numerus est minor, sin autem numerus accipitur, vt constat vnitatibus applicatis rebus aut equis. s. aut canibus, aut lineis, sic talis numerus est partim cõtinuus, partim discretus, et propterea, vt Them. inquit, si talis numerus consideretur, quo ad multitudinem, & vt discretus est, habet minimũ, scilicet duos equos, si quo ad magnitudinẽ non habet minimum, cum tales res in infinitum diuisibiles sint ſm magnitudinem, & ita patet numerũ simpliciter sine distinctione habere minimum, numerum applicatum, qui numerus quidã dicitur, & numerus numeratus, sine distinctione non habet minimum, sed cum distinctione, eo q̃a vno modo habet, alio modo non habet, inquit, minimus autem numerus, qui quidem simpliciter est. s. qui cõstat vnitatibus simpl̃r rebus non applicatis, dualitas est, qua nullus minor numerus est, q vero numerus est. s. q̃dam, & applicatus, & numeratus, est quidem sic minimus, est autem, vt non est minimus, quasi dicat vno modo est minimus, alio modo non est minimus, vt numerus lineę applicatus minimus numerus multitudine quidẽ duæ, aut vna est, magnitudine autem, non est minimus, semper enim diuiditur omnis linea, ergo numerus applicatus rebus non est aliquis minimus, nisi præmissa distinctione, numerus simpliciter est aliquis minimus nulla præmissa distinctione, hæc ſm Themi. á quibus Auer. nõ recedit, licet cõplura verba habeat inutilia, hac suppositione stante quasi maiore. Auer. vult accipiendam esse minorem hoc pacto, sed tempus est numerus quidã, applicatus motui, & nõ simpliciter, sed numeratus, vt superius dictum est, ergo vno modo tempus erit minimum. Alio modo non erit, erit quidem quo ad eius multitudinem, nõ erit vero, quo ad eius magnitudinem, inquit, quare similiter & tempus, quia. s. tẽpus est numerus applicatus motui, immo est ipse motus, cui applicatur numerus, & reddit causam, & inquit minimum. n. est secundum numerum quidem duo aut vnum, motus. n. quatenus applicatᷣ ipsi numerus minimus est, duo aut vnus, ſm vero magnitudinem non est, quia motus, vt contrarium, diuisibile est in infinitum, hæc sunt quæ ſm Them. & Auer. Arist. asserit de ipso tempore. Sed quæres, vtrum tempus detur maximum? Quidam dicunt ꝙ sic, nam tempus, vt discreta quantitas est, est minimum, vt continua est maximũ, discreti. n. minimum assignatur, continui vero maximũ. Sed rectius in cõmentarijs. diximus. n. temporis nulla ratione maximum dari, vt discreta quantitas est, non, quia vt sic non est dare maximum, vt cõtinuum, licet vt permanẽs habeat maximum, vt successiuũ non habet. Quęres vlterius vtrum motus cœli possit dici minimum tempus, & dici potest, ꝙ proportione composita dici potest minimum, non. n. dari potest minus, quo peragretur tantum spatium, quantũ sol. 24. horis peragrat, simplici vero proportione dari potest minor, quia motus tortucę horarius est minor. 24. horis.

A

Perspicuum quoq; etiam est cur velox quidem, & tardũ non dicitur, multum & paucum, & longum & breue dicitur, quo nanque continuum est, hoc longum & breue, quo vero numerus est, illo multum ac paucum dicitur, velox autem ac tardum non est, quippe cum neque numerus quo numeramus, velox vllus sit aut tardus. DILVCI.

Manifestum est autem iam & propter quid velox quidem, & tardum non dicitur, sed multum, & paucum, & breue, & longum, secũdum enim ꝙ continuũ est, longũ & breue est, secundum autem ꝙ numerus, multum & paucũ, velox autem & tardum non est, non enim numerus, quo numeramus, velox & tardus est. ANT.

B

Verificat alia quęsita cur multum & parum u'lõgum & breue dicatᷣ, & respondet ꝙ habet conditionẽ vtriusq; quantitatis, tũ continuę, tum discretę, nã qua ratione continuum est, dicitur longũ & breue, qua distinguitᷣ numeraturq; in hoc numerus dicitur multus & paucus, non aũ velox aut tardum proprie dixeris tempus, quando vllus quoq; numerus aut tardus aut velox habetur.

Auer. parte illa, & quæret aliquis mouet q̃õnem, nam per dicta Arist. tempus est, tum continuum, tum discretum, ideo quęret qs cur per discretũ definitum est cũ dicitur esse numerum, & nõ per continuum. Ad hanc respondet, & dicit primo ꝙ extra aĩam non est nisi mobile & motus, quod quidã intelligunt quo ad partes permanentes, habet. n. mobile partes ꝑmanentes omnes simul. Motus quoq; cum quantus sit extẽsione mobilis, etiam partes habet permanentes, quo vero ad partes quas habet á spatio, motus nõ est extra animam. Sed hæc expositio non placet, quia simili quantitate partium tempus ipsum dici potest permanens. Melius igitur dico ꝙ mobile & motus sunt extra aĩam, quia completum esse non habent ab aĩa, cum mobile sit substantia, motus sit actio mobilis. Dicit secũdo, ꝙ tempus non fit nisi q̃n mens diuidit motum in prius & posterius, & hæc est intentio siue ratio collecta in motu. s. motum esse numeratũ. Hoc intelligi potest ꝙ tempus nõ habet esse completum nisi mens cõsideret partes motus, vel ꝙ non efficitur actu numerus sine mẽtis operatione. Ex ijs sequitur solutio ad formam quęstionis, quia tempus habet aliquid formale, & aliquid materiale, formale est numerus, qui extra animam proficiscitur, materiale est motus continuus, cuius ratio est, quia nõ est numerus simpliciter vt binarius aut id genus, sed numerus motus, & ita cõtinuatio sibi debetur merito materiæ, hoc est motus, discretio vero merito formæ. Tunc dici põt ad formam ꝙ tẽpus est definitum per vtrunq; per numerum & per continuum, dicitur. n. numerus motus, vbi patet in illa definitione esse vtrũq;, formam in recto, & materiam in obliquo, quia accidẽtia in abstracto definiuntur per materiam in obliquo, & per formã in recto, vt simmitas est cauitas nasi. Ex ijs quasi concludit quarto, ꝙ tempus est compositum ex quantitatibus discreta & continua, & tu non intelligas hac compositione constitutiua vt animal cõstituitur ex anima & corpore, sed compositione participatiua, quia participat vtriusq; conditionis, infert quoq; vltimo ꝙ talis compositio accidit ipsis magnitudinibus, quotiens diuiduntur & numerantur, habent. n. tunc vtriusq; conditionis quicquam, & de his in. 10. Euclidis. Sed quæritur, vtrũ tempus sit ab animá, & videtur ꝙ non, quia tempus est passio motus, igitur non est ab anima. secundo tẽpus est motus cœli, igitur non ab anima, tertio oĩbus dormientibus

Quæ Auer. cõ. 109.

C

D

Quõ de entitate tẽporis.

est

Solutio. Vide et can. q. 5. huius. ar. 2. Et Iād. q. 2ª huius. & Alb. de sa xo. q. 16. huius.

est tempus, igitur non ab anima. Ad q̄onem Auer. Respondet vt vides ꝙ tempus est ab anima. pro cuius positione debes scire ꝙ apud ipsum numerus non solum connotat numerabilitatem, sed actualem numeratione̅, quo fit vt si non esset numerans actu, non est numerus, vnde dato ꝙ hic essent cētum hoīes, quos nemo dinumeraret, hi non numerus, actu essent, sed potestate tm̄. Ex hoc sequitur, ꝙ cum tp̄s sit numerus, vltra motū notat numerationem actualē, quia quāuis res quæ est motus sit tempus, non tamen motus diceiur tempus, nisi quia actu numeratur pars post partem. Tūc patet ꝙ si nulla esser anima numerans motus cœli non esset tempus, neq; tēpus aliquod esset, licet sorticolæ concedāt tempus esse, quando non est tempus. Tunc ad q̄onem patet, ꝙ tēpus quo ad eius significatum non depēdet ab anima, bene tamen quo ad eius connotatum, quod est actualis animæ numeratio. Tūc verificatur quod dicit Auer. ꝙ tempus habet duo formale & materiale, & ꝙ quo ad materiale non dependet ab anima, quo vero ad formale, bene, intendit. n. **E** **F** per formale cōnotatum, per materiale significatū.

Secūda pō.

Communis autem positio tenet, ꝙ numerus vt numerus non actualem connotet numerationem, sed aptitudinalē siue potentialem, licet. n. idem sit numerus quod res numeratæ, addit tamen aptitudinalem numerationem quæ dicitur numerabilitas. Et tunc iuxta hoc extra animā. 20. homines sunt actu numerus, quia licet actu non sint numerati, possunt numerari. Qua ratione fit vt tempus á motu sola additione numerabilitatis differat, nam tēpus est motus superaddēs numerabilitatem, qua numerare possumus omnes res successiuas. Tunc patet ꝙ nulla anima existente, & actu numerante, adhuc tempus esse potest & actu est, cum nō requiratur actualis numeratio, sed numerabilitas ad rationem temporis. Tūc ad quæstionem dicerent, ꝙ tempus extra animam est omnino, quia quo ad materiale, & quo ad formale, vel (vt sorticolæ aiunt) quo ad significatum & connotatum. Tunc ad rationes patet solutio, est enim tempus passio motus apud secun- **G** dam rationem connotati, & rationem primæ positionis, non autem simpliciter. Ad aliam patet solutio similiter per solutionem quæstionis. Ex ījs sequitur ꝙ iuxta positionem Auer. tēpus est numerus actu numeratus ab anima sm̄ prius & posterius, iuxta positionem secundā tempus est motus numerabilis per prius & posterius. Scias tamen ꝙ secunda positio est magis cōueniens dictis Aristo. & vsui hominum, nam plures putant tēpus esse rem extra animam, & quo ad significatum & connotatum, itemq; & quo ad formale & materiale.

Quid de positione dicēdum.

RECOGNITIONES.

QVæres cur tempus non potest dici velox & tardū, Auer. & Them. & omnes respondent tempus posse dici longum & breue, multum & paucum. longum & breue, quo tempus continuum est, quo vero discretum, multum & paucum, cur vero non velox aut tardū, Aris. ait, quia numerus non dicitur hoc pacto, & Auer. addit subiectum, quod non potest disponi altero cōtrariorum, **H** non potest denominari aliquo illorum. Sed reuera res est ambigua ante & post, adhuc. n. quęreret aliquis, cur tempus nullo illorū disponi potest, propterea recurre ad ea, quæ superius dixit, ꝙ ideo tempus nō potest dici velox, aut tardum, quia velox & tardum affectiones sunt eius, quod mouetur, vt ex definitione eorum patet, dicimus enim velox esse, quod æquali tempore maius, vel minori æquale pertransitur. Tardum vero quod æquali minus, vel maiori tempore æquale peragratur, præterea si tempus diceretur velox, aut tardum, tunc idem poneretur in definitione sui.

DILVCI.

Est autem idem vbiq; simul, prius autem posteriusue non idem, quoniam mutatio præsens quidem est vna, facta vero atq; futura est alia. Tempus præterea numerus est, nō quo nume- **E** ramus, sed qui numeratur. Sed hoc etiam euadit aliud semper prius atq; posterius, nam ipsa nūc alia sunt, est autem numerus vnus idemq; equorum centum, & centum hominum, sed ea quorum numerus est equi, videlicet & homines diuersa sunt.

ANT. καὶ ἔτι etiam aūt.

Et idem autem vbiq; simul est, prius autem & posterius non idem, quia & mutatio pręsens quidem vna est, facta autē & futura altera. Tempus etiam numerus est, non quo numeramus, sed qui numeratur, hic autem accidit secūdum prius & posterius semper alter, ipsa enim nunc altera sunt, est autem numerus vnus quidem, & idem, qui est cētum equorum, & qui est centum hominum, quorum autem numerus est, **F** altera sunt, vt equi ab hominibus.

Declarat quonam modo tēpus idem sit, quo vero non idem, & inquit, est autem idem vbiq; simul, prius autem posteriusue non idem. Hoc declarat per argm̄ sumptum á mutatione, & inquit, qm̄ mutatio præsens quidem est vna, facta vero atq; futura non vna sed alia. Secundo, ꝙ tempus sit secundum partes aliud atq; aliud, probat dicens, tēpus præterea numerus est, non quo numeramus, sed qui numeratur. Hæc est vt minor. Deinde ponit maiorem, sed hoc euadit aliud semper prius atq; posterius, nam ipsa nunc alia sunt atq; alia, igitur tempus est aliud, atq; aliud, est igitur syllogismus, numerus qui numeratur est alius vt aliæ atq; aliæ sunt res numeratę. Tempus est numerus qui numeratur, igr̄ est aliud atq; aliud ꝑ ratione motus numerati, declarat quare numerus numeratus est alius, & non numerus quo numeramus, et inquit, est autem numerus vnus idemq; equorum centū, & cen- **G** tum hominum sumēdo numerum pro numero quo, sed ea quorū numerus est, hoc est numerus numeratus, equi videlicet, & homines diuersa sunt. Sed circa hęc sunt dubitationes, prima, quia plures sunt motus simul, sed motus est tēpus alterius motus, igitur plura sunt tēpora. Secundo primum tempus est consequēs primum motum, igitur est accidens diuisibile sm̄ diuisionē primi motus, cum igitur primus motus diuidatur in partem oriētalem & in partem occidentalem, sequitur primum tēpus consimiliter diuidi. Vt igitur toti primo motui correspōdet propria duratio, quæ est primum tempus, ita medietati orientali correspondet propria duratio distincta á ꝓpria duratione correspondente medietati occidentali, & toto tempore primo, & illarum quælibet est tēpus primum, quia per quālibet illarum poterimus omnes particulares motus mēsurare, igitur plura tempora simul prima. Ad hęc dici potest ꝙ plura esse tempora insimul potest intelligi de temporibus vulgaribus, & quasi secundis, & po- **H** test intelligi de temporibus primis, loquendo de temporibus vulgaribus, plura sunt tēpora simul, qm̄ apud vulgares motus sunt tēpora, & sic motus horologīj Suessæ, erit tēpus vulgare Suessę. Motus horologīj siue alterius rei neapoli est tp̄s vulgare Neapoli, sed hæc sunt simul, quia copulata ad idem nūc primum, igitur plura possunt esse & sunt tempora simul hoc modo. Loquēdo autem de tempore primo, quod est primus motus, tunc dico ꝙ non sunt plura tēpora simul in actu prima, quorū vnum sit totaliter seorsum ab alio, qm̄ omnes res quæ sunt hodie in mūdo sunt simul, quia omnes vno tempore primo sunt, cuius temporis primi præsens est solum vnū nunc, & hoc sonat verbum Arist. ꝙ est idē & vbiq; simul, hoc est, quia est vnum quod est vbiq; per coexistentiam, qm̄ coexistit cum omnibus, vt dicimus ꝙ ventus est in villa mea mecum hoc est coexistit mecum, dum existo in villa, sic igitur vnum est tempus primum oībus coexistens,

An tempus sit vnum numero apud omnia temporalia. Vide Iād. q. 28. huius.

quando

quando accipitur in actu, cum tunc nullum aliud ab ipso sit. Est tñ continuo aliud atq; aliud, vt enim ipsum nunc cõtinuo est aliud atq; aliud, ita tẽpus est aliud atq; aliud, nam tempus non est in actu, nisi per suum nunc. Pro solutione ad rationes debes scire q motus habet duplicem diuisionẽ alteram à mobilibus, qua motus dicitur magnus paruus, altus, lõgus, & id genus, & hæc diuisio potius est extensio. Aliam à diuisione spatij, quæ dicitur successio, primæ diuisionis partes sunt simul, vt etiam ipsius mobilis partes, secundæ diuisionis partes nõ sunt simul, sed solum momentum. Vlterius accipio q motus non est sub iectum tẽporis, vt est motus ipse diuisibilis diuisione mobilis, sed vt est diuisibilis à spatio, nam vt sic mensuratur tempore. Tunc ad primam patet solutio per qõnis declarationem. Ad secũdam dici potest q tempus est accidens ipsius motus, non vt motus diuiditur extensiue, sed vt diuiditur diuisione accepta à spatio, & ita nõ oportet tempus ipsum extendi per totum mobile, & per consequens in parte motus coextensa orientali plagæ, nõ est aliud tempus, q̃ occiduæ, cum tempus insit motui, non vt extensus est, sed vt successiuus.

Quæ Auer. cõ.110. Primum.

Auer. vero in præsenti cõmento circa principium reddit causam, quare istud tempus præsens, pro tũc cum est præsens, non est nisi vnum vbiq;, & vult hoc esse ratione ipsius nunc, per quod tempus actu esse dicitur, quod nũc cum oõ multiplicetur per multiplicationem motorum, aut motuum, cum sit mensura, siue numerus eorum, quo videlicet illa sunt nunc præsentialiter, facit tempus omnium esse vnum pro tunc, cum est præsens. Sic igitur omnis causa cur tempus præsens, tum cum præsens est, sit vnum numero, est q̃m ipsum nũc est vnum numero, quo ipsum tempus habet esse præsens. Causa vero quare ipsum nunc est vnum est, quia est mensura, qua omnes res sunt simul, mẽsura aũt potest esse vna numero plurium, vt declaratum est, iure pręsens tempus pro tunc, cum est præsens, non est nisi vnum.

Secundum.

Secundo etiam Auer. declarat differentiam inter numerũ simpliciter, & numerum applicatũ, & vult q licet prius & posterius subiecto sint idem, quia accidũt eidem mobili numero, quod est nũc, & ab æterno, vt musicum & ædificans, quia accidunt corisco, tñ esse & definitione cõtinue tempus est aliud, atq; aliud, quatenus motus est alius atque alius, at numerus simpliciter vt numerus digitorũ meorum, vt abstrahit à digitis meis, est idem numero, numero equorum præteritorum, & futurorum & præsentiũ, nec subiecto, nec definitione differens. Tertio, circa finem recolligit eaque Aristote. dixit, & sunt duo, primum q numerus simpliciter non multiplicatur ad multiplicationẽ subiectorum, hoc est numeratorum, non enim sumunt subiectum pro subiecto inhærentiæ, sed pro mensurabili. Modo vna mensura numero potest esse infinitorum præsentium, præteritorum & futurorum, sm q numerata penitus multiplicantur. Ex ijs concludit tertium, q tempus multiplicetur & fit vnum, quatenus quidẽ est res numerabilis, multiplicatur sm prius & posterius, quatenus vero est numerus eorum quæ sunt hic, remanet vnum numero. Sequitur quarto q tempus prius & tempus posterius oõ multiplicantur, nam tempus præteritum est vnum numero omnibus præteritis, vt illorum præterita mensura, & futurum similiter, velut etiam de ipso nunc dictum est, q non multiplicatur pro tunc cum est. Huius causam reddit, q prius & posterius sunt subiectiue in motu, qui continet omnia saltem coexistitiue, ideo verificatur omnia esse in tempore, quia sunt in sphæra mundi, siue in motu sphæræ, & sic potest positio antiquorum colorari.

RECOGNITIONES.

Hic soluit quæstionem an tempus sit vnum, & The. breuibus resumit solus Arist. q si tempus numeretur sm prius & posterius, necesse est, vt prius & posterius diuersa tẽpora sint, si numeretur absolute vnum est numero omnium, quia absolute tempora non sunt simul

A multa, est ergo tempus vnũ absolute, quia non simul plura, nam omnium temporibus, quæ simul sunt, vnum est nunc, in quo absolute simul esse dicuntur. Sunt plura, si tempus referatur ad prius posteriusue, rationes autem in textu bene exponuntur in cõmentarijs.

Prӕterea vt motus idem atq; vnus iterũ ac iterum esse potest, sic et tps esse idem vnumq; contingit, veluti hyems aut ver, aut autumnus. DILVCI.

Amplius vt motum contingit esse eundem, & vnum iterum & iterum, sic & tempus cõtingit, vt hiemem, aut ver, aut autumnum. ANT.

Sunt qui hoc in Platonem retulisse Arist. autumant, Plato enim tẽpus idem numero redire sentit, cum sphæra mundi annum complebit magnum, videlicet resolutione. 36. milibus, aut. 48. milibus anno. elapsa, tũc enim & tempus, & motus, & res eadem numero redire sentit, B contra Arist. at tempus nõ redire idem numero, sed specie, velut redit eadem æstas, nõ quidem numero, sed specie, idem autumnus, aut ver, aut hiems. Verũ an in Platonem, & si in Platonem retulit, quid dicendum, alibi in nostris astronomicis diximus.

At vero non solum tempore motum, sed ẽt tempus motu metimur, propterea quia mutuo determinãtur, nam tempus quidem motũ determinat cũ sit ipsius numerus. Motus autem tempus, quoniam multum vel paucum dicimus tempus motu metiẽtes, perinde vt numerum re numerabili numeramus, ceu vno equo, numerum ipsum equorũ. Etenim numero quidem multitudinem equorũ cognoscimus. Vno autem equo numerum ipsum equorum sursus C cognoscimus simili ratione, & in tempore & in motu. Vno enim tempore motum, motu autem tempus metimur. DILVCI.

Non solum aũt motum tempore metimur, sed & motu tempus, propterea q a determinantur ad inuicẽ, tempus quidem enim determinat motum, cum sit numerus ipsius, motus autem tempus. Et dicimus multum aut paucum tempus motu mẽsurantes, sicut & numerabilibus numerum, numero .n. equorũ multitudinem cognoscimus. Iterum autem vno equorũ, numerum ipsum. Similiter autem, & in tẽpore & in motu, tempore quidem enim motum, motu autem tempus mensuramus. ANT.

D Quinto quo se habeant modo quo ad cõmensurationem ait q mutuo sese mensurant. Tempus quidem motum, quia est illius numerus, motus aũt tempus, q a multum vel paucum dicimus tẽpus motu metientes, vt villici & naucleri faciũt, qui suis operationibus tẽpus coniecturant huius rei exemplum est, q nonnunq; numerum re numerabili metimur, ceu per vnum equum per replicationem metimur numerum equorũ denarium, numerus autem ille est quo multitudinem equorum cognoscimus. Vno autem equo per replicationẽ numerum vniuersum colligimus.

An olim rerũ temporalium sit vnũ tempus. Vide can. q. 5. arti. 3.

Auerro. vero dicit, q per tempus cognoscere motum est per se, econtra vero est per accidens, & in fine cõmenti habetur quasi causa, nã vt numerus per se numerat numerata, per accidens autem ab illis numeratur. Tũ si con tingit illa esse notiora. Tum si in numeratione error eueniat, quem repetitione rerum numeratarũ corrigimus, sic tempus nonnunquam per motum metimur, quia potest

Quæ Auer. cõ. 111.

test motus esse notior, tempus vero per se motum, cum E vt in pluribus, sit notius.

RECOGNITIONES.

SEcſidum Them̃.& Auer. hic textus diuiditur in duas partes, secunda ibi, & dicimus multum, ponitur ratio eius, quod præmittitur in prima parte, in prima.n.parte præmittit talem conclusionem, motus & tempus mutuo sese determinant, atq; mensurant, & hoc inquit, non solum autem motum tẽpore metimur, sed & motu tempus, propterea quia determinantur ad inuicem, hoc est, quia alterũ alterum determinat, licet non eodem modo, nam tempus per se motum determinat, cum sit illius numerus, motus autem tempus per accidens, cum sit illius numeratum, hæc tota est conclusio, & conclusionis expositio, nec rationem tetigit vt quidam autumãt, sed solum conclusionem exposuit, vt Themis.& Auer. exponunt, cum.n. dixit tempus, & motum sese metiri, exponit ea non sese metiri eodem modo, sed tempus motum per se, quia illius numerus est, contra vero per accidens, q̃a mo F tus est res tempore numerata, exposita vero conclusiõe, ibi, & dicimus multum, probat illam: hoc modo expositio pulchra est. pro intellectu exempli, debes scire Themist. intelligere nos denariũ numerum aliq̃n cognoscere equorũ multitudine, nã quemadmodũ ex denario decem equos intelligo, ita contra ex equis decẽ denarium numerum apprehẽdo, non.n. vt inquit, posset denarius vnq̃ intelligi nisi aut vnicuiq; equo ,ꝓpria vnitas accommodaretur, aut equus vnus decies premeretur, & tũc lege sic, numero.n.equorum idest decẽ ipsis equis enumeratis, multitudinem id est numerum denarium cognoscimus, iterum autẽ vno equorum.s.decies replicato numerum ipsum denarium, & sic sm Them̃. dupliciter apprehendit denarius ipsis equis numeratis aut vnicuiq; equo propriam vnitatem attribuendo: aut vnũ equum decies replicando. Ego vero facilius expono exemplum, numeratis rebus aliq̃n intelligimus numerũ per accidens, quatenus quibusdam numeratis accidit numerare alia nume G rata, quorũ est idem numerus, vt decem equis cognoscimus multitudinem.s.militum, dicimus.n. hos decẽ esse milites, quia decem equi sunt, & sic decem equi mensurant proprie decem milites, per accidens vero denarium numerũ, qui valet accidit militibus, decem vero equos, scimus vno decies replicato, inquit, numero enim equorum militum, vel aliarum rerum, quas deferũt equi, multitudinẽ cognoscimus, & sic decem equis cognoscimus decem pondera per equos lata, & ita denariũ numerum per accidens, quatenus accidit põderibus illis. Sed dices equos esse decem, quomodo scimus, quasi respondẽs inquit, iterum autem vno equorũ, supple replicato decies, cognoscimus hos esse decem equos. Quare vno equo decies replicato.x. equos cognoscimus, & decem equis iterum.x.milites, & ita ipsis numeratis denarium per accidens deprehendimus. Debes scire eadẽ scientia sciri subiectum & accidẽs illius, sicut eadem visione videtur visibile, & sapor illi coniunctus, cum igitur denarius nume H rus accidat militibus, ergo eadem scientia scimus denariũ, qua & metimur milites, sed metimur milites decem equis, ergo decem equis metimur denarium, hæc expositio videtur mihi satis facilis. Alia expõ. Animaduerte primã partem textus aliter posse intelligi, q̃ dictum sit, videtur.n. Aris. ponere cõclusionem duarum partium, inquit, non solum autem motum tẽpore metimur, sed & motu tempus, hæc est conclusio, has duas partes simul probat, & inquit, propterea quia determinãtur ad inuicẽ. & exponit q̃uo, & inquit, tempus quidem enim determinat motum, & hanc partem probat, cũ inquit, cum sit numerus ipsius, deinde tãgit secundam partẽ, & inquit, motus autem determinat tempus, deinde ibi & dicimus multum, hic probat secundam partem.s. q motu tempus mensuretur, & hæc probatio est auctoritate eorum, qui loquuntur de his, & per consuetudinem loquendi in talibus. Sic E igitur patet conclusionem esse bipartitam, cuius prima pars breuibus probatur prima parte. Secunda vero ibi probatur & dicimus multum. Hæc expositio quo ad intentionem textus satis conuenit.

Et id non sine ratione euenit, sequitur enim magnitudinem motus, & motũ tempus, quatenus & quanta, & continua & diuidua sunt, quia nanq; magnitudo ipsa talis est, motus ijs afficitur, & ob motum tempus tale est, atq; metimur & magnitudinem motu, motũ quoq; ipsa magnitudine. Multam enim viam esse dicimus, q̃a profectio multa est. Multam & profectionem, quia est, & via multa, igitur tempus, si motus, & motum si tempus. DILVCI.

Et hoc rationabiliter accidit, imitatur.n.ma- ANT. F gnitudinem motus, motũ autem tempus in eo, quod & quantitates, & continuæ, & discretæ sunt, propterea.n. quia magnitudo quidem est talis motus, hæc substinet, propter autem motum, & tempus, & mensuramus etiam magnitudinem motu, & motum magnitudine. Multam.n. dicimus esse viam, si processus multus est, & hũc, multum, si via multa est, & tempus, si motus, & motum, si tempus.

Persuadet rem illam hac ratione, quia motus se habet ad magnitudinem vt tempus ad motum, nã motus quantitatem continuationem, & diuisionem e magnitudine nanciscitur. Tempus quoq; hæc eadem à motu ipso. Sed magnitudo motu & motus magnitudine mensurantur, quia dicimus viam multam, q̃a profectio multa existit. G Contra autem profectionem profitemur multam, quia via est talis, igitur tempus motu, motus quoque tempore mensurabuntur.

Auer. in præsenti cõmẽto explanat, quot motus è magnitudine nãciscitur, quot q; et tẽpus e motu, et sunt tria, genus videlicet, & duas differentias, nãciscitur enim motus à magnitudine quantitatem, quia est genus. Motus enim reponitur in genere quantitatis ob magnitudinem ipsam. Discretionem quoq; & continuationem. Continuationem quidem quo partes habet ad cõem finem adiunctas, discretionem vero quo replicatione reciprocationeq; numerari potest per ipsam magnitudinem. Hæc tria non aliter tempus suppeditat à motu. Secundo vltra textum Auer. bonã aliam causam reddit cur motus nõnunq̃ tempus metitur, & ait esse illud pro tanto, quia subiectum mensura est accidentis interdũ, maxime cum subiectum notius extiterit accidente. Motus autẽ ipsius temporis, & vt subiectum, & vt materia existit, iure po H test motus tempus ipsum interdum mẽsurare. Modum vero mensurãdi talem tradit, q quia tẽpus est motui coextensum, motus quoq; coextẽsus erit, & tempori, cum igitur extensio temporis ex parte motus proficiscetur, illa sane erit tẽporis mensuratio, proficiscetur autem quotiens motus extensio nobis notior erit. Contra autẽ quotiens extensio motus à tempore exoritur, atq; cognoscitur. Verum inter hæc differentiam esse asserit, nam tempus per se frequentius, atque peculiarius motum metimur. Motus per accidens, raro, & quasi violenter tempus ipsum. nam tempus numerus est, motus numerabile. Demum in fine commenti concludit ex ĩjs causam potiorem differentiæ temporis à motu, & vult quòd substantia, siue definitio temporis consistit in mensuratione motus, eo quia definitur per numerum motus, at definitio et substantia motus non datur per numerationem magnitudinis.

Quæ Auer. cõ.104. An tẽps sit p se quantitas continua. Vide can.q. 5.huius. articu.3.]

Reco-

RECOGNITIONES.

ASsignauit rationem acceptam ab vsu loquentiũ, & probauit motu mensurari tẽpus, nunc assignat rationem naturalem acceptã ab ipsa rerum natura, & quæ dicit, ex cõmentarijs patent. Auer. calce commenti soluit qõnem non leuem, posset.n. quis dicere, cum ita motus se habeat ad magnitudinẽ sicut tempus ad motum, (nam motus habet tria à magnitudine, & tempus tria à motu) cur motus non describitur per numerũ magnitudinis, sicut tempus per numerũ motus? Rñdet Auer. quia substantia motus nõ consistit in mensuratione spatij, & substantia temporis est in mensuratione motus. hæc Auer. sed petit id, quod in pricipio quęritur, nam quęro quam ob causam substãtia tẽporis est in mensuratione motus, & nõ substantia motus in mẽsuratione spatij, cũ motus se habeat eodẽ modo ad spatium vt tps ad motum, propterea suppleas his quę Auer. ait, qđ ideo substantia temporis est in mensuratione motus, quia est illius accidens, at motus non est accidens spatio, hac enim ratione fit, vt tempus numerus sit motus, non autem motus spatij.

DILVCI. Cum autem tempus mensura sit motus, atq; ipsius moueri. (Mensurat autẽ hac ratione motum, quia illius partem aliquam metitur, quæ vniuersum reddit, ceu longitudinẽ brachium, quia magnitudinis quid metitur, quod quidem vniuersum reddit.) Erit itaq; ipsum motũ esse in tempore. Et ipsum & ipsius esse tẽpore mensurari. Nam simul & motum & esse motus metitur, estq; hoc in tempore esse, ipsum eius esse tempore mensurari.

ANT. Qm̃ autem tempus est metrum motus, & eius, quod mouetur. (Mensurat aũt sic motum in determinando quẽdam motum, qui mensurabit totũ, sicut & longitudinẽ cubitum in determinando aliquam magnitudinẽ, quæ remetitur totum.) Et est motum in tẽpore esse, mensurari tempore, & ipsum, & esse ipsius, simul.n. motum & esse motus mensurat, & hoc est ipsi in tempore esse mensurari ipsius esse.

Sexto quid per motum esse in tẽpore intelligi debeat, explanat, et quasi arguit sic, tẽpus est mensura motus, igitur motũ esse in tempore est & motũ & esse motus mensurari tẽpore. Huius primo ponit antecedens addens declarationem terminorũ, quę non est ad propositum rationis. Secundo infert consequens, inquit. Cũ autem tẽpus mensura sit motus, hoc est antecedens, interponit quonam modo mensura, & inquit, mensurat aũt hac ratione motum, quia illius partẽ aliquam metitur, siue quia aliquem partialẽ eius motum metitur, vt in gręco habetur, quod idem est', quæ pars vniuersum reddit motum, ceu longitudinem brachiũ, quia vniuersæ longitudinis siue magnitudinis quid metitur, quod qdem vniuersum reddit, sic tempus mensurat vniuersum motũ, quia passum mensurat, qui replicatus vniuersum reddit motum. Hoc est antecedens & illius expositio, dat consequens, & inquit, erit itaq; motũ ipsum esse in tẽpore, & ipsum & ipsius esse tẽpore mensurari, nam simul & motũ & esse motus metitur, replicat conclusionem, igitur hoc est ipsum in tempore esse, eius esse tempore mensurari.

An tps distinguatur realiter a motu. Vide can. q. 5. huius. ar. 1.

Auer. quasi ex dictis colligit motum diurnum cuncta mensurare. Nã de ratione mẽsurę est esse minimũ & notius, diurnus aut motus minimus est & notior, ideo vr̃ quasi oĩbus mẽsura. Vlterius vult q; Arist. per motum ipsum intelligat quantitatẽ, at per esse intelligit essentiã, siue quidditatem, rationem rei affert. Tempus.n. q; men- A suret ipsius motus quantitatẽ, nemo dubitat, sed q; mensuret ipsius esse hac ratione persuadet, quia esse motus in successione consistit, & ita ipsa successio motus est, et motus non nisi successio, igitur tempus mensurat & quantitatem, & esse ipsius motus. Hæc ex Auer. Ex ijs patet q; motum esse in tẽpore nihil aliud est, q̃ illius & quantitatem, & esse mensurari tẽpore, qua ratione motus esse non potest in ipso nunc, qm̃ eius esse, & quaotitas nõ potest ipso nunc mensurari. Et si dicatur, hæc propositio est vera nũc motus est. Et omnis propositio dicitur vera vel falsa ab eo quod res est vel non est, igiť motus erit in nũc. Dici potest q; motus est nunc, vt ipsum nunc est determinans vnionem prædicati ad subiectum, sed vt est mensura, non est vera, Tu vero considera hæc.

Quæ Auer. cõ. 114.

DILVCI. Perspicuum ẽt cætera in tempore esse, idem esse quod eorũ esse mensurari à tẽpore. In tempore enim esse dupliciter est, vnum tunc esse, cum tẽpus est, alterum eo modo quo dicimus B aliqua in numero esse. Hoc vero aut vt pars numeri, & vt affectio, & vt quid numeri est, aut vt id cuius est numerus, atq; cũ tempus sit numerus, nũc quidem ipsum & prius, & cætera id genus, sic in tempore sunt, perinde vt vnitas atq; par & impar sunt in numero. Nam hæc numeri aliquid, illa temporis aliquid sunt. Res vero in tempore sunt vt in numero.

ANT. Manifestum est autẽ quod & in alijs hoc est in tẽpore esse, ipsorum esse mensurari à tẽpore. In tẽpore.n. esse alterum duorum est, vnũ quidem esse est tunc, qm̃ tempus est, alterũ autem sicut quędã dicimus, quia in numero sunt. Hoc autẽ significat aut ẽt sicut partes numeri, & passio, & omnino, qm̃ numeri est aliquid. Aut qm̃ C est numerus ipsius. Qm̃ autem numerus tẽpus est, ipsum quidẽ nunc, & prius & posterius, & quæcunq; sunt hmõi, sic in tempore sunt, sicut in numero vnitas, & impar, & par, hæc quidem enim numeri aliquid, illa tẽporis aliquid sunt, res autem sicut in numero, in tempore sunt.

Quonãmodo motus sit in tempore declarauit, et dixit ipsum esse in tẽpore, quia & ipse & esse eius est in tempore, nunc quonãmodo res mobiles sint in tempore explanat, & vult q; res mobiles non sint in tempore, quia ipse sunt in tẽpore, sed quia esse earum mẽsuratur à tempore. Debes scire, q; res quę mouentur possunt dupliciter considerari, quo ad earũ substãtias, siue essentias, & hoc modo abstrahunt à tẽpore, & motu. Alio modo quo ad eorum esse, cum esse sit operari, videlicet agere & pati, res mobiles mensurabuntur tempore non tempore quo sub D stantiæ sunt, sed quo esse earum in motu & actione consistit, at motus cũ nihil sit nisi actio, vel passio & ipse & esse eius à tempore mensurabit, inquit, perspicuum etiam cætera in tẽpore esse idem esse, quod eorum esse mensurari à tempore, nunc dicam ipsas tempore mensurari, sed eorum esse. Nouus expositor facit differẽtiam inter mensurari à tempore, & contineri à tempore, & ideo vult, q; duo declarat Arist. primo res mobiles esse in tempore, secundo eas contineri à tẽpore. Sed hoc nõ placet. Tum primo, quia in gręco litera reddit causam eius q; dixerat, quod illa particula.n. & in græco gar, demonstrat. Tũ secundo, quia non aliter tempus continet res nisi numerando & mensurando illas, cũ non contineat eas vti locus locata, & ita est idem primũ & secundum. Pro declaratione igitur eius quod dixerat, præmittit distinctionem, q; esse in tẽpore bifariam est. Vno modo, tunc esse cũ tempus est, quo videlicet ipse intelligentiæ sunt in tempore,

Egi. hic. Noui expositoris. Expositio. Confutatio.

quia

quia coexistit tempori. Alio modo quo dicimus aliqua in numero esse, & qm̄ aliqua sunt in numero vt aliqd numeri veluti pars, vt binarius senarij pars est, & in senario est, aut vt affectio, ceu par & impar, aut vt quid numeri, videlicet principiū numeri vt vnitas. Alia sunt in numero, non vt quid numeri, sed vt id cuius est numerus, hoc est vt res numeratæ sunt in numero. Est igitur hæc ꝑpositio vti maior esse in numero contingit vt quid, & numeratum. Cui addit minorē, & inquit, atq; cū tempus sit numerus, dat cōclusionem. d. nunc quidē ipsum & prius & cætera id genus, sic in tpe sunt, perinde vt vnitas, atque par et impar sunt in numero, hoc est vt quid, nam hęc numeri aliquid sunt, illa tēporis aliquid erunt. Nunc. n. ipsum vt principium, prius & posterius vt partes, & cætera vt affectiones. Res vero in tēpore sunt vt in numero, sic igitur esse in numero bifariam est, aut vt numeratum in numero, aut vt quid: & vt quid adhuc trifariā, aut vt passio, vt par, & impar, aut vt principium veluti vnitas, aut vt partes ceu binarius & q̄drinarius partes sunt octonarij. Similiter in tempore quædam sunt vt quid temporis, ceu nunc principium: prius & posterius vt partes atque affectiones vt passiones, quędam sunt in tempore vt in numero atque mensura.

DILVCI. Quod si ita sit, res à tpe vt à numero cōtinentur, quē admodū & à loco ea quæ sunt in loco.

ANT. Si autem hoc est, continentur à numero, sicut & quæ sunt in loco, â loco.

Ex ijs concludit propositum, & inquit, q̄ si ita sit res à tempore vt á numero continētur, quemadmodum, & à loco ea quæ sunt in loco, & syllogismus esse potest, quæ sunt in numero sunt in illo vt in loco, quæ sunt in tempore sunt in tempore vt in numero, igitur quæ sunt in tempore sunt in tempore vt in loco, & non intelligas, q̄ res sint in tempore omnibus modis, vt in loco, sed solū mensuratiue & contentiue.

DILVCI. Patet aūt & in tempore esse non hoc esse, tūc esse cum tempus est. Quemadmodum nec in motu aut in loco esse, hoc est, tunc esse cum motus, aut cū locus est. Si. n. aliquo esse sic erit omnes res in quolibet erunt, & cœlū in milio erit, nam cum miliū est, & cœlum etiam est. Insuper hoc quidem accidit, illud autē sequi necesse est, vt tempus sit cum aliquid est in tēpore, & motus sit cum aliquid est in motu.

ANT. Manifestum autem est, & quoniam non est in tēpore esse hoc esse, qn̄ tempus est, sicut neq; in motu esse neq; in loco, quando motus, & locus est. Si. n. erit, q̄ est in aliquo sic, omnes res in quolibet erunt, & cœlum in milio, quando enim milium est, est & cœlum, sed hoc quidem accidit, illud autem necesse est cōsequi, & ad id, quod est in tēpore, esse quoddam tēpus, quando illud est, & ad id, quod est in motu, esse tunc quendam motum. *sed ἀλλὰ & κὰι.*

Dictum est, q̄ esse in tempore est bifariā. Vno modo quia tunc est, cū tempus est. Alio modo vt in numero & mensura siue continente. Cōparat igitur nunc primum significatum ad secundū, & vult q̄ hic significatus maxime proprius & primarius sit, quo res esse in tempore dicitur, & inquit. Patet autem in tēpore esse non hoc esse, tūc esse cum tempus est, quemadmodū nec in motu, aut in loco esse, hoc est tunc esse cū motus, aut cum locus est, hoc probat primo ob inconsuetudinem loquendi, & inquit. Si enim in aliquo esse sic erit, omnes res in quolibet erunt, & cœlum in milio erit, nā cum milium est, & cœlum etiam est. Secundo idem probat differentia habitudinum, & inquit. Insuper hoc quidē accidit, hoc est tempus accidentaliter seqtur ad id quod existit tunc cum tp̄s est, qm̄ siue illud existat, siue non, tp̄s non minus erit. Illud aūt sequi necesse est, hoc est vt tēpus sit cum aliqd est in tempore & motus sit cū aliquid est in motu, & ita rem pus sequitur coexistens sibi per accidens, quia cū illo & sine illo esse potest, necessario aūt sequitur id quod est in tempore, quia nisi in tempore sit aliquid, non erit tēpus.

Auer. autem super hoc vltimo verbo ait, q̄ Arist. intendit declarare per hoc differentiā inter consecutionem essentialem, & accidentalem, nā hæc conditionalis, siue consecutio est per accidens, si fuerit milium, cœlum erit, & similiter si erit tempus, erit homo, contra etiam si fuerit homo, erit tempus, consecutio vero siue conditionalis necessaria est vt semp sequatur ex esse alicuius in tempore esse tempus proprium illius rei, non esse temporis simpliciter & necessaria est etiam illa, si aliquid est in motu, motus proprius est illius. Ex ijs verbis innuit Auer. esse duplicem conditionem, necessariam, & contingentem. Cuius contrarium sorticolæ arbitrantur. *Quæ Auer. cō. 115.* *De conditionali.*

DILVCI. Cum autem in tempore esse sit in ipso esset, vt in numero, maius quid tempus sumetur omni eo q̄ in tēpore est. Quocirca vniuersa quę in tempore sunt, contineantur â tempore necesse est, quemadmodū & cætera omnia quæ in aliquo sunt, vt in loco contineantur à loco.

ANT. Quoniā autem est sicut in numero, quod in tempore est, accipietur aliquod tēpus plus omni eo, quod est in tēpore. Vnde necesse est omnia ea quæ sunt in tempore, contineri à tempore, sicut & alia quæcunq; in aliquo sunt, vt quæ sunt in loco, à loco.

Declarauit quid est intelligendum pro esse in tēpore, nunc quæ accidant ijs quæ in tempore sunt, declarat, primum itaq; accidens est excedi à tempore, atq; ab illo contineri, & syllogismus est, omni eo quod est in numero aliquis numerus maior accipi potest: quæ sunt in tpe, sunt in tempore, vt in numero: igitur omnibus ijs quæ sunt in tempore, aliquod tēpus maius accipi potest. De ratione tangit minorem, & inquit, cū autem in tempore esse sit in ipso esse, vt in numero, hęc est minor. dat cōclusionem dicens maius quid tēpus sumetur omni eo quod in tempore est, & tunc concludit, quocirca vniuersa, quę in tempore sunt contineantur à tempore necesse est. Quemadmodū & cætera omnia quæ in aliquo sunt, vt in loco contineantur à loco. Ecce quomodo non est aliud contineri à tempore q̄ excedi & mensurari à tempore, quicqd velit nouus expositor. Excedi vero è tempore est, quando data quauis re temporaria, est dare tēpus maius illa. Et ita stat rem mensurari à tempore sibi proprio, & æquali, excedi vero ab aliquo tempore. *An numerus sit ens absolutum distinctum a reb' nūeratis, & an sit præter intellectum. Vide can. q. 7. huius.*

RECOGNITIONES.

FOrtasse sunt duę rationes, quibus hic probat Aris. eā, quæ sunt in tpe, excedi posse à tempore, prima, quia quæ sunt in tpe, in illo sunt vt i numero, & sic excedi possunt à tēpore, vt quæ sunt in numero, à numero. Secunda quia quæ sunt in tēpore continentur à tempore, & ita necesse est illa excedi à tempore, sicut omne contentum à cōmuni contineri, & tunc per verbum vnde quod græce est δὴ, legatur præterea, quod non est absurdum sic legi. Animaduerte tamen id quod est in tempore non esse in illo, vt in loco proprio, nec vt in continēte proprio, sed vt in loco cōmuni, atq; in cōmuni continēte, & sic quicquid est in tempore, exceditur à tempore.

DILVCI. Et pati ēt quicquam à tpe necesse est, quēadmodum & dicere solemus cōsumere tp̄s, & inueterascere

ueterascere omne à tempore, & obliuione deleri ob tps. Sed non didicisse, neq; adoleuisse, neque pulchrũ effectum esse. Si quidẽ corruptionis potius per se causa est tẽpus. Nã numerus est motus, qui quidem deturbat, quod extabat.

ANT. Et patiiam aliquid à tpe, sicut & dicere consueuimus, quia consumit tempus, & senescunt omnia à tempore, & obliuione delẽtur ob tempus. Sed nõ didicit neq; adoleuit, neq; bonum factum est, corruptionis enim causa per se magis tempus est, numerus enim motus est, motus autem distare facit, quod est.

An tps sit cã corruptiõis. Vide Gaeta. hic. Et ã motus sit per se cã corruptionis. vide Iandu.q.16. huius. & Gfad. Esc. lec. 22. huius.

Secundum accidens q̃ ijs accidit, quę in tempore sunt est pati quicquam à tpe, quod suadet pro ea quæ prouerbialiter dici solent. nam dici solet primo tempus oĩa consumere iuxta illud. Vorat omnia tẽpus, & inueterascere omne à tpe, iuxta aliud. Tacitisque senescimus annis, & obliuione deleri ob tps, iuxta illud. Labit̃ sup omnia tps. Non aũt dici solet didicisse, vt dicimus obliuisci, neque adoleuisse, vt dicimus consenescere, neq; pulchrum effici, vt dicimus cõsumere. Si quidem corruptionis potius per se causa est tempus q̃ generationis. nam numerus est motus, qui quidem deturbat discutit & à principio distare facit id quod prius extabat.

RECOGNITIONES.

Verba illa, corruptiõis. n. causa per se magis, intellige sic, corruptionis. n. causa per se magis tps est, scilicet suppletorie. Vbi. n. corruptionis causa non cernit̃, tempori attribuitur, & assignat rationẽ, & inquit, numerus enim motus est, & supple illius affectio, ppria, motus autem s. cœlestis distare facit quod est, idest omne sub sole ortũ, facit distare suppletorie vbi non apparet causa corruptionis, facit distare dico à principio originis re, solemus. n. dicere in supplemento, vbi nõ occurrit causa manifesta corruptionis, dicere cœlestẽ motum oĩa corrumpere, quatenus sub eo omne ortum distat tãdem à sua origine, & ita facit distare suppletorie.

DILVCI. Quare perspicuũ sempiterna, quatenus sempiterna in tpe non esse, non. n. à tempore continentur, nec ipsorum esse mensuratur à tempore. Signum huius est nihil à tempore pati, non ob aliud, nisi quia in tempore non sunt.

ANT. Quare manifestum est, quia quæ sunt semper sm q̃ semper sunt, nõ sunt in tempore, non enim continentur à tempore, neq; mensuratur esse ipsorum à tempore, signum autẽ huius est, quod neque patiũtur à tempore, sicut quę nullo modo sunt in tempore.

Duo erãt accidentia eis, quæ in tpe erant. Primũ mensurari, & contineri, hoc est excedi à tpe. Secundum pati quicq̃ à tpe, per hęc, sempiterna excluduntur à tẽpore, nam nec à tempore exceduntur, cum illis nihil sit prius, nihilq; posterius, neq; quicq̃ à tempore patiũtur, cũ sine immortalia ab omni tabe atq; corruptionis seiuncta.

Quæ Auer. cõ. 107.

Auer. ex textu. probat, q̃ quia tẽpus attribuitur motui, motus aũt abijcit à substãtia, quæ ablatio, aut est corruptio, aut pręparat ad corruptionem, ideo motus per se corruptionẽ inducit, sed qm̃ corruptio vnius est generatio alterius, ideo per accidens generationis est causa, sic igitur motus causa est per se corruptionis, per accidẽs generationis. Tẽpus vero est causa per accidẽs vtriusq;, sed non eodem modo, nam est causa per accidens generationis, propter aliquid cui attribuitur, quod est causa per accidens vt propter motum, qui per accidens est generationis causa, corruptionis vero causa est per accidẽs non

An tẽpus sit mensura cuiuslibet permanentis. Vide can. q. 8. huius. & multa ibi.

A pure, cum sit causa per accidens ob motum, qui est per se causa corruptionis. Et ita cõcludit q̃ tempus est causa generationis per accidẽs pure, quia nec ipsum est illius causa per se, nec est in aliquo quod sit illius causa per se. Corruptionis vero per accidens necessario, & quasi secundario, qm̃ licet ipsum in se non sit causa per se corruptionis, est tñ in aliquo vt in motu, qui est per se causa corruptionis. Quo vero mõ sint in tpe sempiterna, declarat Auer. intelligens per sempiterna corpora cœlestia, & vult illa esse in ipso tempore coexistitiue coexistentia quantitatiua, nam sunt quanta vt tempus, & habent eorũ quantitatem toti tempori coextensam, propterea hic iuniores colligunt aliquid esse in tẽpore, vt in numero, veluti mortalia in tempore sunt, aliqua coexistitiua quantitate, vt cœlestia corpora, aliqua coexistitiua entitate, vt substantiæ separatæ. Sed dubitatur contra dictũ Auer. primũ, quia ipse videtur Aristo. aduersari, nã Philosophus ait, tps omne per se causam corruptionis magis. Auer. ait, B tẽpus esse, & generationis & corruptionis causam per accidens, & ita videtur contrariũ Arist. Iuniores rñdent q̃ Auer. per ipsum per se intelligit causam necessariã, per ipsum per accidẽs causam contingentẽ, modo tps & motus sunt causæ per se, i. necessario ineuitabiles corruptionis, qm̃ omne corruptibile quod est genitum necessario corrumpetur, non aũt generationis, nisi per accidẽs, non enim omne generabile necessario generabitur, quia potest impediri. Tunc ad pũctum argumenti dicũt q̃ motus est causa corruptionis per se primo & gñationis per accidens, tps causa corruptionis per se non primo, & generationis pure per accidẽs. Confutant hanc rñsionem nõnulli cauillatores. Primo qa aut loquitur de corruptibili potentia remota, aut potentia propinqua, nõ potentia remota, qa vt dicunt nullum tale necessario corrũpetur, cum non necessario generetur, si potẽtia propinqua, tunc ẽt & gñabile omne potentia propinqua necessario generabitur. Secundo, quia nõ omne corruptibile actu C existẽs necessario corrũpetur vt de lumine solis, quod est corruptibile, veluti lumẽ Lunæ, cũ sit vnius speciei cũ illo Solis. Posset defendi ab his cauillis, nã isti volunt per corruptibile potentia propinqua aliud q̃ per generabile potentia propinqua. Illud. n. dicitur generabile potentia propinqua, quod non est, & existit proximæ generationis, corruptibile ẽt potentia propinqua hoc modo, necessario corrumpetur. est. n. corruptibile trifariam potentia proxima, qa nõ eget pluribus motoribus vt fiat in actũ, & tale necessario corrũpetur, qua ẽt ratione generabile sic necessario generabitur. Alio modo potentia remotissima quo res generãda dicitur corruptibilis, quæ vt corrumpatur prius debet generari. Alio modo potentia media, qa indiget pluribus motoribus vt fiat in actu corruptiõis, vt corruptibile quod est, sed distat multũ ab actu corruptionis, & ẽt tale necessario corrumpetur, generabile vero sic acceptum non necessario generabitur. intelligunt igitur sic, q̃ omne corruptibile q̃ est ens & poten- D tia plurium motorum corruptibile, necessario corrũpetur, hoc est q̃ corruptibile potẽtia proxima & media necessario corrũpetur, at generabile non nisi potẽtia proxima, & ita motus est causa corruptionis potius, & hoc sufficit illis pro verificatione verbi Auerro. Ad secũdum Auer. & ipsi loquunt̃ in substãtijs. Sed licet (hi possunt defendi ab his) dictũ Auer. non consonat Aris. verbis infra, nec sibimet, primo nõ Aris. qm̃ nec infra, nec hic ait, tps esse causam corruptionis nec motum, sed dici solere causam corruptionis, cõtra se vero, & rationem, qm̃ aut per motum intelligit lationem, siue localem, aut alterationem, siue auctionẽ non alterationem, siue auctionem, qm̃ ipsum tempus ijs non attribuitur, subiectum. n. temporis est latio, & prima. Si vero per motũ intelligit lationem, tunc iste nõ est causa corruptionis per se, vt dicit ipsemet Quinto huius cõ. 128. & 13. Similiter Octauo huius commen. primo. vbi & Aristote. ait, q̃ est velut vita

Dubitatio.

omnibus naturalibus rebus. Amplius quantitas non est de principijs actiuis, vt ipse ait in hoc Quarto, modo latio est ipsa vbi fluentia, aut quantitas. Ideo pace Auer. et aliorum dixerim, cum Arist. infra, & Themistio nostro hic sentio, ꝙ tempus non dicitur causa generationis, propterea quia potest assignari causa generationis, & est manifesta. Causa vero corruptiōis dicitur attributiue, quia quatenus corruptionis causa latet nonnunq; dabimus illam tempori. vnde tempus & motus, nec generationis, nec corruptionis causæ sunt effectrices, sed attributoriæ, atq; suppletoriæ, nam cum corruptiones fiant à causis occultis damus illas tempori, vt suppletoriæ causæ. Secundo mouet Themis. quæstionem cōtra Arist. omne quod est in tempore excedi à tempore, modo hoc nō videtur verum, nam tunc motus sempiternus & cœlestis non esset in tempore. Solutio. Respondet ꝙ motus cœli est sempiternus sm speciem, non autem sm numerum, quoniam continuo est alius atq; alius, modo quatenus sempiternus tēpore non mensuratur, quatenus numero est aliud atque aliud tempore continetur.

DILVCI. Cum autem tempus ipsius motus mensura sit, est & quietis mensura per accidens. Omnis enim quies in tempore est. non enim vt omne quod est in motu, sic & omne quod est in tēpore moueri necesse est, non enim tempus est motus, sed numerus motus. In numero autem motus, & id esse potest quod quiescit.

ANT. Quoniam autē tempus mensura motus est, erit & quietis metrum sm accidēs, omnis enim quies in tēpore est, non. n. sicut quod est in motu, necesse est moueri, sic & in tempore, non. n. motus tēpus est, sed numerus motus, in numero autem motus contingit esse, & quiescens.

Quod quies sit in tempore per accidens persuadet, & quasi arguit sic, quies est in tempore, & non per se, igitur per accidens. ꝙ nō per se, declarat, quia motus est in tempore per se, igitur quies est in tempore per accidens, non enim possunt duo opposita eadem mensura eodem modo mensurari. Primo ponit probationem secundæ partis antecedentis & inquit, cum autem tempus ipsius motus mensura sit, hæc est probatio secundæ partis antecedentis, deinde ponit conclusionem, & innuit, est & quietis mensura per accidens, deinceps ponit primam partē antecedētis dicens. Omnis enim quies in tempore est. Contra, si quies est in tempore: igitur quiescens mouetur. Respondet, non enim vt omne quod est in motu, sic & omne quod est in tempore moueri necesse est. nō enim tempus est motus, sed numerus motus. In numero autē motus & id esse potest, quod quiescit.

An quies mensuretur tpe. Vide Albe. de saxo q. 18. huius.

DILVCI. Non enim omne quod imobile est, quiescit, sed quod caret motu, aptum tamen moueri, vt antea dictum est. Esse vero in numero, est id esse numerum ipsius rei quendam, & mensurari ipsius esse, eo numero in quo est, quare si est in tempore quicquā à tempore id mensurabitur, Sed tēpus & id quod mouetur, & id quod quiescit metitur, illud vt mouetur, hoc vt quiescit, nam alterius ipsorum motū, alterius quietem, quanta quædam sit metitur.

ANT. Non. n. omne imobile quiescit, sed priuatum motu, aptum autem moueri, sicut dictum est in prioribus, esse aūt in numero est esse quendam numerū rei, & mensurari esse ipsius numero, in quo est, quare si in tpe, à tēpore mensurabitur.

E Mensurabit autem tempus quod mouetur, & quiescens sm quod hoc quidem mouetur, illud vero quiescit, motum enim ipsorū & quietem mensurabit, sm ꝙ quanta quædam sunt.

Secundo cauillabit quispiam contra dicta sic, immobile non mensuratur tempore, quiescens est immobile, igitur quiescens non mensuratur tempore. Respondet, & negat minorem, & inquit. Non enim omne quod immobile est, quiescit, sed quod caret motu, aptum tamen moueri; vt antea dictum est, deinde arguit ꝙ quies sit in tempore vt accepit in ratione dicta sic, quicquid mensuratur à tempore est in tempore, motus & quies mensurantur tempore, igitur est in tempore. probat maiorem per ante dicta, & inquit, esse vero in numero est id esse numerum ipsius rei quēdam, & mensurari ipsius rei esse eo numero, in quo est. Huic addo minorem, sed esse in tempore est esse vt in numero, dat cōclusionem, per quam vult habere maiorem, & inquit, quare si est in tempore quicquam à tēpore id mensurabitur. Ex ijs vult habere hanc maiorem, omne ꝙ mensuratur tempore est in tempore. Accepit minorem, & inquit, sed tempus & id quod mouetur, & id quod quiescit, metitur illud vt mouet, & quo ad motum, hoc vt quiescit, nam alterius ipsorū motum, alterius quietem quanta sit metitur. subicuit conclusionem, quia eam iam in principio accepit.

F

Auer. accipiens à Themistio in hoc commento in fine videtur soluere quæstionem, potest enim dici ꝙ quies nihil est, igitur non mensuratur tempore, ideo respōdet ꝙ mensurari est comprehendere quanta sit, modo comprehendimus quietem quanta est per cognitionem motus, vt est illius priuatio, ceu visus comprehēdit lucem per se & tenebras per accidēs. Themistius autem innuit vnam aliam solutionem, & vult ꝙ non eodem modo quietem mēsurat tempus, quo mensurat motum, sed motū per se, quietem per accidēs, ex eo, videlicet ꝙ tunc cum aliqua res quiescit alibi agitur motus, quem tempus per se mensurat, nox. n. per se mensura est eius cursus, quo Sol subterrenas orbis plagas illuminat, per accidens dormitionum, & quietis & somni, quo tunc animalia perfruūtur, igitur tempus non mēsurat quietem per se, sed quatenus alibi mensurat motum.

Quæ Auer. cō. 118.

Rāsio The.

G

DILVCI. Quare id quod mouet, non simpliciter à tempore est mensurabile, vt quantū est quoddā, sed vt motus ipsius quantus est, quibus fiet vt ea in tpe non sint, quæ neq; mouētur, neq; quiescūt. In tpe enim esse, est tempore mensurari. Tēpus autem est, tum motus, tum quietis mensura.

ANT. Quare quod mouetur non simpliciter erit mensurabile à tempore sm ꝙ quantum aliquid est, sed secundum ꝙ motus ipsius quantus est, quare quæcunq; neq; mouētur, neq; quiescūt, non erunt in tempore, nam in tēpore quidem esse est mensurari à tempore, tempus autē motus & quietis mensura est.

H

Ex ijs infert quo iure mobile sit tempore mēsurabile, & vult ꝙ non, vt quantum quoddā, quia sic cœlum tempore mensuraretur, vt quantum quoddam, sed vt motus ipsius quātus est. Ex ijs omnibus concludit, ꝙ immobilia, quæ non quiescunt, sint penitus à tēpore exclusa, vt corpora cœlestia atq; motores, & substantiæ separatæ.

An esse motus mensuretur tēpore. Vide Albe. de saxo q. 12. huius.

Perspicuum igitur non omne, quod non est, in tpe esse, vt quæ non possunt aliter se habere. veluti diametrum esse cōmensurabilem costæ: Omnino. n. si tempus mensura sit, motus quidem per se, cæterorum autem per accidēs, cla-

rissime

rissime constabit eorũ esse mensurare, quorum omnium in quiete, aut in motu esse consistet.

ANT. Manifestum igitur est, quõ neq; quod nõ est, erit omne in tempore, vt quæcunq; non cõtingunt aliter esse, sicut diametrum esse lateri simmetrum, omnino enim si mẽsura est tẽpus motus per se, aliorum autem ẽm accidens, manifestum quod quorum esse mẽsurat, his omnibus esse erit in quiescere & moueri.

Quonam modo sit tempus ipsum non entium mensura, nunc aggreditur. vbi debes scire, ꝙ id quod non est bifariam nõ est. Aut enim semper nõ est, quomodo impossibilia semper non sunt, vt ignẽ infrigidare, terram leuitare, diametrũ esse oris, siue lateribus, siue costæ cõmensurabilem, hæc.n. impossibilia sunt, atq; non entia semper. Quædã non sunt, sed quandoq; erũt, velut apud vindemias consuiuere. Nunc enim illud non est, aut ũno erit, cum vuæ colligentur. Arist. igitur conclusio est, impossibilia non sunt in tempore. Syllogizatur conclusio, quæcunq; sunt in tempore, eorum motus aut quies mensuratur à tempore, impossibiliũ neq; motus, neq; quies mensuratur à tpe, igitur impossibilia non sunt in tpe. De ratione primo ponit conclusionem & illius expositionem. Secunda. (Omnino enim si tempus.) Ponit vires maioris, & supplenda est minor, litera sola translatione perspicua est. Quo vero ad verba attinet verbum illud, Cæterorum autem per accidens, ad quiescentia retulit, vt dictum est in proximo textu, est enim tempus motus per se mensura, quietis per accidens.

DILVCI. Præterea quæ sub corruptionem generationemq; recidunt, atq; oino nunc sunt, nunc non sunt, ea in tempore sint, necesse est. Nã tempus maius quid est, quod & ipsorũ esse, & id quod eorum substantiã mensurat excedit. Eorum insuper, quę nõ sunt, quæ tẽpus continet, alia erãt olim, vt Homerus, alia erunt vt aliquid futurorum, quę quidẽ altera ex parte cõtinet tempus, etiam si aliqua sint quę vtraq; ex parte erant & erunt vtraq; tempus continebit, quę vero neq; erant, neq; sunt, neq; erũt, hęc non continet tempus. Sunt autẽ talia eorum quæ non sunt, quorum opposita semper sunt, vt diametrũ esse incõmensurabilem costę semper est, atq; hoc non est in tpe, neq; itaq; illud, videlicet diametrum esse cõmensurabilem costę erit in tpe. Quocirca semper non est, quia contrarium est ei, quod semper est. Quorum vero, contrarium nõ semper est, ea & esse & non esse possunt, atq; ipsorum est, & generatio, & corruptio.

ANT. Quæcũq; quidem igitur corruptibilia & generabilia sunt, & oino quæ aliquando quidem sunt, aliquando vero non, necesse est in tempore esse, est enim tempus quoddam plus, quod excellit esse ipsorum, & id, quod mensurat substantiam. Eorum autem, quæ non sunt, quęcunque quidẽ continet tempus, alia quidem erant, vt Homerus aliqñ erat, alia vero erunt, vt futurorum aliquod in altera parte continet, etiam si in vtrisq; vtraq; & erant, & erunt. Quæcũq; autem non continet nequaquam erunt, aut sunt, aut erant, sunt aũt, huiusmodi eorum, quæ non

A sunt, quorumcunq; opposita sunt semper, vt asymmetrum esse diametrum semper est, et non erit hoc in tempore, ergo neq; symmetrũ. Vnde semper non est, quoniam contrarium est ei, quod semper est. Quorũcunq; autem contrarium nõ semper est, hęc possunt & esse, & non esse, & est generatio, & corruptio ipsorum.

Consideraui in textu, si potest aliqua syllogistica sibi tribui series, & cum multum steti, visum est mihi, ꝙ non potest. Illud tamen scio verbum illud græcum, ὧν, non sonare in latinum ergo, aut igitur, cum litera non syllogistica, propterea transtuli (Præterea.) Sed omnibus inspectis resoluo textum in tres syllogismos, Primus est, quęcunq; sunt in tempore, sunt generabilia & corruptibilia, & quandoq; entia, & quandoq; non entia: impossibilia non sunt generabilia & corruptibilia, neq; quandoq; entia, neq; quandoq; non entia, igitur non sunt in tempore.
B De ratione tangit maiorem & illius probationem, & inquit. Præterea, quæ sub corruptionem generationẽq; recidunt, atq; omnino nunc sunt, nunc non sunt, ea in tempore sint necesse est. Cuius rationem tradit, nam tempus maius quid est, quod excedit ipsorum esse, & excedit id quod mensurat eorum substantiã. Addenda est minor, & habes rationem. Secundus syllogismus erit, quæcũq; sunt in tempore olim erant, aut erunt, aut vtraq; ex parte erant & sunt & erunt: sed impossibilia nõ sunt futura, neq; præterita, neq; præsentia, igitur non sunt in tempore. in græco litera est aduersatiua, ego vero lego cõfirmatiua sic, eorum insuper quæ non sunt quæ tempus continet, alia erant olim, vt pręterita, veluti Homer. alia erũt, vt aliquid futurorũ, vt bellum nauale, quæ quidẽ altera ex parte, vt ex parte præterita, aut futura continet tempus, etiam si aliqua sint, quæ vtraq; ex parte erãt & erũt, vt viua aĩalia, vtraq; tempus cõtinebit, est igitur maior,
C quæcunq; sunt in tpe, sunt aut præterita, aut futura, aut vtraq;. Addit quasi conuersam extra syllogismũ dicens, quæ vero neq; erũt, hoc est non sunt futura, neq; sunt de præsenti, neq; erant de præterito, hæc non continet tempus. Hæc igitur pro maiori. Sunt aũt talia eorũ quæ non sunt, videlicet impossibilia, quorũ opposita semp sunt, vt diametrum esse costæ cõmensurabilem, ideo concludit atq; hoc non est in tempore, neq; illud videlicet diametrum esse cõmensurabilem costę, hic potest esse secundus syllogismus. Tertius esse potest, quorũ oppositum semper est, ipsa non sunt in tempore, impossibiliũ opposita semper sunt, quia necessaria, igitur impossibile non est in tempore. Inquit. Quocirca semper non est, q̃a contrarium est ei quod semp est. Addit extra syllogismum, quorum vero contrariũ non semper est, ea & esse & non esse possunt, atq; ipsorum est & generatio & corruptio; Hæc mihi videtur esse forma, at textui commodabis.

D Auer. soluit hic pulchram dubitationem, nam posset dici ꝙ priuatio ante formam, & priuatio post formã non mensurantur tempore. nam priuatio ante formam cum fuerit antea infinito in tempore præterito, à tẽpore non excedetur, priuatio post formam cũ erit infinito in tempore futuro, minime à tpe mensurabitur. Rñdet Auer. ꝙ vtraq; priuatio considerari potest respectu subiecti remoti, & sic non sunt mensurabiles tẽpore, quõ altera tempore præfuit infinito, altera tpe erit infinito, respectu vero subiectorum propinquorũ, priuatio ante formam quidem respectu seminis, illa post formam respectu cadaueris, sic cadunt sub tempore. Hæc responsio diminuit literam. Aristo. enim absolute ait, futurum tpe mensurari, & præteritũ simili ratione. Propterea aliter dico, & accipio fundamentum Arist. in. 3. huius, ꝙ infinitum ea ex parte qua infinitum additionẽ non recipit, ea tamen qua finitum additionem capit, vt cœlum si ex parte externa conuexi infinitum esset, vt aliquorum est positio, ex ea

Quæ Auer. cõ 120. Dubitatio.

Rñsio Auer.

Confutatio. Respõsionis Auer.

Rñ. ppria.

E nequaquam additionem suscipit, ex parte interna conca ui suscipere potest. Tunc ad formam, priuatio ante formam ea ex parte qua infinita est, tẽpore non mẽsuratur. Non.n.dicimus quanto tpe Socrates non fuit ens, sed ex parte qua illa finita est, tpe mensuratur, et tpe exceditur. Dicimus.n.quanto tpe Socrates perdurabit sub nõ esse, quanto tẽpore propheta exorief, & in cæteris similiter. Potest.n. hæc priuatio ex parte hac qua futura est excedi á tpe. Similiter & de priuatione post rẽ dicendum est, ex ea enim parte qua infinita non põt tempore mensurari, non.n.dicimus quanto tempore erit non ens Homerus, ea vero ex parte qua finita est, bene potest tpe mẽsurari. Dicimus enim quãto tempore Homerus fuit, & respondemus per annos mille, constat hũc annorum numerum posse excedi. Et hoc ait Aristot. eorum insuper quæ non sunt, quæ tempus continet, alia erant olim vt Homerus, alia erunt vt aliquid futurorum, ceu bellum Persicũ, quę quidem altera ex parte cõtinet tempus, vt futura ex parte futura, præterita ex parte præterita, quæ sic finem F habent, et additionem recipiunt, ẽt si aliqua sint quę vtraq; ex parte erant & erunt, vt ea quæ sunt, vtraq; ex vtraq; parte tẽpus continebit. Ecce quomodo responsio Auer. non conuenit textui, gratiæ igitur sibi agendę sunt, q bonam excitauit dubitationem, sed solutionem non ab eo, sed ab Aristo. exposce. Sed circa hæc de mensura Dei, & intelligentiarum agendum est, & cœli atq; substãtiæ. Vbi animaduertendũ q theologus fortasse debet discordare á philosopho. Theologus enim qoatuor ponit mensuras, primam Deo conuenientem æternitatem, ab hac æuum proficiscitur, ab æuo proficiscitur ipsum nunc, ab hoc tempus. Æternitas Dei est mensura, æuum intellectuum separatorũ, qui grece angeli dicũtur, ipsum nunc est mensura ipsius mobilis. Tempus vero ipsius motus, hæc suos consequuntur sermones. Cum enim Deus potuerit ante mundi generationem siue creationem angelum creare, deinde eũ in nihilum redigere, deinũ & reparare, hæc cũ non vno & eodem nunc tẽporis sint fient G diuersis nũc æui. Amplius cũ angelorum operationes sint variæ, & non ob tẽpus, erunt ob æuum, philosophi vero & maxime peripatetici, quorũ est princeps Aristote. iuxta eorum principia dicere coguntur, q quẽadmodum non omne ens est in loco, sic non omne ens est in mensura, primo quia esse in mensura est esse in illa vt in numero, esse autẽ vt in numero, est excedi posse á numero, at cũ nihil excedat Dei essentiã, aut intelligentiarum, nec opationes illorũ, nec in illis fit aliqua nouitas, nec creationis, nec operationis, cũ intelligant per essentias, sequitur iuxta eos nihil eorum esse in aliqua mẽsura. Secũdo, quia Aristot. nulli tribuit mensuram, nisi quanto, modo nec Deus nec intelligentiarum vlla est quanta, rationabiliter diceret nullum illorum esse sub mensura, immo fortasse theologice sentiendo nõ est multa necessitas ponendi in illis talem aliquam mensuram. Inquit.n. Hieronymus super epistolam ad Titum sex millia nec dum nostri temporis implentur annorum, & quantas prius æternitates, quanta tempora, quãtas seculorum Origines fuisse H arbitrãdum est, in quibus angeli throni, dominationes cæteriq; ordines seruierunt Deo absq; temporũ vicibus atq; mensuris, & Deo iubẽte substeterunt. Ecce quomodo nullam ponit illis vices temporum, nec penitus mensuras vllas. Sed hæc theologis omitto.

De mensura Dei & aliorum.
De multiplici mensura. Vide can. q. 8 huius
De æternitate. Vid Sco. q 6. quolib.
De mensura angelorũ & æuo. Vid Sco. 2. d. secũdi. q. 1. 2 3. & 4. & sequaces & alios theologos.

RECOGNITIONES.

HÆc verba, eorum autem quæ nõ sunt & reliquę clare transtulimus in cõmentariis, nec egẽt expositione, qui vero vult seruare verba, legat hoc pacto, eorũ autem, quę non sunt, alia continet tempus, alia non cõtinet tempus, quæcunq; quidem cõtinet tempus, duplicia adhuc esse videntur: alia quidem supple aliqñ erant, vt Homerus aliqñ erat, alia vero aliquando erunt, vt propheta aliqñ erit, aut futurorum aliquid, vt Persicum bellũ, & quia quis crederet hæc vtraq; ex parte cõtineri á tem

E pore addit, dico supple hæc contineri á tempore in altera parte, vtpote ex ea, ex qua finita sunt, sed nunqd hęc contineat tp̃s, si hæc in vtrisq; & erunt, & erant, hoc est si in vtrisq; sint finita, ideo quasi rñdens, inquit ẽt si in vtrisq; vtraq; & erant & erunt .q.d. longe magis hęc á tpe contineri, si in vtrisq; partibus sunt finita. Quo vero ad verba attinet verbum ẽt græce est καὶ, quod licet latine & sonat hic magis copulat, ideo ẽt sonat. Animaduerte tñ verba hæc posse aliter intelligi, & quidem facilius, & magis ad aures Them. & Auer. vbi debẽs scire eorũ, quę nõ sunt, alia esse, impossibilia esse, alia possibilia esse, vt corruptibilia quæ esse possunt corrupta, generabilia, quæ esse possunt esse genita. Arist. ergo primo declarauit ea quæ non sunt, quæq; impossibilia sunt, in tẽpore non esse, qm̃ neq; mouentur, neq; quiescunt. At in præsenti textu vult declarare quo modo ea quæ non sunt, possibilia tñ, possunt in tpe esse. Innuit aũt hanc distinctionẽ, q possibilia quædam sunt, quæ generabilia, & corruptibilia sunt, quæq; F aliqñ sunt, & aliqñ non sunt, & de talibus ponit hãc conclusionem, quæcunq; quidẽ igitur corruptibilia & generabilia sunt, & omnino quæ aliqñ quidem sunt, aliqñ vero non sunt, omnia hæc necesse est in tpe esse, probat hãc Arist. & inquit, est.n. tempus quoddã plus, quod excellit tum esse ipsorum, tum id quod mensurat substantiam ipsorum, & per esse intelligit illa, quo ad eorũ motus, & operationes, & per substantiã, quo simpliciter illa intelliguntur intelligitur in illo priori, in quo motus, & operationes præcedunt, tẽpus enim mensurat illa quo ad illorum esse, hoc est quo ad motus eorũ & operationes, cum excellat eorum esse æuum, vt Them. inquit, mensurat illa quo ad eorũ substantiã, & sic tempus mensurat illa simpliciter, tum quia excellit illa quo ad eorum esse, tũ quia excellit eorũ æuum, quo mensuratur substãtia cuiq; propria, in quibus apparet quid æuũ sit fm Them. est enim æuũ mensora substantiæ vnicuiq; proprie, tn Deo æternitas simpliciter, in angelo æternitas fm quid siue depen G dens, in gñabilibus tp̃s proprium. Hoc est primũ membrum, & prima Arist. conclusio, deinde tangit fm membrum, & ponit secundam cõclusionem, & inquit, eorum autem, quæ non sunt quæcunq; quidem continet tp̃s, trifariã sunt. Alia quidem quæ erant aliqñ, quęq; de futuro semper non erunt, vt Homerus, qui de præterito aliqñ erat, de futuro semper non erit, alia vero de futuro aliqñ erũt, de præterito vero nunq̃ fuerunt, vt Solis eclypsis hoc anno futura, vel Lunæ, hęc.n. de præterito nũq̃ fuit, de futuro vero erit hoc anno, pximo augusti mense, ideo dicit, vt futurorũ aliquid, de his est secunda cõclusio, hęc esse in tempore, ex ea parte, qua continentur á tempore, quia aut á præterito, aut á futuro hoc, inquit in altera parte hæc continet, & sic ex ea parte sunt in tẽpore, quędam vero sunt, quæ á præterito & á futuro á tempore cõtinentur, & hęc vtroq; modo sunt in tpe, & hęc est tertia conclusio, vnde inquit, ẽt si hęc vtraq; quę dicta sunt & erãt & erunt, in vtrisq; partibus, & quo ad ambas partes erũt in tpe, deinde repetit, quæ dixit. & inquit, quæcũq; vero H vlla ex parte tẽpus continet, nequaq̃ erunt in tẽpore, aut sunt in tẽpore, aut erant in tẽpore, & declarat, quæ nam hæc sunt, & inquit, sunt autẽ talia eorum non entiũ, quorumcũq; opposita sunt semper, vt assymmetrũ esse diametrũ costæ semper est, ita vt non sit vel fuit vel erit aliquando hoc in tempore, ergo neq; symmetrum aliquando erit. Propterea concludit vnde semper non est, quoniam cõtrarium est ei quoddam, quod semper est, quorum autem cõtrarium nõ semper est, hæc possunt esse & non esse, & eorum generatio & corruptio est, hæc est expositio Themistij, vt mihi videtur.

Dei ipso æuo.

De ipso nũc id est nunc.

IPsum vero nunc, vt dictum est, temporis est continuatio. Nam præteritum futuro committit, estq; temporis omnino vltimum, cum huius

huius principium sit illius finis: verum hoc nõ vt in puncto manente, perspicuum est.

ANT. Ipsum autem nunc est cõtinuatio temporis, sicut dictum est. Continuat enim tempus preteritum & futurũ, & omnino terminus tẽporis est, est.n. huius quidẽ principiũ, illius aũt finis, sed hoc nõ est sicut in pũcto manẽte manifestũ.

Hactenus de tẽpore, nunc de ipso, quod græce est νῦν, latine nunc, siue instanti, siue momento agit, & prius de ipso secũdum propriam significationem, deinde de ipso secundũ latiorem. Comparatur autem ipsum nunc tempori, vt vnitiuum, & vt diuisiuum, propterea ait, ipsum vero nunc (vt dictum est) temporis est cõtinuatio. Nam præteritum futuro cõmittit, estq; temporis omnino vltimum, cum sit principium futuri, videlicet illius finis hoc est preteriti, verum hoc, id est istæ duę rationes principij & finis, non vt in puncto manente perspicuæ sunt. Cum enim punctum ipsum maneat atq; restiet, bis ostẽdi potest, semel quidem vt principium vnius partis, alias vt finis, sic ostendi non potest in ipso nunc, cum raptim transeat, sic igitur q sit continuatiuum patet.

De instanti. Vide multa in Scot. 12. quolib.

B

DILVCI. Diuidit etiam potestate tempus, atq; quatenus tale est, semper diuersum est, quatenus vero continuat idem est, quemadmodũ in mathematicis lineis fit, non.n. idem vnum semp punctũ cogitatione est, cum.n. diuidimus, aliud est. Sed quo linea ipsa vna est, eo punctum idẽ est penitus, sic quoq; ipsum nunc, partim quidẽ potestate ipsius tpis diuisio est, partim vero vtrunq; finis est atq; vnio. Est autem idem & per idem diuisio atq; vnio, esse vero nõ idem est, ipsum igitur nunc hoc vno dicitur modo.

C

ANT. Diuidit autem potentia, & inquantum quidem hmõi est semper alterum ipsum nunc, inquantum autem copulat, semper idem est, sicut est in mathematicis lineis, non.n. idem vnum punctum intellectu est, diuidẽtibus enim aliud est, secundum autem q vnum est, idem est penitus. Sic & ipsum nunc aliud quidẽ diuisio temporis secundum potentiam est, aliud aũt terminus vtrorunq; & vnitio est, est autẽ idem & fm idem diuisio, et vnitio, esse autem non idem est, hoc quidem igitur sic dicitur ipsorum nunc.

Hactenus de ipso nũc vt est tẽporis continuatio. Nũc vero de ipso loquitur, vt est diuisio illius. Vbi debes scire q ipsum nunc vt diuidit tempus habet rõnem duorũ, principij videlicet, & finis, has autem rationes nõ habet, quatenus in ipsa re sit duo, sed vt mẽs eo vtit vt duobus, vt vero continuat est in re duorum vnus cõmunis terminus, quod exemplo mathematicorũ declarat. In linea.n. punctum ipsum vt diuidens rationes duas sortit à mente eo vtẽte vt duobus, quo vero copulat, vnum est vniusq; rationem habens, & hoc vult dicere cum ait ipsum potestate tẽpus diuidere, quia nõ re, sed ratione & quatenus põt bina ratione cõsiderari, hoc aũt docet in vltimis verbis, cum dicat, est autem idem & per idem diuisio atque vnio, quo videlicet ad rem, esse vero ac ratione nõ idem, ipsum igitur nunc hoc vno dicitur modo.

An nũc put est q̃d in potẽtia diuidat tps, & an sit cõtinuatiuũ ipsius. Vide Egid. hic.

D

DILVCI. Alio vero modo cũ tempus huic ꝓpinquum est, vt accedit nunc, quia hodie veniet accessit nũc, quia hodie venit. Sed res Ilij non nunc gestæ sunt, neq; diluuiũ nunc actũ est, quanquam

A

tempus ad vsq; illa continuum sit, sed quia non est prope, illo non dicuntur modo.

ANT. Aliud aũt cum temporis, quod est hmõi, prope sit, vt veniet nunc, quia hodie veniet, venit nunc, quia hodie venit, sed in Ilio facta, nõ sunt nunc, neq; diluuium factum est nunc, & tñ continuum tẽpus in hæc est, sed quia nõ prope est.

Secundo modo accipitur pro tempore quod iunctum est, vtrinq; atq; proxime adiacet, tum preteritum, tum futurum, quod quidem ratione vicinæ hoc aduerbio solet demonstrari, qua ratione non dicimus res belli troiani esse nũc gestas, nec eluuionẽ esse nunc factam: q̃q̃ tempus nostrum vsq; ad illorum tempora sit continuum.

DILVC. Ipsum vero olim tps est ad prius nunc definitum, vt olim capta est Troia, & olim diluuium erit. Oportet.n. finitum esse ad ipsum nunc, erit ergo quãtum quoddã ab hoc tempore in illud determinatum, atq; erat in preteritum.

ANT. Ipsum autẽ tunc, tps determinatum ad prius nunc est, vt tunc destructa est Troia, & tunc erit diluuium. Oportet enim finitum esse ad ipsum nunc, erit ergo quãtum aliquod ab hoc tempore & ad illud, & erit ab hoc ad præteritum.

Nunc de ipso ποτὲ græce, latine olim, siue tũc, siue aliquando, & breuibus, vult q ipsum olim sit aliquod nũc præteritum procul à præsenti, vt dicimus q olim capta fuit Troia, quia diu ab hoc est q capta fuit. Item etiã est nunc futurũ procul à præsenti, vt dicimus de futuro olim diluuiũ erit, si procul hinc ad multũ tempus ipsum diluuium futurũ sit, propterea concludit. Erit ergo quãtum quoddam ab hoc tempore præsenti in illud futurũ hinc lõginquum determinatum, atq; erat ẽt tempus hinc longinquum in præteritũ definitum, differt igitur olim ab ipso nunc, qa ipsum nunc est prope aut antea, aut postea, ipsum vero olim longinquum vtrinq; est.

Auer. autem ex malis trãslationibus sic definit ipsum tũc, vult.n. ipsum tunc esse, quod datur in respõsione ad interrogationem factam per quando, vt si quis quærat, quando bellum troianum factum est, tunc est factum respondere solet, & tale tunc duobus instantibus describitur, altero quasi principio, vt quando cępit, altero quasi fine vt instãti præsenti. Hæc sunt, quæ accipi possunt fructus ex cõmento, licet abusio sit, & non ad rem.

Quæ Auer. cõ. 123.

DILVCI. Sed si nullũ est tps, quod non sit olim, omne sane tps erit finitum, deficiet ne igitur tandem?

ANT. Si vero nullum tps est, quod nõ sit tunc, omne vtiq; erit tps finitum, vtrum igitur deficiet?

Sed circa dicta dubitat, nam si ad quodcunq; tempus accõmodari hoc aduerbium olim, siue aliquando potest, quia nullum est tẽpus, quod non habuerit aliquando, aut habiturum sit certum initium. Huiusmodi autem aduerbium præfinitum semper & terminatum semper ostendit tempus (vt dictum est) nunquid ergo deficiet tempus aliquando. Hæc est dubitatio Aristote.

DILVCI. An non, siquidem semper est motus, nunquid igitur aliud? An idem sæpe, nam vt motus, ita & tempus sese habere perspicuum est, quia si vnus idemq; sit motus aliquãdo, & tempus idem ac vnum erit, sin vero non sit, necid vnum idemq; redibit.

ANT. Aut non, siquidem semp est motus, aliud igitur, aut multoties est idem. Manifestum est q sicut motus, sic & tẽpus est, siquidem enim idem

& vnus motus sit aliquādo, erit tempus vnum & idem, si autem non, non erit. **E**

Soluit Arist. & inquit, An non, cuius rationē subscribit dicens, siquidem semper est motus. Tūc quęrit aliam dubitationem, & inquit. Nunquid igitur aliud? Hoc est, vtrum sit semper vnum idemq; numero, an aliud atque aliud numero, sed specie idem? Respondet, an idem sæpe per reditum, nam vt motus, ita & tēpus sese habere perspicuū est, quia si vnus idemq; sit motus numero aliqñ, & tempus idē ac vnum erit semper idem numero, sin vero non sit vnus idemq; motus numero, nec id tp̄s vnum idēq; numero redibit, sed specie, an vero motus sit vnus numero, an specie semper, in octauo disputabitur.

Quæ Auer. co 124. Auer. probat ꝙ tēpus non deficit, quia si deficit, in tpe deficit, omne. n. quod deficit in tpe deficit, quare qui ponit tempus deficere cogitur ponere tempus. Sed hæc ratio Auer. nulla videtur, qm̄ tempus deficit ſm Aristote. quemadmodū & motus, modo motus deficit ſm numerum, **F** igitur & tēpus deficit ſm numerū, sed omne quod deficit per ipsum deficit in tempore, igitur tempus deficeret in tempore, quod credo eum nullatenus cōcedere. Sed de his in Octauo dicetur.

DILVCI. Cum autem ipsum nūc sit temporis & finis & principiū, nonq; eiusdem, sed præteriti finis, futuri principium, quēadmodū circulus in eodem quodāmodo curuum habet & cōcauum, sic & tempus in principio est semper atq; fine, quocirca semper aliud atq; aliud videtur. Non enim ipsum nūc principiū & finis est eiusdem, simul. n. & per idem opposita sunt, non igitur deficiet ipsum, cum sit in principio semper.

ANT. Quoniam aūt ipsum nunc finis & principiū temporis est, sed non eiusdē, sed pręteriti qdem **G** finis, principium aūt futuri, habebit sicut circulus in eodem quodā modo curuū & cōcauum, sic & tempus semp in principio & fine. Et propter hoc videtur semper alterum, non. n. eiusdem principiū & finis est ipsum nunc, simul. n. & ſm idē opposita essent. Et non deficiet vtiq; tempus, semper enim in principio est.

In solutione non determinauit, an tempus sit idem numero, an idem specie semper, nunc probat ꝙ tēpus nunquā deficiet ſm speciem saltē, & syllīs est, omne id quod est semper in principio, nunq̄ deficiet saltē ſm speciem, sed tēpus est semper in principio, qm̄ saluatur esse suum in ipso nunc, semper enim tēpus est, si ipsius nūc est, modo ipsum nunc est principium tēporis, igitur nunq̄ deficit, quin aliud tēpus cuius ipsum nunc est principium sit successurū, probationem maioris affert ex definitione ipsius nunc, & hoc inquit, cum aūt ipsum nunc sit tempus **H** & finis & principium, nunquę eiusdem, sed præteriti finis, futuri principium, anteq̄ inferat maiorem, declarat quonā modo idem nunc sit principium & finis, an idem subiecto, an ratione & inquit, quēadmodum circulus in eodem subiecto quodāmodo curuū habet, et concauum, sunt. n. concauum & curuum in circulo subiecto idem, ratione non idem, quia cōcauum respectu contentorum et intrinsecorum curuum siue conuexum respectu externorum, sic infert & tēpus in principio est semper atq; fine, hoc est sic tempus est in aliquo quod subiecto est idē principium & finis ratione non idem, hæc est minor syllogismi nostri, deinde infert conclusionem, & inquit, quocirca semper aliud atq; aliud videtur, quatenus est semper in fine, quo vero est semper in principio specie semp erit idem probat minorem principalis syllogismi, & inquit, **E** non enim ipsum nūc principium & finis est eiusdē, nam finis & principium respectu eiusdem & simul sunt opposita, veluti pater & filius, epilogat conclusionē & vim rationis, & verba patent. Vtrū vero tēpus sit perpetuum, in octauo huius dicetur, nunc vero sit dictum in tantum.

RECOGNITIONES.

Textus hic in cōmentarijs obscure legitur, propter syllogismos, quos ibi confecimus, dilucidius vero exponi potest, ꝙ Aristo. primo sumat vnam suppositionem, videlicet ꝙ de essentia ipsius nunc sit esse præteriti finem, futuri temporis principium, exponit autem hoc per exemplum circuli, qui in eodem subiecto habet quodam modo curuum, id est conuexum & concauum, ita quoq; idem nunc habet rationem finis respectu præteriti, & principij respectu futuri, hāc autem suppositionem nō probat, quia supponit ipsam parere ex definitione ipsius nūc, dixit enim ipsum nunc esse ex eius ratione principium futuri & finem pręteriti. Ex hac suppositione infert tempus semper esse in principio & fine, inquit, sic & **F** tempus hoc est, ergo eodē modo ipsum tempus semp est in principio, & fine, consequentiam non probat, quia ex suppositione patet, nam cum de tēpore sit nunc, & nunc semper est principium & finis, ergo tēpus semper est in suo principio & in suo fine, dicimus enim esse aliqd esse in suo principio cum non est, & continuo post hoc erit, & aliquid esse in suo fine, cum non est & continuo antea erat, sic tēpus nunc est in fine, quia antea erat, nūc in principio, quia postea erit. Debes scire ꝙ secus est in successiuis, & in permanentibus, in successiuis enim semper dicimus esse in principio & fine, qñ aliquid illius est principium & finis, in permanētibus vero hoc fieri nō potest, cū nihil illius sit, quod sit illius permanentis finis, & principium, punctum enim non est totius lineæ finis, & totius lineæ principium, veluti ipsum nunc est totius temporis finis. s. præteriti, & totius temporis principium. s. futuri. Quare tempus, cū illius sit nunc aliquod semper, **G** semper erit in principio & fine. Ex hac conclusione concludit propositum, & inquit, & propter hoc tempus videtur semper alterum atq; alterum, nō enim eiusdē principium & finis est ipsum nunc, essent enim opposita simul & ſm idem, est quidem semper alterum, quia ipsum nunc totius tēporis finis est, & totius pricipium, & cum eiusdem numero nihil possit esse principium & finis, erit ergo alterum semp atq; alterum tēporis, ita vt sit ipsum nunc alterius finis alterius principium, hoc pacto breuibus, Themist. intellexit. Ex hac conclusione infert eam, quam superius probauit, & inquit, & non deficiet vtiq; tēpus vnquam, causa est, quia semper est in suo p̄cipio, vel quia semper est eius aliquid, quod est totius tēporis principium, patet consequentia ex suppositione, non. n. potest deficere tēpus nisi deueniamus ad vltimū ipsum nunc, quod alterius tēporis non sit amplius principium. Modo hoc est contra suppositionē, diximus. n. ex definitione ipsius nunc esse vt principiū & finis semper sit, hoc **H** est fortissimum argm̄ peripateticorum, quo probarunt tēpus esse æternum. Auer. proximo cōmento hoc idem De æternitate temporis. probat, qa si deficit tempus, deficeret in tpe, supponit. n. ipsum non posse deficere in instanti, quia tunc in instanti deficeret motus, hoc aūt falsum est, quia tunc in eodem instanti esset motus & quies. si. n. motus deficit in instanti, in illo vltimo mobile oportet moueri, alioqn mobile non moueret in quolibet eius tpis, in quo adęquate mouet, & oportet quiescere in eodē ex quo in tali instāti desinit. Pręterea si tp̄s desinit in instāti, tunc cū illud instās sit principiū futuri tpis, adhuc post illud, tēpus erit. Pręterea si desinit in instāti, vel suo, vel alterius tēporis, non suo, nihil. n. deficere pōt in aliquo sui, si alterius tpis, non esset vnum numero tp̄s, immo adhuc remaneret semper tēpus, sed hę rōnes friuolę sunt, & in Theologico diligentius disputabunt, nunc vero dicamus suppositionē Aris. esse veram non simpliciter, sed inquantum tēpus sequitur

tur motum circularem continuũ, cuius vt sic quodlibet A indiuisibile est principium & finis, absolute tñ falsa est, quia nos tenemus cœli motum aliqñ cessare, & ita tenemus totius tp̃is esse dandum vltimũ nunc, quod finis tantum præteriti est, & nullatenus futuri principiũ. Qua ratione tẽpus nec erit semper in fine & principio, nec semper in suo principio, nisi supposita continuitate cœlestis motus, immo qñq; erit in suo fine, veluti & motus ipse. Sed fortasse cauillis Auer. affectus instabit, nã si tempus posset desinere, esset deueniendum ad vltimum nunc, vltra quod non esset temporis. & si sic, tunc instans siue nunc non esset simile puncto, qui est in circulo, sed puncto, qui est in linea recta, sed hoc friuolum est, nã instans supposita continuitate cœlestis motus est simile puncto, qui est in circulo, simpliciter aũt non est illi simile, quia sicut in linea est aliquod punctum, quod est alterius partis finis, & alterius partis principiũ, & aliquod quod est finis, vel principiũ simpliciter, ita est in tp̃e nũc ipsum, aliquod. n. est nunc principiũ & finis supposito motu cœli, B est aliqñ simpliciter finis, supponendo eius cessationem. Ad rõnem Auer. dico tempus desinere desinente motu, & motũ dico desinere in instanti, vltra quod nec erit motus, neq; tẽpus, & cum dicitur, tunc motus erit in instãti, quia in toto præcedenti tp̃e erat motus, ergo in quolibet illius, & ita motus erit in tali vltimo instãti, similiter erit & quies, qa in toto sequenti erit quies, ergo in quolibet illius, et ita in tali instãti, quod est aliqd sequentis, respondeo, primo, q; argm̃ supponit falsum, supponit. n. post vltimum nunc esse quietem, quod falsum est, nam corpora, quæ erunt, remanebunt imobilia, & hoc diuina virtute illa sic constituente, & sic post illud non erit quies, quare nec in illo esse potest. Præterea dato q; erit quies post illud, dico q; illud vltimũ non est aliquid temporis sequentis, cum sit vltimũ simpliciter, & ita illa quies nec erit in tẽpore, nec in aliquo nunc temporis. Præterea motus & quies non possunt esse in instanti, idem nec in tp̃e præcedẽte, nec sequẽte si aliquod sequeretur, quies vel motus C esse põt in instanti, & ita concedo in toto præcedẽti tempore esse ipsum motũ, non tñ in quolibet illius, vt in mẽsura, sed solum in qualibet parte illius, ex quo non sequitur in eodẽ instanti simul esse motum & quietẽ, patet ergo motum desinere in instanti, & de tp̃e esse deueniendum ad vltimũ instans, & cum dicitur si tẽporis desinit in instanti, & instans est principiũ temporis futuri, patet hoc esse simpliciter falsum, & verũ sola continuitate motus supposita. Ad aliud cum dicitur si desinit tẽpus in instanti, vel desinit in suo instãti, vel in instãti alterius temporis, dico ipsum desinere in instãti suo terminatiue, quatenus vltra vltimũ eius instans nihil temporis erit, nõ autem in instanti suo desinit cõmensuratiue, quia eius desitio non mensuratur suo instanti, qa tunc idem esset desinens & mensura desitionis, vltimum. n. instans non potest esse desinens, & suæ atq; tẽporis desitionis mensura. Sed instabis fortissime, ergo aliqd desinit cuius desitio nec D est in tẽpore, nec in instanti, sed istud non abhorrerent catholici, nam ante mundi facturã Deus potuit & creare et destruere creatũ, vbi inceptio, & desitio tempore vel instanti non mensurata fuisset. Præterea dicerem aliqd desinere vt quo, vtpote qa in ipso aliquid desinit, ad cuius desitionẽ ipsum desinit. Aliqd vt quod, vt quod desinit per se, dicerem igitur tẽpus, & vltimum eius instans non vt quæ principaliter desinere, sed vt quo vel quibus, vtpote qa in vltimo illo instãti desinit motus, & sic desinit tempus desinente motu, ad formã dico quæ desinunt, vt quo, non oportere in aliquo tp̃e, vel instanti desinere, sed desinunt, quia alia in ipsis desinunt, quibus desinẽtibus, ipsa desinũt, & sic desinit tempus & vltimũ instans temporis. Istud coguntur asserere peripatetici qui tenent instantia esse indiuisibilia raptim transeuntia, hæc. n. desinunt, quorum desitio nec tẽpore, nec instanti mensuratur. Alioquin instans esset suæ desitionis mensura. Quare pro ipsis & pro nostra veritate satis sit illa desinere, qa A in ipsis aliqd desinit, ad cuius desitionem ipsa desinunt.

Ipsum aũt iam, pars est futuri tẽporis indiuiduo nunc instanti propinquũ, veluti qñ ambulabis, iam ambulabo, quia tẽpus in quo ambulabit est prope. Itẽq; & præteriti temporis, quod non longe ab instãti nunc distat, vt qñ ambulasti, iam ambulaui. Ilium aũt non dicimus iam captum fuisse, quia longe ab instanti nunc distat. DILVCI.

Ipsum aũt iam prope præsens nũc atomum est pars futuri tẽporis, quando ibis iam, qa prope est tempus, in quo futurum est. Et præteriti temporis pars, quæ non procul est ab ipso nũc, quando iuisti iam, iui Ilion dicere iã destrui non dicimus, quia procul est ab ipso nunc. ANT.

B Nunc quid sit ἤδη græce, latine iam, explicat, quæ res eum sit partim grammaticæ indagatio, partim trãslatione pateat, illud solum scias ipsum iam differre ab olim, solũ per hoc, quòd ipsum olim respicit nunc præteritum, aut futurum longinquũ à præsenti, ipsum vero iam, non longinquum, sed propinquum.

Auerroes autẽ in sua lingua habebat ecce, quod quid sit, ab eo patet. Quæ Auer. cõ. 14°.

Ipsum præterea nuper præteriti pars est ipsi nunc præsenti propinqua, vt quando venisti, nuper si sit præsenti nunc proximum sit. DILVCI.

Ipsum autem modo prope præsens nunc est, & pars præteriti, quãdo venisti, modo, si sit tempus proximum præsenti nunc. ANT.

Nunc quid sit ἄρτι græce, latine nuper siue modo.

Auer. autem in eius lingua habet pauloante, quę trãslatione patent.

C Quondam pars est eiusdem temporis longe ab instanti nunc. DILVCI.

Olim autem procul est. ANT.

Nunc quid sit πάλαι græce, latine quondam, siue pridem, siue antiquitus, vt Auer. habet, & res patet.

Repente vero, quod in tempore insensibili ob paruitatem diffluit. DILVCI.

Repente autem quod insensibili tẽpore propter paruitatem defluit. ANT.

Quid ἐξαίφνης græce, latine subito, siue repẽte, siue mox nunc describit.

Quæ Auer. exponit hic, intelligenda sunt in bonum, non enim tempus est velox, aut tardũ, sed pro breui, siue subitario sumit. Quæ Auer. cõ. 127.

Cũ mutatio omnis suapte natura sit deturbatiua, & in tp̃e cuncta oriantur & occidant, idcirco D sunt & qui ipsum sapientissimum dicebant, et qui rudissimũ, vt Pythagoreus Paro dixit, qa & per ipsum obliuiones inuehuntur, rectius dicens. Perspicuũ nanq; est potius corruptionis per se causam esse tp̃s, quàm generationis, quia quemadmodum ẽt prius diximus, mutatio per se dimotiua est, per accidens aũt generatiõis & esse causa est. Signũ ex eo sufficiẽs est, quod nihil fit, nisi mouẽs aliquo modo moueat & agat. Corrumpitur autem & si nihil moueat, atque hãc corruptionem à tp̃e fieri maxime dicere assoleuimus, verum neq; hãc tempus efficit, licet mutationem hanc etiam fieri in tẽpore accidat. DILVCI.

Quod igitur tēpus sit, & quid ipsum sit, quotq; modis ipsum nunc dicamus, & quid sit olim, quidq; nuper, quid iam quidue quondam atq; quid repente, explicatum est.

ANT. Mutatio autē omnis natura remotius est, in tempore aūt omnia fiunt, & corrumpūtur, vnde & alij quidem sapientissimum dicebant. Pythagoricus autē Paro penitus indisciplinabile, (Igitur enim.) quia & obliuiscuntur in hoc, dicēs rectius. Manifestum.n.est φ corruptionis magis erit per se causa q̄ generationis, sicut dictum est ēt prius, destructiuum.n.mutatio per se est, generationis aūt & ipsius esse ꝑm accidēs est. signum sufficiens est, quia fit quidē nihil, nisi moueat quodāmodo & ipsum, & agat, corrumpitur autem & cum nihil moueat, et hāc maxime dicere consueuimus à tēpore corruptionem. At vero neque hanc tēpus facit, sed accidit in tempore fieri & hanc mutationem. Quod igitur tēpus sit, & quid sit, & quot modis dicatur ipsum nūc, & quid ipsum nunc, & quid modo, & quid iam, & quid olim, & quid repente, dictum est.

Nunc circa temporis qualitates vult disputare, nam cum oīa & oriri & occidere in tēpore videantur, idcirco de qualitatibus tēporis duę fuerūt positiones. Alij nanq; sapientissimum, alij stultissimum, siue indocile fecerunt tp̄s. Simonides sapientissimū, quia beneficio ętatis multarū rerū notitiā adipiscimur, vnde Ora. in arte poetica.

» Multa ferunt anni venientes commoda secum.

Paro Pythagoreus indocile & stultissimum, qa iniuria temporis, tum obliuio, tum deliria hominibus inuehuntur, quod ēt Oratius ibidem, subdit aueuntes dicens plurima adimunt. Arist. approbat Paronē Pythagoreorum argumento, & signo. Argumento quidem φ omnis mutatio, cuius tēpus est affectio potius impellit & deficit q̄ quicquam per se efficiat, est.n. per se dimotiua, per accidens aūt additiua. Signa vero, qa oīs gñatio fit præsente motore & agente. Corruptiones aūt multæ fiunt: quarū neq; motor, neq; agēs nobis patet, hinc loco causæ illarū prouētus tēpori damus, non φ tp̄s sit corruptiōis causa, quēadmodum nec gñatiōis, sed suppletoria atq; attributoria causa existit. Deinde epilogat, & sermo patet.

(Quæ Auer. cō. 128. An mot⁹ per se faciat ad corruptionē per accidens aūt ad generationē et an tēpus per se corrumpat. Vide Egid. hic.) Auer. aūt verbum illud Arist. φ videlicet mutatio sit potius dimotiua quā generatiua, non absolute intelligit, nam propria et per se corruptionis causa est motor habēs contrariū. Motus aūt est via, qua itur in corruptionē, & ita vult motū non per se causam esse hoc est principalē, sed est per accidens, vt distinguit contra principalē, per se vero instrāria. Similiter cū Arist. dixit, multas corruptiones esse tēpori dandas, non oēs dixit, qa vt Auer. ait corruptiones violentę causam habent notā, & has causas non tempori ascribimus. Naturales vero corruptiones, quæ ab occulta causa proficiscuntur, tēpori attribuimus.

RECOGNITIONES.

VTrum mutatio sit per se remotiua, & videtur φ non propter rōnes superius tactas, qa de motu cœli non est verum, neq; de alijs motibus, vna rñsio esse potest φ mutatio nec gñationis, neq; corruptiōis causa est per se, vt argumenta supius facta concludūt, secundo dici pōt, φ licet nec generationis, neq; corruptiōis causa per se sit, est tñ mutatio potius causa corruptionis q̄ gñationis, qa potius est suapte natura remotiua, q̄ generatiua. Ex hoc tñ non sequitur mutatio est magis & potius causa corruptionis, ergo per se causa corruptionis, nā licet potius sit per se causa corruptiōis, non tñ causa est per se corruptio-

E nis, & huius causa est, qa potius hic distrahit, dicimus.n. rubrū esse potius albū q̄ nigrum, & tñ rubrū neq; est albū, neq; nigrū per se, pręterea dici pōt aliquid per se competere generi, quod nō omni speciei per se competit, modo ipsam mutationē esse remotiuam cōpetit per se mutationi ꝑm rōnem generis, quia licet non oībus speciebus competat, saltem alterationi ex ea ratione qua mutatio est cōpetit, disponit enim suapte natura ad corruptionē.

His ita diffinitis, perspicuū est mutationē omnem esse in tpe, & omne quod mouetur necessario in tpe moueri. Velocius.n. & tardius in omni mutatione sunt, nā in cunctis sic cernitur. (DILVCI.) Dico aūt id velocius moueri, quod prius in subiectū peruenit, modo per idē spatiū vniformēq; mutationē moueatur. Ceu in delatiōe si ambo super circūferentiam, aut ambo super lineam re-

F ctā moueantur. Similiter & in cæteris id genus, sed ipsum prius in tpe est, prius.n. & posterius per ad ipsum nunc distantiā sumpsimus, ipsum aūt nūc terminus est præteriti atq; futuri. Quare cum ipsum nūc in tpe sit, ipsum quoq; prius & posterius in tpe erunt. Nā vbi ipsum nūc est, in eo ēt ipsius nunc distantia est. Verum modo contrario ipsum prius in præterito atq; futuro tpe dicitur, in præterito nanq; id dicimus prius, quod lōgius ab instanti nūc distat, id vero posterius, quod eidē propinquus existit, in futuro vero id quidē prius, quod ꝓpinquius illi est, id aūt posterius, quod ab eo lōgius est. Quare cum ipsum quidē prius in tpe sit, omnem aūt motū ipsum prius comitetur, perspicuum oēm muta-

G tionem omnemq; motum in tempore esse.

ANT. His aūt nobis sic determinatis, manifestū est, quia oēm mutationē, & omne, quod mouetur, necesse est moueri in tpe, velocius.n. & tardius ꝑm oēm mutationē est, in oibus.n. sic videtur, dico aūt velocius moueri, quod prius trāsmutatur in subiectū ꝑm idem spatiū, & regularē motum eius quod mouet̄, vt in latione si vtraq; ꝑm circunlationē moueant̄, aut vtraq; ꝑm rectum, similiter autē & in alijs. At vero & prius in tpe est, prius.n. & posterius dicimus ad ipsa nunc distantiā, ipsum aūt nunc terminus præteriti, et futuri est, Quare cū ipsa nunc in tpe sint, & prius et posterius in tpe erunt. In quo enim est ipsum nūc, & ipsius nunc distātia est. Ecōtrario aūt di-

H citur prius & posterius & ꝑm præteritum tempus, & ꝑm futurū: in præterito quidem.n. prius dicimus, quod lōgius est ab ipso nūc, posterius aūt quod ꝓpe est, in futuro vero, posterius quidē quod ꝓpinquius est, posterius aūt quod longius. Quare cū prius quidem in tpe sit, & ad omnem motū sequitur prius, manifestū est φ omnis mutatio & omnis motus in tempore est.

Nunc φ oīs mutatio fit in tpe. Aris. syllogizat, & pōt litera resolui in vnū syllogismum principalē, & prosyllo. syllogismus pricipalis est. Omne velocius & tardius est in tpe, omnis mutatio & omne quod mouet̄, velocius & tardius mouet̄, igitur oīs motus & omne quod mouetur in tpe est. De rōne primo ponit cōclusionem, & inquit,

iis

Anoīs motus mēsurari tempore. Vide Alber. de saxo qō. 17. huius.

ꝗs ita diffinitis, perſpicuũ eſt mutationē oēm eſſe in tpe, A
& oē quod mouetur, neceſſario in tpe moueri. Hęc eſt
cōcluſio. Deinde de ſyllō tangit minorē. & inquit. Velo
cius enim & tardius in omni mutatione ſunt, nā in cun-
ctis ſit cernit, hæc eſt minor. maiorē principalis ſyllī de-
clarat ſic, oē in quo eſt prius & poſterius eſt in tpe, velo-
cius & tardius ſunt prius & poſterius. igitur in tpe, mino
rem declarat per definitionē velocioris & tardioris, & in
quit. Dico autē id velocius moueri, quod prius in ſubie-
ctum peruenit, hic aũt ſubiectum quod gręce hypocei-
menon, non pro eo in quo recipit accepit, ſed pro genere
ſub quo cōtinetur, vt exponit Themiſtius. Verbi cā, in
delatione ſubiectum eſt locus, in auctione quātitas, in al
teratione qualitas, in gñatione vero ſubſtātia, eſt igit ve
locius quod prius in ſubiectum. i. in genus peruenit, ſed
nō abſolute, ſed ſeruatis cōditionibus, & hoc ſubdit, mo
do per idē ſpatium vniformēq; mutationem moueat, ex
ponit qd intelligit per idē ſpatium, & inquit, ceu in dela-
tione ſi ambo, hoc eſt ipſum velox & ipm tardum ſuper B
circūferentiā moueantur, aut ambo ſup lineā rectam mo
ueant, ſilr & in cæteris id genus, cur vero dixit ꝑ vnifor-
mem motũ, non explicauit, ſed in multis caſibus calcula
torꝫ illud patet, vt in Sexto dicemus. Deinde ponit maio
rem ſecundi ſylli, & inquit. ſed ipſum prius & poſterius
in tpe ſunt, & hanc ꝓbat & ſyllō eſt, vbi eſt nunc, eſt ipm
prius & poſterius: in tpe eſt nūc, igitur in tpe ſunt ipſum
prius & poſterius, inqt, prius enim & poſteriꝰ per ad ip-
ſum nunc diſtantiam ſumpſimus, ipſum aũt nunc termi-
nus eſt ꝑteriti atq; futuri, quare cum ipm nunc in tpe ſit,
ipſum quoq; prius & poſterius in tempore erunt, nā vbi
ipſum nunc eſt, in eo ēt ipſius nunc diſtantia eſt. Sed qa
dixit prius & poſterius ſumi per diſtantiam ab inſtanti
nunc, declarat ꝙ non eodē modo ſumuntur in futuro tpe
& in prẹterito, & inquit, verum modo contrario ipſum
prius in ꝑterito atq; futuro tpe dicitur, in præterito nāq;
id dicimus prius, quod longius ab inſtāti nunc diſtat, vt
prius Octauiũ dicimus fuiſſe ꝙ̃ Cęſarē, qa Octauius lon C
gius eſt ab inſtāti nunc, id vero poſterius, quod eidē pro-
pinquius eſt, vt Cæſarem poſteriorē Octauio, quia pro-
pinquior præſenti nunc. In futuro vero id quidem prius
quod ꝓpinquius illi eſt, vt gallicũ venturum bellũ prius
eſt venturũ, ꝙ̃ italicum, qm̃ anno futuro gallicum bellũ
venturum eſt. Anno ab hoc tertio illud italicum. Tunc
epilogat rōnem & concluſionem, & ſermo patet.

Quæ Auer. cō. 129.

Mouet Auer. ibi { Et quæritur quo modo pōt } quę
ſtionē. Nam Ariſt. probauit oēm mutationē eſſe in tpe,
contra eſt de illuminatione, & de gñatione formæ, pro-
pterea ſequitur vt nos alterũ duorum dicamus, aut vt de
monſtratio ſit vniuerſalis, & tunc oportet dicere tales eſ
ſe in tpe, apparenter tñ ſubitarijs, qa latent ſenſus, aut vt

An generatio fiat in inſtanti. Vide cano. qō 2. quinti huiꝰ.

dicamus ꝙ hæ ſunt momentariæ, & ꝙ demonſtratio eſt
particularis ſolum, & non de oībus. Reſpōdet ibi. { Et
ad hoc. } Et vult ꝙ tranſmutatio pōt ſumi duplr. Vno
modo pro fine tranſmutationis, & hoc modo dicit æqui
uoce, & ſic generatio eſt finis tranſmutationis, quia alte- D
rationis, & illuminatio finis delationis. Alio modo pro
ipſa trāſmutatione, vt pro alteratione, & delatione & id
genus. Tunc vult ꝙ demōſtratio Ariſt. ſit vniuerſalis de
tranſmutationibus, & nō de finibus trāſmutationum, nā
quilibet finis eſt indiuiſibilis, ſiue finis ſit alterius ſpeciei
ab ipſa tranſmutatione vt generatio eſt, quæ differt gene
re ab alteratione, ſiue eiuſdē ſpeciei, vt calefactum eſſe,
quod eſt eiuſdē ſpeciei cum calefactione, ſed quia de hoc
tranſmittit nos ad tpſ, vt ad. 6. Phyſicæ auſcultationis,
nos in expoſitione cō. 32. plura dicemus Deo duce.

RECOGNITIONES.

Animaduerte Ariſt. voluiſſe oēm mutationē & om-
nem motũ in tpe eſſe, & Auer. intelligit de his mu-
tationibus, quę ꝓprie dicuntur, non de his, quæ æquiuo-
ce fines ſunt motuum, ego intelligo de mutationibus to-
talibus, nā mutationes, quibus minima generantur, mo-
A mentariæ ſunt: vniuerſa vero mutatio, qua vniuerſa for-
ma acquirit in tpe eſt, & ita ſucceſſiua, ex textu tñ nō ha
betur omnem mutationem eſſe continuam, ſed ſolum in
tpe, quia ſucceſſiua eſt, verum, vt. 6. huius dicemus, loca
lis motus eſt ſucceſſiuus, & continuus, cæteri ſucceſſiui,
non tamē continui, ex quo ſequitur nō eſſe neceſſarium
velocitatem & tarditatem eſſe continuam, cum nō om-
nis motus ſit continuus, vt poſtea dicemus.

Contemplatione autē dignum eſt, & quonā DILVCI.
modo ſe habeat ad animam tpſ. Itemq; & quā
c brem in cunctis eſſe videtur tpſ, & in terra, &
in mari & in cœlo. An quia motus ipſius affe-
ctio eſt quædā atq; habitus menſuraq;, ſunt aũt
hæc cuncta mobilia, cum in loco ſint oia, inſup
tēpus & motus ſimul ſunt poteſtate atq; actu.

Dignum autē conſideratione eſt & quo mo ANT.
B do aliqñ ſe habeat tempus ad animā, et propter
quid in omni videtur eſſe tempus, & in terra, &
in mari, & in cœlo. Aut qa ipſius motus paſſio
quædam eſt, vel habitus, & numerus exiſtens,
hæc aũt mouentur omnia, in loco enim omnia
ſunt. Tempus autē & motus ſimul ſunt, & ſe-
cundum potentiam & ſecundum actum.

Mouet circa dicta qōnes. Prima eſt, quonam modo ſe
habeat ad animā tempus, an vt effectus illius, an vt illius
cauſa? Secunda quæſtio propter quid tpſ eſt vnum in
cunctis vt in mari, cœlo, & terra, quę ſunt remota & ma
ximis diſcerniculis abiuncta. Reſpondet ad ſecūdam, ꝙ
ideo tpſ eſt in oībus illis, quia motus eſt in illis, cuiuſ tpſ
eſt affectio, habitus, & menſura. Eſt quidē affectio, qua-
tenus eum comitatur, eſt habitus, quia ab eo ſeparari nō
pōt, eſt & menſura portionum partiumue motus, quare
C cum cuncta hæc motu participent, ēt & tpſ participare
vident. eſt inſup alia cauſa, ꝙ motus & tēpus ſimul ſunt
ptāte atq; actu, cum. n. res poteſtate mobiles ſunt, pote-
ſtate quoq; in tpe erũt, veluti quieſcētia, quæ vero iam
mouent actu, actu quoq; ſunt in tēpore. Vtrum vero tē-
pus ſit vnum numero in cunctis, iam determinauimus.

Auer. aũt videt ſic arguere, accidens eſt in ſubiecto, & Quæ Auer. cō. 130.
numerus in numerato, ſed tpſ eſt accidens motus & mo
bilium, & numerus ſimiliter, igit eſt in motu, mobilibus
& id genus, quare erit in cœlo vti in primo mobili, in ter
ra & mari cæteriſq; elementis atq; mixtis vti in rebus ſe
cundo mobilibus, verum (vt ait ipſe.) non eodē ordine,
inuenit. n. in cœlo primo, quia illud eſt ſubiectum primi
motus, in rebus mobilibus ſecūdo, quia ipſe mouentur
virtute primi motus, in rebus quieſcētibus tertio, quia
ſunt apta moueri, verum de his rebus ſatis ſuperius.

Vtrum ſi anima ipſa non ſit, tēpus ipſum ſit, DILVCI.
D an nō, dubitabit aliquis, nā ſi impoſſibile eſt eſ-
ſe, patet ēt neq; numerum eſſe, eſt enim nume-
rus aut id quod numeratur, aut numerabile qd,
ſi aũt nihil aliud eſt aptum numerare quàm ani
ma, aut animæ intellectus, erit impoſſibile eſſe
tempus ſi aīa non ſit. Niſi id quod ſubiecto eſt
tempus ſi fieri poteſt vt ſit motus ſine anima, in
quo motu ipſum prius & poſterius ſunt, tēpus
autem eſt hæc vt numerabilia ſunt.

Vtrum aũt cum non ſit aīa, erit tunc tpſ aut, ANT.
nō dubitabit aliquis. impoſſibili, enim exiſtēte
eſſe, manifeſtũ, qm̃ neq; numerabile erit nume-
rus enim eſt, aut quod numeratur, aut numera-
bile, ſi autē nihil aliud aptum eſt quā anima nu-
merare

merare, vel animę intellectus, īpossibile est tempus esse, cū non sit anima, sed vel hoc quod aliquādo ens est tempus, si cōtingit motū esse sine aīa, prius aūt & posterius in motu sunt: Temp⁹ autē hæc est se. undum ꝙ numerabilia sunt.

Repetit primā quæstionē & soluit, inquit, dubitabit vero quispiam vtrum si anima ipsa nō sit, tempus ipsum sit? Respondet ꝙ anima non existente etiam tempus nō erit, & si animā impossibile est esse, tempus impossibile est esse, inquit, an non dubitabit aliquis sed erit certus, nam si impossibile est esse animā: patet etiam neq; numerum esse, est enim numerus, aut id quod numeratur, aut numerabile quid, si autem nihil aliud est aptum numerare q̄ anima, aut animę ea pars quę intellectus est, erit impossibile esse tempus si anima non sit, est igitur ratio non existente numero non existit tempus, nō existēte anima non est numerus, igitur non existente anima, nō existit tempus. Sed dices, igitur nulla anima existente, pœnitus nihil temporis erit. Respondet nisi id quod subiecto est tempus, quasi dicat remanet tēpus subiecto, quod dico si fieri pōt vt motus sit sine anima, in quo motu prius & posterius sunt, modo tempus est hæc vt numerabilia sunt. Sic igit̄ ab Aristo. habemus ꝙ nō existente anima nō est tēpus formale, sed aptitudinale, videlicet ipsa motus partium numerabilitas, sed huic occurrit Boethus. nam dato ꝙ nec actu, nec potestate anima sit, adhue esse pōt numerus potestate saltē, quēadmodum sensile sine eo quod sentit. Respōdet Themistius, & vult hāc regulam, ꝙ qn̄ sunt aliqua correlatiua, hæc sese sequūtur eodem modo, vt si vnū est actu, alterū est actu, & si vnum potestate, alterum etiā potestate, quare si vnū nec actu nec potestate sit, alterū, nec actu, nec potestate erit, & ita si anima nō sit, nec possit esse, numerus nec est, nec pōt esse, vbi autē anima non sit & pōt esse. Tempus siue numerus non est & pōt esse, quare dato, ꝙ anima actu non sit, aut actu nō numerat, pōt esse vel numerare: quare numerus & tempus erunt quo ad subiectum & illius aptitudinem. Simili modo de ipso sensili dicendum est.

Quæ Auer. cōmen. 131.

Auer. autem videt̄ velle in commento, ꝙ tempus est quasi medium inter esse extra animam, & esse in anima, non enim est in anima tantum, cui nihil in re respondet, quia tunc esset figmentū, neq; purum ens reale, qa tunc non esset numerus, ꝓpterea videt̄ partim ex anima quo ad formale, & extra animā quo ad materiale vt supra dicebat̄, qua rōne paucis interpositis, patet tēpus vno mō esse ens perfectū, alio modo diminutum, ea quidem ex parte, qua est ens extra animā, hoc est rōne motus, videt̄ ens perfectum ab anima ipsa indepēdens, ea vero ex parte qua est dependens ab anima vt quo ad formale, est ens diminutum, hæc de tempore non semel supra explicauimus. Debes aūt scire ꝙ expositores mirum in modum laborāt circa verba Arist. ꝓpter malas quas habēt trāslationes, est etiam in græcis codicibus non parua variatio, sed codex, è quo hunc nostrum textum latinum facimus, sic habet, vt transtulimus, & est melior cæteris aliīs, tu vero considera, nam iudicem tuum non refutabo.

De verbis græcis. An tēpus sit ab anima. Vide Alb. de saxo. q. 16. huius.

RECOGNITIONES.

ANimaduersione dignū prima textus verba, nō eodē modo in gręcis codicibus omnibus reperiri, vno. n. modo reperiunt̄ in vno codice, vt in nostra dilucida trāslatione transtulimus. Alio modo, vt in præsenti translatione cernis. Sed in codice nuper ad manus meas perueniente, hoc pacto emendata leguntur, aut non dubitabit aliquis, impossibile enim cum sit, numerantem esse aliquē, impossibile etiam est numerabile aliquod esse, quare manifestum est, quoniā neq; numerus est, aut qui numeratur, aut numerabilis. Et hoc pacto verba hæc si legantur, clara sunt, est enim responsio, tēpus non esse anima non existente, nam cum anima sic numerans, & tempus numerus, impossibile est numerabile aliqd̄ esse non existente anima numerāte, & ita patet numerū non esse, quia nec est qui numeratur, neq; qui est numerabilis. & ita nec tempus. & Addit ꝙ licet tempus nō sit quatenus est numerus, & quatenus subiecto motus est.

Ambiget quispiā etiam qualis nam motus tempus numerus est, an qualislibet. Nam & in tempore generatur, & corrumpit̄, & auget̄, & alteratur, atq; in tēpore defertur, quatenus igitur motus est, eatenus est tempus cuiusq; motus numerus, quocirca absolute motus cōtinui numerus est, non autem cuiusdam. DILVCI.

Dubitabit autē aliquis, & qualis motus tempus numerus est? aut qualislibet, etenim fit in tempore, & corrumpitur, & augumentat̄, & alteratur in tempore, & fertur. Secundum igitur ꝙ motus est, sic est vniuscuiusq; motus numerus, vnde motus simpliciter est numerus continui, sed non cuiusdam. ANT.

Vlterius quærit qualis nam motus tempus numerus est. Respōdet an quaslibet, cuius causam subdit, nam & in tempore generatio fit in tēpore, & corruptio, itemq; & auctio, atq; delatio. Ex hoc infert ꝙ tempus est numerus motus, quatenus cuiusq; motus, & nō quatenus illi⁹ aut illius motus, ideo absolute est numerus motus, vt cōtinuus est, non vt ille, aut ille. Sic igitur tēpus est omnis motus vt motus continui numerus.

RECOGNITIONES.

BAlbutit Auer. duas expositiones, vna est ꝙ tempus est numerus cuiuslibet motus, ex eo, quia est numerus primi motus continui, idest perpetui, & ita est numerus principaliter, & affectio principaliter primi motus, qui est vnus, & cōtinuus idest perpetuus, cæterorū vero est numerus secūdario, & ex consequēti, propterea quia est numerus primi motus, & sic per cōtinuum. Auer. fm hanc expositionē intelligit perpetuum, secundo intelligit tempus esse numerum motus, non huius, nec illius, sed quo motus est cōtinuus, hoc est vnus secundū genus, cæterorum vero numerus est, quatenus est numerus motus simpliciter, qui est vnus secūdum genus, & hoc pacto secundo nos exponebamus. Sed dices cōtra primam expositionē, tempus non posse esse numerū primi motus, sed bene affectionem, est. n. vt Themi. inquit motus affectio primi motus, & numer⁹ cæterorū motuū, nec ab ratiōe hoc est, qa motus cœli non pōt à tempore excedi. Vno modo dici pōt tempus esse numerum primi motus fm illius partes, & hoc sufficit. Vel pōt eē numerus, qui est mensura ꝓpria, non cōmunis, nō enim oportet numerum semper excedere numeratum, nisi sit cōmunis illius mensura, vbi. n. esset ꝓpria illius mensura, quę a Themi. æuum dicitur rei, non oportet esse maiorem.

Sed continget vt eodem nunc alia etiam moueant̄, quorū vtriusq; motus tempus numerus est, erit ne igitur aliud atq; aliud, ita vt duo ęqualia tempora sint, an non, omne enim tēpus vnū similiter est & simul. Specie vero & non simul sunt. Nam si sint hi quidem canes, illi aūt ęqui, atq; vtriq; septem, idem eorū est numerus, sic & eorum motuū, qui simul conterminātur, idem est tempus, & si velocior alter fortasse sit, alter tardior, itemq; alter delatio, alter alteratio sit, tempus itaq; idem est alterationis & delationis, si quidem numerus idem est, nam quanquam motus differant atq; seorsum sint, tempus tamen DILVCI.

men

men omnino idem est, quia numerus etiā vnus omninoq; idem est æqualium & simul.

ANT. Sed est nunc moueri & alia, quorū vtriusq; motus numerus vtiq; erit. Alterum igitur tempus erit, & simul duo æqualia tempora essent, aut non. omne namq; tempus vnum similiter, & simul est. Specie autem & quæ non simul, si enim sunt hi canes, illi vero equi, vtriq; autē septem, idem numerus est, sic & motuū simul terminatorū idem tempus est, sed hic quidem velox fortassis, alius vero non, & alius quidem latio, hic vero alteratio, tempus tamē idem est, siquidem & numerus æqualis sit & simul cum alteratione, & latione, & propter hoc motus quidem alteri, & seorsum sunt, tempus autē est idem vbiq;, quia & numerus vnius & idē vbiq; est, qui est æqualium & simul.

Petit consequēter aliam quæstionē, & inquit, sed continget etiā vt eodem nunc alia etiam moueanē, vt patet, possunt enī Romæ fieri nundinę, atq; in Auiano aliæ simul, quorū igitur vtriusq; motum tempus numerus est erit ne aliud atq; aliud ita vt duo æqualia tempora sint? Rñdet q̄ omne tempus numero est idem, nō aūt specie, hoc est tempus est idem sub ratione numeri, & quo ad numerum ipsum, est tamen quo ad res numeratas aliud atq; aliud, inquit, omne enim tempus vnum similiter est & simul propter vnum nunc vt Themi. ait, & ita omnia sunt vnum rōne numeri, specie vero, & quo ad res numeratas non simul sunt, & vnum. Quod declarat & inquit, nam si sint hi quidem canes, illi autē equi, atq; vtriq; septem, idem eorū est numerus, licet numerata specie differunt, sic & eorum motuū qui simul conterminanē, quia simul desinunt & incipiūt, idem est tempus quo ad rōnē numeri, & si velocior alter fortasse sit, alter tardior itēq; alter delatio sit, alter alteratio specie differentes, deinde quasi epilogat responsionem, & patet.

Que Auer. comē. 112. Auer. autem declarat hic, q̄ tempus est numerus cuiuslibet motus attributiue ad primum motum diurnum hac ratione, q̄ si non esset translatio, non esset alteratio, neque auctio, neque generatio, neque demum aliquis alius motus, esse tamen posset tempus sola translatione siue delatione existente, vlterius si non esset latio circularis velocior vt motus diurnus, non esset tempus. Tempus igitur & si sit numerus cuiuslibet motus, est numerus ordine quodam diurni primo, & per se, cæterorum vero quatenus dependent ab illo. Deinde multis interpositis, declarat Auer. primo, q̄ tempus non se habet ad motū penitus vt numerus, qa tunc ipsum tempus nō esset ens naturale, neq; mobile definibile per motum. Cum esset res mentalis, in cuius definitione non accipiē motus. Secundo declarat q̄ in definitiōe temporis non ponitur quilibet motus, quia tunc multiplicareē ad multiplicationē motuum, veluti alia accidentia quæ definiuntur per subiecta, vbi enim motus omnis poneretur in definitione temporis, esset illius subiectū, & sic, quot motus, tot tempora. Tertio ait q̄ dispositio temporis cum motu est dispositio accidentis cum subiecto, nō cum quolibet motu, sed cum vno tantū, videlicet cū motu cœli, cum alijs vero est dispositio numeri, hoc declarat per hoc: quia nos nō cognoscimus tēpus nisi per motū, hoc est, quia nos sumus in esse transmutabili, & hoc non nisi per motū cœli. Tempus igitur est passio huius motis, & talis motus accipitur in definitione eius, qua rōne fit vt tēpus sit motus cœli mēsura intrinseca, vt forma in illo. Cæteros vero mensurat vt numerus extrinsecus, nō quatenus per illos definiē, & per hoc tolliē quæstio The. quā mouet in digressione, cuius signū est q̄ tp̄s est perpe

A tuū ppetuitate motus cœli, & reciprocū atq; rediturum per circulū vt ille motus, sed de his satis diximus supra.

Cum autē delatio sit motus, & huius species sit ea quæ orbicularis. mēsureturq; vnūquodq; vno quodam sibi congenere, vnitates quidem vnitatibus, æqui vero æquo, sic etiam tempus quodam definito tempore mensurabitur, atq; motu vt diximus, interdum tempus mensuratur motus quoq; tempore, quod quidem est, quia à definiti motus tēpore ipsius motus quātitas atq; temporis mensuratur. Tex. 115.

Auer. exponit, q̄ Arist. velit declarare quid sit tēpus primū & q̄ tempus primū sit id quod est affectio primi motus. Themi. vero rectius vt mihi videē literā introducit, inquit. n. q̄m mensurabilia omnia cognato & cōgenere aliquo mēsuranē, lineę lineis, vnitatibus vnitates, cum

B tempus mensurabile sit, poterit etiā tempore mensurari, illud quale nam sit, in præsentia vestigandum restat. Sic igiē apud The. Arist. vult declarare, qd est illud tempus, quo & tēpora cuncta, & motus cuncti mensuranē, tanq̄ mensura cōgenere atq; cognata. Illud vero q̄ expositor ait nullatenus vt vides textui stare pōt. Pro declaratiōe igiē ppositæ a Themi. intentionis sumit Aristo. q̄ tēpus tempore mensuraē, & motu tēpus & motus tp̄e mensuranē, & syllogismus est, congenera cōgenere mensuraē. Tempus tempori & motus motui & tempus motui congenera sunt, igitur tempus tp̄e, & motus tp̄e, & tempus motu mensuranē, pponit tm̄ vnam suppositionē, quę est extra suppositionē principalem, sed faciē ad sequentia, videlicet cum autē delatio sit motus, & huius spēs sit ea quæ orbicularis, hęc suppositio nō seruit nunc, sed sequētibus, deinde tangit maiorē syllogismi, & inquit, mensureturq; vnūquodq; vno quodam sibi cōgenere vnitates vnitatibus, æqui vero æquo, siue lineę lineis, infert ppo-

C sitam suppositionē, & inquit, sic etiam tēpus quodā definitum tp̄e mensurabiē, atq; motu, (vt diximus) interdum tēpus mensuraē; motus quoq; tp̄e, quod declarat dicēs, quod q̄ē est, qa a definiti motus & nobis certi tp̄e ipsius motus quātitas, & tēporis mensuraē. Sic igitur habeē q̄ tēporis omnis, & omnis motus quātitas a quodam tēpore nobis noto atq; definito mensurari debet.

Si igitur est primū ipsum cęterorum congenerū mensura vniformis sane conuersio mensura potissimū erit, q̄m numerus huius notissimus est, non autē alteratio, neq; auctio, neq; generatio, cum vniformes nō sint, sed ipsa delatio vniformis est, tempus itaq; esse videtur ipsius orbis motus, q̄m cæteri id gen⁹ motus hac mensurantur, tempus etiam eodem motu.

His acceptis, infert quid sit oīum motuū & oīum tem-

D porum primū tempus, quo & oēs cognati motus & tempora mensuranē, & vult talem primā mensurā esse conuersionē cœlestem vniformē vt motum diurnum. Tum quia numerus huius. vt vigintiquatuor horæ sit notissimus oībus gentibus. Tum quia nullus cæterorū motus est vniformis & regularis, nisi sola delatio, & de delatiōe sola cœli & orbis conuersio, ppterea infert tempus esse ipsius orbis motum, cum cæteri id genus motus, & tempus hoc motu primo veluti notissimo mensuretur.

Quocirca & id accidit, quod consuetum est dici, inquiunt enim humanas res, necnon cæterorum naturales motus vt generationē & corruptionē circulum esse, quod quidem ppterea est, quia cuncta hic tempore diiudicantur, atque finem, & principium in illo accipiunt, per-

inde

inde ac ſi reditu fierent. Videtur etiam tempus ipſum circulus quidam, quod ꝗdem rurſus hac ratione videť, quia talis circulationis eſt ipſum menſura & à tali etiam circulatione ipſum menſurarū, quare dicere rerū eas quę fiunt circulum eſſe, eſt dicere tp̄is eſſe quēdam circulum, quod ideo diciť, quia ipſa circulatione tempus menſuratur, præter enim ipſam menſurā nihil aliud videtur eſſe ipſum quod menſuratur ꝙ totum quod eſt plures menſuræ.

Duæ de ipſo tēpore fuerunt poſitiones antiquorum. Vna ꝙ tēpus ſit mūdus ipſe vniuerſęq; res. Altera ꝙ ſit mundi circulatio ſiue prima orbiculatio. Ariſt. igiť nunc eas verificat, vt inde ſuā de tp̄e poſitionē confirmet, eſt enim mos Ariſt. antiquorū poſitiones, poſtꝗ eas confutauerit reducere in bonū, vt īde veritas magis eluceſcat. Verificat itaq; primā per hanc rōnem, ꝗa humanæ res, & cæterarū motus oīs tp̄e menſuranť, videnturq; quaſi redire in tp̄e, non ꝗdem eædem numero, ſed ſpecie eędē, quare tempus rerum oīum circulatio diiudicať, verificat quoq; ſecūdum, ꝗa tempus eſt menſura circulationis, & quaſi a circulatione menſuratū, modo menſura nō videť res diſtincta & præter rem mēſuratā, cum nihil aliud ſit, ꝙ totū quoddam ex pluribus menſuris cōſtans partialibus. Sic igitur verificātur poſitiones ad ſenſum verum, quem ipſe de tempore inueſtigauit.

An ſit vnū tēpus omniū tēporalium. Vide Egi. hic.112.

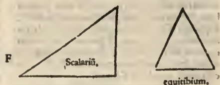
Mouet hic Auer. qōnem, nam videmus ꝙ menſura pōt eſſe interdum vniuoca oībus mēſuris, interdū ęquiuoca. Tempus itaq; eſt vniuoce dictum de oībus temporibus & de primo tempore an ęquiuoce? Reſpondet ſub dubitatione, ꝗa nos poſſumus vno modo dicere ꝙ tempus conſequiť oēm motum vt paſſio, & ſic multiplicať ad multiplicationē motuum, eruntq; tempora tot quot motus, & tūc oportet dicere tempus eſſe æquiuoce ſiue analogice dictum de primo tp̄e, & reliquis temporibus, quō motus dicitur analogice de motu primo, & cæteris motibus. Alio modo dici pōt, ꝙ tempus ſolum cōſequiť primū motum vt paſſio, & ad illum cōparať vt paſſio & vt numerꝰ, ad cæteros vero vt numerus tm̄, & ſic eſt vniuoce dictū. immo vnū numero ſolum tantū primo motui competētes vt paſſio atq; forma, cæteris vt numerus atq; menſura extrinſeca. Debes ſcire ꝙ Auer. nō ſe hic determinat, vt vides, ſed nos hāc qōnem ſuperius definiuimus, nunc vero occurrit etiam dicere ꝙ tp̄s vno modo conſiderari poteſt vt numerus, alio modo vt aptitudo ꝗdā motus, qua ipſe eſt numerari aptus, hoc eſt vt paſſio atq; affectio motus, qua ipſe eſt numerari aptus. ſi cōſiderať vt numerus, ſic vbiq; Ariſt. & Auer. voluit ꝙ tēpus ſit primus motus addens ſiue cōnotans aptitudinalē, ſiue actualem rōnem menſurandi, & hoc modo eſt vnum numero oīum, forma ꝗdem & affectio primi motus, cæterorū numerus, ſi vt aptitudo, cū vnuſquiſq; motus ꝓpria ac intrinſeca aptitudine ſit aptus menſurari, tunc erūt tot aptitudines quot motus, ſed an hę aptitudines ſpecie differant, nō dicit Auer. ideo dici pōt ꝙ eiuſmodi aptitudines poſſunt conſiderari in rōne obiectiua, qua videlicet intelliguntur vt ſunt de ſecunda ſpecie qualitatis, & ſic ſunt vnius ſpeciei, quēadmodum illa ſpecies qualitatis, Alio modo in rōne ſubiectiua, & ſic differūt ſpecie veluti viſus hoīs & aquilę in rōne obiectiua ſunt vniꝰ ſpeciei, qm̄ ambo ſunt de ſecunda ſpecie qualitatis, & circa idem obiectum ſpecie, in rōne ſubiectiua, ſic differunt ſpecie, ſicut anima ab anima, & ſic tempus in ratione ſubiectiua eſt multiplicatum per motus ipſos, ceu motus ipſi, ſed de his ſatis in quæſtionibus ſuperius dictis.

Qōe Auer comē.131.

Tex.134. Dicitur etiam recte numerū quidem eūdem eſſe ouium atq; canū, ſi æqualis ſit vterq;, denarium autē non eūdem, neq; decem eadem eſſe,

E quēadmodum neq; triangula eadem, quorum alterū equitibium, alterū ſcalarium eſt, quanquā eadem eſt vtcunq; figura, quoniam ambo triangula ſunt, eadem enim aliqua dicunť in aliquo, cuius differētia nō differunt, nō in illo cuius differētia nō differunt, ceu triāgulum à triāgulo differētia differt, diuerſi enim ſunt, nō autem figura à figura, ſed ſub eādem vnamue cadum diuiſionē, figura enim talis quidem eſt cir-

F

culus, tale quoq; triangulum, & huius, tale quidem eſt equitibiū, tale vero ſcalarium, hæc igiť eadem ſunt figura, trium enim ambo ſunt angulorum: non autem ſunt idem triangulum, igitur & numerus idē, nō enim numerus ipſorum differentia numeri differt. denarius autem non idem, ea namq; de ꝗbus dicitur, differunt, nam hæc canes ſunt illa ęqui. Et de tp̄e quidem ipſo, & de ijs quæ circa ipſum ſunt proprietatibus hac conſideratione dictum ſit.

Solutionem datam de tēporis vnitate vult declarare, G dictum eſt enim tp̄s eſſe vnum in rōne numeri, non autē vnum in rōne numeri ſpeciei. Debes ſcire, ꝙ hęc quæ Ariſt. ait duplici exemplo declarari poſſunt. Primo quia poſſunt aliqua eſſe eadem in rōne generis, & in rōne indiuidui generis, quę differūt ſpecie, veluti Socra. & Oribaſus, ambo. n. in ratiōe animalis, & indiuidui animalis ſunt ijdem, qui tn̄ in ſpecie & indiuiduo ſpeciei differūt, ſi ꝗdem Oribaſus eſt canis, Socrates homo, ſic in ꝓpoſito ſeptem equi & ſeptē canes in rōne numeri ſunt ijdem, cum ambo cadant ſub ea numeri differētia quę eſt ſeptenarius, at in rōne indiuidui & ſpeciei ſeptenarij differūt, ſi quidem ſeptenarius vnus ſit (vt ita dixerim) caninus, alter equinus. Ariſto. aūt per ſimile in mathematicis idē ait, ſcalarium enim, & equitibium in rōne generis & indiuidui generis non differunt, cū ſint ambo figura tribus angulis deſcripta. In rōne vero triāguli differūt, ſiquidē hoc eſt ſcalarium, illud ęquitibiū. Secundo idem pōt declarari in ſenſibus ipſis, viſus enim equi & viſus hoīs, vt H ſub differentia cadunt eius potentię quæ eſt viſus, ambo ſpecie vnus ſunt, & hoc eſt eſſe eadem in rōne obiectiua, vt vero hic quidē eſt humanus, ille equinus, hoc eſt in ratione ſubiectiua differunt, ad ꝓpoſitum, tempora omnia ſub rōne numeri vnum ſunt, qm̄ ſub vna numeri differētia cadunt, vtpote. 24. vel taliū numero cadunt, vt vero hic numerus eſt illius & totus, ille alterius & totus differunt ſpecie numeri, & ita in rōne generis, & indiuidui generis fortaſſe oīa ipſa vnum ſunt numero, in ratiōe vero ſpeciei differūt, hæc ſunt quæ Ariſt. dixit, quæ trāslatione ipſa patent. Mouet autē hic Themi. qōnes difficillimas, prima eſt quonam modo tēpus numerus ſit cæterorum motuū vt alterationis & auctionis, videtur enim ꝙ nō ſit numerus, nam tempus eſt numerus prioris & poſterioris in motu, ſed his nō eſt prius neq; poſterius, igiť nec numerus prioris & poſterioris. Quod vero in his nō ſit prius neq; poſterius, eo argumēto patet, quia prius &

An numerꝰ ſit aliqua entitas realis abſoluta diſtincta a rebus numeratis. Vide can. q. 7. huiꝰ. et ibi multa.

Quęſtiones Themiſti. Prima qō.

poſterius

posterius primũ habent a spatio ac magnitudine, mox in motu qui inibi exercet, tum deinde in tpe, cũ igit nulla sit magnitudo aut spatium in auctione & alteratiõe, iure nec prius esse põt, nec posterius. Immo nec locũ ex loco mutant, imo vniuersum sensim alterat, atq; vniuersum paulatim increscit, & licet in auctione quis possit suspicari esse aliquẽ locum, vnde res diuertit, & locum in quem tendit, quia mutat de minore in ampliorẽ locum, in alteratione tamẽ & generatione ac corruptione, illud haberi non põt. Hęc est prima quæstio.

Responsio Themistii.

Respondet Themi. sub dubitatione, & inquit, quo fit vt tẽpus aut solum motũ localem principaliter mẽsuret, aut si cæteros quoq; mensurat pricipaliter, certe eo priore, & posteriore nõ eget, quod spatio situq; oritur.

Expositio solutionis Themistii.

Potest igitur dici in omni motu esse inter terminũ a quo, & ad quẽ interuallum quoddã, in motu qdem locali est spatium siue magnitudo, quæ dicitur longitudo, in auctione est spatium siue interuallum quod dicit amplitudo, in alteratione latitudo, hæc enim similia sunt in spatio in motu locali cõparato. (B) Sic igitur in auctione, & alteratione habet, vnde possit ratio prioris & posterioris sumi, in generatione vero & corruptione, quatenus quidem sunt fines motuum in tempore nõ sunt, quatenus vero sunt motus in alerationẽ incidunt.

Secunda qõ Themistii.

Secundo quærit Themi. si tempus est numerua cuiusq; motus, tunc a nullo motu pendebit essentia tẽporis, si.n. neq; ab hoc, neq; ab illo motu tempus pendet, sane neq; a motu simpliciter pendebit.

Solutio.

Huic q̃oni ex textu iam patuit solutio, põt enim dici vno modo tempus pendere a primo motu, est enim illius affectio prima, cæterorũ numerua. Aut dici põt, ꝗ tempus est affectio cuiusq; motus, & sic vt affectio, non vnũ tempus est, sed multa tempora sunt, at vt numerus sub indiuiduo generis dici põt vnum tantum, hæc sunt in textu satis exposita & Themistius in vltimo capitulo indicat.

Tertia qõ. Vide etiam land qõ.20. huius.

Tertia questio est, quonam modo est omnium motuum momẽtum siue instans nunc vnum, aut enim illud est vnum genere, aut specie, aut numero. (C) Si genere aut specie; saltem numero plura esse momenta oportebit, si vnum numero, quonam modo fieri potest, vt rerum numero differentium vnum numero accidens, & affectio sit, impossibile enim est vt rea vna atq; eadem numero insit pluribus, ex alio si momentum non sit vnum, tempus omnium motuum non erit vnum.

Solutio.

Et licet Themistius plura dicat, tandem ad hoc deueniendum est ipsum nunc posse accipi pro ipso primo mobili, quod ideo dicitur nunc, quia inchoat, & finit tempus, & hoc modo vt vnus est primus motus, vnum primum tempus, ita vnum primum nunc. Alio modo sumi potest pro indiuiduo temporis, quo partes temporis copulantur, vti partes lineæ ad punctum iniunguntur, & hac ratione est aliud, atq; aliud, vnum autem omnium dum est, vti tempus vnũ est omnium dum est, & breuibus de ipso nunc sentiendum est vt de ipso tempore, vbi enim plura sunt tempora, ita plura essent nunc sumendo pro termino intrinseco partium temporis, vbi vnum est numero tempus vnum erit eodem modo (D) nunc, & vt tempus est vnum numero, vt mensura, ita & ipsum nunc, hie ex textu satis colligi possunt, multa alia addit quæ partim ex nostris quęstionib⁹ partim ex cõmentationibua textus, perspicua sunt. Hæc de quarto satis sint hactenus.

Finis Quarti.

(A) # ARISTOTELIS PHYSICAE AVSCVLTATIONIS LIBER V.

Cum Augustini Niphi Suessani Tralatione Commentarijs, ac Recognitionibus.

VTATVR autem omne quod mutatur aliud quidem ex accidenti, veluti cum musicũ ambulare dicimus, quatenus id inambulat, cui accidit musicũ eẽ. Aliud vero ex eo, quia si ipsius aliquid mutat, simpliciter mu(B)tari dicitur, ceu quæ per partes mutari dicunt. Corpus enim sanatur, quia oculus, aut pectus conualuit. Hæc autem partes totius corporis sunt. Aliud est quod neq; per accidens, neq; per partẽ, sed per se primo mouetur, & hoc est quod per se mobile est, quod quidem pro alia, atq; alia motus specie, est aliud, atq; aliud, vt alterabile. Cuius rursus species aliæ sunt, sanabile atq; calefactibile. Similis quoq; est, & in eo qđ mouet diuisio, nam aliud per accidens mouet, aliud per partẽ, hoc est quia ipsius aliquid mouet. Aliud vero per se primo, veluti medicus quidem sanat, manus vero percutit.

(C) NTENTIO huius quinti, vt placet Auerroes est enumerare species motus per se, ideo primo distinguit mobilia, vt inde colligat quæ per se, quæ non per se mobilia dicũtur. post quæ colliget quę species per se motus, & quæ non. Huius ordinis causa est, quia cognitio accidẽtis e cognitione subiecti proficiscitur, & ita cognitio motus, e cognitiõe subiecti proficiscitur: & ita cognitio motus e cognitiõe mobilis emerget, at in distinguendo mobilia, consequenter etiam mouentia distinguit, sunt enim motiuũ, & mobile ad id aliquid, & ita sub vna scientia habẽtur, mobile igitur distinguit, qa aliud est mobile ex accidente, aliud per partem, aliud per se primo, quod quidem mobile per se absolute dicitur, hoc quia nõ per accidens mobile est, per se dicitur mobile esse, quia vero nõ per partẽ, primo moueri dicitur. Mouens quoq; trifariam dictum est, per accidens, vt musicũ ędificat: per partẽ vt homo percutit, qa manus percutit: per se primo vt medicus sanat. at mobi(D)le, per se etiã & mouens diuiditur in species pro alia, atq; alia ratione motus, vt per alterationem alterabile est, per auctionem, augmentabile, per lationem latibile, & rursus quodlibet horum in species, vt alterabile in sanabile, & calefactibile diuisum est.

Cognitio motus resultat a cognitione mobilis.

Quæ Auer. cõmen. 1. Primum.

Auer. autem declarat quatuor in commen. primo declarat quonam modo moueri per partem, & per accidẽs se habeant, & iste modus reducitur ad illum, qui est per accidẽs, quatenus est mediua inter illud quod est per accidens, & illud quod est per se, pars enim põt moueri per se, quãdo distinguitur a toto, quod est impossibile in musica. aut albedine, vult igitur Auer. ꝗ esse tale per partẽ est quasi medium inter pure per accidens, & pure per se, quatenua enim põt moueri pars per se, cum distinguitur a toto, subit rõnem eius quod est per se mobile, quatenua autem mouetur ad motũ totius, subit rõnem eius quod mouetur per accidens, hoc est primũ. Deinde ponit dif-

Ad illud qđ est cõiunctũ mouẽti p se sit mouens p accidẽs. Vide land. q. 1. huius. Secundum.

ferentiam inter esse tale per accidens & per partē, & inquit, primo enim modo attribuit̃ mot⁹ gratia eius quod non est innatum moueri.s.qualitatū, vt cum dicimus ꝙ musicus currit & medicus scribit. Secundo vero attribuitur gratia eius, quod innatum est moueri. Est igitur differentia, quia moueri per accidens attribuitur alicui rōne alicuius, quod nullo modo pōt per se moueri, vt dictum est musicum scribere, vel medicum currere ratiōe musicæ vel medicinæ, quæ nō sunt aptę esse tales, sed moueri per partē attribuitur alicui rōne alicuius, quod pōt per se moueri, quia attribuitur toti rōne partis, quæ qdē à toto separata pōt moueri. Sed hinc obijciunt iuniores, primo, quia elemēta ꝓpter materiam moueri dicūtur, & tamen materia non est apta moueri. secundo, quia pars separata à toto non est amplius pars, igitur non est apta moueri separata à toto. Dici potest ad primam, dictum Auer. esse intelligēdum de partibus quātitatiuis, cuiusmodi non sunt materia, vel forma, sed manus vel pes. Ad scūdam negāt sorticolę partē separatam à toto posse moueri, sed bene cōcedunt id qd' est pars separatū à toto posse moueri, & sic loquit̃. Auer. hoc est secūdum.

Obiectiōes.

Solutiones.

Tertium.

F

Deinde. & isti tres, declarat in qbus hi modi apparent aperte: & inquit: & isti tres modi inueniunt̃ in his quæ mouentur in loco & in alteratione manifeste videlicet id quod mouetur per accidens, & gratia partis, & per se, in alijs supple inueniunt̃, sed nō ita manifeste, quia id quod augetur, semper videtur augeri totū, similiter & id quod generatur, hoc est tertium. Deinde Auer. soluit dubitationem. nam Aristo. in octauo fecit diuisionē bimembrē videlicet, ꝙ mobile quoddam per se mouetur: quoddam per accidens, & per se. vlterius aut per se primo, aut per partem, hic aūt fecit diuisionē trimembrem, & non subdiuisit per se, igitur cōtradictio. Respondet, & inquit, & motum per se diuiditur in duo, sed Aristo. nō indiget in hoc loco diuidere motū per se ī hęc duo, sed in Septimo, & Octauo fecit hoc, & contentus est his tribus modis. s. moto per accidens, & per partem, & per se, ad declarandum, & sermo eius non est nisi de moto per se, qm̄ nulla ars considerat de moto per accidens: est igitur responsio ꝙ alia rōne considerat hæc in octauo & septimo: & alia hic. in octauo enim considerat hos tres modos gratia mobilium: vt sciat quæ per se, quæ alio modo mouentur, vt soluat qōnem de grauibus & leuibus: ideo fecit diuisionem illo modo: at hic cōsiderat de his, quatenus sumat ea quę per se mouēťur, quia ea quę sunt per accidens sunt ꝓter artē & sciam: & ita patet solutio. Hęc ex com. ꝑmo.

Quartum.

G

Declaratio textus.

Quo vero ad verba attinet, debes scire ꝙ sunt quædam affectiones, quæ denominādo partē: possunt totū denominare, vt crispitudo, & strabositas, & id genus: est enim homo strabus rōne oculi, qui strabus est. Crispus vero ratione capillorū, qui sunt crispi. Aliæ quæ denominando partem, non sufficiunt denominare totum, vt albedo. Dentes enim ęthiopis albi sunt, nō aūt ęthiops. Propter hæc Aristo. dixit. (aliud vero ex eo, quia si ipsius aliquid mutat̃ simpliciter mutari dicitur.) quasi velit id esse tale per partem, quādo id quod partē denominat, ipsum totū pōt denominare simpliciter: vt quia oculus sanescit corpus sanatur simpliciter. Vlterius Auer. cōmen. secūdo obiter ponit differentiam inter artem & naturā, ex eo qa ars non agit per se in subiecto in quo est per se. at natura ipsa sic. Medicina enim per accidens agit in medico, in quo est per se, sed grauitas per se mouet graue, sed de his in secundo huius, cōmento tertio. Quærunt hic recentiores vtrum quilibet motus habeat ꝓprium subiectum diuersum à subiecto cuiuslibet alterius motus. exoriri quæstionē hanc asserūt ex eo: qa Arist. inquit in alia & alia mutatione esse aliud & aliud mobile primum. Sed quicquid sit de qōne in se, & eius veritate: hæc nullatenus ex litera exoriri videtur: Aristo. enim cū cōcluserit quid sit ipsum per se mobile, docēs ipsum in species multiplicare: inquit, quod quidē pro alia atq; alia motus specie,

H

Quæ Auer. com. 2.

Quæstio iunioru, Vide Burl. hic.

Quod qō nō sit ad propositum.

E

est aliud atq; aliud, vt alterabile, cuius rursus species aliæ sunt, sanabile atq; calefactibile. Ex quibus patet Aristo. nihil de subiecto motus explicasse, & ita quæstio hæc ab re videt̃ oīno. De veritate vero qōnis, licet plures sint modi soluendi tamē vnus est peripateticus, videlicet ꝙ cuiusq; accidentis duplex est subiectū denominationis: & inhærentię siue informationis: subiectum qdē denominationis musicę musicū est, caliditatis calidum, & id genus. Inhærētię vero musicę subiectū anima vel homo est: caloris vero lignū, vlterius subiectum denominationis bifariam dicitur, aut actu vt caloris calidū, aut potestate vt calefactibile, tunc dici potest, ꝙ subiectū inhærentiæ olum motuum esse pōt vnum numero, vt perspicuū est, subiectum vero denominationis siue actu, siue potestate est aliud, atq; aliud, alterius atq; alterius speciei motus, vt caloris calidum vel calefactibile, frigiditatis frigidum vel frigefactibile. Hæc peripatetice.

Solutio qōnis in se.

Tex. 3.

Cum autem sit aliquid quod pimo mouet & aliquid quod mouetur: & tempus in quo, & præter hæc, id ex quo, & in quod (omnis nāq; motus ex aliquo in aliquid est: quippe cū aliud sit id quod primo mouetur: & id in quod, atq; ex quo mouetur, veluti lignum, & calidum, & frigidum: quorũ quidem aliud est quod, aliud ad quod, aliud ex quo mouetur) perspicuū est motum ipsum in ligno esse, & non in forma, neq; enim forma, neq; locus, neq; etiam ipsum quantum mouet aut mouet̃. Sed id quod mouet est mouens: & quod mouetur, est mobile, & id in quod mouet̃, est terminus motus. Magis tamen id in quod, q̃ id ex quo motus est, mutari dicitur, quippe cū corruptio mutatio sit ad id qd' nō est: & si id qd' corrūpit̃, ex ente mutetur, generatio vero ad ens, & si ex nō ente.

Tex. 4.

Placet mihi introductio Auer. cum ex docto Themistio sit excerpta, videlicet, ꝙ cū Arist. distinxit illud qd' est per se ab eo quod est per accidens in motore, & moto, nunc incipit enumerare requisita ad motū, ad declarandum cui eorū motus attribuatur per se, vt hinc spēs motus per se nanciscatur. Et iuxta doctissimū Themistium, sensus literę est, cum quinq; res ad functionē omnis motus habeantur: mouens, quod mouetur: tempus in quo fit motus, diuerticulum siue terminus à quo vnde motus accepit, itemq; id in quo ꝓcedit, quæri solet in quo nam ex ijs constituere motū oporteat. Soluit itaq; Aristo. ꝙ cum motus esse nō possit in re mouēte, neq; in tempore, neq; in eo vnde soluit. reliquū igitur est vt motus, aut in ipsa re sit, quæ per se mouetur, aut in formis & accidentibus in quæ abitio est. Hæc Aristo breuibus apud The. inquit, cum autē sit aliquid quod primo mouet, vt vnde motus primo proficiscitur, & aliquid quod mouetur vt subiectū, & tempus in quo motus est vti in mensura; & præter hæc id ex quo motus ꝓcedit: & id in quod motus desinit, hic est suspensio, quæ definit ibi perspicuū est motum ipsum in ligno, hoc est in eo esse quod mouetur, non in forma, vel aliquo alio illorū quinq;. sed antequā suspēsionem determinet, declarat illa quinq; esse ad modum diuersa: & inquit: oīs enim motus ex aliquo in aliquid est vti inter res diuersas, quippe aliud sit id quod primo mouetur: & id in quod atq; ex quo mouetur: veluti lignum, & calidum & frigidum, quorū quidem aliud est quod vt lignum, aliud ad quod, vt calidum, aliud ex quo mouetur, vt frigidum: hic terminatur suspensio, ꝓpterea subdit conclusionē, & inquit. Cum hæc quinq; sint, perspicuum est motum ipsum in ligno esse, & nō in forma, neq; enim forma, neq; locus, neq; etiam ipsum quantum mouet aut mouetur, sed id quod mouet, est mouēs,

Introductio Auer. cō. 1.

Quę The.

& quod

& quod mouetur, est mobile, & id in quod mouetur est terminus motus: dixit autē forma pro generatiōe vel alteratione, dixit locus pro latione, dixit quātum pro auctione. Addit tamen ꝙ licet terminus ad quē nō mutetur, inquit, quasi soluendo tacitam dubitationem, magis tamen id in quod, ꝗ id ex quo motus est, mutari dicitur, quippe cum corruptio mutatio sit ad id quod non est, & si id quod corrūpitur ex ente mutetur: generatio vero ad ens mutatio sit, & si ex nō ente sit mutatio. Sic igitur licet neuter terminorū ꝓprie mutari dicatur, tamen minus improprie terminus ad quē mutari dicitur. Hęc Arist.

Quæ Auer. comē. 1. Quo vero ad verba attinet vt Auer. innuit, debes scire ꝙ Auer. dixit aliud esse per se siue primo id quod mouetur ab eo ad quod mouetur, vel ex quo mouetur qa per accidens possunt coincidere. pōt. n. per accidens id ad quod mouetur, esse quod mouetur, s. rōne subiecti in quo est; sicut dicimus musicū currere, quia animal currit cui accidit, sic dicimus id ad quod mouetur calefieri, quia id cui accidit calefit, & similiter dici pōt de eo ex quo mouet̄.

An ad vnitatem numeralem mot⁹ requiral vnitas mobilis: vnitas tpis: vnitas termini ad quē. Vide Mag. qō. 2. huius. Vlterius vt Auer. ait prætermisit tempus & mouēs, & enumerauit illa tria, videlicet subiectum & duos terminos, quia substātia motus constituit̄ ex his tribus causis, videlicet subiecto termino à quo, & termino ad quē, & nō numerauit motorē aut tp̄s, quia tempus est de accidētibus eius, & motor de caussis extrinsecis. Sed dices, formæ simplicis nihil est intrinsecū. modo motus est forma simplex. Quidam intelligūt illa tria esse intrinseca motui quo ad essentialem definitionē. est. n. mot⁹ actus entis in potētia quatenus in potētia de termino à quo ad terminum ad quē. Sed hęc responsio stare nō pōt, quia etiam motor est de ipsius motus definitione. est. n. motus actus motus, & mobilis: simiℓr & tempus, nam vt dixit Auer. cōmen. 6. huius tertij: per illam particulam s̄m ꝙ in potentia, apparet successio in motu, modo successio est in

Propria rñ. tempore. Propterea dici pōt motum esse acceptū pro forma fluente, nā sic terminus a quo, & terminus ad quē sunt partes motus, ex eo quia motus habet aliqd de termino e quo, & aliquid de termino ad quē: subiectū vero est materia illius saltem in qua. quare hęc tria sunt motui intrinseca. Addit vlterius Auer. ꝙ licet hæc tria motui attribuant̄ intrinsece, tñ ipse motus magis mobili attribuitur, ꝗ terminis, quia mobile ipsum disponit̄ per motum, & post mobile attinet magis ad terminum ad quē, quia terminus ad quem est finis motus, demum post hoc attinet termino e quo, cum res mota ab illo separet̄. ergo dignius in motu est mobile, deinde terminus ad quē, demum terminus e quo. Hæc ex commento.

Tex. 5. Quāquam igitur quid est motus prius dictū sit. Et formę, & affectiones, & locus, ad quę mouentur ea quæ mouentur, immobilia sint, veluti scientia & caliditas, etiam dictum sit: tamen dubitauerit quispiam si affectiōes sunt motus, vel ne: dico affectiones, vt albedo ipsa est: nam ad motum erit mutatio: an fortasse nō albedo est motus, sed ablatio.

Consequenter soluit dubitationē, resumit tamē prius ea quæ partim ex tertio libro, partim hic patent, & inquit. Quanquā igit̄ quid est motus prius patuerit ex libro tertio, & formæ, & affectiones, & locus ad quæ mouent̄ ea quæ mouent̄ imobilia sint, veluti sciētia & caliditas, etiā sup. dictum sit: nunc in isto libro quinto, tñ consequēter ad dicta dubitauerit quispiā si affectiones sunt motus vel ne, & exponit affectiones dicens. Dico affectiones vt albedo ipsa est, & id genus, oritur autē dubitatio, qa si affectiones non mouent̄, videntur esse motus. Contra tamē obijcit, quia si sint motus, ad motū erit mutatio, nam ad affectiones est mutatio. affectiones sunt motus, igitur ad motum erit mutatio. Soluit & inquit, an fortasse nō albedo motus est, sed albatio ipsa est motus: & ita affectiones nec sunt motus, nec ea, que mouent̄: sed termini ad quos sunt motus ipsi. Hæc ex dubitatione colligere vult Arist. Quo vero ad verba attinet. Debes scire vt Auer. innuit, ꝙ motus est in substātia generatio vel corruptio, in quāto auctio vel imminutio, in loco latio, in qualitatibus siue affectionibus alteratio. Propterea & formę pro generatione & corruptiōe: & affectiones pro alteratione & auctiōe. nam quātitas ad quā auctio est, & qualitas ad quā alteratio est: affectiones sunt, & locus pro latione dicta sunt in litera. Vlterius Auer. reddit cām qōniscur videlicet affectiones ve qualitates motus vident̄: & ait hoc esse, quia tales affectiones variantur s̄m magis & minus, propterea motus esse videntur.

Quæ Auer. cō. 5. An forma possit dici mobilis. Vide Gādeū B scut. lec. 1. huius.

Est autē etiam in illis & id quod est per accidens, & id quod est per partē siue per aliud, & id etiā quod primo & non per aliud est: id enim quod dealbatur ad id quod intelligit̄, mutatur per accidens: colori enim accidit vt intelligat̄. Ad colorē autem, quia album pars est coloris, & in Europā, quia Athenę pars sunt Europę: ad colorē autē album per se. Quonam igitur modo per se quippiā moueatur, & per accidēs, & per aliud: & quonam modo idē primum est in mouente, & mobili: & quonam motus nō in forma sit, sed in mobili atq; eo quod mouetur actu, perspicuum modo est.

Hactenus ꝙ affectiones termini sint, per solutionē dubitationis dictum est, consequēter declarat talib⁹ in terminis ad quos esse illa tria, quæ erant in mobili & mouēte, videlicet per accidens, per partē, & per se primo: nam id quod dealbat̄ ad quod intelligitur, mutat̄ per accidēs, colori enim accidit vt intelligat̄. Ad colorem aūt, supple motus est, quia est ad album quod pars est coloris. & in Europam latio est, quia est in Athenas, quæ pars sunt Europæ: at ad colorē album per se primo: igitur illa tria sunt in motu ex pte mobilis, motoris & termini ad quē. prætermisit diuisiones has penes terminū e quo, & tempus, quoniā magis motus sortitur speciem à termino ad quem, vel quia patet ex suo simili, quo est id ad quod. Tempus vero est res extrinseca à motu, ꝓpterea diuisiones hę in motu solum ex parte mobilis mouentis, & termini ad quem colligunt̄. Aut forte prætermisit diuisionem hanc in tp̄e, quia tempus non denominat̄ à motu, vt alia quatuor. mouens enim à motu denominat̄, quia mouet. mobile quia mouet̄, termin⁹ ad quē, qa in ipsum mutatur, e quo autē quia ab eo mutatur: tempus autē à motu nulla rōne denominari videt̄. Quo vero ad verba attinet Auer. vult formā trifariam accipi. cōmuniter, & sic est cōmunis ad substantiales atq; accidentales formas. si proprie, est cōmunis ad tria, qualitatem videlicet, quantitatē, & substantiam, & non ad locum, qua ratione dici solet motū esse ad formā aliam. Alium ad locū. si magis proprie, tunc solum pro forma substantiali accipitur. Tunc ad rem, dum dixit: formæ & affectiones, sumpsit verbum formæ pro substantialibus formis, dum vero in epilogo dixit, nō in forma, sed imobili, accepit cōiter pro quoddam cōmuni ad substantiā, qualitatē, & quātitatē, atq; locū. Hęc de primo. De secūdo vero vult Auer. ipsum primū eē sumptū pro prio essentiali, vt in lib. poste. accipit̄: & sic est id qđ est tale neq; per accidens, neq; per partē: hęc de secūdo, quę in epilogo dicit, patent.

Mutatio igitur ea quę ex accidente est prætermittat̄, nam & in oibus, & semp, & oium est. Ea vero quę nō ex accidēte est, nō in oibus est, sed in contrarijs, & medijs, & contradictorijs. Cuius qdē rei ex inductione fides emergit. Tex. 6.

Duo

Duo hactenus declarauit, & quod motus ipse ꝑ quinq; constituitur, videlicet motorem, mobile, terminũ à quo & terminũ ad quem, & q̃ illa diuisio reperitur in motu ex parte trium, mobilis, motoris, & termini ad quẽ, nũc de quonam motu sit agendum, ꝓponit, & inquit, mutatio igitur ea, quæ ex accidente est, prætermittat̃, nam & in oĩbus videlicet terminis indifferẽter est, & semꝑ hoc est & omni tp̃e: & oĩum videlicet subiectorum indifferẽter. Animaduerte q̃ calefactio, quæ per se est ad calidum, est per accidens in oĩbus terminis, quia ad albũ ad durũ, ad dextrum, & omnium substãtiarũ, quia mutatio ad album per accidẽs põt esse calefactibilis augmentabilis & cæterorum. est semper, quia est ad album, ad durum, ad dextrum, & sic semper indeficienter. Et ita videtur quodam modo ĩdeterminata ac infinita tam ad terminos, q̃ ad tempus, q̃ ad subiectum: ea vero quæ non ex accidẽte est, non in omnibus est indifferẽter, sed solum in contrarijs, & medijs, & cõtradictorijs. Cuius quidem rei fides ex inductione emergit. Sic igitur prætereunda est mutatio per accidens, quia est extra artem demonstratiuam.

Quæ Auer. cõ. 6.

Quo vero ad verba attinet, vt Auer. inquit: per accidẽs sumptum est hic cõmuniter pro genere ad id qd' est per accidens, & per partẽ: vtrumq; enim est extra artẽ, vt dicit Auer. dixit autẽ in contrarijs, & medijs propter alterationẽ, auctionem, & lationem. dixit & cõtradictorijs propter generationẽ, & corruptionẽ.

Dubitatio.

Sed ambigẽt: nam id quod competit per partem non videt̃ esse infinitum, q̃m ita homo per oculos est strabus, q̃ nõ per aliud: igit̃ per partẽ tale nõ est adijciendum ab arte, & sic errauit Auer.

Responsio prima.

Rñdent q̃dam Aristo. & Auer. accepisse tale per partem, q̃ñ rõne partis non competit simplr toti: & ita partes videnť infinitæ esse.

Confutatio.

Sed hæc responsio est friuola, quia tunc Aristo. in tam breuibus æquiuocasset de parte: nam accepit prius per esse tale per partẽ, q̃ñ ratiõe partis cõpetit toti simplr, & nũc accepit aliter: & ita esset æquiuocũ.

Expositio propria.

Propterea non mihi placet expositio Auer. nam tale per partẽ, eo modo quo accepit Arist. in traratates & scientias, & eo vtitur Arist. in octauo, ꝓpter quod melius videt̃ Aristo. accepisse per se vt cõmune tali per partem: & de tali primo, quia sic valet ratio eius.

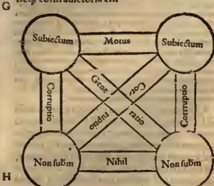
Fit aũt e medio mutatio, quia vtimur ipso vt contrario ad vtrũq;, est enim mediũ quodã modo ipsa extrema. Quocirca & hoc ad illa, & illa ad hoc contraria quodãmodo dicuntur, veluti inter fides quæ media est grauis dicitur ad vltimam. Ad primã vero acuta, fuscum etiam albũ ad nigrum dicitur, & nigrum ad album.

Dictum est mutatione esse in cõtrarijs contradictorijs & medijs, ipsam igitur esse in cõtrarijs & cõtradictorijs nunc supponit, quia postea declarabit, & declarat ipsam esse in medijs, & inquit, fit aũt è medio mutatio, q̃a vtimur ipso vt cõtrario ad vtrũq;, est. n. mediũ quodãmodo ipsa extrema, quocirca & hoc mediũ ad illa contraria, & illa cõtraria ad hoc mediũ quodãmodo cõtraria sunt, cõtrariat̃ enim fuscũ albo rõne alteri' cõtrarij vtpote nigri, & ecõtra albũ fusco ratione nigri, & quę dicit patent. Sic igitur mutationẽ esse à medio per hæc patet.

Quę Auer. comẽ. 6.

Auer. aũt illam ꝓpõnẽ, oĩs motus est de cõtrario in cõtrarium duplr exponit. Vno modo de cõtrario ꝓprie in cõtrariũ ꝓprie, & hoc, q̃a oẽ id de quo est motus, est aut extremũ aut mediũ, si extremũ, sic est de cõtrario in cõtrarium. si de medio, cũ in medio sint ambo extrema partim actu, partim pt̃ãte, ea rõne qua in medio est alterũ extremorum, motus est de cõtrario in cõtrarium, verbi causa, motus qui est de pallido in album, ea rõne qua in pallido est nigrũ partim actu partim potestate, est de contrario in contrarium, hoc est de nigro in album. Dico extrema esse in medio partim actu, partim pt̃ãte, quia nec sunt ibi actu simplr, nec potestate simplr, non actu simplr, q̃m forma quæ est simplr actu in aliquod denominat simplr illud. Modo illud quod est simplr pallidum, nec est simpliciter albũ, nec simplr nigrum, nec simplr pt̃ãte, quia forma quæ est in aliquo s̃m pt̃ãtem simplr, s̃m nihil sui est in illo actu. Modo in pallido est aliq's gradus albi, & aliq's gradus nigri. Quare extrema sunt medio modo in medio, non simplr actu, nec simplr potestate, quatenus nec simplr denominãt illud, nec sunt ibi penitus pt̃ãte, sed per aliquid sui. Hæc est prima expositio. Alio modo exponi põt capiẽdo cõtrarium large pro quodã cõmuni ad extremũ & medium, qua rõne omne desperatum dicitur contrarium, & hoc modo exponẽdo omnis motus est de contrario ad cõtrarium, & iuxta hanc expositionẽ non oportet concedere in medio esse extrema, nec intrare illam difficultatẽ. Et propterea hæc secunda expositio est melior, hæc de secunda expositione. Vtrum vero in medio sint extrema, postea disputabitur.

Cum autem omnis mutatio è quodam fit in quoddam, vt ipsum quoq; nomen indicat, nã post aliquid, aliquid, atq; hoc prius, illud posterius significat, fit vt id quod mutatur quadrifariam mutetur. Aut enim e subiecto in subiectũ, aut e non subiecto in non subiectum, aut e nõ subiecto in subiectum, aut e subiecto in nõ subiectum mutatur. Dico autem subiectum, quod affirmatione significat̃. Quare ex bis quæ nũc dicta sunt tris esse mutationes necesse est, & eã quæ est e subiecto in subiectum, & eam quę est e subiecto in non subiectum, & eam quæ e non subiecto est in subiectum, quippe cum e non subiecto in non subiectũ nulla sit mutatio, quia per oppositionem non est, neq; enim cõtraria, neq; contradictoria est. *Tex. 7.*

His suppositis tanq̃ principijs, nunc quot sint species mutationis concludit, sumit autẽ rursus ad hoc duo, alterum quasi sequens ad alterum, & inquit, cum aũt omnis mutatio è quodam fit in quoddam, quemadmodum vel clarissime nomen ostendit, nam hoc nomen græcũ metabole, latine mutatio ex vi nominis significat post aliquid esse aliqd, & aliud esse prius, aliud posterius, quod eẽ nõ põt nisi sit è quodam in quoddã, & ita suppositio patet, hoc est primũ, hinc sumit secundum suppositũ cõsequẽter, & inquit, fit vt id quod mutat̃ hoc respectu quo mutatur è quodam in quoddam quadrifariã mutetur. Aut enim è subiecto in subiectum, aut è non subiecto in non subiectum, aut è nõ subiecto in subiectum, aut è subiecto in non subiectum mutatur, pluribus enim modis multi-

plicari nō possunt duo termini oppositi vt declaratur secundo Topi. & quoniam verbum hypocimenon græce, latine subiectum, aliqñ apud græcos, sicut apud latinos accipitur in vsu pro materia quæ actu formā sustinet, ne sit nominis confusio, inquit, dico aūt subiectum id quod affirmatione ostendit, & vt supplet Themistius, affirmationem appellat vt album, vt nigrū, vt feruidum, vt glaciale, & id genus, & breuiter subiectum vocat quicquid euidens est, atq; ipsa re cōstat. qua rōne euenit vt nō subiectum signabit negationē, si subiectū nobis affirmationem signat, hæc Themistius. Animaduerte q cū apud Aristo. hypocimenon subiectum vel obiectum dicatur, possumus dicere q Aristo. per subiectum intelligat materiam sub esse actuali, nō subiectum materiā sub priuatione, & sic non aliter subiectum, hic & in posterioribus accipit, & hoc tenet Themi. si verba cōsideremus, & hęc est secunda suppositio. Tunc ex his inquit, quare ex ijs, quæ nūc dicta sunt, hoc est ex quatuor ijs generibus, tres mutationes haberi necesse est. Prima est quæ incipit à subiecto in subiectum, hoc est incipit ab affirmatione in affirmationē. Secunda est è subiecto in non subiectū, hoc est quæ incipit ab affirmatione, & desinit in negationem.

Tertia est è non subiecto in subiectū, hoc est quæ controuersim huic respondet à negatione in affirmationem.

Quare ex nō subiecto in non subiectum nō dī esse mutatio. Vide Egi. hic.

Quartum genus transmutationis, videlicet quod est à negatione in negationē constare non pōt ea rōne q non circunsistitur oppositis, non enim opposita sunt nō subiectum, & nō subiectum, cum vterq; terminus negatio sit, neq; contradictorię, quia alterū oportet esse affirmationem, neq; cōtrarię, quia ambo oportet esse affirmatiōes.

Dubitatio.

Sic igitur tres sunt species mutatiōes per se. Sed dices, nonne cum transmutatio est è nigro in album, est etiam è non albo in nō nigrum, igitur è non subiecto in nō subiectum.

Solutio.

Dici pōt id esse per accidens, est enim è nō albo in non nigrum mutatio, quatenus est è nigro, cui accidit non album esse, in album, cui accidit non nigrum esse. Modo id quod est per accidens in aliquo genere non pōt esse spēs illius generis, ppterea è non subiecto in nō subiectum non pōt esse aliqua mutationis species.

Quę Auer. comē. 7.

Auer. autē vltra textū persuadet primā suppositionē, & inquit, & est bene manifestum per se q oīs transmutatio est de aliquo in aliquid, qm̄ dum res fuerit in eadem dispositione non erit transmutatio, propterea dum aliquid transmutatur, oportet vt varietur de dispositiōe in dispositionē, & ita illa suppositio est vera. Quo vero ad secundam suppositionē, & intelligo per nō esse, quod indicatur per non subiectum, non esse in actu, quod est esse in potentia, & vniuersaliter non esse, quod est proprium primæ materiæ, nō negationē simpliciter, negatio enim simpliciter significat nō esse simpliciter, hoc est priuat tā esse actu q̄ esse potestate, quod vocatur simpliciter nihil vt hyppocentaurus, & id genus. Modo non esse hoc mō simpliciter non recipit transmutationē, nec vt terminus è quo, nec vt subiectum, & ita patet per subiectū intellexisse esse, per non subiectum intellexisse non esse actu, & quoniam non esse est priuatio, & priuatio multifariā accipitur, vt in prædicamentis dicitur, ne sit nominis cōfusio explicauit quid per esse siue subiectum, & quid per non esse siue non subiectum sumit, ne vt dicit Auer. aliqs intelligat aliquam priuationē illarum quæ numerantur in prædicamentis. Hæc Auer.

Ea igit̄ mutatio quę per cōtradictionem è nō subiecto est ad subiectū, generatio est. Alia qdē simplex, quæ simpliciter est, alia vero quędam quæ est cuiusdam, quēadmodum ea quidē quę e non albo ad albū est, gñatio est huius, ea vero quæ est ex nō ente simpliciter ad substantiā, generatio simplr̄ est, qua quidē simplr̄ fieri, & nō aliquid fieri dicimus. Ea vero quæ est subiecto

A ad non subiectum est corruptio est, simplr̄ quidem ea quæ est e substantia ad ipsum non esse. Quædam autem ea quę est ad negationē oppositam, vt in generatione dictum est etiam.

His modo ostensis nomina speciebus adijcit, & species adhuc subdiuidit, & inquit, ea igit̄ mutatio, quæ est per cōtradictionem è non subiecto ad subiectū, gñatio est, & hæc duplex quatenus esse & nō esse sunt & simplr̄ & sm quid alia quidem simplex, quæ est simplr̄ ex non esse ad esse simpliciter. Alia vero quædam, quæ est cuiusdam, hoc est ex ente sm quid ad ens sm quid, quemadmodum ea quidem quæ è non albo ad album est, & vniuersaliter in accidentibus generatio est huius, & sm quid. Ea vero quæ ex non ente simpliciter ad substantiam, generatio simpliciter est, cuius rei causam asserēs, inquit, qua quidem simpliciter fieri, & non fieri aliquid dicimus, & sic generatio simplr̄ est, qua aliqd simplr̄ fieri dicimus, vt in

B substantia, generatio sm quid est qua dicimus fieri albū vel nigrum, vt accidente similiter & econtra ea quæ ex subiecto ad non subiectum est corruptio est, simplr̄ quidem ea quæ est è substantia ad ipsum nō esse simpliciter. quædam autem ea quę est ad negationem oppositam, vt in generatione dictum est etiam, sunt igitur duæ mutationis species generatio & corruptio, quarum quælibet est, aut simpliciter, aut sm quid, in substantia qdem simpliciter, in accidentibus vero sm quid.

Quę Auer. comen. 8.

Auer. aūt docet in cōmē. reducere has species inter se, nam ea transmutatio, quæ est de subiecto in subiectū hoc est de contrario in contrarium, etiam quatenus est è non subiecto in subiectum hoc est à priuatione ad habitū est reducibilis ad generationē, & ita motus reducit̄ ad mutationem, huius causa est, quia quæ opponūtur, vt inquit, ipse sm contrarietatem, etiam opponi possunt sm affirmationem & habitum, atq; affirmationem & negationem, & ita patet motum reducibilem esse ad mutationē,

C quatenus termini motus reduci possunt ad terminos mutationis. Sed ambigunt, quia tūc species mutationis nō essent oppositæ, quia vt dictum est vna collocarē sub alia: Secundo tunc motus esset generatio, & ita subitaria mutatio.

Dubitatio. Vide Burle. hic.

Quidam respondent q generatio & motus differunt penes terminos primos, & non penes terminos per accidens siue secundarios, est igitur generatio quæ per se primo est, è non subiecto in subiectū, corruptio vero per se primo econtra, motus vero est è subiecto in subiectum per se primo, & sic differunt.

Prima rñ.

Sed obijciunt qdā, primo authoritate Auer. Primo huius. cō. 44. vbi velle videtur omnem transmutationē esse per se, & primo de cōtradictorio in contradictorium, siue de priuatione ab habitū. Secūdo forma & priuatio sunt cuiuslibet transmutationis, prima principia: igitur omnis trāsmutatio est inter priuationē & habitum vti inter terminos primos.

Obiectio.

Propter hæc dicunt oēm transmutationē esse inter priuationem & habitum vti inter terminos cōmunes, at specia-

Secūda rñ.

D tim sic differunt, quod termini imediati generationis & corruptionis sunt priuatio & forma siue habitus. Motus vero forma & forma, siue subiectū & subiectū, siue affirmatio & affirmatio sunt termini immediati. Videtur tamen mihi q vtraq; respōsio sit bona, & pro mēte Auer: Prima quidem pro mente eius infra commen. 51. & 55. Secunda vero pro mente eius, Primo huius commē. 44. Ratio vero contra primā nulla est, quoniam forma & priuatio sunt primi termini, nō cuiuslibet transmutationis, generationis & corruptionis & cuiuslibet trāsmutationis, vt generatio & corruptio est.

Propria sol.

Ad secundam tenent quidam q illa diuisio in transmutationem simpliciter, & sm quid, nō est subdiuisio generationis & corruptionis, sed est vna diuisio de per se, sunt enim duæ diuisiones nō subalternæ, iuxta quod volunt generationem & corruptionem accidentis posse esse motum successiuum, & nō subitariam mutationē. Sed hæc solutio stare nō potest,

Prima solu. ad secundā.

nam Aristo. plane in litera subdiuidit illa prima mēbra. Propterea dicerē generationē fm quid & vniuersaliter omnem generationem esse subitariam, & motum ipsum vt inter terminos cōtrarios esse successiuū vt inter terminos contradictorios esse subitarum, & tu in hoc considera, qa multa diximus in libro de Generatione, & in libro de Substantia orbis.

Confutatio. Sed occurres primo quā ob causam motus vt intelligit̄ inter terminos cōtradictorios est subitaria mutatio, vt aūt inter terminos cōtrarios, est temporaria, Præterea secundo nunquid ratio illa qua motus intelligit̄ esse inter terminos contradictorios correspondeat rōni, qua intelligit̄ esse inter terminos cōtrarios, & si nō: tunc non pōt vnamet mutatio intelligi illa duplici rōne, & si sic: tunc indiuisibile ęquaret̄ diuisibili. Vlterius Auer. reddit cām, quare in substantia nō est nisi vna species trāsmutationis, videlicet inter affirmationem & negationē. In accidente vero vtraq;, videlicet inter terminos positiuos, & terminos priuatiuos, Innuit causam esse, quia in substantia non est cōtrarietas.

An forma substantialis inducat subito. Vid. Gra dell esc. le. s huius

E

Propterea oīs mutatio est inter terminos priuatiuos. in accidente vero est vtraq;, quia possunt & termini vtroq; modo assignari, & priuatiui, quatenus ens & non ens sunt cōes termini oībus prædicamentis, & contrarij, quatenus accidens hoc vel illud est cōtrariū huic vel illi. Tertio Auer. reddit cām cur hæc generatio dicit̄ simplr, vt in substantia, illa fm quid vt in accidente, & vult transmutationē nancisci nomen à termino ad quē, & qm̄ esse, & nō esse bifariam sunt, simplr vt esse substātię, & fm quid vt esse accidentis, iure ea mutatio quæ est ad substātiam, simplr dicetur, quæ ad accidens, fm quid, idem etiam & de corruptione dici pōt, nam vt inquit ipse in calce commenti ea transmutatio quæ est de ente in nō ens, est duob⁹ modis, nam quæ fuerit in essentia indiuidui demonstrati, videlicet indiuidui de genere substantię, donec fiat illud nō indiuiduum hoc est sub priuatione simplr illius, corruptio simpliciter dicitur, cum autē fuerit in aliquo accidente, donec fiat non illud accidens hoc est sub priuatione accidentis dicitur corruptio aliqua hoc est fm quid. Sic igit̄ per priuationem intelligit & negationem intelligit idē, & per affirmationem intelligit esse. Hæc Auer. in præsenti cōmento. Sed occurres quia nulla videtur generatio simpliciter, qa si qua esset, maxime esset illa qua ignis vel substantia fit, at hęc non est, quia per hanc nō dicitur materia fieri vel non fieri, quemadmodum in illa non dicitur lignum fieri vel nō fieri si fit album. Nec dici potest illam esse simpliciter, quia ignis fit simpliciter, qa etiam hæc dicitur simplr, quia album fit simplr. Rñdet Auer. illam dicitur simplr, quia ignis fit ens simplr, hanc vero fm quid, quia album fit ens fm quid, quia fit accidens, quod ens fm quid est.

Tex. 8. Si igit̄ non ens plurifariam dicit̄, & neq; id moueri pōt, quod in cōpositione vel diuisione conspicit̄, neq; id quod potestate est, quod qdē ei opponitur, quod simpliciter actu est, fit pfecto vt id quidem quod est nō album, aut nō bonum, per accidens moueri similiter potest, nam potest id homo esse, quod est non album.

Nunc ostēdit nec generationē nec corruptionem esse motum, & hoc per duas rationes, quarū prima est, quod simpliciter non est hoc aliquid, non potest moueri, quia quod non est nō mouetur, sed quod generatur simpliciter non est hoc aliquid, igitur quod generatur nō mouetur, & per consequēs generatio nō est motus. Ad huius rationes euidentiam, primo concludit maiorē hypotheticę, & inquit. Si igitur non ens plurifariam dicit̄, vtpote pro mendacio siue falso, & pro ente in potētia, quod non est ens actu, & pro nō ente tali, quod est ens simpliciter, & neq; id moueri pōt, quod in compositione vel diuisione conspicitur, neq; id quod potestate est, quod quidem

E ei opponitur quod simpliciter actu est, fit profecto, vt id quidem quod est non album, aut non bonum, hoc est nō ens fm quid quod est ens simpliciter, per accidens simpliciter moueri possit, nam potest id homo eē & ens simpliciter quod est nō album, & non ens fm quid. Sic igitur vult habere nullum nō ens simpliciter posse moueri, sed si potest non ens moueri, solum non ens tale potest moueri. Debes scire q Aristo. non probat non ens pro diuisione siue compositione non posse moueri, ppterea quia probatum est in Septimo Metaphy. ipsum esse in mente, modo quod est in mente nullatenus mouetur. Quod vero ens simpliciter quod est non ens tale, possit moueri, probat per hoc, quia potest esse ea rōne qua ens, & non esse ea ratione, qua non est tale.

Quod si quod non hoc simpliciter est, nullatenus moueri potest, ex eo quia moueri nequit quod nō est, generationē esse motū impossibilē

F erit pfecto, nam quod nō est generat̄. Quoniā & si quāmaxime per accidens generat̄, de eo tñ quod vere simpliciter generatur, id dici potest, ipsum id esse quod non est, qua rōne ēt neq; id ipsum quiescere potest. Contingunt igitur hęc absurda videlicet, vt quod non est moueatur.

Exposita ac probata maiori, nunc quasi syllogizat, & vt vr̄ forma hypothetica, licet vere sit syllogismus cathegoricus, vt videbitur, & inquit, q si quod nō hoc simpliciter est, nullatenus moueri pōt, hoc est antecedēs, quod probat, & inquit, ex eo quia moueri nequit quod nō est, dat consequens, & inquit, generationē esse motū impossibile erit profecto, cuius rōnem subdit, nam quod nō est generatur. Ecce qm̄ est hypotheticus, sed pōt esse cathegoricus hoc modo, quod non est, non mouetur, quod generatur non est, igitur quod generatur, non mouetur, & ita generatio non est motus. Sed dices, aer gñatur aqua,

G & tamen aer est. Respondet & inquit, quoniam est si quāmaxime id quod est generatur, velut qn̄ aer fit aqua, de eo tamen quod vere simpliciter generatur, id dici pōt ipsum id esse quod non est. Est igitur solutio, q id quod est per accidens generatur, sed quod per se gñatur, oportet vt ea generetur ratione, qua non est omnino. Addit, qua etiam ratione neq; id ipsum quiescere pōt. Deinde epilogat dicens, contingunt autē hæc absurda, videlicet, vt ens generetur, & vt non ens moueatur, si generatio sit motus. Hæc est prima ratio, qua probatur generationē nec motum esse, nec quietem.

Insuper etiam omne quod mouetur, est in loco. Sed quod non est, non est in loco, erit enim alicubi.

Secūdo arguit sic, omne quod mouetur est in loco: sed quod generatur, non est in loco. igitur quod generatur, non mouetur. Minor probatur, quia quod non est, non

H est in loco. Quod autem generatur, non est, igitur quod generatur, non est in loco. De ratione primo ponit maiorem syllogismi dicens. Insuper etiam omne quod mouetur, est in loco. Deinde ponit maiorem prosyllogismi dicens, sed quod non est, non est in loco. Cuius rōnem subdit, qa alicubi erit vtpote aut sursum, aut deorsum, subticuit conclusionem, quia ex dictis patet.

Neq; igit̄ corruptio motus est. Motui nanq; motus contrarius est, aut quies. Sed corruptio generationi contraria est.

Demum partim ex dictis, partim per locū econtrario infert corruptionem non esse motum. Ex dictis qdem, qa quod corrumpitur est in principio. & in fine non est, at quod mouetur & in pncipio & in fine est, per locū ecōtrario vero, qa motus motui vel quieti cōtrarius est. Corruptio vero neq; motui, neq; quieti, sed gñationi cōtraria est,

ria est, igitur corruptio nō est motus. Propter hæc vsus est illationis nota in suo ꝑcessu, vt innuat non modo hoc ratione per se patere, sed etiam ex dictis sequi. Iuniores vero de mente Auer. primum syllogismū sic cōponunt, subiectum gñationis non est ens in actu, subiectū motus est ens in actu, igitur generatio nō est motus, & huius syllogismi expositio pro tanto est, quia cum dicit, quod generatur non est, & quod mouetur est, relatiuū illud quod vtrobiq; pro subiecto mutationis supponit. Et si dicatur contra Auer. ꝙ id quod generaē est, vt qñ aer fit aqua. Responsionē Auerroes innuit vt in textu dictū est, quia subiectū motus est ens demonstratū hoc est indiuiduum compositū ex materia & forma à principio vsq; in finē, at id quod generaē, etsi in principio fit ens actu, tamen in fine non est illud ens actu numero quod erat. Et hoc quia subiectum gñationis est prima materia, quæ non est ens actu idem numero è principio vsq; in finem. Alij iuniores per id quod generatur intelligunt compositū substantiale de ꝑdicamento substātię. Hoc enim proprie nō est, cū generatur. Materia aūt prima est qñ generatur. Propterea illa in rōne Aristo. qua arguitur, quod moueē est, quod generatur non est, minor esset falsa, nisi de composito intelligeretur. Nec valet, materia nō est ens in actu, igitur non est, vt non valet, deus non est ens in potentia, igitur deus non est. Præterea id quod generatur est cōpositum, quia materia & forma nō generatur nisi per accidens. Sic igitur ꝑpter tria Aristo. per id quod generaē intelligit compositū. Tum quia hoc non est cum generatur, tum quia minor esset falsa, tum maxime quia compositum est id quod generatur. Sed hæc expositio est friuola: primo, quia in rōne esset ęquiuocatio, hæc enim est ratio, videlicet, quod mouetur est, quod gñatur non est, igitur quod generatur non mouetur: quæritur igitur

Quę ex textu co. cō. 8.
Prima expōsitio rōnis Arist. Vide etiam Bari. hic.
Scđa expō.
Confutatio.

Est

O. N.

Quod mouetur N. Quod generatur

qũo supponit relatiuū illud in maiori quod mouetur, aut pro subiecto motus, aut pro composito accidētali. Si pro composito accidentali, maior est falsa, quia ita illud compositū non est nisi in fine, vt etiam compositū substātiale, si pro subiecto motus, & in minori supponit pro composito, igitur ęquiuocatio. Secundo, quia rōnes illorū friuolę sunt, prima quidem, ex eo quia compositū & materia non sunt. Compositum quidem nō est in termino ad quem. Materia vero non est actu subiectum termini ad quē, & valet, materia nō est actu, igitur materia non est, quia esse cum secundo loco adiacet, semꝑ pro esse actuali sumitur. Id aūt quod de deo dicitur non est simile, quia esse in potētia est distractiuū, at esse actu est additiuum. Secunda vero, qa maior est vera, materia enim non est, cum enim non sit actu, quia neq; forma, neq; formā, habens, ipsa nō est, qa vt dictum est ipsum esse secūdo loco adiacens pro esse actuali tenetur. Tertia autē, quia materia generatur subiectiue, & sic loqtur Auer. & sic prima expositio est melior. Sed in his cōtendunt iuniores, vtrū terminus ad quem ipsius motus continui in qualitatibus gradualibus partibiliter acquiratur durante motu. Sed quia est ꝑblema neutrum, & vtraq; pars solet defendi, nec potest quicquā addi, quod nō sit dictum, de ista quæstione quæratis alios. Quærunt tamen vtrū transmutatio ad substātiam sit successiua, omissis argumētis, debes scire ꝙ successio semper attenditur penes acquisitionem partium, partes autem bifarię sunt, aut graduales, penes

An rō primi termini ad' trāseuntis ꝑ se primo cōpetat ipsi formæ. Vide ca no. q. 1. hu'.
Excusatio.
Quæstio.

A quas forma variatur per magis & minus. Aut quantitatiuę penes quas forma variatur per maius & minus, per multum & paucum, & id genus, & ita sequitur ꝙ successio esse potest aut penes partes graduales, aut penes partes quātitatiuas, aut penes vtrasq;. His suppositis emergunt duæ positiones, vna quidem omnium latinorum ꝙ transmutatio in substātia est solum successiua penes partes quātitatiuas, non enim aliqua forma substātialis acquiritur tota simul quo ad ptes quātitatiuas, velut nec simul tota corrumpitur, de formis quidem elementarijs apud omnes non est dubium, sed bene de formis animaliū, plures enim latinorū tenent illas impartibiles, omnes tamē negant successionē penes partes graduales, qa apud eos nulla forma substātialis intēditur vel remittitur. Auer. autem. 3. Cœli. cō, 67. & magna pars græcorū, & omnes qui tenent elemētarias formas remanere actu in mixto, vt etiā colligemus aperte in. 3. huius authoritate Aristo. coguntur in transmutatione elementorū ponere successionē tam penes partes graduales, ꝙ̃ quātitatiuas. B Concesso ꝙ maneant actu in mixto, vt forte est veritas, cum illæ esse nō possunt in mixto ęque intensę, ture remittūtur. Verum de hac materia fecimus codicillum, & nunc satis. Quòd si teneamus Auerroem, cōcedendum est in substātiarū aliquarum generatione duplicem successionem, alteram ex parte graduū, alteram ex parte extēsionum, nec propterea erit generatio ipsa motus, esse enim successiuum non ponit mutationem in specie motus, nec esse momentarium ponit motum in specie mutationis, nam auctio est momentaria, & tamen est motus, generatio vero ignis est temporaria, & est mutatio, & nō motus. Differunt igitur motus & mutatio penes terminos, & penes subiectum. Penes terminos quidem, quia termini generationis sunt priuatiui. Motus vero contrarij, penes subiectum vero, qa subiectū motus est ens actu, subiectum mutationis est ens potestate.

Prima pō.
Pō Auerro. Alb. in Sco. 15. distin. secundi.

C Cum autem omnis motus mutatio quędam sit, & mutationes sint tres, quas diximus, quarum duæ videlicet generatio & corruptio, quæ in cōtradictione consistunt, motus nō sint, motum profecto eam esse solum mutationē necesse est, qua subiecto ad subiectum itur. Subiecta vero aut cōtraria sunt, aut media, etenim priuatio ipsa ponatur contrariū, atq; nudum, & albū, & nigrum affirmatione indicantur.

Tex. 9.

Nunc quid motus sit, & in qua mutationis differentia collocetur, concludit. & inquit, cum autē omnis motus mutatio quędam sit, & mutationis sint tres species, quas diximus, videlicet è subiecto in nō subiectū, è non subiecto in subiectū, atq; è subiecto in subiectū, quarum duæ, videlicet generatio & corruptio, quæ in contradictione cōsistunt, motus nō sunt, motū profecto eam esse solum D mutationē necesse est, qua è subiecto ad subiectum itur, exponit aūt quæ per subiecta intelligat, qa subiectum vt diximus & apud græcos, & apud latinos plurifariā dici solet, & iquit, subiecta vero aut cōtraria sunt, aut media. Sed dices, mutatio illa quæ est è nigro in albū, aut è nudo in vestitū, quæ nam mutatio est, vtrum motus, an mutatio solum? Videtur enim ꝙ nō motus, qa est mutatio de priuatiuo in affirmatiuū, est enim nigrum priuatio albi, nudum vero priuatio vestiti, & per cōsequens nō est motus. Respondet ꝙ tales priuationes habent vim cōtrarij, & non sunt puræ priuationes, sed solum cōparatione ad contraria earum perfectiora, est enim nigrū nō absolute priuatio, sed ratiōe habita ad album, quod est perfectius. Nudum similiter non est priuatio, sed rōne habita ad vestitum, sic igitur mutatio inter hæc motus est, quia alterū extremum nō est pura priuatio, inquit, etenim priuatio ipsa ponatur cōtrarium, hoc est nō la talia accipiantur vt

An generatio sit mot'. Vide Albe de Saxo. q. 2. huius.

Quę Auer. cōmē. 9.

An oīs motus sit de cō trario in cōtrariū. Vide Albe. de Saxo. q. 5. h^{o}.

contraria, quia nudum, & album & nigrū affirmatione indicant, sed ratione quadam vnum respectu alterius priuatio sit, sub qua igitur differētia mutationis ipse motus collocet perspicuū. Auerroes autē aliter calcem textus exponit, vult. n. ꝙ Arist. moueat qōnem hanc, videlicet an ea mutatio quę est ē priuatione in habitū vel ecōuerso sēp sit motus, & vt exponit Auer. Aristo. arguit ꝙ sic. nam ea mutatio quę est ab affirmatiuo in affirmatiuū motus est, at priuatio affirmatione ostendit, vt nudum & nigrum, igitur ē priuatiōe ad habitū pōt esse motus. Vult Auerroes hāc dubitationē non soluisse Arist. & inquit, & quia manifestū est per se ꝙ transmutatio quæ est mot^{9} in rei veritate est inter opposita mediata, & non est medium inter priuationē & habitum, ideo dimisit solutionem. q. d. quia differētia patet, & per opposita mediata intelligit ea quę habēt gradus medios, & quasi medium formæ, quæ expositio quātum valeat, tu considera.

Si igitur prædicamēta diuisa sunt, & aliud sit substantia, aliud quantitas, aliud qualitas, aliud vbi, aliud quando, aliud ad aliquid, aliud actio, aliud passio, treis esse motus necesse est, quantitatis, qualitatis, atq; ipsius vbi.

Expō Auer. cōmē. 9.

Alia expō Egi. hic.

Hactenus quid motus sit, & in qua mutabilis differētia collocet, declarauit. Nunc quid velit facere, nō est clarum. Auerroes. n. velle videt Aristo. inducere aliā viam manifestiorē & famosiorē in determinādo gña motuum per determinationē generum prædicamentorū, in qbus inuenit motus, cui expositioni consentit expositor. Alij velle vident Aristo. declarare ea ad quæ est motus, & ea ad quæ nō est motus. Quibus vr̄ consentire nouus expositor, sed quicqd sit Arist. cōcludit tres esse motus, quantitatis, qualitatis, & ipsius vbi, vnde dicit, si igit prædicamenta diuisa sunt, & aliud sit substantia, aliud quantitas, aliud qualitas, aliud vbi, aliud qñ, aliud ad aliquid, aliud actio, aliud passio, & supple alia id genus, treis esse mot^{9} necesse est, videlicet quātitatis, vt auctio & imminutio, qualitatis vt alteratio, atq; ipsius vbi, vel fm locū vt latio. Sunt qui velint Arist. sic ꝓbasse ꝓpositū, ad quātitatem, & qualitatē, & vbi est motus, & ad nihil nō quātitatem, vel qualitatē, vel vbi est motus, igit tm̄ ad quātitatem, & qualitatē & vbi est motus. Aristo. igit primo in pñti textu sumit primā exponentē, videlicet ꝙ ad quātitatem & qualitatē & ad vbi sit motus. Secūdo in sequēti textu sumit secūdam, & sic conficitur tota eius intētio. Hæc sorticolę, quæ nō sunt imperite dicta.

Vide terminales vel nominales.

Quæ Auer. cō. 9.

Quæstio Auer.

Pria solutio

Auer. vero ꝓbat ꝓmā exponentē, videlicet, ꝙ ad quātitatē & qualitatē, & ad vbi sit motus, per hoc qa in istis ꝓdicamētis inueniunt contraria & media, licet lateat in loco aliquātulum, & ideo declarabit postea. Hęc aūt requirunt & sufficiunt ad rōnem motus. Hæc Auer. quo ad verba textus, deinde quærit qōnem expositorū, nam vr̄ Arist. diuersus, qa in libro Prędicamentorū posuit motū genus per se vt prædicamentū passionis. Hic aūt posuit ipm in tribus generib^{9}, & ita vr̄ diuersus. Innuit Auer. duas solones, prima est ꝙ pōt motus dupl'r considerari. quatenus motus, & quatenus recipit in ipso mobili, quatenus qdem motus, sic est in tribus ꝓdicamētis, qa in oībus illis pōt inueniri forma quiescens, & forma trāsmutationis, quatenus vero recipit in mobili, sic est passio vel in prædicamento passionis. Et sic tollitur contradictio.

Secunda solutio.

Alij velle vident ꝙ motus fm ꝙ motus hoc est fm eius formā est solum in ꝓdicamento passionis, vel ipsa passio, fm vero materā, est in tribus ꝓdicamentis, & cā est, quia fm ꝙ motus, nō est aliquid quiescēs per ipsum in aliquo prædicamento, sed bene fm materiā est aliqd quiescens, & aliquid motum, & sic hoc modo sumendo ipsum est in tribus ꝓdicamentis. Conueniunt igit ambæ hæ positiones quantum ad hoc ꝙ motus quo ad rōnem receptionis est in ꝓdicamento passionis, & ita volunt motū esse passionem quatenus recipit in mobili. Differunt vero, quia prima positio vult aliā esse rōnem motus quatenus recipitur, & aliam quatenus motus. Secūda vult vnā esse rationē motus quatenus motus, & quatenus recipit. Sed obijcit Auerro. insimul cōtra ambas quātum ad illud in quo cōueniunt, & pōt ratio Auer. resolui ad duas rōnes, & arguit primo, via est eiusdem generis cū termino vię, receptio est via in tria predicamēta, vt ire ad calorē est de genere caloris, & ire ad frigus est de genere frigoris, igit motus vt receptus est de genere nō passionis, sed in trib^{9} prædicamentis. Secūdo, actus & potentia sunt eiusdem generis: igitur mediū inter actum & potentiā est eiusdē generis cū actu: sed receptio est mediū inter actū & potētiam: igitur est de gñe actus, & sic nō est de gñe passiōis.

Obiectio Auer.

Solō Auer. An successio inueniat in gñibus substātiā. Vide Can. q. 2. huius.

Aliter igit rñdet Auer. & vult motū posse sumi dupl'r, quo ad formā, hoc est quatenus est successio quædā temporaria, & quo ad materiam, hoc est quatenus est forma fluens, quatenus successio quædā temporaria, sic est prædicamentū per se, & idem quod passio, & hoc modo loquitur Aristo. in ꝓdicamentis, quo vero ad materiā, hoc est ad formā fluentem, sic est in tribus ꝓdicamentis. Hanc solonem innuit Auer. 5. huius. com̄. 6. ꝙ motus pōt sumi pro fluxu formæ, & pro forma fluente, pro fluxu formæ est in genere p se, & passio ipsa, pro forma fluente, sic est in tribus prædicamētis. Ex his verificat Auer. dictū grāmaticorū, qui nomen & verbū, & cæteras orationis partes iuxta hanc diuisionē statuerunt. nam nomē significat per modum substantiæ & quiescētis, verbū per modum fluxus & fieri, cæteras orōnis partes per modū medium inter hæc collocarūt, vt dicit Priscianus. Secundo sequit eos qui receptionē posuerunt ꝓdicamentū per se, nō recte fecisse, qm̄ receptio est potētia ad rem, vel mediū, saltem inter potentiā & actum, modo dictum est potētiam ad aliquā rem esse de genere eius rei, cuius est potētia, & sic pateret illi^{9}. Hęc Auer. in hoc cōmēto. Ammaduerte ꝙ secūda solutio differt ab illa Auer. quia illa vult motum non esse motū nisi pro forma, materia aūt fm illam solutionē non est motus. Auerroes aūt vult motū dici & ꝓ materia & pro forma, nam fluxus est motus, & forma fluens quę est eius materia, etiā est mot^{9}. Sed circa dicta Auer. solet dubitari in tribus. primo qa nō vr̄ verum viā & terminū vię esse eiusdē generis, nam via aut est passio, aut in prædicamēto passionis, terminus aūt est aut qualitas, aut quātitas, aut vbi. Secundo quęrunt vtrum actus & potentia sint eiusdē generis, & vr̄ ꝙ nō, quia potētia est aut substantia aut relatio, vt dictum est Primo huius. cōmē. 71. actus aūt est aut qualitas, aut quātitas, aut vbi.

Dubitatiōes circa dicta Auer. Prima Secunda.

Tertio ambigunt, qa non vr̄ motus esse medium inter actum & potentiā, qa diuersorū ꝓdicamentorum nullum est mediū. Circa solonem harum qōnum primo videndum est, quonā modo actus & potentia sunt eiusdē gñis.

Tertia. Solō. 1. qō.

Sola. prima Buriei Vide Bur. hic.

Ad quā dubitationē rñdent iuniores, & dicunt primo Auerroē per potentiā intellexisse potentiā subiectiuam. dicunt secūdo ꝙ licet potentia materialr̄ sumpta, hoc est pro subiecto potēte nō sit eiusdē generis cum actu, tm̄ potentia formalr̄ sumpta vti calefactibile vt calefactibile, est eiusdem generis cū actu veluti calefactibile cū calore.

Obiectiōes Pauli Veneti & Gaiet.

Sed obijciunt blatterones: primo, qa potentia formalr̄ sumpta vt calefactibile quatenus calefactibile est in ꝓdicamēto relationis, actus vero in ꝓdicamento qualitatis. Secūdo, qa Auer Primo huius cō. 71. aperte ait potētiā formalr̄ sumptā esse in prædicamēto relationis. Defendi pōt positio prima ab his captionib^{9}, primo dicēdo potentiā formalr̄ sumptā esse de ꝓdicamento relationis fm dici, at fm esse & rem videt de ꝓdicamento illo cuius est potentia. Et secundo dici pōt Auerroē eodem modo intellexisse, non enim voluit potentiam esse relationē, sed dici fm denominationē de prædicamento relationis. Et hoc sufficit ad rationem Auerrois ibidem. Causa defensionis primæ positionis est, quoniam lignum non est formalr̄ alterabile vt calefactibile, nisi sit quale, nec formaliter

Defensio ꝓpria.

maliter augmētabile, nisi sit quātum, nec formaliter mobile in vbi, nisi sit in vbi, noo quale enim nō est alterabile, non quantum non augmentabile, oon locatū non immobile in locum, igiẗ potētia ad alteratione est qualitas, ad anctionem est quaotitas, ad vbi est vbi, igitur potētia semper est de genere actus, potentia qua lignum est calefactibile, est qualitas, qua augmentabile est quātitas, qua latibile, est vbi, secūdum tñ dici quælibet potētia ē ad aliquid. Hęc pro defensione primæ pōnis, Aliȷ̄ vt blatterones volunt Auerroem per potētiam voluisse formam in termino à qun, & per actum, formā in termino ad quem, hę enim formę sunt eiusdem generis, sunt enim cōtrarię, quæ esse nō possunt, nisi eiusdem generis. dicitur autem terminus à quo potētia respectu termini ad quē, quatenus semp secum est cōiuncta potētia ad suū contrarium, termin⁹ vero ad quē diciẗ actus, respectu termini à quo, quia ipso habito cessat potētia ad illum.

Secunda rñ. quæ est Pauli Veneti & Gaetani.

Confutatio

Sed hæc sñsō nō videẗ peripatetica. primo quia Arist. in Tertio huius diuidit vnūquodq; prædicamentū per actum & potētiam, & volunt actū & potētiā esse eiusdē generis, imo eiusdē speciei, vt diciẗ Nono Metaph. vt patet nō accepisse potentiā pro forma contraria in termino à quo, qa sic oō reperireẗ, nisi in tribus prędicamētis. Io aliȷ̄s.n. nō reperiẗ cōtrarietas, cuius cōtrarium Arist. intēdit. Secūdo, vel Aoer. accepit hanc ppōoem vt illa vtitur Arist. vel alio modo. Si alio modo, tunc esset pbabilis, & non cōis atq; demonstratiua. Si vt vtiẗ Arist. illa, sic nō est ad ppositū eorū interpretatio, nullibi enim Arist. dum diuidit pdicamentū per actum & potētiam sumit actum pro termino ad quē, & potentiam pro termino à quo. Aliȷ̄ vt cucullati volunt potētiam apud Aristo. sumi nōounq; pro potētia subiectiua, siue actiua, hoc est pro principio agēdi vel patiendi, oōnunq; prout opponiẗ actui existentię quæ diciẗ potentia obiectiua, tunc dicunt q sumēdo potentiā primo mō. sic actus & potentia nō sunt eiusdē generis, sed sumēdo potētiam secūdo modo, sic actus & potentia sunt eiusdem generis, imo eiusdem speciei, immo eiusdem indiuidui, quatenus illudmet quod est potestate, erit qñq; actu, vt Socrates qui nunc est potētia, qōq; erit actu, & hoc modo actus & potentia diuidunt omoe prædicamentū, & sunt quasi differētiæ primæ entis, hoc modo soluunt.

Pō Scoti in 2. lib. sententiarū dist. 14. Vide etiam cano. q. 5. secundi huius.

Confutatio.

Sed hæc positio nō est peripatetica, primo quia dyoamis græce ab Aristo. vbiq; pro virtute sumitur, virtus aūt vbiq; pro principio aut actiuo, aut passiuo intelligiẗ apud peripateticos. Secundo vbiq; dynamus siue virtutes distinguit per actus, vt in lib. de anima docet. hoc aūt esse oō pōt, si dynamus pro en quod opponiẗ ad actum existendi sumereẗ. Tertio dynaton qđ latine est possibile, in libro de Interpretatiōe sumiẗ pro possibili dicto à potentia actiua vel passiua, & nullibi pro eo quod oppooiẗ actui existēdi. Quarto dynaton quod est latine possibile & Endechomenon quod est latine cōtingens vt in libro Priorū dicitur: idē est modo vbiq; cōtingens dicitur vel rōoe potētiæ actiuæ, vel passiuæ. Quare peripatetice seotiendo potentia obiectiua, & subiectiua idē est, vt qdem respicit agens atq; illi obiȷ̄ciẗ, est obiectiua, vt vero respicit formā quā ab agente recipit, est subiectiua, & sic obiectiua potētia, & subiectiua idē est, & ita vt potentia obiectiua, & actus suot eiusdem geoeris, sic subiectiua & actus sunt eiusdē generis.

ppria solo.

Animaduersiōe igitur dignū potētiā siue virtutē, quā græci dynamin dicuot, Peripatetici volūt id esse, quod est forma ptāte, verbi cā potentia calidū. i. quod qñq; erit actu calidū. Simili potētia frigidū id est, quod erit qñq; frigidum actu. Hæc aūt potestas nōnunq; dicitur priuatio, nō nunq; termin⁹ è quo, oōounq; contrariū, oonnunq; vero formę inchoatio, dicitur qdem priuatio, quatenus subiectū io quo ipsa est, caret forma, vt diciẗ. 9. Meta. cō. 3. diciẗ vero terminus è quo, quatenus ab illa incipit motus, vel mutatio, dicitur cōtrarium quatenus semp secum maxime in motu concomitaẗ forma contraria termino ad quē, dr̄ formę in-

A choatiō, quatenus est aliquio modo forma, qoæ generaẗ, saltē quatenus agens de ptāte illa extrahit formam actu, oōnulli uolunt illā esse poteotiā receptiuā, quod est bene dictum, non tñ propterea qa ipsa recipiant, sed quatenus est in subiecto receptiuo, quod formā tecipit illa mediante. Ex his sequiẗ differētia inter motū & mutationē siue generationē. In motu.n. & mutatione semp terminus è quo est illa potestas, quia tam motus q̄ mutatio est è priuatiōe ad formā, est, n. omnis motus generatio quædam saltē fm quid, at in motu potestas illa per se concomitaẗ cōtrarium. In gñatione per accidēs cōcomitaẗ contrarium.

Exceptū primum.

Secundum.

Secundo sequiẗ ptātem formæ esse eiusdē generis cū forma, qm̄ est illius inchoatio siue ipsa tota ptāte. Et propterea Socrates in potentia est hæc ptās, & hæc ptās est Socrates possibilis, dicta quidem obiectiua vt agenti obiȷ̄ciẗ, dicta vero subiectiua vt in subiecto est, & formā respicit.

Dilucida.

Ex ȷ̄s vlteri⁹ patet hāc ptātem oō esse qualitatē, oec relationē, nisi fm modum. fm esse.n. est forma ipsa B quę pōt esse, verum diciẗ qualitas oōnunq; ab Auerroe. quatenus nō est de essentia materiæ, diciẗ relatio quatenus respicit determinatā formā absolute tm̄, & fm eē nihil aliud est, nisi eius generis, cuius est ptās forma. Et hāc opiniooē voluerūt intelligere primi iuniores, vt mihi videẗ & Auer. vbiq; expositor etiā, & oēs peripatetici idē sensere. Animaduerte q cucullati pooūt potentiā obiectiuā aliam à potētia agentis. & materię, est.n. potentia tertia præter has. Ego aūt hanc cōcederem cum potētia materię assero, & in materia pono vnā cōem potētiam, qua pōt recipere oēs formas, & tot quot sunt formę, quæ dicunẗ potētiæ respectiuæ. est aūt potētia respectiua nō qa sit relatio, sed quia est ipsa forma possibilis. Vode Socrates possibilis est hæc potētia, quā pono eiusdē generis cum actu, qm̄ est Socrates per essentiā: Socrates vero in actu est per essentiā & existentiā. Hęc de secūda dubitatione, & de terra agam⁹.

Secūdæ du. Solutio Burlei. Vide & Burle. hic.

Primi iuniores voluerūt motū esse mediū inter potentiā & actum hoc est inter materiā C & formā, nō qdem perficiēdo, qa accidentia pficiuot materiā mediante forma, iuxta illud Auer. agēs quantū dat de forma, tm̄ dat de accidentib⁹ consequētibus formā, vt 8. Phy. cō. 4. diciẗ. sed io disponēdo, qa accidētia bene disponunt materiā pro receptione formę.

Confutatio.

Sed hęc solo friuola est, mediū.n. quod Auer. aie esse eiusdem gñis cum extremis est mediū participatione, veluti tepidum ioter calidum & frigidū, & rubrū inter albū & nigrū vt visum est in Primo huius, & videbiẗ infra. cō. 52. de quo ēt medio loquiẗ. 10. Meta. cō. 28. at inter materiā & formā, nihil pōt esse mediū participatione.

ppria solo.

Ex ȷ̄s igiẗ quæ diximus, pōt dici motū esse mediū inter potentiā & actū, qa motus est forma remissa dum fluit vt dicemus, vt motus ad calorē est caliditas remissa dum fluit. Hæc aūt caliditas remissa participat aliqd de termino à quo, & aliqd de termino ad quē, de termino ad quē qdē, quatenus habet illum fm partem de termino, è quo vero, quatenus habet quicq; contrarȷ̄ quod erat in termino è quo, & per quod D adhuc est in potentia ad terminū ad quē, verbi cā calefactio est partim caliditas, & partim frigiditas, & ita patet quonā modo motus est mediū inter potentiā & actum. Hæc de. 3. & de. 1. trāsigamus.

Solo. 5.

Quicqd dixerit Auer. 5. huius. cō. 5. oune vr̄ dicēdum viā & terminū vię esse eiusdem gñis sumēdo viā pro forma vel remissa, vel io fluxu cōstituta, sed sumēdo viam pro tendentia quadā, sic aut est passio, aut est relatio quędā, hoc.n. modo sumēdo viā, sic est mediū ioter potētiam & actum. Animaduerte tñ motum esse collocatū in prędicamēto quāti, in prædicamento passionis, & in tribus pdicamentis, est in trib⁹ pdicamētis si sumaẗ pro forma fluente, quia forma fluēs, aut est qualitas, aut quātitas, aut vbi. sin aūt sumiẗ pro fluxu, vel sumiẗ pro fluxu quatenus per ipsum mobile nō quiescit sub forma quę fluit, & sic est passio, aut quaten⁹ p fluxū forma fluens mēsuraẗ tpe, & sic est quātitas, sioe quātum quoddā. Multa alia dici possunt. oune vero satis.

Tex. 10.

In ſubſtantia vero nullus eſt motus, cũ nihil ſit ſubſtantiæ vlli contrarium.

Secunda exponens erat, ad nihil nõ qualitatē vel quãtitatem, vel vbi eſt motus, nunc ꝓbat hanc ſecũdam exponentē & primo ꝙ ad ſubſtantiã non ſit motus. Et ſyllogiſmus eſt, ad quodcũq; eſt motus, & eſt aliquid cõtrarium: ad ſubſtantiã nihil eſt contrariũ, igiť ad ſubſtantiã nõ eſt motus. de rõne Ariſto. ſumit cõcluſionē. d. in ſubſtantia vero nullus eſt motus, deinde ponit minorē. d, cũ nihil ſit ſubſtãtię vlli contrariũ. Hæc Ariſt. Themiſtius vero videtur ſoluere qõnes, & prima eſt, quia dictum eſt in Primo huius, ꝙ prima rerum principia ſunt cõtraria, veluti forma & priuatio, igiť in ſubſtãtia eſt cõtrarietas. Reſpondet Themiſtius nõ eſſe intelligendum proprie, forma enim & priuatio non ſunt contrariæ proprie, ſed cõmuniter. Quam ſolõnem innuit Auer. dicēs, & intendit hic per contraria, contraria mediata, quorũ vtrũq; eſt forma & habitus, quę habent media. Et ſic apud Auer. Ariſto. ſumit ſubſtãtię nihil eſt cõtrarium proprie, nam verbo cõmuni, eſſe aliquid contrarium ſubſtantiæ nihil prohibet. Secũdo videť Themiſtius dubitare ꝙ ad ſubſtantiã ſit motus, quia conuerſio ſubſtantialis videť procedere de ſubiecto in ſubiectũ. nã generatio animalis eſt de ſpermate ſiue ſemine ad animal, vbi patet ſemē & animal eſſe ſubiectũ quoddam. Videť Them. dupl'r ſoluere, primo aſſerit hanc conuerſionem eſſe per accidens de ſubiecto in ſubiectum, per ſe autē de ente in potentia ad ens actu: id enim quod conuertiť, nec eſt ſemen, nec animal, ſed ſubiectum vtriq;, hoc enim proprie cõuertitur.

Vide etiam Egid. hic & Burleum.

Quæ The.

Quæ Auer. com. 10.

E

F

Dub. 2. Themi.

So. The.

Secũdo ſoluit ꝙ dato ꝙ eſſet talis cõuerſio de ſubiecto in ſubiectum, non ꝓpterea erit motus, quia nis motus eſt de contrario in contrarium, modo ſemen & animal non ſunt contraria. Hæc Themiſtius, & perite.

Quæ Auer. com. 10.

Mouet aũt Auer. hic quæſtionē, quia Ariſt. hic aperte ait ſubſtãtię nihil eſſe cõtrarium. At in Secũdo de Generatione tex, cõ. 48. dicit aerem & ignem contraria eſſe terræ, & aquę, terrã quidem aeri, igni vero aquã contrariam eſſe aſſerit. Hanc etiam qõnem mouet Themiſtius etiam, e quo Auer. accepit, vt patet. Reſpondit Alex. vt narrauit Auer. & Themi. & conceſſit ſubſtantiæ ſimplici elemētariæ eſſe ſubſtantiam contrariã, non quidem ſm ſubiectum, ſed ſm formã. Et hoc pro tanto, quia voluit qualitates elemētorum eſſe formas ſubſtãtiales illorum, veluti frigiditatē aquæ, caliditatē igni, & humiditatem aeri, atq; ſiccitatem terræ, modo patet frigiditatem eſſe contrariam caliditati, & humiditatē ſiccitati. Et hoc modo loquitur in libro de Generatione. Ariſto. hic vero & in prædicamētis loquiť de ſubſtantijs compoſitis, ſiue mixtis. Hæc enim nullo pacto contrariæ eſſe poſſunt. Animaduerte, ꝙ Alexã. bifariam ſolitus eſt gloſſare auctoritatem Ariſto. in prædicamẽtis. Vno modo dicẽdo Ariſt. ibi eſſe locutũ de ſubſtantijs ꝑfectis hic eſt mixtis. Alio modo ꝙ ſubſtantiæ nihil eſt contrarium ſm materiam, eo quia in materia conueniunt. In Secũdo de Generatione loquiť de ſimplicibus, vel ſm formas. Auerro. narrat primã ſolutionem, & illam non refellit, ſecundam non narrat, ſed refellit, quæ tamen uno verbo poteſt refelli, quia ſic accidentia poſſunt dici non contraria, quia ſm materiam ſiue ſubiectum non opponũtur, voluit autem ipſam diffuſe confutare. Obijcit aũt Auer. primo, quia nõ videť ſufficere quod dicit Alex. Dicebat enim ſubſtantiæ nihil eſſe contrarium quo ad ſubiectum, nihil tamen prohiberę eſſe aliquid contrarium ſm formam.

G

Solo Alex.

H

Obiectiões. An ſubſtãtię nihil ſit contrariũ. Vide Iãd. q. 3. h°.

Obijcit huic per hoc, quia tunc in ſubſtantia ſimplici poſſet eſſe motus, quia illi eſt aliquid contrarium ſm formam, modo ad hoc ꝙ ad aliquid ſit motus, ſufficit vt illi ſit contrarium ſm formam, & ita ſermo Ariſto. non eſſet vniuerſalis in omnibus ſubſtantijs, ſed tantũ in ſubſtantijs compoſitis. Secundo, ſubſtantiæ ſimplices ſunt contrariæ ſm qualitates, igitur non per ſe, atq; ſm ſubſtantias, tenet conſequentia, quia contrarietas eſt oppoſitio inter aliqua per ſe, & non per accidens, vt dicitur in prędicamentis. Tertio obijcit, quia non videtur qualitates eſſe ſubſtantias elemẽtorum. Proprietates enim elementorum non ſunt ſubſtantiæ ſiue ſubſtantiales formæ elementorum. Sed eiuſmodi qualitates ſunt proprietates elemẽtorum. igitur non ſubſtãtię. Maior deducitur, quia vt dicitur Primo huius, quod eſt accidẽs vnius impoſſibile eſt eſſe ſubſtantiam alterius, & ecõtra, quod eſt accidens alicuius impoſſibile eſt eſſe ſubſtantiã alterius. Sed qualitates hæ ſunt accidentia mixtorum, igitur non poſſunt eſſe ſubſtantiæ elemẽtorum. Sed contra Auer. obijceret aduerſarius. primo, quia elementa definiuntur per tales qualitates. igitur tales qualitates ſunt ſubſtantiæ elemẽtorum. Secundo effectus ſiue proprietates cõtrariæ proficiſcuntur è cauſis contrarijs. Sed qualitates ſunt effectus ſeu proprietates elemẽtorum cõtrariæ, igitur elementa ſunt contraria, & hæ ſunt replicæ Thomæ contra Auer. hic. Ad hæc reſpondet Auer. & ad primã dicit elementa definiri per hæc. non quia ſint ſubſtantiæ elemẽtorum, ſed propinqua ſubſtantiæ elemẽtorum. Et propterea vtimur illis loco differentiarum ſubſtantialiũ, maxime quia differentiæ eſſentiales ſunt ignotæ. At in ſubſtantijs compoſitis ſecus eſt, ſunt enim remotiora ab illis, & propterea non cadunt in definitione illarum. Ad ſecundam reſpondet affectus contrarios non cauſas contrarias, ſed diuerſas. Contrarietas enim in effectu nõ arguit contrarietatē in cauſis, ſed differentiam, de quo ait eſſe conſiderãdum, ſed non hic, immo in Metaphyſica.

Secũda põ. Alij probauerunt ad ſubſtantiam non eſſe contrarietatem, quia ſi in ſubſtantia eſſet cõtrarietas, tunc ad ſubſtãtiam eſſet motus. ſupponunt conſequẽtiam valere, & cõſequens eſſe aperte falſum. Contra obijcit Auerroes, hæc probatio poteſt breuibus confutari, quia in illa eſſet circulus vel petitio, & Auer. refellit hoc modo vt vides, quia licet ſequať, ad ſubſtantiã nõ eſt contrarietas, igitur ad ſubſtantiam non eſt motus, non tamen ſequitur, ſi ad ſubſtãtiam eſt cõtrarietas, igitur motus. nam ſiue ſubſtãtiæ ponantur cõtrariæ ſm formas, ſiue ſm ſubiecta, nullo modo poteſt eſſe motus ad illas. ſi ponuntur cõtrariæ ſm formas, videtur ꝙ ad illas non ſit motus, quia ſubiectum earum eſt ens in potentia, at ſubiectum motus debet eſſe ens in actu. Si vero ponuntur contrariæ ſm ſubiectum, minime eſt motus, immo nulla penitus trãſmutatio. Cum eni inter aliqua eſt tranſmutatio, oportet vt habeant vnum ſubiectum commune, quod quidem exiſtens ſub vno erit in potentia ad aliud. modo ſi ſubſtantiæ ſm materias & formas ſint cõtrariæ, nullum erit vnũ ſubiectum commune, vnum enim contrariorum non eſt ſubiectum alterius, nec recipit ipſum, vt dicitur Primo phyſico. *Auer.* *Solo The.* Themiſtius vero concedit in ſubſtantia eſt cõtrarietas, igitur motus. Et hoc quando illa cõtraria ſunt apta immediate inter ſe tranſmutari: modo in propoſito non eſt ita, licet enim elementa ſint contraria, non tamē in illis eſt motus, quia non immediate, ſed per media tranſmutantur, vt ignis in aquam, non immediata mutatur, ſed mediante aere. *Auer.* Obijcit autem Auerro. huic poſitioni Themiſtij. primo quantum ad hoc quod dixit, ignem non mutari in aquam, niſi mediante aere, nam Ariſto. in Secundo de Generatione probauit quodlibet elemẽtorum, & quodlibet contrariorũ immediate mutari in quodlibet. Secundo reprehendit illud quod dixit, cõſequentiam videlicet valere, in ſubſtantijs eſt contrarietas per quam ſunt aptę immediate mutari, igitur motus: nam licet illa conſequentia valeat negatiue, videlicet in ſubſtantia non eſt contrarietas, igitur non eſt motus, non tamen ſequitur affirmatiue, videlicet in ſubſtantia eſt cõtrarietas, igiť motus, vt patet, nec ſm Themiſtium, nec ſm Alexandrum. *Solo Auer.* Ex ijs concludit Auerro. ꝙ dicere in ſubſtantia eſſe cõtrarietatem nihil mali ſequitur, hoc eſt nullum emergit impoſſibile, niſi quatenus deſtruiť au-

ctoritas

ctoritas Aristo. & eius ratio, quæ fundabatur in duobus, videlicet quod in substantia nõ est cõtrarietas, & quod motus est in contrarijs, propterea dicit quod forte hæc ratio est topica atque famosa, qa demonstratio est illa, quæ dicta est, videlicet omnis transmutatio ad substantiã est generatio, vel corruptio. Sed nec generatio nec corruptio est motus, cũ habeant subiectũ ens in potẽtia, & motus requirit subiectum ens in actu, hæc Auer. per quæ patet ipsum nec affirmasse, nec negasse contrarietatẽ in substantijs. Solum. n. disputauit de cõsequẽtia vtrum valeat, videlicet in substantia est contrarietas, igitur motus: & voluit non valere, & adiecit rõnem Aristo. hic esse dialecticam, qa vera ratio est assignata, dixit etiam consequentiã valere negatiue, videlicet in substantia non est contrarietas, igitur in substantia non est motus, ecce quomodo de antecedente nihil disputauit. Deinde respondet ad quæstionem & vult elementa esse contraria non quidem fm substãtias, sed fm qualitates, & hoc indicat Aristo. in libro Secũdo de Generatione. d. ignem contrariari aquæ fm quod cõtingit substantiam substantiæ esse cõtrariam, hoc est fm qualitates, & non fm substantias, cuius opiniones videtur Alexan. tum in libro de Generatione, tum in expositione sua, hic quo Auer. letaf. Sed circa hæc quæ Auer. dixit, primo videamus, vtrum valeat hæc consequẽtia, in substantia est contrarietas, igitur motus. Secũdo, videamus vtrum ea quæ Auer. dixit aduersus expositores, valeant. Ad primã paæ expositorum dixerim, videtur mihi ad neutram partem posse esse demonstrationem. Nam rationem motus nonnulli nacti sunt penes terminos, nonnulli penes subiectum. Qui rationẽ motus nacti sunt penes terminos, hi dixerũt motũ esse mutationem solum inter terminos contrarios, siue subiectum sit ens in actu, siue ens in potẽtia. Et propterea hi dixerunt cõsequentiam valere, videlicet in substãtia est cõtrarietas, igitur motus, quia sola terminorũ contrarietas sufficit ad rationem motus, verum quia antecedẽs est impossibile, quia in solis accidentibus reperitur ratio contrariorum, propterea & consequens est impossibile. Qui vero rationem motus penes subiectũ nacti sunt, vt Auer. & alij negarunt illam, dixerũt enim rõnem motus nancisci penes subiectum, quia voluerunt motum esse entis in actu. Mutationem vero entis in potentia, nulla ratione habitã ad terminos, videtur autem hæc positio Auerro. magis ad mentẽ Aristo. primo, quia Arist. penes subiectũ definit motum & mutationẽ. Secundo, quia motus est accidẽs, modo accidens rõnem nanciscitur à subiecto. Est enim ens, quia entis. Sed tunc non parua emergit difficultas, nam Aristo. Tertio huius, rõnem motus per ens in potentia quatenus in potẽtia definit, igitur motus non differt à mutatiõe penes subiectum, ambo enim sunt entis in potentia vt in potentia. Dici põt quod tam motus quam mutatio est entis in potentia, verum hæc est differentia, quia motus est per se entis in potentia, & concomitanter entis in actu. Mutatio vero est per se & concomitanter entis in potẽtia, veluti generatio & corruptio. Sed adhuc replicabis, quia iuxta hanc differẽtiã illuminatio & subitariæ mutationes essent motus, quia essent saltẽ concomitãter entis in actu, id enim quod illuminatur, est. At huius contrarium ait Aristo. contra Parmenidem, vbi subitariam mutationẽ nõ motũ, sed mutationẽ esse dixit. vbi Auer. Primo huius, cõmen. 23. inquit quasi opinatur quod alteratio non sit subito. Defendi adhuc põt quod mutatio, quam græci metabolem dicunt, nonnunquã differt à motu penes rem, nonnunquã penes modum, differt quidẽ penes rem, quoties penes subiectum differt, & hoc modo illuminatio & accidentales mutationes siue momentaneæ, siue temporariæ sint à ratiõe motus non differunt, modo oẽs sint entis in actu, saltem cõcomitanter, & hoc modo loquitur Arist. in hoc Quinto, differt vero penes modũ, quoties mutatio momentanea, motus vero quem cinesin dicũt temporarius est, & hoc pacto loquitur primo huius.

Solo Auer. ad qõnem.

Dubitatiões circa dicta prima Auer. Secunda. Solo primæ dub. Prima põ.

Põ Auer.

A Hæc pro Auer. satis probe dici possunt. Et de positionibus expositorũ græcorum agamus. Vbi animaduerte nõnullos dixisse Alexãdrum nunquã ita voluisse vt sibi Auer. attribuit, videlicet quod qualitates primæ sint substãtiæ elemẽtorum, & huius opinionis est Ioannes Gandauensis. Primo quia in libro de Sensu, vbi Alex. hanc protulit positionẽ, non categorice, sed hypothetice loquitur. Secundo, quia per se notum omnibus videtur notũ, modo hæc propositio, nulla qualitas est substantia, est per se nota, est enim imediata, qua nulla est verior. Et propterea concludit Alexandrum velle qualitates nõ absolute, sed ex conditione esse substantias elementorum. Sed hæc Ioannis positio est temeraria, primo qa verba illa, quæ narrat ipse ex libro de sensu Alexandri non pfecte legit. immo Alexan. dubitauit per illa verba, & demũ soluens categorice voluit qualitates primas esse formas elementorum. Preterea quicqd Alex. in libro de Sensu dixerit, nunqd vbique idem voluerit. Auer. n. asserit hic id quod B de Alexandro est dictum, esse narratũ in expositiõe eius in libro de Generatione, & in pręsenti loco, quę Ioãnes nõ vidit. Insuper etiã græci expositores vt The. & Simplicius illam positionẽ vbique Alexãdro attribuerunt, qui melius libros Alexãdri reuoluerũt, quam Ioãnes. Propterea quid voluerit Alexã. ego ignoro, sunt tamen verba eius in bonũ interpretanda, & licet multiplex esse possit verborũ interpretatio, vt alibi prulimus, nunc videtur esse dicẽdum, formas substantiales elemenrorũ carere noie, qua rõne nonnulli à motus operatione grauitatẽ & leuitatem substantias elemẽtorum esse tradidere, vt videtur Auer. Quarto Cœli, nõ quidem, quod grauitas quæ est accidens, sit grauitas quæ est substantia, sed æquiuoce tantũ, sunt enim genere differẽtes, solo nomine conuenientes, nonnulli vero ab actione formas nacti sunt, & hoc modo qualitates dixerũt formas elementorum. vt caliditatẽ ignis substantiam, humiditatẽ aeris, frigiditatẽ aquę, siccitatẽ terræ, non quod caliditas quæ est substantia, sit caliditas quę C est accidens, differunt enim re & genere, & solo noie conueniunt, sed propter nominum carẽtiam sic dixit Alexã. Ex ijs apparet Alexandrum non posuisse idem substantiam vnius, & accidẽs alterius, vt Auer. arguit sed bene idem nomẽ significare in vno substãtiam, in alio accidẽs. Hæc pro Alexandro. Sed de positione The. non parua est quæstio, videtur enim ipse velle inter quęlibet elementa non esse immediatam transmutationẽ, quia dixit ignẽ in aquam conuerti, non posse nisi se prius in aerem verterit. Hoc autem est expresse contra Arist. in Secũdo de Generatio. vbi aperte plurib⁹ rationibus pbauit quodlibet elementum, imediate posse mutari in quodlibet. Pro defensione igitur Themistij videtur mihi esse dicendum pro modo elementa posse accipi vt sunt in proprijs regionibus, & vt sunt extra proprias regiones, vt quidẽ sunt in proprijs regionibus, sic quodlibet elementum potest mutari immediate in quodlibet, quia cuilibet potest applicari quodlibet, veluti aquæ potest immediate ap- D plicari ignis, & ita aqua potest immediate conuerti in ignem vt patet in opere fabri, qui proijcit aquã in ignẽ. & statim ignis crescit, quod nõ esset, nisi aqua versa esset in ignem. Si vero elementa sumuntur in pprijs regionibus, sic ignis semper conuertitur in aerem sibi vicinum, quia aer potest sibi applicari, & cœli constellatio quę procedit paulatine nõ conuertit ignem in aquam, nisi prius verterit illum in aerem. Et hoc pacto intelligit The. quod Auerroes ignorauit. Hæc de positione The. licet etiam alijs modis defendi possit.

Sofo secũdæ de positione Alexand. Põ Ioan.

Confutatio opinionis Ioan.

Ioan. de Ian du. q. c. hui⁹

Propria põ.

De positiõe Themi. q.

Neque insuper in his quæ sunt ad aliquid. Altero enim mutato, alterum mutari vere dici potest. Quare ipsorum motus est per accidens.

Secundo ostẽdit quod nõ est motus ad relationẽ, & apud Themi. ratio sic componitur, omnis motus absoluitur siue definitur per mutationem & conuersionem rei, quę mo-

uetur, relationes sine vlla mutatione & cõuersione creãtur & pereunt, igitur motus in relationibus nõ põt constitui.

Ratio Auerro cõ.10.

Auer. vero parũ differens a Themi. format rõnẽ sic, nihil quod mouetur quiescit, omne quod relationem nanciscuntur & fit relatiuũ, quiescit, igiẽ nihil qđ relationẽ nanciscitur & fit relatiuum mouetur, & sic ad relationẽ non est motus. Minor syllogismi tam Themi. q̃ Auer. probatur exẽplo Themistij de columna, quæ de dextro vertitur in sinistrum, cum Socrates locum mutat nulla mutatione facta in columna. Et si dicitur quonam modo põt nouum aliquid alicui addi nulla mutatione facta in illo, respondent Aristo. Themi. & Auer. relationẽ effici de nouo in aliquo, verbi causa, in columna, saltem mutatione facta per accidẽs in illa, & ita vult ad relationẽ esse motum per accidens. Et si dicas motus per accidẽs est ad relationẽ in columna, & ad relationẽ in Socrate, vtrum eodem modo per accidens in vtroq;. Respondet Auer. vtranq; relationẽ acquiri per accidens à motu, sed aliter, atq; aliter, nam relatio facta de nouo in columna acquiritur per accidens in illa, nulla mutatiõe penitus facta in columna, immo columna oĩno quiescente, relatiõe vero facta de nouo in Socrate acquiritẽ de nouo in ipso per accidens mutatione per se facta ad locum, est enim latio Socratis per se ad locum, per accidẽs ad relationem, vbi debes scire, q̃ vnus motus põt esse per se ad vnum terminum, & per accidens ad alium, verbi causa, latio qua Socrates se transfert de dextro in sinistrum per se est in locum, vt in terminum primũ & per se, per accidẽs in relationem nouiter factam in Socrate, & in relationem factam in columna, & licet ad vtrãq; relationem latio qua Socrates mutat locum terminetur per accidens, non tñ eodem modo. Ad relationem quidem factam in Socrate terminatur per accidẽs primo & immediate, ad relationem vero factam in colũna, terminatur per accidens secundo & mediate. Et hoc voluit dicere Auer. dum dixit relationẽ columnæ fieri non per motũ, sed per quietem, quatenus est terminus remotus lationis Socratis. Hæc Auer.

Quæstio an ad relationẽ sit motus. Vide Iand. q. 4 huius. Vide etiam Grandauum E scu. lec. 4. huius q̃ 5. Et Egi. hic.

Quærunt vtrum relatio possit acquiri alicui vel attribui alicui nulla mutatione facta in illo. Et videtur q̃ non, quia relatio est forma p̃dicamentalis, igitur non põt denuo attribui alicui non facta saltem mutatione formali. Propter hoc argumẽtum græci fecerũt differentiã inter motum, quẽ cinesin dicũt, & mutationẽ, quam metabolem, & variationẽ, quã eterosin vocant, volunt igitur non posse nouam relationem attribui alicui sine eterosi hoc est sine variatione facta in se, & in alio, bene tñ fieri põt sine mutatione & sine motu. Et hoc quia tam motus, q̃ mutatio addunt formã absolutã nouiter. Eterosis vero est oĩs additio, siue sit formæ absolutę, siue respectiuæ, modo sit aduentus formæ prædicamẽtalis. Hęc positio est credenda fortasse pro tanto, quia Arist. in libro de Generatione, & alibi aperte dicit generationẽ esse simpliciter, & s̃m quid, & vult generationẽ simpliciter non fieri, nisi in substantia, generationem vero s̃m quid non modo reperiri in substantia, sed in omnibus prædicamẽtis, & ita videtur generationẽ esse in relationem saltem s̃m quid. Modo hæc generatio s̃m quid, quæ est in relatione, cum apud Arist. hic nec dicatur cinesis hoc est motus, nec metabola, hoc est mutatio, nõ videtur posse dici nisi eterosis, hoc est acq̃sitio vel variatio.

Opinio Scoti in lib. 2. di stin. 1. q̃. 1. Reductio secundæ positionis ad primam.

Cucullati vero dicunt, q̃ licet ad relationem non sit mutatio, nec motus ad se, est tamẽ motus vel mutatio ad aliud, nam illud cui relatio aduenit, non ad se, sed ad aliud mutatur. Sed hæc positio videtur concidere in illam græcorũ, quia hęc cõcedit in ipsa relatione esse saltem mutationẽ respectiuã. hãc græci dixerunt eterosin, quę est quæuis variatio. mõ per ipsam forma prædicamentalis acquiratur.

Põ Tho.

Expositor vult triplicem esse relationem, alia quidem est ex parte vtriusq; extremi penitus rationis, vt idẽtitas, quædã ex parte vnius extremi est relatio rationis, ex parte alterius est relatio extra animam, vt dextreitas in columna, & relatio scibilis ad scientiam. Alia ex parte vtriusq; extremi extra animã vt ęqualitas, quum de nouo quãtitas variatur in vtroq;, vel similitudo, quãdo qualitas acquiritur de nouo vtriq;. Tunc vult expositor relationẽ primo modo posse acquiri nulla mutatione penitus facta in aliquo, q̃a est à mente considerãte & vtente vno vt duobus, relationẽ vero secundo modo ait acquiri per mutationẽ quidem realem factã in altero correlatiuo. Mutatẽ enim Socrates per se in loco, licet columna quiescat, relationem aũt tertio modo vult (licet nõ dicat) fieri de nouo mediante mutatione facta in vtroq;, licet per accidens in relatione. Quod vero relatio secundo modo ex parte extremi, cuius est relatio rõnis, nõ acquiratẽ per mutationẽ declarat per hoc, quia nihil vlterius aduenit vltra fundamentũ, quod est veluti radix oĩs relationis. Nouus autẽ expositor probat hoc pro tanto, quia in illa non est facta noua complexio, quod quidem in idem concidit.

Quæ Egi. Reductio tertiæ positionis in primã

Et videtẽ hæc positio reduci in illam græcorũ, hæc enim concedit mutationẽ fieri in relationẽ, non quidem vt in formã absolutam, sed vt in formam respectiuam, & hoc est non fieri mutationẽ, vel motum, sed eterosin, hoc est mutationem respectiuã. Nam licet vltra columnã nihil noui addatur absoluti, bene noui quicquã additur per intellectum saltem respectiuum, quo columna eterosin subeat, licet nec motum, nec mutationẽ.

Positio Ioã.

Ioãnes vero vt videatẽ noua dicere ait relationem bene posse alij attribui tanq̃ termino nulla penitus mutatione facta in ipso, vt de columna dicitur, & alijs multis, ait tamen aliquã relationẽ nõ posse de nouo alicui attribui vti subiecto, nisi mediãte aliqua trãsmutatione facta in illo, quæ positio est, vt diximus eadem cum cæteris, non enim effici potest, vt. A. sit nouus terminus relationis. B. & sit non de nouo relatiuum, aut s̃m rationem, aut s̃m rem, & sic in idem cõcidit. Hæc possunt dici, & vt mihi videtẽ satis explicare. Captiones captiunculatorũ omitto. Prætereo etiã, illam quæstionẽ, si relatio sit idem quod fundamentũ, cum nõ sit peripatetica, nec digna philosopho, qui rerum naturã scrutatur. Hæc ad peripateticos.

Præterea etiã neq; agentis atq; patientis motus est, neq; cuiuslibet eius quod mouetẽ, ac mouẽtis, quia motus nõ est motus neq; generationis generatio, neq; oĩno mutationis mutatio.

Probat nunc Arist. q̃ nec ad actionẽ, nec ad passionẽ est motus. Et hoc Aristo. p̃ponit. d. præterea etiam neq; agentis, atq; patiẽtis motus est. Hæc videtur conclusio.

Replic. Solutio.

Et si dicas, ad ignẽ est motus, ignis est agens, vel patiẽs. igitur agentis vel patiẽtis est motus, dici põt eẽ textum sic legẽdum q̃ neq; agẽtis quatenus agens, neq; patiẽtis quatenus patiẽs est motus, quod est dicere nec ad actionem, nec ad passionẽ esse motum. Hæc de conclusione.

Prima expõ Themistij. Auer. Expositorũ.

Illam vero partem, neq; cuiuslibet Themi. & Auer. & latini expositores volunt esse præmissam, & tunc syllogismus ẽ, neq; ad mouere, neq; ad moueri est mot⁹: agere est mouere, pati autẽ est moueri: igitur nec ad agere, nec ad pati motus est. De rõne tangit maiorẽ, & eius declarationẽ. d. neq; cuiuslibet eius quod mouetẽ, ac mouentis, est motus. Hæc est maior apud Themistium. Addit declarationem. d. quia motus non est motus, & exponit omnes spẽs motus, & mutationis vt ampliaret maiorẽ. d. neq; generationis ẽ generatio, neq; oĩno mutationis mutatio. Hæc est maior, & maioris declaratio, atq; illi⁹ amplificatio. Hunc igitur in modum doctus Themistius, & Auer. atq; expositores locum intellexerũt.

Secunda expositio Iuniorum.

Alij iuniores partem illam, non præmissam, sed conclusionem esse voluerunt, vt sint in textu tres cõclusiones, prima agentis, & patientis non est motus. Secunda mobilis & mouentis nõ est motus. Tertia generationis & omnino mutationis non est generatio nec mutatio. Hæ tres conclusiones probantur per hoc, quia ad motum non est motus. Si enim ad motum nõ est motus, sequitur apud hos,

nec

nec agentis, nec patiẽtis, nec mobilis, nec mouentis, nec generationis, nec oĩno mutationis esse motũ. Sed quonã modo valeat hæc consequentia, differunt. Alij oĩaq; aiunt illam tenere per locũ á simili, quia eadem est ratio, quare ad actionẽ & passionem nõ est motus, & quare ad motum non est motus, nec oĩno ad mutationem est mutatio, quia ea ratione aliqd est terminus, vel subiectũ motus, qua per se permanet, at põt esse sub motu, & quiete motus, oune aũt vt motus ipse nõ permanet, sed est successiuũ quid, sic actio & passio, & oĩno mutatio non permanet, sed est qd successiuum, quare eadẽ est ratio, quare ad motum non est motus, & quare ad actionẽ & passionem, & oĩno ipsam mutationem non est motus. Sed hęc deductio est dialectica, locus.n.á simili est topicus. Et ita Aristo. non demonstratiue, sed topice conclusionem demonstrasset. Melius igitur cũ Them. & expositoribus. Syllogismus.n.est, quia agere est mouere, & pati moueri, & non ecõtra, in plus.n.est motus, q̃ actio, vel passio, Primo de Generatione. Similiter generatio & omnino mutatio motus est, saltem communiter. Et propterea syllogismus Aristote. est demonstratiuus.

Dubitatio de consequẽtia.
Prima solu.
Solutio tertia.
Expõ propria.

Primum.n.motus bifariã motus esse potest, aut vt subiecti, ceu homo mouetur, qa ex albo in nigrũ mutatur. Et motus ne ergo hoc pacto aut calefit, aut frigefit, aut mutat locũ, aut increscit aut decrescit, at hoc est impossibile. Mutatio nanq; subiectorum nullam rationem subit.

Sumpsit in syllogismo dicto ipsius motus non esse motum, nunc probat istud, & primo exponit intellectum assumpti, & inquit, primum.n.motua bifariam motus esse potest, aut vt subiecti, aut vt dicetur vt termini. vt subiecti quidem, ceu homo mouetur, quia ex albo in nigrum mutatur. Tunc petit, & motus ne ergo hoc pacto aut calefit aut frigefit, aut mutat locum, aut increscit, aut decrescit. Hæc igitur est quæstio, vtrũ motus subijciatur motui, ita vt motus aut calefiat, aut frigefiat, & hoc quo ad alterationem, aut mutat locum, & hoc quo ad lationem, aut increscat, vel decrescat, & hoc quo ad auctionẽ: refellit hunc intellectum, & inquit, at hoc est impossibile. Cuius rõnem adijcit et inquit, mutatio nãq; subiectorũ nullam rõnem subit. Quo vero ad verba attinet, illa verba & motus ne ergo nõnulli faciũt vim syllogismi, vt ita arguat Arist. si motus esset subiectum motus, tunc motus aut calefieret, aut frigefieret, aut aliquid id genus pateretur. Ego vero verba illa vt fecit Auer. non ad syllogismũ refero, sed ad expositionem distinctionis, maxime illius partis, quæ diceret motũ esse subiectum motus. Id vero quod ad syllogismũ est referendum, est quia mutatio nullam subiecti subit rationem, quod quidẽ Aris. solo hominum consensu accepit, nec aliter probauit. Hæc quo ad verba ipsa. Sed occurrunt captiunculatores, quia videtur motum localem posse esse subiectũ motus alterationis, potest.n.motus localis esse tardior, & velocior, modo tarditas & velocitas affectiones sunt, penes quas alteratio attẽditur, igitur motus localis potest alterationi subijci. Dicunt nõ motu ipsum velociorem esse vel tardiorem, sed mobile ipsum recipere motum secundum velocius, & tardius, veluti subiectum recipit qualitatẽ secundum remissum, & intẽsum & nõ qualitas ipsa recipit intensionem & remissionem, quę solutio an vera sit, ad pręsentem tractationem non spectat ad amussim disputare. Alibi enim diligentissime disputauimus. Animaduersione dignum Arist. accepisse, vt per se motum mutationem non posse subire rationem subiecti vllam.

Cõsideratio verborum.
Prima expositio.
Dubitatio.
Solutio.

Auer. vero hoc aliquantulum declarat per hoc, quia subiectũ motus potest esse subiectũ quietis, idem.n.potest moueri & quiescere, at motua quiescere non potest, quia nullum contrariũ recipit alterum, igitur nec potest moueri. Hæc Auer. Themist. aũt probat illud ẽt aliter, A hoc videlicet pacto, q; si motus mouetur, tunc in infinitum abibitur, quia semper motu esset motus prior, & sic in infinitum. Hęc Them. Aris. igitur accepit illud, vt per se motum. Them. vero & Auer. declararunt ijs declarationibus. Thomas aũt probauit illud per hoc, quia omne per se subiectum est substantia per se subsistens. cõstat autem mutationem ipsam non posse esse substantiam.

Quæ Auer. cõment. 1.
Quæ The.

Aut quatenus aliquod aliud subiectũ ex vna mutationis specie in aliam mutatur, ceu homo ex morbo in sanitatem. Tex. 12.

Hic tangit secundus intellectus, & ait secundo modo posse motũ intelligi esse motus, quatenus aliquod aliud subiectum ex vna mutatiõis specie in aliã mutatur. Ceu homo ex morbo in sanitatem. Sic igitur secũdo modo intelligi potest vnius mutationis esse mutationem vt terminum, ita scilicet quod aliquod subiectũ moueatur ex vna specie mutationis in aliam ceu ex calefactione in frigefactionem aut in conualescentiam, ita vt duæ mutatio B nes intelligantur duo termini vnius mutationis, veluti sanitas & morbus intelliguntur termini vnius mutationis, sanitas quidem terminus ad quẽ, morbus e quo. Hic est secundus intellectus dictæ propositionis.

At neq; hoc fieri potest, nisi per accidens, hic enim motus ex alia forma in aliã mutatio est, et generatio atq; corruptio simili modo, verũ hæ quidem in sic opposita fiunt. Motus aũt non similiter. Simul igitur ex sanitate in morbũ & ex hac ipsa mutatione in aliam mutabitur. At cum ægrotauerit, perspicuum est non ad quãuis fore mutatum, quiescere nanq; potest.

Nunc secundũ intellectum refellit, & probat fieri non posse vt vnus motus sit terminus ad quem alterius motus. Et primo supponit oẽm mutationem esse quodã de- C terminato in quoddã determinatum, licet non eodẽ modo, nam generatio & corruptio est é priuatione determinata in formam determinatam. Motus autẽ e forma determinata in formã determinatam, & hoc inquit, at neq; hoc fieri põt, nisi per accidẽs, potest.n.generatio esse terminus alterationis, sed per accidens, quatenus alteratio, est dispositio præuia ad generationem. Præterea põt illuminatio esse terminus motus localis corporis luminosi, sed per accidens, quatenus per motũ localem fertur luminosum ad locũ, qui illuminatur. Aut forte dicitur per accidens rõne subiecti, quatenus videlicet idẽ subiectum est vtriusq;. Deinde sumit suppositionẽ, & inquit, hic.n. motus siue sit latio, siue alteratio, siue auctio, & vniuersaliter ois motus ex quadam alia forma determinata in aliã determinatam mutatio est, & sic de contrario in contrarium determinatũ, & generatio atq; corruptio, similiter ex quodam in quoddã est. Addit tñ differẽtiam, quia hę duę videlicet generatio, & corruptio in sic opposita fiũt, D videlicet contradictoriæ, vel priuatiue opposita. Motus aũt non similiter, sed ex determinato contrario in determinatum cõtrarium. Est igitur suppositio q; ois motus, & omnis mutatio ex quodã determinato in quoddã determinatum fit, licet sit aliqua differẽtia, quia motus est de determinato contrario in determinatum contrarium. Mutatio vero de opposito determinato priuatiuo vel contradictorio in oppositum determinatũ. Hac suppositione stante, arguitur, si vnus motus est per se terminus alterius motus, tunc idem mobile simul & semel moueretur formis contrarijs, & mutationibus oppositis. Inquit, simul igitur ex sanitate in morbũ, & ex hac ipsa mutatione in aliam mutabitur. Et ita terminis oppositis, & mutationibus oppositis idem mutabitur simul & semel. Destruit consequens, & inquit, at cum aliquid ægrotauerit, perspicuũ non ad quamuis fore mutatum, sed ex vno termino in vnum terminũ, & vnica tantum mutatione, &

non

non quauis duarum indifferenter. Et hoc probat.d.quiescere nãq; poteſt, videlicet in medio oppoſitarum mutationũ. Inter quaslibet.n.duas mutationes oppoſitas ſemper intercidit quies, & ita patet, idem non poſſe ſimul & ſemel oppoſitis mutationibus moueri. Sed tunc eſt dubitatio, quonã modo valet, ſi vnus motus eſſet per ſe terminus alterius motus, tunc idẽ mobile ſimul moueretur motibus oppoſitis. Et licet hæc cõſequentia deducetur ab Ariſ. in Octauo huius, pro modo dico ꝙ valet ſupponendo idẽ mobile ſimul & ſemel moueri motu, & termino illius motus. Simul.n.& ſemel idẽ homo mouetur calefactione & caliditate. Ex hoc ſeqũr dicta conſequẽtia, moueatur homo motu ęgrotationis, cum per te ægrotatio in ſanationem terminetur, tũc per ſuppoſitionẽ idem homo ſimul ægrotatione & ſanatione mouebitur, qa ſanatio ponĩ terminus ægrotationis. Quo vero ad verba græca attinet, debes ſcire ꝙ nõnulli codices textum habent affirmatiuum hoc pacto, at cum ægrotauerit perſpicuum eſt ad quãuis fore mutatum, & põt ſtare, nos vero legimus codices quoſdã veteres, vbi inuenimus textum negatiuũ, eo videlicet modo quo tranſtulimus, & ſic nulla eſt in litera obſcuritas, tu vero cõſidera. Aĩaduerſione dignũ, ꝙ Auer. aliter declarauit illã conſequẽtiã, ſi vnus motus eſt per ſe terminus alterius motus, tunc idẽ mobile moueref ſimul motibus oppoſitis. voluit.n.hãc valere pro tanto, qa ſi aliquod mobile tranſmutatur ad aliquam tranſmutationẽ, tale mobile dum tranſmutatur ad illam trãſmutationem, erit in illa, & ita ſimul erit in vtriſque, videlicet in illa qua tranſmutatur, & in tranſmutatione, ad quam mutatur. Hæc eſt deductio Auer. Sed occurres, quia lignum poteſt mutari ad caliditatem, & non eſſe calidum ſiue ſub calore, vel ſaltem poteſt mutari ad calorem ſummũ, & non eſſe ſub ſummo calore. Quicquid iuniores velint, dici poteſt pro modo aliter eſſe in re ſucceſſiua, aliter in re permanente. In ſucceſſoria.n.re quicquid habet partẽ motus, habet motum, & moueri dicitur. in permanente vero non quicquid illius partem habet, illã habere dicetur, niſi habeat illius plus ꝗ̃ dimidiũ. Ex ĳs patet ſolutio, cum.n.omne quod mouetur, partim ſit in termino ad quem, partim in termino à quo, ſequitur, ſi aliquod mobile mouetur de vna trãſmutatione in aliam, ipſum habere quicquã illius, quę eſt in termino ad quem, & cum ſit res ſucceſſiua, dicitur habere illã, & ſic patet deductio Auer. Non autẽ erit ita de re permanẽte, nõ.n.oportet habere calorẽ ſummũ, ſi habet aliqd illius.

Dubitatio. — *Solutio.* — *Cõſideratio verborum.* — *Quæ Auer. cõ.12.* — *An mot⁹ accipiat eſſe p motum.* — *Vide illd.q. 5. huius.* — *Dubiũ circa Auer. deductionem.* — *Solutio pro Auer.*

Inſuper etiam non in quamuis ſemper, nam illa ex aliquo in aliquod aliud erit, quare & oppoſita ſanatio erit.

Videtur expoſitoribus hæc quaſi ſecũda ratio, quam rem indicat verbũ illud inſuper ẽt, quod græce eſt καὶ ἔτι, & Egidius differentiam huius rationis ab illa aſſignat ex hoc, quia in hac reddiĩ cauſa eius, quod in prima fuit ſumptum, ſuppoſitum.n.erat in illa nullam trãſmutationem fieri in terminũ contingentem, hoc eſt non contrarium. Hic cauſa aſſignatur ex hoc, quia omnis tranſmutatio ex aliquo in aliqd erit. Sed hęc expoſitio friuola eſt, quia in dicta ratione cauſa hæc explicata eſt. In dãdo.n.differentiam inter motum & generationẽ expreſſit cauſam hãc. Ideo videtur mihi Ariſto. hic non addere rationẽ aliam, ſed addere ad concluſionem, quã in fine adiecit. Dixit.n. at cum ægrotauerit. perſpicuũ eſt non ad quãuis fore mutatum, quieſcere nanq; poteſt. Huic cõcluſioni addit repetendo id quod in ratione ſuppoſuit, & inquit, & inſuper perſpicuum ſupple eſt non in quãuis ſemper, ſup. mutari id quod ægrotat. nam vt dictũ eſt, illa ſupple ægrotatio veluti cæteræ mutationes ex aliquo in aliquod aliud erit, quare & oppoſita ſanatio erit, quæ ſanatio oppoſita erit ægrotationi, ecce quõ nec Auer. nec expoſitores locum hunc intellexerunt, cũ non ſecundam rationem hic addat Ariſto. ſed quaſi ad concluſionem id repetit, quod

Interpretatio Egidii. — *Confutatio.* — *Propria expoſitio.*

E prædixerat, quo vero ad verba græca attinet, verbum illud, nam, græce eſt καὶ, quod licet frequẽter veniat in nos pro et, vel pro etiam, aut atq;, & id genus, nonnunquam vim habet confirmantis, vt videtur hoc in loco Ariſtot. ſeruaſſe, quare non iniuria ita tranſtulimus.

Verum per accidens fieri poteſt, veluti ſi e recordatione in obliuionem quicquam mutetur, quia id cui illud ineſt, interdum ſciẽtiam, interdum in ſanitatem mutatur.

Soluit quaſi cauillum, quia videmus mutari aĩam e recordatiõe ipſa in obliuionẽ, igitur vna mutatio poteſt in aliam terminari. R̃ndet igitur, & inquit, verũ per accidens fieri poteſt, ſupple vt idẽ de vna mutetur trãſmutatione in aliã, veluti ſi e recordatione in obliuionem quicquam mutef, quia id cui illud ineſt, interdum in ſcĩam, interdum in ſanitatẽ mutatur. Aĩaduerſione dignũ, ꝙ vna mutatio poteſt dupliciter in aliã terminari: interdũ F per ſe, quatenus vna mutatio diſponit pro alia, ceu alteratio pro generatione. Et latio pro illuminatione. Interdũ per accidens rõne ſubiecti, quatenus idẽ ſubiectum põe cõuerti in vtrũq;, ceu per accidẽs muſicũ ędificat. Et hũc modũ Ariſ. tetigit in litera. cũ.n. aliquod ſubiectũ in fine conualeſcentię dealbari incęperit, pfecto conualeſcentia per ſe in ſanitatẽ per accidẽs in dealbationẽ terminabiĩ, quod qdem rõne ſubiecti pficiſcitur, quod vtriſq; ſubeſt.

Auer. vero enititur dare cauſam, quare vna tranſmutatio terminari non poteſt in tranſmutationem oppoſitam, & ait hoc eſſe, quia inter trãſmutationes oppoſitas omnes ſemper mediat quies. Sed hęc Auer. cauſa, ex ĳs quæ in Octauo aperientur, accurate diſputabitur, nunc autem ſit nobis dictum intantum.

Quæ Auer. cõ.12.

Præterea ſi fuerit mutationis mutatio, atque generationis generatio, in infinitum abibitur, etiam ſi poſterior erit, prior ſit iam neceſſe eſt. G Veluti ſi ſimplex generatio interdum fit, etiam id quod fit, fiebat, quare nondũ aliquid erit ſimpliciter genitum, ſed partim fit, partim etiam factum erit iam, quod quidem etiam rurſus aliquãdo fit, quare id quod fit, non erit tũc. Cum autem infinitorum primum nullum ſit, nõ erit primum, quare neq; deinceps itium, igitur nec moueri nec mutari quicquam poteſt. *Tex.13.*

Hic ponitur ſecunda ratio, in qua ſumit duas hypotheticas. Prima eſt ſi fuerit mutationis mutatio, atq; generationis generatio, in infinitũ abibitur, quia pari ratione ſecũda generatio habebit aliam generationem, & ſic in infinitum. Secunda eſt, ſi poſterior gñatio eſt, prior ſit iam neceſſe eſt. probat hanc per hoc, quia niſi prior ſit, nunq̃ id quod generatur, erit perfecte generatũ, quia ſemp deerit aliquid de reqſitis, ſemper.n.deerit generatio gene H rationis, & ſic in infinitum, & hoc ait veluti ſi ſimplex generatio interdũ fit, ẽt id quod fit, fiebat, deerit.n.ſibi generatio generationis, quare nondũ erit aliquid ſimpliciter genitũ, ſed partim fit, partim ẽt factum erit iã, ita vt rurſus adhuc fiet, quare id quod fit, non erit tũc, erit.n.ſecũdum quid quo ad generationẽ ipſam, quæ fit vel cuius pars facta eſt, non erit vero quo ad generationẽ, quæ generationi deeſt. His ſuppoſitis, arguit.d. cum aũt infinitorum primũ nullum ſit, non erit primũ, ſiue prima generatio, quare neq; deinceps itiũ, quod gręce eſt ἐχόμενον, latine eſſe conſequens, ſiue ſe habitũ. Quare deſtrueĩ generatio & motus, & nihil generabitur, & nihil mouebitur.

Auer. aũt fundat rationem Ariſt. ſuper duas propoſitiones, quarũ Prima eſt, quod res quę generatur, dũ fuerit in ipſa generatione nondũ eſt. verbi cauſa, homo cum eſt in generatione, nondũ eſt homo, et hanc eſſe per ſe notam fateĩ. Secunda propoſitio eſt, ꝙ cum generatio ſim-

plex

plex fuerit, tunc generatur, & cũ generatur, tunc eſt. Ex ħs arguit aut ſimplex generatio fit, aut non fit, ſi non fit, habetur propoſitũ, ſi fit, vt indiuiduũ ſubſtantiæ fieri ſolet, tunc ex prima propoſitione ipſa generatio non erit, dum generatur, ceu homo nõ eſt homo dum fit, ex ſecunda vero propoſitione ſequitur generationẽ eſſe, quia omne quod generatur, dum generatur eſt, quare in eodem nunc generatio ipſa erit, & nõ erit, quod eſt impoſſibile.

Ponderatio deductionũ. Hæc eſt deductio Auer. Sed hęc deductio patitur difficultatem, quia eadem ratio fieri põt ſm veritatẽ peripateticorum, poſſet.n.argui. ſi aliquid fit, aut dum eſt, aut dũ non eſt: nondũ non eſt, quia ꝙ nihil eſt, non fit, ſi dum eſt, igitur idem erit, & nõ erit, & ita relinquetur cauillus quo Zeno deſtruebat generationẽ, vt diceť in Sexto huius. Propterea ratio Ariſt. vt mihi videtur debet deduci

Dubitatio. modo quo fecimus. Sed occurres fortaſſe, qa eſſe poteſt poſterior generatio, vbi nõ eſt prima, quia generatio Socratis præceſſit generationẽ Platonis, & illam Socratis adhuc generatio alia, & ſic in infinitum, vbi patet nõ eſſe deueniendum ad primã generationem, & tñ dari poteſt

Solu. Auer. poſterior. Solutionẽ huius indicant Auer. & expoſitor ꝙ hæc ratio nõ excludit quin mutatio ſequi poſſit mutationem per accidens in infinitũ, quod oportet dicere ſm opinionem Ariſ. qui poſuit motum ęternum, qui ſit cauſa infinitarum generationum ſm ſucceſſionem, ſed intendit oſtendere ꝙ mutationis non ſit mutatio per ſe in infinitum, ſic.n. poſtrema dependeret ex infinitis præcedentibus, & ita nũquam finiretur.

Argũ theologorum. Solu. Auer. Ex hac ſolutione Auer. ſoluit argumentũ, quo theologi ſuæ ſectę probabãt mundum non eſſe ęternum. arguebant.n. homo ſemper generatur ab hõie, igitur ſi homo primus non ſit, poſterior homo non erit. Rñdetur ꝙ non oportet eſſe primũ hominem, quia ad generationẽ ſecundi nõ eſt neceſſaria generatio præcedentis niſi per accidẽs, per ſe vero neceſſaria ſunt Sol & intellectus mouens, & hęc ſunt, & fuerunt ab æterno, hæc Auer. In quibus patet ordinem accidentalem differre ab ordine eſſentiali, nam in ordine eſſentiali ad generationẽ vltimi ſunt neceſſaria omnia præcedentia. At in ordine accidentali ad generationẽ vltimi non ſunt neceſſaria præcedentia. Sed res hæc altius pertractabitur in libro huius Octauo.

Res permanens & ſucceſſiua differunt. Aduerſione dignũ rem permanentẽ quo ad ſuũ fieri differre à re ſucceſſiua, nam res ſucceſſiua ſimul eſt, & non eſt cum ſuo fieri, res vero permanẽs, non ſimul eſt, & non eſt cũ ſuo fieri, poteſt.n. eſſe albedo ſine ſuo albefieri. Ex ħs ſeqtur & bene, vt recte iuniores ſentiũt, ſi generatio per ſe fieret, infinitas eſſe ſimul gñationes, nam ſi A generatio fit per ſe, tunc fieri ipſius A, ſimul cũ ipſo A erit, propterea quia in re ſucceſſiua ipſum fieri eſt cum re, quæ fit, & pari rõne de fieri ipſius fieri, & ſic in infinitũ, quare infinita fieri ſimul erũt, ſecus aũt in re permanente, nã illa eſſe poteſt ſine ſuo fieri, & ſic tollitur omnis cauillus contra Ariſto.

Tex. 14. Prętere a eiuſdẽ eſt cõtrarius motus, & quies etiam, & gñatio atq; corruptio. Quare id quod fit, tunc corrumpitur, cum ipſum quod fit, fit.

Tertio arguit Ariſt. & ſumit motui eſſe duplex cõtrarium, videlicet motum ipſum, & quietem, verbi cauſa, aſcenſui contraria eſt deſcenſio, & quies in centro, veluti & generatio & corruptio ſunt contrariæ. Ex hoc ſuppoſito infert, quare id quod fit dum fit, tunc corrumpiť, cum ipſum quod fit, fit, & ita idem ſimul corrũperetur, & generaretur inſimul.

Neq; enim ſtatim fit id quod fit, neq; poſterius, eſſe enim oportet id quod corrumpitur.

Ambiges fortaſſe vnde ſequitur dicta ratio, videlicet ſi motus terminareť ad motum, & generatio ad generationem, igitur idẽ ſimul fit, & corrũpitur. Similiter vnde valet ſi motui eſt cõtrarius motus & quies, & generatio & corruptio ſunt oppoſitę, igitur idẽ ſimul fit, & corrum-

A pitur, hęc.n. res eſt non parua, occaſione aũt huius iuniores de mente Auer. volunt Ariſtot. probaſſe de ſubiecto motus, & non de termino motus, volunt enim Ariſtot. nunc probaſſe motum non eſſe ſubiectum motus.

Vnde Auer. fundat rõnem in tribus propoſitiõibus. *Quæ Auer. cõ. 10.* Prima eſt ꝙ res mota in rebus, quæ moueň motibus oppoſitis, eſt eadem, verbi cauſa, id quod in loco mouetur, idem eſt cũ eo quod quieſcit, & ſimiliter id quod generatur idem eſt cũ eo quod corrumpitur, eſt igiť prima propoſitio idem eſſe ſubiectũ contrariorum. Secunda eſt ꝙ omne generabile eſt corruptibile, vt inductione patet, et in lib. Cœli declarabiť. Tertia eſt, quod id quod corrumpitur, non corrũpitur dum generatur, neq; quod mouetur quieſcit dum mouetur. *An mot⁹ ſit cõtrari⁹ motui & quies quieti. Vide Alb. 3 ſuxo. q. 7. & 8. huius. & lib. q. 11. huius.* Ex ħs deducitur. Si motus eſt ſubiectũ motus, & generatio ſubiecta generationi, tunc motus reciperet motum, & generatio generationem. Et vltra, igitur motus recipiet quietem, & generatio corruptionem, tenet.n. ratio per primam propoſitionẽ dicen-

B tem ſubiectũ eſſe vnum, & idẽ oppoſitorum, & ita ſi motus eſt ſubiectũ motus, erit & ſubiectũ quietis, & ſi generatio eſt ſubiectũ generationis erit & corruptionis. conſequens eſt contra tertiã propoſitionem. Dictum.n. eſt nihil quieſcere dum moueť, nec corrumpi aliquid dũ generatur. Speciatim ẽt ex ſecunda propoſitione deduci poteſt generationẽ corrumpi, nam ab aduerſario cõceditur generationem generari eſſeq; ſubiectũ generationis, igitur oportet concedere ipſam eſſe corruptibile per ſecundam propoſitionem, quare aliqñ generatio corrũpetur, & ita contra tertiã propoſitionem, hæc ex Auer. & acute quidẽ. *Confutatio.* Sed hęc deductio deficit, primo quia Ariſtot. propoſuit probare de termino, probauit.ą. motum non eſſe ſubiectũ motus, et cœpit probare motũ non eſſe terminum motus, & ita non eſt rõni conſentaneum, vt nũc ſaltet atq; cõfundat ordinem. Secundo hęc deductio non facit ad verba. Eſſent.n. in textu multa verba ſupflua & multa manca. Propterea expoſitores autumant Ariſto.

C proſequi quod cœperat, videlicet probare, ꝙ motus non ſit terminus motus, & iuxta hanc intentionẽ deducitur *Propria expoſitio.* ratio, ſi motus eſt terminus motus & gñatio terminus generationis, aut dũ præcedens motus eſt, vel poſtq̃ eſt, vel anteq̃ eſt. verbi cauſa, ſi deſcenſus terminať ad aſcenſum, aut dum deſcenſus eſt, vel poſtq̃ eſt, vel anteq̃ eſt, non antequã eſt, nec poſtq̃ eſt, quia omne quod generatur eſſe oportet aliquo modo, & omne quod corrumpitur ẽt, & hoc ait, neq;.n. ſtatim fit id quod fit.i. antequã fit, neq; poſterius: eſſe.n. oporter id quod corrumpiť, & etiam eſſe oportet id quod generatur, & ẽt eſſe oportet id quod mouetur, reſtat igitur tertium, vt tunc motus ſit terminus motus, qñ præcedens motus eſt, & hoc pro impoſſibili omittit. Simul.n. eſſe nõ poteſt via & terminus viæ, fluxio & terminus fluxionis, & hoc modo videť deductio Ariſt. optima. *Dubitatio.* Sed occurres, quia dictũ eſt ſuperius, quod generatur nõ eſt, & quod moueť eſt. *Solutio.* Dici poteſt ſuperius eſſe locutũ de ſubiecto, dixit.n. ſubiectum

D generationis non eſſe actu, ſed bene ſubiectũ motus. At hic loquitur de termino, omne.n. terminãs oportet eſſe. *Secũda dubĩ.* Amplius occurres, quia non videť impoſſibile in ſucceſſiuis idẽ generari & corrumpi. Motus.n. dum eſt generatur, & dum eſt corrumpitur. *Solutio.* Dici poteſt non eſſe impoſſibile idẽ generari & corrumpi diuerſimode exponendo ipſum generari & corrumpi, vt ſorticolæ de ipſo incipit, & deſinit ſentiunt. Motus.n. generatur quia nũc eſt, & antea nõ erat, & corrũpitur quia nunc eſt, & poſtea non erit. Ariſt. vero deducit idem ſimul generari & corrumpi eodem modo exponendo, vt patet conſideranti.

Tex. 15. Præterea materiam ſubeſſe oportet tam ei quod generatur, quam ei quod mutatur, quæ nam igitur erit? Ergo quemadmodum alterabile eſt, aut corpus aut anima, ita generabile aut eſt motus, aut generatio.

Quarto

Quarto arguit, oĩs terminus generationis habet subie-A ctum, & materiã. vt. o. dicitur. 7. Meta. non sphęra, non æs generatur, sed ænea sphæra, & ita terminus generationis debet habere materiã, sed generatio, & motus nõ habet materiã, igitur non generatur vt terminus. de ratione sumit maiorẽ, & inquit pręterea materiã subesse oportet tã ei quod generatur, q̃ ei quod mutatur, hæc est maior, deinde ponit minorẽ sub qõne & interrogationis nota. d. quæ nam igitur erit materia motus, vel generationis: quasi dicat nulla, & quasi idẽ magis explanans addit; ergo quemadmodũ alterabile est aut corpus aut anima, corpus quidẽ quo ad corporeas alterationes, anima vero quo ad aĩales, ita generabile, supple vt terminus erit aut motus, aut generatio. Et aĩaduerte ꝙ comparatio est ad genus & nõ ad speciẽ, quasi dicat, ergo vt alterabile subiectiue est vel corpus vel aĩa, sic generabile terminatiuo est aut motus aut gñatio, & hoc apud eos qui volũt motum esse terminũ motus, & generationẽ finem generationis, aut forte magis ad mentẽ Auer. intellige sic, quæ B nam igiẽ erit, quasi dicat, nulla, & hoc ꝓbat. d. ergo vt in alteratione alterabile & materia alterationis est aut corpus aut anima, ita vbi motus per se vt terminus generaretur, materia generationis esset aut motus, aut generatio, vel pars intrinseca motui vel generationi, quod tanquam impossibile omittit.

An rõnes ad probandũ ꝙ gñationis nõ est gñatio, valeant. Vide Egid. tex. 13. huius.

Quæ Auer. cõ. 15. Auer. aũt addit tria vtilia ad verba, & ad rẽ. Primum est. Aris. per alterationem hic intellexisse generationem substantialẽ, & non mutationẽ in qualitate, qualiter generatio non erit in substantia. Secundũ est eadem impossibilia sequi ad dicentes motũ esse subiectum motus, & motum esse terminũ motus, ad dicentes. n. motum esse terminũ motus sequitur motum moueri, veluti ad dicentes motum esse subiectũ motus, vt. n. in trãsmutatione de albedine in nigredinẽ sequitur nigredinem mutari saltem vt terminus, sic si motus esset terminus motus, siue genus motus, motus mouebiẽ vt terminus motus, quod Auer. tanq̃ impossibile omittit, & sic seq̃tur motum mo-C ueri saltem terminatiue, dato ꝙ non moueatur subiectiue. Et propterea Auer. ait subiectum motus posse sumi, nõnunq̃ pro subiecto inhęrẽtiæ, q̃uo cera est subiectum figuræ, nõnunquã pro genere in quo est motus, siue pro termino ad quem motus, verbi causa, qualitas in alteratione est subiectũ siue terminus siue genus alterationis, quantitas auctionis, vbi aũt lationis, & ita vult Auerro. Aristo. probasse motum non esse terminũ motus, & hoc

Dubitatio. pro tanto quia non habet materiã. Sed occurres, qa motus habet materiam & generatio similiter, in omni enim motu oportet subesse materiã. Et sic minor Arist. est fal-

Solutio. sa. Dici põt motum & generationem bene habere materiam in qua, non aũt ex qua, oportet autẽ omne quod fit terminatiue habere materiã ex qua & esse compositum, dicebatur enim. 7. Meta. nec æs, nec sphęrã generari, sed æneã sphęram. & hoc adiecit Aris. cũ inquit, ergo queadmodum alterabile est corpus aut aĩa, hoc est vt in altera-D tione oportet terminũ alterationis habere materiã quæ est corpus, vel materiam quę est aĩa, sic generabile si motus & generatio per se generareẽ, erit aut motus ipse, aut generatio, vel pars motus vel gñationis, & sic patet vis

Dubitatio iuniorum. rationis. Occurrũt iuniores, si terminus motus dici possit moueri, quæ res nulli dubia est, apud peripateticos. n. vbiq; animal generari, & æneã sphęram fieri legimus, sic in cæteris motibus terminũ motus moueri, nemo debet ambigere, & breuibus, quæ iuniores dicunt nõ sunt contra mentem peripateticorum, concedi. o. potest aliquid quod nõ est moueri modo terminatiue moueatur, refert enim aliqd generari subiectiue & terminatiue, quod. n. subiectiue generatur, generari non põt, nisi sit, & dũ est. Quod vero generatur terminatiue, generari põt, quando non est, qua rõne fit vt formæ sint mobiles quidem vt termini, immobiles vero vt subiectum. Esset tamen dubitatione dignum an forma, an cõpositum sit terminus A generationis, quæ quæstio, cum sit metaphysica, & alibi decisa, transeat.

Præterea etiam aliquid erit, ad quod mouetur, motum enim huius esse oportet aliquid ex hoc in hoc. quod quidem & neque motus est, neque generatio. *Tex. 16.*

Quinto arguit, oĩs motus est ad terminum permanentem qui demonstrari põt duobus nũc: sed nec motus nec gñatio est permanẽs nec in duobus nũc demonstrabile, igitur ad motũ vel generationẽ non est motus, de ratione tangit maiorem dicẽs, præterea ẽt aliquid erit, supple permanens ad quod moueẽ, vel ad quod motus terminatur, hoc explanat, d. motum. n. huius esse oportet aliqd ex hoc in hoc vt in terminũ, qui quidẽ terminus & neq; motus est, neq; gñatio, & sic habetur rõ. Vbi aĩaduerte Arist. supposuisse oẽm motũ esse in terminũ permanentem, verũ qa eget declaratione, cõtentus fuit famositare.

B Auer. vero aliquãtulo extra textũ euagans, probauit maiorem. Primo, qa si terminus motus esset successiuus, tunc successiuũ esset in actu, deducitur qm̃ omnis motus & oĩno generatio terminaẽ ad ens in actu, vt per definitionem gñationis patet. est. o. generatio exitus de potentia in actũ, & ita si successiuum siue motus, siue gñatio sit terminus motus vel gñationis, semp esset in actu. Secundo terminus motus vel gñationis est cõpletus: at successiuum non est cõpletum, semper. n. habet actũ potentiæ admixtum. Ex ħs patet illa maior ꝙ oĩs generatio & omnis motus est ad rẽ permanentem atque stantem, hæc ex Auer. verũ attende ꝙ ob malas quas habuit Auer. translationes, male verbis Aris. rem hanc applicauit. Sed modo quo nos accommodauimus, res hæc vtilis est valde. *Quæ Auer. cõ. 16.*

Præterea ẽt quonam pacto erit, nõ. n. doctrinę generatio erit doctrina, quare nec generationis erit generatio, nec quædam cuiusdam.

C Patet error iuniorũ, qui asserũt Arist. hac in parte probare maiorẽ per exemplum, hac. n. in re visus est Auer. cespitare. Melius igiẽ videtur Aris. 6. arguere ad idẽ sic, vt gñatio non est doctrinæ, sed sciæ: sic generatio non est generationis, sed rei genitæ, & ita ad gñationem non est generatio, inquit, præterea ẽt quonam pacto erit, supple generatio gñationis, non. n. erit doctrinæ generatio doctrina, sed scia, quare nec generationis erit generatio nec quædam generatio cuiusdam generationis. hæc Arist.

Pręterea si tres sunt motus spẽs, oportebit esse & quandã naturam subiectã, & ea in quę motus est, q̃re lationẽ alterari aut ferri necesse est. *Tex. 17.*

Septimo arguit, si motus est terminus vel subiectum motus, tunc oporteret lationẽ vel alterari, vel ferri, quod est oĩno dissonum, deduciẽ supponendo in omni motu et oĩbus tribus motus speciebus esse necessariã materiam subiectã, & terminum motus, ad quẽ motus est, & tunc D arguiẽ, si motus est terminus, vel subiectũ motus, tũc vel eiusdem speciei, vel alterius, si eiusdẽ, tunc latio ferretur, si vero alterius, tũc latio alteraretur, & sic patet impossibile, quod vero ad verba græca attinet, verbũ illud quare græce est ᾗ, quod licet latine idem sit quod veluti, vel vt, tñ hic (vt mihi videtur) vim illatiuam habet, tu vero qui græce sapis aĩaduerte. Vlterius verbũ illud naturam subiectam, gręce est ὑποκειμένη φύσιν. Et Auer. per hoc exponit genus in quo est motus: siue terminũ motus & errauit. nam Aris. explicauit subiectũ & terminum, subiectum quidẽ per hoc quod dixit subiectam naturã, terminum vero per id quod dixit, & in quæ mouetur, & sic patet Auer. errasse, quod fortasse euenit ob malas quas habebat trãslationes. Nec bene dixit quo ad textus intentionem, ipse. n. voluit Arist. dare impossibile eius consequẽtis, quod antea intulit, & sic hic non vnam rõnem facit, sed dictam compleri voluit, & est error, verba enim

Error Auer. primus.

Secundus error.

Aristo.

Arist. nouam rationem hic addere aperte ostendunt, vt qui græce sapiunt, possunt diiudicare.

Omnino autem cum omne quod mouetur, trifariã moueatur, aut per accidens, aut per partem aliquam, aut per se, per accidens profecto dũtaxat mutatio ipsa mutari poterit, vt si is qui sanatur, currit, vel discit. Verum eã quæ est per accidens, iam dudum repulimus.

Demum quonã pacto concedi possit motum moueri, nunc exponit, & vult mutationem per accidens mutari, & moueri per accidens motum, verbi causa, si currẽti accidit sanescere. Dici põt profecto cursum illum quodam modo factum incolumen, non q cursui, vt dicit Themi. restituta sit salus, sed q is cui accidit cursus conualuerit currendo, verũ quia ea quæ sunt per accidens, sunt abarte prætereũda, ideo ait eã mutationem quæ per accidens est, iam dudum esse repulsam, atq; emissam. Mutatio igitur nec per se, nec per partẽ mutari potest, sed solum per accidens, quatenus accidit subiecto quod mouetur vno motu, moueri alio motu.

Dubitatio.

Sed dices Arist. probauit mutationem mutari nõ posse per se, cur non probauit illam mutari non posse per partem? Rñdet Auer. hoc esse recte prętermissum, qa quicquid mouetur per partem, potest moueri per se, quia põt diuidi, & effici totum, & sic omisit, quia rõ illius cadit cum rõne dicta de moueri per se, hæc ex Auer.

Solu. Auer. cõ. 17.

Sed hęc Auer. determinatio habet obiectionem, aĩal. n. sentit per aĩam, tanq̃ per partem, quæ nunq̃ potest separari, ita vt per se sentiat.

Obiectio cõtra Auer.

Propria sol.

Propterea tutius dici posset motũ moueri non posse per partem, quia non habet partes, nisi successionis, dimensiuas vero non nisi per accidens, qua rõne posset cõcedi motum per partẽ per accidens moueri, vt ea pars motus quæ in brachio est dicaꝛ effici incolumis, quia brachium efficitur incolumen. Hæc mihi videnꝛ.

Dubõ iuniorum.

Dubitant iuniores propter qd Aris. non probauit ad qñ, habitum, & situm non esse motum. Rñdet ad qñ non esse motum, quia ad tps non est motus, est. n. tps aut motus, aut ipsius motus affectio, vel consequens, ad habitũ vero vel sitũ non est motus, quia sunt relationes.

Obiectiões.

Sed obijciunt nõnulli, Primo, quia multa consequuntur motũ, ad quæ tñ est per se motus, vt calor, & frigus, & id genus, & sic ratio de qñ nulla est. Secũdo habitus, & situs sunt prædicamenta per se: igitur non sunt relationes.

Scda solu.

Propter hęc aliã afferunt causam, volũt enim ad hęc nõ esse per se motũ, quia aduenire alicui possunt sine mutatione facta in eo, qua ratione hęc præterijt Aristo. quia rõ qua de relatione vtebatur ad hęc sufficit. Et licet hęc secunda ratio bona sit. Prima est Auer. in. 6. huius cõ. 85. contra Auic. qui voluit in sitũ posse esse motum, contra quem obiecit Auer. in situm non esse motum, quia situs est ad aliqd, quod & alibi pluries in hoc lib. sumpsit, nec valet dicere, Auer. voluisse situm esse respectum non intrinsecus aduenientẽ, sed extrinsecus, qa à pari nec in vbi esset motus, est. n. vbi respectus extrinsecus aduenient. Propterea defendi põt.

Defensiõ primæ solutionis.

Ad primam dicerem aliter esse de consequente per se, & de consequente per accidens, volunt. n. omnes si ad subiectũ non sit motus per se, nec ad per se cõsequens illius esse motũ per se, est. n. per se consequens alicuius rei, propria passio illius, modo de intẽtione Auer. 3. Cœli cõ. 67. subiectum & passio sunt eiusdẽ ordinis. Ad propositũ calor & frigus non sunt affectiones proprie motus. Ad secundũ concedo habitum, & sitũ esse per se in prædicamento relationis, non enim dubitauit Auer. hoc cõcedere, nec est inconueniẽs genus generalissimũ aliquorum esse speciẽ alterius, dicitur enim gñalissimũ, cui nullũ superuenit genus suæ coordinationis, hoc. n. est expressa vbiq; mens peripateticorum.

Quæstio.

Sed tunc est qõ, vtrum motus incipiat esse per motum, & videtur q sic, nã motus aliquis incipit apud Aris. & oẽs, vel igitur per creationẽ, quod non puto esse

A peripateticum, aut per gñationem siue motum, & habetur intentum. Oppositum sentire videtur Aristo. hic, & oẽs expositores.

Põ Ioã. gandauensis.

Ioãnes ait motum incipere per motũ, intelligi posse bifariã, aut per motũ, qui est in eodẽ subiecto, aut qui est in alio subiecto, vult igitur oẽm motũ nouum incipere per motũ, non quidem eiusdẽ subiecti, sed alterius vt cœli, & sic credit euitare creationem, & cõcordat verba Aris. hincinde.

Confutatio.

Sed hęc solutio friuola est, nos enim quærimus, vtrũ motus quo Socrates mouetur, nũc de nouo per motũ præcedentem in Socrate ceperit esse, vel non, nã si non, tunc creatur in Socrate, qa nunc incipit, & non per motũ vel generationẽ, igitur per creationem, & si sic, igitur motus ante motũ erit in infinitũ, prętera q aliqd incipiat præcedente motu in alio subiecto, non tolliꝛ quin incipiat per creationem, potest. n. aĩa incipere præcedẽte motu cœli, & tñ anima creaꝛ.

Propria sol.

Propterea dicendum fm̃ sniam Auic. qui et peripatetice persępe dubitationes dissoluere enitiꝛ, ait. n. in oĩbus ĳs quę sunt B talia denominatiue, deueniendũ est ad aliquid tale per essentiã, vt si corpus est album denominatiue, albedo est alba per essentiã, & si omne ens infeniũ est tale denominatiue, Deus est ens per essentiã. Vt dicitur. 2. Meta. tunc ad rem dico cõpositum incipere per motũ, denominatiue, igiꝛ motus incipit seipso per essentiã, & ita non creaꝛ, nihil. n. creaꝛ, quod seipso per essentiã incipit, nec est impossibile aliqd seipso per essentiam incipere, quod nõ habet causam efficientẽ, vt albedo est alba seipsa per essentiam, & dependet ab elementis, sic igiꝛ corpus denominatiue incipit moueri per motum, & per consequens motus seipso per essentiã incipit, qui tamen non creatur, qa supponit subiectũ è quo extrahitur seipso per essentiam, & ab alio effectiue. Hæc de quæstione.

Tex. 18.

Cum autẽ nec in substantia, nec in relatione, nec in actione, atq; passiõe sit motus, restat motum duntaxat esse in qualitate, q̃titate, atq; vbi: C quippe cũ in vnoquoq; horum cõtrarietas est.

An in qualitate quantitate, & vbi sit cõtrarietas. Vide Egid. hic. Et an motus sit in his trib9 generibus. Vide Iãd. q. 13. huius. Quæ Auer. cõmen. 18.

Nunc declarat q solũ in qualitate, & quãtitate, & vbi sit motus, & põt iuxta mores sorticolarum sic deduci. In qualitate, & quãtitate, & vbi est motus, pbatur in litera per hoc, qa in vnoquoq; horũ est cõtrarietas, & in nullis, nõ qualitate & q̃titate, & vbi est motus, vt fuit lõgo sermone deductũ, iure seqiur solũ in qualitate, quãtitate, & vbi esse motũ, prętermisit aũt habitum, sitũ, & qñ, & cætera id genus propter rationem tactã in proximo textu.

Auer. aũt ait causam vlem, quare in his tribus prędicamentis dũtaxat motus sit, esse ppterea, quia in his tm̃ est contrarietas, vbi. n. contrarietas esse posset in alĳs pdicamẽtis, pculdubio in illis eẽ posset motus. Hęc ex Auer.

Is igitur motus qui quidẽ in qualitate est, alteratio sit. Hoc enim cõmune nomen positũ est.

Videꝛ nunc Aris. agere de his tribus motibus quo ad nomina siue nomenclaturas, & inqt, is igitur motus, qui D quidẽ in qualitate est alteratio sit, quæ gręce diciꝛ ἀλλοίωσις. & qa nominum nulla est rõ, nisi institutio volũtaria. Propterea ait, hoc. n. cõmune nomen positũ est, & nulla proprietate naturali allusum, vt Plato posuit in Cratillo, nisi volũtaria institutione adinuentũ. Vnde veluti quod qualitate differt alterũ esse diciꝛ ab institutiõe, sic motus in qualitate alteratio dicẽda erit ab institutione & voluit hoc nomẽ esse cõe, quia alterationis duæ sunt species, videlicet intẽsio & remissio, quę ambæ cõmuni verbo alterationis dicuntur. Hæc de nomenclatura alterationum.

Dico autem qualitatem non eam, quę in substantia est. Est enim & differentia ipsa qualitas, sed eam, quæ est patibilis, qua quidẽ aliquid pati dicitur, aut impatibile esse.

Multiplex quale diciꝛ, quod gręce est ποιόν, vt. 5. Meta. dicitur, & pro dña substantiali, quæ prędicaꝛ in quali,

& pro

& pro habitu vel dispositiõe, quę sunt primę speciei qualitatis, & pro naturali potẽtia, vel impotentia, & pro ea affectione, qua aliquid patibile vel impatibile dicit̃, & pro figura. Nunc exponit penes quã harum debet & attenditur alteratio, inquit, dico aũt qualitatem, non eã, quæ in substãtia est, est.n. differentia ipsa qualitas saltẽ s̃m modum, quatenus prędicat̃ in quale, sed eã, quę est patibilis, qua quidẽ aliquid pati aut impatibile dicit̃, & sic voluit alterationẽ esse solum in qualitatibus tertię speciei, vt.7. huius dicetur. Auer. aũt per quale penes quod aliqd pati & impatibile dicit̃, intelligit quale secundæ, & tertię speciei, nã per hoc quod dixit pati, voluit esse intellegẽdum patibilem qualitatẽ tertiæ speciei, & impotentiã naturalem, quę dicitur debilitas, qua aliquid facile patit̃. Et per hoc quod dixit aut impatibile esse, voluit esse audiẽdum potentiã naturalem, siue robur, rõne cuius aliquid nõ est facile patibile. Et qa hęc expositio est contra intẽtionem Aris.7. huius, quasi corrigens se Auer. adiecit Aris. luisse locutum de alteratione large pro omni mutatione in quali, veluti posuit etiã quãq; generationem inter motus, nam loquendo de alteratione stricte atq; presse, alteratio non est nisi in quali tertiæ speciei, quod recipit magis & minus, modo de qualitate quæ est in aĩa vel aĩato vt habitus vel dispositio, non est ita, nec de qualitate in quãtitate, vt est figura quartę speciei. Magis aũt intellexit potẽtiam & impotentiã, q̃ cętera, quia sunt eiusmodi qualitates (vt dicit) propinquæ qualitatibus passiuis. Sed hæc

Confutatio expõnis.

Auer. expositio non est necessaria. Primo qa Aris. vbiq; per patibiles aut impatibiles qualitates, itelligit affectiones tertiæ speciei, vt Primo de Gñatione patet. Secundo quia potẽtia naturalis vel impotentia non est ꝓpinquior patibili affectioni q̃; sit dispositio, quæ est qualitas primę speciei, est.n. dispositio affectio corporis, vt omnes sentiunt, qua ratione patet hanc expositionem non esse necessariam. Propterea per qualitates patibiles, vel impatibiles affectiones intelligit duntaxat tertiæ speciei.

Qui vero est in quantitate, cõi quidem nomine vacat, per partes vero vtrasq; altera auctio, & altera iminutio nuncupatur, nã qua ad perfectam acceditur magnitudinem, auctio, ea vero qua ex hac receditur, imminutio appellatur.

Nunc de nomenclatura eius motus, qui ad quantitatem est, loqtur, & inquit. Qui vero est in quantitate, cõi quidem nõie vacat, quia genus cõe ad omnes motus tales nomen non habet, per partes vero vtrasq; & s̃m speciem, altera auctio, & altera iminutio nuncupatur, nam qua ad perfectam acceditur magnitudinem auctio dicit̃. ea vero qua ex hac receditur, iminutio appellatur, & sic s̃m speciem nomen habet. Et sic secus de alteratione est, secus aũt de auctione, de alteratione quidem nomen habemus cõmune oĩbus speciebus s̃m genus, & tñ propriũ alicui speciei non habemus, de auctione vero econtra specierum nõia habemus, generis autẽ non. Sed cur ita sit.

An ꝓductio formę substãtialis naturaliter gentile mensuret. Vide can.q.2. huius.

laborant Egidius, & nõnulli iuniorum, & reddũt causas quatuor. Prima est, qa contrarietas in prędicamẽto qualitatis sumit̃ penes materiã, in quantitate vero penes motum, sed cũ vna & eadem sit materia numero sub vtroq; termino contrarietatis, non aũt idem motus ad vtrunq; contrarietatis terminũ, hac ratione oĩbus motibus prędicamenti qualitatis cõpetit vnum nomen, non aũt omnibus motibus prædicamenti quantitatis. Secũda causa est quia nulla forma prædicamenti qualitatis denominat seipsam, non.n. dicitur albedo albatur, sed forma prædicamenti quantitatis bene denominat se, quia dicit̃ magnitudo augetur, qua rõne ob denominationem formæ species auctionis habent nomen, genus non, quod sumitur à subiecto. Tertia causa est, qa alteratio est pricipaliter ob materiam, auctio aũt & imminutio propter formam, & quia formæ sunt plures, propterea species habent nõia,

E genus vero non, at quia materia est vna communis, propterea alteratio generis nomẽ habuit. Quarta causa est, quia oĩa contraria & media prædicamẽti qualitatis sunt sub eodem genere, vt albedo & nigredo, & fuscedo & viredo sub colore: non aũt omnia contraria & media prædicamenti quantitatis. Hæc isti. Sed mihi vana hęc videntur. Primo quia per hęc enitũtur dare causam eius, quod fuit absq; causa, nomina.n. imposita sunt ad placitum, vt Aris. contra Platonẽ dixit in lib. de Interpretatione. Secũdo, quia nulla harum rõnum cogit, nec persuadet. Prima quidẽ non, quia siue contrarietas prædicamenti qualitatis sumatur penes materiã, siue quouis modo, ex hoc non seqtur debere esse vnum nomen cõe, nec sequit̃ debere esse plura nõia specierum, quia contrarietas prædicamenti quantitatis sumitur penes motũ, vt intelligenti patet. Secũda ẽt friuola est, quia siue forma prędicamenti qualitatis denominet se, siue non, non video vnde debeat habere ob hoc rationem cõem, siue nomen cõe. Tertia ratio non differt à prima, ideo vt prima nõ valet, nec

Confutatio.

F ipsa valet. Quarta multo puerilis est, quia siue contraria prędicamenti habeant cõe genus siue non, non debemus concludere genus habere nomen, species nõ, vel species habere, & genus non habere, vnde patet hęc dicta esse et vanã, & nõ necessaria. Videt̃ igitur mihi alterationem habuisse nomen s̃m genus, & auctionẽ non habuisse s̃m genus, sed s̃m speciẽ, non alia rõne, sed ab impositura gręca, quæ venit in latinũ eodem modo, caremus.n. noĩbus multorũ veluti græci, & multorũ nõia habemus, quorũ gręci carent, & econtra gręci habẽt, nos caremus. Quod nulla alia rõne euenit, nisi ob impositurã, ideo nõ expedit laborare de rõne nolum, cum sit loquendũ vt plures.

Propria expositio.

At is motus, qui in loco est, & cõi & proprio nomine caret, nũcupetur autem cõi nomine latio, ea enim duntaxat proprie ferri dicũtur, quę cum locum mutant, sistere seipsa non possunt,

G & quæ loco seipsa non mouerint.

Et de nõie motus localis inquit, at is motus, qui in loco est, & cõi, & proprio nõie caret, nuncupetur tñ (vt inquit) cõi nomine latio, & dixit nũcupetur cõi nomine latio, quia ea dũtaxat proprie ferri dicuntur, quę cũ locum mutant, sistere seipsa nõ possunt, nec in potestate eorum est se sustinere, & quæ loco seipsa non mouerint, vt inanimata. Propterea quod græce est phora, latine melius est delatio, quia ꝓprie inaĩata deferri videntur, qm̃ in potestate eorũ non est se sustinere, igitur hoc cõe nomẽ, quod græce est phora, improprie accõmodatũ est generi motuum localiũ, laborauit expositor Thomas assignare causam differẽtiæ talium nominũ, & labitur in errorẽ dictũ, non.n. assignari potest causa eius quod est voluntarium.

Quo vero ad verba gręca attinet, quę φέρεσθαι, hoc est deferri dicantur proprie apud græcos, laborat exponere

Quæ Auer. cõ.18.

Auer. & ait vno mõ ea dũtaxat deferri esse dicenda, quæ violenter mouent̃, & quæ simplici motu feruntur, vt ele-

H menta, secũdo exponit ea esse dicẽda deferri, quę violenter tm̃ mouentur, qa elemẽta aliquo mõ mouent se. Tertio ait illa deferri, quæ mouentur, & non sunt aĩata, quia corpora simplicia nõ mouent se in loco, nisi per accidẽs. Hęc Auer. Sed male barbarus gręcã interpretabit̃ grammaticam. Aris. enim illa deferri ait, quę cũ mouentur, in posse eorũ non est se sistere: siue hęc sunt violenter mota; siue elemẽta, siue quęuis alia. Sed quonã modo elementa mouent se per accidens, in Octauo huius disputabitur.

Ea aũt mutatio quæ in eadem forma per magis & minus est, alteratio est. Ea nãq; qua è contrario in contrariũ pergitur, aut simpliciter aut quadã ex parte motus est, in minus.n. accedẽs in contrariũ mutari dicet̃, in magis vero, vt ex contrario in ipsum. Differt.n. nihil an aliqua ex Tex.19.

parte

parte, an simpliciter aliqd mutetur, mō aliqua ex parte cōtraria ipsa cōstituantur, qppe cū esse magis & minus tale, eo fit, quia plus aut minus cōtrarij inest, aut nō inest, quibus igitur patet ipsius motus tres has esse dūtaxat mutationes.

Themistius paraphrizat locū hunc: innuendo Aristo. velle refellere tacitam qōnem de alteratione, nam cū ex albo albius quicq̃ fit, aut econtra: difficile est perspicere quonā pacto motus illi inter cōtraria versentur. Hęc est dubitatio apud Them. Soluit Arist. q̃ esse ex contrario in contrariū motum intelligi pōt dupliciter, aut simpliciter, aut fm quid. Modo ait motum qui e minus albo in magis albū procedit, esse e contrario in contrarium, non quidē simpliciter, sed fm quid, quatenus in minus albo, & vbi in omni medio est admixtio contrarij, inquit, ea autē mutatio quæ in eadē forma per magis & minus est, alteratio est, ea nanq; qua e cōtrario in contrarium pergitur, aut simpliciter, aut aliqua ex parte e cōtrario in contrarium motus est. Et hoc declarat dicēs, in minus. n. accedens in cōtrariū mutari dicetur, veluti quod in minus album accedit in nigrum accedere dicitur, in magis vero mutari dicetur vt ex contrario in ipsum contrariū. Quo vero ad verba attinet, dices cur quod accedit in minus, mutari dicitur in contrarium, quod accedit in magis, dicitur mutari ex contrario, & non absolute, sed tanquā ex cōtrario. Esse potest (vt mihi videtur) quia ire in minus generali cursu est ire ad imperfectū extremum, & sic omnino est ire ad contrarium, quia ire ad imperfectum, est quodāmodo corrumpi, ire vero ad magis, non est ire ad corruptionem, sed ad perfectionem, & ita est ire non ad contrarium, sed ire ex contrario siue imperfectione, & non quidem ex contrario absolute, quia perfectum non videtur contrariū imperfecto, sed potius econtra imperfectum est contrarium vel quasi contrariū ipsi perfecto, deinde reddit causam eius quod dixerat, & inquit, differt enim nihil an aliqua ex parte ex contrario in cōtrarium, an simplr aliqd mutet, supple quo ad rōnem motus, modo aliqua ex parte cōtraria ipsa cōstituant, hoc. n. sufficit ad rōnem motus, cuius rōnem assignat. d. qppe cum esse magis & minus tale, eo fit, quia plus aut minus contrarij inest, aut non inest, demū epilogat, & qnod dicit patet.

Dubiū litera lis.

Solutio.

Qua Auer. co. 10.

Colligit aūt Auer. ex littera contrarium esse aut simpliciter, aut quodamodo, siue fm quid. Extremum contrariaf extremo simpliciter, medium vero extremo fm qd. Modo ad rē vult in omni motu debere esse mutationem de contrario in contrariū, sed hoc esse aut simpliciter, aut fm quid, hoc. n. ait sufficere ad ratione motus, vt etiam Arist. in textu submemioit, secūdo colligit q̃ cum transmutatio fuerit de magis in minus, dicetur trāsmutari ad contrarium, qm̄ non fit minus, nisi ex mixtione cōtrarij, verbi causa, id quod est magis albū, quod transmutaf ad minus albū, dicitur trāsmutari ad aliquod nigrū, & cum econuerso, dicit transmutari ad aliquod albū. Ex quibus Auer. dictus colligunt iuniores duo. Primū est q̃ in medio sunt actu extrema, licet non sub esse distincto & perfecto, sed sub esse confuso & imperfecto, quod et Them. sentire videtur. Secundū est intēsionem & remissionem formę attendi penes participationē contrarij, fm magis & minus. Et primū quidem horū disputabit postea. De secundo solet obijci multifariam, sed pręcipue duabus rationibus, primo quia lumen dicitur magis & minus tale, quod qdem non habet contrariū. Similiter bonū dicitur magis & minus tale, & non per admixtionē mali. Secundo qa vbi caliditas sūma esset infinita, calidum vt sex esset calidius calido vt quatuor, & nō per accessum ad summam, qa ambæ per infinitū distarēt, & de facto Deus est infinite bonus, & constat aliquem effectū esse alio meliorem, & non per accessum ad summū, omnes. n. effectus recedūt à Deo per infinitū gradum bonitatis. multę aliæ captiunculæ à calculatoribus fiunt, quas non in præsenti

Penes quid formæ intensio attēditur.

A disputo. Horum igitur gratia calculatores nōnulli dixerunt intensionem vel remissionem formæ attendi penes maiorem, vel minōrem recessum à non gradu. Sed quic quid sit de veritate ipsa. Dico primo ex verbis Auer. nō colligi intensionē formę attendendā esse penes admixtionem cōtrarij, vel non attendendā. Auer. n. ait non posse dici aliquod magis. vel minus album, nisi ex admixtione cōtrarij, vbi patet ipsum loqui dr his formis, quæ contrarium habent, vt recte Albe. exponit. Sic. n. Them. sentit. loquitur. n. Auer. solū de formis in qbus est motus, & ita solū in formis habentibus contrariū, & per hoc tollitur prima captiūcula de lumine, & bono, secundo patet ipsum non dixisse formam dici magis & minus ob admixtionem contrarij, sed ait non fieri aliquid minus, nisi ex mistione contrarij, & hoc est verū, quia in formis habentibus contrariū noo potest fieri forma intēsior, vel remissior nisi sit admixtio contrarij, siue causa intēsionis sit accessus ad summum, siue recessus à non gradu. Colligitur

Positio nonnullorū calculatorum. Propria pō pro nunc.

An in qddi tatem formę accidentalis sit dare. Vide can q. 1. huius. & ibi multa.

B enim solū admixtionem cōtrarij esse causam sine qua nō intensionis, vel remissionis formæ contrariū habentis. Dico secundo q̃ dato causam intensionis vel remissionis esse mixtionē contrarij in formis habentibus cōtrarium, secundum argm̄ non valet, potest enim dici q̃ summum considerari pōt ea parte qua summū, & sic habet rationem finiti, sic infiniti, potest enim stare cū vtraq; ratione, & hoc modo accessus vel recessus ab ipso est causa mensuræ rerū eiusdem perfectionis, alio modo pōt considerari ea parte, qua infinitū, & sic non est mensura alicuius rei. Ad propositū igitur vbi caliditas esset infinita, adhuc pōt calidū vt sex dici calidius calido vt quatuor, non quidē appropinquatione ad calidissimum quatenus infinitum, sed quatenus summū, & eodem mō ad illud quod dicebatur de bonitate eorum, verum res hæc alias fortasse diligentius disputabitur, nunc vero sit dictū intātum.

Immobile vero est, & quod nullo modo moueri pōt, vt sonus inuisilis est, & quod multo in tpe vix mouet, vel sero incipit moueri, qd quidē difficile mobile appellatur, & id quod quāuis aptum sit moueri atq; moueri possit, non tn̄ quoties pōt, & ea rōne qua pōt, atq; quo pōt, mouetur, quod quidem dūtaxat, immobilium quiescere dico, est. n. motui quies ipsa cōtraria, quare priuatio erit profecto susceptiui.

Tex. 20.

C

Hactenus de motu, & mobili, nunc de imobilitate & immobili, quiete & quiescibili vult loqui, attinet. n. contrariorū consideratio ad vnā partem, veluti Arist. fecit in lib. de Aia, cum dixit de sono & absono, & visili & inuisili, & cęteris id genus, & vult imobile trifariā dici. Primo modo id dicitur imobile, quod nullo modo moueri pōt, & hoc aversione, & repugnāte natura, vt sonus inuisilis est, quia sui natura ineptus & inhabilis fit vt videri possit. Secundo modo dicitur imobile quod impulsum multo tpe, vix cōmouetur, hoc est quod difficile mouet, veluti Xenocrates incōmobilis dicebatur, qa sero irascebatur. Tertio modo id solet imobile nuncupari, quod quāuis suapte natura aptū sit moueri, non tn̄ quoties potest mouetur, aut ea rōne qua potest, mouet, aut eo loco, quo pōt. Et per hoc explanat quid sit quies, quidue quiescibile, & ingt, quod quidem duntaxat imobilium dictorum quiescere dico, & causam affert. d. est. n. motui quies ipsa contraria, & per consequēs eo in subiecto, in quo motus est fieri aptus, & quies erit fieri apta, sunt. n. ipsa contraria apta fieri circa idē subiectum, & maxime de cōtrarijs priuatiuis loquendo, cuiusmodi sunt motus & quies, & propterea cōcludit, quare priuatio erit profecto susceptiui. contrariū. n. priuatio nō est nisi in susceptiuo sui oppositi, & ita. i. quiescibile quod est mobile. Hęc Aristot. Quo vero ad verba attinet, Alexāder vt refert Auer. facit vim in his verbis, ait. n. aliud esse tarde siue grauiter mobile

D

An quies q est in termino ad quē sit perfectio motus. Vide lsd q. 12 huius.

mobile & aliud difficile mobile. Nam id tarde mouetur quod in ęquali tpe pertransit minus vel in maiori ęquale, id difficile, quod tarde incipit, sed nos Alexandrũ non vidimus, qui sic diceret, forte dr̃ia hęc magis attinet ad

Dub. Auer.

grãmaticos. Sed dubitatur, qa Aris. definit quiescẽs per id quod non mouet̃ in loco in quo aptum est moueri. Igitur definit solũ quietem violentã, quod.n. quiescit eo in loco, e quo est aptũ moueri, violenter quiescere dicit̃, veluti, lapis filo suspensus, videt̃ violenter quiescere, quia

P[r]ima solut. S[e]c[un]da solut.

eo in loco, & ab illo loco est cadere aptus. Rñdet Auer. primo concedendo hic quietẽ violentam tm̃ definiri, & Arist. contentũ esse definitione huius quietis, quatenus hęc est alijs notior, atq; manifestior. Secundo. Rñdet ꝙ definitio hęc ẽt competit oĩbus qetibus, vt naturali, violentę, & aĩali, & hoc pro tanto, quia vbicũq; mobile est ad illum locũ moueri põt, verbi causa, si lapis suspẽsus sit in A pũcto, ad illum locũ moueri põt, saltem violẽter, & si terra aliqua sit in centro, ad illũ locum moueri põt, si esset extra illũ, & sic vr̃ definitio cõis omnibus quietibus.

Quę secundũ veritatẽ.

Sed aĩaduerte ꝙ hęc dubitatio non est necessaria, ait.n. Aris, quod quidem imobilium solum quiescere põt, vbi patet nullã fecisse mẽtionem de loco. Solum.n. voluit id proprie posse quiescere, quod quidem naturaliter moueri potest, & ita dubitatio Auerro. est superflua.

Tex. 81.

Quid igit̃ est motus, & quid quies, atq; quot mutatiões, quotue mot⁹ ex ijs q̃ dixim⁹, patet.

Epilogat, & quę dici patent. Sed circa hęc quęrũt primo, vtrũ in quantitate sit contrarietas. Mouetur aũt quę-

Prima qõ an quantitati sit aliqd contrarium.

stio hęc pro tanto, quia Arist. voluit ad tria prędicamenta tantum esse motũ, quia in his dũtaxat inuenitur cõtrarietas. dixit.n. testat motum duntaxat esse in qualitate, quantitate, atq; vbi, quippe cũ in vnoquoq; horum contrarietas est, hęc Arist. in prędicamentis vero pluribus rationibus probat quantitati nihil esse contrarium. Propter hęc emergit qõ non parua, videt̃.n. primo quantitati nihil esse contrarium, primo quia aut inter quantitates eiusdẽ speciei, aut alterius speciei: non inter quantitates alterius speciei, quia quãtitates differẽtes specie possunt esse in eodẽ subiecto simul. Nec inter quãtitates eiusdem speciei, quia contraria sunt quę sub eodẽ genere maxime distant, atq; specie differunt, vt. 10. Meta. traditur, secundo contraria sunt quę circa idẽ subiectũ mutuo se expellunt, atq; corrumpunt, vt traditur Primo de Gñatione: sed quãtitas non est de principijs actiuis, nec est apta expelli ã materia, est.n. coęterna materię. Tertio si quantitates essent contrarię, susciperent magis & minus, nam magis & minus proueniunt ex permixtione contrarij. Quarto inter quantitates nõ est maxima distantia, quia nec datur maximũ, nec minimum, igit̃ nec contrarietas. Pro parte opposita sunt ẽt argumẽta. Primo, argui solet, quia ad quantitatẽ est proprie motus, igit̃ proprie cõtrarietas. Secũdo, aliqua q̃titas magis distat ab alia, aliqua minus, igit̃ aliqua maxime distat ab illa, sed contrarietas est maxima distãtia, igitur in quantitate est contrarietas.

Prima põ. Egid. & Ioã. q. 6. huius.

In ista qõne difficillima, Egidius habet duos dicendi modos, vnus est ꝙ considerando quantitatẽ absolute & s̃m se, sic non est illi contrarietas, vt primę rõnes cogũt, considerãdo vero quantitatẽ vt subest formę naturali, vt sic ei est aliquid contrariũ. Hanc ẽt opinionem exponit Ioãnes gandauensis, & tandem tenet ipsam.

Confutatio.

Sed hic modus videt̃ impossibilis, quia motus est ad rẽ alicuius generis non ad ens per accidens, vt Aris. 3. Physi. inquit, tot sunt motus species, quot entis. & addit Auer. acq̃siti per motum. Sed q̃titas sub esse naturali non est species generis, sed ens per accidens, quatenus vnũ alteri accidit, igit̃ ad

Sol. Scoti in prędicamentis.

quantitatẽ vt sic non est motus. Cauillant cucullati dicentes ꝙ si per quantitatem subesse naturali intelligatur vnum cõpositũ ex his, vt sic est ens per accidens. Si vero intelligat̃ quãtitas sub hoc mõ, quod est esse naturale, ita vt esse naturale sit modus essendi quãtitatis, vt sic est ens per se. modus.n. essendi rei non est pars rei, & hoc pacto esse põt motus ad q̃titatem. Hęc illi.

Confutatio cauill.

Sed hęc cauillatio friuola est, primo, quia tunc ad quantitatẽ non esset absolute motus, sed quatenus intelligeretur sub modo essendi tali, quod Aris. non dixit. secundo tũc ad substantiam saltem elementariam esset motus, nã forma elementaria vt coniuncta qualitatibus naturalibus successiue acquiritur, & successiue deperditur, & habet contrarium, igitur non magis ad quantitatẽ rãtione illius essendi modi esset motus, q̃ ad formas elemẽtorum rõne sui essendi modi: tertio ille modus ratione cuius quantitati est aliquid contrarium, est substantia, vel accidens. non substãtia, vt patet: si accidens, cũ non quantitas, igitur qualitas, & sic ad quantitatem esset per se motus rõne qualitatis, & accepi hic substantiã & accidens fififsime, vt sese extendunt ad res quę sunt per se substãtia, & quę reductiue, quia idem est.

An in quãtitate, qualitate & vbi, sit cõtrarietas. Vide Grad. Escu. lec. 4. huius.

Positio secũda Egidij.

Secundus modus Egidij est ad rẽ esse cõtrarietatem; quatenus ad illã vel inter species illius saluari põt maxima distantia, & quia maxima distantia in quantitatibus esse non potest s̃m essentiam, nec s̃m esse, vt pbat, cõcludit reperiri maximã distantiam quo ad motum, quia s̃m motum talia successiue acquruntur, augmentabile.n. non acquirit totã suã quantitatẽ simul, sed per partẽ post partem, itaq; cũ ibi sit motus & successio, põt.n. huius motus esse maior & minor, in talibus põt accipi distãtia parua, & magna, & maxima, qua rõne attendi põt quędam contrarietas per cõparationem ad motũ.

Confutatio.

Sed hęc positio nõ est sana, primo qa talis distantia reperiri põt in formis substãtialibus elementorũ, reperitur.n. in illis successio non modo dimẽsiua, sed gradualis apud Auer. qui tenet elemẽtarias formas intẽdi atq; remitti, secũdo qa auctio ipsa saltẽ vnius minimi subitaria est, vt determinat Auer. 8. huius cõ. 23. de mente.n. Auer. successio nec tollit, nec dat motũ, sicut subitariũ nec tollit, nec dat, vt in 8. & 6. huius disputabit̃. 3. vr̃ hęc solutio quasi petere pn̄cipiũ, intendit.n. assignare causam, quare q̃titati est contrarietas, & ait hoc esse pro tãto, quatenus in illa est successio & motus, constat aũt Aris. assignasse ad quantitatem esse motũ, quia in illa est contrarietas. Ecce qũo circulus, & petitio principij.

Propria sol.

Propter hęc tenendum est modũ hunc non esse Auerroicũ. Pro solutione igit̃ animaduertendũ est, & supponendum quantitatẽ saltẽ terminatam esse terminũ auctionis, & iminutionis. Hoc aũt assero pro tanto, qa quantitas terminata est noua, & põt de nouo fieri, & per generationẽ totalem formę sub̃alis, & per aggenerationẽ, siue partialem gñationem, qualis fit in auctiõe, vt diximus in lib. de Gñatio. dupliciter.n. potest quãtitas terminata fieri per accidens, vt consequens generationẽ totalẽ alicuius formę, quatenus agens dans formã materię, dat oĩa accidentia consequẽtia formam, & vt terminus auctionis, quę est aggeneratio partialis, vt in lib. de Gñatione dicit̃, nec nunc volo disputare de termino dimensionis terminatę, an substãtia sit, an accidens, spectat.n. hoc ad librũ de Substãtia orbis, sed illud volo esse supponendũ tantum, ita terminũ se habere ad dimensionẽ, veluti gradus sese habet ad qualitatẽ, nã vt esse intẽsum, vel remissum est modus intrinsecus qualitati, quẽ gręci idiotropiã dicunt, sic terminatũ & interminatũ est modus intrinsecus dimẽsioni, & penes hunc attenditur auctio, vel imminutio, veluti penes intensum & remissum alteratio. Tũc dico primo ꝙ duę conditiones sunt de rõne motus, prima vt sit mutatio de positiuo in positiuũ, defectu cuius nec ad substãnã est motus, nec ad cętera prędicamẽta vltra illa tria, quę dixit Aris. nam in ijs mutatio esse non põt, nisi quatenus est de positiuo in priuatiuũ, aut ecõtra, vt nũc suppono, secũda est vt talis mutatio sit entis in actu pricipaliter, defectu cuius mutatio qua acquirunt̃ formę substãtiales elementorũ, non est motus, quia licet sit de positiuo in positiuum, tñ est in subiecto ente in potentia. Ex ijs soluit̃ quęstio, & dicitur quãtitati esse cõtrariũ non quidẽ proprie, qa illud solum

qualitati

qualitati competit, sed contrarietatẽ, quæ sufficit ad motum, quæ est distantia maxima inter terminos positiuos, qui mutuo recipi possunt circa idem ens actu, hęc autem non est proprie, quia tales termini non sunt actiui & passiui, sed bene sufficientes ad rõnem motus. Sũt enim incompossibiles, positiui, & apti sibi succedere circa idem subiectũ ens actu. Sic igitur cõtrarietas hęc sufficit ad rationem motus. Illa vero oppositio quæ est in cæteris prędicamentis, nõ sufficit, aut quia est in subiecto ente in potentia, vt in substãtia, aut quia non inter terminos positiuos, vt in cæteris prædicamẽtis. per hęc tollitur contradictio in dictis Arist. in prędicamẽtis enim negat quantitati esse aliquid contrarium, quia loquitur de contrarietate proprie, hic asserit, qa loquitur de contrarietate quæ sufficit ad rõnem motus, quę licet non sit propria, sufficit tñ ad rõnem motus. Ad rões vero pro prima parte, ad primã patet solutio. dicit.n. talem cõtrarietatẽ esse inter quãtitates eiusdẽ speciei dimẽsionis interminatę, non autem eiusdẽ speciei dimẽsionis terminatę. Ad scdm patet solõ per hęc quę pauloante diximus. Ad tertium ẽt patet sol. quia nõ sunt cõtrarię qualitatiue, sed cõtrarietate quę sufficit ad motũ. Et propterea nõ oportet esse fm magis & minus. Ad quartũ patet solõ, licet.n. in q̃titatibus nõ detur maximũ nec minimũ, vt terminatę sunt, vt terminatę tñ datur maximũ & minimũ, vt dr̃ in .8. de Aia. Ad rationes pro parte opposita dr̃, q̃ oẽs concludunt quãtitati esse aliquã contrarietatẽ, quę motui sufficit, & nõ aliter. Hęc de q̃one pro modo, nã si aliter occurret, aliter dicã.

2.q̃õ. de loci cõtrarietate. Scdo quęrunt, verũ in loco sit cõtrarietas, & vr̃ q̃ sic, qa sursum & deorsum sunt loca quę sunt maxime cõtraria, atq; maxime distãtia. Herminus ait sursum & deorsum nõ esse loca, sed quandã quodammodo positionẽ loci, est enim res sursum, & deorsum, non est aũt idem esse aliqd loci, quod locũ, loci.n. est positio in loco, locus vero ipse positio non est, hęc Herminus in prædicamẽtis, per quę intendit euitare contrarietatẽ locorum. Sed in maiorẽ io ueam truditur, nã expresse Arist. remouit ã situ siue positione motũ & contrarietatem, quare sursum & deorsum nõ sunt contraria quo ad positionẽ. Ioan. vero gãdauen sis fugit ad virtutes cõseruatiuas, et ait inter loca esse cõtrarietatẽ, quatenus sunt virtutes cõseruatiuæ mobiliũ. Sed hęc positio friuola est, qa tunc contrarietas locorum esset pp qualitates, & nõ per se, & sic motus esset ad qualitatẽ, & non rõne loci ipsius. Dicas igit̃ locorũ siue ipsorũ vbi esse contrarietatẽ, non qdem fm omnes conditiones, sed quę sufficit ad motũ, quatenus inter terminos est maxima distantia, et quatenus termini sunt positiui, possibiles quoq; fieri in eodem subiecto ente in actu, naturaliter vel violẽter, est.n. graue quoddã, aut leue possibile subesse ipsi vbi sursum, & ipsi vbi deorsum, saltẽ violenter, vel naturaliter, successiue, & non subito. Et sic patet ad q̃nem. Sed non est sub silẽtio pretereunda contradictio inter Auer. 1. Cœli, & .8. Phy. nã in .8. huius asserit cõtrarietatẽ primo & per se inueniri in his quę opponunt̃ in loco. In primo vero de Cœlo asserit contrarietatẽ in motu ipso locali esse occultã, & patere per contrarietatẽ in alteratione. Propterea dici põt in huius .8. esse locutũ de contrarietate, quo ad rõnem generis, quę est distantia, nã distantia proprie dicit̃ de locis, & transumptiue de ceteris formis repugnãtibus. In lib. vero de Cœlo esse locutũ quo ad rõnem speciei, & dr̃iam completiuam, quę est mutuo se expellere circa idẽ subiectum, hęc enim dr̃ia cum difficultate intelligit̃ de motu locali, & cũ facilitate de motu alterationis. Hæc de contradictione.

Margin notes: Põ Hermini. — Confutatio lib. 1. q̃õ. 4. huius. & .8. huius. Põ Ioãnis. Confutatio. — Propria põ. — Pulchra dubitatio.

3.q. vtrũ magis & minus varient speciem. Positio. Tertio quærũt vtrum magis & minus varient speciem, & videt̃ q̃ sic, substantia enim est magis ens ipso accidente, & differt genere ab accidente. Secũdo sicut plus & minus in quãtitate, ita magis & minus in qualitate, sed plus et minus in numeris variant speciẽ, binarius enim differt specie ã trinario, qui differt ab illo per minus. Solet communiter dici, vt Ioãnes asserit, q̃ magis et minus possunt

A sumi in forma absolute, aut in forma ad quam est motus. Si sumatur in forma absolute, sic facit dr̃iam specificam, quia omnis dr̃ia in forma est specifica. Si aũt in forma ad quã est motus, sic non variant speciem, vt per multas rationes persuadet Ioãnes, hęc solutio est vtilis, & peripatetica, tñ ex verbis Arist. nec hæc colligitur, nec contraria, vt Ioannes putat, sic enim Aristo. ea aũt mutatio, quę in eadem forma per magis & minus est, alteratio est. Ecce quomodo ex ħs verbis nihil de quæstione habet̃, tamen solutio vera est, & per ipsam patet ad rationes.

Post hęc dicamus quid simul atq; seorsum est, & quid tangere, & quid inter, et quid deinceps, & quid attiguũ, & quid continuum & quibus vnumquodq; horum sit aptum inesse.

Hactenus de diuisione motus in species. Nunc de vnitate motus vult tractare, & primo sumit quędã vt definitiões, deinde de re prosequtur. præmittit aũt primo intentionem, & inquit, post hęc dicamus quid simul atq; seorsum esse sit, hoc est primũ. Et quid tangere, & qd inter, hoc est secundũ. Et quid deinceps, & qd attiguũ, hoc est tertium, & quid continuũ & discontinuũ, hoc est quartum. addit, & dicamus quæ sunt illæ res, quibus vnumquodq; horũ sit aptũ inesse, nã ad perfectã definitionem explicandã non solũ est necessaria forma, sed materia. res enim illę qbus hęc insunt, vt materia se habet. Propterea adiecit, et qbus vnũquodq; horũ sit aptũ inesse. Ai aduertione dignũ contrariorum vnã esse doctrinã, & qa simul & seorsum opponunt̃. Amplius tangere, & inter opponuntur, deinceps & attiguũ similiter opponuntur, continuum quoq; & discontinuum ẽr, iure hęc omnia ad quatuor intentiones reducuntur, quas quidẽ Arist. præmittit vt definitiones cões omnibus demonstrationibus per totum lib. veluti Euclides in principio definitiones sumpsit, qug sunt omniũ sequentium demõstrationum principia, imitatus vbiq; geometras, vt dicit Philoponus.

C **Loco igit̃ simul ea dicũtur esse, q̃ vno in loco, sunt primo, seorsum aũt ea, quę in diuersis sunt.** Tex. 22.

Duo sunt quę inuicẽ opponuntur, continuũ, videlicet & discontinuũ. Sub discontinuo aũt plura continentẽ, vt ea quę simul sunt, ea quę seorsum, ea quę se tãgũt, ea quæ inter sunt, ea quę deinceps, & quæ attigua sunt, oĩa hæc ve vides sunt discontinua. Aris. igitur primo definit quæ dicuntur loco simul esse, & quæ seorsum, & inquit, loco igitur simul ea dicũtur esse, quæ vno in loco sunt primo et seorsum autẽ ea, quæ in diuersis sunt locis. Quo vero ad verba attinet, simul quod græce est ἅμα multifariã dicitur, vt dictum est in prædicamentis, vt de his quæ sunt simul tpe, de his quæ sunt simul loco, & de alĳs id genus, quia aũt vult loqui de his quæ loco sunt simul, adiecit, loco igit̃ simul ea dicunt̃ esse, quæ vno in loco sunt primo, hoc est pprio, quia si essent simul in loco cõi, oĩa essent simul, nam oĩa sunt in cœlo, definit ea quæ sunt seorsum. d.

An plura corpora possint esse sĩl. Vide Grãd Bſcu. lect. 4 huius. Dubitatio.

D seorsum aũt ea, quæ in diuersis sunt locis. diuersis locis dico proprĳs. Sed occurres primo quia nõ videnť aliqua posse esse simul hoc modo, q̃ sint in codẽ loco pròprio, quia tũc esset penetratio corporũ, preterea mouẽs & motum Arist. vocat simul esse, vbi patet hæc non esse simul nisi pro tanto, qa habent vltima simul, & non qa sunt in vno loco, pprio. Iuniores credũt Aris. velle hic loq de simul, simultate ĩmediationis, & nõ simultate ęquationis. Et delirant, nã quæ sunt simul simultate ĩmediationis nõ sunt in codẽ loco pprio, vt aer & ignis sunt simul simultate ĩmediationis, quę nõ sunt simul in codẽ loco proprio, quare hęc Arist. descriptio nulla esset. Propterea vr̃ mihi Arist. esse locutũ de his quę sunt simul pmo, hoc est ęquate. Hoc enim sonat verbum illud πρώτω, quod latine est primo. Ad rationes vero dico quod fm veritatem nulla sunt in codẽ loco primo, nisi quædam per accidens, velut albedo & dulcedo in lacte, anima & corpus in loco, & Põ iuniorũ

id genus, attamen Aris. dedit hanc definitionem, qa veteres crediderũt aliqua esse simul hoc modo, tenẽt enim corporum penetrationem, & ideo ad intellectũ positionis illorũ & ad veritatẽ accepit quid sit simul esse. Ad secundũ dico Aris. accepisse aliter simul in.7. & aliter hic. tñ simul hic sumptũ subseruit ad simul ibi sumptũ, vt dicemus. Secundo occurres, qa intellectus separaẽ à corpore: & tñ intellectus nõ est in loco, antecedens patet, dicit enim.3. de Aĩa separaẽ hoc ab hoc, vt ꝑpetuũ à caduco. Amplius accidentia cõia à subiecto separantur, quæ non sunt in loco, rursus vlĩa à singularib⁹, & multa id genus, quę nõ sunt in loco. Laborãt iuniores quidã in interpre- (Solutio iuniorum. Cõfutatio & propria solutio.) tãdo hanc separationẽ, & quid Aris. per separationẽ velit, & labor est frustra, nã verbum grecum χωρὶς, latine sonat seorsum, modo multũ refert esse seorsum, & esse separata. Intellectus enim & corpus separata sunt, non aũt seorsum, ꝙ si in lib. de Aĩa, dicat intellectũ χωρίζεσθαι, non vtiẽ verbis presse, sed cõiter. Similiter si dicitur vlĩa, vel accidentia separari eodẽ modo loquitur cõiter atq; fuse, non presse atq; ꝓprie. Ea igitur sunt seorsum, quæ in diuersis sunt locis, vt hic loqtur. Et sic tolluntẽ obiectiones.

Ea autem tangere dicuntur, quorum extrema sunt simul. Inter id est ad quod prius accedere aptũ est id quod mutatur, quã ad vltimum ad quod mutatur, si cõtinue ſm naturam mutetur, inter autem est in minimis tribus, quippe cũ vltimum mutationis contrarium sit.

Describit quę se tãgunt, & quid inter esse dicaẽ, & inquit, ea aũt tangere dicuntur, quorũ extrema sunt simul, & vt dicit Auer. dixit, quorũ extrema sunt simul, & non quorũ extrema sunt vnum, ad drĩam eorum quæ simul esse dicũtur ſm considerationem mathematicã, nam ſm consideratione mathematicã ea quæ sunt simul, habent extrema vnũ, quia siue sint corpora, siue superficies, siue lineæ, semꝑ extrema sunt vnũ, nam si corpora sunt, extrema sunt superficies, quę sunt vna. Si superficies, extrema sunt lineæ, quæ sunt vna, & si lineæ, extrema sunt pũcta, quæ sunt vnum. causa aũt est, quia ſm considerationem mathematicã duo vltima reuertuntur in vnũ, at in natura duo vltima nõ possunt reuerti in vnum. (Replica.) Sed dices, in mathematicis nõ est corruptio, igiẽ fieri non põt vt duo vertãtur in vnũ, dici potest nunq̃ duo posse verti in vnũ, nisi per corruptionẽ amborum & generationem tertij. Quõ ex corruptione aquæ & aeris fieri põt ignis, sed in mathematicis duo verti possunt in vnũ, quantũ ad vsum rõnis, punctus. n. suppositus puncto subit rõnem vnius, quia non facit distare. Nã indiuisibile additũ indiuisibili nõ facit maius, quare duo vertuntur in vnũ quantum ad vsum mensurę quãtitatis continuę, & nõ discretæ. (Dubitatio.) Sed occurres adhuc, vltima corporũ sunt corpora, duo corpora nõ possunt esse simul, qa tunc essent in vno eodẽq; loco simul, igitur definitio nulla. (Solutio.) Dici põt vltima corporum esse suꝑficies, modo nõ est impossibile duas superficies esse simul in eodẽ loco primo, quia vt dixit Auer. in mathematicis duo vertunẽ in vnũ. (Replica prima.) Et si dicas, suꝑficies nõ sunt in loco, igiẽ non possunt esse simul. (Solutio.) Rñdet Auer. ꝙ Aris. vult suꝑficies esse, simul saltẽ per accidẽs, qñ vltima nõ sunt in loco per se. (Replica secunda.) Sed adhuc replicant, qa corpora, quorũ suꝑficies sunt vltima, nõ possunt eẽ in vno, eodẽq; loco primo, igiẽ nec superficies, nam superficies sunt in loco rõne corporũ. (Solu. iuniorum.) Propter hanc replicam quidam aiũt Aris. aliter accepisse simul, qñ definit simul, & aliter hic, qñ definit tãgere. Nã simul in primo textu accipitur pro simul æquationis, simul hic accipiẽ pro simul immediationis. (Confutatio.) Sed hæc rñsio est friuola, nam apud oẽs græcos Arist. prædefiniuit simul, qa est genus ad tangere, & sic non aliter hic, & ibi sumpsit simul, præterea non est cõsonum rõni, vt in tã paucis verbis Aris. ęquiuocaẽ (Propria sol.) fet. Dici igiẽ potest vltima corporũ, quæ sunt superficies

E esse simul æquate, & tñ corpora non sunt simul æquate, & qñ dicitur, superficies sunt in loco rõne corporũ, concedo, sed non oportet illas esse oĩno in loco vt illa corpora, nã à corporibus habent ꝙ sint in loco, à suis vero naturis habẽt, ꝙ sint taliter in loco, ideo ꝓpterea corpora sunt in loco, non tñ taliter propter corpora, qa à corporibus habẽt, ꝙ sint in loco, à suis vero rõnibus habent ꝙ sint taliter in loco, hoc est ęquate. (Vide & Egi. hic, & Gẽd. Esce lect. 5. hanus.) Simili ratione dici põt de lineis, & de punctis, quatenus lineæ sunt extrema corporum, & pũcta sunt extrema linearũ. Hæc de his quę sunt simul. de eo quod est inter, sic ait, inter autem id est, ad quod id quod mutaẽ prius est aptum accedere quàm ad vltimum ad quod finaliter mutatur, veluti si M mutaretur ab A in C, per B medium, prius perueniet in B, q̃ in C. addit tñ, si continue ſm naturam mutetur, quia vt dicit Auer. si non fuerit ſm cursum naturalẽ, fieri potest vt quiescat interim, & tũc inter ipsum erit id quod dicitur, ad quod et extremũ. Id enim sese habet vt extremũ, in quo mobile qe-

F

M

A B C

scit. Sed dices, inter quot aliquid dici potest inter? Respondet Philosophus inter aũt est in minimis tribus. cuius causam assignat, quia extremũ est contrariũ, supple medio & extremo, igitur idem non potest esse duo extrema, & mediũ, restat igitur vt extrema sint duo, quia contraria, & mediũ sit ad minus tertium, quia vtrisq; aliquo modo contrariũ, igitur medium ad minus erit in tribus. (Dubitatio.) Sed dices, vtrũ id quod est inter sit aliquo modo de natura extremorum. Rñdet Auer. ꝙ sic, qa si id quod est inter sumatur in motu locali, id quod est inter, erit primus locus, qui nõ differt specie ab extremis, & si sumaẽ in alteratione, id quod est inter, erit prima qualitas, quæ nõ differt specie ab extremis. Quod aũt detur primus locus & prima qualitas, patet per hoc qa motus nõ habet motũ. G Sed est venire ad primũ in motu. Sic igitur patet id quod est inter esse aliquo modo eiusdẽ speciei cũ extremis. (Positio iuniorum.) Sũt qui dicunt dabilẽ esse primum locum ſm speciem, nõ autem ſm numerum, in quem transmutabile primo transmutatur. Similiter dabilem esse primam qualitatem ſm speciem, non autem ſm numerum, in quã alterabile primo alteratur, & hoc modo asserunt Auerro. intelligere. Quod si dicas, igiẽ oporteret transire per oĩa media specie. Respõdent ꝙ non oportet transire per omnia media specie, sed sufficit vt per vnum transeat, bene tamen transit per omnia media numero, quæ licet sint potestate infinita, sunt actu finita. Verũ hæc positio disputabitur in Sexto, nunc vero nec approbo, nec improbo, transeat saltem pro quæsito. Hæc de eo quod est inter.

Continue aũt id mouetur, quod nihil aut parum rei non tẽporis intermittit, prohibet enim nihil aliquid rei intermitti. Nã fieri põt vt post summã chordarum ima cõtinuo sonet, verum hęc est rei in qua mouetur intercapedo. Est autem hoc perspicuũ & in his mutationibus, quæ sunt ſm locum, & in cæteris id genus. Tex. 23.

H

Definiẽdo ipsum inter, adiecit in illius definitione cõtinuum ſm motum, ideo nunc quid sit continuo moueri definit. vbi debes scire duo requiri ad motum ipsum, videlicet tempus quo mensuratur, & magnitudinẽ, super quã fit motus, vult motum esse cõtinuum, tum cum non interrupto tẽpore fit, potest enim fieri in interrupta magnitudine. Inquit continue autẽ id mouetur, quod nihil aut parum rei non tẽporis intermittit, quod exponit dicens, prohibet enim nihil intermitti, supple aliquid rei, hoc enim verbũ aliquid rei supplendum est græcis verbis, nã fieri potest, vt post summam chordarum ima continuo sonet, verũ hæc, supple intercapedo, est rei in qua

mouetur,

mouetur,& non temporis, verbum illud nam, gręce eſt κοῦ,quod ſonat,& in latinũ,ſed non eſſet ſenſus clarus,addit hoc patere nõ modo in motu locali,ſed in cæteris motibus id genus, in omnibus enim requiritur continuitas temporis,non rei,quid igitur ſit continuo moueri patet. Aĩaduerſione dignum circa exemplum chordarũ, nam expoſitores latini volunt per illud Ariſt. indicaſſe poſſe eſſe motum continuum,re ipſa qua fit motus exiſtẽte diſcontinua,quia ſufficit continuitas temporis.

Quæ Auer. cõm.27. & Them.

Auer. vero & Them. volunt illud exemplum eſſe poſitum ad declarandum quonã modo tempus poteſt eſſe cõtinuum, motu non exiſtente cõtinuo, ait enim Auer. plura mota nõ deficere ſm tempus, quorum motus nnn eſt continuus, veluti qui poſt ſummã chordarum imam pulſauerit. Hic enim motus eſt diſcontinuus,cuius tempus eſt continuum. Quo vero ad verba attinet, Ariſt. dixit,continue aũt id mouetur,quod nihil aut parum rei intermittit. Modo dixit nihil aut parũ,quia animalia greſſilia poſſunt continuo motu ambulare, & ſpatium eſſe paulu lum intercifum,vt patet in tranſitu viarum ſup lapides adinuicem diſtantes,vt de vijs patauinis. Dixit igitur parum, ob aĩalia greſſilia: dixit nihil propter natatilia & volatilia,quæ requirunt ſpatium continuum.

B

Dubitatio. Sed occurres,nam Sexto huius Ariſ. nactus eſt cõtinuitatem motus á continuitate ſpatij. Hic vero ait ad continuitatem motus non eſſe neceſſarium ipſum ſpatiũ eſſe continuum. Amplius hic nihil meminit mobilis, modo mobile requiritur ad motũ,veluti ſubiectum ad accidens. Sũt qui dicunt ad motus continuitatẽ requiri ſpatij continuitatem totalẽ non partialem.

Prima ſolut. Nã in tranſitu viarum, licet pars ſpatij,vtpote lapides ſint diſcõtinui,tñ aggregatum ex lapidibus,& aere replente interualla lapidum totũ eſt continuum,& ſic q͂n Ariſt. & Auer. volũt poſſe eſſe motum continuũ re exiſtente diſcontinua, intelligunt quantum ad aliquam illius partem, non aũt quantũ ad totum aggregatum. Sed cauillant quidam, quia ſi gleba terræ é coelo deſcendat,motus erit illius continuus, & tñ aggregatum ex elementis medijs non poteſt eſſe continuum, nam aer, & ignis, & aqua non poſſunt eſſe inuicem continua.

C

Solutio. Poteſt dici q͂ ſunt continua ſm rationem mathematicam,quatenus vltima ſunt ſimul,modo vltima ſunt ſuperficies,quæ ſuperpoſitæ ſunt vna,vt dicetur poſtea. Iuniores vero aiunt aliqua eſſe continua dupliciter cõtinuitate copulationis,& cõtinuitate diuiſionis.

Quõ continuũ diuidſ. Vide Sec.2. meta.q.6.

In Sexto igitur voluit motum eſſe cõtinuum ratione ſpatij quo ad diuiſionem infinitam,hic loquitur de continuitate copulationis ad vnũ terminum cõmunem, ſed res hęc in Sexto omittatur. Ad ſecundum dicetur poſtea, vbi diſputabitur,an ad continuitatem motus requiratur vnitas mobilis,nunc vero ſit dictum intantum.

Tex.24.

Contrarium autem id eſt in loco, quod plurimum recta linea diſtat, minima enim finita eſt, atq; finita menſura.

D

Quia definiẽdo motum,meminit ipſius cõtrarij, ideo obiter,quonã pacto in loco ſit ſumenda cnntrarietas,exponit,& vult ea loca eſſe cnntraria,quæ recta linea plurimum diſtant,& q͂ penes rectam lineã ſumi debeat, eo teſtatur,quia linea recta eſt finita, & minima quæ ſunt conditiones menſuræ, dicitͤ enim linea recta minima, qa inter duo puncta nulla poteſt trahi ita breuis vt recta. Cæterę enim alię vt curuę poſſunt trahi minores,et maiores in infinitũ. dicitͤ vero finita, qa vna numero, nõ enim inter duo puncta trahi põt niſi vna linea recta. Si igitͤ menſura debet eſſe finita,& minima, vt dicitͤ.10. Meta. ſi volumus menſurare diſtantiã inter aliqua loca, debemus illam diſtantiã menſurare ſm lineã rectam, & non ſm curuam, igitur contrarietas locorum penes lineam rectã attendi debet, & ſic patet ratio contrarietatis in loco.

An cõtrarietas ſit in quãtitate. Vide Grad. Eſcu. lec.4. huius. & 11. q.6.

Tex.25.

Deinceps vero & id ad quod eſt deinceps ea dũtaxat ſunt, iter quę poſt pricipiũ, aut poſitio-

A

ne, aut natura, aut aliquo alio modo ſic definitum, nihil eorũ cadit, quæ in eodẽ genere ſunt. Dico aũt, vt linea ad lineã, vel lineæ, aut vnitas ad vnitatẽ, vel vnitates, aut domus ad domum, prohibet autẽ nihil inter ipſa aliud quiddã eſſe.

Quæ vero ſint deincepitia, nunc cõmentatur, & vult deincepitia ſiue conſequentia etiam inter quæ nihil eiuſdem generis habetͤ interſitum, nam ſi alterius generis aliquid intercadat, nihil officitur, ædes meæ deincipes ſunt & conſequẽtes tuis, ſi nullæ ſint ædes inter meas, & tuas. itẽq; lineæ deincipes ſunt, inter quas nullæ habentur, & deinceps homines, inter quos nemo ſit medius. Sed cauillabis, quia poſſet aliquod deinceps fieri primũ, & primum deinceps. Rũdet Ariſt. in omni ordine oportet eſſe aliquod primũ, hoc autem eſt vel poſitione vt in domibus, quarum vna eſt prior, altera ſolũ poſitione, & nõ natura, vel natura vt ĩ numeris, vbi vnitas eſt natura prior

B

duitate, & duitas trinitate, vel alio modo, puta dignitate, vel origine vt pater filio, & hoc ait, deinceps vero, & id ad quod eſt deinceps, ea duntaxat ſunt, inter quæ poſt principium voco principiũ aut poſitione, aut natura, aut aliquo alio modo ſic definitũ, videlicet origine vel dignitate, nihil eorũ cadit, quæ in eodem genere ſunt, vt exemplo oſtẽdit, & ſic patet ipſum deinceps non poſſe fieri primum niſi in ordinatis ſm poſitionem, non autẽ in ordinatis alio modo, vt natura, vel dignitate, vel origine. Dico autem inter quæ nihil cadit eorum, quæ ſunt in eodẽ genere, quia prohibet nihil aliud quiddã alterius generis eſſe, vt ſi inter ędes meas & tuas caderet equus adhuc deinceps eſſent, nã equus eſt alterius generis.

Dubitatio. Sed dices, ſint duo equi in cohorte deincipes, inter quos cadat famulus, verũ ſint deincipes, videtur enim q͂ non, qa famulus cadit inter illos, qui eſt eiuſdẽ generis. Oẽs enim animalia ſunt.

Solutio. Poſſet dici illos eſſe deincipes in rõne ſpeciei, quia nullus inter illos mediat equus, non aũt in ratione generis, de qbus nunc Ariſt. loqtur: erunt igitͤ equi deincipes,

C

non aũt duo aĩalia deincepitia. Propterea ſolet dici ea eſſe deincepitia, inter quę nihil cadit eorũ quæ ſunt eiuſdẽ denominationis cũ extremis, qua rõne in cohorte equus meus primus, et equus tuus ſecũdus deincipes ęqui erũt, licet mediet famulus, qa nullus cadit ęquus, non aũt deincepitia aĩalia, cadit enim famulus, qui eſt ẽt animal.

Contra ſorticolas. Ex ijs apparet ſorticolas non recte definijſſe conſequẽs, dum dicunt, q͂ eſt illud quod ſequitur ad antecedẽs, vel ad notam rõnis: nam apud peripateticos conſequens eſt, quod ſequitur ad aliud, q͂n nihil eorum cadit, quę ſunt eiuſdem generis cũ extremis, vel eiuſdem denominationis. Propterea motus ille, ſiue propoſitio illa, quam ſorticolę conſequentiam dicunt, rectius apud peripateticos enthymema dicerem. Hæc autem omittantur ſorticolis.

Ipſum enim deinceps ad aliqd eſt deinceps, & illo quid poſterius, nõ enim ipſum vnum ad

D

duo, aut prima menſis dies ad ſecundam, deinceps eſt, ſed hæc ad illa.

Reddit cauſam eius qđ dixerat, dixit enim, nihil eſſe deinceps, ante quod nõ fuerit aliquod primũ aut natura, aut poſitione, aut alio quouis modo, nũc aſſignat cauſam .d. ipſum enim deinceps ad aliqd eſt deinceps, & illo qđ poſterius, non enim ipſum vnũ ad duo, aut prima mẽſis dies ad ſecundã deinceps eſt, ſed hęc ad illa, recte igitͤ dictum eſt non eſſe aliqd deinceps, cũ non fuerit aliqd primum.

Laus expoſitorum. Hinc nnn imperite expoſitores ſentiunt dum dicunt non eſſe deincepitia, niſi ſint ordinata, vel poſitione, vel natura, vel alio quouis mõ. Amplius & niſi nihil eorũ cadat, quæ ſunt eiuſdem denominationis cũ extremis. Quo vero ad verba attinet verbũ illud prima menſis dies ad ſecundam, græce eſt ουδ νουμηνια, τῇ δευτέρᾳ, & nonnulli interpręttãtur prima dies lunæ ad ſecũdas, nonnulli Calendæ ad nonas: ſed ſiue ſic, ſiue ſic, neomeniam

latini dicunt omnia hæc. Quæ quidem sint deincepitia, ex ijs perspicuum est. E

Tex.26. Attiguum autẽ est, quod cum deinceps sit, ipsum tamen tangens est.

Attiguum quod græce est ἐχόμενον, latine tum proximum tũ habitum, & apud Auer. sese dicitur, nunc quid sit, definit, videtur autem species ipsius deincipis, nã attiguum omne est deinceps, & non cõuertitur, preteritum enim, & præsens, & futurum deincepitia sunt, non tñ attigua, quia attiguum est deinceps quod tangit, modo tactus nõ est, nisi corporum, & sic quid sit attiguum patet. Hæc de diffinitionibus satis dicta sunt.

Cum autem omnis mutatio est in oppositis, opposita autem sunt contraria, & contradictoria, atq; contradictionis nullum est medium, patet in contrarijs esse id quod est inter.

An oĩs motus sit de cõtrario in contrarium. Vide Albe. de fato. q. 1. huius.

Hactenus de diffinitionibus, nũc de horũ materijs, in quibus fiunt, explicat. proposuit enim duo dicere, videlicet quid vnumquodq; horũ sit, & ea in quibus hæc insunt: perfecit primum, nũc accedit ad secundũ, & ait primo ipsum inter ẽẽ in contrarijs, & non contradictorijs, & arguit sic, & in qbus non est mediũ, in illis non est ipsum inter: in contradictorijs non est medium, sed in cõtrarijs, igitur in contradictorijs non est ipsum inter, sed in cõtrarijs, sumit igĩ duo in antecedente, & infert propositum di. cum autẽ omnis mutatio est in oppositis, opposita autem sunt, & contraria, & cõtradictoria, hoc est primum. atq; contradictionis nullum est medium, hoc est secundum dat propositum. d. patet in cõtrarijs esse id quod est inter. in quibus igitur sit ipsum inter patet. F

Quæ Auer. cõ. 24.

Auer. aũt vult ipsum inter non in omnibus contrarijs esse, sed solum in contrarijs mediatis, nam inter sanum et ægrum apud philosophos nõ est medium, & in multis id genus, igitur solum debet intelligi de mediatis.

Continuum autẽ est attiguum aliquod, dico aũt tum continuum esse, cum vtriusq; fines, quibus se tangunt, vnum & idẽ emergunt, veluti etiam nomen continuẽtur significat, quod quidem esse non potest, cum duo sint extrema. G

Quibus insit ipsum inter, hactenus explicauit, nũc quibus inest ipsum continuũ explicat, & primo repetit definitionem eius vniuersaliori modo, & inquit, continuum aũt est attiguum aliquid, quasi videlicet illius species, & hoc explicat. d. dico aũt tum continuum esse, cũ vtriusq; fines, quibus se tãgunt, vnum & idẽ emergunt, veluti ẽt nomen συνέχεται, latine continuentur, indicat quod quidem esse non potest, cum duo sint extrema.

Quæ Auer. cõ. 27.

Auer. vero cõ. 26. velle videtur esse trifariam cõtinuationem, videlicet naturalem, artificialem, & mathematicam: naturalis quidem est, qua aliqua per mediũ naturale continuãtur, ceu membra animalium per villos, & id genus, & plantarum partes per virgulas, artificialis vero quæ medio artificiali emergit, vt claue, & id genus, ea vero qua aliqua continuantur per mediũ indiuiduũ, vt pee punctum ipsum, mathematica est. medium enim mathematicũ est indiuisibile, quia media naturalia & artificialia sunt corpora, propterea pũcto lineę, linea superficies, superficie corpora continuantur, & hãc mathematicam continuationem vult non esse naturalem, quia abstrahit à materia sensili. H

Dubitatio.

Sed occurres si continuũ est species attigui, tunc quicquid est de ratione attigui, erit de ratione continui, at de ratione attigui est habere vltima simul, et non vnum, igitur de ratione cõtinui.

Solutio.

Dici potest q; de ratiõe speciali attigui est habere vltima simul, & non vnũ, sed de ratione generali est habere vltima simul, modo aliqua possunt esse simul, & habere vltima vnum, vt dicemus in Sexto, de ipso vero continuo dicemus in Sexto altius, nunc autem sit dictum intantum.

E

Tex.27. Hoc aũt definito, perspicuũ est in ijs esse continuũ, è quibus aptum est vnũ quid fieri tactu, atq; ita ipsum totum esse vnũ, perinde atq; continuum ipsum fit vnum, nam aut clauo, aut glutino, aut tactu, aut insitione, vnum emergit.

Resumpta definitione ipsius cõtinui, nunc in quibus inest continuũ ipsum, explicat, & inquit, hoc aũt definito, siue resumpto, pspicuum est in his esse cõtinuũ, è quibus aptum est vnũ quid fieri tactu, et non solũ hoc patet, sed ẽt ita ipsum totum esse vnũ, perinde atq; ipsum continuum fit vnum, & ita totũ et continuum multifariam fit vnum, quia aut clauo, aut glutino, quod græce est colla, aut tactu, aut insitione, vt arbores.

Solutio tacitĩ dubii.

Et qa attiguũ, & deinceps sunt in plus q̃ continuum, & in qbus species est, in illis genera sunt, patet hęc oĩa fieri in ijsmet, in quibus continuum ipsum fit, & propterea non expressit de alijs ea in quibus essent, sed solum de his in quibus inter, & in quibus continuum fit, explicauit, innuens idem in alijs. F

Tex.28. Perspicuum aũt est & ipsum deiceps esse primum, nã quod tangit esse deinceps necesse est, id vero qđ est deinceps, non omne tangit, nam & in prioribus rõne ipsum deinceps est, veluti in numeris, in quibus quidem non est tactus.

Nunc cõparat hęc inter se, et vult primum horum sm naturam esse ipsum deinceps, nã quod tangit necesse est esse deinceps, id vero quod est deinceps, nõ omne tãgit, nam ipsum deinceps est in his, quę sunt rõne priora, & separata à materia saltem rõne, veluti in numeris, in qbus est ordo & deincepitentia, non aũt tactus, qui nõ est nisi corporum. Et hoc ait Auer. 12. Meta. cõ. 44. vbi in substantijs separatis ait esse ordinẽ & consecutionem, nõ autem causam & causatum, vt dixit Auicẽ.

Dubitatio. Põ Egidii.

Dubitant hic quid prius sit, continuum an numerus. Egidius tenet q; numerus, hoc videlicet argumento, quia vnitas est prioe puncto, qa sese pũctus habet per additionẽ ad vnitatem. Superaddit enim positionẽ aut situm, q; si dicatur numerum causari ex diuisione cõtinui, ait hoc esse per accidẽs, nõ per se, qa per se numerus est multitudo ex vnitatibus aggregata, quę per accidens põt proficisci ex diuisione. G

Obiectiones Blatteronũ.

Sed huic obijciũt Blatterones, primo qa si numerus esset prior cõtinuo staret esse, vel intelligi sine cõtinuo, et hoc non videt cui possit inesse, cũ sit accidens absolutũ. Secundo vr̃; q; numerus nõ sit collectio vnitatũ, nam collectio est accidens respectiuũ, at numerus est accidẽs absolutum. Tertio non videt verum ex cõiunctione numerorum fieri posse continuũ, nam non fit continuum nisi ex illis, quæ possunt se tãgere, at in numeris nõ est tactus, vt dicitur in litera, ppter hęc tenent numerũ esse posteriorem continuo, quia per se causatur ex diuisione cõtinui, & non per accidens.

Põ Blatteronum.

Ad rationẽ vero dicunt punctum posse aliquid connotare, quod non connotat vnitas, non tñ se habet per additionem, quia nõ est inferior vnitate, nec est incõueniens aliquod prius connotare aliqd quod non cõnotat posterius, vt accidens connotat subiectum, & non color, & numerus cõnotat animę actum, & nõ binarius, & in cęteris id genus. H

Põ propria.

Sed neutra positio est completa, nam nec cõpositio est prior diuisione, nec diuisio absolute prior cõpolitione, nam alia atq; alia rõne, compositio est prior, & diuisio est prior. In pcessu enim compositiuo diuisio est prior compositione, nõ enim est compositio nisi supposita diuisione. In processu vero resolutiuo compositio est prior diuisione, quia non est resolutio, nisi præsupposita compositione, & sic numerus est prior continuo in processu cõpositorio, contra aũt continuum prius est numero in processu resolutorio, & sic neutra positio est perfecta, rõnes vero nullæ sunt, prima quidem non, qa numerus non est absolute prior, propterea non põt esse sine suo posteriori, illa enim regula habet locum

in priori,

in priori, quando est absolute prius alio. Ad secundum dici potest, q collectio ponitur loco generis, non q sit genus, & propterea potest esse quid respectiuum. Ad tertium dici potest ex coniunctione numerorum posse fieri continuum, quia ex diuisione continui efficitur, & conceditur vnitates esse tactiles, si quidem vnitates sunt partes continui, quod vero dicitur in textu numerũ esse ratione priorem, intellige non respectu continui, sed respectu continui concreti ad materiam sensilem, & sic de dubitatione patet quid peripatetice sit sentiendum.

Insuper ẽt si continuũ est, tangat necesse est. Si vero tangit, nondũ continuum est, non.n.si simul sint extrema ipsorum vnũ ipsa esse necesse est. Sed si sint vnum, & simul esse necesse est. Quare copulatio gñatione vltima est, nã si extrema copulẽtur, sese tangãt necesse est, at si sese tãgant, non oĩa copulantur, itaq̃ pspicuũ est in quib⁹ tactus nõ est, in his nec copulationẽ esse.

Comparat nũc tactum ad continuũ, & inquit, insuper etiam si cõtinuum est, tangat quicq̃ aliud necesse est. Si vero tangit, nondum continuum est, hoc probat.d.non enim si simul sint extrema ipsorũ, vnum ipsa esse necesse est. Sed bene si sint vnũ & simul esse necesse est, & sic patet ordo inter tactũ & continuum, per hoc idem declarat ordinem inter tactũ & copulationem, quę gręce est συμφυσις, latine copulatio siue insitio, & inquit, quare copulatio generatione vltima est, nã si extrema copulent, sese tangant necesse est: at si sese tangant, non oĩa copulantur, itaq̃, vt inquit, perspicuum est in qbus tactus nõ est, in his nec copulationẽ esse, hæc de ordine. Ex his patet vt Auer. infert, hęc quatuor per ordinẽ sese habere, videlicet, deinceps, tangens, continuũ, & symphysicum, siue adunatum, siue insitũ, siue copulatum, nã in plus est deinceps q̃ tangens, & in plus tãgens q̃ continuũ, vt ostensum est, & in plus continuum q̃ symphysicum, quia continuum abstrahit à materia sensili, at symphysicum concernit materiam sensilem, nihil enim est symphysicum, quin sit in materia sensili. Hæc ex Auer. & optime, quæ etiam poeta Epeus sentit, vt Themistius auctor est.

Tex. 49. Quare si punctum & vnitas separatę sint, vt quidã sentiunt, vnitatẽ ac punctũ idem esse impossibile est. Nã punctis tactus, vnitatibus vero deincepitientia cõpetit. Insuper ẽt inter illa aliquid esse potest. omnis.n. linea est inter puncta. Inter vnitates vero nihil esse necesse est. Ni-

Tex. 50. hil est enim inter dualitatẽ & vnitatem. Quid igitur est simul esse, & qd seorsum, & quid tangere, & quid inter, & quid deinceps, & quid attiguum, & quid continuum, & quibus vnumquodq̃ horum inest, dictum est.

Demum ex ĳs infert, q data positione Pythagoreorum & Platonicorũ de mathematicis & ideis q sint fm esse separata, adhuc punctus, & vnitas differunt dupliciter. Primo quia pũctis tactus cõpetit, quatenus additam positionem in continuo, vnitatibus vero non tactus, sed deincepitientia. Secũdo inter puncta põt aliquid esse inter, omnis enim linea est inter puncta, inter vnitates vero nihil esse necesse est, nihil enim est inter dualitatem & vnitates, sed bene ad vnitatẽ sequitur dualitas, quare data positione de mathematicis & ideis, oĩno oportet dare differentiã inter punctum & vnitatẽ, demum epilogat, & patet. Circa primam differentiam, debes scire, vt ex Auer. colligitur, q cũ Arist. ait, punctis tactum competere, per tactũ posse intelligere vno modo iuxta positionem antiquorũ, qui corpora cõponebant ex punctis, iuxta enim hos oportet concedere punctis inesse tactũ, nisi

A enim puncta sese tangant, non potest corpus ex ĳs fieri, vel componi, & tũc per tactum vere tactum intelligere oportet. Secundo põt per tactum intelligi linearũ in puncto, tangunt enim se duę medietates linee in puncto medio, & hoc modo exponit Them̃. Tertio per tactum intelligi potest suppositio, vt exponit Alex. possunt enim duo puncta superponi inuicem, quatenus vnus punctus potest esse in corpore locante, & alius in corpore locato, qua rõne erunt puncta illa superposita. Hęc de prima differentia. Quo vero ad verba secundæ differẽtię attinet, dicit Auer. q Arist. voluit probare illam, inter pũcta est aliquid. dixit enim inter vnitates nihil esse medium, inter puncta vero esse aliquid. & probauit hoc per illud, videlicet, quia omnis linea est inter duo puncta, & per hoc vt Auer. ait voluit habere conuersionem, videlicet inter pũcta est aliquid, causa aũt est, quia illa vniuersalis, videlicet oĩs linea est inter duo puncta, conuertitur in parte, videlicet inter quædã puncta est linea, & vt dicit, hoc in-

An duo puncta possint esse simul & dĩam inter vnitatem, & punctũ. Vide Ægi. hic.

B telligẽdum est de linea finita. Sed Auer. peccauit in Logica hęc enim propositio, omnis linea est inter pũcta, resoluit in illã, omnis linea est ens inter puncta, dictũ enim est in prioribus subiectum & prædicatũ debere esse in recto, modo hęc, omnis linea est ens inter puncta conuertitur in hanc, quoddam ens inter pũcta est linea, & non in illam, inter quædã puncta est linea, & propterea Auer. errauit in logica. Tu vero intellige textum, vt iacet, erat enim secunda differentia, q inter puncta est aliquid quæ salte est vera indefinite per hoc, quia omnis linea est ens inter puncta, vniuersaliter vero probabitur in Sexto, vbi probabitur continuum non cõponi ex punctis, inter vnitates vero nihil est, & sic nõ oportet recurrere in logicã, & ita totus sensus patet. Hęc Arist. de definitionibus terminorum. Sed quęrit Auer. qa esse simul & tangere, & seseum, siue attiguum videtur idem, qa in ĳs quæ sunt in loco videntur cõuerti. Rñdet Auer. q esse simul & tangere differunt ratione, licet quãdoq̃ sint idem subiecto.

Error Auer. in logica.

Dub. Auer. cõ. 19.

Solutio.

C Primo quia esse simul opponitur ad esse solũ, siue esse seorsum, tangere vero ad esse separatum. Secũdo ad esse simul apparet locus in definitione eius, non autem ad tangere. Amplius seseum differt à tangere, quia seseum superaddit ordinem, & consequentiam. Amplius seseum dicitur de corpore, & incorporeo, at tactus non est nisi corporum, vel magnitudinum. Hæc Auer.

Vnus autem motus plurifariam dicitur, quia ipsum vnum plurifariã dicitur, genere quidem est vnus pro prædicamenti figuris, nam delatio omni delationi vna est genere, at alteratio à delatione genere est diuersa. Tex. 51.

His expeditis, nũc vult tractare de vnitate motus, cuius causam assignat Auer. qa hoc est vtile ad perserutandum an motus sit æternus, vel ne, proponit tñ motũ plurifariam dici vnũ, quatenus & hoc nomen vnum plurifariam dicitur, nã vnum dicitur vno modo gñe, alio modo

D specie, alio modo numero. Sic igit̃ motus dicitur vnus genere pro prędicamẽtis figuris, vt delatiões, quæ oẽs sunt eiusdẽ generis, quia in gñe. quod vocatur vbi constituuntur oẽs, vt Auer. & Themi. dicunt, at alteratio à delatione gñe est diuersa, quatenus alteratio est in prædicamento qualitatis, igitur oẽs illi motus gñe sunt ĳdem, qui figura prædicamenti conueniunt, differunt vero gñe, qui figura prædicamenti differunt. Addit aũt nouus expositor motũ sortiri vnitatẽ generis à termino ad quem, cum videlicet qui per ipsum per se primo acquiritur, nã per lationem acqritur, vbi, locus & situs, sed per se primo non nisi vbi, & propterea vnus est motus genere, quia terminus ad quem per se primus est vnus genere.

Quæ nouus expositor. Bgid. hic. An aliqs motus sit vnus. Vide alb. de saxo. q. 1. huius.

Specie vero vnus est, cum genere atq̃ indiuidua specie fuerit vnus, ceu coloris differentię sunt, alia nanq̃ specie denigratio est, & albatio,

quippe cum oīs albatio omni dealbationi specie eadem est, atq; omnis denigratio denigrationi, albedinis autem nequaquā sunt, quapropter dealbatio vna specie est dealbationi omni.

Nunc quis vnus specie sit, adijcit, & inquit, specie vero vnus est, cū genere atq; indiuidua specie fuerit vnus, ceu coloris drīę sunt, alia nāq; specie denigratio est, & albatio, quippe cum oīs albatio omni dealbatiōi specie eadem est, atq; nīs denigratio eadem specie est omni denigrationi, albedinis aūt nequaq̄ sunt. Sic igitur omnes illi motus specie idē sunt, qui sunt ad vnum terminum specie indiuidua, ceu omnes dealbatiōes vel denigrationes, quæ omnes sunt ad vnā speciē albedinē, vel nigredinem.

Quæ Auer. cō.13. Vnde Auer. inquit, causam, quare motus differunt specie, esse differētiam terminorum ad quos, & causam conuenientiæ esse conuenientiam terminorum ad quos.

At si sunt aliqua quę genera & species simul sunt, patet profecto vnū quidem in illis specie motum esse, non absolute tamen specie vnum, qualis est disciplina. Si scientia species est extimationis, scientiarum vero genus.

Cauillabis, si reperitur aliquod quod simul est genus, & species, vtpote species subalterna, motus ne ad illam est vnus specie, vel vnus gnē? Rndet, at si sunt aliqua quæ sunt simul genera & species, patet motū in illis esse specie vnum: non tñ absolute specie vnū, qualis motus est disciplina, quæ disciplina est motus ad sciam, dico disciplinam esse motum vnum specie non simpliciter, si scientia species est extimationis, & genus diuersarum sciarum, nam si sic est, disciplina erit motus vnus specie, nō simpliciter, sed subalterna, & sic patet sol. ad cauillum.

Tex.10. Dubitauerit aūt aliquis, si vnus est specie motus, cum ex eodē in idem aliquid mutetur, ceu punctum ex hoc loco in hunc locū iterum, iterūue, at si sit hoc, erit circulatio circulationi alter directioni eadem, & volutatio ambulationi.

Sed circa dicta quęrit an motus sortiatur vnitatē ē termino ad quem, & videtur q̄ nō, quia si ab vnitate termini ad quem motus ipsi speciem sortiantur, tunc motus in chorda & arcu essent eiusdem speciei, & sic motus circularis et rectus essent eiusdem speciei. Iterū volutatio siue reuolutio ambulationi eadem specie erit, & sequitur consequentia, quia oēs isti possunt esse ad eūdem terminum specie. Quo vero ad verba græca attinet aīaduerte Aris. imaginatum esse punctum moueri more mathematico, & hoc vtitur pro exemplo, non pro veritate.

Tex.11. An definitum est diuersum esse motum, si id in quo est motus, specie sit diuersum, orbiculare autem à recto specie differt: genere igitur & specie motus hoc pacto est vnus.

Respondet Aris. motus sortiri vnitatem à termino ad quem capiendo terminū ad quem, pro vltimo & medio siue via per quā fit, & sic licet orbiculare & rectum quo ad terminos ad quos non specie differunt, quo tñ ad media per quæ fiunt, differunt, & sic motus ipsi specie differunt. Hęc Aris. Quęrunt penes qd attendit vnitas specifica motus. Quęstio de vnitate specifica mot°. Albertulla ait specificā motus vnitatē attendi penes tria, videlicet penes vnitatē specificam terminorum ē quibus, & penes vnitatē specificam medij, atq; penes vnitatem specificam terminorum ad quos. primum persuadet, propterea quia aliter dealbatio & denigratio essent eiusdem speciei. nam dato q̄ A sit nigrum, & B album, & quod A debeat albefieri transeundo per fuscum, insuper etiam B debeat nigrefieri transeūdo per fuscum, tunc cum peruenitur ad fuscum, terminus ad quem vtroruq; est idem specie, licet termini ē quo differunt specie, Quare semp motus in albedinem est idem specie.

E igitur si non requireretur vnitas specifica terminorum ē quibus, tunc ambo hi motus essent eiusdem speciei. Secundo, quia aliter auctio & diminutio essent eiusdem speciei, patet hoc si tripedum per diminutionem fiat pedale, & sesquipedum per auctionem fiat pedale. Sic igiť necessaria est vnitas specifica terminorum ē quibus. Secundū persuadet etiā, quia aliter motus rectus & motus circularis non differrēt specie, quia possunt esse ab eodē termino ē quo, & ad eūdem terminum ad quem, verbi causa, vbi vnus per arcum, & alter per chordam ageret. Tertium Arist. probauit per hoc, quia motus specificam sortitur nomenclaturam à termino ad quem, dixit autē hæc tria sufficere, quia nec requiritur vnitas mobilis, nec vnitas motoris, nec vnitas resistentiarū, nec vnitas proportionum mouentium, nec demum vnitas medij materialis, dicunt nec vnitatem medij materialem requiri, nam descensus per aerem, & per aquam est vnus specie, requiritur tamē vnitas specifica, & formalis medij, vt dixerūt

mot° in idē, vbi non est semper idem specie. Vide Egid. huc.

Quæ sufficiunt.

F propter motum in chorda & in arcu. Quibus Albertilla concedit tria. Primum, motum naturalem, & violētum posse esse eiusdē speciei. Secundū, violentum & naturale esse differentias accidentarias motus. Tertium, nō omnem motū sursum esse eiusdem speciei cū motu sursum, vt de motu aeris & ignis. Hæc Albertilla, & plura alia. Sed hæc positio non est peripatetica, nullus enim peripateticus vnquā somniauit ad vnitatem specificam motus esse necessariā vnitatem specificam terminorum ē qbus, & hoc rōnabiliter, primo q̄ cessat, aucto motu, nō est de essentia vel rōne motus, sed terminus ē quo continuo cessat, sicut motus continuo intenditur, igitur non est de ratione motus. Secundo idē motus esse non potest in diuersis speciebus, sed terminus ē quo, & terminus ad quē plerunq; differunt specie, igitur terminus à quo non attinet ad rōnem motus. Tertio, ratio quā significat nomen est definitio, sed motus non definitur per terminum ē quo, vt dixit Ar. igitur terminus ē quo non est de rōne motus.

Excepta.

Confutatio positionis.

Cōmunis positio.

G Propterea cōiter tenetur fere ab oībus motum speciem sortiri è termino ad quē & à medio, prętermittitur aūt terminus ē quo propter rationes assignatas, & ita volunt ad hoc vt aliqui motus sint eiusdē speciei specialissimæ duo requiri, & q̄ sint ad terminos ad quos eiusdem speciei specialissimæ, & quod media per se ordinata in illos terminos sint eiusdem specie specialissimę. Sed solet obijci primo, qa saltem in artificiarijs motū speciem nanciscī à termino ē quo, & ab agente est famosum, vt dicit Auer. 2. huius, cō. 14. veluti is motus, qui est ad sanitatē curatio solet appellari. Secundo, quia nunc duę albefactiones possunt esse alterius speciei, si altera per rubrū, altera per fuscū procedat in terminum ad quē. Solet defendi hęc positio, dicendo ad primū vno modo, dicta hęc habere locū in motibus naturalibus, non artificiarijs. vel dici pōt etiam in naturalibus, q̄ artificiarijs motum esse de specie termini ad quē, licet nomen accidentarium quandoq; sit à causis accidentarijs, vt curatio quę reuera est sanatio & motus naturalis, speciē habēs à sanitate, nomen tñ habet à curatore, qa curator est causa sine qua nō. Ad

H secundū: Albertilla concedit albationē per rubrū specie differre ab albatione per fuscū, quia vult ad vnitatē specificam requiri ambo, ad drīam vero sufficere alterū tantū. Iuniores ex verbis Auer. partim cō. 22. huius Quinti. partim cō. 22. Decimi Meta. colligūt medium esse duplex, per se, & per accidēs: modo mediū per se est forma diminuta, mediū per accidens est vt rubrū, croceum, & id genus. ad rē dicunt motus differre specie quotiens per media per se procedunt drīa specie, non autem quotiens procedunt per media per accidēs, aut forte dici posset rubrum, fuscū, & id genus non esse media motus atq; transitus, sed media speciei & essentię, & sic penes hęc nō attēditur differentia motuū. Hęc pro defensione illorum. Ego vero tutius puto esse dicendū aliter esse in motu locali, & aliter in alteratione, siue alijs id genus motibus.

An linea recta & linea circularis sint eiusdē spēi Vide Burle. huc.

Obiectiōes.

Defensio.

Propria pō.

In

In alteratione .n. motus differunt specie propter differentiam terminorum ad quos tantum, nam motus non est aliud q̃ terminus ad quē remissus. In locali aũt motu requiritur vnitas medij & vnitas termini ad quē. causa est, quia in motu locali quodlibet pũctum põt esse terminus ad quē completus, at in alteratione terminus completus non est, nisi qualitas sub esse intenso, & pfecto. Amplius non est de rõne motus localis terminus ad quē, nam potest esse motus localis sine termino ad quē, vt motus cœli, non autē potest esse motus localis, sine via atq; medio. Qua ratione fit vt motus locales differant tam penes media q̃ penes terminos ad quos, & principalius penes media, quia mediũ est essentialius motui, q̃ sit terminus ad quem. Huius autē signum est, quia Arist. in dubitatione & in solutione dubitationis oĩa dicta sua dirigit ad motũ localem, dũ dicit medium esse de ratione motus, hæc vero ignorarunt iuniores. De forma vero vtrum maneat eadem numero è principio motus vsq; ad finem, est quæstio calculatoria, quæ cum non sit intentata à peripateticis, sitq; pro omni parte probabilis, prætermittatur.

Tex.54. Simpliciter aũt is motus vnus est, qui substãtia atq; numero vnus est. Sed quisnã sit talis, patebit diuisione facta: tria .n. numero sunt circa quę motũ vnũ esse dicimus, quod, & in quo & qñ: dico autē quod, quia necesse est aliquid esse, quod mouetur, ceu hoĩem aut aurum. atque in quo illud mouetur, vt in loco, aut affectione, & qñ, nam in tempore vnumquodq; mouetur.

Exposuit quisnã motus sit vnus genere, quisue vnus specie, nunc quisnã sit vnus numero, siue quisnã sit vnus simpliciter & proprie, quod idē est. declarat autem hoc ex ijs, circa quæ est motus, ea .n. circa quæ est motus, sunt numero tria, videlicet subiectum quod mouetur, genus in quo est motus, quod est duplex, locus & affectio, vt dicit The. & tertiũ est tempus qñ mouetur, & hęc tria exponit dicēs, dico autem qd, quia necesse est aliquid esse, quod mouetur, vtpote hominē, aut aurum, atq; in quo illud mouetur, dico vt in loco, aut affectione, & qñ dico, nam in tēpore vnumquodq; mouetur. quo vero ad verba attinet Arist. dixit substantia atq; numero, nam motus qui substantia est vnus esse põt genere, specie, & numero, quibus vt Auer. sentit motus essentialiter diuiditur. nam vnum & essentia & quidditas in rebus idē est.

Quæ contra Auer. Sed hoc Auer. additũ non videtur Metaphysicũ, nam licet vnum non sit accidens essentiæ, vt putauit Auic. vnitas tñ rei non est essentia rei, imo ęquinitas est tantum ipsa, nec vna, nec plures. Sed res hæc Metaphysicis omittatur, quo vero gręca verba attinet, verbum illud vnum in quibusdam gręcis codicibus non legimus, sed hoc modo videlicet, tria enim numero sunt, circa quæ motum esse dicimus. Quæ possunt stare, & recte.

Tex.55. Horum autē id quidem quod est genere, aut specie esse vnũ, est in re ad quã motus ipse fit, id vero quod est esse attiguum, in tpe erat, at esse vnum simpliciter, in cũctis his cõsistit, & enim id ad quod est motus, vnũ esse oportet, atq; indiuiduum, veluti formam. Insuper ẽt ipsum qñ vt tempus ẽt vnũ esse oportet, & non intercisum. Amplius id quod mouetur etiam vnum.

Erat ipsius motus triplex vnitas, vt generis vel speciei continuitatis, vel cõtiguitatis, & vnitas simpliciter siue numeralis, declarat modo quid sufficit ad vnãquamq; harum, & inquit, horum aũt trium vnorum, id quidē quod est aut genere aut specie esse vnum est in re ad quam motus ipse fit, hoc est ad vnitatē genericam aut specificam motus sufficit vnitas generica, aut specifica termini ad quē, id vero quod est esse attiguum siue vnum contiguũ, in tpe erat, hoc est sufficit vt tempus nõ sit intercisum, & forte per attiguum continuum intelligit, sed non refert, sic igitur ad vnitatem contiguitatis motus sufficit vnitas temporis, at esse vnũ simpliciter specie, & numero motum, reqrit vt quodlibet horum sit vnũ numero simpliciter, ppterea dicit in cunctis his consistit, & hoc declarat. d. & enim id ad quod est motus esse vnũ oportet, nisi enim terminus ad quem sit vnus, non potest motus esse vnus, & non modo vnus esse debet terminus ad quē, sed indiuiduus, veluti formã oportet esse vnã indiuiduam. Insuper ẽt ipsum quando cuiusmodi est tēpus esse vnum oportet, & non intercisum. Tertio etiã id quod mouetur oportet esse vnum, igitur ad vnitatem simpliciter motus necessaria est vnitas simpliciter vniuscuiusq; horum.

Modo nec per accidens sit vnum, vt albũ nigrescere & coriscũ ambulare, quippe cũ vnum sit coriscus & album, sed per accidens, nec cõe, nam esse potest vt duo homines, simul eadem conualescant sanatione, vtpote ophthalmia, verum non vnus hic motus, sed specie vnus.

Quia duo requiruntur ex parte mobilis ad vnitatem simpliciter motus, primo q ipsum mobile sit vnũ per se, secundo q sit vnum indiuiduum, ideo ait, modo nec per accidens sit vnum ipsum subiectũ quod mouetur, ceu album & coriscus, hęc enim cũ sint vnum per accidēs conceditur idē nigrescere, & ambulare, vt ratione albi nigrescere, rõne autem corisci ambulare, igitur requirit vt ipsum quod mouetur, sit vnũ per se. Secundo requiritur, q sit indiuiduum, & hoc ait, nec cõe esse debet id quod mouetur, nam esse potest vt duo homines numero, qui sunt vnus specie, simul eadem cõualescant sanatione, vtpote pergētes ab eo morbo oculorũ, quē gręci ophthalmiam dicunt, verũ non vnus hic motus est, quãuis ipsum quod mouetur sit vnum specie, sed specie vnus, igitur requiritur vt ipsum quod mouetur, sit vnũ per se, & indiuiduũ, nec curauit explicare q tēpus sit vnum numero qa non potest esse nisi vnum numero omnium tēpus, nec q terminus ad quem sit vnus numero, quia si est vnus specie, et tempus vnum numero, mobile quoq; vnum numero, erit motus vnus numero, duę enim albationes eiusdē mobilis numero esse non possunt, nisi sint ambæ vna numero: aut forte nõ explicauit nisi de mobili ipso, quia dedit intelligere in alijs, debet enim esse vnum tempus numero & per se, vnus terminus ad quē numero & per se, & vnũ mobile numero, & per se. Sic igitur requiritur ad vnitatem numeralem motus, vnitas termini ad quem, vnitas temporis, & vnitas mobilis. Hæc Aristo.

Tex.56. Atqui si Socrates eadem alteratione specie alio atq; alio tempore alteretur, si corruptũ quidem iterũ idem numero fieri potest, erit & hæc alteratio vna, sin autem non potest, erit eadem specie, sed non numero vna.

Vt diximus dubitari posset, vtrum veluti requiritur vnitas numeralis mobilis, reqritur vnitas numeralis termini motus ad quem. Respondet sub conditione iuxta duas positiones, & inquit, atqui si Socrates eadem alteratione specie alio atq; alio tēpore alteretur, si corruptum quidem iterum idem numero fieri potest iuxta vnã positionem, erit & hęc alteratio vna, sin autem non potest iuxta aliam positionem, erit eadem specie, sed non numero, & hęc est veritas, & ita oportet vt sit idem terminus ad quem numero, & non specie, vt diximus.

Quę Auer. cõ.56. Auer. vero textũ hunc nõ de vnitate termini ad quem exponit, sed dupliciter de vnitate temporis, & de continuitate motus, est enim primus sensus, vtrũ requiratur idem tps numero ad vnitatē numeralē motus, qa videmus Socratē nunc vna, nunc eadē specie sanitate cõualescere. Scđs sensus est, cũ motus sit successiuꝰ, & cõtinuo

artes fluant, vtrum sit idẽ motus numero & continuus à principio ad finẽ. Et addit ꝙ si sensus qõnis sit secundo modo, tunc hęc est dña inter partes motus continui, & motus qui post corruptionem redeunt, nã in reditu motus post motum interuenit tẽpus & quies, in partibus vero motus continui non interuenit qes aliqua, nec demonstratur aliquid stare. Hæc Auer. Sed reuera hę expõnes non conueniunt gręcis verbis. Aris. enim nõ quęrit, nisi de vnitate numerali termini ad quem, signum autem est quia de illo exemplificat, vtpote de sanitate ipsa.

Confutatio.

Tex. 15.

Habet autem dubitationem huic similem. Si eadem sit sanitas atq; omnino habitus & affectiones substantiæ in corporibus necne.

Mouet obiter dubitationẽ vtrum forma accidentalis quæ est in subiecto cõtinuo tendẽte ad corruptionẽ, continuo sit alia atq; alia, verbi causa, vtrũ sanitas quæ est in aĩali, quod continuo tendit ad corruptionẽ sit alia mane & alia vesperi, an semper eadẽ, & vt dico de ipsa sanitate, ita de omnibus aliȷs habitibus & affectionibus corporum est quęrendũ, inquit, habet aũt dubitationẽ huic similem, si eadem sit sanitas atq; idẽ omnino habitus, & eędem substantiæ affectiones permanentes semp in corporibus nec ne. Mouetur autẽ hęc dubitatio obiter, & non per se, quoniam est similis dictæ quæstioni, quantum ad hoc, quia quærit de corrupto, vtrum idem numero redire possit. Amplius mouetur, qa ex solutione huius quęstionis, patebit id quod sub conditione dictum est in solutione dictæ quæstionis, vt Auer. indicat.

Causæ quæstionis.

Nam ea quę mouentur, labi atq; defluere videntur. Insuper etiam si eadem atq; vna sit mane & nunc sanitas, cur & cũ rursus aliquis amissam recuperauerit, & hæc & illa vna numero non erit, eadem enim ratio est.

Arguit ad dubitationẽ, primo quia vt Heraclitus est auctor subiecta accidentiũ quæ mouentur & sunt corpora mobilia, succedere atq; defluere videntur. Sunt.n.in continuo fluxu, veluti fluuius, vt dictũ est in Metaphysica, arguitur igitur, subiecta cõtinuo fluunt, & cõtinuo labi videntur, igitur accidentia continuo fluunt, & ita non est eadẽ numero sanitas. Secundo arguit aut sanitas est alia atq; alia, aut eadẽ, si alia atq; alia, habetur ꝓpositum, si eadẽ atq; vna mane & vesperi, cur & cũ rursus aliquis amissam recupauerit, & hęc recupata, & illa perdita vna numero non erit: eadem.n.ratio: quasi dicat, vt subiectũ in recuperatione sese habet ita in fluxu continuo. igit̃ aut nunquam ea eadẽ numero sanitas recuperabit̃, aut oportet dicere, ꝙ veluti alia atq; alia recupe ratur, ita alia atq; alia continuo est. Hæc est dubitatio, & dubitationis causa. Aut forte magis, ad verba videtur Aristote. mouere duas qõnes, quarum prima erat, vtrũ sanitas, & vniuersaliter habitus sit idẽ numero semper in subiecto trãsmutabili, ad quam qõnem arguebat ꝙ non, nam ea quæ mouentur vt subiecta oĩum accidentium labi atq; defluere videntur continuo, igitur & habitus existẽs in tali subiecto. Secũda quæstio est, si eadem sit sanitas atq; habitus idẽ, qui manet in cõtinuo fluxu, quare sanitas recuperata non est eadẽ numero cum amissa. nã si sanitas existens in continuo fluxu atq; continua trãsmutatione, potest eadem numero esse, ẽt per transmutationẽ recuperata potest esse eadẽ, hoc inquit, sin autẽ eadem atq; vna sit mane & nunc vesperi sanitas, cũ hæc sit in continuo fluxu atq; transmutatione, cur & cum rursus aliqs amissam recuperauerit, hæc supple recuperata, & illa amissa vna numero non erit. Eadem.n.ratio est, quia illa quæ est in fluxu videtur esse alia atq; alia, similiter & hæc amissa alia videtur à recuperata, quare videtur hoc non irrationabiliter secũdo loco quærendum, & sic patent duæ qõ oes.

Prima expositio.

An sanitas corrupta redeat eadẽ numero. & an toto tpe quo durat sanitas sit eadem numero. Vide Egi. hic.

Secunda expositio.

Tex. 16.

Verum intantum interest, ꝙ si duo, propter

E hoc ipsum, vt numero vnus est, & habitus necesse est. Vnus.n. numero actus vnius numero est, sin autem habitus est vnus, fortasse non alicui adhuc & actus vnus esse videbitur, cum.n. aliquis ambulare cessauerit, nõ est amplius ipsa ambulatio, at si iterũ ambulauerit, erit profecto illa. Si igit̃ vna & eadẽ est, vnũquodq; & idem corrũpi persępe & esse poterit, verũ dubitationes hę extra pręsentẽ considerationẽ existũt.

Quicqd expositores & gręci, & latini laborauerint, ea quę hic Aris. asserit, nõ faciunt aliquo pacto ad solonem alicuius dictarum qõnum, comparat.n. habitũ & actum ad vnitatem & pluralitatem, quod minime qõnibus conuenit, ait.n. ꝙ si actus aliqui sint vnus actus, habitũ quoque vnũ esse necesse est, non aũt econtra, quia stat habitum vnũ esse, & actus plures, at si habitus plures fuerint, F actus quoq; plures erunt, non autẽ econtra, quia stat esse plures actus, qui sunt vnus habitus, hæc Arist. multũ, vt mihi videtur, ab re ipsa, inquit, verum intãtum interest, ꝙ si duo, supple actus vt numero vnus est, hoc est si actus est vnus numero, & supple vnũ numero habitum necesse est esse, igit̃ si vnus actus est, habitus quoq; vnus erit, at cõtra non valet, & hoc inqt, sin autẽ habitus est vnus, fortasse non alicui adhuc & vnus esse videbit̃, quia vnius habitus possunt esse duo actus. Sed quid Aris. per habitum, qui gręce ἕξις est, & qd per actum, qui gręce est ἐνέργεια intelligat, non est eodẽ modo intellectum apud oẽs: Auer. & expositores latini per actũ motum, & per habitum formã, siue terminum motus intelligunt, & tũc exponunt ꝙ si actus est vnus, ẽt habitus est vnus, qa si motus est vnus, non esse potest quin terminus ẽt sit vnus, at fieri põt, vt terminus sit vnus, & motus non sit vnus, vt in lationibus ipsis patet, vbi videt̃ manifeste vnus terminus ad quẽ esse duorum motuum localium, & hæc expo G sitio verbis conuenit satis. Alexan. vero, quem nos vidimus, vt mihi videtur, melius hunc locũ intelligit, velle enim videt̃ Aris. per habitum, quem gręco verbo hexim appellat intelligere subiectũ, quod formã & accidens habet, per energiã vero, siue actum accidentarias formas, erit igitur sensus, ꝙ si accidẽs sit vnũ numero subiectum, oportet esse vnũ numero: non.n. accidẽs vnum numero esse potest in diuersis subiectis numero, at subiectum esse potest vnũ numero diuersorum accidentiũ numero, et ad hũc sensum vadit exẽplum quod subscribit.d. cum.n. aliquis ambulare cessauerit, nõ est amplius ipsa ambulatio, at si iterum ambulauerit, erit ꝓfecto ambulatio illa, non dico eadẽ numero, sed eadẽ specie, in quo casu habitus, id est subiectũ erit ambarum ambulationũ idem numero, & ambulatio vna numero non põt esse diuersorũ numero subiectorũ, & hoc subdit, si igitur vna & eadem est supple ambulatio quę corrupta est, & quæ recuperata est, vnũquodq; & idem corrumpi persæpe, & esse po- H test, quod est impossibile, igitur sunt duę, & tamen subiectum est vnũ, igitur subiectum stat esse vnũ, & accidentia esse plura, verum quia qõnes hę transcendunt considerationẽ, transmittit illas ad Metaphysicos. Videtur aũt mihi magis ad rem expositio attributa Alexandro, quia per illã saltem tollitur prima qõ quæ erat, vtrum in subiecto labente fluxibiliq; cõtinuo possit vnũ accidens numero continuo permanere, tã patet solutio, ꝙ non, qa bene ad mutationẽ subiecti sequitur mutatio accidentis, & non econtra, ideo non põt esse eadem numero sanitas è principio vitæ ad finem vsq;, quia subiectum fluere & labi videtur continuo, atq; aliud esse atq; aliud semp. differt enim Socrates senex à seipso puero, vt dixit Porphyrius. Amplius hęc expositio conuenit exẽplo de ambulatione, quod in textu exposuit, nec tñ verbis disconuenit, nam Arist. sæpe per echon, hoc est habẽs, subiectum accidẽtis intelligit, igitur non est remotũ, si hexis venit ab illo,

Declaratio verborum.

Prima expõ Auer. & latinorum.

Expõ Alexandri.

Approbatio expõnis Alexandri.

illo, vt intelligat subiectũ, & ꝙ per energiam siue actum intelligat accidens saltem cõmune, est bene rationabile, quia actus est qui transit, veluti accidẽs cõmune, vt sciũt Metaphysici, demum per hanc expositionẽ etiam secũda quęstio tollit̃, erat enim secunda quæstio, si sanitas est eadem, quare sanitas corrupta nõ potest eadem numero recuperari, patet solutio, non enim sanitas est eadem numero mane & vesperi, sed cõtinuo alia, vt subiectũ est, aliud atq; aliud, quare hæc expositio Alex. est tenẽda ad mentẽ Aristo.

Quæstio de resurrectiõe Vide S. o. d. 43 quarti. q 3 & sequa ces & alios theolo.

Quærunt an idẽ numero corruptũ possit redire, quę quęstio non debuisset hic moueri, sed in libro de Generatione, sed q̃a illic omisimus, volumus nũc aliqua breuibus transigere, quę philosophis & theologis erunt vtilia satis. Et primo arguitur ꝙ non, quia vt dicit̃ 6. Ethi. authoritate Agathonis, hoc mõ solo priuat̃ deus facta infecta facere. Secundo arguit̃ in contrarium, quia causæ sunt ęquipotentes post generationẽ alicuius, sicut ante, sed ante poterant g̃nare illud, igitur post corruptionem illius, poterunt idẽ generare.

Põ Platonis

De quæstione Platonis solet attribui idẽ numero corruptum posse redire, immo vniuersaliter omnia quæ nõ sunt, postq̃ erũt corrupta, rursus eadem numero regenerabũtur, non modo quo ad formã & materiam atq; accidentia corporea, sed quo ad accidentia animæ, & formalia, ita ꝙ tu qui nunc es discipulus meus, & lectionẽ à me audis, aliquãdo in futurum postq̃ fueris corruptus audies eandem lectionem à me, & eodem in loco, hæc aũt eadem redire censent in anni magni reuolutione, qui singulis. 36. millibus annorum redibit, quo videlicet tempore cœlum stellatũ complet circuitum suũ. Mouetur enim orbis stellatus singulis centenis annis parte vna, at cũ ipse 10. 366. partes diuidatur, sequitur ꝙ si illæ per centum multiplicẽtur, cõplebitur reuolutio ad annos. 36. mill. quæ supputatio traditur libro de Proprietatibꝰ elementorũ, & à Ptolemæo in libro magnæ compositionis.

Rõ põnis

Pro hac positione hoc pacto arguitur, redeuntibus eiusdem causis omnibus remotis & ꝓximis per se & necessarijs, redibũt effectus ijdem numero: sed in reuolutione magni orbis oẽs causæ per se ꝓximæ & remotæ redeunt eędem numero, igit̃ effectus. minor patet, nam redeunt eadem corpora cœlestia, constitutio eadem etiam omnium stellarũ & inter se, & ad locum generationis, & non tantũ causæ remotæ, sed proximæ, cum enim ipsæ causæ remotæ redibũt, eadem videlicet corpora cœlestia, & eorũ constitutio, causæ etiã proximę reuertentur eædem, quia remotior mouet sibi propinquã, & illa aliam vsq; ad proximã, vt primo Metheororũ dicitur, & in. 2. cœli.

Obiectiões Sco. 43. dist. quarti. q. 3. et Pau. Ve. in. 2. de gñatione.

Sed aduersus hanc positionem multæ fiunt rõnes fortissimæ. Prima, quia in fine magni anni & si stellæ fixæ redeunt ad eundem motũ, q̃a ad primũ punctum arietis imobilis, è quo omnis motus superiorũ incipit s̃m Ptolemęum, non tñ cæterę stellæ in tali tp̃e venient pręcise ad eundẽ situm, in quo cũ stellis fixis steterunt, vt per supputationes ꝑspicuum est, igit̃ in fine talis anni nõ erunt corpora superiora oĩa in tali constitutione atq; dispõne, in qua fuerũt in principio eiusdẽ anni, secundo hoc fundamentum Ptolemęi consuratur à Thebitio posteriori, qui obseruauit motũ trepidationis, ponit enim motũ octaui cœli describi in quibusdam paruis circulis descriptis super principiũ arietis & librę noni cœli, & ꝙ ille est q̃dam motus accessus & recessus, quatenus principium arietis mobilis in suo circulo ascendit, & per oppositũ caput librę mobilis in suo circulo descẽdit, & alias econuerso capite arietis descendente caput libræ ascendit, & ita stellę illę octaui orbis mouentur simul s̃m longitudinẽ & latitudinẽ. Modo considerando oẽs motus insimul, patebit in illo anno magnę reuolutionis oẽs orbes inferiores nõ posse redire ad eundem situm, quem habuerũt in principio illius motus. Tertio aliqui motus cœli sunt inuicem incõmensurabiles, videlicet epiciclorũ & deferentiũ, igit̃ mobilia incipientia moueri ab aliquo puncto, nunq̃ simul redibunt ad eundem punctũ, patet

A consequentia, q̃a motus cœli est vniformis, antecedens vero patet, etiam quia cum motus costę & diametri sunt inuicem incõmensurabiles, mobilia incipientia moueri ab eodem pũcto, nunq̃ redirent simul ad eundẽ punctũ, etiam si continuo atq; perpetuo vniformiter mouerent̃. igit̃ eodem modo in cœlestibus motibus. Quarto Ptholemęus in Procemio Apothelesmatũ ait: constellationẽ per oĩa similem alicui constellationi quæ præfuit nunquã redire, & hoc esse cãm, quare non põt esse de rebus iudicium per oĩa simile. Quinto petunt vtrũ in secundo magno anno redibit idem motus numero cœli, qui in primo fuit, an alius numero. Si idem motus pręcise, igitur erit tunc primus annus, tenet consequẽtia, quia tẽpus aut est motus cœli, aut consequit̃ per se illum. Si vero alius est cœli motus, igit̃ in secundo anno non erunt omnia quæ erant in primo eadem numero, sed solum cõsimilia. nam stellę aguot motibus & luminibus, & ita cum tunc non erunt motus & lumina eadem, nec effectus idẽ numero.

B Sexto petunt vtrum pater Platonis necessario generabit Platonẽ, & Plato necessario docebit discipulos in academia vel cõtingenter: non est dicẽdum ꝙ necessario, quia tunc oĩa necessario euenirent, & ita tolleret̃ libertas arbitrij, & omne consilium, & alia multa absurda sequentur. Si contingẽter, igitur per liberũ arbitrium põt pater Platonis Platonẽ non agere, poterit etiã corpora impedire, ne sint in illo situ vbi prius erant, vt quę sunt in climate quinto traducere ad clima tertiũ, & sic poterunt nõ eadẽ præcise numero redire. Septimo actus liberi arbitrij non subsunt necessario causalitati cœli, & per consequens illi non necessario redibunt idem, & ita nec necessario actus depẽdentes ab illis. Nono, q̃a tũc discere esset quoddam reminisci, quod destruitur, Primo Poste. ab Aristo. & in fine Secundi. Decimo Plato in Thimæo tradit animum post decẽ milia annorũ instauraro alarum remigio eodẽ, vnde venerit redire, pręter eius animũ, qui digne philosophatus sit, nam hæc ad cõtubernium atq; stellam cõparem redibit tribus milibus annorũ, & ibi beatificabitur.

C sic igit̃ anima Platonis hęc quę digne philosaphata est, & in contubernio stellaq; compari beetur, igitur hęc anima aut sponte, aut inuite ad corpus descendet: nõ sponte, q̃a nihil suam beatitudinem sponte dimittet & ad miseriam sponte nihil accedet. Modo si anima descẽdet spõte, ipsa sponte beatitudinẽ omittet, & corpus ad miseriam accedet, nec inuite, quia tunc inuite corpus reget, & violenter cum suo corpore maneret, hoc est cõtra sensum, quia videmus animam naturaliter corpus regere, diligere & mouere, aut sub alijs verbis eadem ratio est, quia s̃m hũc circulum nulla esset vera beatitudo, q̃a anima dum beata esset, aut crederet se nunq̃ esse rediturã, & sic falsa opinione bearet̃, aut credit se rediturã fore, & tunc timeret, & ita nõ esset beata. Vndecimo aut anima separata scit se fuisse in corpore, aut non, si non, igit̃ non scit omne scibile, & omne verũ, vt Plato ait, si scit, igitur cũ descẽdit, deberet reminisci, modo videmus ꝙ nullus homo reminiscit̃ se fuisse.

Põ Ioan. & Marsilii & Henrici.

Alij vero peripatetici ad mentẽ Aristo.

D asserunt nullum corruptũ idem numero redire, imo esse impossibile omni ex parte vt idẽ numero corruptum redeat. Rem hãc dicunt patere & ex libro de G̃natione. 2. vbi dicit̃, quorũ substantia perijt, non reuertit̃ eadem numero. Et hic ẽt pro impossibili idẽ numero redire, in ꝑdicamentis etiam ait à priuatione ad habitum esse impossibilem regressum, vt. 8. Metaphy. de vino & aceto dicit̃.

Rationes Ioannis.

Pro hac positione arguit̃. Primo, illa nõ sunt vnũ numero simpl̃r, quorũ esse nõ est indiuisum: sed esse eius quod aliq̃n fuit & postea est corruptũ, & esse eius quod est regeneratũ post corruptionẽ, non est indiuisum, imo est diuisum per non esse inter mediũ, igitur non est idẽ numero. Secũdo tunc nihil posset incipere si omne quod corrumpitur, idem numero redit, nihil quoq; desinet, quia nihil nunc est, quod antea non fuit, nihil etiam numerus non est, quod antea nõ erat, nam idem numero infinities

fuit,

fuit, & infinities erit, ſi mundus eſt ęternus. Tertio tunc vnius rei primo poſſunt eſſe plures gñationes, nam à primo nunc generaẽ & poſt corruptionẽ etiã primo per generationẽ redibit, igitur vnius rei poterũt eſſe plures generationes. Alij arguunt etiam quarto ſic, agẽs naturale ſiue cœleſte, ſiue elemẽtariũ non agit niſi per motũ, & cœlum per motũ & lumen, modo nullus motus põt redire idem numero maxime de motu cœli, & lumine cœli, vnde nec influentia eadem numero redire põr, igiẽ nullus effectus redibit idem numero. Quinto gñatio nõ eſt niſi præcedat alteratio, alteratio vero non eſt, niſi p̄cedat motus cœli, & lumen & influentia cœli, ſed nullũ horum redire põt idem numero, igitur nulla gñatio redire põr eadem numero, igitur nec generatũ. Sexto non põt redire idem, niſi ad ipſum ſit eadem potẽtia, ſed nõ põt eſſe eadem potẽtia, igiẽ nec redire idem. minor declaraẽ, quia aut eadem potẽtia ſemper manet, aut de nouo redit: non ſemper manet, quia potẽtia corrumpitur in aduentu formæ, igitur non manet eadem. nec de nouo redit, qa ſicut formæ ſuccedit alia priuatio q̃ quæ præceſſit eam, ita forma reſoluiẽ in aliam potẽtiam, q̃ quæ præceſſit. Confirmant, quia quare ſtatim non redit, ſi eadem potẽtia manet, vel eadem redire põt. Septimo ad præteritũ nõ eſt potentia: oẽ corruptũ eſt p̄teritũ: igiẽ ad corruptũ nõ eſt potẽtia, & ita non põt redire. Arguunt ẽt alij. & octauo ęque difficile eſt fieri aliqd, vt, A, ipſo, A exiſtẽre, & ipſo, A corrupto, ſed per nullam potẽtiam ipſum, A fieri põt ſi idẽ A numero ſit, igiẽ per nullam potẽtiam põt fieri A ſi ipſum, A eſt corruptũ, maior patet, quia non maior potẽtia ẽ ad, A ipſum, ſi ipſum, A eſſet: q̃ ſi ipſum, A eſſet corruptũ, nec ex parte agẽtis ẽ maior potẽtia ad, A, ſi ipſum eſſet q̃ ſi eſſet corruptũ. Nono aut tota potẽtia quæ fuit ad formã eſt reducta ad actum in gñone formæ, aut non, ſi primũ, igiẽ non põt amplius materia per ſuã potẽtiam recipere eandem formã. ſi vero non tota, non videẽ conſonũ, quę potẽtia eſſet reducta, & quæ non, etiã tunc materia appeteret formã, ẽt ſi forma exiſtere in materia, qa materia reſpectu alicuius ſuæ potentię non eſſet actuata illa forma, & ſic rõne illius appeteret illam. Decimo, maior eſt interruptio in eſſe, q̃ in magnitudine, ſed interruptio in magnitudine impedit idẽtitatẽ numeralem, igiẽ interruptio in eſſe à fortiori impediet, & ſic eſſe Socratis regñati & eſſe ipſius ante corruptionẽ non põt eſſe idẽ, quia eſt interruptũ per nõ eſſe. Vndecimo ſi redit idem numero annus in reuolutione illa, igitur totũ mũdi tempus non eſt niſi vnus annus magnus. 36. miẽ. annorum ſolarium, & ita nõ ęternus mundus. Ex ijs cõcludunt non modo nihil corruptorũ redire, Imo eſſe impoſſibile ſimpliciter aliquod corruptũ idem numero redire. Alij ẽt ad mentẽ Ariſto. aſſerunt nullum corruptũ corruptione completa aliqñ redire idem numero, ſed bene idẽ ſpecie, & hoc pro tanto, quia nunquã motus idem numero redire põt, nunq̃ lumen cœli, quia continuo fluiẽ, nunquam etiã influentia, quæ vel eſt motus & lumen, vel adduciẽ per motũ & lumẽ, quare nec agẽs idẽ numero pręciſe redire põt, & ita nec effect⁹ vllus, ea tñ quę corrũpunẽ corruptione incompleta vt elemẽta in mixto, aut cõtinuum per diuiſionẽ vt aqua per motũ localem, aut per intẽſionem vel remiſſionẽ vt ſanitas, quæ exceſſu caloris redditẽ ęgritudo, reductione illius redditur ſanitas habẽti, bene hæc poſſunt eadem numero redire, quia horũ formę non reſoluuntur ſimpl̃r in materiam, at equus & mulus & id genus, quæ corruptione completa corrumpunẽ, nullatenus eadem numero redire poſſunt, ſed ſolum ſm ſpeciẽ, pro hac poſitione ſunt rõnes reductæ ad duas, prima eſt de igne in vno vrinali cõuerſo in aerem, & deinde in eodem reuerſo ad ignẽ, cõſtat enim ignem vnum numero eſſe, qui redit cum eo qui præfuit. Secundo agens poteſt conſeruare eundem numero effectum in duobus momẽtis, vt in A & B momẽto, igitur illum effectum regenerare eſt q in tẽpore medio fuerit corruptus, tenet conſequẽ-

Rationes Erices.

Opio Scoti in. 21. diſtin. quarti. q. 3.

E tia, quia non maior potẽtia eſt ad conſeruãdum & ad generandum, & videẽ hæc conſequẽtia Ariſt. in litera, qui dixit ſi ſanitas erit eadem numero mane & veſperi, tunc corruptũ idem numero redire põt, quæ tenet pro tanto, quia non maior eſt potẽtia gñationis q̃ conſeruationis. Poteſt argui tertio de aqua quæ diuiſione corrumpiẽ, & ręunione eadem numero redit, & de ſanitate ſimpl̃r, vt arguit Monachus, põt enim ſanum ſimpl̃r ęgrotare, & eandem numero ſanitatẽ recuperare: quia nõ corrumpebatur corruptiõe cõpleta, ſed per exceſſum, aut defectũ qualitatũ. Ex ijs ſequiẽ q̄ aliqua eadem numero ſaltem redire poſſunt. Alij vero dicunt ea redire poſſe eadem numero, quæ non deſinunt per corruptionẽ formæ, ſed p̄ ſeparationẽ formę à materia. Cætera aũt per corruptionem formæ deſinunt, hæc redire nõ poſſe aſſerunt de intentione Ariſto. Cum enim Ariſt. poſuerit animã rationalem ĩmortalem, & formã ſubſtantialem hominũ, quæ aliquando erit ab homine ſeparata loco & ſubiecto, co-

Põ Pauli Veneti.

F gitur concedere illam iterum fore reuniendam, quia aliter illa perpetuo eſſet ſeparata, & ita violentum perpetuum. Hæc ſunt quæ dicunẽ de qõne. Circa quæ primo videndum eſt de põne Platonis & de illius defenſione. Secundo de opſone Ariſto. Tertio videbimus veritatẽ.

De poſitiõe Platonis. Suppõnes platonicę. Prima.

De poſitione Platonis dicimus primo, q̄ animæ ſunt factæ ante corpora quodam certo & definito numero, quę poſt corpora remanent. Secundo dicimus, q̄ homo eſt anima formal̃r, ſed animal humanũ eſt corpus & anima. Homo enim eſt anima formal̃r, & corpus participatiue, animal aũt humanũ eſt anima & corpus per ſe. Tertio, dico q̄ idẽ numero eſt qñ principale & formale eſt idem numero, non qñ ſecundariũ & acceſſorium, quia ſicut penes acceſſorium non attendiẽ eſſe, ita nec vnitas eſſendi.

An forma p̄ ſe gñeẽ vel compoſitũ. Vide Sco. 7 meta. q. 9. & 10. & Cae. q 1. huius.

An hõ dicat aliã entitatẽ ab aĩa & corpore ſimul ſumptis. Vide Sco. 2. d. tertii. q. 2.

Quarto dicimus, q̄ ſiue mũdus cœpit, ſiue non, mũdus apud Platonẽ à parte poſt eſt p̄petuus, qa nullus artifex & ſapiens deſtruit opus, quod fecit. Hæc quatuor conceduntur ad mentẽ Platonis, & Plotinus qui fuit magnus

G Platonicus hæc aperte in lib. ſuo cõceditt. Gregorius etiã Nicęnus, q licet ſit theologus, eſt non minus philoſoph⁹.

Ex ijs patet ad mentẽ Platonis q̄ ijdem numero hoĩes, qui cœperunt in genitura mundi incipientibus cœlis mouere & agere ad hæc inferiora, redibũt, quia cũ mundus ſit perpetuus a parte poſt, & animæ ſint quodam definito numero conſtitutæ, oportet cõcedere eaſdem animas ad corpora redire finito numero deſcenſuũ, & cũ anima ſit formal̃r homo & ſecundarie corpus, animal vero humanum ſit anima & corpus, homo idẽ numero redibit, & idem animal humanũ, quia idem homo formal̃r rõne cuius dicitur animal. Sed qm̃ non redit anima ad corpus, niſi eædem in corpore redibunt diſpõnes, vel ſimillimæ, redeunt aũt eædem diſpõnes, vel ſimillimæ, cum cœli & ſtellarum oĩum conſtitutio redibit eadem. Hæc aũt redit eo anno quo ſtellæ fixæ & planetæ eundem ſitum acquirent & inter ſe, & ad ſigna quę in genitura tenuerũt, iure hoc anno hæc omnia refici Platonici autumãt, qui annus

H ſm ſupputationẽ veterem erit poſt. 36. millia annorũ ſolarium. Quòd aũt hic reditus ſit poſſibilis patet, qa luna põt redire omni menſe ad eandem cum Sole configurationẽ, & cum cæteris planetis, põt cõcurſus trium idem redire & in eodem ſigno & in eadem ſigni parte, & ſic à pari omnes reſpectus ſtellarũ & inter ſe & ad fixas in longiſſimo tp̄e redire poterunt, ſiue tempus illud ſit. 36. miẽ. annorũ, ſiue maius ſiue minus. Is enim annus, quo ſtellæ ita ſeſe habebunt, vt erant in mũdi genitura, erit ille, quo animalia humana redibunt eadem numero, & hoĩes idẽ. Sat enim philoſopho ſupponere hunc annum fore aliqñ rediturũ. Eo inſuper anno redibunt cætera animalia, & ſtirpes, & elementa & id genus adeo ſimillima, vt quaſi eadem numero reputenẽ, non tñ eadem, quia illorũ formæ deſierũt, ſed bene ſimillima, nam tunc eadem aut ſimillima cauſa redit, huius ſignum eſt de herbis, quæ ſingulis annis ſimillimæ redeunt p̄pter reditũ Solis parum

ſimilem

similem, quanto magis qñ omnia ex parte cœli redeunt aut eadem, aut ex toto simillima. Hæc Platonici diceret, si velint consequẽter ad dicta asserere. De positiõe vero Aristo. nescimus quid certi dicere. oportet enim dicere hac in re cõsequẽter ad opinionẽ, quam habuit de anima rõnali, modo quid ipse senttt de rõnali anima, non est certum, cuius signum est differẽtia expositorum, quã nõ oẽs credunt dicere ad mentẽ eius. Alexã.n. Aphrodisius, & Auer. posuerunt rõnalem animã partim æternam & partim corruptibilem, quia ipsam confici asserunt ex intellectu, qui est vnus numero oĩum, & dianoea, quæ ex semine traducif, hanc.n. sic confectã ex his dicere coguntẽ esse gñabilem & corruptibilem sm dianoeã, perpetuã vero sm intellectũ. & tunc iuxta hæc oportet cõcedere, nullã redire posse eadẽ numero oĩno, maxime de his, quæ completa gñatione generanẽ, & completa corruptione corrũpunẽ, simillima tñ posse redire, non erit iuxta hos concedere extraneũ, vtpote in anni magni reditu. redibũt.n. tunc motus, lumen, & influentia, qbus cœli agunt & materiam parant, non idẽ, sed simillimi, quare effectus non idẽ, sed simillimi etiam redibunt. Si vero dicaẽ ad mentẽ Ari. q animæ rõnales omni ex parte cũ corporibus incipiunt, & cum illis desinunt, vt multi Aristo. opinatum esse asserũt, pculdubio facilius coguntẽ ñ cõcedere nihil idẽ numero redire penitus, sed solum simillimũ, sic dixerunt. Alexan. & Auer. Si vero de mente Aristo. teneaẽ animas rõnales per creationẽ incipere in corporibus, & nõ ante, & eas post mortẽ remanere, vt Thomas ad mentem Aristo. vbi entitẽ sustinere, nec tunc oportet concedere hominũ reditum. Vt dixerũt Blatternnes, qa dato q animæ remaneant, non est absurdum cõcedere etiam aliquod violentum perpetuũ sm numerũ, modo nõ desiciat sm speciẽ, nam licet sit aliqua anima violenter perpetuo separata, aliqua eiusdem speciei semp est corpori alicui vnita, quia apud Arist. mundus est perpetuus, in quo semper hoĩes sunt per vnionẽ animæ ad corpus, & semp aliqui generanẽ, & semper corrumpunẽ per separationẽ animæ a corpore, & sic sunt semp separatæ, & semp aliquæ vnitæ, & sic nõ est absurdum. Sed dices, saltẽ nulla post mortẽ erit perfecte beata, quia quælibet erit cũ aliqua violentia, & cum desiderio reuertendi. Modo beatitudo est finis oĩum desideriorũ. Amplius tunc Arist. cogitur negare quod concessit, aut cõcedere quod negauit, videlicet infinitum in actu, vt numerũ animarũ infinitũ, quia mũdus est perpetuus. Dici põt q anima boni erit beata, modo appetitus rõnalis & intellectiuus sit cõpletus, non aũt appetitus naturalis, anima aut appetit corpus appetitu naturali, & sic nõ est impossibile ipsam esse beatã complete iuxta desiderium rõnale, cuius finis quęrit in beatitudine. Beatitudo.n. est finis nõ cuiusq appetitus, sed tantum rõnalis, anima enim boni beata est sine desiderij rõnalis. Id enim quod sibi deficit de appetitu naturali, facit eam minus beatã intelligẽtia, non tamẽ tollit beatitudinẽ essentialem. Ad secundum diceret Aristo. negasse numerũ infinitum actu, qui sequiẽ ex diuisione continui, nunqi tamẽ negauit numerũ infinitum, qui nõ a diuisione continui pficiẽ, sed a perfectione rerũ. Sic igitur nec iuxta hanc positionẽ Aristo. cogiẽ concedere reditum eiusdem rei. Si aũt de anima ita senserit Aristo. vt Plato, veluti multi putant, dicentes Aristo. a Platone in nullis dissentire, ea quę Plato cõcedit de reditu. Arist. concedat necesse est. Quo fit vt nihil certi habeamus in opinione Arist. hæc de positionibus philosophoꝝ, sat dictum sit, & de veritate rei agamus. Et primo dicimus q reditus vnionis animę rõnalis ad materiam, vel eiusdem formæ ad materiam non est impossibilis, hoc persuadeẽ quia quotiẽs est effectus aliquis impossibilis, hoc euenit aut ex parte agẽtis, aut ex parte materię, aut dispõnum, qbꝰ ille effectus est in materia, nõ qdem ex parte agẽtis, nam agens vlẽ continẽs perfectiones oĩum agẽtium põt agere quicqd egerunt agẽtia particularia, & vltra, igitur

A cum deus sit agens vniuersalissimũ, & continens perfectiones oĩum particularium agentiũ quãrum est ex parte sui põt agere omne illud, quod egerũt particularia agẽtia, & sic ex parte agentis nõ est impossibilitas reditus. nec ex parte materię, quia materia est ęque potens ante rei gñationẽ, sicut post rei corruptionẽ, est enim potẽtia eius infinita ante & post in recipiẽdo. nec ex parte dispositionũ, quia dispõnes sunt effectus particulariũ agentiũ, sed agens vniuersalissimũ est continẽs virtutẽ oĩum particularium, igitur & illas poterit particularia, poterit vlẽ sine particulari, quare reditum illum oportet esse possibilem. Secundo si iste reditus est impossibilis, est ex parte motus cœli atq luminis, quæ non possunt redire eadẽ numero: sed deus põt supplere vicem cuiuscunq causæ, cuiuscunq instrumenti, & cuiuslis dispõnis, igiẽ nec hac rõne est impossibile. Secundo dicimus q iste reditus aliquãdo erit in quo redibimus nos perpetui, nullis egẽtes, sed perfecti, impassibiles, & qui bene vixerimus beati.

B Quòd qdẽ perpetui, declaraẽ, quia nos naturali desiderio & per se desideramus perpetuitatẽ non modo in specie, sed in ꝓprio indiuiduo. Dico per se, quia solus homo imortalitatẽ expectans, vt dicit Plato. ad religionẽ, pietatem, vigilias, ad labores se exponit, quod natura frustra & deus nulli dare debet, at animalia nõ per se mortẽ aufugiunt, vt imortalitatẽ expectent, sed vt vitę quã hñt, aduersam atq cõtrariam, quod est quasi per accidens ꝑpetuitatẽ desiderare, quare nullum animaliũ perpetuitatem in ꝓprio indiuiduo desiderat per se, nisi solus homo, quod esset absurdum nisi aliqñ perpetuitatẽ in ꝓprio tireẽ indiuiduo. Quòd tunc pfectiores redeamus, similẽ cõiectura persuademus, quia oĩum hominũ appetitus est semper ad melius, igiẽ nisi aliqñ veniet status ita melior, vt nullus sit expectabilior, humanꝰ appetitus iret ad immensum, oportet igitur aliqñ venire talem statum, in quo homines nihilum aut par egebunt, quem tantopere expectant, & pro quo oẽs homines semper laborãt, talis

C est status resurrectionis, erit enim ille quo ad oĩa melior, vt per oĩa licet discurrere. Quòd tũc impassibiles, testis est cura hominũ naturalis pro impassibilitate reperiẽda, & naturalis enixus ad illam acquirẽdam. Epicurei enim pro impassibilitate vendicanda, potestates, diuitias, honores, status, atq robur constituerũt. Pro hac Stoici virtutes & Achademici pro hac legumlatores religiones & cultus deoꝝ, atq vigilias. oẽs.n. impassibilitatẽ nancisci suis vijs crediderunt. Epicurei quidẽ voluptate, achademici virtutibus, legũlatores dogmatibꝰ & religione. nemo vero eniti debet ad impossibile, igitur aliqñ erimus impassibiles. Quòd qui bene vixerint, beati redibunt, declaraẽ, nam beatitudo quæ est hoĩs finis per Aristo. & oẽs philosophos, aliqñ homini debet dari, alioquin finis ille frustra esset, quod non concedunt philosophi, & non animę tñ tribui debet, sed corpori, quia nõ modo anima bonum agit. sed corpus, cuius ꝓptium est participatione animæ viuere, & bene viuere, igitur beatitudo erit finis

D coniuncti, & non pro hac, videlicet vita passibili, tum qa beatitudo est vita sempiterna, vt declaraẽ. 12. Metaphy. & alibi, & oẽs philosophi probãt, igitur nisi impassibiles redeamus, impassibili vita frui non poterimus, tum propter multas, quibus vexamur, miserias, vtpote ꝓpter varietatẽ fortunæ, corporis languores, egẽtiam bonorũ, & alia id genus, quare hæc beatitudo aut nunqi erit, quod est contra decretum philosophorũ, & conatũ naturę, aut si erit, tunc erit cum impassibiles redibimus. Quòd qdẽ fatuus ille Auerro. videre non potuit, licet somniauerit. Concludamus igitur talem beatum reditum aliqñ fore. Et hunc celeberrimi authores balbutiendo indicarunt. Empedocles qdidem canes mundi circulum per concordiam & discordiam. Platoaũt reuolutionẽ magni orbis coniectans, hãc vitã voluit significare, Hermen forsitan in Pimandro per eius insomnium eandem vitã recte descripsit. Poetæ hanc allegorizãt per nectar & ambrosiã, hanc

Marginal notes (left): De põne Aristo. — Põ Alex. & Auer. — Põ Scoti & Cysberum. — Põ Thomæ — Contra Paulum Venetũ — Replice. — Rñ. ad replicas. — Põ Ioannis grãmatici. — De veritate rei. — Quod reditus nõ ipossibilis. — Prima rõ.

Marginal notes (right): Secunda rõ. — Quod q bñ vixerit beati redibunt. — Authores Empedoc. Plato Hermen Poetæ.

haoc demũ boni fideles expectantes religiosis armis ꝓpugnatunt. Quód vero rõnes philosophorũ nihil concludant, immo nec simplr, nec contra Platonẽ, nec cõtra veritatẽ, explicemus. Ad primũ contra Platonẽ, dico ꝙ licet non redeat eadem olum stellarum cõstitutio, quę præfuit in mundi genitura, præcise ad.36.mil. annorum, sufficit Platoni ꝙ aliqñ illa sit reditura. Plato aũt reuolutionẽ ad tot annos posuit, quia suis temporibus non erat in stellis nec erraticis, nec fixis tanta motuũ differẽtia adinuenta, & ita licet ipse reuolutionẽ ad præcisa tẽpora nõ assignauerit. non ꝓpterea erratur, quia reuolutio illa erit olno, & per idem illa Thebitñ obseruatio propositũ non tollit, quia si vera sit, reuolutio Platonis est concedenda, saltẽ ad alia tempora, quæ ipse posuerit, ſm enim omnes astronomos non est aliqua cœli & stellarum constitutio, quæ aliqñ per longinqua temporũ interualla nõ sit tandem reditura. Ad tertium dico ꝙ illi motus cœli, qui incõmensurabiles sunt, ounq̃ erunt cõmensurabiles, oẽs tamẽ sunt cõfigurabiles, situ ad signa, & aspectu inter se, & hoc modo cœli & motuũ status, qui fuit tpe quo mundus generabaẽ, rediturus est, licet motus semper sint incõmensurabiles. Ad quartũ Ptholemeus loquiẽ de vita vnius hois, ait enim nullam cõstellarionẽ esse venturam præcise similem quo ad omnia in vita vnius hois, immo nec multorũ, propterea vult apothelesmaticã doctrinam esse difficillimã, quia nec obseruatione vnius, nec multorum perfici põt. Ad quintũ dico ꝙ io secundo anno magno non redibit idem oumero motus, nec idem numero lumen, nec idẽ numero influxus. Sed olno ꝓpter omoia similia redibunt, & concedo ꝙ in secundo anno non erũt omnia eadẽ, quia noo eadem inanimata, sed simillima, vt diximus de herbis, nec eadẽ aĩalia, quorũ formæ periere, sed bene hões idem, ꝓpter reunionẽ eiusdem animæ ad corpus, nam licet corpꝰ quo ad dispões qualitatiuas, & quantitatiuas non sit idẽ, est tñ idẽ quo ad principaliorẽ partem, videlicet animã, per quã redit idem animal humanum, vt dicebatur. Accedit ad hoc ꝙ principium indiuiduationis est forma apud Platonicos, & multos Peripateticos. Ad sextum dici potest nihil fore simpliciter necessarium, sed bene ex suppositione, vnde simpliciter nec necessario Plato redibit, nec necessario reget achademiam, sed dato quód omnia sint reditura, & quód mundus est rediturus ad eundem vel simillimum statum, ex suppositione hac, illa erunt necessario, nec hoc est negare philosophiã, nec theologiam. Ad septimũ actus hois sunt duplices ꝓcedẽtes ex intellectu & ꝓcedentes ex voluntate post intellectũ, scire.n.est reminisci apud Platonẽ, & ideo ex suppositiõe necessaria erit reminiscẽtia, absolute vero nec actus intellectus, nec voluntatis est necessarius. Ad octauũ cõcederet Plato totum, quod forte non esset contra Aristo. vt in libro de Intellectu disputauimus. Ad nonum dico, ꝙ anima & est intellectus & est natura, quatenus ĩtellectus, nec inuite, nec sponte descẽdit, quia vt intellectꝰ, semper molem corporis transcendit, vnde & Thomas recte sentit, cum ait rõnalem animã ſm gradum intellectiuũ non esse formam aut actum alicuius corporis, igitur vt sic nec sponte nec inuite ad corpus descendit, sed nec vt natura, quia sponte vel inuite agere aut pati non est naturę actus, descendit igitur naturali ordine ad corpus, nam qdẽ inuite, vel sponte aliquo pacto: sed dices, saltẽ omittet beatitudinem quam in cõtubernio potita erat, negaẽ, quia semp intellectus est mihi felix, non aũt semper est mihi felicitas, item ẽt semp intellectus est mihi habitualr felix, non aũt actu, quare nihil amittit rei, quã habebat, licet actuali careat beatitudine. Sed dices, saltẽ violenter hac anima carebit actuali beatitudine, non est impoẽ dico, modo sit aliqua semp beata, semp.n.est aliqua in cõtubernio, quæ nondum descendit, & aliqua in corpore, quæ descendit, ex ordine.o.naturali nõ est impossibilis violentia in indiuiduo, modo in specie nulla sit violentia, erit igiẽ aliqua semp beata, aliqua semp ad corpus existens, nulla tñ vna numero est semp beata, quia eius natura est sic & hac cõditione constituta, vt sit ad tempus beata, & ad tps conuersa & sine beatitudine. Ad.10. dico ꝙ anima separata scit se fuisse in corpore, ipsa tñ dum est in corpore non põt scire vel reminisci ꝙ fuit in corpore, quia reminisci fit per excitationẽ alicuius similis vt dicit Plato, at nullũ est hic simile, quo reminisci poterimus illius, sed bene est coniectura, quã nos habemus rõnibus & syllis, licet Pythagoras fatebaẽ remiaisci ꝙ aliqñ anima fuerit alias in corpore, sed hoc sufficit. Ad rõnes pro põne Arist. dico, ad primã dico ꝙ esse, & esse nõ est interruptũ per mediã corruptionẽ, nihil.o. interrumpit aliquid, quod nõ est de illius rõne, modo corruptio vel tps medium nõ est de ratione essendi, & ideo non põt esse & esse interrumpere.

Fideles. Solo rõnẽ.

An aĩa separata possit recordari sectitũ quę ipsa nouit cõiun ctã. vide Scotum dist. 45. quarti. q. 3.

Ad secũdum dico ꝙ aliquid incipit non simplr, sed pro tunc, & sic hoc modo incipit, quod nunc est, & imediate antea non erat, & ita dicaẽ de desinit. Ad tertium dico non esse impoẽ vnius & eiusdem rei esse plures gñones successiue, sed illas esse simul, est impoẽ. Ad quartum aliorũ dico ꝙ sufficit vt sit simillimus motus, simillima influentia, qñ eadem numero forma remanet vt dictum est, qñ aũt non remanet non eadẽ redibit, sed simillima.

Ad quintum patet solo per idẽ. Ad sextũ dico ꝙ siue redeat eadem potẽtia numero, siue sit eadem potentia specie, in reditu illorum, quorũ formæ manent semp, ꝓpositum non tollit, quia sufficit eadẽ potentia specie, cũ idẽtitate numerali formæ, & per idẽ patet, ꝙ non redeunt statim, quia non statim annus magnus redit. Ad septimũ dico ꝙ potẽtia non est ad præteritũ, ea rõne qua ꝓteritũ, põt tñ potentia esse ad ꝓteritũ, hoc est ad illud quod est præteritũ, quatenus ipsum põt esse futurũ. Ad octauũ dico ꝙ nõ modo difficilius est idẽ fieri ipso facto, & actu existente, sed impoẽ, sicut impoẽ est vnum esse duo, & propterea nulli potẽtię subest, at aliquod corruptũ, quod prius fuit, redire est poẽ, & non repugnans, ꝓpterea alicui potẽtię subest. Ad nonum dico ꝙ non tota potentia specifica est reducta ad actum, & concedo ꝙ materia per specificam potẽtiam est in potentia ad formã, quã habet, sed nõ pro tunc, qñ habet, sed simpliciter, & hoc sufficit.

Ad decimũ dico ꝙ nulla esse põt interruptio in esse, quia tps & omnia illa sunt extrinseca, & ita qñ aliqd redit idẽ numero non interrumpiẽ in esse, sed idem eẽ numero bis est, & ꝓpterea illud de magnitudine non est ad ꝓpositũ.

Ad vndecimũ patet, ꝙ reddit annus, non tñ idem, sed olno similis, & hic sufficit pro reditu holum olno eorundem, & reditu rerum olno simillimũ. Sed vtrum apud Aristo. ea quę corruptione incõpleta corrũpunẽ, possint redire eadẽ numero, bona esset qõ. tamẽ rõnes pro parte affirmatiua nullæ sunt. Ad primã de igne in vrinali dico, ꝙ licet remaneat eadẽ materia, nõ remanet idem motus cœli, nec idẽ lumen, nec eadem influentia, & ꝓpterea ignis regeneratus nõ est idẽ numero, quia dispões sunt aliæ atq; aliæ. Ad secũdum friuolum est, quia minora requiruntẽ pro conseruatione, q̃ pro gñone, põt.n. forma ignis in materia conseruari per tres gradus caloris, quæ non potuit per tot induci, nec illud de sanitate est ad ꝓpositum, vt patuit exponẽdo textũ. Ad tertium de aqua, dico ꝙ aqua non fuit corrupta, ꝓpterea nec regñata, sed vino fuit corrupta, quæ eadẽ numero non redit, sed simillima. Per idem ad illud de sanitate. Hæc igitur sunt, quæ de reditu mihi videntur, tu vero si aliqua inueneris vltra hęc, bonũ erit addere, redeamus igiẽ ad textum.

Cum omnis aũt motus cõtinuus sit, qui simpliciter vnus est, etiam cõtinuus sit, necesse est. Si quidem omnis diuisibilis est. *Tex. 36.*

Tractaturus Arist. ꝙ tria requiruñẽ ad vnitatẽ numeralem motus, videlicet vnitas mobilis, vnitas termini ad quẽ, & vnitas tpis, primo sumit ꝙ ols motus vnus est cõtinuus, & econtra, ols motus cootinuus est vnus, secũdo infert

Expositio. An motꝰ finitus possit redire idem numero. Vide Gradeñ. escu. tec. 6. huius.

infert propositum ex hac declaratione, sumit itaq; primo q omnis motus vnus est cõtinuus, quod quidem probar per hoc, quia est diuisibilis, vnde ait, cum aũt omnis motus continuus fit, qui simplr vnus est etiam continuus fit necesse est, cuius rationẽ affert. d, si qdẽ ois diuisibilis est. Quod vero ad verba attinet, debes scire q hæc sola est textus cõclusio, omnis motus simplr vnus est cõtinuus, propterea verba illa, cum aũt omnis motus cõtinuus sit, addita sunt nõ necessario, sed ad habẽdũ sensum, nõ vero cõclusionis est, qa ois vnus est diuisibilis, & ita iuxta hoc

Obiectiões. syllis erit, omne diuisibile est cõtinuũ, omnis vnus motus est diuisibilis, igitur ois vnus motus est continuus. Sed obijces, quia natura specifica est diuisibilis, & tñ non est continua. Amplius numerus est diuisibilis, quia est diui

Solutio. sus, & tñ non est continuus. Dici põt q Aristo. intelligit de diuisibilitate quãtitatiue, & potẽtiali non actuali, non simpl. hoc est diuisibilis dicit potẽtiã & nõ actum, est igitur sylls. Omne diuisibile quãtitatiue, & potẽtialr est continuũ, omnis vnus motus est diuisibilis quantitatiue & potentialr, igitur est continuus, & hoc pacto formando syllm tollunẽ obiectiones, quia natura specifica non est quantitatiue diuisibilis, sed per differẽtias numerales, numerus etiam est actu diuisus, & non ptãte diuisibilis, patet igitur prima pars suppositionis.

Et si cõtinuus est, vnus est, non enim omnis omni cõtinuus fieri potest. Veluti nec quoduis aliud cuiusuis alij, sed quoꝝ vltĩa vnũ fieri põt, at vltima ipsa aliquoꝝ quidem nõ sunt, aliquorum vero sunt, sed specie diuersa, atq; æquiuoca. Nam quo modo tanget, vel vnum fiet vltimum lineæ, atq; ambulationis?

Secunda pars suppositionis est, q omnis motus continuus est vnus, & licet multa verba dicat, sylls literæ est, omne illud cuius vltima partium sunt vnum, ipsum est vnum, ois motus continuus est, cuius vltima partiũ sunt vnum, igiẽ omnis motus continuus est vnus. de syllo tangit conclusionẽ. d. & si cõtinuus est, vnus est, deinde tangit vim maioris & minoris simul, d. nõ enim ois omni cõtinuus fieri põt, veluti nec quoduis aliud, cuiuis alij continuum fieri potest, sed ea continua fieri possunt, quorum vltima vnum fieri possunt, & quòd non omnia fieri possunt continua: declarat, quia aliqua fieri non possunt continua per carentiam vltimorum, vt substantiæ separatæ & puncta, aliqua vero non possunt fieri continua, quia licet eoꝝ sint vltima, illa tñ differunt specie & æquiuoca sunt, quæ minime cõtinuari põt, & hoc inquir, at vltima ipsa aliquoꝝ qdẽ non sunt, & ita hæc cõtinuari non põt, per carentiam vltimoꝝ. aliquoꝝ vero sunt, sed specie diuersa atq; æquiuoca, & hęc minime continuari possunt, ꝑpter æquiuocationẽ vltimoꝝ & specificã differentiam illoꝝ, quod declarat. d. nam quõ tanget vel vnũ fiet vltimum lineæ atq; ambulationis. q. d. impoẽ est, & hoc pro tanto, quia vltima illoꝝ æquiuoce dicuntur atq; specie differunt. Ex quibus vult habere ea esse vnũ, quorum vltima sunt vnum, & hæc fuit maior. Amplius põt colligi vltima partium motus esse vnum, quia non differunt specie, & ita totus colligit syllogismus.

Tex. 40. Attigui igitur erunt, & hi qui non idẽ specie, & hi qui non idẽ genere sunt, põt. n. quispiã inter currendum continuo febrẽ incidere. Veluti etiam flamma traditione est attigua latio, nõ tamea continua, quippe cum ea posita sint continua, quorum vltimum est vnum.

Dixerat eos non posse esse continuos, qui vltima qdẽ habent, sed æquiuoca, delarat nunc quales sunt obiter, & quasi extra propositũ, & inquit, attigui igitur erũt, & hi qui non idẽ specie, & hi qui nõ idem genere sunt. Motus

A igitur quoꝝ vltima specie vel genere differunt, attigui, & deinceps eẽ possunt, declarat hoc per exempla. d. põt enim quispiam inter currẽdum continuo febrẽ incidere, vbi motus siue cursus erit attiguus febris icursioni & nõ continuus, dat secũdum exẽplum de flamma, qua est accensio siue motus accensiuus, qñ de lycinio in lycinium traditur, aut qñ de parte in partẽ procedit, veluti fit in accensione cometæ, aut stellæ cadentis, hoc enim accensio sic tradita de lycinio in lycinium est latio qdem attigua, non tñ continua, & hoc inquit, veluti etiam flamma siue accensio traditione supple de lycinio in lycinium vel de parte in partem, attigua latio est, non tñ continua, cuius causam reddit. d. quippe cũ ea posita sint cõtinua, quorũ vltimũ est vnum, & ita hæc successiua per traditionẽ inflammatio videẽ latio attigua, quia vltima partium non fiunt vnum ꝑpter differentiam lyciniorũ & partiũ quæ inflammatẽ, & non cõtinuẽ. Quod vero ad verba græca attinet, lampas græce latine est fax, hæc tñ pro accẽsione Declaratio verborum.

B accipiẽ, quæ licet non sit latio ꝑprie, videẽ latio, siue gerere similitudinẽ lationis, quod sufficit pro exemplo, in quo nõ verum, sed verisimile quęrit, & manifestũ. Verbum aũt traditiõe græce est διαδοχῆς, quod nõnulli faciunt duas dictiones, videlicet ab ις: & διαδοχῆς, & tunc est sensus ex successione. διαδοχὴ enim grçce latine est successio, & si sic intelligiẽ, sensus textus erit veluti ẽt accensio flãmę ex successione supple de lycinio in lyciniũ trãslata vel de parte in partẽ, latio qdem attigua est, non tñ continua, & hoc pacto in idem venit.

A uer vero per illud verbũ lampas, intelligit candelã, & tunc exponit exẽplum dupl, & de motibus eiusdem speciei diuersoꝝ mouentium, & diuersoꝝ mobilium. & decipiẽ, quia Aristo. in litera dicit sic, veluti ẽt lampas ex successione est latio attigua, non tñ cõtinua, modo si per lampas candelam vult intelligere, candela non est latio, sed id quod delabiẽ, ideo Auer. locum non percepit, pro pterea per lampas inflãmationẽ quæ successionẽ de lycinio in lyciniũ aut de parte in partẽ, ꝑficiscitur, intelligit, & hoc modo nulla est in textu obscuritas. Que Auer. com. 40. Confutatio expõnis Auer.

C

Quare attigui & deinceps sunt, quaten⁹ tps continuũ est, continui autem quatenus motus ipsi, hoc aũt fit, cũ vtrorũq; extremũ vnũ est.

Concludit ex dictis differẽtiam inter motus attiguos siue deinceps, & continuos, & hoc penes rõnes, qbus nomina sortiti sunt, & fquir, quare attigui & deinceps sunt motus, quatenus tps est continuũ duntaxat, cum enim duoꝝ motuũ genere vel specie differentium tempus cõtinuum est, hi motus attigui vel deinceps sunt, vt dictũ est decursu & febris incursione, quoties cursus non desinit, & febris incipit eodem cõtinuoq; tempore, atq; vno momento, continui aũt motus sunt, quatenus motus ipsi sunt continui, & non ob solam temporis continuitatem, exponit aũt quid est quo motus continui sint, dicẽs, hoc autem fit, cum vtrorũq; extremũ vnum ẽ, igitur motus attigui sunt sola temporis continuitate, motus vero con-

D tinui, quia vtrorũq; extremũ vnum est, & licet hęc extra propositum sint inducta, voluit tñ habere omnem vnũ motum esse continuum, quod à principio supposuir, vt per hoc procedat ꝑpositum colligendum.

Quapropter motus qui continuus ac vnus est, is idem specie vnus, atq; vnius, & vno in tẽpore fit, necesse est. Tex. 41.

Constituta suppositione, syllogizat propositum hoc modo, omnis continuus est ad vnum terminũ, vnius mobilis, & vno in tempore: omnis motus vnus est cõtinuus per suppositionem, igitur omnis motus vnus est ad vnũ terminũ, vnius mobilis, & vno in tempore, & sic habeẽ hæc tria esse requisita ad vnitatem motus, dicit quapropter motus qui cõtinu⁹ est ac vnus, is idem specie vnus, quo videlicet ad terminum ad quem, atq; vnius, quo ad mobile,

mobile,& vno in tempore sit,necesse est.

Vno quidem in tpe, vt imobilitas inter partes nõ sit,intercapedine enim mobile quiescere necesse est,quippe cũ multi & nõ vnus ij mot⁹ sint,inter quos quies cadit. Quare si aliqs motus statu intercipit̃ is neq; vnus, neq; cõtinuus erit.Intercipit̃ aũt,si intercadit tempus.

Declarat quod dixerat,& primo ꝙ debeat esse vno in tpe,& inquit vno quidem in tpe,hoc videlicet pacto, & imobilitas inter partes nõ sit,quia intercapedine immobilitatis, mobile quiescere necesse est,quippe cum multi & non vnus motus sint ij inter quos quies cadit,vt toties dictum est, propterea concludit quare si aliquis motus statu intercipitur, is neq; vnus, neq; cõtinuus erit,& exponit quid sit intercipi dicens, intercipitur autẽ si intercadit tempus, supple tale in quo quies est, & nõ motus, sic igitur recte dictum est ad vnitatẽ motus requiri vnitatem temporis,quod est primum.

Vna vero in specie, aliter enim nõ vnus erit, & si non intercadat tempus, põt enim tempus vnũ eẽ, & motus ipse specie diuersus,nam motus vnus,& specie vnus sit,necesse est. Hũc aũt non necesse est simpliciter vnũ esse, quis igitur motus sit simpliciter vnus dictum est.

Quod vero requirat̃ vnitas termini ad quẽ. Arist. nũc declarat, & inquit. vna vero in specie supple motũ vnũ esse oportet,quia aliter non erit vnus simpl̃r, etiam dato ꝙ tempus nullum intercadat,quia põt tempus vnũ esse, & motus ipse specie diuersus, & ꝙ possit esse tẽpus vnũ, & motus non vnus simpl̃r, probat per hoc,quia motus simpl̃r vnus,est vnus specie,& non econtra, omnis motus specie vnus est vnus simpl̃r. Modo motus vnus specie põt esse in tpe vno vt dictum est, syllogizetur igitur, motus specie vnus esse põt tpe vno, motus diuersus esse põt vel est specie vnus, igitur motus diuersus esse potest tpe vnus, & sic habet̃ ꝙ vltra vnitatẽ mobilis requiritur vnitas speciei,siue termini ad quẽ, prætermisit vero probare ꝙ requirit̃ vnitas mobilis,quia satis ex dictis patet, addit epilogum, & sermo perspicuus est.

Quõ motuum differentium specie termini sunt differentes specie. Vide 8, p, d. 13. 1. q. vnĩ. ad argumentum prĩu.

Que Auer. com. 41.

Auer. aũt velle videt̃ ꝙ Aristo. probet tria requiri ad continuitatẽ motus, quẽadmodum tria reqrunt̃ ad vnitatem, & ita vult ꝙ per hoc ꝙ tria reqrunt̃ ad vnitatẽ motus, ita tria esse requisita ad continuitatem: erit igit̃ syllis apud Auer. conuersus ad numerũ hoc pacto, oĩs motus vnus est subiecto, specie & tpe vno, omnis motus continuus est vnus, igit̃ omnis motus continuus est subiecto, specie, & vno tpe. Themistius vero velle vr̃ ꝙ Arist. cõcludat tria esse requisita ad motum qui est vnus & continuus, & sic oẽs expositiones videntur conuenire textui.

Que The.

Prĩa qõ de vnitate mobilis.

Sed hęc quęrunt, primo vtrum ad vnitatẽ numeralem motus reqrat̃ vnitas numeralis mobilis per se, & arguũt ꝙ non ponẽdo ꝙ ã mobile descẽdat, & ꝙ cõtinuo vt descendit, ita ex vna parte diminuatur, ex ea aũt augeatur, vt põt fieri de gutta aquę, tunc patet motũ esse vnum & continuũ, & tñ mobile non est vnum, sed continuo aliud atq; aliud. Secũdo solet argui de casu cadente de aliqua turri, qui in medio casus moriat̃. Tertio solet argui de virga cuius vna medietas sit arida, altera vero viridis.

Quarto argui solet de naui plena diuersis specie mobilibus, quæ mouetur vno motu numero, & tñ mobilia nõ sunt vnũ numero, & multi alij casus fieri solent, qui hinc inde legi possunt. De qõne tenent quidam ꝙ ad vnitatem motus simpl̃r requirat̃ vnitas mobilis simpl̃r, & proprijssime dicta, & hæc a principio motus vsq; ad terminum motus. Sed positio stare non põt, qa tunc solus motus cœli erit vnus simpl̃r, qm̃ omne mobile quod sub sole est continuo est aliud atq; aliud, quia continuo tendit ad corruptionẽ vel gñationem, aut alterationẽ, secũdo tunc

Prima põ.

Confutatio.

E motus nauis plenę diuersis mercibus nõ esset vnus, quia ipsa nauis nõ est vna simpl̃r. Melius igitur dico ad vnitatem motus simpl̃r esse necessariam vnitatem mobilis, aut simpl̃r, aut per hoc ꝙ manet vna pars ã principio ad finem, aut per ęquiualentiam, aut per aggregationẽ continuam, vel dũmodo maneat eadem numero quantitas & cõtinua, & sub eodem termino numero dimensionũ, nunc ad primã dico ꝙ motus ipsius. A. est cõtinuus, quia in. A. manet pars aliqua eadem, vel. A. est continuo idem per ęquiualentiam. Contra replicãt, simus in medio instanti tpis mensurantis descensum ipsius. A. & arguit̃ ibi est aliquis motus totalis, qui non est alicuius alterius mobilis, igit̃ aut est in ipso toto. A. quod nunc est, aut in illius parte vt in subiecto adęquato, non in parte, quia non erit in alijs, quod est falsum, quia quauis data, etiam alia mouetur, nec in toto. A. ꝙ nunc est, quia tunc talis motus qui sit. B. vel post hoc erit, vel non, si dicit̃ ꝙ non, tunc illius motus daretur vltimũ, si vero dicitur ꝙ sic, & nõ in toto

Propria põ.

Replica.

F A. quod nunc est, quia illud postea non erit, igitur in alio, & ita idem motus numero migrabit de subiecto in subiectum, & ita non requirit̃ vnitas mobilis. Dici põt ꝙ. B. motus est in. A. mobili primo quod nunc est, & idem motus erit etiam in alio mobili, quod succedit, & ita migrat non total̃r, sed sm quid, quia mobile sequens nõ est oino aliud a primo, sed illi ęquiualens, & in parte quæ remãsit idem, migrare enim de subiecto in subiectũ total̃r diuersum est simpl̃r, sed non qñ est in parte diuersum. Ad secũdum dicendum ꝙ motus canis illius est vnus & continuus, quia canis mortuus, licet differt ã cane viuo, non tamen est total̃r diuersus, quia manet eadem dimẽsio numero, manet etiam idem elementũ prædominans, & fortasse eadem forma mixtionis, dicebatur autẽ ad vnitatẽ motus simpl̃r sufficere vnitate mobilis simpl̃r, vt est in motu cœli, aut sm partem, aut sm ęquiualentiã, aut sm aggregationẽ, aut sm dimẽsiones. Et si replicat̃, ꝙ tunc motus migraret de subiecto in subiectũ, dicat̃ vt supra, ꝙ

Solutio

Replic.

Solutio.

G illa migratio nõ est de subiecto total̃r diuerso, in subiectũ total̃r diuersum, simil̃r ad tertiũ, virga. n. illa est vna vnitate dimẽsionũ, vnitate partis ei⁹, videlicet q̃ viridis est, atq; vnitate elemẽti p̃dominãtis, & ita de migratione dicatur eodem modo. Ad rõnem de naui patet solutio, est enim mot⁹ vnus illius, quia ea vnitas aggregationis quæ fuit in principio, illa vel ęquiualẽs erit in fine. Hęc de vnitate mobilis. Secundo quæri solet an requiratur vnitas tpis simpl̃r, & videt̃ ꝙ non, quia ponatur Socratem moueri in prima parte alicuius horę, & secũdam quiescere, & in tertia rursus moueri, tunc hoc casu cõcesso, hora est vna, mobile est vnum, & terminus ad quẽ sit vnus, & tñ motus non est vnus, sed plures motus, & plures quietes, igitur vnitas tpis cum alijs nõ sufficit. Dici põt horam & tempus differre, quia hora, dicit mensuram adęquatã. Tempus vero licet sit mensura, non quatenus tempus dicit mensuram ad formã concedo illam esse horam vnam, non tamẽ vnum tempus. Modo voluit Aristo esse requi

Secunda qõ de vnitate temporis.

Solo ꝑpria.

An mot⁹ regularis sit magis min⁹ q̃ irregularis. vid Gr a deũ Escut. lec. 7. hui⁹.

H sitam vnitatẽ temporis, non aũt vnitatẽ talis tpis includentis respectum determinatum. Tertio solet quæri de vnitate termini ad quem, videtur enim ꝙ non requirit̃, nam graue descendens vnico motu numero mouetur ad mundi medium, & tamen termini ad quos fuerunt plures vt vltimũ ignis, vltimũ aeris, vltimũ aquæ, & mundi mediũ, & hoc si descendat ab ipso lunæ concauo. Solet dici, & bene per terminũ ad quem esse intelligẽdum terminum ad quem vltimũ finaliter intentum, & hoc pacto vnus numero est illeus descensus, vtpote mediũ mundi. Ex ijs patet ꝙ tria simul requirunt̃ ad vnitatem & continuationem motus simpl̃r, vt vnitas mobilis, vnitas temporis, & vnitas termini ad quem, nulla tamen seorsum sufficit, vnitas mobilis quidem non, quia idem numero Socrates in vna hora põt currere & quiescere, & iterum currere, vbi idem est mobile, motus autẽ non idẽ, vnitas vero temporis minime, quia tũc alteratio, & latio essent

Solutio.

Exceptum

vnus

vnus motus simplr, nec sufficiunt vnitas mobilis & temporis, nam motus contigui, & deinceps essent vnus motus simplr, igitur requiruoť hæc tria simul, vnitas, mobilis, temporis, & termini ad quem.

Dubitatio bona.

Sed vtrum hæc tria sufficiant solum, respondent nõnulli vt Albertilla ꝙ nõ, quia requiriť vnitas termini a quo, quia idē mobile moueri non põt ad vnum terminū ad quem, nisi ab vno termino è quo, secundo requiri vnitatem dispõnis ſm quã est motus, veluti in alteratiõe requiriť vnitas qualitatis, in auctione vnitas quãtitatis, in latione vnitas vbi fluentis, ait tamen Albertilla hoc sufficere, quia non requiriť vnitas motoris, nec vnitas resistentiæ, nec alia id genus.

Confutatio.

Sed videť habere positio dubia, quia si id omne requiriť ad aliquid, sine quo illud esse non põr, tunc ad vnitatem simplr motus, & si non requirať vnitas motoris, requiriť motor, & si non vnitas resistentiæ, requiritur resistentia, & si non vnitas spatij, requiritur spatium, igitur plura q̃ quinq̃ requiruntť ad vnitatem motus simplr.

Propria põ.

Ideo dicerem, multa requiri ad motū, quę non requiruoť ad vnitatem motus, ad motum enim requiruntť mobile, tempus, B terminus ad quē, motor, spatium, terminus è quo, & alia id genus, ad voitatem vero requiruntť solum tria, vt vnitas mobilis, vnitas temporis, & vnitas termini ad quem, nam ea requiruntť ad vnitatē motus, quæ sunt de definitione per se & primo vnitatis motus, hæc autē sunt tria, duntaxat vt dictum est, cætera requiruntur nõ quatenus sunt de definitione vnitatis motus, sed de definitione motus, & ꝓpterea non primo requiruoť, & hoc Albertilla & alij iuniores ignorarunt.

Dubitatio.

Vlterius quæres quare ad vnitatem simplr accidẽtis sufficit vnitas numeralis subiecti, non aũt ad vnitatem numeralem motus, cum tamē motus sit accidens.

Solutio.

Dici põt ꝙ motus subit rõnem triū accidentium, videlicet accideotis, viæ, & successionis, ea ratione qua accidens, requirit subiectum vnum, ea vero rõne qua via, requirit terminū vnum, ea demū ratione qua successio requirit tempus vnum, igitur motus vnus ea rõne qua motus vnus. hæc tria requirit, C accidẽs vero ea ratione qua accidens, non dicit nisi habitudinem ad subiectum, propterea eius vnitas è subiecto colligitur. Hæc de requisitis ad vnitatem motus.

Tex. 42.

Præterea vnus motus is dicitur, qui & perfectus est, siue genere, siue specie, siue numero vnus sit, veluti & in cæteris ipsum perfectū ac totū vnius est, interdum tamē & si imperfectus sit, vnus dicitur, modo continuus sit.

Expõ pria comparatio

Quot requirantur ad vnitatem absolutam motus, dictum est, nunc ponit alios modos secūdarios, qui (vt expositor ait) magis pertinent ad quãdam formã vnitatis, q̃ ad ipsam vnitatem, dicit itaq̃ ꝙ siue motus vnus dicať genere, siue specie, siue numero, vnus motus is diciť, quatenus est perfectus per quãdam excellentiam, veluti in alijs rebus totum & perfectum vnius sunt, siue ad vnitatis rõnem pertinent, non enim Romani exercitū vnum D dicebant, nisi qui sex legionibus constaret, quia sic totus erat, & perfectus, igitur secundo modo motus est vnus, modo sit perfectus, siue sit vnus genere, siue vnus specie, siue vnus numero, & vt Auer. inquit, trifariam motus perfectus est, genere quidem vt localis, in genere enim motuū localis est perfectior, specie vero vt inter locales, is motus qui circularis est, numero autē, vt inter circulares, motus primi mobilis, sed quouis modo vnus motus dicať, perfectus mot⁹ vnus dicitur per eccellentiã, addit, interdum tñ, & si aliquis motus imperfectus sit, vnus dicitur, modo continuus sit huius causam assignat expositor & recte, qa vnum põt attẽdi aut ſm quãtitatē, & ita sola cõtinuitas sufficit ad vnitatē rei, aut ſm formã substantialem, quæ est perfectio totius, & hoc pacto ipsum perfectum & totū vnum dicitur. Sic igitur vnū quouis modo sumptum primo de perfecto dr̃, secūdo de imper-

Quæ Auer. com. 42.

A fecto, dũmodo sit cõtinuus. vt The. sentit.

Dubitatio.

Quæres fortasse ꝓpter quid perfectum attinet ad vnitatē, imperfectum vero ad multitudinē, aut minus ad vnitatem.

Solo Egid.

Respondet Egid. hoc esse pro tanto, quia ab omni imperfecto intelligitur aliqua imperfectio esse diuisa, & separata, & sic imperfectum subesse vr̃ rationem multitudinis & diuisionis, perfectum vero magis attinet ad indiuisionem, quia non intelligiť esse aliqd diuisum ab eo.

Confutatio.

Sed hæc assignatio friuola est, primo quia petit, debet enim reddere cãm quare ad imperfectum magis attinet ratio diuisionis ab alio q̃ ad perfectum, immo videtur ꝙ ratio perfecti consistat magis in diuisione ab alio, secūdo quia vt imperfectū differt à perfecto, sic perfectum ab imperfecto, igitur vtrūq̃ in suo genere claudit rõnem diuisionis. Melius igiť cum textu est dicẽdum ꝙ perfectū ideo magis attinet ad rõnem vnius, qa magis attinet ad rõnem totius, cuius rõ consistit in vnione partium, imperfectū vero magis attinet ad rõnem partis, cuius rõ est in multitudine constituta.

Propria sol

Themi. aũt aũt ait ꝑfectum attinere B magis ad rõnem vnius, quia ꝑfectus est qui ad finē peruenit, modo à fine est vnitatis rõ, imperfectus vero qui ad finē non peruenit, ideo minus vnus vnus est. Sed quouis modo dicať, patet prima comparatio ꝙ comparãdo motum perfectum, & imperfectū ad vnum, motus ꝑfectus magis est vnus q̃ imperfectus, vt dictum est.

Tex. 43.

Insuper etiam alio modo præter dictos vnus is dicitur motus, qui sit ęquabilis, inęquabilis enim aliqua ex parte non vnus esse videť. Sed is potius, qui ęquabilis est, ceu recta linea, nam quę inęquabilis est, diuisibilis est, præterea differentiam ipse videtur subire, perinde atq̃ magir minu sue differunt.

Secũda cõparatio.

Secunda comparatio est comparando motum regularem siue vniformē. & irregularē siue difformem ad vnū, C nam mot⁹ regularis siue vniformis, & ęqualis attinet magis ad rõnem vnius q̃ motus regularis difformis & inęqualis, primo qa mot⁹ ęquabilis assimilatur lineę rectę, quæ sua vniformitate accedit ad rõnem vni⁹. Motus vero inęqualis assimilatur lineę tortuosę, quæ sua difformitate attinet ad rõnem multitudinis. Secũdo, quia motus ipse ęquabilis nõ videtur differre in partibus aliquo mõ ſm magis & minus, at motus inęquabilis differre videtur suis in partibus per magis & minus, igitur ęquabilis motus attinet magis ad rationem vnius, & sic patet secunda comparatio.

Quid facit regularitas ad vnitatem mot⁹. Vide Egi. hic. Quæ Auer. cõ. 43.

Quod vero ad verba gręca attinet, debes scire ꝙ Auerrois totum hunc textum legit de motu, & non de linea hoc pacto insuper etiam alio modo præter dictos vnus is dicitur motus qui sit ęquabilis, inęqualis enim aliqua ex parte non vnus etiam videtur, sed is potius qui ęquabilis est videtur esse vnus, ceu rectus motus, nam qui inęquabilis est, diuisibilis ē, ecce q̃o Auer. omnia verba legit D de motu, & non de linea, & reddit cãm Auer. huius, qa motus rectus fit sup linea recta, modo linea recta vna & simplex est, motus vero inęqualis fit super linea tortuosa, tortuosa vero linea componitur ex recta & circulari, igitur videť subire rõnem multitudinis. Secunda causa est apud Auer. quia motus inęqualis diuiditur per velocitatem & tarditatē, & ita subit rõnem multitudinis, & ita de mente Auer. duæ rõnes colliguntur, quib⁹ motus regularis attinet magis ad rõnem vnius, q̃ irregularis, prima ratio est, quia motus ęqualis assimilatur motui recto, & inęqualis tortuoso, secunda ratio est, quia est diuisibilis per velox & tardum. Secũdo debes scire de mente Auer. ꝙ velocitas & tarditas non sunt auctio, & diminutio, qa velocitas & tarditas sunt penes qualitates, auctio & diminutio penes quãtitatem. Sed bene sunt similes, quia velocitas assimilatur cremento, & tarditas assimilať diminutioni. Tertio debes scire, ꝙ verba vltima

textus

textus sic legit Auer. videntur autē differre vt magis & minus, & tunc per hoc Aristo. videt rñdere taciteq̄ qõni, dixit enim q̄ motus regularis & irregularis differunt penes rõnem vnius, quatenus ipse regularis attinet magis ad rõnem vnius, posset quis dicere vtrū ꝑpter hoc differunt specie. Rñdet q̄ licet differūt quo ad rõnē vnius, non tñ differunt specie, sed vident potius differre fm magis & minus. Hæc Auer. & profecto omnia stare pñt. Ego vero legi aliter, quod si tibi placuerit, audias sin vero non placet, hæc Auer. expositio sufficit.

Inuenies autem in quolibet motu æquitatem & inæquitatē, etenim alterari aliqđ æquabiliter potest, & super æquabilia ferri, veluti sup circulum, aut rectā lineam, simili modo etiam circa auctionem & imminutionem.

Quia regularitas & irregularitas cum difficultate cognoscit in alteratione & auctione. Nunc exponit vtrum omni generi motus cõpetat regularitas & irregularitas, & rñdet q̄ sic, qa põt aliqđ æquabilr & inæquabilr alterari, põt etiam aliquid ferri super æquabilia, vt vel super circulum, vel super rectam lineam, simili etiã modo põt circa auctionem, & imminutionem attendi æquitas & inæquitas, quatenus potest aliquid augeri vel minui æquabiliter, vel inæquabiliter.

Tex. 44.

Inæquabilitatis vero differentia nascitur interdum quidem ratione eius super quod cõstituitur motus, nam impossibile est æquabilem eē motum, si nõ super æquabili magnitudine fiat, qualis motus est super flexam, aut obrortã, aut aliam magnitudinē talem, cuius quælibet pars cuilibet parti non coæquata est.

Obiter de causis æquabilitatis & inæquabilitatis motus interponit Aristo. demū redit ad ꝓpositū, & inquit, inæquabilitatis vero differētia nascitur, interdum qdem rõne spatij super quod constituit motus, cuius cām assignat, quia impõe est æquabilem esse motum si non super æquabili fiat magnitudine, qualis motus est sup flexam, aut obrortam, aut aliam magnitudinē talem, cuius quælibet pars cuilibet parti non coæquata est, igit prima differentia exoritur ex parte spatij, super quod agitur motus, quando enim spatium est, aut flexum, aut obtortum, aut tale, vt nulla pars sit alteri cõformis, motus factus in illo erit irregularis, siue inæquabilis, siue difformis. Debes scire q̄ duę sunt magnitudines simplices & æquabiles, vtpote recta, & circularis, causa autē est, quia vt Themi. dixit quælibet pars cõuenit cum qualibet parte, est enim quælibet pars recti, recta, & quælibet pars circularis est circularis, ceteræ vero magnitudines sunt compositæ & irregulares veluti flexa, & obtorta, & id genus.

Quot magnitudines.

Interdum vero non ratione spatij, nõ temporis, non eius speciei ad quam est, sed ratione modi, velocitate enim & tarditate interdum motus ipse distinguitur, nam cuius eadem est velocitas, is æquabilis est, cuius vero non eadem est, is inæquabilis est.

Expositio

Addit secūdum cām, & inquit, interdum vero æquabilitas & inæquabilitas nascitur non rõne spatij, siue loci per quē fit motus, quod græce est ποῦ: latine vbi, nõ ratione tpis, quod græce est ποτε, latine quãdo, non eius speciei, siue generis ad quod est mot⁹ verum qualitatis, vel quantitatis, vel loci: sed rõne modi, quod græce est ἀλλὰ τῷ ὥς latine sed in eo q̄ sic, & ad idem venit. Animaduerte q̄ in veteribus translationibus Thomę scribit neq; in quo, sed in eo q̄ sic, & Thomas hoc ait, posse referri ad subiectum, vt sit sensus apud ipsum secundam causam æquabilitatis & inæquabilitatis nasci non rõne spatij, non tpo-

Expositio Thomę.

E ris, non eius in quo, idest non subiecti. Sed cum reuerentia non recte exponitur, semper enim Aristo. per verbū illud εἰς ὅ terminū ad quem intelligit. Amplius in græcis codicibus legimus εἰς ὅ verbum verbo reddendo sensus est, neq; in specie eius in quã, ecce quõo de termino loquit ad quē, & non de subiecto. Amplius hæc differētia habet aliquā causam, & apud The. Auer. & alios colligitur per motum quatenus motus est, nihil autem sumitur a motu quatenus est motus, quin sumaē a subiecto, & mobili ipso, vtpote quãdo suapte natura sit aptum velocitari in aliquibus partibus, & in aliquibus tardari, vt dicit Auer de eo quod mouetur motu naturali, quod in fine velocitat, propter quod apud Auer. quatuor possunt esse causæ velocitatis & tarditatis in motu. Prima est diuersitas spatij, vt quãdo medium nõ est vniformiter resistens. Secunda est differētia ex parte motoris, vtpote qñ motor in eodē medio non vniformiter mouetur. Tertia ex parte termini ad quē, vt motus alterationis ad qualitates primæ speciei celerior est eo qui est ad qualitates tertiæ speciei. Quarta causa ē sumpta a motu quatenus motus, & qa motus quatenus motus est alicuius mobilis, ideo sumitur ab ipso mobili atq; dispõne ipsius, nam velocius terra simplex moueret in vacuo q̄ lapis, quia lapis includit resistentiã intrinsecam, sic igitur patet non per ipsum in quo esse expositū subiectū, vt Thomas exponit, pates secūdam causam sumi ex parte dispositionis mobilis.

Confutatio.

Quæ Auer. cõ. 44.

F

Quapropter, velocitas, & tarditas, non sunt species, nec differentię motus, quia motus oēs specie diuersos comitantur.

Ex ijs infert primo q̄ velocitas & tarditas nec sunt species mot⁹, nec differētię essentiales mot⁹, & hoc, ꝑpterea, quia comitant omnes motus specie differentes.

Vt enim Auer. inquit, hæc est conditio siue dispositio accidentium separabilium, q̄ inueniant in qualibet specie quãdoq;, & quãdoq; remoueant ab aliquibus speciebus, sic igitur esse non possunt differentię, nec species, sed conditiones accidentarię motibus.

Quæ Auer. cõ. 44.

G

Quare neque grauitas leuitas'ue, quæ est respectu eiusdem, vtpote terræ ad seipsam, aut ignis respectu sui.

Auerroes exponit q̄ Arist. ei⁹ quod dixerat, assignat signum, quod signum apud ipsum hoc modo componit, quorum principia non differunt specie, illa non differunt specie: sed maior grauitas, & minor grauitas sunt principia velocitatis & tarditatis, & non differūt specie. igitur nec velocitas & tarditas differunt specie. Sed hęc expositio non conuenit verbis, nam illud verbū quare, quod græce est ὥστε non est redditiuum causæ, sed magis vim habet illatiuam. Thomas vt roait Aristo. hic inferre secundo q̄ velocitas & tarditas non sunt leuitas & grauitas. Et hoc videt posse stare cum verbis textus, sed nõ est ad propositum, qm in illo nemo dubitauit. Melius igit cum Themistio dicerem Aristo. secundo inferre q̄ nec grauitas nec leuitas variata respectu eiusdem hoc est fm magis & minus differentiam facit specificam, vt maius pondus non differt specie a minori, & maior leuitas non differt specie a minori.

Expõ Aue. cõ. 44.

Expõnis Confutatio.

Expõ The.

H

Expõ The. & propria. Tex. 45.

Inæquabilis igitur motus vnus est, quatenus continuus est, sed minus quod quidem flexę lationi accidit, id vero quod est minus, mixtione etiam contrarij semper est tale.

His præmissis de causis velocitatis & tarditatis, nunc infert qualr vnus sit motus difformis, siue inæquabilis, & inquit. inæquabilis igitur motus vnus est, non simpliciter atq; omni ex parte, sed quatenus continuus, & propterea subdit, sed minus, quia solum quatenus cõtinuus, & non simplr, quod quidem (vt ait) flexę lationi accidit, nec enim

hæc enim de vnitatis ratione nihil aliud habet præter cō tinuitatem. Et si illud verbū vero, quod græce est δὴ, vim habet reddendi cām, vt plerunq; dixit Arist. videtur hic reddere causam, quare irregularis motus est minus vnus, & ait hoc esse, ꝑpterea, quia id quod est minus, mixtione etiam contrarīj semꝑ est tale. Syllogizatur igit̄ hoc modo, omne minus tale, est tale admixtione cōtrarīj. motus irregularis est talis admixtione cōtrarīj, igitur est minus talis. hic syllogismus est in secunda figura ex maiore conuertibili, & propterea valet, minor autem fuit declarata superius. Animaduersione dignum vt Auer. ait diminutū in omni genere esse tale admixtione cōtrarīj, & ideo motus irregularis est diminute vnus, quia sibi aliqd contrarīj est admixtum, vt de multitudine, motus enim inæquabilis esse potest, aut quia cōponitur ex accessu, et recessu, vt est motus reflexus, aut qa componitur ex habitu et priuatione, vt motus diminutus. Sed dubitat̄ cōtra dictum Arist. & Auer. qa non videtur verū omne diminutum esse tale admixtione contrarīj, quia vt calculatores sentiūt, magis & minus attendunt̄ per recessum à nō gradu. Amplius lumen dicit̄ magis, & minus, & non per admixtionem contrarīj, nihil enim lumini contrariat̄. Tertio contrarium non potest stare cum suo contrario, igit̄ nihil admixtione contrarīj dicit̄ magis & minus. Quarto Auer. in lib. de Beatitudine animæ locat rerū latitudinem per accessum ad summum, & non per admixtionem contrarīj. Debes scire ꝙ penes qd attendat̄ intensio vel remissio formæ apud peripateticos, non est certum, hanc enim rem peripatetici non insomniarūt, sed est quæstio noua, quæ inuenta est ab hominibus ociosis, cupientibus videri, & non esse, quicquid enim dicatur in solutione qōnis, parū à rei veritate minuit, de veritatis enim huius qōnis inuētione nulli profecto gratias agerem, quia animus bene affectus à natura illam non nimis exoptat. Ideo non conterendo tp̄s, ad rationes, debes scire ꝙ admixtio contrarīj potest esse priuatiua, qualiter in lumine remisso est admixtio contrarīj priuatiui, quia est ibi carētia maioris luminis cum aptitudine ad illam, & positiua, siue virtualis, siue actualis, vt in tepido, vel rubro. Secundo, debes scire ꝙ differt ratio siue causa rei, et conditio sine qua nō, ratio enim hominis est animal rōnale, conditio vero hoīs est risibilitas sine qua esse non potest. Potest igitur teneri ꝙ ratio qua forma vel quæuis res dicatur magis vel minus est recessus à contrario, cōditio vero est admixtio cōtrarīj priuatiua vel positiua, virtualis vel actualis. similiter etiam accessus ad summum esse potest conditio sine qua non, maximę vbi datur summum. Aut teneri potest rationem quare forma dicitur magis vel minus esse admixtionem contrarīj priuatiuā vel positiuam, & recessum à non gradu vel accessum ad summum esse conditiones, sine quibus non, in re enim hac (vt mihi videt̄) nulla est necessitas, vt nec rationes calculatorū indicāt. Ad primum patet calculatores non differre ab his quæ hic dicuntur, ipsi enim volūt recessum à non gradu esse rationem quare res intensa vel remissa dicat̄, at Arist. & Auer. dicunt admixtionem cōtrarīj esse cōditionem sine qua non. Ad secūdum patet solutio, in lumine enim est admixtio saltē contrarīj priuatiui. Ad tertiū patet solutio, licet non stet vnum contrarium cū altero in actu, stat cum illo in virtute, vel stare pōt cum illo in esse remisso. Ad quartum ēt solutio patet, voluit enim Auer. res constitui in latitudine penes accessum ad summum, quo ad conditionem sine qua non. Hæc pauca de quæstione.

Quæ Auer. cō. 45.

Dubitatio d' cīis diminutionis, & penes qd forā dicit̄ magis & minus.

Solutio.
Qualis hæc qō.
An subā habeat ī sui entitate grad' secūdū quos sp̄a suscipiat magis & minus. Vide cap. q. 2 huius. Et de fo͞fis accītaliꝰ & gradibꝰ earū, vide ipsā. q. 3 C. Vid' et Sco. d. 17. 1. q. 14 Vid' & Gre. de Arimino dis. 17. 1. qō. 1. 2. 3. 4. 5. & 6.

Quod si omnis motus vnus, & æquabilis, & non æquabilis esse potest, hi qui specie differūt, atq; attigui sunt, non vnus erunt atq; cōtinuus motus, nam quonam modo is motus, qui ex alteratione lationeue constat, æquabilis erit, coæquentur enim oportet.

A Ex ħs infert nullum motū esse continuum, qui ex motibus specie diuersis constat, & syllogizat sic, nīs motus continuus vt vnus est æquabilis, quia oīs motus vnus & continuus est æquabilis, & inæqualilis. Motus qui ex diuersis specie motibus constat, non est æquabilis, igitur nō vnus, nec continuus. de rōne primo sumit vim maioris. d. ꝙ si omnis motus vnus & æquabilis, & non æquabilis esse potest, infert cōclusionem. d. hi qui specie differunt, atq; attigui sunt, nō vnus erunt atq; continuus motus. Deinde subdit probationem. d. nam quonā modo is motus, qui ex alteratione latione ue constat, æquabilis erit, quasi dicat, fieri non potest, quia partes coęquabiles oportet coæquentur, & vt quęlibet cuilibet sit coaptata, vt dictum est, hoc autem fieri nō potest in his quæ specie differunt, & ita patet deductio Arist. de re hac.

An solus motꝰ localis possit esse continuus & ꝑpetuꝰ secundū Arist. Vide Scot. 12. q. quodl. art. 1.

Mouet aūt Auer. hic qōnem, quia nō videtur vniuersalis illa propositio, omnis motus pōt esse æquabilis, & inæquabilis, quia in libro Cœli probatū est motum cœli B non posse esse nisi æquabilem, & vniformem. Respondet Auer. & bene Arist. esse locutum de motu quatenus motus, & de mobili quatenus mobile, modo vt dicet̄. 6. huius, cōmen. 15. & Septimo huius cōmen. 2. aliqua propositio est vera in genere & reduplicatiue, quæ est falsa in specie, & absolute, vt hęc propositio est vera in genere & reduplicatiue, talpa pōt videre quatenus animal, quæ est falsa sic absolute, talpa potest videre. In proposito hęc propositio est vera, cœlum potest moueri inæquabiliter quatenus mobile, quod non quatenus cœlum moueri potest inæquabiliter. Et licet contra Arist. & Auer. soleāt fieri multę rōnes, duæ sunt in quibus est aliqua difficultas. Tenent enim Arist. & Auer. motus differētes specie non posse cōtinuari. Contra est prima ratio, simus in fine calefactionis, & applicetur infrigidās illi finaliter calefacto, aut in vltimo momēto, quo desinit calefactio, incipit infrigidatio, aut in alio atq; alio. si eodem momēto, tunc erit motus vnus & cōtinuus: si alio atq; alio, igitur in tē- C pore medio nec erit calefactio, nec infrigidatio, quod est contra casum. Secundo argui solet de terra colūnari, quę descendat donec centrum eius fiat centrum mundi, tunç patet motum ascensus esse continuum motui descensus.

Quæ Auer. cō. 46.

Solutio

Dubitatiōes iuniorum.

Ad primum tenēt iuniores dari primum mutatū esse in motu, & tunc imaginātur dari primum mutatum esse frigefactionis, quod est primū non esse calefactionis, aut vltimū per exclusionem præcedentis motus, quia en momento quo incipit infrigidatio, pōt desinere calefactio, quæ desitio erit per primum non esse, & non per vltimū esse calefactionis. Animaduerte tñ, ꝙ potest desinere calefactio, & non caliditas, quia cum intensa caliditate stat motus frigefactionis. Sed replicant aliqui. quia sit A instans in quo desinit moueri motu præcedenti, & incipit moueri motu sequenti, & in tali instanti incipiat moueri ab agente per remotionem, & arguūt, hoc mobile habet in A instanti aliquod mutatum esse, quod nūquam prius habuit, & non ab agente præcedente, qa illud solum cau- D sauit mutata esse motus præcedentis, nec ab agente nunç approximato, quia tale nūc non agit, sed immediate post hoc aget, quare nullum mutatū esse nunc est, vt arguat̄ breuiter sic, si in A instanti est aliquod mutatum esse, vel ab agente nunc primo approximato, vel præcedenti, nō ab agente præcedenti, qa illud agebat primi motus mutata, nec ab agente nunc primo approximato, qa tale non agit nunc primo, sed immediate post hoc, per casum, igit̄ nullo modo. Defendi potest, qa est solutio Auer. Sexto huius, & propterea qui dicunt dari primum in motu, dicunt dari primam agentis applicationem ꝑ positionem, & non solum per remotionem, & tunc dicerent iuniores illud mutatum esse, quod est principium intrinsecū motus sequentis, & extrinsecum præcedētis ab agente nunc primo approximato, quia tale agens s̄m iuniores debet approximari nunc primo per positionem, & non per remotionem, nec propter hoc tales motus erunt continui,

Solutio iuniorum Vide etiam Burl.

Obiectio.

Defensio.

quia primum sequentis non est vltimum præcedentis, eo modo quo est primũ sequentis, est enim vltimum præcedentis extrinsecum, sequẽtis vero primum intrinsecum, & per consequens non est copulatio ad vnum cõem terminum eodem modo. Ad secũdam rationem principalem dicerem tale mobile moueri per se vnico motu, vtpote descensus, per accidens vero motu ascensus, modo nõ est impossibile contrarios motus continuari, quando mobile per se vno motu mouetur, & per accidens alio illi cõtrario. Hæc de ijs rationibus.

Tex. 46.

Preterea etiam statuendũ est qualisnam motus quali motui cõtrarius est, & de quiete simili modo. Sed primũ diuidendum est, vtrum contrarius motus sit is, qui est ex eodẽ ei, qui est ad idem, ceu is qui e sanitate est, ei qui ad sanitatem est, quales & generatio & corruptio esse videntur, an ij qui e contrarijs sunt, veluti is qui e sanitate, ei qui e morbo est, an ij qui ad cõtraria sũt, queadmodũ is qui ad sanitatem ei qui ad morbum, an is qui e contrario, ei qui ad cõtrarium, velut is qui e sanitate ei qui ad morbũ, an is qui e contrario in contrarium est ei, qui e contrario in contrariũ, vt is qui e sanitate in morbũ, ei qui e morbo in sanitatem, necesse est enim vnũ quẽdam horum esse, aut plures, non enim põt alio modo motus motui contra disponi.

Expositio.

Hactenus de vnitate motus, deq; diuersitate, & de cõtrarietate nunc agit. Tunc qa de motu est quæsitum p se, tunc qa contrarietas est species diuersitatis, vt Metaph. 10. dicitur. simul modo de contrarietate quietis aget, & ad quietem, & ad motum, & hoc ꝓponit generatim dicens. Præterea ẽt statuendum est qualisnam motus quali motui contrarius est, hoc est primũ, & de quiete simili modo statuendum est qualis quies quali quieti vel motui contraria sit, hoc est secundũ, diuidit vero primo quinq; modos qbus intelligi põt motum motui esse cõtrarium quorũ primus sumit rõne vnius termini, vtpote si ex eodem sit & in idem, & hoc ait. Sed primũ diuidẽdum est, vtrum contrarius motus sit is, qui ex eodem est, ei qui ad idem, quales & generatio & corruptio esse videntur, nam generatio est ad esse, corruptio aũt ab esse. Secundus modus sumit ex parte duorũ terminorũ, sed signãter ex parte terminorũ ẽ quo, & hoc ait, an hi qui ẽ contrarijs sunt, veluti is qui ẽ sanitate, ei qui ẽ morbo est, hi enim motus intelligi possunt esse contrarij, quatenus ambo ẽ contrarijs terminis ꝓcedunt. Tertius modus est quo intelligerent cõtrarij esse penes duos terminos, sed ad quos & hoc ait, ait .n. qui ad contraria sunt, queadmodum is qui ad sanitatem ei qui ad morbũ. Quartus modus est penes duos, sed vnus illorũ accipitur vt terminus ẽ quo, alter vt terminus ad quem, & hoc ait, an is qui ẽ contrario ei qui ad contrariũ, velut is qui ẽ sanitate ei qui ad morbũ. Quintus modus intelligit esse in pluribus terminis q̃ duobus, vtpote si essent ẽ contrarijs in cõtraria, & hoc ait, an is qui ẽ contrario in contrariũ est ei qui ẽ cõtrario in contrarium, vt is qui ẽ sanitate in morbũ ei qui ẽ morbo in sanitatem reddit causam diuisionis. d. necesse est enim vnum quendam horũ esse, aut plures qbus motus contrarij intelliguntur, non enim potest alio modo motus motui cõtra disponi, & sic recte, & sufficienter diuisum est.

Tex. 47.

Is itaq; qui e contrario est, non est ei contrarius quo ꝑgitur in cõtrarium, vt is qui e sanitate ei qui in morbũ, est enim vnus idemq;, esse tñ ipsorum non idem, queadmodum nõ idem est e sanitate mutari atq; ad morbum.

E Declarat nunc qui horũ vtiles sint ad cõtrarietatem, et qui inutiles, & de illis quinq; duos ꝓbat esse inutiles. Primus qdem inutilis est, quo intelliguntur motus contrarij ꝑ hoc q vnus est ẽ cõtrario termino ẽ quo, alius vero in cõtrarium terminũ ad quem, hũc enim modũ inutilem esse ait, quatenus motus qui sic intelligunt, subiecto vnus sunt, rõne vero differunt, at contrarij motus debẽt subiecto & rõne discrepare, igitur in secunda figura tales motus, qui sic intelligerent, non sunt contrarij, hoc inquit, is itaq; qui ẽ contrario est termino ẽ quo, non est ei contrarius, quo ꝑgitur in contrarium terminũ ad quem, & dat exẽplum. d. vt is qui ẽ sanitate ei qui in morbũ, et causam affert. d. est enim vnus idemq; quo ad subiectum, esse tñ atq; ratio illorũ nõ est idem, queadmodũ non est idem esse ẽ sanitate mutari, atq; ad morbum, & ita nõ subiecto, sed ratione dũtaxat differunt, & per consequens cõtrarij esse non possunt, contrarij enim motus sunt, qui & rõne, & subiecto differunt. Est igit syllogismus, contrarij mo- Syll. e xx.

F tus sunt qui subiecto & rõne differũt, motus quorũ vnus est ẽ termino ẽ quo cõtrario, & alter ad terminũ ad quem contrarium, non subiecto, & ratione differũt, igitur non sunt contrarij.

Auer. vero vltra textũ ꝓbat idem per impossibile hoc pacto videlicet, si motus ex vno cõtrario esset cõtrarius motui qui est in alterũ cõtrarium, eadem res esset contraria sibijpsi, deducit, qa idẽ est numero motus quo ab vno recedit contrario, & accedit ad alterũ, vt quo ẽ centro recedit, & ad cõcauũ accedit. Secundo declarat Auer. quonam mõ tales motus ratione differunt, & subiecto idem sunt, differunt qdem ratione, quia siqs motũ definiet qui ẽ sanitate est, ea rõne qua ẽ sanitate est, aliter definiet, q̃ qui definiet motum ad sanitatem quatenus ad sanitatẽ, subiecto vero sunt, qm̃ de eadem re numero verificant, vnus enim numero motus est, qui est ẽ sanitate, & qui est in morbum, igit ratione differunt, non autem subiecto. Quæ Auer. cõ. 47.

Hæc Auer. Quæruntur hic vtrum acquisitio vnius cõtra- Quæstio de motu acquisitiuo & deperditiuo.

G rij sit deperditio alterius, vel an sint duo motus diuersi & videtur q sint vnus numero motus per Arist. qui asserit viam ab vno contrario esse vnam, & eandem cum via ad alterum contrarium, solumq; ratione differre. In contrarium est, quia habitus est quid diuersum à priuatione, igitur motus priuatorius siue deperditorius alius est à motu acqsitorio atq; habituario. Blacterones dixerunt vnũ ẽt motum omnino, qui est deperditiuus, & acquisitiuus, itemq; vnam numero esse mutationẽ deperditoriam, & acquisitoriã, vt vna numero est calefactio, quæ est acquisitio caliditatis & deperditio frigiditatis, persuadent positionem multipliciter, primo deperditio non terminat, nisi ad illud ipsum contrariũ, ad quod terminatur acquisitio, igitur vnus motus, probatur assumptum, nã deperditio frigiditatis terminatur ad caliditatem, nõ enim terminatur ad frigiditatẽ remissam, quia quauis remissa data, licet vlterius remitti, nec ad nõ gradum frigiditatis, quia tunc deperditio non esset motus, quia eius terminus ad Prima põ. & est P. Veneti

H quem est priuatio, & non habitus. Secundo hoc cõcesso, tunc vni motui essent duo motus contrarij contra Arist. 10. Meta. & primo Coeli. deducitur illatio, quia acquisitioni caliditatis esset contraria deperditio eiusdem, et acquisitio frigiditatis. Tertio tũc idem simul moueret motibus cõtrarijs, vt à mobile moueret de ꝑditione frigiditatis & acquisitione caliditatis, qui sunt motus contrarij, quatenus acquisitio caliditatis est caliditas, & deperditio frigiditatis est frigiditas, quæ sunt cõtrariæ. Quarto tunc acquisitio caliditatis, vt octo, & depditio frigiditatis ad gradus duos erũt motus cõtrarij, qa sunt ad terminos cõtrarios, at cõsequens est falsum, cum illi stent simul. Sed hæc positio primo aspectu videt impossibilis, primo qa acquisitio non est depditio, igitur acquisitio vnius cõtrarij non est depditio alterius, & ita erunt motus diuersi, tenet consequentia à superiori ad inferius, negatiue. Secundo tunc generatio esset corruptio, quia non potest esse ge- Confutatio.

nerario

neratio vnius, quin ſit alterius corruptio. Tertio, priuatio non eſt habitus, igitur dep̄ditio non eſt acq̄ſitio nec reſpectu eiuſdem, nec diuerſorum, nunq̄ enim priuatio eſt habitus.

Prima pō. ꝓ oneſ.

Pōt igitur teneri probabiliter ꝙ licet acq̄ſitio & deperditio ſint in eodem ſubiecto, tn̄ differunt ſpecie, vt albedo & dulcedo in lacte, & (vt loquar verbis iuniorum) teneri pōt tales motus differre realiter, & non modo rōne.

Solutio

Ad argumenta, ad primum dico, ꝙ terminus per ſe primo deperditionis eſt priuatio alterius contrarij, & q̄n infertur, igitur non eſt motus, negatur cōſequentia, quia motus eſſe pōt ad priuationem per ſe, modo illa priuatio non ſit ſimpliciter, ſed ſm quid, qualis eſt illa accidētis habentis contrarium. Ad ſecundum negaẗ conſequentia, q̄a acquiſitio caliditatis & deperditio frigiditatis nō ſunt motus cōtrarij, ſed bene diuerſi, nec eſt verum apud me (q̄cquid alij velint) deperditionem frigidi eſſe frigiditatem, immo dico illam eſſe priuationem frigiditatis, quæ non eſt cōtraria, ſed priuatiue oppoſita mutuo coordinata. ꝑ idem ad tertium, licet enim idem moueatur acquiſitione & deperditione, hæ non ſunt mutationes contrariæ, ſed diuerſæ, quatenus vna eſt ad habitum, altera ad priuationem nō ſunt incompoſſibiles, q̄a priuatio et habitus, non ſunt incompoſſibiles, niſi quatenus ſunt eiuſdem. Ad quartum dico, ꝙ motus non dicuntur cōtrarij, niſi penes terminos primos, modo frigiditas, vt duo nō eſt vltimus terminus atq; primus dep̄ditionis, ſed priuatio frigiditatis, quæ eſt compoſſibilis cum habitu caliditatis, & conceditur poſſe eſſe motum ad priuationem, q̄n illa non eſt priuatio ſimpliciter, ſed ſm quid eius accidentis, qđ contrarium habet, vt dictum eſt, teneri igitur pōt acquiſitionem vnius cōtrarij differre ſpecie à dep̄ditione alterius, & eiuſmodi motus non eſſe contrarios, q̄a habitus & priuatio non ſunt contrarij, niſi q̄n ſunt eiuſdem. Et per hæc ad verba Ariſt. q̄n ait tales eſſe vnum motum ſubiecto, ſunt enim vnus motus, q̄a competunt vni ſubiecto, non quia vnus ſit alter, ſed quia ambo inſunt vni, & ita velle videtur illos eſſe vnum extrinſece, duos vero intrinſece, & hoc ſolent dicere cucullati, quod ſunt vnum in realitate ſubiectiua, & plures in realitate ſubiectiua, hic enim modus loquendi non differt in re ab eo quod nos diximus.

Defenſio alterius partis

Sed quia neutra pars quæſtionis eſt neceſſaria, ad rationes oppoſitas reſpondetur. Ad primam negatur illa, acquiſitio non eſt deperditio, quia acquiſitio aliqua eſt, deperditio aliqua. Ad ſecundum, concedo generationem eſſe corruptionem, non tamen omnem generationem eſſe corruptionem. Ad tertium, concederem priuationem eſſe habitum, & econtra, reſpectu diuerſorum, non autem reſpectu eiuſdem, & ſic neutra pars eſt neceſſaria.

Tex. 48.

Neq; is qui eſt ex contrario ei contrarius eſt, qui ex cōtrario eſt, fieri enim poteſt vt ſimul ex contrario & in contrarium aut in medium pergatur, verum de re hac poſterius dicemus.

Secundus modus inutilis eſt, quo intelligebatur motus eſſe contrarios ratione terminorum è quibus, & ſic ſecūdo oſtendit, ꝙ motuum contrarietas non eſt attendenda penes contrarietatem terminorum, è quibus, & ſyllogizat hoc pacto, nulla contraria poſſunt eſſe ſimul, motus qui ſunt è contrarijs terminis è quibus poſſunt eſſe ſimul, ſimul enim poteſt alterabile accedendo ad medium, recedere ab vtroq; extremo, Sed quia non eſt apertum quonam modo idem poſſit ab vtroq; extremo recedere, ideo ſubit, verum de re hac poſterius dicemus.

Sed in contrarium mutari cā potius cōtrarietatis eſſe videbitur, q̄ e cōtrario mutari. Nā hoc abiectio cōtrarietatis eſt, illud vero aſſumptio.

Sed contra hoc quod dixerat, pōt quis cauillare, dictū eſt enim idē alterabile poſſe ſimul alterari è terminis cōtrarijs è q̄bus, hoc videtur falſum, quia nihil ſimul poteſt

A mutari in terminos contrarios, & per conſequens nihil pōt è terminis contrarijs è q̄bus mutari, q̄a non pōt mutari è terminis contrarijs è q̄bus, niſi mutetur in terminos contrarios ad quos, at nihil pōt ſimul mutari in terminos ad quos contrarios, igiẗ nihil ſimul pōt mutari è terminis è q̄bus contrarijs. R n̄det, ꝙ dato ꝙ nihil ſimul poſſit mutari è terminis contrarijs è q̄bus, adhuc contrarietas attēdiẗ penes cōtrarietatem terminorum ad quos, magisq̄; terminorum è quibus, & hoc ait, ſed in contrarium mutari cā potius contrarietatis eſſe videbiẗ, q̄ è contrario mutari, & ita ſiue ſimul aliquid è cōtrarijs terminis è quibus poſſit mutari, ſiue non, cā contrarietatis motuum potius penes terminos ad quos erit attendenda, q̄ terminorum è quibus, & hoc probat duabus rōnibus & prima ſic componitur, penes id qđ abijcitur non eſt ſumenda motuum contrarietas, ſed penes id qđ aſſumitur, quia non ens non videtur eſſe cauſa entis, ſed in mutationibus ſiue motibus terminus è quo eſt abiectio contrarietatis, terminus ad

An ad perſectā cōtrarietatem motuū ſufficiat dare ꝙ ſit ad terminos cōtrarios. Vide Grauadeum eſcu. lect. 8. q 1. huius.

B quem eſt aſſumptio, igitur non penes terminum è quo, ſed penes terminum ad quem erit attendenda motuum contrarietas. Quod vero ad verba græca attinet, verbū illud abiectio, grece eſt απαλλαγη, qđ latine eſt tum liberatio, tum ſolutio, ſed hic proprie eſt abiectio, & nō mutatio, vt veteres translationes habent.

Quæ Auer. cō 50.

Et Auer. declarat duo, primum eſt quonam modo terminus à quo in motu corrumpitur, & terminus ad quem aſſumitur, & ait hoc eſſe pro tāto, quia motus nihil aliud eſt q̄ acquirere partem poſt aliā, ex illo termino, ex quo res mota mouetur, donec acquirat illud ad qđ mouetur ꝑfecte, & tunc ceſſat, igitur in motu terminus è quo abijcitur, terminus aūt ad quem aſſumitur. Secundo declarat Auer. ꝙ contrarietas motuum eſt attendenda potius penes terminos ad quos, q̄ penes terminos è quibus, primo quia cōtrarietas potius attendēda eſt penes illud quo ꝑficitur contrarietas, q̄ penes illud quo nō ꝑficiẗ contrarietas, vel penes illud quo ceſſat cōtrarietas. ſed in termi-

C no ad quem ꝑficitur contrarietas, in termino vero è quo ceſſat: igiẗ potius penes terminos ad quos erit attendenda. Scđo, penes illud attendēda eſt contrarietas motuū, qđ eſt pars ſubſtantiæ motus, & non accidens motus, at terminus ad quem eſt pars ſubſtantiæ motus, terminus aūt è quo eſt accidēs motus, igiẗ penes terminos ad quos erit attendenda cōtrarietas. Hęc Auer. vltra textū.

Dubitatio cōtra Auer.

Sed hæc quæ Auerr. ait q̄ōne non carent, quia dum dicit terminū ad quem eſſe partem ſubſtantiæ motus, aut ꝑ ſubſtantiam intelligit proprie id quod eſt per ſe, et hoc pacto nihil eſt de ſubſtātia motus, aut intelligit per ſubſtātiam definitionem, & hoc minime, primo quia in hoc Quinto docuit definire motum per terminū è quo, & terminum ad quem, ait enim motū eſſe mutationem de ſubiecto in ſubiectum. Secundo videẗ terminus è quo non accidens motui, quia tunc aliquis motus eſſe poteſt ſine termino è quo, quod nullus cōcederet. Tertio Auer. ſupius cōmē.

D 47. dixit ꝙ motus è ſanitate differt definitione à motu ad ægritudinem, igitur terminus è quo eſt de ſubſtātia motus.

Solutio iuni

Reſpondent nonnulli, ꝙ aliquid eſt de rōne motus in generali, quod non eſt de rōne motus in ſpeciali, vt terminus è quo eſt de rōne motus in generali, & non de rōne motus in ſpeciali, & ita volunt Auer. per ſubſtantiam intellexiſſe definitionem, & vlterius, ꝙ terminus è quo & terminus ad quem ſint de rōne motus in generali, qui non ſunt de rōne motus in ſpeciali, ſolus enim terminus ad quem eſt de rōne motus in ſpecie.

Confutatio.

Sed hæc ſolutio videtur friuola, quia quæcunq; prædicantur per ſe de genere, etiam & de ſpeciebus neceſſe eſt prædicari, & quicquid eſt de ratione prædicati eſt de ratione ſubiecti, vt dicitur in anteprædicamentis, igitur non poteſt terminus è quo eſſe de ratione generis, & non de ratione ſpeciei.

Solō ꝓpria

Poteſt igitur dici in definitione alicuius rei interdum poni aliquid vt pars, interdum aliquid per accidens, vt apparens pars, & additum, in definitione enim ſubſtan-

tię forma ponitur vt pars, materia aũt vt additũ atq; apparens pars, similiter in definitione trãsmutationis naturalis ponunt forma, & materia, & priuatio, sed priuatio ponitur vt additum, & accidens necessario. Ad formam qõnis dico partem definitionis motus esse per se terminum ad quem, & subiectum, terminus vero à quo est accidens necessario, vel pars apparens pp rõnes tactas, & sic tolluntur oẽs obiectiones. Ad primam dico, q in hoc Quinto docuit definire terminum è quo, non quidem tã quã per partem per se, sed tanq; per accidens necessario.

An termini ad quem differentes spẽ sufficiunt ad mot⁹ differẽtes spẽ. Vide Scot. a d. 41. prim. ad arg. principale.

Ad secũdum dico, q est accidens necessario, veluti priuatio est accidens necessario in transmutatione naturali, vt dictum est Primo huius cõmen. 66. & alibi. Ad tertium dico, q Auer. locutus est de motu non absolute, sed quatenus est ab ipsa sanitate, modo aliquid est de ratione alicuius reduplicatiue tenti, quod nõ est de ratione illius absolute, vt aliquid est de rõne hoĩs inquãtum est albus, quod non est de ratione hominis, sic aliqd est de ratione motus quatenus est à sanitate, quod non est de ratione illius motus absolute, & ita de rõne motus à sanitate, quatenus & à sanitate est sanitas, non de ratione motus illius absolute, quare nihil contra nos.

Præterea denominatur vnusquisq; mot⁹ potius ex eo ad quod, quam ex eo ex quo, veluti sanatio, quia in sanitatẽ ægrotatio, quia in ægritudinem mutatio est.

Secundo idem pbat sic, ab eo sumenda est cõtrarietas è quo motus ipsi denoĩant, sed motus denoĩantur è terminis ad quos, sanatio enim dicit, qa est via in sanitatem, ægrotatio aũt qa est via in ægritudinem, igit cõtrarietas est sumenda potius penes terminos ad quos. Auer. aũt reddit causam quare motus denoĩatur è termino ad quẽ, & ait hoc esse, quia substãtia motus est de natura eius ad quod est, & non eius ex quo, vt fuit bene expositum.

Quæ Auer. cõmẽ. 48.

Restat itaq; is quo in cõtraria itur, atq; is quo in contraria ex quo contrarijs pergitur.

Reiectis modis inutilibus ad cõtrarietatem motuum, cõcludit modos vtiles, & vult duos esse vtiles, videlicet, tertiũ & qntum, quia vtilis est ad contrarietatem is modus quo in cõtraria itur, quia sumit motuum cõtrarietas penes terminos ad quos, & vtilis ẽt est is motus quo ex cõtrarijs in contraria pgitur, nam põt sumi contrarietas motuum ex eo, quia sunt ex contrarijs in contraria.

Forsitan igitur fieri põt vt ij quibus ad cõtraria acceditur, & ex cõtrarijs, subiecto idem sint, sed esse fortasse nõ est idem, dico autem in sanitatem ex morbo, & ex sanitate in morbum.

Docet nunc reducere hos duos invnũ, quia hi duo modi iarte sunt subiecto idẽ, quatenus illi motus, qui sunt in contraria etiã ex contrarijs sunt, sed forte sm rõnem non sunt idem pp diuersas motus habitudines ad terminos, vt supra dictũ est, vtpote motus qui in sanitatẽ idem est ei qui est ex morbo, sic motus qui in morbũ est idem est ei qui ex sanitate est, igitur ambo hi modi reducuntur in vnum, saltem sm subiectum.

Expõ Aue. Auerr. aũt ait hoc esse dictum ad tollendum dubium quod accidebat primo mẽbro, vt enitit exponere pluribus verbis, quæ expõ non conuenit aliquo modo verbis Arist. vt intelligenti facile patet. Aduerte vt expositores notant, q Arist. illorũ quinq; modorũ duos declarauit esse inutiles ad contrarietatem, videlicet secũdum & quartum, duos aũt vtiles, videlicet tertium, & quintũ, primi vero nihil meminit, quia licet ille fortasse sit vtilis ad contrarietatem, penes illum non sumitur ipsa contrarietas, & hoc, quia ille modus deseruit generationi & corruptioni, & contrarietati illarũ, modo licet in substantia

Quæ expositores.

E sit aliquis modus oppositionis, non tñ proprie ibi contrarietas, sic igitur prætermisit illum, vel quia reducitur ad hos duos, vel quia docuit illum esse vtilem contrarietati repertæ in generatione, & corruptione, in quibus nõ est proprie contrarietas.

Cum autẽ mutatio differat à motu, nã ea mutatio motus est, qua e subiecto in subiectũ acceditur, is motus quo e contrario in contrarium itur, contrarius est ei, quo e contrario in contrarium pergit, veluti is quo e sanitate itur in morbum ei, quo e morbo in sanitatem acceditur. Tex. 49.

Determinata veritate qõnis, in parte hac vult probare illam, & hoc syllogismo, & inductione, & syllogismus sic componit, contrarietas motuum sumi debet penes essentialia motuũ: sed terminus è quo, & terminus ad quẽ sunt essentiales motibus, igit penes ambos hos debet sumi. Minor probat, quia ea sunt motibus essentialia, quibus motus differũt à mutatione: sed motus differt à mutatione p hoc, quia motus est de subiecto in subiectũ, hoc est, de termino è quo cõtrario in terminum ad quem contrarium, igit terminus è quo et terminus ad quem sunt essentiales motui, igitur psecta contrarietas sumi debet penes cõtrarietatem ambo: sed (vt addit Auer.) potius penes terminos ad quos, tanto quidem magis quãto terminus ad quem est de substantia motus, terminus è quo est accidens necessarium & essentiale motus, vt dictum est.

F

Laborauit nouus expositor assignare causam, quare ad assignãdam contrarietatẽ motuum oportet explicare tã terminum è quo, q terminum ad quem, & tota eius deductio est, quia rex contrarietas sumi debet penes id qđ sunt ipsæ res, at motus est tam rõne termini è quo, q rõne termini ad quem, rõne quidem termini ad quem, qa ab illo motus speciem habet, rõne vero termini è quo, qa ab illo quantitatem habet, nisi enim in termino è quo esset contrarietas, motus ois subitatius esset. Sed hæc deductio non videt peripatetica, qa peripatetici concedũt aliq; esse alterationem subitariam, vbi non negassent cõtrarietatem, vt dicetur in Sexto huius. conceduot ẽt vniuersaliter oẽm auctionem esse subitariam, qa volunt auctionem nihil aliud esse, q aggenerationem, vt in libro de Generatione disputauimus. Præterea Auer. cõmen. proximo dixit, terminum è quo esse accidens ad trãsmutationem, & Arist. in litera dixit illũ esse potius abiectionem, quare non videtur ab illo motus habere quicq;, sed tñ (vt dixit Arist.) videtur esse accidẽs necessarium motui. Aristo. igitur vult habere contrarietatem motuum attendendam esse penes terminos ad quos, quatenus motus omne esse ab illis habet per se, & principale, à terminis è quibus vero habet aliquo modo rõnem concomitantium contrarietatis, quatenus est accidẽs necessario motui, per qđ differt aliqua ex parte à mutatione ipsa. Hæc suot quæ peripatetici dicerent.

Quæ Egid.

G Confutatio.

Propria expõ.

H Præterea etiã perspicuum est ex inductione q contrarij esse videtur, nã ęgrotare ipsi sanari, & discere ipsi decipi, nõ per seipsum cõtraria videntur. Ex contrarijs enim in contraria fiunt. Vt enim scientiam habere põt quispiam & per seipsum & per alium, sic & deceptionẽ. Insuper etiã latio, quę est sursum ei lationi quę est deorsum. Hæc.n. in lõgitudine contraria sunt, & illa quę in dextrũ ei quę in sinistrum, hęc enim in latitudine contraria sunt, & ea quę ante ei quę retro. Etenim hęc in profunditate cõtraria sunt. Tex. 50.

Probauit hactenus cõclusionem syllogismo, nunc illã pbat inductione, & hoc proponit. d. præterea etiam pspicuum est etiam ex inductione, qui motus cõtrarij esse videntur. Expositio.

An motus q sunt ex contrariis terminis fiut contrarii Vide q. 10. tand.

dentur. Et exponit inductionē primo in alteratione corporis & spirituali. d. nā ægrotare ipsi sanari, & discere ipsi decipi (dico ipsi decipi, non qd' est per seipsum) cōtraria esse vidēt, ex contrarijs enim in cōtraria fiunt, ægrotare enim est ex sanitate in ægritudinem, sanari vice uersa ex ægritudine in sanitatem. Discere ex ignorantia, in scientiam, decipi ex scientia præposita in deceptore in ignorātiam acqsitam in decepto. Et qa dixit, discere contrariari deceptioni, qñ deceptio nō est per seipsum, exponit hoc dicit. Vt enim sciētiam hēre pōt quispiam & p seipsum, & per alium, per seipsum quidem sciētia inuenire dicit, per alium vero disciplina, sic & deceptionem hēre potest per seipsum, & dicitur error, & per alium, & dicit seductio. Sunt igit contraria disciplina & seductio, quia disciplina est motus aīæ discipuli de ignorantia in scientiam à præceptore illatus, & ita termini sunt cōtrarij, quatenus terminus ē quo est ignorātia, terminus vero ad quem est scientia, seductio vero est à scientia in ignorantiam, qñ enim aliquis scit veritatem, et per authoritatem alicuius magni viri transit in deceptionem, mouet de scientia in ignorantiam, igit disciplina & seductio contraria sunt. Vtrum vero error & scientia sint cōtraria, ad propositum non spectat, quia de exēplo non est nimis curandum, sat sit pro exēplo disciplinam & seductionem esse alterationes spirituales contrarias, hæc de alteratione. Deinde inducit in motu locali, & inquit, insup ēt latio quæ est sursum, quæ dicit ascensus ei lationi quæ est deorsum, quæ dicit descensus, contraria est, quatenus videlicet, sursum & deorsum in longitudine cōtraria sunt. Et illa latio quę est in dextrum ei quæ est in sinistrum similiter contraria est, quatenus in latitudine cōtraria sunt dextrum & sinistrum, & ea latio quæ est ante, quæq; dicitur, pgressio ei quæ retro, quæq; regressio dicit contraria est, quatenus ante & retro cōtraria sunt in altitudine siue, pfunditate, in quibus oībus patet id qd' dictum est, videlicet, q; motus contrarij sunt qui de cōtrarijs sunt terminis in contrarios terminos, præter mittit aūt motum auctionis, qa reducit ad lationem ipsam, & est ēt in illa manifestum. Qd' vero ad exemplum de deceptione attinet, Alex. Aphrodisius vt refert Auer. voluit disciplinam tm̄ seductioni esse cōtrariam, non aūt inuentionem errori, assignās hanc causam, quia homo raro errat à seipso, plerūq; autem per alium decipitur. Auer. vero voluit disciplinam seductioni, & inuentionem errori contrariam esse, quia & ab alio & à seipso potest esse deceptio frequenter. Sed quid horū verum sit, quidq; magis ad Aristotelis aures, omitto, cū circa exempla quæ gratia discendi ponuntur, nō sit multum insistendum.

Quæ Alex. & Auer. cō mē. 10.

Tex. 11.

Is vero qui solū ad contrariū est, non motus, sed mutatio est, velut albū fieri nō ex aliquo est.

Diuersē expōnes.

An ante oē mutatisi mutatū esse: & aū oē mutanis siatcontū eē sit mutari. Vide mag. q. 5. 6. 11.

Videtur Aristo. velle soluere dubitationes, quæ circa dictā de cōtrarietate motuum occurrere possent, sed melius videt nunc declarare contrarietatem in mutationibus, nam cū motus differat à mutatione, si declarauit cōtrarietatem motuum, erat cōsentaneum vt declararet cō trarietatem in mutationibus. Et primo declarat cōtrarietatem in mutationibus habētibus contrariū, quales sunt alterationes, & inqt, mutationes esse cōtrarias, qñ sunt in terminis contrarijs, verbi causa, vt album fieri, hoc est generatio albi, & nigri generatio contrariæ sunt, quia illa ad album, hæc ad nigrum est, quæ cōtraria sunt & hoc ait, is vero motus qui solum ad contrariū est, & non ex contrario, non motus sed mutatio est, pprie, & ita in mutationibus habentibus contrarium cōtrarietas esse debet penes terminos ad quos tm̄, velut album fieri non ex aliquo est, & est contrarium ad nigrum fieri, non quia sint ex contrarijs, sed ad contraria tm̄. Sed circa dictum Arist. occurres, ait enim, is vero qui solum ad contrarium est, non motus, sed mutatio est, velut album fieri non ex aliquo est. Contra, quia album fieri est temporaria mutatio, igitur est motus, & ita non est verū, vt qui motus solum est ad contrarium, is mutatio nō motus sit. Amplius non minus ire in album est tēporarium considerato nigro à quo fit, vel non considerato non albo, quia nigrum & nō albū idem est, igit vtroq; modo est motus & non mutatio. Auer. dicit quędam ē quibus minores colligunt solutionem. Dicit enim primo q; albū fieri ex non albo esse pōt dupliciter, aut ex non albo quatenus non album, & sic non motus sed mutatio est, aut ex non albo quatenus est nigrum, & sic est motus. Dicit scdō, q; cum dicitur albū fieri ex non albo, esse generationem siue mutationem, non est audiendum q; album fiat non à nigro, quia si fit ex non albo, fit ex nigro aut simpliciter, aut sm quid, qd' est medium inter album & nigrum. Sed debet intelligi album fieri ex nigro cui accidit non albū. Tertio ait, tam motum q̄ mutationem esse à non esse ad esse, sed differenter, quia motus est per accidens de nō esse ad esse, & p se de esse in esse, mutatio est per se de non esse in esse, & per accidens de esse in esse. Ex his sequit q; vna met transmutatio est motus & generatio, vt fieri album, nam si cōsideretur fieri albū vt terminus ē quo est esse, videlicet nigrum, illa trāsmutatio est motus, si vt terminus ē quo est priuatio, sic est generatio, & idem de corruptione deduci potest. Per hæc ad rationes, concedo ad primam album fi̇eri esse temporarium, non per se quatenus terminus ē quo est non esse siue non album, quia ē non albo in album fieri posset subitaria mutatio, sed per accidens, quatenus ipsum non album comitatur nigrum, qd' non pōt depēdi subito. Ad secundum patet per idem, quia considerato nigro, consideraf contrarium cui est resistentia competens, considerato non albo consideratur contrarium, ē quo in suum cōtradictorium pōt esse subitarius trāsitus. Et cum animaduerte Auerr. esse locutum de albo vt terminat motum per se, & nō vt terminat motum per accidens, videlicet, quatenus fieret immediate ex elementis. Vt enim album generaf ex elementis, terminat motum per accidens, aut forte hoc fuit dictum loco exempli, qa album nunq̄ fieri pōt, nisi immediate ex elementis. Amplius id qd' Auerr. dixit q; nigro accidit non album ipsum, recte dixit, quia ipsum non album primo est, & nulli per se inest, licet possit esse quid cōmunius ipso nigro. Sed dices adhuc, propter quid qñ terminus ē quo est contrarius termino ad quem, est trāsitus temporarius & motus, & qñ est contradictorius non est motus, nec temporarius. Assignari possunt duæ rōnes. Prima ex verbis Auer. quia qñ terminus ē quo est cōtrarius termino ad quem, inter ipsum & terminū ad quem inuenitur medium, at inter cōtradictoria non est mediū. Secunda est, quia contrarium agit & reagit in suum contrarium, non aūt contradictorium. Et ppterea inter contraria per se non potest esse nisi transitus temporarius p se, per accidens vero subitarius, inter cōtradictoria vero transitus non est nisi subitarius per se, per accidens vero temporarius. Hæc de dubitationibus.

Auer. cō. 10. Quid sit pprie mutatio Vide Scot. d. v. q. 1. ad qōnem.

Mot° & mutatio idem.

Replica.

Solutio

Et quibus non est contrarium aliqd'. Mutatio contraria est ea quæ est ex ipso, ei quæ est ad ipsum. Quocirca generatio corruptioni contraria est, & amissio acquisitioni. Hæ autem mutationes quidem sunt, non autem motus.

Ostendit nunc q; in quibus non est contrarietas vt in substātijs & id genus, attendit oppositio mutationum penes accessum & recessum ab eodem termino, & inquit. Et quibus non est cōtrarium aliqd'. Mutatio cōtraria est ea quæ est ex ipso ei quæ est ad ipsum, hoc est p accessum & recessum ab eodem, quocirca generatio corruptioni contraria est, & hoc quo ad substātias, & amissio acquisitioni, & hoc quo ad cętera pdicamēta, in quibus nō est contrarietas, ppterea addit, hæ aūt mutationes sunt, non autem motus. Quōd si velis exponere Arist. hac in par-

te soluisse dubitationes, vt iuniores videntur exponere, patet solutio duarꝫ dubitationum. Prima est cõtra id qđ dictum est, videlicet, ꝙ motus contrarĳ sunt, qui ex contrarĳs sunt in cõtraria. Contradici põt, qa sunt qdam motus qui sunt de contrario in contrarium, sed solum in cõtrarium, igitur falsum est qđ dictum est. soluebatur, tales motus qui sunt in contrarium tm̃, non esse motus, sed mutationes, velut album fieri. Secunda dubitatio est, quia sunt quædam mutationes quæ nec sunt ex contrario, nec in contrarium, propterea quæritur quo nam modo in his attenditur contrarietas. Respondet, contrarietatem mutationum talium esse attendendam penes accessum & recessum ab eodem in idem. Et sic patet solutio duarum dubitationum.

Tex.55.

Hi uero motus quibus ad id medium pergit̃, qđ est inter cõtraria, ponẽdi sunt aliqua ex parte ut in contraria, nam motus quo in mediũ acceditur, medio ipso ut contrario utitur. Velut e

F

fusco quidem in albũ pergitur tanquã e nigro. atqꝫ ab albo in fuscum tãquam in nigrum. sicq́ꝫ ex nigro in fuscum, ac si fuscum albũ sit. Mediũ eni ratione habita ad extrema, aliqua ex parte utriusqꝫ extremi rõnẽ subit. Mot⁹ igit̃ hoc pacto motui contrarius est is, quo e cõtrario in cõtrariũ itur, ei quo ecõtrario in cõtrarium pergitur.

Prima expõ iuniorum & Auer.

Iuniores exponunt Arist. nunc velle soluere aliud dubium, quod est secundum apud eos, & apud ordinem nostrum est tertium. Dubium vero est tale, qa dictum est motus esse contrarios, quotiens è contrarĳs in contraria sunt. Sed hoc non videtur verꝫ, quia motus ab extremo in medium, & ab eodem medio in extremum contrarĳ sunt, vbi patet eos non esse de contrarĳs in contraria, sed de contrarĳs in media, vel econtra. Et hæc est Auerro.

Scđa expõ expositorũ.

G

expositio in hoc cõmen. 58. Expositores vero volũt Aristo. nunc determinare de contrarietate motuum ex parte medĳ, & profecto in idem incidunt. Ex verbis enim Arist. colligitur, & declaratur quonam modo motus qui est ab extremo in medium, cõtrarius est ei motui qui est è medio in extremum, & sic in idem semper coincidunt. Vult igitur motum ab extremo in medium esse contrarium motui qui est à medio in extremũ, quatenus ipsum medium subit rõnem vtriusqꝫ extremi ad alterꝫ, atqꝫ alterum comparatum. Velut motus qui est è fusco in albũ, vtitur ipso fusco medio pro nigro, & qui est è nigro in fuscum, vtitur fusco pro albo, medium enim ratione habita ad extrema, aliqua ex parte vtriusqꝫ extremi rõnem subit, postea epilogat, vt patet in textu. Sic igit̃ patet quo nam modo motus qui est ab extremo in medium contra

Expõ verborum.

rius sit ei motui qui est ecõtra à medio in extremũ. Quo vero ad verba græca attinet, verba illa, motus quo in medium accedit̃, in græco sunt, motus quo ad vtraqꝫ mutat̃,

H

sed qa sumpsit verbum, vtraqꝫ, pro medio, eo qa mediũ est vtraqꝫ extrema aliquo modo, & mutari est accedere, vt clariora essent, nos trãstulimus illo modo, nã idem est. Amplius dixit, ad id mediũ, qđ est inter extrema, ad denotandũ medium formæ, qđ est inter extrema non medium subiecti, qđ neutro extremorꝫ participat. Hæc de

Quæ Auer. cõmen. 58.

cõtrarietate motuum & mutationũ ab Arist. habẽmus.

Auer. vero quo ad verba ipsa animaduertit duo, quorum primum est, cur dixit, in contrarĳs habẽtibus inter, in translationibus enim barbaris, quas ipse cõmentatus est sic habet̃, motus vero ad illud qđ est inter cõtraria, et in contrarĳs habentibus inter, sunt ponendi tanquam illi qui sunt ad contrarium quodammodo. Secundo animaduertit cur dixit, tanqꝫ illi qui sunt ad cõtrarium quodammodo. Primum ait esse dictum pro tanto, qa nulla sunt contraria ad quę possit motus esse, quin inter illa nõ medium sit, immo inter omnia talia medium est, saltem

E

diminutionis. Et hoc quod dicit, licet sit verum in codicibus gręcis non est ita, vt per nostras patet translationes.

Secundum vero recte animaduertit, & recte exponit, ait enim id esse dictum pro tanto, quia medium & si sit vtrunqꝫ extremum, non tñ est vtrunqꝫ vltima perfectione, sed quasi potestate, & sic ire ad medium non est ire ad extremum simpliciter, sed est aliqua ex parte ire ad extremũ, quatenus medium est ambo extrema sub esse refracto. Vbi clare habet̃ vt iuniores colligunt de intẽtione eius esse contraria manere in medio actualiter & realiter, qđ magis patet in exemplo qđ ipse exponit de ipso fusco siue viridi. Velut enim qñ aliquid mouetur ab albo in viride, id moueri in nigrum qđ est in viride, sed cũ per motum terminus actualiter acquiratur, igit̃ in ipso viridi erit actu nigrum, qđ per ipsum acquiritur motum, simili modo argui põt de albo, nã cum sit motus de nigro in viride, sequitur in viride esse album, qđ per motum acquiritur, & sic ex his quæ hic dixit Auer. clare constat ex

Põ Auer. de cõpõne medĳ ex extremis.

F

trema esse in medĳs actualiter sub gradibus remissis, ex quibus ipsa media componuntur, vt qđ fuscum componitur ex albo & nigro sub tanta ꝓ portione, rubrum vero ex eisdem sub alia atqꝫ alia ꝓportione se habentibus, et ita in cæteris id genus. Sed iuniores contra hanc põnem acerrimis obĳciunt argumentis. Verꝫ quia alĳ iuniores perite ad rationes illorꝫ satisfaciunt, omittamus rõnes illas & solutiones, & nouas moueamus contra Auer. quæstiones. Prima, ex duabus formis non fit vnum ꝑ se, igitur medium non est aliqđ per se vnum. Secundo, omnis forma est simplicis essentię, vt Gilbertus auctor sex principiorꝫ scribit, sed medium est forma, igitur non componitur ex extremis. Tertio, in oĩ compositione alterꝫ se habet vt materia, alterꝫ vt forma. 8. Met. sed duorꝫ cõtrariorꝫ neutrum põt esse alterius forma vel materia, igitur ex illis nulla põt proficisci compositio. Quarto, nihil est qđ possit concludere talem cõpositionem, igitur non est tenẽdum à philosopho naturali, qui nihil asserit nisi à memorĳs, vel sensibus, vel experientĳs. Quinto, oĩs forma

Rões sunt Burlei q̃ soluũtur a Gaietano.

Prima.

Secunda.

Tertia.

Quarta.

G

nata est constituere suppositum, accidentale qdem, si sit accidentalis, substantiale vero, si substantialis, igit̃ si sint plures formæ accidentales in medio, quælibet illarꝫ cõstituet suppositum, & sic in oĩ medio essent plura supposita, qa ibi erit suppositum albi, et suppositum nigri, & per consequens idem erit album & nigrum, qđ est impossibile. Sexto, medium generat̃ ex extremis, et corrumpitur in illa, igit̃ talis erit inter extrema & medium incõpossibilitas, qualis est inter terminũ è quo, & terminũ ad quem in generatione, sed terminus è quo, & terminus ad quem non sunt cõpossibiles in eodem, igit̃ nec mediũ & extrema. Propter hæc arg. Ioãnes supius tenet de intentione Auer. mediũ ipsum non componi essentialr̃ ab extremis nec remissis, nec fractis, immo esse formã ita simplicem, veluti quælibet forma extrema est: habere tñ ait virtutẽ vtriusqꝫ extremi. Et hac rõne ait Auerr. extrema esse in medio actu, non in sumẽdo actũ pro forma, sed pro virtu

Põ Ioãnis.

H

te actiua, qua ipsum medium actu põt agere actionem similẽ actioni vtriusqꝫ extremi. Tepidum enim aliqua ex parte frigidum calefacit, & aliqua ex parte calidũ frigefacit, & sic nõ differt ab extremis solũ ſm magis & minus, quæ sunt accidẽtariæ ꝑfectiones, sed differt ab eis ꝑ se & ꝗ suam essentiam, quã põnem Ioãnes ait esse aliorꝫ, sed illi non obiecit. Sed hæc põ siue sit Ioannis, siue cuiusuis, non est Auerroica. Auer. enim. 10. Metaph. cõ. 23. ita loquit̃ de cõpositione medĳ ab extremis, quo modo de cõpositione cõplexionis de simplicibus, vt patet ꝑ ea quæ scribit contra Gal. ibi, modo constat apud ipsum complexionem cõponi à simplicibus actu actualitate formæ, & non tm̃ actualitate virtutis, igit̃ hæc solutio nõ est Auerroica. Secundo Auerr. vbiqꝫ, maxime. 3. cæli cõ. 67. eodem modo loquit̃ de compositione medĳ ab extremis, et mixti ab elementis, sed cõstat apud ipsum mixtũ esse ab elementis actu formæ, igit̃ medium ab extremis ẽt actu formæ.

Confutatio.

Pō côis Ga ta. & olim. formæ. Similia potes quærere passim per alia multa loca. Alij vero côiter ad mentem Auer. tenent medium nihil aliud esse, nisi extrema remissa sub certa proportione cõsti tuta, sed quia proportiones sunt quodãmodo infinitæ, deinde emergũt formæ mediæ infinitæ. Rubrũ igitur est album & nigrũ sub A proportione reducta, fuscum vero album & ni grum sub B proportione, & in cæteris id genus. Nec hæc positio est Auerroica, qa Auerroes vbiq; medium cõpa rat mixto, & vbiq; de medio loqtur, vt de mixto, sed mi xtũ non est formæ elementariæ tñ sub certa proportione, sed vltra addit formam mixtionis, igitur nec mediũ erit ex trema tñ sub certa proportione, & ita oportet aliud quid addere. Teneremigitur q velut materia formæ mixti habet formas elementarias, vt dispões prquias in esse re missio, vltra illas habet formam vltimã per quam mixtũ reponitur in specie, sic subiectum formæ mediæ habet in se formas extremas actu, non in suis vltimis perfectioni bus, sed remissas, tanq dispositiones subiecti ad formam mediam, quæ tñ forma media essentialiter differt ab ex tremis, vt illa mixti ab elementis. Et qa illæ dispositiones possunt multipliciter variari, ideo formæ mediæ possunt esse multæ. Hæc enim positio tollit omnes rõnes de leui, & est consona dictis Auer. de mixtura, & de complexio ne. Ad rationes igitur. Ad primam patet solutio, qa me dium non est extrema remissa, sed est forma simplex præ supponens extrema remissa, vt dispositiones. Ad secun dum patet solutio etiam, mediũ enim est forma simplex veluti quodlibet extremum, licet supponat extrema, vt dispositiones. Per idem ad tertium, non enim mediũ re sultat per cõpositionem, sed per inductionem. Ad quar tum dico, q est aliqd quo illud concludit, videmus enim medium vicem subire vtriusq; extremi, quod esse nõ pos set, nisi ipsum esset extrema virtute, et illa supponeret sal tem vt dispões. Ad quintum dico, q omnis forma na ta est cõstituere suppositum, qñ inest per se, & non vt di spositio alterius, modo extrema insunt subiecto, cui inest forma media, non qdem per se, sed vt dispões ad formã mediam, propterea suppositum non constituunt, nec acci dentale, nec substãtiale, media vero forma, qa inest subie cto principaliter pp se, hac ratione constituit suppositũ accidentale, & subiectum denominat. Ad sextum, dici pōt medium generari ex extremis non compositiue, sed dispositiue, propterea extrema remissa non se habẽt vt ter minus è quo, vel terminus ad quem, sed extrema inten sa, & hoc pacto medium & extrema sunt incompossibi lia. Per hanc ēt viam facile soluerẽ rõnes iuniorũ, quas omisimus, vt volenti soluere patet. Hæc de cõpositio ne mediĩ ab extremis de mente Auer. Solet quæri vlte rius penes qd attenditur motuum mutationum ue con trarietates, & videt q non penes contrarietatem termi norũ è quibus, qa ab eodem tepido pōt quippiam altera ri modo ad calidum, modo ad frigidum, vbi motus sunt contrarij, & non penes terminos è qbus contrarios. Di cebamus olim cõtrarietatem motuum non esse penes cõ trarietatem terminorũ è quibus tñ, nam si A moueretur ad contrarium aeris ex concauo lunæ, & B moueretur ad idem cõcauum aeris ex cẽtro, motus essent è terminis cõ trarijs quidem, non tñ contrarij, qa sunt ad eundem ter minum ad quem contrarium, igitur non penes terminos è quibus tñ. Secundo dico, nec penes cõtrarietatem ter minorũ ad quos tñ, probatur, quia tunc vt dicebatur in textu, nõ motus essent, sed mutationes. Tertio dico, nec penes contrarietatem terminorũ è quibus, & terminorũ ad quos tñ, quia motus factus ab A in B per chordam nõ est contrarius motui facto ab ipso B in A per arcum, & tñ sunt de cõtrarijs terminis, & in cõtrarios terminos, opor tet igitur addere vt sint de terminis contrarijs ad termi nos cõtrarios, & eodem modo, vt si vnus per arcum, ali us etiam per arcum, & si alius per chordam, etiam alius sit per chordam. Quarto, dico nec hæc tria sufficere, nam motus cœli ab ortu in occasum per culmen non est con

Confutatio.

Prima pō.

Solutio

Scd'a qō de motuũ cõtra rietate. Vide & Sco. dist. 13.1. ad arg. principalia. Solutio.

A trarius motui cœli ab occasu in ortum per idem culmen, qa motui cœli nihil est cõtrarium, vt dicit in Primo cœli, & dicit in Sexto huius. Propterea complete dici pōt mo tus esse contrarios quotiens a terminis cõtrarijs in termi nos contrarios, & per eũdem modum, atq; eãdem breuis simam lineam fiunt. Modo motus ab ortu per culmen, li cet sit per eãdem viam, per quam est ab occasu in ortum per idem culmen, non tñ est per lineam breuissimam, qa linea circularis nõ est breuissima. Aduerte tñ non re ferre esse terminos cõtrarios, vel rõnes terminorũ contra rias, nam si A ignis moueret è regione aeris ad concauũ et B, terra ab eadem regione ad centrum, motus essent con trarij, non tñ de contrarijs terminis, sed de rationibus cõ trarijs terminorũ. Est enim motus ipsius A ignis è regione aeris, vt illa subit rationem loci deorsum, est autẽ motus ipsius B ab eadẽ regione vt subit rationem loci sursum. Et propterea colligitur ratio in oppositum, tepidũ enim subit nunc calidi, nunc frigidi rationem. De contrarie B tate mutationum quid sit dicẽdum patuit in textu. Mul tactiam alia possent addi, quæ ad textus expositionem putamus esse frustra.

Solutio dub tationis.

Cum aũt motui non solum motus cõtrarius esse videatur, sed ēt quies, hoc definiẽdum erit. Nam absolute qdem motus motui contrarius est (opponitur aũt & quies) priuatio enim est, quodãmodo vero priuatio contraria dicitur. Tex. 51.

Et de contrarietate quietum nunc aggrediẽ, & primo proponit intentionem. d. cum aũt motui non solum motus contrarius esse videatur, sed etiam quies, propterea propo nit hoc fore definiẽdum. Et qa supposuit motum opponi ad motum & ad quietem, declarat qũo non eodem pa cto, sed motui absolute contrarius est, quieti autem quo dãmodo sicut priuatio ipsa dicitur non absolute contra rium, sed quodãmodo, & hoc ait, nam absolute quidem motus motui contrarius est, quia motus subire potest rõ C nem absolutam contrarij. Opponitur autem & quies, qa est priuatio, quæ semper suo habitui opponitur: sed quia priuatio quodammodo contraria dicitur, & quodammo do rationem subijt contrarij, ideo subaudi tu, quies oppo nitur motui quodammodo, sic igitur motus motui sim pliciter opponitur, quies vero quodãmodo: fuit autem hic textus aliquãtulum obscurus, propterea ad verbum transtuli, tu vero intellige vt diximus.

Expositio. Quę qes cui opponāt mo tui Vide Egid. hic.

Quæ autẽ cui nam contraria est, veluti an ei motui qui est in loco, ea quies quę est in loco cõ traria est, verũ res hæc nunc simpliciter asserat. Vtrũ enim is motus qui est ex hoc ei quieti quę est hic opponatur: an ei quæ est illic quo itur?

In prosequẽdo mouet quæstionem, cuius solutionem supponit, deinde est mouet aliam specialiorem, & inqt, D quæ autem cui nam contraria est, veluti an ei motui qui est in loco, cõtraria est ea quies quæ est in loco, & volẽs solutionem ad partem affirmatiuam q sic, ait verum, res hæc nunc simpliciter asseratur, q videlicet, semper mo tui quies contrariatur sui generis, & hãc solutionem sup ponens, petit speciatim, cum motui semper sit quies op posita, dico illam quæ est sui generis, vtrum motui op ponatur quies quæ est in termino è quo, an quies quę est in termino ad quem, & hoc inquit. Vtrum enim is mo tus qui est ex hoc ei quieti quæ est hic, puta in termino è quo opponatur, an ei quæ illic, quo itur, in termino ad quem. Tu vero animaduerte qa verba fuerunt obscura.

Perspicuum itaq; est cum motus ipse in duo bus sit subiectis: ei quidem motui qui ex hoc in contrarium est, eam quietem esse oppositam, quæ in hoc est. Ei vero, qui ex contrario est ad hoc: eam quæ in contrario est. Tex. 54.

Expositio. Respondet Aristo. nunc ad q̃onem, & vult quietem quæ est in termino à quo contrariari motui, nõ quietem quę est in termino ad quẽ, nam siue terminus è quo fit cõtrarium, siue fit non contrariũ, semper quies in illo motui cõtrariaṫ. Debes scire q motus semper est inter duos terminos affirmatiuos, qui subiecta dicunṫ, quia possunt esse ea de qbus affirmaṫ aliquid, vt dictum fuit. Hæc aũt duo affirmatiua subiecta possunt esse vel ambo cõtraria, vel alterum tantũ contrariũ, & hoc vel terminus è quo, vel terminus ad quẽ. Aristo. igitur ait quietẽ in termino à quo opponi motui, siue terminus è quo subeat rationẽ contrarij, & terminus ad quem rationẽ subiecti non contrarij, siue econtra, terminus è quo sit hoc. i. non contrarium, & terminus ad quẽ sit quid cõtrarium, & hoc ait. Perspicuũ itaq; est eum motus ipse in duob⁹ sit subiectis, videlicet terminis affirmatiuis, ei motui qui ex hoc. i. è termino è quo nõ contrario in terminũ ad quẽ contrariũ est, eam quietẽ esse oppositam quæ est in hoc. i. in termino è quo non cõtrario. Ei vero vt motui qui ex cõtrario, videlicet termino è quo est ad hoc. i. terminũ ad quẽ nõ e contrarium, eam quæ in cõtrario est. i. in termino è quo contrario, igitur siue terminus è quo subeat rationẽ contrarij, siue nõ, semper quies in illo opponiṫ motui ab illo. Sed quid quando ambo sunt contrarij?

Dubitatio. Solutio. Amplius vt omnis motus esse in contraria. Dici põt Aristotelem supposuisse oẽm motũ esse inter contraria, sed vt vteretur verbo amplo ad motũ & ad mutationẽ, hoc pacto voluit loqui. Insuper etiam qñ ambo termini sunt contrarij eodem modo est dicẽdum. Est. n. illud magis, & pptrea Aristo. omisit, quia de similibus idem est sermo. Hæc de contrarietate quietis ad motum.

Simul aũt hę & inter se cõtrarię sunt. Etenim absurdum est quies oppositas non esse si motus quidem contrarij sunt.

Expositio. Et de cõtrarietate quietũ inter se nunc agit, addens in parte cõtrarietatẽ quietis ad motũ. Et primo hoc ppomit quasi ex dictis, & inquit. Simul aũt, supple cũ motuũ con trarietate patet, q hę motuũ quietes & inter se sunt contrarię, cuius cãm breuẽ addit. d. absurdum. n. est quietes oppositas nõ esse, si motus qdẽ cõtrarij sunt, quasi syllogizet hypothetice hoc pacto, si motus sunt cõtrarij, quietes sunt contrarię: sed mot⁹ sunt cõtrarij, vt pauloante determinatum est: igitur & quietes. maiorẽ nõ pbauit, sed sumpsit tanq̃ per se notã. Nemo. n. dubitare debet quietes opponi, si motus illarũ contrarianṫ. Et quia hæc ppositio erat famosa, vsus est verbo absurdũ, quod græce est (An nullo motu existente posit ei quies ppriẽ accepta. Vide Scotũ. q. 9. quolib.) dicens, absurdum enim est quietes oppositas non esse, si motus qdem contrarij sunt. Et sic patet ratio.

Hę autẽ sunt quę in contrarijs sunt, veluti ea quies, quę è in sanitate, ei quieti cõtraria est, quæ est in morbo, atq; ei motui quo è sanitate i morbum pergiṫ. Nam vt ei motui sit cõtraria quo è morbo itur in sanitatẽ, procul à rõne est. Potius enim eius motus pfectio est, qui in eo sistit, ad quod est, q̃ q accidat simul cum motu fieri.

Expositio. Explicat id quod dixerat, & inquit, quietes aũt oppositæ hæ sunt, quę in cõtrarijs sunt terminis, vt per exemplũ exponit. d, veluti ea quies quę est in sanitate ei quieti contraria est, quæ est in morbo, & sic patet quæ quietes sunt cõtrarię. Exponit etiam de quiete & motu dicẽs, & q. d. non tantũ quies in vno termino contrariaṫ quieti in cõtrario termino, sed etiã motui, ei dico quo è sanitate in morbũ pergiṫ, & sic quies in sanitate cõtrariaṫ quieti quę est in morbo, & motui qui è sanitate est in morbũ. Nam vt quies supple in sanitate ei motui sit cõtraria quo è morbo itur in sanitatẽ, procul à rõne est, quia quies in termino ad quẽ non est cõtraria motui in eundem terminũ, & huius rõnem assignat dicẽs, potius enim eius motus pfe-

E ctio est, qui in eo sistit, ad quod est, q̃ q accidat simul cũ motu fieri. Quod vero ad verba attinet, sermo in græco est comparatiuus, qa verbũ illud q̃ scribiṫ «, & tunc erit sensus, q quies in termino ad quem vtpote in sanitate, & est pfectio motus, qui sistit in sanitatẽ, & simul cũ illo fit, magis tñ est pfectio illius, q̃ cum illo fia, ex eo quia illa quiete habita cessat motus, verbũ vero pfectio, gręce est ..., quod latine sit quietatio, hic perfectionẽ (vt trãstulimus) sonat. Sic igiṫ quies in termino è quo cõtraria est quieti in termino ad quẽ, contraria & motui etiam in illum, non aũt quies in termino ad quẽ, est contraria motui in termino ad quẽ. Tum quia simul fit cũ motu, tum vel magis qa est illius pfectio. Animaduerte q quies in termino è quo, vtpote in sanitate contraria est quieti in termino ad quẽ, vtpote in morbo, quatenus illa in sanitate esse põt, vnde icipit ęgrotatio. Illa vero in morbo esse põt, vnde icępit sanatio, qui mot⁹ sunt cõtrarij, quare & quieres illoꝝ motuum contrariæ erunt.

F Auer. vero multis rõnibus psuadet idẽ, vt ex verbis eius balbis colligi põt. Prima, diminuta pfectio & completa pfectio nõ sunt cõtrariæ, sed motus est diminuta pfectio, quies in termino ad quẽ est completa pfectio, igitur non sunt cõtrarię. Secunda, faciens & factũ non sunt contraria, sed motus facit quietẽ in termino ad quẽ, igiṫ non est illi contrarius. Tertia, illud in quo inuenit aliquid per partẽ post partẽ, non vr̃ illi contrariũ, sed in motu inuenitur quies in termino ad quẽ per partẽ post partẽ, igitur mot⁹ & quies in termino ad quẽ nõ sunt cõtrarij. Quarta, ea quæ sunt eiusdẽ speciei, nõ sunt cõtraria, sed motus & quies in termino ad quẽ sunt eiusdẽ speciei, igitur non cõtraria. Minor patet, qa substãtia motus ẽ de gñe quietis ad quã peruenit. Quinta, quæ differunt per magis & minus non sunt cõtraria, sed motus & quies in termino ad quẽ differunt fm magis & minus, igitur non contraria. Sexto, finis rei non est cõtrarius rei, sed ipsa quies in termino ad quẽ, est finis motus, igitur non est illi contraria. (Auer. c. 54.)

G Septimo arguit, q quies in termino è quo est contraria motui, qa ea quoꝝ vnum corrũpiṫ & aliud gñatur, illa sunt cõtraria, sed quies in termino è quo corrũpiṫ motu generato, igitur sunt cõtraria. Ex his cõcludit quietẽ in termino è quo contrariã esse quieti in termino ad quem, nã cũ mot⁹ sit cõtrarius quieti quę est in termino è quo, & quies in termino ad quẽ, vel est motus, vel cũ ipso motu genita, igiṫ quies in termino è quo, & quies i termino ad quẽ sunt cõtrarię. Hæc ex Auer. Sed quæres, qa ipsa quies in termino ad quẽ, est priuatio fluxus, sed mot⁹ est fluxus, igitur quies in termino ad quẽ, est priuatio mot⁹, & per consequẽs illi opponitur, saltẽ vt priuatio habitui. (Quæstio de cõtrarietate quiet. ad motum.)

Pro intellectu dubitationis debes scire q motus potest sumi pro forma ipsa diminuta, quatenˀ fluit, & pro fluxu formæ. Similiter & quies sumi põt pro carentia fluxus, & pro forma perfecta, quæ pro certo tpe sub tali perfectione consistit. Tunc dico q si sumatur quies pro carentia fluxus, sic nec est pfectio mot⁹ pro fluxu sumpti, nec

H motus pro forma fluẽte accepti, quia priuatio nullius habitus esse põt finis vel perfectio. Secundo dico, q hoc pacto sumendo quietẽ, priuatiue opponitur tam motui pro fluxu sumpto, q̃ pro forma fluente. Declaratur, qa vnũ expellit alterum, suntq; apta fieri circa idem subiectum mutuo, & hoc non negasset Aristo. vt patet intelligenti.

Tertio dico, q sumẽdo quietem pro forma pfecta, sub qua mobile certo permanet tpe, nec fluxui, nec formæ fluenti opponitur. Formæ quidem fluenti nõ, qa differt ab illa fm magis & magis. Fluxui vero minime, quia via & finis viæ non opponuntur. Quarto dico, q sumendo quietem in termino è quo, siue pro carentia, siue pro forma contraria, motui facto ab illo termino, opponitur motui tam pro fluxu, q̃ pro forma fluente sumpto, pbatur, quia si sumaṫ pro priuatione, opponitur priuatiue, si pro contrario opponitur contrariæ. Ad rationẽ patet solutio per ea quæ dicta sunt.

Insuper

Insuper etiam necesse est aut hanc aut illam esse, non enim ea quies quæ in albedine est, contraria est ei quieti quæ in sanitate est.

Secũdo de quietibus id quod dixerat nunc ẽt probat, dictũ est enim quietẽ in termino ẽ quo cõtrariã esse quieti in termino ad quẽ, veluti quietẽ in morbo ei quę est in sanitate, nunc idẽ probat, quia ei qeti quę est in sanitate, vel contraria est qes in morbo, vel in alia re alterius generis, vtpote quę est in albedine vel dulcedine, nõ ea quies quæ est in alia re, puta albedine vel dulcedine, igitur illa quę est in morbo, & sic qes in termino ẽ quo cõtraria est quieti in termino ad quẽ, quod est propositũ, hoc ait, insuper ẽt necesse est qeti in sanitate esse contrariã, aut hãc videlicet, quæ est in morbo, aut illã quæ est in re alterius generis, videlicet in albedine. Sumit ꝙ nõ illa quæ est in re alterius generis. d. non enim ea quies quæ est in albedine contraria est ei quieti quæ est in sanitate, igitur supple ea quę est in morbo, & sic habeĩ propositum. Aĩaduertẽ ꝙ nec Auer. nec expositores hũc locum bene legunt.

B

Tex. 55.

Quibus vero contraria non insunt, eorũ mutatio quidem opposita est, ea videlicet, quæ est ex ipso, ei quę est ad ipsum. Motus vero nõ est, veluti ea quæ est ex ente, ei quæ est ad ens.

Hactenus de oppositione quietum in motibus, nunc & de oppositione quietum in mutationibus (vt Auer. recte & expositores exponũt) prosequitur. Repetit tñ primo quę dicta sunt de contrarietate mutationum. d. quibus vero contraria nõ insunt, veluti in substãtĳs, eorum mutatio quidem opposita est, ea videlicet, quę ex ipso, ei quæ est ad ipsum, motus vero nõ est, veluti ea quæ est ex ente, ei quæ est ad ens. Hæc sunt quę repetit.

Quæ Auer. cõ. 55.

Addit Auerro. ea quæ á principio huius Quinti dicta sunt, videlicet, ꝙ motus differt á mutatione, nam subiectum motus est semper econtrario in contrarium. Subiectum vero mutationis est vel ex esse in non esse, vt corruptio, aut ex non esse in esse, vt generatio, quæ non contrarie, sed priuatiue opponuntur. Hæc sunt satis explicata in principio huius libri, nunc supponantur.

C

Harũ igĩt quies quidẽ non est, sed imutatio:

Secundo hoc resumpto ait, mutationi non esse contrariam qetem, sed eã gręci ametablesiã dicunt, latine imutationem, vel mutationis vacuitatẽ. Quies igĩt in termino ẽ quo motui ab illo opponĩ, & ametablesia ẽt in termino ẽ quo mutationi ab illo opponĩ. Amplius ametablesia in termino ẽ quo opponĩ ametablesiæ in termino ad quẽ, veluti diximus in qetibus, inquit. harũ igĩt mutationum contraria est non quies, quæ proprię motui opponitur, sed ametablesia. i. immutatio, siue vacantia.

Atq; si subiectum quidem, quod est nõ ens, aliquid est, ea immutatio quæ est in ente, ei immutationi quæ est in non ente, contraria est. Si vero id quod non est ens, non est aliquid, dubitauerit quispiam sane cuinam sit cõtraria ea immutatio quæ est in ente, & sit ne quies?

D

Antequã probet quod dixerat, interponit duas quæstiones, quarũ primam omittit insolutã, & secundam soluendo id quod dixerat probat, vtens & breuitate & artificio. Et inquit, atq; si subiectũ quidem quod est non ens in fine corruptionis, est aliquid, vtpote in actu in corruptione accidentiũ, vel potentia in corruptione substãtię, ea imutatio quæ est in ente, hoc est in termino ẽ quo corruptionis, ei imutationi quæ est in non ente cõtraria est, quia ambæ habent rationem entis aliquo modo, & quo ad hoc non est dubiũ. Et propterea mouet dubium. Dato ꝙ terminus corruptionis nihil penitus sit, vtrũ ea immutatio quæ est in ente opponatur ei imutationi quæ est in nihilo. Et hoc est quod dicit, si vero subiectũ quod est

An quies sit cõtraria motui

Vide 18.1.q. ii. hui9. & Al

A

non ens in fine corruptionis, non est aliqd, sed penitus nihil. Dubitauerit quispiã sane cuinam sit contraria ea immutatio quæ est in ente. Vtrum supple tu, ei imutationi quæ est in ipso nihilo. Hęc enim est dubitatio nõ parua, & licet solo hic non ponatur, tñ ex Primo & Quinto huius patet. Dictũ est enim omni motui et omni mutationi semp subesse subiectum aliqd, & sic casus est impossibilis. Mouet secundam qõnem, vtrum imutatio, quæ est in ente dici possit quies, & eadẽ quęstio fieri potest de immutatione, quæ est in non ente. Inquit, & sit ne quies talis supple imutatio quæ est in ente, vel in non ente, & est quærere, quare ametablesia siue immutatio in termino ẽ quo mutationũ non potest quies dici? Ex cuius solutione patebit veritas eius quod supposuit, videlicet, ꝙ mutationi non qes, sed ametablesia, siue imutatio opponitur.

be. d fin. q. 8. huius.

Quod si est, aut non omnis quies motui contraria est, aut gñatio & corruptio motus sunt, patet igitur illam nõ esse quietem appellãdam, nisi & hę motus fuerint.

B

Soluit qõnem secundam, & ostendit quod supposuerat. d. ꝙ si est supple ametablesia quies, alterũ duorum sequiĩ, aut vt non omnis quies motui contraria sit, vtpote quies quæ est ametablesia, aut vt generatio & corruptio motus sint, & propterea cõcludit, patet igitur illam non esse quietem appellandam, nisi & hę videlicet generatio & corruptio motus fuerint. Et sic patet solutio quæstionis, & probatio eius quod dixerat.

Est tamen ipsa immutatio simile quid quieti, atq; contraria aut nulli prorsus, aut ei quę est in non ente, aut corruptioni. Hæc enim est ex ipsa, generatio vero in ipsam.

Probauit ametablesiam non esse quietem per solutionem secundæ qõnis, nunc ait illam esse quieti similem, et seq; contrariã ipsi ametablesiæ, quæ est in termino opposito, vnde inquit. Est tñ ipsa imutatio siue ametablesia, quæ est in ente simile quid quieti, atq; etiã contraria aut nulli prorsus, aut ei quæ est in non ente, aut corruptioni. Dixit, aut nulli prorsus. si subiectũ corruptiõis nihil omnino sit. Dixit, aut ei quæ est in non ente, si subiectum sit ens aliquo modo. Dixit, aut corruptioni, qa ametablesia quæ est in ente, cõtraria est corruptioni, veluti quies motui, non aũt est cõtraria generationi, quod probat. d. hęc enim videlicet corruptio est ex ipsa. i. ametablesia, quæ est in ente generatio vero in ipsam, hoc est ad ametablesiam, quæ est in ente, modo nec mutatio nec motus contrariatur termino ad quẽ, & ita generatio non ametablesiæ entis, sed ametablesię non entis opponitur. Occurres primo, in quo differt ametablesia ab ipsa qete. Rñdent iuniores, ꝙ differunt penes tempus, nam quies est mora temporaria, ametablesia siue imutatio est mora momentaria. Ratio est vt dicunt, quia quies est priuatio motus successiui, imutatio siue ametablesia est ꝑuatio mutationis subitarię. Hæc iuniores. Sed istud stare non potest, nec quo ad drãm in se, nec quo ad causam differẽtię, non quo ad differentiam, quia vt ipsi rñdent ad rationem de faba obuiante molari, faba illa qescit, eo quia inter quoslibet duos motus contrarios mediat quies, & tñ non in tẽpore, sed in momento quiescit, igitur nõ est de ratione quietis esse tẽporarium. Amplius ametablesia rei genitæ non est subitaria, quia postq; res generatur, non subito corrumpitur, imo minimum temporis suæ durationis est dies naturalis, quo tẽpore viuit diarium illud animal, quod gręci ephemerum vocant, quod nascitur apud Hypanim fluuiũ, vt Aris. auctor est in libro de Hystoria animalium. Elementa quoq; nõ subito corrumpũtur, postq̃ fuerint genita, quia non statim põt sibi applicari corrumpens, quare põt esse ametablesia tẽporaria, nec valet quo ad causam, qa ametablesia quæ opponitur generationi, vel corruptioni elementorũ, temporariæ mutationi opponitur.

C

An mutationes seu imutationes substãtiales opponanĩ adinuicem. Vide Egi. hic.

Prima dubi. Solutio Burlei.

D

Confutatio.

ponitur. Apud enim Auer. generatio & corruptio elementorum tẽporaria est. Amplius potest & motus esse subitarius vt motus auctiõis, & ita quies esse potest non respectu motus temporarij, & propterea tales differẽtiæ

Propria pô. sunt accidentariæ, non aũt per se. Melius igitur cũ Arist. dicerent hęc non differre, nisi per sua opposita atq; habitus. Priuationes enim differũt per differentias habituũ. Differt igit quies ab ipsa ametablesia solũ per hoc, quia quies est priuatio motus, ametablesia vero est priuatio mutationis, siue hæc sit tẽporaria, siue illa momentaria, non igitur penes tẽpus, sed penes rationem quam habẽt ad habitus, quorum sunt priuationes. Hęc de differentia

Scda dubi. istarum. Secundo occurres, vtrum inter ametablesiam existentem in ente, & ametablesiam existentem in non ente, sit oppositio contraria vel cõtradictoria, vel priua-

Solutio. toria. Dici põt, q si ametablesia quæ est in non ente, sit in nõ ente simpliciter, vtpote in ipso nihilo, sic ametablesia entis, & ametablesia non entis opponuntur contradictoriæ, si vero sit in non ente ſm quid, sic opponunt priuatiue, q si dicantur oppositę contrariæ, non proprie, sed improprie dicuntur.

Tex.14. Dubitauerit aũt quispiam sane, cur in mutatione quidem quę est in loco, tã quietes q̃ motus sunt & ſm naturam, & pręter naturã: In cęteris vero minime, vt alteratio alia sit ſm naturam, alia præter naturam. Non enim sanatio magis quam ęgrotatio ſm naturam est, aut dealbatio q̃ denigratio. Similiter & in auctione atq; imminutione, neq; enim hæ inter se contrariæ sunt, vt altera sit ſm naturã, altera pręter naturã, neq; auctio auctioni. Eadẽ quoq; ratio est in gñatione, corruptioneue, neq; enim generatio quidem ſm naturam est, corruptio autem præter naturam. Senescere enim ſm naturam est, neq; generationem aliam ſm naturam, aliã pręter naturam esse cernimus.

His de contrarietate motuũ & quietum dubitatis, ad dubitat, primo cur in mutatione locali est cõtrarietas penes naturale & præternaturale, quia & motus & quietes sunt & naturales & præternaturales, in cæteris vero mutationibus minime. Quippe cum non sit alteratio aliqua naturalis, aliqua præternaturalis, nec auctio aliqua naturalis, aliqua pręternaturalis, nec ĩmutatio aliqua naturalis, aliqua innaturalis, simili pacto de gñatione & corruptione. Nõ enim gñatio est naturalis, & corruptio præternaturalis, quia senescere, quę est quædã corruptio, vel via saltẽ in corruptionẽ, semper est ſm naturam. Insuper etiam nec generatio aliqua est naturalis, aliqua præternaturalis, igitur oppositio penes naturalem & præternaturale solũ in mutatione locali spectatur, non autem in cæteris, & hoc est quod merito quispiam addubitauerit.

Quę Auer. cõ.16. Aĩaduersione dignum, vt ex cõmento colligit Auer. q in motu locali reperit naturale, & præternaturale, tam ex parte motus q̃ quietis. Ex parte motus quidem, quia ignis sursum natura fertur, deorsum vero vi, & pręter naturã, ex parte quietis vero, qa ignis natura sursum quiescit, deorsum aũt vi. Secundo debes scire senectutẽ esse viam in mutationẽ, iuuentutẽ vero in generationem & vitam saltẽ perfectam, quę virilitas est. Et ita cũ nec senectus nec iuuẽtus diuidatur per naturale & violentũ, nec quoq; mors, nec vita siue generatio diuidet. Hęc Auer.

Tex.17. Sed si id quod est vi, præter naturã est, & corruptio sane corruptioni cõtraria erit, ea quę est vi, quia pręter naturam est, ei quæ est ſm naturam. Nonne igitur generationes nonnullę violentæ prętereq; fatũ habentur, qbus hæ quę sunt

E ſm naturã contrariæ sunt, nõne & auctiões violẽtę iminutionesq; sunt, veluti auctiones eorũ, qui ob delitias cito pubescunt. Et frumẽta quæ cito adolescunt, propterea qa non coagulãtur.

Soluit dictam dubitationẽ, & primo concludit contrarietatẽ in corruptiõibus. d. sed si id quod est vi, pręter naturã est, & supple, præternaturale, & naturale opponuntur, & corruptio sane corruptioni contraria erit, ea videlicet, quæ est vi atq; præternaturalis, ei quæ est ſm naturam, igitur in corruptionibus inuenitur contrarietas penes naturale & violentum, & hoc per syllm hypotheticum á positione antecedentis ad positionẽ consequẽtis, vt Auer. dicit. Debes scire vt colligitur in libro de Morte & Vita, iuuẽtute & senectute, q mors duplex est, naturalis quidẽ quæ post senectutem & decrepitatem euenit, quali morte mori solent corpora simpliciter sana, vt medici dicũt. hęc enim naturalis est, quia per debita me-

F dia venit ad debitum finẽ. Violenta vero quæ præuenit media, vt mors iuuenum ante senium, aut ferro, aut dolore, aut morbo. Quæ ẽt ratione habita ad naturã particularem inferiorẽq; pręternaturalis dicitur, ratione vero habita ad causam vlem, cœlestẽq; constitutionem, quã in natali habuit, naturalis esse põt, saltem naturalitate cõi, patet igitur quonã modo sit & naturalis & præternaturalis corruptio, & quõ sunt contrariæ inter se. Ex hac declaratione idem concludit in generationibus, & inquit, nõne igitur generationes nõnullæ violentę præterq; fatum habentur, quibus hæ quæ sunt ſm naturam contrariæ sunt, quasi dicat, q sic. Debes scire generationes nonnullas sequi debita anni tempora, vt qñ suo tempore rosæ ingenerantur, & id genus, & hę himarmenæ á græcis dicuntur, hoc est ordine fatali atque cœlesti procedentes, himarmen enim grece, latine fatũ, vt dicit Cicero, atq; fato euenire dicitur, vt ait Them. q naturale est, & naturæ institutionem atq; ordinẽ sequitur. Rosarum igitur genera-

G tio, quotiens vere est, & nõ hyeme, naturalis dicitur, & hoc pacto accessus hominũ ad honores magistratusq; cũ fiunt ordine naturali per debita media, naturales dicuntur. Aliquę vero sunt generationes inordinatæ, quę non procedunt debitis tẽporibus, nec ordine debito, veluti esset gñatio rosæ in hieme, qñ arte & villica industria eueniret. Agricolæ enim non modo stirpes docẽt facere indebitis tẽporibus, vt rosas in hyeme, cucurbitas, & id genus, sed aĩalia, vt scorpios ex basilicone, vespas e carne equina, & id genus. Horũ enim generatio præternaturalis est, quatenus nec per debita tempora, nec ex cõsuetis causis fieri videntur. Accessus quoq; hoĩum ad magna, cũ non per debita media procedunt gñationes innaturales dicuntur, atq; cito resolubiles. Quod vero ad verba attinet debes scire, q ego transtuli textum interrogatiue dicendo, nõne igitur generationes? quia verbũ grecum, αρααυ id sonare videtur. Idẽ tertio declarat in auctioni-

An corruptiones sint quid innaturale. Vide Egi.17.

H bus, & inquit, nonne & auctiones violentæ imminutionesq; sunt, veluti auctiones eorũ animalium, siue hominum, qui ob delitias cito pubescunt, cuiusmodi sunt omnes primates, isti enim quia viuunt in delitijs copijsq; rerum atq; abundanti victu, cito pubescunt, eo qa magna humoris copia in his abundat, quo facile humor naturalis increscit, & citius q̃ debuerit. Idem ostendit in stirpibus. d. & frumenta quæ cito adolescunt atq; augent, propterea quia nõ coagulantur, vt qñ fuerint proiecta mox pluuiæ succedunt, tunc enim nimio humore supfuso non permittuntur densari, sed cito pullulant, & tale crementum villici tanq̃ præternaturale vituperant. Hæc apud Columellam & Palladium omittantur, nobis vero satis sit colligere frumenta nonnunquã præternaturaliter crescere, quotiens citius q̃ deberent crescerẽt, vt vel humoris copia, aut quauis alia causa, nõnunq̃ vero naturaliter, quotiens debito (vt solent) tempore increscũt, vel humoris, vel caloris temperie. Sic igit patet auctiones esse na-

turales,

turales,& præternaturales, patet igitur ad formã dubitationis, supponebatur enim falsum, & ita negandũ est assumptum. Debes scire ꝙ in textu Auerro. mouitur talis consequentia, generatio violenta fit multipliciter, igitur & naturalis gñatio multipliciter fit, quæ videť sequi per illud primi topicorũ, quot modis dicitur vnũ oppositorum, tot modis dicitur & alterũ. Et super hoc textu mouet qõoem Auer. quia ægritudinis species sunt multæ, & tamen vna, & non multæ sunt sanitates.

Dubitatio. Quæ Auer. cõ.17.

Respondet Auer. d. ꝙ forte vna sanitas continet multas particulares sanitates oppositas illis multis ægritudinibus, sed quia non habẽt nomina imposita, latent, & ita velle videtur ꝙ sunt tot species sanitatis, quot morbi, sed quia speciebus sanitatis non sunt nomina imposita, veluti speciebus morbi, ideo vna videť esse sanitatis species, quæ reuera multimoda est pro ratione morborum. Hæc Auer. Sed iuniores refellunt solutionem hanc. Primo quia sanitas consistit in indiuisibili, quia in humorũ ęquatione, quę indiuidua est, igitur sanitas vno modo est, ęgritudo non. Secundo, sanitas est bonum aĩalis, sed bene se habere est vno modo, igitur non plures sanitatis species. Tertio, sanitas est in medio humorũ, sed accedere ad medium est vno modo, recedere multis modis, igitur vna sanitas. Propterea tenent sanitatem esse speciem specialissimam & indiuiduam, morbum genus subalternũ, & diuiduum. Id vero quod Primo Topi. dicitur de significatu, & non de suppositis glosari solet. Ad Auerro. vero dicunt illum esse locutum dubitatiue, & nõ assertiue. Sed hęc positio potest intelligi vno modo, ꝙ vnius aĩalis numero vna tñ sit numero & indiuidua sanitas, aut vnius membri sit vna numero sanitas & indiuidua, aut vnius mẽbri ſm vnam rationem, eandemq́ sanitas sumpta est vna numero & indiuidua. Primo modo non est vera positio, qa si Socrates simul oculo & corde laboraret, & sanaretur oculo & non corde, patet sanitatẽ oculi non esse illam cordis, qa potest oculo sanari, & cordis morbo languere. Nec secundo modo est vera, qa potest oculus Socratis in cõplexione infirmari, & in compositione bene valere, similiter etiã & infirmari simul compositione, & complexione. Potestq́ sanari cõplexione, vbi non erit sanus compositione, igitur sanitas complexionis non est sanitas cõpositionis. At tertio modo bene dicunt, si. n. oculus consideretur, quatenus vnum membrum, & quo ad vnã particulam eius, & quo ad cõplexionem vnã specie, dico ꝙ vno modo sanus est, & multipliciter in cõplexione potest relinqui, qa quo ad gradum vnum, quo ad gradus duo, & sic de alijs, vna tñ erit sanitas in complexiõe, quia temperies huic oculo sana, & ad hoc faciũt rationes iuniorũ, sic enim sanitas est indiuidua, vt prima ratio dicit, non aũt in suo ambitu considerata, & licet sit bonum aĩalis, non vnico modo, & propterea bene se habere non erit vno modo in ꝓposito, & hoc pacto sanitas erit in medio humorum, quia graduum hic proportionatio. Et sic patet positio, aliter enim illi non assentior.

Rõnes Burlei.

Solutio Burlei.

Examinatio opinionis.

Tex. 58. In alteratione vero quõ res se habet, an eodẽ modo, quippe cũ nonnullę violẽtę sint, nõnullę naturales, qui nãq́ non in decretorijs diebus sanatur, hi pręter naturã alterari videnť, qui vero in decretorijs, hi ſm naturam alterantur.

Soluit dubitationem per interẽptionem assumpti, & declarauit in corruptionibus, generatiõibus, atq́ auctionibus, minutionibusue posse sumi contrarietatem penes naturale, & præternaturale. Dubitat nunc an idem possit esse in alterationibus, & inquit. In alteratione vero, quõ res sesę habet, supple dubiũ est. Rõdet etiam in alterationibus idẽ posse verificari, qui è morbo in diebus creticis liberantur, hi naturaliter ad sanitatẽ alterantur, qui vero in diebus vacuis siue non creticis, hi præternaturaliter ad sanitatẽ alterantur. Inquit, an eodẽ modo, supple in alterationibus est, & reddit causam. d. quippe cũ nonnullæ violentæ sint. nõnullæ naturales alterationes, qui nanq́ non in crisimis, hoc est decretorijs diebus sananť, hi præter naturã alterari ad sanitatem videntur, qui vero in crisimis hoc est decretorijs indicibusq́, hi ſm naturã alterantur. Quod vero ad verba attinet, Arist. (vt Auer. animaduertit) locutus est per propositiones particulares, dicendo aliquas alterationes esse violẽtas, aliquas naturales, & nõ dixit oẽs esse naturales. i. in qualibet specie esse potest naturalis & violenta, quia hoc indiget inductione in omnibus, & qa inducere in omnibus est difficile, ideo loquitur per propositiones particulares. Quod etiã ad gręca verba attinet, debes scire ꝙ morborũ dies, alij sunt cretici, hoc est indices, siue decretorij, veluti in morbis acutis oẽs septẽnarij, vt septimus. 14. & . 21. & alij indiciarij, vt oẽs quaterni, veluti quartus ĩdiciatius est septimi, & vndecimus decimiquarti, atq́ decimusseptimus vigesimiprimi, alij vero sunt præliambulatorij, siue intercidentes, vt omnes terni. Alij & vacui, in quibus nec pręlium, nec indicatio pręlij, nec pręliambulũ videtur, vt sextus, octauus, & id genus. De his in nostro codicillo de creticis abũde diximus. Egroti igitur, qui morbo liberantur diebus vacuis, præternaturaliter alterantur á morbo ad sanitatem, nã tales dies non præliatorij erant sed induciarij, in quibus inducię fieri solent inter humorem pugnacem, & virtutem regitiuam infirmi, qui vero in diebus decretorijs naturaliter ad sanitatẽ alterantur, quia hi dies naturaliter præliaturij erant, in quibus victoria expectatur, aut humoris, aut virtutis. Hæc pro verbis græcis.

Diuisio plerunq́ apud medicos.

Sed erunt ne corruptiones ipsæ inter se contrarię, non generationi, et quid prohibet, aliqua enim ex parte sunt cõtrariæ. Etenim si hæc fuerit voluptifica, illa subtristis, vt sic corruptio corruptioni contraria erit, non simpliciter, sed quatenus ipsarum altera talis est, altera talis.

Remouet contra determinata cauillũ siue dubitationem quandã, quia corruptio naturalis contraria est corruptioni præternaturali, & corruptio naturalis contraria est generationi, igitur vni erunt duo contraria. Eodẽ modo potest addubitari de generatione, erit enim generatio naturalis contraria generationi violentæ, & erit contraria corruptioni, igitur vni duo contraria. Inquit, sed erũt ne corruptiones ipsæ inter se contrarię, non generationi, quasi dicat ꝙ non, igitur corruptio contrariabitur corruptioni & generationi, & ita vni duo erunt cõtraria. Respondet hoc non esse impossibile, quia non eodem respectu corruptio contrariatur corruptioni, quo cõtrariatur generationi, nam generationi quidem cõtrariatur in eo ꝙ corruptio, in eo vero ꝙ talis, videlicet pręter naturam & subtristis, cõtrariatur corruptioni, videlicet voluptificæ, & naturali, & sic non est impossibile vni duo aduersari ratione diuersa, non vnica ratione.

Quod vero ad verba attinet, Auer. per voluptificam corruptionem naturalẽ vult esse intelligendam, per subtristem vero violentã, aut per subtristem, omnino odiosam, per voluptificã vero minus odiosam. Mors enim iuuenilis oĩno odiosa est morienti, senilis vero etsi odiosa seni, minus tñ odiosa, propter senium, quod est semimors, quo senex semper laborat. Dubitat expositor nouus, vtrũ eodem modo violentum, et naturale reperiantur in motibus localibus, & in cæteris motibus. Rñdet nouus expositor ꝙ non, quia in motibus localibus reperiť violentũ & naturale simpliciter, in generatione vero et alijs reperitur eiusmodi ſm quid, dicitur quidem motus naturalis ſm locum, qñ tam ſm remotam q̃ ſm proximã dispositionem est talis, veluti motus lapidis deorsum, hic enim motus quo ad proximam dispositionẽ, quæ est grauitas, naturalis est, quo ẽt ad remotam quæ est materia, etiam naturalis est. In gñatione vero & alteratione non potest

Quæ Auer. cõ. 58.

Dubõ Egid

Solutio.

An mutationes vel imutationes substantiales opponant aliquem, & an inter talia reseruetur opinio pure cōtradictoria. Vide Egid. tex.55 hui9.

potest reperiri naturale, nisi quo ad materiam. Potest tamen motua esse naturalia quo ad cōditiones extrinsecas, vt si non fuerit vltra consuetū celerior, si in debitis temporibus, si à proprijs & cōsuetis causis. Hæc ex nouo expositore colligi possunt. Sed videt hęc solutio ambigua, primo, quia oullua motus localis esset simpliciter violentus, qa saltem fm dispositionem remotā quilibet est naturalis, vt dicit Auer. 8. huius cō. 4. Secundo, frigefactio ignis videtur simpliciter violenta, & calefactio aquę simpliciter vt omnes dicunt, & tū quo ad dispositiooem remotam quælibet harum est naturalia. Videtur itaq; mihi violeotū & oaturale generatum omnibua imutationibus attendendum esse penes dispositiones proximas, vt dicatur ea corruptio violeota, quæ est contra dispositionem proximam subiecti, ea vero naturalis, quæ est fm dispositionē proximam. Et hoc pacto facile est repire violentum et naturale in oībus. In motu locali quidem, quia lapia sursum fertur violenter, qa contra grauitatem est talis motus. Deorsum vero simpliciter naturaliter, qa fm

F grauitatem, in alterarione vero, quia præter naturaliter, atq; violenter aqua calefit, naturaliter vero frigefit, præter oaturaliter ēt rarefit. naturaliter condensatur, frigefactio enim est fm dispositionem proximam, calefactio vero contra dispositionem proximam, condeosatio etiā est fm proximam dispositionem, rarefactio contra dispositiooem proximam. In auctione vero idem facile reperiri potest, quia crementum hominis vel tritici celerius solito est violentū, quia contra dispositiooes proximas tritici quibua forma tritici cooseruatur in materia, vel contra dispositiones hominia, cremētum aūt fm consuetum tempus, naturale est, quia cōuenit dispositionibus hominis, vel tritici. corruptio insuper io decrepitate naturalis est, quia conuenit dispositionibus quibua forma, tūc conseruatur ea in ætate, in iuuenture, violenra est, quia contra dispōnes generatio etiā animalis vel plantę pro cōditione temporum disponentiū materiam, & ex causis coosuetis naturalis est, quia conuenit dispōnibus proximia,

G quæ debitia tpibua inducūtur, ac debitis è causis. Generatio vero animalis vel plantæ oec fm conditiooem temporis, nec causarum violenra est, quia contra dispositiones proximas. Præterea, Geoeratio cadaueris ex corpore iuuenili præternaturalis est, quia contra dispositiones proximas iuuentutis, sed ex corpore decrepito, naturalis est, quia fm dispositiones pximas, sic igitur patet in omnibua motibus violentum & naturale sumi similiter, ēt & in omoibua mutatiōibus, licet de generatione & corruptione deq; auctione sit aliquantulum latena.

Tex. 59. Omnino igitur motus quietesq; dicto modo cōtrarij sunt. Veluti is motus qui sursum est ei qui deorsum. Loci enim hę sunt contrarietates, harum aūt lationum, ea quidē quæ est sursum, ignis natura ferī, ea vero quę est deorsum, terra fertur, atq; lationes ipsorū contrariæ sunt, nam

H ignis quidē sursum natura fertur, deorsum vero præter naturā, & motus ipsius fm naturam contrarius est motui eiusdē prę̨ter naturam.

Epilogat quęcunq; dicta sunt de motuum & quietum contrarietate. Et primo sumit motui posse esse contrariū motum dupliciter, aut simpliciter, hoc est contrarietate differentiæ locorū, & corporum quæ mouentur, & hoc pacto motus, quo ignis sursum petit, cōtrarius est motui quo terra petit deorsum. Sūt enim sursum & deorsum loci contrariæ differentiæ, & ignis & terra corpora admodum cootraria, aut fm quid, hoc est penes locorum contrarietatem, nō corporum, quatenua eidem corpori contrarij motus cōpetunt, licet non eodē modo, sed alter natura, alter præter naturā. Inquit, omnino igitur motus, quietesq; dicto modo quo iam diximus contrarij sunt. Et primo exponit quonãmodo simpliciter cootrarij sunt, et

E inqt. Veluti is motus qui sursum est, ei qui deorsum contrarius est simpliciter. Primo ratiooe contrarietatis locorū, ideo dicit, loci enim hæ sunt contrarietates, hoc est differeotię, videlicet sursum & deorsum. Secundo adest corporum contrarietas, & ideo ait. Harum aūt lationum, ea quidem, quæ est sursum ignis oatura fertur, ea vero quæ est deorsum, fertur terra, & sic adest ēt corporum contrarietas, & ita motus erunt simpliciter contrarij. Secundo exponit quo modo motus sunt contrarij fm quid, & inquit, atq; lationea ipsorū, supple tantum contrariæ sunt, quod est dicere fm quid, & non simpliciter, quotiēs fuerint eiusdem corporis. Nam ignis quidē sursum natura fertur, deorsum vero præter naturā. Et motua ipsius fm naturam, contrarius est motui eiusdem præter naturam, non quidem contrarietate corporū, sed locorum tātum, igitur cōtrarij suot fm quid. Motus igitur sursum potest accipi in eo, quod motus sursum, & sic sibi cōtrarius est motus deorsum, aut in eo quod naturalis vel violentus,

F & sic contrarius est sibi motua violētus vel naturalis, nec incōuenit vni duo esse cōtraria sub diuersa ratiooe. Hęc de motuum cootrarietate.

Quæ Auer. cō. 59.

Circa quæ Auer. dicit tria, quorum primum est, q̄ in motibus esse potest contrarietas fm speciem, & fm modum in eadem specie. cōtrarij motus specie suot, qui sunt de contrarijs in contraria & corporum contrariorū, qui motus contrarij simpliciter dicūtur, vt motus quo ignis sursum, & motus quo terra deorsum fertur. Contrarij vero fm modum in eadē specie sunt, vt violentua & naturalis, qui igni cōpetere possunt. Potest enim ignis sursum quidem naturaliter, deorsum vero violenter ferri, & hos cootrarios esse diximus fm quid. Secūdum est, q̄ violentum & naturale quādoq; sunt in eadem specie, vt motus quo ignis sursum fertur, est eiusdē specici cum motu quo terra sursum etiam fertur. Differt tū modo, quia illę naturalis est, hic violentus, qn̄q; in diuersis speciebus, vt motus quo ignis sursum fertur, & motus quo ignis fert deor

G sum, suot enim hi motua specie diuersi, & alter naturalis, alter violentus. Et hoc voluit dicere Auerro. exponēdo translationes suas, cum dixit, & intendit per modos motuum, duos modos motuum cootratiorum, vtpote contrariorū specie differentiū, & eiusdem specici. Quod dictum verū est, licet ad textum græcum iouttile penitus. Tertium est, q̄ definitio contrarietatis, quæ est q̄ sit maxima distantia, primo & principaliter reperitur in loco, quia proprie loca distant maxime, & per quandam metaphoram reperitur in alijs contrarijs. Animaduerte tamen, q̄ contraria requiruot duo. Primum q̄ maxime distent in eodē genere. Secundum q̄ mutuo sese expellant circa idē subiectū. Quo quidem ad primā conditionē ratio contrarietatis primo cōpetit cootrarijs in loco. Quo vero ad secundā primo competit contrarijs in qualitate, sed de his supra satis diximus, nunc aūt dictum sic intū. Quę vero Auer. ait de trāslatiōibus, nō sunt audiēda, laborat. n. in vanum, nā textus in gręcis codicibus patet.

H Tex. 60. Quietes etiam similiter, quies enim sursum motui contraria est, qui est deorsum, atq; terræ fit quies, quidē illa prę̨ter naturā, hic autem motus fm naturam. Quare motui quies contraria est ea, quę est præter naturam ei, qui est fm naturam eiusdem, etenim motus eiusdē hoc modo contrarius est, nam alter ipsorum erit secundum naturā, aut is qui sursum est, aut is qui deorsum, alter præter naturam.

Nunc de contrarietāte quietum & inter se, & ad motos, vbi debes scire q̄ quies cootrariatur motui, & quieti, vt dictum fuit. Si igitur contrariatur motui, potest illi cootrariari simpliciter, aut fm quid, simpliciter quidem, si fuerint ambo diuersorum corporum, & contrariorum locorum, vt quies ignis sursum, & motus terrę deorsum.

Hæc

Hæc enim videntur contraria simpliciter, quia tam penes terminos, q̄ penes corpora opponuntur, sm quid vero si penes violentum & naturale tantum opponãtur, vt quies terræ sursum, & motus terrę deorsum. hæc enim solũ penes terminos, non penes corpora opponũtur. At si quies cõparetur quieti, rursus dupliciter potest illi contrariari, aut simpliciter, aut sm quid, quies ignis sursum, & quies terrę deorsum simpliciter opponũtur, quies vero terræ sursum & quies terræ deorsum tantum sm quid opponuntur. Inquit Arist. quietes ẽt similiter opponuntur, vt dictum est de motibus, hoc est tã simpliciter q̄ sm quid. Et declarat hoc, & inquit. Quies enim sursum contraria est motus qui est deorsum, hoc est simpliciter et sm quid. Et exponit quõ sm quid. d. atq; terræ sit quies quidem illa pręter naturam, hic aũt motus sm naturã, quare motui quies contraria est ea quæ est præter naturã, et qui est sm naturam eiusdem, & ita sm quid, quia solum quo ad terminorum oppositionem, & non corporum, reddit causam huius, & inquit, etenim motus eiusdem, supple motui eiusdẽ hoc modo, sm quid cõtrarius est, quatenus alter ipsorum est sm naturam, siue sit is qui sursum, siue is qui deorsum, alter vero præter naturam. Vt igitur motus quãdo ambo sunt eiusdem corporis solum penes violentum & naturale differentes, cõtrarij sunt sm quid, ita quies & motus, quando ambo sint eiusdem corporis sm quid contrarij erunt, & sic patet ratio. Prætermisit vero, qũo quies contrariatur motui simpliciter, quia per regulam de motibus facile habetur regula de motu & quiete. Itemq; pręterijt declarare contrarietatem quietum inter se, quia per regulas de motibus habetur idẽ in quietibus. Hæc de oppositione quietum.

Quæ Auer. cõ. 60.

Notat Auer. in calce cõmenti, q; vni motui numero accidit contrarietas penes naues naturale & violentum, similiter et vni motui specie, verbi causa, ascensui A ignis cõtrarius est descensus eiusdẽ A penes naturale & violentum, quatenus ascensus ille est naturalis, descensus vero violentus, & ita vni numero ascensui alter contrarius est penes violentum & naturale, & similiter exemplum est de motu specie. ascensui enim A ignis sm speciem cõtrarius est sm violentiam descensus eiusdem ignis vel alterius, & similiter est de contrarietate quietis ad motum, potest enim quies motui opponi penes naturale & violẽtum, & ita sm quid. Sed dices, vtrum motus & quies quę opponuntur sm quid, possunt esse ambo naturales. Innuit Auer. solutionem, q; hæc contrarietas penes violentum & naturale non potest intelligi nisi de eadem re, & propterea oppositio sm q̄d quæ est penes naturale & violentum non põt esse, si sint ambo naturales, ac in motibus sm speciem contrarijs secus est, quia bene possunt esse ambo naturales, vel ambo violenti, vt motus ignis sursum & motus terræ deorsum, sunt enim contrarij & ambo naturales. Ex his igitur vult, q; cõtrarietas sm q̄d, quæ est penes naturale & violentum, nõ potest sumi nisi in eadem re, & propterea nec respectu eiusdem possunt esse vel ambo naturales vel ambo violenti, & ita contrarietas sm quid non potest esse inter motus ambos naturales, aut ambos violentos, contrarietas simpliciter esse põt in motibus ambobus naturalibus, vel ambobus violentis, quia non est eiusdem rei sed diuersarum. Summa igitur solutionis est, q; oppositio sm quid non potest esse nec in motibus nec quietibus ambobus naturalibus, bene oppositio simpliciter, quia illa est eiusdem rei, hæc diuersarum rerum existit.

Dubitatio Auer.
Solu. Auer.

Tex. 61.
Quæstio secunda.

Habet autem dubitationem, nunquid cuiuslibet quietis, quę non semper est, sit generatio, quæq; sit ipsum stare. Eius igitur quod præter naturam quiescit, vtpote terrę sursum erit generatio: igitur q̄n sursum vi ferebatur, stabat. At id quod stat, semp velocius ferri videtur. Id au- A tem quod vi, contra tardius fertur. Ipsum igitur quiescens non factum erit quiescens.

Mouet nunc secundam dubitationẽ, videlicet vtrum cuiuslibet nouæ quietis sit generatio, quæ quidem generatio dicat̃ ἵστασθαι, latine statio, vel sistentia. Hæc est q̃ō. Inq̃t, Habet autẽ dubitationẽ nunquid cuiuslibet q̃etis, quę non semper est, sed noua sit, sit g̃natio, quæq; generatio sit ipsum stare, siue ipsum sistere. Aiaduerte, q; quies est priuatio motus penitus, statio, vel sistere est ire ad priuationem motus, vt dicet̃ in Sexto huius, & propterea sistere videtur quædã generatio quietis. Ad partẽ negatiuam arguit primo, quia si cuiuslibet quietis nouæ sit generatio, tunc q̃es terræ sursum fuisset genita, destruit consequens, quia oĩs generatio quanto est propior fini, tanto velocior est. Id autẽ q; vi fertur, quanto est fini propinquius, tanto tardius fertur, igitur violenta quies nõ generatur, & ita non quælibet quies noua generatur. Inquit,

Quid sistere vel stare.
An aliquid simul moueat̃ naturaliter, & quiescat. vid. Ji gi. hic.

B Eius igitur quod præter naturã quiescit, vtpote terrę sursum erit generatio, & sic violentæ quietis, qua terra sursum quiesceret, esset generatio. Contra obijcit destruendo consequens, quia tunc q̄n sursum vi ferebatur, stabat, hoc est impossibile, & syllogizat hoc esse impossibile sic, id quod stat velocius ferri videt̃ & hoc pro tãto, quia est prope finem. Omne aũt quod est prope finem accelerat, sic igitur omne quod stat velocius ferri videt̃, id autem quod vi mouetur contra se habet q; tardius fert̃. Syllogizetur igit̃ hoc pacto, omne quod stat, velocius fert̃: quod vi mouetur, non velocius fert̃, igitur quod vi mouet̃ non stat, & ita ipsum quiescens non erit generatũ quiescens, ita vt quies eius sit genita. Aiaduerte vt recte nouus expositor notat, q; non est dubium, si graue sursum fertur, anteq̄ deorsum redeat, quiescat. quia vt dicetur in Octauo semp inter duos motus contrarios mediat quies. Sed Aristo. quærit si illa quies sit genita, g̃natione, videlicet quæ est ipsum stare vel sistere, & ꝓbat Arist. q; illa quies

Interpretatio Arist.

C non potest generari g̃natione quę est ipsum sistere. & syllogizat sic, omne quod generatur per ipsum sistere, velocius fert̃, q̄ ferebatur: quod generat̃ in quiete violenta, non velocius fert̃ q̄ ferebatur: igit̃ non generatur per ipsum sistere, maior patet ex definitione ipsius sistere, sistere enim quod græci istasthe dicunt, nihil aliud est q̄ ferri velocius q̄ ferebat̃, & hoc rationabiliter, qa sistere est accedere ad finẽ, vnumquodq; autem agens quanto fini est propinquius, tãto magis accelerat. Minor vero patet ad sensum, quia semp motus violẽtus est tardior in fine. Ex hoc apparet q; Aris. per hunc syllogismum non conclusit absolute quietem violẽtam esse ingenitam, sed q; non generatur per g̃narionem, quæ est ipsum stare vel sistere. Vtrum vero possit alio modo g̃nari Aris. non tangit. Forte enim verũ est quietem violentam generari nõ posse per generationẽ quæ est ipsum stare vel sistere, hoc. n. pacto generat̃ quies naturalis, vt dicetur in Sexto huius. Potest tñ generari defectu impetus impellentis, vel alio modo, vt dicet̃ in Octauo, & post in hoc libro. Et in hoc

Excerptũ.

Error Buri.

D apparet error iuniorũ dicentium Arist. mouisse q̃ōnem, non autem soluisse, Imo mouit & soluit. Quæsiuit enim vtrum cuiuslibet quietis nouæ sit generatio. Et respõdit q; non, & hoc capiendo generationẽ pro ipso stare, quia quietis violentæ non est generatio hoc pacto. Ecce quõd mouit quæstio. & soluit illam.

Pręterea ipsum stare aut de motu qui est sm naturam in ipsum locum esse omnino vel proprie dici videtur, aut simul accidere.

Secundo idẽ probat ab interpretatione nominis. nam græci ipsum istasthe, siue stare id proprie appellãt, quod est prope finẽ motus localis naturalis, aut finis illius, igitur nec violentæ quieti, nec motui violento cõpetere potest. Inquit, Præterea ipsum stare aut de motu qui est sm naturam in ipsum locum esse oĩno videtur, aut proprie dici,

dici, aut saltem simul accidere cum fine illius motus, igitur quies violenta, generatione quę est ipsum stare, generari non potest, cum illi nominis interpretatio non cõpetat. Et sic patet solutio ad qõnem secundã, cum quærebatur si violenta quies gñatur. Solutio enim est ꝙ nõ generatur generatione quæ est ipsum stare. Sed vtrũ alio modo, hoc prætermittit vsq; in Octauum. Ibi enim dicetur ꝙ improprie generatur per defectum impellentis.

Tex. 62. Quæstio tertia.

Habet autem dubitationem, si quies quæ hic est, ei motui qui hinc est contraria sit, cum enim aliquid ex hoc mouetur, vel etiam ab eo abest, adhuc id e quo abest, habere videtur. Quare si hæc quies contraria sit ei motui, qui est ad cõtrarium, contraria simul erunt.

Mouet tertiam dubitationem de eo quod dixit in oppositiõe quietis & motus, voluit enim ꝙ quies in aliquo termino cõtraria sit motui ab illo termino. Obijcit itaq; nunc cõtra, quia hoc dato, tunc contraria essent in eodẽ, deducitur, quia omne quod mouetur partim est in termino è quo, partim in termino ad quẽ, igitur haberet cõtraria saltem fm partem. Inquit. Habet aũt dubitationem, si quies quæ hic est, ei motui qui hinc est, contraria sit, Et arguit ꝙ non, & inquit. Cum enim aliquis ex hoc mouetur, vel ẽt ab eo abest per alteratione vel alium motũ, adhuc id è quo abest habere videtur, quia omne quod mouetur partim est in termino è quo, partim in termino ad quem, quare si hęc quies contraria est ei motui qui est ad cõtrarium, cõtraria simul erunt, saltem fm partẽ. Quod vero ad verba græca attinet, verbũ illud abest, græce est ἀποβάλλει, qđ licet latine sonet, abijcit, melius sonat hic, vt transtuli. Hæc est dubitatio.

Tex. 63.

An aliqua ex parte quiescit, si adhuc manet, omnino, si quidem eius quod mouetur pars est illic, pars in eo in quod mouet̃, quocirca & motus magis cõtrarius est motui, q̃ quieti. De motu igit̃, quietcue, et quonã modo vterq; vnũ est, & quę atq; qui quibus aduersentur, dictum est.

G

Soluit concedendo consequens, non enim est impossibile contraria esse simul fm quid, non autem simpliciter. Inquit. An aliqua ex parte quiescit, & habet quicquã de termino è quo, si adhuc manet ille terminus, & non subito abijciatur, vt fit in subitaria mutatione, cuius causam repetit. d. Omnino siquidẽ eius quod mouetur, pars est illic è quo mouet̃, pars in eo in quod mouetur. Sic igitur non est impossibile contraria esse simul in eodem fm partem: & quia motus contrarij, nec fm totum, nec fm partem esse possunt simul in eodẽ, propterea infert motum magis motui esse contrariũ q̃ quieti, nam motus põt saltem fm partem stare cũ quiete sibi contraria, cum motu vero contrario, nec fm partem, nec simpliciter. Tũc epilogat. d. de motu igit̃, quietéue, & quonam modo vterq; vnum est, quia saltem fm partem, vt nunc dictum est. & quæ quietes, quitur motus, quibus quietibus & motibus aduersentur, dictum est. Quæret primo quispiam, qũo possunt duo contraria esse in eodẽ, videlicet quies in termino è quo, & motus, qui ad contrarium.

H

Quæ Auer. cõ. 64.

Indicat Auer. solutionem dicens, & cũ omne motum est diuisibile, vt post declarabit̃, tunc motũ non est quiescens in eo ex quo mouet̃, nisi fm partem, nõ fm totum, atq; simpliciter, qm̃ dum mouetur, quędam pars eius est in eo ex quo mouetur, & quędam pars in eo ad quod mouetur, & sic non sequit̃ vt duo contraria sint in eodẽ subiecto. Hæc Auer. Et sic solutio est, ꝙ duo contraria sunt in eodẽ subiecto fm diuersas partes. Et hoc est pro tãto, quia id quod mouetur est diuisibile, cuius vna pars est in termino è quo, ratione cuius habet quietem in termino à quo, altera pars est in termino ad quem, ratione cuius ha-

E

bet aliquid de termino ad quem, & sic habet cõtraria fm quid, & fm diuersas mobilis partes. Secũdo quæres, qũo quies & motus cõtrarij esse possunt in eodẽ subiecto fm diuersas partes, & non duo motus contrarij. Indicat ẽt Auer. solutionem dicẽs, & ideo possibile est vt quies & motus inueniantur in duabus partibus moti, non autem est possibile, vt duo motus contrarij inueniantur in duabus partibus eius, sed necessario impediunt seinuicem, propterea subdit motum & quietem congregari posse in eodem subiecto saltem secundum diuersas partes, non autem motus contrarios. est igitur solutio, quòd duo motus contrarij sese impediunt circa idem, quia omne quod mouetur, mouetur secundum se, & quodlibet sui, motus vero & quies non se impediunt, quia aliquid potest moueri fm se, & quodlibet sui, & quiescere fm se, & quodlibet sui, saltem diuersis respectibus. & hoc est verum vniuersaliter in motu pure locali, non aũt in motu alterationis, vel est verum saltẽ de numero motus, vt recte iuniores sentiunt.

Secũda dubi. — Solu. Auer cõ. 62. — Vide ẽt Egi. hic.

F

Sed adhuc occurres, qũo idem põt moueri fm se, & quodlibet sui, & quiescere fm se & quodlibet sui. Respondet Auerro. ibidem dicẽs, & sciendum est, quòd quies coniuncta cum motu non est distincta à motu, id est in parte distincta, quia tunc aliquid moueretur in vna parte, et in alia quiesceret, & sic mobile quod mouetur secundum se, & quodlibet sui mouetur, & fm se & quodlibet sui quiescit, non tamen eodem modo. Mouetur enim actu, quiescit vero in potentia, & per hæc patet duos motus nõ posse inesse actu eidẽ, quia nõ insunt nisi actu, quies vero & motus possunt inesse, quia inesse possunt hoc modo, vt quies insit potentia, motus aũt actu. Et Auer. per quietẽ in potentia intelligit permanẽtiam sub termino è quo, vt in motu locali, vel gradu termini è quo in alteratione, vel auctione, aut sub dispositione termini è quo, vt in generatiõe, sub qua mobile ipsum actu non quiescit, igitur per quietẽ potentia, vult aliquid termini è quo, sub quo mobile actu non quiescit, sed potest quiescere, sed res hæc est obscura non parum. verum ne confundam materias librorum, vt multi stolidi faciunt, omitto hęc diligentius declaranda in. 6. huius cõ. 32.

Tertia dubi. — Solu. Auer. ibidem.

Tex. 64. Dubitatio tertia.

Dubitauerit aũt fortasse quispiam & de ipso stare. Si & quies aliqua contraria his motibus, qui præter naturã sunt, fit: Si igitur nõ fit, absurdum erit, quiescit enim quippiã, sed vi. Quare aliquod quiescens non sempiternum sine generatione erit. sed patet id forte. Nam quemadmodum aliquid præter naturam mouetur, ita etiam præter naturam aliquid quiescit.

Solutio.

Hos textus nos in quibusdam græcis codicibus repe-rimus, in quibusdã alijs asseritur non fuisse repertos, vt Auer. etiam testatur de arabicis translationibus, & Thomas bonus expositor meminit. Propterea Ioannes Argiropolus hos non trãstulit, sed siue sint Eudemi, siue Theophrasti, siue cuiusuis alterius nos exponimus. Videt̃ igitur repetere qõnem tactam, vtrum videlicet quies quæ motibus violentis contraria est, generetur ea generatione, quæ est ipsum stare, vel ne. Et hoc ait, dubitauerit autem fortasse quispiã & de ipso stare, et exponit dubitationem quã intelligit de ipso stare dicens. Dico, supple esse dubium de ipso stare, si & quies aliqua contraria his motibus, qui præter naturã sunt, fit supple generatione, quę est ipsum stare, vel ne, hęc est dubitatio, & arguit ad partem affirmatiuã hoc pacto. Quod erit, erit quies aliqua noua sine gñatione, quia cum non fie per ipsum stare, nec alio modo, igit̃ sine generatione. Inquit. Si igitur nõ fit, supple generatione quæ est ipsum stare, absurdũ erit. & ꝙ sit absurdum, probat per hoc, quia quiescit quippiam vt sensu patet, sed vi, & in hoc nemo dubitat. Et ppterea infert, quare aliquod quiescens non sempiternũ, sed nouum erit, & sine generatione. Sic igitur oportet cõcede-

Qualis sit quies violenta & qão sit aggenerata. Vide Egid. hic.

re ꝙ

re ꝙ ipsa quies violenta generetur generatione, quæ est ipsum stare. Propterea respondet concedendo quietem fieri, sed non per modum naturalem, sed præter naturalem, ideo ait, sed patet id fore, hoc est, patet quietem fieri de nouo, sed (vt dixi) non per modum naturalem, sed prĕter naturalem. nã quemadmodum aliquid præter naturam mouetur, ita aliquid prĕter naturã quiescit, igitur fit per modum præter naturalẽ, & ita fit non per generationem positiuã, quæ est ipsum stare, sed per gñationem defectiuam, quæ est defectus impellentis. Solutio igit̃ Aristo. est quietem violentam esse quid factum, non per affectum & impulsionẽ, sed per defectum, & sic tollitur dubitatio. & per hęc patet cõpleta solutio dictæ dubitationis. Ex prima enim solutione habitum fuit, quietem violentam non fieri generatione, quæ est ipsum stare & non plus, hic vero habetur, ꝙ fit non per affectum siue impulsionem, sed defectũ virtutis mouentis, & sic habetur tota solutio. Auer. vero errauit primo, quia dicit Aristo. in præcedenti solutione voluisse, ꝙ quies præter naturalis nullo modo habet generationẽ, secundo, quia dicit ꝙ hic vult eam habere generationẽ, saltem à causa extrinseca facientem motũ violentum. Ecce quõ errat. nam Arist. in prima solutione dixit quietem non habere generationem, quæ est ipsum stare, hic ait illam habere generationem per modum præternaturalem, & sic imperite loquitur. Trãslationes vero alias, quas habebat Thomas, nos non legimus, propterea hęc sufficiunt.

Error Auer. cõ. 64.

A

B

Tex. 65. Scd̃a dub̃ de motuum contrarietate.

Cum autem aliquibus motus fm naturam, præter naturãue insit, veluti igni is motus, qui est sursum fm naturam inest, is autem qui deorsum præter naturam, nunquid hic sit illi contrarius, aut ille qui est terrę. hæc enim secundũ naturam deorsum fertur. An ambos illi contrarios esse patet, non tamẽ simili modo. nam hic contrarius est illi, vt secundum naturam, ille vero, vt secundum naturam existens ei qui prĕter naturam existit, & in quietibus similiter.

C

Hęc est secunda dubitatio circa motuum quietũue oppositionem, & inquit, Cum aũt aliquibus motus fm naturam præter naturãue insit, veluti igni is motus qui est sursum fm naturam inest, is aũt qui deorsum præter naturam inest. Quæritur nunquid hic sit illi contrarius, aut ille qui est terræ, hęc enim fm naturam deorsum fertur. Est igitur dubitatio, vtrũ motui naturali ignis sursum sit contrarius motus eiusdem violẽtus deorsum, vel motus naturalis terræ deorsum? Respondet an ambos esse contrarios patet. Sed qa posses dicere vni vnum tantum est contrarium, rñdet, non tamen simili modo, nam hic motus terræ naturalis deorsum contrarius est illi, vt fm naturam, hoc est, eo modo quo naturale contrariatur naturali. Ille vero vt fm naturam existẽs, vtpote motus ignis contrariatur illi, qui est deorsum eiusdem, vt prĕter naturam existẽti, vel sic. nam hic. i. motus ignis naturalis contrarius est illi terræ naturali, vt fm naturam, hoc est contrarietate reperta inter naturale & naturale. Ille vero puta motus naturalis ignis ẽt ei contrarius est, qui est eiusdem violentus tanqꝫ naturale præter naturali, non igitur est impossibile vni contrariari duo diuersis modis. Dicebatur enim supra motui naturali ignis esse contrariũ motum violentum eiusdem contrarietate fm quid, motum vero terræ contrarietate simpliciter, & sic non eodẽ modo. Addit similiter esse de quietibus, qa quieti ignis sursum contraria est qes terræ deorsum simpliciter, & quies ignis deorsum fm quid. hæc omnia fuerunt dicta & bene examinata superius.

An quies in vtro ꝗ termino opponat motui. Vide Grad. E scu. lect. 9. huius.

D

Forsitan vero quieti motus aliqua ex parte opponitur. Cum enim quippiã hinc mouetur,

Tertia dub.

A

atqꝫ abest, adhuc id è quo abest habere videtur. Quare si ipsa quies contraria est ei motui, qui hinc est in contrarium, simul contraria erunt, si aliqua ex parte quippiam adhuc quiescit, manetue. Quippe cum eius, quod omnino mouetur pars est illic, pars est in eo ad quod mutatur, quocirca & motus magis cõtrarius motui est, q̃ quies. Quis igitur motus sit simpliciter vnus, dictum est. Et de motu, atqꝫ quiete quonã modo vnum sint ambo, & qui quæue, quibus contrarij sint etiam dictum est.

Tertia dubitatio erat, vtrũ motui sit quies eius opposita contraria, & eodẽ modo quo motus motui cõtrarius est, huius solutionem nunc repetit, & inquit. Forsitan vero quieti motus aliqua ex parte opponitur. Et sic solutio est, ꝙ motui motus contrarius est simpliciter, quies vero aliqua ex parte & fm quid. Et hoc exponit. d. cum enim quippiam hinc mouetur, atqꝫ abest, adhuc id è quo abest atqꝫ mouetur, habere videtur, quia omne quod mouetur partim est in termino è quo, partim in termino ad quẽ. Propterea infert, quare si ipsa quies contraria est ei motui qui hinc est in cõtrarium, ita vt sit illi simpliciter contraria, simul contraria erũt in eodem, hoc enim sequitur, si aliqua ex parte quippiam adhuc quiescit in termino è quo manetue in illo, quippe cum eius quod omnino mouetur pars est illic, vnde mouetur, pars est in eo ad quod mutat̃. Demum infert id quod iam intulit. Et inquit, quocirca & motui magis contrarius est motus, q̃ quies, nam motus motui simpliciter contrarius est, quies vero secundum quid, vt supius fuit expositum. Demum epilogat, & quod dicit patuit supra. Ex his, vt recte expositor noster animaduertit, patet hęc verba non fuisse Arist. quia eadem repetunt̃ ad vnguem, fortasse enim fuerunt alicuius expositoris. Exponere tamen volui illa, ob cõsuetudinem legentiũ. Sed circa calcem huius Quinti, quærunt multa dubia recentiores, quæ licet non sint peripatetica, nec temporibus Arist. vel bonorũ peripateticorum excitata, tñ oportet illa diligenter pertractare, qa nostris temporibus sunt nimis famosa, ita vt qui illa ignorauerit, videatur omnino cætera ignorare. Debes scire me ad quæstiones has, quæ mouebunt̃, non fore dicturũ, quæ Arist. & alij peripatetici dixissent, sed quæ sequuntur ex dictis eorũ, cum enim hęc dubia non erant tẽporibus illorum, nec solutiones dubiorum possunt reperiri ad verbum in dictis illorum. Dicemus igit̃ ea quæ vel sequuntur ex dictis illorũ, vel ad quę minora repugnant. Est igit̃ prima quæstio, vtrum contraria fm quid possint esse in eodem subiecto, veluti caliditas & frigiditas. Et arguit̃ ꝙ non, quia loca contraria non possunt esse in eodem, igitur nec contraria alia id genus, antecedens nemo dubitat, igitur nec consequens, est enim idem iudiciũ. Ad oppositum est, quia mixtũ est ex elementis contrarijs, & complexio ex qualitatibus contrarijs, vnio apud Auer. vbiqꝫ. Circa q̃nem primo venabimur positionẽ peripateticorũ. Secundo, difficultates contingentes oẽs remouebimus, nã recitare quid ille tenet, quidue iste, ad veritatis inquisitionem non facit. Solutio peripateticorum ad q̃nem est, ꝙ cõtraria possunt esse in eodẽ subiecto, non quidem simpliciter, sed fm quid, verum esse fm quid, possunt esse, vel fm partes, & hoc pacto calidũ & frigidum esse possunt in eodem, vel dispositiones partium. & sic idem potest esse fm quid in diuersis locis, qa fm dispositiones diuersas, quæ sunt remotio & appropinquatio ad loca diuersa. Quo quidem ad secundum non est dubium apud peripateticos, nemo enim dubitat mobile ipsum in loco, quia diuisibile est, esse propinquum termino è quo secundum vnam sui partem, & propinquũ termino ad quem fm alteram, igitur loca cõtraria sunt in eodem fm quid,

B

C

Quęstiones.

Prima q̃.

D

P̃o peripa.

hoc est ſm diſpoſitiones diuerſas, nō autem ſimpliciter. hæc eſt apertè ſnīa Themiſtĳ in hoc Quinto, in fine ſuæ paraphraſis, quam ēt ſententiam Auer. accepit in cō. 62. huius quinti. Quare quoad hanc partem clara eſt opinio peripateticorum, quam ēt Thomas bonus expoſitor, & Egidius bonus ēt peripateticus clariſſimis verbis in ſuis cōmentationibus acceperunt.

Pō Tho. & Egidii.

Reſtat igiī videre de primo, vtrum contraria eſſe poſſunt in eodē ſubiecto ſecundum quid, hoc eſt ſm partes, non ſm tota. Thomas & Egidius, & multi peripatetici tenētes mediam formam non componi ex extremis, nec actu, nec diſpoſitiue, ſed eſſe æque ſimplicem, ſicut eſt quælibet forma extrema, coguntur dicere contraria non poſſe eſſe in eodem ſubiecto, nec ſecundum partes, nec ſm tota.

Vide & Sco. 4. meta. q. 4. & 5. Vide etiā Albe. de ſaxo. q. 9 huius

ſecundum partes quidē non, quia tūc media forma eſſet ex extremis actu, vel diſpoſitiue, ſecundū tota vero minime, quia tunc contraria, quatenus contraria eſſent in eodem, vt calidum vt octo, & frigidum vt octo, quod nemo dixit.

Primum exceptum. Secundum.

Quo etiam fit, vt apud iſtos quilibet gradus frigiditatis ſit cōtrarius cuilibet gradui caliditatis, quia nullus gradus frigiditatis ſtare poteſt cū aliquo gradu caliditatis in forma media. Amplius coguntᷣ concedere intenſionem remiſſionēue formæ non fieri per admixtionem alicuius formæ cōtrariæ, ſed penes receſſum à non gradu fieri intenſionem, remiſſionem vero penes receſſum à ſummo.

Exemplum.

Huius exemplum eſt de motu in loco, nam quemadmodū illud quod eſt in loco medio inter ſurſum & deorſum, non oportet eſſe in locis cōtrarĳs, ita nec tepidum, quod eſt medium calidi & frigidi, oportet habere aliquos gradus frigiditatis, & aliquos caliditatis. Præterea. Vt id quod mouetur ſurſum continuo altius fit per receſſum è medio mundi, & acceſſum ad orbem lunarem, ita tepidum dum magis caleſit, per receſſum à nō gradu calidi, & acceſſum ad ſumme calidum, cōtinuo intenditur. Quod autem aliqd fieri poſſit continuo intenſius, & non per admixtionem contrarĳ, patet primo de lumine, quod fit intēſius ac intenſius, & non per admixtionem. Secundo patet de curuo, poteſt enim aliquid effici magis vel minus curuū, & non per admixtionem contrarĳ. Tertio etiam idem patet de vero, poteſt enim aliquid effici verum et verius, vt ſecundo Meta. dicitur, & non per admixtionē falſi. Hæc igitur eſt poſitio expoſitorum, quam multi peripatetici iuniores, & etiā plurimi calculatores defendunt.

Rōnes p̄ poſitione pria.

Et pro hac poſitione enituntur arguere, primo ſupponendo contrarietatem formarum attendi per ſe penes rationes ſpecificas.

Prima ratio.

Eſt enim regula peripatetica, quicqd per ſe competit alicui indiuiduo alicuius ſpeciei, per ſe cōpetit cuilibet illius, vt Secundo Cœli Auer. plane ex verbis Ariſ. colligit, cō. 49. & alibi. Igitur per contrarium quicquid per ſe contrariatur alicui indiuiduo alicuius ſpeciei, contrariatur omnibus indiuiduis eiuſdem. Ex hoc arguiᷣ, caliditas vt octo & caliditas, vt duo ſunt eiuſdē ſpeciei, igitur quicquid contrariatur caliditati vt octo, contrariabitur caliditati vt duo, igiᷣ vt nihil frigidi ſtare poteſt cum calido vt duo.

Scda ratio.

Secundo, ſi cum qualibet qualitate remiſſa, ſtaret oppoſita remiſſa, tunc nullum elementum medium eſſet ſimplex. deducitur conſequētia, quia nullum elementum mediū ſibi limitat ambas qualitates in ſummo, ſed alteram tantum, aer enim remiſſam caliditatem, & aqua remiſſam humiditatem, ſed cum illa nō ſit remiſſa, niſi propter admixtionem contrarĳ, igitur quodlibet illorum eſſet mixtum ex pluribus duabus qualitatibus.

Tertia rō.

Tertio, ſi contraria eſſent in eodem ſecundū partes, tunc nulla forma media eſſet per ſe vna, vt nec tepiditas, nec rubedo, nec aliqua alia id genus, conſequens eſt falſum, quia quælibet forma ſpecifica eſt per ſe vna. Et deducitur conſequētia, quia cauſa quare ex aliquibus fit vnum eſt, quia hoc actus, illud potentia eſt, vt dicitur Octauo Metaphy. ſed nullum contrarium eſt actus alterius contrarĳ vel potentia illius, igitur ex contrarĳs nō poteſt fieri aliquid per ſe vnum, igitur non poſſunt contraria eſſe

E in media forma. hæc ſunt argumenta peripatetica.

Rōnes calculato. Prima ratio.

Pro iſtis etiam calculatores arguunt. Primo, quia ſi caliditas ſucceſſiue gradualiter acquiritur, ſicut frigiditas ſucceſſiue gradualiter deperditur, tunc æque velociter acquiritur caliditas ſicut depditur frigiditas: ſed frigiditas quæ remittiᷣ à gradu ſummo ad nō gradū, remittiᷣ ad ſubduplū, & ad ſubquadruplū, & ad ſuboctuplū, & ſic in infinitum. Igiᷣ caliditas intenditur ad duplū, & ad quadruplū, & ad octuplum, & ſic in infinitū, & per conſequens nunquam remittetur tota frigiditas alicuius, quin inducatur infinita latitudo caliditatis.

Scda ratio.

Secundo, ſi aliquis gradus frigiditatis cum aliquibus gradibus caliditatis ſimul ſtarēt in eodem ſubiecto, tunc idem ſimul eſſet calidum, & frigidum, hoc eſt impoſſibile. & deduciᷣ conſequentia per hoc, quia quodlibet ſubiectum poteſt denominari à forma, quæ eſt in ipſo, quare ſi in eodem ſubiecto eſſet caliditas, & frigiditas, illud eſſet ſimul calidum & frigidum.

Tertia rō.

Tertio applicetur infrigidās alicui calido, vt octo in hoc F inſtanti quod eſt præſens, & quæro vel in hoc inſtanti; quod eſt præſens, introduxit in illo aliquā frigiditatem, vel in inſtanti immediato illi, vel mediato, non in inſtanti quod eſt præſens, quia non poteſt eſſe motus in inſtanti, nec in inſtanti immediato, quia non eſt inſtans immediatum inſtanti, igitur induxit illam in inſtanti mediato, ſed inter quælibet duo inſtantia mediat tempus, igitur tempore medio non induxit illam frigiditatem in illo calido vt octo, & continuo in illo tempore medio illud infrigidās remiſit, igitur cum aliqua qualitate remiſſa non ſtat aliquid ſui contrarĳ, & ita poſitio falſa, quæ ait, cum vno contrario remiſſo ſemper ſtare alterum remiſſum. Multæ aliæ rationes fieri poſſunt pro hac poſitione, ſed hæ ſunt potiores & magis peripateticæ. & ſi vis plures, perquire calculatores & Albertillam, qui innumeras & inutiles edunt.

Pō Auer. Vide Scot. vbi ſupra d. 15. ſecundi.

Auerro. vero motum alterationis vbiq mixtioni comparat, & propterea tenet, quòd quemadmodum in mixto ſunt elementa actu non completo: ſic G in forma media ſunt extremæ formę remiſſæ, quibus agitur dicere contraria poſſe eſſe in eodem ſubiecto ſecundum partes, non ſecūdum totum, ex quibus partibus ſaltem diſpoſitiue reſultat forma media, tenet hoc Auerro. de complexione Secundo de Generatione. commen. 47. vbi concedit in complexione eſſe extrema, ſed non ęqualia ad pondus, vt Gale. dixit, ſed ſemper altero prædominante, idem etiam Decimo Metaphyſi. commento. 23. Idem & in Tertio Cœli commen. 67. & Quarto Meteororum commen. 10. vbiq enim Auerro. defendit contraria poſſe eſſe actu in ſubiecto eodem, non quidem ſecundum tota, ſed ſecundum partes, quę partes ſunt forma ipſa media, vel diſponunt ad formam mediam.

Quæ calculatores.

Et tunc iuxta hanc poſitionem calculatores & iuniores peripatetici multa concedunt. Primo enim concedunt, quod tandiu partes contrariorum poſſunt eſſe ſimul, quandiu congregatum ex illis non excedit latitudinem alterius, nam non penes rationes formarum attenditur contrarietas, H ſed penes quātitatem graduum. Et propterea gradus caliditatis quinque, & gradus frigiditatis quatuor nō ſunt ſimul, quia aggregatum eſt, vt nono modo latitudo eſt, vt octo alterius. Poſſunt igiᷣ ſtare quatuor & quatuor, quinq & tria, & vniuerſaliter tot & tot, quot non excedunt latitudinē alterius extremi. Et ad hunc ſenſum Ariſtote. definit contrarietatem Decimo Metaphyſicæ, ait enim contraria ſunt quæ ſub eodem genere maxime diſtant. Nam calidum vt duo & frigidum vt duo ſpecie differunt ſub eodem genere, non tamen ſunt cōtraria, quia non maxime diſtant, quia non quoad totas latitudines, bene autem calidum vt octo, & frigidum vt octo, nā ſpecie, & maxime diſtant. Secundo concedūt intenſionem & remiſſionem formæ fieri per admixtionem contrarĳ, & non penes receſſum à non gradu, vel acceſſum ad ſummum.

Prima ratio.

Pro hac poſitione iuniores multipliciter arguūt. Primo ſi in tepido non eſſet aliqua frigiditas cum aliqua

caliditate

caliditate permixta, tunc in illo non esset aliqua resisten tia ad calefaciendum vel frigefaciendum, quod est contra sensum. Et deducitur consequentia, quia si in tepido est sola caliditas remissa sine frigiditatis permixtione, tunc cum minor caliditas non resistat maiori, cū stet cum illa, velut nec econtra maior minori, tunc si aliquod calidius illi approximaretur subito ipsum assimilaret. Eodem modo argui potest, si dicitur in tepido non esse nisi frigidum remissum. Secūdo, nisi esset vera positio, tunc minus calidum nō remitteret magis calidum, immo magis intenderet, veluti nec minus lumen remittit maius, tenet consequentia, quia remissio fit à contrario. Tertio, agat A calidum in B frigidum ipsum remittendo, & quæro, cum ipsum B. est aliquantulum remissum, vtpote ad gradum vnum, vel remanet aliquid prioris frigiditatis, vel nihil. si nihil, igitur æque cito corrumpetur maxima & minima frigiditas. tenet consequentia, quia ita & æque cito frigiditas ipsius B suisset corrupta, si esset maxima, veluti si esset minima. Si vero aliquid remanet prioris, & A agens aliquid egit, igitur duo contraria esse possunt in eodem, saltem secūdum partes. Et quòd huic positioni magis assentiatur Aristoteles: facile ex dictis suis colligi potest. Ipse enim in hoc Quinto dixit: id vero quod est minus, admixtione etiam contrarij semper est tale, vbi Auerroes pro sua opinione animaduertens in commento illius partis. 45. ait, quòd diminutum in omni genere est diminutum per mixtionem contrarij. Themistius etiam vir summus in paraphrase illius partis ita dicit, porro quod minus est, quodque de partibus est, constituitur & temperatur permixtione contrarij. Hæc Themistius. Præterea Tertio Topicorum, capite nono ita dicit, & quæ in cōtrarijs, magis talia sunt in permixtione contrarij, vt albius nigro impermixtus. Ecce quomodo pro regula ponit intensionem, vel remissionem fieri mixtione contrarij. Præterea. In isto Quinto soluens dubitationem tertiam ita dicit, an aliqua ex parte quiescit, si adhuc manet, omnino si quidem eius quod mouetur pars est illic, pars in eo in quod mouetur, vbi aperte vult mobile dum mouetur habere aliquid de quiete, quæ est in termino è quo, & aliquid de quiete in termino ad quem, & ita contraria esse possunt saltem secundum partes simul, vt Auerroes animaduertit, commento. 61. Idem Aristoteles & Auerroes clarius in Sexto huius. commento. 32. Præterea. Et in hoc Quinto ait. Est enim quodammodo medium ipsa vltima, vnde & hoc ad illa, & illa ad hoc quodam modo contraria dicuntur, & sic in medio sunt extrema, saltem secundum partes, vbi Auerroes commento sexto, inquit, & causa in hoc est, quoniam in medio sunt duo extrema in media dispositione. Themistius etiam ibi ait, inter media participatione & confusione vtriusque contrarij coalita temperataque videri. Ex his videtur positio Auerrois magis peripatetica, quàm illa expositorum. Ad rationes igitur quæ pro expositoribus erant, & contra Auerroem facile solui potest. Ad primam dici potest, quòd nulli formæ competit contrarium per se, sed ratione quantitatis graduum, tunc concedo quòd quicquid per se contrariatur caliditati vt octo, contrariatur cuilibet indiuiduo caliditatis eiusdem speciei per se, & nego quòd caliditati vt octo contrariatur frigiditas vt octo per se, sed solum ratione quantitatis graduum, iuxta positionem Auerrois, & istorum iuniorum. Nam contrariæ formæ dicuntur, non pro rationibus formarum, sed pro quantitate graduum formarum. Sunt enim contraria quæcunque sub eodem genere maxime distant. Ad secundam dici potest vno modo, quodlibet elementum requirere ambas qualitates in summo, vt Auerroes velle videtur Tertio Cœli, commento. 67. vbi asserit elementa suis in formis remmitti pro ratione remissionis suarum qualitatum. Et si inueniretur dicere quòd elemētum requirit alterā tantum in summo, forte intelligit illud secūdum opinionem

Scda ratio.

Tertia ō.

Pro positione Auer. assensus Arist.

Solu. rōnum cōtra Auer.

De remissione & intēsione elemētorū. Vide eo. d. 17. q. 6. 3. & 4. Et Greg. Arimi. eadē di. per totā.

A Auicen. & forte intelligit quòd alteram requirit in summo, hoc est per se primo. Alij concedunt ipsum aerem esse minus calidum quàm humidum, & concedunt in illo esse quid frigidi, non propter hoc est mixtus, quia mixtio est formarum substantialium, non qualitatum. Sed hæc solutio non est Auerroica, vt patet Tertio Cœli. Ad tertiam respondet Auerrois, quòd secus est in fieri, secus in facto. in fieri enim esse potest forma media per aggregationem, quæ est vna, non quia altera pars sit actus, altera potentia, sed quia ambæ sunt actus subiecti, in facto vero, vt dicit Auer. Decimo Metaphysicæ commento. 23. & Secundo de Generatione commen. 47. media forma est vna, vt complexio, quia semper alterū contrariorum prædominatur, quia non dicitur æquale ad pondus in facto. Modo illud prædominās se habet vt forma, alterum vero cui prædominatur, se habet vt materia. Ad rationes calculatorum. Ad primam dico, quòd ęque velociter acquiritur caliditas, sicuti deperditur frigiditas, quia

B tantam latitudinem acquirit caliditas quātam deperdet frigiditas, & in tempore æquali. Et negatur quòd caliditas intēdatur in infinitum, vt frigiditas remittitur in infinitum, nam licet æque velociter caliditas intendatur, vt frigiditas remittitur, non tamen æque proportionaliter. Et sic non est impossibile in infinitum aliquam caliditatem acquiri, vt ipsum infinitum syncategorematice teneatur, sicut etiam in infinitum remittitur frigiditas syncategorematice. Ad secūdum dico, ꝙ denominatione comparatiua medium dicitur album, & nigrum, quia album ad nigrum, & nigrum ad album, vt dixit Arist. denominatione vero absoluta nec album dicitur nec nigrum, licet sint in ipso, & albi, & nigri partes, & ideo denominabitur à forma media ex illis composita, vt rubrum vel fuscum, & id genus. similiter & de tepido, & alijs medijs id genus. Ad tertiam iuxta mentem Auer. oportet concedere dari primū in motu quod est minimum, & tunc datur prima applicatio, per quam agens naturale introdu-

C cit minimum caloris, & remittit minimā frigiditatem, vt videbit in Sexto huius. Iuxta vero calculatores nec datur primum nec vltimum, & propterea non datur primum applicatum esse, sed bene per negationem de præsenti, nunc agit, & immediate post hoc aget, & hoc pacto concedo in infinitum īmediate post hoc agere, vbi concedendum erit in infinitum paruam frigiditatem esse introducendam in calido corrūpendo, sed hoc alias. Et sic rationes contra Auerroem nullæ sunt. Rationes etiā contra expositores minime valent. Ad primā dico, ꝙ tepidū differt specie à calidō & frigido, est tamen virtute ambo, & propterea quia virtute continet frigidum, resistit calido, & quia virtute continet calidum resistit frigido.

Ad rationem dico, ꝙ tepidum nec est calidum remisse, nec frigidum remisse, sed ambo virtute, & propterea resistit, vnde caliditas minor quæ est pars maioris non resistit maiori, sed caliditas minor comparatiue, nullius est pars, sed specie diuersa ab extremis bene resistit inductio

D ni vtriusq; extremi. Sed replicabis, nā magis & minus non variant speciem, sed tepidū dicitur minus calidum, igitur est eiusdē speciei cum calido. Dici potest negādo minorem. tepidū enim nec calidū dicitur nec frigidum, nisi comparatione, vt rubrū dicitur album et nigrū. Vbi tamen magis & minus essent in eadem forma, sic non variant speciem, vt calidū vt octo, quod continet calidum vt quatuor, & vt sex, semper est vnū in specie, & ambo illa sunt eiusdem speciei. Ad secundā dici potest, ꝙ minus calidum quod est pars maioris calidi, nūquam remittit illud, sed minus calidum quod differt specie ab illo, bene remittit, veluti tepidum. Hęc solutio est tenendo medium illud differre specie ab extremis: Sed si teneamus, ꝙ nō differt specie: adhuc facile respondet ad has duas rationes primas. Ad primam dico, ꝙ tepidū est calidum ad frigidum, & frigidum ad calidum, & propterea resistit vtriq;. Et quando dicitur caliditas minor, quando est

Defensio pro sinsis expositorum.

Replica.

Solutio.

pars maioris non resistit illi, dico quòd nulla qualitas habet partes, & quòd tepidum nullius qualitatis est pars, sed differt á quolibet extremo numero. Per idem ad secundum dico, quòd tepidum est minus calidum, sed nullius est pars, quia caliditas est forma simplex, & propterea resistit vtrique extremo. Ad tertiam dico & concedo casum, etiam concedo quòd nihil prioris remanet, quia per actionem agentis A in B, tota forma prior corrumpitur, & noua media generatur, ve dicetur in quæstione sequenti. Et conceditur quòd æque cito corrumpetur maxima & minima, sed non per generationem nouæ formę æque distantis à non gradu. Si enim A agit in calidum vt octo, quàm cito remittit illud, tam cito generatur noua forma media, & si egisset in calidum vt quatuor etiam æque cito corrupisset illud, verum id quod generatur ex corruptione vnius non est æquale ei quod generatur ex corruptione alterius, nam id quod generatur ex corruptione calidi vt octo est tepidum plus distans à non gradu caloris, quàm illud quod generatur ex corruptione calidi vt quatuor. Ad authoritates Aristotelis dicemus, quòd causa intensionis & remissionis est per se recessus à non gradu, & accessus ad summum. Causa sine qua non est admixtio contrarij virtualiter contenti in forma media, non actualiter, vt voluit Auerroes. & sic tolluntur omnes authoritates, vt patet consideranti. Ad rationes pro & contra factæ in principio quæstionis ex dictis patet solutio.

Secunda. q. Vide & Albe. de sax. q. 10. huius.

Secundo quæruntur, vtrum in intensione qualitatis qualitas acquiratur tota simul, vel per partē post partem, vtraque remanēte. & licet hæc quæstio sit apud calculatores valde celebrata, decreui dicere quædam & peripatetice. Et primo dicemus quid sentiant expositores, deinde quid Auerroes.

Positio Thomæ & Egid.

Dicamus primo, quòd expositores coguntur dicere quamlibet qualitatem per alterationem acquisibilem non esse compositam ex parte & parte, quæ sint res diuersæ, quia vel illæ partes numero differunt aut specie, non possunt specie differre, quia tunc haberem, quòd quælibet qualitas indiuidua est simplex, nec numero, quia non possunt plura accidentia numero differentia secūdum eos esse in eodem subiecto numero. Quare quælibet qualitas per alterationem acquisibilis est simplex, non composita ex parte & parte, nec gradu & gradu, quæ sunt res diuersæ. Secundo coguntur dicere aliquam qualitatem esse altera intēsiorem vel remissiorem, non quidem per additionem partis ad partem, vel gradus ad gradum, cum omnis sit simplex & impars, sed per maiorem accessum vel recessum à summo, & à non gradu.

Replica.

Sed dices expositores volūt formam esse intēsiorem per maiorem radicationem in subiecto, igitur non per maiorem recessum vel accessum ad non gradum.

Solutio.

Dici potest quòd aliud est esse intensum vel remissum penes aliquid, vt penes causam effectricem, & aliud vt penes regulam vel formam. Causa intensionis formæ effectiua est maior radicatio, sed causa formalis, vel regula est recessus à non gradu, vel accessus ad summum, vel clarius penes quid attenditur intensio esse potest, penes aliquid tanquam penes causam, & penes aliquid tanquam penes mensuram. Intensio est penes maiorem vel minorem eradicationem in subiecto tanquam penes causam, attenditur autē penes recessum à non gradu vel accessum ad summum tanquam penes mēsuram, & sic tollitur contradictio in dictis expositoris.

Quæ iuniores peripatetici.

Iuxta hanc positionem iuniores peripatetici concedunt per alterationem omnem formam præexistētem totaliter corrumpi, & aliam de nouo totaliter generari, veluti in motu locali est continuo aliud atque aliud vbi. Secundo concedunt nullam formam intēdi vel remitti, quia nulla eadem numero forma manet è principio ad finem, sed bene subiectum per formam fit intensius vel remissius tale.

Quales sint illi gradus et an forma intēsa & remissa sint eadē numero.

Tertio concedunt, quòd licet quælibet qualitas per alterationem acquisibilis sit gradualiter indiuisibilis, tamen quęlibet est diuisibilis secundū partes subiecti quantitatiuas.

E Sed replicabis quia expositores volunt fluere formam eandem è principio alterationis vsque ad finem secundum essentiam, non autem secundum esse, igitur non est continuo alia atque alia in motu alterationis.

Vide com. q. 1. hu⁹. & ibi multa.

Dici potest quòd continuo est alia atque alia numero, & hoc est dicere secundum esse, eadem tamen secundum essentiam, hoc est rationem specificam. Nā quàm cito acquiritur aliqua caliditas, tam cito acquiritur tota essentia specifica caliditatis, & illa nunquam deperditur secundum rationem, licet sit alia atque alia numero.

Dubitatio.

Sed iuxta hāc positionē dubitaueris forsitan quid sit non gradus, quid ue gradus.

Solutio. Vide lo. ca. q. 1. huius.

Dici potest non gradum esse priuationē qualitatis, quæ priuatio est terminus, vnde qualitas incipit, gradus vero est qualitas ipsa, quæ aliquantulum distat à non gradu, propter quod omnis qualitas, quę nō est non gradus, est gradus.

Quæ pro positione Tho. & Egidii.

Pro hac positione videtur authoritas Aristotelis in isto Quinto, qui ait qualitatem esse diuisibilem solum per accidens, at vbi haberet partem & F partem, quæ in motu ambæ remanerent, esset diuisibilis per se. Amplius Auerroes Primo huius, commento. 15. ait, omnem multitudinem esse aut rerum quæ differunt quantitate, aut quæ differūt forma. igitur si qualitas præcedens & qualitas sequens essent distinctæ in eodem subiecto, atque in eadem subiecti parte, tūc vel essent distinctæ quantitate, & hoc non, quia sunt in eadem subiecti parte vel specie, & hoc minime, quia in intentione semper caliditas sequens est eiusdem speciei cum præcedente, aut si est alterius speciei, hoc volo, quòd non maneat eadem numero, sed sit alia atque alia numero & specie. Pro hac positione solent fieri plures rationes fortissimæ.

Prima ratio

Prima ratio est quòd nisi hoc esset, tunc luminosum finitum posset producere lumen infinitum. probatur. Et sit vnum corpus luminosum, vt A: quod sit vt octo illuminans: & illuminet B lumine vt quatuor: quod B distet ab eo per bipedalem distantiam, & moueatur A luminosum versus B punctum per medietatem illius distantiæ adæ G quate in hora, quo dato, tunc in fine horæ erit in ipso B, lumen infinitum, quia quolibet instanti horæ futuræ A producet aliquem gradum luminis in B, per quem gradum ipsum B, erit magis ac magis illuminatum, sed infinita erunt instantia, igitur infinita erunt lumina in ipso B producta, quorum quodlibet erit intensius gradu, vt quatuor, igitur in fine horæ erit infinite illuminatum.

C Hora.

8 4

H A C B

Secunda rō.

Secundo solet argui, si aliqua forma sit gradualiter diuisibilis, sit illa albedo, & arguo sic, A albedo est perfectior in duplo sua medietate, quia per se habet partem & partem, quæ medietas est perfectior B nigredine, sequitur A albedinem esse perfectiorē, vt duplū ad B nigredinem, & cum A albedo est perfectior, vt quadruplū ad suam quartam, quæ quidem quarta est perfectior nigredine, igitur est perfectior in quadruplo B nigredine, & sic in infinitum secundum partes proportionales albedinis A, igitur A albedo est infinitæ perfectionis, quia infinitæ perfectior B nigredine, igitur non habet partes.

Tertia rō.

Tertio solet argui, quòd si qualitas præcedens maneret cum sequenti, tunc aliquod finite calidum infinitum calorem posset producere, quod est cōtra omnes peripateticos. et

consequentia

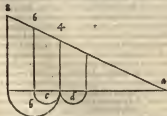
consequētia deducitur, quia sit A aliquod finite calidum, quod in prima medietate horæ corrumpat medietatem B frigiditatis summæ, inducendo medietatem caliditatis summæ. Cū igitur in secūda parte proportionali horæ resistentia ipsius B sit in duplo minor, tunc A in duplo velocius aget, & ita si secunda pars proportionalis horæ perduraret quantum prima A calidum duplam deberet inducere caliditatem ad illam quam induxit in prima horę medietate, igitur cum durat in duplo minus A agens in secunda medietate proportionali horę, debet inducere per se tantam quātam induxit in prima, & cum in tertia parte proportionali eiusdem horæ resistentia sit in duplo, & in quadruplo minor, quàm prius erat, tunc in tertia parte etiam tantum debet inducere. Quare cum tales partes proportionales sint infinitæ, in quarum qualibet induxit tantum, quantum in alia, & cum pręcedens maneat cum sequenti, igitur A agens in fine temporis introduxit cali-

Quarta rō. ditatem infinitam, quod erat propositum. Quarto solet argui sic, si qualitas habet partes quæ in motu omnes remanent, tunc in infinitum remissa caliditas staret simul in eadem parte subiecti cum caliditate summa, quod videtur impossibile. & deducitur consequentia, dato quòd aliquid iocipiat calefieri à non gradu ad gradū summum inclusiue, nam tunc antequam illud habeat gradum summum habet gradum in duplo remissiorem, & io quadruplo remissiorem, & sic in infinitum, postquam incępit calefieri à oon gradu. Quare si præcedens manet cum sequente, infinitum remissius manebit cum summo, quia in duplo remissius summo manet cum summo, & in qua-

Quinta rō. druplo remissius, & sic in infinitum. Quinto solet argui, ponendo quòd A sit aliquod calidum vt octo, debes sibi assimilare B frigidum, vt quatuor: & quæro vtrū ipsum A subito corrumpet illos quatuor gradus frigiditatis ipsius B, aut successiue. si subito, igitur cootinuo est alia atque alia qualitas quæ per motum acqritur, sine parte & simplex. Non successiue, quia tunc aliquod agens applicatum alicui passo non ageret io ipsum remoto omni impedimento, nam A agens æque applicatum est omnibus gradibus ipsius B: & tamen non agit in omnes gradus ip-

Sexta ratio. sius B, sed potius in vnum q̄ in alium. Sexto solet argui, quod dato opposito positionis, tunc cum caliditate summa staret aliqua frigiditas. Deducitur, cum caliditate remissa, vtpote cum caliditate vt quatuor stat aliqua frigiditas, sed caliditas vt quatuor stat cū summa caliditate, calidum enim vt octo habet etiam calidum, vt quatuor, igitur cum calido vt octo stabit aliqua frigiditas, & sic caliditas non habet partes. Hæc est prima positio, & sunt hę rationes huius positiōis, & licet possint adhuc alię plu-

Obiectiōes. Rōnes Iacobi Forliuiæ. res induci, hę sunt (vt mihi videtur) poriores. Contra tamen hanc positionē solent fieri rationes non paruæ à calculatoribus. Forliuias enim ille arguit primo q̄ hac positione data, tunc aliqua latitudo qualitatis difformis esset indiuisibilis intensiue, quod ipse reputat falsum. Primo quia tunc illa esset subito acquisibilis, vel dep̄dibilis.

Secundo quia tunc aliquod magis & minus tale esset ex partibus indiuisibilibus compositum, vt A latitudo ex B & C, quarum quælibet esset indiuisibilis, consequentiam

A vero deducit, sed satis confuse. Potest tamē breuiter deduci, quia latitudo A, non plures partes habet in parte B, quàm in parte C, vel D. igitur est indiuisibilis. antecedens est positionis, quare & conseqoens. Secundo arguit, q̄ data positione ex ea sequitur omnē alterationis motum esse infinitę velocitatis, quod est contra philosophos, & deducitur consequentia, quia quælibet qualitas, quæ inducetur est infinitæ modicæ resistentiæ, & alterans omne est alicuius certæ virtutis actiuæ, sed cuiuslibet virtutis actiuæ ad infinitam modicam resistentiam est proportio infinita, igitur quodlibet alterans alterabit ab infinita proportione, & ita infinite velociter. Quòd autē quęlibet qualitas sit infinite modicæ resistentiæ, ex eo patet, quia si aliqua qualitas sufficeret per certum aliquod tempus alicui agenti resistere, esset alicuius resistentiæ, & si per tempus præcise in duplo minus, esset in duplo minoris resistentiæ, igitur si per nullum tempus posset resistere, vel per infinite modicum nullius, aut infinitæ modicę **Secūda ratio.**

B resistentiæ esset, sed quælibet talis qualitas non sufficit resistere, quia quælibet subito deperditur vel saltē est apta deperdi, igitur totus motus erit infinite velox. Tertio **Tertia rō. q. 10. & 11.** arguit Albertilla, si in intensione & remissione esset continuo alia & alia qualitas, tunc sūma caliditas subito corrumperetur, quod videtur absurdum, esset enim tunc caliditas summa non maioris resistentiæ q̄ remissa. consequentia patet, quia cum A frigidum incipit in B calidum summe, subito ipsam corrumpit, & aliam generat, quia per positionem continuo est alia atque alia. Quarto tūc **Quarta rō.** frigidissimum posset generare omnem caliditatem citra summam, quod videtur absurdum. & deducitur, quia frigidum potest remittere caliditatem summam, sed illa remissa est totaliter alia, & non generata nisi à frigidissimo remittente, quare vt supra. Quinto, tūc caliditas remis- **Quinta rō.** sa posset agere in duplo intensiorem caliditatem ipsa, vt si caliditas sicut duo remitteret caliditatem, sicut quinq, quæ remissa efficeretur, sicut quatuor totaliter. alia à pręcedeote secundum opinionem. Contra etiam hanc par-

C tem facit obseruatio de lumine lumini superaddito, vbi patet illa esse duo, quia duas efficere possent vmbras baculo, vel alio opaco quouis superposito. Et etiam authoritas Aristotelis in libro de Generatione, vbi dicit manere qualitatem communem in generato & corrupto, et patet illam esse intensiorem in generato, quam corrupto quandoq, & quandoq econtra. Multæ rationes fiunt hincinde, sed quia disputantur pro vtraq parte, & sunt qui illas bene soluerunt, has volui sufficere. Esset enim finis huius Quinti multo maior toto quinto. Secunda po- **Vide & ll. 1. q. 9 huius.** sitio est cæterorum peripateticorum, qui tenent qualitatem per alterationem acquisibilem esse & ioensiue & extensiue diuisibilem, sed de modo quo augetur vel remittitur, non eodem modo dicunt. Auerroes enim & Themistius defendere vidētur qualitatem intendi vel remitti per maiorem vel minorem admixtionem cum suo contrario, & ita quælibet ita successiue acquiritur, vt illi con- **An forma secundū quam est motus sic vna numero a principio motus vsque in finem.**

D traria successiue deperditur. Calculatores vero defendūt qualitatem intēdi vel remitti per additionem partis gradualis ad partem gradualem in eodem primo subiecto; vtraque remanente, & sic potius per accumulationē qualitas intenditur, quam per recessum à non gradu, vel per admixtionem cum cootrario paruam. Sed tunc iuxta **Dubitatio bona.** has positiones non parua est quæstio, quid sint isti gradus an partes essentiæ caliditatis, vel partes esse illius; Quidam, gradus formæ voluerunt esse indiuisibilia for- **Solu. prima.** mæ, veluti puncta lineæ, & ita quemadmodum nec tempus ex momentis, nec linea ex punctis componitur, sic nec qualitas ex gradibus, sed veluti momenta terminaot & copulant partes temporis, & puncta partes lineæ, sic gradus copulant & terminant partes qualitatum, & propterea oullus gradus est altero iotensior, vel remissior, sed solum ratione latitudinis quam terminat, dicitur enim gradus vt octo intensior gradu vt quatuor non

quia plures partes intenſiuas habet, eſt enim ſimpliciter indiuiſibiles, ſed quia intenſiorem latitudinem terminat. Sed hęc ſolutio uon eſt ad propoſitum, quia licet

Confutatio. bene de gradibus loquatur, qd ſint, & quid non ſint, non tamen reſpondet an partes formæ ſint partes eſſentię formæ, vel partes ipſius eſſe formæ.

Sol. ſecũda. Alij dixerunt partes graduales non eſſe partes eſſentiæ, quia tunc eſſent partes eſſentiales variantes ſpeciem. Octauo enim Metaphyſicæ dicitur formas eſſe ſicut numeros, & propterea dicunt tales partes attinere ad eſſe formæ. Eſt enim eſſentia cuiuslibet formæ, vt Boetius dicit in indiuiſibili conſiſtens.

Sol. Auer. Auerro. vero videtur velle partes tales non modo eſſe partes attinentes ad eſſe, ſed ad eſſentiam, vt Tertio Cœli commento. 67. dicitur, per has enim non

Sol. propria. modo intenditur eſſe formæ, ſed eſſentia. Et dici poteſt partes eſſentiales interdum ſumi pro partibus diuerſarum rationum, veluti ſunt genus & differentia reſpectu definitionis, & materia & forma reſpectu compoſiti naturalis, interdum pro partibus eſſentiam conſtituenti- F bus. Et hoc pacto dici poſſunt partes eſſentiales, non primo modo.

Scda dubi. Secundo iuxta hęc quæres vnde conſtitutum

Solutio. ex his partibus eſt vnum. Dici poteſt illud eſſe vnum vnitate rationis, quæ ſaluatur in omnibus partibus. Secundo, omnes efficiuntur vnum numero, quando motus terminatur, quia vna pars eſt prædominans, & altera cui

Tertia dubi. prædominata ſecus eſt in fieri. Tertio dubitant propter quid in quibuſdam contrarijs dantur media diuerſarum rationum, vt inter album & nigrum, non autem in om-

Prima ſolu. nibus, vt inter calidum & frigidum. Reſpondent qui-

Scda ſolu. dam tepidum eſſe alterius ſpeciei ab vtroque extremo, quia virtute continet extrema. Alij dicunt tepidum eſſe calidum remiſſe ad frigidum, & frigidum remiſſe ad calidum. Et tunc dicunt ad rationem aliter eſſe in apparitione, aliter in eſſe, obiectum enim tactus conſiſtit in eſſe, & propterea omne quod tangitur eſt calidum vel frigidum, vel remiſſe alterum horum. In apparitione vero quædam eſſe poſſunt, quæ nõ ſunt in re, vt patet de quar- G to colore yridis, Tertio Meteororum. & propterea in eſſe omnis color eſt albus vel niger, in apparitiõe vero po-

Defenſio ſecundæ poſitionis & ſolutio rõnum propria poſitione. teſt eſſe rubrus, & id genus. His habitis ad rationes contra hanc poſitionem ſolui poteſt facile. Ad primũ enim dici poteſt argumentum valere, ſi A produceret infinita lumina non communicãtia, quorum quodlibet ſit intenſius lumine ipſius B, vt quatuor, tũc enim produceret lumen infinitum, & propterea dicitur quòd A in nullo inſtanti producet lumen aliquantulum ad lumen B, ſed tantum gradum luminis. In tota tamẽ hora producet totum lumen à gradu, vt quatuor vſque ad gradũ vt octo, quod quidem non erit intenſius, quàm lumen à non gradu ad gradum vt quatuor, ſed præciſe æque intenſum. Producet igitur A infinita lumina in hora ſequente, ſed nullum erit ita intenſum, ſicut lumen vt quatuor, & licet lumen vt octo ſit duplum ad lumen vt quatuor, non tamen totum illud producitur ab A in hora, ſed dimidium illius. H Ad ſecundam dici poteſt negando conſequentiam, nam cum dicitur A albedo eſt in duplo perfectior ſua medietate, & in quadruplo ſua quarta, continuo fit mẽtio de perfectione graduali ſub eadem ſpecie contenta, ſed cum dicit, quælibet albedo vt medietas & quarta, & ſic de alijs, eſt perfectior nigredine, comparatur albedo nigredini in perfectione eſſentiali & ſpecifica, & ita negatur quòd A albedo ſit infinitæ perfectionis. Et ſi dicitur A albedo eſt dupla ad ſuam medietatem, & quadrupla ad ſuam quartam, & infinitę dupla ad ſuam infinitam partem modicam, igitur infinita. Negatur conſequentia, quia eſt du-

Solutio. pla per partes communicantes, & quadrupla ſimiliter,

Replica. & propterea non valet. Aliter ad primam reſpondent nonnulli, quòd non dantur inſtantiæ in tempore, & intellige ſaltem in actu, & ſic non dantur partes luminis productæ niſi in potentia, & ſic lumen eſt infinitum in potentia per diuiſionem in infinitum. Ad ſecundam ẽt

E aliter reſpondet negando conſequentiam, & cum probatur, quia albedo eſt plus quàm in duplo perfectior nigredine, & plus quàm in triplo, & ſic in infinitum, & cum hoc nigredo eſt alicuius perfectionis certę, igitur albedo eſt perfectionis infinitę. Negatur conſequentia, ſed ſi deberet valere, deberet addi, quòd albedo & nigredo ſint inter ſe comparabiles, & eiuſdem ſpeciei. Sed quia ſunt diuerſarum ſpecierum, ideo albedo eſt infinitus perfectior nigredine, ſed ſemper per eandem numero eſſentialem perfectionem & finitãm. Ad tertiam dici poteſt negando, quòd ſi duplo minor reſiſtentia ſit in ſecunda parte proportionali horę, quòd propterea in duplo velocius agat, quia agens non modo ratione minoris reſiſtentiæ agit velocius, ſed contrarietatis, modo quia in illa ſecunda parte horæ eſt minor contrarietas, ideo actio non eſt in duplo velocior. Ad quartam dici poteſt concedendo totum, in ſumme enim calido eſt remiſſe calidum. & ſi dicitur, igitur ſumme calidum eſt remiſſe calidum, nega- F tur, quia denominatio ſit à prædominante. In bipedali enim eſt infinita parua magnitudo, tamen totum denotatur bipedale à maxima quantitate. Ad quintam dico, quòd A ſucceſſiue remittit frigiditatem ipſius B, et poteſt concedi A agens applicatum paſſo nõ agere in ipſum remoto impedimento, quia ſolet diſtingui de paſſo: aliud enim eſt paſſum ſubiectiuũ, vt ſubiectum in quod agens agit, & aliud terminatum vt forma ipſa gradus habens. licet igitur agens applicatum paſſo ſubiectiuo, neceſſario agat in illud, non tamen applicatum paſſo terminatiuo. Vel dici poteſt, A agere in quemlibet gradum frigiditatis ipſius B, ſicut ipſum agit per quemlibet gradum ſuæ caliditatis, ſed non agit corrumpendo quemlibet illorum, ſed in quemlibet imprimendo aliquem gradum caliditatis, nam omnes illi ſunt coextenſi, & propterea non additur vni illorum, quin addatur omnibus, & dicitur quòd ille gradus primo corrumpitur, qui vltimo generatur, quia minus eſt in ſubiecto fundatus. Ad ſe- G xtam dici poteſt, nõ cum qualibet caliditate remiſſa ſtare frigiditatem, ſed ſolum cum ea, quæ non eſt pars alicuius ſummæ. Hæc dici poſſunt pro defenſione ſecundæ poſitionis. Reſtat modo videre de defenſione primę, et propterea ad rationes reſpondetur per ordinem. Ad primam, dicta poſitio concederet latitudinem vniformiter difformem eſſe indiuiſibilem intenſiue, & negatur quòd ſubito deperderetur vel acquireretur, quia licet ſit indiuiſibilis gradualiter, non tamen tota comparatur ad non gradum eodem modo. Conceditur etiam ipſam ſubito deperdi, & tamen ad illam poteſt eſſe motus, nõ quidem præcedens, ſed ſequens, veluti de ipſo vbi dicitur, quod quidem ſubito deperditur, et tamen ad ipſum eſt motus, non quidem pręcedens, ſed ſequens. Similiter non eſt impoſſibile aliquod magis & minus tale eſſe ex partibus indiuiſibilibus gradualiter, quæ tamen non æqualiter diſtant à non gradu. Ad ſecundam primo reducitur, quia eo dato motus localis eſſet ſubito, quia quodlibet vbi ſu- H bito acquiritur & ſubito deperditur, & omne vbi eſt nullius reſiſtentiæ, & motor alicuius actiuitatis. Et breuiter quicquid dicetur de qualitate, dicã de vbi, & ita arguens cogitur ſoluere meum, ſicut ego cogor ſoluere ſuum. Et propterea pro me, & pro eo concederem, quòd qualitas ſubito acquiritur, & ſubito deperditur, vt de vbi dicitur. Et cum dicitur ad qualitatem eſſe motum, dico ꝙ ſic eſt intelligendum ꝙ in motu qui eſt ad qualitatem, cõtinuo quod acqritur eſt qualitas, licet alia atꝙ alia à pręcedente, veluti de motu locali reſpectu ipſius vbi dicẽdum eſt. Sed hic poſſet replicari & ſubreplicari, quod omitto diligentioribus. Ad primum argumẽtum contra primam poſitionem, licet ſit bene reſponſum, tamen clarius dici poteſt latitudinem, formam etiã diuiſibilem poſſe intelligi dupliciter. Aut quia ipſa in ſe circũſcripto ſubiecto habeat partes graduales, & ſic non eſt per ſe diuiſibilis, aut quia aliqd efficitur per ipſam gradualiter diuiſibile,

Sed dices in ꝗ differt mu mutatũ eſſe a motu ſi motus eſt ſubit° conſimiliter.

& ſic

& sic concedo illam esse diuisibilem, videlicet in prædicatione causali, & sic ratio nulla, concludit enim nullam formam esse per se formaliter diuisibilem, cum quo tamen stat esse diuisibilem causaliter, & esse latitudinem vniformem, vel difformem causaliter, & habere partes causaliter, & sic nihil contra positionem. Ad secundum etiam clarius dici potest, quòd ad qualitatem esse alterationem intelligi potest dupliciter. Vno modo quòd qualitas post omnem motum intelligatur acquisita, & quòd per motum continuo sit eadem, in fine vero sit acquisita, & hoc pacto nec alteratio est ad qualitatem, nec latio ad vbi. Alio modo, intelligi potest ad qualitatem esse motum, quatenus quod in alteratione acquiritur, est qualitas, & sic conceditur, nam vt in quolibet instanti alterationis est alia & alia qualitas, sic in quolibet instāti alius atque alius motus, & sicut in fine horæ infinitæ fuerunt qualitates, sic infiniti motus, quorum quilibet fuit subitus, dicuntur autem vnus motus numero per æquiualentiam propter vnum subiectum numero, & vnum tempus, & vnum terminum vltimum numero, quo habito cessat omnis motus. Sed dices, tunc omnes essent subito, B probatur, quia primus est subito & secūdus, & sic de omnibus, concedo omnes esse subitos, sed non simul, sicut quodlibet momentum est subito, non tamen omnia simul, sed inter quæcunque duo data mediat motus, & sic quælibet illorū est subito, omnes tamen sunt in toto tempore. Sed dices, tunc idem simul esset, & non esset, quia si a caliditas non durat nisi per instans, tunc in eodem instanti generaretur, & corrumperetur, & ita simul esset & non esset. negatur consequentia, bene tamen concedo in eodem instanti corrumpi & generari diuersimode exponendo ipsum incipit, & non eodē modo. Incipit enim esse per positionem & negationem de præterito, desinit etiam per positionem de præsenti & remotionem de futuro, & sic est possibile. Ad tertium concederet opinio, non enim videtur impossibile aliquod subito desinere esse albissimum, licet non desinat subito esse album, ad hūc C tamen intellectum definit aliquid esse albissimum, quia nunc est albissimum, & immediate post hoc non est albissimum. Ad quartum concederet opinio, quòd frigidissimum potest generare caliditatem per corruptionē caliditatis intensioris, non autem per corruptionem caliditatis remissioris, & propterea non sequitur, quòd si generet caliditatem calefaciat, quia non generat illam per corruptionem caliditatis remissioris, vel corruptionem frigiditatis. Per idem ad quintum. caliditas remissa namq; generat caliditatem intensiorem, sed non per corruptionem remissioris caliditatis, vel ex termino à quo frigido, hoc enim esset impossibile, sed quòd generat illā per corruptionem intensioris caliditatis, est necessarium. Per hæc ad illud de luminibus, dico enim quòd ex illis duobus luminibus fit vnum lumen intensius, & quòd duæ vmbræ fierent non propter distinctionem luminum, sed corporum lucidorum. Ad authoritatem Aristotel. ipsi D concederent non manere eandem, sed simillimam, hoc enim sonat verbum græcum. Hæc pro defensione positionis, circa quæ multa occurrerent, quæ calculatores hincinde mouent. Sed cum ista sint prolixe disputata apud illos, omitto, verum si Deus vitam conducet, aliquando aggrediemur illa, & peripatice. Hæc de quinto dicta sufficiant.

Commentariorum libri Quinti Physicorum finis.

ARISTOTELIS PHYSICAE AVSCVLTATIONIS

LIBER VI.

Cum Augustini Niphi Suessani Traslatione, Commentarijs, ac Recognitionibus.

Si vero continua et attigua & deinceps sunt, quemadmodum prius definitū est: continua quidem, quorū extrema sunt vnū, attigua vero, quorum extrema sunt simul, deinceps iter quæ nihil eiusdem generis cadit, impossibile est ex indiuiduis cōstare continuum, vt ex pūctis lineam: si quidē linea continuum, punctum autē indiuiduum sint. extrema namque punctorum nequaquam vnum sunt. Non enim rei indiuiduæ est hoc quidem extremum, illud vero alia pars quædā, neq; etiam eiusmodi extrema erunt simul, quando eius quod partibus caret, nullū prorsus sit extremum. Extremum.n. & id cuius extremum est, diuersa sunt. DILVCI.

Si autem est continuū, & quod tangitur, & consequenter, sicut definitum est prius: continua quidem quorum vltima sunt vnum, quæ vero tanguntur, quorum simul, consequēter autem, quorum nihil est medium proximi generis: impossibile est ex indiuisibilibus esse aliquod continuū, vt lineā ex punctis, si linea quidē continuum est, punctum aūt indiuisibile. neq;.n. vnū sunt vltima punctorū, non enim est hoc quidē vltimum, illud aūt alia quædā pars rei indiuisibilis, neq; simul sunt vltima, non enim est vltimū nihil incōmensurati. Alterum enim est vltimum, & cuius est vltimum. ANT. [marginal note partly illegible: ... eius qd partibus caret.]

Adrastvs (authore Themistio in proœmio) quinque volumina priora de pncipijs inscripsit, reliqua tria de motu. Aliȷ, vt Themistius ipse ibidem, & Alexāder quatuor vltimos esse de motu contendunt, quod ego assero propter librorū græcas inscriptiones. Sed in.5.lib. motū qui proprius esset ab alijs mutationibus separauit, tū quę oppositiones & pugnantiæ. Tum motus ad motū. Tum quietis ad quietem, quæ motus itē vicissim quietisq; habentur, postremo quis esset motus vnus, hæc in Quinto acta sunt authore Themistio in proœmio libri Physicorum, at nunc intentat de continuitate, partitione, & finitate motus agere. Et primo probat hanc conclusionem, nullū continuum cōponit ex punctis, siue ex indiuiduis quibusuis: sed de forma syllogismi, non parua est dubitatio. Primo enim aspectu videtur, q; probet illā conclusionem hypothetice. Sed mihi vr (quicquid velit Auer.) q; Arist. primo preponat cōclusionem sub forma hypothetica, licet debeat legi cathegorice, deinde illā syllogizet. Inqt, si vero cōtinua et attigua et deinceps sunt, quēadmodū definitum est, hac forma videlicet, continua sunt, quorū extrema sunt vnum, attigua, quorū extrema sunt Continuatio libri & intentio. Pō Them. Prima cōclusio. Expō conclusionis.

simul, deincepitia, inter quę nihil eiusdem generis cadit, E impossibile est ex indiuiduis & punctis constare continuum, vt ex punctis lineā, si quidem linea continuū, punctum indiuiduū sint. Hęc videtur hypothetica, sed reuera sensus est cathegoricus, hoc modo, nullū continuum componitur ex punctis vel indiuiduis, verū in eiusmodi modo loquendi duas sibi constituit petitiones. Prima est definitio nominū, vt quid cōtinua, quid attigua, quidue deincepitia. Secunda est ꝙ linea sit continuū, puncta indiuidua, quam nulla ratione exponit, sed ex geometricis accepit. Hæc conclusio à Themistio sic probatur, puncta non possunt se contangere, igitur nec continuari aut coalescere. Nā continuatio supponit contactionē. Antecedens sic declarat, quæ se contingunt habent extrema: sed indiuidua & puncta non habent extrema, igitur non possunt se contingere, & ita nec continuari aut coalescere. Hæc expositio & si plurimū efficax sit, literæ nostræ non competit. Videtur mihi magis literæ consonum sic syllogizare, si continuum ex pūctis componi posset, aut F esset contactione, aut continuatione. Continuatione quidem non, qn̄ quæ continua sunt, extrema vnum habent, punctorum extrema nulla sunt, nec cōtactione, simili ratione, vt dicetur, quæ vero Arist. ait, ex his patent.

Petitiones.

Probō The. Quō indiuisibilia carēt vltimis. Vide Eg. hic. Qualis probatio The. Probatio ꝓpria.

Cō. 1. Auer.

{Iste tractatus.} Quòd si iste liber ad Quintum succedat cum Alexandro hac ratione Auer. probat, ꝙ Arist. in præsenti libro vtit descriptionibus illorū trium, quas in Quinto exposuit, tanquam principijs, igitur Quintus liber est doctrina prior, & hic succedens.

{Et dicit si illa} Conclusio quā ex litera Auer. format est, nullū continuum cōponitur ex punctis, indiuiduisq; rebus, ꝓbat hypothetice sic, si continua sunt quorū vltima sunt vnū, contigua quorum vltima sunt simul: consequentia inter quæ nihil mediat eiusdē generis, impossibile est aliquod continuū componi ex indiuisibilibus. Huius ponit antecedens ex declaratis in lib. 5. sed consequentia est dubia, ꝓpterea syllogizat illam duabus rationibus.

{Et iste sermo} Consequentia illa sic in secunda figura G syllogizatur, oīa ex quibus continuum cōponitur, diuiduntur in vltimum & habens vltimum. nam vltimū est extremū alicuius rei habentis vltimū: indiuidua vt puncta non diuiduntur in vltimum & habens vltimum: igitur non sunt ea ex quibus ipsum cōponitur continuum. De syllogismo Arist. non tetigit nisi minorem, vt in litera constat. Sed dubitabis contra maiorē Auer. nam ex partibus cōponitur continuū, quæ non diuiduntur in vltimum & habens vltimum, quia sic cōponerentur ex vltimo. Dici potest, ꝙ diuidi in aliqua potest itelligi, vno modo vt partes quantitatiuas, qua videlicet ratione animal diuiditur in caput, brachiū, & id genus. Alio modo vt in partes definitiuas, qua ratione linea ēt diuiditur in pūcta, vt in partes definitiuas, & hac ratione Auer. vult maiorem. Alij non ignari intelligūt maiorem sic, omnia è qbus continuum cōponitur diuiduntur, hoc est habent vltimum, & aliquid habens vltimum, & sic per diuidere intelligunt habere, quæ responsio satisfacit.

Dubitatio.

Solutio.

An oē continuū componatur ex semper diuisibilibus & diuidatur in semper diuisibilia. vid. cap. q. 1. huiꝰ. Et 1o. de magi. q. 1 huius. Rn̄sio recentiorum. Impugnatio

H {Et etiam anteq;.} Secundo probat idem ratione Themistij sic, si cōtinuum cōponitur ex pūctis, oportet puncta contiguari, sed puncta non possunt contiguari, per illammet rationē, quia non diuiduntur in vltimum, & habens vltimum, igitur nec continuari. Dicit ꝙ de secūdo syllogismo solam maiorē expressit, vt patet in litera, & ita patet ex punctis non cōponi lineam, neq; ex lineis superficiē, neq; ex superficiebus corpus, nā punctum est lineæ indiuisio, linea superficiei, superficies corporis. Sed ambigunt, nā Auer. sumit, omne continuū prius contiguari, quod falsum videt, nam potest esse continuum aliquod per naturā, quod nunq; contiguatum est. Recentiores volunt verbū Auer. esse audiendum ꝯm prædicationem, & non ꝯm esse, quasi velit continuum omne esse contiguum, non econtra. Sed hoc stare non potest, nam illa tria continuum, contiguum, & cōsequens sunt specie E diuersa, igitur vnum non est altero prius ꝯm prædicationem. Solitus igitur eram dicere, ꝙ Auerro. vult continuum in fieri non cōponi ex pūctis, quia qn̄ continuum fit ex punctis, illa prius veniunt ad cōtiguationem, vt in libro de Generatione diximus. Dici potest & nunc ēt, ꝙ Auer. loquitur de continuo ꝯm rationem naturalē, modo tale est mixtum, vel elementum, & vtrunq; qn̄ fieret ex punctis, prius illa venirent ad contactionē. Animaduerte tamen ꝙ hæc expositio Auer. etsi sit bona translationibus barbaris, græcis tamen verbis minime consonat, propterea teneas nostras commentationes.

Rn̄. ꝓpria.

Qualis expositio Auerro.

RECOGNITIONES.

PRo recognitione eorum, quę diximus in commentarijs, primo animaduerte nos dixisse quatuor vltimos libros esse de motu, quatuor primos esse de pricipijs motus, nec obstat his, quę diximus in metcorologicis, vbi diximus, de mente Alexā. primos duos esse de primis causis, sex vero vltimos esse de omni motu, nam primi duo F sunt de primis causis simplr̄, scilicet rerū naturalium, vt de prima materia, & prima forma, sed quatuor ꝑmi sunt de principijs motus, qa tertius est de definitione motus, & de infinito, quartus de loco, vacuo, & tēpore, quę sunt principia motus, licet non sint prima rerum naturalium principia, ergo quatuor primi sunt de principijs motus, licet primi duo sint de principijs rerū absolute. Secundo animaduerte, conclusionem textus esse hanc, nullū continuum cōponitur ex indiuisibilibus ad ipsum pertinentibus, est autem continuū aut extensione, vt permanens, veluti corpus, aut successione, vt motus, & tempus, indiuisibilia vero, quæ ad continuum permanens pertinent, sunt quæcunq; extensione indiuisibilia sunt, vt linea respectu superficiei, superficies respectu corporis, punctus respectu lineæ: quę vero successione indiuisibilia sunt, ad continuum successiuum pertinent, vt mutatū esse in motu & instās in tēpore. Est ergo sensus, nullum cōtinuum componitur ex indiuisibilibus ad ipsum pertinentibus, G quia nec tēpus ex instantibus, nec corpus ex superficiebus, nec ex lineis, nec ex punctis. Pro ꝓbatione vero conclusionis debes scire, continuum posse cōponi ex suis indiuisibilibus, trifariam posse intelligi, aut ꝯm continuationem, aut contiguationem, aut consecutionem. In præsenti ergo textu Arist. probat nullum continuum ex suis indiuisibilibus componi continuatione, aut contiguatione, quia postea probabit ipsum non componi cōsecutione ex illis. Quod quidem non componatur continuatione, patet, quia tunc componētium vltima erunt vnum. Quod vero nec contiguatione, ēt probat, quia eorum vltima erunt simul, at constat indiuisibilium nullū esse vltimum, sic patet breuibus textus. Quo vero ad verba attinet, verbum incōmensurati græce est ἀμετρούς, & in nostris translationibus eius quod partibus caret transtulimus, nec ab ratione, quia solū partibus carens est incommensuratum, omne enim cōmensurabile habet partes. Sed contra hanc expositionem est dubitatio, quia nō vi- H detur intelligibile continuū componi posse ex suis indiuisibilibus, nisi cōpositione continuitatis, vbi enim aut contiguitate, aut consecutione cōponeretur, dubio procul non esset contiguū, propterea videt mihi nunc Aris. non intelligere hanc conclusionē, vt verba sonāt, sed ꝯm sensum verum, intendit enim indiuisibilia non posse esse in ipso continuo, neq; secundum cōtinuitatem, nec secundum contiguitatem, nec secundum consecutionē. Quod non sint in ipso secundum continuitatem, nec secundum cōtiguitatem, probat in hoc textu: quod vero, nec secundum cōtiguitatem, probabit postea, hoc pacto exponendo tolluntur omnes quæstiones.

1. notabile.

2. notabile.

3. notabile.

Verbi consideratio.

Pulchra dubitatio.

Solutio.

Amplius pūcta è quibus continuū constat, aut cōtinua sint, aut se attingāt, necesse est, atq; eadē est de cunctis indiuiduis ratio, continua sane nequeunt esse propter rationē iam dictam, DILVCI.

&cum

& cum omne quod tangit, aut totum tangit totum, aut pars partem, aut totũ pars. Sed cum in diuiduum partibus careat, totũ ipsum attingat totũ necesse est, at ex his quę hac ratione se tangunt, nullũ continuum vnq̃ proficiscitur. Continuum enim habet aliã atq; aliam partẽ, & diuiditur in ea ita altera, q̃ loco separantur.

ANT. Amplius necesse est, aut continua esse puncta, aut tangẽtia se ad inuicẽ, ex quibus est cõtinuum, eadem aũt ratio est, & in omnibus indiuisibilibus, continua quidẽ non erunt propter prædictã rationem, tangit aũt omne, aut totum totum, aut pars partem, aut totum pars. Quoniam aũt impartibile est indiuisibile, necesse est totũ tangere totum, totum autẽ totum tangẽs, non est continuum, continuũ enim habet hanc quidem aliam, illam vero aliam partem, & diuiditur in sic diuisibilia, & loco discreta.

B

Secunda ratio ad idem sic formatur, si cõtinuum componitur ex indiuiduis, oportet, q̃ vel illa continua sint, vel se tangant, q̃ non continua, ratio modo facta probauit, q̃ non se tangant, probatur modo, quia vel se tangũt q̃ totum tangat totum. vel q̃ pars partem, vel q̃ totum partem, non possunt se tangere q̃ pars tãgat partem, aut totum partem, quando indiuiduum ptorsus parte omni careat, igitur, si quis est cõtactionis modus, erit q̃ totum tangit totum, sed ex hoc arguitur oppositum, nam ex ĩjs, quæ hac rõne se tangunt nullum proficiscitur continuũ. Continuum enim habet aliam atq; aliam partem, & diuiditur in partes loco separatas. Erit igiť syllogismus hypotheticus diuisiuus à destructione partium supra inventum. Quantum vero ad verba attinet indiuiduũ, quod græce est adiæreton, est multiplex, punctum respectu lineæ, nã punctum est priuatio lõgitudinis, linea respectu superficiei, quia licet ipsa linea longitudine diuidatur, latitudine caret, superficies respectu corporis, qm̃ & si superficies diuidatur in longum & latum, profundo caret. Amplius ipsum siue nunc, siue instans respectu temporis, cum sit priuatio successionis, & momentum respectu motus, & quia Aris. accepit cõclusionem generatim, adiecit eadem est de cunctis indiuiduis ratio.

An cõtinuũ cõponaꝰ ex indiuisibilibꝰ vide Iãd. q. 1. huius Et Gae. q. 1. huius. & Albe. q. 1 huius & Cors. parif. i dubiis hic.

C

RECOGNITIONES.

FOrtasse hęc est secunda ratio ad probandum puncta non posse se tangere in ipso continuo, nã licet videatur repetere vniuersam rationem, non tamen insistit nisi in secundo mẽbro, propterea videtur eũ secunda ratione probare in continuo non posse indiuisibilia esse composita contractione, & eius probatio patet, repetitio vero totius rationis tacta est, vt intelligatur se velle insistere in secundo membro per secundam rationem. Sed occurres, quia Aristo. supponit indiuisibile posse esse totum. Fortasse hoc non supponit tanquam verum, sed vt datum ab aduersario, siue sit verum, siue falsum. Aut dici potest indiuisibile posse esse, & intelligi totum definitiue, aut, vt aliĩs placet, totum potestatiuum, aut totum graduale, & ita videtur supponere intelligibile.

Solutio.
Dubitatio.

D

DILVCI. At vero neq; punctum ad punctum, neque nunc ipsum ad nunc ipsum deinceps erit, vt ex illis longitudo his tempus constet. Nam ea quidem deincepitia sunt, inter quæ nõ est eiusdem generis quicquã. Sed inter puncta semper est linea, & inter ipsa nunc tempus.

ANT. At vero neq; consequenter erit pũctus puncto, aut ipsum nunc ipsi nunc, vt ex his sit longi-

A tudo, aut tempus. Consequenter quidem enim sunt, quorum nullum est medium proximum, punctorum autem semper est medium linea, & ipsorum nunc tempus.

Secunda conclusio apud oẽs ferè est, puncta & nũc ipsa nõ sunt deincepitia, siue consequentia, & syllis est, deincepitia sunt, inter quæ non est eiusdem generis quicq̃; sed inter puncta semper est linea, & inter ipsa nunc tempus: igitur in secunda figura puncta et nunc ipsa nõ sunt, deincepitia. Aliĩ volũt eiusmodi esse membrũ proximæ rationis, de quo statim dicemus in commento.

An hæc rõ valeat vide Egid. hic.

Cõmen. 21.

{Iste est secundus,} Auer. in cõmentatione huius loci penitus sectatur Them. & vult hanc esse rationem secundam in forma sylli hypothetici diuisiui trimẽbris destructiue hac videlicet rõne, si continuum cõponitur ex indiuiduis, indiuidua è quibus cõponitur, aut erunt cõtinua, aut attigua, aut deincepitia. destruit membra oĩa, & infert oppositũ antecedentis, primum mẽbrum tollit per rationem tactam, videlicet quia carent extremis, secundum vero & per rõnem hanc, & per nouam rationem.

An inter quibet duo puncta sit media linea. Vide Grad Escu. q. 1. hic.

B

{Sed cõtiguatio rei fm totum.} Hæc est ratio noua ad secundum membrum, si puncta & vniuersaliter indiuidua sunt contigua, erunt, aut quia pars tãgit partem, aut quia totum tangit totum, aut quia pars tãgit totum: non potest dici q̃ pars partem, aut pars totum tangat, q̃a indiuiduũ est, quod penitus respectu illius cuius est parte caret, at q̃ non possit esse ex se totis contangẽtibus, arguit, continuum fit ex partibus locum occupantibus, indiuidua non occupant locum secundum se tota tacta, igitur ex indiuiduis non fit continuum.

Quare se tangẽtibus situs secundum totum cõpetit nlẽ situs. vide Egi. hic.

{Et cum destruxit continuum.} Aiaduerte q̃ illa litera neq; punctũ ad punctum, tribus modis põt introduci. Vno modo vt destruat tertiũ membrum sylli hypothetici, qũo Auer. in primis videtur introducere. Alio modo vt sit secunda libri conclusio, qũo Grossa testa, & Proclus exposuerũt. Tertio vt Aris. refellat obiectionẽ proterui. nã cum Aris. probauit nullum continuum cõponi ex indiuiduis, nec videlicet continuatione nec cõtactione, & aliquis dicere posset cõponi ex illis fm consequentiam, refellit nunc hunc cauillũ, quo etiam modo Them. sentit, è quo Auer. accepit, sed vtcunq; sit, hæc est conclusio, indiuidua non sunt deincepitia in continuo.

C

{Et iste sermo,} Syllus est ad hoc, consequentia sunt, inter quæ nihil est eiusdẽ generis: inter indiuidua semper est aliqd gñis: igitur indiuidua nequaq̃ sunt cõsequẽtia.

{Et declarabitur, q̃ inter.} Minor declaratur, quia inter quælibet duo puncta semper est linea, cum non puncta se tangant, vt diximus. Secundo non possunt puncta è linea, aut linea è punctis absolui, vt constat. Recte igitur dictũ est inter indiuidua semp esse medium generis, quia semper mediat linea, in qua puncta sunt.

{Et destruxit illum modũ.} Sed dices puncta & indiuidua non esse consequentia est notũ per se; igitur nõ indiget medio, & sic Arist. syllogismus superfluus est. Respondet Auer. q̃ duplex est notum per se, vnum naturę & nobis, & tale nihil indiget, aliud naturæ, sed non omnibus nobis, & tale indiget syllogismo ad confirmandum, vt Secundo huius, commento tertio.

D

{Et inter illa.} Secundo vltra rationem Arist. q̃ indiuidua vt pũcta non sint deincepitia, ꝓbat sic. Semper inter puncta mediat aliquid, igiť aut illud est eiusdem generis, aut alterius: si eiusdẽ, non erũt deincepitia. si alterius, vel plenũ, aut vacuum: non plenum, cũ continuum, quatenus continuum ex diuersis gñe non emergat: neq; vacuũ, primo, quia vacuũ nihil est. secundo q̃a tale vacuũ, aut erit diuiduũ, aut indiuiduum, si diuiduũ, tunc ille partes, siue illa puncta non erunt partes, sed vltima, & termini illius continui, & sic continuũ erit ex vacuis. q̃ si indiuiduũ, tunc ex eis non proficiscetur diuiduũ. Et hãc probationem fere ad verbum è Themistio ipse accepit. Sed

Dubĩões.

circa dicta Aris.& The.ac Auer.exurgũt dubirationes.
Prima dubi. Prima, an indiuiduum additum indiuiduo efficiat ma-
tius. Et videtur ꝙ sic, nam ex indiuiduis fit aliquod totũ,
vt ex intellectu & intelligibili.3.de Anima cõ.5, Sed om
Scda ratio. ne totum est maius sua parte. Secundo ex pluribus vni-
Respõsio recentiorum. tatibus fit numerus maior & minor, quæ tñ sunt indiui-
Bur.hic. duæ. Rñdent recentiores ex indiuiduis fieri maius enti
Confutatio. tatiue, & interdum ſm numerum, quõ Arist.cõcederet.
Sed hęc stare non possunt. Primo, quia maius & minus
sunt quanta, sed ens inquantum est ens, non est quãtum,
immo abstrahit á quanto & non quanto, igitur ens enti
additũ maius non facit, nec vnitas vnitati. Secũdo, quic-
quid negatur á superiori, negatur ab inferiori, sed quan-
tum est superius ad maius et minus, igitur si hęc non sunt
Propria responsio. quanta, nec erunt maius nec minus. Melius igit ad pri-
mum concedo pro nunc ex intellectu & intelligibili effi-
ci totum, non tñ omne totum est maius sua parte, nisi sic
totum quantitatiuum. Ad secundum concedo ex vni-
tatibus effici numerum, & vnitates esse partes numeri,
non tñ oportet esse totum maius vnitate, licet in plus.
Scda dubi. Secundo ambigunt, an ex rebus differentibus gñe pos-
sit esse aliquod totum, videtur ꝙ sic de virga, cuius vna
Responsio. pars sicca est, altera viridis. Dici potest ꝙ virga potest
considerari, vt mixtũ naturale, aut sub ratione qua quan
tum. Si sub ratione qua quantum, sic omnes partes sunt
eiusdem rationis in ratione quanti, sed si sub ratione en-
tis naturalis, sic potest componi ex partibus diuersarũ ra
tionum. Hæc ex cõmen. Animaduersione tñ dignum,
ꝙ ex verbis Aris. possunt colligi tres conclusiones. Pri-
ma, puncta non sunt continua. syllogizaṫ, continua sunt
quorum vltima sunt vnum, puncta non sunt, quorum vl
tima sunt vnũ, igitur non sunt continua. Secunda conclu
sio, puncta non sunt attigua. syllogizatur, attigua sunt,
quorum vltima sunt simul, sed puncta non sunt, quorum
vltima sunt simul, igitur nõ sunt attigua. Tertia, puncta
non sunt deincepitia. syllogizatur, deincepitia sunt inter
quæ nihil mediat generis, inter puncta semp mediat ali-
quid generis, igitur non sunt deincepitia. Ex ħs pôt con-
clusio principalis sic syllogizari, si continuũ esset ex pun
ctis compositũ, aut esset compositum cõtinuatione, aut
contactione, aut consecutione. Destruantur hæc tria per
illos tres syllogismos, & habetur propositum. Et hęc ex-
positio est satis cõueniens textui Aris. & græcis verbis.

DCLVCI. Præterea in indiuisibilia diuiderentur, siqui-
dem in ea diuidatur vnũquodq; ex quibus con
stat. At nullum continuum in ea est diuisibile,
quæ impartibilia sunt.

ANT. Amplius vtiq; diuiderenṫ indiuisibilia, siqui
dem ex quibus est vtrũq; in ipsa diuiditur. Sed
nullũ est continuorũ in impartibilia diuisibile.

Hæc est aut secunda aut tertia ratio iuxta aliam atque
aliam expositionẽ datam superius, & fundatur in secũda
definitione continui tradita Tertio huius, videlicet con-
tinuum est diuisibile in infinitum. Tũc ex hac syllogiza-
tur hypothetice à destructione consequentis, ad destru-
ctionem antecedentis sic. Si continuum cõstet ex indiui-
sibilibus: diuideretur in indiuisibilia. quod patet, quia in
ea vnumquodq; diuiditur, ex quibus constat: at nullum
continuum in ea est diuisibile, quæ impartibilia sunt, ĝa
tunc non esset diuisibile in infinitum cõtra definitionem
secundam, tunc sequitur oppositum antecedentis, ꝙ vi-
delicet non componatur ex indiuiduis.

DCLVCI. Nullum aũt genus inter puncta & ipsa nunc
esse potest. Nam si fuerit manifestum ꝙ aut di-
uisibile, aut indiuisibile sit, & si diuisibile, aut in
indiuisibilia diuisibile erit, aut in semper diuisibi
lia, modo eiusmodi continuum est.

ANT. Aliud autem genus non potest esse medium
E punctorum, & ipsorũ nunc, vllum. si nanq; est,
manifestum ꝙ aut etiam diuisibile, aut indiuisi-
bile erit. et si diuisibile, aut in indiuisibilia, aut in
semper diuisibilia, hoc autem continuum est.

Quicquid senserint Auer. & Them. cum expositore
sentio, ꝙ Arist. duas suppositiones, quibus vsus est in ra-
tionibus modo factis, nunc probet. Probauit enim pun-
cta, & vniuersaliter indiuisibilia nõ esse incepitia, & vte
batur hac suppositione, inter duo puncta semper linea ca
dit, & inter duo nunc tempus. Itemq; in hac ratione ter-
tia vtitur secunda continui definitione, videlicet ꝙ con-
tinuum sit diuisibile in infinitum, ideo has duas supposi-
tiones nunc exponit, & primo ꝙ inter duo pũcta linea,
& inter duo nunc tempus cadant. Et hoc ꝓponit, nullum
autem genus inter puncta & ipsa nunc esse potest, subau
di ꝗ linea, aut tẽpus, hoc declarat hypothetice diuisiue,
& inquit. Nam si fuerit subaudi aliud medium ꝗ linea,
F aut tẽpus, manifestũ, ꝙ aut diuisibile, aut indiuisibile sit,
ꝙ quidẽ non sit indiuisibile nulla alia ratione probat, sed
relinquit tanq̃ manifestum. at si diuisibile esse detur, aut
in indiuisibilia diuisibile erit, aut in semper diuisibilia. re
linquit tanq; manifestum tale medium nõ esse diuisibile
in res indiuisibiles, & vult habere ꝙ sit diuisibile in sem-
per diuisibilia, modo sumit intentum, ꝙ tale continuum
sit, & non aliud ꝗ linea inter pũcta, & tempus inter nũc.
Et hoc erat intentum. Sed dices ꝓp quid medium indi- Prima dubi.
uisibilium non pôt esse indiuisibile? Secundo dato ꝙ sit Secunda.
diuisibile cur non pôt esse diuisibile in indiuisibilia? Re
spondent expositores & bene. Ad primum ꝙ vbi inter
duo indiuisibilia caderet mediũ indiuisibile, vt inter pun
cta punctũ, illa non distarẽt abinuicem, immo cũ totum
tangeret totum, oĩa illa essent eodẽ in situ, qua rõne fit ꝙ
si distare debẽt extrema, vt inter illa cadat diuisibile ali-
quod, & sic patet primũ. Ad secundum vero rñdent, ꝙ
tale medium debet esse diuisibile in semper diuisibilia,
G quia vbi diuidereṫ ad indiuisibilia, tunc esset idem quod
prius, videlicet, ꝙ cum se tangerent ſm totum, nõ situ di
starent, sed oĩa essent in eodem situ & simul, quæ ratio do
cet inter quæcũq; duo indiuisibilia semper cadere diuisi-
bile, vt inter puncta, semper lineam, & inter lineas sem-
per superficiẽ, & inter sup̃ficies semp corpus. Itemq; in-
ter quæcunq; duo nunc semper tempus, & inter duo mo
menta semper motum. Quod fuit prima suppositio.

Manifestum etiam, & ꝙ omne cõtinuum in
semper diuisibilia sit diuisibile. Si enim in indi-
uisibilia diuiditur, erit indiuisibile tangens indi-
uisibile. Vnum enim extremum cõtinuorum,
est quęq; se tangunt.

Manifestum autẽ etiam & quod omne con-
tinuũ diuisibile est in semper diuisibilia. Si enim
in indiuisibilia, erit indiuisibile indiuisibili con-
H tactum, vnum enim vltimum, & quæ tangun-
tur continuorum est.

Accepit secundo in tertia ratione ꝙ continuũ sit diui-
sibile in infinitum in semp diuisibilia, modo hãc declarat
suppositionem, quasi exẽplariter, cum in Tertio libro sic
demonstratiue declarata, & in libro de Gñatione etiam
deduceṫ, & hos proponit.d. manifestum ẽt, & quod om-
ne continuũ in semper diuisibilia sit diuisibile, & in infi-
nitum, vt fuit acceptũ in tertia ratione. Et hoc probat ex
nunc dictis, & inquit. Si enim in indiuisibilia diuidatur,
erit indiuisibile tangens indiuisibile, nam continuorum
est vnum extremum, quæ etiam continua se tangunt, &
ita vbi diuiditur continuum ad indiuisibilia, illa præfue-
runt continua & se tangentia, quod est destructum nunc Vide can. q.
in declaratione proximæ suppositionis, & ita patet con- 1. huius. Et
tinuum esse diuisibile in semper diuisibilia. mag. q. 1.

A {Hæc est quasi.} Auer. aliter literam totam exponit, vult enim q̄ Aris. arguat per tertiam rōnem in forma hypothetica ab opposito cōsequentis ad oppositum antecedentis, & tunc apud eum Arist. tria facit, quia primo cōponit syllogismum. Secundo ibi {Nullum aūt genus.} Probat minorem, hoc est oppositū consequentis. Tertio ibi {Manifestū etiam} Infert corollarium, hæc expositio ad verbum est Themistij, q̄uis ipse totam literam faciat corollarium. Auer. itaq; primo excusat Aristo. nam quis dicere posset, q̄ rōnes tactæ satis sunt, & ita in hac superfluit, propterea quasi respondet q̄ hæc tertia est inducta ad abundantem doctrinam, maioremq; confirmationem, non autem propter necessitatem.

{Et ipse procedit ex hoc.} Secundo Auer. vult Arist. post hanc tertiam rationem ꝓcedere ex ijs corellarie ad declarandum cōtinuum componi ex semp diuisibilibus, ibi {Manifestum etiam.} Et sic hæc præpositio non est suppositio accepta ex Tertio Physicoꝝ, sed conclusio, vt etiam Themistius autumat.

B {Et cum etiam manifestum.} Rō textus apud Auer. sic cōponitur, si continuum cōponeretur ex indiuisibilibus, diuiderẽt in indiuisibilia: sed cōtinuum non diuidit in indiuisibilia, igitur non cōponitur ex indiuisibilibus. Maiorem, hoc est, illam hypotheticam ꝓbat per hoc, qa res semp diuiditur in ea ex qbus constat. Minorem vero, hoc est, oppositum cōsequentis ꝓbat syllogismo categorico, ꝓpterea ait, & cum induxit syllogismum hypotheticum induxit categoricum ad ꝓbandum consecutionem, hoc est ad concludendum oppositum antecedentis.

{Et cum dixit q̄ continuum.} Syllogismus pōt componi categorice sic, licet ipse non faciat. Oē compositum ex partibus inter quas semp est mediū res diuisibilis est, cōpositum ex semp diuisibilibus: sed continuum componitur ex eiusmodi, igitur ex semper diuisibilibus, minor declarat in litera & cōmento, qm̄ semp inter pūcta mediat diuisibile vt linea, quia non potest esse medium indiuisibile, nec inane, vt dixit Themist.

C {Et manifestum est.} Tunc ex his ꝓcedit ad concludendum corollarie q̄ continuum sit diuisibile in semp diuisibilia, & hac forma commentandi exponit Themist. veꝝ (vt mihi videt) hæc expositio verbis græcis non consonat, sed melius vt expositores dicūt, Arist. duas suppositiones, qbus vsus erat, declarat. Aīaduertēdum, q̄ Themist. in paraphrase huius loci duo declarat, quæ ptinent ad textū, & vltra textum. Primum q̄ cōtinua magnitudo semper diuidit in magnitudines alias vlterius sectiles atq; diuisiles, & hoc sic, oīs magnitudo continua aut sectilis est, aut insectilis, non insectilis, quia continua esse non posset, sectilis igitur, oē porro sectile, aut in partes obiter sectiles, & diuiduas secari pōt, aut in insectiles, non in insectiles, qa tunc illud quod secat ex indiuiduis insecabilibusq; constaret, quod nos modo impossibile ꝓbauimus. In partes igitur sectiles, hoc est primum. Secundum est q̄ nulla magnitudo constat ex indiuiduis, et hoc iteꝝ sic, si ex indiuiduis aliqua magnitudo existeret, linea lineam puncto posset excedere, qm̄ omne totum potest excedere aliud totum in aliqua sui parte. Amplius punctū tunc dimidiari posset, qn̄ linea maior lineam minorem in puncto vinceret, posse vincere in dimidio puncti. Tertio tūc tolletur rō dimidiandi dimetiendiq; circuli, nam pōt circulus reperiri constans ex numero impari. Quarto, diameter tolletur vt deducit. Alia quæ dicit patent.

Vide et Alb. de sax. q. a. huius.

Accepta e Themist.

Primum.

Secundum.

DILVCI. Eadem aūt ratione & magnitudo, & tp̄s, & motus ex indiuiduis constant, & ad indiuidua resoluuntur, aut nihil.

ANT. Eadem autem ratione est, & magnitudinem, & tp̄s, & motum ex indiuisibilibus componi, et diuidi in indiuisibilia, aut nihil.

A Probauit hactenus continuum non posse ex indiuiduis componi duabus rōnibus acceptis ab vtrisq; ipsius continui definitionibus, ostendit, & nunc hæc tria eodem modo se hr̄e, videlicet magnitudinem, motum, & tp̄s quantum ad componi ex indiuiduis vel non componi. Differt vero ratio hæc à primis. illæ enim fuerunt vniuersales, nā continuum genus est hoꝝ triū: hæc particularis de ijs oībus. Prima fuit categorica & absoluta q̄ cōtinuum non componatur ex indiuiduis, hæc est hypothetica apud Auer. in cōmen. Declarat enim q̄ si magnitudo componitur ex indiuiduis, motus & tp̄s componuntur, modo motus & tp̄s non componuntur, igitur nec magnitudo, & hoc Auer. inquit, incepit declarare hoc esse impossibile in motu ad declarādum hoc esse impossibile in magnitudine. Quantum vero ad verba græca attinet verbum illud {Aut nihil.} Potest intelligi q̄ eadem ratio est magnitudinem, motum, & tempus constare ex indiuiduis, vel resolui ad indiuidua, aut constare ex nihil, vel resolui in nihil. aut melius q̄ eadem ratione magnitudo, motus, B tempus constant ex indiuiduis, & diuiduntur in indiuidua, aut nihil. i. aut nullum hoꝝ componitur, vel diuiditur in indiuidua, quasi dicat vnum componitur, vel diuiditur, & omnia, & si vnum non componitur, nullum cōponitur. Nouus expositor huius rōnem addit, hæc sunt eiusdem rationis, quatenus diuisio vnius dependet è diuisione alterius, vt diuisio temporis à diuisione motus, et diuisio motus è diuisione magnitudinis, siue spatij, sed vtrum hæc eiusdem sint rationis, posterius dicemus fortasse. Commentum Auer. per se patet.

Expositio Ordo.

Differētia demōstrationū.

Expō verbo rū græcorū.

Verbum expositoris noui.

DILVCI Quod sane ex his modo patebit, nam si magnitudo ex indiuiduis cōstat, motus quoq; qui supra ea est, ex æqualibus motibus indiuiduis constabit, vt si A B G magnitudo ex indiuiduis constet A B G, motus quoq; D E Z, quo mobile O sup A B G magnitudine est motum, vnam C quanq; sui partem indiuiduam habebit.

ANT. Manifestum aūt ex his, si enim magnitudo ex indiuisibilibus cōponitur, & motus qui est huius ex æqualibus erit motibus idiuisibilibus, vt si ipsa A B C ex A B C indiuisibilibus est, motus, in quo D E Z sm̄ quem mouetur ipsum O in spatio, quod A B C vnamquanq; partem habet indiuisibilia.

Demonstratio probans partes motus correspondere partibus magnitudinis.

Motus.

D idiuisibile. E. idiuisibile. Z idiuisibile.

D

Mobile

Magnitudo. A indiuisibile.
B indiuisibile.
C indiuisibile.

Nunc conclusionem præpositam probat, reperit tm̄ illam, & constituit terminos, & inquit. Quod sane ex his modo patebit, nam si magnitudo ex indiuiduis constat, motus quoq; qui supra ea est, ex æqualibus motibus indiuiduis cōstabit, hæc est conclusio resumpta. Sed cum magnitudo ipsa quæ græce est megethos pōt intelligi, et pro magnitudine mobilis, & pro dimēsione spatij, sumit terminos.

minos, vt declaret ꝙ ipse intelligit dimẽsionem spatij, supra quo fit motus, & inqt, vt si A B G magnitudo ex indiuiduis constet, quæ sunt A B G, motus quoq; qui est D E Z quo mobile O supra A B G magnitudine est motum vnamquãq; sui partem indiuiduam habebit. Hæc est resumpta cõclusio, & hi termini qbus constat ipsum intelligere dimẽsionem spatij, & non magnitudinem mobilis.

Commen. 5.

{Vult declarare.} Auer. primo intentionẽ partis resumit, ꝙ videlicet Arist. hac vtat̃ hypothetica, si magnitudo constat ex semp diuiduis, motus quoq;, & si magnitudo ex indiuiduis, similiter & motus: sed motus non põt componi ex indiuiduis, igitur nec magnitudo.

{Et manifestum.} Digreditur Auerr. ostendens ꝙ si magnitudo ex indiuiduis est, ꝙ & motus etiam. Primo magnitudo est causa cõtinuationis motus, igitur compositio in vtrisq; eadem, & ita si magnitudo ex indiuiduis sit, & motus etiam.

F {Et ꝙ motus.} Secundo motus æquatur spatio, nam nec excedit ipsum, nec excedit̃, igitur vt totus toti æquatur, & partes partibus æquabunt̃, quare si magnitudo ẽ tribus constabit indiuiduis, motus etiam.

{Et quia hoc.} Excusat Aris. nam ipse conclusionem non aliter ꝓbat q̃ exemplo, ait enim, id factum esse quoniam per se patet.

{Et posuit.} Repetit secundam rationem petens sibi vnum ꝙ sit aliquod spatium, ẽ, tribus indiuiduis, aliquis quoq; motus ex tot constans æqualis, ita vt nec sit supra maiorem, nec supra minorem spatij dimensionem. Tũc arguit, vt totus motus toti spatio æquatur, ita partes partibus: sed partes spatij sunt indiuiduæ, igit̃ & partes motus, quare si partes spatij sunt indiuiduæ, & motus partes etiam, verba & residuum cõmenti patẽt. Ambiges forPrima du. tasse contra primam rõnem, accepit enim ꝙ continuatio magnitudinis sit causa cõtinuationis motus. Cõtra, nam supra magnitudine continua effici potest motus disconti nuus, igitur continuatio magnitudinis non est causa con Scda dub. G tinuationis motus. Secundo, dato ꝙ magnitudo sit causa motus, non sequit̃ vt ambo sint continui, nam sol est cã caloris, qui non est calidus. Dici põt ad primum quicqd velint recentiores, ꝙ Auer. per continuationem nõ intelligit continuam successionem, sed diuisionem incessabilem in infinitum, qũo ratio nulla. Ad secundum dicitur, ꝙ Auer. arguit à causa ad effectum vniuocum, vt quoniam continuatio magnitudinis causa est continuationis motus, sequit̃ ꝙ sicut magnitudo est diuisibilis incessanter, ꝙ & motus etiam.

DILVCI. Quod si præsente motu necesse est aliqd moueri, & si aliqd mouetur, necesse est motum prę sentem esse, moueri etiam ipsum ex indiuiduis cõstabit, igitur O quidem motum est per A, motu D, per B vero motu E, atq; per C similiter motu Z.

ANT. H Si igitur præsente motu, necesse est moueri aliquid, & si mouetur aliquid, necesse est præsentem esse motum, & ipsum moueri erit ex indiuisibilibus. Secundum A igitur mouet̃, ipsum O mobile D motu, secundum vero B motu E, & secundum C similiter Z.

Introductiones aliorũ. Locus iste apud expositores non leuis habetur. Latini enim Arist. ꝓbare dictam conclusionem autumant. Themist. paraphrazat Arist. destruere consequens, vt qm̃ dixit, si magnitudo ex indiuiduis constat, & motus etiam, Confutatio. Expositio propria. nũc ꝙ motus non constet, demonstrat, quæ expõnes (pace eorũ dixerim) literæ nullatenus cõgruũt. Afaduersione dignum igitur Arist. velle differentiam inter motum ipsum, & moueri, siue motionem ipsam, quod esse minime põt aliter, nisi ꝙ per moueri ipsum passionem remq;

E intelligit in capitulo passionis, per motũ vero rem in capitulo quantitatis, petit itaq; motũ & moueri ipsum conuerti inseparabiliaq; esse, et inqt. Quòd si pręsente motu, necesse est aliquid moueri, et si aliquid mouetur, necesse est motum præsentem esse, hæc est petitio, ex qua infert moueri ẽt ipsum ex indiuiduis constabit. Tunc addit cõclusionem de ipso moueri, vt de motu dixit, & inqt, igit̃ O qdem motum est per A partem indiuiduam spatij motu D parte indiuidua motus, per B vero, motu E, atque per G similiter motum, & ita queãdmodum motus ex indiuiduis est, ita quoq; moueri ipsum, & sic litera Arist. ꝑspicua est. Afaduertendum totam Arist. rõnem fundari supra hoc ꝙ quæcũq; simul sunt, & non sunt, q̃tum ad diuisionem, & cõpositionem similia sunt. Sed cõtra dubitabis, nam rõnalis aĩa, & corpus apud nonnullos simul sunt, & non sunt, quæ tam correspondẽter diuisibiles nõ sunt. Respondet̃, vt Themist. innuit, Arist. intelligere quotiens illa simul sunt, & non sunt partiliter, ita vt totũ F correspondet toti, sic partes partibus, sic hæc correspondent sibi quantum ad diuisionem, & compositionem. — Dubitatio — Responsio.

Commen. 6.

{Cum posuit.} Auerr. vero textum hunc exponit, ꝙ Arist. ꝓbet, ꝙ si motus ex indiuiduis sit, mobile ipsum ẽt ex indiuiduis et indiuisile sit, sic ẽ primo ad vltimũ, si motus est, mobile quod illo motu mouet̃ est, contra ẽt igit̃ si motus est indiuisibilis, & mobile ẽt, nam nec motus maior est mobili, nec econtra, huius totius exẽpla ponit, & cõmentum patet. Sed hæc expõ (verbo sit venia) nulla est, cum litera græca de moueri ipso & motu cõparationem faciat. Sed circa nõnulla dicta Auerr. dubitant, qa volunt recẽtiorũ multi posse mobile esse indiuisibile, motum vero diuisibilem s̃m successionem, & mouentur primo, qa indiuisibile est finitum & limitatum, igit̃ in potẽtia ad vbi, & ita mobile. Secundo, extensio in motu est per accidens, successio per se, quod aũt inest per se alicui, remanere põt ablato oĩ eo quod est per accidens, igit̃ poG test motus esse extensione indiuiduus, successione diuiduus. Tertio, sphæra mouetur in plano, & tangit illud in puncto, igitur indiuisibile mouet̃. De his latius postmodum. Ad præsentem tñ doctrinam de mente Auerr. accipimus hæc esse correspondentia, mobile, motũ atq; spatium quoad diuisionem compositionemq;. Tũc ad primum diceret indiuisibile ipsum quicquid sit, esse finitum quantum ad virtutem, quo vero ad dimẽsionem minime. Cõgruunt enim finitum & infinitum quanto tñ, at cum mobile sit quantum necesse est rationabiliter indiuisibile moueri non poterit. Ad secundum diceret ꝙ vtraque diuisibilitas est per se in motu, sed ordine quodam, successio quidem per se primo, extensio per se secundo. Ad tertium apud Auer. nec sphęricum, nec planum perfecte est naturale. — Confutatio Auer. — Dubitatio — Prima rõ. — Secunda. — Tertia. — Rñsiones.

Si igitur necesse est vt id quod ad locum ex loco mouetur, non simul moueatur, atq; sit mo H tum ad eum locum ad quem mouebatur cum mouebatur, vt si Thebas petierit quispiam, impossibile est Thebas eum petere simul & petijsse, & per A partem indiuisibilem, cui D motus aderat O ipsum mouebatur, fiet vtiq; diuisibile, si quidem posterius transierit quam transibat. Nam cum transibat, neq; quiescebat, neq; transierat, sed in medio erat. Quod si simul transit atq; transiuit, id quod proficiscitur, cum proficiscitur, eò profectum est ac motum, quò mouetur, atq; proficiscitur. — DILVCI.

Si igitur necesse est, quod mouetur vnde, & quo nõ simul moueri, & motum esse. quo mouit, qñ mouit, vt si Thebas aliquis it, impossibi- — ANT.

le est

le est simul ire Thebas, & itum esse Thebas, & secundum A impartibilem motum est ipsum o secundum q ipsum O motus aderat, quare si quidem posterius deuenerit q̃ venit, diuisibile vtiq; erit. Cum enim venerit, neq; quiescebat, neq; trãsierat, sed medium erat. Si autem simul venerit, & venit, veniens, cum venit, ventum ibi erit, & motum esse vbi mouetur.

Quid expositor. S. Tho. Propria expositio.

Expositor Arist. secundam sibi petere suppositinnem exponit, quod mihi nnn satisfacit, neq; græcis verbis cõuenit, Cum Themist. igit̃ videtur esse dicendum, q cum demonstratum sit, si magnitudo ex indiuiduis constet, ipsum quoq; motũ ex indiuiduis impartilibusq; motulis constare, nunc hoc q̃ sit impossibile ostẽdit, & primo

Suppositio.

petit sibi vnam suppositionem, q impossibile est id quod ad locum ex loco mouet̃, simul moueatur atq; sit motum ad eum locum ad quem mouebat̃ cum mouebatur, vt si Thebas petat quispiam, impossibile est Thebas eum petere simul atq; petijsse. B Verũ hanc petitinnem non sic Arist. ponit, sed illi æquiualẽtem, nã necesse est non esse, æquiualet ad impossibile est esse. Si enim necesse est motum non simul esse motũ & moueri, impossibile erit moueri simul & esse motum. Petit secundo O mobile moueri per A partem, cui correspõdet D pars motus, & hoc inqt, per A partem indiuiduam, cui D motus aderat, O ipsum mouebat̃. tunc ex ijs affert conclusionem non propriam, licet principalem, D fiet vtiq; diuisibile, subaudi mntus ipse D, si quidem posterius transierit, q̃ transibat.

An sola q̃titas spatii sufficiat ad q̃titatẽ mot⁹. Vide Egid. hic. Secunda petitio.

Sylls.

Põt igitur syllogismus õis sic compnni, omne quod mouetur de loco ad lncum impossibile est simul esse mntum in locum, & moueri: sed quod mnuetur in A per partem motus D, mouet̃ de loco in locum, igitur impossibile est mobile simul esse motum in A per ipsum D partem motus & moueri, igit̃ ipsum D diuisibile erit, ac ẽt ipsum A, & sic patet cnnsequentis impossibilitas. idem sub alia forma probat dicẽs, nãcum O mobile transibat in A per D partem motus, neq; quiescebat, neq; transierat, sed in medio erat: quod si simul transit, atq; transiuit, id quod ꝓficiscitur cum proficiscitur coꝓfectum est ac motum, quo mouet̃ atq; ꝓficiscitur, subaudi, nã in hoc græco defecit, hæc igitur ratio cum difficilis sit, pluribus modis formatur ab Aristo. vt illa ipsa habeatur forma, quæ facilior sit. Sic consueuit Aristo. facere in rebus difficilibus, & sic exponit Themistius.

C

Commen. 7.

{Cum declarauit.} Præponit partis intentionem, & vult Arist. consequentis illati impossibilitatem declarare, & verba eius patẽt, ex expositione nnstra.

{Si igitur necesse est.} Nunc exequitur, & primo petit suppositinnem, q nõ potest aliquod mobile simul moueri & motum esse, nam omne mntum esse præcedit moueri, & hanc per exemplum declarat, & applicat sententiam verbis Arist. & totum patet.

D

{Et cum posuit hanc ꝓpositinnem.} Ex hac suppositione syllogizat sic. si K vel O mobile mouetur sup partem A spatij, cum sup A non simul moueatur, & sit motum, igitur in alio instanti mnuetur, & erit motum in A, igitur tã A pars spatij, q̃ D pars motus, erũt diuisibiles, quod est contra positum.

{Et cum posuit in hoc.} Dubitaret fortasse quispiam per rationem Epicuri, vt; Themist. narrat q O vel K mobile mouetur supra tota magnitudine, non autem supra qualibet parte, modo supra tota magnitudine non simul est moueri & motum esse.

{Incepit declarare.} Cõtra arguunt Themi. & Auer. ex verbis Arist. si mobile mouetur supra tota magnitudine, vel quiescit supra qualibet parte, aut mnuet̃, nnn quiescit, quia non põt mobile aliquod mnueri supra aliquo toto, & quiescere supra qualibet parte eius: si vero mouet̃,

A habere intentum, q videlicet mnueat̃ supra qualibet parte, & super A, ita simul mouet̃ & motum erit. Aduertere q de parte põt ratio sic componi, omnis pars, quę non simul pertransitur, & pertransita est, & diuidua, A pars supra qua mouetur K mobile vel O non simul pertransitur & ꝑtransita est, igitur est diuidua, Sed ambiges forte contra rõnem Arist. sic, q mobile non mnuet̃ sup nmnem spatij partem, qa cum partes sint infinitæ, igit̃ in infinitum ꝑtransiretur, quod esset snphisma Zenonis.

Dubitatio.

Dici põt q mobile mouet̃ sup oẽm spatij partem in potentia, & super infinitas in potentia, non autem super infinitas actu. Sed dices á pari dicerem mobile moueri super nmnes partes indiuiduas in potentia, & non actu.

Responsio

Replic.

Dici potest, q tenentes continuum componi ex indiuiduis, coguntur concedere ipsum componi actu ex illis, vt postea disputabitur.

Solutio.

DILVCI.

Sed si per totam quidem magnitudinem A B G mouetur aliquod, motusq; quo per illam B mouetur est D E Z, per partem autem A indiuiduam non mouetur, sed motum est: motus sane non ex motibus, sed ex momẽtis constabit, & motũ quoddam erit, quod non mouebatur. A namq; partem non transeundo trãsiuit. Quare erit aliquid profectum nunquam antea proficiscens, nam per hanc profectum erit non antea proficiscens.

ANT.

Si vero secundum totam A B C mouetur aliquid, & motus, quo mouet̃, sunt D E Z, secundum aũt impartibilem A nihil mouetur, sed motum est, erit vtiq; motus nõ ex motibus, sed ex momentis, & moueri aliquid non motum, secũdum enim A transiuit non transiens, quare erit C aliquod transitum esse non aliquando trãsiens. Hanc enim transiuit non transiens hanc.

Duo dixit Epicurus. Primũ, aliquod mobile posse moueri supra aliqua tota magnitudine, & non mnueri supra qualibet parte eius. Secundã, q si aliquod mnbile mouetur supra aliqua magnitudine, est motum supra qualibet parte, vt si mnuetur supra magnitudine A B O erit motum supra A & supra B & supra C, non autem mouebit̃ supra aliqua illarũ partium. Contra primum in textu ꝓximo institit vt patet. Sed contra secundum nunc obijcit & petit tria in antecedente. Primum, q si aliquod moueatur per totum A B G magnitudinem. Secundn, q motus per illam sit D E F. Tertio, petit ipsos q per partem A indiuiduam mntum sit, non q moueatur, tũc ex tribus his infert mntus sane non ex motibus, sed ex momentis constabit. Secundo infert q aliqd' erit motum, quod nõ mouebat̃, declarat consequentiam, quia A transeundn non transiuit, & tunc infert iterũ, qd' nunc dixit, q scilicet erit D aliquod profectum nunquam antea ꝓficiscens, nam per hanc A partem profectum erit, non antea proficiscens. Cnmmentum octauum patet.

Põ Epicu.

Confutatio Pria suppõ Sylls. Secunda. Tertia.

DILVCI.

Si igitur omne quoduis aut quiescere, aut moueri necesse est, in vnaquaq; autem magnitudinis A B G, parte quiescit, fiet vt aliquid sit quod continuo quiescit, simul atque mouetur, per totam enim A B G magnitudinem mouebatur, & in vnaquaque parte quiescebat eiusdem, quare & in tota etiam.

ANT.

Si igitur nec est esse, aut quiescere, aut moueri omne, quiescit aũt per vnumquodq; eorum, quæ sunt A B C, quare est aliquid continuo quiescens simul, & quod mouetur, per totam enim

A B C mouebatur, & quiescebat secundũ quamlibet partem, quare & per omnem.

Et si textus iste pluribus modis introduci possit, videt tñ mihi Aristo. contra Epicurum instare per easdem rationes sub alia forma. Et arguit syllogismo disiunctiuo à destructione vnius partis supra alteram sic, oẽ quod vis, aut quiescere, aut moueri necesse est. destruit secundam partem, sed in vnaquaq; magnitudinis A B G parte quiescit, & non mouet. dat impossibile. d. fiet vt aliquod sit quod continuo quiescit simul atq; mouet, consequẽtiam deducit. d. per totam enim A B G magnitudinem mouebat & in vnaquaq; parte quiescebat eius per Epicurum, quare per totam, quia si in omni parte, igit in tota, & ita in tota mouebatur, & quiescebat, & hoc est impossibile, contra Epicurum propositum.

RECOGNITIONES.

ET si hæc rõ plures habeat partes, videtur potissimum fundari in hac consequentia O mobile quiescit supra quãlibet partẽ magnitudinis, ergo supra oẽm, idest supra totam. Modo hæc consequentia non videtur valere, procedit enim ab vnaquaque parte magnitudinis ad totam ipsam magnitudinem. Dicendum cõsequentiam esse sic intelligendã, quiescit supra qualibet copulatiue, quia supra A, & supra B, & supra C, ergo supra totam, tenet enim consequentia, quia tota magnitudo A B C non est aliud, q̃ A & B & C copulatiue. & sic ratio Arist. pulchra est.

Et siquidẽ indiuidue motus partes quæ sunt D E Z sint motus, fit vt præsente motu mobile non moueatur, sed quiescat. sin vero non sint motus, motus non ex motibus constabit.

Et si quidem indiuisibilia, quæ sunt D E Z motus sunt, motu pręsente contingit vtiq; nõ moueri, sed quiescere. Si autẽ non sunt motus, motum non ex motibus esse.

Secundo, cõtra Epicurum arguit alio modo sic vel D E Z partes indiuiduæ sunt motus, vel nõ sunt motus, si sunt motus, cũ sint indiuiduæ, & per indiuiduũ nihil moueatur, vt supposuit, fit vt pręsente motu mobile non moueatur, sed quiescat. at si non sunt motus, motus tunc non ex motibus constabit, quod vt falsum omittit.

Commen. 9.

{Hic congregat.} Auerr. exponit aliter textus hosce, quo græcis verbis minime consonat, sed vtcunq; sit, primo sumit partis intentionem ꝙ Arist. videlicet congreget totam syllogismi vim, addẽs impossibilia, quę sequũtur ad conclusionem vltimo inductam, cui expositioni Themist. consentire videtur.

Intentio.

{Et abbreuiatio.} Nũc prosequitur & resumit totam syllogismi vim hoc modo, si oĩs res necesse est, aut vt quiescat, aut vt sit mota, K vel O, mobile est res, igitur in spatio A B G aut motum, aut quiescens, deinde destruit mẽbra, & inquit, & si K vel O est res iam mota, tũc impossibile est vt moueatur. cũ enim aliquod est indiuisibile, dicetur iam esse motũ, & ita sequitur vel ꝙ simul mouet, & iam motũ est, aut ꝙ motum est & prius non mouebatur, igit non põt poni ꝙ K vel O sit motũ. Quod si dicat ꝙ in aliqua hora non sit motũ per quãlibet partem A B C, igitur in qualibet illaꝝ erit quiescẽs. Nam si innatum est moueri & non mouetur, igitur quiescit, quare motus factus supra magnitudine A B C est cõpositus ex quietibus ẽt mouebitur cõtinue & quiescet, quæ sunt impossibilia.

Vis sylli.

{Et cum declarauit.} Erant duo mẽbra, primũ ꝙ O in oĩbus illis quiesceret, sm ꝙ motum esset in qualibet illarum. Contra primũ dat duo inconuenientia. Primum, ꝙ motus ex quietibus componerent. Secũdum, ꝙ quiesceret per totam magnitudinem, per quam positũ erat moueri. Nũc dat impossibilia ad mẽbrum. d. ꝙ mouet, nam sequitur ꝙ esset motus absq; moto, eo qa esset motus in

Destructio secũdi membri.

E parte indiuidua, & per rem motã indiuiduam: modo hoc est inconueniens, nam mobile indiuiduum non põt moueri supra æquali sibi, immo vniuersaliter nullum mobile mouetur sup æquale sibi, igitur non datur mobile, & erit motus absq; mobili. Supponit igitur Auer. ꝙ mobile non potest moueri supra æquali sibi, & sic non põt moueri supra parte indiuidua, et ita erit motus absq; mobili.

Suppositio Auer.

{Et iste sermo.} Resumit totam vim syllogisticam arguens à primo ad vltimũ sic, si magnitudo indiuidua erit, motus indiuiduus, si motus indiuiduus, mobile est indiuiduum, si mobile indiuiduũ, tũc motum esset & moueret, aut motus esset ex quietibus. Dubitabis primo, qa non oĩs res mouet vel quiescit, vt intelligentia. Secũdo infert O vel K non mouetur, igitur quiescit, modo hoc non valet, nam ex negatiua non sequit affirmatiua in libro Peri Hermenias. Tertio ait, syllogismũ Arist. esse ex syllogismis hypotheticis, cũ sit vnus hypotheticus à primo ad vltimum. Quarto supponit nullum mobile moueri supra F æquale sibi, hoc est falsum, qa oẽ mobile mouetur supra æquale sibi, vt in fine huius dicet. Ad primam, vt sumit ex verbis Themist. illa ꝓpositio est vera de eo ꝙ põt naturaliter moueri, & non impediat. Ad secũdum, ex negatiua seqtur affirmatiua cũ constantia subiecti, & sic arguit Auer. addit enim, si innatũ est moueri, hæc nãq; est subiecti cõstantia. Ad tertium dicendũ vnum esse actu syllogismum, plures tñ & tot quot enthimemata. Ad quartum dicerem verbum Auer. esse intelligendũ tanq̃ ad quod, nihil enim mouet in spatio sibi æquali tanq̃ ad qd, sed bene tanq̃ per quod, & sic non contradicunt.

Totus sylli.

Prima dub.

Secunda

Tertia

Quarta

Solutio ad primum.

Ad secundũ

Ad tertium

RECOGNITIONES.

HÆc rõ habet duas partes, quaꝝ prima est, si D E Z indiuisibilia motus sunt motus, motu præsente contingit aliqd non moueri. deducit, nam si in O mobili esset præsens D motus, cum per D motum O non moueat supra parte A, quia sm Epicurum in A nihil mouetur, nec in B, nec in C, sed solum supra totã: ergo fit, vt D motus sit præsens ipsi O, & tñ non videbitur O. eodem modo G argui põt de E, & de Z, quare motu præsente aliquid nõ mouebitur. secunda pars est, si aũt indiuisibilia motus nõ sunt motus, continget motum esse nõ ex motibus: modo hoc concederet Epicurus, ex punctis enim est magnitudo, quoꝝ nullum est magnitudo, & dicendũ Aristo. supponere pro absurdo motum ex non motibus esse, qa sensu patet motum non resolui in non motus, ergo si non resoluitur in non motus, absurdum erit dicere ipsum componi ex non motibus, supponens ergo illud tanq̃ absurdum contra sensum, non processit vltra.

Similiter autem & tempus, vt longitudo ac motus, indiuisibile esse necesse est, atq; ex ipsis nunc, quæ indiuidua sunt, constare. Nam si oĩs diuidua est, atq; in minori tempore, quod æque velox est, minorem pertransit magnitudinem, diuiduum erit & tempus. Quod si tempus, quo H aliquid per A fertur, diuiduum erit, A etiam pars per quam id fertur, diuidua erit.

DILVCI.

Similiter autẽ necesse est longitudini & motui indiuisibile esse tempus, & cõponi ex ipsis nunc entibus indiuisibilibus. Si enim oĩs diuisibilis est, in minori aũt æqualiter velox transibit minorem, diuisibile erit & tempus. Si aũt tempus diuisibile est, in quo fertur aliquid per ip̃m A, & quæ est ipsum A erit diuisibile.

ANT.

Hactenus ꝙ magnitudo, hoc est spatium, & motus conuertantur q̃tum ad diuisionem & cõpositionem ex diuiduis & indiuiduis, declarauit, Nunc vero ꝙ magnitudo, & tp̃s simili conuertendi ratione conuertantur, declarat. & hoc ꝓponit dicens. Similiter aũt & tp̃s vt longitudo

ac motus

ac motus indiuisibile esse, necesse est, atq; ex ipsis nũc quę indiuidua sunt constare, & econtra, si tp̄s ex indiuisibilibus, aut diuiduis constat, magnitudo etiam constabit ex eisdem. Et primo declarat primum, ꝙ si magnitudo est diuidua, igitur & tp̄s, & inquit. Nam si oīs diuidua est, et in minori tp̄e quod æque velox est, minorem ptranseat magnitudinem, diuiduum erit et tp̄s. Nam in toto tp̄e 10 tam, & in parte partem id quod æque velox est, ptransibit. Declarat conuersum à parte tp̄is, & inquit, Quòd si tp̄s quò aliquid per A fertur, diuiduum erit. A etiam pars per quam id fertur, diuidua erit, nã vt totum toti, ita pars parti. Conuertuntur igitur tempus & magnitudo quantum ad diuisionem & indiuisionem.

Commen.10.

Introductio

{Cum declarauit.} Expositio Auer. in præsenti cõmẽ.10. non pōt consonare græcis Arist. verbis, vt patet consideranti. Verũ ipse ꝑponit intentũ partis. Secunda ibi {Et cũ narrauit.} Prosequit̃. prima pars patet de se.

B

Suppositio

{Et cum narrauit.} Nũc prosequitur, & declarat quõ valet hæc, siue hypothetica, siue consequentia, magnitudo cõponitur ex indiuisibilibus, igitur & tp̄s. Ad hoc declarandũ, declarat ꝙ si alterũ est diuisibile, etiam alterũ erit diuisibile, petit igitur primo ꝙ si magnitudo est diuidua, tp̄s sit diuiduum. Hãc ꝓbat sic. si magnitudo est diuidua, pōt tota ptransiri in toto tp̄e, & medietas magnitudinis in medietate tp̄is. vltra, totum tp̄s est quò ptransit tota magnitudo, pars tp̄is per quam ptransitur pars, igit̃ ad diuisiõem magnitudinis est diuisio tp̄is correspondẽs.

Applicat verbis sententiam.

{Et cum dixit.} Applicat nunc suppõnem verbis, animaduerte tñ ꝙ hæc verba barbaræ trãslationis hæc sunt. si igit̃ hoc fuerit diuisibile & illud quod est ęqualis velocitatis ptransit in minori tp̄e minus & reliqua, hæc tripliciter exponit. Vno modo, ꝙ Aris. duo velit & ꝙ æque velox ptranseat æquale, & ꝙ econtra minus velox pertranseat minorem magnitudinem. Secundo exponit ꝙ literã est corrigenda, vt in libro Alexandri accipit̃, videlicet, ꝙ si aliqd' velox ptransit aliquod spatium in certo dato tẽpore, idem æque velox pertransit minus in minori tempore. Tertio, exponit econuerso, hoc est, si tp̄s est diuisibile, igitur quælibet pars magnitudinis est diuidua, cũ diuisio magnitudinis correspondeat diuisioni tp̄is. Quicqd sit in his tribus expositionibus, intellige tu ꝙ ęque velox quotiens pertransit aliquod totum spatium, idem ptrãsibit partem spatij in parte temporis.

C

Syll'.

{Et cum declarauit.} His sic stãtibus arguit hypothetice sic, si tp̄s est diuiduum magnitudo est diuidua, igitur ab opposito consequentis, si magnitudo est indiuidua, & tp̄s erat indiuiduum, & hæc fuit textus intẽtio. hęc expositio (vt dixi) nullatenus textui cõuenit, nec verbis græcis, vt paret intelligenti.

Quęstiones.

Multæ qõnes hinc qęri solent à recentioribus, ego tñ nõnullas & breuibus recolligam.

Prima land. q.2. huius. & Alber. de saxo. q.1 hui' & Gaet. qõ. 2. huius. & Buri. hic.

Et primo, an cõtinuum ex indiuiduis partibus cõponat̃. est enim cõtinuum non vna rõne, sed in tp̄e, & in motu, & in magnitudine tam spatij q̃ mobilis, & qõ est cõis oībus. Ioãnes in libro Physi. 6. q.1. velle videtur ꝙ cõpositione quantitatiua nullum continuum ex indiuiduis cõponitur, at cõpositione essentiali est distinguendũ, quia aut continuum considerat̃ ſm essentiam, aut ſm esse terminatum. si ſm essentiam, sic nullũ continuum ex indiuiduis cõponitur, nec essentiali, nec quantitatiua cõpositione. si ſm esse terminatũ, tunc componitur ex indiuiduis cõpositione essentiali, vt linea ex punctis, qñ duobus terminetur punctis.

D

Confutatio secundi.

Hæc positio (pace aliorũ dixerim) licet quo ad primũ sit tenenda, quo ad alia falsa videt̃, & maxime quo ad illud quod ait, continuũ ſm essentiam non cõponi ex indiuisibilibus. Nam continuum est in specie cõpletum ẽt ſm essentiam acceptum, & quod est cõpletum in specie est definibile, & oẽ definibile est resolubile ac diuisibile in partes simplices, vt in Septimo Meta. colligitur. Secũdo, aut essentia cõtinui est simpliciter simplex,

A

aut cõposita, non simpliciter simplex, qa tunc nihil prius haberet, igitur cõposita, & non ex diuiduis, igit̃ ex indiuisibilibus.

Confutatio tertii.

Quantum vero ad id quod ait, cõtinuum terminatum componi cõpositione non essentiali, sed simili essentiali, ẽt falsum ait, immo cõpositione vere essentiali quõ species componit̃ ex genere & differentia, nã continuum est genus finiti & infiniti, igitur continuũ finitum est specie: sed oīs species, & oẽ quod est in specie componitur vera cõpositione essentiali ex genere & differẽtia. Tenendum igit̃ est ꝙ cõtinuum pōt capi ſm esse, & ſm essentiam, tunc siue sic, siue sic, cõpositione quantitatiua nullum eorũ componit̃, sed compõne essentiali quõlibet sumptum bene cõponitur ex indiuiduis, non qdem ex indiuiduis quanti, sed ex indiuiduis essentia: qd' si sic intelligit Ioãnes, bene ait. Multa alia dici possunt, quæ cum recentiores copiosius scribant, recte omittimus.

Secunda, q. land. q.4. h° Pō Ioan.

Secundo quærit Ioã. vtrum duo tota vel duo corpora possint se tãgere se ſm totum, & arguit ꝙ sic, vt elementa in mixto, quæ sunt quatuor corpora.

B

Ioã. absq; diuisione simplr rñdet, ꝙ duo corpora non pñt se tangere ſm totũ, tum qa essent simul in eodem loco, tũ secundo qa oportet esse duo per duas sup̃ficies. Et qa tunc non facerẽt maius.

Confutatio

Mihi videt̃ ꝙ hęc solo sit vera, sed nõ est logica. Nam simplr loquendo duo corpora pñt se tangere ſm totum, qm̃ pñt se tangere ſm se, & quodlibet illorũ est totum, igit̃ ſm se tota. Secundo, non aliò se tangũt tota, q̃ ſm partes possunt se tangere ſm partes, igitur ſm tota. dicerem igit̃, ꝙ duo corpora possunt se tãgere ſm tota categorice, non tamen syncategorice, hoc est ſm tota integra, non tñ ſm se & quodlibet sui. Ad rõnem vero ipse male respondet. Dicas igitur ꝙ elementa sunt in mixto ſm formas, non ſm dimensiones formarũ. nam vna est dimensio elementorũ, & mixti, de hoc in libello de Mixtione, & in libro de Generatione ꝑquire.

Tertia qõ.

Tertio quærũt vtrum moueri & motum esse sint simul, & videtur ꝙ sic, illuminatum esse & illuminari sunt simul. Amplius augeri & auctum esse, adhuc alterari & alteratum esse.

C

land. qõ. 6. huius. Vide etiam Egi. c.7. Solo Ioan.

Secũdo, motum esse est momentum, sed motus & momentum sunt simul, qa de motu nihil habetur, nisi motum esse. Ioãnes simplr respondet ꝙ moueri & motum esse non possunt esse simul. Tum quia tunc aliqd simul moueretur, & non moueret̃. Tum qa quod mouetur non habet illud ad qd' mouetur. Tum quia moueri in tp̄e est, at motum esse in instãti, modo instãs & tp̄s non sunt simul.

Confutatio

Sed hęc solutio (pace sua) sic simpliciter falsa est. Nam in his quæ subito fiunt simul est fieri, & factum esse, igitur in his quæ subito mouẽtur, simul est moueri & motum esse: sed alteratio, auctio, & generatio subito fiunt, vt nunc suppono: igitur simul est alterari & alteratum esse, augeri & auctum esse, generari & genitum esse.

Solo ꝑpria

Ideo animaduertendum primo ꝙ de motibus solus ipse localis est continuus & successiuus Octauo huius. cõmen.23. at cæteri & si sint successiui, non tñ continui, vt dicemus. Secũdo animaduerte, ꝙ Arist. per mutatum esse, siue motum esse, pōt duo intelligere, aut finem motus in actu, ad quem ipsum mobile desinit moueri, & quiescit in fine motus, aut finem motus in potentia, non ad quem cũ ꝑuenit quiescit, sed ad quem cum ꝑuenit pōt quiescere. primo modo vnum est mutatum seu motum esse. secundo modo infinita, ꝑut in infinitis partibus pōt quiescere mobile. Tunc dico primo ꝙ solum in motu locali, ꝑpositio Arist. est vera, & de illa argumenta Ioãnis ꝑcedunt, non autem in alijs. Dico secundo ꝙ Aris. intelligit de mutatum esse in actu non potestate, qa moueri & mutatum esse potestate possunt esse simul, qñ in mutatum esse potestate, mobile non quiescit actu, sed vlterius mouetur. Et hæc est expositio Arist.

RECOGNITIONES.

TExtus pōt resolui in duas consequentias. primã tp̄s est indiuisibile, ergo & magnitudo. probatur ex opposito consequentis, nam si magnitudo est diuisibilis, & æque velox transibit in minori tp̄e minorem, diuisibile

erit

erit & tp̄s. Secunda, si magnitudo est īdiuisibilis, ergo & tempus, in quo fertur aliquid per ipsum A, indiuisibile erit. probatur etiam ex opposito, quia si tp̄s est diuisibile, ergo & A supra quo ferebatur, & sic Themist. intellexit. Quærunt vtrum ex indiuisibilibus sui generis componatur continuum. Plato autumat corpora fieri ex sup̄ficiebus, sup̄ficies ex lineis, lineas ex punctis. Preterea Epicurus huic adhærens addit vniuersaliter omne continuum fieri ex indiuisibilibus, vt tp̄s ex ipsis nunc, & motum ex momentis. Arist. aūt negat oīa hæc, & in hoc loco, & .3. de Cœlo, Asserit enim nullum continuum fieri ex indiuisibilibus p̄pr̄ijs. Sed pro intellectu hor̄ debes scire indiuisibile esse duplex, scilicet indiuisibile essentia, quod alij conceptum simplicem appellant, & de hoc non loquuntur, & indiuisibile quantitatis, vt pūctum respectu lineę, & linea respectu sup̄ficiei, & superficies respectu corporum. Amplius & nunc respectu tp̄is, & momētum respectu motus. Amplius in p̄posito duplex est compositio, altera definitiua, quo modo species componitur ex differentia, & genere. Altera integratiua, qua quātum ex partibus suis quantis integratur. Tunc concordarem hos, cū enim Arist. asserit nullum continuum componi ex indiuisibilibus, loquitur de indiuisibilibus quantitatis, & de cōpositione integratiua, cum Plato et Epicurus asserunt continuum componi ex indiuisibilibus, loquuntur de indiuisibilibus quātitatis, sed de compositione definitiua. cum enim nos ignoremus rer̄ differentias, quodlibet cōtinuum describitur per p̄pria indiuisibilia, vt corpus per sup̄ficies, & sup̄ficies per lineas, & linea per puncta. Preterea tp̄a per ipsa nunc, & motus per momēta, hoc pacto non negaret Aristoteles hæc, vt intelligenti patet. In Tertio vero de Cœlo aliter Platonis opinionem nos interpretabamur, nunc vero de ea hactenus. Quærebatur secundo in commentarijs vtrum moueri & motum esse sint simul, vbi diximus quædam non inutilia, nunc vero intelligas motum esse & moueri non esse simul respectu eiusdem, respectu vero diuersorum esse possunt simul. Moueri enim ad A, & esse motum ad A, simul esse non possunt: at motum esse ad A & moueri in B simul esse possunt. potest enim aliquis esse motus Suessam, & continuo moueri post hoc Neapolim, hæc satis.

Cōmen. 16.

DILVCI.

Quoniam autem magnitudo omnis in magnitudines sectilis est. Demōstratum est enim cōtinuum ex indiuiduis constare non posse, & magnitudo omnis cōtinuum est, necesse est vt id quod velocius mouetur, maiorem in æquali, æqualemq; in minori, at maiorem in minori magnitudinem transeat, quēadmodum definiunt nōnulli, ipsum quod velocius mouetur, sit enī in quo est A: ipsum mobile velocius eo in quo est B ipsum: cum igitur id sit velocius qd' prius mutatur. In quo tp̄e mutatum est A ipsum ab ipso C in D, vt in R I, in eo mobile B nondum accedet in D, sed citra erit, quare id quod velocius mouetur, plus magnitudinis in æquali tempore transit.

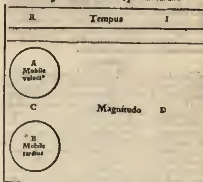
ANT.

Qm̄ autem omnis magnitudo in magnitudines est diuisibilis, ostensum est enim qm̄ impossibile est ex indiuisibilibus continuum esse aliquid, magnitudo autem omnis cōtinua, necesse est velocius in æquali tēpore maiorem, & in minore æqualem, & in minore minorem ptransire, sicut definiunt quidam ipsum velocius. sit N ipsum in quo A: eo in quo est B velocius, qm̄ igitur velocius est, quod prius mutatur, in quo

E tempore ipsum A mutatū est ab ipso C in ipsum D, videlicet in Z I, in hoc ipsum B erit iuxta ipsum D, sed deficiet, quare in æquali tempore plus abibit velocius.

F

Demonstratio q̄ mobile velocius in tempore æquali per maiorem magnitudinem moueatur, q̄ mobile tardius.

Omnes fere latini conueniunt Aris. nunc noua demonstratione, videlicet accepta à definitionibus velocioris et tardioris p̄bare magnitudinem, nullumq; cōtinuum ex indiuisibilibus componi. Sed hoc stare non potest, quia tunc in textu esset circulus, nam ipse ex diuisione magnitudinis concludit tres velocioris diuisiones, igitur nō est consentaneum vt contra è velocitate & tarditate probet magnitudinem esse diuisibilem. Melius igitur mihi videtur cum Themist. q̄ Arist. arguat hypothetice à constructione cōsequentis ad constructionem antecedentis sic, si magnitudo est diuidua, aliqd' pōt moueri velocius & tardius: sed aliquod mouet̄ velocius & tardius, igit̄ magnitudo diuisibilis erit. Sed statim ambiges, quia tunc Arist. ratio peccaret in logica, non enim valet enthymema à pōne consequentis. Dici pōt valere in conuertibilibus, vt in p̄posito, nam valet vtroq; modo. Magnitudo est diuisibilis, igitur aliqd velocius, & aliqd tardius mouetur, & ecōtra, aliquid velocius, & aliquid tardius fert̄, igitur magnitudo diuisibilis. Inquit, qm̄ autem magnitudo oīs in magnitudines sectiles est. hanc p̄bat per rōnem tactam, quam nunc repetit dicens, demonstratū est enim continuum ex indiuiduis constare non posse, et magnitudo oīs continuum est, igitur demonstratū est magnitudinem constare ex diuisibilibus. Tunc accipiatur q̄ magnitudo constet ex diuisibilibus pro antecedente, dat consequens, & inquit, necesse est vt id quod velocius mouet̄, maiorem in ęquali, æqualēq; in minori, atq; maiorem in minori magnitudinem transeat, hoc est consequens. Ecce quō per modum consequentis infert tres velocioris definitiones, prima est, velocius est quod in æquali tp̄e pertransit maius, secūda, q̄ in minori æquale, tertia, q̄ in minori maius. Deinde incipit ponere cōsequens, & declarat per ordinē tres definitiones ipsius velocioris, vt ipsis positis habeat pōnem antecedentis, sit enim inqt, in quo est ipsum A mobile velocius eo in quo est B ipsum, hoc est, sit A mobile quod velocius mouetur, & B quod tardius, vt in exemplo patuit. Cum igitur id sit velocius qd' prius mutatur, vt ex ipso quid nominis patet, in quo tp̄e mutatum est A ipsum ab ipso C in D, vt in R I tp̄e, in eo mobile B nondum accedet in D, sed deficiet siue citra erit, ex hoc exemplo infert primam velocioris definitionem, et inquit, quare id quod velocius mouetur, plus magnitudinis in æquali tempore transit. Et hæc est positio consequentis pro prima illius parte.

Expō cōis.

Confutatio.

G

Expositio propria.

Dubitatio

Solutio.

H

Commen.

Commen. 11.

{Cum declarauit.} Præponit partis intentionem & quatuor tangit. Primo φ magnitudo & tp̃s quo ad diuisionem & cōpōnē se cōsequunt̃, secundo φ velocius & tardius pñt in īfinitū crescere, tertio φ qa velocius & tardius possunt in infinitum crescere, ideo tp̃s & magnitudo sunt diuisibilia, quarto φ ablata à tpe diuisibilitate et ā magnitudine, tunc ponētur velocissimum quo nihil velocius, & tardissimum quo nihil tardius, quia seqtur motus in non tpe, & cum motus sit in instanti, omnis erit velocissimus, qa nullus illo dato velocior, oīs tardissimus, quia nullus illo dato tardior: cum omnis motus sit in non tpe, siue in instanti, in quo nihil est magis aut minus.

{Et dixit & cum.} Prosequitur & primo probat, repetens rōnem φ omnis magnitudo diuiditur in partes cōtinuas, per hoc qa diuiditur in semp̃ diuisibiles, secūda ibi {Et cum posuit} facit enthymema, cuius antecedēs est, oīs magnitudo diuidit̃ in cōtinuum, igit̃ velocius est, qd' in æquali tpe pertransit maius, & in minori æquale, & in minori maius. Ecce quō de textu ipse facit duo, antecedens, & consequens, & quantum ad hoc bene exponit.

{Si igitur magnitudo.} Deducit cōsequentiam sic, si magnitudo nō esset diuidua, sed cōposita ex indiuiduis, tunc cū aliqd moueret̃ supra aliqua parte illius īdiuidua, ī eadē nihil posset tardius moueri, qa supra īdiuisibili oīa ęqualr̃ mouent̃, & sic destruet̃ ipsū tardius, & p̃ cōsequēs ipsum velocius, nā tardius & velocius dicunt̃ relatiue.

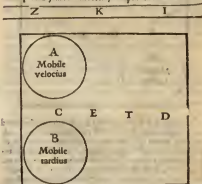
{Et tacuit.} Excusat Arist. cur videlicet tardioris definitionē præterijt, ait enim esse ex definitione velocioris deprehēsum. Aīaduerte φ Aris. & Auer. & Them. velocius & tardius io cōparatiuo definiūt, qa io positiuo non datur velox, quin tale sit in comparatiuo, vt patet consideranti. reliquum cōmenti patet. Expositio hæc quantum ad primā partem conuenit textui, sed est diminuta, oportet enim addere, φ Aris. ponat cōsequens, vt habeat rōnem antecedentis, vt adiecimus in literæ expositione.

DILVCI. At vero plus ēt magnitudinis in minori tpe transit, nam in quo ipsum A mobile ad ipsum p̃uenit D, mobile B quod est tardius, erit p̃pe E, igitur cum ipsum A toto tpe Z I ad suum puenit D, erit in minori tpe q̃ sit illud, p̃pe T, vtpote Z K: at magnitudo qdem C T quam pertransiuit ipsum A mobile, maior est magnitudine: C E, tp̃s autem Z K minus est tpe toto Z I, quare id quod velocius est, maiorem magnitudinem minori in tempore transit.

ANT. At vero & in minori plus ipsius, in quo enim ipsum A factum est iuxta ipsum D, ipsum Z erit iuxta E quod tardius est, ergo qm̃ ipsum A ad ipsum D factum est in oī in quo est Z I tpe, ad ipsum T erit in minori hoc, & sit in quo Z K, ipsum quidem igitur C T quod transibit ipsum A maius est ipso C E, tp̃s autem quod est Z K minus est oi Z I, quare in minori abibit maius.

Inductio ist̃ Erat tertia ipsius velocioris mobilis definitio velocius mobile est quod in minore tpe p̃transit maius spatium. Declarata itaq; prima definitione, nunc declarat tertiam & p̃ponit eam, & inqt, at vero qd' velocius mouet̃ plus ēt magnitudinis in minori tpe transit. Hæc fuit tertia definitio. Declaratio si ne terminis. Hanc solo exemplo declarat, & pōt absq; exemplo deduci sic, pōt esse aliquod mobile velocius quod p̃transeat aliquod spatium duplum ad spatium p̃transitum ab alio tardiori in hora, igitur minus q̃ in hora pōt p̃transire spatium minus q̃ duplum, licet maius, igit̃ in minori Declaratio p̃ terminos tpe pertransibit maius. Inquit, nam in quo ipsum A ad ipsum p̃uenit D mobile B quod tardius est, erit p̃pe E, vt nunc per casum sumat̃: igitur cum ipsum A mobile ad suū p̃uenit D, erit in minori tpe q̃ sit illud, p̃pe T, vtpote in Z K, at magnitudo qdem C T q̃ p̃transit ipsum A mobile, maior est magnitudine C E. Tp̃s aūt Z K minus est tpe toto Z I, tunc infert definitionem, & inquit quare id quod velocius est, maiorem magnitudinem minori in tpe transit, & hæc erat tertia velocioris definitio.

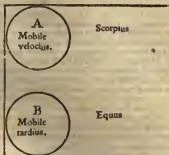
Demonstratio q̃ mobile uelocius maiorem magnitudinem pertranseat in minori tempore q̃ tardius mobile.

Declarō si ne terminis ē Themist. Aīaduertendum sine literis rōnem ex Themist. sic trahi. Sint duo mobilia equus, & scorpius ambo in hora moti, cum scorpius sit tardior equo, equus in hora transibit leucam, scorpius in hora tertium leucę, & cū equus in hora leucam p̃agrauerit, in horæ dimidio dimidium leucæ peragrabit, igit̃ equus in dimidio horæ peragrabit plus q̃ scorpius, qui in hora tertiū leucę p̃agrauit, sed dimidium horæ est minus hora, igit̃ velocius ī minori, vtpote equus in horę dimidio peragrat plus q̃ scorpius in hora, & sic in minori tpe pertransit maius, quod erat intentum.

Exemplum.

Hora

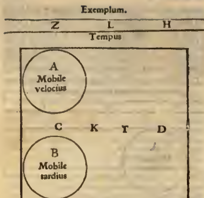
Commen. 12.

{Vult declarare,} Auer. primo disponit terminos, secundo ibi {Et hoc intendebat.} applicat sententiam verbis, tertio ibi {Et ex hoc manifestum est.} remouet dubium. Diuisio commen. Primæ duæ partes parent, vere ipse mutat terminos, propterea exemplum suum est.

{Et ex hoc.} Dubium est tale, nā Arist. primo p̃bauit per definitionem velocioris & tardioris continuum cōponi ex semp̃ diuisibilibus, nunc contra per hoc φ continuum diuiditur in semp̃ diuisibilia, probat definitionem velocioris & tardioris, igitur circulus in demōstratione. Dubitatio Solutio. Quęstio loī.

{Sed

Exemplum.

Solutio.

{Sed prima.} Soluit,& vult q syllogismus pcedens á magnitudine tali ad velocius & tardius talia, est pp quid, hoc est á priori ad posterius, causa enim velocitatis & tarditatis est diuisio magnitudinis. Secunda vero, pbatio á definitione velocis & tardi ad diuisionem pcedens magnitudinis, est ab effectu posteriori ad prius, & sic diuersis generibus causarum non inconuenit circulus: verum si exponit litera vt nos diximus, hæc dubitatio non est necessaria, vt intelligenti patet. In oībus his rationibus vt visum est Arist. supponit supra indiuisibile nihil posse moueri, quo argumento intulit A ipsum esse diuiduum. pp hæc quærit Ioā. vtrum supra indiuisibile possit aliqd moueri, tenet ipse q per se nihil supra indiuiduum pōt moueri, qa vt dicit Arist. tūc idem esset moueri, & motū esse, tñ per accidens pōt supra indiuisibile aliqd moueri, pōt enim indiuisibili successiue aliquid applicari, vt patet de sphærico, cui continue applicetur planum vsq ad finem, cōstat planum moueri supra punctum applicationis, sed hoc est per accidens, quatenus punctus ille est aliqd corporis sphærici. Sed hoc stare non pōt, qa Arist. pbat supra A non posse fieri motum, qa tunc A oportet esse diuiduum, modo patet ipsum A esse indiuisibile cōiunctum diuisibili, & sic glossa contra textū. Secundo, si supra pūctum sphæræ, in quo fit applicatio per accidens fieri pōt motus, igit supra sphæricum per se, oē enim per accidens reducit ad per se, modo supra sphæra cuius est pūctus nihil pōt per se moueri, igitur nec per accidens supra punctum. Ideo aīaduertendum pūcta, & eiusmodi indiuisibilia non esse in rerum natura, sed solum ad imaginationem geometræ, oē enim quod est in natura est diuisibile, Primo de Aīa. cōmen. 13. & Primo Cœli. cōmen. 32. modo cum mathematici imaginari possint fluxū fieri supra pūctum, & ipsum fluxū facere motum, cōcedent ad imaginationem hæc talia, at physici cum rerum naturas considerent, nihilq fit in natura indiuiduū, nisi apud intellectū, eiusmodi ppositiones penitus negabunt. Et sic patet solutio ad argumentum Ioā. & aliorum,

Introductio qō.

Quæstio Io.

Confutatio Prima rō.

Secunda.

Solutio propria.

RECOGNITIONES.

QVærimus in cōmentarijs, vtrum supra punctum possit aliqd moueri, & videt q sic, si sphæricum ponat sub plano, & planum tangat sphæricum in pūcto, his enim stantibus, planum pōt successiue applicari illi puncto, ergo supra illo moueri. in commentarijs diximus bene, sed facilius dicerem planū non posse moueri supra pūctum sphærici, nisi quatenus intelligitur punctum illud quasi in medio cuiusdam spatij imaginarij, quasi copulās partes illius spatij, supra quo spatio planum per se intelligitur moueri, & sic tale per accidēs reducitur ad spatium supra quo est motus per se, & non ad sphæram.

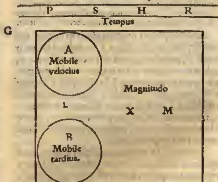
E Manifestum aūt ex his est, & q id quod velocius est, in minori tpe peragrat æquale. Nam cum ipsum maiorem in minori transeat, q̄ peragrauerit id quod est tardius, ipsum vero per se sumptum maiori in tpe maiorem transeat, q̄ in minori, vtpote L M. quæ maior est L X, maius vtiq erit tp̄s P R in quo peragrauerit L M, q̄ sit tp̄s P S in quo ptransiuit L X. quare si ipsum P R tp̄s maius est eo quod est P H, quo videlicet, ipsum qd' tardius est, ptransit L X & ipsum P S tp̄s minus est ipso P R tpe nam minore minus cum sit, & ipsum maiore minus erit, fiet vt in minori tempore transeat æquale. DILVCI.

ANT.

Manifestum autē ex his est, & q velocius in F minori tpe abibit æquale, qm̄ N vtiq maiorem in minori trāsit tardiori. psum aūt sm seipsum acceptum in maiori tpe maiorem minori, vt L M in ea, quæ est L X plus vtiq erit tp̄s, qd' est P R, in quo ipsum I transit I M q̄ qd' est P S, in quo ptransit L X, quare sigdem est P R maius eo, qd' est P H, in quo qd' tardius est, ptransit L X, & qd' est P S minus est in quo est P H ipso N P R minus est, minori aūt minus, & ipsum minus est, quare in minori abibit æquale.

Demonstratio q mobile velocius per æqualem magnitudinem moueatur in minori tempore q̄ mobile tardius.

G

H · Nunc ex tertia data definitione, cōcludit secundam, videt, q velocius sit qd' in minori tpe dato ptranseat æquale. Inqt, manifestum aūt ex his est, & q ipsum velocius in minori tpe pagret æquale ei quod tardius trāsit in maiori. Ad hanc conclusionem declarādam, petit sibi duo cōcedenda. Primū, velocius in minori tpe pertransit maius, q̄ sit spatium pagratum á tardiori in longiori tpe, vt pximo textu expositum est. Inqt, nam cum ipsum velocius maiorem magnitudinem in minori tpe transeat, q̄ pagrauerit id quod est tardius in longiori tpe. Hęc est prima petitio, & legatur suspensiue. Secūda vero petitio est, q vnūmet mobile per se maiori in tpe maius transit, et in minori minus, vt si equus in hora pagret leucam, in minori q̄ sit hora, minus pagrabit. inquit, ipsum vero per se sumptum maiori in tpe maiorem trāseat q̄ in minori trāsierit. declarat per exēplum, vt si spatiū transit L M qd' est maius spatio, L X et erit maius tp̄s P R, in quo pagrat L M, q̄

Conclusio.

Pria petitio

Secunda.

M, q̃ sit tp̃s P S in quo ptransiuit L X, hoc est, maius est A tp̃s, quo equus pagrat leucam, q̃ leucę partem, vt si leucam in hora peragrat, partem per minus q̃ sit hora idem equus pagrabit. Hæc est secunda petitio. Ex ijs arguit, B mobile, quod positum est tardius moueri, spatium peragrat L X in tp̃e P H, sed A mobile velocius idem peragrat in tp̃e P S, tp̃s aũt P S minus est tp̃e P H, igitur velocius pertransit æquale in minori, sine terminis vero arguas sic. Scorpius leucæ dimidiũ peragrat in horæ medio, equus in horæ tertio peragrat idem leucę dimidium, igitur velocius in minori peragrat æquale, inquit, quare si ipsum P R, tp̃s maius est eo quod est P h, quo videlicet, ipsum quod tardius est, vtpote B pertransit L X, & ipsum P S, tp̃s minus est ipso P R, tp̃e. nã minore minus cũ sit, & ipsum maiorr minus erit, vult habere quód P S, sit minus vtroq; toto P R. & ipso P H, cõcludit conclusionẽ, inquit, fiat vt in minore transeat æquale, est igitur vis A mobile peragrat L X, in tp̃e P S B, mobile equale illi in tp̃e P H, est aũt P S tp̃s, minus tp̃e P H, igitur velocius in minori pera B grat æquale, quę est tertia descriptio velocioris. Animaduerte q̃ grecus textus non est corruptus, nam ipse vltra P R, imaginatur excrescere tempus vsq; ad H quo in modo sermo etiam patet, ego tamen transtuli sic, vt facilius intelligeretur.

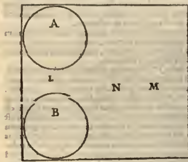
Vid. land. q. 5. huius. & Alb. de sxo. q. 9. huius. Argumẽtũ.

Sine literis ratio.

{Vult etiam.} Cõmentum istud perspicuum est, nisi quod terminos mutat hoc modo.

Cõm. 15.

Z Q B Q

Tunc tota vis suæ rationis stat in hoc, velocius pertrãsit maius in maiori, & maius ẽt in minori, igit̃ æquale in minori, primæ duæ partes constant, igitur & tertia. Sed circa hæc dubitatur primo vtrum eiusmodi tres velocioris descriptiones sint bonæ, & videt̃ q̃ non, nã luna mouetur velocius cæteris stellis, & tñ nec inæquali maius, nec i minori maius. nec in minori ęquale pagrat respectu cæterarũ stellarũ. Secundo pono per causam q̃ spatium peragratũ á velociori continuo cõdenset̃, patet tũc A esse velocius, & non pertransire maius. Tertio pono q̃ spatium peragratum á tardiori continuo rarefiat, patet tũc tardius moueri B, et maius peragrare. Quarto pono per casum q̃ ipsum velocius continuo remittatur, ipsum tardius continuo vigoret̃, tũc in fine ipsum velocius minus peragrabit. Et licet de his multa dicemus quãdo quæremus penes quid describat̃ velocitas, nunc vero ad omnia hæc sufficiat hæc responsio, q̃ descriptiones sunt veræ cęteris paribus ex parte mobilis, spatij, et medij, & in motu recto, tunc ad primã patet nõ esse ad propositũ, quia ille motus est circularis, vel dicas q̃ luna licet velocius circuat, tardius tamen mouetur cæteris. Ad secundum patet, quia ex parte spatij, non sunt cætera paria. Et per idem ad tertium. Ad quartum patet etiam solutio, non enim ex parte mobilis sunt cætera paria.

Expositio. R õ Auer. Dubitatio.

A Adhuc autem siquidem omne quod mouet̃, aut in ęquali, aut in minori, aut in maiori moueri tp̃e necesse est, & quod quidem in maiori, id tardius est, qd' vero in æquali, æque velox, sed ip̃m velocius, cũ nõ sit ęque velox, neq; tardius, neq; etiã ip̃m velocius in æquali aut maiori mouebitur tempore, relinquitur igitur in minori, quare & necesse est, vt ipsum velocius minori in tẽpore æqualem magnitudinem peragret.

DILVCI. tex. cõ. 14.

Amplius aũt si omne necesse est aut in æquali, aut in minori, aut in maiori moueri, et quod q dem in maiori, tardius est, quod autẽ in ęquali, æque velox: velocius autem nõ est æque velox, neq; tardius, neq; vtiq; in maiori, aut æquali B mouetur ipsum velocius, reliquitur igitur in minori, quare necesse est & æqualem magnitudinem in minori tempore pertrãsire velocius.

ANT. 1

Secundo idẽ arguit hypothetice diuisiue á destructiõe partium supra alteram partẽ hoc modo, omne quod mouetur, aut in æquali, aut in minori, aut in maiori mouere tp̃e necesse est, & quod quidẽ l in maiori mouetur tẽpore id est, tardius, qd vero mouet̃ æquali, id est ęque velox. At ip̃m veloci⁹ nec est ęque velox nec tardius, igit̃ ne q; in æquali, neq; in maiori mouebit̃. His destructis infert alterã partem, & inquit, relinquitur igitur in minori, tũc dr finitionem concludit, & inquit, quare et necesse est, vt ipsum velocius minori in tempore æqualẽ magnitudinẽ pagret. Sed dices, ex negatiua nõ sequitur affirmatiua, igitur non valet, ipsum velocius non mouetur in maiori nec l æquali, ergo in minori. Respõden q̃ Arist. diuisionem pręposuit, vt omne motum moueatur in ęquali, aut in minori, aut maiori, & supponit p hoc ipsum velox per C agrare aliquod æquale peragrato á tardo: tunc cum non peragret illud in maiori tempore, nec in æquali, igitur in minori, & ita supposuit constantiam subiecti, qua rõne ex negatiua bene sequitur affirmatiua, vt diximus etiã.

Expositio. Syllo.

Ad qd deno luciate & tardo loqtur phylosoph⁹ Vide Egid. hic. Dubitatio

Responsio

Commento. 14.

{Hæc est alia.} Auerroes paucis mutatis idem arguit, q̃libet duo mota quę pertranseũt idem spatium, quorum alterum altero velocius est, necesse est vt velocius pertrãseat spatium illud, aut æquali tempore tempori pertransitionis tardioris, aut minori, aut maiori: sed impossibile est vt velocius idipsum peragret in maiori, esset enim tardius, nec in æquali, esset enim ęque valox, igitur in minori. Et hæc est descriptio secunda.

Quoniam autem omnis quidem motus in tempore est, et in omni tempore motus fieri potest, omne autem quod mouetur, cõtingit & velocius & tardius moueri, in omni tempore con D tinget velociorem & tardiorem motus esse.

DILVCI. tex. cõm. 15.

Quoniam autem omnis motus in tp̃e est, & in omni tẽpore possibile est moueri, omne aũt quod mouetur cõtingit & velocius moueri, & tardius, i oi tp̃e erit velocius & tardius moueri.

ANT.

Hactenus perfecta est ratio hypothetica á positione cõsequẽtis ad positionẽ antecedentis, vt expositũ est. Hac in parte ex velocitate et tarditate alio modo ratiocinatur diuisionem magnitudinis, tẽporis & motus. Et petit q̃ omne q̃ mouetur, contingit velocius & tardius moueri in tẽpore. Syllogizat hanc in tertia figura sic, omne qd mouetur contingit moueri in tempore: omne qd mouetur, cõtingit velocius & tardius moueri: igitur omne qd velocius & tardius mouetur, cõtingit moueri in tempore.

E xpositio

introductiõ. Petitio. Syllo.

Melior forma. re. Aut sic & melius omne quod mouetur, cõtingit velocius et tardius moueri, omne quod mouet, continget moueri in tempore, igitur in tempore contingit velocius & tardius moueri. minorẽ probat per cõuersionem ad qualitatem hoc modo, omne quod mouetur mouetur in tempore, vt. 4. Phy. patet, igitur omne quod mouetur, cõtingit moueri in tempore. Declaratum est enim cõtingens esse, sequi ad inesse, & necessario, inesse, vt in Secũdo Periher. dictum est, nã bene valet, sol oritur, igitur cõtingit oriri, inquit, qm̃ autem omnis quidem motus in tempore est, hoc est oẽ quod mouetur, in tẽpore mouetur, vt Quarto huius dictum est, &, pro igitur in omni tempore motus fieri potest. i. igitur oẽ quod mouetur cõtingit moueri in tempore, syllogismus est per conuersionẽ in qualitate, hæc est minor, addit & maiorem, & inquit, oẽ autẽ quod mouetur, cõtingit uelocius & tardius moueri. Hęc est maior. Dat conclusionem, igitur in omni tempore cõtingit velocius & tardius moueri, q̃ erat petitio nostra.

Comm. 15. {Cum prius.} Auer. primo soluit primũ dubiũ, nã arguit circulariter sic, cõtinuum est diuisibile in infinitum, igit velocius & tardius possunt crescere in infinitũ, & ecõtra velocius & tardius possunt crescere in infinitum, igit cõtinuũ põt diuidi in infinitũ, igitur cõmittit circulũ.

Prima. Aũ. dubitatio. Respondet q eiusmodi demõstrationes differunt specie, nã prima fuit propter quid à priori, & p causam, secũda est signi & à posteriori, nã magnitudinis diuisio est causa velocitatis & tarditatis, velocitas vero & tarditas sunt signa, hoc est effectus, igit prima demõstratio est p cãm, secũda est p effectũ, modo non est incõueniens circulo demõstrari in diuersis speciebus, immo vt recte ait Them. 2. Post. forte syllogismus ab effectu ẽ sylls tm̃, à causa vero est demonstratio, & sic differunt specie & genere.

Dubĩ. contra solu. {Et signa demõstratiua.} Dubitat forte qs cõtra solutionem hãc, qm̃ signa ẽ quibus ad causas syllogizari põt, & e cõtra, sunt, quę cũ causis cõuertunt, modo velox & tardũ in infinitũ cũ magnitudine siue spatio non conuertuntur, cũ nec magnitudo de veloci & tardo prędicet, nec cõtra.

Responsio. Respõdet & vult, vt ait Philoponus tres esse cõuersiones in terminis, qualis est in relatiuis, vt l Prædicamẽtis dictũ est, in propositionibus vt in. 1. Priorũ, & in syllogismis, siue consequentijs, & hæc est in his. Signa enim cõuertibilia cũ causis sunt, quibus positis, sequitur cã, & econtra, & hoc fecit. 1. declarauit cõsecutionẽ signi ex cã.

Dubitatio. Secundo contra cõsequentiã causę ex signo. Sed contra hanc solutionẽ dubitaret fortasse iunior, qa non videt q diuisibilitas magnitudinis in infinitũ sit causa velocitatis in infinitũ aut tarditatis, nã idipsum cã videt eẽ ipsius vel velocitatis vel tarditatis, penes quod ipsa attẽdit velocitas aut tarditas, sed velocitas attendit penes ppositionẽ aut excessum potentiæ motiuæ ad suã resistentiam, igit nõ per diuisionẽ magnitudinis.

Solutio. Dici potest q causa prima principalis & præcipua est motiua potẽtia in motore, diuisio aũt magnitudinis est causa dispositiua, aut cã sine qua non, & hoc satis sit pro mente Auerrois.

Rõ literæ. {Et dixit & quia.} Nũc Auer. Probat intẽtũ, & sumit quatuor propositiones loco antecedẽtis. Prima, oĩs motus est in tempore. Secunda, in omni tẽpore põt esse motus.

Supposĩones. Tertia, oĩ motu dato põt dari velocior, & tardior. Quarta, velocius & tardius cadunt in aliqua parte tpis. Tunc ẽs quatuor stãtibus, pręcipue tamẽ his duobus, videlicet, q in omni tempore põt esse mot⁹ velocior, & q sic in aliqua illius parte, sequit, igitur tẽpus est continuũ, primam probauit Arist. Quarto huius, nã in omni motu est prius & posterius, quæ sunt tẽporis differentiæ: cæteræ per se patent.

Sylls Aũ. An oẽ Aũ. mouet cõtingat velocius vl' tardi⁹ moueri. Vide sum. q. 8. huius. Potest autem syllogismus Auer. sic cõponi, omne illud in quo toto aliqd potest velocius & tardius, & cuius parte põt velocius & velocius aut tardius & tardius in infinitum moueri est diuisibile in infinitum & continuũ: sed tẽpus est tale, vt diximus per ppositiones pximo sumptas: igit diuisibile in infinitũ & cõtinuũ.

{Et induxit.} Secundo principaliter Auer. circa textũ

E remouet aliud dubiũ, nã posset quis dicere, ad qd ponit prima ppositio, videlicet omnis motus est in tpe, vt. n. q ex illis duabus, aut illis tribus satis habet ppositum, vt in syllogismo nunc patet, igitur superfluit ad syllogismum.

Solutio. Respondet q licet illa propositio superfluat ad sylm, nõ tamẽ superfluit ad terminos. posset. n. quis dicere nõ omnem motum esse in tẽpore, sed aliquem esse in non tempore, aut in instãti, vt motus velocissimus. ad hanc tacitã respõsionem refellendam, addit, omnẽ motũ quẽuis esse in tpe, non igitur superfluit ad terminos atq; obiectionẽ.

Tertia du. {Et quæri.} Tertio dubitat Auer. cõtra maiorẽ syllogismi Aristotelis, quę erat, põt omne quod mouet moueri velocius aut tardius q̃ moueatur. Contra obijcit et accipio hanc maiorẽ de possibili, vt in textu inuenitur: põt omne quod mouet moueri velocius aut tardius, & addo duas has de inesse, omne corpus naturale mouet, igit põt omne corpus naturale tardius moueri q̃ moueat. Addo aliam, cœlum mouetur, igitur põt cœlum velocius & tar-

F dius moueri, q̃ moueatur. Sylls est ex maiori de possibili & minori de inesse, qb⁹ fit syllogistica cõiugatio, cõclusio est falsa, nã corpora naturalia sunt determinata ad maximum et ad minimũ, cœlũ ẽt, vt demonstratum est Secundo Cœli, nõ põt velocius moueri q̃ mouet, igitur aliqua propositionum: non minor vt patet, igitur maior, quare illa propositio est falsa.

Rñ ad maiorem. {Ad hoc autẽ.} Nũc respõdet, & primo declarat quõ maior Aristotelis est intelligenda, & vult q intelligatur reduplicatiue, hoc modo videlicet, omne motũ põt moueri velocius aut tardius q̃ mouetur inquantũ motum.

Probã. 1. {Et causa.} Hanc expositionem probat primo sic: continuum procedit in infinitum motus & velocitas sunt cõtinua, igitur procedunt in infinitum.

Secunda. {Quoniam si.} Secundo arguit per impossibile, nam si velocitas finiretur in motu, quatenus motus est, tunc posset fieri motus in instanti, consequentia patet, aliter non esset finita ipsa velocitas.

G {Et forte.} Cõfirmat hoc à signo, nam Aristoteles apposuit omnem motum esse in tempore, quod fecisset nisi ad denotandũ motũ quãtũcũq; velocẽ esse in tempore. Tertia.

Ad formã. {Et sic.} Nunc ex hoc respondet ad formam, et vult q illa propositio de contingenti sit possibilis per se, hoc est sub reduplicatiõis forma. nam sic est vera q possibile est omne motum moueri velocius q̃ mouetur inquantum motũ, sed est impossibilis per accidens, hoc est quatenus absolute accipitur in rebus naturalibus nulla facta reduplicatione, vt patuit per pręcedentes obiectiones. Quod si absolute accipiatur hoc modo, potest omne quod mouetur velocius moueri q̃ mouetur nulla facta reduplicatione, & addantur illæ duæ minores, quas adiecimus videlicet, corpus naturale omne mouetur, & cœlum mouetur, tũc sequitur impossibile, q videlicet cœlum absolute possit moueri velocius, q̃ moueatur, quod quidem impossibile nõ sequitur ex possibili quatenus possibili, qua-

H tenus possibile, sed quatenus impossibile, nam sequitur ad illam absolute tentam, quæ vt sic est impossibilis, sed non ad illam reduplicatiue tentam, quæ vt sic est possibilis, ideo debet argui sic, potest omne quod mouetur velocius moueri inquantum mouetur, cœlum mouetur, igit potest cœlum velocius moueri, inquantũ mouetur. accipiẽdo igitur maiorẽ absolute, cõclusio erit absoluta, qua rõne & conclusio & maior sunt impossibiles, sed accipiẽdo vtrãq; reduplicatiue vtraq; ẽ possibilis, hęc ad formã.

Rñ. Alexã. {Et Alexander.} Ponit nunc responsionem Alexandri, qui concessit maiorem & conclusionem absolute, potest enim motus cœlestis esse absolute velocior, quatenus voluntarius est, nam cœlestia corpora mouentur ab intellectu & voluntate. 12. Metaphys. nec sequitur quòd aliquando moueantur velocius, nam quemadmodum boni & studiosi viri possunt moueri ad malum, vt ad voluptatem, nunquam tamen mouentur, sic cœli possunt moueri velocius, nunquam tamẽ mouetur.

Secunda. {Secunda responsio.} Secũda responsio vult ꝙ motus cœli potest absolute considerari, non vt in cœlo est, & sic potest velocior esse ꝙ̃ sit, qa licet non in cœlo in alijs mobilibus, at ex parte cœli nullo modo potest velocior esse, vnde, vt aliqua propositio est necessaria ex parte subiecti, quæ est contingens ex parte prædicati, vt hæc est necessaria ex parte subiecti, cignus est albus, cõtingens autem ex parte prædicati. Sic hęc est necessaria ex parte subiecti, cœlum mouetur hac data velocitate, quæ non est necessaria ex parte prædicati, nam vt albũ potest esse nõ in cigno, sic motus cum hac velocitate potest esse non in cœlo, & sic potest intelligi velocior ex parte motus.

Quid Ad. { Nos autem.} Circa eiusmodi responsiones vnũ asserit ꝙ Alexandri responsio est Eudemij Aristotelis discipuli, sed est digna consideratione, nam hæc est quæstio difficilis, quomodo cũ voluntate agendi stet necessitas actionis. Est enim dubium vtrum motus cœli possit esse velocior ꝙ̃ sit, & voluntarius, de qua diximus multa in libro Destructio destructionum. Secunda etiam respõsio B est difficilis quomodo potest idem motus numero esse in vno subiecto determinate velox, & in alio velocior aut tardior, hoc enim valde difficile est. Circa hæc Auerro. dicta sunt non paruę dubitationes.

Prima. Prima rõ. Prima vtrum res naturales sint determinatæ ad maximum & minimum motuum, videtur ꝙ non, nam Quarto huius.commen.72 motus grauium crescit in infinitum per rarefactionẽ medij.

Secũda du. 1ñ.q 8 h. Prima rõ. Secũda. Tertia. Quarta. Secundo arguit Ioan. contra principale, quia non videtur ꝙ mobile sit velocitabile in infinitum vt mobile, quia omne possibile quandoꝗ erit. Secundo, hoc nunꝗ fuit, nunquam erit, nec est, igitur impossibile. Tertio, hoc nulli inest, igitur impossibile, Quarto, Arist. probat de inesse tempus esse continuum, igitur propositiones debẽt esse de inesse.

Quinta. Quinto, potest omne quod mouetur moueri velocius quam moueatur inquantũ motũ, igitur potest omne quod mouet velocius moueri quàm moueatur, ab exposita ad exponẽtẽ.

Tertia du. Tertio principaliter dubitatur, quia illa consequentia videtur ambigua, si C velocitas finitur in motu, tunc motus esset in instanti, nã vbi velocitas ipsa ĩ motu finiretur, adhuc motus esset motus, sed omnis motus est in tẽpore, igitur siue sic, siue sic, semper est in tempore.

An iplicet cõtradictionem motũ fieri in instãti. Vide. Io. de mag. q. 2. huius. Secũdo, implicat cõtradictionẽ motum esse in instanti, & non implicat cõtradictionem esse motum velocissimum, vt motus cœli, igitur quãtũcunꝗ velocitas finiretur in motu, non propter hoc erit in instanti. Quarto dubitant, quia non videtur ꝙ vna ꝑpositio possit esse per se possibilis, & impossibilis ꝑ accidẽs, qa tunc vna met esset possibilis & impossibilis.

Quinta. Prima rõ. Quinto, dubitant sorticolæ, quia videtur ꝙ de facto sit infinita aliqua tarditas. Nam de facto aliquæ partes mouentur aliquantulum tardæ, & aliquæ prope polum tardius, & iterum aliquæ ꝓpius tardius, igitur in infinitum tardius aliquæ, vt in infinitum polo ꝓpinquiores.

Secunda. Secundo, omne quod mouetur et aliquãdo incepit moueri, infinita tarditate mouebatur, nam cum incipit mouere mouẽs aliquã rem, incipit potẽtia actiua excedere resistentiã, igitur in- D finita tarditate mouebit, quia excessus quo mouet icipit à non gradu.

Tertia. Tertio, omne quod mouetur et desinit moueri, īfinita tarditate desinit moueri, quia excessus venit ad non gradum.

Solo. ad primum. Ad primum dubium dici potest quod de inesse, & de possibili absoluto, omne quod mouet, certa data velocitate mouetur, & cõcedo ꝙ potest graue īfinita velocitate moueri quatenus mediũ potest in īfinitũ rarefieri, nũquam tamen de inesse erit ita, quicquid sit de possibili reduplicatiuo.

Rñ. Io. ad secundum. Ad secundũ respondent Ioã. & alij socij eius ꝙ mobili vt mobile est, non repugnat mot⁹ velocitari in infinitum, & hoc secundum imaginationẽ,

Confutatio. non secundum rem, & multa alia fabulatur. Sed hæc stare non possunt, primo quia mobili etiã existenti in materia naturali non repugnat motus quãtumcũꝗ velox, qa intellectus nihil ponit in re repugnans. Secundo, si verbum Auerro. esset verum solum ad imaginationem, tũc A non concluderet magnitudinem esse continuam, nisi ad imaginationem.

Rñ. ꝓpria. Ideo animaduertendum ꝙ hæc propositio de possibili, potest omne quod mouet velocius moueri, ꝙ̃ moueatur, dupliciter intelligitur, aut de possibili absoluto, cui aliquando correspondet vna de inesse fore vera, et hac ratione non est vera, immo impossibilis propter rationes tactas. Alio modo potest intelligi de possibili reduplicatiue, & hoc non vna ratione est, quia cum omnis reduplicatio cadat à parte ꝑdicati, potest esse vel subiecti, & sic est vera, quia potest omne quod mouetur velocius moueri, ꝙ̃ moueatur quatenus mouetur, & sic vera est, vt patet, aut reduplicatio est à parte prædicati eiusdemmet prædicati, et tũc etiam est vera, nam potest omne quod mouetur velociori motu moueri inquantũ motus est, modo siue sic siue sic, ex maiori reduplicatiua, & minori absoluta conclusio debet esse reduplicatiua, qua ratiõe fit vt syllogismus sit potest omne quod mouetur velocius moueri, ꝙ̃ mouetur, aut velociori motu, mo- B ueri ꝙ̃ mouetur, quatenus mouetur aut quatenus motu, cœlum et omne ens naturale mouetur, igitur possunt moueri velocius ꝙ̃ mouentur, quatenus mouentur, aut motu quatenus motus. Pro responsione tamen ad argumẽta animaduerte ꝙ possibile quãdoꝗ accipitur pro eo cui correspondebit aliqua propositio de inesse in futurum fore vera, & hoc dicitur possibile naturale, vt possibile est Dionẽ nauigare, aliquando pro eo cui correspondet vna de futuro, vel non repugnat corrñdere, vel nõ repugnat intelligi correspondere vna de inesse in futurũ, & hæc dicitur possibilis reduplicatiua vt ĩ ꝓposito, põt omne mobile velocius moueri ꝙ̃ moueaẽ in eo ꝙ mobile, hæc enĩ falsa est de possibili naturali, sed quatenus huic correspõdet vna de inesse in futurũ vel non repugnat correspondere, vel intelligi correspõdere, vera est, & sic patet ĩtellectus propositionis.

Ad rõnes. Per hoc ad rationes. ad primam dico omne possibile quãdoꝗ fore, loquẽdo de possibili absoluto, nõ autem de possibili rationis, & reduplicato.

Ad secũdam. Ad secũ- C dum concedo illud non esse possibile absolutũ, sed bene possibile rõnis & reduplicatum.

Ad tertiam. Ad tertium dicẽdum, ꝙ nulli inest, nulli inerit, nulli infuit, ideo non est possibile secundum rem et absolute, sed bene possibile secũdum rationem & reduplicatiuũ.

Ad quartã. Ad quartum dico, ꝙ ex illa propositione potest fieri syllogismus categoricus sic, omnis mensura in qua non repugnat mobile moueri quãtacũꝗ velocitate est cõtinuum: tempus est mẽsura eiusmodi, igitur continuum. Ex reduplicatiua enim nũꝗ sequiẽ absoluta, sed bene ex absoluta cuius vna pars est reduplicatiua vt in proposito.

Ad quitam. Ad quintam quicquid dicãt sorticolæ apud Aristote. specificatiua siue reduplicatiua nõ sic exponitur, nisi in illis de inesse, hæc enim est vera reduplicatiue apud Alexãdrũ, Philoponũ, & Auer. Primo Priorũ. Socra. necessario mouetur quatenus currit, & non valet, igitur Socra. necessario mouetur, nã modales probantur officiabiliter, an sit sic dicendum illis de inesse alibi dictum est. Ad tertium dubium dicendum, ꝙ D Auer. intelligit ꝙ si motus finiẽ in velocitate, quatenus motus, tunc motus erit in instanti, nam vbi finitur quatenus motus, est finitus secũdum esse, & rationẽ, & hoc est impossibile, ideo ex hoc sequitur impossibile, erit. n. in tempore, quia motus in instanti, qa nec secundum rem, nec secũdũ rationem potest velocior esse, vbi enim posset esse in tempore, potest intelligi velocior. Ad secũdũ dicendum ꝙ esse motum velocissimũ secundum rem & rationem quatenus motus, implicat cõtradictionẽ.

Ad quartum dubium. Ad quartum dubium dici potest, ꝙ vna propositio secundũ terminos potest pro diuersis sensibus esse vera, et falsa. vt hæc ꝑpositio talpa potest videre est falsa absolute de possibili, cui inesse correspondet, tamen est vera de possibili secundum rationem, hoc est quatenus animal.

Ad qintum. Ad quintam diceret Arist. ꝙ sicut partes sunt propriores polis secundum potentiam, & non actu, sic cõcederet Arist. infinitam tarditatem in potentia non actu. Ad secundũ, &

tertium dicas, q̃ datur minimus excessus q̃ sufficit apud Auer. ideo omnis mot⁹ est certa tarditate tardus, sed de hoc in libro Cœli. Hæc satis. Sed dices qd Auer. intelligit per motum loquantū motū, aut rem naturalem, aut aliud, non aliud, quia tunc non esset de consideratione naturalis, si rem naturalem vel accidens secundū naturam, tunc est determinatus ad maximum vt dictum est, & sic idē est motus, & motus vt motus. Dico q̃ motus, & motus vt motus idem sunt realiter, sed differunt ratione, qa motus vt motus addit rationem cōtinui, motus vero addit rationem mobilis naturalem. Sed dices, cōtinuū spectat ad mathematicum, igitur motus vt motus nō spectabit ad naturalē. Dico q̃ continuū vt abstrahit à materia et forma non consideratur à naturali, vt abstrahit à forma solum consideratur à naturali, et hoc modo includit materiā, cuius ratione potest & diuidi in infinitum Hęc solutio est Auerrois. Tertio huius.

Dubitatio contradicta. Solutio. Replic. Solutio

Dilucidat. tex commē. eiusdem.

Hæc autem cum sint, tempus etiam cōtinuū esse necesse est. Dico autem continuū id quod in semp diuisibilia diuisibile ē. Supposito.n. hoc continuo, tempus continuū esse necesse est.

ANT. Hæc autem cum sint, necesse est & tēpus cōtinuum esse, dico autem cōtinuum diuisibile in semper diuisibilia, hoc enim supposito continuo, necesse est continuum esse tempus.

Expositio. Hactenus probauit in omni tēpore posse aliquid moueri velocius atq; tardius, huic, ppositioni addit, nūc maiorē omnis magnitudo in qua aliquid potest moueri velocius & tardius, est continuum: empus est magnitudo in qua aliquid potest velocius & tardius moueri: igit tēpus est continuum, inquit, hęc autem cū sint, hoc est hac minori cōcessa & declarata, tempus etiam continuū esse necesse est, hæc est conclusio, cui maior illa est addenda, & quoniā continuum non vna ratione dicitur, declarat generatim quid per ipsum continuum intelligit, & inqt. Dico autem cōtinuum id quod in semper diuisibilia diuisibile est, supposito enim hoc continuo, hoc est concesso magnitudinem esse continuam, tempus continuum esse necesse, sic igitur ex diuisione spatij diuisio, pficisciturtē poris. Et per hanc rationem, animaduerte quōd textus iste debet legi in textu proximo, & Auerro. exponit ipsum in commento. 25. vt patuit.

Syll. Quid per cōtinuum.

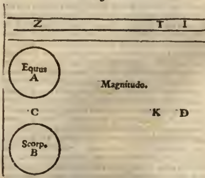
DILVCI. tex. cō. 26. Nam cum demonstratū est id quod velocius mouetur, minori in tēpore peragrare æquale. Sit velocius quidem A tardius vero B atq; B ipsum tardius magnitudinē peragret C D in Z I tēpore, manifestū itaq; velocius in minori quàm sit illud, peragrare eandē magnitudinē, atq; moueri in tempore Z T. Rursus quoniā ipsum velocius totam C D magnitudinem peragrauit in Z T tempore, ipsum tardius minorem eodem in tēpore peragrabit, sit itaq; illa C K at quoniā B qđ est tardius in Z T magnitudinē peragrat C K ipsum velocius i minori eadē peragrabit. Quare rursus Z T tēpus diuidetur, quo vero diuiso, adhuc magnitudo C K eadē ratione diuidetur, qđ si magnitudo diuidetur, tempus etiā itidem diuidet, & hoc semper erit si post velocius, tardius, & post hoc velocius sumamus, atq; demonstratis utamur, diuidet enim ipsum velocius tps, ipsum vero tardius magnitudinē. Quod si igitur semper verum sit conuerti, cum sit vero couersio, sit diuisio semper, patet omne tempus conti

E nuum esse, patet ēt simul & magnitudinē oēm continuam esse, eisdem enim æqualibusq; diuisionibus tam tempus q̃ magnitudo diuiditur.

ANT. Quoniam enim ostensum est q̃ velocius in minori tpe pertrāsibit ęquale, sit quidem in quo est A velocius, quod autem est, in quo est B, tardius, & sit motū tardius super ea, quæ est C D. magnitudine quo est Z I. tempore. Manifestū est igitur q̃ veloci⁹ in minori q̃ hoc mouebitur per eandem magnitudinem, & sit motū in quo est Z T. Iterum autem qm̄ velocius in Z T transiuit totam magnitudinem, quę est C D. ipsum tardius in eodem tempore minorē transibit, sit igitur in quo est C K qm̄ autem tardius, quod est ipsum B in Z T tempore ipsam quæ est C K. transiuit, velocius in minori transit, quare iterum diuiditur quod est Z T. tempus, hoc autem diuiso, & C K magnitudo diuidetur secundum eandem rationem. Si vero magnitudo, et tempus, et hoc semper erit accipientibus à velociori tardius, & à tardiori velocius, & eo quod demonstratum est vtentibus, diuidet enim quod est velocius, tempus. Tardius autem longitudinē. Si igitur semper quidem verum est conuerti, conuerso autem semper fit diuisio, manifestum est, quoniam omne tempus continuum est. Simul autem manifestum & q̃ magnitudo omnis continua est, per easdem enim et æquales diuisiones, & tempus, & mag nitudo diuiditur.

F G H

Demonstratio q̃ similiter diuiditur Tempus, & magnitudo.

Expositio. Syll. Ex his modo deducit propositum, & syllogizare videtur sic, omne i illud cuius qualibet parte data potest dari minor est continuum & diuisile ad infinitum: magnitudo & tempus sunt, quorum qualibet parte data potest dari minor: igitur continua & diuisibilia in infinitum. Minor declaratur in litera sic, quæcunq; conuersim dicuntur secundum maius & minus sunt quorum qualibet parte data potest dari minor. Tempus & magnitudo conuersim dicuntur secundum maius, & minus, igitur sunt quorum qualibet parte data potest dari minor. huius minoris per exemplum declarationem exponit, & sine terminis patet sic, scorpius pertransit

Pro syll.

R8 sine terminis.

transit leucam in hora, equus ipse cum sit velocior, ptransibit eandem in medio horæ, igitur equus diuidit horam ad minus q̃ erat, & sic in duo dimidia. Scorpius ex quo est tardior in dimidio horæ leucæ medium peragrabit, igitur leuca est in duo dimidia sectilis, & ita ad minus q̃ erat. Rursus equus ex quo est velox in dimidio dimidij horæ ptrãsibit dimidiũ leucæ, igiť adhuc illud horæ dimidiũ erit sectile ĩ duo, scorpius ex quo est tardius pagrabit ĩ illo dimidio dimidij horæ dimidiũ dimidij leucæ. Et hęc conuersio potest fieri in infinitũ, igitur tempus à veloci, & magnitudo ab ipso tardo diuisibilia sunt in infinitum.

Acontinuũ sit diuisibile in sẽ per diuisibilia. Vide Burl. t. 10. huius. Et Alber. de saxo. q. 2. huius. Declaratio 1 terminus.

Hanc rationem in terminis declarat, & inquit, nam cum demonstratum est id quod velocius mouetur, minori in tempore peragrare æquale ei quod peragratum est à tardiori, vt patet per vltimã definitionem velocioris, sit velocius quidẽ. A, vt pote equ⁹, Tardi⁹ vero. B, vtpote scorpius, hęc est prima pars: atq; B, ipsum vt scorpi⁹ quod est tardius magnitudinem peragret. C D, vtpote leucã, in Z I tempore, vtpote hora, hoc est secũda pars casus, ex his infert tertiam casus partem, & inquit, manifestũ itaq; velocius in minori q̃ sit illud, hoc est q̃ sit hora pagrare eandem magnitudinem atq; moueri in tẽpore Z T, vtpote in horæ dimidio, & per hoc vult habere tempus totũ esse sectile in duo. Quod vero sit magnitudo sectilis etiã ĩ duo, declarat, & inquit, rursus quoniã ipsum velocius, vtpote A equus, totam C D, vtpote leucã peragrauit in tempore Z T, hoc est ĩ medio horę, ipsum tardius, vt scorpius in eodem tempore vtpote horæ medio minorem peragrabit vtpote dimidiũ magnitudinis, sit itaq; illa dimidiata magnitudo C K, igitur magnitudo sectilis erit in duo. Quod vero dimidium horę adhuc sit dimidiabile declarat, & inquit, at quoniam B scorpius quod est tardius in Z T tempore, hoc est in horæ medio magnitudinem peragrat C K hoc est leucæ dimidiũ, ipsum velocius vt equus in minori eandẽ peragrabit, quare rursus Z T tempus, hoc est dimidium horæ diuidetur in alia duo dimidia, & ita temp⁹ erit secundo diuisibile. Quo vero diuiso, adhuc magnitudo C K hoc est illud leucæ dimidium eadẽ ratione in duo alia diuidetur. Quod si magnitudo diuidetur, tẽpus rursus tertia diuisione diuidetur, & hoc semp erit, si post velocius, vtpote equum tardius vt scorpiũ, & post hoc velocius sumamus, atq; demõstratis, hoc est definitione velocioris vtamur, diuidet enĩ ipsum veloci⁹ vtpote equus tempus semper, ipsum vero tardius vtpote scorpius diuidet magnitudinem. Tũc resumit vim probationis minoris, & inquit, q si igitur semper verum sit conuerti de minori in tempore ad minus in magnitudine, & cum sit cõuersio, sit diuisio semp, dat conclusionẽ, & inquit, patet omne tempus, & omnẽ magnitudinem esse continua & diuisibilia ĩ semp diuisibilia.

R õnis suppositiones.

Animaduerte q hæc deductio penitus fundatur in duobus suppositis iam, quorum primũ est q velocius est quod in minori æquale, tardius vero in æquali minus. Secũdum vero q omni tempore potest esse motus velocior, atq; tardior.

Commen. 16.

{Cum posuit.} Auer. rõnẽ textus facit sine terminis, q̃ Arist. ait fecisse ĩ terminis more Geometrę, vt sit manifestior. Exponit aũt ipse quid Aristo. intelligat per reflexionem, & vult q si velocius diuidit tempus, tardius magnitudinem, et si tardius adhuc magnitudinem, velocius adhuc tp̃s diuidat, ita vt ĩquit The. vt sexq tp̃is sexq magnitudinis obeatur, & sexqtertio illius sexquitertiũ modo respondeat, demum quantum cuiq; libuerit temporis concedere, tantundem æquabiliter concedet & spatij, reliquum commenti patet.

Quid p reflexionem.

Quid the.

DILVCI. Amplius aũt & ex rationibus quę fieri solẽt, patet, si tẽpus sit cõtinuũ, magnitudinẽ ẽt esse cõtinuã, si qdẽ in dimidio tp̃is dimidiũ peragretur, atq; simpliciter in minori minus, erũt enim

A temporis & magnitudinis diuisiones eædem.

Amplius aũt ex cõsuetis rationibus dici manifestum est q si tempus continuum est, qm̃ & magnitudo, siquidẽ in medio tempore medium trãsit, & simpliciter in minori minus: eædẽ enim diuisiones tp̃is & magnitudinis sunt. ANT.

Consueta ratio est, q si vnum & idem mobile regulariter motum in toto tempore peragrat spatium totũ, & in medio mediũ, et vniuersaliter in minori semper minus. tempus & spatium correspondenter in infinitum diuidẽtur. Hæc est ratio iam facta.

Commen. 17.

{Cum declarauit.} Hic Auer. rationẽ consuetam explicat, & verba eius & Arist. patent per se.

DILVCI. Atq; si alterum vtrumuis ipsorũ ĩfinitũ erit, alterum etiam infinitũ erit, atq; perinde vt alte-

B rum. Ceu si extremis tempus sit infinitũ, lõgitudo quoq; ĩfinita erit extremis, at si diuisione, lõgitudo etiam diuisione, atq; si vtrisq; tempus ipsum infinitum sit, vtrisq; etiam magnitudo.

ANT. Et si quoduis ipsorum infinitũ est, & alterũ, & sicut alterum, vt si quidem vltimis, infinitum est tempus, & longitudo vltimis si vero diuisione, diuisione & longitudo, si autẽ vtrisq; tempus, vtrisq; & longitudo.

Nonnulli ignari hic noui tractatus seu capituli initium faciũt, sed (vt placet Themistio.) Aristote. complet conclusionem de proportione temporis cum magnitudine, nam cum declarasset tempus, & magnitudinem correspondenter diuidi vsq; ad certas cõstitutas partes, continuando sermonem, inquit, se correspondere quantum ad finitatem & infinitatem, & modum finiti & infiniti,

C & quæ dicit, patent.

Commen. 18.

Dicit & tempus. Animaduerte q infinitum non vna rõne dicitur. nam aliud dicitur per carentiam vltimorũ, quod ab Auer. dr̃ infinitum in actu. Aliud dr̃ diuisione, hoc est p hoc q est diuisibile in semp diuisibilia, quod dicetur infinitũ in potentia. Primũ à sorticolis dicitur infinitũ categorice, scd̃m dicitur sincategorice, vult igiť tẽpus & magnitudinem correspondenter se habere quo ad finitum & infinitum, etiam quo ad modos. nam si tẽpus vltimis dicitur tale, etiam & magnitudo, si diuisione dicatur, magnitudo quoq; dicetur, & si vtrisq;, etiã & magnitudo, cõmẽti verba patent. Sed circa dicta quærunt recentiores penes quid attendatur velocitas in motu, vt vtrum penes spatium peragratum in tanto tempore, vt Ari. visus est velle in descriptione velocioris. Hæc quæstio est valde difficilis, et pro solutiõe huius argutissimus ille Hesberus fecit de tribus p̃dicamentis librũ, ubi mul-

Quæstio. 1 de velocitate motus. Vide Alb. de saxo. q. 4. huius. Quæstionis difficultas.

D ta acuta certe enodauit, quæ nunc nec intendo, nec volo ex toto absoluere, essem. n. longiusculus aliquãtulum, & esset transgressio, verum vt studiosi nostri scholares penitus inscij non transeant, quædam ad Aristo. Themi. & Auer. mentẽ decreui tangere, & raptim. Arguunt itaq; sorticolæ q nõ, primo, qa tunc duo ęque velociter mouerenť, quorũ alterum maius spatium cõtinuo peragraret, vt si A & B æque velociter mouerenť, & A esset corpus in duplo maius sm̃ omnem diametrum ipso B. Secundo, tunc duo æque velociter mouerentur, vt A & B, & tamen A, maius spatium peragraret ponendo spatium pertransiendũ ab A in duplo maius spatio pertranseundo ab ipso B, et illud cõtraferri ad A. Tertio sint duo ligna ĩter duos parietes E D, quorum vnum sit A, alterũ B, & A ipsum tangat parietem: B uero non, & incipiant in eodem tempore moueri, patet nunc hæc æque velociter moueri, vbi tamen A peragrat maius spatium, qm̃ est maius. Quarto

descendant duo grauia à concauo, sed alterũ ꝑ arcũ alterum per chordam, veniantq́ ambo æque cito ad centrũ. Tunc patet ea pertransire spatia inæqualia & æquæ velociter moueri. Quinto ponat̃ ꝙ alterũ moueat̃ in vna medietate horæ supra vna linea pedali, atque to alia medietate repedet super eandem ipsam rursus peragrando. Alterum vero continuo moueatur recte non repedando, tunc patet A & B æque velociter moueri, oon tamẽ equalia pagrasse, Pro solutiõe quæsiti, primo animaduertendum in omoi motu esse distantiã quandam, quæ per motum ptragratur à mobili, aliter non esset motus de termioo à quo ad termioum ad quem, hæc distantia in motu locali vocatur ab Arist. ioterdum grę ce mecos, aliquãdo megethos, hoc est longitudo aut magnitudo à nõ nullis interuallum, à pluribus in motu locali spatium supra quo fit motus, quoniam aũt motus localis prior est alĳs, ideo alĳs motibus trãsumptiue etiam spatium dici solet, proprius vero latitudo formæ, quæ est intensio formæ è non gradu ad summum, quomodo Arist. superius io descriptione velociors aecepit megethos, siue magnitudinem. Secũdo animaduerte ꝙ velocitas & tarditas sunt conditiooes actionis siue motus, modo in actione requiritur effectus & potentia actiua, similiter in motu requiritur spattum peragratum, & potentia peragrans, spatiũ peragratum est vt effectus, mobile ipsum siue potentia motiua veluti causa, sensus igitur quæsiti est per quæ describitur, mensurat̃, atq; cognoscit̃ velocitas, vt sit maior altera, sed quoniam cognitio potest esse per causam, & ꝑ effectum, cognoscimus enim Socra. potentiam robustiorem illa Platonis, quia eius corporea habitudo est robustior, & hęc cognitio est à causa, ab effectu vero, quia portauit maius pondus, aut quia vicit in palestris Platonem hic igitur noo quęrimus penes quid, vti penes causam attenditur velocitas in motu, quia de hoc in Septimo dicetur, sed penes quid tanquam peoes effectum mensuretur velocitas, & primo disputemus de motu locali & recto quia quęstio est facilior. Ad hanc dubitation ẽ respõdet Albertulus, & non imperite ꝙ velocitas io motu locali attendatur tanquam penes effectum, penes spatium lineale descriptũ à pũcto medio cẽtrali, aut ꝓportionali cẽtro ipsius corporis moti. Dicit primo lineale, quia non peoes corporale aut superficiale per argumẽtum primũ. Dicit secundo descriptum à puncto medio centrali, quia noo peoes punctum velocissime motum. Tum quia latitudo difformis n õ debet denominari à puncto intẽriori, sed magis à puncto medio. Tum secundo, quia posito ꝙ Socra. & Plato æque velociter moueantur, & Socra. circa fioem extendat brachium, non propter hoc dicitur velocius moueri, licet aliquis pũctus Socra. sit velocius motus aliquo puncto Platoois, igitur penes punctũ mediũ.

Sol. q̄ōnis.
Nota primũ
Responsio

Albertuli.

Primum dictum
Scdm.

Adiecit, aut sibi proportionali, quia vbi esset corporis alterius aut condeosatio aut rarefactio, cootiouo esset alius atq; alius puoctus medius, vnus tameo & idem pro portione. Per hæc ad rationes patet solutio. Hanc positiooem sorricolæ refellunt. Primo, quia mobile in vacuo (vbi esset) posset tardius aut velocius moueri, vbi nullũ esset spatium. Secundo peoes nihil videtur attendi velocitas aut tarditas, quemadmodũ penes nihil attenditur hominis caliditas, sed bene ipsum calefieri. Tertio videtur ꝙ penes spatium descriptum à pũcto velocissime moto, tum quia actio et operatio positiua atq; perfectio positiua denominari debet à maximo & positiuo. Tum etiã quia compositum dicitur perfectũ, sicut aliqua sui pars perfectior, vt homo veluti rationalis anima, igitur mobile dicetur moueri velociter, sicut aliqua sui pars nobilissima, & velocissima, etiam quia totum mouetur ita velociter, sicut aliqua sui pars, nã cũ nõ possit attingere terminũ ad quẽ ſm se & quodlibet sui, igit̃ attiget ſm aliqd sui, igit̃ ita velociter, sicut aliqua sui pars. Propter hęc nõnulli captiũculatores geoeratim volunt velociter moueri attendi penes spatiũ lineale descriptũ, aut aptũ describi, à pũcto ipsius remotæ velocissime moto, aut illi æqualẽti in tãto tẽpe gratia talis velocitatis. Dixit velociter moueri et nõ velocitas, qa penes nihil attẽdit̃ velocitas, adiecit aptũ describi, ꝑpter rõnem de vacuo, dixit à pũcto velocissime moto, ꝑpter rationes tactas, adiecit gratia talis velocitatis, ꝑpter argumentũ de contra latione spatĳ ad corpus. Hæc positio de motu recto irrationalis est. Nã in motu recto oullus pũctus aliqñ mouet̃ velociꝰ altero, saltẽ in motu mobilis cõtinui, & vniformi, de motu circulari est res disputãda postea. Ideo aliter solitus sum arguere cõtra primã positionẽ. Primo penes id qđ mouet̃ ꝑ accidens nihil debet definiri. Sed punctum mediũ, aut punctum velocissime motum mouetur per accidens ad motum mobilis: igitur penes ea velociter moueri nõ debet describi. Secũdo penes illud quod non habet esse in actu, non debet defintri aliquod per se in actu: sed puncta non habent esse, vel saltem habent esse in potentia, & velociter moueri est res in actu: igitur velociter moueri noo debet defintri à puncto. Tertio, si aliquid moueretur ita velociter sicut aliqua sui pars, tunc idem mobile moueretur velocius & tardius, nam secuodum. A. punctum velocius, secundum vero. B. tardius moueretur. Vltimo Aristote. describit velocios moueri à toto mobili, & non ab aliquo ipsius, igitur hæc est fictio. Propter hæc alias fecimus differentiam inter spatium lineale describi à mobili secundum punctum medium, aut describi à puncto medio. Concedit enim Auerro. 2. Cœli. Commeot. 42. Cœlum calefacere propter stellam, non autem stellam calefacere, vt homo ambulat pedibus, non autem pedes ambulaot. Amplius Arist. vult homines anima intelligere noo autem animam, ita in proposito dicendum spatium describi ab ipso mobili per punctum medium, non autem à puncto medio. A. mobili enim per se, vt ab eo quod describit, à puocto per accidens, vt ab eo quo describitur, et si sic intelligune Albertulus & Marsiltus bene dicunt, aliter errant. Aliter autem quaodoq; diximus velociter moueri describi à toto mobile proportionaliter moto, hoc est seruata inter mobilia proportionis ratione, & merito sui velocitatis, non merito magnitudinis, hoc dico propter mobilia, quorum vnum est maius altero, licet enim vnum sit altero maius, non propter hoc illud quod est maius dicitur velocius nisi pertraoseat in æquali maius proportiooaliter peragrato à minori merito sui velocitatis. Et hæc expositio multum consonat verbis Aristo. Tunc per hæc tollũtur omnia argumenta. Ad illud de duobus grauibus, quorum vnum per chordam, alterum per arcum descendit, dicendum, quòd illa æque velociter descendunt, non autem æque velociter mouentur, cætera patent. Consequenter solet dubitari de motu circulari, & videtur quòd non penes spatium descriptum, nam mobile motu circulari nullum spatium describit cum semper sit in eodem loco. Animaduertendum in motu circulari esse duo consideranda, motum ipsum, & circulatiooem, licet sint vna res in subiecto, differunt ratione atq; connotatione, qua ratione euenit vt stella prope polum collocata, & stella prope æquidiarium circulum constituta æque velociter circuaot, quia æquali tempore describunt æquales angulos circa axem mundi, cõplentq; simul suas reuolutiones diurnas, non tamẽ æque velociter mouentur, quia vna maius spatium describit quàm altera. Propterea primo de motus velocitate agetur, secundo de circuitione ipsa. Secundo animaduerteodum in omni motu & maxime circulari circa velociter moueri tria esse necessaria spatium lineale descripium. Tempus mensurans descriptiooem, & partem describentem. De tempore & spatio omnes cõueniunt, voluot enim ipsum attendi peoes spatium lineale verũ, aut imaginarium & io tanto tẽpore. Tota igitur quæstio est de parte describente, hoc est à quo describatur spatiũ lineale. Conueniunt quoq; omnes, ꝙ describens non sit

totum

Tertium.

Contra Albertulum.
Prima.

Secunda.

Tertia.

R5 captiunculatorem.

E

Confutatio.

Confutatio propria.
Prima rõ

Secunda.

F

Tertia.

Quarta.

Dña q̄dam, & propria pō.

Alia expō.

G

Quæstio de circulari.

Nota.

H

Ordo q̄ōnis

totũ mobile, ſed aliquid eius. Sed quid ſit illud, diuerſi diuerſa ſentiunt. Aliĵ enim dixerũt illud deſcribẽs penes quod ſcitur vnum illorum motuũ eſſe altero velociorẽ, eſſe punctum mediũ ſemidiametri. Aliĵ vero illud eſſe punctum medium magnitudinis ſphæræ. Aliĵ illud eſſe punctũ velociſſime motum. Aliĵ demum illud eſſe punctum medium inter velociſſime motũ, & tardiſſime motum.

Secunda. Secunda. Tertia. Quarta.

Prima põ. Prima declaratur, ſit ſphęra A B C D: cuius diameter ſit D E F B: æquinoctialis vero A E C: patet D B eẽ polos ſphæræ, inter A & B eſſe F punctũ in circunferentia conſtitutum. Caſu hoc poſito, manifeſtum eſt puncta quædam velociſſime moueri, vt quæ ſunt in A æquinoctio, aut ꝓpe A, quædam tardiſſime, vt quæ in B, vel ꝓpe B: qua rõne fit vt illius ſphæræ motus ſit vniformiter difformis, ſed oĩs latitudo vniformiter difformis correſpondet ſuo medio, igitur res deſcribens erit pũctus medius alterius ſemidiametri, vt F F inter A B, & E B. Mouebitur enim punctus iſte mediocriter.

Secũda põ. Secunda poſitio declaratur, qm̃ non penes punctum A ſupꝑficiei conuexę attendi põt, qa velociſſime moueẽ: nec penes punctum C concauæ, qa tardiſſime ferẽ, igitur penes punctum B. in medio magnitudinis inter vtraſq; ſuperficies collocatum. Sed has refellũt forricolæ, primo, qa punctus medius ſemidiametri E B, videlicet F nõ eſt in ſphæra, ſed in axe, igitur penes illud non debet deſcribi, nihil enim menſurari debet penes aliqd quod nõ ſit in eo.

Prima ratio. Secundo cõtra ſecundam arguunt, qm̃ vbi fieret cõdenſatio talis corporis circularis verſus conuexum A cõuexo non recedente ab eius centro, eiuſmodi corpus orbiculare moueretur velocius, qa per talem condenſationem punctus B, medius magis recederet à centro, & ſic maiorem circũferentiam deſcriberet, igitur velocius moueretẽ, quod falſum eſt.

Secunda. Secundo totum moueẽ vt aliqua ſui pars, igitur penes pũctum velociſſime motum.

Tertia. Tertio penes ſummum debet fieri denoſatio totius.

Quarta. Quarto totũ eſt ęque tale, vt pfectiſſima ſui pars. Propter hoc ſequitur tertia poſitio ꝙ deſcribens ſit pũctus velociſſime motus, & talis punctus eſt in circunferentia maximi circuli ſphæræ, cuius eſt vt in A ęgnoctiali, igitur velociter moueri attendiẽ penes ſpatium lineale deſcriptum in tantõ tpe A puncto velociſſime moto.

Contra tertiam. Sed hæc tertia poſitiõ eget conſideratione, primo, qm̃ oĩa argumenta nunc facta eſſent contra põnem de motu recto. Amplius punctus ille aut intelligiẽ in connexa ſphærę ſuperficie, aut in cõcaua, aut in medio illoꝝ, non in medio, quia ille nõ eſt velociſſime mot⁹, nõ in cõuexa, aut cõcaua, qa ſi rarefiat corpus, aut cõdenſeẽ ipſo ſm̃ aliquid ſui ẽ centro nõ recedenre motus eſt idem, & non ſm̃ eundem pũctum.

Põ ꝓpria. Propter hæc videtur mihi velocitatẽ in tali motu eſſe deſcribendam à puncto medio magnitudinis, qui correſpõdet puncto medio ſemidiametri, aut à corpore ſphærico ſm̃ talem punctum hac duplici rõne medium, & ſm̃ magnitudinem, & ſm̃ reſpectum ad pũctum ſemidiametri, aut hunc ꝓportionali gratia ſuæ velocitatis.

Rõ ꝓõnis. Huius vero poſitionis hæc eſt rõ, quia latitudo vniformiter difformis

A

correſpondet, & eſt tanta quantus ſuus gradus medius, modo motus iſte videtur eſſe vniformiter difformis, vt ſuppoſui.

Solones rõnum. Tũc ad rõnes patet ſolutio, nam punctus ipſe medius F non in ſemidiametro eſt, ſed in ſphęra, vt dixi. Ad ſecundum dicerem ſuccedere in illud punctum primo ꝓportionali. Amplius illud non eſſe gratia ſuæ velocitatis.

Nota. Pro ſolutione ad alias debes ſcire, ꝙ aliter eſt in vniformibus, & aliter in difformibus, in vniformibus enim ſemꝑ totũ eſt, tm̃ quãta eſt aliqua ſui pars, ideo reſpondet parti ſummæ, in vniformiter diffotmi totum eſt vt eſt pars media, ꝓpterea denominatur à media, in difformibus vero ſunt variæ regulæ, & non vna. Tunc ad rõnes patet ſolutio, ad primam patet ſolutio, ſolum enim in vniformibus denominatio fit à ſummo, per idem ad aliam, totum enim eſt æquale ſuę parti pfectiſſimę in vniformibus, in difformibus vniformiter eſt æquale parti mediæ. Hæc de motu circulari.

De circulatione. Vide Alb. de ſaxo q. ¢. huius. Tertio & de circulatione omnes ſentiunt velociter circuire eſſe deſcribendum

B

non penes ſpatium lineale ab aliquo puncto, quia non oportet ſi aliqua æque velociter circuĩt, æque velociter moueantur, igitur penes angulos æquales deſcriptos à tali puncto circa centrum, aut penes arcus in circunferentia illis angulis correſpondenter conſtitutos, vt eſt poſitio Ptolemęi. Hęc de motu locali dicta ſatis, et de auctione nunc dicamus.

De auctione. Põnes. Aliĵ volunt velocitatem auctionis attendi penes quãtitatem acquiſitam ẽ tali puncto medio ipſius aucti, aliĵ penes ꝓportionem quantitatis acquiſitæ à tali puncto ad quantitatem præexiſtentem, aliĵ penes ꝓportionem compoſiti ex præexiſtenti quantitate & acquiſita ad præexiſtentem, deſcriptam à pũcto medio rei auctæ.

Primæ põnis declaratio. Primi vtuntur his rationibus, vt in motu locali, ita in motu auctionis, ſed in motu locali penes ſpatium acquiſitum à pũcto medio, igitur in auctione penes quãtitatem acquiſitam à tali puncto medio rei auctæ. Amplius quantitas acquiſita eſt effectus auctionis, ſed velo-

C

citas in motu hic deſcribitur ab effectu, igitur penes quãtitatem acquiſitam, velociter augeri erit deſcribendum à tali puncto medio, & ſic illud dicetur velocius augeri quod in ęquali tempore ſm̃ punctum medium maiorem nanciſcitur quantitatem.

Replic. Heſberi. Prima. Refellit hanc poſitionem Heſberus, primo, quia tunc omnia quæ æqualibus temporibus æquales acquirerent quantitates, ęque velociter augerentur, vt ſi A herba in hora digitalem acquireret quãtitatem, & pirus magna tantundem æque velociter augerentur, hoc autem falſum eſt, quia reſpectu piri illa auctio nulla eſt, reſpectu herbæ magna.

Secunda. Secũdo, tũc quodlibet totum velocius augereẽ ꝙ̃ ſua pars, quia quando aliquid augeretur maiorem quantitatem acquireret totum ꝙ̃ ſua pars.

Tertia. Tertio, tunc nulla auctio poſſet eſſe vniformis ex parte ſubiecti quia ſemꝑ totum plus acquireret ꝙ̃ pars.

Põ ſecunda Heſberi. Ex his cõcludit Heſberus velociter augeri eſſe deſcribendum à puncto medio quo ad ꝓportionem quantitatis acquiſitę ad quantitatem præexiſtentem vt illud di-

D

catur velocius augeri quod in æquali tpe acquirit talem quantitatẽ, cuius ꝓportio ad præexiſtentem ſit maior, ꝙ̃ alterius.

Confutatio põnis Heſb. Hãc refellit Albertulus, et petit duo, quoꝝ primũ eſt, ꝓportionem æqualitatis ad ꝓportionem inęqualitatis non eſſe cõparationem, vt tunc ſupponaẽ. Secũdo ſupponit A quantum pedale augeri per quantitatem pedalem in hora, ita vt in fine horæ ſit bipedale, quæ rõ docet quãtitatem pedalem acquiſitam habere ꝓportionem ad præexiſtentem æqualitatis, quia præexiſtens pedalis erat, & acquiſita ẽt pedalis, & ꝙ in eadem hora B pedale augeatur per quantitatem duoꝝ pedum, ita vt in fine horæ ſit tripedale, quæ rõ docet quantitatem acquiſitam in B habere ꝓportionem maioris inæqualitatis ad præexiſtentem in B quia acquiſita eſt bipedalis, præexiſtẽs pedalis, igitur ꝓportio dupla. Ex his ſequiẽ eſſe duas auctiones difformiter veloces, quaꝝ vna vt auctio B ipſius ſit, altera velocior vt auctione ipſius A, et ĩ nullo eſſe velocio-

Tertia pō Albertuli

rem, cum illæ non sint comparabiles. Propter hæc tenet Albertulus ꝙ velociter augeri attenditur penes proportionem totius compositi ex quantitate noua, & præcedente ad præcedentem solum, vt quoniam inæquali tēpore A fm punctum medium acquirit talem quantitatem, quæ cum antiqua habet proportionem maiorem ad antiquam tantum, q̄ṡ in ipso B sit, igitur velocius augetur.

Replic. Prima.

Sed contra hanc arguo, quia sic nude prolata est falsa, & contra Aristo. & Auer. Primo volo ꝙ A pedale in hora augeatur acquirendo quantitatem vnius pedis, verum ex alio diminuatur, ita vt in fine horæ remaneat pedale, B vero pedale in fine remaneat bipedale, tūc totius B ad antiquam quantitatem est ꝑportio maioris inæqualitatis, ipsius vero A ad antiquā æqualitatis, et sic idem sequitur contra ipsum, quod contra Hesberꝝ.

Secunda.

Secūdo, quanta quantitas fuit ab æterno tanta est hodie, igiť nulla quātitas de nouo acquiritur, & sic penes nullam quātitatem fieri potest descriptio.

Pō propria Pria petitio.

Propter hæc aliter est dicendum, & distinguamus, primo, ꝙ auctio potest capi, Vno F modo pro extensione, quomodo est alteratio, qa rarefactio, alio modo pro aggeneratione pristinæ formæ ĩ pluri materia q̄ṡ præfuit, v in lib. de Generatione diximus, & hęc potest capi aut partialiter pro vna auctione quæ fit nunc, aut totaliter pro auctione quæ conuenit rei augendę vsq; ad cōsistentiam.

Auctio multiplex.

Secūdo peto velocitatem in motu siue tarditatem esse cōditiones motus successiui & continui, ita vt solus motus successiuus & continuus dici possit velox aut tardus, & nullus alius, vt instātaneus aut non continuus. Hæc fuit intentio Arist. & Auer. cōmen. 15. nam per hoc probauit tp̄s & magnitudinem esse continuam.

Scd̄a petitio Tertia petitio.

Tertio peto auctionem pro particulari vnius minimi aggenerationē esse momentaneā, et auctionem totalem nō esse cōtinuā. Prima pars patet, qa auctio particularis aut est generatio aut aggeneratio minimi, modo hęc est momentanea. Secunda pars ēt patet, quia Auer. Tertio huius cōmen. 6. probauit idem.

Deductio positionis.

Ex ijs colligitur penes nihil attendi velociter augeri apud Auer. patet, qa auctio G aut sumitur pro rarefactione, & illa nō est auctio sed alteratio, de qua statim dicemus, aut pro partiali auctiōe, & hæc est momētanea, aut pro totali auctione, & hęc nō est continua, igitur nihil velocius augeť altero, q̄q̄ aliud possit minori tp̄e ꝑtingere ad terminum suæ quantitatis q̄ṡ alterum, non tñ velocius aut tardius augebitur, sed breuius aut ꝓlixius, quod scietur per hoc ꝙ in minori tp̄e ꝑtingit ad terminum suæ quātitatis speciei. Ex hoc patet auctionem esse motū, & non cōtinuum, qa auctio totalis est successiua, et nō cōtinua, auctio partialis nec cōtinua, nec successiua, qa momentanea. hæc de auctione.

De alteratione Prima pō Penes qd attēdať velocitas in motu augmentationis Vide Alb. de sax q. 6 huius.

Et de alteratione oēs concorditer tenent velociter alterari attendi penes spatium qualitatis intensiuum à tali puncto medio descriptum, hoc est penes intensionem qualitatis acquisitæ in tali puncto medio, vt qm̄ intensio qualitatis in A fuit maior acquisita in hora, q̄ṡ sit B. igitur in A velocius alterabitur. Cur aūt non penes ꝑportionem qualitatis acquisitę ad præexistentem, aut penes ꝑportionem H aggregati ad præexistentem, lege causas ab Hesbero & Albertulo & alijs, Sed de alteratione est dicēdum, vt de auctione, nam alteratio apud Auer. vt dicemus, fit ꝑ minima, quoꝝ quodlibet acquiritur in instanti alteratio totalis non est continuo. Quare nulla alteratio erit altera velocior neq; tardior, licet breuior aut lōgior, & tūc non penes qualitatem acquisitam, sed penes acq̄sitionem termini vltimi describetur vt dicatur breuior, quæ in breui tp̄e pertingit suum terminum ad quem, illa longior, quę in maiori tp̄e peruenit ad eundem. Recte igitur Arist. solum in motu locali describit velocius & tardius. In alijs vero nullibi legimus, et hoc, quia solus motus localis dicitur velox aut tardus ꝑꝑ causas datas, cęteri motus breues aut longi. Et propterea alia ratione describitur velocitas in motu locali, & alia ratione in alijs describitur breuitas. in motu enim locali totum spatium longitudinale descri E ptum ab ipso mobili gratia suæ velocitatis, & non à puncto medio, vt diximus. In alijs penes terminoꝝ acquisitionem vt dicatur breuis, qui in breuiori tp̄e peruenit in terminum ad quem, longior vero qui ꝑuenit in longiori, hæc sunt dicenda ad Arist. & Auer. mentem. Quæ vero sorticolæ scribunt, gerulæ sunt syracusanæ.

Propria pō. An mot⁹ posit velocitas in similitudine Vide Alb. de sax q. 7. huius.

Pō generalis

Animaduertendum tñ ꝙ vna potest poni regula in omnibus motibus, si teneamus omnes motus esse successiuos & continuos, & regula est, velocitas in omni motu attenditur penes spatium longitudinale descriptum à pūcto medio rei motæ, vt in motu locali tam recto q̄ṡ circulari penes lineale descriptum à puncto medio centrali, aut proportionali, in alteratione penes spatium qualitatis intēsiuum ēta li puncto medio descriptum, hoc est penes intensionem qualitatis acquisitæ in tali medio puncto. In auctione vero penes spatium quātitatis acquisitæ, hoc est penes quātitatem acquisitam in tali pūcto medio, aut parte media signata. & sic tn oībus attenditur penes rem acquisitam à F tali medio puncto, & tunc ad rōnes Hesberi facile respōderem.

Solutiones rōnū Hesb.

Ad primā de herba & arbore dicerem æque velociter esse aucta fm rem, licet non fm sensum, fm rem quidem æque velociter aucta sunt, quia fm sua puncta media centralia æqualem quantitatem nanciscebantur, fm vero sensum minime, vt bene ratio Hesberi concludit. Ad secundam dicendum totum non augeri, nisi ꝓpter punctum medium, modo vnus est punctus medius totius & partium, licet totius per se, partium per accidens, & propterea æquæ velociter augetur totum, sicut sua pars. Ad tertiam dicerem auctionem esse vniformem propter punctum medium, & non propter totum & partes, quia igitur punctus medius vniformiter augetur, ideo auctio est vniformis, & sic prima positio esset probabilior. verum ad mētem Auerr. & Arist. hęc sunt deliramenta, vt diximus, & de velocitate satis.

RECOGNITIONES.

IN quæstione prima cum quærebatur penes quid at-G tenditur velocitas in motu, in cōmentarijs substantialiter dictum est. Tutius vero nunc dicerem velocius & tardius in motu recto esse describenda penes spatium lineale descriptum ab ipso mobili primo, & gratia suæ velocitatis, aut aptum describi, dico ab ipso mobili primo, quia ipsum mobile primū est ipsum totum, quod mouet categorematice sumptū, et non aliqua sui pars, non enim brachiū, vel aliquod tale est primū ipsum mobile, quod mouetur, dico gratia suæ velocitatis, & ꝑꝑ contraferentiam spatij, & ꝑꝑ magnitudinem mobilis, & ꝑꝑ alia argumenta: dico aut aptum describi, ꝑꝑ vacuum, quod nō est spatium, sed aptum esse. In quæstione secunda cum quæritur penes quid attendatur velocitas in motu circulari. Animaduerte ꝙ omnes asserunt ꝙ describens non sit totum mobile, sed aliquid eius, & nō pars eius, sed aliquid in ipso mobili indiuisibile, & licet ipsi dederint causam huius, nec in cōmentarijs nos pro eis assignauimus illam, potest tamen assignari hæc causa, qa in circulari mo H tu totum non mutat locum. at in motu recto totum & categorematice, & sincategorematice mutat locū, ideo in motu recto describēs potest esse totum, in circulari vero non, præterea illud describens in motu circulari non potest esse aliqua pars eius, quod mouetur, quia adhuc illius aliquid mouetur velocius & tardius, nam eius id velocius mouebitur, quod versus polorum alterum magis vergit, eius vero id tardius, quod ad punctum æquinoctij magis assurgit, erit ergo aliquod indiuisibile in ipso mobili circulariter designatum, tale enim erit describēs, insuper, in prima positione animaduerte tale punctum medium ab illa positione esse designatum in semidiametro E B, vt est F, cui correspondet in quarta circuli A B aliud punctum scilicet F, hoc enim punctum medium semidiametri asserunt esse illud, quod describit talem motum, & tu intellige tale punctum posse describi etiam in alia semidiametro, vt inter D E, sed quia idē iu-

dicium

dicium est, ideo intelligis punctum F, infert E B esse descriptum pro exemplo. Sed cur potius pūctum istud debeat designari in semidiametro E B, & non in quarta circuli, quę est A B, causam non afferunt, nisi ex eo, quia punctus iste mouetur mediocriter. Et licet in commentarijs ego reprobaui hanc positionem, contra eam facilius possum obijcere. nam vel ista semidiameter, in qua describitur tale punctum, est medietas axis, quæ trāsit per polos, vel est medietas diametri, quæ transit per ortum & occasum firmamenti, non potest esse medietas axis, quia illa est immobilis, & ita eius omne punctum erit immobile, sin autem dicāt talem semidiametrum esse medietatem lineæ, quæ trahitur ab ortu in occasum, vt puto eos intelligere, quia hæc mouetur circumcirca punctum talis semidiametri nō est in cœlo, nec aliquid cœli, ergo cœlum non debet dici tardius vel velocius moueri penes velocitatem talis puncti, cum tale punctū nihil cœli sit. Sed omnibus his, quæ in cōmentarijs diximus omissis, nūc non ab ratione dicerem, supponendo motum cœli esse inuariabilem, regularē, & vniformem, quo concesso, assererem penes omnem punctum in cœlo designatum, secundum quem cœlum dici potest moueri, attendi velocitatem eius motus, modo tale punctum comparetur alteri puncto in alio cœlo consimiliter designato, verbi causa, quia pūctus æquinoctij orbis Saturni in ęquali vel minori describit spatium lineale maius, q̄ punctus æquinoctij orbis lunaris, motus Saturni est velocior similiter, quia punctus medius inter velocissimū, & tardissimum in orbe Saturni in æquali vel minori spatiū lineale maius describit, q̄ consimilis medius punctus in orbe Lunę, ideo orbis Saturni velocius mouetur, simili modo & de puncto semidiametri dici potest, modo supponatur inuariabilitas eius quod mouetur, & eius motus, & comparatio fiat ad consimilem punctum, in alio orbe: at vbi corpus quod circulariter mouetur, esset variabile, vt rota molendini vel tale aliquid, tunc velocitatem attenderem penes punctum simpliciter medium, & appello simpliciter medium, quod mediat inter duas superficies, concauā, quæ tardius, & conuexam, quæ velocius mouetur, & quod mediat inter punctum æquinoctialem velocissime motum, & polarem tardissime motū, quale esset punctum F, intra duas rotæ superficies. & intellige, vt in commentarijs diximus, vel penes proportionale huic puncto, & gratia suæ velocitatis. ex his sequitur alterum, cœlum altero moueri velocius, cum quodlibet illius mouetur velociter quolibet alterius sibi correspondēti, & ita totum sincategorematice mouetur velocius alio cœlo toto sincategorematice, modo quolibet cuilibet correspondeat. Præterea in commentarijs disputauimus penes quid attenditur velocitas circulationis, vbi animaduerte in velocitate circulationis non esse dubium de particula describente. nam, vt diximus de velocitate motus circularis, ita & de velocitate circulationis sentiendum est. est ergo quæstio de spatio describēdo quidnam illud sit, propterea in commentarijs bene dictum est, illud esse vel angulum, vel arcum in circunferentia circuli. De velocitate vero auctionis, & alterationis penes quid attendatur, in commentarijs substantialiter diximus, animaduerte tamen duo, primo quòd in Metaphysicis disputationibus, vt in Octauo libro, diximus velocitatē in nullo motu esse successiue, & continuo acquisibilem, sed fieri per minima, veluti quęlibet forma naturalis fit. Secundo nunc teneri potest in auctione, & alteratione velocitatem & tarditatem esse idem quod breuitas, & prolixitas, & tunc iuxta hoc diceremauctionem esse velocitatem, quando in minori tempore attingit terminum ad quem totalem, similiter & alterationem. Ex quo sequitur, quòd si herba acquirit suum augmēti terminum totalem in minori tempore quàm populus velocius augetur herba quàm populus, licet populus maiorem acquireret quantitatem.

A Quapropter & Zenonis ratio falsum sumit, fieri enim nō potest vt aliquid finito in tempore infinita transeat, aut infinita per singula tangat. Dupliciter enim & longitudo & tempus, & omnino continuum esse infinitum dicitur, aut diuisione, aut extremis, igitur infinita quidem quantitate finito in tempore nihil tangere potest, infinita vero diuisione potest. Etenim tempus ipsum hoc modo infinitum est, quare fit vt infinito in tempore non finito aliquid infinita transeat, & infinitis non finitis, infinita et tangat, impossibile igitur est aut infinitum finito in tempore, aut finitum in infinito transire, sed si tempus sit infinitum, & magnitudo quoque erit infinita, & si magnitudo & tempus.

B Vnde & Zenonis ratio falsum sumit, q̄ non est possibile infinita pertransire, aut tangere infinita sm vnumquodq; finito in tempore. Dupliciter enim dicitur, & lōgitudo, & tempus infinitum, & omnino omne continuum, aut sm diuisionem, aut vltimis: infinita quidem igitur secundum quantitatem non contingit tangere finito in tempore. Ea autē, quæ sunt secundum diuisionem, contingit: etenim ipsum tempus sic infinitum est, quare & infinito in tempore, & non finito contingit pertransiri infinitum, & tangere infinita ipsis infinitis, nō finitis. Neque ergo iam infinitum potest finito in tempore pertrāsire, neq; infinito finitum, sed si & tem C pus vtique infinitum sit, & magnitudo erit infinita, & si magnitudo, & tempus. ANT.

Ex his Aris. soluit Zenonis sophisma, arguebat enim Zeno nihil posse moueri, quia si aliquid moueretur, tūc aliquod mobile pertransiret infinitā magnitudinem tempore finito, quod est falsum. consequentiā deducit, quia non pōt aliquod mobile pertransire aliquam totā magnitudinem, quin prius trāseat illius medietatē, & per idem nec illius medietatem, quin illius adhuc medietatē. Sed longitudo est ad infinita dimidia sectilis, igitur tempore finito pertransibit longitudinē infinitam. Adducebat autem (vt Them. inquit) exemplum de rotis curruum, si rotæ, inquit, curruū quæ conuoluūtur in stadio, nihil stadij derelinquunt, quod non dimetiant & diuidāt, cum diuisio illa sit infinita, partes et infinitæ erunt: igit̄ finito tempore peragrabuntur, quod ille impossibile diiudicabat. Cui rn̄det Aris. per distinctionem, q̄ infinitū dici potest aliquid bifariam, aut extremis, aut diuisione. tunc vult D primo q̄ infinitū extremis nullo modo sit peragrabile, nec tempore finito, nec tpe infinito. Vult secundo, q̄ infinitum diuisione sit peragrabile in tpe finito sm extrema, sed infinito diuisione correspondenter. Inquit. Quapropter & Zenonis rō falsum sumit. fieri enim non potest vt aliquid finito in tpe infinita transeat, & sic falsum sumit, & per hoc ad materiā. Deinde soluit ad formam, & inquit, dupliciter enim & longitudo & tempus & omnino continuū omne infinitum dicitur, aut diuisiōe, hoc est quia est diuisibile in semper diuisibilia, aut extremis, vtpote si extremis careat, hac distinctione facta respondet Arist. ad formā, & inquit, igitur infinita quidē quantitate quæ dicuntur infinita extremis, finito in tempore nihil tangere pōt. Immo nec tpe infinito, īfinita vero diuisione pōt aliquid mobile tangere. Huius solutionis rationem affert, & inquit. Etenim tēpus ipsum hoc modo infinitum

Sophisma.

Exēplū Themisii.

Rn̄sio Arist.

Expō Auer.

infinitum est diuisione correspondeoter ipsi lōgitudini, vt diximus. Deinde quasi repetēs solutiooē ad formam. Inquit. Quare fit vt infinito in tpe non finitū aliquid infinita transeat, qa in hora quæ diuisione est infinita, vt longitudo, fit & vt infinitis subaudi diuisione non finitis infinita illud tangat. Tūc ex hac solutione concludit vnum quasi corollarium, licet non extra propositum, et inquit. Impossibile igitur est, aut iofinitum finito in tempore aliquid transeat, aut finitum tempore infinito. Sed sic se correspondenter habere oportet, vt si tempus sit infioitum, magnitudo etiam sit eiusmodi, & econtra, si magnitudo sit infinita, etiam tempus sit tale, & sic patet ad materiam & ad formam sophismatis.

Commen. t 9.

{Dicit.} Prima & vltima partes commenti, quæ sunt expositoriȩ, patēt. Media pars quȩ incipit ibi. Zeno igiẽ decipitur, est obscura, ideo pro intellectu illius formo sophisma Zenonis apud Auer. Omne tangens partes infinitas tpe finito, perātrsit infinita tpe finito: mobile transiens totam magnitudinē tangit infinitas partes tempore finito, igitur mobile pertrāsit infinita tempore fioito.

Sophisma apud Auer.

Rūsio Auer.

Ad hoc sophisma de intentione Aris. respondet Auer. et dicit primo, ꝙ Zeno decipiẽ in argumentatione, quia vtitur nomine æquiuoco. dicit secundo, ꝙ propter hoc hæc cootradictio est ſm sermonem, & nō ſm rem, reddit tertio causam, quia Arist. coocedit in hoc falsum, videlicet, ꝙ mobile pertranseat magnitudinis partes infinitas. tertio excusat Arist. ꝙ ex hoc seqtur verum, nā si mobile partes trāsit infinitas, illud fit tempore iofinito eadem infinitatis specie, qua & partes illæ sunt tales, qua ratione patet cōclusionē esse falsam, videlicet ꝙ infinita peragrentur tpe finito, immo tēpore infinito. dicit quinto ꝙ in octauo respondebit ſm rem, quia ibi negabit medietates infinitas pertransiri, quod hic conceditur. Sed in his fiunt dubitationes nō paruæ. Prima qūo hic vtatur ȩquiuoco termino. Et si terminus est æquiuocus, Aristo. non falsum concessit, sed erat distinguendū. tertio qūo ex falso coocesso sequitur verum: noo nisi qm̄ hoc est syllogistice, & non demōstratiue, quarto in quo differt soſo Octaui ab illa hic, cum incidant in vnum. Ad hȩc multi multa dicunt, scio tñ ꝙ ad mentem Arist. parum faciunt. Propterea debes scire ꝙ sophisma Zeonis peccat per fallaciam æquiuocationis, qm̄ terminus medius vtpote infinitum est multiplex ſm æquiuocationem, & sic hæc contradictio est logica, & per coosequēs ſm sermonem, esse enim logicam & ad sermonem idem est. Per hȩc ad primum patet ipsum Zenonem accepisse terminum æquiuocum, quia aliter in maiori accepit infinita, & aliter in minori. in maiori enim pro īfinito actu, in minori pro infinito in potentia. Per idem ad secuodum dico, ꝙ Arist. ooo concessit falsum ſm rem, sed ſm apparentiam, nam infinitas medietates pertransiri falsum est apparēter, sed est verū in re de infinitis diuisione. Et per hoc ad tertiū, ex hoc enim apparenter falso, quod est verum ſm rē, concedit verum, videlicet, ꝙ tempore infioito eadem infioitatis specie illud fiat, Per idem ad quartū dico, ꝙ hæc est logica, illa realis. Secundo ꝙ hæc concedit absolute, illa negat, concedit enim hæc iofinitas medietates peragrari, illa hoc negat, ambæ tñ in idem veniunt, quia hȩc concedit illud de infinitis diuisione, quod est infinitum in potentia, illa de infinitis actu, vbi cōcedit de infioitis potentia, quæ vero dicuot recentiores ougæ suot, & non ad rem. Scias tamen Themist. reducere hanc respōsionem ad illam Octaui, & (vt mihi videtur) pro eadē exponit. Et hoc mihi plus placet, quám hȩc Auer. expositio. Reddit enim hæc textum dificilem, & noo consonat verbis Aristote. propterea illam Themistij laudo.

Dubōnes.

Solutiones. Vide etiam Burle. hic.

Quid apud Themist.

RECOGNITIONES.

VErba illa. Neq; ergo iam infinitū & reliqua, possunt referri ad mobile ipsum, & erit sensus ipsum mobile infinitum non posse aliquod spatium pertransire, qa nec finito, nec infinito tempore. Melius autem referātur ad spatium, & tuoc lege sic, neq; ergo iam infinitum .s. spatium potest supple aliquod mobile pertransire finito in tempore, nec tpe infinito potest pertransire spatium finitum, sed si & tps vtiq; infinitū sit, & magnitudo, hoc est spatium erit infinita, & si magnitudo, & tempus etiam.

Describatur enim magnitudo quædam A B, terminis definita. Tempus vero infinitum G. Deinde ipsius G tēporis excipiatur aliquid, vtpote G D finitum. In hoc igitur peragret illud idem magnitudinis quicquā, quod sit A E. hoc autem totam A B magnitudinē dimetietur, aut deficiet, aut excedet nihil enim refert. Nam si semper æqualem ipsi A E magnitudinem parti ȩquali in tempore peragrabit, hoc aūt magnitudinem totā metitur. Tēpus totum finitum erit in quo illa tota peragrabitur, quando in partes æquales diuidetur, vt etiam magnitudo ipsa.

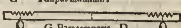
DILVCI.

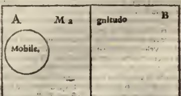
Sit enim magnitudo finita in quo est A B: Tēpus autem infinitū, in quo est C. accipiatur igitur tēporis aliquid finitū, in quo est G D. in hoc ergo pertransibit aliquid magnitudinis, & sit quod pertransitū est, in quo est A E. hoc aūt aut mensurabit quod est, in quo est A B, aut deficiet. aut excellet, differt enim nihil. Si. n. semp ȩqualem ei, quȩ est in A E magnitudinē in æquali tempore pertransibit, hoc autem mensurat totum, finitum erit omne tempus in quo pertransibit, in ȩqualia enim diuidetur sicut, & magnitudo.

ANT.

Demonstratio prima, per quam probatur, ꝙ, si magnitudo est finita, ꝙ tempus est finitum: & sumitur hæc demonstratio ex proportione partis ad totum.

G Tempus infinitum.

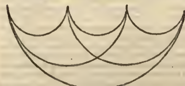
Duo conclusit, primum ꝙ magnitudo fioita extremis non possit tempore infinito extremis ab aliquo peragrari. Secundum fuit ꝙ magnitudo infinita extremis non pōt peragrari tempore fioito extremis. Declarat igitur hȩc, & vis rōois videtur à cōmutata proportione sic, vt A tota magnitudo ad B, totū tempus, ita C pars magnitudinis ad D partem vel quid tēporis. proportio patet, quia tota magnitudo in toto peragratur, igitur pars non in toto, & per consequēs in aliquo illius peragrabitur. Igitur sicut A tota magnitudo ad ipsam C partem, ita B ad D, hoc est ita totum tēpus ad partē: sed tota magnitudo A, mensuratur parte C, igitur totum tempus B mensurabitur parte D. Tunc addo maiorem, sed omne quod mensuratur à sua parte pro replicatione est finitum extremis, igitur A tempus est fioitū extremis, inquit, describatur enim magnitudo

Intētio ptis. An tempus & magnitudo cōsequātur se quantum ad infinitatem sic, ꝙ si vnū est infinitū vltimis necesse sit et reliquū esse infinitum vltimis. Vide Gſad. Bſcu. lec. 3. huius. q. 2.

gnitudo quædam A B terminis definita, tēpus vero infinitum mēte capiatur, & sit G: hęc est prima casus pars. Deinde ipsius G temporis excipiatur aliquid, vt pore G D finitum. & dixit aliquid & non pars, quia fortasse nihil est pars infiniti, hæc est secunda pars casus. In hoc igit̄ quod excerptum est E, tempore toto illud idē mobile peragret eiusdē magnitudinis quicquam, quod sit A E, hæc est tertia pars casus. Tūc petit hanc partem magnitudinis mensurare totam, & hoc inquit, hoc aūt quod dictum est A E, aut totam A B magnitudinem dimetieť, aut deficiet, aut excedet, nihil enim siue sic, siue aliter refert ad vim rationis. Tunc arguit, nam si sempet ęqualem illud mobile peragrabit magnitudinem, æqualē dico ipsi A E. & illam in parte æquali tēporis, hoc aūt quod dicebatur A E. totam magnitudinē mensurabat, igitur & tempus rotum finitum erit, in quo illa tota peragrabitur, qn̄ tempus ipsum in partes æquales diuidetur, vt ēt magnitudo ipsa, & sic totum tempus restabit finitum extremis, vt ipsa magnitudo. Quantum vero ad græca verba attinet. Aris. in gręco mutat terminos, & vult esse accipiendam magnitudinem A E. causa autem est, quia posset aliquis dicere, vt totum infinito peragratur tēpore, ita pars etiam parte temporis infinita, quia temporis infiniti partes sunt infinitę, propterea ne sit hic contentio, mutauit literas. Ego vero transtuli textum literis non mutatis, quia ad idem venit. B

A B C D

Tota magni. Totū tp̄s, Pars magnitu. Pars temporis.

Commen. 20.

Vult demonstrare Auer. primo format rationē absq; literis, vt nos formauimus, secūdo ibi, & dixit, si igit̄ etc. applicat sniam verbis, & omnes partes patent. Sed contra hanc rationē fieri solet instantia de motu irregulari, vt primā medietatē A mobile peragret in certo dato tempore, secundam in duplo tardius, tertiam in triplo, & sic in infinitū. Auer. in suis verbis innuit solutionē, & vult Aris. argumētasse in motu regulari, & hoc modo Auer. rationem intelligit, reliquum commēti perspicuum est.

Dubium.

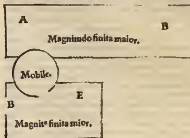
Solu. ex verbis Auer.

DILVCI. Rursus si non omnem magnitudinem infinito in tempore transit, sed contingit nonnullam etiam finito in tempore pertransire, vt B E: hæc vero totam dimetiatur, atq; æqualem ęquali in tempore transeat, fiet vt tēpus ipsum etiam finitum sit, cum itaq; ipsam B E partem infinito in tempore non pertranseat, patet tempus esse finitum. Si altera ex parte fuerit sumptū. Nam si in minori parte hanc transit, ipsum tp̄s finitū esse necesse est, cum altera ex parte finitum sit.

ANT. Amplius autem si non omnem magnitudinem in infinito tempore transit, sed contingit aliquam in finito tempore transire, vt quæ est B E. hæc autem mensurabit totam, & æqualem in æquali transibit, quare & finitum erit tempus. Quod autem non in infinito tempore transeat eam quæ est B E, manifestum est, si accipiatur

A in altera finitum tempus, si enim in minori partem transit, hanc necesse est finitam esse, & altero termino existente.

Demonstratio secunda, per quā probatur idem quod supra. Et sumitur ex proportione cuiuslibet finiti ad quodlibet finitum, sumendo tempus infinitum, et magnitudinem finitam.

Vt textum hunc facile exponit Them̄. Aristo. remouet dubitationem, quia aduersarius dicere posset, q pars A E pristinæ magnitudinis nō mensurat adęquare magnitudinem vniuersam, sed excellit aut deficit. Cōtra obijcit Aris. quia pōt sibi depingere quispiā magnitudinem alteram, quæ totam adæquate cōmensuret, vt B E, tūc arguatur vt prius vniuersam A B, toto tempore percurrit B E vero finito, sequitur si B E magnitudo adæquate A B magnitudinem mensuret, vt tēpus quo B E magnitudo percurritur adæquate mensurabit tempus, in quo magnitudo A B vniuersa absoluitur, & sic ratio formari potest, vt prius ī cōmutata proportione. Hæc est expositio Themistij. Inquit. Amplius si mobile ipsum non oēm magnitudinem transeat tempore infinito, sed contingat nōnullam etiam finito in tpe pertransire, vt B E. Sit aūt hæc talis, vt totam A B magnitudinem dimetiatur, sit quoq; ipsum mobile regulare, vt æqualē in æquali tempore transeat, ita vt tantūdem magnitudinis tantūdem in tempore percurret, sequetur cōclusio illa quæ prius, vt tempus quo tota percurritur magnitudo A B sit etiā finitum, ecce qn̄o hæc ratio non differt à prima, sed tacitam obiectionem fieri possibilem contra primā soluit, & complet illam. Aīaduertendum Arist. addidisse verbū illud, atq; æqualem æquali in tpe transeat, propter argm̄ de motu irregulari, cuius secunda pars sit tardior prima in duplo, & tertia tardior secunda iterum in duplo, & sic in infinitum, quia de illa erit qō alias, cæteræ propositiones additæ sunt ad obiectionē tacitam refellendam. Ex his apparet q dubitationes noui expositoris sunt inutiles, cū hic nouam rationem non faciat, sed priorem defendit, multi enim & nos longo tempore textum ignorauimus.

Prim° cauillus.

{Cum itaq; ipsam Arist.} (vt The. etiam exponit) refellit aliam captionē, siue cauillum, posset enim quis dicere B E partem vniuersæ magnitudinis non tpe finito peragrari, sed tpe infinito, & sic in ratione est petitio principij. Contra arguit, & supponit tēpus quo percurritur B E magnitudo esse à parte ante finitum, aliter nō incipiet aliqd moueri in illa, hoc quoq; paret ad sensum ante punctum illud temporis, vnde res cœpit agere, motum nihil esse. Tunc arguit, aut breuiori tpe percurritur pars q̄ totum, aut longiori, aut æquali, non longiori nec æquali, nunq̄ enim æquali totū & pars percurrunť, igitur oportet totum tp̄s, quo percurritur B E, vtraq; ex parte finitū esse. à parte ante quidem, quia idem est principiū magnitudinis et partis, à parte post vero, qm̄ breuius est. Sic igitur apud Them̄. Arist. in ratione principali duos confutauit

Secūdus cauillus.

tauit cauillos, quibus confutatis tota ratio principalis patet, inquit. Cũ itaq; ipsam A E partem infinito in tempore non pertranseat, sed à parte ante ipsum esse finitũ constat, aut sensu aut ratione, patet tp̃s quo ipsa A E pars percurritur esse finitum simpl̃r ex parte vtraq;, si altera ex parte fuerit sumptũ esse finitum. deducit cõsequentiã dicens, nã si in minori tp̃e transit partẽ hanc, ipsum tẽpus quo illa peragraĩ finitum esse necesse est vtraq; ex parte, ex parte ante quidẽ, quia idem est principiũ magnitudinis & partis, à parte vero post, cũ altera ex parte finitum sit, quia videlicet breuius est, & sic ambo cauilli confutati sunt, & hæc litera fuit valde obscura, & multos latet.

Commen. 21.

{Cum declarauit} Hoc cõmentum habet tres partes. In prima replicat demonstrationẽ factam, & addit cauillum primũ possibilem fieri, & vult illũ Aris. hic confutare, secũda ibi, & incepit, rẽ propositam prosequtur, tertia ibi, & posuit, remouet aliũ cauillũ, secũda pars patet, nec expositionẽ aliam ab ea quã diximus in textu, exposcit. Pro intellectu primæ partis aĩaduertendum demonstrationem supposuisse A E partẽ percurri tp̃e finito, q̃a hoc negari põt à cauillatore. Aris. supplet cõfutans cauillum hunc, hęc est expositio Auer. Secundus cauillus esse põt dicendo tp̃s quo percurriĩ A E partẽ esse finitũ à parte ante, non à parte post. Aris. (vt vult Auer.) hunc cauillũ refellens vnũ petit tanq̃ notum ad sensum, tp̃a videlicet finiri à parte qua incipit motus, probat vero ipsum finiri à parte post, hęc est expositio Auer. Hæc itaq; expositio cõuenit cũ illa The. quantũ ad hoc, q̃ Aris. remoueat cauillos, non q̃ nouã faciat rõnem, vt expositores volunt, sed de cauillis discrepant, nã apud Them. duo sunt cauilli, primus q̃ pars illa data A E non mensuret totum A B, secundus q̃ hæc pars non tp̃e finito peragretur, & vtrosq; hos confutauit Aris. at apud Auer. duo sunt, primus q̃ A E non percurratur tẽpore finito, sed infinito, secundus dato q̃ à parte ante percurratur finito tẽpore, non tñ à parte post, prima expositio est conuenientior gręcis verbis, & iuxta illam legere potes textum, iuxta hanc Auerro. impossibile est textum legere.

DILVCI. Eadem autem erit demonstratio, & si longitudinem quidem infinitã finxerimus, tẽpus autem finitum, patet igitur ex his quæ modo diximus, neq; lineã, neq; superficiem, neq; omnino continuum aliquod indiuiduum esse, nõ solum propter id quod nuper est dictum, sed etiã quia fiet vt indiuiduum diuidatur.

ANT. Eadem aũt demonstratio est, & si longitudo quidem infinita sit, tẽpus autem finitũ. Manifestum igitur ex dictis est, q̃ neq; linea, neq; planum, neq; oĩno cõtinuorum vllũ erit atomum, non solum propter id, quod nunc dictum est, sed & quia contingit diuidi atomum.

Commen. 22.

{Idest & demonstratio} Auer. primo declarat, q̃uo ex eadem demonstratione sciatur conuersa conclusio, quę res & ab Auer. & à Them. manifesta est. Secundo quasi epilogando quot viĩs Aris. demonstrauit nullum cõtinuum cõponi ex indiuisibilibus, colligit, & vult illas consistere in tribus generibus. Primũ quidem genus fuit per definitiones continui, contigui, & deinceps tiorũ. Secundũ per naturam motus & rei motæ. Tertiũ ex natura velocioris & tardioris, & hoc dupliciter. Vno modo per definitiones horũ. Alio modo per impossibile, vt infert nunc, q̃ tunc indiuiduũ diuideretur, quod facile ex dictis deduci potest. Solẽt quęrere recentiores, an spatiũ finitum possit pertransiri tp̃e infinito, & econtra, an spatiũ infinitum tp̃e finito. Sorticolæ concedunt finitũ spatium infinito

Quæstio. VI de Burl. hic. Vide & Albe. de saxo. q. 9. huius.

E tp̃e posse pertransiri, & ecõtra, infinitũ spatium tp̃e finito. Primũ patet, imaginando aliquod mobile irregulare semper ad duplũ tardius, et spatium diuidi in partes proportionales minoribus terminatis versus terminum ad quem. Secundum patet, ẽt per casum contrarium imaginando mobile semper velocitari ad duplum, & diuidendo tp̃s in partes proportionales. Sed hę sunt gerulæ atq; aniles fabulæ, aut pueriles nugæ, quas confutare non curo, quolibet enim proferente contrariũ, stultum est sollicitũ esse. Propterea fieri põt diuisio Arist. q̃ infinitum põt accipi ẽm diuisionem & ẽm extrema. Tunc dicerent peripatetici aliquod mobile posse tardari in infinitũ ẽm diuisionem, q̃m non ita tardũ quin tardius, & sic in infinitum, non aũt ẽm extrema, quia nihil in actu infinite tarde mouetur in actu. Similiter & de veloci dicendum est. Sed dices, nihil ĩfinite tarde moueĩ, aut infinite celeriter, neq; ẽm diuisionem, neq; ẽm extrema. igitur rñsio nulla. Dicendũ de inesse nullum tale esse, nullũ fore de possibi-

Qualis positio forticolarum.
Solu. Arist.
Replica.

F li physice, sed de possibili imaginabili, quod ampliat ad id quod est vel põt esse, vel intelligi esse, aut intelligi non repugnare esse, imaginabile est aliquod tale, & hoc satis est, verũ de hoc perquire cõ. 15. vbi longius diximus.

RECOGNITIONES.

AVerroes in cõmento probat hanc conclusionẽ, magnitudo extremis infinita tp̃e finito extremis transiri non potest. Est autẽ sua deductio hæc, sit A magnitudo infinita, quæ pertranseatur tẽpore C D finito, si possibile est, magnitudinis A infinitæ summo partem A B finitam, quæ minore tp̃e transeatur q̃ sit C D, vt C E, quia igitur C E pars est finita tẽporis C D finiti, toties potest sumi, vt totum tempus C D mensuret. vt exempli gratia, si C E sit decima pars. ipsa decies sumpta mensurat totum tẽpus C D. pars enim suum totum mensurat, cũ aliquotiens sumpta suũ totum aut ęquat, aut superat, & in parte C E transitur pars magnitudinis A, videlicet A B, ergo in qualibet cæterarũ temporis partium absoluiĩ pars magnitudinis ęqua

G parti A B, quare in toto tp̃e C D, ex decem partibus constituto absoluitur magnitudo finita ex decẽ partibus ęquis ipsi A B cõposita, & in eodem tp̃e absoluitur A spatiũ, totum igitur ipsum est finitũ, quod est contra hypothesim. Aut si ipsum est infinitum, non totum absoluitur tempore C D, quod iterum est contra hypothesim, hęc Auer.

Nam cum omni in tempore ipsum velocius & tardius sint, sitq; velocius quod æquali in tp̃e peragrat maius, contingit & duplã & sexquialteram transire magnitudinem. Sit enim hęc ipsius velocis rõ, videlicet quod velocius ipsum sexquialterã magnitudinem trãseat, & diuidantur magnitudines, quę quidẽ sunt ipsius velocioris in tria indiuidua, quæ sunt A B, B C, C D. quę vero sunt ipsius tardioris in duo, vt E Z, Z I, igiĩ

DILVCI.

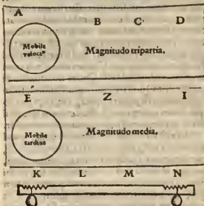
H & tp̃s diuideĩ in tria indiuidua, q̃n ęquali in tp̃e ęqualẽ peragret magnitudinẽ. diuidatur itaque in K L, L M, M N. rursus cũ tardius moueaĩ per E Z, Z I. non igitur & tp̃s diuidetur in duo. Supple si tardius moueretur supra dimidiũ suæ magnitudinis, igitur diuidetur indiuiduũ & impartibile, cũ non in indiuiduo trãseat, sed in maiori, patet igitur nullum continuum esse impartibile.

Q̃m enim in omni tempore velocius & tardius est, velocius aũt plus transit in æquali tempore, cõtingit & duplicem & hemioliã pertransire longitudinẽ. sit enim hæc ratio velocis, adducatur igitur velocius ẽm hemioliũ in eodem tempore, & diuidãtur magnitudines, quę qui-

ANT.

dem

dem velocioris sunt A B, B C, C D, in tres atomos, quę vero sunt tardioris, in duos, in quibus sunt E Z, & Z I. itaq; & tẽpus diuidetur in tria atoma, æqualem enim in ęquali tẽpore transibit, diuidatur igitur tẽpus in ea, quæ sunt K L, L M, M N, iterum aũt quoniam tardius deductum est, per E Z, I Z, II, & tempus separabitur, in gemina, diuidetur ergo atomus, & impartibile, nõ enim in atomo transit, sed in pluri, manifestum ergo est q̃ nihil continuorum est impartibile.

Cauillus Zenonis, vt inquit Them̃. fecit nos digredi à proposito, redit igitur ad rem Arist. & probat nullũ penitus continuũ esse indiuiduũ aut ex indiuiduis confectũ, fecit aũt Aris. ad hoc enthymema tale, si magnitudo cõponitur ex indiuiduis, tunc indiuiduũ diuideretur, hanc nunc deducit consequẽtiã, si magnitudo potest componi ex indiuiduis, sint illa pro nunc tria, qua rõne tempus quo equus peragrat illa, cum illis correspondeat, è tribus componetur, sed omne quod mouet̃ in aliquo tẽpore supra aliquã magnitudinem, contingit in medietate tẽporis peragrare dimidium illius, igitur equus in medio temporis. aut scorpius tardior diuidet tempus & magnitudinem in indiuiduo, et sic indiuiduum diuidetur, verbi causa, sit equus sexquialtera proportione velocior scorpio, et equus peragret leucã tripartiam, in tripartio tempore, tunc scorpius in sexqaltera proportione tardior transibit sub sexquialterũ illius in æquali tempore, igitur dimidiũ sui sexquialteri in dimidio temporis, & sic diuidet indiuiduum tẽporis. V t vero ratio hæc intelligatur, fingamus duas suppositiones, et vnum casum. Prima suppositio, in omni tẽpore aliquid potest velocius & tardius moueri. Inquit, nam cum omni in tempore ipsum velocius & tardius sint. Secunda suppositio, velocius est quod in ęquali pertrãsit maius, patet hęc ex definitione eius. Ex his infe ratur tertia, igitur contingit & duplam & sexquialteram transire magnitudinẽ, immo triplam & quadruplã, & id genus. Ex his ponit casum, & inquit, sit enim hæc ipsius velocis rõ, videlicet, q̃ velocius sexquialterã maiorem magnitudinem trãseat q̃ ipsum tardius vt equus, hæc est prima pars casus. Et diuidantur magnitudines, quæ quidem sunt ipsius velocioris in tria indiuidua quæ sunt A B, B C, C D. Hęc est secunda casus pars, quæ vero sunt ipsius tardioris diuidat̃ in duo, vt in E Z, Z I. Ex ĩjs sequit̃ quarta pars casus, & inquit, igitur & tempus diuidet̃ in tria indiuidua, cuius rõnem subscribit, & inquit, q̃n ęquali in tpe æqualem peragret magnitudinem, hęc res iã patuit, nam

C

D

An valeat consequẽtia hęc si magnitudo cõponitur ex indiuisibilib⁹, igitur & tẽpus in quo fit illę

A tempus & magnitudo sibiinuicem correspondeant s̃m diuisionem & finitatẽ, quasi complens quartam casus partem inquit, diuidatur itaq; in K L, L M, M N. Ex ĩjs quasi repetẽs vnam casus partẽ ratiocinatur, & inquit, rursus cũ tardius moueatur per E Z, Z I, vt supposuimus, non igitur tempus ipsum totũ diuidetur in duo, sed in vnum cum dimidio alterius, tria enim diuidi non possunt in duo, sed in vnum cũ dimidio, sequitur aũt hoc si tardius moueat̃ super medietatẽ magnitudinis suæ. Ex ĩjs dat propositũ & inquit, igitur diuidetur indiuiduũ temporis & impartibile magnitudinis, nã ex quo equus est sexqalterus ad scorpium, etiam ipse equus in tribus indiuiduis moueatur supra totum, igitur scorpius in medietate triũ mouebitur in medietate bipartiæ magnitudinis, sed medietas trium est vnum cũ dimidio, igitur medium indiuiduum erit dimidiatum tẽporis, cum scorpius ipse nõ in solo temporis vno indiuiduo transeat medietatẽ suæ magnitudinis, sed in maiori, vt in vno indiuiduo cum dimidio, patet igitur

B nullum continuum esse impartibile, aliter sequitur indiuiduum diuidi, vt dictũ est. Sed ambiges forsitan ad qd illæ tres petitiones ponũtur, cum satis sit vna, dici põt q̃ suppositio est vna tm̃, videlicet, cõtingit velocius esse in omni proportione in ipso tpe q̃ tardius, et eam syllogizauit sic in tertia figura, velocius cõtingit in omni proportione esse in tpe q̃ tardius, velocius plus transit in æquali tempore, igit̃ plus transiens in ęquali cõtingit esse in omni proportione in tpe q̃ tardius, & hæc est suppositio, & sic illæ duæ sunt vt præmissæ, & non vt suppositiones ad principale, & hoc non intellexerunt expositores nostri.

motus cõponitur ex tribus indiuisibilibus vide Buri. hic.

Commen. 23.

{Istã declaratio Auer.} duo facit primo ponit rõnem, secundo ibi. Et hoc intendebat, applicat sñiam verbis. secũda pars patet, in prima ponit multas suppositiones. prima, velocius in æquali tempore pertransit maius q̃ in eodem pertranseat tardius, hæc suppositio patet ex definitione ipsius velocioris superius data & disputata.

C {Et cum ita sit.} Ex hac dat secundã, q̃ possunt reperiri duo mobilia, quorum vnũ sit in sexqaltera proportione altero velocius, hoc est vt equus in æquali tpe percurrat spatium tm̃ et dimidium plus q̃ ipse scorpius, sic enim vocatur proportio sexquialtera gręce hemiolia, qualis videlicet est trium pedũ ad duo, continent enim duo cũ altera medietate, qua rõne fiet vt equus in tripartio tempore transeat sexquialterum plus q̃ scorpius, & scorpius in medio tempore dimidium transeat suæ magnitudinis.

{Et cũ declarauit.} Tertia suppositio est, vt sit tardius aliquod vt scorpius, q̃ trãseat dimidiũ, aut compositum ex duabus partibus in aliquo tpe quouis, quo fit vt spatium velocioris sit ex tribus, cũ sit sexquialterũ ad illud.

{Et quia temporibus} Quarta, tempus & magnitudo sunt æquales, vt quia magnitudo velocioris est tripartia, ita & illud tempus tripartium.

{Et quia tardius.} Ex his arguit per casum ipsum tardius peragrat subsexquialterum spatiũ in æquali tempo-

D re, igitur mediũ spatium in medio tẽporis, sed dimidium trium est vnũ & dimidium, igitur scorpius in vno indiuiduo cũ altero dimidiato peragrabit medietatem suę magnitudinis. Tota virtus igitur est, scorpius est transiẽs dimidium in dimidio tempore, igitur tempus tripartiũ diuidetur in duo, & sic medium indiuiduum diuidetur, deinde applicat sententiam verbis, & totum patet.

An magnitudo & ipsa cõtinuetur secundum finitum & infinitũ. Vide Ian du. q. 9. huius.

Necesse autẽ & ipsum nunc, quod non per aliud, sed per se & primo dicit̃ indiuiduum esse, atq; in omni tempore tale inesse, est enim extremum quoddam transacti temporis, citra quod nihil futuri temporis est, & insuper cõsequentis, vltra quod nihil transacti temporis est, quod quidem vtrorũq; temporum finẽ diximus esse. DIIVCI.

Necesse

ANT. Necesse autẽ est & ipsum nunc ſm alterum, sed per se & primum dictum est, indiuisibile esse, & in omni tempore huiusmodi esse. est enim aliquid vltimum eius, quod est factum, cuius super hoc nihil futuri est, et iterum futuri est, cuius super hoc nihil est illius, quod factum est, quod vtiq; diximus vtrisq; esse terminum.

Debes scire q ipsum nunc, quod grece est nyn, potest accipi per accidens, qua ratione dies est nunc, quia præsens est, cuius nunc ipsum tantum habemus, per se vero per quoddam, quod est præteriti finis, & principium futuri, dicitur autem hoc per se, quia sui natura est tale, dies vero propter hoc dicitur nũc esse, ideo per accidẽs. Syllogism⁹. Ratiocinatur autem sic, finis præteriti & futuri initium est indiuiduum, ipsum nũc est finis præteriti & principium futuri, igitur indiuiduum. de ratione tangit minorem & conclusionem in textu, & verba patent.

Commen. 24.

Nota dictũ Auer. {Vult declarare.} Quæ ait Auerro. patent. Vnum tñ attentione dignum ipsum nunc esse apud mentem duo, quatenus habet rationem principij & finis, in re vnum, quia extra animam nec sibi competit ratio principij, nec ratio finis, & reliqua quæ ait, patent.

DILVCI. Hoc autem si demonstratur tale esse per se, & quatenus ipsum, simul patebit etiã ipsum indiuiduum esse.

ANT. Hoc autem si demonstretur, quoniam huiusmodi est per se, & secundum ipsum, simul manifestum erit, & q indiuisibile est.

Quia accepit minorem, videlicet, q nunc sit futuri initiũ & præteriti finis, quæ est dubia, quasi illam resumẽs, inquit. Hoc autem. i. hæc minor, si demonstretur, quæ dicebat tale esse per se, & quatenus ipsum, & simul patebit ipsum indiuiduum esse. sic igiť quasi hypothetice, sic iterum format rationem, si nunc est principium futuri & finis præteriti, est indiuiduum. Deinde in textu proximo ponet antecedẽs vt habeat positionẽ ipsius cõsequentis.

Commen. 25.

{Dixit} Animaduerte q Auerro. facit vim in verbis. vult enim q differat dicere ipsum nunc esse vnum, & ipsum nunc esse indiuisibile, & hoc propter translationes eius, quæ vtplurimum sunt corruptæ.

{Et non intendit.} Dices contra Auer. postq; esse ipsum nunc vnum differt ab ipso esse indiuisibile, vtrũ probet ipsum nunc esse vnum per hoc, quod est indiuisibile, an vnamet ratione probet vtrunq; simul. Respondet, q vnamet ratione probat vtrunq; simul, & non primo probat ipsum esse vnum, postea per hoc q est vnum, probat ipsum esse indiuisibile. Signum autem quia vtitur nõ similitatis, cum dicat, apparebit cũ hoc, igitur vnamet ratione probat vtrunque.

{Nã aliquis.} Dices nonne suffecisset dicere & probare ipsum nunc esse indiuisibile, cur subiecit ẽt ipsum debere esse vnum? R ſdet, quia stat aliqua esse ĩdiuisibilia, & non vnum, vt forrasse intellectus agens & intellectus potestatis sunt indiuisibiles, non tñ vnum, vel saltem intellectus et res intellecta sunt ĩdiuisibiles, non tamẽ sunt vna res. Sic posset dici ipsum nunc esse indiuisibile, non tamen vnum, quia aliud fortasse dicetur esse ipsum nũc, quod est finis, & aliud id quod est principium, ad tollendum igitur hanc obiectionem subiecit vtrunque.

{Hoc igitur} Adhuc dubitabis ex quo indiuisibile potest accipi pro minimo tempore & pro indiuiduo tempore, quod nunc dicitur, probat ne illud idem de ipso nunc & de ipso minimo tempore? Respondet q hic probat de ipso nunc, quatenus est aliud à minimo tempore.

{Et fundatur} Quòd ipsum nunc sit indiuiduum duabus rationibus, siue fundamentis, probat. Primo, q̃a non est pars temporis. Secundo, quia ipsum nunc non est continuum ipsi nunc. Ex primo syllogizo sic. Omne diuisibile est pars alicuius totius, sed ipsum nunc non est pars temporis, igitur nõ est diuisibile. Ex secũdo arguo. Omne diuisibile potest alteri diuisibili continuari: ipsum nũc non põt alteri indiuisibili continuari, igitur non est pars. Deinde ait has rationes velle Arist. declarare in sequentibus, & verba patent. Animaduerte q hęc expositio, licet sit vtilis, nihil tamen illius Arist. submeminit.

DILVCI. Necesse est itaq; ipsum nunc esse idem quod vtrorumq; tẽporum sit extremum. Nã si aliud, deincepitium quidem alteri alterũ non erit, propterea q continuũ ex impartibus non constat. Si vero sit seorsum, inter vtrũq; tẽpus medium erit. Omne enim continuum tale est vt inter fines aliquid sit vniuocum. Sed si medium illud sit tẽpus, diuisibile erit. Omne enim tp̃s demonstratum est diuisibile esse. Quare nunc ipsum diuisibile erit. Quòd si ipsum nunc diuisibile sit, in ipso futuro erit pręteriti quicq̃, atq; in pręterito ipso futuri quoq; quicq;. Illud enim in quo diuidetur, pręteritum tẽpus atq; futurũ terminabit.

ANT. Necesse est aũt idem esse ipsum nunc, quod vltimum vtrisq; tẽporibus est, si enim alterũ est, consequenter quidem non erit alterum alteri, propter id quod non est continuũ ex impartibilibus, si autem seorsum est vtrunq;, interest tempus, omne enim continuum huiusmodi est, vt vniuocũm medium terminorum sit. At vero si tempus mediũ est. diuisibile erit. Omne enim tempus ostẽsum est q diuisibile sit, quare & diuisibile est ipsum nunc, si autem diuisibile est ipsum nunc, esset aliquod, quod factum est, in futuro, & futurum in eo, quod factum est, secundum quod enim diuidetur hoc determinat pręteritum & futurum tempus.

Erat hypothetica hęc, si ipsum nunc est principium et finis vtrorunq; tẽporum, ipsum erit simpliciter indiuisibile. Nunc quasi dat positionem antecedentis, vt inferat positionem consequentis, & inquit. Necesse est itaq; ipsum nunc esse idem, quod vtrorunq; temporum sit extremum, vt futuri principium, præteriti finis. Ex hoc patet positio ipsius consequentis, probat aũt positionem antecedentis per syllogismum hypotheticum diuisiuum destructiue, & potest sic cõponi, si ipsum nunc principium & ipsum nunc finis sint duo, aut erunt ĩmediata aut mediata. non ĩmediata, quia continuum nullũ fit ex ĩmmediatis indiuiduis, vt patuit ĩã. Si vero mediata aliquid mediabit, illud igitur aut erit tẽpus, aut quid aliud, vt linea vel superficies, non põt esse aliud, quoniam inter tempora non nisi tempus mediare debet, cũ igitur futurum & præteritum tempora sint, oportet tale inter hęc medium esse etiam tempus. Tũc vltra, tale tẽpus medium aut erit diuisibile aut indiuisibile. non est dicendum indiuisibile, quia omne tẽpus est diuisibile, vt deductum est, tale medium est tempus, igitur diuisibile. Vltra, tale tẽpus medium est diuisibile, igitur ipsum nũc diuisile erit, quia ipsum nunc oẽs volunt esse medium duorum temporum. Nyn enim gręce est nunc, siue præsens latine. Vltra, tale nunc mediũ est diuisile, igitur in ipso futuro erit præteriti quicq̃. In ipso præterito ẽt aliquid futuri, quia ex quo habet duas partes, & vtręq; sunt medium, illæ ea ratione qua fines sunt præteriti erunt præteritæ, ea ratione qua

principium

principium futuri erunt futuræ, hoc autem est impossibile, igitur oportet ipsum nunc esse idē indiuisibiliter principium & finem vtriusq; temporis. Hæc est ratio & verborum expositio, nec alta glossa egent verba illa Arist.

Commen. 26.

Deductio Auer. {Et cum hoc sit.} Cōmentum istud per expositionem textus patet, vnum tñ attentione dignum est, Auer. probare illam consequentiam, illa duo nūc sunt mediata, igitur mediat tēpus. Primo ex verbis textus, quia inter continua non mediat nisi cōtinuum eiusdem generis, igitur oportet esse tempus, quod cū præterito & futuro conuenit in genere. Secundo idem persuadet inductione, quia videmus inter duo puncta lineam mediare, inter duas lineas superficies, inter duas superficies corpus. Dubitōnes. Prima dubi. Sed tam in textu, q̃ in cōmento accidunt dubitationes. Prima, quia per hanc rationē ipsum nunc non videtur medium duorum temporū, quia ipsum nunc non est eiusdem generis cum tēporibus, quia tempora diuidua sunt, at nūc ipsum indiuiduum est, quæ esse non videntur eiusdē generis. Secunda. Secundo videtur q; consequentia Aris. & Auer. nulla sit, medium inter illa est tēpus, igitur ipsum nūc est diuisibile. hęc enim satis ambigua est. Tertia. Tertio dubitatur, quia dato q; ipsum nunc sit diuiduum, non videtur sequi præteritum esse in futuro, & econtra. Quarta. Quarto dubitatur etiā, quia videtur Aris. ostendere esse idē nunc vtriusq;, quia est indiuisibile, modo hoc est petitio, quia istud cœpit pbare. Sol. primæ. Ad primā dicerem ipsum nunc esse eiusdem generis cum tēpore, ipsum punctum cum linea, ipsam lineam cum superficie, ipsam superficiem cū corpore, non formaliter, sed reductiue, vt termini, aut principia illorum, & hoc satis est ad rōnem. Sol. secūdę. Ad secundam dicēdum q; Aristot. consensu vnum supponit, aliud infert. sumit enim ipsum esse duorum, præteriti & futuri medium, vt ipsius nomen indicat, dicitur enim nyn grçce, latine nūc à præsentialitate tēporis: infert vero ipsum esse diuiduū, quoniam vbi tempus ponitur mediare, cū tale medium per cōem hominum consensum non sit nisi nunc, iure ipsum nunc erit, vt tēpus diuisile. Sol. tertiæ. Ad tertium dicendum q; Arist. & Auer. petunt duo. primum q; sit terminus ipsorum, ſm q; terminus ſm se totum est in terminata re, cuius est. Ex his sequitur intentū, ipsum totum nunc est in præterito, quatenus illius terminus, & cum sit partibile in futurum & præteritum, igitur vna pars futuri erit in præterito, quia ſm se totum est in præterito, pari rōne aliquid præteriti erit in futuro, nam ſm omnes partes est in futuro, & eius vna pars est præterita, igiť aliquid pręteriti est in futuro, & sic patet ratio. Sol. quartę. Ad quartā dico q; ipse probat per impossibile ipsum esse indiuisile per hoc quod non est diuisile, & sic nō est petitionis principium, cum enim non sit diuisibile, & est, igiť indiuisile, & si indiuisile, igitur vnus & idem terminus vtriusq; tēporis.

An nunc sit in tempore. Vide 2ād. q. 2. huius. Et an simul cognoscam° nūc esse vnū & esse qd indiuisibile Vide Egidi. hic.

DILVCI. Simul autem ipsum nunc, non per se, sed per aliud erit, nam diuisio huius non ſm ipsum est.

ANT. Simul autem & non per se erit hoc nunc, sed secundum alterum. diuisio enim huius non secundum ipsum erit.

Secundo arguit Arist. per impossibile. si ipsum nūc sit diuisibile, tunc non per se, sed per aliud hoc est per partes est terminus temporum. Deducit consequentiam, & inquit, nā diuisio huius, hoc est temporis, nō ſm ipsum est, vbi enim ipsum nunc sit diuisile, duorum temporum diuisio, non erit per ipsum nunc, sed propter illius partes, quatenus per illius vnam partem erit terminus præteriti, & per illius alteram erit terminus futuri: igitur ipsum non erit quo præteritum est aliud à futuro, & sic non est diuisio siue ratio diuidēdi illa per se, sed ratione partium. Hoc est contra definitionem eius, Quarto huius.

DILVCI. Adhuc autē ipsius nunc aliquid quidem factum erit, aliquid vero futurum, & vt non semper erit factum aut futurū, neq; nunc idē, multis enim diuisionibus tempus ipsum diuiditur.

A

ANT. Adhuc autem ipsius nunc, hoc quidem factum erit, illud aūt futurum, & non semp idem factum est & futurum, nec ipsum nunc idē est. Multipliciter enim diuisibile est tempus.

Tertio arguit, si ipsum nunc est diuisile, tunc non erit totum simul, contra illius definitionem datam. 4. huius. Inquit. adhuc autem, subaudi, si ipsum nūc diuisile erit, ipsius nunc aliquid quidē factum erit, aliquid vero futurum, igitur non totum simul. Et sequitur vt non semper erit ipsum factum, hoc est præteritum, aut futurū, neq; nunc ipsum idem semper & totū simul erit, multis enim diuisionibus tempus ipsum diuiditur, quia in præteritū, præsens, & futurum, & sic etiam ipsum nunc diuidetur, qua ratione fit, vt quēadmodum tempus ipsum non est, simul sic neq; ipsum nunc.

B

Commen. 27.

{Cum declarauit.} Auer. de textu facit tres rationes, & hoc ppter illius malas trāslationes, nos vero facimus duas tm̄. Prima Auerro. ratio. Prima vbi instans est diuisile, tunc non erit instans per se, sed erit instās per accidēs, hoc est minimum tempus, quod cō. 24. dictum est instans per accidens. Secunda. Secunda, tunc instans nihil erit, quia partes suæ non erunt, qñ præterita abijt, futura nondum sit, igitur ipsum nihil erit. Tertia. Tertio, tunc instans non erit idem, quia vbi est diuisile, ipsum erit tempus, vbi erit tempus, ipsum nō erit instans, Tertio huius, & sic sunt quatuor rōnes, tres quidem præsentis textus, alia literæ præcedentis. Dubitatio. Sed dubitabis forte, quia per idem probarem tps non diuidi, quia tunc tps ipsum nihil erit propter rationem tactam. Responsio. Respondetur q; tempus est propter ipsum nunc, de tēpore enim nihil habemus, nisi ipsum nunc, vbi igitur nūc non sit, neq; tps erit, at præsupposito ipso nunc, omnino tempus est, & sic non est ratio ad propositum, & hoc fortasse

C

voluit dicere Aris. cū inquit, Multis enim diuisionibus tempus diuiditur, siue multipliciter diuiditur tēpus, hoc est, secatur tps in plura q̃ ipsum nunc, qm̄ tempus potest secari in tria, vt in præteritum, futurū, & præsens, cuius habemus nunc, vbi aūt ipsum nunc diuiditur non pōt diuidi nisi in duo tantū, vtpote in pręteritum & futurum, igitur in nūc valet, pręteritum & futurū non sunt, igitur illud nihil est, in ipso autem tempore non valet, qa tempus diuiditur in tria, & hoc est quod Aristo. voluit.

DILVCI. Quare si hęc inesse ipsi nunc impossibile est, ipsum nunc, quod in vtroq; est, idē esse necesse est. Quód si idē sit, patet ēt ipsum indiuiduū esse. nā si diuiduum sit, ea nimirū euenient, quæ & prius. Tex 30. Quód quidē igitur in ipso tpe indiuiduum quoddā sit, quod ipsum dicimus nūc, ex his quæ dicta sunt perspicuum modo est.

D

ANT. Quare si hęc impossibile est inesse ipsi nunc, necesse est idē esse, quod in vtroq; est nunc, at vero si idē est, manifestum & q; est indiuisibile, si enim diuisibile est, iterū contingerent eadem quæ prius. Quòd quidē igitur sit aliquid in tempore indiuisibile, quod dicimus esse ipsum nūc, manifestum est ex his, quæ dicta sunt.

Fecit syllogismum hypotheticum à positione antecedentis ad positionē consequentis, nūc format illum à destructione consequentis sic. Syllogismo. Si nūc non est idē vtrisq;, ipsum nunc est alterū, destruit consequens. d. quare si hæc inesse ipsi nunc impossibile est, ipsum nunc, quod est in vtroq; idē esse necesse est. deinde conuertit syllogismum vt ostendat demōstrationem esse bonam, quia est in terminis conuertibilibus, & inquit. Quod si idem sit, patet

etiam

etiam ipsum indiuiduũ esse, nam si diuiduum sit in temporibus illis, ea nimirum euenient, quæ prius etiam accidebant, vt dictum fuit, deinde epilogat, & sermo patet.

Commen. 28.

Quæstionem an ipsũ nunc sit in toto tẽpore. Positio Ioã. Ibi.q 2 huius.

{Cum declarauit.} Istud cõmentum patet per se. Sed quærunt vtrum ipsum nunc sit in tempore, hæc quæstio potest solui ſm tenentes indiuisibilia, aut ſm veritatem. Quid autẽ sit de veritate, nunc dici non potest, nisi prius disputetur quæstio de indiuisibilibus. Ideo de hoc alias, sed cum Ioãne aliquantulum disputare volo. Ioãnes in præsenti quæstione tenet tria. Primo, ꝙ nunc ipsum non est in toto tempore, vt terminus. Dicit secundo, ꝙ bene est in qualibet parte temporis, vt terminus. Dicit tertio, ipsum nunc esse in toto tpe, vt medium continuationis. Primum probat per hoc, quia extra omne nunc est tempus, sicut extra oẽm punctum circuli est circulus, igitur nunc ipsum non est in toto. Secũdum vero probat, quia aliquod nũc est, extra quod nihil est temporis, vt hoc instans, quod est præsens est, extra quod nihil est horæ termi- F natæ ad ipsum, idem est in parte futura, vt principiũ, igitur in qualibet parte est, vt terminus. Tertium etiam patet quia oĩum duorum temporum medium est ipsum nunc quod illa continuat. Hæc Ioannes prolixius. Sed hæc stare non possunt.

Confutatio. Prima ratio.

Primo nihil inhæret parti, quod non inhæret toti per regulã secundi Topico. valet enim ab inesse parti ad inesse toti, vt albedo inest dẽtibus æthiopis, igitur ethiopi, igiť per secundum eius dictum ipsum nũc inest cuilibet parti, vt terminus, igitur inest toti, vt terminus.

Secunda.

Secundo cũ dicit ipsum nunc non inesse toti tempori, quo modo sumit totũ: aut categorice, hoc est, vt est substantiuũ, aut syncategorice pro syncategoremate, ꝙ est omne, quodlibet, et id genus. Si primo modo, ipsum est falsum, qm̃ ipsum nunc est in aliquo tẽpore, igitur in toto tẽpore, quia omne tẽpus est totũ, igitur si in tempore aliquo est, oportet vt sit in toto, capiẽdo totum vt sic. Si intelligit secundo modo, falsum erit ſm dictum, erit enim sensus, ipsum nunc non est in toto tpe, quia in G nulla parte, & sic illa cõtradicent.

Tertia.

Tertio, nullum nunc est in qualibet parte temporis, igiť nunc non est in qualibet parte tẽporis, tenet consequentia ab vniuersali negatiua ad subalternam. Et sic secundum dictum est falsum, etiam & tertiũ per idem.

Propria positio. Suppositio. Vid Sco. 2. dist q 2.

Propterea est animaduertendum ꝙ multũ refert aliquod inesse alicui, & denominare illud, albedo enim inest ethiopi, q͞a inest dẽtibus eius, non tñ denominat æthiopem, imo cõmittitur deceptio à ſm quid ad simpliciter, quia nõ valet, albedo inest æthiopi, igiť æthiops est albus, nisi per accidens gratia materiæ.

Positio. Primũ cõc.

Tunc dico, ꝙ theologus habet cũ philosopho cõuenire, & habet ab eo discordare, concedent enim ambo ipsum nunc inesse toti tempori vt terminus, patet, quia concedunt ipsum inesse vt terminũ alicui parti illius, igitur, & toti per regulã.

Secundum.

Secundo concederent ipsum nũc vt terminus inesse cuilibet parti tẽporis, & denoĩare quamlibet partẽ illius vt terminus, nã denominare vt terminus nihil aliud est, nisi quãlibet partem temporis esse termi- H natam ab ipso nunc.

Tertium.

Tertio concederent ipsum nũc inesse toti tempori vt medium, atq; illud denominare vt medium, quod nihil aliud est, q̃ totum tempus esse mediatum per aliquod nunc. In his tribus non differunt propter rationes factas.

Differentia.

{At differunt in quarto,} nã Theologus concedit ipsum nunc inesse toti & denominare totum tp̃s, quod nihil aliud est, q̃ dicere totũ tempus esse terminatũ ad aliquod nunc, vt tunc cũ cessabit motus. Theologus enim ponit cœlum factũ, & simul cum eo motum, simul cũ ipsis etiam tempus, quare & motũ ipsum desinere ad aliquod nunc, vltra quod nihil motus sit concedere debet. at philosophus qui ponit cœlum & motũ æternum, cogitur dicere neq; motum, neq; tempus ipsum terminari totum ad aliquod nunc, sic ꝙ vltra illud nihil temporis sit, ponit.n. vltra omne tp̃s esse tempus, sicut vltra omnem

E motum esse motum, igitur Theologus concedet totum tempus terminari ad aliquod nunc, vltra quod nihil temporis est. Philosophus vero hoc negabit. Ex diuersis.n. principijs conclusiones ꝓficiscuntur differentes. Quod autẽ conclusio nostra sit verior, in. 8. disputabimus, qñ contra Arist. rõnes scribemus. Ioannes autem logice nõ est locutus, nec physice positionem suam bene explicauit.

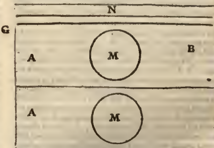
DILVCI

Quòd vero nihil in ipso nunc moueatur, ex his deinceps patebit. Nã si est, cõtinget aliquid & velocius & tardius in ipso moueri, si itaq; ipsum nũc in quo est enim atq; in ipso mobile velocius peragret magnitudinẽ A B igitur mobile tardius minorẽ in eo magnitudinẽ peragrabit, q̃ sit A B, sit illa A B. Qm̃ autẽ mobile tardius in toto nunc magnitudinẽ A B peragrauit, mobile velocius in minori q̃ sit illud eandem peragra- F bit. Quare diuidetur ipsum nunc, at erat indiuisibile, non igitur in ipso nunc erit moueri.

ANT.

Quòd autem nihil in ipso nunc moueatur, ex his manifestum est. Si enim est contingit & velocius moueri, & tardius. Sit igiť ipsum nunc in quo N. Moueatur autẽ velocius in ipso per A B ergo tardius in ipso per minorem quàm sit A B mouebitur, vt per A B. Quoniam autem tardius in toto ipso nũc mouetur per A B, velocius in minori quam sit hoc, mouebitur. Quare diuidetur ipsum nunc, sed erat indiuisibile, nõ ergo est moueri in ipso nunc.

G

His expeditis nunc de motu ipso, vtrum possit esse in tpe disputabit, & præponit nullũ motum posse esse in ipso nunc, & ratio abbreuiatur apud Them̃. sic, si enim res posset in ipso nunc moueri, posset etiam tardius & velo- H cius moueri, constituamus igiť tardius mobile pedalem lineam exegisse in vno nunc, ex his quæ superius demonstrata sunt, oportebit velocius mobile, nõ vt tardius, sed breuiore spatio q̃ sit momentum, siue nunc eandem magnitudinem transmisisse, secabitur igitur quod nos esse insectile ostendimus. Hæc est rõnis vis, inquit. Quod vero nihil in ipso nunc moueatur ex his quæ deinceps sunt, patebit. Nã si est aliquid moueri in ipso nunc, continget aliquid velocius & tardius in illo moueri, hæc cõsequentia patet, quia oĩs motus potest esse velocior & tardior, & omne quod mouetur cõtingit velocius & tardius moueri. Sit itaque ipsum nunc in quo est N, atq; in ipso mobile velocius peragret magnitudinẽ A B, igiť mobile tardius minorẽ in eo magnitudinem peragrabit q̃ sit A B. superfluit negatio in græcis verbis, ꝓpter ornatũ, sit illa minor A B, scorpius, igiť in ipso A B peragrat magnitudinẽ, equus vero A B: tunc arguit dicens, quoniam autẽ mobile

tardius

tardius in toto nunc magnitudinē A G peragrauit, mobile velocius in minori q̄ sit illud nunc peragrabit eandē per suppositiones, quare diuidet ipsum nunc, at erat indiuisibile, non igitur in ipso nunc poterit aliquid moueri. Sed dices, cur non accepit tardius mobile moueri & peragrare A G magnitudinem à principio, sed voluit venire ad illud per tot media? Rñdetur hoc fecisse vt simul habeatur velocius & tardius dici ad conuersionē, ita vt dato velociori sit dare tardius, & dato ipso tardiori sit dare velocius, ideo ad rem hanc per tot deuenit media.

Commen. 26.

{Cū declarauit.} Prima cōmēti pars est syllogistica: procedit enim exponēdo syllogismū literę, & patet.

{Et iā.} Dicet quis, hęc cōclusio est probata supra, igitur nō est necessaria. Rñdet q̄ hic est replicata, quia posset dici negando, q̄ in quacunq; mensura est motus, in ea pōt aliquid velocius & tardius moueri; quia tardissime motum transit magnitudinē indiuisibilē, velocissimū vero mouetur in ipso nunc, vt igitur non pñt duo mobilia inęqualiter moueri supra magnitudinē indiuisibilem, sic nec duo mobilia pñt inęqualiter moueri in ipso nūc. Cōtra arguit Auer. quia tūc motus eiusdē spēi non essent cōparabiles in velocitate & tarditate, nā vt punctus nō est comparabilis lineę, ita nec motus factus supra magnitudinem indiuisibilē, q̄ est punctus, erit cōparabilis motui facto in tpe, modo tales sunt eiusdē spēi, cū sint ad terminos eiusdē spēi. Sic igitur repetitio hæc non est inutilis.

DILVCI. At vero neq; quiescere, quiescere enim id dicebamus, quod est aptum moueri, non motum cum aptum est, & quo, & quemadmodū, quare cum in ipso nunc nihil sit aptum moueri, patet ēt nihil in eodem esse aptum quiescere.

ANTI. At vero neq; quiescere, quiescere enim diximus aptum moueri, quod non mouetur, qñ aptum est, & quo, & sic. Quare cum in ipso nūc nihil aptum sit moueri, manifestum est, quoniā neq; quiescere:

Hactenus de motu, nunc de quiete, & proponit nihil posse quiescere in ipso nunc, & virtus rationis est, q̄ opposita priuatiue sunt apta fieri circa idem in eodem tpe, & secundū eundē modum. Motus non potest esse in tempore, igitur nec quies, sunt enim priuatiue opposita, verba textus petebunt per commentum.

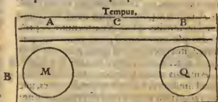
{Cum declarauit.} Animaduertendū ex commento isto, et textu quadrupliciter aliquid posse dici priuatum. Vno modo quando nō habet, qua ratione lapis viso priuatus dicitur, quia non habet. Secundo, quando non habet pro certo dato tempore, vt catulus priuatur visu, infra nouem dies. Tertio, quando non habet ea in parte, in qua est natū habere, vt in pede podagram. Quarto, non eodē modo, vt si homo non videat acute vt aquila. Simpliciter igitur priuatio hæc quatuor requirit. Qua ratione fit vt ipsum quiescens pp hęc quatuor dicatur priuatū motu, vt moueatur, quando est aptū moueri, per eūdē locū quo est aptū moueri, & eodē modo quo est aptū. Ex his colligatur hęc maior, quiescens debet quiescere in eo in quo est aptū moueri, per alterā conditionem, ipsum nunc non est id in quo est aptū moueri, per proximū problema, igitur in secunda figura, vt dicit Auer. in ipso nūc nihil quiescit. Et per hęc patent textus & commentum.

An quies q̄ est in termino ad quem sit perfectio motus. Vide Iand. q. 12. quantu huius.

DILVCI. Adhuc autem si ipsum quidem nunc idem est vtrisq; in temporibus, possitq; in alterū temporū toto aliquid quidē moueri, in altero vero quiescere, & id quod in toto mouetur tēpore, in quolibet illius mouetur, in quo moueri aptū est, & id quod quiescit simili modo quiescit, cō-

A tinget idem simul moueri & quiescere, nā nunc ipsum vtrorūq; temporum extremum est.

ANT. Amplius si idē nūc in vtrisq; tpibus est, contingit aūt hoc quidē moueri, illud aūt qescere, p totum. Quod aūt mouetur in tempore, in quolibet mouebitur illius, in quo est aptum moueri, & quiescens similiter quiescet. Contingit idē simul qescere, & moueri, idem enim vltimum temporum vtrorumque ipsum nunc est.

B

Secundo arguit Arist. ad idem sic, si quiescere pōt aliquod mobile in ipso nunc, tunc idē posset moueri & quiescere in eodem ipso nunc. Probatur sine terminis sic, oē illud quod mouetur in aliquo toto tēpore, mouet in quolibet illius, in qoo est mouerí aptum: sed aliquod mobile mouetur in aliquo tempore toto per casum: igitur mouebitur i quolibet ipsius totius tpis in quo moueri est aptū. Primus. Syllis.

Hic primus syllogismus est, huic subaccipio aliā, sed ipsum nūc est aliquid ipsius temporis in quo aptum est moueri per te, igitur mobile illud mouebitur in ipso nunc. Seds subacceptus.

Deinde probo per idem q̄ in illo quiescat, omne quiescēs in aliquo tpe toto, quiescit in quolibet illius in quo quiescere est aptū: sed mobile signatum quiescit in altero toto tpe ipsi priori consequēte, igitur in quolibet illius in quo quiescere est aptū, quiescet. Hic est primus syllogismus, subaccipio sub conclusione: sed ipsum idem nunc est aliquid in tempore sequens, in quo per te mobile est aptū quiescere, igitur in illo quiescet, sed in eodē mouebatur, igitur idem in eodē nunc mouebitur & quiescet. Vnde potest esse syllogismus expositorius sic, in hoc quiescit et mouetur idē mobile demonstrato ipso nunc, quod est finis pręteriti in quo mouebatur, & principium futuri in quo quiescet, istud vero est vnum, & idem nunc, igit in vno & eodē nunc, idem numero mouebitur & quiescet. Et sic potes resoluere propositiones Arist. in quinq; syllogismos, qui sunt duo principales, duo subaccepti potestatiue, vnus qui ex omnibus infert intentum, expositorius videlicet, et ita quinq; verba textus patent. Verum quo ad verba græca attinet. Secunda suppositio, aut secū

C Tertius principalis.

Secundus.

An illud q̄ stat moueat. Vide Gradenum escul. lect. 10. hu⁹.

D da propositio non sic in græcis legitur, sed sic, & cōtingit hoc quidē moueri, illud vero quiescere per totum. quam cum minime latine sonet, volui traducere vt dixi, vt clarius loquerer, sensus. n. vnus est, reliqua patent.

Commen. 31.

{Ista est alia.} Auer. autem vult Aristote. sumere tres propositiones loco antecedentis, & intentum loco consequentis, & ita est vnum enthymema apud Auerro. cuius antecedens sunt tres propositiones, consequens vero est nostrum propositum. Prima quidem propositio est, idem nunc est in vtroque tempore. quod vocetur C vt per problema aliud patuit. Secunda, potest aliquod mobile idem numero moueri in toto præterito vt in toto A C, & in toto futuro quiescere vt in toto C B. Tertia, id quod in toto mouetur tempore, in quolibet illius mouetur, in quo moueri aptum est, & id quod quiescit, simili modo quiescit. Hæc est tertia, tunc dat cōsequēs dicēs cōtinget idē simul moueri et quiesce-

esse in illo: quando nec in vtrisq; nec in illorum altero ipsum vniuersum sit, hęc est minor & illius probatio. Dices, ad quid facit prima propositio: dici põt, q facit ad cauillũ, quia quis cauillare põt motum nõ esse inter duo diuersa, sed supra spatio indiuisibile, ideo adiecit illud vt cauillum hunc refelleret. Sed dices non posse mobile eẽ partim in termino è quo, partim in termino ad quẽ, quia termini illi distant. Respondet per terminũ è quo & terminũ ad quem esse intelligendum terminos proximos. Inquit, dico autem id in quod mutatur, hoc est volo intelligere per terminum ad quem, primum in ipsa mutatione, vt ex albo fuscum, non nigrum ipsum, non enim id quod mutatur in vtrolibet extremorum esse necesse est, cum ea sint distantia, tunc concludit propositum D. patet omne quod mutatur esse diuisibile.

Commen. 32.

{In hac conclusione.} Antequã exponat Auer. textum mouet qõnem, quid Arist. intelligat p subiectũ conclusionis, videlicet per transmutabile, vtrum intelligat trãsmutabile secundũ tria prædicamenta tm̃, videlicet qualitatẽ, quantitatem & vbi, an etiam intelligat transmutabile in omnibus & in substantia. Videtur q non intelligat transmutabile in substantia, quia tunc minor demonstrationis est falsa, nam transmutabile in substantia non partim est in termino è quo et partim in termino ad quẽ, cũ sit subito. Secũdo, quia Arist. excepit trãsmutabile in substantia per id quod dixit, dico autem id in quod mutatur, igitur transmutabile in illa conclusione supponit pro tribus tantum & non pro generabili.

{Sed si modo.} Ad oppositũ arguit, qm̃ si excluditur generabile ita vt subiectum conclusionis non supponat pro generabili, sed solũ p augmentabili, alterabili atque mobili in locũ, tunc demõstratio esset particularis & non vniuersalis, quia pdicatũ illius esset in plus, in plus enim esset diuisibile q transmutabile, nam generabile esset diuisibile & non transmutabile, vt tunc loquitur. igitur demonstratio non esset ex terminis conuertibilibus, & per consequens esset particularis & non vniuersalis.

{Et si intellexerimus.} Redit ad primã qõnis partem. posset. n. quis dicere subiectũ conclusionis esse cõe oĩbus transmutabilibus, videlicet tã ad ea quæ subito, q ad ea q successiue trãsmutant. Contra arguit vt supra, quia tũc minor esset falsa, qm̃ ipsum transmutabile in non tẽpore non habet partem in termino à quo et partem in termino ad quem, cum sit subito. Animaduertendum q conclusio Aristo. est, omne transmutabile est diuisibile, quærit igitur Auer. (vt more sorticolarum loquar) pro quibus supponit subiectum huius conclusionis, aut pro transmutabili in tempore tantum, aut pro transmutabili & in tẽpore, & subito. Si pro transmutabili in tempore tantum, tunc prędicatum erit communius subiecto, quoniam omne transmutabile in tempore est diuisibile, & non cõuertitur, est enim transmutabile subito diuisibile & non trãsmutabile in tempore, & ita demonstratio non erit vniuersalis, nec ex terminis conuertibilibus, si pro transmutabili communi ad vtrunq;, tunc minor est falsa, qm̃ transmutabile subito non est partim in termino à quo & partim in termino ad quem, cum illa sit subito. Hæc quæstio est subtilissima, vt mihi videtur.

An supra indiuisibile possit fieri motus. Vide Iand. q. 2. huius.

{Et dicunt q Alexander.} Mota quæstione nõ soluit, & primo ponit solutionem Alexãdri, qui voluit nullam esse transmutationẽ subitarĩã, nisi secundum sensum. Et sic qõ nulla est, supponit enim falsum. s. transmutationẽ esse & subitariam, patet nullam talem esse nisi sensu quæ reuera successiua est. Contra hanc responsionem arguit Them. quia Arist. contra Melissum Primo huius textu. cõmen. 23. sumpsit aliquam esse transmutationẽ momentariam, igitur Alexander Arist. contradicit.

{Themistius vero.} Nunc respondet secundum Themistium qui voluit duo, voluit. n. q Arist. vnum supponat tanq per se notum, videlicet q transmutabile subito est diuisibile, patet enim hoc per definitionem eius, transmutatur enim subito id quod secundum omnes eius partes simul transmutatur. Igitur de eius ratione est habere partes, & per cõsequens est per se notum. Probat autem de transmutabili in tempore, de quo res non patet. Et sic patet responsio Themist.

{Alexander.} Obijcit Alexãdro per rationes Them. quia positio Alexandri est contra Arist. et cõtra rõnem, contra Aristo. quidem Primo physicorum, contra Melissum, textu commen. 23. vbi expresse mutationem subitariam ponit, contra rationem vero, quia illuminatio & id genus sunt in non tempore.

{Dissolutio autem.} Contra Themistium arguit. Primo qa videtur dubium de vtroq; transmutabili tam subitarie q temporarie, quoniam ita se habere videt transmutabile in non tempore ad transmutationem, sicut trãsmutabile in tempore ad transmutationem in tẽpore, igitur videntur quasi eiusdem ordinis in notitia, igitur ęque ambigua, immo videtur magis occultũ de transmutabili subitario ipsum esse diuisibile, quia primo aspectu apparet subiectum eius esse indiuisibile, veluti & ipsa est indiuisibilis, vnde potest argui sic, sicut se habet temporaria transmutatio ad momentariam, ita transmutabile tẽporarium ad transmutabile momẽtarium, igitur vt primũ ad tertiũ, hoc est transmutatio temporaria ad transmutabile temporarium, ita secundum ad quartũ, hoc est transmutatio momentaria ad transmutabile momentarium, sed transmutatio temporaria est subiecti diuisibilis, igit momentaria erit subiecti indiuisibilis, & sic videtur occultius de transmutatione momentaria, cuius contrariũ Themistius ait, dixit enim esse per se notum.

{Et etiam.} Secundo arguit, quia si Aristo. vult subiectum conclusionis supponere tantum pro transmutabili temporario, tunc commisisset fallaciam nõ causæ, vt cã, hoc est assignasset causam conclusionis quę non est causa, ostendit enim temporarium transmutabile esse diuisibile, quia mouetur in tempore, hoc enim voluit intelligere per partim esse in termino è quo, & partim in termino ad quem, modo in plus esset ipsum esse diuisibile, q moueri in tempore, quia competit transmutabili subito, cui non competit moueri in tempore, neq; partim esse in termino è quo, & partim esse in termino ad quem, veluti si quis quęrit propter quid homo ambulat, & dicatur quia rationale, multa enim non rationalia ambulant. Et sic nõ causa data est pro causa, similiter propter quid transmutabile est diuisibile, si dicitur, quia in tempore mouet, data est non causa, multa enim nõ in tempore mota sunt diuisibilia, & sic Aristo. esset sophisticus.

{Auẽpace.} Rñdet nunc secundũ Auempacem, cuius responsionem multi sectantur latinorum. Vbi aĩaduertẽdum est q ipsius motus duplex potest esse diuisio, altera dimensiua siue extensiua, iuxta quam concedimus tantũ esse motum ipsum extensione vel dimensione, quantum mobile. Hæc ab Auẽpace ipso dicta est diuisio scd'm vltima, altera vero successiua, penes quã dicimus tm̃ esse motũ ipsum, q̃tum spatium, hanc ipse vocat secundũ contraria, vult igitur Auempace Arist. probare nunc motũ ipsum, siue quod mouet esse diuisibile secundum contraria, non aũt sm dimẽsionẽ, signum aũt huius est quia postea probabit mobile nullũ posse esse indiuisibile. Qua ratione excluditur à demonstratione trãsmutabile in nõ tpe. Illud enim non est diuisibile secundũ contraria.

An oẽ quod p se transmutatur transmutatione tẽporali sit ptim in termino a quo & partim in termino ad quẽ. Vide Gaeta de this q. 2 huius.

{Et certe.} Confirmat solutionem hãc, primo quia diuisio secundum contraria, siue successiua est propria motui, non autem diuisio extensiua, hæc enim motui accidit, quoniam competit sibi ratione mobilis, successio autem ratione sua cum sit de eius definitione, secundo, quia non accidunt sibi ea quę sunt contra Themistium.

{Sed ista.} Refellit Auer. põnem hanc, qm̃ diuisibilitas secundum contraria per accidens competit ipsi continuo mobili. Sed Arist. loquitur de diuisibili p se, aliter

pro causa, quando nec esset conuertibile cum prædicato, nec cum subiecto, sed esset accidens, modo Aristo. hanc demonstrationem non vult esse causæ, sed signi, vt dicemus. Exemplum vero suum non est ad propositum, nõ enim est simile, quia causa ambulationis est vna, vtputa habere sensum, sed causæ diuisibilitatis sunt plures, & in mobili localiter hæc est, in alijs alia, de qua alias. Sed emergunt quæstiones, prima quod est medium æquatũ cum prædicato cõclusionis, qđ etiam oĩbus mutabilibus conueniat. Secunda nec in motu locali nec in alijs est da re primũ terminum ad quẽ ipsum mobile primo trãsmutetur, in motu locali enim nec est dare primũ vbi, nec primum locum, esset enim locus loco immediatus. Tertia vtrum demonstratio Arist. sit à causa, est enim quæstio dubia pro vtraq; sui parte, vt patet. Ad hoc dici potest q diuisibilitas secundum partes q̃titatiuas de qua Aris. intelligit, est prima passio quanti, siue quantitatis siue cõtinui, vt nunc suppono. Modo prima passio est per se nota de subiecto. Dicerem igitur q medium cõuertibile cũ prædicato est esse quantum siue cõtinuum, & hoc omnibus mutabilibus competit, aliter tñ atq; aliter, signũ.n. quod competat mobili in loco est, quia est partim in termino è quo, partim in termino ad quẽ, ut alijs sunt alia signa, quæ nunc omitto. Ad secũdam dicerem (vt recentiores dicunt) q Arist. hic per terminum è quo & terminum ad quem, non intelligit duo loca siue duo vbi, sed Arist. p terminũ ad quem vult totam magnitudinem citra eam, è qua incipit moueri, & hanc esse immediatã termino è quo, nemo dubitat. Ad tertiã saluo semper meliori iudicio, hæc philosophi demonstratio est signi, & nõ causæ, vt videtur velle Auer. causa enim diuisibilitatis prima est esse quãtum, & quia ipsum mobile est diuisibile, ideo est partim in termino è quo, & partim in termino ad quem, & non è contra. Moueor autẽ hac rõne, quia esse in loco est signum q res locata sit diuisibilis, at quantitas est cã, & ipsa diuisibilitas proprior cã essendi in loco. Cum igitur ipsum partim esse in termino è quo, partim esse in termino ad quem sit veluti esse in loco, iure signum diuisibilitatis pono & non causam, & hoc (vt mihi videtur) ignorauit Auer. pace sua dixerim. Dices adhuc nihil debet remanere ignotum, modo propter quid alia mutabilia sint diuisibilia est ignotũ, & occultius q̃ de moto localiter. Sic.n. arguebat Auer. contra Themistiũ. igitur debuit hic declarari. Respondeo q debuit declarari in eo loco vbi spectat illius declaratio, modo augmentabile, & gñabile, & alterabile esse diuisibilia declarata sunt partim in Quinto, partim in libro de Generatione, & hoc per definitiones illorum, vt bene dixit Themistius, & sic solutę sunt omnes rationes Auerrois.

Prima q̃.

Secunda.

Tertia.

Vide etiam Egid. hic.

Argumentũ respõsionis.

{Deinde dicit & omnis.} Completa prima digressione, incipit exponere textum. Vbi animaduertendum est primo, q illa minor, omne quod mouetur partim est in termino è quo, partim in termino ad quem, est absolute falsa, cum vbiq; Arist. per terminũ è quo, intelligat id in quo ipsum mobile quiescit, & per terminũ ad quem etiã finẽ motus, tñ est vera ad sensum quem exponit Ari. vtpote intelligendo per terminũ ad quem totam magnitudinem, quæ est citra aut vltra terminũ è quo cœpit moueri, vt si terminus è quo sit A B magnitudo, terminus

A B	C

ad quẽ erit B C, & non ipsum C tñ, & sic vocatur illud in qđ ipsum transmutabile primo mutatur, quo in sensu minor est vera Secundo, animaduertendum q Arist. signanter exemplificauit in alteratione, quia in ea media et extrema perspicua sunt, in alijs vero latet, tu vero secundum nostram expositionem dicas Arist. accepisse exemplum in alteratione, non quod velit cõclusionem esse veram in alteratione, cũ exempla ponantur gratia doctri-

A næ, Et p hęc patet oĩa q̃ dicit in expõne primę ptis literę.

{Et consideradũ.} Mouet qõnem circa textus, & facit secundam digressionem. qõ est quid sit primum in vnaquaq; quatuor trãsmutationũ. ratio quæstionis est, quia demonstratio supponit in oĩ transmutatione esse primũ. Aduertendũ q hæc qõ habet locum exponendo, vt Auerroes exponit, de omni transmutabili, quia exponẽdo demõstrationem solum de mobili in loco, vt exposuimus, quæstio non debet esse nisi in motu locali. Nota.

{Dicamus.} Respondet ad quæstionem, & accipit primo, q tale medium patet in alteratiõe, quia in coloribus saltem inter extremos colores sunt medij colores specie differentes ab extremis. Dicit secundo q medium est duplex. Alterum quod dicitur medium formę, vt albi & nigri pallidum, aut fuscum, & id genus. quod ideo medium formæ dicitur, quia est differens specie ab extremis, species enim forma est. Alterum dicitur medium secundum magis & minus, quod apud nõnullos medium materię, siue quantitatiuum dicitur, cum sit secũdum gradus, qui gradus videntur veluti quantitates. Primum medium nonnunquam ab Auer. vocatur medium accidentale, q̃a non oportet vt transiens de extremo ad extremum transeat per omnia illa: propterea accidentale medium dicit. Secundum vero vocatur medium per se, quod est forma diminuta, vt caliditas remissa & albedo diminuta. vult igitur Auer. Arist. per medium intellexisse non medium secũdũ materiã, siue secundũ magis & minus, sed mediũ formę. Et sic vult ipse in omni genere motus esse dare primum secundum speciem & formã, vt in alteratione primus terminus ad quem aliquid mouetur ab albo est pallidũ siue id genus. nã in transmutatione, quæ est ab albo secundum magis & minus, nõ est dare primum in quod transmutabile primo transmutetur, cum sit dare partem ante partem, & gradum ante gradum in infinitum. Et sic vult in motu esse primum in specie, non secundum materiam, siue secundum magis & minus. Solutio.

B

C {Et si non.} Probat tale medium formæ esse differens ab extremis, & inquit, & si non esset differens ab extremis, tunc esset eiusdem speciei cum illis, & sic omnia media essent secundum magis & minus.

{In gustabilibus.} Secundo idem sumit in gustabilibus, & ait ita dari extrema & media in gustabilibus vt in coloribus, verbi causa, si dulce & amarum sunt extrema, cætera omnia, vt insipidum, austerum, & id genus, erunt media formæ. Dulcedo tenuis a, aut amaritudo diminuta sunt media materiæ.

{In primis autem.} Tertio idem probat in tactilibus, & vult medium formæ esse temperamẽta, vel etiam omnes complexiones, medium materiæ est calidum remissum, & id genus. Potest idem in cæteris media & extrema reperire, sed hæc satis.

{Transmutatum enim in primo.} His sic acceptis, verificat propositionem, & primo in alteratione, & vult q in alteratione mobile partim sit in termino è quo, & partim in termino ad quem primo transmutatur, videlicet in medio formæ. nam dum aliquid transit de calido in frigidum, partem habet calidi, quod erat terminus è quo, partem habet medij videlicet temperamenti, cum enim recedit ab extremo, mox incipit habere aliquid temperamenti, igitur cum non sit totaliter calidum, cum recesserit ab illo, nec totaliter temperatum cum nondum factum sit in medio, erit secundum quicquam temperatum quatenus recedit ab extremo, & secundum quicquam calidum è quo cœpit alterari, quatenus recessit aliquantulum ab illo.

D

{Et similiter.} Idem in coloribus ostẽdit, quando enim aliquid de albo mutatur in nigrum, primo deuenit in medium, ideo partim est in termino è quo, partim in termino ad quem primo mutatur. An oẽ quod mutatur sit diuisibile. Vide Iand. q.11. huius.

{Licet hoc.} Remouet qõnem, dicet enim quispiam si mobile habet partẽ termini ad quem, & partem termini

è quo, igitur erunt duę partes. Respondet q̄ erunt duæ & multæ in potentia nõ in actu, nõ enim actu habet partes duas distinctas, quia tunc motus destrueretur, quatenus esset potius discontinuus & cessaret, & ita habet illas potentia, quando enim acquirit mobile ipsum vnam partem post aliam, non acquirit illas actu completo, sed actu mixto potentiæ,

{Primum in translatione.} Idem declarat in motu locali, in ipso enim est duplex medium vt formæ & mediũ materiæ, verbi causa, terra quę mouetur de cõcauo ignis ad centrum, primo se facit ad medium locum, videlicet, illum qui est aeris, deinde ad illum, qui est aquæ, medium materiæ est spatium quantitatiuum.

{Et si non.} Quæret quis vtrum in motu violento sit locus medius spẽ. Respondet & si non fuerit motũ naturaliter, non erit illis primum naturaliter, sed violenter, vt si graue sursum pellitur, tunc medius locus esset ille aeris,

{Sed quia quæret rursus} vtrum loca sint immediata? F Rñdet q̄ quibuscunq; locis datis semper mediat locus. Et arguit quibuscunq; sup̃ficiebus datis, mediat corpus: sed loca sunt superficies, igitur quibuscũq; locis datis mediat corpus: sed corpus est potentia locus, igitur quibuscunq; locis datis mediat locus saltem in potentia.

{Et si locus.} Quæret tertio, vtrum dato quòd loca sint immediata, propositio Arist. possit stare, videlicet, quòd mobile sit partim in termino è quo, & partim in termino ad quem. Respondet quòd concessa locorum immediatione, adhuc, propositio philosophi est vera, quia vbi locus esset immediatus loco, quod mouetur, non posset esse totaliter in termino è quo, quia nondum motum esset, nec totaliter in termino ad quem, quia iam quiesceret & esset motum, et si siue loca sint mediata, siue immediata, quod mouetur, oportet semper esse partim in termino è quo, & partim in termino ad quem.

{Et si posuerimus.} Quarto quæret, si locus è quo, & locus ad quem sint indiuisibilia, vtrum quod mouetur debeat esse indiuisibile, aut diuisibile? Respondet per idem argumentum quòd erit diuisibile, quia non potest G esse totaliter in quo, nec totaliter ad quod, igitur p̄tibile.

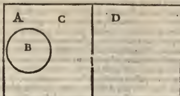
{Et ideo.} Voluit Auempace in demonstratione Aristot. esse necessarias suppositiones. Prima q̄ loca nõ sint immediata. Secundo quòd sint diuisibilia, infert nunc cõtra eum, quia siue sic, siue sic, demonstratio Aristo. est efficax, vt per dicta patet.

{Primum autem.} Vltimo declarat quid sit primum in motu generationis, & vult illud primum esse minimũ in generatione, in ipsa enim generatiõe hæc tria sunt idẽ, videlicet, primum, minimum, & medium, reliqua patẽt. Vult igitur Auerro. quòd illa minor sit vera vniuersaliter, videlicet, quod omne quod mutatur, videlicet in tẽpore, est secundum partem quantitatiuam in termino è quo, & secundum partem quantitatiuam in termino ad quem proximis, & primis, non vltimis & finalibus.

Dubĩones in solutione Auer. Sed circa nonnulla dubitatur primo, quia si loca essent immediata, non esset pertransitio, igitur mobile nõ oportet habere partem in vno, & partem in alio in motu.

Secunda. Secũdo, si loca sunt indiuisibilia, videtur q̄ mobile erit Tertia. indiuisibile, igitur non diuisibile. Tertio, cur præteriit auctionem, cum illa sit motus ad quantitatem. Ad primam & secundam dici potest quòd ex impossibile, sequitur quodlibet, hoc est vtrunque contradictoriorum, hoc est ipsum antecedens, & suum contradictorium, vt si homo est equus, igitur homo est equus, & homo non est equus, vt patet intelligenti. Dato enim quòd loca sint immediata, sequitur motus & non motus, ideo sequitur diuisibile ex altera parte saltem. Similiter dato quòd loca essent indiuisibilia, ipsum quod mouetur esset diuisibile & indiuisibile, vt patet, igitur non oportuit illa supponi ab Aristo. & hoc satis est Auerroi. Ad tertium dico q̄ Nota contra Auer. auctio ex vna parte est generatio, ex alia conuenit cum alteratione, ideo subticuit eam. Animaduertendum

E tamen quòd vt dixi, & quæstio hæc secunda est superflua, & solutio est dubia. Superflua quidem, quoniam Aristotel. non loquitur nisi in motu locali, de eo enim

per demonstrationem signi vult q̄ sit diuisibile, videlicet per esse partim in termino è quo, partim in termino ad quem, & tunc quid per terminum ad quem velit patet, ipse appellat terminum ad quem totum spatium vltra locum in quo mobile quieuit, vt C D. cum enim B ipsum incipit moueri, mox secundum vnam sui partem est in A C, & secundum aliam in C D. igitur partim in termino ad quem. Solutio vero dubia Primo quia exponendo vt Auerroes ait, Aristote. peteret principium: Contra sol. probat enim id quod mouetur esse partim in termino è quo, & partim in termino ad quem propter non esse totaliter in termino è quo, nec in termino ad quem. Igitur supponit esse totũ, & p̄ cõsequẽs ipsum habere p̄tes.

Et sic melius est dicere q̄ hæc demonstratio sit signi, Propria. & quòd Arist. det signum diuisibilitatis, propterea, quia mobile ipsum non quiescit simpliciter in quo, nec simpliciter ad quod, igitur est diuisibile. Tertio, data expositione Auerrois, nulla videtur necessitas intelligendi per Tertia. terminũ, primũ, mediũ formæ, satis enim Aristoteli esset supponere p̄ terminũ primũ omne quod non est id è quo cœpit moueri. Et probatur q̄ nulla sit necessitas, nam si album quod incœpit esse nigrum, habet partẽ medij, quia G sua albedo remittitur, habet partem extremi: cum tñ medio formæ sit extremum ipsum. Quarto, apud ipsum Quarta. Octauo huius. commen. 23. & alibi, nullus motus est successiuus, & continuus præter localem, igitur nullus est in tempore, & per consequens solum in motu locali intelligitur. Propter hæc & alia videtur mihi esse dicendum (vt dixi) quòd demonstratio Aristotel. solum in motu locali sit vera. Et sic tollũtur omnes dubitationes.

Circa finem huius digressionis quærunt primo de quibus partibus intelligit Aristo. cum ait, omne quod mo- Dubitões. uetur esse partim in termino è quo, & partim in termino ad quem. Secundo, vtrum Aristotel. velit concludere ipsum mobile esse diuisibile quantitatiue, an p̄ticipatiue.

Tertio, vtrũ indiuisibile possit moueri. Quarto, vtrũ sit aliqua mutatio momẽtaria q̄ dicitur esse in instanti.

Circa has difficultates primæ duæ, & forte tertia eadẽ radice resoluũtur. Ideo animaduertendum quòd aliquid Quot modis aliquid diuisibile. H dici diuisibile potest intelligi dupliciter. Vno modo quãtitatiue, qua ratione probauit omne continuum esse diuisibile in semper diuisibilia. Alio modo aliquid dicitur diuisibile participatiue, vt si aliquid participet vtriusq; cõtrarij forma, vt tepidum. hoc enim quia aliquid habet calidi & aliquid frigidi participatiue diuisibile esset, vt si pũctum per possibile vel impossibile esset tepidum, sine dubio esset dimensiue indiuisibile, participatiue diuisibile. Vide etiam Egid. hic Positio.

Tunc Auẽpace & multi subtiles theologi volunt Aristo. illam minorem esse intelligẽdam de partibilitate participatiua, hoc igitur modo erit erigenda demonstratio, Auempac. omne quod partim est in termino è quo, partim in termino ad quem est diuisibile participatiue, & sic per esse partim in termino è quo, partim in termino ad quem vult ipsum habere aliquid termini è quo, aliquid termini ad quem. Sed omne quod mutatur partim est in termino è quo, partim in termino ad quẽ, hoc est habet aliquid terminorum

minorum è quo & ad quem, igitur diuisibile participatiue, minorem probauit, qa quod est & non totaliter in termino è quo, neq; totaliter in termino ad quē, partim est in termino è quo, partim in termino ad quem, sed omne quod mutat est, & non est totaliter in termino è quo, nec totaliter in termino ad quē, igitur partim erit in termino è quo, partim in termino ad quem. Declaratur minor per impossibile, qa si totaliter est in termino è quo, tunc quiesceret, si totaliter in termino ad quē, tunc motum esset & quiesceret, quare si mutatur, oportet participare vtroq; termino. Ex hac solutione sequitur solutio secundae, & tertiae quaestionis. patet enim Aristotelē non aliud velle in cōclusione, & in praemissis, & cum in praemissis intelligat partim esse & partim esse participatiue, igit conclu dit oē mobile esse diuisibile participatiue. Patet quoq; solutio tertiae, cum enim non repugnet indiuisibile quantitatiue esse diuisibile participatiue, non repugnat huic demonstrationi ipsum indiuisibile moueri sius in loco, siue alter. Haec solutio Auempaces, & multorū posteriorū.

Sol. caeterarum quaest.

B Contra hanc positionē Auerro. & expositor insurgūt, Auer. quidem, qm̄ Arist. loquitur de diuisibili per se, aliter esset ex his quae sunt per accidēs, modo diuisibile participatiue est per accidens conueniens continuo. Expositor vero, quia Arist. concludens minorem inquit, necesse igitur hoc quidem aliquid in hoc esse, aliud vero in altero eius quod mutatur. Ecce quomodo per partē, et partem intelligit partes mobilis. Tertio. Arist. cōcludit oē quod mutatur esse diuisibile: modo in toto libro isto, per esse diuisibile intelligit partem & partē mobilis. Ex his volunt ambo Aristo. per partim esse in termino è quo, et partim in termino ad quem intelligere ipsum mobile habere partem in termino è quo, partem in termino ad quē & sic intelligit partes quantitatiuas, & non partes participationis. Et tunc patet solutio ad tres primas quaestiones, patet enim minorem esse intelligendam de partibus quantitatiuis, similiter & cōclusio. Patet et̄ non posse stare cum hac demonstratione ipsum Indiuisibile moueri.

Confutatio ab Auer. & expositore.

C Sed contra hanc solutionē restant dubitationes nostrae.

Dubitationes contra hanc positionem. Prima. Prima, quia tunc Arist. solum loqueretur in motu locali, nam solum id quod localiter mouetur partem habet in termino è quo, partem in termino ad quem. In alijs autē non oportet, qm̄ punctus ipse posset generari quantū est ex natura sua, & sic in alijs id genus.

Secunda. Secūda, tunc esset petitio principij, quia supponeret ipsum mobile habere unam partem in termino è quo, aliam in termino ad quē, igitur praesupponeret ipsum habere partem & partem, vt superius argutum est.

Tertia. Tertio, data hac expositione, nulla est necessitas intelligendi per terminum ad quem, illud medium formae in quod transmutabile primo mutatur, vt Auer. finxit.

Ioan. solutio Ad primā respondet Ioan. q̄ haec demonstratio habet locū solum in motu locali, & de mobili in loco, nam proprie tale mobile habet partes illius modi, & sic negat Auerroem.

Solutio tho. Expositor vult demonstrationem esse verā per se de omni mobili omnis; transmutabili, & exponit Auer. loquitur confuse, & quid velit satis occultat.

Propria pō. Ego igitur volo q̄ directe cōcludat de mobili in loco, quando habere partem in termino è quo, & partem in termino ad quem illi proprie & per se competat, potestatiue sub accipiendo sub conclusione cōcludit, aut intelligi potest de alijs, haec enim est cōclusio, igitur omne quod mouetur in loco est diuisibile quantitatiue, sub hac cōclusione potest accipi alia minor, sed omne quod generatur, omne quod alteratur, omne quod augetur potest moueri in loco: cum omne tale sit corpus, vt nunc suppono, igitur omne tale est diuisibile, non igit haec sunt diuisibilia ex eo, quia eorum mutationes sunt diuisibiles & in tempore, vt velle videtur Auer. & expositor, sed quatenus vnumquodq; illorum est mobile in loco, cum motus in loco sit primus competēs omnibus, quibus alij competunt, & sic quatenus mouetur vel possunt moueri in loco (quia vt sic habent partem in quo, & partē in termino ad quem) sunt diuisibilia quātitatiue, & fortasse sic intelligit Auerrois, & si aliter intelligit, dicat suo modo.

Solutio secūd. Ad secundam dici potest q̄ non est petitio principij, qa tandem demonstratio vertitur ad demonstrationem per impossibile, nam tandem accipit si nō esset partim in termino è quo, & partim in termino ad quem ipsum mobile esset totaliter vel praecise in termino è quo vel in termino ad quem, si in termino è quo, quiesceret, si in termino ad quem esset motum: esse autem petitio quādo demonstratio esset ostensiua, tunc enim idem sumeretur in probatione eiusdem, cū idem sit partibile & diuisibile.

Sol. tertiae. Ad tertiam in rei veritate nulla est necessitas, nā cum Arist. intelligat per terminum ad quem totum spatium vltra locum termini è quo, videtur nullam esse necessitatem inquirere de primo in motu, maxime cum id idem dici possit si ne illo, Auer. tamen suppleuit pro maiori declaratione. Vtrum vero indiuisibile possit moueri, sit nunc tactum breuibus, alias dicemus: diximusq; in parte. Restat uidere, vtrum sit aliqua momentaria transmutatio, & consequenter quid sit primum in motu.

Quaestio an motus in non tpe pō Alexan. Primarō. Quantum ad primum Alexander, & oēs ferè sorticolę tenent nullam esse transmutationē subitariam, siue momētariam, hoc est in instanti. Persuadent rem hāc nonnulli. primo, quia ante oē mutari praecessit mutari, igitur omnis mutatio successiua.

Secunda. Secundo, posse producere aliquem effectum praecise in hora est aliquātae virtutis, & in medio horae in duplo virtutis, igitur in instanti erit infinitae virtutis.

Tertia. Tertio, si aliqua eēt subitaria, maxime eēt illuminatio, Quòd vero non sit, declaratur, quia lumen intēditur per rarefactionem medij, modo rarefactio est cōtinua, igitur illuminatio.

Quarta Quarto, dum nubes mouentur, successiue illuminanē, similiter candela dum mouetur, successiue illuminat. Sed motus non est in instāti, igitur illuminatio nō est subitaria.

Quinta Quinto, omnis virtus agētis naturalis est finita, igit ur omnis agit actione temporaria. Et sic negāt vniuersaliter omnem subitariam mutationem.

Confutatio positionis. Primarō. Sed haec positio stare nō potest. Primo quia (vt arguit Themistius) Arist. contra Melissum aperte concessit aliquid subito mutari.

Secunda. Secundo (vt arguebat Auer. finis mot⁹ semper est indiuisibilis, sed aliqua est mutatio, quae est finis motus, vt generatio, quae est finis alterationis, illuminatio finis motus localis, quare aliqua est subitaria mutatio.

Tertia Tertio, Arist. I libro de sensu ait expresse aliqd subito calefieri.

Quarta Quarto, visio & sensatio videntur fieri in instanti.

Secunda pō Propter haec nonnulli volunt aliquā trāsmutationem esse subitariā, siue momentariam, posse et intelligi, Aut qa ipsa est in instanti, hoc modo circūscripta operatione intellectus nulla est momentaria, siue subitaria, qm̄ praeter operationem intellectus, nullum est instans, aut indiuisibile. Alio modo potest intelligi quod sit subitaria, quotenus non fit per partem ante partem, sed tota simul, & hoc modo dicitur subito aliquid fieri, vt illuminatio & generatio, & id genus, quaeq; possunt esse in

D instanti. qa intellectus considerans instans potest conferre illā esse in instanti, & sic cōcedunt dari subitarias mutationes, quatenus sunt totae simul, & aptae intelligi in instanti.

Obiectio. Responsio. Et si dicitur, hae non sunt in tpe, igitur in instāti, negant consequentiā, sed bene valet, igit sunt in non tpe. sic. n. extra animam dici possunt esse, nec in tpe, nec in instanti, sed bene in non tpe, quatenus considerātē intellectus conferat eas ad instans. Haec res exposcit intelligere an instans sit, quae res cū sit impertinens, iure praetermittatur.

Responsio. Tū ad rationes respondeo. Ad primam dicēdum q̄ ante omne mutari praecessit moueri eiusdem, vel alterius speciei, vt dicit Auer. ante enim generationem praecessit alteratio in genere qualitatis. Ad secundum dicendum, q̄ posse producere aliquid in certa hora, cū passi resistentia est certae virtutis, at absq; resistentia ex parte productionis non arguit virtutē aliquantā. Illa igitur regula intelligitur seruata resistentia. Ad tertiam dixerunt, q̄ illuminatio merito sui sit subito, rōne variationis passi

potest intendi & remitti in tēpore. Similiter ad quartū. Ad quintū patet solutio, omnis enim virtus est finita, igitur passum resistens mouet tēpore finito, de non resistenti secus est.

Secunda q.

Quæramus de secūdo videlicet, quid sit primū in motu, hoc aūt intelligi non pōt, nisi præintelligamus quō motus potest esse in tēpore, & quō subitaneus.

Prima pō.

De re hac sunt quatuor positiones. Prima est ꝙ quilibet motus proprie loquendo de motu est successiuus & continuus, & ita temporarius vt auctio, alteratio, & motus localis, quæ dicitur latio, hæc positio est oīum sorticolarum, atq; captiunculatorum. Persuadent rē hanc, tum ex parte formæ fluentis, tum ex parte subiecti recipiētis. ex parte formæ fluentis, qm̄ omni in motu forma successiue fluit, vt in motu locali siue latione ipsum fluens facit motum. In alteratione qualitas fluens facit alterationem, in auctione similiter quantitas fluens facit auctionē. ex parte vero subiecti, qm̄ subiectum est quantum, & impossibile est aliquod quantum accipere aliquod fluens æque cito.

Secunda pō

Secunda positio & cōis tenet ꝙ latio ipsa & alteratio, tam à parte formæ successiue fluentis, quàm subiecti recipientis sunt cōtinui & successiui motus, auctio vero ipsa ex parte formæ est subitaria, & ex parte subiecti, qm̄ auctio vel est generatio vel simul cū generatione, sed generatio est subitaria vt diximus, igitur auctio.

Tertia pō.

F Tertia positio est amborꝫ expositorū, & Ioannis & ferè omniū, ꝙ motus localis, tam è parte formæ fluētis, q̄ꝫ ex parte subiecti, videlicet spatij recipientis est continuus & successiuus, alteratio vero ex parte formæ fluentis est motus continuus & successiuus, sed ex parte subiecti alterabilis est totus simul, eo quia contingit aliquod totum simul, alterari & subito, vt dicit Aristot. in lib. de Sensu & Sensili, auctio vero ex parte vtriusq; est subitaria.

Quarta pō.

Quarta positio tenet ꝙ solus motus localis erit vnus continuus & successiuus. Cæteræ ex parte formæ fluentis, & subiecti recipientis sunt subitariæ, & per minima. Sunt autem alteratio & auctio ex parte subiecti subitariæ propter rationem tactam, quia contingit aliquod subiectum subitariè mutari ab agente, sunt vero ex parte formæ fluentis, qm̄ omnis forma absoluta & naturalis fit p minima, qualitas & auctus sunt formæ naturales, igitur factæ per minima, latio vero quia non fit nisi ratione spatij, quod primo est quantum, & ratione mobilis quatenus quātum, ideo est successiua & continua, forma quoq; fluēs est locus vel vbi, quæ est etiam quantitas, propterea oī ex parte videtur principaliter in quantitate fundari, ideo est successiuus & continuus. Ex ijs sequitur ꝙ forma in alteratione, & auctione fiat per minima tam formæ quàm subiecti, qm̄ quælibet generatio fit per minima, modo acquisitio harum formarum est generatio formæ absolutæ.

Dubōnes cōtra quartam Prima.

G Sed contra hanc quartam positionē arguunt multis dubitationibus. Primo, tunc alteratio & auctio essent simpliciter subitariæ, nā quodlibet minimum fiet in instanti, & quælibet illius generatio est alteratio, siue auctio.

Secunda.

H Secundo, vna alteratio, siue auctio est altera velocior, igitur successiua & continua. Tum etiam ꝙ tunc in eodem nunc essent motus & quies.

Tertia.

Tertio, tunc rei permanentis daretur vltimum, quia sicut generatio fit per minima, ita corruptio.

Quarta.

Quarto, oē agēs naturale citius & vehementius agit in partem propinquam quàm in remotā, igitur actio successiua & continua.

Quinta.

Quinto, dato ꝙ primū minimum fieret subito, secundum vel acquiretur subito vel in tempore: si in tempore, pari ratione de primo, si in instanti, cum instans non sit instanti immediatū, tunc in tp̄e medio staret, hoc est falsum, quia tunc motus esset ex motibus & quietibus. Secundo tunc agens naturale approximatū passo bene affecto non ageret. Multæ aliæ fieri possunt, sed ex solutione harum patet ēt ad illas.

Quid minimū in fōa.

Pro solutione est igitur animaduertendū primo, quòd Auerro. & naturales philosophi gradum formæ vocant partē formæ actualē, quā agens naturale non impeditum potest momentaria actione producere in passo bene affe-

E cto, quæ pars vocatur minima qualitas, qua ratione fit, vt quælibet qualitas sit sectilis per finita minima, licet diuisibilis in infinitum in partes potentiales.

Minimū in quāto subiectiuo.

Minimum vero ex parte subiecti recipientis formam, vocant Auer. & physici totum illud quod idem agens naturale momentaria actione pōt qualificare, vt minimū corpus calefactū.

Agens duplex forte debile.

Ex his patet ꝙ tam minimum ex parte formę quàm minimum ex parte subiecti æque cito ab agente forti & debili producuntur, cum vtrunque momentaria actione.

Secundo, animaduertendum ꝙ agens forte & debile nō differunt penes effectum primo productum vt sorticolæ crædunt, nam ab vtroq; primi effectus fiunt subito. Sed penes multitudinem effectuum productorū in æquali tēpore, erit enim agens forte illud quod in æquali tempore producit plura minima formæ & subiecti generādi, quā produceret agens debile. Qua ratione sequitur, vt velocitas & tarditas vel non dicantur in his motibus, vel ęquiuoce cū eis in latione, erit enim velocius quod in æquali tp̄e facit, vel aptū est facere plures effectus in passo ęque disposito, in motu vero locali hæc sunt quatenus ille est continuus & successiuus, in istis vero licet motus est successiuus, non tm̄ continuus, & ita solus motus localis est successiuus & continuus. successiuus quidem, quia p partem post partem, cōtinuus vero, quia p partem post partem immediate. Cæteri quatenus fiunt per partem post partem sunt successiui, quatenus vero fiunt mediate, non sunt continui.

Secunda

Ad argumenta sol.

His habitis probabiliter defendo vltimā positionē. Ad primā concedo totum, videlicet, quod quilibet motus excepto locali fit subito, licet totus motus vsque ad terminū quietis simpliciter fiat in tēpore, vt si A lignū calefiat, quælibet eius pars minima calefit in nō tēpore, totum tm̄ calefit in tempore multis calefactionibus minimis, & sic calefactio minimi fit subito, & inductio gradus fit subito, calefactio vero omnium minimorū, & generatio vniuersa omnium graduum est in tempore.

Ad secūdam patet solutio pro prima parte, alteratio. n. vnius minimi ex parte formæ & subiecti non est velox nec tarda, cum sit tota simul, vniuersa tm̄ alteratio omniū partium formæ & subiecti potest dici velox aut tarda ęquiuoce, vt diximus. Ad secundam eiusdem argumēti partem, dico ꝙ ratio Aristo. est ad hominē, qui tenebat lationem esse subitariam, & continuum componi ex indiuiduis, tunc enim sequitur in quolibet instanti esse motū & quietem, sed tenendo Auerro. dico ꝙ agens in vno instanti alterat, deinde quiete posita facit secundam alterationem, & sic non sequitur aliquid alterari motibus contrarijs, aut simul moueri & quiescere. Ad tertium dico non dari vltimum rei permanentis, & cum dicitur contra, sit A frigidum, cuius primū minimum debeat calefieri, tunc applicetur sibi agens potens ipsum calefacere, & arguo, in hoc instanti quod est præsens illud minimū corrumpendum est, & immediate post hoc non erit, igitur illius hoc fuit vltimum. Dico ꝙ primum instans applicationis est primum non esse illius, & sic datur primum nō esse, & non vltimum esse. Contra instant sorticolæ, quia vel agens corrumpens applicatur enti, vel non enti, si nō enti, hæc applicatio nulla est, non enti enim nihil applicatur: si enti, igitur primum instans applicationis nō est primum non esse illius. Dici pōt ꝙ applicatur enti in potentia, non enti in actu, & hoc satis. Ad tertiam nego illam maximam, immo apud Auerroem agens naturale ęque cito producit effectum in partem propinquam, vt in remotam infra sphæram suæ actionis, in tota enim sphæra æque bene applicatur proximę parti, sicut remotæ. Ad quintum dicendum, ꝙ ex parte subiecti recipientis agēs primo producit vnum minimum, deinde illud alteratum ab agente applicat se secundo, & secundum tertio, & sic vsque in finem. Ex parte vero formæ agens applicatum passo producit primam minimam qualitatem, deinde in alio instāti mediato aliam vsq; in finem. Et cum dicitur, quid resistit sibi in medio tempore, dico ꝙ sibi resistit sm

minimum

minimũ in virtute ordinis naturalis, vnde producta prima portione, non statim producit secũdam, quia sibi passum resistit ĩ virtute ordinis naturalis. Sed ambiges fortissime, rarefactio est alteratio, igitur in instanti per regulas datas, sed rarefactio est simul cum motu locali, igitur motus localis in instãti. Dici potest ꝙ rarefactio est successiua & non continua, vt dixi, & non habeo pro inconuenienti motum localem qui concidit cum alteratione esse subitarium, rarefactum enim vt subito rarefit, ita subito occupat maiorem locum, quæ occupatio non est motus localis, sed similis illi. Et ita apud hãc positionẽ oportet concedere, solum motum localem esse successiuum, et continuum secundum rem & sensum, quia solus ipse est super quantum, & à quanto quatenus quanta. Cęteri et ex parte subiecti, & ex parte formæ sunt successiui, & secundum sensum continui, non autem secundũ rem. Hæc probabiliter volui dixisse, & breuibus, erunt enim principia inuestigandi veritatẽ. Nũc de primo in motu pauca agamus. Dico ꝙ de primo possumus loqui dupliciter, in actu, & in potentia, Tunc dico ꝙ in oĩ motu datur primum in actu, nõ aũt in potẽtia, excepto motu locali, vbi non datur primũ in actu nec in potentia, vt declaratũ est.

Dubiũ fortius.

Solutio.

RECOGNITIONES.

QVærebamus in commentarijs, si aliqua transmutatio esse põt subitaria, aliqui negãtes indiuisibilia, dixerunt subitariam mutationem posse bifariam intelligi, aut quia fit in instanti, & sic nulla est subitaria, cũ non sit instans, in quo aliqua mutatio esse possit, aut quia est ita vt nulla eius pars sit altera prior, nec altera posterior, sed omnes simul, & hoc pacto dicitur subitaria, sicut per oppositum successiua dicitur, cuius aliqua pars prior, aliqua posterior est, ex quo sequitur hanc consequentiã nõ valere, hæc mutatio est subitaria, ergo in instanti, nam cũ nullum sit instãs indiuisibile, nulla mutatio esse potest in illo. Alij dixerunt esse differentiam inter mutationem esse in instati, & subitariã, nam mutatio est in instanti, quę non est in tempore, sed in indiuisibili temporis, mutatio est subitaria quæ est in non tempore, sed non in indiuisibili temporis. Ideo dicunt tres esse mutationes, aliam in tempore, vt quæcunq; est successiua, in indiuisibili temporis, aliam, quæ est in instanti, vt illuminatio, & generatio formæ. Aliam subitariam, quæ non est in instãti, nec in tempore, sed in non tempore, vt motus in vacuo. Ille enim non est in instanti, quia tunc mobile in eodem instãti esset sursum & deorsum, nec in tempore, quia tunc ibi esse aliquod resistens, ergo est in non tempore subitaria, quatenus mobile nunc est sursum, & imediate post erit deorsum, quare subitaria mutatim est, quoties mobile nunc non est in termino ad quẽ, sed immediate post hoc erit in termino ad quem. Alij dixerunt omnem mutationem esse aut in tempore, aut in non tempore. Quæ mutatio sit in tempore, omnibus patet, mutationem vero in non tempore, intelligunt quoties mobile nunc non est in termino ad quem, sed immediate post hoc, & sic volunt illuminationem, dextrationem columnę, generationem, & id genus esse subitariũ, & in non tempore, cæteros vero motus esse in tempore, & tota causa est, quia idem mobile simul non potest esse sub termino à quo, & sub termino ad quem, & hanc arbitror esse mentem Alexãdri.

De momentaria mutatione.

Quid vero velit Auerro. satis patet in cõmentarijs, vltima de motus cõtinuatione. Animaduerte ea, quę scripsimus in libris Metaphysices, nam copiose de re hac disputauimus, verum pro declaratione aliqua eorum, quæ diximus hic, & eorum, quæ diximus ibi, mouemus dubitationes difficiles, Quarum prima est, quia si alteratio, et auctio fierent per minima in gradu, & in quanto, tũc nulla esset differentia inter agens fortius, & agens debilius, probatur, quia nullum agens potest agere minus quàm sit minimum, neq; maius quã sit minimum, ergo quodlibet erit æquale cuilibet, potentia enim mensuratur p effectum, quem potest. Secunda dubitatio est, quia nullum

De continuitate motus.

A alterans posset alterare aliquam magnitudinẽ vniformiter, quia omne agens alteraret primum minimum subiecti per vnum gradum formæ, deinde alteraret secũdum per vnum gradum formæ, & dũ alteraret secundum, primum minimum augeret ad duos gradus, & sic non posset alterare nisi difformiter. Tertia dubitatio est, quia data positione illa rei permanentis daretur vltimum, nam accipio vnum minimum calidum in gradu, & in subiecto, & applico ipsi corrumpẽs in hoc instanti, quod est præsens, Tunc patet hoc esse vltimum, nam in instanti applicationis, quod est præsens, est, & immediate post hoc nõ erit, ergo istud est vltimum. Quarta est, quia tunc rarefactio non esset motus continuus, nam rarefactio est alteratio, quæ per me non est motus continuus, quod si concedit, tũc motus localis mixtus rarefactioni nõ esset cõtinuus. Quinta est, ꝙ tunc in eodẽ instanti esset motus, & qes, nam si motus alterationis, quo acquiritur vnũ minimũ, esset in instanti, quies esset in eodem instanti, vt Aristoteles argumentatus est contra Zenonem. Sexta est, quia ea

De rarefactione.

B positione data, totalis forma, quę est qualitas, subito acquireretur, nam si qua ratione sine resistentia acquiritur primum minimum, eadem ratione, & secundum vsq; ad finem, & sic tota acquireretur in instãti. Vltima est, quia illa positione data, non esset reperibilis aliquis motus localis vniformiter difformis in velocitate, qđ falsum est de motu grauis, quod deorsum fertur, qui est difformiter velox vsq; ad finem, & consequentiam probo, quia acquisitio velocitatis est alteratio, sed per positionem alteratio non est continua, ergo ille motus non potest esse cõtinuo velocior, & ita nec vniformiter difformis, & licet dubitationes istas alibi disputauimus & pro parte hic, tñ dilucidius & nunc dicamus, ꝙ differẽtia agentium habetur ex differẽtia totalis actionis, non aũt ex differẽtia, qua agũt vnum minimum, nã duas quibusuis agentibus, oĩa agũt æqualiter vnica actione, quia non possunt agere minus minimo, nec maius minimo, nec minori mensura quàm

C sit instans, ex differentia vero totalium actionum eorum differentia deprehenditur. Agens.n. fortius est, quod in minori tpe totalem formam in totali subiecto producit, debilius vero quod in maiori, producit aũt fortius agens totalem formã in minori tpe, quia inter actiones breuiores quietes facit, debilius vero agens longiores. Ad secũdam dicendum agens oẽ agere p modum difformẽ, vt argumentum concludit, verumper modum agendi difformẽ aliquando agit latitudinem vniformẽ, nã potest alterare primũ subiecti minimũ ad vnum qualitatis gradũ, postea mediante primo alterabit secundum minimũ ad vnum etiam qualitatis gradũ, & dum alterat secundũ ad vnũ gradũ, intendet primũ ad duos gradus, & dum alterabit tertius ad vnum gradũ alterabit primum ad tres, et secundum ad duos, & sic procedendo alterabit primũ ad octo, & iterum augendo alios conseruabit priores sub eadem mensura, & ita alterat per modum difformẽ, generã

D do demũ latitudinẽ vniformẽ. Ad tertiam dicendum negando consequentiam, nã primũ instans applicationis est primum nõ esse præcedentis minimi, & cum quærit ipsum corrumpens, cui applicatur, aut calido, aut frigido, si calido, ergo in instãti applicationis calidum est, & immediate post hoc non erit, ergo erit vltimum. nõ põt applicari frigido, quia tunc non est, dico instans applicationis esse instans applicati esse, & ita accipiendo applicationẽ pro applicato esse, corrumpens applicatur frigido, quia applicatum esse est frigidum, & applicatum esse est ad frigidum, accipiendo vero applicationem pro motu appropinquationis, sic applicatur calido, verum hoc non fit in hoc instanti, quod est præsens, sed in tempore. Ad quartam nego consequentiã, nam rarefactio est acquisitio raritatis, & raritas est qualitas, ergo rarefactio fit per minima, vt etiam calefactio, & dico rarefactionẽ non esse motum localem, neq; mixtum motui locali, nã occupari maioris loci nõ est motus localis, sed rarefactio, præterea nõ

haberem

habere pro absurdo motũ localẽ mixtũ alterationi fieri p minima, qa hoc nõ habet ã se vt motus localis, sed vt alteratio. Ad quintã dicendũ sequi cõsequẽtiã, qñ & motus & quies essent in instanti, vbi.n. qes esset in instãti, vel esset in alio vel in eodem instãti: nõ in alio, qa vel mediato, vel immediato, nõ imediato, quia instans nõ est imediatũ instanti, nec in instanti mediato, qa tunc in tpe medio mobile nec moueretur nec quiesceret, quare oportet dicere quietẽ esse in eodẽ instãti, & ita sequitur absurdũ Aristotelis ponendo motũ & quietẽ esse instantaneas, at vbi motus ponitur in instanti, & quies in tpe, põt dici & cõcedi, & nõ sequitur in eodẽ instãti esse motũ & quietem, nã motus erit in instanti, & quies erit in toto tpe sequẽti, & sic nõ sequit in eodẽ instanti esse. Ad sextã dicendũ formã totalẽ sua natura non esse corruptibilẽ, nec generabilẽ, nisi p minima, imaginor.n. formã generari, veluti forma prior corrũpitur, & quia nec prior, nec secũda põt subito generari, vel corrũpi, ideo acqsito vno minimo, ex natura formæ est, vt nõ eodem instanti acquiratur aliud, ex quo sequitur, q̃ si resistentia accipitur pro potentia, q̃ continuo est remissibilis, sic nulla est resistentia, si accipitur pro forma corruptibili, quæ sua natura nõ est apta subito corrumpi, sed per minima, sic datur resistentia. sequitur ẽt agens fortius, & debilius differre ex eo, quia alterum ex sua potẽtia habet, vt inter productionẽ & productionẽ interponat minorẽ vel maiorẽ quietẽ, nec alia cã est, nisi ex naturis potentiarũ eorũ. Adhuc est dubitatio contra dicta, nã aliquis motus esse põt altero cõtinuo velocior vt motus grauis maioris descẽdentis motu grauis minoris descendentis, ergo in quolibet instanti velocitas intendit, alioquin nõ continuo esset velocior. Dicendum motũ A esse cõtinuo velociorẽ nõ velocitate maior, quæ acqrit in quolibet instãti, sed velocitate maiori, q̃ acqrit pro quolibet instanti, vel acquisita est, & hoc sufficit.

Vel motus dico occupationẽ maioris loci nõ esse motũ localẽ, sed generationem maioris loci quæ fit in instanti, sicut gñõ caliditatis, & gñõ raritatis, occupatio.n. maioris loci nõ fit p se, sed cõsecutiue, sicut tenendo resolonẽ vsq; ad materiã primã, in instãti generationis ignis ex aq fit maior raritas, & occupatio maioris loci ex quo sequit occupationẽ illam nõ esse p se terminũ alicuius motus, sed consecutiue tñ.

DILVCI. Text. c. 33.

Motus aũt dupl̃r diuisibilis est, vno quidem mõ tpe, altero vero rõne partiũ eius qđ mouet, veluti si A G, totum mouetur & A B, & B G mouebuntur, atque sit partis A B motus D E, partis vero B G E Z, vniuersum igr̃ D Z necesse erit totius A G motũ, nã illo ipso mouet, qppe cũ vtraq; ps vtroq; moueatur motu, & nihil alieno moueatur motu. Quare vniuersus motus vniuersæ magnitudinis motus erit.

ANT.

Mot⁹ aũt est diuisibilis dupl̃r, vno qdẽ mõ tpe, alio vero fm ptiũ illius, qđ mouet motus, vt si ipsum A G mouet totũ, et A B, mouebit, et B G sit igr̃ ipsius qdẽ A B, qui est D E ipsius aũt B G q est E Z motus ptiũ, necesse igr̃ totũ, in quo est D Z ipsius A G esse motũ. Mouebitur.n. fm hunc, qm̃ enim vtraq; partium mouebitur secũdũ vtrãq;, nulla aũt mouebit secũdũ alterius motũ. Quare totus motus totius magnitudinis est motus.

A B G
Mobile
D E Z

E Proponit nunc agere de diuisione motus, & primo proponit illã, & inquit, motus aũt dupliciter diuisibilis est, vno quidem modo tpe, qũo dixit ipsum non posse esse in nunc. Altero vero ratione partium eius qđ mouetur, veluti si A G, totum mobile moueatur & A B, & B G partes ẽt mouebuntur. Tractabit igitur duo, primo motũ esse diuisibilem merito partium mobilis, secũdo merito tẽporis, primũ syllogizo sic, omne illud quod est totum in toto & pars in parte diuiditur ad diuisionẽ sui subiecti, sed motus est totus in toto mobili, & pars in pte, igit diuiditur ad diuisionem mobilis. De syllogismo primo accepit conclusionem per exẽplum, deinde probat minorẽ & inquit, atq; sit partis A B ipsius mobilis motus particularis D E, partis vero B G sit alia pars E Z, tunc concludit quasi minorem & inquit, vniuersum igitur D Z necesse erit esse totius A G motum, nam illo ipso mouetur. Deinde quasi eandem rõnem per viam enthymematis concludit & inquit, quippe cum vtraq; pars vtroque moueatur motu, & neutra moueatur motu alterius, qua F re vniuersus motus vniuersæ magnitudinis motus erit, & sic vult habere hanc minorẽ (vt mihi videtur) q̃ motus sit totus in toto & pars in parte, cui addas maiorem, & conclusio patet. Sed dices, ad quid fuit necessariũ addere q̃ sit pars in parte, nonne satis põt sic argui, oẽ quod est totum in toto subiecto, est diuisile p diuisionem subiecti, sed motus est totus in toto subiecto, igitur diuisilis p subiectum, ad quid igitur adiecit, cum quippe vtraq; ps vtroq; moueatur motu, neutra mouetur neutrius motu. Dici põt, quia nonnullæ formæ sunt in totis subiectis, vt anima in toto corpore, non propterea dicitur esse diuisibilis ad diuisionem corporis. Ad hoc igitur, vt ipsa forma diuidatur ad diuisionem subiecti, requiruntur tria, primo vt tota ipsa sit in toto, secundo vt pars sit in parte, tertio vt illud quod est in vna parte non sit in alia parte. Et tunc erit forma diuisibilis secundum subiectum, & sic patet q̃ vtiliter illud esse additum.

Expositio.

Commen. 33.

G {Cum declarauit.} Istud commentum patet. Sed circa hoc dubitatur, vtrum motus possit diuidi ad diuisionem mobilis, & videtur q̃ non, quia illæ partes motus acceptæ penes partes mobilis, vel remanerent à principio vsque ad finem, vel essent continuo aliæ atq; aliæ: si permanent, igitur motus erit permanens. Illud enim permanet, cuius oẽs partes sunt simul, etiã tunc mobile amplius nõ mouebitur, quia iam habet omnes motus partes. Sin vero non permanent, igitur non differunt à partibus tẽporis. Ad dubium respondet Auerro D & intendit p partes moti, partes quæ mouentur de principio spatij vsque ad finem similiter, & est intelligendum de partitione motus secundum partitionem partium, qm̃ hæc partitio differt à partitione eius secundũ ptitionem tpis. Sic igitur videtur, velle q̃ partes illæ permanent in tota mutatione. Solutionẽ hanc apertius declarat Themistius, vult enim q̃ motus, & illa, circa quæ motus versatur, videlicet locus, magnitudo, & affectio, diuisilia sint, nõ tñ eo H dem modo, magnitudo enim, & quantitas suapte diuidũtur, affectiones & qualitates ex accidenti, quia scilicet accidunt corpori, quod diuiditur. Sic igitur motus quatenus quantitas est, diuisibilis est diuisione partium nõ permanentium, quatenus vero affectio corporis moti diuiditur vt qualitas ad diuisionem subiecti, & sic partes eius permanent, primo vero modo non permanent. Expositor aũt supplet vtrisq; & bene, q̃ partes mobilis possunt dupliciter considerari, vno modo inter se, & sic cum neutra sit prior altera, sic neutra mouetur prius altera. Alio modo possunt considerari respectu certi puncti aut signi in magnitudine cõstituti, & cum respectu illius altera sit altera prior, sic motus erit successiuus. Tunc ad rationes concedo motum esse permanentem quo ad partes mobilis inter se consideratas, quo vero ad partes mobilis consideratas respectu signi, partes illæ sunt successiuæ. Similiter

Dubitatio

Rñs. Auer.

Declaratio Themistii.

Declaratio Tho.

An mot⁹ diuidatur secũdũ diuisionẽ temporis. Vide buri. Text. c. 34.

liter dico q licet partes permaneãt, adhuc mobile mouetur, quia non mouetur vt acquirat partes motus, sed partes termini ad quẽ, uel totum ipsum terminum ad quem.

RECOGNITIONES.

FAcilius textus exponi pōt, vt ponaẽ hęc cõclusio, motus est diuisibilis diuisione partiũ eius, quod moueẽ, & hoc ingt, alio vero modo est diuisibilis ẽm motus partium eius quod mouetur, vt si ipsum A G totum mouetur, partes eius mouebuntur. s. & A B pars eius mouebitur, & B G ẽt pars eiusdẽ mouetur. Pro huius rei probatione supponatur hæc definitio, totum mouetur, cum ipsum, & quælibet pars integralis mouetur, vt si gleba terræ deorsum moueatur tota, ipsa & quælibet eius pars secundum quantitatem sumpta mouebitur, supposita igiẽ hac definitione, probat istã conclusionem, & inquit, sint igitur motus partiũ illius totius mobilis signati per A G ipsius quidẽ A B motus sit, qui est D E ipsius autẽ B G motus sit, q est E Z: casu isto stãti, sequitur totum D Z motum esse totius A G motũ, consequentia patet, quia totum A G mouebitur ẽm hunc, & non secundũ alium, q si totus motus est totius mobilis, statim sequiẽ ipsum esse diuisibilem diuisione eius, quod mouetur, quia totũ motum esse alicuius totius mobilis, est totum illud mobile moueri illo toto, & partes moueri illius partibus, vt in definitione sumebatur. sed dices totum mobile moueri certo motu, & omnem partem ẽt moueri illo, quia altera pars mouetur, motu alterius, & econtra, & totũ mouetur motu, quo mouetur quælibet sui pars, & sic nõ oportet motum diuidi diuisione eius, quod mouetur, qm̃ vno indiuisibili motu mouebitur totũ, & quælibet eius pars. contra obicit Aristoteles, & inquit, qm̃ enim vtraq; partium mobilis mobiliter ẽm utranq; motus partem, nulla aũt mouetur secundum alterius motum, quod sumit, & non probat, sed vt per se notũ accipit, ideo repetit quod concluserat, s. q totus motus totius magnitudinis sit, q si totus est totius, eius partes erunt partium, vt ex præmissa definitione patet, ergo erit mobilis diuisione diuisibilis. hoc pacto exponendo, facile textus patet, in commentarijs textum hunc ad syllogismum resoluimus.

DILVCI. Tex. c. 34. Præterea, si motus quidẽ omnis alicuius est, vniuersus vero D Z motus nullius partium est, parte enim vtraq; mouetur, neq; alterius cuiusdam, cuius nanq; totius totus est motus, eius ẽt partes partium sunt, partes autem D Z partium A B G sunt, & nõ aliorum motus, plurium enim vnus motus nõ erat, vniuersus itaq; motus vniuersæ A B G magnitudinis erit.

ANT. Amplius autem si omnis quidem motus alicuius est, totus autem motus qui est, in quo est D Z neq; partiũ est, neq; alterius, parte. n. vtraq; mouetur neq; alterius vllius, cuius. n. totus totius, & partes partiũ sunt, partes aũt ipsius D Z sunt ipsarum, quæ sunt A B G & nõ aliarum, plurium enim nõ erat vnus motus, totus vtiq; motus est ipsius A B G magnitudinis.

Moueẽ verbũ est interpretis.

Secundo arguit, illud quod totũ est alicuius totius, diuiditur ad diuisionẽ illius: sed totus motus D Z est toti mobilis A B G: igitur diuiditur ad diuisionẽ illius mobilis. Circa istam rõnem, non ponit conclusionem, quia illa quę posita est à principio fuit omnibus rationibus. ponit ipsam minorem & illius probationem, probatio est ista, oĩs motus est alicuius mobilis, motus igitur D Z est alicuius: vel igiẽ ipse est partiũ, videlicet huius & illius seorsum, vel alterius cuiusdam ab omnibus partibus, vel totius mobilis A B G non est alicuius partium, qm̃ nulla pars moueẽ toto motu totius, sed parte totius motus, nec potest esse cuiusdã alterius, qa tũc erit illius, & partes suę

A partiũ illius, quod est impossibile, nam non potest vnus motus esse pluriũ, igitur motus D Z erit totius mobilis A B G, & sic patet minor. inquit, Preterea, si motus quidem oĩs alicuius est, vniuersus vero D Z motus nullius partiũ est, nã vtraq; pars mouetur parte motus, & nõ toto, neq; potest esse alterius cuiusdã vt equi, qđ declarat, cuius nãq; totius est motus, eius ẽt partes partiũ sunt, ut D Z sit totius equi, partes huius erũt partiũ equi, modo partes D Z motus cõpetũt partibus A B G mobilis vt scorpij, & non partibus equi, quia plurium non põt motus esse vnus, tũc dat minorẽ, vniuersus itaq; motus vniuersæ A B G magnitudinis erit. Hæc erat minor.

Commen. 34.

{Ista est alia} Soluit Aue. pulchrã quæstionẽ, videtur enim q hæc nõ differat à prima, ideo vult q hæc non sit demonstratio p se, sed quasi præcedentis confirmatio, nã quod prima supponit, hęc probat. Supposuit enim, q to-

B tus motus D Z neutrius partis sit primo (quę suppositio fuit ẽ ccepta vt principium in alia demonstratione) sed sit totius A B G: vtitur aũt Auer. syllogismo hypothetico, omnis motus est alicuius moti: D Z motus non est partium, & non est cuiusdã alterius, igitur est totius A B G.

{Dixit qm̃.} Vult hic Auer. probare suppositionẽ, & hoc dupliciter. Tum primo, quia pars non est æqualis toti, igitur motus totius non competit alicui partium.

{Deinde induxit.} Tũ secũdo, quia hæc cõuertuntur, totus motus est totius, igitur partium, & econtra, partes motus sunt partiũ, igiẽ sunt totius, tũc arguo, oẽs partes conuertuntur cũ toto, igitur quod cõpetit toti, nõ potest alicui partiũ cõpetere, sed bene omnibus. Ait aũt q hæc conuersio est dubia, bene enim valet, motus totus est totius, igitur est partiũ. Sed contra est dubiũ, uidetur enim non valere, motus est partiũ alicuius, igitur est totius facti ex illis, qa cauillator posset dicere, motũ esse partium, & non esse totius, vt rarefactio oĩum partium aquæ est motus localis cuiuslibet partis, & non totius ponẽdo ip-

C sam rarefieri in una medietate, & condensari in alia. Cõtra arguit. Si motus conueniens toti cõuenit partibus, & q conuenit partibus, non conuenit toti, igitur motus totius est cõior & vniuersalior, q̃ motus partium, nã competit toti & partibus, sed ille partium competit partibus tm̃, & non toti, igitur illæ totius erit vniuersalior. Sic igiẽ patet dupliciter q motus est totius, & nõ alicuius partis adæquate, addit vtilitatẽ demonstrationis, & patet. Hęc expositio non consonat græcis verbis, licet bene dicat q non differt multum ab illa.

RECOGNITIONES.

SEcũdo probat idem. s. totus motus alicuius mobilis, sit illius totius, & ita eius partes erunt illius partiũ, & arguit hypothetice, & inquit, amplius aũt si oĩs quidem motus alicuius subiecti est. s. totus, hoc. n. sumit, & non probat, nã patet. cum. n. sit accidens, oportet vt alicuius subiecti sit totũ. Tunc hoc sumpto, vel igiẽ erit vtriusq; partis eius, quod moueẽ totus, vel alterius tm̃, vel cuius-

D dam diuersi à partibus, & à toto, vel erit eius, quod mouetur, totus destruit tria mẽbra & concludit quartũ, & inquit, totus aũt motus. s. D Z neq; partiũ est. i. vtriusq; partis totus, neq; alterius, supple tm̃, & dat causam, & inquit, nã parte motus D Z vtraq; pars mobilis moueẽ, et nõ altera tm̃. non pbauit aũt motum illũ nõ esse vtriusq; partis, qa proximo textu patet, dixit. n. alteram partem nõ moueri motu alterius. deficit aũt in græco verbũ mouetur more attico, ideo ẽ subaudiendũ. Sic igiẽ D Z motus esse non põt vtriusq; partis, neq; alterius tm̃, probat q nõ possit esse alterius cuiusdã alterius subiecti, vtpote formicæ, & inquit, neq; alterius vllius esse põt, & pbat, & inquit, cuius. n. totius subiecti est totus, partes eiusdẽ motus sunt partiũ illius mobilis. Sed partes ipsius D Z motus sunt ipsarũ partiũ, quæ sunt A B G mobilis, & nõ aliarũ, ergo nec totus põt esse alterius totius mobilis. Sic igiẽ totus D Z nec ẽ vtriusq; partis, neq; alterius tantũ,

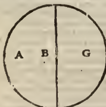
neq; cuiusdã diuersi. Sed dices eundẽ motum posse esse duorũ subiectorũ sibi inuicem cõicantium, ergo põt esse vtriusq; partis & põt esse diuersorũ subiectorũ, mõ sibi inuicẽ cõicent. obijcit contra hoc Arist. & inquit, pluriũ enim subiectorum non erat vnus motus, nec cõicantiũ, nec non cõicantiũ, tunc his partibus refutatis, cõcludit conclusionẽ, & inquit, totus vtiq; motus D Z est totius A B G magnitudinis. Animaduerte Arist. accepisse totũ motũ non posse esse duorũ subiectorũ nec cõicantiũ, neq; non cõicantium, quia duo mobilia cõmunicati non possunt, nisi se habeãt, vt totũ, & pars, si ergo totũ mouet eodẽ motu, quo pars mouetur, & è contra, qua rõne totum cõicat cum vna parte in motu, eadẽ rõne debet cum altera cõicari, & ita sequitur vtrasq; partes moueri eodẽ motu, & qm̃ partes sunt mobilia nõ cõicantia, sequitur duo non communicantia eodem motu moueri, quare si duo mobilia cõmunicantia mouentur eodem motu, duo non communicantia eodem motu mouebuntur, & sic quod Aristoteles dicit, omnino est bene suppositum.

DILVCI. Insuper aũt si quidẽ vniuersæ magnitudinis motus sit alius, vt T I auferenť ab ipso vtrarũq; ptiũ motus, qui quidẽ ęquales erũt motibus D E E Z, vnus. n. vnius est motus, quare si totus T I motus in motus ptiũ diuideť, motus T I motui, D Z erit ęqualis Si vero defecerit quicquã, vt K I hic nullius erit motus, neq; . n. totius, neq; ptiũ, quia motus vnius vnus est, neque alterius cuiusdã, nã motus continuus cõtinuorũ est, eadẽ vero rõ erit si excesserint in diuisione. Quare si hoc fieri negt, atque ęqualẽ esse necesse est, hæc quidẽ igr̃ diuisio rõne partium eius qđ moueť est, atq; cuiuslibet ptibilis ipsam esse necesse est.

ANT. Amplius aũt siquidẽ est totius alius motus, vt in quo T I: remouebitur ab eo, qui vtrarũque ptiũ motus est, hi aũt ęquales erant his, qui sunt D E, E Z. vnius. n. vnus motus est. quare si totus quidẽ T I diuidetur in ptiũ motus æqualis erit, qui est T I, E I qui est D Z. Si vero deficit aliquid, vt quod est K I, hic nullius erit, neque. n. totius, neque partium, propterea quia vnius vnus est. Neque alterius vllius, continuus. n. motus est continuorũ quorundã, similiter aũt & si excellat secundũ diuisionẽ Quare si hoc impossibile est, necesse est eundẽ motum esse, & æqualem, hæc quidem igitur diuisio secundũ partim motus est, & necesse ẽ, cuiuslibet ptibilis eẽ ipam.

An eadem sit diuisio motus secundũ diuisionẽ mobilis & temporis & spatij. Vide Egid. t. 37. huius.

Tertio arguitur sic, omnis motus compositus ex motibus ptiũ diuidiť ad diuisionẽ totius: sed motus scorpij

E est motus qui componitur ex motibus partium scorpij, igitur diuidiť ad diuisionẽ scorpij. probatur minor, motus qui cõpetit toti scorpio, vel est ille qui aggregatur ex motibus partiũ vel alius, si idẽ, et ille. minor habeť, si alius, vel ęqualis, vel ięqualis, si ęqualis, igť idẽ ille, quia duo ęqualia & eiusdẽ spẽi in eodẽ subiecto collocata sunt vnũ & idẽ, si inęqualis, siue maior, siue minor, nullius eẽt, vbi nanq; minor sit, nõ erit totius, neq; partiũ, cũ totũ ęquetur oĩbus partibus, igitur motus totius ęquabitur motibus partiũ, neq; põt esse alterius cuiusdã vt formicæ, qa motus nõ põt esse in diuersis vnus & idẽ numero, restat vt motus totius, & motus oĩum partiũ sint ęquales, igiť vnus, & ita motus totius erit cõpositus ex motibus partiũ, quæ erat minor. De ratione nõ probat nisi ipsam minorẽ. Inquit, aut motus vniuersę magnitudinis A G est ille qui cõponiť ex motibus partiũ, aut alius. Animaduerte q̃ hęc ratio supponit ex motibus partium cõponi vnũ motum, et petit an motus totius A G scorpij sit ille,

F qui cõponiť ex motibus ambarum medietatũ scorpij aut alius. Si inquit alius vt T I, ita vt motus totius scorpij sit T I motus vero oĩum sit D Z auferẽtur ab ipso motu q competit toti vtrarũq; partium motus, qui quidẽ ęquales erunt motibus D E, E Z, quasi dicat, motus totius differret à motibus partiũ, vnius enim vnus est motus, & sic motus partium & motus totius si erunt alij, etiã mobilia erunt alia, quia non põt vnus motus esse duorum. Quod si alius, vel æqualis vel inæqualis, inquit, quare si totus T I motus, qui totius scorpij est, in motus ptiũ diuideť, motus T I motui D Z erit æqualis, quia vbi partes partibus æquales sunt, totũ toti erit æquale. Dices forte q̃ partes vnius non sunt æquales partibus alterius. Contra arguit, si vero inquit defecerit quicquam, sit illud K I qđ deficiat à motu totius scorpij, tunc hic nullius erit motus, neq;. n. totius scorpij, neq; partiũ. totius quidẽ non, quia motus vnius vnus est & illi ęqualis, ptiũ p idem minime, neq; alterius cuiusdã, nã cõtinuus & vnus cõtinuo-

G rũ est, & non formicę discontinuę à scorpio. Eadẽ rõ erit si excesserint in diuisione illę partes. Quare si hoc fieri nequit atque æqualem esse necesse est, & per consequẽs idẽ cum motu omnium partium. Hæc est expositio.

Commen. 35.

{Ista est tertia.} Commẽtũ p expositionẽ literæ patet. Sed exoriť difficultas, vñ valeat enthymema istud, motus totius est ęqualis motui cõposito ex motibus partiũ, igiť idẽ. Hęc. n. dubitatio est nõ parua. Quidã deducunt, quia si essent ęquales, alter frustra esset, alij deducũt ęqualia & in specie eadẽ in vno numero subiecto, non pñt esse nisi idem. Auer. aũt deducit ex vno Arist. verbo, quia non põt idẽ mobile moueri diuersis motibus eiusdẽ spẽi & æqualibus. Et ita idẽ totum non põt quantum ad rõnẽ totius moueri motu vno, quantũ vero ad motũ oĩum partiũ moueri motu alio, moueret. n. idẽ motibus diuersis. Sed dices hoc non vř inconueniens, nã possibile est totũ sub rõne totius quiescere, partes vero secũdũ rõnem

H partium moueri, vt si aer hic inclusus secundũ vnam medietatem rarefieret, & secundũ aliã condensaretur, moueretur mutando locũ, vbi totum non mutaret locum, igiť totum põt vno motu moueri, et partes alio. Dici potest q̃ siue sit siue non, non põt totum moueri, quin ptes moueantur. Itẽ non põt totum moueri vno motu, & partes alio motu, & hoc satis bene, tñ concedo posse oẽs partes moueri toto quiescente, sed q̃ omnes partes moueantur vno motu, & totum moueatur alio illi æquali, nõ est possibile. Dico vlterius in motu locali puro non possunt partes moueri toto quiescẽte nisi motu circulari. Hæc satis.

RECOGNITIONES

TExtus iste obscure legitur, in cõmentarijs tñ bene, lege ergo verba sic, amplius aũt si quidem est totius mobilis alius motus. s. à motu aggregato ex motibus ptium, ita, vt sint duo diuersi, verbi causa, vt motus totius

sit

sit T I remouetur T I motus ab eo motu, qui est motus vtrarumque partium, remouebitur dico subiecto, ita vt sit quasi diuersus à motu aggregato ex motibus partiū subiecto, & quasi dicat, licet T I remouebitur subiecto à motu aggregato ex motibus partium, tñ hi motus partiū ipsius T I erāt æquales his motibus partiū, qui sunt D E E Z, et subscripsit hoc, vt innueret illa posse esse subiecto diuersa, & ęqualia. Quod vero si T I motus sit alius à motu aggregato ex motibus partiū, debeat esse subiecto ab eodē remotus, probat, & inquit, vnius enim vnus motus est, & ita si T I motus alius est à motu aggregato partiū, erit vnus alterius mobilis diuersi à ptibus simul iūctis, ita vt totū sit vnū mobile, & ptes simul iunctę aliud subiecto ab illo, & sic patet illa consequētia, et vltra. quare si pro quia totus T I motus diuiditur in motus partiū T I motus ęqualis erit motui D Z aggregato ex motibus partium, dixit. n. hos subiecto esse diuersos, sed æquales, non cōtentus his, quę dixit, probat hoc, & inquit, si aūt non æqualis fuerit, sed deficit, ita vt in T I motu deficiat C I hic motus T I cui pars illa deficit, nullius erit, quia neque erit totius mobilis, neque partium mobilis simul coniūctarū, & assignat cām, & inquit, propterea quia vnius vnus est, hoc est propterea quia cuiuslibet mobilis vnus, idest ęqualis est motus, accepit. n. vnum pro ęquali. Si igiť deficit in T I motu T I non pōt esse ęqualis toti, neque ęqualis partibus simul iunctis, neque alterius vllius esse pōt, cuius cām assignat, & inquit, quia continuus motus est continuo quorūdā. q. d. cū positum sit T I motū esse continuū, & ęqualē ipsius totius mobilis, hic esse non pōt nisi eorū, quę cū toto mobili sunt continua, & ita esse nō pōt alterius mobilis à priori discontinui, vt formicæ, vel testudinis, simili ratione, vt inquit, si excellat, nullius erit, quia neque totius, neque partiū, neque alterius. Tunc dat vltimam consequētiam, & inquit, quare, si hoc impossibile est, vt, s. motus totius sit alius subiecto, à motu partiū simul iunctarū, necesse est totius & partiū eundē motū eē, & ęqualem, & sic motus diuisione mobilis diuiditur. In cōmentarijs vero hæc consequentia aliter legitur & non ab rōne, verum hoc modo legendo, patet rō Arist. argumentatur enim sic. Motus totius non est alius à motu partium simul iunctarū, ergo est totius & partium, & ita diuisibilis diuisione mobilis. q nō sit alius, probatur, quia vel ęqualis, vel inequalis, nō inęqualis, quia neque maior, nec minor, ergo ęqualis motui partiū, sed non pōt esse illi ęqualis, nisi partes ipsius partibus illius respondeāt, & ita diuiditur diuisione totius. Tunc epilogat, & inquit, hęc quidem igitur diuisio secundū partium motus est, & necesse est ipsam esse cuiuslibet mobilis partibus, nam omnis motus diuisione mobilis diuiditur, hoc pacto verba legendo, patent, quæ in commentarijs diximus.

DILVCI. Alia autem temporis ratione, nā cū omnis motus in tpe sit, & oē tēpus est diuisibile, minor autem motus in minori tēpore fiat, omnem motum diuidi ratione temporis necesse est.

ANTI. Alia aūt ſm tpš, qm̄ enim ois motus est in tēpore, tēpus aūt oē diuisibile est, in minori autē minor motus est, necesse est omnem motum diuidi secundum tempus.

Quod vero motus rōne tpis sectilis sit, probat p enthymema, cuius antecedens sunt tres propōnes. Prima, omnis motus est in tēpore. Secūda, oē tempus est diuisibile. Tertia, motus minor in tpe est minori, in maiori maior, et ęqualis in ęquali, igiť motus diuiditur ratione tēporis.

Commen. 36.

{Cum declarauit} Arist. posuit confuse propositiōes, Auer componit syllogismū sic, oē tempus est diuisibile, ois motus est in tempore, igitur ois motus est diuisibilis. Sed contra, oē corpus est diuisibile, omnis aīa est in corpore, igitur aīa est diuisibilis rōne corporis, vel sic, omne

A cœlū est diuisibile, primus motor est in cœlo, igitur est diuisibilis. Respondet Auerro. q syllogismus ille existimatur bonus, sed ad hoc vt sit secundū veritatē bonus, oportet addere in minori q sit in tēpore æquali, qđ Arist. denotat per verbū illud, in minori autem minor motus est. {Qm̄ si.} Probat q illa particula debet intelligi, nam si non intelligeretur, esset possibile motū esse in momentaneum, & tēpus diuisibile. cōsequentia tenet, licet ipse nō prober, quia si motus non debet esse ęqualis tēpori, igiť tempore posito diuisibili, pōt esse motus momentaneus, p tanto motus ponič diuisibilis p quanto ponič cōmensurabilis tempori. Syllogismus igitur formetur sic, omne tempus est diuisibile, omnis motus est in tempore sibi æqualis, igitur omnis motus ratione temporis est diuisibilis, propterea concludit q motus sum ratione temporis, rum ratione mobilis diuisilis est.

{Et quia.} Vltra literā nostrā habebat Auerro. in litera sua hæc verba, & necesse est vt sit in omni partibili, cuius cām reddit Auerro. quia eius diuisibilitas est diuersa,

B quia motus est in generibus diuersis, vt motus in locum est in genere loci, motus augmētti in genere q̄ti, & sic de alijs. specificātur enim per terminos ad quos, et sic p partibile intelligit subiectū motus, nō ipsum mobile, penes qđ diuiditur diuisione quantitatiua, & per subiectū motus intelligit, vt dicit illud in quo est, hoc est genus in qđ terminatur, verbi gratia, locū in motu locali, quantitatē in auctione, qualitatem in alteratione. quod auctoritate Alexandri confirmat, qui dicebat omnem motū habere motum, idest genus subiectū, qui est terminus ad quem, hoc in translatione nostra non habetur. Sed dices, si motus diuiditur ratione temporis & spatij, & mobilis, igitur quantus triplici quantitate, nihil enim diuiditur nisi rōne quantitatis. Quidam recentiorum fingunt motū habere propriam quantitatē distinctā realiter à quantitate temporis, quæ est successio quædam, est tñ quantus per

C accidēs ratione subiecti, ratione vero spatij diuisibilis in infinitum. Sed hoc stare non potest, quoniam tēpus ipsum etiam est successio quædam, igitur motus & tēpus non distinguuntur penes successionem. Solitus sum dicere q motus est actualis successio, tempus vero est ipsius motus aptitudinalis mensura, qm̄ est eius passio, & omnis passio est aptitudo. Tempus vero actu est actualis mensura, igitur motus est diuisibilis à mobili quantū ad q̄titatem permanentem, tempore quo ad mensurā, à spatio quo ad diuisionem. Solitus sum etiam dicere motū à tempore nancisci diuisionem distractam, ab ipso mobili diuisionem permanentem, à spatio diuisionem in infinitum. Hæc de motus diuisione.

Dubitatio.

An tps distinguatur realiter a motu. Vide cano. q. 5. quarti ar ti 1 Et loi. de mag. q 6. quarti huiꝰ. Et Cur. patien. q. 1. quarti huiꝰ.

DILVCI. Cū aūt omne quod mouetur, in aliquo moueatur, & tempore aliquo, mobilisque vniuersi sit motus, necesse est diuisiones esse easdē & tēporis, & motus, & ipsius moueri, & eius qđ mo

D uetur, & etiā eius in quod motus ipse est, nō tñ omniū similiter in quibus est motus, sed quantitatis quidē p se, qualitatis vero p accidens. Accipiatur. n. tps in quo aliquid moueť, & sit A, & motus sit B: si igitur vniuerso motu in vniuerso tpe illud motū est, in illius dimidio motu minore motū est, quo etiā rursus diuiso, minori motu erit motū, atque sic sp, simili ēt mō si motus diuisibilis est, tps ēt diuisibile erit, nā si vniuerso motu toto in tpe motum est, dimidio ī dimidio & minore rursus in minore motum erit.

Qm̄ aūt omne, quod mouetur, in aliquo mouetur, & tempore quodam, & omnis moti est motus, necesse est easdem diuisiones & tempo-

ris,

tis,esse & motus,et ipsius moueri,et eius,quod mouetur,& in quo motus est.Sed non omniū similiter est in quibus motus est,sed quanti quidem per se,qualis autē per accidēs. Accipiatur enim tēpus in quo mouetur,in quo A.et motus in quo B. Si igitur per totū in omni tēpore est motū,in medio per minorem,& iterum hoc diuiso,per minorem hoc,& semper sic. Similiter aūt & si motus diuisibilis est,tempus diuisibile est,si enim per totum in omni, per medium in medio,& iterū per minorem in minori.

Quinq; hæc condiuisibilia. An quātitas qua motus ē quāt° sit formaliter tp̄s. Vide Sco.5. Meta.q.10.

Quinq; sunt,genus ipsum ad qd motus est, vt alteratio ad qualitatē,auctio ad quantitatē,latio ad locū.est & motus ipse,q est actio quędā motoris illata ipsi mobili: est tertio ipsum moueri,qd est passio rei motę à motore: est tp̄s ipsum,in quo sunt & motus,& ipsum moueri:est quinto mobile ipsum,qd est subiectū omniū horū. de his ponit ꝙ oīa condiuidunt,inquit,cū aūt oē quod moueť, moueať in aliqd genus,vt in terminū ad quē,& moueať tp̄e aliquo,& mobilis totius sit totū motus,vt dictū est, hoc est antecedens,dat cōsequēs,& inquit,necesse est diuisiones esse easdē & tp̄is & motus,& ipsius moueri, & etiā eius in qd,vt in terminū motus ipse est. Enthymema pōt sic perfici,quęcūq; sunt simul in codē diuisibili ęqualibus diuisiōibus diuiduoť:sed hęc sunt simul in subiecto ipso mobili,igitur ęqualibus diuisioοibus diuiduntť. Respondet dubitationi,quia ait terminos ad quos esse diuisibiles.Dicet quis vtrū eodē modo. Rñdet ꝙ non oīum ad quę motus est,hoc est non oēs termini ad quos sunt simili modo diuiduoť,sed quantitatis quidē per se, ad quā est latio,& qualitatis vero ꝑ accñs, ad quā est alteratio, & ita genera in quibus motus ipsi sunt,non simili modo diuisilia suot.Probat motū & tp̄s condiuidi: exemplo, Et iquit,accipiatur enim tēpus in quo aliquid mouetur, & sit A,et motus sit B:si igitur aliquid motu vniuerso in

G vniuerso tp̄e motū est,in illius tēporis dimidio minore motu motū erit,quo ēt tēpore diuiso,adhuc minore motu erit motū illud idē mobile,atq; sic sp motus diuideťur, vt tp̄s,ē contra ēt ē parte motus licet diuidere tempus,& inquit,simili ēt modo si motus diuisibilis est,tēpus etiam diuisibile erit,nā si vniuerso motu vniuerso in tempore motum sit aliquid,dimidio motu erit motū in dimidio tēpore,& minore rursus motu in minore tempore motum erit,& sic patet exemplo motū & tempus condiuidi.

{Et quia}Auerroes vult,ꝙ sit enthymema reducibile ad syllogismū cuius antecedēs ponit,& inquit,& qa oē motū moueť in aliquo,i.aut in vbi,aut in quali,aut in quāto,& oīs motus est in istis tribus,s.in mota re, in gñe ad qd est,& in tp̄e,subaudi cōsequēs,igr̄ hęc cōdiuiduntur.

Commen. 37.

{Et videtur mihi.}Alexander vt dicit,voluit literam

H esse corruptā,ideo dixit esse sic legendā,omne motū, hoc est oīs res mota habet motum,& tunc voluit sequi, igiť illa cōdiuiduntur.Dicit Auer.ꝙ litera stat melius,vt iacet,ꝙ̄ vt corrigit Alexāder,cuius cām dat,& inquit,qm̄ si posuerimus ꝙ tp̄s,& res mota,& genus habent motū, idest si posuerimus ꝙ in istis tribus est motus,io tēpore, genere,& re mota,tunc sequitur ꝙ tempus motio & res mota sint diuisibilia,veluti ipse motus qui est in illis tribus,vnde syllogismū docet cōponere sic,oē habens motū est diuisibile,hoc est,oē illud in quo est motus est diuisibile,hęc tria habent motū vel in his tribus est motus, igitur hęc tria sunt diuisibilia,& ita videtur velle Auer. ꝙ Arist.declarat genus,tempus & mobile esse diuisilia, quia in illis est motus alia atq; alia ratione,modo contra Alexandrum ait talem conclusionem non posse cōcludi, si litera dicit,omne motum habet motū:solū enim cōcluderet de ipso moto,& non de illis tribus,ego oō legi Ale

E xandrum in re ista,de eo quid dicā,nescio,scio bñ ꝙ litera nostra nō tria esse diuisilia,sed quinq; esse condiuisilia probat,& sic nec expositio Auer.cōsonat,cętera patent.

Et licet in commentarijs bene legatur hic textus:potest tñ legi clarius,ꝙ Arist.primo proponat cōclusionem, secundo remoueat dubitationem tacitā ibi,sed non omniū similiter,tertio propositam conclusionem probat ibi,accipiatur enim.conclusionem quidem ponit sub forma hypothetica,sed legatur categorice,est enim sensus, motus condiuiditur tempori,ipsi moueri,& ipsi mobili, & ipsi termino ad quem.Inquit. Qm̄ aūt omne,quod moueť, in aliquo mouetur,vt in termino ad quem,& in tempore quodā,& omnis moti est motus,vt subiecti, necesse est easdem diuisiones esse,& temporis, & motus, & ipsius moueri,& eius,quod mouetur,& eius in quo moueť,ecce quomodo conclusionem posuit sub forma hypothetica,sed est sensus,illa quinq; esse condiuisibilia,posuit aūt cōclusionē sub forma hypothetica,vt innuat illa quinq; esse conuertibiliter cōdiuisibilia,cętera vero patent.

F Eodemāt modo ipsum etiā moueri diuideť. sit.n.ipsum moueri C,ī dimidio igr̄ motu min⁹ erit toto,& rursus in dimidio dimidij, & ita sp. DILVCI.

Eodē autē modo.& ipsum moueri diuideť; sit enim in quo C ipsum moueri,secundū igitur mediū motū minus est toto,& iterum secundū medietatis medium,& si semper,sic. ANTI.

Mobile

A Tempus

B Motus

G Moueri

Probat coosequenter ipsum moueri diuidi correspōdenter cum ipso motu,inquit,eodem aūt modo ipsum etiam moueri diuideť,sit enim ipsum moueri G,in dimidio igitur motu ipsum dimidium moueri erit minus toto moueri,& rursus in dimidio dimidij adhuc erit minus,et ita sp, igitur motus & ipsum moueri coodiuiduntur.

Est etiā ponentē moueri ipsum,qd est vtrorunq; motuū vt ipsorum DG,& GE,dicere totū esse secundum totū,nam si aliud,plura erūt moueri eiusdē motus,quemadmodum & motum DILVCI.

H in motus ꝑtiū oñdimus diuisibilē esse, accepto n.ipso moueri sm vtrūq; cōtinuū erit vniuersū.

Est aūt & ponētē scdm vtrūq; motuū ipsum moueri,vt & secundū DG,& GE dicere ꝙ totū erit secūdū totū,si.n.aliud, plura erunt moueri secundū eūdē motū,sicut determinauimus, & motū diuisibilē in ꝑtiū motus esse,accepto.n.ipso moueri secundū vtrunq;,cōtinuū erit totū. ANT.

Expositor vult ꝙ Aristo.probet ē contra ꝙ motus diuidatur ad diuisionem ipsius moueri,& ad hoc aptat probationem,quia si nō sibi correspōdent,tunc moueri erit in plus vel in minus,vt iam in alio problemate disputauit. Mouetur enim expositor,quia litera eius erat singulariter scripta,videlicet plus erit moueri eiusdē motus,et

recte

recte sic sua expositio conueniret. Sed qm̃ litera est pluralis, ideo melius cum Auer. dico, q Philosophus videt̃ remouere dubium, posset enim quispiam dicere q partes ipsius moueri respondent partibus motus, non tñ totum moueri toti motui, vt fuit cauillatum in alio problemate.

Alia expõ.

Contra obijcit Arist. quia qui ponit ipsum moueri quãtum ad partes correspondere ipsi motui, debet ponere totum toti respondere, nam aliter plura erunt ipsa moueri, vnum conueniens toti motui, aliud partium simul acceptarum, & hoc inquit, est autem ponentẽ, moueri ipsum quod est vtrorunq; motuũ, vt ipsorum D G, & G E dicere totum eẽ secundũ totũ, hoc est q vt partes partib⁹, ita totum toti respondet, quod probat D. nã si aliud, subaudi sit moueri totius motus, et aliud sit moueri omnium partium motus simul coniunctarum, plura erunt moueri eiusdẽ motus, vtpote aliud competẽs toti motui, aliud conueniens aggregato ex partibus motus, vt in problemate proximo dictum est, accepto enim ipso moueri ſm vtrunq;, hoc est vtrunq; partium motum, cõtinuum hoc est vnum erit vniuersum moueri, & partium & totius. Hæc expositio Auer. consonat literæ.

An inconueniens sit dicere motum diuisi secundũ diuisionẽ ipsi moueri cũ ipm moueri sit idem q motus. Vide Egid. t.49. huius.

Commen. 38.

Quum declarauit Commentum præsens patet. nam nihil præter literam dicit.

DILVCI. Similiter aũt & longitudo & omnino id omne in quo mutatio ipsa est, diuisibile demõstrabitur, præter quædam quæ per accidens diuisibilia sunt. præterea quia id quod mutatur est diuisibile, vno enim diuiso, omnia diuident̃, similiter & hæc omnia quo ad infinitationem atq; finitationem se habebũt.

ANT. Similiter aũt demonstrabit̃, & longitudo diuisibilis & omnino omne, in quo est mutatio, præter quędam, quæ sunt secũdũ accidens, qm̃ quod mutatur, est diuisibile, vno enim diuiso, omnia diuidentur, & in ipso finita, aut infinita esse similiter se habebit de omnibus.

Primo declarauit q motus & tempus sunt cõdiuisibilia, Secundo q moueri & motus. Nunc tertio ostendit q spatium etiam est motui condiuisibile, & omnino omne illud prædicamentum in quo est motus, licet non eodem modo, quia quædam per se, vt quantitas quæ est genus augmentationis, & locus, qui est genus lationis, quędam vero per accidens vt qualitas, quę genus est alterationis, inquit, similiter autem & longitudo, & omnino id omne in quo mutatio ipsa est, diuisibile demonstrabitur, præter quædam, quæ p accñs diuisibilia sunt, vt qualitates, in quibus sunt alterationes, hęc res põt declarari rõnibus quibus pbatũ est tẽpus, motũ et ipsum moueri cõdiuidi, sed vt breuitatis amator subticuit. Animaduertẽdum, q aliter fortasse & nõ impertite intelligi põt, oĩa tn oĩ motu est spatiũ aliquo modo, quia distantia quędã inter terminũ ẽ quo, & terminũ ad quẽ, verũ in latione hæc distãtia est localis, in auctione dimẽsionalis, in alteratione gradualis. distantiæ locales & dimẽsionales p se diuisibiles sunt, gradualis vero p accidens, quia affectio diuiditur ppter primam, & sic lege literã, similiter aũt et longitudo quę est localis distantia in latione condiuidua est motui, & omne id spatium siue distãtia in quo mutatio ipsa est, diuisibilis est, in auctione distantia dimensionalis, in altetõne distantia gradualis, & sic non de terminis ad quos, sed de distantijs Arist. loquit̃ qcquid velint Auer. & expositor, pterea quędã addit spatia siue distantias, quæ p accidẽs, subaudi diuisibilia sunt, vt spatiũ graduale. Hęc expositio satis cõsonat literę (vt mihi videtur.) Præterea quia volunt Auer. & expositores q Arist. probet id qđ dixerat, mihi videtur q non probat id quod dixerat, sed affert ad dicta siue corollarium siue consequens, & accipit antecedens ex duobus compositum, videlicet q vno diuiso illorum quinq; siue sex cætera diuiduntur, & q id quod mutatur vtpote subiectum. sit diuisibile, ideo dat consequens q vno existente finito vel infinito & maxime ipso mobili, omnia fiunt talia. Inquit, præterea, quia id quod mutatur est diuisibile, hoc est primum, vno. n. diuiso illorum quinq; siue sex, omnia diuidentur, hoc est secũdum, dat consequens, & inquit, similiter & hæc omnia, quo ad infinitationem atque finitationem se habebunt, veluti quo ad diuisionem. particula illa præterea in græco non est, sed eam subieci, quia sermo græcus videtur nouam quasi rem aggredi.

An eadẽ sit diuisio motus secundũ diuisionem mobilis & secundũ diuisionẽ tpis, & spatij. Vide Egid. t.57. Vide etiam Burl. t.16. huius.

RECOGNITIONES.

VErba hæc bene leguntur in commentarijs, verũ verba illa, quoniam quod mutatur & reliquæ, aliter legerem, dicerem enim esse probatum primo q motus, & tempus sint condiuisibilia, secundo q moueri & motus ẽe, tertio q motus, et spatiũ, quarto q motus et terminus ad quem, cum hæc esse cõdiuisibilia probatũ sit, restat pbari quintũ, videlicet q motus & mobile sint condiuisibilia, hoc quinto probato, sequitur hæc eodem mõ esse coinfinita, vel cõfinita. Arist. ergo primo assumit hoc quintũ, nam licet non sit probatum, habetur vt probatũ, & ĩquit, qm̃ quod mutatur, est diuisibile, hoc est quintum, quod licet non sit probatum, tamen patet esse ita ex rõne prætacta, quã subscribit, & inquit, vno enim diuiso illorum condiuisibilium, omnia diuidentur, quare mobile cum illis erit condiuisibile, & sic habetur quasi vniuersaliter illa quinq; esse diuisibilia, & condiuisibilia, tunc dat corollarium, & inquit, & in ipso finita, vel infinita esse similiter se habebit de omnibus, ergo quia sunt illa coodiuisibilia, sunt etiam coinfinitabilia, vel confinitabilia.

DILVCI. Sequitur aũt maxime omnia diuidi, infinitaq; esse ab eo qđ mutatur, mox enim inest ipsi qđ mutatur, infinitas ipsa atq; diuisibilitas, verum diuisibilitas demonstrata est prius, infinitas vero in subsequentibus innotescet.

ANT. Sequitur aũt maxime diuidi omnia & infinita esse ab ipso mutabili, mox enim inest mutabili diuisibile, & infinitum esse. ipsum quidem igitur diuisibile esse demonstratũ est prius, infinitũ aũt esse in sequentibus erit manifestum.

Accepit Arist. in probatione præmissa, q vno illorũ quinq; siue sex existente diuisibili, vel finito aut infinito, cętera oĩa sunt diuisibilia finita vel infinita sc̃d'm diuisionẽ, oñdit & nũc q nõ eodẽ mõ. nã ipso mobili existẽte diuisibili finito vel infinito, cętera sunt talia p locũ à cã, & à priori, ẽ cõtra vero vno existẽte tali, ipsum mobile erit tale p locũ ab effectu. Huius rõ est, quia primũ naturaliter in motu est ipsum mobile, et ipsum est statim, hoc est, sua natura diuisile finitũ vel infinitũ, & sic ex ipso ad cætera deriuat̃ diuisibilitas & id genus, inqt. Sequit̃ aũt maxime & p locũ à cã atq; à priori oĩa diuidi infinitaq; esse diuisione & subdiuisiõe ab eo qđ mutatur, affert cãm, & inquit. Mox. n. hoc est à se & p naturã suã inest ipsi quod mutatur infinitas ipsa atq; diuisibilitas, cęteris deriuatiue inest pp ipsum mobile, verũ q mobile sit diuisibile demonstratũ est prius p esse ptim in termino à quo & partim in termino ad quẽ, infinitum verò q sit diuisione & subdiuisione in subsequentibus demonstrabitur. Auer. vero ponit talẽ ordinem, q tp̃s pp mobile sit diuisibile, Motus pp tẽpus, igitur ab ipso mobili oĩs deriuatur diuisio, siue cõtinuitas. Cõmẽtũ. 39. patet. Sed dubitat̃ cõtra dictũ Auer. vult. n. q à mobili tp̃s sumat diuisibilitatem & à tpe motus, hoc stare non põt, quia tp̃s est passio motus, passio sumit diuisibilitatẽ à subiecto. Secũdo dubitat̃, vr̃. n. q magis à spatio sumãt diuisionẽ tp̃s & mo.⁹, qm̃ à mobili sumunt extẽsionẽ, à spatio successionẽ, quæ

Dubitatio.

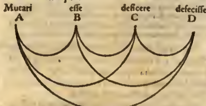
Solutio.

magis

Responsio. magis conuenit motui & tempori. Respondetur cũ nouo expositore quicquid velint nonnulli captiunculatores, q motus sumit diuisibilitatem à mobili & successionem, tanquam à causa effectiua, à tempore vti à formali, cum non numeretur motus nisi propter tempus, & à spatio tanquam à materia circa quam. Tempus quoq; sumit à motu diuisionem, vti à subiecto, hæc autẽ non repugnãt, & sic tolluntur obiecta, quæ illi non intellexerunt.

DILVCI. Quoniam autem omne quod mutatur, ex quodam in quoddã mutatur, necesse est ipsum mutatũ, cũ primo mutatũ est, esse in eo in quo mutatũ est, id enim quod mutat̃, exit ab eo ex quo mutatur, aut deficit ab ipso, itaque aut idẽ est mutari, quod deficere, aut ad ipsum mutari sequit̃ deficere, & ad ipsum mutatũ esse defecisse, habet enim se vtrunque mõ simili ad vtrũq;.

ANTI. Qm̃ aut omne quod mutatur, ex quodam in quoddam mutatur, necesse est, quod mutatur, cũ primũ mutatũ est, esse in quo mutatum est, qđ enim mutatur, ex quo mutatur, distat, aut deficit ipsum, & aut idẽ mutari est, & deficere, aut ad mutari sequitur deficere, nam mutatum esse est defecisse, similiter enim vtrunque se habet ad vtrunque.

Probare proposuit motum ipsum rõne mobilis esse in infinitũ diuisibilem, anteq; hoc probet, petit duo, primũ q omne quod mutatur, cũ mutatũ est, est in eo ad quod mutatũ est. secũdũ q id in quo primo mutatũ est, est indiuisibile, quibus postea deueniet ad propositũ. Primũ probat, & facit tale enthymema, omne quod mutatur, mutatur ad quoddam, etiam et à quodã, igitur quod mutatur, cũ ipsum mutatũ est, necesse est esse in eo ad quod mutatũ est. Animaduertendũ primo, q refert mutari & mutatum esse, nam stat aliquod mutari ad aliquid, non tñ esse mutatũ ad illud, vt qñq; lignum mutetur ad calidũ, nõ tñ est in calido, Gallias mutatur ad vrbẽ, non tñ est in vrbe, mutari, enim potentiam actui cõmixtam dicit, mutatum esse actum solum. Secundo aĩaduertẽdũ vt Them. ait, & videtur in commento, q debet addi primo sicut in græcis verbis habetur, hoc modo, q cum aliquod primo mutatum est ad aliquod, tunc est in illo, nam esse põt vt is qui anno superiori fuisset Athenas profectus, nõ tamẽ esset nũc Athenis, sed cũ primũ applicuit, tunc necessario erat Atheni, inquit. Qm̃ autem omne quod mutatur, ex quodam in quoddam mutatur, hoc est, quia omne qđ mutatur, mutatur ad quoddã, necesse est ipsum mutatũ (quum primo mutatũ est) esse in eo in quo mutatum est, hoc est enthymema, deducit aũt ipsum sic, mutari est deficere è termino è quo, igitur mutatum esse est defecisse à termino è quo, tunc compono syllogismum sic, defecisse à termino è quo est mutatum esse in termino ad quẽ: sed quod mutatum est, defecit à termino è quo, igitur mutatum est in termino ad quem, & per consequens est in illo.

Nota secundo Sensus conclusiõis.

Syll. Vel sic, defecisse è termino è quo, est esse in terminum ad quem, quod mutatum est defecit. igitur quod mutatũ est E ad aliquid est in illo. Potest autẽ minor poni in terminis, sint enim isti quatuor termini mutari, esse, deficere, defecisse, vt igitur mutari ad esse, ita deficere ad defecisse, igĩ vt mutari ad deficere, ita esse ad defecisse. Sed mutari est deficere è termino è quo, igitur esse ĩ terminum ad quem defecisse, & sic patet minor, inquit. Id enim quod mutat̃, exit ab eo, ex quo mutatur, aut deficit ab ipso, & sic mutari est deficere, & quia quis posset cauillare ipsum mutari non esse deficere, cauillum tollens addit, itaq; aut idem est mutari, quod deficere, ad ipsum mutari sequitur deficere, & ad ipsum mutatũ esse defecisse, habet enim se per commutatam proportionem vtrunque modo simili ad vtrunque, & sic patet minor.

An idem sit defecisse ab aliquo termino quod mutari ab illo. Vide Egid. hic.

Commen. 40.

{Vult hic.} Animaduertendum q Auer. videtur aliter literam intelligere, velle enim videtur q Arist. probet omne quod mutatur esse mutatum, & esse primo in aliquem terminũ ad quẽ. Hæc est expositio. Secundo vult F conclusionem Arist. esse vniuersalem in omnibus quatuor generibus transmutationum.

{Et cum omnis.} Probat conclusionem ipse extra textum sic, terminus è quo & terminus ad quem sunt sine medio: sed transmutari est non esse in termino à quo, igitur est esse in termino ad quem, tenet cõsequentia, aliter enim esset inter illos medium.

{Trãsmutatum primo.} Idem probat ex textu sic, res recedit in instanti à prima quiete, hoc est immediate post instans, igitur accedit in instanti, hoc est, igitur immediate post hoc accedit ad terminum ad quem, est igitur rõ, qđ mutatur immediate post hoc recedit, igitur immediate post hoc accedit ad terminũ ad quẽ. Sed contra expositionem Auer. sunt dubitatiões, videtur enim primo q cõclusio non sit vera, qm̃ quod mutatur partim est in termino è quo, & partim in termino ad quem, igitur nõ primo est in termino ad quem, & ita conclusio falsa est.

Dubitatio prima.

Cõtra suam primam rationem dubitatur, quoniam maG ior est falsa, quoniam inter terminos mediat spatium, igĩ non sunt immediati. Contra secundam rationem tertio dubitatur, quia non videtur q ipsum quod mouetur recedat in instanti à termino à quo, quia tunc motus eẽt in instanti, recedere enim est moueri. Quarto dubitant, in quo mutari differt ab ipso deficere, & in quo est idẽ. Circa hæc aĩaduertendũ q Auer. p terminũ ad quem intelligit oẽ illud in quo mobile non actu quiescit, sed potentia, est. n. duplex terminus ad quem, alter quidem in quo mobile ipsum actu quiescit, & hic dicitur terminus ad quem in actu, alter in quo mobile est aptum quiescere, & hoc dicitur terminus ad quẽ in potentia. Secundo animaduertendũ q terminus à quo, & terminus ad quẽ in actu sunt mediati, quia semper mediat spatium, terminus à quo & terminus ad quem in potentia sunt immediati, qm̃ terminus ad quẽ est totum spatiũ, quod est extra terminum à quo, tale aũt est immediatum illi, vt patuit in expositione commenti. 38. Tunc ad rationes, ad primã concedo q H illud quod mutatur, partim est in termino à quo & partim in termino ad quem, & ita non erit in termino ad quẽ in actu, nec in termino à quo, est tamẽ in termino ad quem in potentia, & hoc vult Auer. Ad secundum per idẽ patet solutio, inter terminos in actu mediat spatium, sed inter illos in potentia nihil mediat. Ad tertium dico q per recedere in instanti vult intelligere q immediate post instans recedit, et sic conceditur q q̃cito aliquid mouetur, tãcito est motũ, & q̃cito incipit moueri, tam cito est motũ. Ad quartũ respõdet expositor q deficere, et mutari sunt idẽ in subiecto, sed ratione differũt. est. n. deficere respectu termini è quo, mutari vero respectu termini ad quẽ. Alij dixerunt q mutari cõsiderari põt vt passio rei motę, et sic idẽ est cũ deficere, qm̃ passio quatenus magis facta abijcit. Si vero cõsideretur vt actus, sic ad mutari sequitur deficere, quia pro tanto forma à subiecto deficit, p quanto ab agente mutatur. Hæc omnia bene dicta sunt.

Secunda.

Tertia.

Quarta

Nota primum.

Nota secũdo.

Solutio rõnum.

Recognitiones

RECOGNITIONES

Ex verbis Them. & Arist. colligitur esse primo mutatum ad aliquid, & nunc primo esse mutatum ad aliquid, & in hoc instanti, quod est præsens, esse mutatū ad aliquid, idem esse: qm esse mutatū ad aliquid in hoc instanti, quod est præsens, est nunc esse in illo, & imediate ante hoc non fuisse in illo, hoc autem est nunc primo esse mutatum ad illud, vt intelligenti patet, ex quo patet veritas assumpti, nam si esse primo mutatum ad aliquid est nunc primo esse in illo, sequitur omne quod primo est mutatum ad aliquid, esse in illo.

DILVCI. Cum igitur vna mutationum sit ea quæ fm contradictionem, cum mutatum est aliquid ex non ente in ens, derelíquit non ens, erit igitur in ente: omne enim aut esse, aut non esse, necesse est. patet igitur ipsum mutatum secundū contradictionem in eo esse, in quod est mutatum. Quod si in hac, in alijs etiam idem erit. Nam in vna simili ratione est & in alijs.

ANT. Qm ergo vna mutationum est fm contradictionem, cū mutatum, est ex non ente in ens, deficit nō ens, erit igitur in ente, omne. n. necesse est aut esse, aut nō esse. Manifestū est igitur φ in mutatione fm contradictionē, quod mutatum est, erit in quo mutatum est. Si autē in hac & in alijs est, similiter enim in vna, & in alijs est.

Secundo arguit sic, in generatione, omne quod mutatum est ad aliqd, est in illo: sed oēs motus sunt aliquo modo gñationes, igitur in oībus motibus quod mutatū est ad aliquid, est illo. minorē omisit tanq̄ declaratā. 5. Phy si. Ibi enim dictum est φ omnis motus est generatio fm quid, & φ transmutatio in substātia est simpliciter generatio. Maiorem probat enthymematice, quia generatio est inter cōtradictoria, igiť quod mutatur in generatione quācito mutatum est, tam cito est in illo, quia non datur medium inter esse & non esse, ita potest argui de corruptione, sermo eius manifestus est, translatione.

Quid sit mutatio pprie. Vid. Sco. d. c. 1. q. 1. in solutione q.

Commen. 41.

{Vult declarare.} Auer. sequitur suā expositionem, & vult φ hæc sit secunda ratio ad probandum, φ omne quod mutatur quācito mutatur, tam primo mutatū est. Expositio autem nostra erat, φ Aristote. declarat, quòd omne quod mutatum est ad aliquid, est in illo, quicquid sit, nunc sequamur expositionem Auer.

{Et quia hoc nomen.} Posita intētione partis, hic exponit & probat illā per secundā rationem, quæ apud ipsum debet sic formari, vt in trāsmutatione principali, ita in transmutationibus minus principalibus: sed in generatione quæ est transmutatio principalis omne quod mutatur, quācito mutatur, est mutatū, igitur in oībus alijs. ipsa minor declaratur, qa in illa quācito deficit transmutabile, tā cito defecit, cum inter terminos non sit medium.

Dubitatio. Sed ambigunt, nam cō. 32. generationem voluit esse trāsmutationē per accidens, hic vult illam esse principalem.

Solutio prima Confutatio. Soluunt nōnulli recentiores, φ gñatio & corruptio sunt principales trāsmutationes quo ad rōnem nominis. Sed hoc stare non pōt, quia ratio quā significat nomen est definitio. 4. Meta. igitur fm definitionem erit prīcipalior, & per consequens simpliciter. Melius igitur dicendum

Propria sol. φ per trāsmutationē intelligit generationem, & ita vult φ transmutatio in substantia sit principaliter generatio, transmutatio in accidētibus est fm quid generatio, econtra vero motus dicitur principaliter de trāsmutatione in accidentibus, & per accidens de transmutatione in substantia, & sic tollitur contradictio.

Primum. {Et hoc qđ declarauit} Remouet dubitationē, in qua lis est, hęc ratio, an demōstratio, an exemplū. Respōdet

A & dicit primo φ hęc declaratio non est exemplaris, causa est, quia exempla sunt notiora eis, quorum causa ponuntur. Dicit secundo φ hęc ratio est ad dirigendū considerationem, & ita est directiua, & per consequens logica. Dicit tertio φ hæc decaratio directiua non est à nobis ad ignotum naturaliter & nobis, nam in generatione id quod mutatur q̄ primo ipsum muratur, sit mutatum, non est notius q̄ in alijs motibus, imo in ipsa hoc est latentius, generationem enim esse mutationem latet.

Secundum.

Tertium.

Quartum. Dicit quarto quòd hæc declaratio directiua est à magis ignoto ad minus notū, quod minus notum licet sit naturaliter ignotius, tamen declaratur per aliqd manifestius: & ita vult φ in generatione ipsum quod mutatur, q̄ primo mutatur, sit mutatum, est latentius q̄ idem in motibus, vtrum quia declaratur per quoddam notissimū, videlicet quia inter contradictoria non datur mediū, quod est primum principium, in virtute illius potest dirigere intellectum nostrum ad alios motus.

B {Et fm hunc modum.} Sed dices contra. nam hæc ratio non est exemplū, non est inductio, non enthymema, non est syllogismus, igitur nulla. Respōdet, φ est quasi via mixta ex diuisione, & exemplo, vt sit in regulis definitionum, potest tamen dici syllogismus per locum à simili; talis enim syllogismus partim est exemplaris, partim diuisiuus, vt secundo Topicorum declaratur.

{Quoniā terminus.} Affert causam, quare hęc declaratio non est demonstratio, in qua proceditur à generatione ad alios motus, et dicit primo, quia mediū est idem videlicet, quia illud quod trāsmutatur statim deserit terminum à quo, & ita accedit ad terminū ad quem. Dicit secundo, φ hoc medium apparet magis in generatione, quia patet magis inter terminos non esse medium, & ita quatenus idē est medium ad vtrunq;, vnum non videtur magis declarare alterum q̄ econtra, quatenus vero illud medium apparet magis in generatione, assumens quandam euidentiam videtur dirigere in alios motus.

C {Sed primum.} Arist. accepit esse simile de generatione, & de alijs motibus, videtur enim φ nulla sit similitudo. Respondet φ est aliqua similitudo, nam vt in generatione quod mutatur statim est in eo ad quod mutať, ita in alijs motibus, sed differunt, nā in generatione cū ipsa sit inter contradictoria, inter quę nihil mediat, quod mutať, statim est in extremū actu ad id quod mutať, in alijs quod mutať statim est in eo ad quod mutať non actu, & vt in extremū, sed vt in mediū, & propterea in motibus vt mediū se habet in mutatione, ita extremū in generatione, & sicut inter extrema gñationis nihil mediat, ita inter extremū à quo, & mediū nihil mediat in motibus. Hæc igitur est similitudo, & hęc dissimilitudo. Sed dubitant, nā sit A in termino à quo, & imediate post hoc corrumpatur per generationē nouę formæ in illius materia, aut igitur in instanti mediato, vel in instanti imediato, non in instanti imediato, qa non datur, nec mediato, qa tunc in tpe, & ita non subito defecisset. Concedunt fortiores imediate post instās quod est præsens A esse corruptum, & esse sub forma noua. In nullo tñ instanti imediate post hoc, propter variationem suppositionū. Sed dices post hoc erit sub forma noua, aut igitur post hoc in tēpore, vel instāti, & sic venire videtur ad idē, soluetur, qa nihil est. Alij volūt φ post hoc A erit sub forma noua in infinito paruo tpe, & ita nec in tpe, nec in instāti. Auerro. aūt diceret, vt diximus supra, φ rei permanentis non datur vltimum, & per consequens non pōt signari vltimum, in quo vltimo sit A, rei tñ permanentis datur primum apud ipsum, propterea bene datur primū. in quo A est sub noua forma, tale aūt primum est primum nō esse prioris formæ, itaq; idē est instans, quod est primū non esse ipsius A. & primum esse ipsius sub forma noua.

An productio formę substantialis natura liter generetur. vide cau. q. 5. huius.

D

Rāo pria.

Confutatio.

Scda solu. Sol. Auer.

RECOGNITIONES.

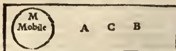
Sed quæres qūo generatio est subitaria, vtrū per hoc, quia aliquid nūc non est, & imediate post hoc erit, an

per hoc, quia in eodem instanti aliquid est, & oon est. In cōmentarijs diximus quæ erant tunc dicenda, at nunc dicamus generationē esse momentariā, quia aliquid nunc primo est, & imediate ante hoc non erat, ergo nō dicitur momentaria, quia in eodē instanti res est, & non est. Sed quia diuersimode exponendo, incipit & desinit, vna res in eodē instanti incipit, & altera desinit: incipit quidem forma, quæ facta est per positionē de præsenti, & remotionē de futuro, & prior forma desinit per negationē de præsenti, & positiooē de præterito. ergo tam generatio, q̃ corruptio est momentaria, & ita in gñatione, oē, quod mutatū est ad aliqd, est in illo, similiter ēt in corruptiōe.

DILVCI. Adhuc aūt sumentibus vnamquāq;, idem ēt patebit. si quidem mutatum ipsum, aut alicubi, aut in eo ex quo mutatum est, aut in aliquo sit, necesse est. Nā cum id ex quo est mutatum, deseruit, atq; ipsum alicubi sit, necesse est, erit aut in hoc aut in alio. Siquidē igitur in alio vt in C, id quod mutatū est in B. rursus ex C ipso mutabitur in B: quando ipsi B continuū non est, mutatio enim cōtinua est. Quare ipsum mutatum, cum mutatū sit, mutabitur in illud, ad quod mutatum est: hoc autem impossibile est, igitur mutatum sit in eo ad quod mutatū est, necesse est.

ANT. Amplius aūt & fm vnamquamq; accipientibus manifestū est. siquidē necesse est, quod mutatum est, esse alicubi, aut ex quo mutatū est, aut in aliquo. Q̃m enim ex quo mutatū est, deficit, necesse est aūt esse alicubi, aut in hoc, aut in alio erit: siquidem igitur in alio, vt in ipso C, quod in ipso B mutatum est, iterum ex C mutatur in B. non enim erit habitū ipsi B. Mutatio enim continua est. Quare quod mutatum est, quādo mutatum est, mutatur in quod mutatū est, hoc autem est impossibile, necesse est ergo, quod mutatum est, esse in hoc, ad quod mutatum est.

Demonstratio probans, q̃ illud quod mutatum est, est in eo in quod mutatum est.

Probauit in generatione atq; corruptiōe omoe quod mutatum est ad aliquid esse in illo, ouoc vero io reliquis mutationibus idē ostendit, & hoc ꝓponit, & inquit, adhuc autem sumentibus vnāquanq; mutationē aliam à generatione idem ēt patebit, q̄ videlicet omoe quod mutatum est ad aliquid sit in eo, ad quod mutatum est. Et arguit per impossibile sic, si quod mutatū est ad aliqd, non sit in illo, tunc aliquod esset mutatū ad aliquod, & mutaret̄ in illud, quod est impossibile. Deducit enthymema, sit mobile M, quod sit mutatū in B. aut igitur est io B, aut in termino ē quo mutatum est, vt in A, aut io medio illorum, vt in C: non in A, quia deseruit ipsum A, igit̄ in B, aut C. si in B, habetur iotentum, si vero sit in C medio, cū C ipsum non sit imediatum ipsi B, per ea quę dixit, igit̄ adhuc restat mutari io B, & erat motū in B, igitur aliquod mouetur ad aliquid, ad quod est motū, quod fuit impossibile.

Syllogism⁹. Hæc ratio tribus modis cauillari potest, aut dicendo ipsum M mutatum oullibi esse, aut dicēdo esse in C medio, quod est imediatum B ipsi, aut dicēdo mutationem oon esse continuā, sed discretam. Hæc omnia confutans facit

E syllm per impossibile, & inquit, siquidē mutatū ipsum, vtpote M, aut alicubi, aut in eo ex quo mutatū est, aut in aliquo sit. necesse est, per hoc voluit esse confutatū cauillum primū, dat impossibile subintelligendū, videlicet, q̄ aliquod esset mutatū ad aliquod, & mutaret̄ ad illud, inquit, nā cum id ex quo est mutatum deseruit, vtpote A atq; ipsum alicubi sit, necesse est, vt cootra cauillatorem sumpsit, erit aut in hoc, vtpote in B termino ad quē, aut in alio, vtpote in C medio: si quidē igit̄ in alio, vt in C, id quod mutatū est in B, rursus ex C ipso mutabit̄ in B: tunc confutans secundū cauillum, inquit, qñ ipsi B cōtiouum non sit per ea quæ dicta sunt, deinde confutaos tertium, adiecit, mutatio .n. continua est, et ita cauilli oēs sunt confutati, tunc dat conclusionē, & inquit, quare ipsum mutatum cū mutatum sit, mutabitur ad illud ad quod mutatum est: hoc destruit, & infert oppositum antecedeotis, & inquit, hoc autem impossibile est, igitur mutatū sit in eo ad quod mutatū est, necesse est. Hæc igitur est vis ra-

F tionis & expositio. Cōmen. 42. perspicuum est.

Perspicuū igitur & genitum ipsum esse, cū genitum est, et corruptū non esse, cū corruptū est. vlirer etenim de omni mutatione dictum est, & maxime perspicuū illud est in illa quæ fm contradictionē est. Quod quidē igitur ipsum mutatum primum in aliquo, sit in illo, perspicuum. DILVCI.

Manifestum igitur est, & quod factū est, cum factum est, erit, & quod corruptum est, cū corruptum est, non erit. etenim vniuersaliter dictum est de omni mutatione, & maxime est manifestū in ea, quæ est fm contradictionē. Quòd quidem igitur quod mutatum est, cum mutatum est primum, in illo est, manifestum est. ANT.

G Infert duo, alterū de generatione, alterū de corruptione: de generatiooe, ingt, perspicuum igitur & genitū ipsum esse, tum cū genitum est, de corruptione inquit, & corruptū non esse, tum cum corruptum est, probat enim per regulā generalem, quę cōuenit oībus mutatiooibus, licet euidentius generationi, & epilogat, et textus patet. Cōmentum. 43. ēt perspicuū est. Dubitares primo, q̄a videtur q̄ aliquod mutatū sit ad aliquod, & oō sit in illo. nam A corpus pōt esse mutatum ad calidū, & non esse in calido, sed potius ecōtra calidum est in ipso. Rñdet quidam q̄ Aristo. sic intelligit, omne quod mutatum est ad aliquid, suscipit absolutam illius prædicationem, & ita est in illo, vt in prædicato.

An gñatio fiat in instāti vel in aliqua mensura indiuisibili. vide cañ. q. 2. gnti huius. Prima dubi. Prima sñsio.

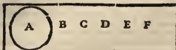
Sed hoc stare oon pōt, nam volo q̄ A sit frigidū & fm dimidium sit mutatū in calidum, patet tunc A esse mutatum in calidū, & non absolute suscipere illius prędicationē, similiter de virga, quę fm dimidium aresceret. Dici

Confutatio. Rñsio propria.

H pōt q̄ esse in multifariā dcitur, in proposito tñ pro esse sub alio veluti sub forma, vel termino, & hoc modo A est sub calido, veluti subiectū sub forma. Secūdo ambigūt, q̄m anno superiori aliquis pōt esse prolectus in auianū, & tñ nunc non est in auiano, igit̄ aliquis mutatus est ad aliquod, in quo ooo est. Them. dedit responsum & Aristo. Inuit, d. quod quidē igitur mutatū est primum in aliquo, sit in illo, perspicuum. oportet igit̄ intelligere q̄ omne mutatū ad aliquod nunc primo, est in illo, modo non nunc primo mutatū est in auianum, sed anno superiori.

Secunda du. Responsio.

Demonstratio idem probans.

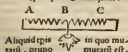
Tertio

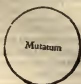
Tertia dubi. Tertio dubitant. moueatur siue mutetur A mobile ab ipso B in F, inter quæ medient C D E. tunc verum est dicere aliquando A erit in C. & tamen non est mutatum in C, quia tunc quiesceret in C ipso, igitur ab inesse ad mutatū esse non valet ratio. Secundo, anima primo est in corpore, & tamen non mutata est in corpore. Solutio. Dicere alias solitus sum in plus esse ipsum inesse in aliquo, q̃ ipsum mutatum in illud, ideo bene valet, A est mutatum in C, igitur est in C. sed econtra non valet, A est in C, igitur mutatum est in C. nam Deus est in cœlo, & non est mutatum ad illud. Nec valet, A est primo nunc in C, igitur est mutatum in C. nam anima nunc primo est in corpore, & tamē non est mutata in corpus. Concedo tamen q̧ accipiendo esse in, vt dicit esse sub termino ad quem, bene valet, A est nunc primo in C, vti in termino ad quem, igitur nunc primo mutatum est in C. & cum dicitur, tunc quiesceret, nego consequētiam, quoniam est A in C vti in termino, non quidem in actu, sed potestate, & sic mutatum est in C ēt potestate, & non actu. Hæc satis.

PILVCI. Illud vero in quo primo nunc, primum mutatum est mutatū, indiuiduum sit, necesse est. dico autem primum quod nō ex eo est tale, quia aliquid ipsius est primum tale, sit enim diuisibile illud A C, & diuidatur in B. Si quidē igitur in A B, aut B C, rursus sit mutatū, nō vtiq; in A C primo mutatum erit. Aut pro & Si vero in vtroq; mutatur, in vtroq; enim aut mutatum esse, aut mutari necesse est, in toto etiam mutatur, sed erat mutatum. eadem vero ratio erit, & si in hoc quidem mutatur, in illo vero mutatum sit, erit enim primo aliquid prius, quare non erit diuisibile primum illud in quo aliquid mutatum est.

ANT. In quo autem primo nunc primū mutatum est, quod mutatum est, necesse est atomū esse. dico autem primum, quod non quia alterum quid ipsius primum est, tale est, sit enim diuisibile A C, & diuidatur fm B, si quidem igitur in A B &ű vtiq; ēt mutatum est, aut iterū in B C: nō vtiq; in A C, primo mutatum est. Si autem in vtroq; mutatur, necesse est enim aut mutatū esse, aut mutari in vtroq;. vtiq; in toto mutaẽ, sed erat mutatum. Eadem autem ratio est, & si in hoc quidem mutatur, in hoc autem mutatum est, erit enim aliquid primo prius, quare non vtiq; erit diuisibile primum, in quo mutatum est.

Demonstratio ostendens, q. id, in quo aliquid primo mutatum est, non est tempus, neq; aliquid diuisibile, sed instans & indiuisibile.

A De primo mutato persoluit vnū problema, & habuit primam suppositionem, nūc de eodem soluit fm problema, et ponit secundā suppositionē, videlicet, illud in quo primo nunc primum ipsum mutatum est mutatum, indiuiduum sit necesse est. dicitur autem græce atomō, quod latine est tum indiuiduum, tum partibus carens, & id genus, & ita secundum siue problema siue suppositio est de mensura primi mutati. Animaduertendum vt ex Themistio colligi potest, q̧ primum potest esse ex parte mensuræ, & ex parte mensurati, quod est ipsum mutatum. Illud dicitur esse primum ex parte mensuræ, in quo aliqd est non ratione partis, veluti si quid mutatum esse dicatur in die, quia mutatum est in aliquo illius diei, & ita primum opponitur hic contra fm partem, ex parte mensurati siue mutati illud dicitur primum mutatum, quod ēt non ratione partis est mutatum, qua ratione non dicitur homo primo audire, primo gustare, primo vel olfacere, quoniam ratione sensoriorum hæc recipit, vt dicit Themistius. Quare est dare vltimū mutatū eē l motu: ex parte aūt principii non est dare in quo prio aliqd sit mutatū & an aliquo modo sit ibi dare primo mutatum eē vide Egi. te. 46. hui⁹.

B Aris. igitur declarat hoc tam ex parte mensuræ, q̃ ex parte mutati vna declaratione, & inqt, dico autem primū quod non ex eo est tale, quia aliquid ipsius est primum tale. Triplex. i. Animaduersione dignum q̧ fm peripateticos trifariam dicitur aliquid esse tale primum. Vno quidem, quando in se includit causam præcisam qua est tale, qua ratione vt Themistius dicit triangulum primum habet duos rectos, non autem triangulum æquilaterū, nam triangulum includit per se causam præcisam duorum rectorum, q̃ non includit æquilaterum, nisi ratione trianguli. similiter homo primo est disciplinæ capax, non quia cuilibet parti hominis disciplinæ capacitas competat, sed vel quia homo præcisam causam illius affectionis includit, animam videlicet rationalem. Alio vero quando ipsum met seipso absolute, nec per partes, nec per causæ inclusionem est tale, qua ratione vnitati primo cōpetit ratio mensuræ, non ratione partium, non ratione causæ inclusæ, sed propter se tantum. Tertio modo vt dictū est,

C quando non ratione partis sine alia, vt cœpit Arist. hic, quia igitur primum trifariam dicitur, ne sit contētio propter multiplicitatē, exposuit quid velit per primū hic. Animaduersione etiam dignum, q̧ Arist. adiecit nunc, & vult q̧ illud, in quo nunc primo ipsum primum mutatum, est mutatum est indiuiduum. Nam vt forticolæ fortasse inquiunt differt dicere instans, præsens, & instans quod est præsens. Instans præsens instans, quod est præsens. Aliquid enim potest fuisse in instanti præsenti, vt rosa superiori anno in aliquo instanti præsenti fuit, non tamen potuit fuisse in instanti quod est præsens, quod ab Arist. dicitur nunc. dixit nunc igitur, quia aliquid esse non potest in quo primo mutatum primum est mutatum, & non esse indiuiduū, quia posset non esse nunc, sed anno superiori. omne igitur illud in quo per se primo aliquod primū mutatum nunc est mutatū, de necessitate est indiuiduum. Hæc est conclusionis expositio. Probatio. Probat conclusionē per impossibile sic, illud in quo primum mutatū est mutatum, aut est indiuiduum, aut diui

D duum, siquidem indiuiduum, habetur propositū: si vero diuiduum sic A C, & in puncto B diuidatur, ita vt fiant duæ partes, vtpote A B, B C, tūc quæro de ipso mutato primo, aut in vtroq; est mutatū, aut in vtroq; mutatur, aut in altero mutatū est, in altero mutatur. si in vtroq; mutatum est, tunc non primo mutatū est in toto, sed ratione partium. cū enim non possint simul esse, erit prius in vna parte q̃ in alia, igiẽ non in toto primo. si mutatur in vtraque, igitur mutatur in toto, sic enim dicitur aliquid in toto tpe mutari, quia mutatur in qualibet eius parte, hoc est contra positum, quia sumpsimus esse motum in toto A C. si vero detur esse mutatum in vna & in altera mutari, tunc vt prius non primo erit mutatum in toto, pars enim cū sit prior toto, aliquid prius mutabitur in parte temporis, q̄ in toto, & ita erit aliquid prius primo, quod est impossibile, oportet dicere igiẽ id in quo aliquod primo nunc primum est mutatum, esse indiuiduum.

Commen. 44.

{Cum declarauit.} Hoc cōmentum patet: verum addens ad rōnem Arist. facit illam quadrimembrem sic, si illud in quo primo aliquid mutatū est, primo nunc sit diuiduū, aut igitur mutatum ipsum in qualibet illius parte mutatum est, aut in qualibet mutať, aut in vna mutatur, in alia mutatū est, aut in vtraq; quiescit. si in vtraq; mutatum est, tunc non primo mutatū est in toto, qa pars est prior toto, vnde quod mutatū est in parte alicuius, prius mutatum est ꝗ quod mutatum est in toto, & sic esset aliquod prius primo: si in qualibet mutatur, tūc non primo mutatū est, nihil enim simul mutatū est cum mutatur. Similiter nec dici pōt ꝙ in vno muteť, in alio sit mutatum per idem, nec ꝙ in qualibet quiescat, ait tñ quartum hoc membrū esse derelictū, quia est manifestum, qa in principio libri vsus est illo. Dubitatio. Sed dices quō valet, est mutatū in qualiber parte, igiť non primo in toto, quia pars est prior toto, hoc videtur falsum, quia primum dicitur quod ſm se, & quodlibet sui est tale, igitur si in qualibet parte mutatum est in toto primo mutatum est, secundo pars non est prior toto, qm in eodem instanti est caput & totum, igitur non prius pars erit ipsa toto, imo forrasse econtra, totum est prius parte. Solutio. Dici potest ꝙ in successiuis semper pars est prior toto, quoniam omne successiuū est per partem post partem. Tunc patet solutio ad primum ꝙ licet in vtroq; sit tale non primo erit tale, quia prius in parte ꝗ in toto, quia successiuum illud est. per idem ad secundum, licet enim pars & totum sint simul tēpore in permanentibus, secus esset in successiuis.

RECOGNITIONES.

IN cōmentarijs multa diximus, & quidē bene, at nunc videtur mihi, ꝙ hęc est secūda suppositio, & ꝙ debet sic intelligi, illud nunc in quo primo primum mutatum est mutatum, est indiuisibile. hęc enim suppositio differt ab ipsa prima, quia illa fuit de omni moto, dictū est enim omne quod mutatum ad aliquid, cū est nunc primo mutatum ad illud, est in illo, hæc vero est de primo mutato: est enim sensus, illud nunc, in quo primum mutatum est primo mutatum, est indiuisibile, & per primū mutatum intelligit, vt in commentarijs est expositum, illud scilicet quod non per alteram partē sine altera est mutatum, alij intelligunt per primum mutatum, minimum mutatum, sed de hoc postea. dixit autē in quo primo primum mutatum est mutatum, quia fieri potest, vt primum mutatum sit mutatum in aliquo, non primo, & sic illud poterit esse diuisibile, vt Themistius exponit.

DILVCI. Patet igitur ꝙ & corruptum & generatum in indiuiduo est hoc quidem corrumpi, illud vero generari.

ANT. Manifestum igitur quia, et quod corruptum est, & quod factum est, in atomo hoc quidē corruptum, hoc autem factum est.

Ex ijs infert Arist. tam corruptum ꝗ genitum in indiuiduo corrumpi & generari, patet illatio per rationē tactam, per eiusmodi illationem soluit Themis. sophisma, Captiuncula Xenocratis. quo Xenocrates in libro de Morte probabat nihil emori posse. Arguebat enim, aut moriens moritur cum iam in morte est, aut cum in vita foret, si cum in vita foret, eodem tēpore viuet & mortuus erit, si cum iā erat in morte, morietur igitur, qui iam sit mortuus, si neutro tempore, non igitur est mortuus. Respondet Themistius per dictum Aristo. esse mortuum quando moritur, sicut est genitum quando generatur, quoniam non in tēpore moritur quicquam, sed in termino & confinio temporis.

Commen. 45.

{Ista demonstratio.} Primo verificat Auerro. in quibus demonstratio dicta habet locū, & vult ꝙ habeat locum solum in his quæ sunt diuisibilia siue in gradu, siue in quanto, in transmutatione indiuisibili, vt generatio et

E corruptio sunt, demonstratio locum nō habet, quoniam eiusmodi non ratione mensuræ indiuiduę sunt, sed ratione formę in qua gñatio terminatur, est. n. forma indiuisibilis, & ita apud Auer. primū mutatum esse in Idiuiduo intelligiť, vbi est dare primū & vltimum, quale nō est in gñatione quę est tota simul. totū fundamentum est, quia Aristoteles loquitur de primo, & primum dicitur respectu vltimi, igitur in habentibus primum & vltimum, & per consequens in rebus diuisibilibus, & per successionem transmutabilibus.

{Et non intendit.} Remouet dubium contra se, quia Aris. ex dictis infert idē in generatione & corruptione. Rñdet ꝙ hęc illatio non sequitur ex nūc dictis, sed ex dictis iā, vbi sumpsit hmōi esse indiuisibiles, quia sunt trāsmutationum fines, quia finis vult esse indiuisibilis, ideo per transmutationē in textu Arist. intelligit non generationem, sed alterationem, cuius finis est generatio.

F {Et non est.} Posset quis dicere, adhuc generatio est transmutatio, qa vna transmutatio potest esse alterius finis, igiť est diuidua. Rñdet ꝙ non potest dici ꝙ sit transmutatio diuisibilis sequens transmutationē, nam forma genita non diuiditur ſm magis & minus in substantia, quia homo non dicitur magis vel minus homo, sicut albedo magis vel minus albedo, qua ratione concludit generationem non esse motum, sed finem motus.

{Et ideo.} Tunc infert sensum literæ cum Arist. ait, illud, in quo primo est transmutatio, est indiuiduum, ꝙ tale indiuiduum intelligit formam, & ita Auer. intelligit, non de mensura, sed de termino, & hęc est quasi secunda expositio, si enim intelligitur de mensura, excluduntur generatio & corruptio, si de termino, tunc includuntur ambæ, nam terminus est minima forma substantialis.}

{Et dixit hoc.} Contra secundam expositionem quis arguet, per rōnem primæ expositionis Arist. loquiť, vbi est dare primum, igitur vbi est dare vltimū, igitur in rebus diuisibilibus. Respondet, ꝙ per primum intelligit

G principium, quod non dicit habitudinem ad finem, & si vtatur verbo primum, illud est in lingua eorū, habes igitur duas expositiones, potest enim dictum philosophi intelligi, videlicet, illud in quo aliquid primo mutatū est, est indiuiduum, mensuram, vt exponit Them. & terminum, vt exponit secundo Auer. de mensura quidem, qa illud instans & non tempus, & tūc oportet excludere generationem & corruptionem, quæ licet sint in instāti, tamen non habent primum, cum non habeant vltimū. de termino vero, quia si est transmutatio in substantia, illa terminatur primo ad formam minimam.

Sed istæ expositiones videntur falsæ, prima quidē, quia excludit generationē & corruptionē, quibus cōpetit maxime esse in mensura indiuidua, nec ratio sua valet, qa in gñatione est dare primū finem, & mediū, taltem dispositiue, & hoc satis est pro dicto Aris. Secunda vero, qa excludit alterationē, & motum auctionis, & lationē, nam sola forma substantialis est indiuidua aut ſm gradum, vt volunt quidā, aut ſm realem separationē partis à parte, vt volunt alij. Nec valet dicere, vt rudes aiunt, ꝙ auctio terminetur ad lineam vel superficiē, quę aliquo modo sunt indiuisibiles, alteratio ad gradū indiuisibilem, latio ad superficiem indiuisibilē, hęc enim sunt deliramēta, auctio enim terminatur ad maiorē quantitatem, quæ extensione est diuidua, alteratio ad qualitatē quæ gradualiter est diuidua, latio ad locū, qui continētia est diuiduus, igitur Auer. excludit oīa alia, propterea pace sua dixerim melius litera legatur, vt Themistius, & alij legunt. Si vis respondere pro Auerroe, potest fieri, sed tu considera

Confutatio expositionis Auer. An successio inuenitur in gñationibus substātiarū. Vide can. q. 2. quinti hui⁹ in art. 3.

H

DILVCI. Dicitur autem illud in quo primo aliqd mutatum est bifariam: Vno quidem illud in quo ipsa mutatio finita est, tunc enim verum est dicere illud esse mutatū, altero vero id in quo primo mutari cœpit.

Dicitur

ANT. Mutatum secũdum finẽ. mutatum secũdum principium.

Dicitur autem in quo primo est mutatũ, dupliciter. Aliud quidẽ, in quo primo perfecta est mutatio, (tunc. n. verum est dicere, q̃m est mutatũ.) Aliud vero, in quo primo cœpit mutari.

Supposuit secundo Aristo. omne primum mutatum esse in indiuiduo tẽporis, hoc est in instanti esse, nũc vult secundo quærere an primũ istud mutatum esse det, sitq; designabile affirmatiue ad digitum, & q̃m primum mutatum esse bifariam dicitur, & est æquiuocum, prędistinguit illud vt problema confusionem non habeat, & vult primum mutatum esse, vno modo sumi pro fine totius mutationis, in quo verũ est dicere nunc primo A mutabile mutatũ est complete & perfecte, & ante hoc non erat perfecte mutatum, hoc quoq; à nonnullis dicitur mutatum esse actu, à Themist. vero conuersum esse, à forticolis primum esse rei genitæ, & primum non esse rei corruptæ. verbi causa, si A ignis corrumpatur in B aquã, mutatum esse ipsius A est primum esse aquæ, & primum non esse ignis. Altero vero modo primum mutatum id dicitur, in quo primo mutari cœpit, quod affirmatiue sic exponitur à forticolis, A nũc est mutatum, & ĩmediate ante hoc non fuit mutatum, igitur nũc primo est mutatum primum mutatũ. hoc modo expositor appellat primam mutationis partem, forticolę primum instãs esse motus. Auerroes appellauit primum mutatum esse in potẽtiã, in quo mutabile non qescit aut desinit mutari, sed in quo potest quiescere, aut desinere mutari. Hæc est distinctio supponenda pro decisione problematis.

RECOGNITIONES.

HÆc distinctio optime in cõmentarijs patet, potest tamen aliter exponi, licet in idẽ vergat, q; duplex est mutatum esse, alterũ s̃m finem, & hoc est, cum mobile ipsum, cõpletum actum consecutum est, dicitur enim aliquid mutatum esse s̃m finem ab ipso momento finiente motum, vt cũ alicui aderit nunc totum motum finiẽs, ipsum dicitur s̃m finem esse mutatum, nam ei respondet vltimũ instans, vt ita loquar, tẽporis motus, veluti à puncto totam lineam finiẽte dicitur aliquid s̃m finem terminatum. Alterum dicitur mutatum esse s̃m principium, & hoc erit, cum mobile aliquid motus cõsecutum est, & aliquid restat acquirendum, dicitur autem tale à momento continuante parte motus, quod est alterius principiũ, & alterius finis, huic autem respondet instans continuãs partes temporis, vt etiam motui respõdet tempus: ergo mutatum esse duplex est, alterum s̃m finem, & huic respondet vltimum instans temporis, quo motus ipse mensuratur: alterum s̃m principium, & huic respondet instans continuans partes motus. Sed contra, quia dat̃ momentum inicians motum respondens primo instãti temporis, quo totus motus mensuratur, ergo diuisio in sufficiens. dicendum Aristotelem tale momentũ, à quo motus incipit, nihil dici mutatũ esse, nam aliquid dicit̃ mutatum esse, cum aliquid motus habet, quo recessit à termino vnde motus. Aristoteles ergo distinxit mutatum esse à momento motum sequente.

DILVCI. Id quidem igitur quod s̃m mutationis finem primũ dicimus, & existit & est. Nã vt finiatur, & vt mutatiõis finis habeatur, mutatio ipsa fit, quod iam & ostẽsum est indiuiduum esse, propterea quia est vltimum.

ANT. ὄν esse ens. Quod s̃m quidẽ igitur finem mutationis primũ dicimus, & existit, & est, cõtingit. n. perfici mutationẽ, & est mutationis finis, quod iam & ostẽsum est indiuisibile esse, ppea, quia finis est.

Præmissa distinctione, soluit problema & vult primo q; accipiendo primum mutatum esse pro fine in quo mutabile cessat à mutatione, hoc est pro primo esse rei genitę, quod est primum non esse rei corrumpendæ, tale primum mutatum est, aliter mutatio non finiretur, nec mutationis finis haberetur. Inquit, id quidẽ igitur quod secundum mutationis finem primum dicimus, & existit, & est. replicauit et existit & est, vt daret intelligere q; vere est tale primum. subdit rationem, & inquit, nã vt finiatur, & vt mutationis finis tandẽ sit & habeatur, mutatio ipsa fit, quale aũt sit hoc primum, subscribit quod iam & ostẽsum est indiuiduũ esse, propterea quia est totius mutationis vltimum. Ignari penitus philosophię, credunt q; tale primũ in actu genitæ aquę sit vltimũ in actu ignis corrupti, & ita volunt q; idem sit primũ generandæ rei, & vltimum corruptæ rei, & hoc propter verbũ Aristot. qui ait hoc esse vltimũ. Sed isti delirant. nã si idem erit vltimum rei corrũpendæ & primum rei generandę, tũc in eodem indiuiduo tẽporis, hoc est in instanti duæ formæ cõtrarię essent in materia. Sit enim illud, quod est vltimum præcedentis A, primũ sequentis, tunc in A, ignis erit, quia vltimũ illius, et A, aqua erit, quia eius primum, igitur in eodẽ instanti duæ formæ contrariæ in materia. Ideo per vltimum Arist. intelligit finẽ, gręce enim est peras. Modo primũ mutatum esse, vtpote primũ esse aquę dicitur finis ignis per exclusionẽ hoc modo, quia in hoc non est ignis, & in toto tẽpore ĩmediato continuato ad hoc ignis erat, & sic intelligit Aristoteles.

Expõ falsa.

Confutatio.

DILVCI. Quod nõ detur primũ p affirmationẽ probat primo ex parte temporis.

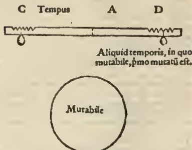
Id vero quod s̃m principium dicimus, omnino non est. non enim mutationis est principiũ, neq; id tẽporis in quo primo aliquid mutatur: sit enim tale primũ A D, hoc quoq; indiuiduum quidem non erit iam, nã ipsa nunc attigua sint. accidit præterea si in C A tempore omni quiescit, sumatur quidem quiescere in A etiam quiescet, quare si impartibile erit A D, simul aliquid quiescit & motum erit, nam in A quidẽ quiescit, in D vero mutatum est. Cum autem non sit impartibile, necesse est diuisibile esse, atq; id in cuius quauis parte mutatu esse. Diuiso enim A D, si quidem in neutra parte mutatũ est, neq; in toto erit mutatũ. si vero in vtraq; mutatur, in toto quoq; mutatur. Quod si in altera mutatũ est, non in toto primo mutatum est, quare in quacunq; mutatum sit, necesse est. Perspicuum igitur non esse id in quo quippiã primo mutatum est, quippe cum diuisiones sint infinitæ.

T. c. 47.

ANT. Quod autem s̃m principiũ est, omnino non est, non enim est principium mutationis, neq; in quo primo temporis aliquid mutabitur. Sit enim primũ, in quo est A D, hoc quidem iam & indiuisibile nõ est, accidet enim habita esse ipsa nunc. Amplius autem si in C A tp̃e omnino aliquid quiescit, ponat̃ enim quiescẽs, & in A quiescit, quare si impartibile est A D, simul qescit & mutatum erit. In A quidẽ enim quiescit, in D autem mutatum est. Quoniam autem non est impartibile, necesse est diuisibile esse, & ĩ quolibet huius mutatum esse. diuiso enim ipso A D, siquidem in neutro mutatum est, neq; in toto, si autem in vtrisq; mutatur, & in omni, si vero in altero mutatum est, non in toto primo, quare necesse est in quolibet mutatum esse. Manifestum igitur est, quoniam non est in quo primo mutatum est, infinitæ enim diuisiones sunt.

Tex. 48.

Demonstratio Prima, sumpta ex parte temporis, ostendens q̃ non est accipere primum, in quo mutatum est, ex parte principij.

An si in nūc tpis prio mutatū esse ipsa nūc se habe-rēt consequēter. vide Ægi di.hic.

Hic textus est vna ratio quæ ꝓcedit per syllogismum diuisiuum, cui primo ponit conclusionē, & inquit, id vero quod ſm principium dicimus primū affirmatiue, videlicet, q̃ nunc sit digito monstratū, illum dico omnino non est, breuibus rationem innuit, non enim mutationis est principium, quod quasi exponens subdit, neq; id tpis in quo primo aliqd mutat̃ hoc est affirmatiue exponendo primum, hęc est breuis ratio, quā deinde deducit longius, ita vt petamus aut tale primū in quo aliqđ primo mutatum est, diuisibile aut indiuisibile est. Quod non sit indiuisibile arguo, & primo per casum q̃ aliquod mutabile continuo ante hoc quiescebat, cum istud sit primū, in quo est mutatū esse, vel igitur istudmet est vltimum quieti esse, vel aliud est instans quieti esse, et mutati esse: si aliud, cū per casum continuo ante hoc quieuit, igitur in alio instanti: vel igitur hęc sunt mediata vel īmediata, nō mediata, quia in tpe medio non quieuit, cōtra casum, si īmediata, igitur ipsa nunc attigua erunt, contra ea quæ dicta sunt. si vero idē est instans quod est vltimū quieti esse, & primū mutati esse, tunc cū istud sit vltimū quieti esse, in hoc erit quiescens, aliter non esset vltimū in quo sic, & istud est primum mutari esse, igitur in hoc est mutatio, aliter non esset primū in quo sic. Quare tale primū in quo aliquid primo mutatū est non esset indiuiduū, neque pōt esse diuisibile propter rationem factam in proximo problemate, quā ad verbum repetit. Aīaduersione dignum q̃ vltimū affirmatiue est illud in quo res est, & immediate post non erit, negatiue vero in quo non est, & īmediate ante erat. Aris. igitur (vt diximus) ꝓbat non dari primū neq; vltimum affirmatiue, & ad hoc vadit ratio sua, nā idem esse instans esse et vltimū negatiue quod vocatur primū non esse, non est impossibile, bene igitur Aris. sumpsit, si idē est primum motus et vltimū quietis, tūc in eodē esset motus & quies. Inquit, sit enim tale primum A D, vel tale est indiuiduū vel diuiduū, hoc quoque indiuiduū quidem non erit iā, quia vel in eodē erit vltimum quietis, vel in huic proximo, nō in proximo, nam ipsa nūc si attigua sint, accidit, vt fuit deductū, q̃ vero nō sit idē primum & vltimū declarat, præterea, si in C A tpe continuato vsq; ad hoc primū omni quiescit, (sumat̃ quidem dico qescere) si inquā in illo toto quiescit, cū A sit vltimum affirmatiue, in A ēt quiescet, quare si impartibile erit A D, simul aliqd quiescit & motum erit, nā in A qdem quiescit, qa est vltimum qood sic quietis, in D vero mutatum est, quia primū quod sic motus, deinde ꝓbat q̃ non sit illud diuisibile, & repetit rōnem proximi problematis, & sermo eius patet. Hæc est huius loci interpretatio.

An instās sit substātia vel accidens. vide can. q. 6. quarti hui⁹. art. 1. & mul ta ibi.

An si est dare primū mutatum esse sequeret̃ q̃ idē moueret̃ & quiesceret. Vide Ęgid. hic.

Commen. 46.

{Cum declarauit.} Debes scire q̃ Auer. vtitur hac distinctione, principium siue primū in motu est duplex, in E potentia, & est primum instans, in quo motus est, nō tamen dum completus, sed in finem tendens, quod sorticolæ vocant primū instans esse motus, siue prima pars motus affirmatiue. Aliud est principium motus in actu, & est quando motus factus est in termino ad quem, hoc est in acquisito esse, quod sorticolæ vocant primum in quo desinit, aut primum non esse formæ præcedentis, quod quia est primum esse formæ sequentis, dicitur primum actu apud Auer. tunc Auer. supponit q̃ omne quod est in indiuisibili cessat et in eo simul est factū, tunc arguit, si datur primū transmutationis instans, tūc transmutatum est, igit̃ aut nō erit trāsmutatio, aut erit ex īdiuisibilibus.

{Et expositores} Dubitabant græci, q̃m in ꝓblemate proximo Aristo. probauit omne primum esse in diuisibili, & per consequens habet q̃ sit á tertio adiacente ad secundum, nunc vero ait ipsum nihil esse omnino. Respondet Auerro. q̃ Aristote. vult non esse primum motus in actu, sed non negat quin sit primum in potentia. hāc quęF stionem Alexander nesciens soluere, transmisit eam ad tempus. Animaduerte tamen q̃ aliter in principio commenti accepit Auer. primum in potentia, aliter in solutione argumēti expositorum: in principio enim accepit per affirmationem, in solutione autem per negationem. Dici etiam potest q̃ supra locutus est hypothetice, q̃ si primum in motu sit, illud est indiuisibile, nunc loquitur categorice, q̃ non est primum in motu acceptum in principio, sed bene primum acceptum in fine.

{Expositores autem.} Dubitant secundo argumento Theophrasti, quomodo motus habet finem, & non habet principium. Respondet Auerroes q̃ sunt decepti. Responsio hæc non declaratur hic.

{Et hoc manifestum est.} Declarat nunc qūo sunt decepti, & est declaratio Them. & vult illos esse deceptos, quia finis est res permanens, propterea in actu & potest demonstrari, vt per exempla declarat, principium vero motus (cum sit motus & nullum instās permanet, sed raG ptim transit, ideo non dicitur in actu, sed in potentia.

{Et causa.} Reddit causam solu. Dictum est q̃ motus principium demonstrari non pōt, quia illud est motus, motus aūt & tempus non habēt situm, hoc est nō permanent, qa vero finis est res permanens, ideo demonstrari pōt, qua rōne in actu esse dicitur. Sed dubitabis, nam si principiū motus est in potentia, igitur aliqñ erit in actu, aliter potentia erit ociosa. Secūdo rei in actu principium debet esse in actu, sed motus est actus quidā mobilis, vt dicitur. 3. huius. Dici pōt ad primū, q̃ illud principium aliqñ erit in actu, vt ī fine motus, vbi cessat mutabile mutari, & hoc satis est. Ad secundū concedo q̃ illud principium est, vt esse in actu distinguitur cōtra nihil, non aūt in actu, vt est esse permanens distinctum cōtra esse in potentia, reliquum commenti. & cō. 47. patent.

RECOGNITIONES.

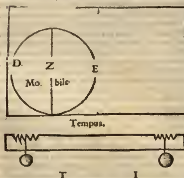
Ratio hæc est breuis, per quam probat non dari priH mum mutatum esse secūdum principium per affirmationem, & primo ex parte temporis, nam si detur primum in motu ſm principium, vel est indiuisibile, vel diuisibile, non indiuisibile, qa tunc in illo eodem indiuisibile idem esset quiescens, & mutatum, vt ex cōmentarijs patet, sin aūt sit diuisibile, contra, quia vel in quolibet illius, est mutatum, vel in neutro est mutatū, vel in vtrisq; mutatur, vel in altero tātum est mutatum. si in quolibet est mutatū, tunc illud non erit primum in quo primo aliquid est mutatum, quia in parte prius erit mutatum q̄ in toto, si in vtrisq; mutatur, & in omni mutat̃, & ita illud non est primum, in quo aliquid est mutatum. Si vero in altero mutatum est, & in altero mutatur, non erit in toto illo aliquid primo mutatum. Ex his concludit, & inquit, manifestum igitur est, quoniam nō est dare aliquid temporis, in quo aliquid dicatur primo esse mutatum, quia quouis temporis dato, eius infinitæ diuisiones sunt, & ita non erit mutatum, quin ante illud sit aliud mutatum

tum,& sic in infinitum. Animaduertendum primũ mutatum esse aliquid motus, quo aliqd mobile ſm primum dicitur mutatum esse, volens ergo Aris. probare non dari primum mutatum in motu, quo mobile dicat primo esse mutatum ſm primum, probat non dari aliquid temporis, in quo aliqd dicitur esse primo mutatum ſm principium, nam illud temporis, quod daretur, esset aut indiuisibile, aut diuisibile, & cum neutrũ esse possit, non erit dabile, quare ex parte temporis patet non dari primum mutatum esse secundum principium.

DILUCI. Secũdo ex parte rei quę mouetur. Neq; itaq; ipsius mutati aliquid erit primum quod sit mutatum. Sic enim D Z. primum mutatum eius quod est D E: nam omne quod mutatur ostensum est esse diuisibile. Sit vero tempus in quo ipsum D Z mutatum est T I. si igitur in toto illo ipsum D Z est mutatum, in dimidio minus erit mutatum, & prius ipso D Z, & isto rursus aliud prius, & illo aliud, atque sic semper. Quare ipsius mutati non erit aliquod primum quod sit mutatum.

ANT. Neq; itaq; eius, quod mutatum est, aliqd primum est, quod mutatũ est. sit enim D Z, quod primo mutatum est ipsius D E. omne enim diuisibile esse demõstratum est, quod mutaẽ. Tempus aũt in quo D Z mutatũ est, sit in quo est T I. Si ergo in omni ipsum D Z mutatũ est, in medio minus mutatum est, & prius ipso D Z, et iterum hoc aliud, & illo alterũ, & sic semper, quare nihil erit primum mutati, quod mutatum est.

Demonstratio Secunda, ostendens idem quod supra sumpta à parte mobilis.

Quòd non sit dare primum in motu ex parte tẽporis, per hęc quæ dixit modo, patet, nunc quod neque prima pars moti. vnde Them. sic inducit, non solum vero primum ex temporis assignari atque afferri non potest, in quo res moueri cõuertiq; cœperit, sed neq; ipsius rei quę mouetur & conuertitur, assignari prima pars potest, quę sic mota primum atq; conuersa. huius ratio est vt breuibus innuit Them. quia potest corpus omne ad exemplũ temporis diuidi. semper rationem hanc Aris. in terminis ponit, & primo sumit conclusionem, & inquit. Neq; itaq; ipsius mutati aliquid erit primũ quod sit mutatum, verbi causa, si lignum est calefaciendum ab igne, non est assignare primã ligni partem alteratam, hanc probat & per tit duo, primũ quod ipsius ligni quod dicebatur D E primA ma pars eius alterata sit D Z. nec potes fugere, & dicere lignum non esse diuisibile, quia demonstratum est ipsum esse diuisibile, p hoc, q omne mutabile est diuisibile. inquit, sit D Z, primũ mutatũ siue prima pars mutata eius ligni, quod est D E. nã quod mutatur ostensum est esse diuisibile. Secũda suppositio est, q tẽpus in quo illa pars ligni prima calefacta est, sit T I, inquit, sit vero tps in quo ipsum D Z. ligni pars mutatum est, T I. tunc arguo in toto T I tpe pars ligni est calefacta, igitur in dimidio illius, erit dimidiũ illius partis calefactum, & sic de alijs, quare non erit primũ. Inquit. Si igitur in toto illo tpe T I ipsum D Z, pars ligni est mutatũ, in dimidio minus erit mutatũ, & prius ipso D Z. qm in successiuis pars prior est toto, & isto rursus aliud prius, & illo aliud, atq; sic semp. Quare ipsius mutari nõ erit aliquod primũ quod sit mutatum.

Dubitatio 1. Prima dub. Prima ratio. Sed circa hęc est dubitatio quo ad conclusionẽ, & quo ad rationem nunc tractam. Quo quidem ad conclusionẽ arguit Theophrastus, motus alicuius est assignare finẽ, igitur & principium. tenet cõsequentia, quia hęc mutuo se B recipiunt, primo Cœli. Secundo arguit, Secũda rõ. quia aliquares esset clausa & finita, et non nisi altero extremo tñ, vt si ambulationis & nauigationis finis extaret, nõ extaret principium. item vt si posset reddi, qñ equns deserit currere, qñ calcem attigerit, & non quando cœperit, quando sit missus, quæ sunt præter cõem hominum sensum. Expõ The. Respondet Themist. à quo accepit Auer. q Aristo. non vult principium omnino nõ esse motus, sed principium afferri & designari non posse. Replica. 1. Contra. arguit ipse, quia vt potest demonstrari finis, quia indiuisibilis est, ita potest monstrari principium, quia diuisibile, finis quidem sua indiuisibilitate, principiũ sua diuisibilitate. Secunda. Secũdo principium & finis sunt eiusdem tõnis, vt enim punctus finis est lineæ, ita punctus principiũ est eiusdem. Tertia. Tertio principium motus non est motus, igitur est indiuisibile quoddã, & per consequens poterit assignari vt finis. Expõ The. Propter hęc Them. & optime, vult, q principiũ & finis possunt capi dupliciter, vno modo ſm eandem rationem, vt C principium motus pro prima parte motus, siue pro primo motu, & finis pro vltima parte motus, et pro vltimo motu, & hac ratione nec est dare primum motum nec vltimum, qm nec tẽporis, nec magnitudinis, nec moti potest dari prima aut vltima pars, cum sint in infinitum sectilia. Alio modo potest capi principium, pro indiuisibili in tempore, e quo motus incipit, non in quo motus incipit, & finis pro indiuisibili ad quod motus desinit, non in quo motus dẽsinit, & hæc dicuntur principium & finis exclusiue, aut vt sorticolæ, principium & finis negatiue, qua ratione cõcedunt ipsi & Them. dari principium & finem motus, principiũ quidem ad hunc sensum, q in hoc instanti quod est præsens non sit motus, sed bene immediate post hoc, finem vero eodem modo sic, q in hoc non sit, & imediate ante hoc fuit, igiẽ est finis per exclusionem, quem sorticolę appellant primum non esse. Tũc Ad sensum. vult q Arist. in toto hoc processu loquaẽ de fine & prin D cipio ſm diuersam rationem, quoniam nihil aliud voluerit q non sit dare principium motus, hoc est primum motum, bene finem indiuisibilem, qui est finis per exclusionem, de principio autem per exclusionem non negat, ga, licet non dicat in principio, in processu tñ innuit. Hæc de conclusione dicta sunt à Themistio. Secunda dub. Vide Egid. hic. Sed recentiores dubitant de ratione Aristo. quia supponit vnum falsum, q prius mutetur pars q̃ totum, hoc videtur falsum, quia æque cito mouetur aliqua pars continui & totum, igitur non prius pars quàm totum.

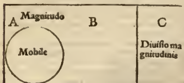
Expõ pria. S. Tho hic. Confutatio. Expositor, à quo acceperunt omnes, intelligit partem prius mutari q̃ totũ respectu spatij, non aũt respectu ipsius mobilis. Sed hęc mihi sic intellecta videtur dubia. Si enim pars respectu spatij prius mutari põt q̃ totum, tunc par sposset moueri respectu spatij, & totũ quiescere respectu spatij, quod nullus potest itelligere. Propter Expositio 2 pria. hęc videẽ mihi, q sensus Arist. est verus, licet propositio

ipsa vt termini sic significant, sit falsa, erit igitur sensus ꝙ omne quod mutatur citius & prius mutatur ab agête, aut spatio fm partem propinquam ꝗ̃ fm partem remotam, & hoc vult dicere citius pars ꝗ̃ rotum, hoc est prius pars propinqua ꝗ̃ remotior ab agente, vel à puncto spatij, & per hoc Arist. habet propositum suum. Commentum. 48. huic correspondens patet.

DILVCI. Tertia ex parte termini.

Quod quidẽ igitur neq; mutati, neq; ipsius temporis in quo aliquid mutatur, primum sit, ex hisce quæ dicta sunt, constat. Verum ipsum quod vel mutatur, vel est id quo aliquid mutatur, non eodẽ modo se habebit. Tria nãq; sunt, quę in mutatione ipsa dicuntur, & id quod mutatur, & id in quo, atq; id quo mutatẽ, vt homo, tempus, & album. Homo quidem igitur & ipsum tempus diuisibiles sunt. Sed de albo est alia ratio, cũ sint omnia per accidẽs diuisibilia, nam id cui qualitas aut album accidit, illud diuisibile est. Qm̃ quæcunq; per se, & non per accidẽs diuisibilia dicuntur, his nullum erit primum, quales sunt magnitudines ipsę. Sit enim A B magnitudo, & moueatur ex B in C. primũ igitur si indiuisibile erit B C impartibile, impartibili attiguũ erit. Si vero diuisibile, aliquid erit ipso C prius, in quo D mutatum est, & illo rursus aliud, & sic semper, quia nunquam diuisio ipsa deficit, simili modo, & in quãto ipso se habet mutatio. nam & hęc in continuo est. perspicuum igitur ꝙ immutationum ea sola, quæ est in qualitate, cõtingit indiuisibile per se esse.

Demonstratio Tertia ostendens idem quod supra, sumpta ex parte magnitudinis.

ANT. Quod quidem igitur neq; mutati, quod mutatur, neq; temporis, in quo mutatur, primum sit, manifestũ est ex his, quę prius dicta sunt. Ipsum autem quod mutatur, aut fm ꝙ mutatur, non etiam similiter se habebit. Tria nanq; sunt, quæ dicuntur fm mutationem, & quod mutatur, & in quo, & fm ꝙ mutatur. vt homo, tempus, & album, homo quidem igitur, & tempus diuisibilia sunt, de albo autem alia ratio est, propter id quod fm accidẽs omnia diuisibilia sunt, cui enim accidit album, aut quale, illud diuisibile est. Quoniam quæcunq; diuiduntur fm se ipsa diuisibilia, & non secundum accidens, neque in his erit primũ, vt in magnitudinibus. sit enim in quo est A B magnitudo, & moueatur ex B in C. primum igitur siquidem indiuisibile est B C, impartibile impartibili erit cõiunctum, si vero

E diuisibile, erit aliquid in ipso C prius, in quo mutatum est, & illo iterum aliud, & sic semper, propter id, quod nullo modo deficit diuisio. Quare non est primum, in quo mutatum est, similiter autem & in quantitatis mutatione, etenim hæc in continuo est. Manifestum igitur est, ꝙ in sola mutatione, quæ est secundum qualitatem, contingit indiuisibile per se esse.

Epilogat circa declarata, & inquit, Quod quidem igitur neq; mutati, neq; ipsius temporis in quo aliquid mutatur primũ sit, ex his quę dicta sunt cõstat. Deĩde ostendit quod non daẽ prima pars termini ad quẽ in ipsa mutatione. verbi causa, si lignũ calefit, non datur prima pars caliditatis inducta in prima ligni parte. Ad hoc demonstrandum sumit, primo ꝙ omnis terminus ad quem mutationis est diuisibilis, non tñ eadem ratione, qm̃ termi-

F nus ad quem in alteratione est diuisibilis per accidens, in auctione et latione termini per se sunt diuisibiles, inquit, verum ipsum quod vel mutatur, hoc est acquiritur per mutationem, vel est id ad quod vel quo aliquid mutaẽ, non eodem modo se habebit. Sumit secundo ꝙ in mutatione tria sunt, videlicet tempus, subiectũ siue mobile, & terminus ad quẽ. prætermittit spatium, quia vel cum termino vel cũ mobili ipso intelligitur, inquit, Tria nanq; sunt quæ in mutatione ipsa dicunẽ, & id quod mutatur, & id in quo, & id quo mutatur. vt homo quod mutatur, tempus in quo mutatur, & albũ quo mutatur. Sumit tertio, ꝙ tẽpus & subiectum sunt per se diuisibilia, album vero per accidens rõne subiecti in quo est. inquit, homo quidem igitur & tẽpus diuisibiles, sed de albo est alia ratio, cũ ipsum album & omnia alia eiusdẽ generis sint per accidens diuisibilia, qm̃ id cui album aut qualitas accidit, est per se diuisibile. His acceptis arguit, in rebus per se diuisibilibus, nõ est dare primum, in indiuisibilibus per se,

G diuisibilibus per accidens minime est dare primum. Sed omnis terminus ad quẽ est per se vel per accidẽs propter subiectum diuisibilis, igitur illius non erit dare primum. atq; subiectum sit per se diuisibile, ꝓponit, & inquit, qm̃ quæcunq; per se & non per accidens diuisibilia dicũtur, his nullum erit primum, quales sunt magnitudines ipsę, & declarat signanter de mobili ꝙ sit id, cuius prima pars mota non detur, quia in oĩbus per idem declarari potest, & ratio est hæc, si datur prima pars mobilis mutata, verbi causa, prima pars ligni alterata, vel hæc est indiuisibilis, aut diuisibilis, si indiuisibilis, & est pars ligni, igitur lignum erit ex impartibili, & eodẽ erit de secunda parte, & sic impartibilia erũt attigua. Si vero dicitur ꝙ hæc est diuisibilis, sed omne quod mutatur diuisibile prius mutatur fm partem priorẽ agenti vel spatio, vt heri dictum est rationabiliter, illa nõ fuit prima alterati ligni pars, eodem erit de cæteris. Inquit. Sit enim A B magnitudo, hoc est mobile, & moueatur siue mutetur per partẽ post par-

H tem vel ex B in C primum, ita ꝙ prima sui alterati ligni pars sit B C, igitur si indiuisibile erit hæc prima alterati ligni pars, B C impartibile impartibili attiguum erit, quia pari ratione erit de parte ĩmediata, quę eodem modo indiuisibilis erit. Si vero diuisibilis, cum hoc sit mediabile, aliqd erit ipso C prius, puta dimidiũ illud quod erit agenti, vel spatio vicinius, in quod prius mutatum est, & illo rursus aliud adhuc prius, et sic semper, quia nunq̃ diuisio ipsa deficit, sic igitur patet, ipsum mutabile non habere primã partem qua primo mutetur, idem declarat in auctione, & inquit, Simili modo & in quanto ipso se habet mutatio, nam & hęc in continuo est vt alteratio & latio, tunc dat conclusionẽ, & inquit. Perspicuũ igitur ꝙ mutationum ea sola quę est in qualitate, contingit indiuisibile per se esse terminũ ad quem, per accidens vero ratione subiecti diuisibilem, non tantum fm extensionem, sed secundum intensionem. Hęc Aristotelis ratio, vbi multa

Quõ q̃ũ de calido ad frigidũ sũt duæ mutationes, & quatuor termini p se. Vid Sco. 5. meta. q. 7. & in 4. dist. 14. q. 2.

suos

sunt dicta superfluè ad syllogismum, sed non ad declarationem terminorum, & propositionum syllogismi.

Commento. 49.

{Dicit.} Duo facit Auer. in commēto hoc, primo declarat textū, secūdo ibi {Et hoc est ita.} facit digressiū ualdè vtilem. pro intellectu primæ partis debes scire q Auer. vult q Arist. per demonstrationem factā in textu, pbet spatium esse diuisibile & non dari primum in illo, quā ex positionē sequit expositor. Hæc expositio est, qa Aristo. inquit, Sit enim a b, magnitudo, & moueat ex b in c, primum, & reliqua hęc nō vidētur posse aptari mobili ipsi, ideo sic exposuerūt, sed hæc est diffinna expositio intētioni Phylosophi, ipse. n. vult probare nō dari primū in alte ratione, quia non datur prima pars alterati quātitatiua, ideo non de spatio, sed de mutabili ipso demonstratio intelligenda est. cum enim habeat q non potest dari prima pars mutati, habet q nec dari potest prima caliditas siue qualitas, quoniā prima qualitas inducitur in prima parte mutati, & sic est ad propositum Aristote. demonstratio sua, verba vero eius quomodo intelligantur, in constructione literæ patet.

{Et hoc est ita.} Hæc digressio tollit magnam cōtradictionem. nam Aristo. voluit in Primo contra Anaxagoram, & in libro de Anima, & alibi de quolibet generato dari primum, quod est minimum, & positiue & affirmatiue, vt minimus calor, & id genus, hic vero absolute probauit non dari primū, nec ex parte tpis, nec mobilis, nec termini, igit cōtradictio magna. Rndet q dat cuiuslibet generis minimū per se, hoc est quatenus generū corruptū vel actū & naturale, per accidēs vero vt in subiecto quanto, cuius quanti in eo quod quantum, nō est dare primū, res. n. naturales nō habent minimū, nec maximū, & hoc ait Them. vnde Auerr. sumit D, affectiones & qualitates prorsus insectiles atq indiuiduæ sunt, sed per accidēs ex subiectorum diuisione, sectioneq; diuidūtur. Sic igitur secundum Them. & Auer. tollitur contradictio, q hæc naturalia per se omnia indiuidua sunt, per accidens autē ratione subiecti, diuidua, igitur per se habet primū per accidens, vt in subiecto dicūtur non habere primum. Sed obijciūt Auer. quidam Pātomastici sic, quicquid sequit ad consequens in bona consequentia, sequitur ad antecedens: sed sequitur, hoc est ens naturale, igitur quantū & vltra, quantū, igitur diuisibile, igitur a primo ad vltimū, ens naturale est ipsum minimū, igitur diuisibile, licet hęc res spectet ad primū. Dico pro nunc concedendo totum absolute, sed reduplicatiue nego, bene enim concedo, est ens naturale, igitur quantū, & diuisibile, non tamē quatenus naturale, sed ratione subiecti. Dubitant hic quomō qualitas suscipit magis & minus. Respondent expositores, q qualitas potest cōsiderari secundum essentiam, & secundum esse, si secundum essentiam, vt sic, nō suscipit magis & minus, nam vt sic abstrahit ab intensione & remissione, si secūdū esse, sic est diuisibilis, & hoc dupliciter, non per se, sed ratione subiecti in quo est, a subiecto enim quatenus illud quantum est, diuiditur secund ū extensionem, quatenus vero subiectum participat ea secūdū magis & minus, diuiditur per intēsum & remissum.

Contra hæc obijciunt quidam recentiores, subiectū nō suscipit magis & minus, nec diuiditur secundū intensionem, igitur non est causa quare qualitas intenditur, & remittitur. Secundo si subiectum esset causa, tūc omnis forma esset intēsibilis. Tertio albedo etiam separata potest esse intensa & remissa, igitur nō ratione subiecti. Quidā exponunt opinionem expositorum q qualitas per suam naturam habet intensionem & remissionem. non tamen illā habere potest absq subiecto, & si subiectū est causa, sine qua non, principalis causa est ipsa qualitas. Sed hęc expositio stare non potest, quia si qualitas per suam naturam haberet intensionem & remissionē, tunc quæro qd intelligis per naturam, aut essentiam, aut esse, nō essentiā

Reprehensio pantomasticorum.

Prima de.

Reprehēsio.

Prima defensio.

Confutatio Vide Sco. dist. 17. 1. q. 5. &. 4. Vide & Grego

A quia essentia est prior omnibus prædicatis per se secūdo modo, immo quæ competunt rei per essentiam, nō sunt nisi vel definitio vel illius partes, intēsum autē & remissum nō cōpetunt vt definitio, neq vt partes definitionis si esset, sed esse accidentis est a subiecto, igitur non potest competere sibi nisi ratione subiecti, cum enim subiectū det qualitatibus esse, oportet etiā vt det esse intēsum vel remissum, igitur tota causa est subiectum. Dici igit potest q subiectum vt subiectum non est causa qualitatis, quare si magis vel minus, sed causa est subiectum vt participans secundum magis et minus, aut secundum maius & minus. Sed dices, quæ est causa, quare subiectum hanc participat secundum magis vel minus, vel secūdum maius & minus, illam aliam non, vt lumen non, & calorem sic, dico q subiectum participat qualitate per maius aut minus, propter defectum agētis, quod non potest agere simul in partem propinquā q̄ in remotam, vt diximus. Quod vero subiectum participet ipsam secūdum magis

B & minus graduahter, hoc est ratiōe dispositionis præuiæ contrariæ, ideo lumen subito inducitur secūdum gradus. Per hæc patet solutio ad argumenta contra expositores. Ad primam dicitur q licet subiectum non suscipiat, est participās, & hoc sufficit. Ad secundū patet solutio, nō enim subiectum vt subiectū est causa, sed vt participans. Ad illud de albedine, dicendum q albedo nō potest esse separata, quin aliquid suppleat vicē subiecti, & illud sufficit. Hæc res requireret lōgiorem sermonem, sed omitto calculatoribus. Quærunt alij vtrum in motu detur primum & licet hæc qō optime sit soluta a Them. Ioannes in Quæstiōe. 15. vult q motus acceptus vt fluxus, & passio non habet primum intrinsecum, nec vltimum intrinsecum, pro forma fluente, in ipsa auctione nō datur primum, quoniam quantitas est diuisibilis in infinitū, in latione vero minime, quoniam vbi vel locus fluens non habet primum, at in alteratione quo ad gradus nō dat primum per remissionem, sed bene maximū, vt in magnitu

C dine, hæc ille quo ad primum & finem intrinsecus, conce dit tamen dari principium & finē extrinsece. Hæc solutio videtur insufficiens, quoniā vel intelligit q nullo modo in motu est dare primum intrinsecum, vel aliquo modo sic, aliquo modo non. Si nullo modo, cōtradicit Auer. quoniā vult in istis per se dari primum, ratione subiecti vero non dari. Si dicatur q ipse intelligit dari primū aliquo modo sic, & aliquo modo non, igitur est insufficiēs, quia non dedit modum. Dicunt q in quæstionibus superioribus dixit modū, nam supra voluit dari primū pro minimo potenti per se existere, hic vero vult non dari primum absolute. Hęc expositio siue defensio non est intelligibilis, quoniā illud primum, quod est minimū, vel subito fit, vel in tempore, si subito, igitur motus pro fluxu & pro receptione fit subito, declaratur cōsequentia, quoniā non est fluxus maior forma fluēte, vbi enim esset maior, potest esse fluxus sine fluente, quod non esset intelligibile, nec receptio esset maior, qa receptio non est maior re

D recepta, igit fluxus & receptio erūt subito, & sic cōtradicit sibi in ista quęstione. Hæc igitur solutio non est bona, propterea videtur mihi esse dicendum q motus pōt accipi vt est effectus agentis naturalis in passo naturali, & sic illius datur primum, quod est minimum generatum in substātia, vel qualitate, vel auctione. Alio modo sumi potest vt motus, hoc est vt continetur sub genere continui, & tunc vt dicit Themistius non est dare principium neq finem intrinsecus, sed bene principium & finem extrinsecus, & hoc modo intelligit Auer. hic. &. 8. Physicorum. comment. 23. & ita soluta fuit quæstio in expositione commenti. 32. Hæc pauca satis.

de anim. dist. 17. primi per totum. Vide et cano. q. 1 qui huius dubii. Prima defsio.

Quæstio de primo. Pō Ioan.

Iand. q. 19. huius.

Confutatio.

Defensio.

Confutatio.

Cum autem omne quod mutatur, in tēpore mutetur: mutari vero in tempore dicatur, & vt in primo, & vt p aliud, veluti in anno, mutatur quia

DILVCI.

De ordine mutat. ad

quia in die, id quod mutatur in aliquo tpe primo, in quolibet illius mutetur, necesse est.

ANTI. Quoniam autem omne, quod mutatur, in tẽpore mutatur, dicitur autem in tẽpore mutari, & sicut in primo, & sicut secundum alterũ, vt ĩ anno, quia ĩ die mutat: ĩ quo primo tpe mutat, qđ mutat in quolibet huius, necesse est mutari.

Expositio. His expeditis, vt Auer. inducit. Aris. vult tractare de ordine mutati ad motũ, & vult pbare ꝙ omne quod mouetur, prius mouebatur, & primo proponit ꝙ omne qđ mutatur in aliquo tempore primo, necesse est vt mutet in qualibet illius parte, inquit. Cum autem omne quod mutatur in tempore mutetur, vt patet: mutari vero in tpe dicatur, & vt in primo & vt per aliud, veluti in anno mutatur aliquid, quia mutatur in die, ponit conclusionẽ, & inquit, id quod mutatur in aliquo tempore primo, in quolibet illius mutetur necesse est, hęc est cõclusio. Dubitatio. Sed hæc cõclusio videtur cõtraria illi, quã dixit Tex. cõmen. 44. Ibi enim voluit id in quo aliquid primo mutat, esse indiuiduũ, hic sumit omne mutatum in aliquo primo necesse esse mutari ĩ quolibet illius, igitur vult id in quo aliquid primum mutat esse diuisibile. Solutio. Dici potest ꝙ ibi locutus est de mutato, hic de mutari, voluit enim ibi ꝙ omne id in quo aliquid primo mutatum est, nunc primum sit indiuiduũ. At nũc vult ꝙ oẽ qđ mutat in aliquo primo, mutet in qualibet pte illius, & sic tollit cõtradictio.

DILVCI. tex cõmen. eiusdem. Manifestum quidem igitur ex definitione ipsius, nam primum ita diximus.

ANTI. Manifestum quidem igitur ex definitione, primum enim sic diximus,

Probatio. supponẽs p. definitionẽ. Expositio. Proposita conclusione probat illam ex definitione primi & inquit, Manifestum quidẽ igitur est hoc nunc propositum ex definitione ipsius primi, nã primũ. 5. huius, ita diximus ꝙ nõ per partem sic, & partem non est tale, & ita oportet vt omne quod mutatur, in aliquo toto tẽpore primo, in qualibet parte mutetur.

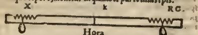
Commen. 50.

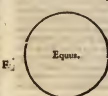
Vide Iand. q 21 quarti huius. Vid & cano q. 1. huius. An nunc sit in tpe Vid Iand. q xl. huius. & Gradeum. escul. si in tpe sit dare minimum. lectio. 19. quarti hui⁹. {Cum declarauit} Commentũ patet, verum Auer. inquit esse manifestum per se ꝙ aliquod dicatur trãsmutari in aliquo toto tempore, quia illud est minimũ in quo põt trãsmutari. Dubitãt recentiores, nã tempus est quãtum & diuisibile in infinitũ. Dici potest ꝙ minimũ potest capi dupliciter. Vno modo absolute pro eo quo non datur minus, & sic nõ datur temporis minimũ. Alio modo in habitudine ad id quod secum est, quo dicimus palmum panni esse minimum ad hanc togam, quoniã toga põt eẽ ex illo, et ex nullo minori, neq; ex maiori aliquo, & isto modo sorticolę minimum appellant adęquatum, & isto mõ dat minimũ in tpe respectu mot⁹, sicut si in hora equus curreret, & nõ posset nec in minori nec ĩ maiori hora, dicit minimũ tp̃s cursus, & sic ĩtelligit Auerroes.

DILVCI. tex. cõ. 51. Secũda probatio g cõnem. Patet aũt idẽ ẽt ex his. Sit eĩ tp̃s X R, in quo aliqd primo moueat, qđ mouet, diuidatur q; ĩ C, cũ tp̃s oẽ diuisibile sit in tpe, igit X C, aut mouetur, vel nõ mouet, & eodẽ mõ rursus in ipso C R, si qdẽ igr neutra ĩ parte mouet, ĩ toto vtiq; qescet: ipossibile. n. est aliqd moueri ĩ aliquo si nulla in pte ei⁹ mouet. Si vero ĩ altera tm̃ mouet nõ igr ĩ X R primo mouet, nã motus p aliqd illi⁹ erit, ergo qlibet in pte ipsius X R, moueatur necesse est.

ANTI. Sed iam & ex his manifestũ est. Sit enim in quo primo mouetur, quod mouetur, K R, & diuidatur secundum R, omne enim tẽmpus diuisibile est: in X K igitur tẽpore aut mouetur, aut non mouetur; & iterum in K R; similiter. si quidem igitur in neutro mouet, quiescit itaq; in oĩ, moueri. n. in nullo huius, qđ mouet possibile est, si vero in altero solũ mouetur, nõ vtiq; ĩ primo mouetur, qđ est X R, secũdũ enim vtrũq; motus est, necesse igit ĩ quolibet ipsi⁹ X R, motũ eẽ.

Demonstratio probans, ꝙ id quod mouetur primo in aliquo tẽpore, mouetur in qualibet parte illius tpis.

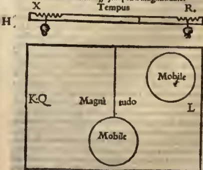
Expositio. Secundo idẽ probat sic, moueatur equus in hora, aut igitur in neutra horæ parte mouetur & hoc non, quia quiesceret in tota hora, aut moueretur in altera tantũ parte, & tunc non in tota hora, sed in hora quia in parte horę igit oportet, si debeat moueri primo & æquale in hora moueri in qualibet parte horæ, statuit syllogismi terminos, & horam vocat X R, & diuidit illam in K, & sic duæ ptes resultabũt X K, & X K, et syllogismus patet.

Commen. 51.

DILVCI. tex. cõ. 51. Propositũ. Hoc aũt demõstrato, pspicuũ ꝙ oẽ qđ mouet, prius motũ sit, necesse est. nã si in X R, tpe primo p K L, magnitudinẽ aliqd motũ est, id qđ æq velociter mouetur simulq; incœpit per dimidiũ, in dimidio tp̃is erit motũ. Qđ si ip̃m æque velociter motũ in eodẽ tpe motũ est p magnitudinẽ aliquã, & alterũ per eandem motum sit, necesse est, quare si motũ est prius id quod mouetur.

ANT. Oñso aũt hoc, manifestũ ẽ, ꝙ oẽ qđ mouet, necesse ẽ motũ eẽ pri⁹. Si. n. ĩ X R, tpe primo p ip̃am K L, motũ est magnitudinẽ, imediate, qđ ęq velocit mouet, et simul icœpit, p dimidiũ erit motũ. Si aũt æque velox p aliquã motũ est, in eodẽ tpe necesse est p eandẽ motũ esse magnitudinẽ: quare erit motum prius quod mouetur.

Prima Demonstratio affluens qui ante omne. moueri præcedit mutatum esse sumpta à magnitudine.

Facta

Expositio. Facta suppositione, videlicet quod omne quod mouetur in aliquo tpe primo, moueatur in qualibet parte illius, in ferri tale consequens, videlicet, igitur nihil mouetur, quin prius motum sit, consequentiam deducit, nam mobile dum mouetur per aliquod spatium totum, pōt mobile aliud æque velox in dimidio temporis esse motū per dimidiū spatij, & per consequens si illud æque velox est motū per dimidium, etiam mobile principale erit motū, & mouetur prius quod motū est, eodē modo de dimidio dimidij, & ita in infinitum, qua ratione euenit vt omne quod mouetur prius motum sit.

Commen. 52.

{Et cum.} Commentum habet duas partes, in prima exponit literam, & patet, secūdo ibi (et causa) mouet quæstionem in textu. Hæc est diuisio commenti.

{Et causa in hoc.} Mouet Auer. dubium cōtra Arist. quare ipse in syllogismo cogitur accipere duo mobilia æque velocia, quorum vnum per totā moueaī magnitudinē, alterū per medietatē, cum facilius possit syllogism⁹ habere locum per vnū mobile, quoniā omne mobile quod per aliquam magnitudinē mouetur, ante peragret medium illius, qui totum, & ita fieri potest de vno mobili.

{Sed ipse} Soluit Auer. (vt mihi videt.) vult esse coassumptū mobile æque velox, ppter duo, tū primo quia manifestius, quoniā in actu (ea enim quæ sunt in actu manifestiora sunt) tū secundo quia cauillator posset dicere x L, esse motum per totū, in nulla tamen parte actu, ad cauillum igitur confutandū coassumpsit mobile æque velox. Adhuc fortasse ambiges, quoniam si omne quod mouetur prius motum est ad aliquid, igitur prius fuit in illo & ante dicta, ꝓblemata, & si prius est in illo, igitur quieuit, & per consequens nō amplius mouebitur. Ex Them. sol ui potest quod Arist. intendit ante omne moueri præcessisse motum esse in potentia, quoniā sicut ante omne punctū præcessit punctū in potentia, sic ante omne moueri præcessit mutatum esse in potentia. Nunquam tamen est in actu, nisi post quietem, quemadmodum nec punctus nisi post diuisionem.

DIL VCI. tex. cō. 51. Amplius autem si in toto x R, tēpore aut vniuersaliter aut in alio quouis tempore, ꝓpterea motum esse aliquid dicimus, quia ipsius vltimū nūc accipimus. Hoc enim est quod terminat, atque inter ipsa nunc est tempus, in cæteris etiā simili modo motum esse dicetur. Nam dimidij exitremum ipsa diuisio est, quare & in dimidio motū erit, & vniuersaliter in quauis parte. Semper enim per diuisionem continue temporis ab ipsis nunc terminatum est.

ANT. Amplius autem si in omni tēpore, quod est x R, motū esse dicimus, aut omnino, aut in quolibet tempore, in accipiendo vltimum ipsius tēporis nunc, Hoc enim determinatum est, & medium ipsorum nunc tempus est, & in alijs dicetur similiter motum esse. Medietatis enim vltimū diuisio est, quare et in medio motum erit, & omnino in qualibet partiū, semper enim simut secūdum diuisionem tempus est determinatum ab ipsis nunc.

Temporis verbum est interpretes.

Expositio. Secūdo arguit Arist. & petit duo. Primo petit, & propterea aliquid motū esse in toto tempore, qua in vltimo illius motū est, vt propterea lignum calefactū est in hora, quia in vltimo horę est verū dicere esse calefactum, hęc suppositio patet, quia calefactum esse est in indiuiduo tēporis, at calefieri est in tempore, igitur motum esse aliqd in hora dicitur, quia in vltimo horæ motum est. Secunda suppositio semp inter duo nūc est tempus, tunc arguo vt

A tēpus ad moueri, ita nunc ipsum ad mutatū esse, est enim nunc vltimum tēporis, & mutatum esse vltimū motus, igitur cōmutatim vt tempus ad nunc, moueri ad mutatū esse. Sed ante omne tempus est nunc, igitur añ omne moueri est mutatum esse, & ita nihil mouet, quin prius mo tū sit. Arist. tamen nō sic arguit, sed sic, sicut de toto motu, ita de parte motus: sed totus motus determinatur ad mutatū esse vt illius finis: igit medietas motus terminabitur ad mutatū esse medium, & similiter medietas medietatis, & sic in infinitū, quare ante omne moueri est motū esse, quia ante omne moueri est motus pars, & I qualibet parte motus vltimum est mutatū esse, igitur añ omne moueri est mutatum esse. Inquit, Amplius autē si in toto. x R, tempore aut vniuersaliter aut in aliquo quouis tpe, propterea motū esse aliquid dicimus, quia ipsius vltimū nunc accipimus. Hoc enim est quod terminat, hæc est prima suppositio, atque inter ipsa nunc est tempus supple semper hæc est secunda, tunc ex his dat conclusionē, & inquit. In cæteris etiam simili modo motum esse dice

B tur, & in hoc habes quasi primū modū deducendi rationem. Deinde quasi taogit secundū, & inquit. Nam dimidij extremum ipsa diuisio est, hoc est, oā terminus partis motus est ipsum mutatū esse partis, vt in fine totius est ipsum mutatū esse totius, vocat autē ipsum mutatū diuisionem, quoniam ita motus per ipsum mutatum diuidit, vt tempus per ipsum nunc, & linea per punctum, concludit, quare & in dimidio motū erit, & vniuersaliter in quauis parte. Semper enim continue tempus ab ipsis nūc est terminatum, & motus ab ipsis mutatis, potes igitur ex litera vtrosque deducendi modos colligere, quod cum non multum differant, omittatur hoc modo.

Si quidem igitur omne tēpus diuisibile est, & quod est inter ipsa nunc, tempus est, omne quod mutatur infinities mutatum erit. DIL VCI. tex. commē. eiusdem.

Si igitur omne tēpus quidem diuisibile est, & quod inter ipsa nunc est, tempus est, omne quod mutatur infinities mutatum erit. ANT.

C

Ex his facit illationem talem, quod omne quod mutaī infinities est mutatū, deducitur consequentia quot sunt nūc in tempore, tot mutata in motu: infinita sunt nūc in tempore: igitur infinita mutata in motu, & ita omne quod mutatur, infinities mutatum, inquit, Si quidē igitur omne tempus diuisibile est, & quod est inter ipsa nunc,, temp⁹ est, hoc est antecedens, per quod vult habere in tempore esse infinita nunc, tunc dat consequens, & inquit. Omne quod mutatur, infinities mutatum erit, nam totiens est mutatum, quotiens tempus diuisibile est. Expositio.

Commento. 53.

{Ista declaratio.} Auer. primo tangit differētiā inter hanc rationem, & tactam, & vult quod prima procedat per diuisionem spatij, vt visum fuit, hæc vero secunda per diuisionem temporis.

D {Sed tacuit.} Remouet literalem dubitationem, nā Arist. sumit omne tēpus finiri ad vltimum nunc, cur non sumpsit ipsum incipere a nunc primo. Respondet quia hoc patet per se, quoniam manifestum est per se omne tē pus finiri inter duo nunc.

{Et ideo dixit.} Nunc vult formare rōnē, & vt mihi videtur, vis suę rationis est hæc, añ omne moueri pcessit moueri, in omni moueri est mutatū esse. igitur ante omne moueri præcessit mutatum esse, maior patet, quia ante omne moueri est aliqua illi⁹ pars. minor vero patet etiā, vt in omni tempore est nunc, ita in omni moueri est mutatum esse. Hæc sunt quæ ex commento colliguntur. Dubitant primo, vtrū omne quod mouetur in finities motū est. Secundo, vtrum instans præcedat instans. Tertio, vtrum medietas tēporis præcedat totum tempus vt medietas horæ præcedat horam. Similiter an secūda medietas horæ sequatur horā. Arguunt contra primam fortiter

Vide Alb. de sexto. q. 8 huius. Dubō. Prima. Secunda. Tertia. Prima rō.

colæ

forticolæ in nulla parte infinities aliqd motũ est, igiĩ nihil infinities motũ est. Secundo, omne quod mouetur finite motũ est, igitur nõ infinities, ab vno disseparato ad reliquum. Tertio, aliquid añ motũ in aliquanto tempore motum est, igitur infinities motum in infinito tẽpore motũ erit, hoc est falsum, igitur antecedens. Ad hæc dici potest secundum modum loquendi Aristo, ꝙ omne qđ mouetur, finite est motum, immo nõ nisi semel, & infinities, finite qdẽ actu, infinities vero potestate. Sorticolæ aliter dicerent, & in idem incidunt. Ad secundã nõnulli captiunculatores volunt hanc esse falsam secũdũ vim sermonis, instans præcedit instans, quoniam præcedere est esse ante principium. Sequi vero est esse post finẽ, modo instans nec habet principiũ nec finem, quare nec potest instans præcedere instãs, neꝗ sequi. Sed hæc solo est directe contra Arist. qui vult ante omne nunc esse nunc, & cõtra hos nõ est aliter instandũ, ꝓpterea dico ꝙ instãs, pręcedit instãs, & sequiẽ. Ad argm̃. dico ꝙ sufficit ꝙ si haberet principium præcederet principium, et si haberet finem, esset post finem. Hoc enim satis est ad hoc vt aliqd dicatur aliud aut pręcedere, aut sequi. Ad tertiam respõdent forticolæ ꝙ medietas horæ est ante totam horã. Et secũda medietas post totam horam, declaratur prima medietas est, & tota hora nõ est, et non potest esse tota hora, quin sit medietas, igitur medietas est ante totam horam. & tunc iuxta hoc inferunt multa, quæ cum sint extra propositum, sunt omittenda. Hęc positio non mihi apparet. nam si totũ sumatur categorice, siue sincategorice in omni sensu illa est falsa, prima medietas horæ est ante totam horam, sincategorice quidẽ, quia tunc esset ante quamlibet partem, & ita ante se, categorice vero, qa tũc est ante totam horã integram, & ita non esset pars totius horę, Ideo dico ꝙ prima medietas non est ante totam horam. Potest tamen dici ante ad hunc sensum, ꝙ medietas prima ante denominaẽ horæ medietas, q̃ hora tota denominatur esse tota. Pars enim prius desinit, q̃ totum, quo in sensu concederem medietatem horæ esse ante horam totam nõ nisi quo ad desitionẽ, quia prius desĳt prima medietas q̃ totum, et vltima medietas esset post horã, quoniã post denominatur vltima medietas q̃ tota hora. Hora enim tota tunc primo denominatur, cũ illius aliquid est. Vel dici potest post totam horã quo ad inceptionẽ, quia post incipit q̃ tota hora incipiat, quo etiam in sensu nõ valet, Socrates est in prima horæ medietate, & prima horę medietas est prior tota hora, igitur Socrates est ante horam totam. Similiter non valet, Socrates est in vltima partæ hore, sed vltima pars est post totam horã, igitur Socrates est post horam totam. æquiuocatur enim de toto & de esse prius & posterius in præmissis, & in conclusione. Et per idem possunt induci infinitæ captiunculę, & solui. Hæc sunt peripatetice dicta.

Prima dubi.
Secunda.
Tertia.
Solutio.
Quantum ad 2. q. Vide 2 canõ. q. 4 quartũ. huius.
Solõ. prima
Ad s. dam.
Cõstantio.
Solõ ꝓpria
Solõ prima ad tertiam.
Confutatio.
Solutio. ꝓpria.
Rationes falsę.

DILVCI. Pręterea si id quod continue mutatur, & nõ est corruptum, neꝗ à mutatiõe desistit, aut mutari aut eẽ in quocũꝗ mutatum, necesse est. In ipso autem nunc nihil mutari est, in quocunꝗ nunc mutatum sit necesse est, quare si nunc ipsa infinita sunt, omne, quod mutatur, infinities erit mutatum.

ANT. Amplius autem si cõtinue, quod mutatur, & non corrumpitur, neꝗ pausat à mutatione, aut mutari aut mutatum esse necesse est ĩ quolibet, in ipso autem nũc nõ est mutari, necesse est mutatum esse secundum vnumquodꝗ ipsorum nunc, quare si ipsa infinita nunc sunt, necesse est omne, quod mutatur, infinities mutatum esse.

Syllogismus hypotheticus sic est, vt è Them. colligi potest, omne quod cõtinuo mutatur in aliquo tẽpore à principio vsꝗ ad finẽ, necesse est aut mutari in quolibet nunc illius totius temporis, aut esse mutatũ: sed in quolibet ipsius nunc mutari est impossibile, cum in ipso nũc non sit motus, igitur in quolibet nunc motum est: sed in tempore sunt infinita nunc, igitur omne quod mutaẽ, infinities est mutatum, & sic ante omne moueri præcedit mutatũ esse. Adiecit Arist. si id quod continue mutatur, quoniã non de ipso nunc principio aut ipso nunc fine extrinsecis loquitur, sed de ipsis nunc continuantibus motũ. Si qd enim mouetur in aliquo tẽpore adæquate, nõ oportet vt moueatur aut motum sit in quolibet nunc illius, quia nõ in nũc fine, nec in nũc principio extrinsecis à motu. adiecit etiam & non corruptũ sit, quia si canis de turri cadat, & in medio casus moriatur, canis motus est, & non prius mouebaẽ, quia nõ est idem canis numero, reliqua patẽt.

An sit idem nunc reale in toto tpis decursu. & an nunc mensuret tps, & an nũc corrumpat. Vide Gandeñ lect. 18. 4. huius.

Commen. 54.

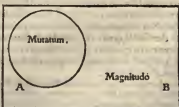
{Hæc est declaratio} Auer. velle videẽ ꝙ Aris. declaret vnam propositionem quam supposuerat, videlicet, ꝙ in quolibet instanti aliquid dicitur mutatum esse, hanc Aristote. sumpsit, & non probauit, & ideo vult quòd declaret hãc primo, secũdo ex hac declarata vult vt arguat ad conclusionem propositam, & ita ipse introducit literam. Commentum patet.

DILVCI. At vero non solum id quod mutatur, mutatũ sit, necesse est. Sed etiã id qđ mutatũ est, mutetur prius necesse est, omne nãꝗ quod ex quodam in quoddam est mutatum, in tpe est mutatum. Sit enim in ipso nunc ex A. mutatum in B, in eodem igitur nunc in quo est in A, nõ est mutatũ: esset enim & in A, & in B, simul. Ipsum nãꝗ mutatum cum mutatum est, demõstratum est prius, non esse in illo ipso. Si vero in alio sit mutatum, inter illa tempus est.

ANT. I. Non solum autẽ quod mutatur, necesse est mutatum esse, sed etiã mutatũ necesse est prius mutari. Omne enim quod ex quodã in quoddam mutatum est, in tempore mutatum est, sit enim in ipso nũc ex A, in B, mutatum, ergo in ipso quidem nunc, in quo est in ipso, non mutatũ est, simul enim esset in ipso A, & in B, quod enim mutatum est, quando mutatum est, quoniam non est in hoc, ostẽsum est prius, si vero in alio, in medio est tempus, nõ enim coniuncta erant ipsa nunc.

Demonstratio probans, quòd omne quod mouetur mouetur in tempore.

N Temporis.

Probat nunc cõuersam, videlicet ꝙ omne quod mutatum est, prius mutatur, & supponit omne quod mutatũ est ex quodam in quoddã, in tempore esse mutatũ. Probat hãc suppositionem sic, aliquod mutatum in ipso nũc

ex A.

ex A in B, in eodem, igitur nūc in quo illud est in A, termino ē quo, non est mutatū, nec incępit mutari, esset enim in A & in B simul, quia cum sit mutatum in B erit in B, & per te est in A: igitur simul in vtroq; in eodē nunc, idō subdit, ipsum nāq; mutatum cum mutatum sit, demōstratū est prius in problemate dicto non esse in illo ipso termino ē quo, sed in termino ad quē, & ita simul ē A et B. Si vero ī alio nūc ab illo p̄mo sit mutatū ē B, inter illa nūc tēpus est, quare mutatū est in tpe. Hęc est suppō, & ei⁹ expositio.

DILVCID. tex. cōm 56. Cum igitur in tempore sit mutatū quod mutatum est: Tempus autem omne si diuisibile, in dimidio aliud est mutatum, & rursus in illius dimidio aliud, atq; sic semp. quarē mutarē sane pri⁹,

ANT. Quoniam igitur in tempore mutatum est, tempus autē omne diuisibile est, in medio aliud est mutatum, & iterum in illius medio aliud, & sic semper, quare mutabitur prius.

B

Auerroes vult hanc esse secundā rationē proximi textus non ad suppositionem, sed ad conclusionem fieri autumat, videt vere mihi q ex suppositione arguat sic, oē quod mutatum est in tempore prius mutatur, omne qd' mutatum est in tempore mutatum est, igit̄ omne quod mutatum est in tempore mutat̄. minor est suppositio data, maior declaratur, omne quod mutatur ī dimidio secūdum dimidium prius mutatur, omne quod mutatū est in tempore mutatur secundum dimidium in dimidio, igit̄ omne quod mutatum est prius mutatur. De ratiōe t̄ āgit maiorē syllogismi principalis, & minorē prosyllogismi ibi{tempus autem omne.} & conclusionem ibi {quare prius.} & textus patet. Dubitat expositor cōtra suppositionem, quia dictum est omne mutatū in indiuiduo temporis esse mutatum, nunc sumit esse mutatum in tēpore. Respōdet q accipit mutatum est pro eo quod mutabatur, quasi dicat, omne qd' mutatū est, hoc est omne quod mutabatur prius mutabatur. & vt mihi videē dici

C

potest logice q mutatū ampliat ad id quod est vel erat, et hęc est intētio expositoris: quasi dicat, omne qd' est vel erat mutatum in tēpore, est vel erat mutatum, quo gdē in sensu suppositio phylosophi est vera. Dubitat secūdo de generatiōe, quia non oē quod est vel erat genitū prius generabatur, cū generatio sit subito, quidā volunt Aristo. verbum esse particulare ī vero motu. Alij volūt esse vniuersale etiam in generatione, & tunc volunt q anī genitum præcedit generatio saltē in alijs, quoniam generatio accipitur pro aggregato ex alteratione & fine illius.

Egi. hic. Tertio ambigit nouus expositor, fiat ex aere ignis, & accipiatur vltimū instans in quo est aer, & primū in quo est ignis: vel igitur hęc sunt vnum, vel aliud atque aliud; si vnum, tunc simul esset aer & ignis, quod est absurdū, si aliud atq; aliud, tunc inter ea erit tempus, igitur in medio tempore materia nec esset sub aere, nec sub igne. Respondet auctoritate Aristo. Dubitationem supponere falsum, quoniam rei permanentis non datur vltimū instans in quo sic, sed primum in quo non, quod est primum ignis, & primum non esse aeris, & sic non sunt duo

D

instantia, qua ratione fit, vt aer in toto tempore præcedēte sit, & in instanti, ad quod copulatur illud tempus incipit esse ignis. Contra obijcit & petit ex Quarto Phy. q tempus mensuret motum, & instans mobile. cum igit̄ aer corrumpendus sit quoddā mobile, et non est dare mēsuratum sine mensura propria, semper erit dare aliquod instans quod sit mensura ipsius aeris. videtur igitur q sit dare vltimum instās, in quo est aer, sicut primum in quo est ignis. Hæc replica nulla est, bene concedo nunq; esse aerem, quin sit aliquod instans, mensurans illud, & quotiens est aer, totiens est instans. Ex hoc nō sequitur, igit̄ oportet vt detur vltimum instans, tunc enim oporteret, qn̄ aer desineret vt p affirmationem desineret, videlicet nunc est & immediate post hoc nō erit. Sed aer desinit p

An oē quod mutatur ex quodam in quoddā mutetur in tpe. Vide Egid. hic.

A

negationem, nunc nō est & immediate ante hoc erat. Et si dicatur, sicut datur primū ignis, ita vltimum aeris, negatur similitudo, imo vbi datur primū per affirmationē, non datur vltimū per affirmationē, sed solū per negationem, vt in Octauo videbitur. Dubitabis fortasse quatro cum quadrifariam moueri & mutatum esse possint comparar, i videlicet moueri ante moueri, & mutatū ante mutatum, moueri ante mutatum, et mutatum ante moueri, cur tantū probat ante omne moueri esse mutatū, & ecōtra ante omne mutatum esse moueri, & reliqua duo prætermisit. Dici potest, quia ex his sequitur declaratio aliorum duorum, si enim ante mutatum est moueri per primum, & ante moueri est mutatū per secūdū, sequitur anī moueri esse moueri, & ante mutatū esse mutatū, vt patet cōsiderāti. Quarto dubitāt vtrū eadē prioritatis spetie moueri p̄cedat mutatū, & mutatū moueri. Rn̄dent, q moueri p̄cedit mutatū, vt via terminū, mutatū vt principium medium. Hæc expositio stare pōt, ideo nunc omittatur.

B

RECOGNITIONES.

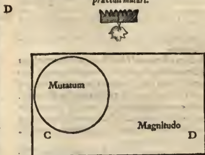
Mouet expositor dubitationem, quia dictū est mutatū in indiuisibili esse mutatum, hic vero sumit pro suppositiōe, oē mutatū esse in tēpore mutatū. In cōmentarijs diximus, quæ expositor dicit, & illa pulchre dilucidauimus. At nunc dicerem Arist. dixisse prius, omne mutatum, quod nunc primo est mutatum, in indiuisibili esse mutatum. At nūc sumit pro suppositione, oē mutatum, quod de quodam in quoddam est mutatum, & non nūc primo, esse in tempore mutatum, & sic tollitur contradictio, cum hac enim additione, de quodam in quoddam, omne mutatū in tempore est mutatū, simpliciter autem non, nisi in indiuisibili est mutatum.

Adhuc aūt, id qd' dictū est in magnitudine magis manifestū est, pperea q magnitudo cōtinuū est, in quæ mutat̄ id qd' mutat̄. Sit enim ex C, aliquid mutatū in D, si igit̄ C D, indiuiduū erit, īpartibile: ipartibili attiguū erit: Qd' si id ipossibile est, mediū qd' inter illa est magnitudo sit, & in īfinita diuisibilis, necesse est. Quare pri⁹ i illa mutat̄, oē ergo mutatū prius mutetur, necesse est. DILVCI. tex. cō. 57.

C

Amplius autē in magnitudine manifestius est, quod dicitur, propter id quod continua est magnitudo, in qua mutatur, quod mutatur. Sit enim mutatū ex C in D, siquidē igitur indiuisibile est C D impartibile in impartibili erit cōiūctū, qm̄ autē hoc impossibile est, necesse est magnitudinē esse, quæ est in medio, & in infinita esse diuisibilē. Quare in illa mutatur prius, necesse est ergo omne, quod mutatū est mutari prius. ANTI.

Demonstratio probans, q ante omne mutatum esse præcedit mutari.

secundo

Secundo idē probat ex parte magnitudinis,& primo proponit differentiam rationum, & inquit. Adhue autē id quod dictum est in tēpore, in magnitudine magis manifestum est, & ita hæc secūda ratio est fortior, cuius causam affert, & inquit, ꝓpterea ꝙ magnitudo cōtinuū est, in qua mutať id qd' mutať, hæc res diligētius in cōmento declarabiť. Deinde petit aliqd' mobile moueri ex C in D, & ꝙ C D, sit diuisibile, inqt, sit enim ex C aliqd mutatū in D, si igitur C D indiuiduum erit, impartibile ĩpartibili attiguum erit, hæc consequentia patet, nam vt motus ex C in D pars est alicuius motus, ita C D, debet esse pars alicuius magnitudinis, & cum ex vno impartibili non possit aliquod totū cōstare, iure oportet esse plura & attigua, ꝙ si id impossibile est (vt dicit) medium quod inter illa C D, est magnitudo, sit et in īfinita diuisibilis, necesse est, et ita patet suppositio. Tūc syllogismus est, omne quod prius supra medietatem mutatū est q̃ supra totum prius mutatur q̃ motum sit: sed omne quod mutatū est supra aliquo diuisibili prius mutatur supra medietatē quam supra totum, igitur prius mutatur quàm mutatum sit. Tunc sub accipio, sed omne quod mutatur, mutatur supra diuisibili vt supponit, quare prius mutatur quàm mutatum sit, verba patent.

Commen.57.

{Cum declarauit}. Commentū patet, sunt tñ duæ digressiunculæ animaduertendę. Prima soluit quæstionē literæ occurrentem, ibi {Et ista declaratio.} secunda ibi {quoniam si hoc non esset.} addit alia in rationem vltra textū. Dubitatio igitur est hæc, nā Arist. vult hāc secūdā rationem ex parte magnitudinis esse manifestiorem ea quæ fuit ex parte temporis, & dedit talem rationē, quia magnitudo est continuum.

An demonstratio facta de tempore sit æque manifesta, sicut demōstratio facta de magnitudine Vide Egi.hic.

Contra arguitur, quoniam tempus etiam est cōtinuū, & ita quantum ad rationē continui, rationes erunt æquales. Respondet primo secundum propriam responsionem, & inquit, & ista declaratio est manifestior in hoc ꝙ transmutatio est talis, sed non est ita in tempore, vult dicere quòd hęc ratio est manifestior, quia ratio cōtinui certius patet in spatio quàm in tempore, cum etiam tp̄s ab Aristotel. ponatur numerus motus & discreta quãtitas.

G

{Et Alexander.} Responsio secunda est Alexandri, & vult quòd hęc declaratio in motu locali sub ratione cōtinui est manifestior in motibus quantitatis vt in locali, & augmentatione, quàm in motu qualitatis, & ita vult quòd Arist. non comparet rationē hanc ad proximā, sed ad conclusionem alterius capituli, et affert verba Alexādri, quæ & patent. Ego vero dicerē quòd hæc demōstratio ex parte magnitudinis est euidētior, qa sola magnitudo est continuū, nam tp̄s est continuum ratione spatij, & spatium per se ratione propria.

{Quoniā si hoc.} Hæc est secūda digressio, vbi addit aliam rationem, & potest hypothetice componi sic, si ante mutatum esse non inueniretur mutari, tunc finis inueniretur sine medio in finem, consequens impossibile est, igitur antecedens: deducitur autem consequentia, nam mutatū esse cum sit in vltimo, est finis, mutari vero est medium in finem, quare si ante mutatum non esset mutari, tunc finis esset absq; medio in finem, reliqua commenti patent.

DILVCI. Eadem est enim & in his quæ non continua sunt demonstratio, vt in cōtrarijs atquæ ijs quę contradictoria sunt. Sumemus enim id tempus in quo est mutatum, & eadem rursus dicemus.

ANT. Eadem enim demonstratio est & in non cōtinuis, vt & in contrarijs, & contradictorijs. Accipiemus enim tempus, in quo mutatum est, & iterum eadem dicemus.

Ampliat rationem, & quasi se excusat, & inquit. Eadem est enim & in his quæ non continua sunt demonstra-

E tio vt in contrarijs, hoc est alteratione de cōtrario in contrariū, atquæ ijs quæ contradictoria sunt, hoc est generatione quæ est de non esse ad esse, eadem dico demonstratio ex parte temporis. Sumemus enim id tempus in quo quicquam est mutatum generatione vel alteratione, & erigemus demōstrationē vt in illis, & eadē rursus, dicemus. Debes scire quòd quatuor sunt mutationes in qualitate quę est de contrario in cōtrarium, alteratio: In substantia de cōtradictorio in cōtradictorium, generatio, & hæ ambæ sunt successiuæ, non tamen cōtinuę, successiuæ quidem, quia in tempore, non continuę. vero, quia per minima, & ideo has vocat non continuas, est & mutatio in quãtitate vt auctio vel imminutio, aut in vbi, vt latio, & hæ sunt successiuę & continuæ. successiuę, quia temporariæ, continuæ vero quia in cōtinua magnitudine, & hoc accipiendo auctionem pro rarefactione, non enim nunc de auctione proprie loquitur. In omnibus ijs quatuor, quæ dicta sunt, vera sunt, vt quod ante mutari sit

F mutatum esse, & econtra, non tamen ratione eadem, nā in motibus ad quantitatem hæc vera sunt, tum ex parte temporis, tum ex parte magnitudinis. In illis vero non cōtinuis tantum ex parte temporis, vt patet ægritudo similem arguendi formam.

{Sed ambiges.} videtur enim in omni mutatiōe esse spatium & continuū, quoniam in omni mutatione est distantia termini è quo, & ad quem, & talis distãtia est spatium siue magnitudo.

Dici potest in omni mutatione esse spatium verū vel metaphoricum. In alteratione quidem illa distantia est latitudo, in auctione amplitudo, in latione vero est longitudo, ideo solum in latione est continua vere. commentum .58. patet.

Quare mutetur ipsum mutatum, & mutatū sit id quod mutatur, itemque mutari ipso esse mutatum sit prius, & mutatū esse ipso mutari, ac nunquam primum sumetur, necesse est. Causa autem huius est impartibile impartibili non esse attiguū. In infinitū enim proficiscitur diuisio, vt in crescentibus & decrescentibus lineis patet. **DILVCI.**

Quare necesse quod mutatum est, mutari, & mutatur, esse mutatum, & est ipso quidem mutari ipsum mutatum esse prius, ipso vero mutatum esse ipsum mutari, & nullo modo comprehenditur primum. Causa autem huius est, non esse impartibile impartibili con unctum. In infinitum enim diuisio est, sicut in his, quæ augmētantur, & diminuuntur lineis. **ANTI.**

Quasi epilogando primo quinque declarata epilogat, vt quòd ante mutatum sit mutari. Secundo contra ante **H** mutari sit mutatum. Tertio mutatum sit prius mutatione. Quarto mutatio prior mutato. Quinto in his nihil sit prius. Sed conuersim mutuo se præcedunt, resumit causam generalem, & exemplum, & totum patet.

Perspicuum igitur, & id quod factū est prius fiat necesse est, & id quod fit antea factum etiā sit, modo diuisibilia atq; continua fiunt, non tamen semper quod fit factum est, sed interdum aliud ceu illius aliquid, vt in ædibus fundamentum. Simili ratione & in eo quod corrumpitur & in eo quod corruptum est. **DILVCI.**

Manifestum est igitur, quoniam & quod factum est, necesse est fieri prius, & quod fit, factū esse in his, quæcunque diuisibilia, & continua **ANTI.**

sunt,

sunt non tñ semper quod fit, sed aliud aliquando, vt eorum illius aliquid, vt domus fundamētum. Similiter autem in eo, quod corrumpitur, & in eo, quod corruptum est.

Quia dixit eandem rationē esse spectandam in geoeratione & corruptione. Nuoc speciatim accomodādo generale ad speciem, declarat illa omnia in geoeratiooe & corruptinne, & vult tam in generatione quàm corruptione mutatū esse ante mutari, & contra mutari ante mutatum, vno solo obseruato, quòd ea quę fiunt vel corrūpuntur, sint diuidua & continua. Inquit, Perspicuum igitut & id quod factum est, prius fiat, necesse est. Et id quod fit, antea factum etiam sit, modo diuisibilia atque continua sint. Cur vero hanc conditinoem subiecerit, in commento dicemus. Sed contra, quoniam domus nunc primo facta est, & tamen domus ooo prius fiebat, & constat ipsam esse diuiduam & continuam. Respondet, non tamen semper quod fit, ipsum factum est, sed interdum aliud, ceu illius aliquid, vt in ædibus fundamentum, in naui vero carina, & id genus. Sic igitur ante omne factū præcedit fieri vel eiusdem, aūt illius partis. Idem adiecit & in corruptiooe, & inquit, Simili ratione dicendum est & io eo quod corrumpitur, & in en quod corruptum est, vt nos diximus de geniro & generari.

DILVCI. Statim enim ei quod fit, & ei quod corrūpit̄ inest infinitudo quædā, cum idipsum continuū sit, & ita non fit quicquam, nisi id factū sit: neq factum, nisi id idem fiat. Simili ratione & in eo quod corruptum est. Semper enim corruptum esse antecedit corrumpi, atque corrumpi corruptū esse. Patet igitur quod id quod factum est prius necesse est fieri, & id quod fit, antea factū eē. Est eni magnitudo omnis, atq temporis omne diuiduū semper, quare in quocunque sit aliquid, non erit in illo, vt in primo.

ANT. Mox enim īest ei, quod fit, & ei, quod corrūpitur, infinitum quoddam, & continuum existens aliquid, & non est fieri nisi sit factum aliquid, neque factum esse nisi fiat aliquid. Similiter autē & in corrumpi, & corruptū esse. Sēper enim erit ipso quidē corrūpi corruptum esse prius, ipso autem corruptū esse ipsum corrumpi. Manifestum igitur, quoniam & quod factum est fieri prius, & quod fit, factum esse: omnis enim magnitudo, & oē tēpus semper diuisibilia sunt. Quare in quo vtiq sit aliquid non vtiq erit vt primo.

Viderur Arist. nūc eius quod dixerat afferre argumētū, & inquir, Statim enim & sine ratinne ei quod fit & ei quod corrumpitur inest infinitudo quædā. Sed dices, & simili ratione erit de tactione, & illuminatiōe & id geous, insunt enim subiectis, quibus iofinitudo quædā inesse videtur. Ideo melius expooerē sic, Statim enim ei qun gequam fit hoc est ipsi fieri, & ei quo quicquā corrūpitur, hoc est ipsi corruptioni inest infinitudo quedam, cum id ipsum vtrunq, hoc est tam fieri quam corrumpi cōtinuū sit, & per hoc excludūtur obiectiones, ideo subdit, & ita nnn fit quicquā, nisi id factum sit prius, oeq factum est quicquam, nisi antea idem ipsum fiat. Simili ratiōe & in eo quod corrumpitur, & in eo quod corruptum est. Semper enim corruptum esse antecedit corrumpi, atq corrūpi, corruptum esse. Tunc quasi epilngando concludit, patet igitur quòd id quod factum est, prius necesse est fieri, & id quod fit, antea factū esse. Est enim magnitudo om-

E ois supra qua fit omoe quod fit, & ipsius omne in quo fit omne quod fit diuiduum semper, quare in quocūque fit, hoc est siue in tēpore, siue in magnitudine, nō erit in illo vt in primo. Sed semper est dare partem ante partem & in tempore, & in magnitudine: & ita in nulla mutatione erit assignare primum.

Commento. 59.

{Cum declarauit.} Cōmentū pręsens diuiditur in cōtinuationem, & executionem, secūda ibi {Et dixit.} In prima parte vult Arist. i pręsenti capitulo tres egisse processus. Primus fuit quo declarauit in per se diuiduis, añ omne mutari antecedere mutatum esse, & eeōtra, & hac declaratiōe propria subaudi lationi. Secūdus fuit quo declarauit declaratiooe commuoi substantiæ, & qualitati idem. Tertius vero quo idem de generatione persuadet speciatim. An oē mutari sit mutatū eē, & an oē mutatū esse sit mutari. Vide Iand. magister q6. 9. huius.

{Sed differunt.} Dicit secundo in prima cōmēti parte, q licet generatio & alteratio sint in cootinuis vt latio F & auctio, cum omne quod mutatur sit quantum, tamen differunt, quia partes magnitudinis, ex quibus generatū fit, differūt specie, partes vero magnitudinis in motu locali, & auctione sunt eiusdem speciei, Sed contra ambiges, quia tunc mēbra, è quibus cōficitur animal, differūt specie, igitur forma, & ita in vno cōposito plures essent formæ. Secundn hoc videtur falsum in generatione elementi, nam partes ignis omnes sunt eiusdem speciei. Licet hęc dubitatio sit valde lōga, pro nūc dici potest vno modn ad mentē Auerro. 12. Metaphy. Cōmē. 2. io vno cōposito beoe esse plures formas specie partiales, nō aūt totales. Alio modo dici potest hæc membra differre specie nō quidem essentiali, sed accidentali, vt cōplexione, qua rōoe Socrates cholericus & Plato flegmaticus differunt specie apud medicos.

Ad secundum dici potest q dictum Auerro. est indefinitum siue particulare, & solum in generatione animalis siue rei organicæ. Hæc ounc satis.

G {Et dixit hoc.} Soluit dubitationē literalē. Ait enim Arist. in rebus diuiduis & continuis fieri esse antea factū, ideo quęret quispiā, quare adiecit in rebus indiuiduis & continuis. Respoodet hoc esse additum, quia quędā sunt quæ generantur vt intelligere & sentire, quæq ooo suot diuisibilia, nam (vt Themistius īquit) attactus dici vtiq factus potest, non tamen dici potest fieri, quia non sigillatim sensimue, sed cōcretim eunctim ac momento existit.

{Et quia generatio.} Dubitabit iunior quia nō est verū nmne genitum prius generari, primo ex parte rei quę generaī, nā domus genita dici potest, generari minime. Amplius, animal genitum est, nunquā tamen animal generabatur, cum non sit idē subiectum è principio in finē, siquidem generatin est de non esse ad esse.

{Quare etiam.} Secundo ex parte motus, oā transmutatio nnn est eadem à principio in finem, cum sit composita ex generatione quæ est subita formæ prouentin, & alteratione, quæ est dispositio ad prouentum.

H {Et etiam.} Tertio arguit ex parte modi generandi, nā in qbusdā dissimilaribus vt in generatiōe animaliū & stirpium non est idem membrū à principio in finem, igitur nihil nūc primn genitum est, quod prius generabaī.

{Et propter hūc.} Respōdet ex litera quòd debet itelligi, omne quod fit, prius fiebat, vel in se, hoc est secundū idem specie, vel secuodum idem genus, vel in aliquo ordinato ad ipsum, qua ratinne fit vt oon semper generari, & genitum esse, sunt eiusdem rationis, sed interdum generis, aliquando eiusdem ordinis.

{Verbi gratia.} Responsionem datā ex textu exponit. Vbi animaduertēdū est quòd generatio est duplex, similaris, & dissimilaris, generatione quidē similari fiūt elementa, & mixta similaria, vt lapides, metalla, & id genus, qm̄ hæc fiuot per partem post partem, & omnes partes sunt eiusdē speciei, generatione dissimilari siue organica

E nica generantur animalia, & stirpes, si quidē partesquæ sigillatim fiunt, non sint eiusdē rationis. Generatio vero similaris adhuc bifariam, quia aut simplicium vt elementorū, aut mixtorū vt lapidum & id genus. Tunc vult in generatione similari simplicium non oportet vt generari, & genitum esse sint eiusdem speciei, nā genitū esse est forma & substantia, generari vero est alteratio & dispositio. Sed (Vt diximus) sat est vt inuicem subordinentur, in generatione similari mixtorū generari & genitū sunt eiusdem speciei, non numero eadem. Nam generari est partium factio, genitū esse est totius, partes vero & totū sunt eiusdem speciei, in generatione dissimilari ipsum generari & genitum sunt vnius generis, & hoc satis, nā partes differunt specie à toto, non autem genere.

{Quoniā in motu corruptionis.} Disputat nunc an in generatione & corruptione detur primum naturaliter hoc est p se, & respondet quòd nō datur primū p se, & arguit sic, in rebus continuis & diuiduis nihil est primum per se: sed genita & corruptibilia sunt continua, & diui F dua, igitur in his nihil est primum per se siue naturaliter.

An ante oē mutari sit mutatum eē. Vide etiam Gādeū lect. 8. huius.

{Et hoc quod dixit.} Idem arguit in alteratione, nam qualitas per se vt affectio naturalis indiuidua est, vt vero in quanto per accidens diuiditur, & ita per accidens non habet primum, bene autem per se. Ex his vult nec in generatione, nec alteratione dari primum inquantum quātę, sed bene vt tales & vt res naturales.

{Sed queritur.} Cōtra videtur in omni generatione esse primum, in dissimilari quidem vt in illa animaliū primum est cor, in similari vero primum est minimum.

{Nos autem.} Respondet & petit duo, Primo quòd nihil fit nisi prędisponetur, ita vt generationem alteratio præcedat. Simili ratione de corruptione. Secundo petit in alteratione nihil esse primum saltē mō dicto vt in quāto existit. Ex his vult quòd generationē accipiēdo p subito prouētu formæ, sic illius est primū, vt forma minima. Sed pro aggregato, ex alteratione & prouentu, sic illius nihil est primum, cum nec ipsius alterationis. Sed dices G Auer. sibi cōtradicit multis in locis, vt in Octauo huius cō. 23. et alibi. Dici potest vno modo quòd hic loquitᷣ hypotheticé, hoc est his sic stātibus, absolute est dicendum vt in Octauo. Animaduerte tñ primo ꝙ ipse non loquitᷣ de augmentatione proprie, sed prout est q̄dā partiū extēsio, quæ non differt fortasse à motu locali, nam in libro de Generatione res hęc melius dicetur. Secūdo animaduerte ꝙ, Auerro. vult in generatione esse primum, in auctione etiam, cum omnes fiant per minima. In alteratione vero absolute est etiam primū, quia fit per minima. Sed in alteratione mixta motui locali, si motus localis p̄dominatur non est dare primum, quemadmodū nec in motu locali, qui sua natura est ad quantitatem vt quātitas, vbi vero p̄dominatur alteratio siue generatio, vt forte in auctione bene est dare primum, vt diximus pluries. Sic igitᷣ in solo motu locali non est dare primum, quoniā ipse vt sic semper est in quanto, & ad quantum, cæteri vero cum p accidens sint ad quantum & in quanto, per accidens non H habēt primū, licet per se semper proficiscanᷣ p minima.

{Et debes scire.} Soluit dubium literale, nā dictū est añ motum esse motum per diuisionē in infinitum, dicet quis, an per diuisionem actualem, an potētialem. Respō det ꝙ non per diuisionem actualem, quia non potest continuum diuisum esse in infinitum nisi esset ex indiuiduis, & ita motus esset ex indiuiduis. hoc itaq; faceret vt motus non esset. Et propterea inquit, & si non, tunc nullus motus fieret omnino, quoniam ex indiuiduis constaret.

{Et non est intelligēdū.} Talē his in verbis innuit distinctionē, ꝙ duplex est primū simpliciter, vt id quo nihil absolute est prius. & hoc modo ī generatione nihil est primū. alio modo secundum quid, quomodo carina nauis dicitur primum nō simpliciter, sed respectu membrorum officialium, & cor primum partiū animalis, & hoc modo dari potest in generatione dissimilari primū vt in E naui carina, in animali vero cor. Sic igitᷣ de generationis & corruptionis prima parte Auerr. & Arist. determinarunt. Quærunt hic, vtrū omne quod mouetur prius mouebatur, quod est quęrere, vtrū detur prima pars motus; qua nunc primo aliquid mouetᷣ, & videtur ꝙ non omne quod mouetur prius mouebatur. Primo, quia totum & pars æque cito incipiunt, igitur non prior pars quam totum. Secundo aliquod mobile potest moueri præcise in hora nec prius nec posterius, vbi patet talē motum esse primum quo in hora mouetur. Tertio, tunc omnis motus esset perpetuus, cū semper ante motum esset motus, Quarto, arguunt ponendo aliquod mobile moueri in hora vniformiter, in secūda hora difformiter, tūc in nūc medio mouetur, non tamen ea velocitate qua mouebatᷣ, igitur aliquod mouetur quod non mouebatᷣ. Quinto, in casu canis, q moritur in medio casus, vbi dati patet primū esse cadaueris in quo mouetur, & non canis, igitur cadauer, quod nō prius mouebatur. In ista quæstione captiū F culatores dicūt duo præcipua à parte ante. Primum est quòd quantum ad inceptionem non ante omnem motū est motus, quoniā pars & totum æque cito incipiūt, quo vero ad desitionē est, dicunt secundo, ante omnem motū esse motum, quia semper pars prius desinit quam totū. A parte post vero dicunt duo alia, primum, post omnem motum est motus quātum ad inceptionem, quoniā post inceptionē cuiuslibet motus incipiet alius motus vel alia motus pars. & ratio est, quia omnis motus est diuisibilis in infinitum. Secundum est quòd quo ad desitionem nō post omnem motum erit motus, quoniam non postquā desiit omnis motus erit motus. Hęc sunt quæ dicunt de quæsito. Et licet sint bene dicta. Videtur mihi esse addēdum, vt dixit Auerr. nā de primo possumus loqui dupliciter, simpliciter, & sic in motu non datur primū, nec vltimum, vt recte per hæc quatuor patet: aut possumus loq de primo secundum quid, & ita concedi potest primū in motu, & generatione, vt cor est primum respectu partiū G quod non est primū absolute, cum sit etiam diuisibile. Similiter prima hora qua Socrates disputat dicitᷣ prima horatum disputationis, non tamen absolute prima disputationis pars, propterea de parte sub ratione generis loquēdo non est prima motus pars, sub ratione vero speciei bene est prima. Tunc ad rationes, ad primam & secundā patet solutio p hæc quæ diximus. Ad tertiā dico quòd incipit vel desinit negatiue per exclusionē. Ad quartā dicunt in instanti medio nō esse motū, sed imediate post illud, & sic nō erit prima pars simpliciter. Ad quintā dicendum similiter in instanti medio nihil moueri, sed imediate post illud mouebitᷣ cadauer, quod mouebatur. Et si dices, igitur descensus illius non esset continuus, dico ꝙ non est continuus, quoniam mediat quies momentaria vt dicemus in Octauo. Hæc de quæstione.

Quæstio.

Prima rō.

Secunda.

Tertia.

Quarta.

Quinta.

Pō captiunculatorum. Vide etiam Albertū de saxo. q 8. huius.

Sol. ppria.

RECOGNITIONEES.

SEd in cōmento. Animaduerte ꝙ Auerrões negat primum simpliciter in generatione, et in alīs omnib⁹ motibus etiā similiter negat primum simpliciter. In Octa H uo vero Physicorum totū contrariū asserit, dicit. n. ī omnibus esse simpliciter primū, p̄ter quam in motu locali. Respondet ꝙ loquitur de his, vt quanta sunt, in his enim vt quanta nō est simpliciter primum, idest vniuersaliter primum, vt talia, bene est primū simpliciter, idest, est dare aliquod ante quod nihil est simpliciter, ergo cū hic negat in his primum simpliciter, sumit simpliciter pro vniuersaliter, hoc est, vt in vniuersali considerantur, cum alibi cōcedit primum in his simpliciter, accipit simpliciter, pro eo, quod est ita primum, vt nihil sit ante ipsum, & ita in ordie ad partes, æquiuocat itaq; de simpliciter primo, qa hic respexit ad cōsiderādi modū, Alibi ad res, q̄ considerantᷣ, secūdū enim cōsiderādi modum vniuersalē, quo hæc cōsiderantᷣ, non est dare simpliciter primū, secundū vero res, quæ considerantur, est dare aliquid simpliciter primum, vtpote ipsum minimum de quolibet generato.

Com. 21.

cum

DILVCI.

Cũ autẽ omne quod mouetur, in tẽpore moueatur, in maiore maiorẽ magnitudinẽ peragret, infinito in tẽpore impossibile ẽ aliquid trãseat finitã, Modo nõ per ipsam eandẽ semper, nec, per aliquã eius partẽ, sed per vniuersam vniuerso in tẽpore moueatur. Igitur cũ aliquid quidẽ æque velociter mouetur, necessario finitã finito in tempore transeat, patet. Sũpta nãq; parte quę mẽsurauerit vniuersam, in tot ęqualibus tẽporibus, quot sunt magnitudinis partes, vniuersam, peragrabit. Quare cũ harũ quæq; finitæ sint quãtitatis, & omnes tot, tp̃s sane finitũ erit. Totiens enim erit tantum quãtum tẽpus partis multitudine partiũ repetitũ.

ANTI.

Quoniam autem oẽ quod mouetur, in tempore mouetur, & in minori per maiorẽ magnitudinẽ, in infinito tẽpore impossibile est moueri per finitam, {Si non per eãdẽ semper, & per illius aliquid motũ sit, sed in omni per omnẽ.} Quod quidẽ igitur si aliquod æque velociter moueatur necesse sit per finitã infinito moueri, manifestũ est. Accepta enim parte, quę mẽsurabit totũ, in æqualibus tẽporibus tot, quot partes sunt, per totam motum est. Quare quoniã hæ finitę sunt, & quãtitate vnaquęq; & tot omnes, & tempus vtiq; erit finitum. Totiens. n. erit tantum, quantum est partis tempus, multiplicatum multitudine partium.

alterius aliquid libro. Mõ nõ p eãdẽ sp̃ neq; p illi⁹ aliqd sit motum.

Problema nostrum est, vtrum spatiũ finitum sit tẽpore infinito pertransibile. Respondet Arist. q spatiũ finitum nõ põt infinito peragrari tẽpore. Supponit aũt duo ex parte rationis, & duo ex parte cõclusionis. Primũ est, oẽ qd' mouetur in tpe mouetur. Secundũ, pertransiens aliqd' spatium in aliquo tpe idẽ mobile in parte illius temporis pertransit partem spatij, ita vt vniuersaliter in minori pertranseat minus. Ex his infert spatium finitũ pertrãsiri non posse tempore infinito. Inquit, Cũ autẽ omne qd' mouetur, in tẽpore moueatur, hoc est primum. In maiore q; maiorem magnitudinẽ peragret, & in minori minorem, infinito in tẽpore impossibile est aliquid trãseat magnitudinem finitam, Addit cõditiones ex parte cõclusionis, & inquit, Modo non per ipsam eandẽ semper fiat replicatio & conuersio, nec per aliquã eius partẽ; sed p vniuersam vniuerso in tpe moueatur sine conuersione, & circulo, & ita cõclusio in motu recto locum habet. Deinde infert rursus conclusionem addẽs secundã conditionẽ ex parte conclusionis, & inquit, igitur cũ aliquid qdem æque velociter mouetur, necessario finitã finito in tempore transeat patet. Adiecit secundam cõditionẽ vt mobile sit regulare, vbi enĩ esset irregulare, secus esset, vt diximus olim. Deinde ĳs stantibus arguit, si mobile mouetur regulariter, accipiatur aliqua pars magnitudinis, vel trãsit finito vel infinito tẽpore, nõ infinito, quia tũc ęquali tempore transiretur sicut totum. Contra secundã suppositionem, igitur finito, accipiatur deinceps tantundẽ magnitudinis, & etiam per rationẽ eandem transibitur tempore finito, & accipiatur tertia, & quarta donec magnitudo finiatur, & cum quælibet pars transeatur parte temporis, igitur vniuersa transibitur ex tẽpore ex omnibus partib⁹ aggregato, sed cum tale aggregatũ sit ex tot partibus temporis, quot sunt partes spatĳ, finitę sunt ptes spatĳ, igitur totius temporis. Inquit, Sumpta nãq; parte quę mensurabit vniuersam magnitudinem, cum hæc pertrãseat in parte finita temporis, in tot æqualibus temporibus, quot sunt magnitudinis partes, vniuersam peragrabit. Quare cũ harum quæq; finitæ sint quantitate, & oẽs tot hoc est & numero, tempus sane finitum erit. Totiens enim erit tantum ipsum totum tempus, quantum est tẽpus partis multitudine partium repetitum.

Commento. 60.

{Iam declarauit.} Mouet dubiũ Auerroes, quia problema istud ẽ solutũ, & pertractatũ. igitur nõ repetẽdũ. {Sed illa} Rñdet q propter tria repetitur, primo quia ibi per accidens, vt cõsequens ad problema de diuisione continui fuit dictum, hic vero vt quæsitũ per se. secũdo quia ibi locutus est confuse nõ addens cõditiones ex parte cõclusionis, videlicet, ĩ motu regulari, vt addit hic. tertio, quia hic declarabit spatium finitum actu nõ pertrãsiri, nisi in tempore finito actu, sed infinitum in actu tempore infinito actu & ita faciet hic differentiam inter finitũ & infinitum, quam non fecit illic, & ita non iniuste idem problema repetendum putat Auerroes.

An in tpe finito possit p trãsiri magnitudo finita. Et in tpe infinito magnitudo fin.ta. Vide Alb. de saxo q. b. Vide et Ian. q. 10. huius. Prima sup-

{Et dixit qa.} Dicet quis, quare supposuit omne qd' mouetur, moueri in tempore, cum illud sit notũ. Respõdet hoc esse suppositũ nõ ad syllogismum, sed ad cautellum, quia dici posset, esse motum velocissimum, & ĩ instanti, quia si esset in tempore non esset velocissimus. Ad hoc tollendum hoc sumpsit.

{Et quã induxit.} Ex hoc innuit Auer, q virtus tot⁹ enthymematis est in secũda propositione, & recte dicitur, qm̃ si in maiori tempore pertransitur maius, igitur in tẽpore infinito pertransibitur infinitum, non igitur fieri potest, vt finitum tempore infinito pertranseatur.

{Et addit hanc conditionẽ.} Dices tu. cur Arist. adiecit nulla facta replicatione vel in toto aut parte. Rñdet hoc adiecisse præseruando se à motu Cœli, qui est in tempore infinito supra spatio finito, Reliquũ cõmẽti patet.

DILVCI. positio. Secunda.

Differt autẽ nihil & si nõ æque celeriter moueatur. Sit enim A B, spatiũ finitũ, quod infinito in tempore peragretur, tẽpus vero infinitũ sit C D. Si igitur per partem aliam priorẽ alia motũ sit, necesse eẽ patet in priore tẽporis parte posterioreue per aliam esse motũ. Sẽper. n. maiore in tẽpore per aliã motũ erit, siue æqua siue nõ æqua celeritate mutetur. & siue intẽdatur motus, siue remittatur, siue in eodem persistat.

Accipiatur itaq; pars aliqua ipsius A B, spatij, vt pote A E, quæ vniuersum A B, dimetiatur. Hęc igitur in ipsius infiniti tẽporis parte aliqua peragrata est, quippe cũ impossibile sit infinito in tẽpore peragrari. Vniuersum. n. spatiũ infinito in tẽpore peragratũ est, & rursus si aliã sumpsero tantã, quanta est A E, necesse est illa peragretur finito in tẽpore. Infinito enim in tẽpore vniuersum peragratur, sicq; vsq; ad vltimam summã.

ANTI.

Sed si tã nõ sit ęque velociter, differt nihil. Sit enim in quo est A & B, spatium finitum, per qd' motũ sit infinito tẽpore. & tempus infinitum sit, in quo est C D. Si igitur necesse est per alterũ prius altero motum esse, hoc autem manifestũ est quoniam tẽporis in priori, & posteriori per alterum eẽ motum, Semper. n. in maiori per alterum motum est, siue æque velociter, siue nõ æque velociter mutetur, siue intẽdatur motus, siue remittatur, siue maneat nihilomin⁹. Accipiatur igitur aliquid ipsius A B, spatij, quod sit A E,

quod mensuret A B, hoc itaq; infiniti in quodā factū est tempore, in infinito enim nō pōt esse, Oē enim in infinito est, & iterum alterū iam si accipiamus, quantū est A E, necesse est finito in tpe esse; omne.n. in infinito, & siciam accipiēs.

Demonstrationi tactę potest esse cauillus quidā. Suppositum enim est in demōstratione partibus spatij respōdere partes tēporis, modo diceret cauillator hoc esse verum in motu regulari, vbi autē motus eēt irregularis, fieri potest vt vni parti spatij respondeat maior pars tēporis (vt maxime si motus pcedit remittendo) quàm alteri, et ita suppositio erit falsa. Obijcit huic Arist. et inqt, Differt autem nihil & si non æque celeriter moueatur mobile ipsum, quia siue sic siue aliter nunq; fieri pōt vt spatiū finitum tempore peragretur infinito. Ad huius autē euidentiam supponit quædā, & inquit, Sit enim A B, spatiū finitum, quod infinito in tempore peragretur. Tēpus vero infinitum sit C D, Hæc est prima suppositio in casu cōsisteos. Secunda suppositio, non æquali tempore pcise potest pars & totum peragrari, & hoc vniuersaliter tam in motu regulari, quā in motu irregulari. Probaṫ, quia semper pars prior spatij peragratur in parte priori tēporis, et pars posterior io parte posteriori, & hoc tā in motu regulari quàm irregulari. Qua ratione fit vt nō vno eodē atq; æquali tempore pars peragretur, & totum aliter eodem profecto tempore prior pars & posterior peragretur. Inquit, Si igitur per partem aliam priorem alia moueaṫ necesse est, patet in priore temporis parte posterioreue per aliam esse motum. Semper enim maior in tempore per aliā, hoc est residuam, motum erit, siue ęqua siue nō ęqua celeritate mutetur, quod exponit D. & siue iotēdaṫ mot⁹, vt fit in motu naturali, siue remittaṫ, vt in violētis, siue in eodē psistat, vt in motu aīaliū. Sic igiṫ patet ptē nō peragrari eo & ęquali tpe, quo totū spatiū vtr io ol motu. His duobus acceptis, arguit, & inquit, Accipiaṫ itaq; pars aliqua ipsius A B, spatij, quæ sit A E, q̄ vniuersum A B, dimetiatur. Hoc est sit aliquota ad totum A B, vtpote aut quarta, aut qnta. ita vt quater sumpta reddat totū A B, vel qnquies similiter. Hæc igitur in ipsius infiniti tēporis parte aliqua peragrabitur. Quippe cū impossibile sit infinito in tpe peragrari. Vniuersum enim spatium A B, infinito in tempore peragratum est, modo per suppositum secundum non potest pars eodem & æquali tempore pagrari, quo totum peragratur, & rursus si aliam sumpsero tātā, quanta est A E, pari ratione necesse est illa peragretur finito in tempore. Infinito enim in tempore vniuersum spatium peragratur, & nō potest eodem & æquo tēpore totum pertransiri & pars, vt sumpsit, sicq; vsq; ad vltimam proficisceodo summam, & cum spatium sit quadrisectū, igitur tṗs erit quadrisectū. Prima enim pars spatij tpe finito peragratur, & secuoda, & ita de cæteris. igitur aggregatum ex omnibus tēporib⁹, quibus omnes peragrātur, erit finitum.

An ipsi⁹ magnitudinis prius alterū altero motū sit. Vide Egi. hic. & in Burl.

DILVCI. Cū aūt infiniti quidē nulla sit pars quæ metiatur ipsum, fieri enim non pōt vt infinitū ex finitis siue æqualibus siue inæqualibus cōstet, ppterea q; ea quę multitudine & magnitudine sunt finita siue sint æqualia siue sint in ęqualia mō magnitudine finita sint, mēsurari aliquo vno possunt, spatiū aūt finitū quātitate partis A E, mensuraṫ, igitur finito in tpe A B, peragrabiṫ.

ANT. Quoniā infiniti quidē nulla pars est q̄ mensurat, impossibile.n. est infinitū esse ex finitis ęqualibus, et inæqualibus, ppter id qđ mēsurātur finita multitudine & magnitudine à quodā vno siue ęqualia, siue inæqualia sint, finita aūt magnitudine nihilominus, spatiū aūt finitū, tantis, quæ sunt A B, mensuretur ergo finito in tempore per A B, mouetur.

E Nunc format rōnem in figura sic, nullū tēpus infinitū pōt mensurari sua parte. Tēpus quo peragratur spatiū A B, pōt sua parte mensurari, igitur tṗs illud nō est infinitū. Minor probata fuit in proximo textu, inquit, Cū aūt infiniti quidē nulla sit pars quæ metiatur ipsum, hæc est maior. Quā probat D. fieri enim nō pōt vt īfinitū, ex finitis siue æqualibus siue inæqualibus cōstet, propterea q; ea q̄ magnitudine & multitudine sunt finita siue sint æqualia siue inæqualia, mō magnitudine finita sint, mēsurari aliquo vno possūt, vt dicūt Arithmetici ī numeris, & Geometrici in magnitudīe. Hæc est maior, & illi⁹ declaratio

F minorem nō sumit, sed accipit aliud loco illius, ex quo facile minor habetur, & inquit. Spatium aūt finitum quātitate partis A E, mēsuratur, per hoc vult habere q; tṗs quo peragratur spatiū A B, mēsuratur parte temporis aliqua qua peragraṫ pars spatij, vt fuit deductū. Infert cōclonē & ioquit, igitur finito in tempore A B, peragrabiṫ spatiū.

DI LVCI. Similiter aūt & in quiete. Quare fieri nō pōt vt aliquid vnū & idē gñreṫ aut corrūpaṫ semp.

ANTI. Similiṫ aūt & in quiete, quare neq; fieri neq; corrumpi poſe est semp aliquid vnū, & idem.

His declaratis Addit duo, primū q; simili ratiōe est de quiete ita vt nec quies finita esse possit tempore infinito. Addit aliud quasi per modum illatiuū, & ioquit. Quare fieri non potest vt aliquid vnum & idem genereṫ aut corrumpatur semper. Ad sensum datū videlicet, q; generatio siue corruptio tempore perduret infinito, hoc p tanto patet, quia generationē esse finitam patet ex Quioto, cū

G sit transmutatio de quodā to quoddam. Qua ratione euenit vt nec generatio nec corruptio infinito tēpore perdurent. Siquidem transmutationes finitę tempore sint.

Commen. 61.

{Cum declarauit.} Licet præsens cōmentū sit lōgū: maior eius pars ex expositione textus patet. Verum nōnulla annotanda sunt.

{Et non inteodit partes rei.} Remouet Auerroes hic dubiū, nam Arist. supposuit ipsius mobilis prius moueri eius partē q̄ totū. Et hoc in translatione arabica, nā in codice græco hoc nō est, nec dubitatio facit ad ppositū. Accepit igiṫ partē mobilis prius moueri q̄ totū. Cōtra, nam æque cito mouetur pars io motu locali sicut ipsum totū, igitur suppositio falsa. Respondet & vult talē distinctionem, q; subiectū motus, quod dicitur mobile, vno modo sumi solet pro subiecto iohęrentię, in quo motus tempore inhęret. Alio modo p subiecto terminatiōis, hoc est pro genere ad quod motus est. vt in generatione pro sub-

H staotia, in alteratione pro qualitate, in auctione pro quātitate, in latiōe pro loco, hæ enim sunt subiecta, hoc est genera ad quæ motus ipsi terminanṫ. Tūc vult Auerr. q; loquendo de subiecto inherentiæ illa ppositio phylosophi, prius mouetur pars q̄ totum est vera in generatione & alteratione. In generatione.n. prius moueṫ, hoc est generaṫ cor, q̄ totum animal. In alteratione vero prius alteraṫ pedale q̄ totum lignum, quod intelligo quātū ad acquisitionem. Prius enim pars alterabilis acquirit formā qualitatis q̄ totum, quia citius desinit acquirere, q̄ totū. In motu aūt locali æque cito mouetur totū sicut sua pars, maxime si fuerit continuū, vt videbitur infra cōmento. 86. & ita propositio philosophi de motu locali est falsa, nec hoc impedit rationem, quia non sic sumit subiectum Arist. si vero subiectū sumatur pro genere, erit sensus, prius acqritur pars generis q̄ totum genus, vt prius acquiriṫ pars vt quatuor calidi q̄ vt octo, quod est totū calidū, & hoc modo ī omni specie motus propositio phylosophi habet veritatem. Et hac rōne vt patet facit ad propositū Arist.

{Et qa illud qđ est diuersæ.} Colligitur ex hoc cōmento

to motum esse trifariam inæqualē, aut quia procedit in crescendo: vt motus naturalis, aut deficiendo, vt violentus, aut vtroq; modo vt animalis motus.

{Et sic syllis componitur.} Format rōnē textus vt nos fecimus, & vult Arist. non formasse syllm, ita vt formandus est, sed bene accipit duas propositiones vt maiorem & aliam loco minoris, vt diximus.

{Et ideo potētia.} Declarat hic qualis est virt⁹ syllī, & vult virtutē syllī esse cōmunē ad oēs motus species.

{Et in libro Ioānis.} Animaduerte q in translatiōe barbara quā expoonebat Auer. vbi nos habemus, similiter aūt & de quiete, ipse habebat, similiter aūt & de generat ō:, & hoc modo exponit ipse, nūc corrigit errorē suę trāslationis per translationem Ioannis, qui ita habebat vt nos diximus, & verificat dictum Io: ān s.

An quies sit pfectio mota. Vide Suā. di. 48. quarta q. 3. ad argumēta principalia.

{Et dixit Ioanoes.} Sed contra qa quies est priuatio motus, mō priuatio pōesse ifinito tpe. vt priuatio Socratis erit ifinito tpe: igr̄ nō est simile de motu & de qete, ppter hoc Ioanoes cogebatur exponere quietē, hoc est viā in quietem, hæc enim via non potest esse in tempore infinito. Sed hoc est exponendum, vt diximus in textu.

{Aut intēdit.} Facit Auerroes hic enthymema istud, si aliquod generetur generatione infinito tpe mēsurata, idē simul & semel gn̄raretur & corrumperetur. quod deduco, nā si gn̄atur aliqd, illud corrūpet per Arist. Primo Coeli. aut igit corrūpet pdurante gn̄one, aut illa non perdurante, si non perdurante, igitur generatio illius fuit tēpore finito, & ita propositū. Si perdurante generatione, igitur simul & semel idem generaretur & corrumperetur.

{Et non intendit.} Remouet dubiū, nam vt Auerr. credit, Arist. facit has illationes, si aliquod semper transmutat, tūc idem generaret & corrumperet. Secūda est si transmutatio finita esset tēpore infinito, tūc nihil gn̄aretur, nihilq; corrumperetur. Quæret quispiā, hæc secūda consequentia est addita ad destruendū primā, aut vt secundum impossibile de per se ponens in numero. Rn̄det q non est ad destruendū primā, quia prima est impossibilior et manifestior hac, sed est inducta vt secundū impossibile, vt quasi Arist. velit innuere ex illo ipossibili seq plura impsia, tu vero vides, qualr hæc supfluūt in textu nr̄o.

Eadē vero ratio est, fieri etiā nō posse vt finito in tēpore quicquā aut infinitam magnitudinē transeat, siue regulariter, siue irregulariter moueat, aut quiete infinita quiescat. Sumpta nāq; aliqua tp̄is parte, q̄ vniuersum ipsum dimetiatur tp̄s, in ipsa partem aliquam magnitudinis & non vniuersam trāsibit, Vniuersam. n. vniuerso in tēpore transit. Rursus ēt in ęquali tātundem atq; in vnaquaq; silr̄ siue æquales sint primæ parti, siue inæquales. Refert. n. nihil, modo sit quæq; finita, patet. n. exhausto tp̄e, infinitam magnitudinem exhaustā nō fore, si ablatio fiat & magnitudine, & numero finita. Quare nō infinitā magnitudinē finito in tp̄e peragrat, atq; nihil interest altera ex parte, an vtraq; ifinita sit magnitudo, eadē. n. rō erit. DILVCI.

Eadē aūt ratio etiam est, q neq; finito in tp̄e per infinitum possibile est moueri, neq; quiescere, siue regulariter moueat, siue irregulariter. Accepta. n. quadam parte, quæ metiet totū tp̄s, in hac aliquid tantum transibit magnitudinis, & non totā, in omni enim totam, et iterū in æquali aliā, & in vno quoq; similiter, siue ęqualis, siue inęqualis sit ei, q̄ est à principio. ANTI.

A Differt aūt nihil si solū sit finita aliqua vnaquęque. Manifestū enim q diuiso tempore, infinitum non aufertur, finita diuisione facta & quāto, & eo quod tot modis. Quare non transiuit finito in tempore infinitum, nihil autē differt magnitudinem in altera, aut in vtraq; esse infinitam, eadem enim ratio est.

Cōuertit problema & probat q finito tempore spatiū infinitum non est peragrabile & hoc proponit Eadē vero ratio est, fieri etiā non posse vt finito in tempore quicquam aut infinitā magnitudinem transeat siue regulariter, siue irregulariter, aut qete infinita qescat, hoc est cōuersum problema. Deinde declarat ipsum, et inquit, sumpta nāq; aliqua temporis parte, quæ vniuersum ipsum dimetiatur tempus, vt de quadripartito tēpore sumat vna quarta, quæ quater ducta reddat totum, in ipsa videlicet

B quarta, partē aliquam magnitudinis & non vniuersam transibit ipsum mobile, vniuersam enim magnitudinem in vniuerso tempore transit, & non potest pars æquo tēpore trāsiri vt totum, vt supposuit, rursus etiam in ęquali parte ad illam, vt in secūda quarta transibit tantundem, atq; in vnaquaq; similiter tantundem, dico tantundem siue æquales sint primæ parti, siue inæquales, refert enī nihil, modo sit quæque finita, & ita trāsibit tantundem ad hunc sensum, q quæq; peragrāda semper sit finita, patet enim hoc in casu exhausto tēpore per numerationē partium infinitam magnitudinem exhaustam nō fore, si ablatio fiat & magnitudīe siue quātitate, & numero finita, non enim finitum exhaurire atq; consumere potest infinitum. Ex his infert intentū, & inquit, quare non infinitā magnitudinem finito in tēpore peragrat. Dices fortasse fieri posse vt ea quæ altera ex parte saltē finita sit peragretur. Hoc refellit dicēs, atq; nihil iterest altera ex parte an vtraq; infinita sit magnitudo, eadē enim ratio erit semp

C huic accommodabilis. Nam semper quærēdum esset an ad consumptionē partium temporis esset cōsumptio partium magnitudinis, vel oe, & ita arguendum vt prius, & syllogismus erit, Nulla magnitudo infinita mēsurari pōt à sua parte, spatiū eiusmodi pōt mēsurari à sua pte, igr̄ nō est infinitū. Minor declaratur aut hoc spatiū cōsumitur ad consumptionē partium tēporis. aut non, si non, igit tēpus erit exhaustum, magnitudine nō exhausta, si cōsumitur, sed partes temporis sunt finitę, igitur mēsuratur à sua parte. De ratione solum tetigit probationem minoris.

Commen. 62.

{Quā declarauit.} Comentum patet, verū in cauda commenti notatur ab Auerroe ipossibile esse, infinitū corpus moueri, cū nec tempore finito, nec tēpore infinito, Sed ambiges fortasse, qa licet corpus infinitū nō possit moueri localiter, posset alterari per cōdensationem & rarefactionē, igit posset moueri. Dici potest q quæstio potest formari absolute, vel hypotheticē. Siquidē formetur absolute, erit sensus Vtrum corpus infinitū posset mo-

D ueri. Et dico tunc absolute q non, quoniam cum esse nō possit, nulla specie mot⁹ moueri poterit. Si hypotheticē, erit sensus, vtrum posito q corpus infinitū sit, ipsum posset moueri, & tūc dico quod non posset moueri localiter vt intelligit Auerro. quoniā non est locus extra ipsum ad quod moueretur secundum totum, vtrum possit moueri secundum partes in Octauo dicetur. Hæc satis.

His demōstratis: patet fieri nō posse vt mobile finitum finito in tempore transeat magnitudinem infinitam propter causam eādem. In parte nanq; temporis finitam partem transit, & in vnaquaq; simili modo. quo fit vt toto in tempore finitam transeat magnitudinem. DILVCI.

Demonstratis autē his manifestū est q neq; ANTI.

finitā magnitudinem infinitum cōtingit transire finito in tempore, propter eandē causam. In parte enim temporis finitum transibit. & vnoquoq; similiter, quare in omni finitum.

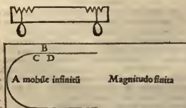
Hactenus compleuit problemata de tempore & spatio quo ad finitatem atq; infinitatem: nullam de mobilis finitate vel infinitate mentionē faciendo. Nūc repetit quasi problemata miscēdo mobilis aut finitatē, aut infinitatē. Et proponit mobile finitum peragrare non posse spatiū infinitum tempore finito: quod probat repetēdo rationē primi problematis, et sermo patet translatione sola. Quo vero ad græca verba: megedos græce: licet pluries Arist. acceperit pro spatio: hic pro mobili sumit, vt etiam alibi fecit. Commentum.

DILVCI. Cum igitur finitū mobile, infinitū spatiū finito in tpe non peragrauerit, patet neq; infinitū peragrare finitum. Nā si peragrat mobile infinitū magnitudinē finitam etiam finitū trāseat magnitudinē infinitā necesse est, nihil.n. interest vtra sit quæ motū agit, vtroq; nāq; modo finitum transibit infinitū. Nā cum A magnitudo infinita mouetur, erit aliquid ipsius secūdum B vtpote C D, finitum. Et aliud rursus, atq; aliud, sicq; semper. Quare euenit vt simul infinitum per finitum sit motum, atq; finitum per infinitum transeat.

ANT. Quoniā igitur finitum nō trāsibit infinitū finito in tēpore, manifestū est, ꝙ neq; infinitū finitum, si nāq; infinitum finitū, necesse est & finitū infinitū trāsire, nihil enim differt quodlibet esse, quod mouetur, vtrobiq; enim finitū pertrāsibit infinitū, quin enim moueatur infinitum in quo est A erit aliquid ipsius secundū B, finitū: vt C D: & iterum aliud, & aliud, & semper sic, Quare simul accidit infinitum motum esse per infinitum, & finitum transire infinitū.

Demonstratio probans ꝙ mobile infinitum non potest pertransire magnitudinem finitam in tempore finito.

Tempus finitum.

Conuertit pblema, & vult probare ꝙ mobile infinitū peragrare nō potest spatium infinitum illomet tēpore finito, & facit enthimema, et inquit, Cum igitur finitū mobile infinitū spatium finito in tempore non peragret, patet neq; infinitum, videlicet mobile peragrate spatiū finitum illomet tēpore finito, istud est enthymema. Videt autem mihi ꝙ in deductione enthymematis velit esse intelligendā hanc suppositionē, videlicet quòd si aliquod mobile mouetur super spatiū aliquod, mobile transit spatium per motum è quo in quid proficiscēdo. Spatium vero transit rem motam quiescendo, quatenus spatiū quiescens tangit omnes partes sibi æquas ipsius rei motæ, per

E quas res mota applicatur spatio quiescenti, & ita vnū trāsit alterum varia ratione. Tunc inquit, nam si peragrauerit mobile infinitum magnitudinem finitam, etiā contra finitum transeat magnitudinem infinitam necesse est, qđ probat innuendo suppositionem quā explicaui, & inqt, nihil enim interest vtra sit quæ motum agit, vtroq; nāq; modo finitum transibit infinitū, licet nō vna ratione, res enim mota per motum, res quiescēs per cōtactum. Hoc exponit in terminis, & inquit, nam cum A magnitudo infinita mouetur, erit aliqd ipsius, siue pars dicatur, siue qd secundum B latus, vtpote C D, finitum æquale spatio supposito, quod tangit ab illo in parte temporis, & aliud rursus tātūdem in secunda temporis parte tactū, atq; aliud, sicq; semper, donec tpis partes exhaustæ sint, quare euenit vt simul infinitum per infinitum sit motum motionē agendo in eō de quodam in quoddam, atq; finitum per infinitum transeat per contactum, vt diximus de spatio.

F Neq; enim fieri pōt fortasse vt aliter infinitū per finitū sit motū, ita vt finitū transeat infinitum, quàm aut latiōe peragrādo per ipsum, aut metiendo. Quare cum hoc sit impossibile, infinitum finitum non peragrabit. DILVCI.

Neq; enim fortassis possibile est aliter infinitum moueri per finitum, quàm ita vt finitū transeat infinitum, quàm aut latu, aut metiēs. Quare quoniam hoc impossibile est, non transibit infinitum finitum. ANTI.

Obijciet autem quis rationi tūc tactæ negādo ꝙ si res mobilis infinita moueatur per finitū spatiū, ꝙ finita res mobilis siue finita magnitudo transeat infinitum, quoniā spatium quiescens cum non moueatur, non potest transire. Huic igitur cauillo occurrit, & vult ꝙ finitum pertrāsire infinitum bifariam est, aut quia feratur cursu vel motu per ipsum, aut ꝙ dimetiatur illud, hoc modo vt aliquo G tiens sumptū reddat illud, vt ter aut quater, & id genus, tunc vult ꝙ spatium quiescens non transit infinitum per motum, sed per mensuram, vt pote mensurando ipsum, modo vtraque pertrāsitio est impossibilis, & ita ratio est efficax, verba patent translatione ipsa tantum. Commentum. 64. patet.

At vero neq; infinitum finito in tēpore infinitum transit, nam si transit infinitū magnitudinem infinitam, finitum quoq; eandem peragrabit. Infinito enim inest & finitum. DILVCI.

At vero neq; infinitum, finito in tempore trāsibit infinitum, si enim infinitum & finitū. Inest enim infinito finitum.

Rursus ꝙ res mota infinita spatium infinitum tēpore finito non transeat, nunc eo probat, ꝙ in ipso infinito est H aliqua res finita, quæ simul fertur cum ipso, vt caput cū homine. Qua ratione fit, simul eum toto eandē peragret magnitudinem, & ita finitū rem infinitam transibit, qđ est confutatū. Sed dices, tale finitum peragrare per accidens spatium infinitum, quemadmodum caput spatium quod peragrat homo ipse, cuius est pars quod fortasse cauillator concederet. Dici potest ꝙ idem sequitur, quia licet illud non sit separatum, potest separari, tunc ponatur in esse, et sequetur idem. Verba patent translatione sola. An infinita possunt pertrāsiri in tpe finito. Vide Ian. qō 10. huius. ANTI.

Præterea & tempore sumpto, eadem demōstratio erit. DILVCI.

Amplius autem, & tempore, accepto eadem est demonstratio. ANTI.

Potest intelligi ꝙ eadē demōstratio erit si sumatur tēpus infinitum, spatiū vero & mobile finita, vt expositor exponit,

exponit, & recte, aut potest intelligi q sicutconclosio illa ex parte mobilis est confutata, ita potest confutari ex parte temporis, quod ponitur finitum, & ita erit secūda rō, quomodo Auer. exponit, & totum est bonum.

DILVCI.

Cum itaque neque finitū trāseat ifinitū, neq̃ in finitum finitum, neq̃ ifinitum infinitū finito in tempore trāseāt, patet neq̃ motionē infinitā esse finito in tempore, quid enim interest, mot⁹ anmagnitudo sit infinitum, nā si vtrumuis fuerit infinitum, & alterum infinitum esse necesse est. Omnis enim latio in loco est.

ANTI.

Quoniam autem neq̃ finitū infinitū transit, neque infinitum, finitum neq̃ infinitū finito in tempore mouetur, manifestum erit, q neq̃ motus est infinitus finito in tēpore, quid enim differt motū, aut magnitudinem infinitum facere, necesse enim siquidem infinitū alterū, & alterum esse, omnis enim loci mutatio est in loco.

Nunc q motus infinitus non sit tēpore finito, declarat & arguit sic, aut hoc erit per spatium, aut per rem motā. Si per spatium, tunc aliquod mouebitur per spatium infinitū tpe finito. Si per rem motam, tunc aliquod infinitū mouebitur tempore finito aut per magnitudinem finitā, aut infinitam: sed hæc destructa sunt, quare motus infinitus esse non potest tempore finito. Vtilitas huius partis est, vt ait Auer. quia est vt suppositio siue fundamentū demonstrationis, quam Aristo. facit in Septimo huius. Verba patent translatione ipsa.

Commen. 66.

{Cum declarauit.} Prima pars cōmēti quæ est expositoria patet partim per se, partim ex dictis in tex.

{Et ista consecutio.} Nunc quasi digrediendo ponit conuersionem quam facit Arist. in litera non habere locum, nisi in motu locali. in ipso enim motu locali videlicet motus est infinitus, igitur spatium aut mobile. Contra, etiam spatium aut mobile est ifinitum, igitur motus.

{Vtrum autē.} Mouet dubitationē vtrum valeat augmentum est infinitum. igitur auctum ipsum, alteratio est infinita, igitur alteratum. Hæc dubitatio.

{Considerandū} Soluit q in oībus est verū sed euidentius illud spectatur in latione. Propterea Arist. subiecit in textu, omnis enim latio est in loco, ad denotandum conuersionem illam esse intelligendam in latione tm̄, et nō in aliis. Animaduertendum tamen, q in alteratione id quod est loco spatii est latitudo. In auctiōe vero amplitudo. Tūc valet, alteratio est īfinita, igitur alterabile, vel latitudo est infinita, Auctio est infinita, igitur auctū vel amplitudo, verum in latione id manifestius habetur.

{Et in vltimo.} Secundo ambiges, quoniā motus cœli est infinitus, & tamen est spatium & mobile finitum. Rñdet q Arist. loquit̃ in motu recto, quia in fine huius declarabit solū motum circularē esse infinitum.

Dubitatio. 2

Dubitant captiunculatores, quia videtur q mobile finitū possit transire spatium infinitum in hora, nā in prima parte proportionali horę potest ptransire pedale, & in secūda parte proportionali aliud pedale, & sic in infinitum, igitur tempore finito pertransibitur spatium infinitum. Cōtra etiam argui potest ex parte temporis infiniti ponēdo spatium finitū, vt patet.

Responsio prima.

Vide Alb. de ... 4. huius.

Respōdent sorticolæ casum esse impossibilem, quia licet in prima parte ꝓportionali horę pedale transeat, & in secunda parte secundum pedale, & sic in infinitum; cū hæc omnia non stent simul negāt consequentiam,

Replic.

Sed videtur hęc responsio ambigua, q̄a tūc destrueretur omnis inductio, cū in nulla inductione enumerētur omnia singularia.

Responsio propria.

Propter quod dici potest ad hoc vt satisfecit Arist. ad cauillum Zenonis, vt cū dicit̃, diuidatur hora in partes ꝓportiones, aut itelligis in actu, aut in potentia, si in actu, casus est impossibilis, si in potētia, tūc ex potentia non debet inferri actus, ideo ratio nulla, sed de hoc satis superius diximus.

Secda dub.

Dubitant cōsequēter probando contra Arist infinitum motū posse esse tēpore finito. Et ponatur q summe calidum in hora præcise assimilet sibi summe frigidum, tunc patet illum motū calefactionis esse infinitū, quoniam infinitæ velocitatis, nam cum velocitas crescat per crementum proportionis agentis ad passum, & in infinitum augebitur proportio agentis supra passum, quoniam in infinitum diminuet̃ resistentia passi per partem post partem vsq ad non gradū stante potentia agentis vt supponitur, sequitur q in infinitū velocitabitur motus, quare motus ille erit ifinite velox, seu infinite intēsus. & ita infinite factus, & tamen tēpore finito.

Prima solo.

Ad hoc respondent recentiores cōcedendo velocitatem motus illius fore infinitam, non autē motū illum, Immaginātur enim velocitatē esse motus affectionem siue propriū accidens: Modo siue propria passio sit idem realiter cum suo subiecto, siue distincta ratiōe & rōnūe ab infinitate passionis sequitur īfinitas subiecti. Verbi causa, latitudo proportionū vno in quanto esse potest infinita, & superficies semp erit finita. Potest enim vna superficies esse dupla ad suam medietatem, et quadrupla ad medietatē medietatis. quæ ipsius est vna quarta, & sic infinitū, vbi patet ipsam non esse infinitam, licet latitudo proportionū sit infinita, immo potest passio alicuius subiecti intendi et remitti, subiecto non intēso nec remisso, vt qualitates primę elementorum, secundū tenentes formas elementorum non suscipere magis & minus. Quo concesso dico, q velocitas in motu potest crescere & decrescere in infinitū. & nunq̃ motus erit nisi finitus, & in tempore finito.

Obiectio.

Sed huic obiiciūt quidam, sicut se habet extensio ad quantitatē, ita intensio ad motum siue velocitas: sed extensio infinita arguit quantitatē infinitā, igit̃ velocitas siue intensio infinita motus arguit motū infinitum. Pro solutione ad hoc debes scire q motus dicit̃ finitus aut infinitus dupliciter secūdū Arist. & Auer. vna ratione ab ipso mobili, è quo capit extensionem, & quantitatem permanentem, Alio modo à spatio quæ dicit̃ longitudo in motu locali, latitudo in alteratiōe, extēsio siue amplitudo in motu auctionis. & hic dicitur successio in motu. Ex hoc sequitur quod sicut ignis secundum esse suum non est intensibile aut remissibile secundum viam communem, ita motus ea ratione qua motus aut à spatio aut à mobili non dicitur intensibilis neq̃ remissibilis, sed finitus aut infinitus, longus aut breuis, & id genus, & vt ignis dicitur calidior vel minus calidus propter auctionē vel imminutionem caliditatis, ita motus dicit̃ velocior aut tardior propter cremētum aut decrementum velocitatis, quæ est sibi passio, vt caliditas igni. Sequitur secundo non valere, motus est infinite velox, igit̃ infinitus, vt nō valet, ignis est infinite calidus. igit̃ infinitus. Seqtur tertio non ita se habere extensionem ad quantitatem, & velocitatem ad motum, quoniā extensio est affectio q̄titatis, quæ est variabilis per extensionem, at velocitas licet sit affectio motus, motus tamen non propter velocitatem est variabilis, sed propter finitatē vel infinitatē. Ex his patet solutio. Similitudo enim non est ad propositum. Bene enim concederem, motum illum fore infinite velocem, non autē infinitum. Arist. enim vult motū infinitū esse nō posse tēpore finito, quia aut ratione mobilis aut spatii, & ita oportet tēpus esse infinito quocūq; cōcesso. Non aūt haberet pro impossibili motū īfinite velocē esse in tpe finito, qui esset finitus motus ratione spatii aūt mobilis, vt est in ꝓposito. Quibus patet quā inepte Suiseth calculator ponat latitudinē motus esse infinitā. nō enim motui vt motus cōpetit latitudo, sed successio aut extensio. Rectius dixisset velocitatē mot⁹ esse infinitā, quo nō sequit̃ motū esse infinitum. Hanc solutionē nōnulli recētiores balbutire cœperūt, sed nesciēs fundamēta Arist. nisi quasi p īsomnia, tādē ad res calculatoris se traduxerūt,

RECOGNITIONES.

IN commentariis quęsitum est an infinitus motus esse possit tēpore finito, & arguitur ꝙ sic, supponamus enī aliquod calidum applicari frigido, & ipsum in fine horæ corrumpat per remissionem ad non gradum, & sumus in primo instanti non esse calefactionis, & argumentor in hoc instanti, quod est præsens, non est calefactio, & immediate ante hoc fuit calefactio, ergo īmediate ante hoc fuit remissa in infinitum frigiditas, & per consequens in infinitum r esistētia remissa, ergo infinitū velox fuit calefactio, augetur enim calefactio per diminutionem resistentiæ, quare cum immediate ante hoc fuit in infinitū remissa resistentia, erit in infinitum auctus motus, & sic sequitur infinitum motum esse in tempore finito. in commentariis diximus ea, quę diximus supponendo motum oēm esse successiuum & continuū, & intēsionē & remissionem esse continuas. At in Octauo libro Methaphy. diximus oppositū, diximus enim solum motum localem esse continuum, cæteros vero successiuos, & non continuos, diximus etiam intensionem & remissionē fieri successiue, & non continue, substinendo igitur hæc, dico ꝙ totalis calefactio est vnus totalis motus compositus ex pluribus particularibus, calefactionibus, nā tot sunt calefactiones, quot sunt minima secundum gradum. Quare dico in totali calefactione dabilem esse primam partialē calefactionem, qua primū minimum acquiritur, et vltimam, qua acquiritur vltimum per quod dicitur tota caliditas, vt octo, & tunc ad argumentū dico ꝙ supponit falsum, supponit. n. dari primū instans nō esse calefactionis qđ falsum est, nā si daretur primū nō esse, īmediate ante illud fuisset calefactio, & sic calefactio esset motus continuus contra opinionem, non ergo datur primum nō esse calefactionis, datur ergo vltimū esse calefactionis, quia datur vltima calefactio, qua acquiritur vltimum minimum, quia verum est dicere nunc esse calefactionem & immediate post hoc non erit, datur etiam prima calefactio, quia nunc est calefactio, & immediate ante hoc non erat. Sed contra, quia his concessis, daretur vltimum esse frigiditatis, deduco, quia sumus in hoc instāti, in quo calidum applicatur frigido existenti sub minimo frigiditatis vltimo corrumpendo, & argumētor, nunc est frigiditas, & immediate post hoc non erit, ergo frigiditatis daretur vltimum, præterea tunc motus daretur primum & vltimum per affirmationē, quod Arist. negauit. Potest dici ꝙ in illo instanti applicationis est primum non esse frigiditatis, quoniā prima calidi applicatio ad minimū frigidum, est non esse frigidi. contra, accipio minimum frigidum in gradu, & volo ꝙ immediate post hoc applicetur sibi calidum potens ipsum corrumpere, & sequitur istud esse vltimum esse frigiditatis, nam nūc est frigiditatis, & immediate post hoc non erit, quia immediate post hoc erit illi applicatum agens ipsum corrumpens. Respōdeo negando casum, non enim potest calidum applicari illi minimo immediate post hoc, quia applicaret̄ immediate post hoc, in tempore, vel immediate post hoc, in instāti, non in tēpore, quia tūc calefactio esset motus continuus contra opinionem, non in instanti, quia instans non est immediatum instanti, ergo bene potest illi applicari post hoc in instanti, sed mediato, quod instans applicationis erit primum nō esse frigiditatis. Ad secundum patuit solu. in alteratione enim & generatione, & auctione aliter est q̄ in motu locali, in motu enim locali loquitur Arist. & non in aliis. Ex his apparet dari vltimum & primum in calefactione, & vniuersaliter in omni alteratione, non datur tamen vltimum esse caliditatis vel frigiditatis. prętere a patet dari vltimum & primum minimū, quia istud est minimum, & nullum aliud vlterius, & tamen non datur vltima caliditas vel frigiditas, siue vltimū esse illarū. differunt enim non parum minima frigiditas siue caliditas, & vltimum vel primum esse frigiditatis, in minimis enim datur & primum & vltimum in ordine generatio-

E nis, vel corruptionis, nō tamen datur in vltimum esse caliditatis vel frigiditatis.

Cum autem id omne moueat̄ aut quiescat, qđ aptū est moueri quando, & vbi, & quēadmodum aptum est, ipsum quod sistitur cum sistit̄, moueri necesse est, si enim nō mouetur, qescit, at ad quietem proficisci non potest id qđ qescit. DILVCI.

Quoniam autem omne, aut mouetur, aut qescit, quod aptum est, quando aptū est, & quo & sic, necesse est quod sistit, cum sistit, moueri, si. n. non mouetur, qescit, sed non contingit quiescere, quod ad quietem accedit. ANTI.

F Hactenus de motu, nunc de statu siue sistentia proponit dicere, & talē de sistentia conclusionem designat, oē quod sistit, cum sistit, mouetur, & syllogizat sic, oē aptū moueri aut quiescit aut mouetur: sed quod sistit dū sistit est aptum moueri, igitur aut mouet̄ aut quiescit. Mouetur aut quiescit, sed non quiescit, igitur mouet̄. Quod vero ad verba attinet, istameno n græce, latine est tū stans, tum id quod sistit. Modo, vt Themistius notat, multū refert dicere rē sistere, & rē cōsistere, nā cōsistere est á motu cessare, sistere vero est ad cessationē tēdere, pp qđ sistere dicūt tranqllari siue ī quietē tēdere: at cōsistere est qescere, patet igitur recte esse dictū sistere esse moueri.

Commen. 67.

{Cum declarauit.} Cōmētū istud patet, verū ex ipso colligitur aliquod non moueri, aut quia nō aptum moueri vt pūctus, aut quia non supra hoc vel illo vt corpus supra puncto, aut quia modo diuerso, quo dicimus mobile in potētia non moueri modo quo mouet̄ mobile in actu G vel mō diuerso, quia nō ita apte, quomodo dicimus testudinem non moueri sicut leporem, vult Arist. omne aptū moueri cum omnibus his conditionibus aut moueri, aut quiescere, at cū id quod sistit sit aptum moueri cum omnibus iis cōditionibus aut mouebitur aut quiescet, & ita arguatur vt prius. Reliquum commenti patet.

golutio. An differat stare a moueri & vñ potuit oriri hoc nom vt materialr dicerentur idem mut9 & status Vide Egi. hic.

RECOGNITIONES.

DEbes scire reperiri hæc, sistere, stare, qescere, qescere est finis motus, & est tam animatorū, q̄ inanimatorū, stare vero est super pedes firmiter permanere, & ꝓprium animatorum, & potissimum eorum, quę pedes habent. Vnde stare potest esse finis motus, sistere autem est ire ad quietem, cum enim aliquid mouetur, & iam est prope finem motus, hoc dicitur sistere, & quoniam sistere supponit id, quod mouetur, prius velocius fuisse motū id videtur ipsum sistere non competere, nisi his, quæ violenter mouentur, aut his, quæ motu animali mouentur. non enim graue cum prope finem motus est, dicitur proH prie sistere, cum non tardius moueatur, q̄ prius mouebatur, fuso tamen verbo sistere cōpetit omnibus motibus, cum sunt prope finem. Quod vero ad verba attinet, verbum {Quod ad quietem accedit} græce est, ἠρεμοῦν & latine est quod quiescit, sed quoniam illud verbum apud græcos est quasi æquiuocum, etiam ad id, quod ad quietē accedit, ideo antiqua translatio est obscura, & propterea clarius lege, quod ad quietem accedit.

Quo demōstrato ꝙ patet necesse est, & ī tēpore sistere, omne nanq; quod mouetur in tpe mouetur, id autem quod sistit, moueri ostēsum est: quare necesse est in tempore sistere DILVCI.

Hoc autem demonstrato, manifestū est qđ & in tempore necesse est sistere, quod enim mouetur, in tēpore mouetur, quod sistit ostensum ē, qđ moueat̄ quare necesse est ī tpe sistere, ANTI.

Probauit hactenus ꝙ oē quod sistit mouet̄, ex hoc facit enthymema, omne quod sistit̄ mouet̄, igit̄ omne qđ sistit in tempore ipsum sistere. Deducit consequētiā, omne

ne quod mouetur in tẽpore mouetur:omne quod sistit mouetur,igitur omne quod sistit in tempore sistit.

DILVCI. Præterea velocius & tardius in tempore esse dicimus. Sistere vero est & velocius & tardius.

ANTI. Amplius autẽ si velocius & tardius in tẽpore dicimus. Sistere autem velocius & tardius ẽ.

Secũdo idem enthymema deducit sic, quod velocius & tardius mouetur in tempore est: sed qd' sistit, velocius aut tardius mouetur, igitur subaudi conclusionem, sistit id quod sistit, in tempore.

DILVCI. At vero in quo tẽpore primo id quod sistit, sistit, in quolibet illius sistat necesse est. Diuiso nanque tẽpore, si neutra in parte sistit, neque in toto sistet, quo fit vt non sistat ipsum quod sistit. Si in altera, nõ in toto sistet primo. In hoc enim per aliud sistit. vt de eo quod mouetur, prius diximus.

ANT. In quo autẽ tẽpore primo quod sistit, sistit, in quolibet huius necesse est sistere, diuiso enim tempore, siquidẽ in neutra partiũ, sistit neque in toto, quare nõ vtique sistit, quod sistit, si vero in altero, non in toto primo sistitum est, secũdũ enim vtrunque in hoc sistit, sicut dictum, & in eo quod mouetur prius.

Vult disputare de ijs, quæ de motu disputauit videlicet vtrum detur prima pars ipsius sistere. Ad hoc aũt declarãdũ præponit expositionem nominũ videlicet qd est intelligendum per aliquid sistere in aliquo tempore primo, & inquit, At vero in quo tempore primo id quod sistit sistit in quolibet illius sistat necesse est, & hoc distinguitur contra partem. Quod declarat D diuiso oanque tempore, si neutra in parte sistit, neque in toto sistet. Quo fit vt non sistat id quod sistit, sin in altera parte tantum sistat, nõ in toto tempore sistet primo, quia in hoc per partem & aliud sistit, velut qui sisteret in die, quia sistit in mane illius diei. Vt de eo quod mouetur antea dictum est. Sic igitur sistere aliquid primo in tempore, est in quolibet illius sistere, & non in quadam parte sic, in quadam non. Hæc est expositio nominum.

DILVCI. Quemadmodum itaque quod mouetur non est in quo primo mouetur, ita neque in quo sistit, quod sistit.

ANTI. Sicut aũt quod mouetur, nõ est in quo, primo mouetur, sic vtique nec in quo sistit, in quo sistit.

Describit quid nominis eius quod est aliquid sistere in aliquo tempore primo, nũc quod nihil sistere possit in aliquo tpe primo declarat, & hoc primo, pponit, & inquit, Quemadmodum itaque quod mouetur non est in quo primo mouetur, ita neque in quo sistit, quod sistit. Et sic nportet dicere de sistere, vt de moueri, quod sicut ipsius moueri nõ daẽ prima pars motus, ita neque ipsius sistere. Nã vt in moueri semper medietas est ante totum, ita in ipso sisti.

Commen. 68.

{Cum declarauit.} In isto cõmẽto mouet Auer. dubitatione videlicet in quo differt sistere & moueri. Dicit Auer. quod sistere differt à motu et à quiete, à motu qdẽ dupliciter, primo qa sistere sumiẽ respectu quietis. Moueri respectu formæ, quæ p motum acquiritur, secundo quia sistere sumitur respectu habiti, moueri respectu habẽdi. A quiete vero & consistentia differt, veluti via differt à termino viæ, quia vt dixit Them. sistere est tendere in quietem. cæterum commento patet.

DILVCI. Neque enim ipsius moueri neque ipsius sistere aliqd est primũ. Sit enim id in quo primo

A sistitur A B, hoc quidem sane impartibe esse impossibile est, motus enim in eo nõ est quod est, indiuiduum. Propterea quod aliqd eius motũ est. Id autem qd' sistitur ostensum est moueri. At si diuisibile sit, in quolibet illius sistitur. Cum igiẽ tempus id sit in quo primo sistitur, & non indiuiduum. Omne vero tempus sit diuisibile in infinita, nihil erit in quo primo sistitur.

ATN. Non enim ipsius moueri, neque ipsius sistere aliquid est primũ. Sit enim in quo primo sistit, in quo est A B, hoc vtique qdem impartibile nõ contingit esse, motus enim non est in impartibili, propter id quod motum est aliquid ipsius. Quod autem sistit, demõstratum est esse, quod mouet. At vero si diuisibile est in quolibet ipsius sistit. Quoniam ergo tempus est, in quo primo sistit, & non atomum, omne autem tempus in infinita partibile est, non erit i quo primo sistit.

B Secundo idem declarat per rationem, qua vtebatur in motu, & est hęc, aut ipsum sistere est in indiuiduo temporis, vel in tẽpore, nõ in indiuiduo temporis, quia moueri non est in indiuiduo temporis: sed sistere est moueri, igitur sistere non est in indiuiduo temporis. Si vero sit in tẽpore, tunc cum in illo sistatur primo, in quolibet illius sistere oportet, sed pars est ante totũ, igitur sistitur in parte ante totum, & adhuc in parte partis, & sic in infinitũ. Sermo eius patet translatione sola.

Animaduertendum, vt Auer. dicit quod non potest dari primum tempus in quo primo sistatur, capiendo primũ pro æquali siue pro æquato quia tunc sic exponeretur, in hoc sistitur, et in nullo tempore ante hoc, nec in aliquo tẽ pore post hoc, igitur in hoc æquate sistitur, patet quod secũda expositio est falsa, nam cum hoc sit diuisibile, prius sistitur in parte prima, quàm in toto, et ita ante hoc sisteba tur, omne enim quod sistitur, sistitum est.

C

DILVCI. Neque igitur est aliquid in quo primo quiescens ipsum quieuit. In eo nanque non quieuit qd' est ipartibile, quia nõ est in indiuiduo mot^9, in quo vero aliquid quiescit, in eo etiam mouetur. Tunc enim quiescere dicimus aliquid quãdo, & in quo est aptum vt moueatur, & nõ mouetur aptum. Præterea tunc quiescere etiam dicimus, cũ similiter sese habet nunc & prius, nõ vno quodam, sed duobus minimis dijudicãtes.

ANTI. Neque igitur qescens, cum primum quieuit, est in impartibili quidem enim non quieuit, propter id quod non est motus in atomo, in quo autẽ est qescere, & moueri. Tunc enĩ dicimus qescere quando, & quo aptũ est moueri, non mouetur quod aptũ est. Amplius aũt & idem dicim^9 qescere, cũ similiter se habet nũc et prius, quasi nõ vno quodã iudicantes, sed duobus minimis.

D Hactenus de sistit, nũc de quiete siue quiescere ipso, & proponit non esse aliquid in quo quiescẽs primo quieuit. Ad quod probandum supponit id in quo aliquid primo quiescit esse diuiduũ & tempus: quod declarat primo, illud in quo quicquid aptum est moueri est diuiduum, id qd' quiescit, quiescit in eo in quo quicquid est aptũ moueri, igitur omne quiescens quiescit in re diuidua. Propterea ait, tunc enim quiescere dicimus aliquid quãdo & in quo est aptum vt moueatur, & sic aptum moueri non mouet. Secundo idem probat, prius et posterius non sunt in indiui

a quiescere. Vide Egi. t.167.

duo, quiescere est se habere eodem modo nunc & prius, igitur nõ in Idiuiduo quicq̃ quiescet, hoc probat, quia nã voo quodam instãti, sed duobus minimis & paucissimis quietem dĩiudicamus, nõ enim quia similiter se habet in vno instanti, dicimus quicq̃ quiescere, sed quia se habet eodem modo in duobus ad minus, & ita in tempore, cũ inter quęlibet duo instantia tempus sit.

DILVCI. Quare id in quo quiescit nõ erit ĩpartibile, at si diuisibile sit, tẽpus erit, profecto, atq; in quolibet illius quiescet, eodem enim mõ ostendetur quo & in prioribus ostẽsum est, quo fit vt nihil sit primum in illo.

ANT. Quare nõ erit in quo quiescit, ĩpartibile, si vero partibile, tẽpus vtiq; erit, & in quolibet illius partiũ quiescet, eodem. n. modo demonstrabit̃, quo & in prioribus, quare nullum primũ erit.

Tuoc arguit tẽpus ĩ quo quicq̃ quiescit est diuisibile, sed quooiam quiescit in illo primo, oportet vt ĩ quolibet illius quiescat, sed pars est ante totum, igitur prius quiescit in medietate illius, q̃ in toto illo, & sic de secunda medietate, quo fit vt nihil sit primum in illo, cũ semper pars sit ante partem io infinitum.

DILVCI. Est autem huius causa, quia omne qđ quiescit & mouetur, in tempore quiescit & moue r̃. Tempus autem nullum est primum, neq; magnitudo, nec omnino continuum vllum. Cum omne sit in infinitum diuisibile.

ANTI. Hæc autem causa est q̃a quiescit quidem, & mouetur omne in tempore. Tempus aũt nõ est primũ, neq; magnitudo, neq; omnino vllũ continuum, omne enim in infinita partibile est.

Nunc verò generalem causam eius quod probauerat, tradit, & ioquit, quia non datur primũ tẽpus, neq; prima magnitudo, neq; vniuersaliter primom cõtinuum, cum omne coorinuum sit diuisibile io infinitum, cum igitur quiescere sit in tẽpore, igitur ooo datur primum q̃escere.

Commento. 57.

{Hæc est secunda.} Cõmẽtũ quo ad partem expositiuam patet, ibi vero, & sciendum est, mouet dubitationẽ, & inquit, & sciẽdũ est q̃ tempus quæ ponitur cã in quiescente noo est vera causa, nam diuisibilitas temporis non est causa vt quiescens non habeat primam partem, quod probat, quia tempus ooo illius causa in motu ipso de quo magis videtur. igitur neq; in quiete.

An in ipso stare contingat dare primum statum ex p̃te aĩi. Vide Gra- deum. Escu. lec. 10. hui⁹.

{Et causa io hoc est.} Rñdet q̃ iste est ordo q̃ diuisibilitas in infinitum primo reperitur in magnitudine siue in qua est motus, siue supra quam fit motus, et per magnitudinem inuenitur ĩ motu, & per motum in tẽpore, quare magnitudo caret prima parte propter se, motus propter magoitudioem, tempus propter motum. Hæc quo ad materiam, sed dices quid ad formam? Aristo. enim ait, tẽpus esse causam nõ dari primum in magnitudine, potest suppleri q̃ tp̃s oec est causa qoietis, nec effectus illius, cum quies sit priuatio, quæ oon fit per aliquid positiuũ, sed per aliquid defectiuum, et ita tempus oeq; est quietis causa, oeq; quies tẽporis. Similiter oon dari primum in tempore nõ est causa oon dari primum in ipso quiescere, est tameo signum, nam tempus est effectus motus, & ita est veluti signum positiuũ motus, ipsius quietis vero pro quãto est priuatio motus. Et ita Arist. per causam intelligit ratiooem à signo. Sed dubitatur, videtur enim q̃etis

Pulchra dubitatio.

esse primam partem siue primum principium, nam motus desinit aut in motum, aut io quietem, non io motum, quia tunc nõ desineret, igitur in quietem, vel igitur in totam quietem vel in primum quietis, non in totã quietẽ, igitur in primum quietis, & ita quietis erit primũ. Secũdo mutatum esse in actu, est finis motus, vel igitur est aliquid quietis vel oihil, si nihil quietis, & nihil motus, igit̃ nec motus habet finẽ, oec q̃es habet principiũ. Dici põt q̃ motus nec desinit in q̃etẽ, oec desinit in motũ. Sed desinit motus in mutatũ esse, qđ est primũ oõ esse motus, & primum extriusecũ quietis, ex hoc ooo sequitur dari primam partem quietis, sed bene primum principium iodiuisibile quietis, vt de motu dixit Them. Ad secuodũ dico q̃ illud mutatum esse oec est motus, oec quies, sed est finis motus extrinsecus, & principium quietis, non tamẽ prima pars quietis.

Solutio.

DILVCI. Cum autem omne quod mouetur, in tẽpore moueatur, & ex quodam in quoddã mutetur, in quo tẽpore aliquid secundum se mouetur, & non in aliquo illius, impossibile est aliquid esse primũ quo mouetur. Insuper quiescere aliquod est, penes idem in eodẽ tẽpore esse ipsum & partem quamq;, sic enim quiescere dicimus, cũ in alio nunc atq; alio verũ sit dicere ipsum atq; partes penes idem esse. Quod si id est quiescere, nõ contingit vt ipsum totum in aliquo eodem tempore primo sit penes idem. Est enim tempus diuiduum omne, quare im alia atque alia ipsius parte verum erit dicere penes idem esse, & ipsum, & partes ipsius.

ANTI. Quoniam autem omne, quod mouetur, in tẽpore mouetur, & ex quodam in quoddã mutatur, in quo tempore mouetur per se, & non in illius eorũ aliquo, ĩpossibile est, tunc penes aliquid esse primo, per quod mouetur, quiescere enim est in eodẽ esse tempore quodã & ipsum, & partiũ vnãquanque, sic eni dicimus quiescere, cum in alio, & alio nunc verum dicere sit, in eodẽ & ipsum, & partes sunt. Si itaque hoc est quiescere, non contingit quod mutatur, penes aliquid esse totũ in eodem primo tempore. Tẽpus enim diuisibile est omne, quare in alia & in alia ipsius parte erit verum dicere q̃ penes idẽ sit & ipsum & partes.

it atq; autem eodẽ idem.

Cupiẽs Arist. satisfacere ad cauillos Zenonis sophistę, præmittit suppositiooem quandam pro solutione ad omnes, quanq; per modum conclusionis declarat, Et est omne quod mouetur in aliquo toto tempore primo & secũdum se, impossibile est id esse penes idem oumero io aliqua parte illius tẽporis. Verbi causa, moueatur eqous in hora primo, hoc est in qualibet parte horę ooo plus, nec minus, & secundum se, noo per partem aliquam, dico q̃ equos noo potest esse penes eaodem oumero spatĩj partẽ in aliqua parte illius horæ, sed continuo erit in qualibet parte illius in alia atq; alia, hoc est penes aliam atq; aliam partem. Hæc est cõclusio declaranda, verum vero sit vniuersalis in omnibus aliĩs motibus dicemus. Sat sit oobis nunc eam in motu locali intelligere. Hæc autem conclusio cõtinet duas cõditiooes, prima est q̃ tale mobile moueatur secundum se, & ooo secundũ partem, potest enim equus moueri secundum pedem, et esse in eadem pręcise stabuli parte in tota hora, & qualibet parte horæ. Secunda est vt moueatur io aliquo tẽpore primo & adæquate, videlicet in hora tota, & qualibet horę parte, & oõ ĩ quadam parte horę sic, in quadam non, quia tunc posset esse in eadem & aliqua parte horę penes eãdem spatĩj partẽ, vtpote tunc cum oon mouetur. Ad huius conclusioois declarationẽ vult esse ĩtelligẽdas quatuor suppositiões, duæ sunt p̃ se, tertia ex duabus sequẽs, quarta accessoria.

Inquit

Inquit. Cum autem omne quod mouetur, in tẽpore mo ueatur, hæc est prima, & ex quodã in quoddam mouetur, hęc est secunda. In quo tempore aliquid fm se mouetur, & non in aliquo illius, impossibile est aliquid esse primum quo mouet, declarauimus enim nec esse primam partem spatij, nec primã partem quãtitatis, nec primam partẽ qualitatis. Hæc est tertia suppositio sequens. Deinde ponit quartam accessoriam, & inquit. Insuper quiescere aliquid est penes idem numero spatium in eodem tẽpore ipsum & partes omnes esse, sic enim quiescere dicimus, cũ in alio nunc atq; alio verũ sit dicere ipsum atq; partes penes idem esse. Hæc est quarta suppositio accessoria. Ex ijs quatuor arguit conclusionẽ, & inquit, quod si id est qescere, vt dicit quarta suppositio, non contingit vt ipsum totũ in aliquo eodem tpe primo sit penes idẽ, probat per locũ ab ipso impossibili, nam detur contradictorium, videlicet, q; idẽ mobile ipsum & partes in aliqua eadẽ parte temporis sit penes vnã numero partẽ spatij, est enim tẽpus diuiduum omne, quare in alia atq; alia illius temporis dati parte, verũ erit dicere penes idem esse & ipsum et partes ipsius, igitur quiescet, & ponebatur moueri, igitur idem mouebitur, & non mouebitur. A

DILVCI. Quod si non sit hac ratione penes idẽ, sed in vno tẽporis nunc, non erit in aliquo tẽpore vllo, sed in tẽporis fine. In ipso vero nunc est quidem semper penes aliquid manens, nõ tamen quiescit, nã in ipso nunc neq; moueri quicq̃, neque quiescere potest. Sed verum quidẽ est in ipso nunc non moueri, atq; penes aliquid esse, in tempore autẽ nihil vt quiescens esse potest, eueniret enim vt id quod fertur, quiescat. B

ANT. Si vero non sic est, sed in vno solo est nunc, non erit in tẽpore vllo penes aliquid, sed in termino temporis, in ipso autem nunc est quidem semper penes aliquid manens, non tamẽ quiescit, neq; enim moueri, neq; quiescere est in ipso nunc. Sed non moueri quidem verum est in ipso nũc, & esse penes aliquid, tempore autem non contingit esse penes aliquid quiescens, accideret enim quod fertur, quiescere. C

Obijciet quispiam aduersus Arist. si res quę mouetur nullo tpe est penes aliquid spatij, super quod mouet, neque ęqualẽ sibi locum obsidet, quo pacto videtur vniuersum illud spatiũ posse conficere. Soluit Aristo. penes aliquid spatij non tpe, sed momento res ipsa quæ mouetur adest, momentum porro extremum & finis est temporis. Item momento tantum æqualẽ sibi locum in spatio obsidet, momento aũt neq; moueri potest, neq; quiescere, & ita Arist. concedit duo, primum nihil quod moueturin aliqua parte tẽporis est penes aliquid vnũ & idem spatij, sed continuo in alia atq; alia parte temporis penes aliam atq; aliã spatij partem. secundum est q; in quolibet momento tẽporis illius in quo mouetur continuo est penes aliquã partem spatij sibi æqualem, in quo videlicet momento nihil mouetur aut quiescit, sed potius non mouetur, non tñ sequitur, igitur quiescit, ex negatiua enim nõ sequitur affirmatiua. Et ita patet solutio ad argumentum, q; illud mobile peragrat vniuersum, non p hoc q; in qualibet parte temporis sit semper penes aliquam spatij partem sibi æqualẽ, sed quia in quolibet illius temporis momento est penes aliquã partem spatij æqualem. Hoc autem exponit Themistius, quòd res quę mouetur in quolibet temporis momento est penes aliquam partem spatij æqualem, potestate videlicet & fictione nostra, non actu, alioquin res cõsisteret, & tempus in momenta infinita diuideretur actu.

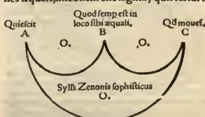
An l quiete sit das ex parte assi primũ quietatũ. vide Grad. etc. lect. 10. q. 3. huius.

Commen. 74.

{Vult declarare.} Commentum patet, verum in fine addit hanc declarationem esse cõem omnibus speciebus motus, nihil enim quod augetur põt habere eandem numero quantitatẽ in aliqua temporis parte, nihil quoque quod alteratur, & in oĩbus similiter. Ait tñ in motu locali esse rẽ perspicuum, at in alijs motibus non est clarũ. In latione enim & cõtinuatio, & successio patent. In alijs licet successio pateat, continuatio latet, quia fortasse fiunt per minima, quorum quodlibet fit subito, & promittit hoc disputare diligentius, vt in. 8. huius, commen. 23.

Zeno vero paralogizat. Si enim inquit quiescit omne aut mouetur, quod semper est penes aliquid sibi æquale. Id autẽ quod fertur est semper in ipso nunc penes aliquid sibi æquale. Immobilem eam ait esse sagittam, quæ fertur. DILVCI.

Zeno autẽ paralogizat, si enim semp, dicit, quiescit omne aut mouetur, cũ sit penes ęquale, est aũt semper quod fertur, in ipso nunc penes æquale, imobilem esse sagittã, quæ fertur. ANT.

Hac conclusione declarata componit sophisma Zenonis sic, omne quod semp est in loco sibi æquali, quiescit, omne quod mouetur, semper est in loco sibi æquali, igitur omne quod mouetur, semper quiescit, & ita sagitta quiesceret. Maior patet, quia cum non possit dũ est in loco sibi ęquali moueri, quiescit, propterea proponit maiorem sub disiunctione ad concludendum, quòd cum non possit moueri, quiescat. Quõ debeat solui hæc rõ Zenonis secundũ veritatem. vide Egi. te. 77.

Hoc autem est falsum. Tempus enim nõ ex ipsis nunc indiuiduis constat, quemadmodum nec vlla alia magnitudo. DILVCI.

Hoc autem est falsum, non enim componitur tempus ex ipsis nunc existentibus indiuisibilibus, sicut neq; alia magnitudo vlla. ANT.

Peccatum sophismatis est super verbo semper, potest enim exponi semper pro quolibet momento, & tunc sensus maioris est, omne quod in quolibet momẽto temporis est penes aliquam partem spatij sibi æquale, quiescit, quo quidem in sensu negatur maior, quia ex momentis non constat tempus, & conceditur sub hoc sensu minor. Aut potest exponi pro qualibet parte temporis, & tunc erit sensus, omne quod in qualibet temporis parte est penes aliquid sibi æquale, quiescit, qua ratione maior conceditur, minor vero negatur, vt proxime in conclusione probauimus, & ita patet deliquium esse propter multiplicitatem verbi semp. Auer. vero vult deliquium committi penes actũ & potentiam: nam si intelligitur, omne quod est in loco sibi ęquali semper in actu, quiescit, maior est vera & minor falsa, at si intelligat omne quod est in loco sibi æquali semp, hoc est in potẽtia, qescit, maior est falsa, minor vero est vera, quę rõ docet sophisma peccare penes multiplicitatẽ sumptam ab actu & potentia. Hæc est solutio deliquij Zenonis Eleatis sophistæ. D

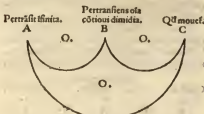
Quatuor

DILVCI. Zenonis cauilla Prim

Quatuor vero sunt Zenonis ratiões de motu ipso, quæ difficultatem soluentibus afferūt. Prima quidem ea est qua motus ipse interimitur, quia prius in medium q̄ ad finem id quod fertur deuenire oportet, de qua in rõnibus quę prius dictæ sunt distinximus.

ANT.

Quatuor autem sunt rationes de motu Zenonis habentes difficultates soluẽtibus. prima quidem est, de eo, quod est nihil moueri ꝓpter hoc ꝙ prius immedietatem oportet accedere, quod fertur, quàm ad finem, de qua diuisiuus in prioribus rationibus.

De motu paralogismus.

Reducit rationes Zenoni ad qoatuor. prima sic componit, omnia continui dimidia sunt infinita, omne quod mouetur pertransit omnia dimidia alicuius continui, igitur omne quod mouetur pertransit infinita. Hæc conclusio seqtur ex hoc ꝙ aliqd mouet, igitur nihil mouet. sed dices hęc ratio fuit facta alias & soluta, igit non repetenda. Respondet Auer. ꝙ fuit soluta secundum vocẽ, ouoc soluitur secundum rem, & propterea replicatur.

DILVCI. Secundus.

Secunda vero ea quæ est Achilles appellatur, qua profecto eo motus ipse refellitur, quia nunquā id quod velocissime currit, id assequeretur quod tardissime mouetur. Nā quod assequitur eo deueniat antea necesse est, vnde aufugiens fugā arripuit. Quo fit vt tardius ipsum semper aliquo spatio præcedat necesse est.

ANT.

Secunda aūt est vocata Achilles, est aūt hæc qm̄ tardius currens nequaquam iungetur à velocissimo, prius enim necesse est ire assequens, vnde motum erit fugiẽs, quare semper ꝯm aliquid præcedere necesse est tardius.

Ratio in textu patet, & eam iuxta textum Auerro. et Them. formant, potest tamen cauillosius sic formari. Si motus est, nunq̄ velox assequeretur vt ęquus tortucam, siue limacem. Consequentia deducitur, si motus est, contingit inter assequens & aufugiens iotercipi certum datum spatium, igitur contingit tardū ipsum aufugiens infinities anteferri ad æquum, qm̄ non totiẽs quin pluries, & sic in infinitum, contingit infinities anteferri, igit contingit semper anteferri, quod enim infinities fertur ante alıud, semper fertur ante ipsum: sed quod fertur semper aote aliud, ounq̄ ab illo attingitur, & ita ounquam tortuca ab equo attingeretur.

DILVCI. Solutiones duorum cauillorum.

Est aūt ratio hæc illi eadem, quatenus dimidiatione vtitur. Differt tñ in diuisionis modo, quia magnitudinẽ quam accipit, non in duo diuidit. Accidit tñ vt tardius ipsum non attingatur ex ratione, quę fit propter diuisionẽ in duo.

E In vtrisq; enim accidit, vt non perueniatur in finẽ, diuisa aliquo modo magnitudine ipsa. Sed in hac additur tanq̄ tragice decantatum velocissimum nunquam assequi tardissimum. Quare solutionem vtriusq; esse eandẽ necesse est, itaq; id quod putat nunquam id attingi, quod antecedit, falsum est. nam licet cum antecedat, nunquam attingetur, attingetur tamen tandem, si dabit finitum transire id quod mouetur, rationes quidem igitur duæ sunt.

ANT.

Est autem & hæc eadem ratio in diuidendo in duo, differt aūt in diuidendo nõ in duo accepiam magnitudinẽ, nõ quidem igitur coniūgi tardius, accidit ex ratione, fit autem in duo decisio, in vtrisq; enim accidit non attingere ad terminum, diuisa quodā modo magnitudine, sed apponitur in hoc, quia neq; velocissimū, quod tragice dictum est, est in prosequendo tardius, F quare solutionẽ necesse est & eandẽ esse. Velle igitur ꝙ præcedens non iungatur, falsum est, cū enim præcedit non coniungetur, sed tamen coniungetur, siquidem indigebit transire finitum, hæ quidem igitur rationes duæ sunt.

Quō solent rō Zenonis designata superte. 76. ꝙ hoc ꝙ tēpus nō cōponit ex nunc indiuisibilibus, nec linea ex pūctis, vide Grād Escu. lec. 2. huius. An punctus sit ĩ linea, & an pūctus sit aliquod ens positiuū. Vide Iād. q. 2. &. 1. huius. Quare est in cōuenies tēl fire īfinita in actu, non aūt in potentia. Vide Egid. te. 77. huius.

Litera hæc difficillima habetur græcis ipsis in verbis, q̄ voleos latinā facere, noonulla verba satis minima ad sensum mutaui, aliter enim summa fuisset obscuritas, q̄ percipere potes ex veteri translatione. Aristo. igitur soluit illas duas rationes, & sumit primo ꝙ ambæ illæ rationes suot vna iore, licet differant modo. Re quidẽ non differunt, quia ambæ procedunt ex diuisione spatij. Modo vero differūt, primo, quia ratio prima vtebatur diuisio- G ne spatij per dimidia, secūda vero vtetur diuisione spatij per portiooem excessus velocis ad tardū. Secundo differunt quo ad illationem, nam prima ducit ad hoc ꝙ ounq̄ mobile veniret ad fioẽ spatij, secunda vero ad hoc ꝙ nuoquam velox attingeret tardū. Addens rõnem esse Achillem ad tragicam siue faustosam efficaciā. Ex quibus vult habere esse vtriusq; vnam solutiooẽ, cum radix earū sit vna. Tunc respondet & negat consequentiā, bene enim concedit ipsum tardū dum antecedit, ounq̄ attingi, sed negat ipsum semper antecedere, quia cū spatium interceptum sit finitum, aliquando velox attinget tardum. Ad formam tamen non respondet. Auerroes tamen respondet tardum antecedere ad velox infinities in potentia, non autem in actu, sorticolæ concedunt tardum antecedere ad velox infinities, & cum infertur. igitur semper, negant consequentiam. Sicut non valet infinities comedi panem, igitur semper. causa vero est, quia fortasse infinities potest teneri io actu & in potentia, at ipsum sem- H per non oisi in actu.

DILVCI. Tertius.

Tertia vero ea est quæ pauloante dicta est, quòd videlicet sagitta quæ fertur, quiesceret, accidit autem ex eo, quia tempus sumit ex momentis constare. Quo sanè non concesso, syllogismus nullus erit.

ANT.

Tertia autẽ est, quæ nunc dicta est, quoniam sagitta, quæ fertur, stetit. Accidit autem ꝯm ꝙ accipit tempus componi ex ipsis nunc, non dato enim hoc, non erit syllogismus.

Hæc ratio fuit in modo & figura composita, fuit quoque soluta per fallaciam æquiuocatioois. quare ounc silentio digna sit.

DILVCI. Quartus.

Quarta vero est ea quæ de ijs est æqualibus

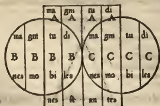
magni-

magnitudinibus, quę super ęquales alias alicuius stadij magnitudines æquali velocitate partim e calce stadij, partim e medio econtra mouentur, vbi fieri putat vt duplo tempori dimidium sit æquale.

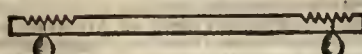
ANT. Quarta aũt ratiocinatio est ex his, quę in stadio mouentur ex contrarietate æqualiũ magnitudinum per æqualia, horum quidem à fine stadij, illorũ à medio æquali velocitate, in quo accidere opinatur æquale duplo dimidium esse.

Quarta ratio supponit duo, primum q pertransitiones æquales ab æque velocibus arguant tempora æqualia. Suppositio secũda est casus, in quo supponit stadium quadrupedum sectum in quatuor cubita siue moles siue magnitudines, vtpote A, quod stadium, supra quo fit motus appellat. accipit secundo duo mobilia etiam quadrupeda secta in quatuor moles, quarum quælibet vocatũ B in vna, in altera C, vult quoq; mobile B moueri ẽ medio stadij, C vero ẽ calce ecõtra primo sibi ipsis obuiãdo. Accipit vltimo q stadium contra ferat versus C mobile hac videlicet proportione, q quãtum peragret B de illo, tantum contraferatur ad C, quo in casu in fine temporis videlicet. tunc cum primũ B est cum vltimo C, & econtra: ipsum B in hora egit dimidium stadij, & ipsum C totum, quia licet sint æque velocia, illud quod habet B ipsius stadij, lucratur C per contra lationẽ stadij ad ipsum. Hęc omnia supponebat Zeno, vt solũ concluderet ipsum C mobile in hora peragrare totũ stadium, B vero dimidium, et cum hæc sint æque velocia vult habere dimidium horæ esse æquale toti horæ, quod per casum sic probabat, nam B ipsum mobile peragrat dimidium stadij, igitur in dimidio horę cum sit æque velox, sicut C ipsum. C vero totum stadium in hora, igitur dimidiũ horæ, quo fit peragratio facta ab ipso B, erit ęquale toti horæ, qua fit pagratio stadij facta ab ipso C. & ita dimidium temporis erit æquale duplo tempori. Quibus breuibus patet textus abbreuiatio, & melius adhuc patebit proximo in textu.

Magnitudo stans.

Hora.

DILVCI. Est autẽ fallacia q illorum alterum quidem propter id quod mouetur, alterum vero propter id quod quiescit æqualem magnitudinem æquali velocitate transire inæquali tẽpore autumat. Hoc autem falsum est.

ANT. Est autem deceptio in eo, quod hoc quidem supra moto, illud autem supra quiescente mouetur supra æqualem magnitudinem volens æquali velocitate secundum æquale ferri tem- A pus, hoc autem falsum est.

Respondet Arist. & vult fallaciam, quæ græce est paralogismus cõmitti in syllogismo, & Auer. explicat eã, & vult esse ã, secũdum quid ad simpliciter, vt in fine cõmẽti exponit. putabat enim zeno, q sicut mobilia æque velocia supra spatijs fixis mouentur æquali tempore, sic vniuersaliter & simpliciter supra omnibus spatijs, quomodolibet sumptis. Illud igitur valet cæteris paribus ex parte mobilium & spatiorum. Sicut non est hic, vbi stadium respectu vnius promouet ad motum, respectu alterius promouet ad contrarium. Inquit, est autem fallacia in hoc cõsistens, q illorum alterum, vtpote C mobile per id quod stadium mouetur versus ipsum, alterum vero, vtpote B per id quod quiescit, hoc est non mouetur versus ipsum, sed potius aufugit ab eo æqualẽ magnitudinẽ ęquali velocitate transire in æquali tẽpore autumat, hoc autem falsum est, & cum deceptione, quoniam non sunt cætera paria. Hæc est solutio ad paralogismum.

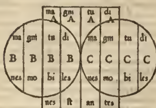
B Vt sint æquales stadij magnitudines A A A A. DILVCI. Supra has vero moueantur magnitudines, B B B B, incipiendo à medio ipsarum magnitudinum à numero & magnitudine illis æquales. C C C C vero his æquales & numero & magnitudine, atque æque veloces ipsis B, quæ motum incipiant à calce econtrario, accidit igitur primam B, atque C magnitudinem simul in ipsis esse extremis illarum supra quas mouentur, & etiam accidit C, vniuersas A magnitudines, B vero dimidium ipsarum peragrasse. Quare fit vt sit dimidium tempus, vtraque enim æquali in tempore per vnamquamque stadij magnitudinem transiuit, & insuper accidit B per omnes C magnitudines C transiuisse, prima nanque C magnitudo, & prima B magnitudo in contrarijs extremis stadij simul erunt constitutę, tanto in tempore per vnamquamque B magnitudinum mota, quanto per vnamquamque magnitudinum A transiuit, vt inquit. Propterea q vtraq; æquali in tempore, per A magnitudines est mota. Ratio quidem igitur hæc est, committitur vero in illa dicta fallacia.

Vt sint stãtes æquales magnitudines, in quibus sunt A A A A, aliæ autem sint, in quibus sunt ipsa B B B B, incipientes à medio ipsorum A secundum æqualem numerum his existentes, & secundum magnitudinem, aliæ autem sint, in D quibus sunt ipsa C C C C, ab extremo, æquales his numero, & magnitudine, & æque veloces ipsis B. contingit igitur primum B, simul in vltimo esse, & primum C parallela eorum, supra quæ mouentur, accidit igitur ipsum C, super omnia A transire, ipsum B super media A, quare & medium erit tempus, æquale enim vtrunq; erit ad vnumquodque. Simul autem accidit ipsa B ad omnia C trãsisse, simul enim est primum C, & primum B in contrarijs vltimis, æquali tempore per vnumquodq; ipsorum B factũ, quanto de ipsis A, vt inquit. Quia vtraq; æquali tempore supra ipsa A fiunt, ratio quidem igitur hęc est, sed accidit dicta falsitas. ANT.

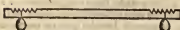
Demonstratio

Demonstratio quòd, si magnitudo moueatur in oppositum mobilis: mobile in minori tempore eam pertransibit.

Magnitudo stans.

Hora.

Vt vero deceptio pateat Arist. vult sophisma Zenonis cōponere, & inquit, vt sint æquales stadŋ magnitudines A A A A. Hęc casus prima pars. verbum illud stadŋ, & si in græco sonet stantes, ad latinum sensum transtuli stadŋ, quod intelligit esse spatiū, supra quod fit motus, sup has vero stadŋ quatuor magnitudines moueantur magnitudines B B B B. Incipiendo à medio ipsarum magnitudinū A, quæ numero & magnitudine sunt æquales illis quatuor stadŋ, numero videlicet, quia quatuor. Magnitudine vero, quia fit vnaquæq; vnipes, hęc est secunda casus pars. C C C C vero sint aliæ æquales ēt ŋs quatuor stadŋ & numero, quia quatuor & magnitudine, qa quęlibet vnipes, sintq; ēt æque veloces ipsis B, quæ motū incipiant à calce stadŋ econtrario ipsis B, hęc est tertia pars casus. Ex ŋs infert duo, & inquit, accidit igitur primam B, atq; primam C magnitudinē simul in ipsis esse extremis illarum supra quas mouentur, vt vnam ad finem stadŋ. Alteram ad principium contraposite vt dixi, & accidit C, vniuersas A magnitudines, B vero dimidiū earū peragrasse, ex ŋs duobus infert ꝑpositum, d. quare fit vt sit dimidium temporis, quo B peragrauit dimidium ipsorum A. & hoc dimidium est æquale ei tēpori, quo C peragrauit omnia, A igitur dimidium erit æquale duplo temporis, vtraque enim, vtpote B & C æquali in tēpore per vnamquāq; stadŋ magnitudinē transiuit. Infert secundo, cum ŋs vnum aliud quasi consequēs, & inquit, & insuper accidit B, per omnes magnitudines, C per contactū transiuisse. Prima nanq; C magnitudo, & prima B magnitudo in contrarŋs stadŋ extremis sunt constitutæ, tanto in tpe per vnamquamq; B magnitudinū mota per cōtactum vel alio modo, quanto ipsa prima magnitudo C per vnāquamq; magnitudinum A transiuit, vt inquit, propterea q; vtraque æquali in tpe, per A magnitudines est mota, vna videlicet per dimidiū, altera vero omnia, tale aūt consequens subiecit Arist. non q; faciat ad rationem, sed vt ostendat qua ratione atq; regula æque velociter ambę magnitudines mobiles mouentur, vt inde prædictū impossibile sequatur, tunc epilogat rationē & responsionem, vt ostendat syllogismum hunc peccare per fallaciam fm quid & simpliciter, credēdo esse in oībus magnitudinibus, quod in fixis est, hęc expositio huius loci, vbi nolo te ignorare me multa adiecisse, quæ græca series exposcit, nihilque omisisse, nihil quoq; mutasse, quod non sonet seriei græcę, qd̄ facile cognosces ex veteri nostra trāslatione, quæ vt seruet verbū, ꝑtermittit sensum, tu vo habes vtrāq; & ideo cōsidera: quę Auer. nit. ex expōne literę patent.

DILVCI. Neq; rursus in ea mutatione quę est iter cō-

E tradictoria impossibile aliquod nobis erit, vt si ex nō albo in albū aliquid mutetur atq; in neutro est, tanq; itaq; neq; albū sit, neq; nō album. Non enim si non totum in vtrouis sit, non dicetur album, aut nō album esse. Albū enim dicimus aut non album, non quia totum, sed quia plurimis partibus, aut principalissimis sit tale. Non est autem idem non esse in hoc, & non esse in hoc totum. similiter autem res sese habet, & in eo quod est, & in eo quod non est, atq; in cęteris quę secundum contradictionem dicuntur erit, etenim in oppositorum altero erit ne; Totum autem in neutro semper erit. Quintus cauillus, & nō est Zeno. & sol.

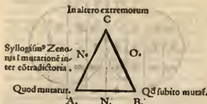
Neq; igitur fm mutationem in cōtradictionem aliquod nobis erit impossibile, vt si ex albo mutaretur in non albū, & in neutro est, tanquam ergo neq; album sit. non enim si non totum in quolibet est, nō dicetur album, aut non album, albū enim aut non album dicimus: non quo totum sit tale, sed aut quo plures, aut principalissime partes, non idē autem est & non esse in hoc, & nō esse in hoc totum. Similiter aūt inesse, & in non esse, & in alŋs, quę fm cōtradictionē sunt, etenim ex necessitate in altero oppositorum erit, in neutro autem totū semper. ANT.

F

Quinta ratio quæ est extra illas dictas à Zenone, est quæ destruit subitā mutationem, & sic cōponitur. Nihil quod mutatur, est in altero extremorū: Omne quod subito mutatur est in altero extremorum, aliter inter contradictoria daretur mediū, igitur quod subito mutatur, non mutatur. huius rationis tangit vim, & primo proponit initium solutionis, & inquit, neq; rursus in ea mutatione, quæ est secundum contradictionem, impossibile aliquod nobis erit, vt si ex non albo in album aliquid mutetur atque in neutro sit, tanquam itaque neq; album sit, neq; non albū, hæc est cauilli materia siue vis. Cauillum.

G

In altero extremorum

H Cui rñdet & (vt mihi videtur) ipse vult illā maiorem intelligi solum in mutatione successiua, in illa enim quod mouetur non est in altero extremorū. At inter album et non albū non est mutatio successiua qñ accipiuntur simpliciter et cōiter, quia sempee est alterum horum. Omne enim quod est, est album, vel non est albū. Sed bene est mutatio successiua inter esse totū album, et esse totū non album, quia inter hęc pōt dari medium, potest enim esse aliquid, quod nec sit totū album, nec totum non album. vt scutum, cuius vna medietas est alba, alia vero nō, sed nigra, vel id genus. igitur inter esse albū & non esse albū non cadit mutatio successiua, sed bene inter esse albū totum, & esse totum non album, qñ vt sic non sunt contraria, sed possunt simul stare. inquit, non enim si nō totum in vtrouis sit, nō dicetur albū aut non albū esse, quia potest esse aliquid, quod nec est totum albū, neq; totū non albū, vt scutum. Albū enim dicimus aut nō album, non Solutio.

quia totũ est tale, sed qa in plurimis partibus, aut in principalissimis fit tale. quæ ratio docet, q̃ cũ album aliquod incipit fieri non album, non ita cito sicut remittitur, erit non album, sed tã diu erit album quandiu plures partes erunt tales, vel principaliores, qua ratione fit vt inter album & non albũ fiat mutatio subita, inter albũ totum, et totum nõ albũ successiua, similiter inter albũ & nigrum successiua fit motio. Sed dices, idẽ est non esse totum album, & non esse albũ, igitur quã cito remittitur, tam cito non est totũ album, igitur subito erit non album. Rñdet, & inquit, non est aũt idem non esse in hoc, & non esse in hoc totum, põt enim aliquid esse in hoc, vt in albo, et non esse in albo totũ, vt diximus in casu, in quo incipit remitti albũ, erit enim lignũ in albo, non tñ in albo totũ, quia illius quicq̃ amisit. similiter se habet & in eo quod est, & in eo quod non est, atq; in cæteris, quæ fm contradictionẽ dicuntur, etenim in oppositorum altero erit, ne quod mutatur, q.d. erit necessario sub altero oppositorum, totum aũt in neutro semper erit, est enim in subiectis successio extensiua sicut in accidentibus, verũ in accidẽtibus quibusdam erit successio penes gradus formę, & penes extensionẽ formæ. Aĩaduersione dignum esse duplex totum, quod mutatur, aut similare vt lignum, cuius quælibet pars est lignũ, aut dissimilare, vt aĩal, cuius non quælibet pars est aĩal similare totum erit tale, vtpote album, aut non album, qñ illius plures partes erunt tales, vt si lignum sit plus, q̃ per dimidiũ album dicitur albũ dissimilare dicitur tale, qñ principaliores partes sunt tales, etenim in similaribus nulla est pars principalis, sed bene in dissimilaribus. Propterea Aris. in litera subiecit, sed quia plurimis partibus, aut principalissimis fit tale, innuens vtrunq; totũ. Inter hæc tñ talis ponitur dña, q̃ nullũ similare incipit esse tale, vt albũ per positionem de præsenti siue alteratio fit ab intrinseco, hoc est per gradus, siue ab extrinseco, hoc per extẽsionem subiecti, vbi enim alteratio fit per gradus, nunq̃ erit albũ, nisi habeat gradũ vltra mediũ, nihil aut incipit habere gradũ vltra mediũ per positionem de præsenti, vbi vero alteratio fit ab extrinseco, illud non erit albũ, nisi habeat plus q̃ dimidiũ album, nihil autẽ incipit habere plus q̃ dimidiũ tale per positionẽ de præsenti, sed bene per remotionem, corpus vero dissimilare põt incipe esse tale per positionem de præsenti, qa incipit esse tale per hoc, q̃ partes principales sunt tales, hoc aũt incipere põt per positionẽ, vt patet. Dubitat nouus expositor, quia vr̃ q̃ Arist. non põt euitare impossibile propositũ, nam incipiat aliquod non albũ, vt lignum fieri albũ fm partes. Sumus tunc in medio instanti, in quo erit fm vnũ dimidium albũ, fm aliud non albũ, sed nigrum, patet tũc in hoc medio instãti nec esse albũ, nec non album, qa non magis dignũ denominari ab vno q̃ ab altero, igĩ inter contradictoria dabitur medium. Rñdet, q̃ tale lignũ non debet dici album, sed non albũ, veluti vna copulatiua, cuius vna pars est vera, & altera falsa, tota dr̃ falsa, & ita est dicendũ non album. Sed contra hoc põt dubitari, qm̃ illud lignum est coloratum, & nihil est in gñe, quin sit sub aliqua specie, igitur oportet q̃ sit aut albũ, aut nigrũ, aut vtrunq;, & ita albũ & non albũ. Dicunt quidã q̃ tale siue lignũ siue scutum non est coloratũ, quia nec hoc coloratũ, nec illud coloratum, igitur non est coloratũ, & per consequens, nec albũ nec nigrũ. Argm̃ enim supponit falsum. Sed hęc rñsio videtur falsa, nã scutũ est visibile, igitur coloratũ, coloratũ, igĩ aliquo colore, & ita stabit argm̃, q̃ aũt sit visile, pbatur, qa per visum iudicamus illud esse bicoloreũ, igĩ est visile. Propterea melius dico cõcedendo illud esse coloratũ, et denominari à gñe colorum, non tñ denominatur ab aliqua specie. Ad regulã Aris. dici põt, q̃ omne quod dẽnoĩatur à genere, denominaĩ à specie aliqua illius, aut habet speciem aliquam illius, quę sibi inest, nã potest aliquod accidens inesse alicui, & illud non denominare.

Aĩaduerte in cõmento ibi, põt intelligi, q̃ Auer. textum illum, qm̃ necesse est, tribus modis exponit, quæ expositiones sunt fortasse, qa textus græcus est negatiuus. Prima expositio sumit opposita pro cõtrarijs, et tũc sensus est q̃ res quę moueĩ est sub ambobus fm partem, quia in neutro est fm totũ, & iuxta hoc dictio illa altero, supfluit, & loco eius legi debet sub ambobus. Secũda vero expositio sumit opposita pro contradictorijs, & tunc sensus est, q̃ res q̃ moueĩ necessario est sub altero cõtradictoriorũ, qm̃ neutrũ est in ea totaliter, & tũc deficit negatio. Vltimo dat tertiã expõnẽ quo ad textus trãspositionẽ, & ita patet per ea q̃ dicit, tu vero scias hęc esse superflua, qm̃ nihil ad sensũ gręcũ, vt patet in nr̃a trãslatione.

Rursus in circulo & in sphera, & oĩno in his quę in seipsis mouentur accidit ipsa quiescere. in eodẽ enim loco tẽpore quodã & ipsa & partes sunt. Quo fit vt quiescant ac moueantur.

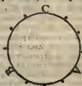
Rursum in circulo, & sphera, & oĩno in his, quę moueñ, quia accideret ipsa qescere. In eodem enim loco fm ip̃s quodam sunt, & ipsa, & partes, quare quiescent simul, & mouebuntur.

Quintus cauillus destruit motũ circularem, & cõponitur sic, quęcunq; sunt semper in eodẽ loco, semp quiescunt. circulus sphęra, & quęcũq; moueñ in seipsis sunt in eodẽ loco semper, igĩ semper quiescũt. Debes scire, q̃ differt circulus à sphęra, nã circulus in linea est sphęra in corpore, vt dicũt Mathematici. Vlterius aĩaduersione dignum naturales imaginari aliquod moueri fm oẽs partes, totũq; existere in eodẽ loco, vt si eẽt vnũ corpus cuius vna pars rarefieret, altera condensaretur in eodem loco existens. Arist. igitur amplexus est tria per hunc cauillum, q̃ videlicet circulus non moueatur contra imaginationem Geometrarũ, qui imaginãtur circulum moueri circulariter, q̃ sphęra nõ moueatur contra Astronomos, & Naturales, q̃ ẽt corpus in seipso motum non moueatur, & hæc omnia, quia semper sunt in eodem loco.

Primo quidẽ enim partes nullo tpe in eodẽ sunt loco, deinceps ẽt totus in aliũ semp locum mutaĩ. non.n.est eadẽ circũferentia, quæ ab A, & B & C. sumiĩ cęterorũq; quolibet puncto, nisi vt musicus hõ, & hõ, cui id accidit, quare in aliã alia semp mutaĩ, & nunq̃ qescet, eodẽ vero mõ, & in sphæra atq; in cęteris q̃ in seipsis moueñ.

Primo quidẽ enim partes nõ sunt in eodem tẽpore vllo, postea & totum semp mutatur in alterum, nõ enim eadẽ est ab ipso A accepta circulatio, & quæ ab ipso B, & quę à C, & ab aliorũ vno quoq; signorũ, nisi sicut musicus hõ, & homo, qa accidit, quare mutatur semp altera in alteram, & nequaquã quiescit, eodem aũt modo, & in sphæra, & in alijs, quę in seipsis mouẽtur.

Demonstratio, quòd totum ex circulo transfertur, sicut transferuntur partes.

Respondet ad cauillum & concedit semper circulum & sphęram, & quod mouetur in seipso semper esse in eodem

Margin notes: An Aris. cõuenienter soluat rõnẽ Zenonis de mutatione q̃ est secundũ contradictionẽ. Vid. Egi. hic & Grad. Bl cu. lec. 2. q. 2 & 3 & 4. — Nota hæc. — Egi. hic. Dubiũ noui expositoris. — Solutio. — Replica. — Solutio. — Replica. — Sol. vltima. — Quę Auer. cõ. 31. — DILVCI. Sextus cauillus. — ANT. Quolibet q̃ us aliorum. — Tex. 81.

dem loco ſm ſubiectum, non aũt ſemper ſm partes, nec ſm formã, partes.n.continue mutant locum, totũ vero mutat formã ſiue figurã. poſſum.n.imaginari in ſphæra tot figuras, quot ſunt puncta imaginaria, & ſm has poſſum dicere ipſam moueri, iuxta quẽ caſum aſtrologi ſentiunt cœlum mutare figurã omñi hora diei. Ideo diuerſæ fiunt hoĩum genituræ propter dñiam cœleſtium figurarum, eſt.n.vna figura nunc, cuius linea à cẽtro ducta terminatur in A punctũ ortus ĩmobilẽ, alia ab eodem cẽtro terminata in B culmen meridiei: Alia ab eodẽ terminata in C occaſum, alia in D imũ noctis, & iſta cœli cõſtitutione naſcit̃ aliquis, hinc ad horã linea quæ terminabatur in A, erit eleuata aliquantulũ, linea quę terminabat̃ in B erit declinans ẽt aliquantulum, & cæteræ ſimiliter, quæ ideo docet circulũ mutare periferiã, hoc eſt circunferentiam, & ita patet ẽt de ſphæra, & de eo quod in ſeipſo mouet̃, mouẽtur enim ſm partes, & ſm totum mutãdo formam ſiue conſtitutionẽ, vt Aſtronomi aiũt, inquit, primo quidem enim partes ipſæ nullo tpe in eodẽ ſunt loco, & hic eſt primus cauilli defectus, deinceps totum ẽt in aliũ ſemper locũ mutatur, & primo declarat hoc in circulo ipſo, d.non enim eſt eadẽ circunferẽtia, quæ ab A, & B & C, ſumitur, & quæ ſumitur à cæterorũ quolibet pũcto, niſi ve

F musicus hõ, & homo, cui id accidit.q.d.ꝙ circunferentię illæ ſunt ſpeciei diuerſæ, ſubiecto tñ eædem. Quare in aliã alia ſemper mutatur, & nunquã quieſcet, hæc de circulo, idẽ & de ſphęra vult eſſe intelligendũ, & de his quę mouentur à ſeipſis, & inquit, eodẽ vero modo & in ſphęra atq; cæteris quæ in ſeipſis mouentur. Hęc ad cauillũ.

Commen. 88.

{Cũ induxit.} Cõmentum iſtud põt habere tres partes. In prima exponit vnã textus partem. Secũda, ibi & circulus quem diuidit partim digrediendo, partim exponendo multa vtilia ait, ſed in vltima ibi. Deinde dicit ergo. complet expoſitionẽ textus, & prima & vltima pars patet per expoſitionem textus.

G {Et circulus quẽ.} Hæc eſt ſecunda pars, vbi declarat qualis eſt motus in ſphæra, & circulo, & dicit primo ꝙ circuli concepti in ſphęra è diuerſis pũctis producti, ſunt idem numero per accidens, qa differunt forma, & cõueniunt ſubiecto, vt muſicus homo, & homo, dicit ſecũdo ꝙ vera identitas eſt ſm formam, ea vero quæ eſt ſm ſubiectum eſt per accidens, nã idem in rei veritate eſt idem ſm formã, qua ratione vt omnes circuli deſignati in ſphęra, quos puncta diuerſa diuidunt ſunt in ſubiecto idẽ per accidens, in forma vero differentes. Animaduerte ꝙ eadem numero dupliciter ſunt, aut ſm eſſentiã & eſſe, qua ratione homo hic, & Socrates ſunt idem numero, idẽ omnino, & hæc identitas eſt maior illa, quæ eſt ſm formam & ſpeciem. Alia ſunt eadẽ numero ſubiectiue, qũo muſicum & grãmaticum ſunt eadẽ numero pro quanto accidunt eidem ſubiecto numero, et identitas numeralis hac ratione eſt minor illa quæ eſt ſm formam & ſpeciem, & de hac intelligit Auer. {Si igitur illud.} Rñdet nunc, ꝙ

H dũmodo ſphęra ipſa mouetur, poteſt intelligi vno modo ꝙ ipſa mutet̃ de vno circulo in alium ſm formã, & ſubiectum, qũo ea quæ mouentur recte mutantur, & hoc modo ſphęra non mouetur. Alio modo, ꝙ mutetur de vno circulo in alium ſm formam tantum, & ſic ſphęra mouetur. Ex his patet cauillum Zenonis eſſe nullum, vidit.n. ſphæram non mutare locum per accidens, per hoc extimauit ipſam non mutare loca per ſe ſimpliciter, ſed ſimpliciter quieſcere, & ita commiſit peccatum fallaciæ à ſecundum quid ad ſimpliciter, nam credit ꝙ quia non mutat locum per accidẽs, hoc eſt ratione ſubiecti, ꝙ nec ſimpliciter mutet locum. hoc aũt non valet, quia licet ratione ſubiecti non mutet loca, ratione formæ mutat loca, qa tranſit per diuerſas circũferentias. Ex his concludũt quidam motum cœli eſſe de loco ad locum ſm formam, qa de vna circũferencia in aliã. Secũdum vero ſubiectũ motus eius eſt circa locũ. Propterea quieſcit ſm materiam.

An motus ſphæræ ſit in eodem loco vel non. Vide Egid. hic etiam Bur.

E {Auicenna vero.} Sed ambiges, iſtæ formæ ſiue figuræ, ſiue circuli qui ſunt in cœlo, per quos mutat loca ſm formam, ſunt reales vel intentionales. Siqdem reales, an ſitus, vel loca, aut poſitiones. Rñdet Auic. et vult ꝙ eiuſmodi formę ſunt ſitus, & hoc qa credit ad ſitũ eſſe motũ, argumento, qa omne quod mouetur mutat ſitũ, igitur in ſitũ eſt motus. Contra obijcit Auer. primo, qa Auic. mutauit per accidẽs in per ſe, motus.n.primo & per ſe eſt in locũ, per accidens vero in ſitũ ſiue poſitionẽ, q̃ conſequitur mobile in ordine ad vniuerſum, veluti rarefactio per ſe eſt in qualitatẽ, vtpote in raritatem, per accidens vero in locũ. Auic. igitur, quia vidit omne quod mouetur mutare ſitum, credit ad ſitũ eſſe per ſe motum, vt in terminum primũ. Declaratum eſt.n. Deinde arguit cõtra poſitionem Auic. ſic, ad relationem non eſt motus per ſe, ſitus eſt relatio, igitur ad ſitum nõ eſt per ſe motus, maior declaratur, nam ad indiuiſibile non eſt motus, relatio eſt indiuiſibilis, igitur ad eam non eſt motus.

{Si igitur.} Soluit pro ſe, & pro Auic. & vult hũc motum eſſe ad poſitionem ſiue ſitum, et ad locum. in locum quidem per ſe, in poſitionem per accidẽs, ceu rarefactio ad qualitatem per ſe: in locum per accidens.

{Et hoc inuenit̃.} Qđ vero motus ipſe ſit in ſitum per

F accñs ſaltẽ, probat, nã motus rectus eſt primo in locũ, ſecundario & per accidens in ſitũ, igit̃ ſphęricos per ſe primo in locũ. Secũdario et per accidẽs in ſitũ ſiue põnem.

{Quid igit̃.} Concludit nunc rõnem Auic. eſſe inutilem, nã ſi in ſitũ non eſt motus niſi per accñs, nihil vtilitatis affert, niſi velit ꝙ illud quod mouet̃ hoc motu, nõ diuerſatur in ſitũ per ſe, ſed ſm formã imaginãdo in ſitum eſſe per ſe motũ, quod eſt falſum, vt probauimus, quare aut Auic. vult ſphęricũ motum eſſe per ſe in ſitũ, aut per accidẽs, nõ per ſe, quia in relationẽ non eſt per ſe motus, non per accidens, qa tunc adhuc remanet quæſtio de eo ad quod eſt motus ille per ſe, & ſic nihil vtilitatis affert.

{Sed tñ.} Reſpondet tandem ad argm̃ Auic. argue-

G bat enim cœlum mutare ſitũ. Igitur in ſitũ eſt motus per ſe. Rñdet Auer. ꝙ hæc ratio eſt ſophiſtica, quia bene ipſum cœlum mutat ſitũ, ſed hoc eſt per accidens, ideo non ſequitur, igitur in ſitũ eſt per ſe motus. Sed circa hęc ambiges, primo an eiuſmodi formæ quas cœlũ mutat per ſe & primo ſint reales, an intentionales, & ſi reales, an ſitus ſiue poſitiones, an loca. Auic. vt viſum eſt, voluit has eſſe reales & vocauit eas ſitus ſiue poſitiones, has Aſtronomi conſiderant, dũ dicunt planetam eſſe orientalem occiduum, dextrum, ſiniſtrũ & id genus. Auer. ꝙ ſint loca, qđ ſtare non videtur, nã circunſcripta imaginatione mathematica hęc nulla ſunt, cũ lineę & puncta ſint ſolũ imaginaria. Amplius hęc vidẽtur figurę cœleſtes, tales ſunt qualitates in quarta ſpecie qualitatis, ſiue relatiões. Amplius dubitant, qa Ariſ. ait partes mutare locũ ſm ſubiectum, & totũ non, quod videtur falſum, qm̃ partes ſimul ſumptæ non ſunt aliud à toto, tu vero declarationem horum oĩum perquire in lib. Deſtru. Deſtructio. diſpu. 14.

Bonę dubitationes.

H in ſolõne primi dubij. Nunc vero ſat ſit monſtraſſe locũ.

His vero demonſtratis, impers dicimus moueri non poſſe, niſi per accidẽs, veluti ſi corpus, aut magnitudo in qua eſt moueatur, quẽadmodũ ſi id quod eſt in nauilatione nauis, aut pars motu totius moueatur. impers autem appello, quod quantitate indiuiduũ eſt, etenim partium motus, & per ſe alij ſunt, & quatenus ẽt partes ipſæ motu totius mouẽtur, videbit autem quiſpiam & in ſphæra maxime differentiã ipſam, nõ enim erit velocitas eadem earum partium, quæ cẽtro propinquæ ſunt, & earum quę procul ſunt, atq; totius, cum non vnus ſit motus, vt igitur diximus, ſic quidem impers moueri poteſt

Tex. 86.

test, quẽadmodum is qui sedet in naui currente mouetur, per se autem moueri non potest.

ANT. Ostensis aũt his, dicimus ꝙ impartibile non tingit moueri, nisi sm accidẽs, vt in corpore moto, aut magnitudine, in qua est, sicut si i naui moueretur à nauis motu, aut pars totius motu. Impartibile aũt dico, quod est sm quãtitatem indiuisibile. Et nãq; partiũ motus alij sunt, & sm ipsas partes, & totius motus, videbit autem aliqs & in sphęra maxime differentiam, nõ enim eadem velocitas erit ipsorum, quę sunt iuxta centrum, & quę extra, & quę totius sunt, sicut non vno semp existente motu, sicut igit̃ dicebamus sic quidẽ contingit moueri impartibile, sicut in naui sedẽs naui eũte, per se enim nõ contingit.

Responsio. Ad introductionẽ textus, primo debes scire ꝙ moueri per accidens est vno modo ad motum eius in quo est. Alio modo ad motũ eius, cuius est pars. At moueri per accidens ad motum eius in quo est, non vna rõne fit, qa aut in quo est vt forma vel accidens, qũo accidẽtia & formæ mouentur ad motũ materiæ & subiecti, aut ad motum eius, in quo est, vt pfectio vel modo alio, qua rõne nauta mouetur ad motũ nauis. secundo debes scire ꝙ differunt motus partiũ esse per accidens, & motũ accidentis, siue formæ, siue pũcti esse per accidens, qa si partes à toto præcideris moueri per se possunt. Tnm ꝙ cum totius vnimoda vniformisq; volucritas sit, partium varia & difformis habetur. nã diuersa est concitatio partium, quæ sub polos sunt, & partiũ quæ sub maximũ illũ ęquinoctij diuisorẽ circulum agitantur. At puncta & formę & accidentia nunq̃ rõne vlla nisi per accidens mouent̃, eo ꝙ continentur in rebus qbus per se accidit motus, his notatis Arist. vult probare indiuisibile & impers nullo modo moueri posse nisi pér accidens. Causa aũt est, quia Plato voluit indiuisibile simpliciter moueri & per se, vt Deum & animam & hmõi, nam Deus est numerus seipsum mouens vt anima ẽt, fortasse hęc contra Platonem vult constituere, cõtra quem in. 7. arguit, Mathematici quoq; volunt pũcta moueri, disputans igit̃ & contra Platonem, & contra Mathematicos hæc proponit, & inqt, his vero demonstratis, contra Zenonẽ, & alios, impertium siue indiuiduũ dicimus moueri non posse, nisi per accidens, veluti si corpus, aut magnitudo in qua est moueatur, quẽadmodum si id quod est in naui latiõe nauis, aut pars motu totius moueatur, & qm̃ multiplex est impertiũ & magnitudine sicut pũctus & animus, & Deus, & id genus, & multitudine vt vnitas, & forma siue specie, vt ignis & id genus, quid per impertiũ, quod græce est ameres, velit, exponit & inquit, impers aũt appello, quod quãtitate indiuiduũ est vt punctũ, animus, Deus, & qlibet intellectus, & id genus, deinde qũo non eodem modo per accidens moueantur puncta, & partes, subiecit. d. etenim partiũ motus & per se alij sunt, et quatenus etiam partes ipsæ motu totius mouentur, hoc est differũt inter se, & à toto. Cuius declarationẽ subiungit, d. videbit aũt quispiam & in sphęra maxime dr̃iam ipsam, non enim est velocitas eadem earũ partium quæ centro, hoc est polo propinquæ sunt, & earum quæ procul sunt à polis. Stella enim quæ est in corde vrsæ septentrionalis in 24. horis, paruum describit circulum, quæ vero in capite arietis iuxta æquinoctium maiorem describit eodem in tempore, igitur illa tardius, hæc velocius mouebitur, & ita in partibus non seruatur vnimoda volucritas, nec inter se, nec respectu totius, cum nõ vnus sit motus vnimodus, atq; vniformis. Ex his concludit sensum conclusionis demonstrãdæ, & inquit, vt igitur diximus, siquidem impers moueri põt, quemadmodum is qui sedet in naui

Quæ de his quæ mouent per accidẽs. 4. huius tex. com. 32.

An partes mouentur p se. vide Burle. hic.

A currente mouetur, per se autem moueri non potest. Est igitur sensus, impertium per se moueri non potest.

Commen. 86.

{Cũ induxit.} Quo ad partes expositiuas cõmentum istud patet. Quo vero ad digressionẽ mouet qõnem, dictum est enim partes per accidẽs moueri, sed & inter se, & à toto seruant differentiam quandam, quæret igitur quis, verum sit hoc tantum verum in motu sphęrico, vt exemplificauit, an quoq; & in recto etiam.

{Sed forte.} Rñdet non ad formam, sed ad materiam (vt mihi vr̃) ꝙ partes sphæræ videntur per se moueri, & non ad motum totius, quia seruant in motu differẽtiam quandã & inter se & à toto, non tñ mouentur per se, sed solũ ad motum totius, at partes rei motę motu recto, nec vident̃ per se moueri alio motu à motu totius, nec per se mouent̃, & hoc declarat per locũ à maiori negatiue sic, partes sphæræ vident̃ per se moueri, & non mouent̃ per se, igitur partes rei motæ motu recto non mouent̃ per se.

B Ad formam aũt non respõdet, dici tñ potest ꝙ tã in sphęra, quã in motu recto partes non vnimodo motu mouentur, in sphæra patuit per ea quæ Aris. ipse dixit, in recto motu patet, quia homo qui mouetur recte motũ in partibus non habet vnimodũ, nam caput velocius mouet̃, q̃ pedes, qa in ęquali tpe spatiũ aeris, quod describit caput, continet spatiũ peragratum à pedibus, igitur in æquali tẽpore peragrat maius. Similiter in lepore velocius deorsum mouetur q̃ vnguis ipse propter eandem causam.

{Et quasi intẽdit} resumit sensum quẽ Aris. voluit per hęc, & vult ꝙ non eodẽ modo partes mouentur per accidens ad motum totius, & punctum ad motũ corporis, in quo est, nã partes nec mouent̃ pure per accidens, nec pure per se, per accidens quidem pure non, quia id quod pure per accidẽs mouetur, penitus eodem modo mouetur, sicut id ad cuius motum mouetur, cum oẽm motum & modum motus nanciscatur ab illo, pure per se vero minime, quia mouentur ad motum totius, vt accidentia &

C formæ mouentur motu materiæ & subiecti.

{Et cum declaratũ.} Probat ꝙ partes mouent̃ per accidens, quicquid mouetur ad motum alterius, mouetur per accidens, quicqd mouetur ad motum alterius, mouetur per accidens, vt patet in formis & accidentibus, quę mouẽtur motu materiæ, & motu subiecti, partes mouentur ad motum alterius, igit̃ per accidẽs, inquit, & hoc apparet ex verbis Aristo. & ideo excepit istum modũ motus, quo videlicet, ipsæ partes mouentur ab illo quo mouentur puncta, & sic induxit exẽplum extraneũ ab vnoquoq; illorum, nã exemplum de nauta, nec competit motui quo mouẽtur puncta ad motũ magnitudinis, nec motui quo mouentur partes ad motũ totius. Sed dubitatur primo, quia non vr̃ ꝙ partes in motu differunt, nec inter se, nec à toto, à toto quidẽ patet, quia illius motu mouentur, igit̃ modo illius motus, inter se vero, qa nihil habent per se, sed solũ in toto. Dicitur sm Them. & Auer. cæterosq; expositores, partes non moueri pure per accidens,

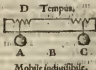
D quia ẽt in potentia possunt per se moueri, vt si essent è toto separata, & qm̃ non penitus per accidens habent non nihil perseitatis motus annexũ, quo possint habere aliquam motus dr̃iam. Quòd quidẽ inter se & non vnimodo moueant̃ motu, eo patet, qa vna celerius, alia tardius fertur: ꝙ vero è toto, declarat, quia totũ motu totius inuariabiliter fert̃, partes vero nõ eo mõ quo totum, huius rõ est, qa esse possunt per se, & ita non pure per accidẽs.

Mutetur enim ex A B, in B C, siue in magnitudinẽ ex magnitudine, siue in formã ex forma, si siue sm contradictionem de opposito in oppositum. Tẽpus autem in quo primo mutetur, sit D: igitur ipsum eo in tẽpore quo mutatur, aut in A B, aut in B C, aut partim in hoc, partim in altero esse necesse est, omne nanq; quod mutatur Tex. 87.

sic se

sic se habet, in vtroq; quidē igitur aliquid ipsius non erit, erit enim partibile, neq; erit in B C, esset enim mutatū. Supponebatur aūt mutari, restat igitur ipsum in A B esse eo in tēpore quo mutatur, quiescet ergo, quod enim in eodem est quodam tempore, id quiescere dicebam ījs.

Demonstratio, quòd impoßibile est impartibile per se moueri.

Mobile indiuisibile.

Quod punctum & vniuersaliter nullum indiuisibile per se moueatur, declarat, quia vel est totaliter in termino ā quo, vel totaliter in termino ad quē, vel partim & partim in vtroque, non partim & partim in vtroq;, quia tunc esset diuisibile, non totaliter in termino ad quem, quia esset motū, & ita non mouetur contra casum, si totaliter in termino ad quē, quiesceret, per definitionē quietis, & ita non moueretur, hāc rationem vt facilius capiatur per terminos disponit, & res translatione constat.

Tex. 88. Quare fieri non pōt vt impers moueat̃, aut omnino mutetur, esset enim dūtaxat ipsius motus hoc pacto, si tēpus suis ex nunc constaret; Semper enim in ipso nunc motū est atq; mutatum ita, vt moueatur nunq;, motū vero sit semper, at hoc esse impossibile, ostēsum est et prius, neq; enim tēpus ex nūc ipsis, neq; linea ex punctis, neq; motus ex momentis constat, nā nihil aliud asserit qui ita ait, nisi motū ex impertibus constare, perinde ac si tempus ex ipsis nunc assereret, aut magnitudinem ex punctis.

Quidam (vt nouus expositor) faciunt hic secūdam rationem, & non placet, cū quasi procedat Arist. illatiue. Alij q Arist. reddat causam cur impertia moueri nō possint, & hoc modo Auer. introducere videtur, quod nec etiam consonat, nā reddere rei causam est demōstrare, & non demōstrat vt dixit in prima ratione, nec vt ait post, igitur erit noua ratio, quod Auer. negat in sequenti cō. 89. vbi notat ipse secūdam rationem. Melius igitur cum Themistio videtur mihi esse dicendum, q Arist. vult declarare fm quā positionē potest saluari impertia ipsa moueri, & fm quam non, & declarat q apud dicentes tempus & vniuersaliter omne continuum cōstare ex impertibus saluari potest impers moueri, at apud neg ētes tempus nullum, atq; continuum nullū ex indiuiduis componi id defendi nō potest. inquit, quare fieri non potest, vt impers moueatur, aut oīno mutetur, esset enim tempus motus hoc pacto dūtaxat, si tempus suis ex nunc constaret, cuius rationē subscribit, d. semper enim in ipso nunc motum est atq; mutatum, ita vt moueatur nunquā, motum vero sit semper. Tenendo igitur tēpus ex ipsis nūc, & motum ex momentis & nō ex partibus diuisibilibus cōstare, id defendi potest, hoc aūt esse impossibile ostensum est & prius, neq; enim tēpus ex ipsis nunc, neque linea ex punctis, neq; motus ex momentis constat, nō igitur fm veritatem defendi potest, nam nihil aliud asserit, qui ita ait, nisi motū ex impertibus constare, perinde ac si tempus ex ipsis nunc assereret, aut magnitudinem ex punctis, iuxta igitur tenentes tempus ex ipsis nunc constare defendi potest impers moueri. Sed oportet dicere consequenter motum componi non ex motibus, sed ex momentis, iuxta vero tenentes tempus & continuū nullum ex indiuiduis constare, id defendi non potest, declarat autem Auer. q qui dicit tempus ex ipsis nunc constare, dicere cogatur motum ex momentis fieri, & inquit, & hoc quod dixit manifestum est, quoniam causa in continuatione motus est, quia motus est de genere cōtinuorum, & hęc continuitas motus est causa cōtinuitatis temporis, & conuertibilis cum illa, vt fuit pluries ostensum, quæ ratio docet per viam signi & demonstrationis, quia posset argui tempus est ex ipsis nunc, igitur & motus ex momentis, ab effectu ad causam.

Insuper ēt ex ījs perspicuū neq; punctū, neq; indiuiduū vllū moueri posse, omne nāq; quod mouetur, impossibile est maius seipso transeat prius q̃ aut per ęquale, aut per minus se moueatur. Quod si ita sit, pspicuū & punctū seipso minus aut ęquale prius trāsire, at cū sit indiuiduū, impossibile est per minus se moueat̃ prius, per ęquale ergo. Quare ex punctis linea constabit, punctū enim ęquale sibi semp peragrādo, vniuersam lineam metietur. Sed hoc esse non pōt, igitur indiuiduum moueri fieri non poterit.

Nunc secundo arguit & sumit primo punctum si mouetur, non posse moueri nisi semper per æquale sibi, hoc deducit, quia omne quod mouetur prius transit minus, vel æquale sibi, q̃ maius se vt sensu patet, at punctus mouetur, igit̃ antea transibit minus vel ęquale sibi. Sed minus se transire non pōt, quia est indiuiduum quo nihil est minus, igitur semper mouebitur per æquale sibi. Ex hac suppositione concludit, quare ex punctis linea siue longitudo siue spatium constabit, cuius probationem subscribet, d. punctum enim æquale sibi peragrando semp vniuersam lineā metietur. arguatur igit̃ sic, mensuratum ab indiuiduo cōponitur ex indiuiduis, spatiū per hęc quę diximus mensurat̃ ab indiuiduo. Igit̃ cōstat ex indiuiduis.

Si hęc rō vales vt seq q indiuisibile nō possit moueri per accidens, nisi magnitudo cōponat̃ ex indiuisibilib. Vide Burle. hic.

{Hæc est alia declaratio.} Auerroes præmittit differentiam inter hanc demonstrationem & primam, nā prima fuit quasi eadem illi, quæ facta fuit textu cōmen. 32. videlicet, omne quod mouetur partim est, & reliqua, solum hoc differens, qa illa fuit ostensiua, prima ratio nunc facta est ad impossibile.

{Et si apparet.} Dubitabit fortasse iunior, quia videtur superflua hęc pertractatio, nam demōstratum est omne mobile esse diuisibile, & sequitur per conuersionem per contrapositionem, igitur omne nō diuisibile est non mobile, ad quid igitur nunc pertractatio hæc?

{Intendit.} Respondet q Arist. in suis libris intendit naturam rei, & non res accidentales, q. d. q Arist. declarat hoc nunc per se, quia illud fuisset scitum & pertractatum tantum per accidens, tanquam sequens.

{Auempace vero.} Auempace soluit aliter & vult, q textu. 32. probatum sit omne mobile esse diuisibile diuisione accepta penes cōtrarietates terminorū, hic vero probat oē mobile esse diuisibile diuisiōe accepta ab ipso mobili, quę vocat̃ dimensio, & ita Arist. nō superfluus est.

{Et iam.} Contradicit huic Auer. dicens cōtra hoc argutum esse superius, & ita tenenda est prima solutio.

{Hæc aūt.} Nunc docet vires syllogismi, et fm ipsum Aristo. petit primo nihil posse pertransire maius se, nisi prius aut minus aut ęquale pertrāseat, petit secundo punctum non posse ptransire minus seipso, ex ījs infert tertia q punctū transeat ęquale sibi antea q̃ maius, his sumptis pro antecedente, sequitur lineam & spatium constare ex punctis. consequentiam deducit, omne ex puncto mensuratum ex punctis constat, linea, si punctum mouetur mensuratur puncto, igitur ex punctis constabit.

{Et

{Et hoc quod.} Confirmat hanc ratione sic, nã dato q̃ hæc ratio non valeat, valebit illa Zenonis q̃ nihil contingit pertrãsire, nã punctũ semper erit in puncto, & ita transit actu pũcta infinita. Dicit vltimo Auer. q̃ hæc cõsequẽtia est alio modo ab illa Zenonis, q̃ est verum, nã illa fuit de mobili diuiduo, hæc de indiuiduo.

Tex.70. Præterea si omne q̃ mouet̃, in t̃pe mouet̃ vt in ipso nũc nihil moueatur, oẽq; t̃epus diuiduũ sit, erit vtiq; aliquod t̃epus minus quolibet eorum quibus quæ mouentur per æquale sibi mouẽtur, in quo mouetur illud, id enim in quo mouetur tempus erit ipsum. Propterea q̃ omne q̃ mouetur in tempore mouetur, tempus autem omne esse diuiduum, prius demonstratum est, si igitur pũctum mouetur, erit aliquod tempus minus eo tempore in quo aliquid mouetur per æquale, hoc autem est impossibile, nam in minori per minus moueatur necesse est, quare erit diuisibile, quod indiuisibile est, in minora, quẽadmodum & tempus in tempus. Impers enim atq; indiuiduum moueretur dũtaxat, si in indiuiduo nunc motus ipse fieri posset, eiusdem .n. rationis est in ipso nunc moueri, & aliquid indiuiduum moueri.

Fundatur demonstratio in illa suppositione q̃ oẽ mobile pri⁹ pertrãsit minus se, q̃ sibi æquale & in transeundo minus se transit in minori t̃pe.

Expositores nostri propter malas translationes rõnẽ hanc euertunt in sensum extraneũ, qui habet quæstionis non paruum locum. Propterea iuxta sensum doctissimi Them. compono syllogismũ ostensiue, licet ipse arguat per impossibile, omne quod mouetur in aliquo tempore per æquale sibi, in minori tempore mouebitur per spatiũ minus se; vt si scorpius in hora peragret spatiũ æquale sibi, idem scorpius non variatus spatium minus se in minori tempore peragrabit. Sed impers & vniuersaliter nullũ indiuiduum põt in minori tempore pertransire spatium minus seipso, igitur nõ potest moueri, minor patet, quia tunc indiuiduum esset diuisibile in minora. Ad probationem maioris sumit quædam .d. præterea si omne q̃ mouetur in tempore mouet̃ vt in ipso nunc nihil moueatur, hoc est primum. omneq; tempus diuiduũ sit, hoc est secũdum, dat tertium. d. erit vtiq; aliquod t̃epus minus quolibet eorum quibus quæ mouẽtur per æquale sibi mouẽtur in quo mouetur, illud, vtpotẽ id tempus in quo mouetur per minus seipso, in quo. n. mouetur punctum erit tẽpus ipsum. Propterea q̃ omne q̃ mouetur, in tempore mouetur, tempus autem omne esse diuiduum, prius ostẽsum est. Ex his vult hanc maiorem, omne quod mouet̃ in aliquo tempore per æquale sibi, in minori tẽpore mouebitur per minus se, addit minorem, nõ modo quo diximus, sed vt demonstret per impossibile .d. si igitur punctum mouetur, dat conclusionem. d. erit aliquod tempus minus & t̃pe in quo aliquid mouetur per æquale vtpotẽ cũ mouetur per minus se, hoc autẽ est, nã in minori p̃ minus moueatur necesse est, quare quod indiuiduũ est, erit in minora diuisibile: quẽadmodum & tempus in tempus minus, erit igitur syllogismus, omne quod mouetur per æquale in certo tempore potest moueri in minori tempore per minus, punctum mouetur per æquale in certo tẽpore, vt dicere cogitur aduersari⁹, igitur per minus in minori tempore, hæc conclusio est impossibilis, & non maior, igitur minor, & ita nullo modo moueri poterit. Declarat demum, iuxta cuius positionem id saluari potest, et inq̃t, impers enim atq; indiuiduũ moueretur duntaxat, si in diuiduo nunc motus ipse fieri posset, quia non esse tempus diuisibile in minora, & ita nec motus in minora, imo æquali tempore transiretur maius, æquale, & minus, q̃a omnia in ipso nunc, nã eiusdem rationis est in ipso nunc

An si indiuisibile moueretur sequeretur q̃ magnitudo esset composita ex indiuisibilib⁹, & q̃ tempus esset compositum ex ipsis nũc & q̃ motus esset cõposit⁹ ex momẽtis, & q̃ linea cõponeret̃ ex punctis vide Egid. t. 20. huius.

E moueri, & aliquid indiuiduum moueri propter rationes datas. Hæc est expositio partis, vt mihi videtur. Auerroes autem hoc modo literam intelligit, & recte ait, accepit enim (vt mihi videtur) a Them. Dubitãt propter q̃d punctũ si moueret̃ per se, oportet esse in spatio sibi æquali, & non si moueretur per accidens, etiam dato q̃ mobile solum spatium tangeret in puncto, vt de sphæra dicit̃. Dici põt (quicquid velint alij) q̃ quando punctum mouetur per se, occupat per se locum, quãdo per accidens occupat locum ad occupationem mobilis in quo est, & sic non oportet esse in loco aliquo æquali sibi nec minori, cũ non per se, sed ratione mobilis sit in loco. Quærũt vtrũ id quod mouetur semper sit in loco sibi æquali, captiunculatores ne præteream vngem logices asserunt, omne quod mouetur esse semper in spacio, siue loco maiori se. Arguũt istud, q̃a vel in spatio minori se, vel æquali sibi, vel maiori, nõ minori vt patet, q̃ nõ in æquali declarãt, quia vel in tempore vel in momẽto, nõ in tempore, quia F tunc quiesceret vt superius est dictum, nec in momento, quia momenta & instantia & nunc ipsa nulla sunt, quare conclusio vera erit. Sed hæc positio est cõtra Aris. Themis. & Auer. nã demonstratũ est superius, omne q̃ mouetur in aliquo tempore primo secundum se totum in ipsius temporis nulla parte esse penes idem spatij, quia tũc quiesceret, tamen dictum est q̃ in quolibet momento tẽporis est penes idem & æquale spatij, et rationem adiecit Them. quia tunc vniuersum spatium commensurari cõficiq; nõ posset a mobili. Propterea soluit penes æquale spatium esse id quod mouetur continuo, nõ tempore, sed momento. Tenẽdum igitur est omne quod mouetur cõtinuo in momento esse penes aliquid spatij sibi æquale. Ad rationem patet solutio, momenta enim & si non sunt actu separationis in tempore, sunt in actu existentiæ in illo. Et hoc satis est, & omnes rationes eius soluuntur illo interempto vt patet.

Dubitatio.

Quæstio. vide saxo .q. 10. huius.

Põ prima.

G Mutatio autem nulla est infinita, e quodã .n. in quoddã est omnis, & ea quæ in contradictorijs, & ea quæ in contrarijs est, q̃re mutationũ quidem earum quæ in cõtradictorijs sunt, affirmatio et negatio finis est, generationis quidẽ id quod est, corruptionis vero id q̃ non est. Mutationum vero quæ inter contraria sunt, ipsa contraria termini erunt. Nam hæc mutationis vltima sunt, quare & alterationis omni. Alteratio nãq; ex contrarijs quibusdam est. Simili ratione auctionis etiam & imminutionis, nã auctionis quidem id finis est quod secundum propriã naturam completæ est magnitudinis, imminutionis vero huius remotio. Tex.71.

Vltimo Aris. de finitate & infinitate mutationis pertractat & declarat primo q̃ generatio & alteratio & H auctio sunt finitæ duratione, & vtitur hac rõne, oĩs mutatio inter contraria & terminos finitos est finita, generatio, auctio, & alteratio, inter terminos sunt finitos, igitur hæ omnes sunt finitæ. verba Aris. trãslatione ipsa patẽt. Auerroes in commento probat cuiuslibet rei naturalis esse maximum & minimum in q̃titate suæ auctionis, & hoc per exemplum tam in similaribus, q̃ in dissimilaribus. In similaribus quidem probat per exemplũ embrionis, cuius quãtitas est minima in initio generationis, maxima vero in fine, i dissimilaribus vero id declarat p̃ exẽplum hominũ, & in quibus est maximus & minimus & medius homo, rem hanc probat rõne, & potest esse hæc, cuilibet speciei est constituta certa actio, igitur erat magnitudo, qua expletur actio illa, & certa qualitas siue dispositio, non enim actio speciei proficisci potest a specie sub quacũq; q̃titate & qualitate cõstituta, q̃a frustra es-

Confutatio

De minimo.

fet auctio & crementum. Cum igitur nulla res sit absque actione speciei eius, nulla res erit absq; propria & constituta quantitate, Quare nullũ ens naturale potest diuidi in infinitum, quia sub quacunq; quantitate posset exercere actionem suæ speciei. Erit igitur omnis res naturalis constitutæ quantitatis, Et hæc ratio est pulchra, & in primo disputata est.

Tex. 91. Latio vero ipsa hoc quidem modo finita nõ erit. Non enim omnis est in contrarijs. Sed quoniã quod ratione ista ĩpossibile est diuisum esse, id vt diuidatur nõ est possibile, multifariam enim impossibile ipsum dicitur quod quidẽ ita est impossibile, diuidi, & omnino quod factum esse, id est impossibile fieri, & id mutatum esse est impossibile, in id vtiq; mutari nequit, in qđ mutatum esse est impossibile.

Nunc probat lationem finitã esse. proponit tñ differẽtiã inter rationẽ factam, & eam q̃ vult facere, & inquit, latio vero ipsa hoc quidẽ mõ finita nõ erit, vt dictę mutationes finitę sunt, non .n. omnis est in contrarijs, quia non illa cœlorum, illa animalium, illa violenter latorum, sed solum motio elementorum naturalis, quę ratio docet finitatem de latione ea demonstratione probari non posse qua, & de dictis mutationibus probauit, probat igitur F sic, impossibile factũ est impossibile fieri, mutatum esse vbi latio sit infinita est impossibile factum, igitur mutari latione infinita est impossibile fieri. inquit, sed qm̃ quod ratione ista impossibile est diuisum esse, id vt diuidat non est possibile, & hoc altius exponens distinguit vlterius dicens, multifariã enim impossibile ipsum dicitur. Vno modo quod non est possibile diuidi simpliciter vt cœlũ dicitur impossibile diuidi & impossibile esse diuisum, qa nec diuidi neq; diuisum esse potest. Alio modo quod fieri posset, hoc est incipi posset, sed dicitur impossibile fieri quoniam est impossibile factum. vt diametrum costæ cõmensurari est impossibile, quia non potest esse cõmensuratum, posset tamen incipi cõmensuratio, est igitur distinctio hæc, q impossibile fieri est duobus modis, aut ratione fieri, vt cœlum dicitur impossibile diuidi, quia id fieri nequit p se ratione fieri, aut ratione facti, vt qñ esset possibile factum, iam esset possibile fieri, vt si diametrum cõmensuratum esse costæ esse posset, iam cõmensurari posset. deinde apponit minorem. d. et id subaudi quod fertur mutatum esse est impossibile, vtiq; est igitur in id mutari nequit, in quod mutatũ esse est impossibile, est igitur ratio quod fertur latione infinita non potest esse latum, qđ non potest esse latum non potest ferri, igitur quod fertur non potest ferri latione infinita. Animaduersione dignũ vt ex Themi. & Commen. colligitur, quod motus est aut animalis aut naturalis, & animalis aut rectus aut circularis, naturalis .n. motus nõ est nisi rectus, aialis rectus ẽ motus pcessiuus, circularis vero vt cælestis, vterq;.n. animalis motus secundum positionem peripateticorum.

Auer. Thę. Tunc videtur velle Auer. q in omni latione siue naturali siue animali, motus est de contrario in cõtrarium, sed in naturali res ipsa patet vt in motu elementorum naturali, in motu vero animali siue recto, siue circulari illud nõ patet, & quia demonstratio est ex notioribus, propterea Arist. transtulit se ad aliam demonstrationem euidẽtiorem, per hæc tollitur contradictio. nã Quinto huius Ar. vniuersaliter voluit omnem motum esse inter contraria, hic videtur excludere lationem, tollitur itaq; cõtradictio quoniam in Quinto loquitur secundum rei naturam, hic vero excludit lationem, quia in illa non apparet ista terminorum contrarietas.

Auer. Notat Auer. in cõmen. isto, q aliquid dicitur indiuisibile dupliciter. Vno modo cuius genus est diuisibile, ipsum tamen non est aptum diuidi, vt cœlum. genus enim cœli videlicet corpus est natum diuidi, cœlum vero non. Alio modo cuius nec genus nec species est apta diuidi, vt vox, quia nec sonus, nec ipsa vox est apta diuidi, vult igitur Aristo. hanc distinctionem tetigisse, vt æquiuocationẽ ac multiplicitatem tolleret.

Si igitur id quod fertur in aliquid mutatur, & erit possibile mutari, fit vt motus non sit infinitus neq; vt quicquam per infinitum feratur: nũquam enim id pertransibit. Quod quidem igitur sic non sit infinita mutatio, vt finibus nõ sit terminata, perspicuum. Tex. 92.

Arguebat a parte facti Aristo. lationis finitudinẽ, nũc a parte fieri, quasi ex dictis inferendo arguit dicens. Si igitur id quod fertur in aliquid mutatur vt in finem, ita vt suapte natura sit possibile mutari in illud vti in finem, fit vt motus non sit infinitus, & fit vt neq; quicquam per infinitum feratur, quia tale infinitum nunq̃ tale mobile pertransibit. Ex his concludit q in rei veritate omnis mutatio tam naturalis, q̃ animalis, q̃ etiam cœlestis, vt Themis. addit duobus terminis claudatur, & inquit, q quidẽ igitur sic non sit infinita mutatio, vt finibus non sit terminata perspicuũ, cum enim omnis mutatio sit ad aliquid, etiam esse debet ab aliquo, & ita finibus clausa, licet non appareat, vt diximus. Sed dices contra, quoniam motus cœli est infinitus duratione, igitur nõ potest finibus claudi. Innuit The. solutionem & inquit, motum cœlestẽ esse finitum si ad magnitudinem respicias: si vero ad tẽpus respicias, poterit vnus idemq; specie motus infinitus, atq; eternus institui, qui superfinitam nihilhominus magnitudinem alterando commeandoq; digeratur, & rursus incipiat, & ita vult cœlestem motum claudi fine magnitudine ipsa, & esse æternum specie non numero, qđ quo pacto sit exponendum, in Octauo explorabitur. Dubitatio Solutio Them.

Vtrum vero sic esse possit vt vna & eadẽ infinita sit tempore, considerandum est. Vbi .n. vna quidem non fiat, prohibebit fortasse nihil, veluti si post lationem alteratio sit, & post alterationẽ auctio, & generatio rursus post hanc. Sic .n. semper qdẽ tpe motus erit. Sed nõ vnus, quia ex vniuersis vnus non est, vt autem vnus infinitus tempore fiat præter vnum nõ potest, hæc autem vna, ipsa videlicet conuersio. Tex. 93.

Vltimo Aristo. disputat an modo aliquo motus ipse esse possit tempore infinitus, & hoc inquit, vtrũ vero sic esse possit vt vna & eadem mutatio infinita sit tpe, considerandum est, hæc est dubitatio. Respondet q motus dici potest vnus aggregatione, qua ratione latio, alteratio, generatio, & auctio sunt vnus motus, quia quodam successu cõnectũtur, Alio modo vnus specie & formaliter secundum numerum, quo diceremus motũ ignis esse vnũ quia vnius mobilis, in vno tempore, & reliquis modis. tũc respondet q capiendo motum vnum primo modo, hoc est vnitate aggregationis, sic motus vnus esse potest H tempore infinitus, sed sumendo motum vnum simpliciter, sic nullus esse potest nisi conuersio cœlestis, inqt, vbi enim mutatio vna quidem non fiat simpliciter. prohibebit fortasse nihil motum esse tempore infinitum, veluti si post lationem sit alteratio, postq; alterationem auctio, et generatio rursus post hanc, sic quidẽ tẽpore semper motus erit quia conuertetur e generatione in lationem, e latione in alterationem, ab alteratione in auctionẽ, ex hac in generationem, & hoc infinities, sed non vnus simpliciter, quia ex vniuersis vnus non est, vt autem vnus infinitus tempore fiat, præter vnum non potest, hęc autẽ vna est videlicet conuersio ipsa. Quare vnitate aggregationis illud esse potest, vnitate simpliciter non nisi in circulo, de his tamen latius in Octauo disputabitur.

Et sic est finis Sexti Libri ad laudem Dei.

Aristotelis

ARISTOTELIS PHYSICAE
AVSCVLTATIONIS
LIBER VII.

Cum Augustini Niphi Suessani Tralatione, Commentarijs, ac Recognitionibus.

NIFVCI. MNE quod mouetur, ab aliquo moueri necesse est. Si quidem enim in se motus principium non habeat, ab alio patet ipsum moueri. Sed si in se habeat, accipiatur ipsum in quo sit A B, quod quidē moueatur non ex eo quia quid sui mouetur, primum igitur ipsum A B, putare a se moueri, quia & totū mouetur & a nullo externo, simile est ac si q̄s putet ipsum D E Z, moueri a se, per hoc q̄d dum D E, mouet E Z, simul mouetur totum D E Z, q̄a non discernitur vtrū ab vtro mouetur, vt vtrū ipsum D E, ab ipso E Z, aut ip̄m E Z, ab ipso D E.

Septimi Libri expositio cum recognitionibus.

ANTI. MNE quod mouetur, necesse est ab aliquo moueri. Siquidē enim in seipso non habet principium motus, manifestum est, q̄ ab altero mouetur. Si autem in se ipso, accipiatur A B, q̄ mouetur, non quo horū hoc aliquid mouetur, primum quidem igitur opinari A B, a seipso moueri, propter id quod totum mouetur, & a nullo exteriorum, simile est, sicut vtiq; aliquis de mouēte E Z, & ipso moto, opinetur D E Z, a seipso moueri, propter id q̄d non videtur vtrum ab vtro moueatur, vtrū ipsum D E, ab E Z, aut E Z, ab ipso D E:

	Animal.	
D	E	Z
A	Cœlum.	B

Expositio. intentio lib. MNES expositores sentiunt Arist. hoc in Septimo velle pertractare de motu ipso ratione habita ad motorem, & mobile, e quibus proficiscitur. Nam ex hoc declarabitur motum æternū esse, motoremq; & mobile æterna. Qua ratione primum mobile esse, & primum motorem immobilem. Incipit autem a comparatione motus ad motorem, et ponit talem conclusionem. Omne quod mouetur ab aliquo moueri necesse est. Circa quā primo declarat, in quibus conclusio patet, & in quibus latet, deinde demonstrat illam per rationes. Conclusio itaq; patet in his quæ ab extrinseco mouentur, vt mota violenter, hæc. n. moueri ab alio, manifestum est per se, latet vero in motis ab intrinseco, vt animalia. Omne. n. animal mouetur a se, quo fit vt primo aspectu videatur a nullo alio moueri. Sed ostendit, q̄ licet animal non videatur moueri ab alio, nō propter hoc valebit, igitur de facto ita est q̄ non mouetur

Conclusio.

A ab alio, hoc declarat exemplo, inquit, sed si in se habeat principium motus, vt animal: accipiatur ipsum in quo sit A B, quod quidem moueatur non quidem quia quid sui mouetur, tunc ostendit consequentiam non valere, vide licet non apparet moueri ab alio, igitur non mouetur ab alio, & inquit, primum igitur ipsum A B, putare moueri a se, quia & totū mouetur & a nullo extraneo, simile est ac si quis putet ipsum D E Z, moueri a se per hoc q̄ dum D E, mouet E Z, simul mouetur totū D E Z. quia nō discernitur vtrum ab vtro mouetur, vt vtrū ipsum D E, ab ipso E Z, an ipsum E Z, ab ipso D E. Hæc deceptio potest declarari in animali, vt nouus expositor exponit, anima enim mouet corpus per se, & corpore moto mouetur anima, vt mota naui nauta mouetur, qua ratione fit vt anima mouente, corpus etiam animal totum moueatur, cum etiam anima ipsa moueatur, saltem per accidēs, Ignorantes itaq; quæ pars animalis quam partem moueat, & videntes animal totum moueri, animal se moueri secundum totum autumant, erit igitur deceptio qua-
B tenus ignoramus quę pars quam partem moueat. Quod si sciremus animam per se mouere corpus, ad cuius motum totum animal per se mouetur, sciremus totū ipsum moueri a parte, vt est aliquo modo alia a toto, & sic sciremus motum ab intrinseco moueri etiam ab alio.

Declaratio expositoris noui.

Commen. 1.

{In hoc tractatu Auer.} Primo præponit partis intētionē, videlicet vtrū omne motū habeat motorē, cuius intētionis cā est, q̄a sensui apparet aliquid moueri absq; sensibili drīa inter motū & motorē, vt quatuor elementa, in q̄bus sensu nō discernimus drīam inter motorem, et rem motam, quare hinc credidere ita esse in veritate.

{Et quidā vident,} circa hāc demonstrationē expositores differenter loquuntur. nā quidā demonstrationem hanc infirmant, vt Galenus in libro contra demonstrationem Arist. alij (vt Themistius) hanc demonstratio-
C tionem superfluere contendunt, cum in octauo huius res hæc latius declaretur.

{Et quia rerū.} Motorū alia mouentur ab extrinseco, vt proiecta, alia ab intrinseco vt animalia, iterū eorum q̄ mouentur ab intrinseco, quædam mouentur ratione partis, vt Quinto huius diximus, vt q̄n ęgrotat homo ob opthalmiā, aut podragram, totus enim homo ęgrotat pp̄ partis ægrotationē, quædam mouentur per se & primo, vt animalia, animal enim mouetur secundum totum, q̄a pars eius mouet totum per se, & seipsam per accidēs, vnde ait q̄ motum primum in animalibus est corpus, quod non mouetur secundum totum, eo quia pars eius mouendo se mouet totū, igitur anima mouet corpus primo, & in corpore mouetur, & ita corpus est primum motum secundum ordinem, & compositū ex anima & corpore primum motum secundum æquationem Aristo. igitur per A B primum motum, intelligit motum secūdum totū, & non secundum ordinem.

D {Quoniā hoc intellectū.} Ex ijs affert causam erroris Galeni & aliorum. Gal. enim credit esse aliquod motum ex se, & non ab extrinseco vt ēt Plato sentit. & per hoc credit demonstrationem Arist. esse falsam. Deceptus est Gal. nā vult Arist. aliquod moueri a se, et illud moueri ab alio, a se quidem, quatenus non ab aliquo extrinseco; ab alio vero quatenus a parte mouetur, quę seipsam mouet. Cætera commenti patent. Sed circa dicta Arist. & Aue. quærūt primo vtrum sit per se notum omne motum ab extrinseco moueri ab alio. Et videtur q̄ non, quia proiectum est motum ab extrinseco, & non est manifestum e quo mouetur, nam alij volūt ipsum moueri a virtute impressa, alij e continente, alij aliter. Respodent recentiores per regulam secūdi Priorū, & septimi Topicorū aliquod esse notum in vniuersali, & ignorari in particulari, vt de mula constat, est enim notum per se omnem mulā sterilē esse, & tamen ignotum an hæc mula quæ in vtero est sit sterilis. Sed dices contra, omne motum ab extrinseco ab alio mouetur de per se scito, omne proiectum est motum

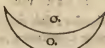
Prima dub.

Replic.

ab extrinseco, igitur omne proiectū mouetur ab alio de per se scito, & sic vt per se scitur in vniuersali, ita scitur in particulari. Defendi possunt recentiores isti quia logicè loquūtur, quod ex maiori de necessario vel per se scito, conclusio est necessaria cū reduplicatione medij, vt Philoponus & Auer. volunt primo priorū. Qua ratione erit conclusio hęc, igitur omne proiectum mouetur ab alio de per se scito inquantum motum ab extrinseco. Secūdo dubitat, quia non videtur simile de toto A B, & de toto D E Z, nam A B, mouebitur, quia ipsum A, mouet B. Sed D E Z, mouetur quia D mouet E, & E, mouet Z, igitur nō sunt similia. Animaduertendū quod Arist. per A B, intelligit aliquod motū, quod mouetur è parte sua qualitatiua vt ab anima, qua ratione cœlū fortasse mouetur. Anima enim cœli mouet corpus cœleste primū ad cuius motum totum cœlū mouetur, per ipsum vero D E Z, intelligit animal, cuius sunt tres ptes, aia videlicet, cor, & reliquū corporis, modo aia primo mouet cor, & mediante corde mouet reliqua mēbra, totū corpus, sunt igitur similia, & dissimilia. Quātū qdē ad modū mouēdi similia sunt, quia vtraque è parte mouent, intrinseco motore. Quātum verò ad motorē differūt, nā A B, mouetur primo è sua parte qualitatiua vt ab anima, qua ratione diximus cœlū ipsum moueri D, vero E Z, sic mouet è parte quātitatiua, quia corpus mouetur è corde moto, & ita totum mouetur eo quod vna pars quantitatiua mouet aliā, & ita differūt, quod totū A B, mouet, quia vna pars qualitatiua mouet alteram, totū verò D E Z, mouet, quia vna pars quantitatiua mouet alteram. Et quātū ad hoc non intelligit Arist. Tertio dubitant, quia dicit Auer. calorē mo ueri per accidens, & intelligit, quia calor mouet corpus ad cuius motum mouetur, vt nauta in naui, & idē de aia ipsa vult intelligere. Modo hoc vr dubiū, quia omne mobile per se est diuisibile per se. 6. Phys. & mobile per accidens diuisibile per accidens, vt in libro de substantia orbis. igitur si aia & calor sunt per accidens mobiles, erunt ēt per accidens diuisibiles, quod negatur de anima, est. n. ipsa (vt cōiter dr) tota in toto & tota in qualibet parte. Respondendū apud Auer. quod aia est in duplici differētia, quia quædam est è qua depēdet subiectum, & ipsa oul latenus è subiecto, vt animæ cœlorum primo Phys. cōmen. 63. quædā è qua dependet subiectum, & ipsa è subiecto, vt animæ animaliū. Hæ enim dicuntur formæ cōstitutæ per subiecta, hoc est dependentes in esse & in conseruari à subiectis, animæ primæ & animæ secundæ ambæ mouentur per accidens ad motum corporum, animę quidē cœlorū secūdū esse reale mouentur per accidēs ad motum cœlorū, per hoc quod earum subiecta mouentur, vt Octauo Phys. cōmen. 32. & ideo cum sint independentes sunt indiuisibiles, at animæ animalium cum sint constitutæ per subiecta mouentur per accidens, & cōstituuntur à subiectis inesse diuisibili, quemadmodum ipse constituuntur inesse, cum enim in esse collocentur & existant è subiectis, etiam in esse diuisibili constituūtur. Et in hoc Auer. dissentit à latinis. Illi enim generatim omnes animas indiuisibiles, autumant. Auer. verò cœlestes indiuisibiles animales diuisibiles.

DILVCI. Amplius quod à seipso mouetur, id nūquā ex eo moueri desinet, quia aliquid aliud moueri cessauit, igitur si quid ex eo moueri desinit, quia aliud quoddam stetit, id ab alio moueatur necesse est. Hoc enim patefacto, omne qđ mouetur ab aliquo moueatur necesse est.

ANT. Amplius quod à se ipso mouetur, nullo mō pausabit, cum mouetur, instādo aliquid alterū quod mouetur. Necesse est ergo, si aliquid pausat qđ mouetur instando aliquod alterū, hoc ab altero moueri. Hoc aūt manifesto facto, necesse est, omne quod mouetur, moueri ab aliquo.

Hactenus in quibus conclusio pateat, in quibus sue lateat, declarauit. Nunc verò probat virtutem conclusionis simpliciter per rationem. Vnde potest ratio ex textu lecto, & præsentitia componi, omne quod ab extremo mouetur ab alio mouetur, & omne quod ab intrinseco mouetur ab alio mouetur, sed omne qđ mouetur ab extremo, aut intrinseco mouetur, igitur omne quod mouetur ab alio moueī. minor est manifesta per se, maior verò quantum ad primam partem seosu patet. Secunda autem in qua erat quæstio, sic hypothetice declaratur, si aliquid quod mouetur, quiescit ad quietem alterius, ab aliō mouetur. Sed omne quod mouetur quiescit ad quietem alterius, igitur omne quod moueī ab alio mouetur. Syllogismus est hypotheticus continuus à positione antecedentis ad positionem cōsequentis. maior declaratur per conuersionem per contrapositionem sic, quod per se ipsum mouetur, non quiescit ad quietem alterius, igitur per conuersionem, per contrapositionem, si aliquid desinit moueri alio quiescēte, ab alio mouebitur, quæ fuit maior, inquit. Amplius quod à seipso mouetur, id nuquā ex eo moueri desinet, quia aliud moueri cessauit, hanc petit ex quid nominis moueri per se, igitur per conuersionē per contrapositionem si quid ex eo moueri desinit, quia aliud quoddā stetit, id ab alio moueatur necesse est, hæc est hypothetica & maior, deinde ponit antecedens quæ fuit minor, & inquit, hoc enim patefacto, hæc est positio antecedentis, infert positionem cōsequentis, quę fuit cōclusio, & inquit, omne quod mouetur, ab aliquo moueatur necesse est. Hæc positio antecedentis, & conclusio.

DILVCI. Cum enim ipsum A B moueri sit sumptū, diuisibile erit, omne nanque quod mouetur diuisibile est, sit igitur diuisum in C, igitur C, quiescēte & A B quiescat necesse est.

ANT. Quoniā enim si sumptum est A B esse quod mouetur, diuisibile erit, omne enim diuisibile erat, diuidatur igitur in C, necesse est igitur B C, quiescente, quiescere, & A B.

Erat minor psyllogismi, sed oē quod moueī, qescit ad qetē alteri⁹. Hāc nūc sic psyllogizat, oē diuisibile quod mouetur, qescit ad qetē alteri⁹, oē quod moueī ē diuisibile, igiī oē quod moueī qescit ad qetē alterius. De rōne accipit minorē in pmo i exēplo. d. cū. n. ipsum A B, moueri sit sumptū diuisibile erit, hęc ē minor i exēplo, sed vsis minor est, oē nāque quod moueī, diuisibile ē, deinde adijcit casum, & inqt, sit igiī ipsum A B, diuisum in G, quo quidem stante in textu proximo, probabit maiorē huius prosyllogismi: deinde infert conclusionem. Et sermo patet.

Quod

DILVCI. Quod si nō quiescat, sumaƒ igitur ipsum B G, moueri. Si enim quiescente ipsum A G, mouetur, nō igitur per se mouetur ipsum A B, at per se primo moueri supponebatur, patet igitur ipso G B, quiescente, & ipsum B A, quiescere, at tunc cessare moueri. Sed si quid ex eo moueri desinit, quia quiescit aliud, id ab alio mouetur, patet igitur propter hoc omne quod mouetur ab aliquo moueri, omne enim quod moueƒ diuisibile est, parteque quiescente totū ipsum quiescere.

C
A G B

ANT. Si enim non, accipiatur moueri, igitur A B, si enim quiescēte, mouetur vtique A B, nō ergo per seipsum mouetur A B, sed concessum est per se moueri primū. manifestū igiƭ q C B, quiescente, gescet B A, & tūc pausabit, quod mouetur, sed si aliquid in quiescendo aliud, stat & pausat moueri, hoc ab altero mouetur, manifestum igitur q omne, quod mouetur, ab aliquo mouetur, diuisibile enim est omne, quod mouetur, & parte quiescente, quiescit & totum.

Maior proximi syllogismi erat, omne mobile diuisibile quiescit ad quietem partis, quā non expressit, nunc probat istam per impossibile, & vult ipsam esse expressam, & primo arguo sic nō in terminis, si totū motū diuisibile nō quiescit ad quietē partis, igitur pōt moueri altera parte quiescente: sed quod mouetur altera parte quiescente, mouetur altera parte mota, igitur mouetur secūdū ptē, et secundū partē quiescit, igitur nō moueƭ per se primo, qa moueri per se primo est moueri secundū totū, et sic ex opposito consequentis infertur oppositū antecedentis. Ari. tñ vtitur terminis ignotis .d. Quod si nō quiescat ipsum motum diuisibile quiescente parte, sumatur igitur ipsum B G, quod erat altera pars moueri propter cuius motum totum ipsum A B moueri dicatur per se primo, accipit conuersam, vt inferat intentū, & inquit. si enim ipsa B G parte quiescēte ipsum A G mouetur quod est altera ps, ad cuius forte motū mouetur ipsum totū A B, non igitur p se mouetur ipsum A B, at moueri per se primo sumebatur, & ita patet ipso G B, quiescente, & ipsum B A quiescere, deinde repetit totā rōnem & patet. Aiaduerte q Arist. ponit primo B G moueri, post mutat casum & posuit ipsum quiescere, mota altera pte G A. Et hoc ideo vt ostēdat pluribus modis, & varijs rationibus sequi idem.

An aliquid moueatur a se p se & primo. Vid Io. magi. q. 1 h° & cursū pa rafi. q. 1. hui° Vid et ibid. q 2. huius.

C

Commen. 2.

{Quia manifestum.} Primo Auerro. format ratiōem literę. Secunda ibi {declaratum est igitur} Digredit circa speciem demonstrationis Arist. Quātum ad primū format rationem dupliciter. Secunda ibi {Et necesse est hic esse} De prima forma accipit primo, omne quod nō mouetur ab alio non cessat per cessationem alicuius, quoniam non quiescit nisi à se, & per se.

D

{Sequitur.} Ex hac propositione infert conuertentem .d. igitur per conuersionem p contrapositionem, oē quod cessat per cessationem alterius à motu, mouetur ab alio, est igitur vna pars antecedentis, omne quod cessat p cessationem alterius à motu, mouetur ab alio.

{Et cum posuit.} Secunda propositio antecedentis est, oē quod mouetur est diuisibile, verum antequam hāc ponat, intercipit vnum per modum parentesis, q videlicet illud p cuius quietē motū ipsum cessat moueri est nō vna rōne, qa aut est ipse motor, vt aial cessat moueri quotiēs cessat moueri cor, qđ est aialis motor, aut pars, vt cessat podagrizare hō, cū pes nō podagrizat, aut fuerit corruptio motoris vel ptis. Qđ si nullo horū sit modorū, erit

A cessatio à motu p accñs, qbus sumptis, accipit scdam partē añcedentis, videlicet oē qđ moueƭ est diuisibile. Tūc ilis sumptis in antecedente infert cōsequēs q apparet ex hoc oē motū moueri ab alio. Formetur igitur rō p modū enthymematis, oē qđ qescit ad qetē alterius, mouetur ab alio, oē motū ē diuisibile, igr̄ oē qđ moueƭ moueƭ ab alio.

{Deinde incipit narrare.} Nunc declarat cōsequētiam primo in terminis, deinde per impossibile, quæ res ex declaratione textus patent.

{Et hoc quod dixit.} Auer. hic refellit opinionē Galeni. voluit .n. Gal. esse motū per se, & illud nō cessare à motu cessante parte, immo hęc stāt simul q sit motū p se, & pars quiescat, quia pōt moueri p se rōne alterius partis. Cā huius expōnis est, quia ipse intelligit p motū per se illud quod non mouetur per accñs, siue moueatur p partē, siue vl̄r p totū. Contra hoc sumit Auer. & Arist. intelligere motū p se, motū primū secūdum se et quodlibet sui, nō illud quod mouetur p partē, ideo erat Gale. in expōne

B huius loci. Sed ambigeo contra responsionem Auer. nam totū mobile incipit moueri cū aliqua eius pars īcipit moueri, quia non alio incipit totum moueri q̄ pars, igitur si pars mouetur totum mouetur, sed pars pōt moueri altera parte quiescente, igitur totō potest moueri, altera parte quiescente. Et hæc erat mēs Gale. Respondetur pro Auer. q parte quiescente totū pōt moueri categorice tētum, & hoc nō negasset Auer. sed Arist. & Auer. volūt parte quiescente non moueri totū per se. Modo ratio debet sic formari, totū mobile incipit moueri per se, cū aliqua pars incipit moueri per se, & hoc negat, qa ad hoc q aliqd p se moueatur, oportet vt per se totū moueatur.

Dubitatio An si verū q quiescēte pte dicatur totum quiescere Vide Egid. hic. Responsio

{Et necesse est hic.} Secundo format rōnē alio modo & petit primo q cuiuslibet rei naturalis est date aliquod motum primum intelligendo per motum primum, minimum illius, vt in igne minima pars quæ pōt esse in actu, & in motu animalis, minima pars quę potest mouere animal, vt minimum cordis.

C {Et manifestū est.} Petit secundo primū siue minimū motū quiescere cum pars illius quieuerit, nam si non, tūc non esset minimū, quia haberet partem per quam posset moueri, & alteram quam posset quiescere, & ita haberet duas partes actuales, quarū quælibet esset de se alicuius operatiua, quare non esset minimum, vt supponebatur.

{Cum igitur.} Nunc ex hac secunda suppositione cōcludit tertiā q videlicet tale primū motū ab alio mouetur, & syllogizat sic, omne quod quiescit ad quietē alterius mouetur ab alio, vt in alia ratione est demonstratū, primum motum quiescit ad quietem alterius, vt in secūda suppositione est demonstratum, igitur primum motum mouetur ab alio.

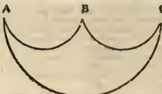
An rō philosophi nō p° pbet q aliquid nō moueatur a se ipso primo q̄ nō moueatur ab alio primo. Vide Egid. hic.

{Et quia omne motum.} His tribus stantibus Auer. intendit talem rationem, omne motum primū mouetur ab alio, vt per suppositiones has patet, omne habens primum motū mouetur ab alio, quia saltem ab eo à quo mouetur primum motum, sed omne quod mouetur per se,

D aut est primum motum, aut habens primum motum, igitur omne motum per se, ab alio mouetur.

{Et in hoc erat.} Tangit vtilitatem rationis, quasi volens de animalibus rōnes hasce esse perspicuas, nā anima ita moueri ab alio patet, sed quia dubiū erat in elementis, hæ rationes de elementis efficaces sunt ad hoc vtiles. Sed dices, prima suppositio videtur superflua, quia absque illa demonstratio fieri potest. Dicēdum q illa suppositio superfluit ad syllogismum literę, sed est vtilis ad terminos, quia quis posset dicere quid est primum motum, ideo petit dari prima mota, & illa esse minima mota.

{Declaratū est igr̄.} Ex ijs cōcludit Auer. qualis est demōstratio Arist. & vult esse demr̄nnē signi. Aiaduerte q oīs demōstratio resoluiƭ in duas propōnes & tres terminos Primo Priorū, termini igitur sunt, ab alio moueri, quiescens quiete alterius, motū vel qđ mouetur, vtpote ab alio mouetur, quiescēs qete alterius, quod mouetur.

Rñ. recentiorum.

Confutatio

Vult modo Auer. demonstrationem hanc esse signi, Hoc aũt exponunt recentiores q̃ est signi, quia ab effectu, nã B, hoc est quiescere ad quietẽ alterius est effectus ipsius A, hoc est eius quod moueť ab alio, Ideo. n. aliqd quiescit ad quietẽ alterius, quia ab alio mouetur. Sed hoc stare nõ põt, quia nec motus est causa quietis, nec quies motus, vt nec cæcitas est causa visus, nec visus est cã cæcitatis, melius igitur est dicenda demonstratio signi, quæ in plus est apud Auer. q̃ demonstratio ab effectu. Habere. n. lac, est signum partus, non aũt effectus, vt Philoponus loquit, in primo de Aĩa, mõ nos cõcludimus peperisse pp habere lac, sic in proposito quiescere ad quietẽ alterius est signum q̃ quoddã moueať ab alio, nõ tñ illius effectus, nec illius cã, & hoc ignorarunt iuniores.

Quæstiones

{Et potest quis dicere.} Mouet quæstionem contra Arist. erat enim syllogismus, omne quod quiescit ad q̃etem alterius, mouetur ab alio, oẽ quod mouetur põt q̃escere ad quietẽ alterius, igitur oẽ quod mouetur, ab alio mouetur. Contra minorẽ instat dupliciter, primo de cœlo ipso, nam cœlũ ipsum mouetur, & nõ põt quiescere ad quietem partis, qm̃ nulla illius pars põt quiescere cũ totũ necessario mouetur. Secundo anima Platonis quę est anima mũdi mouetur, & tamen non potest quiescere ad q̃etem partis, cum non habeat partem.

Pria rñsio.

{Ad hoc dicendũ.} Respondet q̃ illa propositio, omne quod mouetur potest quiescere ad quietem partis, est vno modo vera, & alio modo falsa, vera quidẽ de moto in eo q̃ corpus, falsa de moto in eo q̃ tale motum, vtpote cœlum & id genus, & qm̃ consideratio hæc est de corpore in eo q̃ corpus, ideo est vera. Vult igitur Auerro. q̃

Qualiter formatur rõ.

ratio formetur sic, omne quod quiescit ad quietem alterius, ab alio mouetur, omne quod mouetur in eo q̃ mouetur, & est corpus, potest quiescere ad quietem alterius, igitur omne quod mouetur in eo q̃ mouetur & est corpus, ab alio mouetur.

Sol. replic.

{Et est sciendũ.} Contra hanc responsionem potest argui, quia ex possibilibus non sequitur necessarium, modo minor est possibilis, igitur non sequitur conclusio necessaria. Respondet Auer. q̃ in demõstrationibus signi potest conclusio necessaria sequi ex possibili, dummodo sit aliqua propositionum necessaria. Tunc ad formã vult ex maiori necessaria & minori possibili conclusionem esse necessariã & demonstratiuam, demõstratione signi, & ita est hic, maior est necessaria, & minor possibilis.

Secũda sol.

{Sed dissolutio.} Forte quia rñsio hæc est falsa, nunc aliter rñdet & accipit primo q̃ propositionum syllogismi ducentis ad impossibile aliquę sunt categoricę, aliquę hypoteticæ, & hypoteticæ non vna ratione, quædam. n. sunt, vbi añs est posse, aut in eẽ, aut necessariũ & cõsequentia necessaria. vt si sol exoriť, dies est, & in hmõi sp ponit añs, et infert cõsequẽs, alię sunt in quibus sp añs est impossibile, & in talibus destruitur cõsequens, vt habeatur oppositũ añcedentis, & talibus sp vtimur in syllogismis ad impossibile, nã in illis arguitur ab opposito conclusionis cum altera propositione ad oppositum alterius.

Ad formã Sylli.

{Cum igitur dixerimus.} Nũc rñdet ad formam & vt possum capere vult rationem Arist. esse sic formandam, omne mobile cuius si pars quiescit ipsum totum quiescit ab alio mouetur, oẽ qd̃ mouetur est mobile, cuius si pars quiescit ipsum totũ quiescit, igr̃ oẽ mobile ab alio moueE tur, modo contra minorem non potest instari cœlo, quia cœlũ est mobile, cuius si pars quiescit, ipsum cœlũ totum quiescit, nã hæc hypothetica est necessaria, licet añs & cõsequens sint impossibilia, nam vbi ponatur hanc conditionẽ esse falsam, tunc staret parte quiescente, totũ moueri, quod est impossibile. Sed hic dubitatur primo contra vtrasq; solutiones, cõtra primã quidẽ arguunt Auicẽna & expositor, primo quia simili rõne totũ cœlũ quatenus corpus põt quiescere, & sic superfluit assumere diuisionẽ mobilis, & quietẽ partis. Secundo oĩs propõ est simpliciter impossibilis qñ prædicatũ repugnat subiecto rõne differentiæ specificæ, quãuis non repugnet ratione generis, est. n. impossibile simpliciter q̃ homo sit irrationalis, q̃uis sibi non repugnet in eo q̃ animal, igitur impossibile est partem cœli quiescere, quia hoc est cõtra rõnẽ specificã talis corporis. Tertio, oẽ possibile qñq; est ĩ actu vel erit in esse, Primo Priorũ, sed hoc nunq̃ erit inesse, quare est impossibile. Hæc argumenta possunt solui, & supponamus propõnes possibiles taliter esse ponendas in esse,

Dubiõnes Prima du. S. Thom. Prima rõ.

Secunda.

Tertia. Solutio.

F qualiter sunt possibiles, ideo põt talpa videre in eo q̃ animal & non debet poni in esse in talpa, sed in aĩali, ponitur aũt in esse in animali, quotiens in equo verificatur. Et ita patet solutio ad qõnem, cœlum. n. põt quiescere & totũ & illius pars. Arist. aũt de parte meminit, quia de parte facilius intelligitur ratio, põt tñ de toto etiã formari, p hãc rõnem. Ad secũdã dicitur, q̃ illa propositio est simpliciter & absolute falsa, sed possibilis sub ratione generis & reduplicatiue. Ad tertiam patet solutio ex declaratione pręmissa Animaduerte tamen, q̃ hęc respõsio videtur ambigua hac rõne tantũ, quia per hoc non haberetur plus, nisi q̃ oẽ quod mouetur in eo q̃ corpus ab alio mouetur, modo Arist. conclusio est absoluta, pp hęc nõ mihi placet. Contra secundã dubitãt pp multas causas, potissimũ, quia per idem probaretur risibile nõ inesse homini primo, quia remouebitur ab ipso, si remoueť ab animali. Dici põt q̃ demonstratio Arist. debet intelligi, si remouetur ab altero, quod sit aliquid illius quod moue-

Propter qd sol Auerro. videť falsa.

Scđa dubi.

Responsio

G tur, mõ licet risibile remoueatur ab homine, si remoueatur ab animali, animal non est pars integralis hominis, licet genus sit & pars quidditatiua, p alterum igitur Aris. vult partẽ integralẽ. Tertio dubitant, vtrum demõstratio Arist. sit signi, aut pp quid. Auer. tenet esse demõstrationem signi. Expositor vult esse demõstrationẽ ppter quid. Nã demõstratio Arist. est, q̃ omne quod mouetur ab alio mouetur, ppterea quia motus totius dependet à motibus partiũ, mõ vt partes ad totum, ita motus ptiũ ad motũ totius, sed partes sunt causę totius, igitur motus partium cã est motus totius. Ego verò dico q̃ demõstratio Arist. põt dupliciter cõsiderari. Vno mõ quãtũ ad id quod est, & sic est demonstratio signi, nam Arist. probat omne motum moueri ab alio, et per hoc q̃ q̃escit ad quietẽ alterius, modo hoc est signum & non cã. Est enim regula cuius meminit Ioannes, cum aliqua affirmatio est causa negationis, eiusdem negatio nõ semper est cã illius affirmationis, vt licet esse risibile sit causa non esse hinni-

Tertia du.

Diuersę positiones.

Responsio propria.

H bile, esse hinnibile nõ est cã nõ esse risibile, cũ negatio nullius sit cã, & sic in proposito moueri est cã nõ quiescendi, at quiescere nõ est cã nõ mouendi, sed signum, Alio modo põt cõsiderari quãtum ad id quod potest significare, & sic potest esse demonstratio simpliciter vel demõstratio causę, quia vt eam exponit expositor, est propter qd. Animaduerte tamen quod Ioannes & alij non declarant quomodo hæc demõstratio est signi, ideo recurre supra vbi hoc exposui. Animaduerte etiam q̃ iuxta primam Auer. responsionẽ syllogismus est mixtus ex minori possibili, maioriq; necessaria, ita tñ q; minori reduplicatiua, hoc modo de necessitate, oẽ motum quod quiescit ad quietẽ alterius, mouetur ab alio, de contingenti, omne quod mouetur in eo q̃ motum vel corpus quiescit ad quietem alterius, igitur de necessitate, omne quod mouetur quatenus mouetur, ab alio mouetur. Iuxta vero secũdã respõsionem

Demonstratiõ forma.

An demonstratio hæc Arist. sit pp qd vel signi. Vide Egid. hic. & Iand. q. 2. huius et Burl. hic. & Gradeũ Bsc. lec. 1. q. 2 1, & quarta.

ſionem demonſtratio erit, omne motum cuius ſi pars q̃eſcit ipſum totum quieſcit, ab alio mouetur: omne q̃d mouetur eſt motum, cuius ſi pars quieſcit, totũ quieſcit, igiẽ omne quod mouetur ab alio mouetur. Et hoc modò patet ſolutio ad omnia obiecta.

RECOGNITIONES

DEbes ſcire, ꝙ verba in principio huius textus ſunt obſcura, & in græcis codicibus reperiuntur corrupta, propterea lege ſic, ſi quieſcit B C quieſcit & A B, intelligendo per B C, partem, p A B totum, ſi enim nõ, accipiatur moueri igitur A B, id eſt ſi enim quieſcẽte B C, non quieſcit A B accipiatur igitur moueri A B ſi. o. quieſcente. ſ. B C mouetur vtiq; A B, tunc non per ſe primo mouebitur A B contra ſuppoſitũ, erat enim conceſſum, A B, à ſeipſo moueri primo, hoc eſt ſm ſe totũ, cõſequentiã non probat, quia patet, eo. n. ipſo quod ponitur A B, ſecundũ aliquid quieſcere, & ſecundũ aliquid moueri, ſequitur A B nõ moueri à ſeipſo primo. Ex his verbis patet ꝙ verba græca, & latina ſunt corrupta, & vbi legitur B C legi debet A B, & vbi legitur A C, debet legi A B. verba autem ſic corrupta patẽt. Animaduerte, ꝙ teneri põt demſ̃onem hanc eſſe ſigni, quia medium eſt quieſcere quiete alterius, maior vero eſt moueri ab alio, mõ q̃eſcere eſt effectus motus, agẽs enim quod mouet ab alio, q̃eſcit ab illo, quatenus ſeipſum mouebat. Præterea animaduerte ꝙ prima demonſtrationes Ariſtotelis forma hæc eſt, omne quieſcens quiete alterius ab alio mouetur: omne quod mouetur à ſe ſecundum ſe totum, in eo ꝙ corpus, quieſcit quiete alterius, ergo omne quod mouetur à ſe ſecundum ſe totum in eo ꝙ corpus, mouet ab alio, hæc forma in commentarijs optime reprehenditur, quia tunc non poſſet proficiſci ad ſpecies eius, quod mouetur p ſe; tenenda igitur eſt ſecunda forma.

DILVCI. Cum autẽ omne quod mouetur ab alio moueatur, neceſſe eſt vt id omne quod in loco mouetur, ab alio moueatur: & id igitur quod mouet ab altero, nam ipſum etiam iam mouetur, & rurſus hoc ab alio, at nõ ad infinitũ hoc proficiſcitur, ſed ſtabitur alicubi, atque erit aliquid quod primo cauſa erit vt omnia moueantur.

ANT. Q̃m autem omne, quod mouetur, ab aliquo mouetur, neceſſe eſt & omne, quod mouet in loco, moueri ab alio, & mouẽs igitur ab altero, quoniam & ipſum mouetur, & iterum hoc ab altero, neq; in infinitũ abibit, ſed ſtabit alicubi, & erit aliquid quod primo cauſa erit motus.

An grauia & leuia moueant ſe. Vide Scot. 2. diſt. ſcdi. q. 10.

Hactenus demõſtratũ eſt, ꝙ oẽ quod mouetur ab alio moueat. Nũc vult oñdere eſſe primũ motũ in loco, quod videlicet mouet à motore in ipſo primo, tñ concludit, ꝙ oẽ quod mouetur in loco moueatur ab alio, & vult hanc rõnem, omne quod mouetur, mouetur ab alio, omne q̃d mouetur in loco, mouetur, igitur omne quod mouet in loco, mouetur ab alio. de ratione tangit maiorem & cõcluſionẽ vt patet, hoc accepto, declarat ꝙ eſt deuenire ad primum motum ex ſe in loco, & arguit ſic, ex quo motũ in loco ab alio mouetur, accipio illud ẽ quo mouetur, cum illud etiã moueatur, quia oẽ mouens in mouendo mouet, vt nunc ſupponimus, vel illud mouens mouetur, vel nõ, ſi non, cum ipſum moueatur, erit primum motum ex ſe, quod erat propoſitum, ſi mouetur adhuc ab alio, quæramus de illo, & cum non ſit proceſſus in infinitum, tandẽ oportet ſtare ad primum mouens, quod eſt primum motum, & cauſa omnium eorum, quæ mouentur.

An aliquid poſſit moueri a ſeipſo primo. Vide gṽadeum Eſcu. lec. 1. huius.

An idẽ poſſit agere in ſeipſum. Vide Albe. de ſaxo. q. 2. huius.

Commen. 3.

{Cũ declarauit.} Auerroes in præſenti commento primo repetit rõnẽ, qua probatũ eſt, oẽ motum moueri ab alio. Secunda ibi {Deinde accepit}, pcedit ad expõnem

A literæ. Quantũ ad primũ hęc propõ, oẽ quod mouet ab alio mouet, declarat, primo de motis ab extrinſeco, vt q̃ generant ſiue corrumpunt, q̃ augent, atq; alterantur, oĩa hęc patet ab alio moueri. Itẽ ẽt in trãſlatione de motis ab extrinſeco patet, vt violẽter mota. Hęc oĩa ſenſu patent, rõne vero tacta, patet ẽt in motis ab intrinſeco, ꝙ ab alio mouent, igr̃ vr̃ patet, omne q̃d mouetur ab alio moueri.

{Deinde accepit.} Nũc exponit textũ, & vult ꝙ Ariſ. accepit hãc ppõnẽ, oẽ q̃d mouet ab alio mouet tanq̃ maiorẽ ad declarãdũ ꝙ, omne motũ in loco, ab alio mouet.

An in omni motu mouẽs & motũ ſint ſimul. Vide Albe. de ſaxo. q. 2 h^o.

{Licet hoc ſit.} Sed obijcies, nã oẽ motũ in loco moueri ab alio, eſt declaratũ, qñ declarata eſt illa vl'is, oẽ quod mouet ab alio mouet, nã qui de oĩ genere declarat aliqd, & de oĩ ſpẽ idẽ declarare vr̃, cũ igit de oĩ moto ſit declaratũ moueri ab alio, & de moto in loco idem relinquetur.

{Et dixit.} Anteq̃ ſoluat, componit ſyll'm literæ ſic, omne quod mouet ab alio mouetur, omne motũ in loco mouetur, igitur omne motũ in loco ab alio mouetur.

B {Sed iſta declaratio.} Hoc p accepto, ſoluit ad dubiũ; ꝙ hęc rõ nõ eſt de per ſe, ſed cõfirmatiua. probatũ eſt. n. de omni moto moueri ab alio, igitur de moto in loco, verum hæc rõ eſt logica accepta potius ad confirmandum.

{Et põt intelligi.} Rõnẽ Ariſt. aliter exponit, vult maiorẽ eſſe ſic intelligendã, oẽ primũ motũ ex ſe in loco mouet ab alio, igitur neceſſe eſt vt oẽ motũ in loco moueat ab alio, & tunc ex hoc vult habere aliã ſolutionẽ ad dubiũ, ꝙ licet in cõcluſione dicta ſit etiã pñs cõcluſio ſubintellecta de moto i loco, tñ eſt eadẽ probata nũc noua rõne. Ad formã igit dicendũ ꝙ non ſuperfluit, tũ quia rõ illa eſt cõfirmatiua, vt pma ait reſpõſio, tũ ꝙ eſt noua rõ, vt dicit ſecũda reſpõſio, & idẽ põt pluribus modis pbari.

{Et cũ declarauit.} Animaduertendũ ꝙ Auer. rõnem Ariſt. vult conſiſtere in duobus fundamentis. Primum ꝙ omnis motor extrinſecus à moto in mouendo mouet. Nam omnis motor extrinſecus eſt corpus, & omne corpus in mouendo mouetur. Secundum fundamentũ, omne motum à ſe, hoc eſt à principio intrinſeco eſt primum motum ex ſe, aut continens primum motum ex ſe, ideo ſi deuenitur ad ipſum motum ex ſe, deuenitur ad primum motum ex ſe. Cætera quæ Auerro. ait ex textu patent.

Primum fundamentum.

C Secundum.

Sed dubitabis primo, quomodo hæc ratio ſit logica, vt dicit prima reſponſio. Hæc ratio eſt neceſſaria, igitur nõ logica. Circa ſecundam reſponſionem dubitatur circa illam conſequentiam, q̃ñ valet, omne primum motum in loco mouet ab alio, igit omne, quod mouetur in loco mouetur ab alio. Tertio dubitatur, quia nõ videt quod omnis motor extrinſecus in mouendo mouetur, nam cœlum alterat, & non alteratur. Quarto dubitatur, quia p hãc rõnem non habetur ꝙ detur primum motũ ex ſe vniuerſaliter in toto mundo, ſed tm̃ in vnoquoq; ordine, vt in motis aĩalium ad cor, in proiectis ad manum. Ad primam recentiores aiunt rõnem illam eſſe logicam, quia in ea arguitur p regulam logicæ à ſuperiori diſtributiue ad inferius affirmatiue. Melius dico ꝙ hæc ratio eſt logica, quia non concludit aliquid p ſe ignotũ, vt exponit Auer. 2. huius, cõmento. 3. Ad ſecundã patet ſolutio per proximum commentum, nam omne motum in loco eſt primũ motum aut habens primum, hoc eſt minimum motũ, idẽ ſequitur ſi primum hoc eſt minimum motum mouet ab alio, igitur omne motum in loco, quia omne vel ẽſt primũ motum, aut continens primum motum. Ad tertiũ. verbum Auer. eſt intelligendum in motu locali, nam primum alterans eſt corpus & alterat et non alteratur, vt in fine Secundi capi. de Subſtantia orbis. Ad quartũ dicẽdum, ꝙ Ariſto. non vult habere aliud ſecundum omnes, niſi ꝙ in omnibus motis & mouentibus eſt deuenire ad primum motum ex ſe in ordine illorum tm̃, vt in mouentibus & motis animalium eſt deuenire ad cor, in proiectis ad manus, ſed ꝙ ſit deuenire ad cõmmune primum motum ex ſe, quod dicitur cœlum, non hic, ſed in Octauo declarabitur, & in libro dicetur Cœli.

An in motu locali mouens ſit ſi[m] cum moto. Vide Ian. p. 4. huius.

Sol. primæ. Vide burle. hic.

D Sol. ſecũdæ

Sol. tertiæ

Sol. quartæ

RECOGNITIONES.

PRocedit nunc ad propositum, & intendit ex propositione declarata deducere esse deueniẽdum ad primũ corpus, quod mouetur à seipso, & à nullo alio exteriori corpore. & debes scire Aristotelem itelligere per primũ corpus, quod mouetur à seipso, illud quod mouetur, & non ab alio exteriori corpore. dico non ab exteriori corpore, quia si moueatur ab aliquo sui, vt ab anima, nõ propterea nõ esset primum corpus, quod mouet̃ á se, hoc exposito, Aristoteles procedens ad intentum, & ex propositione deducta infert duo, primum, quod omne, qđ mouetur in loco, mouetur ab alio, secundum ꝙ mouens rem in loco, si fuerit externum, ipsum etiam est corpus adhuc motũ ab alio, vnde inquit, qm̃ aũt omne, quod mouetur, ab aliquo mouetur, necesse est & omne, quod mouet̃ in loco, moueri ab alio, hoc est primum, & necesse est igitur ẽt, mouens externum, á quo mouetur, qđ mouet̃ in loco, ab altero moueri, cuius cãm affert, quia ipsum mouẽs externum ẽt mouetur, non. n. põt externum mouens eẽ corporis, nisi corpus, & omne corpus in mouẽdo mouetur. Quare si mouens corpus quod mouetur in loco, mouet̃ ab altero, oportet illud alterũ vel esse externũ, vel internum, & cũ non procedatur in infinitũ, oportet venire ad aliquod primum corpus, cuius mouens nõ sit corpus externum, sed internum & à nullo motum. Circa demõstrationem hanc multę dubitationes in commentarijs soluũtur, sed vna occurrit, quia videtur Aristoteles sibi cõtrarius, primo. n. probauit omne, quod mouetur, moueri ab alio, nunc probat esse deueniendum ad aliquid, qđ mouetur à se, quę videntur repugnare, & dicendum, ꝙ probauit omne quod mouetur, moueri ab alio, siue illud, á quo mouetur, sit aliquid eius, siue non, nunc probat esse deueniendũ ad aliqđ corpus, qđ mouet̃ á se, hoc est non alio corpore externo, cum quo tñ stat ipsum moueri posse ab aliquo sui, quodlibet sit aliud ab eo aliquo modo, non tñ est corpus externum ab illo, & sic non aduersantur.

DILVCI. Si enim non in infinitum erit proficiscendũ, G moueatur tũc A quidem ipsum ab ipso B, ipsum vero B ab ipso C, atque C ipsum ab ipso D mõ, videlicet tali vt in infinitum sit profectio.

A——B——C——D————

ANT. Si enim non, in infinitum procedet, sit A quidem quod ab ipso B mouetur, B vero ab ipso C, C aũt ab ipso D, & hoc mõ in infinitum descendat.

Hactenus declarauit esse deueniendum ad primũ motum ex se. Nunc demonstratione ducente ad impossibile idem ostendit. Et arguit hypothetice sic, si non est standũ ad primum motũ ex se, igitur in infinitum erit proficiscẽdum, destruet consequens, vt inferret oppositũ antecedẽtis. Pro destructione itaq; consequentis primo sumit casum. & inquit. Moueatur tunc A quidem ipsum ab ipso H B, ipsum vero B ab ipso C, atque ipsum C ab ipso D, modo videlicet tali vt in infinitum sit profectio, est igit̃ hic casus vt sint mobilia infinita, quorum alterum ab altero moueatur in infinitum.

Syllogism.

DILVCI. Quoniam itaq; mouens ipsum & id qđ mouetur sunt simul, patet ipsum A et ipsum B simul moueri, nam B ipso moto A etiã mouetur, itẽq; B ipso moto, ipsum C mouetur, ipso quoq; C D, etiam ipsum mouebitur, erunt igitur ipsius A, & ipsius B, & ipsius C atque cæterorum cuiusq; motus ipsi simul.

ANT. Quoniam igitur simul mouens est, & ipsum quod mouetur, manifestum est, ꝙ simul moue-

E buntur & A, et B; cũ enim mouebitur B mouetur & A, & cum mouet̃ A ipsum C & cum C ipsum D: erit igitur simul & motus qui est A, & B, & C & reliquorum vniuscuiusq;.

Casu igitur posito, cõstituit suppositiones. Prima suppositio, concessis infinitis mouentibus & motis, hæc oĩa simul mouẽtur & mouent, & syllogismus est, omnia mouentia & mota sunt simul, mouentia & mobilia si essent infinita, sunt mobilia & mouentia, igitur mouẽtia & mobilia si essent infinita, essent simul. primo sumit maiorẽ, & inquit. Qm̃ itaq; mouens ipsum & id quod mouetur sunt simul, hęc est maior prætermittens minorem, dat cõclusionem partem per partem inferendo, & inquit, patet ipsum A & ipsum B simul moueri, nam B ipso moto, ipsum C mouetur, ipso quoq; C, D etiam ipsum mouebit̃, tunc dat conclusionem totam, & inquit. Erunt igitur ipsius A & ipsius B & ipsius C atq; cęterorum cuiusq; motus ipsi simul. Hæc est prima suppositio Aristotelis.

Prima suppositio. Syllogism. An mouens simul moueatur. Vide de gradeon B scu. lectõ. 2. huius. Et si nõ est vt dicit Ari. sit procedere in infinitum. Vide ibidem.

F DILVCI. Poterimus præterea vnumquodq; sumere, nam etsi à singulis singula moueantur, nihilominus tamen vniuscuiusq; motus vnus est numero & non infinitus extremis.

ANTI. Et accipere igitur ipsorum vnumquodq; poterimus, etenim si vnumquodq; ab vno quoq; simul mouet̃, nihil minus vnus numero vniuscuiusq; motus est, & non vltimis infinitus.

Secunda suppositio est, ꝙ licet mouentia & mota sint infinita secundum numerum, tamen cuilibet mobili secũdum se cõpetit aliquis motus vnus numero, finitus quo ad extrema, cum omnis motus sit de quodam in quoddã Sexto huius, inquit. Poterimus pręterea vnumquodque sumere, nam etsi á singulis singula moueantur, nihilominus tñ vniuscuiusq; motus vnus est numero, & non infinitus quo ad extrema ipsa inter q̃ cõstituitur, cũ oẽ quod mouetur, è quodam proficiscatur in quoddã. 6. huius.

Scđa suppositio.

Commen. 4.

{Idest ponamus.} Auerro. primo constituit casum in motis & mouentibus per literas in expositione textus, et patent eius verba.

{Et cum posuit.} Nunc vult sumere petitiones & sumit primo ꝙ vbi darentur mota & mouentia infinita, omnia simul mouerent & mouerentur, Hæc fuit in textu declarata ad longum,

{Et notandum.} Digreditur contra Galenum, & primo sumit expositionem propositionis Arist. & ꝙ in motu propositio sit vera, itaq; si vnũ mouetur, oportet omnia moueri, in quiete vero non tenet, quia stat vnũ quiescere, & alia moueri, hic est intellectus propositionis Aristo. & vult Auerro. ipse,

H {Et quia Galenus.} Nunc narrat positionem Galeni circa propositionem tactam, voluit enim Galenus vniuersaliter & de motu & quiete propositionem Arist. esse intelligendam, & ita apud ipsum, vt sequitur, hoc mouetur, igitur omnia mouentur, sic etiam sequetur, vnũ quiescit, igitur omnia vsq; ad vltimum. Et Galenus credẽs hanc propositionem esse vniuersalem de motu & quiete, conclusit contra Arist. non cor esse principium motus in animalibus, sed cerebrum, & vtebatur syllogismo tali, id est principium motus animalis, quo moto mouetur aĩal, & quo quiescente quiescit animal: sed moto cerebro sine capite mouetur animal, eoq; quiescente quiescit, igitur cerebrum est motus animalis principium. minorem obseruatione probauit, quia ipse vidit ab animali extractum cor, & ambulasse per duos passus, nunquam autem vidit caput abscisum, & moueri animal.

Quid ex positione. Syllo. gal.

{Ego autem.} Contra arguit Auer. per experientiam, quia ipse etiam vidit arietem è quo abscissum caput fuit

Reprehensio. Gal.

&

& ambulasse, igitur nō cerebrum, sed cor est motus animalis principium per eandem rationem.

{Et ista mota.} Sec̄da suppō ē q̄ licet mouētia & mota sint infinita vniuscuiusq; motus ē quo ad extrema finit⁹.

{Et dixit hoc.} Remouet dubiū Auer. cur, videlicet, adiecit suppositionem hanc, hæc enim videtur inutilis ad rationem. Respondet hanc addidisse ad refellendum tacitam quæstionem, posset enim quis dicere casum eē impossibilem, nam cum ponis ipsa mota & mobilia simul moueri & esse infinita, tunc ponere cogeris motum rectum infinitum, cuius contrarium in. 6. est determinatum. Ideo philosophus huic occurrit, q̄ licet ipsa mota & mouentia sint infinita, motus tamen vniuscuiusq; rectus finitus est & terminatus.

Dubitationes. Primū contra Galen. {Hæc igitur est suppositionis vtilitas.} Sed circa hęc sunt dubitationes non paucæ, nam Auerro. duo voluit contra Galenum, quorum primum est de motu valere hypotheticam Arist. si A mouetur, igitur omnia, & vniuersaliter valet vno moto omnia moueri. De quiete vero minime, quia stat primum quiescere alijs motis. Secundum. Secundum, contra Galenum est, q̄ non caput, siue cerebrū est motus animalis principium, sed cor, quia se vidisse asserit decapitatum arietem moueri, non tamē sine corde.

Prima du. Tunc contra hęc dubitatur, quia videtur in dictis suis contradictio, nam non possunt stare hæc, q̄ aliquod moueatur, & primum quiescat, quia si aliquod mouet, oportet omnia moueri insimul. Secunda. Contra secūdum dubitatur, quia motus animalis & sensus coordinantur, igitur quicquid est principium sensus, erit etiā principium motus, cum itaq; cerebrum sit omnium sensuum principiū, quia sensoria omnia sunt in eo, videtur etiam & motus, quiā sensu regulatur principium. Rñsiones Aliorū quales. Vide Burl. hic. Ad primā solent dari innumeræ solutiones, & omnes conueniunt dictum Auerro. esse intelligendum in motu locali & puro, & tunc super hoc multas afferunt responsiones, quæ certe bene ad illā dubitationem satisfaciunt. Sed quoniam dictum illud facilius intelligi pōt, & non cum tot confusionibus, ideo Motor duplex. animaduertendum q̄ motor est in duplici differentia respectu motæ rei. vnus quidem est, qui per sui motum est causa per se motionis rei motæ, & per sui quietem etiā cā est quietis rei motæ, q̄uo fortasse cœlum respectu mobilium hic inferius, cœlo enim moto, necesse est hæc moueri, & ipso quiescente, oīa ēt quiescere, vt Secundo Cœli habetur. Et tūc de tali motore hypothetica valet de motu & quiete tam à priori q̄ à posteriori, bene. n. valet A. mouetur, & motus ipsius A est cā motus ipsius B, & quietis, igitur moto A mouetur B, & quiescēte quiescit, & ē contra ēt, & hoc modo fortasse intellexit Galenus, quodq; etiam Auer. concederet. Alius est motor, qui quidem sui motu cā est motionis rei motæ, sui vero quiete, non illius quietis cā, vt motus manus est cā motus baculi, motus baculi cā motus pilæ, igitur manu mota omnia mouentur, q̄uo valet procedendo à primo, hoc est processu à causa de motu, non aūt de quiete, valet enim, manus mouetur, igitur baculus & pila, de quiete vero nō valet, D quia non sequitur, quiescit manus, igitur baculus & pila, & sic intelligit Auerr. nam sic est ad propositū suū contra Gal. in pcessu vero ab effectu, de quiete valet, de motu non, quia valet quiescit pila, igitur baculus & manus, Cōditiones dicti Auer. Solutio. de motu non valet, quia pōt pila moueri, baculo & manu quiescentibus, & hoc mō non intelligit Auer. Sic igitur dictum Auer. contra Gal. duabus obseruatis conditionibus est necessarium, prima vt insit in motoribus, q̄ per suos motus sint motuū causæ totales in rebus motis, secūda vt procedatur à causa & à priori, non ab effectu, et à posteriori. Quibus fit, vt si manus mouetur, baculus & pila moueantur, positis illis duobus q̄ sint per se causę totales, & procedatur à priori, non tamen valet ē cōtra, Vide etiam Burl. hic. manus qescit, igitur baculus & pila quiescunt. Per hoc ad rōnem cōcedo baculum & pilam moueri, & nego igitur manus mouet. Et cū dr̄ contra vno moto mouentur

A omnia, verum est processu à cā, quia processu ab effectu valet de quiete, & non de motu. Replica fortissima. Sed dubitabis acerrime, quia Arist. arguit à posteriori, vt si A mouetur, igit̄ Responsio optima. omnia mouentur vsq; ad vltimū. Dicendū q̄ Arist. supposuit A moueri ab ipso B, et non alio, nec à se, quia si à An ex alb⁹ mobilibus possit fieri vnum continuum. se esset primū motū, & sic haberet propositum, & B ipsum moueri ab ipso C non à se nec ab alio, C etiam ipsum moueri ab ipso D nec à se, nec ab alio, & tunc hypothetica sua valet A mouetur. igitur omnia mouentur. Auer. Vide Iand. q. 1 huius. aūt contra Gal. absolutius loquitur, vt in processu ppter quid à causa, & nō ab effectu. Et hæc est vera mēs Auer. Solutio ad secūdū.

Ad secūdā dici pōt multis modis qm̄ de principatu mēbrorum Arist. multa dicit in lib. de Animalibus, & medici & Gal. in libris Medicinę addunt ēt multa, nunc vero tenemus oēs sensus esse in corde, quod ab Arist. dicit̄ primum sensorium, eē vero in cerebro veluti in quodam manifestatiuo, propterea cor est & motus & sensuum & principale principiū. Sed ambiges, quia rō Auer. contra B Gal. eodem soluitur, quo per sensum propositionis datū, soluere vult illā Galeni, arguebat. n. Gal. sic. Illud quo quiescente membra animalis moueri possunt, non est principium motus membrorum animalis, sed quiescente corde pōt aīal moueri, vt per obseruationem testatur, igit̄ cor non est principiū motus animalis. Contra hanc rōnem voluit esse arguendum Auer. eadem forma, id quo quiescente membra mouentur animalis non est motus principium, sed quiescente capite & cerebro animal pōt moueri, vt de ariete testatur, igitur non caput est principiū motus. videtur igitur ratio Auer. solui eodem sensu, quia in processu propter quid valet de motu, & non de quiete, iō dicerem possibile esse vt cor quiescat per abscisionem, & membra moueantur à spiritibus, qui per musculos remāserunt, & sic ratio eius soluitur eodem modo vt illa Galeni. Dici pōt q̄ Auer. non arguit cōtra Galenum, sed torquet argumentū contra eum, vt Galenus cogatur soluere pro se & pro Auer. & hoc per sensum propositionis C Arist. datum. Et hæc est intentio Auerrois.

DILVCI.

Quoniam omne quod mouetur e quodam proficiscitur in quoddam, fit sane, vt aut numero, aut genere, aut specie sit idem motus, numero quidem eundem motum esse dico, qui in eodem numero tempore ex eodem in idem numero fit, vt ex hoc albo quod vnū numero est, in hoc nigrum eodem tempore, quod est vnū numero. Nam vbi alio tempore, non vnus numero, sed specie erit, genere vero idem est motus, qui in eodem prædicamento, aut in substantia, aut in alio genere fit. Specie autem vnus, q ex eodem specie in eodem specie existit, vt qui ex albo in nigrū, aut ex bono in malū, spē non D differt. Hæc aūt & in prioribus dicta sunt.

ANTI.

Quoniā quidem omne, quod mouetur, ex quodam in quidam mouetur, aut enim numero accidit eundem motum esse, aut genere, aut specie, nūc quidem igitur dico eundem motū, qui ex eodem in idem numero, & in tempore eodem numero fit, vt ex hoc albo, quod est vnū numero, in hoc nigrū fm̄ hoc tp̄s, qd̄ est vnū numero, si. n. secūdū aliud est, nō erit adhuc vnus numero, sed spē, genere aūt idē motus est, qui in eodē prædicamento substantiæ aut alterius generis est, spē autem, qui ex eadem specie in idē spē, vt ex albo in nigrū, aut ex bono in malū spē non differt, hæc aūt sunt dicta in prioribus.

In

In secunda suppositione accepit vniuscuiusq; mobilis esse vnũ numero motum, propterea occasione huius declarat quot modis motus dicatur vnus, vt intelligas quid ipse velit p vnum numero, & vult motũ dici vnum tribus modis, numero, specie, et genere. Numero is ille est q est eiusdem mobilis de principio in finem in eodẽ tpe nõ variatis terminis ẽ quo & ad quẽ, vt vna numero nigrefactio quæ est vnius mobilis in vno tẽpore numero, & nõ variatis terminis. Dixit seruata vnitate temporis, qñ vbi tempus esset aliud, etiam seruatis vnitate mobilis, & terminorũ, nõ numero sed. Specie esset idem. Genere vero vnus est qñ termini ad quos numero et specie differũt & in genere conueniunt, siue sit idem siue aliud mobile, siue idem, siue aliud tempus, qua ratione generatio aeris & generatio lapidis genere vnus est motus, quia termini specie differunt, genere conueniunt, specie vnus est quando termini ad quos specie non differunt, sed numero, vt duę albationes siue mobile sit idem, siue aliud, siue eodẽ, siue alio tempore. Sed quoniam de his longius dixit, quasi excusans se ad quintũ physicorum remittit se.

Commen. 5.

{Hoc totum.} Auerroes exponit has tres motus vnitates, quæ cum sint manifestæ, etiam commentũ eius manifestum est per se.

DILVCI. Accipiatur igitur ipsius A motus & sit E ipsius vero B sit Z ipsius autem C sit I ipsius D sit T, sumatur preterea tps in quo ipsum A mouetur, et sit K, atq; cum finitus sit ipsius A motus, finitũ erit & K tempus, & non infinitum, at A, & B, & cæterorum vnũquodq; eodẽ in tpe mouebant. Accidet igitur vt motus E Z I T infinitus existẽs in K finito tẽpore fiat, nam quo in tpe A ipsum mouebat, & ea oĩa quę ad ipsum A deincepitia sunt, mouebãtur, quare tpe eodem mouentur.

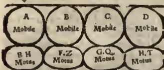
ANTI. Accipiat igitur qui est ipsius A motus, & sit in quo est E, & qui est ipsius B, in quo est Z: & q est C D in quo est G T, & tẽpus in quo mouetur A sit K. Determinato igitur motu ipsius A, determinatũ erit, & tps, & non erit infinitũ K. Sed in eodẽ tpe motũ est A, & B, & reliquorũ vnũqdq; Accidit igitur motũ, qui est E Z G T, cum sit infinitus, in tempore finito fieri K: in quo.n: A motum est, & quæ sunt ipsi consequenter omnia infini tamota erunt, quare in eodem mouentur.

Demonstratio ostendens per deductionem ad impoßibile quòd non proceditur in infinitum in mouentibus, & motis, scilicet quia infinitum moueretur in finito tempore.

Figura hæc deseruit etiam textui octauo

K.G. Tempus.

His modo sumptis, Arist. deducit consequens, & probat q non sit proficiscendũ in infinitũ, qm̃ tũc motus infiniti, qui essent vnus motus specie, essent in tempore finito, & arguit (vt mihi videt) expositorie sic, A B C D mouentur tempore finito per primam A B C D, & sic de aliis, mouentur infinitis motibus, qui sunt plures numero & infiniti, & vnus specie per secundam suppositionẽ, igitur motus infiniti numero qui vnus specie sunt, erunt tempore finito, quod habet pro impossibili, inquit. Accipiatur igitur ipsius A motus, et sit E, ipsius vero B sit Z, ipsius autem C sit G ipsius autẽ D sit T: hic est casus, grȩce tñ sic legitur, & ipsius C D sint I T sed ego sic trãstuli, vt sermo sit clarior, quis idem est, deinde accipit secũdã partem casus, et inquit. Sumatur preterea tempus in quo ipsum A mouetur, & sit K in quibus voluit esse intelligẽdas illas duas suppositiones. Tunc addit tertiam partem casus ex his sequentem, & inquit. Atq; cũ finitus sit ipsius A motus finitum erit, & K tps, & non infinitũ, per omnia hęc vult habere secundã exponẽtẽ, videlicet, q A B C D, & deinceps moueantur infinitis motibus, qui sunt infiniti numero, sed spẽ vnus, accipit primã exponẽtem, & inquit. At A & B, & cæterorũ vnumquodq; eodem in tẽpore mouebant p primã suppositionẽ. Ex his exponentibus dat cõsequens, & inquit. Accidet igitur vt motus E Z G T infinitus, s. numero specie vnos existẽs in K tpe finito tempore fiat, repetit vim probationis breuib⁹, nã quo in tempore A ipsum mouebat, & ea omnia quæ ad ipsum A deinceptis sunt, mouebantur. Quare tpe eodem mouentur cũcta. Ecce quomodo virtus rationis potest reduci ad syllogismum expositorium.

An mot⁹ ipsius B posset ẽ maior aut minor quam motus ipsius A vt vĩ dicer hic An. Vide Egid. hic.

DILVCI. Etenim siue motus ipsius A motui ipsius B cęterisq; cæterorum æqualis sit, aut maior, differt sane nihil, accidit enim omnino vt infinitus motus, tempore fiat finito, quod impossibile est.

ANT. Etenim siue ęqualis motus erit qui est ipsius A ei, qui est ipsius B, & aliorũ, siue maior, differt nihil. penitus enim infinitum motum finito in tempore accidit fieri, hoc autẽ impossibile est.

Posset Arist. quis obiicere non posse reperiri tot mot⁹ esse æquales motui ipsius A cũ duo motus æquales raro sint, quanto minus infiniti. Soluit obiectionem hanc propositum non tollere, nam siue sint omnes æquales motui ipsius A ptaliter, & quasi adamussim, siue parũ differũt, dummodo oẽs alii sint finiti, sequitur vt infinitus motus tpe fiat finito, qñ ex illis põt fieri vnus motus specie, verum de hoc erit magna quæstio, quæ postea disputabit.

Commen. 6.

{Cũ posuit.} Cõmentum præter textũ duo continet annotatione digna. Primũ, q non põt motus rei motæ esse minor & breuior motu rei mouentis, vt si baculus mouet pilam, non põt motus pilę esse breuior motu baculi, licet possit esse longior vt sensu patet. Secundũ qd continet, est q, p deductionẽ Arist. non habetur plus, nisi q motus infiniti sint tempore finito, non q motus infinitus vnus numero sit tẽpore finito, ideo apponit textum sequentem ipse Arist. vt declaret simpliciter motum infinitum numero esse tẽpore finito. Dubitant contra primum recentiores, quia põt cœlũ mouere vnam ignis molem, quę postea illa desinet moueri, aut per corruptionẽ, aut per alium modum cœlo ipso adhuc perpetuo moto. Ad hoc dicunt suo modo & satisfaciunt. Ego vero non recedens ab eo qd dixit ipse in proximo commẽto, dico dictum Auer. habere duas conditiones. Prima est q motor & motũ sint coęua, & nõ mobile corruptibile & motor æternus, quia tunc mobile posset desinere moueri per corruptionẽ ipso motore adhuc existente in motu. Secunda q motor per sui motũ sit cã motionis rei motæ. Tũc patet solutio ad argumẽtũ, cœlum enim est æternũ, ignis corruptibilis, sed vbi ignis ille esset ęternus, vt cœlum, et cœlum per sui motum moueret necessario ignem, nõ posset

Primum Auer. dictũ

Secundum

Dubitatio Vide Burl. hic.

Propria solutio.

set

set cœlum moueri nō moto igne, quia per corruptionem non posset desinere per alium modum minime, quia cœlum per sui motū mouet necessario ignem, igitur vt pri⁹. Auerroes dixit non posse motum rei mouentis esse maiorem motu rei motę ab illa. In cōmentarijs fecimus quęstionem, quia cœlum pōt mouere vnam glebā ignis, quę postea pōt desinere moueri aut per corruptionem, aut p aliam cām, cœlo adhuc moto. Et licet in cōmentarijs subtiliter sit dictum, tamen facilius dici potest, verbū Auerr. esse verum de mouēte particulari, proximo, ac proprio. Cœlum autem erit mouens vniuersale et remotum & sic defendi potest verbum Auerrois.

DILVCI. Ita quidem igitur, quod ex principio erat demonstrari videbitur, sed non demōstratur, qm̄ nullū incōueniēs inde proficiscitur. Pōt.n. finito in tpe motus esse infinitus, nō tñ idē, sed alius atq; alius, si ea quæ mouentur multa sint & infinita, quod quidē & his, quæ nunc sunt accidit.

ANT. Sic quidē igitur videtur demonstrari, qđ est à principio, non tñ & demonstratur, propter id quod nullū incōueniēs accidit, contingit.n. finito in tempore infinitū motū esse, non eundem aūt, sed alterū, & alterū multis, & infinitis motis existētibus, sicut accidit, & in his, quæ sunt nūc.

Aduersarij cauillum nunc ponit, posset enim dici non esse inconueniens motus infinitos in tempore fieri finito, quorum quilibet est determinati moti, quod finito moueatur tempore. Cauilli fortasse ratio est, quia vt plures possunt esse in vno eodemq; æquato tempore, ita infiniti, inquit. Ita quidē igitur qđ ex principio erat sumptū, demōstrari videbatur, sed non demōstratur, cuius causam ait, quando nullum inconueniens contingit, si ponatur vt diximus. Pōt enim finito in tempore motus esse infinitus, non tñ idem, sed alius atq; alius, si ea quæ mouentur multa sunt & infinita, quod quidem & his, quæ nunc sunt à nobis sumpta accidit, sunt enim illa plura & infinita, quorum cuiuslibet est alius atque alius motus.

Commen. 7.

{Quia ex hoc.} Illud qđ Auerroes ait hic totū patet.

DILVCI. Verum si quod primo secundū locū atq; corporalem motionē mouetur tāgere, aut ipsi mouenti continuū esse necesse est, queādmodū illud in omnibus accidere videmus, erit ex omnibus vnū, quod vniuersum continuū erit, id igitur quod est contingens, sumatur esse, & sit magnitudo, vel cōtinuū illud A B G D, cuius motus sit E Z I T. Differt aūt nihil, siue finitū, siue infinitum id sit, nā similiter finito in tēpore K mouetur, horum vero vtroq; modo est impossibile.

ANTI. Sed si quod mouetur primum secundū locū & secundū corporalē motum, necesse est tangi, & continuū esse mouenti, sicut videmus in omnibus hoc contingere, erit.n. ex omnibus vnū ipsum omne, aut cōtinuū esse, hoc igitur contingens accipiatur, & sit magnitudo quidē, aut cōtinuū, i quo est A B C D, huius aūt motus est E Z G T, differt aūt nihil, aut finitā, aut infinitā esse magnitudinē, similiter.n. finito in tpe K mouebit finitū aut īfinitū, horū aūt vtrūq; est impossibile.

Cauillū huoc Arist. refellit & supponit ex omnibus illis mouentibus & motis esse factū de inesse vnū vniuersum infinitū, quod probat p regulā prioristicā, possibile est quo posito inesse, nullū sequitur impossibile, quia vt

A dicūt Alexander, Phylō, & Philoponus Primo Priorum, possibile est ipsum inesse positū in potētia, inesse vero est ipsum possibile positū in actu. Sed illa infinita cū sint contigua, possibile est cōtinuari, igitur de inesse aliqñ continuantur & sic patet suppō, tunc quasi expositorie arguo, hoc mouetur tpe finito p iā declarata, demonstrato vniuerso ex omnibus illis aggregato, hoc mouet motu infinito, qm̄ mobile infinitū nō pōt, nisi motu infinito moueri, nā moueri nō pōt nisi in spatio, aut equali sibi, aut maiori se, vt in Sexto patet, & cū ipsum sit infinitū, spatium quoq; infinitū erit, spatiū aūt infinitū nō pōt ptransiri, nisi motu infinito, sic igitur patet secunda exponens, videlicet, q hoc moueatur motu infinito, igitur motum motu infinito mouetur tpe finito, inquit. Verū si quod primo secundū locū atq; corporeā motionē mouet tangere, aut ipsi mouenti continuū esse necesse est, queādmodū illud in oībus quę localiter mouentur accidere videmus, oportet.n. mouens & motū esse simul, vt sumpsit iā. Infert tūc possibile, & sequit, erit subaudi possibile esse ex omnibus

B vnū, quod vniuersum cōtinuū erit, id igitur qđ est cōtingens, sumatur esse, & sit magnitudo vel continuum illud A B C D, cuius motus sit (vt dixit) E Z G T, hęc litera nō est cōpleta, & debet legi suspensiue vsq; ad textum sequentē, aut forte litera est cōpleta, & quasi voluit habere cōtra cauillū mobile & motū esse vnū, p hoc quod possibile positū est inesse. Sed dices cōtra Arist. quia ipse in exēplo accepit partes quatuor finitas, ex quibus non fit nisi magnitudo finita, igitur mobile erit finitū. Respondet, & inquit. Differt aūt nihil, siue finitū, siue infinitū id sit subaudi sumptū in exēplo, dūmodo bis sit vna, hęc videlicet, vt vtroq; motu infinito moueatur. q.d. q licet acceperim tē factā ex finitis, volui intelligere illa pro re infinita, & p eo, quod motu mouet infinito, ideo subdit, nā similiter finito in tēpore K mouetur, hor: vero vtroq; modo est impossibile, hoc est, tam si illud sit acceptū infi-

C nitū, quā si sit acceptū finitū, dūmodo motus sit īfinitus, sic igitur his verbis patet cauilli confutatio.

Commen. 8.

{Nititur addere.} Aīaduerte in cōmēti fine, q ipse vř soluere dubitatioeē Arist. ait, nihil differre, siue id ponat finitū: siue īfinitū: hoc vř falsum, quia ad ipsum positum finitum nō sequitur impossibile, ad ipsum vero positum infinitū sequitur impossibile, igitur differt sic vel aliter dicere, inuuit (vt mihi vř) responsionem, & vult q differt nihil quo ad cōsecutionem, nam posita magnitudine finita, sequitur motum illius esse in tempore finito, & posita magnitudine infinita, sequitur motū eiusdē esse in tēpore finito, igitur vtroq; modo sequitur motū esse in tēpore finito, verum vbi ponitur magnitudo illa infinita, sequit & motum infinitū esse in tpe finito, quod nō sequit, vbi ponatur magnitudo finita. Sed dices. Arist. asserit vtroque modo esse imposs. Respondet vtroq; modo, siue illud infinitum positū sit vnū cōtiguatione, siue cōtinua-

D tione. Hæc est expō Auer. nostra vero expō fuit magis ad verba Aris. vt patuit. Cetera dicta sua sunt p se nota.

An sit necesse ex mouētibus & motis infinitis fieri vnum mobile infinitū. Et an sit poss. q motus infinitus secūdū quantitatem quam hēt a mobili fiat in tpe finito. Vide Burl. hic & Egid. hic.

DILVCI. Patet igitur esse standū tandē, neq; in ipso ab altero esse proficiscendum esse in infinitum, sed aliquid fore, quod primum mouetur.

ANTI. Manifestum igitur, qm̄ stabit aliquando, & non in infinitum, abibit, quod semper est ab altero, sed erit aliquid quod primo mouebitur.

His habitis cōcludit propositū, & inquit. Patet igitur q sit standū tandē, & q neq; in ipso esse ab altero sit proficiscendum in infinitum, patet etiam esse aliquid, quod primum mouetur à parte vel aliquo existente in eo, et nō semper ab altero, quę res erat conclusio proposita.

Differt autem nihil, aliquo supposito id demonstrari. Nam contingenti posito, nullum inconueniens oportebit accidere.

Differt

Differt autem nihil aliquo supposito id demonstrari, nam contingenti posito, nullum inconueniens oportet accidere.

Positio cauillatoris erat q in mouentibus & motis sit procedendum in infinitum, accepit Aristo. vnum suppositũ q ex omnibus illis fiat vna magnitudo, quo accepto inferebat, igitur motus infinitus esset tempore finito, vt longioribus verbis fuit per multa media deductum. cõtra hæc ambiget cauillator, & dicet q istud ĩpossibile nõ sequitur ad positionem meam, sed ad tuum suppositum, videlicet, q ex omnibus illis fiat vna magnitudo, & sic non mea positio, sed tua suppositio est impossibilis, cõtra obijcit Aristo. & inquit. Differt aũt nihil aliquo supposito, id demonstrari, nã contingenti posito, nullum inconueniens opõrtebit accidere, & ita non â meo posito id accidit, sed è tua positione, & cum impossibile sit id ad qd sequitur impossibile, iure tua positio est impossibilis.

DILVCI. **Id autem quod primum mouet, non vt cuius gratia, sed vt id vnde est principiũ motus, simul cum re ipsa mota est. Dico autem simul, quia nihil est inter ipsa, hoc enim omni mouenti atq rei motæ commune est.**

ANTI. **Primum autem mouens, nõ vt cuius gratia, sed vnde est principium motus, est simul cum eo, quod mouetur. simul autem dico, quia nihil ipsorum mediũ est, hoc enim commune in omni moto, & mouente est.**

Hæc litera potest esse principium noui capituli, cum enim Aristo. declaraturus sit q mouens & motũ sint simul, oportebat declarare duo, quid per mouens & motũ intelligit, & qd pro esse simul, & hæc duo declarat, vult enim p mouens agens motũ, et p motũ subiectum mot⁹, per esse vero simul intelligit, quãdo inter mouens & motũ non mediat aliquid. Esse. n. simul vno modo põt intelligi physice, & sic ea sunt simul quę se tangunt, & ita non accipitur hic. Alio modo negatiue pro eis inter quæ nihil mediat, & sic anima & corpus sunt simul, motor & cœlum sunt simul, quia inter ea nihil mediat, inquit. Id autẽ quod primũ mouet non vt cuius gratia, sed vt id vñ est principiũ motus, simul cũ re ipsa mota est, quasi per mouens & motũ esse simul, volo nõ finem, sed agens motũ, & sic intelligo q agens motũ, & res mota sint simul. Hęc de primo. De secundo inquit. Dico aũt simul non physice & affirmatiue, sed quia nihil est inter ipsa, nam hoc modo ipsum esse simul commune est omni mouenti tam corporeo q̃ incorporeo, omniq rei motę, sic igitur patet sensus propositionis, siue conclusionis probandæ.

Commen. 9.

{Cũ declarauit.} Auer. vero vult q prima litera concludat cõclusionẽ vt nos facimus. Et hęc pma ps patet.

{Et non accidit.} Hęc est secunda pars cõmenti supra secunda litera, in qua Auerro. etiam nobiscum cõuenit, vult enim quod Arist. remoueat cauillum dictum p nos. Et sermo etiam patet.

{Ita inuenitur.} Sed in hac tertia literę parte Auer. differt ab expositione nostra, ipse enim vult q Arist. remoueat secundũ cauillũ, cauillus est talis, qm motor vt finis mouet rem motã, & tñ nec est simul cũ re mota, nec in eodẽ loco cũ illa, igitur non bene sumptũ est mouens & motũ esse simul, & quoniam sua litera erat falsa, & vbi debebat scribi motor, erat scriptum motum, ideo literam exponit quantum ad rem. vno modo, sed quantum ad modum videtur dupliciter exponere. Quantũ quidẽ ad rem vult q Arist. itelligat per motũ motorẽ, vnde principiũ motus, dicitur. n. motor effectiue respectu sui mobilis, & mota res respectu finis, & tunc sensus est, q motor effectiue & res mota sunt simul, & non finis cum re mota, sunt dico simul, quia non in alio loco est motor, & in alio res

An sit verũ p principio nihil eẽ mediũ inter mouens & motum. Vide Gradenm Escu. lec. 3.

E mota, inquit, & non accidit huic declarationi diminutio, qm motor ad quem induxit est primus secundũ illud ex quo motus, hoc est in genere causæ efficientis, non in genere causæ finalis, quod dicitur primum ad quod est motus, vt patet, & tale primum vt finis non contingit vt sit in loco vna cum primo moto, vt contingit de primo motore in genere agentis, ille enim in eodẽ loco est in re mota. Huius expositionis affert signum, quia post non loquitur de primo moto, sed de motore, quia ait in sua translatione, sed illud quod est primus motor & reliqua. Ecce quomodo accepit motum pro motore.

{Et forte.} Aliter exponit non quantum ad rem, quia idẽ vult, sed solũ corrigit literã, asserẽs illud esse ex errore scriptoris, quia vbi scriptum est motum, debebat scribi motor, & in translatione nostra, hæc confusio non accidit, græca enim litera patet.

{Et sic intẽtio.} Affert vtilitatẽ huius expõnis, & inquit, & tũc intẽtio istius sermonis est notificare q in ista

F demõne nõ vult hr̃e plus, nisi q detur primũ motũ & pm⁹ motor, vtrũ vero pmus hic motor sit idẽ qd primus finis vel alr̃ à pmo fine, hęc qõ est ĩpertinẽs, & nõ ad ppositũ.

{Et dixit.} Qd hæc qõ sit huic considerationi impertinens, probat. Tum quia in. 8. hæc qõ declarabitur circa finem, igitur superfluit hic tractari, secũdo quia in. 8. supponit ex. 7. esse primum motum & primum motorẽ, deinde declarat an ambo sint æterna vel nec

{Et ideo.} Ex his infert errorem Themistij, nã Themistius voluit in. 8. idẽ cõsiderari qd hic. Hic. n. declarat eẽ deueniendũ ad primũ motorẽ, & primũ motũ, ibi ẽt hoc idẽ, io demonstratio hęc superfluet. Rñdet Auer. q differt hęc consideratio ab illa. Primo qa declaratio hæc est vt suppõ ad declarationẽ illã, nã hic probat primũ motũ, & primũ motorẽ esse, ibi vero hoc supposito, probat talẽ motorẽ, & tale motũ esse æterna. Secundo differunt, qa illud qd dixit in. 8. est quasi dispõ, hoc est pma passio primi motoris, qa ipse pbauit illic ęternitatẽ de pmo mo

G tore, hic vero nõ passionẽ, sed quasi primitatẽ probauit.

{Et iõ.} Hui⁹ solõnis dat signũ, qa ibi pbat motũ ęternũ eẽ duplr. Vno mõ p viã. 7. videlicet, ex ordine motorũ et mot⁹. Alio mõ ex distinctione eorũ quæ mouentur, & ambæ sunt bonæ, licet secunda sit firmior. Et ita differunt considerationes.

{Et non intelligo.} Vltimo declarat qd Arist. vult p esse simul, & vult q p eẽ simul intelligit ea q̃ sunt in vno loco, & hoc mõ est cõe oĩbus, & maxime motori & moto, motor. n. vt dr̃ est in eodẽ loco in quo est res mota, & forma ĩ eodẽ loco cũ sua materia, et sic velle vr̃ motores cœlestes esse in loco p accñs quatenus mota ab eis sunt in loco p se. Alij vero dicunt q sunt in loco p operationes, & forte idẽ est. Hæc est expõ Auer. quę re vera nõ cõsonat literę, vt patet, Imo Arist. vr̃ facere nouũ caput, transferens se ad nouã cõclusionẽ. Sed circa hęc accidunt duę dubitationes, prima vtrũ ex oĩbus mouẽtibus & mobilibus fieri possit vnũ cõtinuũ, videt q nõ, quia corpus cũ

H intelligentia nõ põt cõtinuari. Secundo, quę sunt spẽ diuersa & gñe nõ possunt cõtinuari. Secunda dubitatio est, vtrũ si mobile illud esset infinitũ moueret motu infinito, Imo vr̃ q moueret in nõ tpe, quia eius virtus est infinita. Circa primã dubitationẽ multa Ioannes cõcitat, tandẽ reducit se ad duo. Primũ est q demõ Arist. est disputatiua, quia solũ est ad hoĩem, qui habet cõcedere oĩa posse continuari, & esse infinita, tũc. n. sequit qd ait. Secundũ vero supponit q hęc sit vna hypothetica falsa & impossibilis, videlicet, si ex infinitis mobilibus & motis fit vnũ cõtinuũ, tũc motus infinitus in tpe est finito, hoc patet, qa hęc hypothetica est nõ necessaria, Imo oppositũ cõsequẽtis stat cũ antecedẽte. scđo petit, q oẽ id ad qd sequitur hypothetica aliqua impossibilis, est ĩpossibile. Exẽplũ. Vt qm hæc hypothetica, si homo est equus. homo est risibilis, est impossibilis, & sequitur ad illud, q omne animal est risibile, ideo omne animal esse risibileẽ impossibile

An in motu locali mouẽs sit cũ moto. Vide Iand. q. 4. huius. Vide etiam Alb. de saxo. q. 2. h⁹.

impossibile, sic in proposito hæc hypothetica, si ex omnibus fiat vnum, motus infinitus est in tempore finito, sequitur ex illo videlicet, q mobilia & mouentia sunt infinita, & ita hoc est falsum, & ita Aristo. habet intentum.

Confutatio.

Sed re vera vtraq; expositio est contra textum, prima quidem, quia Arist. assertiuè & non disputatiuè concludit propositū, & Auerro. in præsenti cōmen. hanc demōstrationē differre ab illa Octaui dicit, & clare ponit hunc sermonē esse demōstrationē, secūda verò est cōtra textū: expresse enim Aris. ait in litera, Differt autē nihil aliquo supposito id demonstrari, nā cōtingēti posito, nullū incōueniens oportet accidere, ecce quō non per hanc fictam hypotheticam rem suam approbat, sed ex positione possibili.

Responsio Thomæ.

Propterea expositor vult illud esse possibile secūdum genus, quod videlicet ex mobilibus omnibus fiat vnum continuum, quod tamē est impossibile secundum speciē.

Contradict. Ioan.

Contra arguit Ioannes. Primo quia hic expositor contradicit sibi, nam supra dedit Auer. solutionem hanc, & ipse confutauit asserens propositionē esse simplr impossibilē qū prædicatum repugnat subiecto rōne differentiæ specificę, cum igitur alicui per propriam naturā repugnat continuari alteri, igitur est simpliciter impossibile.

Secunda rō.

Secundo arguit, ex omnibus mobilibus rōne qua mobilia pñt fieri vnum, vel igitur hęc potentia quādoq; attinget suū finem vel nunq̄, si nunq̄, erit vana, si aliquādo, tunc ex diuersis genere fiet vnum.

Tertia.

Tertio, si aliquid rōne generis est in potentia ad aliquod, cū illud nunquā erit, potentia erit ociosa.

Quarta.

Quarto si sic, tunc posset poni inesse, & ita hō inquantū aīal est irrationalis.

Confutatio Ioan.

Et ita Ioannes vult omne impossibile secūdū speciem esse impossibile simpliciter. Sed re vera iste delirat, nam Aristot. & Auer. quinto Metaphy. commen. 27. expresse vult talpam esse priuatam visu secundū genus, quia sibi est possibile secūdū q animal, & Auer. idem sentit, cōmen. 2. huius. 7. & in. 15. huius. 6. & alibi.

prima suppositio

Ideo animaduertendum, q aliquod poni inesse est dupliciter, per se, quia. s. sua natura qñq; erit, vt hominem currere.

Secunda.

Alio modo per accidens, quia sua natura non ponitur, sed ex concessione, qa aliqua ratione non repugnat. Vlterius accipiendum possibile debere poni inesse sub ea ratione qua possibile, vt si est possibile in spē. debet poni inesse in spē, si in genere debet poni inesse in indiuiduis generis, verbi causa, qm̄ possibile est ex omnibus mobilibus fieri vnū continuū secundum rationem mobilis, debet poni inesse in indiuiduis generis videlicet mobilis, & non in igne vel terra.

His respondeo ad contradictionē nō curo, quia Thomas posuit illam probabiliter & non assertiuè. Tamen ad rōnem cōcedo q hoc est simpliciter impossibile, homo est irrationalis tñ secundū quid est possibilis hoc est sub rōne generis. Ad secundum dico q illa potentia attingit qñq; suum finem in aliquibus indiuiduis generis, vt videre in quibusdam animalibus, & hoc sufficit vt ne frustretur, ideo concedo talpam posse videre in eo q animal nunq̄ tamē erit, ita q videat in eo q animal, sed satis est q aliqñ erit, ita q animal videat. Per idem ad tertium dico, q illud erit in aliquo simili in genere, & hoc satis. Ad quartū dico q pōt poni inesse in indiuiduis generis, quia ratione generis est possibile, nec oportet poni inesse per se, sed satis est q ponatur ex concessione, & ita omnia mobilia esse vnum poni, inesse, non est aliud q̄ concedere ipsa esse vnum. Hæc Ioannes ignorat. Ad secundā dubitationem, quicquid velint alij, dico, q mobile infinitū moueri est impossibile, & ideo sequitur vtrunq;. s. moueri, & non moueri. Item moueri tpe finito, & moueri subito, q facile patet, vbi. n. ponitur vnū mobile infinitū, illud quocūq; mō mouet, i spatio īfinito op; moueri, & sic mouet ī finito tpe. Ex alio, quia ex ījs factū est q̄ mouebātur tpe finito, sequitur ipsum moueri etiam tempore finito, & quoniam in infinito quanto est virtus infinita in vigore, igitur mouebit se in non tempore, & omnia hæc sunt quia impossibili posito sequitur quodlibet hoc est ipsum,

A & quicquid sequitur ad ipsum, & contradictorium, & q̄cquid seq̄r ad cōtradictoriū. Hæc de ista demonstrōne.

DILVCI.

Quoniam autem motus tres sunt, & qui secundum locū, & qui secundū qualitatē, & qui secundū quātitatē, necesse est etiā mobilia tria esse, qui quidem igitur secundum locum est, latio dicitur, qui vero secundum qualitatem alteratio, qui secundum quātitatem auctio & imminutio est. Primum quidem igitur de latione transigamus. Nam ipsa est mutationū prima.

ANTI.

Quoniam autem tres sunt motus, quiq; secundum locum & secundum qualitatem & secundum quantitatem, necesse est & ea quæ mouentur tria esse, qui quidem igitur est secundū locum, loci mutatio, qui vero secundum qualitatem alteratio, qui autem secūdum qualitatē, augumentum & decrementum. Primum quidem igitur de loci mutatione dicamus. Hæc enim prima motuum est.

Expositio.

Proposuit Aris. examinare problema videlicet vtrū mouens & motum debent esse simul secūdū seorsum expositum, volens exequi de ipso primo præponit distinctionem, secundo eligit ordinem Diuisio hæc est, q motus sunt tres & qui secundum locum, & qui secundū qualitatem, & qui secundū q̄titatem, propterea tria oportet esse mobilia, quæ his motibus mouētur. Exponit autem hos per nominum distributionem, & vult motum qui secundum locum nuncupari lationem, qui verò secundum qualitatem nuncupari alterationem, qui secundum q̄titatem auctionem & imminutionem. Ordo autem hic sit, vt primo qūo mouēs, & motum in latione sint simul tractemus, oportet, nam latio est prima mutationum vt dicetur in Octauo. Hæc est diuisio, hęc est illorum nuncupatio, & hic ordo. Sed dices, vnum est mobile quod omnibus his tribus bonis motibus potest moueri vt Socra. quidem qualitate alteratur, quantitate crescit, pedibus fert, non igitur tria mobilia propter tres motus. Dici potest q oportet esse tria secundum definitionem, non autē secūdum numerum siue subiectum, vt Quinto huius dictum est.

DILVCI.

Omne itaq; quod fertur aut ipsum à semet mouetur, aut ab alio, si quidem à seipso, patet itaq; cum in ipso sit id quod mouet, simul esse, & id quod mouet, & id quod mouetur, nihilq; inter ipsa medium esse.

ANTI.

Omne igitur quod fertur aut certe ipsum à seipso mouetur aut ab altero, siquidem igitur à se ipso, manifestum est, q in seipso mouente existentis, simul mouens, & quod mouetur, & nullum ipsorum medium.

Expositio.

Aliquid moueri a seipso primo pōt dupliciter intelligi vide Sco. dis. 2. secundi. q. 10.

Proposuit intētionē, nūc vult exequi, & procedit sic, primo faciens syllogismū principalē, secūdū subsyllogismus, primus est. Omne qd̄ à seipso mouet simul est cum suo motore, oē q ab alio mouetur, simul est cū suo motore, sed omne qd̄ mouetur aut à seipso, aut ab alio mouet, igitur omne q mouetur simul est cū suo motore, primo tāgit minorē dicēs. Omne itaq; q fertur, aut ipsum à semet mouetur, aut ab alio. Hæc est minor, deinde tangit maiorē dicēs. Si quidē à seipso mouetur, patet itaq; (cū in ipso sit id q mouet) simul esse & id qd̄ mouet, & id qd̄ mouetur, nihilq; inter ipsa mediū esse, prætermisit aliam maioris partem, quia per sequentia declarabit.

DILVCI.

Sin ab alio mouetur, quadrifariam mouebitur, motus enim qui ab alio proficiscūtur, quatuor

tuor sunt, plusus, tractio, vectio, volutio, cęteros nanq; omnes in hos redigere contingit. E

ANT. Quod autẽ ab alio mouetur quadrifariã mouetur, qui enim ab altero motus sunt, quatuor sunt, pulsio, tractio, vectio, vertigo, etenim alios omnes in hos reduci contigit.

Δίνησις vertigo volutio.

Expositio. Quod uero oẽ quod ab alio mouetur, simul sit cũ suo motore syllogizat sic, omne quod pellitur, aut trahitur, aut vehitur, aut voluitur, simul est cum suo motore: omne quod ab altero mouetur, pellitur, aut trahitur, aut vehitur, aut voluitur, igitur omne quod ab alio mouetur, simul est cum suo motore. de ratione tangit solam minorẽ, maiorem vero inductione probabit in sequentibus.

DILVCI. Pulsionis igitur alia est impulsio, alia expulsio, impulsio quidẽ ea est, cũ id qd mouet nõ deserit id qd mouetur, expulsio vero, cum deserit.

ANT. Pulsionis quidẽ igitur, alia quidẽ impulsio, alia aũt expulsio est. impulsio quidẽ igitur est, quando mouens ei quod mouetur non deficit, expulsio autem cum expellens deficit. F

Expositio. Per ordinem quatuor illos motus declarat, & primo pulsionem ipsam, quam in duas vlterius diuidit, quatenus ipsum pellens, aut simul fertur cum re mota a principio in finẽ vsq;. veluti dum exhalatio mouet lapidem e bombarda ipsa, itemq; & lapis in ægis flumine motus ẽ a vẽto, exhalatio. n. simul cũ lapide ipo fert. Aut ipm pellẽs deserit ipsum motũ, vt in piectis fit. Hæc de pulsione.

DILVCI. Vectio vero in tribus erit motibus, non. n. p se, sed per accidens mouetur, qd vehitur, ex eo nãq; mouetur, quia est in eo, aut super id quod mouetur, ad id qd vehit, aut pellitur, aut trahitur, aut voluitur, pspicuũ itaq; vectionẽ ipsam tribus in motibus esse.

ANT. Vectio aũt in tribus erit motibus, hoc. n. qd vehitur nõ per se mouetur, sed per accidẽs, hoc enim in eo quod mouetur, est, aut supra motũ mouetur, vehens autẽ mouet aut pulsum aut tractum, aut vertigine ductum. manifestum igitur quoniam vectio, in tribus erit motibus.

Δινουμένως volutum.

Expositio. An sp vehẽs & portans moueatur pulsum aut tractum aut vertigine ductum. Vide Egid. 9. huius.

Pro declaratione vectionis supponit duo, primũ q id quod vehit altero trium modorũ mouetur, vt aut qa pellitur, qũo sagitta vehẽs pẽnam pellitur, aut qa trahitur, qua rõne carrua sine rotis vehens messes trahit a bobus, aut qa voluitur, quo in modo doliũ vehens vinũ voluit. omne vehens igitur mouetur violẽter ab extrinseco, aut pulsione, aut tractu, aut volutione, et hoc est primũ, secũdum est q vectũ mouetur motu vehentis, declarat quia vectũ mouetur per accidens, vt penna ad motũ sagittæ. Messes ad motũ curri, vinũ ad motum dolij. Ex ijs in prima figura concluditur vectũ altero trium modorum moueri. Sed dices, cũ vectio sit altero triũ modorũ, cur enumerauit hanc speciem inter species motus violenti, videtur enim q non ponat in numero. Dici potest q ponit in numero, pro quanto est per accidens ab aliquo illorum & hoc Arist. sufficit.

DILVCI. Tractio vero est, cum motus trahentis aut ad se, aut ad aliud, velocior eius est motu, qd trahit, modo non seiungat ab eodem, etenim & ad seipsum est tractio, & ad aliud.

ANT. Tractio autẽ est, aut animi ad ipsum, vel ad alterum velocior sit motus trahẽtis nõ separatus ab eo quod trahitur, & nãq; ad ipsum est tractio & ad alterum.

Expositio. An in attractione motus trahentis sit velocior naturali motu attracti. Vide gratia dei Egid. tect. 3 h°.

Tria requiruntur ad tractionem. Primũ vt trahens nõ deserat rem tractã, & per hoc differt ab expulsione. Secundo velocior sit eius motus q̃ motus tracti, & per hoc differt a vectionẽ. Tertio, vt trahat versus se ita vt videt esse ceu terminus ad quẽ motus, qua ratione differt a pulsione secundũ omnem speciem & a vectione. Sed dices cum trahẽs sit veluti terminus ad quem tractionis, videtur q nõ possit trahere, nisi ad se. Amplius cum nunquã separetur a re tracta, videtur etiam nõ ad aliud trahere. Dici potest q trahẽs dicitur trahere ad se semper, sed hoc est bifariã vel ad se pp se & suum finem, qũo Aris. vocat trahens ad se, qua ratione Socra. trahit rhetia ad se, aut ad se propter socium vel sibi coniunctum, qũo trahit nauem ad portum, & hoc vocat ad aliud Aristoteles.

DILVCI. Cæteræ vero tractiones q̃ ẽt specie ijs eædẽ sunt, in has recidunt, vt inspiratio & expiratio, & sputatio, & eæ quibus aut emittuntur corpora, aut accipiuntur, insuper & dilaceratio atq; radiatio, quarum aliæ sunt congregationes, alię segregationes, omnis igitur motus secundũ locum est & congregatio & segregatio.

ANT. Et reliqui tractus, iidem specie, in hos reducũtur, vt inspiratio & expiratio, & sputio, & quicunq; corporũ aut emissiui aut receptiui sunt; & dilaceratio autem & radiatio aliud quidem ipsorum cõgregatio, aliud vero disgregatio, & omnis igitur motus qui est secundum locum, congregatio, & disgregatio est.

Docet nũc cęteras ad dictas species reducere & inqt, cætere vero tractiones, quæ ẽt specie ijs eædem sunt, in has recidunt, vt inspiratio, quæ est aeris attractio refrigerandi cã facta, & expiratio, quæ est expulsio aeris attracti, & putatio, quæ græce est prysis, hæc autem est expulsio quædam humoris fluidi, & eæ quibus aut emittũtur corpora vt profectiones, aut accipiũtur vt tractiones, insuper & dilaceratio, quæ fit cum ense quæ græce est spathisis Hæc autem in expulsionem reducitur, & radiatio, quæ græce est eercisis, quę est textoris attractio facta ab eo ab instrumento illo quod latine radius dicitur, hęc asit in speciem attractionis recidit, quarũ omnium, aut sunt cõgregationes quæ pertinent ad attractionẽ, aut segregationes quæ pertinent ad pulsionẽ, ideo concludit q oẽs motus locales ab extrinseco est, aut aggregatio, aut segregatio, cũ omne aut moueat ad se, aut moueat ad aliud, igitur omnes species reducuntur ad pulsionem vel tractionem. G

Dubitatio. Dubitares, quia Arist. vocat omnia hæc tractiones, cum dicat; Cæteræ vero tractiones, ac si residuæ dicendæ sint omnẽs tractiones.

Solutio. Dici põt q litera est legẽda sic, Cæteræ vero tractiones, quæ sunt vere tractiones, aut ijs similes reducũtur in dictas species, vel dic aliter, quia in idem venis.

DILVCI. Volutio vero ex tractione pulsioneq; cõstat; mouens enim partim pellit, partim trahit. H

ANT. Vertigo autem componitur, ex tractione & pulsiõe, hoc qdẽ. n. pellit mouẽs, illud vero trahit.

Expositio. Vltimo volutiões, quę gręce est dinesis latine versio, qua rotę voluũtur, describit, & vult ipsam constare tractione quatenus partes inferiores trahuntur sursum, pulsione, quatenus tractæ pelluntur deorsum, vt sensu patet.

DILVCI. Perspicuũ igitur est, si pellens ac trahẽs est cũ eo q pellitur atq; trahitur, nihil esse iter mouẽs & motum. Sed hoc ex dictis patet, nam pulsio quidem est, aut a se, aut ab alio in aliud motus, tractio autem ex alio vel ad se, vel ad aliud rursus compulsio atq; depulsio.

Manifestum

ANTI. Manifestum igitur ꝙ siquidem simul pellēs & trahēs cum eo qđ pellitur & omni eo quod trahitur est, nullū medium mouentis, & eius qđ mouetur est. hoc autem manifestum est ex dictis, pulsio enim aut a se ipsa aut ab alio ad aliud motus est, tractio autem ab alio ad ipsam, vel ad aliud, amplius compulsio & depulsio.

His examinatis syllogizat sic hypothetice, si pellens ac trahēs est cum eo quod pellitur atq; trahitur, nihil est inter mouens, & motum, immo sunt simul, ponit antecedens dicens. Sed hoc ex dictis patet, nam pulsio (vt definiuimus) est aut a se, aut ab alio in aliud motus. A se quidē cum aliquis e turri se eijcit, ab alio vero, cū proijcitur ab alio vt sagitta. Tractio aūt ex alio vel ad se vel ad aliud motus est, in expulsione quidē patet mouens & motum esse simul in principio. In tractione vero in principio & fine, rursus idem probat per alios motus in hos reductos qui dicuntur compulsio & depulsio. Dubitatio. In prima enim motor & motum sunt simul per totum, In secunda in principio, Solutio. quæ ratio docet antecedens esse bene positum. Sed dices, ex ijs non sequitur vniuersaliter omnem motū ab extrinseco habere motum & motorem simul. Dici pōt ꝙ Aris. reduxit omnes illos quatuor in duos, & ita nunc ꝓbauit de his duob⁹, vt habeat vniuersaliter idē in oībus.

Proiectio vero est cum motus velocior natu- DILVCI. rali motu corporis eius quod fertur, pulsione vehementiore facta, qđ quidē eo vsq; fertur quousq; motus is vehementior est illo motu, patet igitur cur simul sint id quod mouet, & id quod mouetur & nihil inter ipsa mediū sit.

ANT. Proiectio autem quādo velocior motus fit, eo qui secūdum naturam lati est, fortiori facta ĩpulsione, & vsq; ad hoc facta, accidit ferri quousq; vtiq; fortior sit motus eius quod fertur, manifestum enim quoniam quod mouetur & mouens simul, & nullum ipsorum est medium.

Definit proiectionem, quæ est vna pulsionis species, quæ dicta est expulsio, vbi debes scire, proiectū ferri in aere vel aqua, tandiu quandiu aqua vel aer eum proiectio mouetur celerius quā aptus sit moueri ipse aer vel aqua. Ex hoc habere vult motorem esse simul cum moto, vt aerē & aquā simul cum proiecto esse dicimus simul, aqua vero & aer simul sunt vel fuere cum eo qui proiecit, ex ijs patet mouēs & motum simul esse. Et syllogismus totius literæ est vt format Auer. inter expellens & expulsum, attrahens & attractum nullum est medium, omnis motor in loco est expellens, aut attrahens, igitur inter motorē & motū nullū est mediū. Hæc ex textu colliguntur.

Commen.10.

{Intendit.} Istud cōmentū licet pro maiori sui parte propter malas translationes sit inutile ad textus expositionem, tamen quia continet nonnullas vtilitates, volo illas colligere. Circa principium igitur commenti declarat tria. Primum est necessitas intentionis in generali. Secundum est necessitas intentionis in speciali. Tertium est excusatio Arist. Intentio igitur patris est probare inter motorem & motum nullum esse medium, causa intentionis est. An in omni motu mouēs & motū sint simul. vide Bur. hic. & Alb. de sa xo. q. 2. h°. Primo quia hoc est plurimum fundamētū & necessarium multis in scientia naturali, vt ad tractatū de Agere & pati, & ad tractatū de Contactu, vt patet in libro de generatione. Ad tractatum de Causalitate cœli erga nos, vt patet Secundo Cœli. Secundo, quia est necessariū in dicta demonstratione. nam impossibile est intelligere ex illis magnitudinibus fieri vnam magnitudinem infinitam secundum contactum, nisi concedatur inter motorem & motum nihil esse medium, intentio in speciali est narrare species motus omnes, huius causa est, quia intendit verificare conclusionem in omnibus; ideo distinguit motus species. Excusatio Aris. vero est, ꝙ ipse omisit, generationem & corruptionem, quoniam in ea motorem & motum esse simul est manifestum per se, in alteratione & motu locali non est ita, vt de proiectis, & motu ferri ad magnetem potest instari. Aut forte prætermisit generationem, quoniā generatio est finis alterationis, mō ea quæ de alteratione dicuntur, & de fine dici videntur. Hæc sunt vtilitates in principio cōmenti, vt patet, deinceps multa interponit pro declaratione textus, quæ partim quia infructuosa, partim quia ex declaratione nostra circa textum patent, omitto.

{Ad hoc autem quod quæritur.} Hæc est digressiuncula quædam, vbi mouet quæstionem contra Aristote. quoniam, Aristo. dixit, attrahens esse simul cum attracto, & contra pōt obijci. Primo quia ambra attrahit pa-
C leam, & non mouetur cum palea. Secundo, magnes attrahit ferrum, & non mouetur cum ferro. Tertio, membra attrahunt nutrimentum, & non mouentur cum nutrimēto. Respondet ꝙ duplex est attractio, vna proprie, alia æquiuoce, attractio propria est quando attrahens mouetur cum attracto, & velociori motu ꝗ̄ moueri sit aptum ipsum attractum, donec attractum quiescat. & hæc attractionis species inuenitur in virtutibus volūtarijs animatis, vt coxa attrahit tibiam sursum, non coxam, & id genus, pluribus etiam virtutibus naturalibus, vt vēter nōnunq; aquam attrahit, & simul cum ea mouetur, signū autem, ꝙ natura dedit membris attrahentibus fila, & villos, quibus attrahere possint, & esse cum re attracta: hæc est vna attractionis species, et proprie dicta. Alia est attractio in qua attrahēs non mouetur cum attracto, sed quiescit attractum ad se attrahens, veluti lapis attrahitur deorsum, ignis sursum, ferrum ad magnetem, & nutrimētum ad suum membrum, & sanguis ad superiora anima-
D lis, & alimonia ad inferiora, plantarum. Et hæc dicitur attractio æquiuoce, & non propria.

{Sed est differentia.} Quia dixerat ignem attrahi sursum, lapidem deorsum, sanguinem & nutrimentum ad membra, declarat differentiam, quoniā ignis & lapis & vniuersaliter omnia quæ mouentur ad locum, mouentur in locū nō alterata a loco, nihil. n. locus ꝓbet ei ꝙ mouetur ad ipsum vt illud moueat ad ipm. At nutrimētū & ferrū nō mouētur, nisi hoc a magnete, illud a mēbris sit alteratum. huius ponit tria signa, vnum est ꝙ hæc non mouentur ad illa ad quācunq; distantiam, nō enim ferrum mouetur ad magnetem in quocunq; loco distanti sit, eo quia non in quocunq; loco sufficit ferrum alterare, Secundū signum est, quia si magnes aleo fricetur perdit virtutē alterratiuam, igitur est signum ferrum moueri, vt alteratum. Tertio ambra non attrahit paleam nisi calefiat ipsa, quæ calefacta attrahit, per omnia hæc dat intelligere Auer. ꝙ ferrum & nutrimentum non mouentur ad sua attrahen-
E tia, vt ad locum, quia tunc mouerentur vbicunq; illa essent, similiter in quacunq; dispositione, quia tunc mouerentur siue magnes fricetur, siue non fricetur aleo. Ex ijs vult habere hæc moueri ad illa vt ad suas perfectiones, nō motu attractionis. & hoc cōcludit ꝙ si iste mod⁹ motiōis dicat attractio, nō erat intellect⁹ ab Aris. qm̄ Ari. loq̄t in motu violēto, hic mot⁹ est naturalis, cū sit a principio intrinseco, vt a virtute impressa. Hæc Auer. in defensione Arist. Quāq; multa dicāt iuniores de moto & motore localibus vtrū sint simul, vel ne, tn̄ de motu ferri ad magnetē multa solebā ambigere. An videlicet ferrū moueat p se localiter ad magnetē, an p accidēs. Iuniores tenēt ꝙ ferrū p se mouet ad magnetē motu alterationis vt pficiat ab illo, p accidēs aūt mouet motu locali, & ita motus ferri p se est alteratiu⁹, p accidēs vero localis, quatenus alteratio illa ad finē nō venit, nisi ferrū tāgat a magnete, & ita p accidēs mouet localiter. Alij volūt ꝙ motus ferri ad magnetē p se cōpetat ferro, sed p accidēs sur-

sum

sum aut deorsum ferr. Blacterones aiũt ferrũ p se moueri localiter ad magnetem, & diuersis motibus per se, propter diuersos aspectus, quos magnes habet cũ ferro harũ positionum vltima est penitus derisibilis, qm̃ si ferrum p se localiter mouetur ad magnetem, tũc vbi esset magnes moueretur ad ipsam, & in quacunq; quãtitate, & quocunq;. Quod si mouetur vt alteratum, tũc non per se, sed per additum deforis. Secunda etiam est penitus falsa, quia non est intelligibile esse motum localem per se ad aliquid, & non esse per se sursum neq; deorsum. Teneo igitur primam positionem q motus ferri ad magnetem per se est alteratio quædam intentionalis, quæ non perficitur, nisi veniat ferrum ad magnetem, sed quoniam accidens ipsum distaret ab magnete, ideo per accidens mouetur in loco. Et si dicas q Auer. comparat motum ferri ad ipsum magnetem motui lapidis deorsum, & ignis sursum, igitur vt illi sunt locales per se, ita iste. Solutio patet, q statim subscribit d\~riã, & declarat motũ ferri esse p se alteratiuũ, per accidens localem, at motum leuium sur- B sum, aut grauium deorsum esse per se localem. Hæc videnť mihi nũc pbabilia, si aliter alias occurret, aliť dicã.

DILVCI. At vero nec inter alterans & alteratum medium cadit. Hoc vero inductione perspicuũ est, oibus. n. accidit vltimũ alterans & primũ alteratum simul esse, quale nãq; eo alteratur, quia sensile est. Sensilia vero sunt ea, quibus inter se corpora differunt, vt grauitas, leuitas, durities mollities, sonus, silentiũ, albedo nigredo, dulcedo, amaritudo, humiditas, siccitas, densitudo, raritudo, media quoq; horum. Similiter & cętera quę sensui subijciunť quorũ sunt & caliditas, & frigiditas, & leuitas, & aspitas, hæc. n. affectiones sunt eorum, quæ qualitati subijciuntur. Et C ijs inter se sensilia corpora differunt, aut magis & minus per horum aliquid, & in patiendo aliquid, nã calefiunt, aut frigefiunt, aut dulcescũt, aut amara fiunt, aut aliquo alio id genus afficiũtur, similiter & animata corpora, & inanimata, & animatorũ partes quæcunq; inanimæ sunt.

ANT. At vero nec alterati & nec alterantis est aliquid medium. Hoc autem ex inductione manifestũ, in oibus. n. accidit simul esse alterans vltimum & primũ quod alteratur, quale. n. alteratur in eo qđ sensibile est, sensibilia sunt quibus differunt corpora ad inuicem, vt grauitas, leuitas, duricies, mollities, sonus, nõ sonus, albedo, nigredo, dulcedo, amaritudo, humiditas, siccitas, densitas, raritas, & horum media, similiter D aũt & alia, quæ sub sensibus sunt, quorũ est, calor, & frigus, & leuitas, & asperitas, hæc. n. sunt subiectis qualitatis passiones, his. n. differũt sensibilia corporũ aut secundũ aliquid horũ maius & minus, & in patiendo aliud eorũ, calefacta. n. aut frigefacta, aut dulcefacta, aut amaricata, aut secundum aliud aliquod prædictorum similiter & animata corporum, & inanimata & animatorum quæcunq; partium inanimata sunt.

Hæc quæ nunc dicit de motu alterationis sunt, probat igitur per inductionẽ in omni alteratione alterans & alteratum esse simul, & hoc proponit, d. At vero nec inter alterans & alteratum mediũ cadit, hoc vero inductione pspicuũ est, oibus enim accidit vltimũ siue proximũ alte- A rãs & primũ alteratũ esse simul, & notãter de pximo alterãte, & primo alterato loqť, q de alijs nõ hẽt locũ qđ ait, põt. n. esse alterãs remotũ nõ simul cũ alterato siue primo, siue vltimo. p iductione pficiẽda sumit duo. Primũ q quale nõ altereť nisi vt sensile, hoc est corpora physica nõ alteranť, nisi vt sensilia, hoc est nisi actiua & passiua, & nisi affecta sensilibus qualitatibus. Scđa est quot sint qualitates sensiles, qbus enumeratis quasi describẽs eas, inqt. Hæc. n. affectiones sunt eorũ, q̃ qualitati subijciunť, hoc ẽ corporũ actiuorũ & passiuorũ, & sunt eæ q̃litates qbus sensilia corpora differũt aut simpľr, aut differũt magis & minus p horũ aliqd, nõ simpľr, sed in patiẽdo aliqd q. d. qualitates sensiles sunt eæ qbus corpora sensilia differunt, aut simpľr, aut vt actiua & passiua p magis, vel minus, & hoc notat Aris. nõ voluisse p has qualitates corpora naturalia simpľr differre, sed quatenus agunt & patiunť, nã subaudi per horũ aliquid calefiũt, aut frigefiũt, B aut dulcescũt, aut amara fiũt, aut aliquo alio id genus afficiuntur, similiter siue sint animata corpora, siue inanimata, & animatorũ partes quæcũq; inanimæ sunt. Sed ex ijs suppositionibus non hť rõ, põt tñ haberi. Aristo. n. omnia hæc supposuit, vt haberemus omnia alterabilia esse actiua & passiua, ex hac põt ratio formari, patiens & agens sunt simul, alterãs est agens, patiens est alteratum, igitur alterans & alteratũ sunt simul. maior inducitur, in omnibus patiens albedinem est simul cum albante, patiens dulcedinẽ est simul cũ agente dulcedinẽ, & in omnibus similiter, & ita maior patet per inductionẽ. Sed dubitatur, q dealbans nõ differt ab agẽte per primã qualitatẽ, vel sic quid est dealbans? Optime suppleuit Auer. volens q eiusmodi secundæ qualitates fiunt ex primarũ mixtura, quare illud erit dealbans, qđ agit mixturã e qua proficiscitur albedo. Similiter illud erit denigrãs, q agit mixturã ex qua resultat nigredo. Tunc põt argui omne agẽs & patiens secundũ primas qualitates sunt simul: sed omne agens & patiẽs siue per primas siue per cæteras se- C cundas qualitates, agunt & patiunť per primas, vt declarauit Auerroes, igitur vniuersaliter in omnibus sunt simul, sic igitur est Aristotelis ratio supplenda.

Syllogis.

An alterans sit simul cũ alteratio. Vide Iid. q. 5. huius

An illud q mouetur motu alterationis sit in loco. vide Sco. dis. 11. quæsti. q. 9. versus finem.

An omne alterans sit sit cũ alterato. vide Bull. c. 13. huius.

Sensus vero ipsi alterantur ẽt, patiuntur. n. DILVCI. nam ipsorũ actio motus est per corpus sensu ipso aliquid patiẽte, quibus igitur inanimãtia alterantur, vniuersis ijs animantia ẽt alterabuntur, quibus aũt animãtia alterantur, ijs nõ alterantur inanimãtia, per sensus enim nõ alterantur, neq; sentiunt inanimata cũ alterantur, nihil tñ prohibet vt & animãtia nõ sentiãt cũ alterãtur, qñ non per sensus ipsis alteratio contigerit.

ANTI. Et ipsi aũt sensus alterãtur, patiũtur. n. actus enim ipsorũ motus est per corpus, patiente aliquid sensu, secundũ quæcunq; quidẽ igitur alte- D rantur inanimata & animata, secundũ oia hæc alterantur, secundum quæcunq; autem alterantur animata, secundum hæc non alterantur.

Quod alterans & alteratũ in alteratione intentionali sint simul, nunc declarat, & primo supponit duo, quorũ secundũ sequitur ex primo. Primũ est, q sensatio sit alteratio quædã, hoc probat, quia est passio, & q sit passio, probat, quia actio sensilium in sensus est motus per corpus medium sensu ipso aliquid patiente, igitur sensatio est passio. Ex hoc infert secundũ, videlicet q a quibus alteraoť inanimantia, ijs ab omnibus alterantur aiantia. Contra autẽ nõ oportet, nam inanimãtia alterari nõ possunt per sensus, cum sint in anima. Quòd vero animantia alterentur ab omnibus ijs, e quibus alterantur inanimantia, declarat, quia nihil prohibet animatum alterari non sentiendo alterationem, vt si fiat albus dormiens.

Animata igitur alterantur omnibus ab ĳs, è quibus inanima alterantur, q̄m inanima alterantur per corpus, animantia ēt corpus habent. Cnntra autem nū oportet, q̄m animantia alterantur per ſenſus, & per corpus, tnanima autem nō niſi per corpus, hęc autem ſecunda ſuppoſitio ſequitur ad primam, nam ſi datur alteratio quædam per ſenſus, ſequitur animātia pluribus modis alterari poſſe, ꝙ̄ inanimantia, vt ex ĳs modo patet.

Si igitur ſenſilia paſſiones ſint, per hæc aūt alteratio fiat, perſpicuum ſimul eſſe patiens ipſum atq; paſſionē, nihilq; inter ipſa mediū eſſe.

His ſuppoſitis arguit enthymematice ſumēs dun pro antecedente, & intentum pro conſequente & inquit. Si igitur ſenſilia paſſiones ſint, hoc eſt primum, per hęc autem alteratin fiat, hoc eſt ſecundum, quod fuit prima ſuppoſitio, perſpicuum ſimul eſſe patiens ipſum atque paſſionem, nihilq; inter ipſa medium eſſe.

RECOGNITIONES.

LOci autem mutatio ſic quidem non erit infinita, non enim omnis in contrarĳs, ſed quoniam hoc impoſſibile diuiſum eſſe ſic, eo ꝙ non cōtingit diuiſum eſſe, multipliciter enim dicitur impoſſibile, quod nnn contigit ſic impoſſibile diuidi, neq; omninn impoſſibile factum eſſe fieri, neq; mutari impoſſibile contigeret vtiq; mutari in quod impoſſibile eſt mutari. Si igitur quod fertur mutatur in aliquid, & poſſibile erit mutari. Quare non infinitus motus, neq; fertur in infinitum impoſſibile eſt pertranſire ipſum, quod quidem igitur ſic nō ſit infinita mutatio, vt neq; finiatur terminis manifeſtū. Sed ſi ſic contigit, vt tempore ſit finitus, eundem exiſtētem & vnum conſiderandum eſt, nū vnn quidem enim facto nihil fortaſſis prohibet, vt ſi poſt loci mutationem, alteratio ſit, & poſt alterationem augmentum, & iterum generatio, ſic enim ſemper quidē erit tempore motus, ſed nō vnus, propter id quod non eſt vnus ex omnibus, vt autem fiat vnus, non contingit infinitum eſſe tempore, pręter vnū, hic autem vnus eſt circulatio.

Nam huic quidem aer cōtinuus eſt. Aeri vero attiguum eſt corpus, & ſuperficies quidē lumini, viſui vero lumen attiguum erit. Similiter & auditus & odoratus, ei qui primo ipſos mouet, coniunguntur, eodem autem modo, & ſapor, & guſtus ſimul ſunt.

Nunc probat conſequentiam per inductionem, & inquit. Nam huic quidem aer continuum eſt, vtpote oculo. Aeri vern attiguum eſt corpus viſile, quod declarat dicens, nam & ſuperficies quidem viſilis corporis lumini, hoc eſt illuminato aeri contigua eſt, viſui vero lumen ſiue illuminatus aer attiguum erit. Similiter & auditus & odnratus, ei qui primn ipſos mouet, coniunguntur, vt aeri ſonoro, & aeri odorifero, eodem autem modo & ſapor & guſtus ſimnl ſunt, per medium intrinſecum. Prætermiſit tactum, quia quaſi tactus alteratur ad modū eorum quæ alteratione reali alterantur. Debes ſcire ꝙ ſyllogiſmus Ariſt. poteſt eſſe iſte, ſentiens & ſenſile ſunt ſimul, ālterans & alteratum intentionaliter ſunt ſentiens & ſenſile, igitur ſunt ſimul, & ita in alteratione intentionali patet mouens & motum ſimul eſſe. Multa alia accepit Ariſt. non vtilia quidem ad ſyllogiſmum, ſed ad ſyllogiſticam rationem, pro quanto aliqua faciunt ad terminos, aliqua ad cauillos, vt conſideranti patet. Quærunt hic primn, vtrum alterans & alterarum ſint ſimul, prætermiſſis ratinnibus Alexander aphrodiſius defendit alterans non ſemper eſſe ſimul cum alterato, niſi qñ alterans alteraret in mouēdo alterabile motu locali. Signum affert de ſtupote piſce, qui alterat & ſtupefacit manus piſcatoris, qui non ſtupefacit rhetia. Secundn idem declarat de ſole, qui nos ipſos calefacit, orbes vero interpoſitos minime. Tertio de magnete, qui ferrum alterat, &

Quæſtio. Vide ibid. q. 4 huius. Pō Alexā.

A non aerem. Themiſtius in Secundo Cœli voluit, omne alterans per medium plus medium alterare, qund alteratum alterat vltimum, ait tamen alterationem medĳ, & alteratinnem vltimi nnn ſemper eſſe eiuſdem ſpeciei. Nam Sol alterat ſphæras lumine, nos vero calore, ſtupor alterat rhetia intentionaliter, manus realiter, & de cæteris eodem modo. Pō Them.

Auer. autem. 2. Cœli cōmen. 42. parum addens vult Ariſto. propoſitionem eſſe veram de alteranre totali, & alterabili totali, & ꝙ debeāt eſſe immediata, hoc eſt non diſtātia per aliquod medium, erit igitur ſenſus, alterans totale & alterabile totale ſunt ſimul, hoc eſt inter quorū vltima nihil mediat. Tunc dicit non ſtuporē manus alterare, ſed rhetia ipſa affecta à ſtupore manus ſtupefaciūt, ipſa autem non ſtupida ſunt, quia non apta ſtupefieri, ꝙ̄q; affecta ſint qualitate apta ſtupefacere materiam aptam ſtupefactioni. De Sole ait, ipſum non alterare nos, ſed totum cœlum eſſe alterans, totumq; hunc modum eſſe

B alteratum, modo ſufficit ꝙ cœlum tangat mūdum. De magnete ſimili modo ait vt de ſtupore. Hæc in Secundo de Cœlo, diligentius conſideranda ſunt. Quærunt conſequenter iuniores, vtrum alterans aliquod totale quod alterat vltimum per medium, alteret ipſum vltimum. Reſpondent quòd alterans primum vna cum medio alterant vltimum alterabile, vt ſi magnes mediante aere alterat ferrum, magnes & ipſe aer alterant, nonq; tātum aer ipſe. hoc probat primo, quia ſi non, tunc abſente magnete poteſt aer adhuc ferrum alterare, quia poſſibile eſt imaginari medium remanere alteratum abſente magnete. Secundo aliquis exiſtens in aqua calefacta à Sole magis altaratur ab aqua pręſente Sole, quàm abſente, igitur Sol aliqd facit. Tertin pars directe aſpecta à Sole etiam remotinr fortius alteratur, ꝙ̄ pars propinqua non aſpecta. Ex ĳs concludunt primum alterans vna cum medio alterare vltimum alterabile. Sed hæc pnſitio ſtare non poteſt, quia aut ex medio, & primo alterāte fit vnum al-

Vide Burle. hic.

C terans totale, vel remanent dun ſeorſum diſtincta. Si ex ĳs fit vnum, tunc non eſſet poſſibile dare alterās per medium, immn omne alterans eſſet immediatum, q̄m ſemper ex primo alterante & medio fiet vnum alterans immediatum. Hoc autē eſt contra Ariſt. in litera, qui facit differentiam inter primū alterans & medium, & vult ꝙ primum alterat medium, medium vero vltimum. Si vero non ſit vnum, ſed remanent duo, & ambo agunt in vltimum, tunc cū primum habeat actionem per ſe aliā ab actione medĳ, ageret in diſtans & non eſſet ſimul. Propterea teneo cum Ariſto. ꝙ primū alterat medium, medium vero vltimum, non autem ꝙ primū & medium ſimul alterent vltimū. Ad ratinnes dico, ꝙ licet aer remaneat infectus & inficiat ferrum, non tñ ferrum mouetur, quia deeſt finis, gratia cuius moueretur. Vel dici pnteſt ꝙ non eſt imaginabile aerem remanere alteratum, q̄m illa alteratio dependet in eſſe, & in conſeruatione à magnete, modo effectus non pōt eſſe vel intelligi eſſe ſine cauſa à qua depēdet in cōſeruatione. Ad ſecundū dico, ꝙ ideo

D aqua calefacit magis pręſente Sole, quia Sol ēt concurrit vt conſeruans caliditatē illam, cuius ſignum eſt, quia abſente in paruo tēpore frigeſcit aqua, quia tñ non eſt totale conſeruans, ideo poteſt per tempus remanere, ſaltem ſub remiſſinri gradu. Ad tertium dici pōt, ꝙ Sol per radios calefacit concurrente reflexione, quia radĳ multiplicati recte reflectuntur perpēdiculariter, ideo pars remotinr quam Snl recte aſpicit propter reflexionē mainrem magis calefit, ꝙ̄ proxima Soli, in qua nō ſit reflexio. Hęc dicerent philoſophi.

Similiter autem in his quæ ſunt animæ, atq; ſenſus expertia & id quod augetur, & id quod auget ſeſe habent, auctio nāq; ipſa quædam eſt additio, quare ſimul ſunt & quod auget, & qđ augetͣ & in diminutiōe ſimiliter, nā diminutio- Tex. c. 15.

nis causa ablatio est quędã, perspicuũ igitur inter id qd̄ est vltimũ mouens, & id quod est primum motũ, in motione ipsa nihil esse medium ſm rõnem eius medij, qd̄ est mouẽtis, & moti.

Vltimo idem probat in auctione & diminutione, & syll's est, inter id quod additur, & id cui additur nullũ est medium, auctio est additio quędam, igitur inter auctum & augens nullũ est medium. De diminutione syllogizatur similiter, inter id quod diminuitur, & id è quo fit diminutio nihil mediat, decrementũ est diminutio, igit̃ nihil mediat, demum epilogat, & sermo patet. Dubitant recentiores, quia addens non est mouẽs, siue id quod additur non est mouens, nec id cui fit additio est motum, similiter de diminutione potest obijci. igitur ratio falsa. Respondent q̃ in auctione id quod additur alteratur ab eo, cui additur. Similiter in decremento id quod demit̃ alteratur. Sed hęc rñsio est contra literã, nam Philosophus loquitur tã in auctione aĩatorum, q̃ inaĩatorum. Ait. n. similiter aũt in ijs quæ sunt aĩæ atq; sensus expertia, & id quod auget̃, & id quod auget sese habent. Ecce q̃uo generatim loquitur in oĩbus, modo cõstat auctionem in rebus inanimis non fieri per alterationem, igitur rñsio illa non valet. Amplius talis auctio non differt ab alteratione, & ita nihil noui diceret. Melius igitur dicerẽ q̃ Aris. donec rationem auctionis & diminutionis non definiuerit, loquitur vt plures, qui credunt additum esse mouẽs, & id cui additur esse motum, & hoc sufficit.

Tex. 14. **Cum aũt alterabilia ipsa, & alterentur cũcta è sensilibus ipsis, & eorũ solũ sit alteratio, quę per se pati à talibus dñr, per hæc contemplabimur.**

Proponit disputare de alterabilibus, q̃ videlicet sunt, quæ per se alterant̃, & à quibus alterari dicuntur, & ratione quorũ. Et licet istud ad propositũ non multum facere videtur, nec ad dicenda, pro tanto tñ ad propositum facere videtur, pro quanto Aris. supposuerat q̃ alteratio oĩs ſm sensilia fiat. non tñ per quæ sensilia, nec quorum sit, exposuit, & ita nunc proponit duo de his dicere, & inquit. Cum aũt alterabilia ipsa & alterentur ipsa cuncta à sensilibus ipsis, & eorum solũ sensiliũ sit alteratio, & per ea solũ, quę per se pati à talibus dicunt̃, de his duobus per hęc quæ dicemus, contẽplabimur. Sunt igitur duo consideranda. Primũ, q̃ omne quod alteratur. alterat̃ propter qualitates sensiles. Secundum solum ea alterantur quæ agunt & patiuntur ab his sensilibus.

Quæ Auer. cõ. 81. Auer. in præsenti cõmento declarat in qbus primo & in quibus secundo, & qbus est dubia alteratio, & vult q̃ alteratio primo & per se sit in sensilibus sensu tactus, qm̃ hæc proprie sunt actiua & passiua, per se vero secũdo est in sensilibus reliquorum sensuũ, vt duritie, mollitie, odorabilibus, gustatilibus, visilibus & id genus, & hoc mediantibus primis illis tactilibus. Sed vt dicit dubium est de sonis, quæ sensu auditus sentiunt̃, ea enim ratione qua in illis est contrarietas vt graue & acutum, videtur alteratio possibilis ea ex parte, qua soni in aere recipiunt̃, vt nulla videtur fieri eorũ alteratio. Propterea vult esse in illis alterationẽ æquiuoce dictã cum alteratiõe cęterorum sensiliũ, nam hęc sonorum alteratio non fit per expulsionem contrarij circa idẽ subiectum, ita vt sonus grauis expellat acutum, aut contra acutus grauem, nec fit per expulsionem factam in primis qualitatibus, sed tãtum per motum aeris fractiuum, ideo æquiuoce fit.

An in actiõe videndi debeãt alterãs & alteratum coniuncta esse absq; medio. vid Gña de. Est. lec. 4. huius.

Tex 15. **Potissimum nanq; quispiam inter alia & in figuris & formis & habitibus atq; alijs id genus deperditionem & acquisitionem alterationem esse putabit, videtur enim esse in talibus alteratio, non tamen est. Sed cum alterãtur quędam, hæc fiunt, vt cum condensatur, aut rarefit, aut**

E **calefit, aut frigefit materia ipsa.**

Ante igitur q̃ ad rem veniat, primo declaratur ab Aris. in quibus videtur alteratio primo aspectu, & quomodo ſm veritatem non est, & inquit, q̃ primo aspectu ea deperditio vel acquisitio, qua qualitates de priã, & de quarta specie generis qualitatis acqruntur, videtur esse alteratio, ſm tñ veritatem non est. Sed cum alterãtur quędam hęc fiunt, hęc enim acqruntur ad acquisitionem et deperditionẽ alterius, vt raritudinis vel densitudinis apud Democriticos, aut caliditatis & frigiditatis ſm peripateticos. Sic igitur ea quæ primo aspectu videntur alterationes & alterabilia, nõ ſm veritatem sunt talia. Videntur aũt deperditiones & acquisitiones taliũ alterationes primo aspectu, qm̃ abijciunt & addunt subiecto qualitates, non autem sunt, qm̃ non sunt primi alterationum termini, sed secundarij, vt dictum est in Quinto huius. Iuniores volunt, q̃ Aristote. velit in textu, & in toto capitulo hanc conclusionem, tãtum in qualitatibus tertiæ speciei
F est alteratio. Cuius apud ipsos probatio est expositoria sic, in qualitatibus tertiæ speciei, est alteratio, & in nullis non qualitatibus tertiæ speciei est alteratio, igitur tãtum in qualitatibus tertiæ speciei est alteratio, præiacentem aiunt Arist. supponere tanq̃ per se notam. Secunda vero exponens patet de qualitatibus secũdæ speciei, cuiusmodi est naturalis potentia aut impotentia, testat̃ sola declaratio de his quæ sunt in prima specie, vt habitus, & in quarta vt forma siue figura. Hæc est illorum ordinatio, quę licet à remotis literæ competat, subtilis est, & curiosa.

Sed nõ est alteratio, nõ enim statue formam nomine quidẽ eius dicimus, ex quo exoritur, nec id ẽt ex quo ex pyramidis, aut lecticæ figuram, pyramidem, aut lecticam, sed denominantes, aliud ęneũ, aliud cæreũ, aliud ligneum appellamus. At id quod alteratur dicimus, nã æs
G **ipsum humidũ, aut calidum, aut durũ esse nũcupamus, & nõ modo sic, sed ẽt ipsum humidum, atq; calidũ esse dicimus, æs affectionis nomine materiam nũcupantes. Cũ igitur id quidem ex quo est forma atq; figura, & id quod est ortum nomine figurarum non dicantur, quæ ex illo sunt, id vero qd̄ alteratur noĩe dicatur affectionum, patet alterationem esse in solis sensilibus.**

Nunc probat prædictã conclusionẽ per rationem, primo sumptam à modo loquendi, & sic cõponi potest, omne id ad quod est alteratio denominat subiectum, ea quę sunt in quarta specie non possunt denominare subiectũ, igitur ad illa non est alteratio. Circa hãc rationem primo ponit minorem, cum illius declaratione, & inquit, non enim statuæ formam nomine quidem eius dicimus, ex
H quo exoritur, hoc est de forma non prædicat̃ subiectum, hæc enim est falsa, lectica est lignum, nec ẽt econtra eius, ex quo est pyramidis, aut lecticæ figura, pyramidẽ aut lecticam dicimus, hęc enim est falsa, lignum est lectica, aut pyramis. Sic igitur patet minor, deinde sumit q̃uo figura de subiecto prædicabitur, & inquit. Sed denominantes aliud opus figurę æneum, aliud cæreũ, aliud ligneum appellamus, deinceps sumit maiorẽ, & inqt. At id quod alteratur dicimus, hoc est subiectum in alteratione denominamus à forma. nã æs ipsum humidum, aut calidum, aut durũ esse nuncupamus, & non modo sic, sed ẽt econuerso dicimus humidum ipsum atq; calidum esse æs affectionis nomine materiã nuncupantes, & affectionẽ nomine materiæ. Hęc est maior. Tunc epilogat rõnem, & inquit. Cũ igitur id quidẽ ex quo est forma, quod dicitur subiectũ, & id quod est ortũ ex illo subiecto, quod est figura, non dicantur vno figurarum noĩe, earum videlicet quæ ex illo sunt, id vero quod alteratur nomine dicatur affectio-

An rõ hæc sit bona, q̃a similiter vr̃. q̃ hõ nõ est albedo. vide Gñade. eſcu. 5. huius.

affectionum, patet alteratione esse in solis sensibilibus de tertia specie qualitatis. Sed dubitant iuniores, quonam modo maior intelligitur de alterabili in abstracto, aut in concreto, si in abstracto, illa est falsa, nam hęc est falsa, lignum est caliditas, si in concreto, maior erit vera, sed minor falsa, nam et figura in concreto prædicatur de subiecto, hęc enim est vera. lignū est lecticatum, & id genus. Quicquid velint recentiores, debes scire q lectica, domus, & archa, & id genus oīa sunt concreta ex subiecto & forma, nam lectica est lignum & figura, & in cęteris similiter. Albedo vero non cōcretum, cum sit sola forma, sed album, quod est lignum & albedo, lecticatum vero & id genus sunt concreta remota, & non prima, velut albatum, & id genus, erit igitur ratio Arist. sic, omne alterabile denominat subiectum in concreto prima concretione, figura, & vniuersaliter id quod est in quarta specie qualitatis non denominat subiectum in concreto prima cōcretione, quia hæc est falsa, lignum est lectica, igit non sunt alterabilia, & cessant omnia obiecta in hac re.

De prædicatione cōcreti de abstracto. vid Sco. d. c. q prima prima.

An ad qualitates a quarta specie sit alteratio. vide Ild. q. 6. huius.

Tex. 16.

Præterea & alio modo id absurdum est, dicere enim hominē alterari, atq; domū ipsam, cum finē accipit, ridiculum est. Nā si perfectionem domus parietes & tegulā alterationem esse dixerimus, alterari dicemus cum parietibus domus clauditur, aut tegitur, patet igitur alterationem in ijs non esse, quæ generantur.

Secunda ratio hic ponitur, sed primo eius virtus tangitur, & inqt. Pręterea & alio modo id absurdū est, dicere enim hoiem alterari atq; domū ipsam similiter alterari, cum finē accipit, est ridiculū. Ex hoc intelligit hāc rationem, nihil alteratur cum finem accipit. Sed qualitates de quarta specie non possunt induci nisi dū finem accipiūt, igitur nō sunt alterabiles. Cuius quidem rōnis solum accepit maiorē, probat maiorem, videlicet q nihil cum finem accipit alteratur, & hāc probat in exēplo, & inquit. Nā si perfectionem domus parietes & tegulam esse dixerimus, quæ in fine sunt, alterari dicemus cum parietibus domus clauditur aut tegitur. Modo istud consequēs est falsum, vt tanq̄ impossibile omittit, igitur & antecedēs, & per consequens res ipsa cū fine perficitur, alterari non debet, sed potius alterata esse.

Quæ Auer. cō. 16.

Auer. vero format rōnem dupliciter. Prima ratio est in alteratione manet idē subiectum actu à principio in finem: sed in acqsitione figurę non manet idem subiectum actu, igitur nō est alteratio. Secundo format sic, si quod generatur alteratur, generatio erit in capitulo alterationis, modo destruit antecedens, nā quod generatur non alteratur, & ita generatio non erit alteratio, etsi obijcitur contra, qa tunc argm̄ esset à destructione antecedentis. Rńdet illud fieri posse in terminis conuertibilibus, vt in
fit in proposito. Hę expōnes sunt vt mihi videt dubiæ. Primo, quia textui nō conueniūt. Secūdo, qa minor primæ est falsa, subiectū enim est lignum ipsius lecticæ, ipsius figurę domus, lapides, modo hęc permanent semper à principio ad finē. Secunda vero est contra textum, quo niam nihil meminit Aristo. generationis, vt per nostras translationes patet, nisi extorquēdo verba. Propter hęc teneatur nostra expositio, quæ plus literæ consonat.

Confutatio cōtra Auer.

Tex. 17.

At qui neq; ī habitibus alteratio est, habitus enim virtutes ac vitia sunt, virtus vero & vitiū ad aliquid sunt, quēadmodum sanitas quidē calidorum atq; frigidorum cōmensuratio est quędam, aut eorū quę sunt intus, aut ad continens. Similiter & pulchritudo, & robur ad aliquid sunt, sunt enim dispositiones quędā eius quod præstantissimum est ad id quod est optimum, Dico aūt prestantissimū quod conseruat, ac circa ipsam naturā disponit. Cū igitur virtutes quidē ac vitia ex hijs sint, quæ sunt ad aliquid, hæc autem nec generationes sunt, nec ipsorū est generatio, neq; alteratio vlla prorsus, perspicuum circa habitus nullam penitus alterationē esse.

A

Nunc q nec ad corporis dispositiōes, nec ad animi habitus sit alteratio, sic syllogizat, ad relationes nō est generatio vel alteratio, habitus animi, & corporis dispōnes sunt relatiōes, igit ad habitus animi & ad corporis dispositiones nō erit alteratio. maior patet. 5. huius. Minor, psyllogizatur, virtus & vitiū sunt relationes, animi habitus & corporis dispositiōes sunt virtus, & vitium, igitur relationes. de rōne primo proponit prosyllm, & inquit. At qui neque in habitibus alteratio est, hęc est conclusio principalis, deinde facit prosyllm, & inquit, habitus. n. sunt animi & corpis virtutes & vitia sunt, hęc est minor: virtus vero & vitiū ad aliquid sunt, hęc est maior: conclusio prosylli erit, q habitus animi & corporis sint relationes. Quod vero virtus & vitiū sint relationes probat exēplis dicens, queadmodum sanitas quidē calidorum atq; frigidorum cōmensuratio est quædam, dico calidorū & frigidorum aut eorū quæ sunt intus, qui humores dicunt, aut eorum quę sunt ad continens ipsum. Similiter & pulchritudo & robur ad aliquid sunt, sunt. n. dispositiones eius, quod præstantissimum est ad id quod est optimum. Dico aūt præstantissimum quod cōseruat, ac circa ipsam naturam disponit. Is probans vniuersum syllm epilogat dicens. Cū igitur virtutes quidem ac vitia ex ijs sint, quæ sunt ad aliquid, hæcaūt nec generationes sunt, nec ipsorum est generatio, neq; alteratio vlla prorsus, perspicuū circa habitus animi & corporis nullam penitus alteratio nem esse. Quantū vero ad verba græca attinet, difficultas accidit quid Aristo. per continens intelligat.

B

Expō verborum. Expō Auer.

Auer. per continens aerē ambientem respectu animalium, quę viuunt in aere, aut aquā respectu vicentium in aqua intelligit, & tūc sensus est q sanitas est cōmensuratio quędam eorū calidorum & frigidorū, quæ sunt intra, & quę sunt in ipso continente. Sed contra obijcit expositor, quia sanitas non attenditur cōparatione ad aerem, sed potius ecōuerso dispositio ipsius aeris dicitur sana respectu corporis, ideo per continēs intelligit corpus continens humores. Sed pace expositoris melius partem hanc intelligit Auer. nā græce verbum illud continens, quod est, periechon vbiq; Aris. in. 4. huius pro ambiēte nos aere sumpsit. Expositionē hanc verbum illud entos græce, latine intus confirmat, nā est sensus, q duplex est sanitas, vna quæ est contentorū intus calidorum & frigidorum, & hęc proprie est sanitas formaliter, qua aīal dicitur formaliter sanū. Alia est eorum calidorum & frigidorum, quæ sunt extra in ipso ambiente, & hac aīal non dicitur sanum, sed aer dicitur sanus, qa efficit sanitatem, vtraq; autem est relatio vt patet, & sic argm̄ expositoris nullum est. Verbum illud optimū quod græce est ariston. Auer. exponit extrinsecū illud, quod per excessum dicitur pulcherrimū, & sanum per excessum sanissimū, & tunc sensus est quod pulchrū per comparationem ad optimum hoc est pulcherrimū, & sanum per comparationem ad sanissimū. Sed hęc expositio (vt recte expositor inquit) stare non pōt, nam Aris. vbiq; ariston pro optimo fine sumit, modo pulchritudo quę est sanitas in cōpositione, & robur quæ est sanitas in temperatione relationes sunt per habitudinē ad opera, qua rōne sana optima ad iustitiam ea vocar Gale. erit igitur sensus, sunt. n. dispositiones quædam eius, quod est prestantissimū, hoc est temperamenti in complexione aut compositione ad id quod est optimum, hoc est finem, & quia præstantissimum, quod græce est Beltiston nonnunquā pro optimo fine, nōnunquam pro optimo naturali, quod est ipsa bona aut compositio, aut temperatio, sumitur, ideo subdit,

C

Replica Thomæ.

Defensio.

D

Quō sanitas & pulchritudo & similia sint ad aliqd. vide Gṙade. Esc. lec 5. q. 4. huius.

dico autem Beltiston siue prestantissimum non pro fine optimo, sed id quod conseruat, hoc est optimam complexionem, quæ aial ipsum cõseruat, & id quod disponit animal circa ipsam ipsius naturam. Hæc expositio est pulchra. Sed ambigunt iuniores quonã modo habitus animi & corporis, maxime habitus corporis sint ad aliquid cum sint in genere qualitatis. Iuniores aiunt Arist. per ad aliqd intelligere aggregata ex qualitate & relatione, vt longis verbis demonstrant, ad tale enim aggregatum declarat Arist. non esse motũ, siue alterationem. Sed hec positio friuola est, nisi aliter intelligat, quia á pari possem probare q ad caliditatẽ non est motus, capiendo pro aggregato ex qualitate & similitudine vnius calidi cum altero, & si nõ magis id quod ait Arist. esset verum de qualitatibus primis, quã de qualitatibus tertie speciei, Expositor optime rñdet. vbi debes scire q sanitas & generatim corporis habitus nõ fit nisi supposita relatione vtĩ dispositione ad illius esse, nisi enim in calidis & frigidis pręesset aliqua proportio, non posset sanitas euenire, igitur fundamentum harũ est relatio, nec est inconueniens absoluta fundari in relatione vt in dispositiuo, dũmodo pręsit aliquod absolutum. Vlterius debes scire q ad relationem non est motus, nec ad illud quod seqtur relationem per se, hec patet, quia aliter esse posset fundamẽtum sine fundato, tunc patet ratio Arist. vult enim ea quæ sunt ad aliquid siue formaliter, siue fundamentaliter per alterationem non acquiri. Alij non imperiti aiunt habitus corporis & generatim dispositiones esse formaliter relationes, & sanitatem nihil aliud esse quã habitum corporis, sed de his hactenus, sat enim est hec explicasse.

Vide Burle. hic.

Confutatio. Vide & Gra de Esc. lect. 5 huius. Rñsio expositoris & ppria. S. Tho. hic.

An illa quæ sunt in 3. specie qualitatis sint ad aliqd. Et an ex commixtiõe qualitatũ primarum resultet aliqua qualitas ex eis q dicat sanitas vel imediatũ fundamentum relationis vide Burle. hic.

Neq itaq circa virtutes animi vitiaq alteratio esse videt, virtus nanq perfectio quędã est, vnumquodq enim maxime tũ est perfectum, cum propriam virtutem obtinuit, & maxime fm naturam, veluti circulus, tum maxime fm naturam existit, cum maxime circulus existit, vitium vero horum est corruptela atq labes.

Hactenus q ad corporis dispositiones non sit alteratio, probatum est. Nũc vero quòd ad animi habitus non sit alteratio demonstrat, et primo quo ad eos qui ad appetitum attinent, cuiusmodi sunt virtutes & vitia, quę græce harete atq caciæ dicuntur, est igitur conclusio, ad virtutes atq vitia non est alteratio. Ad hanc conclusionem probandam (vt expositor sentit) sumit q virtus sit quædam perfectio quã probat rõne & exemplo, rõne qdem primo, qa vnumquodq tũ maxime est pfectũ, cum proprĩam virtutẽ obtinuit, donec. n. deficit sibi propria virtus, impfectũ est, vt planta quãdiu deficit sibi virtus qua possit sibi simile generare, impfecta est, & animal ẽt imperfectũ est: cum sibi deest virtus gñandi, igit animus ẽt impfectus erit, cum sibi deest virtus, qua agere possit fm virtutes hominis, quæ ratio docet virtutem esse pfectionem quandã. Secundo idẽ probat ex eo, quia cũ vnumquodq, tum est maxime fm naturam, cum obtinuit propriam virtutem, est enim rei naturalis virtus sua propria forma. Propterea tum res fm sui naturam, cum obtinuit suam propriam formã, quæ rei virtus est atq perfectio, quæ ratio docet virtutem rei esse perfectionẽ. Exemplo vero idem testatur ex geometricis dicẽs veluti circulus, tum maxime fm naturã, cum maxime circulus existit, hoc est cũ formam circuli consecutus est. Ex ijs oĩbus patet illa propositio videlicet, q virtus sit quędã perfectio. Sed quonã modo sit syllogizandum, Auer. sic cõplet rationem, ad nullã perfectionem rei est alteratio, propositio declarata est, q virtus sit animi pfectio, vt rationibus & exẽplo patuit, igitur ad virtutẽ non est alteratio. prosyllogizat maiorẽ sic, ad nullum indiuisibile fm magis et minus est alteratio, perfectio est indiuisibilis fm magis & minus, igitur ad perfectionem rei non est alteratio, mi-

E norem rursus prosyllogizat sic, oĩs finis est indiuisibilis fm magis, & minus, perfectio est finis, igitur est indiuisibilis fm magis & minus. Minorẽ rursus prosyllogizat, simile perfectioni circuli est finis, pfectio est similis perfectioni circuli, igitur perfectio est finis. Hæc omnia ex cõmenti processu colliguntur. Obijcit autẽ contra hoc expositor, quia Aristo. proponit vno medio probare ad virtutes & vitia nõ esse alterationẽ, modo iste processus licet accõmodari possit ad virtutes, nõ aũt ad vitia, quia ipsa vitia non pfectiones, sed corruptelę atq labes virtutũ sunt. Propterea expositor sentit cũ doctissimo Themi. quẽ non vidit, sed impetu boni dęmonis cũ eo conuenit, & vult rõnem esse persimilẽ hic de virtutibus, veluti superius de figura, nã quemadmodũ id quod pficitur, non alteratur, absurdũ est. n. domũ quæ integitur, dicere alterari potius q̃ integi & culmen accipere, eadem rõne neq qñ corrumpit, vt igitur virtus est pfectio, et vitium corruptio, ita nec virtus nec vitiũ per alterationẽ fiunt,

F & ita vna & eadem rõ vtriq parti deseruit. Hæc expositor & Them. Sed Auer. defendi põt, supponit. n. expositor ambo illa vno sylło probari, et cũ ille vnus sylłs non possit vtriq parti cõpetere, ideo non recte Auer. sentit. Diceret forte Auer. duas illas partes non vna vi persuaderi. Prima. n. pars persuadet modo dicto. Secunda vero hoc modo, ad indiuisibile non est alteratio, vitiũ est indiuisibile, igit non est alteratio, persuadet minor, qđ maxime distat á pfectiõe, est ĩdiuisibile, vitiũ distat á pfectione & maxime, igit indiuisibile. minor patet, qa vitiũ est corruptela & labes pfectiõis. Sic igitur falsum supponit expositor videlicet, q vna rõne ambo illa persuadeant. Sed huic adhuc replicari potest per ea quæ dicit expositor, nam quãuis perfectio sit simpliciter indiuisibilis, tñ recedere á perfectione nõ est simpliciter indiuisibile, qa multipliciter contingit recedere á medio, quod vult esse indiuisibile. Secundo arguit nouus expositor, q virtus consistit in indiuisibili, nam licet cõsistat in medio, illud tñ medium non est qd pũctuale, vt de sanitate patet, pro-

G pter hęc expositor antiquus vult rõnem esse vnã, & per simile, vt diximus. Verũ contra expositionem hanc instat nouus expositor, qa non videtur simile de figura & virtute, quia cũ domus fit, tunc domus non est. At cum animus efficit studiosus, animus est, ideo rõ hæc non est per simile. Ego vero tũ authoritate Themi. tum propter verba Aris. teneo cũ Thoma. Aris. enim inqt, neq itaq circa virtutes animi, vitiaq esse vr, sup. alteratio, verbũ enim illud græce οὖ, latine sonat igit, vel itaq, & ita videtur litera esse illatiua. quæ illatio docet hanc rẽ inferri ex tactu de figura, & prima qualitatis specie, & ita sapide Thomas dixit hanc rem persuaderi per simile argm̃ de figura, & dispõnibus, cui ẽt animaduertens Them. exposuit eodẽ modo, propterea rõ Egidij contra Thomã nulla est, nã licet domus nõ sit quo ad rõnem domus, ipsa tñ est quo ad substantiam rõnem entis in actu, ceu animus est quo ad substantiã & rationem entis in actu. Sed quicquid sit de expositiõibus Auer. defendi põt. Primo qui-

H dem, quia licet recedere á medio in specie sit multipliciter, vbi causa, á liberalitate per prodigalitatẽ, & per auaritiam, tñ in genere est vno modo, qa quocunq modo receditur á liberalitate, vitiũ est. & hac rõne est indiuisibile. Secundo, qa licet medium nõ sit punctuale, est tñ indiuisibile fm acquisitionem, quia est finis rei, & ita replicæ contra Auer. nullæ sunt, hæc dici possunt.

Quare Arist. nõ fecit mentionẽ de 2. specie qualitatis s. de naturali potentia vel impotentia, sicut mentionẽ fecit de 1. & quarta. vide Grad. Escu. lec. 5. huius.

Quãuis igitur cũ alteratur aliquid virtutis acceptio, vitijq deiectio fiat, neutrum tñ horum est alteratio. Quod vero aliquid alteretur, perspicuum est ex eo, quia virtus quidem aut affectionũ est vacuitas, aut earũdem mediocritas quędam, vitium vero aut affectionum concitatio, aut perturbatio virtuti contraria.

Sed

Sed quia probauit virtutē non effici per alterationem, ita vt ipsa sit per se terminus alterationis. Nunc quanam ratione acquiratur, docet, & ponit primo intentum dicens. Quāuis igitur cum alteratur aliquid fiant & virtutis acceptio, & vitij deiectio, neutrum tñ horum est alteratio, vult igit̄ virtutum & vitij acceptionem fieri alteratione facta in alio. Et per hoc apparet q̄ imperite exponant qui hanc esse secundam rōnem cōmentantur, vt iuniores exponunt, persuadet tñ primo q̄ aliquo alterato virtus & vitiū fiant, nam siue sit virtus affectionū vacuitas, quā stoici apatheiā vocant, siue earundem mediocritas quædā, quę à peripateticis [illegible] appellat̄. Vitium vero aut affectionū concitatio vt stoici, aut perturbatio virtuti contraria vt peripatetici, patet hic nō fieri, nisi aliquid alteret̄ vtputa corpus & appetitus in suis passionibus, quibus aut sedatis, aut moderatis, virtus in animo relucet, virtus igit̄ & vitium fiunt aliquo alterato.

Cōtra iuniores.

Præterea moralis virtus oīno in voluptatibus, doloribusue cōsistit. Nā voluptas aut cum agimus, aut cū recordamur, aut cū speramus, effici solet, siquidē igitur cū agimus, prouenit, sensus ipse causa est. Si vero cū recordamur, aut speramus, ab ipso rursus emergit. Voluptate. n. afficimur aut recordantes ea quę nos oblectarūt, aut sperantes ea euenire, quæ nos oblectabūt.

Secundo idē persuadet per hoc, quia virtus & vitium in voluptatibus oīno doloribusue consistit, quod qdem ex eo patet, qa voluptas efficitur aut cū agimus, aut cum recordamur egisse, aut cum speramus agere, modo si agimus, ipse sensus qui nūc alteratur causa est voluptatis, si vero recordamur aut spamus ab ipso rursus emergit, nā voluptate afficimur, aut recordantes ea quę nos oblectarunt, aut spantes euenire, quę nos oblectabūt, modo siue sic siue sic, sensus causa est, qui aut alteratus est iā, aut alterabitur postea, non igit̄ fit virtus vel vitiū nisi aliquo alterato, quod erat probandū. Hæc est Arist. probatio. Et licet hic multę dubitationes fieri solēt, ego breuibus vnā tantum tangā, nam ex ea cæterę patebūt. Arist. itaq̄ ponit ad virtutes morales non esse per se alterationem, primo qa sunt perfectiones, & quęlibet talis est īdiuisibilis, modo ad nullū tale est per se alteratio. Secundo, qa acquiritur solū per alterationem in sensu. Dubitant igitur contra primā dubitationibus multis, sed primo, quia perfectiones accidētales vt calor & frigus sunt perfectiones, & tñ ad eas est alteratio. Secūdo, quia virtus non est indiuisibilis, qa vnus hō est altero studiosior. Tertio, qa tunc ad intensissimū gradum formę nō esset motus. Secundo dubitāt contra secundam rōnem, nā tunc ad raritatem & densitatē & albedinem nōn esset alteratio, quia acquiruntur per transmutationē factam in primis qualitatibus. Rñdent iuniores ad primū, dictum Aristot. & Auer. esse intelligendū de perfectiōne determinata, quę in indiuisibili cōsistit. Secunda et tollitur, qa virtus quæ medium est simplr̄, est quid indiuisibile, quę vero est medium pportione, est diuidua, & sm̄ hanc dr̄ vnus altero studiosior. Tertia demū demitur, qa licet sūmus gradus sit indiuiduus, præcesserūt alij, qui sunt eiusdē speciei cū eo. Hęc quo ad primā rationem. Ad sc̄dam dubitationem negant rarefactionē fieri nō posse nisi præcedēte alteratiōe in primis, quia pōt quicq̄ rarefieri nullo alio motu concurrente, & sic de albedine aiūt. Alij iuniores contra hęc multipliciter obijciūt primo, qa virtus habet gradus, igit̄ ipsa non est indiuidua sm̄ magis & minus. Secūdo tunc demōstratio Arist. non esset vtilis, quia nō nisi de virtute simpliciter, & nō de virtute quę proportione dr̄. Tertio non videtur recte dictū q̄ ad hoc vt ad aliquid fit motus sufficiat aliqd præfuisse eiusdē speciei, nam tūc ad circuli esset motus, dato q̄ plures alij antea fuissent. Sed hęc non valent, nam virtus simpliciter, de qua

Declaratio.

Primæ ratio. Vide Burle. hic.

Secunda rō.

Vide Burl. hic.

Replica.

Vide Gaet. hic.

Defensio.

Arist. loqtur, non habet gradus, hęc. n. (vt dicitur. 2. Ethico.) consistit in puncto. Amplius demonstratio Arist. est particularis solum de virtute simplr̄, efficit tñ potest vniuersalis per hoc, qa virtuti nihil est contrariū, rursus licet præcessissent circuli, quilibet tñ illorum fieri in non tpe. Et licet hinc inde fieri possint defensiones, & replicę, hęc nō sunt, quę faciant hoīem philosophum, sed sophistam, sunt. n. apparitiones scientiæ, non veritates. Propterea si in nostris expositionibus aduertatur, hęc omnia sunt confutata. Aristo. enim non eam rōnem facit, vt intelligunt iuniores, nā sic accidunt dubitationes dictæ, sed syllogismus Arist. est à simili de figuris, nā vt figura est perfectio indiuidua, ita virtus est indiuidua pfectio, de had enim virtute modo loqtur Arist. non de illa quæ proportione fit, cum non sit virtus, nisi vt supplemētum quoddam, vt dicit. 2. Ethi. & sic cessat prima dubitatio. Secunda et cessat, qa Arist. non fecit ibi rōnem secundam vt iuniores putant, sed dedit modū, quo virtus acquiratur, vt exposuimus, & ita multæ harū dubitationū ex malo intellectu textus emergunt. Hæc mihi videtur, licet recentiores multa fabulentur, quæ bona sunt pro modo.

Propria expositio.

Vide alias qōnes hic in Bur. hic.

At vero neq; intellectualis animæ partis alteratio est. Nā sciens maxime ad aliquid dicitur. Quod quidem hac ratione patet, quia per nullam potentiam motis fit in nobis scientia, sed prius exorto aliquo. Experimento enim particularium scientiam vniuersalium colligimus. Tex. 20.

Hactenus q̄ ad aīæ appetitum non sit alteratio declaratum est. Nūc vero de parte aīæ intellectuali vult disputare, & vt vr̄ Them. duo declarat. Primū est q̄ partis intellectualis habitus & adeptiones habituum non sunt alterationes, secundum est q̄ nec oīno generationes censeri possunt. primum probat, & sylls̄ sic componitur, ad relationem vel relatiuum non est alteratio, sciens est relatiuum, scia vero relatio, igit̄ ad sciens & sciam non est alteratio. Quōd sciens sit relatiuum, & scia relatio, pbat sic, id quod nobis acquiritur per nullā potentiam, sed aliquo exorto, relatiuū vel relatio est, sciens vel scia aliquo exorto & per nullā potētiam in nobis fit, igitur sunt ad aliqd. Minor patet per hoc, quia expimento particulariū scientiam vlium colligimus, & ita nobis acqritur facta mutatione in sensibus, velut efficimur similes mutatiōe facta in alio, vt in albo, & æquales mutatione alterius in quantitate. Them. vero sic rōnem intelligit, q̄ scientię de vniuersalibus constent, vniuersalia ex particularibus colliguntur, quare non per alterationem habentur.

Quę Them.

Itemq; neque actus ipse generatio est, nisi visionem tactionemue generationes aliquis dicat. Tale est enim ipse actus.

Secundum erat q̄ habituū adeptiones nec sint generationes, ipse tñ sub hac forma intentionem proponit, dicens. Iteq; neq; actus ipse generatio est, & in græco illatiue legitur hoc mō, videlicet, neq; igit̄ actus ipse, supple qui pertinet ad sciam partemq; aīę intellectualem generatio est, quod ideo illatiue legitur, quia ex modo dictis patet. Ad relationem enim non est alteratio, neq; ad id quod sequitur relationē per se. Modo cum actus scientificus ab ipsa scia proficiscatur, quæ relatio est, iure actus ipse non erit generatio. Verum debes scire q̄ actus scietificus bifarius est, alius præcedens generationē scientię, ē quo scientia ipsa in intellectu fit. Alius sequens scientię generationem, pōt itaq; ratio esse de vtroq;, quā subscribit dicens, nisi visionē tactionemue generationes aliquis dicat. Tale est enim ipse actus pertinens ad ipsum intellectū. ipse enim vt Themistius dicit tale est, hoc est similis visioni & tactioni, quia est momētarius, velut visio & tactio, & propterea non pōt esse alteratio, quia momentarius, nec generatio, quia licet generatio sit momentaria, ipsa tñ consequitur alterationem, igitur si adeptio scientiæ non est

An ad qualitates de prima sp̄e qualitatis sit alteratio. Vide Bur. q. huius.

alteratio, actus scientificus qui à sciẽtia proficiscitur, non erit generatio, & sic patet secundum.

Acceptio aũt scientiæ à principio non est generatio neq; alteratio. Sedatione nanq; & tranquillitate animæ sciens quispiã euadit, atq; prudens. Quemadmodum itaq; cũ experrectus est quispiam dormiens, aut cũ ab ebrietate sese recipit, aut cum à morbo conualuit, non factus est tunc sciens, & si antea non vti scientia poterat, operariq; per eã, sed sedata perturbatione, menteq; iam inde ad tranquillitatẽ reuocata, aptus ac idoneus ad vsum scientiæ euasit, sic ẽt cum è principio in nobis sciẽtia exoritur, aliquid simile fieri solet, fit enim perturbationis sedatio, atque tranquillitas quædam. Qua ratione euenit vt pueri nec discere, nec sensib⁹ discernere possint, perinde atq; seniores, est enim in ipsis turbatio atq; motus vehemens, sedantur aũt nonnunquam à natura ipsa, nonnunquam ab alijs. Verum in his vtrisq; fit vt quippiam alteretur, perinde atq; cum quispiã experrectus, factusq; sobrius aptus ad actionẽ euadit. Perspicuũ igitur in sensilibus parteq; animæ sensitiua, & in nullis alijs nisi per accidens alterationem esse.

Duo sunt in sciente ipso, vnum quidem vt antecedẽs habitus ipse adeptioq; scientiæ. Alterum vt consequens vsus atq; operatio per illum habitũ, probauit hactenus q habitus intellectus qui se habet vt antecedens, nõ per alterationẽ habeatur, et hoc quia est ad aliquid, et q vsus illius habitus non fit generatio, quia est qd simile visioni atq; tactioni, sed quia adeptio scientiæ bifariã fit, aut inuentione, quæ disciplina dicitur, aut à præceptore, quæ doctrina nũcupatur, postq; in generali probauit ad scientiam siue per doctrinã siue per disciplinam acqratur, nõ esse alterationẽ, nunc speciatim probat ad sciam, quam inuentione siue disciplina per nosipsos nanciscimur, non esse alterationẽ, nec generationem, & hoc proponit, & inquit. Acceptio autem scientiæ, quæ inuentione fit per nos metipsos è principio, nõ est generatio nec alteratio. Hæc est intentio. Probat hoc, & sylls̃us sic componitur, quod emergit in nobis motu & alteratione sedata, nõ est generatio nec alteratio, sed inuentio in nobis fit cessante motu & alteratione, igitur non est motus nec alteratio. De ratione tangit minorem dicens. sedatione nanque & tranquillitate animæ sciẽs quispiam euadit, quo ad scientiam speculatiuam, atq; prudens, quo ad practicam, hæc est minor. Deinde idem persuadet exẽplo in ebrio, dormiẽte, atq; ægroto, qui antea erat sciens, qui enim detentus est, aut ebrietate, aut somno, aut morbo vti scientia non põt, et si erat antea sciens, at sedatis his, mox est agere aptus. Sic in nobis sedata pturbatione, animiq; titubatione, fit scientia atq; prudentia. Hinc soluit pblema propter quid pueri nec discere, nec sensibus discernere possunt vt senes. Rñdet qa in pueris vehemens turbatio sensuum fit propter pituitam, quæ in eis abundat, atq; vehementes motus crementi, hęc enim sciam & prudẽtiam impedisse, vt dicit Plato, at cũ in eis sedantur hęc, mox apti fiunt & scientiæ & prudentiæ, fit aũt sedatio aut natura, vt quia ætas iminet, & ad consistentiam perueniunt, aut ab alijs causis, vt per assuetudines bonas, á bonis præceptoribus, quia vt inquit Aristo. 1. Ethic. non parũ refert sic, vel aliter assuescere iuuenes. Sed vt ingesiue sedatio è natura proficiscatur, siue ab assuetudine, semper scientia in nobis emergit aliquo in nobis alterato, vt sensorio & corpore, demum epilogat, & sermo patet. Sed circa hæc duo sunt quæ qõnem faciunt, vnũ quia videtur falsum q

An ad sciam sit per se motus, & p quẽ modũ acquiratur sciẽtia. vide can. q. 3. huius. 7.

An ad virtutes morales sit per se alteratio. Vide Gae. t. 18. & Burl & Grand. esc. lec. 7. huius.

Prima qõ.

E Aris. adducit ad probandum inuentionem fieri in nobis per cessationem turbationis, qa tunc inuentio esset reminisci, cuius contrariũ in posterioribus est probatum. Secundum est, dato q scire non sit reminisci, quonam modo ratio Aris. valet, & exẽplum sic ad propositum, quod de ægroto, ebrio, & dormiente est datum. Iuniores vero dubitant tertio quonam modo scientia est ad aliqd, cum sit in prima qualitatis specie. Et ita summatim tres sunt quæstiones, quæ accidunt ijs, quæ Aristo. ait.

Secunda qõ.

Tertia qõ. vide Burle. hic. & Egid. Quæ Auer. cõ. 20. Sol. tertia.

Auer. vero in cõ. 20. videtur soluere hęc, & primo soluit tertiã, & inquit, & intendit per sciam esse ad aliquid, quia nõ fit in se, sed ratione habita ad nos, quia qñ anima fuerit præparata ad recipiendũ illas comprehẽsiones, vt ferrũ præparatur per tersitudinẽ ad recipiendũ lucem & alios colores, nõ recipit cõprehensiones in se ita vt antea nõ fuerint, sed nos efficimur modo sciẽtes, qui antea non dicebamur. Et paucis interpositis dicit, qm̃ cognitio nõ fit in cognoscente, ita q pars cognoscens sit trãsmutata, F sed fit qñ aliquid aliud mutatur, vt in oĩbus relatiuis, verbi causa, in colũna, columna enim non trãsmutatur in se, qñ de sinistro posita est in dextro, sed aliud vt Socrates, & ita est de cognitione, qm̃ illa non fit, ita vt pars cognoscens trãsmutetur, sed q aliud transmutaẽ, & est illud, in respectu cuius dicitur illa cognitio, videlicet particularis rei. Et paucis interpositis reddit causam. d. qm̃ cognitio fit in nobis, qñ transmutamur per cognitionẽ particularium & considerationẽ eorum, nam cum particularia cõsideramus per sensus interiores, fit propter hoc cognitio rei vniuersalis in nobis per habitudinẽ ad illa. s. q cũ in nobis fit plus quam vnum particulare, statim fit in nobis species vniuersalis sine transmutatione. Hęc Auer. ad tertiam, in quibus vt declaraui in libro de Intellectu Auer. tria inuit. Primo quonã modo scibilia sunt in intellectu. Secundo quonã modo nos scientiã consequamur. Tertio quid sit scire. Sunt quidẽ enim scientiæ siue scibilia in intellectu ipso vt formæ in perfectibili, non qdem G de nouo, nam cum apud ipsum intellectus sit æternus & vnũ numero in vniuersa hoĩs specie, scibilia sunt ęterna, cum species sit æterna. vt. 3. dicit de Anima. cõ. 5. & non sunt in ipso, vt accidens, qa puro intellectui nihil accidit, nec vt forma materialis in materia, qa forma materialis ęst singularis, at scibilia sunt vniuersalia, est igitur perfectus ipse intellectus oĩbus scibilibus in maiori parte sui subiecti. Hæc de primo. Consequimur vero nos scientiam per copulationẽ intellectus nobiscum, nam cum intellectus sit plenus formis, cũ copulatur nobis aliqua illarum formarum, intellectus ipse nobis copulatur, nõ quidem naturali copulatione, qa illa per generationem nobis fit, nã generatione dianoeam nãciscimur, quæ cogitatiua dicitur apud Auerro. mediante vero naturali copulatione cũ dianoea fit copulatio naturalis cum intellectu, sed voluntaria copulatione, quę quidem fit per hoc, q sensibus interioribus particulare discimus, mediante quo vniuersale illius nobis copulatur. Causa aũt huius copulationis H est, quia vl̃e & singulare illius vniuersalis idem est, vt homo & hic homo, qua rõne fit, vt si nos consideremus hũc hominẽ sensibus, intellectus nobis copuleẽ pro illo vniuersali hominis, & dianoea & intellectus non modo vna res fiunt naturali copulatione, sed accidentali atq; voluntaria. Hæc de secundo. Hinc patet tertium quid videlicet, sit scire, est enim scire nihil aliud q̃ copulatio ipsius intellectus accidentalis cũ vniuersalibus, quæ sunt illius perfectiones, facta per considerationẽ particularium, & hanc sciam dicit esse ad aliquid, non q formaliter sit relatio, nec qualitas, sed modo sit relationũ, quæ non insunt per se, sed qa aliud inest. Hæc de tertio, & per consequẽs patet ad tertiam qõnem, verum de his in libro de Intellectu multa & pro Auer. & contra Auer. dixi, quę nunc omittantur, cũ extra propositum hęc sint tacta. Primam vero qõnem soluit expositor, & Auer. similiter, ea quæ dixit Aris. de rõne, & de exemplo fuisse dicta more Platonico

An ad solas qualitates tertię speciei qualitates sit per se alteratio. vide 10. 20. de mag. q. 2 huius. & Gaet. te. 14 huius. & Egi. & Albe. de sax. q. 3. huius.

An verũ sit q aĩa sedendo & qescendo fiat prudens. Vide Grãd. Esc. lec. 7. huius.

Solu. primæ quæstionis.

tonico, vt ostenderet id quod Arist. dixit, etiam esse verum sm Platonē. Verum pro intellectu verborū Auer. qui obscure loqtur, forte errore translationis, debes scire ꝙ de intellectu possunt esse duæ positiones, aut ꝙ generetur, vt dixit Alexander, aut ꝙ sit æternus & vnus, vt dixit Auer. & si loquimur de ipso vt est æternus & vt vnus, adhuc possumus loqui, aut de intellectu in se, aut quo ad esse, quod habet in nobis. Si tenetur ꝙ sit factus, tunc esse eius essentialiter, seqtur alterationem, nam generatio est finis alterationis. Si vero teneatur ipsum non esse factum, oportet dicere ipsum esse in nobis per alterationem, copulatur enim nobiscū per generationem dianoeæ, quæ alterationē sequitur, vt dictum est, qua rōne intellectus aīæ rationalis, nec per se, nec quo ad esse in nobis fit per se, sed consequitur factionē alterius, propterea vt recte inquit, tria sunt qōne digna. Primum est, vtrum intellectus sit alteratio siue motus, & hoc nemo dicit. Secundum est, vtrū ad substantiam intellectus in se sit alteratio. Tertium, vtrū ad esse intellectus in nobis sit alteratio, & hęc breuiter sunt in libro de Aīa soluta. Prima. o: quęstio soluta est, quia nullus dixit, intellm esse motum; secunda ēt soluitur, qa intellectus est de nouo per accidēs in nobis non per se. Tertium soluitur, quia intellectus fit per transmutationē factam in alio, colligit tn̄ hæc quę dixit de scia esse dicta ad Platonis mentē, vt ostendat vim suæ positionis. Hæc Auer. verū multum obscure, & infructuose.

Sol. 2. q̄ōnis Secūdam vero qōnem soluere possumus breuibus, quia scientiæ nihil est contrariū per se, qua ratione euenit vt intellectus sit summe aptus receptioni scientiæ, recte igitur seqtur ꝙ remotis impedimentis fit scientia, hoc est summa aptitudo ad scientiā. Licet enim ignorantia sit sciæ contraria, tn̄ propter illam non saluatur ratio motus in scia, quia si est ignorantia negationis, est priuatio, si dispositionis, est sciæ per accidens contraria. non enim oportet vt vadens ad sciam semper ex hac moueatur, puer enim ad sciam vadit, & nō ex hac mouetur. Ex quo patet non ad oēm qualitatem intentionalē esse motum, quia non ad scientiā vel virtutem, quę est intentionalis. Expositor autem alio modo rem exponit, & nō imperite. Hæc de secunda quæstione.

Quarta qō. Auer. expō. Sed Auer. in calce cōmenti quęrit, quare tacuit secundam qualitatis speciē, quæ potentia aut impotentia dicitur naturalis, & r̄ndet per verba Alexandri, quia potentia naturalis nō est qualitas, qđ dupliciter exponit. Vno mō ꝙ potentia naturalis nō sit qualitas, qa actiua est forma, passiua est materia, modo hę sunt substantiæ, agit. n. vel patitur vnūquodq; sua vel forma, vel materia. Alio modo potest intelligi ꝙ potentia naturalis non sit qualitas alterabilis, quia est forma, hoc est, qa est aptitudo propria formæ, modo forma sequitur alterationem, & non est ad ipsam alteratio. Et sic recte præterijt illam.

Tex. 21. Ambiget aūt quispiam vtrum sit oīs motus omni motui cōparabilis nec ne? Si igitur sit oīs comparabilis, & æque velox est, quod ęquali in tp̄e spatiū peragrat ęquale, erit aliquod orbiculare alicui recto ęquale, & maius ēt atq; minus.

Quatuor (vt inquit Auerro.) sunt quæstiones, quas in hoc. 7. vult disputare. Prima, vtrū omne quod mouetur habeat motorē, è quo mouetur. Secunda, vtrum oia quę mouētur in loco, reducantur ad primū motum quod mouetur à motore in seipso. Tertia, vtrū mouens & motum sint simul. Quarta demū est, quam nunc exposcit vtrum sit oīs motus omni motui cōparabilis nec ne. Est aūt hęc quarta quæstio (vt inquit expositor) necessaria. Nā postquam Arist. ostendit in mobilibus & motoribus esse aliquod primū necessario, & ea quę sunt vnius ordinis comparabilia sunt, nam prius & posterius comparationē important, sapide vltimo de cōparatione motuum quęstionem proponit. Vide ēt Egi. hic. Arguit igitur ad qōnem primo in motibus eiusdem generis, & inquit. Si igitur sit omnis cōparabilis, & æque velox est (vt dictū est in Sexto) qđ æquali in tempore æquale peragrat spatium, erit aliquod orbiculare alicui recto æquale, & etiā maius & minus, tenet consequentia (vt sapide dicit Them.) quia ea comparabilia sunt, quibus omnibus vna mensura communis est. Quæ The.

Quæ Auer. Auer. vero hoc idem deducit alijs verbis, sed idem est dicēs ea esse comparabilia, quæ superposita sunt, hoc est quæ in vna communi mensura conueniunt.

Pręterea erit alteratio alicui lationi æqualis, cum ęquali in tempore aliud alteratum, aliud latum fuerit, affectio ergo longitudini erit æqualis, at esse non potest.

Nunc arguit in motibus diuersorum generū, & inqt, Pręterea erit alteratio alicui lationi ęqualis, & supple ēt maior & minor, cum æquali in tp̄e aliud alteratū, aliud latum fuerit. Hoc aūt est impossibile, quia tunc affectio, siue qualitas passibilis lōgitudini erit æqualis, at esse non potest, quia non conueniunt in vna cōmuni mensura.

Verum cum æque velox id sit, quod æquali in tempore æquale pertransit, affectio autē nulla longitudini est æqualis, fit vt nec alteratio lationi sit æqualis, nec minor. Quare non omnis motus comparandus erit.

An habeat pro inconuenienti ꝙ qualitas sit ęqualis longitudini. Vide Burle. hic. Epilogat quasi rationes sub breuiori & neruosiori forma & primo rōnem, quæ procedebat in diuersis genere motibus, & inquit. Verum cum æque velox id sit, quod æquali in tēpore æquale pertransierit, affectio aūt nulla longitudini est æqualis, cum non habeant cōem mensurā, fit vt nec alteratio lationi sit æqualis, nec minor, quare non oīs motus comparandus erit. Hæc erat secūda ratio. Debes scire ꝙ affectio & longitudo possunt dupl'r accipi. Vno mō sm id quod sunt, & sic possunt esse ęquales, quia tanta est albedo quanta superficies, vt dr̄ in prędicamentis. Alio modo vt sunt media motuū, & sic affectio accipit̄ vt est qualitas variabilis per gradus, longitudo vt est magnitudo variabilis per partes et dimēsiones, & hunc in modū non sunt cōparabiles, cum extensio & intēsio conferri non possunt, & hoc modo intelligit Aris. & rō eius habet vim, vt pspicuum est. Iuniores aūt & si multa dicant, nisi sic intelligant, nihil est quod dicunt.

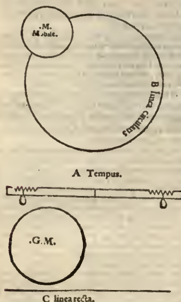
Insuper etiam quonam modo in orbiculari, rectoq; id accidet? erit enim absurdum, si non similiter sup orbiculari atq; recto motus fiat, sed continuo vel velocius vel tardius moueri necesse sit, quasi hoc sit deorsum, id sursum. Tex. 22.

Epilogat rōnem in motibus eiusdē generis, & inquit, Insuper ēt quonam modo in orbiculari, rectoq; id accidet, videlicet, vt vnum alteri cōferri possit? erit. n. absurdum, si non aliqn̄ similiter sup orbiculari atq; recto motus fiat, sed semper fiat dissimiliter, ita vt vnus velocior, alter tardior sit, eo modo quo dissimiliter fiunt, ea quorum vnū sursum, alterū deorsum mouetur, est igitur absurdum dicere rectū & circularem motum esse cōparabiles, & semper dissimili proportione se habere, mō quo se habēt sursum motū, et deorsum motū, quare si sint cōparabiles, oportet vt aliqn̄ sint æque veloces, qđ est impossibile, cū motus cœli sit velocissimus, cui nullus in velocitate conferri pōt. Hic est epilogus secundæ rationis.

Tex. 23. Præterea nihil ad rationem refert, si quis necessarium esse dixerit vt continuo velocius aut tardius moueatur, erit enim orbiculare maius ac minus recto, quare & æquale. Nā si & in eodem A tempore, hoc quidem B orbem, illud vero C rectum pertransierit, maior profecto orbis B, erit ipso C recto, hoc enim pacto velocius de-

finiebatur, ergo si in minore æquale etiam peragrauerit, velocius erit. Quare pars quedã erit temporis A, in qua velocius mobile partem aliquam transibit ipsius orbis B & G. mobile in toto A tempore ipsum C rectum.

Ostensio q. si motus circularis sit maior uel minor in uelocitate quàm rectus, q. possit etiam æqualis esse.

Cauillabant quidam dicentes id quod mouetur super orbẽ posse mnueri cõtinuo velocius aut tardius eo quod in recto mouetur, & nunquã æque velociter. propterea esse non possunt æqualia, & hoc propnnit dicens. Pręterea nihil ad rationẽ relert, siquis necessariũ esse dixerit, vt continuo velocius aut tardius moueat id quod supra orbem fertur, co quod super rectũ, & nunq̃ in æquo, hic est cauillus. & q nihil referat ad rõnem, declarat dicens, erit. n. orbiculare maius ac minus recto, quare & ęquale, per illã regulam, quæcunq; fm magis & minus comparabilia sunt, ẽt fm æquale comparabilia erunt. sed non contentus regula, probat rem hanc ratione, & inquit. Nã & si in eodem A tp̃e hoc quidem mobile B orbem, illud vero C rectum pertransierir, maior profectn erit nrbis B ipso C recto, nã velocius definiebatur esse quod in æquali tp̃e pertransit maius. Sic igitur patet nrbem B esse maiorem linea recta C: tunc vltra infert, & inqt, ergn & si aliquod mobile in minore tp̃e peragrauerit æquale de orbe, æquale dico ipsi recto C, adhuc velocius erit, per aliã velocitotis definitionem. Et vlterius infert esse aliq̃; partem ipsius tẽporis A, in qua ipsum mobile pertransit aliquam partem ipsius orbis B, & G mobile in toto A tp̃e ipsum C rectum æquale illi parti orbis. Est igitur processus hic G mobile, & M mobile pertrãseunt æqualia, licet G in toto A, M vero in parte ipsius A, sed illorũ ęqualium aliud est orbiculare, aliud rectũ, igitur orbiculare & rectũ possunt esse ęqualia: sed oĩa spatia ęqualia possunt peragrari

An sit verũ q vbi inueniũ magis & minus ibi reperiũ æquale. Vide Gratiad. Esc lectio. v. hui⁹.

Vis rõnis.

E ęqualibus motibus, igitur motus rectus & circularis possunr esse æquales, & æque veloces, & sic cauillus nullus est. Aĩaduersione dignum regulam hãc videlicet, vbi est dare maius & minus, ibi est dare æquale fundatur in illo principio, si ab æqualibus æqualia demas, cætera quę remanent sunt æqualia, propterea non tantum ratione naturali regula patet, sed ẽt suppositione geometrica. Tres siunt obiectiones contra regulã Arist. Prima est noui expositoris, qa angulo portiõis circuli potest dari angulus maior vt obtusus, & minnr vt acutus, & non æqualis, igitur regula falsa. Secunda, circulo põt dari quadratus maior, & quadratus minor, & nunq̃ æqualis, igitur regula falsa. Tertia. elemento acris põt dari elementum maius, vt ignis, & elementum minus vt aqua vel terra, & nõ tamen elementum æquale, igitur regula falsa.

Obiectiões contra regulam. Prima obiectio. Secunda. Tertia.

Ad omnes has obiectiones & similes, vt intelligit nouus expositor, vna tantũ conditio est obseruanda, vt id quod cnmparatur fm magis et minus, sit eiusdem rationis in specie, pro

Solutio. Conditio generalis.

F pterea tollitur prima obiectio, nam angulus obtusus qui maior est angulo portionis, & angulus acutus qui illo eodem est minor, sunt alterius speciei. Sed vbi ambo essent eiusdem speciei, esset dare angulũ ęqualem. Similiter tollitur tertia, nã elementum maius aere & minus aere sunt diuersarum specierũ, propterea nnn potest dari elementum æquale, & ideo si datur ignis maior aere & ignis minor aere, põt dari ignis æqualis, qa ignis maior & ignis minor sunt eiusdem speciei. Secunda conceditur, potest enim dari quadratus maior & minnr circulo, & quia maior & minnr quadratus sunt eiusdem speciei, ideo potest dari quadratus æqualis circulo, & æqualitate continentiæ, & commensurationis, qa æqualitas continentiæ est æqualitas mensurę, vt mathematici sentiunt, quanquam nõnulli velint regulam teneri de æqualitate continentię tm̃, & non de æqualitate mensuræ, & ita volunt quadratum esse æqualẽ vel minorem, aut mainrem circulo fm cnntinentiam, & non fm mensuram.

Expõ aliorum.

Sed nonnulli aliĩ Blacterones obĳciunt. Primo, A quadratũ tantum conti-

Replica. Prima replica.

G net, quantũ B circulus vt supponitur, igitur cnntenta ambotum sunt æqualia æqualitare continentię, aliter iretur in infinitum. igitur sunt æqualia æqualitare cõmensurationis: vltra, sed illorũ contentotum alterum est quadratum, alterum circulare, igitur quadratum est æquale circulo æqualitate cõmensurationis. Secundo, oĩa quanta sunt æqualia vel inæqualia fm cõmensurationẽ, quadratum & circulare sunt quanta, igitur æqualia vel inęqualia fm cõmensuratinnem. Tertin, quælibet linea pedalis cuilibet lineæ pedali ęqualis est fm cõmẽsurationem, sed aliqua linea recta est pedalis, & aliqua quadrata est pedalis, et aliqua circularis est pedalis, igitur oẽs istę sunt æquales fm cõmensurationẽ. Hę sunt obiectiones.

Secunda. Tertia.

Sed reuera modus ille põt defendi. Ad primã concederem A & B esse æqualia fm continentiã, & contẽta illorum ẽt esse æqualia fm contineri, & negarem ea esse ęqualia fm cõmensurationem ea ratinne, qua continenrur ab A & B, licet ea ratinne qua efficiuntur contentiua aliorum, possunt

Defensio.

H effici æqualia fm cõmensurationem, sed vt sic non continentur ab A & B. Ad secundam dicerem regulam non esse verã, nisi de continentia, & non de cõmensuratione, non enim quadratum & circulus sunt æquales vel inæquales fm cõmensurationem, & tñ sunt quanti. Ad tertium dici põt omnem pedalẽ esse æqualẽ omni pedali fm continentiam, & non fm mensurã, & sic cessant obiectiones. Hæc dicerem pro illorũ defensione. Aĩaduerte tñ q fortasse regula illa est vera fm cẽsionem mathematicam, vtpore cõsiderando maius & minus sub rõne generis, nã si considerentur sub rõne speciei, fallere potest in multis per accidẽs, & sic cessant omnes dubitationes.

Sic itaq; si comparabilia sint, id accidit quod nuper dictum est, rectum videlicet orbiculari æquale esse. Sed hæc comparabilia non sunt, ergo

DILVCI.

ergo nec motus ipsi comparabiles erunt.

Aristoteles igit vim qstiõis reducit, & inqt. Sic atq; sic comparabilia sint, hoc est si motus rectus & circularis cõparabiles sint, id accidit quod nuper dictum est, rectũ videlicet, orbiculari æquale esse, destruit cõsequẽs, & inquit. Sed hęc comparabilia non sunt, ergo nec motus ipsi comparabiles erunt, & ita patet vis quæstionis.

Verum ea cuncta cõparabilia sunt, quæ nõ ęquiuoca sunt, veluti cur cõparabilia nõ sunt stilus, & vinum, aut vltima fidium vtrum acutius sit, quia nanq; ęquiuoca sunt, ideo conferri nõ possunt, sed vltima fidiũ atq; penultima cõparabiles sunt, quia acutum in vtrisq; idẽ significat, igitur nõ idem velox est hic & ibi, & multo etiam minus in alteratione ac latione.

An inter æquiuoca possit esse comparatio. Vide Egi. hic.

Aristoteles nunc soluit quæstionẽ, & primo nancilcit conditiones quæ requiruntur ad comparationem, & sunt B tres. Prima est q illud in quo aliqua comparantur, nõ cõuenit cõparatis æquiuoce, sev vniuocę, quod eo exẽplo testatur, quia stilus & vinum vtq; vltima fidium nõ cõparabiles sunt in acutie, quia acuties est quid æquiuocũ illis, sed bene vltima fidiũ, & penultima in acutie cõparabiles sunt, quia acuties eis vniuoce competit. Tunc ad propositum, cum velocitas non vniuoce cõpetat circulari motui & recto, nec latiõi & alterationi, ideo p velocitatem conferri non potest.

Tex. 15.

An id primo verũ nõ ẽ, si nõ ęquiuoca sint, cõparabilia esse. Multũ enim idem ĩ aere, atq; aqua significat, & tñ in illo comparabilia non sunt. Quòd si hoc nõ sit duplum idẽ significa C bit in illis, est enim id quod rationẽ habet duorũ ad vnum, nõ tamen in illo cõparabilia sunt.

An oĩa non ęquoca sint cõparabilia. Vide Egi. hic.

Obijcit primæ conditioni dando instantiã, quia multũ est quid vniuocũ aeri atq; aquæ, & tamen aer & aqua in multo comparabiles non erunt, non enim dici potest aer multior, vel magis multus aqua. Quòd si quis cauillã do dicat multum esse vtrisq; æquiuocum, obijciẽdũ est p aliam instantiam, q duplum est vniuocum, cum id sit qđ rationem habet duorum ad vnum, quod illis vniuoce cõpetit, & tamen nec in duplo comparabiles sunt, quia nõ dicimus aerẽ dupliorẽ aut magis duplum esse ipsa aqua, & ita prima conditio, videlicet, q omnia comparari possint, quæ in vniuoco conueniunt, habet instantiam.

Tex. 16.

An & in his eadẽ est rõ. Nã & ipsum multũ ęquiuocũ ẽ, sunt enim ea & quorũ rõnes ęquiuocę sunt, veluti si quis dicat multũ id esse, qđ D est tãtum, & adhuc vltra. At ęquale æquiuocũ est, ẽt si forte fuerit cõtinuo vnum, q si hoc est æquiuocum, & ipsa etiam duo ęquiuoca erũt.

An multũ & paucũ & duplũ sint comparabilia.

Respõdet, negando assumptũ, suppositũ est enim multum & duplũ esse vniuoca, modo hoc est falsum, sunt.n. ea quorũ rõnes æquiuocæ sunt, vt si quis definierit multum, dicet multũ id esse, quod est tãtum, & adhuc vltra, & duplum id esse quod rationẽ habet duorũ ad vnũ, mõ æquale & vnũ sunt æquiuoca, vt oibus patet. At si vnũ est æquiuocũ, duo ẽt æquiuoca erunt, & ita rationes nominum sunt æquiuocæ, & per cõsequens sumptũ est falsum.

Dubi.

Sed ambigunt, quia vnũ videtur esse vniuocũ, cũ sit principiũ numeri. Modo numerus est species prędicamenti quantitatis, igitur vniuocũ, quicquid sit de differẽtia inter positionem Auerrois de vno, & illã Auicẽnæ, de qua nunc, non est ad propositum loqui.

Solu.

Dicerẽ aliqua posse esse vniuoca in ratione metaphysica, quæ sunt æquiuoca in ratione physica, vt potentia in ratiõe metaphysica vniuocum quid est, sed in ratione physica æquiuocũ, A & ita concederem vnum duplum, tantum æquale, duo, & cætera id genus in ratione quidem metaphysica esse vniuoca, quæ ratio est vnitas conceptus, non tamen in ratione physica, quæ est vnitas naturæ.

Tex. 17.

Postea cur alia quidẽ cõparabilia sunt, alia vero nõ, si natura sit vna, an qa in alio primo sunt susceptiuo, quo fit vt equus quidẽ ac canis cõparabiles sint, vtrũ albior sit, quippe cũ superficies in qua primo ẽ albedo ipa, eadẽ in vtrisq; sit. Sĩl̃i mõ & magnitudo eadẽ. Aqua vero & vox minime cõferri pñt, ĩ alio.n.ẽ susceptiuo.

An verũ sit q ad veram pationem exigat vnitas naturæ. Vide grãde. lec. 7. huius. Quæ. nonº. expositor. Egi. hic.

Ponit secundam conditionem, quæ ad comparationẽ reqritur, & vult q id in quo cõparabilia cõparanẽ, idem habeant susceptiuũ primum. verbi causa, equus & canis in albo conferri possunt, quoniã albedo ipsa in qua comparanẽ, habet idem subiectum primum & immediatum, B videlicet, superficiem vel magnitudinem ipsam, quæ in vtrisq; est eiusdẽ speciei, at aqua & vox in magnitudine cõferri non possunt, quoniã in vtrisq; ipsa magnitudo nõ habet idem subiectum primum. Hæc est secunda conditio. Reddit aũt nouus expositor causam, cur id in quo fit comparatio debet habere idẽ subiectum proximum, & non remotum, et ait hoc esse, propterea quia id, in quo fit cõparatio debet esse vniuocum, at vnitas vniuocationis est vnitas rationis, modo cum subiectum remotũ nõ diuersificet rationẽ, cum non ponatur in definitione, nec requireretur ad vnitatem eius in quo res cõparantur.

Dubitatio obiter occurrens.

Sed obiter occurrit hæc dubitatio, nam albedo est eiusdem rationis, quia superficies est eiusdẽ rationis. Superficies vero cum sit accidens, quare est eiusdem rationis, subiectũ C enim proximũ superficiei est mixtura, modo mixtura in vtrisq; est alterius ratiõis.

Solutio.

Et de hoc fortasse dicemus postea, pro nũc ad rationẽ dici potest, q superficies est vnius rationis ab vnitate materię, quæ est primum subiectũ dimensionum, & forte ab vnitate formæ corporis, quæ est vnius rationis in cane & equo, mediãte qua dimẽsiones insunt materię. Et forte pp alias cãs, quas postea dicemus.

Tex. 19.

An hoc pacto perspicuum est omnia fore vnum facere, tametsi in alio atq; alio vnũqđq; esse dicatur. Eruntq; idem æquale & dulce & album, quamuis in alio atq; alio sint.

Debes scire q aliqua distingui possunt apud pipateticos duplici ratione, aut penes formas, siue differẽtias formales, qua ratione dulce & albũ differunt in lacte, tamet si subiectum sit idẽ, aliqua penes subiecta, vt magnitudo ĩ voce, & ĩ aqua, & põt addi aliqua differre penes vtrũq; vt albedo & lux, peripatetici itaq; rerũ distinctiones nã D ciscebãtur aliquando penes subiecta, aliquãdo penes formas, aliquando penes vtrunq;. Plato vero solũ penes materiam & subiectum, cum dualitatẽ posuit ex parte materiæ, vnitatem vero ex parte formæ. Ex ijs sequitur q qui rerum differẽtias nanciscuntur tantum ex parte subiecti & materię, vt Plato fecit, omnia vnũ coguntur facere ex parte formæ, propterea Arist. volens venari tertiam conditionem requisitam ad comparationẽ, videlicet, vnitatem naturæ, Primo ostendit causam distinctionis rerum non solũ proficisci á subiecto et materia, sed etiam ex parte formę & naturæ. Secundo rem suam cõcludit, & inqt.

An hoc pacto vt Plato ponit videlicet, oẽm differẽtiã esse ex parte materiæ, est omnia fere vnũ facere, saltẽ ex parte formæ, quia si sola distinctio est á materia, ex parte formæ erit idẽtitas, & ita hoc modo opinari est omnia facere vnum, saltẽ ex parte formæ, tametsi in alio atq; alio vnumquodq; esse dicatur, qua ratione sequitur æquale, & dulce, & album vnum sint ex parte speciei & formæ, postquã penes formam nulla sumitur differẽtia, quamuis in alio atq; alio sint subiecto, sic igitur causa differẽtiæ & vnitatis nõ sola est dualitas vel vnitas materiæ, vt Plato autumat.

quutumat. Hæc est prima ratio Aristo.

Tex 2°. Insuper etiam susceptiuum nō est quoduis, sed vnum vnius primum.

Secūdo obijcit contra Platonem, quia adhuc in subiectis est vnitas ac differentia, quoniam susceptiuū formæ non est quoduis, sed est vnum vnius primum, & determinatæ formæ determinatū subiectū, igitur etiam in subiectis est differētia & vnitas, ergo oportet adhuc expetere causam distinctionis & vnitatis subiectorum, & ita causa Platonis non sufficit. Melius itaq; peripatetici asserūt subiecta differre propter formas, & formas propter materias, nam vt materia & forma sunt sibi mutuo causæ essendi, etiam erunt causæ differendi.

Quare itaq; nō solū ea quæ cōparantur, nō ęquiuoca esse, sed etiā nec id qđ inest, nec id in quo inest, differētiā habere oportet. Dico aūt hoc mō, color habet differentiā aut diuisionē, nō igiť hoc ipso cōparatio fiet, ceu vtrū magis F fit coloratum, nō itaq; in colore quatenus color, comparatio fit sed quatenus album.

An genus sit in vna natura. Vide 15. q. 8. huius.

Ex ijs concludit nunc tertiā cōditionem, q; videlicet, id in quo aliqua comparantur, esse debet, eiusdem naturę specificę in vtroq; comparatorum, & hoc inquit. Quare itaq; non solum ea quæ comparantur nō æquiuoca esse, & hoc quo ad primam conditionem, sed etiam nec id qđ inest, quo ad tertiam, nec id in quo inest quo ad secundā differentiam habere oportet. Huius rei exemplū subscribit dicens. Dico autem hoc modo, color habet differētiā aut diuisionem, quia genus est multarum specierum, non igitur hoc ipso comparatio fiet, ceu vtrū magis sit coloratum album quàm nigrum, nō itaq; in colore quatenus color, comparatio fit, sed quatenus albū, & ita in colore nulla fit cōparatio, sed in albo, quod est coloris species, sunt igitur tres conditiones ordine quodā vt nouus expositor inquit. Prima vt id in quo fit comparatio non sit ęquiuo H cum. Secunda vt id non in subiectis differentibus speciei insit. Tertia vt sit vnius naturæ specificæ. Sunt autē hæ seriæ sibi mutuo, nam ex tertia proficiscitur secūda, quia sequitur, est vnius speciei, igitur subiectum est vnius rōnis primum & proximū, ex secūda & tertia sequitur prima, quia sequitur, subiectum est vnius rōnis, & ipsum est vnius naturæ specificæ, igitur non est æquiuocum. Hæ sunt conditiones comparabilium.

An ad hoc q; aliqua sint cōparabilia requiras q; sint eiusdem spēi spālissime. Vid. Albe. de saxo. q. 4. huius. Et Bur. t. 11. huius.

Dubiones. Prima qō. Sed hic sunt quæstiones non paruæ. Prima, quia hæc est bona cōparatio. Plato est albior quàm Socrates sit niger, & tamen nō est vnitas speciei in eo in quo fit comparatio.

Secunda. Secunda dubitāt penes quid comparantur rerum perfectiones, vt propter quid homo equo est perfectior, vtrum ab vnitate naturę, vel in aliquo tali, hæc enim non parua est quæstio.

Tertia. Tertia dubitatio est, quia Arist. vult non quoduis subiectū esse cuiuscūq; formę, sed vnius vnum atq; primū, hoc autem falsum videtur, quia tunc omne accidens esset proprium et nullum commune.

Quarta. Quarta, si ab vnitate na G turæ sequtur vnitas subiecti, vt dicebatur, tunc vna esset materia ac eiusdē rationis in coelo, & generabilibus, quoniam dimensio in coelo & generabilibus vnius est rationis.

Quinta. Quinta est, quia tunc grauitas esset eiusdem speciei in aqua, & terra, quia dicitur terra est aqua grauior. Similiter, & leuitas in aere, & igne. Hæ sunt dubitationes, quas iuniores concitare solent.

Solo. primæ. Ad primam itaq; quicquid velint alij, ego solitus sum dicere bifariam esse comparationem, aut simplicem, aut compositam, simplex cō paratio fit (vt dixit Arist.) quando id in quo fit comparatio fit non æquiuocum, in vno subiecto, & vnius speciei. Composita vero fieri potest immediate in duobus. Modo fit aliquod vnum mediate, verbi causa, in argumento dicto Plato et Socrates comparantur immediate in duob⁹, videlicet albedine & nigredine, sed mediate in vno, vide E licet, in intensione, quia cum dicitur Plato est albior quā Socrates niger, est dicere q; albedo est itēsior nigredine, & ita mediate comparantur in intensione, et vna natura. Hæc ad primam.

Solo scdę. Prima pō. de rerū pfectione. Vide & Albertū saxo. q. 5. huius.

Ad secundā nōnulli calculatores imaginantur totam rerum naturalium latitudinē perfectionalem terminari duobus extremis exclusiue. Vno tanq; summo vtpote deo. Altero tāquam nō gradu, vtpote materia prima, fingunt enim hanc rerum latitudinē esse vt circulum, cuius quidē centrum est materia prima, orbis vero ac circumferentia est deus, & tūc sicut circa omne cētrum & infra omnem circūferentiā infiniti describi possunt circuli, quorum vnus est altero maior, ita inter deū & primā materiā intelligi possunt species infinitæ, quarū vna est perfectior altera, atq; vt ille circulus minor est, q̇ à cētro minus distat, ita illa species minoris erit perfectionis, quæ minus à materia distat. Sed hæc nō est vera positio, nec habet bonum colorem. vera quidem nō est, q̄a nihil potest terminari eo extremo, quod terminum nō habet, nihil enim interminatum est aptū terminare aliud, F at deus est quid interminatum, igiť nihil potest terminare. Colorem vero bonum non habet, quia potius deus cōparari debet centro, quam circumferentiæ, nā circunferētia proficiscitur à centro & non econtra, modo è deo ipso omnia exeunt, propterea Empedocles ita deū descripsit, deus est cētrum, è quo lineæ exeūt vndiq;.

Tertia pō. Consutam. Alij dixerūt rerum perfectiones attendi penes propinquitatem vel remotionem à non gradu perfectionis, quæ est prima materia, & ita penes recessum à materia volunt latitudinem pfectionum rerum mensurari. Contra hanc positionem solet instari, quia tunc materia prima esset infinitæ modicę pfectionis, & ita imperfectior accidēte quouis, quod nō recipiunt peripatetici, nam omne accidens ponunt imperfectius omni substantia. Alij propter hoc tenent rerū latitudinē attendi penes accessum atq; recessum à summo, vtpote à deo. Sed hoc stare non potest. Primo quia omnes res essent eiusdem perfectionis, quoniā omnes in infinitum distarent ab ipso deo, qui est infinitæ perfectus.

H Secūdo quia tunc cōsimiliter esset in latitudine qualitatiua, modo hoc est falsum, q̄a dato q; summus caliditatis gradus sit vt decem, non ppter hoc illa caliditas est in duplo intensior alia, quę illi summo est in duplo, ppinquior. Nam caliditas vt nouem est in duplo illi, ppinquior quā caliditas vt octo, distante enim octo à decē per duo, nouē vero per vnum, modo duorū ad vnum est dupla proportio, & tamen non propter hoc est in duplo intēsior, & ita de hac re nō parua est quęstio.

Proba pō. Videtur igitur mihi esse dicendum latitudinem perfectionum rerū esse attendendam penes recessum à non gradu cum positione secūda, in qua omnes calculatores ferè concordant.

Quid nō gradus. cap. q. Sed quid sit ille non gradus, non parum est leue, potest igitur non gradus vno modo sumi priuatiue, sicut pūctus priuatiue est non quantus, sed aptus vt ab illo, pficiscatur quantitas, et positiue est infinita modica quantitas.

Vide: ca. b t. qntis & in a huius. mbult. 5. Dico igitur q; nō gradus rerum priuatiue sumptus est rerum priuatio, quæ est nō res, sed id vnde res fluunt, nō gradus vero positiue G dubius est, & aliqui volunt accidēs, & aliqui materiam, quicquid sit, dici potest res mensurari per recessum à nō gradu priuatiue sumpto. Sed si materia sit nō gradus positiue acceptus, penes recessum à materia, igitur penes nō gradum quicquid sit ille.

Solo. tertię. Ad tertiam cōcedūt omne accidens habere aliquod primum subiectū, sine quo inueniri nō potest, & ita esse proprium saltem primo modo, nō autem tale subiectum determinare tale accidens, qua ratione fit, vt licet albedo esse non possit nisi in supficie, tamen superficies esse potest sine albedine.

Solo quart. Ad quartā, aliqui volunt dimensiones coeli & generabilium esse eiusdē rationis ab vnitate subiecti primi, quę est potētia ad vbi, quæ est vnius rationis in coelo & rebus generabilibus. Auerroes autem vult dimēsiones coeli esse alterius rationis, quoniam dimensiones generabilium sunt secundum sui speciē interminatę. Illæ vero suapte natura terminatę,

sed

An genus sit æquocum. Vide q̃stione m Escu. lec. 8 hui⁹.

sed de his alibi. Ad quintam, aliqui cõcedunt totum vt nos aliquando. Alĳ respondent ad rationem, ꝙ illa comparatio est impropria, nõ quidem in specie specialissima, sed subalterna, sed hæc res spectat ad librum Cœli. Hæc de quæstionibus his satis.

Igitur hac ratione circa motum id æque velox est, quod per tantundem æquale motũ est

His expositis. Nunc concludit intẽtum, & vult quòd vt in alĳs ea cõparabilia sint, quæ nõ sunt æquiuoca, & ꝙ sit idem primum susceptiuum illius, in quo fit comparatio & eiusdem speciei, hac ratione & his tribus cõditionibus seruatis, id æque velnx est, qund per tantũdẽ equale motum est. Hæc est solutio quæstionis in generali.

De Auerro. cõmen. 29.

{Auerr. vero circa calcẽ. cõmenti. 29. primo reddit causam, quare recta linea & circularis non sint comparabiles secũdum æquale vel magis & minus, & ait causam esse, quia nõ est possibile vt vna alteri supponat. Sed tñ eæ lineæ cõparari possunt, quæ vel sunt curuæ circularis figuræ, aut recte, qa hæ possunt inuicẽ superponi secundum mẽsuram, & hæ sunt eiusdem speciei. Obĳcit tamẽ sibi ex modis loquendi mathematicorũ, nã mathematici solent dicere lineam rectam esse breuissimam, quæ potest duci inter duo puncta, cum igitur inter duo pũcta nõ tantum recta linea duci possit, sed etiã curua, sequitur lineam rectam esse breuiorem linea curua, & ita cõparabiles esse. Secundo solent dicere circunferentiam circuli æqualem esse figuræ poligonię, hoc est plurium angulorũ, videlicet, illæ quæ est quatuor rectorũ angulorũ, vt dicitur in de Quadratura circuli, igit̃ aliqua pars lineę circularis alicui parti lineæ quadratæ æqualis esse põt, & ita linea curua æqualis erit lineæ rectæ, & ita comparabiles.

Obĳces. Prima obie.

Respõdet Auer. has cõparationes esse large dictas, qa large dicitur lineam rectam esse breuissimã vel breuiorẽ curua, itemq; neq; æqualitas sumitur vniuoce, cum dicit̃ lineam rectam æqualem esse lineæ rectæ, & lineæ curuę, sed diuersis ratinnibus, dicuntur nanq; rectæ æquales, qa C earum vna alteri superponi potest. Sed recta æqualis curuæ dicitur, quatenus intelligi potest rectam effici curuã, & econtra, & ita inuicẽ superponi. Verũ in hoc, vt dicit geometræ decipiuntur, quia credũt in re ita esse vt mẽte concipiunt, modo hoc non verũ est, quia impossibile est lineam rectam incuruari fieriq; circularẽ, & etiã impossibile est contra fieri. Hæc Auerro. Sed ambigunt cõtra hæc, quia corpus rectũ fieri potest circulare vt de ipsa virga videt̃, igitur linea recta potest effici circularis, qa non potest corpus incuruari, nisi linea recta incuruetur. Secũdo eadem materia est curui & recti, igitur rectũ effici potest curuũ, & econtra, quia potentia materiæ est ad vtrũque. Soluunt sorticolæ lineam rectam effici posse curuã in suppositione persnnali, nnn autem in suppositione simplici, & hoc modo tolluntur rõnes. Sed hoc est friuolũ, quoniam nulla linea recta pot est fieri circularis, quoniã vnum cõtrarium uon potest effici aliud. Propterea melius dicerem quòd vt album potest fieri nigrum, quia id D quod nunc est album potest fieri nigrum, & nunq̃ albedo potest fieri nigredo, sic rectum effici potest curuum, & nunquam rectitudo fieri potest curuitas, & ita lineatũ rectum effici potest lineatum curuum, linea tamen recta nunquam potest fieri linea curua. Et hæc est melinr solu.

Secunda.

Dubĩ cõtra Auer.

Sĩo sorticolarum. Cõfutatio.

ppria solu.

Tex. 18.

At si per huius magnitudinis æquale, hoc quidẽ alteratũ sit, illud vero latũ, erit ne ergo æqualis hæc alteratio lationi, atq; velocitatis eiusdẽ? An absurdum est, cuius rei causa, quia motus species habet.

Hactenus de solutiõe generali. Nũc in speciali loqtur de cõparatione motuũ diuersorũ generũ, & inqt. At si p huius magnitudinis æquale, ęquale dico aut lõgitudinis, aut latitudinis, hoc quidem alteratum sit, illud vero latũ, A erit ne ergo æqualis hæc alteratio lationi, atq; velocitatis eiusdẽ? Rñdet an absurdũ est. cuius rei cã est, qa motus species habet, & ita est genus, modo in genere cõparationes nõ fiunt, vt dictũ est. Debes scire ꝙ spatium per qđ fit alteratio, est latitudo graduũ qualitatis, per quod vero fit latio, est lõgitudo, propterea petit si per ęquale hoc alteratum sit, illud latum, sumit enim æquale commune ad longitudinem, & latitudinem.

Quare si ea quæ æquali in tempore æqualẽ per longitudinẽ lata sunt, æque velocia erũt linea recta circunferentiæ erit æqualis.

Secundo nunc solutionẽ facit in motibus eiusdẽ generis, & vult motus eiusdem generis non esse cõparabiles, qa tunc linea recta, & linea circularis, super quas fierent, essent comparabiles, & hoc inqt. Quare si ea quæ æquali in tpe æqualẽ p lõgitudinem lata sunt, æque velocia erũt linea recta circunferentiæ erit æqualis, est igitur veritas, B ꝙ non omnis latio omni lationi cõparabilis est, quia tũc omnis linea omni lineæ comparabilis erit.

Vtrum igit̃ huius cã est, quia latio est genus an quia linea genus, nam tp̃s quidẽ semper est idem, ac indiuiduũ specie, an simul illa specie differũt, etenim latio species habet, si id supra quód fit motus, species habet.

Hactenus de solutione motuũ eiusdem generis diuersarũq; specierũ. At nũc querit de cã, quare mot⁹ rectus, & circularis non sunt cõparabiles. Põt enim dubitari an causa sit ex parte motus, an ex parte magnitudinis, & inquit. Vtrũ igitur huius causa est, quia latio est genus, & hoc ex parte motus, an qa linea genus est, & hoc ex parte magnitudinis, est. n. motus genus ad rectũ & circulare, sic & linea genus ad rectã & circularẽ. Propterea dubitatio esse põt, ex parte cuius, nam hi cõferri nõ possunt, at ex parte tp̃is non põt esse dubitatio, nam tp̃s quidem C semper est idem, ac indiuiduum specie. Respõdet illos cõferri nõ posse pp vtrasq; causas, & hoc inqt. An simul illa specie differũt, igitur causa est ex parte vtriusq;, etenĩ latio species habet videlicet rectam & circularem, si pro quia id supra quo fit motus species habet, igitur causa incomparabilitatis illorum est ex parte vtriusq;.

Præterea vtrum si id per qđ fit motus specie differat, latio quoq; differat spẽ, ceu si pedes sint ambulatio est, si alę, volatio, an nõ, sed figuris alia est latio. Quare quæ in æquali tempore magnitudinem eandem transeunt, ea ęque velocia sunt. Eãdẽ autem non differẽtem specie q̃ si est, motus etiam specie non differsus erit.

Obiter mouet dubitationem, vtrũ ex differẽtia specifica instrumẽtorum motus differant specie, vt ambulatio D quæ pedibus fit, differat specie à volatione, quæ alis pficitur. Respondet, & inquit, an non, sed figuris alia est latio, quæ rẽsponsio põt dupliciter itelligi. Vno modo iuxta expositorem, ꝙ motus qui diuersis fiunt instrumẽtis, non differunt specie pp instrumenta, sed figuris, supple magnitudinem, super quas agunt̃. Aut iuxta Auer. differunt figuris hoc est qualitatibus motuum & accidentaliter, quatenus auis per alas motũ efficit alterius figurę, & animal per pedes alterius, & ita vult tales motus non differre specie essentialiter, sed accidentaliter. Qua rõne aliq dicunt ad veram comparationem etiam reqri vt nec ipsa comparabilia specie differant accidentali, ita vt nec volatus ambulatione, nec ambulatio natationi comparabiles sint nisi forsitan communiter ac quadã crassa minerua. Nouus expositor ideo instrumenta non variare motus speciẽ asserit, quia instrumentum non variat definitionẽ motus, cum motus definitionem non ingrediat̃.

An res vni⁹ spẽi sit cõparabilis rei alterius spẽi in pfectiõe Vide alb. d sa. q 5 hui⁹.

An magnitudo recta & magnitudo circularis sint eiusdem spẽi.

Et an motus rectus & motus circula-

ſiis ſint cõpa rabiles adin uicem in velocitate. Vide Bor. l.11.huius. Põ ꝓpria.

Sed hoc nihil eſt, q̃a licet nõ variet definitionẽ motus in genere, variat tñ illã in ſpecie, & ĩ illius definitiõe digre ditur, dicit.n. volatus motus auis, qui per alas in aere fit, Melius igitur dicerem vt Auer. dixit, inſtrumentũ eſſe quid accidentale motui recto, cũ eſſe poſſit rectus motus ſine inſtrumẽto, vt motus ignis ſurſum vel terræ deorſum, non autem eſſe poteſt ſine magnitudine.

E

Tex.31.

Quare hoc conſiderandũ eſt, quæ videlicet ſit motus differentia, atq; ratio hæc ſignificat genus ipſe non eſſe vnũ quid, ſed in ipſo multa latere. Aequiuocationum autem aliæ quidẽ nimium diſtant. Aliæ vero ſimilitudinem quã dam habent. Aliæ propinquæ aut genere, aut proportione: quocirca quamuis æquiuocationes ſint, non tamen videntur eſſe.

F

Proponit nunc quæſtionem, et anteq̃ ſoluat ipſam, declarat qualis eſt generis, & ſpeciei vnitas, & inquit. Quare hoc conſiderandum eſt, quę videlicet ſit motus differẽtia, hæc eſt quæſtio, quid vero hinc eliciatur, ſubdit, atq; rõ hæc ſignificat genus ipſum nõ eſſe vnum quid, ſed in ipſo multa latere, & quia ea quæ in genere latent ſunt æquocationes, ſubdiuidit æquiuocationes, & inqt. Aequocationum autem alię quidem nimium diſtãt, vt illæ in q̃bus ſolum nomen commune eſt, ceu canis de cane & latrabili. Aliæ vero ſimilitudinem quandam habent, vt homo de marmoreo, & de animali rationali, quatenꝰ habẽt ſimilitudinẽ veri hominis. Aliæ propinquæ, & hæ bifariam, aut genere, aut corpus de cœlo dicitur & elemẽto, cum non ſit materia vna. Aut proportione, vt magiſter, & de doctore, & de ſartore, aut maiordomo, his.n. modis æquocationes ſunt. ſubdit q̃ licet æquiuocationes ꝓpinquę nõ videntur æquiuocationes propter genus, vel proportionem, tamen ſunt, rectę igitur de motus differẽtia eſt conſiderandum, quoniam in genere latent ęquiuocationes. Vtrum cũ æquiuocationes generis ſtet vnitas formæ genericæ, vt vtrum animal eſſe poſſit æquiuocũ dato q̃ vnica ſit ſenſibilis anima in equo, et homine. Thomas noſter tenet cũ ęquiuocatione generis non ſtare vnicam formam genericam in ſpeciebus. Mouetur autẽ q̃a vnitas formæ eſt vnitas naturæ. Modo ſi generi reſpõderet vna natura eſſet vniuocum, & non æquiuocum, ꝓpterea tenet ſpeciem eſſe quid vnum á forma vna in rerũ natura exiſtente, at genus eſſe vnum ab vnitate conceptus, quatenus in ſola cõſideratione accipitur forma generis ꝑ abſtractionem intellectus á differẽtijs. Hæc quæſtio ſpectat ad librum de Anima. Attamen pro nunc dicerẽ formam generis ineſſe ſpeciebus aut vt perficiens, aut vt diſponẽs. Si enim vnica eſſet forma generica materias omnium ſpecierũ animalis perficiens, proculdubio animal, eſſet vniꝰ naturæ, & acceptũ ab vnica natura, at vbi illa forma diſponeret illas materias pro forma vltima ſpecifica, proculdubio genus ab illa non acciperetur, ſed ab vnitate cõceptus per abſtractionem á differentijs vltimis, vt recte Thomas. cauſa eſſet, quia non poteſt genus ſumi á forma, quæ non conſtituit rem in genere, & hac ratione patet cum æquiuocatione generis ſtare vnitatem formæ genericæ, formæ dico non perficientis, ſed diſponentis, quia vnitas diſponentis formæ non ponit vnitatem naturæ in diſpoſitis.

An æquocũ nõ ſit æquiuocans. Vide Sco. d.25. prin. & de vniuocis denominatione. Vide 5. me. q.4. Et de æquiuoco & vniuoce. d. 9.7. tertii.

Vide & Gfa deum ſcu. lec.8. huius.

G

An genus ſit æquocũ vel vniuocum. Vid. Burl. hic. Vide & Egi hic. ꝓpria põ.

Quando igitur nam diuerſa eſt ſpecies, vtrũ cum idem in alio, an cum aliud in alio eſt.

H

Propoſuit conſiderare motuum differentiam; quærit quonam modo differẽtia ſpeciei accipi poſſit generatim, tã vt deſeruiat motibus, q̃ vt deſeruiat alijs, & inquit. Qñ igitur nã diuerſa eſt ſpecies, vtrum cũ idem in alio, vt Plato tenet, qui differentiam omnẽ ex parte materiæ & ſubiecti nanciſcitur. Reſpondet an cũ aliud in alio eſt, igitur differẽtia eſt ex parte ſubiecti & naturæ, & hoc eſt

Quo mõ diuerſitas magnitudinum, & diuerſitas ſubiectorum impedit cõ

peripatetice dictum dulce enim et album differũt ſpecie, quia natura alia ſunt, acuties in voce, et ſtilo etiam ſpecie differunt, quia ſubiecto differunt.

parabil. & diuerſitas ſubiectorũ in motorũ ſpecie diat cõparationem. Vide Egi. t.30. h.

Et quæ nã eſt definitio, an qua dijudicamus vel idem eſſe album & dulce, vel aliud, & hoc vel quia in alio videtur aliud, vel quia omnino non idem eſt.

Quia dixit differentiam ſpecificã nanciſci tam ex parte naturę, q̃ ex parte ſuſceptiui, & ex parte naturæ nanciſci nõ poſſumus, niſi propter definitionem, ideirco quærit & quæ nam eſt definitio. Reſpondet an qua dijodicamus vel idem eſſe albũ & dulce, vel aliud, dico aliud vel ſecundum apparentiam, vel exiſtentiam, & hoc inqt. Et hoc vel quia in alio videt̃ aliud, vel quia omnino non idẽ eſt, igitur ea eſt rei definitio, qua cognoſcit̃ ẽ quo res differt, & cũ quo cõuenit. Hæc de latione ab Ariſt. habent̃.

Tex.32.

At de alteratione quonam modo vna alteri eſt æque velox. Si igitur eſt ſanari alterari, & vnus velocius, alter tardius ſanari poteſt, atq; aliqui ſimul, fit vt alteratiões eſſe poſſint ęque veloces, quippe cum in ęquali tp̃e ſint alterati.

Hactenus de comparatione lationum egit. Nũc ambiguitatem proponit de comparatione alterationum, & inquit. At de alteratiõe quonam modo vna alteri eſt æque velox. Hæc eſt dubitatio. Reſpondet ſi igitur eſt ſanari alterari, & vnus quidem velocius, alter vero tardius ſanari poteſt, atq; aliqui ſimul, fit vt alteratiões eſſe poſſint æque veloces, quippe cum inæquali tempore ſint ambo alterati. Hæc eſt ſolutio. Qđ vero ad verba attinet. Ariſ. dixit, ſi igitur eſt ſanari alterari, & non dixit abſolute ſanari eſſe alterari, quia ſuperius id confutauit, ideo hic loco exempli, id accepit.

An in differ nibꝰ ſpẽ poſſit eẽ idẽ acci dẽs ſpẽ. Vid. Egi. t.30. h. Tex.20.

Declaratio verborum

G

Sed quid nam in alteratione eſt ęquale, non enim hic æquale dicitur. Sed vt æqualitas in quantitate, ſic ſimilitudo hic. An æque velox eſt qđ in æquali tempore, ipſum eſt mutatum.

Dictum eſt vnam alterationẽ æque velocẽ alteri eſſe. igitur æqualis vna alteri, propterea quærit. Sed quidnã in alteratione eſt ęquale: non enim hic, hoc eſt in genere qualitatis, ad quod eſt alteratio, æquale dicit̃, ſed vt ęqualitas in quãtitate, ſic ſimilitudo hic, igitur alteratiões nõ æquales dicendæ ſunt, ſed ſimiles. Reſpondet, an æque velox eſt, quod in ęquali tẽpore eſt mutatum, hoc eſt penes tempus tantum, vnde in latione æqualitas motuũ emergit propter duo, tum propter tẽporum æqualitatẽ tum propter magnitudinum paritatem, propterea ęque velocia ſunt, quæ æquis tẽporibus pertranſeunt ęqualia ſpatia. In alteratione vero attenditur æqualitas ſolum ꝓpter tempus, vt hæ ſint æque veloces alterationes quibꝰ ſimiles qualitates acquiruntur, dico ſimiles in gradu, in ęquali tempore. Qua ratione non imperite dicũt, qui tria eſſe neceſſaria ad æque veloces alterationes aſſerunt, videlicet temporum ęqualitatem, qualitatũ vnitatem ſpecificam, atq; ſimilitudinem in gradibus. Nonnulli vero æqualitatem aſſerunt euenire in qualitatibus, quatenus qualitas eſt latitudo quædam per gradus variabilis.

An oĩs motus cũ libe motui ſit cõparabilis. Vide Alb. ſ.q.6.h.

Vtrum igitur eo in quo eſt affectio, an affectione ipſa alterationes cõferre oporteat. An igitur hic quidem eandẽ ſanitatem, quæ neq; magis neq; minus. Sed ſimiliter ineſt, ſumere decet, nã ſi affectio alia ſit, vt ſi hoc dealbetur, id vero ſanet̃, ijs nihil idẽ eſt, nihil ęquale, nihil deniq; ſimile, immo hæc alterationis ſpecies efficiunt, vt nec vna ſit alteratio, quemadmodum nec vna latio. Quare ſumẽdum eſt quot

nam

nam ſint alterationis ſpecies, quotq; lationis, nam ſi ea ad quæ motus ſunt, ſpecie differunt, quorum motus per ſe ſunt, & nõ per accidẽs, & motus profecto ſpecie differunt, ſi genere, genere, ſi numero, numero.

Petit vlterius qua nã ratione alterationes ſimiles ſint, cum enim eſſe poſſint ſimiles ex parte ſubiectorũ, & ex parte naturæ ſpecificæ, ideo inquit. Vtrum igitur eo in quo eſt affectio hoc eſt ſubiecto, an affectione ipſa alterationes conferre oporteat? Reſpondet eſſe reſpiciẽdũ ad naturam, & non tantum ad naturã, ſed ad gradus naturę, quia ad hoc vt cõparabiles ſint, oportet qualitates eẽ ſimiles natura, & gradu, Inquit. An igitur hic quidem eã dem ſanitatem, quæ neq; magis nec minus, ſed ſimiliter ineſt, ſumere decet cuius. cauſam ſubdit. D. nã ſi affectio alia ſit, vt ſi hoc dealbeť, id vero ſanetur, ĩjs nihil idem eſt quo ad ſubſtantiam, nihil æquale quo ad quantitatem, nihil deniq; ſimile quo ad qualitatem. Qua rõne euenit vt nullæ eſſe poſſint penes has qualitates cõparationes. Immo, vt inquit, hæc ſiue ſubiecta diuerſa, ſiue naturę diuerſæ alterationis ſpecies diuerſas efficiunt, vt nec vna ſit alteratio ſpecie, propterea ſubdit. Quare ad comparandũ tã alterationes ꝗ̃ loci mutationes, ſumẽdum eſt quot nã ſint ſpecies alteratiõis, quotq; lationis, & hoc etiã ex parte terminorum ad quos, nam ſi ea quæ per motum acquiruntur ſpecie differunt, quorum motus per ſe ſunt, & nõ per accidens, & motus profecto ſpecie differunt. Si genere, genere, Si numero numero. Vt Quinto huius patet, hinc pſpicuum eas alterationes æque veloces eſſe, quarũ qualitates ſunt eiuſdem ſpeciei, intenſione conſimiles, tẽpore. Quod vero ad verba attinet, dixit, quorum motus per ſe ſunt, & non per accidens, qm̃ diſtinctio ſpecifica, motuũ non ex differentia terminorum per accidens colligitur, ſed terminorũ per ſe, poſſunt enim duæ alterationes per ſe eſſe ad terminos eiuſdem ſpeciei, vt ad duas caliditates, per accidens vero ad terminos diuerſarũ ſpecierũ vt ad ophthalmiã, & emicraneã. Debes ſcire aliquas formas eſſe conſimilis intenſionis, quæ non ſunt conſimilis latitudinis. Vt ſi A forma ſtẽderet á gradu vt quatuor vſq; ad gradum vt octo, & B á gradu vt vnum ad gradũ vt quatuor, intenſiones harum erunt conſimiles, & tamẽ latitudines diſſimiles, quia latitudo ipſius A, cum correſpondeat ſuo gradui medio, erit vt ſex, latitudo ipſius B p idem erit vt duo, propterea ad hoc vt cõparatiões fiant, requiritur conſimilis intenſio, & non coſimilis latitudo.

Intenſio latitudo.

Tex. 33.

Sed ſi vel alterationes ſint æque veloces, vtrum igitur ad affectionem ſi ſit eadem, vel ſimilis, an ad id quod alteratur, reſpicere oportet, ſi huius quidem tantum, illius vero tantũ dealbatum ſit. An ad vtrunq;, eruntq; eadem quidem vel aliæ, ſi eadem vel alia ſit affectio æquales vero vel inęquales, ſi æquale vel inęquale ſit illud.

Mouet conſequenter quæſtionẽ penes quid æque velocitas in alteratione attẽdatur, et inquit. Sed ſi vel alterationes ſint æque veloces, vtrum igitur ad affectionem ſi ſit eadẽ, vel ſimilis, an ad id quod alteratur, hoc eſt ad ſubiectũ reſpicere oporteat, eſt igitur quæſtio an penes affectionum æqualitatem, an penes ſubiectorum attendať æque velocitas alterationum. verbi cauſa, ſi huius quidẽ ſubiecti tantum, illius vero tantundem albatum ſit, erũt alterationes ęque veloces. Reſpondet an ad vtrũq;, hoc eſt tam ad ſubiectum, ꝗ̃ ad affectionem eſſe reſpiciendũ, Sed aliter & aliter, nam erunt alterationes eædem intenſione, & ſpecie, vel aliæ. ſi eadẽ vel alia ſit affectio ſpecie & intẽſione, æquales vero vel inęquales, ſi æquale vel inæquale ſit illud ſupple quod alteratur, igiť ſimilitudo alterationum attenditur penes ſimilitudinem formarum in ſpecie & intenſione, æqualitas vero penes æqualitatẽ ſubiectorũ, quæ alterantur Huius cauſa eſt, quia affectio á ſubiecto habet quãtitatẽ. á ſpecie vero habet gradus & intenſionem, quare penes ſpeciem attenditur cõparatio velocitatis, penes vero ſubiectũ cõparatio æqualitatis. Auer. vero. inquit, & debes ſcire ꝙ conſideratio coniunctionis in alteratione ſi fuerit ſecundum ſubiectum tantum, erit per accidens, & ſi fuerit ſecundum ſolam paſſionem, non erit illic æqualitas perfecta, ſed ſolummodo ſimilitudo, ergo ĩ cõſideratiõe æqualitatis pfectę hæc duo exiguntur. ſ. ſimilitudo paſſionis, & æqualitas ſubiecti. Ex quibus ſequitur ꝙ ſi duæ alterationes ſint forma diſſimiles, & ſubiecto æquales, erunt comparabiles, ſaltẽ quo ad æqualitatem tantum. Si vero ſint forma ſimiles, ſubiecto differentes, erunt comparabiles ſaltem quo ad velocitatẽ, at vbi ſubiecto æquales & paſſione ſimiles ſint, erũt perfectũ comparabiles quo ad vtrunq;.

Quæ Auer. cõ. 11 An alteratio poſſit dici ſiñs eadẽ et ęqualis. Vide Bg. hic.

B At in generatione etiam atq; corruptione idem conſiderãdum eſt, vt quonãmodo ęque velox ſit generatio. An æque velox eſt, ſi ęquali in tẽpore idem ac ſpecie indiuiduum, generetur, vt homo, ſed non animal, velocior autẽ ſi inęquali diuerſum.

Conſequenter de generationum cõparatione loquẽs penes quid attendatur ęque velocitas generationũ diſputat, & inquit. At in generatione etiam atq; corruptione idem conſiderãdum eſt, vt quonammodo æque velox ſit generatio. Reſpondet an æque velox eſt, ſi æquali in tẽpore idẽ ac ſpecie indiuiduũ generetur, vt duo homines eiuſdem ſpeciei, quando æquali in tempore generantur, C æque veloces erunt generationes, ſed nõ quãdo animal, vel indiuidua ſpecie differentia, genere eadẽ generanť, velocior autem ſi tẽpore æquali generetur diuerſum, vt maius animal, vtpote ſi quo tempore generatur canis generetur æquus, æqui generatio velocior erit.

Non enim habemus quænam duo ſint, in quibus eſt diuerſitas, quemadmodũ ea duo, in quibus diſſimilitudo eſt.

Remouet tacitam quæſtionẽ. dicebatur enim in alteratione attẽndi ſubiectum & affectionẽ, hoc eſt ꝙ affectio ſit eadem, & ſubiectum idem, at in generatione vult eſſe attendẽdum ſubiectum tantũ, quod ſit ſpecie indiuiduũ, quæret modo quiſpiã propter quid in alteratione vtrũq; ſit reſpiciendum, in generatione ſubiectum tãtum. Reſpondet. non enim habemus quæ nam ea duo ſint, in quibus eſt diuerſitas, quemadmodũ ea duo, in quibus eſt ſimilitudo. & huius cauſa eſt quia id in quo eſt ſimilitudo D variatur ſecundum magis & minus, at ſubſtãtia cuius eſt generatio non recipit magis & minus, igitur in comparatione generationum ſufficit reſpicere ſubiectũ penes qđ poteſt eſſe variatio in ſpecie, & non affectionem, cum penes eam non eſt intenſio & remiſſio.

Quod ſi ſubſtantia numerus ſit, plus vel minus numerus erit in eadem ſpecie, licet ipſum commune nomine careat. Et vtrũque vt plus vel excedẽs magis affectio eſt, vt vero maius, quantum eſt.

Nunc recte expoſitores dicunt Ariſt. loq de cõparatione generationum ſecundũ Platonem & Pythagorã, vbi debes ſcire Platonem & Pythagoram poſuiſſe numerũ eſſe rerum ſubſtantiã. Qua ratione cogebantur dicere ea quæ ſunt in eadẽ ſpecie differre numero, aut maiori, aut minori. Sed hæc erat differentia ꝙ in quantitatibus numerus communis habet nomen, vt trinarium, quaternarium, & id genus, in ſubſtãtia vero nõ habet nomẽ illud cõe, & licet ita ſit ꝙ non habeat nomen, tamen vtrunq;

contentorum

contẽtorum in illo communi generatim, aut quale dicit, si varietur secundum intensum & remissum, aut quantũ si varietur secundum maius & minus, & hoc inquit. Qđ si substãtia numerus sit, vt Pythagoras & Plato sentiũt, plus vel minus numerus erit in eadem spẽ, hoc est, ea quę sub eadem spẽ sunt, differũt numero maiori vel minori, licet ipsum commune ad illa nomine careat, quia neq; trinarius, neq; binarius dicitur, vt in quantitatibus, verum vtrũq; illorum cõtentorum sub eadem specie, quatenus plus vel excedẽs magis, affectio est, & qualitas, quatenus vero maius & excẽsum, quãtum est, sic igitur patet apud Platonem & Pythagorã generationes cõparari tam penes subiecta, q̃ penes affectionem, q̃a apud eos affectio communis variatur secundum magis & minus.

Quæ auer. c. 14. An si nũerus eẽt substãtia rerum maior et minor nũerus eẽt sinis spẽi. Vide Egi. hic. & Grades esc. lect. 8. hui⁹.

Auer. vero aliquantulum aliter intelligens textum, inquit, q; disconuenientia vel conuenientia in quãto et quali habent nomen, in substantia aũt nõ, verbi causa, cõuenientia in quãto æqualitas dicit̃, discõueniẽtia inæqualitas. In quali vero cõueniẽtia est similitudo, disconuenientia vero dissimilitudo, & in quali etiã discõueniẽs dicitur fortius & debile, in quãto maius & minus, at conuenientibus & discõuenientibus in substantia nullũ nomẽ cõmune est, quia licet ęque perfectum vel inęqualiter perfectũ competeret illis, hoc non modo substantijs conuenit, sed rebus omnium prædicamentorum. Hæc ex commento.

Ex ijs sequitur q; ideo conuenientibus & disconuenientibus in substantia, siue maioritati et minoritati substãtię non est nomen proprium impositum, penes cuius significationem attẽditur velocitas vel tarditas in generatiõe, quia substantia non est per se æqualis vel inæqualis, magna vel parua, intensa vel remissa, sed solum per accidẽs, at apud Platonem & Pythagoram tale cõmune variabile quidem est penes maius & minus, cum sit numerus, & sin æquale & inęquale, non tamen nomẽ habet, ppterea apud eos põt esse aliquid, penes qđ attenditur velocitas vel tarditas generationum, & nõ solum ex parte subiecti vt dicit Arist.

Põ iuniorũ

Quidam iuniores aiunt nõ esse impositũ nomen illi communi penes quod attẽdit̃ velocitas & tarditas in g̃natiõe, quia velocitas & tarditas in g̃ne põt eẽ aliq̃n ex parte agentis, aliq̃n ex parte materiæ, aliq̃n ex parte applicationis agentis ad passum. Cum igitur omnibus ijs causis velocitatis & tarditatis generationis nõ sit vnum nomen commune impositum, ideo non est aliqđ penes quod attẽditur velocitas ac tarditas generationis. H

Cõfutatio. aliquorum.

Sed huic expositioni obijciunt Blacterones, q̃m p idẽ, nec in alteratione esset aliquid penes qđ attẽderetur velocitas vel tarditas, q̃m pluribus de causis esse põt velocitas vel tarditas alterationis etiã in generatione, velut ex parte agentis materiæ, & applicationis.

Defensio.

Sed illi bene defendi possunt, quoniam omnes hę causæ in alteratione reducuntur ad vnam communem qualitatem, quę intẽdit̃ & remittitur, at in generatione non possunt illæ causę reduci ad communem formam quæ intendatur vel remittatur, propterea in alteratiõe nulla illarum causarum est causa prima velocitatis motus, nisi quia est causa variationis qualitatis, at in generatione qualibet est causa prima velocitatis sine intensione vel remissione formę.

Tex 31.

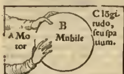
Cum autem omne qđ mouet aliquid semp moueat, & in aliquo, & vsq; ad aliquid. Atq; in aliquo dico, quia in tẽpore vsq; ad aliquid, quia per quantitatẽ aliquam lõgitudinis mouet. Semper enim simul mouet ac mouit, quare quantitas quædam erit per quam motũ est atque in quanto.

Hactenus q; motus, sint comparabiles, Nunc quonã modo comparentur docet, & quoniam latio est primus motuũ, primo docet comparationes in latione, deinde in cæteris motibus, pro executione primi præmittit duo vel suppositiones, primum est, ea secundum quæ oportet, E cõparare lationes, & inquit. Cum autem omne quod mouet, aliquid semp moueat, et in aliquo, & vsq; ad aliqđ, & exponit se dicẽs. Atq; in aliquo, dico, quia in tpe vsq; ad aliquid, quia per quãtitatẽ aliquã lõgitudinis mouet, cuius causa est, quia motor semp simul mouet ac mouit, quia vt disputatũ est in Sexto, omne qđ mouetur, motũ est, & ita omne quod mouet, mouit, propterea cõcludit, quare q̃titas quædam erit, per quam iam motum est mobile, & semper adhuc in quanto, per quod mouetur. Est igitur primum q; quatuor sunt necessaria ad motum mouens, mobile, tempus, & spatium, & penes hæc dabuntur regulæ comparationum.

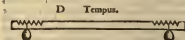
Vide Egi. hic. & Gãdẽ esc. lec. 9. huius.

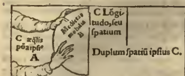
Si igitur A quidem sit mouens, B vero id qđ mouetur, C longitudo per quã mouetur. Tempus deniq; in quo est motum sit D, Potẽtia profecto æqualis quæ est A æquali in tempore qđ erat D dimidium, eius quod mouetur, quod erat B per duplum ad ipsam C longitudinem F mouebit, per ipsam autem C in dimidio ipsius temporis D, nam sic erit proportio.

Demonstratio ostendens, q; si aliqua potentia mouet aliquod mobile per aliquod spatium, in aliquo tempore, medietatem illius mobilis mouebit eadem, uel æqualis potẽtia per duplum spatium in eodem tempore: uel per idem spatium in medietate temporis.

D Tempus.

G Secundũ quod supponit est casus, videlicet q; A sit mouens, B vero mobile, C spatium, D tempus. Quibus suppositis, ponit primã regulam bipartitam, videlicet, q;, si aliqua potentia mouet aliquam resistentiam in aliquo tempore per aliquod spatium, eadem vel æqualis mouebit dimidium illius resistentiæ in eodem vel æquali tẽpore p duplũ ad illud spatium, hæc est prima pars regulæ. Sed p idẽ spatium mouebit illud dimidium in dimidio tẽporis, hæc est secunda pars, huius rei causam reddit dicens, quia sic seruabitur semper proportio temporis ad spatiũ & mouentis ad mobile, vt enim dicebatur in Sexto p q̃to rum proportionabiliter potentia excedit resistentiã p tãtum velocius mouetur, per quantum id velocius mouet, per tantum super æquale spatium diminuitur de tẽpore, vel æquali tpe crescit de spatio, quare si dimidiat̃ resistentia tempore existẽte æquali, crescit spatium ad duplũ, & sic

An sicut augẽt põa, sic diminuat̃ tps. Vide Egi. hic. t. 30.

sic habetur prima pars, si vero spatium nõ crescet, tẽpus dimidiabit̃, & sic habetur secunda, recte igitur ait, si deat seruari inter illa proportio, regulæ illæ veræ sunt. Hęc de prima regula.

Quæ auer. cõmen. 38.

Auer. autem aliquantulum aliter continuat capitulũ, vult enim q cum Arist. compleuit comparationes motuũ, volt declarare aliqua propria motori & moto, & sic apud ipsum Arist. nõ dabit regulas comparationum, vt expositores sentiunt, sed dabit nonnulla propria motori & rei motæ, primum igitur proprium motori est, q si aliquis motor mouet aliquod mobile per aliquod spatium in aliquo tempore, idem motor vel æqualis mouebit dimidium illius moti in illo vel æquali tempore per duplũ illius spatij, & per illud vel æquale spatium in dimidio illius tẽporis. Hæc prima proprietas motoris apud Auer.

Quãtum ad verba.

Quod vero ad verba attinet. Auer. hic per motorem vult Arist. intelligere corpus, quod est mouens extrinsecum, non aũt virtutem in corpore, vel motorem separatũ, qui est motor intrinsecus, & quod ita itelligat, probat B quia Arist. in suis translationibus, inquit. Semper enim simul mouet, & mouetur. Modo motor qui in mouendo mouetur, est corpus. Hæc ipse quo ad verba, & (vt mihi videtur) errauit propter malas quas habet trãslationes. In codicibus. n. græcis habetur sic, semp enim simul mouet & mouit, & per motorẽ videtur intelligere potentiã actiuam, ac oẽ id quod se tenet ex parte agente, siue sit extrinsecũ siue intrinsecum, & per mobile potẽtiam resistiuã, & oẽ qđ sit tenet ex parte resistẽtis, vt mediũ & alia cõcurrentia, vlterius. Auer. rationem regulæ vigorans, inquit, et hoc est ita, quia velocitas ꝑpria vnicuiq; motui sequitur excessum potentiæ motoris super resistẽtiã moti, ideo cum dimidiauerimus mobile, contiget omnino vt proportio potentiæ mouentis ad resistentiã rei motæ sit dupla, & ita velocitas dupla ad velocitatem, igitur in illo tpe mouebit dimidium rei motæ per duplum spatiũ, & in dimidio tẽporis per illudmet spatiũ. Hæc est expositio regulæ, & declaratio rationis. Sed digressionem C mouet Auerro. ibi.

Digressio Auerro. in cõmen. 38.

Et hoc commune est in omni motore. Vbi Auerro. colligit primo in quibus regula locũ habet, & inquit, illã habere locum in omni motore, cuius potẽtia est finita in tempore, vt sunt motores corporei q̃ti & diuisibiles, nã in his effici potest motoris diuisio ad duplum & auctio, & similiter ipsi⁹ mobilis, quia sunt q̃ti.

Quęstio Auer.

Deinde mouet quæstionem vtrum datis motoribus incorporeis, de qb⁹ in Octauo videbitur, hæc regula habeat locum in illis, vt si potentia moueat resistẽtiã per certum tempus, et super tantũ spatium, eadem moueat dimidiũ resistentię ꝑ idẽ spatium in dimidio tẽporis. Aut dupla moueat eandẽ in eodẽ tempore per duplũ spatium, hanc quęstionem dicit esse difficilẽ, & primo arguit pro parte affirmatiua sic, in quibus est motus, in illis oportet intelligere resistentiã inter motorem & rem motam, & ita regula habet locũ, & hoc siue motus sit naturalis, siue violẽtus. Sed in corporibus cœlestibus est motus, igitur inter motorẽ cœli, et mo D bile illius est resistentia, & ita regula habet locum. Secundo arguit, inter omne agens & omne patiens est resistentia, est enim resistentia communis agenti & patienti, quatenus agens est alterum, & patiens alterũ. Sed in corporibus cœlestibus est agens vt motor, & patiẽs vt mobile igitur etiam reperitur resistentia, & ita regula habebit locũ. Tertio arguit, omne illud quod mouet mobile proprium velocitate propria, habet ad suum mobile certã resistentiam. Modo motor cœli mouet ꝑpriũ cœlum propria velocitate, igitur suum mobile habet ad ipsum certã resistentiam, & ita vt prius regula habebit locũ. Cõfirmat hoc auctoritate omnium, nam omnes conueniunt in hoc q motores cœlorum mouent tempore infinito, & q hoc modo nõ est proportio inter motorem et mobile, at quatenus quilibet motor proprius mouet mobile ꝑpriũ velocitate ꝑpria, habet proportionẽ, & ita regula habet

A locũ. Hæc pro parte affirmatiua. Deinde ibi, sed ista proportio videtur indiuisibilis, arguit ad partem negatiuã, quia proportio motorum cœlestium est indiuisibilis, igit̃ nullus alio velocius mouet, ꝑportione diuisibili, & ita in illis regula nulla ẽ. Deĩde ibi, & forte hoc accidit. Respõdet Auer. ad quæstionẽ, & concedit motorẽ cœlestẽ esse indiuisibilem, & non habere ad mobile proportionẽ aliquã, quia indiuisibilis ad diuisibile nulla est ꝑportio q̃titatiua, & tamen vnus alio velocius mouet suũ mobile, quatenus vnus alium excedit secũdum maiorem vel minorem nobilitatem, etiam quatenus vnũ cœlũ est aptũ naturaliter velocius moueri altero, et ita q vnus cœli motus sit velocior altero non est à proportiõe q̃titatiua motoris ad mobile, sed ex parte diuersitatis naturarũ motorum et mobilium.

An proportio velocitatũ in motib⁹ sequat ꝑportionẽ pōtẽ mouentiũ ad suas resistentias. Vide Alb. & sax. q. 7. huius.

Sed dices, si motoris cœlestis ad cœlũ nulla est ꝑportio, tũc motus esset in nõ tpe. Hinc Auer. solutionem innuit hoc prouenire ex parte naturæ motus cœli, quia vt cœlo repugnat moueri in non tẽpore, ita motui esse in non tẽpore, vbi iñ esset aliquis motor infinitus B in tẽpore, & materialis, & hic moueret in non tempore, quia non potest esse infinitus in tpe & materialis, nisi sit infinitus in vigore, vt in Octauo dicetur. cõmen. 79. nã talis motor ex quo esset in materia debilitaret̃, & eẽt corruptibilis, ergo vt moueat tpe infinito, oportet sit infiniti vigoris, modo talis est qui mouet in nõ tẽpore. Sed dices, si inter motores ꝑportio est indiuidua, inter cœlos ꝑportio est diuidua, et iter motores & cœlos nulla sit ꝑportio, quonam modo regula habet locum in motoribus cœlestibus ad sua mobilia, vt si potentia mouet mobile ꝑ aliquod tempus in aliquo spatio dupla mouet illud idem in duplo velocius. vbi. n. nulla est ꝑportio, nõ erit dupla & subdupla. Respõdere videtur Auer, cõcedendo totum, videlicet q regula hæc nõ habet locum in motoribus cœlestibus respectu suorum mobilium, quia illorum ad sua mobilia nulla est proportio, vt recte dictũ est, quatenus indiuisibilis ad diuisibile nulla est proportio, ꝑpterea re C gula Arist. locum habet solũ in motoribus materialibus, & ratio est, quia hæc erit vti præambulum ad immateriales motores. Hęc Auer. in digressione. Vbi apparet primo motorum cœlestium inter se proportionem esse indiuisibilẽ, quia indiuisibilis ad indiuisibilem nõ potest esse proportio nisi secundum magis & minus nobile, modo magis & minus in substantijs, variat speciem vt in numeris. Ergo proportio est indiuisibilis in eadem specie. Secũdo apparet inter corpora cęlestia proportionem esse diuisibilem, quoniam corpus ad corpus est aliquãtulũ & maius & minus geometricè, & arithmeticè. Tertio apparet iter motores & corpa cœlestia nullam esse proportionẽ, quia nec diuisibilis, cũ motores sint indiuisibiles, nec indiuisibilis, cũ mobilia sint quãta. Hæc ex digressione.

Dubitatio

Sed dubitant satis rationabiliter, quia vbi motores cœlestes essent indiuidui non sese excellerẽt in nobilitate, excedẽs enim diuiditur in duo, in id per quod excellit, & in id qđ est æquale excesso.

Rñsio iuniorũ. Vide Bur. hic.

Respõdent recẽtiores q excessus est D duplex videlicet quantitatiuus, & virtualis. Tunc volunt omne excedẽs excessu q̃titatiuo esse diuisibile i partem qua excedit, & partẽ æqualem excesso, at in excessu virtuali sufficit q effect⁹ q̃titatiue se excedãt, & hoc modo motus cœlestes sese excedunt, quorũ quidem excessu motores dicuntur sese excedere.

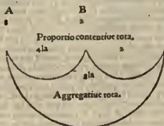
Cõfutatio

Sed hoc stare non potest. Primo, quia cremẽtum & decrementum effectus ꝑuenit à cremento vel decremento suæ causæ, igitur si effectus sese excellunt quantitatiue, causæ saltem sese virtualiter excellent. Secundo motor lunæ aut est ęqualis motori solis, aut minor, aut maior, aut nullus, si nullus tũc nulla erit proportio nec diuisibilis, nec indiuisibilis, cuius cõtrarium dictum est inter eos esse proportionẽ indiuisibilem, si æqualis minor vel maior, inter eos est ꝑportio diuisibilis.

Propria rñsio.

Propterea videtur mihi defendẽdũ esse Auer. aliter, q inter motores est proportio diuisibilis ac quantitatiua vno modo. Alio modo ꝑportio indiuisibilis nõ q̃titatiua.

calumniantur,& primam quidem, quia non oportet si A mouet B,φ moueat medietatem illius in duplo velocius, vt si A,sit vt octo B,vero vt duo,& illius mobilis medietas sit vt vnum,quod sit c:dico φ A,non mouet c,in duplo velocius φ mouebat B,sed minus φ in duplo,quia proportio ipsius A, ad ipsum c,non est præcise dupla ad proportionem ipsius A,ad ipsum B,quia per suppositã est minus quàm dupla igitur A,ipsum non mouet c,in duplo,et eodem modo possunt aliæ regulæ refelli.

Hęc proportio aggregatiue tota. æqualis proportioni contentiue toti Et ita 8la potest 4le equipollere.

Ego verò ad has responderem,ad primam innuit responsionem Auerro. I comento.36. & inquit & est necesse sicut dixit vt moueatur medietas moti per illud spatium in illo tempore, quoniam velocitas motus quàm habebat totum motum ad totum motorem est secundum proportionem excessus potentiæ motoris supra potentiam moti,& cum diuiserimus mòtum in duas medietates,similiter & motorem, tunc proportio motoris quæ est medietas ad moti qđ est medietas,erit sicut proportio totius motoris ad totum motum. vt videtur , declarauerunt geometræ hoc est excessu geometrico,& non arithmetico, & ita licet arithmetice quatuor plus excedant duo,quàm duo vnum,nõ autem geometrice , quia vtrobique est similis proportio . per idem ad secundum. Auerro.enim per medietatem non intelligit id quod est pars totius motoris vel mobilis,sed per medietatem mobilis vult potentiam subduplæ resistentiæ , per medietatem verò motoris potentiam subduplæ actiuitatis, itaq quanta velocitate mouet Plato B, pondus, tanta velocitate mouebit dimidium resistentiæ ipsius B, Cato dimidij actionis. Ad tertiam respondent varijs modis , forticolæ fere omnes volunt regulas Aristo , intelligi in mouentibus habentibus proportionem duplam ad suas resistentias,quoniam in talibus solum subduplata resistentia,duplatur proportio potentiæ ad resistentiam. Sed hæc solutio friuola est , quia tunc regulæ Aristote. non essent vniuersales omnibus motoribus. Cuius contrariũ intendit in hoc libro, vbi vult tradere regulas vniuersales omnibus. Alij Blacterones ignari logicæ, & geometriæ , respondent tertium suppositũ esse falsum, quia cũ proportio sit relatio, & omnis relatio sit simplex non ex relationibus composita,in re nulla proportio ex proportionibus componetur. Nec hæc responsio valet, nam Euclides Quinto geometriæ vtitur proportionibus simplicibus & compositis,modo siue illę sint compositæ formaliter,siue virtualiter,eo modo sopposito valebit,quo modo compositione vtitur Euclides,quare istud puerile est. Alij crassi & rudes aiunt regulas Aristo. esse veras quo ad sensum, modo licet quo ad rationem proportio octo ad vnum non sit præcise dupla ad quamlibet illarum,tamen quo ad sensum est præcise dupla. Nec hæc valet, quoniam Aristo. vtitur ratione in litera & non sensu. Amplius regulæ essent apparentes ,& non existentes. Rursus adhuc adeo posset esse dissimilitudo partium,vt etiam sensu videretur. Propter hęc dicerem nũc saluo meliori iudicio regulas Aristo. esse intelligendas

Rñsio ner... solu primæ.

Solu 2.dæ.

Sol.ad tertiã

Prĩa solutio. Cõfutatio.

Scda rñ.

Confutatio.

Tertia rñ.

Cõfutatio

ppria solutio.

A seruata vndiq eadem proportione, ita vt tanta sit motoris ad mobile proportio,quãta mobilis ad suam partem. Debet igitur pro regula Aristo.sumi ea pars potentię vt duo, ad quam ipsa potentia vt duo tantam habeat proportionem , quantam habet potentia vt octo ad potentiam vt duo.Et ita vniuersaliter regulæ intelligẽtur quãdo extremi ad extremum proportio sumitur componi ex æqualibus , ita vt intermedia ad extremum habeant proportiones æquales. Et quia hæc solutio est obscura, declaro illam, vbi debes scire quòd aliqua proportio dici potest tota duplici totalitate continentiæ , & sic quadrupla proportio est tota ad duplam contentam, & totalitate aggregationis , & sic proportio octupla est tota ad quadruplam,& duplam,quia componitur ex quadrupla & dupla per regulam Euclidis. Regula igitur Aristote, sic intelligitur quòd si aliqua potentia mouet aliquam resistentiam certa velocitate & certo tempore , eadem mouebit medietatem illius resistentiæ ad quam tota resisten-

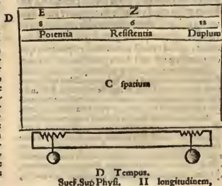
B tis habet medietatem proportionis contentiue quæ erat primæ potentiæ ad illam, verbi gratia, medietatem quadruplæ,& ita A, mouet c,ad duplum velocius, quàm mouebat B,quoniam proportio ipsius A, ad B , est dupla ad proportionem ipsius B ad c. Et cùm dicis aqua proportione A mouet c,dicere non potes nisi à proportione octupla,vt patet.Sed octupla non est præcise dupla ad quamliber illarum,quia nec ad quadrupla,nec ad dupla,igitur non mouet in duplo velocius præcise. Sed dico quòd mouet ad duplum velocius, quia licet proportio octupla nõ sit præcise duplaad quamlibet illam , sed formaliter penes illam non attenditur crementum velocitatis , sed penes crementum potentiæ secundum proportionem contentiuam,& sic sufficit quòd ipsius B , ad c , sit proportio quæ est dimidium contentiuæ,& ita concedo quòd octupla proportio præcisa dupla ad quamlibet illarum contentiue,non autem aggregatiue, quoniam æquipollet duabus illarum contentiue,non autem aggregatiue.

C nam si A, mouet B A,proportione quadrupla,mouebit c, medietatem à proportione continente duas duplas , non autem à proportione aggregante duas duplas . Ex his patet aliquam totam proportionem componi ex duabus inæqualibus per aggregationem , quæ tamen sunt æqualia per continentiam , vt quadrupla & dupla sunt inæquales per aggregationem,quæ cõtentiuæ sunt æquales,quia dupla est medietas quadruplæ.

Etsi E,ipsum z,moueat in D, tempore per spatium c,non necessarium est æquali in tempore duplum ipsius z, moueat per dimidium ipsius c,spatij. Tex.34.

Quarta regula siue proprietas est , nõ si aliqua potẽtia mouet aliquod mobile in aliquo tempore per aliquam

D

 longitudinem,

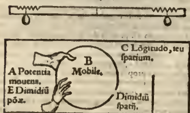
longitudinem, eadem mouebit duplum ad illud in eodē tempore per medietatem illius longitudinis. Patet quia potentia vt octo mouere sufficit resistentiam vt sex in hora, per bipedale, causa verbi, & tamen eadem non sufficeret mouere resistentiam vt. 12. quia á proportione minoris inæqualitatis non prouenit actio, dispone terminos, & quod dicit, patet.

Et si A, ipsum B, in D, tempore per C, spatiū totū mouet, dimidiū ipsius A, quod est E, non mouebit idē B, totum in D, tēpore, aut eius aliqua parte per aliquā ipsius C, spatij partem, quę rationem eandem ad totum C, seruet, quā E, pars ad totā A, omnino enim si id continget, p nullā mouebit partē. Nō enim si totæ vires aliquid per tm̄ mouerint, dimidiū ipsarum per quantūuis longitudinis, quouis in tempore idē mouebit. vnus enim eā traheret nauē quā quoq; oēs mouerant, si vires eorum tam in ipsorū numerum, quàm in spatij distribuerentur partes.

Demonstratio probans q, si aliqua potentia mouet aliquod mobile, per aliquod spatium, in aliquo tempore, dimidium illius, potentiæ non mouebit duplum illius mobilis, per medietatem illius spatij, in eodem tempore, neq; in aliqua parte illius temporis, per aliquam partem illius spatij.

Figura hæc, ambas designat disproportiones.

D Tempus,

Quinta, siue regula, siue proprietas est, non si potētia aliqua mouet aliquod mobile in aliquo tēpore per aliqd' spatium, medietas potētiæ mouebit totum mobile in eodem tempore per medietatē spatij, potētia enim vt octo mouet resistētiam vt sex, quam potentia motiua vt quatuor non posset mouere, nec in aliquo tempore, nec in aliquo spatio. Ponit exemplum de naui, & sermo patet.

Quocirca Zenonis ratio nō est vera, qua milij quātis partem sonum facere persuasit. Prohibet enim nihil vt nullo in tempore cum moueat aerē, quē vniuersus modius mouit, cū cecidisset, qppe cū neq; pars si p se fuerit, id mouebit, quod vnàcū toto mouere poterat, quādo non sit pars nisi dum potestate est in toto.

Zeno eleates probabat granū milij omne facere sonū, sic totus modius facit sonū, igitur quodlibet milij granū facit partem soni. Ex dictis regulis respondet Arist. nihil esse, non enim sequit, si totus modius sonū facit, vt quodlibet granū partē soni faciat, & verba translatione patēt.

Quæ auer. comen. 37. Auerroes autem hunc in modum componit cauillum Zenonis, omnes partes simul per se faciūt sonum, igitur quælibet pars per se facit sonum, quia si nulla per se facit sonum, igitur nec omnes partes simul per se facerent sonum, vt valet, omnes guttæ per se cauant lapidem, igitur ǭlibét gutta per se cauat lapidem. Respondet Auerroes, q sermo est sophisticus, quoniā vna pars nō agit in actu,

E sed tantum in potentia, non enim vnus homo de. 30. mouet ipsam nauim, vt igitur omnes triginta p se trahūt nauim, & nullus per se illam, ita totus modius per se frāgit aerem efficiendo sonū, & nullum granum per se, & vt totus motus nauis per se est á. 30. et per accidens á quolibet illorum, ita sonus est per se á toto modio, & per accidēs á quolibet grano. Sed debes scire (vt inuit Auerroes hic, & in Octauo. cōmento. 23. (q exemplum de guttis non est omnino simile, quia guttæ præcedentes saltē ptāte cauant lapidē disponēdo, vltima verò virtute dispositionis præcedentis cauat actu, & nullum granum facit sonum actu, nec dispositiue, nec effectiue, sed oēs partes modij simul, & ita non est omnino simile. Nota. Secūdo debes scire, q plures causas concurrere ad eundem effectū pōt multifariam esse, aut secundum idem genus, aut secūdum diuersa genera. Nota. Si fm diuersa genera, omnes suis rationib' causandi effectum causant, vt i libro Secūdo dictum est, si vero secundum idem genus, vel ordine quodam, vel si
F ne ordine, si ordine quodam, sic plures causæ possunt cōcurrere ęqualiter suis ordinibus causando, vt sol & homo generant hominē, si sine ordine, aut quatenus aliæ disponunt, aliæ causant, & sic est de cauatione lapidis, omnes enim agunt saltem disponēdo, vltima facit, aut quatenus sunt partes totius. nihil nisi vt sunt in toto agentes, & sic est de modio, & granis, & de tractu.

Et si duo quædam seorsum per tātā longitudinē tanto in tpe duo seorsum pōdera mouēt cōpositū quoq; ex illis æqualem per longitudinē æquali in tēpore cōpositū ex pōderibus vtrisq; mouebit, est enim in illis ratio eadem. Tex. 38.

Vltima regula est, si duæ potētiæ mouēt seorsum duo mobilia in aliquo tempore & per aliquod spatium, compositum ex illis potentijs mouebit compositum ex illis mobilibus in eodem tempore per idem spatium.

G Auerroes in commento declarat tria, primo quonam modo valeat á diuisis ad coniuncta, & inquit. Cum autē diuersantur in spatio, verbi gratia, quòd alterū moueat vnam libram in vna hora per dimidium leucæ, & alterū duas libras per vnam leucam in eadem hora, non sequit, cum duo motores fuerint congregati, & pondera similiter, vt moueant illa simul aut per vnam aut per dimidiū leucæ in illa hora, quoniam (vt ait) proportio eius quod congregatur ex duabus potentijs ad illa duo pondera in simul, non est sicut proportio alterius potentiæ seorsum sumptæ ad alterum ponderum seorsum sumptum. Quæ auer. comen. 38. Sed dubitaē cōtra hoc, qa si Socrates pōt portare librā p dimidiū leucę, et Plato duas p vnā leucā in eadē hora, videē q ambo simul possunt portare ambo illa saltem p medium leucæ in illa hora, & hoc etiam docet experientia. Dubiū. Vide Bur. hic. Dici potest quòd casus Auerrois est in potentijs inuicem comparatis in proportione dupla, ita vt Socrates sit subdu- Solutio.
H plæ virtutis ad Platonem, quemadmodum spatia, & pōdera inter sese habent in proportione dupla, & quòd agant secundum vltimum posse cum nota exclusionis, & ita vult quòd cum virtutes se habent in proportione dupla vt pondera & spatia, & agant secundum vltimum potentiæ exclusiuæ, non valet á diuisorum proportione dupla. ita vt Socrates sit subduplæ virtutis ad Platonē, quemadmodum spatia, & pondera inter sese habent in proportione dupla, & agant secundum vltimum posse cum nota exclusionis, & ita vult quòd cum virtutes se habent in proportione dupla vt pondera & spatia, & agant secundum vltimum potentiæ exclusiuæ, non valet á diuisorum pnportione ad coniunctorum proportionem, hoc est non valet á diuisis ad coniuncta seruata eadem vel consimili proportione, quia non valet, Socrates potest portare libram vnam per dimidium leucę, Plato duas per leucam, & ambo in eadem hora, & agūt secūdum vltimum de potentia, igitur ambo possunt præcise An pōa infinita secundū mēt Aristo. possit mo-

portare

uerte tpe fini to Vñ Sco. q.7. quolib. portare tres libros per vnam leucam vel dimidiam in ea dem hora,nã Socrates non poteſt portare vltra dimidiũ quia illud erat vltimum poſſe. Plato poterat vltra dimidium, quia agit ſecũdum vltimum vſq; ad leucam, & ita ambo præciſe in eadem hora illa ambo nec per vnam leucam,nec per dimidium poſſunt portare. Quo quidẽ modo non valeat,perſpicuum. Deinde ibi{ cum autem ſpatium.} declarat quando valet, & vult valere à diuiſis ad coniuncta ſeruatis duobus. Primo quòd tam tempus q̃ ſpatium ſit idem, quia vbi ſpatia erunt diuerſa, non valebit per dicta antea. Secundo q; proportiones potentiarũ diuerſarũ ad pondera ſint conſimiles, quia vbi ſint diuerſæ, & non ſequitur potentias congregatas æque proportionabiliter mouere coniunctum, vt quælibet diuiſa mouebat, verbi cauſa, potentia vt quatuor mouet reſiſtẽtiã vt tria à proportione ſexquitertia. Potentia vero vt duo reſiſtentiam vt vnum à proportione dupla, ideo non ſequit aggregatũ q̃d eſt vt ſex mouere reſiſtẽtiã, aggregatã quæ eſt vt quatuor æque proportionabiliter, nã illa potentia vt ſex mouet reſiſtentiam vt quatuor à proportione ſexquialtera, & non dupla, neq; ſexquitertia, at vbi in diuiſis ſeruentur ſimiles proportiones, ita vt ambæ ſint eiuſdem rationis, in cõiunctis etiam ſeruabitur idem, vt quia octo mouẽt quatuor, & quatuor duo eadẽ proportione videlicet dupla, ideo.12. mouebunt ſex æque proportionaliter, vt octo mouent quatuor, & quatuor duo. Deinde ibi{ & intendit cũ duo motores.} declarat quonam modo valet à coniunctis ad diuiſa, & vult q; valeat quando partes potentiæ ſeruant ad partes reſiſtentiæ ſimilem proportionem, quã tota potentia ſeruabat ad totam reſiſtentiam, vbi vero non ſeruetur conſimilis proportio, non oportet valere. Verbi cauſa. Si Socrates & Plato ſimul moueant pondus aliquod à proportione dupla, dico q; quilibet illorum per ſe mouebit partẽ ad quã habet ſimilem proportionem, vbi vero totum diuidat, ita vt partes ſint reſiſtentiæ vt duo, non erit motus à partibus potentiæ, Hæc Auerroes. Iuniorum aliqui addũt duas alias cõditiones, videlicet q; motores & motus ſint eiuſdem rationis, propterea non valet vbi a ſurſum & b, deorſum eſſet aptum mouere, & q; ſint cætera paria, nã virtus coniuncta per accidens eſt fortior ſeipſa diſperſa, propterea hoc accidens debet conſiderari in diuiſis & cõiunctis. Hæc de regulis lationum ab Ariſto. & Auerro.

Additiões iuniorum.

Tex.39. Sunt igitur hæc eadẽ & in alteratione, & auctione, nã eſt aliquid id quod auget, & id etiã quod augetur, atq; in tempore tanto, & tantũ aliud auget, aliud augeẽ, & id quod alterat, & quod alteratur, ſimiliter etiam eſt aliquid, & tãtum per magis & minus eſt alteratũ, atq; tanto in tempore, in duplo quidem duplũ, & duplũ in duplo, dimidium aũt in dimidio temporis, aut in dimidio dimidium, aut in ęquali duplũ.

D Ex dictis infert in cæteris motibus vt in auctione & alteratiõe ſimiles regulas habere locum. Nam in auctione & alteratione ſunt illa omnia, quæ in latione ſunt, vt alterans, alterabile, tempus, & latitudo, quæ eſt loco ſpatij, ſimiliter hæc quatuor ſunt in auctiõe, videlicet augens, augmentabile, tempus, & ſpatiũ ſiue dimenſio, vt igitur in latione regulæ illæ erant veræ penes illa quatuor, ſic & in his, et vt magis res explicaẽ pateat. Prima regula eſt ſi aliquod alterans aliquod alterabile, ſeu augmentans auget aliquod augmentabile in aliquo tempore, in duplo tempore duplum aut alterabit aut augebit. Secunda regula, & duplum in duplo, hoc eſt dupla virtus æquali in tempore efficiet aut qualitatem aut quantitatem duplã. Tertia, dimidium autem in dimidio temporis, hoc eſt ſi aliqua virtus cauſat qualitatem vel quantitatem aliquam in aliquo tempore, eadem virtus dimidium efficiet in dimidio temporis. Quarta regula, & in dimidio dimidiũ, vt in æquali duplum, hoc eſt ſi aliqua virtus cauſat qualitatem vel quantitatem aliquam in aliquo tempore, medium virtutis cauſabit medietatem qualitatis vel quantitatis in eodem tẽpore, velut dicebatur in prima regula, duplam cauſare duplam in eodem tempore.

A

Auerroes autem probat omnes has regulas ſimili ratione, qua probauit priores, quòd velocitas in alteratiõe & auctione quo ad cauſam attenditur penes proportionem potentiæ motiuæ ſuper ſuam reſiſtentiam, ita q; vbi eſt maior proportio, ibi maior eſt velocitas & minus tẽpus, & contra, & tu intellige proportione geometrica, & ita per hanc rationem omnes hæ regulæ patent. Captiunculatores vero verificant regulas has conditionib[9] ſeruatis, vt primam & tertiam in actione vniformi. Secundam & quartam ſeruata ſemper vniformi proportione & maioris inæqualitatis. Quæ omnia ex quæſtionibus factis in declaratione patent. Quæ auer. cõm.69.

B Si vero id quod alterat aut auget tãtum in to aut auget aut alterat, non neceſſe eſt vt dimidiũ in dimidio & dimidiũ alteret, vel augeat, ſed nihil(ſi id contingit) alterabit vel augebit, quemadmodum etiam de pondere dicebatur.

Vltima regula negatiua eſt q; non oportet ſi aliqua virtus augmentet vel alteret aliquod totum in aliquo tempore, vt illius dimidium in dimidio temporis, vel in dimidio dimidium alteret vel augeat, immo vbi fieri poteſt hæc virtutis diuiſio, non augebit vel alterabit illud vel aliquid illius, hoc patet vt de põdere, & tractu nauis dicebatur. Poteſt enim hæc regula probari vt illa de tractu ponderis. Alij vero intelligunt ſic, q; ſi aliqua virtus alterat vel augeat aliquid, non oportet vt illius medietas augeat illud idem in illo tempore vel aliqua parte temporis, aut in duplo temporis, & huius licet plures aſſignentur cauſæ, illa quæ aſſignabatur de tractu põderis ſatis eſt

C in exemplo. Poteſt tamen eſſe ratio, quia à proportione minoris inęqualitatis non prouenit actio, litera verò videtur magis conſonare primæ expoſitioni. Sed quicquid ſit, ambæ ſuo loco verificatæ ſunt. Multa captiunculatores & ſorticolæ concitant in fine huius Septimi, quæ potius impediunt animum q̃ ipſum ad ſcientiam concitant, non enim puro ſatis conferunt ad inuentionem & iudicium tantam rerum confuſionem. Quare hæc de Septimo libro putamus ſat ſufficere, græci enim aut parum aut nihil circa hæc elaborarunt, quia quæ dicuntur, ſunt apparitiones, & non veritates. Si enim ſtuduiſſent in Ariſtote. codicibus: vt debuiſſent, fortaſſe, philoſophia non fuiſſet captum. Hæc igitur ſatis.

Finis Septimi libri.

ARISTOTELIS PHYSICAE

AVSCVLTATIONIS

LIBER VIII:

Cum Augustini Niphi Suessani Tralatione, Commentarijs, ac Recognitionibus.

Tex.1

TRVM verò factus sit aliquãdo motus, quum ante nõ fuisset, pindeq; & consumetur ita, vt nihil moueat vltra. An neq; factus, neq; cõsumptus vnquam, sed fuerit semper, & semper sit futurus, immortalisq; ipse, atq; incessabilis, qui pro vita sit rebus omnibus natura constitutis. F

ROPONENS Arist. quęstionem ponit intẽtionẽ Libri. Verũ debes scire (vt Sorticolę tradunt & nõ imperite,) q hęc verba icipit & desinit bifariã possunt exponi. Vno modo affirmatiuè, vt dicatur illud incipere affirmatiuè, quod nũc est, et antea nõ erat, quo quidẽ modo fortasse permanẽtia incipiunt. Illud verò desinere, qd nunc est, & postea non erit, & sub hoc sensu (vt mihi videtur) quæstio non intelligitur, nam in.6. declaratum est, motũ non incipere, nec desinere per affirmationem, si quidẽ ante omnem motũ sit motus, & post omnem motũ sit motus. Alio verò modo exponi possunt per negationẽ, vt illud dicatur incipere, qd nõ est nũc, & imediate post hoc erit, illud desinere, qd nõ est nũc, et imediate antea erat. G quo quidẽ modo motũ incipere aut desinere ambigit. d. Vtrũ verò factus sit aliquãdo motus, ita vt cœperit esse, cum antea nõ fuisset, vt sit sensus, nũc nõ est motus, et immediate post hoc est motus, pindeq; & cõsumetur, ita vt nihil moueat vltra, vt sit sensus nũc nõ est motus, & imediate ante hoc erat motus, an neq; factus neq; cõsumptus vnq̃, sed fuerit semp, et semp sit futurus, imortalisq; ipse, atq; incessabilis & imẽsus, qui pro vita sit oĩbus rebus natura constitutis. Hic est q̃stionis sensus, licet sit nõ parua ambiguitas in hac quæstione, pro quo supponat verbum motus, vtrũ pro motu primo cœlesti, an pro motu cõmuni fm genus ad primũ, & ad alios cęterorũ corporũ, ita vt quæstio intelligaĩ de factura motus primi, an de factura motus cõmuniter accepti. Quæ res postea pertractabiĩ.

Motum quidẽ igitur esse fatẽtur omnes, & quidẽ natura aliquid agunt, cum mundũ generent, & qui de ortu rerum & interitu cõmutanĩ, quos impl'e est ipsis inesse, nisi motus sit. H

Excusat se, posset enim Aris. obijci, nã quæstio de æternitate motus supponit quæstionem an sit motus. Mũdũ enim esse primo sumimus, postea verò vtrum sit ppetu', Respondet quasi sese excusans. d. motum quidẽ igiĩ esse fatenĩ omnes, & qui de natura aliquid agunt vt Physici. cum mundum generẽt, & qui de ortu rerum & interitu, qui de omnibus istis, cõmentãtur, vt Chaldei, qui mũdũ faciunt perpetuum, sed res generant, & ita quęstio an sit motus nõ est pertractatu digna, cum tam fm dicẽtes mũdũ fieri, q̃ fm dicẽtes mũdũ eẽ sempiternũ, sit supposita.

Verum qui quidem mundos infinitos esse dicunt, & horum mundorum alios quidẽ oriri, alios vero occidi, motum quoq; arbitrãtur esse perpetuum, nam ortus & obitus cum illo motu necesse est, qui verò vnum sed non semper, de motu simili ratione contendunt.

Reddit excusationis rationẽ, dictum est enim motũ esse supponi, quod declarat, tam fm tenentes mundorũ reciprocam generationẽ atq; corruptionẽ, q̃ apud tenentes mundum vnum & factum, vtriq; enim supponunt motum esse. Sunt qui volunt Aristo. de proposita quęstione nunc exequi, narrando positiones duas, quæ res vtroque modo patet. Hæc quo ad crassam textus expositionem.

{Qnia prima.} Vt verò textus facilius intelligaĩ, nũc circa cõmentũ est insistendũ, vbi Auer. duo facit. Primo exponit textũ fm Arabes. Secundo ibi {& in hac.} mouet q̃stionẽ contra illã expõnẽ. Dicit igiĩ primo q subm quæstiõis vtpote motus supponit pro motu accepto fm gen', & nõ supponit, p aliquo motui spẽ alicui' mobilis. — Cõmento. De quo motu q̃rit Aris. an de motu in cõi an de motu cœlesti Vid Ęgi. hic & bur. & Gaeta. q̃ 1. hic huius.

{Et qd est ante.} Scdo remouet dubiũ, nã dicet quis ea quæ in.7. dicunt superfluere, rñdet ea nõ esse supflua, qa aut sunt huic tractatui necessaria, aut dicta, ppter melius. F

{Et cũ dixit.} Tertio declarat sensum quæstionis, vbi debes scire q si motus in quæstione supponit pro aliquo vno motu alicui' speciei, mobilis nõ est ambigua, nemo enim ambigit aliquem vnũ motũ alicuius mobilis incipere vel desinere, ideo oportet quærere vt motus supponit generatim pro omni motu, vt sit, sensus vtrum motus fiat, ita vt nullus præsit, an desinat, vt nullus succedat.

{Ista autẽ.} Quarto reddit qõnis necessitatẽ & vult q in mundo sunt duæ motus species, altera rectorũ, vtpote generabilium, altera sphęricorũ, vt cœlorũ, ppterea q̃stio debet intelligi in genere, amplectendo vtrosq; motus.

{Et innuit p hoc.} His præmissis, nunc Arist. in textu ait motum esse quasi vitã, quod exponẽs Auer. itelligit motũ esse rebus naturalibus necessariũ vti vitã viuẽtib'. Solet. n. vita, vt diciĩ in. 2. de Aĩa, aliquãdo accipi, p actu primo, qũo anima vita est aĩati, & ita forma rei naturalis est vti vita rei naturalis, aliqñ, p operatione, qũo intelligere, moueri & nutriri vita dñr, et sic motus est vti vita omnibus rebus naturalibus, quatenus est operatio illarum. G — Quomõ motus sit vita q̃dã Vid Ęgi. hic & Gĩade. esta. lec. 1. huius.

{Et hæc perscrutatio,} Nunc qõnis tãgit fructũ, videtur. n. quæstio hæc de mot' æternitate vtilis, tũ ad sciam primi motoris, vt videbiĩ postea, tum ad sciam de æternitate mundi, nam quęstio de mundi æternitate solui nõ potest, nisi soluta quæstione de æternitate motus, nã vna videtur quæstio de æternitate motus, ac mũdi, cuius signũ est, qa loquentes de mundo & de motu cõformiter agũt.

{Dico q hæc expositio.} Nũc resumit qõnis vim iuxta nunc dictam expõnem, est enim qõnis sensus, vtrũ mot' incœpit fm genus, ita vt nõ ante oẽm motũ sit motus, an sit æternus fm genus, vt ante oẽm motum sit motus, hãc expõnem ait esse omnium arabũ vt Alpharabij, Auicẽnæ, & Auẽpaces Hispani. Nam ex hac quæstiõe, pcedet Aristo. ad declarãdum aliquẽ esse motum primũ & ęternum, qui continet omnes. Hæc est expositio Arabum.

{Et in hac declaratione.} Debes scire q ea propositio, ante omnem motũ est motus, põt multipliciter intelligi vel ante omnem nouum sit motus nouus, aut ante oẽm motum æternum sit motus æternus, aut ante oẽm motũ nouum sit motus æternus, aut ante omnem motũ ęternũ est motus nouus, vult modo Auer. q illa propositio põt multipliciter intelligi, & q Alpharabi' in libro de entib' transmutatis distinxit sensus illius, et voluit illam esse veram in tertio sensu tantum, videlicet q ante oẽm motum nouũ sit motus æternus, & ita inuoluta est eius cõsideratio, & debuit primo quærere de motu æterno & cœlesti, vtrum detur, & postmodũ de alijs sensibus. Alpharabi' igitur noluit Aris. quæstionem esse diminutam, cũ nõ distinxit quot modis itellr, ppositio, nec elegit sensum quæstionis, qua ratione Alpharabius gloriaĩ de supplemẽto. H — An qõ æternitate mot' ptineat ad naturalẽ. Vide lã. q. 1. huius.

{Ego aũt.} Auer. volẽs aliter exponere, pmo corrigit se, & ait, primo se interdum esse secutum arabũ expositionem, & q credidit quæstionem Aris. esse mãcã, & quãtũ

ad hoc

ad hoc corrigit se adinueniens nouam expōnem, ad quā verba Arist. sunt cōcordia, licet expositio prima sit prio aspectu ad verba, erit igit̃ expō Auerrois verbū motus ĩ q̄stione supponere pro specie motus, vtpote ꝓ primo motu cœlesti, vtrū videlicet primus mot⁹ sit fact⁹ vel ętern⁹.

An mot⁹ sit ppetuus & æternus. Vide Ioan. de magis. q. 1. huius.

{Et induxit.} Soluit nūc motiua ꝑ expōne Alfarabij, primū erit Aris. ad soluendā qōnem induxit definitionē motus vt videbit̃, sed illa definitio, videlicet mot⁹ est act⁹ entis et reliqua, cōpetit motui f̃m genus, igit̃ in qōne itel ligit de motu f̃m gen⁹. Rn̄det Aris. definitionē sumpsisse nō ad solutionē qōnis principalis, sed ad illā vtrū mot⁹ sit, cui ꝑ definitionē mot⁹ vult eē satisfactū, et sic rō nulla.

{Perscrutatio enim.} Reddēs cām solutiōis addit fundamentū suæ expōnis hoc mō, hæc quæstio est cōis toti mūdo & oībus partibus mundi. Sed principalior pars est primū mobile ac primus motus, igit̃ de illo q̄stio est principaliter, qua rōne fit vt qō nō vl'is sit, sed particularis de motu prio, q cōtinet mot⁹ ꝑticulares. Hęc ē expōnis cā.

{Non quia.} Rn̄det ad secūdū argumētū, arguebāt. n. æternitas enim inest prio motui inquātū motus, igit̃ qō est de motu inquantum motus. Respōdet negādo assumptum, quia inest æternitas principaliter primo motui, & rōne illius inest cæteris, & ita qō erit prio de prio motu.

{Non igit̃.} Ad tertiū rn̄det, arguebāt. n. ab effectu ꝓficiscimur in cās, sed hi motus sunt effectus primi mot⁹, igit̃ hi sunt vt signum ad illum, rn̄det hoc esse falsum, qa nondum declaratū est an hi sint effectus, ille verò causa, & ita argumentum esset ab ignotis, patēt igit̃ duæ expōnes. Et licet ꝓ vtraq; parte fiāt cōiter rationes, videt̃ mihi q pōt concordari. Nā subiectū qōnis pōt esse duplex. cōtētiuū, & principale. Motus simpliciter acceptus f̃m genus est subiectū qōnis cōtentiuum: sed primus motus est subiectum principale. Tunc dicerem q q̄stio q̄rit de motu in cōi tanq̄ de subͦ cōtentiuo & adæquato, & hoc volunt Arabes & expositor, q̄rit verò de subiecto primo tanq̄ de subͦ principali, & sic sentit Auerr. vbi verò vis eos discordes, solue rōnes ꝓ vtraq; parte, vt cōiter soluūt.

An primus mot⁹ sit ęternus. Gaiet. circa principiū huius

Si igitur contigerit aliqn̄ nihil moueri, dupliciter id accidere necesse est, aut. n. vt Anaxagoras arbitrat̃, inquit enim ille, cum omnia simul essent atq; quiescerēt, tp̄e infinito, mentē motū cepisse ac segregasse: aut vt, Empedocles, iterdū quidē moueri, interdū vero quiescere. Moueri quidē, cū aut vnū ex multis cōcordia; aut ex vno multa discordia facit, quiescere verò temporibus medijs, dicens hoc modo.

Tex. 1.

Interp̄tatio carminum Empe.

Inquantum quidem vnum ex multis dicit aptū fieri. Inquantum vero rursus ex vno geminato plura perficiuntur.

Sic quidem, fiuntq;, & nullo modo ipsius est vnum seculum.

Sic autē permutātur, neq; simul perficiunt̃. Sic aūt semper fiūt immobiles secūdū circulū. Illud enim sic autem permutantur, ab hinc illuc dicere ipsum opinandum est.

In hoc scd̃o textu nō, nisi hæc Empedoclis carmina duplicata repies, ĩ reliq aūt hui⁹ Octaui libri vnū tm̄mō textū.

DILVCI.

Sic dicēs, quatenus vnū q̄dē ex pluribus cōsueuit nasci, & iterū quatenus ex vno gn̄rato plura ꝑficiunt̃, eatenus quidē & fiūt, & nō est ipsis firmū æuū, Quatenus vero permutantur oīno, neq; simul desinūt, eatenus semꝑ sunt immobiles secūdū circulū: hoc. n. quatenus ꝑmutant̃, hinc illuc, dicere ipsum opinandum est.

A His p̄missis de intētione, & excusatiōe, & causa excusationis. Nunc ad rem ipsam, solutionemq; q̄stionis accedit, & primo narrat positiones antiquorū de motus genitura, secūdo veritatē quæsiti determinat. De motu igitur duæ existere pro nunc pōnes. Altera quidem Anaxagorę, videlicet q motus semel initus sit, sempq; perduraturus, queadmodū mundus videtur. Altera Empedoclis q motus queadmodū & mundus alternat vicibus, interpellatq;, altqn̄ vt sit, altqn̄ vt nō sit. Sed qa narrat verba Empedoclis ad formā, q̄ ĩ grecis cōdicibus sunt metrice scripta, ego vt fideli⁹ loquerer ad verbū trāstuli, ꝓpterea difficilia sunt, pp hoc debes scire q ipse Empedocles ĩs in carminibus primo declarat quot modis res fiunt, & vult res bifariam fieri. cōgregatione, vt fiūt aīalia, & partes mundi, segregatione vt totus ipse mundus, inquit. Inquantum quidem vnum ex multis aliquod esse aptum fieri, Empedocles dicit, & hic est prim⁹ modus, quo fiūt aīalia. Inquātum verò rursus ex vno geminato plura perficiuntur,

pōnes d̃ motu Anaxag. Emped. An p̃e sit deū ꝓducere aliqd aliud a se sine pricipio durationis. Vid. Sc. d. 1. scd̃a q. 5. Vide etiam Can. q. 1. hui⁹ & an de facto fuerit aliqua creatura ab ęterno ibidem.

B hoc est secundo modo res fiunt segregatione ex vno in plura, vt vniuersus edit̃ mūdus, & ita patet res bifariam fieri apud Empedoclē, ꝓpterea subscribit. Sic quidem fiuntq;. q. d. ĩs duobus modis ea quę sunt fiunt: vniuersus quidē segregatione, partes vero singulæ cōgregatione. Deinde declarat qn̄ mundus fit non semel, sed vicibus alternis, vbi debes scire q mundus ipse duo habet secula siue status. Alterum quidē, quo ꝑsistit in sui distinctione atq; ornatu, quem videlicet facit discordia rerum. Alterum verò, quo cōstituitur in confusione rerum. Tp̄s vero quo mundus ipse trāsit de ornatu ad chaos, non momentarium est, nec tp̄s quo contra migrat de chaos in ornatum subitarium habetur. Inquit, & nullo modo ipsius est vnum seculum siue status. Cuius causam subdit, nā sic alterna vice res ipsę permutantur, neq; simul et momētariæ permutationes illę ꝑficiuntur, sed in tp̄e, vt diximus. Quo fit vt vnum sit mūdi seculum, quo mundus in cōfusione perdurat. Deinde declarat aliū. d. Sic aūt semꝑ fiūt,

C hoc est secundus status est quo fiunt & sunt in ornatu, & quia quis credere posset res totaliter in nihil redigi, subiecit immobiles f̃m circulum, hoc est non sic ut penitus desinant, et penitus incipiant, sed secundum circularem generationem immobiles, & ita patent duo mundi status, & quia verba illa Empedoclis videlicet, Sic autem permutantur, erāt nō facilia, Aris. exponit illa. d. hoc enim, idest verbum illud, sic autem permutantur, ab hinc illud dicere ipsum opinādum est per alternas vices, qua ratione fit vt motus rerum sit vno seculo vtpote in ornatu. Altero quies videlicet in confusione, hæc sunt quæ ab Anaxagora, & Empedocle habentur de motus genitura, obituq;.

Commen. 2.

{Quia natura.} Hoc cōmētum inutile est, nō tamē pretereundū. Dicit igitur primo de mundo fuisse duas pōnes ꝓpter naturam diuisionis, quæ semper est bimēbris quod debet intelligi reductiue, quoniam de genitura mo-

Pōnes d̃ generat. motus & mundi q̃ot.

D tus & mūdi sunt vel eē possunt quatuor positiones, vt recitatur in Primo Cœli, vt q incepit & desinit, aut q neq; inceperit, neq; desinet, aut q iceperit & nō desinet, Aut q non ceperit, sed desinet, & ita sunt vel possunt esse quatuor, licet reduci possint in duas. Auer. tamē narrat tres positiōes, Prima est Anaxagoræ, qui voluit res finito tēpore in chaos quieuisse, deinde mētem similiter finito tēpore segregasse ornasseq;. Positio Empedoclis hęc eadē est, nisi q non mentē effectricem autumat causam, sed litem & amorem. Plato verò voluit mūdum semel fieri, nunquam tamē corrumpendū fore, excusat tamē Auer. Arist. videlicet cur Platonis omisit positionē, volēs omisisse illam, quia ante mundi generationem Plato motum pręfuisse autumat, nō quidē ordinatum, sed sine ordine. Propterea omisit ipsum, qa nō similiter de mundo et motu loquitur. Animaduersione tamen dignum q Auer. nō recte ait, nā Anaxagoras nō ita sentit de mundi et mo-

Pō. Anaxa. Pō Empe. Pō Plat.

minum Leonar de nogarolis. in tractatu de aeternitate mūdi.

tus genitura, vt narrat Auer. veluti ex textu patet. Propterea ex errore translatiōis illud euenisse arbitrādū est. Deinde Auer. has positiones exponit, & ad mētē Empedoclis colligit cœlū haberi ꝓ deo, siquidem imortale est ob partium conformitatem atq; simplicitatem, & ꝙ solū hic inferior mundus lite fit et amore, nō autem mundus superior, quem perpetuum ponit, reliqua cōmēti patēt.

E

RECOGNITIONES.

HIc textus in cōmentarijs bñ expositus est, & maxime secundum græcum codicem, quem tūc habebā, in alijs autē, carmina Empedoclis sic interpretatus sum, ideo lege verba. {Sic dices}. q. d. Empe. opinatus est ea quæ diximus, sic dicens, {quatenus vnum quidē ex pluribus cōsueuit nasci, } vt chaos, & cōfuse, ex elementis. {& iterū quatenus ex vno generato plura pficiuntur} elementa in esse distincto, {catenus quidē et fiunt}. s. res mundi nūc in cōfusione, nunc in distinctione. {& nō est ipsis}. s. rebus mundi, quæ nunc in confusione, nūc in ornatu fiūt, {firmū æuū, } nec perpetuitas firma earum in eodē statu. {Quatenus vero permutātur omnino} nūc de distinctione in confusionem, & è contrario, {nec simul desinunt}. s. confusio, & distinctio, quia cū est distinctio, desinit confusio, & cum est confusio, desinit distinctio, & sic vicissim semper, {catenus semper} confusio & distinctio {sunt immobiles}, & perpetuæ {secundū circulum, } est enim alterna mutatio sempiterna, tunc interpretādo verba Empe. dicit {hoc enim} quo diximꝰ, verbum illud videlicet {permutantur hinc illuc, } quod Empedo. metrice scribit, {dicere ipsum opinandū est, } vt quasi velit res permutari perpetuo de confusione in distinctionem & è contrario semper, hæc de recognitione verborum Aristotelis.

F

Tex.3.

De his itaq; quonam modo se habeant, considerandum est, veritatem enim hanc perspicere, non modo vtile est ad eam contemplationem, quæ de natura est, sed etiam ad eam quæ est de primo principio, doctrinam.

G

Nunc contēplationis siue qōnis ꝓpositę tradit fructū, & vult qōnem illā conferre ad sciam de natura, & ad sciētiam de primo oīum rerū principio. Ad sciam quidem de natura, quatenus hæc ꝑtractatio est vna pars sciæ naturalis. Ad sciam vero de primo pricipio, quatenus ꝑ solutionem eiusmodi qōnis primi principij colligeť definitio & natura, vt suo loco videbitur. Auer. verò vult qōnē hanc cōferre ad Naturalē & ad Metaphysicū. ad Naturalē quidē, vt dictū est, ad Metaphysicū vero primo, quia Metaphysicus sumit à Naturali pricipia sui subiecti esse. Scdo quia sumit principalē partē sui subiecti esse, cū nullā habeat viā, ꝑter hāc motus æterni. Signū huiꝰ est qa Auic. positio, q̄ dicit oppositū, est falsa, & via qua ꝓcessit i illud est friuola, via etiā Algazelis est silr pertenuis. Huius rei pertractionem trāsmittit in librū Destruc. destructionū, cōtra Alga. tu verò lege in dispu. 8. in solutione primi dubij. et licet in. 7. huius & in fine Primi res hæc sit diligēter ꝑtractata, vnum tātum volo quærere an æque bñ ex motu nouo vt ex motu æterno possit ꝓbari motorē primum esse separatū. Thomas putat primum motorē separatū posse ꝓbari tā è motu ipso æterno q̄ è motu nouo. Secūdo ꝙ pollentius & certius è motu nouo. Nā nouum habere principiū manifestū est ꝑ se, & cū nō sit ꝓcessus infinitus im mouētibus, tādē oportet deuenire in motorē æternū. Sed hoc stare non pōt, quia aut ipse supponit esse statū in causis, aut nō. Si nō, tūc dicerē nouū habere principium nouum, rursus & illud aliud, et sic ad infinitū. Sí supponit esse statum in causis, tunc petit pricipiū, qa supponit primā cām inter oēs causas. quod Auer. vbiq; exclamat ꝙ non potest ꝓbari primū motorē esse, nisi sumpto statu in causis. Propterea rō Thomæ nulla est qa licet oē nouum habeat pricipium, tñ nouum habet principiū nouum, &

H

Que ex cōmen.3.

Dub.viii.

Pō Tho.

Cōfutatio.

E

illud habet aliud, & sic rursus in īfinitum. Alij voluēt nō ex motu nouo ꝓbari motorē primū eē, sed ex motu q est vel pōt esse ęternꝰ, qa. n. deus pōt facere motum ęternū, ideo est primꝰ motor separatus. Sed nec hæc positio placet, nā deū posse agere motum æternū est creditū, & nō demōstratione acceptū. Propterea Phi credidere ex motu qui est æternus nancisci primum motorē esse. Nam ex æternitate effectus colligiť cāæ æternitas, res vero ęterna est virtus separata è materia & è corpore, & ꝑ consequēs separatum ens à materia, vbi tamen secūdū theologos teneamus motum nō esse æternum, creditum est primum motorem separatum esse, & statum esse in causis.

Cōfutatio. Pō ppria. An deus sit naturaliter cognoscibilis a nobis. Vide Scot. d. 3. primi & Grego. & alios theo.

Tex.4.

Ex his verò primo initiū faciemus, quę à nobis antea in naturalibus definita sunt. Dicimꝰ itaque motum actum esse mobilis, quatenus mobile est. Necesse ergo res esse quę vnoquoque motu moueri possunt.

F

His narratis, nūc de qōne ꝓsequitur, et primo iure Mathematicoꝝ constituit suppōnē, ꝙ añ videlicet motum omnem sunt mobile & motiuum, ꝓbat primo hoc syllogismo, motus motiui & mobilis supponit motiuū & mobile, sed motus est actus motiui & mobilis, vt in. 3. huius ex definitione motus patet. igitur quòd motus supponit motiuum & mobile, verba sua translatione constant.

An substantiæ immateriales possit intelligi a nobis Vid Sc. 2. meta. q. 2. & an possit ꝓbari prius substātias separatas esse. Vide Ant. trōbet. 2. meta. q. 2.

Adhuc etiam sine ipsius motus definitione vnusquisque id moueri necessario fatebitur, quod moueri vnaquaq; motus specie potest, veluti alterari quidem id quod est alterabile, ferri vero id quod loco mutabile est, quare sit antea vstibile quàm vratur, vstiuum quoque antea quàm vrat, oportet.

G

Secūdo idem ꝑsuadet sine ipsius motus definitione vtpote iductiōe in oībus, nā alteratio supponit alterabile et alterariuum. Moueri de loco ad locū motiuū & mobile, et sic de singulis, igitur oportet sit antea vstibile q̄ vrať, vstiuū quoq; añtaq̄ vrat, et vsus ē spē loco gñris, vt patet. {Incipiamus igiť.} Auer. in hoc cōmē. ordinat literā, & dicit prīo, ꝙ mos i artibus est primo facere suppōnes, deinde ex illis inferre cōclusiones, & hū cordinem Arist. seruat, morem (vt dixit Philop.) imitatus Geometrarū. accipit. n. suppositionē, quę ex dictis in. 3. huius declarať. {Et incepit.} Petitio est hæc, oē ꝙ moueť prius fuit ī potētia moueri, q̄ moueať. Probatur, oē quod est postq̄ nō fuit, prius fuit ī potētia q̄ in actu, oē quod mouetur est in motu postq̄ nō fuit in motu, igiť prius fuit in potētia ad motū q̄ moueret, deīde applicat sniam verbis asserēs hāc suppōnē eē ꝓbatā syllo & iductiōe, & res patet itelligēti. {Et itelligēdū.} Refellit qōnes cōtra dicta, accepit. n. mobile p̄cedere motū, qd falsum videť. Primo quia generatio est motus aliquis, & tñ generabile non p̄cedit tempore generationem, silr & de corruptiōe. Secūdo motus leuiū sursum est motus, & tñ mobile leue nō est prius tēpore illo, cū ita cito sicut leue est, sursum ferať, nisi sit ꝓhibēs. Rñdet mobile in potētia esse bifariā aut simile in tēpore & numero moto in actu, vt Socrates sedens, & ipse motus, aut differens specie vt lignum de quo ignis fit vel oleū: lignū. n. ē mobile ī potētia cū ex eo ignis gñreť, ignis vero actu motus, & genitus. Silr oleū est potētia mobile sursum, quatenus ex eo fieri pōt ignis. q actu sursum fertur. Tunc ꝓpositio Aris. intelligitur, ꝙ ante oēm motum actu aut ante oē mobile actu p̄cedit mobile potētia eiusdem aut alterius speciei. Hæc est responsio Auerrois. {Primus aūt.} Hāc distinctionē declarat Auer. et prīo accipit qūo mobile potentia differens spē p̄cedit mobile actu in gñatione, et inqt, ꝙ subm generationis est illud, ex quo est generatio vt lignū est subm generatiōis ignis, silr & in corruptione dicať. Sed dubitāt, eiusdē est actus

H

An deus potuerit ꝓducere mūdū ab ęterno. Vid. et Gaet. hic. An cōsideratio ppetuitatis motus sit necessaria ad intelligēdū primū principiū esse Vide Iād. q. 2. huius.

Dub.5.

cuius

Responsio.

cuius est potentia, cũ igitur lignũ non sit actu subm igneę alterationis, igiť nõ est subm potẽtiæ. Quicqd velint iuniores dici põt lignũ esse materiã et subm ignis, videlicet ꝑ materia alterationis, at materia ligni est subm receptionis. Tũc dico ꝙ lignũ reduciť ad actum illius sm se aut aliquid sui, qa saltem sm materiã, quæ est vna vtriusque.

{Subiectũ verò} Idẽ nũc declarat in motu locali, & dicit duo. Primũ ꝙ subm siue mobile ĩ potẽtia in motu elementorum est corpus ipsum, ex quo generatur elementum, vt oleum respectu ignis in motu sursum. Secũdum est ꝙ mobile in actu est ipsum elementum genitum vt ignis ex oleo genitus, qui sursum fertur actu.

An cõbustiuũ ꝑcedat suũ cõbureñ & vtrũ an oẽ mobile ꝑcedat suũ moueri. Vide Egi. hu. & Grades ĩ est. lec. 1 huius. Dubitatio Sio.

{Verbi gratia.} Hęc duo exponit, et primo secũdũ, nã illud est mobile actu, quo posito poniť motus, mõ posito igne actu, mox motus ponitur sursum, nam cũ ignis est sm totum, ipse sursum fertur sm totum, cũ sm partem, sursum ferť sm pťẽ, igť actu ignis est actu sursum mobile.

{Potẽtia igiť.} Nũc declarat primũ videlicet ꝙ mobile in potẽtia sit illud, ex quo generať elementũ, nã vel est ipsum elementũ, vt pote ignis actu, et hoc nõ, qa tunc idẽ simul esset subiectũ potẽtiæ et actus, vel corpꝰ ex quo fit, & habetur mentum. Sed ambiges, nã posito ꝙ ignis generetur in centro terræ patet ꝙ non ita cito sicut est genitus, habet vbi sursum, quia tunc, cum generatio sit in instãti, vel non tpe, motus illius esset in non tpe. Dici põt vno mõ ꝙ Auerr. loquũ remoto ꝓhibente, ita.n. cito sicut ignis est, sursum erit, nisi aliquid ꝓhibeat, mõ est ꝓhibens, vt mediĳ resistentia, vbi.n. nulla esset mediĳ resistẽtia, subito ignis penitus esset sursum, tũc.n. nõ motu, sed subita mutatione mutaretur, vt generatio sit. Vnde primũ esse generatiõis, seu geniti esse, esset primũ instãs mutati esse sursum. Hæc declaratio colligiť. 4. huius. cõ. 71.

Solo alia.

Solebã quoq; dicere ꝙ ignis q̃diu est extra locũ ꝓpriũ, semper est ignis imperfecte continue tendens ad ꝑfectionem, sed ita cito sicut est in propria regione, est ignis, et ẽ cõtra q̃ primum est ignis, tam cito est in propria regiõe.

C

{Et hoc.} Narrat errorẽ Ioãnis grãmatici, ipse .n. opinatur ꝙ inueniũtur quædam potentia in ipso igne actuali ad motum, quę tempore ꝑcedit motũ. Hæc est eius positio.

{Et decepit.} Ponit motiuũ illius, Nam videmus ignẽ detentum in aula esse prius ignem quã moueatur, igitur ignis ipse prius est in potentia quàm sit in actu motus.

{Et ista potẽtia.} Soluit argumẽtũ Ioãnis, & vult ꝙ potẽtia ad motũ sit duplex, vna violẽta, siue accidẽtalis, alia naturalis, siue essentialis, vult igitur in igne detẽto nõ eẽ ad motum naturalem potẽtiam, sed violentã, & ita cõcedit duo. Primũ ꝙ potentia violẽta simul esse põt cũ mobile actu. Secundum ꝙ potentia naturalis nõ põt esse cũ igne, aut actu mobile, ṗma pars patet ꝑ casum Ioãnis, secunda verò declaratur, quia si potẽtia naturalis ad motũ, & motus possent simul eidẽ inesse, tũc duo cõtraria eẽnt ĩ eodẽ, vt potẽtia & motus, quæ sunt cõtraria, vt supponit, qđ tanq̃ manifestũ omittit. Sed contra dubitať. Primo si potẽtia illa eẽt violẽta, ignis violẽter sursum moueret, qa eo mobile mouetur quo est potẽtia posse moueri. Secundo, oẽ quod moueť cõtingit moueri. Cõtingit moueri, igiť põt moueri, põt moueri igitur potẽtia & actus sunt simul. Pro solutione debes scire ꝙ actus & potẽtia præcedẽs actum sunt vt cõtraria. Primo, qa circa idẽ mutuo se expellũt. Secũdo, qa apta fieri circa idẽ successiue. Vlteriꝰ debes scire ꝙ est regula topica, ꝙ duorũ cõtrariorum, si alterũ est naturale vni, alterũ illi erit violentũ, vel nõ naturale. Ex his colligitur ꝙ quia forma & motus & vbi sursum sunt ignis affectiones naturales, potentia ꝑcedens hęc est idem violenta, cõtra etiã cui potẽtia est naturalis, actus erit violẽtus, vt qm̃ oleo igneitas & motus sursum sunt violenta, potentia ad hæc erit illi naturalis. Tũc ad formã dico ꝙ motus est naturalis, licet potẽtia sit violenta, nã potentia est violẽta mobili, cui motus est naturalis, nõ tñ ita naturalis, vt qes. Causa aũt ẽ, qa potentia sest mobili ab extrinsecus ꝓhibente, motus vero rõne formæ

Dubõ.

Solo. An actus & potẽtia opponanť & quõ opponãtur. Vid. Sc. 9 meta. q 1. & 2 & d x. quarti. q. 2.

D

A naturalis, & ita stat motũ esse naturalem, potẽtia verò ad illum esse violentã, vt posterius dicemus. Ad secũdũ dici põt ꝙ posse seu cõtingẽs vno modo accipitur, vt sequitur ad inesse, & hoc mõ valet argumentum. Alio mõ ꝑ eo quod nõ est, & põt esse, vel ꝑ eo qđ est, & põt nõ esse, & sic opponitur ad inesse, & sic argumentum non tenet. Sed contra adhuc obĳcies, quia cuicunque repugnat antecedens eidem repugnat et consequens. Sed valet, ignis mouetur, igitur potest moueri, potẽtia moueri repugnat igni, quia violenta, igitur & motus. Potest dici ꝙ potentia sequẽs ad sesse non repugnat mobili in actu, sed potẽtia naturalis, q̃ qdẽ nõ sequiť ad motũ, vt patet ĩtelligẽti.

Replic.

Rñsio.

{Et ex hac.} Nũc digrediť cõtra loquẽtes suę legis, & primo oñdit nõ posse aliqd ex nihilo generari, qđ putat esse purã priuationem. Primo, motus non põt esse ex nihilo generatio est motus, aut comitatur motum, igiť non ex nihilo, & ita nihil eẽ põt ex pura materia, nulla tñ illa ꝑcedente forma, fieret enim aliqd ex pura illiꝰ priuatiõe.

B {Etiã apparet.} Scđo, oẽ qđ fit ex suo fit cõtrario, quare tũc intelligereť, aut ꝙ vnũ cõtrarium mutareť in suum contrariũ, quod est impsĩe, vt inductione patet, aut ꝙ fiat ex suo cõtrario, vti ex termino à quo, sed subiectũ ẽ vnũ ambor, ex quo genitũ fit, & hoc volo, & sic non põt aliquid generari ex priuatione, nisi ꝑ accidens, per se verò ex materia supposita priuatione, vt Primo huius satis.

{Ideo dicitur.} Probat hoc exemplo, & inductiõe, nã dicimꝰ ex die noctẽ, & ẽ cõtra, sic ex nocte diẽ fieri, & ex calido frigidũ, & ẽ cõtra, & per verbum ex, intelligitur post, igitur semper necesse est præesse materiam, cui terminus à quo & ipsa priuatio insint, & ꝙ sit omnino generatio ex aliquo supposito, & non ex nihilo, probat idem auctoritate & cõsensu omniũ antiquorũ, & sermo patet.

{Loquẽtes aũt.} Nunc narrat põnẽ sarracenorũ. hi.n. volũt esse posse ex nihilo generari aliqd, & ideo negãt hoc principium, oẽ qđ fit, fit ex aliquo, cã erroris est, qa aqua eos fit ex igne, vel aere nõ entibus, nã apud eos, qđ non

C videtur nõ est, hoc.n. putant vulgares. hoc itaq; dicẽtes incidunt in duo errata. Primo quia accipiũt simile ꝑ verò, nam non visile videtur non ens, & ita accipiunt ꝑ nõ ente. Secundo, quia impossibile reputant possibile, putãt enim ex nihilo posse fieri aliquid, quod est impossibile.

{Eenituntur.} Secundo ꝓbant idem, nã materia ꝑsupponiť ꝓpter agentis imbecillitatem. videmus enim ꝙ natura minus præsupponat q̃ ars, igitur agens supra naturã nihi supponit, & hoc est argumentũ nostrorũ theologorũ, & bonũ satis. {Et oĩa ista.} Rñdet ad rationes has, et primo supponit hæc omnia esse populariter dicta, tũc cõcedit deũ posse facere omne posse, quod verò est impsĩe, facere nõ põt, non quidẽ defectu potentiæ in agente, sed quia non est factibile, & ita dicere ꝙ deus nõ põt facere aliquid ex nihilo non est ĩbecillitas agentis, cũ impossibile nõ sit factibile, dicere verò ꝙ sit factibile, est deceptio.

{Et ideo omne agens.} Multis verbis interpositis sumit Auerr. ex dictis vnam maximam, videlicet ꝙ omne agens, quod quandoque agit, q̃nq; non, necessario in-

D uenitur quandoque in potentia quandoque non.

{Et hoc quod.} Ex hoc procedit contra loquentes suæ legis, qui dixerunt aliquod agens æternum, vt deus infinito tempore stetisse in quiete, deinde agere immediate aliquod nouum absq; media causa in mouente, & absq; aliqua dispositione noua, & magis in vna hora q̃ alia, ait enim hunc sermonem esse sophisticum, quia procedit cõtra pricipia naturalia, q̃ ipsa credit esse vera. Quorũ vnũ ꝓxime dictum est, quia oẽ agens nouũ in agendo extrahitur de potẽtia ad actum. Secũdũ fuit ꝙ ex nihilo nihil fit.

{Dico sm hãc.} Corrigit se, quia exponẽs textũ dixit mobile ꝑcedere motum. Rñdet ꝙ hoc est dictũ ad mentem Alexandri, q voluit definitionẽ hãc esse inductã ad oñdendũ ꝙ mobile ꝑcedit motũ, & ait ꝙ si sic ĩtelligeretur, debet ĩtelligi de nouo motu & nõ de æterno, mobile enim tpe præcedit motũ nouũ, nullũ aũt mobile ꝑcedit

motum eternum, nisi forte fm naturã, at fm suã expõnẽ hæc definitio est iducta ad hñdũ q motus insit mobili, et hoc qa perfectio inest pfectibili, & motus est pfectio, qd' auctoritate Alexãdri cõfirmat, & ei⁹ sermo patet oibus.

{Et hoc qd'.} Rñdet argumẽto, qa Aris. iductiõe, pbat q ante motũ precessit mobile potẽtia, igitur hæc est intẽtio sua, & nõ q motus insit mobili. Rñdet q Aris. voluit nihil moueri nisi posse moueri, modo tale est corp⁹, & ita voluit q subm motus sit corpus. Sed dices quõ habeť ex hoc q motus isit mobili. Rñdet q accñtis esse est inesse, & ita motũ inesse est ipsum eẽ, & ita vult Aris. hře q motus sit aliqd in terũ natura exñs, qa inest mobili, & sic terminauit p hęc qõnẽ an mot⁹ sit, vt dixit i primo cõmẽto.

An mot⁹ sit æternus Vide lan q. 1. huius. Hæc ex cõmẽto. Diuus Thomas acerrimis rõnibus cõtra Auer. certat, pbans tribus rõnibus, q deus põt ex nihilo aliqd facere, primo, qa agens vle. Secũdo qa cã materię est. Tertio, ex pductione antiqua.

Digressio. Ad primã rõnẽ procedit, quia agẽs vle et particulare dřnt, nã agẽs pticulare semp supponit actionẽ agentis vlis, vle etiã simul modo differt ab vliori, ita vt semp agẽs min⁹ vle supponit actionẽ agẽtis magis vlis, vt dicit. 2. Phys. igiť agẽs vlissimũ nihil psupponit, et ita ex nihilo põt aliqd facere. Pro secũda rõne arguitur, nullũ agens supponit suũ effectum, sed deus est causa materię, qa prima entitas ac veritas, quę cã est ois entitatis, ac ois veritatis, & ita materiæ, vt dicit. 2. Meta. igitur deus non supponit in subiectione materiã. Ad tertiã arguitur, deus est æq potens in actione ęterna & noua: sed in actione æterna nihil supponit, igiť nec in noua. Tunc ad rões Auer. Ad primã dicitur, q agens vle producit p simplicẽ emanationẽ, agens verò particulare p motum, & ita definitio motus nihil cõtra nos. Ad fm dicẽdum q agens particulare ex materia agit per se, ex priuatione verò p accñs, secus. n. est in agente vniuersali, agit. n. nullo psupposito. Ad auctoritatẽ antiquorũ dicẽdũ q antiqui nõ peruenerunt ad veritatẽ primi principij, vt Arist. & Plato peruenerunt, Apud. n. Aristote. deus ex nihilo vniuersum pduxit, hic tñ ipse loquitur de actione agentis particularis. Hæc ex Thoma colliguntť.

Dubiũ cõtra Thomã. Sed circa hęc est nõ parua dubitatio, qa aut ipse vult creationi esse assentiẽdũ ex puris naturalibus, aut ex creditis: nõ ex puris naturalibus, qm intellß sensibus cõiũctus nõ

Vide ẽt Scot. 1. d. scdi q. 2. & alios theologos. potest creationi assentire. Cui. n. oẽs sensus cõcorditer cõtradicunt intellectus sensibus coniunctus nõ potest naturaliter assentire: modo creationi oẽs sensus cõtradicũt, visus quidẽ, quia visu pcipimus albũ ex ente fieri, vt ex nigro, auditu graue ex acuto, tactu calidũ ex frigido, gustu dulce ex amaro, olfactu suaue ex austero, similiter et sensibus cõibus, magnũ ex paruo, circulare ex recto, motũ ex qete. Amplius & in sensibus p accidens, nã ignis ex aqua, mixtum ex simplicibus. Et vlr patet, oẽ qd' fit fieri ex cõtrario aut medio. Intellectus igitur sensibus coniũctus nõ põt creationi assentire, signum est, quia alij theologi idẽ affirmãt. Si verò ex creditis, conclusio erit credita, & ita aliqd ex nihilo fieri erit inter credita reponẽdũ. Dicẽdũ igitur cũ alijs theologis q deus agere aliqd ex nihilo est mere creditũ.

Replic. Sed dices, articulus fidei nõ cõtradicit rõni naturali, similiter si ita eẽt crederemus cõtra rõnem naturalẽ.

Rñsio. Dicẽdũ q aliud est esse cõtra rõnẽ naturalem, aliud supra rõnẽ naturalẽ, vel nõ fm rõnẽ naturalẽ. Dico igitur hoc creditum nõ esse fm rationem naturalẽ, nec contra rationem naturalem, qm quod non potest sentiri aliquo sensu nõ potest cõtrariari sensatis, cõtraria. n. sunt eiusdem generis, igitur tale creditum est supra ratione naturali, assentimus enim illi i virtute primi luminis, quod transcendit ipsos sensus, rationes verò Thomę sunt persuasiuæ, & de illis in Primo huius diximus.

RECOGNITIONES.

Circa hanc definitionem motus, disputat Auerr. cum alfarabio ad qd sit inducta ab Aris. Alfarabius voluit q sit inducta ad supponendũ q potẽtia in motore & mobili pręcedat tpe ipsum motum. Auer. autem dicit, q sit

E inducta ad supponendum, q motus sit in ipso mobili, qd' habet naturã, vt moueatur. mouetur argumento eo qa si esset inducta ad supponendũ potentiã præcedere in motore & mobili tpe ipsam motionem, tunc solum hæc propositio esset vera de motu nouo, & sic esset particularis. Nũc videtur mihi, q Arist. vtatur ea vt exposuit Alfarabius, accipit enim sequenti textu in illo priori in quo pcedunt motũ, & quęrit an facta an ppetua sint, ergo supponit mobile & motorem præcedere tpe motum, & ita supponit potentiã pcedere tpe actũ in motore & mobili, & cum dicit Auer. q tunc nõ esset vera nisi de motu nouo dicendum q verũ dicit, qm est in parte argumẽtariua, cõtra eos, qui dixerunt motũ esse factũ, & sic erit nouus & tunc cũ potentia in motore & mobili sit prior motu, accipit mobile & motorem in illo priori, in quo potentia pcedit motum, & quærit an perpetua, an facta, & reliqua, Siquis autẽ vult põt cõcordare Alfarabiũ, & Auerroẽ, & dicere q hæc propositio, motus est actus mobilis, põt

F intelligi vt ea vtitur Arist. & sic bene dicit Alfarabius, q sit posita ad supponendum potentiam pcedere in motore & mobili tpe ipsum motum, & potest intelligi simpliciter, & sic nõ est vlis, & hoc pacto bene dicit Auerr.

Igitur & hæc ipsa, aut generẽtur interdũ cũ non sint, aut sint sempiterna, necesse est. Si igiť mobilium vnumquodq atq motiuorũ genitum est, ante acceptam mutationem aliam mutationẽ atq motũ factũ esse necesse est, cuius pcuratione id quod aptũ est aut mouere aut moueri generaretur, sin verò semper præerãt ea quæ erant etiam motu nullo existente, absurdum quidem illud, videtur etiam ab inscijs. Tex. 1. Tx. 8.

Constituta suppõne, nũc hypothetico syllo arguit, cũ añ motũ rerum pcesserint res, illæ res q psunt, necesse est aut vt gñrarenť cũ nõ sint, aut sint sempiternæ: si illę res

G interdũ genitæ fuerint, necesse est vt psit his ille motus, quo res illæ i lucẽ promerenť atq factæ sint, cũ generatio ois aut motus aut cum motu est. Si vero semp pęrãt ea q perant, vtpote res illę mobiles & motiue, etiã nullo illaɽ exñte motu, absurdũ quidẽ illud videť etiã ab inscijs, nã eẽnt sempiternę res aptę mouere et moueri, q nunq eẽnt motę, aut mouerẽt. Quare motũ illaɽ sempiternũ ẽt esse necesse ẽ. Hic est sylls Aris. hęc ẽ expõ Them. i hoc loco.

Auer. aũt aliter exponit, & vult q per illud pnomen & hæc ipsa, quod græce tanta est, nõ res pexistentes motui videlicet mobiles & motiuas Arist. intelligat, sed res mundi cõstitutas vt iacẽt. vbi debes scire q rerũ sensiliũ, ex qbus mundus cõficiť, qdam nunq quiescũt, vt cœli, qdam nunq mouenť vt cẽtrum terræ & terra atq & mũdi vertices, qui poli dñr, quædã vero mouenť interdũ & qescũt iterdũ, vt elemẽta et mixta. vult igiť q Aris. p verbũ illud et hęc ipsa, demõstraret hæc sensilia in hac triplici dispõne cõstituta, de qbus qrit an sint aliqñ facta sub his di- Quæ Auer. cõmen. 1.

H spõnibus, an semp sint sub his dispõnibus, & iuxta hoc vult syllm esse intelligẽdũ. Sed tũc est dubiũ cõtra hæc, nã tũc Aris. peteret principiũ, vtpote dari motũ primũ, cũ supponat aliqd' sp moueri. Rñdet Auer, q supponit pmũ mobile, & primũ motũ ex demrõne facta l. 7. hui⁹, qa si nõ in mouẽtibus & motis eẽt, pcessus in infinitũ, petit autem vtrum tale primũ mobile, quod mouetur tali primo motu semp sit tale, an aliqñ sit factũ tale, & ita nõ esset petitio principij. Hæc est expõ Auer. Sed pace sua hęc ẽ fictio. Aris. n. (vt i græca serie patet) supposuit pesse mobile & motiuũ añ motũ, vt subm & agẽs. Si tgř nũc illas res piacẽtes nõ sumeret in rõne, suppõ nõ est ad ppositum, & inutilis esset. nec valet dicere q illã suppõnẽ accepit ad supponẽdũ motũ esse, quia Arist. in Primo hui⁹ semel supposuit motum & plura mobilia esse, dicẽs, supponať enim nobis oia, aut qdam moueri, igiť cũ semel sit suppositum

An Aris. probet motũ nõ incepisse Vide Eg. h.

Cõfu. expositiõis auer.

suppositum non debet totiens supponi. Melius igit̃ cum Themis. exponendum, vt diximus, consonat enim plus verbis & rationi.

Commen. 6.

{Si igitur.} Hoc cõmentum sextum licet non ad propositum volo exponere totum, accipit igitur loco antecedentis duas suppositiones, videlicet ante mouere & moueri in actu præcedit mouere & moueri in potentia. Secunda, & posuerimus q̃ hęc potentia, & posse sint noua, tunc infert ante primum motum esse motum: quo videlicet & posse & potentia fierent.

Debes scire q̃ Auer. imaginatur motum ipsum & posse moueri vel mouere esse cõtraria hoc modo, q̃ mutuo sibi succedant in eodem, videlicet q̃ cũ potentia ad motum sit in aliquo cesset motus in illo, contra ẽt, cum motus sit in illo, cessabit potentia. Tunc quasi arguit, si posse præcedẽs ipsum motum fieret, ante primum motum præcesset motus, videlicet is ille, quo posse illud esse factum, nam tale posse præcedens motum nõ potest de nouo fieri, nisi per motum, cum igitur posse moueri præcedat motum, & tale posse fit per motum, ante primũ motum erit motus prior, videlicet ille quo posse edebatur, quod est contrapositum, nam motum illũ posuimus omnium motuum primum simpliciter.

{Et similiter.} Dices forte standum esse in motu quo posse ipsum fiebat, talẽ enim dicendo primũ non seqtur impossibile. Cõtra arguit, quia pari rõne ante illud moueri prefuit adhuc posse suũ, & tunc (vt supra) aut nouũ, aut æternũ, & si nouũ, igitur adhuc ante illud p̃fuit motus quo fieret, & ita ante primũ motũ erit alius prior motus, & sic põt argui in infinitũ, q̃ si dicat̃ posse illud esse ęternũ, dicemus postea ea quę sequuntur aduersus hæc.

An semp fuerit motus, & an semp erit. Vid Alb. de saxo. q. 1. huius.

{Et quod} Fortasse dices ea quę Aristo. dixit in textu nõ esse impossibilia, cum procedere in infinitum non videatur impossibile. huic quasi occurrẽs, vult q̃ ex Septimo habeatur dari primum motum, ac primum mobile, nũc vult habere q̃ ante primum motum primumq; mobile esset motus, quod est impossibile.

{Sed non sequitur.} Mouet contra rationem hanc dubitationem, aliquis enim cõcedet ante primum motum præcedere motũ. Sed non immediate, sed mediate, ita vt tempus mediet inter illos, quo forsitã modo aduersariua non habebit illud pro impossibili, nam erit primus motuum, suo .s. tempore, non autem absolute.

{Quem aũt diximus.} Contra obijcit, & ostendit ante primum motũ esse motum ĩmediate, nã illud posse (ex quo est nouũ) extrahitur de nõ esse ad esse per aliquod in actu, omne .n. quod extrahit̃ de potentia in actũ non extrahitur, nisi per aliquod existẽs in actu. tale autẽ in actu oportet semper esse mouens semperq; moueri. nullum enim tempus est extra motum, ẽt infinite paruum, quare enim mediet inter illos tempus, oportet illud tempus esse alicuius motus, qua ratione fit vt illud extrahẽs semper moueat, moueaturq; semper aliquid.

{Motor enim non} Idẽ confirmat. & supponit, q̃ mouens qñ non mouet & potest mouere, non est ob aliud, nisi quia non habebat dispositionem, qua mouere poterat, vt patet in omnibus quæ ex tempore mouent.

{Et ista dispositio.} Tunc arguit, cum tale mouẽs non moueat propter defectum dispositionis, vt suppositio dixit, aut illa dispositio deficit ex parte agẽtis, aut ex parte recipiẽtis passiq;, aut vtriusq;. Si igit̃ illud agẽs quod põt agere illud tale posse, non agit illud ob defectũ dispõnis, restabit locus inuestigandi talem dispositionẽ cuius sit.

{Et est.} Dicet̃ fortasse q̃ neutro illorum modorũ sit, ideo explicatius arguit illud esse, aut qa motor illius posse non fuit, & tẽpus fuit, aut quia fuit, sed dispositio agendi deficiebat, non potest aũt aliud fingi, at tunc illa dispositio, aut est ex parte agentis, aut patiẽtis, aut vtriusq;, vt amborũ distãtia, dicit, q̃ harũ dispõnum forte oẽs, forte plures, forte solũ vna deest, ob quã causam motor nõ mouet. Cũ igitur hęc sint impossibilia, necessario fit vt primus motus succedat mox ei motui quo ipsum posse fiet, ita vt principiũ primi motus sit finis illius præcedentis.

{Et mouere istud.} Ostendit q̃ motus ille præcedens primum semper fuit vnus & continuus, quasi repetẽs rationem nunc dictam, & patet.

{Et forte} Fecit diuisionem, videlicet, q̃ aut illud posse est nouum, aut antiquum, siue æternum, & fecit rationem contra illius nouitatem, excusans modo se, ait q̃ illud non esse æternum apparebit ex secundo condiuidente, quod subscribet textu proximo, aut tacuit illius probationem, quia non indiget illa, vt patet, hęc omnia quę dixit Auer. sunt vtilia, sed non ad propositum literæ, tu vero sequere expositionem nostram.

Tex. 7.

At vero si vlterius magis ꝓficiscamur, idem eueniat necesse est. Nam si quædam sunt mobilia, quædam motiua, & interdum est actu qd mouens ipsum primum, & id quod mouetur, interdum vero horum nihil, sed quiescant, hoc prius mutetur necesse est, nã quietis aliqua prę erat causa, cũ qes ipsa sit motus priuatio. Quare ante primã mutationem erit mutatio prior.

Potest quis contra Aris. obijcere q̃ mobilia et motiua pręsint, & q̃ interdum antea erant in motu, interdum in quiete. ideo obijcit nunc, non ex suppositis, sed ex necessarijs, & inquit. At vero si vlterius magis proficiscamur arguendo, videlicet ex necessarijs, & non ex suppositis, idem eueniat necesse est, nam si quędã sunt mobilia, quędam motiua, sintq; hoc modo, q̃ interdũ sint in actu hoc mouens illud motũ, interdum nullũ horum, sed quiescãt penitus hoc à mouere, illud à moueri, seqtur tunc vt hęc prius mutentur, nã quietis aliqua præfuit causa, cũ quies ipsa sit motus priuatio, & ita oportet vt hęc ex quiete ad motũ mutentur ablata causa illius quietis, quare ante primam mutationẽ erit mutatio prior, videlicet illa, qua aufert causa quietis, vnde potest sylls esse iste, aut illa quæ præfuerunt, præfuerunt semp in motu, aut in quiete interdũ. Si semper in motu, tunc motus semper erit, si semper, vel interdum in quiete, nõ potuerunt deduci in motum, nisi quietis causa auferatur, & cũ illa ablatio sit motus, ante motum erit motus. Hic est sensus literæ.

An motor æternꝰ intrãsmutabilis q̃ mouet p itellectũ & volũtatem possit ĩmediate causare motum nouum nulla transmutatione pręcedente. vide Iãd. q. 4. huius.

{Quia hoc} Auer. propriã sibi constituens rationem, quam de intentione Aris. credit esse, primo ordinẽ in demonstrationibus cõponit, & vult q̃ Arist. vnum primo supponat, aliud vero quærat. Supponit .n. ex. 7. huius, q̃ detur primus motus vt cœlestis. primũ mobile vt cœlũ, primum mouens vt id quod primo mouet cœlũ. Quęrit vero vtrum talis motus sit natura & tpe prior, hoc est dignitate & separabilitate, an solũ natura et dignitate ꝑor, non tñ prior tempore & æternitate. Et ex his soluit̃ contradictio, posset enim quis cauillare, si Aristot. supponit primũ motum, & omnis primus motus, siue omne primum motũ est ęternum, igitur superflue quęrit an is motus sit ęternus, patet modo solutio. Aristo. enim esse primum motũ natura & dignitate supponit, sed quærit an etiam tempore, hoc est æternitate sit prior.

{Deinde posuit.} His pręmissis, arguit syllõ hypothetico disiunctiuo destructiue, videlicet accipio primũ mobile quod mouetur tali primo motu, & quæro aut illud est genitũ, aut æternum. Si genitum, cum oĩs generatio sit aut motus, aut cũ motu, tunc ante eum, quẽ posuimus primũ motum, erit motus prior, qua ratione ille primus dici non poterit natura nec tpe. Si vero ponat̃ illud ęternum, aut semp fuit in motu, aut exiuit de quiete, tẽpore infinito præcedente ad motũ, siue tpe finito, (idem enim est) non est dicẽdum q̃ exiuit de quiete ad motũ. Primo quia ab æterno fuit agẽs vt primus motor ab æterno fuit mobile, igitur & motus. Secundo, si exit ad motum post quietẽ, oportet aũt vt remoueatur impediẽs, aut vt eue-

nerit

nerit dispositio & cōmodum, quo ad motū exiuit. Siue illud impediens, aut dispositio sit ex parte agētis, siue ex parte mobilis, siue ex parte vtriusq;, semper sequitur vt ante motum primū præcesserit motus, quo videlicet impedimentū, aut dispositio sit inducta, cū hæc omnia sine impossibilia, oportet vt sit primū mobile, quod semper moueatur, primum quoq; mouēs quod semper mouet, & primus motus, qui nunquam cesset, hanc autē expositionem dicit esse mentem Arist. quod sanè non credo. Est enim hæc expositio satis difficilis, & non cōueniens verbis, vt patet oībus, propterea prima est melior.

¶{Et non debet} Remouet obiectionē, quia dici posset q motus cœli nō est primus, sed alteratio, aut generatio, qua cœlū ipsum, aut primum mobile fuisset primo genitum, est motus primus, cauillum hunc refellit, & declarat primo, q generatio nō potest esse primus motus, qm generatio non motus est, sed est motus finis. Secūdo declarat, q nec alteratio, quia motus primus vult esse æternus, alteratio vero est finita, quia desinit in generationē. Tertio, contra ambo hęc facit, quia Sexto huius dictum est solum motum circularem esse primum, quia ille solus potest esse æternus.

RECOGNITIONES.

suppo. cō. 7. Aristoteles videtur habere pro impossibili, q tpe infinito præterito steterint mobile, & motor semp in quiete, qm fuissent ociosa, qm potuit motor efficere motum in ipso mobili, & non fecit, igitur ociosa, & vult hoc videri irrationabile ab insciētibus. Sed contra, nā in materia prima præcessit potentia tpe infinito ad formā hodie inductā, vt Auer. ait Primo de Cœlo, quæ quieuit à receptione, & à generatiōe illius formæ tpe infinito, igitur non est absurdum mobile & motorem quieuisse tpe infinito à motu, quo potuerunt moueri tpe infinito. dicendum de potentia materiæ esse aliter, q̄ de potētia motus, quæ est in motore & mobili, qm illa potentia continuo reducebatur ad actū in suo simili in specie, at potentia in motore & mobili oēe in spē, nec io individuo reducebatur ad actū, ideo erat simplr ociosa, at potētia materiæ est ociosa fm individuum, quod non est absurdum. (cō. 128.)

Tex. 8. Nā alia quidē vnice, alia vero contrarijs mouent, ceu ignis quidē calefacit, frigefacit vero minime, at scientia vna videtur contrariorum.

Quare potētiæ rōnales dicuntur esse ad cōtraria, naturales vero ad vnum. vide Egid. hic. Plato in Timæo distinguit de duplici agente, aliud. n. est agens per naturam, atq; formam propriam, quod naturale dicitur, & hoc determinatur ad vnum, vt dictum est Secundo huius, & Primo de Cœlo. Aliud agit à sciētia & à ratione, quod agere à proposito dicitur, tunc vult q agens non per naturam egerit, sed per artem & scientiam, qua ratione nihil prohibebat agere contraria absq; suipsius mutatione.

Videtur quidem igitur etiam illic aliqd persimile esse, nam frigidum ipsum cum conuertitur atq; circumuoluitur calefacit, quemadmodum & sciens sponte sua peccabit, cum contra scientiam abutetur. Præterea, etiam ea quę agere aut mouere, & ea quæ pati aut moueri possunt, non omnino hæc possunt, nisi vt propinqua se habeant etiam inuicem. Quare cum illa proxima sint, & cum id fuerit vt hoc quidē motiuum, illud vero mobile sit, aliud quidem mouebit, aliud vero mouebitur.

¶ Contra hūc cauillum arguit Aris. & supponit (vt mihi videtur) duo. Primum, q tam agens naturale q̄ agens à proposito, non agit nisi vnū per se & principaliter, aliud per accidens & secundario, vt frigidū conuersum per antiperistasim circūuolutum ad radicem calefacit, vt patet in aquis putealibus in hyeme. Similiter artifex cū scien-

E tia recte vtitur, est causa sanitatis, cū vero sponte sua prave vtitur, est causa contrarij, vt mortis. Secunda suppositio, ea quæ agere aut mouere, & ea quæ pati aut moueri possunt non oīno ad actū hęc possunt, nisi vt propinqua, aut aliquo alio modo affecta se habeāt de nouo inuicem, à possibilibus enim quatenus possibilia non pōt nouum quicquam proficisci, nisi aliqua quauis noua affectione surgente afficiantur. Hæc enim duo satis constant.

Commen. 8.

¶{Cum posuit.} Istud cōmentum diuiditur in expositionem textus, & digressionem. Secūda ibi. {Sed adhuc remanet} Prima pars patet, verum duo sunt attentione digna. Primum, q Auer. vult q differentia inter virtutes ratiōales & naturales sit hęc, q rationalis agit vtrūq; contrariorū per se, naturalis vero virtus alterū per se, alterum per accidēs. Sed dices, hoc videt contra textum, ait. n. Arist. q in vtroq; est simile, qm tam naturalis q̄ rationalis virtus agunt vnum per se, alterū per accidēs. Dici potest q per accidens accipitur vno modo pro secūdario, & sic accipit Arist. in litera. Alio modo vt distinguitur contra per se, & sic accipit Auer. in cōmento, nam secundarium dicitur per se hoc modo, vt distinguitur contra per accidens proprie. Secuodū attentione dignū est, q Auer. vult q der rñsionem Platonis Aristot. & confutet. Rñsio vero est (vt dictum est in litera) q rō Aris. habet locum solū in virtutibus naturalibus. Confutatio vero (vt intelligit Auerro. ex textu) est, q tunc expositio Platonis non est vlis, sed particularis. Et hæc replica (vt dicit) nūc sufficit, quia postmodū eam fortiter & diligentius confutabit. Hæc est expositio Auer. Sed licet hęc expositio sit vtilis, tñ (vt mihi videtur) textui non cōsonat. Aristot. enim in refellendo cauillum illum Platonis siue cuiusuis alterius duas sibi constituit suppositiones, & ita non arguit, sed supponit. (An sit simile de agente naturali, & de agente apposito. vid. Egi di. hic et Gra de. Esc lec. 2. huius.)

F

¶{Sed adhuc.} Nunc digreditur, & obijcit primo contra dicta, ostendens q adhuc stat expositio Platonis, qm licet expositio non sit vniuersalis, tamen diceret Plato

H Deum esse agentem rationalē: siue à proposito per scientiam rei agendæ: tale autem agēs esse potest causa immediata effectrix contrariorum absq; sui mutatione, & ita nullo concurrente sufficit.

¶{Secundum igitur hanc.} Rñdet primo q Arist. confutabit postea talem rñsionem complete. Nunc vero tantum habere vult rñsionem Platonis non esse vniuersalē, propterea verbum illud in translatione barbara, sed non omnia quę possunt & reliqua, est propositio particularis negatiua, nā negatio prępofita facit æquipollere suæ contradictoriæ. Illud vero verbum, sed qñ fuerit talis est particularis affirmatiua, & ita patet responsionem esse particularem & non vniuersalem. Hæc est prima confutatio.

¶{Secunda autem expositio.} Soluit aliter, videlicet q vlr nulla agētia quęuis possunt agere de nouo sine sui mutatione, siue rationalia, siue naturalia. Et sic ppositio prima est vlis negatiua. Secunda vero vlis affirmatiua.

G ¶{Et hoc est manifestū.} Probat vniuersaliter nullum agens agere de nouo effectum aliquem sine sui mutatione, siue sit rationale, siue naturale. Primo omne agēs naturale quod agit de nouo, agit cum sui mutatione, & omne agens rationale similiter, igitur omne agens. Prima pars patet per omnes. Secunda declaratur, quonia agens rationale non agit de nouo, nisi de nouo aut intelligat, aut appetat, & vtcunque sit, saltem appetitus aut cognitio erit mutatio interior. (An ex parte agentis p intellectū possit pbari mūdum æternū & motū non incepisse. vi de Egi. hic.)

¶{Si aūt posuerimus.} Secūdo ab vno eodēq; agēte manente penitus simili fm eandē proportionē, nō prouenit nisi vnū & idē, igitur agens rōnale non agit de nouo, nisi mutet proportionem ad effectum, & ita mutabitur.

¶{Et quod dicunt.} Sarraceni dixerunt q aliquod agēs voluntate antiqua pōt agere nouum, vt qn præfixit tps suæ actionis in sua volūtate, & ita Deus voluntate æterna potest agere mundū de nouo, qa in illa prestituit tempus

pusfur actionis. Contra obijcit, quoniam aduenięte suæ actionis hora, aut est illamet voluntas, quæ præerat, aut alia. Si eadem, igitur vt ab æterno nihil fecit, ita tunc nihil faciet, si alia voluntas, igitur mutatio saltem interior.

{Et causa.} Secūdo noua hora sequitur nouum tēpus, vt.n. tps sequitur motū, ita nouum tps, nouū motum, non enim tps est absq; motu, nec nouum tps absq; nouo motu, igit si aduenit noua hora, aduenit nouus motus, et per consequēs ante primū motū erit motus ille de nouo adueniens. An vero rōnes hæ valeant, posterius dicetur.

Tex.9. **Si igitur non semp mouebatur, patet nō ita sese habere, vt alterū mouere, alterū moueri possit, sed ipsorum alterum mutari oportebat. In his enim quæ sunt ad aliquid id euenire necesse est, veluti si duplū non erat, nūc duplum euaserit, si non vtrunq;, alterum mutari necesse erat, erit ergo quædam mutatio prior prima.**

Ex his suppositis arguit, et facit tale enthymema. Si ea quæ erāt possibilia mouere & moueri antea sempiterno tpe non mouebantur, igitur non cœperūt moueri & mouere sine noua mutatiōe, hoc enthymema patet per suppositiones, qm̄ ex prima & secunda colligit̄ q; nihil agit, aut patitur de nouo vlr̄, nisi aut per se aut per accidēs, accidente aliqua euariatione siue mutatione. Non contentus tñ Arist. probatione hac ex suppositis, idē persuadet sic, non potest noua relatio surgere inter relatiua, nisi surgat noua mutatio in fundamento, aut in vtrisq;, aut in altero relatiuorum, vt exemplo docet, relatio enim ei si non per se terminet motū, aduenire nō pōt alicui, nisi consequatur aliquid per motū acquisitum, & ita his stantibus patet esse mutationē priorem prima, vt illam qua motiuum & mobile cœpit, & ductum est ad motum.

Commen. 9.

{Si igitur.} Cōmentū istud diuidi pōt in duo, qm̄ primo exponit literam, secūda ibi {Et oportet nos.} digreditur. Prima pars patet, verū in illa parte duo sunt attentione digna. Primum, q; nulla relatio pōt de nouo aduenire alicui sine mutatione alterius extremi, aut saltem in aliquo extrinseco ab vtroq; extremo, vt iuniores declarant, quia potest fieri relatio quędam de nouo inter denarios & rem venditā, nulla facta in illis mutatione, sed in vendente & emente, similiter & de visione dici potest, nam pōt inter visilem & visum noua effici relatio per solam lapidis impedietis mutationē. Secundum est, q; recte in præcedenti textu dictū est contradictionem illam esse particularem, vt dixit prima expositio, qm̄ hęc contractio est vlis. Illa enim fuit solū dę agente naturali, hęc autem est vlis inter oīa agentia quęcunq;, qua ratione inductus erat ipse (vt dicit) exponere verba illa illo modo dicto in prima expositione. Hęc in expōne cōtinentur.

An hæc rō de relatione arguat mundum eē ęternū, vide B gi di. hic.

{Et oportet.} Digreditur, & mouet qōnem, vtrū videlicet, hęc demonstratio probet motū non incipere fm genus. Aut q; primus motus non incępit tantum, habet enim (vt dicit) quęstio hęc, difficultatem. Debes scire q; incipere fm genus est incipere sic, q; nihil sui generis incepit, veluti Adam incepit fm genus, qm̄ ante ipsum nihil sui generis incepit, nec homo, nec aīalium vllum, qua ratione fit, vt non incipere fm genus sit qñ ita res aliqua incipit, quod præfuerit aliquid sui generis, veluti Caius nunc non incipit fm genus, licet de nouo in lucē edatur, qm̄ præfuit aliquid sui generis, vt homo, aut leo, vel tale id genus, est igitur quæstio, vtrū demonstratio Aris. demonstret motum non incepisse fm genus, quoniam semper præcessit motus, an q; primus ipse motus non incepit. Hæc enim quæstio est difficilis.

{Qm̄ si intendit.} Tangit qōnis difficultatem, nā motum non incipere fm genus est dicere ante motum esse semper motum, modo hoc pōt intelligi quadrifariā, vt

A dictum est in primo cōmento, vbi sunt positiones possibiles & impossibiles, & ita hęc propositio non potest aut absolute concedi, aut negari, cū sint in illa sensus possibiles & impossibiles. Dicit secundo, q; sensus possibilis is est qui ex suppositionibus sequitur, videlicet ille q; motus sequitur post ipsum mobile tempore, quod verū est de motu nouo & de æterno respectu noui motus. Dicit tertio, q; iuxta hoc oportet dicere Arist. in hac intentione esse diminutum, cū multiplex non distinxit, & sensus non verificauit, vt fieri solet in multiplicibus. Signum affert, quia Alpharabius distinxit illud, & declarauit sensus possibiles & impossibiles, asserens ab Aristot. id esse derelictum, & ita Aristo. est mancus.

{Licet Arist.} Rñdet, q; Aristo. prætermisit hęc tanquam posterius declaranda, vt in libro de Generatione Secundo, ideo non est diminutus, cum in loco debito illud perfecerit, & complete.

{Aut dicamus.} Secūdo soluit q; istæ sunt duę qōnes B impertinentes, quarū prima est, vtrum mūdus possit stare sine motu, ita vt sit, & nullus motus fm genus sit, alia est quot modis motus est ante motū, hę enim sunt qōnes impertinentes. Propterea Arist. soluit illas in locis diuersis, vt primam hic, secundam vero in. 2. de Generatione.

{Et forte.} Tertia rñsio est q; Arist. intendit probare, q; mūdus semper stat, & stetit sub hac triplici dispositione, sub qua modo stat, cumq; simili ordine, & his modibus, ita vt sit in mūdo naturalis ordo, nec aliter possibile.

{Scilicet q; oēs.} Explicat ordinem, q; videlicet sit talis semper mundi ordo vt oēs motus reducantur ad cœlum cœlestemq; illius motum, veluti ad causam cæterorum. Secundo, q; quædam semper moueantur vt ea quę cœlo proxima sunt, vt ignis, quædam vero quiescāt semper, veluti quæ remota, vt ipsa terra. Tertio, vt quędam alternatim interdum moueantur, nunc quiescāt. Modo ad talem declarationem quæstio illa de motu inuicē pręcedentia impertinens est.

C {Ergo manifestū.} Probat tertiam intētionem, videlicet q; mundus semper illa triplici dispositione permaneat, qm̄ si non stabit semp in tali constitutione, aut quiesceet, aut ad alium mutabitur statum, non potest quiescere, qm̄ omne quod quiescit, quiescit vt diximus propter remotionem à cœlo, nec pōt mutari ad aliam dispōnem, qm̄ moueretur propter appropinquationem ad cœlum.

{Si igitur possibile.} Ex his vult inferre q; si mundus quiesceet, mūdus esset pars alterius mundi, dictum est.n. q; si quiescit, non quiescit nisi quia remotus est à cœlo, vt dixit de terra, igitur si quiescit, oportet esse aliquē mundum ipsum continentem, & ita erit pars alterius mundi. Debes scire q; in hoc processu supponit Auer. q; motus cœli sit primus motus fm causam saltem, & ita est causa omnium cæterorum motuū & quietum, sed non potest esse fm eandem rationem causa motus & quietis, igitur erit causa motus per approximationē, quietis vero per remotionem. Tūc hoc sumpto enthymema patet, videlicet, q; si hic mundus quiesceret, esset pars alterius D mundi, quia nō quiesceret nisi per remotionem ab illo, quod esse non pōt, nisi sit illius pars, aut ab illo contentus. Sed an hęc quicquam valeant, posterius disputabimus.

{Et quod apparuit.} Nunc tandem declarat positionem suā, & vult q; Aris. probet motum primū esse ęternū, partim ex. 7. libro, partim ex his quæ hic dicit, ex Septimo enim sumit esse aliquē motum primum, primum mobile, atq; motorē primum, hic vero probat talem motum primū non esse factum, atq; de nouo. Non enim esset primus fm causam, vbi nanq; esset nouus, nō incepisset nisi aliqua alia mutatione præcedente per declarata, cum autē illa mutatio præcedens esset prior, non posset esse causata, aut depēdens ab illo primo motu, & ita non esset ille primus saltē causaliter. Quare si est primus, omnium oportet vt sit æternus & ante omnes.

{Et cum hoc fuerit.} Tūc vlterius arguit, si est motor mouetur,

semper mouens, igitur est mobile aliquid quod semper mouetur, hoc statim patet, quia mouens & motum sunt relatiua, potest tñ probari etiam, quia si id quod mouetur à primo motore non esset æternū, sed generatū, tunc motor primus nō esset primus. Nā si primum mobile generaretur, aut generaretur à primo ipso motore, aut ab alio, non ab alio, qa tunc non esset primus, cum non esset omnium causa. Si vero à primo motore, hoc esse non potest, nisi ille primus motor efficeretur particulare mouēs ꝑm locum & tempus, & ita non esset primus, quare si primus motor est æternus, etiam primum mobile erit æternus, & si sic, igitur ipse motus primus erit æternus, nam motore primo & mobili primo existentibus æternis, motus primus necessario erit æternus.

An motus ætern⁹ depēdeat a mouēte, sicut ab agente seu efficiēte. vide Iād q. 1. huius.

{Et maxime cum.} Huius rei tandem dat signum ex hoc, qa sensu cōstat oēs motus hic inferius reduci ad motum cœlestē, vt generatio & corruptio, & oēs alij ad motum circuli obliqui. Cum igitur oēs motus reducātur in illum, erit ille omnium primus, & causa omnium cæterorum, & ita nullus est eo prior, & sic æternus, contra etiā, quia æternus est causa oīum aliorum, & ita causa ꝙ post motum sit motus in infinitum, de his dicemus postea.

Tex. 10. Ad hęc quonam modo prius atq; posterius erunt, si non sit tempus, aut tēpus, si non sit motus. Quod si tempus numerus motus, aut quidam sit motus. Si quidem semꝑ tempus est, & motum sempiternū esse necesse est, sed de tempore omnes, præter vnum solum, cōsentire vidētur, nam ingenitū esse asserunt, atq; per hoc Democritus esse ipossibile demonstrat oīa esse facta, qa videlicet tp̄s dicit non esse genitū. Plato vero solus ipsum gn̄at, etenim vna cū cœlo ipsum ortū esse inquit, cœlūq; factū asserit esse.

Secundo principaliter arguit Arist. sic, si tempus semper est, motus est perpetuus, sed tēpus est semper, igitur motus est perpetuus. Circa hanc rationem primo sumit duo. Primū, nec temporis differentiæ sine tp̄e, nec tempus sine motu esse potest, & hoc inquit. Quonam modo prius atq; posterius erūt, si non sit ipsum tp̄s, aut tempus si non sit motus. Sumit secūdo, ꝙ tempus sit aut motus, aut motus ipsius numerus, vt Quarto huius declaratum est, inquit. Quod si tp̄s numerus motus, aut quidā sit motus, hęc est secunda suppositio, quæ est declaratio primę, vt patet. Ex his dat sylł'm, siquidem tēpus est, & motum sempiternum esse necesse est. Deinde ponit antecedens tanquā minorem dī. Sed de tempore oēs præter vnum solum consentire videntur, nam ingenitū esse asserunt, atq; per hoc Democritus esse impossibile demōstrat omnia esse facta, quia, videlicet tp̄s dicit non esse ortum, & sic per consensum oīum patet positio antecedentis. Deinde declarat quis ille est solus qui huic dissenrit dī. Plato vero solus ipsum generat, etenim vna cū cœlo ipsum esse ortum inquit, cœlumq; factum asserit esse, & ita sylogismus totus patet, est enim hypotheticus à positione antecedentis ad positionem consequentis. Themis. vero vult illum esse contradictorium, quatenus videtur Aristo. reducere veteres ad contradictionem.

An ꝑpetuo fuerit tp̄s. vide Alb. ꝯ ſa 10. q. 1. huius.

Qualis expositio Themisti.

Quæ Auer. cō. 10.

Auer. autē quid velit, aut nesciuit, aut occultauit. primo enim intuitu videtur velle Arist. declarasse ex principali intento id idem in tempore, quod de motu ipso declarauit, vt ꝙ tempus sit æternū, & hęc expositio est propria, sed textus græco non consonat vt ibi patet. Deinde vult ꝙ ex hac declaratione Arist. inferat motum ipsum esse perpetuum. Hæc ex cōmento colligi possunt, quæ non multum literæ conueniunt.

Tex. 11. Rursus si impossibile est, & esse, & intelligi tempus absq; ipso nunc. Nunc vero ipsum est medium quoddam pricipij simul atq; finis rationem subiēs, principij quidem futuri, finis vero præteriti, tempus sit semper necesse est. Vltimū nanq; temporis finiti eius quod sumptum est, in aliquo ipsorū nunc erit, nihil enim in tempore præter ipsum nunc contingit accipere. Quare cum ipsum nunc sit & principium & finis, citra & vltra ipsum esse tempus semper necesse est. Sed si tempus sit semper, patet etiam motum necessario semper esse, siquidem tempus sit motus affectio quædam.

Accepit positionem antecedētis, videlicet ꝙ semper sit tempus per consensum hoīum. Nunc eam probat simpliciter per rationem, & ratio est à primo ad vltimū sic, si tēpus incepit, illius fuit aliquod primū, igitur illud primum fuit aliquod nunc. Vltra ipsum nunc est finis prę teriti, igitur præfuit tp̄s, præfuit, igitur non incepit, non incepit, igitur tp̄s perpetuum est, perpetuum est tp̄s, igitur & motus, qm̄ tēpus est motus ipsius affectio siue passio. Circa hanc rationem primo sumuntur duo loca antecedentis, deinde ex illis infertur cōsequens. Ingt. Rursus si impossibile est & esse & intelligi tempus absq; ipso nunc. Hæc est prima suppositio. Nunc vero ipsum est mediū quoddam princip ij simul atq; finis rōnem subiēs, principij quidē futuri, finis vero præteriti. Hæc est secunda suppositio. Ex his infert consequens, & inquit, tp̄s sit semper necesse est. Consequentiā deducit, & inquit. Vltimum nanq; temporis finiti eius quod præterijt, in aliquo ipsorū, nunc erit per suppositiōes. Nihil enim (vt dictum est) in tp̄e præter ipsum nunc contingit accipere. Deinde quasi rōnem epilogando, inquit. Quare cum ipsum nunc sit & principium et finis, circa vltra ipsum esse tēpus semper necesse est. Ex his vult habere positionem anteceddntis: ꝙ per consensum sapiētum acceperat, deinde redit ad argm̄, & inquit. Sed si tēpus sit semper, patet ēt motum necessario semper esse, siquidem tēpus sit motus affectio quædā, aut ipse motus, vt in libro Quarto dixit. Debes scire ꝙ contra hanc rationem Aristote. obijci pōt hoc modo, sic ipsum nūc se habet ad tēpus, vt punctū ad lineam, sed non est de ratione puncti vt sit medium, est enim aliquod punctū principium lineæ tātum, aliquod vero finis solū, ꝙ si idem & omne punctū est medium finis ac pricipij rationem subiens, erit qm̄ linea est infinita, igitur cum ita sit de ipso nunc, aut petit quod est in principio, aut oportet dare primū nunc, vt primum lineæ punctum. Huic rn̄det Auer. in cōmento verificando rōnem ꝙ differt tēpus à linea, nam tēpus semꝑ fluit, linea vero ꝑmanet. Propterea, non est dare primū nunc in tp̄e, vt primum datur punctū in linea, quia tunc tēpus esset permanens, & actu demonstratū vti linea. Obijcit autem cōtra hanc rn̄sionem expositor, quia adhuc ratio Arist. est leuis, nam ex hoc ꝙ tp̄s est fluens, non habetur plus nisi ꝙ idem nunc non potest bis ostendi, sed non habetur ꝙ ante ipsum præcesserit tēpus, & sic stāt simul ipsum nunc non bis ostendi, & esse primū. Ideo aliter defendit Arist. & tu vide eum. Pace tanti viri hęc obiectio non cogit, nā Auer. supponit nō posse esse ipsum nunc, nisi in motu, hoc est nisi in ipso motu sibi correspondeat momentū, siue mutatum esse. Modo in Sexto demōstrauit hęc vicissim se habere, videlicet motū et mutatū esse, qm̄ ante omnem motum præcessit mutatū esse, & e contra, ante omne mutatū esse præcessit motus. Ex his ratio Arist. habet vim, si enim in tēpore est primum nunc, oportet in aliquo motu sibi correspondere aliquod mutatum esse, vt enim tempus est in motu, ita ipsum nunc im mutatum esse. Modo ante omne mutatū esse est motus, & oīs motus est in tp̄e, igitur ante nūc illud pręcessit tempus. Qūo etiam Them. rationem hanc Auer. intelligit, sed

An qūlibet nunc in tp̄e sit simul principium & finis. vide Egi dī. hic. Et an rationes philosopha et cōmē. hoc concludāt ibidem. & Grad. B. C. lec. 2. huius.

Quæ Auer. cō. 11. Dubitatio.

Rn̄sio Auer.

Confutatio Tromæ.

Defensio.

fed de re hac in his quæ dicemus, disputabitur. Vlterius Auer. in calce cõmẽti ex textu sumit figoum, φ demoostratio intelligitur de primo motu, ex hoc quia tempus est passio primi motus, videlicet diurni.

Tex.12.

Eadẽ vero ratio erit de ipsius motus interem ptu. Nã quemadmodũ in ipsius motus ortu fit vt prima mutatiõe sit aliqua prior, sic hic vltima mutatiõe aliqua fier posterior, non.n. moueri & esse mobile simul desinent, vt cõburi & esse combustibile, nã potest esse combustibile & non cõburi, nec item simul desinent mutatium et mouens esse. At tale corruptibile corruptum fore oportebit, cũ corruptibile sit, & post hoc rursus id qđ huius est corruptiuũ, etenim corruptio ipsa mutatio quædam est, φ si hęc impossibilia sint, perspicuum motũ sempiternum esse & non interdum esse, interdum non esse, ita nanq; dicere figmento per simile videntur.

Tex.13.

Cum declarauit motũ ipsum non incepisse, nunc non esse interẽprurum vnquam simili ratione persuadere enititur, & arguit sic, si motus aliqñ interibit, tunc vltima muratione, dabitur posterior. Modo consequens est impossibile, ideo & antecedens. pro deductione consequentię prępsuppoonit non simul ipsum moueri desinere & ipsum mobile, nec simul desinere corrumpi, & ipsum corruptiuum. Tunc arguit si motus desinet, per suppositionem mobile ipsum restabit, & cũ illud simili ratione sit corruptibile, igitur aliqñ corrumpetur, igitur corruptio erit post vltimum motũ, & cum corruptio & corruptiuum nõ simul desinent, remanebit adhuc corruptiuum, tale aũt corruptibile est cum sit aut contrariũ aut ex contrarijs, igitur adhuc post corruptionẽ relinquetur corruptio, & sic in infinitum, hoc modo Aris. rõnem format. Sed dices, vř Aris. diminutus, qa dici potest simul moueri & ipsum mobile desinere. Rñdetur vt ex Them. colligitur φ Aris. vnum supponit, alterum probat, supponit enim ipsum moueri & mobile non posse desinere, quod eo supponit, quia si oĩs motus, & omne mobile penitus desinerent, in nihilũ redigerentur, & ita vnius corruptio esse nõ poterit alterius generatio. Probat vero φ si remaneat mobile, post vltimã mutationem detur vlterior. Et ita rõ sine cauillo tota põt sic formari, si motus desinet, aut simul cũ vniuerso mobili desinet aut desinet motus, adhuc ipso mobili superstite, non põt motus desinere simul cum mobili, qm̃ tuoc omnia in nihilum redigerentur, nec potest desinere, mobili ipso superstite per rationem textus, igiř motus est sempiternus vtraq; ex parte.

An si mobile corrũpat, oportet φ corrũpatur post corruptionẽ motus. Vide Burle. hic.

Obiectio aduersus Aris. Defensio.

Vis rationis tota.

Aoer. vero rõnem textus sic format, vel desinẽte motu simul condesinit mobile, vel superstabit: si cõdesinet; tunc habebit aliquod corrumpẽs, non.n. potest esse corruptio sine corrumpente, & quærař de corrumpẽte, aut est corruptibile, aut perpetuũ, si corruptibile, rursus habebit corrumpens, & ita in infinitum, sed si tale corrumpens sit perpetuum, Auer. non confutat, quia ex Quinto huius patet, omne enim corrũpens est aut cõtrarium, aut ex contrarijs, tale vero omne est corruptibile, sic igitur dici non potest φ simul motus & mobile desinãt, nec dici põt φ mobile remaneat perpetuo post motus ipsius corruptionẽ, quia per antehabita motor est ꝑpetuus & mobile similiter, igiř & adhuc potest esse motus, & cum potentia nõ sit frustra, oportet vt iterum inter ea surgat motus, & sic postrema mutatione esset adhuc alia posterior. Hæc est Auer. dedoctio, quæ quantum literæ conueniat, dijudica. Sed dices, Aristot. accepit solum illud membrum, φ mobile remaneat, & motus desinat, cum possit obijci φ ambo possunt simul desinere, igitur est diminutus. Rñdet Auer. φ prætermisit illud membrum

Quæ Auer. cõ.11.

An simul possit desinere mot⁹ & mobile. vid Gãde. Es. lec. 2. huius. & Egi. hic.

Rñsio Auer.

tanquam declaratum in syllogismo de generatione motus, ideo vt breuitatis amator præterijt.

Tex.14.

Similiter ẽt dicere sic esse aptũ, atq; hoc oportere principiũ esse putare, quod quidem Empedocles dicere videtur rebus dicens cõpetere necessario, vt nunc amicitia, nũc lite vincat ac eas moueat in medio vero tempore quiescant.

Animaduersione dignũ Empedoclem dicere motum esse aliqñ, & aliqñ non esse propter litem & amicitiam. Dicit vlterius Empedocles φ esse aptũ motum in tanto tpe, & quietem in tanto alio, est principiũ, cum hęc ẽ lite & amicitia proficiscantur, quæ φ sic agant, nulla est alia causa, nisi quia prĩcipia sunt, & principiorũ non est principiũ. Dicit modo Arist. hęc dicta sunt similia figmẽto, qm̃ figmentũ quod gręce est plasma, est id cui nulla rñdet ratio. Cũ igitur hęc sint dicta sine ratione, recte ait esse similia plasmati, inquit. Similiter etiam dicere sic esse aptum vt in tanto tempore sic, & in tanto non, atq; hoc oportere principium esse putare, est simile figmento, quod quidem Empedocles dicere videtur, cuius verba ponit, & ex translatione ipsa perspicua sunt.

An rãtiones philosophi sufficiẽter arguant motũ nõ deficere. vide Egi. te. 13. huius.

Tex.15.

Forsitan vero & hi qui vnũ principium faciũt queãdmodum Anaxagoras modo isto dixerũt. At eorũ quę natura aut per naturã sunt, nihil inordinatũ est, vniuersis.n. natura ipsa ordinis est causa: Sed infinitũ ad infinitum rõnem habet nullã, omnis nanq; ordo ratio est. Infinito igitur quiescere tpe, deinde moueri aliqñ, huiusq; differentiam nullam esse, cur nunc magis quã prius, nec vllũ ordinẽ habere, naturę profecto non erit opus. Nã id quod natura est: aut simpliciter sese habere oportet, & nõ interdum sic, interdum aliter, ceu ignis sursum natura fertur, & non interdum sursum, interdum nõ sursum. Aut rationẽ habere oportet id quod non est simpliciter eodem modo.

Confutauit antea Empedoclis positionẽ, Nunc & illam Anaxagorę cõfutare vult, & primo narrat eã, & inquit. Forsitan vero & hi qui vnũ principium faciunt, vt Anaxagoras modo isto dixerũt, quo, videlicet dixit Empedocles, φ mundus certo & constituto tpe sit in motu, Alio vero in qete, & ita quo ad hoc Anaxagoras nõ differt ab Empedocle. Aiaduertendum tñ φ licet nõ differat quo ad illud, differt quo ad aliud, nam Anaxagoras vult tp̃s quietis fuisse infinitũ. Tp̃s vero motus in quo mens mouet fore ẽt infinitum. Empedocles vero ambo tempora statuit finita, nã tempus quo mundus est in motu spatium annorũ triginta sex milia constituit, totidem & spatiũ quietis, deinde cõfutat positionẽ Anaxagorę, & ostẽdit φ nõ sit naturalis sic. Nihil á natura aut per naturã constitutum est inordinatum: infinito tpe quiescere & infinito moueri est inordinatũ: igitur nec à natura, nec sm naturam est. Inquit. At eorum quæ natura sunt, vt composita naturalia, aut per naturã vt accidẽtia naturalia, nihil inordinatũ est, hęc est maior, q̃ꝫ probat dicẽs, vniuersis enim natura ipsa ordinis causa est. Sed infiniti ad infinitum rõnem habet nullam, hæc est minoris vis, quã exponit dicẽs, omnis enim ordo ratio est, & ita cum inter infinitum & infinitũ non sit ordo, nec ratio esse potest, & ita patet minor. Ex his infert conclusionẽ, & inquit. Infinito igitur quiescere tpe, deinde moueri aliqñ, huiusq; differentiã nullã esse, cur nunc magis quã prius, nec vllum ordinẽ habere, naturę profecto non erit opus, hęc est conclusio, cuius probationem sub alijs verbis epilogat, & inquit. Nam id quod natura est aut simpliciter eodem modo sese habere oportet, & non interdum sic,

An infinitum ad infinitum habeat proportionẽ vel rõnem. vide Egi. hic. & Gãd. Es. u. lec. 3. & literã tex. ibidẽ.

interdum

interdum aliter, ceu ignis sursum natura fertur, & nõ interdum sursum, interdum non sursum, aut rationem habere nportet id quod non est simpliciter semper eodem modo, quod addit propter monstra, quæ quidẽ ẽ natura sunt aliquo modo, sed eueniunt propter rõnem aliq̃, vt propter materię impedimentũ, aut cœlestis constitutionis nbstaculũ. Quare diceret ꝙ mundus quieuit tpe infinito, et non semp nportet vt per rõnem aliquã tradatur, aliter tradens est volũtarius. Sic igitur patet positionem Anaxagoræ esse naturalitatis expertem penitus.

An pñ Anaxa. icidat cũ põne fidei. vide Egid. huc.

Quocirca præstabilius est dicere vniuersum ipsum in parte quiescere, in parte rursus moueri, vt Empedocles & siquis alius ita dixit. Tale enim ordinem iam quendam seruat.

Confutata Anaxagorę põue, declarat quãtum ad qd Empedocles est Anaxagoræ præponendus, & vult esse Empedoclẽ Anaxagnrę prępponendũ, quia inter tpa potest ordinem seruare, nam tp̃s quietis est in parte finitũ, & tẽpus motus similiter, sed cũ inter finitum & finitum F sit certa ratin, iure Empedocles quo ad hoc præstabilius ait. Debes scire, ꝙ Empedoclis positionẽ varijs modis varij auctores interpretantur, ita vt quidã auserit dicere Arist. nnn recte Empedoclis rationem atq; positionẽ intellexisse, ad hoc itaq; tollendum subiecit, & siquis alius ita dixit, quasi dicat siue illud dicat ipse Empedocles, siue alius quicunq; fuerit, & ita habẽdn respectum ad ordinem Empedocles præstabilius dixit q̃ Anaxagoras.

Verũ & eum qui hoc asserit, nõ solũ id oportet affirmare, sed ẽt ipsius causam afferre: & nõ ponere, neq; censere sine rõne proloquiũ. Sed aut inductionẽ, aut demonstrationẽ afferre. ea enim quę supponuntur, causę non sunt, neque hoc erat concordiæ, aut discordiæ esse: sed illius quidem congregare, huius disgregare onus.

H Duo erant in ipsius Anaxagoræ positione per quæ illa positio videbat innaturalis, videlicet qa absq; ordine, & qa dicta sine rõne. Empedocles vero saluat ordinem, quia tẽpora cõstituit finita, causam vero ordinis assignare non põt, propter hęc ostendit ẽt ipsum errasse, quia et si ordinem seruauerit, causam ordinis afferre non potuit. Animaduersione tñ dignum, ꝙ enũtiationes sunt in triplici differentia, quędã quæ dicuntur suppositiones siue petitiones, quędã definitiones, quędam quę gręce dicuntur axiomata, latine dignitates, siue snīæ, siue proloquia, ostendit igitur Arist. ꝙ dicere mundũ esse in motu finito tpe, esse vero in quiete tantũdem est irrationaliter dictum, qm̃ nec hęc sunt suppositiones, nec conclusinnes, nec definitiones, petitiones siue suppositiões quidẽ non, quia non sunt primæ causę, cõclusiones vero minime, qa sine inductione & demonstratione sunt dictæ, definitiones demũ nequaquam, qm̃ definitio concordiæ est congregare, discordiæ vero disgregare, & ita patet etiã Empedoclis error. Quæ ait translatione patent.

G Quod si assignetur ipsum quod est in parte, dicẽdum in quibus sic fit, vt esse aliquid quod homines congregat, videlicet amicitiam, & aliquid quod eos seiungit, videlicet inimicitiam, hoe enim & in ipso v niuerso esse supponitur, quia in aliquibus videtur sic, verum per æqualia tempora id fieri opus est ratione aliqua.

Refellit cauillum, dicet enim quispiã ita esse in parte, vt in vniuerso, modo in aliqua mundi parte, vt in hoĩbus amicitia illos congregare vr̄, inimicitia vero seiungere, igitur in vniuersn mũdo similiter. Contra obijcit Arist. quia licet illud fingi possit, nõ tñ causa aliqua reddi põt, cur interuallorũ tempora sint ęqualia. In hominibus cau

E sa æqualitatis esse põt ratio & appetitus, in elemẽtis vero minime, inquit. Quod si assigneť á cauillatore ipsum simile quod est in parte, vt in hominibus pro rñsiõe. Restat dicendũ in quibus sic fit. Rñdet illud esse quod dicã, videlicet, amicitiã, quę homines congregat, inimicitiam quę homines separat, hoc.n. & in ipsn vniuerso esse supponitur, qa in aliqbus videtur sic, vt in hominibus. Contra obijcit verum per æqualia tempora id fieri, opus est ratione aliqua, & hanc nescit Assignare Empedocles.

Omnino vero hoc principium sufficiẽs esse putare semper aut sic esse, aut fieri nõ recte est sumere: ad quod Democritus causas naturales reducit: qm̃ et sic id prius fiebat, ipsius vero semper non quęrere principium censet, in quibusdam recte dicens: in omnibus vero non recte, etenim triãgulum suos angulos duobus rectis semp ęquales habet: cuius tñ ęternitatis est aliqua alia causa: principiorũ vero quæ sunt perpetua, non est alia causa. Quod quidem igitur nũquam fuit aut erit tempus: quando nõ erat, aut non erit motus, tot à nobis dicta sint.

Secundus cauillus esse põt pro Empedocle, ꝙ sempiternnrum nulla est causa, modo concordiã & discordiam ęqualibus tẽporibus mouere est sempiternũ, igitur illius nulla alia causa est, nisi quia sempiternũ. Confirmať per Democritum, qui causas oĩum rerum naturalium reduxit ad sempiternas, & ad illas stetit, inquit. Omnino vero hoc principiũ sufficiens esse putare semp, aut sic esse, aut sic fieri, nnn recte est sumere, ad qd' Democritus causas naturales reducit eius quod sic prius fiebat, eius vero quod est semper non quęrere principiũ censet, sic itaque nulla alia est quærenda causa præter æternitatẽ. Contra obijcit, quia licet illud in quibusdam sit verũ, non tñ vniuersaliter in oĩbus est verũ, & hoc inquit, in quibusdam recte dicens, in oĩbus vero non recte. Cuius exẽplum apponit, & inquit, etenim triangulũ suos angulos duobus rectis semper æquales habet, cuius tñ æternitatis est aliqua alia causa extra illud principiorũ vero, quę sunt perpetua, non est alia causa, & quantum ad id quod vniuersaliter dicunt, errant, non potest aliquod sempiternũ habere causam. Quãtum vero ad aliqua, saltem ea quę sunt principia, recte dicunt, deinde epilngat, et sermo patet.

Commen. 15.

{Cũ destruxit} Licet maior pars huius cõmenti declaratione literæ pateat, tñ bonum est digressiones, quas facit exponere. Prima itaq; digressio incipit ibi, & ista positio est similis, alia digressiuncula patebit locis proprijs. Ante tñ primam illã digressionẽ colligenda sunt duo in expositione. Primũ ꝙ nrdo naturalis est duplex, aut qa vno modo semper & vniformiter, vt ex hoie homo semper generet, aut qa diuersis modis, temporibus tñ determinatis: ordo naturalis primo modo ab vna causa proficiscitur, id vero quod pluribus modis ẽ pluribus causis, quæ tñ circulo reuoluuntur vt quatuor anni tẽpora. Secundum est ꝙ in opinione Anaxagorę sunt duæ innaturalitates. Prima ꝙ aliquod possibile infinito tpe antea reducatur ad actũ, quod ideo est cõtra naturã, quia aut hęc quies est naturalis, aut violenta, si naturalis, igiť generatio & motus erunt violenti, quod est cõtra eos, si violenta, igitur non põt tempus eius esse æquale tẽpori motus. Tempus enim rei naturalis debet esse maius. Sed dices, ã pari instabo de forma hodie in materia iducta, aut eius quies fuit naturalis, aut violẽta, nõ naturalis, qa tunc generatio esset violẽta, si violẽta, igitur hęc forma deberet diutius durare in esse. Dici potest ꝙ in accidentaliter ordinatis nõ est inconuentens per accidens tempus quietis esse maius tpe motus, in ordinatis essentialiter nõ est possibile. Modo motus mundi & quies præcedẽs apud illos

sunt

sunt essentialiter ordinata, vt patet. Secundum vero contra oaturam io positione Anaxagoræ est, ꝙ motor æternus præcesserit tempore infioito antea, & mobile absq; actione, & ꝙ motor cœperit de nouo mouere oulla præcedente mutatiooe: quod esse impossibile ostendimus. Hæc duo notat contra Anaxagoram.

{Et ista positio} Hęc est prima digressiũcula, vbi narrat conuenientiam & dr̃iam inter positionem suæ legis, & illã Anaxagoræ, & dicit ꝙ sunt similes quoad temporis ordinem, nã vtraq; ponit res quieuisse antea tempore infinito, & quod motor deiceps cœperit reducere res ad motum absq; noua dispositione media. Differũt tamen, quia eius lex pooit motorem reduxisse eas in motũ per voluntatem. Anaxagoras vero pee naturã. Qua ratione fit, vt melius dixerint loquẽtes suæ legis, qm̃ saluare possunt diuersitatem, cum voluntas sit diuersitatis principium, natura vero non quidem diuersitatis, sed vniformitatis causa, & sic rectius theologi suæ legis.

{Sed sicut diximus.} Obĳcit theologis. Primo qa omne qd' nunc mouet, qd prius oõ mouebat, necessario habet nouã proportionẽ ounc ad motũ, q̃ prius non habebat, aut saltẽ nouam imaginationẽ, qua nunc cõcepit, & prius non, aliter nõ magis in hoc tempore ageret q̃ alio.

{Et nos dicimus.} Secundo arguit, sicut volũtas noua non est causa & principiũ effectus antiqui æterni, ita antiqua esse nõ potest principium effectus noui, quare à voluntate æterna nihil noui proficiscetur.

{Et nos dicimus ꝙ apparet.} Tertio arguit, impossibile est nouũ aliquid ab antiqua pficisci voluntate, nisi mediante actione antiqua difformiter se habente, qa si causa est potẽs agere, & effectus possibilis fieri, & oulla desecerit dispositio, de necessitate illi voluntati antiquę actio erit coæua, & dixit notanter mediãte antiqua difformi, nam è Deo ipso cuncta efficiuntur, mediante tamen motu cœli vario modo se habente, vt dicemus.

{In quo igitur.} Epilogat fundamenta contra loquentes. Primũ est, quia dato ꝙ motus incœperit, & volitum postponatur voluotati, tũc de necessitate deficiet alıqd, aut ex parte voluotatis, aut ex parte rei volitę, vt saltem tẽporis pręsentia, qood nemo inquit oegare põt nisi ore, non corde. Secundũ est ꝙ ante voluntatẽ illam, quæ posuit mundum inesse oulla præfuit mutatio, quæ præesse deberet, si de nouo illum motum cœperit.

{Si igit̃ fuerit.} Rñdet pro loquẽtibus suæ legis ꝙ hęc fundamenta locũ habent in voluntate oova aĩalium, quę subiecta est mutatiooi, antiqua aũt & ęterna ex pręconceptione iã constitutam agere põt nouum aliquid, nihil aut expectãdo, aut præparando. Et ita argumeota nulla.

{Dicemus interrogãdo.} Cõtra obĳcit & petit, nõoe tp̃s aut temporis pręsentia reqritur saltem ex parte effectus, videt̃ enim ꝙ sic, qm̃ ille esse non potest nisi io tempore, & ita saltem tẽpus præexigitur in tali noua actiõe.

{Si igitur dixerint.} Rursus soluit pro illis ꝙ volũtas antiqua agit rẽ & simul cũ re fecit tp̃s, secus in voluntate noua. Cõtra obĳcit, qa tunc pari rõne tp̃s fieret, & ita fieret in tpe, cum omne quod fit, in tpe fiat, qua ratione de tempore ipso erit arguendum, vt de re illa arguebatur.

{Et si fuerit dictũ.} Mouet contra se qõnem, videlicet quonã modo põt ab antiqua voluntate proficisci nouum quicq;. Respondet & imaginatur primũ motorem esse oĩum rerũ quæ fiunt hic causam vl'em, nam Sol hoc est Deus, & hõ generant hoĩem. Tunc vult ꝙ à volũtate primi pficiscuntur euentus noui mediante cœlo, qd' perpetuo difformiter mouetur, nã à motu Solis & stellarum in circulo obliquo proficiscũtur ea quæ hic & generãtur & corrũpuntur, vt dictum est in libro de Generatione.

{Et ẽt.} Declarat solutionẽ per rõoem, nam si euẽtus tẽporarius eueoiret à voluntate æterna oõ mediante cœlo perpetuo difformiter moto, cũ illius motor fuisset æternus, effectus quoque nouus, talis effectus volitus fuisset post tp̃s infinitũ, & ita desineret infinitũ essentialiter, & **A** non per accidens, quod tanq̃ impossibile putat ipse nũc.

{Qm̃ qui ponit.} Soluit qõnem contra hęc. Socrates hodie generatẽ à Deo, Deus pręcessit Socratẽ infinito antea tpe, igitur Socrates est factus post temporis infiniti coosumptionẽ. Respondet, & vt mihi videtur, innuit talem distinctionẽ, ꝙ ante aliquid pręcessisse tẽpus infinitum est dupl'r, aut pee se aut per accidẽs, pee accidẽs quidem pręcessisse erit qñ propter infinitã successionẽ genitorũ infinitum pręfuit tp̃s, accidit. n. Socrati, ꝙ nunc fuit pro quanto pet accidẽs pręcesserũt infinita indiuidua facta, p se vero pręcessisse est, vbi Deus esset imediata causa Socratis, & nõ merito successionis infinitę præcedẽtis prodoceretur, hoc enim modo tp̃s noo præcedit, nisi per se gñationem Socratis, cum nullam ob aliã causam. Tũc ad formã concederet Auer. non esse inconueniẽs pręcessisse tẽpus infioitum per accidens, bene autem est impossibile præcessisse pee se, & addit ꝙ si hæc distinctio nõ fieret, hic sermo esset sophisticus, hoc est peccans per fallaciam **B** accidentis siue æquiuocationis.

{Et ex hoc.} Narrat argm̃ loquentium suæ legis. Arguebãt. n. sic. Caius fuit à patre, pater ab auo, auus à proauo, proauus ab attauo, & sic in infinitũ, igitur in materia vicissim successerũt formę infinitę, igitur iofinitũ esset pertrãsitum, quare oportet concedere primũ hoĩem. Rñdet ꝙ hęc pertransitio est per accidens, & prima causa huius accidẽtalitatis est ex parte agentis, cũ enim agẽs sit æternum, oportet vt illius actiones non habuerint initiũ, ita vt ante q̃uis actionem fuerit actio, & cũ ante q̃uis actionẽ præsint actiones infinitæ, iure hoc per accidens esse oportet. Hæc est prima accidentalitatis causa.

{Non quia quędã.} Secunda accidentalitatis causa est ex parte effectuũ, qui pręcedunt, illi. n. præcedũt, & non sunt causę per se atq; necessarię sequentiũ. Socrates enim non de oecessitate est ab hoc patre, nã potest fuisse ortus ex infinitis patribus, qua rõne illę quæ præcedunt causæ appellantur accidentaliter ordinatæ, vbi vero præceden**C**tes essent necessarię & pee se requisitę ad effectus sequentes, nihil fieri posset nisi post desitionẽ infinitorũ, quod impossibile putat, sic igitur ad formã concedit ante quẽlibet effectum datũ præcessisse infinita pee accidẽs & propter actionẽ infinitam agentis, & propter ordinem accidentalẽ, ooo aũt per se, vtrum vero idẽ filius oumero, vt Iacobus meus potuisset à diuersis patribus numero procreari, vt theologi tenent nostri, quęstio est magna, & de hac disputaui in libro de Gñatione diligenter, & in libro Destructio Destructio. cũ enim res hęc hic obiter inciderit, nõ debet nisi obiter declarari. Hęc ad hãc declarationem nunc sufficiant, quæ Auer. hic raptim trãsit, & eius confirmatio per Arist. in libro huius Quioto, & in libro Secundo de Gñatio. vbi aperte protulit idẽ numero effectum proficisci posse à diuersis numero efficientibus.

{Et verificatio sermonis.} Nunc ea quę dixit, vult rursus alio principio declarare cõtra theologos, & petit sibi quatuor. Primo ꝙ mouens est principiũ, vnde motus & **D** mouere proficiscit̃, sic. n. agens definitur Secũdo huius. Secũdo petit ꝙ duplex est agẽs, naturale videlicet et voluotarium agẽs naturale est è quo motus & actio proficiscitur nullo pręcedẽte desiderio, voluntariũ vero qd agit per appetitũ & præconceptionẽ rei agendæ. Tertio petit ꝙ agens voluntariũ non agit nisi motũ ab appetibili, aut saltẽ à præsentia illius, cuius motus est. 3. de Anima, dicitur appetere & velle. Quarto ex dictis concludẽs petit ꝙ omnis motor per appetitum, vno modo agit atque mouet, vt videlicet effectum agit, quem præcõceperat. Modo alio mouetur ab appetibili.

{Et cũ hoc sit positũ.} His quatuor suppositis arguit, omnis effectus proficiscens à volũtate noua est nouus, & oĩs effectus proficiscens à volũtate antiqua est antiquus, igitur nihil de nouo à volũtate antiqua exoriri põt. Primum tanq̃ per se notum sumit. Declarat vero secũdum, qm̃ si à voluntate antiqua proficiscitur effectus nouus,

igitur

E igitur infinitum ante hoc in agente antiquo præcessit appetitus, tenet consequentia per secundā & tertiam suppositionem, vltra igitur hic appetitus æterous nō magis erit præsentis actionis exequutiuus, q̃ antea, qm̄ est consimilis nunc, & in æternū ante hoc, igitur est necesse aut vt à tali appetitu nullus ꝓficiscaẽ motus penitus, aut vt ab illo proficiscaẽ semper, aut de nouo addatur appetitus alius nouus, qui sit causa illius nouæ actionis, tenet consequentia, qa motus sequitur appetitū agentis per voluntatem, quibus fit vt sit voluntas antiqua, appetitus quoque sit antiquus, appetibile, & ita omnia erunt æterna.

{Qm̄ si voluntatum.} Qd̄ dixerat confirmat sic, quod desinit, & incipit alio desinente & incipiēte est coæuum illi, sed voluntas desinit & incipit desinēte & incipiente volito, igitur volitū & voluntas sunt coæuę. Ex his concludit ꝙ demonstratio Arist. est vl̄is, tam de agente naturali, q̃ de agente volūtario, hoc est ꝙ si æternum est agēs, effectus quoq;, aliter agens mutaretur, vt dixit.

F {Et quod dicunt.} Rn̄dent loquētes suæ legis ꝙ actio Dei est noua, qa voluntas Dei præconcepit effectum, ita in A, tp̄e producēdum, ꝙ non antea, qua ratione fieri potest vt à voluntate antiqua proficiscatur nouum quicq̃. Cōtra obĳcit, primo qa adueniente tempore illo præconstituto surgit illius noua cognitio, quæ non præfuit, & nouus appetitus, & per consequens mutabitur.

{Aut dicamus.} Secūdo arguit, aut appetitus præcessit illā actionem ab æterno, licet eam non exequutus fuerit, aut vna cū mobili de nouo surrexit. Secundū (cum nemo ponat) omittitur. Primū destruitur, quia appetitus antiquus pro tāto non exequutus est, qa sibi aliquid defecit per tertiā suppositionē, igitur indiget motore aliquo extrahente ipsum de potentia ad actū, & sic daretur motor prior primo motore. Et vlterius arguatur de illo, aut agit voluntate aut natura, & reddetur argm̄ quod prius. Reliquum commenti est ex literæ expositione manifestum. transeamus ad alias digressiunculas.

G {Et intendebat declarare. Hæc est secūda digressiuncula, vbi primo soluit obiecta antiquorū & sumit duas subcontrarias simul veras. Prima est, quædā necessaria non habent causas. Hæc patet de principĳs. Secunda est, quędam necessaria habent causas. Hæc vero constat de conclusionibus. Auer. ēt verificat hanc in rebus æternis, quarum actiones sunt nouæ, vt corpora cœlestia. Quæ vero sunt æterna, & non habent actiones nouas, hæc non habent principia, cum ipsa sint rerum omnium principia.

{Et ideo antiqui.} Tangit argm̄ quo antiqui deliquerunt, petebant enim aut principia & causæ effectrices rerum generabiliū sunt corruptibilia, aut æterna, si corruptibilia, igitur non sunt prima oīum principia, si æterna, igitur omnes effectus erunt illis coæui, quē cauillum nescientes soluere, in errorem traduntur dictum.

{Cum aūt.} Soluit Auer. ꝙ inueniẽ ens quoddā medium vt cœlum, quod quidē substantia est æternū, actione & motu est gn̄abile, qua ratione dici pōt ꝙ generabiliū principia sunt simili modo substātia æterna, motu vero & actione gn̄abilia. via quoq; eadē illa alia qō tollitur H si pōt ab æterno nouū quicq̃ proficisci. Nā ab æterno simplici proficisciẽ nouū non absolute, sed mediante cœlo, quod vna ex parte est gn̄abile & nouū, alia ex parte est æternū. Quo fit vt oēs qōnes tollantur hac in re. Multa hic essent qōne & dubitatione digna, sed qm̄ in libro de substan. orbis multa tanguntẽ. Eam qōnem decreui disputare breuibus, quæ nostrā religionē penitus euertit, vtrū, videlicet motus ipse semp fuerit, aut vt captiunculatores seruant, vtrū semper fuit motus atq; semper erit.

Quæstio in religione.

Aīaduersione itaq; dignum (vt sorticolæ tradunt & non imperite,) ꝙ semp esse, è quo venit sempiternū, solet exponi vno modo pro esse in omni dr̄ia temporis, & similiter pro futuro fore in omni dr̄ia temporis. Secundo pro continuo, quod idē est ꝙ ꝑpetuo, quod quidē exponitur noo vno tp̄e sic, & alio tempore non. Qua rōne dici solet

Semper esse quot modis. vide Alb. de saxo. q. 1. huius, & alios Nominales.

E ꝙ Socrates semper, & perpetuo fuit studiosus, quia non vno die sic, alio vero non, sed dū vixit, continuo studiosus fuit. Tertio exponiẽ ꝙ quocunq; dato ante illud fuit hoc, & hoc æqualer æterno, qua ratione dicimus ꝙ æternus fuit homo, quia quocunq; hoīe dato ante ipsum fuit homo in infinitū, sic enim tribus modis solet à Sorticolis ipsum sempiternū exponi. Tunc Philosophi & Theologi conueniunt in duobus, & differunt in tertio, conueniunt quidem primo, qm̄ ambo concedūt sempiternum esse motum primo modo & secundo. Primo quidē modo, quia ambo concedunt in omni differētia tēporis fuisse & fore motum, cū nunq̃ fuerit tempus, quin fuerit motus. Secundo vero, quia non die quodam fuit motus, die vero alio non fuit. Similiter non die quodā erit, die alio non erit, sed sumendo semp esse siue sempiternū pro æterno differunt. Theologus enim affirmat ꝙ non semp ante omnem motum fuit motus, nā Deus creauit cœlū motum & tēpus simul, non ēt in æternum erit motus, quum F qn̄q; desinet motus & tempus, cœlo ipso & motore remanentibus. Cōmuniter tn̄ de possibili concedunt, potuisse esse motū, tempus & cœlum æternū à parte ante, posse ēt fore oīa esse hęc æterna à parte post. Licet multi alĳ Theologi illud negauerunt etiā de posse Dei, quę res nunc transeat. Philosophi aūt & maxime peripatetici tenent de facto motum tēpus & cœlum à parte ante fuisse æterna, à parte post ēt fore æterna. Huius positionis Aristot. inter græcos fuit primus publicator, cuius postmodum sn̄iæ multi posteriores extitere. Auer. vero oīum legum depravator non dubitauit inter superstitiosos Arabas positionē hanc acerrimis rationibus defendere, & in hoc lib. & in lib. de Cœlo, & cōtra Alga. in lib. Destruc. Destructio. Vt vero veritas religionis magis elucescat, bonū putaui rōnes quibus Aris. in hunc errorē truditur, explanare, addere quoq; illas acerrimi Auer. deīde quanti sint momēti subiungemus. Duæ itaq; in isto Octauo rōnes potissimæ ab Aris. ipso colliguotur. Prima qdem G ex parte motoris & mobilis. Secūda ex parte temporis. Prima fuit ꝙ motū incipere pōt esse, aut quia motor incœpit esse, aut qa præfuit motor, & incœpit mobile, aut quia præfuerunt ambo & defecit dispositio, aut qa nihil horū defecit, sed motor de nouo incępit mouere, & mobile moueri. sed qm̄ Theologus ait, sicut et Plato ipse ēt, ꝙ motus eo incępit, quia Deus de nouo egit mūdum siue cœlū, & simul cum cœlo fecit motū & tēpus, ideo disputabitur solum mēbrum hoc, ne conteramus tēpus in sermonibus fictis, vt multi faciunt. Contra igiẽ hoc obiecit Arist. nam aut motor primus hęc per naturā incępit, aut per voluntatē, si per naturā, igitur stetit æterno tempore antea impeditus, nec de hoc est bonum disputare, nā nos tenemus ꝙ incępit per voluntatē & intellectum, & ita dicimus ꝙ hęc fecit per sciam. Cōtra obiecit Aris. qm̄ scientia est vna cōtrariorum, igitur Deus potuit hęc facere, & ĳs contraria. Quare si magis hæc fecit, non ob aliud hęc fecit, nisi qa hęc magis optauit & amauit atque desiderauit, non potuit autē magis hæc exoptare sine sui H mutatiōe, vt sylls̄ de relatiōe noua factus declarat. Auerro. vero hanc rōnem rudem altius excoluit, & multis illam cōfirmauit rationibus. Aris. enim tēporibus hęc sufficiebat, cum in contrariū non erat tanta famositas. Arguit igitur primo, à voluntate antiqua non prouenit nouus effectus siue motus sine mutatione media, nec à voluntate noua, igiẽ motus non incępit. Secunda pars transeat, qa sumus secum. Prima declaraẽ, omne agens quod nunc agit aliquē effectum & prius non, habet aliq̃ ꝓportionem ad effectū, quam prius nō habebat, aliter nō magis nunc q̃ prius ꝓduceret: sed hmōi proportio fieri non pōt sine mutatione, igitur ante primā mutationem præfuit mutatio. Secūdo, omne agens per voluntatē & intellectū in agendo effectū nouū apprehēdit diuersa tp̄a, videlicet tp̄s exequutionis, et tp̄s præordinationis, sed diuersitas tēporum non est sine motu, igiẽ nihil ab illa sine

motu

Inter philosophos & theologos consensus.

Differentia.

Aris. positio Pō Auer.

Rōnes Aris.

Auer. rōnes.

Prima rō.

Secunda rō.

motu proficisci pōt. Tertio, à uolūtate noua nihil æternū est, igit ab æterno nihil nouū. Quarto, posita causa totali cum oībus requisitis alicuius effectus, ponitur effectus ille, Sed uoluntas antiqua dei requirit, & sufficit pro motus productione, igitur motum fecit ab æterno. Quinto si uoluntas antiqua nō producit effectum, quē potest, est, qa sibi aliquid defecit. Modo uolūtati diuinę nihil defecit unquā. Sexto, sumus in ipso productionis nunc, cum ante illud potuit, arguitur, aut semper potuit, & semp uoluit, aut semper potuit, & nō semper ipse uoluit, si semp antea potuit & semper uoluit, igit semp fecit, si uero semper potuit & nō semper uoluit, igit quādo produxit mutat de nō uelle ad uelle. Septio, cū deus illa fecit aut nouit eadē cognitione illud instans tunc, qua nouit ab æterno, uel alia. si eadē, igitur ut ab æterno fuit, sic ab æterno fecit, Si uero alia, mutabit. Octauo, deus & natura de possibilibus semper eligūt, quod melius, sed mūdū semper esse est melius & possibile, q̄ n̄q̄ esse, ueluti esse est melius ipso non esse, igit æternus. Nono, aut ante mundum uoluit deus eū facere, uel non, si uoluit, & nihil potuit impedire, igitur fecit, si nō, & postea uoluit, igitur mutat. Decimo, ab æterno deus stetit in statu nobilissimo, igitur ab æterno fuit cā in actu, nam esse causam in actu est melius esse causa in potentia, ex ijs potest haberi uis primæ rationis Aristotelis. Secūda verò ratio ex parte tēporis, p̄cedit, & supponit q omne nunc secundū sui essentiā est principiū futuri, & finis p̄teriti. Tunc arguitur, si tempus incepit, aut in ipso nunc, aut in tēpore, si in tempore, tunc ante tēpus esset tempus, si in ipso nūc, sed cū ipsum nunc sit finis præteriti, & futuri initio, erit ante tempus ipsum aliud tēpus. Dictum est q vt punctus est bifariā, initiatiuū, & cōtinuatiuū, sicquoq; nūc ipsum duplex, initiatiuū & cōtinuatiuū. Dictum est q omne nunc cōtinuatiuum est finis præteriti & principium futuri, at nūc initiatiuum nō est ita. Sed replicatur cōtra primo, qa pūctum est in permanētibus, ipsum uerò nūc in successiuis, successiua uerò dicunt qa alijs succedunt. Tūc arguebat Auer. si tempus aliquo nunc primo esset, hoc tēpus esset successiuum, omne uerò successiuū alteri succedit, igitur illud alteri succedit, & ita ipsum nūc initiatiuū nō tātum initiat, sed succedit & terminat aliud tēpus, cui aliud tempus succedit, id uidelicet cuius ipsum nunc est initium. Secundo, cuilibet momēto in tempore correspōdet aliquod mutatum esse in motu, nam vt tēpus in motu, ita momētum ad mutatum esse, omne verò mutatum esse est post ipsum moueri, igitur ante primum momētum tpis præfuit motus, & ita oportet aut ante tempus ponere tēpus, aut ponere motus aliquā partem sine tempore, quod est inopinabile. Tertio arguūt captiuculatores, si tēpus incipit, igit verū esset dicere nunc est, & imediate ante non erat. Sed nunc ante sit temporis differentia, tunc oportet ante tempus ponere aliud tēpus. Sorticolæ dicunt q illæ exponētes debent esse sic, si tēpus incipit, igitur nunc est, nō immediate ante hoc erat, exquo non sequitur vt sit aliqua differentia tēporis, quia ex negatiua nō sequitur affirmatiua. Contra sumus in primo temporatum esse, hoc est in primo momēto, cum omne temporatum esse præcedat tempus, ut omne mutatum, esse motus, igit ante illud primum præcessit adhuc tēpus. Hæ sunt duæ rationes Aris. her. Tertia habet in Secūdo de Generatione. Sopponit enim q omne quod īcepit, aut desinit p generationē, incepit, aut desinit per corruptionē. Tunc arguit, si mundus incepit, igitur per generationē, omnis autem generatio est ex ente, igitur ante mundum præfuit ens, exquo uti ex materia fiet, sed cum materia nō sit absque forma, præfuisset materia cum forma, & ita posset dici ante mundum esse mundum. Multę rationes alię fieri possunt, sed hęc pro Philosophorum parte satis sint. Pro parte uerò religionis arguunt nōnulli. Primo quodlibet instans præteritum aliquando fuit futurum, igitur uniuersum tēpus incepit, tenet cōsequentia, nam si quodlibet instans præ-

Tertia rō. Quarta. Quinta. Sexta. Fortissima ratio. Septima. Octaua. Nona. Decima. 2. ratio Ari. Vide etiam Burl. hic dif fuse. Et Egi. hic. Solutio Thomæ. Replicatio. Secunda. Tertia. Solutio. Replicatio. Pro parte religionis.

A teritum aliquando fuit futurū, quodlibet instans præteritū aliqn̄ nō fuit, & ita tps incepit. Secūdo qdlibet istās pteritum aliquādo fuit futurum, igitur tunc fuit falsa, aliquod instans est, igitur sua contradictoria tunc fuit vera, videlicet nullū instans est, & ita tunc nullum tempus est, & sic tempus cæpit. Tertio deus est causa rerum per intellectū & voluntatem, igitur potest mundum facere per imperium voluntatis, & ua de nouo si vellet, posset insuper dispurari si posset effectus esse æternus, vt in lucra dr̄, sed qm̄ res hęc in libro Destructio destructionū nō semel dicta est, nūc transeat. De q̄sito igitur nostro vr̄ mihi esse, dicēdū (vt Aris. exēplariter tāgit in Primo Topicorū. capite. 8.) q qō de mundo an sit ppetuus est problema neutrū: quāmq̄ sensus magis cōuenīat illius ppetuitati. Testimonia vero magis nouitati, nā Arist. solus intergræcos cępit, pblema de mūdo contorquere ad perpetuitatē, fortasse à Chaldęis accipiens. Cæteris aūt alijs oibus, & B Egyptijs placuit nouitas. Pro solutione tñ debes scire q primus motor deus simul fecit mūdum motū & tempus simplici creatione ex nihilo, nō gnatione vt credit Arist. Mundū quidē p se, motū vero & tps p accñs, vt accidentia cęlo. Hęc aūt simul incęperūt, non quidē affirmatiue, hoc est in eodē tpe, aut eodē nunc, sed simul negatiue, hoc est nō vnū prius altero. Vlterius secundo accipiendum deū mundū fecisse & hæc p volūtatē & intellm̄ non per, naturā, p voluntatē quidē non nouam, sed æternam. Per intellm̄ verò, quia per præconceptionē. Vlterius. 3. sumimus, q licet absolutū in cā pcessit absolutū in effectu, relatio tñ in effectu pcedit relationē in cā. Verbi cā, pater prior est quo ad eius absolutū, q̄ filius, nō aūt quo ad relationem. Vlterius. 4. accipimus q in deo idē est agere, egisse & actū esse, nam illius actio est simplex emanatio. Tunc ad rōnem Aris. primā patet solutio, nā licet deus p eius sciam potuit facere & nō facere, voluit volūtate æterna id magis, nec pp hoc mutat, cū id non p electionem & nouū appetitū elegerit. Tunc ad rōnes Auerrois. Ad pri C mā dicimus q si p pportionem intelligit absolutū vt illius potētiam, productiuā, deus eandē pportioē habet ad effectū nunc, quā ob æterno. Si vero intelligit relationē, tunc dico q hęc relatio in deo est rōnis, & non prius sibi cōuenit, nisi res aliqua sit producta, prius saltem secundam naturā, & ita talis relatio nō mutationem sequitur, sed simplicē emanationē, q̄ nec est motus, nec generatio, quare nō sequitur vt ante primū motū sit motus. Ad secundū dicendū illud esse verū in agente, cuius actio est in tpe, mō deus ab eterno vno simplici actu apprehēdit mūdum fieri de nouo, non tñ p æterno, ideo illa apprehensio non est propter diuersa tēpora, vel dicendum deū apprehensione suæ essentiæ apprehēdere diuersa illa tempora, & sic vnica apprehēsione, & sine sui mutatione, & hoc loquēdo de vero, aut imaginatio tēpore. Ad tertiū negat similitudo, voluntas. n. antiqua est perfectior, & ua pōt agere qeqd noua aget, nō aūt ē contra. Ad quartū dici pōt illud añs esse verum de causa agente p naturā, pōt. n. D voluntas alicuius effectus esse causa totalis, quæ tñ cum sit contingens, pōt ipsum nō producere. Ad quintū dico q est derisibile, deus. n. iō de nouo, pduxit, quia sic pcō ceperat, ita vero pcōceperat, qa voluit, est. n. prima volūtas & cā prima oīs cōtingētię. Ad. 6. dici pōt q ante primum nunc fp potuit, & fp voluit, non tñ pduxit, quia et si fp voluit, non tñ voluit pro semp. Ad septimum dico q ante mundi productionem non fuit aliquod instans, nec tps, ideo secundum rē nō in alto instanti ordinauerat, & in alio fecerat, sed sedm̄ modum intelligēdi nr̄m. Ad octauum dico q añs est scitum à nobis pro maiori, sed vtrum mundum semper esse sit melius, est dubitatum, & in mente dei reconditum. Ad nouum dico vt dixi ad. 6. q ante voluit, non tñ pro ante. Ad decimum dico q ab æterno fuit cā in actu quo ad absolutum, nō autē quo ad relationem, sed tunc cum pduxit. Ad rōnes pro secunda via dicendum q aliqui opinantur q deus nec tempore, nec ali-

Secunda. Tertia. Determinatio quæsiti. Vid. & sco. d. 1. secundi. q. 2. 3. & se. quęte & Grego de Arimi. d. ea dem & alios Them. supponēt pro solutione. Secunda. Tertia. Quarta.

quam mensura successiua pcessit mundū, sed æternitate, quæ vt Boetius ait, est tota simul indiuidua, & perfecta possessio, alij dicunt q nec p tempus verum nec imaginarium deus præcessit mundū, verū quidē nō, quia nō præfuit. Imaginarium vero minime, quia nulla fuit imaginatio, sed hęc sunt friuola, nā licet ęternitas sit idiuidua possessio, tñ pōt coexistere infinito tempori, igitur præcessit deus mundū infinito tpe saltē possibili. Tunc ad primū dico q illa tria incæperunt, siue coincæperunt, nō in nūc vero nec alio, sed ad hūc sensum, quia antea nō fuerūt, & & nūc sunt, si esset nunc. Ad rōnes Auerrois, dico vt dixi, q tempus incępit à nunc initiatiuo, & cōcedo q tempus est successiuum, non q illud nūc à quo incæpit succedat alteri, sed quia ab eo tempus succedit. Ad secundū dicendū q verū est de momento cōtinuatiuo, momentum enim initiatiuum in motu est vt terminus vltra quē non est amplius motus. Ad tertiū dici pōt q expositio debet esse sic, nūc hęc sunt, si ipsum nūc est, & non imediate ante hoc fuit, si illud esset, igr̄ incipiūt. Ex quo patet q licet primū nūc sit in tempore, nō tñ primū tēporatū esse, cū huic correspondeat mutatū esse. Ad tertiā rationē patet solutio, non .n. verum est q omne quod incępit aut desinit, incępit aut desinit p generationē, sed p simplicē emanationē. Ad rōnes vero cōtra Philosophos rñdēt Sorticolę concedendo q̄libet instans pteritum aliquādo fuisse futurum, vt ille terminus aliqñ supponit confuse, non aūt valebit, igitur aliqñ quodlibet instans pterītū fuit futurum, cū nunc stet determinate, & si dicatur quodlibet instans pteritum aliqñ fuit futurū, igit̄ nullum instans pteritū tūc fuit, concedunt, sed negāt, igitur tūc nullū fuit pp similē causam. Et si dicitur ille terminus tunc supponit distributiue in illa, nullū instans pteritum tūc fuit, qa syncategorema negatiuū distribuit tam mediatū q̄ immediatū, sed à termino stante distributiue ad illud determinate valet, dici pōt esse verum qñ terminus ille tūc nō esset pars alicuius, propterea vis syncategorematis non transit ad illum. Per idem ad secundum dici potest, vel magis peripatetice dici potest, q hæc propositio, quodlibet instans præteritum aliter fuit futurum, habet duos sensus. Alterum q non fuit pręteritum aliquod instans, quin illud fuerit futurum, & hoc pacto concedo, quia infinita fuerunt præterita instantia, quorum quodlibet fuit pteritum & futurum, & sic non est venire ad primū. Alterum q quodlibet instans præteritum in aliquo tempore vel nunc fuit futurum, & sic nego, quia esset deuenire ad primū, quia esset deuenire ad illud nūc ante quod nullum præfuit. Ad tertium dicerent Philosophi, q licet deus agat libere & voluntate, agit tamen necessario, nec hæc repugnant, vt in libro Destructio destructionum patet Multa alia dici possunt, q̄ in libro Destructio destructionū habentur. Hæc nūc satis. Multa quoq; alia tāgūt iuniores, quę etiam bona sunt, & si placent videatis.

Contraria vero ijs nō est difficile soluere. Nā ex ijs contēplantibus videbitur posse maxime motum aliquando esse ortum, cum antea nunquā fuisset primo, quia nulla mutatio sempiterna est, omnis nāq; mutatio suapte natura e quodam est in quoddam, quare mutatiōis oīs finis sint ea contraria, inter quę fit, & nihil in infinitū moueatur necesse est.

Contra se arguit & primo sic. Omnis mutatio inter cōtraria est finita, omnis motus est inter contraria, igit̄ omnis motus est finitus, primo præponit intentionem & inquit. Contraria vero ijs non est difficile soluere. Nam ex ijs contemplantibus videtur posse maxime motum aliquando esse ortum, cum antea nunquam fuisset, quæ est conclusio opposita determinationi dictæ. Deinde accipit conclusionem, & inquit. Primo quia nulla mutatio sempiterna est, hæc est conclusio, omnis nanq; mutatio suapte naturā est de quodam in quoddam, hæc est minor, ex qua infert conclusionē, & inquit. Quare mutationis omnis finis sint ea contraria inter quæ fit, & nihil in infinitū moueatur necesse est, tacuit maiorem pp breuitatem.

Auer. vero eam partem, & nihil in īfinitum moueatur necesse est, quæ in eius translatione est, & nihil mouet̄ sine fine, tripliciter exponit. Primo vt illud sit quasi conclusio consequens ad dicta, quasi dicat, cum oīs motus sit inter cōtraria, igitur oīs motus est cū fine, & ad finem, aliter non esset de contrario in contrarium. Secundo vt illud nō sit conclusio, sed pręmissa, ita vt probet q oē quod mouet̄ vertat̄ inter contraria, aliter esset sine fine, & ita ociosus, & tunc est quasi alia ratio siue cōfirmatio. Tertio vr̄ velle illud esse inductum pp motum localem, q.d. q vl̄r motus localis debet esse finitus. Signū huius expōnis est, quia in .6. huius vsus est rōne accepta à contrarijs, & vtitur hac ratione, s. q omnis motus desinat, qm̄ si non, tunc non inciperet. Hæ expōnes sunt superfluæ, & satis est dicere verbum illud esse cōclusionē, vt dictum est in expositione nostra.

Quæ Auer. comen. 36

An cœlum agat in intellectum & voluntatē hois. Vide laud. q. 6. huius.

Tex. 13

Adhuc aūt videmus id posse moueri, qđ neque mouetur, neq; in se vllum motum habet. Veluti in rebus inanimis, duarum neque pars vlla, neque totum mouetur, sed quiescentia interdum mouentur, oporteret autem aut semper, aut nunquam moueri, siquidem non oriretur motus, sed semper erat.

Secundo arguit, si motus primus esset ęternus, oīa aut semp mouerentur, aut semper quiescerent, primo huius, pmittit cōsequentis impossibilitatē, & inquit. Adhuc autē videmus id posse moueri, quod neq; mouet̄, neq; in se vllum motum habet, veluti in rebus inanimis videlicet elementis, quarum neq; pars vlla, neq; totum mouetur, sic igitur patet non oīa semper moueri. Tunc facit enthymema, & inquit, oportet aūt aut semper aut nunquā moueri, siquidem non oriretur motus, sed sp esset, est igitur enthymema, si motus semper esset, omnia aut semper mouerentur, aut semp quiescerent. Consequētia patet, qa si motus prius sit sempiternus, oportet vt omnis illius effectus sit sempiternus. quum aūt ipse nō possit esse cā duorū, erit motus hic inferius sempiternus, aut quies, & omnia aut semper mouerentur, aut semper quiescerent.

Multo pręterea magis hoc in ipsis animantibus esse patet, nam etsi nullus interdum in nobis sit motus, sed quiescimus, tamen mouemur aliquando, & fit in nobis ex nobis ipsis principium motus interdum, etiam si nihil extrinsecus mouerit, hoc enim in animæ expertibus fieri simile non videmus, sed semper aliquid aliud eorū quæ sunt extra mouet ipsa, aīal vero ipsum dicimus seipsum mouere, quare si aliquando oīno quiescat, fiet ī ipso sane īmobili motus à seipso, & non ab vllo externo. Quod si id in animali fieri potest, quid prohibet vt in vniuerso id idem fiat, nam si in paruo mūdo, & in magno etiam fiet, & si in isto mundo in infinito etiam fiet, si modo fieri possit vt infinitum totum moueatur atque quiescat.

Tertia ratio breuib⁹ sic cōponit̄, sicut in paruo mūdo, ita in magno, sed paruus mūdus vt hō pōt incipere motū postq̄ nō mouebat̄, igitur & in magno mundo pōt mot⁹ de nouo īcipere. Immo addit q sicut ī isto mūdo magno pōt incipere motus, ita in mundo īfinito, si mō fieri possit vt infinitum totū moueat̄ atq; q̄escat, & hoc sm̄ pōnem

eorum

Quæ Auer: comm. 17. An sicut in maiori mundo est deuenire ad motu ri imobile, sic in minori videlicet in hoīe. Vide Gaie.hic, & Egid. hic. & Gradeū Bf. le.4.huius.

eorum qui tenent mundum ex parte conuexi esse infinitum, vt patet Primo Cœli.

Auer. vero disputat primo de differentia rationum. Prima.n.sui motum esse finitum, quia est inter contraria. Secunda vero primum motum esse finitum, quia tūc omnia semper aut mouerentur, aut quiescerent. Tertia fuit, quia videmus animal incipere motum. Dubitaret igitur aliquis quomodo Arist. disputat de inceptiōe motus. Per hanc tertiam rationem, vtrum præsupposita æter nitate motoris. Respondet q in hac tertia ratione solum vult habere q motus primus incipiat per simile in aīali nihil de motore afferendo, & tūc iuxta hoc ait rationem esse intelligendam in motu naturali non violento, nā in motu violento patet ipsum incipere, quia præcedit motus mouentis. Hæc est vna expositio. aliter exponit, q forte in hac tertia ratione supponit motorem & mobile, & quærit vtrum illis præsuppositis, motor possit nunc mouere, nunc non. Cōueniunt enim omnes in hoc q motor & mobile sunt æterna, sed dubitant an motor possit mouere interdum, aliquando vero non Concordat ambos sensus, et vult q in principio præsentis textus, hoc est in secūda ratione, voluerit primum sensum, in fine vero, hoc est in tertia ratione voluerit secundum sensum. Hæc non multum faciunt ad intellectum literæ, vt patet. Vlterius declarat quæ magis videntur à se incipere motū, & ait q inceptio motus magis patet in animalibus, q in rebus naturalibus, nam aut inanimata mouentur violenter, aut naturaliter, si violenter, patet ipsa nō incipere motum à se, sed de foris, si vero naturaliter, cum hæc nō mouentur nisi à remouente prohibens, aut à generante, patet etiam non moueri à se, quare magis motum incipere à motore à se in animalibus patet. Vlterius colligit similitudinem inter paruum mūdum & magnum, prima est, quia ambo ex se moueri videntur, secunda quia oēs motus reducuntur ad primum motorem immobilem, vt in animalibus ad animam vel cor, aut voluntatem. In vniuerso vero ad deum. Animaduerte (vt dicit) q hæc tertia rō peccat, primo quia rhetorica, & ita non conueniēs sciæ demonstratiuæ, secundo quia sumit falsum, nam motus aīalis non est primus, cum antea præcedat saltem motus spirituum. tertio, quia hæc ratio non probat de facto, sed de possibili motū cœli posse incipere, modo de facto est falsum. Hæc sunt quæ in cōmēto continentur.

Quæ a se mo tū incipiunt.

Tex. 18. Horū igitur, id qd primo ē dictū, cū videlicet nō eundē sp vnūq numero motū esse, quo itur ad opposita, recte dr, hoc.n. fortasse necessariū est, siquidē fieri nequeat vt sp his vnus idemq sit motus numero, qui eiusdem vniusq mobilis sit, dico aūt vt vtrum vnus idēq sonus sit vnius chordę, q similiter se habet, atq mouet, an alius semper. Verumtñ vtrouis modo id forsitan se habeat, prohibet nihil, vt motus aliquis vnus & idem sit continuus atque perpetuus, atq hoc p ea quę posterius dicētur, erit magis perspicuū.

Nunc rñdet ad rōnes p ordinē, concedit igitur ad primā maiorē, videlicet q nullus motus inter cōtraria sit ppetuus, negat tñ minorem, nā motus primus nō est inter cōtraria, imo vt cœlo nihil est cōtrarium, ita motui eius, sed quia vnū motū vnius mobilis esse ppetuū inter contraria, pōt bifariam intelligi, aut p replicatione, aut absolute, inquit. Hoc.n. fortasse necessariū est, siquidē fieri nequeat vt sp his vnus idemq sit motus numero, qui eiusdē vniusq mobilis sit, dico aūt vt vtrū vnus idēq sonus sit vnius chordę, quę similis se habeat, atq mouet. q.d. dico maiorē esse verā, omissa ea qōne tanq impertinenti, an motus possit esse sempiternus vnius mobilis vel ne, verumtñ vtrouis mō id forsitan se habeat, phibet nihil quo ad rōnem vt motus aliquis vnus & idē sit cōtinuus

An oē corp° mouea. Vide Alber. de saxo. q. 4. huius.

A atq ppetuus, nā siue qō illa sit ad vnā siue ad aliā partē, minor ipsa est falsa, motus enim primus nullū habet con trarium, iō non est de contrario in cōtrarium, vt posteri' dicetur diligentius. Hæc ad formam.

Moueri vero aliquid qd' prius non mouebatur, absurdū nō erit, si nunc quidē adsit, nūc vero nō adsit id quod extrinsecus mouet, hoc tñ quonam sit modo quærendum est, dico aūt vt idem ab eodem motiuo, nunc quidem moueatur, nunc vero nō, nihil enim aliud dubitat, quí id dicit, quàm cur non semper rerum aliæ sem per quiescant, alię moueantur. Tex. 19.

Ad scdm rñdet, & cōcedit motū primū sp esse, negat tñ hæc sp moueri, aut sp quiescere, nā motus, & quies, q hic fiont, nō sunt pcise à cœlo, sed à motu cœli vt à causa vniuersali, ē propinquis motoribus vti ab instrumentis. B Sed cū interdū pximos motor appropinquat, interdū recedit, iō hæc nunc mouētur, nūc qescūt, & ita cōsequētia nulla erit. Vez illud (vt dicit) vr qōne dignū cur motiuo existē eodē, nō sp sit appropinquatio istri ad motū, aut ad quietē, qd tanq in posterū considerandū transmittit. An aliqua sit pperna sint hōtria cum aliam à se sue entitatis. Vi de Gradeum Bf.le.1.h°.

Maxime vero tertium dubōnem habere vr, id videlicet quod in animalibus accidit. Propterea q motus in his fit nullo alio pcedente, nam quiescens prius postea inambulat nullo, vt vr, externo motore cōcitante, verū hoc falsum est, cernimus.n. aliquid eorū quę natura insunt, sp moueri, cuius quidem motus non animal ipm cā est. Sed id quod ipsum ambit fortasse, ipsum tñ videmus seipsum mouere non omni motu, sed eo qui secundum locum est, nihil igitur pro C hibet, quin potius fortasse necessarium est com plures motiones fieri in corpore ab eo quod ipsum ambit, quarum aliquę quidem mētem aut appetitum mouent, quę vniuersum animal postea mouebunt. quale circa somnos accidit, nā qq nullus tūc sensitiuus pfuerit motus, inest tñ aliquis, quo surgant animalia rursus, verū & de his, ex ijs quę subsequentur erit perspicuum. Tex. 20.

Ad tertiū nūc rñdet negando minorē, qm nullus pōt motus localis esse primus in aīali, quin antea alius fuerit, è quo ille proficiscatur, repetit igitur rursus rōnis vim, & inquit. Maxime vero tertiū dubōnem habere vr, id videlicet qd in aīalibus accidit, ppea q motus i his fit, nullo alio pcedente, nā qescēs prius aīal ipsum, postea inambulat nullo (vt vr) externo motore concitāte. Hæc argumēti tactū vis. Rñdet negando minorē, nā motus ille pficiscitur ex alio motu. Imaginatur.n. aerem q nos ambit ē, D cœlestibus potestatibus alterari, nō tñ ad sensiles qualitates, sed ad insensiles atq occultas, hunc vero alteratum vlterius alterare aliqd eorū quę ē natura nobis insunt, vtpote aut spiritus, aut mēbra, aut humores, quęq alterata tenū eā aīæ partē quę græce est dianoea, latine rationalis alterat, quæ rursus alterata appetitū mouet, vn tandem ad motū aīal surgat, huius rei exēplū est somnus, nā qq nullus tūc sensitiuus pfuerit motus, lestt tñ aliquis sm rei veritatē, videlicet vapoz resolutio, quo videlicet motu surgant animalia rursus, quā rē transmittit ad tempus.

Auer. vero declarat ambulationem nō esse absolute p mū aīalis motū, an quē nullus porsus fuerit, primo qa antea pcessit motus alteratiuus, quo aīa nutritiua viuifica p calore naturalē resoluit cōtinue hūdū naturale. Cur' rei ordo ē vt pulchre declarat The. q calor naturalis agēs in hūores arescit atq exsiccat illos, q tōne mouet ad sitim, Quæ Auer. comm. 20.

vñ cogaẗ aïal inambulare ad potũ, cõsumit ẽt nutrimẽtũ atq; mẽbra, quo excitat ad famẽ, vñ ad mẽsã cogiẗ. Rursus calor ille aliquãtulũ extraneatus atq; mutatus diuersas in animali cõcitat affectiones, vñ interdũ ad micturã, interdũ ad excretionẽ, nunc ad somnũ, nunc ad sputum, nunc ad cætera id genus vrget, sic igitur ex parte intrinseca patet ambulationẽ nõ esse primũ animalis motũ. Ex parte vero extrinseca est (vt dixit) quia aer alteratus è cęlo, alterat in aïali aliquod eorũ, quę illi insunt ꝑ naturã, vt mẽbrũ, aut spirit⁹, aut humores, aut oẽs, aut plures, quę q; alterat. dianoeam mouẽt, quęq; mota concitat appetitũ, qui tandẽ mẽbra mouet ꝑ debitã spirituũ sensiliũ administrationẽ. Sed dices. cur exẽplũ de somno Arist. accepit, cũ illud dissimiliũ videatur. Rñdet Auer. ꝙ hoc ideo accepit, quia in nullo alio opere animal penitus qescere videtur, nisi in somno, atq; in nullo ita mouerı ex se magis q̃ in expergefactione. Modo quasi ꝑ argumentũ à maiori vr̃ ꝙ non sit ita, nã motus expergefactiuus sequitur alterationẽ intrinsecã, qñ enim somnus fit (vt dixi) è cibo ipso, vapores exhalant, qui sua leuitate cerebrũ petunt, et inde cerebrũ ipsum infrigidãt, è quo postea infrigidati redeunt, & meatus obturant, & inde redeũt ad cor ipsum, ipsum infrigidando, quo calor hebesit, vt demum cessent sensuũ actiones, quę cessatio somnus est, vaporibus postea resolutis rursus ad expergefactionẽ animal surgit, q̃ rõ docet ambulationẽ non esse primum aïalis motũ. Ex ĳs patet quonã modo stellę suis viribus in nos agãt, & in intellectũ, quę res pro astronomis multũ facit, & si expositores vt Them. Thomas, & Auer. rẽ hanc ad manifestã alterationẽ aptẽt, res vero est vr̃ intelligenda, tum ad occultas, tũ ad manifestas motiones, verum in libro Destructio destructionum, disputatione. 14. & in libro de Interpretatione, & in Secundo huius satis.

An aïal moueatur ex se. Vide Albertũ de saxo. q. 1. huius.

Quod stellæ agant Inces. Vide & Isd. q. 6. huius, & Grandaleum. Escul. le. 4. huius.

E dum est, ꝓpter duo, tum quia per hoc soluuntur oẽs dubitationes, tũ quia est finis nostrę ꝑtractationis. Auer. declarat ꝙ debeat esse aliquid semper quiescens, & hoc partim per declarata in. 7. partim per declarata in hoc. 8. partim per sensum. per declarata qdẽ in. 7. nã ibi demr̃atum est esse veniendũ ad primũ motũ ex seipso, per sensum vero patet oẽs reduci ad illũ motũ primũ, in hoc. 8. vero, q̃a ꝓbatũ est talẽ primũ motũ esse æternũ. Et cum sit motũ ꝑ se oẽ quod mouetur egere quiescente, circa quod aut super qd' mouetur, restat esse aliquod sꝑ qescens, quod quidẽ esse non põt cœlũ, cum sensu patet moueri, erit igitur terra, q̃ sensu patet sꝑ quiescere, & non tm̃ terra, sed aliud quod rõne patet sꝑ quiescere, videlicet primum motorẽ, qui non quiescit qete, ꝓpria dicta, sed ęquiuoce, quia imobilis est. Sed dices contra, qm̃ remotio motus cœli à quibusdã vt à terra est cã vt quiescat, appropinquatio est cã motus vt in igne. Sed declaratũ est cœlũ aliquibus esse ꝓpinquũ, aliquibus remotũ in. 4. huius, igr̃ qõ fuit soluta, igitur nõ est opus noua cõsideratione. Rñdet Auer. ꝙ ipse vult rẽ cõplete declarare, qm̃ quasi in semine & gñali F quodã mõ est expositũ, & ita distinguere oïa vt cœpit.

Dubitatio. Vnde est ꝙ aliqua sꝑ mouentur & aliqua sꝑ quiescunt. Vide Egid. huc.

Tex. 20.

Principiũ vero cõsiderationis id erit quidẽ, quod fuit & dictę dubõnis. Cur nam aliqua eorũ quę sunt interdũ quidẽ mouentur, interdum vero rursus quiescũt. Necesse itaq; aut vniuersa sꝑ quiescere, aut vniuersa semper moueri, aut quędã moueri, quędã quiescere. Et horum rursus, aut ea quę mouentur, semper moueri, aut ea quæ quiescunt, semꝑ quiescere. Aut vniuersa esse apta simul vt moueantur atque quiescãt. Aut reliquũ & adhuc tertiũ, eorũ videlicet quę sunt, alia sꝑ imobilia esse, alia semꝑ moueri, alia ſm vtrunq; moueri atq; quiescere posse, quod quidem à nobis asserẽdum est, habet enim hoc eorum omnium quæ dubitantur solutionem, & huius nostrę tractationis finis est.

Repetit qõnem q̃ impertinenter fuit mota, & vtilitatẽ illius addit, & inquit. Principiũ vero cõsiderationis id erit quidẽ, quod fuit, & dictæ dubõnis, quã mox repetit, & inquit. Cur nã aliqua eoꝝ quæ sunt interdũ quidẽ mouentur, interdum vero rursus quiescãt. Hæc fuit interposita, prosequẽdo de dubõne. diuidit (vt Them. ait) & subdiuidit vniuersã naturã, & ſm põoes hoïs, & ſm rei possibilitatẽ, & inquit. Necesse itaq; est aut vniuersa sꝑ quiescere, vt Zeno autumat, aut vniuersa sꝑ moueri, vt Heraclitus, aut quædã moueri, q̃dã, qescere, vt Emped. huius tertĳ subdiuisionẽ subscribit, & īquit. Et hoꝝ rursus, aut ea quę mouẽtur, sꝑ moueri, aut ea quę quiescunt sꝑ quiescere, aut vniuersa esse apta simul vt moueantur atq; qescant, & quia nullus ponit neutra sꝑ moueri & semper qescere, hoc ꝑtermitteos, dat vltimum, dicens. Aut reliquũ & adhuc tertiũ, eoꝝ videlicet q̃ sunt, alia semper imobilia esse, vt deus & intelligentiæ, alia semper moueri vt cęli. Alia vtrunq;, moueri, atq; quiescere posse, tunc addẽs considerationis fructũ, inquit, quod quidẽ à nobis asserẽ

An ex parte eterñ factarũ possit oñdi mondũ nunquã incępisse & an ex ꝑte agẽtiũ quo rũcũque probari possit mũdũ ęternũ esse & an ex ꝑte agẽtũ ꝑ volũtatẽ possit hoc ꝓbari. Vide Egid. text. 20. h⁹.

Quæ Auer. com. 21.

G apud ipsũ suppõ est, naturã principiũ mot⁹ ẽẽ.

Vniuersa igitur putare quiescere, & hui⁹ rõnẽ exquirere, sensum ipsum postponẽdo, mentis est q̃dã ibecillitas. Insuperq; nõ de parte, sed de toto quodã est controuersia, quæ non solũ aduersus naturalẽ, sed aduersus omnes scientias, vt ita dicã, omnesq; opiniões proficiscitur, propterea ꝙ omnes motu vtuntur. Amplius vt inficiationes principiorum in rationibus mathematicis, non ad ipsum pertinent mathematicũ, similiter & in cęteris id genus, sic id quod nunc dictũ est refellere ad naturalẽ nõ attinebit, nam apud ipsũ suppõ est, naturã principiũ mot⁹ ẽẽ.

Tex. 22.

Nũc ꝓsequitur de dicta diuisione siue subdiuisiõe vltimo facta, & excludit tria mẽbra, & primo põnem Zenonis, & ipsam excludit ꝑꝑ tria, tũ primo, q̃a cõtra sensum, tũ. 2. quia nõ ꝑtinet ad naturalem tm̃, sed ad oẽs artes & sciãs, tũ tertio, quia est contra principia naturalis sciæ, ad q̃ naturalis nihil debet dicere. De primo inquit. Vniuersa igitur putare qescere, & huius rõnem sophisticã exquirere (vt Zeno fecit) postponẽdo sensum ipsum, mẽtis est q̃dã imbecillitas, quę ꝓ tãto est, q̃a sophysticas rõnes dissoluere non valet, & hoc inquit. Arist. Topicoꝝ Primo capite. 9. ꝙ non est dignũ cõtra quascunq; opiniones aut ꝓblemata disputare, de q̃bus aliquis dubitãs sensu aut pęna indiget. verbũ illud putare, nõ est in gręco codice, sed more attico ꝑtermisit. De scd'o inquit. Insuperq; non de parte reꝝ, sed de toto quodã ente & vniuersa amplectẽte est controuersia si ita dicaẗ, q̃ non solũ aduersus naturalẽ Philosophũ, sed aduersus oẽs sciãs (vt ita dicã) oẽsq; opiniões siue artes ꝓficiscitur, propterea ꝙ oẽs motu vtunẗ, H artes q̃dẽ vt dirigentes motũ aliquẽ, sciẽ vero, vt Philosophia naturalis cõsiderãdo motũ & mobilia, Mathematica, vtiẗ motu imaginario, dicẽs punctũ motũ facere lineã. Metaphysica vero, quatenus de ꝓmis motus principĳs tractat, q̃re destruere motũ oẽs turbat sciãs, atq; artes, error vero cõis nõ est ꝑtractandus à naturali. De tertio inquit, vt infectiones principioꝝ q̃ gręce dicunẗ enstaseis, latine inficiationes siue iportunitates in rõnibus Mathematicis modo ad ipsum ꝑtinent Mathematicũ, silr̃ & in cęteris scientĳs id genus, sic id qd' nunc dcm̃ est, refellere, ad naturalẽ nõ attinebit, nã apud ipsum suppõ est, naturã principium motus esse. Quare ad naturalẽ illius redargutio nõ attinebit. Circa hęc tria Auer. declarat duo, & illoꝝ affert rõnes, ꝙ igr̃ negare sensus sit imbecillitas eo ꝓbat, quia conclões ex principĳs deducuntur, ꝓncipia vero ex experimẽtis, experimẽta autẽ è sensibus ꝓficiscuntur. 2. Posterioꝝ, signum aũt q̃a sermonũ veroꝝ experimentum

An verũ sit ꝙ dubitãs de motu dubitet d' toto ente. Vide Grãdeum Escul. lec. 5. huius.

An oẽs sciæ vtantur motu. Vide Grãdeum Escul. lec. 5. huius.

Quæ Auer. com. 22.

Quæstio. Prima pō Vide. Alb. de saxo. 4. huius. q.

pertimentū atq; periculū est vt sensibus cōueniāt. Quod vero motū esse sit principiū in scia naturali, pbat qa qui negat motū, naturā quoq; negat, nā natura p motū definitur. Qui vero negat naturā, negat naturalia, cū naturalia sint ob naturā, q negat naturalia, negat subm sciētię naturalis, et qui negat subm alicuius artis, cōtra eū nō est disputādū ea i arte, cū pncipia nō hēat, qb⁹ disputar̄ possit.

Asserere aūt vniuersa moueri est etiam ferre falsum, minus tn̄ doctrinę fines egredit̄, nā i naturalib⁹ positū est naturā principiū eē pari mō motus & qetis, tn̄ motus naturale magis eē vr̄.

Excludit scd'm mēbrū qd̄ Heracliti est pō videlicet q oia moueant̄, p hoc q est contra sciam naturalē, licet minus erronea. Cōtra qdē naturalē sciam, quia destruit quietē, cuius natura est pari modo pncipiū, veluti ipsius motus. Minus vero erronea, aut vt dicit expositor, quia negat quietē, quę est priuatio qdā vix pceptibilis, aut quia supp̄onis naturalis cōcedit ptē, videlicet motū, partē vero negat. Sed ea ps quā cōcedit potior est. Quęrūt hic iuniores, verū oia corpora mūdi semp moueant̄ localiter. Sine argumētis r̄ndēt, q de posse oē corpus naturale mūdi mouet̄. De inesse vero qdā nō mouētur, tū de terra, tū de aialibus, q quiescunt, vt sensu patet. Sed hæc pō stare nō pōt, & pbo q oia mūdi corpora naturalia sp localiter mouētur, de cœlis quidē nemo dubitat. De igne vero & aere patet, tū p altissimos mōtes, vbi aer & ignis mouentur raptu cœli, cęterę aeris partes ventis agitātur, rursus cōtinuo est alteratio aeris & corruptio ex vna parte, igitur rarefit versus illā, ex alia generatio, igitur condēsatio, & ita sp in motu. De terra vero & aqua pbatur, de terra qdē, quia ex vna pte lminuitur pp actiones solis & stellarū circa eā, & cū centrū terrę debeat esse centrū mundi, terra mouebit se, faciendo se versus centrū vt æqualiter sit in medio. Sed qm̄ ad motū terrę seqt̄ mot⁹ aquę, quæ supra ipsa est, & ipsam insequitur, ēt aqua vētis agitatur, rursus aqua mouetur motu lunę, vt patet ad motū aquę insequētis terrā, sequitur motus piscium veluti vehantur, ad motum terrę mouentur vt vecta animalia cūcta, igitur nihil est latione penitus immobile aliqua hora. Pro rōne Arist, dicendū q Arist. vult esse contra naturā oia moueri p se, nam animalia per se quiescere patet, licet motu vectionis p accidēs moueri possint. Et sic saluatur definitio naturę. Similiter ad sensum apparet quędā quiescere p se, licet stet ipsa moueri motu imperceptibili, & fortasse si hunc in modum intellexit Heraclitus bene dixit. Ari. n. non contra sensum, sed contra verbs processit.

Tex. 23.

Insup asserūt ēt aliqui nō corū q̄ sunt aliqua nō moueri, sed vniuersa, atq; sp. Latere tn̄ illud nostrū sensum, quibus & si nō distinguūt, quonam motu an oībus dicant, non est difficile occurrere, nō. n. fieri pōt vt continue quicquā increscat, & decrescat. Sed est & interstitium.

D Ponit cauillum Heraclitanorū, dictū. n. est oia in motu eē, occurrit Arist. cōtra, qa hæc cōtra sensum sunt. Soluit fm Heraclitanos, & inquit. Insup ēt asserūt aliqui nō corū quæ sunt aliqua non moueri, sed vniuersa atq; semper, latere tū illud nostrū sensum, & sic nō contradicit sensui pō illa, sed latet illum. Contra obijcit Arist. vbi debes scire q oia esse in motu sp pōt intelligi dupl'r, aut oia esse in motu semper scd'm oēs motus spēs, vt sit dicere quodlibet moueri qualibet motus spē, verbi cā, Socrates moueatur gñatione & corruptione, auctione, lminutione, latione, & alteratione, hoc semper. Aut oia esse in motu nō oībus spēbus motus, sed vna sola, vtpote, aut auctione, aut latione, aut alia tali. duo igitur facit Arist. nam primo contradicit primo sensui, & inquit, quibus & si nō distinguunt, quonā motu, an oībus dicant, non difficile occurrere. Occurrit igitur primo sensui, & declarat nihil posse

An physic⁹ debeat supponere motum esse Vide Egi. hic.

A simul & semel increscere & decrescere, et inquit, nō enim fieri pōt vt cōtinue quicquā simul increscat & decrescat, sed inter decrementū & accremētum est interstitiū, vbi corpus consistit neq; accrescēs, neq; decrescens. Hęc contra primum sensum, & hunc in modum exponit The.

Insup ēt sermo iste psimilis est ei q est de formatiōe lapidis à gutta, & discussura saxoꝝ e stirpib⁹, q̄ inde pullulāt, nō. n. si tm̄ discuteat stirps, aut fodiat gutta, & dimidiū in dimidio tpis forauit, aut discussit prius. Sed velut in nauis tractu, ita quoq; tm̄ tot guttę terebrant, licet pars illarū nulla in aliquo tpe idētidē minuat. Nam quāq; id quod diminuitur in plures diuiditur partes, tn̄ nulla ipsarum adempta est seorsum, sed in totum id abijt, perspicuum igitur non necessariū esse semper quicquam demi ex eo, quia iminutio in infinita sectilis sit, sed interdū totū minui.

B Cōfutauit primū sensum, quo quis dicere posset quolibet moueri semp qualibet motus spē, nunc confutat secūdū, videlicet q non oia moueantur continue aliqua mot⁹ spē. Et syllogismus est, nō oia mouētur continue auctione, aut alteratione, aut latiōe mouet̄. Sed oē qd̄ mouetur auctione, aut alteratione, aut latione, igr̄ nō oia mouētur aliqua motus spē cōtinuo. De rōne primo pbat q nō oia cōtinuo augētur, deinde q nō oia continuo alterētur, demū q nec continuo ferantur. Primū pbat sic, sicut est de formatione lapidis è gutta, & diuisione saxoꝝ è planetis, q inde pullulāt, ita de auctione. Sed cauatio lapidis à gutta, & diuisio saxoꝝ à planetis nō fit cōtinue, igr̄ nec auctio. Minor declaratur, qa ita est de cauatione saxi & diuisione, vti de nauis tractu, mō pn̄t plures applicare se naui, & nō trahēt, accessu tn̄ vnius fit tractus, igr̄ & de cauatione idētidē est asserendum. Litera patet translatione.

C Similiter ēt & in quauis alteratione, nō. n. si id quod alteratur in infinitū diuisibile sit, ppea & alteratio. Sed psepe subitaria ē vt cōgelatio. Amplius cū ęgrotauerit quispiā, tp̄s fieri necesse est, in quo cū conualebit, nō amplius in tpis fine mutabitur, nā i sanitatē mutari necesse erat, & ad aliud nihil. Rursus censeres cōtinuo alterari, ijs quę perspicua sunt admodū est aduersari, nā alteratio in cōtrariū est trāsitio. Demū lapis nullus aut durior aut mollior vnq̄ factus ē.

Quòd nō oia cōtinuo alterētur pbat primo, qa cōgelatio interdū subitaria est, q tn̄ alteratio. 2. qa æger qui in sanitatē it, donec it, vr̄ alterascere, sed postq; cōualuit aptissime ab eo motu qescit. 3. oīs alteratio cōtrarijs arcet̄, nō igr̄ in infinitū pficiscit̄. 4. nemo vidit tāto psertim tpe lapides duriores molliores ue fieri, sed æquales sp. Ex ijs patet nō oia sp alterari, qd̄ est fm ppositū. Aris. pbādo q

D nō oia sp mouent̄ vna aliqua spē mot⁹ cępit ab auctiōe, huius cām affert Auer. qa hęc dubō est facta ab aduersarijs in motu auctionis & diminutionis. Credebāt. n. q sit continua auctio in aialibus, & ita inferebant in omnibus alijs motibus, ppterea Aris. cępit ab auctione. Vlterius accepit Arist. q non oportet siquid augeatur in anno vt in quolibet tempore augeatur, & non dedit rationem.

Quæ Auer com. 23.

Primū dcm̄ Auerrois.

{Auer. affert cām} qa tūc diuideret̄ digitus auctus in anno in tot ptes actu, quot sunt anni ptes actu, qd̄ p impossibili omittit. Et vr̄ q in hac rōne supponat Auer. auctionē fieri p minima, quia vt dictū est in lib. de Gñone auctio est generatio qdā, quęlibet aūt generatio est p minima, igr̄ & auctio. Secūdo supponit minimū in instanti fieri, tūc arguit, si minima aucti r̄nderent instātibus tpis, tūc tot minima aucti eēnt in parte digiti, quot instātia in anno, quod est aperte falsum. Tertio accepit Aris. q ca

uatio facta á guttis, non oportet vt fiat partialiter p vnãquãq; guttã, sed tota simul ab vltima in virtute cæterarũ, hoc Auer. pbat, quia si in qualibet parte tpis guttationis fieret aliqua partiũ diminutio, & continua & successiua, tũc cauatũ esse nõ fieret nisi post desitionẽ infinitorum in actu, hoc etiã p idẽ declarari põt, supponendo nihil posse minui plus q̃; ad minimũ, neq; augeri plus q̃ ad maximũ, Scdo q̃libet minimũ nõ posse fieri nisi in instanti, tunc arguit, si igiť cuilibet parti tpis rñdet aliqua diminutio, cũ illa non possit esse minor minimo, tũc cuilibet parti tẽporis rñderet minimũ, igiť cũ partes tpis sint ĩfinitę, erũt & minima infinita q̃ fuerũt diminuta, & quã minimũ sit res actu, igiť erit diminutio lapidis post diminutionẽ infinitorũ in actu. Sed mouet Auer. dubiũnem Ioannis, nã. 6. huius cuiuslibet motus negauit primũ. Hic vero cuiuslibet motus vr̃ dare pmũ. Rñdet q motus põt dupľr cõsiderari. Vno mõ vt exit ad actũ, & sic habet primũ. Alio mõ vt in potẽtia & sic non habet primũ. Iuniores exponũt q motus põt accipi vt exit atq; desinit in quietẽ. Alio mõ vt cõtinuus est in se. Prĩo mõ in oĩ motu datur prima ps, q̃ pars erit illa, quę desinit in primã quietẽ, q̃ pars p tanto dr̃ subitaria, p quanto ętis acqsitio est subitaria & vt cõtinuus non habet primã pt̃ẽ neq; vltimã. Sed hoc stare nõ põt, nã motus exolutus in quietẽ est ges et nõ motus, igiť hoc Auer. dictũ esset de quiete. Ioannes dixit in. 6. q motꝰ põt accipi dupľr, vno mõ p forma fluẽte, alio mõ p fluxu, primo mõ motus est prima ps vt minimũ de quolibet generato. 2. mõ nõ est dare. Q̃d etiã stare nõ põt, qm̃ fluxus tã cito est q̃; cito forma est, igiť si forma est subito, & eius fluxus ẽt. Aliter dixit etiã q motus põt cõsiderari sub rõne generis, & sic illius nihil est primũ, aut sub rõne spẽi, & sic solus localis est successiuus & cõtinuus vt dicet ipse. Hęc in. 6. dicta sunt nõ semel. Vlterius Philosophus pbauit cõtra antiquos alterationẽ eẽ cõtinuã cõtradicere p se notis, vbi Auer. ait hãc rõnẽ eẽ dialecticã, nã p ipsam declarať id q̃d nõ per se patet, videlicet an oĩs motus sit cõtinuus, nã s̃m rei veritatẽ solus localis est cõtinuus, & nullus alius, hoc pbat, quia si quid augeať per digitum in anno, non valet augeri in qualibet pte tpis sensibili atq; possibili demr̃ari, vt accidit in motu locali. Prĩo, qa tũc in vno essent infinita minima actu. Cõtra casum, vbi diximus fieri p digitũ auctionẽ. Deduco cõsequẽtiã supponẽdo nõ posse fieri auctionẽ nisi per minima, scdo minimũ nõ posse fieri nisi in instanti, tunc arguo, si auctio fieret cõtinue ĩ toto anno, oportet vt fiat p minima, minimũ nõ põt nisi vno instãti fieri, igiť si debet esse continua, debet fieri in oĩbus anni instãtibus. Sed instantia sunt infinita, igiť minima erũt actu infinita. Secundo arguit, si auctio esset cõtinua in anno, quot partes sensibiles essent in anno, tot essent in aucto, & vocat vt ait ptẽ sensilẽ q̃ põt sensu aut tactu apprehendi. Cõsequẽtia hęc patet, cõsequẽs est impoſe, quia põt augeri aliq̃d in decẽ annis p digitũ, vbi patet sensibiles partes tpis eẽ plures q̃; illas digiti. Ex ĩjs infert cõtra Alpharabiũ non esse de definitione motus cõtinuitatem vniuersaliter, hoc est vt quilibet motus sit continuus, nam hoc non conuenit nisi motibus localibus. In cęteris vero nõ est cõtinuitas nisi s̃m apparẽtiã, p quãto sensus nõ discernit inter primũ et scd̃m minimũ, cũ tp̃s inter acqsitiones illorũ sit imperceptibile. Scdo cõtra Alpharabiũ ĩfert nõ oẽm actionẽ & passionẽ esse cõtinuã, sed solũ eã qua motus agiť aut recipiť localis, vtrũ vero hęc q̃ Auer. hic dixit, sint vera, & pp q̃d sunt vera, in. 6. nõ semel disputauimus, nũc vero id non ignores velim, ea quę Auer. ait esse vera ex suppositionibus suis, quibus positis illa sequuntur. Verum est vna contradictio, nam Auer. Tertio huius cõmen. 6. ait, q ex defin tione motus apparet continuatio motus, motus. n. qñ quiescit, erit perfectio eius quod est in actu. Hic aũt ait contra Alpharabiũ oppositũ. Ioannes in q̃õne glossat de auctione totali, cũ. n. aliquod augeri incipit, non augetur continuo vsq; ad finẽ totalẽ auctionis. Hæc

An in alteratione sit dare quietẽ & interpolatiõẽ mediam. Vide Egid. hic.

Vide Burleum hic.

An sequatur quia alteratio sp est in cõtrariũ nõ quod alteratur nõ semp alterať. Vide Egi. hic.

Contradictio.

Rñsiones Ioannis. Prima. Confutatio

E Ioãnis rñsio est contra textũ, nã Auer. vult q auctio fiat non continua, qa fit p minima, quorũ q̃libet fit in instãti, quia vbi fieret p minima, & minimũ in instanti, tũc esset aliquod ĩfinitũ actu, vñ in oĩbus dictis suis Auer. sumpsit vt suppositiones oẽs motus p̃ter localẽ fieri p minima, & quodlibet minimũ fieri in instãti, & p hęc duo oẽs cõsequentię suę patẽt. Rñdet alter q auctio fit in instãti, & non est cõtinua quo ad gñonem q̃ antecedit illam. Nec hoc valet, qm̃ si generatio fit in instãti, cũ illa fiat p minima, & quodlibet minimum sit quantum, generabitur quãtitas cuiusq; minimi subito, & ita auctio erit etiã subita. Propterea tolli potest contradictio p verba suamet, nã in Tertio huius vult vt appareat continuitas non quidẽ vniuersaliter oĩbus motibus, sed indefinite loquitur. Hic aũt ait illã indefinitã verificari pro locali tm̃, & ita nõ est contradictio, & si consideres verba, non inuenies contradictionem. Quærit Ioannes an alteratio sit motus continuus, licet hęc quæstio in libro de generatione sit tacta, & ĩ Sexto huius, propter Ioannis perfidiam, F breuibus tangam. Tenet igitur Ioan. q alteratio est cõtinua & diuisibilis in infinitum quo ad partes formæ siue qualitatis quæ per ipsam acquiritur, quo vero ad partes subiecti est finita, & non continua. Sed hæc stare non possunt, & suppono primo quòd omnis generatio siue secundum quid siue simpliciter sit ad esse aut simpliciter, aut secundũ quid. Secundo suppono de mente Auerrois oẽ ens naturale esse determinatũ ad maximũ & minimũ vt probat Auer. 6. huius. cõmẽ. 91. Tunc arguo sub tãta quantitate siue gradu qualitas est producibilis, sub quãta est nata esse, patet hęc per primã, quia generatio est ad esse, igitur sicut est apta esse, est apta generari. Sed p secũdam quęlibet res non põt esse sub minori minimo, igitur nec produci, quare & quo ad subiectũ, & quo ad qualitatis partes, oportet dicere q fiat per minima. Secũdo suppono q sicut nullũ agens potest agere quantũlibet minꝰ, G sic nec quãtumlibet minus patiens potest pati, & si dicatur oppositũ, est voluntariũ, nã ita agit ipsum agens per suam formã, vt patiens ẽt per suam patitur, & hoc maximẽ in passione accidentali. Tunc arguo quotiens agẽs & patiens sunt determinata ad minimum, effectus erit determinatus ad minimũ. Sed agens non potest agere quãtũlibet minus, igitur nec patiens pati, igitur effectus erit certę quantitatis gradualis. Quod vero agẽs nõ possit agere quantumlibet minus gradualiter, arguitur, quia si posset agere quantũlibet minus gradualiter, posset diminui ad quantũlibet minus, nã ad minorationem potentię sequitur minoratio magnitudinis, nã in minori quãto est continuo minor virtus. Tertio si aliqua qualitas potest produci quantumlibet gradualiter minor, aliquod agens posset eam producere, nã cuilibet virtuti passiuæ correspondet actiua. Sed nullũ esse potest agens cuius actio posset esse quantumlibet minor vt Auer. probat in. 6. commẽ. 91. & alibi, quia sic actiones non essent fines virtutũ, igitur nulla potest esse qualitas quantumlibet minor. Pro- H pterea oportet dici q si alteratio est finita & subitaria ex parte subiecti quãti, ita ex parte gradua erit finita, huius rationes perquire in Sexto & longas declarationes.

Propria responsio. Confutatio.

Responsio propria.

Quęstio Ioan. And. q. huius.

Põ Ioan.

Confutatio

An alteratio sit diuisibilis in infinitum. Vide. Iand. q. 5. huius.

Insuper etiam de ipsa delatione mirum est si lapis latuit deorsum deferri, aut ĩ ipsa tellure manere. Pręterea ipsa tellus, & cętera id genus necessario manẽt proprijs in locis, & ab his violenter mouentur. Quod si quædã ipsorũ proprijs sint in locis, necesse erit non oĩa loco moueri. Quod igitur fieri non possit aut vt omnia semper moueantur, aut vt omnia semper quiescãt, ex his, & cæteris id genus credet aliquis. ANTI.

Quod non omnia semp delatione siue locali motu moueanť, astipulante sensu, atq; ratione declarat. Sensu quidẽ, quia mirum esset latere sensus nostros lapides, montes

tes, atq; saxa immensæ vastæq; magnitudinis moueri, q̃ aduertentibus nobis in ipsa tellure manere cernimus. Ratione vero, nã si quædam naturalium corporum proprijs in locis naturaliter manent, nõ omnia necesse est moueri, modo tellus ipsa & cætera id genus necessario manẽt proprijs in locis, & violenter ab illis mouẽtur, igitur nõ omnia necessario semper mouẽtur. Huius primo accepit minorẽ, quæ fuit antecedẽtis positio, & inquit. Præterea ipsa tellus & cætera id genus, & aqua & aer & ignis necessario per naturã eorũ manent in proprijs locis, & violenter inde mouentur. Deinde accipit maiorẽ: inquit. Quod si quędã ipsorum proprijs sint in locis, infert conclusionem & epilogat rem, & sermo ipsa translatione patet.

At vero neq; fieri potest vt alia semper moueãtur, alia semper q̃escãt, & nihil interdũ q̃escat, & interdũ moueatur. Nã vt antea dicta dicẽdũ est fieri nõ posse & hęc nequaquam, videmus enim in eisdem dictas mutationes fieri.

B Erant & qui ista statua credebant esse corpora, vt quę mouentur, semper motum pati, quæ quiescebant, semper sine motu esse contendebant, ita vt nihil processus idẽ interdum moueretur, interdũ quiesceret, quæ positio tertio in membro dictæ diuisionis erat: & attribuit Empedocli. Aduersus quos Arist. a stipulatione sensus inuehit, cũ visus doceat violẽtos quosdam, & contra naturam motus haberi, a quibus nonnunquam capiuntur corpora, nõ nunquam absoluuntur

Insuper ẽt is qui cõtendit, apertissimis rebus aduersatur, nã auctio nõ erit, neq; violẽtus motus, si nõ prętet naturã mouebitur prius quiescens. Pręterea generationẽ tollit & corruptionẽ snĩa hæc, pene quoq; etiã ipsum moueri, nã fieri quoddã & corrũpi vniuersis videtur. Ad quod enim aliquid mutatur, hoc fit ait in hoc C Ex quo vero mutat̃, hoc corrũpitur, aut hinc: Quare perspicuum rerum esse nonnullas quę mouentur interdum, & quę quiescunt.

Secundo obijcit per rationem ẽt sensatã, nam ia qui ita dicit aduersatur eis quæ sunt manifesta naturæ, primo quia tolletur auctio & diminutio, secundo tolletur violentus motus, tertio tollentur generatio & corruptio. Demũ & quarto tolletur ols motus. Auctionẽ q̃dẽ, nam qui dicit augmentabile semper augeri, motum auctionis proficisci in infinitũ contendit, talis autẽ nullus esse põt, q̃re auctio nulla erit. Simili rõne, & de diminutione. Violentum vero motũ, quia violentus motus esse non põt, nisi sit aliquid extra naturam motũ, quod prius naturaliter quieuerat, quare si nullum quiescens põt moueri, motus demetur violẽtus. Generationẽ vero atq; corruptionẽ, q̃m nihil generatur q̃d prius non quieuit sub non esse, nihil corrumpitur, q̃ etiam subesse non quieuit, quare si q̃ D quiescit, non moueri põt, hæc tollentur. Demumq; tollet̃ ols motus, deducit, nã ols mot⁹ est g̃ñtio simpl̃r l qua hoc fit simpl̃r, aut g̃ñatio secũdũ q̃d, in qua hoc fit in hoc vt albũ in corpore. Similiter omnis est corruptio aut simpliciter, aut secũdũ q̃d, igitur si tolletur generatio, omnis ẽt motus tolletur. Propterea concludit esse rerum nonnullas quæ mouentur interdum, quæq; quiescunt.

An qui negat quietem neget generationem & corruptionẽ vide Egid. hic.

Quæ Auer. com. 24.

Auer. vero declarat fundamentum dictarum positionum. Fuerunt enim tres. Heraclitus enim dixit oĩa semper moueri. Zeno omnia semper quiescere. Epicurus rerum mundi quasdam moueri, & semper moueri, quasdam quiescere & semper quiescere, & nihil esse quod idẽ secundum rem moueatur & quiescat, omnes autem sustẽtantur in hoc q̃ apparentiæ sensibiles sunt falsæ, & si videntur veræ, quod est principium omnium suarum sophisticarum captionũ. Per hoc enim Heraclitus ait om-

A nia moueri secundum rem, apparere vero non omnia, q̃ cum apparentia sit falsa, veritas est, vt omnia moueantur. Zeno omnia quiescere secundum rem, apparere vero non omnia quiescere, & quia apud ipsum apparentia est falsa, restat vt nihil moueatur secundum rem. Epicurus ait, quæ quiescunt secundum rem quiescere, apparere vero moueri, quæ mouentur secundum rem, apparere quiescere. Sed quia apparentiæ sunt falsæ, restat vt quæ quiescant, secundum rem semper quiescant, quę vero mouentur similiter. Sed dices quis sit modus contradicendi his positionibus. Auer. respondet, q̃ omnes istę positiones sunt vniuersales, illa quidem Heracliti q̃ omnia semper moueãtur, & illa Zenonis q̃ omnia semper quiescãt, vniuersales sunt de tempore, & de suppositis. Illa vero Epicuri vniuersalis est de tempore tantum, quia eorũ q̃ sunt quædam ait semper moueri, alia omnia semper quiescere quæ sunt propositiones quo ad supposita particulares, quo vero ad tempora, vniuersales. Modus igitur contradicẽdi est per particularem. vniuersali enim de B suppositis contradicit particularis de suppositis, vniuersali de tempore, particularis de tempore, quare positionibus Zenonis & Heracliti cõtradicere possumus per particularem suppositorum, si quædam aut non moueantur aut non quiescant, & per particularem de tempore si interdum sic, interdum non omnia quiescant, aut moueantur. Epicuro vero solum per particularem de tempore est opponere, vt si non semper quæ mouentur, moueantur, & quæ quiescunt, quiescant, at tenentibus quædam interdũ moueri, quędam interdum quiescere, per particulares nõ contradictoriæ sunt, sed subcontrariæ, sed contradicendum est per vniuersalem. Hæc Auer. confuse & in mala lingua dixit. Cur vero ablata generatione & corruptione omnis motus tollatur, Auer. vltra vires textus aliquãtulum euagatus, talem affert rationẽ, quia generatio est finis omnium motuum, alterationis quidem nemo dubitat, auctionis vero pro tanto, vt augmentabile ad tantã C veniant quantitatem, vt generare possit. Delationis vero, quia cœlestis motus finis est secundus, animalia vero terreni finis est nõnunq̃ primus, vt dicetur. Qua ratione fit vt ablata generatione omnes demantur motus, siquidem ablato fine, cætera in finem auferri necesse sit.

Dubitatio Auer.

Responsio.

An q̃ esse dant q̃ quæ quiescũt sp quiescãt tollãt generatione & cõpositio. an tollant oẽm motũ vide Granadeum Esco. le. 1. huius.

Arbitrari vero cuncta interdum quiescere, atq; interdum moueri, hoc iam adiungendum est ad olim dictas rationes. Verum principiũ rursus identidem quod cœpimus prius agendum est a modo determinatis. *Tex. 25.*

De quarto mẽbro, remittit se ad dictas iam rationes, nam erat hoc membrum Emp. positio, qui tenuit omnia moueri interdum, & interdum rursus omnia quiescere. Propterea nouum principium facturus, intentionẽ proponit, & inquit. Verum principium rursus identidem quod cœpimus prius, videlicet per diuisionem rerum, agendum est a modo determinantis.

D Aut. n. vniuersa q̃escũt, aut vniuersa mouẽtur, aut eorũ quæ sunt, hæc quidẽ mouentur, illa vero quiescũt, & sic hæc, aut cuncta nũc quiescũt, nũc mouẽtur, aut ipsorum alia semper q̃escunt, alia semper mouentur, alia vero interdũ quiescant, interdum moueantur necesse est. *Tex. 26.*

Hæc diuisio põt fieri s̃m oĩa mẽbra facta iã in textu, tñ inueni eã sub his mẽbris, q̃ aũt oĩa mũdi corpa & res q̃escãt, vt dicit Zeno, aut vniuersę res mũdi mouent̃, vt dicit Heraclitus, aut eorũ q̃ sunt in mũdo hęc q̃dẽ mouent̃, illa q̃escũt, q̃d esse põt pro nunc bifariam, aut mõ Empedoclis, q̃ nunc quiescant omnia, nũc moueantur omnia, aut modo Epicuri, q̃ ipsorum vna pars sit in motu semper, alia semper in quiete. Alia membra non inueni in codicibus græcis. Tu vero potes supplere per ante dicta.

Et verbum illud, & si hæc, adieci in verbis græcis, & fortasse in libro meo litera est corrupta. sed qa hæc suor falsa, non est hoc dignum multa curiositate.

Quod quidē igitur fieri nō possit vt vniuersa quiescant, dictū quidē est, & prius, dicamus aūt & nūc. Nam si reuera ita se habeat, quemadmodū quidā dicūt id quod est infinitum esse & immobile, modo sensu ipso eorū quæ sunt quędam nō moueri, quædam & plura moueri videantur. Sitq; aut opinio falsa, aut opinio saltē, motus quoq; erit. Insuper si apparētia ē aliqñ videtur esse ita, aliquando aliter (apparentia.n. est & opinio) motus aliqui videbuntur esse.

Obijcit contra Parmenidem & Melissum, & eos q sectantur illos, & primo narrat positionem eorū, & inquit. Quod quidē igitur fier inon possit vt vniuersa quiescāt, dictū quidem est & prius, dicamus autē & nunc. Deinde arguit cootra eos ex dictis suis, quia aliter argui non potest contra negantes prima principia, & inquit. Nam si reuera, ita se habeat, quēadmodū quidam dicunt, id ꝙ est esse infinitū & immobile vt Melissus dummodo sensu ipso eorum quæ sunt quædam videntur non moueri, quædam & in maiori numero videntur moueri. Sitq; ēt de mente eorum aliqua opinio falsa, concedenda, aut saltem sic cōcedenda opinio, quod negare non potest, quia se opinari vt opinantur de quæsito noo oegabunt, sequit ex omnibus his ꝙ motus erit. Confirmat istud dicēs. Insuper si apparentia videtur aliquando esse ita, aliquando aliter, eum apparentia sit opinio, motus, aliqui videbuntur esse saltem in opinionibus, & apparentijs constituti. Motiuū itaq; Arist. est ad opinantem, qui cōcedit se opinari, aut apparitionem de re variam habere.

G Sed de hoc quidē cōsiderare, & eorū rōnem quærerę, quæ melius habemus quā si rōne egeremus, hominis est id qđ est melius, & id quod est deterius, & id quod est credibile, & id qđ nō est credibile, deniq; principium & non principium male discernentis.

Quia ratio fuit ad hominem, & posset dici ꝙ petit motus esse in ratione, quasi sese excusans, inquit Sed de hoc quidem considerare, & eorum rationē quærerę quæ melius habemus ꝙ si ratione egeremus, qua id probari posset, hoc est quæ sunt per se nota, hominis est id qđ est melius, & id quod est deterius quo ad actus morales, & id ꝙ est credibile, & id quod non est credibile, quo ad dialecticos syllogismos, deniq; principium, & non principiū quo ad demonstrationes male discernentis. Quare contra hos non opus est consideratiooe vlteriori.

Similiter aūt impossibile est & vniuersa moueri, aut alia moueri semper, alia qescere semp. H Ad hæc.n. omnia vna est sufficiens fides, qa vidēmus quędā interdū moueri, interdū quiescere, quare perspicuū similiter fieri non posse, vt omnia quiescāt & omnia moueantur cōtinue, propterea quia quę mouentur semper moueātur, & quæ quiescunt, semper quiescant.

Quæ ipse dicit, translatione patent, verū in conclusione quā epilogat, inqt, quare perspicuū similiter fieri non posse, vt oīa vnius medietatis rerū quiescāt, alia oīa alterius medietatis moueantur cōtinue, propterea quia quæ mouentur, semper mouentur, & quæ quiescunt, semper quiescunt. Hæc de his membris.

Quæ Auer. cōm. 2 e. — Debes scire ꝙ sensibilium quædam apparent & sunt vera, vt motus est & res mobiles sunt, quędam apparent & non sunt vt fractio baculi in aqua, & colores in iride. E Quædam non apparent & sunt, vt solem esse vniuersa terra maiorem. Hæc Auerro. modo patet ea quæ dicit Melissus esse contra sensibilia quæ apparent & sunt. Propterea fides optima est per sensum.

Reliquum igitur considerandū est, vtrū vniuersa eiusmodi & moueri & quiescere possint. An quędam sic quidam, aliqua vero quiescunt semperq; quędam autem mouētur semper. Hoc enim nobis demonstrandum est. Tex 20.

Mouet qōnem circa reliquū, & veritatē statim determinat, & inquit. Reliquum igitur cōsiderandū est, vtrū vniuersa eiusmodi quæ in mundo sunt, & moueri & quiescere possint, vt Empe. soluit, & inquit. An qdā sic qdem indifferenter pñt moueri & qescere, vt elemēta et mixta, Alia vero qescunt semper vt substātiæ separatæ siue centrum & poli, qdā autem semper mouentur vt cœli. Hoc enim pro determinatione qōnis nobis demonstrādū est.

F Eorū itaq; quæ mouēt, & quæ mouētur, alia quidē per accidēs, alia vero per se mouēt, & mouētur. Per accidens quidē, vt ea quę in his sunt quę mouēt, aut mouentur, & quę per partem, per se vero nō, quia insunt ei quod mouet aut mouetur, mouent aut mouentur, neq; qa pars aliqua sui mouet vel mouetur. Eorū aūt quæ p se mouētur, alia quidē a seipsis, alia vero ab alio mouentur, itemq; alia quidē natura, alia autem violentia, atq; præter naturam mouentur.

Pro declaratione solutionis factæ, præmittit diuisionē eorum quæ mouēt & mouentur, & vult ꝙ mouentiū & mobiliū, quædā per se, quædā per accidens sunt talia. Ea G quæ mouēt vel mouentur per accidēs, subdiuidit in ea q mouent vel mouentur, vt in alijs contenta, vt accidentia propter subiecta, & naucreus propter oauem. Aut in ea quæ mouent aut mouentur per partē, vt sanatur Callias, qa oculus sanatur. Erat autem Quarto huius, ipsum p accidens in alijs cōtentū adhuc subdiuisum, in id videlicet, quod pōt esse deorsum vt nauta in naui, & pars siue mēbrum in toto, & in id quod seorsum esse non poterat vt accidentia. Per se vero ea moueri vel mouere dicuntur ꝓpter duplicē priuationē, qa videlicet nō mouētur in alijs contēta, nec propter aliquā eorum partem. Quæq; vlterius possunt diuidi, quia aut mouent & mouentur a seipsis, hoc est & inchoatiue, & executiue, vt animalia, quæ & a seipsis incipiunt & motū continuant. Alia vero per se mouentur, quia nō in alio, neq; per partem, sed ab alio motum habere incipiunt. Et hęc subdiuidi possunt, quia si ab alio motum sumunt, possunt illum sumere ipsis p naturam conferentibus, & hæc dicunt mota per se natura, vel noo conferentibus per naturā, & violenter mota dicuntur. Hæc est omnis diuisio. H

An oē quod mouet aliqd per se moueat oē qđ est in eo per accidens. vide Scot. dicto quarti. q. 6.

Id enim ꝙ a seipso mouetur, natura mouet, ceu animaliū vnumquodq;, nā animal a seipso mouetur, Ea vero in quibus principiū motus iest, ipsa natura moueri dicimus. Quocirca vniuersum quidem animal natura seipsum mouet, corpus tamen & natura & preter naturam moueri potest, interest enim quali motu moueri cōtingit, atq; ex quali elemento constat.

Dubitabis an in his quę a seipsis mouentur possit iouenire motus natura & præter oaturā. Rñdet ꝙ in his quæ mouētur a seipsis, vt animalia, inuenitur motus secundū naturam & præter naturam, Habendo respectum quidem ad animal totum, secundū quod animal, natura mouetur. Probatur, ea quæ mouentur a principio io ipsis, natura

An corpus aīalis moueatur naturaliter dū seipsum mouet animal. vide Egid. hic & bur.

natura mouentur, animalia mouētur a principio in ipsis, igitur natura. Habendo vero respectum ad corpus, pōt animal secundum naturam & contra naturam moueri, secundum naturam quidem si motus sit secundum naturā elementi prædominantis, vt in animalibus grauia corpora habentibus motus deorsum est secundum naturam, in animalibus habētibus corpora leuia, vt demones, motus naturalis est sursum. Contra naturam vero, si cōtra naturam elementi prædominātis moueatur. Interest .n. quali motu moueri contingat, & ex quali corpore constat, nā pro ratione corporis elementi prædominantis est motus naturalis, cōtra rōnē illius est p̄ter naturā. Et ita patet q̄ ī his q̃ a seipsis mouētur, ē mot⁹ naturalis & cōtra naturā.

Insuper ēt eorū quę ab alio mouentur, quędam natura, quędā pręter naturam mouentur. Pręter naturā quidem, vt terra sursum, & ignis deorsum. Adhuc & partes animalium persępe pręter naturam mouentur propter posituras ipsiusq; motionis modos.

Secundo petes, an in his quæ ab alio mouentur, sit dare motū secūdū naturam & præter naturam. Respondet & declarat q̄ sic, & inquit, Insuper etiam eorum quæ ab alio mouentur, quædā natura, quædā præter naturā mouentur, pręter naturā quidē vt terra sursum, et ignis deorsum, q̄ si terra deorsum, ignis sursum moueātur, motus erit secundum naturam. Addit etiā idem reperiri in partibus siue membris animalium, vt Secundo de Historia aīalium dicitur circa principium, cū enim brachia humana flectantur ad anterius, motus est secundum naturam positionis brachij & speciem motus. Cū cōtra fit vt ī tortura, motus est violētus, similiter & in cæteris partibus.

Quæ Auer. cōmen. 27.

Auerroes vult q̄ Arist. nūc velit facere aliud p̄ncipiū, quo ad aliquod motum a seipso primū deueniēdum esse probetur. Et vult omnē declarationē sustētari in duabus propositionibus. Prima est q̄ omne quod mouetur habet motorē. Secunda, q̄ omnia quæ mouentur reducuntur ad aliquod quod mouetur a principio in ipso, quod est penitus immobile. Ex his enim ad primū mobile & primum motorem nos deducet. Et si dices istud declaratum est in Septimo, tam responsionem innuit, q̄ in septimo deductum est ad primum mobile, primū motorē & primum motum, in Octauo probatum est antea primū motum esse perpetuum, nunc quasi congregando omnia per alias diuisiones & subdiuisiones simul idē conducet. Et ita nō superfluit Septimus, vt Themist. credit. Vlterius quæri potest cur in diuidendo ea quæ mouēt & mouent, incepit declarare ea q̃ per accidēs mouentur. Et reddit cām Auer. quia per se mota describuntur per duplicē negationem eius q̄ est per accidēs. Dicuntur enim per se moueri ea quæ nec in alijs contenta, nec per partes mouētur. Ecce quomodo per duplicem negationem describūtur. Et ita ipsum per accidens est notius ipso p̄ se, vt multotiens priuatio est notior habitu. Vlterius Auer. declarat differentiam inter motū cœli, & animalis mortalis, & vult q̄ motus cœli sit naturalis rōne animę & rōne corporis, qm̄ cœlum non habet in suo corpore principiū cōtrarium motum, quo ipsa anima est apta mouere, est .n. omnis anima, vt anima mouere apta circunlatione. Cœlum autem cum ad contrarium non trahat, iure motus ille erit naturalis, tum ratione partis mouentis, tum rōne partis motæ, vtrū vero de ratione animæ sit mouere circūlatiue, & an alio modo, & vtrū corpus cœleste habeat aliud principium animæ, ipsi repugnans, in libro de Substantia orbis est dictum, nunc vero sit dictum intantum.

Differentia inter motum cœli & animalis.

Sed circa hæc quæruntur primo vtrum animalia moueantur a seipsis, & videtur q̄ nō, quia animal mouetur a sua anima, anima non est animal, igitur animal nō mouetur a seipso. Hic primo videamus quid sit mouēs & quid sit motum in animali. Deinde de quæsito. Quātum ad primum Ioānes vult q̄ mouens per se & id quod mouet, & id q̄ per se mouet, est anima ipsa. Motum vero per se, & quod per se mouetur, est corpus mixtū atq; in actu actualitate alterius formæ præter animā. Hæc asserit propter multas Auer. auctoritates, vt in isto Octauo cōmen. 27. & .28. & .30. & alibi pluries. Sed istud est delirare, primo si anima per se mouet, & est q̄ mouet, igitur est completa in specie. Deducitur consequentia, omne illud cui debetur aliqua operatio per se & specifica, est cōpletum in specie apud oēs phylosophos, cuiuscuiq; opinionis, vt in libro de intellectu dictum est. Similiter per idem sequitur, corpus præter animam consideratum esse completum in specie, quoniam sibi debetur aliqua operatio propria & specifica, vtpotè recipere certum motū. Hæc omnia sunt falsa, quia tunc anima corpori non vniretur, nec corpus animæ. Secundo quæcunq; nō differunt in esse specifico, nec differūt in specie operationis, nā esse antecedit operationē, & operatio est sequens ad esse, modo anima & corpus in esse specifico nō differunt, cum vnum esse habeāt in specie ad constitutionem compositi, vt omnes sentiūt, igitur vnam operationem, quare non pōt anima esse per se mouens, & corpus per se motū. Tertio vr̄ q̄ nec corpus sit per se motum præter animā, quia auferatur anima per intellectum a corpore, corpus aut est in actu aut in potentia. Si in potentia, igitur non mouetur, omne.n. q̄ mouetur est, vt dicitur Quinto huius. Si in actu, aut p̄ formā specificā, aut per genericam, nō per specificam, q̄a etiā apud ipsum duæ formæ specificæ, & vltimæ esse nō possunt in eodē composito, igitur in actu generico. Tunc arguo, actus genericus non resistit motui, quoniam potest esse indifferens omnibus indifferentijs motus, igitur motus aīalis esset sine resistentia intrinseca, cōtra Auerroem in Quarto huius. cōmen. 71. Multa alia dici pñt cōtra Ioannem, quæ robur habent ex ipsa veritatis declaratione. Propterea dicamus q̄ in motu aīalis aliud est q̄ mouet siue mouetur, & aliud quo mouet vel mouet̄. Id enim q̄ mouet & q̄ mouetur est animal, ipsum totū, vt dixit Arist. in litera, & Themist. quoniam ipsum est cōpletum in specie, & quod est perfectum & vniuersum. Quo vero ipsum seipsum moueat, est anima, nā ipsa est actus & animalis perfectio. Sed de eo quo ipsum a seipso moueatur differendū est non vna ratione. Remotissimū enim quo vnumquodq; mouetur est materia, quę est prima receptionis causa, vt in .9. Meta. cōmen. 2. ab Auer. colligitur, vbi propter hoc ait formas liberatas a materia nullatenus pati. Proprior adhuc ratio recipiendi motum erit corpus mixtum in actu mixtionis apud Auerroem. Sed rō proxima recipiendi motū est anima specifica, & vltima, nā oportet id qđ mouetur esse in actu, igitur id quo res est in actu est illud quo mouetur, anima igit̄ erit quo animal seipsum mouet, & quo a seipso mouetur. Sed dices nō est idem ratio mouendi & recipiendi motum. Dico q̄ anima ea ratione qua forma est, principium est quo animal seipsum mouet. Et vero rōne, qua est in materia, est principiū quo animal a se mouet̄. Hęc de principijs motus aīalis. De secundo respondet Ioannes q̄ animal mouere se a se pōt intelligi, aut vt a p̄ncipio p̄ximo, & sic est verum, quia mouetur ab anima, quod est principium proximum quo mouet seipsum, aut vt a principio quomodolibet, & hoc modo non mouet se ab intrinseco, sed concurrit appetibile, qđ est motor remotus. Sed nec hoc est bene dictum, nā vt .12. dicitur Meta. com. 36. appetibile in anima mouet affectiue vt forma balnei in aīa mouet affectiue vt dicit Auer. igitur cū ipsum appetibile sit in anima eadem propinquitate anima erit principiū & forma appetibilis rei. Sorticolę autem dicunt q̄ animal dr̄ mouere se, quia mouere potest se ad aliqđ absq; motore extrinseco ipsum mouente, licet bene ante habuerit, vt patet in expergefactione animalis, vbi animal mouetur non per nouā speciem appetibilis, sed ante somnū fortasse antiquitus seruatā. At grauia & leuia nunq̄ moueri

Prima. q. de motu aīalī.

Pō Io. and. q. 9 huius.

Confutatio pōnis Io.

Pō propria.

Dubitatio.
Responsio

Positio Io. p̄ secundo.

Confutatio.

Pō aliorum. vide Alb. et saxo qō .5. huius.

Rurſus ſi in ipſo igne ſtatutum eſſet ſurſum ferri, patet in eodem etiam ſtatutum eſſe deorſum ferri. Abſurdum enim eſt vno duntaxat à ſeipſis moueri motu, ſi ipſa ſeipſa mouent.

Tertio ſi inanima, vt ignis, a ſeipſis mouerenꝭ, poſſent moueri ſurſum & deorſum. Abſurdũ enim eſt vno dũtaxat a ſeipſis moueri motu, ſi ipſa ſeipſa mouẽt, velut animalia, quæ nunc ſaltant, nunc currũt, nunc tripudiũt, ſurſum deorſum, progreſſim, ceſſim in latus incedunt.

RECOGNITIONES.

HIc poteſt ſignari quarta ratio, & erit hæc, ſi inanimata mouẽtur a ſeipſis, tunc irrationabile erit ea moueri vno motu ſolum a ſeipſis, quoniam oẽ qđ mouetur a ſeipſo, pluribus motibus moueri poteſt.

Tex. 30. Rurſum quonam modo fieri poteſt vt continuũ aliqđ atq; copulatũ ipſum ſeipſum moueat, nã quo aliquid vnũ & cõtinuũ eſt non per tactionẽ, eo paſſionis eſt expers, quo vero diſſeparatũ eſt, eo aliud agere, aliud pati aptũ eſt, neq; ergo ipſorũ aliquid ipſum ſeipſum mouet, quando id copulatũ ſit, neq; aliud continuũ vllum. Sed in vnoquoq; diſtinctum ſit mouẽs ad motũ neceſſe eſt. Ceu in rebus inanimis intuemur, cum aliquid animantium illas mouerit.

Quarto arguit, nullum cõtinuũ quod in ſuis partibus eſt copulatum mouet ſeipſum: quod probat, oã quo aliquid vnũ & cõtinuũ eſt nõ per tactionẽ, ſed per veram cõtinuationẽ eſt vnũ & cõtinuũ, eo paſſionis eſt expers, quo vero diſſeparatũ eſt, eo aliud agere, aliud pati aptũ eſt. dixit oõ per tactionẽ, quia animal põt ſeipſum mouere, quia non eſt continuũ vera vnione, ſed membrorum tactione, ſumit igitur maiorẽ, & inquit, neq; ergo ipſorũ aliquid ipſum ſeipſum mouet, quando copulatum ſit, & penitus continuũ, neq; vniuerſaliter aliud continuũ vllũ ſeipſum mouere poteſt. Sed in vnoquoq; diſtinctum ſit mouens ad motum neceſſe eſt. Cuius ſignũ affert dicens. Ceu in rebus inanimis intuemur, cum aliquid animãtũ, vt homo illa mouerit vt lapidem & id genus, eſt igitur maior, nullum continuum vera continuatione ſeipſum mouet. Cui poteſt addi minor, ſed elementa ſunt continua, igitur ipſa ſeipſa non mouebunt.

An quo ſ3. nes Ariſt. habet rebus q grauia & leuia non mouent ſeipſa. Vide Egid. hic, & Gratiadeum Eſcul. le. 7. h°.

Quæ Auer. com. 30.

Auer. vero ex textu videtur colligere tres rationes. Prima in omni eo q mouetur a ſeipſo oportet vt motor ſit diuerſus a re mota aut definitione, aut eſſe. Definitione quidem, vt in animalibus, vbi anima, quæ eſt motrix non quidem diuerſa eſt a corpore, ſed definitione atq; ratione, ſiquidem eſſe non poſſit ſine corpore, ſed bene definiri. Eſſe vero quomodo in motu violento motor differt a re mota. Sed in rebus inanimis neq; deffinitione, neque eſſe motor a re mota diuidi poteſt, igitur illa a ſeipſis moueri non poſſunt. Sed obijcit Auer. nam elementa componuntur ex materia & forma, vbi patet materiam diſtingui definitione a forma. Et ita poteſt elementum ſeipſum mouere, quia ratione formæ poterit eſſe mouẽs ratione materiæ poteſt eſſe motum. Reſpondet Auer. q non tantum motor debet ratione deſtingui a re mota, ſed actu, ita videlicet vt id quod a ſe mouetur, diuidatur in motorem, & rem motam in actu. Modo ipſa materia nõ poteſt eſſe mota in actu, cum ſit ens in potentia pura. Ex hoc (vt inquit) ſequitur q ſi elementũ moueret ſe idem eſſet mouẽs & motũ eodẽ modo vt ſecundum formã, nã non eſt exiſtens in actu niſi ſecundum formam, quare ſm formam erit actu mobile, & actu motor. Sed hæc qua ratione debeant intelligi in quæſtione de motu grauium diſputabour. Secundo arguit ex litera, omne quod mouetꝭ a ſeipſo, eſt contiguum compoſitũ ex partibus cõtiguis: At ipſa inanima non ſunt contigua, igitur nõ mouẽtur a

Dubitatio. Auer.

Reſponſio Auer.

ſeipſis. Tertio nihil conſimilium partium mouet ſe: Elementa ſunt conſimilium partium, igitur non mouent ſe, & oẽs iſtæ rationes vim habent vnam, nec in textu eſt niſi vna ratio, vt vidiſtis. Hæc tamen ſunt fortaſſe addita.

Sed contingit ẽt hęc ab aliquo ſemper moueri, qđ quidem perſpicuũ fiet nobis diuidentibus cauſas, ſi in mouentibus liceat ſumere quæ dicta ſunt. Horũ itaq; alia præter naturã motiua ſunt, ceu claua ferrea põderis motiua eſt nõ natura, Alia vero natura, vt actu calidum eius motiuum eſt, qđ eſt poteſtate calidũ. Similiter autẽ & in cæteris id genus. Mobile quoq; id natura eſt, quod poteſtate eſt, aut quale, aut quantũ, aut vbi, cum in ſeipſo principium tale habuerit, & nõ per accidens. Erit enim idem & quale & quãtũ, ſed accidit alterũ alteri, & nõ per ſe ineſt. Tex. 31.

Soluit qõnem, & primo proponit ſolutionẽ, et inquit. Sed cõtingit ẽt hęc ab aliquo ſemp moueri, eſt igitur cõcluſio, vt aĩalia & violẽter mota ab aliquo mouentur, ita ẽt hæc ſemper contingit ab aliquo moueri. q qdẽ aũt fieri notũ diuidẽtibus cãs, ſi in mouẽtibus ipſis liceat ſumere diuiſiones quę dictæ de ipſo mobili ſunt. Eſt igitur diuiſio pro ſolone qõois q motiuũ bifariã eſt. Aliud qđ ſua natura mouet. Aliud qđ præter naturã, aut non ſm naturã. Verbi cã, claua ferrea, quæ græce eſt omochla, latine ẽt vectis, ſiue ferreũ inſtr̃m, põdus vt ſaxũ mouet, nõ tñ ſuapte natura, nã mouere põt illud ſurſum cõtra naturã ferri, actu vero calidũ vt ignis natura mouet lignũ, q eſt ptãte calidũ. Et vt de ipſo motiuo dictũ eſt, & de ipſo mobili idẽ dici põt, oã id diceꝭ mobile natura, cũ in ſe ipſo eſt potentia aut quale aut q̃tũ, aut vbi, aut aliquod aliorũ generũ, ita videlicet vt in ſeipſo tale principiũ habuerit per ſe, & nõ p accidẽs, põt. n. idẽ numero eſſe ſua natura quale & q̃tũ, ſed ſm diuerſas rõnes, & quatenus vnum alteri accidit, ſimiliter põt aliqđ eſſe potentia quale, vt calefactibile, cui accidit vt ſic, vt ſit potẽtia vbi, ſimiliter eſſe põt aliqd potẽtia vbi, vt graue deorſum, cui accidit vt ſic eſſe ptãte calefactibile. Sic igitur id eſt natura mobile, q quatenus tale habet in ſeipſo principium recipiendi illud. Ex hoc haberi põt qd eſt mobile nõ natura, nam erit illud quod in ſe quatenus tale principiũ nullum habet, quo ſit aptum eſſe tale.

Ignis igitur & terra aliquo mouentur, vi quidem cum preter naturam, natura vero cum ſub poteſtate ſuos ad actus vergunt.

Hac diſtinctione facta declarat intentũ, & ſyllũ eſt, inãia cũ mouenꝭ vi ab aliquo mouenꝭ, cũ mouenꝭ natura, ab aliquo mouenꝭ. Sed hæc nõ pñt niſi vi, aut natura moueri, igitur ſemper ab aliquo ipſa mouebunꝭ. Ideo ait. ignis igitur & terra ab aliquo mouẽtur: vi qdẽ, cũ prę́ter naturã ab aliquo truduntꝭ, natura vero, cũ ſub ptãte quã in ſe habẽt ſuos ad actus vergũt p motorẽ ẽt exterum.

Auer. in cõmẽto declarat pulchre quare aliqd q mouetꝭ ad vnũ nõ põt p ſe moueri ad aliud, vt ſi aer moueꝭ ad qualitatẽ p ſe, nõ põt p ſe ad q̃titatẽ moueri. cãm affert, qa tale eſt p ſe mobile, quale eſt in actu mouens, ſed agẽs ſiue mouẽs nõ põt p ſe largiri niſi vnũ, vt ſecũdo de gñatione dr̃, igĩ mobile nõ põt moueri niſi ad vnũ, qua rõne ſit vt aer ſi moueꝭ ad frigiditatẽ ab ipſa aqua, nõ per ſe mouebiꝭ ad q̃titatẽ minorẽ, ſed ſolũ p accñs, quatenus ad infrigidationẽ ſeqꝭ cõdẽſatio. Vlterius colligit Auer. in textu grauia & leuia in rei veritate moueri a gñante, ceu cætera accidẽtia illis ꝓpria, dãs. n. formã, dat accñtia cõſequẽtia formã, & ita vt gñans dat elemẽtis leuitatẽ & grauitatẽ, ita dat motũ. Sed dices cõtra, qa tũc nõ mouerẽt naturaliter. Nã oẽ qđ moueꝭ naturaliter, moueꝭ a pncipio interno. Innuit Auer. ſolutionẽ, q hęc mouenꝭ naturaliter

Quæ Auer. commen. 31.

Dubitatio. Auer. Solutio.

raliter naturalitate principij passiui, & nõ principij actiui, veluti plura generabilia generantur naturaliter naturalitate principij passiui, & non actiui, vt vnũ elementũ ex alio. Ecce quomodo in his duobus cõmentis de motu horum Auer. euariat, de quo postmodum dicemus.

Tex 32. Qm̃ aũt potestas multifariã dr̃, hæc est cã vt nõ pateat à quonã talia moueanť, ceu ignis sursum, terra deorsum, diuerso nãq; mõ ptãte sciẽs est, qui discit, & q iã habet, & nõ contẽplať, at cũ actiuũ et passiuũ sp̃ simul sint, id qd ptãte est, euadit nonnũq̃ actu tale, ceu discens qd ptãte ẽ, redd:ť rursus ptãte aliud. Nã q sciam habet, & non contẽplatur, aliqua ex parte potestate sciẽs est, sed non vt erat antea quã disceret, at cũ sic se habet, nisi aliquid prohibeat, operabitur atq; cõtẽplabiť, aut in cõtradictione, ignorationeq; erit. F

Arist. solõnẽ qõnis asseruit, sed quia solõ illa fuit breuis, & obscura, vlterius eam vult declarare. Primo tñ p̃mittit cãm suę latẽtię, & inqt. Qm̃ aũt ptãs multifariam dr̃, hęc est cã vt nõ pateat à quonã talia moueantur, ceu ignis sursum, terra deorsum, eã igitur obscuritatis solõis est multiplex significatus verbi ptãs. Quod declarat dicens, diuerso nanq; mõ potestate sciens est, qui discit, & qui iã hẽt, & nõ cõtẽplatur. Et hoc est qd iuniores aiunt, nã potestas ad formam, dicitur essentialis ad actũ primũ, potestas ad operationẽ formę post formæ receptionẽ est accñtalis ad actũ secundũ. Hanc distinctionẽ explanat, et ideo vr̃ mihi q̃ melius litera legeretur eum vna redditiua causæ, videlicet, qm̃, aut quia, aut enim, aut aliud id genus, q̃ cũ aduersatiua, quã trãstulit, videlicet at, aut, sed, & id genus, lege igitur sic, nã cũ actiuũ & passiuũ semper simul sint, id quod potestate est, euadit nonnunq̃ actu tale. Ceu discens quod potestate est tale à præceptore redditur actu sciens, sed postea vlterius redditur rursus ptãte aliud vt ptãte contẽplans. Nam qui sciam habet, & non cõtẽplatur, aliqua ex parte potestate sciens est, sed nõ vt erat antea q̃ disceret, sic igitur illud est potestate tale primo modo, quod ab actiuo fit actu tale. Deinde declarat quid est potestate tale secundo modo, & inquit, at cũ sic se habet in actu primo, nisi aliquid prohibeat, vt desidia, occupatio, aut voluntas operabitur & cõtẽplabitur, aut erit priuatum actu primo, videlicet in cõtradictione, quę est ignorantia dispositionis, aut in ignoratione negationis, sic igitur patet dr̃ia inter ptãtem primo mõ, & ptãtem secundo modo, quę differentia est causa obscuritatis dictę.

An graue & leue inanatũ mouent seipsũ. Vid Egi. c. 30. Vide et Ald q. 11. huius & Albe. de saxo. q. 6. huius & gaiet. te. 28. huius, & Burl. te. 31. hui⁹ & Gradeñ Es. le. 8. huius.

G

Simili mõ sese hñt hęc & ipsis in rebus naturalibus, frigidũ. n. ptãte calidũ est, cũ aũt mutatũ est, iã est ignis, atq; vrit, nisi quippiã prohibeat, & impediat, nõ aliter quoq; res sese habet & circa graue & leue. Ex graui nanq; ipsum leue fit, ceu aer ex aqua, hoc. n. erat primo ptãte, & iam est leue, atq; cõtinuo operabitur, nisi quid obstet. Est aũt ipsius leuis actus alicubi eẽ, atq; sursum, phibetur vero, cũ in cõtrario loco cõstituiť, habet ẽt sese res similiter, & in quanto, & quali.

Facta distinctione, eã applicat ad res inaias vt satisfaciat pmisso, & vult q̃ similiter res ipsa se hẽat in naturalibus rebus, q̃, videlicet aliqd esse ptãte dicatur bifariam. Nã frigidũ ptãte calidũ est, añ, videlicet, q̃ calefiat, cũ autẽ mutatũ est & iã calefactũ, est ignis, atq; vrit, nisi quippiã & phibeat, et impediat, nõ aliter quoq; res sese habet & circa graue & leue, ex graui nanq; ipsum leue fit, ceu aer ex aqua, hoc. n. ipsa aqua erat primo ptãte anteq̃ fieret aer, & iam est post hoc actu leue, atq; continuo operabitur, nisi quid obstet, sic igitur in rebus naturalibus duplex est ptãs, vna quidẽ ante rem, quæ est ad formam, & E hęc dicitur essentialis ad actum primum, alia post rẽ, quę est ad formã, & hęc dicitur essentialis ad actum primum, alia post rẽ ad operationẽ illius, quã acquisiuit, formę, & hæc dr̃ accñtalis, declarat aũt nonnulla, quibus in pcessu vsus erit, & inquit. Est aũt ipsius leuis actus alicubi esse, videlicet, sursum, phibetur vero cum in cõtrario loco cõstituitur, nam à medio resistente, vel ipso detinente prohibet ne sursum sit. Addit q̃ similiter res hæ se hẽt in quãto quo ad auctionẽ, & in quali quo ad alterationẽ. Hęc ẽ distinctio & applicatio distinctionis ad res naturales.

Vid & Sco. 8. me. q. 2. & 4. de diuisione potẽtiæ.

Tñ illud quæritur pp̃ aliter quid grauia & leuia in sua loca moueanť, cã est quia ipsa apta sunt aliquo moueri, atq; quia hoc est ipsius grauis, et leuis esse sursum atq; deorsum loco distinctũ.

Interponit solutionẽ cuiusdã qõis, quã nõ vt soluat, interponit, sed vt oñdat qõnis ruditatẽ atq; irrõnabilitatẽ, F solet enim quęri ab antiquis in. 2. Cœli quare graue deorsum, leue sursum fertur, & multę erãt solutiones antiquorum, nũc Arist. ostendit qõnem esse rudẽ, nã qõ eo ipso q̃ grauis nã perficitur & leuis, soluitur, est aũt grauis esse siue definitio deorsum ferri, leuis vero sursum, vt igiť nihil est q̃rere quare graue ẽ graue, aut leue, leue sit, ita cur illud sursum, istud deorsum feratur, rude est quærere.

Aliquid itaq; ptãte leue aut graue pluribus est modis, vt dictũ ẽ, nã cũ aliquid aqua sit, ptãte, quodã mõ est leue, & cũ id aer est, adhuc id ptãte est, contingit. n. prohiberi, & nõ sursum esse, sed si quod prohibet, amotũ sit, opabitur, atque cõtinuo sursũ fiet. Similiter ẽt quale ipsum ab actu tale mutať, mox. n. cõtẽplať qui sciam hẽt, nisi aliqd obstet, q̃tũ ẽt extẽdeť, nisi qd ĩpediat, q vero ĩpedimẽtũ atq; obstat dimouit ptim mo- G uet, ptim nõ mouet, vt q columnã diuellit, aut q lapidẽ ab vtre, q ẽ in aqua dimouit per accñs: n. mouet, ceu pila repulsa nõ à pariete, sed ab eo q piecit, est mota. Qd igr̃ nihil horum ipsum seipsum moueat, pspicuum, sed motus habet principium, non mouẽdi tñ atque agẽdi sed patiẽdi.

Ex ĳs. Rñdet nunc ad formã qõnis, & verificat demõstrationẽ, solõ est q̃ grauia et leuia, & cũcta inaĩa per se, & de potẽtia essentiali, mouẽtur à generante, p accñs vero & de potẽtia accñtali à remouẽte phibens, qua solõne habita patet q̃ nihil hoɤ ipsum seipsum mouet, sed solũ sui motus principiũ est passiuũ, actiuũ vero principiũ extrorsum est, Inquit. Aliquid itaq; ptãte leue est aut graue pluribus modis, vt dictũ est, nã cũ aliquid aqua sit vt pluuia, ipsa quodã modo ptãte leue est, quia conuerti põt de potentia essentiali in leue. Et cum id siue ea portio aquæ H aer est, adhuc id ptãte est, nõ quidem leue, sed ad locũ sursum. Cuius cãm ait, & inquit. Cõtingit. n. phiberi & non sursum esse. Sed si quod prohibet, amotũ sit, operabiť statim atq; cõtinuo sursum fiet. Similiter ẽt quale ipsum ab actu tali mutať, vt discẽs à p̃ceptore. Mox. n. cõtẽplať, q sciam habet, nisi aliqd obstet, vt occupatio, desidia, aut volũtas, quãtũ ẽt quod nũc ab alio est auctũ excedetur, nisi qd ĩpediat. Ex ĳs habere vult q̃ p se eiusmodi à generãte moueanť, deinde quõ p accñs et à quo moueanť, declarat, et inqt. Qui vero ĩpedimẽtũ atq; obstaculũ dimouit, partim mouet, ptim nõ mouet, vt q colũnã diuellit à templo, aut q lapidẽ ab vtre q ĩ aqua est, dimouit, p accñs. n. mouet ille põdus supra colũnã, hic vtrẽ, ceu pila repulsa, nõ à pariete, sed ab eo qui piecit est mota, sic motus leuiũ & grauiũ nõ à remouente phibens est p se, sed ab eo qui genuit. Tũc verificat demr̃onem & cõclõnem, quæ dicit vnumquodq; moueri ab aliquo, & inqt. Quod igr̃ nihil horum,

Quõ grauia & leuia & dũr moueri à generante. Vid. Egi. c. 31. h⁹ Vide & Bur. c. 31. h⁹ & Gradeum Escu. lec. 8. huius.

horũ, ipsum seipsum moueat, ꝑspicuũ, sed bñ illoꝝ vnũquodq; motus hẽt ꝑncipiũ, nõ mouẽdi atq; agẽdi motũ, sed patiẽdi illũ. Hæc est Arist. solo. Auer. cõ. pñti potẽtia ad formã, vocat essentialẽ ac naturalẽ, & vult talẽ potentiã esse materiã ipam. Qua rõne fit vt graue sit in potẽtia essentiali naturali, & prima ad motũ sursum, quatenus ꝑ suã materiã est aptũ fieri leue, & mox sursum ferri, potentiã vero ad actũ post forꝫ acqsitionẽ vocat violẽtã, atq; accñtalẽ, violẽtã qdẽ, qa motus & qes sursum ipsi leui naturalis est, igr̃ potẽtia ad illũ violẽtia erit accñtalis, qa nõ ꝑ naturã eiꝰ, sed ob ipediẽs, sed hęc res diligẽter est declarata cõ. 4. Et ex hoc põt dari duplex motor vt Auer. plane dicit, essentialis siue ꝑ se, vt generãs, accñtalis siue per accñs, vt remouẽs ꝓhibẽs. Est aũt generãs, vt ait, agẽs qd rei motę ꝑ se tribuit formã, & mediante forã oĩa accñtia naturalia illi, quoꝝ vnũ est motus ipse, sua rõne materia ipa vr̃, ꝓprie moueri hoc motu, qm̃ ipsa ꝓprie estq̃ forã recipit, mediãte qua cætera capit accñtia, remouẽs vero ꝓhibẽs est illud qd nõ dat formã, sed tollit ipedimẽtũ. Et si dices, hoc fieri nõ põt, qa si q̃ñ cito dat formã, daret motũ, cũ formã det i nõ tpe, motũ ẽt daret in nõ tpe. Iuniores dñt verbũ Auer. eẽ intelligendũ de oĩbus accñtibus q̃ acqri pñt merito gñonis, & ita excludũt motũ. Sed hoc est cõtra Auer. q hęc verba ponit, vt hẽat motũ fieri à generãte. Ad hoc pluribus modis fuit dictũ in cõ. 4. nũc vero dici põt q dat motũ nisi aliud impediat, ipedit aũt mediũ resistẽs, vbi vero mediꝫ resistẽtia eẽt amota, generãs simul daret formã, & sursum locũ, quẽ nõ ꝑ motũ, sed ꝑ subitã acqreret mutationẽ, et hoc si extra locũ generaret. De hoc in cõ. 4. satis. Illud vero qd Auer. interloquendo ait videlicet q aer mouet̃ sursum de potẽtia essentiali, nõ absolute est intelligendũ, sed hoc mõ q aer est id de quo fieri põt ignis sursum motus, & ita ꝑ aerẽ ꝑ se moueri sursum vult ipsum ꝑ se cõuerti ad aliqd, quod ꝑ se sursum fertur. Ex litera & cõ, & Themistij paraphrase colligit̃ & expresse hr̃ q grauia & leuia solũ hñt principium ꝑ se patiendi motũ, & non agendi. Quare sequitur omne principium quod habent grauia & leuia esse passiuum, & non actiuum ab exclusiua ad vlem de terminis trãspositis.

Qæ Auer. comen 12.

Replica.

Responsio ad motum.

Confuta. ꝓpria solo.

Quid ex his colligitur.

Tex. 31.

Si igitur oĩa q̃ mouentur aut natura, aut vi et ꝑter naturã mouentur, & ea q̃ vi ꝑterq; naturã cuncta ab aliquo mouent̃, atque alio, & ea rursus q̃ natura mouent̃, ab aliquo mouent̃, siue à seipsis mouent̃ vt aĩalia, siue nõ à seipsis moueãtur, vt leuia & grauia, nã aut ab eo mouent̃, qd genuit, aut leue fecit et graue, aut ab eo quod ea quæ prohibent obstantque dimouit, vniuersa igitur quæ mouentur, ab aliquo mouentur.

Nũc epilogat rõnẽ oẽm q̃ sic cõponitur, oẽ qd mouet̃ natura vel ꝑter naturã ab alio mouet̃, oẽ qd mouet̃, mouet̃ natura aut violẽtia, igr̃ oẽ qd mouet̃ ab alio mouet̃. Maior patet, qa aĩalia mouent̃ natura, & mouent̃ ab aliquo, grauia & leuia mouẽtur interdũ natura, interdũ vi & ab alio mouẽtur, quare oĩa ab aliquo mouẽtur. Circa istud capl'm exoritur qõ de motu grauium & leuiũ. Ab Arist. n. habemus q de potẽtia essentiali mouẽtur à generante, de potẽtia accñtali à remouente ꝓhibẽs, sed nõ habemus à quo motus inceptus cõtinuatur vsq; in finẽ. In oĩ. n. motu actu reqritur motor & mobile actu, est. n. motus actus motiui & mobilis, cũ igr̃ motus grauiũ et leuiũ inceptus sit actu motus, qõ est de motore actu illius motus, hũc. n. nõ hẽmus ab Arist. hoc fuit eã expositoꝝ diuersa sentiẽdi. Est ẽt alia qõ, qa in dictis Arist. est cõtradictio nõ parua. Hic. n. clare cõcludit in ipsis inaĩs corpibꝰ nullũ eẽ ꝑncipiũ actiuũ motus, sed oẽ esse passiuũ. In. 4. vero huius. tex. cõ. 86. vr̃ dicere q leuitas & grauitas sm cõtrarietatẽ sunt actiua motus vt densum & raꝝ, ecce cõtradictio nõ parua. In. 2. ẽt de Cę. tex. cõ. 104. assignãs cãm sphæricitatis ait, qa minor grauitas pellitur à maiori, non

A aũt pelleret̃, nisi maior eẽt actiua motus, igr̃ non tm̃ hñt principiũ passiuũ, sed ẽt actiuũ motus. Amplius à The. quẽ tenemus summũ in doctrina ꝑipateticorũ, nihil ꝑter textũ hẽmus. Auer. ẽt in dictis eius vr̃ varius, & merito, nã in. 3. de Cœ. 28. cõ. in Quartoq; Cę. cõ. 22. dic. vnũ. In huius. 4. cõ. 71. aliud, hic aliud, interdũ. n. illã motus cõtinuationẽ ascribit medio moto, interdũ tribuit eã formæ. Adeo sanè varius ẽ, q qdã clarissimi viri aiũt nõ eẽ mentẽdũ dictis suis in hac qõne. Circa igitur hãc qõnẽ primo dicemus põnes veteꝝ expositoꝝ cũ suis rõnibus. 2. põnẽ Auer. explicabimus. 3. qd in hac re differendũ est, demũ difficultates tollent̃. Quo ad primũ oẽs concordant, q graue & leue de potẽtia eẽntiali remoto ipedimẽto mouẽtur à gñante. Et hoc ꝑ rõnẽ Auer. generãs q̃ñtũ dat de forma, tm̃ dat de accñtibus sequẽtibus formã, quorũ vnũ ẽ motus naturalis. Sed circa hoc est dubiũ, si generans q̃ñtũ dat de forma, tm̃ de motu, cũ formã dat in nõ tpe, motũ dabit in nõ tpe. Amplius aut instãs in quo dat formã, est

B instãs, in quo dat motũ, aut aliud atq; aliud, si est idẽ, motus erit in instãti, si aliud atq; aliud, in tpe medio qescet, & ita nõ dat motũ eo ipso, quo formã dat. Propter hæc vr̃ mihi q hęc ꝓpõ, agẽs q̃ñtũ dat de forã, tm̃ dat de motu, põt intelligi vno mõ, q dãdo ptẽ forꝫ, det ptẽ motus, & hoc ẽ falsũ, ꝑꝑ argm̃ tactũ. Alio mõ q istãs i quo forã est sit ꝑmũ istãs motus exclusiue, sic q i illo nõ sit tpe motus, & imediate post hoc sit motus, & hoc mõ cõcederẽ q agẽs dãdo formã dat motũ ad hũc sensũ q immediatè post hoc sit motus. Et si dr̃, istud instãs i quo forã est, nõ est instãs in quo motus est, igr̃ instãs in quo incipit motꝰ erit aliud, & ita in tpe medio qesceet. Dici põt iuxta Sorticolarũ regulas imediate post hoc instãs in quo est forã, eẽ motũ, in nullo tñ istãti imediate post hoc eẽ motũ, vñ generãs incipit motũ geniti ꝑ remotionẽ de pñti, vbi nõ sequit̃ instãs esse imediatũ instãti ꝑꝑ variationẽ suppõnis, sed de hoc alibi. Tũc de ipsa motus inaloꝝ cõtinuatione est ꝑma põ, q eñta motũ incipiũt à generãte, aut à remo

C uẽte ꝓhibẽs, Cõtinuationẽ vero nãciscũt̃ à medio moto, huiꝰ exẽplũ est nauclerus, q mouet nauim, & ipsũ mouẽdo nauim mouet. Huius põnis rõ est, qa oportet mouẽs & motũ esse diuersa, sed applicata, mediũ aũt vr̃ diuersũ & applicatũ, igr̃ mouere põt graue, huic fauet Auer. 4. Cę. cõ. 81. &. 3. Cę. c. 28. Aliꝫ hãc cõtinuationẽ ascribũt gñanti, veꝝ cũ duplex sit gñans, vle vt virtus cœli & pticulare vt mouẽs ꝓximũ, hæc gñanti vli tribuũt, hꝰ rõnẽ tradit Eseu. qa ab eodẽ aliqd opationẽ accipit, & necessitatem operãdi, opationẽ aũt vnũqdq; à motu cęli & illius virtute accipit, est. n. ꝑmus à quo oẽs motus depẽdẽt, igr̃ & necessitatẽ opandi. Sed qm̃ virtus hęc vlis gñantis nõ ẽ de se terminata ad hũc effectũ aut illũ, iõ necessaria est aliqua determinatio. Ad efficiendũ determinatã formã, determinat̃ ꝑ agẽs pticulare. Ad determinatũ vero motũ, sufficit vt determinet̃ ꝑ formã mobilis naturalẽ, ad quam certa seqt̃ inclinatio, & ita ꝑ grauitatẽ in grauibus, & leuitatẽ i leuibus determinat̃ ad motũ cuiusq; illoꝝ, sic igr̃

D virtus cęli ex pte agẽtis, & qualitas inclinatiua ex pte patiẽtis sufficiũt ꝑ motu illoꝝ. Nouꝰ expositor cõcedit motũ hũc ꝑ se reduci in aliqd ꝑncipiũ ꝑ se illius, qd tñ nõ est agẽs, sed ꝑncipiũ forãle motionis, vt. n. vapor cũ ascẽdit motũ ad leuitatẽ sibi à sole tributã reducit, quæ nõ efficit motũ, sed sol mediãte illa, ita graue motũ suum reducit in formã mediãte qua cęlũ mouet ipsum, & ita vult formã esse ꝑncipiũ forãle actionis, quo virtus cęli agit motũ nõ tñ esse agẽs motũ. Sed has põnes confutant nõnulli. Et ꝓpterea ꝑ rõnes eoꝝ arguit̃, primo cõiter, deinde spẽtim. Primo sic. Illud qd nõ mouet aliud nisi prius naturaliter ab alio motũ, ab eodẽ habet q mouet & q sit motũ: sed graue cui alligatũ est leue, cuius leuitas nõ excedit grauitatẽ illius, mouet illud leue trahẽdo illud secũ ad centrũ, & nõ mouet nisi qa motũ, igr̃ prius naturaliter est motũ anteq̃ moueat, & ab eodẽ mouet̃ à quo habet qd mouet illud sibi alligatum, mouet aũt illud non ꝑ aliud q̃ ꝑ grauitatem

Confutationes aliquorũ cões rõnes.

An generans graue sit pri ꝑ ipsum actiuũ imediatũ motus ipsiꝰ grauis dũ generatur. Vide Iand. q. 18. huius.

uitatem

uitatē suā, igr̄ & seipsum, igit̄ à principio intrinseco seipsum mouet. Secundo qñ aliqd habet potētiā actiuā alicuius forę, pōt eā applicare atq; cāre in quocunq; passo proportionato & approximato: sed graue habet virtutē & potētiā actiuā respectu vbi deorsum vt hēt respectu illi⁹ qd secū trahit, et ipsummet qñ est extra illū locū, est receptiuū illius forę carens ea, & est ꝓportionatū, et approximatū sibiipsi, igr̄ pōt illā causare in seipso. Tertio vna est cā getis, & motus effectiua, mō nihil vr̄ cā effectiua getis nisi grauitas, vt .2. Cę. dr̄, qa ē coęua illi & ꝓxima. Quarto, graue nōnunq; remouet ꝓhibēs si grauitas eius vincit virtutē illius ipedi ētis, & frāgit illud, mō huius fractionis cū sit motus violētus, oportet ponere exñtē cām extrinsecā, & nō vr̄ rōnabile ponere aliā cām q; ipsumet graue, nō aūt frāgit illud nisi intēdat se facere ad centrū, igit̄ ab eodē principio actiuo habet se ferre in cētrum à quo hēe illud ipediens remouere. Quinto eadē est cā velocitatis effectiua, & motus, sed velocitas est ꝓꝓ grauitatē acqsitā ꝑ accñs vt diceť infra, igit̄ & motus est ob grauitatē naturalē.

Rōnes spāles cōtra primam.

Spātim cōtra primā arguit̄. Primo quicqd est cā causę effectiua est cā cāti: sed graue est cā motus mediȷ, et mediȷ motus est cā motus ipsius grauis, igr̄ graue est causa sui motus. Secūdo hoc dato motus naturalis non intenderet in fine, declaraṫ, qa à cā vniformi, effectus ē vniformis, sed mediū est cā vniformis à principio vsq; in finē, igr̄ non cā motus. Tertio aut graue prius mouet medium deinde se, aut prius mouet se deinde medium, aut simul se, & mediū, nō simul se & medium, quia tūc moueret se, & moueret mediū, & ita moueret se, qd negāt, si prius moueret mediū q; se ꝑ mediū, tunc mediū posset esse motū, & graue nō esset motū, qd nō dicerē, neq; ipsi dñt. Si ꝑus se q; mediū, igit̄ mouet se. Vltimo aut motus mediȷ ē naturalis, aut violētus, nō naturalis, qm̄ graue moueť deorsum, quo nō moueť naturaliter mediū. Si violētus, igitur aliquis motus violentus est cā naturalis motus, quod est imposs.

Rōnes contra secūdam. Tertiam.

Aduersus scd'am; & tertiā spāliim arguo, primo. virtus cęli pōt grauius & minus graue generare, & hæc esse pñt in eadē distātia ad cētrum, in eadēq; cęli influentia, igr̄ difformitas motuū in his est ab aliquibus intrinsecis. 2. illa inclinatio aut cōcurrit actiue, aut passiue, si actiue, habeo qd volo, nō passiue, qa tunc motus posset esse actu sine motore actu sibi ꝓximo, cōtra ꝓcessum .7. hui⁹, similiter pōt argui de forma illa. 3. ipōse est formā eē ꝑncipiū foꝛ̄ale actionis eius agētis, in quo nō est, aut cuius nō est pars, sed foꝛ̄a grauis nō est ps cœli, nec in cęlo, igr̄ nō pōt esse foꝛ̄ale principiū agēdi illius. 4. oē instr̄m reduciť ad genus cāę cuius est instr̄m, vt dispōnes materiales ad genus cāæ materialis, & instr̄m agentis ad genus cāę agētis, sed inclinatio siue forma est instr̄m virtutis cœlestis effectiuę, igit̄ reduciť ad genus cāæ efficientis. Restat nūc 3. videre pōnē Aue. Quāq; Aue. sit varius, tñ pō magis cōsona dictis suis vr̄ nunc esse disputanda. Debes igit̄ scire q; potētia trifariā sumitur apud ipsum, prima est q̄ p̄cedit formā & accidentia formę, & hæc dr̄ naturalis siue essentialis ꝓꝓ cās dictas, & hęc est materia elñti cōtrarȷ̄, vt materia grauis rei est potētia ad motū sursum, materia leuis potentia motus deorsum. secunda est p̄cedens nō quidē formā, sed actū formę, qualis est i philosopho dormiēte ad cōtēplationē, & in graui detēto ad motū deorsum, & hęc nihil aliud est q; forma rei distans vel impedita ab actu, vt scia vel philosophia ipedita ab actu philosophandi, & forma grauis ꝓhibita descēdere, tertia est potentia actui cōiuncta, qua dr̄ aliqd poſſe sequens ad inesse, vel necessario inesse, qño cōcediť, si curris, poſſe esse te currere,

De diuisiōe potētiæ. Vi. & sco .9. me. q. 1. & .4. & c & .q 12.13. et 15.

& hæc ex pte materię est materia remotis impedimētis, & ex parte foꝛ̄æ est ipsa forma libera sine obstaculo. Hac distōne accepta, dicendū ad mētē Auer. q; motū in actu in motu grauiū & leuiū, nō est materia, nā oportet id qd actu mouetur resistere motori, mō materia non resistit,

De motu in actu.

est. n. potētia ad oēs formas, & ita ad oia vbi nec motum actu est forma, ꝑ idē, qm̄ non resistit, nihil. n. resistit sibi,

E non est mediū solū quod resistit, quia ex quo elemēta mouenť à se, oportet mobile esse aliquid rei motę, erit igitur motū actu vt qd ipsum motū elñtum, & mediū resistēs, ex ȷ̄s duobus vnū cōstat mobile actu quod resistit motori, & est diuisibile, huic. n. nihil deficit ad rōnem mobilis actu, nō actualitas & diuisibilitas, nō resistētia, igr̄ est id qd actu moueť. Nec est incōueniens ex duobus diuersę spēi fieri vnū mobile, vt etiā ex pluribus fieri vnus motor, vt ī motu nauis, vbi ex pluribus fit vnus tractus, ita ex ȷ̄s fit vnū mobile resistēs, nō tñ vnū cōpositū specificū. Mobile vero quo remotū est materia, q̄ est radix oīs passionis atq; oīs receptionis vt diximus, quo vero ꝓximū est forma elñti non vt forma, sed vt in materia, vt in qōne de motu aīaliū diximus. Hęc de ipso moto.

De mouēte

Mouēs vero qd mouet, est ipsum elñtum totū, ꝓꝓ rōnes tactas, quo vero mouet, ē forma, sp. n. existimabiť spēs mouēs, hęc. n. vt forma est quo mouet, vt in materia, est quo elementū moueť, cū sit quo elñtū est in actu.

Dictorum Auer. consilium.

F Ex ȷ̄s pñt dicta Auer. cōcordari, vbi. n. dicit materiā moueri, et formam moueri, tangit rōnes mouendi remotas, vbi dicit formā moueri & mouere, tangit rōnē mouendi propinquā, vbi ait elñta moueri à remouente ꝓhibens, loquiť de potētia accñtali p̄cedente motū, vbi dicit illa moueri à generāte, innuit ea moueri de potētia essentiali p̄cedēte formā, vbi ait ea moueri à formis, tangit motorē de potētia cōiūcta actui, vbi ait elñta moueri à medio moto, intelligit mediū motū esse necessariū ad eoꝝ motū, vt id qd rationē cōplet ipsius mobilis actu, cū vero ait ipsa moueri se, intelligit de potētia cōiuncta actui, & de mouente & moto q̄ mouēt & moueṅť, & nō quibus mouēt & mouentur. Hæc est pō Auer. quā Ioannes oīno ignorauit.

Quid videť authori.

De tertio tādē vidētur mihi tria, primū q; q̄libet harꝫ pōnū stat cū ꝓcessu Arist. Arist. n. ꝓbauit q; elñta nō moueṅť à seipsis, & vocauit antea id moueri à seipso, quod nec ꝑ inceptiōe, nec ꝑ cōtinuatione motus reqrit motorē extra secū, et hoc mō elñta nō moueṅť à seipsis, similit̄ et̄ ratione

G negauit in elñtis ꝑncipiū actiuū motus, qm̄ non sic agūt motum vt nullus extrinsecus cōcurrat motor, nā est necessariū ꝑ inceptione aut generans, ac remouens prohibens. 2. dico q; licet Arist. nihil dicat de motore in continuatione motus, non est diminutus, nā sermonē hunc dirigit ad inuentionē primi motoris, ille aūt pōt inueniri, dato q; elñta initiatiue moueanť ab alio, hoc. n. sufficit, et nihil aliud, nā oē quod moueť, ab alio moueť, vel cœpit ab alio moueri, et cū non sit ꝓcessus in infinitū, oportet venire ad aliqd, qd moueat, & à nullo moueať. 3. dico q; materia de motu grauiū & leuiū est ꝓblema neutrū, & q̄libet pō pōt probabiliter teneri, & ad mentē Arist. & siqs oppositū sentiat, noscat seipsum, & mox dicet mecū. Et iuxta hęc rñdeo ad rōnes cōtra oēs pōnes tactas, et primo ad rōnes cōes. Ad primā dici pōt vno mō q; graue mouet leue sibi alligatum, non tñ mouet se, sed iuxta primā pōnē moueť à medio, iuxta scd'am à declinatiōe & virtute cęli, iuxta tertiā illud moueť à virtute cęli mediante foꝛ̄a grauis. Dici pōt etiā q; ex graui & illo leui fit vnū mobi-

H le à p̄dñio graue, quod moueť sm̄ alteꝝ triū modoꝝ dictoꝝ. Ad sm̄ dico q; graue pōt mouere oē passiuum deducto oī impedimento, mō licet ipsum sit actiuum, et passiuum, est tñ ipedimētum, qa identitas passiui & actiui, oportet. n. mouēs eē cōtiguum moto, non continuū, aut saltem dissimile vt est aīa & corpus resistens. pōt etiā dici iuxta primā rñsionē, q; graue est tm̄ passiuum motus, & nō actiuum, & q; non mouet leue sibi applicatum, sed totum est vnum mobile à p̄dñio graue. Ad tertium dico iuxta ꝑmā pōnē q; cā quietis est cessatio ipedimēti, qm̄ ꝑuatio fit absentia agentis, Primo huius, motus vero est aut à medio moto, aut à virtute cęli & declinatione, aut à virtute cœli mediāte forma foꝛ̄aliter. Ad quartum dici pōt vno mō q; graue mouet ꝓhibēs, & nō se ꝓꝑea qd ad illud habet contiguitatē, & diuisionē ad se non habet diuisionē, vel dici pōt q; moueť à medio, quo mouet ipsum

&

& phibens, vel à virtute coeli & declinatione, vel à cęlo & forma grauis foraliter, non aūt effectiue. Ad quintū iā patet solo, iuxta primā & secundā & tertiā positiones velocitatur mobile in fine propter grauitatem accidentalē, q̃ nō addit ad actiuitatē, sed ad passibilitatē atq; maiorē declinationē. Ad rōnes nostras pāles. Ad primā dico q graue est cā motus medij, & cā motus sui, sed mediāte motu medij, est igitur cā motus medij p se, sui vero per accñs. Et si dr̃, qcqd est cā cāæ p se est cā cāti p se, negatur hoc, qm̃ calor est cā resolutionis humidi p se, sui vero resolutionis p accñs vt philosophi aiunt. Ad scd̃m dico q intendiť in fine pp acquisitionē leuitatis vel grauitatis accidētalis, q̃ nō addit ad actiuitatē, sed ad passibilitatē, mediante qua mediū magis agit in illo. Ad tertiū dico q remouēs phibens p remotionē de pñti primo mouet graue & medium, qd mediū motū cōtinuat actionē pp suę naturę facilitatē aut dispōnē, et capacitatem ipsius mobilis. Ad quartū dici pōt q est nō naturalis velut ille ignis in ppria sphęra, nec est inconueniēs motū non naturalē esse cām motus alicuius naturalis, pp passi inclinationē, motus.n. denoiatur magis naturalis à principio passiuo. Ad rōnes cōtra alias. Ad primā dico q licet sit vniformitas ex pte agētis, pp drīam aptitudinū vel formaļ, pōt esse dissimilitudo, vt ignis magis calefacit ferrū q̃ carbonē, aut aquā. Ad ipsum iuxta primā pōnē concurrit passiue, q̃ vna cū virtute coeli sufficit & ad motū, & ad drīam motuū. Et cū dicis taliter fit effectus & recipiē qualr agēs agit, negať istud, qa pōt effectus itēsius recipi, q̃ agať vt patet in exēplo de ferro & ligno, pp drīam dispōnū, Egidius vero diceret q forma, nec cōcurrit actiue, cū nō sit apta agere, nec passiue, cū nō sit apta pati, sed cōcurrit vt pncipiū forale, quo virtus cęli motū efficit, & ex hoc patet posse esse aliquē effectū sine agēte pximo i accñtib⁹, non aūt in substātijs. Ad tertiū dico q forma bouis non pōt esse instrm ipsius eq, qm̃ equus & bos nō sunt subordinati, pōt tñ agēs vle esse agēs mediāte aliqua fora, quæ nō est in ipso, qa subordinať sibi, vt in pposito. Ad vltimū dico q declinatio apud Esc. & Thomā reduciť ad genus materię qa illius est instrm, forma vero apud Egi. nō est istrm agēdi, nec rō agēdi effectiua sed pncipiū forale, quo cęlū ageret, ac si illa esset sui forma, & iō nec ad materiæ, nec agētis genus causę reducitur. Multa alia argumēta currunt p scholas, q̃ hic recitare esset molestū, cū à leui philosopho facile diluerētur. Hęc satis. Et ita patet in his nullam esse necessitatem. Hæc de motu inanimorum.

Id aūt qd mouet duplex est, aut.n. non p seipsum mouet, sed p aliud, qd qdē id mouet, quod mouet, aut p se mouet, & hoc aut primū post vltimū, aut p plura media mouet, vt baculus mouet lapidē, & moueť à manu, q̃ qdē moueť ab hoie, q nō mouet, qa ab alio vlterius mouetur.

Determinata q̄ōne de motu grauiū, nūc ad rē pficiscitur, quā antea pmiserat, videlicet q deueniendū sit ad primū motorē imobilē, pmittit tñ q̄dā, pmū est q mouens bifariā mouet, aut mouet motū aliūde, aut mouet à nullo motū, verbi cā, lapis moueri pōt ab hoie, moueri pōt à claua. cū mouet hō, tunc is originē totius motus intra se possidet, nec agiť extrinsecus, cū mouet claua, tunc ea & motū lapidi pstat, & ab alio accipit, pinde origo motus nō in claua hř, sed ad vim referť, nec in abiť in infinitū sed stať in aliquo qd iā aliūde nō moueť, lapidē mouebit claua, clauā manus, manū hō, hoiem nihil, nisi ipsemet, has igiť distōnes, inqt. Id aūt quod mouet duplex est, aut.n. nō per seipsum mouet, sed motum alicunde mouet vt claua, quā mouet id quod primū mouet. Aut per se mouet non motū, hoc aūt quod mouet nō motū bifariā mouere pōt nō motum, aut primum post vltimū, hoc est sine medio, vt si hō lapidem moueret, aut p plura media, vt claua mouet lapidem, & mouetur à manu, quæ quidē mouetur ab homine, qui non mouet, quia ab alio vlterius mouetur, sed mouet immotum. Hę sunt duæ diuisiones.

De imobilitate primi. An graue. post remotionē phibētis moueatur per se. Vide Alber. de saxo .q.2.h°.

A Ambo itaq; mouere dicimus, & vltimū mouētiū, & ē̄t primū, primū tñ magis, hoc.n. mouet vltimum, sed vltimū primū non mouet, insuper sine primo quidem vltimum non mouebit, sine vero hoc primū mouere potest, vt baculus non mouet non motus ab homine.

Pręmittit scd̃o q pmū mouēs, qd est motus totius origo est potius mouēs, q̃ scd̃m, quod mouet ab illo motum, primo qa primū mouet scd̃m, & nō ē cōtra. 2. qa scd̃m sine pmo mouere nō pōt, at bñ primū sine. 2. igiť primum in qo est origo motus est potius. Primo itaq; cōcludit in quo conueniūt, & inqt. Ambo itaq; mouere dicimus & vltimū mouētiū, & pmū, deinde discerniculum addit, & verba trāslatione pspicua sunt. Auer. aūt incipit exponere cū digressione, in qua primo narrat motiuū eorų, q lib. 7. infructuosum faciunt, & inqt, q existimať q Arist. B velit qd fecerat iā in. 7. videlicet q oē motū habet motorē, igiť illa demonstratio. 7. est superflua. Propter hoc narrat pōnem Themistij q dicit primo q demrō Septimi est dimitiēda, sed contenti debemus esse in hāc Octaui. 2. dicit q hęc Octaui est magis certa q̃ illa Septimi, cuius cām dicit, qa illa est demonstratio signi, hæc aūt est inductio; mō iductio est rō magis sensata, obijcit cōtra hoc ibi {& vř mihi} primo qa inductio nō sufficit in hoc, & hoc fortasse, qa iductio nō est demrō certa aggenerās sciam, sed fidē. 2. qa vř in illa petere, cū.n. velit arguere cōtra Platonē, qui tenuit primū mouere se, inductio erit cū petitione pncipij si sic fiat, aīalia moueť ab aliquo, violēter mota moueť ab aliquo, grauia & leuia & maīa moueť ab aliquo, & sic de singulis, igiť oē qd moueť ab aliquo mouetur, iā hic est petitio pncipij, qm̃ cum dicis sic de singulis, petere est qd vis pbare. Rñdet autē ad motiuū The. ibi {& vř mihi} & vult q hæc nō est facta p se, nec demrō C illa replicať, sed solum est facta vt tollať qō de grauib⁹ & leuibus, q̃ accidere pōt demrōni dictę in. 7. Ego vero non legi hęc in Them. hic, nec in. 7. tu vero cōsidera. Aīaduerte q Auer. circa mediū cō. ait hāc inductionē nō sufficere, & hoc declaratū est, qa petit pncipiū, vbi aūt in ppōnibus q̃ accipiunť percipereť pdicaīm p se, pculdubio haberet vim demrōnis, vt patuit. 2. huius com. 80. vltimo Auer. i vltimis verbis cō. vult q primū mouēs sit prius secundo mouēte & natura & cāltitate, natura qdē qa eius actio potest separari ab actione secundi, causalitate vero; quia secundum dependet à primo, non ē contra.

In isto pcessu intendit pbare esse dādum primū corpus motū, qd a nullo externo corpore moueť, sed a seipso.

Quæ Auer. commen. 33.

An aliqd possit moueri a seipso. Vid. sco. 8. metā. q. 14.

Si igř oē qd moueť ab aliquo moueri necesse est, et aut ab eo qd moueť ab alio, aut ab eo qd nō moueť ab alio, & si ab eo moueť, qd ab alio moueť, necesse est mouēs aliqd eē primū, qd nō ab alio moueť, si vero tale est primū, nō necesse est alterū eē, ipoſe.n. est vt in infinitū pficiscať id D qd mouet atq; moueť ab alio, cū infinitorū nullū sit primū, si igř oē qd moueť ab aliquo mouetur, id aūt qd primū mouet, mouetur quidē, sed nō ab alio, ipsum à seipso moueri necesse est.

Tex. 40.

His cōstitutis, pbat eē veniendū ad primū motum qd moueť à seipso, & sumit qd supposuit, videlicet, q oē qd moueť ab aliquo moueť. Tunc arguit, cū oē qd mouetur ab aliquo moueť, aliqd est qd ab aliquo moueť, accipio istud, aut moueť à motore nō moto, aut à motore moto, si à motore nō moto, tunc hoc erit pmū motum à se, qm̃ moueť, & à motore nō moto vlterius, igř a motore, q est eius aliqd, hoc mēbrum non curauit destruere, qa patet esse ad ppositum, si vero moueať a motore moto adhuc ab alio motore, hic erit vltimū motū & pximū mouēs, igř erit dare primū, qm̃ vbi est vltimū motū & pximum

moues, cũ istud, p̃mũ p̃ suppõnes moueat motũ, oportet vt def primũ à quo moueatur. Qđ si def tale primũ, nõ necesse est alterũ esse, quia nõ põt procedi in infinitũ, qa tunc non daretur primũ, & ita nec vltimum mouens. Tũc epilogat rõnẽ, & inquit. Si igitur oẽ qđ mouetur ab aliquo mouetur vt supposuimus, id aũt quod primũ mouet mouetur quidẽ, (nã si non moueret, esset primus motor simplr quẽ q̃rimus,) sed nõ ab alio mouet, ipsum moueri à seipso necesse est, & sic est primũ motũ quod à seipso mouetur, quod est propositũ. Auer. aũt reducit p̃cessum Arist. ad duos syllos. Primus est hypotheticus diuisiuus, vbi arguitur à disiunctiua cum destructione vnius partis supra alterã. Secũdus est hypotheticus cõtinuus, quia procedit ex cõditionalibus nõ destruendo vnã partẽ, sed vt fit in syllo cõditionali. Primus est, oĩs motor q mouet, aut mouet à se, aut ab alio. Si à se, habet qđ petit, hoc ait Auer. Aris. p̃termisisse, quia est ppositũ, qđ quęrimus. si ab alio, aut ab alio moto, vel ab alio imoto, non põt dici ab alio nõ moto, quia oẽ moues extrinsecum in mouẽdo mouet. 7. huius, hoc etiã dimisisse Arist. ait, qa est impoẽ p se notũ. Habetur igitur vt moueat à motore moto extrinseco. Secundus est, si nõ erit primũ, nõ erit vltimũ, quare cũ sit vltimũ, oportet esse primũ, sed cũ p̃ syllm primũ motor ille mouetur, & non ab alio, igitur à se, igitur est aliquod primũ motũ, qđ à seipso mouet. Hic secundus est hypotheticus continuus, vt patet.

Prim⁹ syllo. *Secundus.*

RECOGNITIONES.

De primitate corporis moti.

PRo intellectu eoꝝ q̃ Aris. tr̃dit, Auer. in cõ. dicit, q Aris. intẽdit cõcludere q mouẽtia, q̃ mouent in loco, reducant necessario ad motũ ex se, qđ est primũ mouentiũ, quę mouetur, & tu intelligas q oĩa mouẽtia reducũtur necessario ad aliqđ corpus, qđ mouet à se, qđ est omniũ eoꝝ, quę mouent primũ corpus simplr, quod à se mouetur. vt p q̃ patet primo, q Aris. nõ probat oĩa q̃ mouentur, reduci ad primũ motorẽ simplr, qui mouet, & à nullo mouet, qualis esset deus, sed ad primũ corpus, qđ inter ea, q̃ mouentur siue à se, siue ab alio, est p̃mũ olum, quod a se mouetur, & a nullo exteriore corpore, aut virtute, q̃ non sit aliquid eius. Secundo patet hoc primũ corpus, qđ a se mouetur, ad quod reducit oĩa, q̃ mouent quouis mõ moueantur, esse primũ simplr, nõ aũt primũ secũdũ qđ in aliquo ordine, veluti esset cor in mẽbris aĩalis, & nauta in mẽbris nauis. Nã cor est primũ quod moueĩ a se, nõ simplr, sed inter mẽbra aĩalis, & nauta primũ qđ mouet a se inter partes nauis. At primũ corpus, qđ a se mouet, ad qđ Aris. oĩa reducit, est primũ simplr, qm̃ respectu eorũ quę mouetur siue a se, siue ab alio, siue primo secundũ qđ, siue nõ primo, est olum corporũ primũ corpus, quod a se mouetur. Tertio sumit pro vero, oẽ qđ mouetur habere motorẽ aliũ a se in eẽ, & hoc Auer. asserit. Sed dices cõtrariũ Auer. dicit. 4. lib. de Cęlo, vbi dicit, q in motu eĩhri motor & motũ sunt idẽ sm sub̃m, et differũt sm modũ. Dico q hęc nõ aduersanẽ, nã p esse intelligit rõnem, si ue modũ, & sic intelligit idẽ hic, & ibi. hic Arist. accipit p constãti oẽ qđ mouet, hr̃e motorẽ aliũ a se in esse, hoc est in rõne, nõ. n. loquitur hic solũ de ijs, q̃ moueni p se, vt nõnulli possent intelligere, qm̃ tunc Arist. nõ pbaret vt illud, ad qđ reducunĩ oĩa, q̃ mouenĩ, esse primũ olum, sed solũ inter ea, q̃ p se mouentur, & nõ vr̃ tã eoꝝ, q̃ p se mouẽtur, q̃ eoꝝ q̃ p accñs mouẽtur. & q Auer. p esse, intelligit rõnẽ, patet, qm̃ cũ accepit, & supposuit oẽ qđ mouetur hr̃e motorẽ aliũ in eẽ, statim subdistinguit talẽ motorẽ aliũ a se l eẽ, dicẽs necesse est, vt oĩs motor, q mouet, moueatur a se, aut a motore extrinseco, ergo p aliũ inesse, intelligit aliũ in rõne, q est cõis tã ad motorẽ exteriorem, qui distinguitur re, q̃ ad motorẽ qui distinguitur rõne.

Tex. 35.

Amplius aũt & hoc mõ hãc eandẽ rõnẽ aggredi licet. Oẽ. n. qđ mouet, & aliqđ, & aliquo mouet, insup, & hoc aut seipso, aut alio mouet, vt hõ aut seipso, aut baculo mouet, & vẽtus aut

E seipso deijcit, aut lapis quem pepulit, fieri quoque non potest vt id quo motus agitur, sine eo moueat, quod seipso mouet.

Eandẽ rõnem vult rursus aggredi, verũ primo mõ processu ascendendo, secundo mõ descendendo, ante tñ q̃ arguat resumit tria supposita, primũ oẽ quod mouet, mouet aliquid, & aliquo. Hęc tñ suppõ patuit. secũdum est, mouens quod mouet aliqđ aut seipso siue medio instrõ, aut alio mouet, vt hõ aut seipso, aut baculo, vẽtus ẽt aut seipso deijcit, aut lapis, quo mouet est ille q deijcit, quẽ lapidẽ ipse ventus pepulit, tertiũ instrm siue mediũ, quo fit motus, nõ potest agere sine motore principali, vt claua siue manu. Hęc sunt tria quę iam antea sumpsit.

An primus motor sit in mobili. Vide Alber. de saxo. q. 8. h⁹

Si igiẽ id qđ mouet, ipsum seipso mouet, non necesse erit aliud eẽ quo mot⁹ agiẽ. Si vero aliud sit, quo motus agiẽ, est aliqđ qđ quidẽ nõ aliquo sed seipso mouebit, aut in infinitum abibitur. si F igitur aliqđ qđ mouetur mouet, sistẽ, & nõ in infinitũ procedatur, necesse est. Si. n. baculus mouet quia mouetur à manu, manus ipsa baculũ mouebit, si aũt manũ aliquid aliud mouet, aliud erit etiã mouens ipsam. Cũ itaq; sp aliquo aliud mouet, esse prius id qđ seipso mouet, necesse ẽ. Si igitur mouetur illud, et nõ ab alio mouet, ipm seipso moueri necesse ẽ. Quare & hac rõne aut ab eo statim qđ seipsum mouet, id qđ mouetur, mouebitur, aut ad hoc ipsum tãdem accedet.

His tribus sumptis, arguit Aris. syllo diuisiuo mõ quo supra sic, si igĩ qđ mouetur, verbi cã, cœlũ mouetur, aut mouetur seipso siue vllo medio instroq;, aut p mediũ mouet qđ mouetur, inquit. Si igĩ id quod mouetur et mouet tpm seipso mouet, nõ necesse est aliud eẽ quo mot⁹ agiẽ, G & ita statim hẽbitur esse primũ motũ quod à seipso mouetur. Si vero aliud sit instrm quo motus agitur, hoc est, altero duoꝝ modoꝝ, aut est aliqđ, qđ nõ ab aliquo, sed seipso mouebit, hoc est aut tale instrm p̃supponit principale mouens cuius est instrm, aut in infinitũ abibit, ita vt vnum instrm moueatur ab alio, & aliud ab alio, & sic in infinitũ, destruit secũdũ, & inquit. Si igĩ aliquid quod mouetur mouet, hoc est si est instrm aliquod, & stetur & nõ in infinitũ pcedatur, necesse est, hoc aũt falsum est, qđ declarat exemplo, & inqt. Si. n. claua mouet, qa mouet a manu, manus ipsa baculum mouebit, si aũt manũ aliqđ aliud mouet, aliud erit ẽt mouẽs, cũ itaq; semp aliquod aliud mouet, esse prius id quod seipso mouet necesse est, nõ. n. est secũdũ nisi sit p̃mũ vt supposuit, si igĩ mouetur illud, et nõ ab alio mouetur ipsum seipso moueri necesse est. Tũc epilogat rõnẽ, & inqt. Quare & hac rõne, aut ab eo statim qđ seipsum mouet, id qđ mouetur, mouebitur, & sic habetur p̃mum mobile a seipso, aut ad hoc H ipsum tandem acceditur, cũ secundũ semp p̃supponat primũ, quod agere põt sine sedm & secũdũ non sine primo. Et ita licet Arist. multa verba dixerit, summa est, q auẽ est aliqđ qđ seipsum mouet, aut mouet p medium, si per medium, cum media esse non possint sine primo, oportet tandem conferamus ad primum, quod ipsum seipso mouet, & in mouendo se cętera omnia moueat.

An sit inconueniẽs q idẽ ferat & ferat sedm eadem loci mutatio nẽ. Vid. Gradem Bscu. lec. 10. hui⁹.

Auer. ostendit primo in hoc cõ. diriam huius demrõnis a p̃dicta, conueniunt. n. ambę, qa vtrq; sunt ex supponibus tribus, verũ hęc secunda sumit tres suppõnes modo alio quo eas sumpsit prima, sed in re conueniunt vt explicat, quod est satis notũ. Scdõ declarat eẽ impoẽ procedere in infinitũ in instris, qm̃ si proceditur in infinitum in instris, erũt instra infinita, & cũ erunt instra, nõ erit illic motor q vtĩ eis, infinitũ. n. nullius actionis, aut motoris põt esse instrm, imo denẽ nõ primitas, & nõ erũt istra. Tertio Auer. vr̃ demõstrationẽ itelligere duob⁹ modis,

Quę Auer. cõm. 35. Primum. Secundum. *Tertium.*

Voo

Vno modo ꝙ ducat ad primum motorem immobilem. Alio modo ꝙ ducat ad primū mobile à seipso, & cōsiderando oīa verba literæ, & examinādo illa, inuenit aliqua ad primum sensum conuenientia, aliqua ad secundū sensum, vt patet legendo cō. Ego vero pace sua dixerim. Dico ipsum non sanè sentire. Arist. enim proposuit in primo textu probare esse aliquod, quod primo mouet seipsum, & hoc demonstrauit prima ratione, deinde ait illud idē velle aggredi eadem rōne, sed alio modo, igitur conclusio præcedentis textus est conclusio sequentis, quare non ad primum motorē imobilem, sed ad primum mobile, quod à seipso mouetur, hęc demonstratio ducit. Nec aliqua verba faciunt ad sensum primū, vt patet in expositione nostra. Digreditur aūt aliquantulum ibi, & potest aliquis quærere de motu vēti, & ferri ad magnetem, vtrū videlicet hęc moueantur à seipsis? Licet prima quęstionis pars ptineat ad meteorologiā, secūda sit soluta. 7. huius cō. 10. Rńdet tamen, ꝙ motus venti est à generante, quod intelligo de potentia essentiali, ferrum vero mouetur aliqua ex parte naturaliter, quatenus recepit alterationem à magnete, qua seipsum mouet ad illū, vt testatur ratione ea, ꝙ mutata complexione magnetis, nō mouetur ferrum amplius ad illum, quia non amplius alteratur ab illo, hoc etiam testatur exemplo ambræ, quæ nisi calefiat, non mouet paleam, sed de motu venti quem habet post generationem, est difficultas, quæ propositum transcendit, nunc omittatur.

Reprehēsio Auer.

Digreditur.

B

RECOGNITIONES.

IN cōmento pręsentis textus Auer. soluens qōnem de motu vēti asserit ventū esse de numero eorū, quę mouenť naturaliter, cū non moueatur nisi à gn̄ante ipm, hęc Auer. in qbus errauit, qm̄ si ventus moueť naturalr̄ à generāte, hoc esset per regulā, quę est ꝙ dās formā det consequētia naturalr̄ formam, vt patuit supius, quorū vnus est motus. Sed motus vēti non cōseqtur formā venti, igitur gn̄ans non dat sibi talē motū naturalr̄. ꝙ motus vēti non cōsequatur formā venti, patet qm̄ ventus est exhalatio terrea à terra eleuata virtute solis & stellarū, quę habet duas formas, vnā naturalē quę est terrea exhalatio, et alterā accidentalē, quę est leuitas sibi tributa à sole & stellis, quęrit igitur motus vēti, quo vētus moueť à meridie in septētrionē, vel ē cōuerso, est ne consequēs formā exhalationis, per quā est terrea, & certū est ꝙ non, qm̄ exhalatio vētosa substantialiter est terra rarefacta, cuius formam non consequitur nisi motus deorsum, nec est consequens formā exhalationis accidentalē; videlicet leuitatem, qm̄ per leuitatē mouetur sursum, quare gn̄ans non potest mouere ventū motu naturali cōsequente formā. Tu vero require ea, quę diximus de motu venti in libris Meteorologicis. Quidā colligūt ex verbis Auer. hic ferrum moueri ad magnetē ab extrinseco, & tūc dicunt oppositum esse dictū. 7. huius ab Auer. nā ibi dicitur ferrū moueri ad magnetem ab intrinseco, & mentiuntur, qm̄ Auer. nō dicit ferrū moueri ad magnetē ab extrinseco, nā hęc sunt verba, & similiter ferrū est quoquo mō de numero eorū quæ naturaliter mouentur à magnete, nisi ab alteratione, quam acquirit mediāte aere à magnete, hæc Auer. in qbus innuit ferrum moueri naturaliter, ergo ab intrinseco, sed quia dixit quoquo modo, intellexit ipsum moueri naturalr̄, rōne habita ad dispōnem accidētalem acqsitam à magnete, non aūt rōne habita ad grauitatē; quæ est naturalis forma fieri, saltem prædominanter.

C

Obiectio.

D

Ad hæc quę dicta sunt, si & rōnem hanc animaduertimus, eadē illa accident, nam si omne quod mouetur ab eo mouetur, quod mouetur, aut hoc rebus ipsis per accidēs cōpetit, hoc est, vt moueat quidē ipsum mouens & sit motum, non tn̄ ꝙ semper ipsum moueatur, aut non per accidens, sed per se. Primū igitur si per accidens

A

sit, non necesse est vt moueatur mouēs, si vero hoc sit, patet posse interdum nihil eorum quæ sunt moueri, non enim quod contingit est necessarium, sed potest non esse, si igitur possibile inesse posuerimus, nullum impossibile accidet, sed forsitan falsum, at motum non esse est impossibile, demonstratum enim est hoc prius, videlicet ꝙ motus necessario semper sit.

In prędictis rōnibus supposuit, non omne mouens in mouendo moueri, ante igitur q̄ rem propositā aggrediatur, probat ꝙ non omne mouens in mouēdo moueť, aut per accidens in mouendo moueť, aut per se. non per accidens, & hoc pbat primo logice sic, si per accidēs in mouendo mouetur, pōt non moueri, qm̄ omne per accidēs pōt non esse, ponať in esse ꝙ nō moueatur, nā omne possibile positū in esse, nullum seqtur impossibile, tunc non mouebiť, & cū ipsum non moueri ponitur, ēt ipsum non mouere poneť, quare tolletur oīs motus, contra declarata, inquit. Ad hęc aūt quę dicta sunt, si rōne hac aīaduertimus, eadē illa accident. Nā si omne quod moueť, ab eo mouetur, quod moueť, aut hoc videlicet ipsa quę mouēt moueri rebus ipsis per accidens cōpetit, declarat autem quid ipse in rōne velit per ipsum cōpetere per accn̄s, & inquit. Hoc est vt moueat quidē ipsum mouēs & sit motum, non tn̄ ꝙ semp ipsum moueať, igitur per accn̄s intelligit non semp moueri, sed posse interdū non moueri. Aut non per accidēs, sed per se, hoc est semp moueať mouens. Tunc destruit primum, & inqt. Primum igiť si per accidens sit, non necesse est vt moueatur mouens, si aūt hoc erit, patet posse interdū nihil eorū quę sunt moueri, non enim quod cōtingit, est necessariū, sed pōt non esse, si igiť possibile in esse posuerimus, nullū impossibile accidit, sed forsitā falsum possibile, at motum non esse est impossibile. Demonstratū enim est hoc prius ꝙ motus necessario semp sit. Huic rōni possumus primo instare ad illationē, quia nō valet, per accidēs mouens moueť, igitur pōt nullus motus esse, illatio nulla, ex ea. n. non sequitur, nisi ꝙ qn̄qȝ erit ita ꝙ moueat mouens & nō moueatur. Quare erit adhuc motus in aliis, quę mouenť ab ipso motore, per hęc enim seqtur ꝙ interdū non mouebiť, quod pōt esse, & adhuc alia mouere. Secūdo qa non vř omne per accidens posse non esse, cygnus non. n. albus est per accidens, non tn̄ pōt esse non albus. Similiter & nix, & coruus. Dicendū ꝙ consequētia valet, vno supposito, ꝙ nō moueat motor nisi motus, ita vt cū non moueať, non moueat. Vbi. n. pōt mouere & non moueri, habebiť statim ꝓpositum, videlicet ꝙ nō omne mouēs in mouendo moueť, hoc. n. probare ꝓposuit. & tūc illatio est optima, si. n. per accidens mouēs mouetur, pōt non moueri, & si pōt non moueri, pōt non esse mouēs, & poterit nihil mouere, vel moueri. Ad scdam dicit, ꝙ argm̄ Aris. est accipiēdo per accidēs pro cōtingenti, quod quidē distinguit contra necessariū esse, & impoře esse, vnde vis Arist. est hęc, si oē mouens moueť, aut contingēter, aut per se, hoc est necessario, & tunc rō sua non habet calūniā. Et debes scire, ꝙ Arist. fecit duo mēbra in syllo s̄m Auer. destruit aūt primum. s. ꝙ motor mouetur per accidēs, cū mouet, secūdum vero. s. quod per se necessario moueať cum mouet non destruit, quia tanquam manifestum relinquit, et eius destructio est complementum demonstrationis.

Hoc est directe cōtra plura.

Dubōnes. Prima dubi.

Scda sōlo.

RECOGNITIONES.

ANimaduerte ꝙ Auer. euidenter errauit hic, primo quia credidit hanc demōstrationē esse de primo motore, dicit. n. cum iā declarauit ꝙ primus motor in mundo debet esse motor, per quē mouetur motum ex se, primū non motum oīno neqȝ accidentaliter neqȝ essentialiter, incępit declarare declaratione propria, ꝙ impossibile est vt moueatur per accidens, ecce ꝙ hic vult Aristo. declarare primum motorē à quo mouetur primum corpus

De primo motore immobili.

pus à se motum, esse omnino ĩmobilem, qm̄ neq; per se, neq; per accidens, & errat, qm̄ Aris. inquit, iuxta autem hęc dicta, & sic intendētibus contingent eadē hęc, } per quæ patet Aris. eam tt, quę declarauit, videlicet q lit deuenienduū ad primum corpus, quod à se mouet, secundo errat, qm̄ Aris. fecit hanc diuisionē, si enim ab eo qđ mouetur, moueť omne quod mouetur, aut hoc rebus inerit fm accidens, aut non per accidens, sed per se inest. Tunc Auer. in fine cōmenti vult q Arist. probauerit id omne quod moueť non moueri ab eo quod moueť per accidēs, prætermisit vero aliud membrum & errat, qm̄ alterum membrū destruit hic, & alterum postea ibi, } at vero si non fm accidens, } quare vtraq; membra destruit, quæ Auer. ignorauit, sed dices quō hęc ratio Arist. reducitur ad artē prioristicam, dicendū q est syllis ducens ad impossibilē ex hypothesi data ab aduersarijs, & altera coassumpta, coassumpta est, omne per accidens potest non esse, hypothesis est, omne quod moueť, mouetur ab eo quod in mouēdo mouetur per accidēs, tunc ex ijs sequitur tale mouens posse non esse, & ēt motum posse non moueri, quare nō erit motus, & cum hoc sit impossibile, ergo hypothesis, & sic falsum est omne quod mouetur moueri ab eo quod in mouendo mouetur per accidens.

Tex. 1°. Et istud optima ratione esse contingit, tria nãq; necesse est esse, id quod mouetur, id quod mouet, atq; id quo mouens mouet. Id quidem igitur quod mouetur, moueri profecto necesse est. Nō tñ mouere necesse erit, id vero quo motus agiť, & mouere necesse est, & moueri. Cum enim simul sit cū eo quod mouetur, vna cum ipso mutatur, quod quidem in his perspicuum est, quæ loco mouentur, nam sic sese tangere in motu adusq; tempus aliquod necesse est, id igitur quod sic mouet, vt nō id quo motus agitur mouet, immobile nimirum erit.

Secundo idem probat, & facit enthymema, cuius antecedens sunt duæ propositiones, & consequens est nostrum intentū, hoc modo, in motu sunt tria, mouens principale, mota res principalis, & instrm̄ medium quo istud mouet, & illud moueť, & motum principale necessario mouetur, non tñ necessario mouet, & instrm̄ necessario mouet, & mouetur, mouetur quidē quatenus tangit mobile, omne aūt mouens quod tangendo mouet, mouetur vt .7. huius dicitur, qa vero est instrm̄, mouet, hęc est vna copulatiua accepta pro antecedente. Tunc infert consequens, & dicit, igiť quod sic mouet, & non sic vt instrm̄, (Vis rõnis.) sed vt principale mouēs erit penitus ĩmobile. Erit igitur enthymema ꝑncipale motū necessario mouetur, & non necessario mouet, Instrm̄ mouet & mouetur necessario, igitur principale mouens mouebit & non mouebitur.

Nam cū vltimum (vt videmus) sit, quod moueri potest, motus aūt principium non habet: sitq; id quod mouetur ab alio, & non à seipso: rationabile est vt necessario dicamus etiam tertium esse, quod moueat immobile existens.

Fecit enthymema. Nunc ꝓbat illius illationē, & supponit q si aliqua duo coniunguntur per accidens, & vnum sine altero inuenitur, pōt & alterū sine illo inueniri, veluti albū & dulce per accidēs in lacte coniunguntur, & albū inuenitur in niue sine dulce, & dulce in poculo sine albo inueniri pōt. Secūdo supponit q mouere & moueri coniunguntur per accidens in instrō. Ex his sequiť, q si moueri pōt, in vltimo moto inueniri absq; ipso mouere, ēt ipsum mouere inueniri pōt in ipso mouente primo absq; ipso moueri, & sic patet consequētia, inqt. Nam cū vltimum (vt videmus) sit qđ moueri pōt. Motus aūt principium nō habet, sitq; id quod moueť ab alio, & nō à seipso, hoc est instrm̄, rationabile est vt necessario dicamus ēt tertium esse, quod moueat ĩmobile existens, cū enim possit in vltimo moto esse moueri absq; ipso mouere, iure & in pmo motore mouere esse pōt, sine ipso moueri, debes scire q in greco lrā illa est negatiua, ait enim rõnale est, vt non necessario dicamus, verū debet legi affirmatiue, propter verbum illud ακινητον, hoc est immobile, modo duæ negationes apud græcos vnam faciunt.

Quocirca & Anaxagoras recte dicit mētem inquiens passionis expertē esse, atq; impermixtam, nã eam esse principium motus contēdit. hoc enim modo solum mouebit nullū motum subsistens, & imperabit mixtionis expers.

Hanc rē Anaxagoræ astipulatione ꝑsuadet, qui recte mentē primam autumat impassibilem & impmixtam, impassibilē quidem vt moueat, impmixtam vero vt imperet. Sunt qui rõnem Aris. intelligunt sic, q si aliquid fuerit cōpositum ex duobus oppositis, si vnū est reperibile per se, & alterū, quare cum mobile sit reperibile sine motione, igiť & motor sine ipso moueri. (Expō aliquorum.) Contra rõnem sic intellectā solent fieri ĩnumerę obiectiões, prima, substantia & accidens cōiunguntur, & tñ accidens esse non pōt sine substãtia (Obiectiões.) secunda, nã materia & forma coniunguntur accidētaliter, & tñ non dať materia absq; forma, tertia intelligēs & intellm̄ per accidens coniunguntur in aliquo, & datur per se intellm̄ non intelligēs vt lapis, igitur per se intelligēs non intelligibile, quod non est auditum. Auer. digrediēdo ibi { qm̄ cum aliqd fuerit, } primo videtur soluere obiectiões has. i. nōnullas tacitas. (Quæ Auer. cō. 37.) Rñdet, & inqt, q regula debet intelligi de cōposito ex duobus oppositis, quorum vtrunq; existit per se, & alterū sit separabile à reliquo. Tunc enim si vnū est separabile, alterum ēt erit separabile. Hoc modo est de primo motore et vltimo mobili, sunt enim opposita saltē disperata, sunt substantiæ per se existentes, & mobile potest esse sine ipso mouere. Tūc ad obiectiões patet solutio, prima enim deficit, quia non est in substantijs, secunda deficit, quia Aris. arguit de substãtijs per se existentibus, tertia fortasse deficit, qa intelligens et intellm̄ nō sunt opposita, cum sint oīno eadem, & nō coniuncta. Deinde ibi { media. n. licet sint, } soluit tacitas obiectiones, posset. n. obijci ad antecedens, qa in motu non semp sunt tria, immo interdum sunt plura, vt in motu lapidis, & homo, brachiū, claua, & lapis. i. nōnunq̄ sunt duo tantum, vt motor & motum, vt homo et lapis. Rñdet q oīa illa media et si essent mille, habent rõnem vnius, & ita erunt tria reductiue. secunda tollitur, qa vbi ponitur aliquid ĩmediate moueri sine instrō, habetur q sit mouens motum seipso. (Obiectio.) Etiam instatur, qa videtur q ratio petat principiū, quia supponit motorē existere per se, hoc aūt videtur petitio principij, quia supponit illū esse, secundo supponit illum esse separatū, igitur petitio. Rñdet q illud supponit ad mentem aduersarij, vbi enim non supponeretur motorem esse, non posset esse instrm̄ nec res mota. Ad secundum respondet q licet supponat ipsum esse separatū secundum esse, tamen credi potest ipsum esse tali modo admixtum mobili, vt moueatur illius motu, vt de nauta cū naui diciť. Debes scire (vt innuit Auer.) q demonstratio Aristo. videtur arguere ab vltimo ad primū hoc modo, vltimum moueť, & non mouet, igitur primū mouet & non moueť. Ideo est dubitatio vtrū oportet ponere q motor moueat, quod est proprium primo, & q motum moueatur, quod est proprium vltimo, ad hoc vt demonstratio valeat Them. (vt ait Auer.) voluit q siue ponatur illud propriū primo siue nō ponatur in antecedente, demonstratio valet. Dixit ēt Them. q Arist. per primum, medium & tertiū, non motorem, mediū, & motum voluit, sed quæsita. Hæc Auer. dãnat & vult q in antecedente demon-

demonstrationes assumantur, & proprium, primo videlicet, vt moueat, & vltimo vt moueatur, & tunc valet demonstratio ꝙ si vltimũ mouetur, & nõ mouet, primum mouebit & non mouetur, de secundo vult ꝙ per illa tria non quæsita, sed motorem, instrm̃, & motum velit. Hæc accipi possunt ex hac balba sua cõmentatione. Ego vero dico primo ꝙ illa non inueni apud Themist. vt apparet Them̃. in hoc tex. non scribit, sed raptim transit. De cætero dico ꝙ Arist. bene sumit tria esse in motu mouẽs & medium & vltimũ, non aũt sumit in antecedẽte propria vnicuiq;, videlicet moto ꝙ videlicet tm̃ moueatur, motori ꝙ tm̃ moueat, qm̃ tunc peteret principiũ. De principali dubio, vr̃ mihi ꝙ solutiones illæ non valent, fortasse enim aut est in eis petitio ꝑncipiĩ, aut multum extra textum addunt. De illis tñ. 12. Meta. cõ. 35. satis sum locutus. Propterea pace sua melius dici põt (vt dixi) ꝙ Aristo. petit duo ab aduersario sibi concedenda. Primum, ꝙ quotiens duo coniunguntur per accidẽs, si vnum potest esse in aliquo sine altero, ẽt reliqua sine reliquo in aliquo B stare non poterit. Sumit secũdo ꝙ moueri & mouere cõiunguntur per accidens in aliquo vt instrumẽto medio, vt clare patet. Ex his iam sequitur si moueri potest inueniri in aliquo, vt in vltimo moto absq; ipso mouere, ẽt ipsum mouere potest esse in aliquo sine moueri, & vbicunque ponetur, ibi erit mouens & non motũ, quod est propositum, nunc autem sic intelligendo, obiectiones nullę sunt, cessat enim illa de substantia & accidente, qm̃ non per accidens coniunguntur in aliquo tertio, cessat illa de materia, quoniam non coniunguntur accidentaliter, nec in aliquo tertio inhęrenter. cessat illa de intellecto & intelligente, quia non coniunguntur per accidens, nã in angelo idem est sm̃ rem intelligens & intellectum. Et si reperitur alia solutio, dicas ꝙ extra propositum est, & non est ad rem hanc alia solutio melior hac.

Optima solutio.

An si duo sunt coniuncta & vnũ reperiĩ sine alio: an reliquũ possit reperiri sine alio. vide Ægi. hic.

Tex. 58. Si vero nõ per accidẽs, sed necessario moueatur id qđ mouet, ita vt nõ moueat nisi moueatur necesse est ipsum mouẽs quatenus mouet, C aut ipsum sic mouet vt per eandem motus speciem moueat, aut per aliã. Dico autem id quod calefacit, aut & ipsum calefieri, & sanans sanari, & deferẽs deferri. Aut sanans ferri & ferẽs augeri, sed perspicuum qm̃ primum fieri nequit; nam dicere hæc oportet descendendo vsq; ad indiuidua, vt si quid Geometriã doceat, id eandem Geometriã discere, & si proijcit eodẽ proiectionis, ꝓijci modo, si non sic quidẽ, sed genere alio, ceu id quod fert augeatur, id autẽ quod hoc auget, ab alio alteret, & id quod illud alterat, alio motu quodã rursus moueatur, necesse est nimirum stare, quinimo motus finiti sunt.

Redit ad aliud mẽbrum, posset.n. dici ꝙ omne quod mouet mouet necessario ad hunc sensum, ꝙ si non moueD tur, nõ moueat, huic obijcit Aris. nã si omne mouens mouetur, aut eadẽ specie motus qua mouet mouet, aut alia atq; alia, verbi causa, eadẽ vt si calefacit, & calefiat, & sanet, & sanet, & deferat, & deferatur. Alio vero vt sanans ferat, ferens augeatur. Quod non eadẽ specie motus persuadet, q̃a descendendo ad indiuidua hoc est ad spẽs vltimas, tũc docens Geometriã Geometriam disceret, atq; doceretur, & proijciens eadẽ proiectionis specie proijceretur, hæc autẽ absurda sunt. Si vero alia atq; alia motus specie siue genere, verbi causa, vt ferens augeat, augens alteretur, alterans quoq; rursus alio motu quodam moueatur, necesse est nimirum stare, nam motus species finitæ sunt, & vbi stabitur illud oportet vt moueat eadem specie motus, qua mouit motum sibi proximum.

Qui vero reflectere asserit, & id quod alterat A dicit deferri, idem facit ac si statim id deferri dicat, quod defert, atq; doceri id quod docet, nam omne quod mouet, perspicuũ est moueri ẽt à superiore mouẽte, & magis ab eo quod cætera antecedit. Sed hoc est impossibile, continget enim vt docẽs discat, quorum alterum habere scientiam, alterum non habere necesse est.

Confutat cauillũ quendam. dicit enim põt dictæ rationi ꝙ circulo contingit motus, verbi causa, dicã A, alteratũ ab aliquo esse alteratũ, vtpote ab ipso B, B vero ipsum augeri ab ipso C. Ipsum vero C deferri ab ipso D. ipsum aũt D alterari rursus circulo, qua rõne mouens mouebit & mouebit, sed altera motus specie semp propter circularem reditũ. Huic obijcit, & supponit vnum, ꝙ omne quod mouetur ab aliquo motore inferiori, mouet magis à motore sup̃iore, quicq̃d enim potest causa inferior poB test & superior. Tunc arguo A primum alteratum alteratur ab ipso B aucto, igĩ magis ab ipso D, quod erat supremum mouens, sed D ipsum ponebaĩ redire ad alterationem, igitur A ipsum alteraĩ ab eo quod alteratur, & ita redit ratio quæ prius, inquit. Qui vero reflectere asserit, & id quod alterat dicit deferri, idem facit ac si statim id deferri dicat, quod defert, atq; doceri id qđ docet, & quod hoc faciat, declarat & accipit nostrũ suppositũ. d. nã omne quod mouet, perspicuum est moueri ẽt à sup̃iore mouẽte, & magis ab eo quod cętera antecedit, verbi causa, si lapis mouet à claua, quæ mouet à manu, quę rursus ab homine mouetur, lapis ẽt ab homine moueri dicet, tanto quidem magis quanto homo cętera antecedit. Ex hoc supposito seq̃tur ꝙ A alteratũ alterabitur ab ipso D, sed D ponebatur redire ad alterationẽ, igitur A ipsum alterabitur ab eo quod alteratur. Hoc autẽ impossibile esse, ꝓbat per hoc, quia cõtingit vt docẽs doceatur, quorũ alterum habere sciam necesse est vt docens, alterum non habere, C vtpote doctũ siue discens. Hæc aũt ad contradictionem reducuntur. Ex his colligi potest apertissime, ꝙ grauia & leuia non mouentur à seipsis, nã si mouerentur à seipsis, in eo quod mouerent haberent motũ, in eo quod mouerentur non haberent, & ita haberent, & non haberẽt, ꝙ si dicas ꝙ non habent in actu formali, & habẽt in actu virtuali siue potestatiuo vt nonnulli asserunt, profecto ridiculum est, & contra Arist. expresse. statim enim dicam primum mouens moueri à seipso, quia cauillãdo asserã esse in actu virtuali, & potẽtia formali, nã ꝙ habeat virtute, & careat actu formali motu nihil ꝓhibet per se.

Prætetea his absurdius continget, accidet.n. omne motiuũ mobile esse, siquidẽ omne quod mouet ab eo mouetur, qđ mouetur, erit enim mobile. veluti siquis dicat omne sanatiuũ atque sanans sanabile etiam esse, & ædificatiuum ædificabile esse, aut statim, aut per plura.

D Secundo contra idẽ arguit, sed vniuersaliori ratione. Arguit enim, si omne quod mouet mouetur, omne motiuum erit mobile, & hoc eadem specie motus, quia aut statim si mouet & mouetur eadem motus specie, aut per plura media, vt fuit deductum. Ex hoc colligi potest contra eos qui ponunt idem posse esse in actu virtuali & potentia formali, omnia enim hęc ruerent.

Dico aũt vt si omne motiuũ esset mobile, nõ autem eodẽ motu, quo sibi propinquũ mouet, esset mobile, vt sanatiuũ disciplinabile. Sed id ascẽdens perueniet tandẽ, vt diximus prius, in eandẽ motus speciem. Horũ itaq; alterum impossibile est, alterum euasio. Absurdũ enim est alteratiuum necessario esse augmentabile.

Exemplificat nunc quasi epilogans rationem, et inqt. Dico aũt per plura media, vt si omne motiuum esset mobile, non autem eodem motu, quo sibi propinquum mouet, esset mobile, sed alia motus specie, vt sanatiuũ disciplinabile. Hoc confutat epilogando rationem, et inquit. Sed id ascendens perueniet tãdem, vt diximus prius, in eandem motus speciem, quo erit tunc vt idem eadẽ specie motus moueat qua mouetur. Tunc inter membra addit differentiam dicens. Horum itaq; alterum, videlicet, vt idẽ moueat & moueatur eadem specie motus & imediate, est impossibile, alterũ plasmatodes hoc est figmentum, melius ad sensum fuga siue euasio. Absurdũ enim est alteratiuum esse augmentabile, si debeat alterare. Ex his omnibus colligi potest, illud non esse peripateticum ꝙ idem possit esse in actu virtuali & potẽtia formali, omnes enim hi processus tuerent.

Tex. 39. Nõ ergo necesse est id quod mouetur, ab eo semper moueri, quod ab alio mouetur, erit igitur huius processionis status tandẽ, quibus efficitur vt quod primo mouetur, aut à quiescente moueatur, aut ipsum seipsum moueat.

An sit aliqd mouẽs penitus imobile. vide lãdu. q. 13. huius.

Epilogat cõclusiones declaratas. Prima est, vt nõ semper quod mouetur ab eo moueatur, quod vlterius mouetur, imo sit totius processionis status tandem ad mouẽs, quod à nullo alio mouetur. Secũda est, ꝙ id quod primo mouetur, quicquid illud sit, aut à quiescente, hoc est penitus immobili mouetur, & hoc si mouetur à motore extrinseco, aut ipsum seipsum moueat, & hoc si non mouetur à motore extrinseco. Alterũ enim horum ex demonstrationibus habitis oportet concedere.

Tex. 40. At vero si ẽt considerare oportet, vtrũ causa atq; principiũ motus id sit, quod ipsum seipsum mouet, aut id quod ab alio mouetur: Illud sane vtiq; ponent oẽs, id quod quidẽ per se causa est, semper prius esse ea, videlicet re, quę per aliud causa est. Quo fit vt alio pricipio sumpto, consideremus oportet si quid seipsum mouet, quo nã modo, quaue motus specie moueatur.

Tractaturus modo Aris. de primo moto à seipso quid supponendũ sit in vniuerso processu proponit, quid vult agere de primo moto à seipso adiũgit. Supponendũ itaque esse statuit, id quod per se causa est, esse prius eo semper quod est causa per accidens, qa vt. 2. huius dictũ est, omne per accidens reducit ad per se. Id vero quod agere vult est, si aliqd seipsum mouet, vt cœlum & animal, ad hoc vt sit primum quod seipsum mouet, qũo an circulari, an recto motu moueri debeat. Quaue specie, vtrum latione, an alteratione, an auctione moueri debet, considerandum est. Hæc est oĩum eorũ quæ dicturus est intẽtio.

RECOGNITIONES.

ARist. in hoc textu facit hanc consequentiã, si aliquid moueret seipsum, tunc fm eandem motus speciem feretur & feret, & alterabitur, & alterabile, & sanaret, & & sanaretur, hanc non destruit, quoniam relinquit tanquam superius destructam via sensus, & experientiæ.

Omne itaq; quod mouetur in semper diuisibilia sectile esse necesse est. Prius enim i vniuersalibus de natura ostensum est, omne quod per se mouetur esse continuum.

An aliqs possit mouere se ipsũ ad scientiã. vide Egi. hic.

Exequens Aris. intentionem propositam, anteq̃ rem ipsam attingat, vnã constituit petitionẽ, videlicet ꝙ omne quod moueẽ sit diuisibile in semp diuisibilia, hãc esse probatã in Sexto asserit, vbi omne quod per se moueẽ, esse continuũ & corpus longa cõmentatione est disputatum. Ad qd vero petitio hęc faciat, nõ explicat. Ideo debes scire, ꝙ Aris. diuisionẽ consueuet quandã, vbi nomi- E ne partis & totius vtetur, pars aũt & totum non sunt nisi in his quæ diuidua sunt atq; sectilia, ppterea hanc sibi statuit petitionẽ, aut fortasse in Platonẽ retulit, qui indiuiduum seipsum mouere autumat, ne igitur in cautllũ quis recidat, hanc sibi ex declaratis suppositionem constituit.

Impossibile igiẽ est, vt id qd' seipsum mouet, se totũ penitus moueat. Vnum enim ac indiuiduũ specie fereẽ totũ, feretq; latione eadẽ, & alterabitur & alterabit. Quare docebit simul atq; docebiẽ, & sanabit atq; sanabitur eadẽ sanitate.

Prima demõstratione stãte q̃ ad corpus a se motũ deduxit, nunc probat intentum.

Multifariã (vt ait Them.) aliquid ipsum seipsum mouere dicitur, vt aut totũ à toto, aut totum à parte, aut partem à toto, aut partẽ à parte, hoc postremũ in duo membra diuiditur, nã aut ita pars à parte mouebiẽ, vt viceuersa mutuoq; altera ab altera moueatur, aut ita vt vna pars moueat altera è conuerso non moueat. Et hũc vltimum significatũ concludet Aris. Primo igitur probat, ꝙ nihil F totum moueẽ per se à seipso toto. Et arguit sic, quia tunc vnum & idẽ indiuiduum specie feretur, & ferret eadẽ lationis specie, & alterabitur & alterabit, & ita docebit & docebitur, & sanabit atq; sanabitur eadẽ sanitatis specie, igitur nihil totũ se totum mouet. Nec valet quod iuniores aiunt Arist. conclusionẽ esse intelligendam in motu vniuoco, omnis enim via demonstratiua tolleẽ, qua proficiscĩi ipse in primum motorẽ penitus imobilem. Sunt qui Arist. occurrunt, primo, quia non videtur inconueniens vt ferens feraẽ, secundo nec inconueniens sanãs sanari, tertio, nec docens est inconueniẽs discere. Animal enim seipsum fert, inuentor quoq; per cõtemplationẽ se ipsum docet, medicus ẽt sese nõnunq̃ sanat. Sed hęc non ad intellectum Arist. sunt, aĩal enim fert se rõne animæ, quę corpus fert. Homo docet se per animã contemplantem, ac considerationes quæ ab imaginibus proficiscuntur. Medicus ẽt sanat se per accidens, Aristo. igitur vult habere nihil per se primo esse totum mouens & totũ mo- G tum. Sic enim intelligit Themistius conclusionem.

Cõtra iuniores.

Dubitatio.

Responsio.

Rursus definitũ est id moueri qd' est mobile, hoc aũt est potẽtia mobile nõ actu. Sed quod potestate est, in actũ proficiscitur. Motus enim actus est mobilis impfectus, at qd' mouet, actu est iã. Calefacit nãq; id quod est actu calidũ, & oino id generat, quod formã habet. Quare simul eodẽq; calidum erit atq; non calidũ, & cætera id genus similiter, quæcũq; mouens vniuocũ habere necesse est. Id igiẽ quod mouet, ipm seipsum mouet & moueẽ suo ab ipso mouẽte.

Secũdo arguit idem vlteriori rõne sic. Si aliquod totum mouetur à seipso toto, tunc idẽ erit in actu & in potẽtia. deducitur, nã vt mouetur est in potentia, nam motus est actus entis in potentia, vt mouet est in actu, qm̃ est actus motiui, igitur idẽ actu & potentia erit, concludit tñ qua- H re simul eodemq; calidũ erit atq; non calidũ & cætera id genus, quæcunq; mouens vniuocum habere necesse est, quod addit, quia oẽs hæ rõnes probãt nihil totũ seipsum mouere eadẽ specie motus. Dissimili enim specie nõ esset illud impossibile, vt cœlũ mouet hęc alterãdo, & mouetur localiter, ideo infert. Id igiẽ quod mouet, ipsum seipsum mouet, & moueẽ suo ab ipso mouẽte interno, non ꝙ totum sit mouens & totum per se primo motum.

Auer. autem parte illa, & hoc est in motis digrediẽdo ait, ꝙ Aris. addit in sui probatione, vniuoce, ad denotandum ꝙ nullũ corpus aut virtus in corpore mouet se vniuoce, vt nullum calidum calefacit, nullum humidum humectaẽ. Huic Plato addebat minorẽ: sed motor primus mouet se motu vniuoco, igiẽ est abstractũ. Auer. autem dicit ꝙ non potest intelligi primũ motorem moueri motu eiusdem rõnis cum motu quo moueuẽ corpora, nam

Quæ Auer. cõ. 40

An aĩal moueat seipsu p se. & an moueat se p̃io. Et an minimũ naturale moueat se p se primu. Vi de Bac. hic.

illę

A ille motus quo Deus mouet se, est itellectio sui. Propterea Auer. ait Platonem quātum ad aliquid bene dixisse, quantum ad aliquid male. Dixit enim bene, quia voluit primū motorem primi corporis moti esse incorporeum. Male vero, quia credit omne mouens moueri eo motu vniuoco quo mouet. Ex hys syllogizat Plato aīam esse æternam & separatam sic, nullū corpus aut virtus in corpore mouet se per se, anima mouet se per se, igitur anima non est corpus, neq; virtus in corpore, & ita erit æterna ac separata. Huic Auer. respondet q maior potest intelligi aut de motu naturali, vt de locali, & sic est falsa, nam animal mouet se per se: aut intelligi potest de motu proprio substātijs separatis, videlicet intellectione per essentiam, vt intelligat illud esse perpetuū quod mouet se per essentiā, hoc est intelligit se per essentiā, & hoc modo maior est vera, sed minor est dubia. Motus enim iste dicet æquiuoce motus cum motu quo corpora & virtutes in corpore mouentur. Hæc Auer. in digressione.

Tex. 41. Esse aūt impossibile seipsum aliquid mouere hac rōne vt ab vtroq; moueatur vtrunq;, ex his perspicuum erit. Nā si vtrunq; mouebit vtrūq;, nihil erit qd moueat primum. Id enim qd prius mouet, causa magis est vt moueatur id qd mouetur, quā id quod illi proximum est. Duplex enim erat id qd mouet, quoddā enim mouet ipsum ab alio suscipiens motū, quoddā seipso mouet. Propinquius aūt est principio id quod longius ab eo quod mouetur est, quam medium. B

Secundus significatus erat, q aliquid dicebatur se mouere, quia vna pars mouet alteram, & hoc dupliciter, aut reciproce viceq; versa, quælibet mouet alteram, et mouetur ab altera, aut vna mouet tātum & altera mouet, probat igitur q nihil mouet se per hoc q vna pars reciproce atq; versa vice mouet alteram, & hoc proponit, esse aūt impossibile, seipsum aliqd mouere hac ratione, vt vtraq; pars moueatur ab vtraq;, ex his modo perspicuum erit. Et arguit sic, si vtraq; mouet vtrāq; versa vice, tunc neutra erit primū mouens. Deduco consequentiā, quia primū mouens per antedicta, id est q magis est causa quam instrumentum, & cui principatus & origo motus datur. Modo addo minorem, sed neutra est magis causa & origo motus neutra, igiť neutra est primū mouens. Inquit, Nam si vtrunq; mouebit vtrūq;, nihil illorum erit quod moueat primū. Deducit consequentiā d. Id enim quod prius mouet, causa magis est vt moueať id quod mouetur, q̄ instr̄m quod est illi rei motę proximū. Addas minorem, sed neutra mouet prīcipalius neutra, igiť neutra pars erit primum mouens. Et qa fecerat mentionē de primo & medio siue instr̄o, submeminit eorum quæ dixit, & inqt. Duplex enim erat id quod mouet, quoddā enim mouet vt instrumentum, quia ipsum ab alio est motum suscipiens, vt baculus, quoddam seipso mouet, vt homo. Et quia in motu aliqn̄ concurrunt plura media in proiectione, videlicet claua, manus, brachium, & demum homo, declarat quid illorum mediorum debeat dici propinquius atq; mouēs magis, an quod magis ad rem motam vergit, vt baculus, an quod magis ad rem mouentem, vt brachiū, & inquit. Propinquius autem est principio primo motus & principali motori id quod longius est ab eo quod mouetur, vt brachium, quam medium vt manus, & hoc magis mouet q̄ manus, quia propinquius est maxime tali. Sic patet ratio, & expositio terminorum.

Præterea quod mouet nō necessario mouetur, nisi à se moueatur, per accidens ergo viceuersa mouet alterū, accipiam itaq; ipsum cōtingere non mouere. Erit ergo aliud quod mouebitur, aliud quod mouebit immobile.

A Secundo arguit, supponit quod pbauerat, q mouens non necessario mouetur, hoc. n. probatū fuit, nisi à se moueať. Est igitur suppositio q mouens non necessario mouetur a motore extrinseco, nisi per seipsum à se moueať, vt aīal vel cœlum. Ex hoc sequitur q per accidens viceuersa alterū siue altera pars moueat ipsum motorē. Accipiam itaq; ipsum non mouere, hoc est ipsam partem non mouere, erit ergo aliud quod mouebiť, aliud quod mouebit imobile. Est igitur vis rōnis, pars mouens & vniuersaliter mouens contingit non moueri, igitur altera pars quam mouet, contingit non reagere mouendo partē mouentem. Ponať igitur in esse q non reagat mouendo partem mouentem, & erit motus, igiť altera erit mouēs tantum, altera mota. Hic est sensus literæ qui latinos latet. An verū sit q in mouente p se pars mouens non mouet, nisi a seipsa & per accidens. vi de Egi. hic.

Insuper non necesse est id quod mouet viceuersa moueri, igitur necesse est aut immobile quicquā moueat, aut à seipso moueatur, si necesse est semper motum esse. B

Tertia hęc ratio non differt à secūda, nisi q absolutior prima. Arguitur igitur. Insuper non necesse id quod mouet viceuersa moueri, vt iam patuit, igitur si motus semper est, oportet vt aut sit immobile aliquod mouens, aut sit aliquod quod mouetur à seipso. Hæc consequentia patet ex dictis, non semel, sed millies.

Rursus si quo motu mouet etiā mouetur, calidum nimirum calefit.

Vltimo arguit, si quo motu mouet ipse motor mouetur ēt, calidum nimirū calefit. Et hęc ratio est solum in mutatione motu q; vniuoco. Hæ três rationes non multum differunt, tamen sic intelligendæ sunt, vt patet.

At vero neq; eius quod primo seipsum mouet vna pars seipsam mouet, neq; plures seipsas singulas mouebunt. Tex. 42.

Tertius significatus erat q totū à seipso moueri diciť, C quia pars mouet seipsam, aut vnaquæq; mouet vnamquamq;. Hoc nunc proponit confutādum & inquit. At vero neq; eius quod primo seipsum mouet, vna pars seipsam mouet, neq; plures seipsas singulas mouebunt.

Totū enim ipsum, si à seipso mouetur, aut ab aliqua sui parte, aut totū à toto mouebiť. Si igitur quia aliqua pars à seipsa mouetur, hæc pars erit quod primū seipsum mouet, separata nāq; seipsam illa mouebit, totum aūt minime. Si vero totū à toto moueť, per accidens ipsæ partes seipsas sane mouebunt. Quare si nō necessario seipsas mouēt, sumātur non à seipsis moueri, ipsius ergo totius non quædā pars mouebit imobilis, quædam aūt mouebitur, hac enim ratione solum aliquid seipsum mouere contingit.

D Proposuit vnū confutādum, & omittit illud tanq̄ manifestæ confutationis, & trāsit ad alios significatus confutādos, vnde expositores (vt mihi vř,) & Auer. locū hunc cum magna difficultate possunt exponere, vř igitur mihi q Aris. hac rōne rursus probet idem à seipso per se moueri non posse, quia aut mouebitur à seipso, per hoc q aliqua illius pars mouet seipsam, quomodo dicunt aliqui, aīal moueri à seipso, p hoc q cor mouet seipsum, aut per hoc q vniuersum per se à seipso toto mouetur, vt dicunt alij vniuersum animal per se moueri ab vniuerso animali, non qa vna pars mouet aliam vel seipsam. Et hoc proponit dicēs. Totum enim ipsum, si à seipso mouetur, aut ab aliqua sui parte, hoc est, aut ex eo moueť, quia aliqua sui pars mouet seipsam, aut aliam sibi coniunctam, aut totum à toto mouebitur, & non ratione partium, ecce quomodo omittit primam diuisionem & transtulit se ad aliam. Deinde destruit membra, & primum confutat

hoc modo. Si totum mouet seipsum totũ, quia vna pars mouet seipsam, non totum erit primum quod mouetur á seipso, sed hęc pars erit primum quod seipsum mouet. Nam potest hęc pars mouere seipsam, dato ꝙ totũ seipsum non moueat, contra vero minime. Inquit, Si igitur, quia aliqua pars á seipsa mouetur, hæc pars erit id quod primum seipsum mouet, separata nanq; seipsam illa mouebit, hoc est, dato ꝙ totum non se moueat, illa seipsam mouet, totum vero minime, cum moueatur propter illius motum. Sic igitur patet totum non moueri á seipso toto, quia pars mouet seipsam, quia non totum, sed pars erit primũ quod seipsum mouet. Deinde secundũ membrum hoc modo destruit, si totũ per se primo á seipso toto mouetur, non rõne partiũ, hoc est, non per hoc ꝙ vna pars mouet aliã aut seipsam, per accidens vnaquęq; pars seipsam aut aliam mouebit, igitur non necessario mouet aliã & alia mouetur, non necessario hęc mouet, illa mouetur, igiẽ contingit hanc non mouere, illam quoq; non moueri. Sumatur igitur de inesse ꝙ hæc non moueat, illa non moueatur, igiẽ ipsius totius nõ erit vna pars mouẽs immobilis, alia mota non mouens, quod est contra definitionem datã de eo quod primo seipsum mouet. Inqt, Si vero totum á toto mouetur primo & per se, & non ratione partiũ, per accidens ipsæ partes seipsas sane mouebũt, hoc est vna aliã aut vnaquæq; seipsam. Quare si non necessario seipsas mouent, sumatur de ipso inesse seipsas non mouere, hoc est ꝙ nulla moueat, nullaq; moueaẽ, ipsius ergo totius non quædã pars mouebit imobilis, quædam aũt mouebitur non mouẽs, quod est contra rõnem eius, quod primo seipsum moueri diciẽ. Nam hac ratione aliquid seipsum mouere contingit. Quod vero ad verba attinet, debes scire ꝙ in gręco quodam codice legitur sic{Sumanẽ non á seipsis moueri. Ipsius ergo totius quędam pars mouebit imobilis, quædam aũt mouebitur.} & sic cum litera sit affirmatiua, cum Arist. dicit{Sumantur non á seipsis moueri.} vult esse subintelligendũ absurdum. s. totum mouebit nullis partibus motis, hoc subintellecto, quasi infert propositum. s. ꝙ oportet ipsius totius si est primum seipsum mouẽs, vt altera pars moueat tantũ, altera sit mota tantum, quia hac ratione aliquid seipsum primo mouere contingit. Hic sunt duæ circa rationem dubitationes. Prima enim solum per accidẽs, vt distinguitur contra necessarium videtur posse non esse, non aũt vt distinguitur contra per se primo, vt hic videtur dicere Arist. ait enim si totum á seipso toto per se primo moueẽ, vnaquæq; pars per accidens mouebit aliam, quæ consequentia nulla est, nisi accipiendo per accidẽs, vt distinguiẽ contra per se primo. Hæc est maxima dubitatio. Secunda dubitatio est, ꝙ Arist. petere videẽ principium, sumit enim id primo moueri á seipso, cuius vna pars est mouens imobilis, altera mota tãtum. Hoc enim est quod quærimus. Dici potest ad primam ꝙ Aris. infert si totum á seipso mouetur, tunc nõ est de ratione partium, vt vna moueat aliam, igitur intelligi potest vnam non mouere aliã, igitur intelligi põt non esse partem mouentem imobilem, & motam non mouentem. Hoc aũt est impossibile sm imaginationem, cum sit contra rationem primi moti á seipso, igitur & antecedens erit impossibile similiter. Alij dicunt (vt videẽ Auer. intelligere) ꝙ illud quod est per accidens, potest non esse in suo vniuersali propter illius aliquod indiuiduũ, quia enim mouens mouetur per accidens, ideo aliquid est mouens quod in mouendo nullo modo mouetur, vt primus motor. Hæc tñ responsio indiget consideratione. Melius igitur tertio dici potest, ꝙ si totũ mouet seipsum primo, potest seipso mouere, partibus ipsis non motis vel non existentibus, vt homo põt esse risibilis, Socrate non existente risibili, qa quod est tale primo, potest esse circũscriptis omnibus alijs quæ sunt talia nõ primo, & ita totum seipsum mouere potest nulla parte mouente, quod est impossibile. Secunda dubitatio tolliẽ per hoc, quia supra Aristo.

Dubitatio, Prima.

Secunda.

Solutio.

E suppoſuit primũ motum esse id cuius vna pars mouet, et alia mouetur, non ꝙ habeat partem mouẽtem tantum, & partem motam tantum, sed solum ꝙ diuiditur in duo illa, & non solum supposuit, sed multis rationibus probauit. Hæc possunt dici in Arist. præsidium.

Rursus si totum seipsum mouet, aliud ipsius mouebit, aliud mouebitur, ipsum igitur A B á se ipso, & ab ipso A mouebitur.

Secũdo idem psuadet sic, si totum, vtpote A B á seipso toto moueẽ, per definitionem eius quod primo seipsum mouet, aliud ipsius A B mouebit, aliud eiusdem mouebitur, et ita sequeẽ ꝙ ipsum A B á seipso moueẽ toto, et ab ipso A etiam, á seipso quidem toto, per te, qui dicis ipsum á seipso moueri, ab ipso vero A, qm̃ A ipso nõ moto, totum ipsum nõ mouebit, vt dicitur in Septimo huius. Motus enim totius dependet á motu partium. Nec hũc locum recte intelligunt expositores, referunt enim ad partem

Cõtra expositores.

F hanc diuisionem, cum sit referenda ad totum.

Auer. autem incipit cõmentum super digressionem, & vult ꝙ Arist. velit probare in vniuerso processu, ꝙ id quod á seipso moueẽ, diuidatur in partem mouentẽ tantum, & partem motam solum, & hoc vt contradicat Platoni, qui voluit vniuersaliter, & vbiq; primũ motorem cuiusq; esse id quod seipsum mouet. Deinde ibi{expositores aũt} vult reprehendere græcos expositores Themis. & Alexandrum, qui rõnem Arist. fecerũt hypotheticam diuisiuam á destructione quatuor membrorũ supra veritatem quinti, hoc modo. Si aliquid mouet seipsum, aut quia vna pars est mouens tantum, & altera mota solum, aut quia totum per se primo mouet se, aut quia vtraq; pars moueat vtrãq;, aut quia pars mouet totum, aut demum quia totum mouet partẽ. Quatuor horũ, excepto primo, quod est intentum improbant vno impossibili, videlicet ꝙ tunc idem moueret se, hoc est ꝙ tunc idem esset mouens & motũ. Vbi nanq; totum mouet to-

Que Auer. cõ. 42.

An totũ moueat seipsum per se & primo. vid Egi. te. 41. hui⁹.

G tum, patet idẽ esse mouens & motum. Similiter vbi pars mouet totũ, eadem erit mouẽs & mota, similiter si vtraque mouet vtrãq;, eadẽ erit mouens & mota, & hoc non facta differẽtia, de eo quod aliquid se cum medio vel sine medio moueat, demũ si totum mouet totũ, etiam idẽ sequitur, vt idem sit mouens & motum. Cum igitur hæc quatuor membra sint impossibilia, voluerunt expositores primum esse verũ, videlicet vt aliquid moueat se, qa vna illius pars mouet tantum, altera mouetur solũ. Deinde ibi{& totum hoc est error.} confutat hanc responsionem. Primo quia putãt syllogismũ esse diuisiuum, in quo destruuntur quatuor membra, & infertur quintum, videlicet, ꝙ sit mouens seipsum id cuius motor est mouens tantum, & motum est res mota sola. Modo hoc est falsum, qa nulla facta diuisione, nulloq; destructo membro, posito tãquam impossibili, ꝙ idem moueat se, sequitur propositum, videlicet ꝙ primũ motum sit, cuius vna

H pars mouet tantum, & altera mouetur, igitur non oportet facere tot membra. Sed dices, cur Aris. fecit illa membra, & destruxit illa. Respondet ibi{sed quia Arist.} ꝙ Arist. induxit illa ad confirmandum, ẽt ad cauillatorem, qui dicere põt primum motũ á seipso moueri aliquo illorũ quatuor modorũ, his duabus de causis destruxit eos. Deinde ibi{& ideo induxit} probat suã expositionem, ꝙ videlicet nõ per se induxit & destruxit mẽbra illa, sed ad confirmandũ, & ad cauillatorem, quia semper eãdem in oĩbus facit conclusionem, vbi enim per se illa destrueret, proculdubio non faceret conclusionẽ nisi semel in fine destructiõis, vt solet fieri in syllogismo diuisiuo. Deinde ibi{& qa existimatio magis apparens.} vult secũdo expositores reprehendere, nam Philosophus facit hanc diuisionem, si totũ mouet se, hoc est, qa vna pars mouet alterã sm reciprocationem, modo petit, aut vna mouet aliã reciproce essentialiter & per se, aut per accidẽs. Ait Auer. ꝙ Aris. accepit hoc tanq̃ apparẽtius. Modo vult

ꝙ destruat

A ꝙ destruat vtrunq; Arist. ꝙ videlicet neq; vna mouet alteram per se neq; per accidēs. Expositores aūt volunt ꝙ destruat solū vnum, videlicet ꝙ pars moueat partē reciproce per se. Et credunt ꝙ hac parte destructa totum destruatur, & hoc ait esse sm errorē, quia adhuc restat aliud membrū destruēdum. Propterea ait, ꝙ oēs rationes quibus destruunt ēt totum moueri à parte per se, quas repetit, concludunt totū non moueri à parte per se, sed restat quæstio, vtrū totum moueatur à parte per accidens, an pars à toto per accidēs, igitur diminuti, est igitur tertius error. Ex his patet ꝙ in tribus reprehēdit expositores.

An aliqd totum moueat se primo. vide ēt Burl. hic te. 41.

Primo, quia voluerunt syllm Arist. esse diuisiuū. Secundo, quia mēbrum illud apparentius, videlicet, partē mouere partem reciproce, diminute improbāt, cum solum probant partē non mouere partem reciproce per se. Tertio, quia cætera ēt membra diminute improbant, solum enim probant totū non mouere partem, aut partem totum per se, de ipso per accidens nihil dicunt. Deinde ibi. {Sed hoc nō fecit.} remouet qōnem, & replicat ibi {Si

B igitur aliqs dixerit ꝙ Arist.} Quęstio est cur Arist. non destruit hos modos, totū mouere partem, & partē mouere totum per accidens. Rñdet ꝙ Aristo. dimisit eos propter hoc ꝙ accidētalitas est manifesta in eis, & noluit destruere nisi eos, in qbus accidentalitas non est manifesta per se. Est ēt alia causa, quia nullus existimat illa mēbra.

Defensio expositorum.

Sed circa hęc Auer. dicta, primo aīaduertendum ipsum non recte incusasse Themistium, nā Them. bene voluit diuisionē esse faciendam in quinq; mēbra, sed non ꝙ per ordinem oīa destruat cōstruendo quintū, vt fieri solet in syllo diuisiuo, sed ꝙ quatuor illa sint falsa, eo quia oīa significant ꝙ totū moueatur à toto, quibus vnitim destructis, sequtur ꝙ id sit per seipsum mouens, cuius vna pars mouet tm̄, alterā mouetur. Et per hæc patet ad rationes Auer. Them. enim vult sylłm esse diuisiuū duorū membrorum tantū, saltem reductiue, & hoc Auer. non intellexit. Vlterius quo ad duos alios errores, non fideliter

C recitat Themistium. Them. enim non sequitur semp verba Arist. omittit. n. verba Aris. nōnunq;, & vltra illa addit proprias cōsiderationes, quas Auer. credit eas esse dictas ad verba Arist. & nō est ita, vt patet ei qui græcam linguam habet. Propterea mihi vr̄ Auer. magnus temulentus. Hic enim cū literas gręcas ignorauerit, nō nisi temere græcū authorem exponere pōt, malo enim errare cum grecis in expositione grecorū authorū, ꝗ recte sentire cū barbaris, qui linguę peritiam nō habent, nisi per insomnia. Secundo aīaduerte, ꝙ expositio Auer. nullatenus textui gręco consonat, non. n. Aristo. probat id esse motum à seipso primo, cuius vna pars mouet tm̄, altera mouetur, sed hoc ex dictis supposuit, sed ꝓbat totum nō moueri à seipso ꝑmo per hoc ꝙ vna pars mouet aliā, nec per hoc ꝙ totū mouet per seipsum primo totum. Et

H hęc fuit expositio conueniens literis & verbis græcis, vt patet intelligenti modicū illius lingue. Nec sentio cum his, qui textū authoris enituntur trahere ad eorū conceptionem, sed cum his qui ad sensum textus conceptionem trahunt eorum, ēt si textus & author nō bene sense-

D rit, esset enim peruersio & non expositio. Demum id in preceptum recipiatis vos scholares, qui bonas literas discere exoptatis, vt grecos authores cū gręcis expositoribus, latinos cum latinis intelligere enitamini.

Tex. 41.

Cum aūt eorum quæ mouent, aliud quidem ab alio mouetur, aliud vero imobile sit, insuper etiam eorū quę mouentur, aliud moueat, aliud non moueat, necessario id quod seipsum mouet, & ex eo constabit quod mouet & non mouetur, & ex eo quod mouetur, & non necessario mouet, sed interdum contingenter.

Videtur aliquibus ꝙ sermo iste sit conclusio dictorū, vt clarissime The. idicat, alĳ vero ꝙ sit noui negotĳ intentium, sed quicquid sit, videtur velle id quod seipsum mouet diuidi in partes, quarum vna mouet, altera quę mouetur hoc modo, ꝙ illa quæ mouet prorsus imobilis sit, illa vero quæ mouetur, aliud interim extrinsecus mouet, interim tm̄ mouetur. Verum ipse vult solū ꝙ constet ex duabus partibus mouente & mota, sed ꝙ mouens sit, & non moueaꝫ, & mota non mouens est additū non necessario, sed ad bene esse. Inquit, Cum aūt eorum quæ mouent, aliud quidem ab alio mouetur, aliud vero imobile sit, insuper ēt eorum quę mouentur aliud moueat, aliud non moueat, necessario id quod seipsum mouet & per se primo oībus alĳs circūscriptis, & ex eo constabit, quod mouet & nō mouetur, & ex eo quod mouetur, & nō necessario mouet, sed contingenter aliqñ mouet, aliqñ non mouet, Hæc res siue sit processus pręducti epilogus, siue sit noui negotĳ intentio, sic patet. Verū illud scias intentionem esse ꝙ mouens se ex partibus duabus cōstat tantum, mouente videlicet & mota, siue mouens sit immobilis, siue non, similiter siue mota moueat, siue non.

B Sit enim A quidē mouens imobile, B vero id quod ab A mouetur, mouens ēt ipsum C, quod quidē moueatur ab ipso B. sed nihil vlterius moueat. Nā licet per plura media interdum perueniatur in ipsum C. per vnum tñ nunc duntaxat esse peruentū sumatur. Vniuersum itaq; A B C seipsum mouet, sed si ipsum C aufero, ipsum qdem A B seipsum mouebit, cū ipsum A moueat. Ipsum vero B moueatur, ipsum vero C, nec seipsum mouebit, nec prorsus mouebitur.

Mouens tm̄.	Motū mouens.	Motum tātum.
A	B	C
Anima.	Spiritus.	Corpus.

C Aliquibus videꝫ ꝙ Arist. probet partē motam necessario moueri, nō autem necessario mouere, cui multum consonat principiū literę. alĳ ꝙ velit probare, id quod mouet seipsum primo, cōponatur solum ex duabus partibus, altera mouente tantum, altera mota solū, quorum est Auer. Mihi videtur ꝙ ipse probet primū quod à seipso mouetur ex duabus partibus solum constare ex motore, ex parte quæ mouetur ab illo motore, non autem turbis ex parte tertia quæ moueatur vlterius à parte mota, & videtur probatio expositoria hoc modo, id quod seipsum mouet ex duabus partibus constat, & non ex pluribus, neq; ex paucioribus, igitur tm̄ ex duabus, sic. n. exponitur propositio exclusiua numeralis, ceu hęc, sunt mihi tm̄ duo equi, sic exponitur, sunt mihi duo equi, & non plures, neq; pauciores, igitur tm̄ duo. Inquit, Sit enim A

H quidē mouens imobile, vt in animali ipsa anima, B vero id quod ab A, ipsa mouetur in animali, spiritus, siue calor naturalis, mouens ēt ipsum C corpus siue musculū, quod quidem C musculus moueaꝫ ab ipso B. sed nihil vlterius

D moueat, cuius quasi rationem indicat, & inquit. Nam licet per plura media interdum perueniaꝫ in ipsum C corpus siue musculum, sumatur nunc per vnum esse peruentum in ipsum C. ex his infert. Vniuersum itaq; A B C seipsum mouet per hunc casum. Tunc arguit, & inquit, sed si ipsum C aufero, ipsum qdem A B seipsum mouebit, cum ipsum A moueat, ipsum B moueatur. Ipsum autem C ablatum, nec mouebit, nec mouebitur, addas & per paucio ra his, illud seipsum mouens non potest seipsum mouere, igitur omne seipsum mouens ex duabus partibus ad minus necesse est constare.

Verum ipsum B C sine A ipso nō seipsum mouet, qñ ex eo B mouet, quia mouetur ab alio, & non ex eo, quia à se parte sua mouente mouetur, ipsum igitur A B solum seipsum mouet, ne-

cessario itaq; fit vt id quod seipsum mouet, habeat partem mouẽtem immobilem, & partem motam non necessario mouentem.

Refellit fortasse tacitum cauillum, cuius signum est, quia ipso confutato, rursus cõclusionẽ dictam epilogat. Est aũt cauillus, vtrũ sicut A B est primũ seipsum mouẽs, sic B C esse possit? Rñdet & inquit, q non, nã B mouet vt motũ ab A ipso, ideo sine A ipso esse nõ poterit, at ipsum A B esse potest sine C ipso, cũ esse possit & A, & B sine C ipso. Demum epilogat conclusionem, & sermo patet.

Hæc autem aut sese mutuo tangunt, aut alterum, alterum.

Secũdus cauillus esse potest, vtrum partes hę sint coniunctæ tactione. Rñdet & inquit. Hæc aũt aut sese mutuo tangunt, subaudi si motor est corpus velut est res mota, aut alterũ, alterum, vtpote motor ipsam rem motam, quatenus virtute sua mouet illam. Sed dices, omne tangens tangit, vt in Primo de Generatione dictũ est. Respondet, q omne tangens tangitur, quando tangit tactu quantitatiuo, at tactu qualitatiuo tangens potest tangere non tactum, vt in pluribus casibus patet.

Dubitatio.

Responsio.

F

Quod si id quod mouet cõtinuũ sit, nam id quod mouetur necessario continuũ est, nõ per hoc q altera pars alterã tangit, perspicuum vniuersum seipsum mouere, nõ quia ipsum est tale vt ipsum seipsum moueat. Sed mouet idẽ seipsum & mouetur, eo quia ipsius aliquid mouet, & aliquid mouetur. non enim totũ mouet, nec totum mouetur, sed mouet quidem A, mouetur autem tantũmodo B, ipsum vero C, non rursus ab A ipso, est enim hoc impossibile.

G

Ex dictis concludit, qua ratione possit idem dici seipsum mouere, & vult idẽ dici seipsum mouere, quia aliqd ipsius mouet, & aliquid ipsius mouetur, accipit autem vnum quasi antecedens, licet non multũ necessario, & inquit. Quod si id quod mouet cõtinuũ sit & corpus, nam id quod mouet necessario continuũ est & corpus, vt Sexto huius dictum est, non per hoc q altera pars alteram tangit, sed vera continuitate, perspicuum vniuersum seipsum mouere, nõ quia ipsum est tale, vt ipsum seipsum moueat, hoc est, vt totum moueat & totũ moueatur, sed mouet idem seipsum & mouetur, eo quia ipsius aliquid mouet, & aliquid mouetur, nõ enim totum mouet, & totum mouetur, sed mouet quidẽ A, mouetur autem tantũmodo B, ipsum vero C, non rursus ab A ipso mouetur, cũ ponatur abscissum, hoc.n.est impossibile, ipso abscisso. Sic igit aliquid seipsum mouere dicitur, qa ipsius vna pars mouet, & alia mouetur. Aduertendum aũt Aristo. dixisse, si id quod mouet continuũ sit, quia nondum patet, an primus motor sit corpus vel nec donec igit res declaretur, loquitur sub dubitatione.

H

Quę Auer. cõ.43.

Debes scire vt ab Auer. colligitur, cõ.43. q motum a seipso est duplex. Primũ veluti id quod non est resolubile in prius eo, vt fortasse in aĩali est minima pars cordis, & secundarium, vt fortasse est totum aĩal, quod in plura mota á seipsis primo resolui põt, loquendo de ipso moto á seipso p̃rio, sic tale cõstat ex duabus tm̃modo partibus, mouente tm̃, & mota, quę vlterius aliã non mouet, at loquendo de motis á seipsis non primis, non tm̃ ex duobus constat, sed põt pars mota vlterius aliam mouere.

RECOGNITIONES.

De corpore primo, quod seipsum mouet.

QVid velit hic facere Arist. non planum est, tamen dicamus q cũ conclusisset primum mouens esse illud corpus quod seipsum mouet, quodq; diuidit in partem mouentem, & partẽ motam, nunc disputat quot requiruntur ad hoc vt aliquod corpus, quod seipsum mouet, dicatur corpus primum seipsum mouens, nam cum

E

primum mouens diuidatur in duo, in partem motam, & partem mouentem, & posset quis dicere, vtrum id quod est corpus primũ seipsum mouens requirat plura q̃ duo, vt duo quæ moueant, siue plura, & quoq; moueantur siue plura, An duo quę mouent. & vnus quod mouet, vel ecõtrario duo quę mouentur, & vnũ quod mouet. Cum igitur talis sit ambiguitas Arist. talẽ attulit cõclusionem, q videlicet ad hoc, vt aliquod corpus seipsum mouens, sit primum seipsum mouẽs, duo requirũtur, alterum vt moueat tãtum, alterum, vt moueatur tantũ, ex ĩjs enim sufficienter cõstat corpus quod est primum seipsum mouens, & ponens hanc conclusionẽ diuidit ipsum mouẽs, & ipsum motum, & dicit, {qm̃ autem mouet aliud quidem, quod mouetur, aliud aũt immobile existens,} hoc est qm̃ duplex est mouens, alterum quod mouetur, alterum ĩmobile existens{& mouetur hoc quidẽ mouens, illud autem nihil mouẽs,} idest, & qm̃ duplex est id quod mouetur, aliud quod mouetur, & mouet, aliud quod mouetur, & non mouet, cũ itaq; ita sit, { ipsum seipsum mouens necesse est ex immobili esse mouente tamen, & adhuc ex eo quod mouetur, non mouet autem ex necessitate, sed qualitercunq; euenit } nõ tollitur ratio eius, quod est primum seipsum mouens.

Habet autem dubitationem si quis partẽ demat, aut ab ipso A. si id quod mouet & non mouetur continuum sit, aut ab ipso B, quod mouetur, vtrũ reliquũ ipsius A mouet, aut reliquum ipsius B mouetur? Nam si id erit, ipsum A B sané non id erit quod á seipso primo mouetur, quando dempta aliqua parte ab ipso A B, adhuc ipsius A B, reliquum ipsum seipsum mouet. Tex.44.]

Mouet dubitationem, in qua vnum supponit hypothetice, videlicet dato q mouẽs sit corpus siue continuũ (nam motum esse corpus & continuũ patet) vtrum dempta aliqua parte ab ipso mouente, aut ab ipso moto, reliquum mouentis moueat reliquã moti partem. Et arguit q non, quia si id erit, videlicet q reliquũ mouentis moueat, reliquum rei motę moueatur, ipsum A B non erit id quod primo seipsum mouet, quando dempta aliqua parte ab ipso A B, toto adhuc ipsius A B reliquũ seipsum mouet, & ita illud non fuit primũ, cum adhuc det prius. Proficiscitur autẽ dubitatio (vt recte sentit expositor) ex eo quod dictum est. Dixit enim ipsum A B esse id quod primum mouet seipsum, quia ex duabus partibus tantum constat, quia nec ex pluribus, ne ex paucioribus. Propterea dubitatio exoritur, quia videtur ex paucioribus id constare posse, vt hęc ratio docet.

Cũ dubõnis An aliq̃ moueatur á seipso primo. vi de Cẽal Eſcu. lec.11. huius.

An potestate quidẽ nihil prohibet vtrunq;, aut alterum videlicet, quod mouetur diuisibile esse, actu vero indiuiduum. Nam si diuisim fuerit, non vlterius potestatem habet eandẽ, quare in ipsis potestate diuisibilibus prohibet nihil esse primo vnum tale.

Auer. cõmen. præsenti. 44. & oẽs expositores volunt Arist. intelligere per primum motũ á seipso, minimum motum á seipso, quod adeo est minimum, quod si diuideretur, non remaneret eadem potestas in reliquo, & hoc Auer. expresse ait hic, pbans esse impossibile vt motum diuidatur actu in infinitum, nam oportet venire ad hoc, vt natura rei tandẽ corrumpatur, nam minima ignis & cuiusq; rei quãtitas est terminata. Similiter & de animali anuloso, oportet enim tandem venire ad minimum, quod si diuideretur, non amplius esset. Tunc ad formam dicunt A B, esse id quod primo seipsum mouet, quia si ab ipso A, vel ipso B, quicq̃ demat, non amplius manebũt. Sed hęc rñsio peccat. primo, quia contra rationem. s. qa literæ non consonat, contra rationem quidem, quia tunc

Exp. Auer. & expositores.

coelum

cœlum ipsum non esset id quod primo seipsum mouet, A cuius contrarium habet ab Arist. patet quia cœlum est corpus & non minimum. Contra textũ verò, quia Aris. ait, rem motam esse actu idiuiduam, quia si diuideretur, non vlterius potestatem habet eandem, & non dixit, nõ vlterius est, quæ res docet rem adhuc restare post diuisionem, sed non cũ eadem quæ prius erat potestate. Ideo

pria expõ

mihi videtur esse dicendum ad Arist. mentem id primo seipsum mouere, quod actu ex duabus tantum partibus constat, quarum quælibet est actu vna, siue sit potestate diuisibilis, siue non. Dicitur enim primum, quia ex ijs cõstat, & non ex paucioribus ijs sub eadem potestate. Vbi enim dematur à parte mota, non remanebit eadem præcisa potestas, sed forte motus erit velocior stante potentia ex parte motoris eadem, vbi dematur à parte mouente, motus erit tardior, stãte eadẽ potestate à parte rei motæ, vbi dimoueatur ab vtroq;, nõ est idem primum motum à seipso, sed est aliud de nouo existens, sic igitur ad formã dubitationis patet solutio, nam si dematur ab altero vel B ab vtroq;, non remanet idẽ quod primo seipsum mouet, sed aut aliud, aut minus vel maius, & hoc inquit. An potestate quidem nihil prohibet vtrũq; diuisibile esse, actu vero non diuiduum, & hoc si motor sit continuus veluti res mota, aut alterum videlicet quod mouetur, si id solũ est continuum. Cuius causam subdit. Nam si diuisum fuerit, non vlterius potestatem habet eandem, quare in ijs potestate diuisibilibus, phibet nihil esse vnum primo tale: Sufficit enim q; actu constet ex duabus partibus, quarum quælibet est actu vna. Ex his patet animal non esse id quod primo mouet se, quoniam non est actu constans ex duabus tantum, sed pluribus vt anima spiritu musculo & corpore, at cœlum est bene primũ seipsum mouẽs, cum in ipso nihil sit præter animam & corpus quorum, quodlibet est actu vnum. Est tamẽ corporis animalis id quod primo seipsum mouet fortasse minimũ cordis vel C solũ cor ipsum, q̃a solũ hoc cõstat ex partibus vnitis actu.

An in motu sit dare primũ ex parte mobilis & ex pte mouẽtis Vide. Gādeñ esc. lec. 13. huius Qq; Auer. cõmen. 44.

Addit tamen Auer. differentiam inter primum motorẽ in animalibus & corpore cœlesti, nam in corpore cœlesti motor est penitus actu & potestate indiuiduus, quia non dependet à materia quanta, sed motores corporum generabilium sunt actu indiuidui, potestate verò diuisibiles, quia constituuntur in esse per materiam quantam, vt declaratur in libro de Substantia orbis.

Perspicuum igitur ex ijs est, esse primum mouens immobile, nam siue statim id quod mouetur, ab aliquo tamẽ mouetur, ad primum sistatur immobile, siue etiam sistat ad id quod mouetur quidem, sed seipsum mouet vtroque modo accidit id quod primo mouet in omnibus quæ mouentur, esse immobile.

Omnes ferè expositores volunt nunc Arist. ponere vltimam conclusionem omnium dictorum, quæ est quòd sit primum mouens penitus immobile, quibus Them. & D Auerro. consentiunt, vnde Aue. accipiens Themistij rationem sic eam format, motum ab alio peruenit ad mouens immobile. Motum à seipso peruenit ad mouens immobile, sed omne motũ vel à se mouetur, vel ab alio, igitur omne motũ peruenit ad mouens immobile. Sed hæc expositio potest dupliciter intelligi (vt recte recentiores accipiunt) aut q; Aristote. probauerit esse deueniẽdum ad primum mouens penitus immobile, hoc est quod nec per se, nec per accidens mouetur, & hoc modo ex dictis id non sequitur, vt satis per ante habita patere põt. Alio modo q; in omni ordine mouentium & motorum primũ mouens in suo ordine est immobile per se, cum quo tamẽ stat ipsum posse esse motum per accidens à seipso, veluti anima animalis est primum mouens immobile per se, potest tamen se mouere per accidens mouendo corpus, probabit tamen deinceps per rationes sequentes esse vnum

intellectus expõnis

A primum mouens in vniuerso penitus imobile quod nec per se, nec per accidens mouetur. Quid igitur hactenus sit deductum, quidue deducendum, ex ijs perspicuum, et in hoc apparet differentia processus libri. 7. & præsentis. capituli.

RECOGNITIONES.

De corpe seipsum mouente.

CVm probasset quot reqrãtur ad hoc vt aliqd corp⁹ seipsum mouens, dicitur primum seipsum mouens, nunc concludit quot requiruntur ad hoc, vt aliquod corpus dicatur seipsum mouens, dixit enim dici corpus seipsum mouens primum seipsum mouens, cum componitur ex duobus tantum. s. parte mouente immobili, & parte mota. Nunc dicit corpus dici seipsum mouens, cum cõponitur ex parte mouente, & parte mota, siue pars mouens moueatur siue non, & {si igitur continuum est id quod mouet,} quod subaudi non affirmo, licet videatur prima facie, quoniam omne mouens mouet per contactum, dico non affirmo, {quod enim mouetur, continuũ B esse necessarium est, nam id quod mouetur est corpus, quod mouet, si mouet per contactum quãtitatiuũ est corpus, sed vtrũq; sit, {manifestum q; totum ipsum seipsum mouet, nõ eo quòd ipsius aliquid huiusmodi sit vt ipsum seipsum mouens,} vt Plato dixit,} Sed totum mouet ipsum seipsum, & est mouens et motum, eo quòd ipsius aliquid est mouens, & aliquid quod mouetur, non enim totum mouet, & totum mouetur, } vt probatum est, {sed mouet quidem ipsum A, mouetur autem ipsum B, solum, ipsum autem C, ab ipso B, non amplius, impossibile enim est} patet ergo corpus esse seipsum mouens, quoties diuiditur in duo tantum.

Cum autem semper motum esse oporteat, & nunq; deficere, esse quoddam primo mouẽs perpetuum, quodq; primo moueat immobile, C aut vnum, aut plura necesse est. Tex. 45.

Quia vt diximus) Aristo. accepit esse in omni ordine aliquod primum mouens per se immobile, vult probare quòd in vniuerso atq; omnibus ordinib⁹, est necesse esse vnum mouens simpliciter primum penitus immobile. Ad hoc autem proponit vnum enthymema, quod in toto hoc processu declarabitur, videlicet motus primus est perpetuus & sempiternus, igitur est vnus primus motor simpliciter, & penitus imobilis, sed quia quæstio de vnitate primi motoris est quæstio separata potius pertinens ad Metaphysicum, ideo addit, aut vnum, aut plura, donec videlicet declaretur illius esse, & vnitas, hoc igitur est enthymema, quo declarato & deducto, patebit propositum.

Vnumquodq; igitur eorum quæ immobilia sunt & mouent, perpetuum esse, nihil ad præsentem rationem pertinet, esse vero aliquid necessario, quod semper omnis quidem sit muta- D tionis tam absolute q̃ per accidẽs expers Aliud autem moueat, hinc contemplantibus perspicuum erit. Tex. 46.

Facto enthimemate, hac in parte pponit id quod facere vult, primo tamen excusationem suam circa vnam impertinentem quæstionem apponens, est autem vna impertinens quæstio, vtrum vnumquodque primum mouens, quod in suo ordine est immobile, sit perpetuum. Hãc enim quæstionem vult ad præsentem rationem esse prætereũdam, spectat enim magis ad librum de Anima, vbi contra Pythagoram disputatum est, non omnem animam esse perpetuam, sed humanam, & non vniuersam, sed mentem tãtummodo. Sed in græco codice sic legitur, vnumquodq; igitur perpetuum esse immobiliũ quidẽ, non mouentium autem nihil nunc ad rationem, quare si ita stat, ista quæstio est de ideis quæ sunt immobiles & nõ mouentes, ideo dicit ad hanc rationem non pertinere, est

cenim

enim Metaphysi. quæstio, quam contra Platonem disputat ibi. Præterea intelligi potest de Mathematicis, quæ Plato posuit immobilia non mouentia. Restat igitur pertractare vtrum sit in vniuerso aliquod primum mouens penitus omnis mutationis expers, quod tamē omnia moueat, verbū illud expers, græce legitur acineton, hoc est immobile, sed ne esset in consonantia, transtuli expers mutationis, quod ad rem nihil refert. Hæc igitur est intentio & excusatio.

RECOGNITIONES

SOlutio dubitationis sic intelligitur, quòd diminutis partibus remanere primum seipsum mouens intelligi potest bifariam, aut simpliciter, aut circunstantionatum. s. tale, quale prius erat, simpliciter quidē remanet, quoniam remanet adhuc constans ex altera parte mouente tantum, & altera mota tantum, & sic ratione, qua constat ex duabus partibus, non pluribus neque paucioribus, remanet simpliciter primum seipsum mouens, non autem remanet tale quale prius erat, quoniam aut est aliud aut seipsum non mouet æquali velocitate, qua prius. Animaduerte tamen hāc dubitationem apud quosdam non habere locum, vbi mouens pars non fuerit corpus diuisibile, & si videtur mihi quòd habet locum, quatenus potentia motiua erit quanta, & diuisibilis sm vigorem, est enim duplex quantitas, altera vigoris, altera molis vt Aristo. inquit lib. de Animalium motu parte illa, ad hæc oporret virtutem æquare manentis, & sic vtroq; modo habet dubitatio hęc locum, cum vtroq; modo possit intelligi motor ipse diuisibilis, licet non ea specie diuisionis. pterea Auerro. in cō. distinguit, q̄ duplex sit quantum, siue cōtinuum, aut formaliter, vt motores animalium generabilium, qui constituuntur in esse per subiectum, aut quia est in continuo, & quanto, hoc est p attributionem ad subiectum quantum, & sic intelligentiæ, & deus possunt dici continua, quoniam sunt in subiectis quantis, & continuis, quare quæstio & solutio habēt locum quouis modo motor est diuisibilis.

Sit vero (siquis vult) in aliquibus possibile, vt aliquando sint aliquando non sint, sine generatione coruptioneue, forsitan enim necessariū est, si aliquod ipers, aliquando est, aliquando non est oē tale sine mutatione, aliquando esse aliquando nō esse, Insuper ēt sit hoc possibile principiorum quæ mouent immobilia nonnulla esse interdum, & interdum non esse.

An prīcipia immobilia cōtigat aliq̄ esse aliq̄ nō esse sine gñatione & corruptione sui. Vide Egihic.

Aristo. vult declarare hanc conclusionem, impossibile est omnia principia quæ mouent immobilia esse corruptibilia, ante tamen q̄ hanc rē aggrediatur excludit duo, quæ siue concedantur, siue non, nihil faciunt ad rem primum est aliqua posse desinere & incipere, & non per generationem & corruptionem, vt impertia videlicet puncta, & albedo, & id genus, hæc enim desinunt & incipiūt nō per se, sed propter subiectum, secūdum est aliqua principia quæ mouent immobilia posse incipere, & desinere per generationem & corruptionem, vt animæ animaliū. Animaduerte tamen q̄ non temere Arist. hic duo tangit non esse ad rem, quoniā erant duæ rationes famosæ apud veteres, quibus probare nitebantur esse primum mouēs perpetuum. Prima erat, omne ingenitum & incorruptibile est perpetuum, sed aliquod primum mouens est ingenitum & incorruptibile, igitur perpetuum, hanc rationem excludit Arist. per interemptionem maioris, potest enim concedi aliqua incipere & desinere non per generationem & corruptionē, & ita rō nulla. Secūda ratio erat nullum primum mouēs generatur & corrumpitur, multa sunt prima mouentia, igitur multa sunt ingenita, & incoruptibilia, etiā & hāc excludit, quia cōcedi pōt aliqua prima mouētia esse genita & corruptibilia, vt animæ ani-

E malium, propterea Arist. probabit nō omnia prima mouentia generari & corrumpi.

RECOGNITIONES.

SI textus legitur affirmatiuus, vt in commentariis, antequam prosequatur de enthymemate opposito abijcit quæstionem impertinentē suæ cōsiderationi, dixit enim Pythagoras, q̄ omnes animę, quæ sunt primo mouentes in suis ordinibus sint perpetuæ, quoniam credidit omne primum mouens esse perpetuum. Dicit igitur Aristote. {vnumquodq; igitur mouentium,} quæ in suis ordinibus immobilia sunt, perpetuum esse, nihil ad præsentem sermonem, sed ad librum de Anima, vbi declaratum est, nō omne mouens immobile in suo ordine esse perpetuū, sed solum humanam animam. At si textus legitur negatiue, vt in græco habet, Arist. abijcit opinionem Platonis, posuit enim Plato duo genera immobilium, alia quidem immobilia, quę mouent, vt animæ cœlorum, alia vero immobilia, quæ non mouent, vt ideas, & Mathematica. Tunc dicit, {vnumquodq; igitur immobilium quidem, non autem mouentium,} vt sunt ideæ, & Mathematica, perpetuum esse, vt Plato dixit, {nihil ad præsentem sermonē} attinet disputare, sed ad Methaphysicū.

F

Sed non omnia possibile est, nā ijs quæ seipsa mouent, causam esse aliquā vt aliquādo sint, aliquando nō sint, perspicuū est. insuper etiā id quod seipsum mouet, omnē magnitudinē habeat necesse est. Si nihil ipers mouetur, id autē quod mouet nulla necessitate est tale, vt per dicta patet.

His confutatis proponit conclusionem, & inquit. Sed non omnia, subaudi prima mouentia corrumpi & generari possibile est. Ad cuius rei euidentiam sumit duas suppositiones Prima est gñationis & corruptionis earū rerū, quæ seipsas mouēt, vt sunt animalia & id genus, oportet esse aliquam causam: Hoc ex. 2. huius patet, vbi declara-

H tum est generationem & corruptionem nō esse in rebus necessitate naturæ. Secunda est omne seipsum mouēs est quantum atq; magnitudinem habens, hoc ex. 6. patet, oē enim quod mouetur quātum est: verum id quod mouet, non necessario est quantum, cum non sint de necessitate motoris esse quantum. Hæ sunt duæ suppositiones, ad rationem proximam seruientes vt videbitur, vel fortasse est vna suppositio, videlicet omne per se generabile & corruptibile, quod seipsum mouet, oportet esse aliquam causam effectricem, probat in textu, quia omne tale est corpus habens magnitudinem finitam in tēpore. Quod quomodo sit, postea disputabitur. Consonat autem græcis verbis hæc expositio, quia in gręco legitur secunda pars textus cum particula causali.

RECOGNITIONES.

ERat ratio quædam, qua probabat omne primū mouens immobile esse perpetuū, hoc pacto, omne īgenitum & incorruptibile perpetuū, omne primum mouens

G immobile ingenitum, & incorruptibile, igit̄ omne primum mouens immobile perpetuum. Arist. ergo excludit duo, vt per primum negetur maior, quoniam indiuisibilia sunt ingenita, & incorruptibilia, quæ non sunt perpetua, cum aliquando sint, & aliquando non sint, per secūdum vero negetur minor nam animæ animalium sunt prima mouentia immobilia, quæ non sunt ingenitæ.

Vt igitur alia corrumpātur, alia generentur, idq; perpetuo sit, nihil eorum est causa, quæ immobilia quidem sunt, tamen non semper sunt, neque rursus eorum aliquid quæ mouent semper hæc, quæ quidem alia mouent, sempiterni atq; perpetui, nec vnū ipsorū est causa, nec vniuersa., nā sic sese quidem habere perpetuū

ac necessario est vniuersa autẽ sunt infinita, & non simul omnia sunt.

His suppositis, probat primo q perpetuę generationis & corruptionis causa non est ex parte generatorum & corruptorum, & arguit sic. Si ex parte generatorum & corruptorum esset, illa causa esset, aut vnum generabilium, aut vniuersa generabilia. Non est dicendum vnũ, qm̃ generatio & corruptio vicissim perpetua est, nullum autem generabilium est perpetuum, nec vniuersa, quoniam vniuersa sunt perpetua successiue & non simul, at generatio est absolute perpetua. Aristo. autem proponit duo membra sub disiunctione. & inquit. Vt igitur alia corrumpantur, alia generentur, idque perpetuo fit, nihil eorum est causa, quæ immobilia quidem sunt, tamen nõ semper sunt, vt sunt formæ rerum generabilium, quæ sunt immobiles suis in ordinibus, sed corruptibiles, neq̃ rursus eorum aliquid quæ mouent semper, hæc, hoc est aliqua intelligentiarum, quæ mouẽt corpora cœlestia, quæ quidem alia mouent. Primo probat primum, deinceps secũdum, & inquit, sempiterni enim atq; perpetui, nec vnum ipsorum est causa, nec vniuersa. Rationem ait dicens, nam sic esse quidem habere perpetuo ac necessario est. Vniuersa autem sunt infinita, & non sunt simul omnia.

Dubium. Sed ambigunt, quia videtur q vniuersa generabilia & corruptibilia sint causa perpetuæ generationis & corruptionis, quoniam generatio est perpetua fm̃ successionem, igitur nõ requirit causam nisi perpetuam fm̃ successionem. Hãc dubitationem tractabimus in præsenti cõmẽ. 46.

Responsio. Sed pro nunc dici potest q vniuersa esse nõ possunt causę perpetuitatis generationis, quia aut per se, aut per accidens, si per accidens oportet expetere causam p se, si per se, oportet vt omnes sint simul & finitę, simul quidem, quoniam si generationis perpetuo futuræ causa est omnia generabilia, oportet esse actu, alias aliter ipsa haberent adhuc causam, finitæ vero, quia non sunt infinitæ causæ effectus finiti.

Quæ Auer. coment. 47. Auer. autem præsenti cõmento facit digressionem ibi. {Et hoc apparet etiam per se.} Vbi probat q homo nõ generatur nisi ab hoïe, hoc est à semine humano, et nõ potest generari ex nõ hoïe, hoc est à nõ semine humano, & vt de homine loquitur, idem vult esse intelligendum de cæteris animalibus, hoc igitur probat primo, quia si homo generaretur ex non semine humano, tũc talis homo esset æquiuoce hõ cum homine genito ab homine, tenet consequentia, quia homo genitus ex semine humano & homo genitus ex non semine humano essent ex materijs specie differentibus, & ita haberent formas specie differentes, nam cum materia fuerit diuersa, etiam forma est diuersa, alter non essent materiæ propriæ, neq; formæ proprię, qua ratione quodlibet esse posset ex quolibet, & tũc omnis materiæ contractio esset superflua & inutilis. Deinde ibi {Quoniam si esset.} Arguit ad idem. Secundo sic, si homo generaretur à non semine humano, generaretur igitur à terra, vt fortasse vermis, tunc talis generatio ex terra aut esset necessaria, aut in maiori parte, aut in minori parte, aut casu, non est necessaria, quia tunc nõ posset fieri ab homine, cuius contrarium sensu patet. Si plerunq;, igitur ab homine esset raventer, si verò fieret ex terra rarenter, tunc esset casu ab ipsa terra homo genitus. Sed hoc confutat. Primo, quia nulla vna species fieri potest natura & casu, nã casu fieri est oppositum ei qđ fit natura, vt. 2. huius dicebatur. Secundo, quia tunc comparatio & respectus causarũ ad causata non esset naturalis, sed accidentalis, & cum talis possit non esse, tolleretur natura, quia natura est determinatus ordo & determinata comparatio causarum ad causata. 2. huius. Tertio quoniã quicquid casu fit, generatur ppter impedimẽtum, et præter intentionem. Sed homo, (cũ sit nobilissimum animalium) non fit per impedimentum & præter intentionem, igitur non fit casu ab aliquo, Quarto, omne quod

A fit casu, potest fieri ab infinitis causis, sed homo nõ potest fieri ab infinitis causis, igitur non potest casu fieri, maior est Arist. 2. huius, minor patet, quia aliter homo esse posset à semine aliter, vel alterius animalis, & sic de infinitis. Vlti. nulla species inuenitur casu, sed sola mõstra, modo homo fm̃ rationem speciei non est monstrum, igitur fieri non potest casu. Demum Auerr. ait totum hoc esse dictum contra Auicen. qui voluit hominem posse generari à terra. sed conuenientius à matrice, & ita voluit matricem esse necessariam non simpliciter, sed vt lem ad faciẽdum generationem hominis. Hæc sunt quæ in prima parte digressionis tãgit. Deinde ibi {Si igit dicatur} Mouet contra se quæstionem, dictum est enim generationẽ hominis esse perpetuã, quia hõ necessario fit, ab hoïe nõ hæc ratio probat tantum esse perpetuam à parte ante, nõ à parte post. Nam licet homo non generetur nisi ab homine, potest desinere in nõ hominem, vt in ignem & terram & id genus, & ita demõstratio Arist. erit diminuta,

B nisi probetur generationem hominis esse perpetuam ex parte vtraq;. Respõdet Auer. & vult hãc regulam quicquid sua natura est infinitum, non magis est infinitam ex vna parte q̃ ex alia. Hæc regula declaratur. 1. Cœli, qm̃ infinitum ex ea parte, qua infinitum est illimitatum fm̃ tempus, quod autem est illimitatum fm̃ tempus, aut in neutra parte erit tale, aut in qualibet. Ex hac regula sequitur solutio, cum enim probatum est generationem hominis esse infinitam ex parte ante, habet q sua natura ipsa generatio est infinita, vbi sua natura est infinita, per regulã erit vtraq; ex parte talis. Deinde ibi {Si igitur aliqs.} Mouet secundam quæstionem. nam cum declaratum sit ipsa generabilia & corruptibilia non incipere aut desinere fm̃ genus, quare oportet vt sit aliquis motor illa perpetuans idem numero, nulla enim videtur esse ratio, siqui dem illo posito, aut ablato illa generẽ sint perpetua. 3. dato q egeant talis motore vno perpetuo fm̃ indiuiduum, quonam modo indigent illo, & quid ab illo captũt. Ad

C has duas respondet Auer. ad primam dic, q illa generabilia & corruptibilia sunt inuicem causæ per accidens, eum autem omne per accidens possit non esse, tunc illorũ generatio & corruptio potuisset non esse, ideo necessarius est motor vnus numero, qui perpetuo illa continuet, ex quo proficiscitur perpetuitas fm̃ genus. Ad secundam respondet Auer. q bifariam aliquid fit, vno quidem modo à sibi simili in specie & vniuoco, vt homo ab homine, alio modo ab æquiuoco, vt vermes & muscæ ex putredine. Tunc dicit duo. Primum q motor perpetuus ad id quod generatur. 2. modo necessarius est imediate, quia illa talia animalia fiunt immediatè à calore cœli diffuso in aere, aut aqua. 12. Meta. cõ. 18. qui quidem calor cœlestis per motum cœli variatur per hoc q cœlũ varijs modis à motore cœlesti perpetuo mouet. 2. vult quòd ad generationem eorum quæ fiunt primo modo necessarium est mediate vti causa vniuersalis iuxta illud, sol & homo generant hominem. Nam postq̃ semen proiectum est in vul-

D ua à calore cœli conseruatur in suo naturali calore habito à patre & matre, donec generatio completur, vt dictum est in. 12. Meta. Deinde ibi {& qa generãs extrinsecũ.} Auerr. ex dictis isert quatuor, primum q alterãs illud cõseruans, vt pote cœlum, siue cœlestis calor, sit temperãs, hoc est non corruptiuus, sed generatiuus, declaratur, qa ille est similis calori relicto à patre & matre & illius conseruatiuus, omnis autem conseruatio fit à temperante & non à corrumpẽte. Secundum infert ibi Necesse est} qđ est q tale alterans temperans mouet fm̃ locũ, declaratur, quia tale alterans cum ipso alterato non semper est in eodem situ, quia tunc aut nimio calore corrumperet, aut nimia frigiditate mortificaret, igitur oportet vt moueatur fm̃ appropinquationem & recessionem faciẽdo quatuor anni tempora, in quibus fiunt generationes & corruptiones vicissim. Tertia ibi. {Et omne motum in loco.} Infert tertiũ, q tale videlicet alterãs, quod mouetur, oportet

An oĩa gñabilia sunt cũ oĩs & totius sempiternæ gñatiõis Vide Gradeũ escul. le. 13. huius.

tēt vt reducat ad primum mouēs, quod seipsum mouet, ant sit primum seipsum mouens, tenet hoc per declarata superius, vbi dictum est omne mouēs seipsum reduci ad primum motum à seipso. Deinde ibi. {Et non sequitur ex hoc.} Remouet tacitam quæstionē, posset .n. dici, si ita est, igit cœlū simul & semel appropinquaret & recederet. Rñdet hoc seq qñ simul & semel p se ageret vtrūque generationem videlicet & corruptionē. Quarta ibi {Cum igitur declaratum.} Infert quartum, q non quælibet species est æterna, quia non species eorum quæ generantur ab æquiuoco, sed solum ea species quæ generat ab vniuoco. Propterea licet muscę fortasse et ipsi vermes sint perpetui, non est necessarium ex parte generationis, cum possint omnino deleri & reparari per generationē æquiuocam. Sed circa hæc Auerrois dicta licet multæ sint difficultates, tamen contra positionem Auerrois arguunt quidam acuti doctores. Primo quia non videtur verum nihil idem posse fieri ex putrefactione & per se à generante saltem in Specie. Primo de ipsis plantis, nam videmus ipsas æquiuoce generari, postea per semen communiuoce generant plantas eiusdem speciei. Secūdo quæcunq conueniunt in operationibus, figuris & proprijs accidētibus, specie conuenire videntur. Hæc est manifesta Primo cœli cōmen. 8. nam ab vnitate motus cōcluditur vnitas naturę. Modo mures putri materia exorti, & propagati in omnibus ijs conueniunt. Vlterius probant q Auer. sibi & magistro suo contradicit, sibi quidem. nā. 2. Cœli cō. 42. concedit in accidentibus non semper esse generationē ab vniuoco, vt de calore probat, qui motu generatur, & lumine, atq etiam calore. Secundo, de substātijs idem patet, nam ignis generatur vniuoce & æquiuoce, vt. 3. Cœli. cō. 56. vbi ait, exitus ignis à lapide non est de capitulo translatiōis, sed de capitulo alterationis, hoc est, non generatur per lationem, sed per alterationem, generatur etiam per motum localem. 12. Meta. cōmē. 18. & primo Meteororum, de generatione cometæ. Magistro vero suo cōtradicit, nam. 7. Met. pluribus locis. maxime tex. cōmē. 23. inquit. Quædam enim & illic eadem, & ex spermate fiunt, & sine spermate, & hoc declarat per simile in arte. Cui Auer. cōmē. 31. consentire videtur, vbi ait ea fieri posse sine semine æquiuoce, in quorum materia potest induci virtute cœli aliqua virtus similis virtuti seminis in propagatis. Contra rationes Auer. dubitant aliqui. Primo, quia vna est omnium materia, igitur nō alta alterius formæ. Secundo, contra modum arguendi, quia tunc ignis non posset fieri à nō igne, quia vel semper, vel plerunq, vel rarenter, & fiat ratio vt facit Auerro. Circa hanc quæstionē videntur duæ positiones extremę, Auicen. enim voluit omnia posse fieri semine & putrefactione, vt homines & cætera animalia, & esse eiusdē speciei. Pro hac positione fiunt rationes, vt colligitur ab eo in codicillo, quē edidit de diluuio. Pria, pōt eē diluuiū vniuersale in vniuersa terra, vt semel tenem⁹ fuisse, & tūc cōstat totū genus aīalium fuisse extinctum, aut igit aliqua via reparabit aut ppetuo mūdus remanebit corrup⁹ nō ppetuo remanebit corrupt⁹, qa tunc mūdus esset imp̄fectus, igit reparabitur, & non per semē, igitur per putredinem. Secundo contingenter omnis homo coit, igitur potest omnis nō coire, ponatur in esse, q nullus vnq̄ coeat, tunc patet mundum perire, & cum non deceat perpetuo esse homine priuatum, reparabitur tandem homo, & non semine, igit putredine. Tertio, stellæ fm aliquē respectū producunt animalia imperfecta, igitur fm respectum nobilissimum constitutę possunt nobilissimum animal sine semine producere, & ita hominem. Huius positionis fuit Euripides tragicus Anaxagorę philosophi auditor, ait enim in illa mundi confusione, cum terra mollis primum solis ardore densior euasisset, in quibus putredines tenui contectæ pellicula sint excitatæ, erupisse tandem ab illa colluuie varias animalium formas, quorum ea quæ maiorē calorem sortita sunt, in superiorem regionem volatilia

Rōnes sunt Scoti in prio sen. dis. 2. q. 9.

Pō Auicē.

Rōnes Auicē Vide & Bur. & Gaiet. hic.

E obierunt, sicciora & grauiora, serpentia ac terrestria euaserunt animantia, terra deinceps tum solis ardore tum ventis arefacta, mutua cōmixtione sexuum perfectiora generātur. Cuius etiā opiniōis Empedoclē extitisse in. 2. huius. & tex. 8. clarissime constat. Amplius in hāc positionem Arist. 2. Politicorum videtur manifestissime incidere, inquit enim Putādumq est priscos illos homines, siue ex terra geniti fuerint, siue ex corruptione aliqua seruati simul fuisse ignaros & imprudētes, quod de terra natis dicitur. Ecce quomodo clare concedit homines fuisse primos, aut à terra ortos, aut à putrefactione. Secūda positio videtur esse in extremo etiam in ipsius Auer. q vult nullum idem specie animal fieri semine, & æquiuoce propter rationes factas. Pro hac positione videtur Aristo. in lib. de Animalibus. in lib. enim de Generatione animalium primo cap. 3. inquit. At vero quæ non ex coitu, sed putri materia oriuntur, ea generant quidem, sed genus diuersum, quodq prodit, nec mas est nec femina, & reddit
F causam, & inquit. Quia si generarent animalia, quæ vlterius generent alia adhuc generabilia, esset processus in infinitum in speciebus, idē eodem lib. cap. 20. ait rursus idē in. 4. de Historia cap. vult. & in. 5. cap. 1. Ex ijs omnibus videtur q Arist. velit nullum idem animal specie fieri semine et putri materia, vnde videtur q mus seminatus, et mus putri materia ortus specie differunt, & ita si coeunt, videtur facere murē, qui est speciei tertiæ aliæ ab vtroq qui vlterius nihil generabit, quia aliter faceret adhuc speciem aliam à se, & sic proficisceretur in infinitum. Pro declaratione veritatis debes primo scire q rerum gñabilium aliæ sunt substātię, alię accidentia. Substātiæ autem generabiles, aliæ sunt īperfectissimæ, & quasi materiæ vt elementa, aliæ perfectæ vt mixtæ. Mixtarum rursus aliæ viuificæ vt animalia & plantæ, aliæ non viuificę vt lapides & id genus, viuificarum aliæ sunt animatæ sola anima viuifica vt plantæ, aliæ animatæ anima sensibili vt animalia, aliæ perfectissimæ vt homines, animalium vero alia sunt
G proxima plantis vt vermes & id genus, alia proxima hominibus, vt quæ mouentur de loco ad locum per prudentiā animalem vt equus & id genus. Tertia in horum medio, vt mures, & serpentes, & id genus. Vlterius accipiendū fm peripateticos, q quanto res genita est perfectior, tanto continetur in paucioribus materijs. Nam quanto perfectior, tanto magis à materia est remota, & quanto à prima materia est remotior, tāto determinatiorem exposcit materiam, & ita in paucioribus continetur materijs. Ex ijs sequitur q homines & ea animalia quæ se tenent cum hominibus, vt equus, & bos, & id gen⁹, fieri nō possunt, nisi ex vna determinata materia, nam si perfectius continetur in paucioribus materijs, perfectissima continebuntur in vna sola materia. Tunc dico q in accidentibus, substantijs simplicibus, mixtis īperfectis, & breuiter in omnibus citra homines, & ea animalia quæ se tenēt cum extremo illo hominū eadem specie fieri possunt à putri materia & à semine emisso à sibi simili.

H Et hęc est intentio Auer. hic. non enim loquitur expresse nisi de homine & ijs animalibus quę se tenent cum homine, & hoc probant rationes suæ. Declarant enim illæ nihil perfectū, cuius materia est vna determinata, & nō infinitæ, generari posse ex semine & putri materia, quia vt probat, tunc talis homo esset æquiuoce, hoc est imperfectissimus. & specie differens, quoniam cōtineretur pluribus materijs. Ad hoc etiam valet ratio secunda, vbi. n. homo fieret ex non semine humano, tunc illa species perfectissima fieret pluribus materijs, & ita casu & p se, qđ esse non potest in rebus perfectissimis. Vbi autem generabiles res essent imperfectæ, illæ contineri possent p se pluribus materijs diuersia alterationis, quę tamen sunt reducibiles ad vnam generalem materiā omnibus eiusdē speciei communem. Vbi debes scire quōd de homine & his animalibus quæ sunt proxima hominibus rationes Auerro. demonstrant, supponit enim homines & talia

aoimalia

Empedoc. Anil.

Pō. Auer.

Aristo.

Quæ videt. Pō Aristo.

Pō ppria.

Pria suppō.

Secūa suppō.

Quid de positione.

Quæ Auer. intentio.

Declaratio rōnū Auerr.

animalia non posse fieri per se nisi ab vna materia, hoc patet per secundum præsuppositum, videlicet quia perfectissimum non cótinetur nisi in vna sola alterationis materia, & hoc ideo, quia ab omni materia elongatū. Et tūc prima ratio valet, vbi enim homo aliquis fieret ex putri materia, cum ille posset fieri pluribus è materijs, erit homo imperfectus secundum speciem, & ita æquiuoce. Secunda etiam per idem tenet, vbi enim homo fieri posset à non semine, tunc ab illo fieret raro, & ita fieret rarenter tam simpliciter, q̄ respectu suæ causæ, quia de sua natura non est aptū fieri nisi ab vna materia, igitur si fiet ab alia, fiet rarenter tam respectu temporis q̄ respectu causarū non sic de imperfectis, illa enim cum contineantur potētia in pluribus, si fiant ex semine & ex non semine, adhuc fieri possunt per se, quia respectu vtriusq; materiæ fit plerunque respectu suæ causæ, licet plures respectu temporis à semine.

Quę de mente Auer. Sic igitur tenemus duo de mēte Auer. Primum quòd homines & ea animalia quæ sunt hominibus proxima, non fiunt nisi ex semine. Secundum vero q̄ cætera citra hæc possunt ipsa eadem specie fieri ex semine et putri materia, potest etiam istud aliter declarari, & quidem clarius non materiæ seminales quæ semina dicuntur à patre & à matre dēsa, bifariam sunt, aliæ quarum similes in specie, virtus cœlestis sine propinquis agētibus efficere potest, vt sunt semina animalium imperfectorum, harum enim quia decidūtur ab imperfectis fieri possunt aliq; in specie similes à Sole sine agentibus propinquis, potest enim Sol aliquam putridam materiam adeo efficere, vt similis fiat semini muris vel alicui alteri, aliq; sunt, quarum similes in specie nō potest Sol efficere sine agente proximo vt semina perfectorum animalium, non enim Sol potest adeo aliquod putridum efficere, vt humano semini in specie simile fiat. Ex hoc sequitur perfecta animalia fieri non posse nisi ex seminibus, quia si fiat ab alia materia, cum illa nō possit esse facta similis ī specie à Sole, erit alterius speciei: ergo animal ortum ab illa, erit æquiuoce animal, & rarē ter ab illa factū. Imperfecta verò possunt ex putrida, qa illa potest reduci virtute Solis ad speciē seminis, ergo eadem specie semine & sine semine fieri possunt, quare animalia imperfecta fiūt à pluribus materijs specie distinctis, quatenus illę virtute cœli reducuntur ad vnam speciem materiæ, homo & animalia perfecta fieri non possunt nisi ab vna materia. s. seminali, quia alia materia per nullum agens reduci potest ad vnam speciem materię cū semine. Et hoc non perceperunt iuniores & multi antiq expositores. Animaduerte tamen q̄ fortasse rationes suæ valent solum de homine, de quo reprehendit Auicēnam, de cæteris autem animalibus nihil ait, sed omisit nobis per alias rationes considerare, & hoc forte rīset ad mētem suam, tutius dictum. Auctoritates Aristo. acceptæ in lib. de animalibus non sunt ad propositum. Ipse enim loquitur de imperfectis quæ fiunt per multiformem generationē vt papiliones & id genus. In his. n. vult q̄ eadē non fiant semina & putri materia propter rationem tactam. Ad rationes cōtra Auer. patet solutio, ipse enim nec sibi, nec rationibus, nec magistro suo cōtradicit, cum rationes illæ concludant pro Auer. Obiectiones contra rationes Auer. solutæ sunt. Illæ enim rationes valent de hominibus & his proximis, non de alijs propter rationes tactas. Ad rationes Auicennæ. Ad primam Auer. negat diluuium vniuersale, illud enim nō est possibile nisi p miraculum, in lib. de Nostrarum calamitatum causis est disputatum, & per miraculum etiam genus humanū fuit seruatum. Ad secundum dicendum, q̄ licet contingenter omnis homo coeat diuisim tenendo illud signum omnis, necessario tamen homo coit, nec valet, hō coit contingenter coit, igitur non necessario homo, propter mutationem suppositionis. Ad tertium patet solutio, non enim virtus stellarum etiam nobilissima potest disponere materiam pro generatione hominis absq; homine propter rationem tactam. Ad auctoritatem Arist. 2. Politicæ. patet q̄ ille loquitur disiunctiue, ait enim siue geniti à terra siue seruati à corruptione, modo homines illi, primi fuerunt in archa seruati, vt tenemus. Hæc de quæstione hac difficillima dicta satis.

RECOGNITIONES.

NVnc intendit vnam conclusionem quæ est, non omnia principia mouentia sunt corruptibilia nec cōtra omnia principia mouentia sunt æterna, hęc est conclusio. In cōmentarijs est dictum pro declaratione huius Arist. accepisse duas suppositiones, nunc possumus dicere q̄ accepit vnam, videlicet q̄ si ea, quæ se ipsa mouent aliquando sunt, aliquando non sunt, habent causam suæ generationis, atq; corruptionis, probat Aristot. & syllogismus est, omne quantum atq; magnitudinem habens, causam habet suæ generationis atq; corruptionis, ipsum se ipsum mouens habet magnitudinem, igitur haber causam suæ generationis, vnde in græco legitur cum nota causæ, & dicit, {ipsum enim seipsum mouēs omne, necesse est magnitudinem habere si nullū indiuisibile mouetur.} subaudi sed esse magnitudinem habens, habet causam suę generationis, quoniam ipsam magnitudinē, quæ finita est, & causa, vt sit tale quod ipsam habet finitum, igitur omne seipsum mouens est habens causam suæ generationis, & quia quis posset dicere, vtrum omne mouēs sit magnitudinem habēs, quasi soluens dicit, {id autem quod mouet nulla necessitate} habet magnitudinem vt patet ex dictis. In digressione Auerro. Animaduerte q̄ ipse solū loquitur de homine, & potest sermo suus amplificari ad cætera animalia perfecta, quæ se tenent cum homine, vt sunt equus, & leo, & id genus, verum vis suorū argumētorum vt mihi videtur contra Auicēnam stat in vna suppositione, q̄ virtus cœli potest reducere materiam putridam, ex qua fiunt animalia imperfecta ad tantam perfectionem vt sit eiusdem speciei, cum materia seminali ex qua fiunt cōsimilia animalia à parentibus, verbi causa virtus cœli potest reducere putridam materiam ad tātā perfectionem, vt sit eiusdē speciei cū semine ex quo fit mus, patet quoniam semē muris est imperfectum, ergo potest virtus cœli vsq; adeo perficere atq; reducere putridā materiam aliq̄, vt illa sit eiusdem speciei cum semine muris, & sic mus potest fieri ex semine, & ex putrida materia, quæ reducta est ad speciem atq; perfectionē seminis. Materiam vero putridam nullam potest virtus cœli reducere ad perfectionem seminis humani, nec cæterorum animalium quæ se tenent cum homine, est enim semen humanum ita perfectum, vt non possit à cœlo sine homine fieri, nec potest cœlum sine homine reducere putridā materiam ad perfectionem seminum taliom. Tunc rationes Auerrois sunt demonstratiuæ, si enim homo fieret ex putrida materia, cum illa non sit eiusdem speciei cum semine, nec possit reduci à cœlo ad idē specie cum semine humano, homo ex illa factus erit æquiuoce homo, & consimiliter de cæteris perfectis animalibus. At de animalibus imperfectis non valent, quoniam materia eorum potest esse à cœlo, & à parentibus propter illius imperfectionē, & sic nō erit æquiuoce mus, vel id genus, nec casu factus ex ea, cum sit eiusdem speciei cum seminaria. Argumenta igitur Auer. sunt duo, quorum primū est, si homo fieret ex putrida materia, igitur esset homo æquifice. secundum si homo fieret ex terra veluti vermis, vel semper, & sic nunq̄ ex humano semine, quod est contra experiētiā, aut plerunq;, & sic raro fieret ex semine humano, quod est contra experientiam. amplius si raro ex semine humano, tunc fieret casu, aut raro ex terra, tūc casu fieret ex terra, & sic homo fieret casu, & per se à generante, hæc argumenta ergo concludunt de homine, & de his animalibus, ad quorum semina cœlum sine particularibus agentibus reducere non potest materiam putridam, vt sit videlicet eiusdem speciei cum illis seminibus, cū enim cœlum non possit putrem materiam ad perfectionem seminum taliū reducere,

Modus nouus quo defendit Auer.

reducere, hæc animalia si fierent ex illa materia, cum illa esset alterius speciei, homo ex ea genitus esset æquiuoce homo, amplius fieret ex ea raro, & ita casu. At in cæteris animalibus imperfectis argumēta hæc non militant, quoniam cœlum potest reducere putrem materiam ad perfectionem specificam eorum seminum, & tūc cum fient ex illa, non erunt æquiuoce cum factis ex semine, quoniam semen, & talis materia sunt eiusdem speciei, nec fiunt ex materia putrida raro, quæ sit alterius speciei, immo nūq̄, semper enim fiunt ex semine, cuius ortus aut est à parentibus, aut cœlo, quoniam materia putrida reducta ad specificam perfectionem seminis est semen, non quidem decisum à parētibus, sed reductum à calore cœlesti, hic modus soluendi est optimus, et melior eo qui ponit in cōmētarijs, nam in illo adhuc est dubium, cur mus non sit æquiuoce, qui generatur ex putri materia ab eo, qui est genitus ex semine, si materiæ differunt specie, forma enim est altera, quoniam materia est altera, & hoc est verum tam de homine, q̄ de omni generato. Melius igitur est dicendū materias esse eiusdem speciei, quoniam cum genitum sit res imperfecta, potest materia eius fieri à sibi simili, & à sibi dissimili. At homo cum sit res perfectissima, sua materia fieri non potest nisi à sibi simili.

F

Tex. 49. Igitur quamuis infinities nonnulla immobilia mouentia, & multa eorū quæ seipsa mouēt, partim corrumpantur, partim insuper generentur, atq; hoc quidem immobile hoc illud vero aliud moueat, perspicuum nihilominus esse aliquid qd' hæc continet, idq; p̄ter vnumquodque istorū aliud qd esse, qd' q̄dē est causa vt alia sint, alia nō sint: atq; mutationes perpetuæ, & hoc q̄dem his, hæc vero alijs motus causam esse.

Quod nullum generatorum sit causa perpetuæ generationis & corruptionis, nec omnia simul sint, causæ patuit ex dictis. Quod vero nullum vnum numero immobile penitus atq; omnis mutationis expers, etiam patet, quoniam ab immobili non prouenit nouum, ideo sequitur causam huius esse cœlum, quod nos cōtinet sua ipsius motus perpetuitate, quatenus videlicet quidam motor mouet illa prima corpora, quæ vlterius mouent nos, inquit igitur quamuis infinities nonnulla immobilia mouentia vt animæ animalium, & multa eorum quæ seipsa mouent vt animalia ipsa partim corrumpantur, partim generentur per perpetuam successionem. Amplius quāuis hoc quidem immobile moueat hoc vt cœlum, illud vero cœlum moueat aliud vt hæc terrena, perspicuū est nihilominus esse aliquid quod hæc continet, idq; præter vnumquodq; istorum aliud quid esse, quod quidem est causa vt alia sint, hoc est generationis, alia non sint, hoc est corruptionis atq; mutationis perpetuæ. Patet etiam & hoc quidem, id est tale mouens immobile esse causam motus in his, idest corporib⁹ cœlestibus, hæc vero corpora cœlestia causam esse motus in his, idest corporibus cœlestibus, hæc vero corpora cœlestia causam esse motus in alijs terrenis, aut sic melius, & hoc quidem subaudi patet esse causam motus his, quæ oīa sunt, animalib⁹ & generabilibus. Hæc vero alijs per successionem in infinitum.

An cās alicuius cōtingat esse infinitas, & an cās generabilium oporteat eē sit Vid Sgl. hic. t. 44.

H

G

Circa verba Quātum vero ad verba græca attinet, animaduerte primo q̄ verbum illud ἄλλον hoc est manifestum in græco legitur in principio verborum. Ego autem posui in conclusione, q̄a ibi vim habet. Vlterius verbū illud synechos, quod latine est continue, ego transtuli, perpetue, nā sic sonat, p̄prie enim perpetuum est quod non est interruptū.

Auer. autem parte illa, & non dimisit ipsum nō distinctum, digreditur aliquantulum, & primo soluit dubitationem literalem. Secundo ibi {& ideo si positum.} Infert vnum dictum in. 4. Tertia. ibi. Et modus generationis.} Declarat quare hæ causæ generabiles sint per accidens. Quarta ibi {ergo illud quod loquentes.} Conclu-

Quę Auer. cō 4°.

E

dit solutionem argumenti loquentium. Quantum ad primam partem videtur esse dubium, quā Phylosophus supponit hæc generabilia dependere à motu cœli, & nō probauit, igitur diminutus. Respondet q̄ Arist. non curauit hoc distinguere, quia est per se notum, per se enim manifestum est q̄ nisi hęc dependerent à motibus cœlestibus, nec essent, nec cōtinuarentur, huius causa est, quia cessante vniuersali & prima causa, cessat secunda & particularis causa. Hæc tamen res spectat ad Secūdum librum de Cœlo. Quod vero ad secūdam partem debes scire, quòd Quarto huius Auer. probauit vniuersum non generari, quia tunc vnus mundus esset pars alterius mundi, ideo hoc ex dictis vult esse probatum, vbi enim vniuersus hic mundus generaretur, proculdubio deberet contineri ab vno communi continente, & ita esset pars cuiusdam alterius mundi. Quod ad tertiam partem Auerr. duabus rationibus probat q̄ hæc agentia hic inferius sint causæ per accidens, primo quia instrumenta. Ad cuius declarationem accipit ex lib. de animalibus, q̄ corpus cœleste est quasi artifex, pro quanto in seminibus efficit & conseruat virtutes genitiuas atq; formatiuas. Hęc autem inferiora sunt veluti instrumenta illorum, modo arguo, instrumentum non agit aut mouet nisi motum. Omne autem quod mouet motum videtur quasi per accidens agere & mouere, igitur hæc sunt veluti causæ per accidens. Secundo idem persuadet, quia causę per se agunt virtute primę causę, modo filius non agit virtute patris, vel aui, sed propria virtute & voluntate. Cicero enim filius non agit Platonē virtute Socratis patris nec virtute Virgilij aui, nec virtute Homeri attaui, sed proprio appetitu atq; inclinatione, igitur sunt causæ per accidens. Quantum vero ad quartam partem debes scire q̄ theologi suæ sectæ arguebant mundum incepisse, quia non est p̄cessus in infinitū in causis generationis, & ita oportet dari primum hominē. Cui Auer. respondet non impossibile dari processum infinitum in causis per accidens, cum illæ non simul sint necessariæ pro generatione vnius, sed per accidēs. Et ita fecerūt paralogismum æquiuocationis. Hæc in digressione cōtinentur. Dubitatur vtrum alicuius multitudinis īfinitæ aliquid existens de illa multitudine esse possit causa omnium illorum. Respondent recentiores q̄ non est possibile, quia illud tale aut esset, medium, aut postremū & reliqua. Captiunculatores arguunt cōtra hoc. Primo de facto ponatur q̄ mundus duret in infinitū, & ab Adamo fuerit vnicus filius, è quo proficiscentur postea infiniti homines, igitur istorum infinitorum dabitur primū, quod erit causa omnium reliquorū, videlicet filius Adami. Secundo ponatur q̄ in prima parte proportionali horæ deus numeret vnam vnitatem, & in secunda aliam, & sic in infinitum, & cū non sit dare vltimam partem proportionalem, si nihil vlterius poneretur, non daretur vltima vnitas, ideo simul & cum eo ponatur q̄ deus in vltimo momento horę illius numeret vnam vnitatem & nō amplius, & patet tunc talis multitudinis infinitæ vnitatum in illa hora numeratarum à deo dabitur primum & vltimum, ponatur igitur similis casus de hominib⁹ se inuicem generare debentibus, & sic habetur intentū. Hæ rationes multipliciter peccant. Primo quia illi loquūtur de causa per se, modo nihil multitudinis esse potest per se causa omnium eorum quæ sunt in multitudine. Secundo loquuntur de multitudine infinita ex vtroq; latere, dicūt enim q̄ causa multitudinis infinitæ esse nō potest mediū aliquid illius, quia non est causa præcedentium, nec vltimum per idem, ecce quomodo loquuntur de īfinita multitudine vtroq; latere, rationes procedunt contra multitudinem ex vna parte. Tertio casus ille est impossibilis, quia partes ipsius horæ proportionales aut ponūtur actu infinitæ, aut potestate, non actu vt etiam ipsi concedunt, igitur potestate, quod autem potestate est infinitum, est actu finitum, vt habetur Sexto huius, ideo captiunculæ illæ non sunt dignæ phylosopho.

Dub. Ariarū. Vide her. h. c. Replic.

De fensio An fortes sit cā effectiua lis Platonis vel accidētalis tm̄ Vid bur. hic.

Recognitiones.

RECOGNITIONES.

ARisto. supponit vnum ꝙ ab immobili omnino nul-
lum nouum proficiscatur. Tunc accipit duo, primũ
ꝙ quædam mouentia immobilia, vt animæ, & ipsa ani-
malia decies milies generentur, corrumpanturque sm ꝙ
sit quoddam immobile mouens alterum, & illud adhuc
alia. ex ijs concludit esse quoddam corpus medium quod
suo motu est causa generatiõis & corruptiõis perpetuæ,
& quòd sit quoddam mouens tale corpus perpetuo mo-
tu, per quæ vult habere secundum, videlicet ꝙ nulla sub
stantia immobilis sine medio corpore potest esse genera
tionis & corruptionis perpetuæ eorum, quæ sunt hic, &
dicit, {manifestũ igitur ꝙ quamuis decies milies} hoc
est infinities {aliqua principia} de numero {immobiliũ
quidem, mouentium autem} vt sunt animæ animalium,
{& quamuis multa eorum, quia ipsa seipsa mouent,} vt
sunt animalia, {corrumpantur, alia vero insuper generẽ
tur,} hoc est primum eorum quæ accipit, deinde accipit
sm, & dicit, {&} quamuis {hoc quidem immobile exi-
stens,} vt motor cœlestis {hoc moueat}. s. cœlum, {alte
rum autem hoc,} hoc est & cœlum moueat hanc mate-
riam sublunarem, hoc est sm, ex ijs infert esse duo necessa-
ria pro perpetua generatione, atq; corruptione, & dicit
{nihilominus tamen est aliquid quod continet}. s. vt
cœlum, {&}. s. cœlum est {extra vnumquodq;} eorum
quæ generantur, & corrumpuntur, {quod est causa eius
quod est} vt puta {alia essendi} hoc est vt fiant, {alia ve
ro non essendi} hoc est vt corrumpãtur, & continuæ mu
tationis,} hoc est & perpetuæ generationis & corruptio
nis, hoc est primum necessarium, deinde assignat secun-
dum, & dicit, {& hoc quidem his,} id est vltra corpora
cœlestia, est aliquid aliud quod est causa his corporibus
cœlestibus, vt moueantur, {hæc autem}. s. corpora cœ-
lestia {causa alijs}. s. his generabilibus motus sunt,} pa-
tet igitur nullum mouens immobile esse causam perpe-
tuę generationis quoniam nec mouens immobile, quod
est anima terrena, vt proximo textu probatũ est, nec mo
uens immobile simpliciter vt præsenti textu deductum
est, quare id quod est causa perpetuæ generationis est cœ
lum, quod mouetur à motore huiusmodi immobili.

Tex. 48. Igitur si sempiternus est motus, sempiternũ
erit etiam mouens primum, si vnum, at si plu-
ra, plura sempiterna erunt.

Ex ijs concludit mouens primum esse sempiternum,
quoniam sempiternus est motus, adiecit tamen si vnũ si,
at plura, plura etiam sempiterna erut, forsasse verbum il
lud si vnum ad motum ipsum refertur, & tunc est sensus,
primum mouens esse vnum, si vnũ, id est vna res est pri-
mus motus, aut si plura, hoc est, sed si primi mot⁹ sint plu
res res, plura sempiterna prima mouentia erunt. Alij ali-
ter intelligunt, quorum nulla sit cura.

Vnum vero potius quam plura, & infinita
quàm finita putandum est esse. eorũ enim quæ
accidunt, finita potius sumenda sunt. Nam in
his quæ sunt natura finitum sit potius, & id qd'
melius est oportet, si modo esse possit: sufficiens
autem est & vnum, quod cum primum immo-
biliũ sempiternũ sit, cęteris erit motus pricipiũ.

Nunc persuadet ꝙ tale primum principium sit nume
ro finitum & vnum, vtitur autem ea ratione, qua contra
antiquos vsus est primo huius, quia videlicet sufficit ad
omnia. Modo arguitur, in natura semper melius est po-
nendum. Melius autem est ponere principium finitum
numero & vnum, quoniam (vt patet) ad omnia sufficit.
Quod vero ad verba græca attinet verbum illud symbę-
nonton transtuli, eorum quæ accidunt.

An meli⁹ sit eẽ vnũ tm̃ principiũ mouẽs ꝙ plura. Vide Gradeum escul. lec. 12. huius. Quę Auer. cõmẽ. 48.

Et Auer. exponit & intendebat per contingentia, siue
accidentia, apparentia hic. s. illa quæ cogunt nos ponere
principia æterna, hoc est effectus inferiores, nam quando
hi effici possunt tam positis principijs æternis infinitis,
ꝙ̃ positis illis finitis, melius est ponere illa finita. Debes
scire ꝙ hæc pertractatio est hic probabiliter facta, & qua
si per communia, nam in. 12. Met. est pertractanda, vt di
cit Auer. ibi. enim Arist. & Auer. com. 49. declarãt vni-
tatem primi. Etiã in lib. 1. de Cœlo. textu & cõmẽto. 90.

RECOGNITIONES

ARistoteles in hoc textu innuit duos syllogismos hy-
potheticos. quorum primus est, si motus est perpe-
tuus, primum mouens erit perpetuum: sed motus est per
petuus, igitur primum mouens est perpetuum. De hoc
syllogismo tãtum innuit maiorẽ, cætera vt probata relin
quit. Secũdus syllogismus, si motus perpetuus est vnus,
primum mouens sempiternum est, vnum: sed perpetuus
motus est vnus, igitur primum mouẽs sempiternum est
vnum. In textu potest innui maior, & probatio minoris
quæ est hæc, melius semper in natura est ponendum, vnũ
B esse perpetuum motum est melius in natura, quoniã om
nia per eum vnum saluari possunt, ergo vnum motũ per
petuum est ponendum, vel forte ibi {vnũ autẽ magis,}
cõfirmat, ꝙ debeat esse vnum primum mouẽs sempiter-
num supponẽs syllogismũ hypotheticũ totũ ex dictis, &
sic verba hæc non ad motum primum, sed ad mouens pri
mum sunt referenda. In cõmẽ. pñti Auer. vult, ꝙ ꝓbare
vnum aut plura esse prima mouẽtia est ꝑscrutatio ꝓpria
Meta. Ideo quæritur vtrum sit ita & videtur ꝙ nõ, qm̃
Primo de Anima dicit oppositum &. 3. de Aĩa idẽ. Qui- cõ. 2.
dam tenẽt ꝙ hęc propositio primum abstractorũ est vnũ
quo ad subiectum, & prædicatum sit Metaphysica, quo
vero ad medium sit Astrologica Physica, & dicunt mul- cõ 5.
tas confusiones, quas reduco ad formam, argumentãtur
ꝙ quo ad medium sit Physica Astrologica, primo quia
primum abstractũ esse probatur in naturali, igitur vnũ
esse, quoniam idem est esse & vnum, secundo vnum est
esse indiuisum, per Auer. 3. Metaphysi. igitur quodcũq; cõ. 9.
C artifex probat aliquid esse, probat vnum esse. Tertio qm̃
probat species subiecti alicuius scientiæ, probat numerũ
specierum, vt Auer. innuit. 2. de Anima. Quarto priua- cõ. 17.
tiones per habitus intelligũtur. 3. de Anima, igitur quid-
cunq; demonstrat numerum priuationum, demonstrat cõ. 25.
numerum habituum, igitur qui demonstrat numerum
abstractorũ, ꝓbat abstracta esse, tenẽt ergo numerũ abstra
ctorum esse demonstrabilem medio Astrologico. s. nu-
mero motuum, & medio physi. s. per intellectum possi-
bilem reperiri. Tunc glossant verba Auerrois, quæ vidẽ
tur aduersari, ꝙ hæc propositio vnum primũ abstractum
est, vel plura abstracta sunt, est propositio Metaphysica
quo ad subiectum, & prædicatum, & sic intelligit Auer.
hic & alibi, quo vero ad mediũ est Astrologica, & Phy-
sica. Sed ꝙ̃ puerilia sint hæc nemo dubitare debet, ideo ar
gumentor contra positionem, & quæro vtrũ si hæc pro-
positio demõstraretur à priore, esset probatio Metaphy
sica, vel Naturalis, si Metaphysica hęc ẽ positio, quã im-
D probant: Si Physica, cõtra, quoniam demõstratio à prio-
ri procedit, aut per definitionem subiecti, aut prædicati,
& vtraq; est Metaphy. vt patet omnibus rudib⁹, secũdo
arguo contra rationes, cõtra primam quidem, quoniam
à pari sequitur de Generatione, supponit elementa esse,
igitur præsupponit elementa esse quatuor, patet quoniã
idem est elementum, & vnum elementum per eos, qua-
re idem est elementa esse, & esse quatuor, ꝑterea per eos
hæc propositio primum abstractum est vnum demõstra
tur medio Physico, igitur in ea sunt tria præcognita, &
vnum quæsitum: præcognitum est primum abstractum
esse, quæsitum vero, si sit vnum vel plura, igitur stat præ
cognoscere primum abstractum esse, ignorato si sit vnũ
& tamen sunt idem, igitur non valet, hæc sunt eadem, igi
tur si vnum demonstratur in Physi. & alterum, vel si vnũ
præcognoscitur, & alterum, contra secundum vero, qm̃
idem est animal esse, & hominem esse, sed aliquis suppo-
nit

nit animal esse, igitur hominē esse. pręterea idem est mūdum esse, & mundum esse vnum, igitur qui demonstrat mundum esse vnum, demonstrat mundum esse. At liber de Cœlo demonstrat mundum esse vnum, & tamen non demostrat mundum esse. Tertio cōtra tertium, si idē est probare numerum specierum, & species esse, cū Animasticus probet numerū sensuum probabit sensus esse, & cœlicus probatur esse quatuor elementa, probaret elementa esse. Contra vltimum argumētor, si esset vt dicūt, tunc demonstrans numerum elementorum demōstraret numerum priuationum, quod est falsum, nam elementa vno modo sunt, corrumpuntur autem multis modis. pręterea ex argumento sequitur oppositum, nam si priuatio supponit habitum, igitur vnitas supponit esse, si vnū esse supponit esse, igitur stat de aliqua re notū esse ipsum esse, & ignorato ipso vnū esse, propterea dicamus, ꝙ hæc propositio substātia abstracta prima est vna, est propositio Metaphysi. quo ad subiectum, & prædicatum, vt etiam ipsi concedunt, secūdo ꝙ hæc hypothetica sit vera, si hæc F propositio demōstratur à priore, demonstratio pertinet ad Metaphysicum, patet quoniam esset per definitionē subiecti vel prædicati, & sic esset Metaphysica. Tertio dico ꝙ quia nobis est ignota illa probatio à priori, vel quia non potest assignari, cum nihil sit prius substantia abstracta prima, illa probatur medio physico, & p motus, quos inuenerunt astrologi. Quæ sunt clara, & solutio ad argumenta patet.

Tex. 49. Patet etiam ex hoc necessario esse quoddā vnum ac sempiternum primum mouens, quoniam demōstratum est necessario semper motum esse, sed si semper est, necesse est etiam continuum esse, etenim quod semper est, cōtinuū est, at quod est deincepitium, non est cōtinuū. Quod si continuus sit, vnus nimirū erit, vnus G autem motus nō vno mouente, vnoq; mobili proficiscitur. Nam si aliud atq; aliud mouebit, vniuersus ipse motus non continuus est, sed Deincepitius. Ex his igitur eē aliquod primū immobile quispiam credet, et rursus si ad eorum principia quæ mouent animaduerterit.

Adducit secundam rationem ad probandum vnitatē primi, & supponit duo, primū ꝙ primus motus sit vnus. Secundo supponit ad vnitatem motus esse necessarium vnum esse mobile et vnum mouens, vt Quinto huius est disputatum, & hoc proponit, & inquit. Patet etiā ex hoc qđ dicā idē, videlicet necessario esse quoddā vnū ac sempiternum primum mouens. Deīde sumit & probat primum, & īquit, quoniā demōstratum est necessario semper motum esse, sed si semper est, necesse est etiam esse cōtinuum, etenim quod semper est, continuum est. Quod vero est deincepitium siue p attactū & per vices non est H continuum. Ex his concludit primam suppositionem, & inquit. Quod si continuus sit, vnus nimirum erit. Deinde sumit secundum, & inquit, vnus autem motus ab vno mouente, vnoq; mobili proficiscitur. Cuius causam epilogat, et inquit. Nam si aliud atq; aliud mouebit, vniuersus ipse motus non continuus est, sed deincepitius siue vicissitudinarius. Ex his dat conclusionem, & epilogat illam, & sermo patet.

Vir. p̄onis. Debes scire ꝙ Arist. non temere rationem hanc fecit, est enim ratio & solutio cauilli, quidā enim cauillare potest quòd primus motus est perpetuus per vices quoniā hodie est ab vno motore, qui in fine huius diei corrumpitur & succedit alius, & sic deinceps, ideo contra hunc cauillum obiecit, ꝙ tunc non esset continuus, & vnus, sed deincepitius, siue vicissitudinarius. Addit Aristo. idem esse perspicuū, si quis animaduerterit ad ea principia quę

E mouent, cum enim illa intendant vnum primum, videtur esse argumentum, quo ipsum primum sit vnum, vnde videtur hæc tertia quasi ratio, de qua in. 12. libr. Metaphy.

RECOGNITIONES.

EX his, quæ Aristote. dicit patet tribus rōnibus primū motorem esse vnum. Prima quidem quoniā in his, in quibus fieri pōt. melius est finita, ꝗ infinita principia facere, & melius vnum ꝗ plura. Secunda vero, quoniā motus primus est perpetuus & bonus simpliciter, et non per æquiualentiam, igitur primus motor est vnus, & primum mobile vnum patet. quoniam ad vnitatem motus necessaria est vnitas motoris, & mobilis, tertia deniq; quoniam ea principia quæ mouent, vt intelligentiæ, mouent propter vnum tāꝗ propter finem, quare illæ vnus motor cuius gratia mouent, est vnus & primus.

Quod igitur eorum quæ sunt quędam sint, quæ aliquando mouentur, & aliquando quie- Tex. 50.
F scunt, perspicuum est. insuper etiam per hoc idem patet, neq; vniuersa moueri, neq; vniuersa quiescere, nec alia semper quiescere, alia semper moueri, ea nanq; quæ vtrinq; potestatem etiam habent vt interdum moueantur, iterdū quiescant de his hoc ostendunt.

Nunc quæstionem à principio propositam dt terminat, vtrum videlicet omnia moueantur, vel omnia quiescant, & vtrum quædam semper quiescunt quę quiescūt; & mouentur, quæ mouentur. Respondet & dicit primo esse notum ꝙ rerum quædam sunt, quæ eadem interdū mouentur, interdum quiescunt. Secundo patet, non vniuersa interdum moueri, & īterdum quiescere. Tertio patet etiam non omnia quæ mouentur moueri semper, & omnia quæ quiescūt quiescere semper, nā ea quæ vtrinq; potestatem habent, vt moueantur interdum, et quiescāt G interdum, vt animalia sunt, de his hoc quod nunc soluendo diximus ostendunt.

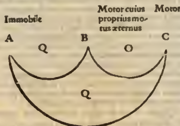
RECOGNITIONES.

TRia hic innuit, primum, ꝙ sint duæ naturæ, altera eorū quæ sunt semp īmobilia, altera eorū, quæ semp mouentur, & hoc innuit in prima parte, secūda ibi, {semper deueniemus ad hoc accipere,} innuit secūdo, ea quæ mouentur, aliquando & aliquando quiescunt moueri ab his, quæ semper mouentur, ea autem quæ semper mouētur, moueri ab his, quæ semper sunt immobilia, & hoc ait, {procedentes autem in hoc, et ponentes omne, quod mouetur ab aliquo moueri,} vt diximus, {autem} pro & ponentes {hoc} à quo mouetur {esse} aut {immobile, aut} id {quod mouetur, &} ponentes rursum {quod mouet, aut à seipso, aut ab alio moueri, } cum inquā hæc posuimus, {semper pro} tandem {deuenimus in hoc accipere, quoniam eorum quæ mouentur, est principium, quod mouetur quidem, quod ipsum seipsum mouet, omnium autem} simpliciter mouens, est} id quod immobi- H le est.} Quare ordo est, vt quæ mouentur aliquando, aliquando vero quiescunt, moueantur ab his, quæ semper mouentur, & hæc quæ semper mouentur, moueantur ab his, quæ mouent, & sunt per se omnino immobilia. Tertium quod dicit est, hunc ordinem esse acceptum ab animalibus, quæ seipsa mouent, nam hæc tandem veniunt ad animas quæ sunt immobiles per se quę mouent aīalia.

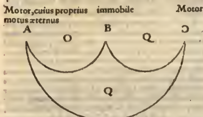
Auerro. in commento dicit, quædam ex quibus nonnulli accipiunt dari regressum hoc est circulum in demōstrationibus, Auerro. enim verba hæc sunt, his vult facere rememorationē de illa via, ex qua declaratur etiam quòd totum habeat primum motorem, qui non mouetur, & quòd motus sit in moto æterno ė contrario primæ viæ. In prima enim probauimus ex motu æterno, motū, qui nō mouetur, hic autem probauimus quòd motus sit æternus, ex hoc quòd motor qui non mouetur, sic ex his — Que Auer. cō. 10.

verbis

vefbis patet circularis demonstratio, nam in prima demonstratione couclusio fuit, aliquis motor est, qui non mouetur. In secunda vero conclusio est, aliquis motus est æternus, est autem demonstratio circularis, quando quę fuit conclusio, conuersa fit propositio, & è contrario, quæ propositio est conclusio.

Sed dices quo modo fiet circulatio, dicendum in hac circulatione primũ syllogismum esse, omnis motor cuius proprius motus est æternus, est imobilis, aliquis motor est motor, cuius proprius motus est ęternus, igitur aliquis motor est immobilis. Secundus vero est ex maiore

simpliciter conuersa & conclusione integra, concludens minorē, hoc pacto, omne immobile est motor, cuius motus proprius est ęternus, aliquis motor est immobilis, igitur aliqs motor est motor, cuius proprius motus est æternus, ecce q minor fuit prima propositio, nunc est conclusio. Conclusio vero, fuit prima conclusio, nũc autem est propositio, hoc igitur modo quæ Auer. dicit, possunt reduci ad artem prioristicam, Animaduerte tamen quòd Them. diceret primum syllogismũ eē syllogismũ tm, scm vero esse demonstrationem, alij dixerunt oppositum: nã, primum dixerunt esse demonstrationem, secundum vero syllogismum tantum. Auerro. autem vtrunque demonstrationem, asserit, quoniam primum dicit demonstrationem quia, secundum vero demonstrationem propter quid, siquis tamen voluerit, poterit dicere, ex verbis Auerro. colligi dari regressum non demonstratiuum, sed probatiuum, quoniam Auerrois loquitur per verbum probauimus, At probare dialecticum est.

Tex. 11. Sed cum talia omnibus pateant, ostendere volumus & vtraque duorum naturam, videlicet quòd sint quædam immobilia semper, quædam, quæ semper mouentur, etq; ad ipsum proficiscentes, assumentes etiam omne quod mouetur ab aliquo moueri, idque aut immobile esse aut moueri, & quod mouetur, aut à seipso, aut ab alio semper, ad hoc sumendum deuenimus, vt eorum quæ mouentur, principiũ id mouens sit, quod quidem seipsum mouet, omniũ

A autem id quod immobile est, quod quidem clarissime cernebamus, & per talia quæ seipsa mouent, aut animantium & animalium genus.

His declaratis, proponit nouum principium, & primo quæ vult facere, & inquit. Sed eum talia omnibus pateant, & ad sensum, ostendere volumus & vtranque duorum naturam, videlicet quòd sint quædam immobilia semper, vt substantiæ separatæ, quædam quæ semper mouentur, vt corpora cœlestia. Deinde commemorat breuibus totum processum, quo vtebatur ad hoc, qui translatione perspicuus est.

Hæc vero suspitionem etiam nobis fecerant, vtrum motus fieri possit, cum non sit omnino, nam in his id accidere nos cernimus, priùs nanque immobilia cum sint, mouẽtur (vt videtur) deinceps.

B Repetit quæstionem factam, qua probabatur motum incipere, erat enim quæstio, quòd sicut de minori mundo, ita de vniuerso. Sed videmus animal incipere motum, cum prius quiescebat, igitur & in vniuerso ita erit, hæc fuit quæstio maxima, qua Plato concessit quæstionis conclusionem, textus translatione patet.

Oportet igitur id sumere hęc seipsa vno motu mouere, atque illo non principaliter, cum illius in ipsis causa non sit, etiam insunt animalibus alij motus naturales, quibus illa per seipsa non mouẽtur, vt auctio, imminutio, respiratio, quibus animalium vnumquodque mouetur cum quiescit ab eo motu quo seipsum mouet. Horum autem causa ipsum continens est, multaq; eorũ q̃ corpus igrediunt, vt aliquorũ alimẽtũ ipm quo gde dũ cõcoquit dormiũt, resoluto

C autem expergiscuntur. Insuper etiam seipsa mouent primo motus principio externo existente, quocirca non semper perpetuo à seipsis mouentur, nam id quod ipsa mouet, ac ad motum quemque quo seipsa mouent, mutat, ipsum quid aliud est, quod mouetur, etiam in omnibus his primum mouens, & id quod est causa vt ipsa seipsa moueant, mouetur quidem, sed per accidens. Corpus enim locum mutat. quare & id quod i corpore est, & id quod est in serra seipsum mouet, ex quibus credendum est, si est aliquod mouens immobile, quodque sit eorum quæ mouentur per accidens, fieri nõ posse vt perpetuo motu moueatur.

D Ad formam dubitationis non respondet, sed ad materiam, & ideo primo declarat duo, deinde infert solutionem ad materiam. Supponit itaque primo quòd animalia nou moueantur à motore interno auctione aut alteratione, secundo supponit quòd nec mouentur à seipsis principaliter latione. Aristote. igitur primo sumit secundum, & inquit. Oportet igitur id sumere hic se vno motu mouere vt latione, atque illo non principaliter nullo alio concurrente vt dicetur, hoc est secundum cuius causam addit, cum illius in ipsis causa non sit vt dicetur. Deinde sumit & declarat primum, etiam insunt animalibus alij motus naturales, quibus illa per seipsa non mouentur, vt auctio, imminutio, & alteratio, et inspiratio, quibus animalium vnumquodque mouetur, cum quiescit ab eo motu, videlicet latione, quo seipsum mouet, assignat horum causam, & iquit. Horum autem causa ipsum continens est maximę alte-

rationis multoque eorum quæ corpus ingrediuntur in aliquibus alimentum ipsum, quo quidem concocto siue dum concoquitur dormiunt, resoluto autem in partes quæ mittuntur ad membra, expergiscuntur, & ita patet, horum motuum causa non in ipsis est, sed externa. redit ad primũ, & inquit. Insuper etiã animalia seipsa mouent, nõ tota causa motus intus existẽte, sed primo ipsius motus principio externo existente, veluti appetibile est, qđ Themist. occasionem vocat siue innitamẽtũ. Ex his dat solutionem ad materiam, & concludit causas quare hæc non perpetuo seipsa mouẽt, & assignare videt duas causas, prima est, quia id externum è quo hic mouentur, etiam ipsum mouetur, continens enim siue occasio etiam mouetur, & hoc inquit. quocirca non semper perpetuo à seipsis mouentur, nã cõtinẽs quod ipsa mouet ac ad motum quemuis quo seipsa mouent, mutat, ipsum etiam est res quæ mouetur. Hęc est prima causa secunda causa est, quia motor qui est intrinsecus vt anima, etiam mouetur per accidẽs ad motũ corporis inquit etiam in omnibus his animalibus primũ mouens, & id quod est causa vt ipsa seipsa moueant, mouetur quidem, sed per accidens, vt anima ipsa. corpus enim locum mutat, quare, & id quod in corpore est, vt anima, seipsa mouet ad motũ corporis, & id quod in ferra est applicatum vt manus etiã seipsum mouet motu ferræ. Epilogat quasi responsionem, & sermo patet. Hæc sunt quæ habentur ad materiam. Ad formã autem respondit, superius.

An motores corpum cælestium moueantur p accidens. Vid. land. q. 14. huius.

Quæ Auer. cõ. 10.

Auer. vero in cõmento, præsenti declarat sex. Primũ est, quia videtur quod vnus sit motor plurium motuum, vt anima est motor motus in loco, auctionis, & alterationis. Respondet quod anima non est motor omnium illorum motuum per se, nullo videlicet alio concurrente, non enim ab vno prouenit nisi vnum, anima itaque est prima & per se causa lationis, cęterorũ vero causa est per accidens. Alterationis quidem mediante continente, auctionis vero mediante alimento. Secũdum est, vnde valet hæc ratio animal mouetur à motore extrinseco, qui etiam mouetur, igitur non perpetuo mouetur, est enim ambigua. Propterea Auer. declarat hanc rationem. Cum enim animal ipsum alteretur à continẽte quod mouetur, & ab alimento quod etiam mouetur, ea necessitate se mouebit qua continens & alimentum mouetur, sed hæc non semper mouẽtur. Et si semper mouentur, non ea ratione vt sufficiant mouere aliud, quare animal ab eis non semper mouetur. Tertium est, cur motor animalis mouetur per accidens. Respondet hoc esse, quia talis motor cõstituitur per corpus, igitur est diuisibilis & quantua diuisione corporis, quare capax motus. Quartũ est, quomodo anima animalis per accidens mouetur. Respondet & innuit hanc distinctionem, quod aliquid potest moueri per accidẽs dupliciter, aut vt pars & mẽbrum ad motum totius, & sic anima nõ mouetur per accidens: alio modo vt forma & accidens motu subiecti, & sic anima per accidens mouetur. Vlterius debes scire quod formam siue animam moueri per accidẽs motu subiecti, potest itelligi, aut de motu locali tm̃, & hoc modo Aristo. loquitur in textu: alio modo omnib⁹ alijs motibus, & de hoc (vt ait) dico quod quæ posterius soluetur demum Sextum est syllogismus quo probatur primum seipsum mouens nunquã quiescere, & componitur sic, omne quod quiescit interdum & mouetur Iterdũ mouet ab extrĩseco: sed primũ seipsum mouẽs vt cœlũ non mouetur ab extrinseco, igitur non mouetur quãque, & quãque quiescit. Hæc sunt vtilia in commento.

Quod magis moueat ex se: an cœli: an animal. Vide Egi. hic.

Nota.

RECOGNITIONES.

HOc autem oportet, hic respondet ad argumentũ, & vt mihi videtur, innuit duas causas dissimilitudinis, primo est quod animal mouetur quodã locali motu, nõ tamẽ ita vt principalis causa illius animalis sit in ipso animali. Quod autem principalis causa nõ sit in ipso animali, probatur, & sumit quod in animali insunt alij motus ex quibus dependet ille motus localis, quo animal mouet seipsum. insunt. n. auctio, & diminutio, & respiratio, & alteratio, quorum causa est cõtinens, mõ motus localis inest animalibus, tum ex his, quod cã sunt auctionis, vt ab assumptione cibi, tũ ex continente, igitur causa motus, quo mouentur à seipsis animalia, nõ est in ipsis, deinde ibi in omnibus autem his assignat secundam causam dissimilitudinis, nam in animalibus motor mouetur per accidens, in mundo magno motor nec mouetur per se, nec per accidens. In commento Auerro. dicit motorem animalium hoc est animam esse indiuisibilem: tũc obijcit, quod mouetur per accidens est saltem diuisibile per accidens: anima animalis mouetur per accidẽs motu subiecti, ergo est diuisibilis per accidens. Respondet ibi & debes scire quod hoc non est sicut translatio partis. & vult quod moueri per accidens bifariam sit modo quo mouetur pars integralis ad motum totius, & hæc pars debet eẽ diuisibilis, & modo quo mouetur pars essentialis, & hæc potest per accidens moueri, & esse indiuisibilis simpliciter.

Quare si perpetuum esse motum necesse est, aliquod oportet esse mouẽs primum, quod etiam neque per accidens moueatur, si (vt diximus,) esse debeat in his quæ sunt, motus quidã æternus atque immortalis, atque ipsum quod inest seipso ac in eodem persistere. Principio nãque manente, id etiam omne manere necesse est, quod quidem ab ipso dependet principio. Tex. 52.

Ex dicta solutione proficiscitur ad propositum, et probat primum mouens esse per se & per accidens penitus immobile, & potest syllogizari hoc modo, omne quod per accidẽs, aut per se mouetur, potest deficere. Primus. motor nõ potest deficere, & hoc si primus motus debeat esse ęternus, & id quod est in seipso vt mundus debeat in eodẽ semp cõsistere, igit in secũda figura primus mouẽs est penit⁹ imobile. Qđ vero ad verba græca attinet verbũ illud syneches, trãstuli depẽdẽs, & nõ cõtinuũ, nã sic accepit Primo Methe. cũ dixit, vt ols virt⁹ cõtinuet ide.

Aur. phi. imobilitatẽ primi.

RECOGNITIONES.

SEd quæritur primo propter quid id, quod mouet per accidens se ipsum, non potest perpetuo per accidena moueri. Illud vero quod mouetur per accidens ab alio, potest esse perpetuum. Secundo quæritur propter quid intelligentia non potest per accidens seipsum mouere, cum moueat orbem, cuius est forma, anima vero animalis per accidens mouet seipsam mouendo corpus animalis, cuius est forma. Tertio vtrum intelligentia moueatur per accidẽs motu tributo orbi ab ipsa, an motu tributo orbi à primo motore. Quarto vtrum deus possit dici moueri per accidens motu sui orbis, & quare non. Ad primam patet solutio ex commento, nam quod mouet per accidens seipsum, dependet à subiecto, ad cuius motum mouetur, & sic est corruptibile, et non perpetuo mouens, nec perpetuo mobile. Quod vero mouetur per accidens ab alio, cum illud aliud possit esse perpetuum vt deus, potest tale per accidẽs motum esse perpetuũ. Ad aliam dicendum quod intelligentia non potest mouere seipsam per accidens, quia non dependet à suo corpore, cuius est forma, at anima animalis mouet se per accidens mouendo corpus animalis, quia dependet ab illo. Ad tertiã patet solutio, nam intelligentia mouetur per accidẽs motu diurno, quoniam illo motu dependet suum corpus à deo, non autem motu proprio, quoniam ipsa non dependet à suo corpore. Ad quartam patet solutio, deus non potest à se, nec ab alio moueri per accidens, à se quidem non, quoniam non dependet à suo corpore, & ab alio minime, quoniam non est substantia superior, à qua dependeat ipse, aut suum corpus. Sed hic est vnum grande dubium, vtrum tenendo pro veritate rationalem animam non dependere à suo corpore, ipsa moueat se per accidẽs, ad motum sui corporis, hæc enim est quęstio nõ

parua

parua. si enim dicitur q; sic, tunc dependebit á suo corpore, si dicitur q; non, tunc est oppositū verum ad experientiam, nam videmus animam deferri ad eum locū, ad quē corpus defertur, cum sit limitata á corpore.

Non est autem idē per accidens á seipso moueri, & ab alio, id enim quod est per accidēs ab alio nonnullis etiā quæ sunt in cœlo principijs inest, quæ pluribus feruntur lationibus, alterū vero corruptiuis dumtaxat.

Tacitum hic Arist. tollit cauillum, quæ ex ratione sua sic eōponitur, omne quod mouetur per accidens potest deficere: sed motores cæterorum orbium mouentur per accidens, igitur possunt deficere. minor declaratur, quia mouentur á motore exteriori, vtpote á primo vniuersali motore, ab hoc.n. mouētur corpora eorum, & ita ipsi. Respondet Arist. q; aliquid moueri per accidens est dupliciter. á seipso, & hoc modo motores animalium mouētur per accidēs, quo ipsa á seipsis mouēt corpora, ad quorum motum ipsa etiam locum mutāt: alio modo ab alio qua ratione anima mouetur in corpore vecto in naui. Et hac ratione motores cæterorum orbium mouentur per accidens, quoniam eorum orbes, quorū sunt animæ, mouentur motu diurno communi á primo motore.

Quę Auerr. sō fa.

Et Auer. assignat causam huius differentiæ, quia motores animalium dependent in esse & cōseruatione á subiectis eorū. Propterea vt subiecta mutant situs, sic animæ mutant situs, at motores orbium non constituuntur in esse ab orbibus, sed magis constituunt illos in esse, ideo non oportet vt moueantur delatiue ad motum illorum, mouebuntur igitur per accidens non delatiuæ, sed quasi respectiue, quia eorum subiecta mouentur ab exteriori motore. Et si dicitur contra hęc, quia si hi mouentur per accidens, igitur deficient. Iam Auerroes soluit et Aristoteles, q; id quod mouetur per accidens dependenter á subiecto, quandoq; quiescet, id vero quod mouet per accidens independenter, non oportet vt quiescat. Vtrum vero motores cœlestes moueantur per accidens, & quomodo, lōgus sermo est fact⁹ á nobis in libello de Infirmitate pmi. capite. 9. ideo ne ponam capitulum in capitulo, hoc nunc mitto, & perquirat illic, quia nihil nunc noui excogitaui. Ea vero quæ Ioan. hic dicit, irresolute, & minus digeste dicta sunt. Est tamen dubitatio circa hæc Arist. dicta, propter quid attribui potest moueri per accidens motori, cuius mobile mouetur ab alio, & non ei, cuius mobile mouetur ab ipsomet. Respondet Auero. & ait, & ista dispositio est diminutio in corpore cœlesti, cui accidit vt suum motum moueatur ab alio, & ideo perfectior mouentium est mouens motu diurno, cum nō accidat sibi hoc. vult igit q; ille motor, cuius mobile mouetur motu alterius mobilis est minus nobilis atq; imperfectior, & ratione talis suæ diminutionis attribuatur sibi aliquo modo conditio motorum generabilium, qui mouentur per accidens, licet æquiuoce dicatur moueri per accidens. Illi autem motori (cuius mobile motu alterius non mouetur) non attribuitur moueri ratione mobilis propter eius maiorem perfectionem, & hoc modo locus iste est intelligendus, vt ait Auer. Deinde Auerro ponit differentiam inter mota á se in animalibus, & cœlestib⁹, per quam habet robur ratio Arist. & differētia est q; mota á seipsis hic, non sunt mota seipsis simpliciter, cum saltem occasio & irritamentum sit extra ab appetibili, siué continente, ideo motor in illis non est primus omnino, in corporibus vero cœlestibus motor est primus & per se, & non occasione existente extra. propterea concludit q; si fuerit inuentum motores cœlorum per accidens moueri, id erit ratione moti, & non ratione extrinseca, & per hoc, quia sua natura recipit motum, ideo accidentalitas est æquiuoce dicta. Magna quæstio est, cur anima lunæ mouetur per accidens motu quo luna mouet motu diurno á primo motore & non mouetur per accidens motu

An motores sphærarū cœlestium sint mobiles. Vide E gi. hic, & Iād. q. 14. huius. & Grā de ū. Bsc de. 13. huius.

Nota de aīali bus & intelligentiis differentiam.

A quo luna mouetur ab ipsamet anima motu proprio, cum omnis forma moueri videat motu sui subiecti. Fortassē dici potest animam lunæ moueri per accidens motu diurno, quo luna mouetur á primo motore, qa & subiectū. s. luna & anima dependent ab illo, propter enim dependētiam quam habet ad illum, videtur per accidens affici affectu lunæ, quæ etiam ab illo dependet, at ipsa quæ mouet lunam, cum non dependeat á se, nec á luna, nō videtur per accidens moueri proprio lunæ motu, quo lunā ipse mouet, absoluta enim á dependentia penitus tam á se, q̄ ab ipsa luna, videtur absolui penitus á motu.

Tex. 5. 1.

At vero si sit aliquid tale, quod semper mouet quidem, immobile tamen, ipsumq; sempiternum, id etiam quod ab ipso primum mouetur, sempiternum sit necesse est.

Volens declarare Aristo. perpetuitatem mobilis primi, primo ex dictis hoc sumit quasi sumens hoc pro intē- B tione, & inquit. At vero si sit aliquod tale, quod semper mouet quidem, immobile tamen, vt pauloante conclusum est, sitq; tale mouens ipsum sempiternum, vt etiā dictum est. Ex his sequitur id etiam quod ab illo primum mouetur sempiternum sit necessario. verū vero hic sit circulus, postea dicetur. Est igitur intētio declarare primum mobile quod per se primo mouetur á primo motore esse perpetuum, & sempiternum.

Hoc etiam ea ratione patet, quia aliter non esset in rebus cæteris generatio corruptioue ac mutatio, nisi aliquid moueat, quod mouetur. Id enim quod immobile est, eodem ac vno motu modoq; semper eodem mouet, tāquam ipsum nō mutetur ab eo quod ab ipso mouetur, id igit quod mouetur ab eo quidem quod mouetur, sed á motore immobili, ea iam ratione, quia ali- C ter atq; aliter ad ipsas res sese habet, non eiusdē motus causa erit. Sed quoniam contrarijs in locis est, atq; formis contrario modo quandoque cæterarum rerum motu, afficiet, efficietq; rem quiescere interdum atq; moueri interdum.

Cum concluserat illam intentionem ex iam dictis, eandem noua ratione persuadet, ad cuius robur duo sumit, primum q; nisi aliquid sit quod mouet motū, nulla esset in rebus mutatio, & hoc inquit. Hoc etiam ea ratione patet, quia aliter non esset in rebus cæteris generatio, corruptioue ac mutatio, nisi aliquid moueat quod mouetur. secundum est q; ab immobili penitus esse non potest generatio corruptioue, ac mutatio, nam tale vniformæ semper est, & inuariabile. huius ponit probationem ratum, & inquit. Id enim quod imobile est, eodem ac vno motu modoq; semper eodem mouet, cum ipsum neq; per se neq; per accidens mutetur ab eo quod ab ipso mouetur, veluti anima animalis corruptiui. In græco de verbo ad verbū sic D habetur, tanquam ipsum non mutetur ad id quod mouetur, & forte verbum illud mutetur, intelligitur sic, q; nō varietur respectu eius quod mouet nec ab appetibili nec ab occasione, nec ab irritamento. Deinde his sumptis infert conclusionem, quæ licet in græco legatur aduersatiue, sensus tamen est illatinus. aut forte sensus est aduersatiuus, & debet legi aduersatiue, quia conclusio ponitur textu sequenti, sed quomodocunq; legatur, inquit. Id igitur quod mouetur vt cōtinens ipsum, quod mouetur ab eo quod mouetur. i. á cœlo quod mouetur á motore penitus immobili, ea iam ratione, quia ad ipsas res contentas aliter atq; aliter sese habet, non eiusdē motus semper cā erit, videlicet generationis tantum, vel corruptionis tm̄, aut lationis solum, sed quoniam tale continens est in contrarijs locis, hoc est regionibus, vt ad septēptrionē, meridiem ortū, & occasum, atq; in cōtrarijs formis, hoc est af-

An cœlū moueat ex se. Vide Bur. hic.

fectionibus & qualitatibus, nunc quidem æstiuis calidis, nunc autumnĳs siccis, nunc brumalibus frigidis, nũc humidis vernalibus, contrario modo ꝙ quæ cæterarum rerum motu afficiet, in græco est sic, contrario modo motum vnũ quoq; aliorum disponet, hoc autem non aliud sonat, quam vt transtulimus, ideo subdit, efficietq; iem quiescere iterdum, atq; moueri interdum. Syllogizatur

Syllo. litera-tum.

igitur ex his hoc modo conclusio, quod est causa alicuius rei perpetuo difformis, ipsum est id quod mouet perpetuo. sed cœlum est causa rei perpetuo difformis, vt generationis & corruptionis, & omnis mutationis perpetuæ, igitur perpetuo mouetur.

Patefactum igitur ex his id etiam est quod in primordĳs dubitauimus, cur nam non vniuersa aut mouentur aut quiescunt, aut alia semper mouentur, alia semper quiescunt, sed quædam interdum mouentur, quędã interdum non mo

F

uentur. huius enim causa nũc eo perspicua est, quia quędam ab immobili sempiternoq; mouẽtur, quocirca semper mouentur, alia ab eo qđ mouetur atq; mutatur, qua etiam ipsa mutari necesse est. Id vero quod est immobile, vt dictũ est, cum simpliciter eodemq; modo in eodem persistat, motu vno ac simplici mouebit.

Ex his modo soluit quæstionem quæ á principio quærebatur, & concludit ex nunc dictis esse rerum quasdam quæ semper mouentur, vt cœli, & hoc quia ab imobili penitus mouentur, quasdam quę vicissim nunc mouentur, nunc quiescunt, vt animalia, & quæ hic sunt, eo quia mouentur ab eo quod ab alio mouet, vt ab ipso cœlo, quasdã demum quæ penitus immobiles sunt, vt primus est motor qui motu mouet vno & simplici. Sed circa pricipiũ

Quæ Auer. comen. 83.

cõmenti Auer. videtur soluere dubitationem, nã Arist. superius ex perpetuitate primi mot⁹ syllogizauit perpetuitatẽ primi motoris, nunc ecõtra videtur, ex perpetuitate. n. primi motoris syllogizat ꝑpetuitatẽ ꝑmi motus.

G

Respondet Auer. ꝙ hoc fit diuersis speciebus demonstrationis. Prima enim fuit demõstratio signi ab effectu ad causam, hæc est demonstratio causæ ab ipsa causa ad effectum. Huius responsionis prębet Auer. indiciũ, quia mos Arist. in naturalibus est iste (vt dixit I Primo huius) prius videlicet incipere á prioribus ad nos, deinde á prioribus natura. Expositor aũt aliter dicit, vult. n. ꝓbatũ esse primum motorem esse perpetuum ex æternitate motus in communi, hic vero per æternitatẽ primi motoris probat perpetuitatem primi motus, & sic non est circulus, cũ non sit secundũ idem. Ego vero dicerem iuxta Them. Primo posteriorum, ꝙ prim⁹ processus ab ipso motu ad motorem fuit syllogismus tantum, hic secũdus est demõstratio propter quid. Iuxta vero alios esset dicẽdum ecõtra primum processum esse demonstrationem, secundũ

H

Vide etiam Egi. hic.

vero syllogismum tantum. Vlterius secundo Auerro. extra textum hoc mõ syllogizat, perpetuitatem primi mobilis, vbi est dare extrema, oportet medium cõstituere, mõ est extremum videlicet motor qui nullatenus mouet, mota quæ semper mouentur & variantur, igitur est quoddam medium, quod semper mouetur, non tamẽ variatur vt cœlum, hoc enim semper mouetur quatenus cõditionem subit generabilium, nũquã variatur, quatenus participat primo ente inuariabili. Vlterius tertio debes scire, vt inuit Auer. ꝙ Sol cæteræq; stellę variatiõe situs varias in hoc mundo efficiunt qualitates, cum enim Sol in conuersione siue tropico fit brũali, videlicet in primo puncto capricorni infrigidat nos, qui sumus sub cancro, calefacit eos qui sub capricorno incolunt. Cum vero in conuersione siue tropico fit æstiuali, videlicet in primo puncto cancri nos calefacit, illos sub capricorno infrigidat. Amplius cum Sol est in primo arietis pũcto, nos hu-

E

mectat, illos exiccat, contra vero cum in primo libræ fuerit puncto, nos exiccat, illos humectat. Sic igit̃ patet stellas & potissimum solem varĳs ad nos habitudinib⁹ cõstitutos, varias in nobis efficere affectiões. Vlterius quarto debes scire, vt colligit Auer. ꝙ rerum mõdi trifariam sunt, quædam quæ nunquam mouentur, vt primus motor cæteræque intelligentiæ, & hoc ideo quia sunt simplices nullatenus materiæ commixtæ, quædam quæ mouentur semper vt cœli, & hoc quia mouentur ab illis motoribus simplicibus, aliæ sunt quæ nunc quidem sic, nunc vero non mouentur, vt animalia & id genus. Huius causa est, quia motor horũ mouetur per accidẽs, nec est totalis motus causa, quia saltem ab occasione inuitamentoq; ad motum concitatur. Vlterius quinto debes scire: vt Auer. ait ꝙ Arist. hic per motus, quibus hęc inferiora mouentur, intelligit motus compositos, hoc est indifferentes, vt motum auctionis, alterationis, & generationis, atq; lationis. Per motum vero æternum intelli-

F

git localem tantum, quo primum mobile mouetur. Demum soluit quæstionem Auer. & contradicit loquentibus. Quæstio est quonam mõ á primo motore immobi-

An primus motor sit oĩno imobilis. Vide Bur. hic.

li potest nouum proficisci, & solutio est, quia nõ immediate ab illo ꝓficiscit̃, sed mediãte cœlo, quod subit vtriusq; (vt dixit) naturam. ideo qui ponũt tale medium factum, vt loquentes suæ legis, non possunt quæstionem hanc soluere, nec dicere, quonam modo ab illo quicq; noui proficiscet. Sed hoc disputatũ est diligẽt⁹ sup⁹, ideo nũc satis.

T.

At vero si rursus principiũ aliud fecerimus, de his magis perspicuũ erit. Considerandũ enim est, possit ne motus aliquis continuus esse, necne, & si possit, quisnam hic sit, et quisnã motuũ primus sit, etenim si motũ semper esse necesse est, sitq; primus motus perpetuus iam, argumẽ

G

to ꝙ primũ mouens hoc motu mouet, perspicuum erit vnũ & eundem esse motum qui continuus sit & primus.

Ad vlteriorem cõsiderationem Arist. mouet tres quęstiones. Prima est, vtrum aliquis motus sit continuus. Secunda, dato ꝙ aliquis sit continuus, quid sit iste. Tertia, quid sit motus primus. Pro solutiõe ad omnia hæc sumit

An motus in ꝯtinuitate sit prior motu alterationis. Vide Gãdauum Esc. le. 14. huius.

vnum quasi omnibus commune ꝙ videlicet vnus idẽq; motus est, qui continuus est, & qui primus: hoc sequitur ex dictis, quia videlicet necesse est semper motũ esse, & quia motus primus est perpetuus propter perpetuitatẽ primi motoris, hæc generatĩ sumit, & declarata sunt, hic sequitur ꝙ primus motus sit cõtinuus, cum enim sit semper & perpetuus, ideo erit etiam continuus.

Tex. 53. An motus cœli sit p̃s.

Cum autem tres sint motus & in magnitudine, & affectione, & loco quẽ delationẽ appellamus, hic primus sit, necesse est, auctio nãq; esse

H

nõ potest, nisi alteratio præcedat, id enim quod increscit, tũ simili, tũ dissimili crescit. Contrariũ enim contrarĳ nutrimẽtũ esse dicitur, accrescit autẽ omne, cũ sit simile, alteratio igitur sit in cõtraria mutatio necesse est.

Mouit quęstiones & accepit vnum cõmune omnibus nunc soluit, & primo soluit tertiam, & inquit. Cum autẽ tres sint motus & in magnitudine auctio, & affectione, siue passiõe qualitatiua alteratio, & loco, quem delationẽ appellamus, hic primus sit omnium motuũ necesse est, . . Ad huius probationem primo probat auctionem non esse primum motum, quod hac ratione suadet, quia ante auctionem præcedit alteratio, igitur auctio non est primus motus. Quod vero præcedat alteratio, declarat per ea quæ præcedunt auctionem, præcedit enim dissimilitudo nutrimenti cum re nutrienda, & hoc in principio, prę

cedit

cedit & similitudo, & hoc in fine. Talis verò transitus de cootrario ad simile, non est nisi alteratio igitur alteratio præcedit auctionem. Vode textus potest resolui in duos syllogismos. Primus est iste, primus motus est ante quē nullus p̄cedit: ante auctionem pręcedit alteratio, igitur in secunda figura, auctio non est primus motus.

Prim° syll.

Secundus est probatio minoris hoc modo, transitus de contrario in contrarium præcedit auctionem: alteratio est transitus de contrario in contrarium, alteratio igitur præcedit auctionem. Quod vero ad verba attinet, verbū illud ac crescit, græce, prosginete, latine proprie additur, Sed cum crementum non sit additio, melius dicimus accrescit. Vlterius legerem vltimum verbum textus cū redditiua causę, & oon cum illatiua particula hoc modo, alteratio enim sit in contraria mutatio necesse est. Causa autem est, quia est hæc oon conclusio, sed minor secundi syllogismi. Forsitan enim verbum illud, non, etiam reddit causam, vt non nunq̄ notaui in aliȷs clarius. Hæc vero dixi vt scias translationes nostras esse fideliores veteribus, & magis non obseruasse verba singula, quàm fecerint illæ. Vbi nanq; aliquid aut mutauerim, aut addiderim, in commentationibus annotatum inuenies semper.

Secundus syll.

An mot° localis sit prior oib° aliis motibus. Vide Iandu. q. 19. huius & Alber. de sa. q. 9. huius.

B

At vero si est alteratio, id esse oportet quod alterat, & id quod ex potestate calido facit actu calidum. Perspicuum igitur ipsum mouens nō simili modo sese habere, sed interdum esse ei qđ alteratur propinquius, iterdum remotius. Hęc vero sine latione esse nequeunt. Quare si semp motum esse necesse est, etiam lationem semper motuum primam esse necesse est, & de lationibus, si vna sit prima, altera posterior, necesse est primam cæteris antecedere.

Secundo probat, q̄ alteratio non sit primus motuum, & possunt duo syllogismi ex litera sumi similes primus hunc in modum. Motus primus est ante quē oullus præcedit, sed ante alterationē præcedit latio, igitur alteratio non est primus motus. Secundus est probatio minoris, appropinquatio & remotio, p̄cedit alterationem. Latio est appropinquatio & remotio, igitur ante alterationem, præcedit latio. Deinde quasi ex his duabus conclusionibus declaratis, infert cooclusionem principalem, videlicet q̄ latio sit prima, q̄a antecedit alterationē, & hæc antecedit auctionem. Et cum lationum sit vna prima, videlicet circumlatio, altera posterior delatio, primam cæteras antecedere necesse est. Verba translatione patent.

C

An sol° motus localis, & non alius possit perpetuari Vide sco. q. 12. quolibet.

Præterea omnium affectionum principium est raritudo et dēsitudo. Nam & graue & leue & molle & durum, & calidum & frigidum, raritudines atq; densitudines quędam esse vidētur, raritudo vero & densitudo, concretio & secretio sunt quibus & generatio & corruptio substantiarum asseruntur. Sed quæ congregantur atq; segregantur, etiam loco mutari necesse est. Insuper etiam aliquo aucto & imminuto, illius magnitudo locum mutat.

D

Secundo q̄ latio sit prima secundo sic persuadet, quia ante rarefactionē & condēsationem latio præcedit. Omnis alteratio est aut rarefactio aut cōdensatio, vt antiqui sentiunt, à quibus asseritur esse etiam generationē & corruptionem, rarefactionem & condensationē, igitur latio præcedit alterationem. Quod præcedat auctionem probat, quia in auctione omni vel diminutione magnitudo locū mutat, aut maiorem, aut minorem, patet lationem esse primam oium. Verba translatione perspicua sunt.

Quæ Auer. cō. 51.

Debes scire q̄ Auer. huoc textum vltimum aliter exponit, vult enim q̄ Aris. probet q̄ motus localis sit prior

A

etiam generatione & corruptione, & hoc (vt dicit) facit, quia aliquis dicere potest generationem esse primā mutationem, cum sit ad substantiam, quæ est prima omniū. Secundo soluit vnum dubium. Dubium potest esse tale, q̄ Arist. sumit raritudinem & densitudinem esse rerum principia, cuius cootrarium asserit Primo huius. Soluit q̄ hanc rationem facit secundum opinionem antiquorū ad ostendendum conclusionem eē cōmunem tā antiquis qui ponunt principia rerum illa duo, q̄ peripateticis, qui ponūt terū principia, materiam, et formā, & priuationē.

Dubiū.

Dubitant hic expositores, quia motus sumit speciem et ordinē à termino ad quem, sed quantitas est prior qualitate, igitur auctio alteratione. Blacterones fingunt quātitatem præcedere qualitatem absolute, non tamen vt acquisita, quantitas enim vt acquisita posterior est qualitate, vt etiam in substantia fit. Sed hæc responsio friuola est, qm̄ etiam qualitas vt acquisita est posterior quantitate, quoniam alteratio non fit nisi in quāto. Vnde quoad acquisitionem sunt mutuo coordinata secūdum prius & posterius. Ideo aliter ex verbis Themistiȷ solui potest. nā prius est dupliciter prædicatione, & communitate, qua ratione dicimus materiam esse priorem prima materia, & motum esse priorem primo motu, quoniam pluribus competit, atq; inest quibusdam sine illo, & oon econtra: quibus enim inest primus motus, his inest & motus, non autem ecōtrario. Similiter quibus inest materia prima, his & materia inerit, contra vero minime. Aliud est prius essentia & causalitate, & hoc mō materia prima est prior materia, & motus primus prior motu, quia est causa cæterorum, & nō ecōtra. Tūc dico q̄ auctio essentia est prior alteratione, cōitate contra alteratio prior est, non enim quibus inest alteratio, his & auctio inest, sed bene ecōtra quibus auctio inest, his & alteratio, & hanc responsionē non percipit nouus expositor. Simili modo & de generatione & latione soluere potest, qui vult.

Rōsio Blacteronū. Cōfutatio.

Rōsio.

Tex. 56.

Insuper etiam hinc contemplantibus perspicuum nobis erit, quonam modo latio ipsa prima sit. Primum enim ipsum vt in aliȷs, sic & in motu multipliciter dici potest primum. Dicitur enim prius, & quo non existēte alia non erunt, ipsum autem sine aliȷs est, & id quod tempore, & id quod substātia antecedit. Rursus cum motum perpetuum esse necesse sit, sit autem perpetuus aut continuus, aut deincepitius, perpetuus autē potius, & melius statuitur continuus quā deincepitius: atq; id quod melius est in natura semper est eligendum esse modo sit possibile, potest autem continuus esse, vt posterius ostendetur, nunc autem supponatur, & hic nullus alius esse potest nisi latio: lationem itaq; esse primam necesse est. Nulla nanq; necessitas est vt augeatur, aut alteretur, aut generetur, aut corrumpatur id quod fertur, at harum mutationū nulla esse potest, nisi motus quo primum mouens mouet continuus sit.

Rursus rem de nouo aggreditur, quasi p̄soluat primā & secundam questionem: & proponit primo id qđ vult facere, & inquit. Insuper etiam hinc cōtemplantibus perspicuū nobis erit, quonam modo latio ipsa prima sit. Et concludet q̄ latio est prima cæterarū mutationum, quo cōtinua est. Verbum illud, quonam modo, græce oti est. quod licet sonet quoniā, hic iterrogatiue legi. Ad huius cooclusionis declarationem Arist. sumit duo, vnum ex Metaphysico, videlicet quot modis aliquod altero prius dicitur. Alterum sumit ex declaratis, videlicet q̄ nullus motus possit esse perpetuus & continuus nisi latio ipsa. De primo ait primus esse aut natura, qđ esse potest sine

aliis,& alia non sine ipso,& tempore siue causa, quod tẽpore præcedit rem, & substantia sine perfectione. Secundum est ꝙ sola latio esse possit vna perpetua,& continua (vt dictũ est) hac ratione, videlicet, quia melius est ipsam esse continuam q̃ deinceps itiam siue attiguam. Hæ suppositiones translatione patent. Quod vero ad verba græca attinet, primo aĩaduerte ꝙ secunda suppositio quæ incipit {rursus cum} in græco legitur illatiue, per illud verbum quare, ego vero postposui illud verbum quare, vsq; in finem,& legi copulatiue, quoniam sic sonat. secundo debes scire (vt sæpe dixi) ꝙ Arist. verbũ grecũ syneches, quod latine sonat continuum multifariam sumit, nunc ꝓ depẽdente, vt primo Meteororũ, cum inquit, necesse est hunc mundum inferiorem lationibus superioris gubernari, vt eius virtus synechetur (vt ita dixerim) hoc est perpetuo depẽdeat inde. Aliquando pro ꝑpetuo, vt in problematibus sumpsit,& alibi aliquãdo pro cõtinuo quod opponitur ad deinceps itium, vt Quinto huius, propterea vbi visum est mihi græcum verbum sonare pro ꝑpetuo transtuli perpetuum, vbi pro cõtinuo transtuli cõtinuũ. Hæc volui dixisse vt intelligas me fideliter singula verba vsq; vnguem obseruasse. His suppositis syllogismus erit iste, Quo latio potest esse sine aliis, & alii motus nõ sine ipsa, eo ipsa est prior natura. Quo continua est & perpetua esse potest sine aliis, aliiq; non sine ipsa, igitur quo continua est & perpetua est prior natura cæteris. de ratione ponit minorem,& concludit conclusionem, vt patet legenti. Quod quidem igitur latio natura sit prior cæteris, his perspicuum est. Sed dubitant, quia superius Aris. probauit si motus localis est perpetuus & continuus, necessario cæteri motus sunt,& è contra, nunc vero ait oppositum, ait enim posse esse motum localem continuum & perpetuum aliis non existentibus. Responder nouus expositor, ꝙ Arist. intelligit lationẽ esse per se priorem, quia per se esse potest sine aliis, licet per accidens impediatur. Hæc responsio potest habere bonum sensum, nam (vt dicebat Auer. 6. huius cõmen. 15.) potest vna propositio esse vera per se,& falsa per accidẽs, vt continuum diuisibile est inquantum continuum, non autem quo naturale corpus est. Sic dici potest ꝙ latio ea ratione qua latio esse potest sine aliis, ea vero ratione qua est causa per se cæterorum, non erit sine aliis,& sic impeditur non necessitate consequentiæ, sed necessitate consequentis, sed de his in Metaphysica quæratur. Vnde debes scire ꝙ à perpetuitate horum motuum ad perpetuitatẽ primi motus est cõsequentia per se, aut (vt sorticolæ aiunt) bona de forma. Contra autem à perpetuitate primi motus ad hos motus est consequentia per accidens, aut bona de materia, quia licet sit necessaria, pòtest tamen oppositum cõsequentis intelligi stare cum antecedente. Vlterius animaduerte ꝙ triplex est prius, vnum est quod potest esse sine aliis, non è contra,& hoc ab Aristo. in Postprædicamentis vocatur prius consequentia, à recentioribus prius separabilitate, alius prius tpe, qđ ab Aristo. in. 9. Metaphysi. dicitur prius origine siue generatione. Aliud est prius substantia quod etiam perfectione,& natura à peripateticis dicitur. Sic igitur patet lationem ea ex parte qua perpetua & continua, esse priorem consequentia cæteris motibus & hoc consequentia per se, siue de forma.

Syllo. *Dubiũ.* *Rñsio noui expositoris Expõ rñsio- nis Egi. hic.*

RECOGNITIONES.

MOuetur qõ in commentariis, qm̃ superius Aristo. probauit, si motus localis est perpetuus, necessario alii motus sunt,& è contrario, nunc autem videtur dicere oppositum, dicit. n. posse esse motum localem perpetuum & continuum aliis nõ existentibus. In commentariis assignata est responsio Egidii,& bene disputata, nũc dicendum, ꝙ Arist. loquitur in eodem subiecto, nam in eodem subiecto potest motus localis inesse perpetuus & continuus nullis aliis eidem inexistẽtibus,& hoc Auera. inquit, non enim necesse est vt trãslatum moueatur alio modo motuum, sed alii motus non possunt esse sine motu locali, per quæ innuit Auerr. hæc debere itelligi respectu eiusdem subiecti, nam eodem subiecto, vt cœlo inest motus localis, cui nullus inest, at si ad diuersa subiecta cõparatio fit, nec motus localis eẽ potest, quin alii sint, nec contra alii, quin sit motus localis.

Rursus tempore primam oportet esse, hæc enim solum sempiternis inesse contingit. *Tex. 57.*

Hactenus probatum est lationem inter oẽs motus primam esse natura siue cõsequentia. Nũc ꝙ prima sit tẽpore sic syllogizat, motus æternorũ tempore prior est motibus caducorum ac genitorum, cum æterna caducis atq; genitis priora sint: latio est motus corporis æterni, vt ex antedictis fidem licet accipere, igitur primus tempore.

RECOGNITIONES.

ARist. soluit hic qõnẽ, deĩde ibi {videbit aũt vtiq;} repetit. q.& solutionem, est ergo sol. ꝙ in vno & eodem generatio prior sit latione, absolute autem, siue simpliciter latio est prior, qm̃ ĩ vniuerso est corpus quoddã, vt cœlum, quod moueť latiõe, quod est simpliciter prius cæteris corporibus, quæ mouentur aliis motibus, cum illud sit ingenitum & ĩcorruptibile,& causa generationis & corruptiõis cæterorum, dicit, {sed alterum necesse est moueri secundum loci mutationem prius,} videlicet cœlũ, {quod & generationis cã erit iis, quæ fiũt} {quod} subaudi corpus, {nõ fit, vt fit} {generans} atq; pater, {eius quod generatur,} pater enim atq; generãs fit, qm̃ est generãs particulare, cœlum autem nullatenus fit, qm̃ est generans vniuersale, quod nullo modo fit,& ita simpliciter latio est prior. in eodem vero. s. in re quæ generatur est vltima, deinde repetit qõnẽ,& dicit, {videbitur autẽ vtiq; generatio esse prima motuũ, propter id quod fieri oportet rem prius. Respondet, hoc autẽ in uno quolibet eorum quæ fiunt sic se habet, sed alterum quid necesse est prius moueri his, quæ fiunt} quod est simpliciter omnium primum, vt cœlum,& causa est, quia {& qđ ipsum non fit,} ita vt {& hoc} ipso sic {alterũ prius} factum & sic in infinitũ, sed est æternum, atq; simpliciter primum & causa cæterorũ, vt fiant, quare in vno eodẽq; latio generatione ipsa posterior est,& cæteris motibus vltima, simpliciter autem prima, quoniam est corporis primi, quod est causa cæterorum, vt fiant.

Syl. 1.

Verũ in vnoquoq; qdẽ eorũ quæ generanť, lationũ motuũ vltimã esse necesse est. Nã post ortũ alteratiõe primũ auctioneue, deinceps ꝑfectũ iã latione moueť: sed aliud prius quod latione ferť eẽ necesse est, quod qdẽ ipsum nõ genitũ his quę gñantur causa erit, ceu id qđ genuit prius est eo qđ generatur, nã generatio motuũ prima eẽ videtur ꝓpterea quia rẽ prius exortã eẽ oportet. Verum hoc in vna quidẽ quauis re gñranda ita sese habet, aliquid tñ aliud ex his q̃ fiũt, qđ prius moueť esse necesse est, ipsumq; generationẽ nõ subiens,& rursus hoc aliud prius.

Cauillus exoriť ex dictis, et his q̃ postea dicet, dictũ est enim motũ localẽ priorẽ esse cæteris motibus, dicet postea ipsum esse ꝑstãtia, dignitate & ꝑfectiõe postremũ, quia ĩest aĩalibus nobisq; ipsis iã ꝑfectis & adultis,& post alios motus, modo hæc pugnare videntur. Rñdet Aristote. ꝙ singulatim ortus & generatio prior est motu locali. In vniuersum vero motus localis prior est ortu, necesse. n. est vt eius rei quæ pariť, ꝓcesserit aliquod pariens, quod añq̃ pareret, motũ localem exercuerit. Nã gignens cũ gignit gigni existimari nõ põt, ita fit vt sit necesse anteq̃ quicq̃ oriatur antecessisse aliqd quod locum ex loco mutauerit. Hoc. n. per exemplũ subscribit, et inqt. Ceu id qđ genuit prius subaudi est eo quod generať, nã generatio motuũ prima esse videť, propterea qa rẽ prius exortã esse oporter

An gñatio ꝓcedat alteratione. Vide Egi. hic.

tet

tet anteq̃ feraẽ. Verum hoc in vna quidẽ quauis re generanda ita sese habet, aliquid tñ aliud ex his q̃ fiunt, quod prius mouebatur necesse est esse, ipsum gñationem non subiens, tũ cũ generat, sed cũ sit ipsum de numero eorũ q̃ generantur, etiã rursus hoc aliud prius esse oportet. Verbi cã, si sit leo nunc præcessisse leonem, qui ad generãdũ motus fuit necesse est. Et rursus cũ leo generans genitus sit olim, aliũ præcessisse, q ad cõcubitũ motus sit necesse est, & sic in infinitum. Sed cũ nõ possit (supple tu) esse perpetua generatio, nisi sit vnum primum quod mouetur localiter faciens hãc generationis perpetuitatem, oportet quis generationem vnam communem & simplicẽ lationem præcessisse, antequam nulla alia mutatio præfuit. Et hoc mõ supplẽda est rõ, & habeẽ responsio completa.

Qm̃ autẽ generationẽ impossibile est eẽ primã (omnia. n. q̃ mouerenẽ corruptibilia eẽnt) pspicuum etiã nullũ motuum q deinceps est, eẽ priorẽ. Dico aũt deincepitios motus vt auctionẽ, atq; alterationẽ, & imminutionẽ, corruptionẽq;, oẽs. n. hi ipsa gñatione posteriores sunt. Quare si generatio ipsa latione prior nõ fuerit, nec cæterarum mutationũ vlla eadẽ prior erit.

Quibusdam videtur q̃ Aris. faciat secundã rõnem ad conclusionem, vt nouo expositori, & certe stare nõ põt, qm̃ Arist. nõ concludit lationẽ esse priorẽ aliis, sed nullã aliarũ esse priorem latione, modo non valet, nulla aliarũ est prior latiõe, igitur latio est prior aliis. Ex negatiua. n. non sequitur affirmatiua, vt in lib. de Interpretatione diximus. Rectius igitur videẽ, q̃ cũ Arist. pbauerit lationẽ esse primã, nunc quasi ex dictis syllogizat nullã cęterarũ esse primã, nec ipsa latione priorẽ, non quidem necessitatẽ sylli, sed ad ptãtem sylli, vt abundus sit vt dicitur in. 2. Priorũ. Arguit. n. sic generatio non est prima oĩum, igiẽ nulla aliarũ, antecedens patet, quia si esset prima oĩbus competeret, quibus alii competunt, & ita oĩa essent gñabilia & corruptibilia, & quæ dicit translatione patent.

Que Auerr. cõ. 1°.
Quæstio.

Auer. aũt mouet qõnem, nã secundũ opinionẽ. Arist. oẽm generationẽ tpe p̃cedit alteratio. 6. huius simil oẽm generationẽ pręcessit genitũ esse, & similiter contra oẽm alterationẽ p̃cessit alteratio, igitur est circulus, & neutrũ neutro prius est Secũdo videẽ q̃ generatio nõ p̃cedat auctionẽ nec minutionẽ, nec corruptionem, qm̃ oẽ augmẽtabile est generabile & ẽ cõtra, & oẽ generabile est corruptibile, & ẽ cõtra. & ita sunt in ęquo. Rñdet breuibus, q̃ Aris. vult generationẽ esse priorẽ cæteris, quõ substãtia est prior cæteris p̃dicamentis, & ita nõ est prior tpe, sed prior natura, ipsa. n. præcedit alia per accidens inquantũ fit, est post qualitates primas q̃ se habẽt, vt materia oĩum generabiliũ. Hæc responsio Auerrois non mihi placet. Primo quia pari rõne generatio esset prior latiõe. Secdo, quia nec valet concedere illud hac prioritatis specie, q̃a tunc Arist. in tã paucis verbis æquiuocaret. Propterea mihi videẽ q̃ Aris. loquiẽ de alteratiõe simplici, & nõ de alteratiõe quæ disponit ad corruptionẽ Alteratio. n. est duplex, pura videlicet, quæ non abiicit à substantia, vt Albatio, & id genus q̃ fiũt subiecto manẽte eodẽ à priuato ad finem, & hac alteratione generatio prior est. Alia est alteratio quæ ita disponit ad corruptionẽ, q̃ ipsa posita, omnino sequitur corruptio. Et de hac nõ loquiẽ Aris. cum ista etiam inter generationes connumeretur.

Rñ Auer.
Cõfutatio. rñsionis Auer.
ppria rñsio.
An mot' localis sit Prior tpe motu ad formã Vide Gradum. esſcul. 4. 1φ huius.

Tex. 58. Oĩno ãt qđ gñaẽ, impfectũ eẽ videẽ, & ad pricipiũ pficiscens. Quare qđ gñatione posterius est, id natura prius existit. Oĩbus vero his q̃ gñãtur, vltimo ipsa latio inest, ita vt alia qdẽ viuẽtiũ (q̃a istr̃is carẽt) imobilia sint p̃rsus, veluti plãtę atq; multa aĩaliũ. Alia ãt cũ pficiscũẽ, illa eis ĩest. Quare si magis his ĩest latio, q̃ naturã ipsam magis cõsecuta sunt. Mot' q̃que hic cęteris motib' semper substãtia erit hac rõne quæ dicta est,

Nunc q̃ latio sit cæteris prior pręstãtia, dignitate, & pfectione, pbat duplici signo (vt mihi videtur.) Tum ea ratione q̃ pfectissimis atq; absolutissimis corporibus ĩest, imperfectissime, nanq; aĩantes lationis prorsus expertes videntur, vt arbores cęteraq; stirpiũ genera, quæq; ancipiti sunt natura, dicta græce zoophyta, vt conchæ, & ostreæ, & id genus. Tum q̃ nobis non iã inde abortu, sed post aliquantulum temporis iam adultis perfectisq; accidit, cum firma incessui membra habentur, & cum nimiũ naturæ assecuta sunt. Potest igitur syllogismus eẽ hũc in modum, quod inest perfectiorib' prius est pfectione eis quæ insunt impfectis, latio pfectioribus inest, vt his mõ patet. igiẽ latio perfectior cæteris est. Quod vero ad verba attinet, cum Arist. inquit. Id qđ generatur pficisci ad principiũ, cum pricipiũ, quod gręce est arche, vbiq; pro agente sumat, erit sensus, q̃ id quod generatur, continuo tẽdit ad tantam pfectionem vt simillimum fiat ipsi generãti, ante enim q̃ res generetur est omnino dissimile agẽti: cũ vero generatur redditur aliquãtulũ simile, nec cessat generari donec penitus agenti simile sit, & ita tendit ad principium quatenus continuo magis ac magis sibi p̃ simile redditur. Cum vero inquit eis magis inesse lationẽ quæ magis naturam cõsecuta sunt, per naturam Themistius intelligit firmitatem membrorum, nam ea magis feruntur, quæ firmiora incessui membra habent.

Syll.
Declaratio verborum.

Auer. autem resoluit hũc textum in tres syllogismos. Primus est, quod est rei perfectioris est pfectius: latio est talis. latio igitur perfectior. & hanc vocat demonstrationem simpliciter, quia dat causam & esse, dat quidem causam, quia subiectum est causa accidentis, esse vero quia est notius. Secundus est, motus perfectior inest animalibus perfectioribus, latio est talis, igitur animãtibus inest perfectioribus, hæc est, ppterquid, quia dicit causam tantum, quoniam causa quare latio inest perfectioribus est quia perfectior. Tertius est, translatio est prior, quia est in priori, quę est per signum, quia à posteriori. Hi syllogismi cum difficultate textui applicantur, tu vero intelligas illos.

Que Auer. cõ. 58.

RECOGNITIONES.

IN præsenti textu, Aristoteles primo facit vnam cõsequentiam, quæ est hæc, quod generatur, est imperfectum, & tendit ad perfectum, igitur posterius generatione est prius natura: hæc consequentia non potest reduci ad syllogismum, quoniam est ab æquali ad æquale. deinde facit syllogismum, qui est iste, generatione posterius, est natura prius, loci mutatio est vltima generatione, igitur est natura & substantia prior. sed dices cõtra, quoniã non est verum q̃ oĩbus insit, cũ nõ plãtis, nec aliis q̃ plurimis aĩalibus. Rñdet q̃ deberet inesse, sed defectu organi nõ inest, pfectis autem, quibus non desunt organa mot', inest vltimo, & dicit vnde de numero {viuentium alia quidem immobilia sunt propter indigẽtiã organi} nõ p se, atq; simpliciter. {vt plantę, & multa genera aĩaliũ,} qualia sunt ostreæ, & cõchilia & id genus, {pfectis aũt} aĩalibus, quibus non desunt instrumenta, {ĩest} latio vltimo, deinde epilogat rationem, & cõclusionem, & dicit, {quare si magis inest loci mutatio, iis, quæ naturam magis comprehendunt, atq; attingunt,} hoc est iis, quæ perfectiora sunt in natura, {& motus hic}. s. localis {primus aliorum erit secundum substantiam} atq; naturam, {propter hæc}. s. quæ dicta sunt.

Ad hæc etiam, quia id quod hoc motu mouetur, nullatenus dum fertur substantiam suã amittit: Sola nanq; latiõe nihil essentiæ rei mutatur, veluti rei quæ alteratur qualitas, rei quæ augetur & imminuitur quãtitas amittitur. Tex. 59.

Cõtrarij vero sunt motus qui ad cõtraria sunt, id autem quod non semper eo motu mouetur, quo quidẽ prius mouebatur, necesse est prius quiescere, id igitur quod mutatur, prius in contrario quiescat, necesse est.

Exequitur de proposita intẽtione, & syllogizat ꝙ nullus ceterorũ possit esse perpetuus, siue continuus, quod (vt puto) pro eodẽ sumit vt sæpe diximus, & syllogizat sic, nullus motus de opposito ad oppositũ est perpetuus & continuus, omnis motus præter lationem est de opposito ad oppositum, nam generatio de nõ ente ad ens, corruptio contra de ente ad non esse. Alteratio de contraria affectione in cõtrariam affectionem, auctio siue diminutio de magno ad paruum, aut e contra, igitur nullus exterorum motuum esse potest continuus & perpetuus, sed contra hoc obijciet cauillator, & dicet ꝙ quilibet istorũ est perpetuus & continuus reciprocatione, quia cũ mobile mouetur vno istorum de A, contrario in B, contrarium, redit rursus ab ipso B, in A, & rursus ab ipso A, in B, & sic perpetuo mobile ac continuum mouetur. Ad hunc cauillum refellendum ponit propositiones in quibus consistit hæc ratio, quæ continuantur oportet esse vnita, cõtraria non possunt vniri, quia nõ possunt simul esse in eodem, igitur non possunt continuari, vnde inqt. Contrarij vero sunt motus quia ad contraria sunt .5. huius, id aũt quod non semper eo mouetur motu, quo quidem prius mouebatur, anteq̃. subaudi motu illi contrario incipiat moueri, necesse est prius quiescere. Hæ sunt propositiones, ex quibus põt colligi dictus syllogismus, vt Themist. colligit, licet satis remote. Infert conclusionem, id igitur quod mutatur, prius necesse est in contrario quiescere anteq̃ mutetur, & trãseat de vno motu cõtrario in aliũ. Debes scire, ꝙ ratio consistit in prima propositione, videlicet ꝙ illi duo motus, videlicet ille qui est ab A in B, & ille qui est ab ipso B in A, sunt contrarij, petatur igitur aut vnum mobile simul cum illis põt moueri, aut non simul, si simul contraria erunt in eodẽ, si nõ simul, ipsum quod mouetur anteq̃ moueatur nouo motu, prius in tempore medio quiescere necesse est.

Syllogism.

Vis rationis Side & Sco. q. 12. quolibet.

Similiter & in mutationibus ipsis erit, corruptioni nãq; generatio, simplici qdẽ simplex, alicui vero aliqua opponit̃, quare sic fieri nequit vt simul oppositis mutationibus aliquid mutetur. Mutatio non erit continua, sed inter ipsas tempus erit medium.

Declarat idem in mutationibus, & syllogismus erit, nihil idem simul contrarijs mutationibus mutari potest, generationi simplici de A in B, opposita est generatio simplex de B in A, & generationi secũdum quid de C, in D, contraria est generatio secũdum quid de D, in C, igitur nihil simul ijs mutari potest, hic est syllogismus, & verba patent.

Differt enim nihil contrariæ sint an non cõtrariæ mutationes hæ, quarum termini contradictoriæ opponuntur, si modo simul eidem inesse nequeant, ad rationẽ. n. hoc cõducit nihil.

Sunt contra dicta cauilli, primus ꝙ termini mutationum non sunt contrarij, sed contradictorij, igitur minor syllogismi dicti est falsa. Huic respondet ꝙ licet non sint contrarij, sunt tamen contradictorij, modo siue sint contrarij siue contradictorij, modo simul eidẽ inesse nequeant, ad rationem nihil conducit.

Neq; si nõ necesse est in cõtradictione quiescere, aut nec ipsa mutatio quieti contrariũ sit. Forsitan enim ipsum non ens non quiescit, ad quod quidem non ens est ipsa corruptio. Sed si

A solum inter ipsas sit tempus, hac enim ratione continua non erit mutatio. Quemadmodum nec in prioribus contrarietas conducebat, sed ipsum simul inesse non posse.

Secundus cauillus est, quia ratio supponit falsum, supponit enim id quod varijs mutationibus mutatur in tempore medio quiescere, hoc falsum est, nam tale quod mutatur ijs contrarijs mutationibus est materia, materia vero non est quiescere apta, quemadmodum nec moueri. Respondet, & inquit, Neq; si nõ necesse est in contradictione quiescere, aut nec ipsa mutatio quieti cõtraria sit, subaudi refert nihil ad rationem. Forsitan enim non ens vt materia, siue priuatio nõ quiescit, ad quod, aut in quo quidem non ente est ipsa corruptio. Cum enim id non sit moueri aptũ, nec quiescere, omne enim quod mouetur est. 5. huius. id vero quod solum confert, est, si inter ipsas sit tempus, nam hoc solũ sufficit, vt non sit ipsa mutatio continua, dico quod id non est necessarium ad rationem

An mot. cõtrarij possint continuari. Vide Grandeum escu, le. 15. huius.

B quemadmodum in prioribus cauillis, non conducebat contrarietas, quia sufficiebat solum ipsum simul esse non posse. q. d. ad hoc vt duæ mutationes contrariæ non sint continuæ sufficit, vt inter eas mediet tempus quo subiectum neutra illarum mutetur, siue quiescat siue nõ quiescat medio illo tempore, modo subiectum eo tempore vacet ab vtraq;. Et sic secundus cauillus nullus est.

Non autem conturbari oportet, si contrariũ sit pluribus idem, ceu motus, & quieti, & ei motui, quo in contrarium itur. Sed id solum sumamus & motui & quieti motum opponi aliqua contrarietate. Quemadmodum æquale & mediocre, ei quod excedit & ei quod exceditur, atq; vt nõ contingat motus oppositos mutationesque simul inesse eidem.

C Tertius cauillus est, ꝙ Arist. supposuit motui esse cõtrarium motum, sed in. 5. et. 6. probatũ est motui esse cõtrariam siue oppositam quietẽ, igitur duo vni opposita. Respondet ꝙ nihil incõueniens vni opponi duo diuersa oppositionis specie. Motui quidẽ motus opponitur oppositione quæ est cõtrarietas, motui vero quies opponitur oppositione priuatiua, veluti æquale & mediocre opponitur ad excellẽs, & ad id quod exceditur, hoc est ad magnum & paruum quodãmodo gemina oppositione, quę est medij ad extrema, & non intelligas ꝙ motus opponitur quieti & motui oppositione medij ad extrema, sed sicut mediũ potest opponi ad extrema duplici oppositione, sic ad duo motus opponi potest duplici oppositione. Ad præsentem igitur rationem duo sufficiunt. primum ꝙ motus motui & queti aliqua oppositione opponitur, secundum ꝙ ista sit talis, ꝙ faciat illa incompossibilia in eodem.

Quæ autẽ Auer. in pręsenti cõmen. 62. ad textus vtilitates dicat, assumamus, & sunt quatuor, primũ ꝙ posse

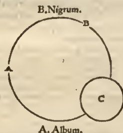
Quæ Auer. comen. 62.

D Aris. in isto processu sunt quatuor propositiones, prima ꝙ omnis motus præter lationem est de opposito in oppositũ, secũda ꝙ mutationes de oppositis ł opposita sunt cõtrarię, tertia ꝙ nihil idẽ numero põt mutari, aut moueri cõtrarijs motibus, aut mutationibus, nisi medium sit tempus. vltima vt motus vel mutationes inter quos tẽpus mediat non possunt esse continui. Dixi in tertia propositione vt mediet tempus, & nõ quies, quoniam in aliqua mutatione põt quies esse media, vt in motibus proprijs, in aliqua esse non potest, vt in generatione, & corruptione, in omnibus tñ tẽpus mediare necesse est, hoc est primum. Vlterius. 2. declarat esse bene dictum id qđ Aris. dixit, ꝙ termini auctionis sunt magnum & paruum, & hoc probat, quia cuiuslibet rei naturalis est magnitudo terminata ad maximum & ad minimum, primo quia si non esset rei naturalis determinata magnitudo ad maximum

An idẽ possit contrarari pluribus. Vide Egid. hic.

mum cretio posset crescere in infinitum, & ita auctio non haberet terminum per se intentum a natura, cum infinitum sit extra intentionem naturę. 1. si non esset determinata ad minimum, nec qualitas actionis, & modus agendi esset determinatus ad minimum, & ita actio posset minui in infinitum, nam cęteris paribus minuta magnitudo minuitur actio, & ita posset actio minui in infinitum, hoc est contra naturā formę. Forma enim agit certa actione & terminatę velocitatis, igitur per certam magnitudinem, oportet igitur & formam & magnitudinem esse terminatas ad maximum & minimum. Sed huic rationi Auer. oppones, quia dicam minui actionē quando minuitur potentia actiua, & non resistitiua, modo dico ꝙ si minuitur vtraq;, actio non tolletur. Si vero minuitur potentia actiua, non est inconueniens actionē in infinitum minui. Dici potest ꝙ ratio Auer. vult ꝙ diminuta magnitudine diminuitur virtus actiua simpliciter, hoc videlicet modo ꝙ vsq; ad certum gradum saluari potest proportio, sed est venire ad minimam proportionem, quæ sufficit ad motum, ad quam non esset deueniendū, nisi magnitudo esset terminata ad maximū, de his in Primo Phy., & in lib. Cœli. Hoc est sm. Tertio ex textu probat Auer. ꝙ duæ mutationes oppositæ nō possunt inuicem continuari, quoniam tunc aliquid simul & semel moueretur transmutationibus oppositis, immo recederet ab vno contrario, & accederet ad illud. declaratur. quia ex quo mutatio de A, contrario in B, contrariū est vna & cōtinua: cū ea, quæ est de B, cōtrario in A, eo ipsō ꝙ C, mobile recederet ab ipso A, accedēdo ad B, & accederet, ex quo mot⁹ i B, est vn⁹ cū motu ad A, et sic simul amitteret A, et acqreret A, qd nō est intelligibile.

Obiectio contra Auer. — *Defensio.*

Dubitatio. & addit Auer. ꝙ hæc demonstratio est cōmunis omnibus & motibus & mutationib⁹, qm̄ idē argumentū applicari pōt. Sed contra, qm̄ possunt esse duo motus insimul, vt alteratio & generatio, nam alterari est generari, igitur potest idem moueri duobus motibus diuersæ speciei. 2. plures motus chordarum vno ictu esse possunt in diuersis subiectis, igitur & in vno. *Responsio Auer.* Respondet Auer. & vult ꝙ demonstratio habeat locum duobus seruatis, primo ꝙ motus non sint subordinati, immo sint finiti proprijs terminis, modo generatio & alteratio sunt coordinatę, & sic tollitur prima, est enim alteratio propter generationē ac termino alieno finita, secundo respectu eiusdem mobilis, quomodo non est in chordis, hæc sunt quæ in commento colligi possunt, quæ faciūt ad textus declarationem. *Pō iuniorū.* Quidam iuniores tenent inter duos motus contrarios tempus mediare non sumendo tēpus pro mensura diuidua, sed pro subitaria momentariaq; mensura, quæ instans nunc appellatur. *Rō iuniorū.* in hac enim est quies media subitaria, non autem temporaria. Persuadent hoc per casum in quo vnum esset calefactum ab aliquo agente, & in medio casus applicetur aliud agens potens ipsum infrigidare, patet enim tunc tale infrigidās immediate ipsum infrigidare nullo tempore medio. Et licet de hoc erit sermo postea, nūc scias ꝙ eiusmodi positio est cōfusio. Arist. enim Themi. & Auer. clarissimis verbis dixerunt inter motus cōtrarios semper tēpus mediare, nōnunq; quietem, vt in ijs quæ vere mouētur. Modo exponere ipsum tempus pro instanti nunc, non legitur apud peripateticos, bene instans nunc pro tēpore subitario & insensibili Arist. accepit .4. huius. Ne igitur confundamus verba & rationes Arist. debemus melius soluere argumentum, q̄ noua dicere. Ideo dicerem ꝙ licet immediate post hoc applicetur tale infrigidās, nō immediate post hoc ageret, nam passum recepit impressionem a priori agente calefaciente, quod egit nō solum virtute propria sed virtute naturæ vniuersalis, & agētis vniuersalis. Modo natura & agens vniuersale non agere potest duos motus contrarios, nisi tempus mediet, & sic non immediate post hoc aget, quoniam licet sit potentius ratione habita ad resistētiā particularē, est minus potens rōne habita ad virtutem vniuersalem, quam accepit a priori agente, quæ sit minor per tempus imperceptibile & tam cito q̄ cito potest in motibus seruari ordo, & tempus debitæ successionis. Malo nāq; sic dicere, & hanc responsionem dare, quam demum ipsi (vt videbitur postea) coguntur dare, q̄ vniuersam philosophiā euertere, & verba Arist. cōfundere, huius responsionis signum est, ꝙ si pila terrea ignita, aut humecta projciatur directe in parietē, et reflectatur subito per eandem viam, talē parietem calefecit & humectauit, igitur contactus & reflexio fuit in tempore, & quieuit per tēpus, aliter alteratio parietis ad calorem vel ad humorem fuisset momentaria, quod ipsi nō concedunt, quare nihil prohibet etiam quietem illam inter primum & secundum motum esse temporariam rōne dicta. Fauet autem agens vniuersale, siue natura vniuersalis magis priori agenti, q̄ secundo, quia cum primo seruatur debitus agendi ordo, non cum secūdo, vt patet.

An in eodē instāti in quo terminatur alius quo subiecto vnus motuū contrariorū incohari possit in illomet subiecto motus alteri⁹ cōtrarii. Vide Grādeū etc. ie. 11. huius.

Tex. 63. Præterea in generatione & corruptione, absurdum etiam omnino esse videtur, si generatum ipsum, mox corrumpi, nulloq; in tempore persistere necesse sit, quare & de cęteris id genus idem sane credetur. Nam in omnibus similiter sese habere naturale est.

Vltimo persuadet speciatim rem argumento a generatione sumpto, quoniam videtur absurdum vt aliquid debeat generari, vt non per aliquantulum tempus persistat sub termino generationis, vnde .5. de Historia animalium, inter animalia id minimo viuit tempore quod ephemerum gręci, nos diarium appellamus. *De ephemero.* Hypanis enim fluuius vt narrat Arist. apud cimerium bosporum sub solstitio defert veluti folliculos acinis maiores quibus quadrupedes volucres rumpuntur, quod genus animalis in post meridianum tempus vsq; diei viuit & volat, mox descendente sole macrescit, & languet, deinde occidente emoritur, vita non vltra vnum diem peracta, qua ratione fit vt nihil generetur, vt in non tempore corrumpatur.

Quæ Auer. cōmen. 63. Auer. vero probat quod Arist. sumpsit primo, si generatum mox interijt, & solum per instans nunc perduraret, tunc generatum nō habuisse esse in actu, cuius ratio est, quia omne ens in actu esse debet p tēpus, nihil enim in instanti nunc est in actu. 2. ꝙ tunc natura egisset ociose, generatur enim vnumquodq; vt sub termino generationis permaneat, ꝙ si non per tempus permaneat, ociose esset genitum. 3. tunc talis nō fuisset aliqua generatio. cuiuslibet enim generatiōis oportet esse aliquod tēpus, in quo sit ipsum genitum esse. Vbi autem tale non sit, generatio non erit. *Obiectiones* Sed contra hoc obijciunt iuniores. Tū de vbi, quod in motu locali continuo est aliud & aliud. Tum de radio qui continuo est aliud atq; aliud quid, aliter migraret de subiecto in subiectum. *Defensio.* Tum tertio, quia fieri pōt vt genito aliquo, siue quāto, aut quali, aut substantia mox sibi applicetur agēs potens illud corrumpere. Et licet dictum Auer. & Aristo. (vt communiter dicitur)

citur) locum habere videtur solum in generatione, quæ est finis alterationis, potest tamen probabiliter defendi vniuersaliter, id enim quod de vbi dicitur, nihil est, quoniam nullum illorum est actu genitum, id enim actu genitum est, sub quo id quod prius generabatur tempore quiescit, vt dixit Auer. est enim potius generatio in potentia, aut mutatum esse in potentia, non mutatum esse in actu, id vero quod de radio dicitur, solebamus altas dicere radiū non corrumpi, sed manere per tempus q̄diu luminosum corpus potest ipsum cōseruare, nam non est inconueniēs accidens migrare de subiecto in subiectum secundum partem, et non desinendo totum, vt de anima dicitur in auctione ipsa. Similiter dato q migret non est impossibile, quoniam non erat accidens dependens a subiecto, sed ab agente. In his enim accidentibus est impossibile quæ dependent in conseruatione a subiecto, tertiū fuit solutum in præcedenti capite.

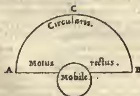
8. metaphisi. quęstio de lumine vtrum fiat subito & corrūpatur subito.

RECOGNITIONES.

SEcundo argumentatur Arist. argumento sumpto ab ipsa generatione, q^d duo motus cōtrarij cōtinuari nō possint, quoniam tunc mox genitum corrumperetur, q^d falsum est, quoniam nihil fit vt per solum instans stet in termino ad quem, per quæ patet solutio ad argumentum tuorum, quoniam licet immediate post hoc fiat applicatio, non tamen immediate post hoc, fit infrigidatio, nam tunc solum per instans staret sub calefacto esse cuius oppositum dicit Aristo. ait enim nullum genitum posse per instans stare in termino ad quem, quoniā omne genitū, quod est acquisitum in termino ad quem est in actu, nō in potētia, si igitur per instans staret, nō actu, sed potentia staret, quæ Auerro. in commento concedit manifeste.

Tex. 64. Quod autem esse possit motus aliquis infinitus, qui quidem vn⁹ sit & cōtinuus, sitq; hic circulatio, nunc dicamus. Omne enim quod fert, aut per orbem, aut per directam lineam, aut per aliquid quod sit ex vtroq; permixtum mouetur. Quamobrem si illorum alter non sit continuus, neq; qui ex vtrisq; componitur continuus esse poterit.

His habitis q motus aliquis localis esse possit infinitus & continuus, & ille sit qui per orbem fit, quæ circulatio appellatur, nunc dicamus. Supponentes tamen duo, primo q motus localis sit triplex per orbem tātum, per lineam directam tātum, & per aliquid mixtū ex vtrisq;. vt motus factus ab A in B, chordam rediens per C arcū iterū in A. Totus.n. hic motus vr̄ q̄si mixtus ex vtrisq;.

2. supponit q si alter istorum solum non possit esse perpetuus & continuus, mixtus ab vtrisq; minime, vt si rectus esse non potest perpetuus & continuus, nec mixtus, hoc patet, quia totum non est aliud q̄ suæ partes.

RECOGNITIONES.

FOrtasse Aristo. intelligit idem, vt in motu locali terminus ad quem est locus, qui dr̄ aut passio mobilis, aut species, & forma mobilis, aut magnitudo continens

A mobile, vel intelligit hæc pro differentia terminorū motuum, vt sit sensus, {hoc aūt} scilicet terminus ad quem in loci mutatione est {locus} {aut passio} in alteratione, {aut species} in generatione, {aut magnitudo} in auctione, & sic exponit Auer.

Quòd autē id quod recto motu finitoq; fertur, continue nō moueatur, eo perspicuum est, quia reflectitur, id autem quod recto motu flectitur, contrarijs motibus mouetur. Nam loco contrarij sunt is qui sursum est, ei motui qui deorsum est, & is qui est ante, ei qui retrosum, atque qui est sinistrorsum, ei q est dextrorsum. Hæ enim sunt loci contrarietates.

Accepit q si motus rectus non sit infinitus & continuus, nec mixtus esse possit, probat nūc multis rationi-
B bus q rectus non sit infinitus & perpetuus, si sit infinitus & continuus, aut est quatenus est per rectam rationem non flectendo, aut per hoc q mobile super eandem rectā regionem flectitur. Non est dicendum per rectam regionem, quia hoc esse nō potest, nisi magnitudo sit infinita: modo in Tertio declaratum est hoc esse impossibile, igit̄ erit infinitus & continuus per hoc quod mobile in eadē magnitudine reflectit̄: sed hoc destruit̄ hoc syllogismo, Nihil mouetur motibus contrarijs, nisi intersit tempus per ante habita, quod inflectitur mouetur motibus contrarijs, vt inductione probat, igitur quod reflectitur non mouetur nisi tempus intersit. Textus translatione patet.

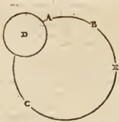
An vn⁹ motus circularis contrarietur alteri. Et an motus in circulo facti seinuicē impediant. Vide Egi. hic.

Quid verò sit vnus atq; continuus motus, prius determinatū est. Est enim is qui vnius est mobilis, vnoq; in tempore, & vnum in differē-
C tia speciei. tria enim sunt, id quod mouetur, vt homo aut deus, & quando, vt tempus, & tertiū id in quo, quod quidem est aut locus, aut affectio, aut forma, aut magnitudo, ea autem sunt contraria quæ specie differunt & non vnum sunt, quales etiam sunt loci quas diximus differentiæ.

Cauillaret quispiam dicendo q motus illi contrarij reciproci sunt vnus motus continuus, quia vnius sunt mobilis, & eiusdem speciei. Respondet Aristo. q non sufficit, quia cum tria requirantur ad motum, mobile, vt homo siue deus, sicut Plato ait, vel cœlum, tempus, et vnus terminus ad quem, hi motus licet videntur vnus, quia vnius mobilis, & vnius termini ad quem specie nō sunt in eodem tempore continuo, cum inter vtrosq; necessarium sit tempus mediare in quo mobile quiescit. addit ēt q nec termini sunt eiusdem speciei, quoniā differunt specie,
D & quę differunt specie sunt contraria sub eodem genere, et sic deficiunt duę conditiones, videlicet temporis vnitas, & vnitas specifica terminorum. Differt enim specie sursum ab ipso deorsum, ante ab ipso retro, dextrum ab ipso sinistro. Et sic fallit cauillus.

Signum autem q motus quo ex A, itur in B, cōtrarius est ei quo ex B, itur in A, est q si simul fiant sese mutuo obstrepunt atq; sistunt, quod etiam in orbe idē est, vt is quo ex A, per B, itur, ei quo itur ex A, per C, sistunt enim se, si continui quoq; sint, & non reflectio fiat, quia contraria se corrumpunt, mutuoq; se impediunt, at is quo in latus itur nequaquam ei quo sursum contrarius est.

Affert

Affert signum ꝙ tales motus cõtrapositi atq; reciproci sint contrarij, quia se impediunt & corrumpunt, hoc quidem in recta linea nemo dubitat, duo enim mobilia super eandẽ lineam præcise se in medio impediunt, vt in puncto B, hoc etiam & in orbe patet. Si enim moueatur aliquid ab A, & rediturum sit in A, per ipsum B, & aliud ab eodem A, etiam in idem rediturum, sed per ipsum C, proculdubio cum se obuiabunt in E, puncto ibi corrumpentur, & sese impedient. qua ratione fit vt nequaquam cõtrarij sint illi, quorum vnus versus sursum, alter versus latus dirigitur, cum nec sese corrumpãt, nec sese impediant. Hæc in textu sunt.

Quæ Auer. cõmen. 64.

An in motibus localib⁹ possit fieri reflexio sine interpõne. Vide Grãdeum escul. lec. 16. hui⁹.

Soluit Auer. prope principium commenti dubitatiõnem tacitam, nam Aris. fecit consequentiã, si non potest esse perpetuus & continuus motus rectus, igit̃ nec is qui ex vtrisq; mixtus est. & nemo declarauit illã, pro responsione innuit talem distinctionẽ ꝙ illa mixtio põt esse bifariã, aut ꝙ ambo sint in mixto actu, vt fit in motu quo per arcum & chordam itur. In eo. n. sunt duæ partes, altera recta per chordã, altera actu orbicularis per arcũ, aut ꝙ ambo sint in mixto illo potestate, & hoc bifariam est, aut. n. prædominatur rectitudo, aut prædominat̃ orbiculatio, neutrum. n. prædominari est impossibile in mixtura potestatiua, quia nõ esset vnũ. Tunc Auer. dicit tria. Primũ ꝙ si mixtura sit primo modo ex ijs in actu existẽtibus, patet ꝙ si rectus motus non sit perpetuus & continuus totus mixtus minime erit, cum in aliqua sui parte non sit continuus. Secundum etiã patet, ꝙ vbi mixtio sit potestatiua, & prædominetur rectus motus, ꝙ minime mixtus esse potest continuus, cum sua pars potior nõ sit. Tertium licet sit difficile est verum, ꝙ etiã vbi prædominetur orbicularis adhuc, si rectus non põt esse continuus & perpetuus, nec mixtus esse poterit, hoc ea ratione patet, ꝙ oẽ possibile fieri quandoq; est in actu, si igitur ille motus rectus victus in tali mixto potest esse non, perpetuus, & non continuus quandoq; erit, qua rõne tolletur perpetuitas & continuitas ab vniuerso motu. Sed dices cõtra Auer. vbi orbicularis prædominatur recto, rectus à quo nam reducetur ad actum discontinuationis. Videtur. n. ꝙ à nullo, cum semper mobile velit se in tali mixtura conseruare, quia illa est sui actio & perfectio. Dici potest ꝙ dato impossibili sequuntur omnia, talis nanq; mixtura non est reperibilis, vbi tñ reperiretur, ne detur aliquid frustra in natura, erit aliquod agens, quod eandẽ reducet illud ad actũ discontinuationis. Vlterius Auer. probat sex esse differentias positionis. Et arguit sic, tres sunt dimẽsiones, quarũ quælibet duobus finitur finibus, igitur sex sunt fines, longitudinis quidẽ sursum, & deorsum, & latitudinis, dextrũ, & sinistrũ, altitudinis verò, ante & retro, addit ꝙ eiusmodi positionis differentiæ in animali, & maxime in homine differentes esse patet per sensum, at in mũdo per rationẽ colligitur, eam videlicet quia quicquid perfectionis est in minori mũdo & maiori esse debet, vt in lib. Cœli dictum est, & .4. huius. Vlterius mouet Auer. vnã quæstionẽ in cõ. nam Aris. voluit in orbe contra positos motus esse cõtrarios, huius oppositum dixit in lib. Cœli. ibi. n. probauit, ꝙ si motus circu

Dub̃ cõtra Auer.

Responsio,

Dubitatio Auer.

E lares essent contrarij, proculdubio & corpora ipsa essent contra & corruptibilia. Respondet ꝙ Aris. vtitur cõtrario cõmuniter pro incõpossibili, sic. n. rectis & orbibus cõpetit. Hæc in cõ. continentur. Sed dubitant quidã rationabiliter contra solutionẽ hanc Auer. de circulationibus, quia videt̃ ꝙ motus eiusmodi nõ sese impediant, cũ eidem cõpetant. Sol. n. simul mouetur ab oriente in occasum motu diurno, & ab occasu in ortum motu proprio, & idem de cæteris planetis aiunt Astronomi. Secundo dubitant contra determinationem Aris. dixit. n. Aris. ꝙ motus spẽ differentes nõ possunt inuicẽ continuari, vt ille quo itur deorsum, & ille quo itur sursum. Contra arguunt, ponatur ꝙ vnũ graue moueatur deorsum per foramen ad centrũ mundi, moueaturq; hac rõne, siue à se, siue à virtute impellente, donec per certam distantiã fiat totaliter ex alia parte centri, quo in casu patet ꝙ per aliq̃ temporis partẽ mensurantis motum illius grauis ipsum continuo descendet, & per residuum illius temporis cõ-
F tinuo ascẽdet sine quiete media, & cõstat motus hos esse differentes spẽ, & ita falsum est quod dixit Aris. Ad primum licet multipliciter soleat respõderi, Astrologi oẽs, & philosophi resoluunt ad hoc, ꝙ idẽ potest motibus illis moueri, qñ non sunt super eosdẽ polos, modo sol motu diurno mouet̃ super mundi polos, motu proprio super polos proprij orbis ac zodiaci, & de cæteris stellis eodem modo dicendum. Ad s̃m nonnulli distinguunt de motibus differentibus spẽ, ꝙ alij sunt cõtrarij reflexi secundum rectã lineã, ceu ascensus & descensus eiusdẽ lapidis super eandẽ numero lineam. Alij sunt contrarij recti vt tactum est in argumento de motu grauis ab vno polo ad alterũ per centrum mundi, vbi ab arctico ad centrum erit descensus, à centro verò ad antarcticũ erit ascẽsus, & ita erunt cõtrarij recti, & nõ reflexi. dicunt modo Aris. sermonem esse audiendũ de contrarijs nõ reflexis, illi. n. non possunt inuicem continuari. Modo in proposito isti sunt contrarij recti, ideo sunt continui. Sed hoc stare nõ
G potest, qm̃ Aris. vult ꝙ motus rectus q̃ fit in chorda non potest esse continuus ei qui fit in arcu, quia sunt diuersarum specierum, & tamen non sunt contrarij reflexi, sed potius recti. Melius igitur cum alijs recentioribus sentirem ꝙ inter illos motus (cum medium illius sit mundi centrum) intersit quies, & nec descendendo, nec ascendẽdo mouebitur, & resistet tota natura vniuersalis, ne motus contrarij continuentur secundum tempus, & sic teneri potest dictum Aristo. satis probabiliter.

Responsio

Dubitatiões iuniorum. Prima.

Secũda. Vide Bgu. hic.

Sol. primi.

Sol. secũdi. Prima.

Confutatio.

ppria rñsio.

Maximæ autem ex eo motum per rectam lineam continuum esse non posse perspicuum est, quia quod flectitur sistatur necesse est, non tantum si per rectam lineam, sed si per orbẽ feratur, nec enim idem est per orbem ferri & circunferri, fieri nãq; potest vt interdũ prosequatur id quod mouetur, interdum ad id proficiscens, vnde moueri cæpit, reflectatur rursus.

Tex. 67.

H Vult facere secundam rationem, & vtitur enthymemate in hunc modum, quod flectitur necesse est in puncto flexionis stare: igit̃ motus recti contrarij non possunt esse cõtinui, proponit autẽ antecedens vniuersaliter tam in motu recto, q̃ orbiculari, in vtroq;. n. quod flectit̃ necesse est stare. Erit igit̃ vis rationis generatim, quod flectitur stat, quod stat, non est continuũ, igitur quod flectitur non est continuum, sed motus rectus si debet esse perpetuus, flectitur, igitur non potest esse cõtinuus. Et qñ accepit antecedens verũ tam in flexione in recto q̃ in orbe, & posset quis contradicere in orbe non fieri reflexionem, cum in orbe motus sit circumcirca, declarat differẽtiam inter motum orbicularem, siue circularem, & motum in orbe, siue circulo. Potest. n. aliquid moueri in circulo, vt testudo si mouetur per vnam partem semicirculi tantum, vt ab A, in B, solũ. Circularis aũt motus esset,

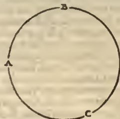
Expositio.

Sylls.

vbi

vbi ab A, moueretur per B, versus C, rediens in A, completa reuolutione, ideo inquit, nec idem est per orbẽ ferri & circunferri, fieri nãq; potest vt res quæ moueť interdum prosequatur continuando motũ vsq; ad reuolutionem completam, interdum nõ prosequendo, sed ad id proficiscens, vnde moueri cœpit, reflectatur rursus nõ completa videlicet reuolutione, verbum enim illud syneirein græce, latine reuolui continuo, siue connecti sonat, siue (vt diximus) prosequi, & continuando attingere.

Vis rônis.

Sic igitur antecedens est, motus reflexus non est continuus, nec in recto, nec in orbe, igitur motus rectus non est perpetuus & continuus.

RECOGNITIONES.

Ordo text⁹ est, q̃ Aris. primo ponat suã intẽtionẽ, sc̃da ibi, {quia reflexũ necesse est stare,} pber suã intentionem per hanc cõsequentiã, quod reflectiť, necesse est in puncto reflexionis stare, igitur contrarij motus nec in recta linea, nec in circulari sunt vnus & continuus motus, tertia ibi {est.n. aliquãdo quod mouetur,} exponit terminos, quid videlicet intelligať per ferri in circulo, & ferri fm circulũ, quarta ibi {quod aũt necesse est,} probat antecedens supradictę cõsequentiæ, videlicet q͛d reflectitur, necesse est in puncto reflexionis stare, & probando hoc antecedens, sumit suppositiones, quarum prima ponitur ibi, principium aũt hoc est, secunda ibi, quare & rectitudinis, quam exponit ibi {dico autẽ vt si feratur,} tertia suppositio poniť ibi, {cum aũt cõtinue feratur,} & est hęc, q̃ nihil dicitur alicui signo in magnitudine ad esse actu, nec ab eo ab esse actu, nisi in puncto illo per tẽpus quiescat, atq; sistat, vbi verò in eo nõ quiescet, non dicetur adesse in illud, vel abesse ab illo, nisi potẽtia. hanc tertiam suppositionẽ exponit, & probat ibi {si aũt adesse aliquis} deinde eandem suppositionẽ probat secunda ratione ibi {cum autẽ vtatur A. quod fertur,} prima ratio pro tertia suppositione hęc est, nihil idem simul adesse, & abesse potest actu ab eodẽ signo, nisi tempus intersit, sed inter quæ tempus interest, mobile quiescit, vnde syllogismus sic componitur, inter quæ tempus mediat, quod fertur quiescit, inter adesse, & abesse actu ab eodem signo mediat tempus, igitur inter adesse, & abesse actu ab eodem signo quod fertur quiescit. Secunda verò ratio hæc, quod vtitur medio puncto vt duobus actu quiescit, quod adest actu & abest actu vtitur puncto medio vt duobus actu, igiť quiescit, et forte suppositio tertia est hæc, quod continuo fertur nõ dicitur adesse & abesse ab ipso B actu, sed potentia, & tunc probatur suppositio per oppositum, quoniam si actu dicetur adesse & abesse ab ipso B, tunc stabit per tempus in ipso B. secundũ si A adest & abest actu ab ipso B, vtetur B. medio vt duobus actu, & si vtetur B. vt duobus actu, stabit, et sequitur vt prius. hæc continentur in textu.

Quod autem necesse est stare, nõ modo sensu, sed etiam ratione fides est. Cuius quidem rei principium hoc est, nam cum tria sint, principium videlicet, medium, atq; finis. Medium ipsum ad vtrunq; est ambo, atq; numero quidem

A vnum, ratione verò duo. Præterea aliud est esse potestate, aliud & actu.

Quia syllogismus literæ est hipotheticus cõtinuus videlicet si reflexus motus non est continuus, contrarij motus non possunt cõtinuari, sed reflexus motus non est cõtinuus, igitur non possunt contrarij cõtinuari, est igitur intentio partis probare positionẽ antecedẽtis, videlicet, q̃ reflexus motus nõ possit continuari, hoc autẽ ait, non solũ sensu patere in multis motibus pilæ & sagittæ & taliũ, sed ratione, & pro ratione declaranda supponit duas diuisiones. Prima est, q̃ mediũ esse vnum potest intelligi fm rem & rationẽ. Secunda est, q̃ mediũ esse duo potest esse actu & potentia, potest enim esse mediũ vnum re, duo ratione, vt de ipso nũc dictum est, Quarto huius, & de puncto in linea, quod vnum re est principiũ et finis respectu diuersorũ, similiter ipsum nunc esse potest actu vnum donec copulat præcedens cum futuro actu plura, quando disiungit. Addit tamen q̃ tribus existentibus, B principio, medio, & fine, medium subit rationẽ vtriusq;, veluti tepidum comparatum calido est frigidum, comparatum frigido subit rationem calidi, sic medium comparatum præcedenti subit rationem finis, comparatum futuro subit rationem principij.

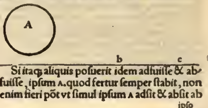
Quare quoduis rectæ lineæ signum quod inter extrema constituitur, potestate quidem est medium, actu verò non est, si non id quod mouetur hanc diuiserit, & sistendo rursus moueri ceperit. Hac enim ratione medium ipsum nimirum principium fit & finis, principium quidem posteriorum, finis verò primæ.

Ex dictis diuisionibus infert secundam suppositionẽ, videlicet q̃ mediũ actu est illud magnitudinis punctũ, siue signum, in quo mobile actu quiescit, & post quietem C rursus incipit ab eo moueri, potestate verò medium est, omne punctum lineæ, quia in quolibet illorum mobile potest sistere & quiescere, & inde moueri incipere. Fit igitur duo actu, actu medium, quãdo actu terminat pręcedens, et actu incipit sequens, hæc autem facere non potest, nisi in medio sistat, quare actu medium est, in quo actu mobile desinit moueri, et vnde actu incipit vlterius moueri quiete interposita.

An trãsmutationes aliq̃ a motu locali possunt esse ppetuæ. Vide landu. q.16. huius.

Dico autem vt si id quod fertur, videlicet A: sistat in puncto B rursusq; feratur in C. Sed cum cõtinue fertur, nec adfuisse, nec abfuisse ipsum A ab ipso B. puncto potest. Sed adesse solum in ipso nũc, in tempore verò nullo, nisi ipsum nũc diuisio sit, quam fecerit ipsum A in toto B.C.

Suppositionem nunc ex diuisionibus illatam in terminis explicat & inquit. Dico autẽ vt si id quod fertur, videlicet A sistat in puncto B, rursusq; feratur in C. in isto interim tempore stare necesse est. at cum continue fertur D in spatio & non actu sistit in B, nec adfuisse, nec absuisse ipsum A ab ipso B puncto potest, sed adesse solum in ipso nunc, in tempore verò nullo, nisi ipsum nunc sit diuisio actualis, quam fecerit ipsum A in toto A B, per hoc quod quiescit in puncto B: sic igitur per exemplum in terminis patet, quod ex diuisionibus conclusit.

Si itaq; aliquis posuerit idem adfuisse & abfuisse, ipsum A. quod fertur semper stabit, non enim fieri põt vt simul ipsum A adsit & absit ab

ipso

ipſo B.igitur in alio atq; alio temporis puncto illa erunt. Tempus ergo inter illa mediũ erit, ipſum itaq; A.quieſcet in B.ſimiliter & in cæteris punctis,cum ſit eadem & in omnibus ratio.

Ex his ſuppoſitionibus poteſt argui ſic,ipſum mobile quod reflectitur aut in eodẽ nunc in quo deſinit moueri primo motu, incipit moueri motu reflexo ſecundo, aut in alio deſinit,& alio incipit, non in eodem poteſt deſinere & incipere per ſecundam ſuppoſitionem, quæ illata fuit ex diuiſionibus, quia tunc in eodem momento aliquod mobile adeſſet & abeſſet ab eodem puncto,igitur in alio atq; alio, ſed inter quæcunq; duo puncta, ſiue momenta temporis mediat tempus, igitur in tempore medio quieuit,& ſic habetur intentum,et vt argutum eſt de puncto B,magnitudinis, idem argui poteſt de puncto C,ſi in illo fiat reflexio,aut in cæteris infinitis.

Inſuper etiam cum ipſum A.quod fertur,vtetur B medio, tum principio, tum fine, conſiſtat in eo neceſſe eſt, propterea q illud duo facit,ac ſi illud etiam intelligat, ſed ab ipſo D puncto tanq̃ à principio abſuit, in C verò fuit cum moueri deſierit & ſiſtit.

F

Videtur q hæc ſit ſecunda ratio accepta etiam ex ſuppoſitionibus,quæ ſic poteſt componi, mobile quod vnũ punctũ in magnitudine efficit vt duo actu quieſcit in illo,vt ſuppoſitiones dicũt, ſed mobile quod reflectitur in puncto B.facit illud vt duo,igitur quieſcit. vnde ait,q tale mobile facit illud punctum ſe habere vt duo ac ſi mente id faceret, & addit q ipſum mobile incepit ab ipſo A. termino à quo vel ab ipſo D & ab eo abſuit, tranſiuit per B.moueriq; deſit in C.& hoc ſi non reflexum ſit, vbi autẽ reflectatur reddit ad punctum D.vt patet. Debes ſcire q hanc literam expoſui iuxta mentẽ Themiſtij, quod dico quia fortaſſe Ariſto.non probauit motum reflexum nõ poſſe eſſe vnum & continuũ,ſed nihil aliud, q̃ ſi vnũ mobile moueatur à D in C.per punctum B.ſi ipſum tale mobile dicatur adeſſe actu, & abeſſe actu ab illo puncto,ſiue reflectendo,ſiue progrediendo vltra, neceſſe eſt in medio quieſcere, vnde vult habere ſecundam ſuppoſitionem, videlicet q in motu continuo non poteſt mobile dici adeſſe alicui pũcto,& abeſſe ab illo, ſed in quo motu ipſum mobile dicitur abeſſe & cõtinuus. Ex hoc enim ſoluit dubitationes dicendas, & proficiſcitur ad intentũ, probauit aũt hoc, tum quia nihil idẽ ſimul adeſt & abeſt actu,tum quia vtitur vno actu, vt duobus,et hęc mihi videtur magis expoſitio conueniens verbis Ariſ.Sed huic & adeſſe alicui is motus non vnus eſt,ſed duo & diſcontinui. Hæc eſt ſuppoſitio. Rationi Ariſ.recentiores cauillant. Ariſto.enim probat nullos motus locales rectos inuicem cõtinuari,eo quia ſemper quies interſit, aliter idẽ ſimul adeſſet & abeſſet ab eodem. Contra arguunt, quia tunc per idem quilibet motus localis rectus eſſet diſcontinuus, quia in quolibet tali motu mobile aderit medio & aberit,& nõ in eodem inſtanti, igitur in alio atq; alio, & ita in tempore medio quieſcet, propter hoc argumentum, aiunt rationẽ Ariſ.nõ valere. Sed hic cauillus peccat primo, quia nõ habet mentẽ Ariſt.Ariſ.enim(vt notauimus)non probauit hactenus motus reflexos nõ continuari,ſed vnam ſuppoſitionem, per quam vult ſoluere dubitationem, videlicet q mobile quod adeſt puncto B. non poteſt in eodem momento abeſſe ab illo,et is motus in quo mobile dicitur adeſſe & abeſſe alicui nõ vnus eſt, ſed diſcontinuus.Secundo dato q illud probaret, iſti nõ intelligunt mentem Ariſ.non.n.recordantur eius quod in ſexto dictũ eſt,in Sexto.n.dixit Ariſt.id adeſſe alicui, quod actu in illo verũ eſt dicere primo eſt, hoc.n.vocat adeſſe,quod,videlicet,in illo motum perfecit, id abeſſe, quod recedit ab aliquo in quo actu ſtetit,qua ratione patet nõ eſſe ſic in motu continuo. In illo.n.nihil quod mo-

Numero ex poſitionem propriam.

H

An motus reflexus poſſit eſſe cõtinu⁹. Vide Iandu. q.iv.huius.

Cauillus cõtra Ariſ.

G

Confutatio.

E

uetur dicitur adeſſe in actu alicui, nec actu abeſſe ab illo.

Mouet Auer.hic quæſtionẽ.nam Ariſt.ait, motus reflexos non continuari patere ſenſui, igitur ſuperfluit ratio. Reſpondet dupliciter,primo q patet ſenſu,ſed non in omnibus,ideo eſt ſenſus textus tantum, cum nõ in omnibus ſenſus ſit.Sunt enim aliq motus reflexi, inter quos quies nõ percipitur ſenſu.Secundo reſpondet q per ſenſum habetur ipſum quia eſt, & inuentio rei, ratio verò danda erit per cauſam,modo res per ſenſum & rationem erit firmior q̃ per rationem vel ſenſum tantum.

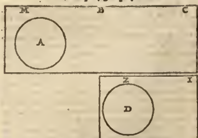
Quæ Auer. com.64.

Quocirca et ad dubitationẽ hoc eſt dicendũ, habet enim dubitationẽ talẽ.Si enim portio ipſa B.portioni Z.ęqualis ſit,& A.ipſum feratur cõtinue ab extremo in C.ſitq; ſimul A.ipſum in B. puncto, & D.ipſum ab ipſo Z.extremo in I.vniformiter atq; velocitate eadẽ, qua ipſum A.fertur moueatur, ipſum D.prius accedet ad I.quã ipſum A.ad C.quod enim pri⁹ receſſit atq; abijt, id prius accedat neceſſe eſt. Cũ ergo ipſum A. mobile nõ ſimul in B.puncto fuit, & ab eodem abſuit,idcirco poſterius acceſſit. Nam ſi ſimul, non id poſterius eſſet,ſed ſtare neceſſe eſt.

Tex.64.

F

Ratio,qua dubitatur,quo id, quod continue mouetur,in aliquo ſigno quieſcat.

Dubitat Ariſt.contra ſuppoſitionem,dictũ eſt enim, mobile in medio quieſcere, quando in aliquo adeſt & ab illo abeſt.Contra,quia hoc dato duo mobilia æque velocia ſuper ſpatia æqualia non æque cito terminis ad quos applicarent.deducit conſequentia,nam volo q ipſum A. cum peruenit in B.punctũ medium, in quo verũ eſt dicere adeſſe, aliud mobile vt D.æque velox incipiat recedere ab ipſo Z.extremo verſus ipſum I.finẽ, tunc cum inter adeſſe & abeſſe mediet tempus, ipſum D.in illo tempore receſſit,in quo nondum receſſit ipſum A.igitur prius applicat ad ipſum I.quam ipſum A.applicet ad C. Inquit. Quocirca & ad dubitationẽ hoc eſt dicendũ,habet enim dubitationem talẽ, ſi enim portio ipſa B.C.portioni Z I. æqualis ſit,& A.ipſum feratur continuo ab extremo,verbi cauſa M.in C.ſitq; ſimul A.ipſum in B.puncto, & D.ipſum ab ipſo Z.extremo in I.vniformiter atq; velocitate eadẽ qua ipſum A.fertur moueat, ipſum D.prius accedet ad I.quã ipſum A.ad C.qđ enim prius receſſit atq; abijt, id prius accedat neceſſe eſt, modo ipſum D.prius receſſit ab ipſo Z.q̃ ipſum A.ab ipſo B.receſſit enim. Tum primo D.cum ipſum A.fuit in B.ſed inter adeſſe & abeſſe mediauit tempus, igitur prius tempore D.receſſit, & ſic prius ad finem applicauit. Epilogat rationem,& inquit. Cum ergo ipſum A.mobile nõ ſimul in B.puncto fuit, & ab eodem abſuit, idcirco poſterius acceſſit ad finalẽ terminũ, nam ſi ſimul & ſemel adeſſet & abeſſet, non id poſterius eſſet, ſed applicatio eſſet æqualis. Sed dictum eſt ipſum in puncto B.debere ſtare, igitur ſupp.tu dicta dubitatio exoritur.Sic enim videtur mihi litera eſſe legenda.

G

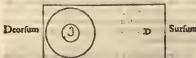
Non

Non ergo ponendum est cum ipsum A ipsi B affuit A, ipsum D simul ab extremo Z moueri, nam si ipsum A in B affuerit, ipsum qui etiã abesse continget, non quidem simul, sed in diuisione temporis, & non in tempore:

Respondet Aris. ad rationem, & ait, non esse bene positum casum, ponit enim casus ꝙ cum A. ipsum in B. sit D. ipsum ab ipso Z. absit, mõ hoc non est simile, debet enim abesse ipsum D, tunc cum abest ipsum A. & non cũ adest, nam inter adesse & abesse illius tempus mediat, ideo nõ sunt cætera paria inquit. Non ergo ponendum est cum ipsum A. ipsi B. affuerit, ipsum D. simul ab extremo Z. moueri & sic male ponit, cuius causam subdit dicens, nam si ipsum A. in B. affuerit, ipsum etiam abesse continget, non quidẽ simul, sed subaudi in alia diuisione temporis, siue in alio momẽto ab eo in quo affuit, & nõ in tẽpore, fit. n. accessus in momento, & recessus in momento, sed inter momenta tempus stetit, quare casus nõ est bene positus.

B

Igitur hic in continuo sic dicere est impossibile: in eo verò quod reflectitur: hoc modo dicere necesse est. Nam si ipsum I. feratur in D. rursusq; rediens deorsum feratur: extremo D. principio & fine vtetur vno, videlicet puncto vt duobus, quocirca cõsistere necesse est. Non igitur simul accessit in D. & recessit ab ipso D. Alioquin ibi erit & nõ erit simul in eodẽ temporis puncto.

C

Soluta dubitatione, nũc mihi videtur, ꝙ veniat ad rationem, hactenus enim circa suppositionem visus est insistere, & sua ratio est hęc, motus inter quos ipsum mobile vtitur vno puncto vt duobus non possunt continuari. Circa hoc enim hactenus Aristo. disputauit, sed in motibus reflexis mobile vtitur vno puncto vt duobus, igitur non possunt continuari, inquit. Igitur hic, hoc est in motu continuo & eo quod motu continuo mouet̃ sic dicere (vt dictũ est) impossibile est, in eo verò quod reflectitur, hoc modo dicere necesse est. Et hoc probat, nam si ipsum I. feratur in D. sursum locum, rursusq; rediens, deorsum feratur extremo D. principio & fine vtetur vno, videlicet puncto vt duobus. Hæc fuit minor, infert conclusionẽ, & textus translatione patet. Hæc enim expositio multũ sonat textui, vt mihi videtur. Aris. n. primo fecit duas diuisiones de medio, secundo intulit suppositionem, videlicet ꝙ motus nullus est continuus, in quo mobile dicitur adesse alicui puncto spatij, & ab eodem abesse, omnis vero est discontinuus in quo mobile adesse alicui dicitur, & abesse, hanc suppositionem ratione declarauit, & non cõtentus ratione, declarauit etiam illam per solutionem cuiusdam dubitationis, ex qua solutione & suppositione probare vult motus reflexos non esse continuos duabus rationibus. Prima est, quia mobile vtitur vno signo pro duobus, alia est, quia in illo motu mobile dicitur adesse & abesse ab aliquo.

D

Quæ Auer. com. ~e. Auer. autem non intelligit hunc locum, format enim dubitationem de reflexione, cuius nihil meminit Arist. & minus alij intelligunt processum Arist. Ex his patet Syllogism⁹. ꝙ syllogismus de reflexis motibus potest dupliciter formari aut negatiue sic, nullus motus in quo mobile verũ est dicere adesse & abesse actu ab aliquo puncto magnitudinis est continuus & vnus, omnis motus reflexus est in quo mobile adest & abest ab aliquo puncto magnitu-

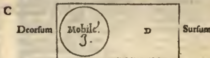
A

dinis actu, igitur nullus motus reflexus est vnus & continuus. maior est suppositio totiens examinata, & probata. minor patet, nam in reflexione mobile peruenit ad aliquod punctum vltra quod non vlterius proficiscitur, & hoc est adesse actu, vt dictum est receditq; ab eodem in quo aderat, & hoc est actu abesse. Similiter vtitur vno puncto pro duobus, vtitur enim pro fine illo, quatenus non vltra proficiscitur, vtitur & pro principio, quatenus inde incipit recedere, Potest & formari affirmatiue sic, omnis motus in quo mobile alicui pũcto adest, & abest, est discontinuus. motus reflexus est motus in quo mobile adest & abest alicui puncto, per dicta nunc, adest quidem quia non vltra procedit, abest vero, quia ab eo incipit recedere, in quo cum aderat, non vltra processerat, rursus adest, quia illo vt fine vtitur, abest quia vt principio etiam vti necesse est, igitur omnis motus reflexus est discontinuus, & hoc modo formando syllogismos literę, nulla accidit dubitatio iuniorum, dubitationes enim eorum plerunq; ex malo intellectu verborum Arist. emergunt. Tu verò considera, quia ordo Aristotelis fuit confusus, atq; multum occultus.

B

At verò non est dicenda ea solutio, quã pauloante diximus, nõ enim dici potest I. mobile in diuisione tẽporis in ipso D. esse, nec etiã adfuisse, nec abfuisse, necesse est enim eũ in finẽ accedere, qui quidem actu est, non potestate. Nam id quidem quod est in medio, potestate est, hoc verò actu est: atq; finis est sursum, principiũ verò deorsum, ipsorumq; ergo motuũ similiter. Ergo id quod super rectã lineam reflectit: stare necesse est. Quo fit vt cõtinuus atq; perpetuus esse nõ possit is motus qui est super linea recta. Tex. 67.

C

Resellit cauillum possibilem fieri contra rationem & syllogismum de reflexione motus, potest enim aliquis dicere ꝙ reflectens adest & abest à puncto reflexionis, non quidem actu, sed potestate vt dictum est ad dubitationem pauloante dictam, hunc resellit Aristo. Nam in reflexione mobile quod reflectitur adest actu alicui puncto, vt loco sursum, & abest etiam actu ab eodem, adest quidem actu primo, quia non vltra proficiscitur, secundo quia vtitur illo pro fine, abest, verò actu, primo, quia ab eo recessit in quo actu aderat, secundo, quia eo vtitur pro actu principio, & ita hæc responsio esse non potest, ex his syllogismus perspicuus est, patet enim mobile quod reflectitur non moueri motu continuo & perpetuo. Et textus patet translatione. An sit aliqua res durãs tũ per vnum instans Vide Bur. tex. 61. huius.

D

Simili autem modo his etiam obuiandũ est, qui Zenonis rationem interrogant, putantq; si semper dimidium transire oportet. Hæc autem sunt infinita, & infinita pertransiri nõ possunt. Aut (vt quidam hanc eandem rationem aliter interrogant) arbitrantes simul mobile cum mouetur per dimidium aliquod prius enumerare singulum dimidium per quod fertur, quare ab eo cum vniuersum transierit spatium, numerum infinitum numeratum esse accidit. Hoc autem communi voto impossibile est.

Secundo contra dicta consequenter soluit Zenonis dubitationem, quam in Sexto fecit. Hic autem format eam dupliciter. primo sic, omne quod mouetur, prius pertrãsit medietatem quam totum, sed medietates sunt infinitę, igitur prius pertransit infinita quam totum: hoc sit impossibile, igitur impossibile est aliquid moueri. secundo sic, omne quod mouetur numerat prius medium q̃ totum, sed media sunt infinita, igitur prius enumerat infinita media, quod est impossibile.

Tex. 68. In primis igiť de motu sermonibus hanc per id soluimus, quod tempus infinita in se habet, nõ enim absurdum est si aliquis infinito in tempore infinita transeat, etenim infinitudo tam in longitudine quam in tempore simili modo est. Sed hęc solutio ad interrogantem quidem sufficienter se habet. Interrogabatur.n. si aliquid potest, aut transire, aut numerare infinita finito in tempore. F Ad rem autem ipsam atq; ad veritatem nõ satisfacit. Nam siquis omissa longitudine dictaq; interrogatione, quę erat si finito in tempore cõtingat infinita pertransiri, hæc eadem de ipso tempore interroget, habet enim tempus infinitas diuisiones, non erit tunc sufficiens hæc solutio.

Commemorat solutionem datam in Sexto, & declarat quòd valet ad hominem non ad rem, dicebatur enim in Sexto quòd infinita possunt pertransiri in tempore infinito, quoniam ea infinitate, qua magnitudo est infinita, tali etiam & tempus est infinitum, hanc solutionem ait valere ad hominem, qui comparat tempus ad magnitudinem, sed non valet ad rem. nam siquis mutet interrogationem omittens comparationem ipsius temporis ad magnitudinem pertransitam, & quæret de dimidijs G repertis in tempore, quæ in illo sunt infinita, vtrum possine numerari vel ne, illa solutio non sufficit, nam sic non habes refugium ad id quod dictum, q; videlicet tempus sit infinitum vt magnitudo, oportet.n. absolute respondere, an partes omnes sine numerabiles in tempore, & pertransibiles, vel ne.

RECOGNITIONES.

Respondet Aristo. ad. q. Zenonis, & assignat duas solutiones, alteram quam appellat ad hominem, alteram ad rem. ad hominem dicit, & concedit infinitum posse pertransiri tempore infinito, quoniam sicut tu loqueris de magnitudine infinita, ita ego loquar de infinito tempore, quoniam sicut pertransitur aliquid per hoc quod diuiditur in infinitum, ita pertransitur per temporis, quod est diuisibile in infinitum. Aristo. ergo ait hanc responsionem esse ad hominem, non autem ad rem, quoniam muto interrogationem, & sicut erat de magni- H tudine, ita quæram de tempore vtrum tempus quo pertransitur magnitudo, sit finitum, vel infinitum. non finitum, magnitudo enim infinita tempore finito pertransiri potest. nec infinitum, quoniam tunc nullus motus finiretur, & sic mutata interrogatione, adhuc restat quæstio Zenonis, quare ad rem. Respondet tempore finito actu pertransiri posse infinitam magnitudinem potentia, non infinitam actu. In commentarijs quærebatur vtrum duo motus contrarij vt motus reflexus, possit esse vnus & continuus, breuibus diximus q; si teneatur in puncto reflexionis interponi quietem temporariam, dubio procul talis motus reflexus nõ est vnus. Si etiam interponitur quies momentaria, vt quidam fingunt, iterum motus talis non est vnus, quoniam ad discontinuationem motus sufficit interpositio momentariæ quietis. Amplius si nec quies temporaria, nec momentaria inter- E ponitur adhuc habemus intentum Aristo. quoniam si nullo pacto quies mediauerit, hoc est ratione corporis quod occurrit violentando fabam: & cum nullus motus, scilicet violentus sit perpetuus, sequitur q; licet talis reflexus motus esset vnus, non erit continuus, & perpetuus cum sit violentus saltem secundum alteram partem, tunc ad solutionem de faba, dicebam inter accessum & recessum fabæ occurrentis molari non mediare quietem aliquo pacto, sed quandam immobilitatẽ, qua faba molari occurrens vlteriori accessu non mouetur. Contra replicabam in commentarijs, & accipio instans applicationis fabæ cum molari, in quo non mouetur vlteriori accessu, & quæro vel in illo eodem recedit vel in alio, si idem instans est principium recessus, quod fuit finis accessus, tunc accessus & recessus erunt vnus motus continuus, nam inter eos nihil mediat nisi instans, modo mediatio instantis non delet continuitatem motus, quoniam inter quas libet partes motus continui mediat F instans, quod est finis prioris motus, & principium posterioris motus, non ergo est idem instans, quod est finis accessus, & principium recessus, quare erit aliud atque aliud, & tunc mediabit tempus, & sic molare in medio casu occurrens fabæ, quiesceret per tempus, quod est derisibile, dicebamus in commentarijs, instans illud in quo faba occurrens molari non vlterius accedit, esse finem intrinsecum accessus fabæ, in recessu vero principium extrinsecum, & dicitur finis intrinsecus accessus per affirmationem, quoniam in illo est accessum esse fabæ, & immediate ante illud non erat accessum esse fabę, ergo est finis internus ipsius accessus, principium verò externum recessus, quoniam per negationem exponitur cum in illo non sit, & toto tempore sequenti terminato ad illud sit recessus, & sic patet differentia inter instãns, quod mediat in motu cõtinuo & instans quod mediat in tali motu.

G Sed ea dicenda est veritas, quam pauloante in rationibus diximus. Nam siquis continuum in duo diuidat dimidia, is vno puncto vt duobus vtetur, facit enim ipsum, tum principium, tum finem, quod quidem facit hoc modo, & qui numerat, & qui in dimidia diuidit, quo sic diuidente, neque linea est continua, neq; motus, siquidem motus continuus rei sit continuæ. In continuo autem quod quidem est vnũ, infinita sunt dimidia, non quidem actu, sed potestate. Quod verò actu facit, non continuum efficit, sed sistit, quod quidem in eo qui dimidia numerat, perspicuum est euenire, punctum nãq; vnum vt duo numerare eum necesse est, nam alterius quidem principium, alterius verò finis erit, si non vt vnum ipsum continuum nu- H meret, sed vt duo dimidia.

Aliter vult soluere secundum rem, & primo repetit quę dixit in solutione primi cauilli, et vult quòd mobile dum mouetur, potest duobus modis considerari respectu puncti in quo est, aut quatenus ipso vtitur vt duobus, & sic spatium secat in duo, et motum discontinuum efficit, aut quatenus actu non illo vt duobus vtitur, sed potest vti, & sic facit duo potentia, & motus cõtinuum efficit. Hæc res dicta est iam in solutione data, patet autem hoc translatione textus tantum.

Quare ad eum qui interrogat vtrũ in tempore aut magnitudine pertrãsire quis potest infinita, dicendũ est, partim posse, partim non posse, nam in actu quidẽ si infinita sint, fieri nõ potest,

potestate

potestate vero potest, qui nãq; mouet̃ cõtinue, per accidens quidẽ infinita transit, non autem simpliciter. Accidit.n.lineæ vt dimidia sint infinita, substãtia enim eius atq; eã alterũ est ab illis.

His repetitis nũc respondet ad formam per distinctionem ꝙ mobile potest pertrãsire infinita potestate, nõ aũt infinita actu, nam quo numerat & vtitur infinitis, eo pertransit illa, sed ꝑ pauloante dicta, numerat & vtitur illis potestate, igit̃ transit infinita potestate. Vel sub aliĳs verbis, mobile põt infinita pertransire ꝑ accidens, nõ aũt ꝑ se, transit enim infinita media ipsius lineæ, quæ accidunt lineæ, cum non sint in ratione lineæ, non enim ꝑ ipsa media linea definit̃. Hęc cum sint dicta Sexto huius, nõ sunt melius explicanda, translatione enim oĩa patent. Quærit hic Auer. cum mobile diuidit magnitudinem actu qescit in illa, & cum diuidit secũdam medietatem etiã quiescit, sed omnes diuidit, aliter nõ omnes pertrãsiret, igitur in omnibus quieuit, & ita nunq̃ ad finẽ veniret. Respondet & innuit talem diuisionem ꝙ partes quas diuidit mobile sunt dupliciter potestate, quæ dicũtur à calculatoribus partes proportionales, siue cõmunicãtes, & sunt partes æquales sibi quæ dicuntur nõ communicantes, secundum primas magnitudo non consumitur, sed bene secundum alias. Et ita ad formam dici potest ꝙ mobile nõ enumerat actu infinitas & æquales, sed potestate & cõmunicantes, vt dictũ est. Ex his infert duo. Primum ꝙ diuisio per partes cõmunicantes est, & per accidens & potestatiue, per partes vero non commonicantes est per se, & in actu, quand o illa non consumat magnitudinem, neq; per se, neq; actu, nec per accidens, neq; potestate, cum illę nõ possunt aliquo modo enumerari, diuisio vero per partes non communicantes est diuisio per se, & actu, & hæc magnitudinem consumit. Secũdo infert ꝙ quãdo nõ fit hęc diuisio in partes, & consideratur cõtinuum nõ facta diuisione in partes communicantes, & nõ communicantes, videtur ꝙ si cõtinuum pertrãseatur secũdũ partes actuales secundum omnes pertransitur, & non est ita, nam per se trãsitur quatenus secabile est in partes actuales non cõmunicãtes, & cum in partibus illis sint partes communicantes, accidit partes communicantes infinitas pertãsiri, & sic committitur fallacia accidentis, per se enim transit secundum partes actuales, per accidẽs vero secundũ partes communicantes, quatenus hæ in illis actualibus continentur, hæc sunt in cõmento fructus digna. Sed circa hæc oritur dubitatio, videtur enim ꝙ iter duos motus reflexos non semper intersit quies, primus casus est de pila proiecta sursum, si .n. esset quies media, tunc graue qesceret sursum à se nullo detinente. Secũdus casus est de faba proiecta sursum, quæ occurrit turri, aut molari descendẽti, vbi patet in puncto reflexionis non quiescere. In isto q̃stro quidam vniuersaliter tenent semper inter oẽs motus reflexos mediare quietẽ tẽporarium, tum per demõstrationem Aristotelis, tum per experientiam, qa cũ faba humefacta proĳciatur in parietẽ, & reflectatur ab eo, paries inuenitur humectatus, qua ratione quieuisse fabã per tempus in illo videtur. Tũc respondent ad casum de faba occurrẽte turri aut molari, ꝙ in descẽsu molaris aut turris pellitur aer deorsum, qui inueniens fabã, aut lapillum impedit motũ sursum, non tamen trahit deorsum, idõ quodlibet illorum quiescit per tempus anteq̃ tangat molare, aut turrim cadentẽ. Hæc responsio est falsa, nam positio ꝙ molare nec descẽdat, nec incipiat descendere, nisi in eo instanti in quo faba deberet tãgere ipsum, patet aerem non impetu detinere fabam. Nouus expositor fingit fabam moueri per se motu ascensus, cum vero tangit molare, mouetur per accidens ad motum molaris, at Arist. intelligit in motu per se. Sed contra, primo, quia tũc faba simul accederet & recederet ab aliquo, nisi iterfit quies. Et hoc videtur impossibile tam per se q̃ per accidens. Secundo melius ponatur ꝙ faba proĳciat̃ ita fortiter ad molare, vt ab illo retro saltet, quo ĩ casu nõ põt dici ꝙ qeuit, quia cõtinuo molare mouebatur, nec ꝙ moueatur motu molaris, quia retro saltauit. Aliĳ fingunt fabam illã quiescere in pũcto reflexionis non quiete temporaria, sed qere subitaria, siue momẽtaria. Sed hæc responsio peccat. Primo quia nullibi Arist. quiescere aliquid voluit in momẽto temporis, sed omnem motum & quietẽ posuit esse in tempore vbiq;. Secundo quia si humefacta faba occurrat molari cadẽti, & sit ita fortiter proiecta vt salter retrocedendo, molare inuenitur humefactum à faba, vbi non potuit esse, nisi faba quieuisset cũ molari in tempore. Circa hæc igitur dico, primo ꝙ quicquid dicat, positio Aris. non destruitur. Nam Arist. probare itẽdit ꝙ nullus motus esse potest naturaliter cõtinuus & perpetuus, nisi circularis motus, si motus reflexus sit vnus, siue plures, idẽ habetur, vbi.n. sit vnus & continuus, vel vnus & ꝑ momentum discontinuus, cum istud nõ fit nisi violenter, habetur ꝙ rectus non potest suapte natura esse cõtinuus & perpetuus, sed si est, erit violenter etiam dato ꝙ per accidẽs sit continuus, etiam propositum non destruit. Secundo dico (pro mente Aristo.) ꝙ motus reflexus nõ potest esse continuus, quãdo reflexio fit à natura mobilis, quod illo motu mouetur, & hoc probat ratio Aristo. vbi.n. reflexio ipsa est naturalis, mobile quiescere debet in termino reflexionis in actu, modo idem actu qescere in aliquo puncto, & actu recedere ab illo est ipossibile. Dico tertio ꝙ si reflexio est violenta ab aliquo impellente, vel occurrente, minime potest esse motus continuus, declarat̃ per rationem Aristotelis, quoniã omnis motus cuius mobile actu adesse alicui dicit̃, & actu abesse ab illo, necessario est discontinuus, quoniam ad esse in aliquo est vti illo pro fine, abesse vero est vti eo pro principio. Sed motus reflexus est talis, nam ipsius mobile actu adest alicui puncto, cum vtatur illo pro fine, & vlterius non procedat actu abest, cum vtatur illo pro principio, recedatq; ab eo in quo actu aderat. Sic igit̃ patet ꝙ siue reflexio sit naturalis, siue violẽta, semper motus reflexus est discõtinuus & non vnus, quoniam siue sit naturalis siue violẽta reflexio, semper mobile actu adest alicui, & actu abest ab eodem. Dico quarto, ꝙ si reflexio sit naturalis quies media temporaria, hoc facile patet, qa si accessus sui naturalis, recessus est violẽtus, & ita ipsum mobile resistet per tẽpus trahenti deorsum, si accessus est violẽtus, recessus est naturalis, & ita virtus q̃ pepulit sufficit resistere ipsi mobili ne subito reflectatur, at si reflexio est violenta, in pũcto reflexionis ipsum mobile non quiescit per tp̃s, neq; continuo mouetur reflectendo, sed dicitur nõ moueri vlterius, reflecti vero immediate post momentũ in quo nõ vltra mouetur. Sed replicabis, quoniam aut ĩ eodem momẽto in quo accessus desinit, recessus icipit, aut ĩ alio, atq; alio, si in eodem, igitur accessus & recessus sunt vnus motus continuus, continuus enim est, cuius partes copulantur ad terminum cõmunem. Si in alio atq; alio, igitur isti duo motus erũt deincepicĳ, atq; consequẽter habiti. Sed hoc est falsum, quia tũc tẽpus mediaret inter illa duo momenta, vt in exemplo de lineis deincepitĳs dicitur. Sorticolæ dicerent ꝙ secundus motus, puta, recessus in eodẽ instanti momento incipit, in quo primus desinit, sed aliter & aliter, primus enim desinit ĩ illo momento vti in fine intrinseco sibi, bene enim vt in Sexto dictũ est authoritate Themistĳ, in successiuis quibusdã datur terminus vltimus intrinsecus, in quibus non est dare primum Nã datur vltimum mutatum esse in motu, nõ tamen primũ, Licet nec prima nec vltima mot⁹ pars dari possit, erit igitur vltimum intrinsecum primi motus, Secundi vero motus erit primum extrinsecum, cum nihil sit illius intrinsecum. Ex ĳs patet in tali momento non moueri mobile motu accessus, nec moueri idẽ mobile motu recessus, & tamen non quiescit, quoniã in illo nõ est aptũ moueri. Secundo patet, ꝙ licet non actu quiescat mobile in aliquo pũcto, actu tamen potest esse io illo, dũmodo

Quæ Auerr. 6.68.
Dubiũ.
Auerro.
Solu.
Q̃stio decem motibus retextus.
Pꝫ prima.
Cõfutatio.
Secunda rñsio Egi hic.
Cõfutatio.
Tertia pꝫ.
Cõfutatio.
Propria pꝫ
Primum.
Scdm.
Vide ĩtiGa. tex. 62. hu.
Tertiũ.
Quartũ.
Replica.
Rñsio.
Pria illatio.
Scda.
Tertia.

vtatur eo pro fine, & non vlterius ꝓficiscatur. Tertio se quitur ꝙ licet in motu cōtinuo cū mobile ipsum in pūcto medio motus est, tunc nec moueri nec quiescere dicatur, tñ motus est continuus, qm̄ momentū illud in quo mobi le est penes punctū mediū est commune vtriusq; partib⁹, & actu intrinsecum ambabus, vti copulatiuum illarū in motu reflexo ipso violento, cū momentū reflexionis sit intrinsecū ꝑcedenti, & extrinsecū sequenti, ideo erit motus ille discontinuus. Vltimo sequitur esse aliquē motū discontinuū, in quo nulla mediat quies, vt in violento & non naturali. Dilucidius dici pōt in eodē in instāti, quo accessus desinit recessum incipere, sic exponendo in hoc non est recessus, sed immediate post hoc erit recessus. Illud.n. instās mediū erit vltimū & intrinsecum accessus, quia in illo est accessus, eo modo quo dicimus in instanti esse motū, & immediate post illud non erit accessus, principium vero recessus extrinsecum, quia in illo nō, sed immediate post illud erit recessus. Ex quo patet differentia

Vide etiam tan.dū.q.17. huius.

Quarta.

F inter instans copulans primā medietatē motus cum secūda, & istud instans finiens accessum, quia in illo est vtraque medietas vt in copulante, at in hoc accessus solū est, recessus vero non est aliquo modo. Hæc sunt dicēda pro Themistij defensione, tamen dubia sunt, quia his concessis, tunc molare non moueret motu continuo. Si.n. accessus & recessus sunt diuersi motus fabæ, tunc prima pars motus molaris, quæ fuit vsq; ad accessum fabę, & secunda quę erit cū recessu non erunt vnus motus continuus. Preterea aut in toto tēpore sequenti ad instans applicationis recedet faba, aut non in toto, si in toto ergo accessus & recessus copulantur ad vnū cōem terminū, & sic erunt vnus motus cōtinuus, si nō in toto tpe sequēti, tūc molare nō mouebit motu cōtinuo, non.n. pōt motus molæ esse cōtinuus, si accessus & recessus sunt discontinui. Quare melius dico ꝙ ꝑ accñs ratione violentiā eius illi sunt continui, ꝑ se vero nō, nō.n. est absurdū aliquod moueri motibus contrarijs & accessu & recessu ꝑ accidens, vt in

G casu, sed de hoc melius cōmē.70. Ad illud vero de faba humefacta occurrenti molari vel parieti, & retro saliēti. Auer. facile solueret, diceret.n. ꝙ alteratio fit multotiens subita, qñ ꝑ minima fit. Quid vero dicerēt calculatores, considera. Aduerte tñ (vt dixit Auer. supra cōm.62.) ꝙ I duobus casibus motus ipsi reflexi pñt cōtinuari, vn⁹ est respectu diuersorū mobiliū, vt in chordis, nam pulsata vna cū ipsa desinit pulsari, tunc alia incipit pulsari. Etiā I motu locali pōt exēplificari, vt ponēdo ꝙ Socrates moueatur ab A in B in vna hora adæquate, & in fine horæ in quo Socrates mouetur Plato incipiat moueri ab eodē B, vt fit in tripudijs, & patet ꝙ illi sunt motus reflexi, inter quos non datur quies media, nec momentaria, nec tēporaria. Et hoc est propterea, quia motus illi sunt diuer-

H sorū mobilium. Secundus casus Auerrois errat qñ secundus motus esset perfectio primi, vt in generatione & alteratione fit. Tertius casus additur ab aliquibus de naui ponendo ꝙ Socrates moueatur in naui quiescente ab ortu versus occasum in hora, & ꝙ in fine horæ quando Socrates desinit moueri, nauis incipiat moueri ab occasu versus ortū, patet ꝙ Socrates mouetur motibus reflexis cōtrarijs, inter quos non datur quies media. Idem fit de musca mota in lancea. Et hoc est, quia Socrates mouebatur per accidens, verum quære cōmento.70. melius.

Perspicuū ēt est siquis pūctū tpis quod prius posteriusue diuidit non ipsi rei posterioris tribuat sp, idē esse simul atq; non esse. Punctū igitur tēporis vtrisq; cōmune est priori videlicet, ac posteriori, estq; vnū & idē numero, ratione vero non idē. Alterius enim finis, alterius principium. Semper tñ rei posterioris est affectio.

Soluit dubōnem de generatione & corruptione, solet enim dubitari accipiendo momentū in quo desinit aliqd vel in illo incipit aliud, vel in alio atq; alio, si in eodē vnū

E desinit & aliud incipit. tūc idē subiectū simul esset, & nō esset, si in alio atq; alio, tunc in tpe medio subiectū stabit sine priori & posteriori forma, & sic, materia sine forma. Rñdet qd̄ idē et vnū numero est momentū in quo res posteriori incipit esse, & prima desinit, sed est vnū subiecto & numero, duo rōne, qm̄ finis prioris, et principiū posterioris. Ad formā dico, ꝙ tale momētū licet sit cōeutrisq; tñ tenet se cū posteriori, est.n. intrinsecū principiū posteriori, & extrinsecū priori, & hoc sorticolæ aiunt sub alijs verbis, ꝙ rei ꝑmanentis corrumpendæ nō datur vltimū intrinsecū, siue ꝑ pōnem de pñti, sed bene vltimū extrinsecū ꝑ remotionē de præsenti, sed bñ datur primū ꝑ positionē, quia est intrinsecū rei genitæ vel tēpori mēsurāte rē genitā, qd̄ etiā dici pōt primū mutatū vel genitum esse ex parte rei, sed ex parte tpis primū momentū rei genitę, est.n. primū esse sequētis, & primū non esse præcedētis.

RECOGNITIONES.

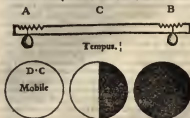
F ERat.q. difficillima Xenocratis, cuius meminit Themistius Sexto huius, hæc si post generationē sequitur corruptio, tūc in eodē instāti eēt generatio & corruptio, qm̄ aut in vltimo instāti vitę est mors, siue corruptio, aut in alio & alio, si in vltimo instāti vitę est mors, tūc in eodē instanti erit vita & mors, qm̄ in vltimo instāti vitę est vita, & in illo est mors ꝑ te, ergo in eodē est vita & mors simul. Si in alio est vltimū vitę, & primū mortis, ergo in tēpore medio materia nec erit sub morte, nec sub vita, et sic stabit materia sine forma. Rñdet Arist. primo dando solutionem ad formā, deinde in terminis conficit iterum cauillum Xenocratis in libro de morte soluēdo ad formam ponit hanc regulā, videlicet rei ꝑmanentis non daē vltimū, sed bñ primū, & sic primū instans rei sequētis est primū nō esse rei ꝑcedentis, quare dicendū nō esse dabile vltimū instans vitę, sed primū instās rei sequētis est primū nō esse vitę ꝑcedētis, vñ nō est deueniendū ad vltimū eē per affirmationē, ita vt in illo sit & Imediate post hoc nō sit, sed ad vltimū ꝑ negationē, quod proprie dr̄ primum

G non esse rei ꝑcedentis & primū esse rei sequētis. Ad argumentū ergo Xenocratis dico ꝙ in eodē est finis vitę per negationē, & principiū formę cadaueris, illud.n. instans est primū cadaueris & primū nō esse vitę ꝑcedentis, qd̄ pōt dici vltimū vitę ꝑ exclusionē siue ꝑ negationē scd̄m Them. & sicut dico de vita, ita de omni re permanēte est dicendum, nulla.n. res permanens finitur per finem sibi intrinsecum, sed per finē extrinsecum. hinc patet calculatorū regula, videlicet ꝙ rei permanentis non datur vltimum, sed primum instans esse, Amplius patet res permanentes finiri nō ꝑ vltimū esse, sed ꝑ primum non esse.

Sit tempus A C B res aūt sit D quæ quidem in A tpe alba sit, in B vero nō alba, in ipso ergo

H C alba erit simul atq; non alba, in quouis.n. ipsius A tpis puncto verū est dicere album esse, si toto illo tpe est album, & in quolibet etiā ipsius B non album esse. Sed ipsum C, est in vtrisque.

Exemplaris ostensio, qua dubitatur q. id, quod generatur, uel corrumpitur in eodem instanti fit, & non fit.

Dedit

Dedit solutionē ad cauillū, qui erat Xenocratis in lib. de morte, nūc format rōnē in terminis more Geometræ, vt formauit Epicurus, & arguit sic casu posito D corrūpendū qd̄ actu est albū & debet fieri nigrū in toto tpe A C, est verū dicere ipsum esse albū, & idē in toto tpe C B, est verū dicere non esse albū sed nigrū, igit̄ in puncto C medio vtriusq; cōe simul erit album, & non album.

Non ergo est dandū in oī, sed in quouis preter ipsum nunc vltimū qd̄ est C, quod quidem iā posterius est, nam siue non album fiebat, siue corrūpebatur in omni A factum aut corruptū est in C, Quare albū aut non albū esse primum in illo verū est dicere, aut cum est factū non est, & cum est corruptum erit. Aut simul album & non album, ens & non ens esse necesse erit.

An instās se teneat cum re posteriori & non cū priori Vide Egid. hic.

B Dedit rñsionem ad cauillū non factis terminis, nūc factis terminis respondet rursus, q in illo casu non est dandum in omni puncto ipsius temporis A C esse album, sed in quouis pter ipsum nunc vltimū, quod est C, quod quidem iam posterius est. Cuius cām per impossibile dicit, nam siue non albū ipsum D mobile fiebat, hoc est siue ipsum D debebat de albo effici non albū, & hoc quo alterationē, siue corrūpebat in omni A, C, & hoc quo ad substantiā, factū aut corruptū est in C, itaq; quod C erit primum non esse illius præcedentis, & primum esse consequētis. Qoare albū esse primū in illo verū est dicere, si de nigro debebat fieri albū, aut nō albū, si debebat de albo fieri nigrū. Nā aut sic oportet dicere, aut cū est factū non est, & cū est corruptū nō erit oportet dicere, aut simul albū & nō albū, ens & nō ens esse necesse erit, quę cum sint impossibilia, dicendū est vt diximus. Et sic patet solutio.

Qd̄ si id quod prius fuit non ens, necesse est fieri ens, & cū fit non est, fieri nō pōt vt tp̄s ipsum in indiuidua tēpora diuidatur. Nā si in A, tpe ipsum D fiebat albū, factū est autē simul, & est in alio indiuiduo tempore, vt in B, quod est deincepitium priori, si in A fiebat nō erat, in B, vero est, generationem aliquam mediam oportet esse, quare & tempus id erat in quo fiebat.

C Ex dictis infert contra antiquos, primo, q tempus nō fiat ex indiuiduis temporibus, & hoc deducit ex dictis, et facit tale enthymema, si qd̄ fit prius nō fuit, et fit ens, hoc est si generatio est de nō esse ad esse, igitur tempus nō fit ex indiuiduis temporibus. Deducit cōsequentiā, & supponit q in alio tpe ipsum D fit albū, & alio est album, & est factū albū, vt si fit albū in A tpe, in B alio tpe erit album & factū albū. Hæc suppositio patet in Sexto, & hic etiā est data, tñ probat eam. Nam si fiebat albū in A non erat albū in A, quia tunc idem simul fieret & factum eēt, quod non est possibile. Hac suppositione stante q videlicet, in alio tempore fiebat vt in A, & in alio factū est, ve in B aliquā mediam generationem oportet esse, quare & tempus id erat, in quo id fiebat, sic igitur positio de indiuiduis temporibus nō pōt stare cū veritate prædicta.

D RECOGNITIONES.

EXcerptum Arist. ex dictis est, q nō possit tempus cōponi ex indiuisibilibus, probat qm̄ nulla via esset soluendi argumentum Xenocratis & Epicuri, si enim tempus ex indiuisibilibus componitur oportet dicere aut in eodem indiuisibili esse mortem & vitam, aut in alio atq; alio: si in eodē, tunc simul quis viueret, & moueretur, si in alio & alio, tunc materia in tempore indiuisibili medio staret sine formis, hoc argumentū, tenendo tempus componi ex indiuisibilibus solui nō pōt, quoniā omne quod est, & qd̄ fit, & quod corrūpitur, & quod non est, oportet vt in tempore indiuisibili fit, vel fiat, corrumpat̄, vel non fit, & sic sequitur argumentum, at tenendo tempus componi ex partibus diuisibilibus, aliquid est in tempore, quod non est in instanti, & sic potest aliquid corrumpi in tempore, & esse corruptum in instanti, & tolletur ratio Xenocratis, qui vero dicit tempus componi ex momentis, cogitur dicere quod fit, vel quod factum est, & quod corrumpitur, vel corruptum est, vel quod non est, non esse nisi in instanti & quæ dicit Aristoteles, firmātur in hoc, q si ipsum tempus componitur ex momentis, simul est fieri, & factum esse, quoniam non potest fieri res in tempore diuisibili, & esse facta in instanti, cum apud eos non detur tempus diuisibile, & sic oportet dicere aut materiam esse sine formis, aut formas duas esse in eadem materia in eodem tempore indiuisibili.

Non enim eadem & ijs ratio erit qui non indiuidua tempora fatentur, nam factum est, atq; est in ipsius temporis in quo fiebat vltimo puncto, cui nihil attiguum est, nihilq; deincepiciū, licet indiuidua tempora deincepitia sint.

Ostendit nunc q ea positio quę dicit tempus constare ex temporibus diuidois conuenit veritati dictæ de generatione & corruptione, atq; omni mutatione, & inquit. Non enim eadem & ijs ratio erit qui non indiuidua tempora fatent̄, quæ erat contra ponentes tempus cōstare ex indiuiduis, & ita hæ veritates consonant, subdit causam dicens, nam D ipsum factum est, & est in actu in ipsius temporis in quo fiebat vltimo puncto, vt in C, cui pūcto C, nihil attiguum est, hoc est nullum aliud punctū immediatū est, nullumq; deincepitium, immo quibusuis punctis tēporis datis, semper mediat tempus, licet post illud C, sint indiuidua tpa deincepticia, nā post illud est tp̄s in quo sunt momenta infinita, & hoc Sorticolę aiunt immediate post C, instans quod est præsens est aliquod instās, nullū tñ instās est immediate post C, sed tp̄s, nā bene tp̄s esse pōt momento continuū, non autem momētū. Sic igitur cum veritate p̄dicta, patet stare hanc secūdam veritatē.

RECOGNITIONES.

NVnc ostendit, q qui dicunt tempus non cōponi ex atomis potest saluare argumentum, quia pōt dicere ipsum fieri esse in tempore præcedenti diuisibili, & continuo, ipsum factum in C instanti, quod est momentum, et primum instans esse, & propterea dicit, {non enim eadē erat ratio in non atoma diuidentibus, sed ipsius temporis in quo fiebat, factum est in vltimo signo, cui nihil} hoc est nullum signum {est habitum, ac consequenter,} cum non sit instans immediatum instanti, & sic possunt saluare in alio tempore rem fieri, & in momento esse factam, {sed} secundum veteres {indiuisibilia tempora sunt cōsequenter,} & sic non possunt saluare. Ex ijs sequitur secundū Aristotelem q licet instans non sit instanti immediatum, tamen tempus est immediatū instanti, sicut licet punctū puncto non sit immediatū, tamen linea est immediata puncto, quoniam diuisibile bene potest esse immediatum indiuisibili. Sed dubitatur primo, quoniam antiqui possent saluare non simul esse fieri & rem factam eē, quoniam possunt dicere rem fieri in pluribus tēporibus indiuisibilibus, & factam esse in vltimo tempore indiuisibili, Secūdo dubitatur, qm̄ sequitur instanti tempus est immediatū & in tempore est instans, igitur instanti immediatū est instans, valet enim immediate post hoc instans est tempus, & in tempore est instans, igitur immediate post hoc erit instans. Tertio dubitatur, propter q C, instans commune potius se tenet cū sequenti, ita vt sit, primum instans esse sequentis, & nō se tenet cū præcedēti, ita vt sit vltimū instans præcedētis, & vltimū nō esse sequentis. Ad primam dicendum, q si tempus componitur ex indiuisibilibus, vt veteres dixerunt, oportet dicere totum tempus esse indiuisibile, & quodlibet tempus,

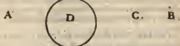
quod tu signabis esse omnino indiuisibile, patet Sexto huius quoniam compositum ex īdiuisibilibus est indiuisibile, cum indiuisibile additum indiuisibili nō faciat maius, Sed totum aggregatum erit indiuisibile, tunc dicendum ꝙ hoc posito, non potest esse ipsum fieri, quin sit factum, quoniā si in tpe p̄cedenti aggregato ex pluribus tpibus indiuisibilibus sit ipsum fieri, in tempore p̄cedenti indiuisibili erit ipsum fieri, quoniam tempus precedēs, cum sit compositum ex īdiuisibilibus est indiuisibile, & si ipsum fieri erit in tēpore indiuisibili, igitur erit in illo ipsum factum esse, & sic nunquā fieri esse poterit, quin sit factum esse. Ad secundum dicendum īmediate post hoc instans, quod est præsens, esse tempus, & concedo in tempore eē instans, nego tamen instans esse immediatum instanti, qm̄ in tempore immediate post hoc sunt infinita instantia, inter quorum quæcunq; semper est tempus mediās, & sic semper ante quodlibet inſtās est tempus, & instās. Ad tertiam respondet Auerroes in cōmen. ꝙ cōmune illud instans, quod dicitur C, potius se tenet cum sequenti, quoniam sequens est esse, & quando aliquod commune est, potius se debet tenere cum nobiliori. Sed hęc ratio est rhetorica, quoniā id quod seqtur est ens, & non ens, ens genitū, & non esse præcedētis, veluti illud quod p̄cedit, est esse, & nō eē, eē propriū, & non esse sequentis. Quare nō videtur magis cū vno q̄ cum altero se debere tenere; propterea dicendum, ꝙ ideo se tenet cum sequenti, quoniam non potest se tenere cum præcedenti, qm̄ si posset se tenere cum forma præcedenti, tunc posset esse vltimū intrinsecū formæ præcedenti, & si est vltimū intrinsecū formæ præcedenti, tunc verū erit dicere in ipso esse formā præcedentē, & immediate post illud nō esse, mō hoc est ipossibile, qm̄ si in illo præcedēs forma est, post illud adhuc erit, qm̄ forma pręcedēs non pōt corrūpi nisi per alterationem, quare si in illo erit, adhuc post illud erit, cū alterationis non sit vltimum, ꝑ quā res corrūpitur, & hęc est vera causa, quā Auer. ignorauit. Arist. n. 6. Physicorum assignauit, dixit. n. oēm generationē, omnemq; corruptionē fieri per alterationem, si igitur rei permanētis daretur vltimū esse, alterationis, ꝑ quam corrumpit̄ daretē vltimū esse, & sic posset alteratio, per quā res illa corrumperet̄, esse in instanti, verū de re hac alibi diximus, quoniam etiam alterationem esse subitam concessimus.

Quę cum ita sint perspicuum est si in A, toto tempore aliquid fiebat, non esse maius id tempus in quo factū est & fiebat, eo tempore quo toto duntaxat fiebat, rationes igit̄ quibus aliqs tanquā ꝓprijs rem hanc credet, hę & tales sunt.

Secundo principaliter infert. Aristote. ex dictis, nō eē magis tempus generationis & geniti esse, quām tempus generationis tantū, quoniam tempus generationis erat totū A, vsq; ad C, exclusiue, id in quo erat res genita primum est ipsum C, momentum, modo tempus cum vno momento non est maius tempore sine illo momēto; qm̄ indiuiduum cuicunq; additur neq; maius neq; minus facit, veluti non est maior linea cum puncto B, quam sine puncto illo, deinde epilogat & sermo patet. Colligūt aūt iuniores in his textibus multas regulas de primo, & vltimo rerum, quæ cum sint claræ; & á nobis in Sexto plerunque expositæ, omittantur.

Tex. 70. Logice autem si considerabimus, etiam hoc idem accidere videtur, omne enim quod continue mouetur, modo nihil obstet, in quod latiōe venit, in id etiā prius ferebatur, vt si in B venit, etiam in B ferebatur, & non solū cū prope erat, sed statim etiam cum moueri cœpit. Cur enim nunc magis quam prius. Similiter etiam in cæteris, sed id quod ex A, fertur in B, veniet rursus ad A, continuo motu, igitur cum ex A fertur in

E C, tum etiā feretur ad A, eo motu, quo mouetur ex ipso C, quare contrarijs motibus simul mouebit, recti enim motus contrarij sunt.

Hactenus per rationes naturales, quas ꝓprias vocat, quia huic scientiæ conuenientes, nunc per cōmunes siue probabiles, & arguit primo sic. Si motus reflexus est vnus & cōtinuus, idem mobile recederet ab aliquo, & ferebatur ad illud. Ad huius deductionem supponit, omne qđ venit tandem ad aliquod continue prius ferebatur ad illud continue, modo nihil prohibeat, vt si ipsum D mobile venit in B, etiā in B, ferebatur, hæc suppositio est intelligenda, vt ait, non tātum cum ipsum D prope est ipsum B, sed etiam cum remotum, quia non videtur magis quando ꝓpe, q̄ antea, & vt dico de B, ita de omnibus punctis, ad quæ tandem ipsum D veniet. Ex ħs igitur sumat̄ hæc maior, omne quod venit ad aliquid motu cōtinuo, prius ferebatur ad illud, cui addit minorem dicens, sed id quod ex A, fertur in B, veniet tandem continuo motu rursus ad A, igitur cum ipsum D, ex A, fertur in C, siue in B, tunc etiā fertur ad A, eo motu, quo mouetur ex ipso C, versus B. Ex ħs sequitur impossibile prædictum, videlicet ꝙ idē in simul & semel moueretur motibus contrarħs, recti enim (vt ait) motus contrarħ sunt. Addit autem verbum istud propter circularem, in illo enim motu mobile fertur ab vno puncto & ad illud punctum, vt sol ad ortum & ab ortu, sed isti motus non sunt contrarħ, veluti sursum & deorsum motus, in talibus enim idem mobile ferri á centro, & ferri ad cētrū videtur impossibile simul & semel.

G Insuper etiā sequitur simul cū hoc vt ex eo mutetur in quo nō est, quod si hoc sit impossibile, necesse est stare ī C, nō ergo vnus hic ē mot⁹; motus nanq; qui statu intercipitur nō est vnus.

Secundo ad idē infert ꝙ aliquid ferretur ex aliquo pūcto in quo non est, non enim potest mente sana concipi vt testudo feratur ad scholas ex foro in quo tunc non est, nec erat, deduco consequentiam. Nam cum D ipsum ab A, fertur in A, vel fertur ī A, ab ipso A, aut ab alio, videlicet ab ipso C, non ab ipso A, quia non oportet ferri ad ipsum, cum sit in ipso, habitibus enim præsentibus in subiecto cessat motus, igitur fertur ex non A, & per consequens ex C, sed ipsum D, nō erat in C, per casum, igr̄ aliqđ fertur ab

H aliquo in quo nō est nec hactenus fuit. Deīde epilogat totam rationem, & sermo patet. Sed dices retorqueo argumēta de motu solis ab ortu in ortū, & sequit̄ p̄mo aliquid ferri ad aliquid quod habet, vt si sol moueretur ab ortu; tunc fereretur ad ortum, & esset in ortu. Præterea tunc moueretur ad ortum ab eo in quo non esset. Dicendum in circulari nullum esse punctum quod non sit principiū & finis, ideo non est absurdum solem moueri ad ortum, & esse ī ortu, quia pūctus ille est naturaliter finis & principium, mouebitur enim ab illo vt est principium, & in illud, vt est finis. Præterea ī motu circulari sol potest moueri ab eo in quo est, vt ab ortu in quo est, nō mouebitur ab eo in quo non est, at in recto hæc sunt absurda quia ibi est punctus naturaliter finis, & punctus naturaliter principium. Hæc sunt supplenda.

Auerro. vigorat rationem primā Aristo. hunc in modū, supponit enim sem in motu esse deperditionē termini á quo, & acquisitionē termini ad quē. Ex hoc arguit, si mobile motu vno reflexo moueretur, tunc eundē terminum continuo deperderet, & eundē cōtinuo acquireret, quod est impossibile, cū acquisitio & depditio respectu

eiusdem

eiusdem sint rationes contrariæ. Et si quæratur absolute vtrum in motu recto deperditio sit in eadē parte in qua est acquisitio, an in alia, videtur respōdere Auer. q sic, qñ, videlicet terminus non est vnus qui est à quo, & ad quem, in motu enim recto inter contrarios terminos facto eadem pars mobilis est quæ deperdit & acquirit, attō q hæc pars non est permanens, & terminata, qm̄ continuo subijcitur alijs atq; alijs deperditionibus & acquisitionibus. Sic igitur patet, q acquisitio & deperditio respectu diuersorum terminorū sunt de facto in eadē parte, respectu eiusdem termini non est possibile, ipse tamen attestatur, & vtrunq; illorū est in parte transmutati, alia à parte in qua est reliquū, sed sunt nō determinata in se, nec quo ad nos, quasi dicat, q licet idem mobile numero acquirat & deperdat respectu diuersorum terminorum, non tñ secundum eandem partem determinate, sed secundū diuersas indeterminate, non secundum vnam determinate, qa non permanenter, cum continuo sit alia atq; alia. Secundum diuersas quatenus mobile secundum vnam partem est in termino à quo, & secundū aliam in termino ad quē, igitur secundum eandem, et secundū diuersas. Secundum eandem ratione habita ad mobile, secundum diuersas ratiōe habita ad terminos, penes quos mobile tenet vnam partem ad vnum, et aliam ad alium. Vlterius dicit q rationes dicendæ sunt logicæ, quia vtuntur propositionib⁹ communibus pluribus scientijs, dicitur enim ratio logica multifariam, aut quia per instrumētum logicę, & sic omnis ratio est logica, nam omnis est, aut enthymema, aut exēplum, aut inductio, aut syllogismus ad id genus, quæ instrumenta sunt logicæ. Aut dicitur, quia est ex propositionibus communibus multis scientijs, vt hę rationes, hę enim vtuntur illa, opposita non possunt esse in eodem, et illa, transmutabile est in potentia ad terminum ad quem, quæ etiam est communis. Tertio potest addi q dicitr logica, quia per regulas logicę, vt quando à diuisis ad coniuncta, qñ à parte ad totum, & in alijs id genus. Quarto dici potest logica, quia per extranea non cōuenientia pluribus scientijs, sed extranea à sciētia in qua sit ratio. Aut quinto, quia per pbabilia, & famosa. Ad propositū hæc ratio dicitur logica, quia vtitur propositionibus cōmunibus, illa propria, quia vtebatur proprijs ppositionibus. Vlterius Auer. glossat propositionem Arist. erat enim, q omne motum cōtinue peruenit ad vltimum terminū, an esse intelligendum in motu naturali, & in motu aiali, in vtroq; enim mobile intendit terminum ad quem, et in vtroq; venit ad illum, nisi impediatur, naturale quidē ab aliquo violentante. Animal vero à nouo proposito, vel aliquo violentante vel fortius concitante, propterea addit nisi impediatur, nam impedita non perueniunt ad terminum primo constitutum. Hæc in cōmento sunt. Animaduerte (vt prius diximus) q motus reflexi nō possunt continuari vt Aristo. dicit omni impedimento deducto (vt Aristo. inquit) nisi aliquid prohibeat, ergo ratione prohibentis potest secundus continuari primo, vt in casu de faba obuiante molari. Primus enim motus potest esse naturalis sursum, vt si moueretur portio ignis, per accidens autem ratione prohibentis secundus poterit priori continuari etiam (vt Auer. dicit) si vterq; est violētus accessus & recessus possunt esse continui à violentante, vt de faba obuiante molari. Ex his sequitr aliquid posse moueri motibus contrarijs altero per se, altero ratione violētantis, similiter idem potest contrarijs motibus moueri vtroq; violenter. Præterea p accidens potest aliquid moueri ab eo in quo nō est, vt pote rōne phibētis, vt patet.

An cuiuslibet rei permanentis sit dabile primū instans sui esse & non vltimū, & cuiuslibet rei successiuæ sit dabile primum & vltimū instans sui non esse. Vide Ioan. de magist. q. 6 huius. Vide & Bur. q. 10. huius.

RECOGNITIONES.

Vis rationis est hæc, ponatur D moueri ab A in C, & ab ipso C iterum in A, vel in C quiescit, vel non. Si quiescit, ergo motus reflexus non est vnus & continuus, si aūt in C non quiescit, igitur D mobile quod mouetr ab A in C, & motu continuo A C, iterum in A mouebitur duobus motibus cōtrarijs. Quod vero ad verba attinet,

A Aristoteles ponendo suppositionem, addit, {sed, nullo prohibetur,} & hoc propter casum de faba occurrente sibi molari, & sic Aristoteles soluit argumentum iuniorū de faba, nam per accidēs idem mobile, vt faba potest moueri contrarijs motibus, & sic motus reflexus per accidens potest esse vnus, continuusq;, quoniam non ratione eius, quod mouetur, sed per accidens ratione molaris descendentis, faba enim per se mouetur sursum, per accidens vero ratione occursus molę deorsum, & sic simul sursum & deorsum motu continuo, & vno, sursum quidem per se, deorsum vero per accidens ratione prohibentis. At vbi non fuerit prohibens, motus reflexus non poterit esse vnus, quoniam tunc aliquid per se moueretur duobus motibus contrarijs, simul autem & ex hoc mutatur in quo non est. Contra quoniam eodem modo argumentabor de motu circulari, mouetur enim sol ab ortu in occasum, & cōtinuo motu redit in ortum, igitur potest moueri ab eo in quo non est, quoniam vel mouetr ab ortu in quo est, redeūdo in ortū, vel ab occasu, in quo

B non est: non ab ortu, quoniam in eo est, & sic non mouebitur i ortū, habitibus enim pręsentibus cessat motus, Si ab occasu, igitur mouebitur ab eo in quo non est. dicendum aliter esse in rectis, & in circularibus, & ideo pro solutione supponenda sunt duo, primum q motus circulares facti in diuersis lineis non sint oppositi, vt motus solis ab ortu in occasum per lineam medij cœli, & ab occasu in ortum per lineam medię noctis. Sed motus ab ortu in occasum per lineam medij cœli et ab occasu in ortum p eandem sunt oppositi, nam tales motus sunt recti, facti tñ in lineis circularibus. Secundo suppono aliter esse de motu circulari, & aliter de recto, nam de natura motus circulares est, vt idem sit principium, & finis, quoniam habetur verum terminum naturaliter, cū nullus sit terminus, nullum etiam principium. At de natura motus recti naturalis, vel animalis est vt terminus à quo, sit oppositus termino ad quem, vt patet in omnibus, tunc dicendū q istæ duæ non valent contra motum circularem, quoniam in

C illo verum est aliquid moueri in eum pūctum, in quo est, non enim in motu circulari verum est q habitibus præsentibus in materia, cesset motus, cū de natura sua sit vt copulet principium fini. In recto autem hæc sunt impossibilia, quoniam de ratione sua est, vt terminus à quo, & terminus ad quem sint oppositi, & sic cessat prima ratio, cessat etiā secunda, qm̄ sol non mouetur ab eo in quo non est, sed ab ortu i quo est, & redit in ortū. At in recto oportet, qm̄ in recto habitibus pręsentibus cessat motus, et sic motu recto nihil potest moueri ab eo, in quo est.

Præterea ex ijs ēt magis vniuersaliter de omni motu idem patebit. Nam si omne quod mouetur, motuū dictorū aliquo mouetur, etiā qd quiescit, aliqua quiete ex ijs quæ illis opponuntur quiescit, nullus enim alius præter hos erat motus, id aūt quod non semper hoc motu mo- Tex. 71.

D uetur, eorum motuum dico qui spē differunt modo nō sit pars totius, necesse est, vt opposita quiete prius qescat. Est.n. quies priuatio mot⁹.

Secundo ad idem arguit, & supponit duo (vt mihi videtur.) primū, q omne quod mouetur, aliquo motuū definitorum in Quinto, necesse est moueri, vt generatione, aut auctione, aut alteratione, aut latione, & hoc propterea, qa nō sunt plures motus siue mutationis spēs, q̄ illæ in Quinto enumeratę, cū ad quatuor tantum pdicamēta sit motus siue mutatio, etiā quod quiescit, necesse est vt quiescat aliqua quiete opposita alicui illorum motuū vt vel quiete opposita lationi, aut auctiōi, aut alicui id gen⁹ huius ratio est, qa nullus alius est motus pręter illos, nulla quoq; quies. Secūda suppositio est, quod omne quod non mouetur aliquo horum motuum enumeratorum in Quinto, necesse est vt qescat aliqua qete opposita ei mo-

tui, quo est aptum moueri, vt alterabile si non actu alteratur, necesse est quiescat quiete opposita alterationi, & augmentabile si non augetur, etiam quiescat quiete opposita, auctioni, & in alijs id genus similiter. Sed contra secundam suppositionem dupliciter est instare. Primo, quia hippocentaurus non mouetur motu locali, & tamē non quiescit à latione, cum non sit. Secundo sit vnus motus alterationis albatio, cuius vna medietas sit A B, & alia B, C. Tunc arguo M mobile non mouet͂ sed à parte albationis, videlicet B C, dato q incipiat moueri, sed pars albationis est albatio, igitur non mouetur albatiōe, & tñ non propter hoc verum est M, quiescere ab albatione, quia posui ipsum moueri parte prima albatiōis A B.

Dubitatio. 1.

Secunda.

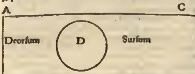
ABC

M

Solutio. Ad has obiectiones respondetur, prima tollitur, qa Arist. supponit constantiam subiecti, vt videlicet mobile sit, secundam soluit per id quod subdit dicens, modo non sit pars totius, & ita bene concedo M, non moueri B C parte albationis, & tamen non quiescit ab albatione, qa mouetur prima albationis parte. Est igitur suppositio secunda, quicquid non mouetur aliquo toto motu illorum, one aliqua parte illius, quiescit quiete opposita alicui motui illorum, quicquid sit, illa ratio nulla est, nam bene concedo M non moueri B C parte albationis, non tamen concederem M, non moueri aliqua parte albationis, vt Sorticolę ēt sentiunt. Debes scire q hæc ratio facienda appellatur vniuersalior, quoniā prior fuit de motu locali, hæc est communis omni speciei motus.

An generatio mensuret͂ tpe vel instāti. Vide Egi. t. 70. huius.

Si igit͂ hęc ita sint, & motus quidem recti cōtrarij sunt, neq ēt cōtingat vt aliquid motibus contrarijs simul moueatur, id quod ab A fert͂ in C non ex C, quoq simul fertur ad A, atq cū non simul vtrisq feratur motibus, & mouetur dicto motu ex A in C, prius in ipso C quiescat necesse est, hæc enim est illa quies quę opponitur ei motui quo pergit͂ ex C ad A. Ex ijs igitur ꝑspicuum est non esse hunc motum continuū.

His suppositis, vlterius ponit tertiam suppositionem, q nihil pōt in eodē tpe moueri motibus contrarijs, vt pote sursum & deorsum in simul, huic addat͂ minor, sed motus ex A deorsum in C sursum, & ē cōtra ex C in A sunt cōtrarij, igr͂ ipsum D nō pōt simul ijs motibus cōtrarijs moueri eodē tpe, & hoc inquit. Si igit͂ hęc ita sint, & motus, quidē recti cōtrarij sunt, neq ēt contingit, vt idē motibus cōtrarijs simul moueatur, ex ijs sequitur hæc tertia suppositio, videlicet q id qd ab A fertur in C, non ex C quoq simul fertur ad A: hęc est tertia. Ex ijs pōt intentū enthymematice inferri hunc in modū, atq cū non simul vtrisq feratur motibus, & mouet͂ dicto motu, videlicet ex A in C prius in ipso C, qescat necesse est. Sed dices cōtra Arist. consequentiā non valere, nā cautillator cōcedet ipsum D anteq moueat͂ in A quieuisse, sed nō i C, sed in spatio medio inter A, & C, quia non est incōueniens aliquid moueri & qescere simul & semel, vt D, quiescit cū mouet͂ sursum versus C quiete opposita motui facto ex C in A, & mouet͂ motu ex A in C, & sic non sequitur ipsum quiescere in C, sed in C, vel in spatio ante C, qd etiā tunc mouebat͂. Ad hunc cautillū refellendū subdit, hæc enim est illa quies q̄ opponit͂ ei motui quo pergit͂ ex C, in A in quibus verbis dat intelligere q ipse loquit͂ de quiete in termino à quo, hæc enim opponitur motui, vt pri-

Dubitatio.

Responsio.

E uatio habitui, modo terminus à quo secundi motus est in C. igitur debet quiescere in C anteq ferat͂ ad A per secūdam principalē suppositionē. Ex ijs pōt syllogismus formari sic. Oē quod mouetur ad aliquid prius quieuit i termino à quo contraposito illi termino, sed D mouetur ad A: igitur quieuit in termino contraposito ipsi A, & sic in C ipso quod ipsi A contraponitur, & per hæc patet q nō omnes istæ suppōnes sunt vtiles ad syllogismum, sed bene ad cautillos possibiles fieri contra rationē, prima .n. suppositio videlicet q nō sint plures motus illis traditis i Quinto facta est, quia aliquis pōt concedere nullum motū reflexum esse vnum & continuum de his motibus dictis in Quinto, sed est alius adhuc motus, qui est reflexus & cōtinuus, de quo non valet ratio, ideo Aristo. ad hoc supposuit nullum esse motum alium præter illos, secunda suppositio fuit maior nostri syllogismi, vt patet, tertia suppositio, q nihil idē mouetur ex A in C, & ex C in A simul & semel, ēt facta est propter cautillos, nam aliquis posset cautillando dicere idē posse illis motibus moueri, contra

Syllogismus

F hoc accepit q nihil motibus contrarijs mouet͂. Hęc sunt quæ mihi videntur circa literæ expositionem. Auer. aūt parum de serie textus curans rationem reducit ad duas ꝓpositiones, prima est, quicquid mouetur aliquo motu dictorum in Quinto, necesse est vt moueatur à quiete opposita illi motui, hoc est, necesse est vt prius quieuerit in termino à quo, termino ad quem mouetur contraposito. secūda omne quod mouetur duobus motibus oppositis necesse est vt singulariter & seorsum moueatur nō simul & semel in eodem tempore. Ex ijs sequitur vt omne motum quod duobus oppositis motibus mouet͂, necesse est vt vtroq motu moueatur quiete quadā intercepta, quæ consequentia qua ratione valeat, ex textu constat. Secūdo declarat differentiam inter hanc rōnem, & rationem pauloante factam, & vult q conueniant & differunt, cōueniunt quidem in ea propositione quæ dicit impossibile

G esse duos contrarios motus esse simul in eodem, differunt vero quo ad modum deductionis, nam prima inferebat, si motus reflexus est vnus, igitur cōtrarij motus in eodē. Secunda facit opposito modo, si non possunt esse contrarij motus in simul, igitur quod mouet͂ oportet, vt singulariter & seorsum moueatur quiete intercepta, hęc est differentia, & conuenientia. Vlterius Auer. illam propositionem, nihil mouetur motibus differentibus spē intelligit, quando vnus motus non est alterius finis, veluti est illuminatio domus quæ sequitur motum cādelæ. De hac dictum est commento. 62.

Adhuc autem & hæc ratio magis dictis propria erit. Simul enim corruptum est non albū, & album est genitū, si igitur alteratio qua itur in album ex non albo, atque ex albo ad non album continua sit, nulloq tempore quies intersit simul corruptum est non album, & factum

Tex. 74.

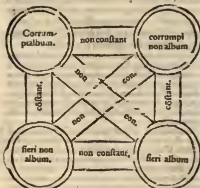
H est album, & factum est non album, horū enim trium idem est tempus.

Non album. A — Album. B

Tertio arguit etiā ꝑ impossibile sic, si motus reflexus est vnus atq continuus, igitur simul aliquid est corruptū in non albo, & factum non album. Vbi debes scire quòd tria sunt, corrumpi non album, fieri album, fieri non album, quibus si addatur quartum, videlicet corrumpi album, esse possunt sex coniugationes. Quarum duę claræ constant, vt corrumpi album fieri non album, & corrumpi non album, et fieri album. Ex hoc arguo, vbi alteratio ex A, in B esset vna & continua cum alteratiōe ex B in A, tunc simul essent tria, videlicet corrū-

pi

pi album, fieri album, & fieri non album, quorū duo sunt opposita & incompossibilia videlicet fieri album & corrumpi album, tertium etiam est incompossibile, licet nō directe, cōsequentia patet, nam si alteratio ex A, in B, sit

corrumpi non album, & alteratio ex B, in C, est fieri nō album, & hic motus est vnus, & continuus, igitur simul & semel D, mobile alteraretur corruptione non albi, & generatione non albi, quæ sunt incompossibilia. Sed dubitabis forsitan dicēdo q̄ D, nigrum in prima parte temporis corrumpitur in non albo & sua nigredine in secunda parte temporis fit non album, & generatur in sua nigredine. Modo hæc non sunt incompossibilia secundum

Solutio. diuersas temporis partes. Huic dici potest q̄ Arist. supponit vnum commune omnibus rationibus q̄ quicquid mouetur ad aliquid q̄ cito incipit moueri ad illud, tam cito mouetur motu denominato ab illo, vt quicquid incipit moueri ad album incipit albari. Ex hoc arguitur D. mobile incipit moueri ex A, in B, igitur mouetur corruptione non albi ponendo q̄ motus ille sit corruptio nō albi. Amplius D, mobile incipit moueri motu ex B, in A, quando incipit moueri ex A, in B, quoniam per te vnus est motus continuus, qui est ex A, in B, cum eo qui est ex

An generatio sit idē q̄ motus. Vide Egi t 70. huius.

B, in A, & ita quicquid incipit moueri vno illorum incipit moueri alio, quare pro tūc cum D, mouetur motu ex A, in B, hoc est corruptione non albi, mouebitur etiam motu ex B, in A, qui est per casum generatio non albi, & ita simul & semel erit D motum generatione non albi, et corruptione non albi, & ita cum est non album mouebitur corruptione non albi, & generatione nō albi, & cum est albū mouebitur generatiōe albi & gñatione nō albi.

	D			
A		Corruptio non albi.		B
A		Generatio non albi.	D	B

Ex ijs potest componi syllogismus sic, quicquid mouetur aliqua parte alicuius motus continui & vnius, mouetur toto illo motu, ipsum D. mouetur A B. motu qui est pars totius motus A B B A. igitur simul & semel mouebitur motu A B B A. Et cum A B sit corruptio non albi, & B A generatio nō albi, igitur D, mouetur simul & semel corruptione non albi & generatione nō albi, & sic patet ratio Arist. quā non intelligunt iuniores. Quod vero ad verba attinet scias græcum codicem esse mancum.

Preterea non si tempus continuus sit, motus ēt continuus erit, sed deincepitius, quo nanque modo contrariorum motuum, vt dealbationis & denigrationis idem erit finis.

A Soluit cauillum, nā duorum motuum pōt esse idē tp̄s, vt dealbationis et denigrationis, videlicet hora vel dies, igitur denigratio & albatio sunt vnus motus. Rñdet negando consequētiā, pōt enim esse idem tp̄s duorum motuum, & tñ illi motus vnus non erunt, vt albationis & denigrationis diuersorum mobilium. Nam albationis & denigrationis non pōt esse vnus finis, igitur nec possunt esse motus vnus, cum vnitas motus ab vnitate finis accipiatᷣ Quinto huius, & ita pñt esse attigui, nō tamē vnus.

generatio albi
D nigri
A corruptio non albi B

generatio non albi
nigri, D
corruptio albi.

RECOGNITIONES.

ET si hæc tō satis pulchre in commētarijs sit exposita,
B etiā pro declaratione dilucidiori, animaduerte, q̄ Aris. per corruptionem nō albi intelligit corruptionem nigri, nigrum. n. est non album, & sic per corruptionem nō albi, intelligit corruptionem nigri, ergo corruptio nō albi est generatio albi, qm̄ corruptio nigri est generatio albi, per generationem vero non albi, intelligit generationem nigri propter eandem cām, & intelligit etiā corruptionē albi, non enim potest nigrum generari, quin album corrumpatur, his expositis, Aristoteles ponit casum q̄ D, mobile moueatur corruptione non albi in C, terminum ad quem, hoc est corruptione nigri, quæ nihil aliud est q̄ generatio albi, & sic ponit casum D moueri ex A, in C, generatione albi, deinde moueri C, in A generatione nō albi, hoc est generatione nigri, quæ nihil aliud est q̄ corruptio albi. Quare ponit casum D moueri ex C, in A corruptione albi, casu stante, quærit vtrū in C, quiescat, vel non, si quiescit, non ergo motus reflexus ex A in C, & ex C, in A, est continuus. Si vero nō quiescit in C, Sed mo-
C tu vno, atq; continuo mouetᷣ D ex A in C, & ex C in A: ergo D, simul mouebitur corruptione nō albi, hoc est generatione albi, & generatione nō albi, hoc est corruptione albi. Quare idem D, mouebitur quatuor motibus, q sunt duo oppositi tantum, videlicet generatione albi, & corruptione albi, vel quod idem est corruptione nō albi, & generatione non albi, vnde dicit, {Amplius autem et hæc ratio magis propria est ijs quæ dicta sunt de generatione, et corruptione} tunc supponit id quod dictū est, videlicet q̄ idē sit corruptum esse non album, & genitū esse album, qm̄ non album est nigrum, & sic idē est corruptum esse nigrum, & genitum esse album, & ē conuerso idem est generatum esse non album, & corruptū esse albū, qm̄ non album est nigrum, et dicit {simul enim corruptum est non album} hoc est nigrum, {& factū est album,} hac suppositione stanti, argumentatᷣ, {si igitur cōtinua est alteratio ad albū,} quod est in C, ex non albo hoc est ex nigro, {& ex albo} in A, non album, hoc est
D nigrum, {& non manet} D, in C albo {aliquo tempore, simul corruptum est non album} hoc est nigrū, & sub audi factum est album, {et} etiam {factum est non album,} hoc est corruptum album, {trium enim erit idē tempus} & per tria intelligit corruptum esse non albū, et factum esse album, & factum esse non album, & non solum triū erit idē tp̄s, sed quatuor, qm̄ simul corruptū est non albū, idest nigrum, & factum est album, & factū est non album idest nigrum, & corruptum est album, quæ ideo sunt absurda, quoniam sequitur D, moueri duobus motibus contrarijs insimul. s. generatione albi, & corruptione albi, & corruptione nigri, & generatione nigri.

At motus qui p̄ orbem fit vnus atq; cōtinu⁹ erit, cū nullū impossibile accidat, id enim quod ex A mouetᷣ simul mouebitur ad ip̄m A eadē appetitione. Ad quod nanq; peruenit, in id ēt

mouetur, sed non simul contrarijs motibus mouetur, neq; oppositis, non. n. ois motus quo ex hoc itur, cōtrarius aut oppositus est ei quo itur ad hoc, sed cōtrarius quidem est rectus, cui quidem is contrarius est, qui est secundū locū, ceu is qui per diametrum fit, distat enim plurimū, oppositus autem est qui fit per eandem longitudinem, nihil prohibet vt talis motus continuus sit, nulloq; tempore deficiens.

Ex ijs cōcludit q solus motus circularis est perpetuus & continuus. Quod hac ratione patet, nā est aliquis motus continuus & perpetuus, vt est demonstratum, & ille non potest esse alteratio, nec generatio, nec auctio, nec latio recta, igitur est circūlatio: hoc tñ psuadet, quia hoc posito non sequuntur impossibilia deducta in motu recto, non enim sequitur idem moueri motibus contrarijs, cum in circulo nulla sit contrarietas, proprie enim contrarius & oppositus est rectus recto, videlicet quando fiunt & sunt secundum eandem diametrum, sic igitur merito distantiæ non pōt esse in orbiculari motu contrarietas.

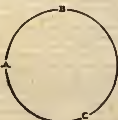
An mot⁹ circularis sit verus & continuus. Vide Egid. hic.

Insuper ē̄t qui quidē orbicularis motus est, is ab eodē est in idem, at rectus ab vno in aliud.

Secundo q in orbiculari nō fit cōtrarietas psuadet secundo rōne terminorum, nam orbicularis est ab eodē seipsum in seipsum, at rectus est ab vno siue à seipso ī aliud.

Etiā qui in orbe fit, nunquam fit in eisdē, rectus vero persępe in eisdem agitatur, is igiī motus qui semp in alio atq; alio fit, continue fieri potest, qui autem in eisdem persępe fit, nō pōt. Nā moueri cōtrarijs motibus simul necesse eē.

Tertia via mediorū idē syllogizat sic, oīs motus q sp in alio atq; alio fit medio, perpetuus esse pōt, qui vero in eodē & p idē medium, esse non potest perpetuus & continuus: sed motus in orbe fit in alio atq; alio medio, rect⁹ vero in eodē medio, igiī orbicularis esse pōt perpetuus, rectus nō. Quôd vero q per idē medium fit, nō possit esse perpetuus, eo patet, quia nō pōt esse nisi reflexus, quē demonstrauit nō esse ppetuū, p hoc, quia aliter motibus cōtrarijs idē simul moueret, rectus enim si debeat esse ppetuus, oportet vt p idē interuallū reflectaī, & ppea esse nō pōt ppetuū orbicularis p alia proficiscitur media, si quidem vnus secundū vnam partem vergat ad vnā semicirculi partem, alius ad aliam, & cum non fiat per eandem

viam, idō non est reflexus, & p consequens pōt esse perpetuus. Huius exēplū est sol in B pūcto constitutus moueī ab ipso D, ortu per culmē meridiei in A, & occasum in B medium imum C, demum rediens in A diceretur aūt per idē mediū redire, si ab ipso D rediret in C, & inde in B, et inde in A, demum in D hac enim ratione fieret per idem mediū, & hac rōne esse nō pōt continuus & perpetuus, qm̄ est reflexus, & in puncto reflexionis per antedicta, oportet esse quietem, vniuersaliter enim dictum est inter

E oēs motus reflexos tam orbiculares, q̄ rectos esse discontinuationē. Ex ijs patet veritatē rationis Arist. omnino.

Quare fieri negt, aut vt in semicirculo quicquā, aut in alia vlla circunferentia continue moueatur, sepe enim per eadem moueri, cōtrarijs mutationibus mutari necesse erit, non. n. principio finis ibi coniungitur, in circulo vero coniungitur, igitur hic solus est perfectus.

Ex ijs infert nullū aliū motum eē perfectū nisi orbicularē, & syllogismus est, omnis ille motus qui principio finē cōiungit, est pfectus, solus circularis principio finē copulat, quare hic solus pfectus erit: minor patet, quia mot⁹ factus in recto spatio, aut in semicirculo, si debet esse ppetuus, debet esse reflexus, & sic accidit idē moueri p eadē media contrarijs motibus, & ita nullus illorum copulat principio finem.

F {Ex commento colliguntur quatuor.} Primum q nō solum est de facto circūlatio perpetua & cōtinua, sed de possibili. Vnde dici potest q est de inesse, necessario inesse, & possibili inesse, de inesse quidem, quia declaratū est de inesse aliquem motum esse perpetuū & cōtinuum, & hic esse nō potest generatio, nec alteratio, nec auctio, nec latio recta, restat vt de inesse sit circūlatio. De necessario vero inesse, si debeat generatio & corruptio esse ppetua, de possibili inesse vt Auer. ait, qa possibile est illud quo posito inesse nō accidit impossibile, modo Arist. in litera declarat q posito motu circulari perpetuo, nullū emergit impossibile, hoc est primum. Secūdum est causa quare motus recti naturales facti reflexe sunt contrarij, & ad hoc assignat duas rationes, naturalem quidē, qm̄ loca ē q bus, & ad q̄ sunt naturaliter contraria, vt sursum & deorsum loca, mathematicam vero, quia contraria sunt quæ maxime distant. 10. Metaphy. talis aūt distantia vt declarant Mathematici est secundum lineā rectā, & non secun-

Quæ Auer. commen. 71. An in circulo reperiatur contrarium. Vi. Egi. hic.

G dū circularem, quod nūc debet supponi, quare motus recti facti de cōtrarijs terminis in contrarios terminos non sunt perpetui, tertiū est solutio dubij, potest aliquis cauillare contra Arist. vr̄ enim in sphæra reperiri maxima distantia, qm̄ de ratione sphęre est centrum, & circūferentia, cum per hæc describatur ab Euclide, sed centrum maxime distat à circūferentia, igitur pōt in sphæra fieri motus inter terminos oppositos. Auer. mouit rn̄sionem, qa non indiget hac cōsideratione ad propositū, cū loquatur in motu & respectu motus circularis mō motus circularis nō fit à cētro ad circūferentiā nec ē cōtra. Similiter nō indiget solutiōe qōnis Zenonis, arguebat. n. Zeno sphęram non moueri, quia non mutat locum, & ita vr̄ Arist. falsum supponere, inquit, q nec solutionē huius requirit, quia est soluta in. 6. Vltimo declarat differentiā inter pn̄cipiū, & finē in motu recto siue spatio recto, & principiū & finē in circulo, ait. n. q in spatio recto principiū et finis differsit subiecto & ratione, cum differunt spē, & fiunt cōtraria loca, sintq; termini maximæ distātiæ. At in circu-

H lo differunt sola ratione, sed subiecto idem sunt. Secundo in spatio recto principiū & finis sunt inuenti naturaliter, at in circulo nullus est finis naturalis, nullumq; principiū naturale, vt Ptolemęus ait in libro apotelesmatū, sed hęc sunt sola nostra acceptione. Hæc sunt in commento.

Ex hac vero diuisione perspicuum est etiam nullum cæterorū motuū posse esse continuū, in omnibus enim ijs per ea media accidit sæpe idē fieri, vt in alteratione per media ipsa, & in motu ad quantitatem per magnitudinem mediā, & in generatione & corruptione similiter.

Quæ de latione pauloante dixit, ad cęteros motus applicat & pbat simili ratione nullū cæterorum esse perpetuum sic, nullus motus qui p eadem media reflectitur eē

potest

põt continuus & perpetuus vt fuit dictum, omnis alius motus si debet esse perpetuus per eadem media reflectit̃, vt alteratio si debet eẽ perpetua, per colores medios eosdẽ in eundo & redeundo procedere debet, auctio per medias magnitudines, generatio per medias easdem dispositiones, igitur nullus cęterorum esse potest perpetuus.

Tex. 74. Nihil enim interest pauca quispiam an multa media constituat, in quibus est mutatio ipsa, & addat medium aliquod an auferat, per eadẽ enim sępe motum fieri accidit.

Sed cõtra aliquis obijciet, primo, quia põt aliqd mutari de albo in nigrũ p media plura vt p rubrũ, pauonaceũ fuscũ, & alia id genus, reddi tñ ad albũ ex nigro põt non per tot media, secũdo põt mutari terra in ignem per alia elementa media, vt p aquã & aerẽ, at contra mutari põt ignis in terrã immediate Secũdo de Gñatione, igitur non est verũ qd acceptũ p eandẽ viã ac media eadẽ semper fieri reciprocationẽ. Rñdet Aris. & vult q̃ oĩa reciprocatio fiat, aut p oĩa eadem media, aut saltẽ pauciora, aut aliqua vel aliquod vnum. Modo sic est in proposito, licet .n. reflexio ex nigro in album non p tot fieret media, sufficit q̃ per aliquid illorũ. Secundo licet ignes reciprocetur interram per nullum elementorũ mediũ, reciprocatur saltẽ per easdem dispositiones, vt Physici sciunt.

RECOGNITIONES.

REspon. Arist. supponit duplex mediũ. esse per se, qd vocatur mediũ transitus, & tale mediũ transitus in alteratione est terminus ad quem remissus, & terminus à quo diminutus etiã, & in generatione sunt dispositiones medię, aliud est medium per accidens quod dicitur medium comparatione, vt rubrũ & pauonaceum, & id genus, & in generatione ignis ex terra sunt elemẽta media. Tunc vult Arist. q̃ loquendo de medio per accidens nõ refert per plura, aut pauciora, aut per nullum, aut per eadem, aut nõ eadem reflecti, at loquendo de medio transitus, semper est idem medium.

C Ex ijs igitur perspicuũ est nequaq̃ recte sensisse naturales, qui vniuersa sensilia semper moueri inquiunt, nam motuum dictorum aliquo moueri, potissimumq; secundũ illos quibus cõtingit alterari, necesse est, fluere enim semper ac imminui aiunt illa. pręterea generationẽ ac corruptionem alterationẽ esse dicunt, at ratio nostra pręsens generatim de omni motu dixit, nullo quicquã motu prorsus pręter circũlationem moueri posse, vt nec alteratione, nec auctione, quod igitur nulla mutatio vna sit atq; continua nisi circũlatio, sint nobis tot dicta.

Ex ijs refellit Heracliti & Cratilli positionẽ, qui oĩa cõtinuo fluere minuiq; contendebant, hi. n. sensilia oĩa semper aliquo dictorũ motuum moueri, potissimũ alteratione qua cuncta fluere videntur dixerunt, addentes D generationem & corruptionem ab alteratione nõ differre, hoc aũt pro tanto falsum esse patet, quia præsens nostra ratio declarat nihil perpetuo aliquo motuum posse moueri nisi circũlatione. Hæc de perpetuitate circũlationis satis.

Auer. narrat primo argumẽtũ quo Heraclitus & Cratillus mouebantur dicere oĩa continuo fluere. Et ait argumentum esse sumptum à cibo, nisi enim esset cõtinua animalis consumptio nulla esset cibi necessitas. Respondet Auer. eos errasse, quia non distinxerunt inter mutationẽ in potẽtia & mutationẽ in actu, nã licet calor semper possit consumere, non tñ semper consumit, immo quandoq; auget, vt in libro de Generatione dictum est. Vlterius contradicit loquentibus suæ legis, nam illi cõueniunt cũ antiquis, eo quia aiunt nullum accidens idem numero eẽ mane & sero, quemadmodum medici dicunt de sanitate. (Quæ Auer. comment. 74.)

A Contra quos ait eos errasse, nam licet recte dicant quo ad conclusionem, non quo ad rõnem, qua illud dicere mouẽuentur, naturales enim mouentur argumento sensibili accepto à cibo, at illi mouentur fundamẽto facti, hoc est ratione ea, qa vniuersum est factũ, & à deo dependens, mõ volunt q̃ dependentia sit alia atq; alia sp. Hæc Auerro.

RECOGNITIONES.

ARist. respondet ad materiã Argumenti Heracliti, & Cratilli bene, nõ tñ ad formam, qm̃ postquam aĩalia orta sunt semper alterantur, cum semper calidum agat in humidũ. dicendum igitur q̃ licet res postquam ortæ fuerint semper sint in alteratione, nõ tamen sequitur alterationem esse motum continuum & perpetuum, quoniã licet alteratio tua duret vsq; ad finem vitæ, & alteratio mea etiam, altera quæ incipit, non est illa, nec est aliqua vna alteratio vnius mobilis perpetua.

Tex. 75. Quod aũt lationũ circũlatio sit prima, perspicuũ erit, omnis. n. latio, vt etiam prius diximus, B aut orbicularis, aut recta, aut mixta est, sed hac quidem illę priores sint, necesse est, siquidẽ ex illis constet, recta vero orbicularis est prior, quãdo simplex atque perfecta magis sit.

Nunc q̃ circũlatio sit prima declarare proficiscit̃, hoc enim à principio accepit. Syllogizat sic, circumlatio est prior latione recta, igitur oĩum prima, nã motus localis est primus cæterorũ, q̃ sit prior recto declarat, quia omnis latio, aut est orbicularis, aut recta, aut cõmixta ex his mixtum non potest esse prius simplicibus componentibus, recta non potest esse prior circũlatione, immo circũlatio est prior recto, primo, quia simplicior & perfectior, vt declarabitur postea.

Per rectã quidẽ enim lineã infinitã nihil põt ferri, non enim hac ratione infinitum reperit̃, atq; neq; si esset, aliquid per ipsum moueretur C omnino, nam non fit, quod fieri nequit, at transire quippiã infinitum. impossibile est, ea aũt latio quę super finita recta linea fit, si reflectatur, cõposita erit duoq; motus, si non reflectatur, imperfecta est ac corruptibilis, at imperfecto perfectum corruptibili incorruptibile & natura, et ratione & tempore prius est.

Quod aũt simplicior & perfectior sit recta latione circũlatio, probat, infinitũ & incorruptibile perfectius est finito & corruptibili. Sed latio circularis (vt dictum est) infinita est, recta finita & corruptibilis, igitur circũlatio pfectior. probat minorẽ, nam si recta latio est infinita, aut est, quia fit super lineam rectam infinitam, aut super rectam finitam per reflexionem, non primum, tum, quia illa nõ datur Tertio huius, tum, quia & si daretur, nihil in illa moueretur, nam quod non est possibile fieri, non potest incepisse, si per reflexionem, illa est composita, vt di- D ximus: & ita patet ratio.

Præterea motus, qui ppetuus esse põt, prior est eo qui ppetuus esse nõ põt, sed circũlatio potest esse perpetua. Cęterorum autem nullus, vt nec localis, nec alius vllus esse põt, stationẽ. n. fieri oportet quæ quidẽ cum sit, desinit motus.

Secundo arguit idem sic, motus qui potest esse perpetuus est prior eo qui nõ põt esse perpetuus: sed circũlatio põt, nullus aliorũ põt esse ppetuus, cũ oportet stationem interponi, quę motũ desinere facit, igit̃ circũlatio prior.

Auer. autem in commen. declarat tria de textu digna annotatione, primum quot sunt genera motus localis, & vult vt sint tres, rectus purus, circularis purus, & mixtus, huius causam affert à numero magnitudinum per (Quæ Auer com. 75.)

quas

quas fiunt. Nam aut fit super rectam puram, aut super circularem purã, aut mixtam, vt curuam, vel gyratiuam, quæ ex recto constant & circulari. secundo colligit propositiones syllogismi, & vult syllogismũ fundari in duabus propositionibus, & componit syllogismũ literæ sic, omnia quorum vnum est diminutum, alterum perfectũ, semper perfectũ est prius diminuto, motus circularis est perfectus, rectus vero diminutus, igitur circularis illo erit prior. tertio soluit dubiũ, vnde videlicet valet, si motus rectus non potest desinere, rectus non potest incipere, & non valet in circulari, constat enim circularem non posse desinere, & tamen incipit, & est. Innuit Auer. solutionem, & inquit. Quoniam motus super lineam rectam est ad aliquid terminatum. s. illud ad quod peruenit postquam transiuit magnitudinem super quam mouetur, & si non, tunc motus esset ociosus. Est ergo solutio q in recto terminus ad quem est in spatio naturaliter constitutus naturaliterq; intentus, at in circulo minime, & ideo si in illo nõ potest desinere mobile moueri, nec incipere potest, nisi esset frustra, eo quia nõ attingeret finem ob quẽ naturaliter est, in circulari dato q non desinat, non est frustra, quia ibi nullus est naturalis finis, propterea subdit, tunc ergo necesse est si motus infinitus sit vt compleatur, post pertransitionem. Et quia infinitum pertrãsiri est impossibile, etiam motus impossibile est vt sit infinitus. addit hanc rationem esse fere eandem cum illa Sexti. Hæc in commento.

Tex. 76. At vero cum ratione accidit circũlationem vnum motum esse atque continuum, & non illam lationem que super linea recta fit, lationis quidem enim recte, & principium, & finis, & medium definitum est, & omnia hæc in ipsa habentur, quare vnde moueri incipit, ibi etiam desinit. In his enim omnibus terminis quiescit id omne quod mouetur, aut in eo ex quo incipit, aut in eo ad quem accedit, at in circũferẽtia hic indefinita sunt, cur enim magis quoduis punctorũ terminus est? Similiter enim quoduis & principium & medium est, vt semper id qđ mouetur in principio sit atque fine, & nunquam.

Ea quæ hactenus de perpetuitate circũlationis dixit, nunc ratione, & quasi congruentia persuadet, et iuxta paraphrasem Themistij formo sic syllogismum, omne id quod semper est in principio, medio & fine, & nunquam est in principio medio & fine, perpetuum est: id quod in orbe rotatur semper est in principio medio, & fine, & nũquam in principio medio & fine. igitur est perpetuũ: maior est omnibus manifesta, finitur enim vnumquodq; cũ est in fine, & tunc non in principio, vbi vero sit in fine, simul atque in principio, non finitur, cum sit in principio, H minor in litera patet, quia in orbe orbicularíq; motu nec est punctum aliquod quod sit finis, quin possit esse, & sic principium, nec aliquod quod sit medium, quin sit principium finis & medium.

Quocirca orbis ipse mouetur & aliquo modo quiescit. Nam semper eundem possidet locum, causa autem est, quoniam illa omnia ipsi accidunt centro, etenim principiũ & mediũ & finis magnitudinis est, quo fit vt quia hoc extra circunferentiam est, non est vbi, quod fertur, quiescat, quasi transierit, semp enim circa medium fertur, quod quidem cum ad vltimũ non feratur, ppea in eodẽ manet, semperq; quodãmõ vniuersum quiescit, moueturq; continue.

E Ex dictis infert veritatem in parte eius quod Zeno dixit. Zeno enim dicebat sphæram atque orbem non moueri, quia semper eundem obtinet locum, infert mõ Arist. hoc esse in parte verum, & in parte falsum. Ex ea enim parte qua sphæra est semper in suo fine, videtur semper quiescere, ex ea vero parte, qua ipsa est semper in suo principio, videtur semper moueri, sed Aristo. aliam addit rationem q illa semper moueatur, & semper quiescat, ait enim orbem semper quiescere propterea quòd nunquam toto orbe locũ egreditur. Cur aũt simul moueri cęlũ & stare dicat, cãm assignat, qa principiũ & finis rotunditatis proprie suũ est cẽtrũ, pp qđ (vt Mathematici aiũt) aliud est principium orbis, aliud circũferentiæ orbis, alius etiã finis orbis, alius finis eiusdem circũferentiæ. Principium quidem orbis centrum est, idem & finis est eiusdem, principium quidem (vt Themist. inquit) quia definitio globi, & rationis eius essentia de cẽtro & cardine nascitur, nihil enim aliud est globus circulusue quàm æqualis vndiq; secus à centro distantia, finis verò, quia lineę à summo curuamine in directum extractæ recipiuntur, & procumbũt F omnes in centrum, suntq; ibidem conuiæ. Sic igitur finis & principium orbis totius centrum est, cum oĩa ab ipso, in ipsoq; redeant, at principium & finis circũferentiæ, licet non sint naturales, sunt ab institutione quoduis punctum in illa constitutũ, ad quod linea à centro ducta terminatur. Ex his potest ratio fieri hunc in modum, omne id quod fertur circa locũ, non ad finem, nec ad principiũ, sed circa finem, locum & principium perpetuum est & perpetuo motu mouetur: sed orbis est huiusmodi, vt his modo constat, quare perpetuo mouetur.

Au sit possibile q tota sphęra secũdum se totã quiescat & secũdum se totã moueatur. Vide Egi. hic.

Auer. in commento vtilia quatuor tangit, primum est in quo differt hæc ratio, qua nunc probat perpetuitatem motus circularis, ab ea quam antea dedit, et vult q prior causa fuit magis probans circũlationem esse perpetuam de possibili inesse, hæc de necessario inesse. Amplius G ibi dedit causam remotam, quoniam probauit syllogismo ad impossibile, hæc est causa propinqua vt dicetur, secundo declarat qualis est hæc demonstratio, & vult q sit mixta quasi ex naturali & mathematica, nec hoc est contra rationem, quoniam plura dicta in mathematica possunt esse causæ eorũ quæ dicuntur in naturali, vt etiã in medijs scientijs id euenire dicit, In Geometria. n. dictum est q termini lineę rectę sunt maxime distantes, & hæc causa quare motus rectus est de loco contrario in locum contrariũ. In Geometria dicitur etiã q omnis dimẽsio recta est finita, & hęc est causa q motus rectus est finitus. In Geometria dicitur q in circulo omnis pũctus potest esse finis principium & medium, & hæc est causa quare circularis motus est perpetuus, & addit q hęc causa non tm̃ dat esse possibile, sed dat esse, & necessario inesse q motus circularis purus sit perpetuus, tertio reprehẽdit quosdam, qui euitãtes cauillum Zenonis de motu orbis, dicebant orbem secundum totum non mutare locũ, H sed bene secundum partes. Auer. ait orbem mutare locũ secũdum totum & partes, cum partes sint totum ipsum, sed dicitur q mutant partes & totum locum secundum formam, non secũdum subiectum, vt Sexto huius visum est. Vltimo quid Arist. per centrum intelligat exponit, & ponit expositionem Themistij, qui per centrum intellexit punctum medium orbis mathematice sumptũ, & hoc vocat principium (vt diximus in expositione literę) & finem. principium quatenus omnia orbis à centro proficiscuntur, finem vero quatenus omnia in ipso desinunt, potest autem intelligi & centrum naturale, & sic est centrum contentum circa quod mouetur, nam omnis orbis in hæc duo diuiditur, in centrum, videlicet sic sumptum & circunferentiam, & tunc finis & principium erit tale centrum sm materiam, non autem secundum rationem, sed de his in litera satis. Hæc in commento.

Accidit aũt hoc conuersim, & enim quia mẽsura motuũ circũlatio est, ipsam primã esse necesse

A cesse est esse, ipso enim primo oĩa mensurãtur, & rursus quia prima est, mensura est cæterorũ.

Secundus principaliter idem probat per rationem cõuertibilem, videlicet circulatio est prima, quia omnium aliorum motuum mensura est, omne enim quod mensuratur, aliquo sui generis primo mensuratur. Contra etiã, quia est prima mutationum omnium, ideo cęterorum est mensura. Hæc est ratio conuersiuę.

Preterea ẽt sola circũlatio esset vniformis, nã quę recto mouenť motu, à principio ad finẽ difformiter ferunť, oĩa nanq; quo magis ab eo recedunt in quo quieuerunt, velocius ferũtur, at sola in circũlatione neq; principium est, neq; finis suapte natura in ipsa est, sed extra.

An motus rectus sit iudicandus imperfectus. Vide Gradeũ Bsc. lc. 20. huius.

Tertio latio vniformis difformi prior est, circũlatio est vniformis, cũ sp quod circũfertur æqualiter se habet ad centrũ quod est finis principiũ & mediũ ad extra Latio B recta difformis est, quia vel est violenta vel naturalis. si naturalis, in fine augetur, si violenta, in fine remittitur.

RECOGNITIONES.

Hic Arist. declarat alia ratione q̃ cœlum, siue sphæra semper moueatur, & simul hoc declarando, etiã declarat quo modo semper quiescit, vt Zeno dixit, differt autem hæc ratio à priori, quoniam prior ratio accipiebatur ex puncto designato in circũferentia, qui est principium, medium, & finis, hæc ratio sumitur ex cẽtro, circa quod fertur sphæra, nam cũ centrũ punctũ sit extra circũferentiam & sit principium medium, & finis motus sphæræ, ideo sphæra semper quiescit, & semper mouetur, verum punctum in sphæra, est principium medium & finis in sphæra, centrum vero est principium mediũ, & finis extra sphæram.

Quod autem latio sit prima motuum, testantur oẽs qui motus mentionẽ fecerũt, principia enim ipsius his tribuunt, q̃ motu istiusmodi mouent. Disgregatio nãq; & congregatio motus ĩ loco sunt, hoc ãt mõ cõcordia & discordia mouent, quatenus altera ipsarum segregat, altera congregat. C

Nunc q̃ opinioni suæ cõueniant omnes positiones antiquorum, qui de motu mentionẽ fecerunt, probare nititur, oẽs. n. principia rerum et omnis motionis ea faciũt, quæ motus in loco causæ sunt, & primo ab Empe. probat põt hoc, hic enim rerum principia facit concordiam & discordiam, has autem esse rerum causas ait, quatenus cõgregatione & segregatione mouẽt, modo oẽs sciunt congregationem & segregationem esse motum in loco.

Anaxagoras quoq; mentem quæ prius mouit segregare contendit. D

Secundo idem authoritate Anaxagoræ patet, ipse. n. mentem rerum principium facit, hanc vero res motu, qui segregatio, efficere ait.

Eadẽ & his sentiunt qui nullã cãm dicũt, sed pp vacuum moueri aiunt, hi etenim motu locali naturã moueri inquiunt. Modo motus qui p vacuũ fit, latio est atq; vt in loco motus, cęterorũ aũt motuũ nullũ primis corporibus iesse, sed his qui ex illis constare putant. augeri nanq; & minui, atq; alterari congregatione indiuiduorum corporum, segregationeque illa asserunt.

Tertio idẽ authoritate Democriti & Leucippi confirmat. Nã hi dĩt duo, primũ q̃ vniuersa natura & oẽ quod moueť, in vacuo moueť, & nõ nisi latione, secundo pmis corporibus vt indiuiduis nullũ p̃bent motũ p̃ter localẽ, atoma. n. hoc est indiuidua, cõtinuo moueri in vacuo cõ-

A tendũt, corpora vero ex atomis cõposita aiunt, alijs quoque motibus moueri, sed congregatione segregationeq; atomorum, & ita etiam apud hos latio prima habetur.

Eadẽ & hi arbitranť qui densitudine raritudineue generationẽ ac corruptionẽ conficiunt. cõgregatione. n. ac segregatione hęc disponũt.

Quarto idẽ probat authoritate Epicuri, q densitudine & raritudine cũcta gñant, quatenus cõgregatione, segregatione res ex illis cõficiuntur, vbi constat motũ localẽ eos primũ efficere. Nec credas hanc authoritatẽ esse Epicuri, quia Epicorus fuit post Arist. sed dicitur esse Epicuri, quatenus illam sequens est Epicu.

Præterea vltra hos accedũt his qui aĩam motus cãm faciunt, id enim quod seipsum mouet earum rerum quæ mouentur principiũ inquiunt, animal autem omneq; animans motu in loco seipsum mouet. B

Quinto authoritate Platonis idẽ approbat, hic enim omnium rerum principium animam, siue mentem seipsam mouentem secundum locum faciunt, cum omne animal, omneq; animãs solo motu in loco feratur.

Insuper ẽt id solum proprie moueri dicimus qđ motu in loco fertur, nam si quid quiescat quidem in eodem, augeatur autem aut diminuať, vel alteretur, id aliqua ex parte moueri dicim⁹, simpliciter aũt non moueri, q̃ igitur sp motus sit, eritq; oĩ in tẽpore, & quid est principiũ sempiterni motus, quis insuper primus sit motus, & quis solus perpetuus esse possit, & quod primum mouens immobile sit, dictum est.

Vltimo p testimoniũ plebis & oĩum vulgarium rem suã pbat. Vulgares enim solũ rẽ moueri & proprie asserunt, quotiens loco mouetur, vñ si res eodẽ in loco quiescat, & augeať vel alteretur, proculdubio eam moueri nõ assererent, quia lationẽ solam cognoscũt, & eã existimãt solã. Deinde epilogat, & oĩa translatione perspicua sunt. C

Auer. aũt hæc testimonio oĩum sumit motũ dici analogice de latiõe & cęteris, & cũ illud quod est alio prius sit causa alterius, ideo vult motũ dici per prius de latione tã quã de cã cæterorum. Hæc sunt quæ habentur de motus perpetuitate & p̃mitate. Sed hic est vna cõtradictio, nam Auerro. 12. Meta. com. 41. asserit de potẽtibus non esse, qđ solus ipse motus localis est ęternus. Ex hoc habetur q̃ motus cœli suapte natura est possibilis nõ esse, ait tñ q̃ à motore perpetuo efficitur ęternus, hic aũt ait q̃ nullus motus sua natura est aptus esse ppetuus nisi localis, & de locali ipsa circũlatio, igiť sua natura est motus ppetuus, & ita videtur contradictio. Secundo dubitant, nã ponatur sphæricum quoddã corpus infra hunc mundũ ex sphęra, videlicet actiuorũ & passiuorũ, & incipiat moueri circulariter, constat q̃ hic sunt oĩa quæ sunt in cœlo, primo hic est centrum quod semper est medium, finis, et principium, secundo nullus est punctus naturalis, qui sit finis, quin possit esse principiũ, & mediũ, & ita sequitur talem motũ esse perpetuũ. Ad primũ dici põt q̃ differẽtia est (vt dixit Arist.) inter circũlationem, & cæteros motus. Nã circũlatio licet possit non esse, etiã potest perpetuo esse, cæteri vero ęqualiter possunt esse & nõ esse, & nullus eorũ perpetuo esse, & sic hæc stant simul, suapte natura nanq; est possibile vtrunq;. Ad secundũ quidã dicũt q̃ motus ille sua natura etiã põt esse perpetuus, veluti motus cœli, nõ aũt est perpetuus, quia non habet motorem perpetuum. Vel dici potest q̃ non potest esse perpetuus, quoniam non est pure circularis, componitur enim ex ascensu quarundam partium & descensu aliarum, & sic etiam à motore perpetuo non posset perpetuari, nisi violentum posset esse perpetuum. D

Quæ Auer. commen. 72.

Dubitatio.

Secunda dubitatio.

Solutio.

Recognitiones

RECOGNITIONES.

HIc Aristoteles authoritate omnium, qui demotu feceruot mentionem, probat, lationem, siue localē motum esse primum, quoniam primus motus est, quo primus motor, atq; primum principiū mouet generando et corrūpendo cætera: sed motus localis est motus, quo primus motor, siue primum principium mouet generaodo & corrumpendo cętera, igitur est primus motus. Minor probatur inducendo omnes opiniones veterum, qui de rerum principijs loquentes, omoes dixerunt illa esse prima principia, inquantum mouent locali ipso motu, & dixit apud oēs, qui de motu mentiooem fecerūt, qm̄ excludit Parme. & Melissum, qui non dicuntur naturales.

Tex. 78.

Quod indiuisibilis prim⁹ motor.

Quod aūt hoc ipers necessario sit, nullamq; magnitudinem habens, nūc dicamus, prius determinatis his, quę rem hanc antecedunt, quorū quidē vnū est, nullū finitū mouere posse q̄cquam tēpore infinito, tria nanq; sunt, id quod mouetur, id qd̄ mouet, & tertium ipsum tp̄s, atque aut hæc omnia infinita sunt, aut omnia finita, aut horum aliqua vt duo aut vnum.

An mouens primū mobile primū sint diuisibilia. Vide Egid. hic.

Hactenus conclusit esse priocipiū motus perpetui sempiternum, & perpetuū, nunc quale sit vult disputare, & propooit probare ipsum esse impers nullam magnitudinē habens, ante tñ q̄; rem ipsam concludat, proponit nullum finitum posse aliquid mouere finitum tempore infinito, vt vero conclusio hæc intelligatur accipit in omni motu eē tria, id quod mouetur, id quod mouet, & tertiū tempus, propterea oportet dicere aut hæc omnia esse paria quo ad infinitudinē, vt omnia sint pariter infinita, aut quo ad finitudinem, vt omnia sint pariter finita, aut vt aliqua sint paria duo vel vnum dispar, vult igitur primo probare q; non possunt esse mouens & mobile finita, & tempus infinitū, hæc est conclusio, & conclusionis expositio crassa, donec disputetur.

Sit igitur A mouēs B mobile, tp̄s infinitū C pars itaq; ipsius A quę quidē sit D moueat parte aliquā ipsius B quæ quidē sit E. & cum non inęquali ipsi C, in maiori nāq; maius mouet: fit vt nō infinitū sit, sitq; Z hoc igitur mō addens ipsi D totum A consumā & addens ipsi E consumā ipsum B, tempus aūt nunquā cōsumam, etiam si semper ęqualem partem auferam, cū sit infinitū, quare totū A mouens totū B ipsum finito in tempore C mouebit, non ergo potest à finito aliquid moueri i̅finito motu. Quod igitur fieri nō possit vt finitum tempore infinito quicquam moueat, perspicuum est,

A	mouens	D	pars ipsius	A
B	mobile	E	pars ipsius	B
C	tempus infinitum	Z	pars ipsius	C

Conclusionem expositam nunc more mathematico demonstrat, & constituit terminos dicens. Sit igit̄ A mouens finitum B mobile etiam finitum, tēpus infinitum sit C vlterius pars ipsius A mouentis quæ quidē sit D moueat partē aliquā ipsius B, quæ pars mota signetur per E & cum inæquali tempore & toto C mouent D pars mouentis & partem rei motę (in maiori nāq; maius mouet) tale tempus acceptū, puta Z erit finitum, tunc vis rationis est, fiat resecatio ab A addēdo ipsi D. p partes æquales, & resecatio ab ipso B addendo ipsi E donec fieri pōt. Et similiter ab ipso C tempore proportionabiliter secet̄ semper pars tanta quanta erat Z tunc facta cōsumptio-

E ne ipsius A & ipsius B & factis tantundem ipso D, & E quanta erant A B mouens & mobile & tempus remanebunt finita. Et sic non oportet ponere tempus infinitum.

An in pr̄ ęgetrahi̅ totum a toto quam pars a parte Vi. Egi. hic

{In hoc capitulo.} Quia nonnulla cōmenta in fine huius sunt vtilia, & aliquantulum difficilia, volo exponere ipsa. Pręsens igitur cōmentum diuiditur quia primo exponit literā, secunda, ibi {sed notandum est} digreditur. Primam partem exponemus colligendo quæ dicit breuibus, sunt igitur tria. Primum est differentia inter conclusionem hic factam & eā quā fecerat. Et est q; prius Arist. probauit solum primum motorem non esse mobilem neque per se, neq; p accidens. Hic probat ipsum non moueri neq; p se, neq; p accidens, & nō esse corpus, nec potentiā siue virtutē in corpore. Secundo differunt etiā, quia illa probatio non fuit quo ad horam, hęc aūt probat etiā ipsum esse extra materiā, quod nō fecerat prima probatio. Secūdum est, forma syllogismi textus, et est hęc, proportio Z temporis ad C tēpus est cōposita ex proportio-
F ne D ad A & proportione E ad B, hoc est tanta est pportio Z ad C quāta est proportio omnium partiū A ad oēs partes B, & hoc est manifestum, quia tp̄s vtriusq; motus sequitur semper proportionē motoris ad mobile quod in illo tempore mouetur: sed proportio D ad A est finita, quia D consumit A, & proportio E ad B similiter, quia E coosumit B: igitur & proportio Z ad C, omnis enim proportio composita ex proportionibus finitis est finita, & ita C tempus non est finitum. Tertio accipit esse per se notum, nullum finitum posse mouere corpus infinitum, & hoc etiam Arist. supponit, eo quia oportet potentiā motoris superare potentiam siue resistentiam mobilis. Hæc sunt quæ ante digressionem colligi possunt à cōmento.

{Sed notandum.} Hæc est digressio, vbi debes scire q; Auic. & sequaces contradixerunt Aristoteli. Aristot. n. supposuit primū mobile & primū motorē eē diuisibiles, vt patet per casum argumenti, hoc aūt falsum est, cū sint æterna. Rn̄det Auer. & dat duas solutiones. Prima est q;
G ratio Arist. valet cōtra illos qui tenerent formam cœli et motorē cœli esse formā in materia, hoc est dependens in esse & conseruatione à materia. Quo posito patet q; fieri pōt diuisio, & crementum vnius ab alio, & augeri actio auctione partium materię, quo in casu potentia partis est minor potētia totius, oā omne corpus materiale est finitę actionis, & per consequens eius pars est minoris potentiæ. Sic igitur prima respōsio est argumentum valere ad hominē, videlicet ad eū qui ita diceret.

{Differunt siue accn̄s} Rn̄sio sc̄da esse pōt, q; Arist. loquit̄ cōditionalr̄, accipit. n. mobile & motorē, & arguit dato q; hęc diuiderentur, sequitur tp̄s esse finitum. Modo conditionalis potest esse vera, cuius antecedens & consequens est impōle, vt in illa, si lapis volat lapis hēt alas, Arist. igr̄ nō sumit illa diuidi, sed ait illa seq̄ si diuiderētur.

Rationes Auer.

{Amplius cū oē.} Vltra Arist. addit duas rōnes ad pbādū q; si motor est in materia fit diuisibilis. Prima est, oē cōpositū ex materia & forma est finitū secundū actio-
H nē, nūc aut actionis finitas est ex pte materię, aut ex parte formæ, non ex pte formę, quia forma vt forma abstrahit à finitate vel infinitate, igr̄ rōne materiæ. Ex his seq̄r q; si ponat̄ in cœlo actio finita vel infinita, oportet ibi existimare materiā, & p cōsequens possumus in illo cōcipere diuisionē aliq̄. Et breuiter hęc rō valet si ponitur motor cœli in materia, sequitur enim statim vt eius actio diuidat̄ ad diuisionē materię, & sic possunt ibi ptes cōcipi.

{Item oī formę.} Secundo q; illę partes possunt concipi in illis probatur, nā posita forma in materia, erit illa diuisibilis, & nō posita nō erit diuisibilis, igitur si ponatur forma & primus motor in materia, recte possunt ibi estimari partes. Ex his duabus rationibus patet rationē esse duobus modis bonam, tum quia vtitur propositionibus cōditionalibus, tum quia loquitur ad eos qui ponūt motorem in materia, Hi enim per has duas rationes coguntur ponere illum & mobile diuisibilia.

Quod

{Quod enim denudatum.} Ex his probat secundũ veritatem quale est corpus coeleste, & quale forma eius, & vult q coelum sit corpus simplex, & forma coeli nõ sit cõstituta in materia, & syllogismus esse põt, omne carẽs potentia est simplex, & è contra, omne simplex caret potentia, hęc patet quia potẽtia est causa compositionis ex duabus substantijs, sed corpus coeleste caret potentia, igitur est simplex, & qm̃ nullum simplex mouetur ex se, vt fuit dictum, igitur oportet coelo attribui motorem aliquem, sic igitur coelum est compositum ex motore & mobili, & ita mobilia coelestia sunt materiæ simplices, & motores formę non in materijs. Et licet hęc materia sit disputata in Primo huius, debes scire q Auer. negat in coelo illã potentiam quæ est ad vtrunq;, non eam quę est secũdum dimidium contingentis, illa enim facit veram cõpositionem, hæc cõpositionem efficit æquiuoce. Vlterius vult q forma coeli non sit in materia dependenter, sed potius cęlum est in illa dependenter, est tamen in coelo quatenus est illius perfectio prima, constituens illud in esse.

{Habito ergo.} Ex his respondet ad cauillum Auicennę breuibus q Arist. non supponit illa diuidi, sed loquitur hypotetice, & ita errant, quia contradicunt illato, & non illationi, cętera quę dicit sunt superflua.

Dubiũ. pri. Vide Egid. hic.
{Et detestationes. Sed oĩa hæc reducuntur ad duas difficultates. Primo quonãmodo casus est verus, videlicet; q motor & mobile sint diuisibilia.

Secunda.
Secundo videtur q falsum sit quod Arist. sumit, accipit enim q in maiori tpe mouet totus motor totum mobile q̃ pars partem, quod est falsum, quia qualis est proportio totius ad totum, talis est partis ad partem, & cõsequenter temporis ad tẽpus, Sexto huius, igitur quanto tpe totum mouet totum, tanto pars mouebit partem.

Vide Egid. hic. Propria responsio.
Sed qm̃ tota res consistit in secunda difficultate, ideo quidam simpliciter aiunt q Ari. loquitur de motu per cõparationẽ ad spatium, hoc enim modo pars mouetur in minori tẽpore respectu determinati signi in spatio. Et sic argumentũ valere dicũt.

Confutatio.
Hęc responsio non est ad mentem Aristo. Primo quia Arist. de spatio nihil ait, ait. n. tria esse mouens, mobile, & tempus, & nihil de spatio inquit, dixisset enim esse quatuor. Secundo abscisa parte à toto, tunc velocitas attendet penes punctum mediũ partis & totius, nõ respectu puncti in spatio, sed totius spatij, vt dicitur Sexto huius, quo in casu non erit fuga ad signum in spatio. Tertio Aristo. loquitur tã in circulari q̃ in recto motu, modo in circulari motus nõ cõsiderantur respectu determinati signi in spatio.

Propria responsio.
Propter hæc videtur mihi aliter esse dicẽdum. Vbi debes scire q duplex est diuisibilitas. Vna extẽsiua, quæ duratio dicitur rei, alia intensiua, quæ perfectio est actionis, est igitur sensus conclusionis Arist. q virtus finita in duratione non potest mouere mobile finitum in duratione tpe infinito in duratione, hac conclusione exposita patet id quod Arist. sumit Arist. enim sumit partem ipsius A. non quidem magnitudinis. A. vt male intelligunt expositores, & peius Auer. sed partem eius quãtitatis, quæ ponebatur finita, igitur pars ipsius A quatenus est minoris durationis

An mouens finitum moueat tpe infinito. Vide Gratiadeum Esculanum. te. 12. huius.
Et accipit partem B etiam quæ est minori duratione apta moueri, q̃ totum B erat aptum moueri. Qua acceptione habita patet D partẽ ipsius A mouere E partem ipsius B tempore minore, eo quia diuisio est penes quantitatem durationis amborum, videlicet mouentis, & mobilis. Et sic cessat omnis cauillus, & primus quidẽ quia in duratiua quantitate mobilis est dare partes, in minores & minores diuisibiles. Ad secundũ vero patet solutio, qm̃ diuidit mouens penes quãtitatem duratiuam suæ potentiæ motiuæ, & mobile etiam penes quantitatẽ qua potest durare moueri. Qua ratione tempus quo ps

Iterum An mouens finitũ possit mouere per tps infinitũ.
mouet, erit minus duratione, licet sit simile forte intẽsione. Et hanc demonstrationem nemo (vt mihi videtur) pcepit, vult igitur habere q non potest tempus esse perpetuũ, & mouens & mobile corruptibilia, & ita si tempus est ppetuũ, oportet mouens & mobile etiam ppetua eẽ.

A Debes scire q sicut triplex est quantũ, ita triplices sunt partes, est quantũ loco, est quantũ duratione, & est quantum vigore, ita triplex etiam totum, totũ videlicet loco, totum duratione, totum vigore, pars ẽt triplex, pars totius loco, pars totius duratione, pars totius vigore, vt igitur pars totius loco minor est toto loco, & pars totius vigore minor est toto eiuã vigore, sic pars totius duratione est minor toto duratione. Recte igitur Arist. sumpsit ipsum D partem ipsius totius A duratione, mouere E partem ipsius B quæ est pars ipsius B etiam minor duratione. Hæc de demonstratione Aristot.

Vide Im. q. 10 huius. Et Alber. de sa xo, q. 10. h°.

RECOGNITIONES.

VIs rationis est hæc consequentia, pars mouentis mouet partem rei motæ tempore finito, igitur totũ mouet totũ tempore finito, declaratur añs supponendo duo, primum q si aliquod totum mouens moueat aliquod totum mobile in aliquo tempore, pars aliquota illius mouẽtis mouet partem aliquotam rei motæ, in minori tẽpo-

B re, hanc supponit tanq̃ perspicuam, nec probat in textu, secundum quod pars aliquota sit, ex qua aliquoties sumpta redditur totũ & diminuta diminuitur à toto, his stantibus, volo q fiat resecatio p partes aliquotas ipsius p mouentis addendo ipsi D, & ipsius B rei motę addendo ipsi E donec diminuatur totũ per secundam suppositionem, & volo etiã q fiat resecatio à toto tempore C addẽdo ipsi Z æqualiter, & vniformiter, sicut fit diminutio motoris & mobilis, & quæro an diminuetur totum tẽpus C sicut diminuuntur A, & B aut non, si sic igr̃ tẽpus C erit finitum sicut A, et B: si non, tunc tempus quo pars mouet partem, nec erit minus nec maius, eo tempore, quo totũ mouet totũ, quippe cũ finitum non sit comparabile cum infinito, quod est contra primam suppositionem, præterea tunc remanebit tempus, in quo nec totum mouet totum, nec pars aliqua mouet aliquam partem. In commento A aduerte qm̃ Auer. dicit sic, { proportio temporis Z ad tempus C est cõposita ex proportione D ad A, &

C ex proportione E ad B } vbi Auer. per cõpositionẽ intelligit similiter se habere, nõ. n. intelligit q vere sit cõposita. Sed q eodem mõ se habeat pars temporis ad totum tempus, veluti se habet pars mouentis ad totum mouẽs, & pars rei motæ ad totam rem motam, quare per cõpositionem intelligit coniunctionem duarũ similitudinũ, q̃d si ita se habet pars tẽporis ad totũ tps, sicut pars mouẽtis ad totum mouens, & pars rei motę ad totam rem motã, sequitur q si pars mouentis aliquota per diminutionem secat totum mouens, & pars rei motæ totam rem motã, etiam pars temporis resecabit totum tempus, non ergo tempus erit infinitum, illis vtrisq; existẽtibus finitis, vnde vis rationis est, proportio temporis ad totum tẽpus, est sicut proportio totius mobilis ad totum mobile, & totius motoris ad totum motorẽ, sed q̃libet earũ est finita, vt patet per resecationem, igitur proportio temporis ad tempus etiam erit finita, & sic habetur conclusio.

Tex. 79.

D Quod aũt finita in magnitudine nulla penitus virtus infinita esse possit, ex his perspicuum erit. Sit ẽt maior virtus ea quæ semper in minore tpe facit, vt calefacit, aut dulcorat, aut pijcit, & oĩno mouet. Necesse igitur est ab eo quoq;, quod finitum quidem est, infinitam autem virtutẽ habet, aliquod patiens patiatur, & magis, quam ab alio. Infinita nanq; virtus maior est.

An in magnitudine finita possit esse virtus infinita. Vide Ioan. de mag. q. 7. huius & Iã. q. 20. huius. Et Albe. de saxo. q. 11. huius, & gaiet 2. alios. Et Egi tex. 81. huius.

Dynamis gręce tũ potẽtia, tũ vis, tũ virtus, tũ vigor, quod intelligi nõ põt nisi respectu actionis vt dicemus. Ponit igitur secundum necessarium ad probandũ primũ motorem esse impertẽ atq; indiuisibilem. Et est q in magnitudine finita esse non põt virtus infinita mouens illã. De qua vero finitudine vel infinitudine loquatur, dicemus in digressione. Pro declaratione huius vnum supponit expresse, aliud vult esse intelligẽdum. Id q̃d supponit

est,

stionis partem, primum ꝙ potētia passiua cœli est finita intensiuè in qualitate passionis, hoc est patiť ab agēte certa resistentia sm est potentia passiua cœli est infinita extensiue, hoc est incorruptibilis, & ęterna, atq; apta pati à motore sempiterno tēpore, primum probat. Tum quia ita est de passione vti de actione, sed nulla forma magnitudinis finitæ potest esse actionis infinite, cum illa sit diuisibilis diuisione corporis, igitur nec potētia passiua potest esse infinita in patiēdo, secundo arguit, si aliquod corpus posset esse infinitæ passionis, posset esse nullius resistentię, & sic posset dari vnū infinitū maius altero, quod deduco, vbi enim daretur tale nullius resistentię passiuū posset adhuc dari vnum minus resistens, si in minori esset corpore, & sic vnum infinitum erit maius altero.

{Ex hoc ergo.} Secūdū probat, q̃a cœlū est corpus simplex, & illius forma est per se subsistēs, & nō dependēs à materia, cœlū igiť quo quidē ad qualitatē patiendi est finitæ potentiæ, & sic aliquantæ resistētiæ, quo verò ad extensionem est infinitæ potētiæ, quia simplex & absq; materia. Hæc est solutio quantum ad virtutem passiuam.

{Dubitabit aliqs.} Excusat se à duabus quæstionibus quas ad librū Cœli remittit, prima est, quonāmodo cœlū neq; est graue, neq; leue, sed naturę tertię. secūda est, quonammō hēt potētiā finitā, has igiť in libro Cœli remittit.

{Dupliciter enim potentiæ.} Nunc qualis est potētia motiua, cœli declarat, & facit illam distinctionē, ꝙ potētia potest dici infinita in qualitate actionis, illa videlicet, quæ mouet in nō tempore vel vltra proportionē omnis potentiæ finitę, & hoc modo neq; primus motor, nec aliquis motorū cœlestiū est infinitus, quia mouerēt in non tpe. Alio modo dici potest infinita extēsiuè, quia potest per infinitū tēpus mouere, & hac ratione quælibet potētia cuiusq; motoris est infinita, & sic patet solutio tota.

{Motores igiť.} Ex his infert cōuenientiā inter motores materiales animaliū, & immateriales cœlorū, & vult ꝙ ambo sint mouētes à potētia finita in qualitate agēdi. Materiales quidē, quia finiunť ꝓpter materiā. Immateriales vero, quia finiunť à natura rerū, quę nō capit infinitudinē, nec in corpore, nec extra corpus, signum aūt est, quia cœli sunt diuersarū velocitatum, quādo octauus orbis. 36. m. annis complet motū suum, Saturnus in. 30, & alij in alijs quod non esset si potentiæ essent infinitæ.

{Ergo sm hūc.} Colligit totam solutionē breuibus & vult ꝙ cœli potentia sit finita oī ex parte, ex parte quidē actionis, cum sit certæ actionis, ex parte passionis cum sit certę resistentię, huius rei signū est, quia vt dixit Aris. Secundo cœli tex. com. 71. si cœlo adderetur astrum aut nō mouereť, aut tardius mouereť, quę ratio docet potentiam oī ex parte esse finitā. Sed magna hic exoriť quęstio vnde cœlū habet ꝙ motori resistat, nec valet q^d quidam aiunt ꝙ aliter considerať successio in motu aīalis, et aliter in motu naturali, dicentes in naturali attendi penes proportionē Geometricā potentiæ mouentis ad suā resistentiam, in animali verò penes aptitudinē seu inclinationē sm eius appetitum ad tantum vel tm̄ mouen, vbi enim sic esset omnis limitata velocitas esset ex parte motoris sic appetentis motū cum tanta aut tāta velocitate, & nō ex parte mobilis, et ita Auer. quem sequunť, somniasset, cum dixisset potentiā passiuam cœli esse limitatā in qualitate passionis, & limitatę resistentię. Hæc itaq; quęstio nunc hic omittať, sed in libro Destru. destruc. disputaui ipsam satis probabiliter pro ea ætate, quod si aliquando aliter occurret, dicam forte melius, & magis ad Arist. aures. Hæc de prima quæstione Auerrois.

{Ad secundam autē.} Soluit ad quæstionē secundā, & primo ad eam absolutè, secundo ad cauillū tacitum, solutio absolutè est, ꝙ vbi poniť virtus infinita et in corpore, illa nō potest esse nisi infinita in qualitate agendi, vbi aūt poniť extra corpus, illa proprie non debet dici finita, nec infinita. primum (licet ipse nō declaret) potest declarari per dicta in. 12. Meta. cōmen. 41. qm̄ vbi virtus infinita

A extensiue, hoc est æterna esset in corpore, hoc est cōstituta in esse per corpus (vt nūc Auer. intelligit) esset virtus corruptibilis, igiť haberet cōtrariū corruptiuum. et cum sit æterna, oportet vt æterno tempore resistat causis corruptiuis, non potest infinito tempore resistere cōtrarijs, nisi excedat illa excessu infinito, quare oportet eā esse infinitam non modo in extensione, sed qualitate agendi, et sic mouebit in non tempore, vt ratio Arist. docet. sm declaratur, quia vbi illa ponitur extensiue infinita, & extra corpus, nō oportet vt resistat causis corruptiuis, et ita nō oportet vt sit infinita in qualitate actionis, & per consequens non oportet vt moueat in non tempore.

{Non ergo sequiť.} Sed accidit vnus cauillus, & quidem difficillimus, nam si motor primus est extra corpus & finitę qualitatis agendi, tunc vtar eadē demōstratione Aris. et deducā posse esse vel intelligi esse, aliquā virtutē finitā in tēpore mouens ęquale mobile ęquali velocitate videlicet, spatio. 24. horarū & minori, probo, & vtar ratione

B Arist. virtus illa est finita in qualitate actionis, per te, igiť mouet certo tempore cœlū, sit tempus illud. 24. horarū, videlicet accipio vnam virtutē in materia, quæ ad imaginationē moueat cœlū tardiori motu, nec oportet fugere ꝙ nō potest dari, quia sic fugiā ab Arist. ratione, & volo ꝙ illa fiat ad imaginationē dupla & tripla, donec mouebit cœlū vel æquale in 24. horis, & sic virtus finita potest æquali tempore mouere æquale cum virtute infinita. hunc igitur cauillū euadit Auerro. qm̄ talis virtus, quæ assumeretur materialis, cum sit in corpore non potest illi comparari, qm̄ hæc est diuisibilis in maiori maior, & in minori minor, at illa cœli esset sine corpore & indiuisibilis. quare patet ꝙ Arist. ratio esset efficax, vbi virtus illa infinita ponitur in materia, quia tūc esset huic comparabilis sm magis & minus, & recte subtiliter euadit Auerroes. Ex his omnibus potest accipi expositio conclusionis, & rationis apud Auer. intēdit enim ꝙ nulla virtus infinita in extensione et duratione potest esse in

Expositio Auerro. pulchra.

C corpore constituta inesse per illud, quia tunc esset infinita in vigore, & per consequens moueret in nō tempore, quia si non moueret in non tempore aliqua finita posset æquali inæquali tēpore mouere, & ratio hæc valet, quia sunt comparabiles ambæ, vbi verò est extra corpus mouet in tempore, nec propter hoc sequiť vt aliqua finita in tempore posset æquali velocitate mouere, qm̄ nulla potest illi accipi cōparabilis. Sed contra hanc expositionē obijcit expositor, tum primo, quia contradicit Arist. qui pauloante dixit & etiā dicet in fine, virtutē infinitā mouere mobile finitū tempore infinito, vbi patet virtutē dicere infinitā extra corpus, tum secūdo, quia eo modo cōuenit formę finitudo et infinitudo, quo etiā vniuersaliter sibi magnitudo, modo formæ cōpetit magnitudo per se quidē saltē gradualis, siue perfectionalis, & per accidens ratione magnitudinis subiecti, & sic licet motor ille non esset finitus vel infinitus ratiōe subiecti, esset talis vel talis rōne formę & perfectionis. Ioannes euadit ꝙ Auer. loquitur de primo motore, modo hic nō est in magnitu-

Replicæ expositoris. D. Tho.

Defensio Ioannis.

D dine nec subiectiue, nec attributiue, et propterea nullatenus est finitus aut infinitus. Ad secundū euadit ꝙ Arist. infra vtetur potentia pro causalitate, modo cū sit infinitæ causalitatis, ideo nō est in corpore. Sed hæc Ioannis responsio est fuga, primo quia tunc demonstratio Arist. esset particularis solū de primo motore vt fine, & sic non valeret de cęteris, secūdo quia frustra Aris. supposuit primum motorē mouere perpetuo motu, si solum vt finem mouere vellet, tertio, quia abutiť omnibus verbis Aris. qui vbiq; per mouēs, et principium vnde motus, intelligit effectricē causam. Propterea dico ꝙ Auer. vult motorem cœli non esse finitū vel infinitum finitudine vel infinitudine quę sibi cōpetit ratione subiecti et materię, vt in toto cōmento exponit, de alia nō negasset, & vlterius oportet dicere ꝙ alię virtutes materiales nō sunt cōparabiles ei, quoniam sunt finitę vel infinitę ratione subiecti.

Confutatio Ioannis.

Defensio Auer.

An ex processu Arist. possit concludi ꝙ oīno nulla virt⁹ motiua sit īfinita. Vide Gādaum etc. lec. 21. huius.

Rationes

Rationes igitur expositoris probant motores esse fini-
tos alia ratione, quã dependenter à subiecto, vt quia for-
mæ attributæ corporibus mobilibus, & quia actiones
sunt finitæ, quod Auer. non negat, immo Secundo Cœli
com. 38. expresse concedit, non tamen propter hoc aliæ
materiales sunt illis comparabiles, quonammodo intelli
gatur alia responsio. 12. Metaph. commen. 41. & an deus
sit infiniti vigoris in libello nostro de amplitudine siue
infinitudine dei nuper ædito perquire.

An si esset virtus infinita moueret in instan vel in non tpe. Vide Egi. hic.

RECOGNITIONES.

HAec est secunda conclusio, quę seruit pro suppositio
ne secunda ad probandum primũ motorem esse in-
diuisibilem, est cõclusio hæc, {ꝙ autem in magnitudine
omnino finita, nõ contingat infinitam esse potentiam, }
subaudi quæ illã moueat, {ex his, } quę dicemus {mani
festum est, } dixi notanter, quæ illã moueat, quoniã nul-
la virtus est in magnitudine, quin illã moueat, alioquin
esset frustra, nec virtus mouet magnitudinem, quin sit
F in illa, tunc supponit duo: primum ꝙ comparando maio
rem virtutem ad minorem maior virtus efficit ęqualem
effectum illi, quem facit minor in minori tempore. secũ-
da suppositio, quã non explicat, est ꝙ omnis motus sit in
tempore, his habitis intendit probare hanc conclusionẽ,
virtus infinita nõ potest mouere mobile finitũ tempore
finito, & ꝓbatio est hęc, si virtus infinita mouet magnitu
dinẽ finitam tpe finito, virtus finita poterit mouere ean-
dem tẽpore finito, probo & suppono, ꝙ per quantũ cre-
scit virtus mouens per tm̃ tempus minuatur, qm̃ aucta
potẽtia actiua ad eandẽ resistentiam, tempus minuiť, sit
ergo tempus in quo virtus infinita mouet magnitudinẽ
finitã hora videlicet a. tempus vero in quo virtus finita
mouet eandẽ sit dies, qui est. 24. horarũ, tunc volo ꝙ de
potentia infinita dematur, & addatur potentiæ finitę, cũ
per hanc additionẽ tempus diminuať, crementum adeo
fiet, vt tandẽ finita virtus mouebit eandẽ magnitudinẽ
in hora, & sic patet absurdũ. In cõmen. animaduerte in
G solutione secundę. q. ꝙ si virtus æterna ponať in corpore
dependẽdo à corpore, tunc sequiť vt sit simul duplici infi
nitate infinita, quia duratione, hoc est ęternitate, & vigo
re, hoc est velocitate mouẽdi, vt bene in cõmentarijs de-
ductum est, at vbi poniť extra corpus ab illo non depen-
dendo, sequiť, vt solũ duratione sit infinita, hoc est ęterni
tate, non aũt vigore, ac velocitate motus, qm̃ omnis vir-
tus est qualitate agendi finita inquantũ virtus existẽs in
natura. deinde Auer. ibi {non ergo sequiť, } remouet du
bium contra se, qm̃ si virtus extra corpus duratione fue-
rit infinita, velocitate mouẽdi finita, virtus aliqua mate-
rialis saltẽ quo ad intellectũ poterit intelligi æqualis, vel
maior quo ad velocitatẽ mouendi virtute illa infinita du
ratione, qualitate mouẽdi finita, vt patet formãdo demo
strationẽ Aris. Respõdet ibi Auer. ꝙ data virtute mate
riali, non poterit cõparari virtuti in materiali quantũ ad
finitatem vel infinitatẽ agendi, qm̃ virtus immaterialis,
nec est finita, nec infinita, quo ad velocitatẽ mouẽdi, vir
H tus vero materialis est finita, quare nõ sunt cõparabiles.
Sed diuus Thomas miratur hæc, qm̃ virtus illa extra cor
pus mouet, & tempore æterno, & velocitate finita, et sic
licet nõ sint cõparabiles quo ad infinitatẽ temporis, erūt
tamen cõparabiles quo ad velocitatem mouendi, quę in
vtrisq; finita est. Gandauensis defendẽs Auer. dicit fal-
sum esse primum motorẽ extra corpus mouere, & ita fal
sum est eũ esse finitũ vel infinitũ, cum nequaq; moueat,
per quę asserit demostrationẽ hanc esse solũ intelligendã
de primo motore, non aũt de cæteris intelligentijs. Sed
pace Gandauensis hęc friuola sunt, primo quia Auer. in
hoc cõmento cõparauit motores materiales immateria-
libus quo ad finitatẽ mouendi. Secũdo quia saltẽ poterit
dari virtus materialis, quæ quo ad velocitatẽ motus po-
terit comparari cęteris motoribus, tertio quia falsum est
deũ mouere solũ vt finẽ, & nõ vt efficientẽ, vt alibi pro-
bauimus. Gandauensis igiť nesciens soluere rationẽ diui

Recogni. in com. 79.

Argumentũ diui Tho.

Defensio Gandaui.

Reprobã.

E Tho. detruditur ad has fabellas. Quare dicendũ aliter ꝙ
cũ Auer. asserit virtutẽ extra corpus nec esse finitã, nec
infinitã, intelligit finitatẽ vel infinitatẽ dependentẽ à ma
teria, cum quo tñ stat eam esse finitã qualitate mouẽdi,
quæ nõ dependet à corpore, sed finitatẽ, vel infinitate cõ
petẽti suę naturę, hac enim virtus extra corpus finita est,
cum sua natura limitata sit, & sic recte dicit Auer. mate-
rialẽ, & immaterialẽ virtutes non esse cõparabiles, quan
tum videlicet ad finitatẽ dependentẽ à corpore, sed bene
quo ad finitatẽ competentẽ suis naturis. nam prima com
paratio fit in quatuor terminis, cum. n. dixit motores cœ
lestes & motores materiales esse cõparari, intellexit cõ-
paratione facta in quatuor terminis, sicut cõparanť acu-
men visus & acumen gladij, ita. n. se habent motores cœ
lestes ad finitatẽ competentẽ suæ naturę sicut materiales
ad finitatẽ dependentẽ à materia, cum verò dicit hic eos
non esse cõparabiles intelligit quia ęquiuoce diciť in illis
F & in his finitas, quia finitas materialiũ dependet à mate-
ria, illa verò illorũ pendet à natura, & sic nõ sunt cõpara
biles cõparatione facta in duobus terminis. Sed dices,
cur nõ potest virtus materialis intelligi ęqualis, et maior
virtute materiali quo ad finitatẽ competentẽ suis natu-
ris, vbi. n. est dare magis & minus est dare æquale, ergo
saltẽ quo ad finitatem mouendi cõpentẽ suæ naturæ sunt
cõparabiles, & potest dari maior, & æqualis, dicendũ, ꝙ
virtus materialis nõ est illi immateriali cõparabilis, quo
niam materialis est finita duplici finitate. s. duratione, &
velocitate mouẽdi, & vtraq; dependet à materia. At vir
tus immaterialis est finita altera tantum finitate. s. velo-
citate mouendi, quæ pendet à natura, non aũt finitate du
rationis, & sic nunquam materialis virtus poterit illi fie
ri per intellectum æqualis aut maior, quin materialis vir
tus semper remaneat minor finitate demõstrationis. Sed
adhuc restat. q. qm̃ saltem posset intelligi quo ad finitatẽ
mouendi fieri illi æqualis, & maior. quod Philosophi ne
gant. dicendũ ꝙ non potest, qm̃ virtus materialis est fini
G ta finitate pendente à materia, virtus verò immaterialis
finita intensiue finitate naturæ, & sic æquiuoce dicunť fi
nitæ, quare non potest altera intelligi æqualis alteri. Sed
contra qm̃ Arist. comparat has, cum enim sumit virtutẽ
infinitã mouere magnitudinẽ finitam tempore finito, &
virtutẽ finitã mouere etiam cum non appetat velociorẽ
motum minore tempore, & auget finitam, certum est ꝙ
comparat infinitam in duratione finitam tamẽ intensiue
sm Auer. finitæ in duratione, & intensiue, ergo eas com
parat, ideo consideratione magna hic locus dignus est,
quã ad aliud tempus transfero, animaduerte tñ ꝙ diuus
Thomas qui tenet ad mentem Aristotelis primũ moto-
rem esse virtutis infinitæ in vigore, potest euadere, & di
cere ꝙ deus in materia existens moueret mere naturali-
ter & sic moueret in nõ tempore, extra materiã verò exi
stens, moueret per cognitionẽ & intellectũ, & sic moue-
ret in tẽpore, & si dices, ergo posset intelligi virtus finita
in vigore æquari potentiæ Dei, dicã bene posse intelligi
H æquari virtute Dei qua mouet, non aũt qua deus posset
mouere, quatenus deus est virtus infinita. De resistẽtia
cœli magna quęstio fuit, quidã dixerunt successionem in
motu cœli nõ esse ex eo quia corpus cœleste resistit mo-
tori, qm̃ resistere est agere, & oẽ quod agit, est in actu, &
sic cœlũ haberet actualitatẽ propriam vltra intelligentiã
per quã esset in actu, & resistens, propterea asserunt suc-
cessionẽ in motu cœli esse ex parte intelligentiæ, quę non
apta mouere velocius q̃ mouet, eo, quo mouet suum or-
bem, qm̃ velocior motus nõ esset ad bonũ vniuersi, qua-
re intelligentia, vt appetens tantum motum resistit sibi,
quatenus est virtus motiua, vt homo appetens appetitu
rationali resistit sibi appetenti agere sm appetitum sen-
sualem. Quare intelligentia resistit sibi. sed contra, quo-
niã eius est resistere, cuius est pati motũ, sed intelligentia
non recipit motum, sed corpus ipsum cœleste, quod est
subiectũ motus, igiť eius est resistere. pro solutione ergo
dicamus

dicamus supponenda de mente Auerro. id quod dat esse alicui, dare omnia accidentia consequētia esse, vt patuit, cum igitur secundum Auerroem intelligētia det esse orbi, dabit omnia accidentia, quæ orbi insunt, vt figuram, raritatem, lucem, motum, resistentiam, qua motori resistat ne moueat velocius quàm faciat pro bono vniuersi, dimensiones, & cætera omnia, quæ orbi accidunt, veluti secundum veritatem, corpus humanum habet omnia accidentia à rationali ipsa anima, quorum vnum est vt corpus resistat animæ mouenti circulo, & tamen in homine nihil est præter animam & materiam, cætera sunt accidētia quę consequuntur animam, quæ informat materiam, quorum vnum est resistentia, tunc dicendum ꝙ cœlum resistit motori ne moueat velocius quàm mouet, resistentia, videlicet, quæ formaliter inest corpori, effectiue autem est ab ipsius cœli anima, & cū dicis resistere est agere, falsum est, quoniam quod resistit motori, recipit motum ab eo, ergo resistere est pati certa successiōe, & cū dices saltem resistens est in actu, quod enim mouetur, est in actu, concedo cœlum esse in actu, non tamē alia actualitate ab ea, quam habet à sua intelligētia, que est sua anima, veluti humanum corpus, vt resistens est actu, non tamen alia actualitate ab ea, quam habet à sua anima, ab ea enim habet esse simpliciter, & omnia consequentia illud, quorum vnum est esse actu, & alterum est resistere motori, ne moueat ipsum velocius quàm mouet, Sed adhuc dubitabis, si cœlum resistit suæ intelligentiæ quæ est suæ animæ, vel resistit, quoniam corpus cœleste in cōtrarium motum nititur illi, quo intelligentia ipsum mouet, vt si intelligentia mouet cœleste corpus ab occasu in ortum, & cœleste corpus niteretur moueri ab ortu in occasum, & si sic, tunc corpus cœleste haberet aliam formam ab anima, vel quia cœleste corpus nititur in diuersum motum, vt si intelligentia moueret ipsum circulariter, & corpus cœleste niteretur moueri sursum vel deorsum, & iterum si ita esset, corpus cœleste haberet aliam formam, videlicet grauitatem vel leuitatem, dicēdum ꝙ cœleste corpus resistit intelligentiæ non resistētia dependente ab alia forma quàm ab ipsamet intelligētia, & ideo nō resistit quia in motum contrarium nititur, nec in motum diuersum, tunc enim niteretur in motum contrariū, vel diuersum, cum resisteret ei resistentia dependente ab alia forma quàm ab intelligentia, modo corpus cœleste resistit motori suo resistētia, quæ dependet ab illo, resistit igitur nō quia nititur in contrarium, nec in diuersum motum, sed quia non est aptum moueri velocius quàm mouetur, quoniam moueri velocius quàm mouetur, nō est bonum vniuersi, & fortasse hoc voluerūt dicere priores, qui dixerunt resistentiam esse ab ipsa intelligentia, quoniam cœlum resistit resistentia quæ dependet ab intelligentia, cum ab ea non sit aptum moueri velocius ꝗ̄ mouetur, cum illa nec appetat moueri velocius, cum non sit bonum vniuersi, nec cœlum sit aptum moueri velocius ꝗ̄ mouetur propter bonum vniuersi, vlterius dubitatur, quoniam Auerroes in commento facit hanc consequentiam, si aliqua intelligentia esset infinitæ potentiæ motiuæ intensiue, tunc moueret in instanti, hoc est velocius omni motore: modo dicerem consequentiam nō valere, quoniam licet deus esset infinitæ potentiæ intensiue, tamen mouet motu certa velocitate constituto, quoniam pro bono vniuersi motus velocior esse non potest, dicendum ꝙ ex possibili secundum imaginationem non potest sequi impossibile secūdum imaginationē, sic sequitur in casu, si enim deus esset infinitę potentiæ, quatenus esset infinitæ potentiæ esset intelligibile mouere in infinitum velociter, sed infinitæ velox motus est impossibile secundum imaginationem, ergo id, ex quo sequitur, erit impossibile secundum imaginationem, quare deum esse infinitæ potentiæ secundum hæc esset impossibile secundum imaginationem, tu vero quære hæc in libello de infinitate primi motoris.

A Neqꝫ igitur īfinita in magnitudine finita virtus eē pōt, atqꝫ tametsi minore in magnitudine plus virtutis iesse poss:t, multo tñ magis ī maiore est, sit igīt magnitudo infinita A B, sed B C, eius pars virtutem quādā habeat, qua mouit D, quodam tempore, quod sit Z, Si igitur ipsius B C, duplum accepero, illa in dimidio E, Z, temporis mouebit, sit enim hęc proportio. Quare in Z & T, mouebit. Ergo si sic accepero semper, nūquā ipsum A B, transibo, tempus enim dato semper accipiā minus, potestas igitur infinita est, oēm enim finitam vim superat, cuiuslibet aūt finitæ virtutis finitum etiā esse tp̄s necesse est, nā sim aliquo in tp̄e mouet tanta, maior minore in tp̄e *Tex. 80.*
B quidē finito tamen conuersione proportionis mouebit. Infinita aūt omnis virt⁹ queādmodū magnitudo atqꝫ multitudo, oēm finitā exupat.

A	mouens infinitum		B
B	mouens finitum	C.	
D	mobile		
E	tempus in quo B C mouet	D	Z
Z	tempus subduplum.	T	

Tertium necessarium ad conclusionem principalem est ꝙ in magnitudine infinita non est virtus finita, & probat hoc dupliciter, & prima ratio potest resolui ad duos syllogismos, primus & principalis est. Omnis virtus quę omnem finitam exuperat necessario est infinita, vt cuilibet patet. Potestas magnitudinis finitæ omnem exuperat finitam, igitur est infinita. Minor prosyllogizatur
C hoc modo, omnis virtus quæ in mouendo mouet minori tempore quocunqꝫ dato, exuperat omnem finitam, virtus magnitudinis infinitæ in mouendo mouet minori in tēpore quolibet dato, igitur exuperat oēm finitā. Minor patet in textu, quia data parte virtutis alicuius magnitudinis acceptæ à tota illa infinita, illa mouet certo dato tempore, data adhuc dupla virtute, in dupla magnitudine etiam ab illa tota accepta, adhuc mouet in duplo minore tempore, & data quantauis cum illa sit pars totius, semper mouebit minore in tempore quàm tota mouet, & sic minor prosyllogismi patet. De ratione principali primo proponit conclusionem, & inquit. Neque igitur infinita in magnitudine finita virtus esse potest, hæc est conclusio, sed quia aliquis posset cauillare, addit atque tametsi minore in magnitudine plus virtutis iesse possit vt paruo in igne plus quàm in magno aere, multo tamen magis erit in multo magis maiore, tantum enim accipi potest de aere quod superabit ignem, & ita probat con-
D clusionem simpliciter in terminis & constituit causam, & inquit. Sit igitur magnitudo infinita A B, sed C, eius pars virtutem quodam habeat, qua mouit D, quodam tempore, quod sit E, Z, si igitur ipsius B, C, partis duplum accepero, illa in dimidio E, Z, temporis mouebit, & siue in dimidio pręcise, siue nō dummodo in minore moueat tempore, sit hæc proportio, videlicet dimidij temporis ad duplum, quare in Z T, dimidio temporis illo dato mouebit, ergo si sic accepero semper, nunquam ipsum A, B, transibo, nam semper quocunque dato tempore tempus accipiam minus quo tota magnitudo A, B, mouebit, igitur illius potestas infinita est, hæc est probatio minoris prosyllogismi & conclusio principalis, deinde quasi tangit minorem principalis syllogismi dicēs, omnem enim finitam vim superat, fortasse cauillabit aliquis, quòd non cuiuslibet virtutis finitæ tempus sit finitum, sed infinitæ paruum vel non tempus, & sic falsum est, quòd semper quælibet pars moueat tempore finito, contra hoc obijcit

quasi dicens, cuiuslibet autem finitæ virtutis finitum esse tempus necesse est, cuiue signum affert dicens, nam si in aliquo tempore mouet tanta, siue virtue siue potestas maior minore in tempore quidem finito, tamen conuersione proportionis mouebit, dico cõuersione proportionis, magnitudinis, videlicet ad tempus, & temporis ad tempus, & magnitudinis ad magnitudinem, at (vt dictũ est) infinita omnẽ finitã exuperat, quemadmodũ de multitudine dicit. Fortasse ꝙ in textu est vnus syllogismus, & est, omnis virtus quæ proportione temporis in mouẽdo excellit omnem aliam finitã, est infinita. Virtus magnitudinis infinitæ proportionis tẽporis in mouendo excellit omnẽ finitam, vt in litera patet, igitur est infinita.

RECOGNITIONES.

COnclusio textus est, virtus infinitę magnitudinis nõ est finita, prima forma probandi est, B C, pars infinitæ magnitudinis mouet E, Z, tempore minore, ꝙ̃ sit tempus quo mouet A, B, tota magnitudo infinita, igitur duplum ad B, C, mouebit in duplo minori tempore, vt Z, T, & triplum mouebit in tempore triplo minore, & sic augendo semper B, C, partem, A. B. nequaquam trãsibimus & per consequendo augendo B, C, ad quadruplum & ad quintuplum, & sic in infinitum, tempus minorabitur in infinitum. Quare A, B, infinita potentia erit, erit ergo ratio in magnitudine certa, erit certa virtus, & in dupla erit dupla, & in tripla erit tripla, ergo in infinita erit infinita. Alia forma est nulla virtus, quæ proportione temporis in mouendo excellit omnem aliam finitam, est finita virtus infinitæ magnitudinis proportione temporis excellit omnem finitam potentiam vt patuit, quoniam addendo suæ parti nunꝙ̃ tota exhauritur, & sic excellit omnem aliam finitam, ergo non est finita, de ratione tangit minorem ibi, omnem. n. finitam excellit potentiam, & tunc, ibi {sit igitur in quo A, B, infinitum} erit probatio minoris, probat. n. ꝙ virtus magnitudinis infinitę excellit omnem finitam, potest ergo textus resolui ꝙ primo Aristo. probat hanc suppositionem virtus magnitudinis infinitæ excellit virtutem omnem finitam quæ est minor, secunda ibi {infinita ergo potentia,} ponit conclusionem syllogismi. Tertia ibi {omnem enim finitã} ponit minorem, deinde ibi {omnis autem finitæ potentiæ} remouet dubium tacitum, quoniam aliquis dicere potest ꝙ non cuiuslibet finitæ potentiæ tempus est finitum, & terminatum, quoniam aliqua finita potentia potest mouere in non tempore, vt virtus grauis in vacuo, ideo probat ꝙ tempus cuiuslibet potentiæ finitæ sit finitum & determinatum, hoc pacto, tanta virtus mouet in quodam tempore, ergo maior mouebit in minore tempore, determinato tamen secundum conuersionem proportionis, quæ est ꝙ sicut minor mouet in maiore tempore, ita maior mouet in minore, tunc dat cõclusionem, & dicit, {infinita itaq; est omnis potentia, sicut multitudo & magnitudo} infinita {est excellens omne finitũ}, hæc fuit conclusio, tres igitur conclusiones sunt probatæ, prima ꝙ mouens & mobile finita esse non possunt, & tempus infinitum. Secunda ꝙ mobile & tempus nõ possint esse finita, & mouens infinitum. Tertium ꝙ nõ possint mouens, & tempus esse finita, & mobile infinitum, quæ pro tribus suppositionibus habendæ sunt, vt videbitur. Sed dices hæc tertia conclusio non seruit demonstrationi, qua probabis primum motorem esse indiuisibilem, igitur ponitur frustra. Respondet Auer. & dicit, ꝙ hæc conuersio, quæ est suppositio siue conclusio tertia, quæ dicitur conuersio secundæ non facit ad oppositum declarandum, sed tamen ostendit eam hic, vt ex hac acquiratur propositum principale, quoniam est causa propinqua indiuisibilitatis primi motoris, cum enim non sit vera causa, saltem est propinqua veræ causæ, quoniam per eam tollentur aliqua obiecta cõtra veram causam, vt patebit.

E Insuper hoc idem hac ratione demonstrari potest, accipiemus enim cuiusdam finitæ magnitudinis virtutem aliquam generis eius virtutis, quæ infinita in magnitudine est, quæ virtutem finitam metietur magnitudinis infinitæ. Quod igitur finita in magnitudine esse non possit virtus infinita, neq; finita in infinita, ex ijs perspicuum est. Tex.81.

Secundo idem probat enthymematice sic, si infinita in magnitudine esset virtus finita, accipi posset cuiusdam finitæ magnitudinis virtus aliqua generis eius virtutis quæ infinita in magnitudine est, quæ metiri posset omnem virtutem magnitudinis infinitæ, nam finita potest mensurari ab aliqua parte sui generis, hoc autem habet pro impossibili, nam vt magnitudo non est á magnitudine mensurabilis, sic nec virtus á virtute, demum epilogat,

F & verba translatione patent, Debes scire (vt innuit expositor) quòd hæc ratio non multum differt á prima, nisi ꝙ prima loquitur in magnitudinibus siue eiusdem siue alterius generis. Hæc veró in magnitudinibus eiusdem generis.

At de his quæ feruntur bene se habet aliquã primo dubitationem in medio adducere, nam si id omne quod mouetur, ab aliquo moueatur, quonam modo eorum quæ non seipsa mouent, nonnulla continuo mouentur, illo quod mouit ipsa non tangente, vt proiecta. Tex.82.

Antequam ad rem veniat mouet quæstionem de proiectis á quonam mouentur, tangit autem quæstionis causam, quoniam omne quod mouetur ab aliquo mouetur, cum igitur proiecta moueantur á proiectore, quonam modo separata, & non tacta ab illo moueri possunt.

G Hæc quæstio est soluenda prius ante principalem conclusionem.

Quod si is qui mouit simul etiã aliquid aliud mouit vt aerem, qui quidem motus mouet, simili ratione fieri non potest primo quod mouit non tangente nec mouente, vt ipse moueatur. Sed simul omnia mouenť cessantq; moueri, cum id quod primo mouet mouere desinit, quamuis perinde vt lapis moueat quod mouit.

Antequam soluat secundum veritatem, respondet secundum alios, & quidam putant secundum Platonem, Plato enim dicit ꝙ impulsor impellit aerem, qui aer motus ipsum proiectum mouet, quod proiectum rursus mouet aerem, qui mouet rursus proiectum, & non explicat quomodo. Debes tamen scire ꝙ hæc positio solet exponi ꝙ aer ille qui inter manum & proiectum mediat mouetur á manu, & ille mouet proiectum á principio vsq;

H ad finem, nunꝙ̃ proiectum derelinquens nisi in fine motus. Ideo obijcit contra illam responsionem sic. Omne quod mouet motum ab aliquo motore primo cessat mouere ad cessationem illius, igitur cessante primo cessat aer mouere, vnde dicit, sed simul omnia mouentur cessantq; moueri, cum id quod primo mouet, mouere desinit, quamuis talis aer motus perinde moueat vt lapis, qui mouet aliud vt motus á manu, cõstat enim ꝙ cessante manu cessat lapis mouere.

Sed hoc quidem dicere necesse est primum mouẽs facere vt moueat hoc aut aer, aut aqua, aut tale aliquid quod mouere et moueri aptum est, non tamen simul cesset mouere & moueri, sed desinit quidem simul moueri cum mouens mouere desinit, mouens autẽ vlterius est, quo-

circa

circa mouet aliud quid sibi cohærens, sed quo quidem erit eadem ratio.

Soluit nunc secundum veritatem, & videtur hæc responsio quasi expositio primæ solutionis. Vbi debes scire q Aris. imaginatur aerem, qui est inter proiectum & proijciens impelli, in tali tamen impulsione est duo considerare: moueri, quod ille aer recipit à manu, & mouere, quod facit in aerem sibi proximum: tunc vult q cessante primo motore mouere cessat aer ille moueri mox, non tamen cessat mouere, & ita mouet vlterius partem aeris sibi proximam, & similis ratio est de secunda, vnde quidam aiunt proiectionem hunc in modum fieri, cum enim aer, interceptus separatur à manu mouet lapidem, qui lapis diuidit aerem violenter in parte interiori, quo diuiso clauditur aer in parte posteriori, aer sic clausus pellit proiectum. Simul fit diuisio vnius partis aeris, & clausio violenta, sed de hac re postmodum dicetur.

Expõ Aris. ab aliis.

Cessat autem cum mouendi potentia fit minor in illo quod sibi cohæret, penitus autem desinit, cum non vlterius id facit, quod prius fecit mouens, sed mouetur solum, hæc autem simul cessare, hoc quidem mouere, illud autem moueri, atque vniuersum motum necesse est.

Sed dices, cum semper secunda pars mouet & mouetur, & semper mouet cum mouetur, tunc nunquam cessabit motus proiectionis. Respondet, & imaginatur virtutem remitti continuè proportionaliter vsquequo aliqua particula aeris sit mota tantum & non mouens. Prima enim particula mouet secundam, secunda verò imbecillius mouet quartã, quarta rursus imbecillius quintam, adeo proportionaliter, vt sit deuenire ad vltimam, quæ moueatur tantum, & non moueat, qua ratione simul penultima cessat mouere, & vltima moueri, & vniuersus cessabit motus.

A quo moueatur proiectum sursum post separationẽ illius a quo proiicis. Vide Alber. de saxo. q. 21. huius, & gaiet. & Bur. hic.

Is igitur motus in his fit, quæ interdum moueri, interdum quiescere possunt, atque non continuus est, sed apparet, nam aut eorum est, quæ deincepitia sunt, aut attigua, quorum quidem non est vnum mouens.

Ex ijs infert q talis motus nõ est cõtinuus, licet fiat in ipsis, quæ apta sunt quiescere & moueri, quod hac ratione probat, quia non est vnus motor è principio ad finẽ.

Quocirca & si, in aere & aqua talis motus fiat, quem quidem nonnulli antiperistasim dicunt, impossibile tamen est ea quæ dubitata sunt aliter soluere, quàm modo dicto, ipsa nanque antiperistasis simul cuncta mouere atque moueri faceret, simul atque desinere, quare vnum videtur nunc quod continue mouetur ab aliquo, non tamen ab eodem mouetur.

Debes scire q quidam dixerũt motum proiectorum esse per antiperistasim, hoc est reuersiuam actionem hoc modo, q aer ipse moueret lapidem, lapis moueret aerẽ, & non volebant q vna aeris portio moueret aliam, & illa aliam donec quiesceret, sed q aer ipse mouet lapidem, qui lapis mouet rursus aerem, & sese mutuo per antiperistasim procedunt mouendo. Sed contra obijcit, quoniam in ipsa antiperistasi simul ambo mouent & mouentur, incipiunt quoque simul atque desinunt. Modo non est sic in motu proiecti, nam vt dictum est aer prius desinit moueri quàm mouere, igitur non fit per antiperistasim, propterea conclusit q videtur vnus motus & non est, cum non sit ab eodem proficiscens, vt patet. Debes scire q hæc opinio de antiperistasi ab aliquibus exponitur sic, q

An mot9 proiectionis fiat p antiperistasim. Vide Egi. hic.

Põ de antiperistasi.

proiectum cum separatur à manu, exit velocius quàm à suo toto, & tunc quia natura abhorret vacuum, aer existens retro ad impellendum vacuum insequitur ipsum proiectum, et cum insequitur velociter attingendo ipsum mouet vltra, dicitur autem hæc antiperistasis, quia aer exiẽs mouet lapidem, & mouetur ab aere insequente. Contra obijcit Aristo. quia talis antiperistasis faceret cuncta moueri atque mouere retro vsque ad cœlum, nam aerem primo insequentem alius insequeretur, & illum iterũ alius, & sic vsque ad cœlum. Nec valet dicere q aer sequens resistit, tum quia mox staret graue, tum secundo quia aer ante proiectionẽ condensaretur, tum tertio, quia proiectio æque bene fieret in aere raro vt in denso. Opinio Arist. igitur est, q aer mouet proiectum vt motus, imaginatur enim q proijciens pellit proiectum, simulque mouet aerem circunstantem cum eo, quoniam aer primò motus mouet pellendo proiectum in aerem secundo loco subsequentem, simulque & illum aerem, deinceps ille secundus aer motus pellit proiectum in tertio aere mouendo rursus illum tertium & sic deinceps, cum autem aer motus tardius ac tardius moueatur, tandem est deuenire ad aerem ita tarde motum, q non sufficit alium mouere, neque proiectũ, & tunc cessat prorsus motus. Huius autem exemplum est de circulationibus aquæ proiecto lapide in illa, quæ se multiplicant continuè in longiori distantia vsque ad ripas mouendo interdum lignum à loco primæ circulationis vsque in vltimã. Hęc est positio Aris. Contra hanc positionem cauillatores obijciunt per experientias. Prima, quia possemus tunc remotius proijcere plumam quàm lapidem, cum pluma minus aeri resistat. Secunda, sequeretur q cum ego repellerem aduersus te aerem, facerem magnum impetum, & alia multa quæ proficiscuntur ex malo intellectu verborum Aris. Sed pro positione Aris. debes scire q Aris. non potest negare ad motum lapidis non concurrere impetum, cuius rei signum est, quia celerius & magis pellit fortioris brachij, quàm debilis, & vnus quàm alius, nec potest negare, quin concurrat rarefactio aeris & condensatio, & rursus natura medij, quæ cum leuibus est leuis, cum grauibus grauis. Quare apud ipsum dicendum est quædam se tenere ex parte rei motę, & alia ex parte mouentis, ex parte quidem rei motæ se tenent impetus rarefactio siue condensatio, hæ enim augent facilitatem motus, ex parte agentis se tenet natura medij. Aris. igitur vult q aer nõ vnus numero sit motor, & huius causa est, quia oportet mouens esse separatum & aliud à re mota quantum fieri potest, causa adiuuãs est medij natura, ex parte passi est virtus impressa rei motæ dicta leuitas vel grauitas accidentalis, quæ non concurrit vt agens, cum sit simul in re mota, sed potius vt dispositio passi. Recentiores autem nescierunt distinguere inter dispositiones, & principalia mouentia, & ideo in hos errores delabuntur. Rationes eorum & experientiæ ex ijs soluuntur.

Confutatio.

An hoc contingat in aere & in aqua q quiescit in pellente non quiescat im pulsum. Vide Egid. hic Aristo. Põ.

Cõtra Aris. experientię.

Expõ põnis Aristo.

Auer. autem in hoc commento annotatione digna dicit quatuor. Primum causam huius quæstionis de proiectis, & vult esse dictam, quia potest instari propositioni dictæ, videlicet omne motum habet motorem, & illi videlicet ipsum nõ mouere nisi cum moueatur cum sit corpus, ideo quæstionem mouet de proiectis à quonam mouentur. Secundo declarat primam solutionem, prima igitur solutio erat q lapis proiectus mouetur ab aere, qui motus mouet lapidem, imaginatur enim q cum manus non mouet lapidem, statim succedit ei vice sua aer qui mouet lapidẽ, & simul alium aerem, qui succedit in vice illius, & sic vsque ad finem. Hoc modo Auer. & Themistius exponunt primã responsionẽ, & replica Aris. exponitur ab eis hoc modo q hæc responsio non soluit, sed transfert difficultatẽ, rursus. n. quæstioni locus est quãobrẽ aer ille proximus mouetur nullo tangẽte, & ita quęstio (vt dicit Auer.) est mutanda de lapide ad aerem, videtur enim eadem ratio quæ prius, nam cessante primo propulsore

Quæ Auer. cõmen. 81.

videntur & cessare omnia. Hæc est expositio responsionis & replicæ. Alij (vt diximus) intelligebant responsionem primam huncin modum, ꝙ aer interiacens inter manus & lapidem mouetur á manu, & ille condurans vsq; ad finem idem numero mouet lapidem, & contra hoc videtur replica Aris. ꝙ hæc responsio nihil aliud est q̃ mutare quæstionem de lapide ad aerem, aut aquam. Mouentur autem isti hoc argumento ad hanc expositionem, quia tunc non differret hæc responsio ab illa Aris. nam Arist. etiam vult aerem mouere ipsum proiectum, sed non vnum numero, sed alium atq; aliũ vt diximus. Tertio Auer. ponit exemplum quonam modo manus mediante aere moto mouet lapidem, & ait, manus enim non mouet illud proiectum, nisi mouendo prius aerem, vt dicamus ꝙ lapis magnetis attrahit ferrum quod ponitur vltra primum ferrum mediante attractione eius ad primum ferrum, est igitur exemplum ꝙ vt magnes prius natura trahit ferrum vicinius q̃ remotius, licet simul tempore trahere incipiat ambo, sic manus simul tempore mouet lapidem & aerem, lapidem tamen mediante aere.

Respõ. Ari.

Quarto, Auer. & Themistius dant responsionem Aristo. qui vult ꝙ proiectio fit ab aere hoc modo, ꝙ aer circundans lapidem simul cum lapide mouetur, & mouet aerem sibi attiguum simulq; cum illo proiectum, rursus tertius motus mouet quartum simul cum proiecto, vnde vt primus aer se habet ad pulsorem, sic secundus aer se habet ad primum.

Declaratio respõsionis.

Et vt dicebatur ad talem motum concurrunt virtus impressa proiecto, scissio anterioris aeris, & clausio posterioris, rarefactio prioris & aliquis occursus posterioris non vltra modum sed parua, quæ non facit omnia mouere, demum concurrit natura medij, quæ cum leuibus leuitat, cum grauibus grauitat.

An proiecta moueant ex hoc ꝙ vna ps aeris pellit aliã simul cũ lapide vel cum sagitta. Vide Gratiadum etc. lec. 22. hui^9

Sed principale mouens est aer, qui motus mouet, cætera verò concurrunt vt dispositiones, leuitas accidentalis vel grauitas vel tale aliud ex parte passi, cum nullum accidens agat in subiecto in quo est, clausio & scissio concurrunt etiam vt dispositiones, clausio ex parte agentis, scissio ex parte rei motæ, rarefactio & condensatio etiam vt dispositiones, condensatio quidem ex parte agentis, rarefactio ex parte patientis, demum concurrit ipsius medij natura, & ex parte mouentis. Quòd omnia hæc concurrant, declaratur, primo concurrit virtus impressa, nam proijciens melius mouet lapidem, q̃ plumam siue stuppam, quia in illo virtutem causat maiorem, quia melius applicatur. Secundo concurrit clausio et diuisio medij quia triremis celerius mouetur per aquã á mouente, quia diuisio & clausio celerior fit ab illa, q̃ á naui. Tertio concurrit condensatio & rarefactio vt videtur ad sensum in circulationibus aquæ, in quibus mouetur lignum, demum concurrit natura medij, cuius argumentum est, quia dura non possunt esse media motus proiectionis, cum non sint apta leuitare, aut grauitare. Quod vero hæc vt dispositiones sint patet, quia motor debet esse separatus á re mota, & continuus, modo hæc duo non videntur competere nisi aeri moto ab ipso propulsore, nec iuniores igitur, nec Egidius potuerunt intelligere positionem Aris. non enim distinguunt inter dispositionem & principale. Addit demum Auer. ꝙ sua expositio differt ab expositione Themistij, & ꝙ fuit locus iste sibi difficilis, tu verò scias ꝙ quicquid dicit & hic & alibi Auer. est Themistij, non. n. inuenio differentiam inter expositionem suam & illam Themistij, bene tamen dicit ꝙ locus est difficilis, nam á recentioribus nullatenus intelligitur. Cuius rei difficultas causa fuit vt Albertilla contradiceret temerariè Aristoteli, ignorans profecto propriam vocem, ad quem errorem labuntur omnes Sorticolæ suorum temporum. Reliqua dicta cõmenti hic facillima sunt.

RECOGNITIONES.

Contra opinionem Aristotelis de motu proiecti obijciunt iuniores. Aristoteles enim opinatur ꝙ aer circundans lapidem motus á manu vel proijciente mouet lapidem ad aerem secundum, & facit, vt aer secundus circundet lapidem eo modo, quo primus illum circuebat, hic secundus lapidem circuens veluti primus circuebat, motus á priore aere, vt ille primus á manu mouebatur, mouet lapidem ad tertium aerem, & facit, vt tertius ille aer circuat iterum lapidem, qui motus á secundo aere, mouet lapidem ad quartum, & sic vsque ad finem, & sic vult Aristote. vt aer alius atque alius lapidem circuens moueat lapidem. Contra obijciunt, quoniam hac positione data plumba æque velociter vel velotius moueretur in aere q̃ lapis vel ferrum, quoniam aeri mouenti minus resistit, quare oportet ponere vltra aerem alium motorem, præterea omnia proiecta æqualiter mouerentur & á forti, & á debili virtute, quoniam si non concurrit nisi aer motus, cum aer motus æqualiter moueatur á forti, & á parua virtute, sic proiecta etiam omnia æqualiter. Adhuc tunc natura medij nihil faceret, contra Aristotelem qui dicit, ꝙ de natura medij est continuare motum versus eum locum, in quem dirigitur, sed quoniam hæc omnia rectè in commentarijs, nunc hactenus. Aristoteles ergo proponit dubitationem de proiectis, & dicit, {de his autem, quæ feruntur} hoc est proijciuntur, {bene se habet dubitare quandam dubitationem primum} hoc est antequam demonstretur indiuisibilitas primi motoris, est enim vtilis hæc dubitatio de proiectis, primo quoniam ex motu Proiectorum sequitur, vt Auerroes inquit, aut aliquid moueri sine motore, vt proiectum postquam exiuit á proijciente, aut mouens, quod proiecit, mouere proiectum illud non tangendo, aut sequitur, vt primus motor posset mouere cœlum motu non continuè, veluti mouetur lapis proiectus á pluribus portionibus aeris sibi inuicem succedentibus in mouendo. Nam posset dici ita esse in motu cœli, quòd ille non sit ab vno motore, sed ab infinitis sibi inuicem succedentibus in mouendo cœlum. Quare est vtilis hæc dubitatio propter se, quoniam ex proiectorum motu sequitur aliquod horum, secundo est vtilis, quoniam ex hac sequitur dubitatio eorum quæ dicta sunt, dictum est enim omne quod mouetur habere motorem, modo instantia est de proiectis postquam recesserint á proijciente, amplius dictum est quod omne mouens corporeum in mouendo mouetur, modo contra hoc est mouens proiecta, quod mouit, & proiectum continuat motum suum, & proijciens non mouetur. Tertio vt dictum est, hæc quæstio est vtilis, quoniam posset dici primum motorem non esse vnum qui continuo moueat, quemadmodum non est vnus aer qui mouet lapidem á principio ad finem. Tunc Aristote. dat dubitationem, & dicit, {si enim quod mouetur, omne mouetur ab aliquo, quæcunq; non ipsa se ipsa mouent, vt proiecta, quo modo aliqua} eorum, {mouentur} motu {continuo, non} contangente illa ipso {mouente,} quod illa incæpit mouere, deinde dat solutionem quandam Platoni attributam, dicebat enim Plato, quòd aer lapidem circundans mouetur á manu, & hic aer á manu motus mouet lapidem á principio ad finem non deferendo lapidem, donec ducat eum ad finem motus, vnde dicit, {si autem} proijciens {simul mouet & aliud aliquid mouens} scilicet lapidem, {vt aerem qui motus, mouet} similiter lapidem non deferendo eum vsque in finem, contra obijcit, & dicit impossibile est primo, scilicet motore {non tangente nec mouente} amplius aerem, lapidem ipsum vel aerem vlterius {moueri. Sed} oportet subaudi {simul omnia moueri, & quiescere} scilicet {cum primum mouens cessauerit} á mouere, vel á quiescere, si enim principale mouens cessat mouere, omnia oportet cessare á moueri, & si cessat á quiescere, omnia oportet moueri, oportet dico omnia cessare, {quãuis} aer motus á manu facit sicut lapis, {si mouet}

mouet} lapis ferrum quod vlterius{ mouet.} Quare vertetur quæstio de aere, nam sicut erat dubiũ de lapide proiecto, à quo moueret, post recessum à proijciente, sic vertetur quæstio de aere, à quo mouetur post recessum à manu, deferendo lapidem vsq; ad finem, deinde reprobata hac Platonis solutione, respondet ipse, & dicit,{ necesse est autem hoc quidem dicere} pro determinatione veritatis,{ ꝙ primum mouens} scilicet proijciẽs, qui primo mouet aerem,{ facit vt hic aer} si lapis mouetur in aere,{ aut aqua,} si lapis mouetur in aqua,{ aut aliquod aliud quid tale}.s. corpus liquidum,{ quod aptũ natura est mouere & moueri, possit mouere}. Quare solutio Aristo. proijciens mouet aerem, qui lapidem circundat, qui motus mouet lapidem in secundum aerem, & facit, vt secundus aer circundet lapidem, qui motus à primo aere, mouet lapidem in tertium aerem, & facit, vt tertius aer circuat lapidem iterum, qui motus mouet lapidem in quartum aerem, & sic vsq; ad finem. non ergo est vnus aer secundum Aristo. qui motus à manu mouet lapidem à principio ad finem, sed tot aeris sunt particulæ quot proiectiones, cum alter alterum moueat per hunc modum vsq; in finem. Sed contra quoniam videtur stare argumentum quod fuit factum contra Platonem, quoniam tunc manu cessante à mouere, cessabit primus aer à moueri, & à mouere secundum aerem, & lapidem, & sic cessante manu omnia cessabunt. Respondet,{ sed non simul cessat} aer{ mouere}.s. lapidem,{ & moueri} à manu,{ sed} bene cessat{ moueri quidem simul, cum} principale{ mouens} scilicet manus{ cessauerit mouere, tamen adhuc est mouens, quapropter mouebitur quodam contiguum} hoc est ab ipso aere moto, qui non cessat mouere, mouebitur aer alius qui est adhuc tertio{ alteri} aeri contiguus,{ et in hoc} secundo{ eadem ratio est} sicut in primo. cessat enim moueri aere priori cessante mouere, non autem cessat mouere. Sed dices cessante primo & principali motore, cessant instrumenta mouere, cum omnia moueant in virtute primi. Respondet Auerroes, quòd de natura aeris vel aquæ est, cum accipiunt principium mouẽdi ab alto, vt moueantur per se, vt infra dicetur, & Quarto libro de Cœlo, & sic oportet dicere aerem & tales non esse præcise instrumenta, nisi quatenus de se non inciperent motum, sed perseuerare possunt, vt patet, sed vlterius dices, si ita esset, tunc proiectum nunquam cessabit moueri, quoniam primus aer motus mouet lapidem in secundum, & secundus in tertium, & sic in infinitum. Respondet Aristo. & dicit,{ cessat autem, cum in ipso contiguo minor fuerit virtusq; vt moueat, tandem autem cessat cum non amplius fecerit prius mouens} vt posterius moueat adhuc aliud,{ sed} fecerit vt posterius{ solũ} sit{ motum patiens,} & non agens motum, per recessum enim à principali principio virtus in aeribus semper diminuitur, quoniam motus est violentus cum magna resistentia, diminuitur autem violentia & virtus per elongationem à principali violentante.{ hæc autem,} vt inquit cum ita sint,{ necesse est} omnia{ simul cessare, hoc quidẽ mouere} alterum vlterius,{ hoc autem moueri} à priori,{ & totam motionem.} Ex ijs concludit motum proiectorum non esse continuum, & dicit,{ hic igitur motus} proiectionis{ fit in ijs, quæ possunt aliquando quidem moueri aliquando quidem quiescere,} videlicet in aere, & aqua, & corporibus mollibus,{ & non continuus, sed videtur} continuus, & quòd non continuus, probat, & dicit,{ aut enim} portionum aeris{ existentium consequenter est, aut} portionum aeris, quæ moueat,{ se tangentium, non enim vnum mouens est, sed} mouentia sunt plura{ contigua ad inuicem.} Ad vnitatem enim & continuitatem motus requiritur non solum vnitas mobilis & temporis, sed motoris, demum reprobat positionem quandam, & primo cõcludit illud quod bene dicunt, & dicit,{ qua

A propter & in aere, & in aqua fit huiusmodi motus proiectionis, & quantum ad hoc bene dicunt,{ quem dicunt quidam antiperistasim esse,} & subdit quod quantum ad hoc male dicunt, & dicit,{ impossibile autem est aliter dubitata soluere, nisi dicto modo,} & quòd non possit esse per antiperistasim, probat, & dicit{ antiperistasis enim simul omnia moueri facit, & mouere, quare & cessant} omnia simul,{ nunc autem videtur vnum aliquid moueri continuo à quolibet.} illorum aerum,{ nõ enim ab eodem,} & sic falsum est motum talium fieri per antiperistasim. Quod vero ad rationem attinet. Animaduerte eos per antiperistasim intellexisse contrariam actionem, quatenus aer mouetur, & aer mouet, nam aer qui lapidem circuit lapidem mouet, mouetur autem ab alio aere ipsum insequente, & ille aer insequens mouet, & mouetur, mouet quidem aerem priorem antecedentemq;, mouetur autem ab alio insequente, & sic sequitur vt tandem moueatur ignis insequendo aerem,

B & cœlum insequendo ignem, & sic omnia simul in tali antiperistasi simul mouebuntur, & omnia simul cessabunt, hæc ergo est antiperistasis, quatenus aer agit, & aer patitur, licet non aer idem modo, sed idem specie. In commento ibi{ & hoc quod auctor dicit} digreditur & primo declarat per exemplum quomodo primus aer motus à manu mouet lapidem in secundum aerem, qui circundans lapidem rursum motus à primo mouet lapidem in tertium, & sic vsq; in finem, & dicit, & hoc quod auctor dicit, manifeste videtur sensu in mota aqua, lapide proiecto in illa, videmus enim lapidem, quæ sequitur lapidem moueri vndiq; in circulum, qui circulus postea transfertur motus ab illa parte ad partem consequentem etiam in circulum, deinde de illa ad aliam donec cesset. sed dices aqua est corpus continuum, igitur mota vna parte, mouetur quælibet, quoniam cõtinuum est, cuius motus est vnus. amplius de aere in proiectione dubitatur, quoniam aer etiam est corpus continuum,

C igitur mota vna portione aeris, mouetur totus. Respondet, pro cuius euidentia, animaduersione dignum corpus continuum bifariam esse, alterum propria figura terminatum, vt corpus durum, alterum verò figura aliena, vt mollia corpora, tunc vult continuum corpus propria figura terminatum semper totum moueri aliqua sui parte mota, at aer, & aqua sunt corpora continua, alieno termino terminata, & sic non oportet totum moueri altera sui parte mota, & sic stat aliquam portionem aquæ moueri, non mota aqua tota, & aliqua portione aeris etiam, non moto toto aere. Si enim vt inquit, aeris motus esset similis motui corporum, quæ proprijs figuris figurantur, oporteret omnes partes aeris, vel aquæ moueri vna parte mota, & sic in proiectione expellerentur omnes partes mundi vna insequendo aliam ne detur vacuum, in tantum, vt fiat inundatio, & iactura omnium, aut sequeretur penetratio corporum. Sed adhuc dubitares, quoniam si aer esset aliena figura terminabilis esset rarefactibilis, & condensabilis, & sic motus à manu

D non posset pellere lapidem in altum aerem, quoniam nihil pulsum pellit, nisi subeat duritiem quandam, vt sensu patet. Respondet Auer. & dicit primo ꝙ aer & aqua sint corpora, quę rarefiunt, & condensantur, & dum condensantur videntur quasi recipere quandam penetrationem, hoc est quandam constrictionem, si enim vt inquit non reciperent penetrationem, hoc est constrictionem aliquam, tunc mota vna parte moueretur totus aer, & consequenter moueretur totus ignis, & sic in motu proiectionis expelleretur vltimus terminus mundi vt dictum est, secundo dicit, ꝙ partes istæ aeris vel aquæ in proiectione non perfectè se penetrant siue cõstringunt, ita vt nullam subeat densitatem ac duritiem, quoniã tũc in proiectione solum moueretur ea pars prima aeris vel aqua, quæ proijcitur à manu, & cum non esset dura, non posset pellere lapidem in secundum aerem, tertio conclu-

dit, ꝙ aer vel aqua est quasi medium inter esse spirituale & corporale, nam vt spirituale constringitur, vt corporale per coostrictionem acquirit quandam duritiem, vt pulsus pellere possit. quarto dicit ꝙ nos videmus in aere diuersos motus fieri in partibus, quarum vna non impedit alterā, & hoc merito rarefactionis, merito verò densitatis, subit aer pulsus duritiem, & pellit lapidem, & sic videtur quasi aer translatus per se, lapis verò ab illo aere durificato pulso, & sic vsq; ad finem. quinto declarat ꝙ motus proiectionis non sit vnus, quoniam pars aeris nō est vna á principio ad finem, sed altera alteri succedit, veluti calor multiplicatur per partem post partem in toto subiecto. 6. dicit ꝙ motus sagittæ est similis motui nauis in vndis, nam prima vnda mouet nauim in secundam, & secunda in tertiam, & sic vlterius, ex his soluitur ad argumentum quoniam non oportet vt mota vna parte aeris, totus moueatur, propter penetrationem, & condensationem, & si dicitur, tunc non continuaretur motus, sed statim cessaret, respōdet esse de natura aeris, vel aquæ continuare motum versus eam partem ad quā cœpit moueri.

Tex. 83.

Cum autem in his quæ sunt, continuus semper sit motus, necesse sit, hic verò vnus est, vnū quoq; motum magnitudinis cuiusdam esse necesse est, non enim mouetur id quod magnitudinis expers est, & vnius esse ac ab vno, alioquin continuus non erit, sed attiguus alius alij atq; interceptus.

Hactenus de proiectis quæstionē persoluit, voluitq; habere ex solutione quæstionis hanc maiorem, videlicet omnis motus vnus & continuus est ab vno motore vniusq; magnitudinis quæ mouetur, nunc addit quasi minorem, & inquit. Cum autem in his quæ sunt, hoc est in vniuerso rerum orbe continuus semper sit motus, necesse sit, hic vero vnus est, hæc videtur minor, addit conclusionem, & inquit, vnum quoq; motum, subaudi in vniuerso rerum orbe magnitudinis cuiusdam, & vnius atq; ab vno motore necesse est. Hæc est conclusio. Magnitudinis quidem, quia id quod magnitudinis expers est, nō mouetur, Sexto huius, vnius verò magnitudinis & ab vno motore, alioquin continuus non erit, sed attiguus alius alij atq; interceptus, vt per declarata in huius libri Quinto patet. Motus itaq; vniuersi cuiusdam est magnitudinis, vniusq; mobilis, ab vno quoq; motore.

An primum mouens moueat immediate primū mobile. Vide Iandu. q. 21. huius.

Dubitatio.

Sed dubitant hic, nam. 12. Meta. com. 41. Auerroes vult ꝙ motus cœli componitur á duplici motore, igitur falsum & dubium est, quod Aristoteles conclusit, aut saltem est contradictio inter Auerroem & Aristotelem. Soluit Auerroes ibidem ꝙ nō est inconueniens motum cœli dependere á duobus motoribus alterius rationis, ab vno enim dependet quatenus est infinitæ motionis, ab alio vero quatenus finitæ est motionis.

Obiectio expositoris.

Sed obijcit expositor in lectione præcedente, primo ꝙ mouere tempore infinito videtur consequi vtrunq;, tam enim primus motor, quam proximus motor mouet tempore infinito, & sic videntur eiusdem rationis in mouendo. Secundo cum vterq; motor sit forma extra materiam, quare magis vnus mouet finita motione ꝙ alter.

Defensio.

Sed Auer. defendi potest vt diximus in Codicillo de infinitate primi. Vbi debes scire ꝙ motus vniuersi cœli congregati ex omnibus orbibus est compositus ex diurno, & proprio, diurnus enim est, qui vigintiquatuor agitur horis, proprius verò non vna ratione est, nam octaui orbis secundum Ptolemæum est in centum annis gradu vno, Saturni verò in. 30. annis totus, & alij alijs temporibus, quare cum motus cœli sit compositus, etiam motor est duplex, communis quidem ꝙ vniuersum mouet vnico & simplici motu, proprius vero vnicuiq; orbi, ꝙ propria reuolutione mouet, sunt autem alterius rationis, E quia communis est infinitæ motionis, quia mouet independenter, & á se ob nullum alium superiorem, & propter se, quia nō alterius gratia. Alij vero mouent dependenter & ab alio, et propter alium superiorem, qui enim sic mouet, motione mouet finita, quia suapte natura finitum esset, quia vero ab infinito dependet in duratione, ideo perpetuum est, ex hac reponsione non habetur ꝙ deus siue primus motor sit infiniti vigoris, sed quod sit tēpore infinitus & á se, cæteri vero æterni, sed ab alio. Tunc patet solutio ad obiectiones expositoris.

Mouens quoq; si vnum sit, aut motum mouet, aut immobile est. Siquidem mouetur, consequi oportet & ipsum moueri, & simul moueri ab aliquo. Quare stabitur & ad id peruenietur quod mouetur ab eo quod est immobile. Hoc enim non commutari necesse est, sed mo- F uere quicquā poterit semper. Nam & hoc profecto modo sine labore mouere est.

Secundo probat tale mouens mouere sine labore, & vtitur tali syllogismo, quod mouet penitus immobile, mouet quicquid mouet sine labore: Primum mouens mouet penitus immobile, igitur mouet sine labore, minor declaratur per ea quæ dicta sunt, tum in septimo, tum in hoc octauo, quod videlicet, oportet deueniri ad aliquod quod mouet penitus immobile, quod quidem est primum, in ordine eorum quæ mouent & mouentur.

Dubitatio. Rñ. Auer. com. 83.

Sed dubitant de causa fatigationis atq; laboris. Respondet Auerroes in hoc commento quod fatigatio prouenit ex eo quia mouens in mouendo mouetur, & mouens hac ratione in mouendo mouetur, quia est in materia & ita videtur quod prima causa mouendi absque labore sit esse absq; materia, & prima causa mouendi cum labore sit esse cum materia. Qua ratione euenit vt mo- G tores cœlestes & maxime primus motor moueant sine labore, cum sint virtutes sine materia.

Replic.

Sed hæc responsio videtur dubia. Primo, quia intellectus & voluntas in homine sunt virtutes sine materia, & tamen mouent hominem cum labore. Secundo, forma elementi est forma in materia, & tamen mouet corpus naturaliter sine labore.

Defensio noui expositoris.

Nouus expositor quasi defendendo Auerroem vult ꝙ illa virtus mouet cum labore quæ cum sit in materia, est illa per organa, & mouet immediate, defectu primæ conditionis forma grauis non mouet cum labore, quia est in materia & sine organis, defectu secundæ intellectus á regula excluditur, quia mouet mediate, vtpote mediante sensu & immaginatione siue mediante dianoetica parte. Modo ad propositum primus motor mouet immediate vniuersum, & non est in materia nec organica, nec quauis alia.

Replic.

An motores cœlorū sint fatigabiles. Egi hic. Defensio.

Sed adhuc restat quæstio, primo propter quid, virtus mouens per organa siue existens in materia organica mouet cum labore. Vbi enim primus motor moueret per organa, non videtur causa quare la- H bore moueret. Secundo quia videtur etiam sine organis mouere cum labore, nam secundo cœli dicitur quod si orbi adderetur astrum aut non moueretur, aut tardius moueretur, hoc autem non esset, nisi cælum moueretur cum labore. Dici potest ad primum quod quicquid mouet per organa mouet per transmissionem spirituum ad illa, vt docet Aristoteles in libro de Causa motuum animalium, & tangere videtur Auerroes Secundo Cœli cōmento. 3. & in libro de substantia orbis, & sic non potest mouere motor membra, nisi spiritus resoluantur, & hæc est causa laboris, recte igitur dixit nouus expositor quod quicquid per organa mouet, videtur mouere cum labore.

An primus motor sit immobilis. Vide Ioan. de magist. q. 4. huius.

Ad secundum dici potest quod cœlum bene mouet cum resistentia, & propterea si orbi adderetur astrum, moueretur tardius, non quidem ob laborem, sed ob resistentiam, hæc de laboris causa, licet alij aliter sentiāt, quæ res transmittatur ad tempus.

Inſuper etiam hic motus aut ſolus, aut potiſſimum vniformis eſt, nam neq; id quod mouet vllam ſubit mutationem, neq; id quod ab illo mouetur mutationem habere oportet, quatenus eius motus ſimilis ſit.

A

Tertio probat quod primus motor mouet motu ſemper vniformi, & ex parte ſuimet, & ex parte mobilis, ſui quidemmet, quia ipſe motor nullam ſubit mutationem. Mobilis vero quoniam cœlum ipſum quod mouetur ad hoc vt moueatur motu ſimili & vniformi, etiam mutationem non habet, qua aut varietur, aut deſinat, aut tale quid patiatur.

Quæ Auer. comen. 94.

Auerro. vero in calce huius commenti videtur probare cœlum ipſum nullam ſubire mutationem aliam à latione ab æqualitate motus eius. Nam ſi ipſi cœlo accideret aliqua tranſmutatio vt alteratio, vel auctio, vel generatio, tunc cœlo accideret inæqualitas in ſui motu, vt patet in motu animalis. Quod autem cœlo non accidat tranſmutatio, probat Auerro. authoritate Ariſtotelis dicentis cœlum non recipere tranſmutationem aliquam, & ratione hac, quia non componitur ex materia & forma, & quia eſt neceſſarium à ſe, & non ex alio, vt voluit Auicenna qui tenet cœlum eſſe poſſibile ex ſe, ſed neceſſariũ ab alio. Addit tamẽ quòd cœlum ſit neceſſarium à ſe, nõ quidem in agendo, ſed in recipiendo motum. Sic igitur patet cœlum moueri vniformi motu, quia eſt abſq; trãſmutatione, & neceſſarium eſſe. Dubitant quia motus cœli videtur irregularis, & difformis, primo ex parte mobilis, nam partes propinquiores polis tardius mouẽtur. Secundo ex parte temporis, quoniam planetæ ſunt nunc retrogradi, nunc ſtationarij, nunc veloces, nunc tardi, vt teſtantur Aſtronomi, & experientia docet.

An intelligẽtiis ſepatis cõdigat aſſignare aliquã virtutẽ aliã ab intellectu & volũtate p quã motũ inſinuant mobilibus. Vide Gãdeñ E ſcul. le. 22. huius.

B

Rñſio

Reſpondẽt communiter omnes quòd licet partes cœli aliquæ velocius, aliquæ tardius moueantur, non propter hoc cœlum dicitur aut difformiter aut irregulariter moueri, nam totum cœlum, & quælibet pars æquales arcus circa centrũ in æqualibus temporibus deſcribũt. Sed reſtat videre an penes tempus motus cœli dicatur difformis ac irregularis.

Rñ Egidii.

Nouus expoſitor ait dictum Ariſtotelis eſſe verum ſolum in motu primo, & diurno, cæteros autem aſſerit eſſe difformes & irregulares.

Cõfutatio.

Sed hæc reſponſio non eſt ad Ariſtotelis mentem. Ariſtote. enim probat motum cœli eſſe regularem, & vniformem, ex parte motoris, qa mouet nullam ſubiens tranſmutationem, ex parte vero mobilis, per idem argumentum. Modo cæteri motus ſimili ratione ſe habent, ſunt enim à motore & à mobili intraſmutabilibus, igitur pari ratione erũt vniformes.

C

Rñſio ꝓpria

Poteſt igitur dici quòd planeta per ſe mouetur regulariter, per accidens irregulariter, vt docet Ptolemæus in Quinto libro Magnæ cõſtructionis. Mouetur quidem regulariter circa cẽtrum circelli, circa alia vero irregulariter, & adhuc alij motus ſunt regulares reſpectu vnius centri, & ſuorum polorum, irregulares vero reſpectu centri alterius orbis, & aliorum polorum. Hæc in libro Aſtronomicorum perquirantur.

An ſolũ motus primi cœli ſit regularis. Vide Egi. hic.

D

Tex. 84.

At vero aut in medio aut in circunferentia illud ſit, neceſſe eſt, ſunt enim hæc principia. At ea quæ propinquiſſima ſunt mouenti, celerius mouentur. Talis autem, eſt vniuerſi motus. Illic igitur eſt ipſum mouens.

Quod quidẽ vnus ſit primus motor, & moueat abſq; labore, & regulariter, ex his perſpicuum. In quo vero ſit vti in loco, nunc docet, & ſumit ꝙ primus motor eſſe nõ poteſt niſi aut in medio totius vniuerſi, hoc eſt in centro, vt Plato ait in Timæo, aut in cyclo, hoc eſt circũferentia totius vniuerſi, huius cauſam affert, quia hæc ſunt principia magnitudinis, centrum quidem eſt principium ex

d

A

quo. Circunferentia vero eſt finis ad quem, & ita oportet vt primus motor ſit in altero horum neceſſario, perſuadet tamen ꝙ debeat eſſe potius in circunferentia hoc ſyllogiſmo, in eo cui propinquiora celerius mouentur, eſt motor primus circunferentia eſt id cui propinquiora celerius mouentur, igitur in circũferentia eſt primus motor, de ſyllogiſmo tangit vim minoris dicens. At ea quæ propinquiſſima ſunt mouenti, celerius mouentur, tale autem mouens eſt motus vniuerſi: qui diurnus dicitur. Addit concluſionem dicens. Illic igitur eſt primus motor, ſiue ipſum mouens: quod per excellentiam dicitur.

Quæ Auerr cõ 84.

Auerro. autem in præſenti commento declarat tria. Primum eſt quòd primus motor eſt in circũferentia per tres rationes. Prima eſt quia actio eius vtpote motus magis apparet in circunferentia, modo agens ibi eſt, vbi actio magis apparet. Secũdo vbi actio videt̃ eſſe magis æqualis, ibi actio magis eſt & agens ipſum. In circunferentia totius videtur actio magis æqualis ac vniformis, vt docent Aſtronomi. Tertio arguit authoritate omnium legum, vt arguebat Ariſto. Primo Cœli, nam omnes leges dicunt deum habitare in cœlo.

B

An primus motor ſit magis ĩ vna pte determinata mobilis quã ĩ alia. Vide Gãdeum. Eſc. lec. 25. huius.

Secundum eſt ꝙ ſunt duo principia vniuerſi quod mouet̃, virtus videlicet quieſcẽdi, qua, videlicet centrum, & vniuerſum ipſum quieſcit ſaltem ſecundum ſubiectum, & virtus mouendi, qua vniuerſum mouetur ſecundum partes circa centrum, & propterea recte inquit Ariſtoteles ꝙ duo ſunt principia in ipſo, videlicet medio quieſcendi ſcilicet, in circũferentia vero mouendi. Alij vero medium & circunferentiam dicunt eſſe principia circuli, quia per illa definitur circulus. Addit tamen Auerroes ꝙ virtus faciens quietem eſt fortior quã virtus faciẽs motum, & aſſerit cauſam, quia vbi virtus quietẽ faciens eſſet minus fortis, eſſet facilius vniuerſum remouere à quiete ſecundum ſubiectum, & ipſum ponere in motu, quã ipſum ponere in quiete. Modo videmus totum quieſcere ſecundum ſubiectum, & non poſſe moueri ſecundũ ſubiectum. Ipſum vero tolli à motu ſecundum ſubiectum eſt de facto. Propterea inquit, ſi aliter eſſet hoc eſt ꝙ poſſet totum tolli à quiete & poni in motu, totum expelleretur & moueretur ſecũdũ ſubiectum à centro.

C

Dubĩ 1 cõ.

Sed dices, vtrum vna & eadem ſit virtus quæ facit vniuerſum quieſcere & ipſum moueri, & quare ſi vna ſit, dicitur potior in faciendo ipſum quieſcere, quã ipſum moueri.

Solu.

Dici poteſt quòd primus motor eſt idem qui facit vniuerſum quieſcere, & vniuerſum moueri, ſed alia atq; alia ratione, facit quidem ipſum quieſcere per priuationem cauſarũ faciẽtium ipſum moueri motu recto, facit autem ipſum moueri vt forma eſt attributa circunferentiæ cœli, & ſic vna eſt res quæ facit vtrunque, dicitur autem ipſum vniuerſum à fortiori virtute quieſcere, propterea quia minus poteſt impediri. Moueri vero dicitur à minori virtute, eo quia defacto poteſt & quieſcit ſaltem ſecundum totum, & ita ſunt duæ virtutes ſecundum definitionem, vna vero ſecũdum ſubiectum.

D

Sed circa dicta ſunt tres dubitationes, quas ſoluere videtur Auerroes in commento, & hoc eſt tertium quod in commento colligitur.

pri. dubĩ cõmẽ. Vide & Egi hic.

Prima dubitatio eſt, quoniam vniuerſus orbis qui eſt proximus primo motui tardiſſime mouetur vt in. 36. milibus annorum vt Ptolemęus per obſeruationem ab Hiparcho tradit, hoc eſt ſingulis centenis annis partem vnã peragrando, Saturnius vero orbis ſingulis trigenis annis cõplet reuolutionẽ, Mars tribus, Sol, Venus, & mercurius fere vno anno, Luna menſe fere.

Rñ Auer.

Huic reſpondit dicens, & ſic eſt de motu totius. ſ. ꝙ quanto magis appropinquatur motori, tanto erit velocior, motor igitur eſt in partibus velocioribus totius. ſ. in circulo maximo orbis maximi, qui facit diurnum motum, eſt igitur ſolutio quòd dictum Ariſtotelis eſt intelligendum de motu diurno, hoc enim motu vniuerſus orbis velocius mouetur qa in æquali tempore, videlicet. 24. horis maius ſpatium

Replic.

peragrat,

peragrat, & sic consequenter. Sed dices contra quia si essent duo motores. alter primus qui mouet vniuersum in die, alter secundus qui mouet sphæras in contrarium ab occasu in ortum, & tunc qua ratione primus motor est in circunferentia primi mobilis per hoc, quia ibi ille apparet velocior, sic alius primus motor deberet esse in circunferentia interna orbis lunę, in qua motus illi contrarius apparet magis. Huic respondet Auerroes Secundo Cœli, commento. 32. circa finem, cuius responsionem quęre, quia alias disputabitur, nunc vero sat sit mõstrasse locum. Propter hanc forte replicam Alpetragius dixit in libro de sphęra mota cœlorum motum fieri per incuruationem à primo motore. Alij iuniores vim faciunt in verbis, quia aliud est velocius moueri, & aliud velocius circuere, vniuersum igitur orbem dicunt velocius moueri cæteris, circuere tardius, & in alijs id genus idem. Secunda dubitatio est contra Aristotelem, ait enim ea moueri celerius quæ propinquiora sunt primo motori, modo primus motor cum sit incorporeus, nec esse potest in loco, nec aliquid sibi propinquius. Respondet Auerro. & inquit, hanc autem appropinquationem debemus intelligere secundum esse, non autem secũdum locum quia qđ non est corpus, non est in loco, & potest Auerroes intelligere per esse tam operationem siue actum secundum, quàm actum primum siue essentiam. Operationem quidem vt dictum est: nam motor & motus propior primo est nobilior, & celerior: secundum essentiam vero, quia cuius operatio est prestabilior, ipsum est præstabilius, & ita per esse in loco Auerroes intelligit actionem, & locũ æquiuoce, vt diximus in Quarto huius. Tertia dubitatio esse solet, quia existens in medio alicuius rotę vel circa medium tardius mouetur quàm quod est in circunferentia, & tamen magis est prope principium mouens. Respondet Auerroes ꝙ dictum Aristotelis est verũ de motu maximi circuli, & diurno, qui est nobilior & præstabilior, quia magis recedit à medio. Modo obiectio de rota non est ad propositum, qa partes rotæ sunt continuę, partes vniuersi sunt contiguæ, & sic in illis nõ est aliqua velocior, aliqua tardior propter continuitatem, at in vniuerso sic, propter discontinuitatem. Hæc ex commento & textu colligi possunt. Debes scire quòd si Plato vult animam mundi esse deum, vt Themistius credit, & multi Platonici, tunc probabiliter saluari potest deum esse in medio, & possunt ambo concordari, deus enim est in circunferentia vt motor, quia ibi motus apparet velocior, vniformior, & magis. Est in medio vt quietator, quia ibi quies est maior, fortior, atque diutior, qua ratione ambo possunt rectè sentire, de re hac diximus in libro de Intellectu: & dicemus in libro Secundo Cœli, commento. 15.

Rñ Auer. 1. dubĩ.

Rñ Auer An primus motor sit in circunferentia & nõ in centro. Vide Egi. hic.

Concordia. Ptonis & Aristo.

RECOGNITIONES.

AVerroes in commento ait, quòd virtus faciẽs quietem medij circa quod cœlum fertur, est firmior virtute eius, qua mouetur primum mobile, est si aliter esset, ita vt medium moueretur aut sursum aut deorsum, totũ moueretur, & simul eum eo expelleretur, & licet in commentarijs hæc non reprehenderimus tunc, nunc hæc absurda videntur, primo quoniam oppositum quietis medij est moueri, & oppositum motus cœli est quiescere, sed hæc opposita sunt simpliciter impossibilia, cœlum enim quiescere secundum ipsum est simpliciter impossibile, & medium moueri similiter, sed ea quorum opposita sunt simpliciter impossibilia, sunt æqualiter necessaria, quare medium quiescere, & cœlum moueri sunt æqualiter necessaria, & sic virtus quæ facit motum, erit æqualis virtuti, quæ facit medij quietem. præterea aut virtus faciens medij quietem est vna & eadem cum ea virtute, quæ facit motum primi mobilis, aut altera, si eadem, tunc cum nihil sit seipso fortius, virtus quæ facit quietem non erit fortior virtute quę facit motum, si altera, tunc aliqua virtus erit fortior virtute primi motoris, quod non credo: & propterea dicendum ꝙ virtus faciens motum primi mobilis est virtus primi motoris, at virtus quæ facit quietẽ medij, non est virtus aliqua positiua, quoniam non quiescit terra per hoc quòd aliqua virtus eam ibi detineat, sed quiescit per priuationem causarum, quæ possunt motũ quiescere, sicut, cœlum est ęternum per priuationem causarum, quæ faciunt corruptionem, & sic non est aliqua virtus positiua, quæ facit medium quiescere. Tex. 1. 8.

E

Habet autem dubitationem vtrum aliquod quod mouetur, continue mouere possit. Sed non quemadmodum id quod iterum atque iterum pellit, eo continue mouet, quia motus deincepitij sunt.

Mouet circa dicta dubitationem, vbi debes scire quòd continuitas est (vt Themist. innuit) multifariam dicta, in proposito tamen Aristote. per continuitatem intelligit eam qua & motus est vnus, & non intercisus, & æquabilis siue vniformis. Propterea mouet quæstionem, & inquit. Habet autem dubitationem vtrum aliquod quod mouetur, continue mouere possit, & exponit continuitatem illam quam intelligit & inquit. Sed non quemadmodum id quod iterum atq; iterum pellit, eo continuo mouet, quia motus deincepitij sunt, quasi dicat, Itelligo per motum continuum, non illum, cuius partes sunt deincepitæ, quia sic non est dubium aliquod quod mouetur posse mouere continue, sed supple intelligo per motum continuum, vnum, & æquabilem, est igitur dubitatio vtrum aliquod quod mouetur possit mouere motu vno & æquabili aliquod mobile.

F

An quia ipsum impellere aut trahere, aut vtrunque facere oportet, aut aliquid aliud iuxta aliud succedere, vt in proiectis antea diximus, nam si aere aut aqua vti facile diuisibili existente, aliquid aliud quod mouetur, semp moueat, neutro modo fieri potest vt motus vnus sit, sed deincepitius, igitur is motus duntaxat cõtinuus est, quo id quod est immobile mouet: Nam cũ similiter sese habet, etiam & ad id quod mouetur similiter & continue sese habebit.

H

Rñ Aristo.

Soluit, vbi debes scire quòd mouens potest mouere mobile aliquod aut motu naturali, aut violẽto, & si violento (vt dicebatur in. 7.) hoc fieri potest aut impulsione, aut tractione, aut mixtim, aut proiectione. Impulsione quidem, id violenter mouetur, quando mouens à re ipsa mota non separatur, & se habet mouens vt terminus à quo, ceu impellitur rota manibus ab ea non separatis. Tractione vero, cum mouens ipsum se habet, vt terminus ad quem, vt in tractione nauis fit. Mixtim mouetur rota circum circa, nam partes aliquæ sursum trahuntur, aliæ deorsum impelluntur. proiectione autem id mouetur, quod separatur vt ab ipso motore. Respondet igitur Aristote. & inquit. An quia ipsum impellere aut trahere, aut mixtim vtrunq; facere, vt in versione sue vertigine, oportet, aut quatto aliquid aliud iuxta aliud quod succedere, vt in proiectis antea diximus. Vult igitur in motu violento nihil contimue equabiliter moueri, subdit causam dicens, nã si aere aut aqua vti facile diuisibili existente aliquid aliud quod mouetur semper moueat, neutro modo fieri potest vt motus aliquis illorum violentorum vnus sit, sed deincepitius. Vult igitur quòd motus violentus fiat in medio rarefactibili & condensabili non se habente vniformiter quo ad omnes suas partes, necesse est propter variationem medij, & spatij, & propter diuersam dispositionem motoris ad medium atque ad mobile

G

An primus motor sit omnino imobilis. Vide Egi. hic. & II. magis 9. huius.

bile

bile, talem motum non esse vnum & æquabilem, & sic nec continuum. Requiritur enim vnitas motoris, & medij ac spatij, & mobilis ad motus cōtinuitatem atq; æquabilitatem. Ex his patet solutio de motu violēto, de motu vero naturali, vt inquit Themistius nihil dixit, quia illum non esse æquabilem patet, nam in fine velocior est, & ita nullum mouens quod mouetur ac continuitatis ratione mouet, quia siue moueat naturali motu, siue violento, nunquam hac continuitatis ratione continue mouet. Naturali quidem motu non, quoniam mouet inæquabiliter, violenter vero minime propter differentiam medij. Tunc quasi dans vtilitatem huius quæstionis, infert primum motorem qui mouet primū mobile mouere æquabiliter & continue, ex hoc solo, quia mouet, & non mouetur, nam sic se habet eodem modo semper ad mobile, etiam quia mouet sine medio.

Quæ Auer. cō. 88.

Auerroes autem præsenti commēto fructum quæstionis vult esse quòd per hanc habeatur primum motorem eē incorporeum, nam omne mouēs corporeum aut mouet naturaliter aut violenter, si quidem naturaliter, non ęquabiliter mouet. Si vero violenter, non vno motu propter differentiam medij, cum itaq; primus moueat æquabili & vno motu ꝑpetuo, ipse erit omnino incorporeus.

Tex. 86.

His vero definitis, primum mouens quod quidem immobile est, nullam prorsus magnitudinem habere posse perspicuum est. Nam si magnitudinem habet, aut finitam, aut infinitam esse necesse est. Infinitam quidem non, quia nullam magnitudinem posse esse talem in naturalibus prius ostensum est: finitam vero minime, tum quia habere non potest illa potentiam infinitam, tum etiam quòd infinito in tempore aliquid moueri ab eo quod est finita in magnitudine impossibile esse ostensum est C nunc. Primum itaque mouens (cum sempiterno moueat motu, infinitoque in tempore) ipsum indiuiduum esse atque impers, nullamque prorsus magnitudinem habere perspicuū est.

Nunc qualis sit primus motor concludit ex omnibus his quæ dixit. Concludit enim dupliciter (vt mihi videtur) via ipsum esse omnino magnitudinis expertem. Prima quidem, quia immobilis est vt pauloante deductum est. Omne enim quod in magnitudine est, corpus existit, omne vero tale in mouendo mouetur. Secunda vero quia magnitudinem habere non potest, vt per omnes magnitudines deduci potest. Infinitam quidem non, quia illa non datur Tertio huius. Finitam vero minime, tum quia non haberet potentiam perdurandi tempore infinito, vt disputatum fuit commento. 79. Tum quia nihil perpetuo mouetur ab eo quod finitam in tempore D habet magnitudinem. Restat igitur quòd cum sempiterno & continuo moueat motu, sit omnis magnitudinis expers. Sed circa hanc deductionem non paruus est quæstio. Primo quia ex ea non habetur plus nisi quòd magnitudinem non habeat modo quo forma materialis educta de potentia materiæ, Sed ipsum esse in magnitudine per independentiam nihil videtur ratio probare. Secūdo, quia vniuersum siue primum mobile quod diurno mouet motu reliquos omnes mouet raptu quodam, vt ita dixerim, & tamen tale primum mobile est magnitudo finita, & ita falsum videtur quod sit nihil posse perpetuo moueri à magnitudine finita, vel ab eo quod in magnitudine est finita. Tertio dici potest quòd primus motor magnitudinem habet finitam dimensione, infinitam in tempore. Quarto dici potest eam quam habet ipse

Dubiū maxima.

An pr' ꝑs sit vigoris illimitati. Vid. Sco. d. 2. pte prima & sequētes. Vide ēt Ibi. q. 21. h.

A magnitudinem esse alterius rationis ab his magnitudinibus, quas habent virtus corporeæ, quibus omnibus Aristotelis ratio videtur penitus friuola. Secunda dubitatio est, quia Aristoteles (vt diximus) supposuit primum motorem mouere primum mobile perpetuo ac sempiterno motu, quod theologicum non est, & rationes quibus hoc persuasi (vt visum est) nullæ sunt, ideo emergit quæstio non parua qua nam ratione haberi possit primum motorem, quem greci theon siue Deum vocant esse impartibilem, omnisque magnitudinis expertem. ambæ enim dubitationes hæ sunt non leues. Ioannes Gandauensis qui tenet primum motorem mouere non quidem effectiue, sed vt finis, soluere non potest primam dubitationem, si enim (vt ait vbique) eius intentio est concludere quòd primus motor sit omnino separatus à magnitudine, tam quia non est illius forma, quàm quia non est illius motor assistens, eius ratio sine dubio friuola est, non enim concludit plus nisi quòd non est B in magnitudine modo quo virtutes materiales sunt in illa, sed quòd sit in illa æquiuoce & modo alterius rationis nihil prohibet, rem hanc in primis nostris editionibus libri de Substantia orbis declarauimus. Propterea debes scire quòd aliquam formam siue potentiam esse in magnitudine intelligi potest apud peripatheticos dupliciter. Vno modo dependenter, quo quidem modo dicimus animas cæterorum animantium esse in magnitudinibus, sunt enim in illis dependenter, quia dependent ab illis in esse, & conseruatione. Alio vero modo independenter, quia sunt in illis, non quia dependent ab illis, sed potius è contra magnitudines illæ quibus insunt dependent in esse & conseruatione, atque perfectione, & operatione ab eis. Tūc dicerent peripathetici duo, primum est quòd primus motor non est omnino è magnitudine abiunctus primo, & secundo modo. Secundum est quòd primus motor est è magnitudine abiunctus, hoc est è magnitudine independens secundum esse & conseruationem, cum quo tamen stat quòd sit in magnitudine æquiuoca vnione, & copulatione. Siquidem agat illa, & per essentiam sit in illa, probat autem Aristo te. quòd primus motor non sit in magnitudine dependenter. Primo quia est penitus immobilis, vbi enim esset in magnitudine dependenter, moueretur saltem per accidens ad motum illius. Secundo quia si esset in magnitudine dependenter, aut esset in magnitudine infinita dependenter, aut finita, non in magnitudine infinita, quia illa non est, nec est in magnitudine finita dependenter, primo quia nulla virtus infinita tempore potest esse in magnitudine finita dependenter, esset enim corruptibilis, tum secundo quia non moueret sempiterno & infinito tempore, cum esset virtus finita tempore & genita, & corruptibilis. Sic igitur perspicuum primum motorem esse non posse in magnitudine aliqua dependenter, nisi modo æquiuoco & independenter, quatenus magnitudo ab eo dependet, & ipse per illam agit & operatur. Per hęc ad rationes facile patet solutio. Prima enim concludit quod volumus, vt per modo determinata patet. Secunda vero non est ad rem. Primum enim mobile non mouet omnia alia, sed primus motor mouet omnes orbes, cum sit attributus vniuerso congregato. Hoc enim Astronomicum dictum debet intelligi cum sale. Peripathetici enim dicunt vnum orbem mouere alium, sed motorem vnius orbis mouere per se vnum, per accidens alium. Duæ aliæ rationes concludunt propositum. Hæc de Prima dubitatione. Ad secundam (quidam quorum studium est in Metaphysicis potius confusores quàm inuentores) aiunt quòd deum esse extra magnitudinem patet per hoc, quia mouet & à se, hoc est independenter, & ita siue moueat finito siue infinito motu, dummodo moueat à se & independenter, omnino est extra magnitudinem. Sed hæc probatio

2. dubiū.

Pō sīdes.

Iandun. Pō ꝑria. An primum principiū mobis sit ... Vide Ian q. 22. h.

Solo secūda dubitatis Prima

est pe-

est penitus credita, illa enim propositio, omne mouens à se & independenter est extra corpus, est per se nota & Physica. Sed quód primus motor sic moueat à se & independenter, est creditum. Esse enim primum independens est quæsitum in naturali Philosophia, & non minus dubium quàm sit conclusio. Alij dicunt quód idem concludit posse agere, & agere, erit igitur primus motor extra magnitudinem, quia potest agere motum infinitum. Nec hæc solutio placet peripatheticis, nam quicquid non agit semper apud peripatheticos, non potest agere, omne enim quod non agit & potest agere apud eos educitur de posse ad esse à motore primo, & sic tollitur ratio primi. Propter hæc mihi videtur quód si ratio

2. solutio.

Cõfutatio.

Vide Sco. q. 7. quolib. de posse & agere dei. 2. d. 2. & 8. pri mi ...

E Aristotelis hic non sit demonstratiua, deum esse extra magnitudinem penitus esse creditum tantum. Omnes enim rationes præter æternitatem motus sunt probabiles, vt dixit in hoc libro Auerroes non semel, verum de his in libro Destructio destructionum, & in codicillo nostro de Infinitate primi diligentius diximus. hic enim & si multa diximus, ea satis breuibus aggressi sumus. Cum enim hunc librum in vno anno solum legerimus, laboriosum fuisset omnia aggredi quæ dici solent. De physicis igitur auscultationibus hæc mihi videntur ad Dei omnipotentis laudem & eius Virginis matris Completum in Auiano rure nostro, XV Maij, M D VI, fœlicibus astris.

Expositionis Augustini Niphi Philosophi Suessani, cum eiusdem Recognitionibus super octo libros Aristotelis Physicæ auscultationis, finis.

REGISTRVM.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z
AA BB CC DD EE FF GG HH II KK LL MM NN OO:

Omnes sunt quaterniones, præter OO ternionem:

Tabula per se patet.

